ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1907

ΠΑΝΤΟΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

("Ιδε 'Αθηνᾶν 1905, σελ. 269 - 491)

ΚΕΦ. ΚΘ'.

Περὶ τοῦ ῥήματος **ἀποκαθίστημι - ἀποκαθίσταμαι** καὶ τῆς αὐξήσεως αὐτοῦ.

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860, σελ. 76 «Necessariam præpositionem excidisse suspicor pag. 256. in verbis: ὁπόταν γὰρ ἅπαξ παγῇ οὐκέτι ἐς τὴν ἀρχαίην φύσιν καθίσταται, nam quidquid ad *pristinam naturam redit* et *in pristinum statum* sive *in integrum restituitur* summo consensu et a Græcis omnibus dicitur ἀποκαθίστασθαι, et *in integrum restitutio* ἀποκατάστασις constanter appellatur. Solet in illo verbo augmentum duplicari: ἀπεκατέστησα et ἀπεκατέστην sæpe recurrunt, ut in Tabulis Heracleensibus II 22. ταύταν ἀπεκαταστάσαμες τᾷ Ἀθανᾷ καττὰ ἀρχαῖα. et apud Hippocratem (in Fœs. Oecon. Hippocr. in v.): ἡ γλῶσσα μόγις ἀπεκαθίστατο ἐς ταὐτό, et: ἕως τὰ οὖρα ἀπεκατέστη. Hippocrates illi verbo etiam praepositionem πρὸ addidit in *Coacis Praenot*. p. 151. E. Foes.: τὰ πολλὰ δὲ τῶν τοιούτων οἰδημάτων προαποκαθίσταται, quod verbum Lexicorum conditores non receperunt. Haec ipsa satis usum loquendi ostendunt, a quo nostro loco descivisse Hippocrates non videtur sed dedisse: οὐκέτι ἐς τὴν ἀρχαίην φύσιν ἀποκατίσταται».

Ὁ Ἑρμερίνσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱπποκράτους καὶ ἄλλων παλαιῶν ἰατρῶν Λειψάνων Τόμ. Β', σελ. ζ' ὑπερμαχεῖ τῆς παραδεδομένης γραφῆς «ὁκόταν γὰρ ἅπαξ παγῇ οὐκέτι ἐς τὴν ἀρχαίην φύσιν

καθίσταται»· μνημονεύει δὲ χωρία πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἄνευ διαφορᾶς περὶ τὴν ἔννοιαν χρήσεως τῶν ῥημάτων καθιστάναι-καθίστασθαι καὶ ἀποκαθιστάναι-ἀποκαθίστασθαι.

Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Αἰσχίνῃ φέρεται κατὰ Κτησιφ. § 208» εἰ σοὶ ἦσαν ὅμοιοι οἱ ἀπὸ Φυλῆς φεύγοντα τὸν δῆμον καταγαγόντες, οὐκ ἄν ποθ' ἡ δημοκρατία κατέστη· ἐποιήσατο δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Ἑρουερδὴν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1877, σελ. 198 τὴν παρατήρησιν τήνδε «Malim ἀποκατέστη, *restituta esset*. Praepositio ΑΠΟ facile potuit elabi post δημοκρΑΤΙΑ». Ὁ Βλάσσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχίνου σελ. 267 ἐσημειώσατο «cf. Dem. XX, 11». Τὸ χωρίον τοῦ Δημοσθένους ἔχει ὧδε «ἐπειδὴ δ' ἡ πόλις εἰς ἓν ἦλθε καὶ τὰ πράγματ' ἐκεῖνα κατέστη, πρέσβεις πέμψαντες κτέ». Ὁμοιότατον τούτῳ εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Λυσίου ῥηθὲν κατ' Ἀγορ. 25 «καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συνεκπλεύσεσθαι, ἕως τὰ πράγματα κατασταίη». Πρβ. Δί. Κάσσ. ΜΔ', λγ', 5 «ἐπειδὰν δὲ καταστῇ τὰ πράγματα, τότε καὶ περὶ τῶν λοιπῶν σκεψόμεθα» καὶ Ἀριστείδ. Τόμ. Β', σελ. 686, 2 Δινδ. «ὡς δὲ τὰ πράγματα κατέστη καὶ Λακεδαιμόνιοι ταῦτ' ἀπήτουν κτέ». καὶ Ἰσοκρ. Πανηγυρ. 138 «ὅταν τὰ μὲν τῶν βαρβάρων καταστῇ καὶ διὰ μιᾶς γένηται γνώμης». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους Ἱππ. 865 «ὅταν μὲν ἡ λίμνη καταστῇ λαμβάνουσιν οὐδέν» καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος Νόμ. σελ. 798, Α' «τό γε κατ' ἀρχὰς συνταραχθεὶς ὑπὸ νόσων μόγις ποτὲ κατέστη τὴν συνήθειαν τῇ τροφῇ πάλιν ἀπολαβών» καὶ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος Ἀναβ. Α', γ', 8 «ἔλεγε θαρρεῖν ὡς καταστησομένων τούτων **εἰς τὸ δέον**». Πρβ. καὶ Ἄλεξ. Ἀποσπ. 112 Κοκκ. «ἂς οὐδ' ὁ Μελάμπους, ὃς μόνος τὰς Προιτίδας ἔπαυσε μαινομένας, καταστήσειεν ἄν». Τὴν ἐναντίαν τοῦ καθεστάναι ἢ καθεστηκέναι ἔννοιαν ἐμφαίνει τὸ ἀκαταστάτως ἔχειν, ὃ ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ἰσοκράτει πρὸς Εὐθύν. 7 «ἀκαταστάτως ἐχόντων τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ δικῶν οὐκ οὐσῶν» (Ἴδε Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Ἱππ. σελ. 386 καὶ Γεβαυῆρον εἰς Λυσ. Τόμ. Α' σελ. 125 καὶ σελ. 341. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. λ. ἀκατάστατος).

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀνζίου γεγραμμένα ἐν *Dissert. Phil. Hal.* Τόμ. ΙΒ', β', σελ. 330 «ἀποκαθιστάναι Xen. de republ. Laced. 6, 3 λαβὼν καὶ χρησάμενος καλῶς ἀποκαθίστησιν resti-

tituere.—Hippocr. 4, 576 al.— Saepius ap. Aristotelem Metaph. XI 8, 1074ᵃ, 3 ἀποκαθιστάναι εἰς τὸ αὐτό. Categ 10, 13ᵃ, 30.— med. probl. IX 2, 889ᵇ, 25. Eth. magn. II. 7, 1204ᵇ, 37, 38. Categ. 8, 9ᵇ, 25, 28.—probl. IX 4, 889ᵇ, 37 δένδρον ἀποκαθίσταται στεῖρον. de pl. I 6, 821ᵃ, 12.—Theophr. d. caus. pl. 2, 15, 3 ἀποκαθίστασθαι πρὸς τὴν φύσιν. hist. pl. 8, 7, 4, de caus. pl. 5, 3, 7. 6, 7, 6. Saepissime ap. Pol.: restituere alicui aliquid: 4, 3, 3. 3, 98, 7. 9, 36, 4. aliquem restituere in locum: 3, 5, 4. 3, 66, 2. 4, 25, 7. 8, 29, 6. 22, 26, 8. med. 25, 1, 1 ἀποκατέστησαν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν. 2, 25, 41, 14. 21, 9, 9 al.—Diod. 11, 45. 15, 66. 16, 45.—saepius apud Plut.—Tim. Locr. p. 100 c.—Dem. 18, 90 decretum Byzantiorum. — Dioscor. 2, 98. 4, 11. 2, 60. 101. —Herodian. 2,6, 17.—Accedunt titulorum quaedam testimonia C. I. G. 4697 [lap. Rosett. 196 a Chr.] 18 C. I. G. III 385. 387. 388.—C. I G I 1770, 17/8 [c. 196 a. Chr.). Huc addas Viereck, Sermo Graecus tit. nr. XI [170 a Chr. n.] 26. XVII [78 a Chr. n.) 13. 14. 21»—Gen. 29, 3 restituere: καὶ ἀπεκαθίστων τὸν λίθον ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ φρέατος.—40, 13 ἀποκαταστήσει σε ἐπὶ τὴν ἀρχιοινοχοΐαν σου. 21. 41, 13.—med Ex. 4, 7 καὶ πάλιν ἀπεκατέστη εἰς τὴν χρόαν τῆς σαρκός [Lag. ἀπεκατεστάθη, eadem lectionum varietas occurrit Ex. 14, 26 F]. 14, 27.— Singularis huius verbi notio extat Gen. 23, 16 ἀπεκατέστησεν Ἀβραὰμ τῷ Ἐφρὼν τὸ ἀργύριον—appendit Ephroni argentum, solvit pecuniam [interpres idem verbum Ex. 22, 17 vertit ἀργύριον ἀποτίσει αὐτῷ]; ita apud Atticos ἱστάναι valuit i. q. pendere, appendere, nusquam vero, quantum video, καθιστάναι. At conferas PL. 62 col. 5, 4 ἐὰν περ ἐκπληρώσουσι καὶ καθεστακότες τὰ διομολογηθέντα [διεγγυήματα superscr.) τοῦ ΛFX solvere. Ita fortasse etiam col. 3, 9/10 [οὗτοι δὲ οὐ] δὲν ἧσσον ἀναγκασθήσονται ἀποκαταστῆσαι τὰ σύμβολα ἐπὶ τὴν τράπεζαν, eadem vi dictum qua paulo ante μὴ [εἰσεν]έγκωσιν ἐπὶ τὴν τράπεζαν, et similiter 7, 9/10 (τὸ δὲ δάνειον τοῦτο ἀποδότω . . . καὶ ἀποκαταστησάτω εἰς οἶκον πρὸς αὐτὸν τοῖς ἰδίοις ἀναλώμασι sed fortasse hoc

loco ἀποκαθιστάναι idem valet quod: debitum [sc. stipulatam frumenti vim] apportare»

Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Φωτίῳ Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Β', σελ. 297, 8 Ἀριστ. «καθ' ὃν ὁ τῆς σελήνης πλησιφαὴς ἀποκαθίσταται δίσκος» καὶ σελ. 466 «καὶ τοῖς προγόνοις, οἳ τὴν δεσποτικὴν εἰκόνα τοῖς πάθεσι συγκατέχωσαν, τὸ νυμφικὸν ἐκεῖνο καὶ ἀρχαῖον κάλλος ἀποκαθίστησιν». Ἄλλα παραδείγματα κρίνομεν περιττὸν νὰ μνημονεύσωμεν, παρατηροῦμεν δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου εἶνε εἰρημένον ἐν τῷ περὶ Λαλιᾶς σελ. 10, 24 Τευβ. «καὶ τοὺς ἀπιέναι φάσκοντας δεινὸς προπέμψαι καὶ ἀποκαταστῆσαι εἰς τὴν οἰκίαν». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐλέχθη καὶ κατὰ παρακείμενον «εἰς τὰς ἐκ πατέρων καὶ προγόνων αὐτοῖς ὀφειλομένας ἀποκαθέστακεν βασιλείας» (*Syll. Inscript. Graec. Dittemb.* 279, σελ. 394. Ἴδε καὶ Λόγ. Ἑρμ. 1876, σελ. 190).

Πολλάκις ἀπαντῶσι παρὰ συγγραφεῦσι τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ οἱ μετὰ διττῆς αὐξήσεως προενηνεγμένοι τύποι ἀπεκατέστησα καὶ ἀπεκατέστην.

Ψευδολουκιαν. Φιλοπάτρ. 27 (Τόμ. Γ', σελ. 290 Διν δ.) «μέχρις ἂν ἡ χρηστή σου λαλιὰ λιθούμενον ἀνέλυσε καὶ ἄνθρωπον ἀπεκατέστησε».

Ὠριγέν. Τόμ. Β', σελ. 220 «λόγος οὐκ ἀναιρεθεὶς ἀπεκατέστη» καὶ σελ. 319 «ὅτι ἀπεκατέστη ἡ τοῦ Λαζάρου ψυχὴ» καὶ σελ. σελ. 482 «ἀπεκατέστησεν εἰς τὸν παράδεισον τοῦ θεοῦ».

Ἰω. Χρυσόστ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 762, Δ' «καὶ τὸ ὠτίον ἀπεκατέστησε τοῦ οἰκέτου».

Ἐπιφάν. Τόμ. Β', σελ. 25, 17 Διν δ. ἕως οὗ ἀπεκατέστη πρὸς τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα» καὶ Τόμ. Δ', 6', σελ. 22, 20 «καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀπεκατέστησεν ἀξίωμα». Πρβ. καὶ Τόμ. Ε', σελ. η', 7 «πάλιν ἀπεκατέστησαν εἰς τὰ ἴδια». Ὁ Δινδόρφιος σημειοῦται ἐν Τόμ. Γ', σελ. 600 «ἀπεκατέστη VB: ἀποκατέστη P».

Μένανδρ. Ἱστορ. (Ἀποσπ. Ἑλλ. Ἱστορ. Τόμ. Δ' σελ. 214 Μυλλ.) «ἀπεκατέστη τοῖς περὶ τὸν Ζὶχ τὰ ὀφειλόμενα χρήματα τῶν ζ' ἐνιαυτῶν» καὶ σελ. 215 «ἀπεκατέστησας ἡμῖν Λαζικὴν ὥσπερ οἰκεῖόν τι κτῆμα» καὶ σελ. 220 «ταύτην γὰρ οὔπω Χοσρόης

ἀπεκατέστησε Ῥωμαίοις» καὶ σελ. 237 «μοῖράν τινα ἀπεκατέστησε τοῖς Ἀβάροις». Ἀλλ' ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει Μικρῶν Ἑλλ. Ἱστορικῶν ἔγραψεν ἀποκατέστη καὶ ἀποκατέστησας καὶ ἀποκατέστησε (Τόμ. Β', σελ. 25, 25 καὶ σελ. 27, 8 καὶ σελ. 36, 17 καὶ σελ. 70,23).

Τζέτζ. Σχολ. εἰς Χιλ. Κραμ. Ἀνεκδ. Ὀξ. Τόμ. Γ', σελ. 372, 7 «καὶ ἀπεκατέστησεν αὐτοὺς ἀνθρώπους».

Θεοφάν. Χρονογρ. σελ. 38, 17 Λιψ. «ὧν ἕκαστον τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ μετὰ γραμμάτων ἀπεκατέστησεν» καὶ σελ. 42, 23 «ὁ λαὸς τὸν Παῦλον τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως ἀπεκατέστησεν» καὶ σελ. 43, 2 «τὸν Παῦλον Ἰούλιος τῷ θρόνῳ ἀπεκατέστησεν» καὶ 7 «Μακεδόνιον δὲ τῷ ἑαυτοῦ ὀχήματι ἀναλαβὼν ἀπεκατέστησεν ὡς τύραννον» καὶ σελ. 126, 9 ἀπεκατέστησεν καὶ σελ. 228, 4 καὶ σελ. 242, 30 ἀπεκατέστη καὶ σελ. σελ. 243, 21 καὶ σελ. 250, 10 καὶ σελ. 472, 29 ἀπεκατέστησεν. Πρβ. καὶ σελ. 224, 32, ἔνθα ὁ ἐκδότης ἄνευ ἀνάγκης ἀνέγνω ἀπεκατέστη ἀντὶ τοῦ ἀπεκατεστάθη.

Μιχ. Δούκ. σελ. 202, 13 Βόνν «εἰς τὴν παπικὴν ἡγεμονίαν ἀπεκατέστησαν».

Κωνσταν. Πορφυρογ. Τόμ. Γ', σελ. 117,17 Βόνν. «καὶ ἀπεκατέστησαν αὐτὸν ῥῆγα».

Ἰωὴλ σελ. 22, 15 Βόνν. «ὃς καὶ τὰς ἱερὰς βίβλους ἀπεκατέστησε διαφθαρείσας».

Χρον. Πασχ. Τόμ. Α', σελ. 522, 6 Βόνν. «τῇ ἀρχαίᾳ ἐπιφανείᾳ καὶ λαμπρότητι ἐλευθερώσας ἀπεκατέστησα» καὶ σελ. 691, 21 «καὶ διὰ συμμαχίας Ῥωμαϊκῆς ἀπεκατέστη εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν».

Βασιλικ. Τομ. Β', σελ. 158 Εἰμβ. «εἰ ἀπεκατέστη αὐτῷ». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν ταῖς Νεαραῖς σελ. 443 Τευβ. πρὸς τῇ γραφῇ ἀπΟκατεστήσαμεν φέρεται καὶ ἡ ἀπΕκατεστήσαμεν.

Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Α', σελ. 225 «καὶ ἔταξε καὶ ἀπΕκατέστησεν».

Βί. Ἀλεξάνδρ. 960 (Trois Poèm. Grecs Wagn.) «νύμφην τὴν Κλεοπάτραν φυγάδ' ἀπεκατέστησεν». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς κατὰ Λύβιστρον καὶ Ῥοδάμνην 2084 (σελ. 300) «χώρας ἐλευθέρας δούλους ἀπεκατέστησα» καὶ 3059 (σελ. 328) «πῶς με ἀπεκατέ-

σεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον» καὶ 3796 (σελ. 348) «ἀπεκατέστην βασιλεὺς μετὰ τῆς Μελανθίας» καὶ 3809 (σελ. 348) «μόνος ἐγὼ τῆς συμφορᾶς δοῦλος ἀπεκατέστην».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς παρατεθειμένοις ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Τόμ. Α', σελ. 44 «τὴν βασιλείαν ἀπεκατέστησαν» καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 6, 3 Βεκκ. «καὶ τὸ τῆς ἀναστάσεως εἰς πίστιν ἀπεκατέστη δόγμα» καὶ σελ. 181, 37 «καὶ τὸ λογικὸν δῶρον τοῖς ἐστερημένοις ἀπεκατέστησεν» καὶ σελ. 231, 7 «ἐν τῇ πατρίδι ἀπεκατέστησαν» καὶ σελ. 235, 3 «καὶ τὴν χώραν τοῖς διασωθεῖσιν ἀπεκατέστησε» καὶ σελ. 475, 27 «εἰς τὸν ἴδιον ἀπεκατέστη θρόνον» καὶ σελ. 493, 33 «εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἀπεκαέστησε χρείαν». Ἀλλὰ σελ. 64,34 «ὕπαρχος Πτολεμαίῳ ἀποκατέστη» καὶ σελ. 239, 11 «Ἡρακλεώταις δὲ τήν τε χώραν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς λιμένας ἀποκατέστησαν». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν τοῖς τέσσαρσι τῶν ἓξ ἄνω χωρίων φέρεται καὶ γραφὴ ἀπΟκατέστ.

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν Κοβήτειον ἔκδοσιν Ματθ. ΙΒ', 13 (σελ. 32) «καὶ ἀπΕκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη» καὶ Μάρκ. Γ', 5 (σελ. 97) «καὶ ἀπΕκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ» καὶ Η', 25 (σελ. 116) «διέβλεψε καὶ ἀπΟκατέστη καὶ ἐνέβλεπε τηλαυγῶς ἅπαντα» καὶ Λουκ. ϛ', 10 (σελ.167) «καὶ ἀπΟκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ» (Ἴδε καὶ Οὐϊνῆρον ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Καινῆς Διαθήκης σελ. 67 ἐκδ. ϛ').

Τὸν παθητικὸν τύπον ἀπεκατεστάθην εὕρομεν καὶ παρὰ τῷ Ἰγνατίῳ Ἐπιστολ. πρὸς Σμυρν. ΙΑ', 2 (Ἀποστολ. Πατέρ Τόμ. Β', σελ. 94, 1) «ἀπεκατεστάθη αὐτοῖς τὸ ἴδιον σωμάτιον». Πρβ. καὶ Χρον. Πασχ. σελ. 123, 6 «καὶ πάλιν ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν χρόαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ» καὶ σελ. 172, 14 «καὶ δεηθέντος ἀπεκατεστάθη» καὶ σελ. 220, 9 «καὶ ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ» καὶ Βί. Ἐπιφαν. ΙΓ' (Ἐπιφ. Τόμ. Α', σελ. 15, 26 Δινδ.) «καὶ ἀψάμενος αὐτοῦ, ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ». Παρασημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἐν τῇ Ἐξόδῳ Δ' 7 χωρίον εἶνε γεγραμμένον παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. Β, σελ. 448 «καὶ πάλιν ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν χρόαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ». Ὁ Ἐρουερδὴν γράφει ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 933 «ἀπεκατεστάθη (sic) PL. 525 (saec. II p. C.)».

Τῷ παρατατικῷ ἀπεκαθιστάμην ἐνετύχομεν ἐν οἷς ὁ Γαληνὸς παρέθετο ἐκ τοῦ Ἐρασιστράτου Τόμ. ΙΑ', σελ. 200 «ἔπειτα ἀπεκαθίστατο». Πρβ. καὶ Σχόλ. εἰς Ἱπποκρ. καὶ Γαλ. Τόμ. Β', σελ. 531 Διτζ. «λεπτυνόμενον τῇ κινήσει ταχὺ ἂν ἀπεκαθίστατο». Ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Ἐπιδημ. Ζ', 115 ἐφέρετο ἄλλοτε «ἐγαλακτοπότησε δὲ ἕως τὰ οὖρα ἀπεκατίστη»· ἀνεγνώσθη δ' ὑπὸ τοῦ Λετραίου ἀποκατέστη. Ὁ Ἑρμερίνσιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱπποκράτους καὶ ἄλλων ἰατρῶν παλαιῶν Λειψάνων Τόμ. Α', σελ. 707 «E cod. C. Littr. recepit ἀποκατέστη pro vulgato ἀπεκατίστη». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ὁ Λιτραῖος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Ε', σελ. 414 ἔγραψεν «ἡ γλῶσσα μόγις ἀπΟκαθίστατο» ἀντὶ τοῦ ἀπΕκαθίστατο

Ἐν τῷ Εὐμένει τοῦ Πλουτάρχου Ι' ἔκειτο ἄλλοτε «εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἀπΕκατέστησε»· μετέβαλε δ' αὐτὸ ὁ Κοραῆς εἰς τὸ ἀπΟκατέστησε ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Δ', σελ. 41,7 καὶ ἐσημειώσατο σελ. 339 «Ἀποκατέστησεν: ΗΔ, ΑΤ, Ἀπεκατέστησεν». Παρατιθέμεθα καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Ε', σελ. 198 «ἀποκατέστησεν: Sic Coraës. Vulg. ἀπεκατέστησεν. Duplex augmentum hoc in composito passim reperias. V. Diodorus Sic. Fragm. L. X. T. IV. p. 52. Fragm. L. XXVII. T. IX. p. 376. Bip. Utroque loco nuper editum in Lipsiensi ἀποκατέστησε. Non opus, ut opinor». Εὑρέθη δ' ἡ γραφὴ ἀποκατέστησε καὶ ἐν κώδιξι.

Ἐν ταῖς Ἱστορίαις τοῦ Πολυβίου φέρεται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Οὐλσχίου σελ. 1085,25 «Μιλησίοις δὲ τὴν ἱερὰν χώραν ἀποκατέστησαν» καὶ σελ. 1108,5 «Κνωσίοις μὲν ἀποκατέστησαν τὴν χώραν»· σημειοῦται δ' ὁ Οὖλσχιος «ἀπεκατέστησαν OU, corr. *Di*» καὶ «ἀπεκατέστησαν N». Πρβ. σελ. 151,27 «ἅμα δὲ τούτοις Καρυνεῖς ἀποκατέστησαν» καὶ σελ. 325,24 «Ὀρχομενὸν δὲ κατὰ κράτος ἑλὼν οὐκ ἀποκατέστησε τοῖς Ἀχαιοῖς». Ἴδε καὶ Νίσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰωσήπου Τόμ. Γ', σελ. 228,1.

Βλέπει δέ τις τὸν τύπον ἀποκατέστησε καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ Γεν. Μ', 21 (Τόμ. Α', σελ. 63) «καὶ ἀποκατέστησε τὸν ἀρχιοινοχόον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ», τὸν δὲ ἀποκατέστη καὶ ἐν τῇ Ἐξα-

βιβλῳ τοῦ Ἀρμενοπούλου σελ. 560,8 «ἀποκατέστη παρὰ τοῦ δικαστοῦ» καὶ ἐν τοῖς τοῦ Ἀριστοδήμου Η΄ (Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλ. Τόμ. Ε΄, σελ. 11 Μυλλ.) «καὶ οὕτως ἀποκατέστη»

Ἀξιόλογον περὶ τοῦ προκειμένου ἡμῖν πράγματος παρατήρησιν ἐποιήσατο ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α΄, β΄, σελ. 1457, ἣν οὐδαμῶς ὀκνοῦμεν νὰ μεταγράψωμεν ὅλην. «Duplex augmentum, cuius certum ex. est in Tabula Heracl. altera 22, ubi ἀπεκατεστάσαμες, quum in aliis inscr. sit ἀπο-, velut, ap. Boeckh. vol. 2, p. 459, n. 2670,8, et p. 1034, n. 2264, m, 10; 3154, 2; 3743, 7; 3797, c; vol. 3, 4701, d, 10, etsi ἀπεκατέστησαν est in Tanait. p. 1009, n. 2132, d, 10, ἀπεκατεστάθη apud Letronn. *Recueil* vol. 2, p. 463, incerta multa in libris, alienum vel a Diodoro judicavi ad 12,34, p. 501,90, ubi add. 17,76, sec cod. Medic., quippe exemplis simplicis et apud illum et apud Polybium, cui semel duplex illatum 22, 27, 5, ita confutatum, ut nemo aut Polybio aut Diodoro sit tributurus, quod etiam Plutarchi Eumen. c. 10 tollunt libri meliores. Hippocrati, cuius mendosissimis utimur codicibus, nolim illorum fide imputare ἀπεκαθ- et ἀπεκατ-, quod est in Chron. Pasch. p. 281, A', 377, D. Sic recentiores dixerunt ἀντεκατέστην, ut Jo. Veccus Allat. Graec. Orthod. vol. 2, p. 252, c.».

Περὶ τοῦ ἀπεκαταστάσαμες γράφει ὁ Μειστῆρος ἐν *Curt. Stud* Τόμ. Δ΄ σελ. 424 «ἀπεκαταστάσαμες II 22 forma aperte corrupta in ἀποκατεστάσαμες corrigenda est (nec vero in ἀπεκαταστάσαμες, ut editores C. I. scripserunt); licet Mazocch. p. 264 eam venditet pro duobus augmentis praedita ut ἑώρων, ἐῴκειν etc». Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Καυήρου γεγραμμένον «ταύταν ἀπΟκατεστάσαμες τᾷ Ἀθάνᾳ» ἐν *Delect. Inscr. Graec.* σελ. 25, 22 ἐκδ. β΄.

Ὁ τύπος ἀποκατέστησεν ἀπαντᾷ ἐν Ἀττικαῖς Ἐπιγραφαῖς, Τόμ. Β΄, α΄, σελ. 132 «ἀποκατέστησεν αὐτοῖς» καὶ σελ. 180,10 «καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀποκατέστησεν τῇ πόλει» καὶ Τόμ. Β΄, β΄, σελ. 311. Φέρεται δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Δήλου κατακεχωρισμέναις ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλληλογραφίας 1903, σελ. 96

«ἡδυποτίδιον ὃ ἀποκατέστησαν οἱ ἐπὶ Καλοδίκου ἱεροποιήσαντες» καὶ 1905, σελ. 542,26 «ἀποκατέστησεν ὁ ἱερεὺς Φίλων» καὶ σελ. 546, 18 «ἃς ἀποκατέστησεν Εὐβοεύς». Πρβ. καὶ 1877, σελ. 294 «Δαμονίκου οἱ κληρονόμοι ἀποκατέστησαν».

Πᾶς τις, νομίζομεν, ἐξ ὧν ἐγράψαμεν πείθεται ὅτι ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τοῦ ῥήματος ἀποκαθίστημι-ἀποκαθίσταμαι κατὰ τὴν δόκιμον ἐκφορὰν ἐσχηματίζοντο ἀποκαθίστην-ἀποκαθιστάμην καὶ ἀποκατέστησα-ἀποκατέστην, ἀλλότριοι δὲ τοῦ γνησίου ἑλληνισμοῦ εἶνε οἱ τύποι ἀπεκαθίστην-ἀπεκαθιστάμην καὶ ἀπεκατέστησα-ἀπεκατέστην, ὡς καὶ ὁ ἀπεκατεστάθην.

Ὑπὸ τοῦ Λ. Δινδορφίου ἐγράφη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου «Sic recentiores dixerunt ἀντεκατέστην, ut Jo Veccus Allat. Graec. Orthod. vol. 2, p. 252, c». Οὐκ ὀλίγα παραδείγματα τῶν τύπων ἀντεκατέστην καὶ ἀντεκατέστησα ἔχομεν νὰ μνημονεύσωμεν. Ἐπιφάν. Τόμ. Γ', σελ. 35,6 Δινδ. «μᾶλλον αὐτῷ κακίαν πρὸς ἴσον ἀντεκατέστησεν». Θεοδώρητ. Τόμ. Γ', σελ. 625 «μέχρις αἵματος ἀντεκατέστησε». Ζώσιμ. σελ. 141,23 Τευβν. «ἑτέρους δὲ ἀντεκατέστησεν». Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Δ', σελ. 215 «ἐπειδή περ ἀντεκατέστησαν ἄνδρες ἀρήιοι» καὶ σελ. 216 «ἐς ἴσον αὖθις ἀντεκατέστησαν». Ἐφραίμ. 5828 (σελ. 239) «ἀντεκατέστη τῷ τυράννῳ πρὸς μάχην». Ἰω. Κίνναμ. σελ. 259.9 «ὅπως ἐσαῦθις τοῖς πολεμίοις ἀντεκατέστην». Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 211,6 «ὃς καὶ εἰς ἔχθραν αὐτῷ διὰ τοῦτο ἀντεκατέστη». Θεοφάν. Χρονογρ. σελ. 60,6 Διψ. «Λούκιον δὲ ἀντεκατέστησαν». Πρβ. καὶ Βιβλιοθ. Φωτ. σελ. 230,19 Βεκκ. «Μιθριδάτης τὸν χρηστὸν ἐπικληθέντα Νικομήδην ἀντεκαθίστη» καὶ Μιχ. Δούκ. σελ. 40,5 «ἀντεκαθίστατο τοῖς ὑπεναντίοις» καὶ σελ. 178,1 «πρωίας ἀντεπαρέστη μέσον Λαμψάκου καὶ Καλλιουπόλεως». Παρὰ τῷ Σοφῷ Μανασσῇ ἐξέδωκεν ὁ Ἐρχῆρος Ἐρωτ. Συγγρ. Ἑλλ. Τόμ. Β', σελ. 561,5 «ἀντΙκατέστη καὶ θεοῖς ἄνθρωπος ἂν εἰς μάχην» ἀντὶ τοῦ ἀντΕκατέστη. Παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ἀκομινάτῳ Τόμ. Β', σελ. 119,15 Λάμπρ. ἀπαντᾷ «τὸν θαυμάσιον ἀντΙκατέστησας γέροντα»· μνημονεύεται δ' ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ γραφὴ ἀντΕκατέστησας.

Ὁ Κοραῆς ἐποιήσατο χρῆσιν ἐν τοῖς εἰς Ἡλιόδωρον Σημειώσεσι

(1804) τοῦ ἀπεκατεστήσαμεν (σελ. 109,1) καὶ τοῦ ἀπεκατέστησα (σελ. 259,7 καὶ σελ. 303,2) καὶ ἐν ταῖς εἰς τὸν Ἰσοκράτη (1807) τοῦ ἀπεκατέστησε(ν) (σελ. 27 καὶ σελ. 116 καὶ σελ. 120 καὶ σελ. 137 καὶ σελ. 164 καὶ σελ. 195 καὶ 211) καὶ τοῦ ἀπεκατέστησα (σελ. 191 καὶ σελ. 216 καὶ σελ. 316) καὶ τοῦ ἀπεκατέστησαν (σελ. 300 καὶ σελ. 326). Ἀλλ' ἔπειτα ἀπεδοκίμασεν ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ τὴν τοιαύτην ἐκφοράν, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς γενομένης ὑπ' αὐτοῦ μεταβολῆς τοῦ ἀπεκατέστησεν εἰς τὸ ἀποκατέστησεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Δ', σελ. 339 (1812).

ΚΕΦ. Λ'.

Ὕφηνα ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀνάττικος δ' εἶνε ὁ τύπος **ὕφανα.**

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης γράφει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 107 § 359 «Κατ' ἐξαίρεσιν τοῦ ἀνωτέρω κανόνος ἀντὶ Η ἔχει Α ὁ ἀόριστος τῶν ῥημάτων: ἰσχναίνω, κερδαίνω, κοιλαίνω, λευκαίνω, ὑφαίνω (σαίνω, ὀργαίνω, πεπαίνω): ἴσχνᾱνα, ἐκέρδᾱνα, ὕφᾱνα (**ὕφηνα παρὰ τοῖς μὴ Ἀττικοῖς**), κτλ.».

Διδάσκει μὲν ὁ Βερναρδάκης ὅτι τοῦ τύπου ὕφανα ἐγίνετο χρῆσις ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, ἀλλὰ ψευδὲς τὸ δίδαγμα τοῦτο ἐξελέγχουσιν Ἀττικοὶ ποιηταὶ οὐχὶ διὰ τοῦ Α ἀλλὰ διὰ τοῦ Η ἐκφέροντες τὸν ἀόριστον τοῦ ῥήματος ὑφαίνω, οἷον Εὐριπ. Ἰφιγ. Τ. 814 «ταῦτ' οὖν ὑφήνασ' οἶσθα εὐπήνοις ὑφαῖς» καὶ 817 «ὕφηνα καὶ τόδ' εἶδος εὐμίτοις πλοκαῖς» καὶ Ἴω. 1417 «σκέψασθ' ὃ παῖς ποτ' οὖσ' ὕφασμ' ὕφην' ἐγὼ» καὶ Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 587 «κᾆτ' ἐκ ταύτης τῷ δήμῳ χλαῖναν ὑφῆναι» καὶ 630 «ἀλλὰ ταῦθ' ὕφηναν ἡμῖν, ἄνδρες, ἐπὶ τυραννίδι».

Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ μέσος ἀόριστος ὑφηνάμην, οἷον Ξενοφ. Ἀπομν. Γ', ια', 6 «ἀράχνια γὰρ δήπου λεπτὰ ὑφηνάμεναι» καὶ 7 «συμβουλεύεις ὑφήνασθαί τι θήρατρον;» καὶ Πλάτ. Φαίδ. σελ.

87, Β' «ὃ ἠμπείχετο αὐτὸς ὑφηνάμενος» καὶ Γ' «οὗτος πολλὰ κατατρίψας τοιαῦτα ἱμάτια καὶ ὑφηνάμενος» καὶ Τιμ. 78, Β' «πλέγμα ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς οἷον οἱ κύρτοι ΞΥΝυφηνάμενος». Πρβ. καὶ Ἱππ. Ἐλάσσ. σελ. 368, Γ' «καὶ τὸ ἱμάτιον ὑφῆναι καὶ τὸν χιτωνίσκον».

Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος ἀποφαίνεται σελ. 365,4 Ῥισχ. «Ὑφηνάμην κρεῖττον ἢ ὕφανα». Λέγει δὲ καὶ Μοῖρις σελ. 374 «Ὑφηναμένη Ἀττικῶς, ὑφάνασα Ἕλληνες». Κάλλιστα μὲν ἔχει ὁ μέσος ἀόριστος ὑφηνάμην, κάλλιστα δὲ καὶ ὁ ἐνεργητικὸς ὕφηνα.

Ὁ τῷ Α παραληγόμενος τύπος ὕφανα, ἴδιος ὢν τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ Ἐξόδ. ΛΕ', 35 (Τόμ. Α', σελ. 136 Διδ.) «καὶ τὰ ὑφαντὰ καὶ ποικιλτὰ ὑφᾶναι τῷ κοκκίνῳ» καὶ ΛϚ', 3 (σελ. 137) «ὥστε συνυφᾶναι σὺν τῇ ὑακίνθῳ» καὶ ΛΖ', 23 (σελ. 142) «ὑφᾶναι τῷ κοκκίνῳ καὶ τῇ βύσσῳ».

Ἐποιήσατο δ' αὐτοῦ χρῆσιν καὶ ὁ Αἰλιανὸς καὶ ὁ Ὠριγένης καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ Θεμίστιος καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι.

Αἰλιαν. Ἐπιλ. περὶ ζῴ. (Τόμ. Α', σελ. 435,17 Ἑρχ.) «ᾠήθην δεῖν τήνδ' ὑφᾶναί τε καὶ διαπλέξαι».

Ὠριγέν. Τόμ. Α', σελ. 282 «προσυφανάντων τῇ γραφῇ» καὶ Τόμ. ΙΕ', σελ. 230 «ἄλλο περίζωμα ἑαυτῷ ὕφανε», ἀλλὰ Τόμ. ΚΑ', σελ. 509 «συνύφΗνεν ἡ γραφὴ τῇ ἱστορίᾳ τὸ μὴ γενόμενον».

Κλήμ. Ἀλεξ. Τόμ. Γ', σελ 448, 7 Δινδ. «σῶμα τοίνυν αὐτῷ ὑφᾶναι τῆς ἐκ τῆς ἀφανοῦς ψυχικῆς οὐσίας».

Θεμίστ. Λόγ. σελ. 18, 10 Δινδ. «οὐ τοσοῦτον ἕτερον προσυφάνας». Πρβ. καὶ σελ. 305,9 «ὃν γυνὴ ἐξυφάνατο μύλης ἔμπειρος καὶ ἀμαθὴς ἱστουργίας». Ἀλλὰ σελ. 268. 6 «οὐδ' ὅσα ἂν τήμερον ὑφΗνῃς» καὶ σελ. 272, 8 «ἣν Θεοδόσιος προσύφΗνε τῇ Κωνσταντίνου» καὶ σελ. 320,21 «ἀλλ' αὐτὸς τεκὼν καὶ αὐτὸς ὑφήνας».

Θεοδώρητ. Τόμ. Δ', σελ. 490 «τήν τε ὕλην δημιουργήσας καὶ τὸ σκάφος ὑφάνας».

Εὐσέβ. Προπ. Εὐαγγ. Τόμ. Β', σελ. 236, 8 Δινδ. «προσηναγκάσθη τὴν παθητὴν οὐσίαν προσυφᾶναι».

Φώτ. Ἐπιστολ. σελ. 387, 5 Βαλ. «καὶ τοῖς παραπετάσμασι προσεξυφᾶναί τε καὶ ῥαφιδεῦσαι».

Ἡσύχ. Μιλήσ. (Θησ. Στεφ. Λ. ἀνυφαίνω) «ἀνυφάναντες τὰς ἐπάλξεις τοῦ τείχους».

Σουίδ. σελ. 1030 Βεκκ. «εἰς ὃν ἐξύφανε ψόγον δι' ἐμμελοῦς τινος ποιήματος».

Εὐστάθ. Παρεκϐ. εἰς Ὅμ. σελ. 31, 8 «πρώτη δέ τις Αἰγυπτία γυνὴ καθεζομένη ὕφανεν» καὶ 10 «γυναικεῖον δὲ τὸ ἱστουργεῖν παρ' Ὁμήρῳ καὶ οὐκ ἂν παρ' αὐτῷ ὑφάνῃ ἀνήρ, εἰμὴ ἄρα βουλὰς» καὶ σελ. 1437, 30 «γνοίης ἂν ὅτι καλῶς αὐτῇ συνυφάναμεν τὰ τῆς τοιαύτης ἀναγωγῆς» καὶ Μικρ. Συγγρ. σελ. 271, 88 «ὕφαναν δὲ τοιοῦτον πέπλωμα οὐκ ὀλίγοι τε ἕτεροι».

Γεώργ. Παχυμέρ. Τόμ. Β', σελ. 547, 4 «καὶ πόλλ' ἄττα συνυφάνας τοιαῦτα».

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Β', σελ. 714, 5 «ἐρανισάμενοι τῇδε τῇ ἱστορίᾳ συνυφάναμέν τε καὶ συνυφανοῦμεν».

Μιχ. Γλυκ. σελ. 560, 8 «ὅπερ λαϐὼν ἀνὰ χεῖρας οὗτος καὶ ἄγραφον ἕτερον χάρτην ἄνωθεν προανυφάνας παραίτησιν ἔγραψεν».

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Β', σελ. 42, 1 Δινδ. «ἡ γὰρ Κλυταιμνήστρα χιτῶνα ὕφανεν».

Φέρεται δὲ καὶ ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐπιγραφῇ «ὑφανάσῃ καὶ ποικιλάσῃ τὰ ἐνδύματα» (Δελτ. Ἑλλην. Ἀλληλογρ. 1882, σελ. 25, 206).

Ἐν τῇ Βατραχομαχίᾳ (Βατραχομυομαχίᾳ) στ. 182 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «ὃν ἐξύφηνα καμοῦσα, ἄλλα δὲ ἐξύφανα». Ὁ Ἑρουερδὴν γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882. σελ. 167 «Pendet a iudicio de poetae aetate, utrum ipsi an librariis deberi existimemus formam sequiorem ἐξύφανα quam optimi libri exhibent vs. 182 et omnes (sc. ὕφανα) vs. 186, pro ἐξύφηνα (ὕφηνα)» (Πρϐ. καὶ σελ. 174).

Ὑπομνηστέον δ' ὅτι ὁ Πλούταρχος καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι συγγραφεῖς ἐχρήσαντο τῷ δοκίμῳ τύπῳ ὕφηνα, ἐξύφηνα, διύφηνα, συνύφηνα.

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 157, Β' «ἔφη γὰρ τὴν Σελήνην δεῖσθαι τῆς ἑαυτῆς μητρὸς ὅπως αὐτῇ χιτώνιον ὑφήνῃ σύμμετρον· τὴν δ' εἰπεῖν καὶ πῶς σύμμετρον ὑφήνω;» καὶ σελ. 1032, ς' «οὕτω τὸ πᾶν συνύφηνε τῆς ψυχῆς εἶδος» καὶ Ῥωμύλ. Β' «ὡς ὅταν ἐξυφήνωσι, τότε δοθησομένας πρὸς γάμον». Ὁ Κοραῆς σημειοῦται ἐν τῇ

ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Α' σελ. 366 «Διεξυφήνωσι: Ταύτην διεσκεύασα τὴν γραφὴν (ἀντὶ τοῦ μονοπροθέτου Ἐξυφήνωσι) ἐκ τῆς ἔν τισιν ἀντιγράφοις φερομένης ἡμαρτημένης γραφῆς, Δὲ ἐξυφήνωσι· καὶ καταχωρισθήτω ἐν τοῖς Λεξικοῖς τὸ μήπω ἐγνωσμένον Διεξυφαίνειν, εἰ καλῶς ἔχει ἡ διόρθωσις. Ἐπίτασιν γὰρ σημαίνει τοῦ Ἐξυφαίνειν καὶ τοῦ Διυφαίνειν, ὧν ἑκάτερον τὸ εἰς τέλος ὑφαίνειν δηλοῖ».

Λουκιαν. Ἀληθ. Ἱστορ. Α', 15 «τούτοις προσέταξε διυφῆναι τὸν μεταξὺ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἑωσφόρου ἀέρα».

Διονύσ. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 2160 «ὅτι συνύφηναν τὴν δευτέραν ἀρχήν».

Ἀπολλόδ. Βιβλιοθ. σελ. 121, 1 Ἑρχ. «ἡ δὲ ὑφήνασα ἐν πέπλῳ γράμματα».

Ἀλκίφρ. Ἐπιστ. Γ', 41, 2 «ἔχουσα οὖν ἀφθονίαν ἐρίων ἐξύφηνον ἡμῖν ἐσθήματα πρόσφορα ταῖς ὥραις».

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β', σελ. 7 «ἕκαστον ἑκάστῳ κατὰ τοὺς ἁρμονίας λόγους συνύφηνεν» καὶ σελ. 70 «τὰ δὲ ἀκόλουθα τῷ λόγῳ συνυφήνωμεν» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 42 «ὁ δ' εἴρας καὶ συνυφήνας ἕκαστα» καὶ σελ. 48 «εὐαρμόστως καὶ τὰ ἄλλα συνυφήνασα» καὶ σελ. 94 «ἐπειδὴ καὶ τὰς αὐλαίας ἐκ τοιούτων συνύφηνεν» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 224 «συνυφήνας αὐτοῖς καὶ τὸ τρίτον εἶδος» καὶ σελ. 258 «οἳ πρὸς ἀπάτην ἀκοῆς εὖ τετεχνασμένα πλάσματα συνυφήναντες ἔδοξαν κτέ.» καὶ Τόμ. Ε', σελ. 65 «ὡς οἷόν τε ἄριστα συνυφῆναι» καὶ σελ. 288 «λόγοις ἐπαινετοῖς σπουδαῖα ἔργα συνυφήνας». Ἐν Τόμ. Α', σελ. 252 κεῖται «ὥστε συνυφᾶναι τὰ οἰκεῖα ἐπιμόνως» καὶ ἐν Τόμ. Γ', σελ. 197 «ὅσα λόγῳ κατατεχνοῦντες συνύφαναν». Ἀλλ' ἐν τῇ νέᾳ τοῦ Φίλωνος ἐκδόσει ἀνεγνώσθη ἐξ ἀντιγράφων συνυφῆναι καὶ συνύφηναν (Τόμ. Α', σελ. 236, 10 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 190, 24).

Ὀρειβάσ. Τομ. Γ', σελ. 121 Δαρ. «καὶ ἀλεσάτω οὖν καὶ ὑφηνάτω καὶ πτισάτω».

Εὑρίσκεται δὲ καὶ ὁ μέσος ἀόριστος ὑφηνάμην παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Γ', σελ. 4 «ταύταις ταῖς χερσὶν ἄνθρωπος καὶ ἱμάτιον ὑφήνατο». Πρβ. καὶ Φώτ. Βιβλιοθ. 186. 31 «ταῦτα δὴ καὶ ἕτερα τοιαῦτα συνυφηνάμενος ἀπαρτίζει τὸ κεφάλαιον».

Παρατιθέμεθα νῦν τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γεγραμμένα Τόμ. Η', σελ. 525 «Aoristi forma antiqua est ὕφηνα, recentior ut aliis in verbis huius terminationis, per α, ὕφανα. Sic Nossis Anthol. Pal. 6, 245, ὕφανεν. Et ap. Plutarchum Mor. p.157, A (ubi ὑφάνῃ), Nicol. Damasc., ubi ὑφῆναι substituit Coraes p. 272, Suidam s. v. Τιμοκρέων, Eustath. p. 31: quae exx. indicavit Lobeck. ab Phryn. p. 26. Sed Aristot. H. A. 5, 19, ὑφῆναι recte restitutum ex codd. pro ὑφᾶναι. Aor. ὕφηνα producta syllaba prima apud Nossidem in Anthol. Pal. 6, 265, Ammian. ib. 11, 14, Aretham ib. 15, 32, ubi ὕφηνον male pro ὕφηναν».

Ὁ Κοραῆς ἐσημειώσατο ἐν τῷ Προδρόμῳ τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης σελ. 374 «Ἐξυφήνωσιν: Οὕτως ὁ τελευταῖος ἐκδότης τοῦ Στοβαίου ἀντὶ τοῦ Ἐξυφάνωσιν». Πρβ. Στοβ. Ἀνθολ. Τόμ. Α', σελ. 152 Γαισφ.

Περιττὸν ἴσως εἶνε νὰ παρατηρηθῇ ὅτι κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἀορίστου τοῦ ῥήματος ὑφαίνω συμφωνεῖ ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος τῇ Ἰωνικῇ. Λέγομεν δ' ὅτι ὁ ἄλλος ἀδόκιμος ἀόριστος ὕφανα εἶνε δοκιμώτατος ἐν τῇ Δωρικῇ διαλέκτῳ. Ὑπὸ τοῦ Βακχυλίδου ἐλέχθη «ὑφάνας ὕμνον» καὶ «ὕφανε μῆτιν» (σελ. 43, 9 καὶ σελ. 121, 24 Βλασσ. Πρβ. καὶ σελ. 195). Κεῖται δὲ καὶ ἐν ἐπιγράμματι «πάντα βαθείας ἐκ φρενὸς ὑφάνασα διακριδὸν» (Ἐπιγρ. Ἑλλην. 1028, 14, σελ. 437 Καιβ.) καὶ ἐν Κρητικῇ ἐπιγραφῇ ἐνυπάνῃ = ἐνυφάνῃ (Ἴδε Ἑρουερδῆνα ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 278).

ΚΕΦ. ΛΑ'.

Περὶ τοῦ ἀορίστου τοῦ ῥήματος **σημαίνω**.

Ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις σελ. 27, 36 Διδ. φέρεται «Σημῆναι: τὸ σημῆναι Ἰακόν· πλὴν τὸ σημᾶναι πλείονα ἔχει τὴν εὐρύτητα». Τὸν τῷ Α παραληγόμενον τύπον ἐσήμανα ἀποδοκιμάζει ὁ Φρύνιχος ἐν τῇ Σοφιστικῇ Προπαρασκευῇ σελ. 62, 29 λέγων «Σημῆναι καὶ ἐσήμηνα ἐρεῖς ἀντὶ τοῦ σημᾶναι καὶ ἐσήμανα. Ὡσαύτως

φῆναι καὶ ἀποφῆναι καὶ προφήνας καὶ ἐθέρμηνα καὶ θερμήνας καὶ ἐτεκτήνατο τεκτήνασθαι καὶ ἐμήνατο μήνασθαι καὶ ἐκμῆναι· καὶ διὰ τοῦ Ρ ἐχθήρας καὶ ἐκάθηρα· καὶ διὰ τοῦ Λ ἔσφηλα καὶ σφήλας». Πρβ. καὶ Ἐκλογ. Λοβ. σελ. 42.

Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου διειλημμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐκλογῶν τοῦ Φρυνίχου σελ. 25 «Σημῆναι in Platonis libris aequaliter scribi notavit Valckenarius. v. Heindorf. ad Phaedr. p. 255. A. eaque forma apud Thucydidem, Xenophontem et poetas scenicos longe lateque dominatur, raro reluctante altera, quam Scholiastes Thucyd I. 72. vastiorem appellat. v. Eur. Hec 1215. Xenoph. Anab II. I. Hellen. I. I Theophr. Char. II».

Ὁ Λ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 180 «De formis notandum quod Phryn. Bekk. p. 62, 29 et Ecl. p. 24 praecipit: Σημῆναι καὶ ἐσήμηνα ἐρεῖς ἀντὶ τοῦ σημᾶναι καὶ ἐσήμανα· et: Σημᾶναι, ἐσήμαναν. . . παρὰ τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν διὰ τοῦ Α. Λέγομεν δὲ διὰ τοῦ Η σημῆναι. Formam per α Xenophonti aliquoties illatam ab librariis notavi ad Cyrop. 4, 5. 36. Male Schol. Thucyd. I, 72: Τὸ σημῆναι Ἰακόν· πλὴν τὸ σημᾶναι πλείονα ἔχει τὴν εὐρύτητα». Πρβ. καὶ Κόβητον ἐν *Var. Lect.* σελ. 325 «ἐπειδὰν σημάνῃ ὁ σαλπιγκτής, Veteres σημήνῃ omisso ὁ σαλπιγκτής» (Ἴδε καὶ Σαύπιον ἐν *Lexil. Xenoph.* σελ. 120).

Εὐλογωτάτην ἡμεῖς εὑρίσκομεν τὴν γνώμην τῶν δοξαζόντων ὅτι οὐχὶ **συνήθως** ἀλλ' **ἀείποτε** διὰ τοῦ Η ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὁ ἀόριστος τοῦ ῥήματος σημαίνω καὶ ὅτι, ὅπου ἂν τοῦ Ἀττικοῦ λόγου ἀπαντᾷ ὁ τῷ Α παραληγόμενος τύπος ἐσήμανα, ἀναγκαίως ἔχει νὰ ὑπολαμβάνηται ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τῶν βιβλιογράφων παραγομένων ἐκ τῆς κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν κρατούσης συνηθείας. Ὡς δ' ἐλέγετο ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ σημαίνω - ἐσήμηνα, οὕτω καὶ σημαίνομαι - ἐσημηνάμην (ἀπεσημηνάμην). Πρβ. φαίνω - ἔφηνα καὶ ἀποφαίνομαι - ἀπεφηνάμην, ὑφαίνω - ὕφηνα καὶ ὑφαίνομαι - ὑφηνάμην, λυμαίνομαι - ἐλυμηνάμην, τεκταίνομαι - ἐτεκτηνάμην, ἀναίνομαι (ἀπαναίνομαι) - ἠνηνάμην (ἀπηνηνάμην).

Ὁ Μειστεράνσιος γράφει ἐν *Grammat. der Attisch. Inschrift.* σελ. 182 ἐκδ. γ' «Die Verba auf-αινω bei vorausgehendem ι oder ρ im Aorist.-ᾱνα (sonst-ηνα); vgl. λειᾶναι,-ρᾶναι, τετρᾶναι, ξηράνωσι, neben φήνας. σημαίνω bildet ἐσήμηνα, κατασημηνάσθω C. I. A. IV, 2, 104, a, 39-40 (352 v. Chr.), παρασημηνάσθω ebd. 40; σημήναντι III, 30, 4 (c. 30 v. Chr.), Brief eines römischen Magistrats an die Athener». Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Σμιδίτιος ἐν τῷ *De Flav. Joreph. Elocut* σελ. 460.

Ὁ Φρασικλῆς διδάσκει ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 120 «Τὸ ᾱ δέχονται τὰ εἰς ραίνω, καὶ ιαίνω, οἷον εὐφραίνω, εὐφρᾶναι, μαραίνω, μαρᾶναι, πιαίνω, πιᾶναι, ἀγριαίνω, ἀγριᾶναι πλὴν τῶν μιαίνω καὶ τετραίνω, μιῆναι, τετρῆναι. Τὰ δὲ περισσότερα τῶν λοιπῶν εἰς αινω καὶ αιρω σχηματίζουσιν οἱ δόκιμοι Ἀττικοὶ διὰ τοῦ η, ὡς σημαίνω σημῆναι, χαλεπαίνω χαλεπῆναι, λυμαίνομαι λυμήνασθαι, καθαίρω καθῆραι, ἐχθαίρω ἐχθῆραι, ἐκτὸς τοῦ κοιλᾶναι, λευκᾶναι, πεπᾶναι, κερδᾶναι, ὀργᾶναι (Σοφ.) ἰσχνᾶναι (Ἀριστοφ.)». Πρβ. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 483, 15 «Δεῖ γινώσκειν ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀορίστου τῶν ἀπὸ μελλόντων περισπωμένων τῶν διὰ τῆς ΑΙ διφθόγγου οἱ Ἴωνες τρέπουσι τὸ Α εἰς Η, καθαρῶ (ἐκάθαρα) ἐκάθηρα, μιανῶ (ἐμίανα) ἐμίηνα, σημανῶ (ἐσήμανα) ἐσήμηνα καὶ ἐσημηνάμην. Χρῶνται δὲ αὐτῷ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι» καὶ Χοιροβοσκ. σελ. 607, 35 «Ἰστέον δὲ ὅτι πολλάκις οἱ Ἴωνες τρέπουσι τὸ Α εἰς τὸ Η ἐν τῷ πρώτῳ ἀορίστῳ, οἷον ἐμίανα ἐμίηνα, ἐχλίανα ἐχλίηνα, ἐθέρμανα ἐθέρμηνα, ἐλίανα ἐλίηνα, ἐκάθαρα ἐκάθηρα, ἐσήμανα ἐσήμηνα, ἐξ οὗ ὁ πρῶτος μέσος ἀόριστος ἐσημηνάμην καὶ ὑπεσημηνάμην, ἔφανα ἔφηνα, ἐξ οὗ ὁ πρῶτος μέσος ἀόριστος ἐφηνάμην. Τούτοις δὲ τοῖς ὑπὸ τῶν Ἰώνων γινομένοις, λέγω δὴ τῷ ἐμίηνα καὶ ἐλίηνα καὶ ἐχλίηνα καὶ ἐκάθηρα καὶ ἐσήμηνα καὶ τοῖς ὁμοίοις, χρῶνται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι». Ὁ Φρίσχιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Α', β', σελ. 63 «μιᾶναι Lehmannus, μιάναι F. et. v. exempla formae minus atticae ἐμίανα Schwidopius Observ. Lucian. Spec. II p. 42. adnot. nuper collegit».

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἀποφαίνεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 107 «Πολλὰ τῶν ῥημάτων τούτων διφοροῦνται, οἷον: μιαίνω

ἐμίηνα καὶ (σπανιώτερον) ἐμίανα, σημαίνω ἐσήμανα ἀλλὰ καὶ ἐσήμηνα, καθαίρω ἐκάθηρα καὶ (συνηθέστατα) ἐκάθᾶρα κτλ.». Γελοιότατον εἶνε τὸ «**Πολλὰ** τῶν ῥημάτων **τούτων** διφοροῦνται».

Ὁ ἀόριστος τοῦ ῥήματος μιαίνω ἐξεφέρετο ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ οὐχὶ διὰ τοῦ Η ἀλλὰ διὰ τοῦ Α, οἷον Εὐριπ. Ἑλ. 1000 «καὶ κλέος τοὐμοῦ πατρὸς οὐκ ἂν μιάναιμ'» καὶ Ἰφιγ. Α. 1595 «ὡς μὴ μιάνῃ βωμὸν εὐγενεῖ φόνῳ» καὶ Σοφοκλ. Ἀποσπ. 100 Ναυκ.» τὸ γὰρ καλῶς πεφυκὸς οὐδεὶς ἂν μιάνειεν λόγος». Πρβ. καὶ Σόλ. παρὰ Πλουτ. ΙΔ' «μιάνας καὶ καταισχύνας κλέος». Ὁ τύπος ἐμίηνα, ἀλλότριος τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ὤν, ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ὁμήρῳ Ἰλ. Δ, 141 «ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ Μῃονὶς ἠὲ Κάειρα». Πρβ. καὶ Ἱπποκρ. Τόμ. ς', σελ. 112 Λιτρ.

Τῶν εἰς ΑΙΝΩ ῥημάτων τῶν ἐχόντων Ρ ἢ Ι πρὸ τῆς διφθόγγου ὁ ἀόριστος ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οὐχὶ διὰ τοῦ Η ἀλλὰ διὰ τοῦ Α. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Nov. Lect.* σελ. 593 «Certum est verba in -ραίνω et -ιαίνω omnia apud Atticos in aoristo α productum habere: ipsum ῥαίνω habet ἔρρανα, ῥᾶναι, ῥάνας, ut in fragmento incerti Tragici Athen. p. 48. A. ἀλλὰ ξενῶνας οἴγε καὶ ῥᾶνον δόμους, sic et χραίνω ἔχρανα, ut in Euripidis Hippolyto 1266 τάμὰ μὴ χρᾶναι λέχη, et sic περᾶναι, εὐφρᾶναι, δυσχερᾶναι, aliaque multa dicebant. Certum est verba in — ιαίνω omnia apud Atticos eandem rationem sequi, ut in ἐχλίανα, ἐπίανα, ἐμίανα, ἠγρίανα, aliis; Ionica sunt ἐχλίηνα, ἐμίηνα, ut ἰήνας, ἐδίηνα, alia. In caeteris compertum est Atticos α producto usos esse in κερδᾶναι, κοιλᾶναι, πεπᾶναι et λευκᾶναι. Ὀργᾶναι habet semel Sophocles, ἰσχνᾶναι semel Aristophanes. Praeterea αἴρω habere ἆραι et ἅλλομαι ἅλασθαι nescit nemo, nisi quod scribae solent antiquis formis ἅλασθαι et ἁλάμενος de suo substituere vitiosas ἀλέσθαι et ἀλόμενος. In reliquis omnibus veteres omnes η ponere solent, ut in ἐσήμηνα, ἐθέρμηνα, ἐρρύπηνα, ἐκάθηρα cett., in quibus Graeculi vitiose α solebant ponere ἐσήμανα dicentes et θερμᾶναι, ῥυπᾶναι, καθᾶραι. Hinc factum est ut passim scripta veterum his mendis inficerentur, quod ubi satis erit compertum quidquid ubique formarum istiusmodi apud Veteres deprehenditur erit nobis ad anti-

quam loquendi consuetudinem revocandum. Ubicumque καθᾶραι legitur aut ὑφᾶναι aut similia vitium tenemus manifestum certa correctione sanandum. Videbis ut quaeque forma vitiosa apud sequiores esset tritissima, ita eam in libris saepissime antiquae formae substitui. Sic ἐσήμανα pro ἐσήμηνα passim irrepsit, sed solent in ea re librarii ab Editoribus castigari» (Ἴδε καὶ Ῥιμαννὸν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλληλογραφίας 1880, σελ. 151). Περὶ τοῦ ἀορίστου τοῦ ῥήματος καθαίρω θὰ διαλάβωμεν ἀκριβῶς ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ. Τοῦτο δὲ μόνον νῦν παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ἀόριστος τοῦ τεκμαίρομαι εἶνε ἐτεκμηράμην.

Περὶ τοῦ ἀορίστου τοῦ ῥήματος τετραίνω ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1905, σελ. 273 κέ. Ὡς δὲ λέγεται ὑγιαίνω: ὑγίανα, κτλ., οὕτω καὶ λειαίνω - λεαίνω: ἐλείανα - ἐλέανα. Ἀνελλήνιστος δ' εἶνε ἡ διὰ τοῦ ι ἐκφορὰ ἐλίανα-ἐλίηνα ἡ φερομένη παρὰ τῷ Χοιροβοσκῷ σελ. 607, 36. Ὁμοίως τῷ ἐκοίλανα ἐλέχθη ἐδυσκόλανα ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου Κάτ. πρεσβυτ. Α΄ αῳ λέγεται «μηδέποτε δυσκολᾶναι μηδὲ μέμψασθαι παραθέντι ἄριστον ἢ δεῖπνον» καὶ ὑπὸ τοῦ Θεμιστίου Λόγ. σελ. 427, 7 Δινδ «διὰ τοῦτο οὐδὲ πρὸς τὰς χαλκᾶς ἐδυσκόλανα τὰς δύο ταύτας εἰκόνας» καὶ ἐχώλανα ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ Ψαλμ. ΙΖ΄, 46 «υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν» (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. λ. χωλαίνω).

Ἐφέρετο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ῥῆμα αἴνω- ἀφαίνω. Τούτου ὁ ἀόριστος ἦτο ἦνα - ἀφῆνα, ἦναι - ἦνας, ἀφῆναι. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1861, σελ. 61 «Dicitur ἦνας et ἀφῆναι ex αἴνω, ἀφαίνω, ut φῆνας et ὑφῆναι ex φαίνω et ὑφαίνω, et Ἄναντα sic ex αἴνω, formatum est ut ἄκραντα ἀμίαντα ἀσήμαντα ex κραίνω, μιαίνω, σημαίνω. Hinc est illa λέξις apud Photium Ἦνας: κόψας. Apparet ex his veluti ναυαγίοις antiqui sermonis quantae Graecitatis divitiae nobis perierint. In scriptoribus Graecis, qui supersunt, non est verborum αἴνω et ἀφαίνω vola aut vestigium. Galenus ex Hippocrate affert Ἦναι: κόψαι, sed olim interpolatus locus est ubi sic antiquitus legebatur. Pausanias in Aristophanis Pace verbum αἴνειν legerat, quod

nunc nusquam locorum comparet, nam incertissima sunt quae ludit Bergkius in Aristophanis fragmento ἐκ τῶν Γεωργῶν Tom. II. p. 988 Meinek. Unicus hodie superest locus Pherecratis quem in λέξεων χρησίμων συναγωγῇ omissum ex ipso Aelio Dionysio et Pausania retraximus» (Πρβ. καὶ Μειστῆρον ἐν *Die Mimiamb des Herod.* σελ. 99 κέ.).

Ἐν τῷ περὶ Ζώων συγγράμματι τοῦ Αἰλιανοῦ Β', 11 φέρεται «τὰ δὲ ἐπὶ τούτοις καὶ ἐκμᾶναι τὸν θεατὴν ἱκανά». Σημειοῦται δ' ὁ Ἰακώψιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματος τούτου Τόμ. Β', σελ. 62 «De forma verbi vide *Lobeck.* ad Phryn. p. 24. ss. Infra p. 396, 14. similiter habetur ὑφᾶναι». Ἡ δόκιμος ἐκφορὰ εἶνε ἐκμῆναι, ἧς μαρτύρια ἔχομεν τὸ τοῦ Σοφοκλέους Τραχ. 1142 «τὸν σὸν ἐκμῆναι πόθον» καὶ τὸ τοῦ Εὐριπίδου Βάκχ. 36 «καὶ πᾶν τὸ θῆλυ σπέρμα Καδμείων ὅσαι γυναῖκες ἦσαν ἐξέμηνα δωμάτων» καὶ τὸ τοῦ Πλάτωνος Ἐπιγρ. 7 Βεργκ «ὦ ἐμὸν ἐκμήνας θυμὸν ἔρωτι Δίων» Πρβ. καὶ Εὐριπ. Ἴων. 520 «ἤ σ' ἔμηνε θεοῦ τις ὦ ξένε βλάβη;» καὶ Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 561 «οὐδ' ὡς φαρμάκοις ἑτέρα τὸν ἄνδρ' ἔμηνεν». Παρατηρητέον δ' ὅτι τὸ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ Ἰφιγ. Α. 1264 κείμενον «μέμηνε δ' Ἀφροδίτη τις Ἑλλήνων στρατῷ πλεῖν ὡς τάχιστα βαρβάρων ἐπὶ χθόνα» μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου εἰς τὸ «ἔμηνε δ' Ἀφροδίτη τις Ἑλλήνων στρατὸν» (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν σελ. 191).

Τοῦ ἀορίστου ἐξέμηνα ἐποιήσαντο χρῆσιν καὶ συγγραφεῖς τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ, ὁ Ἀπολλόδωρος καὶ Νικόλαος ὁ Δαμασκηνὸς καὶ ἄλλοι

Ἀπολλόδ. σελ. 26. 4 Ἑρχ. «τὰς ἐν Ἄργει γυναῖκας ἐξέμηνε Διόνυσος» καὶ σελ. 88, 14 «κἀκεῖ πάλιν οὐ τιμώντων αὐτὸν ἐξέμηνε τὰς γυναῖκας».

Νικόλ. Δαμασκ. Ἱστορ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Α', σελ. 47,32 Δινδ. «γυναῖκάς γε μὴν πάσας ἐξέμηνεν».

Λουκιαν. Ἑταιρ. Διαλ. Α'. 2 «ἐκείνη ἐξέμηνε τὸν ἄνθρωπον».

Ἱμέρ. Λόγ. Ϛ', 6 (σελ. 60.13 Διδ.) «ἐκ μέσης καρδίας ἐφ' ἑαυτὸν ἀρετῇ πάσῃ τὸν καθηγεμόνα ἐξέμηνεν».

Ξενοφ. Ἐφέσ. Α', 11 «καὶ τὸν ἐπ' ἀλλήλους ἡμᾶς καλῶς ἐκμήναντα θεόν» (Ἴδε Πεερλεκάμπιον εἰς Ξενοφ. Ἐφέσ. σελ. 162).

Ἀχιλλ. Τάτ. Ε΄ ια΄ 4 «γυναῖκα γὰρ ἐξέμηνεν ἐπ' αὐτὸν πάνυ καλήν». Σημειωτέον δὲ ὅτι ἀντὶ τοῦ πάνυ καλὴν ἀνεγνώσθη παγκάλην ὑπὸ τοῦ Ναβήρου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1876, σελ. 342.

Λιβάν. Ἐπιστ. σελ. 218 Οὐολφ. «ὅ δέ με μάλιστα ἐξέμηνεν ἐκεῖνό ἐστι» καὶ σ. 220 «ἐξέμηνε τὴν πόλιν ἡμῖν εἰς σοφίας ἔρωτα Θεμίστιος».

Κλήμ. Ἀλεξ. Τόμ. Β΄, σελ. 200, 1 Δινδ. «ἐπί τε τὰς τῶν εἰδώλων θυσίας ἐπί τε τὰς ἀλλοδαπὰς ἐξέμηναν γυναῖκας».

Ἀντωνῖν. Λιβερ. ΚΑ΄ (Μυθογρ. Οὐεστερμ. σελ. 220, 31) «ἔρωτα ἐνέβαλεν ἄρκτου καὶ ἐξέμηνεν αὐτήν» καὶ ΛΔ΄ (σελ. 231, 22) «δεινὸς γὰρ αὐτὴν ἔρως ἐξέμηνεν ἐπὶ τῷ πατρί» (Ἴδε Βάστιον ἐν τῇ Κριτικῇ Ἐπιστολῇ σελ. 150 κέ.).

Εὐστάθ. Μικρ. Συγγρ. σελ. 211,22 «Τιμόθεος δὲ τὸν πολὺν Ἀλέξανδρον ᾄδων ποτὲ εἰς θυμὸν ἐκμῆναι Ἀρεϊκόν».

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Γ΄, σελ. 217,1 Δινδ. «Ἐπιπνεύσας: παροξύνας, ἐκμήνας».

Ἀνών. παρὰ Σουίδ. σελ. 336 Βεκκ. «καὶ εἰς μιαιφονίαν τῶν ἱερέων ἐξέμηνεν» (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Γ΄, σελ. 491).

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ παρὰ τῷ Αἰλιανῷ ἐξέδωκεν ὁ Ἑρχῆρος Τόμ. Α΄, σελ. 40 Τευβν. «τὰ δὲ ἐπὶ τούτοις καὶ ἐκμῆναι τὸν θεατὴν ἱκανά».

Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ μέσος ἀόριστος ἐμηνάμην καὶ ἐπεμηνάμην, οὗ μνημονεύομεν πάντα ἃ ἔχομεν πρόχειρα μαρτύρια Ἰλ. Ζ, 160 «τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο, δῖ' Ἄντεια» καὶ Μουσ. 85 «ἄλλοθεν ἄλλος ἕλκος ὑποκλέπτων ἐπεμήνατο κάλλεϊ κούρης» καὶ Ψευδοθεόκρ. Εἰδυλλ. Κ΄ 34 «οὐκ ἔγνω δ' ὅτι Κύπρις ἐπ' ἀνέρι μήνατο βούτᾳ» καὶ Μόσχ. Δ΄, 2 «Σάτυρος δ' ἐπεμήνατο Λύδᾳ» καὶ Βίων Α΄, 61 «καλὸς ἐὼν τί τοσοῦτον ἐμήναο θηρὶ παλαίειν;» καὶ Ἀνθολογ. Παλατ. Ϛ΄, 309 «ἀστραγάλας θ' αἷς πόλλ' ἐπεμήνατο» καὶ Θ΄, 35 «κὴν χέρσῳ εἰς ἐμὲ μηνάμενος» καὶ 345 «οὐ τόσσον γ' Ἀθάμας ἐπεμήνατο παιδὶ Λεάρχῳ» καὶ ΙϚ΄, 106 «εἰ τοῖος Θήβης Καπανεὺς ἐπεμήνατο πύργοις» καὶ Ψευδολουκιαν. περὶ τῆς Συρ. θεοῦ 21 «μετὰ δέ οἱ καὶ κάρτα ἐπεμήνατο». Ἐλέχθη δὲ καὶ περιμήνατο ὑπὸ τοῦ Μόσχου ἢ Ψευδομόσχου Εἰδυλλ. Γ΄, 89 «οὐ τόσσον Ἀλκαίῳ περιμήνατο Λέσβος ἐραννά».

Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν τοῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 631, 48 «τούτῳ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ' Ἄντεια, ἤτοι κοινότερον εἰπεῖν καὶ μὴ Ἀττικῶς ἐπεμάνη ἐν ὑπερβάλλοντι ἔρωτι, ὥστε κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι». Ὁ ἀόριστος ἐπεμάνην ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει Σφ. 1466 «οὐδενὶ γὰρ οὕτως ἀγανῷ ξυνεγενόμην οὐδὲ τρόποις ἐπεμάνην οὐδ' ἐξεχύθην». Ὑπ' οὐδενὸς δ' Ἀττικοῦ οὔτε ποιητοῦ οὔτε συγγραφέως ἐγένετο χρῆσις τοῦ μέσου ἀορίστου ἐπεμηνάμην ἢ τοῦ ἁπλοῦ ἐμηνάμην.

ΚΕΦ. ΛΒ΄.

Συντελικός - ὑπερσυντελικός.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ζωναρᾶ σελ. 94 Τιτμ. φέρεται «Αἴσθεσθαι ἐνεστώς ἐστι· αἰσθέσθαι δὲ ὑπερσυντελικός».

Γελοιότατον εἶνε τὸ «αἰσθέσθαι δὲ ὑπερσυντελικός». Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ζωναρᾶ «αἰσθέσθαι δὲ συντελικός». Καὶ ἄλλοι δὲ παλαιοὶ γραμματικοὶ ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ ἐπιθέτου συντελικός καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένου ἐπιρρήματος συντελικῶς.

Σχολ. Ἀπολλων. Ῥοδ. σελ. 340,18 Κειλ. «ΕΠΑΥΡΕΣΘΑΙ: ἐὰν μὲν παροξυτόνως, ἔσται συντελικὸς ἀντὶ τοῦ ἀπολαῦσαι, ἐὰν δὲ προπαροξυτόνως, παρατατικὸς ἀντὶ τοῦ ἀπολαύειν».

Ἀπολλών. Σοφ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 93,32 Βεκκ. «Ἰών: πορευόμενος ἢ συντελικῶς ἐλθών, ἐπεὶ πᾶσα μετοχὴ ὀξύτονος εἰς ΩΝ λήγουσά ἐστι συντελική» καὶ σελ. 171,13 «Ὤπαζε: τὸ κατόπιν ἐδίωκεν· δηλοῖ δὲ καὶ τὸ περιεποίησεν, ὅτε συντελικῶς καὶ πληθυντικῶς λέγει· τῷ δὲ θεοὶ κάλλος τε καὶ ἠνορέην ἐρατεινὴν ὤπασαν».

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α΄, σελ. 224,3 Δινδ. «συντελικὸν δὲ γίνεται, δεῖ δὲ παρατατικῶς» καὶ σελ. 272,23 «προσηκόντως οὖν ἐπὶ τοῦ πρεσβύτου ἐχρήσατο τῷ παρατατικῷ χρόνῳ εἰπὼν τὸ ἀίσσων, ἐπὶ δὲ τοῦ νέου Αὐτομέδοντος τῷ συντελικῷ εἰπὼν ἄϊξε καὶ ἀπέκοψε συντόμως τὸ πρᾶγμα δηλῶν» καὶ σελ. 332,28 «ὅτι συντελικῶς ἑλέσθαι» καὶ σελ. 388,24 «ὅτι Ζηνόδοτος γράφει ἐξενά-

ριξεν συντελικῶς — Ἀρίσταρχος παρατατικῶς ἐξενάριζεν» καὶ σελ. 402,26 «Οὐτάμενοι: Ἀρίσταρχος ὡς ἱστάμενοι καὶ κιχράμενοι, Πάμφιλος δὲ ὡς δεδαρμένοι, ἐπεὶ καὶ τὸ βεβλημένοι συντελικὸν» καὶ μετ' ὀλίγα «συντελικῇ γὰρ μετοχῇ συντελικὴν ἐπήνεγκεν». Σχολ.'Ιλ. σελ.45,29 Βεκκ «ποιπνύσαντα αἱ πᾶσαι συντελικῶς».

Φρύν. Ἐκλογ. σελ. 336 Λοβ. «Ἔμελλον ποιῆσαι, ἔμελλον θεῖναι, ἁμαρτήματα τῶν ἐσχάτων, εἴ τις οὕτω συντάττει· τετήρηται γὰρ ἢ τῷ ἐνεστῶτι συντασσόμενον ἢ τῷ μέλλοντι, οἷον ἔμελλον ποιεῖν, ἔμελλον ποιήσειν· τὰ δὲ συντελικὰ οὐδένα τρόπον ἁρμόσει τῷ ἔμελλον».

Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ι', σελ. 1168,32 «ἀλλ' οὐδὲ τοὺς παρατατικοὺς καὶ παρακειμένους καὶ ὅλως τοὺς συντελικοὺς ἐνεστῶτας χρόνους ἔχειν τινὰ τότε φύσιν εἶπεν ἄν, εἴπερ ἐπικοινωνοῦσί πως οὗτοι πρὸς τὸν παρεληλυθότα».

Βεκκ. Ἀνεκδ. Ἑλλ. σελ. 891,23 «ὁ δὲ παρακείμενος καλεῖται ἐνεστὼς συντελικός, τούτου δὲ παρῳχημένος ὁ ὑπερσυντέλικος» καὶ σελ. 1013,15 «εἰς ΣΙ δὲ λήγει μιμούμενος τὸν ἐνεστῶτα ὁ παρακείμενος· καὶ αὐτὸς γὰρ παρὰ πολλοῖς ἐνεστὼς συντελικὸς ὀνομάζεται». Πρβ. Πρισκιανὸν Η'. 54 «Sciendum, quod Romani praeterito perfecto non solum in re modo completa utuntur, in quo vim habet eius, qui apud Graecos παρακείμενος vocatur, quem *stoici* τέλειον ἐνεστῶτα nominaverunt, sed etiam pro ἀορίστου accipitur». Ἴδε Λέρσιον ἐν τῷ *Die Sprachphil d. Alt* Μέρ. Β'. σελ. 210.

Ὡς δ' ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ζωναρᾶ ἀνεγνώσθη πλημμελῶς ὑπερσυντελικός ἀντὶ τοῦ συντελικός, οὕτω καὶ ἐν τῷ περὶ Συντάξεως συγγράμματι Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως ὑπερσυντελικήν ἀντὶ τοῦ συντελικήν σελ. 70,7 Βεκκ. «καὶ προφανῶς ἐκ τοῦ τοιούτου δείκνυται ὡς ἅπαντα τὰ προστακτικὰ ἐγκειμένην ἔχει τὴν τοῦ μέλλοντος διάθεσιν προστασσόμενα ἢ εἰς παρατατικὴν διάθεσιν ἢ εἰς ὑπερσυντελικήν». Πρβ. σελ. 70,25 «εἰς τὸ γίνεσθαι οὖν ἢ γενέσθαι ἡ πρόσταξις γίνεται, ἀποφασκομένη ἀπὸ τῆς τοῦ μέλλοντος ἐννοίας εἰς μὲν παράτασιν σκαπτέτω τὰς ἀμπέλους, εἰς δὲ συντελείωσιν σκαψάτω τὰς ἀμπέλους» καὶ σελ.252,2 «χρὴ μέντοι νοεῖν ὡς τὸ ἐξαιτούμενον ἐκ τοῦ εὐκτικοῦ ἢ εἰς παράτασιν τοῦ ἐνεστῶτος

παραλαμβάνεται ἵνα ἐν αὐτῷ διαγίνηται, ὡς εἴ τις φαίη ζώοιμι ὦ θεοί, ἢ εἰς τελείωσιν τῶν μὴ ὄντων πραγμάτων, ὡς ὁ Ἀγαμέμνων εὔχεται εἴθε, ὦ θεοί, πορθήσαιμι τὴν Ἴλιον· εὐχὴ γὰρ νῦν γίνεται εἰς τὸ παρῳχημένον καὶ συντελὲς τοῦ χρόνου· τὴν γὰρ παράτασιν ἀπευκταίαν ἕξει» καὶ «καθότι πάλιν κατὰ τὸ ἐναντίον ἔστιν ἐπινοῆσαι ἐπὶ τοῦ ζώοιμι· οὐ γὰρ δή γέ τις παραλήψεται εἰς εὐχὴν τὴν τοῦ ζῆν συντέλειαν ἐν τῷ ζήσαιμι· ἡ γὰρ τοιαύτη συντέλεια τῆς εὐχῆς δυνάμει περιγράφει τὴν τοῦ βίου διατριβήν». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις σελ. 73, 20 Δινδ. «ἐν δὲ τῷ ἠὼς μὲν κροκόπεπλος ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν τὸ ἐκίδνατο παράτασιν ἔχει, οὐ συντέλειαν» καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 472. 22 «οὐ γὰρ παράτασιν σημαίνει τὸ οἱ δ' ἶξον ἀλλὰ συντέλειαν ὅτι παραγεγόνασιν» καὶ ἐν τοῖς Κραμήρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Α΄, σελ. 205, 22 «οὐ γὰρ παράτασιν (τὸ ἶξον) σημαίνει ὅτι παρεγένοντο ἀλλὰ συντέλειαν ὅτι παραγεγόνασι» (Ἴδε Πόλακον ἐν *Cur Sec. ad Odyss etc.* σελ. 76 κέ.). Ἀναγνωστέον δὲ πάντως κατὰ παρατατικὸν «ὅτι παρεγίνοντο».

Ποιοῦμεν δὲ γνωστὸν ὅτι καὶ ὁ Ἀλ. Βουτμαννὸς ἐν τῇ εἰς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν μεταφράσει τοῦ περὶ Συντάξεως συγγράμματος Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 53 (1877) ὑπέλαβεν τὸ ἐν αὐτῷ κείμενον ὑπερσυντελικὴν ἡμαρτημένην γραφὴν τοῦ συντελικήν.

ΚΕΦ. ΛΓ΄.

Ἐνέκειτο - ἐν ἐκείνῳ τῷ καὶ ἐνιαυτῷ - ἐν ἑαυτῷ.

(Ἐκ τοῦ Περιοδικοῦ Συγγράμματος Ἀθηναίου Τόμ. Ζ΄, σελ. 151)

Γαλην. Τόμ. Ε΄, σελ. 19 «Ὁ δὲ φίλος ὁ Κρὴς ἑαυτοῦ καταγνοὺς Μεγάρας (Γρ. *μεγάΛΩΣ*) εἰσάγει με λαβόμενος τῆς χειρὸς εἰς οἶκόν τινα καὶ προσδοὺς ἱμάντα καὶ ἀποδυσάμενος ἐκέλευσε μαστιγοῦν αὐτὸν ἐφ' οἷς ἔπραξεν ὑπὸ τοῦ καταράτου θυμοῦ βιασθεὶς (αὐτὸς γὰρ οὕτως ὠνόμασεν)· ἐμοῦ δ', ὡς εἰκός, γελῶντος, ἐδεῖτο προσπίπτων τοῖς γό-

νασι μὴ ἄλλως ποιεῖν. Εὔδηλον οὖν ὅτι μᾶλλον ἐποίει με γελᾶν, ὅσῳ μᾶλλον *ἐν ἐκείνῳ τῷ* μαστιγωθῆναι θεώμενος. Ἐπειδὴ δέ, ταῦτα ποιούντων ἡμῶν, ἱκανὸς ἐτρίβετο χρόνος, ὑπεσχόμην αὐτῷ δώσειν πληγάς, εἰ μέντοι παράσχῃ καὶ αὐτὸς ἕν, ὃ ἂν αἰτήσω, σμικρὸν πάνυ· ὡς δ' ὑπέσχετο, παρεκάλουν ὑποσχεῖν μοι τὰ ὦτα λόγον τινὰ διερχομένῳ, καὶ τοῦτ' ἔφην εἶναι τὸ αἴτημα. Τοῦ δ' ὑποσχομένου πράττειν οὕτως, πλέον αὐτῷ διελέχθην ὑποτιθέμενος ὅπως χρὴ παιδαγωγῆσαι τὸ ἐν ἡμῖν θυμοειδές, τῷ λόγῳ δηλονότι, καὶ οὐ διὰ μαστίγων ἀλλ' ἑτέρῳ τρόπῳ παιδαγωγῆσαι διῆλθον. Ἐκεῖνος μὲν οὖν *ἐν ἑαυτῷ* προνοησάμενος ἑαυτοῦ πολὺ βελτίων ἐγένετο».

Ὁ Γαληνὸς ἔγραψεν ἀναντιρρήτως «ὅσῳ μᾶλλον *ἐνέκειτο* μαστιγωθῆναι *δεόμενος*», τουτέστι *προσέκειτο* ἢ *ἐπέμενε*», καὶ «ἐκεῖνος μὲν οὖν *ἐνιαυτῷ* προνοησάμενος ἑαυτοῦ». Πρβ. Ἀππιαν. Ἐμφυλ. Α', 10 «Ὁ δὲ Γράκχος αὖθις ἐν ὄψει τοῦ δήμου τότε μάλιστα κινδυνεύοντι Ὀκταουΐῳ *ἐνέκειτο* μὴ ἔργον ὁσιώτατον καὶ χρησιμώτατον Ἰταλίᾳ πάσῃ συγχέαι», κτλ. Οὐδεὶς δὲ τὴν συνήθειαν τοῦ Γαληνοῦ γινώσκων θὰ ξενισθῇ ἐπὶ τῇ χρήσει τῆς ἁπλῆς δοτικῆς *ἐνιαυτῷ* ἀντὶ τῆς μετὰ τῆς ἘΝ προθέσεως *ἐν ἐνιαυτῷ*.

Πλημμελῶς ἔχει καὶ τὸ «πλέον αὐτῷ διελέχθην ὑποτιθέμενος ὅπως χρὴ παιδαγωγῆσαι τὸ ἐν ἡμῖν θυμοειδές, τῷ λόγῳ δηλονότι, καὶ οὐ διὰ μαστίγων ἀλλ' ἑτέρῳ τρόπῳ παιδαγωγῆσαι διῆλθον», ἀνθ' οὗ ἀναγνωστέον «ὑποτιθέμενος ὅπως χρὴ παιδαγωγῆοαι τὸ ἐν ἡμῖν θυμοειδές· καὶ οὐ διὰ μαστίγων ἀλλ' ἑτέρῳ τρόπῳ *παιδαγωγήσαΣ ἈΠῆλθον*». Οὐδαμῶς ὠκνήσαμεν νὰ ἐξαλείψωμεν ὡς ὑποβολιμαῖον τὸ *τῷ λόγῳ δηλονότι*, ὅπερ ἐπ' ἐξηγήσει τοῦ *ἑτέρῳ τρόπῳ* ὑπὸ γραμματικοῦ τινος ἢ βιβλιογράφου ἐν τῷ μετώπῳ τεθὲν παρενεγράφη ἔπειτα εἰς τὸ ἔδαφος καὶ συνυφάνθη μετὰ τῶν τοῦ συγγραφέως λέξεων εἰς ἀλλότριον τόπον καταχωρισθέν.

Ταῦτα ἐγράψαμεν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἀθηναίῳ Τόμ. Ζ', σελ 151 (1878).

Νῦν δὲ πρῶτον μὲν παρατηροῦμεν ὅτι πρὸ ἡμῶν μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Μνημοσ. 1875, σ. 213 τὸ παρὰ τῷ Γαληνῷ φερόμενον ἐν ἐν ἐκείνῳ τῷ εἰς τὸ ἐνέκειτο. Πρβ. καὶ 1880, σ. 240.

Ἔπειτα δὲ παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Marquardt γεγραμμένα ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει Μικρῶν τοῦ Γαληνοῦ Συγγραμμάτων Τόμ. Α΄, σελ. 15 (1884) «[ἐν Μεγάροις] Μεγαλ΄ L Μεγάρας O 'Quid in ea scriptura delitescat, exputare non potui' Cob. — ἐνέκειτό μοι. Observ. crit. p. 36 et Pr. XXXVI ἐνέκειτο μαστιγ. Cob. Mnem. III, 213 et VIII. 240 δεόμενος Cod. Lond. ap. G Cob. —ἦν μοι: εἴ μοί τι παράσχοι Cob. εἰ μή τοι L — πράξειν L — ἐνιαυτῷ L Pr XXXVI ἐν ἑαυτῷ O» καὶ σελ. λϛ «ἐν ἐκείνῳ τῷ μαστιγωθῆναι θεώμενος: Cod. Londin. ap. Goulst recte scriptum habet δεόμενος, unde corrigendum est ἐνέκειτό μοι μαστιγ. δεόμενος. cl. Plut. Fab. Max. IX, 11 ἐνέκειτο τῷ δήμῳ πολὺς μὴ προέσθαι δεόμενος τὸν Μινούκιον. Idem coni Cobet l. l. sed omisso pronomine μοι Vid Observ 36,3. Ibid. 20,10 ἐν ἑαυτῷ προνοησάμενος: L recte ἐνιαυτῷ = v. 12 κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτόν».

Ἀναγκαῖον δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ μνημονευθῶσι καὶ ἃ Marquardt ἔγραψεν ἐν *Observ. Crit. etc.* σελ. 35 (1870) «Μεγάρας εἰσάγει Editt. K. Μεγαλ΄ L. fort. μεγάλας ὀργάς. ἐνέκειτό μοι M e. c. ἐν ἐκείνῳ τῷ libri. δεόμενος M. l. ct. Plut. Fab. Max. IX, 11. ἐνέκειτο τῷ δήμῳ πολὺς μὴ προέσθαι δεόμενος τὸν Μινούκιον. θεώμενος K. — ἦν M. εἰ libri παράσχ L. εἰ et ἦν saepissime confunduntur. Itaque v. c formula |εἰ τύχῃ quae Galeno maxime in deliciis est. semper corrigenda est ἢν τύχῃ. Aliis locis, quibus conjunctivus facile corrigi nequit, εἰ cum optativo scribendum est. πράξειν L. πράττειν Editt. —διηλέχθην L. B. ὡ L. τῷ Editt.-verba ἀλλ'— διῆλθον tamquam glossema inclusi. cf. pag. 16. παιδαγωγεῖσθαι M. ex L. παιδαγωγεῖται B. παιδαγωγῆσαι K. ἐνιαυτῷ L. ἐν ἑαυτῷ Editt».

Πᾶς τις βλέπει ὅτι πρῶτος ὁ Marquardt ἀποκατέστησεν ἐν τοῖς τοῦ Γαληνοῦ ἐξ εἰκασίας μὲν τὸ ἐνέκειτο ἐκ κώδικος δὲ τὸ ἐνιαυτῷ.

Ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Γαληνοῦ φερομένου «ἑαυτοῦ καταγνοὺς Μεγάρας» ἐγράψαμεν ἡμεῖς ἐν τῷ Ἀθηναίῳ «ἑαυτοῦ

καταγνοὺς μεγάλως», ᾧ συνηγορεῖ ἴσως τὸ ἐν ἑνὶ τῶν κωδίκων φερόμενον Μεγάλ΄. Πρβ. Φώτιον Ἐπιστολ. σελ. 310 Βαλ. «μακρὰ ἂν σαυτοῦ τῶν προτέρων καταγνοίης» καὶ σελ. 553 «πολλὰ μὲν τῆς προτέρας καταγνοὺς φρενοβλαβείας κτέ». Σημειωτέον δ' ὅτι ἀνεγνώσθη πλημμελῶς καὶ ΜεγάΛων - μεγάΛη ἀντὶ τοῦ ΜεγάΡων ἐν τοῖς Ἐθνικοῖς Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου σελ 359, 12 Μειν.

Ἡ δοτικὴ ἐνιαυτῷ ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τοῦ Γαληνοῦ Τομ. Ε΄, σελ 86 « ἀμαθὴς ὅστις ὢν τούτων τῶν προβλημάτων οὐδὲν ἂν εὕροις ἐνιαυτῷ, βέλτιον δ' εἰπεῖν, ὅλῳ τῷ βίῳ;». Πρβ. καὶ Τόμ. Ι, σελ. 4» ὁ Θέσσαλος ἐκεῖνος οὐ τὰ ἄλλα μόνον ἐκολάκευε τοὺς ἐπὶ τῆς Ῥώμης πλουσίους, ἀλλὰ καὶ τῷ μησὶν ἓξ ἐπαγγείλασθαι διδάξειν τὴν τέχνην». Ἐν Τόμ. Ε΄, σελ. 62 φέρεται» ῥᾷστα γὰρ ἂν ἐφωράθη τις οὐ τῷ χρόνῳ βασανιζομένη πρὸς ἀνδρῶν ἀξιολόγων». Ἀνεγνώσθη δ' ὑπὸ μὲν τοῦ Κοβήτου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1880, σελ. 244 «ἐφωράθη τοσούτῳ χρόνῳ βασανιζομένη πρὸς ἀνδρῶν ἀξιολόγων», ὑπὸ δὲ τοῦ Marquardt ἐν τῇ Τεϋβνηρείῳ ἐκδόσει Μικρῶν τοῦ Γαληνοῦ Συγγραμμάτων Τόμ. Α΄, σελ. 48.17 «καὶ οὐ πολλῷ χρόνῳ βασανιζομένη κτέ», ὡς κεῖται ἐν σελ. 69 «χρόνῳ πολλῷ βασανίσαι». Περὶ τῆς καθ' ἑαυτὴν τιθεμένης δοτικῆς ἐπὶ τοιαύτης ἐννοίας, οἵαν ἐμφαίνει ἡ δοτικὴ μετὰ τῆς ΕΝ προθέσεως ἢ ἡ αἰτιατική, θὰ διαλάβωμεν ἀκριβῶς ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

Τοῦ ῥήματος ἐγκεῖσθαι ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Γαληνὸς καὶ ἐν Τόμ. ΙΓ΄, σελ. 363 «ἐγκειμένων οὖν τῶν ἑταίρων αὖθίς με γράψαι τὴν αὐτὴν πραγματείαν, ἀναγκαῖον ἔδοξέ μοι δηλῶσαι περὶ τῶν προεκδοθέντων». Τῆς τοιαύτης τοῦ προκειμένου ῥήματος χρήσεως παρέχουσιν ἡμῖν μαρτύρια καὶ ὁ Αἰλιανὸς καὶ ὁ Ἀππιανὸς καὶ ἄλλοι.

Αἰλιαν. Ποικίλ. Ἱστορ. Ι΄, 16 «ἐπεὶ δὲ ἦν λιπαρέστερος ὁ Διογένης καὶ ἐνέκειτο, ἐνταῦθα ἤδη καὶ τῇ βακτηρίᾳ καθίξεσθαι αὐτοῦ ἠπείλει».

Ἀππιαν. σελ. 299,3 Μενδ. «ἐλιπάρουν καὶ ἐνέκειντο» καὶ σελ. 449.23 «ἐγκειμένων δὲ τῶν πρέσβεων, ὁ Νικομήδης πολλὰ μὲν ὑπὲρ τῆς ἐπικουρίας τοῖς στρατηγοῖς καὶ τοῖς πρέσβεσιν ὡμολογηκὼς χρήματα δώσειν κτέ» καὶ σελ. 749,1 «καὶ ἐνέκειντο σφόδρα προθύμως παρακαλοῦντές τε καὶ ὑπισχνούμενοι διορθώσεσθαι τὸ ἁμάρτημα νίκῃ καλῇ» καὶ σελ. 778,6 «οἱ δὲ σὺν ἐπείξει πλέονι βοῶντες

ἐνέκειντο παραμεῖναί τε αὐτὸν καὶ κολάζειν σφῶν τοὺς ἁμαρτόντας».

Πολύαιν. Στρατηγ. Η', 39 «οἰκείων δὲ καὶ φίλων ἐγκειμένων καὶ λιπαρῶς θεραπευόντων, ὑπεκρίνατο συγκατατίθεσθαι».

Ἰώσηπ. Τόμ. Β', σελ. 14,12 Νισ. «ἀλλ' ἐνέκειντο λιπαρῶς καὶ χειροτονεῖν ἠξίουν ἤδη τὸν βασιλέα καὶ μὴ φροντίζειν τῶν ἐσομένων» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 6,19 «κἀκεῖνος μὲν εἴξας, λιπαρῶς ἐγκειμένου, ἧκεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν». Πρβ. καὶ Τόμ. Α', σελ. 14,5. Ἐν Τόμ. Δ', σελ. 173,27 κεῖται «ὁ Ἀγρίππας ταῦτα φαμένης πρὸς αὐτὸν Ἀντωνίας, πολλῷ μᾶλλον ἐπέκειτο ἀξιῶν ἐξέτασιν γενέσθαι τοῦ πράγματος»· σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «ἐπέκειτο: *instabat* Lat. ἐνέκειτο coni.». Τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Νισίου ἐνέκρινε καὶ ὁ Ναβῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰωσήπου Τόμ. Δ', σελ. 170,1.

Θεμίστ. Λόγ. σελ. 433,11 «ἐγκειμένου τε καὶ ἐκλιπαροῦντος».

Λιβάν. Ἐπιστ. σελ. 108 Οὐόλφ. «ὁ δὲ ἐσίγα· καὶ μᾶλλον ἐνεκείμην· ὁ δὲ ὤκνει λέγειν» καὶ σελ. 232 «τοῦ δὲ ἄρχοντος ἐγκειμένου καὶ κελεύοντος κτέ».

Χαρίτ. Ἀφροδ. Α', δ'. 5 «ἐνέκειτο μᾶλλον ὁ Χαιρέας ἤδη τι προσδοκῶν βαρύτερον».

Ἡλιοδ. Αἰθιοπ. Β', 6» ἀλλ' ὁ Θεαγένης οὐκ εἴα λιπαρῶς ἐγκείμενος».

Ἐφραίμ. 88 (σελ. 11 Βόνν.) «ἐδεῖτο γυνὴ λιπαρῶς ἐγκειμένη· ὁ δ' οὐ σχολάζω τῇδ' ἐγκειμένῃ λέγει».

Κεδρην. Τόμ. Β', σελ. 618,13 «ὁ δὲ πολὺς ἦν ἐγκείμενος καὶ καθικετεύων τὸν τοιοῦτον ἀποτινάξασθαι λογισμόν».

Ὁ Βάστιος γράφει ἐν *Epist. Crit.* σελ. 226 «Ἐπεὶ μέντοι πολὺς ἐνέκειτο· TEUCHERUS:» Scribo πολὺ pro vulgato πολύς. Male. Cap. XXIII. πᾶσα δὲ ἐνέκειτο τῷ Ἀκροτάτῳ». Πρβ. Ἐπιστολογ. Ἑλλ. σελ. 278,2 Ἑρχ. » ἀλλὰ πολὺς μὲν ἔγκειται ὁ Κλίτων, πολὺς δὲ καὶ ὁ Ἀρχέλαος, ἑκάστοτε φροντίζειν τι καὶ ποιεῖν τῶν εἰωθότων ἀναγκάζοντες»· ἔτι δὲ Ἡροδ. Ζ', 158 «Γέλων δὲ πολλὸς ἐνέκειτο λέγων τοιάδε» καὶ Θουκυδ. Δ', 22,2 «Κλέων δὲ ἐνταῦθα δὴ πολὺς ἐνέκειτο λέγων κτέ» (Ἴδε Βαίριον ἐν τῇ β' ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Γ', σελ. 684 καὶ Πόππον ἐν τῇ μικρᾷ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Τόμ. Β', β', σελ, 35 κέ. Πρβ. καὶ Λαρόχην ἐν *Beitr. zur Griech. Gramm.* Τόμ. Α', σελ. 127). Ἐν

ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Λιβανίου σελ. 162 ἀπαντᾷ» καὶ πολὺς ἐνέκειτο τοὺς παππῴους ἀπαιτεῖν ὅρους»· μεταβλητέον δ' ἴσως τὴν ἀπαρέμφατον ἀπαιτεῖν εἰς τὴν μετοχὴν ἀπαιτῶν.

ΚΕΦ. ΛΔ'.

Γηροβοσκός, γηροτρόφος, γηροκόμος.

Γίνεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ χρῆσις τοῦ τε ἐπιθέτου γηροβοσκός καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένου ῥήματος γηροβοσκῶ. Σοφοκλ. Αἴ. 570 «ὥς σφιν γένηται γηροβοσκὸς εἰσαεί». Εὐριπ. Φοιν. 1435 «ὦ γηροβοσκὼ μητρὸς» καὶ Ἀλκήστ. 663 «οἵ γηροβοσκήσουσι καὶ θανόντα σε περιστελοῦσι καὶ προθήσονται νεκρόν» καὶ Μηδ. 1033 «εἶχον ἐλπίδας πολλὰς ἐν ὑμῖν γηροβοσκήσειν τ' ἐμὲ καὶ κατθανοῦσαν εὖ περιστελεῖν». Λυκόφρ. 1154 «τὸν χιλίωρον τὰς ἀνυμφεύτους χρόνον πάλου βραβείαις γηροβοσκοῦσαι κόρας». Ψευδομένανδρ. Μονοστ. Γνώμ. 270 «Ἱκανῶς βιώσειΣ γηροβοσκῶν τοὺς γονεῖς». Ξενοφ. Οἰκον. Ζ', 12 «συμμάχων καὶ γηροβοσκῶν ὅ τι βελτίστων τυγχάνειν» καὶ 19 «ἔπειτα τὸ γηροβοσκοὺς κεκτῆσθαι». Διονύσ. Ἁλικ. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 1616 «ἢ τὰς γηροβοσκοὺς οὐκ ἀπέδωκα χάριτας» καὶ σελ. 1627 «πολλὰς γηροβοσκοὺς ἐλπίδας ἐμαυτῇ καταλιπεῖν». Ἱεροκλ. παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. Τόμ. Γ', σελ. 72,12 Μειν. «παραστάτας καὶ γηροβοσκοὺς» καὶ 17 «καταλείπειν ἐκείνοις ἀνθ' ἡμῶν αὐτοὺς γηροβοσκούς». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ τὸ παθητικὸν γηροβοσκοῦμαι παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει Ἀχαρν. 678 «οὐ γὰρ ἀξίως ἐκείνων ὧν ἐναυμαχήσαμεν γηροβοσκούμεθ' ὑφ' ὑμῶν» καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Ἠθικ. σελ. 786, Β' «ὑπὸ μιᾶς ἔτι γηροβοσκεῖται, τῆς ἀπὸ τοῦ κερδαίνειν». Ὁ Πολυδεύκης λέγει Β', 14 «Ὑπερείδης δὲ καὶ γηροβοσκὸν εἴρηκε καὶ Ἄλεξις γηροβοσκεῖα». Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 263, Α' κείμενον γηροβοσκεῖν μεταβάλλει ὁ Κόβητος ἐν *Collect. Crit.* σελ. 495 εἰς τὸ γηροβοσκόν γράφων «*Pythes a Xerxe* χάριν ᾐτήσατο πλειόνων αὐτῷ παίδων ὄντων ἕνα παρεῖναι τῆς στρατείας καὶ καταλιπεῖν αὐτῷ γηροβοβοσκΕΙΝ. Corrigendum

γηροβοσκΟΝ. Sexcenties ειν et ον ob compendiorum similitudinem inter se confundi videbis. Infinitivus γηροβοσκεῖν ex καταλιπεῖν pendere non potest».

Ὡς λέγεται γηροβοσκός-γηροβοσκῶ-γηροβοσκοῦμαι, οὕτω καὶ γηροτρόφος-γηροτροφῶ-γηροτροφοῦμαι. Πίνδ. παρὰ Πλάτ. Πολιτ. σελ. 331, Α΄ «γλυκεῖά οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα γηροτρόφος συναορεῖ ἐλπὶς» (Πρβ. καὶ Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 477, Β΄ «τῆς Πινδαρικῆς γηροτρόφου ἐλπίδος». Ἴδε Βέργκιον ἐν τῇ τετάρτῃ ἐκδόσει τῶν Ἑλλην. Λυρ. Ποιητῶν Τόμ. Α΄, σελ. 452). Εὐριπ. Ἀλκήστ. 668 «παῖδά μ' εἶναι καὶ φίλον γηροτρόφον». Ἀνθολ. Παλατ. Ζ΄, 419 «Κῶς δ' ἐρατὴ Μερόπων πρέσβυν ἐγηροτρόφει». Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Μενεκλ. Κλήρ. 10 «ὅστις ζῶντα γηροτροφήσοι καὶ τελευτήσαντα θάψοι». Λυσ. καὶ Ἀγορ. 45 «οἳ ἤλπιζον ὑπὸ τῶν σφετέρων αὐτῶν παίδων γηροτροφηθέντες, ἐπειδὴ τελευτήσειαν τὸν βίον, ταφήσεσθαι». Ἰσοκρ. Πλαταϊκ. 48 «ὁρῶντας καὶ τοὺς γονέας αὐτῶν ἀναξίως γηροτροφουμένους». Δημοσθ. σελ. 763,203 «τὸν δ' αὐτοῦ πατέρα οὕτω γηροτροφεῖ» καὶ Ψευδοδημοσθ. σελ. 1399,32 «καὶ γονεῖς οἱ τούτων περίβλεπτοι γηροτροφήσονται» καὶ σελ. 1400,36 «ἐρήμοις εἶναι τῶν οἰκειοτάτων γηροτρόφων». Πλούταρχ. Ἠθικ. σελ. 983. Β΄ «ὑπολαβοῦσα γηροφορεῖ καὶ γηροτροφεῖ» καὶ Τιμολ. ΛΘ΄ «ἐν τοιαύτῃ δὲ γηροτροφούμενος τιμῇ μετ' εὐνοίας». Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Δ΄, σελ. 271 «ὅθεν αὐτοδιδάκτῳ τῇ φύσει νεοττοτροφηθέντες γηροτροφοῦσι χαίροντες» καὶ Τόμ. Ε΄, σελ. 287 «ἐν ἀφθονίᾳ τῇ πάσῃ γηροτροφουμένων». Λόγγ. Ποιμεν. Γ΄, 9 «καὶ εὐδαιμόνιζον αὐτοὺς τοιούτου γηροτρόφου εὐτυχήσαντας». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 214,18 «τὰ δὲ καὶ γηροτροφεῖ τοὺς τεκόντας». Πρβ. Πολυδ. Β΄, 13 «προσήκοι δ' ἂν τῷ γήρᾳ καὶ τὸ γηροτροφεῖν, γηροτροφεῖσθαι, γηροκομεῖν, γηροτροφηθῆναι, ἐγγηροτροφηθῆναι καὶ γηροτρόφοι» καὶ Γ΄, 12 «νοσοκόμοι, γηροτρόφοι, τροφεῖς. ταφεῖς». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Καιβελίου ἐκ λίθων συνειλεγμένοις Ἑλλην. Ἐπιγράμμασιν «Ἅδης γηροτρόφους ἐλπίδας ὠρφάνισεν» (233,10, σελ. 87) καὶ ἐν Δελφικῇ ἐπιγραφῇ «καὶ γηροτροφῆσαι Φαινέαν Ἀπολλόδωρον τὸν Σωπάτρου» καὶ «ἐπεὶ δέ κα γηροτροφήσῃ Φαινέας Ἀπολ-

λόδωρον κτέ» (Συλλογ. Ἑλλην. Ἐπιγρ. Κολλιτζ. Τόμ. Β', σελ. 211 καὶ σελ. 212). Ἐλέχθη δὲ καὶ γηροτροφία καὶ γηροτροφεῖον, ὧν μαρτύρια βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυ. τοῦ Στεφάνου. Εἶνε καὶ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως εἰρημένον Τόμ. Γ', σελ. 141,13 Δινδ. «Ἀντιφῶν ὁ ῥήτωρ λέγει· γηροτροφία γὰρ προσέοικεν παιδοτροφίᾳ». Τὸ δ' οὐδέτερον γηροτροφεῖον ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Νικηφόρῳ τῷ Γρηγορᾷ Τόμ. Α', σελ. 42,4 «γηροτροφεῖα δὲ ἦσαν ταῦτα καὶ πτωχοτροφεῖα».

Φέρεται δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἐπίθετον γηροκόμος καὶ ῥῆμα παράγωγον αὐτοῦ γηροκομῶ-γηροκομοῦμαι. Ἡσίοδ. Θεογ. 605 «χήτει γηροκόμοιο, ὅ γ' οὐ βιότου ἐπιδευής». Τραγ. Ἀποσπ. σελ. 644,25 Ναυκ. «πρὸς σὲ πελάζω τὸν ὀπισθοβάτην πόδα γηροκομῶν». Καλλίμ. Ἐπιγρ. ΝΑ' «πᾶσιν ἐν ἐσθλοῖς Μίκκος καὶ ζωὴν οὖσαν ἐγηροκόμει». Ἀνθολ. Παλατ. ΙϚ', 131,6 «οὐδ' ἐφ' ἑνὶ τλάμων λείπετο γηροκόμῳ». Ὀππιαν. Ἁλιευτ. Ε', 85 «φροντίσι γηροκόμοισιν ἀπὸ θρεπτήρια τίνων». Νόνν. Διονυσ Ζ', 44 γηροκόμῳ βαρύγουνος ἐρείδεται ἠθάδι βάκτρῳ» καὶ ΙΑ', 354 «γηροκόμῳ νάρθηκι δέμας στηρίζετο βάκτρῳ» καὶ ΙΔ', 101 «γηροκόμοις ῥοπάλοισι» καὶ ΜϚ', 263 «γηροκόμους Κάδμοιο κατέκτανες». Ἐπιγρ. Ἑλλην. Καιβελ. 152,12 (σελ. 53) «εὐφροσύνην βιότου καὶ χέρα γηροκόμον». Ἐπιγραφ. Ἑλλην Σικελ. καὶ Ἰταλ. Καιβελ. 1561,5, σελ. 407 «εἰ καὶ γηροκόμος με σοφὴ διέσωσεν ἀδελφή». Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 138,2 Βόνν. «καὶ αὐτούς τε γηροκομεῖσθαι κτέ». Ἀψίν Τέχν. Ῥητορ. σελ. 105,18 Βακ. «ὃν ἔδει περιόντα μου καὶ γηροκόμον εἶναι καὶ θεραπευτήν». Κωνσταν. Μανασσ. 6133 (σελ. 260 Βόνν.) «σχὼν τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γηροκομουμένων». Βασιλικ. Τόμ. Δ', σελ. 399 Εἰμβ. «θέλω γηροκομεῖσθαι». Κωνσταντ. Πορφυρογ. Τόμ. Α', σελ. 115, 20 Βόνν. «καὶ οἱ ξενοδόχοι καὶ γηροκόμοι». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν σελ. 556, 10 φέρεται «ἵσταται ὁ τῶν Εὐγενίου γηρΩκόμος». Πρβ. καὶ Ἐφραίμ. 9835 (σελ. 394 Βόνν.) «γηρΩκόμος τοῦ κατὰ Νεάπολιν πτωχείου τότε» καὶ 9846 «σκευοφύλαξ, σύγκελλος, οἰκονόμος γηρΩκόμος τε κτέ» καὶ Θεοδώρητ. Τόμ. Δ', σελ. 1226 «καὶ γηρΩκόμον ἐλπισθέντα γενήσεσθαι». Ἐσχηματίσθη καὶ θηλυκὸν ὄνομα γηροκομία καὶ οὐδέτερον γηροκομεῖον. Εἶνε δὲ τοῦτο

παρὰ Γεωργίῳ τῷ Κεδρηνῷ καὶ διὰ τοῦ Ο γεγραμμένον Τόμ. Α', σελ. 698,24 «ἔκτισε δὲ καὶ τὸ λωβῶν γηρΟκομεῖον» καὶ διὰ τοῦ Ω σελ. 690,8 «ξενῶνας καὶ γηρΩκομεῖα» καὶ Τόμ. Β', σελ. 37, 18 «ξενώνων, γηρΩκομείων, ἐκκλησιῶν». Πρβ. καὶ Γεώργ. Κωδῖν. σελ. 74,1 Βόνν. «τὰ παλάτια καὶ τὸ γηρΟκομεῖον» καὶ σελ. 92,18 «τὸ δὲ γηρΟκομεῖον ἀνήγειρε Μαρκιανὸς» καὶ σελ. 93,14 «τῷ ῥηθέντι γηρΟκομείῳ» καὶ σελ. 95,10 «ἐν ᾧ ναὸν καὶ γηρΟκομεῖον ἐδείματο» καὶ σελ. 102,3 «πολλὰ γηρΟκομεῖα καὶ ξενοδοχεῖα» καὶ σελ. 104,16 «εἰς ξενῶνα καὶ γηρΟκομεῖον» καὶ Θεοφάν. Χρονογρ. σελ. 251,17 Λιψ. «ξενῶνας καὶ γηρΟκομεῖα» καὶ σελ. 486,31 «ξενώνων καὶ γηρΟκομείων» καὶ Κωνσταν. Πορφυρογ. Τόμ. Α', σελ. 579,9 καὶ 22 «τοῖς ξενῶσι καὶ γηρΟκομείοις» καὶ Νικηφόρ. Φωκ. σελ. 309,1 «ξενῶνας καὶ γηρΩκομεῖα» καὶ σελ. 310,8 «ἢ γηρΩκομείοις ἢ ξενῶσιν» καὶ σελ. 313, 14 καὶ σελ. 315,11 «ξενῶνάς τε καὶ γηρΩκομεῖα» καὶ Βί. Ἁγ. Θεοδοσ. σελ. 41,4 Οὔσεν. «γηρΟκομεῖον γὰρ οἰκοδομήσας κτέ» (Ἴδε καὶ Δουκάγγιον ἐν Γλωσσαρ. σελ. 248). Ἐν ταῖς Ἱστορίαις τοῦ Τζέτζου κεῖται Χιλ. ΙΑ', 26 (σελ. 404) «εἰπεῖν αὐτὸν ὡς πρὸς αὐτόν· εὕρῃς γηρΩκομίτας, τὸν Τζέτζην δ' οὐχ ἁρμόδιον ζῆν ὡς γηρΩκομίτην». Ἐπίθετον γηροκομικός ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ϛ', σελ. 357 «εὐπορώτερος δή τις εἰς τὸ γηρΟκομικὸν μέρος τῆς τέχνης ἂν γενηθείη». Πρβ. καὶ Στοβ. Ἀνθολ. Τόμ. Δ', σελ. 203,4 Μειν.

Ὁ Γ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 611, Α' «Composita cum γῆρας literam O habere poetarum exempla ostendunt, inter quae nullum est quod Apollonii praecepto adversetur, non pauca quae alterius grammatici opinionem evertant. Itaque γηρωβοσκός, γηρωκόμος, et reliqua librariis sunt imputanda, quorum exemplum fieri potest ut indocti infimae aetatis scriptores sint secuti. In Lucianum, Plutarchum, Josephum, Libanium, ex quibus locos nonnullos attulit Lobeck. ad Phryn. p. 692, huius erroris suspicio non cadit». Πρβ καὶ «γηροκομέω—Greg Epist. 50, p. 811: Ἀλλὰ τίς γηροκομήσει τὸν σὸν Γρηγόριον; Idem pass., Ὡς ὑπερβαλλόντως γεγηροκόμημαι. Callimach. Epigr. 54; Lucian. Tox. 22,

vol 2, p. 531; Aristid. vol. 1, p. 568; Agathias p. 95,5 Nieb. Γηρωκομεῖν ap. Max Tyr. vol. 1, p. 76. Apud Liban. vol. 4, p. 746, 19, codicem Monac. 96 γηρωκομεῖν praebere monet Jacobs.»

Παρατιθέμεθα καὶ ἃς ἐποιήσατο ὁ Λοβέκκιος παρατηρήσεις ἐν τοῖς εἰς Φρύνιχον Παρέργοις σελ. 692 (1820) «Γηρωκόμος Liban. Decl. p. 749. et 750. T. IV. et quae hinc descendunt: γηρωκομία Plutarch. V. Cat. Maj V. 392. γηρωκομεῖν Joseph. Antt. IV. 8. 243. Lucian. Toxar. 22. 83. T. 6. Max. Tyr. V. 74. γηρωβοσκεῖν Liban. l. c. 749. et cetera huius formae exempla nondum a Lexicographis commemorata sunt, neque dubito fore, qui, si apud eosdem scriptores γηροβοσκεῖν Liban. p. 621. 748. γηροκομεῖν p. 746. Aelian. H. A. An. X. 16. 561. Joseph. Antt. VII, 11. 397. Procop. Anecd. XXIV. 71. C. (βρεφοκομεῖν Eustath. p. 565. (deest Lexicis) γηροκομία Plutarch. de Gen. Socr. XIII. 322. T. X. et haec quidem multo saepius μικρογραφούμενα reperiri, ceterum de brevitate secundae syllabae ex multis poetarum locis liquido constare acceperint, alteram scripturam nulla interposita mora abdicandam putent. Nihil moror» καὶ σελ. 695 «Interveniunt quidem nonnumquam γηρωβοσκός et γηρωβοσκεῖν in codd. Xenoph. Oec VII. 12 et 19. (ubi pro τῷ μὴ ἐκλιπεῖν leg. τοῦ, i. e. ἕνεκα τοῦ) Joseph. Antt. VII. 8. 385. γηρωκόμος Ib. I. 13. 42. ubi Bernardus γηροκόμος a cod. oblatum superbe reiicit, et in codd. Alciphr. Ep. III. 16. Gregor. Naz. Or. XV. 294. D. γηρωκομηθῆναι Aristid. de Conc. Rhod. p. 568. T. I. eique scripturae ex professo patrocinantur recentiores Grammatici (Zonaras: Γηρωκομεῖον μέγα.); verum haec omnia apud Atticos nullo modo, apud eos, qui Atticorum similes videri cupierunt, aegre et repugnanter feruntur».

Παρά τε τῷ Πλουτάρχῳ καὶ τῷ Λουκιανῷ καὶ Μαξίμῳ τῷ Τυρίῳ ἀναγινώσκεται νῦν ἡ διὰ τοῦ Ο ἐκφορά. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Var. Lect.* σελ 86 «*Bekkerus* ut ἀρόματα et χρῖσμα a Jacobitzio sumsit incautus, sic saepe verba et formas vitiosas et pessimas retinuit aut revocavit, olim doctiorum consensu damna-

tas et maximam partem a *Dindorfio* abiectas. *Bekkerus* revocavit 42, § 27. συναποδράσαντος pro συναποδράντος, γηρωκομεῖν pro γηροκομεῖν. 41, 22».

Παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ ἀντὶ τοῦ «καὶ πλουσίοις ἀπόλαυσις τῶν ὄντων καὶ πρεσβύταις γηρΩκομηθῆναι» ἀποκατέστησεν ὁ Γ. Δινδόρφιος Τόμ. Α', σελ. 837 τὸ γηρΟκομηθῆναι. Ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 351 «γηρΟκομέω Aristid. I. 568».

Ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀλκίφρονος Γ', 16 ἐξεδόθη ὑπὸ μὲν τοῦ Σειλήρου σελ. 92 «ἡμῖν τε ὁ γηρΩκόμος ἐγγύς», ὑπὸ δὲ τοῦ Μεινεκίου σελ. 47 «ἡμῖν τε ὁ γηρΟκόμος γενοῦ»· ἐσημειώσατο δ' οὗτος σελ. 131 «Praeterea scripsi γηροκόμος, quae unice vera forma est. cf. Lobeck ad Phryn. p. 691». Ἀνέγνω δ' ὁ Μεινέκιος καὶ ἐν τῷ Στοβαίου Ἀνθολογίῳ Τόμ. Δ', σελ. 203, 4 «γηρΟκομικωτάτη γὰρ αὕτη» ἀντὶ τοῦ γηρΩκομικωτάτη.

Παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ φέρεται κατὰ τὴν τοῦ Νισίου ἔκδοσιν Τόμ. Α', σελ. 55,17 «ἔσῃ τ' ἐμοὶ εἰς κηδεμόνα καὶ γηρΩκόμον» καὶ σελ. 277, 5 «οἳ γηρΩκομήσουσιν αὐτούς» καὶ σελ. 357, 5 «ἐπὶ γηρΟκομίᾳ τῇ αὐτῆς τραφησόμενον» καὶ Τόμ. Β', σελ. 130, 5 «τὰς ἐπιλοίπους τῆς γηρΩκομίας ἐλπίδας» καὶ σελ. 149, 13 «γηρΩκομήσειν γὰρ αὐτὸν ἐν πάσῃ τιμῇ». Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Νίσιος ἐνέκρινε μὲν τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν γραφὴν γηρΟκομίᾳ, ἐνέκρινε δὲ καὶ τὰς πλημμελεῖς καὶ ἀποβλήτους οὔσας γηρΩκόμον καὶ γηρΩκομήσουσιν καὶ γηρΩκομίας καὶ γηρΩκομήσειν. Ἐν ἄλλαις τοῦ Ἰωσήπου ἐκδόσεσι βλέπει τις τοὺς γνησίους τύπους γηρΟκόμον καὶ γηρΟκομήσουσιν καὶ γηρΟκομίας καὶ γηρΟκομήσειν.

Μνημονεύομεν νῦν ἃ παλαιοὶ γραμματικοὶ ἔγραψαν περὶ τῆς ἐκφορᾶς τῶν ἐκ τοῦ ὀνόματος γῆρας συγκειμένων λέξεων.

Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 230, 37 «Γηρωκομῶ: τὸ ΡΩ μέγα. Ἐκ τοῦ γῆρας γήραος γήρως καὶ τοῦ κομῶ τὸ ἐπιμελοῦμαι. Τὰ δὲ παρὰ Ἀττικὴν γενικὴν σύνθετα διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφεται, οἷον [ἠρωφόρος], κερωφόρος, γηρωκόμος, καὶ παροξύνονται».

Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Β', σελ. 354,17 «Γηρωκόμων: τὸ ΡΩ μέγα. Ἐκ τοῦ γῆρας γήραος γήρως κατὰ κρᾶσιν· τὸ γὰρ Α καὶ Ο εἰς

Ω μέγα κίρναται· καὶ τοῦ κομῶ τὸ ἐπιμελοῦμαι. Τὰ δὲ παρ' Ἀττικὴν γενικὴν ὀνόματα συντιθέμενα διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφονται, οἷον κερωφόρος, γηρωκόμος· γράφεται δὲ καὶ μικρὸν ἀπὸ χρήσεως ποιητικῆς».

Θεοδόσ. Γραμματ. σελ. 68, 6 Γοιτλ. «Τὰ παρὰ τὸ γῆρας συγκείμενα καὶ μέσον ἔχοντα τὸ Ω διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφονται, οἷον γηρωκόμος, γηρωβοσκός, γηρωβοσκεῖον. Τὸ δὲ γηροτρόφος καὶ γηροτροφῶ καὶ γηροτροφεῖον καὶ ἁπλῶς ἐφ' ὅσων εἰσὶ τοῦ Ο ἔμπροσθεν δύο σύμφωνα διὰ τοῦ Ο μικροῦ γράφεται» (Πρβ. καὶ Ψευδηρῳδιαν. Ἐπιμερ. σελ. 205 καὶ τὴν ἐν σελ. 237 σημείωσιν τοῦ Βοισσονάδου).

Ζωναρ. Λεξ. σελ. 435 Τιττμ. «Γηρωκομεῖον μέγα, γηροτροφεῖον μικρόν» (Πρβ. καὶ Σουΐδ. σελ. 242 Βεκκ. λ. γηρωκομεῖον).

Σχολ. Σοφοκλ. Τόμ. Β', σελ. 213, 33 Δινδ. «Τὸ δὲ γηροβοσκῶ γράφεται καὶ μικρὸν ἀπὸ τοῦ γῆρος καὶ μέγα ἀπὸ τῆς γενικῆς τοῦ γήρως· ἔστι γὰρ ἡ εὐθεῖα τὸ γῆρας».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρον σελ. 600, 13 «Οὕτω καὶ δέρας δέρος — καὶ γῆρας γῆρος, ἐξ οὗ τὸ γηροβοσκήσειν παρ' Εὐριπίδῃ καὶ τὸ γηροβοσκός παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν συστολῇ τοῦ Ο, εἰ καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς ἐκτείνουσιν ἐν τοῖς τοιούτοις τὴν ΡΩ συλλαβὴν ἀπὸ γενικῆς Ἀττικῆς τοῦ γήρως» καὶ σελ. 782, 15 «Οὕτω καὶ ὕδας καὶ ὕδος καὶ γῆρας καὶ γῆρος, ὅθεν οὐ μόνον τὸ γηροτροφεῖν, ἀλλὰ καὶ ὁ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ γηροβοσκός» καὶ σ. 1456,23 «Καθὰ καὶ τὸ ὕδας ὕδος καὶ γῆρας γῆρος, ἐξ οὗ καὶ ὁ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ γηροβοσκός καὶ τὸ γηροτροφεῖν καὶ τὰ ὅμοια». Πρβ. καὶ σ. 1364,31 «Τὸ δὲ γηράσκοντα κομίζω, ἐξ οὗ τὸ γηρΩκομεῖν σύγκειται, φιλοπάτορα τὸν Ἀχιλλέα δηλοῖ» καὶ σελ. 1964,62 «Ὅτι τὸ κομέεσκεν ἐπεὶ κατὰ γῆρας ἔμαρπτεν, ἤγουν ἐπιμελείας ἠξίου τὸν Δολίον ἢ τὸν Λαέρτην ἡ Σικελὴ γραῦς ἐπεὶ ἐγήρασε, τὴν ὕστερον γηρΩκομίαν συνέθετο· δῆλον γὰρ ὡς γηρΩκομεῖν ἐστι τὸ κομεέσκειν κατὰ γῆρας ἤγουν κομεῖν τοὺς γηρῶντας». Εἶνε δὲ καὶ σελ. 382,22 γεγραμμένον «ὃν γηρΩκομεῖν ὤφειλε».

Σαφέστατα ἐξ ὧν ἐν τοῖς ἄνω διελάβομεν ἀπεδείχθη ὅτι οὐχὶ διὰ τοῦ Ω μεγάλου ἀλλὰ διὰ τοῦ Ο μικροῦ ἐξεφέροντο ὑπὸ τῶν Ἑλλή-

νων αἱ ἐκ τοῦ ὀνόματος γῆρας συντεθειμέναι λέξεις. Ὀρθῶς Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἀπεφήνατο ἐν τῷ περὶ Ἀντωνυμίας συγγράμματι σελ. 3, Γ' «Τό τε Α τῶν οὐδετέρων Ο γίνεται· γηροκόμος, κρεοπώλης».

Παρατηρητέον δ' ὅτι μνημονεύεται καὶ ἐπίθετον γΕροκόμος ὑπὸ τοῦ Θεογνώστου Καν. (Κραμ. Ἀνεκδ. Ὀξ. Τόμ. Β', σελ. 98,10) «Τὰ εἰς ΩΝ ὀνόματα προηγούμενα λέξεως ἐν τῇ συνθέσει τρέπει τὸ Ω εἰς Ο, σπάνια δὲ τὰ παραδείγματα· οἷον λέων λεόπαρδος, γέρων γεροκόμος, Ἀπόλλων Ἀπολλογενής, Ἀπολλοφάνης».

Ἐσχηματίσθη δ' ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ καὶ ἐπίθετον γεροντοκόμος, ἐξ οὗ παρήχθη τὸ ἐπίθετον γεροντοκομεῖον. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 587 φέρεται «Γεροντοκομεῖον, τὸ — Justinian. Cod. I, 3, 46,1» καὶ «Γεροντοκόμος, ὁ — Schol. Plat. p. 51 (377) — Justinian. Cod. 1, 3, 46,1 : Ἡ βρεφοτρόφους ἢ γεροντοκόμους ἢ ἁπλῶς τῶν εὐσεβῶν τάξεων διοικητάς».

ΚΕΦ. ΛΕ'.

Κεροφόρος - κεροβάτης, κτλ., **κεροῦχος, κερουλκός**.

Ὡς τὰ ἐκ τοῦ γῆρας σύνθετα ἐξεφέροντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ Ο μικροῦ, οὕτω καὶ τὰ ἐκ τοῦ κέρας.

κεροφόρος. Εὐριπ. Βάκχ. 691 «μυκήμαθ' ὡς ἤκουσε κεροφόρων βοῶν». Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν τοῖς εἰς Φρύνιχον Παρέργοις σελ. 695 «Quae cum κέρας componuntur, si poetas praeterimus, perrara, apud illos ea mensura sunt, ut ne librarii quidem O longum obtrudere conarentur, unum κερωφόρος, ab Etymologo commemoratum, a Polluce usurpatur V. 76. quo ipso loco codd. κεροφόρος praebent».

κεροβάτης. Ἀριστοφ. Βατρ. 230 «καὶ κεροβάτας Πὰν ὁ καλαμόφθογγα παίζων». Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Βατράχων σελ. 242 (Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ. 1444).

κερόδετος. Εὐριπιδ. (Ψευδευριπ.) Ῥῆσ. 33 «ζεύγνυτε κερό-

δετα τόξα νευραῖς». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου εἶνε κακῶς γεγραμμένον κεροδέκα τόξα ἀντὶ τοῦ κερόδετα.

κεροπλάστης. Ὑπὸ τοῦ Ἀρχιλόχου ἐλέχθη «τὸν κεροπλάστην ἄειδε Γλαῦκον», ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἰλιάδα Σχολίων σελ. 632,23 Βεκκ. (Πρβ. καὶ Πλούταρχ. Ἠθικ. σελ 977 Α΄). Παρὰ τῷ Πολυδεύκει κεῖται Β΄,31 «οἱ δὲ καὶ κεροπλάστας αὐτοὺς ἐκάλεσαν». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «Κεροπλάστης: λεπτουργὸς ἢ τριχοκοσμητής».

κεροβόας. Ἀνθ. Παλατ. Ϛ΄,94 «διδύμους τε λωτοὺς κεροβόας». Οὐκ ὀλίγα δ' ὑπάρχουσιν ὀνόματα ὁμοίως τῷ κεροβόας ἐσχηματισμένα, οἷον ἀκαιροβόας, ἀμετροβόας, αὐλοβόας, βαρυβόας, ἐριβόας, εὐρυβόας, ἡδυβόας (ἁδυβόας), καλαμοβόας, καλλιβόας, κοκκοβόας (ὃ ὑπελήφθη πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ κοκκυβόας), λεπτοβόας, μεγαλοβόας, μελιβόας, ὀξυβόας, ὀρθροβόας, πεζοβόας, ταυροβόας, ὑψιβόας, φρικτοβόας, χαλκοβόας (οὐ ἐγένετο ἐξήγησις διὰ τοῦ στερεοβόας). Ἐπίτηδες δ' ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ δὲν ἐμνημονεύθη τὸ μιξοβόας (μειξοβόας). Ἐρρήθη δὲ καὶ ἀδεισιβόαν - ἀδεισιβόαι ὑπὸ τοῦ Βακχυλίδου σελ. 55 καὶ σελ. 85 Βλασσ. Πρβ. καὶ ἐγερσιβόαι, οὑ ἐγένετο μνεία ὑπὸ τοῦ Ἐρουερδῆνος ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 233.

κερόχρυσος. Σιβυλλ. Χρησμ. Ε΄,355 «ταύρων τ' ἀγέλας κεροχρύσων». Ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἐλέγετο οὐχὶ ἡ κερόχρυσος ἀλλὰ ἡ χρυσόκερως.

κεροτυποῦμαι. Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 655 «αἱ δὲ κεροτυπούμεναι βίᾳ κτέ.». Ὁ Γ. Ἑρμαννὸς σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου Τόμ. Β΄ σελ. 421 «Deinde libri κερωτυπούμεναι. Quod Wassius ad Thuc. II. 84. posuerat, κεροτυπούμεναι, firmavit Porsonus in praefatione ad Hec. p. VIII».

κεροῦχος. Φερεκρ. Ἀποσπ. 12 Κοκκ. «δελφινοφόρος τε κεροῦχος ὃς διακόψει». Βάβρ. Μυθιαμβ. ΜΕ΄,5 (σελ. 25 Γιτλ.) «αἶγας κερούχους ἀγρίας». Ὁ Μεινέκιος γράφει ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλην. Κωμικῶν Τόμ. Β΄, σελ. 258 «Vulgo legitur δελφινοφόρος τε κέρδος διακόψει. Correxit Salmasius Exerc. Plin. p. 402». Θηλυκὸν ἐπίθετον κερουχίδες ἀπαντᾷ

παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ Εἰδυλλ. Ε', 145 «αἶγες ἐμαὶ θαρσεῖτε κερουχίδες». Μνημονεύεται δ' ἐν τοῖς Σχολίοις καὶ γραφὴ κερουλίδες καὶ κερουλκίδες σελ. 220,1 'Αρ. «Κερουχίδες: τρισσῶς ἀναγινώσκεται· κερουχίδες αἱ κεροφόροι ἢ κερουλίδες αἱ οὖλα κέρατα ἔχουσαι, κερουλκίδες δὲ αἱ ἀπὸ τῶν κεράτων ἑλκόμεναι». Ὁ 'Αρήνσιος ἀνέγνω κερούτιδες, ὃ καὶ ὑπὸ τοῦ Μεινικίου ἐνεκρίθη ἐν τῇ γ' ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν ποιητῶν σελ. 241. Ὁ Ῥουμπέλιος γράφει ἐν τῷ Θεοκριτείῳ Λεξικῷ σελ. 149 «κερουτίς lasciva V, 145: αἶγες ἐμαὶ θαρσεῖτε κερουτίδες (e coni. Ahr. et Hartung. scr. pro vulg. κερουχίδες, Ziegl. et Ahr. κερούτιδες)». Ἐνδεχόμενον εἶνε νὰ ὑπερμαχήσῃ τις τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Θεοκρίτου φερομένου κερουχίδες λέγων ὅτι ἔχει τοῦτο πρὸς τὸ κεροῦχοι ὡς τὸ αἰχμαλωτίδες πρὸς τὸ αἰχμάλωτοι (Ἴδε Χαρίτ. Χαριτωνίδου Ποικίλ. Φιλολογ. σελ. 332 καὶ 822). Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ ἡ κεραία ἐκαλεῖτο κεράτιον καὶ κερούχιον, καθ' ἃ ὑπέμνησεν ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Πολιτικῶν τοῦ Πλουτάρχου σελ. 144.

κερουλκός. Σοφοκλ. 'Αποσπ. 775 Ναυκ. «φίλιπποι καὶ κερουλκοί». Εὐριπ. 'Ορ. 268 «δός τόξα μοι κερουλκά, δῶρα Λοξίου». Ὁ Σουίδας λέγει σελ. 594 Βεκκ. «Κερουλκός· ὁ 'Απόλλων. Παρ' Εὐριπίδῃ· δὸς τόξα κερουλκά». Ἐν δὲ τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Κερουλκός: ὁ τοῖς κέρασι ἕλκων τὸ ἄροτρον καὶ ὁ κεραιοῦχος κάλος». Ποιεῖται δ' ὁ Ῥεινέκιος ἐν *Dissert. Phil. Hal.* Τόμ. Θ', σελ. 23 τὴν παρατήρησιν τήνδε «Hes. II. p. 469: κερουλκός· ὁ τοῖς κέρασιν ἕλκων τὸ ἄροτρον. Quo spectet Hesychius, ignoramus, cum κερουλκός eo sensu alibi non exstet». Παντὶ δέ, νομίζομεν, φανερὸν ὑπάρχει διὰ τί γράφεται μὲν κερουλκός διὰ τῆς ΟΥ διφθόγγου ἀλλὰ νεωλκῶ-νεωλκία-νεώλκιον διὰ τοῦ Ω φωνήεντος. Πλημμελῶς παρὰ Νικηφόρῳ τῷ Γρηγορᾷ εἶνε γεγραμμένον Τόμ. Β', σελ. 870,1 Βόνν νενεουλκημένας, ὀρθῶς δὲ Τόμ. Γ', σελ. 42,4 νενεωλκημένας. Εὑρέθη δὲ καὶ ἡμαρτημένη γραφὴ νεΟΥλκία (Πρβ. Σχαιφῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει 'Απολλωνίου τοῦ Ῥοδίου Τόμ. Β', σελ. 192).

Ἐκ τοῦ ὀνόματος κέρας καὶ τοῦ ῥήματος αὐλῶ συνέστη τὸ ὄνομα κεροαύλης καὶ κατ' ἀποβολὴν τοῦ Ο κεραύλης. Ἐχρήσατο δ'

αὐτῷ ὁ Ἀρχίλοχος, ὡς εἶνε παραδεδομένον ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους Δ'. 71 «ὁ δὲ τοῖς αὐλοῖς χρώμενος αὐλητὴς καὶ κεραύλης κατὰ τὸν Ἀρχίλοχον». Ἐμφερῆ τῷ κεραύλης εἶνε τὸ κεράρχης καὶ τὸ κερῶνυξ. Σουίδ. σελ. 303 Βεκκ. λ. διφαλαγγαρχία «ἀλλὰ καὶ κέρας καὶ ὁ ἡγούμενος κεράρχης». Διονύσ. Περιηγ. 995 «σύριγγι κερώνυχα Πᾶνα γεραίρων».

Ὑπῆρξε δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἐπίθετον κεραοξόος, οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Ὅμηρος Ἰλ. Δ, 110 «καὶ τὰ μὲν ἀσκήσας κεραοξόος ἤραρε τέκτων». Πρβ. καὶ Ἀνθολογ. Παλατ. ϛ', 113 «νῦν δέ με Νικομάχῳ κεραοξόος ἥρμοσε τέκτων». Τὸ παρὰ τῷ Νόννῳ Διονυσ. Γ', 76 ἀπαντῶν «οὓς Κρονίη κερατοξόος εὕρατο τέχνη» ὑπέλαβεν ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ γ' ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν σελ. 378 ἐσφαλμένην ἀνάγνωσιν τοῦ κεραοξόος· ἔγραφε δὲ «σκαιοῦ ἄφαρ κέραος: Vat. A. κέρατος, eodem vitio, quo apud Nonnum III, 76 legitur κερατοξόος, quem quis credat ab homerica forma κεραοξόος descivisse?» Ἴδε καὶ Κοιχλῦν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Διονυσιακῶν τοῦ Νόννου σελ. κϛ'.

Ἐρρήθη δὲ καὶ κεραοῦχος συναλειφθὲν ἐκ τοῦ κεραόοχος, ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ ϛ', 10 «βωμόν τοι κεραοῦχον ἐδείματο τόνδε Σέλευκος». Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ἐπίθετον κεραελκής, τουτέστι κεραοελκής· περὶ οὗ ἀκριβῶς διέλαβεν ὁ Ὄθ. Σνειδῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α', σελ. 234 κέ. Πρβ. καὶ κεραώψ. Ὁ Μεινέκιος γράφει ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν σελ. 378 «Nec Callimachus Apoll 91 scripsit στὰς δ' ἐπὶ Μυρτούσσης κερατώδεος, sed κεραώδεος. Eadem medela adhibenda est Phaesto apud schol. Pindari Pyth. IV,28 Ζεῦ Λιβύης Ἄμμων κερατηφόρε κέκλυθι μάντι. Scribe κερανφόρε, cui multa similia composuit Lobeck. ad Phryn. p. 681. Ne Manethoni quidem IV, 91 concessum fuit scribere ἕλιξ μήνης κερατώπιδος pro κεραώπιδος, quemadmodum κεραῶπα σελήνην dixit Maximus περὶ καταρ. 337 loco ab editoribus Thesauri Parisiensis allato, qui etiam verba κερατίας et κερατίζω falsa mensura notaverunt». Οὐδεμίαν ἡμεῖς νῦν γνώμην ἀποφαινόμεθα περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου εἰρημένων.

Ὡς δ' ἐλέχθη σελασφόρος καὶ γερασφόρος, οὕτω καὶ κερασ-

βόλος καὶ κερασφόρος. Πολλὰ δ' ἑκατέρου τῶν ἐπιθέτων τούτων μαρτύρια εἶνε παρατεθειμένα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σ. 1457 καὶ σ. 1459. Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν *Elem.* Τόμ. Α', σελ. 312. Neutra in ας exeuntia vocalem genitivi charachteristicam modo retinent integram κεραοξόος modo in eta vel in alpha longum mutaut. τελαηφόρος, κρεανόμος, frequentius vero in sigma σελασφόρος, γερασφόρος, τερασσκόπος. κερασβόλος Sed κρεασφάγος Lycophr. 660. quamvis multorum codd. consensu munitum jure reiicitur, nam κρεωφάγος dicitur et κρεοφάγος—et ionice κρεηφαγεῖν. κρεηδόκος. γερηφορία Dionys. Hal». Προστίθεμεν τούτοις τὰ ὑπὸ τοῦ Ἑρουερδῆνος γεγραμμένα ἐν *Lex. Graec. Suppl et Dialect.* σελ. 172 «γερεαφόρος, sacerdos apud Coos. I. C. 37,21 θύει δὲ γερεαφόρος βασιλέων καὶ ἱερὰ παρέχει καὶ ἐπιθύει, ubi cf. BCH XII p. 282. n. 7,3: τοῦ γερηφόρου». Τῶν ἀντιγράφων τοῦ Λυκόφρονος ἄλλα μὲν ἔχουσι κρεασφάγῳ, ἄλλα δὲ κρεωσφάγῳ, ἄλλα δὲ κρεωφάγῳ (ἢ κρεοφάγῳ), ὃ ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Βαχμαννοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λυκόφρονος σελ. 149 καὶ ὑπ' ἄλλων. Ὁ τύπος κρεΩφάγος ἦτο γνωριμώτατος τοῖς βιβλιογράφοις· ἂν δὲ παρὰ τῷ Λυκόφρονι ἔκειτο κρεΩφάγῳ, κατ' οὐδένα τρόπον θ' ἀνεγινώσκετο ἀντ' αὐτοῦ κρεασφάγῳ. Ὅθεν πιθανώτατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τούτου κρεασφάγῳ κατὰ τὸ κερασφόρος κτλ.· ἄηθες δὲ τοῦτο προσπῖπτον τοῖς βιβλιογράφοις μετεβλήθη εἰς τὸ κρεωφάγῳ (κρεωσφάγῳ). Ὁ Λ. Δινδόρφιος δοξάζει ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Λυκόφρονος χρῆσις τοῦ τύπου κρεαφάγῳ ἢ κρεηφάγῳ.

Παρατηρητέον δ' ὅτι πρὸς τῷ τύπῳ κεροειδής, ὃς ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Νικάνδρῳ Θηριακ. 909 «ἕρπυλλον κεροειδέα», ὑπάρχει καὶ ὁ κερατοειδής, οὗ πολλὰ μαρτύρια δύναταί τις νὰ καταλέξῃ. Πρβ. Παρνασσ. 1880, σελ. 296. Ὁμοίως τὸ κερατοειδής λέγεται καὶ κερατογλύφος καὶ κερατοφυής, κτλ. Πρβ. καὶ τερασκόπος - τερατοσκόπος.

Ἐκ τοῦ ὀνόματος κέρας παρήχθη τὸ ἐπίθετον κερόεις (=κερασφόρος), θηλυκὸν κερόεσσα καὶ κατὰ συναλοιφὴν κεροῦσσα (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ 1478). Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν *Elem.* Τομ. Α', σελ. 343,27 «Nicander certe non κεράεντα scripsit

sed κερόεντα» (Ἴδε καὶ Ὄθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Νικάνδρου σελ. 282). Τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν ἐκφορὰν βλέπει τις παρὰ τῷ Καλλιμάχῳ Ὕμν. εἰς Ἄρτ. 113 «ποῦ (Βέργκ. ποῖ) δέ σε τὸ πρῶτον κερόεις ὄχος ἤρξατ' ἀείρειν;». Παρασημειωτέον δ' ὅτι περὶ τοῦ ῥηθέντος ὑπὸ τοῦ Καλλιμάχου κερόεις ὄχος ἀπεφήνατο ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1861, σελ. 426 «Duriter admodum κε-sq. versu currus cervis iunctus ipse *corniger* nominatur, in ρόεις ὄχος. Legerat Callimachus apud Aeschylum ὄχῳ πτερωτῷ in Prometh. vs. 135. idque ἀπειροκάλως imitatus est». Τῷ Κοβήτῳ ἀντέλεξεν ὁ Βέργκιος ἐν *Klein. Phil. Schrif.* Τόμ. Β', σελ. 195. Ἴδε καὶ Ὄθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α', σελ. 225.

Πρὸς τῷ ἐπιθέτῳ κερ-όεις ἐν μόνῳ τῷ ποιητικῷ λόγῳ ἀπαντῶντι εἶνε ἐκ τοῦ κέρας παρηγμένον καὶ ἕτερον ἰσοδυναμοῦν ἐκείνῳ, τὸ κερα-ός, οὗ ποιεῖται χρῆσιν ὁ Ὅμηρος καὶ ἄλλοι ποιηταὶ (Ἴδε Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελ. Τόμ. Α', σελ. 764 καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ. 1454). Πρβ. καὶ κεραία-κεραίη.

Ἀναγκαῖον ἡμῖν φαίνεται νὰ δηλωθῇ ὅτι ὡς ἐκ τῆς ὑπέρ προθέσεως καὶ τοῦ ὀνόματος φάλαγξ συνετέθη τὸ ῥῆμα ὑπερφαλαγγέω-ῶ, οὕτως ἐκ τῆς αὐτῆς προθέσεως καὶ τοῦ ὀνόματος κέρας τὸ ῥῆμα ὑπερκεράω-ῶ, οὗ γίνεται χρῆσις ὑπὸ τοῦ Πολυβίου σελ. 796,22 Οὐλσχ. «ὑπερκερᾶν ἐπειρῶντο τοὺς πολεμίους» καὶ ὑπ' ἄλλων. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα Παρατηρήσεσι σελ. 66 «Pag. 483. Φιδηναῖοι — ὑπὲρ κέρατος ὄντες τοῦ ἐψιλωμένου κυκλοῦσθαι μέλλουσιν ἡμᾶς. Non fit mihi credibile ὑπὲρ κέρατος εἶναι eo quo sententia postulat sensu Graecis usitatum esse dicere. Verum esse suspicor ὑπερκεράσαντας τὸ ἐψιλωμένον, quod interprete non indiget». Ἐκ τοῦ ῥήματος ὑπερκερῶ παρήχθη τὸ ὄνομα ὑπερκέρασις, κακῶς δὲ παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ εἶνε γεγραμμένον κέρασιν ἀντὶ τοῦ ὑπερκέρασιν Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Ε', σελ. 392 «ὧν τὸ μὲν κέρασιν, τὸ δὲ κύκλωσιν ὀνομάζουσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί».

Περιφανῶς ἐξ ὧν ἐν τοῖς ἄνω ἐγράψαμεν μηνύεται ὅτι αἱ ἐκ τοῦ ὀνόματος κέρας συγκείμεναι λέξεις ἐξεφέροντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οὐχὶ διὰ τοῦ Ω μεγάλου ἀλλὰ διὰ τοῦ Ο μικροῦ. Δεινῶς δὲ σφάλλε-

ται ὁ Ψευδηρωδιανὸς λέγων Ἐπιμερ. σελ. 206 «Τὰ παρὰ τὸ κέρας συγκείμενα ἅπαντα διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφονται, οἷον μονόκερως, αἰγόκερως, ὑψίκερως, εὔκερως· καὶ τὰ ἐν τῷ μέσῳ ἔχοντα τὸ Ω μέγα, κερωφόρος, κερώεις καὶ κερώεσσα». Πρβ. καὶ Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 230, 40. Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν τῷ Ῥηματικῷ σελ. 181 «Quis enim credat Grammaticos, quum πηλώεις vel ὠτώεις afferre possent, vocabulo ignoto et regulae contrario usos esse? Nec ullum ejus vestigium apparet in praeceptis antiquorum Herodian. π. Μον. 14. Execc. Gram. III 401. Κερώεις κερώεσσα Theodosius commentus est Gramm. p. 68». Ἄξια παραθέσεως εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γεγραμμένα ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 427, 15 «Τὸ δὲ κηώεις, ὡς καὶ ἑτέρωθι κεῖται, ἐκτείνει τὴν παραλήγουσαν διὰ τὴν εἰς μέτρον εὐχρηστίαν, ὡς τὸ εὐρώεις καὶ κητώεις καὶ ὠτώεις καὶ ὅσα ἄλλα μακρὰν ἔχει τὴν προπαραλήγουσαν· ἔνθα μέντοι αὐτὴ βραχεῖα, ἐκεῖ ὁμοία καὶ ἡ παραλήγουσα, ὡς δηλοῖ τὸ ἠερόεις, ἱμερόεις, σκιόεις, ἐρόεις, **κερόεες,** γλαγόεις, οὐατόεις» καὶ σελ. 642,55 «Ἰστέον δὲ ὅτι παρὰ τῇ ποιήσει τὰ διὰ τοῦ ΟΕΙΣ ὀνόματα βραχείᾳ μὲν (προ)παραληγόμενα συστέλλονται, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐρρέθη, οἷον σκιόεις, ἠερόεις, ἐρόεις, **κερόεις,** οὐατόεις, ἀνεμόεις, μακρὰν δὲ τὴν (προ)παραλήγουσαν ἔχοντα ἐκτείνεται, οἷον κητώεις, ὠτώεις· οὕτως οὖν καὶ κηώεις» καὶ σελ. 1299,33 «Τὸ δὲ ὠτώεντα γίνεται μὲν ἀπὸ τοῦ ὠτός, ἐκτείνει δὲ τὴν προπαραλήγουσαν καὶ αὐτό, καθὰ καὶ τὸ κητώεις καὶ εὐρώεις καὶ τὰ ὅμοια διὰ τὸ πρὸ αὐτῆς μακρόν. Τοιαῦτα γὰρ τὰ διὰ τοῦ ΩΕΙΣ· μακρὰν μὲν γάρ, ὡς καὶ προπαρεδόθη, ἔχοντα τὴν πρὸ τοῦ Ω συλλαβήν, ἐκτείνεται δι' εὐχρηστίαν μέτρου σπονδειακοῦ, ἐκείνης δὲ βραχυνομένης, καὶ ἡ παραλήγουσα τὸ αὐτὸ πάσχει, γραφομένη ἐν τῷ Ο μικρῷ διὰ δακτύλου ἀπαρτισμόν· τοιοῦτον τὸ σκιόεις, ἐρόεις ὁ ἐπιθυμητός, **κερόεις** ὁ κερασφόρος καὶ τὰ ὅμοια· διὸ καὶ τὸ θὴρ οὐατόεις, ἤγουν ὠτώεις, τουτέστιν ὄνος, παρὰ Καλλιμάχῳ, συστέλλει τὴν παραλήγουσαν διὰ τὴν τῆς προπαραληγούσης βραχύτητα». Πρβ. καὶ σελ. 1196,18 καὶ Σχολ. εἰς Ἡσίοδ. σελ. 629,12 Λιψ. (Ἴδε καὶ Ναύκιον ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Δ', σελ. 499 κέ.).

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Βερνάρδυς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σουίδα

Τόμ. Β', α', σελ. 226 ἐσημειώσατο « Κεροφόρος : κερωφόρος recipiendum fuit cum Herod. Epimer. p. 206. et A. B». Οὐδαμῶς ἀπίθανον φαίνεται ὅτι ὁ Σουίδας ἐποιήσατο μνείαν τοῦ κιβδήλου τύπου κερΩφόρος. Ὑπομιμνήσκομεν δ' ὅτι ἐν τοῖς εἰς Θεόκριτον Σχολίοις σελ. 220,2 Ἀρ. πρὸς τῇ ὑγιῶς ἐχούσῃ γραφῇ κερΟφόροι φέρεται καὶ ἡ πλημμελὴς κερΩφόροι.

Κεφ. ΛϚ.

ΚρεΟφαγῶ δόκιμον, **κρεΩφαγῶ** ἀδόκιμον ἢ ἀνελλήνιστον.

Ὑπάρχει γνώμη, καθ' ἣν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐγίνετο χρῆσις οὐχὶ τοῦ διὰ τοῦ Ω μεγάλου ἐκφερομένου κρεΩφαγῶ ἀλλὰ τοῦ διὰ τοῦ Ο μικροῦ κρεΟφαγῶ. Τῇ γνώμῃ ταύτῃ, ὀρθοτάτῃ οὔσῃ, ἐπολέμησεν ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἐν τῷ Ψευδαττικισμοῦ Ἐλέγχῳ σελ. 93 διὰ λόγου μακροῦ, ὃν δηλωτικώτατον ὄντα τῆς ἀμουσίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ δυστραπελίας καὶ τῆς περὶ τὰ γραμματικὰ ζητήματα εὐχερείας αὐτοῦ καὶ προπετείας μνημονεύομεν ὅλον κατὰ λέξιν.

« Κακῶς γράφει ὁ Ἀσώπιος, λέγει, *κρεωφαγῶ* ἀντὶ τοῦ *κρεοφαγῶ* » Διατί ; Καὶ τίς θὰ τὸν ἐρωτήσῃ, διὰ νὰ εἴπῃ τὸ διατί ; Ἀρκεῖ ὅτι τὸ λέγει αὐτός. « Αὐτὸς ἔφα » ! Τῶν ἐκ τοῦ *κρέας* συνθέτων ἑλληνικῶν λέξεων τὸ πρῶτον συνθετικὸν μέρος λαμβάνει ὄχι μίαν ἀλλὰ πολλὰς μορφάς, ταύτας *κρεα-* (κρεανόμος -μέω, -δοσία)· *κρεη-*, (*κρεηφαγέω -γία*) *κρειο-* (κρειοδόκος, κρειοφάγος), *κρεο-* καὶ *κρεω-*. Πολλὰ τῶν συνθέτων τούτων ἔχουσι παρὰ τούτῳ μὲν τῷ ποιητῇ ἢ συγγραφεῖ τοῦτο τὸ πρῶτον συνθετικὸν μέρος, παρ' ἐκείνῳ δ' ἐκεῖνο· ἀλλὰ τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ὡς πρῶτον συνθετικὸν μέρος τὸ *κρεο-* ἢ *κρεω-*. Πότερος τῶν δύο τούτων τύπων ὁ ὀρθός ; Ἡ παράδοσις τῶν γραμματικῶν δὲν ὁμοφωνεῖ (ἴδε Θησαυρὸν Στεφάνου ἐν λέξει *κρεωπώλης*), τὰ δὲ χειρόγραφα ταλαντεύονται μεταξὺ ἀμφοτέρων τούτων τῶν διαφόρων γραφῶν. Ἀλλ' ἦλθεν ὁ Πόρσων καὶ ἀπεδοκίμασε τὴν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς διὰ τοῦ ω γραφὴν ἐν τῷ περιφήμῳ προλόγῳ του εἰς

τὴν Ἑκάβην. Τὸ δόγμα τοῦτο τοῦ Πόρσωνος ἀπεδέχθη καὶ ὁ Λοβέκκιος ἐν οἷς ἔγραψεν εἰς Φρύνιχον (σελ. 692 καὶ ἐφεξ.), ἀλλ' ἐν μέρει μόνον, οὐδ' ἀποκρύπτει, ὅτι ὁ ἰσχυρότερός του λόγος εἶνε ἡ αὐθεντία τοῦ Πόρσωνος, ὃν καὶ παραθέτει. Ἀλλὰ ποῦ στηρίζεται ὁ Πόρσων; Εἰς τὸ τίποτε, ἀποκρινόμεθα. Ὅσον μεγάλη καὶ ἂν εἶνε ἡ αὐθεντία ὀνόματος, οἷον τὸ τοῦ κλεινοῦ Ἄγγλου κριτικοῦ, οὐδεὶς ὅμως εἰδήμων τῶν πραγμάτων τούτων ἄνθρωπος δύναται *σήμερον* ν' ἀσπάζεται τὰς περὶ ἐτυμολογίας καὶ συνθέσεως λέξεων ἀπηρχαιωμένας ἰδέας τούτου τε καὶ τῶν ἄλλων παλαιοτέρων καὶ ἐμπειρικῶν φιλολόγων, ὑπάρχουσι δὲ τοιοῦτοι κριτικοὶ καὶ φιλόλογοι καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς μέγα πλῆθος, καὶ μάλιστα ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι ὁ Πόρσων ὅπως αἰτιολογήσῃ τὴν διὰ τοῦ ο γραφὴν τῶν ἐκ τοῦ *κέρας* συνθέτων, λέγει, ὅτι ἡ σύνθεσις γίνεται ἐκ τῆς ἀρχαίας ὀνομαστικῆς *κέρος*, ἀποβαλλομένου τοῦ τελικοῦ σ, ὅπως ἐκ τῆς ἀρχαίας γενικῆς *κέρεος* γίνεται κατ' ἀποβολὴν τοῦ -*ος* τὸ *κερεαλκής*, καὶ ἐκ τῆς ὀνομαστικῆς *κέρας* ἄνευ τινὸς ἀποβολῆς τὸ *κερασφόρος* κτλ. Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Πόρσωνος ὅλος ὁ κόσμος ἀπεδέχθη εὐκόλως τὰ δόγματα ταῦτα, διότι τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς εἶχεν ἀξίωμα σπάνιον· ἀλλὰ σήμερον τίς εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ γελάσῃ ἀκούων τοιούτους ἐτυμολογικοὺς κανόνας, καὶ ἀρχαίαν ὀνομαστικὴν τὸ *κέρος*, λέξιν δηλονότι ὅλως ἀνύπαρκτον; Ἐκ παραλλήλου παραθέτει ὁ Πόρσων καὶ τὰ ἐκ τοῦ *κρέας* σύνθετα, ὧν ὁμοίως ἀποκηρύττει τὴν διὰ τοῦ ω γραφήν, ἀσπάζεται δὲ μόνην τὴν διὰ τοῦ ο. Ὥστε καὶ ἐν τούτοις πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὡς ἀρχαίαν ὀνομαστικὴν τὸ *κρέος*, ἐξ ἧς ἀποβαλλομένου τοῦ τελικοῦ σ συντίθενται τά τε ἄλλα καὶ δὴ καὶ τὸ *κρεοφαγῶ*. Ἀλλ' ἂς μᾶς δείξῃ ὁ κατήγορος τοῦ Ἀσωπίου καὶ μεταξὺ τῶν «νέων Ἑλλήνων», οὓς τόσον περιφρονεῖ ὡς ἀγραμμάτους, καὶ ἕνα ἄνθρωπον ὁπωσοῦν εἰδήμονα τῶν πραγμάτων τούτων, ὅστις εἶνε δυνατὸν νὰ παραδεχθῇ τοιαύτας ἀσυστάτους καὶ παραλόγους ὑποθέσεις, ὁποῖαι αἱ τοῦ Πόρσωνος.

Ἡ ῥίζα τοῦ ὀνόματος *κρέας* (ὅπως καὶ τοῦ *κέρας* καὶ πάντων τῶν ὁμοίων) εἶνε *κρεατ-*, ὅπως δοξάζει ἡ ἐπικρατοῦσα σήμερον γραμματικὴ ἐπιστήμη, καὶ ὅπως δηλοῦται ἐξ αὐτῆς τῆς δημώδους καὶ μητρικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἣν παρέλαβον καὶ ἐκληρονόμησαν οἱ διδάξαντες ἡμᾶς αὐτὴν γονεῖς καὶ πρόγονοι ὄχι βέβαια παρὰ τῶν Σκυθῶν ἀλλὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἐν τῇ ἀρχικῇ ἀλλ' ἀμαρτύρῳ, ἐνδεχομένως δὲ καὶ ἀῤῥήτῳ παρ' αὐτοῖς γενικῇ *κρέατ-ος* τὸ α καὶ ο συνῃρέθη εἰς ω (κρεατ-ος, κρεα-ος, κρέως), εἴτε ἐκκρουσθέντος τοῦ μεταξὺ τούτων τ, εἴτε κατὰ Κούρτιον (Erläuterungen zu meiner griechischen Schulgramm. Prag, 1863, σελ. 63) ἐκκρουσθέντος τοῦ σ μᾶλλον, ὅπερ κατ' αὐτὸν συνυπῆρχεν ἐκ παραλλήλου τῇ ῥίζῃ *κρέατ-* ὡς *κρεας-* (ὅπερ εἰς ἡμᾶς φαίνεται δυσπαράδεκτον), ἕπεται ὅτι κατὰ τοὺς ἐν τῇ ἀττικῇ ἐπικρατοῦντας περὶ συνθέσεως κανόνας, εἰς σύνθεσιν ἢ παραγωγὴν λέξεων (ἀποχωριζομένων τοῦ λόγου τῶν ἄλλων ἢ μὴ ἀττικῶν ἢ σπανιωτέρων τύπων τῆς συνθέσεως) ἢ πρέπει νὰ παραληφθῇ τὸ *κρεασ-* (=*κρεατ-*), ἢ τὸ ἐξ αὐτοῦ συνῃρημένον *κρεω-*.

Κατὰ ταῦτα τὸ *κρεο-* ἐν συνθέσει οὐδένα λόγον ὑπάρξεως ἔχει κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ μόνον τὸ *κρεω-*. Ὥστε, ἐὰν ἔπρεπέ τις νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῆς παραδόσεως τῶν γραμματικῶν καὶ τῶν χειρογράφων τῶν ὑπὲρ τοῦ *κρεω-* (τῶν καὶ πλειοτέρων), καὶ τῆς τῶν γραμματικῶν καὶ χειρογράφων τῶν ὑπὲρ τοῦ *κρεο-* (τῶν καὶ ὀλιγωτέρων), βεβαίως δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ ἐκλέξῃ τὴν γραφὴν *κρεω-*. Ἀλλ' ὑπάρχουσι χωρία ποιητῶν, ἐν οἷς κεῖται *κρεο-*. Τοῦτο ἀποκρινόμεθα, δὲν ἀποδεικνύει τίποτε· διότι δὲν εἶνε ἡ λέξις μόνον αὕτη, ἧς τὸ ω συστέλλεται εἰς ο παρὰ τοῖς ποιηταῖς διὰ τὸ μέτρον. Ἀλλ' εἰ καὶ ἔχομεν ὅλους τοὺς λόγους ὑπὲρ τῆς γραφῆς *κρεω-*, δὲν εἴμεθα ὅμως καὶ τόσον ἢ ἀνεπιεικεῖς ἢ ἄπειροι τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς ἐπιστήμης, ὥστε νὰ δοξάζωμεν καὶ ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ εἴπῃ αὔριον ἡ ἐπιστήμη ὅλως ἄλλα, νέα πράγματα, καὶ ὅ,τι ἀσπάζεται σήμερον ὡς ὀρθὸν νὰ μὴ τὸ ἀποκηρύξῃ αὔριον ὡς ἐσφαλμένον· ὅθεν καί,

ἂν ἴδωμέν τινα γράφοντα *κρεοφαγῶ*, δὲν θὰ ἐκπλαγῶμεν. Ἐκ τῆς παραδόσεως ἔχομεν ἀμφοτέρας τὰς γραφάς· ἃς γράφῃ ἕκαστος ὁποτέραν βούλεται. Οὐδέποτε θέλομεν στηλιτεύσῃ αὐτὸν διὰ τοῦτο ὡς ἀγράμματον.

Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπιστήμην. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν, τὴν ἐμπειρικωτέραν δὲν ἔχει ἄδικον ὁ Ἀσώπιος γράφων *κρεωφαγῶ*. Οὕτω μόνον, *κρεωφαγῶ* καὶ ὄχι *κρεοφαγῶ* γράφουσιν οἱ νεώτεροι ἐκδόται τοῦ Στεφάνου, οἵτινες ἦσαν ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων φιλολόγων καὶ κριτικῶν τοῦ κόσμου, ὀμικρογραφοῦντες μόνον τὸ «κρεοφαγούμεναι», τοῦ Διοδώρου (β′ 54), ὅπερ ἔχει ἄλλην, κυρίως εἰπεῖν, διάφορον ἔννοιαν. Καὶ ἂν ὑπάρχωσι δὲ λεξικογράφοι γράφοντες καὶ *κρεοφαγῶ*, οὐδεὶς ὅμως αὐτῶν παραλείπει τὸ *κρεωφαγῶ*. Οἱ Liddell μάλιστα καὶ Scott καὶ ἴδιον ἄρθρον ἀφιέρωσαν εἰς τὸ *κρεω-*, ἐν ᾧ παραδεχόμενοι τὴν γνώμην τοῦ Πόρσωνος (καὶ πῶς νὰ καταδικάσωσιν οἱ Ἄγγλοι τὸν Ἄγγλον;) θεωροῦσιν ὅμως ἰσχύουσαν αὐτὴν μόνον διὰ τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς, περὶ δὲ τῶν μεταγενεστέρων καὶ μὴ δοκίμων φρονοῦσιν, ὅτι οὗτοι ἔγραψαν *κρεω-*. Ἐὰν λοιπὸν καὶ οἱ ἄκροι Πορσωνισταὶ οὗτοι παραδέχονται τὴν ὠμεγαλογραφίαν ἐν πᾶσι τοῖς ἐκ τοῦ *κρέας* συνθέτοις παρὰ τοῖς μὴ δοκίμοις συγγραφεῦσι, πῶς εἶνε δυνατὸν ν' ἀποδοκιμασθῇ ἡ ὠμεγαλογραφία τοῦ *κρεωφαγῶ*, λέξεως παρ' οὐδενὶ μὲν ἀττικῷ ποιητῇ ἢ συγγραφεῖ κειμένης, παρ' ἀδοκίμοις δὲ καὶ μεταγενεστέροις, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, παρ' οἷς ἀπαντᾷ μυριάκις τὸ *κρεωφάγος*, καὶ *τυροφάγος*, καὶ *κρεωφαγία*, καὶ *κρεωφαγῶ*, ὅπως γνωρίζει πᾶς, ὅστις καὶ ἓν μόνον βλέμμα ἔρριψέ ποτε εἰς ἓν κοινὸν ἡμερολόγιον τοῦ Καζαμία; Κατὰ τί λοιπόν, ἐρωτῶμεν, ἥμαρτεν ὁ Ἀσώπιος γράψας *κρεωφαγῶ*;

Ἥμαρτεν, ἀποκρινόμεθα, ὁ Ἀσώπιος τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι ἦτο καὶ ὠνομάζετο Ἀσώπιος, οὐδὲν ἄλλο! Ὁ κ. Κόντος τὸν κατεδίκασε πρὸ πολλοῦ εἰς θάνατον· καὶ ἔπρεπε ν' ἀποθάνῃ. Ἓν ἐκ τῶν πολλῶν του θανασίμων ἁμαρτημάτων εἶνε ὅτι ἔγραψε *κρεωφαγῶ*. Ἀλλοίμονον ὅμως εἰς αὐτὸν ἐὰν

ἔγραφε *κρεοφαγῶ!* Ὁ θάνατός του θὰ ἦτο τότε ἑκατοντάκις βεβαιότερος. Μὲ τοιούτους ἀμειλίκτους καὶ ἀνενδότους παντὸς ἐντίμου καὶ εὐϋπολήπτου καὶ σεβαστοῦ ὀνόματος ἐχθροὺς καὶ διώκτας καὶ ἐνεδρευτὰς σωτηρία δὲν ὑπάρχει.

Ταῦτα ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη τῷ 1883[τῳ] ἔτει· ἐξελέγχονται δὲ ληρήματα ἄντικρυς ὄντα, ἐξ ὧν ἡμεῖς ἐγράψαμεν τῷ 1880[στῷ] ἔτει ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν Τόμ. Δ΄, σελ. 67-68 εἶνε δὲ τάδε.

Ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψευδηρῳδιανοῦ σελ. 206 ἀναγινώσκεται «Τὰ παρὰ τὸ κρέας συγκείμενα διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφονται, οἷον *πολύκρεως, κατάκρεως, λιπαρόκρεως* καὶ τὰ ὅμοια. Καὶ τὰ ἐν τῷ μέσῳ ἔχοντα τὸ Ω, *κρεωφάγος, κρεωπώλης, κρεωδαισία* καὶ τὰ ὅμοια». Πρβ. καὶ Θεοδόσ. Γραμματ. σελ. 68 «Τὰ δὲ παρὰ τὸ κρέας συγκείμενα διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφονται, οἷον *πολύκρεως*· ὁμοίως καὶ τὰ ἐν μέσῳ ἔχοντα τὸ Ω, οἷον *κρεωφάγος, κρεωπώλης, κρεωδαισία* καὶ τὰ ὅμοια». Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Σουΐδᾳ «*Κρεωδαισία*: ὁ μερισμὸς τῶν κρεῶν· καὶ *κρεωδαίτης* καὶ *κρεωδότης* καὶ *κρεωδόχον* ἀγγεῖον καὶ *κρεωθοινία* (καὶ) *κρεωφαγία* καὶ *κρεωπώλης*». Πρβ. καὶ «Σαρκοφαγία: ἡ *κρεωφαγία*» καὶ λ. *Βραχμὰν* «οὐκ ἄρτος, οὐκ οἶνος, οὐ *κρεωφαγία*», κτλ. Ὁ κῶδιξ τοῦ Ἡσυχίου ἔχει «*Κρωδετής*: ὁ δετρός» ἀντὶ τοῦ *Κρεωδαίτης*: ὁ δαιτρός».

Ἀλλ' ἡ δόκιμος ἐκφορὰ εἶνε *κρεοφάγος, κρεοφαγία, κρεοφαγῶ, κρεοβόρος, κρεοκοπῶ*, κτλ. διὰ τοῦ Ο μικροῦ, οὐχὶ *κρεωφάγος, κρεωφαγία, κρεωφαγῶ, κρεωβόρος, κρεωκοπῶ*, κτλ. διὰ τοῦ Ω μεγάλου. Ὑπάρχει δὲ καὶ *κρεανόμος, κρεανομία, κρεανομῶ* διὰ τοῦ Α, οὐχὶ *κρεΟνόμος* ἢ *κρεΩνόμος*, κτλ.

Ὀρθῶς λέγει ὁ Ἀλεξανδρεὺς Ἀπολλώνιος περὶ Ἀντων. σελ. 3, γ΄ «τό τε Α τῶν οὐδετέρων Ο γίνεται· γηροκόμος, *κρεοπώλης*». Ὁ διὰ τοῦ Ο μικροῦ προενηνεγμένος τύπος βεβαιοῦται καὶ ἐκ ποιητικῆς χρήσεως, οἷον Ἀνθολ. Παλ. ΙΑ΄, 212:

καὶ πέρας ἓξ δραχμῶν Ἐρασίστρατος ὁ *κρεοπώλης*

Ἐκ τοῦ *κρεοπώλης* ἐσχηματίσθη θηλυκὸν *κρεόπωλις, κρεόπω-*

λις ἀγορά, ὅπερ πλημμελῶς ἢ ἀδοκίμως παρ' Ἡσυχίῳ λ. *κάπηλα* εἶνε γεγραμμένον *κρεώπωλις*. Ὡσαύτως εὑρίσκεται *κρεωπωλεῖν* ἀντὶ τοῦ *κρεοπωλεῖν* καὶ *κρεωπώλια* ἀντὶ τοῦ *κρεοπώλια* καὶ *κρεωπωλικῆς* ἀντὶ τοῦ *κρεοπωλικῆς*. Παρὰ Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης κεῖται Τόμ. Γ', σελ. 249, β' τὸ διφθογγογραφούμενον *τοῖς κρεοπωλείοις*, περὶ οὗ ἀλλαχοῦ.

Ὁ τύπος *κρεωφάγος*, ὃν ἴδιον τοῦ παρεφθαρμένου ἑλληνισμοῦ νομίζομεν, ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Ἀλεξάνδρᾳ τοῦ Λυκόφρονος στίχ. 660:

χάρωνος, οἴνης τῷ *κρεωφάγῳ* σκύφον.

Ἀλλὰ φέρεται καὶ γραφὴ *κρεοφάγῳ* καὶ *κρεασφάγῳ* ἢ *κρεωσφάγῳ*· ὅθεν εἴκασεν ὁ Λ. Δινδόρφιος ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ *κρεαφάγῳ* ἢ *κρεηφάγῳ*. Τοῦ ῥήματος *κρεηφαγέειν* καὶ τοῦ ὀνόματος *κρεηφαγία* γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Λοβέκκιος ἐν τοῖς εἰς Φρύνιχον Παρέργοις (σελ. 694). Πρβ. καὶ *κρεανόμος- κρεανομία- κρεανομεῖν* καὶ *κρεαδοσία- κρεαδοτῶ*

Νομίζεται δ' ὑπό τινων ὅτι ἐλέχθη καὶ *κρειοφάγος* ἀντὶ τοῦ *κρεοφάγος* ἐν τοῖς Θηριακοῖς τοῦ Νικάνδρου στίχ. 50. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Κόβητον (*Var. Lect.* σελ. 88) ἔγραψεν ὁ Νίκανδρος «τόθι Θρήϊκες ἀμολγοί, *κριοφάγοι* μήλοισιν ἀεργηλοῖσιν ἕπονται» (Πρβ. καὶ Ὄθ. Σνειδῆρον *Νικανδρ*. σελ 222).

Τὸ *κρεωδόχον ἀγγεῖον*, οὗ ποιεῖται μνείαν ὁ Σουΐδας, εἶνε παντελῶς ἀδόκιμον· διότι οὔτε ἡ διὰ τοῦ Ω μεγάλου γραφὴ ἐγινώσκετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν οὔτε ἡ διὰ τοῦ Χ ἐκφορὰ ἦτο παρ' αὐτοῖς ἐγκεκριμένη. Κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν γνησίως ἑλληνιζόντων ὤφειλε νὰ λεχθῇ *κρεοδόκον ἀγγεῖον*, ὡς σαφέστατα θὰ παραστήσωμεν ἐν ἄλλῳ τόπῳ. Ὑπάρχει δὲ καὶ τύπος *κρειοδόκος* καὶ ἕτερος *κρεηδόκος*, οἷον Ἀνθολ. Παλ. ϛ', 306 «καὶ τὰν *κρειοδόκον* σκαφίδα» καὶ ϛ', 101 «ἐσχάρην *κρεηδόκον*».

Δύναται δέ τις καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος *κρεουργός*, ὅθεν τὸ *κρεουργία* καὶ *κρεουργεῖν* καὶ *κρεουργηδόν*, νὰ συμπεράνῃ ἀσφαλέστατα ὅτι διὰ τοῦ Ο μικροῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οὐχὶ διὰ

τοῦ Ω μεγάλου ἐγράφοντο τὰ ἐκ τοῦ *κρέας* ὡς πρώτου συνθετικοῦ μέρους συγκείμενα. Τὸ *κρεουργός* ἐγένετο προφανῶς κατὰ συναλοιφὴν ἐκ τοῦ *κρεοεργός*· ἂν δ' ὑπῆρχε *κρεωεργός*, ὁ συναλημμένος τύπος θὰ ἦτο *κρεωργός*, ὡς *γεωργός*·

Ὁ περικλεὴς Πόρσων ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἑκάβης (σελ. VIII): «Similiter in compositis a κρεας se res habet. Nunquam enim κρεωδαισία, κρεωκοπεῖν, κρεωπώλης, κρεωστάθμη dicunt Attici, sed brevem semper vocalem adhibent. Et ne quis objiciat, editos libros hanc legem saepe migrare, sciat lector, nusquam haec aut similia verba apud Pollucem occurrere, quin in uno saltem ms. ο pro ω substituatur. Diversa forma est κρεανομία, pro qua apud Pollucem I. 34. et Clementem Alex. Protr. p. 11,17. male scriptum est κρεωνομία». Πρβ καὶ Κόβητον *Μνημοσ.* 1876, σελ. 226 «Mendosa forma in Strabonis libris legitur κρεΩφαγεῖν et κρεΩπώλια». Ἴδε καὶ Λοβέκκιον ἐν τοῖς εἰς Φρύνιχον Παρέργοις σελ. 693 κέ. Οὐδενὸς λόγου ἄξια εἶνε τὰ γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ Γοιτλιγγίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Γραμματικοῦ σελ. 229.

Καιριώτατον νομίζομεν τὸ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν εἰρημένον «Δύναται δέ τις καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος κρεουργός, ὅθεν τὸ κρεουργία καὶ κρεουργεῖν καὶ κρεουγηδόν, νὰ συμπεράνῃ ἀσφαλέστατα ὅτι διὰ τοῦ Ο μικροῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οὐχὶ διὰ τοῦ Ω μεγάλου ἐγράφοντο τὰ ἐκ τοῦ κρέας ὡς πρώτου συνθετικοῦ μέρους συγκείμενα. Τὸ κρεουργός ἐγένετο προφανῶς κατὰ συναλοιφὴν ἐκ τοῦ κρεοεργός· ἂν δ' ὑπῆρχε κρεωεργός, ὁ συναλημμένος τύπος θὰ ἦτο κρεωργός, ὡς γεωργός». Καὶ τὸ κρεάγρα δ' ἐγένετο ἐκ τοῦ κρεΟάγρα, οὐχὶ ἐκ τοῦ κρεΩάγρα. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐκ τοῦ ὀνόματος κρέας παρήχθη οὐ μόνον τὸ ὑποκοριστικὸν κρεᾴδιον ἀλλὰ καὶ τὸ κρεΐσκος. κρέα-ς: κρεα-ίδιον καὶ κατὰ συναλοιφὴν κρεᾴδιον, κρέ-ας: κρε-ίσκος. Κεῖται δὲ τοῦτο ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀλέξιδος παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 655, ϛ' «τριωβόλου κρεΐσκον ἀστεῖον πάνυ»· εἴκασε δ' ἀντ' αὐτοῦ ὁ Μεινέκιος κρεΐσκιον, ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Κοκκίου. Εὑρέθη καὶ ὑποκοριστικὸν κρεΰλλιον παρὰ τῷ Συνεσίῳ σελ. 268, Γ' (Ἐπιστο-

λογρ. Ἑλλ. σελ. 719 Ἐρχ.). κρέ-ας: κρε-ύλλιον. Πρβ. καὶ κῶ-ας (κώεα): κω-ίδιον καὶ κατὰ συναλοιφὴν κῴδιον καὶ οὖ-δας (οὔδεος-οὔδεϊ-οὔδει): προσουδ-ίζω. Ἀλλὰ περὶ τῶν τοιούτων ἀκριβέστερον θὰ διαλάβωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη ἐγράφη «Οὕτω μόνον, κρεωφαγῶ καὶ ὄχι κρεοφαγῶ γράφουσιν οἱ νεώτεροι ἐκδόται τοῦ Στεφάνου, **οἵτινες ἦσαν ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων φιλολόγων καὶ κριτικῶν τοῦ κόσμου,** ὁμικρογραφοῦντες μόνον τὸ κρεοφαγούμεναι τοῦ Διοδώρου (β, 54), ὅπερ ἔχει ἄλλην, κυρίως εἰπεῖν, διάφορον ἔννοιαν». Γέλωτα πάντως κινεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη γενομένη παρατήρησις περὶ τῆς παθητικῆς μετοχῆς κρεοφαγούμεναι. Εὑρίσκεται δὲ παρὰ τῷ Διοδώρῳ οὐ μόνον ἡ μετοχὴ αὕτη ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα κρεοφαγίας βιβλ. Γ', λα', 3 (Τόμ. Α', σελ. 263,5 Δινδ.) «ἀπὸ κρεοφαγίας τὸν βίον ἔχουσι». Ἐν τοῖς τοῦ Θεοπόμπου παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 157, Δ' φέρεται «τὸ γὰρ ἐσθίειν πολλὰ καὶ κρέα φαγεῖν τοὺς μὲν λογισμοὺς ἐξαιρεῖ καὶ τὰς ψυχὰς ποιεῖ βραδυτέρας»· ἐσημειώσατο δ' ὁ Καιβέλιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου Τόμ. Α', σελ. 356 «fort. κρεοφαγεῖν, legebatur κρέα φαγεῖν», ἔγραψε δὲ Τόμ. Γ', σελ. ϛ' «IV. 157 d κρεοφαγεῖν ante me proposuit Kontos bull. de corr. Hell. II 234». Ὡς δ' ἀνεγνώσθη κακῶς κρέα φαγεῖν ἀντὶ τοῦ κρεοφαγεῖν, οὕτω καὶ κρέα νομέοντο ἀντὶ τοῦ κρεανομέοντο παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ Εἰδυλλ. Κϛ', 24 «αἱ δ' ἄλλαι τὰ περισσὰ κρέα νομέοντο γυναῖκες». Ὁ Μεινέκιος γράφει ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν σελ. 387 «κρεανομέοντο: Ita scribendum erat quod vulgo disiunctim legitur κρέα νομέοντο, etiam eam ob causam vitiosum, quod κρέα constanti et perpetuo usu ultimam corripit. Ceterum vide Lobeckium ad Phryn. p. 694».

Τὸ ῥῆμα κρεοφαγῶ εἶνε παρηγμένον ἐκ τοῦ ἐπιθέτου κρεοφάγος, οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Ἡρόδοτος βιβλ. Δ', 186 «νομάδες εἰσὶ κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται Λίβυες». Ἀπεφήνατο δ' ὁ Ἐρουερδὴν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 429 «Analogia postulat κρεωφάγοι, quod est in cod. Florentino (d)»· ἀλλ' ἐπηνώρθωσε τὸ ἑαυτοῦ σφάλμα ὁ λογιώτατος ἀνὴρ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Β', σελ. 248 «κρεωφάγοι d, quod sequiorum est. Erra-

bam Mnem. l.l.». Ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος ἐξέδωκεν ὁ Κραμῆρος Τόμ. Γ', σελ. 323,20 «Ἰχθυοφάγοι καὶ Κρεοφάγοι» καὶ σελ. 325,7 «Ἰχθυοφάγων καὶ Κρεοφάγων» καὶ ἐσημειώσατο «κρεωφάγοι codd., exc, *CF*, edd.» καὶ «κρεωφάγων codd.. exc. *CF*, edd.». Τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν ἐκφορὰν κρεοφάγοι-κρεοφάγων βλέπει τις καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος σελ. 1078,18 καὶ σελ. 1079,27.

Παρατιθέμεθα ἃ εἶνε γεγραμμένα ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σελ. 1945 «Κρεοκοπέω, Lanio. Aesch. Pers. 463: Κρεοκοποῦσι δυστήνων μέλη. Eur. Cycl. 358: Κρεοκοπεῖν μέλη ξένων· ubi vulgo κρεωκοπεῖν, quod frequentissimum in huiusmodi compositis vitium est, notatum apud Atticos scriptores a Porsono in praef. ad Eur. Hec. p. VIII, de quo satis habemus hic in universum monuisse. Inferioris aetatis scriptoribus utrum relinquenda an ipsis quoque eximenda sint vitiosae formae exx. non liquet in tanta librorum apud cuiusvis aevi scriptores inconstantia. Κρεοπώλης, non κρεωπώλης diserte agnosci ab Apollonio Dyscolo dicetur s. v. Κρεωπώλης. Κρεωφάγῳ metro postulante dixit Lycophro, 660, ubi cod. optimus Paris. κρεοφάγῳ, alii κρεασφάγῳ, ex quo conjicias κρεαφάγῳ scripsisse poetam vel κρεηφάγῳ. L. Dind.» καὶ σελ. 1948 «Κρεωπωλέω — Pollux 6,33 ; 7,25: Κρεωπώλια, καὶ κρεωπῶλαι καὶ κρεωπωλεῖν. Polluci κρεο — restituendum ex codd. Κρεωπωλεῖν ap. schol. Aristoph. Pac. 362 scriptum in ed. Ald.» καὶ «Κρεωπώλης — Macho ap. Athen. 13 p. 580, c ubi κρεοπ. restitui: Ἰδοῦσα κατὰ τύχην ἑστῶτα κρεωπώλην τιν' ἀστεῖον πάνυ. Scripturam per ω in hoc aliisque compositis diserte agnoscunt Theodos. Grammat. p. 68,12 ed. Goetl. et Etym. M. p. 230,38: ο probat Apollon. De pronom. p. 263, c., et hanc formam postulat metrum in epigr. Luciani Anth. Pal. 11,212: Ἐρασίστρατος ὁ κρεοπώλης. Κρεοπώλαις Theodoret. Therap. p. 110,11 (298 Gaisf)». Πρβ. καὶ σελ. 1947: Κρεωδόχος — : κρ. ἀγγεῖον ap. Suidam s. v. Κρεωδαισία. Rectius κρεοδόχον ap. Zonar. p. 1255». Ἡ διὰ τοῦ Ω μεγάλου ἐκφορὰ κεῖται καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ.

747,12 «κρεῖον τὸ κρεωδόχον ἀγγεῖόν φασιν οἱ πλείους τῶν παλαιῶν» καὶ 52 «δύνανται δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τὸ κρεῖον, ὅπερ ἐστὶ κατά τινας κρέας, συμβιβάζεσθαι ἀσφαλέστερον ἤ περ ἐπὶ τοῦ κρεῖον τὸ κρεωδόχον ἀγγεῖον».

Ὁ Γ. Δινδόρφιος, εἷς τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν τοῦ Στεφάνου, οἵτινες ἦσαν ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων φιλολόγων καὶ κριτικῶν τοῦ κόσμου, σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἐπιφανίου Τόμ. Γ', σελ. 626,3 «κρεωφαγία: κρεοφαγία V, qui alibi quoque velut p. 43,4. etsi non constanter κρεοφαγία et κρεοφαγεῖν praebet, ut veteres Attici dicebant. Sed apud Epiphanium fortasse recentior forma praeferenda, quae per ω scribitur» καὶ ἐν τῇ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως Τόμ. Β', σελ. 297 «κρεοφαγεῖν: Hac forma Attici veteres utuntur, sed apud Clementem probabilius κρεωφαγεῖν, ut alibi, idque restituit Sylb.». Πρβ. καὶ Σταιχλίνον ἐν *Act. Sem. Phil. Erl.* Τόμ. Ε', σελ. 258. Κεῖται δὲ καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 854,48 «τοῖς κρεωφάγοις οἰωνοῖς» καὶ σελ. 884,1 «κρεωφάγοι γὰρ ἦσαν» καὶ σελ. 1198,13 «ὡς ἀπὸ κρεωφαγίας αὐχεῖν ποιοῦντα τοὺς Ἕλληνας;» καὶ σελ. 1345,33 «τοιαύτης κρεωφαγίας» καὶ 38 «ἀλλὰ τοῦτο θηριωδέστερον διὰ τὴν κρεωβορίαν» καὶ σελ. 1500,45 «οἳ ἐκρεωφάγουν ὡς τὰ πολλά», ἀλλὰ σελ. 1724,58 «ὡς ἐπὶ πολὺ κρεΟφάγους». Πρβ. καὶ Ἰάμβλ. περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βί. σελ. 13,19 Ναυκ. «οἰνοποσίᾳ τε καὶ κρεωφαγίᾳ» καὶ Φώτ. Ἐπιστολ. σελ. 156 Βαλ. «ἄλλοις ἅπαξ μονάσασιν ἡ κρεωφαγία» καὶ Νικήτ. Χων. σελ. 189,7 «κρεωδαισίας δ' ἄκρος ὢν ἐραστής» καὶ 11 «κρεωβόρον αὐτῷ παρατίθεσθαι τράπεζαν» καὶ 20 «οἱ ἀδδηφάγοι καὶ κρεωφάγοι» καὶ Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 419,7 «ἐκ θαλάσσης κρεωδοτήσαντα ὀρτυγομήτραν». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται οὐ μόνον «Κρήινον (κρήιον): κρεΩθήκη», ὃ μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Μουσούρου εἰς τὸ κρεΟθήκη, ἀλλὰ καὶ «Κρήιον: ἐπίκοπον, κρεΟδόχον λέβητα» καὶ «Ἀρνεῖα: τὰ κρεΟπωλεῖα τῶν προβάτων» ἔτι δὲ «Ἐπίξεινον (ἐπίξηνον): ξύλον, ἐφ' οὗ τὰ κρέα τιθέντες ἔκοπτον, οἷον τὸ κρεόκοπτον ξύλον», ὅπερ ὀφεῖλον νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ κρεΟκόπον, μετετυπώθη εἰς τὸ κρεΩκόπον.

Ἐν τῷ περὶ Ἀποχῆς Ἐμψύχων συγγράμματι τοῦ Πορφυρίου ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ναυκίου σελ. 98,5 καὶ 7 καὶ 8 «κρεοφαγία καὶ κρεοφαγίᾳ καὶ κρεοφαγίαις καὶ σελ. 121, 16 κρεοφαγία καὶ σελ. 122,16 κρεοφάγων καὶ σελ. 124,4 κρεοφαγίας καὶ σελ. 126,15 καὶ σελ. 187,7 κρεοφαγίαν. Σημειοῦται δ' ὁ Ναύκιος «κρεοφαγία Lips. pr. m. : κρεηφαγία. κρεοφαγίᾳ ed. Herch. : κρεηφαγίᾳ. κρεοφαγίαις N : κρεηφαγίαις» καὶ «κρεοφαγία N : κρεηφαγία» καὶ «κρεοφαγίας N : κρεηφαγίας» καὶ «κρεοφαγίαν N : κρεηφαγίαν» καὶ «κρεοφαγίαν N : κρεωφαγίαν».

Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 39, Δ' φέρεται «ἐπεσημήνατο ὁ γραμματικὸς Ἀρίσταρχος περιγράφων τὸν στίχον, ὃς ὑπὲρ κρεωφαγίας αὐχεῖν ποιεῖ τοὺς Ἕλληνας», ἐν δὲ ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1198,15 «ὃν δὴ στίχον ὁ Ἀρίσταρχος περιγράφων, ὡς ἀπὸ κρεωφαγίας αὐχεῖν ποιοῦντα τοὺς Ἕλληνας, ἀθετεῖ». Τὴν γραφὴν δὲ ταύτην ἐγκρίνας ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου σελ. 91 ἐσημειώσατο «ἀπὸ κρεωφαγίας dedi ex Eustathio p. 1198,15. Legebatur ὑπὲρ κρεωφαγίας (κρεοφαγίας V.)». Ὁ Καιβέλιος ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου Τόμ. Α', σελ. 91 «ὑπὲρ κρεωφαγίας CE : corr. Eust. 1198,15, fort. περὶ κρεωφαγίαν coll. schol. Υ 84». Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 197,17 Δινδ. κεῖται «ὅτι περὶ τὸν οἶνον αἱ καυχήσεις γίνονται»· ἀλλὰ πιθανώτατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε παρὰ τὸν οἶνον». Κατ' οὐδένα δὲ τρόπον ἡμεῖς πειθόμεθα ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου ἢ τοῦ Ἀθηναίου κρεΩφαγίας ἀντὶ τοῦ κρεΟφαγίας.

Ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τῶν Δειπνοσοφιστῶν τοῦ Ἀθηναίου σελ. 425,Γ' ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶνε «Ἑλλησπόντιοι δ' ἐπεγχύτην ὀνομάζουσι τὸν οἰνοχόον καὶ τὴν κρεανομίαν κρεΩδαισίαν, ὥς φησι Δημήτριος»· ἀνέγνω δ' ὁ Γ. Δινδόρφιος κρεΟδαισίαν, ὃ ἐνεκρίθη μὲν ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Καιβελίου. Ἐξέδωκε δ' ὁ Δινδόρφιος καὶ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ Λόγ. σελ. 33,1 «εἴπερ τι μέμνησθε τῆς Λυσάνδρου κρεΟδαισίας» ἀντὶ τοῦ κρεΩδαισίας. Κακῶς ἐν τῷ περὶ Κακιῶν τοῦ Φιλοδήμου σελ. 49 Οὐσσ. εἶνε γεγραμμένον «κρεΩδαίτην ἀντὶ τοῦ κρεΟδαίτην. Παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ἀκομινάτῳ Τόμ. Α', σελ. 114,28 Λάμπρ. ἀπαντᾷ «διὰ τοῦτο γὰρ τὴν ἑβδομάδα

ταύτην κρεΩδαισίας ἀπέχεσθαι παρειλήφαμεν»· μνημονεύεται δ' ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ γραφὴ κρεΟδαισίας.

Ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ὄνομα συγκείμενον ἐκ τοῦ κρέας καὶ κάκκαβος. Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 384, Δ' ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «μετὰ δὲ ταῦτα ὁ καλούμενος κρεΟκάκκαβος», ὃ ἀπεδέξαντο ὅ τε Γ. Δινδόρφιος καὶ ὁ Μεινέκιος, ἄλλα δὲ κρεΩκάκκαβος, ὃ ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ τοῦ Καιβελίου. Ἔγραψε δ' οὗτος καὶ ΚρεΩβόροι σελ. 173, Α'. Τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν ἐκφορὰν κρεοβόρος βλέπει τις παρὰ τῷ Σερβίῳ τῷ γραμματικῷ Τόμ. Β', α', σελ. 62,14 Ἁγ. «unde et Cerberus dictus est, quasi κρεοβόρος, id est carnem vorans».

Ἄνευ τινὸς ὄκνου ἀποφαινόμεθα ὅτι γραφικὸν πταῖσμα εἶνε τὸ φερόμενον ἐν τοῖς χαρακτῆρσι τοῦ Θεοφράστου Θ' (σελ. 12,30 Τευβν). «καὶ ὀψωνῶν δὲ ὑπομιμνήσκειν τὸν κρεΩπώλην εἴ τι χρήσιμος αὐτῷ γέγονε»· διότι οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου χρῆσις τοῦ δοκίμου τύπου κρεΟπώλην. Παράδοξα εἶνε τὰ λεγόμενα ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Λουδουΐχου προστεθειμένοις τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Aristar. Homer Textkr.* Τόμ. Β', σελ. 662,10 «Τὰ παρὰ τὸ κρέως συγκείμενα ἅπαντα διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφεται, οἷον κρεωβόρος, κρεωκόπος, κρεωδαισία καὶ κρεωφαγία· πλὴν τοῦ κρεοπῶλος (κρεοπώλης)». Οὐ μόνον τὸ κρεοπώλης ἀλλὰ καὶ τἆλλα πάντα τὰ ἐκ τοῦ ὀνόματος κρέας συγκείμενα διὰ τοῦ Ο μικροῦ ἐξεφέροντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἡμαρτημέναι δὲ πάντως εἶνε αἱ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου ἀπαντῶσαι γραφαὶ κρεΩδαισία καὶ κρεΩπολικῆς (σελ. 643, Α') καὶ κρεΩδαίτην καὶ κρεΩδαίτας (σελ. 644, Β') καὶ κρεΩφαγία καὶ κρεΩφαγιῶν καὶ κρεΩφαγίαι (σελ. 132, Α' καὶ σελ. 654, Γ' καὶ σελ. 995, Δ'). Ὁ Σίντενις ἐξέδωκε κρεΟδαίτην μὲν ἐν τῷ Λυσάνδρῳ τοῦ Πλουτάρχου (ΚΓ', δὶς) καὶ ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ (Η' δὶς) κρεΩδαισίαν δ' ἐν τῷ Δημητρίῳ (ΙΑ').

Ῥητορικώτατον καὶ πληκτικώτατον εἶνε τοῦ λόγου τοῦ Βερναρδάκη τὸ μέρος τόδε· «Ἥμαρτεν ἀποκρινόμεθα ὁ Ἀσώπιος τοῦτο καὶ μόνον ὅτι ἦτο καὶ ὠνομάζετο Ἀσώπιος, οὐδὲν ἄλλο! ὁ κ. Κόντος τὸν κατεδίκασε πρὸ πολλοῦ εἰς θάνατον· καὶ ἔπρεπε ν' ἀποθάνῃ. Ἓν ἐκ τῶν πολλῶν του θανασίμων ἁμαρτημάτων

εἶνε καὶ ὅτι ἔγραψε *κρεωφαγῶ*. Ἀλλοίμονον ὅμως εἰς αὐτὸν ἐὰν ἔγραφε *κρεοφαγῶ*· Ὁ θάνατός του θὰ ἦτο τότε **ἑκατοντάκις βεβαιότερος**». Τρανῶς καὶ σαφῶς ἡμεῖς πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν Γλωσσικῶν Παρατηρήσεων, ἐν αἷς ἀπεδοκιμάσθη τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀσωπίου γεγραμμένον κρεΩφαγῶ, παρετηρήσαμεν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν ἣν εἴχομεν γνώμην περὶ τῆς ἐκφορᾶς τῶν ἐκ τοῦ κρέας συγκειμένων· ὅλως δ' ἀδύνατον ἡμῖν ὑπῆρχε νὰ ἐπιτιμήσωμεν τῷ Ἀσωπίῳ, ἂν ἦτο ὑπ' αὐτοῦ παρειλημμένος ὁ τύπος κρεΟφαγῶ, ὁ τύπος δηλονότι ὃν μόνον δόκιμον ἐκρίναμεν. Ματαιότατον ἄρα ἀποδείκνυται ὂν τὸ ὑπὸ τοῦ φωνασκοῦντος Βερναρδάκη εἰρημένον «Ἀλλοίμονον ὅμως εἰς αὐτὸν ἐὰν ἔγραφε *κρεωφαγῶ*· Ὁ θάνατός του θὰ ἦτο τότε **ἑκατοντάκις** βεβαιότερος».

Ἀδυνατοῦμεν δὲ νὰ μὴ θαυμάζωμεν λίαν τὸ ποικίλον καὶ ἀγχίστροφον τοῦ Βερναρδάκη λέγοντος «Ἀλλ' εἰ καὶ ἔχομεν ὅλους τοὺς λόγους ὑπὲρ τῆς γραφῆς κρεω-, δὲν εἴμεθα ὅμως καὶ τόσον ἢ ἀνεπιεικεῖς ἢ ἄπειροι τοῦ ἐπισφαλοῦς τῆς ἐπιστήμης, ὥστε νὰ δοξάζωμεν καὶ ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ εἴπῃ αὔριον ἡ ἐπιστήμη ὅλως ἄλλα, νέα πράγματα, καὶ ὅ,τι ἀσπάζεται σήμερον ὡς ὀρθὸν νὰ μὴ τὸ ἀποκηρύξῃ αὔριον ὡς ἐσφαλμένον· ὅθεν καὶ ἂν ἴδωμέν τινα γράφοντα κρεοφαγῶ, δὲν θὰ ἐκπλαγῶμεν». Ταῦτά τις ἀναγνοὺς πείθεται εὐκόλως ὅτι ἐκ νέου τῆς ἐπιστήμης διδάγματος μεταδοξάσας ὁ Βερναρδάκης ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α', σελ. 209,20 «οἱ παρ' ἡμῖν ποιμένες καὶ κρεΟπῶλαι». Εἶνε δ' ὅμως παρατηρήσεως ἄξιον ὅτι ἐν Τόμ. Γ', σελ. 532 ἀποπτύσας ὁ θαυμάσιος ἄνθρωπος τὸ νέον τῆς ἐπιστήμης δίδαγμα ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ διὰ τοῦ Ω προενηνεγμένου τύπου κρεΩδαισία.

Οἱ μὴ ἐκ περιζώματος ἀσκοῦντες τὴν φιλολογίαν δοξάζουσιν εὐλογώτατα ὅτι ὁ ἔμμετρος **ὡς τὰ πολλὰ** λόγος εἶνε ἀσφαλὴς διδάσκαλος τῆς προσηκούσης ἐκφορᾶς λέξεώς τινος· ὁ δὲ Βερναρδάκης, εἰκαιότατος καὶ τολμηρότατος ὤν, ἀποφαίνεται «Ἀλλ' ὑπάρχουσι χωρία ποιητῶν, ἐν οἷς κεῖται κρεο-. Τοῦτο ἀποκρινόμεθα, δὲν ἀποδεικνύει **τέποτε**· διότι δὲν εἶνε ἡ λέξις μόνον αὐτη, ἧς τὸ Ω συστέλλεται εἰς Ο παρὰ τοῖς ποιηταῖς διὰ τὸ μέτρον». Ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα θὰ ἐξετασθῇ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

ΣΗΜ. Ἐγράψαμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τοῦδε «τῇ γνώμῃ ταύτῃ,

ὀρθοτάτῃ οὔσῃ, ἐπολέμησεν ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἐν Ψευδαττικισμοῦ Ἐλέγχῳ κτέ». Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου, οὗ νῦν πρῶτον ἁπτόμεθα διὰ τῶν χειρῶν τοῦ Χαριτωνίδου, οὐδαμῶς ἀξιώσαντες καθ' ὃν ἐβλέπομεν χρόνον οὐδὲ νὰ ἴδωμεν αὐτό, ἀπέκρυψεν τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα· ἀλλ' οὔτ' ἔμεινε οὔτ' ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ ἄγνωστον, ἄλλως τε καὶ διότι, ὡς κοινῶς ἐπιστεύετο καὶ ὑπὸ πολλῶν διεθρυλεῖτο, εἷς μόνος Ἕλλην ὑπῆρχεν ἱκανὸς νὰ συγγράψῃ βιβλίον τοιοῦτον. Ἄξια μνείας νομίζομεν ἃ ἔγραψεν ὁ Γ. Ν. Χατζιδάκης, ἀνὴρ λογιώτατος, ἐν τῇ Γλωσσικῶν Ἀτοπημάτων Ἀναιρέσει σελ. 67 (1886).

Ἐν τῷ φύλλῳ τούτῳ (553) ὁ κ. Βερν. ὑπερέβη πᾶν μέτρον καὶ τὸ λογικόν, ὡς φαίνεται, ἀπεχαιρέτισεν αὐτὸν παντελῶς πλέον. Ἐν πρώτοις ἀρνεῖται ὅτι ὁ ἐπιφυλλιδογράφος εἶναι ὁ κ. Βερν. καὶ μ' ἐρωτᾷ «πόθεν ἠξεύρω, ἄν τι ἔγραψε πρὸ τριακονταετίας περὶ γλώσσης, ἀφοῦ τὸ βιβλίον του εἶναι ἀνώνυμον;» Λοιπὸν τὸ τῆς παροιμίας «ὁ κόσμος τό 'χει βούκινο κ' ἐμεῖς κρυφὸ καμάρι!» Πάντες ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ καὶ Τεργέστῃ ἤξευρον κάλλιστα τὸ θρυλούμενον ἀπόρρητον, καὶ μόνος ἐγὼ δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ τὸ μάθω; ἔπειτα αὐτοὶ οἱ φίλοι του, τοὐλάχιστον πρὶν νὰ ἀφαιρέσω ἀπ' αὐτοῦ τὴν λεοντῆν καὶ ἐξελέγξω τὰ σοφά του διδάγματα, νομίζοντες αὐτὰ θεῖα πράγματα ἐνηβρύνοντο ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπεδείκνυον αὐτὰ πᾶσιν ὡς ὄντα τοῦ κ. Βερν. Κοῦφός τις καὶ ἀνόητος ἄνθρωπος φίλος τοῦ κ. Βερν. ἀναγινώσκων αὐτὰ ἔλεγε πολλάκις· «Αὐτὰ εἶνε φιλοσοφία τῆς γλώσσης, μπράβο Βερναρδάκη!» Πρὸς δὲ τούτοις ὁ κ. Ν. Πολίτης ἐν τῇ Βιβλιογραφίᾳ τοῦ Δελτίου τῆς Ἐθνολογικῆς καὶ Ἱστορικῆς Ἑταιρείας ἀναφέρων τὸν Ἔλεγχον ὀνομάζει τὸν κ. Βερναρδάκην συγγραφέα αὐτοῦ. Ὁ κ. Βερν. θὰ λαμβάνῃ πάντως τὸ Δελτίον, ὥστε ὤφειλε νὰ διαψεύσῃ τοῦτο, ἂν μὴ εἶναι οὗτος ὁ ἐπιφυλλιδογράφος. Νομίζω δὲ πρὸς τούτοις ὅτι τώρα ὁ κ. Βερν. οὐδαμῶς ἐδικαιοῦτο νά μ' ἐρωτήσῃ τοῦτο, πρῶτον διότι αὐτὸς οὗτος ἐν μὲν τῷ φύλλῳ 549 τῆς «Νέας Ἡμέρας» παρέπεμπεν εἰς ἐπίκρισιν ἰδικήν του ἐν τῇ Παν-

δώρᾳ, ὑφ' ἣν κεῖται τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ ὀνόματός του, ἐν δὲ τῷ φύλλῳ 547 ἐν σημειώσει λέγει, ὅτι πρῶτος αὐτὸς κατέστησε τὴν ἀποβολὴν τοῦ σ μεταξὺ δύο φωνηέντων γνωστὴν καὶ εἰς τὰ παιδάρια τῶν σχολείων», νοῶν πάντως τὴν γραμματικήν του, ἣν ἐγὼ καλῶς ποιήσας οὐδέποτε ἀνέγνων. Δεύτερον διότι προεκάλεσα μὲν ἐγὼ τὸν κ. ἐπιφυλλιδογράφον δημοσίᾳ ἐν τῇ Ἑβδομάδι ν' ἀρνηθῇ μὲ τὸν λόγον τῆς τιμῆς του ἐν τῇ Νέᾳ Ἡμέρᾳ τὴν μὴ ταὐτότητά του πρὸς τὸν κ. Βερν., ἀλλ' οὐδὲν ἐκεῖνος ἀπήντησεν. Ἔχει λοιπὸν λόγον ἡ ἐρώτησις ; καὶ δὲν εἶναι παντάπασι γελοία ἡ ἄρνησις ;

Ἐπιφυλλιδογράφον ὠνόμασεν ὁ Χατζιδάκης τὸν συγγραφέα τοῦ Ψευδαττικισμοῦ Ἐλέγχου· διότι ἐν τῇ Ἐπιφυλλίδι τῆς Νέας Ἡμέρας κατεχώρισεν οὗτος τὸν περίφημον Ἔλεγχον, ὅστις καὶ ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ ἔπειτα ἐξεδόθη.

Ὅτι ὁ Ψευδαττικισμοῦ Ἔλεγχος εἶνε σύγγραμμα τοῦ Δημ. Βερναρδάκη ὁμολογεῖ αὐτὸς οὗτος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α', σελ. ρϐ' (1888) λέγων «Εἶνε μὲ ἄλλας λέξεις ἡ γλῶσσα αὕτη ἓν μέρος τοῦ ἀττικισμοῦ· ἐν ἐκτάσει δ' ἐκτεθείσης τῆς ἡμετέρας γνώμης περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς διαλέκτου ταύτης ἀλλαχοῦ (Ψευδαττικισμ. ἔλεγχ. σελ. 406-472, ἰδίως δὲ σελ 428 κέξ.), κρίνομεν περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ αὐτὰ καὶ ἐνταῦθα, ὅθεν καὶ παραπέμποντες ἐκεῖ τὸν ἡμέτερον ἀναγνώστην κτέ».

ΚΕΦ. ΛΖ'.

Ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις - ἄλλαις πολλαῖς.

Παρὰ τῷ Λιϐανίῳ Λόγ. Τόμ. Α', σελ. 226,20 Ῥεισκ. κεῖται «ἔλαφοί τε εὐθέως ἐφαίνοντο (παρὰ τῆς γῆς οἶμαι καὶ τοῦτο) καὶ ἐϐάλλοντο ἄλλαις πολλαῖς μελέτης εἵνεκα τῆς περὶ τὴν τοξικήν».

Οὐδείς ποτε θὰ δυνηθῇ νὰ νοήσῃ τὴν προκειμένην ῥῆσιν, ἂν μὴ ἐπανορθώσῃ τὸ ἀτόπως γεγραμμένον ἄλλαιϹ πολλαῖς μεταϐάλλων

αὐτὸ εἰς τὸ προσφυέστατα τῷ λόγῳ ἔχον ἄλλαι Ἐπ' Ἄλλαις· «καὶ ἐβάλλοντο ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις μελέτης εἵνεκα τῆς περὶ τὴν τοξικήν». Πρβ. Τόμ. Δ', σελ. 363 «ἄλλους ἐπ' ἄλλοις στρατηγοὺς πλέοντας» καὶ Ἐπιστολ. σελ. 328 Οὐολφ. «τὰς μὲν οὖν νίκας αὐτὸς ὁρᾶν μοι παρέχει τρεπόμενος ἄλλους ἐπ' ἄλλοις» καὶ σελ. 639 «εἰκὸς οὖν τι ποιῶ πέμπων ἄλλα ἐπ' ἄλλοις τῷ γε ἡδέως λαμβάνοντι» καὶ σελ. 645 «καὶ ἄλλοι ἐπ' ἄλλοις ᾔεσαν ὀψόμενοι».

Πολλάκις δ' ἀπαντᾷ ἡ τοιαύτη ἐκφορὰ παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ· ποιεῖται αὐτῆς χρῆσιν ὁ Καλλίμαχος καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος καὶ ἕτεροι καὶ ὁ Πλούταρχος καὶ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς καὶ ὁ Στράβων καὶ ἄλλοι πολλοί.

Καλλίμ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. 101 «τὸν μὲν σὺ κατήναρες ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ βάλλων ὠκὺν ὀϊστόν».

Ἀπολλών. Ῥόδ. Β', 81 «ἐπ' ἄλλῳ δ' ἄλλος ἄηται δοῦπος ἄδην».

Λυκόφρ. 257 «ἄλλην ἐπ' ἄλλῃ συμφορὰν δεδεγμένων» καὶ «666 ἄλλος δ' ἐπ' ἄλλῳ μόχθος ἄθλιος μενεῖ» καὶ 909 «ἄλλην δ' ἐπ' ἄλλῃ κῆρα κινήσει θεός».

Κόϊντ Σμυρν. Γ',360 «τοὶ δ' ἰλαδὸν ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ ταρφέες ἀίσσουσιν» καὶ Ϛ', 230 «ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ ἰὸν ἐπιπροίαλλε μάλα σπεύδοντι ἐοικώς» καὶ Η', 330 «ἐπὶ δ' ἔκτανεν ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ» καὶ ΙΑ', 444 «ἐπ' ἄλλῳ δ' ἄλλον ἔπεφνεν» καὶ ΙΓ', 7 «ἄλλο δ' ἐπ' ἄλλῳ ἐκ στόματος προίεσκεν ἔπος κεκολουμένα βάζων» καὶ 74 «ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλοις δάμνανθ' ἕρκεος ἐντὸς ὑπὸ κνέφας» καὶ 217 «ἐπ' ἄλλῳ δ' ἄλλον ἔπεφνεν».

Θεόκρ. (Ψευδοθεόκρ.) Εἰδυλλ. ΚΕ',88 «αὐτὰρ ἔπειτα βόες μάλα μυρίαι ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ἐρχόμεναι φαίνονθ' ὡσεὶ νέφη ὑδατόεντα».

Μόσχ. Εἰδυλλ. Β', 16 «καὶ πτερόεις ὡς ὄρνις ἐφίπταται ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ».

Νόνν Διονυσ. Γ',234 «ἐπήτριμος ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ ἔμπνοος ἐσμαράγησε δόναξ Κορυβαντίδος Ἴδης» καὶ 328 «οὕτω γὰρ μερόπων φέρεται βίος ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ μόχθον ἔχων» καὶ ἀλλαχοῦ καὶ Μεταβολ. τοῦ κατὰ Ἰω. Ἁγ. Εὐαγγελίου Β',32 «καὶ πάντας ἀμοιβαδὶς ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ νάματος ἐπλήσαντο διάκτοροι» καὶ Δ', 84» πέντε γὰρ

ἔλλαχες ἄνδρας ἀμοιβαδὸν ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ» καὶ ἐν ἄλλοις τόποις. Ὁ Ὄθων Σνειδῆρος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α', σελ. 188 «Ἐπηΰτησε δὲ λαὸς fortasse hinc sumpsit Quint. Smyrn IV. 262 qui etiam ea quae proxime apud Callimachum praecedunt, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ βάλλων ὠκὺν ὀιστόν, ante oculos habuisse videtur quum VI, 230 scribebat ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ ἰὸν ἀεὶ προΐαλλε, ut habebat Nonn. Dion. XXXVI 32: Ἄρτεμις ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ — πέμπουσα δι' ἄντυγος ἰὸν ἀλήτην, qui multus est in illo ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ III, 328. V. 57, 125. VI 280. XIII, 268. XVIII, 190. XIX, 241. XXII, 31,178. 335. XXIII, 9. XXIV, 75. XXV, 564. XXVI, 299. XXVIII,182. XXXII, 189. XXXVI, 161,195. XXXVII, 39, 226, 439,525, 678. Paraphr. β, 32. δ 84, 153, 190. ε 111. ζ 11,45. η 54. σ. 17. τ 14».

Ἀνθολογ. Παλατ. Θ', 668,5 (Τόμ. Β' σελ. 137 Διδ.) «καὶ γλυκερῆς τρίστοιχος ἐπεμβαδὸν ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ μαστὸς ἀναθλίβει χεύματα Ναϊάδος». Πρβ. καὶ Θ', 234 (σελ. 46) «ἄλλοις ἄλλ' ἐπ' ὄνειρα διαγράψεις ἀφένοιο».

Ἐφραίμ. 4392 (σελ. 184 Βόνν.) «ἄλλας τ' ἐπ' ἄλλαις συναγαγών».

Παῦλ. Σιλεντ. σελ. 57,289 «χρυσέου δὲ μέσου σέλας ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ ὄλβον ἐπανθίζων περὶ κάλλεϊ κάλλος ἐγείρει».

Γεώργ. Πισίδ. σελ. 15,53 Βόνν. «ἄλλας ἐπ' ἄλλαις φροντίδων τρικυμίας».

Πλούταρχ. Ἀριστείδ. ΙΗ' «ἄλλα τοῦ μάντεως ἐπ' ἄλλοις ἱερεῖα καταβάλλοντος» καὶ Δημητρ. ΙΖ' «ἄλλους δ' ἐπ' ἄλλοις ἔπεμπεν ὑπηρέτας καὶ φίλους» καὶ Δίων. ΜΕ' «ἄλλων ἐπ' ἄλλοις ἀντιαζόντων καὶ δεομένων ἐπείγεσθαι» καὶ Ἀρτοξ. Ϛ' «ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ποιούμενος προφάσεις τῆς στρατείας» καὶ Κάτ. Νεωτ. ΞΖ' «ἄλλων ἐπ' ἄλλοις λόγων φιλοσόφων κυκλούντων» καὶ Ἠθικ. σελ. 106, Ϛ' «εἶτ' ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀνακυκλήσει» καὶ σελ. 991, Γ' «ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἀπὸ φυτῶν καὶ σπερμάτων τρυγῶντι καὶ λαμβάνοντι».

Διονύσ. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 457 «παίων τε καὶ παιόμενος ἄλλας ἐπ' ἄλλαις πληγὰς» καὶ σελ. 707 «καὶ παρα-

τάξεις ἄλλας ἐπ' ἄλλαις συνισταμένων» καὶ Τέχν. Ῥητορ. Β', 7 «ὅτι αὔξησις καὶ οἰκειότης συγγενείας ἄλλη ἐπ' ἄλλῃ γέγονεν».

Στράβ. σελ. 339,7 Μειν. «συνῳκοδομημένων βασιλείων ἄλλων ἐπ' ἄλλοις» καὶ σελ. 1029,1 «ἐπὶ πεττῶν ἱδρυμένοις κυβοειδῶν ἄλλοις ἐπ' ἄλλοις» καὶ σελ. 1160,3 «εἶτ' ἄλλοι ἐπ' ἄλλοις συνέστησαν πόλεμοι».

Νικόλ. Δαμασκην. Ἱστορ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Α', σελ. 112,10 Δινδ. «ἄλλαις ἐπ' ἄλλαις τιμαῖς αὐτῷ ψηφιζομέναις» καὶ σελ. 126,6 «ἄλλους τε ἐπ' ἄλλοις κρότους ἐδίδοσαν παρ' ὅλην τὴν θέαν ἐπισημαινόμενοι».

Ἀρριαν. Ἀνάβ. Α', ιε', 4 «καὶ ἐν τούτῳ ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις τῶν τάξεων τοῖς Μακεδόσι διέβαινον οὐ χαλεπῶς ἤδη» καὶ Ϛ', ι', 4 «ἄλλου ἐπ' ἄλλῳ τῶν Μακεδόνων προασπίζοντος».

Ἀππιαν. σελ. 386,12 Μενδ. «ἔς τε τὴν Ἀσίαν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἔπεμπεν ἐπισπέρχειν Πολυξενίδαν ἐς τὴν διάβασιν» καὶ σελ. 300,27 «ἔς τε τὸν Πίσωνα ἱππέας ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἔπεμπε» καὶ σελ. 552,22 «ἔπεμπεν ἐς τὸν Φαρνάκην ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ φυγὴν αἰτῶν ἀσφαλῆ».

Πολύαιν. Στρατηγ. Ζ', 22 «κλίμακας πολλὰς καὶ μεγάλας ξυλίνας ἤγειρε συνθεὶς ἄλλας ἐπ' ἄλλαις».

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 95 «ἀλλ' ἐφ' ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ πρόσεισιν ἄλλα ἐπ' ἄλλοις» καὶ σελ. 324 «ἀλλ' ἑτέρας ἰσομετρήτους ὑπὲρ αὐτὴν ἀραμένη φέρει ἄλλας ἐπ' ἄλλαις» καὶ σελ. 360 «καὶ οὕτω διήκειν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀεὶ ταττομένους μέχρι τῆς τελευτῆς» καὶ Τόμ. Β', σελ. 461 «καταρράκτας δὲ ἐκδέχεσθαι πολλοὺς ἄλλους ἐπ' ἄλλοις».

Γαλην. Τόμ. Δ', σελ. 545 «ἄλλους ἐπ' ἄλλοις αὖθις κλῶνας κατασχιζομένους» καὶ Τόμ. Ι', σελ 53 «γεγραφὼς εἰσαγωγὰς ἄλλας ἐπ' ἄλλαις». Περὶ τοῦ ἐν Τόμ. Α', σελ. 78 ἀπαντῶντος «οὐ μὴν ὅ γε ἀναλογισμός, φασίν, ἀλλ' ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῶν φαινομένων, λήγει δ' ἐπὶ τὰ διὰ παντὸς ἄδηλα, καὶ διὰ τοῦτο πολυειδής ἐστιν· ἀπὸ γὰρ τῶν αὐτῶν φαινομένων ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ τῶν ἀδήλων παραγίνεται» γράφει ὁ Helmreich ἐν *Act. Sem. Phil. Erl.* Τόμ. Β', σελ. 293 «ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλο: Cum lectio vulgata ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ τῶν ἀδήλων παραγίνεται ferri non possit (nam non de

abdita quadam re Gal. disputat, sed de rationationis vi, quare verbum παραγίνεται ad vocem ἀναλογισμός referendum est), codicum vestigia secuti ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλο coniecimus; nam verbum παραγίνεσθαι ἐπί τι idem valet ac *pervenire* vel transire ad aliquid».

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Γ', σελ. 206 «ἀμύθητα γὰρ ἐνθύμια ἄλλα ἐπ' ἄλλοις τρικυμίας τρόπον ἐπιτρέχει» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 123 «ἄλλοι γοῦν ἐπ' ἄλλοις ἐξέθνησκον».

Ἰώσηπ. Τόμ. Β', σελ. 160,21 Νισ. «ἄλλος γὰρ ἐπ' ἄλλῳ διεφθείρετο» καὶ σελ. 244,19 «οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖς ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ διὰ τὴν παρανομίαν καὶ τὰς ἀδικίας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλοὶ κακῶς διαφθαρέντες ἐγνώσθησαν» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 228,11 «εἶτα αὐτοὶ τούτων ἕνα σφάττουσιν Διογένην καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις» καὶ σελ. 231,11 «ὡς μέντοι ἧκον ἀπαγγέλλοντες ἄλλοι ἐπ' ἄλλοις ὅτι κατειλήφει τὸ πρῶτον χωρίον».

Συνέσ. σελ. 63, Β' «ἄλλης ἐπ' ἄλλῃ πιπτούσης».

Λογγῖν. π. Ὕψ. ΚΒ',4 «ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις διὰ μέσου καὶ ἔξωθέν ποθεν ἐπεισκυκλῶν».

Νεαρ. σελ. 252 Λιψ. 1881 «εἰ δὲ ἐκκεχυμένα τὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῷ γίνοιτο καὶ ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ἐπεισαγάγοι τῇ προτέρᾳ παλλακάς».

Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Δ', σελ. 128 «ἀλλὰ συνεχῶς ἄλλα ἐπ' ἄλλοις τῇ ἐρωμένῃ ἀπεκομίζοντο» καὶ σελ. 131 «ἄλλα γὰρ ἐπ' ἄλλοις ἠμείβετό τε καὶ ἀντεδίδοτο» καὶ σελ. 161 «τῷ δὲ τυράννῳ καὶ δεύτερόν τι καὶ τρίτον καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ προ(σ)κεχωρήκει κακόν» καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τόποις τοῦ τε τετάρτου καὶ τοῦ πέμπτου τόμου. Πρβ. καὶ Ψελλ. Βοισσον. σελ. 134. Πλημμελῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν Τόμ. Δ', σελ. 112 «ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ λόγῳ ἐπλάττετο» ἀντὶ τοῦ «ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ λόγΟΣ» καὶ σελ. 364 «ἄλλο αὖθις ἐπ' ἄλλο κῦμα ἐγείρεται» ἀντὶ τοῦ «ἄλλο αὖθις ἐπ' ἄλλῳ».

Φώτ. Ἐπιστολ. σελ. 498 Βαλ. «καὶ δραμάτων. ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς, ἄλλων ἐπ' ἄλλοις τῶν βαρβαρικῶν καὶ βλασφήμων γραμμάτων ἐπισειόντων». Ἀναγνωστέον δὲ καὶ σελ. 427 «τῶν δακρύων ἄλλο ἐπ' ἄλλΩ πάθος προκαλούμενον τὸ ῥεῖθρον» ἀντὶ τοῦ ἐπ'

ἄλλΟ. Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Φωτίου καὶ ἐν Ἐκφρ. τῆς ἐν τοῖς Βασιλ. Νέ. Ἐκκλ. σελ. 195,24 (Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Β', σελ. 429 Ἀριστ.) «οἷς πολλάκις ἄλλοις ἐπ' ἄλλοις ἡμᾶς ἐδεξιώσω φιλοφρονούμενος».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 360,39 «καὶ συνεχῆ καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις» καὶ σελ. 1485,15 «εὐθὺς καὶ ταχὺ καὶ ἄλλοι ἐπ' ἄλλοις» καὶ σελ. 1503,18 «εἶτα καὶ ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἰδὼν ἥκοντας» καὶ Μικρ. Συγγρ. σελ. 315,81 «τὸ τὰς ἑορτὰς ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ἐπιτελεῖν συνεχῶς».

Μιχ. Ἀκομιν. Τόμ. Α', σελ. 84, 21 Λάμπρ. «ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλοις συλλογισμῶν συνέπιπτον κύματα» καὶ σελ. 254, 1 «ἄλλα ἐπ' ἄλλοις πεμπόμενα γράμματα» καὶ Τόμ. Β', σελ. 6, 25 «διὰ τὸ συνεχῶς ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἁρμόττεσθαι» καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ. Ἐν σελ. 144,20 κεῖται «καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλΟ κῦμα μέγα κυλίνδων», ἀνθ' οὗ γραπτέον «ἄλλο ἐπ' ἄλλῼ».

Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 95,4 Βόνν. «ἐκρεανομοῦντο ποικίλως καὶ ἐπ' ἄλλῳ ἄλλος ἔπιπτον, ὡς ἀστάχυες» καὶ σελ. 221,22 «ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ πρέσβυς εἰς ἐκεῖνον ἐστέλλοντο».

Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 614,1 Βόνν. «ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ συνέβαινε» καὶ Τόμ. Β', σελ. 366,20 «ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ πέμποντος ἄγγελον».

Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Α', σελ. 158,9 «ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς—διὰ ταχέων ἀπέστελλε πρὸς τὸν Καίσαρα οὐθ' ἅπαξ ἕνα οὔτε τοὺς πάντας ἅμα ἀλλὰ συχνοὺς καθ' ἡμέραν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις» καὶ σελ. 356,3 «ἄλλη γὰρ ἐπ' ἄλλῃ συνέπιπτε».

Μιχ. Ἀτταλ. σελ. 275,19 Βόνν. «ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις καταλαμβάνοντας».

Ἀνν. Κομν. Τόμ. Α', σελ. 16,3 Βόνν. «ἄλλα ἐπ' ἄλλοις φρούρια ἀφαιρούμενος» καὶ σελ. 34,11 «οἱ μὲν οὖν Τοῦρκοι ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ καταλαμβάνοντες» καὶ σελ. 323,6 «ἄλλα γὰρ ἐπ' ἄλλοις διεκυμάνθησαν» καὶ σελ. 391,13 «ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ ἀγόμενον καὶ συρόμενον» καὶ Τόμ. Β', σελ. 291,13 «καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις καταλαμβάνει τὰ κύματα» καὶ σελ. 304,3 «ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ ἠγείρετο».

Νικηφ. Βρυένν. σελ. 150,5 Βόνν. «καὶ ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ ἐξέπεμπεν, ὥστε μανθάνειν τὰ κατὰ τὸν πολέμιον».

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Α', σελ. 120,11 Βόνν. «καὶ ἅμα ἄλλους ἐπ' ἄλλοις συχνοὺς τοξότας καὶ σφενδονήτας» καὶ σελ. 136,19 «καὶ ἤδη δέ τις καὶ εἰσεπήδησεν ἔνδον τῆς πολεμίας ὁλκάδος καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ» καὶ σελ. 176,17 «ἄλλους ἐπ' ἄλλοις συχνοὺς ἐπαντλῶν» καὶ ἐν ἄλλοις τόποις οὐκ ὀλίγοις. Κακῶς ἐν σελ. 876,20 εἶνε γεγραμμένον «ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐπιβουλὰς καθ' ἡμῶν ἄλλας ἐπ' ἄλλΑΣ συρράπτοντές τε καὶ ξυντιθέμενοι» ἀντὶ τοῦ «ἄλλας ἐπ' ἄλλΑΙΣ», ὡς καὶ ἐν σελ. 767,21 «καὶ μελέτας ἤθροιζεν ἐν τῇ ψυχῇ συχνὰς ἐπὶ συχνΑΣ καὶ ἄλλας δήπουθεν ἐπ' ἄλλΑΣ» ἀντὶ τοῦ «συχνὰς ἐπὶ συχνΑΙΣ» καὶ ἄλλας δήπουθεν ἐπ' ἄλλΑΙΣ». Πρβ. σελ. 852,11 «συχνοὺς δ' ἐπὶ συχνοῖς πίπτοντας καὶ ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀμοιβαδὸν ἀγομένους καὶ φερομένους συχνά».

Ἡσύχ. «Ἀγχιστῖναι: — ἢ ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις» καὶ «Ἐπασσύτεροι: ἄλλοι ἐπ' ἄλλοις» (Πρβ. καὶ λ. Ἀσσυτία) καὶ «Ἐπήτριμα: ἄλλα ἐπ' ἄλλοις, πυκνά» καὶ «Προκρόσσας: ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, κλιμακηδόν». Φέρεται δὲ πρὸ αὐτοῦ κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν «Πρόκροσσαι: ἐπάλληλοι, ἄλλαι ἐπ' ἄλλΑΣ» ἀντὶ τοῦ ἄλλαι ἐπ' ἄλλΑΙΣ (Πρβ. καὶ Τόμ. Γ', σελ. 389,29 Σμιδ.). Κεῖται δὲ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ καὶ «Νόον πολυκερδέα νωμῶν: — ἄλλο ἐπ' ἄλλο διανοούμενος», ἀνθ' οὗ ἀναγνωστέον ἴσως «ἄλλοτ' ἄλλο διανοούμενος».

Ἀπολλών. Σοφ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 134,20 «Βεκκ. Προθελύμνους: ἄλλας ἐπ' ἄλλαις» καὶ 22 «ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἐστὶν πεπτωκότα». Πλημμελῶς εἶνε γεγραμμένον σελ. 135,26 «Προκρόσσας: ἄλλας ἐπ' ἄλλΑΣ» ἀντὶ τοῦ ἄλλας ἐπ' ἄλλΑΙΣ. Πρβ. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 965,39 «προκρόσσας ἄλλας ἐπ' ἄλλΑΙς. Ἀπαντᾷ δ' ἐν τῷ Λεξικῷ Ἀπολλωνίου τοῦ Σοφιστοῦ καὶ «Ἐπήτριμα: ἄλλ' ἐπ' ἀλλήλοις» (σελ. 72,6). Σημειοῦται δ' ὁ Βεκκῆρος «aut ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις legerim aut ἀλλεπάλληλα». Γράφει δ' οὗτος καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Ἀντωνυμίας συγγράμματος Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 167 «τὸ δ' ἀλληλους: Cod. τὸ δ' ἐπαλλήλους. ut in Apollonii Lex. ἐπήτριμα ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλοις aut ἄλλα ἐπ' ἄλλοις corrigendum aut ἀλλεπάλληλα. Cf. ibi Προθελύ-

μνους ἄλλας ἐπ' ἄλλαις et Προκρόσσας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις. At 'Αγχιστῖνοι συνεχῶς καὶ σύνεγγυς ἀλλήλων, οἷον ἀλλεπάλληλαι». Μετατυπωτέον δὲ τὸ βάρβαρον ἀλλεπάλληλΑΙ εἰς τὸ ἀλλεπάλληλΟΙ.

Σουίδ. σελ. 889 Βεκκ. «Πρόκροσσαι: ἄλλη ἐπ' ἄλλῃ».

Σχολ. 'Ιλ. Τόμ. Α'. σελ. 330,7 Δινδ. Προθέλυμνα: ὅτι ἄλλα ἐπ' ἄλλοις· ἔνιοι δὲ πρόρριζα». Πρβ. καὶ Φώτ. Λεξ. Τόμ. Β', σελ. 331 Ναβ. «Προθέλυμνα: συνεχῆ, ἄλλα ἐπ' ἄλλοις» καὶ Προθελύμνους: «ἄλλας ἐπ' ἄλλαις» καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 773,47. Λέγεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς 'Αριστοφάνη Σχολίοις σελ. 206,54 «'Αρίσταρχος δὲ τὸ συνεχὲς καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ δηλοῦσθαί φησι».

Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ Κύκλ. 424 «ἐγὼ δ' ἐπεγχέων ἄλλην ἐπ' ἄλλῃ σπλάγχν' ἐθέρμαινον ποτῷ» καὶ παρὰ τῷ Ἴωνι 1 (Ποιητ. Λυρ. 'Ελλ. Τόμ. Β', σελ. 251 Βεργκ.) «ὅταν πέσῃ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ».

'Εν 'Οδυσσείας Γ', 113 φέρεται «ἄλλα τε πόλλ' ἐπὶ τοῖς πάθομεν κακά». Δοξάζει δ' ὁ Ναύκιος ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Δ', σελ. 425 ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ «ἄλλα τ' ἐπ' ἄλλοισιν πάθομεν κακά».

Παρατηρητέον δ' ὅτι τὸ παρὰ τῷ Στοβαίῳ ἀπαντῶν «ἀλλὰ αἰεὶ ἄλλοις μαθήματα σωρεύων» ὑπὸ μὲν τοῦ 'Αλμίου μετεβλήθη εἰς τὸ «ἄλλα ἀεὶ ἄλλοις σωρεύων», ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου γενομένης ἐκδόσεως τῶν 'Εκλογῶν τοῦ Στοβαίου Τόμ. Β', σελ. 738, ὑπὸ δὲ τοῦ Μεινεκίου Στοβ. 'Ανθολογ. Τόμ. Δ', σελ. 203,23 εἰς τὸ «ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλοις μαθήματα σωρεύων». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι πρὸ τοῦ Μεινεκίου ἀνεγνώσθη «ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλοις» ὑπὸ τοῦ Μελήρου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1854, σελ. 12.

'Επειδὴ τῇ ἀντωνυμίᾳ ἄλλος συνωνυμεῖ ἡ ἕτερος λέγεται καὶ ἕτερον ἐφ' ἑτέρῳ, κτλ.

Πολύβ. σελ. 910,10 Οὐλσχ. «Φίλιππος κατὰ τὸν ἀνάπλουν ἕτερον ἐφ' ἑτέρῳ παρασπόνδημα μεταχειριζόμενος προσέσχε περὶ μέσον ἡμέρας πρὸς τὴν τῶν Θασίων πόλιν».

'Αππιαν. σελ. 367,4 Μενδ. «καὶ ἐς τὸ εἰλημμένον ἄκρον ἑτέρους ἐφ' ἑτέροις ἔπεμπεν» καὶ σελ. 475,14 «ἑτέρους ἐφ' ἑτέ-

ροις ἀκμῆτας ἐπῆγε σὺν κλίμαξι καὶ βοῇ καὶ παρακελεύσει» καὶ σελ. 880,12 «στρατεύων ἑτέρους ἐφ' ἑτέροις».

Πολύαιν. Στρατηγ. Ε',29 «σύνθημα ἔδωκεν ἕτερον ἐφ' ἑτέρῳ».

Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Δ', σελ. 279 «ἄγγελός τις προλαβὼν τὸ δεινὸν ἐν τῇ πόλει ἀπήγγειλε καὶ αὖθις ἄλλος καὶ πάλιν ἐφ' ἑτέρῳ ἕτερος».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1182,16 «Ἐπήτριμος λέγεται ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ὕφεσιν ἠτρίων, ὅ ἐστιν ἐπαλλήλων στημόνων, ἑτέρων ὄντων ἐφ' ἑτέροις».

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Β', σελ. 869,9 Βόνν. «ἀλλὰ νῦν μὲν ἕτερα ἐφ' ἑτέροις ἐπινοῶν διετέλει τῶν ἐπιχειρημάτων» καὶ σελ. 870,6 «καινοί τινες ἐφ' ἑτέροις ἕτεροι ἐπενοοῦντο» καὶ σελ. 1004,9 «ἀρχὰς θορύβων ἐφ' ἑτέροις ἑτέρων κἀπὶ διωγμοῖς διωγμῶν».

Φέρεται δὲ καὶ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Εὐριπίδου «ἕτερον ἐφ' ἑτέρῳ». Ἴδε Ναύκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήν. Τραγικῶν σελ. 595, 754 ἐκδ. β'.

Γίνεται δ' οὐχὶ ὀλιγάκις χρῆσις καὶ τοῦ μυρία ἐπὶ μυρίοις-μυρίαι ἐπὶ μυρίαις κτλ. καὶ τοῦ πολλὰ ἐπὶ πολλοῖς

Πλάτ. Σοφιστ. σελ. 259, Β' «ὥστε τὸ ὂν ἀναμφισβητήτως αὖ μυρία ἐπὶ μυρίοις οὐκ ἔστιν» καὶ Νομ. 676,Β' «οὐ μυρίαι μὲν ἐπὶ μυρίαις ἡμῖν γεγόνασι πόλεις».

Διονύσ. Ἁλικαρν. Τέχν. Ῥητορ. Ζ',4 «καὶ θεάματα καὶ ἀκροάματα μυρία ἐπὶ μυρίοις προέθεσαν».

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 148 «μυρία γὰρ δὴ ἐπὶ μυρίοις καὶ αὐτὸς παρὼν καὶ διὰ γραμμάτων ὕστερον ᾔτει με κτέ.» καὶ σελ. 467 «ἔπειτα μυρία ἐπὶ μυρίοις».

Γαλην. Τόμ. ΙΑ', σελ. 8 «οἷα δὴ μυρία ἐπὶ μυρίοις ἐκεῖνος ἔγραψε».

Πρόκλ. Διάδ. εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 72 Σνειδ. «πολλὰ γὰρ ἐπὶ πολλοῖς ὅμοια ἱστορήσαντες τὸ ἓν ἐπ' αὐτῶν εἶδος προβάλλομεν» καὶ σελ. 207 «φορὰς καὶ ἀφορίας ἀνθρώπων γεγονέναι μυρίας ἐπὶ μυρίαις». Πρβ. καὶ σελ. 645 «ἐπισυντιθέντας μυριάδας ἐπὶ μυριάσιν». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν σελ. 374 εἶνε πλημμελῶς γεγραμμένον «ἄθλους ἐπ' ἄθλΟΥς πολλοὺς ἐκπονησάσης» ἀντὶ τοῦ «ἄθλους ἐπ' ἄθλΟΙς πολλούς».

Κλήμ. Ἀλεξ. Τόμ. Γ', σελ. 118,10 Δινδ. «μυρία ἐπὶ μυρίοις ἐπιρρεῖ μοι παρατίθεσθαι».

Βασίλ. Μέγ. πρὸς τοὺς Νέ. Η' «ἐκεῖνοι μυρία παθόντες ἐπὶ μυρίοις».

Ἀριστοφ. Σφ. 1046 «καίτοι σπένδων πόλλ' ἐπὶ πολλοῖς ὄμνυσιν τὸν Διόνυσον». Πρβ. καὶ Ἱππ. 411.

Αἰλιαν. Ποικίλ. Ἱστορ. Δ',18 «πολλὰ ἐπὶ πολλοῖς ἐπιστείλαντος τοῦ Διονυσίου» (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Σφηκῶν σελ. 380).

Εὐνάπ. σελ. 110 Βοισσ. «πολλά γε ἐπὶ πολλοῖς αὐτῷ διατεινομένῳ καὶ παρακλίνοντι».

Πολυδεύκ. Α', 255 «ἔμελλον δὲ καὶ κυνηγετικὰ προστιθέναι καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις καὶ πολλὰ ἐπὶ πολλοῖς».

Συνέσ. σελ. 113 Β' «πολλῶν δ' ἐπί πολλοῖς τότε καὶ μέτρα ποιούντων καὶ λόγους γραφόντων».

Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἀθηναίῳ Τόμ. Ζ', σελ. 453 (1878) περὶ τοῦ ἐν τοῖς Λόγοις τοῦ Λιβανίου φερομένου γραφικοῦ πταίσματος ἄλλαις πολλαῖς ἀντὶ τοῦ ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις. Ἐμάθομεν δ' ἀρτίως ὅτι καὶ ὑπ' ἄλλων πρότερον διωρθώθη τὸ γραφικὸν τοῦτο πταῖσμα. Ἐμάθομεν δ' ἐκ τῆς νέας τοῦ Λιβανίου ἐκδόσεως, ἐν ᾗ εἶνε γεγραμμένη Τόμ. Α', σελ. 307, 1093 ἡ σημείωσις ἥδε· «ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις scripsi auctoribus Jacobsio (Philostr. 562. Seebodes Krit, Bibl. III 1, 457. Lect. Stob. 104) et M. Schmidtio Philol. X 590 ἄλλαις πολλαῖς libri edd.».

Κεφ. ΛΗ'.

Συσπειρῶμαι, συσπειρᾶται, κτλ., οὐχὶ **συσπειροῦμαι, συσπειροῦται**, κτλ.

Σύνηθες ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς φωνῇ κατέστη τὸ κατὰ τὴν τρίτην συζυγίαν τῶν περισπωμένων κλινόμενον ῥῆμα συσπειροῦμαι-συσπειροῦται, κτλ., συνεσπειρούμην-συνεσπειροῦτο, κτλ., συνε-

σπειρώθην - συνεσπειρώθη, κτλ., συνεσπειρωμένος - συνεσπειρωμένη, κτλ. Ἀλλ' ἐν τῇ παλαιᾷ γλώσσῃ ἐλέγετο ἀείποτε κατὰ τὴν δευτέραν τῶν περισπωμένων συζυγίαν συσπειρῶμαι-συσπειρᾶται, κτλ., συνεσπειρώμην-συνεσπειρᾶτο, κτλ., συνεσπειράθην - συνεσπειράθη, κτλ., συνεσπειραμένος - συνεσπειραμένη, κτλ.

Ἐκ τοῦ ὀνόματος σπεῖρα ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ ῥῆμα σπειράω - ῶ καὶ σπειράομαι - ῶμαι, ὡς ἐκ τοῦ πεῖρα τὸ πειράω-ῶ καὶ πειράομοι-ῶμαι καὶ ἐκ τοῦ μοῖρα τὸ μοιράω-ῶ καὶ μοιράομαι-ῶμαι καὶ ἐκ τοῦ θήρα τὸ θηράω-ῶ καὶ θηράομαι-ῶμαι (Πρβ. καὶ ἀράομαι-ῶμαι καὶ ἀγοράομαι-ῶμαι). Παρήχθησαν δ' ἐκ τοῦ σπειρῶμαι τὰ ὀνόματα σπείραμα (Ἰων. σπείρημα) καὶ σπείρασις. Ἐκφέρεται δὲ καὶ μετ' ἄλλων προθέσεων τὸ ῥῆμα σπειρῶμαι, οἷον ἐνσπειρῶμαι καὶ παρασπειρῶμαι καὶ περισπειρῶμαι καὶ μάλιστα μετὰ τῆς ΣΥΝ, οἷον συσπειρῶμαι.

Ἐρατοσθέν. σελ. 2,20 Ἰλλ. «πέντε δέ οἱ ζῶναι περιειλάδες ἐσπείρηντο». Νίκανδρ. Θηρ. 457 «διώκει σπειρηθεὶς καὶ λοξὸν ὑποδρὰξ ὄμμασι λεύσσων». Ὀππιαν. Ἁλιευτ. Δ', 576 «καὶ ἀθρόαι ἐσπείρηνται». Λουκιαν. Φιλοψ. 22 «καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων ἐνίους ἐσπειραμένους». Παυσαν. Φωκ. ΛΓ', 9 «δράκοντα δὲ ἰσχυρὰν ἔχειν τὴν φρουρὰν ἐσπειραμένον περὶ τὸ ἀγγεῖον». Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 52,29 «ἐν οἴκῳ σκοτεινῷ ποσῶς κειμένου σχοινίου ἐσπειραμένου». Δημήτρ. περὶ Ἑρμην. 8 «ὥσπερ δὲ τὰ θηρία συστρέψαντα ἑαυτὰ μάχεται, τοιαύτη τις ἂν εἴη συστροφὴ καὶ λόγου, καθάπερ ἐσπειραμένου πρὸς δεινότητα». Νικήτ. Χων. σελ. 776,4 «ῥακίοις ἐσπειραμένοι» Εὐστάθ. Μικρ. Συγγρ. σελ. 268,36 «ὁ δὲ δικτύῳ, ὅ φασι, σπειραθεὶς καὶ καθ' ἡμᾶς ἐνειληθεὶς τῷ πράγματι κτέ». Ἐν τοῖς εἰς Λυκόφρονα Σχολίοις τοῦ Τζέτζου σελ. 267 Μυλλ. φέρεται «ὄφεις ἐσπειρημένους τοῖς παισὶν εὗρον» καὶ σελ. 405 «δράκοντας δὲ περὶ τὰς κόμας εἶχον ἐσπειρημένους» καὶ σελ. 487 «ἡ δὲ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν δρακόντων τῶν ἐσπειρημένων καὶ ἐνειλισσομένων (ἐνειλημένων) καὶ ῥοιζούντων». Ἴδε τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου σεσημειωμένα ἐν τοῖς προσθετέοις καὶ διορθωτέοις σελ. 295 κέ.

Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 280,16 «πολλῶν ἐνεσπειραμένων τῷ αὐτῷ φωλεῷ δρακόντων». Ἐν ταῖς Ἀλληγορίαις τοῦ Ἡρακλείτου

Β' κεῖται «ὅτι οὐδεμία κηλὶς ἐναγῶν μύθων τοῖς ἔπεσιν ἐνεσπείρηται» ὀρθῶς δ' εἴκασεν ὁ Μελῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματος τούτου σελ. 3 ἐνέσπαρται. Ἴδε καὶ Λουδούϊχον ἐν *Arist. Homer. Textkr.* Τόμ. Β'. σελ. 646.

Ἀπολλόδ. Γ', ιδ', 6 «καὶ θεῶνται τῷ βρέφει παρεσπειραμένον δράκοντα». Ὁ Λοβέκκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 204 μετέγραψε περιεσπειραμένον. Ἴδε καὶ Ἑύνιον εἰς Ἀπολλόδ. Τόμ. Α', σελ. 360. Ὁ Ἑρχῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀπολλοδώρου σελ. 119,31 ἐτήρησε τὴν παραδεδομένην γραφήν.

Λουκιαν. πῶς δεῖ ἱστορ. συγγρ. 99 «καὶ ἄλλους περισπειραθέντων αὐτοῖς ἀποπνιγῆναι καὶ συγκλασθῆναι» καὶ περὶ Διψ. 6 «ἐμπεφυκὸς αὐτῷ περιεσπειρᾶσθαι τῷ ποδί». Πλούταρχ. Κικέρ. 22 «τῶν μὲν ἡγεμονικωτάτων ἀνδρῶν κύκλῳ περιεσπειραμένων καὶ δορυφορούντων» (Πρβ. καὶ Ἀγησιλ. 31). Ἀπολλόδ. Β', δ', 2 «εἶχον δὲ αἱ Γοργόνες κεφαλὰς μὲν περιεσπειραμένας φολίσι δρακόντων». Διόδ. Σικελ. Γ', λϛ', 1 «ὅταν τὰ μέγιστα τῶν θηρίων περισπειραθῇ, ποιεῖ ταῖς ἐγκυκλωθείσαις ἐπ' ἀλλήλαις σπείραις ἀναστήματα πόρρωθεν φαινόμενα λόφῳ παραπλήσια» καὶ Δ', μή, 3 «τὸν μυθολογούμενον ἄϋπνον δράκοντα περιεσπειραμένον τὸ δέρος». Πορφύρ. παρ' Εὐσεβ. Προπαρ. Εὐαγγ. Γ', ια', 26 «ὁ δὲ ὄφις περισπειρᾶται» (ὡς ὀρθῶς ἀνεγνώσθη ἀντὶ τοῦ περισπείρηται ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 1252). Πρβ. Σουΐδ. σελ. 848 «Περισπειραθείς: περιπλακείς, περιελιχθείς Ὁ δὲ εὐνοῦχος κατεκράτει τῶν βασιλείων καὶ περισπειρασάμενος τὰς αὐλὰς συνέσφιγγεν ἅπαντα, καθάπερ τις γενναῖος ὄφις, καθελίττων εἰς τὴν ἑαυτοῦ χειάν. Περὶ Εὐτροπίου λέγει (ὁ Εὐνάπιος δηλ.)».

Πλάτ. Συμποσ. σελ 206, Δ' «καὶ λυπούμενον συσπειρᾶται καὶ ἀποτρέπεται» Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Ζ', ε', 6 «ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν» καὶ Ἀναβ. Α', η', 21 «συνεσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἑξακοσίων ἱππέων τάξιν» καὶ Ἑλλην. Β', δ', 11 «συνεσπειράθησαν ἐπὶ τὴν Μουνιχίαν» (καὶ Γ', β', 27 «συσπειραθέντες δέ τινες τῶν Ἠλείων») (Πρβ. καὶ Δ', γ', 18 καὶ Ε', β', 41). Ἀριστ. Ζῷ. Ἱστορ. Θ', μ', 13 «ἐν δὲ ταῖς ἀφέσεσιν αἱ λοιπαὶ περὶ τοῦτον συνεσπειραμέναι φαίνονται».

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 77, Ϛ' «ἔν τινι γωνίᾳ συνεσπειραμέ-

νος» καὶ σελ. 828, Γ' «εἰς αὐτὰ τὰ χρήσιμα συσταλέντας καὶ συσπειραθέντας» καὶ 'Αλεξ. 33 «εὖ μάλα συνεσπειραμένοις περὶ τὸ ἅρμα». Λουκιαν. Πλοί. ἢ Εὐχ. 2 «καὶ ἐς τοὐπίσω ὁ πλόκαμος συνεσπειραμένος». Ἰώσηπ. περὶ τοῦ Ἰουδ. Πολ. Δ', δ', 6 «οἱ μὲν γὰρ Ἰδουμαῖοι συσπειραθέντες τοῖς σώμασιν ἀλλήλους ἀνέθαλπον». Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 492 Δινδ. «συσπειραθεὶς δὲ ὡς εἶχον εἰσῇξα εἰς τὸ δωμάτιον». Διόδ. Σικελ. ΚΔ', ιϐ', 1 «τὰ σώματα — ἠναγκάζετο συνεσπειραμένα καρτερεῖν διὰ τὴν στενοχωρίαν». Γαλην. Τόμ. Ζ', σελ. 623 «ἀθροῖσαν ἑαυτὸ καὶ οἷον συνεσπειραμένον γεγονός». Ἄντυλλ. παρ' Ὀρειβασ. Τόμ. Δ', σελ. 22 «τοῦ δὲ δέρματος καὶ τῆς σαρκὸς τῆς ἐπεστορεσμένης τοῖς νεύροις συσπειραθέντων». Εὐνάπ. σελ. 80 Βοισσ. «οἱ δὲ ἐχθροὶ τὸ δεύτερον αὖθις ἑλιχθέντες καὶ συσπειρασάμενοι καθ' ἑαυτοὺς ἀνίσταντο». Πλωτῖν. Τόμ. Α'. σελ. 117,26 Κιρχ. «οὐδὲ γὰρ ἐν ὀλίγῳ συνεσπείρατο» (Πρϐ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 386, 6 καὶ σελ. 402,17) καὶ Πλωτῖν. Τόμ. Α', σελ. 157 Κρευζ. «καὶ οἷον συσπειραθῆναι ποιῆσαι ἐκείνην» (Πρϐ. καὶ σελ. 292). Μῦθ. Αἰσ. 222 Ἁλμ. «κύων ἐν τῷ χειμῶνι συστρεφόμενος καὶ συσπειρώμενος διὰ τὸ ῥιγοῦν οἰκίαν ποιεῖν διενοεῖτο» (Πρϐ. Βυττεμβάχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. ϛ', σελ. 965). Χαρίτ. Ἀφροδ. Ζ', δ', 3 «συνεσπειραμένους οὖν ὁ Χαιρέας ἐκείνους ἤγαγεν ἐπὶ τὴν Τύρον». Πρόκλ. Διάδ. εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 21 Σνειδ. «εἰκόνα φέρει τῆς συνεσπειραμένης εἰς τὸν ἕνα νοῦν ζωῆς» καὶ σελ. 24 «ἡ τῶν ἐν αὐτῇ γενῶν συνεσπειραμένη καὶ σύντομος ἀνακεφαλαίωσις» καὶ σελ. 106 «καθ' ὅσον ἀμφότεροι συνεσπειραμένΩΣ τὸ πλῆθος τῶν λόγων παραδιδόναι φασίν» καὶ σελ. 128 «ὁ δὲ στενὸς λιμὴν σημαίνει τὴν συνεσπειραμένην καὶ πρὸς αὐτὴν συννεύουσαν καὶ τεταγμένην καὶ ἄϋλον αὐτῶν ὕπαρξιν» καὶ σελ. 646 «ἀνέλιξις γάρ ἐστιν ἡ ὁλότης ἡ χρονικὴ τῆς ἐν ἐκείνῳ συνεσπειραμένΩΣ μενούσης ὁλοτητητος» καὶ σελ. 656 «ἔπειτα ἀναπτύσσει τὸ συνεσπειραμένον» καὶ εἰς τὸν Παρμεν. τοῦ Πλάτ. Τόμ. Δ', σελ. 100 Κουζ. «ἐπιδείκνυσι δὲ πᾶν τὸ γράμμα συνεσπειραμένΩΣ θεωρήσας» καὶ εἰς Εὐκλείδ. σελ. 4,12 Φριδλ. «ἀνελίσσει τὸ συνεσπειραμένον τῆς νοερᾶς ἐπιϐολῆς». Ἀριστοφάν. Ἀριστοτ. τῶν περὶ Ζῴ. Ἐπιτομ. Β', 430 (Συμπλήρ. Ἀριστοτ. Τόμ. Α', α', σελ. 119,12) «εἰς ἑαυτὸν

γὰρ οὗτος συσπειραθεὶς ἴσα καὶ λίθῳ πρόσκειται τὰς τρίχας ἐπιφρίξας». Δαμάσκ. Ἀπορ. καὶ Λύσ. Τόμ. Β΄, σελ. 17,5 Ῥυελλ. «ὅλον ὁμοῦ καὶ ἐν ἑαυτῷ συνεσπειραμένον» καὶ σελ. 48,7 «εἰς ἑαυτὸ συνεστραμμένον καὶ συνεσπειραμένον» καὶ σελ. 142,1 «τοῦτο δὴ οὖν τὸ ἐν ἑαυτῷ ἓν συνεσπειραμένον οὐκ ἔστιν ἐν ἑνὶ μέρει». Σοφονί. Ὑπομν. Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΓ΄. α΄, σελ. 54,24 «ἡ ψιλὴ τῶν ὁρισμῶν ἔκθεσις συνεσπειραμένη καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ τὸ πρᾶγμα περιλαμβάνουσα». Ἐφραίμ. 98 (σελ. 11) «συσπειραθέντες τοιγαροῦν ὡπλισμένοι ἐπίασι κτέ» καὶ 6821 (σελ. 277): συσπειραθὲν καὶ 7012 (σελ. 285) καὶ 9312 (σελ. 372): συσπειραθέντες. Νικήτ. Χων. σελ. 376,1 «τοῦ δήμου συσπειραθέντος εἰς ἕν» καὶ σελ. 414, 3 «ἀλλ' ὁμοῦ συσπειραθῆναι» καὶ σελ. 489,11 «εἰς ὁμαιχμίαν συσπειραθέντας» καὶ σελ. 542,14 «ἔνθα οἱ Τοῦρκοι συνεσπειράθησαν». Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Β΄, σελ. 269,6 «οἱ δὲ καὶ ἔτι συνεσπειραμένοι τοῖς τῶν δένδρων κλωσὶν ἐναποψύξαντες κτέ». Μιχ. Γλυκ. σελ. 139.18 «ἐπειδὰν ὅλη πρὸς τὴν καρδίαν συσπειραθῇ». Λέ. Διάκον. σελ. 137,14 «ἔς τε τὸ ὕπαιθρον τῆς αὐλαίας συσπειραθέντες». Εὐστάθ. Μικρ. Συγγρ. σελ. 45,20 «καὶ ἀρχῆς οὐ συνεσπειραμένης» καὶ σελ. 71,11 «ἐν ᾧ πᾶν ἱερὸν κειμήλιον συνεσπείραται καὶ κατεσφράγισται». Εὐτέκν. Μεταφρ. Νικάνδρ. σελ. 222 Διδ.» συσπειρωμένη τοιγαροῦν καὶ ἄγουσα ἑαυτὴν ἐπὶ τὴν γαστέρα» καὶ «συνάγουσάν θ' ἑαυτὴν καὶ συσπειρωμένην» καὶ «συσπειρωμένη δ' ὡς τὰ πολλά». Νεαρ. σελ. 334 Τευβν. «ἀλλὰ συνειλεγμένος πανταχόθεν καὶ συνεσπειραμένος». Σχολ. Θουκυδ. σελ. 82,37 Διδ. «ξυστραφεντες: συσπειραθέντες». Σουΐδ. σελ. 996 Βεκκ. «Συσπειραθέντες: συστραφεντες. Οἱ δὲ πρὸς τὴν φήμην συσπειραθέντες καὶ διελιχθεντες παρά τε ἀλλήλους ἔτρεχον καὶ συνίσταντο» (Πρβ. καὶ λ. συνεσπειραμένοι). Μάξιμ. Πλανουδ. ἐν Βαχμ. Ἑλλην. Ἀνεκδότοις Τόμ. Β΄, σελ. 91,17 «ἐπειδὰν ὑπὸ τῶν πολεμίων σκεδασθέντες αὖθις συσπειραθῶσιν».

Παρὰ Δίωνι τῷ Κασσίῳ ΜΘ΄, λ΄, 2 πρὸς τῇ ὀρθῶς ἐχούσῃ γραφῇ «ἔν τε τῷ μέσῳ συσπειρῶνται» φέρεται καὶ ἡ ἡμαρτημένη συσπείρονται (Ἴδε Στούρζιον εἰς Δί Κάσσ. Τόμ. Β΄, σελ. 734). Ἀντὶ δὲ τοῦ «Συσπειραθέντες: συστραφέντες», ὅπερ ἀβλαβὲς διε-

σώθη ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου, ὁ κῶδιξ τοῦ Ἡσυχίου ἔχει «Συσπειρασθέντες: συντραφέντες» καὶ «Συνπειραθέντες: συστραφέντες». Πρβ. καὶ Βαχμ. Ἑλλ. Ἀνέκδ. Τόμ. Α΄, σελ. 376, 30 «Συμπειραθέντες: συστραφέντες» (Ἴδε Κρευζῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐννεάδων τοῦ Πλωτίνου Τόμ. Α΄, σελ. 157. Πρβ. καὶ σελ. 292). Ὀρθῶς δ' ἴσως ὁ Κοραῆς τὸ ἐν τοῖς Στρατηγήμασι τοῦ Πολυαίνου Δ΄, β΄, 2 «συνεσπασμένην ἔχων τὴν φάλαγγα» μετέβαλεν εἰς τὸ συνεσπΕΙΡαμένην.

Ἐν τῇ περὶ Φυτῶν Ἱστορίᾳ τοῦ Θεοφράστου ὀρθῶς μὲν ἀναγινώσκεται Δ΄, γ΄, 6 «πολύπουν τι καὶ μέλαν συσπειρώμενον εἰς ἑαυτό», πλημμελῶς δὲ βιβλ. Δ΄, δ΄, 13 «ὑφ' ἧ συνεσπειρωμένους ὄφεις εἶναι μικροὺς σφόδρα». Ὁ Θεόφραστος ἔγραψεν ἀναντιλέκτως συνεσπειρΑμένους, ὅπερ παρεφθάρη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ΄, σελ. 1532, Β΄). Πρβ. Παυσαν. Φωκ. ΚΓ΄, 9, ἔνθα τἀντίγραφα φέρουσιν ἐσπειραμένον, ἐπειραμένον καὶ ἐσπειρΩμένον. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εὑρίσκεται γεγραμμένον ἐξερώσιας ἀντὶ τοῦ ἐξεράσιας, περὶ οὗ ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1876, σελ. 185, καὶ ἄλλα ὅμοια.
Πρβ. καί:

ὀμηρῆσαι - ὀμηρῶσαι
ἀσκορδίνητος - ἀσκορδίνωτος
μηχάνημα - μηχάνωμα.

κτλ. καὶ τοὐναντίον:

ἀτιμῶσαι - ἀτιμῆσαι
ἐκπολεμῶσαι - ἐκπολεμῆσαι
μεσεγγύωμα - μεσεγγύημα

κτλ. Οὐδαμῶς δ' ἡμεῖς ὀκνοῦμεν καὶ ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Γ΄, σελ. 240 «τοῖσι δὲ ἄρρεσι περὶ τοὺς ὄρχιας ἐσπείρωται» καὶ σελ. 241 «περί τε τὸ γόνυ ἐσπείρωται» νὰ μεταγράψωμεν ἐσπείρΗται καὶ τὸ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου «Ἐστείρωται: συνείληται, συνέστραπται» νὰ μετατυπώσωμεν εἰς τὸ ἐσΠείρΑται (Ἴδε καὶ Μ. Σμιδίτιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ. Β΄, σελ. 207).

Διεξερχόμενός τις τὰ γεγραμμένα βλέπει ὅτι τὸ περὶ οὗ λόγος ῥῆμα μόνον μετὰ τῆς ΣΥΝ προθέσεως συντεθειμένον ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς δοκίμοις, ἁπλοῦν δ' ὂν ἢ μετ' ἄλλων προθέσεων συγκείμενον παρὰ

μόνοις εὑρίσκεται τοῖς μεταγενεστέροις. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἀνεγινώσκετο ἄλλοτε παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ βιβλ. Ι',101 «τοῦ ἀπὸ τῶν ἄστρων κατεσπειραμένου φωτός»· ἀλλ' οἱ νέοι ἐκδόται ἀποκατέστησαν τὸ ὀρθῶς ἔχον κατεσπαρμένου. Ὁ ἀόριστος τοῦ σπειρῶμαι (=συστρέφω ἐμαυτὸν) ἐσχηματίζετο ἐσπειράθην, περιεσπειράθην, συνεσπειράθην, μεμπτὸς δ' εἶνε ὁ μέσος τύπος περισπειρασάμενος καὶ συσπειρασάμενοι. Τὸ ἐνεργητικὸν σπειρῶ ἁπλοῦν οὐδαμοῦ ἡμεῖς εὕρομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ σύνθετον εἶνε σπανιώτατον ἐν μόνῳ ἁπαντῶν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ, οἷον Πλούταρχ. Καμίλλ. ΚΕ' «τὴν μὲν ἐσθῆτα τῇ κεφαλῇ περισπειράσας οὐ πολλὴν οὐδὲ βαρεῖαν» καὶ Γαλην. Τόμ. Γ', σελ. 281 «συναγαγοῦσα πανταχόθεν ἑαυτὴν καὶ συσπειράσασα» καὶ Νικήτ. Χων. σελ. 202,12 «ἀλλ' ἐς ὁμαιχμίαν συνεσπειρακὼς μίαν τοσοῦτον στράτευμα». Πρβ. καὶ Πολυδεύκ. Ε', 168 «συστρέψαι τὸ σῶμα, συνελκύσαι, συναγαγεῖν, συναθροῖσαι, συστεῖλαι, συσπειρᾶσαι, συγκάμψαι» (Ἴδε καὶ Λοββέκκιον εἰς Φρύν. σελ. 204).

Παράγωγα εἶνε, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλέχθη, τὸ σπείραμα (Ἰων. σπείρημα) καὶ τὸ σπείρασις (Ἴδε Λοβέκκιον εἰς Φρύν. σελ. 203). Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «ΜήρυΓμα: σπείραμα», ἀνθ' οὗ ὀρθῶς παρὰ τῷ Σουίδᾳ εἶνε γεγραμμένον «Μήρυμα: σπείραμα, κτέ.». Εὑρίσκεται δὲ καὶ τὸ ἐπίθετον πολυσπείρητος (Νόνν. Διονυσ. Μ', 482).

Τοῦ σπείρασις παρέχει ἡμῖν μαρτύριον ὁ Πλούταρχος Ἠθικ. σελ. 1077, Β'. Ἀλλ' ἐν τοῖς εἰς Ἄρατον Σχολίοις ἀναγινώσκεται βαρβάρως σελ. 60,6 Βεκκ. «τῆς τοῦ Δράκοντος σπειρώσεως» καὶ σελ. 111,29 «ταύτης οὖν τὴν τοῦ αὐχένος σπείρωσιν καὶ τὰ μέτωπα καταφέρει». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἑρουερδὴν ἐν Μνημοσ. 1877, σελ. 191 μετέβαλε τὸ ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ τοῦ Σοφοκλέους στίχ. 123 δυσχείρωμα εἰς τὸ συσπείραμα.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Σπερηδών: εἴλησις περιπλοκή», ἀνθ' οὗ ὑπὸ τοῦ Σοπίγγου ἐγράφη σπειρηδών.

Ἐπίθετον εὔσπειρος ἐκ τοῦ ὀνόματος σπεῖρα συγκείμενον βλέπει τις ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Ϛ', 219,3 «ἀσκητὸς εὐσπείροισι κορύμβοις». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν Ϛ', 206,7 εἶνε εἰρημένον «τὸν εὔσπειρῆ δὲ δράκοντα». Πρβ. Σουίδ. σελ. 447 Βεκκ.

«Εὔσπειρῆ: καλῶς συνεσπειραμένον· τὸν εὔσπειρῆ δὲ δράκοντα, χρύσειον ῥαδινῶν κόσμον ἐπισφυρίων». Εἶνε δὲ τοῦτο πιθανῶς οὐχὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος ἀλλ' ἐκ τοῦ ῥήματος συντεθειμένον (Πρβ. νεηκονής, κτλ.). Ὑπάρχει δὲ καὶ ἐπίρρημα σπειρηδόν ἐκ τοῦ ὀνόματος σπεῖρα γενόμενον, ὡς τὸ σφαιρηδόν ἐκ τοῦ σφαῖρα. Πάμπολλα δὲ φέρονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἰς ΗΔΟΝ ἐπιρρήματα παρηγμένα ἐξ οὐσιαστικῶν.

Φέρεται δὲ καὶ ῥῆμα σπειροῦν παράγωγον ὂν τοῦ ὀνόματος σπεῖρον καὶ συνωνυμοῦν τῷ σπαργανοῦν, οἷον Καλλίμ. Ὕμν. εἰς Δία 33 «τόθι χρόα φαιδρύνασα, ὦνα, τεὸν σπείρωσε» καὶ εἰς Δῆλ. 6 «λοῦσέ τε καὶ σπείρωσε». Δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀποδεκτὴ ἡ γνώμη τοῦ Λοβεκκίου ἀποφαινομένου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 204 κέ. ὅτι τὸ παρὰ τῷ Σουίδᾳ κείμενον «Σπειράω - σπειρῶ: ἐξ οὗ καὶ συνεσπειραμένος καὶ σπειρώμενος τοῖς ῥακίοις» ὀφείλει νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ ἐσπειρωμένος.

Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν Παρεκβολαῖς σελ. 404,48 «ἤτοι τῆς ἀμπέλου ἕλικες εἰς δρακόντων σπειρήματα, ὅ ἐστι σπείρας, ὁλκούς· ὅθεν καὶ σπειροῦν λέγεται τὸ σπαργανοῦν καὶ σπεῖρον ὀνομάζεται τὸ εἰς τοῦτο χρησιμεῦον ὕφασμα» καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον σελ. 1436,57 «ἢ τὸ ἁπλῶς ὑφαινόμενον ὡς γενέσθαι ὕστερον δι' αὐτοῦ φᾶρος εἴτουν ἱμάτιον· τοῦτο δὲ καὶ σπεῖρον παρακατιὼν φησιν ἢ ὡς ὕφασμα δυνάμενον σπειροῦν, ὅ ἐστι σπαργανοῦν καὶ περιέχειν τὸν αὐτὸ περιτιθέμενον, ἢ καὶ ὡς λυσιτελοῦν εἰς ἱμάτιον· σπεῖρον γάρ που καὶ τὸ ἱμάτιον, ὡς τὸ σπεῖρα κάκ' ἀμφ' ὤμοισι» καὶ σελ. 1437,8 «Σπεῖρον δὲ νῦν οὐκ ἐξ ἀνάγκης εὐτελές ὕφασμά τι ἀλλὰ οἷον ἐπιπρέπον τῷ ἥρωι Λαέρτῃ· φασὶ γοῦν τριχῶς τὸ σπεῖρον· πολυτελὲς ἱμάτιον, ῥάκος καὶ ἱστίον. Ὅθεν δὲ ἡ τοῦ ὄφεως σπεῖρα καὶ τὸ σπειρᾶσθαι ἤτοι σπαργανοῦσθαι, συσφίγγεσθαι, ἐκεῖθεν καὶ τὸ σπεῖρον» (Πρβ. καὶ σελ. 1532,19 καὶ σελ. 1534, 3 καὶ σελ. 1538,54 καὶ σελ. 1558,26 καὶ σελ. 1570,58 καὶ σελ. 1745,61 καὶ σελ. 1890,8 καὶ σελ. 1956,42).

Ἐξετάζοντες ἃ ἐκ τοῦ Εὐσταθίου παρεθέμεθα εὑρίσκομεν αὐτὰ οὐχὶ προσηκόντως πεφυλοκρινημένα οὐδ' ἐμμελῶς διηρθρωμένα. Τὰ ὀνόματα σπεῖρα καὶ σπεῖρον εἶνε μὲν συγγενῆ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἰσοδύναμα· ἐσχηματίσθη δ' ἐκ μὲν τοῦ θηλικοῦ τὸ ῥῆμα σπειράω-ῶ

καὶ σπειράομαι - ῶμαι, ἐκ δὲ τοῦ οὐδετέρου τὸ σπειρόω - ῶ, ἅτινα ἀναγκαίως ἔχει ἀκριβῶς νὰ διαστέλλωνται».

Περὶ τοῦ σπεῖρον ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Πολυδεύκης Ζ', 78 «ἐκαλεῖτο δέ τις Ἀθήνησιν ἱματιόπωλις ἀγορά· ἡ δ' αὐτὴ καὶ σπειρόπωλις· σπεῖρα γὰρ οὐ τὰ ῥάκη μόνον ἀλλὰ καὶ τὰς ἀμείνους ἔνιοι καλεῖν ἠξίουν ἐσθῆτας». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. λ. σπεῖρον καὶ Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμήρ. σελ. 144,4.

Πᾶς τις, νομίζομεν, εὐκόλως ἐκ τῶν διειλημμένων πείθεται ὅτι κίβδηλον καὶ ἀπόβλητον εἶνε τὸ σύνηθες ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ κατ' αὐτὸ ῥῆμα συσπειροῦμαι-συσπειροῦται, κτλ., συνεσπειρούμην - συνεσπειροῦτο, κτλ., συνεσπειρώθην - συνεσπειρώθη, κτλ., συνεσπειρωμένος-συνεσπειρωμένη, κτλ., μόνον δ' ὑγιῶς ἔχει τὸ κατὰ τὴν δευτέραν συζυγίαν τῶν περισπωμένων ἐκφερόμενον συσπειρῶμαι-συσπειρᾶται, κτλ., συνεσπειρώμην - συνεσπειρᾶτο, κτλ., συνεσπειράθην - συνεσπειράθη, κτλ., συνεσπειραμένος-συνεσπειραμένη, κτλ. Παρατηρητέον δ' ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ Κωνστ. Ἀσωπίου ἐγράφη ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ἑλλήνων Ποιητῶν καὶ Συγγραφέων σελ. ρκε' «προητοιμάσθη νέα τις συσπείρωσις», ὑπὸ δὲ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας Τόμ. Α', σελ. 8 «συγκεντροῦται συνεσπειρωμένος εἰς ἑαυτόν». Τοῦτο ἠλέγχθη ἐν τῇ Ἐφημερίδι Μερίμνῃ, οὐδαμῶς δ' ὤκνησεν ὁ Βερναρδάκης ὑπερμαχῶν αὐτοῦ ἐν τῇ Συντόμῳ Ἀπαντήσει νὰ γράψῃ τάδε σελ. 20 «Ἐν σελ. 8 τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Κ. Β. εὑρίσκεται ἡ φράσις «συγκεντροῦται *συνεσπειρωμένος* εἰς ἑαυτόν». Τοῦτο παρατίθεται ὑπὸ τοῦ ἐπικριτοῦ ὡς ἀπόδειξις τρανὴ τῆς ἀγραμματOσύνης τοῦ Κ. Β., διότι, λέγει, «τὸ *συνεσπειρωμένος* ὡς ἐξ ἐνεστῶτος *συσπειροῦμαι* εἶνε ἀνήκουστον. Μόνον *συνεσπειραμένος* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπάρχει ἐξ ἐνεστῶτος *συσπειρῶμαι* γενόμενον». Ὡς φαίνεται, τὸ ῥῆμα *συσπειροῦμαι* δὲν ἀνήκει εἰς τὸ κόμμα τοῦ ἐπικριτοῦ, διότι, ὡς γνωστόν, τὰς ἑλληνικὰς λρξεις ὁ σοφὸς τῆς Ὀλλάνδας διαιρεῖ εἰς *κόμματα, πονηρά, μοχθηρά, κακοδαίμονα,* κτλ. Ἀλλὰ τόσον χειρότερα δι' αὐτόν, διότι ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει, ὅτι ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπάρχουσι δύο σύνθετα ῥήματα, συγ-

γενῆ μὲν ἀλλὰ διάφορα: *συσπειρῶμαι* καὶ *συσπειροῦμαι*, ὅπως ὑπάρχουσι καὶ δύο οὐσιαστικά, ἐξ ὧν τὰ ῥήματα ταῦτα παράγονται, συγγενῆ μὲν ἀλλὰ διάφορα: ἡ *σπεῖρα* καὶ τὸ *σπεῖρον*. Ἂν ὁ σοφὸς τῆς Ὁλλάνδας ἀγνοῇ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ἂς τὸ μάθῃ· ἂν δὲ ἐν γνώσει τοῦ πράγματος ψέγῃ διὰ νὰ ψέξῃ, τοῦτο ἀληθῶς εἶνε ἀνήκουστον.

Ληρήματα εἶνε ταῦτα ἀνθρώπου δαιμονῶντος καὶ παραφθεγγομένου, ἃ ἀναγινώσκων ἀνὴρ εὔμουσος σφόδρα τε δυσχεραίνει καὶ ὑπὸ βδελυγμίας καταλαμβάνεται. Οὐδένα δὲ περὶ αὐτῶν λόγον ποιούμεθα· διότι εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι πᾶς διεξελθὼν ἃ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐγράψαμεν δύναται εὐκόλως νὰ κατανοήσῃ ποῖά τινα εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη ἐν τῇ Συντόμῳ Ἀπαντήσει πεφιλοτεχνημένα.

Ποιοῦμεν δὲ γνωστὸν ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α΄, σελ. οθ΄ (1888) «ὁ χορὸς ἔντρομος συσπειροῦται ὄπισθεν τοῦ ἐν τῇ θυμέλῃ τάφου» καὶ ἐν τῷ Ἐπιστολῆς περὶ Ἐπιστολῆς Ὑστερογράφῳ σελ. 96 (1890) «μέγα πλῆθος Ἀβδηριτῶν συνεσπειρώθη ὑπὸ τὰς πτυχάς της». Ἀλλὰ τοῦτο ἐπηνωρθώθη ὑπ᾿ αὐτοῦ τοῦ Βερναρδάκη κελεύσαντος σελ. 104 νὰ γραφῇ συνεσπειράθη. Οὕτως ὀψὲ μὲν ἀλλ᾿ ἔμαθε τἀληθὲς ὁ μακάριος ἀνήρ.

ΚΕΦ. ΛΘ΄.

Περιεστικόν-περιεστηκός, περιεστικοῦ-περιεστηκότος, περιεστικά-περιεστηκότα, κτλ., περιεστικώτερα -περιεστηκότερα.

Ἄγνωστον τοῖς βιβλιογράφοις ὂν τὸ ἐπίθετον περιεστικόν, περιεστικοῦ, πειρεστικά, κτλ. μεταβάλλεται ὑπ᾿ αὐτῶν ὡς τὰ πολλὰ εἰς τὴν μετοχὴν περιεστηκός, περιεστηκότος, περιεστηκότα, κτλ. Ἐγράφη δὲ καὶ περιεστηκότερα ἀντὶ τοῦ περιεστικώτερα.

περιεστικόν - περιεστηκός. Γαλην. Τόμ. ΙϚ΄, σελ. 452 «εἰ

δὲ περιεστηκὸς εἴη, χρονιωτέρα διάθεσις γενήσεται» καὶ Τόμ. ΙΖ', α'. σελ. 244 «σκοπεῖσθαι τί τούτων ὀξὺ καὶ θανατῶδες ἢ περιεστηκός» (Πρβ. καὶ σελ. 792 ἔνθα δὶς κεῖται τὸ περιεστηκός» καὶ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 284 «ἀπὸ τοῦ μὴ θανατῶδες εἶναι τὸ νόσημα· κέκληκε δὲ ἤδη περιεστηκὸς οὐκ ὀλιγάκις τὸ τοιοῦτον» καὶ σελ. 297 «ἢ θανατῶδες εἰπὼν ἢ θανατωδέστερον ἢ ὀλέθριον κάρτα — κἀπὶ τῶν ἀγαθῶν πάλιν ὁμοίως ἢ σωτήριον ἢ περιεστηκὸς ἁπλῶς ἢ μεγάλην δύναμιν ἔχον ἢ καὶ μετὰ τοῦ κάρτα» καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 390 «περιεστηκὸς νόσημά ἐστιν ὅπερ οὐδέποτε ἀναιρετικὸν γίνεται ὅσον ἐφ' ἑαυτὸ (γρ.: ὅσον ἐφ' ἑαυτΩ), ἐπειδὴ πολλάκις δι' ἁμάρτημα κινδυνῶδες γίνεται». Ὀρθῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Α', σελ. 183 «τί τούτων ὀξὺ καὶ θανατῶδες ἢ περιεστικὸν καὶ τί μακρὸν καὶ θανατῶδες ἢ περιεστικόν» καὶ σελ. 141 «περιεστικὸν καὶ κάρτα ὠφελέει». Πρβ. καὶ Τόμ. Γ', σελ. 320. Παρὰ τῷ Ἐρωτιανῷ σελ. 105,5 Κλ. ἔκειτο «ΠεριεΚτικόν: σωτήριον», ὃ ἐπηνώρθωσεν ὁ Ἐρίγγας ἐν ταῖς Κριτικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 9 μεταβαλὼν εἰς τὸ περιεΣτικόν. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ λογιωτάτου ἰατροῦ γεγραμμένα «Περιεκτικόν. σωτήριον. corrupte sic legitur apud *Erot.* Περιεκτικὸς enim est a περιέχειν, *continere*, ac proin *continens* notat, a qua notione explicatio *Erotiani* plane abit: Corrigendum puto. Περιεστικόν. σωτήριον. Aegri qui a morbo convalescunt περιεῖναι et περιγίνεσθαι, superesse, dicuntur Hippocrati: hinc σημεῖον περιεστικὸν est *signum hominem superfuturum monstrans*, unde bene σωτήριον seu *salutare* exponitur. Sic p. 43. 12. ὑπηρετῆται δὲ περιεστικῶς ὑπὸ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν περιεστικῶν σημείων. Locus vero, in quem hic digitum intendit *Erot.* est p. 41. 31. πτύελον ξανθὸν . . . ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νούσου πτυόμενον περιεστηκὸν καὶ κάρτα ὠφελέει. Ubi pro περιεστηκὸν lege περιεστικόν».

περιεστικοῦ - περιεστηκότος, περιεστικά - περιεστηκότα. Γαλην. Τόμ. Θ', σελ. 828 «τοῦ νοσήματος ὀξέος τε καὶ περιεστηκότος τὴν φύσιν ὑπάρχοντος» καὶ «τὰ περιεστηκότα μέν, οὐ μὴν ἄνευ κινδυνωδῶν συμπτωμάτων, ὀλέθρια γίνεται ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι» καὶ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 192 «τὰ δὲ ἁπλῶς θανατώδη καὶ πάλιν ἁπλῶς περιεστηκότα λεγόμενα μέσης ἐστὶ τάξεως ἀμφότερα

κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν». Ἀρεταῖ. σελ. 87 Ἑρμ. «ὁκόσα μὲν λευκά, πέπονα—περιεστηκότα· ὁκόσα δὲ ἔξωχρα—μοχθηρά». Ἀδιάφθορος ἔμεινεν ἡ γραφὴ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΕʹ, σελ. 315 «καὶ τὰ περιεστικά, οὐ μὴν ἄνευ κινδυνωδῶν συμπτωμάτων, ὀλέθρια γίνεται». Ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Γʹ, σελ. 310 ἀντὶ τοῦ «καὶ τὰ ἄλλα περιέστηκε (περιέστηκα) σημεῖα» ἀνέγνω ὁ Λιτραῖος περιεστικά. Πρβ. Τόμ. Αʹ, σελ. 136 «ἢν — ἄλλο τι τῶν περιεστικῶν πρὸς τούτοισι τοῖσι σημείοισι ὑποδεικνύῃ» καὶ σελ. 146 «ἢν — ὑπηρετέηται δὲ περιεστικῶς ὑπὸ τῶν λοιπῶν πάντων, τῶν περιεστικῶν σημείων» καὶ σελ. 152 «περιεστικῶς διακειμένου τοῦ ἀνθρώπου». Ἀπαντᾷ δ' ἀβλαβὲς τὸ ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις φερόμενον «περιεστικῶς διακειμένου τοῦ ἀνθρώπου» καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Θʹ, σελ. 753 καὶ Τόμ. ΙΗʹ, βʹ, σελ. 272 καὶ σελ. 275. Πρβ. καὶ Τόμ. Θʹ, σελ. 759 «μὴ ῥέποντος δ' ἐνταῦθα καὶ μηκύνοντος περιεστικῶς». Ἐν Τόμ. ΙΖʹ, αʹ, σελ. 935 εἶνε γεγραμμένον «ἐν νοσήμασι περιεστΗκῶς χρονίζουσι» καὶ «ὅταν περιεστΗκΟς χρονίζῃ τὸ νόσημα» ἀντὶ τοῦ περιεστικῶς.

περιεστικῶν - περιεστηκότων. Γαλην. Τόμ. ΙΗʹ, βʹ, σελ. 193 «μιχθέντων δ' ἀλλήλοις ὀλεθρίων τε καὶ περιεστηκότων κτέ.».

περιεστικοῖς - περιεστηκόσιν. Γαλην. Τόμ. Θʹ, σελ. 912 «ἐν μὲν τοῖς ὀλεθρίοις νοσήμασιν ὀλεθρίας καὶ αὐτάς, ἐν δ' αὖ τοῖς περιεστηκόσιν ἀγαθὰς ἀνάγκη γίνεσθαι».

περιεστικώτερα - περιεστηκότερα. Γαλην. Τόμ. ΙΗʹ, βʹ, σελ. 192 «ὅσα παραβλητικῶς εἶπεν ἤτοι θανατωδέστερα ἢ περιεστηκότερα ἢ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἑκατέροις προσέθηκεν». Ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Γʹ, σελ. 369 ἔκειτο κατὰ τὴν κοινὴν ἀνάγνωσιν «ὅστις μὲν γὰρ ταῦτα πάντα ἔχει, περιεστΗκΟτατος γίγνεται» ἀντὶ τοῦ περιεστΙκΩτατος.

Τὸ ἐπίθετον περιεστικός ἐκ τοῦ περιεῖναι γενόμενον συνωνυμεῖ μὲν τῷ σωτήριος, ἀντίκειται δὲ τῷ ὀλέθριος ἢ θανατώδης. Εἰς τὸ ἐκ τῶν Ἱπποκρατείων παρατεθὲν ἐν τοῖς ἄνω χωρίον «περιεστικὸν καὶ κάρτα ὠφελέει» φέρεται τὸ σχόλιον τόδε· «ἤγουν τοῦ περιέσεσθαι τὸν κάμνοντα σημαντικόν». Πρβ. Ἱπποκράτ. Τόμ. Αʹ, σελ. 128 «τοὺς ἀποθανουμένους τε καὶ σωθησομένους προγιγνώσκων τε καὶ προαγορεύων ἀναίτιος ἂν εἴη» καὶ σελ. 154 «τὸν μέλ-

λοντα ὀρθῶς προγιγνώσκειν τούς τε περιεσομένους καὶ τοὺς ἀποθανουμένους»· ἔτι δὲ σελ. 139 «ἢν τὰ ἄλλα ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ». Ἀντὶ τοῦ περιεστικῶς διακειμένου, τουτέστιν οὕτω διακειμένου, ὥστ' ἐλπίδα εἶναι περιέσεσθαι, εἶπεν ὁ Γαληνὸς σωτηρίως ἔχοντος Τόμ. Θ', σελ. 767 «σωτηρίως τοῦ κάμνοντος ἔχοντος».

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1885, σελ. 250-1 «E verbo περιεῖναι, quod dicitur de iis qui ex gravi morbo convaluerunt, natum est adiectivum περιεστικός pro σωτήριος et σημεῖα περιεστικά sunt *signa ad salutem*. Sed scribae ignotum sibi vocabulum multis modis vitiare solent, ut apud Galenum Tom. XVIII. 2. pag. 192: ἁπλῶς θανατώδη καὶ πάλιν ἁπλῶς περιεστηκότα, et: παραβλητικῶς (in comparativo) εἶπεν ἤτοι θανατωδέστερα ἢ περιεστηκότερα, et post pauca pag. 193: μιχθέντων δ' ἀλλήλοις ὀλεθρίων τε καὶ περιεστηκότων. Manifestum est reponi oportere: περιεστικά - περιεστικώτερα - περιεστικῶν».

Καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Παρνασσῷ 1878, σελ. 38 διωρθώσαμεν τὰ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Κοβήτου μνημονευθεῖσι τρισὶ χωρίοις σφάλματα ἀναγνόντες περιεστικά ἀντὶ τοῦ περιεστηκότα καὶ περιεστικῶν ἀντὶ τοῦ περιεστηκότων καὶ περιεστικώτερα ἀντὶ τοῦ περιεστηκότερα. Ἀλλὰ πολλοῖς ἔτεσι πρότερον ἱκανὴν περὶ τοῦ πράγματος διδασκαλίαν ἐποιήσατο ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ϛ', σελ. 822, ἥτις δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἡμῶν, ὅτ' ἐγράψαμεν τὰ ἐν τῷ Παρνασσῷ καταχωρισθέντα. Ἴδε καὶ Λοβέκκιον ἐν Παραλειπομ. σελ. 441. Οὐδαμῶς δὲ προσεκτέον τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἑρμερινσίου εἰρημένοις ἐν ταῖς εἰς Σωρανὸν Κριτικαῖς Παρατηρήσεσιν (ἃς ἐπέταξεν ὁ συγγραφεὺς τῇ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθείσῃ ἐκδόσει τοῦ περὶ Διαίτης Ὀξέων συγγράμματος τοῦ Ἱπποκράτους) σελ. 329.

Τῷ ἐκ τοῦ περιεῖναι παρηγμένῳ περιεστικός παραβλητέον τὸ ἐκ τοῦ συνεῖναι γενόμενον συνεστέον (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν Παραλειπομ. σελ. 441). Πρβ. καὶ ἐστώ (οὐσία), ἀπεστώ (ἀπουσία), εὐεστώ (εὐδαιμονία, εὐθηνία), κακεστώ (δυστυχία), ἀειεστώ (αἰώνιος οὐσία), συνεστώ (συνουσία, συναναστροφή). Περὶ τοῦ ὀνόμα-

τος εὐεστώ λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς Τόμ. Β', σελ. 229,30 Δινδ. «Δημόκριτος μὲν ἐν τῷ περὶ τέλους τὴν εὐθυμίαν, ἣν καὶ εὐεστὼ προσηγόρευσεν» καὶ σελ. 230,2 «ἔτι πρὸς τούτοις Διότιμος τὴν παντέλειαν τῶν ἀγαθῶν, ἣν εὐεστὼ προσαγορεύεσθαι, τέλος ἀπέφηνεν» (Πρβ. καὶ Διογ. Λαέρτ Θ', 45 Ἴδε καὶ Θησαυ. Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 2252) Ἄξια μνείας νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν *Collect. Crit.* σελ. 169 «Harpocrat. v. Ἀειεστώ: — τὸ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀεὶ ἑστάναι, ὥσπερ καὶ εὐεστώ ἡ εὐδαιμονία. Harpocration neque doctus est admodum neque acutus. Sicubi locum corruptum emendare conatur ridicule se dare solet et saepe in Graecitatis ratione enucleanda caecutit et hallucinatur. Vides eum in ἀειεστώ de ἑστάναι cogitare. Meliora docent formae ἑστώ, εὐεστώ, κακεστώ, συνεστώ, ἀπεστώ. cf. Valckenarium ad Herod. I. 85. Apud Herodotum VI. 128. vera lectio est: καὶ τό γε μέγιστον ἐν τῇ συνεστοῖ διεπειρᾶτο, in Codice R servata. Si recte habet, de quo nemo dubitat, IX. 85. ἐπαισχυνομένους τῇ ἀπεστοῖ τῆς μάχης pro τῇ ἀπουσίᾳ, quid reprehendas ἐν τῇ συνεστοῖ pro ἐν τῇ συνουσίᾳ positum?» καὶ σελ. 380 «Obrechtus apud Kusterum εὐεστὼ καὶ ἀειεστώ reponebat, sed ἑστώ Phythagoreum vocabulum est, εὐεστώ Democriteum. Archytas in Stobaei *Eclog* I. 35. pag. 279. Gaisf. ὥστε τρεῖς ἀρχὰς ἦμεν ἤδη τόν τε θεὸν καὶ τὰν ἑστὼ τῶν πραγμάτων καὶ τὰν μορφώ. Nihil interest apud reliquos Phythagoreos et Archytan inter ἑστώ et οὐσία (ὠσία), quemadmodum μορφώ et μορφά promiscue usurpantur» καὶ ἐν *Mnemos*. 1882, σελ. 110 «Alterum exemplum praebet locus VI. 128. Clisthenes procorum filiae suae explorabat sedulo ingenium et mores: διεπειρᾶτο αὐτῶν τῆς τε ἀνδραγαθίης καὶ τῆς ὀργῆς καὶ παιδεύσιος — καὶ ἐς γυμνάσιά τε ἐξαγινέων — καὶ τό γε μέγιστον ἐν τῇ συνεστίῃ διεπειρᾶτο. Audi nunc Steinium: συνεστίηι A: » συνεστίῃ *Bredovius* τῇσι ἱστιήσεσι *L. Dindorf*, *ipse tentabam* τῇ συνιστιῄσι ἐπειρᾶτο.» Sardi venales, alius alio nequior. Quid est igitur ab Herodoto scriptum? Id quod unice verum et in Vaticano Codice solo servatum est: ἐν τῇ συνεστΟΙ (συνεστοῖ) διεπειρᾶτο. Dialectus Ionica et vetus Attica habebat nomen ἑστώ id est οὐσία, et

ἀπεστώ pro ἀπουσία, et εὐεστώ pro εὐδαιμονία et κακεστώ pro δυστυχία et ἀειεστώ pro αἰώνιος οὐσία, et sic συνεστώ pro συνουσία, id est συναναστροφή, de hominum inter se usu et consuetudine, qua re optime hominum ingenia et mores cognoscuntur. cf. Hesych. v. Ἀειεστοῦν: τὴν αἰώνιον οὐσίαν. Κακεστοῦν: κακὴν κατάστασιν. Democrito reddidit Valckenarius ad Herodotum I. 85: πρὸς εὐεστοῦν pro εὖ ἐστ' οὖν. Hesych. v. Εὐεστώ: εὐθηνία. Suidas εὐεστοῖ: εὐθηνίᾳ ex Herodoto I. 85. ἐν τῇ παρελθούσῃ εὐεστοῖ, ubi R. pro εὐεστοῖ exhibet εὐθηνίᾳ. Εὐεστώ saepius apud Aeschylum ut in VII. *contr. Thebas* vs. 169 οὔτ' ἐν κακοῖσιν οὔτ' ἐν εὐεστοῖ φίλῃ. Suidas v. Ἀειεστώ: —ὥσπερ καὶ εὐεστώ ἡ εὐδαιμονία καλεῖται. Suidas Ἀπεστώ — ἡ ἀποδημία ex Herodoto IX. 94: αἰσχυνόμενοι τῇ ἀπεστοῖ τῆς μάχης. Ad eandem igitur analogiam formatum est συνεστώ ex συνεῖναι, et habemus gratiam optimo testi, qui solus omnium συνεστοῖ ab interitu retraxit. Ecquis ad hanc lucem serio credere poterit συνεστοῖ, quod nusquam alibi locorum comparet, ex Graeculi correctione esse natum?» (Πρβ. καὶ 1883, σελ. 84). Ἴδε καὶ Μουλλάχιον ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τοῦ Δημοκρίτου σελ. 309 καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 412. Πρβ. καὶ Βαλκενάριον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν Τόμ. Α', σελ. 224. Οὐδαμῶς ἐγκρίνομεν τὴν γνώμην τοῦ Ναυκίου ἀποφαινομένου ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Β', σελ. 648 ὅτι οὐχὶ τοῦ εὐεστοῖ ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου χρῆσις ἐγένετο ἀλλὰ τοῦ εὐσοίᾳ.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 30,8 λέγεται «Εὐεστώ: εὐθένεια· παρὰ τὸ **ἑστάναι**». Ἀναγνωστέον δ' ἴσως «παρὰ τὸ εὖ ἑστάναι». Πρβ. Ἡσύχ. «Εὐεστώ: εὐθηνία, ἀπὸ τοῦ εὖ εἶναι· καὶ εὐδαιμονία, ἀπὸ τοῦ **εὖ ἑστάναι** τὸν οἶκον, ἢ ἀπὸ τοῦ δαψιλεῖν τὰ πρὸς τὸ ἐσθίειν· εὐετηρία»· γραπτέον δ' ἴσως «ἢ ἀπὸ τοῦ δαψιλῆ εἶναι τὰ πρὸς τὸ ἐσθίειν» (Ἴδε Περιοδ. Σύγγραμμ. Ἀθήν. Τόμ. Ζ', σελ. 466). Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ κῶδιξ τοῦ Ἡσυχίου ἔχει «ἐπὶ τοῦ εὖ ἑστάναι», ὃ ὀρθῶς μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Κουστήρου εἰς τὸ «ἀπὸ τοῦ εὖ ἑστάναι» (Ἴδε καὶ Τούπιον ἐν *Emendat.* Τόμ. Δ', σελ. 91.). Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 390,22 φέρεται «Εὐεστώ: Ἡ

εὐετηρία καὶ εὐθηνία, παρὰ τὸ ἔτος εὐετὼ καὶ εὐεστὼ πλεονασμῷ τοῦ Σ· ἢ παρὰ τὸ εὖ εἶναι· καὶ γὰρ ἡ εὐηπέλεια τὸ συνώνυμον εἴρηται. Ἐν δὲ τῷ Ῥητορικῷ εὗρον σημαίνουσαν τὴν λέξιν εὐ[σ]θένειαν παρὰ τὸ εὖ ἑστάναι. Εὐετὴ δὲ εὐθηνία, εὐνομία, εἰρήνη, τὸ καλῶς διοικεῖσθαι». Τὸ διοικεῖσθαι εἶνε πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ διακεῖσθαι· μετεβλήθη δὲ καὶ τὸ εὐετή εἰς τὸ εὐετηρία ὑπὸ τοῦ Εὐδῆνος ἐν *Leipz. Stud.* 1885, σελ. 234.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα σελ. 29 Βεκκ. κεῖται «Ἀειεστώ: Ἀντιφῶν ἐν ἀληθείας β' τὴν ἀϊδιότητα καὶ τὸ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀεὶ ἑστάναι, ὥσπερ καὶ εὐεστὼ ἡ εὐδαιμονία καλεῖται. Ἡ λέξις παρὰ τῷ Διογενιανῷ». Ἴδε τὰς εἰς Διογένη τὸν Λαέρτιον Σημειώσεις Τόμ. Β', σελ. 429 Ὑβν. καὶ τὰς εἰς Ἁρποκρατίωνα Τόμ. Β', σελ. 19 Δινδ.

Ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου μνημονεύεται ὄνομα ἀπεστύς «Ἀπεστύς: ἀποχώρησις» (Ἴδε Ἐρουερδῆνα ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 91).

Ὡς δὲ λέγεται εὐεστώ καὶ κακεστώ, οὕτω καὶ εὐηπελίη καὶ κακηπελίη. Πρβ. καὶ ὀλιγηπελίη (Ἴδε Ὀθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α', σελ. 401). Ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου μνημονεύεται καὶ ὄνομα ἀνηπελίη· «Ἀνηπελίη: ἀσθένεια».

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 23 «Ἀειεστώ, οῦς (ἡ) [ἀεὶ εἰμί ἢ ἵσταμαι] ἡ παντοτΕΙνὴ ὕπαρξις, αἰωνιότης» καὶ σελ. 143 «Ἀπεστώ, οῦς (ἡ), Π. Ἰων. ἄπειμι ἢ ἀφίσταμαι], Ἀπουσία, Ἀποδημία». Ἀτοπωτάτη εἶνε ἡ γνώμη, καθ' ἣν τὸ ἀειεστώ ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀεὶ ἵσταμαι καὶ τὸ ἀπεστώ ἐκ τοῦ ἀφίσταμαι.

Ὅλως ἀσύστατα καὶ ἀπόβλητα εἶνε τὰ ὀνόματα εὐοντία καὶ εὐοντότης. Ὁ Κουμανούδης λέγει ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων σελ. 424 «εὐοντία, ἡ. Θ. Καίρ. — Σ. Α. Κ. 51. — Ἴδε καὶ τὸ ἑξῆς. εὐοντότης, ἡ. Θ. Καϊρ.». Ὁ Κουμανούδης ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ὀνόματος εὐοντία ἐν τῷ Στράτῃ Καλοπιχείρῳ σελ. 244 ἐκδ. γ' «θέλοντος τὴν ὅλην εὐοντίαν μου» καὶ σελ. 267 «ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν ἄξιον μεγάλης εὐοντίας» καὶ σελ. 269 «δι' ὃ δὴ κ' εὐοντίας ἐπὶ γῆς μερὶς εὑρίσκεται».

Κεφ. Μ'.

Τὸ ῥῆμα **δύνομαι** εἶνε βάρβαρον καὶ ἀνελλήνιστον.

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Γ', σελ. 175 «Ὅτι δὲ τὸ *δυνώμεθα* εἶνε κατὰ τύπον μόνον διάφορον τοῦ *δυώμεθα* ἀναντίρρητον· οὐδαμῶς ἀπίθανον ἄρα, ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε *δυνώμεθα*. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐσώθησαν καὶ ἐπαρκῆ παρὰ τοῖς τραγικοῖς τοῦ συμφωνολήκτου ῥήματος μαρτύρια, ἀναγκαζόμεθα χάριν τῶν καθ' ἡμᾶς τυχαίων τούτων περιστατικῶν, ἅτινα συναποτελοῦσι παρὰ τοῖς ἐμπειρικοῖς τὸν γνώμονα τοῦ δῆθεν ἀκριβοῦς ἀττικισμοῦ ν' ἀντικαταστήσωμεν διὰ τοῦ *δυώμεθα* τὸ *δυνώμεθα*».

Ταῦτα λέγων ὁ Βερναρδάκης οὐδὲν ὑγιὲς λέγει. Ἀληθέστατον ὑπάρχει ὅτι τὸ ῥῆμα δύνομαι, βάρβαρον καὶ ἀνελλήνιστον ὄν, ὑπ' οὐδενὸς παλαιοῦ ἐρρήθη οὔτε ποιητοῦ οὔτε συγγραφέως. Κυκλεῖται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ μέσον ῥῆμα δύομαι ἁπλοῦν τε καὶ σύνθετον· φέρεται δ' ἐν αὐτῇ οὐχὶ ὀλιγάκις καὶ τὸ δύνω, ἐνδύνω, ἐκδύνω, κτλ., ὅπερ ἀμετάβατον ἀείποτ' ὂν ἰσοδυναμεῖ τῷ μέσῳ δύομαι, ἐνδύομαι, ἐκδύομαι, κτλ. Ὡς δ' οὐδέποτε ἐλέχθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐνδύνομαι, ἐκδύνομαι, κτλ. ἀντὶ τοῦ ἐνδύομαι, ἐκδύομαι, κτλ., οὕτως οὐδέποτε ὑπ' αὐτῶν ἐγένετο χρῆσις τοῦ ἐνδύνω, ἐκδύνω, κτλ. ἐπὶ μεταβατικῆς διαθέσεως ἀντὶ τοῦ ἐνδύω, ἐκδύω, κτλ.

Καταλέγομεν μαρτύρια τοῦ ἀμεταβάτου ῥήματος δύνω ἁπλοῦ τε καὶ συνθέτου ἔκ τε τοῦ δοκίμου καὶ τοῦ ἀδοκίμου ἑλληνισμοῦ.

Ἰλ. Β, 42 «ἕζετο δ' ὀρθωθείς, μαλακὸν δ' ἔνδυνε χιτῶνα». Κ, 21 «ὀρθωθεὶς δ' ἔνδυνε περὶ στήθεσσι χιτῶνα». Λ, 268 «ὀξεῖαι δ' ὀδύναι δῦνον μένος Ἀτρείδαο» καὶ 272 «ὣς ὀξεῖ' ὀδύναι δῦνον μένος Ἀτρείδαο». Ρ, 202 «σὺ δ' ἄμβροτα τεύχεα δύνεις ἀνδρὸς ἀριστῆος» καὶ 392 «δύνει δέ τ' ἀλοιφὴ πολλῶν ἑλκόντων». Ψ 131 «οἱ δ' ὤρνυντο καὶ ἐν τεύχεσσιν ἔδυνον». Ὀδυσσ. Α, 437 «μαλακὸν δ' ἔκδυνε χιτῶνα». Ε, 372 «εἵματα δ' ἐξαπέδυνε». Λ, 579 «γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον δέρ-

τρον ἔσω δύνοντες». Χ, 364 «βοὸς δ' ἀπέδυνε βοείην». Ω, 498 «ἐν δ' ἄρα Λαέρτης Δολίος τ' ἐς τεύχε' ἔδυνον». Περὶ τοῦ χωρίου «ὣς ὀξεῖ' ὀδύναι δῦνον μένος 'Ατρείδαο» γράφει ὁ Κόβητος ἐν *Miscel. Crit.* σελ. 375 «Sed fieri non potest ut in ὀξεῖαι dipthongus αι elidatur. Simplicissimum est restituere: ὡς ὀξεῖ' ὀδύνΗ δῦνΕν μένος, quia perinde bene ὀδύνη in ea re dicitur et ὀδύναι. Iliad. Λ, 398. ὀδύνη δὲ διὰ χροὸς ἦλθ' ἀλεγεινή. et Ο. 25· ἐμὲ δ' οὐδ' ὡς θυμὸν ἀνίει 'Αζηχὴς ὀδύνη. Est etiam altera ratio qua certum mendum eximas. Praecedit enim vs. 268. ὀξεῖαι δ' ὀδύναι δῦνον μένος 'Ατρείδαο. quem versum nihil opus erat post comparationem iterari». Τῷ Κοβήτῳ συμφωνεῖ ὁ Μερράδιος ἐν τῷ *De Contract. et Synizes. usu Homer* σελ. 17 ἀποφαινόμενος «versus hic optimo iure propter v. 268 Cobeto misc. Crit. 375 deletur» (Πρβ. καὶ σελ. 106). Ἴδε καὶ Λουδούϊχον ἐν *Arist. Homer Textkrit.* Τόμ. Β', σελ. 268 καὶ 'Αμείσιον ἐν *Anhan. zu Hom. Il* Δ', σελ. 102 κέ. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Ὁμηρικὸν χωρίον μνημονεύεται ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως ἐν τῇ Ῥητορικῇ Τέχνῃ ΙΑ', 9 (σελ. 133,19 Οὐσ) «τρίτον ἐστὶ δι' οὗ ἐπανέρχεται ἐπὶ τὸ πρῶτον· ὣς ὀξεῖ' ὀδύναι δῦνον μένος 'Ατρείδαο». Καὶ τοῦτο δ' ἄξιον σημειώσεως νομίζομεν, ὅτι ἐν ἑτέρῳ τῶν παρατεθέντων Ὁμηρικῶν χωρίων ἀνεγνώσθη ὑπό τινων κατ' εἰκασίαν «δέρτρον ἔσω δύνοντε» ἀντὶ τοῦ δύνοντες. Ἐκ τοῦ β' ἀορίστου ἔδυν ἐσχηματίσθη ὑποτακτικὴ δύω ἀπαντῶσα ἔν τ' ἄλλοις Ὁμηρικοῖς χωρίοις καὶ ἐν Ἰλ. Η, 193 «ἀλλ' ἄγετ', ὄφρ' ἂν ἐγὼ πολεμήια τεύχεα δύω, τόφρ' ὑμεῖς εὔχεσθε Διὶ Κρονίωνι ἄνακτι». Ἐγράφετο δ' ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου δύνω, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Α', σελ. 259,24 Δινδ. «Ἀρίσταρχος δύνω, ἄλλοι δὲ δύω».

Ὁμ. Ὕμν. εἰς Ἑρμ. 68 «Ἠέλιος μὲν ἔδυνε κατὰ χθονὸς Ὠκεανόνδε» καὶ 147 «Διὸς δ' ἐριούνιος Ἑρμῆς δοχμωθεὶς μεγάροιο διὰ κλήιθρον ἔδυνεν» καὶ 237 «σπάργαν' ἔσω κατέδυνε θυήεντ'». Κακῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ εἰς Ἀπόλλωνα Ὁμηρικῷ Ὕμνῳ στίχ. 443 «ἐς δ' ἄδυτον κατέδυσ(σ)ε διὰ τριπόδων ἐριτίμων» ἀντὶ τοῦ κατέδυνε, ὃ ἀποκατέστησε πρῶτος ὁ Οὐόλφιος. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κό-

βητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862. σελ. 300 «Turpe vitium inolevit vs. 265 in his:

ἔνθ' ἐκ νηὸς ὄρουσεν ἄναξ ἑκάεργος Ἀπόλλων
ἐς δ' ἄδυτον κατέδυσε διὰ τριπόδων ἐριτίμων.

ubi sine mora κατέδυνε revocandum est. Perinde est καταδύομαι et καταδύνω dicere sensu intransitivo pro *subire*, *penetrare* in aliquem locum, et de sole dictum *occidere*. Reliqua tempora sunt καταδύσομαι, κατέδυν et Epicum κατεδύσετο pro κατέδυ et καταδέδυκα. Transitiva sunt καταδύω *demergo*, *deprimo*, et καταδύσω et κατέδυσα. Itaque absurdum est dicere Ἀπόλλων κατέδυσεν ἐς ἄδυτον. Sine vitio legitur Hymno in Mercurium vs. 68: Ἠέλιος μὲν ἔδυνε κατὰ χθονός. et vs. 197: ταὶ δ'ἔβαν ἠελίοιο νέον καταδυομένοιο, et vs. 146: Ἑρμῆς — μεγάροιο διὰ κλήιθρον ἔδυνεν. et vs. 237: σπάργαν' ἔσω κατέδυνε. ad hunc igitur usum constantem et perpetuum locus accommodandus est». Ἴδε καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν *Quaest. Ep. et Eleg.* σελ. 64.

Ἱππῶν. ἀποσπ. 15 (Ποιητ. Λυρ. Ἑλλ. Τόμ. Β', σελ. 468 Βεργκ. ἐκδ. δ') «πρὸς ἥλιον δύνοντα γαστέρα τρέψας».

Αἰσχύλ. Ἱκέτ. 255 «τὸ πρὸς δύνοντος ἡλίου».

Σοφοκλ. Φιλοκτ. 1331 «ὡς ἂν αὐτὸς ἥλιος ταύτῃ μὲν αἴρῃ, τῇδε δ' αὖ δύνῃ πάλιν». Ἀντὶ τοῦ ὡς ἂν ἔγραψεν ὁ Βρούγκιος ἔστ' ἄν, ὃ εἶνε καὶ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐγκεκριμένον ἐν *Nov. Lect.* σελ. 659 λέγοντος «Melius revocabis ἔστ' ἂν in Sophoclis Philocteta vs. 1330 ubi ex libris editur: ὡς ἂν αὐτὸς ἥλιος ταύτῃ μὲν αἴρῃ, τῇδε δ' αὖ δύνῃ πάλιν, sed optime ἔστ' ἂν correxit Brunckius. quem nemo sequitur. In Herodoti loco, quem ut alios plures Sophocli obversatum esse suspicor. VIII. 143. ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἴῃ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, pro τῇ περ emendandum esse τήνπερ arbitror». Ὑπ' ἄλλων δ' ὅμως ἀντὶ τοῦ ὡς ἂν ἀνεγνώσθη ἕως ἄν. Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σοφοκλέους Φιλοκτήτου σελ. 267. Πολὺν περὶ τοῦ πράγματος λόγον ἐποιήσατο ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 532.

Εὐριπ. Φοινίσσ. 1117 «τὰ μὲν σὺν ἄστρων ἐπιτολαῖσιν ὄμματα

βλέποντα, τὰ δὲ κρύπτοντα δυνόντων μέτα» καὶ Ἀποσπ. 495, 36 (σελ. 519 Ναυκ.) «οἱ δ' εἰς φάραγγ' ἔδυνον».

Θεόκριτ. Εἰδ. ΙϚ', 76 «ἤδη νῦν Φοίνικες ὑπ' ἠελίῳ δύνοντι οἱ κεῦντες κτέ» καὶ ΚΒ', 8: δύνοντα.

Καλλίμ. Ἐπιγρ. ΚΖ'. ὤμοσεν· ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα τοὺς ἐν ἔρωτι ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων». Ἄξια μνείας νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1881, σελ. 368 «(Hesych.) Ἀφροδίσιος ὅρκος: — πρῶτος δὲ Ἡσίοδος ἔπλασε τὰ περὶ τὸν Δία καὶ τὴν Ἰώ. ὤμοσεν ἀλλὰ ***. Supplendum ex notissimo epigrammate:

ὤμοσεν, ἀλλὰ (λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι
ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων).

Τίμ. Φλειάσ. Ἀποσπ. Ἑλλ. Φιλοσόφ. Τόμ. Α' σελ. 91 Μουλλ. «ὣς εἰπὼν ὄχλοιο περίστασιν εἰσκατέδυνεν» καὶ σελ. 93 «ἡνίκ' ἐχρῆν δύνειν, νῦν ἄρχεται ἡδύνεσθαι».

Ἄρατ. Φαινομ. 555 «ἓξ αἰεὶ δύνουσι δυωδεκάδες κύκλοιο». καὶ 572 «τοὶ μὲν δύνοντες, τοὶ δ' ἐξ ἑτέρης ἀνιόντες. Δύνει μὲν Στέφανος, δύνει δὲ κατὰ ῥάχιν Ἰχθύς» καὶ 598 «Λύρη τότε Κυλληναίη καὶ Δελφὶς δύνουσι καὶ εὐποίητος Ὀϊστός» καὶ 601 «δύνει δ' Ἱππείη κεφαλή, δύνει δὲ καὶ αὐχὴν» καὶ 617 «ἀμφότερον δύνοντα καὶ ἐξ ἑτέρης ἀνιόντα» καὶ 721 «δύνει δ' Ἀρκτοφύλαξ ἤδη πρώτῃ τότε μοίρῃ».

Ἀρχέστρ. παρ' Ἀθην. σελ. 278 Β' «τὴν δ' ἀμίαν φθινοπώρου, ὅταν πλειὰς καταδύνῃ, πάντα τρόπον σκεύαζε».

Λυκόφρ. 1277 «τοῦ κατὰ χθονὸς δύνοντος εἰς ἄφαντα κευθμῶνος βάθη» καὶ 1422 «φλοιῶτιν ἐκδύνουσα δίπλακα σκέπην».

Βάβρ. Μυθ. Δ' τῶν δ' ἰχθύων ὁ λεπτὸς εἰς βυθὸν φεύγων ὑπεξέδυνε δικτύου πολυτρήτου» καὶ ΛΑ' «τοὺς δὲ στρατηγοὺς εἰστρέχοντας οὐκ εἴα τὰ περισσὰ κάρφη τῆς ὀπῆς ἔσω δύνειν».

Βατραχομ. 89 «πολλάκι μὲν κατέδυνεν ὑφ' ὕδατι, πολλάκι δ' αὖτε λακτίζων ἀνέδυνε».

Ἐπίγρ. παρὰ Καιβελ. 568 (σελ. 231) «νῦν δύνει δ' ὑπὸ γῆν Ἕσπερος ἐν φθιμένοις».

Νόνν. Διονυσ. Α', 30 «Διόνυσον ἀείσω κόλπον ἁλὸς δύνοντα κορυσσομένοιο Λυκούργου» καὶ Β', 142 «ἰοβόλοι δύνουσιν ὑπὸ

χθόνα φωλάδες ὕδραι» καὶ Κ', 355 «καί μιν ἔσω δύνοντα πολυφλοίσβοιο μελάθρου» καὶ Μεταβ. τοῦ κατὰ Ἰω. Ἁγ. Εὐαγγ. σελ. 25, 23 Συειδ.: δύνων καὶ σελ. 61,3: ἔδυνε καὶ σελ 94,101: δύνει καὶ σελ. 146,3 καὶ σελ. 165,37: δύνων.

Κωνστ. Μανασσ. 6690 (σελ. 284 Βόνν.) «ὁπότε δύνειν ἔμελλε καὶ κρύπτεσθαι τῷ τάφῳ».

Τζέτζ. Ἱστορ. Χιλ. Η', 756 (σελ. 312 Κισλ.) «ἀειφανεῖς ὁρώμεναι, μὴ δύνουσαι μηδέπω». Εἶπε δ' ὁ Τζέτζης καὶ ἐν τοῖς εἰς Λυκόφρονα Σχολίοις σελ. 694 Μυλλ. «ὥστε καὶ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν λαμβάνειν τροφὰς καὶ δύνειν εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν».

Ἡρόδ. Α', 9 «τῶν ἱματίων κατὰ ἓν ἕκαστον ἐκδύνουσα» καὶ 155 «κέλευε δέ σφεας κιθῶνάς τε ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι καὶ κοθόρνους ὑποδέεσθαι» καὶ 193 «ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ ψὴν τὴν βάλανον ἐσδύνων» καὶ 195 «καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύνει» καὶ Γ', 69 «τὸν ἂν ὁ πατὴρ ὑποδύνειν κελεύῃ» καὶ 98 «τὸ ἐνθεῦτεν φορμοῦ τρόπον καταπλέξαντες ὡς θώρηκα ἐνδύνουσι» καὶ 114 «παρήκει πρὸς δύνοντα ἥλιον ἡ Αἰθιοπίη» καὶ Δ', 75 «ὑποδύνουσι ὑπὸ τοὺς πίλους» καὶ ϛ', 2 «ὑπέδυνε τῶν Ἰώνων τὴν ἡγεμονίην» καὶ 138 «καί σφι βουλευομένοισι δεινόν τι ἐσέδυνε» καὶ Ζ', 10 θ' «εἰ δὲ ταῦτα μὲν ὑποδύνειν οὐκ ἐθελήσεις κτέ» καὶ Θ', 14 «τὸ πρὸς ἡλίου δύνοντος» καὶ 37 «τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην». Παρατηρητέον δ' ὅτι εἶνε ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἰρημένον Β', 123 «πρῶτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ εἴπαντες ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι, τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος, ἐς ἄλλο ζῶιον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὰν δὲ πάντα περιέλθῃ τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά, αὖτις ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνει» καὶ Ζ', 218 «ἀνά τε ἔδραμον οἱ Φωκέες καὶ ἐνέδυνον τὰ ὅπλα, καὶ αὐτίκα οἱ βάρβαροι παρῆσαν. Ὡς δὲ εἶδον ἄνδρας ἐνδυομένους ὅπλα, ἐν θωύματι ἐγένοντο». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1883, σελ. 145 «In huiuscemodi locis Herodotus ad indirectam orationem transire solet. Itaque ἐσδυνΕΙΝ corrigendum vel potius a Vaticano Codice accipiendum qui integrum servavit. Emendate scriptum est quod continuo sequitur: τὴν περιήλυσιν — γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοισι ἔτεσι. *Apparet*

ex hoc loco nihil interesse inter ἐσδύεσθαι et ἐσδύνειν *et promiscue ea usurpari*». Πλημμελῶς εἶνε παρὰ τῷ Ἡροδότῳ γεγραμμένον βιβλ Β',66 «οἱ δὲ αἰέλουροι διαδύοντες καὶ ὑπερθρώσκοντες τοὺς ἀνθρώπους ἐσάλλλονται» ἀντὶ τοῦ διαδύνοντες, ὡς ὑπέμνησεν ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1883. σελ. 133· ἔγραψε δὲ τάδε «Scribendum διαδύνοΝτες. Idem est δύομαι cum compositis et Ionicum δύνω. Recte legitur II. 68. ὁ τροχίλος ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα. Barbarum est quod III 98. editur : φορμοῦ τρόπον καταπλέξαντες ὡς θώρηκα ἐνδυνέουσι. Veram lectionem Vaticanus liber solus servavit ἐνδύνουσι, idem quod ἐνδύονται». Δεινῶς σφάλλεται ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν σελ. 200 νομίζων ὅτι ὑγιῶς ἔχει τὸ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ φερόμενον ἐνδυνέουσι.

Ἡράκλ.'Αποσπ. Φιλοσοφ. Ἑλλ.Τόμ Α',σελ. 321 «ἤ, ὥς φησιν Ἡράκλειτος, τὸ μὴ δῦνον πῶς ἄν τινα λάθοι :»

Ἱπποκρ. καὶ ἄλλ. παλ. ἰατρ. λειψ. Τόμ. Α', σελ 242 Ἑρμ. «οὐδ' ἥτις πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα οὐδ' ἥτις πρὸς δύνοντα» καὶ σελ. 249 «τὸ δὲ λοιπὸν ὁ ἥλιος ἐγκαταδύνων» καὶ σελ. 259 «δύνουσί τε καὶ ἐπιτέλλουσι» καὶ Τόμ. Β', σελ. 131 «ὥσπερ τόξευμα ἐγκείμενον διαδύνει διὰ τῆς σαρκὸς» καὶ σελ. 137 «διὰ γὰρ τῶν σφαγιτίδων φλεβῶν διαδύνων ὁ ἀὴρ ἀνέρχεται μὲν αὐτὸς κτέ» καὶ σελ. 351 «ὁκόταν δὲ παύσηται βαδίζων καὶ ὁ ἥλιος δύνῃ κτέ» καὶ σελ. 624 «ἄχρις ἂν ὁ καπνὸς ἐς τὴν μήτρην ἐνδύνῃ» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 77 «οὐ μάλα τὸ ἄνωθεν ὀστέον ἐς τὸ κάτω φιλέει ὑποδύνειν» καὶ σελ. 400 «εἰ μὲν οὖν παρείη τις καὶ ὁρῴη τὸν ἄνθρωπον ἐκδύνοντα κτέ».

Ξενοφ. 'Αναβ. Β', β', 3 «ἡλίου δύνοντος» καὶ 12 «ἅμα ἡλίῳ δύνοντι» (Πρβ. § 15 «ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ) καὶ Ἑλλην. Α', ς', 21 «ἅμα τῷ ἡλίῳ δύνοντι».

Δημάδ. (ἢ Ψευδοδημάδ) Ὑπὲρ τῆς Δωδεκ. 3 «οὕτως ἄδικος παρεισδύνων λόγος εἰς τὰς τῶν δικαστῶν γνώμας οὐκ ἐᾷ δι' ὀργὴν συνορᾶν τὴν ἀλήθειαν» (Πρβ. καὶ Δί. Κάσσ.Τόμ. Α', σελ.154 Διvδ. Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 197,22 ἀντὶ τοῦ «ἐὰν μὴ πρὸ ἡλίου δύνοντος ἀπαλλάττωνται» τὸ ἄριστον ἀντίγραφον ἔχει «πρὸ ἡλίου δύντος». Ὁ Βοιμέλιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν

Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 832 «δύνοντος vulg. Aeschyl. Suppl. vs. 255: πρὸς δύνοντος ἡλίου. Xenoph. Anab. II, 2, 3: ἤδη ἡλίου δύνοντος. Aeschin Tim. §. 10: πρὸ ἡλίου δεδυκότος et in lege ib. § 12: πρὸ ἡλίου δύνοντος — δύντος Σ (non δύνοντος)».

Ἀριστοτ. περὶ Οὐρ. Β', ή, 6 (Τόμ. Α', σελ. 398,31 Διδ) «μόνος δὲ δοκεῖ τῶν ἄστρων ὁ ἥλιος τοῦτο δρᾶν ἀνατέλλων ἢ δύνων» καὶ ιγ', 5, (σελ. 404, 9) «ὅτι δύνων καὶ ἀνατέλλων ὁ ἥλιος εὐθεῖαν καὶ οὐ περιφερῆ τὴν ἀπόκρυψιν φαίνεται ποιούμενος ὑπὸ τῆς γῆς» καὶ περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Δ', ή, 13 (Τόμ. Γ', σελ. 70,39) «καὶ ὅλως δ', ἐὰν μὲν σαπρῷ τις δελέατι δελεάσῃ τὸν κύρτον, οὐκ ἐθέλουσιν εἰσδύνειν οὐδὲ πλησιάζειν· ἐὰν δὲ νεαρῷ δελέατι καὶ κεκνισωμένῳ, εὐθὺς φερόμενοι πόρρωθεν εἰσδύνουσιν» καὶ Ε', ιε' 11 (σελ. 89,25) «εἶτ' εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται καὶ αὐξανόμενον μετεισδύνει πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον» καὶ ιζ', 6 (σελ. 91,39) «ἐκδύνουσι δὲ τὸ κέλυφος τοῦ ἔαρος» καὶ κη', 2 (σελ. 99.40) «ἐκδύνουσιν ἐκ τοῦ γεοειδοῦς τοῦ περιέχοντος ἀκρίδες μικραὶ καὶ μέλαιναι» καὶ 3 «ἐκδύνουσι δ' ἐκ τῆς γῆς τοῦ ἔαρος» καὶ ς', ιε', 4 (σελ. 118,29) «οἱ καταδύνουσιν εἰς τὴν γῆν» καὶ ς', ις', 2 (σελ. 119,3) «αἱ μὲν ἐκδύνουσαι ἐκ τούτων» καὶ Η', ιζ', 2 σελ. 161,41) «τῶν δὲ φωλούντων ἔνιοι τὸ καλούμενον γῆρας ἐκδύνουσιν» καὶ (46) «ἐκδύνει δὲ τὸ γῆρας ὅσων τὸ δέρμα μαλακόν» καὶ (50) «ἐκδύνουσι γὰρ καὶ τοῦ ἔαρος» καὶ (σελ. 162,1) «ἐκδύνουσι δὲ καὶ οἱ ἔχεις τὸ γῆρας» καὶ (4) «ὅταν δ' ἄρχωνται ἐκδύνειν οἱ ὄφεις» καὶ (12) «τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν ἐντόμων ἐκδύνει τὸ γῆρας ὅσα ἐκδύνει» καὶ (28) «ἐκδύνουσι δὲ καὶ οἱ καρκίνοι τὸ γῆρας» καὶ (35) «ἔτι δὲ ποῖα καὶ πότε ἐκδύνει τὸ γῆρας εἴρηται» καὶ Θ', λζ', 12 (σελ. 193, 31) «ἂν δὲ φοβηθῇ, καταδύνει». περὶ Ψυχ. Α', β', 3 (σελ. 433,36) «διὰ τὸ μάλιστα διὰ παντὸς δύνασθαι διαδύνειν τοὺς τοιούτους ῥυσμούς». Μετεωρ. Β', β', 23 (σελ. 578,18) «ἀλλὰ κἂν ἀφανισθῇ πάλιν ἀναδύνουσιν» καὶ γ', 37 (σελ. 582,14) «ἐν μὲν τοῖς ποταμοῖς ὀλίγον καταδύνειν» καὶ ε', 4 (σελ. 586,14) «καὶ δύνων καὶ ἐπιτέλλων» καὶ Γ', β', 3 (σελ. 600,21) «δύνοντος μὲν καὶ ἀνατέλλοντος κτέ» καὶ 9 (σελ. 601,6) «ἀνατελλούσης ἢ δυνούσης» καὶ δ', 4 (σελ. 602,48) «οἷον καὶ ἥλιος καὶ ἄστρα ἀνίσχοντα καὶ δύνοντα μᾶλλον ἢ μεσουρα-

νοῦντα». Πρβ. καὶ Ψευδαριστ, περὶ Χρωμ. Α', 3 (σελ. 643, 28. Θεόφρ. σελ. 874 Σνειδ.) «ὅταν ᾖ μὴ παντελῶς διαδῦνον τὸ φῶς». Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου λέγεται σελ. 317, ς' «ὁ δὲ ναυτίλος καλούμενός φησιν Ἀριστοτέλης πολύπους μὲν οὐκ ἔστιν, ἐμφερὴς δὲ κατὰ τὰς πλεκτάνας· ἔχει δὲ τὸ νῶτον ὀστρακόδερμον, ἀναδύνει δὲ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἐφ'ἑαυτὸν ἔχων τὸ ὄστρακον, ἵνα μὴ τὴν θάλατταν ἕλκῃ».

Θεόφρ. σελ. 149 Σνειδ. «ἐν δὲ τῷ Εὐφράτῃ τὴν κωδύαν φασὶ καὶ τὰ ἄνθη δύνειν» καὶ σελ. 288 «τῇ ὑστεραίᾳ πρὸ ἡλίου δύνοντος» καὶ σελ. 319 «μηδὲν πείσεσθαι πρὸ ἡλίου δύνοντος» καὶ σελ. 673 «ὅτι διαδύνων πλανᾷ τὰ ἄλλα καὶ ὑγραίνει» καὶ σελ. 732 «τὰ δ' ἐκκρίματα μάλιστα διαδύνει» καὶ σελ. 763 «ἔνια δὲ καὶ δύνοντος τοῦ ἡλίου πνεῖν οὐδὲν κωλύει» καὶ σελ. 779 «ὁ δ' Ὠρίων ἀνατέλλει μὲν ἐν ἀρχῇ ὀπώρας, δύνει δ' ἐν ἀρχῇ χειμῶνος» καὶ «χαλεπὸς δὲ λέγεται καὶ δύνων καὶ ἀνατέλλων εἶναι» καὶ σελ. 785 «σημαίνει τὸ ἐπιφοινῖσσον καὶ δύνοντος» καὶ «ἐὰν δύνῃ χειμῶνος ἢ ἔαρος» καὶ «ἐὰν ἀκτῖνες ἀθρόαι ἀνίσχωσιν ἀνιόντος ἢ δύνοντος» καὶ σελ. 798 «καὶ ἐὰν δύνων χειμῶνος ὠχρὸς ᾖ, εὐδίαν σημαίνει». Παρατηρητέον δ' ὅτι κεῖται παρὰ τῷ Θεοφράστῳ σελ. 782 «τὰ μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς ἄστροις δυομένοις καὶ ἀνατέλλουσιν ἐκ τῶν ἀστρονομικῶν δεῖ λαμβάνειν. Εἰσὶ δὲ δύσεις διτταί· οἵ τε γὰρ ἀφανισμοὶ δύσεις εἰσί· τοῦτο δ' ἐστίν, ὅταν ἅμα συνδύνῃ τῷ ἡλίῳ τὸ ἄστρον καὶ ὅταν ἀνατέλλοντος δύνῃ». Κακῶς εἶνε γεγραμμένον σελ. 673 «διὰ γὰρ τὴν δριμύτητα ταχὺ καὶ πάντῃ διαδύνεσθαι» ἀντὶ τοῦ διαδύεσθαι. Πρβ. σελ. 712 «ἡ δ' ὑγρότης καὶ θερμὴ καὶ ψυχρὰ οὖσα διαδύεται» καὶ σελ. 714 «ὅτι διαδύεται λεπτότερον ὂν πρὸς τὴν ἀρχὴν» καὶ σελ. 722 «διὰ τὸ πάντῃ διαδύεσθαι» καὶ σελ. 749 «εἴπερ ἐπικρατεῖ καὶ διαδύεται πανταχοῦ» καὶ σελ. 807 «βιάζεται διαδυόμενον πρὸς τὰς φλέβας»· ἔτι δὲ σελ. 719 «ἐγκαταδύεται γὰρ ὁ καπνὸς» καὶ «εἰσδύεται πόρρω» καὶ σελ. 726 «τῷ παρεισδύεσθαι μάλιστα εἰς τὴν ἀρχὴν» καὶ σελ. 730 «τῇ πυκνότητι καταδυόμενος» καὶ σελ. 731 «ὅπως εἰσδυόμενον διαχέῃ» καὶ σελ. 794 «εἰσιὼν καὶ εἰσδυόμενος εἰς ὀπὰς» καὶ σελ. 830 «διὰ τὴν ἀναξηρασίαν καταδύονται». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ἐν τῷ προμνημονευθέντι χωρίῳ τοῦ Θεοφράστου πρὸς τῇ ἡμαρτημένῃ γραφῇ

διαδύνεσθαι φέρεται καὶ ἡ ὑγιῶς ἔχουσα διαδύεσθαι, ὡς ἐδήλωσεν ὁ Σνειδῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεοφράσττυ Τόμ. Ε΄. σελ. 143. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶνε ὅτι ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ κατὰ μὲν τὴν Σνειδήρειον ἔκδοσιν σελ. 476 «ἄμφω γὰρ διαδύονται μᾶλλον», κατὰ δὲ τὴν Οὐϊμήρειον Τόμ. Β΄, σελ. 117 «ἄμφω γὰρ διαδύνεται μᾶλλον», ὅπερ βάρβαρον καὶ ἀπόβλητον.

Πολύβ. σελ. 468,5 Οὔλσχ. «αὐτοὶ δ' ὑφ' αὐτῶν βαπτιζόμενοι καὶ καταδύνοντες ἐν τοῖς τέλμασιν ἄχρηστοι μὲν ἦσαν ἅπαντες κτέ.»

Φιλόδημ. περὶ Ὀργ. σελ 144 Κομπ. «εἴ γε καὶ συγκαταδύνειν προαιρεῖται». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1878, σελ. 385. «Vides συγκαταδύνειν idem esse qnod συναπολέσθαι, *una perire*. Saepe enim δύνειν (δύεσθαι) et καταδύνειν de morientibus dicitur, ut *occidere* Latine. Lepide Timon de sene amatore dixit :

ἡνίκ' ἐχρῆν δύνειν νῦν ἄρχεται ἡδύνεσθαι».

Διονύσ. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. Τόμ. Δ΄, σελ. 205 Κισλ. «ὑποδύνοντες ὑπὸ τοὺς βραχίονας καὶ τοὺς θυρεούς».

Παλαίφατ. περὶ Ἀπίστ. I (Μυθογρ. Οὐεστερμ. σελ. 279,14) «ἔλεγον οὖν οἱ ἄνθρωποι ὅτι Λυγκεὺς καὶ τὰ ὑπὸ γῆν ὁρᾷ καὶ καταδύνων ἀργύριον ἀναφέρειν». Τὸ χωρίον τοῦ Παλαιφάτου μνημονεύεται καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 336,50 Διδ. Εἰκάζει δ' ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου σελ. 175 ὑπὸ γῆΣ, ὅπερ ἥκιστα ἡμῖν ἀναγκαῖον φαίνεται».

Ἐπίκτ. Ἀποσπ. ΛϚ΄ (Τόμ. Γ΄, σελ 78 Schw.) «ἔπειτα προκαλεῖται τοὺς μὲν ἡ δρόσος καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἐκδύνουσι».

Πλούτ. Κοριολ. ΚϚ΄ «πρὸ ἡλίου δύνοντος» καὶ Ἠθικ. σελ. 599, Β΄ «καθάπερ ἀκόλυμβοι πνιγομένοις ἐπιχειροῦντες βοηθεῖν περιπλεκόμενοι καὶ συγκαταδύνοντες». Πρβ. καὶ Ψευδοπλούτ. Ἠθικ. σελ. 203, Ε΄ «ὅτι καὶ τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες ἢ δύνοντα προσκυνοῦσιν».

Διόδ. Σικελ. Γ΄, λε΄, 3 «καὶ ὑποδῦνον ὑπὸ τὴν κοιλίαν ἀναρρήττει τῷ κέρατι καθάπερ ξίφει τὴν σάρκα».

Στράβ. σελ. 880,25 Μειν. «ὥστε καὶ μέχρι τοῦ στομίου πλησιάζειν καὶ ἐγκύπτειν ,καὶ καταδύνειν» καὶ σελ. 981,25 «λάθρᾳ κατα-

βαίνοντες ὑποδύνουσιν ἕκαστος τῇ γαστρὶ τοῦ οἰκείου ὀχήματος· ὁρμώμενος δ' ἐνθένδε ὑποδύνει τῷ ἀγρίῳ καὶ σύμποδα ποιεῖ» καὶ σελ. 1081,16 «ὑποδῦνον τῇ προτομῇ καὶ ἀνακεῖρον τὴν γαστέρα» καὶ σελ. 1115,18 «ἐνδύνοντες εἰς τὸ πύκνωμα τῶν κυάμων».

Αἰλιαν περὶ Ζῴ. ΙΑ', 22 «διυπνίζεται κρουσθεὶς πρὸς τὸ δάπεδον, εἶτα ἀναδύνει» καὶ Ποικίλ. Ἱστορ. Δ', 22 «οἱ πάλαι Ἀθηναῖοι ἁλουργῆ μὲν ἠμπείχοντο ἱμάτια, ποικίλους δὲ ἐνέδυνον χιτῶνας». Πρβ. Ἡρακλείδ. Ποντ. παρ' Ἀθην. σελ. 512, Β' «ἁλουργῆ μὲν γὰρ ἠμπίσχοντο ἱμάτια, ποικίλους δ' ὑπέδυνον χιτῶνας». Περὶ τοῦ φερομένου παρὰ τῷ Αἰλιανῷ περὶ Ζῴ. Ϛ', 5 «οἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβαλόντες ἐσδύνονται παρελθόντες ἐς τὰς λόχμας» ποιεῖται ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 437 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Barbarum est εἰσδύΝονται. Ionicum est εἰσδύνουσι, Atticum εἰσδύονται, quod reponendum». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι εἶνε γεγραμμένον εἰσδύονται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους τῶν Ἀριστοτ. περὶ Ζῴ. Ἐπιτ. Β', 493 (Συμπληρ. Ἀριστ. Τόμ. Α', α', σελ. 128,6) «τὰ κέρατα ἀποβαλόντες ἔλαφοι εἰσδύονται λόχμας».

Ἀππιαν. σελ.138,10 Μενδ.«οὔτ' ἐπιπλέοντας οὔτε ὑποδύνοντας εἴων λαθεῖν» καὶ σελ. 942,13 «κατέδυνον γὰρ οἱ μὲν ἐς φρέατα, οἱ δὲ ἐς τὰς ὑπονόμους τάφρους ἐπὶ τὰ ἀκάθαρτα» καὶ σελ. 1002,1 «δύνοντος ἄρτι τοῦ θεοῦ». Πρβ. σελ. 9,13 «καὶ ὅρος ἐστὶν αὐτοῖς ὁ ὠκεανὸς ἀρχομένου τε καὶ δυομένου τοῦ θεοῦ» ἔτι δὲ σελ. 300, 13 «ἤδη δὲ τοῦ θεοῦ περὶ δείλην ἑσπέραν ὄντος» καὶ σελ. 1007,12 «κλίνοντος ἐς δείλην ἑσπέραν ἤδη τοῦ θεοῦ».

Ἀρτεμίδ. Ὀνειρ. σελ. 134, 15 Ἑρχ. «πρὸς λόγον δὲ τῶν εἰρημένων καὶ τὸν ἀπὸ μεσημβρίας ἢ ἄρκτου ἀνατέλλοντα ἢ εἰς μεσημβρίαν ἢ ἄρκτον δύνοντα κρίνειν χρή» καὶ σελ. 261, 19.

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 234, 1 Δινδ. «πρὸ ἡλίου δύνοντος».

Ἰώσηπ. Τόμ. Β', σελ. 266, 1 Νισ. «ἄχρι δύνοντος ἡλίου». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Τόμ. Γ', σελ. 111, 21 ἐξέδωκε μὲν ὁ Νίσιος «τὰ μέντοι στόμια τῶν σπηλαίων ὥστε ἕνα δι' αὐτῶν εἰσδῦναι καὶ μὴ πλείους βραχύτερα ἤνοιξεν», ἐσημειώσατο δὲ «εἰσδῦναι: εἰσιέναι FVL εἰσδύνειν WE». Ἡμεῖς ἄνευ τινὸς ἐνδοιασμοῦ προκρίνομεν τὸν ἐνεστῶτα εἰσδύνειν τοῦ ἀορίστου εἰσδῦναι. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἰουδ. Πολ. βιβλ. Α', 24 κατὰ μὲν τὴν ἔκδοσιν τοῦ

Δινδορφίου (Τόμ. Β', σελ. 58, 10) καὶ τὴν τοῦ Βεκκήρου (Τόμ. Ε', σελ. 90, 4) φέρεται «πλείους δὲ τῶν φίλων παρεδύνοντο κατάσκοποι», κατὰ δὲ τὴν τοῦ Νισίου (Τόμ. ς', σελ. 107, 2) καὶ τὴν τοῦ Ναβήρου (Τόμ. Ε', σελ. 97, 15) «πλείους δὲ τῶν φίλων παρεδύοντο κατάσκοποι».

Ἥρων Ἀλεξ. Τόμ. Α', σελ. 6, 22 (1899) «διόπερ μὴ προκατεισδύνοντα ἐντὸς καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων σωμάτων οὐδὲ δέχεται θερμότητα» καὶ σελ. 342, 13 «ἵνα μή τε οἱ τροχοὶ αὐτοῦ καταδύνωσι πιεζόμενοι μήτε ἐμποδίζωνται ὑπὸ τραχύτητός τινος».

Ἀθήν. σελ. 19, Δ' «ἐποίησε δ' οὗτος (ὁ Ματρέας δηλονότι) καὶ παρὰ τὰς Ἀριστοτέλους ἀπορίας καὶ ἀνεγίνωσκε δημοσίᾳ διὰ τί ὁ ἥλιος δύνει μὲν κολυμβᾷ δ' οὔ» καὶ σελ. 93, ς' «τοῦ δὲ χειμῶνος εἰς τὰς ἐμβυθίους θαλάμας δύνειν εἰώθασιν αἱ πῖναι» καὶ σελ. 148, Δ' «ἀλλὰ καὶ τὴν Διονυσιακὴν πᾶσαν ἐνδύνων στολὴν προήει καὶ οὕτως ἐσκευασμένος ἐδίκαζεν» καὶ σελ. 191, ς' «καὶ νῦν δὴ νόμος ἐκ θυσιῶν τινων πρὸ ἡλίου δύνοντος ἀπιέναι». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν σελ. 214, Δ' ἀντὶ τοῦ «ἐκήρυσσέ τε δύνοντος τοῦ ἡλίου πάντας οἰκουρεῖν καὶ μετὰ λυχνοφόρου μηδένα φοιτᾶν» ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου δύντος, ὃ ἐγένετο ἀποδεκτὸν τῷ τε Μεινεκίῳ καὶ τῷ Καιβελίῳ.

Δί. Κάσσ. Τόμ. Δ', σελ. 48 Δινδ. καὶ τὸ προσωπεῖον ὑποδύνων ἀπέβαλλε τὸ τῆς ἡγεμονίας ἀξίωμα» καὶ σελ. 209 «ἐνέδυνε δέ, πρὶν μὲν ἐς τὸ θέατρον ἐσιέναι, χιτῶνα χειριδωτὸν κτέ.» καὶ σελ. 305 «ὥστε καὶ τοὺς χειριδωτοὺς χιτῶνας ἐς θώρακος τρόπον τινὰ εἶδος πεποιημένους ἐνδύνειν» καὶ σελ. 306 «καὶ αὐτός τε συνεχέστατα αὐτὴν ἐνέδυνεν».

Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 254, 27 «εἰς βάθος δ' οὐκ ἐνδύνει.

Ψευδαρρ. Περίπλ. Ἐρυθρ. Θαλ. ΛΒ' (Γεωργ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Α', σελ. 282, 5 Μυλλ.) «ἐπὶ βάθος ἐνδύνων εἰς τὴν ἤπειρον» καὶ ΜΒ' (σελ. 290, 15) «εἰς αὐτὸν ἐνδύνων τὸν βορέαν».

Ὀρειβάσ. Τόμ. Α', σελ. 133 Δαρ. (ἐκ τῶν Ξενοκρ. περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρ. τροφ.) «ὁ δὲ ποτάμιος καταψύχροις ὕδασιν ὑποδύνων ἐκ τῆς θαλάττης εὔστομος».

Πάππ. Ἀλεξ. σελ. 428, 10 Οὔλσχ. «μήτε ἀνατέλλειν μήτε δύνειν» καὶ 15 «πάντα τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας σημεῖα

καὶ δύνει καὶ ἀνατέλλει» καὶ σελ. 522, 4 «οὔτε γὰρ ἀνατέλλει τι ἐκεῖ οὔτε δύνει» καὶ 7 «τὰ ἅμα ἀνατέλλοντα σημεῖα ἅμα καὶ δύνει, καὶ τὰ ἅμα δύνοντα ἅμα καὶ ἀνατέλλει» καὶ 12 «τὰ ἅμα ἀνατέλλοντα ἅμα καὶ δύνει». Πρβ. καὶ σελ. 532, 8 καὶ 21 καὶ σελ. 534, 11 καὶ 24 καὶ 30 καὶ σελ. 536, 2 καὶ 10 καὶ 22 καὶ 33 καὶ σελ. 538, 2 καὶ σελ. 546, 7 καὶ σελ. 548, 12 καὶ σελ. 600, 1 καὶ 11 καὶ σελ. 602, 13 καὶ 16 καὶ σελ. 604, 1 καὶ 4 καὶ 5 καὶ 20 καὶ 23 καὶ σελ. 612, 10 καὶ σελ. 626, 12 καὶ 14 καὶ σελ. 628, 2 καὶ 10 καὶ σελ. 630, 12 καὶ 13 καὶ 16 καὶ σελ. 632, 9. Ἔτι δὲ σελ. 628, 9 «προδύνει κατὰ τὸ Β'» καὶ σελ. 632, 11 «προδυνούσης τῆς ΚΣ».

Πρόκλ. Διάδ. εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 79 Σνειδ. «ἵνα μὴ νοεραὶ μόνον ὦσι καὶ ἐφάπτωνται τῶν νοητῶν καὶ ἀναδύνωσι τῶν σωμάτων» καὶ σελ. 102, 10 «ὃ γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ δύνουσα κατὰ τῶν σωμάτων κτέ» καὶ σελ. 134 «τὴν μὲν σειομένην καὶ δύνουσαν κατὰ γῆς» καὶ σελ. 357 «διὰ πάντων διαδῦνον τῶν ἄλλων στοιχείων». Πρβ. καὶ σελ. 383 καὶ σελ. 398 καὶ σελ. 433 καὶ σελ. 640 καὶ σελ. 641 καὶ σελ. 671 καὶ σελ. 726 καὶ σελ. 809 καὶ σελ. 827 καὶ σελ. 831 καὶ σελ. 843. Ὁ αὐτὸς εἰς Παρμεν. τοῦ Πλάτ. Τόμ. Ε', σελ. 54 Κουζ. «τῷ δύνειν κατὰ τῶν σωμάτων» καὶ σελ. 81 «οὗτοι γὰρ οἱ λόγοι δύνουσί πως ὡς σφραγῖδες κατ' αὐτῶν» καὶ σελ. 124, 3 «δύνουσαι καὶ αὐταὶ κατὰ τῶν σωμάτων» καὶ «ἐοικότος τῇ σφραγῖδι τῇ δυνούσῃ κατὰ τοῦ κηροῦ» καὶ σελ. 130 «κατὰ δὲ τὸν δακτύλιον αὐτὸν τὸν δύνοντα κατὰ τῶν ὄντων» καὶ Τόμ. ϛ' σελ. 120, 9 «δύνουσι γὰρ κατὰ τῶν σωμάτων».

Ἀριστοφ. τῶν Ἀριστοτ. περὶ Ζῴ. Ἐπιτομ. Συμπληρ. Ἀριστοτ. Β' 402 (Τόμ. Α', α', σελ. 114, 26) «δι' ὧν πολλάκις εἰσδύνουσα μωρίαν τοῖς κυσὶ παρέχει τὴν πλάνην».

Σιμπλίκ. Ὑπομνήμ. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Θ', σελ. 334, 14 «ὡς τὸ ἀνατέλλειν καὶ δύνειν τὸν ἥλιον» καὶ σελ. 633, 15 «κατὰ τὸ ἀνατέλλειν ἢ δύνειν» καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 147, 17 «ὡς καὶ τὸ ἐν ἤχοις ὀξὺ διεισδύνειν». Πρβ. καὶ Ἐξήγ. εἰς Ἐπικτ. Ἐγχειρ. σελ. 34, 12 Διδ. «καὶ πνῖγον τοὺς καταδύνοντας εἰς αὐτήν».

Ἀλέξ. Ἀφροδισ. Ὑπομν. εἰς τὰ μετὰ τὰ φυσ. Ἀριστ. σελ. 666.

11 Βον. «τὸν ἥλιον δύνειν καὶ πάλιν ἀνατέλλειν» καὶ 12 «τὸν ἥλιον ἀνατέλλειν καὶ δύνειν».

Σοφον. Ὑπομνήμ. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΓ', α', σελ. 79, 31 «ἔνθεν ἀνατέλλων ἢ δύνων ὁ ἥλιος ἀνεμποδίστως ὁρᾶται» καὶ σελ. 80, 14 «ὅταν μὴ παντελῶς διαδῦνον τὸ φῶς ἔχωσι».

Πορφύρ. περὶ Ἀποχ. Ἐμψ. Γ', 11 (σελ. 201, 9 Ναυκ) «διὰ τὸ μὴ εἰσδύνειν αὐτῶν εἰς τὸν λογισμὸν δύνασθαι» καὶ Ὁμηρ. Ζητ. εἰς Ἰλ. σελ. 151, 15 Σραδ. «καταδύνοντος ἡλίου» καὶ σελ. 152, 8 «ἡλίου καταδύνοντος» καὶ σελ. 224, 18 «ἀναγκάζειν αὐτὸν δύνειν» καὶ σελ. 226, 2 «τὰ ἐν τῷ ἀρκτικῷ μὴ δύνειν».

Ἡλιόδ. Αἰθιοπ. Α', κζ' «ἀλλ' αὐτός γ' ἔνδυνε καὶ τοὺς ἄλλους κέλευε». Τὴν γραφὴν ταύτην ἀποκατέστησεν ὁ Ἰρσχίγιος ἐξ ἀντιγράφων ἀντὶ τῆς πλημμελῶς ἐχούσης «ἀλλ' αὐτός γ' ἔνδυναι» Ἀναγνωστέον δ' ἴσως «αὐτός Τ' ἔνδυνε καὶ τοὺς ἄλλους κέλευε». Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡλιοδώρου Τόμ. Β', σελ. 47. Ἔτρεψα τὸν σόλοικον, Γε εἰς τὸν, Τε· δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν Ὁμήρου (Ἰλιάδ. Β, 191), ἀλλ' αὐτός τε κάθησο, καὶ ἄλλους ἵδρυε λαούς, καὶ (Ἰλ. Ο, 471), μάρναό τε Τρώεσσι, καὶ ἄλλους ὄρνυθι λαούς· ἃ προφανῶς ἐνταῦθα παρῳδεῖ Ἡλιόδωρος.

Θεμίστ. Λόγ. σελ. 219,21 Δινδ. «μετένδυνε οὖν ἤδη — τὴν λευκὴν ἐσθῆτα ἐπὶ λευκῇ βασιλείᾳ καὶ λευκαῖς ἡμέραις». Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ καὶ τὸ ἐνδύνεται σελ. 311,32 «μόνον γὰρ δὴ τοῦτο φαρμάκων ἐρρωμενέστερόν τε ἅπτεταί τε καὶ ἐνδύνεται»· ἀποφαίνεται δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862, σελ. 423 «post pauca pro barbaro ἐνδύνεται emenda ἐνδύεται».

Ἀντίγ. Καρύστ. 171 (Παραδοξογρ. Οὐεστερμ. σελ. 101,6) «καὶ εἰς ὕδωρ ἐμβληθείσας οὔτε καταδύνειν οὔτε κατατήκεσθαι».

Πτολεμ. Γεωγραφ. Ὑφηγ. Τόμ. Α', σελ. 17,12 Διδ. «πάντα τὰ ἄστρα δύνει καὶ ἀνατέλλει» καὶ σελ. 18,13 «ἀστέρας πάντας ἀνατέλλειν ἢ δύνειν».

Παρθέν. περὶ Ἐρωτ. Παθ. Ι (Ἐρωτ. Συγγρ. Τόμ. Α. σελ. 15 Ἑρχ) «κρύφα τῶν θεραπαινίδων εἰς τὴν ὕλην καταδύνει».

Στοβ. Ἐκλογ. Τόμ. Α', σελ. 110,6 Μειν. «ἃς ὁρᾷς μήτε δυνούσας μήτε ἀνατελλούσας» καὶ σελ. 131,19 «μηδαμοῦ μὲν δυνούσης μηδὲ ἀνατελλούσης» καὶ σελ. 132,14 «μήτε ἀνατελ-

λόντων μήτε δυνόντων» καὶ σελ. 160,16 «οἱ δὲ καὶ ἐπικαταδύνοντες τῷ ἡλίῳ» καὶ σελ. 278,14 «ἡ δὲ κατ' ἀνάγκην εἰσδύνειν ποιεῖ αὐτὴν αὐτοκίνητον εἰς τὸ ὀργανικὸν σῶμα» καὶ Τόμ. Β', σελ. 50,1 «ὀδύνην δὲ λύπην εἰσδύνουσαν καὶ καθικνουμένην». Πρβ. καὶ Τόμ. Α', σελ. 350,30 καὶ Τόμ. Β', σελ. ρμη'.

Παλ. Διαθ. Παροιμ. ΙΑ', 8 (Τόμ. Β', σελ. 212 Διδ.) «δίκαιος ἐκ θήρας ἐκδύνει».

Καιν. Διαθ. 'Επιστ. Β' πρὸς Τιμόθ. γ', 6 (σελ. 632 Κοβ) «ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας».

'Ωριγέν. Τόμ. Γ', σελ. 186 «εἴ τινι ἔδυνεν ὁ ἥλιος» καὶ Τόμ. ΙΓ', σελ. 96 «οἱ ἡμέτεροι ὀφθαλμοὶ εἰς διεξόδους ὑδάτων καταδύνουσι τὰ τοῦ βίου πράγματα ἄστατα». Πρβ. καὶ Φιλοσοφ. σελ. 122 Γρ. «πάντων γὰρ δυνόντων τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν ἀστέρων μόνος οὗτος ὁ πόλος οὐδέποτε δύνει».

Θεοδώρητ. Τόμ. Β', σελ. 1053 «εἰς δὲ τὸ βάθος καταδύνειν». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ πλημμελὴς καταδύειν.

'Επιφάν. Τόμ. Γ', σελ. 532,11 Δινδ. «προφάσει γὰρ δικαίου ἀεὶ ὑπεισδύνων τὴν διάνοιαν ὁ διάβολος κτέ».

Σωζομεν. 'Εκκλησ. 'Ιστορ. σελ. 122 Οὔσσ. «εἰς τὸν παρακείμεμενον ποταμὸν ἔδυνεν».

Θέων Σμυρν. σελ. 121,26 Τευβν. «ἀνατέλλοντα καὶ δύνοντα» καὶ σελ. 130,9 «ἀνατέλλων τε καὶ δύνων» καὶ σελ. 136,16 «ἑῷα κρύπτεται καὶ δύνει» καὶ σελ. 137,12 «ἡλίου δύνοντος «καὶ 20 «ἐπειδάν, ἡλίου ἀνατέλλοντος, τὸ κατὰ διάμετρον ἄστρον ἀντικαταδύνῃ» καὶ σελ. 154,9 «οὔτ' ἀνατέλλων οὔτε δύνων» καὶ σελ. 159,8 «οὔτε δύνων οὔτε ἀνατέλλων φανήσεται». Πρβ. καὶ Θησ Στεφ. λ. ἐπιδύνω.

'Ιω. Λυδ. σελ. 103,15 Τευβν. «τῆς πρὸς δύνοντα ἥλιον Εὐρώπης» καὶ σελ. 111,14 «ἕως δύνοντος ἡλίου». Πρβ. καὶ Ψευδογέμ. σελ. 176,4 «ἑῷος δύνει» καὶ 13 «ἀετὸς ἑῷος δύνει» καὶ 14 καὶ 21 καὶ 23 καὶ σελ. 178,3 καὶ 20 καὶ σελ. 179,3 καὶ σελ. 180,22 καὶ σελ. 181,4 καὶ 7 κτλ. Βάρβαρον εἶνε τὸ ἐν σελ 180, 18 ἁπαντῶν «ἐν δὲ τῇ κζ' Εὐκτήμονι ὑάδες δύνονται». Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ Φάσ. 'Απλαν. 'Αστέρ. σελ. 191,13 «συνανατέλλει καὶ συγκαταδύνει» καὶ σελ. 194,19 «ἅμα τῷ

ἡλίῳ δύνοντι» καὶ 19 «ὅταν ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνατέλλοντι ὁ ἀστὴρ δύνῃ» καὶ 27 «ὅταν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ὁ ἀστὴρ δύνων φαίνηται» κτλ. Πρβ. καὶ σελ. 264 καὶ σελ. 273.

Γεωπον. σελ. 14 Νικλ. «ἐὰν δὲ δίχα νέφους ὁ ἥλιος δύνῃ κτέ» καὶ σελ. 41 «ὀϊστὸς δύνει» καὶ σελ. 42 «πλειάδες ἅμα ἡλίου ἀνατολῇ δύνουσι» καὶ «πλειάδες ἑῷαι δύνουσι» καὶ «κύων ἑῷος δύνει» καὶ σελ. 63 «δυνούσης τῆς λύρας» καὶ «ἄρχεται δὲ δύνειν ἡ λύρα» καὶ σελ. 64 «τελείως δὲ δύνει τῇ πρώτῃ νόννων (γρ. νοννῶν) Φεβρουαρίων» καὶ σελ. 77 «δύνοντος ἡλίου» καὶ σελ. 112 καὶ σελ. 250 «δύνοντος τοῦ ἡλίου» καὶ σελ. 676 «ἡλίου δύνοντος» καὶ σελ 759 «ὁ ἀὴρ εἰσδύνων οὐκ ἐᾷ τὴν σύμφυσιν» καὶ σελ. 969 «ἔνθα πλησθεῖσαι ψύλλαι καταδύνουσιν».

Μῦθ. Αἰσώπ. 291 (σελ. 142 Ἀλμ). «οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ῥᾳδίως εἰσέδυνον» καὶ 306 (σελ. 150) «καὶ ἡ μὲν αἴθυια ἀπ' ἐκείνου τὸ πλοῖον ζητοῦσα ἐπὶ τοῦ βυθοῦ δύνει, οἰομένη ποτὲ εὑρήσειν» Ὁ Ἄλμιος εἴκασε «κατὰ τοῦ βυθοῦ. Δύναταί μέν τις νὰ ὑπερμαχήσῃ τῆς παραδεδομένης γραφῆς, ἀλλ' εὐλογώτερον ἴσως εἶνε ν' ἀναγνωσθῇ «ἐπὶ τὸν βυθὸν δύνει».

Ὡραπόλλ. σελ. 13 Λεεμ. «δύνειν μέλλοντος τοῦ ἡλίου».

Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 161 Βαλ. «αἱ ἀλώπεκες πάλιν τῶν φωλεῶν ὑπεκδύνουσαι» καὶ σελ. 246 «τινὲς δὲ τὸν ὅμοιον τρόπον ἐπιχειρήσασαι παρεισδύνειν» καὶ Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Β', σελ. 150 Ἀριστ. «ταῦτα γὰρ ἐν τῇ ψυχῇ διεισδύνοντα κτέ.»

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1111,44 «ἀντεισδύνει εἰς τοὺς πόρους» καὶ σελ. 1271,36 «ὅταν μὲν γάρ, φασίν, ἡλίῳ προηγουμένῳ καὶ δύνοντι ἐπικαταδύνῃ, ἕσπερος λέγεται» καὶ σελ. 1653,50 «δύνοντος καὶ αὐτοῦ ἡλίου δίκην» καὶ σελ. 1705,39 «ἀναδύνων γὰρ κάτωθεν Ἥλιος» καὶ σελ. 1716 47 «παρὰ τὸ εἰς χάος ῥᾷον ὑποδύνειν» καὶ σελ. 1787, 22 «ὅτι δὲ τὸ τρέπεσθαι καὶ ἐπὶ τοῦ δύνειν κεῖται δηλοῖ κτέ» καὶ σελ. 1835,59 «εἰ καὶ ἄλλως ἐκ τοῦ δύω κατὰ πλεονασμὸν γίνεται δύνη καὶ ὀδύνη ἡ κατὰ βάθος δύνουσα» καὶ Παρεκβ. εἰς Διονύσ. Περιηγ. σελ. 252,30 Διδ. «εἶτα συγκαταδῦνον ποιεῖ τὴν ἄμπωτιν».

Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 675, 51 (Εὐδοκ. Ἰων. σελ. 565, 23 Φλαχ.) «δύνουσαι μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ δηλοῦσιν».

Σουίδ. σελ. 420 λ. ἐρίπναι, «δι' ὧν αἱ μεγάλαι πνοαὶ ἐκδύνουσιν».

Ἡσύχ. «Δύσκεν: ἔδυνεν, ὑπεισήρχετο».

Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 596,1 Βόνν. «εἴπερ κατὰ τοὺς Διοσκόρους συνέθεντο δύνειν τε καὶ φαίνειν ἑτερημέρως τῷ τῆς βασιλείας στερεώματι».

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Γ', σελ. 517, 22 «ὅθεν ζέφυρός τε ἀναρρήγνυται καὶ ὅποι δύνων πορεύεται ἥλιος».

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 231, 23 «ὁ δὲ ὑπὸ δέους εἰς τὴν θάλασσαν καταδύνει» καὶ Τόμ. Β', σελ. 170, 11 «ἢ ἐπεὶ ἀνατελλουσῶν αὐτῶν καὶ δυνουσῶν ὕει ὁ Ζεύς».

Σχολ. Αἰσχύλ. σελ. 443, 7 Δινδ. «ὅταν γὰρ δύνῃ ὁ ἥλιος, ἐκλείπει» καὶ σελ. 454,1 «ὁπηνίκα δύνῃ ὁ ἥλιος».

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α', σελ. 366,10 Schw. «τὰ δὲ ὄπισθεν μετὰ τῶν δυνόντων ἄστρων μύοντα» καὶ Τόμ. Β', σελ. 29,10 «ἔτι δὲ καὶ ἐν κατεσκεπασμένοις οἴκοις μὴ εἰσδῦνον τὸ φῶς δεικνύει ὅτι οὐκ ἔστιν ἀσώματον».

Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 105,28 Διδ. «καὶ καταδύνουσιν ὑπὸ τῆς γῆς» καὶ σελ. 140,13 «οἱ γὰρ πῶλοι ὑποδύνουσι τὰς μητέρας καὶ θηλάζουσιν».

Σχολ. Ἀράτ. σελ. 68,31 Βεκκ. «ὅτι ἡ Κασσιέπεια ἐπανατέλλει τῷ Κηφεῖ καὶ ἐπικαταδύνει» καὶ σελ. 102,35 «οὐκ ἀμαυρὰ οὐδὲ ἄσημα ἄστρα συνανατέλλει αὐτῷ καὶ ἀντικαταδύνει» καὶ 39 «ἀντικαταδύνειν δέ φησι τὸν Ὀφιοῦχον ἀπὸ ποδῶν μέχρι ὤμων» καὶ σελ. 110,21 «ὥστε προανατέλλειν τε ἀεὶ τὸν Λαγωὸν καὶ προκαταδύνειν» καὶ σελ. 127,40 «καταδύνοντος αὐτοῦ» (Πρβ. καὶ *Philol. Untersuch*. 1892, σελ. 46 καὶ σελ. 54 καὶ σελ. 73 καὶ σελ. 92 καὶ σελ. 106 καὶ σελ. 109 καὶ σελ. 111 καὶ σελ. 113). Πολλάκις δ' ἐν τοῖς σχολίοις τούτοις ἀπαντᾷ τὸ ἁπλοῦν ῥῆμα δύνειν. Ἐν σελ. 102,33 φέρεται» μέλλων διεξέρχεσθαι τὸν περὶ ἀνατολῶν καὶ δύσεων λόγον καὶ συνανατελλόντων καὶ συγκαταδυόντων τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Καρκίνου ποιεῖται», ὃ μετατυπωτέον ἴσως εἰς τὸ συγκαταδυνόντων. Περὶ τοῦ ἐν σελ. 104,37 «ὀψὲ δύοντος» καὶ 40 «ὀψὲ δύοντι» θὰ ῥηθῶσι τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Φέρεται δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων «ὡς μέ-

χρι γονάτων καταδύνειν ἄνδρα» (Συλλογ. Ἐπιγρ. Ἑλλην. Τόμ. Γ', σελ. 512).

Τῆς μετοχῆς ἐκδύνων γίνεται μνεία ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους λέγοντος βιβλ. Ζ', 204 «ὑπτιάζων, κρύφασος, κάγχασος, τριχίας, ἐκδύνων». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Διαδύνειν : διαφυγεῖν». Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται τὸ φερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ «Καταδύνοντα: κρύπτοντα»· μετατυπωτέον δ' ἴσως τὸ κρύπτοντα εἰς τὸ κρυπτόμενον. Ἀνεγνώσθη δὲ παρὰ τῷ Σουίδᾳ πλημμελῶς καὶ «Ἥλωκεν: ἐκράτησε» ἀντὶ τοῦ ἐκρατήθη (Ἴδε Πιέρσωνα εἰς Μοῖρ. σελ. 178).

Ἐν τοῖς εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον Σχολίοις σελ. 362,28 Κειλ. κεῖται «Δύπτοντες κεφαλάς : ἀντὶ τοῦ δύνοντες τὰς κεφαλάς. Παρατατικὸν δὲ εἴρηκεν ἀντὶ συντελικοῦ δύψαντες, ἐπὶ τῷ δύπτειν ἐπὶ κεφαλὴν κατενεχθέντες. Δύπτειν δέ ἐστι τὸ δύνειν, ὡς παρὰ Καλλιμάχῳ· δύπται δ' ἐξ ἁλὸς ἐρχόμενοι· πρότερος δὲ Ἀντίμαχος ἠύτε τις καύηξ δύνῃ ἐς ἁλμυρὸν πέλαγος». Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ὁ Ἀντίμαχος ἐχρήσατο κινήματι οὐχὶ τοῦ ῥήματος δύνειν ἀλλὰ τοῦ δύπτειν· πολλαὶ δ' ἀναγνώσεις τῆς ῥήσεως τοῦ Ἀντιμάχου ἐγένοντο ὑπὸ τῶν κριτικῶν, ὡς μανθάνομεν ἐξ ὧν διέλαβον ὅ τε Σνειδεβῖνος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Λειψάνων τοῦ Ἰβύκου σελ. 69 καὶ ὁ Ὄθ. Σνειδῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 428.

Μνημονεύομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν *Nov. Lect.* σελ. 789 «Deinde notandum est pro δύομαι, ἐνδύομαι, ἐκδύομαι, εἰσδύομαι caeterisque compositis omnibus olim in *Ionia* usitatam fuisse formam δύνω. Perinde est *in Ionia* dicere δύεται ὁ ἥλιος et ὁ ἥλιος δύνει ; ἐνεδύετο χιτῶνα vel ἐξεδύετο apud Homerum est ἔνδυνε χιτῶνα et ἔκδυνε χιτῶνα, καταδύνω Ionice idem est atque καταδύομαι, ὑποδύνω atque ὑποδύομαι, et sic in caeteris compositis ad unum omnibus, cuius rei apud Homerum, Herodotum, Hippocratem et omnes, qui Ionica dialecto utuntur, affatim est exemplorum. Attica dialectus eas formas penitus ignorat, sed Tragici lubenter usurpant et sequiores inde ab Aristotele cum multis aliis Ionicis δύνω quoque et composita receperunt. Hinc nemo mirabitur factum esse, ut e vulgi συνηθείᾳ nonnumquam in Atticorum scripta irrepserit, sed δύνω

cum vitio ambulat et Attice scientes non fallet. Sic apud Demosthenem p. 197,7. quod in omnibus libris est πρὸ ἡλίου δύνοντος vitiosum est. Athenienses dicebant πρὸ ἡλίου δύντος, quod optimus S servavit solus. Quod legitur in Aeschinis Timarchea § 12. in lege: κλειέτωσαν δὲ πρὸ ἡλίου δύνοντος, commenticia illa lex est, ut omnia quae praeter ipsa Oratoris verba apud Aeschinem leguntur. Xenophon Ionum consuetudinem in hac quoque re sequitur ἅμα ἡλίῳ δύνοντι scribens in Anab. II. ii. 13, et ἤδη ἡλίου δύνοντος ibid. II ii. 3, et ἅμα τῷ ἡλίῳ δύνοντι Hellen. I vi. 21. Caeteros omnes videbis constanter δυομένου et δυομένῳ in ea re scribentes. Δύνω praeter praesentis formam et imperfecti ἔδυνον alia tempora non habet: δύσεσθαι enim et δῦναι dicebant. Faex Graeculorum ἔδυνα et δύνας coepit dicere et κατέδυνα, καταδύνας, quae et ipsa subinde insinuarunt sese in antiquorum libros. Etiam δύνομαι hic illic conspicitur et παρεδύνοντο et κατεδύνοντο, foeda barbaries. Graeculis etiam —διδύσκω, ἐκδιδύσκω, ἀποδιδύσκω, usitata sunt, veteribus inaudita. Etiam—δυνέω finxit librariorum natio, quod in uno loco Herodoti conspicitur in libris praeter unum omnibus. III. 98: ὡς θώρηκα ἐνδυνέουσι: optime Dindorfius ἐνδύνουσι reposuit».

Παρατιθέμεθα δὲ καὶ ἃ ὁ μέγας κριτικὸς ἔγραψεν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862 σελ. 18 «Timaeus multum indignante Polybio ridiculam fabulam receperat in historiam, (τὸν Ἀλφειὸν) δύντα κατὰ γῆς τετρακισχιλίους σταδίους καὶ ὑπὸ τὸ Σικελικὸν ἐνεχθέντα πέλαγος ἀναδύειν ἐν ταῖς Συρακούσαις pag. 35,32. Barbarum est ἀναδύειν. Graeci dicebant δύομαι, εἰσδύομαι, ἐκδύομαι ἀναδύομαι, διαδύομαι, καταδύομαι, ὑποδύομαι aliaque, et in—δύω exeunt pauca quaedam *transitiva* ἐνδύω, ἀποδύω, ἐκδύω de *vestimentis*, quibus quem *induimus* vel *exuimus*, et καταδύω de *navibus*, quas in proelio *deprimebant*. Ἀναδύω autem nihil est nisi vitiosa et barbara forma. Quid igitur faciemus? Inserta una litterula scribendum ἀναδύνειν. Iones enim δύνω dicebant pro δύομαι, ἐνδύνω pro ἐνδύομαι, ἐκδύνω pro ἐκδύομαι et sic ἀναδύνω pro ἀναδύομαι. Sequiores omnes et in his Polybius formas Ionicas et Atticas pro-

miscue usurpare coeperunt, et Polybius ἀναδύνειν dixit quemadmodum V. 47, dixerat: βαπτιζόμενοι καὶ καταδύνοντες ἐν τοῖς τέλμασιν ἄχρηστοι ἦσαν. Sic in Batrachomyom. vs. 89 legitur: πολλάκι μὲν κατέδυνεν ἐφ' ὕδατι, πολλάκι δ' αὖτε λακτίζων ἀνέδυνεν, ubi ἐφ' ὕδατι mendosum est, quemadmodum et supra vs. 61: σκιρτῆσαι κατὰ γῆν καὶ ἐφ' ὕδατι σῶμα καλύψαι utrobique repone ἐν ὕδατι. Ludicri carminis auctor dixit κατέδυνεν ἐν ὕδατι, ut Polybius καταδύνοντες ἐν τοῖς τέλμασιν».

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 358,26 κεῖται «ἡ χιτὼν ἀνάκωλος γυναικεῖος, ὃν ἔνδοθεν ἐπενδύονται». Πρβ. Εὐστάθιον Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 976,14 «φησὶ γοῦν Παυσανίας ὅτι ἔγκυκλον περιπόρφυρον ἱμάτιον καὶ χιτὼν γυναικεῖος, ὃν ἔνδοθεν ἐνδύονται γυναῖκες». Εὑρέθη δὲ καὶ γραφὴ ἐπενδύΝονται, ὡς διδασκόμεθα ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Εὔδηνος γεγραμμένων ἐν *Leipz. Stud.* 1885, σελ. 257.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἁρποκρατίωνος φέρεται σελ. 144,6 Δινδ. «Ζειρὰ ἤτοι Σειρά: ὥς τινες, ἦν ἔνδυμά τι ὃ ἐπενεδύοντο μετὰ τοὺς χιτῶνας ὥσπερ ἐφαπτίδας», ἐν δὲ τοῖς Βεκκήρου Ἑλλ. Ἀνεκδότοις σελ. 260,31 «Ζειρά: ζώνης εἶδος· ἢ ἔνδυμά τι, ὃ ἐπενεδύΝοντο μετὰ τοὺς χιτῶνας ὥσπερ ἐφεστρίδα, ὅπερ καὶ μᾶλλον». Πρβ. καὶ Σουίδ. σελ. 459 Βεκκ. «ὃ ἐπενεδύοντο μετὰ τοὺς χιτῶνας» (Ἴδε καὶ Σχαιφῆρον εἰς Γρηγόρ. Κορ. σελ. 51).

Ἐν τῷ περὶ Ἀρχαίης Ἰητρικῆς συγγράμματι τοῦ Ἱπποκράτους ἢ Ψευδιπποκράτους κεφ. ΚΖ' ἐξέδωκεν ὁ Ἑρμερίνσιος (Τόμ. Β', σελ. 27) «Νῦν δὲ οὐκ ἔλασσον ἁμάρτημα οὐδὲ ἧσσον λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον, ἢν ἐλάσσονα καὶ ἐνδεέστερα τῶν ἱκανῶν προσφέρηται· τὸ γὰρ τοῦ λιμοῦ μένος ἰσχυρῶς ἐνδύνεται ἐν τῇ φύσι τοῦ ἀνθρώπου καὶ γυιῶσαι καὶ ἀποκτεῖναι» καὶ ἐσημειώσατο «Vulgo τὸ γὰρ τοῦ λιμοῦ μέρος ἰσχυρῶς δύναται ἐν τῇ φ. κτλ. Sed ἰσχυρῶς δύναται ἐν τῇ φύσι γυιῶσαι nihili dictio est, tum vero μένος, non μέρος verum est». Σφόδρα ἡμεῖς ἀποδοκιμάζομεν τὴν γραφὴν ἐνδύνεται. Ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Α', σελ. 9,12 ἀναγινώσκεται «τὸ γὰρ τοῦ λιμοῦ μένος δύναται ἰσχυρῶς ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ γυιῶσαι καὶ ἀσθενέα ποιῆσαι καὶ ἀποκτεῖναι». Ὀρθῶς δ' ὁ Ἑρμερίνσιος ἐξήλειψε τὸ καὶ ἀσθενέα ποιῆσαι ὡς παρέγ-

γραπτον ὄν. Τὸ βάρβαρον ῥῆμα ἀπαντᾷ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἄρατον Σχολίοις σελ. 104,32 Βεκκ. «ἐμβραδύνει δὲ καὶ ἐγχρονίζει τῷ βουλυτῷ, ἤγουν τῇ δύσει, δῦνον πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς νυκτός, εἰς δύο αὐτῆς τεμνομένης, ὁπηνίκα, τοῦ ἡλίου δύνοντος, καὶ αὐτὸς δύνηται» καὶ σελ. 127,39 «ἐὰν δέ, φησίν, ὁ ἥλιος αὐτὸς δίχα νεφελῶν δύνηται, ἀνωτέρω δὲ αὐτοῦ νεφέλαι ὑπάρχωσιν ἐρυθραί, καταδύνοντος αὐτοῦ ἤδη καὶ δεδυκότος, εὐδίαν ἴσθι ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ γενησομένην» καὶ ἐν τοῖς εἰς Αἰσχύλον σελ. 395,28 Δινδ. «τὸ δὲ περιβάλλονται, εἰ μὲν ἐσθῆτα εἴποις, ἀντὶ τοῦ ἐνδύνονται λάβῃς, λέγων ὁπόσαι περιβάλλονται καὶ ἐνδύονται στρόφον καὶ ἐζωσμένην ἐσθῆτα» καὶ παρὰ Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης Τόμ. Α΄, σελ 818 «ὑπερορίζει τὸ κατὰ πλεονεξίαν πάθος διὰ τοῦ προσαποδύνεσθαι τῷ ἀφελομένῳ καὶ τὸ ὑπολειφθὲν προστάξαι» καὶ παρὰ τῷ Ψευδορφεῖ Ἀργον. 244 «τεύχεα δ' ἐκδύνοντο» καὶ παρὰ τῷ Καλλιμάχῳ Ἐπιγρ. ΚΒ΄ «ἠελίου δὲ δυνομένου Βασιλὼ κάτθανε παρθενική». Τὸ παρὰ τῷ Ψευδορφεῖ φερόμενον ἐκδύνοντο μετέβαλεν ὁ Ῥουγκένιος εἰς τὸ ἐξεδύοντο. Περὶ δὲ τοῦ παρὰ τῷ Καλλιμάχῳ δυνομένου ἔγραψεν ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1861, σελ. 411 «barbarum est δυνομένου pro δυομένου. Plane idem valent δύομαι et δύνω, quod Ionicum est, ut saepius ostendimus, pro δύομαι: sed δύνομαι est mera barbaries». Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὄθ. Σνειδήρου διειλημμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α΄, σελ. 418 «Δυνομένου nescio quo modo factum sit ut Meinekius v 2 scriberet, etsi Ep. XX extr. δυομένων contra Ernesti defenderet, et iure defenderet. nam Alexandrini poetae non videntur cum Homer. Od. I. 24 et Hesiod. Op. 384 participium δυσόμενος scribere aut δυνόμενος praeferre voluisse, sed in δυόμενος malebant primam syllabam producere. cf. Arat. 724, 853, 880. Callim. Epigr. XX, 6. Apollon. Rhod. I 925 et III 225. Crinagor. in Anthol. Pal. VII 633,4. Pancrat. ibid. VII 653, 2. Quint. Smyrn. VII 311. Orph. Lith. 503. Nonn. Dion. III 51. XVIII 158 XXIII 24 et 108. XXIV 171. XXV 400, ut dicebant etiam ἀνεδῦ́ετο Apoll. Rhod. I 1228, δῦ́εται Heliodor. in Meinek. Anal. Alex. p. 382, v. 9, δῦ́οιτο Opp. Hal. IV 608, δῦ́εται Nonn. Dion. VII 286 et alii alibi. cf.

Wellauer. ad Apoll. Rhod. III 225 et Wernick. ad Triphiod. p. 374». Ἴδε καὶ Ριζάχιον ἐν *Grammat. Stud. zu Apoll. Rhod.* σελ. 22.

Φανερώτατον ἐξ ὧν ἐγράψαμεν κατέστη ὅτι ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐγίνετο χρῆσις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ μέσου ῥήματος δύομαι, ἐνδύομαι, ἐκδύομαι, κτλ. καὶ τοῦ ἀμεταβάτου δύνω, ἐνδύνω, ἐκδύνω, κτλ., ὅλως δ' ἀλλότριον τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπάρχει τὸ ῥῆμα δύνομαι ἁπλοῦν τε καὶ σύνθετον· εἰκαιότατα δὲ πάντως εἶνε τὰ σκέμματα τοῦ Βερναρδάκη λέγοντος «Ὅτι δὲ τὸ *δυνώμεθα* εἶνε κατὰ τύπον μόνον διάφορον τοῦ *δυώμεθα* ἀναντίρρητον· οὐδαμῶς ἀπίθανον ἄρα, ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε *δυνώμεθα*. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐσώθησαν καὶ ἐπαρκῆ παρὰ τοῖς τραγικοῖς τοῦ συμφωνολήκτου ῥήματος μαρτύρια, ἀναγκαζόμεθα χάριν τῶν καθ' ἡμᾶς τυχαίων τούτων περιστατικῶν, ἅτινα συναποτελοῦσι παρὰ τοῖς ἐμπειρικοῖς τὸν γνώμονα τοῦ δῆθεν ἀκριβοῦς ἀττικισμοῦ, **ν' ἀντικαταστήσωμεν διὰ τοῦ δυώμεθα τὸ δυνώμεθα**». Διὰ τί ὁ Βερναρδάκης εὑρίσκει οὐχὶ ἀπίθανον ὅτι ἔγραψεν ὁ Εὐριπίδης δυνώμεθα; Διότι τὸ ῥῆμα τοῦτο κατὰ τύπον μόνον εἶνε διάφορον τοῦ δυώμεθα· τὸ ὅτι δὲ δὲν ἐσώθησαν παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἐπαρκῆ τοῦ συμφωνολήκτου ῥήματος μαρτύρια, τοῦτο ὑπολαμβάνει ὁ Βερναρδάκης τυχαῖον περιστατικόν. Δύναται δέ τις ὁμοδοξῶν τῷ θαυμασίῳ γραμματικῷ νὰ συνηγορῇ παντὶ νόθῳ ῥήματι κατὰ τύπον μόνον ἑτέρου γνησίου διαφέροντι ἥκιστα πρὸ ὀφθαλμῶν λαμβάνων τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν αὐτοῦ παρὰ τοῖς παλαιοῖς μαρτυρίων, ὡς οὐδὲν ἄλλο οὖσαν ἢ τυχαῖον περιστατικόν. Νομίζομεν δ' ὅτι πεπεισμένος ὁπωσδήποτε ὁ Βερναρδάκης ὅτι τοῦ χρηστοῦ κόμματος εἶνε τὸ ῥῆμα δυνώμεθα (ἀντὶ τοῦ δυώμεθα) ὤφειλε νὰ τηρήσῃ αὐτὸ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Εὐριπίδου μηδαμῶς προσέχων τοῖς δόγμασι τῆς μεθόδου ἐκείνης, ἧς σφόδρα καταφρονεῖ, ἀποκαλῶν αὐτὴν χλευαστικῶς ἄλλοτε μὲν ἐμπειρικήν, ἄλλοτε δ' ἀπογραφικήν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἣν αὐτὸς πρεσβεύει φιλοσοφικὴν ἢ ἐπιστημονικὴν ἢ θεωρητικήν.

Καινὰς ἑκάστοτε γνώμας περὶ τῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰσηγεῖται ὁ θαυμάσιος ἀνὴρ καὶ ἄντικρυς πολλάκις ἐναντιοῦται ἀληθεστάτοις διδάγμασιν οὐδεμίαν οὐδαμῶς ἀμφισβήτησιν ἢ διολκὴν ἐπιδεχομένοις·

Γνωστότατον παντὶ μαθόντι γράμματα ὑπάρχει ὅτι λέγεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἐπ' ἐνεστῶτος μὲν ὠνοίμην, ὤνοῖο, κτλ., ἐπ' ἀορίστου δὲ πριαίμην, πρίαιο, κτλ. Πρῶτος δὲ καὶ μόνος ὁ Βερναρδάκης ἀπεφήνατο ὅτι ἡ εὐκτικὴ πρίαιντο ἡ κειμένη ἐν ῥήσει τινὶ τοῦ Δημοσθένους εἶνε χρόνου οὐχὶ ἀορίστου ἀλλ' ἐνεστῶτος.

Περὶ τοῦ ῥήματος φθίω - φθίομαι καὶ φθίνω θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Ἐν τέλει παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Μαδβιγίου γεγραμμένα ἐν *Adversar. Crit.* Τόμ. Γ', σελ. 24 «Herodot. Α', 195 : ἐσθῆτι δὲ τοιῇδε χρέονται, κιθῶνι ποδηνεκέϊ λινέῳ, καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύνει καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος. Perverse copulantur ἐπενδύνει καὶ — περιβαλλόμενος (nam si χλανίδιον et κιθῶνα coniungi dicas, ineptissime abundat περιβαλλόμενος). Prava particula sublata restituetur simul rectior verbi forma : ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύνεται, χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος». Δεινῶς ὁ Μαδβίγιος σφάλλεται νομίζων ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ῥηθῇ ὑπὸ παλαιοῦ Ἕλληνος ἐπενδύνομαι ἀντὶ τοῦ ἐπενδύνω ἢ ἐπενδύομαι Ἦτο μὲν ἀγχίνους καὶ εὔστοχος κριτικὸς ὁ Μαδβίγιος ἀλλ' οὐχὶ ἱκανῶς τετριμμένος περὶ τὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς παρετηρήθη καὶ ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλως αὐτὸν τιμῶντος, τοῦ ἀοιδίμου Κοβήτου, ὅστις ἔγραψεν ἐν *Var. Lect.* σελ. 403 ἐκδ. β'. «deficit eum (Madvigium) Grammaticorum interior notitia, et quia Graecarum litterarum studia ei semper πάρεργον, non ἔργον fuerunt, non ita penitus hausit et imbibit Graecitatis rationem et usum, ut non subinde Graecos scriptores ea dicentes induceret, quae Graece loquentium nemo umquam illo modo dixisset». Πρβ. καὶ σελ. 404, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Μαδβιγίου πεπλασμένου μέλλοντος εὑρεῖ ἀντὶ τοῦ εὑρήσει.

ΚΕΦ. ΜΑ΄.

Ἔπος - ἔπη = στίχος - στίχοι.

Πολλάκις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ ὄνομα ἔπος - ἔπη συνωνυμεῖ τῷ στίχος - στίχοι. Τῆς τοιαύτης τοῦ ὀνόματος ἔπος - ἔπη χρήσεως παρέχουσιν ἡμῖν μαρτύρια ὁ Στράβων καὶ Διογένης ὁ Λαέρτιος καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος καὶ ἄλλοι.

Στράβ. σελ. 875,26 Μειν «Κειμένων δ' οὕτω πως τῶν ἐπῶν παρ' Ὁμήρῳ Μῄοσιν αὖ Μέσθλης τε καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην, υἷε Ταλαιμένεος, τὼ Γυγαίη τέκε λίμνη, οἳ καὶ Μῄονας ἦγον ὑπὸ Τμώλῳ γεγαῶτας, προσγράφουσί τινες τοῦτο τέταρτον ἔπος Τμώλῳ ὕπο νιφόεντι, Ὕδης ἐν πίονι δήμῳ» καὶ σελ. 904,31 «ἔστι δὲ καὶ χαλκῆ εἰκὼν ἐν τῷ θεάτρῳ ἐπιγραφὴν ἔχουσα· ἤτοι μὲν τόδε καλὸν ἀκουέμεν ἐστὶν ἀοιδοῦ τοιοῦδ', οἷος ὅδ' ἐστί, θεοῖς ἐναλίγκιος αὐδῇ·» οὐ στοχασάμενος δὲ ὁ ἐπιγράψας τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ δευτέρου ἔπους παρέλιπε, τοῦ πλάτους τῆς βάσεως μὴ συνεξαρκοῦντος». Πρβ. καὶ σελ. 187,31 «σοφώτατοι δ' ἐξετάζονται τῶν Ἰβήρων οὗτοι καὶ γραμματικῇ χρῶνται καὶ τῆς παλαιᾶς μνήμης ἔχουσι συγγράμματα καὶ ποιήματα καὶ νόμους ἐμμέτρους ἑξακισχιλίων ἐπῶν». Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται «ἑξακισχιλίων ἐτῶν», ὃ εὐλόγως μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Παλμερίου εἰς τὸ «ἑξακισχιλίων ἐπῶν» (Ἴδε Μεινέκιον ἐν *Vindic. Strabon* σελ. 15. Πρβ. καὶ Knaack ἐν *Rhein. Mus.* 1905, σελ. 148).

Διογέν. Λαέρτ. Α΄, 101 «οὗτος (ὁ Ἀνάχαρσις) ἐποίησε τῶν τε παρὰ τοῖς Σκύθαις νομίμων καὶ τῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εἰς εὐτέλειαν βίου καὶ τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἔπη ὀκτακόσια» καὶ Θ΄, 20 «ἐποίησε δὲ (ὁ Ξενοφάνης) καὶ Κολοφῶνος κτίσιν καὶ τὸν εἰς Ἐλέαν τῆς Ἰταλίας ἀποικισμὸν ἔπη δισχίλια».

Στέφ. Βυζάντ. σελ. 452,16 Μειν. «καὶ Φωκυλίδης καὶ Τιμόθεος κιθαρῳδός, ὃς ἐποίησε νόμων κιθαρῳδικῶν βίβλους ὀκτωκαίδεκα εἰς ἐπῶν ὀκτακισχιλίων [τὸν] ἀριθμόν». Ἐν σελ. 660,7 κεῖται «Θεοδέκτης δ' ἦν γένος Φασηλίτης — ὃς ἐποίησε τραγῳδίας ν΄ καὶ ῥητορικὰς τέχνας καὶ λόγους ῥητορικοὺς ἐπῶν καί»· σημειοῦται δ' ὁ Μει-

νέκιος «καί add. R. in eo latet numerus versuum. possis κ. ad ἐπῶν v. Ritschel. Bibl. Alex p. 101. fallitur Ruhnkenius Hist. Crit. Orat. p. 83. in ἐπῶν orationum numerum latere existimans». Προηνέχθησαν δὲ καὶ ἄλλαι περὶ τοῦ πράγματος γνῶμαι (Ἴδε Daub ἐν *Stud. zu den Biogr. der Suid.* σελ. 50).

Βιογρ. Οὐεστερμ. σελ. 64,17 «ἔλαβε δὲ (ὁ Ὀππιανὸς) καὶ ἐπὶ ἑκάστῳ ἔπει, ἤτοι στίχῳ, χρυσοῦν νόμισμα». Πρβ. καὶ σελ. 66,23 «οὐ μόνον δὲ τὸν πατέρα ἔλαβεν ἀλλὰ καὶ τοσαῦτα νομίσματα, ὅσους εὑρέθη ἔχοντα στίχους τὰ ποιήματα» καὶ σελ. 68,5.

Σουΐδ. σελ. 241 Βεκκ. «Γεώργιος διάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ χαρτοφύλαξ, τὸ ἐπίκλην Πισίδης, ἑξαήμερον δὲ ἰάμβων εἰς ἔπη τρισχίλια» καὶ σελ. 250 «ἐγράφη δὲ αὐτῷ (Γρηγορίῳ τῷ Ναζιανζοῦ ἐπισκόπῳ) καὶ ἑτέρα βίβλος δι' ἑξαμέτρων, παρθενίας καὶ γάμου καθ' ἑαυτοὺς διαλεγομένων καὶ εἰς ἑτέρας ὑποθέσεις ἐν παντοίοις καὶ διαφόροις μέτροις, ἅτινα συνάγονται εἰς ἐπῶν μυριάδας τρεῖς» καὶ σελ. 310 «ἔγραψεν (ὁ Δράκων) ὑποθήκας εἰς ἔπη τρισχίλια». Ἐν σελ. 171 φέρεται «ἔγραψε δὲ (ὁ Ἀρίων) ᾄσματα, προοίμια εἰς ἔπη β'». Ὁ Φλάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει Ἡσυχίου τοῦ Μιλησίου σελ. 29,11 ἀνέγνω «εἰς ἔπη ͵β» καὶ ἐσημειώσατο «ἔπη ͵β numerum vitiosum esse putavit *Bernhardy*, effictum esse putat *Hiller* Mus. Rhen. XXXIII p. 522».

Ἡφαιστ. σελ. 123,2 Γαισφ. «τοιοῦτός ἐστι καὶ ὁ Μαργίτης Ὁμήρου· οὐ γὰρ τεταγμένῳ ἀριθμῷ ἐπῶν τὸ ἰαμβικὸν ἐπιφέρεται». Πρβ. καὶ σελ. 116,2.

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Δ', σελ. 181,12 Δινδ. «ἐν ᾧ συγγράμματι πειρᾶται ἀποδεικνύναι διεσκευασμένον τοῦτον τὸν τόπον, ἐπῶν ιγ'.

Σχολ. Ἡσ. σελ. 475,8 Λιψ. «Ταῦτα τὰ δύο ἔπη ὁ Σέλευκος ἀθετεῖ· οἱ δὲ περὶ Ἀρίσταρχον τὸ ἐξ ἀρχῆς μόνον λέγουσιν». Ἐξαλειπτέον ἴσως τὸ λέγουσιν, ἵν' ἐκ τοῦ ἡγουμένου ἀθετεῖ νοηθῇ τὸ πληθυντικὸν ἀθετοῦσιν (Ἴδε *Comment. Philol.* σελ. 159, 1874).

Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου εἰρημένον Κικέρ. Μ' «τῇ δὲ πρὸς τὴν ποίησιν εὐκολίᾳ παίζων ἐχρῆτο· λέγεται γάρ, ὁπηνίκα ῥυείη πρὸς τὸ τοιοῦτον, τῆς νυκτὸς ἔπη ποιεῖν πεντακόσια» καὶ ὑπὸ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου Ἠθικ. σελ. 1132, Ε' «Πεποίηται δὲ τῷ Τερπάνδρῳ καὶ προοίμια κιθαρῳδικὰ ἐν ἔπεσιν· ὅτι δ' οἱ κιθαρῳδικοὶ

νόμοι οἱ πάλαι ἐξ ἐπῶν συνίσταντο Τιμόθεος ἐδήλωσε· τοὺς γοῦν πρώτους νόμους ἐν ἔπεσι διαμιγνύων διθυραμβικὴν λέξιν ᾖδεν, ὅπως μὴ εὐθὺς φανῇ παρανομῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν μουσικήν».

Παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει Βατρ. 802 κεῖται «ὁ γὰρ Εὐριπίδης κατ' ἔπος βασανιεῖν φησι τὰς τραγῳδίας». Σημειοῦται δ' ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Βατράχων σελ. 360 «κατ' ἔπος βασανιεῖν: Anglice, *will test verse by verse*. Saepe enim ἔπος hoc sensu ponitur. Cf. ad 1198. καὶ μὴν μὰ τὸν Δι' οὐ κατ' ἔπος γέ σου κνίσω (κατ' ἔπος σου βασανιῶ?) τὸ ῥῆμ' ἕκαστον. 1121. 1123, 1367. 1407. 826. ἐπῶν βασανίστρια». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις λέγεται σελ. 107, 52 Διδ. «Τοῖς ἔπεσιν: τοῖς μέτροις· ὅτι καὶ τὰ μέτρα ἔπη καλοῦσι» καὶ σελ. 302, 8 «Ἐπῶν δέ, τῶν ἰαμβείων· ἔπη γὰρ καὶ αὐτὰ καλοῦσιν». Πρβ. καὶ Σχολ. Ἀριστείδ. σελ. 537, 4 Δινδ. «Ἔπη λέγονται καὶ ἀνάπαιστοι καὶ ἴαμβοι, παρὰ τὸ ἕπεσθαι ἀλλήλοις».

Ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 386, Γ' ἀπαντᾷ «Ἐξαλείψομεν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ἀπὸ τοῦδε τοῦ ἔπους ἀρξάμενοι πάντα τὰ τοιαῦτα κτλ.» καὶ ἐν τῷ Φαίδρῳ σελ. 252, Β' «Λέγουσι δέ, οἶμαι, τινὲς Ὁμηριδῶν ἐκ τῶν ἀποθέτων ἐπῶν δύο ἔπη εἰς τὸν Ἔρωτα, ὧν τὸ ἕτερον ὑβριστικὸν καὶ οὐ σφόδρα τι ἔμμετρον». Ποιεῖται δ' ὁ Ἄστιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. I, σελ. 460 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «δύο ἔπη: duos versus, int. heroos. Etenim quemadmodum ἔπος eximie dicitur carmen epicum (quamquam deinde etiam carmen in universum designat, v. *Franck* in Callin. p. 85 sq.), sic etiam versus est qui dicitur herous, velut Protag. 347. B. Phaedr. 241 E. Cratyl. 392 B. Polit. II. 379. A. III 386. C. 393. A. 394 C. X. 602. B. 607. A. alia fere innumerab.». Πρβ. καὶ Ξενοφ. Ἀπομν. Α' γ', 3 «ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ τοῦ ἔπους τούτου· καδδύναμιν δ' ἔρδειν ἱέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσι» καὶ Θουκυδ. Β', 54, 2 «ἐν δὲ τῷ κακῷ, οἷα εἰκός, ἀνεμνήσθησαν καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους, φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι πάλαι ᾄδεσθαι· ἥξει Δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ» καὶ Γ', 104,5 «τὸν γὰρ Δηλιακὸν χορὸν τῶν γυναικῶν ὑμνήσας ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου ἐς τάδε τὰ ἔπη»· ἐπιφέρονται δὲ στίχοι ὀκτώ. Ὁ Πόππος γράφει ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Γ', 6', σελ. 302

«Τοῦ ἔπους: ἐκ πυθοχρήστου στίχος. In Cass. vitiose scriptum erat στίχοι, quod emendavi ex Aug. Gottl. Στίχου conjecit Duk. Proprie autem ἔπος hic nihil nisi *hexametrum* videtur significare, ut τὰ ἔπη de epicis carminibus legimus I, 3. II, 41».

Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ὅτι ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐρρήθη ἐν τοῖς Ἠθικοῖς σελ. 118, Α' «ἐπακούοντας καὶ ἔχοντας ἐν νῷ τὸ Ὁμηρικὸν τοῦτ' ἔπος, ὅπερ ὁ Ἕκτωρ πρὸς τὴν Ἀνδρομάχην ἀντιπαρηγορῶν αὐτὴν εἶπεν ὧδέ κτέ.» καὶ Γ' «καίτοι γε τὸν ἐν ὁτῳοῦν ἀμβολιεργὸν ἄταις φησὶ παλαίειν, τὸ κυκλούμενον τοῦτο παρὰ πᾶσιν ἔπος». Περιττὸν δ' ἴσως εἶνε νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι κάλλιστα δύναται ἐνίοτε νὰ νοῆται τὸ ὄνομα ἔπος ἀντὶ τοῦ φράσις καθόλου ἢ ῥῆσις ἔμμετρος ἢ ἀντὶ τοῦ λόγος ἐμμέτρως συγκείμενος.

Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ μὲν Διογένει τῷ Λαερτίῳ Η',77 ἀπαντᾷ «τὰ μὲν οὖν περὶ φύσεως αὐτῷ (τῷ Ἐμπεδοκλεῖ) καὶ οἱ Καθαρμοὶ εἰς ἔπη τείνουσι πεντακισχίλια», παρὰ δὲ τῷ Σουίδᾳ σελ. 358 Βεκκ. φέρεται «καὶ ἔγραψε (ὁ Ἐμπεδοκλῆς) δι' ἐπῶν περὶ φύσεως τῶν ὄντων βιβλία γ'· καὶ ἔστιν ἔπη ὡς δισχίλια». Παρατιθέμεθα ἃ ἔγραψεν ὁ Βέργκιος ἐν *Klein. Philol. Schrif.* Τόμ. Β' σελ. 15 «Sane Diog. Laert. VIII. 77. ad quinque millia versuum haec carmina complexa esse tradit: τὰ μὲν οὖν περὶ φύσεως αὐτῷ καὶ οἱ Καθαρμοὶ εἰς ἔπη τείνουσι πεντακισχίλια, at quod Suidas dicit s. v. Ἐμπεδοκλῆς· ἔγραψε δι' ἐπῶν περὶ φύσεως τῶν ὄντων βιβλία γ' καὶ ἔστιν ἔπη ὡς δισχίλια, id sive cum Diogenis auctoritate componas, sive per se spectes, parum verisimile videtur. Quis enim credat illud opus in tres libros diremptum minorem numerum versuum exhibuisse, quam lustralia carmina, quae vel propter argumenti simplicitatem tantum volumen respuant: immo physica vel propter rerum difficilium et obscurarum gravitatem etiam orationis copiam satis largam efflagitant. At facile haec possunt inter se conciliari, apud Suidam enim leviuscula mutatione scribendum est: καὶ ἔστιν ἔπη ὡς τετρακισχίλια. commode enim tres physicorum libri quatuor millia versuum complexi sunt, ita ut etiam nunc fere decima pars servata sit; lustralia autem carmina mille erant ver-

suum. Et sic saepius erratum est in eiusmodi locis, ita, ut uno defungar exemplo, apud Suidam v. Θέογνις legitur: ἔγραψεν ἐλεγείαν εἰς τοὺς σωθέντας τῶν Συρακουσίων ἐν τῇ πολιορκίᾳ, γνώμας δι' ἐλεγείας εἰς ἔπη ͵βω', καὶ πρὸς Κύρνον τὸν αὐτοῦ ἐρώμενον γνωμολογίαν δι' ἐλεγείων, καὶ ἑτέρας ὑποθήκας παραινετικάς, τὰ πάντα ἐπικῶς, quae non expedivit Schneidewinus in Lyricor. delect. p. 46. Scribendum τὰ πάντα ἔπη ͵κω', sive tu alium minorem malis numerum, nam hoc quidem incertum; conf. Suid. v. Εὔμολπος· οὗτος ἔγραψε τελετὰς Δήμητρος καὶ τὴν εἰς Κελεὸν ἄφιξιν καὶ τὴν τῶν μυστηρίων παράδοσιν τὴν ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ γενομένην, ἔπη τὰ πάντα τρισχίλια, et v. Ἀνάχαρσις· ἔγραψε νόμιμα Σκυθικὰ δι' ἐπῶν, περὶ εὐτελείας τῶν εἰς ἀνθρώπινον βίον, ἔπη πάντα ὀκτακόσια. Accuratissime de hac, quam antiqui grammatici diligenter secuti sunt, versuum mensura disputavit Ritschelius de Alexandr. bibl. p. 91 seqq».

Ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Σωζομενοῦ Β', 33,2 κεῖται «καὶ διὰ μὲν τὸ πολύστιχον τῆς γραφῆς μὴ τὸ πᾶν ὑποτάξαι βιβλίον ἐδήλωσαν» καὶ Γ', 16,4 «λέγεται δὲ τὰς πάσας ἀμφὶ τὰς τριακοσίας μυριάδας ἐπῶν συγγράψαι (τὸν Ἅγιον Ἐφραὶμ) καὶ μαθητὰς ἐσχηκέναι πολλούς». Ποιεῖται δ' ὁ Βαλέσιος τὰς παρατηρήσεις τάσδε· «πολύστιχον: Eusebius Caesariensis hunc Marcelli librum πολυεπῆ vocat. Sic enim scribit in epistola ad Flaccillum, εἰ πρὸς τὴν ἀδόλεσχον καὶ πολυεπῆ Μαρκέλλου γραφὴν etc.: et paulo post, διωλύγιον καὶ πολυπλανὲς σύγγραμμα appellat» καὶ «μυριάδας ἐπῶν: Pessime Christophorsonus *myriadas carminum* vertit: ἔπη pro στίχοις veteres dixerunt, et ad calcem cujusque libri adnotare solebant, quot versibus seu lineis totum opus constaret. Eusebius contra Marcellum, I, 1: εἰς μακρὸν αὐτῷ καὶ ἄμετρον μῆκος ἐξέπεσεν ἡ γραφή· ὡς μόνον ἐπῶν ἐγγύς που μυρίων τὸν ἕνα λόγον ἀπαρτισθῆναι. Sic etiam loquitur Origenes in epistola ad Africanum, ubi de libro Job, quem per versus digestum fuisse constat Hinc πολυεπὲς βιβλίον dicitur pro πολυστίχῳ, quemadmodum loquitur Eusebius in epistola ad Flaccillum. Plura vide in Annotationibus ad Eusebii H. E. VI. 16» (Ἴδε Ἑρμ. Σωζομ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. Τόμ. Γ', σελ. 78 καὶ σελ. 100 Οὔσσ.).

Ὁ Εὐσέβιος λέγει ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ Γ', 38, 5 «ἤδη δὲ καὶ ἕτερα πολυεπῆ καὶ μακρὰ συγγράμματα ὡς τοῦ αὐτοῦ χθὲς καὶ πρώην τινὲς προήγαγον» καὶ Ζ', 26,2 «καὶ πλείους δὲ παρὰ ταύτας εἰσὶν αὐτοῦ παρ' ἡμῖν ἐπιστολαὶ καὶ δὴ καὶ πολυεπεῖς λόγοι ἐν ἐπιστολῆς χαρακτῆρι γραφέντες». Τοῦ ἐπιθέτου πολύστιχος πολλάκις ποιεῖται χρῆσιν ὁ Φώτιος ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ, οἷον σελ. 98,40 «ἀνεγνώσθη λεξικὸν κατὰ στοιχεῖον Ἑλλαδίου, ὧν ἴσμεν λεξικῶν πολυστιχώτατον» καὶ σελ. 117,2 «ἀνεγνώσθη βιβλίον πολύστιχον, μᾶλλον δὲ πολύβιβλον» καὶ σελ. 145,23 «διὰ τοῦτο Νικομάχῳ καὶ πολύστιχος ὁ περὶ αὐτὴν πόνος» καὶ σελ. 146,13 «οὗτος καὶ Ἀσσυριακὴν ἱστορίαν ἐν πολυστίχῳ βιβλίῳ — καταλέλοιπεν» καὶ σελ. 164,30 «πολύχους μὲν οὗτος καὶ πολύστιχος ὁ ἐξηγητής» καὶ σελ. 174,25 «καὶ τὸ χρήσιμον οὐκ ἔλαττον ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἢ ἡ προτέρα τοῦ πολυστίχου παρέχεται». Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους Τόμ. Δ', σελ. 111 «κεῖται δὲ ἡ λέξις ἐν τῷ ἑκατοστῷ ἑπτακαιδεκάτῳ ψαλμῷ, ὅς ἐστι πρὸ τοῦ πολυστιχωτάτου ψαλμοῦ τεταγμένος» καὶ ὑπὸ Σωκράτους τοῦ Σχολαστικοῦ Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 178 Οὔσσ. «ὑπὲρ τοῦ μή, πολυστίχου γενομένης τῆς ἱστορίας, ὀκνηροὺς τοὺς ἀναγινώσκοντας ἀπεργάσασθαι» καὶ σελ. 402 «τὸν ὅλον λόγον πολύστιχον ὄντα ζητεῖν καὶ ἀναγινώσκειν τοῖς φιλοπόνοις ἀνῆκα» καὶ ὑπὸ τοῦ Σιμπλικίου Ὑπομνημ. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ', σελ. 25,28 «διὰ ταύτην δὲ τὴν προθυμίαν τοῖς ἐνταῦθα λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀντιλέγειν προτίθεται διὰ πολυστίχων βιβλίων οὐ μόνον τῷ πλήθει καταπλήττειν ἐλπίσας τοὺς ἀνοήτους κτέ.» (Πρβ. σελ. 124,18 «ταῦτα τοίνυν ὡς ἀνατρεπτικὰ τοῦ Ἀριστοτελικοῦ λόγου διὰ πολλῶν στίχων τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς προαγαγόντος, ὀλίγα τῶν ἤδη προειρημένων δέομαι πάλιν εἰπεῖν»). Ἴδε καὶ Λαρόχην ἐν *Homer. Textkr.* σελ. 84 κέ. Τῷ ἐπιθέτῳ πολύστιχος ἀντίκειται τῷ ὀλιγόστιχος.

Ἄξια μνείας μάλιστα εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882, σελ. 190 «Ad intelligendam rationem τῆς στιχομετρίας facit locus Galeni Tom. V. p 655: ὁ ἀληθὴς λόγος ἐστὶ βραχύς, ὡς ἐγὼ δείξω σοι δι' ὀλίγων συλλαβῶν περαινόμενον αὐτὸν ὄντα τοιοῦτον· ἔνθα τῶν νεύρων ἡ ἀρχὴ ἐνταῦθα τὸ ἡγεμονικόν· ἡ δ' ἀρχὴ τῶν νεύρων ἐν ἐγκεφάλῳ ἐστίν· ἐνταῦθα ἄρα τὸ ἡγεμονικόν. εἷς μὲν οὗτος ὁ λόγος ἐννέα καὶ τριάκοντα συλλαβῶν ὅπερ

ἐστὶ δυοῖν καὶ ἡμίσεως ἐπῶν ἑξαμέτρων, ἕτερος δ' ἐστὶ πέντε τῶν πάντων ἐπῶν· ἔνθα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ἐπιφανέστερον κινεῖ τὰ μόρια τοῦ σώματος ἐνταῦθα τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡ καρδία φαίνεται μεγάλην ἐξαλλαγὴν ἴσχουσα τῆς κινήσεως ἐν θυμοῖς καὶ φόβοις· ἐν ταύτῃ ἄρα τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς ἐστιν. Εἰ δὲ συνθείης ὡδὶ τούτους τοὺς δύο λόγους οὐ πλείονες τῶν ὀκτὼ ἑξαμέτρων τὸ συγκείμενον ἐξ αὐτῶν πλῆθος ἔσται. Hinc colligas τοὺς στίχους sive τὰ ἔπη *totidem constare syllabis, quot versus haxametri continent*, et hinc nomen στίχος sive ἔπος esse natum. Itaque hic Galeni locus planissime confirmat sententiam viri doctissimi C Graux (*Nouvelles recherches sur la stichométrie* dans la *Revue de Philologie* 1878 p. 123). Galeno discimus non litteras sed syllabas numerari solere. οὗτος ὁ λόγος ἐννέα καὶ τριάκοντα συλλαβῶν, ὅπερ ἐστὶ δυοῖν καὶ ἡμίσεως ἐπῶν ἑξαμέτρων 16+16+7. ἕτερος δ' ἐστὶ πέντε τῶν πάντων ἐπῶν 5×16. εἰ δὲ συνθείης ὡδὶ τούτους τοὺς δύο λόγους οὐ πλείονες τῶν ὀκτὼ ἑξαμέτρων τὸ συγκείμενον ἐξ αὐτῶν πλῆθος ἔσται. Praeterea ut numerorum ratio liquido constet scribendum: ἡ δ' ἀρχὴ τῶν νεύρων ἐν ἐγκεφάλῳ, ἐνταῦθ' ἄρα τὸ ἡγεμονικόν. expuncto inutili ἐστίν et de more eliso α. Qui sequitur locus quinque στίχους ἑξαμέτρους implet :

16 ἔνθα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ἐπιφανέστερον κινεῖ
16 τὰ μόρια τοῦ σώματος ἐνταῦθα τὸ παθητικὸν
16 τῆς ψυχῆς ἐστίν· ἀλλὰ μὴν ἡ καρδία φαίνεται με
16 γάλην ἐξαλλαγὴν ἴσχουσα τῆς κινήσεως ἐν θυμοῖς
16 καὶ φόβοις· ἐν ταύτῃ ἄρα τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς».

Λέγει δ' ὁ Γαληνὸς καὶ Τόμ. Ε', σελ. 654 «διὰ τοῦτ' οὖν Εὐκλείδης μὲν ἑνὶ θεωρήματι τῷ πρώτῳ κατὰ τὸ τῶν φαινομένων βιβλίον ἐπέδειξε δι' ὀλιγίστων ἐπῶν τὴν γῆν μέσην εἶναι τοῦ κόσμου» καὶ Τόμ. Ζ', σελ. 489 «ἡ γάρ τοι μέθοδος, ἐξ ὧν ἄν τις εὑρίσκοι τὸ πόσων ἐστὶ τύπων ἐπιπλοκή, δι' ἐλαχίστων ἐπῶν διδαχθῆναι δύναται» καὶ Τόμ. Η', σελ. 698 «κελεύων αὖθις ἀριθμὸν ἐπῶν εἰπεῖν» καὶ σελ. 699 «ὡς γὰρ ἐγχωρεῖ μὲν ὑπὲρ ἑκάστου τῶν ὀνομάτων ἓν ὅλον ποιεῖσθαι βιβλίον, ἔσται δὲ ἔπη πλείω τῶν χιλίων» καὶ σελ. 947 «οὐ γὰρ ἐχρῆν περιπλέκειν μακρὰ καὶ λαβεῖν ἀπέραντα,

δι' ὀλίγων ἐπῶν δυναμένης τῆς διδασκαλίας ῥᾳδίως προϊέναι τόνδε τὸν τρόπον» καὶ Τόμ. Ι', σελ. 20 «ὃς τοσαῦτά τε καὶ τηλικαῦτα γράψας βιβλία καὶ τοσαύτας ληρήσας ἐπῶν χιλιάδας ἀπόδειξιν οὐδεμίαν οὐδαμόθι τῶν ἑαυτοῦ συγγραμμάτων ἐπεχείρησεν εἰπεῖν».

Ἐν τοῖς Τονικοῖς Παραγγέλμασι Ἰωάννου τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 4,7 Δινδ. ἀναγινώσκεται «ἀναγκαῖόν τε πρὸς τούτοις εἰδέναι ἑκάστην λέξιν ἐπὶ ποίας συλλαβῆς τὸν τόνον ἔχει· ὅπερ ἐν ἓξ μυριάσιν Ἡρωδιανῷ πεπραγμάτευται». Πιθανώτατον δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐξερρύη πρὸ τοῦ ὀνόματος Ἡρωδιανῷ ἡ γενικὴ πληθυντικὴ ἐπῶν «ὅπερ ἐν ἓξ μυριάσιν ἐπῶν Ἡρωδιανῷ πεπραγμάτευται».

Παντὶ φανερὸν ἐκ τῶν διειλημμένων καθίσταται ὅτι κάλλιστ' ἔχει τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα κείμενον σελ. 168 «ἔγραψε δὲ οὗτος (ὁ Ἀριστέας) καὶ καταλογάδην θεογονίαν εἰς ἔπη α'», ἥκιστα δ' ἐπαινετὸς ἡμῖν φαίνεται ὁ Λύσανδρος Γ. Χ. Κώνστας γράψας ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ βιβλίου τοῦ Christ *Geschicht der Grieschichen Litteratur* Τόμ. Α', σελ. 192: [Ὁ Σουΐδας λέγει ταῦτα· «ἔγραψε δὲ οὗτος καὶ *καταλογάδην* Θεογονίαν εἰς ἔπη α'» ἦτο ἄρα ἡ Θεογονία γεγραμμένη ἐν πεζῷ λόγῳ, ἐπειδὴ περὶ ἄλλων πεζῶν ἔργων δὲν γίνεται λόγος; **Ἀλλὰ τότε τὸ εἰς ἔπη πῶς πρέπει νὰ ἐκληφθῇ;**». Πρβ. Διογ. Λαέρτ. Α', 111 «ἐποίησε δὲ (ὁ Ἐπιμενίδης) Κουρήτων καὶ Κορυβάντων γένεσιν καὶ Θεογονίαν ἔπη πεντακισχίλια, Ἀργοῦς ναυπηγίαν τε καὶ Ἰάσονος εἰς Κόλχους ἀπόπλουν, ἔπη ἑξακισχίλια πεντακόσια· συνέγραψε δὲ καὶ **καταλογάδην** περὶ θυσιῶν καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ πολιτείας καὶ περὶ Μίνω καὶ Ῥαδαμάνθυος εἰς **ἔπη** τετρακισχίλια».

Ἐν τέλει παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Σχαιφήρου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Συνθέσεως Ὀνομάτων Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως σελ. 30 (1808) «Τὰ ποιήματα: *Versus.* Significatio haec paullo rarior, de qua Lexica tacent. Sic mox: ποιημάτων τε καὶ τῶν πάνυ ἡδίστων. Add. p. 36. 37. Reisk. Antiquit. Rom. T. I p. 107. Τὰ δὲ ποιήματα ὧδε ἔχει. *Versus autem hi sunt.* Interpres: *Haec autem sunt eius poëtae carmina. Carmina* de singulis versibus non memini legere nisi in Grammaticorum notis adscriptis loco illi Virgiliano Aen. II. v. 567. Ceterum, quod satis notum est, eodem modo ἔπος nunc de in-

tegro carmine, nunc de singulis versibus dicitur. Lucianus T. II. p. 243. ἦν δὲ τὸ ἔπος ἕν. Mox: καταθαρροῦντες τῷ στίχῳ. Obiter moneo, quod in lexicis frustra quaeras, ἔπος passim significare etiam quam vulgo *lineam* dicunt. Lucianus T. II. p. 36. τὴν μὲν ἐπ' Εὐρώπῃ μάχην ἐν οὐδ' ὅλοις ἑπτὰ ἔπεσι παραδραμόντος. ubi v. Solan. Ibid. p. 41. Εἷς δέ τις βέλτιστος ἅπαντα ἐξ ἀρχῆς ἐς τέλος τὰ πεπραγμένα. - - - πεντακοσίοις οὐδ' ὅλοις ἔπεσι περιλαβὼν, συνέγραψε, καὶ τοῦτο ποιήσας ἱστορίαν συγγεγραφέναι φησί. SCHAEF». Πρβ. καὶ Γ. Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Δ', σελ. 396 «ὁ δὲ αἰτίαν ἐπιφέρει ὡς τῶν ποιημάτων ἐν τῇ τάξει διημαρτημένων: Notandum ποιημάτων non *carminum*, sed *versuum* singulorum significatione dictum, quo sensu etiam ἔπος et ἔπη dicuntur: de quo usu dixi in Thesauro s. v. ποίημα».

ΚΕΦ. ΜΒ'.

Παρῆν δ' ὁρᾶν οὐ ταὐτὰ μορφῆς σχήματα.

Παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ Ἰφιγ. Τ 291 φέρεται κατὰ τἀντίγραφα «παρῆν δ' ὁρᾶν οὐ ταὐτὰ μορφῆς σχήματ', ἀλλ' ἠλλάσσετο φθογγάς τε μόσχων καὶ κυνῶν ὑλάγματα, ἅς φασ' (ἢ ἅ φασ') Ἐρινῦς ἱέναι μιμήματα».

Ὁ Δ. Βερναρδάκης σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Γ', σελ. 269 «Καὶ ἡ ῥῆσις αὕτη ἔμεινεν ἀδιανόητος, ἄλλως ὑπ' ἄλλων ἑρμηνευθεῖσα καὶ διορθωθεῖσα (οὐ ταῦτα Μαρκλάνδ., οὐ ταῦτ' ἄμορφα σχήματ' Ἐϊμψοίθ., ἃ φασκ' Κιρχ., χἃ Ἐϊμψοίθ. Ἀντὶ τοῦ ἅς φᾶσ' B, ἅς φάσ' C, ἃ φασ' τὸ β' Παρισ. ἀπόγρ., ἃ φασκ' Βάδαμ., καὶ ἀντὶ τοῦ μιμήματα βιβλ., μυκήματα Ναύκ). Ἐκδέχου δὲ οὕτω πως τὸ κείμενον. Τὸ μὲν παρῆν ὄχι ἑνικῶς καὶ ἀπροσώπως=*ἐξῆν*, ὅπως ἑρμηνεύεται τὸ ῥῆμα κακῶς, ἀλλὰ πληθυντικῶς καὶ προσωπικῶς=*παρῆσαν*, τουτέστι *παρῆσαν δ' ὁρᾶν (ἔργῳ) οὐ ταῦτα* (ἃ ἔφασκε δηλονότι ἐν 285-90) *μορφῆς σχήματα ἀλλ' ἠλ-*

λασσε καθ' ἑαυτὸν—τάς τε φθογγὰς (τῶν) μόσχων καὶ τὰ τῶν κυνῶν (τῶν Ταύρων δηλονότι βουκόλων τῶν ἐν τῷ πόντῳ λουομένων, κατὰ τὰ ἐν 255 καὶ 261) *ὑλάγματα ἃς* (φθογγὰς καὶ ὑλάγματα, τὸ θηλ. ἃς διότι ἐν γένει τὸ θηλ. ἐπικρατέστερον τοῦ οὐδετέρου) *φασὶ* (τὰς) *Ἐρινῦς ἱέναι μιμήματα* (τοῦ μιμήματα κατηγορηματικῶς ἐπιφερομένου εἰς τὸ ἅς, ἤτοι: *ἅς φασιν Ἐρινῦς ἱέναι μιμουμένας)*». Χαριέστατα ἀληθῶς εἶνε συντεταγμένη ἡ φράσις «Καὶ ἡ ῥῆσις αὕτη ἔμεινεν ἀδιανόητος, ἄλλως ὑπ' ἄλλων ἑρμηνευθεῖσα καὶ διορθωθεῖσα».

Ἀδυνατοῦμεν νὰ νοήσωμεν τί παθὼν ὁ Βερναρδάκης ἀπεφήνατο «Ἐκδέχου τὸ παρῆν ὄχι ἑνικῶς καὶ ἀπροσώπως = ἐξῆν, ὅπως ἑρμηνεύεται τὸ ῥῆμα κακῶς, ἀλλὰ πληθυντικῶς καὶ προσωπικῶς = παρῆσαν», διότι οὐδείς ποτε σωφρονῶν ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ ὑπολάβῃ ὅτι τὸ ἐν τῇ Εὐριπιδείῳ ῥήσει κείμενον παρῆν δὲν εἶνε **ἑνικὸν** καὶ ἀπρόσωπον ἀλλὰ **πληθυντικὸν** καὶ προσωπικόν, τουτέστιν ὅτι τὸ παρῆν δὲν εἶνε παρῆν ἀλλὰ παρῆσαν. Αἰσχυνόμεθα τῇ ἀληθείᾳ καταγελαστότατα σφάλματα τοῦ Βερναρδάκη ἐλέγχοντες, ἀλλ' ἀναγκαζόμεθα νὰ ποιῶμεν τοῦτο· διότι αὐτός τε ὁ Βερναρδάκης ἀλαζονεύεται ἑκάστοτε καὶ φρυάττεται ὡς σοφώτατος καὶ περινούστατος ὢν καὶ παντὸς ἄλλου μᾶλλον τὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀκριβῶν καὶ ὑπὸ πολλῶν Ἑλλήνων θαυμάζεται καὶ ἐγκωμιάζεται ὡς τόν τε μουσηγέτην Ἀπόλλωνα ὑπερακοντίσας τῇ εὐμουσίᾳ καὶ τὸν λόγιον Ἑρμῆν τῇ λογιότητι.

Ὡς τὸ ἁπλοῦν ῥῆμα ἔστι(ν) λαμβάνεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἀπροσώπως, ὅτ' ἀναγκαίως συντάσσεται ἀπαρεμφάτῳ, οὕτω καὶ τὸ σύνθετον πάρεστι(ν). Πρβ. καὶ ἔνεστι(ν) καὶ ἔξεστι(ν). Ὁ Ἀσώπιος γράφει ἐν τῇ Β' Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 204 § 41 «Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ εἶναι πολλάκις ἐκλαμβάνεται κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον μετά τινος προσσημασίας. Οὕτω π.χ. ὡς πολλὰ ῥήματα, ἁπλᾶ ὄντα, λαμβάνουσι τὴν ἔννοιαν τῶν συνθέτων, τὸ ἔχειν, π. χ. = παρέχειν, τὸ στέλλειν = συστέλλειν, κτλ., οὕτω καὶ τὸ εἶναι ἐκλαμβάνεται πολλάκις ἀντὶ τῶν συνθέτων ἐνεῖναι, ἐξεῖναι, παρεῖναι. Καὶ τότε δὲ προτάσσεται τὸ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον, καὶ τονίζεται ἐπὶ τῆς παραληγούσης· ἔστι μὲν εὑρεῖν, ἔστι δὲ τερπομένοισιν ἀκούειν (Ὀδυσσ. Ο 392) = ἔνεστι, φυσικῶς

δυνατὸν=οὐκ ἔστιν ἀδύνατον—οὐ γάρ ἐστι πικρῶς ἐξετάσαι=οὐκ ἔξεστιν, ἀπηγόρευται.—ἔστι φυγεῖν=πάρεστιν=οὔτε ἀπηγορευμένον, οὔτε δύσκολον». Ἀξίαν μνείας νομίζομεν τὴν ὑπὸ τοῦ Οὐηβήρου γενομένην παρατήρησιν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κατ' Ἀριστοκράτους λόγου τοῦ Δημοσθένους σελ. 347 «ἔστιν εἰπεῖν: Quamquam in eadem re etiam ἔνεστιν εἰπεῖν, quod nonnulli libri h. l. habent, dici potuisset, ut apparet ex orat. c. Leptin. 2. p. 457. οὐ γὰρ ἐκεῖνό γ' ἔνεστιν εἰπεῖν. Philipp. III. 31. p. 119. c. Apatur. 24 p. 900., illud tamen de auctoritate librorum hic praeferendum erat. Orat. in Mid. 38. p. 526. ἀλλ' οὐ Μειδίᾳ τούτων οὐδὲν ἔστι λέγειν. ibid. 71. p. 537. οὐδὲ γὰρ αὖ τοῦτ' ἔστιν εἰπεῖν. Idque tenendum, ubi dicatur ἔστιν εἰπεῖν, ibi plerumque in libris etiam ἔνεστιν εἰπεῖν inveniri». Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ Β', 160 κεῖται «ξείνοισι ἀγωνιστῇσι ἐκέλευον τὸν ἀγῶνα τιθέναι, Ἠλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγωνίζεσθαι». Καὶ ὁ μὲν Βαίριος ἀποφαίνεται ἐν τῇ β' ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Α', σελ. 798 «εἶναι non differt significatione ab eo, quod paulo ante dixit ἐξεῖναι», ὁ δὲ Νάβηρος μεταβάλλει τὸ εἶναι εἰς τὸ ἐξεῖναι ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1855, σελ. 18 λέγων «Immo vero ἐξεῖναι, ut legati paulo superius interrogati respondent: Οἱ δὲ ἔφασαν καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι, cf. porro III. 142, V. 101. VI. 38, VII. 4 8, IX, 23» (Πρβ. καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν Mnemos. 1876, σελ. 311). Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ἡ γραφὴ ἐξεῖναι εὑρέθη καὶ ἐν ἀντιγράφῳ.

Πολλάκις εὑρίσκεται τὸ ῥῆμα πάρεστι-παρῆν-παρέσται ἀπροσώπως κείμενον ἔν τε τῷ ποιητικῷ καὶ τῷ πολιτικῷ λόγῳ.

Ὁμ. Ὕμν. εἰς Ἑρμ. 448 «ἀτρεκέως γὰρ ἅμα τρία πάντα πάρεστιν, εὐφροσύνην καὶ ἔρωτα καὶ ἥδυμον ὕμνον, ἑλέσθαι».

Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 1354 «ὁρᾶν πάρεστι» καὶ Πέρσ. 401 «καὶ παρῆν ὁμοῦ κλύειν πολλὴν βοὴν» καὶ Σοφοκλ. Ἀντιγ. 1293 «ὁρᾶν πάρεστιν» καὶ Φιλοκτ. 9 «ὅτ' οὔτε λοιβῆς ἡμῖν οὔτε θυμάτων παρῆν ἑκήλοις προσθιγεῖν». Πολλὰ ἄλλα ἐκ τῶν τραγικῶν τούτων μαρτύρια εἶνε κατειλεγμένα ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου ἐν τῷ Αἰσχυλείῳ Λεξικῷ σελ. 274 καὶ ἐν τῷ Σοφοκλείῳ σελ. 385.

Ἀριστοφ. Πλ. 638 «πάρεστι χαίρειν, ἤν τε βούλησθε ἤν τε μή»

καὶ Εἰρ. 300 «νῦν γὰρ ἡμῖν ἁρπάσαι πάρεστιν ἀγαθοῦ δαίμονος» καὶ Λυσιστρ. 403 «ὥστε θαἰματίδια σείειν πάρεστιν ὥσπερ ἐνεουρηκότας» καὶ Ὄρν. 734 «ὥστε παρέσται κοπιᾶν ὑμῖν ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν» καὶ 1566 «τὸ μὲν πόλισμα τῆς Νεφελοκοκκυγίας ὁρᾶν τοδὶ πάρεστιν»

Μένανδρ. Ἀποσπ. 930 Κοκκ. «ἡδύ γ' ἀποθνῄσκειν ὅτῳ ζῆν μὴ πάρεσθ', ὡς βούλεται».

Θουκυδ. Ζ', 65, 1 «τῷ δὲ Γυλίππῳ καὶ τοῖς Συρακοσίοις παρῆν μὲν αἰσθάνεσθαι κτέ».

Ξενοφ. Ἀναβ. Δ', ε', 7 «οὗ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος» καὶ Ζ', α', 25 «οἷος δ' ὁ πόλεμος ἂν γένοιτο εἰκάζειν δὴ πάρεστιν» καὶ Ἑλλην. Γ' δ', 16 (Ἀγησιλ. Α', 25) «ἐκ τούτου δὲ παρῆν ὁρᾶν τὰ μὲν γυμνάσια πάντα μεστὰ τῶν γυμναζομένων, τὸν δ' ἱππόδρομον τῶν ἱππαζομένων» καὶ Ζ', β', 9 (Ἀγησ. Β', 14) «ἔνθα δὴ θεάσασθαι παρῆν ἐπὶ τῆς σωτηρίας τοὺς μὲν ἄνδρας δεξιουμένους, τὰς δὲ γυναῖκας πιεῖν τε φερούσας καὶ ἅμα χαρᾷ δακρυούσας» καὶ Συμποσ. Θ', 5 «ἐκ τούτου δὴ φιλούντων τε καὶ ἀσπαζομένων ἀλλήλους σχήματα παρῆν θεάσασθαι».

Πλάτ. Γοργ. σελ. 448, Α' «πάρεστι τούτου πεῖραν, ὦ Χαιρεφῶν, λαμβάνειν». Τίμ. Σοφ. Πλάτ. Λεξ. σελ. 207 «Πάρεστι: ἐκ παντὸς δυνατόν ἐστιν». Πρβ. καὶ Φώτ. Λεξ. σελ. 396 καὶ Σουίδ. σελ. 827 Βεκκ.

Δημοσθ. σελ. 331, 319 «ὅτε μὲν τῇ πόλει τὰ βέλτιστα ἑλέσθαι παρῆν».

Στράβ. σελ. 48, 17 Μειν. «τὸ δ' ὕδωρ ἐκ τῆς περαίας ἀρύσασθαι παρῆν» καὶ σελ. 492, 4 «παρῆν γὰρ τῷ Νέστορι λέγειν» καὶ σελ. 857, 20 «ὥστε παρῆν τῷ Ὀδυσσεῖ αὐθημερὸν ἀναπλεῖν» καὶ σελ. 952, 12 «ἤδη οὖν πάρεστι σκοπεῖν τὴν ῥᾳθυμίαν τοῦ ποιήσαντος» καὶ σελ. 1126, 19 «ἐξ ὧν εἰκάζειν παρῆν τὸν κίνδυνον».

Πάππ. Ἀλεξ. σελ. 642, 20 Οὗλσχ. «ὧν ὁμοίως τοῖς πρότερον μίαν πρότασιν πάρεστι λέγειν».

Παρατηρητέον δ' ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ Ἡροδότου εἶνε εἰρημένον βιβλ. Α', 9 «καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέξει τοι θεήσασθαι», ὑπὸ δὲ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως περὶ Συνθ. Ὀνομ. σελ. 44 Σχαιφ. «καὶ καθ' ἡσυχίαν πολλὴν παρέσται σοι θεάσασθαι» (Ἴδε Βαλκενάριον ἐν ταῖς εἰς Ἡρόδοτον Σημειώσεσι σελ. 598 Γαισφ.).

Γίνεται δ' οὐχὶ ὀλιγάκις χρῆσις καὶ τῆς ἀπολύτου μετοχῆς παρόν Ἰων. παρεόν, οἷον Σοφοκλ. Φιλοκτ. 1100 «παρὸν φρονῆσαι» καὶ Ἀποσπ. 139, 3 Ναυκ. «μητρὸς καλεῖσθαι παῖδα, τοῦ πατρὸς παρόν» καὶ 324 «ταῦτ' ἐστὶν ἄλγιστα, ἥν, παρὸν θέσθαι καλῶς, αὐτός τις αὑτῷ τὴν βλάβην προσθῇ φέρων». Φερεκρ. Ἀποσπ. 108 21 Κοκκ. «παρὸν κολυμβᾶν ὡς ἔχετ' εἰς τὸν Τάρταρον». Ἀπολλόδ. Κωμ. Ἀποσπ. 15 «ὅστις γὰρ εὐπορῶν, παρὸν ζῆν ἡδέως, κακῶς διάγει κτέ.». Ἡρόδ. Α', 129 «εἰ, παρεὸν αὐτῷ βασιλέα γενέσθαι κτέ.» καὶ ς', 72 «παρεὸν δέ οἱ πάντα ὑποχείρια ποιήσασθαι, ἐδωροδόκησε ἀργύριον πολλόν» καὶ 137 «παρεὸν ἑωυτοῖσι ἀποκτεῖναι τοὺς Πελασγούς, ἐπεί σφεας ἔλαβον ἐπιβουλεύοντας, οὐκ ἐθελῆσαι» (Πρβ. καὶ Ζ', 24 καὶ 107 καὶ 164 καὶ 229). Θουκυδ Δ', 19, 2 «ἀλλ' ἥν, παρὸν τὸ αὐτὸ δρᾶσαι πρὸς τὸ ἐπιεικές, καὶ ἀρετῇ αὐτὸν νικήσας παρ' ἃ προσεδέχετο μετρίως ξυναλλαγῇ» καὶ Ε', 103, 2 «οἷς παρὸν ἀνθρωπείως ἔτι σῴζεσθαι, ἐπειδὰν πιεζομένους αὐτοὺς ἐπιλίπωσιν αἱ φανεραὶ ἐλπίδες, ἐπὶ τὰς ἀφανεῖς καθίστανται».

Λυσ. ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφ. Χρημ. 14 «ἐκεῖνος γὰρ ὅτ' ἦν ἐν ἡλικίᾳ, παρὸν μετὰ πολλῶν χρημάτων γῆμαι ἄλλην, τὴν ἐμὴν μητέρα ἔλαβεν».

Ξενοφ. Ἀναβ. Ε', η' 3 «σίτου δὲ ἐπιλελοιπότος, οἴνου δὲ μηδ' ὀσφραίνεσθαι παρόν, ὑπὸ δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορευόντων». Πρβ. καὶ Ἀγησ. Α', 36.

Δημοσθ σελ. 194, 15 «καὶ παρὸν αὐτοῖς Ἕλλησι καὶ βελτίοσιν αὐτῶν ὑμῖν ἐξ ἴσου συμμαχεῖν, βαρβάροις καὶ δούλοις, οὓς εἰς τὰς ἀκροπόλεις παρεῖνται, δουλεύουσιν» καὶ σελ. 606,41 «εἰ, παρὸν ἐξαμαρτάνειν μέλλοντας ἀποτρέπειν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίει». Πρβ. καὶ σελ. 499, 138 καὶ σελ. 670, 162 καὶ Ψευδοδημοσθ. σελ. 1435. Ἄξια παραθέσεως εἶνε ἃ ὁ λογιώτατος Νάβηρος ἔγραψεν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1904, σελ. 7 «(Demosth § 18 p. 971: οὐ γὰρ ἂν δήπου τῶν αὐτῶν ἀδικημάτων παρόντων ἀμφοῖν ὁμοίως ἐγκαλῶν, τὸν μὲν εἴασε, τῷ δ' ἐδικάζετο. Nec Reiskius nec G. H. Schaeferus hunc locum potuerunt expedire et quod Blassius in textum intulit, est ea infelix admodum suspicio. Legendum: παρὸν ἀμφοῖν ὁμοίως ἐγκαλεῖν».

Πλούτ. Φαβ. ΙΑ' «διὸ καὶ τὸν λόφον ἐκ τοῦ ῥᾴστου κρύφα κατασχεῖν παρόν, οὐκ ἠθέλησεν ὁ Ἀννίβας».

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 583 Δινδ. «πότερον εἰ, κρατῆσαι παρόν, φεύγοιμεν ἢ καὶ ὁπωσοῦν;» καὶ σελ. 603 «ὥστ' ἄρδην ἀπολέσαι, σῶσαι παρόν» καὶ σελ. 607 «καὶ παρὸν αὐτοῖς ἀποπλεύσασιν οἴχεσθαι ἢ καὶ τῷ βασιλεῖ προσθέσθαι καθ' ἡμῶν, οὐκ ἐτόλμησαν». Πρβ. καὶ σελ. 623 καὶ σελ. 657 καὶ σελ. 703 δὶς καὶ σελ. 789 καὶ Τόμ. Β', σελ. 165 καὶ σελ. 200 καὶ σελ. 277 καὶ σελ. 360.

Παυσαν. Ἠλ. Β', Ζ', 6 «οὐδὲ ἔργον οὐδὲν ἄχαρι ἐργάζονται, παρόν σφισι πολλά τε καὶ σὺν τῷ δικαίῳ δρᾶσαι».

Γαλην. Τόμ. Γ', σελ. 807 «εἰ, παρὸν ἐν ἑκατέρῳ τῶν βλεφάρων ἥμισυ νεῖμαι τῆς ὅλης, ἡ δὲ θατέρῳ πᾶσαν αὐτὴν ἐχαρίσατο» καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 179 «καίτοι μάτην πολλὰ κάμνω, παρὸν ὑπομνῆσαί σε τὸν λόγον.

Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντάξ. σελ. 324,5 Βεκκ. «οὐδὲ τὰ ἰδιώματα τῆς προθέσεως ἀναδέξεται, παρὸν πιστώσασθαι ἐκ τῶν προκατειλεγμένων».

Προκόπ. Τόμ. Β', σελ. 40, 21 «οἷς δὲ παρὸν ἀμαχητὶ ἐλευθέρους εἶναι, οἱ δὲ ὅπως τὴν δουλείαν βέβαιον ἕξουσιν ἐς ἀγῶνα καθιστῶνται, οὗτοι δὴ κτέ.» καὶ σελ. 230, 6 «οἳ ἂν πολιορκουμένοις παρὸν τοῖς φιλτάτοις ἀμύνειν, οἱ δὲ τὴν ἀκίνδυνον ὄκνησιν πρὸ τῆς ἀγωνίας ἑλόμενοι τὴν ἐκείνων — ἐπικράτησιν τοῖς πολεμίοις δεδώκασι» καὶ σελ. 266, 14 «ὁ Βελισάριος ἤσχαλλεν, ἐν συμφορᾷ μεγάλῃ ποιούμενος, εἰ μή τις αὐτὸν ἐῴη, παρὸν οὐδενὶ πόνῳ τό τε κράτος τοῦ πολέμου παντὸς φέρεσθαι καὶ δοριάλωτον Οὐίτιγιν εἰς Βυζάντιον ἀγαγεῖν» καὶ Τόμ. Γ. σελ. 67, 12 «εἴ οἱ παρὸν ἐκ πάσης ἀπολεξαμένῳ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς γαμετὴν γυναῖκα ποιήσασθαι — ὁ δὲ τὸ κοινὸν ἄγος ἁπάντων ἀνθρώπων αὐτοῦ ἴδιον πεποιῆσθαι οὐκ ἀπηξίου».

Λιβάν. Ἐπιστ. σελ. 114 Οὐολφ. «καὶ παρὸν αὐτῷ χαρίσασθαι τοῖς δυνατοῖς ἐκ τῶν εἰς ἐμὲ λυπηρῶν, τὰς παρ' ἐκείνων ἐλπίδας προήκατο» καὶ σελ. 189 «ἀλλ' ἀπὸ τοῦ, παρὸν κτήσασθαι, μὴ βουληθῆναι» καὶ σελ. 192 καὶ σελ. 242 καὶ σελ. 350 καὶ σελ. 625 καὶ σελ. 648 καὶ σελ. 725 (Ἴδε καὶ Κόβητον ἐν *Mnemos* 1875, σελ. 144).

Ὁ Σουίδας λέγει σελ. 830 Βεκκ. «Παρόν: ἐξόν, δυνατόν, δέον.

διὸ καὶ παρὸν κωλύειν, ὑποπιμπράντες. Καὶ αὖθις· ὁ δὲ ἤσχαλλεν, ἐν συμφορᾷ μεγάλῃ ποιούμενος εἰ μή τις αὐτὸν ἐῴη, παρὸν οὐδενὶ πόνῳ τὸ κράτος τοῦ πολέμου παντὸς φέρεσθαι». Πρβ. καὶ Φώτ. Λεξ. σελ. 399, 7 «παρόν: ἐξόν, δυνατόν, δέον».

Γελοῖον εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Δοξαπατρῆ εἰρημένον ἐν ταῖς εἰς Ἀφθόνιον Ὁμιλίαις (Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Β', σελ. 508, 5) «Παρὸν αἰτῆσαι θεοὺς ἑτέραν ἀλλάξασθαι φύσιν: **Ἀντίπτωσις** ἀντὶ τοῦ παρόντος, ἤγουν δυνατοῦ ὄντος» (Ἴδε καὶ ἃ ἐγράψαμεν ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἀθηναίῳ 1878, σελ. 117).

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐκδοὺς ὁ Σχείβιος παρὰ τῷ Λυσίᾳ σελ. 81 30 «καὶ μὲν δὴ οὐκ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀλλ' ἐν τῇ ὁδῷ σῴζειν τε αὐτὸν καὶ τὰ τούτοις ἐψηφισμένα παρόν, συλλαβὼν ἀπήγαγεν» ἐσημειώσατο σελ. κζ' «σώζειν τε αὐτὸν καὶ τὰ τούτοις ἐψηφισμένα παρόν nunc dedi e Sauppii coni: σώζοντα αὐτὸν καὶ τὰ τούτοις ἐψηφισμ. ὂν X: σώζων αὐτὸν καὶ τὰ τούτοις ἐψηφ. (omisso ὂν) C». Ἐνεκρίθη δ' ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Σαυπίου οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Σχειβίου ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλων.

Ἐποιήσατο δὲ χρῆσιν τῆς ἀπολύτου μετοχῆς παρὸν καὶ ὁ Εὐριπίδης Ἀλκ. 284 «θνῄσκω, παρόν μοι μὴ θανεῖν, ὑπὲρ σέθεν» καὶ Ἱκέτ. 315 «πόλει παρόν σοι στέφανον εὐκλείας λαβεῖν, δείσας ἀπέστης» καὶ 723 «παρὸν δὲ τειχέων εἴσω μολεῖν, Θησεὺς ἐπέσχεν» καὶ Ἰφιγ. Τ. 1088 «καὶ γὰρ ἐνθάδ' οὐ πρέπει ναίειν, παρόν σοι πόλιν ἔχειν εὐδαίμονα» καὶ Μηδ. 448 «σοὶ γὰρ παρὸν γῆν τήνδε καὶ δόμους ἔχειν κούφως φερούσῃ κρεισσόνων βουλεύματα, λόγων ματαίων εἵνεκ' ἐκπεσεῖ χθονός» καὶ Ἡρακλ. 506 «παρόν σφε σῶσαι, φευξόμεσθα μὴ θανεῖν;» καὶ Φοιν. 520 «ἐκεῖνο δ' οὐχ ἑκὼν μαθήσομαι, ἄρχειν παρόν μοι, τῷδε δουλεῦσαί ποτε» καὶ Ἀποσπ. 193 Ναυκ. «ὅστις δὲ πράσσει πολλά, μὴ πράσσειν παρὸν (Ναύκ. χρεών), μῶρος, παρὸν ζῆν ἡδέως ἀπράγμονα» καὶ 245 «μὴ 'πὶ δουλείαν ποτὲ ζῶν ἑκὼν ἔλθῃς, παρόν σοι κατθανεῖν ἐλευθέρῳ» καὶ 794 «τί δῆτα καὶ σὲ κωλύει λαβεῖν κέρδος, παρόν γε κἀξομοιοῦσθαι θεοῖς».

Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου ἀπροσώπως καὶ ὁ ἐνεστὼς πάρεστι(ν) καὶ ὁ παρατατικὸς παρῆν Ἱππολ. 1019 «πράσσειν τε γὰρ πάρεστι, κίνδυνός τ' ἀπὼν κρείσσω δίδωσι τῆς τυραννίδος χάριν» καὶ Ἱκέτ 707 «κἂν τῷδε τὸν στρατηγὸν αἰνέσαι παρῆν» καὶ

730 «ζητῶν ἀπώλεσ' ὄλβον ᾧ χρῆσθαι παρῆν» καὶ Μηδ. 657 «ἀχάριστος ὄλοιθ' ὅτῳ πάρεστι μὴ φίλους τιμᾶν καθαρὰν ἀνοίξαντα κλῇδα φρενῶν» καὶ Φοιν. 1117 «ὡς ὕστερον θανόντος εἰσορᾶν παρῆν». Πρβ. καὶ Ἄλκ. 760 «δισσὰ δ' ἦν μέλη κλύειν». Κεῖται δὲ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ καὶ τὸ πάρα = πάρεστι Ἀλκήστ. 342 «ἆρά μοι στένειν πάρα τοιᾶσδ' ἁμαρτάνοντι συζύγου σέθεν;» καὶ 1114 «δώματ' εἰσελθεῖν πάρα» καὶ Μηδ. 1347 «ἐμοὶ δὲ τὸν ἐμὸν δαίμον' αἰάζειν πάρα» καὶ Ὀρέστ. 533 «τί μαρτύρων ἄλλων ἀκούειν δεῖ μ', ἅ γ' εἰσορᾶν πάρα;» καὶ Φοιν. 1481 «πάρα γὰρ λεύσσειν πτώματα νεκρῶν τρισσῶν ἤδη τάδε πρὸς μελάθροις» καὶ 1553 «πάρα γὰρ στενάχειν τάδ', ἀϋτεῖν». Λέγεται δὲ πάρα ἀντὶ τοῦ πάρεστι(ν), ὡς ἔνι ἀντὶ ἔνεστι(ν) (Ἴδε καὶ Δινδόρφιον ἐν τῷ Αἰσχυλείῳ Λεξικῷ σελ. 274 καὶ ἐν τῷ Σοφοκλείῳ σελ. 386).

Περὶ τῆς ὑποτακτικῆς παρῇ τῆς ἀπαντώσης ἐν Ἀλκήστ. 356 «ἡδὺ γὰρ φίλους κἀν νυκτὶ λεύσσειν, ὅντιν' ἂν παρῇ χρόνον» ποιεῖται ὁ Βερναρδάκης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Γ'. σελ. 640 τὴν παρατήρησιν τήνδε: παρῇ: φίλους Β, φίλοις ἄλλοι. Οἱ μὲν λαμβάνουσιν ἀπὸ κοινοῦ τὸ: αὐτῶν (φίλων) τις, οἱ δὲ τὸ: φίλος. Ἀγνοῶ, ἀφ' οὗ τὸ τριτοπρόσωπον τοῦ *πάρειμι* **συνηθέστατα λαμβάνεται ἀπροσώπως**, διατί δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ἀπὸ κοινοῦ ὡς ὑποκείμενον τοῦ *παρῇ* αὐτὸ τὸ λεύσσειν. Τὸ ὅντιν' ἂν παρῇ χρόνον = (*πάνθ'*) *ὃν ἂν παρῇ ὁρᾶν* (*αὐτοὺς*) *χρόνον*, ἤτοι κάθε φορὰν ὅπου μπορεῖ τις νὰ τοὺς βλέπῃ 'μπροστά του».

Πᾶς τις ἐξ ὧν ἐγράψαμεν πείθεται ὅτι οἱ ἐκδεξάμενοι ἀπροσώπως τὸ ῥῆμα παρῆν ἐν τῷ Εὐριπιδείῳ χωρίῳ «παρῆν δ' ὁρᾶν οὐ ταὐτὰ μορφῆς σχήματ' ἀλλ' ἠλλάσσετο κτέ.» εὐλογώτατα αὐτὸ οὕτως ἐξεδέξαντο, ἀλογιστότατα δ' ὁ Βερναρδάκης ἀποδοκιμάζει τὴν ἐκδοχὴν ταύτην. Καὶ ἂν δ' ὑποληφθῇ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βερναρδάκη ὅτι προσωπικὸν εἶνε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥῆμα, ἔχον ὑποκείμενον τὸ οὐδέτερον πληθυντικὸν ταὐτά (ἢ ταῦτα) σχήματα, πάλιν τοῦτο εἶνε ἑνικὸν καὶ οὐχὶ πληθυντικόν, τουτέστι πάλιν τὸ παρῆν εἶνε παρῆν καὶ οὐχὶ παρῆσαν ὡς γελοιότατα ὑπέλαβεν ὁ Βερναρδάκης. Πρβ. Σοφοκλ. Φιλοκτ. 667 «πάρεσται ταῦτά σοι καὶ θιγγάνειν καὶ δόντι δοῦναι».

Ἀξία ἐπιστάσεως εἶνε Ξενοφώντειος ῥῆσις κειμένη ἐν Ἀναβ. Α',

ε', 9. Τῆς ῥήσεως ταύτης φέρονται δύο γραφαὶ «καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν **τῇ** βασιλέως **ἀρχῇ** πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων ἰσχυρὰ οὖσα, τοῖς δὲ μήκεσι τῶν ὁδῶν καὶ τῷ διεσπάσθαι (Κόβ. διεσπάρθαι) τὰς δυνάμεις ἀσθενής» καὶ «συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν **ἡ** βασιλέως **ἀρχὴ** κτέ.». Ἐγκρίνεται δ' ὑπ' ἄλλων μὲν ἐκδοτῶν τῆς Ἀναβάσεως αὕτη ἡ γραφή, ἣν καὶ ἡμεῖς ἀποδεχόμεθα, ὑφ' ἑτέρων δ' ἐκείνη καὶ νομίζεται ὅτι ἐλέχθη «συνιδεῖν δ' ἦν - ἰσχυρὰ οὖσα» κατὰ προσωπικὴν σύνταξιν ἀντὶ τῆς ἀπροσώπου «συνιδεῖν δ' ἦν - ἰσχυρὰν οὖσαν» ἢ ὅτι ἐπηνέχθη ἡ ὀνομαστικὴ ἰσχυρὰ οὖσα, ὡς εἰ ἀντὶ τοῦ συνιδεῖν ἦν ἦτο γεγραμμένον δήλη ἦν (Ἴδε καὶ Ῥεδάντζιον ἐν τῇ Δ' ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως Τόμ. Α', σελ. 38 καὶ σελ. 131).

Ἐπίμετρον εἰς τὸ ἡγούμενον κεφάλαιον.

Ἐν τῇ σημειώσει τοῦ Βερναρδάκη, ἣν κατεχωρίσαμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἡγουμένου κεφαλαίου (ΜΒ', σελ. 113) λέγεται ὅτι ὑπὸ τοῦ Κιρχοφίου ἀνεγνώσθη ἅ φασκ' ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Εὐριπίδου Ἰφιγ. Τ. 291. Ὁ Κιρχόφιος ἔγραψεν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Β', σελ. 97 (1855) «ἃς φάσ' Ἐρινῦς ἰέναι μιμήματα» καὶ ἐποιήσατο σελ. 439 τὴν παρατήρησιν τήνδε «ἃς φᾶσ' B ἃς φάσ' (ἃ φασ' e corr. ap. Par. alterum), quod aut ἃ 'φασκ' (sic Badhamius) videtur fuisse aut ἔφασκε». Τηρήσας δ' ἐν τῇ μικρᾷ ἐκδόσει Τόμ. Β', σελ. 256 (1869) τὴν γραφὴν ἅς φάσ' οὐδὲ μνείας ἠξίωσε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Βαδάμου, ἣν ἀπεδέξατο ὁ Ναύκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Β', σελ. 71. Δηλοῦμεν δ' ὅτι κατὰ τὴν ἔκδοσιν ταύτην παρεθέμεθα ἡμεῖς τὸ Εὐριπίδειον χωρίον ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἀθηναίῳ 1880, σελ. 461 οὐδαμῶς ἐνθυμηθέντες ὅτι ὠφείλομεν νὰ ἐπανορθώσωμεν τὴν περὶ τὴν συναλοιφὴν πλημμέλειαν γράφοντες κατὰ κρᾶσιν ἅφασκ'· διότι, βραχείας οὔσης τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ἅ, ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ συναλοιφὴ αὐτῆς μετὰ τοῦ παρατατικοῦ ἔφασκ' κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος αὐτοῦ Ε, τουτέστι ἅ 'φασκ'.

Πολλάκις δ' ἐν τῇ Ἀττικῇ ποιήσει εὑρίσκεται ἡ ἀναφορικὴ ἀντω-

νυμία ἃ συναληλιμμένη κατὰ κρᾶσιν μετὰ παρῳχημένου χρόνου συλλαβικῶς ηὐξημένου.

Σοφοκλ. Τραχ. 534 «τὰ μὲν φράσουσα χερσὶν ἀτεχνησάμην» καὶ Οἰδ. Τ. 1523 «καὶ γὰρ ἀκράτησας οὔ σοι διὰ βίου ξυνέσπετο» καὶ Φιλοκτ. 1247 «καὶ πῶς δίκαιον, ἅλαβες βουλαῖς ἐμαῖς, πάλιν μεθεῖναι ταῦτα;».

Εὐριπ. Ἡρακλ. Μ. 259 «οὐδ' ἀπόνησα πόλλ' ἐγὼ καμὼν χερὶ ἕξεις» καὶ 281 «πῶς γὰρ οὐ φιλῶ ἄτικτον, ἀμόχθησα;».

Ἀριστοφ. Σφ. 965 «ἀπόκριναι σαφῶς εἰ μὴ κατέκνησας τοῖς στρατιώταις ἅλαβες» καὶ Νεφ. 1268 «ἀλλά μοι τὰ χρήματα τὸν υἱὸν ἀποδοῦναι κέλευσον ἅλαβεν» καὶ 1270 «Α. τὰ ποῖα ταῦτα χρήμαθ'; Β. ἀδανείσατο» καὶ Ἐκκλ. 505 «ἡμῖν εὐτυχῶς τὰ πράγματ' ἐκβέβηκεν ἀβουλευσάμεν» καὶ Βατρ. 527 «οὔτι πού μ' ἀφελέσθαι διανοεῖ ἄδωκας αὐτός» καὶ Ἀχαρν. 377 «αὐτός τ' ἐμαυτὸν ὑπὸ Κλέωνος ἅπαθον ἐπίσταμαι διὰ τὴν πέρυσι κωμῳδίαν» καὶ Ἱππ. 520 «τοῦτο μὲν εἰδὼς ἅπαθε Μάγνης ἅμα ταῖς πολιαῖς κατιούσαις». Ὁ Βρούγκιος ἐσημειώσατο εἰς Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 542 (Τόμ. Δ', σελ. 290 Βεκκ.) «ἃ 'γίγνωσκον. Crasis est, non elisio: ideo excudi debuit conjunctim ἃ γίγνωσκον. Vocales breves ἃ ἐ in ἁ longum coalescunt: alioqui recto talo non insisteret versus. Sic alibi excudi curavi, ut Nub. 1463. οὐ γάρ μ' ἐχρῆν τὰ χρήμαθ', ἀδανεισάμην».

Λέγεται δὲ κατὰ κρᾶσιν καὶ ἄχω ἀντὶ τοῦ ἃ ἔχω καὶ ἄχομεν ἀντὶ τοῦ ἃ ἔχομεν καὶ ἀγὼ ἀντὶ τοῦ ἃ ἐγώ καὶ ἄνεστιν ἀντὶ τοῦ ἃ ἔνεστιν καὶ ἀπηγγελλόμην ἀντὶ τοῦ ἃ ἐπηγγελλόμην καὶ ἀξηνεγκάμην ἀντὶ τοῦ ἃ ἐξηνεγκάμην, κτλ.

Σοφοκλ. Οἰδ. Κ. 1129 «ἔχω γὰρ ἄχω διὰ σὲ κοὐκ ἄλλον βροτῶν» καὶ Ἠλ. 451 «ἀλλ' ὅμως ἄχω, δὸς αὐτῷ». Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 1054 «ὡς πλέ' ἐστὶν ἄχομεν βαλλάντια».

Εὐριπ. Φοιν. 878 «ἀγὼ τί οὐ δρῶν, ποῖα δ' οὐ λέγων ἔπη, εἰς ἔχθος ἦλθον παισὶ τοῖσιν Οἰδίπου». Ἀριστοφ. Νεφ. 738 «ἀκήκοας μυριάκις ἀγὼ βούλομαι» καὶ 1009 «ἢν ταῦτα ποιῇς ἀγὼ φράζω». Ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1890, σελ. 527 ἐγράψαμεν: Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐγράφη ὑπό τε τοῦ Σταλβαυμίου ἐν τῷ Φιλήβῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 14 б' «ἃ 'γὼ τίθεμαι» καὶ ὑπὸ τοῦ Βοιμελίου παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 49, 33 (Δη.

μοσθ. Δημηγορ. σελ. 439) «ἃ 'γὼ γέγραφα». Ἀλλ' ἡ ἐκφορὰ αὕτη ἔχει πλημμελῶς. Μόνον τὸ κατὰ κρᾶσιν προενηνεγμένον ἀγώ εἶνε ὑγιὲς (Πρβ. καὶ Σχάνζιον ἐν *Nov. Comment. Plat.* σελ. 97). Παρὰ τῷ Ἰσαίῳ σελ 134,32 καὶ παρ' ἄλλοις φέρεται τὸ ἀσυνάλειπτον ἃ ἐγώ».

Ἀριστοφ. Νεφ. 1072 «σκέψαι γάρ, ὦ μειράκιον, ἐν τῷ σωφρονεῖν ἅπαντα ἄνεστιν» καὶ Σοφ. Ἠλ. 1018 «ἤδη σ' ἀπορρίψουσαν ἀπηγγελλόμην» καὶ Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 513 «τἆλλά θ' ἀξηνεγκάμην» καὶ 118 «ὅπως προμελετήσαιμεν ἀκεῖ δεῖ λέγειν». Σοφοκλ. Οἰδ. Τύρ. 235 «ἀκ τῶνδε δράσω». Εὐριπ. Ἱππολ. 712 «σιγῇ καλύπτειν ἀνθάδ' εἰσηκούσατε». Κακῶς εἶνε γεγραμμένον κατ' ἀφαίρεσιν ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 140 ἃ 'κ τῶνδε καὶ παρὰ Θωμᾷ τῷ Μαγίστρῳ σελ. 143, 6 «καλῶς ἤδη σ' ἀπορρίψουσαν ἃ 'πηγγειλάμην».

Ὁ Ἀσώπιος μνημονεύων ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ἑλλήνων Ποιητῶν καὶ Συγγραφέων σελ. 553 τὴν ῥῆσιν τοῦ Ἀριστοφάνους Βατρ. 1062 ἐκφέρει αὐτὴν ὧδε· «ἃ 'μοῦ χρηστῶς καταδείξαντος διελυμήνω σύ». Ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε ἀμοῦ. Πρβ. ἀμοί (Σοφ. Τραχ. 158) καὶ ἀμέ (Σοφ. Ἀντιγ. 734 καὶ Εὐριπ. Ἰφιγ. Α 659 καὶ Ἴων. 1539 καὶ Ἱππολ. 345 καὶ Ἀριστοφ. Ἱππ. 16). Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ κατ' ἀφαίρεσιν συναληλιμμένον ἅ 'μοῦ φέρεται καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 304, 29 Διδ. Ἐγράφη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀσωπίου ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ καὶ ὦ 'γαθέ ἀντὶ τοῦ ὦγαθέ ἢ ὠγαθέ (σελ. 480) καὶ κ' οὐδέ ἀντὶ τοῦ κοὐδέ (σελ. 880)· ἔτι δὲ καὶ χ' ἤ ἀντὶ τοῦ χἤ ἐν τῇ Α' Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 56 § 8 ἐκδ. ζ'.

Ὡς δ' ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς ἅ συναλείφεται ἀείποτε ἀναγκαίως κατὰ κρᾶσιν μετὰ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ φωνήεντος Ε, οὕτω καὶ ὁ ἑνικὸς ἀριθμὸς ὅ, οἷον οὑπόθεις = ὃ ἐπόθεις καὶ οὑφόρει = ὃ ἐφόρει καὶ οὑφοβεῖτο = ὃ ἐφοβεῖτο καὶ οὑξερῶ = ὃ ἐξερῶ καὶ οὑμοί — ὃ ἐμοὶ (Σοφοκλ. Ἠλ. 4 καὶ 420 καὶ Οἰδ. Τ. 722 καὶ 936 καὶ Τραχ. 286 καὶ Ἡρ. Μ. 286), οὕδοξε = ὃ ἔδοξε καὶ οὑνδύεται = ὃ ἐνδύεται καὶ οὑγώ = ὃ ἐγώ (Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 814 καὶ 333 καὶ Λυσ. 240).

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον συναλείφεται καὶ τὸ ἄρθρον ὁ, οἷον οὑκ = ὁ ἐκ καὶ οὑξ = ὁ ἐξ καὶ οὑν = ὁ ἐν καὶ οὑκείνου = ὁ ἐκείνου καὶ οὑμός = ὁ ἐμός καὶ οὑπικωλύσων = ὁ ἐπικωλύσων καὶ

οὐξιών = ὁ ἐξιὼν καὶ οὐπάγων = ὁ ἐπάγων καὶ οὐκκυκλούμενος = ὁ ἐκκυκλούμενος καὶ οὐπιτιμητής = ὁ ἐπιτιμητὴς καὶ οὐπίτριπτος = ὁ ἐπίτριπτος καὶ οὐργάτης = ὁ ἐργάτης, κτλ. καὶ οὔποψ = ὁ ἔποψ Ἀριστοφ. Ὄρν. 226. 265, κτλ. (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀποσπασμάτων σελ. ια΄).

Παρατηρητέον δ' ὅτι φέρεται ἀπόσπασμα τοῦ Μενάνδρου ἔχον ὧδε «Α. κόψω τὴν θύραν. Β. ἀλλ' ἐψόφει καί τις τὴν θύραν ἐξιών»· ὀρθῶς δ' ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν *Var. Lect.* σελ. 217 «ἀλλ' ἐψόφηκεν ἡ θύρα, τίς οὐξιών;».

ΚΕΦ. ΜΓ΄.

Φιληδοῦντας - φιληδονοῦντας καὶ φιληδούντων - φιληδονούντων.

Παρὰ τῷ Ὠριγένει κεῖται Τόμ. ΙΓ΄, σελ. 216 «Ἀπειλητικὸν γὰρ ἡ ἀρετή τε καὶ γνῶσις πρὸς τοὺς φιληδονοῦντας πλάναις καὶ μέθαις» καὶ Τόμ. Κ΄, σελ. 7 «ταῖς ἀπὸ τῶν θυσιῶν ἀναθυμιάσεσι καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν αἱμάτων καὶ ὁλοκαυτωμάτων ἀποφοραῖς τρεφόμενα αὐτῶν τὰ σώματα, φιληδονούντων τοῖς τοιούτοις». Εἶνε δὲ γεγραμμένον καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἐκδόσει συγγραμμάτων τοῦ Ὠριγένους Τόμ. Β΄, σελ. 157, 9 (1899) «φιληδονούντων τοῖς τοιούτοις».

Τὸ ῥῆμα φιληδονεῖν τοῦ ἐπιθέτου φιλήδονος παράγωγον ὂν ἰσοδυναμεῖ τῷ φιλήδονον εἶναι· ἐπειδὴ δὲ κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ῥηθῇ φιληδονεῖν τινι ἀντὶ τοῦ χαίρειν ἢ ἀσμενίζειν ἢ ἀρέσκεσθαί τινι, ἀναγκαίως ἔχει ν' ἀναγνωσθῇ ἐν ταῖς ῥήσεσι τοῦ Ὠριγένους «πρὸς τοὺς φιληδοῦντας πλάναις καὶ μέθαις» ἀντὶ τοῦ φιληδΟΝοῦντας καὶ φιληδούντων τοῖς τοιούτοις» ἀντὶ τοῦ φιληδΟΝούντων.

Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Αἰλιανῷ περὶ Ζῴων Β΄, 15 πρὸς τῇ ὑγιῶς ἐχούσῃ γραφῇ «πομπίλον πελάγιον καὶ βυθῷ φιληδοῦντα εἰδέναι χρὴ μάλιστα ἰχθύων ὧν ἴσμεν ἀκοῇ» φέρεται καὶ ἡ ἡμαρτημένη φιληδονοῦντα. Πρβ. Β΄, 41 «φιληδοῦσι δὲ μᾶλλον τοῖς

μεμιασμένοις καὶ κακόσμοις» καὶ Δ', 59 «ἀλλ' οὐδὲ ἠπείροις φιληδεῖ οὐδὲ νήσοις ἀγαθαῖς» καὶ Ε', 3 «τῷ πηλῷ καὶ τῇ ἰλύϊ φιληδοῦντες».

Τοῦ ῥήματος φιληδεῖν συνωνυμοῦντος τῷ χαίρειν ἢ ἀσμενίζειν ἢ ἀρέσκεσθαι ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Ἀντιφάνης καὶ ὁ Καλλίμαχος καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι.

Ἀριστοφ. Εἰρ. 1130 «οὐ γὰρ φιληδῶ μάχαις».

Ἀντιφάν παρ' Ἀθην. σελ. 95, Ϛ' «φιληδεῖ ταῖς ὑσίν».

Καλλίμ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. 56 «Φοῖβος γὰρ ἀεὶ πολίεσσι φιληδεῖ κτιζομένῃς».

Διογέν. Λαέρτ. Β', 58 (Ἀνθολ. Παλατ. Ζ', 98) «ἢ σὺ φιληδῶν οὕτως ἀρέσκῃ».

Πολύβ. ΛΔ', ι', 4 «φιληδοῦσι γὰρ τῇ τῆς ἀγρώστεως ῥίζῃ».

Ἀθήν. σελ. 104, Δ' «ὃς διὰ τὸ φιληδεῖν τῷ βρώματι Κάραβος ἐπεκλήθη» καὶ σελ. 338, Ε' «Ἀντιφάνης δ' ἐν Ἁλιευομένῃ φιληδοῦντάς τινας καταλέγων ἰχθύσι φησί». Πρβ. σελ. 339, Δ' «Πυθιονίκην δέ φησι φιληδεῖν ταρίχῳ» καὶ σελ. 312, Ε' «οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τενάγους ἔχεις νέμεσθαι, φιληδοῦντας ἀμμώδεσιν ἐρημίαις».

Μουσών παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. Τόμ. Β', σελ. 15, 30 Μειν. «δεῖ τὸν ἀσκοῦντα ζητεῖν περιγίγνεσθαι ἑαυτῷ τῇ μὲν ἡδονῇ μὴ ἀσμενίζειν, τὸν πόνον δὲ μὴ ἐκτρέπεσθαι, καὶ τῷ μὲν ζῆν μὴ φιληδεῖν, τὸν δὲ θάνατον μὴ δεδιέναι».

Πορφύρ περὶ Ἀποχ. Ἐμψ. Α', 55 (σελ. 130, 3 Ναυκ.) «οὐχὶ φιληδούντων οἷς πεπόνθασιν καὶ ἐν οἷς εἰσὶν οὐκ εἰδότων». Πρβ. καὶ Β', 47 (σελ. 175, 14) «ἐπεὶ οὖν τῶν ζῴων αἱ βίαιοι σφαγαὶ ἘΜφιληδεῖν τὰς ψυχὰς οἷς ἀπολείπουσιν ἀναγκάζουσιν», ᾧ ὅμοιον τὸ ὑπὸ Μάρκου Ἀντωνίνου εἰρημένον Ε', 5 «καὶ τοῦτο δὲ ἀσκητέον μὴ παρενθυμουμένῳ μηδὲ ΕΜφιληδοῦντι τῇ νοθείᾳ», ὡς ἀνεγνώσθη ἐξ ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ ΕΜφιληδΟΝοῦντι.

Στέφ. Βυζάντ. σελ. 4, 9 Μειν. «τὰ γὰρ εἰς ΙΣ φιληδεῖ τῷ εἰς ΙΤΗΣ τύπῳ» καὶ σελ. 91. 17 «ἀλλ' ἔοικε τὸ Ρ αἴτιον εἶναι, φιληδοῦν τῇ συντάξει τοῦ Α» καὶ σελ. 221,7 «ᾧ τύπῳ φιληδοῦσιν Ἄραβες».

Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Β', σελ. 23, 5 «ὁ γὰρ βασιλεύς, νοῦς ὢν ἐκεῖνος φιληδῶν τῷ καλῷ, κτέ.».

Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 270, 21 Βόνν. «πολυκτήμονες δὲ καὶ πολυφρόντιδές εἰσιν ὑπὲρ τοὺς τῇ ἐνταῦθα φιληδοῦντας ζωῇ» καὶ σελ. 287, 6 «καὶ προστέτηκε παιδιαῖς ὁπόσαις φιληδοῦσιν οἱ παιδαριώδεις» καὶ σελ. 710, 16 «ταῖς χρονίαις φιληδοῦσα μεταβολαῖς». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ φέρεται καὶ πλημμελὴς γραφὴ φιληδΟΝοῦντας.

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β', σελ. 171, 25 Δινδ. «Ἀττικοὶ μέντοι οἱ νεώτεροι τὴν ἅμαξαν δασύνουσιν, ἴσως διὰ τὸν σχηματισμὸν καὶ διὰ τὸ φιληδεῖν τῇ δασείᾳ». Πρβ. καὶ Σχολ. Πινδ. σελ. 329 Βοικκ. «ὁποῖα μάλιστα αἱ ὁμήλικες παρὰ ταῖς ἑαυτῶν φίλαις φιληδοῦσι ταῖς ἑσπεριναῖς ᾠδαῖς μετεωρίζεσθαι τὴν ψυχὴν καὶ παίζειν».

Πολλάκις τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥῆμα ἀπαντᾷ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου, οἷον σελ. 365, 20 «καὶ ἐνταῦθα δὲ πάλιν ἡ ὑπὸ πρόθεσις τῇ δοτικῇ φιληδεῖ ἐν τῷ ὑπὸ Τμώλῳ». σελ. 461, 15 «φρεωρυχίᾳ φιληδεῖν ἱστόρηται». σελ. 542, 43 «ἔνθα ὅρα τὴν ὑπὸ πρόθεσιν συνήθως φιληδοῦσαν συντάξει δοτικῇ». σελ. 634, 8 «διὸ καὶ ὁ ποιητὴς φιληδεῖ τούτοις». σελ. 1326, 37 «ὁποίοις τε ὁ ἀπέριττος καὶ ὑδροχαρὴς Διογένης ἦν φιληδῶν». σελ. 1367, 41 «φιληδεῖ γὰρ τῷ τοιούτῳ ἀριθμῷ Ὅμηρος». σελ. 1533, 35 «τὴν Κορινθίαν ἑταίραν Ἀρισταγόραν ἔχων καὶ πάνυ φιληδῶν αὐτῇ ὡς καλλίστῃ». σελ. 1541, 25 «καὶ συκέαις δὲ φιληδεῖ προσπεφυκυίαις θαλάσσῃ». σελ. 1568, 28 «ἤγουν αἷς γυναιξὶ φιληδεῖ καὶ οἷς ἀνδράσι προσέχει». σελ. 1572, 56 «ὡς δὲ καί τις ὕστερόν ποτε φιληδῶν τῷ ὀσπρίῳ ἐπεκαλεῖτο σκωπτικῶς δι' αὐτὸ φακῆ». σελ. 1577, 1 «διὰ τὸν μελοποιὸν δηλαδὴ Ἴβυκον φιληδήσαντα τοιαύτῃ γλώσσῃ». σελ. 1719, 2 «εἰσάγων τοὺς φιληδοῦντας βίῳ παρασιτικῷ» (Πρβ. καὶ σελ. 1597, 18 «διὰ τοὺς οὕτω φιληδοῦντας ἀκούειν Φαίακας»). Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς Μικροῖς Συγγράμμασι τοῦ Εὐσταθίου σελ. 268, 87 «φιληδεῖ γὰρ σώμασι τοιούτοις ἐκεῖνος» καὶ σελ. 287, 80 «ἑορτὴ φιληδεῖ τοιούτοις ἀνδράσι» καὶ σελ. 304, 68 «οἷς πρὸ τῶν ἄλλων φιληδοῦσιν οἱ Σῆρες». Ἀποφαίνεται δ' ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 437, 3 «ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τοῦ φιλεῖν καὶ τοῦ ἥδεσθαι τὸ φιληδεῖν γίνεται». Οὐδεμίαν δὲ νῦν περὶ τούτου παρατήρησιν ποιούμεθα.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Η', σελ. 817 λέγεται

«Apud Theophr. H. Pl. 9,16,1 non adjecto dat., de dictamno: καὶ τοῦτον αἱ αἶγες ἐκνέμονται, διὰ τὸ φιληδεῖν. Addita praeposit. Alciphro 3, 24: Πρὸς τοῖς μυροπωλίοις φιληδεῖ. Cum ἐπὶ apud Suidam s. v. Πενέσται: Φιληδούντων ἐπὶ τῇ χώρᾳ· sed ἐπὶ omissum apud Photium eadem in glossa p. 409, 21».

Παρὰ τῷ Γαληνῷ εὑρίσκεται τὸ ῥῆμα φιληδεῖν συντεταγμένον τῇ προθέσει ΠΡΟΣ μετ' αἰτιατικῆς πτώσεως, Τόμ. Ζ', σελ. 611 «οὐ γάρ ἐστιν ἅπασι μετ' ὀδύνης ἡ ψῦξις. ἀλλά τινες αὐτῶν, ὅσοι θέρους ὥρᾳ μάλιστα μὴ φέροντες τὸ πνῖγος εἰς ψυχρὸν ὕδωρ ἑαυτοὺς ἐμβάλλουσιν, οὕτω φιληδοῦσι πρὸς τὴν ψῦξιν, ὥστε διατρίβουσιν εἰς τοσοῦτον ἐν αὐτῷ, μέχρις ἂν ἁπτομένῳ σοι δόξωσιν ἀπεψῦχθαι δίκην κρυστάλλου».

Παρατηρήσεως ἄξιον εἶνε ὅτι παρὰ μὲν τῷ Σουίδᾳ φέρεται σελ. 24 Βεκκ. «Ἄδεις ὥσπερ εἰς Δῆλον πλέων: ἐπὶ τοῦ ἀφροντίστου καὶ φιληδοῦντος», παρὰ δὲ τῷ Ζηνοβίῳ Β', 37 (Παροιμιογρ. Ἑλλ. Τόμ. Α', σελ. 42 Γοττ.) «Ἄδεις ὥσπερ εἰς Δῆλον πλέων: ἐπὶ τοῦ ἀφροντίστου καὶ φιληδονοῦντος· εὐχερὴς γὰρ ὁ πρὸς τὴν Δῆλον πλοῦς, καὶ οἱ ἐκεῖσε καταίροντες ἀφροντίστως πλέοντες ᾖδον». Πρβ. καὶ Γρηγόρ. Κύπρ. Α', 10 (Τόμ. Β', σελ. 94) «Ἄδεις ὥσπερ εἰς Δῆλον πλέων: ἐπὶ τῶν ἀφροντίστων καὶ φιληδόνως βιούντων».

Ἐμνημονεύθη ἐν τοῖς ἄνω ῥῆσις τοῦ Εὐσταθίου ἔχουσα ὧδε «ἔνθα ὅρα τὴν ὑπό πρόθεσιν συνήθως φιληδοῦσαν συντάξει δοτικῇ». Ἐπειδὴ ἐνδεχόμενον εἶνε νὰ φανῇ τινι παράδοξος ἡ τοιαύτη ἐκφορά, ποιοῦμεν γνωστὸν ὅτι πολλάκις ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γίνεται χρῆσις ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ σύνταξις γενική καὶ σύνταξις δοτική καὶ σύνταξις αἰτιατική ἀντὶ τοῦ σύνταξις μετὰ γενικῆς, κτλ., οἷον σελ. 554, 33 «ἀλλὰ καὶ γενικὴν ὡς τὰ πολλὰ ἔχει σύνταξιν». σελ. 678, 53 «ὅτι ἐν ἄλλοις τὸ εὖ εἰδὼς γενικῇ συντάσσων ἐνταῦθα τὸ οἶδα κατὰ σύνταξιν αἰτιατικὴν προάγει». σελ. 722, 42 «ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ θρόνον κατὰ σύνταξιν αἰτιατικήν». σελ. 732, 46 «ἡ τῆς ἐξ προθέσεως νόησις ἐπικρατεῖ καὶ προκαλεῖται γενικὴν σύνταξιν». σελ. 801, 8 «ἐφ' ὧν ἡ περὶ πρόθεσις ὡς ἰσοδυναμοῦσα τῇ ἐπὶ τὴν δοτικὴν ἔχει σύνταξιν». σελ. 880, 48 «ὅρα δὲ ὡς τὸ μὲν ἴδμεν, ἤγουν εἰδέναι ἔργα, αἰτιατικὴν σύνταξιν ἔσχε, τὸ δὲ εἰδότε ἀλ-

κῆς γενικήν». σελ. 929, 46 «ἀνδρὶ δὲ ἀντιβολῆσαι κατὰ σύνταξιν δοτικήν». σελ. 953, 39 «σημείωσαι δὲ τὸ εὖ εἰδὼς κῆρα· οὐ γὰρ ὥσπερ τόξων εὖ εἰδὼς καὶ πολέμων εὖ εἰδὼς κατὰ γενικὴν σύνταξιν». σελ. 959, 26 «οἱ γὰρ μεθ' Ὅμηρον ἐν τούτοις δοτικὴν οἴδασι σύνταξιν». σελ. 989, 34 «τὸ δὲ ἀριδείκετον ἀνδρῶν ὅτι διὰ τὴν ἀρι ἐπίτασιν ἔχει τὴν κατὰ γενικὴν σύνταξιν». σελ. 1114, 1 «τὸ δὲ μνήσω, ἤγουν εἰς μνήμην ἀγάγω, ἐν τῷ τῶν σ' αὖτις μνήσω γενικὴν ἔχει σύνταξιν». σελ. 1068, 37 «ἔστι δὲ ἀντῆσαι κατὰ γενικὴν σύνταξιν τὸ ἄντην γενέσθαι». σελ. 1088,32 «ὡς γὰρ ἐκεῖνο γενικὴν ἔχει σύνταξιν, ὅτε ληφθῇ ἀντὶ τοῦ εἴδησιν ἔχων, οὕτω καὶ τὸ διδασκόμενος συντάσσοιτο ἂν γενικῇ ἀναλυθὲν εἰς τὸ διδασκαλίαν ἔχων». σελ 1179, 17 «ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ὧδε κεῖται τὸ ἐπειγόμενός περ Ἄρηος κατὰ γενικὴν σύνταξιν». σελ. 1181, 9 «τὸ δὲ ἐπιτλήτω εὖ συντάσσεται δοτικῇ κατὰ τὸ ἐπιμεινάτω· τὸ μέντοι τλήτω αἰτιατικὴν ἔχει σύνταξιν». σελ 1224, 11 «ὅτε μέντοι τὸ ἑλεῖν οὐ σημαίνει τὸ ἅψασθαι, τότε δὴ αἰτιακὴν ἔχει σύνταξιν». σελ. 1243, 34 «τὸ δὲ πρὸς ἑαυτῷ ἔλαβεν, ὃ καὶ ἀσπάζεσθαι λέγεται, ὅ ἐστι πρὸς ἑαυτὸν σπᾶσθαι, τὴν δοτικὴν σύνταξιν ἔχει διὰ τὴν τῆς ΠΡΟΣ προθέσεως ἐγγύτητα». σελ. 1288, 54 «ὅρα δὲ ὅτι ἀνωτέρω εἰπὼν κατὰ γενικὴν πυρὸς λελάχωσιν, ὑποκαταβὰς αἰτιατικὴν ἔθετο σύνταξιν». σελ. 1302,17 «τὸ δὲ ὑπὸ Ἴλιον ἀλλαχοῦ ὑπὸ Ἰλίῳ λέγων Ἀττικῶς ἐνταῦθα κατὰ αἰτιακὴν σύνταξιν κοινότερον ἔφρασεν». σελ. 1340,9 «ὅτι ἀνωτέρω τὸ λαχεῖν αἰτιατικῇ συντάξας ἐν τῷ τὸ γὰρ λάχομεν γέρας ἡμεῖς, ἐνταῦθα γενικὴν ἐπ' αὐτοῦ ποιεῖται σύνταξιν». σελ. 1411, 1 «ὅρα δὲ ὅτι ἐν μὲν Ἰλιάδι εὖ εἰδῶς τόξων ἔλεγε καὶ τοιαῦτά τινα κατὰ σύνταξιν γενικήν». σελ. 1625, 27 «ὥσπερ δὲ οἱ ταρσοὶ τυρῶν βρῖθον κατὰ γενικὴν σύνταξιν». σελ. 1940,62 «τὸ δὲ πειράζειν γενικὴν καὶ αὐτὸ ἔχει σύνταξιν ἐνταῦθα». σελ. 1950,27 «ἐπιέναι γοῦν τις καὶ ἐπέρχεσθαί τινι λέγεται κατὰ δοτικὴν σύνταξιν». Ἐν σελ. 971,18 εἶπεν ὁ Εὐστάθιος «αἴτιον δὲ τῆς πληθυντικῆς συντάξεως ὁ μερισμὸς τοῦ ἕκαστος». Πρβ. σελ. 736, 38 «ἐπέκρινε δὲ Ὅμηρος τὴν ἐν δοτικῇ σύνταξιν» καὶ σελ. 762,8 «τὸ δὲ εἰδότα πολέμου συνήθη Ὁμήρῳ σύνταξιν ἔχει τὴν μετὰ γενικῆς» καὶ σελ. 842,9 «ἰστέον δὲ ὅτι τὸ μὲν ἀριδείκετος καὶ κορυφαῖος καὶ δῖος ἔχουσι τὴν ὑπερθετικὴν μετὰ γενικῆς σύνταξιν» καὶ σελ. 1237,46 «τὸ δὲ ἔληγε ποτὲ μὲν

αὐτὸ καθ' αὐτὸ λέγεται, ποτὲ δὲ καὶ σύνταξιν ἐπιδέχεται καὶ αὐτὴν ἢ μετὰ γενικῆς — ἢ μετὰ αἰτιατικῆς» καὶ σελ. 1384, 44 «ὅτι τὸ δῖα ἡ ἐνδοξοτάτη διὰ τὸν Δία συντάσσεται ὑπερθετικῶς μετὰ γενικῆς· ἐπεὶ γὰρ ὑπερκεῖσθαι πάντων ἐδόκει ὁ Ζεύς, διὰ τοῦτο καὶ τὸ δῖος καὶ τὸ δῖα ἐκ τῆς Διὸς γενικῆς γινόμενα ὑπερθετικὴν σύνταξιν ἔχουσιν ὡς καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι πλατύτερον γέγραπται» καὶ σελ. 1742, 30 «ἐκνικᾷ γὰρ πανταχοῦ ἡ ἀρσενικὴ σύνταξις». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν σελ. 1217,9 εἶνε γεγραμμένον «εἶτα ἐπανακάμπτει ἐν ἑβδόμῳ στίχῳ εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς τῆς αἰτιατικῆς σύνταξιν».

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπ' Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως περὶ Συντ. σελ. 294,20 Βεκκ. «συνῆλθεν ὁμοίως εἰς τὴν αἰτιατικὴν σύνταξιν».

ΚΕΦ ΜΔ΄.

Φαίνω-πέφαγκα, ὑφαίνω-ὕφαγκα, κτλ. ὀξύνω-ὤξυγκα, αἰσχύνω-ᾔσχυγκα, κτλ.

Ὁ Γεώργιος Παπασλιώτης γράφει ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Γενναδίου μὲν συνταχθείσῃ, ὑπ' αὐτοῦ δὲ διασκευασθείσῃ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 136,455 «Παρακείμενοι ἐνεργητικοὶ ἐκ ῥημάτων εἰς νω εὕρηνται παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς μόνοι οἱ κέκρικα, τέτικα καὶ τέτακα· παρὰ δὲ τοῖς μεταγενεστέροις καὶ οἱ φαίνω-πέφαγκα (καὶ παρὰ τῷ ῥήτορι Δεινάρχῳ). ὀξύνω-ὤξυγκα, ὑφαίνω-ὕφαγκα. μιαίνω-μεμίαγκα· οἱ δὲ τραχύνω-τετράχυκα καὶ θερμαίνω-τεθέρμακα ἀποβάλλουσι καὶ τὸ ν. Τὰ εἰς *ινω υνω*, *εινω* ἀποβάλλουσι τὸ ν πρὸ συμφώνου· οἷον, κρίνω-κέκρικα-κέκριμαι-κριθήσομαι-ἐκρίθην, πλύνω-πέπλυμαι-ἐπλύθην-πλυθήσομαι, κτείνω - ἔκτακα - ἔκταμαι-ἐκτάθην - κταθήσομαι, κλίνω - κέκλιμαι-ἐκλίθην, τείνω-τέτακα-τέταμαι-ἐτάθην».

Μνημονεύομεν καὶ ἣν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐκφέρει γνώμην ὁ Δημήτριος Βερναρδάκης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ 107 § 361 «Τὰ ῥήματα κρίνω, κλίνω, τείνω, κτείνω καὶ πλύνω

ἀποβάλλουσι τό: ν ἐν τῷ ἐνεργητικῷ καὶ παθητικῷ παρακειμένῳ καὶ ὑπερσυντελικῷ, καὶ τῷ παθητικῷ μέλλοντι καὶ ἀορίστῳ α΄., οἷον: κρί͂νω κρῖν κέκρῐκα ἐκεκρί͂κειν κέκρῐμαι ἐκεκρί͂μην ἐκρί͂θην κρῐθήσομαι, τείνω τέτᾰκα ἐτετά͂κειν τέτᾰμαι ἐτετά͂μην ἐτά͂θην ταθήσομαι, κτλ. Σημ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ῥημάτων τὰ λοιπὰ εἰς -νω φυλάττουσι τό: ν ἐν τοῖς προμνημονευθεῖσι χρόνοις, οἷον φαίνω φᾰν-πέφαγκα ἐπεφάγκειν ἐφάνθην φανθήσομαι. Ἀλλ' ὁ μὲν α΄. παρακείμενος τῶν εἰς -νω πλὴν τῶν: κέκρικα, τέτικα καὶ τέτακα, εἶνε σπανιώτατος παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, οἱ δὲ κοινοὶ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κακοφώνου -γκα καὶ ἀποβάλλουσιν αὐτοῦ τὸ ν, ἐάν ποτε καὶ τὸν σχηματίσωσιν, οἷον: βραδύνω βεβράδυκα ὄχι βεβράδυγκα, ὁμοίως: θερμαίνω τεθέρμακα, τραχύνω τετράχυκα κτλ.».

Ὀρθότερον δὲ τοῦ διδάγματος τοῦ Βερναρδάκη εἶνε τὸ τοῦ Παπασλιώτου· διότι οὗτος μὲν τῷ Κρυγήρῳ ἀκολουθῶν διδάσκει ὅτι παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐσχηματίσθησαν παρακείμενοι ἐκ ῥημάτων εἰς -ΝΩ ληγόντων κατὰ τροπὴν τοῦ Ν τῆς ῥίζης εἰς Γ πρὸ τῆς καταλήξεως ΚΑ, οἷον ὀξύνω (ὀξυνῶ) ὤξυγκα καὶ ὑφαίνω (ὑφανῶ) ὕφαγκα καὶ μιαίνω (μιανῶ) μεμίαγκα, ἐκεῖνος δ' ἀρνεῖται ὅτι ὑπῆρξαν τοιοῦτοι παρακείμενοι ἀποφαινόμενος «οἱ δὲ κοινοὶ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κακοφώνου -γκα καὶ ἀποβάλλουσιν αὐτοῦ τὸ ν, ἐάν ποτε καὶ τὸν σχηματίσωσιν, οἷον: βραδύνω βιβράδυκα ὄχι βεβράδυγκα, ὁμοίως: θερμαίνω τεθέρμακα, τραχύνω τετράχυκα κτλ.». Κατὰ τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Βερναρδάκη, ἄν ποτε ἐν τῇ κοινῇ καλουμένῃ διαλέκτῳ ἐσχηματίζετο παρακείμενος ἐκ ῥήματος εἰς ΝΩ τελευτῶντος, ἵνα μὴ παραχθῇ τύπος περατούμενος εἰς τὸ κακόφωνον ΓΚΑ, ἀπεβάλλετο τὸ Ν τῆς ῥίζης πρὸ τῆς καταλήξεως ΚΑ· τούτου δὲ γινομένου, ἀδύνατος πάντως ἀπέβαινεν ἡ ὕπαρξις τῶν τύπων ὤξυγκα καὶ ὕφαγκα καὶ μεμίαγκα, ὑφίσταντο δὲ μόνοι οἱ χαρίεντες ὤξυκα καὶ ὕφακα καὶ μεμίακα. Ἂν μὴ ὅλως ἀταλαίπωρος μηδὲ λίαν ἀστάθμητος ἦτο ὁ Βερναρδάκης, οὐδαμῶς θὰ ἡμάρτανε τηλικοῦτον ἁμάρτημα. Παρατηρητέον δ' ὅτι μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ παρακείμενος ἥκιστα συνᾴδων τῷ σοφῷ αὐτοῦ διδάγματι σελ. 151 § 417 «χάσκω. — Οἱ λοιποὶ ἐκ τοῦ χαίνω — μέλλ.

χανοῦμαι, ἔχανον [κέχαΓκα] κέχηνα». Πρβ. Κρυγῆρον ἐν Γραμματ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Α', α', σελ. 186 (1848) «χάσκω—Fu. χανοῦμαι, Ao. ἔχανον, Pf. [κέχαγκα Bekker Anecd p. 611] κέχηνα»

Εἴπομεν ἐν τοῖς ἄνω ὅτι ὀρθότερα τοῦ Βερναρδάκη διδάσκει ὁ Παπασλιώτης τῷ Κρυγήρῳ ἀκολουθῶν. Ὁ Γερμανὸς οὗτος γράφει ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Τόμ. Α', α', σελ. 115 «Ausser κέκρικα, τέτικα und τέτακα werden erste Perfecta von Verben auf νω bei mustergültigen Attikern nicht leicht vorkommen. Doch finden sich πεφαγκα von φαίνω schon bei Dinarch, ὤξυγκα von ὀξύνω bei Polybius u. A., ὕφαγκα bei Dionysius u. A., μεμίαγκα bei Plutarch. Zuweilen erlaubte man sich das ν, statt es in γ zu verwandeln, auszustossen, wie Dion. in τετράχυκα, Plut. in τεθέρμακα. Ueber κέκλικα s. κλίνω im. Verz. der Anomala».

Οὐχὶ ὀλιγάκις ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Δεινάρχου φέρεται ὁ παρακείμενος πέφαγκα, ἀλλ' ἀείποτε μετὰ τῆς προθέσεως ΑΠΟ συντεθειμένος· ἵνα δ' ἀκριβέστερον εἴπωμεν, οὐχὶ ὀλιγάκις παρὰ τῷ ῥήτορι τούτῳ ἀπαντᾷ τοῦ συνθέτου ῥήματος ἀποφαίνω ὁ παρακείμενος ἀποπέφαγκα, οἷον κατὰ Δημοσθ. 15 «πᾶσ' ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴ ζητήσασ' ἀποπέφαγκε χρήματ' ἔχειν καθ' ὑμῶν» καὶ 54 «πολλοὺς ἡ βουλὴ ἀποπέφαγκεν ἀδικεῖν τὸν δῆμον» καὶ 59 «ἐπειδὴ σὲ καὶ τοὺς μετὰ σοῦ τὸ χρυσίον ἔχοντας ἀποπέφαγκε» καὶ 84 «ἀποπέφαγκεν, ὦ Ἀθηναῖοι» καὶ 103 «ὧνπερ νῦν ἀποπέφαγκεν ὑμᾶς ἡ βουλὴ» καὶ 104 «μόνον οὐκ εἰληφότα σὲ τὸ χρυσίον ἀποπέφαγκεν» καὶ κατ' Ἀριστογ. 17 «Ἀριστογείτονα τοίνυν ἡ βουλὴ ἀποπέφαγκε» καὶ 19 «τοῦτον μόνον ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴ τοῖς ἐζητηκόσι καὶ εἰδόσιν ἀποπέφαγκεν» καὶ κατὰ Φιλοκλ. 18 «πᾶσ' ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴ ζητήσασ' ἀποπέφαγκε χρήματ' ἔχειν καθ' ἡμῶν». Φέρεται δὲ καὶ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος παρακείμενος βιβλ. ΙΓ', ϛ', 6 «ἐν οἷς μάλιστα ἑαυτὸν ἀποπέφαγκεν ἀκριβολογούμενον». Ἐλέχθη δὲ καὶ ἐκπέφαγκα ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Τόμ. Β', σελ. 115 Δινδ. «τὸ πᾶν ἀποκαλύψας ἐκπέφαγκεν» καὶ ἀναπέφαγκα ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου Τόμ. Β', σελ. 202,13 Δινδ. «τὸ ἐν αὐτῷ ἀληθὲς ἀναπέφαγκεν». Τὸν ἁπλοῦν παρακείμενον πέφαγκα εὕρομεν παρὰ τῷ Ψευδοκαλλισθένει Β', ι', 2 «καὶ νῦν σοι πάλιν φανερὸν ποιοῦμεν

πεφαγκέναι αὐτὸν καὶ πολιορκεῖν τὴν χώραν ἡμῶν».᾿Αλλὰ φέρεται καὶ γραφὴ πεφθακέναι.

Ὁ παρακείμενος μεμίαγκα κεῖται παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Τιβ. Γράκχ. ΚΑ΄, 3 «μεμιαγκότα φόνῳ σώματος ἀσύλου καὶ ἱεροῦ τὸ ἁγιώτατον καὶ φρικωδέστατον ἐν τῇ πόλει ἱερῶν» καὶ παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. ΙΔ΄, σελ. 192 «διὰ τὸ μεμιαγκέναι αὐτοὺς τὰ ἅγια τοῦ θεοῦ».

Τοῦ ὕφαγκα ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ἀρτεμιδώρου Ὀνειροκριτ. Δ΄, 40 «γυνὴ ἔδοξε τὸν ἱστὸν ὑφαγκέναι» καὶ τοῦ μετὰ τῆς ΠΑΡΑ συγκειμένου ὑπὸ Φίλωνος τοῦ Βυζαντίου περὶ τῶν Ἑπτ. Θεαμ. 2 «τὴν πολυτέλειαν τῆς χορηγίας βασιλικὸς πλοῦτος παρύφαγκεν» καὶ τοῦ μετὰ τῆς ΣΥΝ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως περὶ Συνθέσ. Ὀνομ. σελ. 122 Σχαιφ. «οὕτως αὐτὰ καλῶς ἐκεῖνος συνύφαγκε καὶ παραπληρώμασιν εὐφώνοις διείληφεν» καὶ σελ. 144 «εὖ συγκεκρύφασιν αὐτοὺς καὶ συνυφάγκασι» καὶ ὑπὸ Ῥούφου τοῦ Ἐφεσίου σελ. 170,8 Δαρ. «ἔνθα ἡ τῶν χιτώνων τῶν τὸν ὀφθαλμὸν συνυφαγκότων πλοκὴ γέγονε τοιαύτη». Σημειωτέον δ' ὅτι προέκρινεν ὁ Ἑρχῆρος παρὰ τῷ Ἀρτεμιδώρῳ τὴν γραφὴν ᾿ΕΞυφαγκέναι.῎Ιδε καὶ Βάστιον ἐν τῇ Κριτικῇ Ἐπιστολῇ σελ. 277 καὶ Σχαιφῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Συνθέσεως Ὀνομάτων Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως σελ. 215.

Τοῦ ὤξυγκα μετὰ τῆς ΠΑΡΑ συνθέτου ὄντος ἔχομεν μαρτύρια τὸ ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ τοῦ Ἰωσήπου βιβλ. ΙΑ΄, ς΄, 7 «παρωξυγκέναι κατ' αὐτῶν τὸν βασιλέα» καὶ τὸ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Λιβανίου σελ. 418 «τοὔνομα τοῦ παρωξυγκότος οὐ λέγων» καὶ τὸ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις σελ. 404,11 Βεκκ. «ὡς ἂν παρωξυγκὼς ἐφ' ἑαυτῷ τὸν ἄριστον». Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ παρὰ τῷ Πολυβίῳ βιβλ. ΛΑ΄, θ΄, 3 «ἀλλὰ καὶ τοὺς Γαλάτας παρωξυγκέναι» ἀντὶ τοῦ παρωξυκέναι ὑπὸ τοῦ Ῥεισκίου. Ἐλέχθη δὲ καὶ προσπαρώξυγκα ὑπὸ Δίωνος τοῦ Κασσίου ΛΖ΄, 29, 3 «ἐφοβήθη ἅτε καὶ προσπαρωξυγκὼς τὸν Κατιλίναν».

Τοῦ κατ' ἀποβολὴν τοῦ Ν ἐσχηματισμένου τετράχυκα φέρεται παράδειγμα ἐκ τοῦ περὶ Συνθέσεως Ὀνομάτων Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως σελ. 184 «᾿ΑΠοτετράχυκεν ἀξιολόγως τὴν ἁρμογήν», τοῦ δὲ τεθέρμακα ἐκ τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου σελ. 48, Δ΄ «τὸν δ' ἐντὸς εὐρῶτα τῆς ψυχῆς καὶ ζόφον οὐκ ᾿ΕΚτεθέρμακεν οὐδ' ἐξέωκε

διὰ φιλοσοφίας». Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ γραφὴ ἐκτεθέρμαΓκεν. (Ἴδε Βυττεμβάχιον εἰς Πλουτ. Ἠθικ. Τόμ. Ϛ', σελ. 413). Ὁ Ἐρχῆρος ἀκολουθήσας τῷ Ἐμπερίῳ μετέγραψεν ἐκτεθεράπευκεν. Τὸν τύπον τεθέρμαΓκα βλέπει τις παρ' Ἡσυχίῳ λέγοντι «Κεχλίαγκα: τεθέρμαγκα».

Ἄλλοι παρακείμενοι εἰς ΓΚΑ περατούμενοι καὶ ἐν μόνῳ τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ ἀπαντῶντες εἶνε ὁ διέρραγκα ἐκ τοῦ διαρραίνω, ὁ σεσήμαγκα ἐκ τοῦ σημαίνω, ὁ κεκέρδαγκα ἐκ τοῦ κερδαίνω, ὁ πεπλήθυγκα ἐκ τοῦ πληθύνω, ὁ μεμήκυγκα ἐκ τοῦ μηκύνω καὶ ὁ ᾔσχυγκα ἐκ τοῦ αἰσχύνω.

διέρραγκα. Παροιμ. Σολομ. Ζ', 17 «διέρραγκα τὴν κοίτην μου κροκίνῳ». Πρβ. Βεκκ. Ἀν. σελ. 1020, 20 «μηδεὶς δὲ οἰέσθω ἀπὸ τοῦ ἔρραγκα ἔρραμμαι καὶ μεμίαγκα μεμίαμμαι τὸν παθητικὸν παρακείμενον ἕτερον Μ προσειληφέναι».

σεσήμαγκα. Ἐπίκτ. Διατρ. Γ', κϛ', 29 «τί γὰρ ἄλλο ἢ ὡς ἀγαθὸς στρατηγὸς τὸ ἀνακλητικόν μοι σεσήμαγκε;». Ἀριστέας ἢ Ψευδαριστ. 24 «κεφαλαιωδῶς σεσήμαγκά σοι». Ἐπιστολογρ. σελ. 4,37 Διδ. «δι' ἄλλου γὰρ πράγματος ἄλλο πρᾶγμα σεσήμαγκε». Ὠριγέν. Τόμ. Η', σελ. 29 καὶ Τόμ. ΚΕ', σελ. 219 «τὸν δὲ νῦν σχηματισμὸν σεσημαγκέναι μόνον» καὶ Τόμ. Η', σελ. 32 καὶ Τόμ. ΚΕ', σελ. 220 «μὴ πεποιηκέναι ἀλλὰ σεσημαγκέναι μόνον». Εὐσέβ. Προπ. Εὐαγγ. ΙΓ', ιϐ', 7 «καθὼς δὲ δεῖ σεσημάγκαμεν περιαιροῦντες τὸν διὰ τῶν ποιημάτων Δία καὶ Ζῆνα». Πρβ. καὶ Σχόλ. εἰς Ἱπποκρ. καὶ Γαλην. Τόμ. Α', σελ. 11 καὶ 18 καὶ 38 καὶ 42 καὶ 44. Διτζ. Ἴδε Βαλκενάριον ἐν *Diatr. de Aristob. Jud.* σελ. 87. Εὕρομεν καὶ σύνθετον παρακείμενον ἐπισεσημαγκέναι ἐν τῇ Ῥητορικῇ Τέχνῃ τοῦ Φιλοδήμου Τόμ. Α', σελ. 40 Τευϐν. «καλῶς ἐπισεσημαγκέναι». Τοῦ κατ' ἀποϐολὴν τοῦ Ν σχηματισμοῦ σεσήμακα φέρεται χρῆσις ἐν τῷ εἰς τὰ μετὰ τὰ Φυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους Ὑπομνήματι Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιέως σελ. 235,22 Βον. «ὥστε ἔσται ὁ ἄνθρωπον εἰπὼν καὶ μὴ ἄνθρωπον σεσημακώς».

κεκέρδαγκα. Αἰλιαν. Ἀγροικ. Ἐπιστ. 14 «τοῦτο γοῦν κεκέρδαγκα». Μέμν. παρὰ Φωτ. Βιϐλιοθ. σελ. 237, 22 «καὶ εἴ τι κεκερδαγκότες εἴησαν». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ κεκερδακότες. Ὁ Χοιροϐοσκὸς λέγει Ἐξηγ. εἰς Θεοδ. Καν. σελ. 542, 20 «καὶ τὸ κερδανῶ δὲ εὑρίσκε-

ται χωρὶς τοῦ ἀμεταβόλου κατὰ τὸν παρακείμενον, οἷον κεκέρδακα καὶ κεκέρδαγκα» καὶ Ἐπιμερ. εἰς Ψαλτήρ. σελ. 59,20 «διότι τὰ εἰς ΝΩ δισύλλαβα ἑνὶ φωνήεντι παραληγόμενα ἀποβάλλουσι τὸ Ν κατὰ τὸν παρακείμενον, οἷον κέκρικα, πέπλυκα· εὑρέθη δὲ καὶ τὸ κεκέρδακα». Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 501,25 καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 116,24 καὶ Τόμ. Δ'. σελ. 183,7. Ὁ ἄνευ τοῦ Γ προενηνεγμένος τύπος ἀπαντᾷ παρ' Ἀριστείδῃ Τόμ. Α', σελ. 557 «τοσοῦτον γοῦν κεκερδάκασιν» καὶ παρ' Ἀχιλλεῖ τῷ Τατίῳ Ε', 25 «ἧς μόνον τὴν λοιδορίαν κεκέρδακα» καὶ παρὰ Ψευδοφαλάριδι Ἐπιστ. 114 «Περίανδρον ἀδεῶς κεκερδακέναι τὰ τοῦ παρεικότος» (Ἴδε Σχαιφῆρον εἰς Φαλάρ. Ἐπιστολ. σελ. 362). Πρβ. καὶ Λιβάν. Λόγ. Τόμ. Α', σελ. 413 12 «ὅταν γὰρ τοῖς πάλαι τὰ τοιαῦτα κεκερδακόσιν ὀργίλως ἔχῃς» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 6,7 «τοῦ πεποιηκότος μείζω κεκέρδακε» (φέρεται δὲ καὶ γραφὴ κεκέρδΗκεν)· ἔτι δὲ Κύριλλ. Ἀλεξ. Τόμ. Α', σελ. 448, Δ' καὶ Νεῖλ. Ἐπιστ. σελ. 254. Ἀναγινώσκεται δὲ καὶ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἱστορίᾳ Δίωνος τοῦ Κασσίου «οὐ γὰρ που καὶ ἰδίᾳ τι αὐτῶν ἀποκεκέρδακα» καὶ «ἐξ ὧν αὐτὸς μὲν οὐδὲν κεκέρδακα» (βιβλ. ΜΓ', ιη', 2 καὶ ΝΓ', ε', 4). Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ γραφὴ ἀποκεκέρδαΓκα καὶ κεκέρδαΝκα (Ἴδε Στούρζιον εἰς Δί. Κάσσ. Τόμ. Β', σελ. 126 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 174). Εὖ δὲ ποιῶν ὁ Δινδόρφιος ἀποκατέστησε παρὰ τῷ Δίωνι τοὺς μετὰ τοῦ Γ τύπους. Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 1292,30 εἶνε ἔν τινι τῶν κωδίκων ἀντὶ τοῦ προσκεκερδήκασι γεγραμμένον προσκεκερδάγκασι, ὅπερ προέκρινεν ὁ Ῥείσκιος καὶ ὁ Ἑρουερδὴν ἐν Μνημοσ. 1875, σελ. 356. Παρὰ τῷ Ψελλῷ σελ. 101 Βοισσ. κεῖται «ὡς πλείους τόκους ἐπὶ τοῖς ναυτικοῖς κεκερδΑκόσι νομίσμασι», παρὰ δὲ Γρηγορίῳ τῷ Κορίνθου Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Ζ', σελ. 1121,16 «ὡς πλείους τόκους τοῦ δέοντος ἐπὶ ναυτικοῖς κεκερδΗκόσι νομίσμασι». Τὸν παρακείμενον κεκέρδηκα βλέπει τις παρ' Ἰωσήπῳ περὶ τοῦ Ἰουδ. Πολ. Α', κ', 2 καὶ παρ' Ὠριγένει Τόμ. Α', σελ. 2 καὶ παρὰ Θεοδωρήτῳ Τόμ. Β', σελ. 906 καὶ Τόμ. Δ', σελ. 532 καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Δ', σελ. 168,18 Δινδ. Ὁ Ναβῆρος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1904, σελ. 33 «Hic permirum est in Parisino libro barbaram legi formam σεσυγχωρηκέναι pro συγκεχωρηκέναι, quamquam ille codex ceteroquin non soleat

hoc modo vitiatas formas exhibere, nec tamen propterea § 30 p 1292 cum Herwerdeno *Mnem*. 1875 p. 356 pro προσκεκερδήκασι restituere ausim: προσκεκερδάγκασι. Non solum hoc verbum in -αίνειν est, quod aliquot formas mutuatur ab cognata forma contracta; sic supra in Midiana habuimus verbum ἀσελγαίνειν et τὰ ἠσελγημένα, quam formam cum aliis quibusdam contulit Cobetus ἐν τῷ Ἑρμῇ Λογίῳ p. 282 — Legitur praeterea apud Herodotum futurum κερδήσεσθαι et aoristus ἐκέρδησαν, licet inveniam VIII 60 § 3: κερδανέομεν». Πρβ. καὶ Γ. Σμιδίτιον ἐν τῷ *De Flav. Joseph. Elocut* σελ. 451 καὶ σελ. 459. Ἀλλ' ἀκριβῶς περὶ τοῦ σχηματισμοῦ κερδήσω - κερδήσομαι - ἐκέρδησα - κεκέρδηκα - κεκέρδημαι, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἠσελγημένα καὶ τοῦ μεμωρημένας καὶ τοῦ ἀκολαστητέον καὶ ἀκολάστημα, θὰ διαλάβωμεν ἀλλαχοῦ.

πεπλήθυγκα. Ὠριγέν. Τόμ. Β', σελ. 85 «διὰ τὸ καλῶς γεγεωργηκέναι καὶ ηὐξηκέναι καὶ πεπληθυγκέναι τὰ σπέρματα».

μεμήκυγκα Γαλην. Τόμ. ΙΗ', ϐ', σελ. 662 «καὶ μὴ νομίσῃ μέ τις παρὰ τὸ ἐμὸν ἔθος μεμηκυγκέναι τὴν ἐξήγησιν».

ᾔσχυγκα. Δί. Κάσσ. ΝΗ', ιϛ', 7 ᾐσχυγκέναι τε καὶ ἀπεκτονέναι». Πρβ. καὶ ΟΖ', ιϛ', 1 «ὧν μίαν αὐτός, ὅτε γε καὶ ἠδύνατο, ᾐσχύγκει». Τοῦ παρακειμένου ᾔσχυγκα γίνεται μνεία καὶ ἐν τοῖς Κραμήρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Β', σελ. 350,22 «Αἰσχύνω: ὁ παρακείμενος ᾔσχυγκα διὰ τοῦ Κ». Πρβ. καὶ Χοιροβοσκ. σελ. 556,21

Ἐν τοῖς τοῦ Δράκοντος ἢ Ψευδοδράκοντος σελ. 12,15 ἀναγινώσκεται «ὁ παρακείμενος ᾔσχυκα, ὅτι παραλήγουσαν τὴν αὐτὴν ἔχει ὁ παρακείμενος τῷ μέλλοντι». Τῇ ἐκφορᾷ ᾔσχυκα ὁμοία εἶνε ἡ ἤδρυκα ἐκ τοῦ ἀδρύνω, ἣν βλέπει τις παρὰ τῷ Χοιροβοσκῷ Ἐπιμερ. εἰς τὸ Ψαλτήρ. σελ. 186,20.

Ἐξ ἀδοκίμων πάντως συγγραφέων ἐλήφθησαν τὰ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου παρατεθειμένα «Κεχλίαγκα: τεθέρμαγκα» καὶ «Πεπεραγκέναι: ἠνυκέναι». Τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀχρήστου τοῖς παλαιοῖς παρακειμένου πεπέραγκα παρέστησεν ὁ Σοφοκλῆς περιφραστικῶς ἐν τῷ Αἴαντι στίχ. 22 εἰπὼν «νυκτὸς γὰρ ἡμᾶς τῆσδε πρᾶγος ἄσκοπον ἔχει περάνας, εἴπερ εἴργασται τάδε». Ὅμοιον τούτῳ εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ῥηθὲν σελ. 433,288 «εἰς ὅσην ἀτιμίαν τὴν πόλιν

ἡμῶν ἡ τούτου πονηρία καὶ ψευδολογία καταστήσασα ἔχει», ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ ἐν τῇ παρηκμακυίᾳ γλώσσῃ συνήθει ὄντι καθέστακε. Ἴδε Χαρίτωνος Χ. Χαριτωνίδου Ποικίλ. Φιλολογ. σελ. 670.

Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται τὸ παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Νισίου φερόμενον Τόμ. Γ', σελ. 285,18 «αὐτόν τε κατὰ τοὺς νόμους εὐθυΝκέναι τὸ [δίκαιον] ψήφισμα»· ἐσημειώσατο δ' ὁ Νίσιος «εὐθυνκέναι: τεθεικέναι FLAM». Ὁ Νάβηρος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Τόμ. Γ', σελ. 267,10 «αὐτόν τε κατὰ τοὺς νόμους τεθεικέναι τὸ ψήφισμα» καὶ ἔγραψε σελ. λδ' «τεθεικέναι: εὐθυνκέναι P, προτεθεικέναι Hw».

Ὑπὸ τῶν γραμματικῶν μνημονεύονται καὶ οἱ παρακείμενοι κέχαγκα καὶ ἥδυγκα καὶ ἔξαγκα καὶ εὔφραγκα καὶ ἐξήραγκα καὶ λελύμαγκα καὶ μεμόλυγκα. Ἀπολλών. περὶ Ἐπιρρ. σελ. 611,17 «μένει δὲ τὸ Ν ἐπὶ τοῦ χανδον καὶ ἀναφανδόν, καθὸ καὶ ἐν παρακειμένῳ τῷ πέφαγκα καὶ κέχαγκα». Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 399, 44 «ὁ μέλλων εὐφρανῶ, ὁ παρακείμενος εὔφραγκα. Εἰ δὲ εἴη ὁ μέλλων δι' ἀμεταβόλου, ὁ παρακείμενος δι' αὐτοῦ καὶ τοῦ Κ. Καὶ ὤφειλεν εἶναι ηὔφραγκα κτέ.» καὶ σελ. 559,53 «Λελυμασμένος: Παρὰ τὸ λύμη λυμαίνω· ὁ παρακείμενος λελύμαγκα λελύμαμμαι, λελυμαμμένος· καὶ τροπῇ τοῦ ἀμετοβόλου εἰς Σ γίνεται, ὡς παρὰ τὸ ἡδύνω ἥδυγκα, ἥδυμμαι καὶ ἥδυσμαι, ἐξ οὗ καὶ ἥδυσμα» καὶ σελ 785,38 «Ζητεῖται διὰ τί ἀπὸ τοῦ πλύνω οὔ φασι πλύντης καὶ κρίνω κριντής, ὡς ὑφάντης ἀπὸ τοῦ ὑφαίνω καὶ ξαίνω ξάντης καὶ μιαίνω μιάντης; Λύσις. Ὅτι τὰ μὲν ἐν τῷ παρακειμένῳ ἐφύλαξαν τὸ Ν, ὕφαγκα, μεμίαγκα, ἔξαγκα· τὸ δὲ πλύνω καὶ κρίνω ἀπέβαλον αὐτό· πέπλυκα γὰρ καὶ κέκρικα λέγομεν· ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα χωρὶς τοῦ Ν γέγονεν». Χοιροβ. Ἐξηγ. εἰς Θεοδ. Καν. σελ. 541,7 «χωρὶς τῶν ἐχόντων τὸ Ν δηλονότι τρεπόντων αὐτὸ εἰς τὸ Γ διὰ τὴν ἐπιφορὰν τοῦ Κ· ῥανῶ ἔρραγκα, κτενῶ ἔκταγκα, μιανῶ μεμίαγκα, μολυνῶ μεμόλυγκα» καὶ σελ. 542,25 «τὰ δὲ μὴ οὕτως ἔχοντα φυλάττουσι τὸ ἀμετάβολον τρεπόμενον εἰς τὸ Γ, οἷον φανῶ πέφαγκα, χανῶ κέχαγκα, ῥανῶ ἔρραγκα» καὶ σελ. 549,13 «ἐψηλάφων ἐψηλάφηκα, ἐξήραινον ἐξήραγκα» καὶ σελ. 556,6 «ξηρανῶ ἐξήραγκα, ψηλαφήσω ἐψηλάφηκα» καὶ σελ. 691,29 «μιαίνω γὰρ καὶ μολύνω διὰ τοῦ Ν, ὅπερ πῇ μὲν εἰς τὸ Γ τρέπεται, ὡς ἐν τῷ

μεμίαγκα καὶ μεμόλυγκα ἐνεργητικῷ παρακειμένῳ, διὰ τὴν ἐπιφορὰν τοῦ Κ, πῇ δὲ δὲ εἰς τὸ Μ κτέ.» (Πρβ. καὶ σελ. 684,15 καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Δ', σελ. 182,25 καὶ σελ. 184,9 καὶ σελ. 185,21, ἔνθα εἶνε κακῶς γεγραμμένον «ἔξεγκα, ἐξήραγκα» ἀντὶ τοῦ ἔξαγκα). Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Β', σελ. 386,16 «ἐκ τοῦ λυμαίνω ὁ παρακείμενος λελύμαγκα, ὁ παθητικὸς λελύμαμμαι καὶ τροπῇ τοῦ ἀμεταβόλου εἰς Σ λελύμασμαι». Ἀλλὰ Τόμ. Γ', σελ. 256,11 «καὶ ἀπὸ τοῦ ξηραίνω ἐξήρακα καὶ ἀπὸ τοῦ ψύχω ἔψυχα διὰ καθαροῦ τοῦ Ε». Οὐδένα τῶν παρακειμένων τούτων παρ' οὐδενὶ συγγραφεῖ ἡμεῖς εὕρομεν. Περὶ τοῦ βαρβάρου ῥήματος λυμαίνω οὐδὲν νῦν λέγομεν.

Κατ' ἀποβολὴν τοῦ Ν ἐσχηματίσθη τὸ ἐσκλήρυκα ἐκ τοῦ σκληρύνω καὶ τὸ τεθήλυκα ἐκ τοῦ θηλύνω καὶ τὸ βεβράδυκα - ἐβεβραδύκειν ἐκ τοῦ βραδύνω.

Ὠριγέν. Τόμ. Η', σελ. 313 καὶ Τομ. ΚΕ', σελ. 274 «οὕτω τὰ ὑπὸ τῆς ἀγαθότητος τοῦ θεοῦ πρόφασις γενόμενα τῆς σκληρότητος τοῦ Φαραὼ ἐσκληρυκέναι ἀναγέγραπται τὴν καρδίαν Φαραώ». Παρὰ τῷ Γαληνῷ φέρεται Τόμ. ΙϚ', σελ. 800 «βούλεται σημαίνειν τὴν ἐπίσκληρον ταύτην φωνὴν τὸ κατεσκληρυκὸς σῶμα», ὅπερ ἀναγκαίως ἔχει νὰ ἐκληφθῇ ἀντὶ τοῦ κατεσκληρυμμένον ἢ κατεσκληρυσμένον. Ἀλλὰ παράδοξος φαίνεται ἡ τοιαύτη χρῆσις, εἰκάζομεν δ' ὅτι τὸ κατεσκληΡΥκός εἶνε πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ κατεσκληκός· ἀποβαίνει δὲ πιθανωτάτη ἡ εἰκασία αὕτη ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ εἰρημένου «Ἐπισκλήροις: τοῖς κατεσκληκόσι» (Τόμ. ΙΘ', σελ. 99). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ ἐγράφη ἐσφαλμένως «κλάδους ἔχον κατεσκληΡΟκότας» ἀντὶ τοῦ κατεσκληκότας (Τόμ. Β', σελ. 182). Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «κατεσκληκότα: κατεσκληρΩμένα».

Ἀντών. Μελ. Α', 60 (σελ. 65 Γεσν.) «Ἀριστοτέλης θεασάμενος μειράκιον ὡραϊζόμενον ἔφη· οὐκ αἰσχύνῃ ὅτι, τῆς φύσεως ἄνδρα σε ποιησάσης, ἑαυτὸν τεθήλυκας;». Σχολ. Ἰλιάδ. σελ. 592,39 Βεκκ. «ἡ σύνθεσις καὶ τὸν ἄρρενα τόνον τεθήλυκεν». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Ἀνθολογίῳ τοῦ Στοβαίου Τόμ. Δ', σελ. 279,22 Μειν. «ὁ αὐτὸς θεασάμενος μειράκιον καλλωπιζόμενον, οὐκ αἰσχύνῃ, ἔφη, ὅτι τῆς φύσεως ἄνδρα σε ποιησάσης, σεαυτὸν τεθήλυκας». Ἀπο-

φαίνεται δ' ὁ Μεινέκιος σελ. πδ' ὅτι τοῦ τεθήλυκας ὀρθότερον εἶνε τὸ τεθήλυΓκας.

Λουκιαν. Συμποσ. ἢ Λαπ. 20 «ἐβεβραδύκει δέ, ὡς ἔφασκε, φρενίτιδι ἑαλωκότα θεραπεύων Πολυπρέποντα τὸν αὐλητήν».

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ φέρεται Λευϊτ. ΙΓ', 37 (Τόμ. Α', σελ. 167 Διδ.) «ἐὰν δὲ ἐνώπιον μείνῃ ἐπὶ χώρας τὸ θραῦσμα καὶ θρὶξ μέλαινα ἀνατείλῃ ἐν αὐτῷ ὑγίακε τὸ θραῦσμα, καθαρός ἐστι, καὶ καθαριεῖ αὐτὸν ὁ ἱερεύς». Ἀναγνωστέον δ' ἴσως «ὑγίαΓκε τὸ θραῦσμα». Γνωστὸν δ' ὑπάρχει ὅτι λέγεται ἑλληνιστὶ ὑγιαίνω μὲν ἐπ' ἀμεταβάτου διαθέσεως, ὑγιάζω δὲ ἐπὶ μεταβατικῆς.

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου εἶνε γεγραμμένον «Πεφαύλαγεν: ἤμβλυκεν». Ὁ Βόσσιος ἔτρεψε τὸ πεφαύλαγεν εἰς τὸ πεφαύλικεν· μετατυπωτέον δ' ἴσως καὶ τὸ ἤμβλυκεν εἰς τὸ ὕβρικεν.

Τὸ παρὰ τῷ Σουίδᾳ φερόμενον σελ. 136 Βεκκ. «Ἀπευήκασιν: ἀπεξηραμμέναι εἰσίν» μετέβαλεν ὁ Λοβέκκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐκλογῶν τοῦ Φρυνίχου σελ. 34 εἰς τὸ ἀπηυάγκασιν ἐκ τοῦ ἀπαυαίνω. Ἡ μεταβολὴ αὕτη διὰ τοῦτο μάλιστα δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀποδεκτή, διότι κατ' αὐτὴν τοῦ παρακειμένου τοῦ ἐνεργητικοῦ ῥήματος ἀπαυαίνω (ἤτοι ἀφαυαίνω) γίνεται ἐξήγησις διὰ τοῦ παθητικοῦ ἀπεξηραμμέναι εἰσίν». Ὁ Κοβῆτος ἀπεφήνατο ἐν *Collect. Crit.* σελ. 163 «Suidas v. Ἀπευήκασιν: ἀπεξηραμμέναι εἰσίν. Pro portento lectionis repone ἈπεΣΚΛήκασιν». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου τὸ ἀπευήκασιν καὶ ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βεκκήρου σελ. 423, 21 (Ἴδε καὶ Ἀθηνᾶν 1889, σελ. 390).

Ἐκ τῶν διειλημμένων γίνεται φανερὸν ὅτι ὁ εἰς ΓΚΑ τελευτῶν παρακείμενος, ὡς καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένος ὑπερσυντέλικος, παντελῶς ἄγνωστος ἐν τῇ καθαρᾷ καὶ ἀκηράτῳ τῶν παλαιῶν γλώσσῃ ὤν, ἐφάνη τὸ πρῶτον κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους, ὡς τεκμηριοῖ μάλιστα ὁ Δείναρχος εἰπὼν πολλάκις ἀποπέφαγκε(ν), κατέστη δὲ κοινότερος καὶ συνηθέστερος ἐν τῷ Ἀλεξανδρεωτικῷ καὶ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφυλάττετο τὸ Ν τῆς ῥίζης τρεπόμενον πρὸ τοῦ Κ τῆς καταλήξεως εἰς Γ, ἔπειτα δέ, ἀεὶ καὶ μᾶλλον τῆς γλώσσης παρακμαζούσης, καὶ ἀπεβάλλετο. Ἀδυνατοῦντες δ' ἡμεῖς νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Ἁλικαρνασσεὺς Διονύσιος καὶ ὁ

Λουκιανὸς ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ κατ' ἀποβολὴν τοῦ Ν ἐσχηματισμένου τύπου μεταβάλλομεν τὸ παρὰ τῷ Διονυσίῳ ἀποτετράχυκεν εἰς τὸ ἀποτετράχυΓκεν καὶ τὸ παρὰ τῷ Λουκιανῷ ἐβεβραδύκει εἰς τὸ ἐβεβραδύΓκει. Λίαν δ' ἀμφιβάλλομεν καὶ περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου χρήσεως τοῦ κεκερδάκασιν ἀντὶ τοῦ κεκερδάΓκασιν. Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος ἀναγκασθεὶς νὰ σχηματίσῃ ἐκ τοῦ βαρύνω παρακείμενον μετὰ τοῦ Γ αὐτὸν ἐξήνεγκεν, οἷον «Βαρύνειν χρήσιμον — Πλὴν ἐπὶ παρακειμένου οὐ βεβάρυΓκα λέγουσιν ἀλλὰ βεβάρηκα εἰς παθητικοῦ σημασίαν (σελ. 62. 15). Ἄξια μνείας νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Στρουβίου γεγραμμένα ἐν *Opusc.* Τομ. Α', σελ. 14 «Neque quicquam praesidii sibi petere potest a perfecto activi. Affert quidem Buttmannus κεκέρδακα, nescio unde, et ἐβεβραδύκει, a me quondam ipsi suggestum, e *Lucian. conviv. s. Lapith.* c. 20. Verum in tanta paucitate exemplorum, quae omnium perfectorum activi exstant, duo tamen haec nihil valent contra majorem multitudinem, quae formae regularis adduci possunt. πέφαγκα et μεμίαγκα habet jam *Matthiae Gr. Gr.* pag. 218, illud ex Dinarcho, hoc e Plutarcho (ceterum parum accutate in his formis perfectorum ab ανω et υνω proficiscentium versatus est Matthiae). Atque sic προσπαρώξυγκα. *Dion. Cass.* 37, 29. σεσήμαγκα. *Arist. de LXX. interprett.* 271. *v. D.* κεχλίαγκα, τεθέρμαγκα. *Hesych. s.h v. pag.* 242. Adde notata *Valkenario in diatribe de Aristobulo* pag. 87, qui simul observat, puras Atticorum aures, praeter πέφαγκα, a caeteris abhorruisse». Λίαν ἡμεῖς ὀκνοῦμεν νὰ συμφωνήσωμεν τῷ Λοβεκκίῳ ἀντιλέγοντι τῷ Στρουβίῳ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐκλογῶν τοῦ Φρυνίχου σελ. 34.

Περὶ τοῦ ἀπέκταΓκα ἐκ τοῦ ἀποκτείνω θὰ γραφῶσι τὰ δέοντα ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

Παρεθέμεθα ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τοῦδε τά τε ὑπὸ τοῦ Παπασλιώτου καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ τοῦ Βερναρδάκη γεγραμμένα περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ παρακειμένου τῶν εἰς ΝΩ ληγόντων ῥημάτων. Ἐπειδὴ δ' ἡ τοῦ Παπασλιώτου διδασκαλία ὀρθοτέρα ἐφάνη οὖσα τῆς τοῦ Βερναρδάκη, ἀνεμνήσθημεν ἧς οὗτος ἐποιήσατο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ

Γραμματικῇ σελ. ε΄ κρίσεως περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Γενναδίου μὲν συνταχθείσης, ὑπὸ τοῦ Παπασλιώτου δὲ διασκευασθείσης Γραμματικῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· ἐνομίσαμεν δὲ καλὸν νὰ μεταγράψωμεν αὐτὴν ὅλην κατὰ λέξιν θαυμασιωτάτην καὶ τοῦτ᾽ αὐτὸ Βερναρδακικωτάτην οὖσαν.

«Ὁ ἐν Ἑλλάδι ἐκδότης τοῦ βιβλίου τούτου Ἀνδρέας Κορομηλᾶς «φιλοτιμούμενος νὰ καταστήσῃ τὴν τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς διδασκαλίαν ἐντελεστέραν καὶ πληρεστέραν», ἀνέθηκε τὸ ἔργον τῆς ἐπὶ τούτῳ διασκευῆς τοῦ βιβλίου εἰς τὸν καθηγητὴν Κ. Γ. Παπασλιώτην, ὅστις καὶ ἀναλαβὼν ἐξετέλεσε τὴν ἐντολήν. Ἐὰν ἡ ὀρθὴ κρίσις τοῦ Γενναδίου εἶχεν ἀναχαιτίσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὑπὲρ τὸ μέτρον παραμορφώσεως τοῦ πρωτοτύπου, καὶ ἡ σύγχυσις παρ᾽ αὐτῷ εἶχε περισταλῇ εἰς εὐσύγγνωστά τινα ὅρια, εἰς τὴν σύγχυσιν ταύτην τοῦ πρώτου ὁ δεύτερος ἐπέθηκε τὸν κολοφῶνα. Οὐ μόνον τὰ ὑπὸ τοῦ πρώτου παρερμηνευθέντα καὶ σφαλέντα δὲν διώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ νέα αὐτὸς οἴκοθεν προσέθηκεν, ἐξ ὧν ἁπάντων συνανεδεύθη ἀληθὴς κυκεών. Ἄπειρος τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς καὶ τῶν τεχνικῶν αὐτῆς ὅρων, μετέφρασεν ὅπως ἔτυχε τὰς γερμανικὰς λέξεις καὶ τοὺς γερμανικοὺς γραμματικοὺς ὅρους, καὶ ἔρριψεν αὐτοὺς ὠμούς, ἀξέστους, καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν οὐ μόνον διάνοιαν ἀλλὰ καὶ ἀκοὴν ἀκαταλήπτους, εἰς τὸ ἐγχειρίδιον. Οὐδὲν ἔχων οὔτε ἴδιον οὔτε ξένον γραμματικῶν ἀρχῶν καὶ θεωριῶν ἐπιστημονικὸν σύστημα, δι᾽ οὗ νὰ διηθήσῃ οὕτως εἰπεῖν τὰς ξένας ἰδέας καὶ θεωρίας, ἠνάγκασε νὰ συνοικήσωσιν ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ ἄκοντας καὶ διὰ τῆς βίας τρεῖς τῶν πλέον διαφόρων καὶ ἀντιθέτων ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν γραμματικούς, τὸν βαθὺν καὶ φιλοσοφικὸν καὶ καινοτόμον ἀλλ᾽ ὑπέργηρων ἤδη ἐπιστημονικῶς Θήρσιον, τὸν ἐκ συστήματος ἐχθρὸν ἄσπονδον πάσης θεωρίας, καὶ πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ ἄκουσμα μόνον τῆς λέξεως φιλοσοφία νευρικοὺς σπασμοὺς πάσχοντα, καὶ ὅλως ἐμπειρικὸν Κρύγερον, καὶ τὸν ἐκ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ γλωσσολογικῆς περιωπῆς οὐ μόνον τοὺς δύο τούτους, ἀλλὰ καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς πρὸ αὐτοῦ

γραμματικοὺς ἀδυνατοῦντα καὶ οὐδὲ φανταζόμενον νὰ προσβλέψῃ Κούρτιον! Πρὸς τὴν δευτέραν ταύτην διασκευὴν παραβαλλομένη ἡ πρώτη ἡ τοῦ Γενναδίου εἶνε ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ κρείττων καὶ προτιμοτέρα».

Ἄν τις ὑπολαμβάνῃ ὅτι εἰς τὴν πικροτάτην ταύτην περὶ τοῦ Παπασλιώτου κρίσιν ἐκίνησε τὸν Βερναρδάκην ἔρως πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πλανᾶται δεινὴν πλάνην. Δοξομανέστατος ἄνθρωπος οὗτος ὢν ἐπιλαμβάνεται ἑκάστοτε ἀφορμῆς πρὸς ἐπίδειξιν σοφίας· καὶ νῦν δὲ γράφων ἃ γράφει περὶ τοῦ Παπασλιώτου οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖ ἢ νὰ περιάψῃ ἑαυτῷ δόξαν ἄκρου ἐπιστήμονος τῆς γραμματικῆς τέχνης.

Οὐδαμῶς ἡμεῖς ἐξετάζοντες ἂν τοιοῦτος ὄντως ἦτο ὁ Παπασλιώτης, οἷον σπουδάζει νὰ παραστήσῃ ὁ Βερναρδάκης, λέγομεν ὅτι τὸν μέγαν τοῦτον ἀλαζόνα καὶ φρυαγματίαν. ὅστις ἀείποτε γαυροῦται καὶ φυσᾷ μέγα ὡς πάσης ἐπιστήμης ἐπήβολος ὢν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα παντὸς ἄλλου ἀκριβέστερον ἐπιστάμενος, πολλάκις μὲν ἐξηλέγξαμεν ὅλως ἀνεπιστήμονα καὶ πάσης μαθήσεως ἄμοιρον ὄντα, πολλάκις δ' ἀπεδείξαμεν αὐτὸν ἀγνοοῦντα ἐν ᾗ συνέταξε Γραμματικῇ πράγματα γνωστότατα παντὶ καὶ μετρίως πεπαιδευμένῳ ἀνδρί. Οὐδὲν δὲ κωλύει νὰ μνημονεύσωμεν καὶ νῦν ἐπονείδιστά τινα αὐτοῦ ἀγνοήματα.

Γνωστότατον ὑπάρχει ὅτι παροξυτόνως μόνον ἐλέγετο ἑπτέτης καὶ ὅτι τοῦτο δὲν εἶνε **συνῃρημένος** τύπος τοῦ ἑπταέτης. Καὶ ὅμως ὁ δεινὸς τοῦ Παπασλιώτου κατήγορος νομίζει μὲν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 70 ὅτι τὸ ἑπτέτης ἐγένετο **κατὰ συναίρεσιν** ἐκ τοῦ ἑπταέτης, ἀποφαίνεται δ' ὅτι ἐλέγετο οὐ μόνον παροξυτόνως ἑπτέτης ἀλλὰ καὶ ὀξυτόνως ἑπτετής.

Γνωστότατον ὑπάρχει ὅτι φέρεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ῥῆμα δεῖν ὂν οὐ μόνον ἀπρόσωπον ἀλλὰ καὶ προσωπικόν, οἷον πολλοῦ δέω, ὀλίγου δέω, κτλ. καὶ ὅτι ἀπρόσωπον ὂν συντάσσεται οὐ μόνον ἀπαρεμφάτῳ ἀλλὰ καὶ γενικῇ πτώσει, οἷον δεῖ δὲ χρημάτων, τοῦ πέους δὲ δεῖ, κτλ. Καὶ ὅμως ὁ δεινὸς τοῦ Παπασλιώτου κατήγορος γράφει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 197 «Ἀπρόσωπα λέγονται ῥήματά τινα, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε λαμβάνοντα ὡς ὑποκείμενον οὐσιαστικόν τι ὡρισμένον, ἔμψυχον ἢ ἄψυχον, ἀλλὰ μόνον τὸ ἀπαρέμφατον, σχηματίζονται μόνον εἰς τὸ γ' πρόσωπον τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ, οἷον

χρή, δεῖ, μέλει, ἔξεστι, κτλ.». Γελοιότατα σφάλλεται ὁ Βερναρδάκης δοξάζων ὅτι τὸ ῥῆμα μέλει ἀπρόσωπον ὂν συντάσσεται ἀείποτε μετ' ἀπαρεμφάτου. Οὐδένα τῶν χαμαιδιδασκάλων λανθάνει ὅτι σύνηθες ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἶνε τὸ μέλει τινί τινος καὶ μέλει τινὶ περί τινος.

Ἀκριβῶς περὶ τῶν ῥημάτων δεῖν καὶ μέλειν θὰ διαλάβωμεν ἐν ἰδίοις κεφαλαίοις. Τοῦτο δὲ νῦν ἀναγκαῖον κρίνομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι λέγων ὁ Βερναρδάκης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 197 ὅτι **μόνον** τὸ γ' ἑνικὸν πρόσωπον δεῖ ἀπαντᾷ ἀναιρεῖ ὃ ἔγραψεν ἐν σελ. 146 «δέω: Τὸ ἐνεργητικὸν εὑρίσκεται **συνήθως** ἐν τῷ γ' προσώπῳ». Συχνάκις δ' ὁ Βερναρδάκης ἐναντιολογεῖ αὐτὸς ἑαυτῷ Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Φρασικλέους γεγραμμένα ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σελ. 206 (1835) «δέω (λείπω) — Εἶναι δὲ κοινῶς ἀπρόσωπον, ὡς δεῖ—Λαμβάνει δὲ τὴν κατὰ πρόσωπα κλίσιν εἰς τὴν φράσιν πολλοῦ, τοσούτου δεῖ, ὡς τοσούτου δέω, **δέεις**, δεῖ, δέομεν, δεῖτε, δέουσιν, τοσούτου ἔδεον, τοσούτου δεήσομεν, ἑπομένης ἀπαρεμφάτου».

Σημ. Θαυμάσια ἀληθῶς εἶνε τὰ περὶ τοῦ Θειρσχίου εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. ε' «τὸν βαθὺν καὶ φιλοσοφικὸν καὶ καινοτόμον ἀλλ' ὑπέργηρων ἤδη ἐπιστημονικῶς Θήρσιον». Πρβ. καὶ σελ. λ'· πολλῷ δὲ θαυμασιώτερα ἡμῖν φαίνονται ἃ περὶ τοῦ Γερμανοῦ φιλολόγου εἶπεν ὁ Ἕλλην φιλολογος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α', σελ. 303. «Βαθύτερον παντὸς ἄλλου ἀνέλυσε τὰ τῆς ἀττικῆς — συντάξεως ταύτης ὁ Θείρσχιος ἐν τῇ γραμματικῇ αὐτοῦ σελ 663 κἑξ., ἀποδεικνύων πῶς ἐν τούτοις ὁ «ἵνα» διασώζει ἐν μέρει τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ τοπικὴν ἔννοιαν. Ἡ ἀνάλυσις αὔτη, ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα ἐν τῇ γραμματικῇ τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός, τιμῶσι τὸ φιλοσοφικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, ἀλλ' ἀνάγεται μᾶλλον εἰς τὴν φιλοσοφικωτέραν θεωρίαν τῆς γλώσσης, παρὰ εἰς τὴν καθ' αὐτὸ γραμματικήν, κατὰ τὴν κοινὴν καὶ ἐπικρατεστέραν περὶ τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἔννοιαν» (Πρβ. καὶ Ἀθηνᾶν 1890, σελ. 541).

ΚΕΦ. ΜΕ΄.

Περὶ τοῦ ἐφετικοῦ ῥήματος **βασιλειῶ**, τουτέστι **βασιλείας ἐφίεμαι** ἢ **βασιλεῦσαι ἐπιθυμῶ**.

Ἐν τῷ Οὐϊνδοβονησίῳ Λεξικῷ φέρεται «Βασιλίζει: ἀντὶ τοῦ βασιλείας ἐφίεται· ἐκ τούτου γὰρ καὶ βασιλειᾷ ἐπὶ μέλλοντος. Ἰώσηπος· ἡ θεραπαινὶς ἐξυβρίζειν εἰς τὴν Σάρραν ἐτόλμησε βασιλίζουσα». Πρβ. καὶ «Ὀπωρίζειν: ἀντὶ τοῦ ὀπώρας συνάγειν· καὶ ὀπωριᾶν ἐπὶ μέλλοντος. Ἡρόδοτος· ὀπωριεῦντες τοὺς φοίνικας φοιτῶσιν».

Σημειοῦται δ' ὁ Ναύκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λεξικοῦ τούτου σελ. 35,9 «βασιλειᾷ ἐπὶ μέλλοντος: confundere videtur lexicographus verba βασιλίζειν et βασιλειᾶν. Ἰώσηπος: Ioseph. Ant. I, 10, 4 vol. 1 p. 35,19» καὶ σελ. 135 «ὀπωριᾶν: ὀπωριεῖν requiritur. Ἡρόδοτος: Herodot. IV. 182».

Τοῦ ἐφετικοῦ ῥήματος βασιλειῶ ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Ἰώσηπος Τόμ. Ε΄, σελ. 2,6 Ναβ. «καὶ πολλοὺς μὲν βασιλειᾶν ὁ καιρὸς ἀνέπειθε» καὶ σελ. 18,8 «τὸν ἕτερον μὲν τῶν ἀδελφῶν βασιλειῶντα κτείνει» καὶ σελ. 378,16 «ἐπολέμει Οὐιτελλίῳ βασιλειῶντι». Πρβ. Ἡσύχ. «Βασιλειῶντα: βασιλείαν περιβαλλομενον», ἀνθ' οὗ ὁ Μεινέκιος ἔγραψε «βασιλείᾳ ἐπιβαλλόμενον» καὶ Ζωναρ. Λεξ. σελ. 378 Τιτμ. «Βασιλειῶ: ἐπιθυμῶ βασιλείας» καὶ σελ. 379 «Βασιλειῶντα: ἐπιθυμοῦντα βασιλεῦσαι» καὶ Σουΐδ. σελ. 215 Βεκκ.

Κακῶς εἶνε γεγραμμένον παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Δ΄, σελ. 6,4 «καὶ οἱ λοιποὶ βασιλείαν ἤρξαντο καὶ ἐξ ἑκατέρων αὐτῷ τῶν μερῶν ἀντανέστησαν» ἀντὶ τοῦ «βασιλειᾶν ἤρξαντο». Πρβ. σελ. 10,1 «τὸν Φωκᾶν ἐμεμαθήκει βασιλειῶντα» καὶ σελ. 24,10 «μάλιστα δὲ πάντων οὓς βασιλειῶντας ὑπώπτευε».

Οὐκ ὀλίγοι δὲ συγγραφεῖς τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ παρέχουσιν ἡμῖν μαρτύρια τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥήματος.

Ἐφραίμ. 3412 (σελ. 147) «ἄνδρες στρατηγοὶ βασιλειῶντες τότε» καὶ 4186 (σελ. 177) «κἀκεῖ διαγνοὺς βασιλειῶντα δόλῳ».

Κωνστ. Μανασσ. 2375 (σελ. 133 Βόνν.) «βασιλειῶντα δὲ μαθὼν καὶ τυραννεῖν ὁρμῶντα» καὶ 3506 (σελ. 150) «ὑπώπτευε Μαυρίκιος ὡς δὴ βασιλειῶντα καὶ παραρπάζειν θέλοντα τὴν αὐτοκρατορίαν» καὶ 5501 (σελ. 234) «αὐτὸς μὲν οὖν βασιλειῶν καὶ κατὰ τοῦ κρατοῦντος πάντα τυρεύων καὶ ποιῶν οὐκ ἔλαθεν εἰς τέλος» καὶ 5824 (σελ. 247) «μαθὼν δὲ καὶ τὸν Τζιμισχῆν θερμῶς βασιλειῶντα» καὶ 5963 (σελ. 253) «καὶ πάντες ὑπεστάλησαν λάθρᾳ βασιλειῶντες» καὶ 6631 (σελ. 282) «μαθὼν δὲ καὶ τὸν Ῥωμανὸν πάλιν βασιλειῶντα».

Νικηφ. Βρυένν. σελ 112,1 «ὁ τοῦ βασιλειῶντος ἤδη Νικηφόρου υἱὸς ὁ πατρίκιος Βρυέννιος» καὶ σελ. 131,3 «καὶ τὰ τούτων πρὸς τὸν βασιλειῶντα ἀνέφερον» καὶ 20 «διὰ τὴν πρὸς τὸν βασιλειῶντα ἐκ τοῦ κήδους οἰκειότητα» καὶ σελ. 135,9 «ὧν καθάπερ ἀστέρων ἥλιος ἐξῆρχεν ὁ βασιλειῶν» καὶ σελ. 143,18 «ὁ δὲ τοῦ βασιλειῶντος υἱὸς ἐν τῷ διώκειν πόρρω γενόμενος». Πρβ. καὶ σελ. 146.7.

Νικήτ. Χων. σελ. 107,4 «καὶ ἄλλως ὑποβλέπεσθαι τὸν ἀδελφὸν ὑπὸ τῶν τοῦ πατριάρχου κατηγόρων ὡς βασιλειῶντα ἐναγόμενος» καὶ σελ. 138,14 «αὐθάδη καὶ βασιλειῶντα τὸν Ἀνδρόνικον» καὶ σελ. 363,10 «ἐπεὶ καὶ τὸ βασιλειᾶν πατρόθεν Ἀνδρόνικος ὡς κλῆρον καταβὰν διεδέξατο» καὶ σελ. 489,13 «ὑποβλεπόμενος βασιλειᾶν» καὶ σελ. 701,9 «ἀφιστάμενοι καὶ βασιλειῶντες» καὶ σελ. 742,14 «πλὴν καὶ οὗτος βασιλειῶν καὶ τὴν τῶν πολιτῶν ἐπιτεχνώμενος εὔνοιαν».

Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Β', σελ. 205.22 «ἀνακόπτων δὲ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν βασιλειώντων».

Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Α', σελ. 40,18 «καὶ ὡς βασιλειᾶν παρὰ πολλῶν ὑποπτεύοιτο» καὶ σελ. 54,13 «ὅτι βασιλειᾷ καὶ ὑφαρπάζειν τὴν ἀρχὴν μελετᾷ καὶ μεῖζον ἢ καθ' αὑτὸν φρονεῖ» καὶ σελ. 62,7 «οἱ ἐχθροὶ καὶ δύσνοι τοῖς βασιλεῦσιν, οἱ βασιλειῶντες» καὶ σελ. 485,10 «ἐφ' ᾧ καὶ ὑποψίαν ἔσχε βασιλειῶντος» καὶ σελ. 487,19 «ἐκεῖνον μὲν τῆς στρατηγίας παραλύσας ἀγαγὼν ἔκρινεν ὡς βασιλειῶντα» καὶ Τόμ. Β', σελ. 136,18 «καὶ μᾶλλον βασιλειᾶν κατακριθέντος» καὶ σελ. 162,5 «ἔγκλημα δι' ἐκεῖνον ὡς δῆθεν βασιλειῶντα ἐφῆπται».

Μιχ. Ἀτταλ. σελ. 200,17 «ἀπετείχιζε δὲ τῆς τοῦ βασιλέως ἀγάπης τήν τε μητέρα καὶ τοὺς ὁμαίμονας καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς ὡς βασιλειῶντας δῆθεν» καὶ σελ. 292.3 «ᾔδει γὰρ ἀσύμφορον εἶναι τὸν βασιλειῶντα τοῦτον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχειν».

Γενέσ. σελ. 8,5 «βασιλειῶν ἄγαν διὰ φροντίδος ἐν ἑαυτῷ εἶχεν ἐπίθεσιν, ὥστε τῆς βασιλείας ἐπιλαμβάνεσθαι» καὶ σελ. 98,22 «ἐξ ὧν ἀσχέτως ἐβασιλεία».

Ἰω. Κίνν. σελ. 37,21 «ἰσχυρογνώμονα τοῦτον ἑώρα καὶ δεινῶς βασιλειῶντα».

Ἰω. Καντακουζ. Τόμ. Β', σελ. 93,17 «κατηγόρει τοῦ μεγάλου δομεστίκου ὡς βασιλειῶντος» καὶ σελ. 163,9 «τοῦ μεγάλου δομεστίκου ὡς βασιλειῶντος κατηγόρουν».

Ἄνν. Κομν. Τόμ. Α', σελ. 24,2 Βόνν. «καὶ πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι τὸν Νικηφόρον βασιλειᾶν τε ἤρξατο καὶ ἀποστασίαν κατὰ τοῦ Μιχαὴλ ἐμελέτησε» καὶ σελ. 95,5 «ἀλλ' ἐβασιλεία μὲν ὁ Βορίλος» καὶ Τόμ. Β', σελ. 6,18 «καὶ φανερῶς ἐβασιλεία καὶ τοὺς κουφοτέρους ὑπήγετο».

Ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 214,20 Δινδ. φέρεται «Τομῶντι: τομῆς ἐπιθυμοῦντι καὶ δεομένῳ νοσήματι, ὡς τὸ θανατῶντι, βασιλειῶντι· τὰ γὰρ τοιαῦτα δευτέρας ὡς ἐπίπαν συζυγίας τῶν περισπωμένων ἐστίν». Ὁ δ' Εὐστάθιος λέγει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1425,42 «καὶ βασιλειᾶν καὶ διαβασιλίζεσθαι τὸ βασιλείας ἀντιποιεῖσθαι». Πρβ. καὶ σελ. 1202,31 «δεικνὺς ὡς μάτην βασιλειᾷ» καὶ σελ. 1918,21 «οἷα δηλαδὴ βασιλειῶν».

Γίνεται δὲ μνεία τοῦ ῥήματος βασιλειῶ καὶ ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψευδηρῳδιανοῦ σελ. 249 Βοισσ. «Τὰ διὰ τοῦ ΙΩ περισπώμενα ῥήματα διὰ τοῦ Ι γράφονται, οἷον — ἐρυθριῶ, ἀνιῶ, — αἱμωδιῶ, ἰλιγγιῶ, βουλιμιῶ, μαθητιῶ, τυραννιῶ καὶ τὰ λοιπά. Χωρὶς εἰ μὴ ἀπὸ πρωτοτύπου ἔχει τὸ δίφθογγον, οἷον τέλειον τελειῶ, γένειον γενειῶ, σημεῖον σημειῶ, βασίλειον βασιλειῶ, καὶ μεῖον μειῶ τὸ ἐλαττῶ».

Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ῥῆμα τυραννιῶ πρὸς δήλωσιν τοῦ τυραννίδος ἐφίεμαι ἢ τυραννεῖν ἐπιθυμῶ. Ἀπαντᾷ δὲ τὸ ῥῆμα τοῦτο παρὰ τῷ Ἡρακλείδῃ περὶ Πολιτ. σελ. 5,1 Σνειδ. «ὃς ἐτέθη διὰ τοὺς τυραννιῶντας» καὶ παρὰ Γεωργίῳ τῷ Κεδρηνῷ Τόμ. Β', σελ.

561,17 «διαβληθεὶς ὡς τυραννιῶν» καὶ σελ. 650,21 «πάλιν ἔλεγε τοὺς τυραννιῶντας τῶν βασιλέων ἀπελευθέρους εἶναι σπεύδειν» καὶ παρ' Ἄννῃ τῇ Κομνηνῇ Τόμ. Α΄, σελ. 442,9 «Νικηφόρος ὁ Διογένης πάλαι τυραννιῶν» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 298,9 «ἃ κατεῖχον τυραννιῶντες». Ὁ Σουΐδας λέγει σελ. 1050 «Τυραννεῖον: κυρίως ἡ ἀκρόπολις, τυραννία δὲ ἡ τυραννὶς καὶ τυραννιῶ ἐπιθυμῶ τυραννῆσαι». Ὀλίγοις δ' ἴσως ἄγνωστον εἶνε τὸ ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου μνημονευόμενον «σοῦ δέ γε (οἱ λόγοι) τυραννιῶσι» (βιβλ. Γ΄, 18) «ὁ δὲ διαλεγόμενος περὶ τυραννίδος καὶ φάσκων ὡς οὐκ ἔστι τοῦτο κρεῖττον ὃ συμφέρει αὐτῷ μόνον, εἰ μὴ καὶ ἀρετῇ διαφέροι, προσέκρουσεν αὐτῷ· ὀργισθεὶς γάρ, οἱ λόγοι σου, φησί, γεροντιῶσι, καὶ ὅς, σοῦ δέ γε τυραννιῶσιν».

Ὁ Κοραῆς ἐκδοὺς παρὰ τῷ Ἰσοκράτει Τόμ. Α΄, σελ. 426 «ἐμοὶ γὰρ ἀσφαλέστερος βίος εἶναι δοκεῖ, καὶ βελτίων, ὁ τῶν ἰδιωτευόντων, ἢ ὁ τῶν τυραννιώντων» ἐσημειώσατο Τόμ. Β΄, σελ. 314 «Τυραννιώντων: Τυραννεῖν ἐπιθυμούντων. Ἡ γραφὴ ἐκ τοῦ παρὰ τῷ Ματθαίῳ ἀντιγράφου, ἣν ἀπεδέξατο καὶ ὁ Λάγιος. Αἱ ἀρχαῖαι ἐκδόσεις, Τυραννιτῶν, ὅπερ ὁ Οὐόλφιος καὶ οἱ λοιποὶ ἔτρεψαν εἰς τὸ Τυραννευόντων». Ὑπ' ἄλλων εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ἰσοκράτους τυραννούντων· φέρεται δὲ καὶ γραφὴ δυναστευόντων. Νομίζομεν δ' ὅτι πολλῷ κάλλιον τῷ βίῳ τῶν ἰδιωτευόντων ἀντιτίθεται ὁ τῶν τυραννούντων ἢ ὁ τῶν τυραννιώντων. Οὐδεὶς δ' ἀγνοεῖ ὅτι ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν οὐ μόνον τυραννῶ ἀλλὰ καὶ τυραννεύω. Ὁ Φώτιος γράφει Λεξ. Τόμ. Β΄, σελ. 233 Ναβ. «τυραννεύσασαν: οὐ μόνον τυραννήσασαν· καὶ Πλάτων καὶ ἕτεροι τῶν παλαιῶν». Πρβ. καὶ Λεξ. Οὐϊνδοβον. σελ. 176 Ναυκ. «Τυραννῶ καὶ τυραννεύω. Θουκυδίδης· οἵ τε Ἀθηναίων τύραννοι καὶ οἱ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐπὶ πολὺ καὶ πρὶν τυραννευθείσης» (Ἴδε καὶ Κοραῆν ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Δ΄, σελ. 623).

Τῷ ῥήματι τυραννιῶ ἰσοδυναμεῖ τῷ τυραννησείω, ὃ κεῖται παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ Α΄, 65 «τῶν μὴ αἰσθανομένων Πεισίστρατον τυραννησείοντα» (Πρβ. καὶ Ἀθηνᾶν 1891, σελ. 371). Πολλὰ δὲ ῥήματα ἔχει ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὁμοίως τῷ τυραννησείῳ ἐσχηματισμένα, ἃ θὰ μνημονευθῶσιν ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ. Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Φιλοστράτῳ κεῖται Τόμ. Α΄, σελ. 191,14

Καυσ. «δοκεῖ γάρ τις ἢ καταγνοὺς τῆς ἑαυτοῦ τύχης τὸ ἐν νῷ τυραννεῦσαι παρεῖναι ἢ τυραννησείοντι ἐκστῆναι ἑτέρῳ δείσας δήπου αὐτὸν ὡς ἄνδρα» καὶ σελ. 317,4 «εἰ μὲν ὡς τυραννησείοντας διαβεβλῆσθαί φασιν». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης σελ. λδ' «317,5. τυραννησείοντας Abresch. τυραννεύσοντας ς'. (fo: τυραννευσείοντας hic et 191,14 τυραννευσείοντι legendum». Σφόδρ' ἡμεῖς ὀκνοῦμεν νὰ συμφωνήσωμεν τῷ Καυσήρῳ

Ὑπάρχει δὲ καὶ ἐφετικὸν ῥῆμα στρατηγιῶ. Ὁ Σουίδας λέγει σελ. 980 «στρατηγιᾶν: ἐπιθυμεῖν τῆς στρατηγίας καὶ στρατηγιῶντα στρατηγίας ὀρεγόμενον Ἰώσηπος. ἤδη δ' αὐτὸν στρατηγιῶντα καὶ μειζόνων ἐφιέμενον ἔνδεια χρημάτων κατεῖχε» (Πρβ. καὶ Ἡσύχ. Τόμ. Δ', α', σελ. 83 Σμιδ. καὶ Φώτ. Λεξ. Τόμ. Β', σελ. 179). Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος εἰρημένον Ἀναβ. Ζ', α', 32 «ὃς οὐ φεύγων τὴν Ἑλλάδα περιῄει ἀλλὰ στρατηγιῶν καὶ ἐπαγγελλόμενος κτέ.» καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου Εὐμέν. ΙΔ' «τὰς ἐκείνων θύρας ἐθεράπευον δορυφορουμένων καὶ στρατηγιώντων» καὶ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος σελ. 281,15 «οὕτω δὲ συνέβαινε τοὺς στρατηγιῶντας ἀεὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ πεμπομένους ἐπὶ τοὺς τόπους εὐπορεῖν» καὶ σελ. 424,5 «ἠναγκάσθη προστάτην ἑλέσθαι Μιθριδάτην τὸν Εὐπάτορα στρατηγιῶντα ἐπὶ τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἰσθμοῦ μέχρι Βορυσθένους βαρβάρους». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 302.53 Διδ «αὐθάδης δὲ οὗτος καὶ τῶν στρατηγιώντων ἐστί».

Ἐπλάσθη δ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ καὶ ἐφετικὸν ῥῆμα ἀρχοντιῶ, ὑφ' οὗ δηλοῦται τὸ ἐπιθυμῶ ἄρχων εἶναι ἢ γενέσθαι. Ἴδε Θησαυ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 2129.

Περὶ ἄλλων ἐφετικῶν ῥημάτων, θανατῶ, κτλ. μαθητιῶ, κτλ. θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σελ. 222 «Βασιλειάω-ῶ, Μ. **άσω** (;). Ἐπιθυμῶ νὰ βασιλεύσω». Πρβ. καὶ σελ. 595 «Θανατάω, Μ. **ήσω**. Ἐπιθυμῶ (βλέπω ὡς τίποτε ἢ Εἶμαι ἀποφασισμένος διὰ) τὸν θάνατον».

ΚΕΦ. ΜϚʹ.

Περὶ τοῦ εἰς ΟΥΝ λήγοντος παρατατικοῦ τοῦ ῥήματος **τέθημι, προστέθημι,** κτλ.

Ὁ διὰ τῆς ΟΥΝ καταλήξεως ἐσχηματισμένος παρατατικὸς ἐτίθουν, προσετίθουν, κτλ. τοῖς μὲν ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἦτο παντελῶς ἄγνωστος, ἐν μόνῳ δὲ τῷ παρηκμακότι φέρεται ἑλληνισμῷ, ἰσοδυναμῶν ἐνίοτε μὲν τῷ ἑνικῷ ἐτίθην, προσετίθην, κτλ., πολλάκις δὲ τῷ πληθυντικῷ ἐτίθεσαν, προσετίθεσαν κτλ. Καταλέγομεν ἃ ἔχομεν πρόχειρα μαρτύρια τοῦ παρακεκομμένου τούτου καὶ παρασήμου τύπου.

Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Δʹ, σελ. 258,6 «μετὰ ταῦτα δὲ τοῖς ἄλλοις σε κατὰ μέρος συγκρίνων ἁπάσαις ψήφοις τῶν πάντων ἐτίθουν βασιλικώτερον».

Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Αʹ, σελ. 503, 15 «ἕως ὅτε λόγων ἐποιούμην σπουδήν, λόγους λόγοις ἀνετίθουν καὶ τὰ προτεινόμενα τέχνῃ τοῦ λέγειν ἀνέτρεπον».

Ἰω. Καντακουζ. Τόμ. Γʹ, σελ. 265, 4 Βόνν. «προθύμως δὲ ὅμως παρεσχόμην, δεῖν χαρίζεσθαι νομίζων τοῦ νέου τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ Διδυμότειχον προσετίθουν εἰς φιλοτιμίαν».

Σευῆρ. Διηγ. Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Αʹ, σελ. 547, 21 «καὶ δρόμον ἀπέραντον ἐνετίθουν τοῖς χρώμασιν ἐν οὐ κινουμένοις ποσίν».

Σχολ. Εὐρ. Τόμ. Αʹ, σελ. 448, 12 Δινδ. « Ἐρρυθμιζόμαν: — κατεκόσμουν, κατὰ ῥυθμὸν ἐτίθουν».

Γαλην. Τόμ. ΙϚʹ, σελ. 456 «οὓς τότε πάντες ἐν τοῖς πρώτοις ἐτίθουν».

Ἀλέξ. Ἀφροδισ. Ὑπομν. εἰς τὰ μετὰ τὰ Φυσ. Ἀριστοτ. σελ. 574, 5 Βονιτζ. «οἱ φυσικοὶ μίαν λέγοντες τὴν ἀρχὴν ὑπετίθουν αὐτῇ πῦρ ἢ ὕδωρ ἢ ἀέρα» καὶ σελ. 754, 24 «οἱ περὶ Δημόκριτον ἐκ τῶν ἐλαχίστων καὶ ἀτόμων σωμάτων τὰ πράγματα συνετίθουν» καὶ σελ. 775, 20 «ὁμοίως δὴ τούτοις καὶ τὸ ὑπερέχον καὶ ὑπερεχόμενον μίαν τινὰ φύσιν ἀποφαινόμενοι τὸ ἓν ὡς εἶδος αὐτοῖς ἀντετίθουν» καὶ 29 καὶ 31.

Πορφύρ. Ζητ. Ὁμηρ. εἰς Ὀδύσσ. σελ. 38. 12 Σραδ. «τὰς γλώσσας γὰρ τῷ Ἑρμῇ ἀνετίθουν ὡς ἐφόρῳ τοῦ λόγου» καὶ σελ. 39,3 «τὸ δὲ κάλλιστον τοῖς θεοῖς ἀνετίθουν».

Ἰω. Χάραξ παρὰ Χοιροβοσκ, σελ. 20,5 «ἐν μιᾷ λέξει κατὰ συνέχειαν δύο ὀξείας οἱ παλαιοὶ οὐκ ἐτίθουν».

Ζωναρ. Ἐπιτομ. Ἱστορ. Τόμ. Α', σελ. 4, 3 Δινδ. «τινὰ δὲ τῶν συγγραμμάτων τούτων καὶ ἀφελεστέρᾳ λίαν ἐκδεδόσθαι προσετίθουν τῇ φράσει» καὶ σελ. 303, 23 «τὸν μὲν οὖν ἄνθρωπον ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς οἱ μάντεις ὑπετίθουν, ἠφάνισεν» καὶ Τόμ. Β', σελ. 138, 26 «σταυροὺς δύο — εἰς τὴν γῆν κατεπήγνυον καὶ αὐτοῖς ἐπετίθουν ἐγκάρσιον ἕτερον» καὶ σελ. 311, 19 «ἀγνοοῦντες δ' ὅπῃ ὀρύσσοιτο, χαλκῆν ἀσπίδα κατὰ τὸν περίβολον πρὸς αὐτὸ ἐτίθουν τὸ δάπεδον» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 282,1 «ὁ μὲν ἄλλῃ, ὁ δ' ἄλλῃ διετίθουν τὸν πόλεμον» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 99, 32 «οἱ δ' ἄλλο τι ὑπετίθουν».

Μῦθ. Αἰσώπ. 289 (σελ. 141 Ἀλμ.) «τοῖς κέντροις ἔπαιον καὶ τὰ χείριστα διετίθουν».

Σουίδ. σελ. 1010 Βεκκ. «ὅτι τοῖς εἰς θάνατον κατακριθεῖσι τρία παρετίθουν, ξίφος, βρόχον, κώνειον».

Θωμ. Μάγ. σελ. 149, 4 Ῥισχ. «ἐπεὶ ἐν χύτραις ἐξετίθουν αὐτά» καὶ σελ. 179,12 «Θυμέλην οἱ ἀρχαῖοι ἀντὶ τοῦ θυσίαν ἐτίθουν, οἱ δ' ὕστερον ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ». Πρβ. καὶ Φρύνιχ. Ἐκλογ. σελ. 163 Λοβ., ἔνθα σημειοῦται ὁ ἐκδότης «Pro ἐτίθουν Ed. Pr. ἐτίθεσαν». Ταύτην δὲ τὴν γραφὴν ἐνέκρινεν ὁ Ῥουθερφόρδιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 250.

Ἡσύχ. «Ἀπεκοσμεον: ἀπετίθουν, ἀπετίθεντο». Πρβ. καὶ «Περιετίθουν: ἐκρέμων» (Ἴδε καὶ Ἀθηνᾶν 1898, σελ. 349).

Τζέτζ. Ἱστορ. Χιλ. ΙΓ', 199 (σελ. 489 Κισλ.) «ἐν χάρταις παρενέγραφον καὶ τὰς κριθὰς ἐτίθουν» καὶ Σχολ. εἰς Λυκόφρ. σελ. 400 Μυλλ. «ἄλα δὲ ἐτίθουν οἱ παλαιοὶ ἐν ταῖς τῶν ξενιῶν καταρχαῖς».

Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 118, 29 «τὰ δὲ ἀκρωτήρια εἴροντες καὶ συρράπτοντες διὰ τῶν τοῦ νεκροῦ μασχαλῶν καὶ τοῦ τραχήλου περιετίθουν τῷ νεκρῷ» καὶ σελ. 283, 7 «πρότερον γὰρ ταῖς θύραις ἀντὶ κέρατος ἐτίθουν καλάμους».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὁμ. σελ. 165, 6 «πλόκαμον κείραντες ἀνετίθουν Ἀπόλλωνι κουροτρόφῳ καὶ ποταμοῖς» καὶ σελ. 1152, 64

«ἀντὶ τοῦ εἰς πλάτος ἐξετίθουν» καὶ σελ. 1279, 45 «οὐ μόνον ἐπὶ ἁπλότητος οἱ παλαιοὶ ἐτίθουν ἀλλὰ κτέ.» καὶ σελ. 1396, 6 «ἐπὶ πέντε γραμμαῖς τὰς ψήφους ἐτίθουν» καὶ σελ. 1470, 60 «διὸ καὶ Ἑρμῇ αὐτὰς ἀνετίθουν» καὶ σελ. 1471, 24 «γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον, ὅ ἐστιν ἐτίθουν».

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 118, 2 Δινδ. «προληπτικῶς τὰ ὀνόματα ἐτίθουν οἱ παλαιοὶ τοῖς παισί» καὶ Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 152, 23 Δινδ. «τὰς γλώσσας γὰρ τῷ Ἑρμῇ ἀνετίθουν» καὶ σελ. 153, 6 «τὸ δὲ κάλλιστον τοῖς θεοῖς ἀνετίθουν» καὶ σελ. 179, 19 «τὰ γὰρ ἄνω μέρη ἤτοι τὰ νωτιαῖα παρετίθουν τοῖς ἐντίμοις» καὶ σελ. 241, 16 «τοὺς γὰρ αἰφνιδίους θανάτους ταύτῃ καὶ τῷ ἡλίῳ ἀνετίθουν, ἤτοι τῷ Ἀπόλλωνι». Πρβ. καὶ σελ. 30, 4.

Σχολ. Αἰσχύλ. σελ. 306, 26 Δινδ. «Ἔστεφον: ἔγραφον, περιετίθουν» καὶ σελ. 321, 7 «κοινῇ γὰρ πάντες ἐκείνοις ἀνετίθουν χρήματα».

Σχολ. Σοφοκλ. Τόμ. Β', σελ. 322, 18 Δινδ. «ὅτι μετὰ τῶν μηρῶν καὶ τὴν χολὴν τοῦ ζῴου καὶ τὴν κύστιν παρετίθουν».

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α', σελ. 362, 18 Δινδ. «οἱονεὶ στεφάνων τύπους ποιοῦντες διὰ φύλλων παρετίθουν εἰς αὐτήν» καὶ Τομ. Γ', σελ. 164, 25 «τὰς ἀσπίδας τῶν πολεμίων σκυλεύοντες τοῖς θεοῖς ἀνετίθουν» καὶ σελ. 327, 8 «τὸν μὲν μηρὸν περιειλοῦντες πιμελῇ ἐπὶ πῦρ ἐπετίθουν» καὶ 11 «ἀλλὰ καὶ τὴν κύστιν μεστὴν οὔρου ἐν τῷ στόματι ἐρίῳ δεσμοῦντες ἐπετίθουν τῷ πυρί».

Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 361, 41 Διδ. «διὰ τοῦτο καὶ τῷ Ἀσκληπιῷ τὴν ἀθάραν δῶρον ἀνετίθουν».

Σχολ. Θεοκρ. σελ. 91, 18 Ἀρ. «οὗτοι γὰρ οὐκ ἐπὶ τοῦ σφάττειν τοῦτο ἐτίθουν, ὡς οἱ νεώτεροι».

Σχολ. Θουκυδ. σελ. 85, 30 Διδ. «Ἀνέβαλλον: ἀναρρίπτοντες ἐτίθουν».

Σχολ. Λουκιαν. σελ. 258 Ἰακ. «τὰς αἰτίας τῷ Ἑρμῇ ἀνετίθουν».

Νικηφ. Προγυμν. Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 431, 15 «τὰ δὲ προσετίθουν ἐκ γῆς μεταλλεύοντες».

Μυθογρ. Οὐεστερμ. σελ. 368, 5 «καὶ τοῦτο περιετίθουν ἑαυτοῖς».

Ἐφραίμ. 9333 (σελ. 373) «σκέψιν ἐτίθουν πραγμάτων κοινῶν χάριν».

Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Δ΄, σελ. 37, 6 «ὕλην πλείονα τὴν ἑαυτῶν κακίαν τῇ τοῦ κρατοῦντος ὑπετίθουν πυρκαϊᾷ» καὶ σελ. 49 «ἐπὶ τῆς γῆς ἐτίθουν τὰς κεφαλάς» καὶ Τόμ. Ε΄, σελ. 50 «οἱ μὲν τὰς χεῖρας ἐτίθουν, οἱ δὲ τὸ πρόσωπον» καὶ σελ. 171 «τὰ μὲν ἐν τοῖς πράγμασι μετὰ τῆς ὕλης ἐτίθουν» καὶ Ψελλ. Βοισσον. σελ. 99 «τὸν καιρὸν ὑπερετίθουν τῆς λειτουργίας».

Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Α΄, σελ. 96, 13 «χεῖρα τοιγαροῦν ἐτίθουν καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ὤμνυον» καὶ σελ. 211,18 «καὶ ἀφ' αὐτῶν δὲ πλεῖστα προσετίθουν τῷ βασιλεῖ χαριζόμενοι» καὶ σελ. 237,12 «ἐφ' ἑνὶ τῷ σουλτὰν τὸ πᾶν ἐτίθουν» καὶ σελ. 238,2 «οἱ δὲ τὸν ἐκ τοῦ βασιλέως ἀντετίθουν φόβον» καὶ σελ. 240, 8 «φέροντες ταῖς τριήρεσιν ἐναπετίθουν» καὶ σελ. 246,15 «ὅπλα τε περιετίθουν κτέ.» καὶ σελ. 267, 2 «ἐπ' ἀμφιβόλοις ἐτίθουν» καὶ σελ. 364, 1 «τιμίοις χηλοῖς ἐναπετίθουν τὰ λείψανα» καὶ σελ. 400,17 «προσετίθουν πλείω καὶ χείριστα» καὶ σελ. «415, 6 «ἃ δὴ καὶ οἱ σχιζόμενοι ἐξετίθουν». Τομ. Β΄, σελ. 21, 2 «ἐκείνῳ προσανετίθουν τὰ πρόστιμα» καὶ σελ. 24, 8 «τὸ πᾶν τῆς αἰτίας προσανετίθουν τῷ γε πατριαρχεύσαντι» καὶ σελ. 50, 9 «τὸ κρονικον καὶ ψυχρὸν αὐτοῖς ἐνετίθουν» καὶ σελ. 83, 3 καὶ σελ. 166, 10 : προσετίθουν καὶ σελ. 187, 3: προσανετίθουν καὶ σελ. 232, 3: διετίθουν καὶ σελ. 243,16 καὶ σελ. 304,1: ἐτίθουν καὶ σελ. 309, 6 καὶ σελ. 326,1: διετίθουν καὶ σελ. 397, 16: ἐτίθουν καὶ σελ. 398, 10: προσανετίθουν καὶ σελ. 461, 5: διετίθουν καὶ σελ. 507, 4: προσανετίθουν καὶ σελ. 575,11 καὶ σελ. 586, 2 καὶ σελ. 614,3: διετίθουν.

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Α΄ σελ. 227,14 «κακῶς αὐτὴν διετίθουν νύκτωρ καὶ μεθ ἡμέραν ἐπιπορευόμενοι» καὶ σελ. 287, 8 «κακῶς τοὺς ἐξώσαντας διετίθουν» καὶ σελ. 301, 22 «ὁρκωμοτήρια φρίκης μεστὰ ξυνετίθουν» καὶ σελ. 302, 15 «τοὺς δ' ὑπόπτως ἔχοντας πρὸς ἀντίστασιν τῶν μελετωμένων ἄλλαις ἄλλως προφάσεσιν ὑποβάλλοντες ἐξετίθουν (γρ. ἔξω ἐτίθουν) τῶν πόλεων» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 685, 5 «καὶ τειχῶν ὑπετίθουν κρηπῖδας» καὶ σελ. 738, 18 «τῇ θείᾳ λαμβάνοντες ἐπετίθουν τραπέζῃ» καὶ σελ. 751, 6 «καὶ

πέτρας ἐκείνας ἐπετίθουν τοῖς ὤμοις» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 89.13 «τῆς δὲ συμπλοκῆς οὐκ ἠμέλουν, ἀλλ' ὅπλοις ἀντετίθουν ὅπλα».

Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 21,15 «διετίθουν οὕτω τὴν φυγὴν πρὸς τὸ εὖ» καὶ σελ. 211, 21 «οὕτω διετίθουν τὸν πόλεμον» καὶ σελ. 335,11 «τὴν τοῦ γένους συνδιετίθουν ἀπώλειαν» καὶ σελ. 458, 6 «περιελόντες τὸ χιτώνιον κακῶς ἐτίθουν τὰ παιδογόνα μόρια» καὶ σελ. 485, 14 «τοιάδε τούτοις ἐνθουσιῶσιν ὑπετίθουν» καὶ σελ. 602, 2 «ὑπετίθουν ὡς θρανίδας τὰς κεφαλάς» καὶ σελ. 645, 7 «οἱ δὲ ὑπετίθουν μετὰ προθυμίας πλείστης τὸ γενησόμενον διαπράξασθαι» καὶ σελ. 671,18 «σφαιρωτοὶ λίθοι κακῶς ἐτίθουν τὸ στράτευμα».

Μιχ. Ἀτταλ. σελ. 57,7 «τούτῳ παρεμβεβλημένως βασιλικῆς ἀξίας περιετίθουν τιμήν» καὶ σελ. 93,18 «τοὺς Ῥωμαίους ἐπετοξάζοντο καὶ κακῶς ἄγαν διετίθουν» καὶ σελ. 202,17 «οὗτοι προαρπάζοντες τὸν σῖτον ἐξωνοῦντο καὶ ἀπετίθουν» καὶ σελ. 240, 3 «συνεχώρουν αὐτοῖς καὶ ἀβλαβεῖς διετίθουν».

Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 63,7 «προσετίθουν δὲ καὶ μῖσος τῶν ἐνυπνίων αὐτοῦ ἀκούοντες» καὶ Τόμ. Β', σελ. 368. 5 «κακῶς τοὺς πολίτας διετίθουν».

Ἰω. Μαλαλ. σελ. 469, 11 «οἱ δὲ πραγματευταὶ τῶν Περσῶν πάντα ὅσα ἐπεφέροντο ἐν τῇ πραγματείᾳ ἐκεῖσε ἀπετίθουν».

Γεώργ. Κωδῖν. σελ. 35, 20 «ἐκεῖσε εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ κίονος ἐτίθουν τὰ πιττάκια αὐτῶν» καὶ σελ. 36, 9 «ταχέως ἑσπέρας ἐτίθουν τὰς δεήσεις» καὶ σελ. 124,18 «καὶ οὕτως ἐτίθουν τὰ σώματα τῶν νεκρῶν» καὶ σελ. 136, 3 «οὔτε ἄγαν θερμὸν οὔτε πάλιν ψυχρὸν ἐτίθουν».

Ἰω. Κίνν. σελ. 276,1 «καὶ δίκας ἐπετίθουν τῆς τόλμης».

Θεοφάν. Χρονογρ. σελ. 154, 6 Λιψ. «ψάλλοντες ἐν κυριακῇ τὸ τρισάγιον προσετίθουν τὸ κτέ.».

Νικηφ. Βρυένν. σελ. 100, 22 «ἀποστάντες ἅπαν τὸ Ἰλλυρικὸν κακῶς διετίθουν» καὶ σελ. 102,12 «τὴν Ἰλλυρίδα κακῶς διετίθουν» καὶ σελ. 103,12 «τὰς φορτηγοὺς ναῦς καταιρούσας κακῶς διετίθουν» καὶ σελ. 142, 8 «κακῶς διετίθουν καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας».

Κριτοβ. σελ. 78 Μυλλ. «λίθους ἐπετίθουν παμμεγέθεις» καὶ σελ.

81 «ἀμφορέας μεγάλους ξυλίνους πλήρεις γῆς στοιχηδὸν ἐπετίθουν».

Ἐν τοῖς εἰς Δημοσθένη Σχολίοις σελ. 142, 6 Δινδ. φέρεται διττὴ γραφὴ «προετίθουν τῇ ἐκκλησίᾳ» καὶ «προετίθεσαν τῆς ἐκκλησίας». Ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Σωζομενοῦ σελ. 806,26 Οὔσσ. εἶνε γεγραμμένον «τούτοις δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς προσετίθουν»· μνημονεύεται δ' ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ γραφὴ προσετίθεσαν.

Ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων Δ', 35 ἀπαντᾷ «καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων», ὡς καὶ ἐν τῷ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγελίῳ ϛ', 56 «ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας». Ἀλλ' ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν Κοβήτειον ἔκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης σελ. 111 ἐτίθεσαν ἀντὶ τοῦ ἐτίθουν.

Ἐν τῷ Γοργίᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 500, Β' ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «καὶ ἐτίθην τῶν μὲν περὶ τὰς ἡδονὰς τὴν μαγειρικὴν κατὰ τὸ σῶμα ἐμπειρίαν ἀλλ' οὐ τέχνην, τῶν δὲ περὶ τὸ ἀγαθὸν τὴν ἰατρικὴν τέχνην», ἄλλα δὲ ἐτίθουν, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Σταλβαυμίου γεγραμμένων ἐν τῇ β' ἐκδόσει τοῦ Γοργίου σελ. 232 «καὶ ἐτίθην: Haec est scriptura Clarc. Vat. Vind. 1. 6. Coisl. a pr. m. Par. FW., a sec. m. Bodl. Vulgo erat ἐτίθουν Flor. f. s. Par. E. et a pr. m. Par. FW. ἐτίθειν» (Ἴδε καὶ Ἄστιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. ΙΑ', σελ. 347). Ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοφῶντος Ἀπομνημονευμάτων καὶ τοῦ Πλάτωνος Γοργίου γράψας σελ. 210, 22 «καὶ ἐτίθουν τῶν μὲν περὶ τὰς ἡδονὰς τὴν μαγειρικὴν κατὰ τὸ σῶμα ἐμπειρίαν» ἐσημειώσατο σελ. 338 «ἐτίθουν τῶν μέν: Ἐτίθην τῶν μὲν, τῶν παρασκευῶν δηλαδή. ΣΧ. Σημειοῦ, ὅτι ὁ σχολιαστὴς, ἐτίθην (παρὰ τὸ τίθημι) ἀνέγνω, καὶ οὐκ, ἐτίθουν (παρὰ τὸ Τιθέω)».

Τὴν γραφὴν ἐτίθουν βλέπει τις καὶ ἐν τῷ Στοβαίου Ἀνθολογίῳ Τόμ. Α', σελ. 143, 31 Μειν. «καὶ ἐτίθουν τῶν μὲν περὶ τὰς ἡδονὰς τὴν μαγειρικὴν ἐμπειρίαν». Ἀλλ' οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι τοῦ εἰς ΗΝ λήγοντος τύπου ἐτίθην ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Λυσίου ἐν τῷ κατὰ Νικομάχου λόγῳ § 17 «ἐγὼ δ' εἰ μὲν νόμους ἐτίθην περὶ τῆς ἀναγραφῆς, ἡγούμην ἂν ἐξεῖναι κτέ.». Πρβ. καὶ Φιλήμ. Ἀπόσπ. 76 Κοκκ. «ἔτι ταῦτα

προσετίθην ἀκηκοώς». Οὐδεὶς δὲ μετὰ τὸν Κοραῆν καθόσον ἡμεῖς γινώσκομεν ἐξέδωκεν ἐν τῷ Γοργίᾳ τοῦ Πλάτωνος ἐτίθΟΥΝ.

Οὐδὲν θαυμαστὸν ἂν ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Πλανούδη ἐγράφη «Ἐπὶ τῶν εἰς ΜΙ ῥημάτων ἐν τοῖς παρατατικοῖς τὰ μὲν ἑνικὰ ἀπὸ τῶν περισπωμένων κανονίζονται, οἷον τιθῶ ἐτίθουν, διδῶ ἐδίδουν· τὰ δὲ πληθυντικὰ ἀπὸ τῶν εἰς ΜΙ, τίθημι ἐτίθεμεν, δίδωμι ἐδίδομεν» (Ἀνεκδ. Ἑλλην. Βαχμανν. Τόμ. Β', σελ. 55,2). Οὐδεμιᾶς πίστεως ἄξιος εἶνε ὁ Ἀντιαττικιστὴς λέγων «Διετίθουν: διετίθεσαν. Ἀντιφῶν Ἰάσονι» (Ἀνεκδ. Ἑλλην. Βεκκ. σελ. 90, 5).

Ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Πανταζίδου μεταφρασθέντι καὶ διασκευασθέντι Ὁμηρικῷ Λεξικῷ μνημονεύεται παρατατικὸς ἴουν καὶ σύνθετος ἀφίουν, σελ. 313 «παρατ. ἴην — καὶ ἴουν (ὡς ἐκ τοῦ ἰέω)» καὶ σελ. 116 «παρτ. γ' πληθ. ἀφίουν, ὡς ἐκ τοῦ ἀφιέω».

Περὶ τοῦ παρατατικοῦ τοῦ ῥήματος ἀφίημι λέγει Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 592 «Ἠφίειν, εις, ει καὶ Ἠφίουν, Ἀττ. ἀντὶ Ἀφίην, παρτ. τοῦ Ἀφίημι». Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γεγραμμένα Τόμ. Α', ϐ', σελ. 2661 «Eiusdem imperf. tertiam ἠφίουν apud Isaeum p. 60,19: Οὐδὲ τότε ἠφίουν. redarguunt libri qui ἠφίων vel ἠφείων, i. e. εἴων, a quo prope abfuit Schoemannus, qui ἠφίουν sic explicat. Est enim haec forma Byzantina ut ἐτίθουν». Οὐδείς, νομίζομεν, δύναται νὰ μὴ θαυμάσῃ ὅτι ὁ τύπος ὁ εὐλόγως Βυζαντιακὸς νομιζόμενος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ὑπολαμϐάνεται ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου Ἀττικός. Παρὰ τῷ Ἰσαίῳ ἐξέδωκεν ὁ Σχείϐιος σελ. 82 «οὐδὲ τότε εἴων εἰσιέναι» καὶ ἐσημειώσατο σελ. λ' «εἴων scripsi ex emendatione eiusdem Hirschigii: ἠφείων pr. A (secundum Dobsonum), ἠφίων BZ et corr. A (Dobs.), ἠφίουν editi, quod et notio verbi ἀφιέναι et forma (v. Krügerus ad Thucyd. II 49,1) repudiat» (Ἴδε καὶ Βυρμαννὸν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰσαίου σελ. 75).

Τοῦ ἀδοκίμου τύπου ἠφίουν ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Ζωναρᾶς Ἐπιτομ. Ἱστορ. Τόμ. Α', σελ. 366, 3 Διντ. «καὶ φωνὰς εὐφήμους ἠφίουν εὐχαῖς μεμιγμένας» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 176, 9 «γοερὰς ἠφίουν φωνὰς καὶ ὠλόλυζον» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 86, 8 «οἱ μὲν λίθους ἠφίουν κατὰ τοῦ βασιλέως, οἱ δὲ κόνιν ἔπαττον κατ' αὐτοῦ»

καὶ ὁ Παχυμέρης Τόμ. Α' σελ. 56, 6 «φωνὰς ἠφίουν δεινὰς» καὶ σελ. 239, 1 «οὐ μὴν δὲ καὶ ἐς πλέον ἠφίουν» καὶ σελ. 423, 5 «ἠφίουν τὸ πᾶν ἐπ' ἐκείνῳ» καὶ Τόμ. Β'. σελ. 27, 9 «ἐντεῦθεν οὐδὲ τὸν πατριαρχεύσαντα Ἰωάννην αἰτιῶν ἠφίουν» καὶ σελ. 117,7 «τοῦτ' οὐκ ἠφίουν ἀκαταιτίατον».

Ἑνικὸν πρῶτον πρόσωπον ἠφίΕΙΝ κεῖται παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τομ. Α', σελ. 473 Δινδ. «ἐνταῦθα δὴ ἄλλας τε φωνὰς ἠφίειν εἰς τὸν θεὸν καὶ δὴ καὶ μοιρονόμον προσεῖπον αὐτόν» Πρβ. καὶ Ἰώσηπ. Τομ. Ε', σελ. 10, 12 (Τόμ. Ϛ', σελ. 195, 25 Ναβ) «καὶ γὰρ τὰ κατὰ τὸ στρατόπεδον τὸ Ῥωμαίων ὁρῶν ἐπιμελῶς ἀνέγραφον καὶ τὰ παρὰ τῶν αὐτομόλων ἀπαγγελλόμενα μόνος αὐτὸς συνίειν». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων «τάς τε βοῦς καὶ τοὺς βουκόλους ἀνετίθειν καὶ νῦν δὲ χώραν ἠγόρακα»· σημειοῦται δ' ὁ Βοίκκιος ἐν τῇ Συλλογῇ των Ἑλλ. Ἐπιγραφῶν 3605 Τόμ. Β'. σελ. 896 «mira extat forma ἀνετίθειν; in promptu est corrigere ἀνετίθην: sed non ausus sum insolentem illam formam tollere, quae potest Hellenistica esse».

Ὁ Κοβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1861, σελ. 191 «(Julian. p. 370 A.). Deinde pro τοῦτο συνίην μὲν οὖν καὶ τότε in M est συνίειν omisso τοῦτο, quod V quoque omittit, recte. Servat V συνίην quod verum est, nam dicebant συνίην, συνίεις, συνίει, ut προσετίθην, προσετίθεις, προσετίθει, unde Graeculi formarunt primam personam συνίειν et προσετίθουν, perperam, ut solent».

Μνημονεύομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Στρουβίου γεγραμμένα ἐν *Opusc.* Τομ. Β', σελ. 73 «(Lucian. Catapl. C. 4. p. 279. ἐγὼ δέ, ὥσπερ εἰκός, οὐκ ἀνίειν etc. ἀνίην emendavit Guyetus et praebet nunc cod. Paris. 2954., a Belino collatus. Et praefert Lucianus aliis locis hanc formam: sic συνίην dial. deor 6, 2. T 1. p. 84. Philopseud. c. 39. T. 2. p. 325. Pseudol. c. 8. T. 2. p. 380. Sed et altera illa forma, multo rarior, proba est. Habet eam Plato Euthyd. c. 51. et Hom. Od. 9, 88. 10. 100. 12,9. ubi προίειν Wolfius in postrema editione e cod. Harleaïno, qui hanc formam in omnibus tribus locis praebuit, recepit» καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Λ. Δινδορφίου ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 1403, Β' «Ξυνίην, quod est in libris Luciani omnibus Phi-

lops c. 39: καὶ γὰρ συνίην ὅτι μοι ἄχθονται· ubi Reitz. συνίειν, quod est in uno D. deor. 6, 2, in aliis συνήειν, συνῄειν, συνίην, ut ap. Achill. Tat. 1, 9 init.: Τελευτῶν δὲ τῷ λόγῳ συνίειν ἀσχημονῶν. Gregor. Nyss. vol. 2, p. 65, A'. Οὐ συνίειν τῶν λεγομένων οὐδέν».

Ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Πανταζίδου μεταφρασθέντι καὶ διασκευασθέντι Ὁμηρικῷ Λεξικῷ σελ. 555 λέγεται «Προίημι — τοῦ παρατ. τὸ α' ἑνικ. Ἰων. καὶ Ἀττ. προΐειν, ι 88, κ 100, μ 9, τὸ β' προΐεις ω 333, τὸ γ' προΐει Α 326, ω 522 (ἀνθ' ὧν ὁ Βέκκ. ἐν τῇ Β' προΐην, προΐης, προΐη. (Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελ. Τόμ. Β', σελ. 229).

Εὐλογώτατα ὁ Ναύκιος, φιλόλογος τῶν κρατίστων, καὶ ἐν τοῖς τρισὶ τῆς Ὀδυσσείας χωρίοις, ἐν οἷς εὑρίσκεται τὸ ἑνικὸν πρῶτον πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ τοῦ ῥήματος προΐημι ἐνέκρινε τὴν διὰ τοῦ Η ἐκφορὰν προΐΗΝ. Οὐδὲν δὲ φροντιστέον τοῦ εἰρημένου ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ σελ. 866, 3 «Ἰστέον δὲ ὅτι, ὡς ὁ Ἡρωδιανὸς λέγει, τὸ ἐδίδων ἡ παράδοσις διὰ τῆς ΟΥ διφθόγγου οἶδεν, οἷον ἐδίδουν, ὡς ἀπὸ τοῦ διδῶ διδοῖς, ὥσπερ χρυσῶ χρυσοῖς ἐχρύσουν· τὸ δὲ ἐτίθην καὶ ἵην, (σημαίνει δὲ τὸ ἔπεμπον) διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου οἶδεν, οἷον ἐτίθειν καὶ ἵειν, ἐξ οὗ τὸ ἐτίθει καὶ ἵει, ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ ἀλλὰ κακῶς ἀφίει».

Ἐν τῷ Εὐθυδήμῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 293, Α' ἐξέδωκε μὲν ὁ Σχάνζιος σελ. 30,12, ὡς καὶ ἄλλοι, «πᾶσαν ἤδη φωνὴν ἠφίΕΙΝ», ἀλλὰ σελ. 120 ἔγραψε «lege ἠφίην pro ἠφίειν». Βλέπει δέ τις τὴν γραφὴν ἠφίην καὶ ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Α', σελ. 219, 49. Ἀλλ' ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε ἀφίην.

Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ ἀντὶ τοῦ «οὐ μέντοι προσετίΘΟΥΝ κτέ.» ἀποκατέστησεν ὁ Δινδόρφιος ἐξ ἀντιγράφων Τόμ. Α', σελ. 465 τὸ προσετίΘΗΝ. Πρβ. καὶ Ἡλιόδ. Αἰθιοπ. Α', 12 «ἑώρων τὸ βλέμμα, συνίΗΝ τῆς διανοίας» καὶ 26 «συνίΗΝ καὶ τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς κατὰ τὴν Δῆλον πλάνης» καὶ Γαλην. Τόμ. Η', σελ. 364 «προσετίθην καὶ ταῦτα» καὶ Τόμ. Ι', σελ. 507 «κάτω μᾶλλον ἐπετίθην».

ΚΕΦ. ΜΖ΄.

Περὶ τοῦ ἀορίστου τοῦ παθητικοῦ ῥήματος **ἀφίεμαι**.

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος λέγει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 592 «Ἠφείθην, Ἀττ. ἀντὶ Ἀφείθην, πθ. ἀόρ. τοῦ Ἀφίημι». Γελοιότατα ὁ Βυζάντιος τύπον τοῦ πονηροῦ κόμματος νομίζει Ἀττικόν.

Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Βοιμελίου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 77 «Eubul. §. 34: ἀφείθη vulgo.—(Cf. Lysias Agorat. §. 75: ἀφείθης. Plat. Legg. VI. p. 781 A. Eurip. Phoen. vs. 1377: ἀφείθη. etiam Homer. Il. ψ. 868: παρείθη.—Xenoph. Hell. VII. 4, 23: ἀφείθησαν.—ἠφείθη Hesych. Zonar. Phot. Suid. Phavor. cf. Plutarch. Sull. c. 28.)—ἀφέθη Σ. Φ., quam formam Etymol. M. p. 495, 38. Gudian. p. 96. 8. etiam grammaticis nostris traditam, equidem neque exemplo veteris scriptoris pedestris neque ratione probare possum. Nam ἕντο similiaque aoristi secundi ἕμην est correptio poëtica Xenoph. Hier. VII, 11; ἀφεῖτο. Eurip. Suppl. vs. 1200: ἐφεῖτο etc. Quae ratio a Thierschio Gramm. §. 226, 91 redditur, quod radix ι in ε mutata sit, non constat, quia etiam hoc casu augmentum abesset in ἕμην et ἕθην» καὶ «St. Pauli Ep. ad Rom. IV, 7: ἀφέθησαν vulgo—ἀφείθησαν var.—e Psalm: λά vs. 1, ubi alex. ἀφείθησαν. ad quem locum Choeroboscus p. 138 ed. Gaisf.: Ἀφέθην ἐκ τοῦ ἕημι (scr. ἕημι), τὸ συγχωρῶ. ὁ μέλλων ἥσω. ὁ παρακείμενος ἧκα. ὁ παθητικὸς ἕμαι (scr. ἕμαι). ὁ ἀόριστος πρῶτος ἕθην καὶ ἀφέθην».

Ἐρρήθη δ' ὑπὸ τοῦ Λυσίου καὶ ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ στρατιώτου λόγῳ §. 8 «ὅτι μὲν οὖν ἀφείθην ὑπὸ τῶν ταμιῶν ἐπίστασθε». Παρέχουσι δ' ἡμῖν μαρτύρια τοῦ τύπου ἀφείθην καὶ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς, οἷον Στέφ. Βυζάντ σελ. 104, 16 Μειν. «ἐκεῖ γὰρ ἐκ τῆς σελήνης ἀφείθη» καὶ Ἰουλιαν. σελ. 560, 3 Ἑρτλ. «οἵ τε γὰρ ἐξορισθέντες ἀφείθησαν κτέ.» καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1967, 13 «εὐτυχῶς ἄρα τῷ Ὀδυσσεῖ ἀφείθη ζῶν ὁ Μέδων». Κεῖται δὲ

καὶ ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 200, Ϛ' «μετὰ δὲ τούτους ἐλεφάντων ἅρματα ἀφείθη εἴκοσι τέτταρα». Πρβ. καὶ Πολυδεύκ. Θ', 159 «ἐπαφείθη τῇ πόλει». Πιθανώτατον δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι τὸ φερόμενον ἐν τῷ Σύλλᾳ τοῦ Πλουτάρχου ΚΗ' «ὁ δὲ Σκιπίων ἔρημος ἐν τῇ σκηνῇ ληφθεὶς ἠφείθη» εἶνε ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τοῦ ἀφείθη. Πρβ. Ψευδοπλούτ. Ἠθικ. σελ. 834, Ε' «καὶ διὰ μὲν ταῦτα ἀφείθη τῆς αἰτίας» καὶ σελ. 845, Ϛ' «σιτώνης δὲ γενόμενος καὶ κατηγορηθεὶς κλοπῆς ἀφείθη» καὶ σελ. 849, Ε' «τῶν δικαστῶν εἰς τὸ κάλλος ἀπιδόντων, ἀφείθη». «Εὑρίσκεται δ' ἡ δόκιμος αὕτη ἐκφορὰ καὶ παρὰ τῷ Ψευδοδημοσθένει σελ. 1156, 55 «ἐπειδὴ ἀφείθη ἐλευθέρα». Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἰρημένον βιβλ. Ϛ', 172 «ἐνθαῦτα ὡς ἀπείθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, δρόμῳ ἵεντο ἐς τοὺς βαρβάρους» καὶ βιβλ. Ζ', 122 «ὁ μέν νυν ναυτικὸς στρατὸς ὡς ἀπείθη ὑπὸ Ξέρξεω κτέ.». Πρβ. καὶ βιβλ. Α', 114 «ὁ δὲ ἐπείτε μετείθη τάχιστα».

Ὁμοίως τῷ ἀορίστῳ ἀφείθην εἶνε ἐσχηματισμένος ὁ παρείθην, οὗ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου γίνεται μνεία λέγοντος «Παρείθη : παρελύθη, ἐχαυνώθη, ἐκρεμάσθη, ἐχαλάσθη, εἰάθη». Ὑπελήφθη δ' ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ὅτι τὸ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ κείμενον Τόμ. Α', σελ. 201, 24 Δινδ. «ὅδε ὁ λόγος ἡμῖν παρετέθη» εἶνε ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις τοῦ παρείθη. Ἔγραψεν ὁ μέγας κριτικὸς ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1866, σελ. 278: Ἐκ τῶν συμφραζομένων δῆλός ἐστιν ὁ Κλήμης τοδε λέγων «τὸν λόγον τοῦτον εἴασα, παρέβην σιωπῇ, παρῆλθον» ἤ τι τῶν τοιούτων. Τί οὖν ἀναγνωστέον; Ἐν τῷ ΠΑΡΕΤΕΘΗ τί κέκρυπται; Δῆλον ὅτι τὸ ΠΑΡΕΙΘΗ· «ὅ δε ὁ λόγος ἡμῖν παρείθη», τουτέστι παρεπέμφθη σιωπῇ».

Ἐν τοῖς εἰς Δημοσθένη Σχολίοις σελ. 702, 27 Δινδ. εἶνε γεγραμμένον «ἀλλ' ἐκρίθησαν μέν, ἠφείθησαν δέ». Πρβ. Ἡσύχ. καὶ Σουίδ. «Ἠφείθη : εἰάθη, συνεχωρήθη». Κεῖται δὲ παρὰ τῷ Σουίδᾳ καὶ σελ. 170 Βεκκ. «ἠφείθη καὶ ὑπὸ στραγγουρίας τελευτᾷ» καὶ σελ. 828 «εἶτα ἠφείθη διὰ τὴν παίδευσιν», ἀλλὰ σελ. 269 «ἐν Χαιρωνείᾳ δὲ αἰχμάλωτος γενόμενος ἀφείθη».

Ὁ ἀδόκιμος τύπος ἠφείθη φέρεται παρὰ τῷ Σωζομενῷ Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 769 Οὐσσ. «οὐ πρότερον ὁ βάρβαρος τῶν ἀοράτων ἠφείθη δεσμῶν, εἰ μὴ κτέ». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν σελ. 511 εἶνε

ἐκδεδομένον «οἱ συλληφθέντες ἀφείθησαν»· σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «Ita C. Niceph. ἀφείθησαν correct. in ἀνείθησαν B. ἀφέθησαν editt».

Ὁ ἀναύξητος ἀόριστος ἀφέθην ἀπαντᾷ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ Ψαλμ. ΛΑ', 1 (Τόμ. Β', σελ. 115 Διδ.)» καὶ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῇ Δ', 8 «μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι» (Πρβ. καὶ Κλήμ. Ἀλεξ. Τόμ. Β', 189, 7 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 505 καὶ Φώτ. Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Α'. σελ. 471 Ἀριστ. 3 κτλ.). Ὁμοίως τῷ ἀφέθην ἐσχηματίσθη τὸ ἀνέθην, ὅ εἶνε εἰρημένον ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ΙϚ',26 «καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη».

Ἔχομεν δὲ καὶ ἄλλα παραδείγματα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τύπου νὰ μνημονεύσωμεν ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ. Γαλην. Τομ. ΙΘ', σελ. 370 «δυνάμενον τοιοῦτον γεννᾶν, οἷον ἀφ' οὗ καὶ ἀφέθη». Βατραχομ. 87 «κεῖνος δ' ὡς ἀφέθη κτέ.». Ἰω. Ἀντιοχ. Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλ. Τομ. Ε', σελ. 33 Μυλλ. «ὁ μὲν ἐν κλωβῷ βληθεὶς καὶ περιαχθεὶς ἀφέθη χρυσίῳ». Μιχ. Δούκ. σελ. 296, 15 Βόνν. «οὐκ ἂν ἀφέθη μία καὶ μόνον». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Θεοφυλάκτῳ τῷ Σιμοκάττῳ σελ. 242, 4 Βόνν. «ἡ μὲν οὖν τερατοτόκος ἀφέθη». Γράφει δ' ὁ Ἑρουερδὴν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1889, σελ 40 «VI 1, 8 «ἀφέθη et 10, 14 ἀνέθη, ubi Bekker coni. ἀφείθη. Haec augmenti omissi exempla in Indice neglexit Boorius. Sitne ipsi scriptori haec barbaries tribuenda propter exemplorum paucitatem dubito».

Εὕρομεν δὲ καὶ τύπον ἠφέθησαν ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Φωτίου σελ. 148, 3 Βαλ «αἳ παρὰ τῆς ὑμῶν πατρικῆς ὁσιότητος βολίδων δίκην ἠφέθησαν». Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 36, 37 Βεκκ. ἀναγινώσκεται: «δι' οὓς ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἠφέθη, ἐπεὶ κἀκεῖνοι ἠφέθησαν»· σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «ἀφείθη -ἀφείθησαν Ϛ'». Ἐν τοῖς Ἀποσπάσμασι τοῦ Κτησίου εἶνε ὑπὸ τοῦ Μυλλήρου ἐκδεδομένον σελ. 46 «δι' οὓς ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἀφέθη, ἐπεὶ κἀκεῖνοι ἀφέθησαν».

Παρατηρητέον δ' ὅτι φέρεται ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Α'. σελ. 196 Ἐρμ «δεξιὴ χεὶρ παρέθη»· ποιεῖται δ' ὁ ἐκδότης τὴν παρατήρησιν τήνδε· «δεξιὴ χεὶρ παρέθη: Sic. Gal. mss. duo Foêsii,

Freind. Vulgo δεξιὴν χεῖρα παρελύθη, quod alterius lectionis interpretationem referre puto». Ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Α', σελ. 213, 12 εἶνε ἐγκεκριμένη ἡ γραφὴ «δεξιὴ χεὶρ παρελύθη.» Εὑρίσκεται δ' ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις καὶ τύπος ἀνέθη Τόμ. Β', σελ. 454, ᾧ ὅμοιος ὁ παρὰ τῷ Γαληνῷ ἀπαντῶν ἐνέθη Τόμ. ΙΒ', σελ. 179. Πρβ. καὶ Βασιλικ. Τόμ. Ε', σελ. 100 παρέθη. Παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ Τόμ. Β', σελ. 203 Δαρ. εἶνε ἐκδεδομένον «καὶ παρέθησαν δ' ἐνίοις οἱ στόμαχοι»· σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «παρήθησαν Codd.». Οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὅτι τὸ παρήθησαν εἶνε πλημμελὴς ἀνάγνωσις τῆς γνησίας γραφῆς παρείθησαν. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου βλέπει τις τό ὑγιῶς ἔχον παρείθη (μετὰ τὴν λέξιν παρεῖαι) καὶ τὸ ἡμαρτημένον παρήθη (μετὰ τὴν λέξιν παρηέρθη). Πρβ. Ἰλ. Ψ, 868 «ἡ δὲ παρείθη μήρινθος ποτὶ γαῖαν».

Ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ, ὡς ἐλέγετο ἀφεῖμεν-ἀφεῖσαν καὶ ἀφεῖμαι-ἀφειμένος, οὕτω καὶ ἀφείθην, κτλ., κίβδηλοι δ' εἶνε οἱ τύποι ἀφέθην καὶ ἠφέθην καὶ ἠφείθην. Τῶν ἀορίστων ἀφείθη καὶ ἀνείθη καὶ παρείθη, κτλ. γίνεται μνεία καὶ ὑπὸ παλαιοῦ γραμματικοῦ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Λουδουΐχου προστεθειμένοις τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Aristarch. Homer. Textkritik* Τόμ. Β', σελ. 666, 8. Τῷ παρακειμένῳ ἀφεῖμαι-ἀφειμένος ὅμοιος εἶνε ὁ ἀνεῖμαι-ἀνειμένος, παρεῖμαι-παρειμένος, προεῖμαι-προειμένος, ὑφεῖμαι-ὑφειμένος, κτλ. Κατ' ἐνεστῶτα μὲν ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους Πλοῦτ. 720 «ὄξει διέμενος», κατὰ παρακειμένον δ' ὑπὸ τοῦ Ἀλέξιδος Ἀποσπ. 188 Κοκκ. «διειμένον ὄξει». Πρβ. καὶ Ἀθηνᾶν 1895, σελ. 306.

Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Δ. Ν. Βερναρδάκη φιλοπονηθείσῃ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ, ἐξ ἧς (καθ' ἃ ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς λέγει σελ. 3) ἀποκλείεται ἡ Ἀλεξανδρινή, ἡ τῶν Ἑλληνιστῶν, ἡ Βυζαντινὴ καὶ ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μετὰ τῶν σημερινῶν διαλέκτων καὶ ἧς ἀντικείμενον κύριον εἶνε ἡ ἀρχαία Ἀττικὴ διάλεκτος καὶ ἡ κοινὴ ἢ Ἑλληνική, καθ' ὅσον δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς, φέρεται σελ. 136: «Ἀορ. α'. ἔθην καὶ συνηθέστερ. εἵθην.-Μέσ. ἀόρ. β'. ἕμην, ἕσο, ἕτο, κτλ. καὶ συνηθέστερ. εἵμην, εἶσο εἶτο κτλ.». Ὁ ἀναύξητος ἀόριστος ἔθην ἦτο ἀλλοτριώτατος τῆς Ἀττικῆς δια-

λέκτου, μόνου δὲ τοῦ ηὐξημένου εἴθην ἐγίνετο ἐν αὐτῇ χρῆσις, ἀεί-ποτε δὲ συνθέτου καὶ οὐδέποτε ἁπλοῦ. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐρρήθη ἕντο, ὡς καὶ ἕσαν-ἄνεσαν-πρόεσαν, ἀλλὰ τίς ποτε τῶν Ἀθηναίων ἐποιήσατο χρῆσιν τοιούτου τινὸς τύπου;

ΚΕΦ. ΜΗ΄.

Ὁ παρατατικὸς τοῦ ῥήματος **ἀφίημι** ἐν μόνῳ τῷ ἀδοκίμῳ ἑλληνισμῷ ἐσχηματίζετο μετ' αὐξήσεως ἐν τῇ προθέσει, **ἠφίην,** κτλ., **ἠφίεσαν,** οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ δοκίμῳ.

Οὐκ ὀλίγοι συγγραφεῖς τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ ἐκφέρουσι τὸν παρατατικὸν τοῦ ῥήματος ἀφίημι μετ' αὐξήσεως ἐν τῇ προθέσει.

Ἀριστείδ. Τόμ. Α΄, σελ. 461 Δινδ. «οἱ μὲν ἰατροὶ πάσας φωνὰς ἠφίεσαν» καὶ σελ. 542 «ἠφίεσαν φωνὰς οὔπω πρόσθεν γενομένας» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 160 «τοὺς ἀγροὺς ἠφίει τῇ πόλει» καὶ σελ. 187 (Φωτ. Βιβλιοθ. σελ. 425, 16 Βεκκ.) «τὰς αὐτὰς ἠφίει φωνάς» καὶ σελ. 242 «τὸ δὲ μαντεῖον φωνὰς ἠφίει δεινὰς καὶ χαλεπὰς ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν» καὶ σελ. 359 «ἁπάσας ἠφίει φωνάς» καὶ σελ. 517 «ἢ ἐκεῖνόν γ' ἂν ἠφίεις αἰτίας». Πρβ. Τόμ. Α΄, σελ. 473 «ἐνταῦθα δὴ ἄλλας τε φωνὰς ἠφίΕΙΝ εἰς τὸν θεὸν κτέ.», περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν τῷ ΜϚ΄ κεφαλαίῳ (σελ. 156).

Αἰλιαν. περὶ Ζῴ. ΙΕ΄, 27 «οὐδὲ φωνὴν ἔτι ἀφιᾶσιν, ἣν πρότερον ἠφίεσαν».

Δί. Χρυσόστ. Τόμ. Α΄, σελ. 18, 5 Δινδ. «χρώματα δὲ παντοδαπὰ ἠφίει».

Ἀππιαν. σελ. 516, 18 Μενδ. «οἱ δ' ἐς μὲν τὸ πέλαγος οὐκ ἠφίεσαν» καὶ σελ. 1051, 22 «κλαγγὴν οὐδεμίαν ἠφίει» καὶ σελ. 556, 26 «τὰ μὲν αὐτόνομα ἠφίει συμμαχίας οὕνεκα».

Ἰώσηπ. Τόμ. Α΄, σελ. 14, 10 Νισ. «τῆς μὲν οὖν ἐπὶ τῷ φόνῳ τιμωρίας αὐτὸν ἠφίει θυσίαν ἐπιτελέσαντα» καὶ Τόμ. Γ΄ σελ. 48, 16 «τὰς δὲ αὐτὰς ἠφίει καὶ τὸ πλῆθος φωνάς» καὶ Τόμ. Ϛ΄, σελ. 3,3 Ναβ.

«ὅμως τοὺς θύειν ἐθέλοντας ΕΙΣηφίεσαν». Πρβ. Τόμ. Ε', σελ. 358.16 «ὅ γε μὴν χρήματα δοὺς ΈΞηφίετο».

Φιλόστρ. Τόμ. Α', σελ. 139, 30 Καυσ. «δεδοικότως τε καὶ ὀργίλως φωνὰς ἠφίει τὸ εἴδωλον» καὶ σελ. 160, 22 «ἘΠηφίει δ' αὐτὸν τῷ Νέρωνι» καὶ Τόμ. Β', σελ. 67, 27 «οὐδὲ τὸν Ἡρώδην ἠφίει τοῦ μὴ οὐ ξυμμετέχειν αὐτῷ» καὶ σελ. 108,12 «ἠφίει τούτοις τὸν μισθὸν τῆς ἀκροάσεως».

Ἀλκίφρ. Ἐπιστ. Γ', 62, 4 «ἀθῴους τῆς τιμωρίας ἠφίει».

Ἀθήν. σελ. 352 Β' «ποίας ἂν ἠφίει φωνάς». Πρβ. καὶ σελ. 208 Β' «δι' ὧν ἠφίεντο λίθοι πρὸς τοὺς ὑποπλέοντας τῶν πολεμίων» καὶ Δ'. Παρασημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἑνικὸν ἠφίετο ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. ΙΕ', σελ. 187 καὶ παρὰ τῷ Θεοφυλάκτῳ τῷ Σιμοκάττῳ σελ. 147, 26 Βονν.

Ἰουλιαν. σελ. 448,14 Ἑρτλ. «ἆσθμα τῶν θλιβομένων ἠφίει».

Ἀρισταίν. Ἐπιστολ. Α', 11 (Ἐπιστολογρ. Ἑλλ. Ἑρχ. σελ. 143) «καὶ ὑφ' ἡδονῆς παντοδαπὰ χρώματα παρ' ἕκαστον λόγον ἠφίει». Ἴδε καὶ Βοισσονάδην εἰς Ἀρισταίνετ. σελ. 396.

Θεμίστ. Λογ. σελ. 303, 30 Δινδ. «ἀλλὰ τόν γε Φιλάμμονα ἐκεῖνον οὐκ ἄν ποτε ἠφίεσαν πρὸς τῷ Ἀλφειῷ κονίσασθαι».

Ἀντών. Λιβερ. Μυθογρ. Οὐεστερμ. σελ. 226, 27 «φωνὰς δὲ παντοίας ἠφίει».

Προκόπ. Τόμ. Β', σελ. 533, 20 Βόνν. «κραυγμόν γάρ τινα, ὧν, ὡς τὸ εἰκός, ἠρτημένος ἐνθένδε ὁ χοῖρος ἠφίει».

Φώτ. Ἐπιστολ. σελ. 463 Βαλ. «εὐχαριστηρίους ἠφίει φωνάς».

Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου κεῖται σελ. 221, 25 Βεκκ. «καὶ γὰρ ὁ θεὸς τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰ πάθη σωματικὰ ἘΠηφίει» καὶ σελ. 223,16 «τῶν δεσμωτηρίων οὐ τοὺς ἀνευθύνους μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν αἰτίαις ΔΙηφίει» καὶ σελ. 238, 33 «ὑπεροπτικοὺς ἠφίει λόγους» καὶ σελ. 340,10 «σπινθῆρας ἀπὸ τοῦ σώματος πολλούς τε καὶ μεγάλους ἠφίει» καὶ σελ. 348,19 «φωνὴν ἠφίει λεπτοῦ συρίσματος» καὶ σελ. 499, 33 «οὐδὲ τὸ βραχύτατον ἠφίει τὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἰατρόν». Πρβ. καὶ Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Β', σελ. 273 καὶ σελ. 301 καὶ σελ. 453 Ἀριστ.: ἠφίει, ἀλλὰ σελ. 119: ἀφίει.

Εὐστάθ. Μικρ. Συγγρ. σελ. 180, 68 «ἠφίει βοὴν πρὸς τὸν ὕψιστον».

Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 61, 24 Διδ. «τοῦτο δὲ — αἱ ναυμαχοῦσαι ἠφίεσαν».

Γεώργ. Κεδρην. Τομ. Α΄, σελ. 621, 17 Βονν. «τοιάσδε φωνὰς ἠφίει πρὸς τὸν τῶν ὅλων θεόν».

Νικήτ. Χωνιατ. σελ. 307, 17 Βονν. «ἀσήμους λαλαγὰς ἠφίεσαν» καὶ σελ. 398, 15 «πολλοὶ δὲ καὶ ἀντᾴδοντες τοῖς ἀλαλάζουσι κυρίῳ ᾄσματα ἠφίεσαν πορνικά».

Μιχ. Ἀτταλ. σελ. 211, 5 Βονν. «κλαυθμὸν ἠφίει παιδικῷ προσεοικότα».

Τὸν τύπον ἠφίεσαν βλέπει τις καὶ ἐν οἷς παρέθετο ὁ Κάρ. Μυλλῆρος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήν. Ἱστορικῶν Τομ. Ε΄, σελ. ξϐ΄ «διά τινος σχαστηρίας ἠφίεσαν εἰς τὸ κατασκεύασμα τὸν λίθον». Ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐκδοὺς παρὰ τῷ Εὐναπίῳ Μικρ. Ἑλλ. Ἱστορ. Τομ. Α΄, σελ. 247, 22 «πάσας ἠφίεσαν φωνάς» ἐσημειώσατο σελ. μς΄ «Non scripserat p. 247, 22 ἀφίεσαν, sed ἠφίεσαν, ut p. 249, 2, προηφίεσαν est in codice». Ἴδε καὶ ἃ ὁ φιλόλογος οὗτος ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πολυϐίου Τομ. Δ΄, σελ. 147. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα σελ. 572 Βεκκ. κεῖται «Κατακαίνειν: ἀναιρεῖν, φονεύειν. Ὁ δὲ τοξότης ἠφίει βέλος, εὔστοχος ὢν τοσούτους κατακαίνειν ὅσα ἠφίει βέλη, Εὐνάπιός φησι».

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Οὐκ εἴασεν: οὐκ ἤφιεν, ἐκώλυσεν», ὃ μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Σμιδιτίου εἰς τὸ ἠφίει. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ ἐγίνετο ἐνίοτε χρῆσις καὶ τοῦ τύπου ἤφιεν. Ὁ Κοϐῆτος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Καινῆς Διαθήκης σελ. ξθ΄ «Sic vetus ἀφίημι saepius recte legitur, sed ἀφείομεν (ἀφίομεν) pro ἀφίεμεν ubi modo diximus, et ἤφιεν pro ἀφίει Marc. 1,34 et 11, 16, et ἀφέθησαν pro ἀφειθησαν Rom. 4, 7, et ἀνέθη pro ἀνείθη Act. 16, 26». Πρϐ. καὶ Σωκρ. Σχολαστ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 410 Οὐσσ. «οὔτε δὲ πρὸ τοῦ τὸν χρόνον ἐλθεῖν ἤφιεν ἑαυτὸν κρατεῖσθαι» καὶ Φώτ. Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τομ. Α΄, σελ. 480 «ὑπὲρ ὧν τοῖς Αἰγυπτίοις αἱ πικραὶ καὶ βαρεῖαι τιμωρίαι ἠφίοντο», ἂν μὴ εἶνε πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ ἠφίεντο (Ἴδε καὶ Οὐϊνῆρον ἐν τῇ

Γραμματικῇ τῆς Καινῆς Διαθήκης σελ. 74 ἐκδ. ζ΄). Περὶ τοῦ βαρυτόνου ῥήματος ἀφίω θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα κεῖται σελ. 58 λ. ἀκροχειρίζεσθαι «καὶ οὐ πρότερον ἠφίει πρὶν αἴσθοιτο ἀπαγορεύσαντος» (Πρβ. καὶ σελ. 1003 λ. Σώστρατος), ἀλλὰ παρὰ τῷ Παυσανίᾳ Ἠλ. Β΄, δ΄, 1 ἀπαντᾷ «καὶ οὐ πρότερον ἀνίει πρὶν ἢ αἴσθοιτο ἀπαγορεύσαντος». Πρβ. καὶ Σουίδ. σελ. 112 «Ἀνίει: ἠφίει, ἐνεδίδου, ἐχαυνοῦτο».

Τοῦ τύπου ἠφίει γίνεται μνεία καὶ ἐν τῷ περὶ Πνευμάτων Λεξικῷ σελ. 226 «Τὸ Η πρὸ τοῦ Φ δασύνεται ἀεί — χωρὶς τῶν ἀπὸ κλίσεως· ἡφειδηκώς, ἥφυσεν ἀντὶ τοῦ ἤντλησεν, ἠφίει» καὶ «σημείωσαι ὅτι τὸ Η πρὸ τοῦ Β, Γ, Σ, Φ, Ψ δασύνεται ἀεί, πλὴν τῶν ἀπ' αὐξήσεως, ἠφίει, ἠφάνισε». Τὸ δὲ πληθυντικὸν ἠφίεσαν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Σουίδα σελ. 487 Βεκκ. «Ἠφίεσαν: ἔπεμψαν». Περὶ τοῦ εἰς ΟΥΝ λήγοντος τύπου ἠφίουν ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ.

Λέγεται δ' ὑπὸ μὲν τοῦ Εὐσταθίου ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1286, 22 «Εὕρηται δὲ καὶ παθητικὴ μετοχὴ τοῦ τοιούτου ῥήματος ἐν τῷ λεπτὸς καὶ καλὸς ἠφευμένος· ἔνθα ὅρα καὶ τὴν αὔξησιν τῆς ἈΠΟ προθέσεως, ὁποία γίνεται καὶ ἐν τῷ ἠφίει καὶ τοῖς ὁμοίοις», ὑπὸ δὲ τοῦ Τζέτζου ἐν τῇ εἰς Ὁμήρου Ἰλιάδα Ἐξηγήσει σελ. 83 «Ἠφίει ἔμελλεν εἰπεῖν, ἀλλ' Ἰωνικῶς εἶπεν ἀφίει· οἱ γὰρ Ἴωνες τοὺς παρεληλυθότας τῇ τῶν ἐνεστώτων γραφῇ καὶ φράσει ἐκφέρουσιν». Θωμᾶς δὲ ὁ Μάγιστρος ἀποφαίνεται σελ. 170 Ῥισχ, Ἠφίει: οὐκ ἀφίει».

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐηδήρου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κατ' Ἀριστοκράτους λόγου τοῦ Δημοσθένους σελ. 491 «ἠφίετε: In hac imperfecti forma sibi non constat Im. Bekkerus, mox ἀφίει, ut orat. pro Phorm. 16. p. 949. ibid. 24. p. 951., mox ἠφίει, ut Philipp. II. 20. p 70. in Mid. 79. p. 540. scribens. Dindorfius tamen ubique ἠφίει praefert, quae forma orat. de coron. 218. p. 301. sine ulla codicum discrepantia invenitur et Demosthenica videtur esse, quamquam altera in libro Σ crebrior est. Hoc loco ἀφίετε editores Turicenses scripserunt. Vid. Adnotat. Bremii ad Philipp. II. p.

208 Matthiaei gram. I. p. 211. II. 1. Buttmani gram. ampl. § 86. n. 2. et § 108. 1».

Μνημονεύομεν δὲ καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Βοιμέλιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 77 «Ἀφίει: De huius augmenti usu et Grammaticorum doctrina vid. Diar Antiqu. 1852. II. N⁰ 22 Demosthenicus usus apparet ex his: Pro Phorm. §
ἠ
16: ἀφίει Σ etc. — ἀφίει F. — Ibid. § 24: ἀφίει Σ etc. — ἠφίει F. Φ. — Olynth. III. § 5: ἀφίετε Σ. Bav. — — ἠ ἀφίει pr. Vind. 1. — ἠφίει corr. Vind. 1 Urb. Pal. 1 Ang. Vind. 3. 4. Ω. —
ἠ
ἀφίει F. Bav. — Cor. § 218: ἠφίει Σ. Ω. et ut videtur omnes codd. — — Aristocr. § 188: ἀφίετε pr. Σ. Ω. etc. In Σ corrector eiusdem aetatis η super α scripsit. — — ἀφίεσαν Mid. § 79 Σ. Ω. — ἠφίεσαν vulgo. — ἀφίεσαν Timocr. § 171 Σ cum omnibus libris — ἀφιέμην Σ etc. Pantaen § 17. — — Pseudo Dem. Aristog. I. § 38: ἠφίει Σ Ω. etc. — Ibid. § 74: ἠφίετο Σ. Ω. etc. Itaque in omnibus genuinis locis Demosthenicis semel tantum (Cor. § 218) ἠφίει secundum Σ exhibetur, in reliquis augmentum nusquam praepositioni huius verbi adhaeret. Verum fortasse in illo uno loco ἠφίει orator dixit propter numerum, ne metrum : –, – ⏑ ⏑ –, ⏓ rediret» (Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Α΄, β΄, σελ. 2661).

Ὁ Στάλιος ἐποιήσατο ἐν *Quaest. Grammat. ad Thuc. Pertin.* σελ. 60 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Propter constantem augmenti usum quem in ceteris cernimus ubique etiam ἠφίει videtur scribendum esse. Nam II 49, 2 id omnes praebent libri, IV 122, 3 E., VIII 41, 2 restituendum est. Contra ἀφίεσαν ubique augmento caret».

Τοῦ πληθυντικοῦ τρίτου προσώπου ἀφίεσαν παρέχουσιν ἡμῖν μαρτύρια ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Αἰσχίνης.

Εὐριπ. Ἡρακλ. 821 «ἔσφαζον, οὐκ ἔμελλον, ἀλλ' ἀφίεσαν».

Θουκυδ. Β΄, 76, 4 «ἀφίεσαν τὴν δοκὸν χαλαραῖς ταῖς ἀλύσεσι» καὶ Γ΄, 111, 4 «τοὺς μὲν Μαντινέας καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἀφίε-

σαν» καὶ Δ΄, 48, 3 «οἰστούς τε οὓς ἀφίεσαν κτέ.» καὶ Ε΄, 21,1 «εὐθὺς τοὺς παρὰ σφίσιν αἰχμαλώτους ἀφίεσαν». Ὡς δ' εἶπεν ὁ Θουκυδίδης κατὰ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἀφίεσαν, οὕτω καὶ κατὰ τὸν ἑνικὸν ἀφίει βιβλ. Δ΄, 122, 4 «καὶ οὐκ ἀφίει τὴν πόλιν» καὶ βιβλ. Η΄, 41, 3 «τούτους δὲ ἀφίει». Μετατυπωτέον δὲ καὶ τὸ ἐν βιβλ. Β΄, 49, 2 «πνεῦμα ἄτοπον καὶ δυσῶδες ἠφίει» εἰς τὸ ἀφίει. Θαυμάζομεν πῶς ὁ Στάλιος, σοφὸς ἀληθῶς ἀνήρ, ἐπείσθη ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου κατὰ μὲν τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἀφίεσαν, κατὰ δὲ τὸν ἑνικὸν ἠφίει.

Πλάτ. Πολιτικ. σελ. 272, Ε΄ «ἀφίεσαν αὖ τὰ μέρη τοῦ κόσμου τῆς αὐτῶν ἐπιμελείας». Ἄνευ δέ τινος ὄκνου ἀποφαινόμεθα ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ Εὐθυδ. σελ. 293, Α΄ «πᾶσαν ἤδη φωνὴν ἀφίην» καὶ Λύσ. σελ. 222, Β΄ «ὑπὸ τῆς ἡδονῆς παντοδαπὰ ἀφίει χρώματα» καὶ Λάχ. σελ. 183, Ε΄ «ἀφίει» τὸ δόρυ διὰ τῆς χειρός», οὐχὶ ἠφίειν ἠφίην οὐδὲ ἠφίει, ἃ εἶνε ἐγκεκριμένα ὑπὸ τοῦ Σχανζίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Ζ΄, σ 30,12 καὶ Τόμ. ϛ΄, ϐ΄, σελ. 37, 31 καὶ σελ. 84, 4

Ξενοφ. Ἀναϐ. Δ΄, ε΄, 30 «καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν πρὶν παραθεῖεν αὐτοῖς ἄριστον» καὶ Κύρ. Παιδ. Γ΄, γ΄, 60 «οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται αὐτῶν ἀφίεσαν τὰ βέλη πολὺ πρὶν ἐξικνεῖσθαι». Τὸ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς βιβλ. Ζ΄, δ΄, 39 «οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐκεῖνον μέν, καίπερ γιγνώσκοντες ὅτι ἐψεύδετο περὶ σφῶν, ἀφίεσαν» μετεϐλήθη ὑπὸ τοῦ Κοϐήτου ἐν *Nov. Lect.* σελ. 378 εἰς τὸ ἀφεῖσαν. Εἶνε δὲ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἀφίει εἰρημένον Ἑλλην. ϛ΄, ϐ΄. 28 «ἀπὸ σημείου ἀφίει ἀνθαμιλλᾶσθαι εἰς τὴν γῆν» καὶ Κύρ. Παιδ. Η΄, γ΄, 33 «ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἅρματα καθ' ἕκαστον». Ἀπαντᾷ δ' ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς καὶ ὁ τύπος ἠφίεσαν βιβλ. Δ΄, ϛ΄, 11 «καὶ τά τ' ἄλλα βέλη ἠφίεσαν κτέ.». Ὁ Κόϐητος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἑλληνικῶν οὐ μόνον τὸ ἠφίεσαν ἐτήρησεν ἀλλὰ καὶ τὸ ἀφίει εἰς τὸ ἠφίει μετέϐαλεν. Ἡμεῖς οὐδαμῶς ἀμφιϐάλλομεν ὅτι μόνος ὁ ἄνευ τῆς ἐν τῇ προθέσει αὐξήσεως ἐσχηματισμένος τύπος εἶνε δόκιμος. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ὁ μέγας κριτικὸς ἐν μὲν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος ἐνέκρινε τὴν ἐκφορὰν ἠφίει-ἠφίεσαν (σελ. 138 καὶ σελ. 210, 1880), ἐν δὲ τῇ Ἀναϐάσει τὴν ἀφίεσαν (σελ. 137, 1881).

Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. 41 «ἄλλοι δέ τινες ὑποκηρυξάμενοι τοὺς αὐτῶν οἰκέτας ἀφίεσαν ἐλευθέρους».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν οἷς ὁ Ἀθήναιος παρατίθεται ἐκ τοῦ περὶ Ὅρων καὶ Τόπων τοῦ Σωκράτους σελ. 388. Α΄ «ὄρτυγος φωνὴν ἀφίεσαν».

Ἐξ ὧν δὲ ἔγραψεν ὁ Βοιμέλιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν διδασκόμεθα ὅτι τὸ ἄριστον τῶν ἀντιγράφων τοῦ ῥήτορος τούτου ἀπανταχοῦ σχεδὸν φέρει τὸν ἄνευ τῆς ἐν τῇ προθέσει αὐξήσεως τύπον. Τὸ δ' ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς εἰρημένον περὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ τύπου ἠφίει εἶνε αὐτοσχεδίασμα οὐδενὸς λόγου ἄξιον.

Ὁ ἐνεργητικὸς παρατατικὸς ἀφίει εὑρέθη καὶ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ γραφείσῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τρίτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος (Ἐπιγρ. Ἀττικ. Τόμ. Β΄, α΄, σελ. 128). Ἴδε Μειστεράνσιον ἐν *Grammat. der Attisch. Inschr.* σελ. 173 καὶ σελ. 188 ἐκδ. γ΄.

Ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Ε΄, σελ. 414 Λιτρ. κεῖται «ὅτε ἠνίει ταῦτα, ἡ γλῶσσα μόγις ἀποκαθίστατο εἰς τωὐτό»· σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «ἠνία K. — ἢν εἴη, in marg. al. manu ἠνείη C.». Πιθανὸν δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶνε «ὅτε δ' ἀνείη ταῦτα, ἡ γλῶσσα μόγις ἀποκαθίστατο». Εἶνε δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τόμ. Α΄, σελ. 500 Δινδ. κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν γεγραμμένον «ὥστε καὶ ὕστερον ὄψις μοι γίγνεται παρὰ τῶν χθονίων θεῶν, εἰ τὸ σφόδρα τοῦτο λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς τελευτῶσιν ἀνίην, συνοίσειν μοι ἐπὶ τὸ βέλτιον» ἀντὶ τοῦ ἀνείην.

ΚΕΦ. ΜΘ΄.

Ἐτίθει - προσετίθει, οὐχὶ ἐτίθη - προσετίθη.

Ὁ παρατατικὸς τοῦ ῥήματος τίθημι-προστίθημι, κτλ. ἐξεφέρετο ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἑνικῷ προσώπῳ διὰ τοῦ Η στοιχείου, οἷον ἐτίθην - προσετίθην, κτλ., ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ καὶ τῷ τρίτῳ διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου, οἷον ἐτίθεις, προσετίθεις, κτλ., ἐτίθει, προσετίθει, κτλ. Ὡσαύτως ἐλέγετο μὲν ἵΗν, ἀφίΗν, κτλ. ἀλλὰ ἵΕΙΣ, ἀφίΕΙΣ, κτλ., ἵΕΙ, ἀφίΕΙ, κτλ. Καὶ τῆς προστακτικῆς δὲ τὸ ἑνι-

κὸν δεύτερον πρόσωπον εἰς τὴν ΕΙ δίφθογγον ἐπερατοῦτο, τίθει, προστίθει, κτλ., ἵει, ἀφίει, κτλ.

Ὁ Δημ. Ν. Βερναρδάκης δοξάζων ὅτι πλημμελὴς ἢ ἀδόκιμος εἶνε ὁ διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου προενηνεγμένος τύπος προσετίθει ἀπεφήνατο ἐν τῇ Συντόμῳ Ἀπαντήσει σελ. 17 (1868) «προσετίθει γρ. προσετίθη». Ἐπήνεγκε δὲ μετ' ὀλίγα τὰ θαυμάσια τάδε· «Σπουδαία δ' ἀνορθογραφία (κατὰ τὸν ὑπεραττικώτατον σοφὸν τῆς Ὁλλάνδας, ὄχι καθ' ἡμᾶς, ἐννοεῖται) εἶνε ὁ παρατατικὸς *προσετίθει* ἀντὶ τοῦ *προσετίθη*. Βεβαίως καὶ τὸ *προσετίθει* τοῦτο ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ εἶνε ἢ σφάλμα τοῦ τυπογράφου ἢ παραδρομὴ καὶ παρόραμα τοῦ ἐπικριτοῦ. Ἀλλὰ φαντάσθητε πρὸς στιγμήν, ὅτι ὁ σοφὸς τῆς Ὁλλάδας εὕρισκε τοιοῦτον παρατατικὸν τοῦ *τίθημι* ἐν τῷ ἐγχειριδίῳ τοῦ Κ. Β. Ἤθελε διαρρήξῃ τὰ ἱμάτιά του, καὶ ἀφ' οὗ ὑβρίσῃ ὡς ἀνορθόγραφον καὶ ἀγράμματον τὸν συγγραφέα, ἤθελε ξυγγράψῃ ὁλόκληρον φυλλάδα καὶ παραγεμίσῃ αὐτὴν μὲ χιλίας τοὐλάχιστον παραπομπάς. διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ τοῦ *τίθημι* εἶνε ὄχι *ἐτίθει*, ὅπερ ἔλεγον οἱ μεταγενέστεροι, οἱ μὴ Ἀττικοί, οἱ βάρβαροι, οἱ παμβδελυροὶ καὶ παμμόχθηροι, οἱ κακοδαίμονες, ἀλλὰ *ἐτίθη*. Ὁ ἀναγνώστης ἀναμφιβόλως θὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἢ ἀστειευόμεθα ἢ διαβάλλομεν δεινολογοῦντες ἐκ προθέσεως τὸν ἐπικριτήν. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ! Ἂς μάθῃ ὁ ἀπειρόκακος οὗτος ἀναγνώστης κτέ.».

Ἵνα καταφανέστατον γένηται ποῖά τινα ἀληθῶς εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη χαριέστατα καὶ κομψότατα εἰρημένα, μνημονεύομεν ἃ ἐγράψαμεν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ ποιούμενοι λόγον περὶ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ παρατικοῦ τίθημι καὶ ἵημι κατὰ τὸν ἑνικὸν ἀριθμόν.

1866, σελ. 37: Ἐν τῇ γραμματικῇ ταύτῃ τοῦ κλεινοῦ Βερναρδάκη σελ. 126 § 390, α' ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς, «Ὁ ἑνικὸς (καὶ μάλιστα τὸ β' καὶ τὸ γ' πρόσωπον) τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ τοῦ τίθημι καὶ ἵημι πολλάκις, καὶ ὁ τοῦ δίδωμι πάντοτε, σχηματίζεται ὡσὰν ἐξ ἐνεστῶτος περισπωμένου: [ἐτίθουν] ἐτίθεις, ἐτίθει, ἠφίουν ἠφίεις, ἠφίει, ἐδίδουν ἐδίδους, ἐδίδου, καὶ οἱ σχηματισμοὶ οὗτοι

εἶνε οἱ συνηθέστεροι» (Ἀλλ', ὦ θαυμάσιε, διὰ τί ταράττεις τὰ πράγματα προστιθεὶς τὴν τελευταίαν παρατήρησιν «καὶ οἱ σχηματισμοὶ οὗτοι εἶνε συνηθέστεροι»; Σὺ αὐτὸς ὀλίγον πρότερον εἶπας «τοῦ τίθημι καὶ ἵημι πολλάκις, καὶ ὁ τοῦ δίδωμι πάντοτε». Πῶς συμβιβάζονται ταῦτα;). Πρβ. καὶ σελ. 136 § 394 «Παρατ. (ἵην) ἵειν (καὶ ἵουν), (ἵης) ἵεις, (ἵη) ἵει». Τὸ *ἠφίεις* καὶ *ἠφίει* εἶνε βάρβαρα διὰ τὴν ἐν τῇ προθέσει γενομένην αὔξησιν παρὰ τὴν συνήθειαν τῶν παλαιῶν λεγόντων πάντοτε *ἀφίεις* καὶ *ἀφίει*, τὸ δὲ *ἠφίουν* εἶνε βαρβαρώτατον διά τε τὴν ἐν τῇ προθέσει πλημμελῆ αὔξησιν καὶ διὰ τὴν φθορὰν τῆς καταλήξεως (Γραμματ. Βερναρδ. σελ. 136 § 394, σημ. α' «Τὸ σύνθετον ἀφίημι λαμβάνει καὶ ἐκτὸς τῆς προθέσεως αὔξησιν: ἠφίει ἠφίεσαν· ἀλλὰ συνηθέστερα καὶ ὀρθότερα τά: ἀφίει, ἀφίεσαν». Ἂν οἱ ἄνευ τῆς κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐξήσεως τύποι εἶνε οἱ συνηθέστεροι καὶ ὀρθότεροι, πρόδηλον εἶνε ὅτι αὐτοὶ μάλιστα πρέπει, ὅταν τύχῃ, νὰ μνημονεύωνται σὺ δ', ὦ φιλότης, ἐπιλαθόμενος ὅλως αὐτῶν ἐν σελ. 126, § 390, α' ἀναφέρεις μόνους τοὺς βαρβάρους *ἠφίουν, ἠφίεις* καὶ *ἠφίει!* Τί δὲ σημαίνει τὸ *ἐκτὸς τῆς προθέσεως;* Ἡμεῖς τοὐλάχιστον βλέπομεν ὅτι ἡ αὔξησις κεῖται ἐν αὐτῇ τῇ προθέσει καὶ οὐχὶ μετέωρός που ἐκτὸς τῆς προθέσεως). Οἱ παλαιοὶ πάντες ἔλεγον ***ἐτίθην ἐτίθεις ἐτίθει, ἵην ἵεις ἵει, ἀφίην ἀφίεις ἀφίει,*** οὐχὶ ***ἐτίθειν*** ἢ ***ἐτίθουν, ἵειν*** ἢ ***ἵουν, ἀφίειν*** ἢ ***ἠφίειν*** ἢ ***ἀφίουν*** ἢ ***ἠφίουν*** (ἢ ***ἠφίην***), οὐδὲ ***ἐτίθης ἐτίθη, ἵης ἵη, ἀφίης ἀφίη.*** Ἀδίκως, ὦ Βερναρδάκη, περιεῖρξας τὸ *ἵην* ἐν παρενθέσει Ἀπάλλαξον αὐτὸ τῆς ἀτιμίας ταύτης· διότι εἶνε τὸ μόνον ὀρθὸν καὶ ἄμεμπτον. Ἀπέλασον δὲ τὸ *ἵειν,* ὅπερ σὺ νομίζεις τὸ κάλλιστον, καὶ τὸ *ἵουν* καὶ τἆλλα τὰ βάρβαρα τὰ μολύνοντα τὸν τόπον».

1867, σελ. 333: Χοιροβοσκὸς Ἀνεκδ. Βεκκ. σελ. 1292 (Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 316,20) Ὁ Ἡρωδιανὸς λέγει ὅτι τὸ ***ἐδίδων*** ἡ παράδοσις διὰ τῆς ΟΥ διφθόγγου οἶδεν, οἷον ***ἐδίδουν,*** ὡς ἀπὸ τοῦ διδῶ διδοῖς, ὥσπερ χρυσῶ χρυσοῖς· τὸ δὲ ***ἐτίθην*** καὶ ***ἵην*** διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου, οἷον ***ἐτίθειν***

καὶ *ἵειν*, ἐξ οὗ τὸ *ἐτίθει* καὶ *ἵει*, ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ ['Ιλ. Α, 25] ἀλλὰ κακῶς *ἀφίει*» (Τὸ *ἐτίθειν* καὶ τὸ *ἵειν* εἶνε βάρβαρα. Κακῶς γράφεται ὑπό τινων ἐν τῇ 'Οδυσσείᾳ *προΐειν* Ι, 88 καὶ Κ, 100: δὴ τότ' ἐγὼν ἑτάρους *προΐειν* πεύθεσθαι ἰόντας. Μ, 9: δὴ τότ' ἐγὼν ἑτάρους *προΐειν* ἐς δώματα Κίρκης. Τὸ ὀρθὸν εἶνε *προΐην*. Παρὰ Πλάτωνι Εὐθυδ. σελ. 293, α' ἀντὶ τοῦ «πᾶσαν ἤδη φωνὴν *ἠφίειν*» ἐξέδωκεν ὁ Βεκκῆρος ἐξ ἑνὸς ἀντιγράφου *ἠφίην*. Οἱ παλαιοὶ ὅμως μετεχειρίζοντο τὸ ἄνευ τῆς ἐν τῇ προθέσει αὐξήσεως *ἀφίην*. 'Ολίγην δύναμιν ἔχουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Σταλβαύμου γεγραμμένα πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ *ἠφίειν*. Καὶ ἐν Γοργίᾳ σελ. 500, β' τῶν ἀντιγράφων τινὰ φέρουσιν *ἐτίθειν* ἀντὶ τοῦ ἐν ἄλλοις ὀρθοῦ *ἐτίθην*. Πρβ. Στρούβιον *Opusc* Τόμ. Β', σ. 73 καὶ Κ. Ε. Χ. Σχνειδῆρον *Πλάτ. περὶ Πολιτ.* Τόμ. Β', σελ. 191). 'Ετυμ. Μέγ. σ. 177,1 «*ἀφίει*: Ἔστι ῥῆμα *ἱῶ* περισπώμενον καὶ δασυνόμενον. 'Ο παρατατικὸς *ἵουν, ἵεις, ἵει* καὶ ἐν συνθέσει *ἀφίει* καὶ *προΐει*. *'Αφίην* δὲ ἐκ τοῦ *ἀφίημι*, ὡς τὸ *ἐτίθην* παρατατικός. 'Ιστέον δὲ ὅτι τοῦ *τίθημι* καὶ *δίδωμι* καὶ *ἵημι* οἱ παρῳχημένοι μᾶλλον ἀπὸ τῶν εἰς Ω εἰσὶ ἐν χρήσει ἤπερ ἀπὸ τῶν εἰς ΜΙ. *'Ως εἰπὼν ἐν χερσὶ τίθει* ['Ιλ. Α, 446] καὶ *ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα* [Εὐαγγ. 'Ιωάνν. ΙΘ', 3]. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα πρόσωπα τοῦ παρατατικοῦ γράφεται διὰ νοῦ Η ὡς ἀπὸ τῶν εἰς ΜΙ, τὰ δὲ δεύτερα καὶ τρίτα διὰ διφθόγγου ὡς ἀπὸ περισπωμένων ('Αληθέστατα τοῦτο λέγει ὁ 'Ετυμολόγος, ὅτι τὰ μὲν πρῶτα πρόσωπα διὰ τοῦ Η ἐγράφοντο, τὰ δὲ δεύτερα καὶ τρίτα διὰ τοῦ ΕΙ. Οἱ παλαιοὶ ἔλεγον πάντοτε *ἐτίθην ἐτίθεις ἐτίθει* καὶ *ἵην ἵεις ἵει*, οὐδέποτε δ' *ἐτίθης ἐτίθη* καὶ *ἵης ἵη* οὐδ' *ἐτίθειν* καὶ *ἵειν* ἢ *ἐτίθουν* καὶ *ἵουν*)».

'Ημεῖς μὲν τρανότατα καὶ σαφέστατα ἀπεδοκιμάσαμεν τὴν διὰ τοῦ Η στοιχείου ἐκφορὰν τοῦ τρίτου ἑνικοῦ προσώπου τοῦ παρατατικοῦ τῶν ῥημάτων τίθημι καὶ ἵημι, ὁ δὲ Βερναρδάκης ἔπλασεν ὅτι, ἂν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντι 'Εγχειριδίῳ Γενικῆς 'Ιστορίας τὸν εἰς τὴν ΕΙ δίφθογγον λήγοντα τύπον ἐτίΘΕΙ, τὸν τύπον δηλονότι, ὃν μόνον ἡμεῖς ἐνεκρίναμεν, θὰ ὑβρίζομεν μὲν τὸν συγγραφέα τοῦ βιβλίου τούτου ὡς ἀνορθόγραφον καὶ ἀγράμμα-

τον, θὰ συνεγράφομεν δ' ὁλόκληρον φυλλάδα, ἵν' ἀποδείξωμεν ὅτι τὸ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ τοῦ τίθημι εἶνε οὐχὶ ἐτίΘΕΙ, ὅπερ ἔλεγον οἱ μεταγενέστεροι, ἀλλὰ ἐτίΘΗ. Πᾶς τις βλέπει ὅτι ὁ Βερναρδάκης τολμηρότατα μὲν ἐπανούργησεν ἐν πράγματι φανερωτάτῳ, ἀσχημονέστατα δὲ διέβαλεν καὶ ἐσυκοφάντησεν.

Καλὸν δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ μνημονευθῇ καὶ ἡ ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλληλογραφίας γενομένη ὑφ' ἡμῶν παρατήρησις 1878, σελ. 311 «Σημειωτέον δ' ὅτι κατὰ τὸν δόκιμον σχηματισμὸν ὁ παρατατικὸς τοῦ τίθημι ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἑνικῷ προσώπῳ ἐξεφέρετο διὰ τοῦ Η, οἷον ἐτίθην, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ καὶ τῷ τρίτῳ διὰ τοῦ ΕΙ, οἷον ἐτίθεις καὶ ἐτίθει».

Λέγεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἡσίοδον Σχολίοις σελ. 588, 17 Λιψ. «Καὶ πειθέτω σε τὸ ἴην ἀντὶ τοῦ ἔπεμψα· ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου προσώπου Ι καὶ Η γραφόμενον, ἐπὶ δὲ δευτέρου καὶ τρίτου Ι καὶ δίφθογγον· ἄλλων γὰρ καὶ ἄλλων θεμάτων ὄντα ταῦτα, ὅμως εἰς τὸν αὐτὸν εἰσελθόντα χρόνον, ἄλλην καὶ ἄλλην γραφὴν ἀσπάζεται, τὴν ἐξ ὧν εἰσὶ θεμάτων διαφορὰν ὑπεμφαίνοντα».

Περὶ τοῦ ἐν Ἰλιάδος Λ, 105 κειμένου «Ἴδης ἐν κνημοῖσι δίδη μόσχοισι λύγοισιν» παρετηρήσαμεν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σελ. 336 ὅτι ἴσως πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ δίδει. Ἀπεφήνατο δὲ καὶ ὁ Ναβῆρος ἐν *Quaest. Homer.* σελ. 84 ὅτι ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε δίδΕΙ. Πρβ. καὶ Λεουβῆνα ἐν *Enchirid. Diction. Ep.* σελ. 449 § 198 καὶ Ναύκιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Α', σελ. 260. Ἐν τῷ περὶ τοῦ Βίου καὶ τῆς Ποιήσεως Ὁμήρου συγγράμματι τοῦ Πλουτάρχου (ἢ Ψευδοπλουτάρχου) Β', 10 φέρεται: «Καὶ ἐπὶ τοῦ παρατατικοῦ χρόνου τὰ τρίτα πρόσωπα λήγοντα παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰς τὸ ΕΙ διὰ τοῦ Η παρὰ τοῖς Αἰολεῦσιν ἐκφέρεται, ὡς ἐν τῷ ἐφίλη, ἐνόη· οὕτω καὶ Ὅμηρος ἐποίησεν «δίδη μόσχοισι λύγοισιν» ἀντὶ τοῦ ἔδει, ὅ ἐστιν ἐδέσμει· καὶ «τοὺς μὲν ἄρ' οὔτ' ἀνέμων διάη μένος ὑγρὸν ἀέντων». Πρβ. Βεκκῆρον ἐν *Homer. Blätt.* Μέρ. Α', σελ. 64. Ὅ τε Λαρόχης καὶ ὁ Ναύκιος ἐξέδωκαν ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ Ε, 478 καὶ Τ, 440 «οὔτ' ἀνέμων διάει μένος ὑγρὸν ἀέντων» καὶ Μ, 325 «μῆνα δὲ πάντ' ἄληκτος ἄει νότος» καὶ Ξ 458 «αὐτὰρ ἄει ζέφυρος μέγας αἰὲν ἔφυδρος» (Ἴδε καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σελ. 337). Τὸν εἰς τὸ Η

λήγοντα τύπον ἄΗ καὶ διάΗ ἐγκρίνει ὁ Frye ἐν *Leipz. Stud.* 1883, σελ. 157. Ἀπαντᾷ δ' ὁ τύπος ἄΗ καὶ ἐν τοῖς Ἀργοναυτικοῖς Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου Α', 926 «ἔνθά σφιν λαιψηρὸς ἄΗ νότος».

Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Αἰθιοπικῶν τοῦ Ἡλιοδώρου Τόμ. Β', σελ. 38 «Συνίη τι: Καὶ τυφλῷ δῆλον, ὅτι ἀπροσδιόνυσος ὅλως ὁ ἐνεστώς, Συνίησι· ὅθεν διώρθωκα τρέψας εἰς τό, Συνίη τι, ὃ καὶ διφθογγογραφεῖν, Συνίει τι, βούλεται ἡ πλείων χρῆσις».

Παρὰ τῷ Ἀππιανῷ Ἐμφυλ. Ε', 93 φέρεται «ὁ μὲν δὴ καὶ τῆς λύπης ἀνίΗ καὶ λαμπροτέραν τῆς προτέρας παρασκευὴν συνεπήγνυτο». Μετεβλήθη δὲ τὸ ἀνίΗ εἰς τὸ ἀνίει ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882, σελ. 230. Ὁ Μενδελσὼν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀππιανοῦ σελ. 1138, 22 τηρήσας τὴν παραδεδομένην γραφὴν ἐσημειώσατο «ἀνήει i, ἀνίει Musgr.». Πρβ. σελ 920, 17: συνίΕΙ.

Εὑρέθη δὲ διὰ τοῦ Η γεγραμμένον καὶ τὸ δεύτερον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ τοῦ ῥήματος ξυνίημι παρὰ τῷ Θεμιστίῳ σελ. 289, 27 Δινδ. «χαλεπώτερον ἂν ξυνίΗς ἢ τῆς Περσικῆς διαλέκτου».

Παρατηρήσεως ἄξιον εἶνε ὅτι παρὰ τῷ αὐτῷ ἐνίοτε μεταγενεστέρῳ συγγραφεῖ ἀπαντᾷ ἥ τε δόκιμος καὶ ἡ ἀδόκιμος ἐκφορά, οἷον

παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τόμ. Β', σελ. 86 Δινδ. «νόμους δὲ δὴ τοῦ χάριν ἡμῖν ἐτίθΗΣ κτέ.» καὶ σελ. 160 «καὶ τοῦτο ἐν πρώτοις ἐτίθΕΙ» καὶ σελ. 300 «εἶτα τὰ τῶν ἑτέρων ἁμαρτήματα καὶ τῶν εἰς τούτους πλημμελούντων αὐτοῖς τούτοις τις προσετίθΕΙ... Πρβ. καὶ σελ. 160 «τοὺς ἀγροὺς ἠφίΕΙ τῇ πόλει» καὶ σελ. 187 «τὰς αὐτὰς ἠφίΕΙ φωνάς». Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστείδην Σχολίοις εἶνε ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου ἐκδεδομένον σελ. 604, 11 «ὃ ἀντετίθΗ Πλάτων» καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα «ἀντετίθΕΙ γὰρ Πλάτων»· μνημονεύεται δὲ καὶ γραφὴ «ὃ ἀντετίθΕΙ Πλάτων».

παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Β', σελ. 368, 7 Βόνν. «ἄλλα τε πολλὰ ἐνετίθΕΙ τῷ λόγῳ» καὶ 17 «Πελάγιος δὲ Τωτίλαν — παραιτούμενος οὐκέτι ἀνίΗ».

παρὰ τῷ Φωτίῳ Ἐπιστολ. σελ 145 Βαλ. «μέχρι πολλοῦ τὰ τῆς ἐπιθυμίας διετίθΗ ἀνενέργητα» καὶ «ἃς ἐμοὶ βασιλικὴ χεὶρ καὶ βασιλικὸν ἐπανετίθΗ θέλημα» καὶ σ. 524 «εἰ τοῦ γένους ἡγεμόνα σαυτὸν δι' ἀρετῆς προετίθΕΙΣ» καὶ Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Α', σελ.

234 Ἀριστ. «ἀλλ' εἰς τὴν παντοκράτορα καὶ κυριεύουσαν τῶν ὅλων ἅπαντα φέρων ἀνετίθΕΙ πρόνοιαν» καὶ σελ. 260 «εἰ καὶ μηδὲν οὗτος μεθίΕΙ τῶν τε ὀρθῶν δογμάτων κτέ.» καὶ σελ. 262 «προσετίθΗ τὴν ἐρώτησιν» καὶ σελ. 319: ὑπερετίθΕΙ καὶ Τόμ. Β', σελ. 95: ἀνίΕΙ. Ἀναγινώσκεται δὲ καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου οὐ μόνον «τοῦ χάριν ἡμῖν ἐτίθΗΣ» καὶ «αὐτοῖς τούτοις τις προσετίθΗ» (σελ. 416, 14 καὶ σελ. 432, 18), ἀλλὰ καὶ «τὰ δύο ταῦτα νόμῳ κοινῷ ἀντιπαρετίθΕΙ (σελ. 478, 39).

παρὰ Γεωργίῳ τῷ Κεδρηνῷ Τόμ. Β', σελ. 114, 15 «προσετίθΗ δὲ καὶ ἄλλ' ἄττα βλάσφημα καὶ ἀπηχῆ» καὶ σελ. 170, 11 «ὃν ἡ τῶν ἄστρων ὑπετίθΗ τούτῳ ἐπιτολή τε καὶ φάσις» καὶ σελ. 368, 1 «ἐπιστροφὴν οὐκ ἐτίθΕΙ».

Ὁ διὰ τοῦ Η προενηνεγμένος τύπος ἐτίθΗ ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Σωκράτει τῷ Σχολαστικῷ σελ. 4 «εὐθύς τε φροντίδας ἐτίθΗ», ἀνθ' οὗ ὑπὸ τοῦ Βαλεσίου ἀνεγνώσθη ἐτίθΕΙ· εὑρίσκεται δὲ καὶ ὁ τύπος ἀνίη παρὰ Μιχαὴλ τῷ Γλυκᾷ σελ. 562,19 καὶ παρὰ Λέοντι τῷ Διακόνῳ 50,21 καὶ σελ. 84,6. Πρβ. καὶ Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Β', σελ. 624, 22 «καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ κέρδος ἐπετίθΗ» καὶ Σχόλ. εἰς Θεόκρ. σελ. 98, 14 Ἀρ «ἀντὶ τοῦ μετὰ κόσμου ἐτίθΗ. Παρ' Ἀχιλλεῖ τῷ Τατίῳ ϛ', ιβ', 1 πρὸς τῇ γραφῇ «φιλοφρονούμενος προσετίθΕΙ» φέρεται καὶ ἡ προσετίθΗ. Πρβ. ι', 2 «κἀκεῖνα προσετίθΕΙ» (Ἴδε Ἰακώψιον εἰς Ἀχιλλ. Τάτ. σελ. 858).

Ὁ Λ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει Μικρῶν Ἑλλήνων Ἱστορικῶν Τόμ. Α', σελ. κδ' «Πρῶτος δὲ πάντων ἐπ' αὐτὸν καθίη Τίλλιος Κίμβρος. Neque καθίετο neque κατήει, ut Müllerus aut scripsit aut scribendum putavit, sed καθίει scribendum, ut in locis similibus ad Stephanum citatis».

Παρὰ τῷ Γαληνῷ εὕρομεν γεγραμμένον διὰ τοῦ Η στοιχείου οὐ μόνον τὸ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ τοῦ ῥήματος προστίθημι ἀλλὰ καὶ τὸ δεύτερον ἑνικὸν τῆς προστακτικῆς τοῦ ἁπλοῦ τίθημι, οἷον Τόμ. ΙΕ', σελ. 807 «προσετίθΗ γὰρ μέλανας» καὶ Τόμ. Ζ', σελ. 541 «εἰ δὲ βούλει, τίθΗ τὸ ἕτερον ἐπίτασίν τε καὶ αὔξησιν ἐμφαίνειν παρὰ θάτερον».

Παρὰ τῷ Πλάτωνι φέρεται Μενεξ. σελ. 236, Β'» ὅτε μοι δοκεῖ συνετίθει τὸν ἐπιτάφιον λόγον» καὶ Πολιτ. σελ. 497, Δ' «ὅνπερ

καὶ σὺ ὁ νομοθέτης ἔχων τοὺς νόμους ἐτίθεις» καὶ σελ. 528, Δ´ «τὴν μὲν γάρ που τοῦ ἐπιπέδου πραγματείαν γεωμετρίαν ἐτίθεις» καὶ Νόμ. σελ. 630, Ε´ «οὐχ ὡς πρὸς ἀρετῆς τι μόριον καὶ ταῦτα τὸ φαυλότατον ἐτίθει βλέπων» καὶ σελ. 631, Α´ «ὡς ἐτίθει ταύτης ἕνεκα τοὺς νόμους». Σημειοῦται δ' ὁ Σταλβαύμιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος «Bekk. συνετίθη ex Par. EF. et pr. Ven. Ξ» καὶ «Par. K. ἐτίθης, quod receperunt Bekkerus et Astius» καὶ «Vulgat. ἐτίθεις, Bekker. ex Par. A. Ven. II Vind. Mon. Vat. m., quibuscum consentit Flor. 6., mutavit in ἐτίθης, probantibus etiam nuperis editt. Retinui tamen alteram formam, cuius exemplum vidimus libr. VI. p. 499. Δ, ubi solus Par. D. ἐτίθης habebat» καὶ «Bekkerus de suo dedit ἐτίθη». Ἡ διὰ τοῦ Η ἐκφορὰ συνετίθη εἶνε ἐγκεκριμένη ὑπὸ τοῦ Ἀσωπίου ἐν τῇ Β´ Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 783 § 19. Ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἐγίνετο ἀείποτε χρῆσις τῶν διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου ἐκφερομένων τύπων ἐτίθεις - ἐτίθει, ἐνετίθεις- ἐνετίθει, κτλ. Ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους εἶνε εἰρημένον ἐτίθει (Ἀχαρν. 532) καὶ ἐνετίθεις (Νεφ. 59) καὶ προσετίθει (Νεφ. 63) καὶ παρετίθει (Ἱππ. 1222 καὶ Ἀχαρν. 85). Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ἀντεπετίθει καὶ ὑπετίθει καὶ προσετίθει (Α´, 129 καὶ Α´, 138 καὶ Β´, 13, ἴδε καὶ Πόππον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Γ´, ά, σελ. 623) καὶ παρὰ τῷ Ἀνδοκίδῃ ἐτίθει (περὶ Μυστηρ. 117) καὶ παρὰ τῷ Δημοσθένει ἐτίθει (σελ. 602. 30 καὶ σελ. 742, 135 καὶ σελ. 749, 159) καὶ ἐτίθεις (σελ. 719, 60 καὶ σελ. 877) καὶ προυτίθει (σελ. 317, 273) καὶ κατετίθει (σελ. 988, 12. Πρβ καὶ σελ. 1355, 32) καὶ ὑπετίθει (σελ. 1200,53) καὶ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ ἵει καὶ μεθίει (Μηδ. 1187 καὶ Βάκχ. 1071) καὶ παρὰ τῷ Κρατίνῳ ἀνίει (Ἀποσπ. 160 Κοκκ.) καὶ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι συνίει (Ἀναβ. Ζ´, Ϛ´, 8). Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Ἀνδοκίδῃ πρὸς τῇ ὀρθῶς ἐχούσῃ γραφῇ ἐτίθει φέρεται καὶ ἡ ἡμαρτημένη ἐτίθη. Πρβ. καὶ Ἀριστόξ. σελ. 44, 16 Μαρκ. καὶ Ψευδοκέβ. Πίν. Γ´, 2. Τὸν εἰς τὴν ΕΙ δίφθογγον λήγοντα τύπον ἐτίθει βλέπει τις καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων (Συλλογ. Ἐπιγρ. Ἑλλην. Διττεμβ. σελ. 356, 37) «διαδρομὰς ἐτίθει τοῖς τε ἐφήβοις καὶ τοῖς νέοις» καὶ «ἐτίθει δὲ καὶ ἐπαλείμματα».

Παρατηρήσεως ἄξιον εἶνε ὅτι τὸ Ὁμηρικὸν «κακῶς ἀφίΕΙ» (Ἰλ. Α, 25) εἶνε μεταβεβλημένον εἰς τὸ «κακῶς ἀφίΗ» ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 42, 44.

Οὐδενὸς λόγου ἄξια εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ εἰρημένα σελ. 854, 32 Γαισφ. «Τίθησιν. Ἰστέον ὅτι κανονίζει ὁ τεχνικὸς τὸ τρίτον πρόσωπον τῶν ἑνικῶν οὕτως· πᾶν δεύτερον πρόσωπον τῶν εἰς ΜΙ, ἐπὶ ἐνεστῶτος δηλονότι χρόνου, προσθέσει τοῦ Ι τὸ τρίτον ποιεῖ, οἷον τίθης τίθησι. Πρόσκειται ἐπὶ ἐνεστῶτος δηλονότι χρόνου, ἐπειδὴ ἐν τῷ παρατατικῷ τὸ δεύτερον ἀποβολῇ τοῦ Σ τὸ τρίτον ποιεῖ, οἷον **ἐτίθης ἐτίθη**, ἐζεύγνυς ἐζεύγνυ».

Ὡς δ' ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ τῶν ῥημάτων τίθημι καὶ ἵημι διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου, οὕτω καὶ τὸ ἑνικὸν δεύτερον πρόσωπον τῆς προστακτικῆς αὐτῶν, οἷον

τίθει. Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 922 καὶ 1059 καὶ Ἑπτ. 201. Σοφοκλ. Αἴ. 363. Εὐριπ. Φοινίσσ. 1721 καὶ Ἑλέν. 346. Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 243. Ἄλεξ. Ἀποσπ. 281 Κοκκ. Πρβ. καὶ Λουκιαν. Νεκρ. Διαλ. Δ', 1 «τίθει πέντε δραχμὰς καὶ ὀβολοὺς δύο»

ἀμφιτίθει. Βακχυλ. σ. 168 Βλασσ. Θέογν. 848 Βεργκ. Χρησμ. παρὰ Φλέγ. Τραλλ. Παραδοξογρ. Οὐεστερμ. σελ. 207, 22. Ἐν τοῖς τοῦ Ἀρχιλόχου παρὰ Στοβαίῳ Ἀνθ. ΡΕ', 24 φέρεται «τοῖς θεοῖς τίθει πάντα», ἀνθ' οὗ ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Γροτίου «τοῖς θεοῖς τίθει τὰ πάντα». Ὁ Βέργκιος γράφει ἐν τῇ Δ' ἐκδόσει τῶν Ἑλλην. Λυρ. Ποιητῶν Τόμ. Β', σελ. 397 «τίθει τὰ πάντα Grotius, τιθεῖν ἅπαντα Jacobs, vulgo τίθει πάντα — Fort. imperativi forma productior latet τίθητι, certe apud Hesych. τίθησι· τιθεῖ scribendum τίθησι vel τίθητι· τίθει». Ὅλως ἀσύστατος καὶ απόβλητος εἶνε ἡ γραφή, ἣν εἰσηγεῖται ὁ Βέργκιος.

ἐπιτίθει. Κλέαρχ. Κωμ. Ἀποσπ. 4 Κοκκ.

παρατίθει. Ἄλεξ. Ἀποσπ. 124, 14 Κοκκ. Εὔβουλ. Ἀποσπ. 14.

προστίθει. Αἰσχύλ. Προμ. 83. Ἀριστοφ. Βατρ. 1284. Πλάτ. Εὐθυδ. 296, Γ'. Στράβ. σελ. 46, 25 Μειν.

προτίθει. Θουκυδ. Ϛ', 14, 1.

ἵει. Εὐρίπ. Ἠλ. 594. Ἀριστ. Εἰρ. 159.

ἀνίει. Ἀριστοφ. Βατρ. 1462. Πλάτ. Κρατύλ. 420, Ε'.

ἀφίει. Ἀριστοφ. Βατρ. 1005 καὶ Σφ. 428.

ἐξίει Εὐρ. Ἡρ. Μ. 837. Πρβ. καὶ Ἱπποκρ. Τόμ. Β', σελ. 268 Ἑρμ.

καθίει. Ἀριστοφ. Σφ. 387 καὶ Ὄρν. 387.

μεθίει. Πλάτ. Λάχ. 187, Β'.

παρίει. Ἀριστοφ. Ἱππ. 436 καὶ 440.

προΐει. Βακχύλ. Ἐπίν. Ε', 81.

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 221 «Barbarum est ἀφίη, ἵη, προΐη, μεθίη—et ἀνίη pro ἀνίει—Libri ut plurimum servant scripturas veteres et emendatas, quibus Bekkerus vitiosas et commenticias de suo supposuit. In imperativis Bekkerus nescio quomodo nil peccavit, τίθει intactum reliquit Α. 509. et πὰρ δὲ τίθει φ. 177. et ἵει Φ. 338. et ξυνίει α. 271. ο 391. τ. 378—Bekkerus si sibi constare voluisset, quibus de causis formas ἐτίθη, τίθη, ἀφίη, μεθίη — potiores esse existimavit, iisdem τίθη, ἵη, ξυνίει—vulgatis anteponere debuisset Bonum factum quod manum abstinuit». Πρβ. καὶ σελ. 355. καὶ 1860, σελ. 372. Ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου λέγεται ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1969,40 «Τὸ δὲ προΐει νῦν μὲν χρόνου ἐστὶ παρατατικοῦ, πρὸ δὲ ὀλίγων προστακτικῶς εἶχε, τῆς Ἀθηνᾶς ἐπιταττούσης τῷ Λαέρτῃ, ἀμπεπαλὼν προΐει δολιχόσκιον ἔγχος, ἀντὶ τοῦ πρόπεμπε». Οὐδὲν φροντιστέον τοῦ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ εἰρημένου σελ. 478, 8 «Οὕτως καὶ οἱ Ἀττικοί, ἐὰν μὴ χρήσωνται τῇ ΘΙ καταλήξει, χρῶνται τοῖς τρίτοις προσώποις τῶν παρατατικῶν ἐν τοῖς προστακτικοῖς, οἷον ἐτίθην, ἐτίθης, ἐτίθη, κτέ.

Περὶ τῆς παρὰ τῷ Ἡροδότῳ χρήσεως λέγει ὁ Merzdorf ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Η'. σ. 151 «Quapropter ἀνίει IV 152, ἀπίει IV 157 V 107 vera sunt, et jure Bredovius, Steinius IV 125 cum cod. R ἀνίει pro ἀνίεε scribunt; nam si has formas cum ἐτίθεε comparaverimus, ει ex εε per contractionem, non autem ex η ortum esse judicabimus (Curt. Verb. p.154)». Οὐδενὸς λόγου ἄξια εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Κ. Οἰκονόμου γεγραμμένα ἐν τῷ περὶ τῆς Γνησ. Προφ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. Βιβλίῳ σελ. 175 «Οὕτω καὶ τὰ εἰς η δεύτερα καὶ γ πρόσωπα τῶν εἰς μι συμπίπτουσι μὲ τὰ τῶν εἰς εω, ἐτίθην,

θης, θη, καὶ ἐτίθεις, ἐτίθειν, θει, εἰ=η. καὶ φίλη, νόη=ἐφίλει, ἐνόει».

Εἴπομεν ἐν τοῖς ἄνω ὅτι ὁ Βερναρδάκης τολμηρότατα μὲν ἐπανούργησεν ἐν πράγματι φανερωτάτῳ, ἀσχημονέστατα δὲ διέβαλε καὶ ἐσυκοφάντησεν. Εἶνε δ' οὕτως εὐεπίφορος ὁ θαυμάσιος ἄνθρωπος εἰς τὰς κακοτεχνίας, ὥστ' οὐδαμῶς ὤκνησε πρὸς τῇ δεινῇ ἐκείνῃ διαβολῇ νὰ σκευωρήσῃ καὶ ἑτέραν πολλῷ αὐτῆς δεινοτέραν.

Ἐν τῇ συντόμῳ Ἀπαντήσει ἔγραψε σελ. 52 «Πρὸ πάντων δὲ (κύτταξε νὰ τὸ λησμονήσωμεν!) παρατάσσονται νέα χωρία ποιητῶν καὶ συγγραφέων εἰς 48 ὅλας σελίδας, ἐξ ὧν διασαφηνίζεται διὰ χιλιοστὴν φορὰν τὸ σκοτεινότατον καὶ ἄλυτον ἐκεῖνο ζήτημα, καὶ ἀποδεικνύεται ἀναντιρρήτως πλέον, ὅτι τὸ γ' ἑν. πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ τοῦ δίδομαι εἶνε ὄχι ἐδίδετο, ἀλλὰ ἐδίδοτο!».

Περὶ τοῦ ἐν τῇ Χρηστομαθείᾳ τοῦ Ῥαγκαβῆ φερομένου «Τοῖς νικηταῖς ἐν ἀγῶσι δάφνης ἐδίδετο στέφανος», ἀδοκιμωτάτου ὄντος, ἐγένετο παρατήρησις ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1868. σελ. 320· ἐγράφη δὲ «ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ δίδω (δίδεις, δίδει, κτλ. ἔδιδον, ἔδιδες κτλ., δίδεται, κτλ.) δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μόνον δίδωμι (δίδως, δίδωσι, κτλ., ἐδίδουν, ἐδίδους κτλ., δίδοται κτλ.), ὅπερ εἰς τὰ μονήρη καταλέγει ὁ Ἡρωδιανὸς» καὶ παρετέθησαν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ εἰρημένα ἐν τῷ περὶ Μονήρους Λέξεως σ. 23,15 καὶ τὰ κείμενα ἐν τοῖς Κραμήρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Α' σ. 101.26. Οὐδαμῶς δ' ἐκρίθη ἀναγκαία οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ κριθῇ ἡ διὰ χωρίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἀπόδειξις τῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ χρήσεως τοῦ τύπου ἐδίδοτο· ὅθεν οὔτε πολλὰ οὔτ' ὀλίγα αὐτοῦ μαρτύρια ἐμνημονεύθησαν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ· ὅλως δὲ πλασματώδη καὶ ἀναλήθη εἶνε ἃ ὁ Βερναρδάκης ὑπερφυῶς τερατευόμενος ἔγραψεν.

Ἀηδέστατ' ἀληθῶς διατιθέμεθα ἀναγκαζόμενοι ν' ἀπολογώμεθα πρὸς αἰσχρὰς καὶ ἐπονειδίστους διαβολὰς καὶ εἰδεχθῆ πονηρεύματα βασκανωτάτου ἀνθρώπου, ὅστις ἀδυνατῶν διὰ δεινοτάτην ἀμαθίαν ν' ἀγωνίζηται γενναίως ἐν γραμματικοῖς καὶ φιλολογικοῖς καθόλου ζητήμασι πειρᾶται πᾶν τι μηχανώμενος ὥσπερ ἀχλύν τινα νὰ καταχέῃ τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀλήθειαν ν' ἀμαυροῖ».

Ἄριστα μὲν εἶνε εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους «πονηρόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πονηρὸν ὁ συκοφάντης ἀεὶ καὶ πανταχόθεν βάσκα-

νον καὶ φιλαίτιον», ἄριστα δ' ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου «οὕτως ἰσχυρόν ἐστιν ἡ ἀλήθεια ὥστε πάντων ἐπικρατεῖν τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν».

ΚΕΦ. Ν'.

Λάγανον καὶ λάγανα — Λάχανον καὶ λάχανα.

Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 663 Α' κέ. φέρεται κατά τε τὴν ἔκδοσιν τοῦ Δινδορφίου (σελ. 1475) καὶ τὴν τοῦ Μεινεκίου (Τόμ. Γ', σελ. 197) «Ὠνομάσθη δὲ ἡ ματτύη, ὡς μὲν ὁ Ἀπολλόδωρός φησιν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἐτυμολογουμένων, ἀπὸ τοῦ μασᾶσθαι, ὥσπερ καὶ ἡ μαστίχη, καὶ τὰ μάλιστα καὶ [ἡ μᾶζα]. Ἡμεῖς δὲ φαμὲν ἀπὸ τοῦ μάττειν, ἀφ' οὗ καὶ ἡ μᾶζα αὐτὴ ὠνομάσθη, καὶ ἡ παρὰ Κυπρίοις καλουμένη μαγίς, καὶ τὸ τρυφᾶν καθ' ὑπερβολὴν ὑπερμαζᾶν. Κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν τὴν δημοτικὴν καὶ κοινὴν ταύτην τροφὴν τὴν ἐκ τῶν ἀλφίτων μᾶζαν ὠνόμαζον, καὶ μάττειν τὸ παρασκευάζειν αὐτήν. Ὕστερον δὲ ποικίλλοντες τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν ἀκολάστως καὶ περιέργως, μικρὸν παραγαγόντες τοὔνομα τῆς μάζης, ματτύην ὠνόμαζον πᾶν τὸ πολυτελὲς ἔδεσμα, τὸ δὲ ματτυάζειν τὸ παρασκευάζειν αὐτά, εἴτε ἰχθὺς εἴη εἴτε ὄρνις εἴτε λάχανον εἴτε ἱερεῖον εἴτε πεμμάτιον» καὶ «ὁ Ἀρτεμίδωρος ἐν ταῖς Ὀψαρτυτικαῖς Γλώσσαις τὴν ματτύην ἀποφαίνει κοινὸν εἶναι πάντων ὄνομα τῶν πολυτελῶν ἡδυσμάτων, γράφων οὕτως· εἴ τις τῆς ὄρνιθος ματτύης. Ἐσφάχθω μὲν διὰ τοῦ στόματος εἰς τὴν κεφαλήν. Ἔστω δὲ ἕωλος καθάπερ ὁ πέρδιξ· ἐὰν δὲ θέλῃς, ὡς ἔχει τοῖς πτεροῖς ἐᾶν τετιλμένην. Εἶτα τὸν τρόπον ἐκθεὶς τῆς ἀρτύσεως καὶ ἑψήσεως ἐπιφέρει εὐθύς· καὶ νομάδα παχεῖαν ἕψε καὶ νεοσσοὺς τῶν ἤδη κοκκυζόντων, ἐὰν θέλῃς παρὰ πότον χρῆσθαι. Εἶτ' ἐξελὼν τὰ λάχανα εἰς τρύβλιον καὶ τῆς ὄρνιθος τῶν κρεῶν ἐπιθεὶς παρατίθει· τοῦ θέρους ἀντὶ τοῦ ὄξους τῆς ὄμφακος ἐμβαλὼν εἰς τὸν ζωμὸν ὡς ἔχει τοὺς βότρυς· ἐπειδὰν δὲ ἐφθὴ γένηται, ἔξελε μετὰ τοῦ βοτρυδίου πρὸ τοῦ τὸ γίγαρτον ἐξαφεῖναι, εἶθ' οὕτως τὸ λάχανον κατάθρυπτε. Οὗτος ματτύης ἐν τοῖς ἡδίστοις».

Ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου μνημονεύεται καὶ γραφὴ «εἶθ' οὕτως τὸ λά-

γανον κατάθρυπτε», ἥτις εὐλόγως ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Καιβελίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου Τόμ. Γ΄, σελ. 468, 4. Ὁ Σχουειγαισῆρος ἔγραψεν ἐν *Animadver. in Athen.* Τόμ. Ζ΄, σελ. 697 «Apud Hesychium hodie legitur: Ματτυεῖς· ἡ μὲν φωνὴ Μακεδονική. ὄρνις, καὶ τὰ ἐκ τοῦ ζωμοῦ αὐτοῦ λάγανα περιφερόμενα. Praeterquam quod Ματτύης pro Ματτυεῖς scribi debuerat; etiam λάχανα pro λάγανα scpriptum oportebat; quod ex Artemidori verbis ab Athenaeo adpositis satis adparet». Ὁ Καιβέλιος τηρήσας τὴν παραδεδομένην γραφὴν ἐσημειώσατο «λαγανα Hes. s. ματτύης». Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε «εἶτ' ἐξελὼν τὰ λάΓανα εἰς τρύβλιον κτέ.». Ἀναγνωστέον δὲ καὶ «εἴτε ἰχθὺς εἴη εἴτε ὄρνις εἴτε λάΓανον» ἀντὶ τοῦ λάΧανον. Παρασημειωτέον δ' ὅτι ἀντὶ τοῦ «ὥσπερ καὶ ἡ μαστίχη, καὶ τὰ μάλιστα καὶ [ἡ μᾶζα]» ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Καιβελίου «ὥσπερ καὶ ἡ μαστίχη καὶ ἡ μάσταξ».

Κεῖται δ' ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου «καὶ πάλιν τρίψας ἕλκυσον λάγανον καὶ λειάνας ἐκτεμὼν κατάτεμνε» καὶ «εἶτα σήσαμον λευκὸν τρίψας μάλαξον μέλιτι ἡψημένῳ καὶ ἕλκυσον λαγάνια δύο καὶ ἓν θὲς ὑποκάτω καὶ τὸ ἄλλο ἐπάνω» (σελ. 647, Ε΄ καὶ σελ. 648, Α΄).

Πολλάκις γίνεται χρῆσις τοῦ ὀνόματος λάγανον - λάγανα ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, οἷον Ἐξόδ. ΚΘ΄, 2 (Τομ. Α΄, σελ. 124 Διδ.) «καὶ ἄρτους ἀζύμους πεφυραμένους ἐν ἐλαίῳ καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ» καὶ 23 (σελ. 126) «καὶ ἄρτον ἕνα ἐξ ἐλαίου καὶ λάγανον ἓν ἀπὸ τοῦ κανοῦ τῶν ἀζύμων τῶν προτεθειμένων ἔναντι κυρίου» καὶ Λευῒτ. Β΄, 4 (σ. 149) «ἄρτους ἀζύμους πεφυραμένους ἐν ἐλαίῳ καὶ λάγανα ἄζυμα διακεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ» καὶ Η΄, 25 (σελ. 159) «ἔλαβεν ἄρτον ἕνα ἄζυμον καὶ ἄρτον ἐξ ἐλαίου ἕνα καὶ λάγανον ἕν» καὶ Ἀριθμ. ϛ΄, 15 (σελ. 206) «καὶ κανοῦν ἀζύμων σεμιδάλεως ἄρτους ἀναπεποιημένους ἐν ἐλαίῳ καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ» καὶ 19 (σελ. 207) «καὶ ἄρτον ἕνα ἄζυμον ἀπὸ τοῦ κανοῦ καὶ λάγανον ἄζυμον ἕν» καὶ Βασιλ. Β΄, ϛ΄, 19 (σ. 455) «καὶ διεμέρισε—ἑκάστῳ κολλυρίδα ἄρτου, καὶ ἐσχαρίτην καὶ λάγανον ἀπὸ τηγάνου». Πρβ. καὶ Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Τόμ. Α΄, σελ. 229, 1 Δινδ. Παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Τόμ. Β΄, σελ. 108, 15 Νισ. ἀπαντᾷ «διαδοὺς

κολλυρίδα ἄρτου καὶ ἐσχαρίτην καὶ λάγανον τηγανιστὸν καὶ μερίδα θύματος»· σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «λάγανον: λαγόνον RO λάγχανον M λάγανον τηγανιστὸν: λάγχανον ἱστῶν M λαγανιστὸν Exc *laganum frixum* Lat.». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα εἶνε γεγραμμένον σελ. 644 Βεκκ. «Λάγανα: πλακουντάρια, ὡς καπυρώδη, παρὰ τὸ λαγαρὸν — καὶ Δαβὶδ θύσας ἐπὶ τῇ τῆς κιβωτοῦ μεταθέσει γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι καὶ νηπίοις διέδωκε κολλΟΥρίδα ἄρτου καὶ ἐσχαρίτην καὶ λαγανιστὸν καὶ μερίδα θύματος». Τὸ λαγανιστόν εἶνε γελοιότατον γραφικὸν πταῖσμα ἀντὶ τοῦ λαΓΑΝ-(οντηΓΑΝ)ιστόν, ὡς καὶ ὑπ' ἄλλων παρετηρήθη (Ἴδε Βερνάρδυν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σουΐδα Τόμ. Β', α', σελ. 483).

Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ Τόμ. Ϛ,' 492 «διττὸν δὲ τῶν ἰτρίων τὸ εἶδος, ἄμεινον μὲν ὃ καλοῦσι ῥυήματα, φαυλότερα δὲ τὰ λάγανα» καὶ σελ. 687 «λάγανά τε καὶ ῥυήματα» καὶ σελ. 768 «ἢ καὶ λαγάνων τι καὶ ῥυημάτων προσλαμβάνων» καὶ «ὀνομάζειν δέ μοι δοκοῦσι ταυτὶ τὰ νῦν ὑφ' ἡμῶν καλούμενα λάγανά τε καὶ ῥυήματα κοινῇ προσηγορίᾳ τῇ τῶν ἰτρίων οἱ παλαιοί». Πρβ Ὀρειβάσ. Τόμ. Α', σελ. 199 Δαρ. «καὶ τὰ διὰ γλεύκους καὶ σεμιδάλεως πέμματα καὶ λάγανα καὶ τὰ ῥύμματα (γρ. ῥυήματα), ἅπερ ἴτρια προσαγορεύεται».

Τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος γίνεται μνεία καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου «Λάγανα: εἶδος πλακουνταρίου, ὡς καπυρώδη, ἀπὸ σεμιδάλεως ἐν ἐλαίῳ τηγανιζόμενον· καὶ ἄρτοι βραχέντες ἐλαίῳ (Πρβ. καὶ λ. ματτύης) καὶ ὑπὸ τοῦ Φωτίου Λεξ. Τόμ. Α', σ. 368 Ναβ. «Λάγανα: (τὰ λαλάγγια) πλακουντάρια, ὡς καπυρώδη». Ὁ Μοῖρις ἀποφαίνεται σ. 203 «Ἴτρια: πλάσματα λεπτὰ σησάμῳ πεπλασμένα· λάγανα κοινόν».

Παρατηρητέον ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ Ἀριστοφάνους εἶνε εἰρημένον Ἐκκλησ. 843 «λαγῷ' ἀναπηγνύασι, πόπανα πέττεται», ἐν δὲ τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 110, Α' εἶνε γεγραμμένον «Λάγανον. Τοῦτο ἐλαφρόν τ' ἐστι καὶ ἄτροφον καὶ μᾶλλον αὐτοῦ ἔτι ἡ ἐπανθρακὶς καλουμένη· μνημονεύει δὲ τοῦ μὲν Ἀριστοφάνης ἐν Ἐκκλησιαζούσαις φάσκων λάγανα πέττεται, τῆς δ' ἐπανθρακίδος Διοκλῆς ὁ Καρύστιος» (Ἴδε Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Τόμ. Γ', σελ. 688). Περὶ τοῦ ἐπανθρακίς ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀχαρνέων σελ. 343).

Μνημονεύεται καὶ ὄνομα σύνθετον ἀρτολάγανον ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου σελ. 113, Δ' «εἰς δὲ τὸ καλούμενον ἀρτολάγανον ἐμβάλλεται οἰνάριον ὀλίγον καὶ πέπερι γάλα τε καὶ ἔλαιον ὀλίγον ἢ στέαρ» (Ἴδε Θησαυρ. Στεφ. Τόμ. Α', α', σελ. 2083).

Ἐν οἷς παρεθέμεθα ἐν τοῖς ἄνω ἐκ τῶν Δειπνοσοφιστῶν τοῦ Ἀθηναίου φέρεται «εἴτε ἰχθὺς εἴη εἴτε ὄρνις εἴτε λάχανον εἴτε ἱερεῖον εἴτε πεμμάτιον». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1752, 2 «εἴτε ἰχθὺς εἴη εἴτε ὄρνις εἴτε λάΧανον εἴτε ἱερεῖον εἴτε σπερμάτιον». Καὶ οὐδεμία μὲν ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι πλημμελῶς ἀνεγνώσθη λάΧανον ἀντὶ τοῦ λάΓανον· πιθανὸν δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι καὶ τὸ ἱερεῖον εἶνε γραφικὸν πταῖσμα ἀντὶ τοῦ ἴτριον. Ἀκριβὴς περὶ τοῦ ὀνόματος ἴτριον - ἴτρια λόγος ἐγένετο ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1905 σελ. 486 κέ.

ΚΕΦ. ΝΑ'.

Ἀλλοτρία τοῦ δοκίμου ἑλληνισμοῦ εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ ῥήματος **ὤφελον - ὄφελον** ἀντ' ἐπιρρήματος

Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη φιλοπονηθείσῃ Γραμματικῇ, ἐξ ἧς (καθὰ λέγει ὁ συγγραφεὺς σελ. 3) ἀποκλείεται ἡ Ἀλεξανδρινή, ἡ τῶν Ἑλληνιστῶν, ἡ Βυζαντινὴ καὶ ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μετὰ τῶν σημερινῶν διαλέκτων καὶ ἧς ἀντικείμενον κύριον εἶνε ἡ ἀρχαία Ἀττικὴ διάλεκτος καὶ ἡ κοινὴ ἢ Ἑλληνική, καθ' ὅσον δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς, εἶνε τάδε γεγραμμένα σελ. 156 § 436 «Εἰς ἐπιρρηματικὴν ἔννοιαν περιέπεσον καὶ πολλὰ ῥήματα, μάλιστα προστακτικά, οἷον: εἶεν, ὤφελον, ἀμέλει, ἰδοὺ (ἐκ τοῦ μέσου ἀορ. β' τῆς προστακτικῆς ἰδοῦ), ἄγε, φέρε, ἴθι, ἄγρει, δεῦτε, κτλ.».

Ὁ δεύτερος ἀόριστος τοῦ ῥήματος ὀφείλω πολλάκις μὲν εὑρίσκεται ἐν τῷ ποιητικῷ λόγῳ, πολλάκις δ' ἐν τῷ πολιτικῷ· συντάσσεται δ' ἀείποτ' ἀπαρεμφάτῳ, ὅπερ οὐχὶ ὀλιγάκις παραλείπεται εὐκόλως προσυπακουόμενον, καὶ οὐδέποτ' ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ χρῆσις αὐτοῦ ἀντ' εὐκτικοῦ ἐπιρρήματος γίνεται.

Ὁ Φώτιος λέγει ἐν τῷ Λεξικῷ Τόμ. Β', σελ. 40 Ναβ. ». Ὀφε-

λον καὶ ὄφελες καὶ ὄφελε· τοῖς προσώποις συσχηματίζουσιν ὡς ῥῆμα· καὶ διὰ τοῦ Ω· ὤφελον ἐγὼ καὶ ὤφελες σὺ καὶ ὤφελεν οὗτος· τάττουσιν αὐτὰ ἐπὶ πραγμάτων ἤδη γεγονότων, ἃ ἐβουλόμεθ' ἂν ἄλλως γεγονέναι· οἷον ὤφελε μὴ γεγενῆσθαι τόδε· ὤφελον μὴ πεπραχέναι τοῦτο· Μένανδρος». Πρβ. καὶ Μοῖρ. σελ. 285 «Ὄφελον ἐπὶ δύο προσώπων καὶ ἀπαρεμφάτων. Ἐξ ἀνάγκης ῥῆμα ἀκολουθήσει ῥήματι ἀπαρεμφάτῳ. Ὥς μ' ὄφελ' Ἕκτωρ κτεῖναι — Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος εὐκτικῶς κέχρηται». Ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος λόγῳ 44, σελ. 783 κεῖται «ὤφελε γὰρ μηδεὶς ἄλλος Ἀριστογείτονι χαίρειν». Ὅμοιον δὲ τῷ Ὁμηρικῷ «ὥς μ' ὄφελ' Ἕκτωρ κτεῖναι» εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Τίμωνος εἰρημένον παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ σελ. 51, 14 Βεκκ. «ὡς καὶ ἐγὼ ὄφελον πυκινοῦ νόου ἀντιβολῆσαι». Πρβ. Ξενοφ. Ἀναβ. Β', α', 4 «ἀλλ' ὤφελε μὲν Κῦρος ζῆν» καὶ Σοφοκλ. Φιλοκτ. 969 «μήποτ' ὤφελον λιπεῖν τὴν Σκῦρον» καὶ Εὐριπ. Ἀλκήστ. 881 «μήποτε γήμας ὤφελον οἰκεῖν μετὰ τῆσδε δόμους;», κτλ. Ἐν τῷ Βρούτῳ τοῦ Πλουτάρχου Θ' κεῖται «εἴθε νῦν ἦς Βροῦτος καὶ ὤφελε ζῆν Βροῦτος». Ποιεῖται δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1879, σελ. 14 τὴν παρατήρησιν τήνδε «Ex his in Plutarchi loco, ubi libri exhibent : εἴθε νῦν ἦς ΒροῦτΟΣ nomen proprium Sintenis expungebat, sed quia *prorsus idem* est εἴθε νῦν ἦς et ὤφελες νῦν ζῆν, suspicor Plutarchum scripsisse : - ἐπέγραφον «Ὤφελ∈C νῦν ζῆν» deletis verbis εἴθε νῦν ἦς Βροῦτος et Βροῦτος, quod additum est postquam ὤφελЄC in ὤφελЄ corruptum est. Nihil aliud *subscripsere quidam* quam *utinam viveres*, ὤφελες νῦν ζῆν» (Πρβ. καὶ Κοραῆν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. ϛ', σελ. 413).

Εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου εἰρημένον Ἰλ. Α, 415 «αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος καὶ ἀπήμων ἧσθαι» φέρεται τὸ σχόλιον τόδε (Τόμ. Γ', σελ. 63, 9 Δινδ.) «Ὄφελες: ῥῆμά ἐστι κατὰ παντὸς ἀριθμοῦ φερόμενον· ὡς δὴ μὴ ὄφελον νικᾶν· καὶ ὥς μ' ὄφελ' Ἕκτωρ κτεῖναι».

Ἄξια μνείας εἶνε τὰ ὑπ' Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως εἰρημένα ἐν τῷ περὶ Συντάξεως συγγράμματι σελ. 249, 23 «Τό γε μὴν αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος καὶ ἀπήμων ἧσθαι καὶ τὸ ὡς ὄφελες σὺ μὲν αὖθι μετ' ἀθανάτῃς ἁλίῃσι ναίειν, Πηλεὺς δὲ θνητὴν

ἀγαγέσθαι ἄκοιτιν οὐ χρὴ παραλαμβάνειν εἰς τὸν τῶν παραλλήλων λόγον· ἰδοὺ γὰρ ἐκ τοῦ ὤφελον παρυφίσταται καὶ προσώπου διάκρισις, ἥτις οὐ σύνεστι τῷ εἴθε. Καὶ δῆλον ὅτι ἕνεκα τοῦ τοιούτου τὸ μὲν εἴθε συντάσσεται εὐκτικοῖς, οἷς σύνεστι τὸ διακρῖναι πρόσωπον, αἴθ' οὕτως, Εὔμαιε, φίλος Διὶ πατρὶ γένοιο· αἴθ' οὕτως ἐπὶ πᾶσι χόλον τελέσει' Ἀγαμέμνων· ἀλλὰ παρεστήσαμεν ὡς καὶ ὁριστικοῖς ἐν τῷ εἴθ' ἔγραψε Τρύφων· οὐ μὴν τοῖς ἀπαρεμφάτοις, ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦ ἐπιρρήματος καὶ διὰ τοῦ συνόντος ἀπαρεμφάτου ἄδηλον ποίῳ προσώπῳ τὰ τῆς εὐχῆς ἐπιγίνεται. Ὅθεν εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ λείποντος τὸ ὤφελον παραλαμβάνεται εἰς ἐμφανισμὸν προσώπου, ᾧ τὰ τῆς εὐχῆς περιγίνεται· ἐν γὰρ τῷ αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος καὶ ἀπήμων ἦσθαι νοεῖται ὁ Ἀχιλλεύς, πρὸς ὃν ἡ ἀπότασις τοῦ λόγου, οὐκ ἐξ ἄλλου του ἢ τοῦ ὤφελες». Πρβ. καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Ἀπολλώνιος ἐν τῷ περὶ Ἐπιρρημάτων σελ. 552,29 καὶ σελ. 554,16. Ἐν Συναγωγῇ Λέξ. Χρησίμων Βεκκ Ἑλλ. Ἀνεκδ. σελ. 355,8 λέγεται «Αἴθ' ὄφελον: παραλλήλως τὰ εὐκτικὰ μόρια κείμενα κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν, ὅτι τὸ μέν ἐστιν ἀπαρέμφατον προσώπων, τὸ δὲ ὄφελον τὰ πρόσωπα ἐμφαίνει» (Πρβ. καὶ σελ. 946,5 καὶ Λεξ. Οὐϊνδοβ. σελ. 196,13 Ναυκ.).

Ὡς δὲ προετάχθη τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥήματος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τὸ εὐκτικὸν ἐπίρρημα αἴθε, οὕτω προετάττετο αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων τὸ εἴθε, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ εἰ γάρ.

Εὐριπ. Μηδ. 1 «εἴθ' ὤφελ' Ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος Κόλχων ἐς αἶαν κυανέας Συμπληγάδας». Λέγεται δ' ἐν τοῖς Σχολίοις Τόμ. Δ', σελ. 5,1 Δινδ. «Τὸ ὤφελε τινὲς ἐπιρρηματικῶς δέχονται, ὡς τὸ ὤφελε μηδ' ἐγένοντο θοαὶ νῆες, ἵν' ᾖ παράλληλον τὸ σχῆμα, τῆς γραὸς συνεχέστερον ἀπευχομένης τῇ ἀφίξει τῆς Ἀργοῦς. Ὁ δὲ ποιητὴς ῥῆμα αὐτὸ οἶδεν· οὐκ ὄφελον Τρώεσσι κοτεσσαμένη κακὰ ῥάψαι· μὴ ὄφελες λίσσεσθαι ἀμύμονα Πηλείωνα» καὶ σελ. 6, 2 «τὸ δὲ ὤφελε ῥῆμα ᾧ ἀπαρέμφατον ἕπεται· ὡς ὄφελεν θάνατός μοι ἀδεῖν κακὸς» (Πρβ. καὶ Σχολ εἰς Ἀριστοφ. σελ. 82,6 Διδ). Δεινῶς ἐσφάλλοντο οἱ ἐπιρρηματικῶς ἐκδεχόμενοι τὸ ὤφελε ἐν τῷ Εὐριπιδείῳ χωρίῳ «εἴθ' ὤφελε Ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος».

Ἀριστοφ. Νεφ. 41 «εἴθ' ὤφελ' ἡ προμνήστρι' ἀπολέσθαι κακῶς,

ἥτις με γῆμ' ἐπῆρε τὴν σὴν μητέρα» (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Νεφελῶν σελ. 221).

Πλάτ. Κρίτ. σελ. 44, Δ' «εἰ γὰρ ὤφελον, ὦ Κρίτων, οἷοί τ' εἶναι οἱ πολλοὶ τὰ μέγιστα κακὰ ἐξεργάζεσθαι, ἵν' οἷοί τ' ἦσαν καὶ ἀγαθὰ τὰ μέγιστα». Πρβ. Πολιτ. σελ. 432, Γ' «εἰ γὰρ ὤφελον ἔφη». Κακῶς ἐν τοῖς Σχολίοις λέγεται σελ. 229 Τευβν. «Εἰ γὰρ ὤφελον: ἀντὶ τοῦ εἴθε» καὶ σελ. 341 «Εἰ γὰρ ὤφελον: εὐκτικὸν ἐπίρρημα».

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 16, 22 Διδ. φέρεται «Τιμοκρέων δὲ ὁ Ῥόδιος μελοποιὸς τοιοῦτον ἔγραψε σκολιον κατὰ τοῦ πλούτου, οὗ ἡ ἀρχή· ὤφελες, ὦ τυφλὲ Πλοῦτε, μήτε γῇ μήτ' ἐν θαλάττῃ μήτ' ἐν ἠπείρῳ φανῆναι, ἀλλὰ Τάρταρόν τε ναίειν κἀχέροντα κτέ.». Ἀνεγνώσθη δ' ὑπὸ μὲν τοῦ Βρουγκίου «ὤφελες Γ', ὦ τυφλὲ Πλοῦτε», ὃ καὶ ἡμῖν ἀρέσκει, ὑπὸ δὲ τοῦ Τευφελίου «ὤφελες Σύ, τυφλὲ Πλοῦτε κτέ», ὑπὸ δὲ τοῦ Ἰλγενίου καὶ τοῦ Μελορνίου «ὤφελεΝ Σ', ὦ τυφλὲ Πλοῦτε κτέ», ὃ καὶ ὁ Βέργκιος ἐνέκρινεν, νοουμένου τοῦ ὤφελεν ἀπροσώπως (Ἴδε Βέργκιον ἐν τῇ Δ' ἐκδόσει τῶν Ἑλλην. Λυρ. Ποιητῶν Τόμ. Γ', σ. 540). Σημειωτέον δ' ὅτι κεῖται παρὰ τῷ Λουκιανῷ περὶ τῆς Συρ. Θε. 25 «ὃς τοιάδε ἔτλης, οἷα μήτε σὲ παθέειν μήτε ἐμὲ ἰδέσθαι ὤφελε». Ποιεῖται δ' ὁ Ἑρουερδὴν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1879, σελ. 395 τὴν παρατήρησιν τήνδε. «Haec verba produnt scriptorem bonae Graecitatis ita ignarum, ut sufficiant, ut hunc libellum Luciano abiudicemus. Ex cap. 60 paene suspiceris scriptorem natione esse Troezenium».

Τὴν ἔννοιαν τοῦ «ὤφελον μηδὲ γενέσθαι ταχεῖαι νῆες», τουτέστιν «εἴθε μηδ' ἐγένοντο ταχεῖαι νῆες», παρέστησεν ὁ Καλλίμαχος Ἐπιγρ. ΙΘ' διὰ τοῦ «ὤφελε μηδ' ἐγένοντο θοαὶ νέες». Προφανέστατον δ' ὑπάρχει ὅτι εἶνε ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ τὸ ῥῆμα ὤφελε ἀντ' εὐκτικοῦ ἐπιρρήματος τεθειμένον, τουτέστι «εἴθε μηδ' ἐγένοντο θοαὶ νέες». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1861, σελ. 409 «Callimachus neque ὤφελεν dare debuerat, sed ὦφλεν, nam de *voto* dicit pro salute uxoris Demodices, cuius *damnatus erat* Aceson. Secutus est in his poeta vitiosam plebis συνήθειαν, quod ne quis miretur statim cum hoc errore componam alium minus turpem in eadem forma ὤφελε commissum. Le-

gitur in Epigramm 17, 1: "Ὤφελε μηδ' ἐγένοντο θοαὶ νέες· quem *soloecismum* ex plebis Alexandrinae usu Callimachus arripuit, qui nescire certe non potuit ὤφελε numquam verbi naturam et compositionem exuisse, sed quia invaluerat ut εἴθε et ὤφελε promiscue ab omnibus usurparentur, securus eorum secutus est consuetudinem quos quotidie sic audiebat dicentes».

Ἐμφερὲς τῷ ὑπὸ τοῦ Καλλιμάχου εἰρημένῳ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Θ', 519 «Ὡς ὄφελόν γε καὶ ἔγκαρον ἐχθροῦ ἀράξας βρέγμα Φιλιππείης ἐξέπιον κεφαλῆς» (Ἴδε Ὀθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α', σελ. 418).

Παρὰ Κοίντῳ τῷ Σμυρναίῳ φέρεται Α', 729 «ὥς σ' ὄφελον κατὰ δῆριν ὑποφθαμένη βάλε δουρὶ» καὶ Γ', 572 «ὡς ὄφελόν με γαῖα χυτὴ ἐκάλυψε». Πρβ. καὶ Δ', 30 καὶ Ε', 206 καὶ 419 καὶ 537 καὶ 577 κτλ. (Ἴδε Γ. Ἑρμαννὸν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ὀρφικῶν σελ. 825 καὶ Κοιχλῦν ἐν τῇ ἐκδόσει Κοΐντου τοῦ Σμυρναίου σελ. 72).

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀπαντᾷ Ἐξόδ. ΙϚ', 3 (Τόμ. Α', σελ. 104 Διδ.) «ὄφελον ἀπεθάνομεν πληγέντες ὑπὸ κυρίου ἐν γῇ Αἰγύπτῳ» (Πρβ. καὶ Ἀριθ. ΙΔ', 3 καὶ Κ', 3) καὶ Ἰὼβ Λ', 24 (Τόμ. Β', σελ. 83) «εἰ γὰρ ὄφελον δυναίμην ἐμαυτὸν χειρώσασθαι» καὶ Ψαλμ. ΡΞΗ', 5 (σελ. 180) «ὄφελον κατευθυνθείησαν αἱ ὁδοί μου τοῦ φυλάξασθαι τὰ δικαιώματά μου». Ὁ Χοιροβοσκὸς Ἐπιμερ. εἰς τὸ Ψαλτήρ. λέγει σελ. 179, 2 «Ὄφελον κατευθυνθείησαν, ἐπίρρημα, ἀντὶ τοῦ εἴθε, καὶ γράφεται μετὰ Ο μικροῦ» (Πρβ. καὶ Λεξ. περὶ Πνευμ. σελ. 235). Ἄξια μνείας νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Ψευδηρωδιανοῦ γεγραμμένα Ἐπιμερ. σ. 270 Βοισσον. «Ὄφελον μικρόν· ὡς μὴ ὤφελον μέγα· καὶ ὅτε μὲν ἀπαρέμφατον ἐπιφέρεται, διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφεται· εἴθ' ὤφελ' Ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος· ὅτε δὲ εὐκτικὸν ἐπάγεται σμικρογραφεῖται, οἷον ὄφελον κατευθυνθείησαν αἱ ὁδοί μου».

Εἶνε δὲ καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ εἰρημένον Ἐπιστ. Α' πρὸς Κορινθ. Δ', 8 «καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε» καὶ Β' πρὸς Κορινθ. ΙΑ', 1 «ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρόν τι ἀφροσύνης» καὶ Ἀποκαλ. Γ', 15 «ὄφελον ψυχρὸς εἴης ἢ ζεστός»· ἔτι δὲ Ἐπιστ. πρὸς Γαλάτ. Ε': 12 «ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ Κοβητείῳ ἐκδόσει τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶνε γεγραμμένον σελ. 647 «[ὄφελον ψυχρὸς ἦς ἢ ζεστός]».

Οὐκ ὀλίγοι συγγραφεῖς τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ συντάττουσι τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ἀόριστον δίκην εὐκτικοῦ ἐπιρρήματος μεθ' ὁριστικῆς ἢ εὐκτικῆς ἐγκλίσεως.

Ψευδιπποκρ. Τόμ. Γ', σελ. 599 Ἑρμ. «ὤφελον δύναμις ὑπῆρχε τὰς ἁπάντων οἰκήσιας ἀνακαλύψαντα μηδὲν ἀφεῖναι τῶν ἐντὸς παρακάλυμμα».

Δί. Χρυσόστ. Τόμ. Β', σελ. 83, 17 Δινδ. «ὄφελον ἐξῆν καὶ τὸν Ἐφεσίων δῆμον ποιήσασθαι ἀδελφὸν ὑμῶν· ὄφελον καὶ τὰ Σμυρναίων οἰκοδομήματα κοινὰ ὑμῖν ἐγένετο». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1877, σελ. 96 «Et in aliis multis apud Dionem apparet ἡ παρεφθορυῖα λέξις sequioris aetatis et Tom II pag 152. in his ὄφελον ἐξῆν et ὄφελον ἐγένετο. Quid esset ὄφελον prorsus erant obliti et inter εἴθ' ἐξῆν et ὄφελον ἐξῆν nihil interesse putabant Sed non erat haec nova ac recens Graecitatis παραφθορά, siquidem iam Callimachus poëtarum longe *doctissimus* non dubitaverit scribere: ὤφελε μηδ' ἐγένοντο θοαὶ νέες».

Ἀθήν. σελ. 156, Α' «ἀλλ' ὡς ὤφελον, ἔφη, τὴν Θρᾴκιον ταύτην παίξας παιδιὰν διεφθάρης».

Ἐπίκτητ. Διατρ. Β', ιη', 15 «ὄφελόν τις μετὰ ταύτης ἐκοιμήθη» καὶ κα', 1 «ὄφελον, ὡς φρένας ἔχω, οὕτω καὶ τύχην εἶχον» καὶ κϐ', 12 «ὄφελον ἐγὼ μᾶλλον ἐπύρεσσον». Πρϐ. καὶ Γ', α', 24 «σὺ γὰρ τοιοῦτος, οἷος ἀκούειν τἀληθῆ; Ὄφελεν». Σημειοῦται δ' ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐπικτήτου Διατριϐῶν σελ. 367 «Ὄφελεν: Ἐπιρρηματικῶς ἀντὶτοῦ Εἴθε, πλὴν εἰ μή τις προαιροῖτο γράφειν (ὥς φησιν ὁ πρὸ ἐμοῦ) Ὄφελες;».

Ἰουλιαν. σελ. 292, 3 Ἑρτλ. «ὄφελον καὶ ὑμεῖς τὴν μακρὰν ἐπορεύεσθε».

Ἰω. Χρυσόστ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 282, Δ' «ὄφελον καὶ ἡμεῖς οὕτω διεθερμάνθημεν».

Ἰγνάτ. Ἐπιστ. πρὸς Σμυρν. ΙΒ' (Πατέρ. Ἀποστολ. Τόμ. Β', σελ. 94) «καὶ ὄφελον πάντες αὐτὸν ἐμιμοῦντο». Πρϐ. καὶ σελ. 252.4.

Σωκράτ. Σχολαστ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 542,26 Οὔσσ. «ἐγὼ καὶ σήμερον καὶ αὔριον ὁ αὐτός εἰμι, ὄφελον σὺ ἑαυτὸν μὴ ἐνήλλαττες».

Χαρίτ. Ἀφροδισ. Δ', 4 «ὄφελον μηδὲ Σικελίας ἐξήλθετε, μηδὲ

συνέβη τι δεινὸν ἀμφοῖν». Παρασημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ναβῆρος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1878, σελ. 200 ἀνέγνω «ἵνα μηδὲ συνέβη δεινὸν ἀμφοῖν».

Ἀχιλλ. Τάτ. Β', 24 «ὄφελον ἔμεινας ἐν Βυζαντίῳ, ὄφελον ἔπαθες πολέμου νόμῳ τὴν ὕβριν, ὄφελόν σε κἂν Θρᾷξ νικήσας ὕβρισεν» καὶ Ε', 15 «ὤφελον ἠδυνάμην δεῖξαι τὸ πῦρ, ὄφελον εἶχε τὴν αὐτὴν φύσιν τῷ κοινῷ πυρί, ἵνα σοι περιχυθεῖσα κατέφλεξα». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν Ϛ', 17 φέρεται «ὄφελον (ὤφελον, ἐγὼ δηλ.) ὦ Ζεῦ, γενέσθαι Κλειτοφῶν» (Ἴδε Ναβῆρον ἐν Μνημοσ. 1876, σελ. 328).

Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος λέγει σελ. 255,3 Ῥισχ. «Ὄφελον ἀντὶ τοῦ εἴθε, ὅπερ ἀεὶ εὐκτικῷ συντάσσεται ἢ παρεληλυθότι χρόνῳ· εὐκτικῷ μέν, ὡς τὸ ὄφελον κατευθυνθείησαν αἱ ὁδοί μου· παρεληλυθότι δέ, ὡς παρὰ τῷ θεολόγῳ Γρηγορίῳ· ὡς ὄφελόν γε μηδὲ ἦν προεδρία. Καὶ ἀπαρεμφάτῳ δέ, ὅτε ἀντὶ τοῦ εἴθε ἔμελλον τίθεται. Ἡρόδοτος ἐν τῇ πρώτῃ· τὸ μήτε ἰδεῖν ὄφελον». (Πρβ. καὶ Μοσχόπ. περὶ Σχεδ. σ. 140). Πᾶς τις ἀκριβῶν πως τὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης γινώσκει ὅτι σόλοικα καὶ ἀνελλήνιστα εἶνε τό τε «ὄφελον κατευθυνθείησαν αἱ ὁδοί μου» καὶ τὸ «ὡς ὄφελόν γε μηδὲ ἦν προεδρία» καὶ πάντα τἆλλα τὰ τούτοις ὅμοια.

Ἐν τῷ Ψευδοσοφιστῇ ἢ Σολοικιστῇ τοῦ Λουκιανοῦ 1 κεῖται «ἐγὼ μὲν λέγω καὶ σολοικίζω, σὺ δ' οὐχ ἕπῃ τοῦτο δρῶντι· ἐπεὶ ὄφελον καὶ νῦν ἀκολουθῆσαι δυνήσῃ». Εἶνε δ' ἐν τοῖς Σχολίοις σελ. 262 Ἰακ. τάδε γεγραμμένα «ὄφελον: Τὸ ὄφελον οὐδέποτε μέλλοντος συντάττεται ἀπαρεμφάτῳ ἢ ὑποτακτικῷ, ἀλλ' ἐνεστῶτος ὁριστικῷ ἢ ἀπαρεμφάτῳ ἢ εὐκτικῷ, ὡσαύτως καὶ παρῳχημένῳ. Ἔδει οὖν εἰπεῖν ὄφελον ἀκολουθεῖν δυνηθῆναι. Καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τὸ νῦν πρόσκειται, ὃ οὐδέποτε οὐδὲ αὐτὸ μέλλοντι συντάττεται. Διττῶς οὖν ἐν τῷ ἑνὶ σεσολοίκισται· διὸ καὶ λέγει ὅτι τρὶς σεσολοίκισται».

Ἀναγκαῖον ἡμῖν φαίνεται νὰ παρατηρηθῇ ὅτι εἶνε τὸ ὤφελον ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους ὑποτακτικῇ συντεταγμένον Τόμ. ΙΕ', σελ. 376 «ὄφελον κἀγὼ τοιοῦτος γένωμαι, ἵνα εἴπω ἀθεσίαν».

Ὁ Ἀσώπιος γράφει ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σύνταξιν σελ. 335, § 22 (1841). «Τὸ δὲ ὤφελον εἶναι ἀόριστος δεύτερος τοῦ ῥήματος ὀφείλω· καὶ κατ' ἀρχὰς μέν, ὡς καὶ τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα δεικνύουσιν, ἐτίθετο ῥηματικῶς, τροπολογούμενον κατὰ τὰ διάφορα πρόσωπα, ἔπειτα δὲ παρὰ τοῖς ὕστερον ἔλαβε χρῆσιν

ἐπιῤῥηματικήν, ὡς ὤφελε μηδ' ἐγένοντο θοαὶ νῆες» (Καλλ. Ἐπιγρ. 16, κτλ.). Ὁ Σουίδας, ἐξηγῶν τὸ ὤφελον λέγει «ὄφελος (? ὄφελες) καὶ ὄφελον· εἴθε μακάρι εὐκτικῶς· τὸ δὲ μακάρι τῶν ἀπαιδεύτων εὐκτικὸν ἐπίῤῥημα, ἀντὶ τοῦ εἴθε καὶ αἴθε (Ἴδε καὶ Ἡσυχίου καὶ Φωτίου λεξικὸν ἐν λ.). Ἡ κοινὴ χρῆσις καθιέρωσε τὸ καταδικαζόμενον μακάρι, ὡς καὶ τὸν δατισμὸν χαίρομαι».

Μνημονεύομεν καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Α', σελ. 270 «Μακάρη: Τὸ Μακάρη (γρ. Μακάρι) εἶν' ἀκόμη καὶ σήμερον συνηθέστατον ἐπίῤῥημα εὐκτικόν, ἀντὶ τοῦ, Εἴθε (plût à Dieu que) Ἐμβῆκεν εἰς τὴν γλῶσσαν πολὺ ἀρχήτερα τοῦ Πτωχοπροδρόμου, ἐπειδὴ τὸ ἐσημείωσε καὶ ὁ Σουίδας, Λεξικογράφος τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος· «Ὄφελες καὶ ὄφελον, εἴθε, μακάρι, εὐκτικῶς. Τὸ δὲ Μακάρι, τῶν ἀπαιδεύτων, εὐκτικὸν ἐπίρρημα, ἀντὶ τοῦ Εἴθε καὶ Αἴθε κ.τ.λ.». Δὲν εἶνε τόσον ἀπαίδευτον, ὡς τὸ κρίνει ὁ Σουίδας. Ἂν οἱ Παλαιοὶ μελέβαλαν τὸ ῥῆμα Ὄφελον εἰς ἐπίῤῥημα, διὰ τί δὲν συγχωρεῖται εἰς τοὺς μεταγενεστέρους νὰ ἐπιρρηματίσωσι τὸ Μακάριος ὄνομα; «Ὀφελόν τις μετὰ ταύτης κοιμηθῆναι (γρ. ἐκοιμήθη)! καὶ Μακάριος ὁ ἀνὴρ αὐτῆς!» (Ἐπικτ. Διατρ. σελ. 123). Ὁ Πτωχοπρόδρομος, λέγων, «Μακάρι νὰ ταῖς εὕρισκα» νοεῖ ὅτι Μακάριον, εὐτυχές, ἤθελ' εἶσθαι εἰς αὐτὸν νὰ εὕρῃ καὶ πάλιν τὰς παλαμίδας, Μακάριον ἤθελε κρίνειν ἑαυτόν, ἂν ἔτρωγε πάλιν παλαμίδας». Περὶ τοῦ τύπου μακάριν λέγει ὁ Κοραῆς ἐν Τόμ, Β', σελ. 232 «περὶ τοῦ Μακάριν, συγκομμένου (κατὰ τὴν συνήθη συγκοπὴν τῶν εἰς ΙΟΝ) ἀπὸ τὸ Μακάριον». Πρβ. καὶ Φωτ. Λεξ. Τόμ. Β', σελ. 320 Ναβ. «Ὄφελον: εἴθε, μακάριον».

Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ποιούμενος λόγιος ἀνὴρ λόγον περὶ λέξεως ἐν τῇ χυδαίᾳ συνηθείᾳ φερομένης κάλλιστα δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ λέξις αὕτη εἶνε τῶν ἀπαιδεύτων ἢ τῶν ἀμαθῶν ἢ τῶν ἰδιωτῶν. Οὐδαμῶς δ' ἀρεσκόμεθα οὔτε τῷ ῥήματι ἐπιρρηματίσωσι οὔτε τῇ μετοχῇ συγκομμένου. Σφόδρα τὴν μετοχὴν ταύτην ἀποδοκιμάζομεν, ὡς θ' ἀπεδοκιμάζομεν καὶ τὴν διακομμένος (αἱ σχέσεις εἶνε διακομμέναι) καὶ τὴν ἐκκομμένος (ὁ ἀριστερὸς τοῦ δεῖνος ὀφθαλμὸς εἶνε ἐκκομμένος) καὶ τὴν παρακομμένος (νόμισμα παρακομμένον) καὶ τὴν περικομμένος (ὁ λόγος ἐξεδόθη οὐχὶ πλήρης ἀλλὰ περικομμένος). Ἴδε καὶ Ἀθηνᾶν 1890, σελ. 125.

ΚΕΦ. ΝΒ΄.

Περὶ τοῦ ἐπιρρήματος **εἶεν.**

Πολλάκις τὸ ἐπίρρημα εἶεν, ὃ ὁμοφωνεῖ τῷ τρίτῳ ἑνικῷ προσώπῳ τῆς εὐκτικῆς εἴην, φέρεται ἐν τῷ Ἀττικῷ λόγῳ τῷ τε ποιητικῷ καὶ τῷ πολιτικῷ.

Αἰσχύλ. Εὐμεν. 244 «εἶεν· τόδ' ἐστὶ τἀνδρὸς ἐκφανὲς τέκμαρ» καὶ Χοηφ. 657 καὶ 719 καὶ Προμηθ. 36.

Σοφοκλ. Φιλοκτ. 1308 «εἶεν· τὰ μὲν δὴ τόξ' ἔχεις» καὶ Αἴ. 101 καὶ Οἰδ. Κ. 476 καὶ 1308 καὶ Ἠλ. 534 (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν τῷ εἰς Αἴαντα Ὑπομνήματι σελ. 111 ἐκδ. β΄).

Εὐριπ. Ἑκ. 314 «εἶεν· τί δῆτ' ἐρεῖ τις, ἤν τις αὖ φανῇ στρατοῦ τ' ἄθροισις πολεμίων τ' ἀγωνία;» καὶ Ἴων. 274 καὶ 756 καὶ Μηδ. 386 καὶ Ὀρ. 774 καὶ Τρῳ. 944 καὶ 998 καὶ Φοιν. 1615 κτλ. (Ἴδε Ἐλμσλήιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Ἡρακλειδῶν σελ. 97, 1828).

Ἀριστοφ. Νεφ. 1074 «εἶεν· πάρειμ' ἐντεῦθεν ἐς τὰς τῆς φύσεως ἀνάγκας» καὶ ἐν ἑτέροις τόποις (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Νεφελῶν σελ. 494 καὶ ἐν τῇ τῶν Βατράχων σελ. 320).

Εὔπολ. Ἀποσπ. 351 Κοκκ. «εἶεν· τίς εἶπεν ἀμίδα, παῖ, πρῶτος μεταξὺ πίνων». Πρβ. καὶ Πλάτ. Κωμ. Ἀποσπ. 174 καὶ Εὐβουλ. Ἀποσπ. 3 καὶ Νικόστρ. Ἀποσπ. 25 καὶ Ἡνίοχ. Ἀποσπ. 5,9 καὶ Ἐπίν. Ἀποσπ. 2,11.

Ἀντιφ. Τετραλ. Γ΄, β΄, 3 «εἶεν· ἐρεῖ δὲ ἀλλ' ὁ νόμος εἴργων μήτε δικαίως κτέ.».

Δημοσθ. σελ. 46,22 «εἶεν· τί πρὸς τούτοις ἔτι;» καὶ ἀλλαχοῦ (Ἴδε Ρεδάντζιον ἐν Πίν. εἰς Δημοσθ. σελ. 63 Βλασσ.).

Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Γ΄, α΄, 13 «καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας εἶπεν· εἶεν, τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε» καὶ ἀλλαχοῦ.

Πλάτ. Ἀπολογ. σελ. 19, Α΄ «εἶεν· ἀπολογητέον δή, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι» καὶ Β΄ «εἶεν· τί δὴ λέγοντες διέβαλλον οἱ διαβάλλοντες;». Πρβ. καὶ Φαίδ. σελ. 117, Α΄, κτλ. Ἐν τῇ Πολιτείᾳ εἶνε ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου εἰρημένον σελ. 350, Ε΄ «ἐγὼ δέ σοι, ὥσπερ ταῖς

γραυσὶ ταῖς τοὺς μύθους λεγούσαις, εἶεν ἐρῶ καὶ κατανεύσομαι καὶ ἀνανεύσομαι» (Ἴδε Ῥουγκένιον εἰς Τίμ. Πλάτ. Λεξ. σελ. 94 καὶ Ζεύνιον εἰς Βιγῆρ. περὶ Ἰδιωτ. σελ. 238 ἐκδ. δ'. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ σελ. 311, Ε' κεῖται «Σοφιστὴν δή τοι ὀνομάζουσί γε, ὦ Σώκρατες, τὸν ἄνδρα εἶναι, ἔφη· ὡς σοφιστῇ ἄρα ἐρχόμεθα τελοῦντες τὰ χρήματα». Γράφει δ' ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1880, σελ. 331 «Verba ὀνομάζουσι τὸν ἄνδρα non ferunt additum εἶναι. Itaque suspicor Platonem scripsisse:—τὸν ἄνδρα. ΕΙΕΝ, ἔφην, ὡς σοφιστῇ ἄρα κτέ.». Περὶ τῆς τοῦ ῥήματος ὀνομάζω μετὰ τοῦ εἶναι συντάξεως θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γεγραμμένα Τόμ. Γ', σελ. 264-5.

Τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιρρήματι ἀσμενίζουσιν οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς Δίων ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Λουκιανὸς καὶ ὁ Ἀριστείδης (Ἴδε Σμιδίτιον ἐν Ἀττικισμ. Τόμ. Α', σελ. 117 καὶ σελ. 261 καὶ Τόμ. Β', σελ. 98). Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ψευδοκέβητος Πίν. ΙΖ' «εἶεν, ἔφην ἐγώ, ὡς καλὸν λέγεις τὸν τόπον εἶναι» καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου Ἠθικ. σελ. 965, Ε' «εἶεν, ὦ ἄνδρες νέοι, γέγονέ τις ὑμῖν ὁμολογία περὶ τάξεως;» καὶ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 1683 «Εἶεν δή· σὺ μέν, εἶπεν, ὦ Κάσσιε, ἀμφότερα ταῦτα ἐπιψηφίζειν ἀξιοῖς τὸν δῆμον» καὶ ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Τυρίου Λόγ. ΙΒ', 3 (σελ. 44,37 Διδ.) «Εἶεν· τοῦτο ἐπιστήμην φῶμεν, ἐθισμὸν ψυχῆς πρὸς ὁτιοῦν τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων καὶ ἐπιτηδευμάτων» καὶ ΚΖ', 4 (σελ. 108,46) «Εἶεν· ὁ ἔρως ἡμῖν κάλλους ἦν ἔρως» καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ σελ. 162,9 Ἑρτλ. «εἶεν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν χαρίεν καὶ σεμνὸν τὸ δῶρον» καὶ σελ. 445,13 «εἶεν· ἀλλ' ἐκεῖνο τίς ἀνέξεταί σου;» καὶ σελ. 455,19 «εἶεν· ἀλλὰ τί παθὼν αὐτὸς ἐπιχειρεῖς ἀκροᾶσθαι περὶ τῶν συμβολαίων καὶ δικάζειν;» καὶ σελ. 463,5 «εἶεν· ὁ δὲ δὴ Κάτων ὅπως ἀπήντησε τῷ γυμνασιάρχῳ βούλεσθε φράσω;» καὶ σελ. 473,5 «εἶεν· ἀλλὰ τῆς ἀχαριστίας πρὸς θεῶν καὶ Διὸς ἀγοραίου καὶ πολιούχου ὑπόσχετε λόγον». Ἐποιήσατο δὲ χρῆσιν τοῦ ἐπιρρήματος τούτου καὶ ὁ Θεμίστιος Λόγ. σ. 64,27 Δινδ. «εἶεν· εἰ δὲ ἐγὼ ταῦτα μὲν ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν προυτεινάμην κτέ.» καὶ σελ. 100,4 «καὶ εἶεν· αὐτὴ δὲ δὴ καθ' ἑαυτὴν ἄνευ

τῆς τοιαύτης ἐπικουρίας ἄρ' ἄτιμος κτέ.» καὶ σελ. 114,22 «εἶεν· ἀλλ' οἱ μὲν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδόκιμοι τοῦτον τὸν τρόπον, κτέ.» καὶ ἐν ἑτέροις οὐκ ὀλίγοις τόποις καὶ Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς Τόμ. Α', σελ. 341,5 «εἶεν· τό γε μὴν πρὸς ἐμὲ εὐμενὲς καὶ κηδόμενον τοῦ σοῦ κράτους κτέ.» καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ (Ἴδε καὶ Σχαιφῆρον εἰς Διον. Ἁλικαρν. περὶ Συνθ. Ὀνομ. σελ. 151).

Ὁ σοφιστὴς Τίμαιος γράφει ἐν τῷ Πλατωνικῷ Λεξικῷ σελ. 94 «Εἶεν: συγκατάθεσις μὲν τῶν εἰρημένων, συναφὴ δὲ πρὸς τὰ μέλλοντα». Λέγει δὲ καὶ ὁ Μοσχόπουλος «Εἶεν: ἀποθετικὸν καὶ προκαταστατικὸν τῶν τε εἰρημένων καὶ ῥηθησομένων» «καὶ ὁ Φώτιος Ἀμφιλοχ. σελ. 35 Οἰκονομ. «Οἶδε δὲ καὶ τὸ εἶεν διάφορα σημαίνειν· καὶ γὰρ παραλαμβάνεται μὲν ὡς ἀρχὴ λόγου, παραλαμβάνεται δὲ καὶ ἐπὶ κατανεύσεώς τε καὶ συγκαταθέσεως, οἱ δὲ συλλαμβάνοντες ἄμφω τὰ εἰρημένα, συγκατάθεσίν τε δηλοῦν αὐτὸ βούλονται τῶν ἐν τῷ λόγῳ προειρημένων καὶ ἀρχὴν τῶν μελλόντων εἰρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ ἀντὶ τοῦ ἄγε δὴ τῇ φωνῇ χρῶνται τοῖς δὲ παραλαμβάνεται καὶ κατὰ τὸ ἐπαΐω καὶ συνίημι». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Αἰσχύλον Σχολίοις σελ. 174,2 Δινδ. «Τὸ εἶεν Ἀττικόν ἐστιν ὁμοῦ καὶ ῥητορικόν· χρῶνται γὰρ τούτῳ οἱ ῥήτορες ἐν σχήματι ὑπογραφῆς ὁμοῦ καὶ ἐπιγραφῆς· ὅταν γὰρ μέλλωσι δύο τινὰς ὑποθέσεις εἰπεῖν ἀλληλενδέτους καὶ συνεχεῖς, πληρώσωσι δὲ τὴν μίαν ὑπόθεσιν καὶ τῆς ἑτέρας κατάρξασθαι μέλλωσι, τιθέασι τὸ εἶεν, ὡς ἐν σχήματι ὑπογραφῆς ὁμοῦ καὶ ἐπιγραφῆς τῆς πρώτης καὶ δευτέρας συνεχοῦς ὑποθέσεως. Κεῖται δὲ τὸ εἶεν ἀντὶ καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐχέτωσαν καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Τόμ. Γ', σελ. 237,7 Δινδ. «Εἶεν: ἔστω ταῦτα· διὰ τί με, ὦ Κρέον, μετεκαλέσω ἐν σπουδῇ; Διῃρημένως ἀναγνωστέον. Ἔστι δὲ ἐπίρρημα τοῦ μὲν προτέρου λόγου ληκτικόν, ἑτέρου δὲ ἀρκτικόν — ἔστω ταῦτα — ταῦτα μὲν οὕτως ὑπάρχουσιν» (Πρβ. καὶ Τόμ. Α', σελ. 296,14) καὶ ἐν τοῖς εἰς Πλάτωνα σελ. 251 Τευβν. «Εἶεν: ἄγε δή. Ἡ συγκατάθεσις μὲν τῶν εἰρημένων, συναφὴ δὲ πρὸς τὰ μέλλοντα, ἢ ἀναφώνημα ὅμοιον τοῦ ἀλλά» καὶ ἐν τοῖς εἰς Δημοσθένη σελ. 154,10 Δινδ. «Εἶεν: ἀνάπαυσις τῶν λεχθέντων· ὅτε γὰρ βουλόμεθα παύσασθαι τῶν λεγομένων καὶ ἐφ' ἕτερα μετελθεῖν, τῷ εἶεν χρώμεθα· λῆξις γὰρ τῶν πρώτων, ἀρχὴ δὲ τῶν μελλόντων» (Πρβ. καὶ σελ. 676,21) καὶ ἐν τοῖς εἰς Λουκιανὸν σελ.

100 Ἰακ. «Εἶεν· Ἀντὶ τοῦ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως. Ἐπίρρημα ἀφοριστικόν· ἐπὶ γὰρ τοῖς ἤδη εἰρημένοις ἐπιλεγόμενον περιορίζει αὐτά· ἔστι δὲ καὶ παρακελεύσεως ἀντὶ τοῦ ἄγε δή, ὡς ἐνταῦθα» (Πρβ. καὶ Σουίδ. σελ. 330 Βεκκ. καὶ Βεκκ. Ἑλλ. Ἀνέκδ. σελ. 243,24 καὶ Βαχμ. Ἀν. Τόμ. Β΄, σελ. 363,1 καὶ Λεξ. Οὐϊνδοβον. σελ. 55,8 Ναυκ. καὶ Ἡσυχ. λ. εἶεν). Ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα Σχολίοις Τόμ. Β΄, σελ. 247,9 Δινδ. λέγεται «Εἴρηκα μέν: κατὰ τὸ παρὸν ταῦτα ἱκανὰ δηλονότι. Κατὰ ἀπόθεσιν λέγεται, ὡς τὸ εἶεν, καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα, καὶ ταῦτα μὲν οὕτως, καὶ εἴρηται λόγος, καὶ τὰ τοιαῦτα».

Ὁ Μοῖρις ἀποφαίνεται σελ. 137 «Εἶεν Ἀττικῶς, ἄγε δὴ Ἑλληνικῶς».

Ὁ Κοραῆς ὑπολαμβάνει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου ἰσοδύναμον τὸ ἐπίρρημα εἶεν τῷ ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν συνηθείᾳ κυκλουμένῳ καλά Μέρ. Δ΄, σελ. 386 «Σημαίνει πρὸς τούτοις τὸ ἡμέτερον Καλά, τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Εἶεν (Γαλ. soit). Ἡ δὲ χρῆσις αὐτοῦ παρ' ἡμῖν, ὥσπερ καὶ παρ' ἐκείνοις ἡ τοῦ Εἶεν, ἐν τοῖς διαλογικοῖς μάλιστα, οἷον πρὸς τὸν λέγοντά τι, συναινοῦντες μὲν τῷ λελεγμένῳ, ἕτερον δέ τι παρ' ἐκεῖνο μαθεῖν προθυμούμενοι, φαμέν, Καλά! ἀλλὰ διὰ τί δὲν ἔκαμες καθὼς σὲ εἶπα;».

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Μαυροφρύδου γεγραμμένα ἐν Δοκιμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλην. γλώσσης σελ. 349 «Ἔνδοσις καὶ συγκατάθεσις μέχρις ἀδιαφορίας πρὸς τὰ λεγόμενα ἢ γιγνόμενα πολλάκις καταντῶσα, ἐκφέρεται καὶ διὰ τοῦ εἶεν (πιθαν. εὐκτ. γ΄. ἑνικ. πρόσ. τοῦ εἶναι). Αἰσχ. Προμηθ. 36. Πλάτ. Εὐθύφρ. 13 d. καὶ ὀρθῶς γε, ὦ Σώκρατες· οὐ γὰρ τοιαύτην λέγω.—εἶεν· ἀλλὰ τίς δὴ θεῶν θεραπεία ἂν εἴη ἡ ὁσιότης; Ἀπολογ. 19.b. 34.b. 36. b. Φαίδ. 95.a. 117.a. Κρίτ. 47.c. 50.e. Συμποσ. 204.c. 208. b. Πολιτ. 341.a. 424 e κ. ἀλλ. Ξενοφ. Κ. Π. Γ΄, 1,13. 35. Δ΄, 3,9. Δημοσθ. Φιλίππ. Α΄, 22 κτλ. Καὶ διὰ τοῦ εἴη, ὡς ἐν Ἰλ. Ω, 139 τῇ δ' εἴη κτλ., ὅπερ ὁ παραφραστὴς διὰ προστακτικῆς παραφράζει. Ἀλλ' ἡ αὐτὴ ἔννοια ἐκφράζεται καὶ διὰ τοῦ ἔστω, ὡς ἐν Ἰλ. Η, 34 ὧδ' ἔστω. Πλάτ. Νόμ. Ζ΄. 816,6 ἔστω δὴ ταύτῃ. Πολιτ. 1, 597.6 κ. ἀλλ.».

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος εἶεν νομίζεται ῥῆμα δίκην ἐπιρρήματος κείμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου ἔν τε τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ.

140 καὶ ἐν τῷ Αἰσχυλείῳ σελ. 102 «Εἶεν: tertia optativi εἴην persona pluralis, quae in adverbium transiit, quod Latine reddi potest *esto*, *age*». Πρβ. καὶ Βοσίου Ἐλλείψεις σελ. 799 Σχαιφ. καὶ Βιγήρου περὶ Ἰδιωτ. σελ. 238 ἐκδ. δ'.

Παράδοξον δύναται νὰ φανῇ ὅτι λέγεται καθ' ἑνικὸν μὲν ἀριθμὸν ἔστω, κατὰ πληθυντικὸν δὲ εἶεν. Ὁ μακαρίτης Βασιάδης σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει Λόγων τοῦ Δημοσθένους σελ. 161 «Εἶεν: αὕτη ἡ λέξις εἰς ἐπιρρηματικὴν μεταπεσοῦσα σημασίαν ἐν παντὶ λόγῳ ἐστὶν ἐν χρήσει, ὅταν εἰς ἄλλα μετάβασις γίγνηται καὶ συγκατάθεσις μὲν ᾖ τῶν εἰρημένων, συναφὴ δὲ πρὸς τὰ μέλλοντα. Τίμ. Πλάτ. Λεξικ. σελ. 94. ἴδ. Σταλβ. ἐν τῇ Πλάτ. Ἀπολογ. σελ. 19. Φαίδ. σελ. 95. Ἔστι δὲ μᾶλλον ἑνικὸς ἀριθμός, ὃν καὶ ὁ νοῦς ἀπαιτεῖ, ἐκ τῆς ἀρχαίας προελθὼν γραφῆς, εἶε ἀντὶ τοῦ, εἴη, καὶ μετὰ τοῦ ἐφελκυστικοῦ ν, εἶεν· ἴδ. Ματθ. Γρ. § 216,3. Ἡ δὲ παρ' ἡμῖν συνήθεια χρῆται τῷ ἔστω, ἄς εἶναι». Ἀδυνατοῦμεν νὰ νοήσωμεν πῶς ἐπείσθη ὁ Βασιάδης ὅτι τὸ εἶεν εἶνε τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον γενόμενον ἐκ τοῦ εἶε (=εἴη).

Δύο λέξεις φέρονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὅμοιαι τὸν τύπον οὖσαι, τὸ ῥῆμα εἶεν, τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον τῆς εὐκτικῆς εἴην, καὶ τὸ ἐπίρρημα εἶεν, φύσει ἐπίρρημα ὂν καὶ οὐχὶ ῥηματικὸς τύπος ἀντ' ἐπιρρήματος κείμενος ἢ ἐπιρρήματος δύναμιν περιβεβλημένος. Ἔχει δὲ τὸ εἶεν πρὸς τὸ εἶα ὡς τὸ ἕνεκεν πρὸς τὸ ἕνεκα. Εἰς Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν φέρεται σχόλιον ἔχον ὧδε «Εἶεν: Ταῦτα μὲν οὕτως. Ἡ ἐκ τῆς προσῳδίας καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τὰ τῆς σημασίας ἐστὶ φανερά, τοῦ πρώτου ΕΙ ψιλουμένου καὶ περισπωμένου, τοῦ δὲ δευτέρου δασυνομένου· οὕτως γὰρ οἱ τεχνικοὶ προάγουσι καὶ τὰ ἀκριβῆ δείκνυσι τῶν ἀντιγράφων. Παρατηρητέον δὲ ὡς ἐπίρρημα ὂν συντακτικὸν καὶ περιοριστικὸν οὐκ ἐπὶ ἀναπαύσει τελείου λόγου, ἀλλ' ὅταν ὁ δέ σύνδεσμος καὶ ἕτερόν τι ἐπιφέρων ἐπιλέγηται. Ἐν ἀρχῇ δὲ λόγου εὑρισκόμενον ἀντὶ παρακελεύσεως εἴληπται ὁμοίως τῷ ἄγε. Ἴσως ἀπὸ τοῦ εἶα κατὰ τροπὴν τοῦ Α εἰς Ε ὡς ἕνεκα ἕνεκεν» (Ἴδε Περιοδ Σύγγρ. Ἑρμῆν 1892, σελ. 621). Λέγεται δὲ καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 296,47 «Εἶεν: ἄγε δή. Συγκατάθεσις μὲν τῶν εἰρημένων, συναφὴ δὲ πρὸς τὰ μέλλοντα. Γίνεται δὲ ἀπὸ τοῦ εἶα τοῦ παρακελευσματικοῦ ἐπίρρημα

εἶεν ἀντὶ τοῦ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως· ἔστι δὲ ἐπίρρημα ἀφοριστικόν· ἐπὶ γὰρ τοῖς ἤδη εἰρημένοις ἐπιλεγόμενον ἀφορίζει αὐτά». Ἡ μετὰ δασέος πνεύματος ἐκφορὰ τῆς δευτέρας συλλαβῆς τοῦ ἐπιρρήματος εἶεν μνημονεύεται καὶ ἐν τοῖς Ἑλλ. Ἀνεκδότοις τοῦ Βαχμαννοῦ Τόμ. Α', σελ. 208,10 (Ἴδε Νορδῆνα ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἑρμῇ 1892, σελ. 622).

Μνημονεύομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Σχοιμαννοῦ διειλημμένα ἐν *Opusc.* Τόμ. Δ', σελ. 108 «Περιγραφικὸν dicit schol. Dionys. Thr. p. 919,3, sensu non diverso.— Ceterum dixit nuper de hac vocula G. Uhligius in N. Mus. rhen. XIX p. 34, monuitque veteribus grammaticis eam cum interaspiratione pronuntiandam, neque a verbo substantivo, quemadmodum recentiores plerique statuunt, derivatam sed ex duabus vocibus conflatam visam esse. Hoc excutere longum est: equidem semper εἶεν cum εἶα interiectione cognatum iudicavi, quae etiam εἶα pronuntiabatur, ut a Latinis non solum *eia* sed etiam *heia* dicitur. Certe ab εἶα non longius εἶεν quam ἕνεκεν ab ἕνεκα distat. De εἶα (sic) cf. Etym. M. p. 294,45. Schol. Ven. Il. I, 262. Lehrs. Arist. p. 340».

Γράφει δὲ καὶ ὁ Ἑρουερδὴν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Εὐριπίδου Ἴωνος σελ. 110 «εἶεν, *age vero*, est interiectio (extra metrum cf. ad 240) cognata cum εἶα (cf. ἕνεκα - ἕνεκεν), quae nihil habet commune cum Optativo verbi εἶναι, cum quo confundi solet a plerisque. Memorabile est in formula εἶεν ἀκούω (Aesch. Choeph. 646, Arist. fr. 664), ultimam syllabam produci» (Ἴδε καὶ Γ. Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verbum* Τόμ. Β', σελ. 85 (1876).

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐξεφέρετο τὸ ἐπίρρημα εἶεν καὶ ὀξυτόνως ὑπό τινων, ὡς διδάσκει ὁ Θεόγνωστος Καν. σελ. 161,28 (Ἡρῳ. διαν. Λεντζ. Τόμ. Α', σελ. 508,8) «Σπάνια τὰ εἰς ΕΝ λήγοντα ἐπιρρήματα τὰ μὴ ἔχοντα πρὸ τοῦ Ε τὸ Θ καὶ εὐαρίθμητα· ἔστι γὰρ τὸ ἔπειτεν ἀπὸ τοῦ ἔπειτα γεγονὸς καὶ εἰέν, ὃ τινες ὀξύνουσιν· καὶ τὸ αἰέν ὁμότονον καὶ ὁμόσημον τῷ ἀεί.»

ΚΕΦ. ΝΓ'

Ὡς μὴ ὤφελον, ὡς μὴ ὤφελες, ὡς μὴ ὤφελε(ν).

Ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 232, 22 Δινδ. φέρεται «Ὤφελε: ἀπὸ τοῦ ὀφείλω ὤφειλον καὶ ἐκβολῇ τοῦ Ι ὤφελον, ὃ ἐξ ἀνάγκης γράφεται διὰ τοῦ Ω. Τάσσεται δὲ ἀεὶ μετὰ ἀπαρεμφάτου. Λέγεται καὶ μετὰ τοῦ οὔκ, οἷον οὐκ ὤφελον, καὶ μετὰ τοῦ ὡς καὶ τοῦ μή ἢ τοῦ οὔκ, προτασσομένου τοῦ ὡς· οἷον ὡς μὴ ὤφελον ἢ οὐκ ὤφελον. Οἷον, ἐπεὶ ἐγένετο τόδε, ὡς οὐκ ὤφελεν, γενέσθαι δηλονότι· συνυπακούεται γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀπαρέμφατον· καί, ἐπεὶ παρεγενόμην, ὡς μὴ ὤφελον, παραγενέσθαι δηλονότι. Ἀφ' οὗ ὤφελες ἐπὶ δευτέρου καὶ ὤφελεν ἐπὶ τρίτου — Ὄφελον δὲ ἐπίρρημα ἀντὶ τοῦ εἴθε διὰ τοῦ Ο καὶ τάσσεται ἀεὶ μετὰ εὐκτικοῦ ἢ μετὰ παρεληλυθότος χρόνου».

Ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους εἶνε εἰρημένον σελ. 539, 78 «μειρακύλλιον ὢν κομιδῇ καὶ τοῦτον οὐδ' εἰ γέγονεν εἰδὼς οὐδὲ γιγνώσκων, ὡς μηδὲ νῦν ὤφελον» καὶ ὑπὸ τοῦ Ψευδοδημοσθένους σελ. 1039,3 «μετέσχον γάρ, ὡς μή ποτ' ὤφελον» καὶ σελ. 1473, 25 «ἐμοὶ δὲ καὶ ταῦτα νῦν πάρεστιν, ὡς μήποτ' ὤφελε». Πρβ. καὶ σελ. 322, 288 «οὗτος καὶ παθόντων ἃ μήποτ' ὤφελον τῆς ὑπὲρ ἁπάντων λύπης πλεῖστον μετεῖχεν» καὶ σελ. 331,320 «ἐπειδὴ δὲ ἃ μήποτ' ὤφελε συνέβη».

Κεῖται δὲ καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 1420 «ἔγνωσαν οἱ πλείους ὑμῶν, οὐ γὰρ δὴ πάντες γε, παρακρουσθέντες ὑπὸ τῶν συμβούλων, ὡς μήποτε ὤφελον, ἀκυρῶσαι τοὺς ἐπὶ τῇ πίστει τεθέντας νόμους» καὶ σελ. 1628 «καὶ ἦν ἄρα μάντις ἀληθής, ὡς μήποτε ὤφελον, τῶν ἐκβησομένων» καὶ παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ σελ. 469,9 Ἑρτλ. «καὶ ὁ μὲν θεὸς ἐμαρτύρησέ μου τοῖς λόγοις, ὡς μήποτε ὤφελεν, ἐκλιπὼν τὸ προάστΕΙον» καὶ παρὰ τῷ Νικηφόρῳ Προγυμν. (Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 496,3) «ἧκεν εἰς Ἄργος, ὡς μὴ ὤφελεν, ὁ σὸς Πολυνείκης».

Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου Μικρ. Συγγρ. σελ. 272,18 «καὶ προκάθηται μὲν ἡ ἐπίτροπος μήτηρ κυρία πάντων ἤδη προβεβλημένη ψήφῳ κοινῇ, ὡς μὴ ὤφελεν». Πρβ. καὶ σελ. 273,33 «καὶ

καθάπαξ ὑπαγορεύσαντες ἐκείνῳ καί, ὡς οὐκ ὤφελον, διδάξαντες τὴν τοῦ ἀρχιερέως ἀτιμίαν».

Εὑρίσκεται δ' ἐνίοτε καὶ τὸ εὐκτικὸν εἴθε προτεταγμένον τοῦ ἀποφατικοῦ μορίου μή, ὡς παρὰ τῷ Φωτίῳ Βιβλιοθ. σελ. 468,18 «Θεόδωρός τις, ὡς εἴθε μὴ ὤφελε, τῆς Αἰγέων πόλεως ἐπεσκόπει» καὶ σελ. 484,20 «καὶ λαμβάνει κοινωνόν, ὡς εἴθε μὴ ὤφελε, τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων Οὐάλεντα τὸν ἀδελφὸν» καὶ Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Α', σελ. 280 Ἀρ. «καὶ δὴ καὶ Κωνσταντίῳ περιεῖναι βούλεσθαι τὴν τῆς ἑῴας, ὡς εἴθε μὴ ὤφελεν, ἣν αὐτὸς ἐκεῖνος περιεῖπε βασιλείαν» καὶ Τόμ. Β', σελ. 15 «τοῦτο γάρ μοι τὸ νῦν εἶναι, ὡς εἴθε μὴ ὤφελον, παροιμιάσασθαι καίριον». Πρβ. καὶ σελ. 81 «εἴθε δὲ μὴ ὤφελε».

Τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος φράσεως ἐποιήσαντο χρῆσιν καὶ νέοι Ἕλληνες, ὁ Ἀσώπιος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ἑλλήνων Ποιητῶν καὶ Συγγραφέων σελ. ροζ' «ἀλλὰ τυπωθείσῃ κακῶς καὶ δυσαναγνώστως, ὡς μὴ ὤφελεν» καὶ σελ. 596 «ἀπίστευτα σχεδὸν ἀλλ' ἀληθέστατα παραδείγματα λύουσι τὸ ζήτημα ὡς μὴ ὤφελεν» καὶ Συντακτ.Περιόδ.Β',σελ. 64,2 ἐκδ. β' «ἀποτεινομένη, ὡς μὴ ὤφελε, κατὰ τοῦ σοφοῦ καὶ ἐναρέτου ἀνδρός» καὶ Λόγ. περὶ Μεγ. Ἀλεξ. σελ. 30 «ἀλλὰ τοιαύτης πομπῆς ἔμελλεν, ὡς μὴ ὤφελε, νὰ προηγηθῇ θυσία πολυσφαγὴς καὶ αἱματηρά» καὶ σελ. 37 «ἡ Ὀλυμπιάς, ἡ ἠπειρῶτις, ἡ ἐμὴ συμπατριῶτις, ὡς μὴ ὤφελεν, ἦτοΝ γυνὴ δύστροπος, ἐριΝΝύς» (Πρβ. καὶ σελ. 96) καὶ ὁ Κουμανούδης Στρατ. Καλοπ. σελ. 133 (1901) «τοιούτου σὺ ἀνθρώπου, (ὡς μὴ ὤφελες!) ὠρέχθης κακορέκτως τὴν σαλότητα» καὶ σελ. 161 «εἶχε δ', ὡς μὴ ὤφελε, παιραίνεσίν τιν' αὕτη Ἰησουϊτικὴν κατὰ ἐλευθερίας» καὶ σελ. 243 «κοινῷ δέ, ὡς μὴ ὤφελε, καὶ τοὺς σοφοὺς κ' ἐκλεκτοτάτους συμπεριλαμβάνοντι» καὶ ἄλλοι. Ἐν βιβλιδίῳ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου ἐπιγραφομένῳ ὁ Σκαρλάτος εἰ κατὰ Χρυσοβέργην σελ. 9 φέρεται «οὔτε 'τὸν ἐγνώριζα πρὶν τῶν 1833, ὡς μηδὲ νῦν Ὄφελον».

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἀντὶ τοῦ ὡς μὴ ὤφΕλε ἔγραψεν ὡς μὴ ὤφΕΙλε· ἐλεγχθεὶς δ' ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Θεαγ. Λιβαδᾶ ὑπερεμάχησεν ἐν Ὀλίγ. Λέξ. κέ. σελ. 130 τοῦ ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένου διὰ λόγου σφοδροῦ καὶ δριμέος, ὃν Βερναρδακικώτατον ὄντα μνημονεύομεν ὅλον κατὰ λέξιν «Γράφω, λέγει, κάπου *ὡς μὴ ὤφειλεν* ἀντὶ

τοῦ *ὡς μὴ ὤφελε,* γράφω δηλ. παρατατικὸν ἀντὶ ἀορίστου δευτέρου. Τοῦτο τὸ νομίζει ἁμάρτημα ὁ σοφὸς Κλειογράφος, διὰ τὸν ἁπλοῦν καὶ φυσικώτατον λόγον, ὅτι ὅσα Κινεζικὰ γνωρίζω ἐγὼ, τόσην σύνταξιν γνωρίζει αὐτός. Ὁ εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς συντάξεως γνωρίζει ὅτι ἐπὶ τῶν τοιούτων εὐχῶν εἶνε ἐν χρήσει κανονικῇ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι ὅ τε παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος, ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων ὑποθέσεων. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐννοῇ τις τὴν ἑλληνικὴν σύνταξιν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχῃ κεφαλὴν περιέχουσαν νοῦν, καὶ κεφαλὴ ἑλληνικὴ περιέχουσα νοῦν εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ ποτε ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπὶ τῶν τοιούτων ὑποθετικῶν καὶ εὐκτικῶν φράσεων πρέπει τις νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὄχι τοὺς παρατατικοὺς ἀλλὰ τοὺς ἀορίστους! Παραθέτομεν ἓν παράδειγμα διὰ νὰ ἐννοήσωσι τί λέγομεν ὄχι αἱ κολοκύνθαι ἀλλὰ αἱ κεφαλαὶ αἱ περιέχουσαι νοῦν, οἱ ἀναγνῶσται. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ λέγεται π.χ. ἐπὶ ὑποθέσεων καὶ «εἰ ἐκέλευες, ἐποίουν ἂν» καὶ «εἰ ἐκέλευσας, ἐποίησα ἄν» Ἐκ τῶν δύο τούτων ὑποθετικῶν λόγων ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ μόνον τὸν πρῶτον καὶ μεταχειρίζεται αὐτή, καὶ δύναται νὰ μεταφράσῃ ἐκ τῆς ἀρχαίας, τὸν διὰ τοῦ παρατατικοῦ· «Ἐὰν τὸ *ἐπρόσταζες,* θὰ τὸ *ἔκαμνα,*» ἢ ἐπὶ τὸ λογιωτατιστικώτερον «ἐὰν *ἐπρόσταζες, ἤθελα* τὸ κάμ(ν)ῃ». Διὰ νὰ μεταχειρισθῇ δέ τις ἐν τῷ τοιούτῳ λόγῳ ὄχι παρατατικὸν ἀλλ' ἀόριστον, οἷον « ἐὰν ἐπρόσταζες, θὰ τὸ ἔπραξα» ἢ «ἐὰν ἐπρόσταξες, ἠθέλησα τὸ πράξ(ττ)ῃ,» πρέπει νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων του ὄχι κεφαλήν, τοὐλάχιστον ὄχι ἑλληνικήν. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν εὐκτικῶν φράσεων τῶν ἐκφερομένων διὰ τοῦ *εἰ, εἴθε, ὡς, μή, μήποτε,* κτλ. Καὶ ἐν τούτοις οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται τόν τε παρατατικὸν καὶ τὸν ἀόριστον, κατὰ τὴν ἑκάστοτε χρείαν τῆς ἐννοίας, οἷον «εἴθ' *εἶχες* χρήματα,» καὶ «εἴθε τὸν θάνατον *ἔφυγεν* ὁ ἀνήρ». Καὶ ἐκ τῶν δύο τούτων εὐκτικῶν φράσεων μόνον τὴν πρώτην καὶ ἔχει ἡ νέα ἑλληνικὴ καὶ δύναται νὰ μεταφράσῃ ἐκ τῆς ἀρχαίας, τὴν

διὰ τοῦ παρατατικοῦ, οἷον «ἄμποτε *(μακάρι,* ἢ ἐπὶ τὸ ἀρχαϊκώτερον *εἴθε)* νὰ εἶχες χρήματα.» Τὸ δὲ «ἄμποτε νὰ *ἔφυγεν»* οὔτε ὑπάρχει οὔτε δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ. Ὅ,τι συμβαίνει εἰς ἅπαντα τὰ ῥήματα ἐπὶ τῶν τοιούτων εὐχῶν, τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὸ *ὀφείλω* ἢ κατὰ τὸν αἰολικώτερον καὶ ποιητικώτερον τύπον *ὀφέλλω*. Οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζονται καὶ τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν ἀόριστον, οἷον (Ἡσιοδ. λείψ. σελ, 290, Göttling). «Ζεῦ πάτερ, εἴθε μοι εἴθ' . . . αἰῶνα βίοιο *ὤφειλες* δοῦναι.» (ὁ αὐτ. ἔργα καὶ ἡμ. 174). «Μηκέτ' ἔπειτ' *ὤφειλον* ἐγὼ πέμπτοισι μετεῖναι.» (Κοϊντ. Σμυρν. ε', 194) «ὡς μὴ *ὤφειλες*,» (Εὐρ. ἑκάβ. 395) «*μηδὲ τόνδ' ὠφείλομεν*, κτλ. (Ἰλ. α' 415) «αἴθ' ὤφελες,» (ια', 318) «ὡς ὤφελες,» (ὀδ ια' 548) «ὡς μὴ ὤφελεν» κτλ. Τόρα, ὁ σοφὸς Κλειογράφος δὲν φθάνει ὅτι ἐκ τῶν δύο τούτων συντάξεων ἐξέλεξε τὴν προωρισμένην διὰ τὰς κολοκύνθας, ἀλλὰ θέλει νὰ κατηγορήσῃ καὶ ἐμέ, ὅτι γράφω *ἡμαρτημένως* «ὡς μὴ *ὤφειλεν*,» τουτέστιν ὅτι ἐξέλεξα τὴν σύνταξιν ἣν ἔπρεπε νὰ ἐκλέξω!! Τί καλὰ θὰ ἔκαμνεν (ἢ μὴ πρέπει ἆρά γε καὶ ἐδῶ νὰ εἴπω *ἔκαμε*, σοφώτατε Κ. Θ. Λ.;) ὁ σοφὸς Κλειογράφος νὰ μὴ ἀναμιγνύεται εἰς πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐννοεῖ, διὰ νὰ μὴ ἀναγκάζῃ τοὺς ἄλλους νὰ τὸν διδάσκωσιν καθὼς τὰ μικρὰ παιδία!

Ἄλλοι μὲν ἴσως ἐκπλήττονται ἐπὶ τῇ περισσῇ σοφίᾳ καὶ δεινότητι τοῦ Βερναρδάκη ἀλλ' ἡμεῖς ἀποροῦμεν τί νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ παραδοξοτάτου τούτου ἀνθρώπου, ὅστις ἀποδιοπομπεῖται μὲν τὴν κατ' ἀόριστον ἐκφορὰν ὡς μὴ ὤφελε(ν), λέγων ὅτι εἶνε αὕτη διὰ τὰς κολοκύνθας προωρισμένη, ἐποιήσατο δ' ὅμως αὐτῆς χρῆσιν οὐ μόνον πρὸ τῆς πρὸς τὸν Λιβαδᾶν ἀπαντήσεως ἐν τῇ Ἐκθέσει τοῦ Ποιητικοῦ Διαγωνισμοῦ σελ. 4 «τὸν βραχὺν μέν, **ὡς μὴ ὤφελεν,** ἀλλ' ἔξαλλον ἐκεῖνον ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων ἐνθουσιασμόν» ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπάντησιν ἐκείνην ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Β', σελ 234 «διά τινας δὲ σήμερον, **ὡς μὴ ὤφελε**, καὶ ὁ ἱερὸς ναός, ἡ ἐκκλησία» καὶ Τόμ. Γ', σελ. ε' «περατωθείσης, εἰ καὶ βραδύτατα, **ὡς μὴ ὤφελε,** τῆς ἐκτυπώσεως

καὶ τοῦ παρόντος τρίτου τόμου» καὶ σελ 205 «ἀλλ' ὁ Πόρτος διώρθ., **ὡς μὴ ὤφελεν,** ἥκης».

Εἰκαιότατος καὶ ἀσταθμητότατος ὢν ὁ Βερναρδάκης εὐκολώτατα μὲν ἀποδοκιμάζει ἃ ἄλλοτ' ἐνέκρινεν, εὐκολώτατα δ' ἐγκρίνει ἃ ἄλλοτ' ἀπεδοκίμασεν.

Ἐν τῷ Φιλοπάτριδι Ἕλληνι ἀριθ. 157 καθήψατο ὁ Βερναρδάκης τοῦ Κουμανούδη γράψαντος «εἰ καὶ ἔχουσα καλούς τινας καὶ ζωηροὺς ῥυθμοὺς» καὶ «ἡ ποίησις μακρὰν τοῦ νὰ ἦναι πρᾶγμα μικροῦ ἄξιον κτέ.». Προειπὼν ὁ Βερναρδάκης «Ἐπαναλαμβάνομεν λοιπὸν καὶ πάλιν ὅτι οἱ ἐξελεγχθέντες σολοικισμοὶ καὶ βαρβαρισμοὶ εἶναι καὶ θὰ μένωσιν αἰωνίως ἀναντίρρητοι, οἱ ἑξῆς» λέγει ἐν τοῖς ἔπειτα: Ἡ στιχουργία, εἰ καὶ ἔχουσα καλούς τινας καὶ ζωηροὺς ῥυθμούς, πλειστάκις εἶναι τραχεῖα» ἐπειδὴ τὸ *εἰ καὶ* σολοικότατα φέρεται πρὸς μετοχὴν ἀντὶ ὁριστικῆς» καὶ: Δηλοῖ δὲ μερικώτερον καὶ τὴν κοινὴν ἁπάντων ἡμῶν ἔννοιαν, τοῦ ὅτι ἡ ποίησις *μακρὰν τοῦ νὰ ἦναι* πρᾶγμα μικροῦ ἄξιον, ἐξ ἐναντίας εἶναι, κτλ.», ὅπερ σόλοικον ἅμα καὶ ξενικόν, ὅπως ἀπέδειξεν ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς».

Ἀμφότερα τὰ ἐντόνως ἀποδοκιμασθέντα ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη ἐν τῷ Φιλοπάτριδι Ἕλληνι εὑρίσκονται εἰρημένα ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου, οἷον

Τόμ. Β', σελ. 577 «Τὸ δὲ γυνή τ' ἔφυς σατυρικώτερον, εἰ καὶ ἀληθῶς εἰρημένον, ὅπως πολλάκις παρὰ τῷ ποιητῇ» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 237 «Ἐκ τούτου ἤθελεν ὑποθέσῃ τις, ὅτι οὗτοι, εἰ καὶ σιγῇ παρερχόμενοι τὸ πρᾶγμα, ἐΝΝόησαν ὅμως κτέ.» καὶ σελ. 290 «εἶνε πρᾶγμα ὅπερ, εἰ καὶ γενικώτερον διατυπωθέν, ἀναφέρεται ὅμως προφανῶς εἰς τὸν Ὀρέστην» καὶ σελ. 673 «περὶ τούτου οὔτε ὁ Σχολιαστὴς οὔτε τῶν κριτικῶν τις λέγει τι, εἰ καὶ παραβάλλοντες πολλά, κατὰ τὸ σύνηθες, ἐκ τῶν παλαιῶν παράλληλα χωρία».

Τόμ. Β', σελ. 622 «ὅστις τότε μακρὰν τοῦ νὰ εἶνε ἀπειρόκαλον καὶ γυμνὸν πάσης ἐννοίας παρέμβλημα, εἶνε κόσμημα αὐτῆς οὐσιῶδες καὶ ἀπαραίτητον» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 130 «Ἐντεῦθεν δῆλον πόσον ὁ Εὐριπίδειος Ἀχιλλεύς, μακρὰν τοῦ νὰ πρεσβεύῃ τὴν τῶν σοφιστῶν

ψευδοφιλοσοφίαν,— εἶνε τοὐναντίον καὶ μένει αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἰδανικὸς τῶν ἡρωικῶν χρόνων ἥρως».

Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη καὶ ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας σελ. 41 «καὶ ἡ μουσικὴ δέ, εἰ καὶ εἰσηγμένη ὡς ὑποχρεωτικὸν μάθημα εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα, εἶνε ἀτελὴς καὶ μονότονος» καὶ σελ. 245 «Γνωμολογικὴ δ' ὁμοίως ἦτο καὶ ἡ Ξενοφάνους τοῦ Κολοφωνίου ἐλεγειακὴ ποίησις, εἰ καὶ κλίνουσα ὀλίγον πρὸς τὴν τοῦ Μιμνέρμου».

ΚΕΦ. ΝΔʹ.

§ 1. **Μᾶλλον ὀρθότερον.**

Ὁ Στέφ. Κουμανούδης συντάξας τὸ ἐπίρρημα μᾶλλον τῷ συγκριτικῷ ὀρθότερον εἶπεν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ (τοῦ γενομένου τῷ 1857ᵐᵠ ἔτει σελ. 26 «Εὐθὺς ἡ πρώτη σκηνὴ τῆς πρώτης πράξεως, (ἢ μᾶλλον ὀρθότερον τοῦ πρώτου μέρους)».

Σφόδρα τοῦτο ἐκάκισεν ὁ Δημ. Βερναρδάκης καὶ οὐδαμῶς ὤκνησε ν' ἀποκαλέσῃ σόλοικον τὴν τοῦ ἐπιρρήματος μᾶλλον μετὰ συγκριτικοῦ σύνταξιν ἐν τῇ Ἐφημερίδι Ἀθηνᾷ ἀριθ. 2563.

Εὔκολον παντὶ ὑπῆρχεν ἀκριβοῦντί πως τὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ν' ἀποδείξῃ περιφανῶς ἄμεμπτον ὂν ὃ ὁ Βερναρδάκης ἐκάκισεν. Ἀλλ' ὁ ἐπιχειρήσας ν' ἀντιλέξῃ αὐτῷ· ἦτο δ' ὁ Ἠλίας Σταθόπουλος· ἀδυνατῶν νὰ ὑπερμαχήσῃ προσηκόντως τῆς ὑγιῶς ἐχούσης ἐκφορᾶς ἐπειράθη νὰ εὐοδώσῃ αὐτὴν σοφιστικῶς ἐν τῇ αὐτῇ Ἐφημερίδι ἀριθ. 2569 λέγων: Ἐξέλαβε δ' ὡς λάθος καί τι, τὸ ὁποῖον δὲν ἐνόησεν ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ «εὐθὺς ἡ πρώτη σκηνὴ τῆς πρώτης πράξεως ἢ *μᾶλλον ὀρθότερον* τοῦ πρώτου μέρους»· διότι ὑπέλαβε τὸ *μᾶλλον* ὡς συγκριτικὸν προσδιορίζον τὸ ὀρθότερον, καὶ τότε βέβαια εἶναι πλεονασμός, καὶ ἐκ τῶν δύο συγκριτικῶν ἢ τὸ πρῶτον πρέπει νὰ ἐκλίπῃ ἢ τὸ δεύτερον νὰ γείνῃ θετικόν· ἀλλὰ δὲν εἶναι αὕτη ἡ ἔννοια εἰς τὴν φράσιν ταύτην, τὸ μὲν *μᾶλλον* δηλοῖ τὸ προτιμότερον, τὸ δ' ὀρθότερον ἐκφράζεται ἀσυνδέτως ὡς ἐν

παρενθέσει, ὅπερ ἀνεπτυγμένως ἤθελε λεχθῇ οὕτω· «προτιμῶ νὰ ὀνομάζω τὴν πρώτην πρᾶξιν πρῶτον μέρος, διότι νομίζω τοῦτο ὀρθότερον»· ἀλλ' ἐνῷ ἀκόμη δὲν δύναται ὁ κύριος Βερναρδάκης νὰ ἐννοήσῃ καλῶς τὴν ἔκθεσιν, καὶ ἐκλαμβάνει ὡς σόλοικα τὰ καλῶς ἔχοντα δι' ἀσύγγνωστον ἄγνοιαν τῆς γλώσσης, ἔχει τὴν τόλμαν, ὡς ὁ μαθητής, ὅστις ἔμαθε νὰ βελονιάζῃ, οὐχὶ μόνον νὰ ἐπικρίνῃ τὸν διδάσκαλόν του, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἀποκαλῇ σπάδωνα, κυλλόν, καὶ χωλὸν περὶ τὴν γλῶσσαν, ἐν ᾧ τοὐλάχιστον ἡ εὐσχημοσύνη, ἂν οὐχὶ ἡ δικαιοσύνη, ἀπῄτει τὴν παράλειψιν τοῦ πρώτου ἐπιθέτου».

Πρὸς τὴν ἀντιλογίαν τοῦ Σταθοπούλου ἀπήντησεν ὁ Βερναρδάκης ἐν τῷ Φιλοπάτριδι Ἕλληνι ἀριθ. 157 διὰ τῶνδε «Εὐθὺς ἡ πρώτη σκηνὴ τῆς πρώτης πράξεως, ἢ *μᾶλλον ὀρθότερον* τοῦ πρώτου μέρους» (δέον εἰπεῖν «ἢ μᾶλλον, ὅπερ καὶ ὀρθότερον,») ἔνθα τὸ *μᾶλλον ὀρθότερον* μὲ ὅλα τὰ εἰς σχολίασιν (!!!) κλωθογυρίσματα τοῦ Α-Ω μένει καὶ θὰ μένῃ σόλοικον».

Τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βερναρδάκη προεθυμήθη ν' ἀνασκευάσῃ ὁ Σταθόπουλος ἐν βιβλίῳ ἐπιγραφομένῳ Τοῦ Ποιητικοῦ Διαγωνισμοῦ τοῦ 1857 τὰ Ἐπεισόδια κτέ. σελ. 30· ἔγραψε δὲ «Ἄλλη οὐσιώδης μομφὴ εἶναι ἡ παράλληλος χρῆσις τῶν δύο συγκριτικῶν «ἢ μᾶλλον ὀρθότερον» ἀσυνδέτως. Τούτων τὴν ἔννοιαν ἐν τῇ πρώτῃ διατριβῇ δὲν εἶχεν ἐννοήσει παντάπασιν ὁ Βερναρδάκης, ἀλλ' ἀντ' ἄλλων ἐκλαμβάνων· ἐξελεγχθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ καὶ ἐννοήσας τὴν σημασίαν, λέγει ἤδη, ὅτι ἔπρεπε νὰ γραφῇ «ἢ μᾶλλον, ὅπερ καὶ ὀρθότερον». Ἵνα δὲ πεισθῇ τις ἂν καὶ ἐν τούτῳ ἔχει δίκαιον, ἀνάγκη νὰ φέρω ἓν τοὐλάχιστον παράδειγμα ἐκ κλασικοῦ συγγραφέως, ἐν ᾧ θέλει ἰδεῖ τις τὴν παράλληλον καὶ ἀσύνδετον θέσιν δύο συγκριτικῶν, καὶ θέλει κρίνει πόσον ἀνέγνω τοὺς συνηθεστάτους συγγραφεῖς ὁ μέγας φιλόλογος καὶ ὁ νομοθέτης τῆς γλώσσης, καὶ πόσην ὠφέλειαν ἐξ αὐτῶν ἀπηρύσατο. Ἰδοὺ τὸ χωρίον τοῦ Ἰσοκράτους (Αἰγινητ. κα΄) «Ἐκ ποίας δ' ἂν οἰκίας *ἥδιον* υἱὸν εἶδεν αὑτῷ κατὰ τοὺς νόμους εἰσ-

πιοηθέντα *μᾶλλον*, ἢ ταύτης, ἐξ ἥσπερ φύσει παῖδας ἐζήτησεν αὐτῷ γενέσθαι;».

Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῇ καλουμένῃ Γνώμονι (1872, ἀριθ. 7) περιφανῶς ἀπεδείξαμεν κάλλιστ' ἔχουσαν καὶ ὅλως ἄμεμπτον οὖσαν τὴν τοῦ ἐπιρρήματος μᾶλλον μετὰ συγκριτικοῦ σύνταξιν, ἣν ἰσχυρῶς ἀπεδοκίμασεν ὁ Βερναρδάκης καὶ οὐδαμῶς ὤκνησε σόλοικον ν' ἀποκαλέσῃ.

Παρατηροῦμεν δὲ νῦν ὅτι ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου ἔγραψε μὲν Τόμ. Α΄, σελ. ϟδ΄ «ἐὰν δ' ἡ τιμωρία τοῦ ἀνοσιουργήματος δὲν εἶνε ἔτι μᾶλλον αὐστηροτέρα», ἐσημειώσατο δὲ Τόμ. Γ΄, σελ. 446 «Τὸ δὲ μᾶλλον συναπτέον τῷ ἐχθίους ὅπως συνήθως παρά τε τοῖς παλαιοῖς καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς συνηθείᾳ. Ἤτοι: (εἴθ') ἄλλους κτάνοιμι μᾶλλον ἐχθροτέρους (ἐμοί)».

§ 2. **πεπεισμένος ὤν.**

Ἀντὶ τοῦ πεπεισμένος ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Γεωργ. Χρυσοβέργη ἐν τῷ Ἐπιδορπίῳ πεπεισμένος ὤν. Δεινὸν τοῦτο ἁμάρτημα ὑπολαβὼν ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἔγραψεν ἐν τῷ περιβοήτῳ Τρωγαλίῳ σελ. 61 τάδε· «Παραλείποντες πολλὰ ἄλλα σόλοικα καὶ ἀσύντακτα καὶ ἀνόητα τῆς αὐτῆς σελίδος — μεταβαίνομεν εἰς τὴν σελίδα ἑκατοστὴν ὅπου γράφεις πεπεισμένος ὤν, ἐνῷ ἡ λέξις πεπεισμένος οὖσα **ἤδη** μετοχὴ λαμβάνει ὡς **προσδιορισμὸν** καὶ ἑτέραν μετοχὴν τὴν ὤν! Ἔστω καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις δεῖγμα τῆς πολλῆς γραμματωσύνης τοῦ Δασκάλου».

Θαυμασιωτάτη ἀληθῶς εἶνε ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Βερναρδάκη, ὅτι ἐν τῷ πεπεισμένος ὤν ἡ λέξις πεπεισηένος οὖσα ἤδη μετοχὴ λαμβάνει ὡς προσδιορισμὸν καὶ ἑτέραν μετοχὴν τὴν ὤν. Διὰ τοῦ οὖσα ἤδη μετοχὴ δηλοῦται πάντως ὅτι ὑπῆρχε χρόνος, καθ' ὃν ἡ λέξις πεπεισμένος δὲν ἦτο μετοχή. Φανερώτατον δ' ἀποβαίνει ὅτι, ὡς λέγεται πεπεισμένος εἰμί ἢ εἰμὶ πεπεισμένος, οὕτω καὶ πεπεισμένος ὤν ἢ ὤν πεπεισμένος· γελοιότατον δ' εἶνε νὰ ὑπολαμβάνηται ἡ μετοχὴ ὤν προσδιορισμὸς τῆς μετοχῆς πεπεισμένος.

Πᾶς δέ τις, νομίζομεν, μεγάλως μέλλει νὰ ἐκπλαγῇ, ὅταν μάθῃ ὅτι τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ Βερναρδάκης, ᾧ ἐφιλοτέχνησε τὰ ἀρτίως ἐκ τοῦ

Τρωγαλίου παρατεθέντα, ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ὄντων ἐξησκημένων ἐν τῇ μεταφράσει τῆς τοῦ Καραμσίνου Ἱστορίας τῆς Ῥωσσικῆς Αὐτοκρατορίας Τόμ. Α΄, σελ 131 «ὄντων καὶ τούτων ἐξησκημένων περὶ τὰ πολεμικά».

Ποιοῦμεν δὲ γνωστὸν ὅτι οὐκ ὀλίγοι τῶν νέων Ἑλλήνων συνέταξαν τὴν μετοχὴν τοῦ ῥήματος εἰμί ἑτέρᾳ μετοχῇ χρόνου παρακειμένου, Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις καὶ ὁ Ἀδ. Κοραῆς καὶ ὁ Νεόφ. Βάμβας καὶ ὁ Κωνστ. Οἰκονόμος καὶ ὁ Θεόκλ. Φαρμακίδης καὶ ὁ Κων. Ἀσώπιος καὶ ὁ Κωνστ. Κοντογόνης καὶ ὁ Φίλιππος Ἰωάννου καὶ Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ Ἀλ. Ῥ. Ῥαγκαβῆς καὶ ὁ Ἰω. Οἰκονομίδης καὶ ἄλλοι.

Ὁ Βούλγαρις ἐν Διατρ. Περὶ Εὐθαν σελ. 62 «ἐὰν ὁ Περσῶν Βασιλεὺς ἐκεῖνος τότε, πεπληροφορημένος ὢν κτέ.» καὶ σελ. 147 «πεπαιδαγωγημένοι ὄντες εἰς μίαν ἐπίπονον καὶ ὑπόσκληρον ἀνατροφὴν παιδιόθεν» καὶ σελ. 158 «τοῦ ὁποίου ἡ συνείδησις βεβαρυμένη οὖσα ὑπὸ πλήθους ἀνομιῶν» καὶ ἐν Κριτ. Ἐπιστάσ. σελ. 64 «διωρισμένα ὄντα δι' ὅλου ἑκατέρωθεν» καὶ σελ. 143 «τὰ ἐπίθετα τῶν ὀνομάτων συγκεκριμένα ὄντα» καὶ σελ. 280 «τῆς ἐκ τῶν νομων ἐνοχῆς ὄντες ἀπηλλαγμένοι». Πρβ. καὶ σελ. 396 «ἡ τῆς ἀπολελυμένης προτάσεως ὕπαρξις ἐνδεχομένη οὖσα χρήζει πάντως ἀποδείξεως».

Ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικῶν Τόμ. Β΄, σελ 162 «ἐπικεκαυμένων ὄντων τὴν χρόαν» καὶ ἐν τῇ τῶν Πλουτάρχου Παραλλήλων Βίων Μέρ. Ϛ΄, σελ. 385 «καθειργμένος ὢν παρὰ τῷ Σελεύκῳ» καὶ ἐν τῇ τῶν Πλουτάρχου Πολιτικῶν σελ. 69 «προδιδαγμένοι ὄντες ἀπὸ τὸν Ὅμηρον» καὶ ἐν τῇ τῶν Στράβωνος Γεωγραφικῶν Τόμ. Δ΄, σελ. 241 «ὁμολογουμένως ἡμαρτημένην οὖσαν» καὶ ἐν τῇ Ξενοκρ. καὶ Γαλην. περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρ. τροφῆς σελ. 85 «οὐδὲν ἧττον ὄνθ' ἡμαρτημένον» καὶ σελ. 120 «ἐάν τις προσαγάγῃ τὸν δάκτυλον ἀνεῳγμένοις οὖσι συμμύουσιν» καὶ σελ. 174 «ταῦτα ἡμαρτημένα ὄντα καὶ τῇ στίξει καὶ τῇ γραφῇ» καὶ ἐν τῷ Βεκκαρίᾳ σελ. 167 «ὄντες συνειθισμένοι εἰς τὴν ἀδηλότητα τῆς ἐκβάσεως παντὸς πράγματος» καὶ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς Τομ. Α΄, σελ. 327 Δαμ. «ὄντες συνειθισμένοι νὰ κρατῶσι πάντοτε τὸ πουγγὶ ἀνοικτὸν» καὶ σελ. 424 «στιχωμενου ὄντος» καὶ σελ. 669 «μὴν οὖσα συνωδευμένη

μὲ ἄλλην». Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Κοραῆ καὶ «ὄντες ὑποκείμενοι» ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοτέλους Πολιτικῶν σελ. λα'.

Ὁ Βάμβας ἐν Ῥητορ. σελ. 325 (1856) «μὴ ὄντες ἔτι ἐνησχολημένοι» καὶ σελ. 337 «ὅτι συναναστρέφεται πάντοτε μὲ τὸν Φιλοκράτην γνωρισμένον ὄντα» καὶ σελ. 361 «προδιατεθειμένοι ὄντες εὐνοϊκῶς» Πρβ. καὶ Στοιχ. Φιλοσφ. σελ. 10 «ὁμολογουμένου ὄντος».

Ὁ Οἰκονόμος ἐν Δοκιμ. περὶ τῆς πλησιεστ. συγγεν. κτλ. Τόμ. Γ', σελ. 196 «τετελεσμένον δηλονότι καὶ πεφυκὸς ὂν» καὶ ἐν τοῖς Σωζομ. Ἐκκλησ. Συγγρ. Τόμ. Α', σελ. 65 «καὶ εἰς τοὺς αἱρετικοὺς βεβαπτισμένους ὄντας» καὶ σελ. 194 «πεπληροφορημένοί ὄντες ἀκριβῶς» καὶ ἐν τοῖς Σωζομ. Φιλολογ. Συγγρ. Τόμ. Α', σελ. 31 «πληροφορημένοι ὄντες περὶ τῆς ἰδίας ἀξίας» καὶ σελ 139 «περικυκλωμένον ὄντα ἀπὸ τὸν ὄχλον» καὶ σελ. 372 «ὄντες δὲ προμεμυημένοι καὶ περὶ τῆς ἤδη ἐγγιζούσης ἐπαναστάσεως». Πρβ. καὶ τὰ Σωζομ. Ἐκκλησ. Συγγρ. Τόμ. Γ', σελ. 99 «μηκέτι μὲν διακεκριμένων ὑπαρχουσῶν.

Ὁ Φαρμακίδης ἐν τῷ Οἰκονόμ. ὁ ἐξ Οἰκονόμ. ἢ περὶ Ὅρκ. σελ. 58 «εἰσηγμένος ὢν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων» καὶ σελ. 76 «ὡς ἀπηγορευμένον ὅλως ὄντα παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ» καὶ σελ. 137 «πεπεισμένοι ὄντες, ὅτι, ὅσα ἔλεγεν κτέ» καὶ σελ. 163 «διότι αὐτὴ ἐπήγαγε τὸν ὅρκον, ἀπηγορευμένον ὅλως ὄντα» καὶ σελ. 199 «ὡς ὅλως ἀπηγορευμένον ὄντα παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ».

Ὁ Ἀσώπιος ἐν Εἰσαγ. εἰς Πίνδ. σελ. 124 «τὴν ἡμέραν διεσκορπισμένοι ὄντες εἰς τὰ ἔργα των» καὶ σελ. 210 «μεστωμένων ἤδη ὄντων» καὶ ἐν Ἱστορ. Ἑλλήν. Ποιητ. καὶ Συγγραφέων σελ. πγ' «συνειδὸς ὂν τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων» καὶ σελ. ρκγ' «βαθέως ὄντα ῥιζωμένα» καὶ «καίτοι ἐκλελυμένοι ὄντες οἱ πλεῖστοι κατήσχυναν τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον» καὶ σελ. ρπδ' «πεπεισμένος ὢν ὅτι κτέ» καὶ σελ. ροζ' «οὐκ ὀλίγον πρότερον ἠμελημένος ὢν» καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ καὶ ἐν Σουτζ. σελ. 50 «γερμανιστὶ ὄντα γεγραμμένα» καὶ σελ. 52 «εἰθισμένοι ὄντες εἰς τὸ συχνότερον Ἕλλην» καὶ σελ. 230 «παραπολὺ τετριμμένη οὖσα» καὶ σελ. 234 «οὐ πάνυ καλῶς ἐξ ἄλλων προϋπαρχόντων παραπεποιημένα ὄντα» καὶ σελ. 262 «γεγραμμένα ὄντα μὲ τὸ νῦ καὶ μὲ τὸ σίγμα» καὶ ἐν Συντακτ. Περιοδ. Β', σελ. κγ' ἐκδ. β' «πεινασμένα ἢ θυμωμένα ὄντα» καὶ σελ. λη' «προϋποτι-

θέμενον καὶ προφασισμένον ἤδη ὄν» καὶ σελ. 9 «μετὰ τοῦ συνδετικοῦ ὂν ἡνωμένον» καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τόποις καὶ ἐν Ἐκθ. τοῦ Ῥοδοκαν. Φιλολογ. Διαγ. σελ. 69 «διεσπασμένα ὄντα» καὶ σελ. 97 «οὐχὶ διεσπασμένα ὄντα τεμάχια».

Ὁ Κοντογόνης ἐν Φιλολογ. καὶ Κριτ. Ἱστορίᾳ Τόμ. Α', σελ. 561 «ὑπογεγραμμένη οὖσα καὶ ὑπὸ τριῶν ἄλλων Αἰγυπτίων ἐπισκόπων».

Ὁ Φίλιππος Ἰωάννου ἐν Λόγ. Πρυταν. 1857, σελ. 62 «ἡ πανεπιστημιακὴ σύγκλητος εἶχεν ἄλλοτε ἀποφασίσει τὴν ταύτης ἐκποίησιν, σεσαθρωμένης οὔσης».

Ὁ Βυζάντιος ἐν Κωνσταντιν. Τόμ. Α', σελ. 179 «κρημνισμένον ὄν» καὶ σελ. 224 «ὄντα χρωματισμένα».

Ὁ Ῥαγκαβῆς ἐν Ἅπ. Φιλολογ. Τόμ. Δ', σελ. 174 «νὰ τὴν διακρίνωμεν καὶ κεκρυμμένην οὖσαν;» καὶ Τόμ. ϛ', σελ. 276 «οἱ οὕτως ἐκ τῆς φύσεως συνδεδεμένοι ὄντες».

Ὁ Οἰκονομίδης ἐν Λοκρ. Ἀνεκδ. Ἐπιγρ. Διαφωτ. σελ. 12 «οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἱκανῶς ἀποδεδειγμένη οὖσα» καὶ ἐν Ἐποικ. Λοκρ. Γράμμ. σελ. 99 «σεσιγημένου δὲ ὄντος».

Πολλάκις ὁ Νεόφυτος Δούκας ἐχρήσατο τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος συντάξει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου, οἷον Τόμ. Α', σελ. 19 «μὴ ὄντες ὠχυρωμένοι» καὶ σελ. 33. Τόμ. Β', σελ 75 «πληροφορημένος ὢν» καὶ σελ. 93 καὶ σελ. 131 καὶ σελ. 133 καὶ σελ. 193. Τόμ. Γ'. σελ. 5 «τεταλαιπωρημένοι ὄντες» καὶ σελ. 159 καὶ σελ. 233. Τόμ. Δ', σελ. 3 «προκεκλημένοι ὄντες» καὶ σελ. 121 καὶ σελ. 183. Τόμ. Ε', σελ. 25 «πεφοβημένους ὄντας». Τόμ. ϛ', σελ. 71 «ὄντες καὶ μεθυσμένοι καὶ σελ. 177. Τόμ. Ζ', σελ. 61 «ὄντες βεβιασμένοι» καὶ σελ. 111 καὶ σελ. 119 καὶ σελ. 135 καὶ σελ. 175 καὶ σελ. 177 καὶ σελ. 199. Τόμ. Η', σελ. 7 «ἐνωμένοι ὄντες» καὶ σελ. 63 καὶ σελ. 79 καὶ σελ. 135 καὶ σελ. 151 καὶ σελ. 219.

Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐλέγχοντες ἐν τῷ Ἕλληνι Φιλολόγῳ 1871, σελ. 87 κέ. τὰ ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη ἐν τῷ Τρωγαλίῳ γεγραμμένα ἐμνημονεύσαμεν τῆς συντάξεως τῆς μετοχῆς τοῦ ῥήματος εἰμί μεθ' ἑτέρας μετοχῆς ἄλλα τε πολλὰ παραδείγματα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καθόλου γλώσσης καὶ τὸ ἐν τῇ Ἰλιάδι κείμενον Τ, 80 «χαλεπὸν γὰρ ἐπιστάμενόν περ ἐόντα» καὶ τὸ ἐν τῇ Ἑκάβῃ τοῦ Εὐριπίδου στ.

358 «πρῶτα μέν με τοὔνομα θανεῖν ἐρᾶν τίθησιν οὐκ εἰωθὸς ὄν» καὶ τὸ ἐν τοῖς Βατράχοις τοῦ Ἀριστοφάνους στ. 721 «οὔτε γὰρ τούτοισιν οὖσιν οὐ κεκιβδηλευμένοις κτέ.».

Ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Βερναρδάκης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων Εὐριπίδου Τόμ. Β', σελ. 64 (1894) «Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἀναντιρρήτως κακοσύνθετον τοῦτο ἐπαυξάνει καὶ ἡ διπλῆ μετοχὴ οὐκ εἰωθὸς ὄν (πρβ. τὰ Ἰλ. Τ. 80 ἐπιστάμενόν περ ἐόντα, Ἀριστ. Βατρ. 733 οὔτε γὰρ τούτοισιν οὖσιν οὐ κεκιβδηλευμένοις, καὶ πολλὰ ἄλλα, μάλιστα παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις, ἔτι δὲ μᾶλλον παρ' ἡμῖν σήμερον, παρ' οἷς ἡ τοιούτων διπλῶν μετοχῶν ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ κατάχρησις ἔφθασεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω»

Σημ. Ὁ Βερναρδάκης εἶπεν ἐν τῷ Τρωγαλίῳ «ἔστω καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις δεῖγμα τῆς πολλῆς γραμματωσύνης τοῦ Δασκάλου», ὡς ὁ Χρυσοβέργης ἐν τῷ Ἐπιδορπίῳ σελ. 89 «χάριν τῆς γραμματωσύνης τοῦ Δασκάλου» καὶ σελ. 93 «ἐμμένων εἰς τὴν γραμματωσύνην του». Χαριέστατα ἀληθῶς διὰ τοῦ ὀνόματος γραμματωσύνη σημαίνεται τὸ ἐναντίον τοῦ ἀγραμματωσύνη, οὗ συχνὴ χρῆσις γίνεται ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων.

§ 3. **πρῶτον μέν - ἔπειτα δέ.**

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἔγραψεν ἐν τῇ Συντόμῳ Ἀπαντήσει σελ. 34 «Ἀπαραλλάκτως π.χ. καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπέτασσον ἐν τῷ δευτερεύοντι κώλῳ τὸ ἐπίρρημα: ἔπειτα ἄνευ τοῦ δὲ κατόπιν τοῦ: πρῶτον μὲν, ὅπερ ἀγνοῶν ὁ ἐπικριτὴς οὐ μόνον αὐτὸς ἔγραψεν ἐν τῇ Μερίμνῃ ταῦτα: «Καὶ πρῶτον μὲν ὀλίγα . . . θὰ φανερώσωμεν· ἔπειτα δὲ . . . θὰ μνημονεύσωμεν», ἀλλὰ καὶ τὸν συγγραφέα ὑβρίζει ὡς ἀμαθῆ τῆς ἑλληνικῆς συντάξεως κτέ.».

Ἀπεφήνατο μὲν ὁ περιδέξιος γραμματικὸς ὅτι ἀνελλήνιστον εἶνε τὸ πρῶτον μέν - ἔπειτα δέ, ἐποιήσατο δ' ὅμως αὐτοῦ χρῆσιν οὐ μόνον πρὸ τῆς Συντόμου Ἀπαντήσεως ἐν τῷ Τρωγαλίῳ σελ. 57-8 «Πρῶτον μὲν οἱ Ἰταλοὶ — ἔπειτα δὲ καὶ οἱ Γερμανοί» καὶ ἐν τῷ Εἰσιτηρίῳ Λόγῳ σελ. 3 «ὁμολογῶ χάριτας πρῶτον μὲν πρὸς τὸν τιμήσαντά με διὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ φιλόμουσον καὶ ζηλωτὴν τῆς προόδου τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν Κύριον Ὑπουργόν,

εἶτα δὲ καὶ πρὸς ὑμᾶς εὐχαριστῶ ἐκ βάθους καρδίας» καὶ ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας Τόμ. Α΄, σελ. 118 «καὶ πρῶτον μὲν ἐβαλσάμωναν αὐτούς, ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν σῆψιν, ἔπειτα δὲ ἔθαπτον ἐντὸς τάφων» καὶ σελ. 129 «πρῶτον μὲν ἔκ τινος ἐπιγραφῆς τριπλῆς—ἔπειτα δὲ ἐκ τῆς κοπτικῆς, νεκρᾶς σήμερον καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μόνον βιβλίοις τῶν Κοπτῶν διασωζομένης γλώσσης» ἀλλὰ καί μετὰ τὴν ἀπάντησιν ἐκείνην ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Γ΄, σελ. 263 «πρῶτον μὲν ὅ,τι λέγομεν εἶνε ἀξίωμα ἀνώτερον πάσης ἀντιλογίας, ἔπειτα δ' ὅτι τὸ λεγόμενον ἀφορᾷ εἰς στοιχειωδέστατα πράγματα». Πρβ. καὶ Τόμ. Α΄, σελ. πά «ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶνε ὅλως ἄνισα — εἶτα δ' ὁ ἔλεος οὗτος εἶνε στοιχειώδης» καὶ σελ. 24 «ὥστε νὰ φαίνεται πρῶτον μὲν ἡ κεφαλὴ αὐτῆς, εἶτα δὲ καὶ οἱ ὦμοι» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 534 «ἔμελλε νὰ πληγώσῃ θανασίμως πρῶτον μὲν τὴν καρδίαν αὐτὴν τῆς προδεδομένης μητρός, εἶτα δὲ καὶ τὴν τῶν ἀθῴων αὐτῆς τέκνων».

§ 4. Ὁριζόντιος - ὁριζόντειος.

Ὁ Γεώργ. Βακαλόπουλος ἐν βιβλιδίῳ ἐπιγραφομένῳ ὁ Λύχνος ἐπὶ τὴν Λυχνίαν σελ. 3 παρετήρησεν ὅτι πλημμελῶς ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη ἐγράφη ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας σελ. 19 ὁριζόντειος ἀντὶ τοῦ ὁριζόντιος. Πρὸς τὴν παρατήρησιν ταύτην λίαν ὁ Βερναρδάκης παροξυνθεὶς ἀπήντησεν ἐν τῇ Συντόμῳ ἀπαντήσει σελ. 94 διὰ λόγου δριμέος ἔχοντος ὧδε·

Ἐν σελ. 19 τοῦ ἐγχειριδίου κεῖται ἡ λέξις *ὁριζόντειος*, ἥτις ἐν τῷ Λιβέλλῳ κηρύττεται ἐσφαλμένη καὶ διορθώνεται *ὁριζόντιος!* Τί ἁμαρτία, ὅπου μένει ἄγνωστος ἡ σοφὴ κεφαλή, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ διόρθωσις αὕτη. Ὁ κόσμος ἤθελε γνωρίσῃ καὶ θαυμάσῃ γραμματικὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ Κόντου μεγαλοφυέστερον. Τὸ ἐπίθετον *ὁριζόντειος* ὑπάρχει ἐν τῇ σημερινῇ μόνον ἑλληνικῇ. Ἡ μετοχὴ *ὁρίζων* σπανίως ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὡς οὐσιαστικὸν ἐν τῇ σημερινῇ αὐτῆς γεωγραφικῇ σημασίᾳ, ὅθεν καὶ παράγωγα ἐξ αὐτῆς ἐπίθετα, ὁποῖον τὸ *ὁριζόντειος*, δὲν ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς παλαιοῖς, καὶ εὐλόγως, διότι τοιαύτη παραγωγὴ προϋποθέ-

τει πλήρη σχεδὸν διὰ τῆς μακρᾶς χρήσεως ἐξουσιαστίκωσιν τῆς μετοχῆς, ὅπως π. χ. τῆς *ἄρχων* καὶ τῶν ὁμοίων. Πλάττων τις ἄρα σήμερον τὸ παράγωγον ἐπίθετον *δριζόντειος*, δὲν ἔχει νὰ ἀποβλέψη κατ' ἀναλογίαν εἰμὴ εἰς τὰ ἐκ τῶν ὡς μετοχικῶν οὐσιαστικῶν εἰς -ος παράγωγα, ταῦτα δέ, ὅπως γνωρίζουσι καὶ τὰ παιδάρια τοῦ σχολείου, λήγουσιν ἢ εἰς ούσιος, ἢ εἰς -όντειος, οἷον: ἑκὼν (ἄκων)-ἑκούσιος (ἀκούσιος), ἐθέλων - ἐθελούσιος, γέρων - γερούσιος-γερόντειος, δράκων δρακόντειος, λέων λεόντειος, κτλ. Ἰδοὺ ἡ γραμματικὴ σοφία τῶν νυκταλώπων σοφῶν, τοὺς ὁποίους δὲν ἀφίνει νὰ ἡσυχάσωσιν οὔτε ὁ λύχνος οὔτε ἡ λυχνία».

Ἀνέγνω ὁ Στέφανος Κουμανούδης ὃν ὁ Βερναρδάκης ἐφιλοτέχνησε λόγον ἐν τῇ Συντόμῳ Ἀπαντήσει ὑπερμαχῶν τοῦ διφθογγογραφουμένου τύπου ὁριζόντειος, ἔκρινε δ' εὔλογον νὰ γράψῃ ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων σελ. 739 «*δριζόντειος*, 2. Εὐγ. Βούλγ. — Δ. Ν. Βερν. 68. — Περὶ τῆς διὰ διφθόγγου γραφῆς τῆς παραληγούσης ἴδε Σύντομον ἀπάντησιν εἰς τὰς κατὰ τῆς Ἑλλην. γραμματικῆς καὶ ἱστορίας ἐπικρίσεις τοῦ κ. Δημ. Βερν. σελ. 95».

Θαυμαστὸν δὲ πάντως μέλλει παντὶ νὰ φανῇ ὅτι ὁ μὲν Κουμανούδης συμφωνῶν τῷ Βερναρδάκῃ διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου ἐξήνεγκε τὸ ἐκ τοῦ ὁρίζων παρηγμένον ἐπίθετον ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἀθηναίῳ Τόμ. Ζ', σελ. 484 «ἔνθα ἐγὼ ἔσυρα γραμμὰς ὁριζοντείους» καὶ ἐν τῷ Στράτῃ Καλοπιχείρῳ σελ. 171 ἐκδ. γ' «σανίδα ὅστις εἶδεν ὁριζόντειον» καὶ σελ. 176 «εἰς ἄκομψόν πως θέσιν ὁριζόντειον», ὁ δὲ Βερναρδάκης διαφωνῶν ἑαυτῷ ἐνέκρινε τὴν διὰ τοῦ Ι ἐκφορὰν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιθέτου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α', σελ. 311 «ἀλλὰ πρὸς τὰ πέραν ὁριζόντιον κίνησιν» καὶ «τὴν πρὸς τὰ πέραν ἤτοι τὴν ὁριζόντιον» καὶ σελ. 319 «τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ὁριζόντιον κίνησιν».

Περὶ τῶν ἐπιθέτων δρακόντειος καὶ λεόντειος, ἃ εἶνε παρηγμένα ἐξ ὀνομάτων δηλούντων ζῷα ἴδε Χαρίτωνος Χ. Χαριτωνίδου Ποικίλ. Φιλολογ. Τόμ. Α', σελ. 328.

Ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 226 ἐγράψαμεν: Ἐν

τοῖς Ἐθνικοῖς Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου λέγεται «*Ἀχέρων Ἀχέροντος,* Ἀχερούσιος Ἀχερουσία Ἀχερούσιον· ἔστι καὶ Ἀχερουσία λίμνη. Λέγεται καὶ *Ἀχερόντειος* ὃ διὰ τὸ μέτρον Ἀριστοφάνης ἔφη Ἀχερόντιός τε σκόπελος αἱματοσταγής· καὶ Ἀχεροντιάς ἐξ αὐτοῦ». Τοῦ τύπου *Ἀχερόντιος* καὶ *Ἀχεροντία,* οὗ φέρομεν μαρτύρια ἐκ τοῦ Εὐριπίδου τὸ «λιμένα λιπών γε τὸν *Ἀχερόντιον»* καὶ λίμναν *Ἀχεροντίαν»,* συχνότερος εἶνε ὁ *Ἀχερούσιος* καὶ *Ἀχερουσία* καὶ *Ἀχερουσιάς.* Πρβ. καὶ *γέρων - γερούσιος, ἑκών - ἑκούσιος, ἄκων - ἀκούσιος, ἐθέλων - ἐθελούσιος, Νέδων - Νεδούσιος.* Στέφανος Βυζάντιος «Νέδων: ποταμὸς καὶ τόπος τῆς Λακωνικῆς. Τὸ τοπικὸν *Νεδούσιος* καὶ *Νεδουσία* ἡ Ἀθηνᾶ. Κλίνεται δὲ *Νέδοντος*». Ἴδε Χαρίτωνος Χ. Χαριτωνίδου Ποικίλ. Φιλολογ. σελ. 106.

Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 62 «Ἀχερόντιος: Fort. Ἀχερούσιος, Lat. Acherusius Cf. Aesch. Ag. 1160. ἀμφὶ Κωκυτόν τε κἀχερουσίους ὄχθους. Eur. Herc. 838. πορεύσας δι' Ἀχερούσιον πόρον. Sed Herc. 770. λιμένα — τὸν Ἀχερόντιον. Alc. 443. λίμναν Ἀχεροντίαν πορεύσας. Tertia forma epica Ἀχεροντειος occurrit in anapaestis Eur. fr. 860» καὶ σελ. 295 «Ἀχεροντιος: cf. Aesch. Ag. 1160. νῦν δ' ἀμφὶ Κωκυτόν τε κἀχερουσίους ὄχθους ἔοικα θεσπιῳδήσειν τάχα. Forma Ἀχεροντιος legitur praeterea Eur. Herc. 770. Alc. 443. Ἀχερούσιος Aesch. Ag. 1160. Herc. 838. Ἀχεροντειος Callim. Fr. 110.

Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ναυκίου γενομένῃ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήν. Τραγικῶν σελ. 641 ἐκδ. β' φέρεται «θεοὶ χθονιοι ζοφερὰν ἀδίαυλον ἔχοντες ἕδραν φθειρομενων ἈχεροντΙαν λίμνην»· ἀποφαίνεται δ' ὁ Ναύκιος «Ἀχεροντίδα λίμνην malim».

Ἐν τῷ ἀποσπάσματι τοῦ Καλλιμάχου ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶνε «ἐν στομάτεσσι νεὼς Ἀχερουσίας ἐπὶ βάθρον δανάκην»· ἀνέγνω δ' ὁ Κασαύβων «ἐν στομάτεσσι νεὼς Ἀχεροντείας ἐπίβαθρον δανάκην», ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐρνέστου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τοῦ Καλλιμάχου Τόμ. Α', σελ. 482. Ὁ Ὄθ. Σνειδῆρος ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 379 «ἐν στομάτεσσι νεὼς Ἀχερουσιάδος ἐπίβαθρον ἀνθρώπους δανάκην» καὶ ἐσημειώσατο «Ἀχε-

ρουσιάδος scripsi pro Naecianis ἐνί — ὅ γε — Ἀχεροντείας. et in Ἀχερουσιάδος producta ultima syllaba facile excusabitur longiore voce et nomine proprio. cf. Mein. ad Call. p. 221.

Οὐδαμῶς ἡμεῖς πειθόμεθα Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ ἀποφαινομένῳ σελ. 152 Μειν. «λέγεται καὶ Ἀχερόντειος, ὃ διὰ τὸ μέτρον Ἀριστοφάνης ἔφη Ἀχερόντιός τε σκόπελος αἱματοσταγής. Καὶ Ἀχεροντιάς ἐξ αὐτοῦ». Πιθανώτατον ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι πρὸς τῷ τύπῳ Ἀχερούσιος εἷς μόνος ἔτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὁ διὰ τοῦ Ι ἐκφερόμενος Ἀχερόντιος. Πρβ. Στέφανον Βυζάντιον σελ. 286,23 «Εὐρυμέδων, ποταμὸς Παμφυλίας καὶ τόπος κατὰ Ταρτησόν. Τὸ ἐθνικὸν ΕὐρυμεδόντΙος.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων ἐκ τοῦ μέλλων ἐπίθετον διὰ τῆς καταλήξεως ΙΚΟΣ, οἷον μελλοντικός. Ἴδε τὴν τοῦ Στεφ. Κουμανούδη Συναγωγὴν Νέων Λέξεων σ 837.

ΚΕΦ. ΝΕ΄.

Ἐγρηγόρσει - ἐγρηγορόσι.

Παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ σελ. 219,4 Βεκκ. κεῖται «Τοῦτον δὴ τὸν θεῖον λόγον καθ' Ἡράκλειτον δι' ἀναπνοῆς σπάσαντες νοεροὶ γινόμεθα, καὶ ἐν μὲν ὕπνοις ληθαῖοι, κατὰ δὲ ἔγερσιν πάλιν ἔμφρονες· ἐν γὰρ τοῖς ὕπνοις, μυσάντων τῶν αἰσθητικῶν πόρων, χωρίζεται τῆς πρὸς τὸ περιέχον συμφυΐας ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς, μόνης τῆς κατὰ ἀναπνοὴν προσφύσεως σῳζομένης οἱονεί τινος ῥίζης, χωρισθείς τε ἀποβάλλει ἣν πρότερον εἶχε μνημονικὴν δύναμιν· ἐν δὲ ἐγρηγορόσι πάλιν διὰ τῶν αἰσθητικῶν πόρων ὥσπερ διά τινων θυρίδων προκύψας καὶ τῷ περιέχοντι συμβαλὼν λογικὴν ἐνδύεται δύναμιν».

Ὑπὸ τοῦ Σέξτου ἐλέχθη κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐν ὕπνοις πρῶτον μὲν τὸ κατὰ ἔγερσιν, ἔπειτα δὲ τὸ ἐν ἐγρηγόρσει· ἡμαρτημένη δὲ τοῦ ἐγρηγόρσει γραφὴ εἶνε τὸ φερόμενον ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἐγρηγορόσι. Πρβ. σελ. 25,10 «πρὸς γὰρ τὸ καθ' ὕπνους ἢ πρὸς ἐγρήγορσιν» καὶ σ. 280,31 «μεταβάλλει γὰρ κατὰ ὥρας ἐνεργείας φύσεις, ἡλικίας, περιστάσεις, νόσους, ὑγείαν, ὕπνον, ἐγρήγορσιν».

Ἀλλαχοῦ εἶνε ὑπὸ τοῦ Σέξτου εἰρημένον σελ. 25,14 «ἔστι γὰρ καθ' ὕπνους, ὥσπερ τὰ ὕπαρ ἐστίν» καὶ σελ. 203,10 «ἀπὸ δὲ τῶν ὕπαρ τὰ κατὰ τοὺς ὕπνους, ἀπὸ δὲ τῶν ἐν γήρᾳ τὰ ἐν νηπιότητι» καὶ σελ. 232,6 «ὕπαρ δὲ καὶ οὐ καθ' ὕπνους βλέπομεν» καὶ σελ. 278,29 «ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ὕπαρ ὁ μὲν διψῶν ἀρυόμενος ποτὸν ἥδεται — οὕτω καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους ἡ μὲν διάχυσίς ἐστι τοῖς διψῶσι καὶ ἀπὸ κρήνης πίνειν δοκοῦσιν». Περὶ τοῦ ὕπαρ μακρὸν λόγον ἐποιήσατο ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 523 κέ. ἐκδ. β'.

Περὶ τοῦ ὀνόματος ἐγρήγορσις εἶνε ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Γ', σελ. 123 τάδε γεγραμμένα· «Ἐγρήγορσις, ἡ q d. Vigilatio, Vigilia. Apud Aristot. [H. A. 4, 10, 1, et in scripto Περὶ ὕπνου καὶ ἐγρ.] itidemque Plut. De liber. instit. [p. 9, C] opponitur ὕπνῳ, Somno. [Conf. id. p. 106, F; 958, D, Aret. Diut. pass. causs. I, 11, p. 40=46, Hippocr. De humor. p. 49, 23, De victus rat. I, p. 344, 53. L. D. Niceph. Chumn. in Boiss. Anecd. ab ipso cit. vol. 5, p. 220, 4: Νήψεσι καὶ ἐγρηγόρσεσι. Signif. Vigilantiae ponit Pollux I, 43, 157; 3, 120]».

Πολλάκις τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Γαληνῷ, οἷον Τόμ. Α', σελ. 367 «τρίτον ἐξ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως» καὶ σελ. 368 καὶ σελ. 370. Τόμ. Δ', σελ. 445 «κατὰ τὰς ἐγρηγόρσεις». Τόμ. Ε', σελ. 466 «καὶ τοὺς ὕπνους καὶ τὰς ἐγρηγόρσεις» καὶ σελ. 837 καὶ σελ. 838 καὶ σελ. 878 καὶ σελ. 885. Τόμ. ϛ', σελ. 28 «δευτέραν δὲ τὴν καθ' ὕπνον τε καὶ ἐγρήγορσιν» καὶ σελ. 57 καὶ σελ. 79 καὶ σελ. 149 καὶ σελ. 313. Τόμ. Ζ', σελ. 141 «ἐν μὲν ταῖς ἐγρηγόρσεσιν ἐνεργεῖ διὰ παντός, ὑπνούντων δὲ ἡσυχάζει» καὶ σελ. 142 καὶ σελ. 316 καὶ σελ. 580. Τόμ. Η', σελ. 467 «τῶν δ' ἐξ ὕπνου μεταπεπτωκότων εἰς ἐγρήγορσιν ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα μεγάλοι καὶ σφοδροὶ καὶ ταχεῖς καὶ πυκνοὶ καί τινα κλόνον ἔχοντες, μετ' ὀλίγον δὲ εἰς συμμετρίαν ἔρχονται». Τόμ. Θ', σελ. 132 «αἱ μὲν ἔξω τὴν ἐγρήγορσιν, αἱ δὲ ἔσω τὸν ὕπνον ἐργάζονται» καὶ σελ. 139 (δίς) καὶ σελ. 140. Τόμ. Ι', σελ. 431 «περὶ μὲν τὸν τῆς ἐγρηγόρσεως χρόνον ἴσως ἂν τοῦτο πράξειεν, ὑπνώττων δ' ἐξ ἀνάγκης κινήσει τὸ κῶλον» καὶ σελ. 824 (δίς). Τόμ. ΙΕ', σελ. 625 «πεφυκυίας διαφορεῖν μὲν καὶ ξηραίνειν τῆς ἐγρηγόρσεως, μὴ πέπτειν

δὲ κατὰ βάθος». Τόμ. ΙϚ', σελ. 165 «Ὥσπερ καὶ παλινίδρυσις καὶ μετεωρισμὸς τῆς ξανθῆς τε καὶ μελαίνης χολῆς, ἐγρήγορσις δὲ τῆς ξανθῆς, μᾶλλον δὲ καὶ ἑκατέρας. Καὶ τὰ μὲν τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἐγρηγόρσεως ἀκριβῶς σκεπτέα» καὶ σελ. 239 καὶ σελ. 309 καὶ σελ. 316 καὶ σελ. 592 καὶ σελ. 646. Τομ. ΙΖ', β', σελ 210 «ἀλλ' αἱ τοιαῦται ῥοπαὶ κατὰ μὲν τὰς ὥρας καὶ τὰς χώρας καὶ ὅλως τὰς καταστάσεις τοῦ περιέχοντος καὶ ἐγρηγόρσεις τε καὶ ὕπνους γίνονται» καὶ σελ. 234 καὶ σελ 262 καὶ σελ. 301 (δὶς) καὶ σελ. 452 καὶ σελ. 453 καὶ σελ. 455 καὶ σελ. 756. Πρβ. Τόμ. ΙΘ', σελ. 382 «Ἐγρήγορσίς ἐστιν ἔντασις ψυχῆς καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς εἰς πάντα τὰ μέρη καὶ τὰ μόρια τοῦ σώματος». Ἐν σελ. 95 κεῖται «Ἔγρησις: ἡ ἐγρήγορσις». Εἶνε δὲ τὸ ἔγρησις, ὡς παρετηρήθη καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ, σελ. 123, ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τοῦ ἔγερσις».

Ποιεῖται δὲ τοῦ προκειμένου ὀνόματος χρῆσιν καὶ ὁ Ἀριστείδης καὶ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι οὐκ ὀλίγοι.

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 432 «οἱ δὲ τοσαύτην ἄρα τὴν ἐγρήγορσιν παρέσχοντο» καὶ σελ. 473 «μέσως ἔχειν ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως». Πρβ. Δί. Χρυσόστ. Τόμ. Α', σελ. 54,8 Δινδ. Ἴδε Σμιδίτιον ἐν Ἀττικισμ. Τόμ. Β', σελ. 217 καὶ Τομ. Α', σελ. 158.

Φίλ. Ἰουδ Τόμ. Α', σελ. 98 «οὕτως μέν, ὅταν ἀναστῇ καὶ ἐγρηγόρσει χρῆται ὁ νοῦς, φθείρεται αἴσθησις» καὶ σελ. 99 «οὐκοῦν ἥ τε τῶν αἰσθήσεων ἐγρήγορσις ὕπνος ἐστὶ νοῦ ἥ τε τοῦ νοῦ ἐγρήγορσις ἀπραξία τῶν αἰσθήσεων» καὶ σελ. 177 «ὥσπερ ἐν ταῖς ἐγρηγόρσεσιν ἐπιτείνεται» καὶ σελ. 221 «ὕπνος ἐν ἡμέρᾳ, ὁπότε καιρὸς ἐγρηγόρσεως» καὶ σελ. 313 «ἴσχεται μὲν κατὰ τοὺς ὕπνους ἠρεμοῦντα, κινεῖται δὲ ἐν ταῖς ἐγρηγόρσεσιν ἤδη ἐνεργοῦντα». Τόμ. Β', σελ. 216 «ἐχθρὸς μὲν ὕπνου, φίλος δὲ ἐγρηγόρσεως» καὶ σελ. 342 «τυφλὸν γὰρ ὕπνος, ὡς ὀξυωπὲς ἐγρήγορσις». Τομ. Γ', σελ. 276 «ὁ δὲ φῶς ἀντὶ σκότους μεταδιώκων ἐγρηγόρσεως, ὀξυωπίας» καὶ σελ. 297 «ὀρθότητι καὶ ἐγρηγόρσει δυσχεραίνων». Τομ. Ϛ', σελ. 72 «πάντες δυσοιώνιστοι, κληδόνες παλίμφημοι, ἐπίπονος ἐγρήγορσις, περιδεὴς ὕπνος». Ἐν Τόμ. Γ', σελ. 57 κεῖται «Ὕπνος γὰρ νοῦ γρήγορσίς ἐστιν αἰσθήσεως· καὶ γὰρ αἱ γρηγόρσεις τῆς δια-

νοίας αἰσθήσεως ἀπραξία». Λέγει δ' ὁ Λοβέκκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 294 «γρήγορσις quod ap. Phil. Rer. div. haer. p. 517. B'. et Eumath. Ism. IX. 396. legitur. addendum Lexicis». Ἀλλ' ὁ Κρευζῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλωτίνου Τόμ. Γ', σελ. 170 μετέβαλε τὸ γρήγορσις εἰς τὸ ἐγρήγορσις καὶ τὸ γρηγόρσεις εἰς τὸ ἐγρηγόρσεις. Ἐν τῇ νέᾳ ἐκδόσει τοῦ Φίλωνος Τόμ. Γ', σελ. 59,2 φέρεται «ὕπνος γὰρ νοῦ ἐγρήγορσίς ἐστιν αἰσθήσεως· καὶ γὰρ ἐγρήγορσις διανοίας αἰσθήσεως ἀπραξία»· εἶνε δὲ γεγραμμένη ἡ σημείωσις ἥδε· «ἐγρήγορσις scripsi: γρήγορσις codd. —ἐγρήγορσις Pap: αἱ γρηγορήσεις G, αἱ γρηγόρσεις τῆς B, αἱ ἐγρηγόρσεις τῆς AHP». Ὁ τριτύλλαβος τύπος ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ Ἐπιφανίῳ Τόμ. Α', σελ. 317,23 Διvδ. «ἄλλοι δὲ κόχλακας ἐκλέγοντες ἑαυτοῖς ὑπεστρώννυον εἰς τὸ νυττομένους μὴ ὕπνῳ βαθεῖ φέρεσθαι, ἀλλὰ βιάζεσθαι γρήγορσιν ἑαυτοῖς προσπορίζεσθαι», ἀλλὰ Τόμ. Β', σελ. 55,6 «οὐκ ἐν ἀνανήψει γρηγορήσεως λογισμῶν» καὶ σελ. 432,4 «πολλάκις γὰρ φαντάζεται καὶ ὁρᾷ ἑαυτήν, ὡς ἐν ἐγρηγορήσει» (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. λ. γρήγορσις). Πρβ. καὶ Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Α', σελ. 151,3 «καὶ κατ' ὀλίγον γρήγορσιν ἀνελάμβανε».

Κλήμ. Ἀλεξ. Τόμ. Α', σελ. 217,13 Διvδ. «ἀλλὰ γὰρ τὸ δεῖπνον ἔστω λιτὸν ἡμῖν καὶ εὔζωνον, ἐπιτήδειον εἰς ἐγρήγορσιν» καὶ σελ. 284,7 «μελέτη δι' ἀσκήσεως ἀΐδιον ἐγρήγορσιν ἐκ πόνων γεννᾷ» καὶ 10 «ἔμπαλιν δὲ οἷον ἐξ ἀβύσσου κάτωθεν τὸ νηφάλιον ἡμᾶς ἀνακουφίσει εἰς τὰς ἐπιβολὰς τῆς ἐγρηγόρσεως» καὶ σελ. 285,15 «ὡς πλείονα χρόνον τοῦ ζῆν διὰ τὴν ἐγρήγορσιν μεταλαμβάνειν» καὶ 17 «πολλοῦ γε δεῖν μεθ' ἡμέραν ἐπιτρέπειν καθεύδειν τοῖς καὶ τῆς νυκτὸς τὸ πλεῖστον εἰς ἐγρήγορσιν ἀποτεμνομένοις» καὶ σελ. 286,2 «διὰ τῆς συνεχοῦς προσομιλήσεως ἐγκαταλέγουσα τῷ σώματι τὴν ἐγρήγορσιν ἀγγελικῇ τὸν ἄνθρωπον ἐξισάζει χάριτι».

Στοβ. Ἐκλ. Τόμ. Β', σελ. 80,25 Μειν. «τὴν γὰρ ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς περὶ τὴν ἐγρήγορσιν εἶναι».

Ἀντυλλ. παρ' Ὀρειβασ. Τόμ. Α', σελ. 446 Δαρ. «ἐγρήγορσις πλῆθος διαφορεῖ καὶ τὰ ἐν κοιλίᾳ ὑποβιβάζει» καὶ «ποιητικὰ δὲ ἐγρηγόρσεως τρῖψις σκληροτέρα χωρὶς λίπους» καὶ σελ. 447 «ποιητικὰ δὲ ἐγρηγόρσεως καὶ τὰ τοιαῦτα, κνησμὸς βίαιος κτέ.» καὶ

«εἰ τὰ εἰρημένα βοηθήματα οὐ μόνον ἐγρηγόρσεως ποιητικὰ ἀλλὰ καὶ καταφορᾶς εἴη διαλυτικά, τί ἂν εἴη ἄτοπον;». Πρβ. καὶ σελ. 514,9 καὶ 12.

Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 204,7 Δαρ. «τοῖς δὲ πόνος καὶ ἐγρήγορσις καὶ ἡ ἄλλη κένωσις πᾶσα».

Σωραν. περὶ Γυν. Παθ. σελ 201,5 Ἑρμ. «κατακλιτέον ἐν οἰκήματι συμμέτρως ἀλεεινῷ τε καὶ φωτεινῷ καὶ φυλακτέον ἐφ' ἡσυχίας, ἐγρηγόρσεως δὲ καὶ παντὸς ἀποχῆς καὶ κούφης διακρατήσεως τῶν ἄκρων καὶ τῶν ἐν περιωδυνίᾳ μερῶν». Πρβ. Ἑρμερίνσιον ἐν Ἐπιστ. Κριτ. σελ. 55.

Ἀρτεμίδ. σελ. 16,1 Ἑρχ. «ἡ δὲ δευτέρα—περὶ ἐγρηγόρσεως, ἀσπασμάτων κτέ.».

Πλωτῖν. Ἐνν. σελ. 308, Α' «εἴ τις τὰς ὀνειράτων φαντασίας ἀναιρεῖν ἐθέλων ἐν ἐγρηγόρσει τὴν ψυχὴν τὴν φανταζομένην ποιοῖ» καὶ σελ. 310, Α' «ἡ δ' ἀληθινὴ ἐγρήγορσις ἀληθινὴ ἀπὸ σώματος, οὐ μετὰ σώματος, ἀνάστασις». Ἴδε Κρευζῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλωτίνου Τόμ. Γ', σελ. 178.

Ἰάμβλ. περὶ Μυστ. σελ. 104,13 Παρθ. «ἀλλ' ὅ τε ὕπνος καὶ ἡ κατοχὴ τῶν ὀμμάτων καὶ ἡ κάρῳ προσφερὴς κατάληψις καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ ὕπνου τε καὶ τῆς ἐγρηγόρσεως κατάστασις καὶ ἡ ἄρτι ἀνεγειρομένη ἢ ἡ παντελὴς ἐγρήγορσις πάντα θεῖά ἐστι καὶ πρὸς ὑποδοχὴν τῶν θεῶν ἐπιτήδεια».

Γρηγ. Νύσσ. Τόμ. Α', σελ. 74 «εἶτα ἐγρήγορσις τὸ ἀνειμένον ἐτόνωσε» καὶ «οὕτω τοίνυν τετονωμένον διὰ τῆς ἐγρηγόρσεως τὸ σῶμα λαβοῦσα λύσιν ἐμποιεῖ διὰ τοῦ ὕπνου τῷ τόνῳ».

Συνέσ. σελ. 144, Δ' «οὐκ ἀρκούσης ἡμῖν τῆς οὐσίας εἰς ἐνέργειαν ἐγρηγόρσεως».

Ὠριγέν. Τόμ. ΚΕ', σελ 321 «ἐγρήγορσιν μὲν καὶ ὕπνον ἄμεσα καὶ ὅσα τοιαῦτα».

Θεοδώρητ. Τόμ. Δ', σελ. 566 «οὐκοῦν φρόνησις μέν ἐστι τοῦ ἐν ἡμῖν λογικοῦ ἡ ἐγρήγορσις».

Πρόκλ. Διάδ. εἰς τὸν Τίμ. Πλ. σελ. 844 Σνειδ. «ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἐγρηγόρσεσιν ἡ ψυχὴ νεωτέρα ἑαυτῆς ἐστι, ἐν δὲ τοῖς ὕπνοις αὐτὴ μὲν ἀργεῖ, δρᾷ δὲ τότε μάλιστα ἡ φύσις καὶ περαίνει τὰ ἑαυτῆς».

Ψευδοθεμίστ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστ. Τόμ. ΚΓ', γ', σελ. 4,29 «ὅροι δὲ ἐγρήγορσις, ὕπνος, ἄνθρωπος· ἐγρήγορσις οὐδενὶ ὑπνοῦντι ἐξ ἀνάγκης, ὕπνος τινὶ ἀνθρώπῳ ὑπαρχόντως, καὶ ἐγρήγορσις οὐ παντὶ ἀνθρώπῳ ἐξ ἀνάγκης» καὶ ἀλλαχοῦ.

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Β', σελ. 619,2 «ἀλλ' ἐξ ἐγρηγόρσεως φάντασμα θεαθὲν ἐναργῶς» καὶ σελ. 669,18 «ὅπως ἂν ἐγρηγόρσεως ἔχοιεν».

Λέων Διάκ. σελ. 227,7 «ἀκρίβειαν ἔχειν ὑπερβάλλουσαν καὶ ἐγρήγορσιν».

Ἀνν. Κομν. Τόμ. Β', σελ. 251,17 Βόνν. «αὐτοῖς προσέπεμπεν ἄλλους καὶ πρὸς ἐγρήγορσιν ἀνηρέθιζεν». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ ἐγρηγόρησιν.

Σουίδ. σελ. 1095,3 Βεκκ. (λ. φίλος) «ἀλλὰ καὶ ὕπνου ἐγρήγορσις αἱρετωτέρα, εἰ ὁ ὕπνος ἐπὶ τὴν ἐγρήγορσιν ἔχει τὴν ἀναφοράν».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1821,18 «τὸ δὲ ἀνέσχε κεφαλὴν ἐγρηγόρσεως σημεῖον» καὶ σελ. 1876,61 «καὶ γίνεται ὄναρ μὲν παρὰ τὸ ὂν καὶ τὸ αἴρειν, ὕπαρ δὲ παρὰ τὸν ὕπνον καὶ τὸ αἴρειν, ἵνα εἶεν ὕπαρ μὲν ὕπνου ἄρσις διὰ τὴν ἐγρήγορσιν, ὡς οἱονεὶ ὕπναρ, ὄναρ δὲ παρὰ τὴν τοῦ ὄντος ἄρσιν» καὶ σελ. 1921,52 «καὶ οὕτως ἐξ ὑπτιότητος τὸν ἀκροατὴν εἰς ἐγρήγορσιν».

Σχολ. Πλάτ. Τόμ. ϛ', σελ. 390 Τευβν. «ὕπαρ ἐστὶ τὸ μέσον ἐγρηγόρσεως καὶ ὕπνου ὁρώμενον».

Παρατηρητέον δ' ὅτι ὀρθῶς μὲν εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 777,31 «Ὕπαρ: ἘγρήγορΣΙΣ, ὀπτασία ἀληθής, οὐκ ἐν ὀνείρῳ· ἀλήθεια, οὐκ ὄνειρος», πλημμελῶς δ' ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα σελ. 1058 Βεκκ. «Ὕπαρ: ἐγρηγορΟΣ, ὀπτασία ἀληθὴς βεβαίας καὶ ἀληθοῦς ἀγγελίας». Πρβ. καὶ Φώτ. Λεξ. σελ. 620 5 «Ὕπαρ: ἐγρήγορΟΣ, ὀπτασία ἀληθής» καὶ Βαχμανν. Ἑλλ. Ἀνέκδ. Τόμ. Α', σελ. 394,30 «Ὕπαρ: ἐγρηγορΩΣ, ὀπτασία ἀληθής».

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σελ. 454 «Τὸ δὲ *εὐσυνειδήτου* καὶ μετ' ὀλίγα ἡ *εὐσυνειδησία* τοῦ πονηροῦ κόμματός ἐστι παρὰ τὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀναλογίαν παρακεχαραγμένα, οἷόν ἐστι τὸ *εἴδησις* καὶ *συνείδησις* καὶ *πε-*

ποίθησις καὶ *ἐγρήγορσις* καὶ *οἰκτειρήσεις* (σελ. 149) ἀντὶ τοῦ *οἰκτιρμοί*, καὶ ἕτερα πολλὰ μοχθηρὰ καὶ παρακεκομμένα» καὶ ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα Παρατηρήσεσι σελ. 35 «κατὰ τὴν συνείδησιν τῶν πραχθέντων. Sordidum et novicium vocabulum est ἡ συνείδησις contra analogiam ex συνειδέναι formatum. Veteres dicebant τὸ συνειδός. Perinde vitiose alii ex ἐγρήγορα nomen ἐγρήγορσις finxerunt et πεποίθησις ex πέποιθα» (Πρβ. καὶ Γλωσσ. Παρατ. σελ. 256). Τὸ πεποίθησις ἀποδοκιμάζει ὡς ἀνάττικον ὁ Μοῖρις λέγων σελ. 296 «Πεποιθέναι λέγεται Ἀττικῶς· πεποίθησιΝ Ἑλληνικῶς». Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Φρυνίχου γεγραμμένον σελ. 294 Λοβ. «Πεποίθησις οὐκ εἴρηται, ἀλλ' ἤτοι πιστεύειν ἢ πεποιθέναι» καὶ ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου σελ. 273,4 Ῥισχ. «Πιστεύω καὶ πέποιθα καὶ θαρρῶ καὶ θαρσῶ καὶ θάρρος καὶ θάρσος· πεποίθησις δὲ οὐκέτι, ἀλλὰ πίστις καὶ πεποιθέναι». Ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς μνημονεύει καὶ ὄνομα ἀντιπεπόνθησις σελ. 1430,20 «Γράφεται δὲ διὰ διφθόγγου τὸ εἶμα ἢ ἀπὸ τοῦ ἕμα προσλήψει τοῦ ἰῶτα ἢ ὡς φυλάξαν τὴν τοῦ πρωτοτύπου παρακειμένου αὔξησιν, ὃ καὶ ἡ ἐγρήγορσις ἔχει καὶ ἡ πεποίθησις καὶ ἡ ὀπωπὴ καὶ ἡ ἀντιπεπόνθησις» καὶ σελ. 1458,45 «ἐκ δὲ τοῦ ὄπωπα κεῖται μετ' ὀλίγα ὄνομα ῥηματικὸν ἡ ὀπωπή μετὰ τῆς τοῦ οἰκείου παρακειμένου αὐξήσεως, ἣν ἔχει καὶ ἡ ἀντιπεπόνθησις καὶ ἡ ἐγρήγορσις καὶ ἡ πεποίθησις». Πρβ. καὶ Λοβέκκιον εἰς Φρύν. σελ. 294. Τοῖς ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου μνημονευομένοις μαρτυρίοις τοῦ ὀνόματος ἀντιπεπόνθησις προσθετέον τὸ τοῦ Εὐτοκίου ἐν Ὑπομνήμ. εἰς Ἀρχιμ. Τόμ. Γ', σελ. 336,10 «ὃ ἔσται κέντρον τοῦ παντὸς τμήματος διὰ τὴν ἀντιπεπόνθησιν» καὶ τὸ Πρόκλου τοῦ Διαδόχου εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 480 Σνειδ. «καὶ ἔχουσιν ἀντιπεπόνθησιν αὗται πρὸς ἀλλήλας». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἱπποκράτη καὶ Γαληνὸν Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 314,1 «διὰ τὴν φυσικὴν πάντως ἀντιπεπόνθησιν» καὶ παρὰ Διοφάντῳ (Ψευδοδιοφάντῳ) Τόμ. Β', σελ. 7, 7 Τευβν. «διὰ τὴν τῶν μορίων πρὸς τὴν μονάδα ἀντιπεπόνθησιν». Πρβ. καὶ Ἀνδρόν. Ῥόδ. Ἀποσπ. Φιλοσόφ. Ἑλλ. Τόμ. Γ', σελ. 410.

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν ἃ ὁ Α. Ῥ. Φρίσχιος ἔγραψεν ἐν *Curt. Stud.* Τόμ. Ϛ', σελ. 330 «ἐγρηγορόων ἐγρηγορτί Hom.

ἐγρήγορσις Hippocr. ἐγρηγορικός Aristot., ἐγρήγορος Byz., — όντως Plut. ἐγρηγόρσιος Pherecr., — ρησις Byz — Etiam e perfectis intensivis (praesentium vi praeditis) nomina nonnulla orta sunt: κέκραγμα, - γμός, - κτης (cf. κεκραγήσει· κραυγάσει Hes.), γεγήθησις, πεποίθησις etc.». Περὶ τοῦ ἐγρηγόρσιον λέγεται ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 312,18 «Ἐγρηγόρσιον: Τὸ ποιοῦν ἐγρηγορέναι, εἴτε βρῶμα εἴτε ἄλλο τι τοιοῦτον. Φερεκράτης· ἐγρηγόρσιον, τουτέστι παυσινύσταλον». Ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γίνεται μνεία διττοῦ τύπου, γρηγόρσιον καὶ ἐγρηγόρσιον ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1493,52 καὶ 54. Πρὸς τοῖς ὀνόμασι κεκράκτης καὶ κεκραγμός φέρεται καὶ τὸ σύνθετον κεκραξιδάμας (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἱππέων σελ. 208. Πρβ. καὶ σελ. 40). Τὸ ὄνομα ἐγρήγορσις ἀπαντᾷ πολλάκις παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, ὡς διδάσκεταί τις καὶ ἐκ τοῦ Ἀριστοτελικοῦ Πίνακος τοῦ ὑπὸ τοῦ Βονιτζίου πεφιλοπονημένου σελ. 215. Ὁ Λοβέκκιος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 294 «(ἐγρήγορσις) Hipp. Epid. VI 22. 590 C. T. IX de Vict. San. I. 7. ubi cod. Mackii p. 16 ἔγερσις ostentat». Τὰ ἐκ τοῦ Ἱπποκράτους μνημονευόμενα μαρτύρια κεῖνται ἐν συγγράμμασιν, ἃ οὐχὶ γνήσια τοῦ Ἱπποκράτους νομίζονται (Τόμ. Α΄, σελ. 618 καὶ Τόμ. Γ΄, σελ. 408 Ἑρμ. Πρβ. καὶ Τόμ. Α΄, σελ. 586). Παρασημειωτέον δ' ὅτι ἐσχηματίσθη καὶ ἐπίθετον αὐτοπεποίθητος κείμενον παρὰ Γεωργίῳ τῷ Συγκέλλῳ Τόμ. Α΄, σελ. 685,1 «δι' ὑπερήφανον καὶ αὐτοπεποίθητον γνώμην».

Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ Τόμ. Δ΄, σελ. 88 πρὸς τῇ ὑγιῶς ἐχούσῃ γραφῇ «τὰ μὲν ἐγρηγόρσει χρώμενα ἀκοιμήτῳ κτέ.» ἔχουσι τἀντίγραφα καὶ τὴν ἡμαρτημένην ἐγρηγορόσι, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς νέας τοῦ Φίλωνος ἐκδόσεως, ἐν ᾗ φέρεται Τόμ. Δ΄, σελ. 92 ἡ σημείωσις ἥδε· «ἐγρηγόρσει CAVOK: ἐγρηγορῶσι F, ἐγρηγορόσι ceteri».

ΚΕΦ. ΝϚʹ.

Ἐγρήγορα, ἐγρηγορῶ, γρηγορῶ· ἐγρήγορος - γρήγορος.

Φέρεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ παρακείμενος ἐγρήγορα ἀμεταβάτου διαθέσεως δηλωτικὸς ὢν καὶ τῷ ἐνεστῶτι εὕδω ἢ καθεύδω ἀντιτιθέμενος, οἷον Αἰσχύλ. Εὐμ. 684 «εὑδόντων ὕπερ ἐγρηγορὸς φρούρημα γῆς καθίσταμαι». Πλάτ. Φαίδ. σελ. 71, Γʹ «τῷ ζῆν ἔστι τι ἐναντίον, ὥσπερ τῷ ἐγρηγορέναι τὸ καθεύδειν;» καὶ «λέγω δὲ τὸ μὲν καθεύδειν, τὸ δὲ ἐγρηγορέναι, καὶ ἐκ τοῦ καθεύδειν τὸ ἐγρηγορέναι γίγνεσθαι καὶ ἐκ τοῦ ἐγρηγορέναι τὸ καθεύδειν» καὶ Πρωταγ. σ. 310, Βʹ «ἐγρήγορας ἢ καθεύδεις;» καὶ Συμποσ. σελ. 203, Αʹ «καὶ ἐγρηγορόσι καὶ καθεύδουσι» καὶ Θεαιτ. σελ. 158, Βʹ «πότερον καθεύδομεν καὶ πάντα ἃ διανοούμεθα ὀνειρώττομεν ἢ ἐγρηγόραμέν τε καὶ ὕπαρ ἀλλήλοις διαλεγόμεθα» καὶ Νόμ. σελ. 823, Εʹ «μήτε ἐγρηγορόσι μήτε εὕδουσι». Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Αʹ, ϛʹ, 35 «καὶ ἐγρηγορόσι καθεύδοντας». Ἀριστοτ. περὶ Ὕπν. καὶ Ἐγρηγ. Αʹ (Τόμ. Γʹ, σελ. 500,30 Διδ.) «τούτῳ καὶ ἐγρήγορε τὰ ἐγρηγορότα καὶ καθεύδει τὰ καθεύδοντα» καὶ ἀλλαχοῦ. Θεοδώρητ. Τόμ. Δʹ, σελ. 1025 «οὐ γὰρ μόνον ἐγρηγορὼς πρὸς τὰ τῆς ψυχῆς ἠγωνίζετο πάθη ἀλλὰ καὶ καθεύδων». Πρβ. Ξενοφ. Ἱέρ. Αʹ. 6 «τὰ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι — ἢ τὰ ἐν τῷ ὕπνῳ» καὶ Πλάτ. Πολιτ. σελ. 476, Γʹ «ἐάν τ' ἐν ὕπνῳ τις ἐάν τ' ἐγρηγορώς» καὶ Φιλήβ. σελ. 20, Βʹ «λόγων ποτέ τινων πάλαι ἀκούσας ὄναρ ἢ καὶ ἐγρηγορὼς νῦν ἐννοῶ περί τε ἡδονῆς καὶ φρονήσεως» καὶ Νόμ. σελ. 800, Αʹ «καθ' ὕπνον δὲ οἷόν πού τις ἢ καὶ ὕπαρ ἐγρηγορὼς ὠνείρωξε μαντευόμενος αὐτό». Ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐγρηγορώς περιέγραψεν ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 525 ἐκδ. βʹ ὡς ἐξήγησιν ὂν τοῦ ὕπαρ. Γίνεται δ' ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου ἀντίθεσις τοῦ νυστάζειν καὶ ἐγρηγορέναι Ἴων. σελ. 533 Αʹ «ἐπειδὰν μέν τις τὰ τῶν ἄλλων ζωγράφων ἔργα ἐπιδεικνύῃ, νυστάζει τε καὶ ἀπορεῖ καὶ οὐκ ἔχει ὅ,τι συμβάληται, ἐπειδὰν δὲ περὶ Πολυγνώτου ἢ ἄλλου ὅτου βούλει τῶν γραφέων ἑνὸς μόνου δέῃ ἀποφήνασθαι γνώμην, ἐγρήγορέ τε καὶ προσέχει τὸν νοῦν

καὶ εὐπορεῖ ὅ,τι εἴπῃ». Παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ Τόμ. Α', σελ. 98 ἀπαντᾷ «Τῷ γὰρ ὄντι, ὑπνώσαντος νοῦ, γίνεται αἴσθησις· καὶ γὰρ ἔμπαλιν, ἐγρηγορότος νοῦ, σβέννυται» καὶ σελ. 99 «ἡλίου δὴ τρόπον ὁ νοῦς ἐγρηγορὼς μὲν ἐπισκιάζει ταῖς αἰσθήσεσι, κοιμηθεὶς δὲ αὐτὸς ἐξέλαμψε» καὶ παρὰ τῷ Ὡραπόλλωνι σελ. 28 Λεεμ. «ἐπειδὴ ὁ λέων ἐν τῷ ἐγρηγορέναι μέμυκε τοὺς ὀφθαλμούς, κοιμώμενος δὲ ἀνεῳγότας τούτους ἔχει» καὶ ἐν τοῖς εἰς Φιλόστρατον Σχολίοις Ἡρωικ. σελ. 442 Βοισσ. «τὸ μὲν κοιμᾶσθαι ἐναντίον τοῦ ἐγρηγορέναι, τὸ δὲ μεθύειν τοῦ νήφειν, τοῦ δὲ μαίνεσθαι τὸ σωφρονεῖν», καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1461, 63 «ἀεσίφρων ὁ οἱονεὶ κατὰ φρένας κοιμώμενος καὶ ἐναντίος τῷ νηφαλίῳ καὶ ἐγρηγορότι», ἐν δὲ τῷ Βρούτῳ τοῦ Πλουτάρχου ΚΔ' κεῖται «εἴτ' ἐγρήγορεν εἴτ' ἐνυπνιάζεται». Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται καὶ σύνθετος παρακείμενος ἐξεγρήγορα παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει Ὄρν. 1413 «τουτὶ τὸ κακὸν οὐ φαῦλον ἐξεγρήγορεν». Ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη μνημονεύεται παρακείμενος ὙΠΕΡεγρήγορα ἐν τῇ Συναγωγῇ Ἀθησαυ. Λέξεων σελ. 355 «ὑπερεγρήγορά τινος. Φιλόστρ. ἐν τοῖς εἰς τὸν Τυανέα Ἀπολλών. Η', 12». Πρβ. καὶ Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 196,3 «διηνεκὲς ἐκ τῶν στρωμάτων ἐξανιστάμενος καὶ ΠΡΟεγρηγορὼς τῆς πολιτείας» καὶ σελ. 272,23 «ἐπεὶ αὐτῷ προεγρηγορότι τῶν κατηκόων ἔννοια γέγονεν ὡς οἱ βάρβαροι κτέ.» καὶ σελ. 332,7 «καὶ αὐτῆς δὲ προεγρηγορὼς ὁ καθ' ἡμᾶς βασιλεὺς προμηθεῖ γνώμῃ».

Ἐκ τοῦ παρακειμένου ἐγρήγορα παρήχθη ὁ ὑπερσυντέλικος ἐγρηγόρη, οὗ ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους Ἐκκλ. 32 «ἐγὼ δέ γ' ὑμᾶς προσδοκῶσ' ἐγρηγόρη» καὶ Πλούτ. 744 «τὸν Πλοῦτον ἠσπάζοντο καὶ τὴν νύχθ' ὅλην ἐγρηγόρεσαν» καὶ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος Κύρ. Παιδ. Α', δ', 20 «καὶ ἐφρόνει καὶ ἐγρηγόρει» καὶ Ἀναβ. Δ', ϛ', 22 «ἐγρηγόρεσαν καὶ ἔκαον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός». Πρβ. Φώτ. Λεξ. σελ. 59,6 «ἨγρηγόρΕΙΝ καὶ ἐγρηγόρΕΙΝ φησὶ Μένανδρος» (Ἴδε Λόγ. Ἑρμ. 1866, σελ. 44). Ὁ Βλαϋδέσιος δοξάζει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐκκλησιαζουσῶν σελ. 7 καὶ σελ. 111 καὶ σελ. 209 καὶ ἐν τῇ τοῦ Πλούτου σελ. 81 καὶ σελ. 408 ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἠγρηγόρη καὶ ἠγρηγόρεσαν καὶ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἠγρηγόρει καὶ ἠγρηγόρεσαν. Τὸ πρᾶγμα θὰ ἐξετάσωμεν ἀκριβῶς ἐν ἑτέρῳ τόπῳ ποιούμενοι λόγον περὶ τῆς

ἐκφορᾶς τῆς πρώτης συλλαβῆς τῶν ὑπερσυντελίκων τῶν γενομένων ἐκ παρακειμένων ἐχόντων ἀττικὸν ἀναδιπλασιασμόν.

Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ γίνεται χρῆσις καὶ τοῦ ἐκ τοῦ παρακειμένου ἐγρήγορα ἐσχηματισμένου ῥήματος ἐγρηγορέω-ῶ καὶ κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ Ε γρηγορέω -ῶ. Ὁ Φρύνιχος γράφει ἐν τῇ Ἐκλογῇ σελ. 118 Λοβ. «Γρηγορῶ: γρηγορεῖ οὐ δεῖ ἀλλ' ἐγρήγορα λέγειν καὶ ἐγρήγορεν». Λέγει δὲ καὶ ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ Λεξικῷ σελ. 609 «Ἐγρήγορα χρὴ λέγειν, οὐ γρήγορα (γρ. γρηγορῶ). Καὶ τὰ παρεληλυθότα ἐγρηγόρει καὶ ἐγρηγόρεσαν. Φησὶν ὁ κωμικός· ἕως διέλαμψεν ἡμέρα ἐγρηγόρεσαν». Πρβ. καὶ Λεξ. Οὐϊνδοβ. σελ. 85,14 Ναυκ. «Ἐγρήγορα χρὴ λέγειν καὶ ἐγρηγόρειν καὶ ἐγρηγόρεσαν καὶ ἐγρήγορθι τὸ προστακτικὸν καὶ ἂν ἐγρηγόρῃ τὸ ὑποτακτικόν». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γεγραμμένα ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1880,20 «Καὶ ὅρα τὸ ἐγρηγορόων ἐκ τοῦ ἐγρήγορα μέσου παρακειμένου γενόμενον· ἐγείρω γάρ, μέλλων ἐγερῶ, παρακείμενος ἤγερκα, μέσος ἤγορα καὶ Ἀττικῶς ἐγήγορα καὶ πλεονασμῷ ἐγρήγορα, ὅθεν τὸ ἐγρηγορῶ μετὰ τῆς πρωτοτύπου αὐξήσεως, ὁμοίως τὸ πέποιθα πεποιθῶ πεποιθήσω, ἐξ οὗ ἡ πεποίθησις, ὡς ἐγρηγόρησις ἐγρήγορσις. Καὶ Ὅμηρος μὲν τετρασυλλάβως οἶδεν ἐγρηγορῶ, οἱ δὲ ὕστερον καὶ γρηγορῶ τρισυλλάβως, ὅπερ οὐ φιλεῖται τοῖς ῥήτορσιν». Περὶ τοῦ Ὁμηρικοῦ ἐγρηγορόων ἴδε Λοβέκκιον ἐν Ῥηματ. σελ. 186. Ποιεῖται δ' ὁ Ὅμηρος χρῆσιν καὶ τοῦ ἐνεστῶτος ἐγρήσσω. Ἐν τοῖς εἰς Ὀππιανὸν Σχολίοις σελ. 330, 39 Διδ. λέγεται «Ἐγρήσσων: γρηγορῶν, ἐγρηγορῶν».

Ὑπὸ τοῦ Ἀντιαττικιστοῦ εἶνε εἰρημένον σελ. 96, 27 «Ἐγρηγόρησεν: Ξενοφῶν τετάρτῳ Ἀναβάσεως». Ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος Δ', ς', 22 ἔχουσι τἀντίγραφα «ἐγρηγόρησαν καὶ ἔκαιον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός»· σημειοῦται δ' ὁ Σνειδῆρος «Recte Porsonus animadvertit Xenophontis aetate formam verbi γρηγορεῖν nondum fuisse usu receptam. Probam formam annotat ex Aristophanis Pluto 744, Ecclesiaz. 32. In Xenophontis Cyneg. 5, 1, ὅταν μὲν ἐγρηγορῇ scribendum ἐγρηγόρῃ» (Ἴδε καὶ Λοβέκκιον εἰς Φρύν σελ. 118 καὶ Κόβητον ἐν *Var. Lect.* σελ. 325 καὶ *Mnemos*. 1873, σελ. 41. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Γ' σελ. 121-2). Ὁ Λ. Δινδόρφιος ποιεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Κυνηγετικοῦ τοῦ Ξενο-

φῶντος σελ. 212 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Apud Aretaeum p. 202, 9 ed. Ermerins etiamnunc scribitur ἢν ἐγρηγορῶσι πάννυχοι».

Ἐν τῷ ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου συντεθέντι Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης φέρεται σελ. 258 «Γρηγορέω-ῶ [ἐγείρω], Μ. ήσω, (μτγ.) ἀντὶ Ἐγρηγορέω, εἶμαι ἔξυπνος καὶ σελ. 357 «Ἐγρηγορέω-ῶ [ἐγείρω], Μ. ήσω. Εἶμαι ἔξυπνος (κυρ. καὶ μεταφ.) «Καὶ ἐφρόνει καὶ **ἐγρηγόρει**, «Ξεν.». Τὸ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι ἀπαντῶν ἐγρηγόρει εἶνε τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ ὑπερσυντελίκου ἐγρηγόρη, οὐχὶ τοῦ παρατατικοῦ τοῦ ῥήματος ἐγρηγορῶ, ὡς γελοιότατα νομίζει ὁ Βυζάντιος. Οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὅτι οὐ μόνον τὸ γρηγορέω - γρηγορῶ ἦτο ἀλλότριον τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἀλλὰ καὶ τὸ ἐγρηγορέω - ἐγρηγορῶ.

Ἐκ τῆς μετοχῆς ἐγρηγορώς εἶνε παρηγμένον τὸ ἐπίρρημα ἐγρηγορότως, οὗ γίνεται μνεία ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους βιβλ. Α΄, 157 «συντεταγμένως, ἐγρηγορότως, πολεμικῶς» καὶ Γ΄, 121 «πεφροντισμένως, ἐγρηγορότως, ἀπροφασίστως». Εὑρίσκεται δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 32, Α΄ «ἐθιστέον δ'ἅμα καὶ τούτων ἐγρηγορότως τὸν νεον ἀκούειν». Βλέπει δέ τις καὶ ἄλλα τοῦ ἐπιρρήματος τούτου μαρτύρια ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ΄, σελ. 123, Α΄. Πρβ. Σχολ. Φιλοστρ. Ἡρωϊκ. σελ. 442 Βοισσ. «Ἐγρήγορα: ἐγρηγορότως ἔχω». Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος γράφει σελ. 245, 8 Ῥισχ. «Νενηφότως ἐγρηγορότως, οὐκ ἐγρηγορως· οὐ γαρ ἐστὶν ὁ ἐγρήγορος ἀλλ' ὁ γρήγορος, εἰ καὶ ἀσύνηθες· ἀντὶ γὰρ τούτου ὁ γρηγορῶν καὶ ὁ νήφων. Δίων οὖν ἐγρηγόρως λεγων ἁμαρτάνει. Ἐγρήγορσις μέντοι γράφεται. Ἀριστείδης μεσως ἔχειν ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως». Ἀλλὰ κατ' οὐδένα τρόπον ἦτο δυνατὸν νὰ ῥηθῇ ὑπὸ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου ἐγρηγόρως, ἠπατήθη δ' ὁ Μάγιστρος ἐκ τῆς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τοῦ Δίωνος πλημμελοῦς ἀναγνώσεως «ἄκουε δὴ τοῦδε τοῦ μύθου σφόδρα ἐγρηγόρως τε καὶ τὸν νοῦν προσέχων». Εὖ ποιῶν ὁ Ῥείσκιος ἐξέδωκε παρα τῷ Δίωνι Τόμ. Α΄, σελ. 63 «σφοδρα ἐγρηγορώς τε καὶ τὸν νοῦν προσέχων». Καὶ ἐν τῷ Ἑρμοτίμῳ τοῦ Λουκιανοῦ § 1 ἡ γνησία γραφὴ εἶνε «ἢν μὴ πάνυ τις ἐγρηγορὼς ἀτενὲς ἀεὶ καὶ γοργὸν ἀποβλέπῃ εἰς αὐτήν», οὐχὶ ἐγρηγόρως, ὡς φέρεται ἐν τοῖς ἀντι-

γράφοις, οὐδ' ἐγρηγορότως, ὡς ἔγραψεν ὁ Ἰακωβίτζιος ἀκολουθήσας τῷ Ῥειτζίῳ (Ἴδε καὶ Στρούβιον ἐν *Opusc.* Τόμ. Β', σελ. 87 καὶ σελ. 181 καὶ Λοβέκκιον εἰς Φρύν σελ. 119). Πρβ. καὶ Ῥητ. Διδ. § 9 «ἀρρενωπὸς τὸ βλέμμα, ἐγρηγορώς, τῆς τραχείας ὁδοῦ ἐκείνης ἡγεμών». Ἐπηνωρθώθη δὲ καὶ τὸ ἐν νοθευομένῳ συγγράμματι τοῦ Πλουτάρχου φερόμενον Ἠθικ. σελ. 178, ς' «ἂν ἐγρηγόρως καὶ προσέχων ἀκούῃς» μεταβληθὲν εἰς τὸ ἐγρηγορώς. Πρβ. σελ. 87, Β' «ἐφεδρεύει σου τοῖς πράγμασιν ἐγρηγορὼς ὁ ἐχθρὸς ἀεί». Τὸ παρ' Ἀλκίφρονι Ἐπιστ. Γ', 38 «δόξαντα δὲ εἶναι ῥωμαλέον καὶ ἐγρηγόρως βλέποντα» ὀρθῶς μετετύπωσεν ὁ Λοβέκκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 119 εἰς τὸ ἐγρηγορός.

Τὸ ἐπίρρημα ἐγρηγορότως φέρεται καὶ παρὰ τῷ Πολυβίῳ σελ. 1299, 7 Οὐλσχ. «εἰ μή τις καὶ γράφειν ἐνύπνια βούλεται καὶ θεωρεῖν ἐγρηγορότως ἐνύπνια» καὶ παρὰ τῷ Πορφυρίῳ περὶ Πλωτ. Βί. 9 «τὴν πρὸς τὸν νοῦν τάσιν οὐδέποτ' ἂν ἐγρηγορότως ἐχάλασεν». Ἐν ἀμφοτέροις τούτοις τοῖς χωρίοις ἀνάρμοστον τὸ ἐπίρρημα τοῦτο ὑπολαβὼν ὁ Κόβητος ἀνέγνω ἐγρηγορώς. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ ἐν τῇ Μνημοσύνῃ γεγραμμένα 1876, σελ. 367 «Bekkerus tacite ἐγρηγορότΟC substituit sine sensu, nam quis alterius somnia videre potest aut dormientis aut vigilantis? Emenda ἐγρηγορΩC ἐνύπνια. Tralaticius in libris hic error est» (Πρβ. καὶ 1862, σελ. 34) καὶ 1878, σελ. 346 «Legendum ἐγρηγορώς, ut supra dixerat, cap. 8 «τὴν πρὸς ἑαυτὸν προσοχὴν οὐκ ἄν ποτε ἐχάλασεν ἢ μόνον ἐν τοῖς ὕπνοις. Saepe vidi in Codd. ἐγρηγορὼς et ἐγρηγορότως inter se permutari». Ἰσχυρῶς τῆς παραδεδομένης ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Πολυβίου γραφῆς ὑπερμαχεῖ ὁ Car. Wunderer ἐν ***Act. Sem. Phil. Erl.*** Τόμ. Δ', σελ. 240 (1886) «Cobetus coniecit ἐγρηγορὼς Mnemos. XI, 34. Sed coniectura inutilis est; nam hoc est proprium Polybii, adverbium participii ponere pro participio recto, quia participia non iam satis primariam vim, cui notio condicionis subest, obtinuerunt, sed magis magisque loco adiectivorum poni coepta sunt. Ἐγρηγοροτως nos interpretamur: in einem wachenden Zustande. 1, 23, 5 πλέοντες τετολμηκότως; 2, 10, 7 ἐχρήσατο τῇ πολιορκίᾳ καὶ τεθαρρηκότως; 2, 23, 4 κατατεθαρρηκότως ὥρμησαν;

4, 1, 7 τούτοις ἑπομένως ἐδηλώσαμεν; 35, 2, 13 ἐχρῶντο τοῖς λόγοις ὑποπεπωκότως καὶ ταπεινῶς; sic Ursinus ex codice meliore restituit. E contrario adverbium adiectivi usurpatur pro participio 37, 3, 1 ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐκπέμπειν ἀκολούθως τοῖς ὑπὸ τοῦ ὑπάτου γεγραμμένοις; aliis locis participium adhibetur 4, 28, 5 τοῖς καιροῖς ἀκολουθοῦντες ἐξηγησόμεθα. 38, 3, 8 ἐὰν μή τις ἀφροντίστως τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ καλοῦ, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ συμφέρον ἀποβλέπων ποιῆται τὴν ἀπόφασιν; ἀφροντίστως Maius; ἀφροντιστῶν Spengelius, Hultschius ἀφρόντιστος; sed codicum scriptura rectissima est: «in der Art das Urteil abgeben, dass man sich um nichts Sehönes kümmert.». Non modo Polybii genere dicendi scriptura codicum ἐγρηγορότως defenditur, sed etiam usu posteriorum Plut. Moral. p. 32 A: ἐθιστέον ἅμα τούτων ἐγρηγορότως τὸν νέον ἀκούειν; Diodorus ap. Photium p. 526, 5 ed. Wess. οὐ μόνον ἐξ ὀνείρων ἐμαντεύετο, ἀλλὰ καὶ ἐγρηγορότως θεοὺς ὁρᾶν ὑπεκρίνετο; alia exempla vd. apud Phryn. ed. Lob. p. 119. Cobetus quamvis optime de antiquis scriptoribus emendandis meritus sit, in Polybio tractando parum subtilem cognitionem sermonis Polybiani prae se fert».

Ἐν παρόδῳ παρατηροῦμεν ὅτι κομψότατα εἶνε εἰρημένον αἱ ἐλπίδες ἐγρηγορότων ἐνύπνιά εἰσιν (Ἴδε Βέργκιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἑλλήν. Λυρ Ποιητ. Τόμ. Α΄, σελ. 469 ἐκδ. δ΄). Πρβ. καὶ Συνέσιον σελ. 146, Γ' «καίτοι πᾶν τοῦτο ὕπαρ ἐστὶν ὀνειρώττοντος καὶ ἐγρηγορότος ἐνύπνιον». Τῆς ἀδοκίμου μετοχῆς γρηγορούντων ποιησάμενος χρῆσιν Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς εἶπε Τόμ. Α΄, σελ. 81, 3 «ἀλλ' ἦσαν ἄρα τὰ τῶν τοιούτων ἐλπίδων αὐτῷ γρηγορούντων ἐνύπνια» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 1050, 12 «τὰς τοιαύτας ἐλπίδας εἶναι γρηγορούντων μανθάνων ἐνύπνια» καὶ Τόμ. Γ΄, σελ. 14, 7 «ἀλλ' ἦσαν ἄρα ταυτὶ γρηγορούντων ἐνύπνια».

Ὡς φέρεται ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ τὸ ῥῆμα ἐγρηγορεῖν, οὕτω καὶ τὸ ἐπίθετον ἐγρήγορος. Ὁ Στρούβιος γράφει ἐν *Opusc.* Τόμ. Β΄, σελ. 181 «(Polem.) 10 p. 248 (πρόσωπον) εὐμειδές τε καὶ ὀδυρτικὸν καὶ ὑπνηλόν τε καὶ ἐγρήγορον. Ab hoc adjectivo ἐγρήγορος derivatur adverbium ἐγρηγόρως, quod immerito olim ad Lucian. Hermot. c. 1. T. 1. p. 341. soloecum pro-

nuntiavi, quamvis Luciano indignum sit. Scriptoribus ecclesiasticis satis frequentatum demonstrant, quae monuit Censor illius programmatis (Regim 1814) in Ephemeridibus Jenensibus. (Suppl. a. 1816?). Atque sine dubio, ut multo plura, quam plerumque creditur, ex consuetudine vulgi, quae librariis obversabatur, hoc ἐγρηγόρως probis scriptoribus intrusum est».

Ἐγένετο δὲ χρῆσις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιθέτου καὶ ὑπὸ τοῦ Φωτίου Ἀμφιλοχ. σελ. 28 Οἰκ. «ἐγρήγορον ἔφερον τὴν διάνοιαν» καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου Τόμ. Γ', σελ. 92, 21 Δινδ. «ὅταν τὸν νοῦν μὴ ἐγρήγορον ποιήσωμεν» καὶ σελ. 221, 17 «καὶ νοῦν ἐγρήγορον παρὰ κυρίου εἰληφότι» καὶ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως Τόμ. Α', σελ. 285, 9 Δινδ. «οὐ γὰρ χρὴ παννύχιον εὕδειν τοὺς ἔνοικον ἔχοντας τὸν λόγον τὸν ἐγρήγορον, ἐπεγερτέον δὲ νύκτωρ». Πρβ καὶ σελ. 283, 14 «σφᾶς αὐτοὺς ἀπεικάζοντες ἀγγέλοις, οὓς ἐγρηγόρους καλοῦμεν». Ἴδε τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλβέρτου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ Α', σελ 1075 καὶ Τόμ. Β', σελ. 70 Πρβ. καὶ Ὠριγέν. Τόμ. ΙΓ', σελ. 211 καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 271 κέ.

Εὕρομεν δὲ καὶ τὸ ὑπερθετικὸν ἐγρηγορώτατος παρὰ Γεωργίῳ τῷ Κεδρηνῷ Τομ. Β', σελ. 294, 19 «ἡ βασιλεία μου φύλακα αὐτῆς ἐγρηγορώτατον καὶ πιστότατον οὐδένα τῶν ὑπὸ χεῖρα ἢ Ῥωμανὸν εὑροῦσα» καὶ παρὰ Λέοντι τῷ Γραμματικῷ σελ. 302, 11 «φύλακα τῆς ἐμῆς βασιλείας ἐγρηγορώτατον καὶ πιστότατον καὶ σελ. 324, 14 «οὐδὲ γὰρ ἔλαθον τὴν αὐτοῦ ἐγρηγορωτάτην ψυχήν». Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Κεδρηνοῦ καὶ τὸ κομψότατον ἐγρήγορες Τόμ. Α', σελ. 17,2 «Ἐγρήγορες καὶ υἱοὶ θεοῦ διὰ τὴν λάμψιν τοῦ προσώπου τοῦ Σὴθ λεγόμενοι» καὶ σελ. 18, 16 «οἱ δ' ἐκ γένους αὐτοῦ ἐγρήγορες διακοσιοστῷ χιλιοστῷ τῆς κοσμογενείας ἔτει—πλανηθέντες κατέβησαν». Πρβ. Παρνασσ. 1880, σελ. 124.

Τοῦ ἐπιρρήματος ἐγρηγόρως φέρομεν παράδειγμα τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου εἰρημένον σελ. 298,8 Βόνν. «τῇ τε φαντασίᾳ τὰς ἀπαισίους τύχας ἅπας ἐγρηρόρως ὠνειρατεύετο». Πρβ. Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελ. λ. ἐγρηγορτί.

Σύνθετον ἐπίθετον ἑτοιμοεγρήγορος ἀπαντᾷ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Φιλοσόφῳ Σχολ. εἰς Ἱπποκρ. Τόμ. Α', σελ. 146 Δειτζ. «ἀλλ' οὔτε

ἐπιπόλαιον δεῖ εἶναι τὸν ὕπνον καὶ ἑτοιμοεγρήγορον». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ ἑτοιμοεγρήγορτον.

Ἐν τῷ Βρούτῳ τοῦ Πλουτάρχου ΛϚ΄, 1 ἀναγινώσκεται «φύσει μὲν γὰρ ἦν ἐπεγρηγορὼς ὁ ἀνήρ». Σημειοῦται δ' ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Ϛ΄, σελ. 423 «Ἐπεγρηγορώς: Σημειοῦ τῆς μήπω καταχωρισθείσης ἐν τοῖς Λεξικοῖς λέξεως τὸ ἰδιόσημον. Ἔστι μὲν γὰρ παρὰ τὸ πᾶσι δῆλον Ἐγρηγορέω, ὃ παρὰ τὸ ἐγείρομαι καὶ κατὰ συγκοπήν, Ἔγρομαι, ὅθεν τὸ παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλιάδ. κ΄, 124) Ἐπέγρετο· τάσσεται δ' ἐνθάδε οὐχ, ὥσπερ ἐκεῖνα, ἐπὶ τοῦ τῷ καθεύδειν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ τῷ μακρὰ καθεύδειν ἀντικειμένου, ὡς εἶναι τὸ Ἐπεγρηγορὼς ἴσον τῷ Βραχύυπνος, ὃν ἡ συνήθεια, Ὀλιγόϋπνον, καλεῖ» καὶ σελ. 512 «Ἴσως ἐγέγραπτο ἐπιθετικῶς, Ἐπεγρήγορος». Ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Ε΄, σελ. 453 δὲν ἐγκρίνει τὴν εἰκασίαν τοῦ Κοραῆ, ὁ δὲ Σίντενις ἀναγνοὺς ἐπεγρήγορος γράφει (Τόμ. Ε΄, σελ. ϛ΄ Τευβν.) «ἐπεγρήγορος Coraes et codices: ἐπεγρηγορὼς vulgo». Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Γ΄, σελ. 1450, ἔνθα μνημονεύονται δύο μαρτύρια τοῦ ἐπεγρήγορος, τὸ μὲν ἐκ τοῦ Τζέτζου, τὸ δὲ ἐκ τοῦ Ὡραπόλλωνος. Δεινῶς σφάλλεται ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς γράφων περὶ τῆς μετοχῆς τοῦ ἐπεγρήγορα «ἔστι μὲν γὰρ παρὰ τὸ πᾶσι δῆλον Ἐγρηγορέω».

Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Κιρχόφιος ἐτήρησεν ἐν τῷ Ἀγαμέμνονι τοῦ Αἰσχύλου 333 (σελ. 127) τὴν πλημμελῶς ἔχουσαν γραφὴν «ἐγρήγορΟΝ τὸ πῆμα τῶν ὀλωλότων». Πρὸ πολλοῦ ὁ Πόρσων ἀποκατέστησεν ἐν τῇ Αἰσχυλείῳ ῥήσει τὸ γνήσιον ἐγρηγορὸς ἀντὶ τοῦ κιβδήλου ἐγρήγορον. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι περὶ Ἱππ. Α΄, 9 ἀνεγνώσθη κακῶς ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων «ἐγρήγορος ἀντὶ τοῦ ἐγρηγορός· ἐπηνωρθώθη δὲ τὸ γραφικὸν τοῦτο σφάλμα ὑπὸ τοῦ Στεφάνου.

Ὡς δὲ πρὸς τῷ ῥήματι ἐγρηγορῶ φέρεται ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ καὶ τὸ ἄνευ τοῦ Ε γρηγορῶ, οὕτω λέγεται ἐν αὐτῷ οὐ μόνον ἐγρήγορος ἀλλὰ καὶ γρήγορος. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β΄ σελ. 784 λέγεται «Γρήγορος, ὁ, ἡ, Vigil. Sibyll. I. p. 167 Ops. KALL. Hermes Trism. ap. Bentl. Ep. ad Mill. p. 7: Ἀκοιμήτου πυρὸς ὄμματι γρήγορε. Eust. Opusc. p. 158,

47 : Γρήγορος αὐτὴ προσφερομένη ἐγρηγορόσιν ὑμῖν. Γρηγορώτερον, Vigilantius. E Gaza in Somn. Scip. Eust. Opusc. p. 1, 23 : Παραφράζων αὐτὸς καὶ ἄλλα μέν τινα τῆς παλαιοτάτης ἁγίας γραφῆς ἅγια, γρηγορώτερον δὲ καὶ προφητείαν φιλοσοφίας Δαυϊτικῆς». Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἐφραιμίῳ στ. 180 καὶ στ. 9655 (σελ. 16 καὶ σελ. 387 Βόνν.) «ὁ γρήγορος νοῦς» καὶ παρὰ τῷ Φωτίῳ Βιβλιοθ. σελ. 186, 39 Βεκκ. «καὶ ἡ γρήγορος δὲ καὶ θεία γλῶσσά φησι» καὶ παρὰ Μιχαὴλ τῷ Γλυκᾷ σελ. 140, 19 Βόνν. «ὑπνηλὸν καὶ γρήγορον» καὶ σελ. 141, 12 «νηφάλιόν τε καὶ γρήγορον ἀποτίκτει ἄνθρωπον» καὶ σελ. 148, 8 «ὡσαύτως τὸ διὰ παντὸς ἀνυμνεῖν τὸ ἄγρυπνον αὐτῶν ὑπεμφαίνει καὶ γρήγορον» καὶ παρὰ Μιχαὴλ τῷ Δούκᾳ σελ. 17, 9 «ἀνὴρ δεινὸς καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα γρήγορος» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ὀππιανὸν Σχολίοις σελ. 318, 41 Διδ. «Νηφάλιον: φρόνιμον καὶ γρήγορον» καὶ σελ. 330, 38 «ὀξύ: γρήγορον»· καὶ ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψευδηρῳδιανοῦ σελ. 91 Βοισσ. «νηφάλιος : ὁ γρήγορος».

Ἐρρήθη δὲ καὶ γρηγορόφθαλμος ὑπὸ τοῦ Τζέτζου Προλεγ. τῶν Ἀλληγ. στ. 671 καὶ στίχ. 675 (σελ. 40 καὶ σελ. 41 Βοισσ.). καὶ φιλογρήγορος ὑπὸ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας I, 206 (σελ. 796). Μνημονεύεται δὲ καὶ ἐπίθετον ὑμνογρήγορος ὑπὸ τοῦ Tougard ἐν *Quid ad Prof. Mores* etc. σελ. 190. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἐγρήγορος: εὐγρήγορος» καὶ «νΙφάλιος : εὐγρήγορος τὸν νοῦν» (Ἴδε Βακῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀρκαδίου περὶ Τόν. σελ. 261 καὶ Σμιδίτιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ. Γ΄, σελ. 158).

Ὁ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ Ἀθησαυ. Λέξεων σελ. 5 «ἀγρήγορος ὕπνος. Ἐπιγρ. ἀδήλου προελεύσεως, τοῦ ἔτους 518, μ. Χρ. C. J. G. 9449.—Λέγομεν τὴν σήμερον ἀξύπνητον ὕπνον, ὡς ἔγραψε καὶ ὁ Ἀλ. Ῥαγκαβῆς ἐν τῷ Γάμῳ τοῦ Κουτρούλη. Τῶν παλαιοτάτων Ἑλλήνων ἦτο τὸ νήγρετος ὕπνος. Οὕτω πᾶσα ἐποχὴ ἔχει τὰ ἐδικά της».

Ἀνάληθες εἶνε τὸ ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου εἰρημένον σελ. 245, 10 «οὐ γάρ ἐστιν ὁ ἐγρήγορος ἀλλ᾽ ὁ γρήγορος». Τὸ τετρασύλλαβον ἐπίθετον ἐγρήγορος καὶ παλαιότερον τοῦ τρισυλλάβου

γρήγορος ὑπάρχει καὶ συχνότερον αὐτοῦ ἀπαντᾷ ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ.

Ἐσχηματίσθη δ' ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ καὶ κύριον ὄνομα Γρηγόριος. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, κτλ.· ἐλέχθη δὲ καὶ Γρηγορᾶς. Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς. Ὁ φιλῶν δὲ τὸν Γρηγόριον ἐκλήθη φιλογρηγόριος. Πρβ. φιλαλέξανδρος, κτλ.

Τὸ ἐγρηγορώς, ἐγρήγορος-γρήγορος σημαῖνον κυρίως ἄγρυπνος (ἔξυπνος), οὐχὶ ὑπνηλός ἢ νυσταλέος, λαμβάνεται μεταφορικῶς ἀντὶ τοῦ προσέχων, πρόθυμος, σύντονος, ἐνεργός, δραστήριος, ὀξύς, ταχύς. Πολυδ. Α', 43 «Λέγε δὲ περὶ τοῦ μὴ βραδύνοντος ἕτοιμος, πρόχειρος, πρόθυμος, ἄοκνος, ταχύς, ὀξύς, ἔντονος, ἐνεργός, ἀπροφάσιστος, τῷ καιρῷ χρώμενος, ἐγρήγορος (ἐγρηγορώς), σπουδαῖος—Καὶ τὰ πράγματα τοῦ μὲν ἑτοιμότης, ὀξύτης, ἐγρήγορσις, προθυμία, σπουδή, τάχος» (Πρβ. καὶ 157) καὶ Γ', 120 «ἐνεργός, ἄοκνος—ἐγρήγορος (ἐγρηγορώς), ἴτης, ἄγρυπνος—ἕτοιμος, πρόχειρος» καὶ Γ', 121 «ἐντόνως, συντόνως, ἀόκνως —ἑτοίμως, ἀγρύπνως, πεφροντισμένως, ἐγρηγορότως, ἀπροφασίστως, προθύμως».

Ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τοῖς ἄνω περὶ τῶν ἐπιθέτων ἐγρήγορος καὶ γρήγορος. Νομίζομεν δὲ καλὸν νὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα καὶ περὶ τῶν κατ' ἐπιρρηματικὴν ἔννοιαν κειμένων ἐγρήγορα καὶ γρήγορα. Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Β', σελ. 113 «ἘΓΡΗΓΟΡΑ (sans délai, le plutôt) οἷον ΘΚ.

Τὴν πόλιν μὴ ἀφήσετε στῶν ἀσεβῶν τὰς χεῖρας
ἘΓΡΗΓΟΡΑ μὲ τὸ σπαθὶν μετὰ θυμὸν νὰ πᾶτε
Καὶ νὰ τὸν πολεμήσετε, καὶ πλέον μὴ ἀργεῖτε —

Εὑρίσκεται καὶ Γρήγορα, οἷον ΣΣ,—παρακαλοῦσι πάλιν—νὰ ξεψυχήσῃ γρήγορα νὰ εὔγῃ ἀπὸ τὸν κόσμον. Τὸ ῥῆμα εἰς τοὺς ἀρχαίους, Γρηγορέω, καὶ τοὺς ἀρχαιοτέρους, Ἐγρηγορέω».

Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Μαυροφρύδου ἐκδοθείσῃ Ἐκλογῇ Μνημείων τῆς Νεωτ. Ἑλλ. Γλώσσης ἀπαντᾷ οὐ μόνον τὸ ἘγΡήγορα ἀλλὰ καὶ τὸ ἐγΛήγορα καὶ τὸ γΛήγορα, οἷον σελ. 194, 333 «ὁπόταν δὲ τὸν ἔποικεν ἐγρήγορα συντόμως» καὶ σελ. 211, 17 «θάνατε, ἔλα

ἐγλήγορα, τίποτε μὴ ἀργήσῃς» καὶ σελ. 49, 263 «σπουδάζω τάχα γλήγορα, μὴ νὰ τὰς ἐξαλείψω» (Πρβ. καὶ σελ. 200, 512 καὶ σελ. 289, 901 καὶ σελ. 388, 1743). Κεῖται δὲ τὸ ἐγλήγορα καὶ ἐν τῇ Διηγήσει τοῦ Ἀχιλλέως 1363 (Trois Poèmes Grecs Wagn. σελ. 42,1363) «ἂς ἔρχουνται ἐγλήγορα νὰ ποιήσωμεν τοὺς γάμους».

Ἔχει δὲ τὸ ἐγλήγορα - γλήγορα πρὸς τὸ ἐγρήγορα - γρήγορα ὡς τὸ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ ἁπαντῶν πλώρα (πλῶρα) πρὸς τὸ πρῶρα (ὀρθότ. πρῷρα) Τόμ. Γ', σελ, 76, 7 Βόνν. «τοῦτο δὲ ποιοῦσιν οἱ μὲν πλώραν, οἱ δὲ μέσον, οἱ δὲ καὶ εἰς τὴν πρύμναν μετὰ κονταρίων κοντοβευόμενοι (κοντευόμενοι)». Εὑρίσκεται δὲ παρ' αὐτῷ καὶ τὸ ὀρθόπλωρα σελ. 76, 22 «σκαλώνουσιν ἅπαντα εἰς τὴν γῆν ὀρθόπλωρα». Καὶ παρ' ἡμῖν δὲ κοινῶς πλώρη λέγεται. Πρβ. καὶ ἀχλάδα ἢ ἀχλάδι = ἀχράς καὶ ἀλέτρι (ἀλετροπόδι) = ἄροτρον καὶ λυθρῖνι = ἐρυθρῖνος καὶ πλάτρα = πράτρα, ἤτοι πράτρια, κτλ.

Ὁ Κοραῆς σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡλιοδώρου Τόμ. Β', σελ. 218 «Ἐν δὲ ταῖς ΑΑ γράφεται, Μαλάθρῳ· καὶ ἔστιν ἡ τοιαύτη γραφὴ ἐκ τῆς συνηθείας, ἢ λαθὼν κατηκολούθησεν ὁ ἀντιγράψας, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Ἡλιόδωρος. Οὕτω γὰρ μέχρι καὶ δεῦρο φαμὲν, τὸ Μάλαθρον, τρέποντες θάτερον τῶν ρ εἰς τὸ λ (ὡς καὶ, Πλώρη, παρὰ τὸ Πρώρα, καὶ, Ἀλέτρι, παρὰ τὸ ἄροτρον κτλ.) εὐφωνίας χάριν» καὶ ἐν τῷ Προδρόμῳ τῆς Ἑλλην. Βιβλιοθήκης σελ. 303 «Ἀχράδας : Τας ἀγρίας ἀπίους, ἅσπερ ἡ συνήθεια Ἀχλάδας, καὶ οὐδετέρως Ἀχλάδια καλεῖ, τρέψασα τὸ ρ εἰς τὸ λ, καθὰ καὶ ἐν ἄλλοις, ὧν ἐποιησάμεθα μνείαν ἐν ταῖς εἰς τὸν Ἡδιόδωρον σημειώσεσι (σελ. 218)». Ἐγένετο δ' ὑπὸ τοῦ Κοραῆ λόγος καὶ περὶ τῶν ὀνομάτων πλωριός καὶ πλωρέας καὶ πλωρήσια ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Ε', σελ. 301 καὶ σελ. 302. Ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1891, σελ. 555 ἐγράψαμεν «Παρὰ Νικήτα τῷ Χωνιάτῃ σελ. 239, 11 ἀπαντᾷ «σκιὰν ὑπελθὼν ἀχλαδηφοροῦντος δένδρου». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ «δένδρου ἀχλαδΑΙας». Ἀλλ' ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε ἀχλαδΕας» (Πρβ. καὶ Σχολ. Θεοκρ. σελ. 84, 14 καὶ σελ. 478 Ἀρ.). Σημειωτέον δ' ὅτι τόπος τῆς Πελοποννήσου καλεῖται ἀχλαδόκαμπος.

Παρατιθέμεθα καὶ ἃ ὁ Κοραῆς ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ξενοκράτ. καὶ Γαλην. περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρ. τροφ. σελ. 61 «Ἔσωσεν

ἡ συνήθεια τοὔνομα (ἐρυθρῖνος). ὑποκορίσασα εἰς τὸ οὐδέτερον Ἐρυθρινάριον (χυδ. Λυθρινάρι), πρὸς δὲ καὶ Ἐρυθρίνιον (χυδ. Λυθρίνι). Ὁ δὲ Σχολιαστὴς τοῦ Ὀππιανοῦ (Ἁλιευτ. Α΄, 97), καὶ λυθρινάρια καὶ ῥούσια καλεῖσθαι κοινῶς τοὺς ἐρυθρίνους λέγει· καὶ ἔοικε τὸ ῥούσια, ξενικὸν ὄνομα εἶναι, διὰ τὸ ἐρυθρὸν τοῦ χρώματος, rosso τοῖς Ἰταλοῖς καλούμενον». Πρβ. καὶ Σημειώσ. εἰς Στράβ. Γεωγρ. σελ. 280 «Αἱ δὲ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ Ἐρυθραὶ αὗται, αἱ ἀπέναντι κείμεναι τῆς νήσου Χίου, καλοῦνται νῦν, ἀφαιρέσει τοῦ ἀρχικοῦ στοιχείου καὶ τροπῇ συνήθει τοῦ πρώτου συμφώνου, Λυθρί» (Ἴδε Πόππον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Α΄, β, σελ. 451 ἐκδ. μεγ.). Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ὄνομα Λυθρινάρι ἐκφέρεται ἐν Ἀμφίσσῃ καὶ διὰ τοῦ Χ, λυΧρινάρι.

Σύνηθες ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ἡμῶν γλώσσῃ ὑπάρχει τὸ ἐπίθετον γλήγορος, γλήγορη, γλήγορο καὶ συγκριτικὸς γληγορώτερος, γληγορώτερη, γληγορώτερο, ὡς καὶ τὸ κατ' ἐπιρρηματικὴν ἔννοιαν κείμενον γλήγορα. Ἐσχηματίσθησαν δ' ἐκ τοῦ ἐπιθέτου γλήγορος τὰ οὐσιαστικὰ γληγοράδα καὶ γληγορωσύνη, οἷον ἡ ἀγάπη θέλει φρόνησι, θέλει ταπεινοσύνη· θέλει λαγοῦ περπατησά, ἀετοῦ γληγορωσύνη». Ὡς δὲ λέγεται γλήγορος ἀντὶ τοῦ γρήγορος, οὕτω καὶ Γληγόρις ἀντὶ τοῦ Γρηγόρις ἤτοι Γρηγόριος (Πρβ. καὶ Καιβέλιον ἐν *Inscript. Graec. Sic. et Ital.* σελ. 559).

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος λέγει μὲν ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς διαλέκτου σελ. 255 (1557) «Ὀγλίγωρα (ἢ ὀρθ.) Ὀγλήγορα (ἐάν, καθὼς φαίνεται, ἦν' ἀπὸ τὸ Ἐγρήγορα)», ἐν δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει Τόμ. Γ΄, σελ. 200 (1869) γράφει «ἔχει συμφέρον 'νὰ τελειόνῃ τὸ ὀγλιγορώτερον τὴν ὑπόθεσιν». Ὁ Κοραῆς ἀποφαίνεται ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς Τόμ. Α΄, σελ. 530 «Τὸ ὀγλίγωρα δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ ὀγλίγωρα ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἐγρήγορα τῶν παλαιῶν».

Ἐπίμετρον εἰς τὸ ΝϚ΄ κεφάλαιον

Οὔτε τὸ **ἐγρηγορόων** εἶνε μετοχὴ τοῦ **ἐγρογορέω** οὔτε τὸ **προεγρήγορα** ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ **προγρηγορέω**.

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος λέγει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 358 «Ἐγρηγορόων, Π. (κατ' ἐπένθεσιν τοῦ Ο) ἀντὶ Ἐγρη-

γορῶν, μτχ. τοῦ Ἐγρηγορέω». Κακῶς νομίζει ὁ Βυζάντιος ὅτι ἡ μετοχὴ ἐγρηγορόων εἶνε ἐσχηματισμένη ἐκ τοῦ ῥήματος ἐγρηγορέω. Γνωστότατον ὑπάρχει ὅτι ἐκ ῥημάτων τῆς πρώτης τῶν περισπωμένων συζυγίας δὲν γίνονται μετοχαὶ λήγουσαι εἰς ΟΩΝ. Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν τῷ Ῥηματικῷ σελ. 186 «Utrumque congruens homerico ἐστιχόωντο. Id secundae conjugationi attribuendum videtur; nec minus, quod semel legitur, ἐγρηγορόων, etsi ἐγρηγοράω non magis notum est quam ἐγρηγορόω, sed solum ἐγρηγορέω et id apud scriptores non admodum antiquos».

Ὁ τύπος ἐγρηγορόων φέρεται ἐν ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ὁμήρου Ὀδυσσ. Υ, 6 «ἔνθ' Ὀδυσσεὺς μνηστῆρσι κακὰ φρονέων ἐνὶ θυμῷ κεῖτ' ἐγρηγορόων» (Πρβ. καὶ Εὐστάθιον Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1880,20). Ἀλλὰ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Ε', σελ. 304 εἶνε γεγραμμένον «ἔνθ' Ὀδυσσεὺς μνηστῆρσι κακὰ φρονέων ἐνὶ θυμῷ κεῖτ' ἐγρηγορΕων». Τοῦτον δὲ τὸν τύπον ἐνέκρινεν ὁ Ναύκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ὀδυσσείας Τόμ. Β', σελ. 138 (Ἴδε καὶ Λεουδῆνα ἐν *Enchirid. Dict. Ep.* σελ. 403-4). Ἄν τις πείθηται ὅτι ἡ γνησία γραφὴ ἐν τῷ Ὁμηρικῷ χωρίῳ εἶνε ἐγρηγορέων, δύναται νὰ νομίζῃ ὅτι ὡς ἐκ τοῦ γέγωνα παρήχθη τὸ γεγωνέω, οὕτως ἐκ τοῦ ἐγρήγορα τὸ ἐγρηγορέω. Ἀλλὰ τοῦ μὲν γεγωνέω-ῶ ἐγίνετο χρῆσις καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, ὡς παρεστήσαμεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1891, σελ. 359 κέ., τὸ δὲ ἐγρηγορέω-ῶ ὅλως ἄχρηστον ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν.

Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται τὸ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ϛ', σελ. 1672, Α' εἰρημένον «Προγρηγορέω, Ante expergefacio. Unde perf. medium Προεγρήγορα, Ante expergiscor, ap. Aristotelem Probl. 18,1». Ἀτοπώτατον εἶνε νὰ νομίζηται ὅτι ὁ παρακείμενος προεγρήγορα ἐγένετο ἐκ τοῦ ῥήματος προγρηγορέω. Ὀρθῶς λέγεται σελ. 1889, Β' «Προσεγείρω. Forma media Προσεγρηγορέναι Aristot. Probl. 18,1, ubi alii libri προεγρηγορέναι». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοτέλους Τόμ. Δ', σελ. ε' ἀναγινώσκεται ποιεῖ ἐγρηγορέναι ἀντὶ τοῦ προσεγρηγορέναι. Τοῦ ῥήματος προγρηγορεῖν τὸν ἀόριστον εὕρομεν παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΑ', σελ. 311 «προγρηγορήσαντας δὲ χρόνον ὡς ὥρας μιᾶς». Ἀλλὰ Τόμ. ΙΘ', σελ. 519 εἶνε γεγραμμένον «προΕγρηγορήσαντας

δὲ χρόνῳ ὥρας μιᾶς». Πρβ. καὶ Τόμ. Ζ', σελ. 652 «ἀνίστασθαι δ' ἀδυνατοῦσι καὶ πράττειν τὰ τῶν ἐγρηγορότων, ἀλλ' ἐλλιπέστερον ἔχουσιν ἢ ὡς ἂν εἰ ἐγρηγόρουν» καὶ Τόμ. Θ', σελ. 273 «ἐγρηγορούντων δὲ καὶ ἀσιτούντων ἔλαττον».

Παρατηρητέον δ' ὅτι περὶ τοῦ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ φερομένου Λόγ. σελ. 315, Β' ἐγρηγοροῦσιν ἀπεφήνατο ὁ Λοβέκκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 119 «Themistio autem fortasse non ingratum fecerim, si in Or. XXVI. 315 B. pro ἐγρηγοροῦσιν corrigam ἐγρηγορόσιν». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862, σελ. 261 «Haud scio an recte emendavit Dindorfius locum Themistii p. 91 A. οὐδ' ἂν τὸν Δία ἴσως ἡ κωμῳδία τοῦ τηνικαῦτα ἀποδραθεῖν (scribe ἀποδαρθεῖν) ὑπεξείλετο. οὐ γὰρ ἂν περιεῖδεν ἐργαστήριον τοιχωρύχων ἐπὶ κακῷ τῆς οἰκουμένης ἐγρηγορός. Sic enim substituit pro lectione omnium librorum ἐγρηγορώς, quam retinuerim : optime enim ad ipsum Jovem refertur, nam *si vigilasset* οὐκ ἂν περιεῖδεν κτέ. Nunc quidem proba et antiqua forma ἐγρηγορώς evasit ex librariorum manibus, qui quoniam ipsi γρηγορεῖν dicebant pro ἐγρηγορέναι, subinde veterem formam vitiabant: quod factum est p. 315 B. ubi male retinuit Dindorfius vulgatam: ἐγὼ μέντοι ἐγρηγοροῦσιν ὑμῖν—ἀσμενέστερον διαλεγοίμην ἢ χασμωμένοις τε καὶ ναυτιῶσιν, nam sine mora ἐγρηγορόσιν a Lobeckio commendatum recipere debuerat. Praeterea scribe ἀσμενέστερον (ἂν) διαλεγοίμην».

Παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ Τόμ. Ε', σελ. 34 κεῖται «διένειμε τὸν χρόνον εἰς ἡμέραν τε καὶ νύκτα, τῇ μὲν ἐγρηγορεῖν, τῇ νυκτὶ δὲ ὕπνον παρασχοῦσα». Ἀλλ' ἐν τῇ νέᾳ τοῦ Φίλωνος ἐκδόσει Τόμ. Ε', σελ. 110 ἀνεγνώσθη «τῇ μὲν ἐγρήγορσιν, νυκτὶ δὲ ὕπνον παρασχοῦσα» καὶ ἐγράφη ἡ σημείωσις ἥδε· «ἐγρήγορσιν M (Tisch.): ἐγρηγορεῖν Ev». Λέγεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Φίλωνος «τὸν δόλιχον τοῦτον ἡ φύσις διά τε ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως ἀπένειμεν ἀνθρώποις». Εὐκολώτατον δ' ἦτο νὰ μεταπέσῃ ὑπὸ κακῆς ἀναγνώσεως τὸ ἐγρήγορCιν εἰς το ἐγρηγορЄιν».

ΚΕΦ. ΝΖ΄.

Ψευδέστατον μὲν εἶνε ὅτι ἦσαν **Καλυδώνιοι κάπροι**, ψευδέστατον δὲ ὅτι θηρεύων αὐτοὺς ἀπώλετο ὁ Μελέαγρος.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Δημ. Βερναρδάκης καθηγητὴς ὢν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου ἐδίδασκεν ἐν αὐτῷ τὴν Γενικὴν Ἱστορίαν συνέταξεν Ἐγχειρίδιον τῆς Ἱστορίας ταύτης, οὗ μόνος ὁ πρῶτος τόμος ἐξεδόθη. Εἶνε δ' ἐν αὐτῷ γεγραμμένον σελ. 185 «ὁ Πλευρὼν καὶ ἡ Καλυδὼν παρὰ τὸν Εὔηνον ποταμὸν, ὅπου ἦσαν οἱ ΚαλυδΟνιοι κάπροι, οὓς θηρεύων ἀπώλετο ὁ Μελέαγρος».

Πολλοῦ θαυμασμοῦ ἄξιον φαίνεται ὅτι καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ἠγνόει μῦθον λίαν διαβεβοημένον καὶ γνωστότατον ὄντα. Πᾶς μὴ ὅλως ἐγκυκλίου παιδείας ἀμύητος ὢν ἐπίσταται ὅτι **εἷς** Καλυδώνιος κάπρος ὑπῆρξε καὶ ὅτι ἐξελθὼν ἐπ' αὐτὸν ὁ Μελέαγρος μετ' ἄλλων ἀριστέων **ἀπώλεσεν** ἤτοι ἀπέκτεινεν αὐτόν.

Τοῦ περιφήμου καταστάντος κάπρου ἢ συὸς ἀγρίου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Μελεάγρου ἔχοντος καὶ ἄλλους βοηθοὺς γενομένης αὐτοῦ θήρας ἐμνήσθη ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδος Ι, 533 κέ.· εἶνε δ' ὑπ' αὐτοῦ τάδε εἰρημένα·

«καὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος Ἄρτεμις ὦρσεν
χωσαμένη ὅ οἱ οὔ τι θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς
Οἰνεὺς ἔρξ'· ἄλλοι δὲ θεοὶ δαίνυνθ' ἑκατόμβας,
οἴῃ δ' οὐκ ἔρρεξε Διὸς κούρῃ μεγάλοιο.
Ἤ λάθετ' ἢ οὐκ ἐνόησεν· ἀάσσατο δὲ μέγα θυμῷ.
Ἡ δὲ χολωσαμένη δῖον γένος ἰοχέαιρα
ὦρσεν ἔπι, χλούνην σὺν ἄγριον ἀργιόδοντα,
ὃς κακὰ πόλλ' ἔρρεζε ἔθων Οἰνῆος ἀλωήν·
πολλὰ δ' ὅ γε προθέλυμνα χαμαὶ βάλε δένδρεα μακρὰ
αὐτῇσιν ῥίζῃσι καὶ αὐτοῖσ' ἄνθεσι μήλων.
Τὸν δ' υἱὸς Οἰνῆος ἀπέκτεινεν Μελέαγρος,
πολλέων ἐκ πολίων θηρήτορας ἄνδρας ἀγείρας
καὶ κύνας· οὐ μὲν γάρ κε δάμη παύροισι βροτοῖσιν·
τόσσος ἔην, πολλοὺς δὲ πυρῆς ἐπέβησ' ἀλεγεινῆς.
Ἡ δ' ἀμφ' αὐτῷ θῆκε πολὺν κέλαδον καὶ ἀϋτήν,
ἀμφὶ συὸς κεφαλῇ καὶ δέρματι λαχνήεντι,
Κουρήτων τε μεσηγὺ καὶ Αἰτωλῶν μεγαθύμων».

Παραπήγνυμεν τούτοις καὶ ἃ ὁ Τζέτζης λέγει ἐν Ἱστορ. Χιλ. Ζ΄, 65 (σελ. 240 Κισλ.).

«Οἰνεὺς κρατῶν γῆς Αἰτωλῶν καὶ γῆς τῆς Καλυδῶνος
Ἀρτέμιδος ἐλάθετο θυσίαις θαλυσίων.
Ἡ δὲ τὸν κάπρον ἔπεμψεν ἐκ τῶν Οἰταίων λόφων,
ὃς κακὰ πόλλ' ἔρδεσκεν ἔθων Οἰνῆος ἀλωήν.
Πολλῶν συναθροισθέντων δὲ συαγρευτῶν ἐκεῖσε,
ἡ Ἀταλάντη πρώτη μὲν ἐκεῖνον ἐκτοξεύει,
εἶτα βαλὼν Μελέαγρος κτείνει τῷ συοκτόνῳ.
Τούτου δ' εἷς ἕκαστος ὀδοὺς πήχεως εἶχε πλέον.
Σωτήριχος καὶ Ὅμηρος καὶ ἄλλοι δὲ μυρίοι
περὶ τοῦ κάπρου μέμνηνται τοῦδε τοῦ Καλυδῶνος».

Παρατηρητέον δ' ὅτι κατὰ τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν ἐκφορὰν γράφεται ἀλωή μεθ' ὑπογεγραμμένου ἰῶτα.

Μεθ' ἱκανῆς ἀκριβείας ἀφηγοῦνται τὰ κατὰ τὸν Μελέαγρον καὶ τὸν Καλυδώνιον κάπρον ὁ Ἀπολλόδωρος καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης. Μεταγράφομεν δὲ κατὰ λέξιν ἃ ἱστορεῖ ἑκάτερος.

Ἀπολλόδ. Α΄, η΄, 2 «Ἐγέννησε δὲ Ἀλθαία παῖδα ἐξ Οἰνέως Μελέαγρον, ὃν ἐξ Ἄρεος γεγεννῆσθαί φασι. Τούτου δὲ ὄντος ἡμερῶν ἑπτά, παραγενομένας τὰς μοίρας φασὶν εἰπεῖν τότε τελευτήσειν Μελεαγρον, ὅταν ὁ καιόμενος ἐπὶ τῆς ἐσχάρας δαλὸς κατακαῇ. Τοῦτο ἀκούσασα τὸν δαλὸν ἀνείλετο Ἀλθαία καὶ κατέθετο εἰς λάρνακα. Μελέαγρος δὲ ἀνὴρ γενναῖος γενόμενος τόνδε τὸν τρόπον ἐτελεύτησεν. Ἐτησίων καρπῶν ἐν τῇ χώρᾳ γενομένων, τὰς ἀπαρχὰς Οἰνεὺς θεοῖς πᾶσι θύων μόνης Ἀρτέμιδος ἐξελάθετο. Μηνίσασα δὲ ἡ θεὸς κάπρον ἐφῆκεν ἔξοχον μεγέθει τε καὶ ῥώμῃ, ὃς τήν τε γῆν ἄσπορον ἐτίθει καὶ τὰ βοσκήματα καὶ τοὺς ἐντυγχάνοντας διέφθειρεν. Ἐπὶ τοῦτον τὸν κάπρον τοὺς ἀρίστους ἐκ τῆς Ἑλλάδος πάντας συνεκάλεσε, καὶ τῷ κτείναντι τὸν θῆρα τὴν δορὰν δώσειν ἀριστεῖον ἐπηγγείλατο. Οἱ δὲ συνελθόντες ἐπὶ τὴν τοῦ κάπρου θήραν ἦσαν οἵδε - - μετὰ τούτων καὶ οἱ Θεστίου παῖδες. Συνελθόντας δὲ αὐτοὺς Οἰνεὺς ἐπὶ ἐννέα ἡμέρας ἐξένισε· τῇ δεκάτῃ δέ, Κηφέως καὶ Ἀγκαίου καί τινων ἄλλων ἀπαξιούντων μετὰ γυναικὸς ἐπὶ τὴν θήραν ἐξιέναι, Μελέαγρος ἔχων γυναῖκα Κλεοπάτραν τὴν Ἴδα καὶ Μαρπήσσης θυγατέρα, βουλόμενος δὲ καὶ ἐξ Ἀταλάντης τεκνοποιήσασθαι, συνηνάγκασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν

θήραν μετὰ ταύτης ἐξιέναι. Περιστάντων δὲ αὐτῶν τὸν κάπρον, Ὑλεὺς μὲν καὶ Ἀγκαῖος ὑπὸ τοῦ θηρὸς διεφθάρησαν, Εὐρυτίωνα δὲ Πηλεὺς ἄκων κατηκόντισε. Τὸν δὲ κάπρον πρώτη μὲν Ἀταλάντη εἰς τὰ νῶτα ἐτόξευσε, δεύτερος δὲ Ἀμφιάραος εἰς τὸν ὀφθαλμόν, Μελέαγρος δὲ αὐτὸν εἰς τὸν κενεῶνα πλήξας ἀπέκτεινε, καὶ λαβὼν τὸ δέρας ἔδωκεν Ἀταλάντῃ. Οἱ δὲ Θεστίου παῖδες ἀδοξοῦντες, εἰ παρόντων ἀνδρῶν, γυνὴ τὰ ἀριστεῖα λήψεται, τὸ δέρας αὐτὴν ἀφείλοντο, κατὰ γένος αὐτοῖς προσήκειν λέγοντες, εἰ Μελέαγρος λαμβάνειν μὴ προαιροῖτο. Ὀργισθεὶς δὲ Μελέαγρος τοὺς μὲν Θεστίου παῖδας ἀπέκτεινε, τὸ δὲ δέρας ἀπέδωκε τῇ Ἀταλάντῃ. Ἀλθαία δὲ λυπηθεῖσα ἐπὶ τῇ τῶν ἀδελφῶν ἀπωλείᾳ τὸν δαλὸν ἧψε, καὶ ὁ Μελέαγρος ἐξαίφνης ἀπέθανεν» (Πρβ. καὶ Ζηνόβ. Ε'. 33, Παροιμιογρ. Ἑλλ. Τόμ. Α', σελ. 133 Γόττ. καὶ Ἀντών. Λιβερᾶλ. Β', Μυθογρ. Οὐεστερμ. σελ. 202,16). Μνημονεύει δ' εὐθὺς μετὰ ταῦτα ὁ Ἀπολλόδωρος καὶ ἕτερον μῦθον περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μελεάγρου λέγων «Οἱ δέ φασιν οὐχ οὕτω Μελέαγρον τελευτῆσαι, ἀμφισβητούντων δὲ τῶν Θεστίου παίδων ὡς Ἰφίκλου πρώτου βαλόντος, Κουρῆσι καὶ Καλυδωνίοις πόλεμον ἐνστῆναι, ἐξελθόντος δὲ Μελεάγρου καί τινας τῶν Θεστίου παίδων φονεύσαντος, Ἀλθαίαν ἀράσασθαι κατ' αὐτοῦ· τὸν δὲ ὀργιζόμενον οἴκοι μένειν. Ἤδη δὲ τῶν πολεμίων τοῖς τείχεσι προσπελαζόντων καὶ τῶν πολιτῶν ἀξιούντων μεθ' ἱκετηρίας βοηθεῖν, μόλις πεισθέντα ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐξελθεῖν καὶ τοὺς λοιποὺς κτείναντα τῶν Θεστίου παίδων ἀποθανεῖν μαχόμενον. Μετὰ δὲ τὸν Μελεάγρου θάνατον Ἀλθαία καὶ Κλεοπάτρα ἑαυτὰς ἀνήρτησαν, αἱ δὲ θρηνοῦσαι τὸν νεκρὸν γυναῖκες ἀπωρνεώθησαν».

Διόδ. Σικελ. Δ', λδ', 2 «Οὐκ ἀνοίκειον δ' εἶναι νομίζομεν βραχὺ παρεκβάντας ἡμᾶς ἀπαγγεῖλαι τὴν περὶ τὸν Μελέγρον περιπέτειαν. Οἰνεὺς γάρ, γενομένης εὐκαρπίας αὐτῷ τοῦ σίτου, τοῖς μὲν ἄλλοις θεοῖς ἐτέλεσε θυσίας, μόνης δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ὠλιγώρησεν· δι' ἣν αἰτίαν ἡ θεὸς αὐτῷ μηνίσασα τὸν διαβεβοημένον Καλυδώνιον ὗν ἀνῆκεν, ὑπερφυῆ τὸ μέγεθος. Οὗτος δὲ τὴν σύνεγγυς χώραν καταφθείρων τὰς κτήσεις ἐλυμαίνετο· διόπερ Μελέαγρος ὁ Οἰνέως, τὴν μὲν ἡλικίαν μάλιστα ἀκμάζων, ῥώμῃ δὲ καὶ ἀνδρείᾳ διαφέρων, παρέλαβε πολλοὺς τῶν ἀρίστων ἐπὶ τὴν τούτου κυνηγίαν. Πρώτου δὲ Μελεάγρου τὸ θηρίον ἀκοντίσαντος, ὁμολογούμενον αὐτῷ τὸ πρωτεῖον συνεχωρήθη·

τοῦτο δ' ἦν ἡ δορὰ τοῦ ζῴου. Μετεχούσης δὲ τῆς κυνηγίας Ἀταλάντης τῆς Σχοινέως, ἐρασθεὶς αὐτῆς ὁ Μελέαγρος παρεχώρησε τῆς δορᾶς καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀριστείαν ἐπαίνου. Ἐπὶ δὲ τοῖς πραχθεῖσιν οἱ Θεστίου παῖδες συγκυνηγοῦντες ἠγανάκτησαν, ὅτι ξένην γυναῖκα προετίμησεν αὐτῶν, παραπέμψας τὴν οἰκειότητα. Διόπερ ἀκυροῦντες τοῦ Μελεάγρου τὴν δωρεὰν ἐνήδρευσαν Ἀταλάντῃ καὶ κατὰ τὴν εἰς Ἀρκαδίαν ἐπάνοδον ἐπιθέμενοι τὴν δορὰν ἀφείλοντο. Μελέαγρος δὲ διά τε τὸν πρὸς τὴν Ἀταλάντην ἔρωτα καὶ διὰ τὴν ἀτιμίαν παροξυνθεὶς ἐβοήθησε τῇ Ἀταλάντῃ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον παρεκάλει τοὺς ἡρπακότας ἀποδοῦναι τῇ γυναικὶ τὸ δοθὲν ἀριστεῖον· ὡς δ' οὐ προσεῖχον, ἀπέκτεινεν αὐτούς, ὄντας τῆς Ἀλθαίας ἀδελφούς. Διόπερ ἡ μὲν Ἀλθαία γενομένη περιαλγὴς ἐπὶ τῇ τῶν ὁμαίμων ἀναιρέσει ἀρὰς ἔθετο, καθ' ἃς ἠξίωσεν ἀποθανεῖν Μελέαγρον· καὶ τοὺς ἀθανάτους ὑπακούσαντας ἐπενεγκεῖν αὐτῷ τὴν τοῦ βίου καταστροφήν. Ἔνιοι δὲ μυθολογοῦσιν ὅτι κατὰ τὴν Μελεάγρου γένεσιν τῇ Ἀλθαίᾳ τὰς Μοίρας καθ' ὕπνον ἐπιστάσας εἰπεῖν ὅτι τότε τελευτήσει Μελέαγρος ὁ υἱὸς αὐτῆς, ὅταν ὁ δαλὸς κατακαυθῇ· διόπερ τεκοῦσαν καὶ νομίσασαν ἐν τῇ τοῦ δαλοῦ φυλακῇ τὴν σωτηρίαν τοῦ τέκνου κεῖσθαι, τὸν δαλὸν ἐπιμελῶς τηρεῖν· ὕστερον δ' ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν ἀδελφῶν παροξυνθεῖσαν κατακαῦσαι τὸν δαλὸν καὶ τῷ Μελεάγρῳ τῆς τελευτῆς αἰτίαν καταστῆσαι· ἀεὶ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις λυπουμένην τὸ τέλος ἀγχόνῃ τὸν βίον καταστρέψαι».

Γράφει δὲ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 773, 4 «Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι οὕτω πολὺς περὶ τοῦ Καλυδωνίου τούτου συὸς λόγος παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὡς καὶ γένος αὐτοῦ φυλοκρινεῖν καὶ κατάγειν αὐτὸν Κρομμυωνίας συὸς καὶ πατρίδα τὴν Οἴτην αὐτῷ ἐπιγράφειν καὶ χρῶμα διαγράφειν· λευκὴν γὰρ αὐτῷ τὴν χρόαν ἱστόρησαν. Ὡς δὲ καὶ ἄλλοι σύες πράγματά τισι παρέσχον, δηλοῖ καὶ ὁ Ἐρυμάνθιος κάπρος καὶ τὸ παρ' Ἡροδότῳ συὸς μέγα χρῆμα, κατ' ἐκεῖνον εἰπεῖν, ἐν τῷ Μυσίῳ Ὀλύμπῳ. Τὸ δὲ σῦν ἄγριον καὶ σῦς ἄγριος συντιθέντες οἱ μεθ' Ὅμηρον σύαγρόν φασιν. Ἰστέον δὲ ὡς οὐ μόνον ἀγρίους αἱ ἱστορίαι σύας μεγάλους φυλοκρινοῦσιν, ὧν εἰσὶ καὶ ἡ Κρομμυωνία σῦς καὶ ὁ Καλυδώνιος κάπρος καὶ ὁ Ἐρυμάνθιος καὶ ὁ Ὀλυμπηνός, ἀλλὰ καὶ ἡμέρους οὔτε βλάπτοντας καὶ πολλοῦ δὲ τιμωμένους» καὶ σελ. 774, 21 «Ἱστορεῖται γὰρ ὡς, ἀναιρεθέν-

τος τοῦ Καλυδωνίου συάγρου, ὅπερ ἐκ τοῦ σῦς ἄγριος Ὁμηρικοῦ, ὡς ἐρρέθη, συγκειται, περὶ τῆς ἐκείνου κεφαλῆς καὶ τοῦ δέρματος ὡς περὶ ἀριστείων ἐφιλονείκουν Κουρῆτες καὶ Καλυδώνιοι οἱ συνθηράσαντες, ὅτε καὶ οἱ Θεστιάδαι ἀνῃρέθησαν οἱ τοῦ Μελεάγρου θεῖοι. Ὅτι δὲ τὸ κυνηγετεῖν σπουδαιότατον ἦν καὶ τοῖς παλαιοῖς καὶ ὅτι γέρας εἶχέ τι ὁ περὶ αὐτὸ εὐδοκιμῶν καὶ ὅτι ἀσχέδωρος ἐκαλεῖτο κατὰ γλῶσσαν ὁ ἄγριος σῦς καὶ ὅτι ὁμώνυμος φωνὴ ὁ σύαγρος καὶ πῶς ἐτομολογεῖται ὁ σῦς, ἐν τοῖς εἰς τὴν Ὀδύσσειαν δεδήλωται, ὅπου ὁ Ὀδυσσεὺς ἐγνωρίσθη ἐκ τῆς οὐλῆς. Ἰστέον δὲ ὡς οἱ νεώτεροί φασι τὸν Μελέαγρον περιγενόμενον τοῦ Οἰταίου συὸς τούτου καὶ ἀποδείραντα δοῦναι τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν καὶ τὸ δέρμα τῇ ἐρωμένῃ Ἀταλάντῃ· καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ συνεκυνήγησεν· οἱ δὲ Θεστίου παῖδες, Πλευρώνιοι μὲν ὄντες, μήτρωες δὲ Μελεάγρου, ὅ ἐστι θεῖοι πρὸς μητρός, ἀγανακτήσαντες αὐτά τε τῆς Ἀταλάντης ἀφείλοντο βίᾳ καὶ τῷ Μελεάγρῳ ἐπεβούλευον· ὁ δὲ μαθὼν τούτους ἀπέκτεινεν· ἐφ' οἷς καὶ τὴν μητέρα λελύπηκε. Τῶν δὲ Πλευρωνίων διὰ ταῦτα Καλυδωνίοις πολεμούντων, ὁ Μελέαγρος ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐ συνεμάχει τοῖς ἐν Καλυδῶνι συμπολίταις, ἀγανακτῶν πρὸς τὴν μητέρα καταρωμένην· πεισθεὶς δὲ ὕστερον τῇ γυναικὶ Κλεοπάτρᾳ ἀπεσόβησεν ἐκ τῆς πόλεως τοὺς Κουρῆτας. Οἱ δ' αὐτοὶ νεώτεροι προσιστοροῦσι καὶ ὡς ἡ μήτηρ ἔτι μηνιῶσα τῷ υἱῷ Μελεάγρῳ διὰ τοὺς ἀδελφοὺς τὸν παρὰ Μοιρῶν αὐτῇ δοθέντα δαλὸν ὅρον ὄντα τῆς τοῦ υἱοῦ ζωῆς κατέφλεξε, τελευτήσαντος δὲ παραχρῆμα αὐτοῦ, μεταμεληθεῖσα ἑαυτὴν κατέκαυσεν ἐπὶ τῇ τοῦ παιδὸς πυρᾷ· αἱ δὲ τοῦ Μελεάγρου ἀδελφαὶ ἀπαύστως θρηνοῦσαι εἰς ὄρνις τὰς λεγομένας Μελεαγρίδας μετεβλήθησαν» (Πρβ. καὶ σελ. 204, 8 καὶ σελ. 311, 48 καὶ σελ. 1062, 61). Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ Α΄, 36 κεῖται «ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ ἐν τῷ Μυσίῳ Ὀλύμπῳ ὑὸς χρῆμα γίνεται μέγα· ὁρμεόμενος δὲ οὗτος ἐκ τοῦ οὔρεος τούτου τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε. Πολλάκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες ποιέεσκον μὲν κακὸν οὐδέν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ». Περὶ τοῦ ἀσχέδωρος ἴδε Κασαύβωνα ἐν ταῖς εἰς τοὺς Δειπνοσοφιστὰς τοῦ Ἀθηναίου Παρατηρήσεσι σελ. 686 καὶ Γ. Δινδόρφιον ἐν τῷ Αἰσχυλείῳ Λεξικῷ σελ. 47.

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις γεγραμμένα σελ. 307, 22 Διδ. «Οἰνεὺς δέ, τῆς αὐτοῦ γῆς εὐφορησάσης,

ἀπαρχὰς πᾶσι θεοῖς θύσας Ἀρτέμιδι οὐκ ἔθυσεν· ὅθεν ὀργισθεῖσα σῦν μέγαν κατὰ τῆς χώρας αὐτοῦ ἀφῆκεν, ἵνα ταύτην λυμήνηται. Ἐπὶ τοῦτον τὸν κάπρον τοὺς ἀρίστους ἐκ τῆς Ἑλλάδος πάντας συνεκάλεσε, καὶ τῷ κρατύναντι τὸν θῆρα τὴν δορὰν δώσειν ἀριστεῖον ὑπέσχετο. Συνελθούσης δὲ μετὰ τῶν ἀριστέων καὶ Ἀταλάντης τῆς Σχοινέως, κοινῇ τὸν κάπρον περιέστησαν ἅπαντες. Ἐπεὶ δὲ τὸ δέρας τῇ Ἀταλάντῃ πρώτῃ τὸν κάπρον τοξευσάσῃ ὁ Μελέαγρος χαριζόμενος ἔδωκε, καὶ οἱ πρὸς μητρὸς αὐτοῦ θεῖοι ἀγανακτοῦντες εἰ τὰ ἀριστεῖα γυνὴ λήψεται, τὸ δέρας μὲν Ἀταλάντης ἀφείλοντο, ὑπὸ δὲ Μελεάγρου ἐφονεύθησαν, ὀλίγον ὕστερον καὶ αὐτοῦ, τῆς μητρὸς ἐπὶ τῇ ἀναιρέσει τῶν ἀδελφῶν λυπηθείσης καὶ ἀναψάσης τὸν Μοιρῶν δαλόν, ἀποθανόντος». Πιθανώτατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι τὸ «κρατύναντι τὸν θῆρα» εἶνε ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τοῦ «τῷ κτείναντι τὸν θῆρα», ὃ βλέπει τις ἐν οἷς παρεθέμεθα ἐκ τοῦ Ἀπολλοδώρου. Ἀναγνωστέον δὲ καὶ «ὁ Μελέαγρος χαριζόμενος ἔδωκεν, οἱ πρὸς μητρὸς θεῖοι κτέ.». Τὸ «συνελθούσης μετὰ τῶν ἀριστέων» κεῖται καὶ ἐν τοῖς τοῦ Ζηνοβίου Ε΄, 33 (Παροιμ. Ἑλλ. Τόμ. Α΄, 133, 21 Γοττ.)· ἀλλ' ἴσως ἡ γνησία γραφὴ εἶνε «συνΕΞελθούσης μετὰ τῶν ἀριστέων».

Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε καὶ τὰ ὑπὸ Φιλοστράτου τοῦ νεωτέρου εἰρημένα ἐν Εἰκόσι ΙΕ΄ (Τόμ. Β΄, σελ. 417 Καυσ.) «Πολὺ διαφέρουσι τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου καὶ ἄλλων παραδεδομένων ἃ ἱστορεῖ Ἰωάννης ὁ Μαλάλας σελ. 165,8 Βόνν. «Μελέαγρος δὲ ὁ τοῦ Οἰνέως υἱός, ἀδελφὸς δὲ τοῦ Τυδέως καὶ Δηιανείρας, ἐποίησεν ἆθλον μέγαν ἐν τῇ Καλυδωνίᾳ χώρᾳ, φονεύσας κάπρον φοβερόν, τῆς Ἀταλάντης τῆς θυγατρὸς τοῦ Σχοινέως οὔσης μετ' αὐτοῦ· ἥτις προποιήσασα (γρ. ἴσως προπηδήσασα) τοξεύει τὸν σύαγρον· ἐλυμαίνετο γὰρ οὗτος ὁ θὴρ πᾶσαν τὴν χώραν ἐκείνην. Καὶ μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ θηρὸς τὸ δέρμα αὐτοῦ ἐχαρίσατο ὁ Μελέαγρος τῇ Ἀταλάντῃ εἰς ἔρωτα αὐτῆς βληθείς. Ἀπελθὼν δὲ ὁ Μελέαγρος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα Οἰνέα ἀπητήθη παρ' αὐτοῦ τὰ νικητήρια τοῦ θηρός· καὶ μαθὼν ὅτι τῇ Ἀταλάντῃ τὸ δέρμα ἐχαρίσατο, ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ ὃν εἶχε θαλλὸν ἐλαίας φυλαττόμενον παρὰ τῇ Ἀλθαίᾳ τῇ ἑαυτοῦ μὲν γυναικί, μητρὶ δὲ τοῦ Μελεάγρου, ὅντινα θαλλὸν τῆς ἐλαίας ἡ Ἀλθαία ἔγκυος οὖσα ἐπιθυμήσασα ἔφαγε, καὶ καταπιοῦσα τὸ φύλλον

τῆς ἐλαίας εὐθέως τεκοῦσα συνεγέννησε τὸ τῆς ἐλαίας φύλλον σὺν τῷ Μελεάγρῳ· περὶ οὗ χρησμὸς ἐδόθη τῷ πατρὶ αὐτοῦ τῷ Οἰνεῖ τοσοῦτον ζῆν τὸν Μελέαγρον ὅσον χρόνον φυλάττεται τὸ φύλλον τῆς ἐλαίας τὸ μετ' αὐτοῦ γεννηθέν· ὅπερ φύλλον ὀργισθεὶς ὁ Οἰνεὺς εἰς πῦρ ἔβαλε, καὶ ἐκαύθη, ἀγανακτήσας κατὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ· καὶ παραχρῆμα ὁ Μελέαγρος ἐτελεύτησεν, ὡς ὁ σοφὸς Εὐριπίδης δρᾶμα περὶ τοῦ αὐτοῦ Μελεάγρου ἐξέθετο». Πρβ. καὶ Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Α΄, σελ. 247, 18 κέ. Εἶνε δὲ παρὰ τούτῳ γεγραμμένον «περὶ οὗ χρησμὸς ἐδόθη τῷ πατρὶ αὐτοῦ Οἰνεῖ τοσοῦτον χρόνον ζῆσΑΙ τὸν Μελέαγρον κτέ.». Ἐν τοῖς εἰς Λουκιανὸν Σχολίοις σελ. 255 Ἰακ. λέγεται «ὁ Μελέαγρος: Σβεσθείσης γὰρ τῆς λαμπάδος παρὰ τῆς μητρός, κατὰ μικρὸν αὐτὸς ἐμαραίνετο· τῷ Μελεάγρῳ γὰρ συνεγεννήθη λαμπάς, περὶ ἧς ἐλέχθη ὅτι ἐφ' ὅσον ἅπτεται ζῇ ὁ Μελέαγρος. Ὅτε οὖν σχὼν τὴν Ἀταλάντην σύμμαχον καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἰδίας μητρὸς ἐφόνευσε τὸν Καλυδώνιον κάπρον, ἐρῶν δὲ τῆς Ἀταλάντης ἔδωκεν αὐτῇ τὰ πρωτεῖα, ὠργίσθησαν ἐπὶ τούτῳ οἱ θεῖοι, καὶ γενομένης μάχης, ἀνεῖλεν αὐτούς· ἐπὶ τούτῳ ἐλυπήθη ἡ Μελεάγρου μήτηρ Ἀλθαία κατ' αὐτοῦ, ὡς ὑπὲρ ἀδελφούς· καὶ ἀπελθοῦσα ἔσβεσε τὴν λαμπάδα. Ἦν δὲ ὁ Μελέαγρος υἱὸς τοῦ Οἰνέως». Πρβ. καὶ Βαχμ. Ἑλλ. Ἀνέκδ. Τόμ. Β΄, σελ. 363.10, ἔνθα ὀρθῶς ἀναγινώσκεται «ὡς ὑπὲρ ἀδελφῶν» ἀντὶ τοῦ πλημμελῶς γεγραμμένου ἐν τοῖς εἰς Λουκιανὸν Σχολίοις «ὡς ὑπὲρ ἀδελφούς».

Παρὰ τῷ Λουκιανῷ Συμποσ. ἢ Λαπ. 25 φέρεται ἀπόσπασμα τοῦ Σοφοκλέους ἔχον ὧδε «Συὸς μέγιστον χρῆμ' ἐπ' Οἰνέως γυίαις ἀνῆκε Λητοῦς παῖς ἑκηβόλος θεά». Ὁ Κόβητος ἀποφαίνεται ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1877, σελ. 243 «legendum ἐπ Οἰνέως γύΑϹ *in Oenei arva immisit*. Nulla potest esse dubitatio quin haec ad Sophoclis Μελέαγρον sint referenda». Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου κεῖται σελ. 753,12 «Καινὸν δὲ οὐδὲν τοιαύτας ἐν σχεδιασμῷ ἀμφιβολίας παρεισπίπτειν, ὅπου γε καὶ ἄλλως τοιαῦτα συγκυροῦσιν. Τὸ γοῦν ὦ Ζεῦ, γένοιτο καταβαλεῖν τὸν σῦν ἐμὲ παράγεταί τισιν εἰς τοιοῦτον παράδειγμα, ὡς δῆθέν τινος εὐξαμένου ἢ τὸν σῦν καταβλητικὸν αὐτοῦ γενέσθαι ἢ ἀνάπαλιν αὐτὸν τοῦ συός». Προφανέστατον ὑπάρχει ὅτι τὸ ἐμέ εἶνε ὑποκείμενον τοῦ καταβαλεῖν, τὸ δὲ τὸν σῦν ἀντικείμενον αὐτοῦ. Ὁ Ναύκιος γράφει ἐν τῇ συναγωγῇ

τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήν. Τραγικῶν σελ. 878 ἐκδ. β' «ex Euripidis Meleagro petitum esse versiculum coni. Valckenaer. Diatr. p. 145».

Λέγεται δ' ἄλλοτε μὲν Καλυδώνιος κάπρος, ἄλλοτε δὲ Καλυδώνιος σῦς ἢ ὗς. Πολλὰ δ' ἑκατέρας χρήσεως ἔχομεν νὰ καταλέξωμεν μαρτύρια.

§ 1. **Καλυδώνιος κάπρος.**

Καλλίμ. Ὕμν. εἰς Ἄρτ. 218 «οὔ μιν ἔτι κλητοὶ Καλυδωνίου ἀγρευτῆρες μέμφονται κάπροιο».

Ἀπολλόδ. σελ. 68,31 Ἑρχ. «λέγεται τὸν ἐπὶ Κόλχους πλοῦν γενέσθαι καὶ τὴν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου θήραν» καὶ σελ. 103.5 «παρεγένετο δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἀριστέων καὶ ἐπὶ τὸν Καλυδώνιον κάπρον» καὶ σελ. 114,25 «ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου μετ' Εὐρυτίωνος ἐλθὼν κτέ».

Στράβ. σελ. 539,2 Μειν. «ἐν ᾗ μυθεύουσι τὰ περὶ τὴν Κρομμυωνίαν ὗν, ἣν μητέρα τοῦ Καλυδωνίου κάπρου φασί». Πρβ. καὶ Στέφ. Βυζ. σελ. 383,1 Μειν.

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Γ', σελ. 105,13 Δινδ. «Φερεκύδης δὲ καὶ τοῦτον ἕνα τῶν ἐπὶ τὸν Καλυδώνιον κάπρον στρατευσάντων φησίν».

Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 124,4 Διδ. «ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν θήραν τοῦ Καλυδωνίου κάπρου ἐλθών».

Τζέτζ Σχολ. εἰς Λυκόφ. σελ. 641 Μυλλ. «οὗτος ἐπὶ τὸν Καλυδώνιον κάπρον ἐξελθὼν ἀνῃρέθη ὑπ' αὐτοῦ». Πρβ. καὶ Ἐπιστολ. σελ. 14 Πρεσσ. «ὡς εἴπερ ὑπὲρ τοῦ Νεμεαίου ἔγραφεν ἢ τοῦ κάπρου Καλυδῶνος» καὶ Ἱστορ. Χιλ. Ζ', 52 (σελ. 239 Κισλ.) «ἢ τοῦ Ἐρυμανθίου τε κάπρου καὶ Καλυδῶνος». Ὑπὸ τοῦ Σωζομενοῦ Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 16 Οὔσσ. ἐλέχθη «τὸν μὲν ἐν Καλυδῶνι κάπρον καὶ τὸν ἐν Μαραθῶνι ταῦρον».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 204,8 «λέγοντες καὶ ἐπὶ τὸν Καλυδώνιον κάπρον στρατεῦσαι αὐτόν».

§ 2. **Καλυδώνιος σῦς ἢ ὗς.**

Ἀθήν. σελ. 401, Β' «συὸς δὲ ἀγρίου ἐπεισενεχθέντος, ὅς κατ' οὐ-

δὲν ἦν ἐλάττων τοῦ καλοῦ γραφομένου Καλυδωνίου, προβάλλω, τὶς ἔφη, σοὶ ζητεῖν, φροντιστὰ καὶ λογιστὰ Οὐλπιανέ, τίς ἱστόρηκε τὸν Καλυδώνιον σῦν θήλειάν τε (γρ. ἴσ. θλαδίαν) γεγονέναι καὶ λευκὸν τὴν χρόαν» καὶ σελ. 402, Α΄ «ἐπειδὲ σὺ τὸ προβληθέν σοι ἀποπροσπεποίησαι περὶ τῆς χρόας τοῦ Καλυδωνίου συός, εἴ τις αὐτὸν ἱστορεῖ λευκὸν τὴν χρόαν γεγονότα». Τὸ «τοῦ καλοῦ γραφομένου» παρέσχε πράγματα τοῖς κριτικοῖς. Ἔγραψε δ᾽ ὁ μὲν Μεινέκιος ἐν τοῖς Κριτικοῖς Ἀναλέκτοις εἰς τοὺς Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστὰς σελ. 173 «Fortasse τοῦ καλλιγραφουμένου, nisi καλοῦ utpote e Καλυδωνίου natum expungere praestat», ὁ δὲ Καιβέλιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου Τόμ. Β΄, σελ. 374 «καλοῦ del. Wilam., fort. μεγάλου», ὁ δὲ Ναύκιος ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Ε΄, σελ. 211 «Hierher möchte ich ziehen auch Ath. IX p. 401 B: συὸς δὲ ἀγρίου ἐπεισενεχθέντος, ὃς κατ᾽ οὐδὲν ἦν ἐλάττων τοῦ καλοῦ γραφομένου Καλυδωνίου, wo die ursprüngliche Lesart τοῦ καλοῦ
γραφομένου (d. h. καλουμένου) Καλυδωνίου gewesen sein dürfte».

Πολυδ. Ε΄, 45 «ἔνδοξος δὲ καὶ ἡ Ἀταλάντης κύων, Αὔρα τοὔνομα, ἣν ὁ Καλυδώνιος σῦς ἀπέκτεινεν».

Προκοπ. Τόμ. Β΄, σελ. 77, 23 Βόνν. «καὶ γνώρισμα τῇ πόλει τοὺς ὀδόντας συὸς τοῦ Καλυδωνίου ἐλίπετο, οὓς ὁ θεῖος Μελέαγρος ἆθλα τοῦ κυνηγεσίου λαβὼν ἔτυχεν».

Ἐφραίμ. 6985 (σελ. 284 Βόνν.) «καὶ σῦν Καλυδώνιον, ἔργον τι ξένον».

Τζέτζ. Σχολ. εἰς Λυκόφρ. σελ. 642 Μυλλ. «ὁ δὲ Καλυδώνιος σῦς πρότερον περὶ τὴν Οἴτην διατρίβων κτέ.».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 311, 43 «μνήμη δὲ αὐτῆς ἔσται καὶ προϊόντι τῷ ποιητῇ ἐν τοῖς κατὰ τὸν Καλυδώνιον σῦν». Πρβ. καὶ σελ. 1062,61 «καθά που καὶ ὁ Καλυδώνιος καὶ ὁ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ σῦς».

Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 687, 19 «ὥστε καὶ τοῦ Καλυδωνίου συὸς τὸ ῥύγχος ἀπέτεμεν» καὶ σελ. 738, 7 «καὶ δὴ καὶ τὸν Καλυδώνιον σῦν», οὗ καὶ γίνεται ἐξήγησις διὰ τοῦ «τὸν ἀγριόχοιρον τὸν Καλυδώνιον λεγόμενον».

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β΄, σελ. 91, 15 Δινδ. «Τελαμὼν δὲ ἐν τῷ

λόχῳ τοῦ Καλυδωνίου συὸς ἀνελὼν ἀκουσίως καὶ αὐτὸς ἕνα τῶν κυνηγούντων ἔφυγεν εἰς Σαλαμῖνα» καὶ σελ. 102, 14 «ὡς που καὶ ἐν τῇ θήρᾳ τοῦ Καλυδωνίου συός».

Σχολ. Ἡσιόδ. σελ. 225. 14 Λιψ. «διὰ τὴν τοῦ Καλυδωνίου συὸς κεφαλήν».

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Γ', σελ. 139, 5 Δινδ. «ὁ μὲν γὰρ εἶχε τὸν Καλυδώνιον σῦν. ὁ δὲ τὴν λεοντοπρόσωπον Σφίγγα».

Σχολ. Ἀπολλων. Ῥοδ. σελ. 315 Κειλ. «Φερεκύδης ἐν τῇ Η' φησὶ τὸν Ἀγκαῖον ὑπὸ τοῦ Καλυδωνίου συὸς πληγέντα τὸν μηρὸν ἀποθανεῖν».

Εὐδοκ. Ἰων. σελ. 355, 18 Φλαχ. «Λεκτέον δὲ πρὸς τούτοις καὶ περὶ τῶν τὴν εὔφημον συστησάντων θήραν τοῦ Καλυδωνίου συός» καὶ «ἡ καὶ πρώτη τῷ βέλει τοῦ πεφρυαγμένου συὸς τὴν κεφαλὴν τρώσασα».

Παυσαν. Λακων ΙΗ', 9 «ὑὸς ἐστὶ θήρα τοῦ Καλυδωνίου» καὶ Ἀρκαδ. ΜΕ', 6 «τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς ἐστὶν ἔμπροσθεν ἡ θήρα τοῦ ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου» καὶ ΜϚ', 1 «σὺν δὲ αὐτῇ καὶ ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου τοὺς ὀδόντας ἔλαβεν» καὶ ΜΖ', 2 «ἔστι μὲν τὸ δέρμα ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου». Πρβ. καὶ ΜΕ', 2 «τὸν γὰρ ἐν Καλυδῶνι ὗν Ἀγκαῖος ὑπέμεινεν ὁ Λυκούργου τρωθείς, καὶ Ἀταλάντη τοξεύει τὸν ὗν καὶ ἔτυχε πρώτη τοῦ θηρίου· τούτων εἵνεκα αὐτῇ ἡ κεφαλή τε τοῦ ὑὸς καὶ τὸ δέρμα ἀριστεῖα ἐδόθη». Νομίζομεν δ' ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Παυσανίου «τὸν γὰρ ἐν Καλυδῶνι ὗν Ἀγκαῖος ὑπέμεινεν ὁ ΛυκούργΟΥ, (ἀπέθανε δ' ὑπ' αὐτΟΥ) τρωθείς· καὶ Ἀταλάντη κτέ.».

Παρὰ τῷ Λουκιανῷ πρὸς τὸν Ἀπαίδ. 14 φέρεται «καὶ ἔχει μὲν τὸ κειμήλιον τοῦτο καὶ δείκνυσιν ὡς Τεγεᾶται τοῦ Καλυδωνίου ὑὸς τὸ δέρμα καὶ Θηβαῖοι τὰ ὀστᾶ τοῦ Γηρυόνου κτέ.». Γράφει δ' ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 193 «Supplendum τοῦ Καλυδωνίου ὑὸς τὸ δέρμα. Non aliter enim dicebant quam ὁ ἐν Καλυδῶνι ὗς, vel ὁ Καλυδώνιος ὗς. De multis testibus produco oculatum unum, PAUSANIAM, qui se Tegeae vidisse scribit (VIII. 47,2.) τὸ δέρμα ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου. διεσήπετο δὲ ὑπὸ τοῦ χρόνου, inquit, καὶ ἐς ἅπαν ἦν τριχῶν ἤδη ψιλόν. facile credimus».

Ἀντὶ τοῦ ὀνόματος σῦς ἢ ὗς ἐποιήσατο ὁ Τζέτζης χρῆσιν τοῦ

χοῖρος ἐν Ἱστορ. Χιλ. Η', 893 (σελ. 274 Κισλ.) «τῷ κυνηγίῳ διωχθεὶς χοίρῳ τῷ Καλυδῶνος». Ὁ Θεμίστιος εἶπεν ἁπλῶς τὸν σῦν ἄνευ τοῦ ἐπιθέτου Καλυδώνιον Λόγ. σελ. 310,15 Δινδ. «ἧ πάλαι ἐπὶ τὸν σῦν συνελέγησαν οἱ τότε ἄριστοι τῶν Ἑλλήνων, ὃς τὰ ἔργα τοῦ Αἰτωλῶν βασιλέως ἔφθειρέ τε καὶ ἐλωβᾶτο». Πρβ. καὶ Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Γ', σελ. 73,23. Δινδ. «Ἄρη δ' Αἰτωλόν: ὡς ἔχοντος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τὸν περὶ τοῦ συὸς πόλεμον».

Τὸν Καλυδώνιον κάπρον ὠνόμασε κάπρον Αἰτωλόν ὁ Εὐριπίδης Φοινίσσ. 1108 «ὁ τῆς κυναγοῦ Παρθενοπαῖος ἔκγονος, ἐπίσημ' ἔχων οἰκεῖον ἐν μέσῳ σάκει, ἑκηβόλοις τόξοισιν Ἀταλάντην κάπρον χειρουμένην Αἰτωλόν». Σχολ. «Κάπρον: ὃν ἐπήγαγεν Αἰτωλοῖς ποτε Ἄρτεμις λυμαίνεσθαι τὴν σφῶν χώραν ὀργιζομένη Οἰνεῖ θύσαντι τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ οὐ τῇ Ἀρτέμιδι. Ἀπέκτεινε δὲ τὸν κάπρον τοῦτον ὁ Μελέαγρος. Οὗτος ὁ κάπρος ἐλέγετο Καλυδώνιος».

Ἔν τισι τῶν ἐν τοῖς ἄνω παρατεθεισῶν ῥήσεων ἀντὶ τοῦ κάπρος ἢ σῦς-ὗς εἶνε τεθειμένον τὸ θήρ ἢ θηρίον. Κεῖται δὲ τὸ θήρ καὶ ἐν Ἀποσπάσματι ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ τραγικοῦ Ἀντιφῶντος παρ' Ἀριστοτ. Ῥητορ. Β', 23 «οὐκ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα». Πρβ. Ἀνών. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΑ', β', σελ. 141, 25 «περὶ οὗ Μελεάγρου ὁ Ἀντιφῶν γράφει ὅτι συνῆλθον τῷ Οἰνεῖ τῷ πατρὶ τοῦ Μελεάγρου οἱ ἔκκριτοι τῶν Αἰτωλῶν οὐχ ἵνα κτάνωσι τὸν σῦν τὸν ἐξελθόντα (συνεξελθόντα) τὸν Ἐρυμάνθιον, ἀλλ' ἵνα ἴδωσι τὸν Μελέαγρον ὅπως τὸν θῆρα ἀπέκτεινε καὶ μαρτυρῶσι τοῦτο». Ὁ Ναύκιος ἀνέγνω «ἵνα κτάνωσι τὸν σῦν ἐξελθόντες» ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων Τραγικῶν σελ. 792 ἐκδ. β'. Πλημμελῶς δ' ἔχον τὸ «οὐχ ἵνα κτάνωσι» μετεβλήθη εἰς τὸ «οὐχ ἵνα κάνωσι»· πρῶτος δ' ἀποκατέστησε τὴν γνησίαν ταύτην γραφὴν ὁ Μεινέκιος.

Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Παυσανίᾳ Ἀττ. ΜΒ', 6 «ὃν ἀπέστειλεν ὁ πατὴρ Μελεάγρῳ τὸ ἐν Αἰτωλίᾳ θηρίον συνεξαιρήσοντα» καὶ Ἀρκαδ. Δ', 10 «καὶ ὕστερον ὁμοῦ Μελεάγρῳ τὸ ἐν Καλυδῶνι κατεργαζόμενος θηρίον ἀπέθανεν».

Ἐν τέλει μνημονεύομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Βακχυλίδου εἰρημένα Ἐπιν. Ε', 104 (σελ. 51 Βλασσ.)

Ἀλλ' ἀνίκατον θεὰ
ἔσχεν χόλον· εὐρυβίαν δ' ἔσσευε κούρα
κάπρον ἀναιδομάχαν
ἐς Καλλίχορον Καλυδῶ-
ν', ἔνθα πλημμύρων σθένει
ὄρχους ἐπέκειρεν ὀδόντι,
σφάζε τε μῆλα, βροτῶν
θ' ὅστις εἰσάνταν μόλοι.
Τῷ δὲ στυγερὰν δῆριν Ἑλλάνων ἄριστοι
στασάμεθ' ἐνδυκέως
ἓξ ἄματα συνεχέως· ἐπεὶ δὲ δαίμων
κάρτος Αἰτωλοῖς ὄρεξεν,
θάπτομεν οὓς κατέπε-
φνεν σῦς ἐριβρύχας ἐπαίσσων βίᾳ,
Ἀγκαῖον ἐμῶν τ' Ἀγέλαον
φέρτατον κεδνῶν ἀδελφεῶν,
οὓς τέκεν ἐν μεγάροις
πατρὸς Ἀλθαία περικλειτοῖσιν Οἰνέος·
τῶν δ' ὤλεσε μοῖρα ὀλοὰ
πλεῦνας· οὐ γάρ πω δαΐφρων
παῦσεν χόλον ἀγροτέρα
Λατοῦς θυγάτηρ· περὶ δ' αἴθωνος δορᾶς
μαρνάμεθ' ἐνδυκέως
Κουρῆσι μενεπτολέμοις·
ἔνθ' ἐγὼ πολλοῖς σὺν ἄλλοις
Ἴφικλον κατέκτανον
ἐσθλόν τ' Ἀφάρητα, θοοὺς μάτρωας· οὐ γὰρ
καρτερόθυμος Ἄρης
κρίνει φίλον ἐν πολέμῳ·
τυφλὰ δ' ἐκ χειρῶν βέλη
ψυχαῖς ἔπι δυσμενέων φοι-
τᾷ θάνατόν τε φέρει,
τοῖσιν ἂν δαίμων θέλῃ·
ταῦτ' οὐκ ἐπιλεξαμένα
Θεστίου κούρα δαΐφρων

μάτηρ κακόποτμος ἐμοὶ
βούλευσεν ὄλεθρον ἀτάρβακτος γυνά·
καῖέ τε δαιδαλέας
ἐκ λάρνακος ὠκύμορον
φιτρὸν ἀγκλαύσασα, τὸν δὴ
μοῖρ' ἐπέκλωσεν τότε
ζωᾶς ὅρον ἀμετέρας ἔμμεν. τύχον μὲν
Δαϊπύλου Κλύμενον
παῖδ' ἄλκιμον ἐξεναρί-
ζων ἀμώμητον δέμας,
πύργων προπάροιθε κιχήσας·
τοὶ δὲ πρὸς εὐκτιμέναν
φεῦγον ἀρχαίαν πόλιν
Πλευρῶνα· μίνυνθα δέ μοι ψυχὰ γλυκεῖα·
γνῶν δ' ὀλιγοσθενέων,
αἰαῖ· πύματον δὲ πνέων δάκρυσα τλάμων,
ἀγλαὰν ἥβαν προλείπων.
φασὶν ἀδεισιβόαν
Ἀμφιτρύωνος παῖδα μοῦνον δὴ τότε
τέγξαι βλέφαρον, ταλαπενθέος
πότμον οἰκτίροντα φωτός».

Ἐπίμετρον εἰς τὸ ΝΖ΄ κεφάλαιον (σελ. 232).

Ὁ Βερναρδάκης ἐκφέρει τὸ μὲν Καλυδών κατὰ θηλυκὸν γένος, τὸ δὲ Πλευρών κατ' ἀρσενικόν· «ὁ Πλευρὼν καὶ ἡ Καλυδὼν παρὰ τὸν Εὔηνον ποταμόν». Ἀλλ' ἀμφότερα τὰ ὀνόματα ταῦτα ἦσαν θηλυκά.

Ὁ Ὅμηρος λέγει Ἰλ. Ν, 217 «ὃς πάσῃ Πλευρῶνι καὶ αἰπεινῇ Καλυδῶνι Αἰτωλοῖσιν ἄνασσε (Αἰτωλοῖσι Ϝάνασσε)». Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 928,24 «ἴσχει δὲ κατά τινας παῖδα Πλευρῶνα, οὗ παῖδες Κουρὴς καὶ Καλυδὼν καὶ ἐκ τούτων τῶν τριῶν ἔθνος μὲν οἱ Κουρῆτες, πόλεις δὲ ἡ Πλευρὼν καὶ ἡ Καλυδών». Πρβ. καὶ σελ. 311,30 «ἡ δὲ Πλευρὼν οἰκητήριον γέγονε, φασί, Κουρήτων».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος σελ. 635, 10 Μειν. «περὶ ὃν τὴν νεωτέραν Πλευρῶνα συνῴκησαν ἀφέντες τὴν παλαιὰν ἐγγὺς κειμένην Καλυδῶνος οἱ οἰκήτορες» καὶ 24 «εἶτ' ἀνακάμψας ἐπὶ τὰ τῆς Πλευρῶνος πεδία τῆς παλαιᾶς καὶ παραλλάξας εἰς δύσιν ἐπιστρέφει» καὶ σελ. 636, 2 «πλησίον οὖσαν τῆς νεωτέρας Πλευρῶνος» καὶ σελ. 646, 27 «εἶθ' ἡ Πλευρών, εἶθ' ἡ Ἁλίκυρνα κώμη» καὶ σελ. 647, 6 «μεταξὺ τοῦ Ἀχελῴου καὶ τῆς Πλευρῶνος ἱδρύων αὐτὴν» καὶ σελ. 651, 12 «ἐπεὶ τὴν Πλευρῶνα οἰκοῦντες φαίνονται καὶ κατ' αὐτὸν οἱ Κουρῆτες» καὶ σελ. 655, 5 «οἱ δ' ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Κουρίου τοὺς Κουρῆτας ὀνομασθῆναι τοῦ ὑπερκειμένου τῆς Πλευρῶνος».

ΚΕΦ. ΝΗ'.

Συμβαλεῖ - συμβάλλει.

Παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ σελ. 492, 11 Βεκκ. φέρεται «εἴτε γὰρ ἀπὸ τοῦ μέσου νοοῖτο κινούμενα τὰ στοιχειώδη σώματα ὡς ἐπὶ τὰ πέρατα, λυθήσεται τὸ πᾶν—εἴτ' ἀπὸ τῶν περάτων ὑποκέοιτο ὡς ἐπὶ τὸ μέσον συνωθούμενα, πάντως ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν κάθετον ἐνεχθήσεται ἢ οὐ κατὰ τὴν αὐτήν. Καὶ εἰ μὲν κατὰ τὴν αὐτὴν φέροιτο, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀντιπεσεῖται ἀλλήλοις — εἰ δὲ μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν κάθετον φέροιτο, οὐ συμβάλλει ἀλλήλοις, μὴ συμβάλλοντα δὲ οὐδὲ συγκρίματος ἔσται τινὸς ἀποτελεστικά».

Οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι οὐχὶ τοῦ ἐνεστῶτος συμβάλλει χρῆσιν ὁ Σέξτος ἐποιήσατο ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος συμβαλεῖ· ἴσως δὲ μεταβλητέον καὶ τὸν ἐνεστῶτα συμβάλλοντα εἰς τὸν ἀόριστον συμβαλόντα. Τὸν μέλλοντα βλέπει τις καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς (σελ. 492, 32) «εἴτε δὲ προωστικῶς κινοίη, ἔσται ἐξόπισθεν ἑαυτοῦ».

Ἀσμενίζει δ' ὁ Σέξτος τῇ συντάξει ταύτῃ τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου, καθ' ἣν ἐν μὲν τῷ ἡγουμένῳ ἢ τῇ προτάσει αὐτοῦ κεῖται εὐκτική, ἐν δὲ τῷ λήγοντι ἢ τῇ ἀποδοσει μέλλων τῆς ὁριστικῆς, οἷον

σελ. 18, 4 «καὶ ἄλλως, εἰ καθ' ὑπόθεσιν εἴη ἄνθρωπος ἐνεός, οὐδεὶς φήσει αὐτὸν εἶναι ἄλογον».

σελ. 118, 17 «εἰ γοῦν τις ὁμωνύμους οἰκέτας ἔχων κελεύοι παιδίον κληθῆναι αὐτῷ τὸν Μάνην, εἰ τύχοι — πεύσεται ὁ παῖς ποῖον. Καὶ εἰ πλείονας καὶ διαφόρους τις οἴνους ἔχων λέγοι τῷ παιδίῳ ἔγχεόν μοι τοῦ οἴνου πιεῖν, ὁμοίως ὁ παῖς πεύσεται ποίου».

σελ. 127, 16 «εἰ δὲ ἀεὶ τὸ κριτήριον κριτηρίῳ κρίνειν καὶ τὴν ἀπόδειξιν δι' ἀποδείξεως ἀποδεικνύναι βούλοιτό τις, εἰς ἄπειρον ἐμβληθήσεται». Πρβ. καὶ 128, 27-32.

σελ. 129, 25 «εἰ δέ τις σώματα εἶναι τὰ πέρατα λέγοι, σύντομος ἔσται ἡ πρὸς αὐτὸν ἀπόκρισις».

σελ. 134, 11 «εἰ δὲ τὰς μὲν ποιότητας μίγνυσθαι λέγοι τις, τὰς δὲ οὐσίας μηδαμῶς, ἀδύνατα λέξει».

σελ. 140, 29 «εἴ γε ἑτέρῳ, προσθέσεως γενομένης, ἕτερον ηὐξηκέναι τις λέγοι, ψεύσεται». Πρβ. καὶ σελ. 141, 1.

σελ. 153, 12 «εἰ δοθείη ψεῦδος μὲν εἶναι τὸ σῶμα εἶναι τὸν χρόνον, ψεῦδος δὲ καὶ τὸ ὅτι ἀσώματός ἐστιν, αὐτόθεν δοθήσεται ἡ τοῦ χρόνου ἀνυπαρξία».

σελ. 154, 17 «καὶ ὁ μέλλων, εἰ καταμετροίη τοὺς ἄλλους, ἐνεστὼς ἔσται καὶ παρῳχηκώς».

σελ. 177, 19 «εἰ μέντοι καὶ μίαν εἶναι πάντες λέγοιεν καθ' ὑπόθεσιν τὴν περὶ τὸν βίον τέχνην—καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον ἀτοπίαι παρακολουθήσουσιν».

σελ. 185, 13 «εἰ γὰρ ἀντιλαμβάνοιτο αὐτῶν ἐν ἀφροσύνῃ καθεστώς, ἔσται καὶ ἡ ἀφροσύνη τῶν τε ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐθετέρων θεωρητική». Πρβ. καὶ σελ. 207, 3.

σελ. 208, 25 «εἰ γὰρ δύο λάβοιμεν χρώματα, μέλαν καὶ λευκόν, εἶτα ἐκ θατέρου εἰς θάτερον κατὰ σταγόνα παρεκχέοιμεν, οὐ δυνήσεται ἡ ὄψις διακρίνειν τὰς παρὰ μικρὸν μεταβολάς».

σελ. 248, 32 «εἰ δὲ καὶ δοίη, οὐ πᾶσιν ἀλλὰ τοῖς ἀκριβεστάτοις τῶν φιλοσόφων ἐπιτρέψει μόνον τοῦτον ἐπίστασθαι».

σελ. 249, 9 «καὶ εἰ μὲν ἐπ' ἀνδρὸς ἐκφέροιτο, ἡ γυνὴ οὐκ ἔσται ἄνθρωπος, εἰ δ' ἐπὶ γυναικός, περιγραφήσεται τὸ ἄρρεν, καὶ εἰ ἐπὶ νέου, αἱ λοιπαὶ τῶν ἡλικιῶν ἐκπεσοῦνται τῆς ἀνθρωπότητος».

σελ. 250, 14 «τὸ δὲ λογικὸν εἰ μὲν ἀντὶ τοῦ λογίζεσθαι τάττοιτο, καὶ οἱ θεοὶ λογιζόμενοι ἄνθρωποι γενήσονται, τάχα δὲ καὶ τινα τῶν ἄλλων ζῴων· εἰ δὲ ἀντὶ τοῦ σημαντικὰς προφέρεσθαι φωνάς, τοὺς

κόρακας καὶ ψιττακοὺς καὶ τὰ τοιαῦτα ἀνθρώπους εἶναι λέξομεν, ὅπερ ἄτοπον. Καὶ μὴν εἰ τὸ θνητὸν φαίη τις ἄνθρωπον εἶναι, ἀκολουθήσει τὸ καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζῴων θνητὰ ὄντα ἀνθρώπους ὑπάρχειν».

σελ. 256, 5 «τὰ δὲ μέρη εἰ λέγοιεν αὐτὴν συντιθέναι κἀντεῦθεν τὸ ὅλον γνωρίζειν, μείζονι συνειληθήσονται ἀπορίᾳ».

σελ. 274, 2 «εἰ λέγοι τις ἐκ τῶν περὶ αὐτῷ πείσεων καὶ παθῶν τοῖς ἐκτὸς ἐπιβάλλειν αὐτόν, τὰς ἀνώτερον εἰρημένας μετοίσομεν ἀπορίας».

σελ. 286, 20 «εἰ μὲν τὸ πρῶτον λέγοιεν, ἄτοποι γενήσονται».

σελ. 303, 13 «εἰ μὲν αὐτόθεν λέγοιεν τὸ ἀσώματον τοῦτο λεκτὸν ὑπάρχειν, καὶ ἡμῖν ἐξέσται λέγειν αὐτόθεν ὅτι οὐκ ἔστιν».

σελ. 365, 14 «οἷον, εἰ τὴν περὶ ἀτόμων λαμβάνοι, ἀμυθητοι ἀντιφθέγξονται αὐτῷ· εἰ τὴν περὶ κενοῦ, παμπληθεῖς ἐνστήσονται».

σελ. 386, 15 «εἰ νοήσαιμέν τινα ἐξ ἄγγους ὕδωρ προχέοντα, ὁ τοιοῦτος, ὑποτεθέντος μέν τινος ἑτέρου ἄγγους, λεχθήσεται ἐγχέειν, μὴ ὑποτεθέντος δέ, ἐκχέειν».

σελ. 437, 24 «εἴ γέ τοι τὸ ἕτερον μὴ κινοῖτο, οὐδὲ τὸ λειπόμενον κινήσεται».

σελ. 444, 13 «εἰ μὲν ὑπό τινος μεσολαβοῖτο, οὐχ ἅψεται οὗ λέγεται ἅπτεσθαι». Πρβ. σελ. 445, 25 καὶ σελ. 456, 13.

σελ. 499, 30 «οὐκοῦν εἰ προσθείημεν τέταρτον ἀμερὲς ἀκινητίζον τούτῳ τῷ σώματι, πάλιν γενήσεται κίνησις».

σελ. 501, 27 «εἰ τέμοιμεν τὸ ἕτερον ἡμιστάδιον εἰς δύο τεταρτημόρια, πάντως πρῶτον διελεύσεται τὸ πρῶτον τεταρτημόριον». Πρβ. καὶ σελ. 502, 2.

σελ. 517, 12 «εἰ μὲν εἰς τοὺς μὴ ὄντας χρόνους μερίζοιτο, οὐκέτ' ἔσται χρόνος». Πρβ. καὶ σελ. 518, 26.

σελ. 533, 19 «εἰ οὖν τὸ δεικνύμενον καὶ τὸ μένον ζῷον ἓν εἴη, τὸ μὴ δεικνύμενον φυτὸν οὐκ ἔσται ἕν»

σελ. 552, 8 «εἰ γὰρ αὐτὸ τοῦτο συμβαίνοι, τὸ ὠφελεῖν, οὐκ ἔσται ὡρισμένως φρόνησις, γενικὴ δ' ἀρετή». Πρβ. καὶ σελ. 556, 26 καὶ σελ. 566, 27 καὶ σελ. 568, 30 καὶ σελ. 569, 10-15.

σελ. 573, 15 «οὐκοῦν εἰ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου ὁ φιλόσοφος παρασκευάζοι τὸν ὀχλούμενον διώκειν, οὐκ ἀπολύσει τῆς ὀχλήσεως».

σελ. 590, 19 «καὶ εἰ αἰσθητὸν δὲ ὑπάρχοι, πάλιν ἀδίδακτον γενήσεται». Πρβ. καὶ σελ. 593, 31.

σελ. 602, 12 «εἰ γὰρ τὸ οὔτι διδάσκοιτο, ἔσται ᾗ διδάσκεται τί». Πρβ. καὶ σελ. 618, 27.

σελ. 623, 9 «εἰ δὲ λέγοιεν κοινὰ φύσει ὑπάρχειν ταῦτα παρόσον ἐπιδεκτικά ἐστιν ἑκατέρου, μήκους τε καὶ συστολῆς, λήσονται σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν ἐγκυλισθέντες ἀπορίαν».

σελ. 628, 26 «εἰ δὴ τοῦτο λέγοιεν, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀνυπόστατον ὁμολογήσουσιν εἶναι τὴν τοιαύτην συλλαβήν».

σελ, 632, 25 «πρὸς ὃν οὐδ' εἰ καταπέλτην ὑπομένοιεν, φασίν, οἱ γραμματικοὶ δυνήσονταί τι συνιδεῖν ἱκνούμενον».

σελ. 643, 12 «εἰ δ' οὐ δυσχεραίνουσιν ἀλλ' ὡς σαφέσι καὶ ὀρθῶς ἔχουσι συμπεριφέροιντο τοῖς λεγομένοις, καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς ἐπιμενοῦμεν». Πρβ. καὶ σελ. 644, 20 καὶ σελ. 647, 26.

σελ. 700, 2 «ἄπιστον γενήσεται καὶ τὸ εἰς κατασκευὴν τούτου λαμβανόμενον, εἰ μὴ δι' ἀποδείξεως διδάσκοιτο».

σελ. 704, 11 «εἰ δὲ ψαύοντα ἀλλήλων νοοῖτο, ἤτοι ὅλα ὅλων ἅψεται ἢ μέρεσι μερῶν». Πρβ. καὶ 18.

Ὀρθῶς ὁ Βεκκῆρος ἐξέδωκε σελ. 118, 31 «εἰ δέ τις δογματικὸς πρός τι τούτων ἀντιλέγειν ἐπιχειροίη, κρατυνεῖ τὸν σκεπτικὸν λόγον» ἀντὶ τοῦ κρατύνει.

Παρατηρητέον δ' ὅτι κεῖται παρὰ τῷ Σέξτῳ σελ. 688,23 «ᾧ γὰρ λόγῳ ὁ διακριτικὸς τοῦ πιθανοῦ ἐξ ἀνάγκης καὶ τοῦ ἀπιθάνου διακριτικὸς ἔσται, τῷ αὐτῷ καὶ ὁ παντὸς ἀληθοῦς ἐπιγνώμων συνεπιβάλλει παντὶ τῷ ἀντικειμένῳ, τουτέστι τῷ ψεύδει» καὶ σελ. 749, 17 «εἴπερ τοίνυν, φασί, φιλοσοφίαν ἀποδεχόμεθα σωφρονίζουσαν τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ τὰ ψυχικὰ πάθη καταστέλλουσαν, πολλῷ μᾶλλον ἀποδεχόμεθα τὴν μουσικήν». Εἴκασε δ' ὁ Βεκκῆρος συνεπιβαλεῖ μὲν ἀντὶ τοῦ συνεπιβάλλει, ἀποδεξόμεθα δ' ἀντὶ τοῦ ἀποδεχόμεθα. Ἴσως δὲ καὶ σελ 695, 8 ἀναγνωστέον «οὐκ ἄρα δυνατὸν ἀπὸ ῥητορικῆς ὑγιῶς ἐγκωμιάζειν. Ἤτοι τε ἐπὶ τοῖς μὴ οὖσιν ἀγαθοῖς, δοκοῦσι δὲ εἶναι, ἢ ἐπὶ τοῖς κατ' ἀλήθειαν οὖσιν ἐγκωμιάσει ὁ ῥήτωρ· οὔτε ἐπὶ τοῖς μὴ οὖσι, προσδιαφθερεῖ γὰρ τοὺς ἐγκωμιαζομένους, οὔτε ἐπὶ τοῖς οὖσιν κτέ. ἀντὶ τοῦ προσδιαφθείρει.

ΚΕΦ. ΝΘ΄.

Τὸ ἀρσενικὸν ὄνομα **γυναικωνίτης** εἶνε ἀνελλήνιστον καὶ ἀπόβλητον.

Πολλοὶ τῶν νέων Ἑλλήνων ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ ἀρσενικοῦ ὀνόματος γυναικωνίτης, ὁ Κωνστ. Οἰκονόμος, ὁ Α. Ῥαδινός, ὁ Σπυρ. Τρικούπης, Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος, ὁ Ἀλ. Ῥαγκαβῆς, ὁ Δημ. Βερναρδάκης, ὁ Ἰω. Πανταζίδης, ὁ Ἐμμ. Ῥοΐδης καὶ ἄλλοι.

Ὁ Οἰκονόμος ἐν τοῖς Σωζομένοις Φιλολογ. Συγγράμμασι Τόμ. Α΄, σελ. 139 «νομίζει ὅτι πρέπει νὰ χαρίσῃ παρανόμως εἰς τὸν γυναικωνίτην τοὺς προδότας καὶ τοὺς πολεμίους τῆς πατρίδος».

Ὁ Ῥαδινὸς ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἱστορ. τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Β΄, σελ. 15 «τὰς μὲν γυναῖκας — ἔστειλεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν γυναικωνίτην». Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. Ε΄, 20 κεῖται «Εἴπας ταῦτα—γυναῖκας μὲν ἐξελθούσας ἀπέπεμπεν ἐς τὴν γυναικηίην». Σημειοῦται δ' ὁ Βαίριος ἐν τῇ Β΄ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Γ΄, σελ. 35 « In seqq. ad ἐς τὴν γυναικηίην mente addere licet οἰκίαν, notante Fischer. ad Weller. III, 1 pag. 260. Plene dicit auctor libri de Esther. II, 11 τὴν αὐλὴν τὴν γυναικείαν, quod vulgo dici constat τὸ γυναικεῖον». Πρβ. καὶ Ε. Α. Σοφοκλ. ἐν *Greek Lex. of the Rom. and Byz. Per.* σελ. 341. Παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ Τόμ. Α΄, σελ. 186, 19 Βόνν. φέρεται «καὶ εἰσέρχονται διὰ τοῦ γυναικΙου μέρους τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ νάρθηκος».

Ὁ Τρικούπης ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως Τόμ. Α΄, σελ. 78 ἐκδ. β΄ «αἱ οἰκίαι καὶ οἱ γυναικωνῖταί των ἐπατήθησαν».

Ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Τόμ. Α΄, σελ. 85 «εἰς τὸ ἑπόμενον ἄρθρον θέλομεν παρακολουθήσῃ τὸν Τοῦρκον καὶ εἰς τὴν τράπεζάν 'του καὶ εἰς τὸν γυναικωνίτην 'του» καὶ σελ. 89 «εἰς δὲ τὸν γυναικωνίτην αὐτῆς εἶνε καθ' ὅλην τῆς λέξεως τὴν δύναμιν οἰκοδέσποινα» καὶ σελ. 169 «περὶ δὲ τῶν λοιπῶν διαιτημάτων τοῦ ἀνακτόρου τούτου, καὶ ἰδίως τῶν τοῦ γυναικωνίτου» καὶ σελ.

210 «καὶ πιθανῶς πρὸς τοῦ Γυναικωνίτου τὸ μέρος» καὶ «πρὸς τὸ μέρος τοῦ Γυναικωνίτου ἦτον καὶ εὐκτήριον τῆς ἁγίας Χριστίνης» καὶ σελ. 217 «εἰς τὸν γυναικωνίτην» καὶ σελ. 301 «εἰς τὸν Αὐτοκρατορικὸν γυναικωνίτην» καὶ σελ. 364 «διὰ τοῦ γυναικωνίτου» καὶ σελ. 410 «διὰ τοὺς γυναικωνίτας» καὶ σελ. 473 «διὰ τῶν κιόνων τοῦ γυναικωνίτου» καὶ σελ. 474 «ὑποστηριζόμενον δὲ τοῖς ἓξ θετταλικοῖς κίοσι τοῦ γυναικωνίτου» καὶ σελ. 477 «ὁ γυναικωνίτης εἶχεν ὀκτὼ ἀνόδους» καὶ σελ. 484 «περὶ τὸν γυαικωνίτην» καὶ σελ. 519 «τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ γυναικωνίτου». Τόμ. Β΄, σελ. 172 «ὅσοι διατηροῦσιν ἀκόμη' τὰ νόμιμα τοῦ γυναικωνίτου» καὶ σελ. 190 «προασπίζων δὲ πρὸ πάντων ζηλοτύπως τοῦ γυναικωνίτου 'του» καὶ σελ. 249 «ἐχρησίμευον δὲ ἀμφότεραι διὰ τὸν γυναικωνίτην». Τόμ. Γ΄, σελ. 49 «οὐχ ἧττον ὅμως τὰ καθέκαστα τοῦ Σουλτανικοῦ γυναικωνίτου μένουσι πάντοτε μυστήρια» καὶ σελ. 50 «εἰς τὸν τοῦ Σαραγίου γυναικωνίτην» καὶ σελ. 59 «εἶχον τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ γυναικωνίτου» καὶ σελ. 162 «ἡ ἐπιρροὴ τοῦ γυναικωνίτου». καὶ σελ. 430 «ἐννοεῖται δὲ ὅτι εὐωχοῦνται οἱ μὲν ἄνδρες ἐν τῷ ἀνδρῶνι, αἱ δὲ γυναῖκες ἐν τῷ γυναικωνίτῃ». Ἀλλὰ Τόμ. Α΄, σελ. 85 «ὡς πρὸς τὰ οἰκιακὰ ἤθη καὶ τὴν γυναικωνῖτιν» καὶ σελ. 159 «τὰ τῶν θεραπαινίδων καὶ ἀμφιπόλων τῶν περὶ τὴν γυναικωνῖτιν» καὶ σελ. 275 «καθῆκον ἐνόμισε 'ν' ἀπαλλάξῃ τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ τῆς γυναικωνίτιδος καὶ τῶν εὐνούχων τὰς χεῖρας» καὶ σελ. 341 «περιελθοῦσαν εἰς τὴν γυναικωνῖτιν» καὶ σελ. 420 «προσδιωρίσθη τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο εἰς γυναικωνῖτιν» καὶ σελ. 478 «ἐκαλοῦντο δὲ καὶ Ἔμβολοι τῆς γυναικωνίτιδος». Τόμ. Β΄, σελ. 399 «ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῆς γυναικωνίτιδος». Τόμ. Γ΄, σελ. 92 «ὁποῖα δὲ ἦσαν τὰ καθήκοντα αὐτῶν ἐντὸς τῆς γυναικωνίτιδος, ἐκτίθησιν ὁ Κλαυδιανὸς» καὶ σελ. 356 «τὴν ἀνδρωνῖτιν καὶ τὴν γυναικωνῖτιν» καὶ σελ. 391 «ἐν τῇ γυναικωνίτιδι» καὶ σελ. 396 «ἐν ταῖς γυναικωνίτισιν» (Πρβ. καὶ σελ. 343 «τῆς ἀνδρωνίτιδος»). Ἐχρήσατο δὲ τῷ θηλυκῷ ὀνόματι καὶ ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κατὰ Λεωκράτους Λόγου τοῦ Λυκούργου σελ. ιε΄ «καθὼς μανδρίζουν τῆς Ἀσίας οἱ δεσπόται εἰς τὰς γυναικωνίτιδας πάσης φυλῆς αἰχμαλώτους κόρας» καὶ ὁ Κοντογόνης ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ Ἀρ-

χαιολογίᾳ σελ. 210 «ὅθεν καὶ γυναικὼν καὶ γυναικωνῖτις ἐκαλεῖτο» καὶ σελ. 246 «δὲν ὑπῆρχον ἀσφαλεῖς τινες φύλακες τῆς γυναικωνίτιδος» καὶ σελ. 247 «ἔτρεψαν ἐν μέρει πολυάριθμον γυναικωνῖτιν».

Ὁ Ῥαγκαβῆς ἐν Ἅπασι τοῖς Φιλολογικοῖς Τόμ. Γ', σελ. 131 «εἰς τὴν φυλακὴν ἢ τὸν γυναικωνίτην» καὶ σελ. 300 «εἰς τοῦ γυναικωνίτου μου σ' ὡδήγησε τὸν δρόμον» καὶ «οὐδ' ὁ γυναικωνίτης σου» καὶ σελ. 342 «κτῆμά της εἶν' ὁ γυναικωνίτης» καὶ σελ. 368 «γυναικωνίτης σ' ἔλειψεν;». Ἀλλὰ σελ. 236 «τῆς γυναικωνίτιδος» καὶ σελ. 259 «εἰς τὴν γυναικωνίτιν μου (γρ. γυναικωνῖτίν μου) δὲν κλείεται ἡ θύρα». Πρβ. καὶ Ἀρχαιολογ. Θησαυρ. σελ. 805 καὶ σελ. 806.

Ὁ Βερναρδάκης ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γεν. Ἱστορίας σελ. 30 «τὰς ἰδιοτροπίας καὶ τὰ πάθη τοῦ γυναικωνίτου» καὶ σελ. 64 «ἀδιακόπως κατάκλειστος ἐντὸς τοῦ γυναικωνίτου» καὶ σελ. 93 «κατήρτισε γυναικωνίτην ἐξ ἀπειραρίθμων γυναικῶν» καὶ σελ. 170 «μέγα δὲ μέρος τῶν δαπανῶν τούτων ἀπερρόφα ὁ γυναικωνίτης» καὶ σελ. 172 «ἡ μῆλον ἔριδος τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ γυναικωνίτου» καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α', σελ. κζ' «ὁ δὲ γυναικωνίτης ἐν Ἀθήναις ἦτο ἐν πολλοῖς ὁμοίως σχεδὸν ἀδιόρατος καὶ ἀπόκρυφος, ὅπως καὶ σήμερον παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς. Εὐλόγως ἄρα ὁ Εὐριπίδης ἀποκαλύψας τὸν γυναικωνίτην καὶ ἀπογυμνώσας ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν γυναῖκα κτέ.» καὶ σελ. κη' «ὅθεν ἀποκαλύψαντες τὸν γυναικωνίτην τοῦ ποιητοῦ μετὰ τῆς αὐτῆς ποιητικῆς ἐλευθερίας, μεθ' ἧς ἐκεῖνος ἀπεκάλυψε τὸν καθόλου γυναικωνίτην τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου» καὶ σελ. οθ' «κρούει τὴν πύλην τοῦ γυναικωνίτου» καὶ σελ. 36 «ὁ παρθενὼν καὶ ὁ γυναικωνίτης ἐν γένει ἔκειτο ἐν τῷ ὑπερῴῳ τῶν ἀρχαίων οἴκων». Ἐν τῷ Β' τόμῳ γίνεται χρῆσις ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη τοῦ τε θηλυκοῦ καὶ τοῦ ἀρσενικοῦ ὀνόματος, οἷον σελ. 322 «τὸ εἰς γυναῖκας = εἰς γυναικωνῖτιν» καὶ σελ. 455 «ἤτοι ἐν τῇ γυναικωνίτιδι» καὶ σελ. 456 «τὸ ὑπερῷον, ὡς γνωστόν, ἦτο τὸ ὑπεράνω τοῦ γυναικωνίτου οἴκημα» καὶ «ὅπως ἀντιληφθῶσιν εὐκρινέστερον ἢ ἐκ τοῦ γυναικωνίτου τῶν ἔξω πραγμάτων» καὶ σελ. 635 «ἡ ἀπρόθετος αἰτιατ. στέγας γυναικῶν (=γυναικωνῖτιν)».

Ὁ Πανταζίδης ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἱστορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου σελ. 68 «ἡ αὐλὴ καὶ ὁ παρ' αὐτὴν γυναικωνίτης» καὶ «ἡ ἐπίδρασις τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ γυναικωνίτου» καὶ σελ. 70 «ἡ ἀπαχθεῖσα εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ μεγάλου βασιλέως» καὶ σελ. 211 «ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγίστης ἀκολασίας τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ γυναικωνίτου» καὶ 293 «παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ γυναικωνίτου αὐτοῦ». Ἐχρήσατο δ' ὁ Πανταζίδης καὶ τῷ θηλυκῷ ὀνόματι ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἱστορίας τῶν Διαδόχων σελ. 430 «τὰς θύρας τῆς γυναικωνίτιδος» καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ξενοφῶντος Ἀναβάσεως σελ. 130 «ὡς φύλακες τῆς εὐνῆς ἤγουν τῆς γυναικωνίτιδος».

Ὁ Ῥοΐδης ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀγγλίας Τόμ. Α', σελ. 227 «νὰ συντηρῶσι πολυτελεῖς γυναικωνίτας» καὶ σελ. 336 «διετήρουν ἐπὶ τοῦ πλοίου γυναικωνίτας».

Ἐγένετο δὲ καὶ τοῦ ἀρσενικοῦ ὀνόματος ἀνδρωνίτης χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ἐμμ. Ῥοΐδου ἐν τῷ βδελυρωτάτῳ βιβλίῳ, ὃ καλεῖται Ἡ Πάπισσα Ἰωάννα, σελ. 295 «συνιστάμενα ἐξ ἀνδρωνίτου καὶ γυναικῶνος».

Ὀρθῶς δ' ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Βερναρδάκη ἐλέχθη ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Δραμάτων Τόμ. Γ', σελ. 702 «τὸ κατ' ἀνδρῶν στέγην=κατὰ τὴν ἀνδρῶν ἤ: τὴν ἀνδρωνῖτιν».

Ἐν τῷ τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ Λεξικῷ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Α', σελ. 422 (1835) φέρεται «Γυναικών, ῶνος· καὶ Γυναικωνίτης, ου, ὁ (ὑπονοουμ, τοῦ, οἶκος) ἢ Γυναικωνῖτις, ιδος, ἡ».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου συντεθέντι Λεξικῷ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 261 (1852) «Γυναικωνίτης, ου (ὁ) καὶ Γυναικωνῖτις, ιδος (ἡ). τὸ προσδιωρισμένον διὰ τὰς γυναῖκας μέρος τοῦ οἴκου, (Τουρκ.) χαρέμι· (εἰς τὰς ἐκκλησίας μας διεσώθη (ὁ) Γυναικίτης ἢ (τὸ) Γυναίκειον». Παρατιθέμεθα καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλην. Διαλέκτου σελ. 79 (1859) «Γυναικίτης (κυρ. τὸ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, προφ. χυδ. Γυναιτίκι. ὅμοιόν τι ἀναφέρει ὁ Παυσανίας [Κορινθ. Β', 11] ὅτι ἦτον καὶ εἰς τὸν ἐν Σικυωνίᾳ ναὸν τῆς Δήμητρος Προστασίας· διότι λέγει: «Ἐνταῦθα ἐφ' ἑαυτῶν οἱ ἄνδρες ἑορτὴν ἄγουσι· τὸν δὲ Νυμφῶνα καλούμενον ταῖς γυναιξὶν ἑορτάζειν παρείκασι»). «Γυναικωνίτης (ὁ),

γυναικωνῖτις (ἡ), γυναικών, γυναικεῖον, θάλαμος. l'appartement des femmes».

Λέγει δὲ καὶ ὁ Κούμας ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Α', σελ. 228 «Γυναικὼν, ῶνος, ὁ ἡ,—ναικωνίτης, ου, ὁ, νοητ. οἶκος· ἥ—κωνῖτις, ίτιδος, ἡ, οἰκία, οἴκημα γυναικῶν (τουρκ. χαρέμι» καὶ ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 193 «δ'. ιτης, ὁ, ἥ ιτις, ἡ· γυναικωνίτης καὶ γυναικωνῖτις, ἀνδρωνῖτις. Ταῦτα δὲ σχηματίζονται καὶ εἰς ων, οἷον γυναικών, ἀνδρών» καὶ ὁ Βάμβας ἐν τῷ Τεχνολογικῷ τῆς Ἀρχ. Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 220 «β'. Τὰ εἰς ιτης, ἥ ιτις· γινόμενα ἀπὸ τῶν εἰς ων· γυναικωνίτης, καὶ γυναικωνῖτις· ἀνδρωνῖτις».

Οἱ μὴ ὀλιγωροῦντες τῆς περὶ τὴν λέξιν ὀρθότητος ὀφείλουσι νὰ λέγωσι κατὰ θηλυκὸν γένος γυναικωνῖτις -ιδος, κτλ. καὶ ἀνδρωνῖτις -ιδος, κτλ. ἐκκλίνοντες τὰ ἀρσενικὰ γυναικωνίτης καὶ ἀνδρωνίτης ἅτ' ἄχρηστα ὄντα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς ἀκριβῶς θὰ διδαχθῇ ἐν τῷ ΞΑ' κεφαλαίῳ.

Τὸ ὄνομα γυναικίτης ἀπαντᾷ πολλάκις παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ, οἷον Τόμ. Α', σελ. 31,5 Βόνν. «διέρχονται διὰ τοῦ γυναικίτου τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας· ἐν δὲ τῷ γυναικίτῃ ἐναπομένει πᾶσα ἡ σύγκλητος» καὶ 25 «γίνεται δοχὴ ἐν αὐτῷ τῷ γυναικίτῃ τῆς ἐκκλησίας» καὶ σελ. 77,10 «διὰ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τοῦ ναοῦ, ἤγουν τοῦ γυναικίτου» καὶ 13 «διέρχεται διὰ τοῦ γυναικίτου» καὶ σελ. 103,12 καὶ σελ. 118,1 καὶ σελ. 121,3 καὶ σελ. 167,17 καὶ σελ. 182,21 καὶ σελ. 536,17 καὶ σελ. 563,15. Πρβ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 135. Φέρεται δὲ καὶ παρὰ Γεωργίῳ τῷ Κωδίνῳ σελ. 134,7 «τὸ δὲ δεξιὸν μέρος τοῦ γυναικίτου ἕως τοῦ κίονος τοῦ ἁγίου Βασιλείου» καὶ 10 «τὸ δὲ εὐώνυμον μέρος τοῦ γυναικίτου μέχρι τοῦ κίονος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ ὑπῆρχον οἰκήματα Ξενοφῶντός τινος ῥάπτου» καὶ σελ. 137,5 «ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῶν ἐμβόλων τῶν γυναικίτων (γρ. γυναικιτῶν)» (Ἴδε καὶ Ε. Α. Σοφοκλέα ἐν *Greek Lex. of the Rom. and Byz Per.* σελ. 341).

Παρατηρητέον δ' ὅτι Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Τόμ. Α', σελ. 479 «Κατὰ τὸν συγγραφέα δὲ τοῦτον, εἰς τὸν γυναικωνίτην νάρθηκα (εἰς τὸν ὁποῖον διήρχοντο

ἀπὸ τοῦ Σκευοφυλακίου), τὴν συνήθη στάσιν ἐκέκτηντο καὶ αἱ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διακόνισσαι», ἀλλὰ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ Τόμ. Α', σελ. 182,20 κεῖται «εἶθ' οὕτως ἀνίσταται ὁ βασιλεύς, καὶ ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ σκευοφυλακίου διέρχεται διὰ τοῦ γυναικίτου νάρθηκος, ἐν ᾧ καὶ τὴν συνήθη στάσιν κέκτηνται αἱ τῆς αὐτῆς μεγάλης ἐκκλησίας διακόνισσαι».

ΚΕΦ. Ξ'.

Γυναικωνῖτιν - γυναικωνίτην.

Ἐδηλώθη ἐν κεφ. ΝΘ' ὅτι πολλάκις ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ἀρσενικοῦ ὀνόματος γυναικωνίτης. Παρατηροῦμεν δ' ἐνθάδε ὅτι μνημονεύων οὗτος ῥῆσιν τοῦ Εὐσταθίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου ἔγραψε τὸν γυναικωνίτην Τόμ. Β', σελ. 85 «Ὅρα δὲ ὅτι παρὰ μὲν Ὁμήρῳ, θάλαμος καὶ ἀνδρεῖος οἶκος λέγεται· οἱ δὲ μεθ' Ὅμηρον τὸν γυναικωνίτην οὕτω καλοῦσιν». ΕΥΣΤΑΘ. Ἰλ. 1427,38». Ἡ παραδεδομένη γραφὴ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Εὐσταθίου εἶνε «οἱ δὲ μεθ' Ὅμηρον **τὴν** γυναικωνίτην οὕτω καλοῦσιν», καθάπερ καὶ σελ. 1936,33 «ἀλλ' ἄγε νῦν κατάβηθι καὶ ἂψ ἔρχευ μέγαρόνδε, ἤγουν εἰς **τὴν** γυναικωνίτην». Πολλάκις δ' ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος κατὰ θηλυκὸν ἀεὶ γένος αὐτὸ ἐκφέρων, οἷον

σελ. 640,9 «θάλαμοι δὲ παρὰ τοῖς ὕστερον αἱ γυναικωνίτιδες».

σελ. 644,52 «Ἀλέξανδρον οὖν κατὰ τὴν Ὁμηρικὴν ἱστορίαν εὗρεν ὁ Ἕκτωρ ἐν τῷ θαλάμῳ καὶ τῇ γυναικωνίτιδι κτέ.».

σελ. 745,51 «αὐτὸς ἐν τῷ τῶν ἡρωίδων καταλόγῳ τῆς γυναικωνίτιδος γέγονε».

σελ. 782,47 «τὴν μέντοι ἐν Σκύρῳ κρύψιν τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τὴν θηλυστολίαν καὶ τὴν ἐν τῇ γυναικωνίτιδι διαθαλάμευσιν —παντελῶς ἀγνοεῖ».

σελ. 1843,35 «προσκαλέσασθαι ἔνδον ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος ἀμφιπόλους».

σελ. 1912,21 «ὅτι προαγαγὼν πάνυ ἀναγκαίως ὁ ποιητὴς τὴν Πηνελόπην τῆς γυναικωνίτιδος».

σελ. 1913,16 «ἤγουν τῆς γυναικωνίτιδος» καὶ 21 «περὶ τῆς γυναικωνίτιδος».

σελ. 1932,39 «προκαλεῖται αὐτὴν καταλέξαι γυναῖκας τὰς ἐν μεγάροις, ἤτοι κατὰ τὴν γυναικωνῖτιν».

σελ. 1935,27 «καὶ ἴσως μέγαρον τὴν γυναικωνῖτίν φησι».

σελ. 1955,20 «τουτέστι μοχλοὺς τούς τε τῆς γυναικωνίτιδος καὶ τοὺς περὶ τὴν αὐλήν».

σελ. 1956,24 «ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀχιλλέα τῇ γυναικωνίτιδι παραβύουσιν».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς Μικροῖς τοῦ Εὐσταθίου Συγγράμμασι σελ. 54,22 «καὶ οὔτε τὸν αὐτῆς ἀνδρῶνα εἰς πολυκλίνους τόπους εὐρύνουσα, οὐδὲ μήν, εἴ τις παρ' αὐτῇ σεμνὴ γυναικωνῖτις, εἰς θαλάμους οὐδ' αὐτὴν διϊστῶσα».

Πᾶς τις, νομίζομεν, εὐκολώτατα πείθεται ὅτι τὸ δὶς φερόμενον παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ τὴν γυναικωνίτΗΝ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ γραφικὸν πταῖσμα τοῦ τὴν γυναικωνῖτΙΝ. Ἀνεγνώσθη δὲ πλημμελῶς ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου καὶ ΔασκυλίτΗΣ ἀντὶ τοῦ ΔασκυλῖτΙΣ καὶ κωβίτΗΝ ἀντὶ τοῦ κωβῖτΙΝ καὶ χαμίτΗΣ ἀντὶ τοῦ χαμῖτΙΣ καὶ τοξότΗΣ ἀντὶ τοῦ τοξότΙΣ καὶ ὀφειλέτΗΣ ἀντὶ τοῦ ὀφειλέτΙΣ καὶ ΧαλκιδίτΗΝ ἀντὶ τοῦ ΧαλκιδῖτΙΝ καὶ ὠκεανίτΗΝ ἀντὶ τοῦ ὠκεανῖτΙΝ καὶ ψαμμίτΗΝ ἀντὶ τοῦ ψαμμῖτΙΝ.

σελ. 354,20 «Ἀφνειοὺς δὲ λέγει οὐχ οὕτω τοὺς πλουσίους ὅσον τοὺς περὶ τὴν ἈφνῖτΙΝ λίμνην κατὰ τοὺς παλαιούς· καὶ γὰρ οὕτω, φασί, καλεῖται ἡ ΔασκυλίτΗΣ».

σελ. 1150,37 «ἡ δὲ ἱστορία ἀφύων παραδιδοῦσα διάφορα εἴδη, τὴν κωβίτΗΝ, τὰς ἐγκρασιχόλους—τὴν τριγλῖτΙΝ, κρείττω λέγει τῶν ἄλλων ἰχθυδίων τούτων τὴν ἀφρῖτΙΝ».

σελ. 1163,19 «διὸ καὶ πρὸς διαφορὰν ἄμπελος χαμίτΗΣ ἐλέγετο ἡ χαμαὶ κειμένη». Πρβ. Σουίδ. σελ. 1117 Βεκκ. «Χαμῖτις: ὄνομα ἀμπέλου». Ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Σουίδα φέρεται καὶ πλημμελὴς γραφὴ χαμΑΙτις.

σελ. 1194,27 «Ἄρτεμις δὲ τοῖς Τρωσὶν ἐπικουρεῖ ἢ ὡς ἔφορος τῶν χορῶν—ἢ ὡς τοξότΗΣ».

σελ. 1295,66 «διὸ καὶ ὠκεῖα καὶ θέουσα ἦλθεν ἡ ὀφειλέτΗΣ ἣν μυθικῶς ἀγγέλλειν τὰ τοιαῦτα τοῖς ἀνέμοις».

σελ. 1329,36 «καὶ μὴν ὁ Ἀνακρέων τὴν τοιαύτην οὐ πάνυ σφοδρῶς ἀλλὰ περιεσκεμμένως πανδοσίαν ὠνείδισε καὶ λεωφόρον καὶ πολύυμνον· ἄλλος δέ τις ΧαλκιδίτΗΝ δι' εὐτέλειαν, φασί, τοῦ διδομένου νομίσματος». Πρβ. σελ. 1921,60 «διὸ ἡ αὐτὴ καὶ χαμαιτύπη λέγεται ὁμωνύμως τῷ κατ' αὐτὴν στρώματι· ἔτι δὲ λεωφόρος· ἀκολούθως δὲ καὶ πανδοσία καὶ ΧαλκιδῖτΙΣ δὲ διὰ τὸ εὐτελές, φασί, τοῦ διδομένου νομίσματος».

σελ. 1386,3 «τοὺς παρ' ὅλην τὴν μεσημβρινὴν ὠκεανίτΗΝ γῆν διατείνοντας». Ἐγράφη δὲ πλημμελῶς καὶ ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψευδηρῳδιανοῦ σελ. 99,1 Βοισσ. «ὠκεανίτΗΣ ῥοή» ἀντὶ τοῦ ὠκεανῖτΙΣ.

σελ. 1872,12 «τὴν ὑν ἀγόραζε, ἣν καλοῦσί τινες θνητῶν ψαμμίτΗΝ ὀρυκτήν». Πρβ. Ἀθήναιον σελ. 326, ϛ' «ψαμμῖτΙΝ ὀρυκτήν».

Σημειωτέον δ' ὅτι εὑρίσκεται παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ γεγραμμένον καὶ ΤαναΐτΗΣ, ἀντὶ τοῦ ΤαναῖτΙΣ, ὃ ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τοῦ ἈναῖτΙΣ, σελ. 987,11 «ἡ δὲ παρὰ τῷ γεωγράφῳ ΤαναΐτΗΣ δαίμων λίαν ἀπεναντίας πίπτει τῇ Ἥρᾳ». Ἄξια παραθέσεως εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1866, σελ. 248 «Ἀρταξέρξης ὁ Δαρείου τοῦ Ὤχου, ὡς γράφει ὁ Κλήμης σελ. 57: «πρῶτος τῆς Ἀφροδίτης Ταναΐδος τὸ ἄγαλμα ἀναστήσας—Πέρσαις καὶ Βάκτροις—ὑπέδειξε σέβειν». Τῆς Ἀφροδίτης «τῆς Ἀναΐτιδος» μὲν οὖν, ἣν πάντες ἴσμεν τούς τε Πέρσας καὶ τοὺς Ἀρμενίους διαφερόντως σέβοντας. Ἱκανὸς ἔστω μαρτυρῶν εἷς ἐκ πάντων ὁ Στράβων ΙΑ σελ. 532: «ἅπαντα τὰ τῶν Περσῶν ἱερὰ καὶ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι τετιμήκασι, τὰ δὲ τῆς Ταναΐδος διαφερόντως Ἀρμένιοι». Τὸ αὐτὸ σφάλμα ὁρᾷς, ἀλλ' ἐνθάδε μὲν ἐπιμελῶς διώρθωται πάλαι «τῆς Ἀναΐτιδος», ἔκ τε σελ. 512: «τὸ τῆς Ἀναΐτιδος ἱερὸν ἱδρύσαντο», καὶ σελ. 559 «τὸ ἱερὸν τῆς Ἀναΐτιδος», παρὰ δὲ τῷ Κλήμεντι τίς ἀντερεῖ μὴ τὸ αὐτὸ ὡσαύτως θεραπευτέον;».

Οὐκ ὀλίγα παραδείγματα ἐμνημονεύσαμεν ἐκ τῶν εἰς Ὅμηρον

Παρεκβολῶν τοῦ Εὐσταθίου τῆς ἐσφαλμένης ἀναγνώσεως, καθ' ἣν θηλυκὰ εἰς ΙΣ-ΙΝ ὀνόματα ἐκφέρονται διὰ τῆς καταλήξεως ΗΣ-ΗΝ. Ἐγράφη δὲ πλημμελῶς καὶ πολίτΗΝ ἀντὶ τοῦ πολῖτΙΝ καὶ προστάτΗΝ ἀντὶ τοῦ προστατΙΝ.

πολίτΗΝ - πολῖτΙΝ. Λιβάν. Ἐπιστ. σελ. 476 Οὐολφ. «ἔγημε πολίτΗΝ ἡμετέραν λαμπροῦ γένους». Θεοδώρητ. Ἑλλ. Παθ. Θεραπευτ. σελ. 475 Γαισφ. «Δύο δὲ ἔχειν γυναῖκας ἅμα· Ξανθίππην μὲν πολίτΗΝ καὶ κοινοτέραν πως, Μυρτὼ δὲ Ἀριστείδου θυγατριδῆν τοῦ Λυσιμάχου» (Πρβ. καὶ Πίν. σελ. 97). Παρὰ Πρόκλῳ τῷ Διαδόχῳ εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 757 Σνειδ. πρὸς τῇ ὀρθῶς ἐχούσῃ γραφῇ «ἐμβιβάζει γὰρ αὐτὴν μικρὸν ὕστερον ὡς εἰς ὄχημα, ποιῶν ἐγκόσμιον καὶ πολῖτιν τοῦ παντός» φέρεται καὶ ἡ ἡμαρτημένη πολίτΗΝ. Πρβ. καὶ σελ. 802, ἔνθα, περὶ θηλυκοῦ ὄντος τοῦ λόγου, εἶνε γεγραμμένον «ὅταν ζῇ μετὰ τοῦ μέσου ὀχήματος ὡς γενέσεως πολίτΗΣ». Ἀδιάφθορος ἔμεινεν ἡ γραφὴ σελ. 803 «τὸ μὲν οὖν συμφυὲς ὄχημα ποιεῖ αὐτὴν ἐγκόσμιον, τὸ δὲ δεύτερον γενέσεως πολῖτΙΝ». Ἐν τοῖς Βασιλικοῖς Τόμ. Δ', σελ. 755 Εἰμβ. ἀπαντᾷ «ἡ δούλη μὴ Λατίνη ἀλλὰ πολῖτΙΣ γινέσθω Ῥωμαία· εἰ γὰρ τοῦτο, ὅπερ συνεχῶς εἰς τὰς πολίτιδας Ῥωμαίας καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἐπίσημα πρόσωπα γίνεσθαι εἴωθε κτέ.»· σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «Sic lego. Fabr. πολίτης» (Πρβ. σελ. 743). Ὀρθῶς εἶνε γεγραμμένον σελ. 747 «πολῖτις Ῥωμαία γενομένη εὐγενεῖς ἔτεκεν». Πρβ. Τόμ. Γ', σελ. 499 «ἣ ἐπαρχιῶτις γυνὴ τῷ διοικοῦντι τὴν ἐπαρχίαν» καὶ σελ. 500 «ἢ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας ἢ τῷ στρατευομένῳ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἡ ἐπαρχιῶτις γυνὴ συναφθείη».

προστάτΙΝ - προστάτΗΝ. Ὁ Στούρζιος ἐξέδωκε παρὰ Δίωνι τῷ Κασσίῳ Τόμ. Β', σελ. 60 «καὶ ταύτην ἐκεῖνοι βασιλίδα ἀποδείξαντες, προθυμότερον τοῦ πολέμου, ὡς καὶ προστάτιν τινὰ ἐκ τοῦ τῶν Πτολεμαίων γένους ἔχοντες, ἀντελάβοντο» καὶ ἐσημειώσατο «Mox forte προστάτιν Re. et sane sic legitur in Med. a. quare id pro προστάτην reposui, quamquam Lobeckius ad Sophocl. Aiacem p. 273. negat necessarium esse προστάτιν scribere, quod nec ipse affirmo». Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 271 «Itaque in Dionis Cass. XLVII. 39,328. quo loco olim nitebar, ταύτην ἐκεῖνοι βασιλίδα ἀποδείξαντες προθυμότερον

τοῦ πολέμου, ὡς καὶ προστάτην τινὰ ἐκ τοῦ τῶν Πτολεμαίων γένους ἔχοντες, ἀντελάβοντο. Sturzius e Med. recepit προστάτιν probante eodem Dindorfio Praef. Corp. Scenn. p. XIV. qui in Dionysii iambis Athen. IX. 405. C. αὐτὴ δ' ἑαυτῆς ἐστι δεσπότης, non ausus est praeferre quod in Pal. et Ald. legitur δεσπότις. In Appian. Civ. I. 1. ὁ δῆμος ἀρχὴν ἑαυτοῦ προστάτην ἀπέφηνε, duo codd. femininum offerunt, quod hoc loco aptius videtur, idemque genus in Stob Serm LXVII. 24,215 γυνὴ (ἀρίστη ἐστὶν) ἐν νόσοις παραστάτις, eadem auctoritate repositum est». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882, σελ. 231 «Appian. I. 1. 10: ἀρχὴν ἑαυτοῦ προστάτΗΝ ἀπέφηνε, unice vera est lectio προστάτΙΝ. Omnibus nominibus in -ατης, -ιτης et -ύτης cett. respondet forma feminina in -TIC exiens προδότης προδότις, πρεσβύτης, πρεσβῦτις, ἱκέτης ἱκέτις, στρατιώτης στρατιῶτις, ἰδιώτης ἰδιῶτις, Καρυάτης Καρυᾶτις et alia euisdemmodi sexcenta Itaque προστάτης habet προστάτις, ubi ut hoc loco feminina forma requiritur». Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ Πρόκλῳ τῷ Διαδόχῳ εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 120 Σνειδ. ἀπαντᾷ «ἐργάνη δὲ ὡς τῶν δημιουργικῶν ἔργων προστάτΗΣ». Γίνεται δ' ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἡ παρατήρησις ἥδε· «προστάτης: Potius προστάτις, ut 45, 47». Οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε προστάτΙΣ. Πρβ. σελ. 457 «ἅτε σωμάτων ἐσομένη προστάτις» καὶ σελ. 485 «προστάτιν αὐτὴν ἀποφαίνουσι τῶν δευτέρων».

δεσπότΙΝ - δεσπότΗΝ. Παρὰ Πρόκλῳ τῷ Διαδόχῳ εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 415 Σνειδ. ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ «τί δὲ τὸ ὡς δεσπότΙΝ καὶ ὡς ἄρξουσαν;» ἓν τῶν ἀντιγράφων ἔχει τὸ πλημμελὲς δεσπότΗΝ. Πρβ. σελ. 593 «ἵνα ᾖ δεσπότις αὐτοῦ καὶ ἄρχουσα ἡ ψυχή».

ἰδιῶτΗΣ - ἰδιώτΙΣ. Ὁ Κοβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσυνῃ 1885, σελ. 12 «Galen. Vol. XIV. p. 235: (Cleopatra) ἑλομένη μᾶλλον ἔτι βασίλισσα οὖσα ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι ἤπερ ἰδιώτΗC Ῥωμαίοις φανῆναι. Scrib. ἰδιῶτιC».

λιπερνῆτΙΣ - λιπερνήτΗΣ. Ἴδε Ὀθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τομ. Β', σελ. 211 καὶ Ναύκιον ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τομ. Γ'. σελ. 121.

μετανάστΙΝ - μετανάστΗΝ. Ἴδε Κόβητον ἐν *Miscell. Crit.* σελ. 436.

ΚερυνῖτΙΝ - ΚερυνήτΗΝ. Ἴδε Οὐαγνῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀπολλοδώρου σελ. 75.

ἐπαινέτΙΣ - ἐπαινέτΗΣ. Θεμίστ. Λόγ. σελ. 267.29 Δινδ. «ὅτι φιλοσοφία πεπίστευται μόνη ἀξιόπιστος εἶναι καὶ ἐπαινέτΙΣ παμβασιλείας» Ἐν ἑνὶ τῶν κωδίκων φέρεται ἡ ἡμαρτημένη γραφὴ ἐπαινέτΗΣ.

ΣπαρτιᾶτΙΝ - ΣπαρτιάτΗΝ. Εὐριπ. Ἑλ. 115 «ἢ καὶ γυναῖκα ΣπαρτιάτΗΝ εἵλετε;». Τὸ ὑγιῶς ἔχον ΣπαρτιᾶτΙΝ ἀποκατέστησεν ὁ Μουσοῦρος.

προδότΙΝ - προδότΗΝ. Εὐριπ. Ἠλ. 1028 «ἄλοχον κολάζειν προδότΗΝ οὐκ ἠπίστατο». Ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Καντήρου ἀνεγνώσθη προδότΙΝ. Μετεβλήθη δ' εὐλόγως καὶ τὸ ἐν Ἑλ. στ. 834 «προδότΗΣ ἂν εἴης· τὴν βίαν σκήψασ' ἔχεις» εἰς τὸ προδότΙΣ. Πρβ. καὶ Λόγ. Ἑρμ. 1867, σελ. 392.

ἐργάτΙΝ - ἐργάτΗΝ. Παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 400 πρὸς τῇ ὑγιῶς ἐχούσῃ γραφῇ «ἐπιμελῆ τε αὐτὴν ἀπέδωκε τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐργάτΙΝ» φέρεται καὶ ἡ ἐσφαλμένη ἐργάτΗΝ.

ἱκέτΙΣ ἱκέτΗΣ. Παρὰ τῷ Παυσανίᾳ Κορινθ. Κ', 2 ἄλλοι μὲν τῶν κωδίκων ἔχουσι τὸ ὀρθὸν «φωραθεῖσα δέ, ὡς ἐπέσχεν ἡμέρα, κατέφυγεν ἱκέτΙΣ ἐς τὸν δῆμον», ἄλλοι δὲ τὸ πλημμελὲς ἱκέτΗΣ. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐγράφη πλημμελῶς καὶ οἰκείΗΣ ἀντὶ τοῦ οἰκέτΙΣ, ὡς διδάσκει ὁ Κοβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1881, σελ. 447 λέγων «Legitur apud Hippocratem *de natura pueri* Tom. II. pag. 492 Ermer. qui edidit: γυναικὸς οἰκείης μουσοεργὸς ἦν πολύτιμος. Recte apud Galenum pag. 654 scriptum est οἰκέτις pro οἰκείης. Vertunt Latine: *mulieri nobis familiari perelegans erat fidicina*, sed neque οἰκεῖος est *nobis familiaris* et πολύτιμος ea est quae *magno pretio conducta* veniat, ἑταίρα πολυτελής».

παρωκεανῖτΙΝ - παρωκεανίτΗΝ. Παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ Γεωγρ. Ὑφηγ. Τόμ. Α', σελ. 426,3 Μυλλ. πάντα σχεδὸν τἀντίγραφα ἔχουσι τὸ ἡμαρτημένον «πάλιν δὲ τὴν μὲν ἐφεξῆς τῷ Οὐενεδικῷ

κόλπῳ παρωκεανίτΗΝ κατέχουσιν Οὐέλται» ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ παρωκεανῖτΙΝ.

ἈμφιπολῖτΙΝ - ἈμφιπολίτΗΝ. Ὁ Μουλλάχιος ἐκδοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήν. Φιλοσόφων Τόμ. Γ', σελ. 83 «τὴν δὲ ἈμφιπολῖτΙΝ Ἡρακλειδῶν οὖσαν Ἀθηναίους καὶ Χαλκιδεῖς λαβεῖν» ἐσημειώσατο σελ. 87 «Ἀμφιπολῖτιν: emendavit Schaefer.; codd. Ἀμφιπολίτην».

τριτοστάτΙΣ - τριτοστάτΗΣ. Πλημμελῶς μὲν ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου εἶνε γεγραμμένον «ΤριτοστάτΗΣ: Ἀριστοφάνης ἐν Σκηναῖς», ὀρθῶς δ' ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ τοῦ Πολυδεύκους Δ', 106 «καὶ τὴν γυναῖκα δὲ τριτοστάτΙΝ Ἀριστοφάνης καλεῖ». Ἴδε Γ. Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Τόμ. Α'. σελ. 645.

σιδηρῖτΙΝ - σιδηρίτΗΝ. Ἡσύχ. λ. κουλυβάτειαν «τὴν σιδηρίτΗΝ πόαν». Ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Σμιδιτίου εἶνε γεγραμμένον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ. Β', σελ. 525 σιδηρῖτιν. Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ', σελ. 226. Παρατηρητέον δ' ὅτι κεῖται ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «Αἱματίτης: ἡ φλέψ, ἰδιαίτερον δὲ αἱμορροῒς καὶ ὁ λίθος». Σημειοῦται δ' ὁ Σμιδίτιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λεξικοῦ τούτου Τόμ. Α', σελ. 79 «Confundit vocabula αἱματῖτις et αἱματίτης, quamquam fuerunt etiam qui lapidem αἱματῖτιν dicerent, ut Theophr. de lapid. 37». Πρβ. καὶ λ. ἀργυρίτης (Τόμ. Α', σελ. 274. Ἴδε καὶ Κόβητον ἐν *Mnemos*. 1881, σελ. 368).

λιμνῆστΙν - λιμνήστΗΝ. Ὀρειβάσ. Τόμ. Α', σελ. 446 «ἢ λιμνῆστΙΝ ἢ κάχρυ ἢ κάρδαμον». Ἀντὶ τοῦ λιμνῆστιν εἶνε ἐν τοῖς κώδιξι γεγραμμένον λιμνήστΗΝ.

συμμερῖτΙΝ - συμμερίτΗΝ. Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Δ', σελ. 129 «κατεφίλησε γοῦν πολλάκις πρυσφῦσα τὴν συμμερῖτΙΝ τοῦ κράτους». Ἐν τῷ ἀντιγράφῳ φέρεται ἡ ἡμαρτημένη γραφὴ συμμερίτΗΝ.

χρυσῖτΙΝ - χρυσίτΗΝ. Ἴδε Ἀριστοφ. Ἀριστοτ. τῶν περὶ Ζῴ. Ἐπιτ. Β', 467 (Συμπλ. Ἀριστ. Τόμ. Α', α', σελ. 124,3). Πρβ. καὶ Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 580,53.

εὐεργέτΙΝ - εὐεργέτΗΝ. Ὁ Βοισσονάδης γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει Νικήτα τοῦ Εὐγενιανοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ Τόμ. Β', σελ. 60 «(τὴν σφαγὴν εὐεργέτην): Forte, εὐεργέτιν. Perpetua vo-

calium harum synchycis mutationi favebit. Theodos. Diac Exp. Cret I 142. Καὶ ναῦς ἀνάψας γῇ χαρίζεται φέρων, Ἄπιστον εἰδὼς τὴν ὑγρὰν εὐεργέτην: scr. εὐεργέτιν».

ἱππότΙΣ - ἱππότΗΣ. Νικήτ. Χων. σελ. 202,18 Βεκκ. «πᾶσα οὖσα ἱππότΗΣ καὶ λογχηφόρος». Πρβ. καὶ Μιχαὴλ Γλυκᾶν σελ. 14,21 Βεκκ. «γίνεται ἑλιξίτΗΣ συστροφὴ τοῦ ἀνέμου». Γραπτέον ἱππότΙΣ ἀντὶ τοῦ ἱππότΗΣ καὶ ἑλιξῖτΙΣ ἀντὶ τοῦ ἑλιξίτΗΣ, ὡς εἴκασε καὶ ὁ Βεκκῆρος.

ΤρωγλοδύτΙΝ - ΤρωγλωδύτΗΝ. Ὠριγέν. Τόμ. Η', σελ. 76 «ἃ κατῴκησαν τὴν ΤρωγλοδύτΗΝ ἔρημον καὶ τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν». Παντὶ φανερὸν ἀποβαίνει ὅτι τὸ ΤρωγλοδύτΗΝ εἶνε γραφικὸν πταῖσμα ἀντὶ τοῦ ΤρωγλοδύτΙΝ.

ἐπόπτΙΣ - ἐπόπτΗΣ. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 411,21 Δινδ. «ἡ γὰρ Θέμις ἐπόπτΗΣ. τῶν ἐκκλησιῶν». Ποιεῖται δ' ὁ Δινδόρφιος τὴν παρατήρησιν τήνδε Τόμ. Β', σελ. 388 «ἐπόπτης: Corrige ἐπόπτις». Πρβ. Τόμ, Δ', σελ. 301,28 «ψυχῆς γὰρ φιλάνδρου καὶ ταρασσομένης ἔργον τὸ αὐτόπτιν ἐθέλειν γενέσθαι τῶν τοιούτων» (Ἴδε καὶ Γλωσσ. Παρατ. σελ. 196). Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ τοῦ ὀνόματος ὑπερόπτης θηλυκὸν ὑπερόπτις.

ὁμευνέτΙΝ - ὁμευνέτΗΝ. Τζέτζ. Ἱστορ. χιλ. Ε', 922 (σελ. 192) «καὶ τὸν φαρμάκοις κτείναντα αὑτοῦ τὴν ὁμευνέτΗΝ». Πρβ. Σοφ. Αἴ. 501 «Ἴδετε τὴν ὁμευνέτιν Αἴαντος». Ὅμοιον τούτῳ εἶνε τὸ συνευνέτιν.

ἈσφαλτῖτΙΝ - ἈσφαλτίτΗΝ. Ἰώσηπ. Τόμ. Ϛ', σελ. 150, 6 Νισ. «ταῦτα δ' ἔξεισι μὲν εἰς τὴν ἈσφαλτῖτΙΝ λίμνην». Ὑπάρχει δὲ καὶ ἡμαρτημένη γραφὴ ἈσφαλτίτΗΝ.

φρενῖτΙΝ - φρενίτΗΝ. Ἀλέξανδρ. Ἀφροδ. Προβλ. Α', 96 (Φυσικ. καὶ Ἰατρ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Α', σελ. 33,16 Ἰδ.) «διὰ τί καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ ἐπὶ τῶν πυρεττόντων παρὰ καιρὸν διδόμενος (γρ. διδόμενα) φρενίτΗΝ κατασκευάζει». Ἀναγνωστέον φρενῖτΙΝ, τουτέστι φρενῖτιν νόσον. Πρβ. νεφρῖτις, κτλ.

ΤοξότΙΣ - τοξότΗΣ. Ἴδε Γ. Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Εὐριπίδην Σχολίων Τόμ. Γ', σελ. 66.

ἈρεοπαγῖτΙν - ἈρεοπαγίτΗΝ. Ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Δημοσθένη Σχολίων σελ. 616 26 ἔγραψε «διὰ τὸν χορὸν καὶ

τὴν βουλὴν τὴν Ἀρεοπαγιτικὴν» καὶ ἐσημειώσατο «Ἀρεοπαγιτικήν: ἀρεοπαγίτην T. D. V. ἀρεωπαγίτην C. G. Correxit W., qui Ἀρειοπαγιτικὴν scripsit». Οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἀποκαθίσταται ἡ γνησία γραφή, ἂν τὸ Ἀρεο(ω)παγίτΗΝ μεταβληθῇ εἰς τὸ ἈρεοπαγῖτΙΝ. Πρβ. Ἀλκίφρονα Ἐπιστ. Β', γ', 6 «ἀλλὰ σύ μοι, Γλυκέρα, καὶ γνώμη καὶ Ἀρεοπαγῖτις βουλὴ καὶ Ἡλιαία». Ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἑλλ. Ἀνεκδότοις σελ. 222,6 κεῖται «βουλαὶ ἦσαν δύο, ἡ μὲν Ἀρεοπαγῖτις, εἰς ἣν ἀνέβαινον οἱ ἐννέα ἄρχοντες κτέ.».

βούπρηστΙΣ - βουπρήστΗΣ. Ὁ Γ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 373 «In Galeni Gloss. p. 450 codex Mosquensis βουπρήστης praebet: reliqui libri vel βούπρηστις, quod verum, vel βουπρίστης». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἡ ἡμαρτημένη αἰτιατικὴ βουπρήστΗΝ παρὰ τῷ Γαληνῷ (Ψευδογαληνῷ) Τόμ. ΙΔ', σελ. 141 «τοῖς δὲ τὴν βουπρήστΗΝ πεπωκόσι βοηθεῖ διδόναι γλυκὺ πλεῖστον πίνειν».

μύστΙΣ - μύστΗΣ. Παρὰ τῷ Συνεσίῳ σελ. 146, Α' ἔχουσι τἀντίγραφα οὐ μόνον τὸ ὀρθὸν «αὕτη μυσταγωγός τε καὶ μύστΙΣ» ἀλλὰ καὶ τὸ ἐσφαλμένον μύστΗΣ. Πρβ. καὶ Γρηγ. Παλαμᾶν σελ. 170 Οἰκ.

τριοττίς - τριόττης. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ', σελ. 2449. Πρβ. καὶ *Leipz. Stud.* 1885, σελ. 260.

Ἐν τοῖς Ἐθνικοῖς Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου κεῖται σελ. 206,6 Μειν. «ἔστι καὶ θηλυκῶς Γέτις» καὶ σελ. 296,1 «καὶ Ἀρσινοη Ζεφυρῖτις» καὶ σελ. 360,1 «Καρκινῖτις: πόλις Σκυθική» καὶ σελ. 368,10 «σμύρναν δὲ ἡ Χατραμωτῖτις (φέρει)» καὶ σελ. 583,9 «Πορφυρῖτις: πόλις Ἀραβίας» καὶ σελ. 543.3 «Ῥακῶτις: Οὕτως ἡ Ἀλεξάνδρεια πρότερον ἐκαλεῖτο» καὶ σελ. 595,1 «ἔστι δὲ καὶ Σφαγῖτις ἄκρα Σκυθική» καὶ σελ. 685,6 «Χαλκῖτις: νῆσος ἀντικρὺ Χαλκηδόνος». Σημειοῦται δ' ὁ Μεινέκιος «Γέτις Salmasius. Γέτης libri» καὶ «Ζεφυρῖτις Xyl. ζεφυρίτης libri» καὶ «Καρκινῖτις Π, Καρκινῆτις RV, Καρκινίτης A» καὶ «Χατραμωτίτης libri, quod e Strabone correctum» καὶ «Πορφυρῖτις G Dindorfius, Πορφυρίτης R, Πορφυρίτη AV» καὶ «Ῥακώτης ante Holst» καὶ «Σφαγίτης libri» καὶ «Χαλκίτης ante Holst.». Πρβ. καὶ σελ. 145,4 καὶ σελ. 210,8 καὶ σελ. 262,9 καὶ σελ. 469,11 (καὶ σελ. 401,3).

Ἐν τῷ περὶ Συντάξεως Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 156,

23 ἀπαντᾷ «χερνᾶτΙΣ γυνά», ἐν δὲ τῷ περὶ Ἀντωνυμίας σελ. 61, Β΄ ἔχει ὁ κῶδιξ χερνίτΗΣ γυνά», καθὰ λέγει ὁ Βεκκῆρος, ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματος τούτου σελ. 178.

Ἐν τῷ ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου συντεθέντι Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 32 (1852) φέρεται «ΑἱμολάπτΗΣ (ἡ), Π.= Αἱματοπότις». Βδέλλα —, «Γργ. « Ὀρθῶς μὲν εἶνε γεγραμμένον αἱματοπότις, πλημμελῶς δὲ αἱμολάπτΗΣ ἀντὶ τοῦ αἱμολάπτΙΣ. Ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ Τόμ. Β΄, σελ. 221, Β΄ ἐλέχθη «τὴν αἱμολάπτιν βδέλλαν».

ΚΕΦ. ΞΑ΄.

Μόνου τοῦ θηλυκοῦ **γυναικωνῖτις** γίνεται χρῆσις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

Ἄχρηστον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἦτο τὸ ἀρσενικὸν ὄνομα γυναικωνίτης, μόνου δὲ τοῦ θηλυκοῦ γυναικωνῖτις-γυναικωνίτιδος, κτλ. ἐγίνετο ἐν αὐτῇ χρῆσις. Παρέχουσι δ' αὐτοῦ ἡμῖν μαρτύρια καὶ παλαιοὶ ὁ Λυσίας καὶ ὁ Ξενοφῶν καὶ μεταγενέστεροι ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Λουκιανὸς καὶ ἄλλοι πολλοί.

Λυσ. ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθ. Φόν. 9 «πρῶτον μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες — οἰκίδιον ἐστί μοι διπλοῦν, ἴσα ἔχον τὰ ἄνω τοῖς κάτω, κατὰ τὴν γυναικωνῖτιν καὶ κατὰ τὴν ἀνδρωνῖτιν» καὶ πρὸς Σίμ. 6 «ἐκκόψας τὰς θύρας εἰσῆλθεν εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. Πρβ. καὶ Πολυδ. Θ΄, 39 «ἐν δὲ τῷ Λυσίου πρὸς Φίλωνα ὑπὲρ Θεοκλείδου φόνου ἔστιν εὑρεῖν οἰκάριον· ἀλλ' εἰς τὸ οἰκάριον τὸ ὄπισθε(ν) τῆς γυναικωνίτιδος». Πρβ. Ἡσύχ. «Οἰκάριον : τὸ ὄπισθεν τῆς γυναικωνίτιδος. Ἴδε καὶ Σμιδίτιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ. Γ΄, σελ. 183.

Ξενοφ. Οἰκον. Θ΄, 5 «ἔδειξα δὲ καὶ τὴν γυναικωνῖτιν αὐτῇ θύρᾳ βαλανωτῇ ὡρισμένην ἀπὸ τῆς ἀνδρωνίτιδος» καὶ 6 «μετὰ ταῦτα κόσμον γυναικὸς τῶν εἰς ἑορτὰς διῃροῦμεν, ἐσθῆτα ἀνδρὸς τὴν εἰς ἑορτὰς καὶ πόλεμον καὶ στρώματα ἐν γυναικωνίτιδι, στρώματα ἐν ἀνδρωνίτιδι».

Πλούταρ. Θεμιστ. ΛΑ΄ «φοβηθεὶς ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὴν γυναι-

κωνῖτιν κατέφυγεν» καὶ Πελοπ. Θ', 8 «παραλαβὼν ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος τὸν υἱὸν -- ἐνεχείριζε τοῖς περὶ Πελοπίδαν». Πολλὰ ἄλλα παραδείγματα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλουτάρχου μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 368. Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν ἃ ὁ Κόβητος ἔγραψεν ἐν *Collect. Crit.* σελ. 485 «Pag. 190*a*'. Θεόπομπος ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν ἐπιδεικνύμενον τὸ τεῖχος αὐτῷ καὶ πυνθανόμενον εἰ δοκεῖ καλὸν καὶ ὑψηλὸν εἶναι; Οὐδ' εἰ γυναικῶν, εἶπεν. Haec quidem verba nihil significant et sententia dicti ex similibus locis, quos Wyttenbachius adscripsit, est eliciendα. Simplicissimum est rescribere: —εἶναι; ΚΑΛΗ γυναικωνΙΤΙϹ, εἶπεν. ex pag. 230 *c*. Πανθοίδας πρεσβεύων εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπιδεικνύντων αὐτῷ τεῖχος ἰσχυρόν, εἶπε· Νὴ τοὺς θεούς, ὦ ξένοι, καλὴ γυναικωνῖτις». Ὁ Ναβῆρος μνημονεύσας ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1900, σελ. 109 τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐπήνεγκεν· «Novi tamen rationem aliquanto simpliciorem: nempe γυναικῶν mutato accentu scribendum est γυναικών. Ipsum illud vocabulum Platoni quoque reddidi in Timaeo p. 70A in *Mnem.* 1893 p. 27, ubi pluribus egi περὶ τῶν περιεκτικῶν in -ων. Similiter pro μελιττῶν apud Xenophontem in Hellenicis restitui μελιττών in *Mnem.* 1896 p. 357».

Λουκιαν. Ὀνείρ. ἢ Ἀλεκτρ. 11 «τὸν υἱὸν γὰρ ἐγὼ κελεύσω ἐν τῇ γυναικωνίτιδι μετὰ τῆς μητρὸς ἑστιᾶσθαι» καὶ Ῥητ. Διδασκ. 23 «ὡς διὰ τοῦτό σου καὶ ἄχρι τῆς γυναικωνίτιδος εὐδοκιμοῦντος» καὶ Ψευδολογ. 28 «ἀλλὰ μέχρι καὶ τῆς γυναικωνίτιδος περιβόητος εἶ» καὶ Ψευδολουκ. Ἔρωσ. 28 «πᾶσα δ' ἡμῶν ἡ γυναικωνῖτις ἔστω Φιλαινὶς ἀνδρογύνους ἔρωτας ἀσχημονοῦσα».

Διογ. Λαέρτ. ϛ', 59 «ἐπανήρχετο ἐκ Λακεδαίμονος εἰς Ἀθήνας· πρὸς οὖν τὸν πυθόμενον ποῖ καὶ πόθεν; ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος, εἶπεν, εἰς τὴν γυναικωνῖτιν». Πρβ. καὶ Θέωνα Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 215,4 «Ἀντισθένην Ἀττικόν γε ὄντα παραγενόμενον Ἀθήνηθεν εἰς Λακεδαίμονα, ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος λέγειν εἰς τὴν ἀνδρωνῖτιν ἐπιέναι». Ἴδε Σημειώσεις εἰς Διογ. Λαέρτιον Τόμ. Β', σελ. 49 Ὑβν. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 827.

Φιλόστρ. Τόμ. Β', σελ. 97,2 Καυσ. «ἐν γυναικωνίτιδι δὲ κάθημαι καὶ τὰς βασιλέως θεραπεύω παλλακάς».

Πολύαιν. Στρατηγ. Η', 48 «αἱ δὲ πεισθεῖσαι συνέκλεισαν μὲν ἀσφαλῶς τῆς γυναικωνίτιδος τὰς θύρας, κτέ.».

Γαλην. Τόμ. Θ', σελ. 657 «ἐν τῇ γυναικωνίτιδι τρεφόμενος ὁ ληρώδης Θέσσαλος κτέ.» καὶ Τόμ. Ι', σελ. 22 «ὁ δ' ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος ἐκπηδήσας Θέσσαλος ἐπιτιμᾷ τηλικούτοις ἀνδράσιν».

Ἀρτεμίδ. Ὀνειροκρ. σελ. 97,5 Ἑρχ. «ὁ δὲ ἀνδρὼν τοὺς κατὰ τὸν οἶκον ἀνθρώπους συγγενεῖς τε καὶ θεράποντας, ἡ δὲ γυναικωνῖτις τὰς θεραπαίνας».

Ἰώσηπ. Τόμ. Δ', σελ. 75,21 Νισ. «πάνυ τοῦ Ἀντιπάτρου περιστοιχίσαντος αὐτὸν καὶ τὴν γυναικωνῖτιν συνισταμένου τὰ πρὸς αὐτόν» καὶ σελ. 77,6 «οἷς ὑπῆκτο ἡ γυναικωνῖτις» καὶ σελ. 232, 23 «ἡ δὲ αὖ γυναικωνῖτις καὶ τὸ νεώτερον, ὅπερ ὄχλος φιλεῖ, θεωρίαις τε κτέ.».

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Α', σελ. 153 «προπυλαίοις, στοαῖς, ἀνδρῶσι, γυναικωνίτισι, τοῖς ἄλλοις οἰκοδομήμασιν» καὶ σελ. 257 «τούτων δὲ τὴν μὲν ἀνδρωνῖτιν ἅπασαν ἀνιερωτέον θεῷ, τὴν δὲ γυναικωνῖτιν ἀπονεμητέον ἑαυτοῖς» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 278 «τί δὲ χρυσορόφους ἀνδρῶνας καὶ γυναικωνίτιδας κατασκευάζομεν;». Πρβ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 121 «δύο δὲ χοροί, ὁ μὲν τῆς ἀνδρωνίτιδος, ὁ δὲ τῆς γυναικωνίτιδος ἑστίας» καὶ σελ. 313 «καὶ σπουδάζειν μὴ μόνον παρὰ τῇ ἀνδρωνίτιδι εὐδοκιμεῖν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῆς γυναικωνίτιδος ἑστίας ἐπαινεῖσθαι», οἷς ὅμοιον τὸ ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου εἰρημένον βιβλ. ΙΖ', ν', 3 «ὁ μὲν πρῶτος περίβολος ἔχει τῶν ἀρχαίων δυναστῶν βασίλεια, ὁ δ' ἕτερος τὴν γυναικωνῖτιν αὐλήν». Πρβ. καὶ Ἐπιφάν. Τόμ. Γ', σελ. 531,31 Διντ. «πόθεν γυναικῶν τῦφος καὶ μανία γυναικωνῖτις;».

Ὠριγέν. Τόμ. ΙΗ', σελ. 330 «ἰέναι σὺν τοῖς γυναίοις καὶ τοῖς συμπαίζουσι παιδαρίοις εἰς τὴν γυναικωνῖτιν».

Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 85 Ποττ. «καὶ σεμνὴ μὲν ἡ γυναικωνῖτις αὕτη, σώφρων δ' ἡ γερουσία» καὶ σελ. 241 «ὁ δὲ πολυτίμητος μαργαρίτης ὑπερφυῶς τῇ γυναικωνίτιδι εἰσεκώμασεν» καὶ σελ. 255 «ἐγὼ δὲ αἰσχύνομαι, κωμῳδουμένης εἰς τοσοῦτον τῆς γυναικωνίτιδος» καὶ σελ. 262 «σόφισμα τοῦτο κατεαγότων ἀνθρώπων εἰς τὴν

γυναικωνῖτιν κατασυρομένων ἀμφιβίων καὶ λάγνων θηρίων» καὶ σελ. 536 «δι' ὧν καὶ εἰς τὴν γυναικωνῖτιν ἀδιαβλήτως παρεισεδύετο ἡ τοῦ κυρίου διδασκαλία». Πρβ. σελ. 269 «ἔριθοι δὲ καὶ ταλασίαι καὶ ἱστοπονίαι καὶ ἡ γυναικωνῖτις ἐργάνη καὶ ἡ οἰκουρία οὐδαμοῦ». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν σελ. 349 κεῖται «ὅσαι μὴ τέλεον ἐκκεκώφηνται μηδὲ ἐξετμήθησαν τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν, καθάπερ τὸν ἄνδρα αἱ γυναικωνίτιδες». Γράφει δ' ὁ Κόβητος ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σ. 500 «Ἀναγνωστέον οὖν «καθάπερ τὸν ἄνδρα οἱ γύννιδες». Τίνας δὲ τούτους ἀποκαλεῖ γύννιδας διδασκέτω αὐτὸς ὁ Κλήμης σελ. 266 τάδε λέγων: «ἐνοπτριζόμεναι τοῖς ἀνδράσι, μᾶλλον δὲ οὐκ ἄνδρας, βατάλους δὲ καὶ γύννιδας καλεῖν τούτους χρή, ὧν καὶ αἱ φωναὶ τεθρυμμέναι καὶ ἡ ἐσθὴς τεθηλυμμένη ὑφῇ καὶ βαφῇ». Νῦν δὴ φανερὸν τὸ λεγόμενον. Ἦσαν γὰρ αἱρέσεις τινές, ὡς δοκεῖ, τελέως τὸν Χριστὸν ἀπαρνησάμεναι. Πικρῶς οὖν ὁ Κλήμης: «ὥσπερ τὸν ἄνδρα οἱ γύννιδες οὕτω τῶν αἱρέσεών τινες τὸν Χριστὸν ἀπεκόψαντο». Βδελυρώτερα μὲν ταῦτα ἀλλὰ σαφῆ καὶ γνώριμα καὶ τοῦ Κλήμεντος ἄξια».

Μάξ. Τύρ. Λόγ. Δ', 2 (σελ. 10,48 Διδ.) «καὶ μετατίθησι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς ἀνδρωνίτιδος ἐπὶ τὴν γυναικωνῖτιν».

Λογγῖν. περὶ Ὕψ. ΛΒ', 5 (σελ. 110 Οὐεισκ.) «τὴν μὲν τῶν ἐπιθυμιῶν οἴκησιν προσεῖπεν ὡς γυναικωνῖτιν, τὴν τοῦ θυμοῦ δὲ ὥσπερ ἀνδρωνῖτιν».

Σιμπλίκ. Ἐξηγ. εἰς τὸ Ἐπικτήτ. Ἐγχειρ. σελ. 116,8 Διδ. «ἀνδρῶνα μὲν ἔχων εἰς χρείαν καὶ γυναικωνῖτιν» καὶ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Θ', σελ. 262,4 «καὶ γὰρ τοῦ ἀνδριάντος ἡ κεφαλὴ καὶ οἱ πόδες τεχνητά ἐστι καὶ τοῦ οἴκου τὰ μέρη ἀνδρῶνες καὶ γυναικωνίτιδες καὶ στοαί».

Χαρίτ. Ἀφροδισ. Ε', δ', 2 (Ἐρωτ. Συγγρ. Τόμ. Β', σελ. 91,9 Ἑρχ.) «οὐ μὴν οὐδ' ἡ γυναικωνῖτις ἡ Περσῶν ἀμέριμνος ἦν».

Συνέσ. σελ. 105, Δ' «Ὀσίριδι δὲ καὶ ὅτι γυναικωνῖτις ἦν τὸ παιδάριον ἀνέμνησε τοῖς ἀνθρώποις ὁρώμενον» καὶ σελ. 108, Β' «τυρεύεται δὴ τὸ κακὸν ἐν δύο γυναικωνίτισιν» καὶ σελ. 112, Δ' «ἄλλως τε γὰρ τιθασὸς ἦν καὶ χειροήθης τῇ γυναικωνίτιδι». Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ καὶ ἡμαρτημένη γραφὴ γυναικωνίτΗΣ.

Θεοδώρητ. Τόμ. Γ', σελ 1192 «εἰς γυναικωνῖτιν κατέφυγε συμμορίαν ἔχουσαν ἀθλητῶν».

Ἡλιόδ. Αἰθιοπ. Ε'. 35 «καὶ ἡ μὲν εἰς τὴν γυναικωνῖτιν χωρισθεῖσα, σὺν τῷ θυγατρίῳ τε τοῦ Ναυσικλέους κατακλινεῖσα, τὰς παρούσας ἀγρυπνίᾳ διετίθετο φροντίδας, ὁ δὲ Καλάσιρις καὶ ὁ Κνήμων κατά τι τοῦ ἀνδρῶνος ἑαυτοὺς ἀναπαύσαντες κτέ.» καὶ Ζ', 22 «καὶ ἄρτι τῆς γυναικωτίτιδος ἐκτὸς γεγονυῖαν τὴν Κυβέλην ἰδὼν ὁ υἱὸς Ἀχαιμένης».

Ἀγαθί. Α', 7 (Ἱστορ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Β', σελ. 152, 7 Δινδ.) «οὐ πολλῷ εἶναι ἀμείνους τῶν ἐν γυναικωνίτιδι παρὰ τὴν ταλασίαν ᾀδομένων μυθολογημάτων».

Προκόπ. Τόμ. Α'. σελ. 328,20 Βόνν «εἰσάγουσιν εἴς τι δωμάτιον τῆς γυναικωνίτιδος μακρὰν ἄποθεν» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 30,17 «τὸν Βούζην μετεπέμψατο εἰς τὴν γυναικωνῖτιν ἐξαπιναίως» καὶ σελ. 94,20 «ἐπεὶ δὲ ὁ πατρίκιος εἰς τὴν γυναικωνῖτιν εἰσῆλθε» καὶ σελ. 178,21 «τίς ἂν τῶν ὑπερῴων τῆς γυναικωνίτιδος ἑρμηνεὺς γένοιτο;». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἀδόκιμος εἶνε ἡ διὰ τοῦ Ο ἐκφορὰ ἄπΟθεν.

Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 520 Βαλ. «τῇ γυναικωνίτιδι δέ σε κατακλείουσιν, ἀνδρόγυνον καὶ εἰδότες καὶ ὀνομάζοντες οἱ ἡμέτεροι σοφοί».

Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Δ', σελ. 55 «καὶ τὴν γυναικωνῖτιν αὐτῇ περιέφραξεν» καὶ σελ. 86 «καὶ τὴν γυναικωνῖτιν διερευνώμενος» καὶ σελ. 91 «ἃς οὐδεὶς ἄχρι τότε τῆς γυναικωνίτιδος ἔξω τεθέαται» καὶ σ. 104 «καὶ τότε πρῶτον ὁ καθ' ἡμᾶς χρόνος τεθέαται γυναικωνῖτιν μετασχηματισθεῖσαν εἰς βασιλικὸν βουλευτήριον» καὶ σ. 106 «τὰ πλεῖστα δὲ τὰ τῆς γυναικωνίτιδος παίγνια τοῖς βασιλικοῖς κατεκίρνων σπουδάσμασι» καὶ σελ. 108 «καὶ ἡ τοῦ πλείονος ἔφεσις τὸν βασιλικὸν ἀνδρῶνα γυναικωνῖτιν πεποίηκεν» καὶ σελ. 172 «ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βασίλειον γυναικωνῖτιν παρεισφθαρεὶς ἄμφω τὰς βασιλίδας ὑποποιεῖται» καὶ σελ. 173 «ἀπό τε τοῦ ἀνδρῶνος ἀπό τε τῆς γυναικωνίτιδος».

Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Α', σελ. 347,3 «παρὰ τῶν τῆς γυναικωνίτιδος» καὶ σελ. 443,15 «τῆς γυναικωνίτιδος ἐραστής». Πρβ. καὶ σελ. 132,10.

Θεόδ. Μετοχ. σελ. 432 (1821) «φυγὰς εἰς τὴν γυναικωνῖ-

τιν- - ἐκλείετο». Φέρεται δὲ καὶ πλημμελὴς γραφὴ γυναικωνίτην.

Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 44,12 «μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τῆς γυναικωνίτιδος ἐξιούσης, τὴν πόλιν τὰς Ὀχυρὰς ἐδείματο» καὶ σελ. 101,12 «μηδὲν ἐπισταμένης πλέον τῆς ταλασιουργοῦ γυναικωνίτιδος» καὶ σελ. 387,7 «μηδὲν εἰδυίας πλέον γυναικωνίτιδος» καὶ σελ. 569, 12 «τὴν γυναικωνῖτιν συνεπαγόμενος» καὶ σελ. 639,14 «ὅθεν ὑπὸ τῆς γυναικωνίτιδος—διεπεττεύετο τὰ κοινά».

Λέων Διάκον. σελ. 31,4 «ὡς δὲ ἡ τῶν πλειόνων ὑπόνοια ἔχει, κώνειον αὐτὸν πεπωκέναι πρὸς τῆς γυναικωνίτιδος» καὶ σελ. 39.6 «πλείω τῶν ἐν τῇ γυναικωνίτιδι δρωμένων εἰδότος μηδέν» καὶ σελ. 86,5 «ὅτι δὲ ἀληθῆ ταῦτα, ἡ γυναικωνῖτις ἐρευνηθήτω» καὶ σελ. 87,19 «ἀλλ' ἀνδράριόν τι τῶν ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος ἰταμόν».

Οἱ μετὰ Θεοφάν. σελ 145, 19 «τῶν τὴν γυναικωνῖτιν πεπιστευμένων» καὶ σελ. 570,14 «ὁ τῆς γυναικωνίτιδος».

Μιχ. Γλυκ σελ. 110,21 «ἀποπέμπομαι ὡς δημῶδες καὶ τῇ γυναικωνίτιδι παρεισαχθὲν ὑπὸ γραΐδων».

Γεώργ. Ἀκροπ. σελ. 35,11 «θεραπεύων τὴν γυναικωνίτιδα καὶ ὑπὸ ταύτης ἀντιθεραπευόμενος».

Νικήτ. Εὐγενιαν. ἐν τοῖς κατὰ Δρόσιλλ. καὶ Χαρικλ. Α΄, 221 «ἡ τῆς Χρυσίλλης εἶχε γυναικωνῖτις».

Θεοφύλ. Σιμόκ. σελ. 95.22 Βόνν. «τί τὴν ἐκκλησίαν γυναικωνῖτιν ὑπείληφας;».

Μιχ. Δούκ. σελ. 101,5 «σὺν ταῖς γυναικωνίτισι ταῖς ὁμογλώσσοις καὶ σὺν ὀλίγοις νέοις».

Ἰω. Κίνν. σελ. 256,22 «λόγος ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος ἦλθεν».

Νικηφ Γρηγ. Τόμ Α΄, σελ. 260,10 «ἐδίδου γὰρ καὶ τῇ γυναικωνίτιδι καιρὸν ἀσχολίας» καὶ σελ. 711,7 «χρήμασι παμπληθέσι περιελθεῖν τὴν γυναικωνῖτιν» καὶ σελ. 785.16 «ὅσον τὴν βασίλειον ἐπλήρου γυναικωνῖτιν πλῆθος».

Ἄνν. Κομν. Τόμ. Α΄, σελ. 84,16 Βόνν. «τοὺς περὶ τὴν γυναικωνῖτιν ὑποποιήσασθαι» καὶ σελ. 85,15 «οἱ περὶ τὴν γυναικωνῖτιν ταῖς τοῦ Ἰσαακίου ὑποθημοσύναις παραπείθουσι τὴν βασιλίδα υἱοθετήσασθαι τὸν Ἀλέξιον» καὶ σελ. 160,17 «ὡς γυναικωνίτιδι καταπιστεύσαντος τοὐμοῦ πατρὸς τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν» καὶ σελ. 163,14 «τὴν δὲ περὶ τὰ βασίλεια γυναικωνῖτιν παντάπασι διεφθορυῖαν» καὶ

Τόμ. Β' σελ. 291.2 «λεγέτωσαν δὲ ταῦτα οἱ περὶ τὴν γυναικωνῖτιν καὶ καταλεγέτωσαν» καὶ σελ. 353,22 «παραπέτασμα γὰρ μεταξὺ τήν τε γυναικωνῖτιν ἀπετείχιζε καὶ τοὺς βασιλεῖς».

Ἰω. Καντακουζ. Τόμ. Α'. σελ. 24.25 «ὡς οὐ ῥᾳδίως ἔχων ἐπισύρεσθαι τὴν γυναικωνῖτιν» καὶ Τόμ. Β', σελ. 202,20 «τῆς γυναικωνίτιδος συνούσης μόνης».

Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Β', σελ. 376.3 «εἰ μή που ἀνδράριόν τι τῶν ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος εὑρηκότες ὑπ' αὐτοῦ ὁδηγοῦνται» καὶ σελ. 665,16 «κοινοῦται γοῦν τὸ πρᾶγμά τινι τῶν ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος ὡς ἐπιτηδείῳ πρὸς τοῦτο».

Λαόν. Χαλκοκονδ. σελ. 158,9 «καὶ τὰς γυναικωνίτιδας ἀφείλοντο» καὶ σελ. 244,13 «τήν τε θυγατέρα αὐτοῦ ἔσχεν ἐς τὴν γυναικωνῖτιν καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ κατέλιπεν ἄρχειν τῆς χώρας» καὶ σελ. 527.7 «τὴν μὲν οὖν ἀδελφὴν τοῦ ἡγεμόνος — ἐσηγάγετο μέχρι τινὸς ἐς τὴν γυναικωνῖτιν».

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β', σελ. 129,26 Δινδ. «οἱ δὲ Ἀττικοὶ τὴν μέσην θύραν τῆς αὐλῆς, τὴν διορίζουσαν τήν τε γυναικωνῖτιν καὶ τὸν ἀνδρῶνα» καὶ Σχολ. Ἡσιόδ. σελ. 123,3 Λιψ. «ἡ πολὺν χρόνον ἐν τῇ γυναικωνίτιδι γενομένη» καὶ «εἰκὸς δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ γυναικωνίτιδι τεθραμμένους — οὕτω τελευτᾶν». Πρβ. καὶ Σχολ. Ἀπολλ. Ῥοδ. σελ. 458,28 Κειλ. «μέσαυλον δὲ οἱ Ἀττικοὶ τὴν φέρουσαν εἴς τε τὴν ἀνδρωνῖτιν καὶ γυναικωνῖτιν» καὶ Μοῖριν σελ. 264 «Μέταυλος: ἡ μέση τῆς ἀνδρωνίτιδος καὶ τῆς γυναικωνίτιδος θύρα Ἀττικῶς μέσαυλος Ἑλληνικῶς» καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 581,6 «Μεσαύλιος (μέσαυλος): ἡ κατὰ τὸν ἀγρὸν ἔπαυλις· Ἀττικῶς καὶ τὴν μέσην τοῦ πυλῶνος καὶ τῆς αὐλῆς, ἢ τῆς ἀνδρωνίτιδος καὶ γυναικωνίτιδος».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς κατακεχωρισμένοις ἐν τῷ Περιοδικῷ συγγράμματι Ἑρμῇ 1893, σελ. 172 «ἡ γὰρ παρθένος ἐντὸς τῆς γυναικωνίτιδος ζῶσα οὐκ εὐπρεπεῖς ἐποίει τοὺς λόγους αὐτῆς».

Ἡ γενικὴ πτῶσις τῆς γυναικωνίτιδος ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς κατακεχωρισμέναις ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλλην. Ἀλληλογραφίας 1905, σελ. 489,25 καὶ σελ. 498,22.

Παρὰ τῷ Σουίδᾳ φέρεται σελ. 641 Βεκκ. «ὁ δὲ Μᾶρκος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐβούλετο ἀπολυθεὶς τοῦ πολέμου πρὸς Λυσιτανοὺς

μεταβαλεῖν τὸν πόλεμον καὶ τὸ λεγόμενον ἐκνεύσας τὴν ἀνδρωνῖτιν εἰς τὴν γυναικωνῖτιν κωμάσαι» (Πρβ. καὶ σελ. 102 λ. ἀνδρωνῖτις). Κεῖται δὲ παρ' αὐτῷ καὶ «Γυναικωνῖτις: οἰκία τῶν γυναικῶν» (σελ. 253) καὶ «ὑποβάλλει τοίνυν ὁ θλαδίας τοὺς Οὐάλεντος μυστικούς, τὴν γυναικωνῖτιν λέγω φάλαγγα» (σ. 506 λ. θλαδίας).

Ἐν τῷ Οὐϊνδοβονησίῳ Λεξικῷ σελ. 40,12 Ναυκ. λέγεται «Γυναικωνῖτις: ἡ συνάθροισις τῶν γυναικῶν. Ὁ μέγας Βασίλειος· ἄλλως τε καὶ εἰ τύχοι ἔξω τῆς γυναικωνίτιδος ἑστὼς ὁ τὴν ὥραν ἀποτιθέμενος. Γυναικὼν δὲ ὁ τόπος ὁ περιεκτικὸς γυναικῶν, ὡς παρθενών. Χρυσόστομος· καὶ γυναῖκες γυναικῶνας καὶ ἄνδρες τὴν ἀγορὰν κενώσαντες». Γελοία εἶνε ἡ γνώμη αὕτη, καθ' ἣν τὸ ὄνομα γυναικωνῖτις δηλοῖ τὴν συνάθροισιν τῶν γυναικῶν, οὐχὶ δὲ τὸν τόπον τὸν περιεκτικὸν γυναικῶν.

Παρατηρητέον δ' ὅτι κακῶς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀρισταινέτου ἀνεγνώσθη «ἅπαντα γοῦν ἐν ταῖς γυναικῶν τισι καὶ ταῖς ταλασίαις πρὸς ἀλλήλας ὁμιλοῦσι γυναῖκες» ἀντὶ τοῦ γυναικωνίτισι (Ἴδε Βοισσονάδην εἰς Ἀρισταίν. σελ. 510).

Παρὰ τῷ Χορικίῳ σελ. 117 Βοισσ. ἀπαντᾷ «τοῦ δὲ μὴ τοῖς ἀνδράσι γυναικῶν ὅμιλον ἀναμίγνυσθαι, καίτοι τῆς κάτω θέσεως πλῆθος χωρούσης ἑκάτερον, οὐδενὸς πιέζοντος, διπλῆν εἰργάσω γυναικωνῖτιν»· σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «Hic sensus vocabuli γυναικωνῖτις nondum est receptus in Lexica veteris linguae, etsi jam notum adsit exemplum Procopii, quaerendum in Cangii S. Sophiae Descriptione, § 38, ubi de porticu mulieribus in ecclesiis addicto agit, vel in ejus Constantinopoli christiana, 3. c 38».

Ἐν πολλοῖς τῶν ἐν τοῖς ἄνω παρατεθέντων χωρίων κεῖται καὶ τὸ θηλυκὸν ὄνομα ἀνδρωνῖτις. Ἔχομεν δὲ καὶ ἄλλα μαρτύρια αὐτοῦ νὰ μνημονεύσωμεν. Δί. Χρυσόστ. Τόμ. Α', σελ. 143,11 Δινδ. «ἐπὶ τὴν ἀνδρωνῖτιν μεταβήσεται». Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 208 Ποττ. «ὅτι τὴν ἀνδρωνῖτιν ἐκθηλύνουσιν». Προκόπ. Τόμ. Β', σελ. 13,9 «καὶ ὃς δεδακρυμένος ἐς τὴν ἀνδρωνῖτιν ἐνθένδε ἀπῆλθε» (Πρβ. καὶ Τόμ. Γ', σελ. 33,7 «τήν τε αὔλειον ὑπερβὰς ἐξαπιναίως παρὰ τὴν ἀνδρωνίτιδα ἔστη θύραν»). Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1775,51 «Θεόφραστος δὲ ὕστερον γράψας αὐτός τε (γρ. αὐτό τε) παραδέδωκε καὶ ὡς οὐδὲ γυναιξὶν ἀνδρὸς δίχα χρὴ μετεῖναι τῆς ἀνδρωνίτιδος».

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 827 εἶνε γεγραμμένον· «Γυναικωνίτης, ὁ, Polluci [*I. 79. ubi recte libri*, ὁ δὲ γυναικωνίτης, θάλαμος, ἱστεών] θάλαμος ἱστῶν. Hecychio vero etiam οἶκος γυναικῶν [*it. Herodiano Epim. p. 18: sed ap. Hes. nunc est* γυναικωνῖτις], et Schol. Hom. i. q. ὑπερῷον. [An. De templo Soph. ap. Band Imp. Or. vol. I, p. 68, A: τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ γυναικωνίτου . . . τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ γυναικωνίτου. Quod dicitur ea signif. qua alias γυναικίτης, quod v». Οὐδαμῶς θαυμαστὸν ἡμῖν φαίνεται ἂν ἐν τῷ ἐσχάτως παρεφθαρμένῳ ἑλληνισμῷ ἐγίνετο χρῆσις τοῦ ἀρσενικοῦ ὀνόματος γυναικωνίτης, ἀλλ' ἀδυνατοῦμεν νὰ πεισθῶμεν ὅτι ἔκειτο τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ παρὰ τῷ Πολυδεύκει· ὀρθῶς δ' ἐν τῇ Βεκκηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Πολυδεύκους σελ. 19 φέρεται «θάλαμος, γυναικωνῖτις, ἱστεών, ταλασιουργικὸς οἶκος». Παρατιθέμεθα καὶ ἃ ὁ Βοισσονάδης ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐπιμερισμῶν τοῦ Ψευδηρῳδιανοῦ σελ. 18 «γυναικωνίτης, ὁ οἶκος τῶν γυναικῶν: Et A, γυναικονίτης. Scribendum γυναικωνῖτις. Illa varietas in hac voce frequens est: cf. not. ad Hesychii Γυναικωνῖτις».

ΚΕΦ. ΞΒ'.

Εὐοδεῖ-εὐοδοῖ καὶ εὐοδήσει-εὐοδώσει.

Παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ κεῖται Τόμ. Δ', σελ. 283 «λέγεται γὰρ ὡς εὐοδοῖ τὸ σπέρμα μήτε σκιδνάμενον μήτε περιρρέον εἰς τοὺς τῆς ποσθίας ὡς ἦλθε κόλπους» καὶ Τόμ. Ε', σελ. 250 «πόρος οὐδεὶς εὐοδώσει, τέχναι πᾶσαι, πραγματεῖαι πολύτροποι, βίων ἰδέαι μυρίων τοῖς χρωμένοις οὐδὲν ὄφελος».

Ἐπειδὴ ἐπ' ἀμεταβάτου διαθέσεως ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εὐοδεῖν, οὐχὶ εὐοδοῦν, ἀποφαινόμεθα ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Φίλωνος «εὐοδεῖ τὸ σπέρμα» καὶ «πόρος οὐδεὶς εὐοδήσει», γραφικὰ δὲ πταίσματα εἶνε τὸ εὐοδοῖ καὶ εὐοδώσει.

Πολλάκις δ' ὁ Φίλων ποιεῖται χρῆσιν τοῦ κατὰ τὴν πρώτην συζυγίαν τῶν περισπωμένων ἐκφερομένου ῥήματος, οἷον Τόμ. Α', σελ. 107 «τί οὖν νῦν ἡμᾶς αἰτιᾷ πρότερον, ὅτε εὐώδει σοι τὰ πράγματα,

οὐχὶ μεμψάμενος;». Τόμ. Β', σελ. 22 «οὐκ ἐν ἅπασιν ἀλλ' ἐν οἷς ὁ θεὸς τὸ εὐοδεῖν ἐχαρίζετο» καὶ «ὄντως γὰρ ἀνήκεστός ἐστι συμφορὰ ψυχῇ εὐοδεῖν οἷς ἂν ἐπιθῆται» καὶ σελ. 283 «ἵνα μὴ τῷ κλέπτειν ἢ μοιχεύειν ἢ ἀνδροφονεῖν ἢ ἱεροσυλεῖν ἤ τινι τῶν ὁμοιοτρόπων ἐπιτιθέμενος εὐοδῇ, μυρία δ' εὑρίσκῃ τὰ κωλυσιεργήσοντα». Τόμ. Γ', σελ. 63 «ὅταν εὐοδῇ μοι τὰ ἐκτὸς πρὸς εὐπορίαν καὶ εὐδοξίαν» καὶ σελ. 305 οὐ γὰρ ἄνευ γε τῶν ἐμῶν ἐπινοιῶν εὐοδήσει τὸ πάθος ἐξ ἑαυτοῦ» καὶ σελ. 307 «ἕως μὲν γὰρ μηδὲν λυμαίνεται τῶν ἐξαπιναίως εἰωθότων ἀπροοράτως ἐπιφοιτᾶν, εὐοδεῖν δοκοῦσιν αἱ πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῆς τέχναι». Τόμ. Δ', σελ. 243 «σπεύδουσα μὴ εὐοδεῖν ἀνοσίους ἀλλ' ἀεὶ τῆς προθέσεως διαμαρτάνειν» καὶ σελ. 330 «ὅπως ὁ τῆς φύσεως σπόρος εὐοδῇ, μηδενὸς τῶν πλησίων ἐμποδίζοντος». Τόμ. Ϛ', σελ. 49 «ἐπειδὴ τοίνυν ἡ κατὰ τοῦ νόμου πεῖρα εὐοδεῖν ἔδοξεν αὐτῷ» καὶ σελ. 101 «ἣν ὅταν μὲν αἱ θύραθεν αὖραι μετρίως ψυχραὶ καταπνέωσιν, εὐοδεῖ τὰ τῆς ἀναπνοῆς ὄργανα ταῖς εὐκρασίαις· ὅταν δὲ μεταβάλωσι πρὸς τὸ θερμότερον, ἀνάγκη **δυσοδεῖν,** πυρὸς ἐπεισρέοντος πυρί».

Πολλὰ μαρτύρια τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥήματος μνημονεύονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 2368, τὰ μὲν ἐκ παλαιοτέρων, τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Θεοπόμπου καὶ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Θεοφράστου, τὰ δ' ἐκ νεωτέρων (Ἴδε καὶ Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἀττικ. Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 752 καὶ Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεοφράστου Τόμ. Ε', σελ. 582). Ὁ Μαδβίγιος γράφει ἐν *Adversar. Crit.* Τόμ. Α', σελ. 590 «Nomen (εὐοδία) apud veteres de felici itinere positum Hesychius εὐπραξίαν interpretatur, et sic dicitur εὐοδεῖν inde ab Aristotele de felici proventu et successu».

Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Τόμ. Β', σελ. 329,16 Ναβ. «τοῖς γὰρ νόμοις κατακολουθῶν, οὕτω περὶ τὴν τάξιν τῆς πολιτείας καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας εὐοδεῖν τε συνέβαινε, διὰ τὸ τὴν τούτων παρανομίαν μὴ τυγχάνειν ἀλλ' ἐξηφανίσθαι» καὶ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Α', σελ. 705 Σπρεγγ. «ἔτι δὲ ἀλύπως εὐοδοῦν καὶ μὴ πνευματοῦν μηδὲ διαφθειρόμενον» καὶ παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ σελ. 301,16 «καὶ μὴν οὐδὲ τοῖς στωικοῖς εὐοδεῖ ὁ λόγος» καὶ σελ. 721,11 «οὐ δυνήσονται οὐδ' οὕτως εὐοδῆσαι» καὶ παρὰ τῷ Θε-

μιστίῳ Παραφρ. Τόμ. Α', σελ. 238.12 Σπεγγ. «ὅταν δὲ μήτε εἶναι μήτε μὴ εἶναι τιθεμένοις αὐτὸ ὁ λόγος εὐοδῇ» καὶ παρὰ τῷ Δαμασκίῳ Ἀπορ. καὶ Λύσ. Τόμ. Β', σελ. 225, 19 Ῥυελλ. «αἰτία δὲ τῆς τοιαύτης τάξεως πάντως μὲν καὶ ἡ ἀπόδειξις οὕτως εὐοδοῦσα πρὸς τὰ συμπεράσματα» καὶ παρ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀφροδισιεῖ περὶ Εἱμαρμ. (Συμπληρ. Ἀριστοτ. Τόμ. Β', β', σελ. 171, 9) «μὴ πάντα τὴν φύσιν ἑκάστου καὶ τὴν εἱμαρμένην εὐοδεῖν» καὶ παρ' Ἰωάννῃ τῷ Φιλοπόνῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙϚ', σελ. 84, 7 «καὶ δεῖξαι ὅτι κατ' οὐδὲν τῶν σημαινομένων τοῦ ἑνὸς εὐοδεῖ αὐτοῖς ὁ λόγος» καὶ σελ. 219, 11 «οὐχ εὑρήσομεν εὐοδοῦντα ἡμῖν τὸν λόγον» καὶ Τόμ. ΙΖ', σελ. 565. 12 «οὐκ ἐπὶ πάντων αὐτῷ εὐοδεῖ τῶν σωμάτων ὁ λόγος» (ἀνθ' οὗ ἐν ἑνὶ τῶν ἀντιγράφων εἶνε πλημμελῶς γεγραμμένον εὐοδοῖ) καὶ παρὰ Γεωργίῳ τῷ Παχυμέρῃ (Παχυμέρει) Τομ. Α', σελ. 169, 12 Βόνν. «θατέρου δ' εὐοδήσαντος» καὶ σελ. 325, 6 «οὕτω γὰρ μᾶλλον εὐοδεῖν τὸν κατὰ γῆν πόλεμον ᾤετο» καὶ σελ. 445, 13 «διὰ ταῦτα γοῦν τὰ κατ' ἐκείνου εὐώδει παραβολώτερον συμπλεκόμενα» καὶ σελ. 511, 1 «ταύτας ἤδη διὰ ξηρᾶς εὐοδεῖν» καὶ Τόμ. Β', σελ. 244, 16 «διὰ τοῦτο καὶ οὐκ ἦν ὅλως μόνον τὰς τομὰς εὐοδεῖν» καὶ σελ. 272. 1 «οὐκ ἦν ὅλως ταῖς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεσιν εὐοδεῖν» καὶ σελ. 554, 15 «κἂν εὐοδοῖεν κἂν μὴ» καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τομ. Δ', σελ. 103, 17 Δινδ. «ὁ δαίμων οὐδέποτέ μοι εὐοδεῖ, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἄναντες καὶ δύσκολον ὁδοιπορεῖ».

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 2368 λέγεται «χαῖρε καὶ σὺ κεὐόδει in cippo apud Boeckh. C. I vol 2. p. 50, n. 1956, 4». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιγραφῇ (3706, Τομ. Β', σελ. 945) «χαῖρε παροδεῖτα· ἔγνωκας· ἔρρωσο, ὑγίαινε, εὐόδει». Ἴδε καὶ Καιβέλιον ἐν *Epigr. Graec. ex Lap. Conl.* σελ. 70, 193.

Πρὸς τῷ ἀμεταβάτῳ ῥήματι εὐοδεῖν φέρεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ τὸ μεταβατικὸν εὐοδοῦν. Πολλάκις δ' ἀπαντᾷ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τό τε εὐοδοῦν καὶ τὸ εὐοδοῦσθαι, οἷον

Γεν. ΚΔ', 12 «εὐόδωσον ἐναντίον ἐμοῦ σήμερον» καὶ 21 «εἰ εὐώδωκε κύριος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ» καὶ 27 «ἐμέ τ' εὐώδωκε κύριος εἰς οἶκον τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου» καὶ 40 «καὶ εὐοδώσει τὴν ὁδόν σου» καὶ 42 «εἰ σὺ εὐοδοῖς τὴν ὁδόν μου» καὶ 48 «ὃς εὐώ-

δωσέ με ἐν ὁδῷ ἀληθείας» καὶ 56 «καὶ κύριος εὐώδωσε τὴν ὁδόν μου ἐν ἐμοὶ» καὶ ΛΘ', 23 «ὁ κύριος εὐώδου ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ». Δευτερονομ. ΚΗ', 29 «καὶ οὐκ εὐοδώσει τὰς ὁδούς σου». Κριτ. Δ', 8 «οὐκ οἶδα τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ εὐοδοῖ κύριος τὸν ἄγγελον μετ' ἐμοῦ». Παραλειπομ. Β', ιδ', 7 «κατέπαυσεν ἡμᾶς κυκλόθεν καὶ εὐώδωσεν ἡμῖν» καὶ ιη', 14 «ἀνάβαινε καὶ εὐοδώσεις» καὶ κς', 5 «εὐόδωσεν αὐτῷ κύριος». Νεεμ. Α', 11 «εὐόδωσον δὴ τῷ παιδί σου σημερον» καὶ Β', 20 «ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ αὐτὸς εὐοδώσει ἡμῖν». Τωβ. Ζ', 12 «ὁ δὲ ἐλεήμων θεὸς εὐοδώσει ὑμῖν τὰ κάλλιστα» καὶ ΙΑ', 1 «ὅτι εὐώδωσε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ». Σοφ. Σαλ. ΙΑ', 1 «εὐώδωσε τὰ ἔργα αὐτῶν». Σοφ. Σειρ. ΙΕ', 10 «καὶ ὁ κύριος εὐοδώσει αὐτόν». Ἡσαΐ. ΝΔ', 17 «πᾶν σκεῦος σκευαστὸν ἐπὶ σὲ οὐκ εὐοδώσω». Ἱερεμ. ΙΔ', 10 «καὶ ὁ θεὸς οὐκ εὐώδωσεν ἐν αὐτοῖς». Μακκαβ Β', ι', 7 «ὕμνους ἀνέφερον τῷ εὐοδώσαντι καθαρισθῆναι τὸν ἑαυτοῦ τόπον».

Ἰησ. Ναυ. Α', 8 «τότε εὐοδωθήσῃ καὶ εὐοδώσεις τὰς ὁδούς σου». Κριτ. ΙΗ', 5 «εἰ εὐοδωθήσεται ἡ ὁδὸς ἡμῶν, ἐν ᾗ ἡμεῖς πορευόμεθα ἐν αὐτῇ». Παραλειπ. Β', ζ', 11 «καὶ πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐν τῇ ψυχῇ Σαλωμὼν τοῦ ποιῆσαι ἐν οἴκῳ κυρίου καὶ ἐν οἴκῳ αὐτοῦ εὐωδώθη» καὶ ιγ', 12 «μὴ πολεμήσητε πρὸς κύριον θεὸν τῶν πατέρων ἡμῶν ὅτι οὐκ εὐοδώσεται ὑμῖν» καὶ ιη', 11 «καὶ εὐοδωθήσῃ καὶ δώσει κύριος εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως» καὶ Κ', 20 «ἐμπιστεύσατε ἐν κυρίῳ θεῷ ἡμῶν καὶ ἐμπιστευθήσεσθε· ἐμπιστεύσατε ἐν προφήτῃ αὐτοῦ καὶ εὐοδωθήσεσθε» καὶ κδ', 20 «καὶ οὐκ εὐοδωθήσεσθε ὅτι ἐγκατελίπετε τὸν κύριον» καὶ λα', 21 «καὶ ἐποίησε καὶ εὐωδώθη» καὶ λβ', 30 «καὶ εὐωδώθη Ἐζεκίας ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ» καὶ λε', 13 «καὶ τὰ ἅγια ἥψησαν ἐν τοῖς χαλκίοις καὶ ἐν τοῖς λέβησι καὶ εὐωδώθη». Ἔσδρ. Ε', 8 «καὶ εὐοδοῦται ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν». Τωβ. Ε', 16 «ἕτοιμος γίνου πρὸς τὴν ὁδὸν καὶ εὐοδωθείητε» καὶ 21 «καὶ εὐοδωθήσεται ἡ ὁδὸς αὐτοῦ». Παροιμ. ΙΖ', 8 «οὗ δ' ἂν ἐπιστρέψῃ εὐοδωθήσεται» καὶ ΚΗ', 13 «ὁ ἐπικαλύπτων ἀσέβειαν ἑαυτοῦ οὐκ εὐοδωθήσεται». Σοφ. Σειρ. ΙΑ', 17 «καὶ ἡ εὐδοκία αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα εὐοδωθήσεται». Δαν. Η', 12 «καὶ ἐποίησε καὶ εὐωδώθη». Μακκαβ. Α', γ', 6 «καὶ

εὐωδώθη σωτηρία ἐν χειρὶ αὐτοῦ» καὶ Β', ι', 23 «τοῖς δὲ ὅπλοις τὰ πάντα ἐν ταῖς χερσὶν εὐοδούμενος».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ πρὸς Ῥωμ. Α', 10 «εἴ πως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς» καὶ πρὸς Κορινθ. Α', ις', 2 «κατὰ μίαν σαββάτου ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω θησαυρίζων ὅ,τι ἂν εὐοδῶται» (Ἴδε Γρίμιον ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Καινῆς Διαθήκης σελ. 181 ἐκδ. 6').

Οὐκ ὀλίγα μαρτύρια τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥήματος παρέχουσιν ἡμῖν συγγραφεῖς τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ, Φίλων ὁ Ἰουδαῖος καὶ ὁ Ὠριγένης καὶ ἄλλοι.

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Δ', σελ. 89 «ἕως μὲν γὰρ τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν εὐοδοῦται πράγματα αὐτῷ, γαῦρός ἐστι καὶ σεμνὸς ὑπὸ τῶν ὄχλων τιμώμενος».

Ὠριγέν. Τόμ. Β', σελ. 377 «ἀπὸ θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐοδούμενοι ἐρχώμεθα τὴν μεγάλην τοῦ εὐαγγελίου ὁδόν».

Θεοδώρητ. Τόμ. Α', σελ. 104 «αὐτὸς γὰρ εὐώδου τὰ παρ' αὐτοῦ γιγνόμενα».

Σοφον. Ὑπομν. Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΓ', α', σελ. 57, 19 «πῶς ἐπὶ τῶν ἀψύχων ὁ λόγος εὐοδωθήσεται;» καὶ σελ. 65, 26 «ἀλλ' ἐπὶ μὲν ἁφῆς οὕτως ὁ λόγος εὐώδωται».

Ψευδοκαλλισθ. ΜΓ' (σελ. 93 Διδ.) «καὶ ὅσα περὶ ἡμῶν ἡ θεία εὐοδώσειεν πρόνοια, ταῦτα γενέσθω».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 61, 20 «καὶ οὐδὲ εὐοδοῦται ὁ τοιοῦτος νοῦς διὰ τὸν ἐπαγόμενον πολὺν τῆς Χρυσηίδος ἔπαινον» καὶ Μικρ. Συγγρ. σελ. 39, 76 «εἴ τις ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν τὸ πιστὸν κἀνταῦθα εὐοδοῖ».

Τζέτζ. Ἐπιστ. σελ. 5 Πρεσσ. «σὺ δέ μοι ὑγίαινε καὶ εὐοδοῦ ἐν τοῖς πράγμασιν» καὶ σελ. 15 «ἔρρωσο ὑγιαίνων καὶ εὐοδούμενος» καὶ σελ. 30 «ὁ δὲ πατὴρ τῆς εἰρήνης θεὸς μέχρι παντὸς ἀπαραπόδιστον καὶ πᾶσιν εὐοδούμενον συντηροίη σε».

Μιχ. Ἀκομιν. Τόμ. Β', σελ. 248, 1 Λάμπρ. «σώζοιο εὐοδούμενος παρὰ θεοῦ πρὸς τὴν τοῦ ἐπαγγέλματος ἐκπλήρωσιν» καὶ σελ. 275, 18 «θᾶττον ἀναλῦσαί σε, τοῦ θεοῦ εὐοδοῦντος».

Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Α', σελ. 385, 19 «εἰ δὲ προβαίη καὶ εὐοδοῖτο εἰς τέλος τὸ προτεθὲν» καὶ σελ. 398, 14 «ὡς ὑπισχνουμένου

δῆθεν τοῦ πατριάρχου τὴν ἑκουσίαν ἐκχώρησιν, εἰ εὐοδοῖτο τὸ ἔργον» καὶ σελ. 434, 14 «καὶ οὕτως ὁσημέραι πλέον ἐμεγαλύνετο καὶ εὐοδούμενος ἐπεδίδου» καὶ σελ. 440, 5 «καὶ συνθεσίαι ἦσαν, εἰ μὲν εὐοδοῖντο, ἐπιβαίνειν κτέ.» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 46, 5 «ὡς εὐοδοῖντο τὰ τῆς τελετῆς ἀμηγέπῃ» καὶ σελ. 147, 4 «οὐκ εὐώδουν συγκαλύπτειν» καὶ σελ. 472, 4 « πρὸς τῷ μηδ' εὐοδωθῆναι τὸ πρᾶγμα κατὰ σκοπόν, ὃν ἐτρέχομεν».

Ἰωὴλ σελ. 16,9 «καὶ εὐοδούμενος ἐπήρθη».

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Α΄, σελ. 316, 10 « καὶ λοιμῶν ὁδὸς εὐοδοῦται» καὶ Τόμ. Γ΄, σελ. 127, 20.

Ἰω. Κίνν. σελ. 196, 9 « καὶ ἐπὶ τὴν προκειμένην τὸ στράτευμα εὐώδωσεν».

Λέων Διάκ. σελ. 204, 10 «εἰ οὖν θεοῦ συνεργίᾳ εὐοδωθῇ ὁ στρατηγός».

Γεώργ. Σύγκελλ. Τόμ. Α΄, σελ. 263, 5 « τῇ φωνῇ τῆς ὄνου μὴ εὐοδοῦσθαι ἐσήμανε».

Κεδρην. Τόμ. Β΄, σελ. 528, 21 « οὔτε μία χώρα εὐοδωθήσεται ὑπὸ δύο κυβερνωμένη ἀρχηγῶν».

Νικήτ. Χων. σελ. 378, 13 «φεῦ, φεῦ ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται».

Χρον. Πασχ. σελ. 539, 17 «εὐοδῶν αὐτοῦ τὴν βασιλείαν».

Σχολ. Σοφοκλ. Τόμ. Β΄, σελ. 163, 35 Δινδ. « ἐν πόνοις ἀμηχανοῦσαν εὐώδωσας» καὶ σελ. 180, 18 « ὁδωτά : ἀνυστά, εὐωδωμένα » καὶ σελ. 223, 19 « οὐρίῳ : εὐωδωμένῳ μὴ πλησιάσαι δρόμῳ».

Σχολ. Θουκυδ. σελ. 87, 6 Διδ. «Εὐτύχει : ἤγουν τὰ κατὰ τὸν πόλεμον εὐωδοῦτο».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 42, 28 (Κτησ. καὶ Ἄλλ. Ἀποσπ. σελ. 55 Μυλλ.) « καὶ γέγονεν οὕτως, εὐοδωθείσης τῆς συμβουλῆς» (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Γ΄, σελ. 2370).

Ὁ Βλαϋδέσιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 504 «Εὐοδίαν : Faustum iter. Cf. Theopomp com. II 818. ἀλλ' εἰ δοκεῖ σοι ταῦτα δρᾶν, πορεύσομ'· εὐοδεῖν χρή. Dem. p. 1274. ᾗ μὲν ἂν εὐοδῇ, φέρεται (τὸ καταρρέον ὕδωρ). Soph. Oed. C. 1435, σφῷν δ' εὐοδοίη Ζεύς. Herod VI. 73. ὡς Κλεομένεϊ εὐοδώθη τὸ πρᾶγμα. IV. 139. τά τε ἀπ' ὑμέων ἡμῖν χρηστῶς ὁδοῦ-

ται» (Πρβ. καὶ Βαίριον ἐν τῇ β' ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Γ', σελ. 324).

Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ μὲν τῷ Ἡροδότῳ φέρεται καὶ γραφὴ «ὡς τῷ Κλεομένεϊ ὠδώθη τὸ ἐς τὸν Δημάρητον πρῆγμα», ἣν καὶ προέκρινάν τινες (Ἴδε καὶ Καλλεμβέργιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Β', σελ. ιε'), τὸ δὲ ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Σοφοκλέους φερόμενον μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Βουργεσίου εἰς τὸ εὖ διδοίη, ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑφ' ἑτέρων. Ὁ Γ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 119 «OC 642 ὦ Ζεῦ, διδοίης τοῖσι τοιούτοισιν εὖ. unde ib. 1435 restitui σφῷν δ' εὖ διδοίη Ζεύς, τάδ' εἰ τελεῖτέ μοι, ubi in L est εὐοδοίη ut ap. Polybium 4, 21, 11 εὖ δῷ in εὐοδῶ in libris duobus corruptum est. Eiusdem generis haec sunt, ubi dandi vel largiendi significationem habet de diis pariter atque hominibus dictum, sequente vel accusativo vel infinitivo» καὶ σελ. 199 «εὐοδοίη vitiose pro εὖ διδοίη, quod Burgesius restituit OC. 1435».

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀντζίου γεγραμμένα ἐν *Dissert. Phil. Hal.* 1894, σελ. 290 «εὐοδοῦν: Soph. Oed. C. 1435 σφῷν δ' εὐοδοίη Ζεὺς τάδ' εἰ τελεῖτέ μοι, ita ante Burgesium legebatur, qui primus emendavit εὖ διδοίη, ita etiam Schneidew. Nauck legi voluerunt; at bene Campbell ad h. l. docuit hoc εὐοδοίη spectare illud, quod paulo ante scriptum est: ἀλλ' ἐμοὶ μὲν ἥδ' ὁδὸς | ἔσται μέλλουσα. fortasse cum Hermanno σφῷ δ' εὐοδοίη legendum est. In prosa oratione ap. Her. 6, 73 ὡς Κλεομένεϊ εὐωδώθη τὸ πρῆγμα. Saepius in Genesi hoc verbum invenitur: Gen. 24, 27 ἐμὲ δ' εὐόδωκεν κύριος εἰς τὸν οἶκον.—Gen. 24, 21 τοῦ γνῶναι ἢ εὐόδωκεν κύριος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἢ οὔ. 40. 56.—deinde: bonum eventum dare, facere ut res alicuius bene eveniant Gen. 39, 3 καὶ ὅσα ἂν ποιῇ κύριος εὐοδοῖ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. — ita fortasse Gen. 24, 48 ὅς εὐόδωσέν μοι ἐν ὁδῷ ἀληθείας [sed potius cum Lag. legendum με, ita ut hic locus ad notionem supra allatam spectet]. Gen. 42, 12 εὐόδωσον ἐναντίον ἐμοῦ σήμερον, fac ut res meae hodie bene eveniant». Πλημμελῶς δ' ἔχει ἡ ἄνευ αὐξήσεως ἐκφορὰ εὐόδωκεν καὶ εὐόδωσεν.

Τὸ ῥῆμα εὐοδοῦν-εὐοδοῦσθαι, ἐξ οὗ εἶνε παρηγμένον διὰ τῆς καταλήξεως ΣΙΣ τὸ ὄνομα εὐόδωσις, εὑρίσκεται καὶ τῇ κατὰ προθέσει συγκείμενον, κατευοδοῦν-κατευοδοῦσθαι, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα κατευόδωσις. Παραδείγματα τοῦ συνθέτου τούτου ῥήματος βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σελ. 1337. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. ΙΑ', σελ. 342 «καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου κατευοδωθήσονται» καὶ παρὰ τῷ Θεοφάνει Χρονογρ. σελ. 490, 18 Λιψ. «ἐπὶ δὲ τρισὶν ἡμέραις μετὰ τὰς πρώτας συμβολὰς δόξας κατευοδοῦσθαι οὐ τῷ κατευοδοῦντι θεῷ τὰ τῆς νίκης ἐπέγραφεν» καὶ παρὰ τῷ Γενεσίῳ σελ. 115, 17 «στρατηγετῶν ἐμπειρίᾳ κατευοδούμενος». Ὁ Σουΐδας γράφει σελ. 450 Βεκκ. «Εὐωδοῦτο : κατευωδοῦτο· καὶ εὐωδώθη : κατευωδώθη».

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ Ψαλμ. ΜΔ', 5 (Τόμ. Β', σελ. 126 Διδ.) εἶνε εἰρημένον «Τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου καὶ ἔντεινον καὶ κατευοδοῦ καὶ βασίλευε ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραΰτητος καὶ δικαιοσύνης καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιά σου». Ἀναγινώσκεται δὲ ἔντεινον καὶ κατευοδοῦ καὶ παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ Τόμ. Α', σελ. 889 (δὶς) καὶ Τόμ. Β', σελ. 22 καὶ σελ. 1553, ἀλλὰ Τόμ. Β', σελ. 24 φέρεται «ἔντεινΕ καὶ καθευοδοῦ» καὶ σελ. 251 «ἔντεινΑΙ καὶ κατευοδοῦ».

Τὸ ἔντεινε καὶ κατευοδοῦ κεῖται καὶ παρὰ τῷ Φωτίῳ Ἐπιστολ. σελ. 423 καὶ σελ. 439 Βαλ. καὶ Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Β', σελ. 200 καὶ σελ. 326 καὶ σελ. 400 καὶ σελ. 437 Ἀριστ. καὶ παρὰ Λέοντι τῷ Γραμματικῷ σελ. 217, 12 καὶ παρὰ Μιχαὴλ τῷ Δούκᾳ σελ. 24, 22 καὶ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ Τόμ. Α', σελ. 438, 20 Βόνν. (Ἴδε καὶ Ῥείσκιον εἰς Κωνσταντ. Πορφυρόγ. Τόμ. Β', σελ. 464).

Παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ἀκομινάτῳ ἀπαντᾷ οὐ μόνον «ἔντεινΕ καὶ κατευοδοῦ» (Τόμ. Β', σελ. 119, 4) ἀλλὰ καὶ «ἔντεινΑΙ καὶ κατευοδοῦ» σελ. 19, 17 καὶ σελ 139, 7 καὶ σελ. 198, 2 καὶ σελ. 247, 10 καὶ σελ. 329, 19). Ἥκιστα εὔλογος ἡμῖν φαίνεται ἡ διὰ τῆς ΑΙ διφθόγγου ἐκφορὰ ἔντεινΑΙ.

Ἀπεφηνάμεθα ἐν τοῖς ἄνω ὅτι πλημμελῶς ἔχει ἡ ἄνευ αὐξήσεως ἐκφορὰ εὐόδωκεν καὶ εὐόδωσεν. Ὁ Χοιροβοσκὸς λέγει σελ. 527, 24 «Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ δυσαρεστῶ καὶ δυσαπιστῶ καὶ εὐορκῶ καὶ εὐ-

αρεστῶ σημειούμεθα ὅτι μὴ ἀρχόμενα ἀπὸ προθέσεως ἀλλ' ἀπὸ ἐπιρρήματος τοῦ ΔΥΣ καὶ τοῦ ΕΥ ἔσωθεν ποιοῦνται τὴν κλίσιν, οἷον δυσηρέστουν καὶ δυσηπίστουν καὶ εὐηρέστουν καὶ εὐώρκουν. Ἔστι δὲ καὶ τὸ εὐαγγελίζομαι εὐηγγελιζόμην ἔσωθεν κλινομενον καὶ εὐαρχίζω εὐήρχισα ἐν τῇ συνηθείᾳ» (Πρβ. καὶ σελ. 513, 32) καὶ ἐν τοῖς εἰς τὸ Ψαλτήριον Ἐπιμερισμοῖς σελ. 53, 30 «Κατευοδῶ καὶ ὁ παρατατικὸς κατευώδουν· καὶ ὤφειλεν εἶναι κατηυόδουν, ἀλλ' ἡ ΕΥ δίφθογγος οὐ τρέπεται, πλὴν τοῦ εὔχομαι ηὐχόμην· καὶ τοῦτο δὲ οἱ Ἀττικοὶ τρέπουσι καὶ ὤφειλεν εἶναι ἐκατευόδουν (κατηυόδουν)· ἀλλὰ τὰ ἀπὸ τοῦ ΕΥ μορίου καὶ τοῦ ΔΥΣ ἀρχόμενα ῥήματα οὐκ αὔξει τὴν ἄρχουσαν τοῦ παρατατικοῦ ἔξωθεν ἀλλ' ἔσωθεν ἔχει τὴν κλίσιν οἷον εὐορκῶ εὐώρκουν, εὐαγγελίζομαι εὐηγγελιζόμην, δυσαπιστῶ δυσηπίστουν» καὶ σελ. 54, 19 «Ὁ παρακείμενος κατευώδωκα, ὁ παθητικὸς κατευώδωμαι, ὁ ἀόριστος πρῶτος κατευωδώθην, τὸ δεύτερον κατευωδώθης, τὸ τρίτον κατευωδώθη» (Πρβ. καὶ Κραμ. Ἀνέκδ. Ὀξ. Τόμ. Δ', σελ. 176, 20 καὶ Παρ. Τόμ. Δ', σελ. 219, 31 καὶ Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 399, 45). Ὁ Ψευδηρῳδιανὸς Ἐπιμερ. σελ. 281 Βοισσ. μνημονεύει καὶ παρατατικὸν δυσηνησχέτουν· «Τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ ΔΥΣ ἀρχόμενα ἔσω αὔξει, ἐὰν φωνῆεν κεῖται ἔμπροσθεν τοῦ ΔΥΣ· δυσανασχετῶ δυσηνησχέτουν, δυσαρεστῶ δυσηρέστουν». Τοῦ ῥήματος δυσαπιστεῖν ποιεῖται μνείαν ὁ Κουμανούδης ἐν τῇ Συναγωγῇ Ἀθησαυ. Λέξεων σελ. 86 λέγων: δυσαπιστεῖν· «δυσαπιστῶ δυσηπίστουν, δυσαρεστῶ δυσηρέστουν» Κ. Λάσκ. ἐν τῇ Γραμματικῇ παρὰ τῷ Μl. ἐν Pa. gr. s. 161, σελ. 936.—Ἀμάρτυρον ἐτέθη τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν τῷ ΘΣ».

Ὁ Φρασικλῆς γράφει ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 85 «Τὰ ἐκ τοῦ εὖ καὶ δυσ σύνθετα λαμβάνουσιν εἰς τὸ μέσον τὴν χρονικὴν αὔξησιν, οἷον εὐεργετέω, εὐηργέτουν, εὐηργέτηκα. Ὅταν δὲ εἰς τὰ μόρια ταῦτα ἀκολουθῇ φωνῆεν ἄτρεπτον ἢ σύμφωνον, τότε ἢ λαμβάνουσιν ἔμπροσθεν τὴν αὔξησιν, οἷον δυσωπέω, ἐδυσώπουν, δυστυχέω, ἐδυστύχησα, δεδυστύχηκα, εὐδοκιμέω, ηὐδοκίμουν ἢ μένουσιν ἀναύξητα, μάλιστα τὰ ἀπὸ τοῦ ΕΥ συγκείμενα, οἷον εὐωχοῦμαι, εὐωχούμην». Πρβ. καὶ δυσωνῶ: ἐδυσώνουν καὶ εὐημερῶ: εὐημέρουν - εὐημέρησα - εὐημέρηκα. Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Βλασσίου διειλημμένα ἐν τῇ ἐκ-

δόσει τῆς τοῦ Κυνηρου Διεξοδ. Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Α', 6', σελ. 33. Περὶ τῆς ἐκφορᾶς τῶν παρῳχημένων χρόνων τοῦ ῥήματος εὐεργετῶ - εὐεργετοῦμαι ἴδε Δινδόρφιον ἐν Θησαυ. Στεφ. Τόμ. Γ', σελ. 2248 καὶ Μειστεράνσιον ἐν *Gramm. der. Attisch. Inschr.* σελ. 172 ἐκδ. γ'. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται « Ἐϐρύαζεν: ηὐωχεῖτο ». Εἶνε δὲ καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ γεγραμμένον Τόμ. Α', σελ. 224, 7 Δινδ. «οἷς κατηυώχησε τοὺς μαθητάς». Ὁ Σχάνζιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Η', σελ. 107, 14 (Γοργ. σελ. 522, Α') ἀναγνοὺς «οὐχ ὥσπερ ἐγὼ πολλὰ καὶ ἡδέα καὶ παντοδαπὰ ηὐώχουν ὑμᾶς» ἐσημειώσατο σελ. 163 « εὐώχουν ΒΤ ». Ἴδε Λ. Δινδόρφιον εἰς Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Δ', 5, 7 (σελ. 191 Ὀξ.)· ἀλλ' ἐν τῇ Τευϐνηρείῳ ἐκδόσει ἐτήρησεν οὗτος τὴν παραδεδομένην γραφὴν «οἱ δὲ Μῆδοι καὶ ἔπινον καὶ εὐωχοῦντο καὶ ηὐλοῦντο».

Ἀναγκαῖον δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ δηλωθῇ ὅτι ἐκ τῶν ῥημάτων εὐανδρῶ καὶ εὐεκτῶ ἐσχηματίσθησαν ἀόριστοι εὐάνδρησα καὶ εὐέκτησα», ὧν ὁ μὲν κεῖται παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσοσοστόμῳ Τόμ. Β', σελ. 25, 8 Δινδ. « ταχὺ δ' ἀνασφήλαντες — πολλάκις μᾶλλον εὐέκτησαν », ὁ δὲ παρὰ τῷ Στράϐωνι σελ. 386, 11 Μειν. « εὐάνδρησε δέ ποτε καὶ τοῦτο σφόδρα τὸ χωρίον σύμπαν» καὶ σελ. 1058, 27 « καὶ δὴ καὶ εὐάνδρησεν οὗτος ὁ τόπος». Ἐγένετο δ' ὑπὸ τοῦ γεωγράφου χρῆσις καὶ τοῦ παρατατικοῦ εὐάνδρουν σελ. 460, 29 «ὅμως εὐάνδρει ἥ τε Ἤπειρος πᾶσα καὶ ἡ Ἰλλυρίς».

Μακρὸν ἐποιησάμεθα λόγον περὶ τῶν κατά τε τὸν τύπον καὶ τὴν διάθεσιν διαφερόντων εὐοδεῖν καὶ εὐοδοῦν. Παρατηροῦμεν δὲ νῦν ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λέγεται ἀμεταϐάτως μὲν ἀσθενεῖν καὶ ἀτεκνεῖν καὶ ἐξαρθρεῖν, μεταϐατικῶς δὲ ἀσθενοῦν καὶ ἀτεκνοῦν καὶ ἐξαρθροῦν (Ἴδε Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 82). Πρϐ. καὶ ἀοριστεῖν - ἀοριστοῦσθαι. Ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη γίνεται μνεία καὶ ῥήματος εὐκαρποῦν ἐν τῇ Συναγωγῇ Ἀθησαυ. Λέξεων σελ. 135 «εὐκαρπόω, ῶ· ποιῶ εὔκαρπον. Θ. Στουδ. σελ. 729. ἔ. ΜΙ.». Ὡς δ' ἔχει πρὸς τὸ εὐκαρπεῖν τὸ εὐκαρποῦν, οὕτω πρὸς τὸ ἀτονεῖν τὸ ἀτονοῦν. Ὁ Ἀκύλας ἔγραψεν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ Ψαλμ. ΞΗ', 24 ἀτόνωσον.

ΣΗΜ. Μέρος τοῦδε τοῦ κεφαλαίου ἦτο ἐκτετυπωμένον ὅτε κατέστη

ἡμῖν γνωστὸν ὅτι ὀρθῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν τῇ νέᾳ ἐκδόσει Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου Τόμ. Ε', σελ. 2, 15 καὶ σελ. 369, 13 (1896) «λέγεται γὰρ ὡς εὐοδεῖ τὸ σπέρμα μήτε σκιδνάμενον μήτε ἐπιρρέον εἰς τοὺς τῆς ποσθίας κόλπους» καὶ «πόρος οὐδεὶς εὐοδήσει». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «εὐοδεῖ PM : A(v), εὐοδοῖ H» καὶ «εὐοδήσει scripsi : εὐοδώσει codd.».

ΚΕΦ. ΞΓ'

Ἄκλιτον-ἄκλιτα καὶ μονόπτωτον - μονόπτωτα καὶ ἑτερόκλιτον ἑτερόκλιτα.

Περὶ τῶν ἐπιθέτων ἄκλιτον-ἄκλιτα καὶ μονόπτωτον-μονόπτωτα γράφει ὁ Χοιροβοσκὸς σελ. 370, 23 « Ἰστέον δὲ ὅτι κακῶς εἶπεν ὁ τεχνικὸς τὰ ὀνόματα τῶν στοιχείων ἄκλιτα· ὤφειλε γὰρ εἰπεῖν μᾶλλον ὅτι μονόπτωτά εἰσιν· ἄλλο γάρ ἐστιν ἄκλιτον καὶ ἄλλο μονόπτωτον· τὰ γὰρ μονόπτωτα θεωροῦνται καὶ ἐν τῇ γενικῇ καὶ ἐν τῇ δοτικῇ καὶ ἐν τῇ αἰτιατικῇ καὶ μετὰ διαφόρου ἄρθρου, οἷον οἱ πέντε τῶν πέντε τοῖς πέντε τοὺς πέντε, τὰ δ' ἄκλιτα ἐν τῇ εὐθείᾳ μόνῃ θεωροῦνται καὶ οὐδέποτε οὔτε ἐν τῇ γενικῇ οὔτε ἐν τῇ δοτικῇ οὔτε ἐν τῇ αἰτιατικῇ, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ ὄφελος· τοῦτο γὰρ ἐν τῇ εὐθείᾳ μόνῃ θεωρεῖται, ἐν δὲ τῇ γενικῇ καὶ δοτικῇ καὶ αἰτιατικῇ οὐδέποτε θεωρεῖται· καὶ ὡς ἐπὶ τοῦ δώς, οἷον δὼς ἀγαθή, ἅρπαξ δὲ κακή, θανάτοιο δότειρα (σημαίνει δὲ τὴν δόσιν)· καὶ τοῦτο γὰρ ἐν τῇ εὐθείᾳ μόνῃ θεωρεῖται. Εἰ ἄρα οὖν τὰ ὀνόματα τῶν στοιχείων θεωροῦνται καὶ ἐν ταῖς ἑξῆς πτώσεσι μετὰ διαφόρου ἄρθρου, οἷον τὸ ἄλφα τοῦ ἄλφα, τῷ ἄλφα, τὸ βῆτα, τοῦ βῆτα, τῷ βῆτα, δῆλον ὅτι μονόπτωτά εἰσι καὶ οὐκ ἄκλιτα». Τὸ ἐπίθετον ἄκλιτον - ἄκλιτα ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Χοιροβοσκῷ καὶ σελ. 361, 10 καὶ σελ. 368, 31 καὶ σελ. 391, 10, τὸ δὲ μονόπτωτον-μονόπτωτα φέρεται παρ' αὐτῷ καὶ σελ. 124, 1 καὶ 4 καὶ σελ. 406, 28 καὶ ἐν τοῖς Ἐπιμερ. εἰς Ψαλτήρ. σελ. 83, 12 κέ. καὶ παρὰ τῷ Σουίδᾳ σελ. 51, 6', 42 Βεκκ. καὶ παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ περὶ Συντάξ. σελ 29, 1· ἔτι δ' ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἑλλην. Ἀνεκδότοις σελ. 861, 1-20 (Ἴδε καὶ Λοβέκκιον ἐν

Παραλειπ. σελ. 183). Εἶνε δ' εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ καὶ οὐ κλίνεται ἐν τοῖς εἰς τὸ Ψαλτήριον Ἐπιμερισμοῖς σελ. 11, 1 «χωρὶς τῶν τῷ Λ παραληγομένων, οἷον ἅλας ἅλατος, ἐρυσίπελας (νόσος) ἐρυσιπέλατος, εἰ δὲ μὴ οὐ κλίνεται, οἷον δέμας (σῶμα), δέπας κτέ.». Πολλάκις τῷ ἐπιθέτῳ ἄκλιτος καὶ ἄκλιτον - ἄκλιτα ἐχρήσατο Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ περὶ Συντάξ. σελ. 29, 22 καὶ σελ. 176, 5 καὶ σελ. 177, 17 κέ. καὶ σελ. 180, 16 Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', α', σελ. 1217. Μνημονεύεται δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἐπίρρημα ἀκλίτως.

Ὑπάρχει καὶ ἐπίθετον μονόκλιτον - μονόκλιτα ἀπαντῶν ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 314, 23 «ἀπὸ δὲ τοῦ σφῶε παράγωγος ἀντωνυμία οὐ γίνεται διὰ τὸ μονόκλιτον αὐτῆς» καὶ ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψευδηρῳδιανοῦ σελ. 191 Βοισσ. «σὺν τούτοις καὶ τὰ Ἑβραϊκὰ καὶ μονόκλιτα· οἷον Σαμψών, Ἀαρών». Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται τὸ ὑπὸ τοῦ Σουίδα εἰρημένον σελ. 945 Βεκκ. «σεραφὶμ πληθυντικῶς διὰ τοῦ Ι· ἐπὶ δὲ ἑνικοῦ σεραφεὶμ διὰ διφθόγγου». Ὁ Βοισσονάδης γράφει ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Ἀνεκδότοις Τόμ. Ε', σελ. 489 «Psalm. LXXIX, 1: ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμφάνηθι. Moschopulus II. σχ. p. 89: τὸ δὲ Χερουβεὶμ καὶ Σεραφεὶμ διφορεῖται· ἐπὶ μὲν τῆς ἑνικῆς πτώσεως διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου γράφεται.. ἐπὶ δὲ πληθυντικῆς, διὰ τοῦ ἰῶτα. Joannes Chrys Sel. p. 110: ὅταν οὖν ἴδῃς τὰ Σεραφεὶμ τὰ περιϊπτάμενα τὸν θρόνον τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον καὶ ἐπηρμένον, τῇ προβολῇ τῶν πτερύγων ἀποτειχίζοντα τὰς ἑαυτῶν ὄψεις· rescribendum Σεραφίμ, e regula, et ex Isaiaxe verbis VI, 2, quae auctor expressit». Ὑπομιμνήσκομεν δ' ὅτι ὁ Ἰώσηπος ἔγραψεν Ἄδαμος ἀντὶ τοῦ Ἀδάμ καὶ Ἄβελος ἀντὶ τοῦ Ἄβελ καὶ Γολίαθος ἀντὶ τοῦ Γολιάθ, κτλ. καὶ Δαυΐδης ἀντὶ τοῦ Δαΐδ καὶ Ῥαχήλα ἀντὶ τοῦ Ῥαχήλ, κτλ. Παρατιθέμεθα ἃ ὁ συγγραφεὺς οὗτος λέγει Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Α', Ϛ', 1 «τὰ γὰρ ὀνόματα διὰ τὸ τῆς γραφῆς εὐπρεπὲς ἡλλήνισται πρὸς ἡδονὴν τῶν ἐντευξομένων· οὐ γὰρ ἐπιχώριος ἡμῖν ὁ τοιοῦτος αὐτῶν τύπος, ἀλλ' ἕν τε αὐτῶν σχῆμα καὶ τελευτὴ μία. Νώεός γέ τοι Νῶε καλεῖται καὶ τοῦτον τὸν τύπον ἐπὶ παντὸς τηρεῖ σχήματος».

Ὡς δ' ἐλέχθη ἄκλιτα καὶ μονόκλιτα, οὕτω δύσκλιτα ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1815, 5 «Ἡρακλείδης δ' ἐν οἷς

περὶ δυσκλίτων ῥημάτων γράφει ἀρισφαλὲς ἔμμεναι οὖδας φησὶ γράφεσθαι οὐκ ἄλλως (γρ. οὐ καλῶς) ὑπό τινων» καὶ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ σελ. 809, 34 «περὶ τοῦ χεύσω καὶ πνεύσω μέλλοντος εὗρον ἐγὼ ἐν τοῖς Εὐλογίου τοῦ σχολαστικοῦ δυσκλίτοις ῥήμασι μὴ εἶναι ἀπὸ τοῦ χέω καὶ πνέω κατὰ πλεονασμόν».

Ὁμοίως τῷ ἐπιθέτῳ μονόπτωτον-μονόπτωτα εἶνε ἐσχηματισμένον τὸ ἄπτωτον-ἄπτωτα· ποιεῖται δ' αὐτοῦ χρῆσιν Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ Χοιροβοσκός. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντ. σελ. 176, 4 «καὶ ἡ μὲν ἐκ τοῦ ῥήματος παρυφισταμένη ἄκλιτος, καθὸ ἄπτωτα τὰ ῥήματα· ἡ μέντοι ἐκ τῆς ἀντωνυμίας ἐφικτὴ εἰς τὸ κλιθῆναι» καὶ σελ. 224, 5 «ὡς ὅτι τὰ οὐδέτερα ἁρμόδιά ἐστι τοῖς ἑνικοῖς, σαφὲς ἐκ τοῦ ἐν μόνοις ἀπτώτοις ἀδιαφορεῖν τὴν τῶν γενῶν σύνταξιν· πᾶν γὰρ μέρος λόγου ἄπτωτον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει σύνταξιν ἅπασι τοῖς γένεσιν» καὶ περὶ Συνδ. σελ. 501, 23 «φησὶ Τρύφων τὸν ὅτι σύνδεσμον καὶ πτωτικοῖς καὶ ἀπτώτοις συντάσσεσθαι» καὶ περὶ Ἐπιρρ σελ. 537, 22 «Ἡ ΟΙ δίφθογγος μακρά ἐστιν ἐν ἀπτώτοις, ὡς ἐπεδείχθη ἐν τῷ περὶ χρόνων, καὶ διὰ τοῦτο ἐπίρρημα μὲν τὸ ωμοι ὂν παροξύνεται, ὄνομα δὲ προπερισπᾶται» (Πρβ. καὶ περὶ Συντάξ. σελ. 337, 13 «ἔν γε μὴν τοῖς ἀπτώτοις καθ' ἕνα σχηματισμὸν παρελαμβάνοντο· ἔνθεν κατὰ τοῦτο μετὰ καὶ ἄλλων ὧν παρεστήσαμεν αἰτίων οὐ παρετίθετο τῇ εὐθείᾳ ἔτι **ἀπτώτῳ** οὔσῃ»). Χοιροβοσκ σελ. 9, 16 «μετὰ δὲ τῶν ἀπτώτων ἐν συνθέσει εἰσὶν αἱ προθέσεις, τουτέστιν ἡνωμέναι, οἱονεὶ γράψον κατάγραψον, ἐλθὲ περίελθε, κεῖται κατάκειται· ἰδοὺ ταῦτα ἄπτωτά εἰσι· ῥήματα γάρ εἰσι καὶ ἐν συνθέσει μετὰ τῶν προθέσεων· καὶ πάλιν ἐγγὺς σύνεγγυς, πάλαι πρόπαλαι· ἰδοὺ ταῦτα ἄπτωτα· ἐπιρρήματα γάρ εἰσι καὶ ἐν συνθέσει εἰσὶ μετὰ τῶν προθέσεων» καὶ σελ. 400, 34 «Ἐν δὲ τοῖς ἀπτώτοις καὶ τοῖς εὐκτικοῖς ῥήμασιν οὐδέποτε ἡ ΟΙ δίφθογγος τῷ τονικῷ παραγγέλματι ἀντὶ κοινῆς παραλαμβάνεται, ἤγουν ἀντὶ βραχείας, ἀλλ' ἀντὶ φύσει μακρᾶς, οἷον ὤμοι, ποιήσοι» καὶ σελ. 469, 30 «ῥῆμα τοίνυν ἐστὶ μέρος λόγου ἄπτωτον ἐν ἰδίοις μετασχηματισμοῖς διαφόρους χρόνους δηλοῦν κτέ» καὶ σελ. 470, 1 «ἄπτωτον δὲ πρόσκειται πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν μετοχῶν». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Βατραχομαχίαν Σχολίοις σελ. 282, 11 Λουδουίχ. «Εἰ δὲ ἀπ' ἀπτώτων γίνονται, διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφον-

ται, οἷον ἄνω ἄνωθεν, κάτω κάτωθεν, πλὴν τοῦ γαμόθεν, οὐδαμόθεν, πανταχόθεν καὶ ἀλλαχόθεν». Ἀντὶ τοῦ γαμόθεν εἴκασεν ὁ Λουδούϊχος ἁμόθεν». Περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου γεγραμμένου «καὶ διὰ τοῦτο ἐπίρρημα μὲν τὸ ωμοι ὂν παροξύνεται, ὄνομα δὲ προπερισπᾶται» τοῦτο μόνον παρατηροῦμεν, ὅτι προσφυέστερον ἀντ' αὐτοῦ θὰ ἦτο εἰρημένον τὸ «καὶ διὰ τοῦτο ἐπίρρημα μὲν τὸ οικοι ὂν παροξύνεται, ὄνομα δὲ προπερισπᾶται».

Φέρεται δὲ καὶ ἐπίθετον ὁμοιόπτωτος καὶ ὁμοιόπτωτον-ὁμοιόπτωτα. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β', σελ. 190, 27 Δινδ. «ἀεὶ γὰρ ταῖς πρωτοτύποις ὁμοιόπτωτος συντάσσεται ἡ αὐτοῦ ἀντωνυμία». Ἀπολλων. Ἀλεξανδρ. περὶ Συντάξ. σελ. 124, 25 «ἵνα μὴ ἐξ αὐτοῦ τὸ ὁμοιόπτωτον πρόσωπον νοῆται» καὶ σελ. 125, 7 καὶ σελ. 170, 13 καὶ περὶ Ἀντων. σελ. 67, Α' «τὰ δυϊκὰ καὶ τὰ πληθυντικὰ σύλληψιν ἔχει ὁμοιοπτώτων προσώπων» καὶ Β' «ἔτι αἱ ἀντωνυμίαι ὁμοιοπτώτοις τοῖς ὀνόμασι συντάσσονται». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γίνεται μνεία καὶ τοῦ ἐπιρρήματος ὁμοιοπτώτως (Τόμ. Ε', 1964).

Τοῦ ἐπιθέτου ἑτερόκλιτον-ἑτερόκλιτα-ἑτερόκλιτος γίνεται οὐχὶ ὀλιγάκις χρῆσις· εὑρίσκεται δ' ἐνίοτε καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένον ἐπίρρημα ἑτεροκλίτως.

Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντάξ. σελ. 102, 12 Βεκκ. «διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἑτεροκλίτοις παρηκολούθει τις εὐθεῖα, τῆς γενικῆς τὰ λοιπὰ σχήματα ἀποδιδούσης, οἷον ἡ μεγάλου ἐποίησε τὸ μεγάλοι καὶ ἐκ κλίματος τοῦ τοιούτου ἡ μεγάλος εὐθεῖα διασῴζεται· καὶ ὁμοίως ἡ ὕδατος καὶ ἔτι ἡ γυναικὸς ἥ τε πολλοῦ· πολλοὶ γὰρ καὶ ὕδατα καὶ γυναῖκες, καὶ διὰ τοῦτο συνυπῆρχε τὸ πολλός, τὸ γύναιξ, τὸ ὕδας. Διὰ τοῦτο οὖν ἡ ἐμοῦ οὐ κλιθεῖσα, γενομένη δὲ ἐν θέματι καὶ τὸ ἀκόλουθον τῶν πτώσεων παρῃτήσατο καὶ τοὺς ἀκολούθους ἀριθμούς» καὶ περὶ Ἀντωνυμ. σελ. 11, Γ' «Ὅτι δὲ κατὰ πτῶσιν καὶ ἀριθμὸν διάφορος ἡ ἀντωνυμία, δῆλον ἐντεῦθεν· ποία γὰρ ἀκολουθία τῆς ἐγὼ πρὸς δυϊκὸν τὸ νῶι ἢ τῆς νῶι πρὸς τὸ ἡμεῖς; καίτοι καθολικοῦ ὄντος τοῦ τὰ δυϊκὰ ἐν παντὶ πτωτικῷ διὰ τοῦ αὐτοῦ συμφώνου ἐκφέρεσθαι τῷ ἰδίῳ πληθυντικῷ Καὶ οὐκ ἀντίκειται τὰ δυϊκὰ ἄρθρα· ἰδοὺ γὰρ Δωριεῖς τοὶ καὶ ταί, ἀφ' οὗ τὸ τὼ δυϊκὸν καὶ τά. Τὸ γοῦν μεγάλοι ἑτερόπτωτον ὂν τοῦ μέγας, ὀρθῶς ἐπὶ τοῦ δυϊκοῦ τὸ Λ ἐφύλαξε,

καλῷ καὶ μεγάλῳ σὺν τεύχεσιν. Ἔτι γε μὴν ἡ ἐμοῦ πρὸς τὴν ἐγὼ ἀντίκειται πρός τε τὴν δοτικήν, εἴ γε πᾶσα γενικὴ ἰσοσύλλαβος ὁμοτονεῖ τῇ δοτικῇ, ἀλλ᾿ ἡ μὲν ἐμοὶ ὀξύνεται, ἡ δὲ ἐμοῦ περισπᾶται. Οὐδεμία αἰτιατικὴ ἑνικὴ εἰς Ε λήγει· ἀνακόλουθος ἄρα ἡ ἐμὲ» καὶ σελ. 14, Γ' «Δῆλον οὖν ὡς μόνον ἕνεκα σημαινομένου γενικήν φαμεν τὴν ἐμοῦ τῆς ἐγὼ καὶ ἔτι δυϊκὴν τὴν νῶι, εἴ γε καὶ ἐν ὀνόμασιν ἑτερόπτωτα, ὕδωρ ὕδατος, μέγας μεγάλου, καὶ ἐν ῥήμασιν ἑτερόκλιτα, ἔσθω ἔφαγον, φέρω οἴσω» καὶ περὶ Ἐπιρρημ. σελ. 581, 17 «τὸ μέγας ἑτερόκλιτον ἔχει τὸ μεγάλου, καὶ τὸ ἐπίρρημα οὐ παρὰ τὴν μέγας, ὡς παρὰ τὴν μεγάλων». Ὁ Θεόδ. Ματθίας γράφει ἐν *Leipz. Stud.* 1883, σελ. 64 «170, 7 sq. leguntur haec τὸ μέγας ἑτερόπτωτον ἔχει τὸ μεγάλου καὶ τὸ ἐπίρρημα οὐ παρὰ τὴν μέγας, ὡς παρὰ τὴν μεγάλων.—In verbis inde a particula ὡς quod nemo adhuc haesit, valde miror. Mihi quidem in litteris ως videtur latere adverbii μεγάλως syllaba extrema scriboque καὶ τὸ ἐπίρρημα οὐ παρὰ τὴν μέγας, ⟨ἀλλὰ μεγάλ⟩ως παρὰ τὴν μεγάλων». Σημειοῦται δὲ περὶ τοῦ ἑτερόπτωτον «Ita recte Egenolfius pro tradito ἑτερόκλιτον». Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι κάλλιστ' ἔχει τὸ ἑτερόκλιτον καὶ οὐδαμῶς εὔλογον ὑπάρχει ν' ἀναγνωσθῇ ἀντ' αὐτοῦ ἑτερόπτωτον.

Χοιροβοσκ. σελ. 381, 19 «Ἰστέον δὲ ὅτι λέγει ὁ Ἡρωδιανὸς ἐν Μονοβίβλῳ αὐτοῦ ὅτι τὰ εἰς αρ οὐδέτερα παραληγόμενα τῷ Ω ἄκλιτά εἰσιν, οἷον μῶμαρ (σημαίνει δὲ τὸν μῶμον), βῶβαρ (σημαίνει δὲ τὸν μέγαν), νῶκαρ (σημαίνει δὲ τὴν στέρησιν τῆς ψυχῆς). Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἄξιόν ἐστι ζητῆσαι τοῦτο περὶ τῶν εἰς ΑΡ οὐδετέρων τῶν κλινομένων διὰ τοῦ ΤΟ, ὅτι οὐδεμία μετουσία ἐστὶ τῶν ἀμεταβόλων μετὰ τοῦ Τ, ὥστε κλίνεσθαι αὐτὰ διὰ τοῦ Τ· ὤφειλον γὰρ καὶ ταῦτα φυλάξαι τὸ ἀμετάβολον ἐν τῇ γενικῇ—Ἀπολογοῦνται οὖν οἱ τεχνικοὶ λέγοντες ὅτι ἀπὸ τῆς εἰς Σ καταλήξεως ἐστὶν ἡ κλίσις τούτων, οἷον ὡς ἀπὸ τοῦ ὄνειας καὶ δέλεας καὶ φρέας καὶ στέας, ὥσπερ κρέας κρέατος καὶ γῆρας γήρατος· ὥστε ἑτερόκλιτα αὐτὰ εἶναι. Καὶ λέγουσί τινες ὅτι οὐκ εἰσὶ ταῦτα ἑτερόκλιτα· τὰ γὰρ ἑτερόκλιτα οὐ σῴζουσιν ἀκολουθίαν πρὸς τὰ ὅμοια, οἷον τὸ γυνὴ γυναικὸς ἑτερόκλιτον λέγεται, ἐπειδὴ οὐ σῴζει ἀκολουθίαν πρὸς τὰ εἰς Η λήγοντα θηλυκά· τὰ γὰρ εἰς Η λήγοντα θηλυκὰ οὐ κλίνονται διὰ τοῦ ΚΟΣ,

οἷον Ἑλένη Ἑλένης, Ἀφροδίτη Ἀφροδίτης· ταῦτα δέ, φημὶ δὴ τὰ εἰς ΑΡ, ἀκολουθίαν σῴζουσι πρὸς τὰ ὅμοια» καὶ σελ. 383, 3 «πλὴν τοῦ ὕδωρ ὕδατος· τοῦτο γὰρ διὰ τοῦ ΤΟΣ ἐκλίθη καὶ ἔστιν ἑτερόκλιτον· ἡ γὰρ κλίσις αὐτοῦ ὡς ἀπὸ τῆς εἰς ΑΣ καταλήξεως ἐστίν, οἷον ὡς ἀπὸ τῆς ὕδας ὕδατος, ὥσπερ κρέας κρέατος, γῆρας γήρατος. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ σκώρ (ὅπερ σημαίνει τὸ ἀφόδευμα)· τούτου γὰρ ἡ γενικὴ σκατός ἐστιν ἑτεροκλίτως, ὡς ἀπὸ τῆς σκᾶς εὐθείας τῆς μὴ εἰρημένης. Λέγουσι δὲ ἑτερόκλιτον γενέσθαι τὸ ὕδωρ ὕδατος κτέ.» (Πρβ. καὶ σελ. 383, 30). Λέγεται καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα σελ. 964 λ. σκῶρ «σκῶρ δὲ ἀποπάτημα, κόπρος· καὶ ἔστιν ἑτερόκλιτον» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 363, 52 Διδ.» ἑτερόκλιτος δέ ἐστιν ἡ σκατός γενικὴ ἀπ' εὐθείας τῆς σκώρ». Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπάρχει παράδοσις, καθ' ἣν σκῶρ ἐλέγετο περισπωμένως.

Ἑλλάδ. παρὰ Φωτ. Βιβλιοθ. σελ. 531, 38 «πλὴν μονῆρές ἐστι τὸ ἐλαύνω καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ κλίσιν βεβαίαν ἔχει· ἑτερόκλιτος οὖν ἐστιν ὁ παρακείμενος· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἐλάζω γίνεται τὸ ἐλήλακα».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 20, 21 «ὅτι δὲ τὸ Ζεὺς Διὸς ἑτερόκλιτόν ἐστιν ἐν τοῖς ἑξῆς ῥηθήσεται» καὶ σελ. 113, 29 «Ὡσαύτως καὶ τὸ μάρτυς μὴ ἔχον ὅλως ἀναλόγως εἰς οἰκείαν κλίσιν μεταπεσεῖν μεταβαίνει ἑτεροκλίτως εἰς τὴν μάρτυρος γενικήν, ἧς εὐθεῖα οὐδ' αὐτὴ ἀνάλογος ὁ μάρτυρος. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδωρ ὕδατος καὶ φρέαρ φρέατος καὶ τῶν ἄλλων ὀνομάτων, ἅπερ οἱ γραμματικοὶ ἑτερόκλιτα λέγουσι· καὶ τὸ Ζεὺς δὲ ἑτεροκλίτως ἔχει» καὶ σελ. 114, 1 «ἐσιγήθη μὲν ἡ προσφυὴς εὐθεῖα τοῦ Διός, πρόκειται δὲ τὸ Ζεὺς ἑτερόκλιτον ἀντ' αὐτῆς διὰ τὸ κοινότερον» καὶ σελ. 1447, 23 «Ἡρῳδιανὸς δὲ καθάπαξ ἡμαρτῆσθαι τὸ μέγας περὶ τὴν εὐθεῖαν γράφει καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ σχεῖν ἀκόλουθον κλίσιν· μέγας γὰρ μεγάλου φαμέν, ἑτεροκλίτως δηλαδή».

Μάξιμ. Πλανούδ. Βαχμ. Ἑλλ. Ἀνεκδ. Τόμ. Β', σελ. 143, 36 «ὅθεν καὶ τοῖς ἑτεροκλίτοις, οἷον τῷ Διός, ἐξ ἀνάγκης ἕπεταί τις εὐθεῖα ἡ Δὶς ἁρμόζουσα τῇ γενικῇ, ἐξ ἧς καὶ αἱ λοιπαὶ κλίνονται πτώσεις».

Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 243, 28 «Γυναικός: Ἰστέον ὅτι ἑτερόκλιτόν ἐστιν, ἐπειδὴ ἀπέλειψεν ἡ γύναιξ εὐθεῖα».

Μνημονεύομεν καὶ ἃ εἶνε ὑπὸ τοῦ Βοισσονάδου παρατεθειμένα ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Ἀνεκδότοις Τόμ. Ε', σελ. 16 «Σημείωσαι ὅτι τὸ ἀγκυλόμητις, τὸ ποικιλόμητις, τὸ δολόμητις καὶ ὅσα ἀπὸ τοῦ μῆτις σύγκειται, προπαροξύνεται καὶ διὰ τοῦ ἰῶτα γράφεται· κλίσιν δ' οὐκ ἰδίαν ποιεῖται, ἀλλ' ἀγκυλομήτου καὶ ποικιλομήτου καὶ δολομήτου· κλίνεται δὲ ἑτεροκλίτως, ὡς πρέσβυς πρεσβύτου καὶ πολὺς πολλοῦ, καὶ πολλὰ ἕτερα· βραχυκατάληκτα δὲ ταῦτ' ἐστὶ καὶ οὐδέποτε ἄλλως».

Σαφέστατα ἐξ ὧν ἔγραψαν παλαιοὶ γραμματικοὶ διδασκόμεθα τίνα ἐκαλοῦντο ὑπ' αὐτῶν ἑτερόκλιτα, θαυμάζομεν δ' ἀναγινώσκοντες τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Φρασικλέους φιλοπονηθείσῃ Γραμματικῇ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 43 «Ὅταν δύο τύποι ἔχωσι τὴν αὐτὴν ὀνομαστικὴν ἐκεῖνο τὸ ὄνομα λέγεται Ἑτερόκλιτον, οἷον Οἰδίπους γεν. Οἰδίποδος καὶ Οἰδίπου. Ὅταν δὲ ὁ εἷς ἐκ τῶν κατὰ τὰς πτώσεις τύπων ἔχῃ ὀνομαστικὴν ἄχρηστον, ὀνομάζεται Μεταπλασμός, οἷον ὄνειρον, γεν. ὀνείρου καὶ ὀνείρατος (ὥσπερ ἐκ τοῦ ὀνείρας), δένδρον, δοτ. πληθ. δένδροις καὶ δένδρεσιν (ὥσπερ ἐκ τοῦ δένδρος, Ἡρόδοτ. 6, 79) κτέ.» καὶ «Εἰς δὲ τὰ Ἑτερόκλιτα ἀναφέρονται α) τὰ εἰς ης, οἷον μύκης, γεν. μύκου καὶ μύκητος κτέ.».

Τὸ μύκης δὲν εἶνε ἑτερόκλιτον ἀλλὰ δίκλιτον, ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ Ἡσύχιος λ. μύκης «Μύκης: μύκητος καὶ μύκου· δίκλιτον». Τοῦτ' αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ Οἰδίπους.

Ὁ Πόππος ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Α', α', σελ. 225 νομίζει ἑτερόκλιτον τὸ ὄνομα σκότος λέγων: *Heteroclita*. Ad p. 50. M. Tam ὁ σκότος quam τὸ σκότος bene dicitur. Vid. Interprr. Moerid. p. 354. sq. Utrumque habet Xenophon (vid. Sturz. Lexic.), utrumque etiam Thucydides. Nam II, 4. legimus ἐν σκότῳ, ubi unus Cl. σκότει, quod in omnibus libris reperitur VII, 42., ut ἐκ τοῦ σκότους III, 23».

Τὸ ὄνομα σκότος, ὡς καὶ τινα ἄλλα εἰς ΟΣ λήγοντα, ἐκφέρεται ἄλλοτε μὲν κατ' ἀρσενικὸν γένος, ἄλλοτε δὲ κατ' οὐδέτερον. Λέγεται δὲ κανονικώτατα μὲν ὁ σκότος τοῦ σκότου, ὡς ὁ πότος τοῦ πότου, κτλ., κανονικώτατα δὲ τὸ σκότος τοῦ σκότους, ὡς τὸ ἔτος τοῦ ἔτους, κτλ. Δὲν δύνανται δ' οὔτε ἑτερόκλιτα τὰ τοιαῦτα νὰ ὀνομασθῶσιν οὔτε δίκλιτα· διότι οὔτ' ἐκ τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἀρ-

σενικοῦ ὁ σκότος οὔτ' ἐκ τῆς τοῦ οὐδετέρου τὸ σκότος δύνανται νὰ σχηματισθῶσι δύο γενικαὶ τοῦ σκότου καὶ τοῦ σκότους. ἀλλ' ἐξ ἐκείνης μὲν ἡ γενικὴ τοῦ σκότου, ἐκ ταύτης δὲ ἡ γενικὴ τοῦ σκότους.

Ὁ Ἀθήναιος γράφει σελ. 498, Α΄ «ΣΚΥΦΟΣ. Τούτου τινὲς τὴν γενικὴν σὺν τῷ Σ προφέρονται διὰ παντός, οὐκ εὖ· ὅτε γὰρ ἀρσενικόν ἐστιν ὁ σκύφος, ὡς λύχνος, ἄνευ τοῦ Σ προοισόμεθα, ὅτε δὲ οὐδέτερον τὸ σκύφος, σὺν τῷ Σ κλινοῦμεν, σκύφος σκύφους, ὡς τεῖχος τείχους. Οἱ δ' Ἀττικοὶ τὴν εὐθεῖαν καὶ ἀρσενικῶς καὶ οὐδετέρως λέγουσιν». Ἄξια μνείας νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ εἰρημένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Δ΄, σελ. 460 «Ἔστι γὰρ Κάρηνον, οὐδετέρως, ἡ κεφαλή, ὡς τὸ παρ' Ὁμήρῳ (Ὕμν. εἰς Ἀθην. 8) τοῦ Διὸς Ἀθάνατον κάρηνον, καὶ κατὰ Δωριέων διάλεκτον Κάρανον· ἀλλ' εἴη ἂν καὶ ἀρσενικῶς, ὁ Κάρηνος καὶ Κάρανος, κατὰ τό, Ὁ δόρπος καὶ Τὸ δόρπον, Ὁ ζυγὸς καὶ Τὸ ζυγόν, καὶ ἄλλα πλεῖστα διττοκλιτούμενα».

Τὰ ὀνόματα ταῦτα δὲν κλίνονται κατὰ δύο κλίσεις ἀλλὰ κατὰ μίαν μόνην, τὴν καλουμένην κοινὴν δευτέραν κλίσιν· ὅτι δ' ἔχουσι διάφορον κατάληξιν ἐν τῇ ὀνομαστικῇ καὶ αἰτιατικῇ δὲν δύναται τοῦτο εὐλόγως νὰ νομισθῇ διττὴ κλίσις. Σημειωτέον δ' ὅτι οὔτ' ἐπίθετον διττόκλιτος οὔτε ῥῆμα διττοκλιτεῖσθαι φέρεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

Ὡς δὲ πάμπολλαι ἄλλαι νέαι λέξεις δὲν μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων, οὕτω καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ πλασθεῖσα διττοκλιτεῖσθαι.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ἐπλάσθησαν καὶ νέαι λέξεις πρωτόκλιτον-πρωτόκλιτα καὶ δευτερόκλιτον-δευτερόκλιτα καὶ τριτόκλιτον-τριτόκλιτα καὶ ἰδιόκλιτον-ἰδιόκλιτα. Ὁ Κουμανούδης ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ἐπιρρήματος πρωτοκλίτως, ὡς δηλοῦται ἐξ ὧν λέγει ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων σελ. 866 «πρωτοκλίτως Σ. Α. Κ.». Ὁ Δημ. Βερναρδάκης γράφει ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γεινκῆς Ἱστορίας σελ. 23 «ἐν ταῖς λεξικλίτοις γλώσσαις». Πρβ. καὶ Κουμαν. Συναγ. Νέ. Λέξεων σελ. 598.

θρων βιβλίῳ, ἐν ᾧ κεῖται τὸ ἀρτίως μνημονευθὲν χωρίον, ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα *ἰθυωρίη*, οἷον Ἱπποκρ. Τόμ. Γ', σελ. 4 «*ἰθυωρίην* κατ' ἄλληλα εἶχε» καὶ «τὴν *ἰθυωρίην* ἔχει». σελ. 5 «*ἰθυωρίην* ποιέει». σελ. 6 καὶ 11 καὶ 38 καὶ 49 καὶ 116 «κατ' *ἰθυωρίην*». σελ. 7 «*ἰθυωρίην* ἕξει». σελ. 16 «ὑπὸ τὴν *ἰθυωρίην*». σελ. 19 «ἐν *ἰθυωρίῃ*». σελ. 21 «ἐς *ἰθυωρίην*». σελ. 22 καὶ 40 «κατὰ τὴν *ἰθυωρίην*». σελ. 26 «τῇ *ἰθυωρίῃ* τοῦ ἄχθεος». σελ. 39 καὶ 49 καὶ 51 «ἐς τὴν *ἰθυωρίην*». σελ. 108 «*ἰθυωρίη* τῆς καταστάσιος». σελ. 121 «τῆς *ἰθυωρίης* τῆς κατὰ τὸ σῶμα». σελ. 125 «κατὰ τὴν ἀρχαίην *ἰθυωρίην*» σελ. 128 «ἔχει τὴν *ἰθυωρίην*». σελ. 150 «ἐχέτω *ἰθυωρίην*». Γρηγόρ. Κορ. π. Διαλ. Ἰάδ. § 182 «Καὶ ἡ εὐθύτης *εὐθυωρία*». Ἴδε Κοίνιον *Γρηγ. Κορ.* σελ. 564 Σχαιφ. καὶ Θησαυρὸν Στεφάνου σελ. 11075 δ' Λονδ.

κάκυνσις Θεοφύλ. Βουλγαρ. Τόμ. Γ', σελ. 632 γ' «πάσης *κακύνσεως* ἀνώτερον καὶ κακώσεως». Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α', σελ. 280, 3 Δινδ. «Διαφέρει *κάκυνσις* καὶ κάκωσις· *κάκυνσις* μὲν ἐπὶ ψυχῆς, κάκωσις δὲ ἐπὶ σώματος». Ἴδε καὶ Ἄλβ. Ἰάννιον *Ἰω. Γλυκ. περὶ Ὀρθ. Συντ.* σελ. 75.

λέπτυνσις Ἱπποκρ. Τόμ. Γ', σελ. 385 «αἴτιον τῆς *λεπτύνσιος*». Ἥρων Ἀλεξ. παρὰ Σνειδ. Ἐκλ. Φυσ. Τόμ. Α', σελ. 213, 55 «αἱ τοῦ ὑγροῦ *λεπτύνσεις*». Εὑρέθη καὶ ἐκφορὰ *λέπτυσις*, ἀλλ' εἶνε πλημμελής, ὡς παρετηρήθη καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 205 Παρ.

μαλάκυνσις. Ἀλέξ. Ἀφροδ. Προβλ. σελ. 31, 18.

μήκυνσις. Βεκκ. Ἀν. σελ. 822, 23 «τῷ δὲ τὴν *μήκυνσιν* διὰ τῶν συμφώνων».

μόλυνσις. Εὐστάθ. σελ. 882, 23 «παρὰ τὴν ἐν μάχῃ *μόλυνσιν*». Παρατηρητέον δ' ὅτι κακῶς ἐν τοῖς τοῦ Ἀριστοτέλους εἶνε γεγραμμένον *μόλυνσις* ἀντὶ τοῦ *μώλυσις* (Ἴδε Ἰδελῆρον *Ἀριστοτ. Μετεωρολ.* Τόμ. Β', σελ. 400 καὶ Λοβέκκιον *Προλεγομ.* σελ. 345). Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ σελ. 516 «οὐδεμίαν γὰρ οὐδ' ἐκεῖνα λαμβάνει *μόλυνσιν*» ἀντὶ τοῦ *μώλυσιν* καὶ παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ἀκομινάτῳ Τόμ. Β',

σελ. 235, 28 «ἆρα τῇ *μολύνσει* λεγομένῃ ἢ τῇ σταθεύσει» ἀντὶ τοῦ *μωλύσει*.

παρότρυνσις. Γεώργ. Παχυμέρ. Τόμ. Β', σελ. 64, 11 «τὸ δ' ἄρ' ἦν μᾶλλον ἐκείνοις πρὸς ἀποστασίαν *παρότρυνσις*».

πάχυνσις. Ἀριστοτ. Τόμ. Γ', σελ. 616, 13 «ἡ γὰρ *πάχυνσις* ὑγροῦ μὲν ἀπιόντος γίνεται, τοῦ ξηροῦ δὲ συνισταμένου». Θεόφρ. σελ. 612 «τούτοις οὐ γίνεται τοιαύτη *πάχυνσις*» καὶ σελ. 629 «μάλιστα δὲ τῇ *παχύνσει* — λαμβάνει τὴν μεταβολήν». Γαλην. Τόμ. ϛ', σελ. 707 «τὰ δ' ἐν τῷ συμμέτρῳ τῆς *παχύνσεως* ἀρθέντα». Εὐστάθ. σελ. 45, 26 «διὰ τὴν τοῦ ἀέρος *πάχυνσιν* καὶ ζόφωσιν».

πλάτυνσις. Ψευδαριστοτ. Τόμ. Δ', σελ. 35, 21 «ὅταν γοῦν ὁ ἀὴρ—πλείονος γένηται *πλατύνσεως*».

πραΰνσις. Ἀριστοτ. Τόμ. Α', σελ. 350, 6 «ἔστω δὴ *πραΰνσις* κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σελ. 1190 Παρ. μνημονεύεται καὶ ὄνομα *καταπραΰνσις*, ἀλλ' ἄνευ μαρτυρίου.

σκλήρυνσις. Ὠριγέν. Τόμ. Η', σελ. 299 (Τόμ. ΚΕ', σελ. 263) «ἀνάξιον δὲ θεοῦ τὸ ἐνεργεῖν *σκλήρυνσιν* περὶ καρδίαν οὑτινοσοῦν καὶ ἐνεργεῖν *σκλήρυνσιν* ἐπὶ τῷ ἀπειθῆσαι» καὶ σελ. 301 (Τόμ. ΚΕ', σελ. 264) «τὴν *σκλήρυνσιν* τῆς καρδίας Φαραώ».

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 32 Παρ. εἶνε κατακεχωρισμένον καὶ ὄνομα *βάθυνσις* ἐκ γλωσσαρίου.

Ἐν τοῖς Ὀνειροκριτικοῖς τοῦ Ἀρτεμιδώρου Α', 17, σελ. 32 Ῥειφ. φέρεται «πλουσίῳ δὲ πρὸς τῷ ἄρχειν ἤδη καθεστῶτι καὶ ῥήτορι καὶ δημαγωγῷ *βαρύνσεις* καὶ ὕβρεις ἐκ τῶν ὄχλων προαγορεύει». Ἀλλ' ὁ Ἑρχῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀρτεμιδώρου σελ. 21, 23 προύκρινε τὴν γραφὴν *βαρήσεις*.

Παρὰ τῷ Πολυβίῳ ΙΕ', λϛ', 2 ἀντὶ τοῦ «οὐ μόνον ἀνωφελῆ γίγνεσθαι τὴν *μάκρωσιν* καὶ θέαν αὐτῶν ἀλλὰ καὶ κτέ.» ἔγραψεν ὁ Καυσαύβων *μάκρυνσιν*. Ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς ἀποκατέστησεν ὁ Κόβητος ἐν *Μνημοσ.* 1862, σελ. 41 ἀναγνοὺς «τὴν *ἀκρόασιν* καὶ θέαν αὐτῶν». Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάν-

τιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 817 «*Μάκρυνσις*, εως (ἡ). μάκρυμμα, ἔκτασις· ἀπομάκρυνσις κτλ.» καὶ «*Μάκρωσις*, εως (ἡ), = μάκρυνσις».

Ἐν τοῖς τοῦ Πυθαγορείου Διωτογένους παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. ΜΗ', 62 κεῖται «τρίτον δὲ δεινὸς καὶ ἐκ τᾶς μισοποναρίας καὶ ἐκ τᾶς κολάσιος (*ἀσχολίας* Ἰακώψ.) καὶ ἐκ τᾶς *ἐπιταχύσιος* καὶ ὅλως ἐκ τᾶς ἐμπειρίας καὶ τριβᾶς τᾶς περὶ τὸ βασιλεύειν». Ὅτι ἡ ἐκφορὰ *ἐπιταχύσιος*, ἣν ἐτήρησε καὶ ὁ Μουλλάχιος ἐν τοῖς Ἀποσπάσμασι τῶν Ἑλλήνων Φιλοσόφων Τόμ. Α', σελ. 533, εἶνε ἀσύστατος οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν· δὲν φαίνεται δ' ὅμως εὐαρμοστοῦσα τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἡ λέξις *ἐπιτάχυνσις*. Ὁ Μεινέκιος ἀκολουθήσας τῷ Βαδάμῳ ἐξέδωκε *Στοβ. Ἀνθολ.* Τόμ. Β', σελ. 263, 12 «ἐκ τᾶς ἀκολασίας καὶ *ἐπιταδεύσιος*» (Πρβ. σελ. XXII).

Παραβάλλοντες τὰ εἰς ΥΝΣΙΣ λήγοντα ὀνόματα πρὸς τὰ εἰς ΑΝΣΙΣ εὑρίσκομεν ὅτι πολλῷ πλείονα ταῦτα ἐκείνων εἶνε. Ἀήθης δὲ φαίνεται οὖσα ἡ εἰς ΝΣΙΣ ἐκφορὰ ἐν τοῖς πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους χρόνοις, δύο δὲ μόνα αὐτῆς παραδείγματα κεῖνται ἐν τοῖς Διαλόγοις τοῦ Πλάτωνος, τὸ *περίρρανσις* καὶ τὸ *ξυνύφανσις*, ἅτινα εἶνε καὶ τὰ παλαιότατα πάντων ὅσα ἐμνημονεύθησαν. Παρὰ τῷ μαθητῇ τοῦ Πλάτωνος Ἀριστοτέλει ἀπαντῶσιν ὑπὲρ τὰ δέκα ὀνόματα περατούμενα εἰς ΝΣΙΣ, οἷον *αὔανσις* (*αὔανσις*) *θέρμανσις κύμανσις*, *λεύκανσις*, *μάρανσις μέλανσις*, *πέπανσις*, *ὑγίανσις*, *ἅδρυνσις*, *εὔθυνσις*, *πάχυνσις*, *πράϋνσις*. Παρὰ δὲ τῷ μαθητῇ τοῦ Ἀριστοτέλους Θεαφράστῳ φέρονται τοιαῦτα ὀνόματα τάδε· *ἀναξήρανσις*, *ἀπομάρανσις*, *αὔανσις* (*αὔανσις*), *γλύκανσις*, *πέπανσις*, *ἅδρυνσις*, *πάχυνσις*. Ἐκ τῶν Ἱπποκρατείων ἐμνημονεύθησαν τὰ ὀνόματα *θέρμανσις*, *πέπανσις*, *φλέγμανσις*, *ἐκθήλυνσις* καὶ *λέπτυνσις*· τὰ βιβλία δ' ὅμως, ἐξ ὧν ταῦτα ἐλήφθησαν, δὲν εἶνε γνήσια συγγράμματα τοῦ Ἱπποκράτους.

Ἐκ τῶν εἰς ΑΝΣΙΣ ληγόντων ὀνομάτων δὲν φέρονται ἐν τῷ Λεξικῷ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου τὸ *δείλανσις*, *δίανσις*, *δυσχέρανσις*, *προθέρμανσις*, *ἀπομάρανσις*, *πήμανσις*, *ὑποσήμανσις*,

ψύχρανσις, ἐκ δὲ τῶν εἰς ΥΝΣΙΣ δὲν γίνεται μνεία ἐν αὐτῷ τοῦ ***ἀνεύρυνσις*** καὶ ***βράχυνσις*** καὶ ***πλάτυνσις*** καὶ ***σκλήρυνσις***. Ἐν λέξ. ***σκληρυσμὸς*** λέγεται «Σκληρυσμὸς (ὁ), ἡ πρᾶξις τοῦ σκληρύνειν, ***σκλήρυνσις***».

Περὶ τοῦ ***ἀπόφανσις***, κτλ. καὶ τοῦ ***ἄνπανσις*** τοῦ κειμένου ἐν τῇ Κρητικῇ ἐπιγραφῇ τῇ ἐν Γόρτυνι οὐχὶ πρὸ πολλοῦ εὑρεθείσῃ θὰ διαλάβωμεν ἑτέρωθι.

Εὕρομεν δὲ καὶ τύπον ***ἀπόπλυΝσις*** ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοτέλη Ὑπομνήμασι Τόμ. ΚΓ΄. α΄, σελ. 92, 2. Ἀμέμπτως ἐσχηματισμένον εἶνε τὸ ***ἀπόπλυσις*** τὸ ἀπαντῶν ἐν τοῖς Ὀνειροκριτικοῖς τοῦ Ἀχμὲτ σελ. 204. Πρβ. ***πλύσις***, ***ἔκπλυσις***, ***κατάπλυσις***, ***περίπλυσις***.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ ἐγένοντο συνήθη ὀνόματά τινα εἰς ΑΝΣΙΣ καὶ εἰς ΥΝΣΙΣ, οἷον ***λίπανσις***, ***θέρμανσις***, κτλ., ***μαλάκυνσις***, ***καταπράϋνσις***, ***παρότρυνσις***, κτλ. Λέγεται δὲ καὶ ***διεύθυνσις***, ***διευκόλυνσις***, ***ἐλάφρυνσις***, ***μίκρυνσις*** ἢ ***σμίκρυνσις***, ***ἐκβάθυνσις***, ***απομάκρυνσις***, κτλ. Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ***ἐξομάλυνσις*** ἐκ τοῦ λίαν ἀσμενιστοῦ τοῖς νέοις Ἕλλησιν ὄντος ***ἐξομαλύνω***. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς δὲν εὑρέθη τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἀπαντᾷ δ' ὅμως παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ***διομαλύνω*** καὶ ***συνομαλύνω*** καὶ παρὰ τῷ Πλάτωνι ***προομαλύνω*** καὶ ***ὁμαλύνω***, ὅπερ καὶ παρ' ἄλλοις κεῖται. Συχνότερον τοῦ ***ὁμαλύνω*** ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἶνε τὸ ***ὁμαλίζω***, ὅπερ καὶ μετὰ τῆς προθέσεως ΔΙΑ συνετέθη, ***διομαλίζω***, καὶ μετὰ τῆς ΕΞ, ***ἐξομαλίζω***, καὶ μετά τῆς ΠΡΟ, ***προομαλίζω***. Παρήχθη δὲ καὶ ὄνομα ***ὁμαλισμός*** ἐκ τοῦ ***ὁμαλίζω*** καὶ ***διομαλισμός*** ἐκ τοῦ ***διομαλίζω***, ὡς καὶ θηλυκὸν ***διομάλισις***. Τούτων οὕτως ἐχόντων, δὲν ἀποδοκιμάζομεν μὲν τὸ ***ἐξομαλύνω*** καὶ ***ἐξομάλυνσις***, ἀλλ' ἀποφαινόμεθα ὅτι κάλλιον εἶνε νὰ παραλαμβάνηται τὸ ***ἐξομαλίζω*** καὶ ***ἐξομαλισμός***. Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 785 «Λέανσις, εως (ἡ). τὸ λεαίνειν ἢ λεαίνεσθαι, ***ὁμάλυνσις***, κτέ.» Ἀναγκαιότατον δὲ νομίζομεν ἀντὶ τοῦ ***ἐνθάρρυνσις***, ᾧ λίαν φιλη-

δοῦσιν οἱ καθ' ἡμᾶς Ἕλληνες, νὰ λέγηται *ἐπιθάρρυνσις* ἢ *παραθάρρυνσις*.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου φέρεται Τόμ. Α', α', σελ. 703« Ἀδρεύς, Etymologo δαίμων τις περὶ τὴν Δήμητραν, denominatus ἀπὸ τῆς τῶν καρπῶν ἀδρήσεως· [legitur ἀδρύνσεως]» καὶ «Ἄδρησις, ἡ, Maturitas], ap. Basil. [Vide Valck. in Ἄδρυνσις. cit.], Loc. Bas. est Hom. 6 in Hexaem. I, p. 79, B: Τοῖς τε σπέρμασιν ἐκ τούτου συνεργῶν [ὁ ἥλιος] πρὸς τὴν ἄδρησιν. Hase» καὶ σελ. 709 «Ἄδρυνσις — Emend. Basil. I, 75, E. Valck. Etym. M. v. Ἀδρεύς». Ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου ἐξεδόθη ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ «ἀπὸ τῆς τῶν καρπῶν ἀδρύνσεως» καὶ ἐγράφη ἡ σημείωσις ἥδε· «ἀδρύνσεως: ἀδρυήσεως D. Call. ἀδρήσεως H. Steph». Τὸ ἀδρυΗσεως οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἀδρύΝσεως (Η = Ν. Ἴδε Ἀθηνᾶν 1895, σελ. 383). Ὑγιέστατα δ' ἔχει ὁ τύπος ἀδρύνσεως, κακῶς δ' ἀντ' αὐτοῦ ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου ἀδρήσεως.

Τῷ ὀνόματι λέπτυνσις ἐχρήσατο καὶ Ἰωάννης ὁ Φιλόπονος Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙΖ', σελ. 684, 4 «κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς λεπτύνσεως».

Ἐποιησάμεθα λόγον περὶ τοῦ κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν φερομένου τύπου μώλυνσις ἀντὶ τοῦ μώλυσις. Παρατηροῦμεν δὲ νῦν ὅτι ὁ ἡμαρτημένος τύπος ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀφροδισιεῖ Συμπληρ. Ἀριστοτ. Τόμ. Β', β', σελ. 111, 6 «ὠμότητα, μώλυΝσιν, στάτευσιν» καὶ 31 «ὡρίσατο δὲ καὶ τὴν μώλυΝσιν τὴν ἐναντίαν ἑψήσει ἀπεψίαν εἶναι, ἐπεὶ δὲ πλεοναχῶς ἡ ἕψησις, καὶ τὴν μώλυΝσιν τοσαυταχῶς, ἑκάστῃ διαφορᾷ ἑψήσεως οἰκείας τινὸς ἀντικειμένης μωλύΝσεως». Ὑπάρχει δὲ καὶ γραφὴ «μώλυσιν τοσαυταχῶς». Πρβ. καὶ σελ. 109. 18 «τήν τε μώλυσιν καὶ ἀπεψίαν, ὧν μώλυσις μὲν πάλιν κτέ.». Οὐδαμῶς ἡμεῖς πειθόμεθα τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἐρμερινσίου γεγραμμένοις ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱπποκράτους καὶ ἄλλων παλαιῶν Ἰατρῶν. Λειψάνων Τόμ. Α', σελ. 169, δοξάζοντες ὅτι μωλύω καὶ μωλύομαι, κτλ. ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οὐχὶ μωλύνω καὶ μωλύνομαι, κτλ. Ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα θὰ ἐξετάσωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Μευήρου γεγραμμένα ἐν *Griech. Grammat.* σελ. 356 § 273 ἐκδ. γ' «-νσ- steht neben einander

in ἄδρυνσις θέρμανσις κύμανσις πέπανσις ὕφανσις und vielen andern, die Kondos Παρνασσὸς X. 118 ff. verzeichnet; es sind gelehrte und späte Worte, ἔλμινς (Von Nominativ ἔλμις ist wieder ἔλμιθα Coll. 3340,10 statt ἔλμινθα neu gebildet) und πείρινς stehen nur bei Grammatikern, aus den Casus obliqui falsch erschlossen. Allerdings schon auf der epidaurischen Bauinschrift Coll. 3325, 39 ἄλινσιν von ἀλίνω». Πρβ. καὶ Λ. Μευῆρον ἐν *Vergl. Grammat. d. Griech. und Lateinisch. Spraehe* Τόμ. Α', σελ. 406 ἐκδ. β' καὶ Βλάσσιον ἐν Kühn. *Ausfuhrl. Grammat. d. Griech. Sprache* Τόμ. Α', α', σελ. 280. Ἴδε καὶ ἃ ἡμεῖς ἐγράψαμεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1889, σελ. 369.

ΚΕΦ. ΞΗ'.

μὰ τὴν κάππαριν.

Ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ μὰ τὴν κάππαριν ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Β', σελ. 101 «ἀλλ' εἶνε φανερὸν μὰ τὴν κάππαριν, τί ἐννοεῖ ὁ λέγων ἑλληνιστί: τῇ νεάνιδι οὐ κόσμον οὐδὲ πέπλον ἐν χεροῖν ἔχων».

Πολλοῖς ἔτεσι πρότερον ἔγραψεν ὁ Βερναρδάκης ἐν Ὀλίγ. Λέξ. σελ. 137 «Τὸ «μὰ τὴν κάππαριν» εἶναι συνηθέστατος ὅρκος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὅπως καὶ τὸ «μὰ τὸν κύνα, μὰ τὸν χῆνα», καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι εὐτράπελοι ὅρκοι. Τοιαύτας φράσεις μετεχειρίσθην καὶ ἄλλοτε οἷον ἐν σελ. μθ' τοῦ προλόγου τῶν Κυψελιδῶν· «Μὰ τὴν κάππαριν ἀληθεύει τοῦτο ἀλλὰ δι' ἀναγνώστας κτλ.». Ἀλλ' ὁ σοφὸς Κ. Θ. Λ. ἀγνοῶν τὴν φράσιν ταύτην, ὡς ἀμαθὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ὡς οὐδέποτε ἐγκύψας εἰς τὴν μελέτην (ὄχι φυλλολόγησιν πρὸς ἀλλοτρίους τῆς μελέτης σκοπούς) ἕλληνος συγγραφέως, ἐξέλαβεν ὅτι ἔγραψα «τοὐλάχιστον ὅμως πέντε δέκα ἑλληνικὰ ἐπίσταμαι μὲ τὴν κάππαριν», ὅπως ἐτυπώθη κατὰ λάθος ἀντὶ τοῦ «μὰ τὴν κάππαριν». Καὶ αὐτὸς μὲν δεκάκις ἀναμασήσας τὴν φράσιν ταύτην ἐγέλα ἐξ ἀμαθείας, ἐγὼ

δὲ καὶ οἱ εἰδήμονες τῆς ἑλληνικῆς ἐγελῶμεν διὰ τὴν παραδειγματικὴν τοῦ σοφοῦ Κλειογράφου ἄγνοιαν. Πότερος εἶχε δίκαιον νὰ γελᾷ; Rira bien qui rira le dernier!».

Ὁ κατὰ τῆς καππάρεως γινόμενος ὅρκος εἶνε οὕτω σπάνιος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὥστε δεινῶς μὲν θὰ ἐπλημμέλει τις, ἂν ἔλεγεν ὅτι εἶνε συνήθης, δεινότατα δ' ἐπλημμέλησεν ὁ Βερναρδάκης εἰπὼν ὅτι εἶνε συνηθέστατος.

Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοφῶντος Ἀπομνημονευμάτων καὶ τοῦ Πλάτωνος Γοργίου σελ. 322 «μὰ τὸν κύνα, τὸν Αἰγυπτίων θεόν: Δι' εὐλάβειαν τὴν περὶ τοὺς θεούς, οὐ μόνον τὸν κύνα καὶ ἕτερα ζῶα, ἀλλὰ καὶ φυτά, ὤμνυον, Ῥαδαμάνθυος τοῦτο καθηγησαμένου, ὥς φησι Σουίδας. «Ῥαδαμάνθυος ὅρκος, ὁ κατὰ χηνὸς ἢ κυνὸς ἢ πλατάνου ἢ κριοῦ ἤ τινὸς ἄλλου τοιούτου... Τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ Σωκράτους ὅρκοι. Σημεῖον (γρ. Σημειοῦ|) τοῦτο περὶ ὅρκου, ὃ καὶ νῦν ἐπιχωριάζει· πολλοὶ γὰρ πρὸς λάχανα ὀμνύουσιν εὐορκίαν ἐπιδεικνύμενοι». Ἔνθα ὁ ἐκδότης Κυστέρος δύο παρατίθεται μαρτύρια, τὸ μέν, ἐκ τοῦ Πορφυρίου· «Οὐδὲ Σωκράτης τὸν κύνα καὶ τὸν χῆνα ὀμνὺς ἔπαιζεν, ἀλλὰ κατὰ τὸν τοῦ Διὸς δίκαιον παῖδα ἐποιεῖτο τὸν ὅρκον·» τὸ δέ, ἐκ τοῦ Φιλοστράτου· «Σωκράτης τὸν κύνα καὶ τὸν χῆνα καὶ τὴν πλάτανον ὤμνυ οὐχ ὡς θεούς, ἀλλ' ἵνα μὴ θεοὺς ὀμνύῃ». Εὔπολις δὲ ὁ κωμικὸς καὶ «Ναὶ μὰ τὴν κράμβην» εἴρηκεν· ἔνθα ὁ Ἀθήναιος (σελ. 370) φησίν, «Ἐδόκει δὲ Ἰωνικὸς εἶναι ὁ ὅρκος. Καὶ οὐ παράδοξον, εἰ κατὰ τῆς κράμβης τινὲς ὤμνυον· ὁπότε καὶ Ζήνων ὁ ΚιΤΤιεύς, ὁ τῆς Στοᾶς κτίστωρ, μιμούμενος τὸν κατὰ τῆς κυνὸς ὅρκον Σωκράτους, καὶ αὐτὸς ὤμνυε τὴν κάππαριν». Παραπλήσιόν πώς ἐστι τῷ τῆς καππάρεως ὅρκῳ τὸ παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς θαυμαστικὸν ἐπιφώνημα Capperi!». (Ἴδε καὶ Ἄστιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. ΙΑ', σελ. 245).

Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 370, Α' φέρεται «μήποτε δὲ ὁ Νίκανδρος μάντιν κέκληκε τὴν κράμβην ἱερὰν οὖσαν, ἐπεὶ καὶ παρ' Ἱππώνακτι ἐν τοῖς ἰάμβοις ἐστί τι λεγόμενον τοιοῦτον·

ὁ δ' ἐξολισθὼν ἱκέτευε τὴν κράμβην
τὴν ἑπτάφυλλον, ᾗ θύεσκε Πανδώρῃ
Θαργηλίοισιν ἔγχυτον πρὸ φαρμάκου.

καὶ Ἀνάνιος δέ φησι·

καὶ σὲ πολλὸν ἀνθρώπων
ἐγὼ φιλέω μάλιστα, ναὶ μὰ τὴν κράμβην.

καὶ Τηλεκλείδης Πρυτάνεσι ναὶ μὰ τὰς κράμβας ἔφη. Καὶ Ἐπίχαρμος ἐν Γᾷ καὶ Θαλάσσᾳ· ναὶ μὰ τὰν κράμβαν. Εὔπολις Βάπταις· ναὶ μὰ τὴν κράμβην. Ἐδόκει δὲ Ἰωνικὸς εἶναι ὁ ὅρκος· καὶ οὐ παράδοξον εἰ κατὰ τῆς κράμβης τινὲς ὤμνυον, ὁπότε καὶ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ὁ τῆς στοᾶς κτίστωρ μιμούμενος τὸν κατὰ τῆς κυνὸς ὅρκον Σωκράτους καὶ αὐτὸς ὤμνυε τὴν κάππαριν, ὡς Ἔμπεδός φησιν ἐν Ἀπομνημονεύμασιν». Πρβ. καὶ σελ. 53, Α´ «Εὔπολις· ἀπολεῖς με, ναὶ μὰ τὴν ἀμυγδαλῆν». Ἐλέχθη δὲ καὶ «ναὶ ναὶ μὰ μήκωνος χλόην» (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν *Advers. in Com. Graec. Fragm.* Μέρ. Α´, σελ. 246.

Ὁ Εὐστάθιος λέγει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1871, 2 «Ῥαδάμανθυς δέ, φασίν, ὑπὲρ τοῦ μὴ θεὸν ὀνομάζειν ἐπὶ πᾶσιν ἐκέλευσε, φασίν, κατὰ χηνὸς καὶ κυνὸς καὶ κριοῦ ὀμνύναι. Ὤμνυε δέ, φασί, χῆνα καὶ Σωκράτης· ἄλλος δέ τις κράμβην, ὃν ζηλώσας ὕστερον ὁ χυδαίζων ὄχλος διόμνυται κατὰ λαχάνων. Ὅτι δὲ καὶ γυναῖκες ὤμνυον ἐπὶ οἴνῳ Ξέναρχος παίζων δηλοῖ ἐν τῷ ὅρκον δ' ἐγὼ γυναικὸς εἰς οἶνον γράφω. Λάμπει δ' ἐν τοῖς τοιούτοις ἠθικοῖς ὅρκοις ὁ Ὁμηρικός, ἐν ᾧ τὰ τοῦ πατρὸς ἄλγεα ὁ παῖς ὀμνύει Τηλέμαχος» (Πρβ. καὶ Μάξιμ. Τύρ. Λόγ. ΚΔ´, 6, σελ. 98, 14 Διδ. καὶ Βιογρ. Ἑλλ. Οὐεστερμ. σελ. 442, 11). Ἴδε Ἰακωβίτζιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ καὶ τῶν εἰς αὐτὸν Σχολίων Τόμ. Δ´, σελ. 90 καὶ Σταλβαύμιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Α´, α´, σελ. 78 ἐκδ. δ´.

Ὁ Ἀριστοφάνης ποιεῖ ἐν ταῖς Νεφέλαις 627 τὸν Σωκράτη λέγοντα «μὰ τὴν ἀναπνοήν, μὰ τὸ χάος, μὰ τὸν ἀέρα, οὐκ εἶδον οὕτως ἄνδρ' ἄγροικον οὐδένα κτέ.». Πρβ. καὶ στίχ. 667 «εὖ γε νὴ τὸν ἀέρα». Ἄξια μνείας νομίζομεν καὶ ἃ γράφει ὁ Ψευδοπλούταρχος ἐν τοῖς Βίοις τῶν δέκα Ῥητόρ. σελ. 845, Β´ «προελθὼν δὲ πάλιν εἰς τὰς ἐκκλησίας, νεωτερικῶς τινα λέγων διεσύρετο, ὡς κωμῳδηθῆναι αὐτὸν ὑπ' Ἀντιφάνους καὶ Τιμοκλέους, μὰ γῆν, μὰ κρήνας, μὰ ποταμούς, μὰ νάματα· ὀμόσας δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐν τῷ δήμῳ θόρυβον ἐκίνησεν» (Πρβ. καὶ Πλούταρχ. Δημοσθ. Θ´). Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Νεφελῶν σελ. 395 καὶ Κόκκιον ἐν

τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἀττικ. Κωμικῶν Τόμ. Β'. σελ. 128).

Γνωστότατον ὑπάρχει τὸ «ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον» Ἰλ. Α, 233 «ἀλλ' ἔκ τοι ἐρέω καὶ ἐπὶ μέγαν ὅρκον ὀμοῦμαι· ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὔ ποτε φύλλα καὶ ὄζους φύσει, κτέ.». Ποιεῖται δ' ὁ Εὐστάθιος Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 92, 11 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Εἰ δέ τῳ μὴ ἀρέσκει ὁ εἰς τὸ σκῆπτρον ὅρκος διὰ τὸ ἀφελές τε καὶ εὐτελές, ἐνθυμείσθω τὸ ἴστω σίδηρος ὅρκιόν τέ μοι ξίφος· ἔτι δὲ καὶ τοὺς ὀμνύοντας τὴν πλάτανον ἢ τὸν χῆνα ἢ τὰ τοιαῦτα· πολλῷ γὰρ δή που τοῦτο ἐκείνων σεμνότερον, εἰ καὶ ἐν καιρῷ θυμοῦ σχεδιάζεται. θεὸν γὰρ ὀκνεῖ, φασίν, ἐπομόσασθαι δεδιὼς τὸ τοῦ ὅρκου δυσέκβατον».

Ὑπὸ τοῦ Εὐπόλιδος εἶνε εἰρημένον «οὐ γὰρ μὰ τὴν Μαραθῶνι τὴν ἐμὴν μάχην χαίρων τις αὐτῶν τοὐμὸν ἀλγυνεῖ κέαρ» (Ἴδε Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἀττικ. Κωμικῶν Τόμ. Α'. σελ. 279 κέ.). Πρβ. καὶ Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἑρμ. 385 »μέγαν δ' ἐπιδώσομαι ὅρκον· οὐ μὰ τάδ' ἀθανάτων εὐκόσμητα προθύραια»

Ἐν προσθήκης μέρει παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Δημοσθένης ὤμοσε τοὺς Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας καὶ ἄλλους ἐν τῷ περὶ τοῦ Στεφάνου λόγῳ § 208, σ. 297 «ἀλλ' οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ὅπως ἡμάρτετε, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας κίνδυνον ἀράμενοι, μὰ τοὺς Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων καὶ τοὺς ἐν Πλαταιαῖς παραταξαμένους καὶ τοὺς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχήσαντας καὶ τοὺς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ καὶ πολλοὺς ἑτέρους τοὺς ἐν τοῖς δημοσίοις μνήμασι κειμένους ἀγαθοὺς ἄνδρας, οὓς ἅπαντας ὁμοίως ἡ πόλις τῆς αὐτῆς ἀξιώσασα τιμῆς ἔθαψεν». Πρβ. καὶ Ἀθήν. σελ. 380, Γ' «οὐκ ἐρῶ, φησί, τήτες μὰ τοὺς ἘΝ Μαραθῶνι κινδυνεύσαντας». Γράφει δ' ὁ Λογγῖνος περὶ Ὕψ. ΙϚ', 2 «Ἀλλ' ἐπειδή, καθάπερ ἐμπνευσθεὶς (ὁ Δημοσθένης) ἐξαίφνης ὑπὸ θεοῦ καὶ οἱονεὶ φοιβόληπτος γενόμενος τὸν κατὰ τῶν ἀριστέων τῆς Ἑλλάδος ὅρκον ἐξεφώνησεν, οὐκ ἔστιν ὅπως ἡμάρτετε οὐ μὰ τοὺς ἘΝ Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας, φαίνεται δι' ἑνὸς τοῦ ὀμοτικοῦ σχήματος, ὅπερ ἐνθάδε ἀποστροφὴν ἐγὼ καλῶ, τοὺς μὲν προγόνους ἀποθεώσας, ὅτι δεῖ τοὺς οὕτως ἀποθανόντας ὡς θεοὺς ὀμνύναι παριστάνων, τοῖς δὲ κρίνουσι τὸ

τῶν ἐκεῖ προκινδυνευσάντων ἐντιθεὶς φρόνημα, τὴν δὲ τῆς ἀποδείξεως φύσιν μεθεστακὼς εἰς ὑπερβάλλον ὕψος καὶ βάθος καὶ ξένων καὶ ὑπερφυῶν ὅρκων ἀξιοπιστίαν καὶ ἅμα παιώνιόν τινα καὶ ἀλεξιφάρμακον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων καθιεὶς λόγον, ὡς κουφιζομένους ὑπὸ τῶν ἐγκωμίων μηδὲν ἔλαττον τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Φίλιππον ἢ ἐπὶ τοῖς κατὰ Μαραθῶνα καὶ Σαλαμῖνα νικητηρίοις παρίστασθαι φρονεῖν· οἷς πᾶσι τοὺς ἀκροατὰς διὰ τοῦ σχηματισμοῦ συναρπάσας ᾤχετο. Καίτοι παρὰ τῷ Εὐπόλιδι τοῦ ὅρκου τὸ σπέρμα φασὶν εὑρῆσθαι·

οὐ γὰρ μὰ τὴν Μαραθῶνι τὴν ἐμὴν μάχην,
χαίρων τις αὐτῶν τοὐμὸν ἀλγυνεῖ κέαρ».

Σημειωτέον δ' ὅτι μακρὸν λόγον ἐποιήσατο ὁ Κόβητος ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σελ. 241 κέ., ἵν' ἀποδείξῃ ὅτι ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων πρὸς δήλωσιν τῆς ἐν τόπῳ σχέσεως ἐλέγετο Μαραθῶνι, οὐχὶ ἐν Μαραθῶνι.

Καὶ τοῦτο ἐν προσθήκης μέρει παρατηροῦμεν, ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἰαμβλίχου περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βίου § 150 λέγεται «ἀναφέρεταί γε μὴν εἰς τοὺς Πυθαγορικοὺς καὶ τοιόσδε τις ὅρκος, αἰδῶ μὲν ποιουμένων ὀνομάζειν Πυθαγόραν, ὥσπερ καὶ θεῶν ὀνόμασι χρῆσθαι πολλὴν φειδὼ ἐποιοῦντο, διὰ δὲ τῆς εὑρέσεως τῆς τετρακτύος δηλούντων τὸν ἄνδρα·

οὔ, μὰ τὸν ἀμετέρας σοφίας εὑρόντα τετρακτύν,
παγὰν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν».

ΚΕΦ. ΞΘ΄.

Τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ἐναντίαι γνῶμαι περὶ τῶν **Μουσῶν**.

Ὑπὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη ἐλέχθη ἐν τῷ Προλόγῳ τῶν Κυψελιδῶν σελ. λϐ΄ «Αἱ δὲ σεμναὶ Μοῦσαι, περὶ ὧν σεμνολογεῖ ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς, ἔστω βέβαιος **ὅτι οὔτε ἔγιναν οὔτε θὰ γένωσέ ποτε ὅσιαι Μαρίαι** — εἰ καὶ διὰ νὰ γίνῃ παράδειγμα ὁσιότητος καὶ ἡ Αἰγυπτία αὕτη, ἐδέησε νὰ γίνῃ πρῶτον παράδειγμα ἀνοσιότητος».

Ἐπιλαθόμενος τούτων ὁ μνημονικώτατος ἀνὴρ ἔγραψεν· ἐν τῇ

ἐκθέσει τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ σελ. 38. «Ἡ Μοῦσα ἐλησμόνησεν ἓν τέκνον της ἀφρόνως.] Αἱ Μοῦσαι ἦσαν καὶ μένουσι διὰ παντὸς παρθένοι ἀπειρόγαμοι, διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἔχουσι τέκνα, ἀλλὰ μόνον θεράποντας, λάτρεις, ἱερεῖς κτλ.».

Μουσῶν τέκος εἶνε εἰρημένον ἐν τῇ Παλατινῇ Ἀνθολογίᾳ Η', 127 «ἔρνος ἀμώμητον, Μουσῶν τέκος, εἶαρ ἑταίρων». Πρβ. καὶ ΙϚ', 296 «πάτρα σοι τελέθει μέγας οὐρανός, ἐκ δὲ τεκούσης οὐ θνατᾶς, ματρὸς δ' ἔπλεο Καλλιόπας» καὶ Φιλίσκ. παρὰ Ψευδοπλουτ. Ἠθικ. σελ. 836, Γ' «νῦν ὦ Καλλιόπης θύγατερ, πολυηγόρε Φροντι, δείξεις εἴ τι φρονεῖς καί τι περισσὸν ἔχεις».

Φανερώτατον ὑπάρχει ὅτι ὁ εἰπὼν «ἡ Μοῦσα ἐλησμόνησεν ἓν τέκνον της ἀφρόνως» οὐδαμῶς ἐνόει ὅτι ἔτεκεν αὐτὸν ἡ Μοῦσα ἢ ὅτι ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μούσης. Πρβ. Ἀνθ. Παλατ. Ι', 52 «ὡς ἀνὴρ Μουσῶν καὶ Χαρίτων τρόφιμος» καὶ Λιβάν. Ἐπιστολ. σελ. 673 Οὔολφ. «ἐγὼ καὶ Φίλιππος συμφοιτηταί, ἀλλ' ἐγὼ μὲν πεζός, ὁ δ' ὑπόπτερος, θρέμμα Μουσῶν, Ὁμήρου μιμητής». Ὑπάρχει δὲ καὶ ἐπίθετον μουσοτραφής. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 18, 30 «Καὶ τοίνυν οἷς μὲν τὸ εὐγενὲς καὶ βασιλικὸν ἄκρως ἐπέπρεπεν, ἐκ Διὸς τούτους ἐποίουν κατάγειν τὸ γένος οἷς δὲ λόγος ἐνέλαμπεν Ἑρμῆς τούτοις ἐξελαλεῖτο πατήρ· ὁ μουσικὸς ἄρχων εἴτε καὶ μαντικὸς καὶ ἰατρικὸς Ἀπόλλωνι παῖς ἐπεγράφετο· ὁ στρατιωτικὸς καὶ ἀνδρεῖος ὑπὸ πατρὶ ἐτάττετο Ἄρει τοὺς ᾠδικοὺς ἤτοι ποιητικοὺς Καλλιόπη ἢ Τερψιχόρη παιδοποιησαμένη ἦγεν εἰς φράτορας· τοὺς δὲ τοιούτους καὶ Ἀπόλλων ᾠκειοῦτο εἰς παῖδας ὅτι καὶ συνᾴδειν Μούσαις λέγεται». Ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου εἶνε εἰρημένον ἐν τῷ Μαρίῳ ΜϚ' «δόξας δὲ καὶ τολμητὴς καὶ φιλοκίνδυνος εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους ἐν ἀρχῇ παῖς Ἄρεος ὠνομάζετο· ταχὺ δὲ τοῖς ἔργοις ἐλεγχόμενος αὖθις Ἀφροδίτης υἱὸς ἐκαλεῖτο» (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ὀρνίθων σελ. 319).

Παρθένοι καλοῦνται αἱ Μοῦσαι ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους Βατρ. 875 «ὦ Διὸς ἐννέα παρθένοι ἁγναὶ Μοῦσαι, λεπτολόγους ξυνετὰς φρένας αἳ καθορᾶτ' ἀνδρῶν γνωμοτύπων». Πρβ. καὶ Πλάτ. παρὰ Διογέν. Λαερτ. Γ', 33 «Ἁ Κύπρις Μούσῃσι· κοράσια, τὰν Ἀφροδίταν τιμᾶτ', ἢ τὸν Ἔρωτ' ὔμμιν ἐφοπλίσομαι. Χαὶ Μοῦσαι ποτὶ Κύ-

πριν· Ἄρει τὰ στωμύλα ταῦτα· ἡμῖν δ' οὐ πέτεται τοῦτο τὸ παιδάριον» καὶ Λουκιαν. Θε. Διαλ. ΙΘ', 2 «Ἀφρ. Ἀλλὰ τὴν μὲν Ἀθηνᾶν δέδιας, ὡς φής, καὶ τὴν Γοργόνα, καὶ ταῦτα μὴ φοβηθεὶς τὸν κεραυνὸν τοῦ Διός. Αἱ δὲ Μοῦσαι διὰ τί σοι ἄτρωτοι καὶ ἔξω βελῶν εἰσίν; ἢ κἀκεῖναι λόφους ἐπισείουσι καὶ Γοργόνας προφαίνουσιν; Ἔρ. Αἰδοῦμαι αὐτάς, ὦ μῆτερ· σεμναὶ γάρ εἰσι καὶ ἀεί τι φροντίζουσι καὶ περὶ ᾠδὴν ἔχουσι καὶ ἐγὼ παρίσταμαι πολλάκις αὐταῖς κηλούμενος ὑπὸ τοῦ μέλους».

Ἄξια μνείας εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου εἰρημένα Α', γ', 2 «Καλλιόπης μὲν οὖν καὶ Οἰάγρου, κατ' ἐπίκλησιν δὲ Ἀπόλλωνος, Λίνος, ὃν Ἡρακλῆς ἀπέκτεινε, καὶ Ὀρφεὺς ὁ ἀσκήσας κιθαρῳδίαν, ὃς ᾄδων ἐκίνει λίθους τε καὶ δένδρα» καὶ 3 «Κλειὼ δὲ Πιέρου τοῦ Μάγνητος ἠράσθη κατὰ μῆνιν Ἀφροδίτης—συνελθοῦσα δὲ ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ παῖδα Ὑάκινθον» καὶ 4 «Εὐτέρπης δὲ καὶ ποταμοῦ Στρυμόνος Ῥῆσος, ὃν ἐν Τροίᾳ Διομήδης ἀπέκτεινεν· ὡς δὲ ἔνιοι λέγουσι, Καλλιόπης ὑπῆρχεν. Θαλείας δὲ καὶ Ἀπόλλωνος ἐγένοντο Κορύβαντες, Μελπομένης δὲ καὶ Ἀχελῴου Σειρῆνες, περὶ ὧν ἐν τοῖς περὶ Ὀδυσσέως ἐροῦμεν». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 364, 3 Δινδ. «Ῥῆσος γένει μὲν ἦν Θρᾷξ, υἱὸς δὲ Στρυμόνος τοῦ αὐτόθι ποταμοῦ καὶ Εὐτέρπης μιᾶς τῶν Μουσῶν» καὶ 16 «Ὅσοι ἐκ Μουσῶν τίκτονται· Ὀρφεὺς ἐκ Καλλιόπης ἢ Κλειοῦς, Λίνος Τερψιχόρης ἤ, ὥς τινες, Εὐτέρπης, Ῥῆσος Τερψιχόρης ἢ Εὐτέρπης Θρᾷξ, Θαλείας Παλαίφατος, Ἐρατοῦς Θάμυρις ὁ Θρᾷξ, Μελπομένης καὶ Ἀχελῴου Σειρῆνες, Πολυμνίας Τριπτόλεμος» καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Τόμ. Α', σελ. 29, 20 Δινδ. «Οὐκ εἴρηκε τίνος Μουσῶν ὁ Ῥῆσος εἴη παῖς. Κλειοῦς μέντοι λέγουσιν αὐτὸν εἶναι, καθάπερ Μαρσύας ὁ νεώτερος—γράφων οὕτως· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ περὶ τούτου εἶπον τοῦτο· Κλειὼ τὴν θεὸν ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν Μουσῶν νυμφευθῆναι τεκνῶσαί τε τὸν Ῥῆσον—Ἔνιοι δὲ Εὐτέρπης αὐτὸν γενεαλογοῦσι, καθάπερ Ἡράκλειτος (Ἡρακλείδης)· φησὶ δέ· ἑβδόμη δὲ Καλλιόπη, (ἣ) ποίησιν εὗρε ποιημάτων, συνοικήσασα Οἰάγρῳ γεννᾷ Ὀρφέα, τὸν πάντων μέγιστον ἀνθρώπων ἐν τῇ κιθαρῳδικῇ τέχνῃ γενόμενον—ὀγδόη δ' Εὐτέρπη, ἣ τὴν κατ' αὐλοῦ εὗρεν εὐέπειαν, συνοικήσασα Στρυμόνι τεκνοῖ Ῥῆσον, ὃς ὑπὸ Ὀδυσσέως καὶ Διομήδους ἀναιρεῖται. Οἷς καὶ Ἀπολλόδωρος ἐπηκο-

λούθησε γράφων οὕτως· τὰς μὲν Μούσας οἱ μὲν πλεῖστοι παρθένους παραδεδώκασι· γράφει δὲ εἶναι Οὐρανίας μὲν Λίνον, Καλλιόπης δὲ Ὀρφέα, Μελπομένης δὲ Θάμυριν, Εὐτέρπης δὲ Ῥῆσον, Τερψιχόρης δὲ Σειρῆνας, Κλειοῦς δὲ Ὑμέναιον, τῶν δὲ λοιπῶν Θαλείας Παλαίφατον, ἐκ δὲ Πολυμνίας Τριπτόλεμον· Ἐρατὼ δὲ ἐρασθῆναι μὲν Ὑακίνθου κτέ.»· καὶ σελ. 38, 21 «Καὶ Ἀσκληπιάδης ἐν τοῖς Τραγῳδουμένοις πλείους τῆς Καλλιόπης λέγει παῖδας ἐν τούτῳ· Καλλιόπῃ γὰρ τὸν Ἀπόλλωνα μιχθέντα γεννῆσαι Λίνον τὸν πρεσβύτατον καὶ τρεῖς μετ' ἐκεῖνον, Ὑμέναιον, Ἰάλεμον, Ὀρφέα». Λέγει δὲ καὶ ὁ Τζέτζης ἐν τοῖς εἰς Λυκόφρονα Σχολίοις σελ. 815 Μυλλ. «Καὶ τὸν θεᾷ κλαυσθέντα: Μουσόφθαρτον δὲ εἶπεν ὅτι αἱ Μοῦσαι τῇ πρὸς Ἀφροδίτην ὀργῇ φερόμεναι, διότι πολλὰς αὐτῶν εἰς ἔρωτα κινήσασα ἐποίησεν ἀνδράσι μιγῆναι καὶ τεκεῖν, οἷον Καλλιόπην ἐξ Οἰάγρου τεκεῖν Ὀρφέα — Τερψιχόρην ἐκ Στρυμόνος Ῥῆσον, Κλειὼ δ' ἐκ Μάγνητος Λίνον, τὸν ἐρώμενον αὐτῆς Ἄδωνιν ἀπέκτειναν» (Πρβ. καὶ Ἱστορ. Χιλ. Α', 338 καὶ 348, σελ. 15 καὶ 16 Κισλ.) καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 817, 25 «Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι τὸν ῥηθέντα Ῥῆσον Ὅμηρος μὲν Ἠϊονέως ἱστορεῖ, ὡς δεδήλωται, οἱ νεώτεροι δὲ Στρυμόνος τοῦ κατὰ Θρᾴκην, φασί, ποταμοῦ καὶ Εὐτέρπης Μούσης υἱόν» καὶ 31 «κἀκεῖνο δὲ ἰστέον ὡς ὁ μῦθος οὐ μόνον τὴν ῥηθεῖσαν Μοῦσαν Εὐτέρπην μητέρα ποιεῖ ἀλλὰ καὶ ἑτέρας· Καλλιόπης μὲν γὰρ ἢ Κλειοῦς ὁ Ὀρφεύς, Λίνος δὲ Τερψιχόρης, Θαλείας Παλαίφατος, Ἐρατοῦς Θάμυρις, Μελπομένης καὶ Ἀχελῴου Σειρῆνες, Πολυμνίας Τριπτόλεμος». Πρβ. καὶ Διογ. Λαέρτ. Προοιμ. 4 «τὸν δὲ Λίνον παῖδα εἶναι Ἑρμοῦ καὶ Μούσης Οὐρανίας» καὶ Νόνν. Διονυσ. ΛΓ', 82 «Ἁβροκόμης δὲ πρῶτα λαχὼν Ὑμέναιος ἕλεν δέπας, ἱπταμένην δὲ νεκταρέην ῥαθάμιγγα μετάρσιον ἠέρι πέμπων ῥῖψε λέβητος ὕπερθε· καὶ οὐ τότε μητέρι Μούσῃ εὐχωλὴν ἀνέφηνε» καὶ Ἡσύχ. «Ἰάλεμος: υἱὸς Καλλιόπης».

Ἐν τοῖς τοῦ Ἰσύλλου κεῖται «Ἐρατὼ Μοῦσαν πατὴρ Ζεὺς λέγεται Μάλῳ δόμεν παράκοιτιν ὁσίοισι γάμοις· Φλεγύας δ', ὃς πατρίδ' Ἐπίδαυρον ἔναιεν, θυγατέρα Μάλου γαμεῖ, τὰν Ἐρατὼ γείνατο μάτηρ, Κλεοφήμα δ' ὀνομάσθη» (*Philolog Untersuchung.* Τόμ. Θ', σελ. 13, 5).

Εὔκαιρον ἡμῖν φαίνεται νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν ὅτι καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς ὁ Βερναρδάκης ἐναντίας ἀπεφήνατο γνώμας. Ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Ποιητικοῦ Διαγωνισμοῦ σελ. 28 ἔγραψεν ὁ θαυμάσιος ἄνθρωπος «Οὐδὲν ἴσως ἔβλαψε τὴν νεωτέραν ἡμῶν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐν γένει, ἰδίως δὲ τὴν ποίησιν, ὅσον ἡ πολιτική. Ἡ πολιτικὴ ἀπερρόφησε καὶ κατεμάρανε τὰς εὐγενεστέρας δυνάμεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ αἱ Μοῦσαι οὐδέποτε ἔμειναν ἥσυχοι καὶ ἀνεπηρέαστοι ἀπ' αὐτῆς. Ἡ πολιτικὴ εἶνε ἔργον καὶ μέλημα τοῦ παρόντος· ἀλλ' ὁ θέλων ν' ἀφιερωθῇ εἰς τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν, ἂς ἀποσκορακίσῃ μακρὰν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν πολιτικήν, ἐνθυμούμενος, ὅτι αἱ Μοῦσαι εἶνε θυγατέρες τῆς Μνημοσύνης, ὅτι ὁ ποιητὴς τότε εὑρίσκει τὴν ἀλήθειαν, οὐ μόνον τὴν ἱστορικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ποιητικὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ὅταν διὰ τοῦ χρόνου καταντήσωσιν αὐτὰ ἀντικείμενον τῆς μνήμης, τῆς Μνημοσύνης».

Ἃ μετὰ τοσούτου κόμπου ἐδογμάτισεν ὁ Βερναρδάκης οὐδαμῶς ὤκνησεν ἄντικρυς ἑαυτῷ ἐναντιολογῶν ν' ἀθετήσῃ καὶ καταπατήσῃ ἐν τῇ πρὸς τὸν Λιβαδᾶν ἀπαντήσει (Ὀλίγ. Λέξ. κτέ. σελ. 17) γράφων «Ὁ καθηγητὴς δὲν πρέπει ν' ἀναμιγνύεται εἰς τὰ πολιτικά· αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τῶν κατὰ τοῦ Κ. Φ. Ι. ἐπιτιμήσεών του. «Καθώς, λέγει, τοῦ πολιτικοῦ ὑπαλλήλου τὸ καθῆκον εἶναι ἡ εὐορκία, οὕτω καὶ ὁ καθηγητὴς ὀφείλει πρώτιστα καὶ μάλιστα νὰ διατελῇ πιστὸς καὶ ἁγνὸς λάτρις τῶν Μουσῶν, φιλόστοργος καὶ πνευματικὸς τῆς νεολαίας κουροτρόφος, καὶ *οὐδὲν πλέον*.» Καὶ ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι ἀξία τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς καρδίας τοῦ σοφοῦ καὶ φιλοδικαίου Κ. Θ. Λιβαδᾶ. Καὶ δὲν μᾶς λέγει ὁ ἀξιότιμος συντάκτης τῆς Κλειοῦς εἶναι ἡ πολιτικὴ βιομηχανία τις ἢ βαναυσουργία, ἐκ τῆς ὁποίας πρέπει ν' ἀποκλεισθῶσιν οἱ σοφοὶ καὶ οἱ ἐπιστήμονες, ἢ πᾶν τοὐναντίον ; »

Ἀποροῦμεν τῇ ἀληθείᾳ τί νὰ εἴπωμεν περὶ ἀνθρώπου ἰσχυρότατα ἀποδοκιμάζοντος τὰ ὑφ' ἑτέρου εἰρημένα ἐμφερέστατ' ὄντα οἷς αὐτὸς ἄλλοτ' εἶπεν.

Παρατηροῦμεν προσέτι ὅτι ὁ Βερναρδάκης ἐποιήσατο χρῆσιν ὁμοιοκαταληξίας ἣν πρότερον ἐχλεύασεν. Ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Κυψελιδῶν σελ. με΄ ἔγραψεν ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ «Καὶ ὅμως ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1855 ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς μετὰ τοῦ Κ. Θ. Ὀρφανίδου προεγύμναζον ἐπὶ ἕνα μῆνα ὁλόκληρον ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις θεάτρου πρὸς δημοσίαν παράστασιν τῆς Παραμονῆς — ὁλόκληρον λεγεῶνα φοιτητῶν τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐν οἷς καὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν Κυψελιδῶν, εἰς ὃν εἶχε δοθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ Δημητρίου Χλωροῦ, καὶ ὅστις ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐμφάνισίν του μὲ δύο ἀνεξάλειπτα ἔκτοτε εἰς τὴν μνήμην του μείναντα ὁμοιοκατάληκτα εἰς *θώραξ* καὶ *κόραξ*».

Διὰ τῶν ὁμοιοκαταλήπτων ἐκείνων, ἃ ἀνεξάλειπτα ἔμειναν ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ Βερναρδάκη, ἐφιλοτιμήθη οὗτος νὰ κοσμήσῃ τὴν μελιχροτάτην Εἰκασίαν (σελ. 7)

ὑπῆρχεν ἀλυσιδωτὸς ὁ ἀπαστράπτων *θώραξ*,
καὶ ἦσαν αἱ χειρίδες του παμμέλαιναι ὡς *κόραξ*»

Δηλωτικώτατον τῆς τοῦ Βερναρδάκη εἰκαιότητος καὶ ἀλογιστίας εἶνε τὸ γεγραμμένον ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ πρὸς τὸν Λιβαδᾶν Ἀπαντήσει (Ὀλίγ. Λέξ. σελ. 55) «ἀλλ' αὐτὸς μάλιστα πάντων ἔπαθε τὸ τοῦ Προκλέους, ὅστις κατηγορῶν τοὺς Λερίους πάντας ὡς κακούς, ἐλησμόνει ὅτι καὶ αὐτὸς ἦτο Λέριος.

Καὶ τόδε Φωκυλίδεω, Λέριοι κακοί, οὐχ ὁ μέν, ὃς δ' οὔ,
Πάντες πλὴν Προκλέους· καὶ Προκλέης Λέριος».

Τρανότατα ἐκ τοῦ παρατεθέντος διστίχου δηλοῦται ὅτι τοὺς Λερίους δὲν ἐκακολόγησεν **ὁ Λέριος Προκλῆς** ἀλλ' **ὁ Μιλήσιος Φωκυλίδης**. Πολλάκις δ' ὁ Βερναρδάκης φωρᾶται ἐσχάτως ἀνεπίστατος ὤν.

Ὀφείλω νὰ δηλώσω ὅτι εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Παντοίων Φιλολογικῶν ὑπούργησέ μοι τυφλῷ ὄντι ὁ Χαρίτων Χαριτωνίδης διδάκτωρ τῆς φιλολογίας.

Κ. Σ. ΚΟΝΤΟΣ

Προσθῆκαι καὶ Διορθώσεις.

σελ. 38,11 κἑ. Προσθετέα τὰ ὀνόματα ἀγροβόας καὶ τηλεβόας (Τηλεβόας). Γραπτέον λεπτοβόΗΣ καὶ ὑψιβόας (Ὑψιβόας). Περὶ τοῦ ἀμετροβόας ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', 6', σελ. 98 (Πρ6. καὶ λ. ἀμετρόβιος) καὶ Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1873, σελ. 230 κἑ. Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Λουδούϊχος ἐν τῇ ἐκδόσει Λειψάνων Ποιημ. τῆς Εὐδοκίας, τοῦ Πρόκλου, κτλ. σελ. 45 (1907) ἀνέγνω «ἠοῖ δ' ὀγδοάτῃ γέντ' αἰπυβόης πολυσέπτων βίβλων Χριστοφάτων» ἀντὶ τοῦ αἰπὺ βοῆς — αἰπυβοής.

» 188 τέλ. Παρατιθέμεθα καὶ ἃ ὁ Ἐρουερδὴν ἔγραψεν ἐν *Lex. Graec. Suppl. et. Dialect.* σελ. 609 «ὄφελον hellenistice mera particula = εἴθε. Cf. Schweizer Gr. d. Perg. Inschr. p. 173».

σελ. 203,2 κάτ. Πρ6. Μένανδρον Ἀποσπ. 519 Κοκκ. «νῦν δ' εἰς γυναικωνῖτιν εἰσιόνθ' ὅταν ἴδω παράσιτον κτέ.».

Ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΖ', σ. 355,22 γρ. ἐν τῷ Ἐπιστολῆς περὶ Ἐπιστολῆς Ὑστερογράφῳ.

σελ. 3, 12 γρ. οὖρα. σ. 5, 22 γρ. eadem. σελ. 17, 6 καὶ σελ. 138, 15 γρ. ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἐκλογῆς τοῦ Φρυνίχου. σελ. 20, 13 γρ. Ἀθηνᾷ. σελ. 25, 20 γρ. ὑπέλαβε. σελ. 26, 11 γρ. οὖν. σελ. 27, 3 ἐξαλειπτέον τὸ ἐν. σελ. 27, 19 γρ. καὶ ἃ ὁ. σελ. 30 τέλ. γρ. γηροβοσκΕΙΝ. σελ. 37,11 γρ. ἐξ οὗ. σελ. 41,6 γρ. mutant. σ. 41, 29 γρ. ὁμοίως τῷ. σελ. 42, 6 γρ. Duriter admodum in sq. versu currus cervis iunctus ipse *corniger* nominatur, κερόεις ὄχος. σελ. 50, 6 γρ· κρέας. σελ. 52, 8 γρ. Θησαυροῦ. σελ. 60, 18 γρ. ἔπ'. σελ. 74, 4 κάτ. γρ. Εὐσταθίου. σελ. 74 τέλ. γρ. θηλυκόν. σελ. 75, 32 γρ. λέξεις. σελ. 76, 5 κάτ. γρ. περιεστικά. σελ. 84, 24 γρ. ἄλλοις. σελ. 86, 14 γρ. ὡς. σελ. 91. 2 γρ. Θεοφράστου. σελ. 91, 9 γρ. κτέ. σελ. 91, 12 γρ. quod. σελ. 92, 13 γρ. γεγραμμένον. σελ. 92, 28 γρ. Γεωγρ. σελ. 111, 4 γρ. ἐξαλλαγήν. σελ. 114, 11 γρ. ἐξῆν. σελ. 120, 11 γρ. , ἀνθ' οὗ ὁ Ναύκιος ἔγραψε «πάρα γὰρ στενάχειν, πάρα δ' ἄζειν». Πρ6. καὶ Οὐεκλῖνον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν. σελ. 168 (1894). σελ. 122, 19 γρ. ἀγίγνωσκον. σελ. 125, 28 γρ. **νωθείᾳ**. σελ. 128, 6 κάτ. γρ. Εὐστάθιος. σελ. 137, 2. ἐξαλειπτέον τὸ ἓν δὲ. σελ. 138, 3 κάτ. γρ. εἰς. σελ. 141, 8 γρ. ἐπίδειξιν. σελ. 160, 11 γρ. τὸ. σελ. 165, 6 γρ. προσώπου. σελ. 168, 12 γρ. Ὀλλάνδας. σελ. 169, 23 γρ. ἐτίθεις. σελ. 176, 2 γρ. οἷον ἐτίθην, ἐτίθης, ἐτίθη, τίθη κτέ.». σελ. 187, 19 γρ. Σολοικιστῇ. σελ. 187, 28 γρ ὄφελον. σελ. 202, 1 γρ. εἰσποιηθέντα. σελ. 202, 25 γρ. πεπεισμένος. σελ. 213, 11 γρ. τρισύλλαβος. σελ. 224, 4 κάτ. γρ. ἐγρηγόρως. σελ. 225, 4 γρ. ἐπεγρηγορώς. σελ. 234, 27 γρ. Μελέαγρον. σελ. 235, 14 γρ. αὐτῷ. σελ. 236, 23 γρ. ἑαυτὴν. σελ. 236, 30 γρ. ἐξελθόντες. σελ. 260, 9 γρ. προσφῦσα. σελ. 277, 23 γρ. fortasse. σελ. 279, 25 γρ. ἐν τῷ. σελ. 281, 8 γρ. ὁ. σελ. 282, 24 γρ. Isaiae. σελ. 288, 2 κάτ. γρ. Γενικῆς. σελ. 289, 1 γρ. σφόδρ' ἀπεδοκίμασεν. σελ. 290, 11 γρ. ἑτεροκλισία. σελ. 296, 21 γρ. ἔχουσιν. σελ. 296, 31 γρ. Ἀρριανός. 298, 13 γρ. Κιλίκιον. σελ. 302,10 γρ. ἔχουσα.

Κ. Σ. Κ.

ΠΑΝΤΟΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΚΕΦ. Ο'.

Πρῶτον μέν - ἔπειτα ἢ εἶτα.

Πολλάκις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἡγουμένου τοῦ πρῶτον μέν, ἐπιφέρεται τὸ ἐπίρρημα ἔπειτα ἢ εἶτα ἄνευ τοῦ συνδέσμου δέ.

Σοφ. Ἀποσπ. 363 Ναυκ. «πρῶτον μὲν ὄψει (ὄψῃ) λευκὸν ἀνθοῦντα στάχυν, ἔπειτα φοινίξαντα γογγύλον μόρον».

Ἀναξανδρ. Ἀποσπ. 54 Κοκκ. «οἱ δ' ἑαυτοῖσιν σοφοὶ πρῶτον μὲν οὐκ ἔχουσι τῆς τέχνης κριτήν, εἶτα φθονοῦνται».

Ἀντιφ. περὶ τοῦ Χορ. 8 «ἐγὼ δὲ ἀξιῶ πρῶτον μὲν περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀποκρίνεσθαι καὶ διηγήσασθαι ἐν ὑμῖν τὰ γενόμενα πάντα· ἔπειτα περὶ τῶν ἄλλων ὧν οὗτοι κατηγοροῦσιν, ἐὰν ὑμῖν ἡδομένοις, βουλήσομαι ἀπολογήσασθαι». Περὶ τοῦ χωρίου τούτου ποιούμενος λόγον ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1880, σελ 289 γράφει «Nemo nescit Athenienses dicere πρῶτον μέν — ἔπειτα, non ἔπειτα ΔΕ. Itaque coniungenda sunt: ἀξιῶ πρῶτον μὲν διηγήσασθαι—ἔπειτα ἀπολογήσασθαι, et perspicuum est ineptum βουλήσομαι delendum esse. Unde natum? dixerit aliquis Dicam ubi primum aliud ex his verbis mendum exemerim. Non est Graecum ἐὰν ὑμῖν ἡδομένοις sed ἐὰν ὑμῖν ἡδομένοις ἮΙ, quoniam coniunctivus omitti non potest Est autem in ea re duplex loquendi genus: ἐὰν ὑμῖν ἡδομένοις ᾖ et ἐὰν ὑμῖν βουλομένοις ᾖ, videturque h. l. dittographia olim fuisse ἡδομένοις et superscriptum βουλ. unde servata lectione ἡδομένοις natum est βουλήσομαι» Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ εἰρημένον, ὅτι μόνῳ τῷ πρῶτον μέν - ἔπειτα ἐχρῶντο οἱ Ἀθηναῖοι, οὐχὶ δὲ καὶ τῷ πρῶτον μὲν - ἔπειτα δέ, οὗ πολλὰ ἐξ αὐτῶν παραδείγματα μέλλομεν νὰ καταλέξωμεν ἐν τῷ ἑπομένῳ κεφα-

λαίῳ. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἔγραψεν ὁ Κόβητος ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ οὐ μόνον πρῶτΑ μέν - εἶτα (1867, σελ. 193) ἀλλὰ καὶ πρῶτον μὲν - εἶτα δέ καὶ πρῶτον μὲν - ἔπειτα δέ καὶ πρῶτΑ μὲν - ἔπειτα δέ (1867, σελ. 180 καὶ σελ. 211 καὶ σελ. 237 καὶ 1868, σελ. 452).

Θουκυδ. Α', 98, 1 «πρῶτον μὲν Ἠόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι Μήδων ἐχόντων πολιορκίᾳ εἷλον καὶ ἠνδραπόδισαν, Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου στρατηγοῦντος, ἔπειτα Σκῦρον τὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ νῆσον» καὶ 115, 5 «καὶ πρῶτον μὲν τῷ δήμῳ ἐπανέστησαν καὶ ἐκράτησαν τῶν πλείστων, ἔπειτα τοὺς ὁμήρους ἐκκλέψαντες ἐκ Λήμνου τοὺς αὑτῶν ἀπέστησαν» καὶ 121, 2 «πρῶτον μὲν πλήθει προύχοντας καὶ ἐμπειρίᾳ πολεμικῇ, ἔπειτα πάντας ἐς τὰ παραγγελλόμενα ἰόντας» καὶ Β', 75, 1 «καὶ πρῶτον μὲν περιεσταύρωσεν (περιεσταύρωσαν) αὐτοὺς τοῖς δένδρεσιν ἃ ἔκοψαν, τοῦ μηδένα ἔτι ἐξιέναι (τοῦ μηδένα ἐπεξιέναι), ἔπειτα χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν» καὶ 96, 1 «ἀνίστησιν οὖν ἐκ τῶν Ὀδρυσῶν ὁρμώμενος πρῶτον μὲν τοὺς ἐντὸς τοῦ Αἵμου τε ὄρους καὶ τῆς Ῥοδόπης Θρᾷκας ὅσων ἦρχε μέχρι θαλάσσης — ἔπειτα τοὺς ὑπερβάντι Αἷμον Γέτας καὶ ὅσα ἄλλα μέρη ἐντὸς τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ πρὸς θάλασσαν μᾶλλον τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου κατῴκητο» καὶ 98, 1 «ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν πρῶτον μὲν διὰ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, ἔπειτα διὰ Κερκίνης ἐρήμου ὄρους» καὶ Γ', 20, 1 «ἐπιβουλεύουσιν αὐτοί τε καὶ Ἀθηναίων οἱ ξυμπολιορκούμενοι πρῶτον μὲν πάντες ἐξελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι τὰ τείχη τῶν πολεμίων, ἢν δύνωνται βιάσασθαι—ἔπειτα οἱ μὲν ἡμίσεις ἀπώκνησάν πως τὸν κίνδυνον μέγαν ἡγησάμενοι κτέ.» καὶ 22, 1 «πρῶτον μὲν τὴν τάφρον διέβησαν, ἣ περιεῖχεν αὐτούς, ἔπειτα προσέμειξαν τῷ τείχει τῶν πολεμίων λαθόντες τοὺς φύλακας» καὶ 47, 3 «πρῶτον μὲν ἀδικήσετε τοὺς εὐεργέτας κτείνοντες, ἔπειτα καταστήσετε τοῖς δυνατοῖς τῶν ἀνθρώπων ὃ βούλονται μάλιστα» καὶ Δ', 111, 2 «πρῶτον μὲν κατὰ τὴν πυλίδα τινὰς περιαγαγόντες ἐσεκόμισαν—ἔπειτα τὸ σημεῖόν τε τοῦ πυρός, ὡς εἴρητο, ἀνέσχον» καὶ Ϛ', 10, 2 «οἷς πρῶτον μὲν διὰ ξυμφορῶν ἡ ξύμβασις καὶ ἐκ τοῦ αἰσχίονος ἢ ἡμῖν κατ' ἀνάγκην ἐγένετο, ἔπειτα ἐν αὐτῇ ταύτῃ πολλὰ τὰ ἀμφισβητούμενα ἔχομεν» καὶ Ζ', 19, 1 «καὶ πρῶτον μὲν τῆς χώρας τὰ περὶ τὸ πεδίον ἐδῄωσαν, ἔπειτα Δεκέλειαν ἐτείχιζον» καὶ 26, 2 «καὶ πρῶτον μὲν

τῆς Ἐπιδαύρου τι τῆς Λιμηρᾶς ἐδῄωσαν, ἔπειτα σχόντες ἐς τὰ καταντικρὺ Κυθήρων τῆς Λακωνικῆς, ἔνθα τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐστὶ κτέ.» καὶ Η', 11, 3 «τοῖς δὲ Λακεδαιμονίοις πρῶτον μὲν ἠγγέλθη ὅτι αἱ νῆες ἀνηγμέναι εἰσὶν ἐκ τοῦ ἰσθμοῦ—ἔπειτα, ὡρμημένων αὐτῶν, τὰ περὶ τὴν ἐν τῷ Πειραιῷ τῶν νεῶν καταφυγὴν ἠγγέλθη» καὶ 45, 1 «πρῶτον μὲν ὑποχωρεῖ δείσας παρὰ Τισσαφέρνη, ἔπειτα ἐκάκου πρὸς αὐτὸν ὅσον ἐδύνατο μάλιστα τῶν Πελοποννησίων τὰ πράγματα». Πρβ. Ϛ΄. 90, 2 «ἐπλεύσαμεν ἐς Σικελίαν πρῶτον μέν, εἰ δυναίμεθα, Σικελιώτας καταστρεψόμενοι, μετὰ δ' ἐκείνους αὖθις καὶ Ἰταλιώτας, ἔπειτα καὶ τῆς Καρχηδονίων ἀρχῆς καὶ αὐτῶν ἀποπειράσοντες».

Ξενοφ. Ἀναβ. Γ', β', 27 «πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἁμάξας ἃς ἔχομεν — ἔπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι». Κύρ. Παιδ. Δ', ε', 20 «πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα γνώσεται ὅτι κτέ.». Ἀπομν. Α', β', 1 «ὃς πρὸς τοῖς εἰρημένοις πρῶτον μὲν ἀφροδισίων καὶ γαστρὸς πάντων ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν, εἶτα πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος» καὶ Γ', ια', 14 «εἰ νὴ Δι', ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς κεκορεσμένοις μήτε προσφέροις μήτε ὑπομιμνήσκοις—ἔπειτα τοὺς δεομένους ὑπομιμνήσκοις ὡς κτέ.» καὶ Δ', ε', 1 «πρῶτον μὲν αὐτὸς φανερὸς ἦν τοῖς συνοῦσιν ἠσκηκὼς αὑτὸν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἔπειτα διαλεγόμενος προετρέπετο πάντων μάλιστα τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν» (Ἀγησιλ. Α', 12 «ἑαυτὸν δ' ἀντεπιδείξας πρῶτον μὲν ὅρκους ἐμπεδοῦντα, ἔπειτα συνθήκας μὴ ψευδόμενον»· φέρεται δὲ καὶ γραφὴ ἔπειτα δέ). Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Δ', η', 7 τὰ μὲν ἄλλα ἀντίγραφα ἔχουσι «καταπλεύσας δὲ πρῶτον εἰς Φερὰς ἐδῄωσε ταύτην τὴν χώραν, ἔπειτα καὶ ἄλλοσε ἀποβαίνων τῆς παραθαλαττίας ἐκακούργει ὅ,τι ἐδύνατο», ἓν δὲ «καταπλεύσας πρῶτον ΜΕΝ ἐπὶ Φερὰς κτέ.».

Πλάτ. Πρωταγ. σελ. 350, Ε' «πρῶτον μὲν γὰρ εἰ οὕτω μετιὼν ἔροιό με εἰ οἱ ἰσχυροὶ δυνατοί εἰσιν, φαίην ἄν· ἔπειτα, εἰ οἱ ἐπιστάμενοι παλαίειν δυνατώτεροί εἰσιν τῶν μὴ ἐπισταμένων παλαίειν καὶ αὐτοὶ αὑτῶν, ἐπειδὰν μάθωσιν ἢ πρὶν μαθεῖν, φαίην ἄν» καὶ Συμποσ. σελ. 181, Γ' «ὁ δὲ τῆς οὐρανίας πρῶτον μὲν οὐ μετεχούσης θήλεος ἀλλ' ἄρρενος μόνον — ἔπειτα πρεσβυτέρας, ὕβρεως ἀμοίρου, ὅθεν δὴ

ἐπὶ τὸ ἄρρεν τρέπονται οἱ ἐκ τούτου τοῦ ἔρωτος ἐπίπνοι» καὶ σελ. 211, Α' «πρῶτον μὲν ἀεὶ ὂν καὶ οὔτε γιγνόμενον οὔτε ἀπολλύμενον οὔτε αὐξανόμενον οὔτε φθῖνον, ἔπειτα οὐ τῇ μὲν καλόν, τῇ δ' αἰσχρὸν κτέ» καὶ Πολιτ. σελ. 337, Ε'» πῶς γὰρ ἄν, ἔφην ἐγώ, ὦ βέλτιστε, τὶς ἀποκρίναιτο πρῶτον μὲν μὴ εἰδὼς μηδὲ φάσκων εἰδέναι, ἔπειτα, εἴ τι καὶ οἴεται περὶ τούτων, ἀπειρημένον αὐτῷ εἴη, κτέ;» καὶ σελ. 343, Δ' «πρῶτον μὲν ἐν τοῖς πρὸς ἀλλήλους ξυμβολαίοις—ἔπειτα ἐν τοῖς πρὸς τὴν πόλιν» καὶ σελ. 406, Β' «ἀπέκναισε πρῶτον μὲν καὶ μάλιστα ἑαυτόν, ἔπειτα ἄλλους ὕστερον πολλούς» καὶ σελ. 550, Δ' «πρῶτον μὲν γὰρ δαπάνας αὑτοῖς ἐξευρίσκουσι καὶ τοὺς νόμους ἐπὶ τοῦτο παράγουσιν — ἔπειτά γε, οἶμαι, ἄλλος ἄλλον ὁρῶν καὶ εἰς ζῆλον ἰὼν τὸ πλῆθος τοιοῦτον αὑτῶν ἀπειργάσαντο» καὶ σελ. 591, Γ' «πρῶτον μὲν τὰ μαθήματα τιμῶν —ἔπειτά γ', εἶπον, τὴν τοῦ σώματος ἕξιν καὶ τροφὴν κτέ.» καὶ Φαίδρ. σελ. 263, Β' «οὐκοῦν τὸν μέλλοντα τέχνην ῥητορικὴν μετιέναι πρῶτον μὲν δεῖ ταῦτα ὁδῷ διῃρῆσθαι — ἔπειτά γε, οἶμαι, πρὸς ἑκάστῳ γιγνόμενον μὴ λανθάνειν» καὶ Τιμ. σελ. 70, Γ' «πρῶτον μὲν μαλακὴν καὶ ἄναιμον, εἶτα σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν, οἷον, σπόγγου κατατετρημένας» καὶ Νόμ. σελ. 640, Ε' «πρῶτον μὲν δῆλον ὡς ἀγνοεῖ τοῦτ' αὐτὸ γιγνόμενον οὐκ ὀρθῶς, εἶθ' ὅτι πᾶν τούτῳ τῷ τρόπῳ φανεῖται πονηρόν». Πρβ. καὶ Πολιτ. σελ. 545, Β' «καὶ νῦν οὕτω πρῶτον μὲν τὴν φιλότιμον σκεπτέον πολιτείαν—ἔπειτα ὀλιγαρχίαν καὶ ἄνδρα ὀλιγαρχικόν, **αὖθις δὲ** εἰς δημοκρατίαν ἀποβλέψαντες θεασόμεθα ἄνδρα δημοκρατικόν, **τὸ δὲ τέταρτον** εἰς τυραννουμένην πόλιν ἐλθόντες καὶ ἰδόντες κτέ.» καὶ Φίληβ. σελ. 15, Β' «πρῶτον μέν, εἴ τινας δεῖ τοιαύτας εἶναι μονάδας ὑπολαμβάνειν ἀληθῶς οὔσας· εἶτα πῶς αὖ ταύτας, μίαν ἑκάστην οὖσαν ἀεὶ τὴν αὐτὴν καὶ μήτε γένεσιν μήτε ὄλεθρον προσδεχομένην, ὅμως εἶναι βεβαιότατα μίαν ταύτην· μετὰ δὲ τοῦτ' ἐν τοῖς γιγνομένοις αὖ καὶ ἀπείροις κτέ.». Ὁ Σταλβαύμιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Β', σελ. 45 ἐκδ. 6' «Solet ita ἔπειτα et εἶτα post πρῶτον μέν similesque formulas omisso δέ passim inferri v. Phaedon. p. 86. E. Protagor. p. 339. E. *Demosth.* Midian. p. 43. ed. Buttm. al. Sic τέως μέν sequente εἶτα legitur apud Xenoph. Hellen. II, 2, 17. et μάλιστα μέν - ἔπειτα apud Plat. Sophist. p. 265. E».

Λυσ. κατὰ Ἀγορ. 4 «πρῶτον μὲν ᾧ τρόπῳ ὑμῖν ἡ δημοκρατία κατελύθη καὶ ὑφ' ὅτου, ἔπειτα ᾧ τρόπῳ οἱ ἄνδρες ὑπ' Ἀγοράτου ἀπέθανον» καὶ 27 «πρῶτον μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι ἦσαν, ὥστε οὐκ ἐδέδισαν βασανισθῆναι· ἔπειτα πατρίδα σφετέραν αὐτῶν καταλιπόντες ἕτοιμοι ἦσαν συνεκπλεῖν μετὰ σοῦ» καὶ «σοὶ δὲ πρῶτον μὲν κίνδυνος ἦν βασανισθῆναι ὑπομείναντι, ἔπειτα οὐ πατρίδα ἂν σαυτοῦ κατέλιπες». Ἐν τῇ δευτέρᾳ Κοβητείῳ τοῦ Λυσίου ἐκδόσει φέρεται σελ. 107 «ἔπειτα δ' ᾧ τρόπῳ» καὶ σελ. 112 «ἔπειτα δ' οὐ πατρίδα ἂν σαυτοῦ ἀπέλιπες». Ἔγραψε δ' ὁ Ἑρουερδὴν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1897. σελ 222 «πρῶτον μὲν et ἔπειτα sine δέ passim apud optimum quemque scriptorem sibi respondent. quare miror Cobetum hic edidisse ἔπειτα δ' ᾧ τρόπῳ κτλ. et similiter § 27».

Ἰσαί. περὶ τοῦ Πύρρ. κλήρ. 8 «ἐπιθυμῶ δὲ πρῶτον μὲν περὶ αὐτοῦ τούτου πυθέσθαι — εἶτα πότερον ἡ ἐγγυητὴ γυνὴ ἀπέλιπε τὸν ἄνδρα ζῶντα ἢ τελευτήσαντος τὸν οἶκον αὐτοῦ».

Ἰσοκρ. Ἀρχιδ. 32 «φαινόμεθα γὰρ πρῶτον μὲν παρὰ τῶν κυρίων τὴν χώραν λαβόντες — ἔπειτα κατὰ πόλεμον αὐτὴν ἑλόντες, ὅνπερ τρόπον αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων περὶ ἐκείνους τοὺς χρόνους ᾠκίσθησαν» καὶ 62 «ἐπίσταμαι γὰρ πρῶτον μὲν Ἀθηναίους, εἰ καὶ μὴ πάντα μεθ' ἡμῶν εἰσίν, ἀλλ' ὑπέρ γε τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας ὁτιοῦν ἂν ποιήσαντας· ἔπειτα τῶν ἄλλων πόλεων ἔστιν ἃς ὁμοίως ἂν ὑπὲρ τῶν ἡμῖν συμφερόντων ὥσπερ περὶ τῶν αὑταῖς βουλευσαμένας» καὶ Ἀρεοπαγ. 70 «πρῶτον μὲν ἐμαυτὸν ἐπιδεῖξαι βουλόμενος οὐκ ὀλιγαρχιῶν οὐδὲ πλεονεξιῶν ἀλλὰ δικαίας καὶ κοσμίας ἐπιθυμοῦντα πολιτείας, ἔπειτα τὰς δημοκρατίας τάς τε κακῶς καθεστηκυίας ἐλαττόνων συμφορῶν αἰτίας γιγνομένας» καὶ Εὐαγ. 53 «πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἔφθασαν ἀλλήλοις πλησιάσαντες καὶ περὶ πλείονος ἐποιήσαντο σφᾶς αὐτοὺς ἢ τοὺς πρότερον οἰκείους ὄντας· ἔπειτα περί τε τῶν ἄλλων ὁμονοοῦντες ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσαν» καὶ 74 «προκρίνω δὲ ταύτας πρῶτον μὲν εἰδὼς τοὺς καλοὺς κἀγαθοὺς τῶν ἀνδρῶν οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ σώματος σεμνυνομένους ὡς ἐπὶ τοῖς ἔργοις καὶ τῇ γνώμῃ φιλοτιμουμένους· ἔπειθ' ὅτι τοὺς μὲν τύπους ἀναγκαῖον παρὰ τούτοις εἶναι μονοις, παρ' οἷς ἂν σταθῶσι κτέ.» (Πρβ. καὶ § 41) καὶ Παναθην. 7 «πρῶτον μὲν τῆς περὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὑγιείας, οὐχ ὡς ἔτυχον ἀλλ' ἐναμίλλως τοῖς μάλιστα περὶ ἑκάτερον τούτων εὐτυχηκόσιν

(ηὐτυχηκόσιν), ἔπειτα τῆς περὶ τὸν βίον εὐπορίας, ὥστε μηδενὸς πώποτ' ἀπορῆσαι τῶν μετρίων» καὶ 30 «πρῶτον μὲν τοὺς καλῶς χρωμένους τοῖς πράγμασι τοῖς κατὰ τὴν ἡμέραν ἑκάστην προσπίπτουσι— ἔπειτα τοὺς πρεπόντως καὶ δικαίως ὁμιλοῦντας τοῖς ἀεὶ πλησιάζουσι» καὶ 37 «πρῶτον μὲν τῶν εἰθισμένων ἀσελγῶς κατηγορεῖν τῆς πόλεως ἡμῶν, ἔπειτα τῶν χαριέντως μέν, ἀπειροτέρως δὲ καὶ καταδεεστέρως ἐπαινούντων αὐτήν» καὶ 68 «πρῶτον μὲν γὰρ οὐ προσταχθὲν ὑφ' ἡμῶν τοῦτ' ἐποίουν — ἔπειτ' οὐχ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας ἔφερον ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐλευθερίας, κτέ.». Ἐν τῷ Τραπεζιτικῷ, οὗ ἡ γνησιότης ἀμφιβάλλεται ὑπό τινων, ἀναγινώσκεται § 40 «πρῶτον μὲν γὰρ ὑμῖν μάρτυρας παρέξομαι τοὺς εἰδότας πολλά μοι χρήματα ἐκ τοῦ Πόντου κομισθέντα, ἔπειτα δὲ τοὺς ὁρῶντάς με τῇ τούτου τραπέζῃ χρώμενον, ἔτι δὲ κτλ.». Ἀλλ' ὁ Οὐερφῆρος ἐν *Act. Phil. Mon.* Τόμ. Α', σελ. 253 παρέγγραπτον νομίζων τὸν σύνδεσμον δέ, ὡς μαχομένης τῆς μετὰ τὸ πρῶτον μέν χρήσεως τοῦ ἔπειτα δέ τῇ τοῦ Ἰσοκράτους συνηθείᾳ, ἀποφαίνεται ὅτι πρέπει νὰ ἐκβληθῇ. Ἐν ἄλλῳ τόπῳ τοῦ αὐτοῦ λόγου § 17 φέρουσι τἀντίγραφα οὐ μόνον «πρῶτον μὲν αὐτὸς ἀφανίσας ὑφ' ἡμῶν αὐτὸν ᾐτιᾶτο ἠφανίσθαι, ἔπειτα συλληφθέντα ὡς ἐλεύθερον ὄντα διεκώλυε βασανίζεσθαι, μετὰ δὲ ταῦθ' ὡς δοῦλον ἐκδοὺς κτέ.» ἀλλὰ καὶ «ἔπειτα δὲ συλληφθέντα κτέ.», ὅπερ ἀποδοκιμάζει ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰσοκράτους Τόμ. Β', σελ. 261 γράφων «Ἔπειτα: Τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον φέρει, Ἔπειτα δὲ, διὰ τὸ προηγησάμενον, Πρῶτον μὲν, προσθέντος τινὸς οὐκ ὀρθῶς τὸν σύνδεσμον· τὸ γὰρ, Ἔπειτα, καὶ καθ' ἑαυτὸ πληροῖ τὴν ἀνταπόδοσιν, περὶ οὗ ἔπιθι τὰς εἰς τὸν Ἡλιόδωρον σημειώσεις (σελ. 63)». Σημειωτέον δ' ὅτι μετὰ τὸ μάλιστα μέν εἶνε τεθειμένον τὸ ἔπειτα δέ ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους Πανηγ. 175 «αἱ δ' ἐκδεδομέναι τοῖς βαρβάροις μάλιστα μὲν Λακεδαιμονίοις ἐπικαλοῦσιν, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μετασχοῦσι τῆς εἰρήνης» καὶ Πλαταϊκ. 63 «ἀλλ' αὐτοὺς χρὴ καὶ τὰ παραλελειμμένα συνιδόντας καὶ μνησθέντας μάλιστα μὲν τῶν ὅρκων καὶ τῶν συνθηκῶν, ἔπειτα δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας εὐνοίας καὶ τῆς τούτων ἔχθρας». Παρατιθέμεθα ἣν ὁ Βαιτῆρος ἐποιήσατο παρατήρησιν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πανηγυρικοῦ σελ. 60 «ἔπειτα: Urb. Ambr. 1. ἔπειτα δὲ Vulg. Ambr. 2. Post. ἔπειτα praecedente πρῶτον μὲν particula δὲ legitime omitittur;

additae apud Isocratem iam duo tantum exempla sunt, in Trapezit § 17. (ubi praebuit eam Urbinas) et § 40. Similiter δὲ sustulit optimus liber post ἔπειτα relatum ad μάλιστα μὲν in Philipp. § 75. et Epist. vi § 2. Sed addita est sine varietate Plat § 63». Ἴδε καὶ Ὄθ. Σνειδῆρον εἰς Ἰσοκρ. Τόμ. Α', σελ. 54 ἐκδ. γ'. Ἄξια μάλιστα ἀναγνώσεως εἶνε τὰ διειλημμένα ὑπὸ τοῦ S. Ljungdahl ἐν τῷ De transitionibus Isocrateis σελ. 44 κέ.

Δημοσθ. σελ. 18, 1 «ὥστε τὰς πρὸς ἐκεῖνον διαλλαγὰς πρῶτον μὲν ἀπίστους, εἶτα τῆς ἑαυτῶν πατρίδος νομίζειν ἀνάστασιν εἶναι, δαιμονίᾳ τινὶ καὶ θείᾳ παντάπασιν ἔοικεν εὐεργεσίᾳ» καὶ σελ. 44, 16 «πρῶτον μὲν τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τριήρεις πεντήκοντα παρασκευάσασθαί φημι δεῖν, εἶτ' αὐτοὺς οὕτω τὰς γνώμας ἔχειν, ὡς, ἐάν τι δέῃ, πλευστέον εἰς ταύτας αὐτοῖς ἐμβᾶσιν» καὶ σελ. 49, 34 «καὶ ἔτι πρὸς τούτῳ πρῶτον μέν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν μέγιστον τῶν ἐκείνου πόρων ἀφαιρήσεσθε — ἔπειτα τί πρὸς τούτῳ;» καὶ σελ. 66.3 «πρῶτον μὲν ἡμεῖς οἱ παριόντες τούτων μὲν ἀφέσταμεν, καὶ γράφειν καὶ συμβουλεύειν — ἔπειθ' ὑμεῖς οἱ καθήμενοι, ὡς μὲν ἂν εἴποιτε δικαίους λόγους καὶ λέγοντος ἄλλου συνείητε, ἄμεινον Φιλίππου παρεσκεύασθε» καὶ σελ. 113, 9 «πρῶτον μὲν μαίνεται, ἔπειτα ἐκείνῳ παρ' ὑμῶν οὐχ ὑμῖν παρ' ἐκείνου τὴν εἰρήνην λέγει» καὶ σελ. 226, 1 «πρῶτον μέν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις, ὅσην εὔνοιαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ τῇ τε πόλει καὶ πᾶσιν ὑμῖν, τοσαύτην ὑπάρξαι μοι παρ' ὑμῶν εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα, ἔπειθ' ὅπερ ἐστὶ μάλισθ' ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας τε καὶ δόξης, τοῦτο παραστῆσαι τοὺς θεοὺς ὑμῖν» (Φέρεται δὲ εἰς τὸ ἔπειθ' τὸ θαυμάσιον τόδε σχόλιον «Ἔπειθ': Τὸ ἔπειτα ἐνταῦθα ἰσοδυναμεῖ τῷ δέ συνδέσμῳ, ἵνα μὴ ζήτησις γένηται διὰ τί εἰπὼν τὸν μὲν οὐκ ἐπήγαγε τὸν δέ») καὶ σελ. 500, 141 «πρῶτον μὲν μόνοι τῶν πάντων ἀνθρώπων ἐπὶ τοῖς τελευτήσασι δημοσίᾳ ποιεῖτε λόγους ἐπιταφίους— εἶτα μεγίστας δίδοτε ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου δωρεὰς τοῖς τοὺς γυμνικοὺς νικῶσιν ἀγῶνας τοὺς στεφανίτας» καὶ σελ. 648, 84 «πρῶτον μὲν γάρ, ἐάν τις ἀποκτείνῃ γράφων, οὐ προσέγραψεν ἀδίκως οὐδὲ βιαίως οὐδ' ὅλως οὐδέν· εἶτα πρὸ τοῦ δίκην ἀξιῶσαι λαβεῖν εὐθὺς ἔγραψεν ἀγώγιμον εἶναι» καὶ Ψευδοδημοσθ. σελ. 1158, 62 «πρῶτον μὲν τὴν καταδίκην ἀπολαμβάνειν καὶ ἀκολουθεῖν ἐπὶ τὴν τράπεζαν,

ἔπειτα τὴν ἄνθρωπον θεραπεύειν, ἣν συνέκοψαν». Ὁ Βασιάδης σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει λόγων τοῦ Δημοσθένους σελ. 116 «Πρῶτον μέν: μετὰ τὸ πρῶτον οὐ τίθεται δεύτερον, τρίτον, ἀλλ', εἶτα, ἔπειτα, ὕστερον, καὶ πολλάκις ἄνευ δέ· ἴδ. § 16. 34. Γ. § 9. πρῶτον μὲν μαίνεται, ἔπειτα — λέγει. Βιγερ. σελ. 537». Ἀνάληθες τοῦτο εἶνε, ὅτι, ἡγουμένου τοῦ πρῶτον μέν, δὲν ἐπιφέρεται δεύτερον (δὲ) τρίτον (δέ). Περὶ τοῦ παρὰ τῷ ῥήτορι σελ. 315, 267 «καὶ κακὸν κακῶς σε μάλιστα μὲν οἱ θεοί, ἔπειτα (δὲ) οὗτοι πάντες ἀπολέσειαν» ἔγραψεν ὁ Σχαιφῆρος ἐν *Apparat. Crit. et. Exeget ad Demosth.* Τόμ. Β', σελ. 348 «Particula δὲ facile caremus Iis quae monui Melet. Crit. p. 61. adde mea in H. Stephani Thesauro c. 7982. C. cum Heindorfianis in Schneideri editione Memorabilium Xenoph III 11, 14. Hoc syntaxis graecae idioma vix credas quoties viros doctos fefellerit V Schneiderus ad Xenophont. Cyrop. III. 3. 52. et IV. 5 20. it Kiesslingius ad Jamblichi Protrept. p. 36 In contrariam peccavit partem Reiskius particulam insontem suspectans in Dionysio Halic. T IV. p. 2322., ad q l. perperam haec notavit p 2409 b.» δὲ post ἔπειτα frequentari non solet quare delendum videtur». Ἴδε καὶ Ῥεδάντζιον ἐν Πίν. εἰς Δημοσθ. σελ 253 (σελ. 103 Βλασσ.).

Αἰσχίν. κατὰ Τιμάρ. 9 «πρῶτον μὲν ἣν ὥραν προσήκει ἰέναι τὸν παῖδα τὸν ἐλεύθερον εἰς τὸ διδασκαλεῖον, ἔπειτα μετὰ πόσων παίδων εἰσιέναι καὶ πηνίκα ἀπιέναι» καὶ 47 «πρῶτον μὲν εἰς ἑαυτὸν ἐξαμαρτήσεται, ἔπειτα οὐδὲν ἔστ' αὐτῷ πλέον» καὶ 93 «πρῶτον μὲν μηδὲν ὑμῖν ἔστω πιστότερον ὧν αὐτοὶ σύνιστε καὶ πέπεισθε περὶ Τιμάρχου τουτουί, ἔπειτα τὸ πρᾶγμα θεωρεῖτε μὴ ἐκ τοῦ παρόντος ἀλλ' ἐκ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου» καὶ 125 «πρῶτον μὲν γὰρ τὴν ἐν Κολωνῷ συνοικίαν τὴν Δήμωνος καλουμένην ψευδῆ φησι τὴν ἐπωνυμίαν ἔχειν· οὐ γὰρ εἶναι Δήμωνος· ἔπειτα τὸν Ἑρμῆν τὸν Ἀνδοκίδου καλούμενον οὐκ Ἀνδοκίδου ἀλλ' Αἰγῇδος φυλῆς εἶναι ἀνάθημα» (Πρβ. καὶ 160-1) καὶ κατὰ Κτησιφ. 69 «πρῶτον μὲν γὰρ ἔγραψαν ὑπὲρ εἰρήνης ὑμᾶς μόνον βουλεύσασθαι — ἔπειτα ἀπήντησαν ὀρθῶς ἰασόμενοι τὸ Δημοσθένους δωροδόκημα» καὶ 70 «πρῶτον μὲν τὸν χρόνον τὸν τῆς τριμήνου ταῖς τῶν Ἑλλήνων

πρεσβείαις ἱκανὸν παραγενέσθαι κατασκευάζοντες, ἔπειτα τὴν τῶν Ἑλλήνων εὔνοιαν τῇ πόλει μετὰ κοινοῦ συνεδρίου κτώμενοι» καὶ 88 «καὶ εἰ μὴ πρῶτον μὲν θεῶν τις ἔσωσε τὸ στρατόπεδον, ἔπειθ' οἱ στρατιῶται καὶ οἱ πεζοὶ καὶ οἱ ἱππεῖς ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοὶ κτέ» καὶ 187 «ἔγραψε δὲ πρῶτον μὲν αὐτοῖς εἰς θυσίαν καὶ ἀναθήματα δοῦναι χιλίας δραχμάς—ἔπειτα κελεύει στεφανῶσαι θαλλοῦ στεφάνῳ αὐτῶν ἕκαστον ἀλλ' οὐ χρυσῷ»

Ὑπερειδ. κατὰ Φιλιππίδ. 2 «ὅτι πρῶτον μὲν οὐ παρ' ἑτέρου σ' ἔδει μαθεῖν ὅτι ὁ δῆμος χάριτας ἀποδίδωσιν τοῖς εὐεργέταις—ἔπειθ' ὅτι ἐν νόμῳ γράψας ὁ δῆμος ἀπεῖπεν μήτε λέγειν ἐξεῖναι μηδενὶ κακῶς Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα μήτ' ᾆσαι ἐπὶ τὰ κακίονα» καὶ κατὰ Ἀθηνογ. (5 «ἵνα πρῶτον μὲν μηδεὶς παρενοχλῇ μηδὲ διαφθείρῃ τὸν Μίδαν, εἶτ' αὐτοὶ μὴ ἐγχειρῶσι πονηρεύεσθαι» καὶ) 33 «πρῶτον μὲν τὸν νόμον ὃς οὐκ ἐᾷ τοὺς μετοίκους ἐξοικεῖν ἐν τῷ πολέμῳ — ἔπειτα τὴν Τροιζηνίων μαρτυρίαν».

Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκρ. 19 «καὶ ὅτι ταῦτ' ἀληθῆ λέγω ἀναγνώσεται ὑμῖν τὰς μαρτυρίας ἁπάντων, πρῶτον μὲν τὰς τῶν γειτόνων καὶ τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ κατοικούντων—ἔπειτα τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον, ὅτε Λεωκράτης ταῦτ' ἀπήγγελλε, **μετὰ δὲ ταῦτα** τὴν Φορκίνου μαρτυρίαν» καὶ 55 «πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἐκ τῆς ἀκτῆς κατὰ τὴν πυλίδα ἐμβαίνουσιν οἱ κατ' ἐμπορίαν πλέοντες ἀλλ' ἐκ τοῦ λιμένος ὑπὸ πάντων τῶν φίλων ὁρώμενοι καὶ ἀποστελλόμενοι· ἔπειτα οὐ μετὰ τῆς ἑταίρας καὶ τῶν θεραπαινῶν ἀλλὰ μόνος μετὰ παιδὸς τοῦ διακονοῦντος» καὶ 118 «καί μοι λαβὲ πρῶτον μὲν τὸ ψήφισμα καθ' ὃ ἡ εἰκὼν τοῦ Ἱππάρχου τοῦ προδότου ἐξ ἀκροπόλεως καθῃρέθη, ἔπειτα τῆς στήλης τὸ ὑπόγραμμα καὶ τοὺς ὕστερον προσαναγραφέντας προδότας εἰς ταύτην τὴν στήλην». Ὁ Μαιτζνῆρος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου σελ. 113 «πρῶτον μὲν—ἔπειτα. Particula δέ post ἔπειτα non est necessaria. praecedente πρῶτον μέν: quae res nonnumquam fefellit viros doctos. Conf ap. nostr. § 55. 118. Heindorf. et Stallbaum ad Platon Phaedon p. 86. E. Schaefer appar. ad Dem. II. p 348. Hartung. de gr. linguae particulis II. p. 404». Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Ἑρουερδὴν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862, σελ. 64 κέ. προσθεὶς τὸν σύνδεσμον δέ ἀνέγνω «ἔπειτα δὲ

τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον κτέ.» καὶ «ἔπειτα δ' οὐ μετὰ τῆς ἑταίρας».

Ἱπποκρ. περὶ Ἀέρ. Ὑδ. Τόπ. Γ' (Τόμ. Α', σελ. 244 Ἑρμ.) «πρῶτον μὲν τὰς γυναῖκας νοσερὰς καὶ ῥοώδεας εἶναι, ἔπειτα πολλὰς ἀτόκους ὑπὸ νόσου (νούσου) καὶ οὐ φύσι ἐκτιτρώσκεσθαί τε πυκνά» καὶ Ε' (σελ. 248) «πρῶτον μὲν γὰρ μετριώτερον ἔχει τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν· ἔπειτα τὰ ὕδατα, ὁκόσα πρὸς τὰς τοῦ ἡλίου ἀνατολὰς ἐστί, ταῦτα λαμπρά τε εἶναι ἀνάγκη καὶ εὐώδεα». Σημειοῦται δ' ὁ Ἑρμερίνσιος «πρῶτον μὲν γὰρ κ. τ. λ.: Ita scripsi e Korais coniectura. Vulgo πρότερον, qui comparativus quin e sequ. μετριώτερον ortus sit, nullus ego dubito, ita ut eruditissimi viri emendationem lubens amplectar».

Οὐχὶ ὀλιγάκις γίνεται χρῆσις τοῦ πληθυντικοῦ πρῶτα ἀντὶ τοῦ πρῶτον (Πρβ. Ἐφημερ. Φιλομαθ. 1878, σελ. 2 κέ.)· ὅθεν λέγεται πρῶτα μὲν-ἔπειτα ἢ πρῶτα μὲν-εἶτα.

Σοφοκλ. Ἠλ. 261 «ᾗ πρῶτα μὲν τὰ μητρός, ἥ μ' ἐγείνατο, ἔχθιστα συμβέβηκεν· εἶτα δώμασιν ἐν τοῖς ἐμαυτῆς τοῖς φονεῦσι τοῦ πατρὸς ξύνειμι» καὶ Τραχιν. 615 «ἀλλ' ἕρπε καὶ φύλασσε πρῶτα μὲν νόμον—ἔπειθ' ὅπως ἂν ἡ χάρις κείνου τέ σοι κἀμοῦ ξυνελθοῦσ' ἐξ ἁπλῆς διπλῆ φανῇ» καὶ Ἀποσπ. 234 Ναυκ. «πρῶτα μὲν λαμπρᾶς ἕω κεκλημάτωται χλωρὸν οἰνάνθης δέμας· εἶτ' ἦμαρ αὔξει μέσσον ὄμφακος τύπον» Πρβ καὶ Εὐριπ. Ἀπόσπ. 360, 5 Ναυκ.

Ἀριστοφ. Ὄρν. 114 «ὅτι πρῶτα μὲν ἦσθ' ἄνθρωπος, ὥσπερ νώ ποτε—εἶτ' αὖθις ὀρνίθων μεταλλάξας φύσιν καὶ γῆν ἐπέπτου καὶ θάλατταν ἐν κύκλῳ» καὶ Σφ. 115 «καὶ πρῶτα μὲν λόγοισι παραμυθούμενος ἀνέπειθεν αὐτὸν μὴ φορεῖν τριβώνιον μηδ' ἐξιέναι θύραζ'· ὁ δ' οὐκ ἐπείθετο· εἶτ' αὐτὸν ἀπέλου κἀκάθαιρ'· ὁ δ' οὐ μάλα» καὶ 1104 «πρῶτα μὲν γὰρ οὐδὲν ἡμῶν ζῷον ἠρεθισμένον μᾶλλον ὀξύθυμόν ἐστιν οὐδὲ δυσκολώτερον· εἶτα τἄλλ' ὅμοια σφηξὶ μηχανώμεθα» καὶ 1277 «πρῶτα μὲν ἅπασι φίλον ἀνέρα σοφώτατον καὶ κιθαραοιδότατον, ᾧ χάρις ἐφέσπετο — εἶτ' Ἀριφράδην (Δινδ. Ἀριφράδη) πολύ τι θυμοσοφικώτατον» καὶ Πλούτ. 771 «καὶ προσκυνῶ γε πρῶτα μὲν τὸν Ἥλιον, ἔπειτα σεμνῆς Παλλάδος κλεινὸν πέδον χώραν τε πᾶσαν Κέκροπος, ἥ μ' ἐδέξατο» (Πρβ. Ναύκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπ. τῶν Ἑλλήν. Τραγικῶν σελ. 851, 62 ἐκδ. β'.). Ἐποιήσατο

δὲ χρῆσιν ὁ κωμικὸς τοῦ πρῶτα μέν - εἶτα καὶ ἐν Εἰρ. στ. 605.

Ἀντιφ. Ἀποσπ. 1 Κοκκ. «καὶ πρῶτα μὲν αἴρω ποθεινὴν μᾶζαν, ἣν φερέσβιος Δηὼ βροτοῖσι χάρμα δωρεῖται φίλον· ἔπειτα πνικτὰ τακερὰ μηκάδων μέλη» καὶ Τιμοκλ. Ἀποσπ. 16 «νυκτερεύσας δ' ἀθλίως πρῶτα μὲν σκληρῶς καθεῦδον, εἶτα Θούδιππος βδέων παντελῶς ἔπηξεν ἡμᾶς».

Θουκυδ. ϛ', 39, 1 «ἐγὼ δέ φημι πρῶτα μὲν δῆμον ξύμπαν ὠνομάσθαι, ὀλιγαρχίαν δὲ μέρος, ἔπειτα φύλακας μὲν ἀρίστους εἶναι χρημάτων τοὺς πλουσίους».

Παρατηρητέον δ' ὅτι οὐχὶ ὀλιγάκις, ἡγουμένου τοῦ πρῶτον μέν ἐπιφέρεται τὸ ἔπειτα - ἔπειτα ἢ εἶτα - εἶτα, οἷον

Λυσ. κατὰ Εὐάνδρ. 23 «πρῶτον μὲν ὅτι τὴν ἐν Βοιωτοῖς πολιτείαν χρήματα λαβὼν μετέστησε καὶ τῆς συμμαχίας ὑμᾶς ταύτης ἀπεστέρησεν, ἔπειτα ὅτι τὰς ναῦς προύδωκε καὶ τὴν πόλιν περὶ σωτηρίας βουλεύεσθαι πεποίηκεν, ἔπειτα ὅτι παρὰ τῶν αἰχμαλώτων, οὓς αὐτὸς ἀπώλεσε, τριάκοντα μνᾶς ἐσυκοφάντησεν, οὐ φάσκων αὐτοὺς λύσεσθαι, εἰ μὴ τοῦτο αὐτῷ παρὰ σφῶν αὐτῶν παράσχοιεν» καὶ κατὰ Ἀγορ. 97 «ἐὰν οὖν τἀναντία τοῖς τριάκοντα ψηφίζησθε, πρῶτον μὲν οὐχ ὁμόψηφοι (τοῖς ἐχθροῖς) γίγνεσθε, ἔπειτα τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν φίλοις τετιμωρηκότες ἔσεσθε, ἔπειτα τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις δόξετε δίκαια καὶ ὅσια ψηφίσασθαι». Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἀνεγνώσθη «οὐχ ὁμόψηφοι γίγνεσθε (τοῖς τῆς πατρίδος ἀλιτηρίοις). Ἴδε καὶ Thalheim ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λυσίου σελ. 170.

Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Ἀστυφ. κλήρ. 36 «πρῶτον μὲν τοὺς ἐχθίστους Ἀστυφίλου ἐπί τε τὰ μνήματα ἰέναι καὶ ἐπὶ τὰ ἱερὰ τὰ ἐκείνου ποιήσετε· ἔπειτα τὰς Εὐθυκράτους ἐπισκήψεις, τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀστυφίλου, ἀκύρους ποιήσετε, ἃς αὐτὸς πρότερον ἀπέθανεν ἢ παραβῆναι· ἔπειτα τετελευτηκότα Ἀστύφιλον παρανοίας αἱρήσετε».

Δημοσθ. σελ. 252, 79 «πρῶτον μὲν τὴν εἰς Πελοπόννησον πρεσβείαν ἔγραψα, εἶτα τὴν εἰς Εὔβοιαν — εἶτα τὴν ἐπ' Ὠρεὸν ἔξοδον» καὶ σελ. 364,72 «πρῶτον μὲν Λακεδαιμονίων, εἶτα Φωκέων, εἶθ' Ἡγησίππου κατηγορήσειν» καὶ σελ. 391, 161 «λέγε πρῶτον μὲν τὸ ψήφισμα — εἶτα τὴν ἐπιστολὴν τὴν τοῦ Φιλίππου, εἶτα τὸ Φιλοκράτους ψήφισμα καὶ τὸ τοῦ δήμου» καὶ σελ. 395, 174 «πρῶτον μὲν τοίνυν Φωκέας ἐκσπόνδους καὶ Ἀλέας ἀπέφηναν καὶ Κερσοβλέπτην

παρὰ τὸ ψήφισμα καὶ τὰ πρὸς ὑμᾶς εἰρημένα· εἶτα τὸ ψήφισμα ἐπεχείρησαν κινεῖν καὶ μεταίρειν, ἐφ' ᾧ πρεσβεύοντες ἥκομεν· εἶτα Καρδιανοὺς Φιλίππῳ συμμάχους ἐνέγραψαν» καὶ σελ. 399, 185 «ὑμῖν δὲ πρῶτον μὲν τὴν βουλὴν ἀκοῦσαι περὶ πάντων καὶ προβουλεῦσαι δεῖ — εἶτ' ἐκκλησίαν ποιῆσαι — εἶτα κρατῆσαι καὶ περιγενέσθαι δεῖ τοὺς τὰ βέλτιστα λέγοντας τῶν ἢ δι' ἄγνοιαν ἢ διὰ μοχθηρίαν ἀντιλεγόντων» καὶ σελ. 856, 39 «πρῶτον μὲν περὶ τῆς προικός, εἶθ' ὑπὲρ ὧν καθυφεῖκεν, εἶθ' ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ἀναγνώσεται τούς τε νόμους καὶ τὰς μαρτυρίας, ἵν' εἰδῆτε». Πρβ. σελ. 287, 177 «πρῶτον μὲν τὸν παρόντα ἐπανεῖναι φόβον, εἶτα μεταθέσθαι καὶ φοβεῖσθαι πάντας ὑπὲρ Θηβαίων — ἔπειτ' ἐξελθόντας Ἐλευσινάδε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ καὶ τοὺς ἱππέας δεῖξαι πᾶσιν ὑμᾶς αὐτοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις ὄντας» καὶ σ. 305, 235 «πρῶτον μὲν ἦρχε τῶν ἀκολουθούντων αὐτὸς αὐτοκράτωρ ὢν — εἶθ' οὗτοι τὰ ὅπλα εἶχον ἐν ταῖς χερσὶν ἀεί· ἔπειτα χρημάτων ηὐπόρει».

Πλάτ. Φαίδ. σελ. 89, Α΄ «ἀλλ' ἔγωγε μάλιστα ἐθαύμασα αὐτοῦ πρῶτον μὲν τοῦτο, ὡς ἡδέως καὶ εὐμενῶς καὶ ἀγαμένως τῶν νεανίσκων τὸν λόγον ἀπεδέξατο, ἔπειτα ἡμῶν ὡς ὀξέως ᾔσθετο ὃ ἐπεπόνθειμεν ὑπὸ τῶν λόγων, ἔπειτα ὡς εὖ ἡμᾶς ἰάσατο καὶ ὥσπερ πεφευγότας καὶ ἡττημένους ἀνεκαλέσατο» καὶ Συμποσ. σελ. 181, Β΄ «ἐρῶσι δὲ οἱ τοιοῦτοι πρῶτον μὲν οὐχ ἧττον γυναικῶν ἢ παίδων, ἔπειτα ὧν καὶ ἐρῶσι τῶν σωμάτων μᾶλλον ἢ τῶν ψυχῶν, ἔπειτα ὡς ἂν δυνωνται ἀνοητοτάτων, πρὸς τὸ διαπράξασθαι μόνον βλέποντες, ἀμελοῦντες δὲ τοῦ καλῶς ἢ μή» καὶ Μέν. σελ. 90, Α΄ «Ἄνυτος γὰρ ὅδε πρῶτον μέν ἐστι πατρὸς πλουσίου τε καὶ σοφοῦ Ἀνθεμίωνος— —ἔπειτα καὶ τὰ ἄλλα οὐχ ὑπερήφανος δοκῶν εἶναι πολίτης οὐδὲ ὀγκώδης τε καὶ ἐπαχθὴς ἀλλὰ κόσμιος καὶ εὐσταλὴς ἀνήρ· ἔπειτα τοῦτον εὖ ἔθρεψε καὶ ἐπαίδευσεν, ὡς δοκεῖ Ἀθηναίων τῷ πλήθει» καὶ Κρατύλ. σελ. 426, Δ΄ «πρῶτον μὲν ἐν αὐτῷ τῷ ῥεῖν καὶ ῥοῇ διὰ τούτου τοῦ γράμματος τὴν φορὰν μιμεῖται, εἶτα ἐν τῷ τρόμῳ, εἶτα ἐν τῷ τρέχειν, **ἔτι δὲ** ἐν τοῖς τοιοῖσδε ῥήμασιν, οἷον κρούειν, θραύειν κτέ.». Πρβ. καὶ Θεαίτ. σελ. 194, Δ΄ «εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι πρῶτον μὲν εὐμαθεῖς, ἔπειτα μνήμονες, εἶτα οὐ παραλλάττουσι τῶν αἰσθήσεων τὰ σημεῖα, ἀλλὰ δοξάζουσιν ἀληθῆ» καὶ Εὐριπ. Μήδ. 548 «ἐν τῷδε δείξω πρῶτΑ μὲν σοφὸς γεγώς, ἔπειτα σώφρων, εἶτα σοὶ μέγας φίλος καὶ παισὶ τοῖς ἐμοῖσιν» καὶ Ἀριστοφ. Βατρ. 1189 «ὅτε

δὴ πρῶτον μὲν αὐτὸν γενόμενον, χειμῶνος ὄντος, ἐξέθεσαν ἐν ὀστράκῳ, ἵνα μὴ 'κτραφεὶς γένοιτο τοῦ πατρὸς φονεύς, εἶθ' ὡς Πόλυβον ἤρρησεν οἰδῶν τὼ πόδε, ἔπειτα γραῦν ἔγημεν αὐτὸς ὢν νέος».

Ξενοφ. Κυνηγ. ΙΓ' 12 «μὴ ἑλόντες δὲ πρῶτον μὲν ὅτι πάσης τῆς πόλεως ἐχθροῖς ἐπιχειροῦσιν ἔπαινον ἔσχον, ἔπειτα ὅτι οὔτ' ἐπ' ἀνδρὸς βλάβῃ οὔτε φιλοκερδείᾳ ἔρχονται· ἔπειτα ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐπιχειρήματος βελτίους γίγνονται πρὸς πολλὰ καὶ σοφώτεροι δι' οὗ διδάξομεν». Ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (ἢ Ψευδοξενοφῶντος) εἶνε εἰρημένον ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ Α', 17 «πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἑκατοστὴ τῇ πόλει πλείων ἡ ἐν Πειραιεῖ· ἔπειτα εἴ τῳ συνοικία ἐστίν, ἄμεινον πράττει· ἔπειτα εἴ τῳ ζεῦγος ἐστὶν ἢ ἀνδράποδον μισθοφοροῦν· ἔπειτα οἱ κήρυκες ἄμεινον πράττουσι διὰ τὰς ἐπιδημίας τὰς τῶν συμμάχων· πρὸς δὲ τούτοις κτέ.», ᾧ ὅμοιον εἶνε τὸ ἐν Κρατύλῳ τοῦ Πλάτωνος κείμενον σελ. 437, Α'-Β'. Πρβ. καὶ Θεόφραστον Ἀδολεσχ. (σελ. 6, 25 Τευβν.) «πρῶτον μὲν τῆς αὐτοῦ γυναικὸς εἰπεῖν ἐγκώμιον· εἶτα, ὃ τῆς νυκτὸς εἶδεν ἐνύπνιον, τοῦτο διηγήσασθαι· εἶθ' ὧν εἶχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ τὰ καθ' ἕκαστα διεξελθεῖν· εἶτα δή, προχωροῦντος τοῦ πράγματος, λέγειν ὡς πολὺ πονηρότεροί εἰσιν οἱ νῦν ἄνθρωποι τῶν ἀρχαίων».

Μνημονεύομεν καὶ τὸ ἐν τῷ Πλούτῳ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀπαντῶν στίχ. 113. «Ἀλλ' ἐκκάλει τὸν δεσπότην τρέχων ταχύ, ἔπειτα τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία, ἔπειτα τοὺς θεράποντας, εἶτα τὴν κύνα, ἔπειτα σαυτόν, τὴν ὗν». Πρβ. καὶ Θουκυδ. Γ', 22 3 «κατ' οὖν μεταπύργιον προσέμισγον πρὸς τὰς ἐπάλξεις, εἰδότες ὅτι ἐρῆμοί εἰσι, πρῶτον μὲν οἱ τὰς κλίμακας φέροντες, καὶ προσέθεσαν, ἔπειτα ψιλοὶ δώδεκα ξὺν ξιφιδίῳ καὶ θώρακι ἀνέβαινον, ὧν ἡγεῖτο Ἀμμέας ὁ Κοροίβου καὶ πρῶτος ἀνέβη, **μετὰ δ' αὐτὸν** οἱ ἑπόμενοι ἓξ ἐφ' ἑκάτερον τῶν πύργων ἀνέβαινον· ἔπειτα ψιλοὶ ἄλλοι μετὰ τούτους ξὺν δορατίοις ἐχώρουν». Παρασημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἑρουερδὴν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Τόμ. Β, σελ. 115 περιέγραψε τό τε μετὰ τὸ θώρακι κείμενον ἀνέβαινον καὶ τὸ μετὰ τὸ πύργων.

Ἄξιον προσέτι παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐλέχθη καὶ τὸ μὲν πρῶτον-ἔπειτα ἄνευ τοῦ συνδέσμου δέ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος Πρωταγόρ. σελ. 339, Ε' «καὶ ἐγὼ τὸ μὲν πρῶτον, ὡσπερεὶ ὑπὸ ἀγαθοῦ πύκτου πληγείς, ἐσκοτώθην τε καὶ εἰλιγγίασα, εἰπόντος αὐτοῦ ταῦτα καὶ τῶν

ἄλλων ἐπιθορυβησάντων· ἔπειτα, ὥς γε πρὸς σὲ εἰρῆσθαι τἀληθῆ, ἵνα μοι χρόνος ἐγγένηται τῇ σκέψει τί λέγοι ὁ ποιητής, τρέπομαι πρὸς τὸν Πρόδικον» καὶ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου Ε΄, 81, 1 «καὶ οἱ Μαντινῆς τὸ μὲν πρῶτον ἀντέχοντες, ἔπειτ' οὐ δυνάμενοι ἄνευ τῶν Ἀργείων, ξυνέβησαν καὶ αὐτοὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφεῖσαν τῶν πόλεων» καὶ 84, 2 «ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον οὐδετέρων ὄντες ἡσύχαζον, ἔπειτα, ὡς αὐτοὺς ἠνάγκαζον οἱ Ἀθηναῖοι δῃοῦντες τὴν γῆν, ἐς πόλεμον φανερὸν κατέστησαν» καὶ Ζ΄, 34,3 «καὶ οἱ Κορίνθιοι τὸ μὲν πρῶτον ἡσύχαζον, ἔπειτα, ἀρθέντος αὐτοῖς τοῦ σημείου, —ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους» καὶ Η΄, 6, 5 «καὶ τὸ μὲν πρῶτον δέκα τούτων αὐτοὶ ἔμελλον πέμψειν καὶ Μελαγχρίδαν, ὃς αὐτοῖς ναύαρχος ἦν· ἔπειτα, σεισμοῦ γενομένου, ἀντὶ τοῦ Μελαγχρίδου Χαλκιδέα ἔπεμπον». Παρατηρητέον δ' ὅτι φέρεται καὶ γραφὴ «αὐτοῖς ἔμελλον πέμψειν» ἣν προέκρινεν ὁ Οὔδιος.

Ἐν τέλει μνημονεύομεν τὴν ἐν τοῖς Νόμοις τοῦ Πλάτωνος κειμένην ῥῆσιν σελ. 669, Β΄ «δεῖ ταῦτα τρία ἔχειν, ὅ,τί ἐστι πρῶτον γιγνώσκειν ἔπειτα ὡς ὀρθῶς, ἔπειθ' ὡς εὖ, τὸ τρίτον, εἴργασται κτέ.» καὶ τὴν ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου λόγῳ τοῦ Αἰσχίνου 7 «πρῶτον μὲν γὰρ περὶ τῆς σωφροσύνης τῶν παίδων τῶν ἡμετέρων ἐνομοθέτησαν — ἔπειτα **δεύτερον** περὶ τῶν μειρακίων, τρίτον δ' ἐφεξῆς περὶ τῶν ἄλλων ἡλικιῶν». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἀναγνοὺς ὁ Βλάσσιος ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος λόγῳ § 1 «ἐγὼ δὲ πεπιστευκὼς ἥκω πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς, ἔπειτα τοῖς νόμοις» ἐσημειώσατο σελ. 175 «ἔπειτα W.: ἔπειτα δεύτερον A, ἔπειτα δεύτερον δὲ cett. (Fr.) Cf 1, 7».

ΣΗΜ. Α΄. Παρεθέμεθα ἐν τοῖς ἄνω σελ. 340 ῥῆσιν ἐκ τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος σελ. 337, Ε΄. Παρατηροῦμεν δ' ὅτι εἶνε γεγραμμένον ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ ὑπ' ἄλλων μὲν «πῶς γὰρ ἄν, ἔφην ἐγώ, ὦ βέλτιστε, τὶς ἀποκρίναιτο κτέ.», ὑπ' ἄλλων δὲ «πῶς γὰρ ἄν, ἔφην ἐγώ, ὦ βέλτιστέ, τις ἀποκρίναιτο κτέ.» (Ἴδε Γεώργιον Χατζιδάκιν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. ΙΓ΄, σελ. 443 κέ.)

ΣΗΜ. Β΄. Ἐμνημονεύσαμεν χωρίον τοῦ Ἱπποκράτους, ἐν ᾧ φέρουσι μὲν τἀντίγραφα πρότερον μέν, ἀνέγνω δ' ὁ Κοραῆς πρῶτον μέν, ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑπ' ἄλλων. Παρατηρητέον δ' ὅτι κεῖται καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Γ΄, σελ. 187 «ὥστε ἡμῖν ῥητέον ἐστί, πρότερον μὲν ὅπως γίνεται ἡ βάδισις, ἔπειτα δὲ τίνος αὐτῇ προσιόντος ἡ ἀνθρώπῳ

πρέπουσα γίνεται βάδισις» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 390 «πρότερον μὲν τοὺς ἐντός, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἐκτός» καὶ Τόμ. Η', σελ. 792 «πρότερον μὲν τοῦ χωρίζεσθαι ἡ αἴσθησις, ἐφεξῆς δ' αὐτοῦ τοῦ κεχωρίσθαι ἡ διάγνωσις» καὶ παρὰ τῷ Λιβανίῳ Λόγ. Τόμ. Α', σελ. 638, 12 Ῥεισκ. «εὖ γε, ὦ γέρον, ἀκούσαντα ἀμεῖψαι, πολλῶν ὁρώντων, πρότερον μὲν εἰς νεανίσκον ἑαυτόν, ἔπειτα δὲ εἰς παῖδα, εἶτα κτέ.». Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Λιβανίου μνημονεύει ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1877, σελ. 136 οὐδεμίαν παρατήρησιν περὶ τοῦ πρότερον μέν ποιούμενος. Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 36, 21 ('Αποσπ. Κτησ. σελ. 46 Μυλλ.) «καὶ τὴν θυγατέρα Ἀμύτιν πρότερον μὲν μητρικῆς ἀπολαῦσαι τιμῆς, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀχθῆναι τῷ Κύρῳ». Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ ἀπαντᾷ Τόμ. Δ', σελ. 336 «Πρότερον μὲν ἵνα τιμήσῃ τὸν τεθνηκότα (τοὺς τεθνηκότας) — δεύτερον δὲ ἵνα βεβαιότερον πιστεύσωσιν» ἀλλ' ἐν τῇ νέᾳ τοῦ συγγραφέως τούτου ἐκδόσει Τόμ. Ε', σελ. 59 εἶνε μεταβεβλημένον τὸ πρότερον εἰς τὸ πρῶτον.

Σημ. Γ'. Ἐν τῷ ἐκ τῶν Ὀρνίθων τοῦ Ἀριστοφάνους στ. 114 μνημονευθέντι χωρίῳ ἐγράψαμεν «ὥσπερ νώ ποτε» στοιχοῦντες τῇ παραδόσει, καθ' ἣν ἄνευ τοῦ ὑπογεγραμμένου Ι ἐξεφέροντο αἱ τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ πτώσεις νώ καὶ σφώ. Τῇ παραδόσει ταύτῃ ἐπολέμησεν ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 198 διὰ λόγου σφοδροῦ· ἀπεφήνατο δ' ὅτι, ὡς ἐκ τοῦ νῶιν καὶ σφῶιν ἐγένοντο τὸ νῷν καὶ σφῷν, οὕτω δὲ καὶ ἐκ τοῦ νῶι σφῶι τὸ νῴ καὶ σφῴ. Ἀντέλεξαν δὲ τῷ Κοβήτῳ ἐχόμενος τῆς παραδόσεως ὁ Σχάνζιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τομ. Ζ', σελ. ια' καὶ ὁ Βλάσσιος ἐν τῇ ἐκδοσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τομ. Α', σελ. 594.

ΚΕΦ. ΟΑ'.

Δὲν εἶνε σπανιώτατον τὸ **πρῶτον μὲν-ἔπειτα δέ**.

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Β', σελ. 64 «ἔπειτ᾽: ἐπιφέρεται ἄνευ τοῦ

δὲ εἰς τὸ 357 *πρῶτα μέν*, ὅπως συνήθως παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς» καὶ σελ. 408 «Τὸ *ἔπειτα* εἶνε ἀπόδοσις τοῦ ἐν 1335 *μὲν πρῶτον* (=*πρῶτον μέν*), ἀλλ' ἐν τῇ ἀποδόσει ταύτῃ σπανιώτατα μὲν γίνεται χρῆσις τοῦ *δέ*, σχεδὸν δὲ πάντοτε ὁ σύνδεσμος ἐλλείπει (ἴδ. εἰς Ἑκ. 359 πρβ. καὶ εἰς Φοιν. 406)»·

Ἀποφαίνεται μὲν ὁ Βερναρδάκης ὅτι σπανιώτατον εἶνε τὸ πρῶτον μὲν-ἔπειτα δέ, σχεδὸν δὲ πάντοτε ἐλλείπει μετὰ τὸ ἔπειτα ὁ σύνδεσμος δέ, ἀλλ' ἡμεῖς λέγομεν ὅτι πολλάκις γίνεται χρῆσις ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν τῆς μετὰ τοῦ συνδέσμου δέ ἐκφορᾶς, πρὸς πίστωσιν δὲ τοῦ ἡμετέρου λόγου παρατιθέμεθα ἃ ἔχομεν συνειλεγμένα τῆς ἐκφορᾶς ταύτης μαρτύρια.

Σοφοκλ. Ἠλέκτρ. 968 «πρῶτον μὲν εὐσέβειαν ἐκ πατρὸς κάτω θανόντος οἴσει τοῦ κασιγνήτου θ' ἅμα· ἔπειτα δ', ὥσπερ ἐξέφυς, ἐλευθέρα καλεῖ (καλῇ) τὸ λοιπὸν καὶ γάμων ἐπαξίων τεύξει (τεύξῃ)» καὶ Οἰδ. Κ. 632 «ὅτου πρῶτον μὲν ἡ δορύξενος κοινὴ παρ' ἡμῖν αἰέν ἐστιν ἑστία· ἔπειτα δ' ἱκέτης δαιμόνων ἀφιγμένος γῆ τῇδε κἀμοὶ δασμὸν οὐ σμικρὸν τίνει».

Εὐριπ. Ἴων. 1365 «πρῶτον μὲν εἴ τις Δελφίδων τεκοῦσά σε εἰς τούσδε ναοὺς ἐξέθηκε παρθένος, ἔπειτα δ' εἴ τις Ἑλλάς». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἡ ῥῆσις κεῖται ἐν μέρει τοῦ δράματος τούτου νομιζομένῳ ὑπ' ἐνδόξων κριτικῶν ὑποβολιμαίῳ.

Θουκυδ. Β', 55 «καὶ πρῶτον μὲν ἔτεμον ταύτην ᾗ πρὸς Πελοπόννησον ὁρᾷ, ἔπειτα δὲ τὴν πρὸς Εὔβοιάν τε καὶ Ἄνδρον τετραμμένην» καὶ 84, 3 «πρῶτον μὲν καταδύουσι τῶν στρατηγίδων νεῶν μίαν, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἄλλας ᾗ χωρήσειαν διέφθειρον» καὶ 100, 3 «ἐσέβαλε πρῶτον μὲν ἐς τὴν Φιλίππου πρότερον οὖσαν ἀρχὴν——ἔπειτα δὲ καὶ ἐς τὴν ἄλλην Μακεδονίαν προυχώρει» καὶ Γ', 94 «ἐπιχειρεῖν δ' ἐκέλευον πρῶτον μὲν Ἀποδώτοις, ἔπειτα δ' Ὀφιονεῦσι καὶ μετὰ τούτους Εὐρυτᾶσιν» καὶ Δ', 43 «καὶ πρῶτον (πρῶτα) μὲν τῷ δεξιῷ κέρᾳ τῶν Ἀθηναίων εὐθὺς ἀποβεβηκότι πρὸ τῆς Χερσονήσου οἱ Κορίνθιοι ἐπέκειντο, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ στρατεύματι» καὶ 67, 5 «πρῶτον μὲν οἱ περὶ τὸν Δημοσθένη Πλαταιῆς τε καὶ περίπολοι ἐσέδραμον οὗ νῦν τὸ τροπαῖον ἐστί—ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Ἀθηναίων ἤδη ὁ αἰεὶ ἐντὸς γιγνόμενος χωρεῖ ἐπὶ τὸ τεῖχος» καὶ Ϛ', 42, 1 «πρῶτον μὲν ἐπεξέτασιν τοῦ στρατεύματος καὶ

ξύνταξιν ὥσπερ ἔμελλον ὁρμιεῖσθαί τε καὶ στρατοπεδεύσεσθαι οἱ στρατηγοὶ ἐποιήσαντο — ἔπειτα δὲ προύπεμψαν καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν τρεῖς ναῦς εἰσομένας κτέ.» καὶ 69 «καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἑκατέρων οἵ τε λιθοβόλοι καὶ σφενδονῆται καὶ τοξόται προυμάχοντο καὶ τροπάς, οἵας εἰκὸς ψιλούς, ἀλλήλων ἐποίουν· ἔπειτα δὲ μάντεις τε σφάγια προύφερον τὰ νομιζόμενα καὶ σαλπικταὶ ξύνοδον ἐπώτρυνον τοῖς ὁπλίταις» καὶ Ζ΄, 82 «κήρυγμα ποιοῦνται Γύλιππος καὶ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι πρῶτον μὲν τῶν νησιωτῶν εἴ τις βούλεται ἐπ' ἐλευθερίᾳ ὡς σφᾶς ἀπιέναι· καὶ ἀπεχώρησάν τινες πόλεις οὐ πολλαί· ἔπειτα δ' **ὕστερον** καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς μετὰ Δημοσθένους ὁμολογία γίγνεται». Ἐν βιβλ. Ε΄, 58, 3 φέρεται διττὴ γραφὴ «καὶ οἱ Ἀργεῖοι αἰσθόμενοι ἅμα ἕῳ ἐχώρουν, πρῶτον μὲν ἐς Ἄργος, ἔπειτα δ' ᾗ προσεδέχοντο τοὺς Λακεδαιμονιους» και «ἔπειτα ᾗ προσεδέχοντο τοὺς Λακεδαιμονίους», ἥτις καὶ ὑπὸ πολλῶν προεκρίθη. Πρβ. καὶ Ζ΄, 66, 2. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τοῖς Ἐθνικοῖς Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου σελ. 105, 14 Μειν. φέρεται «Ἀποδωτοί, ὡς Βοιωτοί, ἔθνος Αἰτωλίας. Θουκυδίδης τρίτῃ· ἐπιχειρεῖν δ' ἐκέλευον πρῶτον μὲν Ἀποδωτοῖς, ἔπειτα Ὀφιονεῦσιν», ἄνευ τοῦ συνδέσμου δέ. Εὐλόγως δέ, νομίζομεν, μετεβλήθη τὸ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ κείμενον Ἀποδώτοις εἰς τὸ Ἀποδωτοῖς.

Ξενοφ. Ἀναβ. Γ΄, β΄, 10 «πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους, οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήσασί τε καὶ τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὅρκους λελύκασιν—ἔπειτα δέ, ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς κτέ.» καὶ Ε΄, δ΄, 20 «πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν ἡγεῖσθαι τῷ ὄντι πολέμιοί εἰσιν οἷσπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀφροντιστήσαντες τῆς σὺν ἡμῖν τάξεως κτέ.» καὶ Ε΄, ς΄, 7 «πρῶτον μὲν οἶδα εὐθὺς ᾗ τὴν εἰσβολὴν ἀνάγκη ποιεῖσθαι — ἔπειτα δὲ οἶδα καὶ πεδία ὄντα κτέ» καὶ Ϛ΄, ς΄, 13 «εἰ οὖν οὗτος πρῶτον μὲν ἡμᾶς Βυζαντίου ἀποκλήσει, ἔπειτα δὲ τοῖς ἄλλοις ἁρμοσταῖς παραγγελεῖ εἰς τὰς πόλεις μὴ δέχεσθαι ὡς ἀπιστοῦντας Λακεδαιμονίοις καὶ ἀνόμους ὄντας, **ἔτι δὲ** κτέ.». Κύρ. Παιδ. Α΄, γ΄, 14 «πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοι οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ' ὁπόταν βούλῃ εἰσιέναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ ἔσται—ἔπειτα δὲ ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσει (χρήσῃ) κτέ» καὶ Β΄, α΄, 2 «πρῶτον μέν, ὥσπερ εἰκός, ἠσπάσαντο ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυα-

ξάρης πόσον τι ἄγοι τὸ στράτευμα» καὶ Β', α', 23 «ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρέπουσαι ἑκάστοις συμπαρείποντο» καὶ Γ', α', 9 «πρῶτον μέν σοι συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ τἀληθῆ λέγειν, ἵνα σοι ἕν γε ἀπῇ τὸ εὐμισητότατον—ἔπειτα δ', ἔφη, συνίσασι μέν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες αὗται πάντα ὅσα ἔπραξας» καὶ Γ', γ', 11 «οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιὰν καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστά τε καὶ ἄριστα, ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ ταξιάρχους καὶ λοχαγούς» καὶ Δ', δ', 7 «πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν ἡμᾶς τούτους δέοι — ἔπειτα δὲ τούτους ἀφέντες πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρησόμεθα» καὶ ε', 51 «πρῶτον μὲν οὖν τοῖς θεοῖς, ἔφη, ἐξαιρεῖτε ὅ,τι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὁποῖ' ἂν οἴεσθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι» καὶ Ϛ', β', 23 «ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἢν δυνώμεθα, ὅπου τἀπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα εὑρήσομεν αὐτοῖς, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα» καὶ Ϛ', γ', 21 «πρῶτον μὲν χρὴ ἀριστῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως, ὅ,τι ἂν πράττειν ἀεὶ καιρὸς ᾖ, μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέῃ· ἔπειτα δὲ σύ, ἔφη, ὦ 'Αράσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ καὶ ἔχεις». Ἑλλην. Α', ς', 33 «μετὰ δὲ ταῦτα ἐναυμάχησαν χρόνον πολύν, πρῶτον μὲν ἀθρόαι, ἔπειτα δὲ διεσκεδασμέναι» καὶ Γ', β', 13 «πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, διάβηθι σὺν ἐμοί, ἐπὶ Καρίαν, ἔπειτα δὲ καὶ περὶ τούτων βουλευσόμεθα» καὶ Δ', δ', 13 «ἔγνω Πραξίτας πρῶτον μὲν τῶν τειχῶν καθελεῖν, ὥστε δίοδον στρατοπέδῳ ἱκανὴν εἶναι, ἔπειτα δ' ἀναλαβὼν τὸ στράτευμα ἦγε τὴν ἐπὶ Μέγαρα καὶ αἱρεῖ προσβαλὼν πρῶτον μὲν Σιδοῦντα, ἔπειτα δὲ Κρομμυῶνα» καὶ Ε', γ', 25 «πεντήκοντα δὲ τῶν οἴκοθεν πρῶτον μὲν ἀνακρῖναι ὅντινα τε ζῆν ἐν τῇ πόλει καὶ ὅντινα ἀποθανεῖν δίκαιον εἴη· ἔπειτα δὲ νόμους θεῖναι, καθ' οὓς πολιτεύσοιντο» καὶ δ', 3 «ἔρχεται πρῶτον μὲν εἰς τὴν χώραν νυκτός· ἔπειτα δὲ διημερεύσαντες ἔν τινι τόπῳ ἐρήμῳ πρὸς τὰς πύλας ἦλθον» καὶ 44 «πρῶτον μὲν ἠθροίσθησαν, ἔπειτα δ' ἀνέστρεφον διὰ τὸ ἀπορεῖν ὅπῃ διαβαῖεν» καὶ Ϛ', β', 38 «πρῶτον μὲν εἰς Κεφαλληνίαν πλεύσας χρήματα ἐπράξατο — ἔπειτα δὲ παρεσκευάζετο τήν τε τῶν Λακεδαιμονίων

χώραν κακῶς ποιεῖν κτέ.» καὶ γ', 2 «πρῶτον μὲν εἰς Θήβας πρέσβεις ἔπεμψε παρακαλοῦντας ἀκολουθεῖν — ἔπειτα δὲ ἐξέπεμψαν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις» καὶ Ζ', α', 8 «πρῶτον μὲν γὰρ οἰκοῦσιν ἐν μεσογαίᾳ — ἔπειτα δέ, ὥσπερ ἡμεῖς ναυτικῷ, οὕτως αὖ ἐκεῖνοι κατὰ γῆν πλεῖστοι καὶ τάχιστ' ἂν ἐξέλθοιεν» καὶ γ', 7 «εὖ ἴστε ὅτι πρῶτον μὲν τῷ νομίζειν δίκαια ποιεῖν, ἔπειτα δὲ τῷ ὑμᾶς ὀρθῶς γνώσεσθαι». Ἀπομν. Γ', ια', 11 «δεῖ τοίνυν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοὺς φροντίζοντάς σου τοιαῦτα ἀξιοῦν οἷα ποιοῦσιν αὐτοῖς μικρότατα μελήσει· ἔπειτα δὲ αὐτὴν ἀμείβεσθαι χαριζομένην τὸν αὐτὸν τρόπον». Λακεδ. Πολιτ. Α', 4 «πρῶτον μὲν σωμασκεῖν ἔταξεν οὐδὲν ἧττον τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος φύλου· ἔπειτα δὲ δρόμου καὶ ἰσχύος, ὥσπερ καὶ τοῖς ἀνδράσιν, οὕτω καὶ ταῖς θηλείαις ἀγῶνας πρὸς ἀλλήλας ἐποίησε» (Ἀθην. Πολιτ. Γ', 2 «οὕστινας πρῶτον μὲν δεῖ ἑορτάσαι ἑορτάς, ὅσας οὐδεμία τῶν Ἑλληνίδων πόλεων· ἔπειτα δὲ δίκας καὶ γραφὰς καὶ εὐθύνας ἐκδικάζειν, ὅσας οὐδ' οἱ σύμπαντες ἄνθρωποι ἐκδικάζουσι»). Ἱππαρχ. Β', 6 «πρῶτον μὲν οἱ προστάται πάντες ἄρχοντες γίγνονται — ἔπειτα δὲ καὶ ὅταν πρακτέον τι ᾖ, τὸ παραγγέλλειν μὴ ἰδιώταις ἀλλ' ἄρχουσι πολὺ ἀνυτικώτερον». Ἱππικ. Γ', 1-3 «πρῶτον μὲν τοίνυν μὴ λαθέτω αὐτὸν τίς ἡ ἡλικία — ἔπειτα δὲ προσέχειν δεῖ τὸν νοῦν κτέ.» καὶ ϛ', 9 «πρῶτον μὲν μήποτε ἄγειν τῆς ἡνίας τὸν ἵππον· τοῦτο γὰρ ἑτερογνάθους ποιεῖ· ἔπειτα δὲ ὅσον δεῖ ἀπέχειν τὸν χαλινὸν τῶν γνάθων» καὶ Ζ', 8 «πρῶτον μὲν ἠρεμεῖν δεῖ διδάσκειν τὸν ἵππον — ἔπειτα δὲ ἐχέτω τὸν ἀριστερὸν βραχίονα πρὸς ταῖς πλευραῖς». Ἱέρ ΙΑ', 8 «καὶ πρῶτον μὲν εὐθὺς κατειργασμένος ἂν εἴης τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, οὗ δὴ σὺ ἐπιθυμῶν τυγχάνεις· ἔπειτα δὲ τὴν σὴν νίκην οὐκ ἂν εἷς εἴη ὁ ἀνακηρύττων».

Πλάτ. Ἀπολογ σελ. 18, Α' «πρῶτον μὲν οὖν δίκαιός εἰμι ἀπολογήσασθαι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς τὰ πρῶτά μου ψευδῆ κατηγορημένα καὶ τοὺς πρώτους κατηγόρους, ἔπειτα δὲ πρὸς τὰ ὕστερα καὶ τοὺς ὑστέρους» καὶ Συμποσ σελ. 210, Α' «καὶ πρῶτον μέν, ἐὰν ὀρθῶς ἡγῆται ὁ ἡγούμενος, ἑνὸς αὐτῶν σώματος ἐρᾶν καὶ ἐνταῦθα γεννᾶν λόγους καλούς, ἔπειτα δὲ αὐτὸν κατανοῆσαι κτέ.» καὶ Φαίδρ. σελ 270, Δ' «πρῶτον μέν, ἁπλοῦν ἢ πολυειδές ἐστιν, οὗ πέρι βουλησόμεθα εἶναι αὐτοὶ τεχνικοὶ καὶ ἄλλον δυνατοὶ ποιεῖν, ἔπειτα

δέ, ἂν μὲν ἁπλοῦν ᾖ, σκοπεῖν τὴν δύναμιν αὐτοῦ» καὶ Πολιτ. σελ. 414, Δ΄ «πρῶτον μὲν αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας πείθειν καὶ τοὺς στρατιώτας, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἄλλην πόλιν» καὶ Κρατύλ. σελ. 415, Δ΄ «σημαῖνον πρῶτον μὲν εὐπορίαν, ἔπειτα δὲ λελυμένην τὴν ῥοὴν τῆς ἀγαθῆς ψυχῆς εἶναι ἀεί» καὶ Νόμ. σελ. 694, Α΄ «πρῶτον μὲν ἐλεύθεροι ἐγένοντο, ἔπειτα δὲ ἄλλων πολλῶν δεσπόται».

Λυσ. κατὰ Παγκλ. 4 «πρῶτον μὲν οὖν ὑμῖν Δεκελέων οὓς ἠρόμην μάρτυρας παρέξομαι, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν λαχόντων τε δίκας αὐτῷ πρὸς τὸν πολέμαρχον καὶ καταδικασαμένων, ὅσοι τυγχάνουσι παρόντες» καὶ 5 «πρῶτον μὲν Εὐθύκριτον, ὃν πρεσβύτατόν τε Πλαταιέων (Κόβ. Πλαταιῶν) ἐγίγνωσκον καὶ μάλιστα ᾤόμην εἰδέναι, ἠρόμην εἴ τινα γιγνώσκοι Ἱππαρμοδώρου υἱὸν Παγκλέωνα Πλαταιέα (Κόβ. Πλαταιᾶ)· ἔπειτα δὲ — ἠρώτων δὴ καὶ τῶν ἄλλων ὅσους ᾔδειν (Κόβ. ᾔδη) Πλαταιέας (Κόβ. Πλαταιᾶς) ὄντας». Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Thalheim ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λυσίου μετετύπωσε τὸ Δεκελέων εἰς τὸ Δεκελειέων σελ. 255, ὡς καὶ τὸ Δεκελεῖς εἰς τὸ Δεκελειεῖς σελ. 254. Ὁ Ἑρουερδὴν γράφει ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 194 «Δεκελειεύς, non Δεκελεύς, atticum. Vid. Meisterh [2] 33,2. 35,15».

Ἀνδοκίδ. περὶ Μυστηρ. 116 «πρῶτον μὲν ἐξηγεῖ (ἐξηγῇ) Κηρύκων ὤν, οὐχ ὅσιον ὄν σοι ἐξηγεῖσθαι· ἔπειτα δὲ νόμον πάτριον λέγεις» καὶ 144 «ὃς πρῶτον μὲν ἐκ πολλοῦ πλούτου, ὅσον ὑμεῖς ἴστε, οὐ δι' ἐμαυτὸν ἀλλὰ διὰ τὰς τῆς πόλεως συμφορὰς εἰς πενίαν πολλὴν καὶ ἀπορίαν κατέστην· ἔπειτα δὲ καὶ βίον (Ἐμπέρ. καινὸν βίον) εἰργασάμην ἐκ τοῦ δικαίου».

Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Νικοστρ. κλήρ. 26 «παρέσχοντο δ' ὑμῖν μάρτυρας πρῶτον μὲν ὡς ἀνεψιοί εἰσιν ἐκ πατραδέλφων Νικοστράτου, ἔπειτα δὲ ὡς οὐδεπώποτε ἐκείνῳ διάφοροι ἦσαν».

Δημοσθέν. σελ. 598, 17 «ἐγὼ δὲ πρῶτον μὲν αὐτὸ τοῦτο θαυμάζω εἰ στεφανοῦν ἐπὶ τοῖς ἠτυχημένοις ἠξίου τὴν βουλὴν—ἔπειτα δὲ κἀκεῖνο ἔτι βούλομαι φράσαι πρὸς ὑμᾶς» (καὶ σελ. 1033, 1 «πολλὰ κἀγαθὰ γένοιτ', ὦ ἄνδρες δικασταί, πρῶτον μὲν ὑμῖν ἅπασιν, ἔπειτα δὲ καὶ Σόλωνι τῷ νομοθετήσαντι τὸν περὶ τῶν ἀντιδόσεων νόμον»).

Ὑπερείδ. ὑπὲρ Λυκόφρ. 5 «ἀνάγκη γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, πρῶτον μὲν ὀρεωκόμον καὶ προηγητὴν ἀκολουθεῖν τῷ ζεύγει, ὃ ἦγε τὴν γυναῖκα, ἔπειτα δέ παῖδας τοὺς προπέμποντας αὐτὴν ἀκολουθεῖν καὶ Διώξιππον».

Τοῦ πρῶτον μὲν-ἔπειτα δὲ ἐγένετο χρῆσις καὶ ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν τῷ περὶ Ἀέρ. Ὑδ. Τόπ. Α', Τόμ. Α', σελ. 241 Ἑρμ. «πρῶτον μὲν ἐνθυμέεσθαι τὰς ὥρας τοῦ ἔτεος — ἔπειτα δὲ τὰ πνεύματα τὰ θερμά τε καὶ τὰ ψυχρὰ» καὶ ΚΖ' (σελ. 275) «πρῶτον μὲν ὅτι οὐ σπαργανοῦνται ὥσπερ ἐν Αἰγύπτῳ — ἔπειτα δὲ διὰ τὴν ἕδρην». Πρβ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 82 «πρῶτον μὲν οὖν ἀνάγκη τὴν γένεσιν γίγνεσθαι μὴ ἀφ' ἑνὸς — ἔπειτα δέ, ἐὰν μὴ ὁμόφυλα ἐόντα μίσγηται κτέ.» καὶ σελ. 85 «πρῶτον μὲν γὰρ φανερός ἐστι ὥνθρωπος ἔχων ἐν ἑωυτῷ ταῦτα πάντα αἰεὶ ἕως ἂν ζῇ, ἔπειτα δὲ γέγονε ἐξ ἀνθρώπου ταῦτα πάντα ἔχοντος» καὶ σελ. 86 «πρῶτον μὲν ἀκρητεστάτην ἐκάθηρε τὴν χολήν, ἔπειτα δὲ μεμειγμένην· καὶ τοῖσι ἀποσφαζομένοισι πρῶτον μὲν τὸ αἷμα ῥέει θερμότατόν τε καὶ ἐρυθρότατον, ἔπειτα δὲ ῥέει φλεγματωδέστερον καὶ χολωδέστερον» καὶ σελ. 89 «πρῶτον μὲν ἡ ξανθή, ἔπειτα δὲ ἡ μέλαινα καλευμένη» καὶ σελ. 291 «πρῶτον μὲν τὰ ἐσιόντα ὑγρά, ἔπειτα δὲ φλέγμα» καὶ σελ. 497 «πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμείξεται τῷ ὕδατι, ἔπειτα δὲ χρόνῳ φυσώμενα ἐλεύσεται ὅ τε μόλιβδος ἐς τὸν μόλιβδον καὶ ἡ ψάμμος ἐς τὴν ψάμμον».

Ὡς δὲ λέγεται πρῶτον μὲν-ἔπειτα δέ, οὕτω καὶ πρῶτον μέν-εἶτα δέ, οἷον

Εὐριπ. Ἱκέτ. 203 «πρῶτον μὲν ἐνθεὶς σύνεσιν, εἶτα δ' ἄγγελον γλῶσσαν λόγων δούς».

Ξενοφ. Ἀναβ. Α', β', 16 «ἐθεώρει οὖν ὁ Κῦρος πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους οἱ δὲ παρήλαυνον τεταγμένοι κατ' ἴλας καὶ κατὰ τάξεις· εἶτα δὲ τοὺς Ἕλληνας παρελαύνων ἐφ' ἅρματος» καὶ γ', 2 «πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἑστώς· οἱ δ' ὁρῶντες ἐδάκρυον καὶ ἐσιώπων· εἶτα δ' ἔλεξε τοιάδε» καὶ Κυνηγ. Β' 1 «πρῶτον μὲν οὖν χρὴ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἐπιτήδευμα τὸ τῶν κυνηγεσίων τὸν ἤδη ἐκ παιδὸς ἀλλάττοντα τὴν ἡλικίαν, εἶτα δὲ καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα παιδεύματα». Παρατηρητέον δ' ὅτι πρὸς τῇ γραφῇ «εἶτα δ' ἔλεξε τοιάδε» φέρεται καὶ ἡ ἄνευ τοῦ συνδέσμου δέ «εἶτα ἔλεξε τοιάδε».

Ἀνδοκίδ. περὶ Μυστηρ. § 46 «πρῶτον μὲν οὖν ταῦτα, ὦ ἄνδρες, ὁπόσοι ὑμῶν παρῆσαν, ἀναμιμνήσκεσθε καὶ τοὺς ἄλλους διδάσκετε· εἶτα δέ μοι τοὺς πρυτάνεις κάλει τοὺς τότε πρωτεύσαντας» καὶ § 47 «πρῶτον μὲν τὸν πατέρα, εἶτα δὲ τὸν κηδεστήν» (Πρβ. καὶ Λίψ. ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀνδοκίδου σελ. 13, 56).

Δημοσθ. σελ. 996,5 «τοῦτο ὅσα βλάπτει ποιῶν πρῶτον μὲν ἐμέ, εἶτα δὲ καὶ ὑμᾶς, ἐγὼ διδάξω».

Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Ζ', α', 7 κατ' ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἀναγινώσκεται «οἳ πρῶτΟΝ μὲν καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσιν ἀπειρότεροι ὑμῶν τούτου τοῦ ἔργου εἶναι, ἔπειτα δ' οὐ περὶ τῶν ἴσων ὁ κίνδυνος ἐστὶν» κατ' ἄλλα δὲ «οἳ πρῶτΑ μὲν καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσιν κτἑ». Τὸ πληθυντικὸν πρῶτα μέν ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ Ἀλκ. 751 «ὃς πρῶτα μὲν πενθοῦντα δεσπότην ὁρῶν εἰσῆλθε κἀτόλμησ' ἀμείψασθαι πύλας, ἔπειτα δ' οὔτι σωφρόνως ἐδέξατο τὰ προστυχόντα ξένια» (καὶ 501 «εἰ χρή με παισὶν οὓς Ἄρης ἐγείνατο μάχην συνάψαι, πρῶτα μὲν Λυκάονι, αὖθις δὲ Κύκνῳ») καὶ παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει Ἀχαρν. 648 «ἠρώτησεν πρῶτα μὲν αὐτοὺς πότεροι ταῖς ναυσὶ κρατοῦσιν, εἶτα δὲ τοῦτον τὸν ποιητὴν ποτέρους εἴποι κακὰ πολλά» καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ Δ', 66, 4 «ξυνέβησάν τε πρῶτα μὲν τὰ μακρὰ τείχη ἑλεῖν Ἀθηναίους —— ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἄνω πόλιν πειρᾶσθαι ἐνδοῦναι». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου Ὀδ. Λ, 639 «πρῶτα μὲν εἰρεσίη, μετέπειτα δὲ κάλλιμος οὖρος». Παρασημειωτέον δὲ ὅτι οὐδαμοῦ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν εὑρίσκεται τὸ δισύλλαβον ἐπίρρημα εἶτα, μόνον δὲ τὸ τρισύλλαβον ἔπειτα ἀπαντᾷ παρὰ τῷ ποιητῇ, ὡς καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ συγκείμενον μετέπειτα.

Ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ περὶ τῆς συντάξεως, καθ' ἥν, προτασσομένου τοῦ πρῶτον μέν, ἐπάγεται τὸ ἔπειτα - ἔπειτα ἢ εἶτα - εἶτα. Ὑπομιμνήσκομεν δ' ὅτι πρόσκειται ἐνίοτε ἀμφοτέροις τοῖς χρονικοῖς ἐπιρρήμασιν ἔπειτα ἢ τῷ δευτέρῳ αὐτῶν ὁ σύνδεσμος δέ, οἷον Ξενοφ. Ἑλλην. Ε', δ', 28 «πρῶτον μέν, εἴ τις τῶν πολιτῶν παρῆν, παρίει τούτους διαλέγεσθαι αὐτῷ, ἔπειτα δ', εἴ τις ξένος, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν θεραπόντων τῷ δεομένῳ παρεχώρει» καὶ Κύρ. Παιδ. Ϛ', ϐ', 15 «καὶ πρῶτον μὲν ἠκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρότερον νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν ἔρχονται ἔχοντες

ἐν ταῖς ψυχαῖς ἣν τότε νίκην ἐκτήσαντο· ἔπειτα δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσεις νῦν οὗτοι ἔρχονται καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δέ, ὥσπερ οὗτοι ὁπλισάμενοι τοὺς πεζοὺς τότ' ἐνίκων, νῦν οὕτω καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἱππέας προσέρχονται—ἔτι δὲ ἅρματα ἔρχεται» καὶ Ζ΄, 6΄, 24 «ἀγνοῶν ἄρα ἐμαυτὸν ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ᾤμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσκοῦντι» καὶ Οἰκονομ. Β΄, 5 «πρῶτον μὲν ὁρῶ σοι ἀνάγκην οὖσαν θύειν πολλά τε καὶ μεγάλα, ἢ οὔτε θεοὺς οὔτε ἀνθρώπους οἶμαί σε ἂν ἀνασχέσθαι· ἔπειτα ξένους προσήκει σοι πολλοὺς δέχεσθαι καὶ τούτους μεγαλοπρεπῶς· ἔπειτα δὲ πολίτας δειπνίζειν καὶ εὖ ποιεῖν, ἢ ἔρημον συμμάχων εἶναι· ἔτι δὲ κτέ.» καὶ Ε΄, 2 - 3 «πρῶτον μὲν γὰρ ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα ἡ γῆ φέρει ἐργαζομένοις, καὶ ἀφ' ὧν τοίνυν ἡδυπαθοῦσι προσεπιφέρει· ἔπειτα δὲ ὅσοις κοσμοῦσι βωμοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ οἷς αὐτοὶ κοσμοῦνται, καὶ ταῦτα μετὰ ἡδίστων ὀσμῶν καὶ θεαμάτων παρέχει· ἔπειτα δὲ ὄψα πολλὰ τὰ μὲν φύει, τὰ δὲ τρέφει» καὶ Ζ΄, 19 «πρῶτον μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἐκλιπεῖν ζῴων γένη τοῦτο τὸ ζεῦγος κεῖται μετ' ἀλλήλων τεκνοποιούμενον, ἔπειτα τὸ γηροβοσκοὺς κεκτῆσθαι ἑαυτοῖς ἐκ τούτου τοῦ ζεύγους τοῖς γοῦν ἀνθρώποις πορίζεται· ἔπειτα δὲ καὶ ἡ δίαιτα τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ὥσπερ τοῖς κτήνεσιν ἐστὶν ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλὰ στεγῶν δεῖται δηλονότι» καὶ Λυσ. κατὰ Ἀγορ. 30 «ἀπογράφει Ἀγόρατος πρῶτον μὲν τῶν αὐτοῦ ἐγγυητῶν τὰ ὀνόματα, ἔπειτα τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ταξιάρχων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλων τινῶν πολιτῶν». Πρβ. Ἀνδοκίδ. περὶ Μυστηρ. 132 «πρῶτον μὲν γυμνασίαρχον Ἡφαιστίοις, ἔπειτα ἀρχεθέωρον εἰς Ἰσθμὸν καὶ Ὀλυμπίαζε, εἶτα δὲ ταμίαν ἐν πόλει τῶν ἱερῶν χρημάτων» καὶ 50 «καὶ πρῶτον μὲν σεαυτὸν σῶσον, εἶτα δὲ τὸν πατέρα, ὃν εἰκός ἐστί σε μάλιστα φιλεῖν, εἶτα δὲ τὸν κηδεστήν, ὃς ἔχει σου τὴν ἀδελφήν, ἥπερ σοι μόνη ἐστίν, ἔπειτα δὲ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς καὶ ἀναγκαίους τοσούτους ὄντας, ἔτι δ' ἐμέ». Ἐν ἀποσπάσματι Ἡροδώρου τοῦ Ἡρακλεώτου παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ σελ. 323,4 Μειν. (Ἑλλ. Ἱστορ. Ἀπ. Τόμ. Β΄, σελ. 34 Μυλλ.) φέρεται «πρῶτον μὲν οἱ ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις οἰκέοντες τὰ πρὸς δυσμέων Κύνητες οὐνομάζονται, ἀπ' ἐκείνων δὲ ἤδη πρὸς βορέην ἰόντι Γλῆτες—μετὰ δὲ Μαντιηνοί, μετὰ δὲ

Κελκιανοί, ἔπειτα δὲ ἤδη ὁ Ῥοδανός». Παντὶ δὲ πρόδηλον ὑπάρχει ὅτι περὶ τοπικῆς ἐνταῦθα πρόκειται σχέσεως».

Παρατηρητέον δ' ὅτι λέγεται καὶ τὸ μὲν πρῶτον-ἔπειτα δέ ἢ ἔπειτα μέντοι, οἷον Θουκυδ. Β', 48 «ἤρξατο δὲ τὸ μὲν πρῶτον, ὡς λέγεται, ἐξ Αἰθιοπίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, ἔπειτα δὲ καὶ ἐς Αἴγυπτον καὶ Λιβύην κατέβη» καὶ Γ', 111, 3 «οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες τὸ μὲν πρῶτον καὶ πάντας ἐνόμισαν ἀπιέναι ἀσπόνδους ὁμοίως καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἐπεδίωκον — ἔπειτα μέντοι τοὺς μὲν Μαντινέας καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἀφίεσαν, τοὺς δ' Ἀμπρακιώτας ἔκτεινον» καὶ Ε', 41, 2 «τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ἀργεῖοι ἠξίουν δίκης ἐπιτροπὴν σφίσι γενέσθαι — ἔπειτα δ' οὐκ ἐώντων Λακεδαιμονίων μεμνῆσθαι περὶ αὐτῆς κτέ.» καὶ Η', 75, 2 «οἱ δὲ ἀκούοντες ἐπὶ τοὺς τὴν ὀλιγαρχίαν μάλιστα ποιήσαντας καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τοὺς μετασχόντας τὸ μὲν πρῶτον ὥρμησαν βάλλειν· ἔπειτα μέντοι ὑπὸ τῶν διὰ μέσου κωλυθέντες καὶ διδαχθέντες κτέ.» καὶ 86, 2 «οἱ δὲ στρατιῶται τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἤθελον ἀκούειν, ἀλλ' ἀποκτείνειν ἐβόων τοὺς τὸν δῆμον καταλύοντας· ἔπειτα μέντοι μόλις ἡσυχάσαντες ἤκουσαν». Ξενοφ. Ἑλλην. Ε', ϐ', 5 «τὸ μὲν πρῶτον ἐρρήγνυτο τὸ τεῖχος, ἔπειτα δὲ καὶ ἐκλίνετο» καὶ Ζ', ϐ', 22 «καὶ τὸ μὲν πρῶτον ταχέως ἡγοῦντο, ἔπειτα δὲ ἐτρόχαζον» καὶ Ἱππικ. Η', 5 «καὶ ἀναβεβηκὼς ἐπαγέτω τὸ μὲν πρῶτον μικράς, ἔπειτα δὲ καὶ μείζους». Λυσ. ὑπὲρ Μαντιθ. 20 «ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠναγκάσθην ὑπὲρ τῶν ἐμαυτοῦ πραγμάτων δημηγορῆσαι, ἔπειτα μέντοι καὶ ἐμαυτῷ δοκῶ φιλοτιμότερον διατεθῆναι τοῦ δέοντος». Δημοσθέν. σελ. 1168, 6 «τὸ μὲν πρῶτον ὡς οἷόν τε μάλιστα ὠργίσθην καὶ ἠγανάκτησα ἐπὶ τῇ ἀναισχυντίᾳ τοῦ λόγου, ἔπειτα δ' ἐλογισάμην πρὸς ἐμαυτὸν ὅτι οὐκ ἐν καιρῷ ὀργιζοίμην». Πρϐ. Σοφοκλ. Ἀποσπ. 881 Ναυκ. «ὅταν τις ᾄδῃ τὸν Βοιώτιον νόμον, τὰ πρῶτα μὲν σχολαῖον, εἶτα δ' εὔτονον».

Καὶ τοῦτο δ' εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι πρόσκειται μὲν τῷ ἐπιρρήματι εἶτα ἢ ἔπειτα τὸ μόριον δέ, ἐκφέρεται δὲ τὸ πρῶτον ἢ πρῶτα ἄνευ τοῦ μορίου μέν, οἷον Ἀριστοφ. Ἱππ. 24 «πρῶτον λέγε τὸ μόλωμεν, εἶτα δ' αὐτό» καὶ Θουκυδ. Α', 32,1 «ἀναδιδάξαι πρῶτον, μάλιστα μὲν ὡς καὶ ξύμφορα δέονται, εἰ δὲ μή, ὅτι γε οὐκ ἐπιζήμια, ἔπειτα δὲ ὡς καὶ τὴν χάριν βέβαιον ἕξουσιν» (Πρϐ. καὶ Ε', 61 καὶ Ζ', 23) καὶ Ἰλ. Λ, 244 «πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν,

ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη» (Πρβ. Ζ, 260 «ὡς σπείσῃς Διὶ πατρὶ καὶ ἄλλοις (Ναύκ. ἄλλοισ') ἀθανάτοισιν πρῶτον, ἔπειτα δέ κ' αὐτὸς ὀνήσεαι») καὶ 'Οδ. Κ, 519 «πρῶτα μελικρήτῳ, ΜΕΓέπειτα δὲ ἡδέϊ οἴνῳ». Σημειωτέον δ' ὅτι εἶνε εἰρημένον ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ ἐν τοῖς Ἱππεῦσι στ. 155 «ἄγε δὴ σὺ κατάθου πρῶτα τὰ σκεύη χαμαί, ἔπειτα τὴν γῆν πρόσκυσον καὶ τοὺς θεούς».

Ὑπάρχουσι δὲ καὶ χωρία τῶν παλαιῶν οὕτω συντεταγμένα, ὥστε ὁ σύνδεσμος μέν εἶνε τεθειμένος πρὸ τοῦ πρῶτον ἢ πρῶτα, οἷον Σοφοκλ. Φιλοκτ. 919 «κακοῦ μὲν πρῶτα τοῦδ', ἔπειτα δὲ κτέ.» καὶ Εὐριπ. Ἱππολ. 1335 «τὴν δὲ σὴν ἁμαρτίαν τὸ μὴ εἰδέναι μὲν πρῶτον ἐκλύει κάκης· ἔπειτα δ' ἡ θανοῦσ' ἀνήλωσεν γυνὴ λόγων ἐλέγχους, ὥστε σὴν πεῖσαι φρένα» καὶ Βάκχ. 1248 «οἴμοι κακῶν μὲν πρῶτα σῶν, ἔπειτ' ἐμῶν». Θουκυδ. Η', 48, 1 «ὑποτείνοντος αὐτοῦ Τισσαφέρνη μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλέα φίλον ποιήσειν». Ξενοφ. 'Αναβ. Α', θ', 5 «ἔνθα Κῦρος αἰδημονέστατος μὲν πρῶτον (Κόβ. πρῶτον μὲν αἰδημονέστατος) τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι — ἔπειτα δὲ φιλιππότατος» καὶ Ζ', β', 22 «ἠσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους καὶ κατὰ τὸν Θρᾴκιον νόμον κέρατα οἴνου προύπινον — ἔπειτα δὲ Ξενοφῶν ἤρχετο λέγειν» καὶ Ἑλλην. Γ', δ', 18 «Ἀγησίλαον μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας ἐστεφανωμένος ἀπὸ τῶν γυμνασίων ἀπιόντας καὶ ἀνατιθέντας τοὺς στεφάνους τῇ Ἀρτέμιδι» καὶ Κύρ. Παιδ. Ζ', Ε', 32 «καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν — ἔπειτα δὲ Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας» (καὶ Ἱππαρχ. Ζ', 4 «ἐνταῦθα δὴ θεῶν μέν, **οἶμαι**, πρῶτον συμμάχων ἰσχυρῶν δεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν ἵππαρχον προσήκει ἀποτετελεσμένον ἄνδρα εἶναι»). Πρβ. Διονύσ. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 242 «ἐλεύθεραι μὲν πρῶτον, ἔπειτα δ' ἑτέρων ἄρχουσαι διετέλεσαν».

Ἄξια παραθέσεως εἶνε καὶ χωρία ἐκ τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἐν οἷς μετὰ τὸ μὲν πρῶτον ἢ πρώτιστα ἀντὶ τοῦ ἔπειτα δέ ἐπιφέρεται τὸ αὐτὰρ ἔπειτα· Ἰλ. Α, 50 «οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο καὶ κύνας ἀργούς, αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιεὶς βάλλ'». Γ, 315 «χῶρον μὲν πρῶτον διεμέτρεον, αὐτὰρ ἔπειτα κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλον ἑλόντες». Β, 405 «Νέστορα μὲν πρώτιστα καὶ Ἰδομενῆα ἄνακτα, αὐτὰρ ἔπειτ' Αἴαντε δύω καὶ Τυδέος υἱόν». Ι, 168 «Φοίνιξ μὲν πρώτιστα διίφιλος ἡγησάσθω, αὐτὰρ

ἔπειτ' Αἴας τε μέγας καὶ δῖος Ὀδυσσεύς». Ἡσίοδ. Θεογον. 116 «ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα Γαῖ' εὐρύστερνος». Πρβ. καὶ Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. 487 «ἱστία μὲν πρῶτον—νῆα δ' ἔπειτα μέλαιναν», ἔνθα ἐκφέρονται μετ' ἀντιθέσεως οὐχὶ αἱ χρόνον δηλοῦσαι λέξεις πρῶτον καὶ ἔπειτα ἀλλὰ τὰ ὀνόματα ἱστία καὶ νῆα. Καὶ ἐν τοῖς προμνημονευθεῖσι δὲ παραδείγμασιν, ἐν οἷς εὑρίσκεται μὲν πρῶτον ἢ πρώτιστα, τὸ μόριον μέν μετὰ τῆς προηγουμένης αὐτοῦ λέξεως συναπτόμενον ταύτην προφανῶς ἐν ἀντιθέσει ἐξαίρει διαστέλλον, οὐχὶ δὲ τὸ πρῶτον ἢ πρώτιστα.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους εἶνε εἰρημένον πρῶτον μὲν—κἄπειτα Ἐκκλησ. 436 «πρῶτον μέν σ' ἔφη εἶναι πανοῦργον—κἄπειτα κλέπτην». Πρβ. Σφ. 553 «ὃν πρῶτα μὲν ἕρποντ' ἐξ εὐνῆς τηροῦσ' ἐπὶ τοῖσι δρυφάκτοις ἄνδρες μεγάλοι καὶ τετραπήχεις, κἄπειτ' εὐθὺς προσιόντι ἐμβάλλει μοι τὴν χεῖρα πλέαν» καὶ Ἱππ. 546 «καὶ πρὸς τούτοισιν ἔφασκεν ἐρέτην χρῆναι πρῶτα γενέσθαι, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν, κᾆτ' ἐντεῦθεν πρῳρατεῦσαι καὶ τοὺς ἀνέμους διαθρῆσαι, κᾆτα κυβερνᾶν αὐτὸν ἑαυτῷ»· ἔτι δὲ Γαλην. Τόμ. Θ', σελ. 895 «πρῶτον μὲν γὰρ τὰ κατόξεα μέχρι τῆς ἑβδόμης ἐνδείκνυται προϊέναι—εἶτα μετὰ ταῦτα ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων, ἄχρι τῆς ἑβδόμης τινὰς ἐν ἀσιτίᾳ φυλάττειν παντελεῖ· ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ιδ' τῶν ἁπλῶς ὀξέων τέλος ἔθετο, κἄπειτα μέχρι τῆς κ' προύβη· αὖθις δὲ καθ' ἑκάτερον εἶδος νόσου ἄχρι τῆς μ', καὶ αὖθις δὲ καθ' ἑκάτερον ἕως τῆς ξ', εἶτ' αὖθις ὅρον ἔσχατον τῶν κρινουσῶν ἡμερῶν τὴν ρ' τε καὶ εἰκοστὴν ἐποιήσατο».

Σημ. Ὁ Κλότζιος ἐν ταῖς εἰς τὸν Δεβάριον Σημειώσεσι σελ 539 ποιεῖται τὴν παρατήρησιν τήνδε «Notam significationem εἶτα parparticulae dicit Devarius p. 77., si ad seriem rerum atque ordinem temporis declarandum adhibetur, veluti in Xenophontis *Expeditione Cyri* lib. I cap. 5. § 10. Διφθέρας, ἃς εἶχον σκεπάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτου κούφου, εἶτα συνῆγον καὶ συνέσπων, ὡς μὴ ἅπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ. et ibidem cap. 3. § 2. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἑστώς, οἱ δὲ ὁρῶντες ἐθαύμαζον καὶ ἐσιώπων, εἶτα ἔλεξε τοιάδε. In quo dicendi genere hoc unum observandum videtur, modo εἶτα omissa δὲ particula poni, modo adiecta, hoc uno discrimine, quod εἶτα simplex ordinem

ac seriem tantum modo indicat, εἶτα δὲ quandam oppositionis significationem in se continet, uti ibidem cap 6 § 10. dicitur: Μετὰ ταῦτα κελεύοντος Κύρου ἐλάβοντο τῆς ζώνης τὸν Ὀρόντην ἐπὶ θανάτῳ, ἅπαντες ἀναστάντες καὶ οἱ συγγενεῖς· εἶτα δὲ ἐξῆγον αὐτὸν οἷς προσετάχθη., quo in loco si δὲ omitteretur, ordo tantummodo significaretur: nunc autem etiam res inter se oppositae sunt, cf ibidem lib. II. cap. 4 § 22 et lib V. cap. 4. § 16. Καὶ ἐδίωκον μέχρι οὗ εἶδον τοὺς Ἕλληνας βοηθοῦντας, εἶτα δὲ ἀποτραπόμενοι ᾤχοντο. «Et in omittenda et adiicienda particula δὲ plerumque libri fluctuant, ut in singulis locis sententia potius quam sola librorum auctoritas spectanda sit».

Σημειοῦται δὲ καὶ ὁ Βασιάδης ἐν τῇ ἐκδόσει λόγων τοῦ Δημοσθένους σελ. 118 «Ἔπειτα: τὸ εἶτα καὶ ἔπειτα ἄνευ τοῦ, δὲ, ἁπλῶς τάξιν καὶ σειρὰν, δηλοῦσι, μετὰ δὲ αὐτοῦ καί τινα ἀντίθεσιν· ἴδε Κλοτ. παρὰ Δευαρ. σ. 539». Παρατηροῦμεν δ' ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ φράσις τοῦ Βασιάδου «ἴδε Κλοτ. παρὰ Δευαρ.» θὰ εἶχε καλῶς, ἂν ὁ Κλότζιος ἐμνημονεύετο ὑπὸ τοῦ Δεβαρίου. Καὶ ἄλλοι δὲ τῶν νέων Ἑλλήνων ἐποιήσαντο χρῆσιν τῆς παρά μετὰ δοτικῆς ἀντὶ τῆς εἰς μετ' αἰτιατικῆς καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ οὐχὶ ἅπαξ. Τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ Περιοδικῷ τούτῳ συγγράμματι 1867 σελ. 41, 26 «Ἴδε Φρύνιχον καὶ παρ' αὐτῷ τὸν Λοβέκκιον» μετεβάλομεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Ι', σελ. 537 εἰς τὸ «Ἴδε Φρύνιχον καὶ τὴν εἰς αὐτὸν σημείωσιν τοῦ Λοβεκκίου».

Ἄξια μνείας νομίζομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Χρυσοβέργη ἐν τῷ Ἐπιδορπίῳ σελ. 77 γεγραμμένα.

«Ἔπειτα τολμᾷ ὁ Σοῦτσος νὰ λέγῃ ὅτι ὁ ἀναβάτης Μὲν δὲν βλέπει τὸν συναναβάτην του Δὲ, ἐν ᾧ ἂν παρατηρήσῃ ἀκριβῶς, θέλει εὑρεῖ ὅτι εἰς τὸ πεῖσμά του ὁ λογιώτατος μεταχειρίζεται ὡς ἱπποφορβὴν τὸν ἀνταποδοτικὸν Δὲ καὶ ὅπου δὲν πρέπει κατὰ τοὺς τεχνογράφους· τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα θεραπευθῇ ἴσως τὸ ἠκρωτηριασμένον ἰδίωμα, λόγου περὶ θεραπευτικῆς μεθόδου γινομένου· οἷον. «Πρέπει δὲ... ***Πρῶτον Μὲν*** νὰ γνωρίζηται ἡ φύσις τῶν φαρμάκων, ***εἶτα Δὲ*** νὰ δίδωνται κτλ. Ἀναγνώτω πρὸς ταῦτα ὁ Κ. Σοῦτσος τί λέγει ὁ Κ. Ἀσώπιος ἐν τῷ Συντακτικῷ αὐτοῦ

(σελ. 665 § 41 δ΄.) μετὰ τῶν λοιπῶν τεχνογράφων· οἷον, Τίθεται ὁ ἀντιθετικὸς Μὲν, ἄνευ τοῦ Δὲ, δ΄. Ὅταν, τοῦ πρώτου κώλου ἐκφερομένου διὰ τοῦ ***Πρῶτον Μὲν***, κτλ. τὸ δεύτερον ἐκφέρηται διὰ τῶν ***Ἔπειτα Εἶτα*** κτλ. ***Ἅπερ Ἀναπληροῦσι τὸ Δέ·*** καὶ παυσάσθω συκοφαντῶν οὕτως αὐθαιρέτως τὸν ἄνθρωπον».

Φανερὸς δ' εἶνε ὁ Χρυσοβέργης δοξάζων ὅτι δὲν λέγεται ἑλληνιστὶ πρῶτον μέν—ἔπειτα δέ, ἀλλὰ πρῶτον μέν — ἔπειτα ἄνευ τοῦ συνδέσμου δέ.

ΚΕΦ. ΟΒ΄.

Πρῶτον μέν— ἔπειτα ἢ **εἶτα** καὶ **πρῶτον μέν— ἔπειτα δέ** ἢ **εἶτα δὲ** ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ.

Ὡς ἐν τῷ παλαιῷ ἑλληνισμῷ γίνεται χρῆσις ἄλλοτε μὲν τοῦ πρῶτον μέν — ἔπειτα ἢ εἶτα, ἄλλοτε δὲ τοῦ πρῶτον μέν — ἔπειτα δὲ ἢ εἶτα δέ, οὕτω καὶ ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ.

Ὁ Κοραῆς σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Αἰθιοπικῶν τοῦ Ἡλιοδώρου Τόμ. Β΄, σελ. 63 «Ἔπειτα φράζω : Σημείωσαι τὸ, Ἔπειτα, ἀνταποδιδόμενον τῷ Πρῶτα μὲν, ἄνευ τοῦ, Δὲ, συνδέσμου· καὶ ἔστιν ἡ χρῆσις Ἀττικῶν, τὸ μὴ ἐξ ἀνάγκης συνάπτειν τὸν, Δὲ, τῷ, Ἔπειτα, ἢ, Εἶτα, ἄλλως τε καὶ ὅτε ὁ προηγούμενος, Μὲν, συνάπτεται τῷ, Πρῶτα, ἢ, Πρῶτον· καὶ τούτου παραδείγματα μυρία οὐ μόνον παρ' Ἡλιοδώρῳ (σελ. 226, 245, 248 καὶ 352), ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἀρίστοις συγγραφεῦσί τε καὶ ποιηταῖς. ταυτὸ δὲ τοῦτο συμβαίνει, καὶ ὅτε ὁ, Μὲν, συμπλέκεται τῷ, Μάλιστα, οἷόν ἐστι τὸ τοῦ Σοφοκλέους (Οἰδ. Τύρ. 647).

ΜΑΛΙΣΤΑ ΜΕΝ τόνδ' ὅρκον αἰδεσθεὶς θεῶν,
ἜΠΕΙΤΑ κἀμὲ....

ἢ τῷ, Τοῦτο, ὡς παρὰ τῷ αὐτῷ Σοφοκλεῖ (Φιλοκτ. 1345),

........ΤΟΥΤΟ ΜΕΝ παιωνίας
Ἐς χεῖρας ἐλθεῖν· ΕΙΤΑ τὴν πολύστονον
Τροίαν ἑλόντα, κλέος ὑπέρτατον λαβεῖν»,

Μνημονεύομεν καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Σχαιφῆρος ἐν τοῖς Κριτικοῖς Μελετήμασι σελ. 61 «Lucianus Τόμ. 3. p 370. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εὐθὺς ἐλθοῦσαν κ.τ.λ. Ceterum sequitur hic εἶτα sine particula δέ, etsi ἐν μὲν τῷ προοιμίῳ εὐθὺς praecessit. Sic enim Graeci sequentia ab solo εἶτα s. ἔπειτα exordiuntur Vid. supra p 235. 236. infra p. 262. 270. 274. Strabo p. 804. C. ed. Alm. Καταρχὰς μὲν γὰρ ὡμήρευσε παρὰ Πάρθοις· ἔπειτα δι' ἐκείνων ἔτυχε καθόδου, κ.τ.λ. Idem p 805. A. τέως μὲν ἐφρουρεῖτο· ἔπειτ' ἀνηρέθη κ.τλ. Non monerem hoc, nam usu est tritissimum, nisi viros doctos ad talia passim offendere vidissem. Conf. novissimam editionem Alciphronis T. I p. 145 b. In viam reducere errantes poterat Hoogeveenus Doctr. Particul. Gr. T. I. p. 662. sq ». Ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀλκίφρονος ἀπαντᾷ Α', 23, 1 «πρῶτον μὲν τοὔδαφος ἐκάλυπτεν, ἔπειτα οὐκ ἐπιπολῆς ἀλλ' εἰς ὕψος ἤρετο τῆς νιφάδος χῦμα πάμπολυ» καὶ Α', 33, 3 «τὸ μὲν γὰρ πρῶτον κιχλίζουσα μετ' ἐκείνης καὶ μωκωμένη τὴν δυσμένειαν ἐνεδείκνυτο, εἶτα φανερῶς ποιήματα ᾖδεν εἰς τὸν οὐκέθ' ἡμῖν προσέχοντα ἐραστήν» καὶ Γ', 55, 9 «ὁ κύων δὲ πρῶτα μὲν οὐρεῖ κατὰ τὴν κυνικὴν ἀδιαφορίαν εἰς σύρμα χαλάσας καὶ καθεὶς τὸ τριβώνιον, ἔπειτα καὶ Δωρίδα τὴν μουσουργὸν οἷος ἦν ἐν ὀφθαλμοῖς, ἁπάντων ὁρώντων, ἐνεργεῖν» καὶ Γ', 71, 1 «λαβὼν καθ' ἑαυτὸν πρῶτα μὲν ἐνουθέτει μὴ τοιαῦτα ἐπιτηδεύειν ἐξ ὧν ὕβρις τὸ τέλος, ἔπειτα τοῦ φωνήματος ὡς ἔχοιμι διὰ βραχέων ἀποπειραθεὶς τῷ χορῷ τῶν κωμικῶν συλλαμβάνει». Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν βιβλ. Γ', 43, 4 ἐξέδωκεν ὁ Μεινέκιος (σελ. 59) ἐκ τοῦ Βενετικοῦ κώδικος «αὐτὸς δὲ ὁ Σμικρίνης πρῶτον μὲν τῇ καμπύλῃ παίει τὸν νῶτον τοῦ Χαρικλέους, ἔπειτα ἐπὶ κόρρης πατάξας ἦγεν ὡς ἔσχατον ἀνδράποδον» ἀντὶ τοῦ ἔπειτα ΔΕ ἐπὶ κόρρης πατάξας».

Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τόμ. Α', σελ. 184 Δινδ. «ἣ πρῶτον μὲν τῆς ἑαυτῆς χώρας καὶ πολιτείας μετέδωκεν, ἔπειθ' ἑτέραν ὅπως κτήσονται συμπαρεσκεύασεν» καὶ σελ. 201 «καὶ πρῶτον μὲν τοὺς ἐν τοῖς στεφανίταις δρόμους ἀπέκρυψαν — ἔπειτα κρείττους ἦσαν τὰ τελευταῖα ἢ τὰ ἀπὸ τῶν πυλῶν» καὶ ἀλλαχοῦ (Ἴδε Γ. Σμιδίτιον ἐν Ἀττικισμ. Τόμ. Γ', σελ. 116). Ἄλλα παραδείγματα τῆς τοιαύτης ἐκφορᾶς κρίνομεν περιττὸν νῦν νὰ μνημονεύσωμεν. Παρατηρου-

μεν δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Μουσωνίου εἶνε εἰρημένον παρὰ Στοβ. 'Ανθολ. Τόμ. Γ', σελ. 4, 15 Μειν. «πρῶτον μὲν ἔτεμε δίχα τὸ γένος ἡμῶν, εἶτ' ἐποίησεν αὐτῷ διττὰ αἰδοῖα, τὸ μὲν εἶναι θήλεος, τὸ δὲ ἄρρενος, εἶτα δὲ ἐνεποίησεν ἐπιθυμίαν ἰσχυράν».

Καὶ τῆς συντάξεως δέ, καθ' ἥν, ἡγουμένου τοῦ πρῶτον μέν ἢ πρῶτα μέν, ἐπιφέρεται τὸ ἔπειτα δέ ἔχομεν οὐκ ὀλίγα μαρτύρια νὰ καταλέξωμεν.

Ψευδανακρ. Ὠδαρ, ΛΒ, 7 (ΙΓ', 7 Βεργκ.) «πρῶτον μὲν ἐξ 'Αθηνῶν ἔρωτας εἴκοσιν θὲς καὶ πεντεκαίδεκ' ἄλλους· ἔπειτα δ' ἐκ Κορίνθου θὲς ὁρμαθοὺς ἐρώτων».

Νόνν. Μεταβ. τοῦ κατὰ Ἰω. 'Αγ. Εὐαγγ. σελ. 207, 181 Σνειδ. «πρῶτα μὲν αἷμα χύθη, ΜΕΤέπειτα δὲ θέσκελον ὕδωρ».

Ψευδαισχίν. 'Επιστολ. Β', 1 «βλέποντα πρῶτον μὲν εἰς τὴν ἐμὴν συμφοράν, ἣν οὐκ ἀπεικὸς εἶναι καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐλεεῖν ὑπελάμβανον, ἔπειτα δὲ εἰς τὸ σκυθρωπόν σου καὶ ὅμοιον δεδακρυμένῳ».

'Αρχιμήδ. Τόμ. Α', σελ. 2, 9 Εἱβ. «πρῶτον μὲν ὅτι πάσης σφαίρας ἡ ἐπιφάνεια τετραπλασία ἐστὶ τοῦ μεγίστου κύκλου, ἔπειτα δὲ ὅτι παντὸς τμήματος σφαίρας τῇ ἐπιφανείᾳ ἴσος ἐστὶ κύκλος» καὶ Τόμ. Β', σελ. 350, 16 «πρῶτον μὲν τὸ ΑΒΓ τρίγωνον τετραπλάσιον τῶν ΑΔΒ, ΒΕΓ τριγώνων, ἔπειτα δὲ αὐτὰ ταῦτα τετραπλάσια τῶν εἰς τὰ ἑπόμενα τμάματα ἐγγραφέντων». 'Αναγνωστέον δ' ἴσως καὶ ἐν σ. 294, 11 «πρῶτον μὲν διὰ μηχανικῶν εὑρεθέν, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τῶν γεωμετρικῶν ἐπιδειχθέν» ἀντὶ τοῦ πρότερον. Πρβ. σελ. 298, 2 «πρῶτον μὲν ὡς διὰ τῶν μηχανικῶν ἐθεωρήθη, μετὰ ταῦτα δὲ καί, ὡς διὰ τῶν γεωμετρουμένων ἀποδεικνύται».

Πολύβ. σελ. 1190, 27 Οὖλσχ. «καὶ συμμείξας πρῶτον μὲν ἀπέδωκε τοὺς ὅρκους ὑπὲρ τῆς συμμαχίας ἐναντίον πάντων τῶν ἱππέων —ἔπειτα δὲ τοὺς ὁμήρους παρελάμβανε» καὶ σελ. 1218, 27 «οἳ πρῶτον μὲν τοὺς πολίτας συνίστορας ἔχοντες πάντων τῶν σφίσι πεπραγμένων καὶ τῶν εἰρημένων, ἔπειτα δὲ τῶν γραμμάτων ἑαλωκότων καὶ πεφωτισμένων».

Λουκιαν. Δὶς Κατηγορ. 2 «ᾧ πρῶτα μὲν τὰ τῶν ἄλλων θεῶν ἔργα ἐπισκοπεῖν ἀναγκαῖον—ἔπειτα δὲ καὶ αὐτῷ μυρί' ἄττα πράττειν καὶ σχεδὸν ἀνέφικτα ὑπὸ λεπτότητος» καὶ Προμηθ. ἢ Καυκ. 3 «ὃς πρῶτα μὲν τὴν νομὴν τῶν κρεῶν ἐγχειρισθεὶς οὕτως ἄδικον ἐποιήσω καὶ ἀπα-

τηλήν—ἔπειτα δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀνέπλασας πανουργότατα ζῷα καὶ μάλιστά γε τὰς γυναῖκας» καὶ περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδ. πιστ. διαβ. 21 «πρῶτον μὲν τὸ φιλόκαινον, ὃ φύσει πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπάρχει, καὶ τὸ ἀψίκορον, ἔπειτα δὲ τὸ πρὸς τὰ παράδοξα τῶν ἀκουσμάτων ἑπόμενον». Πρβ. καὶ § 7-8.

Διονύσ. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 592 «πρῶτον μὲν τῶν περὶ τὰς φυλὰς ἐγχειρημάτων ἀπέστη, ἔπειτα δ' αὐτὸν τὸν Ναίβιον ἀποθεραπεῦσαι διαγνούς, ὡς ἁπάντων ἀνθρώπων θεοφιλέστατον» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 199, 11 Κισλ. «ἀφ' οὗ πρῶτον μὲν τὴν σύνεγγυς, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἄλλην χώραν σὺν χρόνῳ κληθῆναι Κελτικήν». Πρβ. καὶ Τέχν. Ῥητορ. Ι', 13. Ὁ Jacoby γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ῥωμ. Ἀρχ. Διονυσίου τοῦ Ἁλκαρνασσέως Τόμ. Δ', σελ. 248 (1905) «ἔπειτα δὲ cf. Baumann Obs. Gramm. p. 32 seqq». Δὲν ἔχομεν τὸ βιβλίον τοῦτο καὶ ἀγνοοῦμεν τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα.

Πλούταρχ. Ἀγησ. Ζ' «ἐκ δὲ τούτου πρῶτον μὲν οἱ λοιποὶ Σπαρτιᾶται χαλεπῶς ἔφερον· ὑπηρέται Λυσάνδρου μᾶλλον ἢ σύμβουλοι βασιλέως ὄντες· ἔπειτα δ' αὐτὸς ὁ Ἀγησίλαος κτέ» καὶ Ψευδοπλούτ. Ἠθικ. σελ. 7, Β' «ὅτι τὸν μονόκωλον λόγον πρῶτον μὲν ἀμουσίας οὐ μικρὸν ποιοῦμαι τεκμήριον· ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τὴν ἄσκησιν ἀψίκορον καὶ πάντῃ ἀνεπίμονον εἶναι νομίζω».

Στράβ. σελ. 2,8 Μειν. «καὶ πρῶτον μὲν τῷ ὠκεανῷ περίκλυστον, ὥσπερ ἐστίν, ἀπέφαινεν αὐτήν· ἔπειτα δὲ τῶν χωρίων τὰ μὲν ὠνόμαζε, τὰ δὲ ὑπηνίττετο τεκμηρίοις τισί» καὶ σελ. 95, 17 «πρῶτον μὲν τὴν τῶν προσβόρρων Ἰνδῶν, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἐν τῇ Ὑρκανίᾳ καὶ τῇ Ἀρίᾳ κτέ».

Πολύαιν. Στρατηγ. Δ', 6,6 «πρῶτον μὲν ἔπεισεν αὐτοὺς προστίθεσθαι μηδενί, ὥστε γε τοῦτο πρῶτον Ἀντιγόνῳ κατώρθωτο· ἔπειτα δὲ κατήγαγεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν λόφων ἐς χωρίον ἱππάσιμον» καὶ Ε', 47 «πρῶτον μὲν τοὺς πένητας καὶ πεζοὺς τοῖς εὐπόροις καὶ ἱππεῦσι συνέκρουσεν — ἔπειτα δὲ καὶ πρὸ τῶν πυλῶν ἐξόπλισιν ποιήσας κτέ».

Νικόλ. Δαμασκην. Ἱστορ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Α', σελ. 54,7 Δινδ. «πρῶτον μὲν Καδουσίους προσαγαγόμενος ἐθέλοντας· Πέρσας μὲν γὰρ φιλοῦσι, Μήδους δὲ πάνυ μισοῦσι· ἔπειτα δὲ Πέρσας θαρρύνας τε καὶ ὁπλίσας περὶ τετταράκοντα ὄντας μυριάδας» καὶ σελ. 99,3 «πρῶτον μὲν τοῦ σώματος ἐγκρατέστατα ἐπεμελήθη καὶ

ταχὺ ἀνερρώσθη, ἔπειτα δὲ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς πατρίδος ἐποιεῖτο ἐπὶ τὴν στρατιὰν κατὰ τὰς τοῦ θείου ἐντολάς» καὶ Μάλχ. σελ. 386,3 «νῦν δὲ πρῶτον μὲν αὐτὸν διὰ πόλεων ἦγεν—ἔπειτα δέ, ὡς ἀνῆλθεν ἐς Βυζάντιον, δέχεται παρὰ τοῦ βασιλέως ἀσμένως» καὶ Ἀγαθί. Τόμ. Β', σελ. 231,32 «πρῶτον μὲν οὖν τοὺς ἐν τέλει ἀλαζόνας μάλα εὑρόντες καὶ πέρα τοῦ δέοντος ἐξωγκωμένους ἐβδελύττοντό γε αὐτοὺς καὶ ἐκάκιζον· ἔπειτα δὲ ἑώρων ὡς τοιχωρύχοι τε πολλοὶ καὶ λωποδύται οἱ μὲν ἡλίσκοντο, οἱ δὲ καὶ διελάνθανον» καὶ σελ. 391,24 «κινήσας τὸν οἰκεῖον στρατὸν πρῶτα μὲν ἐμβάλλει ἀθρόον τοῖς τῶν πολεμίων χωρίοις—ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἐκ Θρᾴκης ἐπανερχομένοις ἄρτι τὸν Ἴστρον ποταμὸν διαπεραιωθεῖσιν ὑπαντιάζει ἐξαπιναῖα». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Ἐπιφαν. Τόμ. Α', σελ. 360,32 «καὶ πρῶτα μὲν Λογγῖνον Ζήνωνος ἀδελφόν, τὴν τοῦ μαγίστρου ἀρχὴν διέποντα—ἀνὰ τὴν ἐνεγκαμένην ἐκπέμπει, εἶτα δὲ καὶ πολλοὺς ἑτέρους Ἰσαύρους».

Δίων Κάσσ. Τόμ. Β', σελ. 327,1 Δινδ. «τῷ δὲ δὴ Σέξτῳ πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἑταίρων—συνέβησαν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοὶ πρὸς Μισηνῷ ἐς λόγους ἦλθον».

Ἀλκίφρ. Ἐπιστολ. Γ', 23,1 «πρῶτον μὲν οὖν τοῖς θεοῖς ἀπηρξάμην, ἔπειτα δὲ τοῖς φίλοις ὑμῖν ἀπάρχομαι».

Γαλην. Τόμ. Α', σελ. 25 «πρῶτον μὲν τοῦ Ἱπποκράτους ἀκούσῃ λέγοντος—ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν μετ' αὐτὸν ἀρίστων ἰατρῶν» καὶ σελ. 292 «καὶ πρῶτον μὲν τοῦ σωθήσεσθαι τὸν ἄνθρωπον ἢ ἀπολεῖσθαι τὴν πρόγνωσιν ἐκ τοῦ διαγνῶναι τὸ ἰσχυρότερον· ἔπειτα δὲ καὶ τῆς προθεσμίας ἐκ τοῦ πόσῳ θάτερον ἰσχυρότερόν ἐστι ποιεῖται» καὶ σελ. 524 «διχῶς δ' ἐσφάλησαν πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ βούλεσθαι πάντως ἐν ταῖς ὥραις εὑρεῖν τὴν τετάρτην συζυγίαν τῶν κράσεων, ἔπειτα δ' ἐκ τοῦ καὶ θερμότερον ἢ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ὑγρότερον ἢ κατὰ τὸ θέρος ὑπάρχειν αὐτό» καὶ σελ. 584 «πρῶτον μὲν γὰρ οὐδὲ πλεονεξίᾳ θερμότητος ὀρέγεσθαι τὰ ζῷα, τοὐναντίον δ' ἅπαν ἀποψυχομένων τῶν ὀρεκτικῶν μορίων· ἔπειτα δέ, διότι μὴ μόνον εἰς θρέψιν ἀλλὰ καὶ εἰς αὔξησιν αὐτοῖς ἡ τροφὴ διοικεῖται». Τόμ. Β', σελ. 20 «πρῶτον μὲν οὐκ ἐκ πάντων ἐδεσμάτων πᾶν ζῷον τρέφεσθαι πέφυκεν, ἔπειτα δ' οὐκ ἐξ ὧν οἷόν τ' ἐστιν, οὐδ' ἐκ τούτων παραχρῆμα». Καὶ ἐν πολλοῖς δ' ἄλλοις τόποις τῶν συγγραμμάτων τοῦ Γαληνοῦ εὑρίσκεται τὸ πρῶτον μὲν—ἔπειτα δέ. Πρβ. καὶ

Τόμ. Δ', σελ. 474 «οἱ δ' ἀντιλέγοντες αὐτῷ **πρῶτα μὲν** οὐδ' ἀποδεῖξαί που μηδ' ὅλως παρεσπάρθαι τοῖς σώμασί που κενόν, ἀλλ' ὅτι μὴ ἀθρόον ὑπομιμνήσκουσιν· ἔπειτα δέ, εἰ καὶ τοῦτο συγχωρηθείη, κτέ» καὶ Τόμ. Η', σελ. 620 «πρῶτον μὲν ἴσως διχῇ τέμνειν αὐτάς, **εἶτα δὲ** καὶ τριχῇ καὶ τετραχῇ περιέσται (γρ. ἴσ. παρέσται)» καὶ Τόμ. ΙΒ', σελ. 667 «πρῶτον μὲν ἅπαξ λύειν καὶ πυριᾶν, εἶτα δὲ οὐδὲ τοῦτο συμφέρει πράττειν» καὶ Τόμ. Ι϶', σελ. 334 «πρῶτον μὲν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τῆς ὑγρότητος πληροῦνται, εἶτα δέ, εἰ πλεῖον ἀναβλέψει (γρ. ἀντιβλέψειε), εἰς τὸ πάθος καὶ αὐτὸς συμπίπτει (γρ. ἐμπίπτει)» καὶ Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 409 «πρῶτον μὲν λέγει ἀφανίζεσθαι, εἶτα δὲ καὶ ἐξαίφνης καὶ παραλόγως καὶ ἀλόγως κτέ». Εἶνε δ' ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ εἰρημένον καὶ πρῶτον μέν—ἐφεξῆς δέ Τόμ. Α', σελ. 531 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 919 καὶ Τόμ. Ε', σελ. 67 καὶ ἀλλαχοῦ καὶ πρῶτον μέν—ἐξῆς δέ Τόμ. Δ', σελ. 56 καὶ σελ. 214 καὶ Τόμ. Θ', σελ. 349 καὶ Τόμ. Ι' σελ. 512 καὶ σελ. 521. Πρβ. καὶ Τόμ. ϛ', σελ. 333 «**πρῶτα μέν** ὅσα λαπάττει τὴν γαστέρα προσφερόμενος, ἐφεξῆς δὲ ἰχθύων τὸ πλεῖστον». Ἐγένετο δ' ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ χρῆσις καὶ τοῦ δισυλλάβου ἐπιρρήματος ἑξῆς, εἶθ' ἑξῆς, οἷον Τόμ. Ζ', σελ. 460 καὶ σελ. 537 καὶ Τόμ. Η', σελ. 123-4 καὶ σελ. 147 καὶ σελ. 626 καὶ Τόμ. Θ' σελ. 207 καὶ σελ. 241 καὶ σελ. 659 καὶ Τόμ. Ι', σελ. 754 καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 325 καὶ σελ. 483 καὶ σελ. 524 καὶ σελ. 791 καὶ σελ. 797 καὶ Τόμ. ΙΓ', σελ. 159 καὶ σελ. 270. Πρβ. καὶ Τομ. Α', σελ. 308 «πρῶτον μὲν κἀνταῦθα τῶν ὑγιεινῶν, ἐφεξῆς δὲ τῶν νοσερῶν, εἶτα τῶν οὐδετέρων» καὶ Τόμ. Ζ', σελ. 446 «πρῶτον μὲν γὰρ ἰχῶρες ὑδατώδεις ἄπεπτοι καὶ λεπτοὶ ῥέουσιν ἐξ αὐτῶν· εἶθ' ἑξῆς ἐλάττους τε καὶ παχύτεροι· κἄπειτα ἤδη πύον λεπτόν· εἶτα ἔλαττον μὲν τῷ πλήθει τοῦτο γίνεται, παχύτερον δὲ καὶ λευκότερον» καὶ σελ. 582 «πρῶτα μὲν ὅσα μεγίστην ἔχει δύναμιν, εἶθ' ἑξῆς τὰ λοιπά—εἶθ' ἑξῆς τὰ κατὰ τοὺς σφυγμούς, ἀγρυπνίας τε καὶ ὕπνους» καὶ σελ. 506 «πρῶτον μὲν μίαν συζυγίαν τῶν ἐκ τοῦ πεμπταίου, φέρ' εἰπεῖν, μιᾷ τῇ κατὰ τὸν ἑκταῖον, ὡς ἐκ δυοῖν συζυγιῶν γενέσθαι τινὰ τρίτην ἄλλην, εἶθ' ἑξῆς ἁπάσαις ἁπάσας ἐπιπλέκειν, εἶθ' οὕτω μίαν δυοῖν, εἶτα τρισίν, εἶτα πλείοσιν—μετὰ δὲ τοῦτο κτέ» καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 95 «πρῶτον μὲν στόμα καὶ φάρυγγα καὶ στόμαχον· ἔπειτα δ' αὐτὴν τὴν γαστέρα καί τινα τῶν λεπτῶν ἐντέ-

ρων· εἶτα τὰς ἐν τῷ μεσεντερίῳ φλέβας· εἶτα τὰ ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος» καὶ σελ. 655 «πρῶτον μὲν γλυκύτητά τινα καὶ δριμύτητα προσλαμβάνειν ἀποτιθέμενος τὴν στῦψιν, ἐφεξῆς δὲ παραύξεσθαι μὲν τῇ δριμύτητι, παύεσθαι δὲ κατὰ βραχὺ τῆς γλυκύτητος, κἄπειτ' αὖθις ἐν τῷ πλείονι χρόνῳ δριμεῖς θ' ἱκανῶς γίγνεσθαι καὶ πικρότητα ἀεὶ προσλαμβάνειν». Ἄξια μνείας εἶνε δύο ἔτι χωρία διάφορα τῶν ἤδη μνημονευθέντων Τόμ. Α', σελ. 300 «ὅσα δὲ χολώδη, καθάρσει μὲν πρῶτον, ἑξῆς δὲ τῇ διὰ τοῦ δέρματος κενώσει» καὶ Τόμ. Ι', σελ. 998 «ὥσπερ καὶ Ἱπποκράτης ἔλεγεν ἐπὶ καταντλήσεως ὕδατος θερμοῦ, τὸ μὲν πρῶτον ἀείρεται, ἔπειτα δ' ἰσχναίνεται».

Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 71 Δαρ «πρῶτον μὲν οὖν τούτων θεραπείας ἐρῶ, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἀποσκημμάτων εἰς ὁπότερα ἂν κατασκήψῃ» καὶ σελ. 197 «πρῶτον μὲν δή, ὡς εἴρηται, αὐτόν τινα χρὴ τὸν νοσοῦντα ἐρωτᾶν περὶ ὧν χρὴ εἰδέναι, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς παρόντας» καὶ σελ. 359 «πρῶτον μὲν οὖν εὐπεψίας φροντίδα τίθεσθαι χρή· ἔπειτα δὲ καθαίρειν» καὶ σελ. 367 «κωλύει δὲ τὰ προειρημένα νοσήματα πρῶτον μὲν ἡ λεπτύνουσα τμητικὴ δύναμις, ἔπειτα δὲ καὶ καθάρσεις ἁρμόδιοι» καὶ σελ. 435 «πρῶτον μὲν αἱ ὀδύναι τοῖς κωλικοῖς συνεχέστεραι καὶ ἰσχυρότεραι τῶν νεφριτικῶν εἰσιν· ἔπειτα δὲ καὶ οἱ συμβαίνοντες ἔμετοι πλείονές εἰσι». Πρβ. καὶ Ὀρειβάσιον Τόμ. Α', σελ. 355,8 Δαρ.· ἔτι δὲ Τόμ. Β', σελ. 248.

Ἀλέξ. Τραλλιαν. Τόμ. Α', σελ. 501 Πουσχ. «πρῶτον μὲν ἐπιβροχαῖς κέχρησο ταῖς δι' οἰνελαίου καὶ νάρδου καὶ γλευκίνου καὶ στύρακος καὶ μαστίχης, ἔπειτα δὲ καὶ ἐπιθέμασι».

Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 638, 26 «πρῶτον μὲν ἐκ τῆς διαφωνίας, ἔπειτα δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποτελεσμάτων».

Θεμίστ. Παραφρ. Τόμ. Α', σελ. 233,10 Σπεγγ. «πρῶτον μὲν γὰρ ἐχρῆν, εἴπερ ὁμοιοειδές, καὶ τὰ μόρια πάντα κύκλῳ κινεῖσθαι— —ἔπειτα δέ, εἰ κύκλῳ, καὶ πεπέρανται».

Παρθέν. περὶ Ἐρωτ. Παθ. Ι', 4 (Ἐρωτ. Συγγρ. Τόμ. Α', σελ. 15,10 Ἑρχ.) «αὐτὸς δὲ πρῶτον μὲν τὰς κύνας ἐπικατέσφαξε τῇ πυρᾷ, ἔπειτα δὲ πολλὰ ἀποδυράμενος τὴν παῖδα διεχρήσατο ἑαυτόν».

Μῦθ. Αἰσώπ. 250 (σελ. 122 Ἁλμ.) «πρῶτον μὲν τὰ ποίμνια διέφθειρεν, ἔπειτα δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς βόας ἐτράπη».

Λεόντ. Μηχαν. Τόμ. Α', σελ. 257 Buhl. «αἴτιον δὲ πρῶτον

μέν, ἐπεὶ καὶ τὰ Εὐδόξου — οὐ λίαν ὀρθῶς εἴληπται, ἔπειτα δὲ ὅτι καὶ οὐ πρὸς τὸ ἀκριβές».

Ἀλκίν. Διδασκ. τῶν Πλάτ. Δογμ. ΙϚʹ (Πλάτ. Τόμ. Ϛʹ, σελ. 172 Τευβν.) «πρῶτον μὲν αἰσθήσεις, ἔπειτα δὲ ἡδονὴ καὶ λύπη φόβος τε καὶ θυμός»

Πλωτῖν. Τόμ. Βʹ, σελ. 193,10 Κιρχ. «πρῶτον μὲν ἄτοπον δόξει εἶναι — ἔπειτα δέ, εἰ μετροῦντες τὰ ὑποκείμενα κτέ» καὶ σελ. 297,5 «πρῶτον μὲν ἑαυτὴν ἐχρόνωσεν ἀντὶ τοῦ αἰῶνος τοῦτον ποιήσασα· ἔπειτα δὲ καὶ τῷ γενομένῳ ἔδωκε δουλεύειν χρόνῳ» καὶ σελ. 391,23.

Πρόκλ. Διάδ. εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 585 Σνειδ. «πρῶτον μὲν οὐ περὶ τὰ αὐτὰ στρέφεται τῷ αἰῶνι — ἔπειτα δὲ εἰκών ἐστι καὶ οὐκ ἀντίθεσις αὐτοῦ» καὶ σελ. 603 «πρῶτον μὲν γιγνόμενον ἄν τι λέγοιμεν ἐν ἡμέρᾳ καὶ οὐχ ὅπερ ἐστὶν ἡμέρα — ἔπειτα δὲ πῶς τοῦτο μόριον ἂν εἴη χρόνου» καὶ σελ. 608 «πρῶτον μὲν ἐπισημήνασθαι ἄξιον — ἔπειτα δὲ προσεκτέον».

Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Θʹ, σελ. 173,37 «πρῶτον μὲν ἢ οὐ πᾶν αἰσθητὸν ἐκ παντὸς αἰσθητοῦ γενήσεται — ἔπειτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν στοιχείων ἀληθὲς εἰπεῖν ἀπείρων ὄντων τῷ πλήθει» καὶ Τόμ. ΙΑʹ, σελ. 80,25 «πρῶτον μὲν ἀρχὴν αὐτὴν προειπών, ἔπειτα δὲ αὐτὸ τοῦτο δεικνύς» καὶ σελ. 101,30 καὶ σελ. 106,3 καὶ σελ. 112,26 καὶ σελ. 202,2.

Λιβάν. Ἐπιστολ. σελ. 577 Οὔολφ. «καὶ ταῦτα πρῶτον μὲν οἴου παρ' ὅλης ἀκούειν τῆς πόλεως, ἔπειτα δὲ καὶ παρὰ τοῦ καλοῦ Σαλουστίου» καὶ σελ. 637 «ὥστε γράμματά σου λαβὼν μὴ οὐχὶ πρῶτον μὲν ἡσθῆναι, ἔπειτα δὲ ἀντεπιστεῖλαι».

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Αʹ, σελ. 93 «πρῶτον μὲν γενητὸς — ἔπειτα δὲ νεώτερος τοῦ βοηθουμένου» καὶ Τόμ. Βʹ, σελ. 269 «πρῶτον μέν, ἵν' ἐπιδείξῃ ὅτι οὐκ ἐν τῷ γεγονότι τὸ πεποιηκὸς αἴτιον· ἔπειτα δὲ ὑπὲρ τοῦ παραστῆσαι ὅτι κτέ.» καὶ Τόμ. Γʹ, σελ. 312 «πρῶτον μὲν ὑπαρχούσης περὶ τὸ ὄν, ἔπειτα δὲ περὶ τὸν τοῦ ὄντος λόγον» καὶ Τόμ. Δʹ, σελ. 326 «βούλεται γὰρ τοῦ θύοντος πρῶτον μὲν τὸν νοῦν ὡσιῶσθαι γνώμαις ἀγαθαῖς καὶ συμφερούσαις ἐνασκούμενον, ἔπειτα δὲ τὸν βίον ἐξ ἀρίστων συνεστάναι πράξεων» καὶ Τόμ. Εʹ, σελ. 38 «βουλόμενος πρῶτον μὲν διαφορὰν οἰκείων τε καὶ ἀλλοτρίων εἶναι·

ἔπειτα δὲ μὴ κατὰ τὸ παντελὲς ἀναγκαιότατον κτῆμα θεράποντας ἀνεῖρξαι τῆς αὐτοῦ πολιτείας» καὶ πρῶτον μὲν ὅτι ἀρχὴ μηνὸς ἀρχὴ δὲ καὶ ἀριθμοῦ καὶ χρόνου τίμιον· ἔπειτα δὲ ὅτι κατ' αὐτὴν οὐδὲν ἀφώτιστον ἐν οὐρανῷ» καὶ σελ. 158 «ἵνα πρῶτον μὲν μὴ ἀποδοκιμάζωσι συμβούλους ὡς ἱκανοὶ πάντα περιαθρεῖν — ἔπειτα δέ, ἵνα δευτέρους καὶ τρίτους ἡγεμόνας αἱρῶνται» καὶ σελ. 212 «ὅτι πρῶτον μὲν ἀλαζονεία ψυχῆς ἐστι κακία — ἔπειτα δ' ὅτι φρονήματος ὑπόπλεως ἀλόγου γενόμενος πᾶς ἀλαζὼν κτέ.» καὶ Τόμ. Ϛ', σελ. 24 «πρῶτον μὲν ὅτι καὶ ἐκ σπέρματος ἡ γένεσις καὶ εἰς σπέρμα ἡ ἀνάλυσις· ἔπειτα δ' ὅτι φυσιολογεῖται ὁ κόσμος καὶ φύσις λογική». Πρβ. Τόμ. Δ', σελ. 144 «ἀλλὰ πρῶτον μέν, ὧν παρὰ πάντα τὸν χρόνον ὑπηρέτησαν, ἀναγκαῖον μισθὸν κομιζόμενοι — εἶτα δὲ ὑπὲρ ὧν κατεδουλώθησαν ἐν ἐλάττοσι καὶ οὐχὶ τοῖς ἴσοις ἀντιλυποῦντες». Εἶνε δ' ὑπὸ τοῦ Φίλωνος εἰρημένον καὶ «ἔστω δέ φησι, πρῶτον μὲν τὸ ἱερεῖον ἄρρεν—ἔπειτα δὲ ἀπονιψάμενος ὁ προσάγων τὰς χεῖρας ἐπιφερέτω τῇ τοῦ ἱερείου κεφαλῇ· καὶ **μετὰ ταῦτα** λαβών τις κτέ.» (Τόμ. Δ', σελ. 326).

Ἰώσηπ. Τόμ. Γ', σελ. 317, 9 Νισ. «ἐπέστελλε πρῶτον μὲν Ἡρῴδῃ συλλαμβάνεσθαι τοῦ πολέμου, ἔπειτα δὲ καὶ ἐπὶ τὸν σφέτερον καλεῖν τοὺς συμμάχους» καὶ Τόμ. Ε', σελ. 18, 18 «πρῶτον μὲν τὴν ἑτέρωθεν ἄφιξιν εἰς Αἴγυπτον, ἔπειτα δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἀπαλλαγὴν οὕτως ἀρχαίαν τοῖς χρόνοις».

Καιν. Διαθ. πρὸς Ἑβρ. Ζ', 2 «πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλὴμ κτέ.».

Ὠριγέν. Τόμ. ΙΓ', σελ. 106 «πρῶτον μὲν τὴν πλανηθεῖσαν ψυχὴν ὡς δικαιοσύνη ἐπιστρέφει ὁ κύριος, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς σοφία» καὶ σελ. 143 «πρῶτον μὲν ὅτι καὶ χρονίζει, ἔπειτα δὲ καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς λογισμοὺς ἔχει ἐν ἑαυτῷ».

Κλήμ. Ἀλεξ. Τόμ. Α', σελ. 130, 4 Δινδ. «ἡ πρῶτον μὲν ἀμφὶ τὸν κόσμον καὶ τὸν οὐρανὸν τάς τε ἡλιακὰς περιδινήσεις κυκλεῖται καὶ τῶν λοιπῶν ἄστρων τὰς φορὰς ἀσχολεῖται διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἔπειτα δὲ καὶ περὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, περὶ ὃν ἡ πᾶσα σπουδὴ καταγίνεται» καὶ Τόμ. Β', σελ. 126,24 «ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὧν παρὰ πάντα τὸν χρόνον ὑπηρέτησαν τοῖς Αἰγυπτίοις μισθὸν ἀναγκαῖον κομιζόμενοι—ἔπειτα δὲ καὶ τρόπον τινὰ ἠμύναντο ἀντιλυποῦντες ὡς φιλαργύ-

ρους Αἰγυπτίους τῇ τῆς λείας ἐκφορήσει» καὶ σελ. 274, 7 «πρῶτον μὲν γὰρ τὴν ἰδίαν νύμφην εἶχεν τὴν ἐκκλησίαν, ἔπειτα δὲ οὐδὲ ἄνθρωπος ἦν κοινός» καὶ σελ. 301, 18 «πρῶτον μὲν οὖν ἐν τοῖς παραδεδομένοις ἡμῖν τέτταρσιν εὐαγγελίοις οὐκ ἔχομεν τὸ ῥητὸν ἀλλ' ἐν τῷ κατ' Αἰγυπτίους· ἔπειτα δὲ ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ ὅτι θυμὸν μὲν ἄρρενα ὁρμήν, θήλειαν δὲ τὴν ἐπιθυμίαν αἰνίττεται» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 167, 27 «πρῶτον μὲν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ παιδευτικὸν καὶ ἐνεργητικὸν τυγχάνον σῴζειν τοὺς ἐπιστρέφοντας πιστευτέον, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ λεπτομερέστερον, ἡ ψυχή, οὐκ ἄν ποτε πρὸ τοῦ παχυμερεστέρου ὕδατος πάθοι τι δεινόν» καὶ σελ. 194, 23 καὶ σελ. 329, 27.

Γρηγ. Νύσσ. Τόμ. Α', σελ. 57 «πρῶτον μὲν θηριώδης τις ἂν ἦν καὶ δυσάντητος—ἔπειτα δὲ παρεῖδεν ἂν τὴν κατὰ τῶν ἄλλων ἀρχὴν» καὶ σελ. 724, Α' «ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἀντὶ τοῦ ὄρους ἐπ' αὐτὸν ἀνάγει τὸν οὐρανόν, βατὸν τοῖς ἀνθρώποις αὐτὸν διὰ τῆς ἀρετῆς καταστήσας, ἔπειτα δὲ οὐ θεατὰς μόνον τῆς θείας δυνάμεως ἀλλὰ καὶ κοινωνοὺς ἀπεργάζεται» καὶ σελ. 732, Α' «πρῶτον μὲν οὐχ ἕνα τοῦ παντὸς ἀποκρίνας μόνον εἰς ὁμιλίαν ἄγει θεῷ — ἔπειτα δὲ οὐκ ἀλλοτρίῳ κόσμῳ κτέ.» καὶ σελ. 830, Γ' «πρῶτον μὲν ὅτι τὸ πτωχεῦσαι τῷ πνεύματι τοῖς ἕνεκεν αὐτοῦ διωχθεῖσιν εἰς ἴσον ἄγει — ἔπειτα δὲ πῶς τοὺς δεξιοὺς ἀπὸ τῶν εὐωνύμων διακρίνας προσκαλεῖται πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν».

Ἐπιφάν. Τόμ. Α', σελ. 326, 19 Δινδ. «πρῶτον μὲν διδάσκων ἀπαρνησιθείαν — ἔπειτα δὲ ἀπατῶν τοὺς ἀκούοντας καὶ ἀρνεῖσθαι τὴν ἰδίαν πίστιν στόματι καὶ μὴ ἔχειν ἁμαρτίαν φάσκων» καὶ Τόμ. Β', σελ. 161, 6 «πρῶτον μὲν κάλυμμα ἐπιθέσθαι δι' αἰδῶ, ΜΕΤέπειτα δὲ ἰδοῦσαν αὐτὸν σὺν ὅλῃ τῇ καρποφορίᾳ αὐτοῦ προσδραμεῖν αὐτῷ» καὶ σελ. 467, 23 «ἀλλὰ πρῶτον μὲν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἔπειτα δὲ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην» καὶ σελ. 506, 30 «πρῶτον μὲν φύλλα συκῆς ἑαυτοῖς ἔρραψαν, ἔπειτα δὲ χιτῶνες δερμάτινοι αὐτοῖς ἐδόθησαν» καὶ σελ. 591, 33 «καὶ πρῶτον μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ ῥηθέντα εἰς ἔλεγχον τῆς αὐτοῦ παραπεποιημένης ἐπιπλάστου ἐννοίας παραθήσομαι, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ ῥηθησόμενα παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ὑποδείξω» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 24, 1 «πρῶτον μὲν πρὸς σωτηρίαν τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἅμα σοὶ τυγχανόντων» καὶ σελ. 363, 25 «καὶ πρῶτον μὲν πολλὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συγκλεισθέντος καὶ πεπονθότος, πομ-

πεύσαντός τε, ὡς ἔφην, καὶ ξύλοις παισθέντος, ἔπειτα δὲ συρέντος ὅλην σχεδὸν τὴν πόλιν». Πρβ. καὶ σελ. 65, 13 «πρῶτον μὲν δεσμῷ σώματος τῆς ὕλης, εἶτα δὲ καὶ πολλαῖς τῶν ἁμαρτημάτων ἀτοπίαις». Εἶνε δ' ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου εἰρημένον καὶ «πρῶτον μὲν - ἔπειτα - ἔπειτα δέ Τόμ. Β', σελ. 177, 15.

Εὐσέβ. Προπαρ, Εὐαγγ. Τόμ. Α', σελ. 496, 2 Δινδ. «πρῶτα μὲν τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀναιρεῖν, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Ἐμμὼρ καὶ τὸν Συχὲμ φονεῦσαι» καὶ Τόμ. Β', σελ. 299, 15 «πρῶτον μὲν εἴη ἂν τὸ λεγόμενον ἕτερον — ἔπειτα δὲ ἓν τὸ ὂν οὐκ ἔσται» καὶ σελ. 301, 31 «τοῖς μέντοι διακειμένοις οὕτω περιέσεσθαι Τίμων φησὶ πρῶτον μὲν ἀφασίαν, ἔπειτα δ' ἀταραξίαν, Αἰνησίδημος δὲ ἡδονὴν» καὶ σελ. 312, 25 «πρῶτον μὲν τί δήποτε, τοιούτων γε δὴ τῶν πραγμάτων ὄντων, ἠξίωσαν εἶναι μέτρον τῆς ἀληθείας τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐ σῦν ἢ κυνοκέφαλον; ἔπειτα δὲ πῶς ἔλεγον εἶναι σοφοὺς ἑαυτοὺς κτέ.» καὶ Εὐαγγ. Ἀποδ. σελ. 175, 24 «πρῶτα μὲν παρέδωκαν φυλακῇ, ἔπειτα δὲ ἀπέλυσαν». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τῷ λόγῳ ὃν ἔγραψε βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τῷ τῶν ἁγίων συλλόγῳ ΚΓ' (Τόμ. Β', σελ. 235 Εἰν.) «πρῶτον μὲν πρὸς τὸν θεόν, ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τὴν φυσικὴν τῶν ἀνθρώπων κοινωνίαν». Πρβ. καὶ Ἐκκλησ. Ἱστορ. Τόμ. Α', σελ. 419,6 «πρῶτον μὲν μαστίζεται, εἶτα δὲ μετέωρος ἐπὶ τοῦ ξύλου γενομένη τὰς πλευρὰς αἰκίζεται» καὶ Προπαρ. Εὐαγγ. Τόμ Α', σελ. 358, 28 «πρῶτα μὲν λόγοις ἀπατᾶν αὐτὸν ἐπιχειρούσῃ, εἶτα δὲ ἱκεσίαις ἀντιβολούσῃ». Σημειωτέον δ' ὅτι κεῖται σελ. 20, 31 «πρότερον μὲν τὴν καὶ τούτων παλαιὰν καὶ μυθικωτέραν πλάνην ἐποπτεύσομεν, εἶτα δὲ τὴν σεμνοτέραν καὶ φυσικωτέραν δὴ περὶ θεῶν φιλοσοφίαν καὶ μετὰ ταῦτα τὸν περὶ τῶν θαυμαστῶν χρηστηρίων ἐφοδεύσομεν λόγον», ἀνθ' οὗ ἀναγνωστέον ἴσως πρῶτον μέν.

Σωκρ. Σχολαστ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 153 Οὐσσ. «πρῶτον μὲν τοὺς περὶ Εὐσέβιον ὡς ἐχθροὺς παρεγράφετο — ἔπειτα δὲ καὶ δείκνυσθαι κτέ.» καὶ σελ. 180 «πρῶτον μὲν τοῖς κατὰ τὰ βασίλεια στρατευομένοις· ἔπειτα δὲ διεδόθη καὶ εἰς τὰ πλήθη τῆς πόλεως».

Ἑρμ. Σωζομ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 15 Οὐσσ. «πρῶτον μὲν καθότι φιλεῖ ὁ θεὸς τὰς ἐκ παραδόξου μεταβάσεις βραβεύειν ἐπὶ τοῖς θείοις καὶ μεγίστοις πράγμασιν· ἔπειτα δὲ οὐ ταῖς τυχούσαις ἀρεταῖς τῶν ἐξ ἀρχῆς προστάντων αὐτῆς οἰκονομηθεῖσαν ἔστιν εὑρεῖν τὴν θρη-

σκείαν» καὶ σελ. 20 «πρῶτον μὲν γάρ, ὡς εἴρηται, πάντα δεύτερα ποιεῖσθαι τῆς ἀληθείας τὸν συγγραφέα προσήκει, ἔπειτα δὲ τὸ δόγμα τῆς καθόλου ἐκκλησίας γνησιώτατον ὅ τι μάλιστα φανεῖται» καὶ σελ. 303 «πρῶτον μὲν συγκροτηθήσεσθαι τοὺς Εὐσταθίου ἐπαινέτας πολλοὺς ὄντας· ἔπειτα δέ, ὡς εἰκός, νεωτέρων αὐτοὺς πειραθήσεσθαι πραγμάτων».

Προκόπ. Τόμ. Α΄, σελ 136,10 Βόνν. «οἳ δὴ τὸν Ἰωάννην πρῶτα μὲν ἐν δεσμωτηρίῳ καθεῖρξαν, ἔπειτα δὲ ἄνδρα ὕπαρχον δυνατὸν οὕτω γενόμενον κτέ.» καὶ σελ. 286,16 «ἔς τε Λαζικὴν πρῶτα μὲν ξύλα παμπληθῆ ἐς νηῶν ποίησιν ἐπιτηδείως ἔχοντα ἔπεμψεν — ἔπειτα δὲ Περσῶν μαχίμους τριακοσίους ἀπολεξάμενος κτέ» καὶ σελ. 521,10 «πρῶτα μὲν οὖν τὸν Ἀθανάσιον μετεπέμπετο — ἔπειτα δὲ τὸν τῆς πόλεως ἱερέα πέμψας κτέ» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 39,13 «πρῶτον μὲν τὸ φρούριον — ὁμολογίᾳ εἷλεν — ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει δεομένοις ἐπέτρεπε τῶν τινας λογίμων ἐς τὸ στρατόπεδον πέμψαι «καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ.

Θέων Προγυμν. Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Α΄, σελ. 227,9 «ἔστι δὲ τῶν ἔξωθεν πρῶτον μὲν εὐγένεια ἀγαθόν — ἔπειτα δὲ παιδεία, φιλία, δόξα κτέ» καὶ σελ. 236,1 καὶ σελ. 241,13. Πρβ. καὶ Ἀνών. σελ. 610,11 καὶ Δοξαπατρ. Τόμ. Β΄, σελ. 181,25 καὶ σελ. 337,9 καὶ σελ. 410,3 καὶ σελ. 539,24. Ἐν σελ. 532,18 φέρεται «πρῶτον μὲν πόσα σημαίνει τὸ τῆς θέσεως ὄνομα — ἔπειτα δὲ πόθεν αὐτὸ θέσις ὠνόμασται· **μετὰ δὲ** καὶ τὴν τάξιν ζητήσομεν τοῦ γυμνάσματος».

Μιχ. Ψελλ. σελ. 42 Βοισσ. «πρῶτον μὲν ἦχόν τινα ἄσημον τοῖς περιεστηκόσι κατὰ τὴν ὑποδοχὴν ἐμποιεῖ, ἔπειτα δὲ ἐπικείμενον τῷ ὕδατι ἀμυδρούς τινας φθόγγους τῆς τοῦ μέλλοντος ὑποψοφεῖ προγνώσεως».

Ἀρμενόπ. σελ. 814 Εἰμβ. «πρῶτον μὲν μὴ χορηγεῖσθαι δαπάνας παρὰ τῶν οἰκονόμων τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν, ἔπειτα δὲ ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τῶν ἱερέων ὑφ᾿ οὓς τελοῦσιν» καὶ σελ. 674.

Φώτ. Ἐπιστολ. σελ. 168 Βαλ. «καὶ πρῶτον μὲν αὐτοὺς ἐκθέσμως εἰς τὴν τῶν Σαββάτων νηστείαν μετέστησαν — ἔπειτα δὲ καὶ τὴν τῶν νηστειῶν πρώτην ἑβδομάδα τῆς ἄλλης νηστείας περικόψαντες κτέ» καὶ σελ. 220 «πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἂν οὕτω περιφανὴς καὶ κρα-

ταιὰ καὶ ἐπίσημος διὰ τῆς νίκης ἐγίνετο, εἰ μηδὲν αὐτῇ πολέμιον συνεπλέκετο· ἔπειτα δὲ καὶ συνορᾶν ῥᾴδιον κτέ».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1583,8 «πρῶτα μὲν τὰ περὶ τὴν μοιχείαν Ἄρεως καὶ Ἀφροδίτης· ἔπειτα δὲ τὰ περὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ δουρείου ἵππου».

Γεωπον. Τόμ. Α', σελ. 4 Νικλ. «πρῶτα μὲν γὰρ φιλοσοφίαν τε καὶ ῥητορικὴν ἤδη παρερρυηκυίας καὶ πρὸς ἀχανῆ βυθὸν τῆς λήθης καταδεδυκυίας εὐμηχάνως καὶ συνετῶς ἀνειλκύσω τὴν κραταιάν σου χεῖρα ταύταις προσεπιδούς· ἔπειτα δὲ καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπιστήμην τε καὶ τέχνην πρὸς καινισμὸν ἐπανήγαγες. **Μετὰ ταῦτα** τοίνυν εἰδὼς κτέ».

Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Α', σελ. 46,17 «ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐπιστολὰς πληρῶν βασιλέως, ἔπειτα δὲ ἀλλ' οὐ βούλομαι λέγειν» καὶ σελ. 268,15 «ὁ δὲ πρῶτον μὲν εὐχαριστήσας θεῷ ἕτοιμον ἑαυτὸν παρεῖχεν ἀπέρχεσθαι ὅπῃ καὶ βούλοιντο· ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τὸν κλῆρον στραφεὶς κτέ» καὶ σελ. 394,7 «πρῶτον μὲν ἀπηνῶς προστάσσει καὶ ἀπανθρώπως αἰκίζεσθαι, ἔπειτα δὲ τὸν καινὸν ἐκεῖνον θρίαμβον ἀπεργάζεται» καὶ ἀλλαχοῦ. Πρβ. σελ. 183,14 «πρῶτον μὲν ἀποιχόμενον ἄλλον τὸν Μανουήλ, εἶτα δὲ καὶ τὸν περιόντα Ἀνδρόνικον» καὶ σελ. 511,8 «πρῶτον μὲν πάννυχον ἱκετείαν πρὸς θεὸν κατ' ἐκείνων ποιήσασθαι, εἶτα δὲ ἅμ' ἕῳ πατριάρχην κτέ» καὶ Τόμ. Β', σελ. 81,7 «πρῶτον μὲν δοξάσας τὴν θείαν ἀντίληψιν, εἶτα δὲ καὶ ὑπερθαυμάσας τὸν ἄνδρα» καὶ σελ. 596,10 «πρῶτον μὲν τὸν αὐτοῦ καθηγούμενον, ΜΕΤέπειτα δὲ καὶ πατριάρχην πείθει».

Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 350,11 «πρῶτον μὲν εὐσεβεῖν καὶ θεραπεύειν ἐξ ὅλης καὶ καθαρᾶς ψυχῆς καὶ σώματος τὸ θεῖον, ἔπειτα δὲ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια φυλάττειν ἅπαντα καὶ ἀπροσωπόληπτα» καὶ σελ. 351,17 «πρῶτα μὲν ἀρχόμενοι φιλοσοφεῖν ἐξίστανται τῶν προσηκόντων καὶ τῶν ὑπαρχόντων, ἔπειτα δὲ πάσαις ἀποταξαμένοι ταῖς τοῦ βίου φροντίσι καὶ ἔξω τειχῶν προελθόντες ἐν μονάγροις καὶ κήποις καὶ ὄρεσι τὰς διατριβὰς ποιοῦνται» καὶ σελ. 397,16 καὶ σελ. 525,13.

Νικήτ. Χων. σελ. 255, 6 «πρῶτα μὲν εἰς τὸ τῆς Γραὸς περεμβάλλει Γάλα, ἔπειτα δ' ἐκεῖσε τὰ ὑποζύγια καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν καταθέμενος ἄνεισιν ἐς νέωτα πρὸς τὸν Χάρακα» καὶ σελ. 257, 22 «πρῶτα μὲν οὐδὲ προελθεῖν ὅλως εἴων τοὺς ἀποτεταγμένους εἰς τὴν

ταύτης φρουρὰν Ῥωμαίους, ἔπειτα δὲ καὶ πολιορκεῖν ἐπεβάλοντο» καὶ σελ. 312,20 καὶ σελ. 779,14.

Μιχ. Γλυκ. σελ. 592, 10 «καὶ πρῶτα μὲν εὐχαριστεῖ τῷ λαῷ—ἔπειτα δὲ καὶ σκέψις περὶ τοῦ Μιχαὴλ γίνεται».

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Α', σελ. 434,10 «πρῶτα μὲν ψιλούς, ἔπειτα δ' ὁπλίτας».

Γεώργ. Σύγκελλ. Τόμ. Α', σελ 301,1 «πρῶτον μὲν τοῦ Γεδεὼν υἱοὺς λέγει τρανῶς, ἔπειτα δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ Ἰεροβαὰλ» καὶ σελ. 462, 2-5.

Κριτόβ. ΟΓ', 1 (Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλ. Τόμ. Ε', α', σελ. 101 Μυλλ. «πρῶτον μὲν λαμβάνει τὸν ξυνήθη δασμὸν αὐτῷ τῶν λαφύρων, ἔπειτα δὲ καὶ ἀριστεῖα ἀπὸ πάντων ἐκλέγεται». Πρβ. καὶ ΜΗ'. 2 (σελ. 90). Εἶνε δ' ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ὑπὸ τοῦ Κριτοβούλου εἰρημένον καὶ πρῶτον μέν-ἔπειτα ἄνευ τοῦ συνδέσμου δέ.

Ἱερακοσόφ. σελ. 422, 31 Τευβν. «πρῶτον μὲν ῥέει ὕδωρ ἐκ τῶν μυκτήρων αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ ἀποπταίρει».

Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 53, 18 Δινδ. «πρῶτα μὲν ὅτι οὐκ ἀποδημήσει ἐλπιζόντων, ἔπειτα δ', εἰ καὶ ἐκτελέσειε τὴν ὁδόν, ὅτι πεισθήσεται ὅτι τέθνηκεν αὐτῷ ὁ πατήρ — **ἔπειτα δ'** οὐκ ἦν σκοπὸς βιάσασθαι τὸν γάμον».

Σχολ. Ἡσιόδ. σελ. 545, 24 Λιψ. «πρῶτα μὲν ὡς οὐκ ἀχαριστεῖν δεῖ τοῖς εὐεργετοῦσι — ἔπειτα δὲ ὡς πᾶσαν κακίαν ἀφ' ἑαυτῶν ἀποτίθεσθαι» καὶ σελ. 575, 25-30. Πρβ. καὶ σελ. 11, 8 «πρῶτα μὲν γὰρ ἐχρῆν διαίρεσιν φάναι τῶν ποιητῶν—ἔπειτα τὸ γένος εἰπεῖν τοῦ προκειμένου πρὸς τὴν ἐξήγησιν — εἶτα τὴν βίβλον τούτου προχειρισάμενον, πρῶτον μὲν ἀκριβῶς τὸν αὐτοῦ φάναι σκοπόν· μετέπειτα δὲ καὶ τὰς μυθικὰς ἱστορίας εἰς πλάτος, εἶτα καὶ ταύτας ἀλληγορῆσαι».

Σχολ. Σοφοκλ. Τόμ. Β', σελ. 279, 20 Δινδ. «πρῶτον μὲν τῆς γῆς πρὸς τὰ φυτὰ δυστυχίαν διεξιών, δι' ἧς τὰ θρέμματα ἐφθείρετο· ἔπειτα δὲ καὶ τὴν λοιμικὴν νόσον προσθείς».

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α', σελ. 7, 4 Δινδ. «ἐφείσαντο δ' αὐτοῦ πρῶτον μὲν διὰ τὰς Μούσας, ἔπειτα δὲ βεβαιωσαμένου μηκέτι αὐτὰς κακῶς ἐρεῖν» καὶ σελ. 92, 26 «καὶ πρῶτα μὲν διηγεῖται πόθεν αὐτῇ ἡ φήμη τῆς νόσου τῆς βασιλίσσης εἰσῆλθεν· ἔπειτα δὲ καὶ ζητεῖ τίς

ἂν εἴη ἡ πρόφασις τῆς νόσου» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 271, 10 «πρῶτον μὲν μερικῶς ἐξήνεγκε, ἔπειτα δὲ καθόλου, πρῶτον μὲν εἰς κοινὸν φέρει πατρίδι εἰπών, ἔπειτα δὲ κακῶν αἱ πόλεις ἐλασσόνων».

Σχολ. Βατραχομ. σελ. 318, 5 Λουδουίχ. «πρῶτον μὲν οὖν ἐβρόντησε καὶ τὸν μέγαν οὐρανὸν συνετάραξεν, ἔπειτα δὲ κεραυνόν, φοβερὸν ὅπλον Διός, ἀφῆκε».

Σχολ. Ἱπποκρ. καὶ Γαλην. Τόμ. Α', σελ. 248 Διτζ. «πρῶτον μὲν ὅτι τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα οὐ πνεῦμα — ἔπειτα δὲ καὶ δῶμεν τὸ πνεῦμα δύνασθαι τρέπεσθαι εἰς ὕδωρ» καὶ Τόμ. Β', σελ. 79.

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν Ἐπιγραφῇ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων (Συλλ. Ἐπιγρ. Ἑλλην. Διττεμ. 156,40 σελ. 241 «πρῶτον μὲν κελεύσουσιν ὑγιαίνειν αὐτόν τε καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ βασίλισσαν καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς δυνάμεις, ἔπειτα δ' ἀπαγγελοῦσιν αὐτῷ τὴν τιμήν».

Ἐν τῷ Προτρεπτικῷ τοῦ Ἰαμβλίχου Ϛ' ἐξέδωκεν ὁ Κισλίγγιος σελ. 90,3 «πρῶτον μὲν μαθήματα τιμῶν — ἔπειτα δὲ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν καὶ τροφήν» καὶ ἐσημειώσατο «ἔπειτα δέ: Sic scripsi propter ἔπειτα γ', quod in Platone exstat In Arc. edit. legitur ἐπὶ et in Cd. Ciz. ἔπειτα sine δέ».

Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου κεῖται σελ. 71,36 «οἱ δὲ **τὰ πρῶτα** μὲν οὐκ ἀντεῖπον, ἔπειτα δὲ μηδὲν αὐτὴν ἐπικοινωνεῖν τοῖς δημοσίοις ἀντέλεγον πράγμασιν». Πρβ. καὶ Ἑλλένδετον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀρριανοῦ Ἀναβάσεως Τόμ. Α', σελ. 227.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα μετὰ τὸ πρῶτα μέν ἐπιφέρεται τὸ ἔπειτα μέντοι σελ. 209 Βεκκ. «πρῶτα μὲν τὴν αἰτίαν τῆς κωλύσεως ἐγκαλεῖν, ἔπειτα μέντοι κελεύειν αὐτὸν τοῖς δαίμοσι θύειν». Πρβ. καὶ Αἰλιαν. περὶ Ζῴ. Ϛ', 15 «τὰ μὲν πρῶτα πλησίον γενόμενο ἐφόβησέ τε καὶ ἐξέπληξεν αὐτόν, εἶτα μέντοι τῇ συνηθείᾳ φιλίαν τινὰ καὶ εὔνοιαν ἐς ἑαυτὸν ἐκ τοῦ παιδὸς ἰσχυρὰν ἐπηγάγετο» καὶ Η', 7 «οὐ τὸν ἀψάμενον ἐκθνήσκειν τὰ πρῶτα, εἶτα μέντοι καὶ ἀποθνήσκειν» καὶ ΙΔ', 7 «τὰ μὲν πρῶτα περιβλέπει δεῦρο καὶ ἐκεῖσε ἑλίττει τὸ ὄμμα, δεδοικυῖα μή τις αὐτὴν θεάσηται· εἶτα μέντοι νικωμένη ὑπὸ τοῦ ἱμέρου κτέ» καὶ ΙϚ', 15 «πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς ἑῴας δρόσου — εἶτα μέντοι δεσμεύεται κάτω βρυώδει τῆς ποταμίας ἰλύος φλοιῷ» καὶ ΙΖ', 4 «τὰ μὲν πρῶτα νωθεῖς ἀπεργάζεται καὶ ἥκιστα

κινητικούς, εἶτα μέντοι κατ' ὀλίγον ἀρρώστους καὶ ἀναπνεῖν ἀδυνάτους». Ὑπὸ τοῦ Λογγίνου εἶνε εἰρημένον περὶ Ὕψ. ΚΑ' (σελ. 82 Οὐεισκ.) «πρῶτον μὲν τῷ σχήματι, εἶτα δὲ τῷ βλέμματι, **εἶτά γε μὴν** αὐτῇ τῇ φωνῇ», ἐν δὲ τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ φέρεται ΙΑ', 50 «Εὐδαίμων, πρῶτον μὲν ὁ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλων, εἶτα δ' ὁ μὴ γήμας· **τὸ τρίτον,** ὅστις ἄπαις».

Ἐν τέλει μνημονεύομεν τὸ παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ κείμενον Εἰδ. ΚΔ', 96 «καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θεείῳ πρᾶτον, ἔπειτα δ' ἅλεσσι μεμειγμένον, ὡς νενόμισται, θαλλῷ ἐπιρραίνειν ἐστεμμένῳ ἀβλαβὲς ὕδωρ».

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ Α'

Ἐγράψαμεν ἐν τῷ Ο' κεφαλαίῳ (σελ. 346) «Οὐχὶ ὀλιγάκις γίνεται χρῆσις τοῦ πληθυντικοῦ πρῶτα ἀντὶ τοῦ πρῶτον (Πρβ. Ἐφημερ. Φιλομαθ. 1878, σελ. 2 κέ.)· ὅθεν λέγεται πρῶτα μὲν - ἔπειτα ἢ πρῶτα μὲν - εἶτα».

Τὸ πρῶτα μέν φέρεται καὶ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ κωμικοῦ Κράτητος (Κωμ. Ἀττικ. Ἀποσπ. Τόμ. Α', σελ. 140, 32 Κοκκ.) «πρῶτα μὲν ταλαντιαῖος ὅστις ἔστ' αὐτῶν λέγε». Τό τε ἑνικὸν πρῶτον καὶ τὸ πληθυντικὸν πρῶτα κεῖνται παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ (Ἰφιγ. Α. 1148 «πρῶτον μέν, ἵνα σοι πρῶτα τοῦτ' ὀνειδίσω, ἔγημας ἄκουσάν με κἄλαβες βίᾳ».

Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1825,3 «Εἰ δὲ καὶ ὄνομά ἐστι τὸ καλά, οὐκ ἀπεικὸς ἀντὶ ἑνικοῦ εἰλῆφθαι, ἵνα εἴπῃ ὡς οὐ καλὸν πρᾶγμα λέγεις. Καὶ γέμουσι καὶ τοιούτου σχήματος οἱ παλαιοὶ λόγοι καὶ αἱ τοῦ δήμου δὲ γλῶσσαι. Οὕτως ἐν Ἰλιάδι ἐγράφη τὸ ἐξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα διαστήτην· ταὐτὸν γάρ ἐστι τὰ πρῶτα καὶ τὸ πρῶτον εἰπεῖν. Οὕτω καί τις ὕστερον ἔφη τὸ δυοῖν τὰ ἕτερα πεπονθώς, ὃ κοινῶς δυοῖν θάτερον λέγεται». Πρβ. Πλάτ. Χαρμίδ. σελ. 160, Γ' «δυοῖν γὰρ δὴ τὰ ἕτερα, ἢ οὐδαμοῦ ἡμῖν ἢ πάνυ που ὀλιγαχοῦ αἱ ἡσύχιοι πράξεις ἐν τῷ βίῳ καλλίους ἐφάνησαν ἢ αἱ ταχεῖαί τε καὶ ἰσχυραί». Ὁ Κόβητος ποιεῖται ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860, σελ. 444 τὴν παρατήρησιν τήνδε «Errore apud Isaeum haud infrequenti legitur I § 22. δυοῖν θάτερα, quod miror

quomodo quis concoquere possit. Δυοῖν θάτερον quid sit novimus, δυοῖν θάτερα non item. Scribebatur θάτε^ρ, quod male expletum est. Eadem modo corrige § 38. θάτερον τούτων pro θάτερα». Ἀλλ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 2142 Β' λέγεται «Θάτερα plurali numero saepe usurpatur pro singulari. [Soph. El. 345: Ἔπειθ' ἑλοῦ γε θάτερ', ἢ φρονεῖν καλῶς ἢ κτλ. Schol.: Τὸ θάτερα ἀντὶ τοῦ θάτερον ἀττικῶς. Isaeus De hered. Cleonymi § 22: Δυοῖν τοῖν ἐναντιωτάτοιν θάτερα μέλλοντες, ἢ κτλ. — Plato Phil. p. 43 E: Τριῶν οὖν ὄντων ἡμῖν ὡντινων βούλει, τίθει (καλλίοσιν ἵνα ὀνόμασι χρώμεθα) τὸ μὲν χρυσόν· τὸ δ' ἄργυρον· τρίτον δέ, μηδέτερα τούτων. Quibus subjicit, Τὸ δὲ μηδέτερα τούτων ἔσθ' ἡμῖν ὅπως θάτερα γένοιτ' ἄν, χρυσὸς ἢ ἄργυρος: Theaet. p. 187, B, male nonnulli θάτερον pro θάτερα». Ὁ Σταλβαύμιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Η', α', σελ. 209 ἐγκρίνας ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Θεαιτήτου τὴν γραφὴν δυοῖν θάτερα ἐσημειώτατο «Pro θάτερον e Bodl. Coisl. Vat. Ven. ΛΠ. Par. B C E. Flor. a. b. c. i. dedi θάτερα, quod nescimus cur Bekkerus sit aspernatus. Nam pluralem numerum in hac formula habes etiam Criton. p. 52. A. De Legg. VIII. p. 841. D. Epin. p. 983. E. al.».

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Μαυροφρύδου γεγραμμένα ἐν Δοκιμ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 669 «Τὸ δὲ Ἀριστοφ. *τήμερα* καὶ τὸ καθομ. *σήμερα* εἶνε πληθ. αἰτιατικαὶ ἀντὶ τῆς ἀρχαίας ἑνικῆς κατὰ τὰς : *πρῶτα, ὕστερα, ταχύτερα* ἀντὶ τῶν ἀρχαιοτέρων πεζοτέρων *πρῶτον, ὕστερον, ταχύτερον* κλ.». Οὐδεμίαν νῦν περὶ τούτου παρατήρησιν ποιούμεθα, ὑπομιμνήσκομεν δὲ μόνον ὅτι ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν γλώσσῃ, ὡς λέγεται πρῶτα, οὕτω καὶ δεύτερα. Ἄξια δ' ἀναγνώσεως νομίζομεν τὰ περὶ τοῦ *τήμερον-τήμερα* διειλημμένα ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀριστοφάνους σελ. 223. Ἴδε καὶ Λεουδῆνα ἐν Μνημ. 1905 σελ. 156.

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α', σελ. 121 «*πρῶτα*: Ἐπιρρηματικῶς ἡ λέξις. Ὁμοίως καὶ ἡ δημώδης συνήθεια λέγει: **πρῶτα**, ὄχι: πρῶτον, ὅπως οἱ λόγιοι, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἐκφέ-

ρουσα διὰ τοῦ πληθυντικοῦ τύπου, ἑλληνίζουσα πολλῷ μᾶλλον τῶν λογίων, περατούντων μονονοὺ πάντα διὰ τῆς ἐπιρρηματικῆς καταλήξεως : - *ως*».

Πάμπολλα ἐπιρρήματα εἰς ΩΣ λήγοντα φέρονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καθόλου γλώσσῃ, οἷον ὀρθῶς, σοφῶς, σεμνῶς, λαμπρῶς, πυκνῶς, ἁγνῶς, δεινῶς, καινῶς, κοινῶς, αἰσχρῶς, διττῶς, σκαιῶς, ἁπλῶς, σαφῶς, ψευδῶς κτλ. ὅλως, ἄλλως, πάντως, ὄντως, ξένως, πρᾴως κτλ. ἀενάως, γενναίως, δικαίως, σχολαίως, ματαίως, ἀρχαίως, ἀναγκαίως, ἀκαριαίως, κτλ· ἀθέως, τελέως, θαρραλέως, ἀστείως, οἰκείως, ἀνδρείως, καθαρείως, ἐπιτηδείως, κτλ. δεξιῶς, κοσμίως, παγίως, μακαρίως, ἀξίως, ῥᾳδίως, ἀρτίως, μετρίως, ἀγρίως, ὁσίως, ἀνοσίως, ἀλλοτρίως, πολεμίως, ἠλιθίως, παραπλησίως, δαιμονίως, θαυμασίως, ἐλευθερίως, κτλ. ἀθρόως (ἄθρόως), ὁμοίως, ἀνομοίως, γελοίως, κτλ. ἀφόβως, πανούργως, περιέργως, ἀστόργως, εὐλόγως, κτλ. ἐμπέδως, ἀμεθόδως, ἀκολούθως, ἠμικάκως, ἀμνησικάκως, εὐόρκως, ἀσολοίκως, ἀγροίκως, ἀγροικικῶς, φορτικῶς, ἀνδρικῶς, νεανικῶς, κηδεμονικῶς, εἰρωνικῶς, εἰρηνικῶς, νομαδικῶς, ἀριστοκρατικῶς, κτλ. ὁμαλῶς, ἀνωμάλως, μεγάλως, φιλοκάλως, παγκάλως, εὐτραπέλως, ἀδήλως, ἀδόλως, ποικίλως, ὀργίλως, στρογγύλως, ἐναμίλλως, παλιμβόλως, ὑπούλως κτλ. ἰταμῶς, εὐφήμως, ἀδοκίμως, ἐτύμως, ἀποτόμως, ἀκόσμως, κτλ. ἱκανῶς, ψευδωνύμως, περιωδύνως, ἀπόνως, ἐπιπόνως, ἀφθόνως, ἀνεπιφθόνως, ἀτέχνως, ἐπικινδύνως, στεγανῶς, πιθανῶς, ἀπιθάνως, ὑγιεινῶς, ἀλγεινῶς, κτλ. ἐνδόξως, παραδόξως, χαλεπῶς, φιλανθρώπως, κτλ. καθαρῶς, λιπαρῶς, φανερῶς, ἐλευθέρως, βαρβάρως, τολμηρῶς, λυπηρῶς, αὐστηρῶς, ἐπικήρως, ἰσχυρῶς, ἀμυδρῶς, ἀμαυρῶς, προσφόρως, ἀταλαιπώρως, κτλ. ἀμούσως, βαναύσως, περισσῶς-περιττῶς, κτλ. ἀνέτως, ἀρρήτως, ἀνοήτως, ἀμελετήτως, θαυμαστῶς, ἀγαστῶς, καταγελάστως, ἀβασανίστως, ἀπροφασίστως, ἀνερυθριάστως, ἀναισχύντως, ἀνεξελέγκτως, ἀτεκμάρτως, κτλ. ἀσόφως, φιλοσόφως, πανσόφως, ἀτύφως, εὐστόχως, εὐψύχως, ἀγερώχως, ἀγχιστρόφως, ἀκόμψως, κτλ.

διακαῶς, ἀδεῶς, ἀκλεῶς, ταχέως, ὀξέως, ἡδέως, θρασέως, κτλ. ὑγιῶς, εὐφυῶς, ἀφυῶς, κτλ. εὐλαβῶς, ἀσεβῶς, ἀκριβῶς, ἐναργῶς, ἀσελγῶς, ἀκροθιγῶς, κτλ. ἀηδῶς, ἀναιδῶς, ἀφειδῶς, ἀψευδῶς, αἰσχροκερδῶς, θηριωδῶς, ἀνδραποδωδῶς, λεοντωδῶς, αἰνιγματωδῶς, κτλ. ἀληθῶς, ἀναλήθως, συνήθως, ἀπεχθῶς, ἀνεπαχθῶς, κτλ. αὐτάρκως, ἐπιεικῶς, διηνεκῶς κτλ. ἀσφαλῶς, ἀμελῶς, ἀφελῶς, πολυτελῶς, λυσιτελῶς, ἐμμελῶς, πλημμελῶς, κτλ. περιφανῶς, εὐμενῶς, δυσμενῶς, ἐκτενῶς, ἀγεννῶς, ἀκραιφνῶς, προσηνῶς, ἀπροσκλινῶς, κτλ. ἀπραγμόνως, ἀγνωμόνως, αὐτογνωμόνως, εὐδαιμόνως, σωφρόνως, κτλ. ἀπρεπῶς, μεγαλοπρεπῶς, ἐπιτερπῶς, χαμερπῶς, ἐλλιπῶς, κτλ. εὐμαρῶς, εὐχερῶς, δυσχερῶς, ἐμφερῶς, ὁλοσχερῶς, ἁδρομερῶς, ἀσυρῶς, κτλ. εὐπετῶς, προπετῶς, χαριέντως, ἐπιχαρίτως, κτλ. ἀσαφῶς, ἰσοταχῶς, ἀτυχῶς, δυστυχῶς, κακεντρεχῶς, ἐνδελεχῶς. συνεχῶς, κτλ. οὐδαμῶς, μηδαμῶς, ὡσαύτως, πολλαχῶς, κτλ. ἀρκούντως, διαφερόντως, προσηκόντως, κτλ. εἰκότως, ἀπεικότως, λεληθότως, κτλ. ὁμολογουμένως, ἐρρωμένως, ἀνειμένως, συνεσταλμένως, κτλ.

Οὐδαμῶς δ' οὔτ' εὔλογον οὔτε δυνατὸν εἶνε νὰ ἀπέχωνται οἱ λόγιοι τῶν τοιούτων ἐπιρρημάτων. Ἂν δ' οἱ ἰδιῶται λέγοντες καλά, κακά, πικρά, τεχνικά, φανερά, ἀλαφρά, μαλακά, φτωχικά, εὔκολα, δύσκολα, ἥσυχα, ἄδικα, ἄταχτα, περήφανα, ἀπρόσεχτα, κτλ. ἑλληνίζωσι πολλῷ μᾶλλον τῶν λογίων λεγόντων καλῶς, κακῶς, πικρῶς, τεχνικῶς, φανερῶς, ἐλαφρῶς, μαλακῶς, πτωχικῶς, εὐκόλως, δυσκόλως, ἡσύχως, ἀδίκως, ἀτάκτως, ὑπερηφάνως, ἀπροσέκτως, κτλ., ἀναγκαίως ἔχει νὰ ὑποληφθῇ ὅτι οἱ ἰδιῶται ἢ οἱ σύρφακες ἑλληνίζουσι πολλῷ μᾶλλον καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων, οὗ οὐδὲν ἀτοπώτερον οὐδὲ γελοιότερον.

Ἐρωτικώτατα ὁ Βερναρδάκης ὑπ' ἐσχάτης ἀμουσίας καὶ ἀβελτερίας διακείμενος πρὸς τὴν δημώδη συνήθειαν ἢ τὴν χυδαίαν λαλιὰν προεθυμεῖτο ἑκάστοτε νὰ ἐγκωμιάζῃ καὶ πάντα τρόπον σεμνύνῃ αὐτήν.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ Β´

Ἐν ῥήσει τοῦ Πλάτωνος μνημονευθείσῃ ἐν τῷ Ο´ κεφαλαίῳ (σελ. 340, 9) κεῖται «ἔπειτα ἄλλους ὕστερον πολλούς» καὶ ἐν ῥήσει τοῦ Θουκυδίδου παρατεθείσῃ ἐν τῷ ΟΑ´, σελ. 353, 6 φέρεται «ἔπειτα δ' ὕστερον καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας».

Ὁ Πόππος σημειοῦται ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Γ´, ϐ´, σελ. 38 «Ἔπειτα δὲ ὕστερον καὶ ἅπαντες. Ἔπειτα ὕστερον apud Thuc. aliquoties exstat. Cf. Ind. verb. I. 1. p. 197. et adnot. ad I, 58. Sic *tum postea* Plaut. Men. V, 9. 53., *deinde postea* et *post deinde* passim apud Cic. et alios. Cf. Schell Lex. Lat. in *deinde* et Rene. ad Just. II, 1, 19».

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντιφάνους Ἀποσπ. 270 Κοκκ. «τὰ πονηρὰ κέρδη τὰς μὲν ἡδονὰς ἔχει μικράς, ἔπειτα δ' ὕστερον λύπας μακράς» καὶ ὑπὸ τοῦ Μάχωνος παρ' Ἀθην. σελ 583, Γ´» εἶτεν ὕστερον, μεταπεμπομένου ποθ', ὡς ἔοικ', αὐτήν, λέγειν πρὸς τὸν μετιόντα παῖδα» καὶ ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ Ποικίλ. Ἱστορ. Ε´, 13 «εἶτα ὕστερον δέκα τῶν πολιτῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ἦρχον τῆς πόλεως» καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου περὶ Αἰσχίν. Ῥήτ. (Βιογρ. Οὐεστερμ. σελ. 265, 6) «εἶτα ὕστερον εἰς τὴν πολιτείαν ἐγγραφῆναι διὰ κακουργίας» καὶ 10 «ἔπειτα ὕστερον ἀναστᾶσαν ἀπὸ τῆς ἐργασίας ταύτης κτέ.».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τῷ εἰς Δήμητρα Ὁμηρικῷ Ὕμνῳ στ. 205 «ἣ δή οἱ καὶ ἔπειτα μεθύστερον εὔαδεν ὀργαῖς». Πρϐ. καὶ Ἡσίοδ. Θεογ. 210 «τοῖς δ' ἔπειτα τίσιν μετόπισθεν ἔσεσθαι». Ποιεῖται δ' ὁ Βωμειστῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ὁμηρικῶν Ὕμνων σελ. 305 τὴν παρατήρησιν τήνδε «Iunctae deinde particulae ἔπειτα μεθύστερον non debuerunt Vossium adeo offendere, ut ad coniecturam frigidam ἔτεια (i. e. *in annos*, pro ἔπειτα) confugeret. Namque huius pleonasmi exempla attulit aptissima Werferus in Actis Monac. I p. 268 haec: Thuc. V 61 ἔπειτα δ' ὕστερον καὶ οὗτοι ἦλθον; Herod III 36 οὐ πολλῷ μετέπειτα χρόνῳ ὕστερον; ibid. 48 μετέπειτα μαχέσθων ὕστεροι».

Ὁ Οὐϊνῆρος γράφει ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Καινῆς Διαθήκης σελ. 532 ἐκδ. Ϛ´ «ἔπειτα μετὰ ταῦτα Dem. Neaer. 530 a., εἶτα μετὰ τοῦτο oder ταῦτα Arist. rhet. 2, 9, 13, Plat. Lach. 190, e;

Aehnliches *Poppo* Thuc. III. 1. 343. III. II. 38; im Lat. *deinde postea* Cic. Mil. 24, 65., *post deinde*, *tum deinde* etc.

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους Ὄρν 810 «εἶτα τοῖς θεοῖς θῦσαι μετὰ τοῦτο» καὶ ὑπὸ τοῦ Φιλήμονος Ἀποσπ. 92,5 Κοκκ. «ἔπειτα μετὰ ταῦτ' εὐθὺς εὑρέθη θανών» καὶ ὑπὸ τοῦ Σωσιπάτρου Ἀποσπ. 1,15 Κοκκ. «ἐδίδασκεν ἡμᾶς πρῶτον ἀστρολογεῖν· ἔπειτα μετὰ ταῦτ' εὐθὺς ἀρχιτεκτονεῖν» (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 410) καὶ ὑπὸ τοῦ Λυσίου ὑπὲρ Μαντιθ. 16 «καὶ οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον μετὰ ταῦτα ἐν Κορίνθῳ ἰσχυρῶν κατειλημμένων κτέ.» καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Ῥητορ. Β', Θ', 6 (Τόμ. Α', σελ. 360,28 Διδ.) «πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν — εἶτα μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων» καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου σελ. 103 Σνειδ. «εἶτα μετὰ ταῦτα εἰς πάχος» καὶ σελ. 155» μετὰ δὲ ταῦτα ὕστερον, ὡς ὁ λοιμὸς ἐγένετο σφοδρὸς κτέ.» καὶ ὑπὸ τοῦ Δωσιάδου παρ' Ἀθην. σελ. 143, Δ'» ἀπὸ δὲ τοῦ δείπνου πρῶτον μὲν εἰώθασι βουλεύεσθαι περὶ τῶν κοινῶν, εἶτα μετὰ ταῦτα μέμνηνται τῶν κατὰ πόλεμον πράξεων».

ΚΕΦ. ΟΒ'.

Ψευδέστατον εἶνε ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἔφραξε τὰ ὦτα αὑτοῦ θέλων ν' ἀποφύγῃ τὴν φωνὴν τῶν Σειρήνων.

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης καθηγητὴς ὢν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὴν Γενικὴν Ἱστορίαν ἐν αὐτῷ διδάσκων ἔγραψεν ἐν τῇ Συντόμῳ Ἀπαντήσει σελ. 24 «Ἀλλ', ὡς φαίνεται, εἰς τὸ μακρυνὸν αὐτὸ ταξείδιον θέλων ν' ἀποφύγῃ τὴν φωνὴν Σειρῆνός τινος, ἔφραξε τὰ ὦτά του, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ὀδυσσέως, καὶ ἔκτοτε τοῦ ἔμειναν φραγμένα».

Ἡ ῥῆσις τοῦ Βερναρδάκη «θέλων ν' ἀποφύγῃ τὴν φωνὴν Σειρῆνός τινος ἔφραξε τὰ ὦτά του, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ὀδυσσέως» οὐδὲν ἄλλο προφανῶς δηλοῖ ἢ θέλων ν' ἀποφύγῃ τὴν φωνὴν Σειρῆνός

τινος ἔφραξε τὰ ὦτα αὐτοῦ μιμητὴς γενόμενος τοῦ Ὀδυσσέως, ὅστις ἔφραξε τὰ ὦτα αὐτοῦ θέλων ν' ἀποφύγῃ τὴν φωνὴν τῶν Σειρήνων».

Ὁ θαυμάσιος τῆς ἱστορίας διδάσκαλος ἐδόξαζεν ὅτι καθ' ὃν χρόνον ὁ Ὀδυσσεὺς παρέπλει τὴν νῆσον τῶν Σειρήνων εἶχε πεφραγμένα ἢ βεβυσμένα τὰ ὦτα, ὅπερ ψευδέστατον. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον τῶν ἑταίρων τοῦ Ὀδυσσέως τὰ ὦτα ἦσαν ὑπ' αὐτοῦ κηρῷ ἐπαληλιμμένα, αὐτὸς δ' ὁ Ὀδυσσεὺς δεδεμένος ὀρθὸς ἐν τῇ ἱστοπέδῃ ἤκουε τὴν καλλίστην τῶν Σειρήνων φωνὴν ἢ ᾠδήν· ἐδέθη δ' ὑπὸ τῶν ἑταίρων ποιησάντων τὸ ὑπ' αὐτοῦ προσταχθέν.

Ὁ Ὅμηρος λέγει ἐν Ὀδυσσείας Μ, 47

«ἀλλὰ παρεξελάαν (παρὲξ ἐλάαν), ἐπὶ δ' οὔατ' ἀλεῖψαι ἑταίρων
κηρὸν δεψήσας μελιηδέα, μή τις ἀκούσῃ
τῶν ἄλλων· ἀτὰρ αὐτὸς ἀκουέμεν αἴ κ' ἐθέλησθα,
δησάντων σ' ἐν νηὶ θοῇ χεῖράς τε πόδας τε
ὀρθὸν ἐν ἱστοπέδῃ, ἐκ δ' αὐτοῦ πείρατ' ἀνήφθω,
ὄφρα γε τερπόμενος ὄπ' ἀκούσῃς Σειρήνοιιν·
εἰ δέ κε λίσσηαι ἑτάρους λῦσαί τε κελεύῃς,
οἱ δέ σ' ἔτι πλεόνεσσι τότ' ἐν δεσμοῖσι διδέντων».

(Πρβ. καὶ στίχ. 160 κέξ.) καὶ ἐν Μ, 177.

«ἐξείης δ' ἑτάροισιν ἐπ' οὔατ' πᾶσιν ἄλειψα·
οἱ δ' ἐν νηί μ' ἔδησαν ὁμοῦ χεῖράς τε πόδας τε
ὀρθὸν ἐν ἱστοπέδῃ, ἐκ δ' αὐτοῦ πείρατ' ἀνῆπτον·
αὐτοὶ δ' ἑζόμενοι πολιὴν ἅλα τύπτον ἐρετμοῖς».

(Πρβ. καὶ στίχ. 192 κέ). Ἴδε καὶ Βέργκιον ἐν τῇ Δ' ἐκδόσει τῶν Ἑλλήν. Λυρ. Ποιητῶν Τόμ. Γ', σελ. 52).

Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Ἀπολλοδώρου κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Οὐαγνήρου σελ. 231,17 «Παραγενόμενος δὲ πρὸς Κίρκην ὑπ' ἐκείνης προπεμφθεὶς ἀνήχθη, καὶ τὴν νῆσον παρέπλει τῶν Σειρήνων. Αἱ δὲ Σειρῆνες ἦσαν Ἀχελῴου καὶ Μελπομένης, μιᾶς τῶν Μουσῶν θυγατέρες, Πεισινόη, Ἀγλαόπη, Θελξιέπεια. Τούτων ἡ μὲν ἐκιθάριζεν, ἡ δὲ ᾖδεν, ἡ δὲ ηὔλει, καὶ διὰ τούτων ἔπειθον καταμένειν τοὺς παραπλέοντας. Εἶχον δὲ ἀπὸ τῶν μηρῶν ὀρνίθων μορφάς. Ταύτας παραπλέων Ὀδυσσεύς, τῆς ᾠδῆς βουλόμενος ὑπακοῦσαι (γρ. ἐπακοῦσαι) Κίρκης ὑποθεμένης, τῶν μὲν ἑταίρων τὰ ὦτα ἔβυσε κηρῷ, ἑαυτὸν δὲ ἐκέλευσε προσδεθῆναι τῷ ἱστῷ. Πειθόμενος δὲ ὑπὸ τῶν Σειρήνων καταμένειν ἠξίου

λυθῆναι, οἱ δὲ μᾶλλον αὐτὸν ἐδέσμευον, καὶ οὕτω παρέπλει. Ἦν δὲ αὐταῖς Σειρῆσι λόγιον τελευτῆσαι, νεὼς παρελθούσης· αἱ μὲν οὖν ἐτελεύτων». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Διονύσ. Περιηγ. σελ. 280, 16 Διδ. «Ὅτι κατὰ μὲν Ὅμηρον αἱ Σειρῆνες δύο καὶ ἀνώνυμοι, κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους ποιητὰς τρεῖς, καὶ ὀνόματα αὐταῖς Παρθενόπη, Λίγεια καὶ Λευκωσία, αἵ, παραπλεύσαντος αὐτὰς τοῦ Ὀδυσσέως καὶ μὴ θελχθέντος οἷς ἐμελῴδουν, νικηθεῖσαι τῇ ἀθυμίᾳ κατέρριψαν ἑαυτὰς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀποπνιγεῖσαι ἄλλη ἀλλαχοῦ ἐξεβράσθησαν».

Τοῦ πράγματος ἐμνήσθη καὶ ὁ Τζέτζης καὶ ὁ Συνέσιος καὶ ὁ Πολύαινος καὶ ὁ Λουκιανός.

Τζέτζης Ἱστορ. Χιλ. Α', 330 (σελ. 15 Κισλ.) «Μόνον δὲ ταύτας τὰς Σειρῆνας) παρελθεῖν φασιν τὸν Ὀδυσσέα, κηρῷ μὲν περιχρίσαντα τὰ τῶν ἑταίρων ὦτα, αὐτὸν δὲ κατακούοντα, κρεμάμενον ἱστίῳ» καὶ Σχολ. εἰς Λυκόφρ. σελ. 807 Μυλλ. «Κηρῷ γοῦν Ὀδυσσεὺς ἀλείψας τὰ ὦτα τῶν ἑταίρων παρέπλει αὐτός, ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ ἐκκρεμὴς ὢν καὶ ἀκάλυπτα ἔχων τὰ ὦτα» (Πρβ. καὶ Θεοφύλ. Βοισσ. σελ. 9 καὶ σελ. 79).

Συνέσιος Ἐπιστολ. ΛΒ' (Ἐπιστολ. Ἑλλην. Ἐρχ. σελ. 654). «Ὁ μὲν οὖν Ὀδυσσεύς, ἵνα μὴ ὑφ' ἡδονῆς διαφθαρείη, τὴν Σειρήνων ἀκτὴν δεδεμένος παρήμειβεν».

Πολύαινος Στρατηγ. Α', α', 10 «Καὶ ὁ κηρὸς δὲ τοῖς ὠσὶ τῶν ἑταίρων ἐναλειφόμενος καὶ αὐτὸς ὀρθὸς ἐν ἱστοπέδῃ δεσμευόμενος, καὶ ταῦτα ἐκεῖνος ἐστρατήγει κατὰ τῆς ὀλεθρίου μουσικῆς».

Λουκιανὸς Χάρ. 21 «ὦ μακάριε, οὐκ οἶσθα ὅπως αὐτοὺς ἡ ἄγνοια καὶ ἡ ἀπάτη διατεθείκασιν, ὡς μηδ' ἂν τρυπάνῳ ἔτι διανοιχθῆναι αὐτοῖς τὰ ὦτα· τοσούτῳ κηρῷ ἔβυσαν αὐτά, οἷόν περ ὁ Ὀδυσσεὺς τοὺς ἑταίρους ἔδρασε δέει τῆς Σειρήνων ἀκροάσεως» (Πρβ. καὶ Νιγρῖν. 19). Ἐν τῷ περὶ τοῦ μὴ ῥαδ. πιστεύ. διαβ. γράφει ὁ Λουκιανὸς § 30 «ὅπερ, οἶμαι, καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ περὶ Σειρήνων μύθῳ ᾐνίξατο παραπλεῖν κελεύσας τὰς ὀλεθρίους ταύτας τῶν ἀκουσμάτων ἡδονὰς καὶ ἀποφράττειν τὰ ὦτα καὶ μὴ ἀνέδην αὐτὰ ἀναπεταννύειν τοῖς πάθει προειλημμένοις»· ἀποβλέπει δὲ προδήλως ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ περὶ τῶν ἑταίρων τοῦ Ὀδυσσέως ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰρημένον. Πρβ. καὶ Δίων. Χρυσόστ. Τόμ. Α' σελ. 224, 9 Διν δ. «ὁπότε ἄνθρωποί τινες σοφώτεροι γενόμενοι τῆς ἁπάσης σοφίας, οὐ κηρὸν ἐγχέαντες

τοῖς ὠσίν, ὥσπερ, οἶμαι, φασὶ τοὺς Ἰθακησίους ναύτας ὑπὲρ τοῦ μὴ κατακοῦσαι τῆς τῶν Σειρήνων ᾠδῆς» (Ἴδε Βυττεμβάχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. ϛʹ, σελ. 177 κέ.).

Ὁ Βαλκενάριος γράφει ἐν ταῖς εἰς τὸν Ἀμμώνιον Παρατηρήσεσι σελ. 89 Λιψ. «Ubi apud *Hom.* Od. M. v. 161. sese iubet constringi Ulysses ὀρθὸν ἐν ἱστοπέδῃ· posterior potius locum habet, quam tradit *Eustathius*, expositio: p. 472. Ἱστοπέδη δέ, inquit, ὁ τόπος, ᾧ ἐντίθεται ὁ ἱστός, ἢ ξύλον ὀρθόν, ᾧ προσδέδεται ὁ ἱστός. non aliter cepit *Hyginus* fab. 125. *Ulysses-sociis cera aures obturavit, seque ad arborem malum constringi iussit*: ubi legendum puto: *ad arborem mali*».

Μνημονεύομεν καὶ τὰ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως γεγραμμένα Τόμ. Γʹ, σελ. 192, 1 Δινδ. «Ἀλλ', ὡς ἔοικεν, οἱ πλεῖστοι τῶν τὸ ὄνομα ἐπιγραφομένων καθάπερ οἱ τοῦ Ὀδυσσέως ἑταῖροι ἀγροίκως μετίασι τὸν λόγον, οὐ τὰς Σειρῆνας ἀλλὰ τὸν ῥυθμὸν καὶ τὸ μέλος παρερχόμενοι, ἀμαθίᾳ βύσαντες τὰ ὦτα, ἐπείπερ ἴσασιν οὐ δυνησόμενοι ἅπαξ ὑποσχόντες τὰς ἀκοὰς Ἑλληνικοῖς μαθήμασι μετὰ ταῦτα τοῦ νόστου τυχεῖν» καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος Φαίδρ. σελ. 259, Αʹ «ἐὰν δὲ ὁρῶσι διαλεγομένους καὶ παραπλέοντας σφᾶς ὥσπερ Σειρῆνας ἀκηλήτους, ὃ γέρας παρὰ θεῶν ἔχουσιν ἀνθρώποις διδόναι, τάχ' ἂν δοῖεν ἀγασθέντες» καὶ Συμποσ. σελ. 216, Αʹ «βίᾳ οὖν ὥσπερ ἀπὸ τῶν Σειρήνων ἐπισχόμενος τὰ ὦτα οἴχομαι φεύγων, ἵνα μὴ αὐτοῦ καθήμενος παρὰ τούτῳ καταγηράσω» (Πρβ. καὶ Βαλκενάριον ἐν *Opusc.* Τόμ. Βʹ, σελ. 287).

Ποιοῦμεν γνωστὸν ὅτι πρὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη ἔγραψεν ὁ Ἐμμ. Ῥοΐδης ἐν τῷ μιαρωτάτῳ βιβλίῳ, ὅπερ ἐπιγράφεται Ἡ Πάπισσα Ἰωάννα, σελ. 209 «Πολλοὶ τούτων διαβαίνοντες πρὸ τοῦ ἀσκητηρίου ἐποίουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ φράσσοντες τὴν μύτην των, *ὡς ἔφρασσε καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς τὰ ὦτα,* ἵνα προφυλαχθῇ ἀπὸ τοῦ ᾄσματος τῶν Σειρήνων». Καὶ οὐδαμῶς μὲν παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἠγνοεῖτο ὑπὸ τοῦ Ῥοΐδου καὶ τοῦ Βερναρδάκη πρᾶγμα σαφέστατα ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου δεδηλωμένον, ἀδυνατοῦμεν δ' ὅμως νὰ μὴ θαυμάζωμεν ὅτι καὶ ὁ Κοραῆς εἶπεν ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς Τόμ. Αʹ, σελ. 587 Δαμ. «Εἰπέ τον λοιπὸν νὰ προσέχῃ καὶ νὰ φράσσῃ τὰ ὦτά του εἰς τὴν ἀκοὴν

τῶν Σειρήνων, καθὼς ἔκαμεν ὁ φρόνιμος Ὀδυσσεύς». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ἐλέχθη καὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλείου ἐν τῷ πρὸς τοὺς νέους κτέ. Δ' (σελ. 4 Λοθ.) «ταῦτα δεῖ φεύγειν ἐπιφρασσομένους τὰ ὦτα οὐχ ἧττον ἢ τὸν Ὀδυσσέα φασὶν ἐκεῖνοι τὰ τῶν Σειρήνων μέλη».

Ἐν τέλει παρατιθέμεθα ἃ ἔγραψεν ὁ Κωνσταντ. Κοντογόνης ἐν Ἐπιτομ. Ἑλλην. Μυθολ. σελ. 105 ἐκδ. γ' «Ἦτο δὲ εἰς τὰς Σειρῆνας δεδομένον νὰ ζῶσιν, ἕως ἂν διαπλεύσῃ τις ἐκεῖθεν, ὑπὸ τῆς μελῳδίας αὐτῶν ἀδάμαστος. Τοῦτο συνέβη πρῶτον μὲν ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἀργοναυτῶν, ὅτε ὁ Ὀρφεύς, κρούων τὴν λύραν καὶ ψάλλων τοὺς ὕμνους, ἀπέτρεψε τοὺς συμπλέοντας μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ν' ἀκούσωσι τὰς φωνὰς τῶν Σειρήνων· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς παρέπλευσεν ἐκεῖθεν σῶος, **ἐμφράξας τὰ ὦτα αὐτοῦ** καὶ τῶν λοιπῶν συντρόφων μετὰ κηροῦ· τότε αἱ Σειρῆνες, ἀπελπισθεῖσαι, ὅτι ἡ δύναμις αὐτῶν ἔλαβε τέλος, ἔρριψαν ἑαυτὰς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μετεμορφώθησαν εἰς σκοπέλους».

ΚΕΦ. ΟΓ'.

Λαβροτάτῳ καὶ λάβρῳ - λαυροτάτῳ καὶ λαύρῳ

Παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ κεῖται Τόμ. Γ', σελ. 1080 «ὑετῷ λαυροτάτῳ καὶ χαλάζῃ μεγίστῃ βαλὼν» καὶ σελ. 1235 «καὶ νῦν μὲν ὑετῷ λαύρῳ κατακλυζόμενος, νῦν δὲ κρυμῷ καὶ νιφετῷ πηγνύμενος».

Γραφικὰ πταίσματα εἶνε τὸ λαυροτάτῳ καὶ λαύρῳ· ὁ Θεοδώρητος ἔγραψε διὰ τοῦ Β λαβροτάτῳ καὶ λάβρῳ, ὡς ἐν σελ. 1167 «ὑετοῦ δὲ λάβρου γενομένου καὶ λαίλαπος προσβαλούσης». Πρβ. Τόμ. Α', σελ. 979 «Τοῦτο ὁ Θεοδοτίων οὕτως ἡρμήνευσεν, ἐκοιμήθην μετὰ ἀναλισκόντων· ὁ δὲ Ἀκύλας μετὰ λάβρων, ὁ δὲ Σύμμαχος μετὰ φλεγόντων· ἀντὶ τοῦ ἐκοιμήθην σχεδὸν μετὰ ἀναλισκόντων λογισμῶν· λάβρως γάρ με κατέδακνον, ὡς σχεδὸν καὶ καταφλέγειν μου τὴν διάνοιαν — τὸν Σαοὺλ γὰρ καὶ τοὺς συναναλίσκοντας καὶ φλέγοντας καὶ λάβρους καὶ σκύμνους ὠνόμασε τὸ θηριῶδες τῆς γνώμης καὶ τοῦ τρόπου τὸ φονικὸν ἐξηγούμενος», ἔνθα εἶνε τάδε σε-

σημειωμένα «Cod. 2 λαύρων. Minus bene» καὶ «Cod. 2. λαύρους. Perperam». Κακῶς ἐν Τόμ. Δ', σελ. 502 τῆς γραφῆς «καὶ ὑετὸν ἀφίησι λάβρον» προεκρίθη ἡ λαῦρον. Πρβ. καὶ Πίν. λ. λάβρον.

Καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ ἐν ἄλλοις μὲν τόποις φέρεται ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορά, ἐν ἄλλοις δ' ἡ ἡμαρτημένη, οἷον

Τόμ. ΙϚ', σελ. 801 «αἱμορραγέουσι λάβρως καὶ κοιλίη δὲ καταρρήγνυται» καὶ Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 88 «εἰ καὶ μὴ λάβρον ἐν αὐτῷ καταρρήσσοιτο» καὶ «ὕδατα λάβρα καὶ μεγάλα γεγονέναι» καὶ «λάβρα μὲν τὰ ἐξαιφνίδια, σφοδρά τε καὶ ὀλιγοχρόνια κτέ.» καὶ σελ. 89 «λάβρον τοῦτον ὀνομάσομεν» καὶ «τὸν τοιοῦτον ὑετὸν οὐκ ἐροῦμεν λάβρον ἀλλὰ μέγαν» καὶ «ποτὲ μὲν λάβρους ἔσχεν ὑετούς, ποτὲ δὲ μεγάλους ἐκ διαλειμμάτων» καὶ σελ. 90 «καὶ μάλισθ' ὅταν ὑετὸς ἅμ' ἐν αὐτοῖς γίγνηται λάβρος» καὶ σελ. 284 «αἱμορραγίαι λάβροι ἐκ ῥινῶν ῥύονται τὰ πολλὰ» καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 456 «αἱμορραγία ἐστὶν αἵματος λαβρός (λάβρος) ἔκχυσις» καὶ σελ. 457 «ἡ μὲν αἱμορραγία, ὡς ἔφην, λαβρός ἐστιν (λάβρος ἐστὶν) αἵματος ἔκχυσις».

Τόμ. ΙϚ', σελ. 801 «οἷς ἐφ' αἱμορραγίῃ λαύρΩΣ πυκνῇ μελάνων συχνῶν διαχώρησις» καὶ σελ. 809 «ἐκ ῥινῶν λαῦρα, βίαια πολλὰ ῥυέντα» καὶ σελ. 814 «ἐὰν δὲ ἐπιγένηται λαύρΑ αἱμορραγιΗ, ἀντισπᾶται» καὶ Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 87 «ὕδατα πολλά, λαῦρα, μεγάλα, χιόνες, μιξαίθρια τὰ πλεῖστα» καὶ σελ. 309 «αἱμορραγίαι λαῦροι ἐκ ῥινῶν ῥύονται (τὰ) πολλά».

Ὁ Νικλάσιος ποιεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Γεωπονικῶν σελ. 573 τὴν παρατήρησιν τήνδε «Quod, cum Hippocratis libri, Foesio teste, omnes *Epidem*. I. *pr*. *p*. 942. ὕδατα λαῦρα exhibeant; cum textus Hippocratis apud Galenum *Comment*. 2. *p*. 357. eandem scripturam prae se ferat; ipse tamen Galenus semper λάβρος scribit, idque saepissime, ut plane sit indifferens. Huic autem διττογραφίᾳ non pronuntiatio modo, sed scriptura quoque similis litterarum ϐ et υ, occasionem praebuit. Nam ϐ in libris antiquis scribitur fere hoc modo u. vid. Jungerm. ad Polluc. 4, 61. n. 61 et 4, 151. n. 73. Inde fit, ut vix occurrat haec vox, ubi non dupliciter scribatur. Hactenns haec».

Ὁ Ἐρμερίνσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους καὶ ἄλλων παλαιῶν ἰατρῶν Λειψάνων ἀνέγνω Τόμ. Α΄ σελ. 28 «αἱμορραγέουσ λάβρως καὶ κοιλίη δὲ καταρρήγνυται» καὶ «οἷσι ἐφ' αἱμορραγίῃ λάβρῳ, πυκνῇ, μελάνων συχνῶν διαχώρησις» καὶ σελ. 29 «τὰ ἐκ ῥινῶν λάβρα βίῃ ἀποληφθέντα ἔστι οἷσι σπασμοὺς προσάγεται καὶ σελ. 30 οἷσι ἐξ ἀρχῆς αἱμορραγίαι λάβροι ῥῖγος ἵστησι» καὶ ἐσημειώσατο «λάβρως pro vulg. λαύρως codd. debetur» καὶ «In principio sententiae vulgo λαύρως; Littr. λαύρῳ; plerique libb. Parr. λάβρῃ, unde λάβρῳ scripsi» καὶ «λάβρα e duobus libb. recepi pro vulg. λαῦρα, nempe illa forma praestat» καὶ «Scripsi λάβροι e vulg. λάβραι, quum adiectivum sit duarum terminationum; praebent item libri 4. Parr. et edidit Lind., λαῦροι codd. 5, quos Littr. est secutus». Πρβ. καὶ σελ. 164 «ὕδατα πολλά, λάβρα, μεγάλα, χιόνες, μιξαίθρια (μειξαίθρια) τὰ πλεῖστα» καὶ Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 199,1 Δαρ. «λάβροι δὲ αἱμορραγίαι τεταρταῖαι δύσκριτοι» καὶ σελ. 206,6 «πρὶν αἱμορραγίᾳ λάβρῳ ἐκ ῥινῶν ἐκρίθη ἡ νόσος» καὶ Ἀριστείδ. Τόμ. Α΄, σελ. 512 Δινδ. «καὶ ἐπιγίγνεται ὕδωρ ἐξ οὐρανοῦ πολὺ καὶ λάβρον» καὶ Ἑρμ. Σωζομεν. σελ. 114 Οὔσσ. «ἐπεὶ γὰρ λάβρος πυρετὸς ὑπὸ ξανθῆς χολῆς κινηθεὶς ἐπέλαβεν αὐτόν» καὶ Ἀπολλόδωρον σελ. 202,3 Οὐαγν. «καὶ αὐτῷ λάβρος ὁ ποταμὸς ἐφορμᾷ», κτλ.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Δαρδάπτειν: λαύρως ἐσθίειν, σπαράττειν» Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Δ΄, σελ. 417 «πυρὶ λαύρῳ ὑποσμηχόμενος» καὶ παρ' Ἰωάννῃ τῷ Κανταχουζηνῷ Τόμ. Β΄, σελ. 550, 18 «ὑπὸ λαυροτάτων κατεσχέθη πυρετῶν», ἀλλὰ Τόμ. Γ΄, σελ. 50,10 εἶνε γεγραμμένον «πυρετῷ κατείχοντο λαβροτάτῳ». Παρὰ τῷ Φωτίῳ Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Β΄, σελ. 202,1 ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου «οὐχ οὕτω πνεύματος λάβρου κατασπιλάσαντος» καὶ ἐσημειώθη «λάβρου: καθ' ἡμᾶς γε.— λαύρου ἐν ἄπ. Χ.».

Πρὸς τῇ ὀρθῇ γραφῇ φέρεται καὶ ἡ ἐσφαλμένη παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ σελ. 435,3 Ἑρτλ. «ἐσθίειν δὲ λάβρως ἢ πίνειν χανδὸν οὐ συγχωροῦμαι»— λαύρως» καὶ παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Τόμ. Β΄, σελ. 251,17 Νισ. «πνεῦμά τε λάβρον ἐπιγίνεται καὶ πολὺς ὄμβρος» — λαῦρον. Ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου περὶ Δωρ. Διαλ. § 29 μνημονεύεται ἡ

ρῆσις τοῦ Πινδάρου «μαθόντες δὲ λάβροι παγγλωσσίᾳ, κόρακες ὥς, ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον». Γράφει δ' ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Γρηγορίου σελ. 218 «In Pindari loco Codd. a. b. et c. λαῦροι pro λάβροι». Παρασημειωτέον δ' ὅτι ὁ Βέργκιος ἐν τῇ δ' ἐκδόσει τῶν Ἑλλήν. Λυρ. Ποιητῶν Τόμ. Α', σελ. 67 ἀποφαίνεται «λάβροι παγγλωσσίᾳ, fortasse poeta scripsit λάβρῳ παγγλωσσίᾳ, quemadmodum vel ὀξύτονα, ut ἱερός, λαμπρός, φανερὸς promiscue de utroque genere adhibentur».

Τὸ ἐπίθετον λάβρος εἶνε παλαιότατον. Ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου χρῆσις αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένου ῥήματος λαβρεύομαι καὶ τοῦ συνθέτου ὀνόματος λαβραγόρης Γράφει δ' ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1311,65 «Τὸ δὲ λαβρεύεσθαι καιρία λέξις ἐστὶ δηλοῦσα τὸ λάβρως καὶ οὐ μετὰ σκέψεως λαλεῖν, ἢ καὶ ἄλλως εἰπεῖν στωμύλλεσθαι καὶ τὸν ἀκούοντα λίαν βαρύνειν τῇ φράσει, ὅθεν καὶ λαβραγόρας ὁ ἐν τῷ ἀγορεύειν λάβρος· διὸ καὶ ἐπέμεινε τῇ λέξει συνήθως ὁ ποιητὴς διὰ τὸ καίριον. Τῶν τις δὲ παλαιῶν λαβρεύειν τὸ προγλωσσεύειν φησί». Ὁμοίως τῷ λαβραγόρης ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ καὶ ὑψαγόρης.

Ὑπῆρχε δὲ γνωστὸς τῷ Εὐσταθίῳ καὶ ὁ διὰ τῆς ΑΥ διφθόγγου ἐκφερόμενος τύπος λαῦρος, ὡς δηλοῦται ἐξ ὧν οὗτος λέγει σελ. 1033,57 «Λάβρον δὲ καὶ νῦν συνήθως διὰ τοῦ Β τὸ λίαν βαρύ· οὕτω δὲ καὶ λάβρος ἄνεμος διὰ τοῦ Β ὡς λίαν βαρύνων, εἰ καί τινες ἐπιθυμοῦσι γράφειν αὐτὸν διὰ τῆς ΑΥ διφθόγγου παρὰ τὴν αὔραν. Καὶ ὁ λαβραγόρας δὲ διὰ τοῦ Β. Οὐχ ἧττον δὲ τούτων ὁ λάβραξ διὰ τὸ λίαν βορόν» καὶ σελ. 1065,64 «λαυρότατον δὲ διὰ τοῦ Υ γραπτέον, ἴσως ἀπὸ τοῦ λα ἐπιτατικοῦ καὶ τοῦ ῥέειν, ἵνα ᾖ ὥσπερ ἄρρηκτον αὔρηκτον παρ' Αἰολεῦσιν, οὕτω λάρον καὶ λαῦρον. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ λαύρα πλεονασμῷ τοῦ Υ δημοσία ὁδός, δι' ἧς λαὸς ῥέει. Λάβρος μέντοι διὰ τοῦ Β ὁ λίαν βορὸς ἢ βαρύς. Ὅτι δὲ καὶ διὰ τοῦ βῆτα γραφῆναι τὸ λαβρότατον ὕδωρ ὀρθῶς ἔχει προδεδήλωται· βαρύνει γὰρ γῆν, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ βέβριθε χθών. Οὕτω καὶ λαβροστομεῖν διὰ τοῦ Β» καὶ σελ. 1781,50 «Τὸ δὲ λάβρον οὐ σφαλερὸν μέν, εἰ καὶ τῇ ΑΥ διφθόγγῳ παραλήγεται παρὰ τὴν αὔραν· **ἀρέσκει δὲ τοῖς ἀκριβεστέροις διὰ τοῦ βῆτα γράφεσθαι** διὰ τὸ λίαν βαρύ».

Πρβ. καὶ σελ. 876,62 «τὸ τοῦ πυρὸς ὑπογράφει λαῦρον» καὶ σελ. 1716,32 «ὁμοίῳ τινὶ πνεύματι λαύρῳ».

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Ὀξέων Διαίτης συγγράμματος σελ. 100 «Καὶ μὴ λάβρως: *et pas trop à la fois.* Selon Hesychius, Λάβρον est ἀθρόον, et Λάβρος, πολὺς, σφοδρός. Ce mot s' écrit différemment Λάβρος et Λαῦρος, sans changer de signification ; car il ne faut pas croire ce que nous dit le Scholiaste d' Oppien : Λαῦρον ἐπὶ μὲν ἀνέμου διὰ τοῦ υ ψιλοῦ, παρὰ τὸ Λίαν καὶ τὸ αὖρα (γρ. αὔρα), ἡ πνοή, ὃ σημαίνει τὸ λίαν (lis. τὸν λίαν πνέοντα)· ἐπὶ δὲ κυνός, ἢ ἄλλου τινὸς ζώου διὰ τοῦ β, παρὰ τὸ Λίαν βορόν, ἤτοι φάγον. Je ne vois dans tout ceci que le digamme des Eoliens exprimé tantôt par β, et tantôt par υ, de même que de Λαω vient Λαύω (dans le composé ἀπολαύω) et Λάβω qui est le thème de λαμβάνω. Quand au sens, l'épithète λάβρος ou λαῦρος, s'applique à bien des choses pour en désigner la grande quantité, la force, la véhemence, le mouvement rapide et continu. Aussi n' a-t-on pas seulement dit, Λάβρος ἄνεμος, mais encore Λάβρον ὕδωρ, et Λάβρον πῦρ, et au moral Λάβρον ὄμμα, *un regard féroce* et Λάβρον στόμα, et son composé Λαβρόστομος, *un grand parleur, un bavard.* De l' expression Λάβρον πῦρ, les Grecs modernes ont formé le feminin substantif Λάβρα, *chaleur excessive*».

Μνημονεύομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Νικλασίου παρατετηρημένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Γεωπονικῶν σελ. 573 «Καὶ λαῦροι — ἄνεμοι : Needh. malit λάβροι, ob Ἰλ. β. 148. Exempla quidem huius orthographiae alia quam plurima comparent in *indice Aretaei*, et apud Dorvill. ad *Charit.* p. 114. ut taceam alios: nihil autem interesse, sive λαῦρος scribas per υ, sive λάβρος per β, indicavit iam Casaub. ad Athen. 12,10. p. 535. Nam vulgo et pronuntiatio et scriptura est eadem. Etiam Ἰλ. π. 385. ubi in editis est λαβρότατον ὕδωρ, in MS. est λαυροτατον, quae varietas iam Eustathii aetate obtinuit. Sic in Pollucis editionibus, quae Seberianam antecesserunt omnibus 6,50. λαύραξ fuit, qui nunc est λάβραξ et *ib.* s. 147. λάβρος Kuhnius demum posuit».

Ὁ Κασαύβων ἔγραψεν ἐν ταῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστὰς Παρατηρήσεσι σελ. 848 «Nihil autem interest sive λαύρα scribas per υ sive λάβρα per β. etsi enim aliud proprie λαῦρον aliud λαβρόν, vulgo tamen et pronuntiatio et scriptura eadem. Sic λαυρὸν ὕδωρ, apud Homerum et Hippocratem, et λαυρὸν ἐπαιγίζειν apud Apollonium in Argonauticis pro λαβρόν».

Πολλὰ τοῦ λάβρος - λάβρως παραδείγματα εἶνε παρατεθειμένα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 10 κέ. (Πρβ. καὶ Στερναβάχιον ἐν *Melet. Graec.* σελ. 120). Λέγεται δ' ἐν σελ. 136 «Λαύρως, Late, Abunde, VV. LL. [Vitiose, ut ap. Hesych. in Λαυφθάζω memoratum.] Supra λάβρως. [Λαῦρος, **fictum a grammaticis** voc., ut diximus in Λάβρος, ponitur etiam in Epimer. Crameri Anecd. vol. 2, p. 355,4, inter nomina in αυρος, habeturque librariorum culpa quum alibi tum ap. Pind. Pyth. 2, 87. Theod. Stud. p. 50, B: Λαῦρος πυρετός, nisi quis exceptos velit recentissimos ejusmodi scriptores». (Πρβ. καὶ Μαυρ. Σμιδίτιον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Γ', σελ. 17). Σημειοῦται δὲ καὶ ὁ Βοισσονάδης ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Χορικίου σελ. 183 «ἐν λάβρῳ πυρί: Ed., λαύρῳ. Quod fuit corrigendum. Poetae non semel dixerunt λάβρον πῦρ. Forma λαῦρον debetur plerumque librariis ad dictationem currente calamo scriptitantibus et pronuntiationi obsequentibus. Vide n. ad Planudem Metam. p. 633». Πρβ. καὶ Συλβούργιον εἰς Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 553 «λάβρον: Vulg. λαῦρον pro λάβρον, perperam».

Μνημονεύεται καὶ σύνθετον ἐπίθετον κατάλαβρος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', 1114 «Κατάλαβρος, ὁ, ἡ· Eupolis ap. schol. Aristoph. Vesp. 1269: Ὦ κατάλαβρ', ὦ κιθαραοιδότατε. Videtur idem esse quod λάβρος, sive Impetuosum significans, sive alio sensu dictum». Ὁ Δυβνῆρος ἀναγνοὺς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Σχολίων σελ. 163,28 «κιθαραοιδότατον: Τῇ λέξει καὶ Εὔπολις κέχρηται ἐν χρυσῷ γένει· ὦ κατάλαβρ', ὦ κιθαραοιδότατε» ἔγραψε σελ. 460 «κατάλαβρ', ὦ Meinekius Com. I, p. 540. καταλαβρὲ Portus. καλαβρὲ V. Ald. Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου γεγραμμένα «ὦ κατάλαβρ' ὦ κιθαραοιδότατε. Ita enim recte Kusterus scripsit pro κάλαβρε» (Ἴδε καὶ Κοκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ

τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἀττικ. Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 338.

Παρατηρητέον δ' ὅτι συνεχύθησαν ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τὰ ἐπιρρήματα λάβρως καὶ λαμπρῶς. Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Αἰθιοπικῶν τοῦ Ἡλιοδώρου Τόμ. Β', σελ. 181 «Λαμπρῶς ἤδη Βράζοντος: Τουτέστι, Ζέοντος, ἀκμάζοντος· ἐν ταῖς ΑΑ, Λαμπρῶς ἤδη βριάζοντος· ἐν δὲ ταῖς ΚΑ, Λάβρως ἤδη βρυάζοντος, ὅπερ ἐνδέχεται γεγραφέναι τὸν Ἡλιόδωρον· σημαίνει γὰρ καὶ τὸ Βρυάζειν, θάλλειν ἀκμάζειν· καὶ τὸ Λαμπρῶς δὲ καὶ Λάβρως ἐν πολλοῖς πολλάκις συνέχεαν οἱ Ἀντιγραφεῖς». Παρατιθέμεθα ἣν ἐποιήσατο ἀξιόλογον παρατήρησιν ὁ Schweighaeuser ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀππιανοῦ Τόμ. Γ', σελ. 225 «λάβρως scripsi ex Med. Sic et alibi λάβρον πνεῦμα ex eodem Med. et ex Vat. A. pro λαμπρὸν πνεῦμα Appiano restitui. Λάβρως autem exposui *magna vocis contentione*, sicut Homericum λαβραγόρην apud Suidam exponitur σφοδρῶς δημηγοροῦντα, et apud Hesych. λαβραγορεῖν, σφοδρῶς δημηγορεῖν. Nam et alias λάβρος idem valet quod σφοδρός, βίαιος, ταχύς; et haec notio aptius huc, ubi additur ὥσπερ ἔνθους, convenire videtur, quam ea qua in Schol. ad Iliad. Ψ. 474. λαβρεύεσθαι exponitur προπετεύειν, et λαβραγόρην (v. 479.) προπετὴς καὶ θρασύς». Πρβ. καὶ σελ. 367.

Ἐκ τῶν διειλημμένων πᾶς τις εὐκόλως, νομίζομεν, πείθεται ὅτι μόνος ὁ διὰ τοῦ Β ἐκφερόμενος τύπος λάβρος ἔχει ὑγιῶς. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἂν εἶνε ὑπὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη γεγραμμένον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Γ', σελ. 270 «ἀλλὰ λαῦρος ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ ὁ Ἔλμσλ., καὶ κατεχλεύασεν αὐτὸν ὡς δατίζοντα».

Ἐν τῷ ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου συνταχθέντι Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 784 φέρεται «+Λαῦρος, α, ον, νεολογικ. ἀντὶ Λάβρος ἢ Λευρός».

ΣΗΜ. Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Γ', σελ. 430 «Ἄλλως δὲ ἡ παρ' ἡμῖν συνήθεια, Λαύραν, ἢ μᾶλλον Λάβραν, ὀνομάζει τὸ μέγα καῦμα, ἣν ὁ Δουκάγγιος (σελ. 793) ἀγνοήσας συνέχεε μετὰ τῆς τῶν Μοναχῶν Λαύρας. «Λαῦρα (φησὶν Ἡσύχιος), ἡ φλόξ». Τοῦτο δὲ ἴσως ἀπὸ ἐπιθέτου (κατὰ τὸ Αἰθομένης πυρὶ Λάβρῳ τοῦ Ὀππιανοῦ) εἰς

οὐσιαστικὸν μετέπεσε» καὶ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Δ', σελ. 271 ΛΑΒΡΑ. οὐσ. θηλ. Σ. ὑπερβολικὴ θέρμη ἢ καῦσις, ἐξαιρέτως τοῦ ἡλίου (schaleur ardente). Λάβρα ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ οὐδετ. ἐπιθ. ὅλα τὰ σφοδρά, οἷον, ὄχι μόνον Λάβρον πῦρ, ἀλλὰ καὶ Λάβρος ὄμβρος, καὶ Λάβρον πνεῦμα· «Λάβρος, πολύς, σφοδρός» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Παροξύνεται τὸ ἐπίθετον τοῦτο εἰς τὰ ἑλληνικὰ Λεξικά. Ἀπὸ τῆς κοινῆς γλώσσης ὅμως τὸ οὐσ. Λάβρα, πιθανὸν ὅτι ἔλεγαν ὀξυτόνως Λαβρός, Λαβρά, Λαβρόν. Ἐσχηματίσαμεν δηλαδὴ παροξύτονον οὐσ. Λάβρα, ἀπὸ τὸ ἐπίθ. Λαβρά, ὡς ἀπὸ τὸ Ζεστὴ (chaude) λέγομεν οὐσιαστικῶς Ζέστη (chaleur), καὶ ἀπὸ τὸ συνώνυμον Θερμή, Θέρμη (fièvre). Ἀντὶ τοῦ Λάβρος παλαιοῦ ἐπιθέτου, ἔχομεν νέον ἐπίθετον τὸ Λαβρερός, Σ. παρόμοιον τοῦ σχεδὸν ταυτοσήμου Ὀτρηρὸς Ἑλλ. καὶ ῥῆμα παράγωγον ἀμετάβ. τὸ Λαβρίζω, Σ. (être ardent, brûler), τὸ ὁποῖον οἱ παλαιοὶ ἔλεγαν Λαβράζω καὶ Λαβρύσσω μεταφ. (faire l'insolent)». Πρβ. καὶ Ε. Α. Σοφοκλῆ ἐν *Greek Lex of The Rom. and Byz. Per.* σελ. 707 λ. Λαυρίζω.

Οὐδαμῶς εὔλογον εἶνε νὰ τεκμαίρηταί τις ἐκ τοῦ ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν συνηθείᾳ κυκλουμένου λάβρα ὅτι ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ὀξυτόνως λαβρός. Ἀναμφήριστον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὠξύνετο μὲν τὸ ἐπίθετον ἁβρός, παρωξύνετο δὲ τὸ λάβρος· θαυμάζομεν δ' ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Κασαύβωνος ὀξυτόνως Λαβρόν - Λαυρόν.

Περὶ τοῦ ὀνόματος θέρμη παρατηροῦμεν ὅτι φέρεται καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ὁ Φρύνιχος λέγει ἐν τῇ Ἐκλογῇ «Θέρμα: οὕτως ὁ Μένανδρος διὰ τοῦ Α, ἀλλ' οὔτε Θουκυδίδης οὔθ' ἡ ἀρχαία κωμῳδία οὔτε Πλάτων· θέρμη δέ» (Ἴδε Λοβέκκιον εἰς Φρύν. σελ. 331 καὶ Μεινέκιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Μενάνδρου καὶ Φιλήμονος Λειψάνων σελ. 37 καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀποσπασμάτων σελ. 354. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ. 329). Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γεγραμμένα ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Δ', σελ. 173 «ΘΕΡΜΗ, Σ. ὁ πυρετός, ὡς καὶ οἱ παλαιοί. Λέγει ὁ κωμικὸς Φερεκράτης (Παρὰ Φρυνίχ. σελ. 146, σημ.),

— — — — Σκέψαι δέ μου
Τὸ μέτωπον, εἰ θέρμην ἔχουσα τυγχάνω.

Ὁ δὲ Μένανδρος ἐδώρισε τὴν λέξιν, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ κατηγορεῖται ἀπὸ τὸν Φρύνιχον (Αὐτόθ.),

Βουβὼν ἐπήρθη τῷ γέροντι, θέρμα τε
ἐπέλαβεν αὐτόν, — — — — —

ὡς εἶπε καὶ Νάρκα, ἀντὶ τοῦ Νάρκη». Τὸ ὑπὸ τοῦ Μενάνδρου εἰρημένον θέρμα βραχεῖαν ἔχον τὴν λήγουσαν δὲν δύναται νὰ νομισθῇ δωρικὸς τύπος τοῦ θέρμη (Ἴδε καὶ Μεινέκιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου Τόμ. Δ', σελ. 148 καὶ σελ. 352). Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ὑπελήφθη ὑπό τινων τὸ θέρμα οὐχὶ θηλυκὸν ὄνομα, ἡ θέρμα ἀλλ' οὐδέτερον τὸ θέρμα (Ἴδε Ῥουγκένιον εἰς Τιμ. Σοφιστ. Λεξ. Πλάτ. σελ. 139 καὶ Ῥουθερφόρδιον εἰς Φρύν. σελ. 414).

Ὁ Φρασικλῆς γράφει ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 261 «Τέλος δὲ ἐξ ἐνίων εἰς ΟΣ ἐπιθέτων σχηματίζονται τὰ ἀφῃρημένα μόνον εἰς Η ἢ Α, καὶ εἶναι τότε παροξύτονα, ὡς θερμός, θέρμη, ἐχθρός, ἔχθρα, ὀρφνός, ὄρφνη. Οὕτω καὶ ἐκ τοῦ κακὸς - κάκη (κακία), Ἀττικῶς». Πρβ. καὶ ψυχρός - ψύχρα. Ἴδε τὰ εἰς Ὀδυσσείαν Ε, 467 καὶ Ξ, 476 σχόλια καὶ τὰς εἰς αὐτὰ σημειώσεις τοῦ Βουτμαννοῦ σελ. 291, 1 καὶ σελ. 598, 24 Δινδ.· ἔτι δὲ Λοβέκκιον ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 350 καὶ Λέντζιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἡρῳδιανοῦ Λειψάνων Τόμ. Α', σελ. 309 (Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Η', σελ. 1958).

Ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ἡμῶν φωνῇ λέγεται τυφλός - τυφλή: τύφλα, σαχλός - σαχλή: σάχλα, τρελλός - τρελλή: τρέλλα, πικρός - πικρή: πίκρα, νεκρός - νεκρή: νέκρα, ἁρμυρός - ἁρμυρή: ἁρμύρα, φοβερός-φοβερή: φοβέρα. Πρβ. καὶ γλυκός-γλύκα. Σφάλλεται ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Β', σελ.379 λέγων «Πικρίας: Ἐπὶ τοῦ, Ὀργῆς, ἐνταῦθα. Ἡ δὲ συνήθεια τὴν Πικρίαν, καὶ κατὰ συγκοπὴν καὶ τοῦ τόνου ἀνάβασιν, Πίκραν, (πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐπιθέτου Πικρά), μετήνεγκεν ἐπὶ τῆς ἀνίας ἢ λύπης».

Σημειώσεως ἄξιον εἶνε ὅτι τὸ ἀφῃρημένον τοῦ ἐπιθέτου ζεστός ἐκφέρεται οὐ μόνον διὰ τοῦ Α ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ Η, οἷον ζεστός - ζεστή: ζέστα καὶ ζέστη. Τοῦτο παρετηρήθη καὶ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Δ', σελ. 154 «ΖΕΣΤΑ καὶ ΖΕΣΤΗ, Σ. Δ. τὸ πρῶτον εἶναι λείψανον Δωρισμοῦ. Τὸ Ζέστη (chaleur) ἔγινεν

ἀπὸ τὸ ὀξύτονον ἐπίθετον Ζεστὴ (chaude), ὡς καὶ οἱ παλαιοὶ μὲ τὴν μετάθεσιν τοῦ τόνου ἐμετάβαλλαν τὰ ἐπίθετα εἰς οὐσιαστικά, καὶ ταῦτα πάλιν εἰς ἐκεῖνα. Τοιοῦτον εἶναι καὶ πάλαι καὶ σήμερον τὸ συνώνυμον Θέρμη (fièvre) οὐσ. καὶ Θερμὴ (chaude) ἐπίθ. Τοιοῦτον ἀκόμη εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ ἐναντίον Ψύχρα, Ψύχος (γρ. Ψῦχος), Ἑλλ. (froid) καὶ Ψυχρὰ (froide)».

Παρατηρητέον δ' ὅτι τὰ ἐκ τῶν ἐπιθέτων ξερός καὶ λερός ἐσχηματισμένα οὐσιαστικὰ τελευτῶσιν εἰς Α, οἷον ξερός - ξερή: ξέρα, λερός - λερή: λέρα. Πρβ. καὶ λοξός - λοξή: λόξα καὶ καραφλός - καραφλή: καράφλα. Ἀλλὰ στεγνός - στεγνή - στέγνη. Περὶ τοῦ ξέρα γράφει ὁ Κοραῆς ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Ε', σελ. 255 «Τὸ θηλ. μὲ τὴν ἀνάβασιν τοῦ τόνου, Ξέρα (ὄχι Ξήρα) μεταβαίνει εἰς οὐσ σημαῖνον τὰ ῥηχὰ τοῦ αἰγιαλοῦ (bas fonds), οἷον Τὸ καράβιον ἔπεσεν εἰς τὰς ξέρας. Παρόμοια τὸ ἐπίθ. Ψυχρὰ (froide), παροξυτονούμενον γίνεται οὐσ. Ψύχρα, συνών. τοῦ Κρύος (le froid). Ὑπομιμνήσκομεν δ' ὅτι τὸ ὄνομα ξέρα εἶνε δηλωτικὸν καὶ τῆς ἀφῃρημένης ἐννοίας τοῦ ἐπιθέτου ξερός, ὅτε συνωνυμεῖ τῷ ξηρασία ἢ τῷ αὐχμός. Ἐν ποιηματίῳ τοῦ Βηλαρᾶ, ὃ κατεχώρισεν ὁ Ἠλ. Σταθόπουλος ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ ὁ Ῥαγκαβῆς καὶ ὁ Π. Σοῦτσος φέρεται σελ. 55 «Καὶ κλά... κάθε μῆνα, χειμῶνα, καλοκαῖρι, καὶ νύκτα καὶ ἡμέρα, κι' αὐγὴ καὶ μεσημέρι, Σ' τὴ νότια καὶ σ' τὴ ξέρΗ».

Δύναται δὲ τὸ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης καραφλός: καράφλα νὰ παραβληθῇ τῷ τῆς παλαιᾶς φαλακρός: φαλάκρα. Πρβ. καὶ λεπρός: λέπρα.

ΚΕΦ. ΟΔ'.

Παρελκόντως, οὐχὶ προελκόντως.

Ὁ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ Ἀθησαυ. Λέξεων σελ. 289 «προελκόντως. Εὐστ. εἰς Ἰλ. Ω, 514: προελκόντως κεῖται· ἤρκει γὰρ μόνον κτλ.».

Παράδοξον ἡμῖν προσπίπτει τὸ ἐπίρρημα τοῦτο, ἀποφαινόμεθα δ' ἄνευ τινὸς ὄκνου ὅτι οὔτ' ἐλέχθη ποτὲ οὔτ' ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ἐν τῇ

Ἑλληνικῇ γλώσσῃ προελκόντως ἀντὶ τοῦ ἐκ περισσοῦ. Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1362,10 φέρεται «Παρελκόντως δὲ κεῖται τὸ ἠδ' ἀπὸ γύων (γυίων)· ἤρκει γὰρ καὶ μόνον τὸ ἠδ' ἀπὸ φρενῶν· πρόσκειται δὲ ὅμως ἐκ περισσοῦ καὶ αὐτὸ κτέ.», ὡς καὶ σελ. 26,3 «Καλοῦσι δὲ καὶ τοῦτο ἀδολεσχίαν οἱ σοφοί, ὅτε δηλαδὴ τὸ ἀπό τινος νοούμενον λέξεως προστεθείη ἐκ περισσοῦ ἐκφωνηθὲν καὶ οὕτω διττολογηθῇ. Τοιοῦτον καὶ τὸ Πριαμίδην νόθον υἱόν· καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα, ἐπειδὴ τὸ εἰπεῖν Πριαμίδην τὸν υἱὸν δηλοῖ τοῦ Πριάμου, παρελκόντως κεῖται τὸ νόθον υἱὸν καὶ ἀδολεσχία τις εἶναι καὶ αὐτὸ δοκεῖ» καὶ σελ. 432,35 «Τὸ δὲ θυμὸν ἔνιπτε παρελκόντως ἔχει τὸ θυμόν, οἷα καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐντελῶς ἐχούσης τῆς ἐννοίας, ὡς δηλοῖ καὶ ἀνωτέρω ῥηθὲν τὸ πόσιν δ' ἠνίπαπεν, ἤγουν ἐπέπληξε μύθῳ, ἔνθα πάλιν παρέλκει τὸ μύθῳ» καὶ σελ. 687,58» καὶ ἐν τῇ γ' ῥαψῳδίᾳ ἐν τῷ ποντοπόροις νηυσὶ πόντον ἐπιπλώσας ἢ τὸ ποντοπόροις ναυσὶ παρελκόντως τέθειται ἢ τὸ πόντος» καὶ σελ. 892,18 «τὸ δὲ ἐκ χειρῶν παρελκόντως κεῖται» καὶ σελ. 896,7 «τὸ δὲ ἤματα πάντα κεῖται μὲν παρελκόντως, οὐ γὰρ οὕτω καὶ οἱ Λαπίθαι ἀεὶ μίμνουσι, δηλοῖ δὲ τὸ τῶν δρυῶν πολυχρόνιον».

Ἀπαντᾷ δὲ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα καὶ ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις σελ. 67,45 Διδ. «τὸ δὲ φιλέταιρος παρελκόντως κεῖται» καὶ παρ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀφροδιστεῖ Ὑπομνήμ. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Β', α', σελ. 278,29 «ἀλλ' ἢ μάτην ἔσται εἰλημμένα, τοῦτ' ἔστι παρελκόντως καὶ ἀχρήστως» καὶ παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Θ', σελ. 367,25 «οὐ παρελκόντως πάλιν ἡ τοῦ ποιητικοῦ γέγονε διαίρεσις» καὶ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ (Ψευδοθεμιστίῳ) Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΓ', γ', σελ. 84,26 «οὐκ ἀναγκαίως ἔσονται εἰλημμέναι — παρελκόντως οὖν καὶ μάτην ἔσται εἰλημμένα καὶ ἀχρήστως» καὶ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Β', σελ. 51 Σπρεγγ. «οὕτω καὶ ἐν τῷ φθοροποιεῖν παρελκόντως καὶ οὐ κατὰ δύναμιν ἐντέτακται» καὶ παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. Γ', σελ. 154 «παρελκόντως ἔσται εἰρημένον τὸ ἐν πύλαις» καὶ σελ. 169 «εὕροις ἂν οὐ παρελκόντως τὴν λέξιν κειμένην».

Οὐχὶ σπανίως γίνεται χρῆσις ὑπὸ συγγραφέων τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ τοῦ ῥήματος παρέλκειν ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ πλεονά-

ζειν, περιττὸν ἢ ἀργὸν εἶναι, περιττεύειν ἢ ἐκ περισσοῦ κεῖσθαι, κτλ.

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 336, Β' «τὰ δ' ἄλλα τυφλὰ καὶ κωφὰ καὶ ἄψυχα παρέλκει» καὶ σελ. 1057, Β' «ἀρκοῦσιν αἱ φαντασίαι καὶ παρέλκουσιν αἱ συγκαταθέσεις».

Ἐπίκτητ. Διατρ. Α', ζ', 29 «παρέλκει τὰ θεωρήματα ταῦτα πάντα».

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β', σελ. 5 «ἐπεὶ καὶ ταῦτα οὐ περιττὰ καὶ παρέλκοντα».

Διογέν. Λαέρτ. Ι', 31 «τὴν διαλεκτικὴν ὡς παρέλκουσαν ἀποδοκιμάζουσιν». Μνημονεύεται δ' ὑπὸ τοῦ Λαερτίου βιβλ. Ζ', 195 σύγγραμμα τοῦ Χρυσίππου ἐπιγραφόμενον «Περὶ τῶν παρελκόντων λόγων πρὸς Πασύλον».

Διοσκορ. Τόμ. Β', σελ. 10 «εἰ γὰρ ἦν τοῦτο, παρεῖλκεν ἂν ἡ καθ' ἕκαστον φάρμακον διὰ τῶν βοηθημάτων παράδοσις» καὶ σελ. 47 «τὸ παρέλκον καὶ μηδεμίαν χρείαν ἐπί τινα τῶν ἔργων παρεχόμενον».

Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 74,10 Βεκκ. «παρέλκει ἡ φαντασία πρὸς τὸ κρίνειν» καὶ σελ. 90,17 «λῆμμα παρέλκον πρὸς τὴν τοῦ λόγου συναγωγὴν» καὶ σελ. 92,27 καὶ σελ. 93,25 καὶ 31 καὶ σελ. 94,5 καὶ 15 καὶ σελ. 95,7 καὶ 11 καὶ 14 καὶ σελ. 97,15 καὶ σελ. 118,2 καὶ σελ. 183,31 καὶ σελ. 262,17 καὶ σελ. 383,20 καὶ σελ. 584,8 καὶ σελ. 646,25 καὶ σελ. 653,19 καὶ σελ. 688,6 καὶ σελ. 749,12.

Κλήμ. Ἀλεξ. Τόμ. Γ', σελ. 296,15 «παρέλκει τοίνυν αὐτῷ τὸ κατὰ τὴν γλῶτταν μαρτύριον».

Ὠριγέν. Τόμ. Α', σελ. 151 «παρέλκειν οὖν οἴονται τὸ ὑπὸ προφητῶν αὐτὸν νομίζεσθαι προκατηγγέλθαι» καὶ Τόμ. ΙΕ', σελ. 419 «οὐδὲν παρέλκει τῶν γεγραμμένων».

Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντ. σελ. 5,6 «ὅπου γε καὶ παραπληρωματικοὺς συνδέσμους φαμέν· φαμὲν δέ γε καὶ λόγους ποτὲ παρέλκειν πρὸς οὐδὲν συντείνοντας» καὶ σελ. 142,9 «ἐπεὶ ἐν ἑτέροις παρέλκουσα εὑρίσκεται» καὶ σελ. 158,1 καὶ σελ. 178,18 καὶ σελ. 218, 20 καὶ περὶ Συνδ. σελ. 519,2 «πῶς γὰρ ἄν τις ἐπὶ τῶν τοιούτων συντάξεων παρέλκειν φαίη τοὺς συνδέσμους;» καὶ 11 «ἐφ' οὗ πάλιν καὶ ὅ γε πλεονάζει ἐν τῷ μέντοι γε· ἔτι ὁ δὴ ὡς μὲν παρέλκει,

πάντι προῦπτον». Λέγει δ' ὁ Ἀπολλώνιος καὶ «οὐ παρέλκει διαλαβεῖν» καὶ «οὐκ ἔστι παρέλκον ἀποδεῖξαι» καὶ «οὐ παρέλκον ἐστὶ παραστῆσαι» (περὶ Συντ. σελ. 167,6 καὶ σελ. 33,1 καὶ σελ. 49,19), ὡς καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς «ὅτι μὲν ἱερὰ ἡ δεκὰς παρέλκει λέγειν τὰ νῦν» (Τόμ. Γ', σελ. 222,27 Δινδ.).

Δημήτρ. περὶ Ἑρμην. 58 «ὡς γὰρ παρέλκει τὸ αἲ αἲ καὶ τὸ φεῦ ἐνθάδε, οὕτω καὶ ὁ πανταχοῦ μάτην ἐμβαλλόμενος σύνδεσμος».

Ἀλέξ. Ἀφροδ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστ. Τόμ. Β', α', σελ. 23,1 «παραιτοῖντο δ' ἂν διὰ τῆς προσθήκης ταύτης καὶ οἱ παρέλκον τι προσκείμενον ἔχοντες» καὶ Τόμ. Β', ϐ', σελ. 9, 1 καὶ 3 καὶ σελ. 13, 29 καὶ σελ. 428, 20 καὶ σελ. 431,1 καὶ σελ. 432,2.

Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ', σελ. 375,8 «ὅτι παρέλκων ἂν εἴη ὁ μῦθος διὰ τὴν τοῦ βάρους ὑποψίαν πλασθείς».

Στέφ. Φιλόσοφ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστ. Τόμ. ΙΗ', γ', σελ. 51, 5 «ἵνα μὴ εὑρεθῶμεν καὶ ψευδόμενοι καὶ ἀδολεσχοῦντες καὶ παρέλκοντά τινα καὶ μάταια λέγοντες». Πρϐ. καὶ Σοφον. Τόμ. ΚΓ', α', σελ. 4,19 «ἧττον γὰρ ἂν παρέλκον δόξοι καὶ περιττόν».

Ἀψίν. Τέχν. Ῥητ. σελ. 45,19 Βακ. «αἱ δ' ἀσθενεῖς ἀντιθέσει, καὶ ἁπλοϊκώτερον εἰσάγονται, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ ἀναιρέσεως, ἐὰν παρέλκωσιν».

Πορφύρ. Ζητ. Ὁμηρ. εἰς Ἰλ. σελ. 203,1 Σραδ. «ἤτοι οὖν παρέλκει τὸ ἐπίθετον, ὡς τὸ πῇ ἔϐη Ἀνδρομάχη Λευκώλενος; ἢ ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος» καὶ 10 «τὸ γὰρ πάντα πάντως παρέλκει, ὡς ἐπὶ τοῦ δέκα πάντα τάλαντα· ἐὰν δὲ λάϐωμεν αὐτὸ περισσόν, τί λοιπὸν δέδασται;» καὶ εἰς Ὀδύσσ. σελ. 53,20 «παρέλκει τὸ πάντα, ὡς ἐν τῷ τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται».

Θεοδώρητ. Ἑλλην. Παθ. Θεραπ. σελ. 87 Γαισφ. «ἀλλὰ παρέλκον οἶμαι ταῦτα ὑμῖν ἐπιδεικνύναι μηδέπω προσενηνοχόσι τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως» καὶ σελ. 210 «ἃ λέγειν ἐπὶ τοῦ παρόντος παρέλκον ὑπείληφα».

Συνέσ. σελ. 81 «εὖγε, ὦ Δίων, ὡς οὐ παρελκούσας ἀφῄρησαι συλλαϐάς».

Δαμάσκ. Ἀπορ. καὶ Λύσ. Τόμ. Β', σελ. 220,19 Ῥυελλ. «ἄλλως γὰρ ἡ μακρολογία αὕτη παρέλκει».

Πρόκλ. Διάδ. εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 545 Σνειδ. «ἄλλως τε καὶ πάντῃ παρελκούσης τῆς ἀντιλογίας».

Τζέτζ. Ἐξηγ. εἰς Ἰλ. σελ. 84,22 Ἑρμ. «ὁ καὶ παρέλκει κατὰ Ἀττικούς, τουτέστι κατὰ περίσσειαν (γρ. περισσείαν) κεῖται».

Φώτ. Βιβλιοθ. σελ. 437,24 «τὸ ἀμέλει Ἀριστείδης πολλάκις ὡς παρέλκον λαμβάνει» καὶ Ἐπιστ. σελ. 268 Βαλ. «καὶ τὸ δοῦλον ἐλαττῶσαι, μάλιστα νυνί, παρέλκον καὶ μικρολογίαν οὐκ ἐκφεύγει» καὶ σελ. 403.

Ἄνν. Κομν. Τόμ. Β', σελ. 320,16 Βόνν. «τὸ μὲν τοῦ πατρὸς ὄνομα προσερρίφθω ἐνταῦθα καὶ κείσθω ἐκ τοῦ παρέλκοντος».

Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Β', σελ. 356,19 Βόνν. «παρέλκειν ἔλεγον ταῦτα ὡς ἄξια συγγινώσκεσθαι».

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Γ', σελ. 506,6 Βόνν. «παρέλκον καὶ ταῦτα διεξιέναι μοι νενόμισται».

Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Β', σελ. 49,1 Βόνν. «οὐ παρέλκον δὲ ἴσως ἱστορῆσαι καὶ ὅπως τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ προδεδήλωται ἡ τῆς βασιλείας ἀποβολή».

Γεώργ. Σύγκελλ. Τόμ. Α', σελ. 66,4 Βόνν. «οὐ τὰς χρήσεις περὶ τούτου παρέλκον ἡγούμεθα παραθέσθαι» καὶ σελ. 322,18 «παρέλκον ἡγούμεθα κανονικῇ θεωρίᾳ τὰς τούτων παραθέσθαι χρήσεις».

Λέων Διάκον. σελ. 122,21 Βόνν. «οὐ παρέλκον δὲ ἴσως δόξει τὸ καὶ τὸν τρόπον τῆς τοῦ Λέοντος ἐκτυφλώσεως κατὰ παραδρομὴν ἐξειπεῖν».

Γεώργ. Φραντζ. σελ. 365,16 Βόνν. «εἴπερ οὔτε ἐλλιπές ἐστιν οὔτε περιττὸν καὶ παρέλκον».

Μάξ. Πλαν. περὶ Συντάξ. Βαχμ. Ἑλλην. Ἀνεκδ. Τόμ. Β', σελ. 107,3 «πλεονάζει γὰρ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τὸ πάντα, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὸ μάλα. Καὶ αὖθις· ὀφθαλμοῖσιν ἴδωμαι, παρέλκει τὸ ὀφθαλμοῖσιν».

Ἰω. Σικελ. Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Ϛ', σελ. 178,15 «τινὲς παρέλκειν εἶπον ἐνταῦθα τόν τε σύνδεσμον, ἐν δὲ ἐνίοις τῶν βιβλίων ἀντὶ τοῦ τε συμπλεκτικοῦ δὲ παραπληρωματικὸν εὗρον».

Βασιλ. Τόμ. Β', σελ. 473,4 Εἱμβ. «ἐνταῦθα οὖν τὸ εἰς ὁλόκληρον παρέλκον μοι δοκεῖ».

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 179,11 Δινδ. «ὁ ἀστερίσκος καὶ ὁ ὀβελός, ὅτι νῦν παρέλκει» καὶ σελ. 190,33 «οἱ δὲ ἄλλοι παρέλκειν

φασὶ τὴν πρόθεσιν» καὶ σελ. 205,31 «ὅταν δὲ παρέλκῃ ἡ πρόθεσις, οὐ ποιεῖται ἐξαλλαγὴν τόνου» καὶ σελ. 212,14 «εἴτε δὲ λεκτὸν ἔχει τὸ ἐπὶ τέλους εἴτε παρέλκει, ὀφείλει φυλάττεσθαι τὸ πνεῦμα» καὶ σελ. 227,17 «ἔσκεν ὑφηνίοχος: ὅτι παρέλκει ἡ πρόθεσις, ὡς ἐν τῷ Ποσειδάωνος ὑποδμώς» καὶ σελ. 249,1 «παρέλκειν αὐτὸ λέγων» καὶ σελ. 252,31 «οὐδὲν γὰρ ἔσται τὸ ἐπιφρίξ, χωρὶς εἰ μὴ παρέλκῃ ἡ πρόθεσις» καὶ σελ. 258,11 «ὅτι παρέλκει συνήθως αὐτῷ τὸ πάντες» καὶ σελ. 262,21 «τὸ σε παρέλκει» καὶ σελ. 323,12 «καὶ εἰ παρέλκει δὲ ἡ ἀπό, οὕτως ἀναγνωστέον» καὶ σελ. 324,28 «ἐπαράς: εἴτε παρέλκει ἡ ἐπί, φυλαχθήσεται ὁ τόνος ὁ αὐτός, ὡς ἐπιβουκόλος ἀνὴρ καὶ ἐπισμυγερῶς» καὶ σελ. 341,29 «εἰσὶ δὲ οἳ ἀνεγνώκασιν ἐπισκοπόν, ὡς ἀγακλυτόν, ἵνα παρέλκῃ ἡ ἐπί» καὶ σελ. 431,15 «τὸ ἑξῆς ἐστιν ἐπεὶ ἐνόησε, παρέλκοντος τοῦ τε». Τόμ. Β΄, σελ. 21,27« ὁ δὲ Ἀσκαλωνίτης παρέλκειν ἡγεῖται τὴν ἐπί» καὶ σελ. 30,26 «οὐ γὰρ παρέλκει, ἀλλ' ἔχει χώραν κυριωτάτην» καὶ σελ. 40,7 «παρέλκει ἐνθάδε τὸ πω» καὶ σελ. 118,3 «ἐπεὶ πολλή ἐστι παρέλκουσα ἡ πρό» καὶ σελ. 164,4 «ὅτι τὸ πάντας παρέλκει» καὶ σελ. 168,5 «ὅτι τὸ πᾶσαι παρέλκει» καὶ σελ. 185,24 «Δίδυμος δὲ ἡγεῖτο σημαντικὴν αὐτὴν εἶναι τοῦ διόλου καὶ μὴ παρέλκειν» καὶ σελ. 273,25 «ὅτι παρέλκει τὸ πάντας». Τόμ. Γ΄, σελ. 92,30 «τὸ δὲ μᾶλλον ἢ Ἀττικῶς παρέλκει ἢ κτέ.». Τόμ. Δ΄, σελ. 264,27 «οὐ παρέλκει τὸ ἐκ ῥιζῶν» καὶ σελ. 304,32 «ἢ παρέλκει ἡ ἀπό, ὡς τὸ ἀπητίμησεν». Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 161,2 Δινδ. «ὅτι τὸ βοῶν παρέλκει καὶ μετὰ τῆς προθέσεως εἴρηται ἐπιβουκόλος» καὶ σελ. 176,27 «οὐ παρέλκει τὸ ἐπίθετον» καὶ σελ. 209,24 «ὑποδμώς: — παρέλκει ἡ ὑπό, διαφυλάττει δὲ τὴν ὀξεῖαν» καὶ σελ. 228,29 «ἄλλως παρέλκει τὸ ἔμμεναι» καὶ σελ. 229,13 «ἐπισμυγερῶς: — παρέλκει δὲ ἡ ἐπί» καὶ σελ. 577,1 «ἢ παρέλκει ὡς τὸ βοῶν ἐπιβουκόλος» καὶ σελ. 622,7 «ποδῶν δ' ὑπὸ δοῦπον ἀκούω: παρέλκει ἡ ὑπό». Πρβ. Κραμ. Ἀνέκδ. Ὀξ. Τόμ. Α΄, σελ. 172,27.

Σχολ. Σοφοκλ. σελ. 32,24 Τευβν. «παρέλκει τὸ παῖ» καὶ σελ. 38,8 «ἢ παρέλκει τὸ ὡς» καὶ σελ. 156,1 «τὸ οὐδὲν παρέλκει».

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α΄, σελ. 96,19 Δινδ. «ὁ ΕΙ ἀντὶ τοῦ Η καὶ ὁ τε παρέλκει» καὶ σελ. 197,13 «τὸ δὲ ποτὲ παρέλκει» καὶ σελ. 303, 31 «ὁ τε παρέλκει» καὶ Τόμ. Γ΄, σελ. 144, 14 «ὁ καὶ

παρέλκει» καὶ Τόμ. Δ΄, σελ. 15,16 «τὸ δὲ πως παρέλκει» καὶ σελ. 70,16 «ἵνα ὁ μέν παρέλκῃ» καὶ σελ. 107,1 «ὁ γὰρ μὴν καὶ ἄν παρέλκει».

Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 58,36 Διδ. «παρέλκει δὲ τὸ ὦ μέλε» καὶ σελ. 71,3 «παρέλκει δὲ ἡ ἐπί» καὶ σελ. 104,21 «ἀμέλει: παρέλκει» καὶ σελ. 125,51 «τὸ ἀμέλει παρέλκει» καὶ σελ. 243,38 «παρέλκει γὰρ τὸ ἄττα νῦν» καὶ σελ. 306,39 «κἄν τι ἐλάχιστον ῥῆμα ἢ περισσὸν εὕρῃς καὶ παρέλκον ἐν τῷ λόγῳ» (Πρβ. καὶ Σουίδ. σελ. 978 Βεκκ. λ. στοιβήν) καὶ σελ. 316,3 «παρέλκει τὸ τάλαν».

Σχολ. Θεοκρ. σελ. 41,22 Ἀρ. «ὅτι τὸ γάρ παρέλκει».

Σχολ. Εὐκλείδ. Τόμ. Ε΄, σελ. 88,18 Είβ. «πλὴν τρίτον παρέλκει τὸ ἐπί τινων γωνιῶν» καὶ σελ. 449,10 «οὐκ, ὡς ἄν τις οἰηθείη, παρέλκον ἐστί».

Σχολ. Λουκιαν. σελ. 6,11 Τευβν. «ἀμέλει: παρέλκον τὸ ἀμέλει» καὶ σελ. 30,28 «ὅτιπερ: οὐκ αἰτιολογικὸς σύνδεσμος τὸ ὅτι ἀλλ' ἀναφορικὸν ἄρθρον τὸ ὅ, τὸ τι παρέλκον ἀόριστον Ἀττικῷ ἔθει» καὶ σελ. 51,2 «πρότερον τέως: παρέλκει ὁπότερον τῶν δύο, ἤτοι τὸ πρότερον ἢ τὸ τέως· ἄμφω γὰρ ταὐτὸ σημαίνει» καὶ σελ. 226,15 «παρών εἶναι: παρέλκει τὸ εἶναι» καὶ σελ. 239,1 «εἰπέ μοι ἔφη: παρέλκει τὸ ἔφη καὶ περιττόν ἐστιν Ἀθηναίων ἔθει».

Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 415,19 «ποτὲ δὲ παρέλκει (τὸ ἤ), ὡς τὸ κτέ.» καὶ σελ. 435,37 «οὐκ ἀντίκειται ἡμῖν τὸ Ποσειδάωνος ὑποδμώς· παρέλκουσαν γὰρ ἔχει τὴν ὑπό πρόθεσιν». Πρβ. καὶ σελ. 324,16.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 395,15 κεῖται «Παρέλκον: περιττὸν ἢ παρατεῖνον», ὡς καὶ ἐν τῷ τοῦ Ἡσυχίου «Παρέλκον: περισσόν, βραδύ, παρατεῖνον». Πρβ. «Παρουσία: Οὕτως ἐκάλουν καὶ τὰ ὑπάρχοντα· καὶ μήποτε ἡ παρά πρόθεσις παρέλκει» καὶ «Φοινικόλεγνον: — τὸν γὰρ τράχηλον ἐπίπαν φοινικοῦν, ἡ δὲ λέγνη παρέλκει».

Πολλάκις ὁ Εὐστάθιος ποιεῖται χρῆσιν ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ ῥήματος παρέλκω, οἷον σελ. 62,34 «ἔστι καὶ παρέλκον ὑποτασσόμενον πύσματι». σελ. 71,42 «τοῦτο γὰρ παρέλκον δοκεῖ ὡς οἷα παρακολούθημα τῆς ποινῆς». σελ. 205,32 «ἢ παρέλκον κεῖται καὶ ἀργόν». σελ. 215,18 «πολλάκις οἱ ῥήτορες τὸ ὡς οἷα παρέλκον τίθενται». σελ. 257,27 «ἐκ περισσοῦ δὲ κεῖται

τὸ αἰγῶν· ἀρκεῖ γὰρ τὸ αἰπόλιον εἰς νόησιν αἰγῶν — οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ συῶν συβόσιον παρέλκει τὸ συῶν». σελ. 371,28 παρέλκον ἐκεῖ θεὶς ἐπὶ τῶν ὀρνίθων τὸ κλαγγηδόν». σελ. 444,8 «τὸ δὲ καὶ οὐρανῷ ἀστερόεντι παρέλκειν δοκεῖ ἁπλοϊκῶς οὕτω παραρριφέν, ὡς ἐν βιοτικῇ ὁμιλίᾳ». σελ. 467,14 «τὸ δὲ μή πώ τι ἀργὴν ἔχει τὴν παραπλήρωσιν· ἔστι γὰρ ἀντὶ τοῦ μή τι, περιττοῦ κειμένου τοῦ πω· παρέλκει δὲ ὁμοίως καὶ τὸ τι, καθὰ καὶ ἐν τῷ οὔτι». σελ. 497,37 «ἐν δὲ τῷ ἰαχή τε φόβος τε δοκεῖ παρέλκειν ἡ προσθήκη τοῦ φόβου». σελ. 524,13 «λέγουσι δὲ οἱ παλαιοὶ καὶ ὅτι, εἴτε λεκτὸν τὸ ἐπὶ τέλους φωνῆεν εἴτε καὶ παρέλκει, φυλαττέσθω τὸ πνεῦμα». σελ. 541,9 «παρέλκει δὲ ὁ πρῶτος δέ σύνδεσμος καὶ κεῖται ἀντὶ τοῦ δή». σελ. 652,9 «παρέλκον τι καὶ αὐτὴ ποιοῦσα κατὰ γυναικείαν ἀφέλειαν». σελ. 665,55 «ὅτι δοκεῖ ἐν τοῖς τοῦ Ἕκτορος λόγοις κεῖσθαι περιττὸς ὁ γάρ σύνδεσμος — ἔστι δὲ εἰπεῖν ἀληθῶς ὅτι οὐ παρέλκει ὁ ῥηθεὶς σύνδεσμος». σελ. 680,41 «ἐν δὲ τῷ φίλα γοῦνα παρέλκει τὸ φίλα συνήθως, καθὰ καὶ ἐν τῷ φίλα γυῖα». σελ. 687,61 «ἰστέον δὲ καὶ ὅτι σοφιστικώτερόν τις ἐπιβαλὼν τῷ νεκύων κατατεθνειώτων εἴπῃ ἂν μὴ παρέλκειν τὸ κατατεθνειώτων ἀλλ' ὡς πρὸς διαστολὴν εἰρῆσθαι νεκύων ζώντων». σελ. 710,34 «τὸ δὲ ἐμπρήσει φαίνεται παρέλκον ἀφελῶς ἔχειν τὸ πυρὶ κηλέῳ». σελ. 792,12 «ἐν δὲ τῷ τρομέει φαίδιμα γυῖα παρέλκον κεῖται τὸ φαίδιμα καὶ εἰς οὐδὲν ἀναγκαῖον ἢ μόνον πρὸς μετρικὴν πλήρωσιν». σελ. 804,13 «εἰ γὰρ λευκοὺς ὀδόντας ἐρρέθη ὁ ὗς ἔχειν, περιττῶς ἀργιόδους πάλιν ἐλέχθη, καὶ εἰ ἀργιόδους, παρέλκει τὸ λευκοὺς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὀδόντας εἰπεῖν». σελ. 834,5 «ἔτι ἰστέον καὶ ὅτι καὶ ἐν τῷ υἱε δύω νόθον καὶ γνήσιον, ἄμφω εἰν ἑνὶ δίφρῳ ἐόντε, παρέλκει τὸ δύω συνήθως». σελ. 853,7 «ὁ δὲ σύνδεσμος ἐν τῷ οἶδα γὰρ ὅτι κακοὶ καὶ ἑξῆς δοκεῖ μὲν παρέλκειν, συμβιβάζεται δ' ὅμως δι' ἐλλείψεως». σελ. 921,19 «τὸ δὲ Ἕκτορι Πριαμίδῃ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τοῖς πρὸ τούτου καὶ εἴ που δὲἀλλαχόθι οὕτω κεῖται, παρέλκει πρὸς μέτρου τε ἀναπλήρωμα καὶ εἰς σέμνωμα δὲ τοῦ γέροντος Πριάμου». σελ. 943,8 «τὸ δὲ ὅς μοι ἔπεισι παρέλκει». σελ. 944,53 «τὸ δὲ δουρὶ φαεινῷ παρέλκει ἐν τῷ ἀκόντισε δουρὶ φαεινῷ». σελ. 952,64 «τὸ μέντοι δεῦε δὲ γαῖαν παρέλκει οὐκ ἀναγκαίως κείμενον διὰ μόνην ἀναπλήρωσιν στίχου καὶ συνήθη λόγου διασκευήν». σελ. 1012,41

«ἐν δὲ τῷ πάντα δέδασται ἢ συνήθως παρέλκει τὸ πάντα, ὥσπερ σὺν ἄλλοις καὶ ἐν τῷ ἐννέα πάντα τάλαντα, ἢ ἀντὶ τοῦ τὰ πλεῖστα λέγεται» καὶ 58 «ἐν δὲ τῷ οὕτω γὰρ δή τοι γαιήοχε σκοπητέον εἰ μὴ παρέλκει ὁ γάρ σύνδεσμος». σελ. 1057,18 «ἐν γὰρ τῷ ὅτε μὴ Διὶ πατρὶ τὸ μὲν τε παραπληρωματικῶς παρέλκει, τὸ δὲ ὅ ἀντὶ τοῦ ὅτι νοεῖται». σελ. 1079,29 «ἰστέον δὲ καὶ ὡς, εἴ που γράφεται βοῶν τ' εὖ ποιητάων, παραπληροῖ ὁ τε σύνδεσμος ἐκ περισσοῦ παρέλκων». σελ. 1383,64 «τὸ δὲ καὶ ἡμῖν ἢ παρέλκον ἔχει τὸ καί, καθὰ πολλαχοῦ γίνεται, ἢ διὰ τὸ μέλλον εἴρηται». σελ. 1475,13 «καὶ ὅτι ἐν τῷ ἐπιβουκόλος παρέλκει ἡ πρόθεσις, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐπίουρος καὶ ἐν ἄλλοις, δεδήλωται ἐν τοῖς εἰς τὴν Ἰλιάδα ἱκανῶς». σελ. 1495,20 «ἰστέον δὲ ὅτι ἐν μὲν τῷ ἀνέγνων οὐ περιττῶς ἀλλ' ἀναγκαίως κεῖται ἡ πρόθεσις, ὡς καὶ ἐν τῷ ἀνανεῦσαι καὶ ἀναδικάσαι καὶ τοῖς ὁμοίοις, ἐν δὲ τῷ ἀναφῆναι παρέλκει ἡ πρόθεσις». σελ. 1496,41 «ἐν δὲ τῷ πάντων Ἀργείων ἢ ἔοικε παρέλκειν τὸ πάντων διὰ τὸ καὶ ἀπίθανον καὶ ἀδύνατον εἶναι τὸ λεγόμενον κτέ.». σελ. 1526,2 «τὸ δὲ βροτῶν πόλις ἢ παρέλκον ἔχει τὸ βροτῶν ἢ κτέ.». σελ. 1555,12 «ἐπὶ δὲ Πηνελόπης ὅτε ῥηθείη, ἀκύρως τεθὲν παρέλκει». σελ. 1599,22 «τὸ δὲ θηλύτεραι παρέλκειν μὲν δοκεῖ· ἤρκει γὰρ καὶ μόνον τὸ θεαί». σελ. 1691,11 «τὸ δὲ πάντων Ἀργείων ἢ παρέλκον ἔχει τὸ πάντων ἢ ἁπλοϊκῶς αὐτὸ λέγει ὁ βασιλεύς». σελ. 1856,3 «ἐν δὲ τῷ ἀλλ' ἔξελθε ἢ παρέλκει ὁ ἀλλά σύνδεσμος ἢ μᾶλλον ἐλλιπῶς ὁ λόγος ἔχει». σελ. 1867,28 «ἰστέον δ' ὅτι, καθάπερ ἐν τῷ βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνὴρ περιττεύει τὸ βοῶν καὶ ἐν τῷ οἶνον οἰνοχοεῖ τὸ οἶνον καὶ ἐν τῷ αἰπόλος αἰγῶν τὸ αἰγῶν — οὕτω καὶ ἐνταῦθα παρέλκει τὸ ποδῶν ἐν τῷ ποδάνιπτρα ποδῶν». Κακῶς ἐν σελ. 1486,59 εἶνε γεγραμμένον «ἔνθα ὅρα τὸν τε σύνδεσμον Ἀττικῶς πλεονάσαντα τὸ παρέλκον, ὡς καὶ ἐν τῷ ἄλλως τε καὶ εἰ οἷόν τε» ἀντὶ τοῦ πλεονάσανΤΑ (καΤΑ) τὸ παρέλκον». Πρβ. σελ. 139,35 «κατὰ τὸ παρέλκον δὲ καὶ οὐκ ἀναγκαίως κεῖται τὸ λευκά» καὶ σελ. 229,13 «εἰς οὐδὲν μὲν ἀναγκαῖον ἀλλὰ κατὰ τὸ παρέλκον ἐρρέθη» καὶ σελ. 351,1 «καὶ τὴν ῥηθεῖσαν κολώνην κατὰ τὸ παρέλκον ἐτοπογράφησεν» καὶ σελ. 426,28 «ἐν μέντοι τῇ Ὀδυσσείᾳ παχεῖαν χεῖρα (τὴν) τῆς Πηνελόπης κατὰ τὸ παρέλκον φησί» καὶ σελ. 692,39 «τὸ δὲ Ἀγαμέμνονι καὶ Μενελάῳ κατὰ τὸ παρέλκον

καὶ ἐνταῦθα κεῖται» καὶ σελ. 727,34 «δύναται δὲ καὶ κατὰ τὸ παρέλκον κεῖσθαι» καὶ σελ. 800,64 «τὸ σὺ ἐνταῦθα δὶς εἶπεν, ὧν τὸ δεύτερον κατὰ τὸ παρέλκον» καὶ σελ. 880,6 «τὸ δὲ περὶ τρίποδος γὰρ ἔμελλον θεύσεσθαι κατὰ τὸ παρέλκον κεῖσθαι δοκεῖ πρὸς μόνην ψιλὴν ἱστορίαν» καὶ σελ. 1054,16 «ὅτι ἐν τῷ προφόωσδε οὐ κατὰ τὸ παρέλκον ἡ πρόθεσις κεῖται» καὶ σελ. 1074,24 «ἐν δὲ τῷ νέκυι κατατεθνειῶτι κατὰ τὸ παρέλκον, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις ἁπλῶς, οὕτω τέθειται τὸ τεθνειῶτι» καὶ σελ. 1132,30 «ἀπλοϊκῶς οὕτω κατὰ τὸ παρέλκον κεῖται» καὶ σελ. 1137,9 «ὡς δοκεῖ καὶ νῦν ὁ γάρ σύνδεσμος κατὰ τὸ παρέλκον κεῖσθαι» καὶ σελ. 1152,24 «ἐν δὲ τῷ ἦ ἄρα κατὰ τὸ παρέλκον ἁπλῶς κεῖται ὁ ἄρα σύνδεσμος» καὶ σελ. 1195,62 «ὅπερ καὶ ἐν ἄλλοις εἴωθε ποιεῖν κατὰ τὸ παρέλκον μέν, ὅμως δὲ διά τινα σαφήνειαν» καὶ σελ. 1774,2 «ἥρως Ἀτρείδης δουρικλειτὸς οὐ κατὰ τὸ παρέλκον ποιῶν οὕτως, ἀλλὰ διότι κτέ.». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν σελ. 679,4 φέρεται «τὸ δὲ κορωνίσι ποντοπόροισιν ἐκ (τοῦ) παρέλκοντος κεῖται κόσμου χάριν φραστικοῦ». Ὡς δ' ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου κατὰ τὸ παρέλκον, οὕτω καὶ κατὰ τὸ πλεονάζον σελ. 1339,31 «ἰδίᾳ τὸ σύ κατὰ τὸ πλεονάζον ἐκπεφώνηται». Πρβ. καὶ σελ. 763,64 «Φθερσέφασσα ἢ κατὰ τὸ κάλλιον Φερσέφασσα» καὶ Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β', σελ. 198,16 «ἐξ οὗ φανερός ἐστι κατὰ τὸ περισπώμενον ἀνεγνωκώς».

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα Παρατηρήσεσι σελ. 80 «Pag. 688. ἡ δὲ πέμπτη κλῆσις (classis) καὶ ἡ τελευταία παρείλκονΤΟ. ΤΟΥτο τὸ πολίτευμα. *Supervacanea* dicuntur παρέλκειν non παρέλκεσθαι. Itaque παρεῖλκον legendum. Adhaesit TO ex syllaba sequenti».

Οὐχὶ ὀλιγάκις γίνεται χρῆσις τοῦ τύπου παρέλκεσθαι ὑπ' Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως, οἷον «εἰς οὐδὲν χρειῶδες ἐπενοοῦντο αἱ τῆς εὐθείας ἐγκλιτικαὶ ἀντωνυμίαι τάχα παρελκόμεναι πλέον τῶν παραπληρωματικῶν συνδέσμων» (περὶ Συντ. σελ. 15, 7) καὶ «ἀλλὰ δειχθήσεται ὡς πολλάκις ὑπὸ ποιητικῆς ἀδείας παρέλκεται ἡ αὐτός» καὶ «βέλτιον ἐπὶ τῶν τοιούτων παρέλκεσθαι τὴν μιν» (περὶ Ἀντων. σελ. 47, 6 καὶ σελ. 102, 13) καὶ «εἴ τι μέρος λόγου κατά τινα λόγον παρέλκεται» καὶ «παρείλκετο ὁ γε καὶ ἐν τῷ δέ γε» καὶ «εἴπερ οὖν παρέλκεται ὁ οὖν σύνδεσμος μετὰ τῆς οὐ ἀποφά-

σεως παραλαμβανόμενος» (περὶ Συνδ. σελ. 517,14 καὶ σελ. 518, 6 καὶ σελ. 526, 9) καὶ «παρελκομένης τῆς ἐν προθέσεως ἐν τῷ ἔναγχος» (περὶ Ἐπιρρ. σελ. 596, 25). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Ἠθικ. σελ. 386, Δ' «καὶ τοῦ εἶθε τὴν δευτέραν συλλαβὴν παρέλκεσθαί φασιν» καὶ παρὰ τῷ Οἰκουμενίῳ Ὑπομν. εἰς Ἐπιστολ. πρὸς Γαλάτ. Ε', 24 «κατὰ ταύτην τὴν ἑρμηνείαν οὐ παρέλκεται τὸ δέ» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 143 31 «ἐπεὶ παρελκόμενον ἔσται τὸ καρπαλίμως» καὶ σελ. 214, 28 «ἢ καὶ παρέλκεται (ἡ ἀπό)» καὶ σελ. 224, 16 «βαρυτονητέον τὴν ὑπό· παρέλκεται γάρ» καὶ σελ. 246, 29 «καθ' ὕπαρξίν τινα λεγόμενον ἢ καὶ παρελκόμενον» καὶ σελ. 262,29 «ἵνα ἡ μὲν ἀπό συντάσσηται τῇ νεῶν γενικῇ, ἡ δὲ πρό παρέλκηται» καὶ Τόμ. Β', σελ. 106,19 «οὐδέν: ὅτι τὸ δέν παρέλκεται» καὶ σελ. 289,14 «ἡ διπλῆ ὅτι τὸ δὲν παρέλκεται» καὶ ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα σελ. 23,9 Τευβν. «παρέλκεται γὰρ ἡ ἀνά» καὶ σελ. 67, 5 «τὸ δὲ τινά παρέλκεται» καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Τόμ. Γ', σελ. 60,28 Δινδ. «τὰ γὰρ τῆς Ἰοκάστης παρελκόμενά εἰσι καὶ ἕνεκα τοῦ θεάτρου ἐκτέταται» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη σελ. 22,38 Διδ. «τὸ σοι παρέλκεται» καὶ σελ. 320, 31 «παρέλκεται τὸ ἔχων» καὶ σελ. 322, 6 «τὸ ἔχων παρέλκεται» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον σελ. 461, 15 Κειλ. «δῆθεν : παρέλκεται τὸ δῆθεν» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστείδην σελ. 249, 11 «παρέλκεται Ἀττικῶς τὸ ἴσα» καὶ σελ. 265, 6 «τὸ μὲν εἶτα παρέλκεται Ἀττικῶς« καὶ σελ. 351, 36. σελ. 406, 24. σελ. 414, 21. σελ. 516, 7 καὶ 24. σελ. 553, 28. σελ. 600, 28. σελ. 717, 11 καὶ ἐν τοῖς Κραμήρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Α', σελ. 56, 17 «ὥστε οὔτε ὁ σύνδεσμος παρέλκεται οὔτε πτῶσις ἀντὶ πτώσεως».

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι παρὰ μὲν τῷ Ἁρποκρατίωνι κεῖται σελ. 268, 9 Δινδ. «τὸ δὲ μάλα ἤτοι παρέλκει ἢ κτέ.», ἐν δὲ τῷ Οὐϊνδοβονησίῳ Λεξικῷ σελ. 157,16 Ναυκ. φέρεται «τὸ δὲ μάλα παρέλκεται».Ἐγένετο δὲ τοῦ παρέλκει χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος καὶ σελ. 65,2 «ἐνιαχοῦ δὲ παρέλκει τὸ ἄττα». Πρβ. Κόβητον ἐν *Collect. Crit.* σελ. 174.

Τὸν τύπον παρέλκεσθαι βλέπει τις καὶ παρὰ τῷ Πολυβίῳ γράφοντι βιβλ. Θ', κ', 6 «ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἐκ περιττοῦ παρελκόμενα

τοῖς ἐπιτηδεύμασι χάριν τῆς ἐν ἑκάστοις ἐπιφάσεως καὶ στωμυλίας πολύ τι μᾶλλον ἀποδοκιμάζων, παραπλησίως δὲ καὶ τὸ πορρωτέρω τοῦ πρὸς τὴν χρείαν ἀνήκοντος ἐπιτάττειν, περὶ τἀναγκαῖα φιλοτιμότατός εἰμι καὶ σπουδάζων».

Ἐκ τοῦ ῥήματος παρέλκειν παρήχθη τὸ ὄνομα παρολκή, ὡς ἐκ τοῦ καθέλκειν τὸ καθολκή καὶ ἐκ τοῦ συνέλκειν τὸ συνολκή, κτλ. Εὑρίσκεται δὲ τὸ παρολκή ἐφ' ὁμοίας τῷ πλεονασμός ἐννοίας παρειλημμένον παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ καὶ Ἀπολλωνίῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ καὶ ἄλλοις.

Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 380, 24 «κατὰ δὲ παρολκὴν ἀπέραντος γίνεται ὁ λόγος, ὅταν ἔξωθέν τι καὶ περισσῶς παραλαμβάνηται τοῖς λήμμασι». Πρβ. καὶ σελ. 90, 12 καὶ σελ. 92, 20 καὶ σελ. 93, 16 καὶ σελ. 97, 16 καὶ σελ. 101, 33 καὶ σελ. 352, 1 καὶ 4 καὶ σελ. 382, 19 καὶ 23 καὶ σελ. 383, 1.

Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντ. σελ. 4, 20 «ἡνίκα τὰ εἰρημένα αὖθις παραλαμβάνεται ὁτὲ μὲν ἀναγκαίως, ὁτὲ δὲ ἐν παρολκῇ» (Πρβ. καὶ σελ. 51, 7 καὶ σελ. 248, 1 καὶ σελ. 327, 4) καὶ περὶ Ἀντ. σελ. 47, 10 «καθὸ καὶ ἐπ' ἄλλων λέξεων αἱ παρολκαί» καὶ περὶ Ἐπιρρ. σελ. 618, 4 «πρόδηλον ὅτι καὶ τὸ ἐνθένδε τῆς αὐτῆς παρολκῆς ἐστίν» (Πρβ. καὶ σελ. 622, 3 καὶ σελ. 624, 25).

Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 403 Βαλ. «τὸ δὲ τοιοῦτον εὔδηλον ὡς μία τίς ἐστιν ἰδέα τῆς παρολκῆς» καὶ «παρὰ τοῖς σοῖς σοφισταῖς οὐδὲν ὅλως σημαῖνον εὑρίσκεται, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο παρολκῆς ἐπέχον τόπον» καὶ «διὰ τὴν τοῦ εἰμὶ παρολκήν».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 673, 43 «ὅρα δὲ ὅτι τε τὸ πάντες κατὰ παρολκὴν καὶ νῦν συνήθως κεῖται ἐν τῷ ἐννέα πάντες ἀνέσταν» καὶ σελ. 688, 2 «καθ' ὁμοίαν δέ τινα ἐπιβολὴν καὶ τὸ τυμβεῦσαι τάφῳ οὐκ ἔχοι ἂν παρολκήν» καὶ σελ. 756, 11 «τὸ δὲ μάλα ἔοικε κατὰ παρολκὴν κεῖσθαι» καὶ σελ. 775, 36 «δῆλον δὲ ὡς ταὐτὸν ἀμύνειν εἰπεῖν καὶ ἀπαμύνειν κατὰ παρολκὴν προθέσεως» καὶ σελ. 1959, 35 «ἐν δὲ τῷ εἴ με ἔτι γνοίη ἀργὸν ἐκ περισσοῦ κεῖται τὸ ἔτι ἐπίρρημα, ὁποῖα καὶ ἄλλα ἐν τοῖς εἰς τὴν Ἰλιάδα παρεσημάνθησαν, ἐν οἷς καὶ τὸ τι πολλαχοῦ κατὰ παρολκὴν κείμενον».

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α΄, σελ. 195, 20 Δινδ. «οἱ δὲ κατὰ παρολκὴν

τὸ ἔτι» καὶ Τόμ. Β', σελ. 70, 13 «ὅτι τὸ πάντα κατὰ παρολκήν, ὡς οἱ δ' ἐννέα πάντες ἀνέσταν καὶ ὅτι κτέ.» καὶ σελ. 88, 17 «παραγωγὴν ἔλαβε τῆς ΑΛΟΣ κατὰ παρολκὴν κειμένης» καὶ σελ. 116,28 «Εὐρυοδείης : παραγωγὸν ἡγοῦνται τὴν λέξιν, τουτέστι παρολκὴν τῆς ἐπὶ τέλους λέξεως» καὶ σελ. 117, 33 «εἰσὶ μέντοι οἳ παρολκὴν ἐδέξαντο τῆς πρό» καὶ σελ. 206, 7 «Ἀρίσταρχος μέντοι καὶ οἱ πλείους παρολκὴν ἐξεδέξαντο τοῦ δέ».

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Γ', σελ. 334, 3 Δινδ. «οἱ μὲν ὡς ἓν μέρος λόγου ἀνέγνωσαν τὸ φευδᾶ ὡς ἐν παρολκῇ τοῦ δᾶ, ἔνιοι δὲ κτέ.».

Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 758, 11 «ὁ ἢ σύνδεσμος παραπληρωματικὸς κατὰ παρολκὴν συνειλημμένος ἴσος τῷ δή» καὶ σελ. 759, 22 «οὐκ ἐπιζητεῖ τὸν χρόνον τοῦ δακρύειν ἀλλὰ κατὰ παρολκὴν λαμβάνεται» (Πρβ. καὶ σελ. 821, 31. Ἴδε καὶ Σχαιφῆρον εἰς Γρηγ. Κορ. σελ. 143).

Σουΐδ. σελ. 1045 Βεκκ. λ. τριχθά «ἔστι δὲ τὸ πάντα κατὰ παρολκήν».

Κακῶς ἐν τοῖς Κραμήρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Α', σελ. 160, 10 εἶνε γεγραμμένον «τινὲς ἀνέστρεψαν τὴν ἐπί, ἀλλὰ κατὰ παραβολήν ἐστιν ἡ ἐπί ὡς τὸ βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνήρ» ἀντὶ τοῦ παρολκήν. Πρβ. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 205,29 «Ἀρίσταρχος παρολκὴν οἴεται τῆς ἐπί ὁμοίως τῷ ἐπισμυγερῶς καὶ βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνήρ· ὅταν δὲ παρέλκῃ ἡ πρόθεσις, οὐ ποιεῖται ἐξαλλαγὴν τόνου» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 241, 1 «κατὰ παρολκὴν ἐστὶν ἡ ἐπί πρόθεσις· διὸ οὐκ ἀμείβει τὸν τόνον». Ἴδε καὶ Λαρόχην ἐν *Homer. Untersuch.* σελ. 263.

Τῷ ῥήματι παρέλκειν συνωνυμεῖ τὸ πλεονάζειν καὶ τῷ ὀνόματι παρολκή τὸ πλεονασμός, ταῖς δὲ μετοχαῖς παρέλκων καὶ πλεονάζων τὸ ἐπίθετον περισσὸς ἢ περιττός, ἀνθ' οὗ γίνεται οὐχὶ ὀλιγάκις χρῆσις καὶ τοῦ ἀργός. Λέγεται δὲ καὶ περισσεύειν ἢ περιττεύειν καὶ ἐκ περισσοῦ κεῖσθαι, κτλ.

Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 75. 18 «τὸ δὲ ἀνάπαλιν λέξεις μετὰ προθέσεων οὖσαι περισσὰς ἔχουσιν αὐτάς, ὡς τὸ ἀπ' οὐρανόθεν καὶ ἕτερα φανησόμενα πολλαχοῦ». σελ. 147, 15 «τὸ δὲ ἀπὸ νόσφιν πλεονασμὸν ἔχει τῆς προθέσεως, ὡς καὶ ἐπὶ ἄλλων γίνεται». σελ. 234, 21 «ὅρα δὲ ὅτι τῷ δὴ ἀργῷ

ἐπιρρήματι τρὶς ἐχρήσατο συναπτῶς ἐν στίχοις τέσσαρσιν». σελ. 343,34 «κεῖται γὰρ ἡ ἀπό πρόθεσις ἀργή». σελ 444,10 «οὕτω καὶ ἐν τῷ πόληες περιττεύει τὸ ἐπιχθονίων ἀνθρώπων καὶ οὐκ ἀναγκαίως κεῖται». σελ. 506,15 «σημείωσαι δὲ καὶ ὅτι ἐν τῷ ὅς τις ἔτι ἄβλητος περιττῶς κεῖσθαι δοκεῖ τὸ ἔτι καὶ μηδέν τι σημαίνειν». σελ. 535, 46 «ἔπι μῆνις· ἔστι δὲ πλεονασμὸς ἐνταῦθα τῆς ἐπί προθέσεως, ὡς καὶ ἐν τῷ βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνὴρ καὶ ἐπίουρος». σελ. 622, 26 «ὅτι τὸν ἡνίοχον ὑφηνίοχον λέγει, πλεοναζούσης καὶ ἐνταῦθα τῆς προθέσεως». σελ. 606, 36 «ἐν τῷ Τροίην ποταμώ τε ῥέοντε ἀπισχυρίσαιτο ἄν τις ἀργὸν κεῖσθαι περιττῶς τὸ ῥέοντε πρὸς ἔπους ἐντέλειαν». σελ. 665, 1 «ἐν δὲ τῷ ἐπιφρίξ πλεονάζει ἡ πρόθεσις». σελ. 652, 59 «οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ ἄψ ὅ γε τὴν ἀπέλυσεν οὐ κατά τι ἀναγκαῖον κεῖται τὸ τήν, ἀλλὰ περιττεύει πρὸς μέτρου πλήρωσιν». σελ. 666, 1 «περιττὴ δὲ ἡ πρόθεσις ἐν τῷ ἐπιμάρτυρος, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐπιβουκόλος καὶ ἐπίουρος καὶ ἐπιφρίξ καὶ ἄλλοις πολλοῖς». σελ. 721, 52 «ἀργὸν ἐκ περιττοῦ ἔθετο τὸν καί σύνδεσμον». σελ. 763, 46 «ἐν δὲ τῷ ἐπαράς πλεονάζει ἡ πρόθεσις, ὡς ἐν τῷ ἐπιβουκόλος καὶ ἐπίουρος». σελ. 781, 4 «ὅρα δὲ ἐν τῷ πάντα τί μοι κατὰ θυμόν, ἐκ περισσοῦ κείμενον τὸ τι». σελ. 788, 12 «(ἐπίσκοπος) λέγεται δὲ καὶ σκοπὸς ὁ αὐτός· ἐρεῖ γὰρ σκοπὸν Ἕκτορος, ὡς τῆς ἐπί προθέσεως πλεοναζούσης ἐν τῷ ἐπίσκοπος, καθὰ καὶ ἐν τῷ ἐπιβουκόλος ἀνὴρ καὶ τοῖς ὁμοίοις». σελ. 796, 48 «φανερῶς γὰρ ἐν τούτοις τὸ ἔπειτα περιττὴν ἔχει παραπλήρωσιν». σελ. 801, 2 «τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν τῷ ὥς τ' εἴ τις δύο ἢ καὶ πλείους τις ἡμέρας λογίζεται, μάταιός ἐστι, περιττεύει τὸ δεύτερον ἀόριστον ὄνομα». σελ. 882, 53 «ἐν δὲ τῷ τόφρα γὰρ οὖν ἀργὸν κεῖται τὸ οὖν, ὡς πολλαχοῦ γίνεται κατά τινα παραπλήρωσιν». (σελ. 969, 51 «Ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τῷ μάλα πώς με οὐκ ἂν εὐλόγως περισπάσῃ τις τὸν πως παραπληρωματικὸν σύνδεσμον» καὶ 55 «ὡς δὲ καὶ οὐκ ἀεὶ παραπλήρωσιν ἔχει ὁ γε σύνδεσμος ἀλλὰ καὶ τινας ἐμφάσεις ἰδίων ἐννοιῶν ἴσασιν οἱ τεχνικοί. Οὕτω πως κεῖται κατωτέρω τὸ οὐ γένος γε κακὸν καὶ ἀνάλκιδα οὐ κατὰ ἀργίαν συνδέσμου ἀλλ' εἰς ἔμφασιν τοῦ εἰ μηδὲν ἄλλο ἀλλὰ τὸ γοῦν γένος ἀγαθὸν εἶναι τὸν λαλοῦντα καὶ ἄλκιμον»). σελ. 972,47 «ἰστέον ὅτι τε τὸ οὔπω θεοὶ κοτέουσι κατὰ σοῦ ἢ περιττὸν ἔχει ὡς

ἐν παραπληρώσει τὸν πω σύνδεσμον ἢ καὶ κοινότερον εἴληπται ἀντὶ τοῦ οὔπω χρόνου πάνυ σοι τὸ θεῖον ὤργισται». σελ. 999, 38 «ἐν δὲ τῷ εἰπέμεναί μοι Τρῶες ἀντὶ τοῦ εἴπατε περιττὸν δοκεῖ τὸ μοι κεῖσθαι». σελ. 1009, 49 «τὸ δὲ μετάγγελος περιττὴν καὶ αὐτὸ ἔχει πρόθεσιν, καθὰ καὶ τὸ ἐπίουρος κτέ.». σελ. 1054, 60 «ἐνταῦθα δὲ περιττεύειν δοκεῖ ἡ μοι ἀντωνυμία» σελ. 1110, 16 «ὅρα δὲ ὅτι ἐν τῷ οὔτε ποτὲ ἀργὸν ἐκ περισσοῦ κεῖται τὸ ποτέ ἐπίρρημα, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις». σελ. 1501, 37 «ἐν δὲ τῷ ὑποδμὼς περιττὴ ἡ πρόθεσις, ὡς καὶ ἐπ' ἄλλων πολλῶν γίνεται». σελ. 1739, 42 «πλεονάζει δὲ ἐν τῷ ἐπιβώτορι συνήθως ἡ πρόθεσις, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐπίουρος». σελ. 1746, 47 «δῆλον δὲ ὡς πλεονασμὸν προθέσεως ἔχει, καθὰ πρὸ ὀλίγων ὁ ἐπιβώτωρ, οὕτω καὶ νῦν ὁ ἐπίουρος». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν σελ. 357, 8 εἶνε εἰρημένον «διὸ καὶ δῖαν Ἀρίσβην ὁ ποιητὴς ἔφη αὐτὴν καὶ τὸ Ἀρίσβηθεν δὲ οὐκ εἰς κενὸν πρόσκειται, ἀλλὰ ἵνα δηλωθῇ ὅτι πολλῶν ἄρχων πόλεων καὶ ὁ Ἄσιος τῇ Ἀρίσβῃ, ὡς εἰκός, ἔχαιρεν», ἀνθ' οὗ πλημμελῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν σελ. 1730, 15 «διὸ εἰς κΑΙνὸν διττολογηθήσονται». Πρβ. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β', σελ 178, 32 «ὅτι Ζηνόδοτος γράφει οὕτως, οὐ νοήσας ὅτι τὸ αὔτως ἐστὶ κενῶς καὶ πρὸς οὐδὲν διὰ τὸ εἴδωλα εἶναι».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 61,4 Δινδ. «καὶ μήποτε ἐκ περισσοῦ τὸ τι πρόσκειται» καὶ σελ. 111,20 «οὐδέ τι ἴδμεν οἵτινες ἡγεμόνες, περισσεύοντος τοῦ τι μορίου» καὶ Τόμ. Β', σελ. 183,20 «δυσμενέων ὑπὸ χερσίν: ὅτι ἀντὶ τοῦ ὑπὸ χειρῶν καὶ ὅτι περισσὴ ἡ ἀπό πρόθεσις ἀντὶ τοῦ μηνίσαντος» καὶ σελ. 229,23 «ὅτι πλεονάζει» ἐπ' Ὀδυσσέως τὸ πτολίπορθος». καὶ Τόμ. Γ', σελ. 276,33 «πλεονάζει ἡ ὑπό, ὡς τὸ ὑποδμώς» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν σελ. 137,14 «ἐπισμυγερῶς: περισσὴ ἡ ἐπί, ὡς ἐν τῷ βοῶν ἐπιβουκόλος» καὶ σελ. 202,24 ὑπό: περιττὴ ἡ ὑπό» καὶ σελ. 292,1 «πλεονάζει ἡ ἐξ πρόθεσις» καὶ σελ. 576,30 «δύναται ἡ πρόθεσις εἶναι καὶ ἐν πλεονασμῷ» καὶ ἐν τοῖς εἰς Πίνδαρον σελ. 184 Βοικχ «ὁ δὲ καί σύνδεσμος περιττεύει» καὶ σελ. 332 «καὶ περιττεύει ὁ τε» καὶ σελ. 371 «ἡ πρόθεσις περιττεύει τοῦ λόγου» καὶ σελ. 552 «περιττεύει δὲ ἤτοι ἡ ἐν πρόθεσις ἢ ἡ σύν· μία γὰρ ἀρκεῖ» καὶ ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα σελ. 26,18 Τευβν. «περισσὴ δὲ ἡ παρά πρόθεσις»

καὶ σελ. 164,27 «περιττεύει δὲ ἡ ἐξ ἢ ἡ ὑπό» καὶ σελ. 245,13 «ἐκ δὲ τοῦδε χρή: ὁ δὲ περιττεύει» καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Τόμ. Α΄, σελ. 179,14 «καὶ περιττεύει ἡ μία ἄρνησις» καὶ σελ. 335,7 «τε: περισσὸν» καὶ «ὁ τε πλεονάζει». Τόμ. Β΄, σελ. 56,11 «πλεονάζει τὸ ὑπαρκτικὸν ῥῆμα» καὶ σελ. 262,16 «τὸ μὴ περιττεύει». Τόμ. Γ΄, σελ. 152,13 «ἵνα πλεονάζῃ ὁ μέν καὶ ἡ μία ἀντωνυμία» καὶ σελ. 180,14 «ὁ δὲ λόγος, πλεονάζοντος τοῦ μέν, οὕτως κτέ.» καὶ σελ. 200,24 «τινὲς δὲ τὸ Ἄργος Ἑλλήνων, τὸ Ἑλληνικὸν Ἄργος, ἵνα πλεονάζῃ ἡ παρά» καὶ σελ. 217,7 «προχορεύεις: ἡ πρό πλεονάζει» καὶ σελ. 266,8 «ὡς σὴν πρὸς κασιγνήτην: πρὸς τὴν σὴν ἀδελφὴν ἀπελθών· πλεονάζει γὰρ τὸ ὡς» καὶ σελ. 313,17 «τὸ γὰρ οὐ πλεονάζει» καὶ σελ. 334,1 «ἡ δὲ δᾶ συλλαβὴ Ἀττικῶς πλεονάζει». Τόμ. Δ΄, σελ. 69,8 «πλεονάζει ὁ ἀλλά» καὶ σελ. 183,10 «περιττεύει ἡ οὐ ἄρνησις» καὶ σελ. 201,4 «τινὲς δὲ πλεονάζειν φασὶ τὸ δεύτερον τ» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη σελ. 11,27 Διδ. «ὡς οὖν ἄνω τὸ νῦν περιττεύει, οὕτως ἐνταῦθα τὸ ποτέ» καὶ σελ. 197,34 «πρὸς οὐδὲν τὸ τι» καὶ σελ. 329,32 «εἰ δὲ τὸ εἶτα ἐν ἀρχῇ θήσεις, οὐκ ἀργὸν νοήσεις» καὶ σελ. 272,45 «τὸ εἶτα τρισσῶς λαμβάνεται· εἶτα ἀντὶ τοῦ μετὰ ταῦτα καὶ εἶτα ἀντὶ τοῦ ἆρα καὶ εἶτα ἀργόν, ὡς ἐνταῦθα» καὶ ἐν τοῖς εἰς Πλάτωνα σελ. 250 Τευβν. «ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ περιττοῦ προστίθεται» καὶ σελ. 316 «προδίδασκε: περιττεύει ἡ πρόθεσις Ἀττικῶς» καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «Ἐπίουρος: εἰ μὲν προπερισπωμένως περισσὴ ἡ προθεσις κτέ.» καὶ ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψευδηρωδιανοῦ σελ. 21 Βοισσ. «δηῶ τὸ ἀφανίζω καὶ δή ἀργόν» καὶ ἐν τῷ Οὐϊνδοβονησίῳ Λεξικῷ σελ. 54,13 Ναυκ. «τὸ οὖν δέ λαμβάνεται διὰ καλλιφραδίαν (καλλιφράδειαν) ἀργὸν ἀντὶ τοῦ δή». Πρβ. καὶ σελ. 26,19 «Ἄλλως: ἀντὶ τοῦ ἀλλοτρόπως καὶ ἄλλως ἀργῶς λαμβανόμενον». Μαρτύρια τοῦ ἐπιθέτου περισσ(ττ)ός καὶ περισσ(ττ)ή καὶ περισσ(ττ)όν ἐμνημόνευσεν ὁ Λαρόχης ἐν *Homer. Unteruch.* σελ. 260 κέ. καὶ ὁ Φείνιος ἐν *Comment. Phil. Jen.* Τόμ. Β΄, σελ. 257 καὶ ὁ Σχουάρτζιος ἐν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Εὐριπίδην Σχολίων Τόμ. Β΄, σελ. 412. Παρατηρητέον δ' ὅτι τὸ ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις σελ. 231,30 «οὐ κατὰ τὸ ἐπίθετον, ἀλλ' ἔχει τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὰ ἔργα τοῦ κατασκευάσαντος αὐτὸν Ὀδυσσέως» ὑπελήφθη ἡμαρτημένη ἀνάγνω-

σις τοῦ «οὐκ ἀργὸν τὸ ἐπίθετον» ὑπὸ τοῦ Πολάκου ἐν *Observ. ad Schol. in Homer Odyss* σελ. 67 (1869). Λέγει δὲ καὶ ὁ Κοβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1879, σελ. 430 «Odyss. Δ. 718. ἀλλ' ἄρ' ἐπ' οὐδοῦ ἷζε πολυκμήτου θαλάμοιο. Scholion: οὐ κατὰ τὸ ἐπίθετον, ἀλλ' ἔχει τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὰ ἔργα τοῦ κατασκευάσαντος αὐτὸν Ὀδυσσέως. Nihil significat οὐ κατὰ τὸ ἐπίθετον. Corrige: οὐκ ἀργὸν τὸ ἐπίθετον. cf. Scholion ad Odyss. Δ. 204: περιττεύει ὁ ἐπεί, et in alio τὸ ἐπεὶ ἐνταῦθα — ἀργόν ἐστιν Et multis aliis locis ἀργὸν *otiosum* pro *supervacaneo* positum legitur. Eadem opera emenda ad H. 208: οὐκ ἀργὸς ἡ προανάκρουσις pro ἀργῶς». Πολλὰ μαρτύρια τῆς τοιαύτης τοῦ ἐπιθέτου ἀργός χρήσεως ἐμνημόνευσεν ὁ Λέρσιος ἐν τῷ *Die Pindarischol.* σελ. 80. Ὑπὸ τοῦ Λογγίνου εἶνε εἰρημένον σελ. 198 Οὐεισκ. «Πολλὰ δέ ἐστι τῶν προστιθεμένων ἐκ περιουσίας καὶ πάντα σχεδὸν τὰ μέρη τοῦ λόγου μέχρι καὶ γραμμάτων». Περὶ τοῦ παραπληροῦν, παραπλήρωσις, παραπλήρωμα, παραπληρωματικός-παραπληρωματικῶς θὰ διαλάβωμεν ἀκριβῶς ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

ΚΕΦ. ΟΔ'.

Τὸ δὲ **δέν** παρέλκει - τὸ δὲ **οὐδέν** παρέλκει.

Ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 120, 13 Διν δ. ἀναγινώσκεται «Οὐδέν τι μᾶλλον: Οὐ μᾶλλον οἶδα. Τὸ δὲ οὐδέν παρελκει».

Παντελῶς ἀνόητον εἶνε τοῦτο καταστὰν τοιοῦτον ὑπὸ γραφικοῦ πταίσματος, ἀναγκαίως δ' ἔχει ν' ἀναγνωσθῇ «Οὐδέν τι μᾶλλον: Οὐ μᾶλλον οἶδα. Τὸ δὲ δέν παρέλκει». Ἐδοξάζετο πλημμελῶς ὑπὸ παλαιῶν γραμματικῶν ὅτι τὸ δίκην ἐπιρρήματος κείμενον οὐδέτερον οὐδέν, παρέλκοντος ἢ πλεονάζοντος τοῦ δέν, ἰσοδυναμεῖ τῷ ἀποφατικῷ μορίῳ οὐ.

Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις σελ. 24, 11 Βεκκ. κεῖται «Οὐδὲν ἔτισας: πλεονάζει τὸ δέν· ἰσοδυναμεῖ γὰρ τῷ οὐκ ἔτισας. Ἀρίσταρχος παρέλκειν λέγει τὸ δέν, Ἀπολλόδωρος δὲ ἐν γλώσσαις εἶναι

τὸ πλῆρες οὐδὲ ἕν» καὶ σελ. 34, 23 «Οὐδέν: ὅτι τὸ δέν παρέλκει» καὶ σελ. 451, 40 «Οὐδέν: ἡ διπλῆ ὅτι τὸ δέν παρέλκεται· ἔστι γὰρ ὅτι τὸν ἄριστον τῶν Ἀχαιῶν οὐκ ἔτισεν» καὶ σελ. 598,48 «Οὐδέν: ψιλῶς, ἵνα παρέλκῃ τὸ δέν. Δύναται δὲ καὶ δασέως» καὶ σελ.604,1 «Διὸ ψιλώσομεν τὸ οὐδέν, ὡς περιττοῦ ὄντος τοῦ ἕν (γρ. δέν), ὃ καὶ ἄμεινον» καὶ σελ. 641,41 «Οὐδέν: ἡ διπλῆ ὅτι τὸ δὲν παρέλκεται—Πλεονάζει τὸ δέν, ὡς ἐν τῷ ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 107,50 Διδ «Οὐδὲν ἦλθε: παρέλκει τὸ δέν, ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ οὐδὲν ἔτισε. Θέλει δὲ εἰπεῖν οὐκ ἦλθε συνήθως» καὶ σελ. 167,20 «Οὐδὲν παύσεται: Ἀντὶ τοῦ οὐ παύσεται, ὡς παρ' Ὁμήρῳ ὅτ' ἄριστον Ἀχαιῶν οὐδὲν ἔτισεν ἀντὶ τοῦ οὐκ ἔτισεν» (Πρβ. καὶ σελ. 288,30 «Μηδέν: τὸ δέν παρέλκει» καὶ Σουίδ. σελ. 711 Βεκκ. «Μηδὲν μακρὰν ἀπέλθῃς: Παρὰ Ἀριστοφάνει· τὸ δὲν παρέλκει κατ' Ἀττικούς») καὶ ἐν τοῖς εἰς Πλάτωνα σελ. 225 «Οὐδέν: Ἀττικὸς ὁ τοῦ δὲν πλεονασμός» (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν *Elem.* Τόμ. Β', σελ. 244). Ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις Δ, 248 ἀποκατέστησεν ὁ Κόβητος τὸ ὀρθὸν «τὸ δὲ δὲν παρέλκει ἀντὶ τοῦ «τὸ δὲ οὐδὲν παρέλκει» (Ἴδε Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίων σελ. 198).

Λέγεται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Σουίδα σελ. 792 Βεκκ. «Οὐδὲν ἀνῆκε: περισσὸν τὸ δέν, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἀνῆκεν· οὐδὲν ἀνῆκεν εὔνους τε τῇ πατρίδι τῇ ἑαυτοῦ» καὶ σελ. 793 «Οὐδὲν ἦλθε ῥαψαμένη σκύτινον καθειμένον: παρέλκει τὸ δέν· ἤθελε γὰρ εἰπεῖν οὐκ ἦλθε συνήθως. Καὶ αὖθις· ὀρχούμενος τῆς νυκτὸς οὐδὲν παύεται· παρέλκει τὸ δέν. Καί· οὐδὲν ἐπαύσατο ἀεὶ τοῖς βιβλίοις ἐνδιαιτώμενος: παρέλκει τὸ δέν». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Οὐδέν: ἀντὶ τοῦ οὐ». Πρβ. Σχολ. Θουκυδ. σελ. 49,54 Διδ. «Οὐδὲν μᾶλλον: οὐδὲν παρὰ Ἀττικοῖς ἀντὶ τοῦ οὐ» καὶ σελ. 94, 44 «Οὐδὲν ἄν: ἤγουν οὐκ ἄν» καὶ Σουίδ. σελ. 792 «Οὐδὲν ἀπὸ τρόπου: ἀντὶ τοῦ οὐκ ἀπεικὸς Ἀττικοί»· ἔτι δὲ καὶ Σχολ. Σοφοκλ. σελ. 239,21 Τευβν. «οὐδὲν ἐκπεπληγμένην: ἀντὶ τοῦ οὐ περίφοβον». Ἄξια μνείας νομίζομεν καὶ τὰ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις γεγραμμένα Τόμ. Α', σελ. 280,20 Δινδ. «Οὐδέν: οὐδαμῶς — Ἀττικοὶ τὸ οὐ ἀπαγορευτικὸν οὐδὲν λέγουσι» καὶ σελ. 284,7 «Ἀλλ' οὐδέν — Οὐδὲν Ἀττικόν ἐστιν· οἱ γὰρ Ἀττικοὶ (τὸ)οὐ ἀπαγορευτικὸν οὐδὲν λέγουσι».

Τῆς γνώμης, καθ' ἣν τὸ οὐδέν ἰσοδυναμεῖ τῷ οὔ, ἀδελφὴ ὑπάρχει ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἀντὶ τοῦ οὔ λέγεται οὔτι κατὰ παρολκὴν προσκειμένου τοῦ τι. Παρατιθέμεθα τὰ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις εἰρημένα σελ. 40,29 Βεκκ. «Τὴν δ' οὔ τι προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς — Τὸ δὲ τι περιττόν» καὶ σελ. 40,37 «Μή σε : Οὐχὶ μή σε ἀλλὰ μή τι αἱ Ἀριστάρχου καὶ αἱ ἄλλαι σχεδὸν πᾶσαι διορθώσεις. Καὶ μήποτε ἐκ περισσοῦ τὸ τι πρόσκειται, ὡς ἐπὶ τούτων· μή τι φόβονδ' ἀγόρευε, μή τί μευ ἠΰτε παιδός, μή τι σὺ ταῦτα ἕκαστα διείρεο». Πρβ. καὶ σελ. 79,3 «Οὐδέ τι ἴδμεν οἵτινες ἡγεμόνες, περισσεύοντος τοῦ τι μορίου».

Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Α', σελ. 46 «Τοῦ οὐδὲν ἀντὶ τοῦ οὐκ, εὑρίσκονται παραδείγματα καὶ εἰς τοὺς παλαιούς, ὡς εἶναι τὰ ἑξῆς. Τὰ μὲν ἄλλα λέγεις οὐδὲν σκαιῶς . . . (Ἀριστοφ. Ἐκκλησιαζ. 644) ἀντὶ τοῦ, οὐ σκαιῶς· Ὀρχούμενος τῆς νυκτὸς οὐδὲν παύεται, (ὁ αὐτὸς Σφηξ. 1478) ἀντὶ τοῦ οὐ παύεται·— ὅτ' οὐδὲν ἡ χάρις χάριν φέρει» (Σοφοκλ. Οἰδ. Κολ. 779) ἀντὶ τοῦ Οὐ φέρει. Οὐδέν, ἀντὶ τοῦ Οὔ λέγει ὁ Ἡσύχιος. Τὸν νομιζόμενον τοῦτον Ἀττικισμὸν ἐμεταχειρίσθησαν κατακόρως καὶ κακοζήλως οἱ μεταγενέστεροι, καὶ τέλος ὁ χυδαῖος λαὸς κολοβώσας τὴν κεφαλὴν τοῦ Οὐδέν, μᾶς ἀφῆκε μόνον τὸ Δέν».

Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀσώπιος ἐν τοῖς Σουτσείοις σελ. 38 «Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου παρατηροῦμεν ὅτι καὶ τὰ παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλ. Α, 412) οὐδὲν ἔτισεν, καὶ (Ἰλ. Χ, 332) οὐδὲν ὀπίζεο, καὶ Ὀδ. Δ, 195) νεμεσσῶμαί γε μὲν οὐδὲν κλαίειν (Ἴδε καὶ Ἰλ. Ω, 370, καὶ Ὀδ. Υ, 366), καὶ παρ' Ἡσιόδῳ (Θεογον. 295) πέλωρον οὐδὲν ἐοικὸς θνητοῖς ἀνθρώποις, καὶ παρ' Ἡροδότῳ (Η', 112) οὐδὲν τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ ἐγένετο, καὶ πολλαχοῦ προσέτι, τὸ οὐδὲν = οὐ = δέν».

Τὸ οὐδέν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν οὐδέποτε ἰσοδυναμεῖ τῷ οὔ, ἐμφαίνει δ' ἀείποτε τοιαύτην ἔννοίαν, οἵαν τὸ ἐπίρρημα οὐδαμῶς. Ἐπίδηλος εἶνε ἡ διαφορὰ τοῦ οὐχ ὅμοιος καὶ οὐδὲν ὅμοιος, τοῦ οὐ θαυμαστὸν καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν τοῦ οὐ δέομαι καὶ οὐδὲν δέομαι τοῦ οὐ φροντίζω καὶ οὐδὲν φροντίζω καὶ ἄλλων παμπόλλων τοιούτων. Πρβ. διαφέρει τι, ὀλίγον ἢ (σ)μικρὸν διαφέρει, πολὺ ἢ πάμπολυ διαφέρει, πλεῖστον διαφέρει, μυ-

ρίον διαφέρει, μέγα ἢ μέγιστον διαφέρει, τὸ πᾶν διαφέρει. Καταφανὴς δ' ὑπάρχει ἡ διαφορὰ τοῦ οὐ διαφέρει καὶ οὐδὲν διαφέρει. Τὸ μὲν οὐ διαφέρει ἰσοδυναμεῖ τῷ δὲν διαφέρει, τὸ δὲ οὐδὲν διαφέρει σημαίνει οὐδαμῶς διαφέρει, ποσῶς δὲν διαφέρει ἢ διόλου δὲν διαφέρει (ὁλότελα δὲν διαφέρει, μπὶτ δὲν διαφέρει). Ἐν τῷ Πλούτῳ τοῦ Ἀριστοφάνους 1160 κεῖται «ὥσθ' ἡγεμόνος οὐδὲν δεησόμεσθ' ἔτι»· ὀρθότατα δ' ἐν τοῖς Σχολίοις λέγεται σελ. 384,11 Διδ. «Οὐδέν: οὐδαμῶς». Ἐρρήθη δὲ καὶ ἐφρόντιζ' οὐδὲ ἓν ὑπὸ τοῦ Κρατίνου Ἀποσπ. 302 Κοκκ. «ὡς δὲ μαλακὸν καὶ τέρεν τὸ χρωτίδιον ἦν, ὦ θεοί· καὶ γὰρ ἐβλίμαζον αὐτήν, ἡ δ' ἐφρόντιζ' οὐδὲ ἕν».

Τὸ οὐδὲν παύεσθαι σύνηθες ὂν τοῖς Ἀττικοῖς σημαίνει οὐδαμῶς παύεσθαι (*nullum finem facere*). Πλάτ. Εὐθύφρ. σελ. 8, Γ' «οὐδὲν μὲν οὖν παύονται ταῦτ' ἀμφισβητοῦντες καὶ ἄλλοθι καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις» (Πρβ. καὶ Ἀπολ. σελ. 30, Ε' Φαίδ. σελ. 91, Δ'. Γοργ. σελ. 491, Α'. σελ. 517, Γ'. ἔτι δὲ Μίν. σελ. 316, Γ'). Φαίδ. σελ. 117, Δ' «Ἀπολλόδωρος δὲ καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ οὐδὲν ἐπαύετο δακρύων» (Πρβ. καὶ Νόμ. σελ. 662, Ε'). σελ. 100, Β' «ἅπερ ἀεὶ ἄλλοτε καὶ ἐν τῷ παρεληλυθότι λόγῳ οὐδὲν πέπαυμαι λέγων» (Πρβ. καὶ Μέν. σελ. 91, Ε'). Ξενοφ. Ἀπομν. Δ', δ', 9 «οὐκ ᾔσθησαι ὅτι ἐγὼ ἃ δοκεῖ μοι δίκαια εἶναι οὐδὲν παύομαι ἀποδεικνύμενος;» (Πρβ. καὶ Οἰκον. ΙΑ', 23. Κύρ. Παιδ. Α', ϛ', 16. Γ', γ', 32). Ἀναβ. Δ', ϐ', 4 «οὐδὲν ἐπαύσαντο δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κυλίνδοντες τοὺς λίθους» (ἔν τισιν ἀντιγράφοις φέρεται οὐδ' ἐπαύσαντο). Ζ', ϛ', 9 «στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν πεπαύμεθα». Λυσ. ὑπὲρ Μαντ. 20 «οὐδὲν πέπαυνται τὰ τῆς πόλεως πράττοντες» (Πρβ. Κόβητον ἐν *Nov. Lect.* σελ. 500). Ἰσοκράτ. Παναθ. 46 «οὐδὲν ἐπαύοντο κατὰ μίαν ἑκάστην τῶν πόλεων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πολιορκοῦντες καὶ κακῶς ποιοῦντες» καὶ περὶ Εἰρ. 100 «οὐδὲν δ' ἐπαύσαντο τοὺς μὲν ἄλλους κακῶς ποιοῦντες κτέ.». Δημοσθ. σελ. 1050,1 «καὶ οὐδὲν παύονται παρανομοῦντες καὶ βιαζόμενοι» (Πρβ. καὶ 2) καὶ σελ. 430,278 «οὗτοι δ' οὐδὲν ἐπαύσαντ' ἰδίᾳ χρηματίζοντες» (Πρβ. καὶ σελ. 396,175 «αὐτὸς δ' ἰδίᾳ πάντα τὸν χρόνον ἐντυγχάνων οὐδ' ὁτιοῦν ἐπαύσατο Φιλίππῳ»). Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπὸ

τοῦ Σουίδα λέγεται σελ. 182 Βεκκ. «'Ασκληπιόδοτος. Οὗτος ἐκ παίδων εὐθὺς ὡμολογεῖτο ὀξύτατος καὶ πολυμαθέστατος εἶναι τῶν ἡλικιωτῶν, ὥστε καὶ πολυπραγμονῶν οὐδὲν ἐπαύετο περὶ ἑκάστου τῶν παρόντων».

Παρατιθέμεθα καὶ ἄλλα χωρία παλαιῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς εἶνε τὸ οὐδέν τεθειμένον ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ οὐδαμῶς.

'Αντιφάν. 'Αποσπ. 195 Κοκκ. «ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῶν σκωμμάτων μοι» καὶ 'Αναξανδρ. 'Αποσπ. 67 «ἡ πόλις ἐβούλεθ', ἧ νόμων οὐδὲν μέλει». Πολλάκις δ' ἀπαντᾷ τὸ οὐδὲν μέλει ἔν τε τῷ ποιητικῷ καὶ τῷ πολιτικῷ λόγῳ. Πρβ. καὶ 'Αριστοφ. 'Εκκλ. 642 «τότε δ' αὐτοῖς οὐκ ἔμελ' οὐδὲν τῶν ἀλλοτρίων ὅστις τύπτοι» (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ε', σελ. 728, Δ'). Σημαίνεται δὲ διὰ μὲν τοῦ οὔ μοι μέλει τὸ δέν με μέλει, διὰ δὲ τοῦ οὐδέν μοι μέλει τὸ διόλου δέν με μέλει ἢ ποσῶς δέν με μέλει.

'Ηρόδ. Α'. 120 «καί μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι δεινὸν ἔτι οὐδὲν» καὶ Β', 50 «νομίζουσι δ' ὦν Αἰγύπτιοι οὐδ' ἥρωσι οὐδέν» καὶ Γ', 16 «ὁ γὰρ δὴ νεκρὸς ἅτε ταταριχευμένος ἀντεῖχέ τε καὶ οὐδὲν διεχέετο» καὶ 78 «ἐπεί τέ οἱ τὰ τόξα οὐδὲν χρηστὰ ἐγίνετο» καὶ Δ', 63 «ὗσι δὲ οὗτοι οὐδὲν νομίζουσι» καὶ 109 «οὐδὲν τὴν ἰδέην ὁμοῖοι οὐδὲ τὸ χρῶμα» καὶ 197 «οὔτε τι νῦν οὔτε τότε ἐφρόντιζον οὐδέν».

'Ιπποκρ. καὶ ἄλλ. 'Ιατρ. Λειψ. Τόμ. Α', σελ. 186 'Ερμ. (δὶς) «νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη» καὶ σελ. 192 «ἐς δὲ τὴν νύκτα οὐδὲν ἐκοιμήθη» καὶ σελ. 211 «νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη» καὶ σελ. 223 «ἑβδόμη παρωξύνθη πάντα· οὐδὲν ἐκοιμήθη» καὶ σελ. 226 «οὐδὲν ὕπνωσε» καὶ «παρέλεγε, οὐδὲν ἐκοιμᾶτο» καὶ σελ. 227 «παρέκρουσε, οὐδὲν ὕπνωσε» καὶ σελ. 231 «ὁ πυρετὸς παρωξύνθη, φρικώδης, ἀσώδης· οὐδὲν ἐκοιμήθη» καὶ σελ. 232 «οὐδὲν ἐκοιμᾶτο» καὶ σελ. 235 «πολλὰ παρέλεγε, οὐδὲν ἐκοιμήθη». Πρβ. Τόμ. Γ', σελ. 374 «καὶ οὐδέν ΤΙ δεινὰ φαινόμενα οὕτως ὠδύνησε» καὶ «ὑπὸ τῆς ὀδύνης τοῦ τρώματος οὐδὲν δή ΤΙ δεινοῦ ἐόντος». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν σελ. 23 ἀντὶ τοῦ οὐθὲν δεῖ μάτην πονέεσθαι», ὃ φέρεται καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 497, ἐξέδωκεν ὁ Λιτραῖος ἐξ ἀντιγράφων «οὐ δεῖ μάτην πονέεσθαι».

Θουκυδ. Α', 77,2 «δικάζεσθαι οὐδὲν προσδέονται» καὶ 102,3 «εἰπόντες δὲ ὅτι οὐδὲν προσδέονται αὐτῶν ἔτι» καὶ Β', 29,3 «προση-

κει ὁ Τήρης οὗτος οὐδὲν» καὶ 102,3 «τοῦ Ἀχελῴου τῶν ἐκβολῶν οὐδὲν ἀπέχουσαι» καὶ Δ', 68,6 «ἐδήλουν δὲ οὐδὲν ὅτι ἴσασι τὰ πρασσόμενα» καὶ 114,4 «ὡς ἡγούμενος οὐδὲν χείρους τῇ ἐκείνων φιλίᾳ».

Ξενοφ. Ἀναβ. Α', α', 8 «ὥστε οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων» καὶ Β', γ', 15 «ἡ δ' ὄψις ἠλέκτρου οὐδὲν διέφερεν» καὶ Γ', α', 31 «ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδὲν οὔτε τῆς Ἑλλάδος παντάπασιν» καὶ γ', 11 «αὐτός τ' ἐκινδύνευε καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύνατο βλάπτειν» (Ἴδε Ῥεδάντζιον ἐν τῇ δ' ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως Τόμ. Α', σελ. 157 καὶ Τόμ. Β', σελ. 211). Ἑλλην. Β', δ', 35 «ὅτι οὐδὲν δέονται τοῖς ἐν Πειραιεῖ πολεμεῖν» καὶ Δ', ε', 12 «καὶ ὅτι μέν πολλοὶ ἦσαν ἐν τῇ Κορίνθῳ καὶ πελτασταὶ καὶ ὁπλῖται οὐδὲν ἠγνόουν» καὶ Ζ', α', 40 «ἀπεκρίναντο ὅτι οὐδὲν δέοιντο πρὸς βασιλέα κοινῶν ὅρκων» καὶ β', 4 «οὐδὲν διαφέρον ἢ εἰ πάντας ἀπεκτόνεσαν αὐτούς;» καὶ δ', 35 «ἅμα δ' ἐλογίζοντο ὅτι πολέμου οὐδὲν δέοιντο». Ἐρρήθη δ' ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ «τοῦ δὲ καλοῦ καὶ τῶν φίλων μηδὲν ἐντρεπόμενος» (Ἑλλ. Β', γ', 33).

Πλάτ. Κρίτ. σελ. 45, Α' «καὶ οὐδὲν ἂν δέοι ἐπ' αὐτοὺς πολλοῦ ἀργυρίου» καὶ Φαίδρ. σελ. 278, Δ' «καὶ οὐδέν γε ἀπὸ τρόπου». Πρβ. Φαίδ. σελ. 116, Ε' «ἀλλὰ μηδὲν ἐπείγου». Γίνεται δὲ χρῆσις ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ οὐδὲν ἧττον (Θεαιτ. σελ. 174, Α' καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ τοῦ μηδὲν ἧττον (Κρατύλ. 432, Ε' καὶ ἑτέρωθι).

Λυσ. κατὰ Ἀλκιβ. Α', 19, «οὐδὲν ὅμοιαι τοῖς ὑπὸ τούτων περὶ τὴν πόλιν πεπραγμένοις». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 65 «Non erat tangendum in sqq. εἰδεχθής τις ἀπὸ τοῦ προσώπου ἐστίν, ἡ δὲ πονηρία οὐδΕΝ ὁμοία, ubi perperam οὐδεΝΙ ὁμοία substituunt. Notum est quo sensu dicatur οὐχ ὅμοιος, οὐχ ὁμοίως, οὐδὲν ὅμοιος, et *non similis* apud Romanos.

Post mihi non simili poena commissa luetis.

Breviloquentia est οὐχ ὅμοιος (οὐδὲν ὅμοιος) ἀλλὰ πολὺ διαφέρων, et sic οὐχ ὁμοίως est fere idem quod διαφερόντως *insignem in modum*. Unum ex Lysiae oratione XIV, pag. 141, 20 exemplum afferam: καίτοι (αἱ τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀρεταὶ) πολλαὶ καὶ μεγάλαι — καὶ ΟΥΔΕΝ ὉΜΟΙΑΙ τοῖς ὑπὸ τούτων περὶ τὴν πόλιν πεπραγμένοις». Ἰσοδυναμεῖ δὲ τὸ μὲν οὐχ ὅμοιος τῷ ἀνόμοιος ἢ

διάφορος, τὸ δὲ οὐδὲν ὅμοιος τῷ ὅλως ἀνόμοιος ἢ ὅλως διάφορος.

Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Μενεκλ. Κλήρ 39 «τί ἔδει αὐτοὺς ὀμνύναι ἐμοὶ ἢ παρ' ἐμοῦ λαμβάνειν ὅρκους; Οὐδὲν δήπου».

Ἰσοκρ. Πανηγ 145 «καὶ γὰρ ἐκεῖνοι φανερῶς ἐπεδείχθησαν ὑπὸ τῶν Κύρῳ συναναβάντων οὐδὲν βελτίους ὄντες τῶν ἐπὶ θαλάττῃ» καὶ Ἀρχιδ. 24 «διότι τὴν ὁμολογουμένην ἡμετέραν εἶναι χώραν οὐδὲν διαφερόντως κεκτημένοι τυγχάνομεν ἢ τὴν ἀμφισβητουμένην».

Ἀριστ. περὶ τὰ Ζῷ Ἱστορ. Ϛ', β', 5 «(Τόμ. Γ', σελ. 105,12 Διδ.) «οὐθὲν παχύνεται τὸ ὑγρὸν» καὶ 7 «οὐθὲν ἐπαυξάνεται τὰ προϋπάρχοντα» καὶ Η', 16 (σελ. 161, 9) «φωλοῦσι δ' οὐδὲν διακεκριμένως καὶ τῶν γαμψωνύχων καὶ τῶν εὐθυωνύχων» καὶ ιθ', 3 (σελ. 163, 9) «οὐθὲν γὰρ ὡς εἰπεῖν αὐξάνονται, μὴ γινομένων ὑδάτων». Θεόφρ. σελ. 548 Σνειδ. «διὸ καὶ ὁ μὲν κόκκος οὐδὲν μείζων τῆς ῥόας γίνεται» καὶ σελ. 567 «ἐλαίαν γὰρ καὶ συκῆν οὐδὲν ἄλογον ἀποκαυθῆναι» καὶ σελ. 843 «καὶ τὸ μύρον φάσκειν οὐδὲν τοῦ θύμου ἥδιον ὄζειν». Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ τοῦ οὐδὲν ἢ οὐθὲν μᾶλλον καὶ τοῦ οὐδὲν ἧττον (Ἴδε Βαλῆνα ἐν τῇ β' ἐκδόσει τοῦ περὶ Ποιητικῆς συγγράμματος τοῦ Ἀριστοτέλους σελ. 171).

Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Σωρανῷ περὶ Γυναικ. Παθ. σελ. 297,15 Ἑρμ. «μὴ εἰδότες ὅτι τὰ παραλελυμένα μὲν οὐδὲν ἀλγεῖ, τὰ δὲ ἀλγήσαντα πρὸς ὀλίγον συνελκυσθέντα προπίπτει πάλιν» καὶ παρὰ Νικολάῳ τῷ Δαμασκηνῷ Ἱστορ. Ἑλλην. Μικρ. Τόμ. Α', σελ. 31,10 Δινδ. «οὐδὲν εἰδὼς οἵτινες ἦσαν» καὶ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ Λόγ. σελ. 59,21 Δινδ. «ἐπαινῶ δὲ οὐδὲν μεῖον καὶ τοὺς ἐφ' ἑστίας τὸ θεῖον τιμῶντας». Παρατηρητέον δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου εἶνε εἰρημένον σελ. 401, Β' «ὃς κατ' οὐδὲν ἦν ἐλάττων τοῦ — Καλυδωνίου».

Πάμπολλα μαρτύρια τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος χρήσεως τοῦ οὐδέν ἐμνημόνευσεν ὁ Μαυροφρύδης ἐκ ποιητῶν καὶ συγγραφέων τοῦ δοκίμου μάλιστα ἑλληνισμοῦ ἐν Δοκιμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 627 κέ.

Ἐν μόνῳ τῷ ἐσχάτως διεφθαρμένῳ καὶ ἐπικήρως διακειμένῳ ἑλληνισμῷ γίνεται χρῆσις τοῦ οὐδέν ἀντὶ τοῦ οὔ. Παρατιθέμεθα ἃ ἔγραψεν ὁ Κοραῆς ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Β', σελ. 277 «ΟΥΔΕΝ,

ἀντὶ τοῦ Δέν, οἷον ΒΧ, Ἡμεῖς καὶ τί τὸ κρύβομεν, καὶ οὐδὲν σὲ τὸ λαλοῦμεν; Καὶ πάλιν, Ἐγὼ τὴν Φεδροκάζαν μου ἄνδρα οὐδὲν τὴν δίδω. Καὶ πάλιν, Καὶ πῶς ἀπὸ τὸ σῶμά μου οὐδὲν ἐξανασπᾶται, Νὰ τὴν ἐπάρῃ ὁ Ἄγγελος, ἐκ τὴν πολλήν μου λύπην;». Πρβ. καὶ σελ. 172,2 «Οὐδὲν τὸ καταδέχομαι νὰ γράφω πλαστὰ λόγια» καὶ σελ. 178,18 «Κανεὶς οὐδὲν τὸν ἀγαπᾷ, ὡσὰν ἁρμόζει φίλον».

Πολλάκις εὑρίσκεται τὸ οὐδέν ἀντὶ τοῦ οὐ ἢ δέν κείμενον ἐν τῇ Διηγήσει Ἀχιλλέως, οἷον στ. 135 (Trois Poèmes Grecs σελ. 5 Wagn.) «οὐδὲν ἐμπόρεσεν ποσῶς κανεὶς τὸν ἀπαντήσῃ» καὶ 311 (σελ. 10) «ἀλλά, καὶ ἂν θέλω, ἡ μέριμνα ποσῶς οὐδὲν μὲ ἀφΙνει» καὶ 410 (σελ. 13) «ποσῶς οὐδὲν ἐδειλιάσετε νὰ δώσετε τὸ κάστρον» καὶ 881 (σελ. 27) «ποσῶς οὐδὲν ἠθέλησεν ἵνα κλιθῇ πρὸς πόθον» καὶ 888 (σελ. 28) «ἐγώ, καλέ μου, Ἔρωτας ποσῶς οὐδὲν φοβοῦμαι» καὶ 997 (σελ. 31) «καὶ πῶς, κορη, ἐτόλμησες καὶ εἶπες οὐδὲν φοβᾶσαι;» καὶ 1213 (σελ. 37) «ἄφες με, μήτΗρ, ἄφες με, τρῶσιν ἐγὼ οὐδὲν ἔχω» καὶ 1294 (σελ. 40) «ποσῶς οὐδὲν ἐνόησαν ἐκεῖνοι ὁποῦ τὸ εἶχαν» καὶ 1322 (σελ. 40) «ποσῶς οὐδὲν τὸν ἔσεισεν ἀπάνω ἀπΑΙ τὴν σέλλα» καὶ 1615 (σελ. 49) «ἀλλ' ὥσπερ κλέπτης ἔρχεται, κανεὶς οὐδὲν τὸν βλέπει». Πρβ. καὶ 275 (σελ. 9) «ἄξιον ἔνΑΙ εἰς αὐτὸν νὰ μηδὲν ζῇ εἰς τὸν κόσμον» καὶ 519 (σελ. 17) «ἡμᾶς τοὺς πέντε ἄφες μας, μηδὲν μᾶς θανατώσῃς».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς Τὰ κατὰ Λύβιστρον καὶ Ῥοδάμνην στ. 379 (Trois Poèmes Grecs Wagn. σελ. 253) «διατὶ τὸν οὐκ ἐγνώρισα καὶ οὐδὲν τὸν ἐφοβούμην» καὶ 1099 (σελ. 273) «εἰ δὲ καὶ οὐδὲν τὸ δέξηται, πάλιν νὰ δευτερώσω» καὶ 1485 (σελ. 284) «καὶ ἀκόμη ἂν οὐδὲν μετατεθῇς ἀπὸ τὸ ἀγέρωχόν σου» καὶ 1508 (σελ. 284) «καὶ τοῦτο οὐδέν σε τὸ ἀπιστῶ, πιστεύω σε εἰς τὸ λέγεις» καὶ 2474 (σελ. 311) «ἦτον ἀκόμη νεώτερος καὶ οὐδὲν εἶχε γυναῖκα» καὶ 2504 (σελ. 312) «καὶ ἂν ἤθελα θανατωθῇ, τὴν κόρην οὐδὲν ἀφΗνω» καὶ 2673 (σελ. 317) «οὐδὲν σᾶς λέγω, ψώματα, παιδιά μου, μὴ φοβΗσθε». Πρβ. καὶ 1330 (σελ. 279) «καὶ ἐκείνη νὰ μηδὲν δέχεται κανένα ἀπ' ἐκεῖνα» καὶ 2700 (σελ. 318) «ηὕραμεν ἐπιτήδειον τόπον μηδὲν ἀργοῦμεν».

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶνε εἰρημένον καὶ ἐν ταῖς Ἱστορίαις Νικηφόρου τοῦ Βρυεννίου σελ. 163,9 «ἐντυχόντες οὖν αὐτῷ ὅ τε Κουρ-

τίκιος οὐδὲν ἠξίωσεν αὐτὸν ὄψεως» καὶ ἐν τῷ Ἱστορικῷ Συντίπα τοῦ Φιλοσόφου σελ. 169,23 Τευβν. «οὐδέν σοι προπαρήγγειλα προσεκτικῶς ἔχειν ἀπὸ τῶν ἐν ταύτῃ (τῇ πόλει) πολιτῶν ὅτι γε μῖμοι καὶ πονηροὶ τὴν γνώμην καὶ ποικίλοι πάντῃ πεφύκασι;» καὶ ἐν τῷ Ἱερακοσοφίῳ σελ. 503,25 Τευβν. «ὅπου δὲ οὐδὲν σώζει ἡ ῥάβδος, πέμπειν λίθους ἢ βώλους τῆς γῆς» καὶ ἐν τῷ Ὀρνεοσοφίῳ σελ. 584,1 «περὶ ὀρνέου, ὅταν οὐδὲν ῥίπτῃ τὰ πτερὰ αὐτοῦ» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ὀππιανὸν Σχολίοις σελ. 261,27 Διδ. «εἰ μὲν οὐδὲν στίξεις (εἰς) τὸ δάσαντο, ἐστὶ τὸ δαιμόνιοι ἀντὶ τοῦ εὐδαίμονες· εἰ δὲ στίξεις, ἐστὶν ἀντὶ τοῦ δυστυχεῖς» καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Λεγράνδου ἐκδεδομένοις Δημώδεσιν Ἑλληνικοῖς Ἄσμασι σελ. 4,29 «καὶ θάνατον τολμῶ εἰπῶ ποσῶς οὐδὲν φοβοῦμαι» καὶ σελ. 44,11 «ἀγαπᾷς με καὶ ἀγαπῶ σε καὶ φιλῖν οὐδὲν μὲ δίδεις» καὶ σελ. 64,20 «κανεὶς οὐδὲν τὸ ἔμαθεν, κανεὶς οὐδὲν τὸ ξεύρει» καὶ 23 «ἀναστενάζω ἀπὸ καρδιᾶς κανεὶς οὐδὲν τὸ ξεύρει». Πρβ. καὶ σελ. 24,53 «καὶ ἂν ἔν' (ἐν) καὶ θέλῃς μου καλό, μηδὲν μὲ πεισματώνῃς» καὶ σελ. 338,5 «ἂν εἴπαμεν καὶ τίποτες μηδὲν τὸ πάρῃς θάρρος», οἷς ὅμοιον τὸ κείμενον ἐν γράμμασι παρ' Ἰωάννῃ τῷ Καντακουζηνῷ Τόμ. Γ', σελ. 97,1 «νὰ μηδὲν ἀφῆνουν, νὰ καταφρονοῦν καὶ νὰ δέρνουν».

Φέρεται δὲ καὶ ἐν Βυζαντιακῇ παροιμίᾳ, ἥτις εἶνε ὧδε γεγραμμένη· «πτωχὸς ἢ πλούσιος, ἂν δὲν τὴν βάλῃ, οὐδὲν κοιμᾶται» (Ἴδε *Mittelgriesch. Sprichw. von K. Krumb.* σελ. 85 καὶ σελ. 120).

Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Μαυροφρύδου διειλημμένα ἐν τῷ προμνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 628 κέ..

Παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ Ἑπτ. Θήβ. 199 κεῖται «ψῆφος κατ' αὐτῶν ὀλεθρία βουλεύσεται, λευστῆρα δήμου δ'οὔ τιμὴ φύγῃ μόρον»· λέγεται δ' ἐν τοῖς Σχολίοις σελ. 324,5 Δινδ. «Οὔτι: οὐδαμῶς». Πρβ. καὶ σελ. 352,26 «ὃς οὔτι καὶ οὐδαμῶς φοβηθεὶς κτέ.» καὶ Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β', σελ. 165,1 Δινδ. «Οὔτι: ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς» καὶ Σχολ. Ὀππιαν. σελ. 305,7 Διδ. «Οὐδέ τι: οὐδαμῶς» καὶ Φώτ. Λεξ. Τόμ. Β', σελ. 320 Ναβ. «Οὔ τι: οὐδέν, οὐδαμῶς» (καὶ σελ. 307 «Μή τι: μηδαμῶς»). Ὁ Κοβητος γράφει ἐν *Nov. Lect.* σελ. 176 «Editur Τῶν οὐτιῶν: οὐδαμῶς, quod scriptum est pro τῶν οὔτι: ὧν οὐδαμῶς ex Homeri locis, qualis est in Iliad A. 160. τῶν οὔτι

μετατρέπῃ οὐδ' ἀλεγίζεις». Παρατηρητέον δ' ὅτι οὐχὶ ὀλιγάκις ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χρῆσις τοῦ οὔτι χαίρων (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀχαρνέων σελ. 76 καὶ ἐν τῇ τῶν Βατράχων σελ. 370).

Τὸ πλημμελῶς γεγραμμένον ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις «τὸ δὲ οὔδέν παρέλκει» ἐπηνωρθώθη ὑφ' ἡμῶν μεταβληθὲν εἰς τὸ «τὸ δὲ δέν παρέλκει» ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σελ. 640· ἀλλ' ὅμως ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Σχουαρτζίου γενομένῃ ἐκδόσει τῶν εἰς Εὐριπίδην Σχολίων Τόμ. Β', σελ. 47,3 (1891) φέρεται τὸ ἡμαρτημένον «τὸ δὲ οὔδέν παρέλκει». Ἄξιον δὲ σημειώσεως ὑπάρχει ὅτι ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τῶν σχολίων τούτων εἶνε τάδε εἰρημένα (Τόμ. Α', σελ. 420,5 Δινδ.) «Οὐδέν τι μᾶλλον: ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς, ὄνομα ἀντὶ ἐπιρρήματος, ὡς τὸ ταχὺς ἦλθεν ἀντὶ τοῦ ταχέως· ὡς ὄνομα γὰρ δύναται ἔχειν ὑποτεταγμένον τὸ τι». Ἐπαινετὸς θὰ ἦτο ὁ γράψας τὸ σχόλιον τοῦτο, ἂν ἠρκεῖτο μόνῃ τῇ διὰ τοῦ οὐδαμῶς ἐξηγήσει τοῦ οὐδέν τι. Περὶ τοῦ οὐδέν τι ἴδε Λοβέκκιον ἐν *Elem.* Τόμ. Β', σελ. 383. Πρβ. καὶ Helmreich ἐν Act. Sem. Phil. Erl. Τόμ. Β', σελ 307. Ὑπομνηστέον δ' ὅτι λέγεται καὶ οὐδὲν προτιμῶ ἐφ' ὁμοίας τῷ οὐδὲν φροντίζω ἐννοίας (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου σελ. 317).

Οὐδαμῶς ἀποδεκτὴ εἶνε ἡ γνώμη Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου λέγοντος Περὶ Ἀτθ. ΙΗ' «Καὶ τὸ χρῆσθαι τῷ οὐδὲν μᾶλλον ἀντὶ τοῦ ΟΥ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου χαρακτήρ, καὶ γνωριζέσθω σοι· αὐτίκα γὰρ ὁ συγγραφεὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ· ἀλλ' αἵ τε ἐσβολαὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν Πελοποννησίων οὐδὲν μᾶλλον τοὺς Ἀθηναίους ἀπανίστασαν· ἀντὶ τοῦ οὐκ ἀπανίστασαν». Πρβ. καὶ Σχολ. Θουκυδ. σελ. 49,54 Διδ. «Οὐδὲν μᾶλλον: οὐδὲν παρὰ Ἀττικοῖς ἀντὶ τοῦ οὐ» (Ἴδε Σχαιφῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 60 καὶ Πόππον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Γ', 6', σελ. 356). Μνημονεύομεν καὶ τὰ ὑπὸ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ εἰρημένα σελ. 41,26 «Ταύτην τοίνυν ὁτὲ μέν, ὡς ἔφην, προφερόμεθα, ὁτὲ δὲ οὕτως οὐδὲν μᾶλλον· οὐ γάρ, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσι, τὴν μὲν οὐ μᾶλλον ἐν ταῖς εἰδικαῖς ζητήσεσι παραλαμβάνομεν, τὴν δὲ οὐδὲν μᾶλλον ἐν ταῖς γενικαῖς, ἀλλ' ἀδιαφόρως τήν τε οὐ μᾶλλον καὶ τὴν οὐδὲν μᾶλλον προφερόμεθα, καὶ νῦν ὡς περὶ μιᾶς διαλεξόμεθα. Ἔστι μὲν οὖν

αὕτη ἡ φωνὴ ἐλλιπής· ὡς γάρ, ὅταν λέγωμεν διπλῆ, δυνάμει φαμὲν ἐστία (Φαβρίκ. ἐσθὴς) διπλῆ, καὶ ὅταν λέγωμεν πλατεῖαν, δυνάμει λέγομεν πλατεῖαν ὁδόν, οὕτως, ὅταν εἴπωμεν οὐ μᾶλλον, δυνάμει φαμὲν οὐ μᾶλλον τόδε ἢ τόδε».

Κακῶς δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις σελ. 641, 42 Βεκκ. ὑπελήφθη ὅτι ἐν τῇ Ἡσιοδείῳ ῥήσει «ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος» (Ἔργ. 311) κεῖται τὸ οὐδέν ἀντὶ τοῦ οὐ. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 250,43 «Σημείωσαι δὲ ὅτι τὸ ἔργον, ὃ δὴ θεὸς ἐγγυαλίζει, πάνυ ἀσφαλέστερόν ἐστι τοῦ ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ὃ δή φησιν Ἡσίοδος· ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἀσαφῶς γραφὲν ἔβλαψε τὸν σοφὸν Σωκράτην, ὅς εἰωθὼς λέγειν συχνὰ τὸ ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἤγουν δ' οὐδέν τι ἐστὶν ὄνειδος τὸ ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς ἐμπαίεσθαι, συκοφαντίᾳ περιέπεσεν, οἷα δογματίζων ὡς ἔργον οὐδέν, ἤγουν οὐδεμία ἐργασία, κἄν τε φαύλη κἄν τε χρηστή, ὄνειδός ἐστι τῷ ἐργαζομένῳ, κἀντεῦθεν ἐβλάβη ὡς ἀδιαφορῶν περὶ τὰς πράξεις» καὶ σελ. 1818,30 «Ὅρα δὲ ὅτι ἔργον ἐποίχεσθαι λέγει ἁπλῶς, τὸ ἀγαθὸν δηλαδή, ὡς τό γε μὴ τοιοῦτον οὐκ ἂν δίχα προσθήκης ἔργον λέγοιτ' ἄν, ἀλλὰ δηλονότι κακὸν ἔργον. Διὸ καὶ παρ' Ἡσιόδῳ τὸ ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος ἐπ' ἀγαθοῦ νοητέον ἀκολούθως τῷ σοφῷ Σωκράτει, ὅς ἔχαιρε τῇ τοιαύτῃ τοῦ Ἡσιόδου γνώμῃ καὶ θαμὰ ἐξελάλει αὐτήν· εἰ καὶ οἱ κατήγοροι πονηροδιδάσκαλον ἐντεῦθεν αὐτὸν ἔσκωψαν ὡς μηδενὸς ἔργου ἀπείργοντα τοὺς μαθητὰς μήτ' ἀγαθοῦ, φασί, μήτε κακοῦ», ὁ δὲ Τζέτζης σημειοῦται ἐν τοῖς εἰς Ἡσίοδον Σχολίοις σελ. 207, 12 Λιψ. «ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος: Εἰς τόνδε τὸν λόγον ὑποδιάστελλε, ἵνα δηλοῖ τὸ ἔργον, ἤτοι τὸ σπουδαῖον οὐδὲν κατ' οὐδὲν ὑπάρχει ὄνειδος· ἐὰν γὰρ εἴπῃς ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος μὴ διαστείλας, ὡς εἶπον, δεικνύει μηδὲ τὸ μαστροπεύειν μηδὲ τὰ λοιπὰ τῶν αἰσχρῶν ἔργων εἶναι ὄνειδος». Πρβ. Πλούτ. Σόλ. Β', 3 «ἐν δὲ τοῖς τότε χρόνοις, καθ' Ἡσίοδον, ἔργον οὐδὲν ἦν ὄνειδος οὐδὲ τέχνη διαφορὰν ἔφερεν» καὶ Πλάτ. Χαρμ. σελ. 163, Β' «Α'. Ἔμαθον γὰρ παρ' Ἡσιόδου, ὅς ἔφη ἔργον δ' οὐδὲν εἶναι ὄνειδος. Οἴει οὖν αὐτόν, εἰ τὰ τοιαῦτα ἔργα ἐκάλει καὶ ἐργάζεσθαι καὶ πραττειν, οἷα νυνδὴ σὺ ἔλεγες, οὐδενὶ ἂν ὄνειδος φάναι εἶναι σκυτοτομοῦντι ἢ ταριχοπωλοῦντι ἢ ἐπ' οἰκήματος καθημένῳ; Β'. Οὐκ οἴεσθαί γε χρή, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος, οἶμαι, ποίησιν πράξεως καὶ ἐργασίας

ἄλλο ἐνόμιζε καὶ ποίημα μὲν γίγνεσθαι ὄνειδος ἐνίοτε, ὅταν μὴ μετὰ τοῦ καλοῦ γίγνηται, ἔργον δὲ οὐδέποτε οὐδὲν ὄνειδος· τὰ γὰρ καλῶς τε καὶ ὠφελίμως ποιούμενα ἔργα ἐκάλει, καὶ ἐργασίας τε καὶ πράξεις τὰς τοιαύτας ποιήσεις» (Ἴδε Λεννέπιον ἐν τῷ εἰς Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέρας Ὑπομνήματι σελ. 65 κέ.),

ΣΗΜ. Ἐμνημονεύθη ἐν τοῖς ἄνω ῥῆσις τοῦ Κρατίνου ἐν ᾗ κεῖται τὸ «ἡ δ' ἐφροντιζ' οὐδὲ ἕν». Περὶ τοῦ οὐδὲ ἕν ἴδε Κοβητον ἐν *Var Lect.* σελ. 528 ἐκδ. β'. Ὡς δὲ λέγεται οὐδὲ ἕν, οὕτω καὶ οὐδὲ εἷς, ὃ διαφέρει τοῦ οὐδείς. Διὰ μὲν τοῦ οὐδεὶς ἦλθε δηλοῦται τὸ κανένας δὲν ἦρθε, διὰ δὲ τοῦ οὐδὲ εἷς ἦλθε τὸ οὔτε ἕνας δὲν ἦρθε ἢ δὲν ἦρθε οὔτε ἕνας. Κατ' ἔκθλιψιν εἶνε εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου Ἰλ. Θ, 234 «νῦν δ' οὐδ' ἑνὸς ἄξιοί εἰμεν». Λέγει δ' ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 710,27 «Τὸ δὲ οὐδ' ἑνὸς ἄξιοί ἐσμεν ἐν δυσὶ μέρεσι λόγου συνήλειπται ἀντὶ τοῦ οὐδὲ κἂν γοῦν ἑνὸς ἀνδρός. Καὶ ἔστιν ἑτεροῖον τοῦτο πρὸς τὸ ἄλλος μηδεὶς τὸ ἀοριστaῖνον καὶ ὡς ἓν λόγου μέρος λαμβανόμενον — Δοκεῖ δὲ τὸ οὐδ' ἑνὸς ἄξιοι σαφηνισθῆναι διὰ τοῦ προστεθεῖσθαι τὸ Ἕκτορος, οὐ μὴ προσκειμένου, ῥητῶς ἦν ἂν τὸ οὐδ' ἑνὸς νοούμενον τῇ ἐκφωνήσει ὡς ἐν μέρος λόγου ἀσυναλείπτως δίχα δασείας καὶ ἀποστρόφου, ὡς εἴπερ ἔλεγεν ὅτι τοῦ μηδενός ἐσμεν ἄξιοι».

Οὐδαμῶς συμφωνοῦμεν τῷ Ναυκίῳ γράφοντι οὐδ' ἔεις καὶ μηδ' ἔεις ἀντὶ τοῦ οὐδὲ εἷς καὶ μηδὲ εἷς ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Δ', σελ. 492.

ΣΗΜ. Β'. Ἐδηλώθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ξενοφῶντος Ἀναβ. Δ', β', 4 «οὐδὲν ἐπαύσαντο δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κυλίνδοντες τοὺς λίθους» φέρεται καὶ γραφὴ οὐδ' ἐπαύσαντο. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Collect. Crit.* σελ. 333 «Post pauca recte Kiessling. ἢ μηδΕΝ ἐναντιοῦσθαι πρὸς τοὺς ἄνδρας pro μηδέ» καὶ ἐν *Miscell Crit.* σελ. 581 «(Demosth.) Pag. 805. 10. ὅτι μὲν γὰρ πονηρὸς — ὅτι δὲ οὐΔΕ χρήσιμος. Imo vero οὐδΕΝ *nulli rei utilis*». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ναβήρου γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1901, σελ. 252 «δεῖ γὰρ οὐδ' ἐμοὶ πολλῶν τῶν λόγων. Ita Fritzchius edidit mutato verborum ordine, nam in libris est: οὐδὲ πολλῶν μοι. Non intercedo equidem, corrigatur modo: δεῖ γὰρ οὐδὲν ἐμοί» καὶ 1907, σελ. 144 «Plat. Euthyphr. 12 A;

quod legitur: καὶ γὰρ οὐδὲ χαλεπὸν νοῆσαι ὃ λεγω, ita demum significabit quod requiritur si rescripseris: οὐδὲν χαλεπόν, sicuti est 14 E: ἀλλ' οὐδὲν ἥδιον ἔμοιγε. Interest tamen aliquid inter hoc et illud: quis ferat ὀρχούμενος τῆς νυκτὸς οὐδὲ παύεται pro vulgata lectione οὐδέν?» καὶ σελ. 153 «Apolog. 48 D: σκεπτέον μὴ οὐ δέῃ ὑπολογίζεσθαι εἰ ἀποθνήσκειν δεῖ. Praestabit: μὴ οὐδὲν δέῃ, sic enim loqui solent: vide modo Apol. 28 D: μηδὲν ὑπολογιζόμενον μήτε θάνατον μήτ' ἄλλο μηδέν. Phileb. 28 D: μηδὲν μῆκος ὑπολογιζόμενος. Rep. I 341 D: οὐδὲν τοῦτο ὑπολογιστέον. Legg. III 702 C: μηδὲν ὑπολογιζομένους τὸ ξενικὸν αὐτῶν. Eodem modo dicitur οὐδὲν ὑπόλογον ποιεῖσθαι, veluti Lach. 189 B. et Protag. 349 C — Similiter dicitur οὐδὲν ὑποστέλλεσθαι, quam locutionem exemplorum nube collata Wyttenbachius illlustravit in Biblioth. Crit. IX 55. Remanet vitium Apol. 24 A: λέγω οὐδ' ὑποστειλάμενος, ubi οὐδὲν ὑποστειλάμενος de more praestabit».

ΚΕΦ. ΟΕ΄.

Ἐπιρρήματα εἰς ΩΣ ἐκ τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος παρηγμένα.

Ἐγένετο λόγος ἐν τῷ ΟΓ΄ κεφαλαίῳ περὶ τοῦ ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ ἀπαντῶντος ἐπιρρήματος παρελκόντως. Πολλὰ δὲ φέρονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἰς ΩΣ ἐπιρρήματα ἐσχηματισμένα ἐκ μετοχῶν ἐνεργητικῶν ἐνεστώτων.

ἀγαπώντως. Πλάτ. Νόμ. σελ. 735, Δ΄ «ἀγαπώντως ἂν καὶ τὸ τοιοῦτον δράσειεν». Νουμήν. παρ' Εὐσεβ. Προπ. Εὐαγγ. ΙΔ΄, ε΄, 4 «ἐλέγχουσι δὲ ἀγαπώντως ὑπὸ δυσμενοῦς ἐλέγχου». Ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλάτωνος φέρεται καὶ γραφὴ ἀγαπητῶς, ἣν προκρίνει ὁ Σταλβαύμιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Ι΄, β΄, σελ. 43.

ἀγνοούντως. Ἀριστοτέλ. Τοπ. Β΄, θ΄, 2 (Τόμ. Α΄, σελ. 195,28 Διδ.) «εἰ τὸ δικαίως ἐπιστημονικῶς καὶ ἐμπείρως, τὸ ἀδίκως ἀγνοούντως καὶ ἀπείρως».

ἀναλογούντως. Ἑλλην. Ἐπιγρ. Τόμ. Β', σελ. 511 «ἀξίως καὶ ἀναλογούντως τῇ πατρίδι καὶ τῷ γένει» καὶ σελ. 513 «καλῶς καὶ ἐναρέτως καὶ ἀναλογούντως τῇ τοῦ γένους ἀξίᾳ» Ἴδε καὶ Ἐρουερδῆνα ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 65 καὶ ἐν *Append.* σελ. 14.

ἀντιβλεπόντως. Παῦλ. Αἰγιν. σελ. 458 Βρ. «καὶ καθεσθέντα τὸν ἰατρὸν ἀντιβλεπόντως μὲν τῷ κάμνοντι, πρὸς τῷ πεπονθότι δὲ πλευρῷ». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ ἀντιβλέποντΟΣ καὶ ἑτέρα ἀντιβλέποντΑ.

ἀνηκόντως. Βασιλ. Τόμ. Α', σελ. 124 Εἰμβ. «καὶ ἐκζητούμενα αὐτὰ τὰ τυχόντα κατὰ τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἀνηκόντως προσενεχθήτωσαν».

ἀπᾳδόντως. Ἡσύχ. «Οὐκ ἀπᾴδοντα: οὐκ ἀλλότριον». Οὐκ ἀπᾳδόντως: ὅμοιον» Ὠριγέν. Τόμ. Α', σελ. 52 «οὐκ ἀπᾳδόντως — — τῷ αὐτῷ ὀνόματι προσαγορευθήσονται» καὶ Τόμ. ΙΔ', σελ. 184 «ὁ δὲ Σύμμαχος οὐ πάνυ ἀπᾳδόντως». Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 1133, α' καὶ Κουμαν. Συναγ. Ἀθησαυ. Λέξ. σελ. 35. Πρβ. καὶ Κρευζῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλωτίνου Τόμ. Γ', σελ. 170.

ἀπαρτιζόντως. Διογέν. Λαέρτ. Ζ', 60 «ὅρος δέ ἐστιν ὥς φησιν Ἀντίπατρος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ὅρων, λόγος κατ' ἀνάλυσιν ἀπαρτιζόντως ἐκφερόμενος». Πρβ. καὶ Στοβ. Ἐκλογ. Τόμ. Α', σελ. 64,29 Μειν. καὶ Θέων. Σμυρν. σελ. 76,10 Τεϋβν. καὶ Σχολ. Εὐκλειδ. Τόμ. Ε', σελ. 283,18 καὶ 284,3 καὶ 7 καὶ σελ. 363,1 καὶ 17 καὶ 22 καὶ σελ. 425,21 καὶ 27 καὶ σελ καὶ 427,17 καὶ 428,24 καὶ 536,17. Τευβν. Λέγει δὲ καὶ ὁ Σουΐδας σελ. 131 Βεκκ. «Ἀπαρτιζόντως: ὥστε μήτε ὑπερβάλλειν μήτε ἐνδεῖν· ὅρος γάρ ἐστι λόγος κατ' ἀνάλυσιν ἀπαρτιζόντως ἐκφερόμενος» (Πρβ. καὶ σελ. 92 λ. ἀνάλυσις).

ἀπεμφαινόντως. Ὠριγέν. Τόμ. Η', σελ. 304 καὶ σελ. 305 (Πρβ. καὶ Τόμ. ΚΕ', σελ. 267).

ἀπιστούντως. Νουμήν. παρ' Εὐσεβ. Προπ Εὐαγγ. ΙΔ' ζ', 5 «πῶς οὐ δικαίως ἀπιστούντως τοῖς πράγμασιν ἔξω;».

ἀποχρώντως. Πολυδ. Ε', 167 «τὸ μὲν μετρίως ἔχειν εἴποις ἂν συμμέτρως, ἀποχρώντως, ἀρκούντως, ἱκανῶς» καὶ Θ' 154 «ἀποχρῶν, ἀποχρώντως ἔχει, ἱκανῶς, αὐτάρκως, ἀρκούντως, ἀπαρ-

κούντως, ὑπεραποχρώντως». Ἡσύχ. «Ἀποχρώντως: ἀρκούντως, αὐτάρκως, ἱκανῶς». Σουίδ. «Ἀποχρώντως: αὐτάρκως, ἱκανῶς· ὁ δὲ ἦν δεινὸς ἀνὴρ καὶ παιδείας ἀποχρώντως ἔχων» Πρβ. καὶ Βεκκ. Ἑλλην. Ἀνέκδ. σελ. 439,22. Ὁ Εὐστάθιος λέγει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 752, 10 «Ὡς δὲ ῥῆμά ἐστι κυρίως καὶ τὸ ἀπόχρη φαίνεται ἀριδήλως ἐκ τῆς κατ' αὐτὸ συστοιχίας τοῦ ἀπέχρησε καὶ ὁ ἀποχρῶν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἀποχρώντως ἐπίρρημα». Εὑρίσκεται δὲ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα παρά τε τῷ Θουκυδίδῃ καὶ παρ' ἄλλοις παλαιοῖς τε καὶ μεταγενεστέροις. Ἐν τοῖς τοῦ Ἀρχιμήδους Τόμ. Β', σελ. 266,16 Τευβν. κεῖται ὁ τύπος ἀποχρεόντως. Πρβ. σελ. 268,10: ἀποχρέοντι.

ἀρεσκόντως. Εὐριπ. Ἰφ. Τ. 463 «εἴ σοι τάδ' ἀρεσκόντως πόλις ἥδε τελεῖ» καὶ 581 «εἰ πᾶσι ταὐτὸν πρᾶγμ' ἀρεσκόντως ἔχει». Ξενοφ. Οἰκον. ΙΑ', 19 «ἀρεσκόντως γέ μοι ταῦτα ποιεῖς». Πρβ. καὶ Πλάτ. Πολιτ. σελ. 504, Β' καὶ Ὠριγέν. Τόμ. ΙΗ', σελ. 112 καὶ Τόμ. Κ', σελ. 54 (καὶ Τόμ. ΚΕ', σελ. 111).

ἀρκούντως. Πολλάκις τοῦ ἐπιρρήματος τούτου γίνεται χρῆσις ἔν τε τῷ δοκίμῳ καὶ τῷ ἀδοκίμῳ ἑλληνισμῷ. Ὁ Σουίδας λέγει σελ. 171 Βεκκ. «Ἀρκούντως ἔχειν: ἀπηρτισμένως εἶναι» (Πρβ. Ἀβρέσχιον ἐν *Animadver. ad Aesch.* βιβλ. Β', σελ. 509. Ἐν τῷ τοῦ Ψευδηροδότου βιβλίῳ περὶ τῆς τοῦ Ὁμήρου Γενέσιος καὶ Βιοτῆς § 7 (Βιογρ. Οὐεστερμ. σελ. 4, 77) ἀπαντᾷ «καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκεόντως εἶχε». Ἐρρήθη δὲ καὶ ἐξαρκούντως ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Βατρ 376) καὶ ὑπ' ἄλλων. Ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ τοῦ Σοφοκλέους στίχ. 354 φέρεται κατὰ τἀντίγραφα «οὐ ζῶ; κακῶς μέν, οἶδ', ἐπαρκούντως δ' ἐμοί». Ὁ Σλουϊτῆρος γράφει ἐν *Lect. Andocid.* σελ. 105 «ἐπαρκεῖν rariori notione dicitur pro ἀρκεῖν vel ἐξαρκεῖν, *sufficere, satis esse, quantum ad victum opus sit*: ἐπαρκούντως pro ἀρκούντως, *sufficienter* extat apud Sophoclem in *Electra* vs. 354 Οὐ ζῶ; κακῶς μὲν οἶδ' · ἐπαρκούντως δ' ἐμοί». Ἀλλὰ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος λέγει σελ. 24, 15 Ῥισχ. «Ἀπαρκεῖ κάλλιον ἢ ἀρκεῖ. Σοφοκλῆς· ἀπαρκούντως ἐμοί». (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Σοφοκλέους Ἠλέκτρας σελ. 69). Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ μὲν ἐπίρρημα ἀπαρκούντως μνημονεύεται ὑπὸ

τοῦ Πολυδεύκους Θ', 154 τὸ δὲ ἐπαρκούντως ὑπ' Ἰωάννου τοῦ Ἀλεξανδρέως Τον. Παραγγελ. σελ. 39,17 Δινδ.

ἁρμοζόντως. Διόδ. Σικελ. Γ', ιε' 3 «τούτων δὲ τῇ χρείᾳ τῶν ἐγχωρίων πεφυκότων ἁρμοζόντως». Γαλην. Τόμ. ΙΗ', α', σελ. 773 «πειρώμεθα γὰρ ἁρμοζόντως τῷ πάθει τὴν ἐκλογὴν ἐν τῇ χρήσει ποιεῖσθαι» καὶ σελ. 778 «εἴτε ἁρμοζόντως αὐτὸ τοῦτο πράττουσιν εἴτε καὶ μή». Πρβ. καὶ Ἰώσηπ Τόμ. Β', σελ. 6,19 Νισ. καὶ Ὠριγέν. Τόμ. ΙΗ', σελ. 360 καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 240 καὶ Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 219,3 καὶ Κωνσταντ. Πορφυρογ. Τόμ. Α', σελ. 785,2 καὶ Βασιλικ. Τόμ. Ε', σελ. 900 καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 137,48 καὶ Λεξ. Οὐϊνδοβον σελ. 57,8 καὶ σελ. 73,7. Κεῖται δὲ τὸ προκείμενον ἐπίρρημα καὶ ἐν ἐπιγραφῇ (*Delect. Inscript. Graec.* Καυ. σελ. 276,27 ἐκδ. β') «τάν τε παρεπιδαμίαν ἐποιήσαντο ἁρμοζόντως». Ὁ Ἑρουερδὴν γράφει ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 111 «ἁρμοζόντως in tit. arcadico saec. a. C. III Dittenb.[2] 258,10». Εἶνε δὲ καὶ ἐκ τοῦ τύπου ἁρμόττων ἐσχηματισμένον ἐπίρρημα, οὗ τρία μαρτύρια φέρονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνισμοῦ. Ἐλέχθη δὲ καὶ συναρμοττόντως ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος Νόμ. σελ. 967, Ε' «ὃς ἂν μὴ χρήσηται πρὸς τὰ τῶν ἠθῶν ἐπιτηδεύματα καὶ νόμιμα συναρμοττόντως».

δεόντως. Ἀθήν. σελ. 178, Β' «οὐ δεόντως γοῦν Πλάτων τὸν Μενέλαον ἐνόμισεν εἶναι δειλόν» καὶ σελ. 188, Ϛ' «Ἀρίσταρχος δὲ οὐ δεόντως γράφει». Πορφύρ. Ὁμηρ. Ζητ. εἰς Ἰλ. σελ. 205,7 Σραδ. «οἱ μὲν γὰρ ἐπίκουροι δεόντως ἂν λέγοιντο χαρίζεσθαι Ἕκτορι» καὶ σελ. 211,22 καὶ σελ. 216,11. Ἀλέξ. Τραλλιαν. Τόμ. Β', σελ. 131 Πουσχ. «δεόντως κεχρῆσθαι» καὶ σελ. 167 καὶ σελ. 387 καὶ σελ. 421. Στοβ. Ἐκλ. Τόμ. Α', σελ. 206,24 Οὐαξμ. «καὶ ἄστρον ὀνομασθήσεται δεόντως». Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 204,39 Διδ. «οὐ δεόντως κερδαινόντων» Γίνεται δὲ τοῦ ἐπιρρήματος τούτου χρῆσις καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου καὶ ὑπ' ἄλλων. Πρβ. καὶ Λουδοῦϊχον ἐν *Aristarch. Homer. Textkr.* Τόμ. Β', σελ. 748). Παρ' Ἰωάννῃ τῷ Ἀλεξανδρεῖ Τον. Παραγγ. σελ. 16,2 (Ἡρῳδιαν. Λεντζ. Τόμ. Α', 423,9) εἶνε κακῶς γεγραμμένον «οὐδὲ ὄντως οὖν Ἀττικοὶ τὸ αἴτιαι, ἥμεραι, εὐπράξιαι, τιμώριαι προπαροξύνουσιν» ἀντὶ τοῦ οὐ δεόντως (Ἴδε Περιοδ. Σύγγρ. Ἀθήν. Τόμ. Ε', σελ. 504)·

Παρὰ τῷ Γαληνῷ κεῖται τὸ σύνθετον ἐνδεόντως Τόμ. ϛ΄, σελ. 829 «ἢ κατὰ τὸ λεπτύνειν ἐνδεόντως καὶ ὑγραίνειν τὸ τρόφιμον ἔχοντος». Ἀλλ' ἡ λέξις εἶνε πάντως παρεφθαρμένη· ἴσως δ' ἔγραψεν ὁ Γαληνὸς «μετὰ τοῦ λεπτύνειν δεόντως καὶ ὑγραίνειν τὸ τρόφιμον ἔχοντος». Πρβ. Ἀλέξ. Τραλλ. Τόμ. Α΄, σελ. 309 «καὶ γὰρ μετὰ τοῦ ὑγραίνειν ἔχει τι ῥυπτικὸν καὶ λεπτυντικόν». Πλημμελῶς ἔχει καὶ τὸ παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Σοφιστῇ Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 159,10 Βεκκ. «Ὑπερδέα: ὑπερδεόντως ἐνδεῆ». Τὴν ὀρθὴν γραφὴν βλέπει τις ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «Ὑπερδέα: Ὑπεραγόντως ἐνδεᾶ».

διαφερόντως. Περὶ τοῦ ἐπιρρήματος τούτου θὰ διαλάβωμεν ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ.

ἐγκρατούντως. Τοῦ ἐπιρρήματος τούτου ποιεῖται μνείαν ὁ Ἑρουερδὴν ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 235 «ἐγκρατούντως = ἐγκρατῶς. Philodemus de rhet. p. 324,18 sq. ed. Sudh.»

ἐθελόντως. Γρηγ. Νύσσ. Τόμ. Α΄, σελ. 767, Δ΄ «ἐθελόντως τὴν τῆς δουλείας μορφὴν ὑποδύεται» Ἡσύχ. «Ἐθελοκωφῶν: ἐθελόντως κωφεύων». Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Δ΄, σελ. 208,21 Δινδ «τινὲς ἐσταότως ἀντὶ τοῦ εὐσταθῶς, ἡσύχως, ἀρκούντως, ἐθελόντως». Ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Ε΄, σελ. 61 «Ἑκουσιακουσίως, ἐπιρρ. — ἤγουν θελόντως καὶ μὴ θελόντως».

ἐλλειπόντως. Πλωτῖν. Τόμ. Α΄, σελ. 159,26 Τευβν. «πότερα δὲ ἔστι τὰ κάτω εἶναι ἄνευ διαλεκτικῆς καὶ σοφίας ἢ ἀτελῶς καὶ ἐλλειπόντως;». Ἡσύχ. «Ἀκραῆ: ἄκρως πνέοντα, οὔτε σφοδρῶς οὔτε ἐλλειπόντως».

(ἐνδοιαζόντως). Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Γ΄, σελ. 1038.

ἐπαμφοτεριζόντως. Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 197,36 Διδ. «ὅτι ἐπαμφοτεριζόντως λέγεται καὶ πρὸς τὸ πρᾶγμα καὶ πρὸς τὸ ἀσελγές».

ἐχόντως, ἐχόντως νοῦν Ἴδε Λόγ. Ἑρμ. 1867, σελ. 316.

ζώντως. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ΄, σελ. 60.

θαρσούντως-θαρρούντως. Ξενοφ. Συμπ. Β΄, 11 «ἡ δὲ θαρρούντως τε καὶ ἀσφαλῶς ταῦτα διεπράττετο». Δί. Κάσσ. ΝΓ΄, γ΄, 3 «πάνυ θαρσούντως ἔχω — μηδεμίαν αἰσχύνην ψευδολογίας

ὀφλήσειν». Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 33 Δινδ. «ἀνεῖπεν οὗτος ὁ θεὸς φοιτᾶν παρ' αὐτὸν θαρρούντως» καὶ σελ. 597 καὶ σελ. 611 καὶ σελ. 639 καὶ σελ. 748. Τόμ. Β', σελ. 181 «ἀλλὰ καὶ τοῖς χαλκείοις ἂν αὐτὸν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐργαστηρίοις θαρρούντως κελεύειν προσιέναι» καὶ σελ. 203 καὶ σελ. 214 καὶ σελ. 230 καὶ σελ. 263 καὶ σελ. 589 καὶ σελ. 612. Λιβάν. Ἐπιστ. 955 (σελ. 446 Οὐολφ.) «τίνα δεῖ θαρρούντως τοῦτο ποιεῖν;». Ἀριστοφ. τῶν Ἀριστ. Περὶ Ζῴ. Ἐπιτομ. Β', 274 (Συμπληρ. Ἀριστ. Τόμ. Α', α', σελ. 95,21) «οὐδὲ γὰρ ἔχει θαρρούντως ὑποστῆναι τὸν τόκον». Ἀνών. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΓ', β', σελ. 39,38 «μὴ θαρρούντως δ' ἀποφαινομένου ἀλλ' ἐνδοιάζοντος». Ἀλέξ. Τραλλ. Τόμ. Α', σελ. 375 «θαρρούντως οὖν χρὴ διδόναι τοῖς τὸν τριταῖον νοσοῦσι πυρετὸν» καὶ σελ. 527 καὶ σελ. 609 καὶ Τόμ. Β', σελ. 191 καὶ σελ. 401 καὶ σελ. 525. Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Δ', σελ. 27 «θαρσούντως τοῖς ποσὶ πρὸς τὴν κίνησιν χρώμενον». Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Γ', σελ. 226,7 «ὅτε θαρρούντως ἤδη καὶ ὁλκάδες ἐκ λιμένων ἀνάγονται». Γεώργ. Ἀκροπολ. σελ. 131,5 «κατὰ ταύτης γὰρ ποιήσασθαι θαρρούντως τὴν ἔφοδον» καὶ Ἰω. Καντακουζ. Τόμ. Α', σελ. 70,24 «θαρρούντως φημί». Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 96,30 «πρὸς ὃν ἀποτείναιτ' ἄν τις θαρρούντως» καὶ σελ. 1008,19 καὶ σελ. 1037,12 καὶ σελ. 1262,48. Βασιλ. Τόμ. Β', σελ. 439 «θαρρούντως φημί» καὶ σελ. 462. Πρβ. καὶ Ἀπόσπ. Ἑλλήν. Φιλοσοφ. Τόμ. Α', σελ. 355. Μουλλ. Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ σελ. 66,17 Ἑρτλ. «ἀφέντας χρὴ τοῖς Ὁμηρίδαις τὰ τοιαῦτα — ἐπὶ τὰ τούτων ἐγγυτέρω πρὸς ἀρετὴν — — θαρρούντως ἰέναι»· μεταβάλλει δ' ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882, σελ. 436 τὸ θαρρούντως εἰς τὸ θαρροῦντας λέγων «Legendum θαρροῦνταΑC ἰέναι, sic enim omnes loquebantur et veteres et recentiores cf. pag. 54. b': ὥστε ἤδη θαρροῦντα χρὴ λέγειν». Πρβ. Ἄστιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. ΙΑ', σελ. 477. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὀρθῶς ἔχει ἡ παραδεδομένη ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Ἰουλιανοῦ γραφή. Παρατηροῦμεν δ' ὅτι διττὴ φέρεται γραφὴ παρ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ Τραλλιανῷ Τόμ. Β', σελ. 107 «καὶ οὕτω θαρρούντως προσφέρειν» καὶ σελ. 169 «καὶ ψυχρὸν πίνειν αὐτοὺς ἐπιτρέπειν θαρρούντως» καὶ θαρροῦντας. Ἐν πολλοῖς ἄλλοις τοῦ συγγραφέως τούτου χω-

ρίοις εὑρίσκεται ἡ μετοχὴ τεθειμένη, οἷον Τόμ. Β', σελ. 55 «δεῖ οὖν αὐτῷ θαρροῦντας κεχρῆσθαι» καὶ σελ. 119 «χρῶ τῷ φαρμάκῳ τούτῳ θαρρῶν» καὶ «τρίψας καλῶς οὕτω χρῶ θαρρῶν» κτλ.

ἰδιαζόντως. Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 40,25 Βεκκ. «τάχα δ'οὐχ ὁμοίως ἀλλ' ἰδιαζόντως». Στοβ. Ἐκλογ. Τόμ. Β' σελ. 48,5 Μειν. «οὐ παραπλησίως δὲ τοῖς ἐξηπατημένοις ἐν ὁτῳοῦν ἀλλ' ἰδιαζόντως». Σοφον. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΓ', α', σελ. 99,10 «ἀλλ' οὗτοι μὲν οἱ λόγοι ἰδιαζόντως ἑκατέρῳ τῶν προβλημάτων ἐπήχθησαν». Ἀνών. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΓ', δ', σελ. 54,3 «ἀλλὰ ποιὸν δοὺς ἰδιαζόντως». Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 154 Βαλ. «ἔστι καὶ ἰδιαζόντως τισὶ παρεπόμενα». Θεόφιλ. Εἰσηγ. σελ. 191,1 (1880) «ἑνὶ ἑκάστῳ ἰδιαζόντως ὑποκαθιστῶ» καὶ σελ. 195,1. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 692,32 «χωρὶς δέ, τουτέστιν ἰδιαζόντως» καὶ σελ. 1382,55 καὶ σελ. 1650,43. Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Β', σελ. 1104,19 «ἰδιαζόντως γε μὴν αὐτὰς μεθεκτάς» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 312,18. Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 227,16 «τοῦτον ἰδιαζόντως ὁμιλοῦντα τῷ Ἀχιλλεῖ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἄριστοι ἰδόντες». Κωνστ. Πορφυρογένν. Τόμ. Α', σελ. 787,8 «οἱ γὰρ τοῦ κουβουκλείου πάντες ἰδιαζόντως τὰ ἀποκόμβια λαμβάνουσιν». Ἰω. Κανтακουζ. Τόμ. Α', σελ. 122,23 «πάλιν ὁ βασιλεὺς ἰδιαζόντως ἔφη πρὸς Συργιάννην». Βασιλ. Τομ. Α', σελ. 150 «καὶ ἰδιαζόντως παρ' ἑκάστου αὐτῶν» καὶ σελ. 626 «οἱ μέντοι δανεισταὶ οὐκ ἐπηρώτησαν ἰδιαζόντως» καὶ σελ. 771 «ἢ ἰδιαζόντως ἕκαστος ἑαυτῷ» καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ. Ἐρρήθη δὲ καὶ ἐξιδιαζόντως ὑπ' Ἄννης τῆς Κομνηνῆς Τόμ. Α', σελ. 148,17 «καὶ ἦν ἐξιδιαζόντως εἰς βασιλέα λεγόμενον τὸ τοῦ σεβαστοῦ ὄνομα». Πρβ. καὶ Κωδῖν. Κουροπαλ. σελ. 8,8.

καθηκόντως. Ἡσύχ. «Καθηκόντως: δεόντως, πρεπόντως, προσηκόντως» Πολύβ. Δ', λέ, 10 «νομίμως καὶ καθηκόντως» καὶ Ε', θ', 6 «δικαίως ταῦτα πράττοντας καὶ καθηκόντως» Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 448, ϛ' «καθηκόντως ἀλλήλοις ὁμιλεῖν». Στοβ. Ἀνθολ. Τόμ. Γ', σελ. 73,5 Μειν. «ὡς καθηκόντως εἰς τὸν βίον ὑπὸ τῶν σπειράντων παρηγμένον» καὶ Ἐκλογ. Τόμ. Α', σελ. 296,3 «παραχαράσσοντες οὐ καθηκόντως τὸ ἄφθαρτον» καὶ Τόμ. Β', σελ. 19,1 καὶ 4 καὶ σελ. 63,22. Πρβ. καὶ Ἐπιγρ. Ἑλλ. 4697,28 καὶ Ἰουλιαν. σελ. 358,22 Ἑρτλ. καὶ Χρυσόστομ. Ὁμιλ.

εἰς Ματθ. σελ. 214, Γ' καὶ Πορφύρ. περὶ Ἀποχ. Ἐμψ. Α', 43 (σελ. 119,3 Ναυκ.) καὶ Παῦλ. Αἰγιν. σελ 384,3 Βρ. καὶ Νικήτ Χων. σελ. 92,13 καὶ Ἰωὴλ. σελ 26,22 καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1159,49. Καὶ παρ' ἄλλοις δὲ ἀπαντᾷ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα, πολλάκις δὲ γίνεται αὐτοῦ χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους, οἷον Τόμ. Β', σελ. 315 καὶ 316 καὶ 317. Τόμ. Γ', σελ. 87 καὶ 393. Τόμ. ΙΒ', σελ. 357. Τόμ. ΙΓ', σελ. 179. Τόμ. ΙΖ', σελ. 132 καὶ 192 καὶ 276. Τόμ. ΙΗ', σελ. 122 καὶ 355. Τόμ. ΙΘ', σελ. 72 καὶ 196 καὶ 228. Τόμ. Κ', σελ. 185. Ἐν τοῖς Βασιλικοῖς εὑρίσκεται οὐ μόνον τὸ καθηκόντως, οἷον Τόμ. Α', σελ. 297 «ἥτις καθηκόντως σοι ἐπιφέρεται», ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνελλήνιστον ἀκαθηκόντως, οἷον Τόμ. Γ', σελ. 2 «ἀνατρεπομένης τῆς ἀκαθηκόντως γενομένης διαθήκης» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 1 (δίς) καὶ σελ. 3 (δίς) καὶ σελ. 31 (δίς) καὶ σελ. 196 (δίς) καὶ σελ. 197. Πρβ. ἀκαθῆκον-ἀκαθήκοντος (Τόμ. Δ', σελ. 497 καὶ Τόμ. Ε', σελ. 803) καὶ ἀκαθήκοντες (Τομ. Ε', σελ. 1) καὶ ἀκαθήκουσα (Τόμ. Γ', σελ. 2) καὶ ἀκαθηκούσης (Τόμ. Δ', σελ. 38 καὶ Τόμ. Ε', σελ. 803) καὶ ἀκαθήκουσαν (Τόμ. Δ', σελ. 285 δίς). Ἐν Τόμ. Γ', σελ. 29 φέρεται «καὶ εὑρεθῇ ἡ διαθήκη πλαστὴ ἢ ἀκάθηκος»· σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «lege ἀκαθήκουσα».

καρτερούντως. Πλάτ. Πολιτ. σελ. 399, Β' «ἐν πᾶσι τούτοις παρατεταγμένως καὶ καρτερούντως ἀμυνομένου τὴν τύχην». Ἰάμβλ. περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βί. 220 «παντάπασι παρατεταγμένως καὶ καρτερούντως ἠμύνετο τὴν τύχην». Νομίζει δ' ὁ Κοβητος ἐν *Mnemos.* 1860, σελ. 244 καὶ 1875, σελ. 343 ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ Θεμιστίου σελ. 309, Α' ἐγράφη «θατέρου τοῖν φιλοσόφοιν οὕτω παρατεταγμένως καὶ καρτερούντως ἀμυνομένου τὴν τύχην», οὐχὶ δὲ καρτερῶς, ὡς κεῖται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις».

κατασπουδαζόντως. Πρβ. σπευδόντως.

λανθανόντως. Πολυδ. Ϛ', 209 «καὶ τὰ ἐπιρρήματα — κεκρυμμένως, λεληθότως, λανθανόντως». Ἡσύχ. «Λεληθότως: λανθανόντως». Δίων Κάσσ. ΞϚ', ε', 3 «τὸ ὕδωρ τῶν Ῥωμαίων λανθανόντως ἔφθειρον». Γαλην. Τόμ. ΙΒ', σελ. 292 «ἐνέβαλλε τῷ τοὺς κάχληκας ἐναπεσβεσμένους ἔχοντι γάλακτι λανθανόντως». Ἡρῳδ. Ἱστορ. Ζ', θ', 11 «λανθανόντως δὲ εὔνοιαν ἑαυτῷ παρὰ τῶν στρατιωτῶν μνώμενος» καὶ Η', ζ', 3 «ἠγανάκτουν καὶ λανθανόν-

τως ἤλγουν». Ἰω. Χρυσόστ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 299, Δ' «λανθανόντως ἑαυτὸν συνεισάγει» καὶ σελ. 427, Β' «καὶ τοῦτο λανθανόντως δείκνυσιν». Πρβ. καὶ σελ. 245, Β' καὶ 623 Α' καὶ 696, Α' καὶ 734, Α' καὶ 735, Α'. Ἀπαντᾷ δὲ τὸ λανθανόντως καὶ ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις σελ. 21, 37 καὶ σελ. 46,21 καὶ σελ. 64, 14 Διδ. καὶ παρὰ Γεωργίῳ τῷ Κεδρηνῷ Τόμ. Α', σελ. 71,7 καὶ σελ. 416.5 καὶ 15 καὶ παρ' ἄλλοις. Πρβ. καὶ Ἰω. Γλυκ. σελ. 58,25 Ἰαν.

λογονεχόντως (λόγον ἐχόντως). Ἴδε Λόγ. Ἑρμ. 1867, σελ. 316.

λυσιτελούντως. Ξενοφ. Οἰκον. Κ', 21 «τὰ δὲ ἔργα μὴ τελεῖσθαι λυσιτελούντως πρὸς τὴν δαπάνην». Πρβ. καὶ Ψευδοπλ. Ἀλκιβ. Β', σελ. 146, Γ' καὶ Δί. Κάσσ. Ν϶', μ', 7 καὶ Ἀριστείδ. Τόμ. Β', σελ. 300 καὶ Λιβάν. Ἐπιστ. 480 (σελ. 242 Οὐολφ.). Ἐν τῷ Φιλεταίρῳ τοῦ Ψευδηρωδιανοῦ σελ. 453 φέρεται «Λυσιτελές μὲν λέγουσι, λυσιτελῶς δὲ οὐκέτι ἀλλὰ λυσιτελούντως». Πρβ. Μοῖρ. σελ. 247 «Λυσιτέλειαν οὐδεὶς λέγει, λυσιτελές δὲ καὶ λυσιτελεῖν» καὶ Θωμ. Μάγ. σελ. 220,14 «Λυσιτελὲς καὶ λυσιτελεῖν, οὐ λυσιτέλεια· ὠφέλεια δέ». Ἀλλὰ περὶ τοῦ λυσιτελῶς καὶ λυσιτέλεια θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἑτέρωθι.

μετατροχαζόντως. Ἡσύχ. «Μεταδρομάδην: μετατροχαζόντως».

νηφόντως. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ε', σελ. 1506.

νουνεχόντως. Ἀντιαττικιστ. σελ. 109,10 «Νουνεχόντως: Ἰσοκράτης Ἀντιδόσει». Ἡσύχ. «Νοαρέως: νουνεχόντως». Νικήτ. Χων. σελ. 429,18 «ἀμφοτέρων νουνεχόντως κατηκροᾶτο» καὶ Θεοφύλ. Σιμόκ. σελ. 345,8 «ἐπεὶ δὲ λίαν νουνεχόντως πρὸς τὴν παρέκβασιν εἴδομεν». Ἀσύστατος δ' ἐξελέγχεται οὖσα ἡ ὑφ' ἓν γραφὴ νουνεχόντως καὶ λογονεχόντως, ἡ δ' ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε νοῦν ἐχόντως καὶ λόγον ἐχόντως. Ἴδε Λόγ. Ἑρμ. 1867, σελ. 314-6. Πρβ. καὶ Ἐφημ. Φιλομ. 1879, σελ. 20.

ὁμοτονούντως. Φίλων Βελοπ. σελ. 61, Β' «ἐκτείνειν ἴσως καὶ ὁμοτονούντως ἀλλήλοις».

ὄντως. Συχνὸν τὸ ἐπίρρημα τοῦτο ὑπάρχει παρά τε τοῖς δοκίμοις καὶ τοῖς ἀδοκίμοις (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστο-

φάνους Πλούτου σελ. 425 καὶ Σχάνζιον ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Ἑρμῇ 1886, σελ. 440 κέ.). Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπερόντως ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου Τόμ. Β΄, σελ. 166, 12 Τευβν. «καὶ γὰρ πρώτως αὐτὸς καὶ ὑπερόντως αὐτός» Πρβ. καὶ ὑπεραποχρώντως.

ὀφειλόντως. Ἡσύχ. «Ὀφειλόντως: πρεπόντως, δεόντως» καὶ «Προσηκόντως: ὀφειλόντως, πρεπόντως—δεόντως». Πρβ. *Leipz. Stud.* 1885, σελ. 356

παραλλαττόντως. Τὸ ἐπίρρημα τοῦτο μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἑρουερδῆνος ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 625 «παραλλαττόντως: διαφερόντως. Philodemus de rhet. Sudh p. 196,7: τὰ πολλὰ δὲ ἡ τῶν παθῶν αὐτῶν διαφορὰ σχηματίζει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν φωνὴν παραλλαττόντως».

παραπαιόντως. «Ἡσύχ. «Παραπαίει: παρακόπτει, μαίνεται, ληρεῖ, παραφρονεῖ» καὶ «Παραπαιόντως: ὁμοίως».

παρατρεχόντως. Βασίλ. Τόμ. Β΄, σελ. 155, β΄ «ἡμεῖς μὲν οὖν παρατρεχόντως τῶν μαρτυριῶν ἐφηψάμεθα».

περισσευόντως. Ὠριγέν. Τόμ. Ε΄, σελ. 253 καὶ Τόμ. ΚΕ΄, σελ. 251 «ἐν φυλακαῖς περισσευόντως».

πλεοναζόντως. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 934, 16 «πλεοναζόντως τε καὶ διαφερόντως ποδώκη—τὸν Ἀχιλλέα καλεῖ». Βασιλικ. Τόμ. Β΄, σελ. 518 «πάνυ καὶ πλεοναζόντως πρόφασιν τῷ ἐγκλήματι τῆς πλαστογραφίας διδόναι» καὶ Τόμ. Δ΄, σελ. 758 «ὁπότε πάνυ καὶ πλεοναζόντως ἐστὶ βασιλικόν».

πληρούντως. Νικόμ. Γερασ. Ἀριθμ. Εἰσ. σελ. 47,7 Τευβν. «δυνάμενος μετρεῖν αὐτὸν πληρούντως πλεονάκις ἢ ἅπαξ». Ὁ Ἄσιος ἐμνημόνευσε καὶ ἐκ τοῦ Ἰαμβλίχου παράδειγμα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου.

πρεπόντως. Μαρτύρια τοῦ ἐπιρρήματος τούτου μνημονεύονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἐκ τοῦ Πινδάρου καὶ ἄλλων παλαιῶν τε καὶ μεταγενεστέρων. Φέρεται δὲ καὶ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ (Ἐπιγρ. Ἀττ. Τόμ. Β΄, α΄, σελ. 288) «καὶ τὴν περὶ τὰ ἱππικὰ φιλοπονίαν — — πεποίηνται πρεπόντως ἑαυτοῖς» καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1341, 40 «λέγει πρεπόντως χάριτι φιλικῇ» καὶ σελ. 1356,23 «πάνυ τερατωδῶς ὁ ποιητὴς καὶ πρεπόντως τῇ κατ' αὐτὸν ποιήσει φησὶ δι' Ἑρμοῦ κτέ.» καὶ σελ.

1656,33 καὶ σελ. 1678,61 καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐκλείδην Σχολίοις Τόμ. Ε', σελ. 209,25 Τευβν. «πρεπόντως δὲ καὶ τὸ μὲν συστήσασθαι λέγει». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Σοφοκλέους ἀντὶ τοῦ «γήρᾳ προσόντος (προσόντως) σῷζε τὴν εὐφημίαν» ἀνέγνω ὁ Ναύκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήν. Τραγικῶν σελ. 175,194 ἐκδ. β' πρεπόντως, ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Φ. Σμιδιτίου ἐν *Krit. Stud. zu den Griech. Dram.* Τόμ. Α', σελ. 251. Ἐρρήθη δὲ καὶ συμπρεπόντως ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου Τόμ. Γ', σελ. 411,10 Δινδ. «συμπρεπόντως τῇ αὐτοῦ θεότητι» καὶ σελ. 416,13 «συμπρεπόντως αὐτῷ τὰ πάντα ἔχων» καὶ σελ. 427 27 καὶ 439, 25 καὶ 441,10 καὶ 443,20 καὶ 446, 14 καὶ 489, 4. Πρβ. καὶ διαπρεπόντως Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Β', σελ. 316,21 Δινδ. «ἐφάνημεν διαπρεπόντως δειλοὶ οἱ Φρύγες». Παρὰ Δίωνι τῷ Κασσίῳ βιβλίῳ ΟΔ', α', 4 κεῖται «ἐκπρεπόντως ἀνεστρέφοντο» ἀλλ' ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει Τόμ. Δ', σελ. 233 ἀναγινώσκεται ἐκπρεπῶς.

προαγόντως. Ἐπιφάν. Τόμ. Β', σελ. 394,10 Δινδ. «οὐδὲ παρὰ τῷ ἑτέρῳ πιστευθήσεται ἀπὸ τῶν παρ' αὐτοῦ προαγόντως πεπραγμένων».

προσεχόντως. Ψευδιπποκρ. Τόμ. Γ', σελ. 291 Ἐρμ. «προσεχόντως ἡγμένα ῥᾷον φέρει». Γαλην. Τόμ. ΙΓ', σελ. 884 «τήξας δὲ ἓν ἕκαστον αὐτῶν προσεχόντως, ἵνα μὴ προσκαῇ, κτέ.». Πρβ. καὶ Σωραν. περὶ Γυν. Παθ. σελ. 281,9 Ἐρμ. καὶ Ῥητ. Ἑλλην. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 251,11 καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1264,52 καὶ σελ. 1828,40 καὶ Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α', σελ. 196,21 Δινδ. καὶ Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 25,24 Διδ. καὶ Σχολ. Λουκιαν. σελ. 34,9 Τευβν. Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. ϛ', σελ. 1916, δ'. Πρβ. καὶ Ἐφημ. Φιλομ. 1879, σελ. 20. Μνημονεύεται δὲ καὶ ἐπίρρημα συνεχόντως ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 1369 «Συνεχόντως, i.q. συνεχῶς. Hippiatr. p. 106,15: Ἐκκορίζειν αὐτὸν συνεχόντως». Γράφει δὲ καὶ ὁ Ἐρουερδὴν ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 784 «συνεχόντως: συνεχῶς. Philodemus de rhet. p. 47,5 Sudh: ὅτι τῶν ζητουμένων τι κατὰ τὸν τρόπον συνεχόντως παραλελοίπασι».

προσηκόντως. Οὐκ ὀλίγα παραδείγματα δύναταί τις νὰ κατα-

λέξῃ τοῦ ἐπιρρήματος τούτου, συνήθους ὄντος τοῖς τε παλαιοῖς καὶ τοῖς μεταγενεστέροις. Πρβ. καὶ καθηκόντως.

σπευδόντως. Ἡσύχ. «Ἠπειγμένως: συντόμως, σπευδόντως». Φέρεται δ' ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου καὶ «Ἐπηγμένως: κατασπουδαζόντως», ὅπερ ὁ Σμιδίτιος μεταβάλλει εἰς τὸ «Ἠπειγμένως: κατεσπουδασμένως»

στιλβόντως. Σχολ. Ἀράτ. σελ. 81,29 Βεκκ. «σφόδρα στιλβόντως τὸ φῶς ἀποπέμπει».

συμφερόντως. Σωραν. Περὶ Γυν. Παθ. σελ. 29,4 Ἑρμ. «τοῖς μὲν συμφερόντως γιγνομένοις δεῖ συνεργεῖν, τοῖς δὲ ἀσυμφόρως ἀποσυνεργεῖν». Διοσκορ. Τόμ. Β', σελ. 264,6 Σπρεγγ. «ἐνίεται δὲ ἐπὶ κοιλιακῶν συμφερόντως». Ἰώσηπ. Τόμ. Γ', σελ. 366,16 Νισ. «ἀλυσιτελῶς μὲν αὐτῷ, συμφερόντως δὲ σοὶ προετίμησεν τὴν ἀβουλίαν» Μουσών. παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. Τόμ. Γ', σελ. 91,28 Μειν. «τῶν εὖ καὶ καλῶς καὶ συμφερόντως προσταττομένων». Πορφύρ. Ὁμ. Ζητ. εἰς Ὀδύσσ. σελ. 87,24 Σραδ. «οὔ φασι συμφερόντως εἰρῆσθαι τοῦτο» Γεώργ. Πισίδ. σελ. 48,13 Βόνν. «τούτους προσάξαι συμφερόντως εἱλόμην» καὶ σελ. 51,96 καὶ σελ. 67,522 καὶ σελ. 81,63. Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 237. Βαλ «λίαν ἄρα συμφερόντως καὶ κηδεμονικῶς καὶ ὁ δεσποτικὸς νόμος τὸν ὅρκον κωλύει». Νεμέσ. σελ. 353 (1802) «ἐν τῇ πενίᾳ φυλάττει συμφερόντως αὐτόν». Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1633,62 «ψευδόμενος ἐν καιρῷ συμφερόντως ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἑταίροις ἐπάγει». Πρβ. καὶ Ὠριγέν. Τόμ. ΙΔ', σελ. 208 καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 105 καὶ Τόμ. ΚΕ', σελ. 58 καὶ 139 καὶ 163 καὶ 213. Παραδείγματα τοῦ προκειμένου ἐπιρρήματος ἐκ δοκίμων συγγραφέων καὶ τοῦ Πολυβίου μνημονεύονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 1138, γ'. Ἀπαντᾷ δὲ τὸ συμφερόντως καὶ ἐν Ἀττικαῖς Ἐπιγραφαῖς Τόμ. Β', α', σελ. 126 καὶ σελ. 234. Πρβ. καὶ Συλλογ. Ἐπιγρ. Ἑλλ. Διττεμβ. 171 (σελ. 267) καὶ 252 (σελ. 374) καὶ 391 (σελ. 580) δὶς καὶ Ἐκλογ. Ἐπιγρ. Ἑλλην. Καυὴρ. 122,15 (σελ. 81 ἐκδ. β') καὶ 431,44 (σελ. 276). Σημειωτέον δ' ὅτι πλημμελῶς εἶνε παρὰ τῷ Γαληνῷ γεγραμμένον Τόμ. ΙΗ, α', σελ. 771 «τὸ μὲν ἀγαθῶς ἐπὶ τοῦ συμφέροντος τιθείς, τὸ δὲ καλῶς ἐπὶ τοῦ εὐπρεπῶς» ἀντὶ τοῦ συμφερόντως. Πρβ. Ἐρωτιαν. σελ. 48,16 Κλ. «ἀγαθῶς: συμφερόντως».

συμφωνούντως. Πλάτ. Νόμ. σελ. 662, Ε' «ἄτοπος ἄν, οἶμαι, καὶ ἄπορος φαίνοιτο τοῦ συμφωνούντως ἑαυτῷ λέγειν».

συναδόντως. Ὠριγέν. Τόμ. Γ', σελ. 132 «συναδόντως νόμῳ καὶ προφήταις» (Πρβ. καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 122 ἢ Τόμ. ΚΕ', σελ. 141). Ἐπιφάν. Τόμ. Β', σελ. 12,10 Δινδ. «καὶ συναδόντως τούτῳ τῷ λόγῳ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φησίν» καὶ σελ. 377,24 «συναδόντως ἔλεγε τῷ ἑαυτοῦ κυρίῳ» καὶ σελ. 391,3 «συναδόντως μὲν τῇ πρὸς Ἐφεσίους, ὦ Μαρκίων, καὶ ταύτας τὰς κατὰ σοῦ μαρτυρίας—συνήγαγες» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 64,22 «οὐκέτι συναδόντως λέγει» καὶ Τόμ. Δ', α', σελ. 20,20. Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 386,15 «οὓς δὴ καὶ ὁ θεσπέσιος Ἠσαίας θρηνῶν συναδόντως λέγει». Τζέτζ. ἐν Κραμ. Ὀξ. Ἀν. Τόμ. Δ', σελ. 121,19 «τὸ παρὰ φύσιν τολμηρῶς πλὴν συναδόντως λέγειν».

συντελούντως. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ', σελ. 1467, Γ'.

(σωφρονούντως. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ', σελ. 1752, Δ', Πρβ. καὶ Βασιλ. Τόμ. Ϛ', σελ. 125).

(ὑγιαινόντως. Ὠριγέν. Τόμ. Β', σελ. 101 «ἐξελθόντες αὐτῆς ὑγιαινόντως πιστεύουσι». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ «ἐξελθόντες αὐτῆς εἰς κενόν πως πιστεύουσι»).

ὑπαρχόντως. Ἀλέξ. Ἀφροδ. ἐν Ἀποσπ. Εὐδήμ. σελ. 147 Σπεγγ. «τὸ δὲ γραμματικὸν κατὰ παντὸς ἀνθρώπου ὑπαρχόντως». Πλειστάκις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιρρήματος γίνεται χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ψευδοθεμιστίου Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΓ', γ', σελ. 1,17 καὶ σελ. 2, 5. 21 καὶ σελ. 3, 2. 21 κτλ. Πρβ. καὶ προϋπαρχόντως Ἰω. Χρυσ. Τόμ. Ε' σελ. 937 «τὸ δὲ καὶ ἄνθρωπος δηλονότι καὶ προϋπαρχόντως ὅτι καὶ θεός».

ὑπεραγόντως. Μακκαβ. Β', ζ', 20 (Παλ. Διαθ. Τόμ. Β', σελ. 727) «ὑπεραγόντως δὲ ἡ μήτηρ θαυμαστὴ καὶ μνήμης ἀγαθῆς ἀξία». Πορφύρ. Ὁμ. Ζητ. εἰς Ἰλ. σελ. 221,11 Σραδ. «ἢ ὑπεραγόντως μεγάλην». Ἡσύχ. «Ἐσχάτως: ὑπεραγόντως, ἄκρως» καὶ «Ὑπερδέα: ὑπεραγόντως ἐνδεᾶ» καὶ «Ὑπερφυῶς: ὑπεραγόντως». Πρβ. καὶ «Ὑπεραέϊ: ὑπεράγοντι κατὰ τὴν πνοήν» καὶ «Ὑπέρβιον: ὑπεράγοντα τῇ βίᾳ, ὑπὲρ δύναμιν, πάνυ βιαίως» καὶ «Ὑπερμενέϊ: τῷ ὑπεράγοντι κατὰ τὸ μένος» καὶ Ἐρωτιαν. σελ. 128,13 Κλ. «Ὑπερτέρη: ὑπερβάλλουσα καὶ ὑπεράγουσα». Ὑπὸ

Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου εἶνε εἰρημένον βιβλ. ΙΓ', πθ', 3 «αἳ τὴν συνήθη τρυφὴν εἰς ὁδοιπορίαν σύντονον καὶ κακοπάθειαν ὑπεράγουσαν μεταβαλλόμεναι διεκαρτέρουν» καὶ ϟ', 4 «καὶ γὰρ γραφαὶ παμπληθεῖς ηὑρέθησαν εἰς ἄκρον ἐκπεπονημέναι καὶ παντοίων ἀνδριάντων φιλοτέχνως δεδημιουργημένων ὑπεράγων ἀριθμός» καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου Τόμ. Γ', σελ. 374, 20 Νισ. «κάλλει δὲ σώματος καὶ τῷ περὶ τὰς ἐντεύξεις ἀξιώματι μειζόνως φράσαι τὰς κατ' αὐτὴν ὑπερῆγεν» καὶ ὑπὸ τοῦ Σουΐδα σελ. 1061 «Ὑπεράγοντα: ὑπερέχοντα· τὸν δὲ ὑψηλὸν ἡλικίᾳ ὄντα καὶ ὑπεράγοντα τὸν ἐπίσκοπον τὴν βλάβην τῇ κεφαλῇ δέξασθαι». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «Ὑπεράγον: διαφέρον».

ὑπερβαλλόντως. Ξενοφ. Ἀγησ. Α', 36 «ὑπερβαλλόντως ἄγασθαι αὐτοῦ» καὶ Πλάτ. Πολιτ. σελ. 492, Β' «ὑπερβαλλόντως ἑκάτερα καὶ ἐκβοῶντες καὶ κροτοῦντες» καὶ Νόμ. σελ. 657, Α', «νομοθετικὸν μὲν οὖν καὶ πολιτικὸν ὑπερβαλλόντως» καὶ σελ. 836, Α' «τὸ γὰρ μὴ πλουτεῖν τε ἐξεῖναι ὑπερβαλλόντως ἀγαθὸν πρὸς τὸ σωφρονεῖν οὐ σμικρὸν καὶ κτέ.». Ἰσοκρ. Παναθ. 8 «τῶν μὲν ὑπερβαλλόντως, τῶν δ' ἐξαρκούντως» καὶ 264 «ἀλλ' ἀνεβόησαν ὡς ὑπερβαλλόντως εἰρηκότος» (καὶ πρὸς Δημόν. 28 «μηδὲν ὑπερβαλλόντως ἀλλὰ μετρίως αὐτὴν ἀγάπα»). Πρβ. καὶ Ὄθ. Σνειδῆρον εἰς Ἰσοκρ. Τόμ. Α', σελ. 19 ἐκδ. γ'. Παραδείγματα τοῦ προκειμένου ἐπιρρήματος βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου σελ. 2655, Γ' Λονδ. Πρβ. καὶ Πίν. σελ. 539. Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου Τόμ. Β', σελ. 169 «ἑκάστη μέν γε τῶν ἀρετῶν ἐστι χρῆμα ἅγιον, εὐχαριστία δὲ ὑπερβαλλόντως». Λογγῖν. σελ. 188 Οὐεισκ. «ὑπερβαλλόντως ἄγαμαι καὶ φιλῶ». Πορφύρ. Ὁμηρ. Ζητ. εἰς Ἰλ. σελ. 189, 30 «οἷον ὑπερβαλλόντως καλὰ καὶ περικαλλῆ». Σχολ. Θεοκρ. σελ. 351,15 Ἀρ. «ὅτι ὑπερβαλλόντως τὸν Διοκλέα ἐτιμήσατε». Ὁμοίαν τῷ ἐπιρρήματι ὑπερβαλλόντως ἔννοιαν ἐμφαίνει τὸ εἰς ὑπερβολὴν καὶ τὸ καθ' ὑπερβολήν, οἷον Αἰσχίν. περὶ Παραπρ. 4 «εἰς ὑπερβολὴν ὁμοίως ἡσθῆναι». Ἰσοκρ. Φιλίππ. 11 «καὶ θαυμάζειν αὐτὸν μᾶλλον τῶν καθ' ὑπερβολὴν ἐπαινούντων». Θεόφρ. Μικροφιλοτ. (σελ. 23, 30 Τευβν.) «ὡς καθ' ὑπερβολὴν εὐημερεῖ» καὶ περὶ Ὀσμ. 32 (σελ. 743 Σνειδ.) «καθ' ὑπερβολὴν δὲ καὶ πικρὰ νέα οὖσα» (Ἴδε καὶ Βαλ-

κενάριον εἰς Εὐριπ. Ἱππόλ. σελ. 284 Λιψ.) Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους ἐν τῷ Εὐαγόρᾳ 23 «καὶ ταῦτ' οὐ μέσως οὐδ' ὥσπερ ἑτέροις τισὶν ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν εἰς ὑπερβολήν», ὃ παραβλητέον τῷ κειμένῳ ἐν τῇ πρὸς Δημόνικον Παραινέσει 28 «πρὸς δὲ τὸν ἄλλον βίον μηδὲν ὑπερβαλλόντως ἀλλὰ μετρίως αὐτὴν ἀγάπα». Περὶ τῆς γραφῆς ὑπερβαλόντως ἐποιησάμεθα λόγον ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 254.

ὑπερεχόντως. Ἰάμβλ. Προτρ. σελ. 322 Κισλ. «κοσμίως καὶ μετρίως καὶ μὴ ὑπερεχόντως» Σιμπλ. Ὑπομ. εἰς Ἀριστοτέλ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 257, 22 «οὐχὶ συστοίχως ἀλλ' ὑπερεχόντως». Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 4, 13 «εἴ τις εἴπῃ ὁ ῥήτωρ, ὁ Δημοσθένης εὐθὺς ὑπερεχόντως ἐνοήθη».

ὑπερζεόντως. Σιμπλίκ. Ἐξηγ. εἰς τὸ Ἐπικτ. Ἐγχειρ. σελ. 38,1 Διδ. «ποτὲ δὲ ὑπερζεόντως ἢ ἐλλειπόντως».

ὑπερoργώντως. Ἡσύχ. «Περιοργῶς: ὑπερoργώντως».

ὑποκοριζόντως. Τοῦ ἐπιρρήματος τούτου ποιεῖται μνείαν ὁ Κουμανούδης ἐν τῇ Συναγ. Ἀθησαυ. Λέξεων σελ. 359 «ὑποκοριζόντως. Ιω. ΓΕΝΕΣ. σελ. 65, 7. ἔ. Β».

φρονούντως. Αἰσχ. Ἱκέτ. 204 «φρονούντως πρὸς φρονοῦντας ἐννέπεις». Σοφ Ἀντιγ. 682 «λέγειν φρονούντως ὧν λέγεις δοκεῖς πέρι». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Φ. Σμιδίτιος ἐν *Krit. Stud. zu den Griech. Dram.* Τόμ. Α', σελ. 20 ἀνέγνω «φρονῶν τοι πρὸς φρονοῦντας ἐννέπεις».

Ἐσφαλμένον πάντως εἶνε τὸ παρ' Ἡσυχίῳ φερόμενον «Καταχρηστικῶς: ὅταν καταχρῆταί τις ἀπὸ πράγματος εἰς πρᾶγμα καταστοχαζόντως»· γραπτέον δ' ἴσως καταστοχαζόμενος.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Πασσοβίου καὶ ἐν ἄλλοις μνημονεύεται ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους Ῥητορικῆς τὸ ἐπίρρημα δυσχεραινόντως, περὶ οὗ ἴδε Σπέγγελον εἰς Ἀριστοτ. Ῥητορ. Τόμ. Β', σελ. 380.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου εἶνε παρατεθειμένον ἐπίρρημα ὁμολογούντως ἐκ τοῦ Παιδαγωγοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 230. Τὸ χωρίον τοῦ Κλήμεντος ἔχει κατὰ τὴν κοινῶς ἄλλοτ' ἐγκεκριμένην ἀνάγνωσιν ὧδε· «καίτοι τό γε πειρᾶσθαι λανθάνειν ἐφ' οἷς πράττει τις ὁμολογούντως ἁμαρτάνειν ἐστίν»· φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς Σχολίοις «ὁμολογούντως, ἀντὶ τοῦ ὁμολογουμένως».

Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶνε ὁμολογοῦντος, ὡς ἐδίδαξεν ὁ Κόβητος ἔν τε τῇ Μνημοσύνῃ 1862, σελ. 387 καὶ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1866, σελ. 234. Κεῖται δ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου καὶ «Ἀνθελκόντως: adv., ut ἀνθ. ἔχειν τισὶ Bud. usurpavit pro Adversari aliis, Repugnare aliis quasi in contrariam partem trahendo».

Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Δ', σελ. 483 «Ἐν οἷς δὲ τούτων ἀνωτέρω ἐσημειώσατο ὁ αὐτὸς Λεξικογράφος, «Ῥύδην, εὐκόλως, ἢ ἀθρόως ἐπιτρέχοντες» γραπτέον ἴσως . . . ἢ ἀθρόως, ἐπιτρεχόντως· καὶ ἔσται τὸ μήπω καταχωρισθὲν ἐν τοῖς Λεξικοῖς, Ἐπιτρεχόντως, συγγενὲς καὶ συνώνυμον ἐπίρρημα τῷ Ἐπιτροχάδην».

Ἐν τῇ τοῦ Κουμανούδη Συναγωγῇ Ἀθησαυ. Λέξεων βλέπει τις τὰ ἐπιρρήματα ἐγχωρούντως καὶ ῥωννύντως. Τὸ τελευταῖον ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ψελλοῦ, παρ' ᾧ κεῖται «πρὸς τὴν τελεωτέραν ἐπιθυμίαν ῥωννύντως ἐρρώννυες» (Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Ε', σελ. 22). Ἀλλ' εἶνε πάντως παρεφθαρμένον, ὡς τὸ φερόμενον ἐν τοῖς εἰς Δημοσθένη Σχολίοις σελ. 43, 20 Δινδ. «τῆς γὰρ ἐλευθερίας ἀντιποιοῦνται προϊόντως».

Ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου μνημονεύεται ἐπίρρημα ἀκεόντως, «Ἀκεόντως: ἀψοφητὶ καὶ ἡσύχως». Πρβ. καὶ Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 650,1 Δινδ. «Ἀκέων: ἀκεόντως, ἡσύχως, ἀφανῶς» καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὁμ. σελ. 1888, 42 «γίνεται δέ, φασίν, ἐκ τοῦ ἀκεόντως ἀποκοπὴν παθόν, εἶτα ἔκτασιν τοῦ Ο εἰς Ω». Περὶ τοῦ ἀκέων ἴδε Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 62.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐσχηματίσθη καὶ ἐπίρρημα ἑκόντως ἐκ τοῦ ἑκών καὶ ἀκόντως ἐκ τοῦ ἄκων.

ἑκόντως. Δίων Κάσσ. ΝΗ', ΙϚ', 3 «τῇ δ' αὐτῇ ἐκείνῃ διανοίᾳ, ᾗ τὰ τῶν ἑκόντως ἀποθνησκόντων χρήματα οὐκ ἀφῃρεῖτο». Νικήτ. Χωνιάτ σελ. 472,15 «μετὰ βραχὺ δὲ πρὸς τὰς δαπάνας ἀπειρηκὼς ἑκόντως ἀπέσχετο» καὶ σελ. 505,20 «οὐχ ἑκόντως ἐπηκολούθησε τῷ Βρανᾷ» καὶ σελ. 556,14 «δέον κρίναντες μὴ προσοβῆσαι τὸ θήραμα ἑκόντως» καὶ σελ. 630,19 «ἑκόντως ὑπέδυ τὸν πρεσβευτήν». Ὁ Λ. Δινδόρφιος δοξάζει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 511, Α' ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Δίωνος «τῶν ἑκόν-

τΩΝ ἀποθνησκόντων». Παρ' Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 799, Δ' πρὸς τῇ ὑγιῶς ἐχούσῃ γραφῇ «ἑκόντΟΣ ἑαυτὸν παραδιδόντος αὐτοῖς» φέρεται καὶ ἡ ἡμαρτημένη ἑκόντΩΣ.

ἀκόντως. Ξενοφ. Ἑλλην. Δ', η', 5 «οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντες οὐκ ἀκόντως ἀλλὰ προθύμως ἐπείσθησαν». Πλάτ. Πρωταγ. σελ. 333, Β' «ὡμολόγησε καὶ μάλ' ἀκόντως» (καὶ Ἱππ. Ἐλ. σελ. 374, Ε' «τὰς μὲν ἀκόντως κακὰ ἐργαζομένας ἀκτήτους εἶναι ὡς πονηρὰς οὔσας, τὰς δὲ ἑκουσίως κτητὰς ὡς ἀγαθὰς οὔσας»). Δίων Κάσσ. ΛΗ', κϛ', 5 «τοῦτο δέ, ἂν μὲν ἐθελονταὶ ποιῶμεν, οὐ λυπησόμεθα, ἂν δὲ ἀκόντως, οὔτε ἐκφευξόμεθά τι τῶν πεπρωμένων καὶ τὸ μέγιστον τῶν κακῶν προσεπικτησόμεθα, τὸ μάτην ἀνιᾶσθαι». Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1343,34 «ἢ γὰρ δι' ἀσυνεσίαν, ὃ δηλοῦται διὰ τοῦ ἄφρων, ἢ ἀκόντως, ὃ δηλοῖ Ὅμηρος διὰ τοῦ ἄσκοπος» Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Α', σελ. 119,4 «ὅμως οἱ μὲν ἑκόντως, οἱ δὲ καὶ ἀκόντως πλὴν ὀλίγων καθυπεκλίνοντο». Γράφει δ' ὁ μὲν Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 153 «Testimonium XENOPHONTI denuntiatur in *Hellen*. IV viii. 5. οἱ μὲν δὴ—οὐκ ἀκόντως ἀλλὰ προθύμως ἐπείσθησαν, qui incorruptus dixerat οὐκ ἄκοντες ἐπείσθησαν: additamentum est ἀλλὰ προθύμως ex eo genere, cuius plurima libros Xenophonteos, quos omnes neque vetustos neque bonae notae habemus, obsident». ὁ δὲ Στούρζιος ἐν τῇ ἐκδόσει Δίωνος τοῦ Κασσίου Τόμ. Α', σελ. 423 «Praecedens ἀκόντως in ἄκοντες mutavi, quia concinnitatis lex adiectivum poscit. et neque Dio neque alius unquam adverbio usus est». Ὁ Κελλῆρος ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος σελ 141 ἐτήρησε τὴν παραδεδομένην γραφήν, ὁ δὲ Βοισσεβαίνιος ἐν τῇ ἐκδόσει Δίωνος τοῦ Κασσίου Τόμ. Α', σελ. 448 ἐσημειώσατο «ἄκοντες St., cf. c. 24,4, ἀκόντως, *quod graecum non est*», ἀλλὰ Τόμ. Β', σελ. 603 ἐποιήσατο τὴν παρατήρησιν τήνδε· «τῶν ἑκόντως ἀποθνησκόντων: an ἑκόντων?, ἀκόντως tamen restituendum 38,26,5 coll. Plat. *Prot.* p. 333, B, *Hipp. min.* p. 374 Δ»

Ὁ Λ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 511, Α' «Josepho A. Jud. 18.6.9. p. 894 male Hudsonus intulit pro ἑκόντων. Nec Dio fortasse scripserat 58,16: Τὰ τῶν ἑκοντως ἀποθνησκόντων χρήματα οὐκ ἀφῃρεῖτο, sed ἑκόντων,

Contrarium tamen adverbium ἀκόντως non solum Dio usurpavit sed etiam Attici».

Τῆς συντάξεως, καθ' ἣν λέγεται «τὰ τῶν ἑκόντων ἀποθνησκόντων χρήματα», οὐκ ὀλίγα μαρτύρια παρέχουσιν ἡμῖν παλαιοί τε καὶ μεταγενέστεροι.

Θουκυδ. Γ', 39,7 «τῶν τε ξυμμάχων σκέψασθε εἰ τοῖς τε ἀναγκασθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ τοῖς ἑκοῦσιν ἀποστᾶσι τὰς αὐτὰς ζημίας προσθήσετε». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν βιβλ. Δ', ιθ', 4 ἔχουσι τἀντίγραφα «πεφύκασί τε τοῖς μὲν ἑκουσίως ἐνδοῦσιν ἀνθησσᾶσθαι μεθ' ἡδονῆς, πρὸς δὲ τὰ ὑπεραυχοῦντα καὶ παρὰ γνώμην διακινδυνεύειν»· ἀλλ' ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἑλλ. Ἀνεκδότοις σελ. 126,1 εἶνε γεγραμμένον «Ἀνθησσῶ: Θουκυδίδης τετάρτῳ δοτικῇ· πεφύκασί τε τοῖς μὲν ἑκοῦσιν ἐνδοῦσιν ἀνθησσᾶσθαι μεθ' ἡδονῆς». Εὐλόγως δ' ἴσως ὑπελήφθη ὑπό τινων ὅτι αὕτη εἶνε ἡ γνησία γραφή (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν Παραλειπομ. σελ. 53 κέ. καὶ Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1880, σελ. 441 καὶ Ἑρουερδῆνα εἰς Θουκυδ. Τόμ. Γ', σελ. 17. Πρβ. καὶ Ἕρψτιον ἐν τῷ *Ueber C. G. Cobets Emendat. im Thukyd.* σελ. 22 κέ.

Λυσ. Ἐπιταφ. 29 «τῶν μὲν ἀκόντων ὑπακουόντων, τῶν δ' ἑκόντων προδιδόντων».

Ψευδοπλ. Ἱππ. Ἐλ. σελ. 373, Γ' «πότεροί ποτε ἀμείνους, οἱ ἑκόντες ἢ οἱ ἄκοντες ἁμαρτάνοντες».

Δημοσθ. σελ. 231,20 «τί οὖν συνηγωνίσατο αὐτῷ πρὸς τὸ λαβεῖν ὀλίγου δεῖν ὑμᾶς ἑκόντας ἐξαπατωμένους;» καὶ σελ. 607, 44 «ἐπὶ μὲν δὴ τοὺς ἑκόντας τιθέντας οὐ δεῖσθε Ἀνδροτίωνος, ἐπὶ δὲ τοὺς ἐλλείποντας». Πρβ. καὶ σελ. 1046,25 «καλῶν γὰρ κἀγαθῶν ἐστι δικαστῶν τοὺς μὲν τῶν πολιτῶν ἐθέλοντας, ὅταν εὐπορῶσι, λειτουργοῦντας καὶ ἐν τοῖς τριακοσίοις ὄντας ἀναπαύειν» (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν Παραλειπομ. σελ. 53 κέ.)

Λουκιαν. περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδ. πιστ. διαβολ. 22 «ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀκούοντος ἑκόντος ἑαυτὸν ἐνδιδόντος, τοῦ διαβαλλομένου δὲ τὴν ἐπιβουλὴν ἀγνοοῦντος».

Ἀππιαν. σελ. 57,11 Μενδ. «καὶ τόνδε μὲν ἐς Καρχηδόνα ἑκόντα ἐπανελθόντα ἔκτειναν» καὶ σελ. 75,17 «εἴ τις ἐθέλοι τῶν πρεσβυτέρων τὴν ἀρχὴν παραλαβεῖν, ἑκόντος αὐτοῦ παραδιδόντος» καὶ

σελ. 641, 5 «εὐθὺς ἐς τὰς πατρίδας διεδίδρασκον ὡς οὐ στρατεύσαντες ἑκόντες κατὰ πολιτῶν» καὶ σελ. 678.24 «ἑκόντα πρὸς αὐτὸν ἐλθόντα μετὰ πολλοῦ στρατοῦ» καὶ σελ. 752, 13 «αὐτὸν ἐπιτωθαζόντων ἐς φιλαρχίαν ὡς ἑκόντα βραδύνοντα» καὶ σελ. 1002,4 «ἑκόντα τὴν σφαγὴν ὑπέχοντα» καὶ σελ. 1037,16 «εἰδότες οὐ μαχούμενον ἑκόντα τὸν Βροῦτον» καὶ σελ. 1119, 2 «ἑκόντα ἐλθόντα ἐς Σικελίαν».

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 243 Δινδ. «ἀλλ' ἀμείνων μὲν ὁ ποιῶν, οἶμαι, τὰ δίκαια ἀναγκαίως τοῦ παραβαίνοντος ἑκόντος» καὶ σελ. 289 «ἑκὼν μεθεὶς καὶ σχεδὸν αὐτὸς αὑτῷ τῶν ἐγκλημάτων αἴτιος γεγονώς» καὶ σελ. 584 «καὶ τοῖς ἀρχαίοις ἑκόντας βλαπτομένους» καὶ σελ. 745 «τούτῳ συμπράττοντας ἑκόντας ὀφθῆναι» καὶ σελ.834 «ἀπονοίᾳ τινὶ καὶ τῶν διαφορῶν ἑκόντες ἡττώμενοι» καὶ Τόμ. Β', σελ. 251 «τὸ μὲν ἥδιστον ἑκόντος ὑπερβαίνοντος» καὶ σελ. 298 «οὔθ' ὡς οὐδὲν ἐπισταμένου τῆς τέχνης οὔθ' ὡς ἑκόντος ὑποστειλαμένου» καὶ σελ. 548 «εἶθ' ἑκόντες τοῦτ' ἀφέντες τὸ χεῖρον ἀλλάττονται» καὶ σελ. 565 «διπλασίαν τὴν ζημίαν ἐκτίνειν κελεύουσι τῶν ἀκόντων βλαψάντων» καὶ σελ. 660 «εἶθ' ἑκόντες ταῦτ' ἀφέντες ἃ μὴ προσῆκεν εἱλόμεθα» καὶ σελ. 661 «οὐδ' ἂν εἷς ἑκὼν ἀπατώμενος εἴη» καὶ σελ. 694 «τούτοις ἑκὼν ἐνεχόμενος κατ' αὐτὸς αὑτοῦ (αὐτοῦ) φέρει τὴν ψῆφον».

Πολύαιν. Στρατηγ. Β', α', 29 «καὶ αὐτῶν ἑκόντων ἀποστάντων» καὶ Η', 70 «καὶ πλείστας αὐτῶν ἀπέκτεινεν ἑκούσας ἐπὶ σφαγὴν θεούσας».

Ἀνδρόν. Ῥόδ. Ἀπόσπ. Ἑλλην.Φιλοσοφ.Τόμ. Γ', σελ. 437 Μουλλ. «ὁ μὲν κατὰ τὴν τέχνην ἑκὼν ἁμαρτάνων βελτίων τοῦ ἄκοντος ἁμαρτάνοντος».

Ἡρῳδιαν. Ἱστορ. Γ', ζ', 4 (σελ. 86, 27 Μενδ.) «διαβάλλουσι δὲ αὐτὸν ὡς καραδοκήσαντα τὴν ἀπόβασιν τῆς μάχης καὶ ἑκόντα βραδύναντα».

Ἰουλιαν. σελ. 602, 18 Ἑρτλ. «τοῖς μὲν οὖν ἑκοῦσι πειθομένοις ἐξαρκεῖ ταῦτα».

Ἡλιόδωρ. Αἰθιοπ. Ε', 16 «καί τινα καὶ ἑκὼν ὑπερβαίνων».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 52, 28 «πρῶτα μὲν οἷον ἀπολο-

γεῖται ὡς οὐχ ἑκὼν λαλῶν» καὶ σελ. 1896, 48 «ἑκὼν τερατευόμενος ποιητικώτερον».

Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 261 Βαλ. «καὶ τὸ ἔργον ἑκὼν ὑπελθὼν» καὶ σελ. 289 «ἑκὼν ἀποστὰς τῶν κρειττόνων» καὶ σελ. 324 «ὡς ἑκόντες πρὸς τὰ τοῦ πνεύματος ἔργα καὶ τὸ φῶς ἀποτυφλώττοντες».

Γεώργ. Παχυμ. Τόμ. Β',σελ. 555, 18 «ἀνηλίσκοντο ἐς αὐτὸ πηδῶντες ἑκόντες».

Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 681, 1 «τοὺς δ' ὁμογενεῖς ἐκείνῳ προστιθεμένους ἑκόντας ἐπὶ τῶν σφετέρων μένειν ἐῶν».

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Α', σελ. 457, 22 «τῶν οἰκητόρων προσερρυηκότων ἑκόντων» καὶ σελ. 545, 13 «προσερρυηκότων ἑκόντων αὐτῷ».

Ἰω. Γλυκ. περὶ Συντ. σελ. 3, 31 Ἰαν. «τῶν μὲν ἑκόντων ὑπερβάντων ἔν τισιν» καὶ σελ. 10,14 «ὡς τῆς αἰτίας ἑκὼν καθυφείς». Σημειοῦται δὲ ὁ ἐκδότης ἐν σελ.104 «Ne quis autem in eo offendat, quod χαίροντας adverbii potestate eodem casu cum καταλείποντας conjunctum est, conf.Glyc. p. 3,311 sq. τῶν μὲν ἑκόντων ὑπερβάντων. — Veteres quidem huiusmodi κακοφωνίαν diligenter evitasse videntur». Ἀλλ' ἀναλήθης ἐξελέγχεται οὖσα ἡ παρατήρησις αὕτη ἐξ ὧν ἐν τοῖς ἄνω παρεθέμεθα χωρίων παλαιῶν Ἑλλήνων.

ΣΗΜ. Ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη μνημονεύονται ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων τὰ ἐπιρρήματα τάδε διαμενόντως (σελ. 280), ἐπειγόντως (σελ. 390), καλπαζόντως (σελ. 512), κατεπειγόντως (σελ. 533), ῥεόντως (σελ. 882), ὑπεραρκούντως (σελ. 1036). Πρβ. καὶ δευτερευόντως (σελ. 270).

ΚΕΦ. ΟϚ'.

Διαφερόντως.

Τοῦ ἐκ τῆς μετοχῆς διαφέρων παρηγμένου ἐπιρρήματος πολλὴ χρῆσις γίνεται ὑπό τε τῶν παλαιῶν καὶ τῶν μεταγενεστέρων.

Λέγεται διαφερόντως αἰσχύνεσθαι, διαφερόντως ἀσκεῖν,

διαφερόντως τιμᾶν, κτλ. Ἐν τῷ Κρίτωνι τοῦ Πλάτωνος σελ. 52, Β΄ κεῖται «μεγάλα ἡμῖν τούτων τεκμήριά ἐστιν ὅτι σοι καὶ ἡμεῖς ἠρέσκομεν καὶ ἡ πόλις· οὐ γὰρ ἄν ποτε τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἁπάντων διαφερόντως ἐν αὐτῇ ἐπεδήμεις, εἰ μή σοι διαφερόντως ἤρεσκε». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ὁ Κοβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 245 περιέγραψε τὸ εἰ μή σοι διαφερόντως ἤρεσκε ὡς παρεμβεβλημένον (Πρβ. καὶ 1884, σελ. 102).

Ὡσαύτως λέγεται διαφερόντως ἀγαθός, διαφερόντως ὀρθή, διαφερόντως ἄξιον, πρᾶος διαφερόντως, τρυφερὸν διαφερόντως, κτλ. Περιβόητον κατέστη τὸ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τοῖς Νόμοις σελ. 642, Γ΄ ῥηθὲν «ὅσοι Ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοί, διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι». Παρὰ τῷ Σουίδᾳ σελ. 1128 Βεκκ. φέρεται ῥῆσις ἔχουσα ὧδε «Χοίδια: Σταμνία κατεσκεύασαν χοίδια τὸ μέγεθος, λεπτὰ ταῖς κατασκευαῖς διαφερόντως». Ὀρθῶς δὲ τὸ «λεπτὰ ταῖς κατασκευαῖς διαφερόντως μεθερμηνεύεται ῥωμαϊστὶ ὑπὸ τοῦ Τουπίου ἐν *Emendat.* Τόμ. Γ΄, σελ. 196 «arte admodum subtili fabricatas». Ἀναγνωστέον δὲ χοϊαῖα ἀντὶ τοῦ χοίδια, ὡς παρετηρήσαμεν ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἀθηναίῳ 1879, σελ. 97. Παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ σελ. 123, Δ΄ ἀναγινώσκεται «ᾧ μοι δοκῶ καὶ αὐτὸς σφόδρα ἡσθῆναι διαφερόντως». Ὁ Ἑρτλῖνος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰουλιανοῦ σελ. 159,7 ἀποφαίνεται ὅτι ἐξαλειπτέον εἶνε τὸ σφόδρα. Εἶνε δ' ὅμως ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1073,62 εἰρημένον «ὡς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκεῖ μάλιστα διαφερόντως τιμωμένου».

Σπανιώτατα εὑρίσκεται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα συντεταγμένον ὑπερθετικῷ ἐπιθέτῳ, οἷον Πλάτ. Πρωταγ. σελ. 349, Δ΄ «εὑρήσεις γὰρ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀδικωτάτους μὲν ὄντας — ἀνδρειοτάτους δὲ διαφερόντως» καὶ Τιμ. σελ. 23, Γ΄ «πολις ἀρίστη πρός τε τὸν πολεμον καὶ κατὰ πάντα εὐνομωτάτη διαφερόντως» καὶ Θουκυδ. Η΄, 68,3 «πάντων διαφερόντως προθυμότατον». Γράφει δ' ὁ Κοβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1880, σελ. 278 «Idem genus mendi, quod est in ὡς μάλιστα λαθραιότατα eximendum est ex Platonis *Protagora* pag. 349 *d*: εὑρήσεις γὰρ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀδικωτάτους μὲν — ἀνδρειοΤΑΤΟΥϹ δὲ διαφερόντως, imo vero ἀνδρείΟΥϹ δέ. Ex ipsa rei natura διαφερόντως quoque

requirit positivum. Plato *de Legibus* pag. 642: τὸ ὑπὸ πολλῶν λεγόμενον ὡς ὅσοι Ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοὶ διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι» (Πρβ. καὶ σελ. 344 καὶ *Nov. Lect.* σελ. 596) καὶ ὁ Ἑρουερδὴν ἐν *Append. Lex. Graec.* σελ. 210 «σφόδρα, πάνυ, μάλα a sequioribus saepius iunguntur cum superlativo pro positivo. Idem valet de adv. διαφερόντως, quare Thucydidi VIII 60, 3 παρέσχε καὶ Φρύνιχος ἑαυτὸν πάντων διαφερόντως προθυμότατον olim reddidi πρόθυμον, ut Cobet Nov. Lect. p. 596 Platoni Prot. p. 349 Δ restituit ἀνδρείους δὲ διαφερόντως pro ἀνδρειοτάτους». Ὁ Σχουάβιος ἐν *Beitr. Histor. Synt.* etc. Τόμ. Δ', γ', σελ. 375 νομίζει ὅτι συνετάττετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὑπερθετικῷ ἐπιθέτῳ τὸ ἐπίρρημα διαφερόντως.

Ἐν τοῖς Βασιλέων καὶ Στρατηγῶν Ἀποφθέγμασι τοῦ Ψευδοπλουτάρχου σελ. 213, Ε' κεῖται «φιλοτεκνότατος δ' ὢν διαφερόντως, λέγεται ὅτι μικροῖς τοῖς παιδίοις κτέ». Σημειοῦται δ' ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. ϛ', σελ. 1156 «Harl. omittit διαφερόντως — Illud cum Superlativo habet usum rariorem quidem, sed tamen usum: veluti apud Thucydidem VIII. 68: παρέσχε δὲ καὶ Φρύνιχος ἑαυτὸν πάντων διαφερόντως προθυμότατον ἐς τὴν ὀλιγαρχίαν, ad quem locum similia usurpari monet Abreschius in *Dilucid. Thucyd.* p. 778 et *Animadv. ad Aesch.* p. 133». Οὐχὶ δ' ἀπίθανον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου «φιλοτεκνότατος δ' ὢν διαφερόντως», ὡς ὑπὸ τοῦ Ἰαμβλίχου περὶ Μυστηρ. σελ. 102,4 Παρθ. «ἡ γὰρ τοιάδε ἀρχηγική τέ ἐστιν αἰτία καὶ διαφερόντως κοινοτάτη» καὶ ἐν τῷ Στοβ. Ἀνθολ. Τόμ. Γ', σελ. 114,24 Μειν. «ὅρα γὰρ ὅτι καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον διατελεῖ χρησιμώτατον ὂν διαφερόντως» καὶ ὑπὸ τοῦ Προκοπίου Τόμ. Γ', σελ. 270, 18 «Ἰουστινιανὸν βασιλέα προμηθέστατον γεγονέναι καὶ διαφερόντως ἐπιμελέστατον» καὶ σελ. 288,1 «ὃν δὴ ἐς φρούριον μέγα τε καὶ διαφερόντως ἐχυρώτατον ὁ καθ' ἡμᾶς βασιλεὺς μετεστήσατο». Πρβ. καὶ Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 830,19 «κράτιστον δ' ἦν τοῦτο διαφερόντως τῶν ἄλλων».

Ὡς δὲ μετέβαλεν ὁ Κόβητος τὸ ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ τοῦ Πλάτωνος κείμενον ἀνδρειοτάτους δὲ διαφερόντως εἰς τὸ ἀνδρείους δὲ

διαφερόντως, οὕτω καὶ τὸ ἐν ταῖς Ἱστορίαις τοῦ Πολυβίου φερόμενον σελ. 1341,26 Οὐλσχ. «ἐκινδύνευσαν μὲν πάντες, ἔπταισαν δὲ τελέως ὀλίγιστοι» εἰς τὸ τελέως ὀλίγοι. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862, σελ. 36 «Non est Graecum quod editur XXXVIII. 1 b. (p. 89, 2 Heys) ἐκινδύνευσαν μὲν πάντες, ἔπταισαν δὲ τελέως ὀλίγιστοι. Non potest τελέως cum superlativo coniungi, et τελέως ὀλίγοι (et nonnumquam τελέως ὀλίγοι τινές) usitatum Polybio loquendi genus est, veluti XXXII. 16: πλὴν τελέως ὀλίγων τινῶν. Dixerat igitur Polybius ἔπταισαν δὲ τελέως ὀλίγοι, quemadmodum XV. 14: ὀλίγοι τελέως διέφυγον» (Πρβ. καὶ 1876, σελ. 372). Εἶνε δ' ὅμως ὑπὸ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ σελ. 715, 14 εἰρημένον «ὅπερ τελέως ἐστὶν ἀλογώτατον» καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐναπίου σελ. 2 Βοισσ. «ἐπεὶ δὲ ὀλίγοι τε ἢ παντελῶς ἐλάχιστοί τινες ἦσαν οἱ περὶ τούτων γράφοντες». Πρβ. Ἱπποκρ. Τόμ. Α', σελ. 399 Ἑρμ. (Γαλην. Τόμ. Θ', σελ. 835 καὶ Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 370 καὶ σελ. 372) «ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ» καὶ Γαλην. Τόμ. Η', σελ. 468 πυκνοτάτους ἐσχάτως καὶ Τόμ. ΙΖ' β', σελ. 369 ἐσχάτως λεπτοτάτης καὶ σελ. 374 ἐσχάτως λεπτοτάτην καὶ σελ. 375 ἐσχάτως λεπτοτάτῃ καὶ Προκόπ. Τόμ. Α', σελ. 341, 13 «πολλά τε καὶ ἀξιολογώτατα ὑπερφυῶς ὄντα» καὶ Νικήτ. Χων. σελ. 752,2 «ἀνεκταὶ πάντως μηδὲ παντάπασιν ἀχθεινόταται».

Παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ ἁπαντᾷ Ι', γ', 4 «Πυθαγόρας πυθόμενος Φερεκύδην τὸν ἐπιστάτην αὐτοῦ γεγενημένον ἐν Δήλῳ νοσεῖν καὶ τελέως ἐσχάτως ἔχειν». Ἀποφαίνεται δ' ὁ Κόβητος ἐν *Collect. Crit.* σελ. 238 «Expunge τελέως absurde enim τελέως ἐσχάτως ἔχειν coniunguntur, et ἐσχάτως ἔχειν in ea re usitatum est».

Ἐφ' ὁμοίας τῷ ὑπερβαλλόντως ἀγαθός καὶ διαφερόντως ἀγαθός, κτλ. ἐννοίας γίνεται χρῆσις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τοῦ ἀγαθὸς εἴπερ τις ἄλλος, κτλ. Εὑρίσκεται δὲ τοῦτο συντεταγμένον καὶ ὑπερθετικῷ ἐπιθέτῳ. Ὁ Σχουάβιος γράφει ἐν *Beitr. zur Histor. Synt.* etc. Τόμ. Δ', γ', σελ. 87 «Die Formel εἴπερ τις καὶ ἄλλος, εἴ τις ἄλλος haben wir im IV. Abschinitte unter

den syntaktischen Sprachmitteln, welche dem *Positiv* steigernde Bedeutung zu verleihen vermögen, aufzuzählen. Ein paarmal wird darnach auch pleonastisch der Superlativ gesetzt. *Eurip.* Androm. 5 ζηλωτὸς ἔν γε τῷ πρὶν Ἀνδρομάχη χρόνῳ· νῦν δ' εἴ τις ἄλλη δυστυχεστάτη γυνή. *Thucyd* IV, 55,3 ἐς τὰ πολεμικά, εἴπερ ποτέ, μάλιστα δὴ ὀκνηρότεροι ἐγένοντο. Zur Erklärung verweisen wir auf die im Vorausgehenden angeführten Stellen und etwa noch Ps. Plato Hipp. mai 284 c εὖ ἴσθι, εἴπερ τις ἄλλος ἐκεῖθεν χρήματα ἔλαβεν πώποτε ἐπὶ παιδεύσει, καὶ ἐμὲ ἂν λαβεῖν πολὺ μάλιστα». Ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους εἶνε εἰρημένον ἐν ταῖς Τραχινίαις στίχ. 8 «ὄκνον ἄλγιστον ἔσχον εἴ τις Αἰτωλὶς γυνή». Ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Θουκυδίδου κεῖται οὐχὶ ὑπερθετικὸν ἐπίθετον ἀλλὰ συγκριτικόν, ὀκνηρότεροι. Ποιεῖται δὲ περὶ τούτου λόγον ὁ Σχουάβιος καὶ ἐν σελ. 72. Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Κόβητος ἐν τῇ ἐκδόσει Λόγων τοῦ Ὑπερείδου σελ. 66 παρέγγραπτον ὑπολαμβάνει τὸ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Θουκυδίδου κείμενον μάλιστα δή. Γράφει δὲ τάδε· «Affini mendo μάλιστα δή interpolatum est IV. 55: ἔς τε τὰ πολεμικά, εἴπερ ποτέ, [μάλιστα δή] ὀκνηρότεροι ἐγένοντο. Non tantum εἴπερ ποτέ, sed comparativus etiam ὀκνηρότεροι additum μάλιστα δή respuit. Solent εἴπερ ποτέ, εἴπερ πώποτε, εἴπερ ποτὲ καὶ νῦν animose dici pro μάλιστα aut μάλιστα δή. vid. Bergler. ad Aristoph. Pacem vs 302. Quis sanus igitur illis μάλιστα δή interponat?». Πρβ. καὶ Μνημοσ. 1880,94.

Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐπιρρημάτων διαφερόντως καὶ διαφόρως ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν *Nov. Lect.* σελ. 595 κέ. Πρβ. καὶ *Miscel. Crit.* σελ. 557, ἔνθα τὸ παρὰ Δημοσθένει φερόμενον σελ. 761,196 «οὔτ' ἄλλως πρᾷος καὶ φιλάνθρωπος σύ τις τῶν ἄλλων διαφόρως ὢν ἐλεεῖς αὐτούς» μετατυποῦται εἰς τὸ διαφερόντως. Τοῦ διαφερόντως ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ διαφόρως ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Γαληνὸς Τόμ. Η', σελ. 53 «ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν ἁπάντη τρόπον, οὐ μὴν οὐδὲ πάντη διαφερόντως ἢ εἰ τὰ νεῦρα βλαβείη» καὶ σελ. 758 «τινὰ μὲν ὁμοίως γίγνεται κατά τε τὰς ἀναπνοὰς καὶ τοὺς σφυγμούς, τινὰ δὲ ἑτέρως τε καὶ διαφερόντως» καὶ Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 184 «τὴν ἀρχὴν τοῦ προκειμένου λόγου διαφερόντως γράφουσιν, ἔνιοι μὲν ὡδί πως—τινὲς δὲ ὡδί» καὶ σελ. 800

«ὥσπερ δ' ἐν τούτῳ, κἂν διαφερόντως γράφωσι, τὴν αὐτὴν τοῦ λόγου φυλάττουσι διάνοιαν, οὕτω κτέ.» καὶ Τόμ. ΙΖ', 6', σελ. 802 «γέγραπται μὲν οὖν ἡ τελευτὴ τοῦ ἀφορισμοῦ διαφεροντως ἐν τοῖς ἀντιγράφοις» καὶ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς σελ. 328,10 «οἷον τοῦ λευκοῦ χρώματος οὐκ ἄλλως μὲν οἱ Ἕλληνες ἀντιλαμβάνονται ἄλλως δὲ οἱ βάρβαροι, καὶ διαφερόντως μὲν οἱ τεχνῖται, ἐξηλλαγμένως δὲ οἱ ἰδιῶται» καὶ σελ. 340,8 «οὐ γὰρ ἄλλοις ἄλλως τὸ λευκὸν φαίνεται, οὐδὲ ἄλλοις ἄλλως τὸ μέλαν, οὐδὲ διαφερόντως τὸ γλυκύ, ἀλλ' ὁμοίως πάντας κινεῖ» καὶ σελ. 440,31 «μίαν μὲν γὰρ οὐκ ἔχει δύναμιν, ἐπείπερ, εἰ μίαν εἶχεν, ὤφειλε πάντα ὁμοίως διατιθέναι καὶ μὴ διαφερόντως» καὶ ὁ Μουσώνιος σελ. 242 Πεερλ. «Ἵππους μέν, ἔφη, καὶ κύνας ὁμοῦ οὐδὲν διαφερόντως παιδεύουσιν οἵ τε ἱππικοὶ καὶ οἱ κυνηγετικοὶ τοὺς ἄρρενας τῶν θηλειῶν, ἀλλ' αἵ τε κύνες αἱ θήλειαι παραπλησίως τοῖς ἄρρεσι διδάσκονται θηρᾶν». Πρβ. καὶ Στοβ. Ἐκλογ. Τόμ. Α', σελ. 377,16 Οὐαξμ. «πολὺ δὲ διαφερόντως ἔοικεν ὁ Τίμαιος τὴν πρώτην ὑπόστασιν τῶν ψυχῶν ποιεῖν» καὶ σελ. 385,2 «κατὰ ταὐτὰ δὴ οὖν καὶ περὶ τῶν μέσων οὐσιῶν ψυχῆς τε καὶ σώματος πολὺ διαφερόντως διατάττονται». Οὐδαμῶς ἐγκρίνομεν τὴν ὑπὸ τοῦ Φαβρικίου γενομένην μεταβολὴν τοῦ διαφερόντως εἰς τὸ διαφόρως ἐν τοῖς Βασιλικοῖς Τόμ. Α', σελ. 33 «ὅπερ δείκνυται ἐκ τῶν παρ' ἡμῶν γραφέντων διαφερόντως λόγων τε καὶ ἰδίκτων (ἠδίκτων)».

Ὁ Ἀντιαττικιστὴς λέγει σελ 90,18 «Διαφερόντως ἀντὶ τοῦ διαφόρως. Ἀντιδόσει Ἰσοκράτης». Ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους ἐλέχθη ἐν τῷ περὶ Ἀντιδόσεως § 112, «καίτοι, τοιοῦτον ἔργον ἄν τις ἄλλος φανῇ πεποιηκώς, ὁμολογῶ ληρεῖν, ὅτι διαφερόντως ἐπαινεῖν ἐπιχειρῶ τὸν οὐδὲν περιττότερον τῶν ἄλλων διαπεπραγμένον». Δὲν ἰσοδυναμεῖ δὲ τὸ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ διαφερόντως τῷ διαφόρως ἤτοι ἀνομοίως, ἀλλ' ἐμφαίνει τοιαύτην τινὰ ἔννοιαν, οἵαν τὸ περισσῶς, ὑπερβαλλόντως ἢ τὸ ἐξαιρέτως, μάλιστα. Πρβ. Ἐπιγρ. Ἑλλην. Τόμ. Β', σελ. 601,11 «ἐν ᾧ μηνὶ πανηγύρεις τε καὶ ἱερομηνίαι ἐπιτελοῦνται, διαφερόντως δὲ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει» καὶ Στοβ. Ἐκλογ. Τόμ. Α', σελ. 380,17 Οὐαξμ. «κακάς τε εἶναι πάσας διισχυρίζονται καὶ διαφερόντως οἱ περὶ Κρόνιόν τε καὶ Νουμήνιον».

Ἀξία παρατηρήσεως εἶνε ἡ σύνταξις, καθ' ἣν λέγεται διαφερόντως

ἤ, οἷον Ξενοφ. Ἀπ. Γ', η', 5 «οὐδὲν διαφερόντως, ἔφη, ἀποκρίνει (-νῃ) μοι ἢ ὅτε σε ἠρώτησα κτέ.» (καὶ Ἀγησ. Α', 36 «ἐπείθετο τῇ πόλει οὐδὲν διαφερόντως ἢ εἰ ἐν τῷ ἐφορείῳ ἔτυχεν ἑστηκὼς μόνος παρὰ τοὺς πέντε») καὶ Λυσ. κατὰ Φιλ. § 20 «οὐ τοίνυν ἔγωγ' οἶδ' ὅ,τι ἡμᾶς διαφερόντως δεῖ γιγνώσκειν περὶ αὐτοῦ ἢ οἱ οἰκεῖοι γιγνώσκουσι» καὶ Πλάτ. Φαίδ. σ. 85, Β' «τέρπονται ἐκείνην τὴν ἡμέραν διαφερόντως ἢ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ» καὶ Πολιτ. σελ. 455, Γ' «οἶσθά τι οὖν ὑπὸ ἀνθρώπων μελετώμενον, ἐν ᾧ οὐ πάντα ταῦτα τὸ τῶν ἀνδρῶν γένος διαφερόντως ἔχει ἢ τὸ τῶν γυναικῶν;» καὶ Διογ. Λαέρτ. Β', 94 «μὴ γὰρ διαφερόντως ἥδεσθαι τοὺς πλουσίους ἢ τοὺς πένητας». Ποιεῖται δ' ὁ Ἄστιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. ΙΑ', σελ. 660 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Sq. διαφερόντως ἢ est, ut constat, *magis quam*. Infra 95. B: ἐκεῖ εὖ πράξειν διαφερόντως, ἢ εἰ ἐν ἄλλῳ βίῳ βιοὺς ἐτελεύτα. Polit. VII. 538. B. Legg. II. 669. al. Etenim διαφερόντως, proprie *excellenter* (in quo comparationis notio inest) in universum deinde ponitur comparationis sensu, ut sit i. q. *magis*, ἢ sequente vel genitivo substantivi Cf. *Abresch*. Auct. Dil. Thuc. p. 272». Πρβ. καὶ Σταλβαύμιον εἰς Πλάτ. Τόμ. Α', β', σελ. 128 ἐκδ. β' καὶ Κυνῆρον εἰς Ξενοφ. Ἀπομν. σελ. 342 ἐκδ. β'. Παρὰ τῷ Ψευδοπλάτωνι Ἐπιστ. Ζ', 330, Α' ἀπαντᾷ «ἐβούλετό με καὶ φίλον ἡγεῖσθαι διαφερόντως μᾶλλον ἢ ἐκεῖνον». Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 1373. Τῷ διαφερόντως ἤ ἐχρήσατο καὶ ὁ Ἀριστείδης Τόμ. Β', σελ. 9 Δινδ. «οὐδὲν διαφερόντως ἢ εἰ χάριν ᾔτει τοὺς ἀκούοντας ταῦτα συγχωρῆσαι». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐρρήθη καὶ διαφερόντως ἐκ πάντων ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος Συμποσ. σελ. 196, Α' καὶ διαφερόντως ὑπὲρ ἅπαντας ὑπὸ τοῦ γραμματικοῦ Φρυνίχου Ἐκλογ. σελ. 1 Λοβ.

Εὑρίσκεται δὲ τὸ ἐπίρρημα διαφερόντως συγκριτικῷ ἐπιθέτῳ συντεταγμένον παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Γ', σελ. 293,2 Βόνν. «μεῖζόν τε κατεστήσατο καὶ διαφερόντως εὐρύτερον» καὶ παρ' Ἰωάννῃ τῷ Λυδῷ σελ. 300,1 Βόνν. «καὶ διαφερόντως ἐκδίδοσθαι ξηροτέρας» καὶ παρ' Ἰωάννῃ τῷ Πεδιασίμῳ Θ' (Ἀπολλόδ. Οὐαγν. σελ. 256, 14) «διαφερόντως εἰς μάχην ἐπικρατέστερον».

Παράδοξον δύναται νὰ φανῇ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀσωπίου εἰρημένον ἐν

τῇ Β' Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 631 «ὡς τὸ διαφερόντως ὅπερ κυρίως σημαίνει διαφόρως μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἐξαιρέτως».

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σελ. 301 «Διαφερόντως, ἐπίρ. (μὲ γεν.) Διαφορετικά, ἀλλέως. Διακονεῖσθαι μηδὲν διαφερόντως τῶν δούλων, Πλάτ. (ἢ δοτ.) Διαφερόντως ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον, Θκ. (καὶ μετὰ τοῦ Ἤ) Διαφερόντως ἢ πρότερον, Πλάτ. 2) (χωρὶς πτ.) ἐξαιρέτως, κατ' ἐξοχήν. Ταῦτ' ἤδη διαφερόντως ἄξιόν ἐστιν ἀκοῦσαι, Αἰσχ.». Πρῶτον μὲν παρατηροῦμεν ὅτι δεινῶς σφάλλεται ὁ Σκαρλᾶτος νομίζων ὅτι ἐν τῷ τοῦ Θουκυδίδου (βιβλ. Β', 51) «ὡς ἑκάστῳ ἐτύγχανέ τι διαφερόντως ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον γιγνόμενον» ἀναφέρεται ἡ δοτικὴ ἑτέρῳ εἰς τὸ διαφερόντως· εἶτα δ' ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα ἔχον τὴν δευτέραν σημασίαν, ἐφ' ἧς ἀποκλίνει πολλάκις εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ μᾶλλον, τίθεται καὶ μετὰ πτώσεως, οἷον διαφερόντως τῶν ἄλλων, διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, κτλ. καὶ μετὰ τοῦ Ἤ, οἷον διαφερόντως ἢ εἰ ἐν ἄλλῳ βίῳ βιοὺς ἐτελεύτα, κτλ., ἔπειτα δ' ὅτι δὲν εἶνε τὸ διαφερόντως ἀντὶ τοῦ ἀνομοίως τεθειμένον οὔτ' ἐν τῷ «διακονεῖν μηδὲν διαφερόντως τῶν δούλων» (Πλάτ. Νόμ. σελ. 805, Ε') οὔτ' ἐν τῷ «πείθεσθαί τε αὐτοῖς διαφερόντως ἢ πρότερον» (Πολιτ. σελ. 538, Β'), ὡς δοξάζει ὁ Σκαρλᾶτος.

ΚΕΦ. ΟϚ'.

Ἐπιρρήματα εἰς ΩΣ ἐκ μετοχῶν ἐνεργητικῶν παρακειμένων γινόμενα.

Ἐποιησάμεθα λόγον ἐν κεφ. ΝϚ' περὶ τοῦ ἐκ τῆς μετοχῆς ἐγρηγορώς ἐσχηματισμένου ἐπιρρήματος ἐγρηγορότως. Οὐκ ὀλίγα δὲ φέρονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπιρρήματα εἰς ΩΣ παρηγμένα ἐκ μετοχῶν ἐνεργητικῶν παρακειμένων.

ἀναβεβηκότως. Ἴδε Κουμαν. Συναγ. Ἀθησαυρ. Λέξ. σελ. 18. Πρβ. βεβηκότως.

ἀναπεπτωκότως. Πολυδ. Γ', 123 «βραδέως, ἀναπεπτωκότως, ἀναβεβλημένως». Πρβ. ὑποπεπτωκότως.

ἀντιπεπονθότως. Βεκκ. Ἑλ. Ἀνέκδ. σελ. 408,21 «Ἀντιπεπονθότως: ἀντικειμένως, ἐναντίως». Τὸ ἐπίρρημα τοῦτο ἀπαντᾷ παρ' Ἀρχιμήδει Τόμ. Β', σελ. 152,12 καὶ σελ. 158,5 καὶ σελ. 188,10 Εἱβ., παρ' Ἀνδρονίκῳ τῷ Ῥοδίῳ Ἀποσπ. Ἑλλην. Φιλοσοφ. Τόμ. Γ', σελ. 413,5 καὶ 23 Μουλλ., παρὰ Θέωνι τῷ Σμυρναίῳ σελ. 87, 10 καὶ 12 Τευβν., παρ' Ἀμμωνίῳ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Δ', γ', σελ. 18,21, παρ' Ἰωάννῃ τῷ Φιλοπόνῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙϚ', σελ. 487,2 καὶ σελ. 490,2., παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ σ. 64 Βοισσ., παρὰ Γεωργίῳ τῷ Χοιροβοσκῷ σ. 330,25 καὶ παρ' ἄλλοις. Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σ. 397,18 καὶ Σχολ. Ἱπποκρ. καὶ Γαλ. Τόμ. Β', σελ. 73 καὶ 228 καὶ 230 καὶ 471 Δειτζ. καὶ Σχολ. Εὐκλείδ. Τόμ. Ε', σελ. 612,16. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 964, α' καὶ Λοβέκκιον εἰς Φρύν. σελ. 119.

ἀπεσκληκότως. Συνέσ. Ἐπιστ. σελ. 275, Γ' «πρὸς δὲ φιλοσοφίαν οὐκ οἶδ' ὅντινα τρόπον ἀπεσκληκότως ἔχει». Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τομ. Δ', σελ. 450 «ἀπεσκληκότως ἔχοντα πρὸς ἅπασαν προσβολήν». Πρβ. καὶ Τόμ. Ε', σελ. 221 καὶ 411 καὶ 453.

ἀπηρυθριακότως. Ἀπολλόδ. παρὰ Στοβ. Ἀνθ. ΜϚ', 15 «ὅθεν ἐπιχειρεῖ πάντ' ἀπηρυθριακότως». Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται ἀπερυθριακότως, ὅπερ βάρβαρον. Τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν ἀποκατέστησεν ὁ Ἅλμιος. Παραδοξότατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι τὸ ἀνελλήνιστον ἐπίρρημα ἀπΕρυθριακότως ἐμνημονεύθη ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη ὡς νέα λέξις ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων σελ. 121 «ἀπερυθριακότως Ν. Δούκ.».

ἀποδεδειλιακότως. Πολυδ. Ε', 123 «εὐτελὲς γὰρ τὸ δειλῶς, τὸ δὲ ἀποδεδειλιακότως δύσφθεγκτον».

ἀραρότως. Ἡσύχ. «ἀραρότως: ἁρμοδίως, προσηρμοσμένως, ἁρμοζόντως, ἀσφαλῶς Ὅθεν καὶ τὸ ἄραρεν παγίως δέδοκται». Αἰσχ. Ἱκέτ. 945 «ὡς μένειν ἀραρότως». Εὐριπ. Μηδ. 1192 «ἀραρότως σύνδεσμα χρυσὸς ἔχει». Πλάτ. Φαῖδρ. σελ. 240, Δ' «ὥστε μεθ' ἡδονῆς ἀραρότως αὐτῷ ὑπηρετεῖν». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Η', σελ. 637 «κατὰ δὲ τοὺς ἡγουμένους εἶναι βεβαίως

τε καὶ ἀραρότως γνωστὸν» καὶ παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. ΙΖ', σελ. 111 «τὸ μὴ ἀραρότως τόνδε τινὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ βεβαίως βούλεσθαι τὰ κρείττονα» καὶ παρὰ Πρόκλῳ τῷ Διαδόχῳ εἰς Πλάτ. Τόμ. Β', σελ. 61 Κουσ. «οὔτε ὁ περὶ τῶν ἀναγκαίων εἰκαστικῶς λέγων οὔτε ὁ περὶ τῶν εἰκαστῶν ἀραρότως» καὶ παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Β', σ. 557,9 «εἰ δὲ ἀραρότως ταῦτα πανταχῇ πέφυκεν, κτέ.» καὶ παρὰ Γεωργίῳ τῷ Παχυμέρῃ (-μέρει) Τόμ. Α', σ. 332,7 «τῇ παραυτίκα τόλμῃ καὶ μόνῃ ἀραρότως ἐλπίζοντες καταπλῆξαι» καὶ σελ. καὶ 382,7 «ἀλλ' ἀραρότως ἔχειν» καὶ σελ. 432,17 «καὶ ἐπ' αὐτῷ πολὺν τὸν τοῦ εὖ πράξειν ἐλπισμὸν ἀραρότως εἶχον» καὶ σελ. 437,16 «οὐκ εἶχε δ' ἀραρότως πιστεύειν» καὶ Τόμ. Β', σελ. 221,14 «οὐκ εὔελπις ἀραρότως ὢν ἐπὶ τῷ τέλει» καὶ σελ. 392,4 «ὥστε καὶ ἀραρότως ἐπ' αὐτῇ πεποιθέναι» καὶ παρὰ τῷ Ἐφραιμίῳ 8127 (σελ. 327) «καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ χωρίοις ἀραρότως» καὶ παρὰ Νικήτᾳ τῷ Χωνιάτῃ σελ. 364,9 «ὀχεῦσιν ἀραρότως ἐνηρμοσμέναι» καὶ σελ. 415,10 «ὡς ἀρκούντως ἤδη καὶ ἀραρότως τὰ πρὸς ἀντιμάχησιν διοικήσας» καὶ παρ' Ἰωάννῃ τῷ Κιννάμῳ σελ. 252,14 «ἐμοὶ γὰρ ἀραρότως ἔχειν συμβαίνει τὰ ἐς τὴν θεωρίαν ταυτηνί» καὶ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 893,58 «ὅτι καὶ διαστάντες τοπικῶς ὅμως ἀραρότως εἶχον» καὶ σελ. 1017,23 «τὸ δὲ ὑσμίνην ἤρτυνον ταὐτόν ἐστι τῷ ἀραρότως ἐμάχοντο». Πρβ. καὶ Χρον. Πασχ. σελ. 31,8 «ἀραρότως τοῦτο ποιεῖν προσήκει». Ἄλλα παραδείγματα ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', β', σελ. 1866-7, ἔνθα γίνεται μνεία καὶ τύπου ἀρηρότως ἐκ τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου. Παρατηρητέον δ' ὅτι τὸ ἐπίρρημα ἀραρότως ἐφέρετο καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν σελ. 752 Ποττ. «τὸν μέντοι Κώκαλον τὸν ποιηθέντα ἀραρότως τοῦ Ἀριστοφάνους υἱῷ Φιλήμων ὁ κωμικὸς ὑπαλλάξας ἐν Ὑποβολιμαίῳ ἐκωμῴδησεν»· ἀποκατέστησε δὲ τὴν ὀρθὴν γραφὴν Ἀραρότι ὁ Κασαύβων ἐν ταῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστὰς Παρατηρήσεσι σελ. 168.

βεβηκότως. Μιχ. Ἀκομ. Τόμ. Β', σελ. 104,26 Λάμπρ. «οὕτω βεβηκότως ἔχων». Πρβ. ἀναβεβηκότως, ἐκβεβηκότως, ἐπαναβεβηκότως, συμβεβηκότως, ὑπεραναβεβηκότως.

γεγηθότως. Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Ε', σελ. 43 «ἐφ' οἷς ἄξιον γε-

γηθότως εὐχαριστεῖν». Ἡλιόδ. Αἰθιοπ. Ζ', 5 «τὰ λειπόμενα τῶν ὅπλων ἐν κόσμῳ τῷ γινομένῳ γεγηθότως ἀναλαμβάνοντος». Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 742,6 «ἐρασμίως καὶ γεγηθότως προσίενται». Οὐχὶ δ' ἀπίθανον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἔκειτο κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ Φίλωνι γεγηθότΑΣ.

δεδιότως. Δί. Κάσσ. ΜΒ', ιζ', 3 «τοῖς μὲν δεδιότως, τοῖς δὲ θαρσούντως ἐχρῶντο». Ἀριστείδ. Τόμ. Β', σελ. 612, 10 Δινδ. «ὅταν οὐ θαρρούντως οὐδ' ἐλευθέρως ἀλλὰ δεδιότως τε καὶ ὑπούλως καὶ μετὰ τοῦ πάνυ τοι λανθάνειν ἐθέλειν ἐπὶ ταῦτα χωρῇς». Ἠθέλησε δ' ὁ Ῥείσκιος ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ προκείμενον ἐπίρρημα καὶ ἐν τῇ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ φερομένῃ ῥήσει «ἔτι μᾶλλον ἐβούλετο ἐπᾶραι καὶ θρασυτέρους ποιῆσαι, δόξαν οὐκ ἀληθῆ παρασχὼν ὡς ὀρρωδῶν εἰς χεῖρας ἰέναι πρὸς αὐτούς, καὶ πάντα δεδιότος ἐποίει» (Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 2278). Ἀλλὰ πολλῷ κάλλιον ἔχει ἡ παραδεδομένη γραφή. Εὑρέθη δὲ καὶ τύπος δεδοικότως παρὰ Φιλοστράτῳ Τόμ. Α', σελ. 139, 29 Καυσ. «ὁρῶντός τε ἐς αὐτὸ τοῦ Ἀπολλωνίου δεδοικότως τε καὶ ὀργίλως, φωνὰς ἠφίει τὸ εἴδωλον». Ὁ Βυττεμβάχιος ἔτρεψε τὸ δεδοικότως εἰς τὸ δεδορκότως, ἐνέκρινε δὲ τὴν μεταβολὴν ταύτην καὶ ὁ Λουκᾶς ἐν *Quaest. Lexil.* βιβλ. Α', σελ. 25· ἀλλ' ἄλλοι ἀναγινώσκουσι «ὁρῶντός τε εἰς αὐτὸ τοῦ Ἀπολλωνίου, δεδοικότως τε καὶ ὀργίλως φωνὰς ἠφίει τὸ εἴδωλον». Ἐξεδόθη δὲ καὶ παρὰ Ῥούφῳ τῷ Ἐφεσίῳ σελ. 196, 1 Δαρ. «θρασέως ἢ δεδοικότως» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις δεδοικώς.

εἰδότως. Πολυδ. Ε', 144 «καὶ τὰ ἐπιρρήματα ἐμπείρως, ἐπιστημόνως — τάχα καὶ εἰδότως· Ὅμηρος δὲ ἐπισταμένως λέγει» Τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιρρήματος ἔχομεν μαρτύρια τὸ τοῦ Αἰσχίνου κατὰ Τιμ. 111 «καὶ μάλα εἰδότως καὶ σαφῶς» καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Φυσ. Ἀκρ. Α', δ', 8 (Τόμ. Β', σελ. 253, 37 Διδ.) «οὐκ εἰδότως μὲν λέγεται» καὶ τὸ Μάρκου τοῦ Ἀντωνίνου Ϛ', 42 «πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστάτως». Βάρβαρον εἶνε τὸ ἀσυνειδότως ἀντὶ τοῦ ἀσυνειδήτως, ὡς ἐδηλώθη ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 256.

εἰκότως. Πολυδ. Θ', 131 «εἰκότως δὲ καὶ ἐοικότως, παρεοικότως» καὶ μετ' ὀλίγα «ἀνομοίως καὶ ἀπεοικότως». Συχνὸν ὑπάρ-

χει τὸ εἰκότως, οὗ ὁ Ἰωνικὸς τύπος εἶνε οἰκότως (Ἴδ. Γ. Δινδόρφιον ἐν *Comment. de Dialect. Herodot.* σελ. μα'). Τὸ ἐοικότως (=ὁμοίως) ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Α', σελ. 50 Σπρεγγ. «ἐοικότως δὲ καὶ τὸ βαλάνινον σκευάζεται» καὶ σελ. 165 «συμφύει ἐοικότως τοῖς ἐναίμοις» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Γ', σελ. 94,5 «ἐοικότως βότρυϊ τῷ ὀρνέῳ» καὶ σελ. 94,8 «ἐοικότως βότρυϊ σταφυλῆς». Τὸ ἀπεοικότως κεῖται παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ βιβλ. Ϛ', 55 «οὐδὲ τοῦτο ἀπεοικότως», ὡς καὶ τὸ ἐοικότες βιβλ. Γ', 38 «σοφιστῶν θεαταῖς ἐοικότες». Ἀλλά τινες μετέγραψαν εἰκότες καὶ ἀπεικότως. Ἐποιήσατο δὲ τρὶς χρῆσιν τοῦ τύπου ἀπεικότως ὁ Θουκυδίδης ἐν Α', 73 καὶ Β', 8 καὶ Η', 68. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1877 σελ. 247 «Summa enim constantia Athenienses omnes semper et ubique εἰκώς, et προσεικώς εἰκέναι et προσεικέναι dicebant, et εἰκότως et ἀπεικότως, sed sequiores scriptores ex Homerico usu ἐοικώς, ἐοικέναι, προσεοικέναι, ἀπεοικότως et sim. dicere coeperunt, unde factum est ut in libros Thucydidis, Platonis, Xenophontis et in fabulas Tragicorum et Comicorum irreperent formae, quibus nemo Veterum usus esset umquam» (Πρβ. καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν *Stud. Thucyd.* σελ. 124). Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Σταλίου διειλημμένα ἐν *Quaest. Grammat. ad Thucyd. pert.* σελ. 66 ἐκδ. β'. Τὸ ἀπεικότως εὑρίσκεται καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΘ', σελ. 165 καὶ παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ σελ. 506, 21 Ἑρτλ. καὶ παρὰ τῷ Λογγίνῳ περὶ Ὕψ. ΙΕ', 11 (σελ. 66 Οὐεισκ.), ἀλλὰ παρὰ τῷ Πορφυρίῳ πρὸς Μάρκελλ. Ε' (σελ. 276, 10 Ναυκ.) ἀπαντᾷ τὸ ἀπεοικότως. Πρβ. καὶ Πρόκλ. εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 40 Σνειδ. ἐοικότως. Παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ κεῖται οὐ μόνον ἀπεικότως «οἷς οὐκ ἀπεικότως ἄν τις ἐπιπλήξειεν» (Τόμ. Α', σελ. 383, 30 Δινδ.) ἀλλὰ καὶ ἀπεοικότως καὶ προσεοικότως «ἔτι δὲ μᾶλλον ἀπεοικότως τὰ φυτά» καὶ «εἴτε εὐσχημόνως καὶ προσεοικότως γέγονεν» (Τόμ. Α', σελ. 223, 31 καὶ σελ. 231, 14). Παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ σελ. 683, 13 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσιν «εἰκότως ταῖς τίτθαις», ἄλλα δὲ ἐοικότως (ἢ ἐοικότος). Πρβ. Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ 1277, α. Ἴδε καὶ Εἰνιχένιον εἰς Εὐσέβ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. Τόμ. Α', σελ. 333 ἐκδ. β'.

εἰωθότως. Σοφοκλ. Ἠλ. 1456 «ἦ πολλὰ χαίρειν μ' εἶπας οὐκ εἰωθότως». Πλάτ. Συμποσ. σελ. 218, Δ' «μάλα εἰρωνικῶς καὶ σφόδρα ἑαυτῷ εἰωθότως ἔλεξεν». Εὐστάθ. Παρεκβ εἰς Ὅμ. σελ. 606, 7 «οὔτε δὲ μάλιστα οὔτε εἰωθότως».

ἐπιβεβηκότως. Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 52, 5 «τὸ γὰρ ἔμψυχον τῇ ψυχῇ ἐκβεβηκότως ὅμοιον». Πρβ. καὶ σελ. 224, 29.

ἐμπεφυκότως. Τίμ. Σοφ. Πλάτ. Λεξ. σελ. 47 «Ἀπρίξ: ἐμπεφυκότως». Σχολ. Θεοκρ. σελ. 395, 14 Ἀρ. «Ἀπρὶξ ἔχευ Εὐνόα: ἀντὶ τοῦ ἐμπεφυκότως». Ἡσύχ. Φῦ χειρί: ἐμπεφυκότως λαβοῦσα τῇ χειρί».

ἐνδεδηχότως. Βαχμανν. Ἑλλ. Ἀν. Τόμ. Α', σελ. 312, 15 «Ὀδάξ: τοῖς ὀδοῦσιν ἐνδεδηχότως».

ἐπαναβεβηκότως. Ὠριγέν. Τόμ. Γ', σελ. 37 «ἐπαναβεβηκότως νοηθέν». Πρβ. καὶ σελ. 246. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 1399, γ' μνημονεύονται καὶ ἐκ τοῦ Βασιλείου δύο παραδείγματα.

ἐπικεκυφότως. Ἴδε Κουμαν. Συναγ. Ἀθησαυ. Λέξ. σελ. 123.

ἐσπουδακότως. Ἀπολλών. Σοφ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 67, 16 Βεκκ. «Ἐμμαπέως: ἐσπουδακότως». Ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου γίνεται ἐξήγησις τοῦ ἐπιρρήματος ἐμμαπέως διὰ τοῦ ἐσπουδασμένως».

(ἐστυκότως). Φιλήμ. παρ' Ἀθην. σελ. 569, ϛ'.

οὐκ εὖ σαυτοῦ τυγχάνεις ἔχων· ἔχεις
(ἐστυκότως) πως· ἡ θύρα 'στ' ἀνεῳγμένη
εἷς ὀβολός· εἰσπήδησον

Προσετέθη δὲ τὸ ἐστυκότως ὑπὸ τοῦ Βεντληίου (Ἴδε καὶ Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1876, σελ. 292).

ἑστώτως. Πρόκλ. εἰς Πλάτ. Τόμ. Β', σελ. 304 Κουσ. «καὶ ἑστώτως καὶ τεταγμένως προείληπται». Πρβ. καὶ συνυφεστώτως (Κουμαν. Συναγ. Ἀθησ. Λέξ. σελ. 331). Σημειωτέον δ' ὅτι ἀνεγινώσκετο ὑπό τινων ἐν Ἰλιάδος Τ, 79 ἑσταότως ἀντὶ τοῦ ἑσταότος, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Δ', σελ. 208, 21 Δινδ, «Τινὲς ἑσταότως ἀντὶ τοῦ εὐσταθῶς, ἡσύχως, ἀρκούντως, ἐθελόντως». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σ. 1172,55 «Δεῖ δὲ εἰδέναι καὶ ὅτι τινὲς τοῦ ἑσταότος ἐκτείνοντες τὴν λήγουσαν καὶ

ἐπίρρημα λαβόντες αὐτὸ ἑσταότως φασὶ τὸ εὐσταθῶς καὶ ἡσύχως».

καθεστηκότως καὶ συνεστηκότως. Ἀριστοτ. Πολιτ. Η', ε', 8 (Τόμ. Β', σελ. 630, 20 Διδ) «ὀδυρτικωτέρως καὶ συνεστηκότως μᾶλλον» καὶ μετ' ὀλίγα «μέσως δὲ καὶ καθεστηκότως μάλιστα πρὸς ἑτέραν». Γαλην. Τόμ. Ε', σελ. 418 «εὖ μάλα καθεστηκότως εἶπεν». Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου φέρεται σελ. 1728, 27 «ἐπισταδόν, ἀντὶ τοῦ ἑστηκότως, εἴπερ ἔστιν οὕτως ἓν ἀνθ' ἑνὸς φράσαι».

καταπεφρονηκότως. Ψευδοδημοσθ. σελ. 219, 28 «οὕτω πανταχόθεν καταπεφρονηκότως ἐκεῖνοι τῇ πόλει χρῶνται». Διόδ. Σικελ. ΙΔ', 17, 10 «ἐπιχειρήσαντος πολιορκεῖν καταπεφρονηκότως». Πρβ. καὶ ΙΕ', 32, 5 καὶ ΙΘ', 92, 3 καὶ 93, 2 καὶ 95, 5.

κατεπτηχότως. Πολυδ. Γ', 137 «συνεσταλμένως, κατεπτηχότως».

κεκμηκότως. Σχολ. Σοφοκλ. σελ. 111, 5 Τευβν. καὶ Σουίδ. σελ. 49 Βεκκ. «ἀκαμάτως καὶ ἀδιαλείπτως—ἢ οὐ κεκμηκότως».

κεχηνότως. Σχολ. Νικάνδρ. σελ. 28, 11 Κειλ. «χανδόν: ἀντὶ τοῦ πολὺ καὶ ἀθρόον ἢ κεχηνότως». Μοῖρ. σελ. 403 «Χανδὸν πιεῖν Ἀττικῶς, κεχηνότως καὶ ἀθρόως Ἕλληνες». Πρβ. καὶ Θωμ. Μάγιστρον σελ. 392, 9 Ῥισχ.

λεληθότως Ἡσύχ. «Λεληθότως: λανθανόντως». Πολυδ. ϛ', 209 «κεκρυμμένως, λεληθότως, λανθανόντως». Ὠριγέν. Τομ. ΙΘ', σελ. 135 «εἰ μὴ ἄρα λεληθότως διαβάλλειν βούλεται» καὶ Τόμ. ΚΕ', σελ. 145 «εἰ μὴ ἄρα διὰ τούτων λεληθότως βούλεται ὁ Κελσος— ὁμοειδῆ εἶναι πᾶσαν ψυχήν». Ἀνδρόν. Ῥοδ. Φιλοσόφ. Ἑλλ. Ἀποσπ. Τόμ. Γ', σελ. 470 Μουλλ. «λεληθότως γὰρ εἰσέρχεται καὶ οὐκ ἀθρόον». Γνωστὸν εἶνε τὸ ἐν τοῖς Ἀνακρεοντείοις κείμενον «τὸ λεληθότως σύνοφρυ». Ἄλλα παραδείγματα βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 182, ε'. Παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Σοφιστῇ Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 109. 12 ἀντὶ τοῦ «ἀπὸ τοῦ λυγαίως βαίνειν, ὅ ἐστι σκοτεινῶς καὶ λεληθότως» ἔχει ὁ κῶδιξ λεληθῶς. Ὁ Ψευδηρῳδιανὸς ἐν τῷ Φιλεταίρῳ σελ. 433 ἀποδοκιμάζει τὸ λεληθότως λέγων «Τὸ λεληθότως οὐ γέγραπται· κρύφα οὖν χρὴ λέγειν». Παρ' οὐδενὶ τῶν δοκίμων εὑρέθη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα.

μεμελετηκότως. Πολυδ. Α', 157 «συγκεκροτημένως, μεμελετηκότως». Περὶ τοῦ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι Ἱππαρχ. Ζ', 14 φερομένου μεμελετηκότως ἴδε Κόβ. ἐν *Nov Lect.* σελ. 798. Πρβ. καὶ Λ. Δινδόρφιον εἰς Ξενοφ. Ἱππαρχ. σελ. 123.

μεμηνότως. Ἰώσηπ. Τόμ. Δ', σελ. 33, 20 Νισ. «ἥττητο δὲ τῆς ἀνθρώπου μεμηνότως». Βοισσον. Ἑλλ. Ἀνεκδ. Τόμ. Ε', σελ. 460 «τοῖς ὠμοτάτοις θηρίοις μεμηνότως διήρπασται».

μεμυκότως. Φώτ. Λεξ. σελ. 281, 21 «Οἱ δὲ ἀνέγνωσαν μυσικαρφί, ὡς ἀκονιτί· τὸ μεμυκότως καὶ ξηρῶς, μὴ ἐκ φανεροῦ γελᾶν». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. λ. μυσικαρφί.

νενηφότως Θωμ. Μάγ. σ. 245,8 «Νενηφότως καὶ ἐγρηγορότως, οὐκ ἐγρηγόρως». Πρβ. καὶ Βοισσον Ἑλλ. Ἀν. Τόμ. Ε', σ. 456

πεποιθότως. Δίων Χρυσόστ. Τόμ. Α', σελ. 220, 29 Δινδ. «ὡς ἐκεῖνος μάλιστα ἐναργῶς καὶ πεποιθότως ἐν τοῖς ἔπεσιν εἴρηκεν» (Πρβ. καὶ Γεέλιον εἰς Δί. Χρυσ. Ὀλυμπ. σελ. 64). Ζαχαρ. ΙΔ', 11 (Παλ. Διαθ. Τόμ. Β', σελ. 388 Διδ.) «κατοικήσει Ἱερουσαλὴμ πεποιθότως». Ὠριγέν. Τόμ. ΙΑ', σελ. 437 «τῷ δικαιοπραγοῦντι δὲ πεποιθότως ἔστιν ἐλπίσαι». Ἑρμογ. Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Γ', σελ. 385, 6 «διὰ τὸ μὴ πεποιθότως μηδὲ ἀληθινῶς προφέρεσθαι τὸν λόγον». Νικήτ. Χων. σελ. 534, 16 «οἱ δ' Ἀλαμανοὶ πεποιθότως ἐβάδιζον τὴν διὰ λείου πεδίου εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον φέρουσαν». Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1440, 14 «ὁ πεποιθότως προλέγων». Πρβ. καὶ Βασίλ. Τόμ. Α', σελ. 128, δ'.

περιγεγονότως. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ϛ', σελ. 800.

πεφροντικότως. Βασίλ. Τόμ. Β', σελ. 578, δ' «οὐκ ἀδοκιμάστως δὲ ἀλλὰ πεφροντικότως».

πεφυκότως. Ἀριστοτ. Ῥητορ. Γ', β', 4 (Τόμ. Α', σελ. 386, 47 Διδ.) «διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως ἀλλὰ πεφυκότως».

προσπεφυκότως. Ἡσύχ. «Ἀπρίξ: προσπεφυκότως». Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 132,53 «Ἀπρίξ: — ἀσφαλῶς, προσπεφυκότως, κατόχως». Σχολ. Σοφ. Τόμ. Β', σ. 206,23 Δινδ. «ἀσφαλῶς, προσπεφυκότως». Πρβ. Τούπιον ἐν *Emendat.* Τόμ. Γ', σελ. 224.

σεσηρότως. Πολυδ. Γ', 132 «πανούργως, σεσηρότως». Πρβ. καὶ Βοισσον. Ἑλ. Ἀνέκδ. Τόμ. Ε', σελ. 455.

συμβεβηκότως. Νικόμ. Γερασ. Ἀριθμ. Εἰσ. σελ. 3, 4 Τευβν. «συμβεβηκότως δὲ μετέχει καὶ παραπολαύει τῶν περὶ τὸ ὑποκείμενον σῶμα παθῶν· τῶν δὲ τοιούτων ἐξαιρέτως ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ σοφία, συμβεβηκότως δὲ καὶ τῶν μετεχόντων αὐτῶν».

συμπροεληλυθότως. Ἴδε Κουμαν. Συναγ. Ἀθησ. Λεξ. σελ. 322.

συνεστηκότως. Ἴδε καθεστηκότως.

συνηκολουθηκότως. Χρύσιππ. παρὰ Γαλην. Τόμ. Ε', σελ. 352 «διὰ δὲ τὴν κατάποσιν συνηκολουθηκότως λέγεται καὶ εἰς τὴν κοιλίαν ἀποτίθεσθαι αὐτά».

τεθαρρηκότως. Πολλάκις ἀπαντᾷ τὸ ἐπίρρημα τοῦτο παρὰ τῷ Ὠριγένει, οἷον Τόμ. Α', σελ. 41. Τόμ. Γ', σελ. 62 καὶ 399. Τόμ. Δ', σελ. 37. Τόμ. ΙΕ', σελ. 309. Τόμ. ΙΗ', σελ. 113 (Τόμ. ΚΕ', σελ. 111). Τόμ. Κ', σελ. 175. Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Ῥωμ. ΙΒ'. καὶ Ἀγησ. ΚΗ' καὶ Κάτ. ΚΖ' καὶ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ Β', 19, 3 καὶ ΙΑ', 30, 2 καὶ 36, 3 καὶ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Ἀποκηρυττ. 4 καὶ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Β', σελ. 66 καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΘ', σελ. 192 καὶ παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ Τόμ. Β', σελ. 337 Δαρ. καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 12, 2 Διδ. Εὑρέθη δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ Εὐσεβείας τοῦ Φιλοδήμου ΙΗ', 6 «ὥστ' ἔγωγε κἂν τεθαρρηκότως εἴπαιμι τούτους Διαγόρου μᾶλλον πλημμελεῖν». Παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 327 κατά τε τὴν ἔκδοσιν τοῦ Κισλιγγίου καὶ τὴν τοῦ Ἰακώβυος ἀναγινώσκεται «καὶ οἱ Σαβῖνοι τεθαρρηκότΕΣ ἐδίωκον»· φέρεται δ' ὅμως καὶ γραφὴ τεθαρρηκότΩΣ. Ὁ Πολύβιος λέγει οὐ μόνον «ῥᾳδίως ἐχρήσατο τῇ πολιορκίᾳ καὶ τεθαρρηκότως» καὶ καὶ «ἤδη τεθαρρηκότως προσέκειντο τοῖς Καπυανοῖς» (σελ. 114, 27 καὶ σελ. 674, 23 Οὐλσχ.) ἀλλὰ καὶ «ῥᾳθύμως καὶ κατατεθαρρηκότως ἀναστρεφόμενον» καὶ «ἐξάραντες παντὶ τῷ στρατεύματι κατατεθαρρηκότως ὥρμησαν» (σελ. 101, 4 καὶ σελ. 129, 30. Πρβ. καὶ σελ. 270, 15). Φέρεται δὲ τὸ σύνθετον κατατεθαρρηκότως καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Ἀντων. ΚΖ' «ἀνειμένως ἤδη καὶ κατατεθαρρηκότως».

τετολμηκότως. Πολυβ. σ. 28,12 Οὐλσχ. «ἐνέβαλον οἱ πρῶτοι πλέοντες τετολμηκότως» καὶ σ. 668,15 «ἔμενε δ' ἐν τῇ παρεμβολῇ

τετολμηκότως» καὶ σελ. 961, 27 «διεμάχοντο τοῖς πολεμίοις οὕτω τετολμηκότως» καὶ σελ. 965, 33 «ἐπικείμενοι θρασέως καὶ τετολμηκότως». Ἔγραψε δ' ὁ Λ. Δινδόρφιος καὶ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ βιβλ. ΙΓ', 79, 1 «ταῖς πρῴραις ἐπέβαινον τετολμηκότως» ἀντὶ τοῦ τετολμηκότΕΣ.

ὑπεραναβεβηκότως Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Η', σελ 169, α.

ὑποβεβηκότως Ὄκελλ. Λευκ. π. Πάντ. Φύσ. Α', 14 (Ἀποσπασμ. Ἑλλ. Φιλοσόφ. Τόμ. Α', σελ. 393 Μουλλ.) «οἱ δὲ ἄνθρωποι καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα μᾶλλον ὑποβεβηκότως τοῦ καθόλου ὅρον τῆς φύσεως ἀμείβουσιν». Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙΑ', σελ 11, 16 «ὅτι μὴ ἀπροσδιορίστως καὶ ἁπλῶς ἐστιν ἐντελέχεια ἀλλ' ὑποβεβηκότως

ὑποπεπτωκότως. Πολυδ. Δ', 51 «ταπεινῶς, ὑποπεπτωκότως». Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 234 Δινδ. «πρὸς δὲ τὰς Ἑλληνικὰς — ὑποπεπτωκότως». Ἰω. Γλυκ. περὶ Συντάξ. σελ. 22, 16 Ἰαν. «δεομένως καὶ ὑποπεπτωκότως καὶ οἱονεὶ λατρευτικῶς προσέρχομαί σοι».

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου εἶνε κατακεχωρισμένον καὶ τὸ ἐπίρρημα ἀνεῳγότως ἐκ γλωσσαρίου (Τόμ. Α', β', σελ. 733, δ'). Φέρεται δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὸ ἀπεγνωκότως, ἀπεγνωκότως ἔχειν (Τόμ. Α', β', σελ. 1233) ἀλλὰ δὲν μνημονεύεται ὁ συγγραφεύς, ἐξ οὗ ἐλήφθη.

ΣΗΜ. Ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Πλάτωνι 1883, σελ. 296 ἐμνημονεύσαμεν τὸ χωρίον Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου «ἐφ' οἷς ἄξιον γεγηθότως εὐχαριστεῖν» καὶ ἐποιησάμεθα τὴν παρατήρησιν τήνδε· «οὐχὶ δ' ἀπίθανον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἔκειτο κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ Φίλωνι γεγηθότΑΣ». Ἐν τῇ νέᾳ ἐκδόσει Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου εἶνε γεγραμμένον Τόμ. Ε', σελ. 132 (1906) «ἐφ' οἷς ἄξιον γεγηθότας εὐχαριστεῖν»· σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «γεγηθότας M Nicetae cod. Coisl. (Tisch): γεγηθότως ν (Vat. Mon. et Hoesch. cod.)».

ΚΕΦ. ΟΖ'.

Περὶ τῆς τῶν τελικῶν μορίων ἵνα καὶ ὅπως καὶ ὡς συντάξεως μεθ' ὁριστικῆς ἐγκλίσεως χρόνου παραγομένου.

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης γράφει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 262 «ΣΗΜ. Ὁ *ἵνα* καὶ σπανιώτερον ὁ *ὡς*, *ὅπως*, φέρεται καὶ πρὸς παραγόμενον ὁριστικῆς, ἀλλ' ἀνωμάλως καὶ κατ' ἐξαίρεσιν, οἷον: *Πρὸ πολλοῦ ἂν ἐποιησάμην ἐπιστεῖλαί σοι* ταῦτα, ἵν', εἰ ἐπείσθης, μὴ τηλικούτῳ κινδύνῳ περιέπεσες».

Ἀποροῦμεν τί νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ θαυμασίου τούτου ἀνθρώπου, ὅστις περὶ ὁμαλωτάτης καὶ κανονικωτάτης συντάξεως λόγον ποιούμενος ἀποφαίνεται ὅτι ἀνωμάλως αὕτη καὶ κατ' ἐξαίρεσιν γίνεται.

Πολλὰ παλαιῶν τε καὶ μεταγενεστέρων ἔχομεν νὰ μνημονεύσωμεν χωρία, ἐν οἷς τὸ τελικὸν μόριον ἵνα εἶνε ὁριστικῇ ἐγκλίσει συντεταγμένον χρόνου παραγομένου

Σοφοκλ. Οἰδ. Τ. 1387 «οὐκ ἂν ἐσχόμην τὸ μὴ ἀποκλῇσαι τοὐμὸν ἄθλιον δέμας, ἵν' ἦ τυφλός τε καὶ κλύων μηδέν». Περὶ τοῦ τύπου ἦ ἴδε Λόγιον Ἑρμῆν 1867, σελ. 398.

Εὐριπ. Ἱππολ. 645 «χρῆν δ' εἰς γυναῖκα πρόσπολον μὲν οὐ περᾶν, ἄφθογγα δ' αὐταῖς συγκατοικίζειν δάκη θηρῶν, ἵν' εἶχον μήτε προσφωνεῖν τινα μήτ' ἐξ ἐκείνων φθέγμα δέξασθαι πάλιν» καὶ Ἰφιγ. Ταύρ. 357 «ἀλλ' οὔτε πνεῦμα Διόθεν ἦλθε πώποτε, οὐ πορθμίς, ἥτις διὰ πέτρας Συμπληγάδας Ἑλένην ἀπήγαγ' ἐνθάδ', ἥ μ' ἀπώλεσε, Μενέλεων θ' ἵν' αὐτοὺς ἀντετιμωρησάμην».

Ἀριστοφάν. Ἐκκλησιαζ. 421 «εἰ δ' ἐκεῖνά γε προσέθηκεν, οὐδεὶς ἀντεχειροτόνησεν ἄν, τοὺς ἀλφιταμοιβοὺς τοῖς ἀπόροις τρεῖς χοίνικας δεῖπνον παρέχειν ἅπασιν, ἢ κλάειν μακρά, ἵνα τοῦτ' ἀπέλαυσαν Ναυσικύδους τἀγαθόν» καὶ 151 «ἐβουλόμην μὲν ἂν ἕτερον τῶν ἠθάδων λέγειν τὰ βέλτισθ', ἵν' ἐκαθήμην ἥσυχος» καὶ Σφ. 960 «ἐγὼ δ' ἐβουλόμην ἂν οὐδὲ γράμματα, ἵνα μὴ κακουργῶν ἐνέγραφ' ἡμῖν τὸν λόγον». Ἀποφαίνεται δ' ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 104 «corrige sodes ἔγραφεν pro ἐνέγραφ', nisi quid sit λόγον ἐγγράφειν in tali re

expedire potes» (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Σφηκῶν σελ. 116).

Μένανδρ. Ἀποσπ. 319,14 Κοκκ. «εἰ μὴ καθήγιζέν τις ἅμα τὴν ἔγχελυν, ἵνα Καλλιμέδων ἀπέθανεν εἷς τῶν συγγενῶν» καὶ 349,3 «ὡς δῆτ' ἐχρῆν—πλεῖν τοῦτον ἤδη διὰ τέλους καὶ μηδ' ἐπιβαίνειν γῆς, ἵν' οὕτως ᾔσθετο οἷον παραλαβὼν ἀγαθὸν οὐκ ἐφείσατο».

Μάχ. παρ' Ἀθην σελ. 578, Ε «ἔδωκ' ἄν, ἵν' εἶχες, φήσ', ἀποψᾶσθαι, τάλαν».

Ἀνθολ. Παλατ. ΙΕ', 17 «εἰ ζωγραφεῖν τις ἤθελέν σε, Παρθένε, ἄστρων ἐδεῖτο μᾶλλον ἀντὶ χρωμάτων, ἵν' ἐγράφης φωστῆρσιν, ὡς φωτὸς πύλη».

Πλάτ. Θεαιτ. σελ. 161, Γ' «τὴν δ' ἀρχὴν τοῦ λόγου τεθαύμακα ὅτι οὐκ εἶπεν ἀρχόμενος τῆς Ἀληθείας ὅτι πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ὗς ἢ κυνοκέφαλος ἤ τι ἄλλο ἀτοπώτερον τῶν ἐχόντων αἴσθησιν, ἵνα μεγαλοπρεπῶς καὶ πάνυ καταφρονητικῶς ἤρξατο ἡμῖν λέγειν» καὶ Εὐθυδ. σελ. 304, Ε' «Καὶ μήν, ἔφη, ἄξιόν γ' ἦν ἀκοῦσαι. Τί δέ; ἦν δ' ἐγώ. Ἵνα ἤκουσας ἀνδρῶν διαλεγομένων, οἳ νῦν σοφώτατοί εἰσι τῶν περὶ τοὺς τοιούτους λόγους» καὶ σελ. 335, Γ' «ἀλλὰ σὲ ἐχρῆν ἡμῖν συγχωρεῖν τὸν ἀμφότερα δυνάμενον, ἵνα συνουσία ἐγίγνετο» καὶ Συμποσ σελ. 181, Δ' «χρῆν δὲ καὶ νόμον εἶναι μὴ ἐρᾶν παίδων, ἵνα μὴ εἰς ἄδηλον πολλὴ σπουδὴ ἀνηλίσκετο». Σημειοῦται δ' ὁ Ἄστιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Ι', σελ. 134 «Particula ἵνα, ut solet, cum indicativo imperf., plusquamperf. vel aoristi iuncta indicat quod fieri debebat, sed non factum est. Cf. *Marcl.* ad Lys p. 43. *Heindorf.* ad Theaet p. 348. *Mattihaeus* Gramm. gr. p. 997. et *Schäfer.* Appar. ad Demosth. I. p. 351». Γνωστοτάτη εἶνε ἡ ἐν τῷ Κρίτωνι τοῦ Πλάτωνος σελ. 44, Δ' κειμένη ῥῆσις «εἰ γὰρ ὤφελον, ὦ Κρίτων, οἷοί τε εἶναι οἱ πολλοὶ τὰ μέγιστα κακὰ ἐξεργάζεσθαι, ἵνα οἷοί τε ἦσαν αὖ καὶ ἀγαθὰ τὰ μέγιστα, καὶ καλῶς ἂν εἶχε». Ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 104 ἀναγινώσκει μὲν «τἀγαθὰ τὰ μέγιστα», ὑπολαμβάνει δὲ τὸ «καλῶς ἂν εἶχε» ὑποβολιμαῖον λέγων «quis non perspicit insiticia et spuria esse verba tam frigida quam supervacua καὶ καλῶς ἂν εἶχε, quae vel in negligentissimo scriptore reprehendi debebant ea in *Platone* feremus?». Πρβ. καὶ Σχάν-

ζιον ἐν *Nov. Comment. Plat.* σελ. 103 «Tum verba καὶ καλῶς ἂν εἶχε cum Cobeto suspecta habeo (V. L. p. 104); sed adversor ei τἀγαθὰ pro ἀγαθὰ scribenti». Τῇ γνώμῃ τοῦ Κοβήτου ἐναντιοῦται ὁ Σταλβαύμιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Α', σελ. 206 (1858). Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν τῷ Μένωνι τοῦ Πλάτωνος σελ. 89, Β' φέρεται «Καὶ γὰρ ἂν που καὶ τόδ' ἦν· εἰ φύσει οἱ ἀγαθοὶ ἐγίγνοντο, ἦσάν που ἂν ἡμῖν οἳ ἐγίγνωσκον τῶν νέων τοὺς ἀγαθοὺς τὰς φύσεις, οὓς ἡμεῖς ἂν παραλαβόντες ἐκείνων ἀποφηνάντων ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει, κατασημηνάμενοι πολὺ μᾶλλον ἢ τὸ χρυσίον, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς διέφθειρεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀφίκοιντο εἰς τὴν ἡλικίαν, χρήσιμοι γίγνοιντο ταῖς πόλεσιν». Ἐποιήσατο δ' ὁ Μαδβίγιος ἐν *Adversar Crit.* Τόμ. Α', σ. 413 τὴν παρατήρησιν τήνδε. «Rectum esset διέφθειρεν. si hoc significaretur. tunc neminem eos corrupturum fuisse, quod nunc fiat (synt. Gr § 131 not), h. e., effectus praesentis temporis non verus. Sed h l. significari tantum consilium actionis in condicione positae relatum ad tempus praeteritum (hypotheticum). ostendit clarissime γίγνοιντο et cum eo coniunctum ἀφίκοιντο. Scribendum igitur διαφθείρειεν. abiecta illa quam Hermannus praef. vol I. p. VII fingit, enallaga». Τὴν ὑπὸ τοῦ Μαδβιγίου γενομένην μεταβολὴν τοῦ διέφθειρεν εἰς τὸ διαφθείρειεν ἐνέκρινεν ὁ Σχάνζιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Η', σελ. 143.

Λυσ. ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθ. φόνου 41 «εἶτα δοκῶ ἂν ὑμῖν τὸν συνδειπνοῦντα ἀφεὶς μόνος καταλειφθῆναι καὶ ἔρημος γενέσθαι, ἢ κελεύειν ἐκεῖνον μένειν, ἵνα μετ' ἐμοῦ τὸν μοιχὸν ἐτιμωρεῖτο;» καὶ 42 «καίτοι γε εἰ προῄδειν (Κόβ. προῄδη), οὐκ ἂν δοκῶ ὑμῖν καὶ θεράποντας παρασκευάσασθαι καὶ τοῖς φίλοις παραγγεῖλαι, ἵν' ὡς ἀσφαλέστατα μὲν αὐτὸς εἰσῄειν (Κόβ. εἰσῇα) κτέ.» καὶ πρὸς Σίμ. 21 «ἐβουλόμην δ' ἄν, ὦ βουλή, Σίμωνα τὴν αὐτὴν γνώμην ἐμοὶ ἔχειν, ἵν' ἀμφοτέρων ἡμῶν ἀκούσαντες τἀληθῆ ῥᾳδίως ἔγνωτε τὰ δίκαια» καὶ περὶ Τραύμ. 3 «ἐβουλόμην δ' ἂν μὴ ἀπολαχεῖν αὐτὸν κριτὴν Διονυσίοις, ἵν' ὑμῖν φανερὸς ἐγένετο ἐμοὶ διηλλαγμένος κρίνας τὴν ἐμὴν φυλὴν νικᾶν» καὶ περὶ τοῦ Σηκ. 17 «ἵν', εἴ τις αὐτοὺς ᾐτιᾶτο, εἶχον ἀνενεγκεῖν ὅτῳ παρέδοσαν» (Ἴδε Φροβεργῆρον εἰς Λυσ. Τόμ. Β', σελ. 185).

Ἰσοκρ. Εὐαγόρ. 5 «Ἐχρῆν μὲν οὖν καὶ τοὺς ἄλλους ἐπαινεῖν τοὺς ἐφ' αὐτῶν ἄνδρας ἀγαθοὺς γεγενημένους, ἵν' οἵ τε δυνάμενοι τὰ τῶν ἄλλων ἔργα κοσμεῖν ἐν εἰδόσι ποιούμενοι τοὺς λόγους ταῖς ἀληθείαις ἐχρῶντο περὶ αὐτῶν, οἵ τε νεώτεροι φιλοτιμοτέρως διέκειντο πρὸς τὴν ἀρετὴν» καὶ πρὸς Καλλίμ. 51 «ἐβουλόμην δ' ἂν ὑμᾶς ὁμοίως ἐμοὶ γιγνώσκειν αὐτόν, ἵν' αὐτῷ μὴ τῶν ἀπολωλότων συνήχθεσθε ἀλλὰ τῶν ὑπολοίπων ἐφθονεῖτε» καὶ Ἐπιστολ. Β', 12 «πρὸ πολλοῦ δ' ἂν ἐποιησάμην ἐπιστεῖλαί σοι ταῦτα πρὸ τῆς στρατείας, ἵν', εἰ μὲν ἐπείσθης, μὴ τηλικούτῳ κινδύνῳ περιέπεσες, εἰ δ' ἠπίστησας, μὴ συμβουλεύειν ἐδόκουν ταὐτὰ τοῖς ἤδη διὰ τὸ πάθος ὑπὸ πάντων ἐγνωσμένοις».

Δημοσθ. σελ. 47,27 «οὐ γὰρ ἐχρῆν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταξιάρχους παρ' ὑμῶν, ἱππάρχους παρ' ὑμῶν, ἄρχοντας οἰκείους εἶναι, ἵν' ἦν ὡς ἀληθῶς τῆς πόλεως ἡ δύναμις;» καὶ σελ. 599,21 «καί φησι δεῖν ἡμᾶς, εἴπερ ἐπιστεύομεν εἶναι ταῦτ' ἀληθῆ, πρὸς τοὺς θεσμοθέτας ἀπαντᾶν, ἵν' ἐκεῖ περὶ χιλιῶν ἐκινδυνεύομεν, εἰ καταψευδόμενοι ταῦτ' ἐφαινόμεθα» καὶ σελ. 602,28 «ὅτι χρῆν σε ἀπάγειν, ἵν' ἐκινδύνευες περὶ χιλιῶν» καὶ σελ. 635,48 «οὐκοῦν ταὐτά γε δήπου προσῆκε προσγράψαι ἐάν τις ἀποκτείνῃ γράφοντα, ἄκων ἢ ἑκών, ἀδίκως ἢ δικαίως, ξένος ἢ πολίτης, ἵν' ὅτῳ ποτὲ τοὔργον ἐπράχθη, τούτῳ τὰ ἐκ τῶν νόμων ὑπῆρχε δίκαια» καὶ σελ. 837,5 «ἀλλ' ἐχρῆν, ἐπειδὴ τάχιστ' ἐτελεύτησεν ὁ πατήρ, εἰσκαλέσαντας μάρτυρας πολλοὺς παρασημήνασθαι κελεῦσαι τὰς διαθήκας, ἵν', εἴ τι ἐγίγνετο ἀμφισβητήσιμον, ἦν εἰς τὰ γράμματα ταῦτ' ἐπανελθεῖν καὶ τὴν ἀλήθειαν πάντων εὑρεῖν» καὶ σελ. 849,17 «ἔτι δὲ τὸ πρᾶγμ' ἂν ἐξελέγξαι ζητῶν ἐξῄτησεν ἄν με τὸν παῖδα τὸν γράφοντα τὰς μαρτυρίας, ἵν', εἰ μὴ παρεδίδουν, μηδὲν δίκαιον λέγειν ἐδόκουν» καὶ σελ. 958,47 «ταῦτα ἀντὶ τοῦ κοσμεῖν καὶ περιστέλλειν, ἵνα καὶ τοῖς δοῦσιν ὡς εὐσχημονέστατα ἐφαίνετο καὶ τοῖς λαβοῦσιν ὑμῖν, ἄγεις εἰς μέσον, δεικνύεις, ἐλέγχεις, μόνον οὐκ ὀνειδίζεις οἷον ὄντα σε ἐποιήσαντο Ἀθηναῖοι» καὶ σελ. 1106,17 «οὐκοῦν εἴ περ ἀληθὲς ἦν, ἐχρῆν αὐτὸ τὸ γραμματεῖον εἰς τὸν ἐχῖνον ἐμβαλεῖν καὶ τὸν παρέχοντα μαρτυρεῖν, ἵν' ἐκ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ τὰ σημεῖα ἰδεῖν οἱ μὲν δικασταὶ τὸ πρᾶγμα ἔγνωσαν, ἐγὼ δέ, εἴ τις ἠδίκει με, ἐπὶ τοῦτον ᾖα» καὶ σελ. 1180,47 «ταῦτ' ἐχρῆν αὐτόν, ὦ ἄνδρες δικασταί, εἴ περ τι ἦν ἀληθὲς ὧν λέγει, καὶ

μόνον προσιόντα τῷ 'Ανδροκλείδῃ διαμαρτύρασθαι καὶ μετὰ μαρτύρων πολλῶν, ἵν' αὐτῷ πολλοὶ ἦσαν οἱ συνειδότες» καὶ σελ. 1254,24 «ἡγούμην τε δεῖν τὴν ἀρχὴν ἢ τοὺς ᾑρημένους ὑπὸ τῆς βουλῆς γράφεσθαι καὶ κατασημηναμένους τὰς βασάνους, ὅ τι εἴπαιεν οἱ ἄνθρωποι, παρέχειν εἰς τὸ δικαστήριον, ἵν' ἀκούσαντες ἐκ τούτων ἐψηφίσασθε ὁποῖόν τι ὑμῖν ἐδόκει» καὶ σελ. 1273,5 «–, ἵν', εἰ μὲν ἐβούλετο παύσασθαι, μηδὲν ὑμῖν ἦν δυσχερὲς πρὸς ἀλλήλους, εἰ δ' ὠλιγώρησε καὶ συνέβη τι τοιοῦτον, μάρτυσιν εἶχες τότε παραγενομένοις χρῆσθαι» καὶ 6 «καὶ νὴ Δί' ἐπιδεῖξαί σε ἔδει πᾶσιν ἀνθρώποις χαράδραν οὖσαν, ἵνα μὴ λόγῳ μόνον, ὥσπερ νῦν, ἀλλ' ἔργῳ τὸν πατέρ' ἀδικοῦντ' ἀπέφαινες» καὶ σελ. 1303,15 «εἰκὸς ἦν καὶ εἰς ὀψὲ ψηφίζεσθαι, ἵν' ἀπηλλαγμένοι ἦσαν ποιήσαντες τὰ ὑμῖν ἐψηφισμένα» (Πρβ. καὶ σελ. 715 48 καὶ σελ. 1105,13) καὶ Ψευδοδημοσθ. σελ. 1434 «οὐδὲν ἔδει κοινῇ ποιεῖν ὧν ἰδίᾳ μέμφεσθε, ἵνα μὴ συνέβαινεν ὅπερ νυνὶ γίγνεται» καὶ σελ. 1438 «ἐγὼ δὲ ἡδέως μὲν ἂν ἑώρων ἃ καὶ συνοίσειν ἔμελλε, ταῦτ' ἐν ἡδονῇ πράττειν ὅνθ' ὑμῖν, ἵνα καὶ χαριζόμενος καὶ χρηστὰ λέγων ἐφαινόμην» καὶ σελ. 1441 «ἠβουλόμην ἄν, ὦ ἄνδρες 'Αθηναῖοι, τὴν ἴσην σπουδὴν ἐνίους τῶν λεγόντων ποιεῖσθαι ὅπως τὰ βέλτιστ' ἐροῦσιν, ὅσην περ ὅπως εὖ δόξουσι λέγειν, ἵν' οὗτοι μὲν ἀντὶ τοῦ δεινοὶ λέγειν ἐπιεικεῖς ἐνομίζοντο εἶναι, τὰ δ' ὑμέτερα, ὥσπερ ἐστὶ προσῆκον, βέλτιον εἶχε» καὶ σελ. 1444 «ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες 'Αθηναῖοι, καὶ δίκαιον ἦν τότε πείθειν ὑμᾶς ὅ,τι ἄριστον ἕκαστος ἡγεῖτο, ὅτε ἐβουλεύεσθε τὸ πρῶτον περὶ τούτων, ἵνα μὴ συνέβαινεν ἃ δὴ δύο πάντων ἐστὶν ἀλυσιτελέστατα τῇ πόλει» ("Ιδε Γ. Οὐετνῆρον ἐν *Act. Sem. Phil. Erl.* Τόμ. Δ', σελ. 143 καὶ Ναβῆρον ἐν *Mnemos.* 1903, σελ. 11-12). 'Εγράψαμεν «ἀπηλλαγμένοι ἦσαν» ἀκολουθήσαντες τῷ Κοβήτῳ, ὑφ' οὗ εἶνε ἐν *Nov. Lect.* σελ. 345 τάδε γεγραμμένα «Coepit iam ita facere Dindorfius in paucis idoneus harum rerum iudex, qui in Demosthenis editione Lipsiensi ἤεμεν, ἤετε, ἤεσαν cum compositis omnibus expulit et formas Atticas in lucem vitamque revocavit, rectissime, nisi quod imprudens pag. 216. retinuit πρὸς τὰ τείχη προσήεσαν οἱ πολέμιοι, et contra festinantius pag. 1303, ubi Codices exhibent: εἰκὸς ἦν καὶ εἰς ὀψὲ ψηφίζεσθαι ἵν' ἀπηλλαγμένοι εἴησαν (SQ. ειεσαν, F. ἤιεσαν) ποιήσαντες τὰ ὑμῖν ἐψηφισμένα, in Oxoniensi

editione dedit ἀπηλλαγμένοι ἦσαν, in Lipsiensi ἦσαν. Neque hoc neque illud sanum aut probum est. Sententia loci postulat ἵν' ἀπηλλαγμένοι ἦσαν, quemadmodum apud Dinarchum κατὰ Δημοσθένους recte legitur § 10. ἐχρῆν αὐτοὺς ζητεῖν ἵνα—ἀπηλλαγμεθα τούτου τοῦ δημαγωγοῦ, idque unus omnium optime ipse Dindorfius intelliget requiri». Ὁ Οὐηδῆρος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κατ' Ἀριστοκράτους λόγου τοῦ Δημοσθένους σελ. 214 «Inest conditio non impleta, ex qua quia apta sunt proxima ἵν'—ὑπῆρχε, non debebat Taylor coniunctivum ὑπάρχῃ ponere, «a Marklando iam refutatus exemplis ad Lysiam t. I. p. § 43. expromptis».

Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. 2 «ἐβουλόμην μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τὴν βουλὴν τοὺς πεντακοσίους καὶ τὰς ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν ἐφεστηκότων ὀρθῶς διοικεῖσθαι καὶ τοὺς νόμους οὓς ἐνομοθέτησεν ὁ Σόλων περὶ τῆς τῶν ῥητόρων εὐκοσμίας ἰσχύειν, ἵνα ἐξῆν πρῶτον μὲν τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν πολιτῶν, ὥσπερ οἱ νόμοι προστάττουσι — τὰ βέλτιστα τῇ πόλει συμβουλεύειν».

Δείναρχ. κατὰ Δημοσθ. 10 «δυοῖν γὰρ θάτερον ἐχρῆν αὐτούς, ἢ καὶ τὴν προτέραν ζήτησιν τὴν ὑπὲρ τῶν τριακοσίων ταλάντων τῶν παρὰ τοῦ Περσῶν βασιλέως ἀφικομένων ζητεῖν, καθάπερ συνέταξεν ὁ δῆμος, ἵνα τότε, δόντος δίκην τοῦ θηρίου τούτου — ἀπηλλάγμεθα (=ἀπηλλαγμένοι ἦμεν) τούτου τοῦ δημαγωγοῦ δίκην ἀξίαν δόντος».

Δημοκράτ. παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. Τόμ. Α', σελ. 262, 10 «Δημοκράτης ἰδὼν κλέπτην ὑπὸ τῶν ἕνδεκα ἀπαγόμενον, ἄθλιε, εἶπε, τί γὰρ τὰ μικρὰ ἔκλεπτες ἀλλ' οὐ τὰ μεγάλα, ἵνα καὶ σὺ ἄλλους ἀπῆγες;». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860, σελ. 111 «Male correxerunt homines docti locum Plutarchi in Floril. 6, 43: Θηρίον ἐστὶ δουλαγωγὸν ἡδονὴ ἀλλ' οὐκ ἄγριον, εἴθε γὰρ ἦν, φανερῶς ἂν πολεμοῦσα ταχέως ἑάλω. Abest ἂν in optimo codice A · qui addiderunt debuerant simul γὰρ de suo interponere; sed non est haec Plutarchi manus, qui dederat; εἴθε γὰρ ἦν ἵνα φανερῶς πολεμοῦσα ταχέως ἑάλω. Noto usu ἵνα cum indicativo ponitur ubi pendet ex ἐβουλόμην ἄν, ἐχρῆν, εἴθε γὰρ et sim., de qua re diligenter notavimus in Mnemos. Vol. III. p. 100. Aliud huius compositionis exemplum est in Floril. 13, 30:

τί γὰρ τὰ μικρὰ ἔκλεπτες ἀλλ' οὐ τὰ μεγάλα ἵνα καὶ σὺ ἄλλους ἀπῆγες;».

Πολύβ σελ. 1363.19 Οὔλσχ. «ὅπερ ἔδει καὶ τοὺς τοιούτους ἱστοριογράφους, ἵνα μὴ κατετόλμων τοῦ καλῶς ἔχοντος».

Πλούτ. Κάτ. Νεωτ. Γ' «τί οὖν, εἶπεν, οὐκ ἐμοὶ ξίφος ἔδωκας, ἵνα αὐτὸν ἀνελὼν ἀπήλλαξα δουλείας τὴν πατρίδα;». Πρβ. καὶ Καίσ. ΜϚ' «τοῦτο ἐβουλήθησαν, εἰς τοῦτό με ἀνάγκης ὑπηγάγοντο, ἵνα Γάιος ὁ μεγίστους πολέμους κατορθώσας, εἰ προηκάμην τα στρατεύματα, κἂν κατεδικάσθην». Σημειοῦται δ' ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Δ', σελ. 490 «Ἵνα κἂν κατεδικάσθην: Ἐπὶ τοῦ, Ὅπου ἐκδεκτέον εἶναι τὸ, Ἵνα, ἐνθάδε οἱ ΠΡ ἐσημειώσαντο. Ἔχοι δ' ἂν καὶ ἀντὶ τοῦ, Ὥστε, ἐκλαμβάνεσθαι. Εἰς τοσαύτην ἀνάγκην με ὑπηγάγοντο, ὥστε καὶ κατεδικάσθην ἄν, εἰ προηκάμην τὰ στρατεύματα».

Διονύσ. Ἀλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 1888 «ἐβουλόμην μὲν ἂν καὶ θεοῖς εὐξάμην, ἵνα ἧττον ἦσαν ἐπίσκηνοι λυπηροὶ τῇ πόλει».

Δίων Χρυσόστ. Τόμ. Α', σελ. 118, 16 Δινδ. «εἴθε γὰρ ἦν ἔχειν ἡμᾶς ὅσα οὗτος ἔλεγεν ἀγαθά, ἵνα καὶ ὑμῖν ἐδώκαμεν καὶ αὐτοὶ τῶν μακαρίων ἦμεν».

Δίων Κάσσ. Τόμ. Β', σελ. 211 Δινδ. «ἐξόν σοι τότε εὐθὺς καθ' ἕκαστον αὐτῶν τὴν προσήκουσαν παρ' αὐτοῦ δίκην εἰληφέναι, ἵν' αὐτός τε φιλόπολις ὡς ἀληθῶς ὢν ἐπεφήνεις καὶ ἡμεῖς καὶ ἀβλαβῆ καὶ ἀσφαλῆ τὴν τιμωρίαν παρ' αὐτὰ τὰ ἀδικήματα ἐπεποιήμεθα».

Φιλόδ. περὶ Κακ. ΚΓ' (σελ. 58.28 Οὔσσ.) «νέος ὤφελον εἶναι καὶ μὴ γέρων, ἵν' ἐμαυτὸν ὑπέταξά σοι».

Νουμήν. παρ' Εὐσεβ. Προπαρ. Εὐαγγ. Τόμ. Β', σελ. 278,28 «πολλὴν δῆτ' ἔχων ἤδη τὴν διαίσθησιν ὑπερεπεθύμει, εὖ οἶσθ' ὅτι, τῶν ἐλεγξόντων τυχεῖν, ἵνα μὴ ἐδόκει μετὰ νῶτα βαλὼν αὐτὸς ἑκὼν φεύγειν».

(Πλωτῖν. Τόμ. Β', σελ. 392. 22 Κιρχ. «οὐδὲ γὰρ τὸ εἶναι ἔχει ἡ ὕλη, ἵνα ἀγαθοῦ ταύτῃ μετεῖχεν» καὶ σελ. 399, 5 «οὐ γὰρ λέγεται κακὴ τῷ ποιότητα ἔχειν, ἀλλὰ μᾶλλον τῷ ποιότητα μὴ ἔχειν, ἵνα μὴ ἦν ἴσως κακὴ εἶδος οὖσα»).

Εὐνάπ. Ἱστορ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Α', σελ. 219,16 Δινδ. «εἴθε

ἔζη μοι, ἔφη, ὁ παῖς ἵνα σοι δοθεὶς ὅμηρος, ὦ Καῖσαρ, δουλείαν ηὐτύχει τῆς ἐμῆς βασιλείας εὐδαιμονεστέραν».

Ἀριστείδ. Τόμ. Α΄, σελ. 439 Δινδ. «ἐβουλόμην ἄν, ὦ θαυμάσιε, μάλιστα μὲν τὴν πόλιν οἵαν κατέλιπες τοιαύτην φανῆναι· εἰ δὲ μή, παρὼν αὐτὸς ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, ἵν' ἀμφοτέρως ἐκέρδαινον» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 203 «ἐβουλόμην δ' ἂν καὶ πρὸς ἄλλον τινά μοι τὸν ἀγῶνα τυγχάνειν ὄντα καὶ μὴ πρὸς Πλάτωνα, καὶ περὶ τούτου λέγω καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἵνα πᾶσιν οἷς εἶχον ἐχρώμην θαρρούντως καὶ μὴ συνέβαινέ μοι παραπλήσιον κτέ.».

Γαλην. Τόμ. Γ΄, σελ. 380 «ἐχρῆν δήπου σμικρὰ πᾶσιν αὐτοῖς δοθῆναι τὰ νεῦρα κατὰ μόνην ἔτι τὴν τρίτην χρείαν, ἵν' ἦν διαγνωστικὰ τῶν λυπησόντων».

Ἀχιλλ Τάτ. Ε΄, 15, 4 «ὄφελον εἶχε τὴν αὐτὴν φύσιν τῷ κοινῷ πυρί, ἵνα σοι περιχυθεῖσα κατέφλεξα». Ὁ Ἰακώψιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγραφέως τούτου σελ. 793 «ἵνα σοι περιχυθεῖσα κατέφλεξα: καταφλέξω Commel. *Dio Chrys*. Or. VII. p. 234. 15· εἴθε γὰρ ἦν ἔχειν ἡμᾶς ὅσα οὗτος ἔλεγεν ἀγαθά, ἵνα καὶ ὑμῖν ἐδώκαμεν. Illustravit hanc structuram *Heindorf*. ad Platon. T. II. p. 348».

Λιβάν. Λόγ. Τόμ. Δ΄, σελ. 294,5 Ῥεισκ. «ὤφελον μὲν γὰρ — τὸν Ἰσοκράτους — ἑλέσθαι βίον, ἵν' ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ καὶ τὸν ἔμπροσθεν ἐβίουν χρόνον». Ἐν τῷ Οὐϊνδοβονησίῳ Λεξικῷ σελ. 105,7 Ναυκ. λέγεται «Καὶ ἵνα ἀντὶ τοῦ καὶ διὰ τοῦτο, ὅπερ καὶ μετὰ παρεληλυθότος συντάσσεται. Λιβάνιος· ὦ κατάρατε καὶ ὑπὲρ τὸ δέον φιλότιμε, ἐγὼ μόνος ἐδυστύχουν ἀφόρητα, ἵνα μοι δυστυχέστερον τῆς νόσου τὴν ὑγείαν ἀντέδωκας». Ἐδηλώθη δ' ὑπὸ τοῦ Ναυκίου ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Λιβανίου κεῖται ἐν Τόμ. Δ΄, σελ. 665,22.

Θεοδώρητ. Τόμ. Δ΄, σελ. 881 «καὶ αὐτὰς ἂν ὑμῖν τῶν θεσπεσίων προφητῶν τὰς προρρήσεις παρέθηκα, ἵνα ἀκριβέστερον διὰ τῶν πραγμάτων ἐμάθετε τὴν τῶν ῥημάτων ἀλήθειαν».

Μῦθ. Αἰσώπ. 155, β΄ (σελ. 75 Ἀλμ.) «τῆς δὲ οἰκίας, ὅτι μὴ τροχοὺς σιδηροῦς αὐτῇ ἐποίησεν, ἵνα καὶ τοῖς δεσπόταις συνεξεδήμει καὶ γείτονα πονηρὸν ἐξέφευγεν».

Φώτ. Ἐπιστολ. σελ. 502 Βαλ. «οὐκ ἔδει σε κακουργεῖν, ἵνα σου τὸ ἁμάρτημα ἡ τῶν ἠθῶν ἁπλότης ἐδείκνυ κουφότερον» καὶ Λόγ.

καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Α΄, σελ. 270 Ἀριστ. «εἴθε τὸν ὑμέτερον, ὡς καὶ πρόσθεν, ἐπλήρουν κατάλογον, ἵνα μηδεμία μοι περιῆν ἀνάγκη λογοθετεῖν τὰ ἀλλότρια, ἵνα μηδεμία μοι ἐπηκολούθει ποινή, τὰ τῶν ποιμαινομένων παρορῶντι ἐλαττώματα, ἵνα τὰ ἐμὰ μόνον περισκοπεῖν ἐξῆν, καὶ περὶ μηδενὸς τῶν ἄλλων αἱ φροντίδες ἐπεκάθηντο» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 218 «ταῦτα ὁρῶν πῶς οὐ πάντων ἀπέστης, δι' ὧν σεαυτῷ συνῆγες τὰ σκάνδαλα, καὶ τὴν γνώμην ἐτραυμάτιζες, καὶ πολλῇ σπουδῇ καὶ δρόμῳ καταφυγὼν πρὸς μετάνοιαν ἐπεδείξω τὴν διόρθωσιν, ἵνα δι' αὐτῆς καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων ἐκέρδησας;». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 20,5 «εἴθε πολλοὺς ἐγράψω, ἔφη, εἴθε πολλοὺς ἐλύπησας, ἵνα πλείους καταλελοιπὼς ἐτύγχανες λόγους» καὶ σελ. 185,4 «ἀλλ' ἔδει, φασί, τὸν ἄνθρωπον ἀπ' ἀρχῆς καλόν τε καὶ ἀγαθὸν ὑφιστάναι, ἵνα μήτε πράγματα τοσαῦτα παρεῖχε κτἑ» καὶ σελ. 538,20 «ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι καὶ ἐξῆς, ἀντὶ τοῦ ἤθελον, φησίν, ἐγὼ ἐν κατακρίσει γενέσθαι, μόνον ἵνα ἐπέστρεψαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν κύριον». Πρβ. καὶ σελ. 219,9 «ἢ ἐχρῆν ὑπευθύνως οὕτω βιοῦντας εὐδαιμονίας ἀπολαύειν, ἵνα τε πλέον θεὸς ἠγνοήθη καὶ προθυμότερον πρὸς τὰ πάθη καταφερώμεθα;»

Ἰωσὴφ Ῥακενδ. Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Γ΄, σελ. 531,10 «ὥστε καὶ αἰτιῶνται οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ τὸν εἰπόντα οὕτως, ὁ ποταμὸς πολὺς ῥεῖ· οὐδὲ γὰρ ἐτήρησε, φασί, τὸ πρέπον τὸ πολύρρουν τοῦ ποταμοῦ συστεῖλαι διὰ τῆς ῥεῖ βραχυλεξίας· ἔδει γὰρ εἰπεῖν ὁ ποταμὸς πολὺς σύρεται, ἵν' ἡμετέρα λέξις τὴν τοῦ πράγματος ἐμιμήσατο φύσιν». Γραπτέον δ' ἴσως «ἵν' ἡ μακροτέρα λέξις κτἑ».

Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Δ΄, σελ. 462 «ἐβουλόμην ἐλευθερίαν τῶν ἐλέγχων ἔχειν ἐνταῦθα, ἵνα πᾶσιν οἷς εἶχον ἐχρώμην» καὶ Τομ. Ε΄, σελ. 16 «ἐβουλόμην ἀλλοτρίους εἰδέναι τὰ σά, εἶτα δὴ καὶ ἐγκωμιάζειν βούλεσθαι, ἵνα μή σου ὁ ἔπαινος ὑπωπτεύετο· ὤφελον ὑπὸ ἀδεκάστοις λέγειν κριταῖς καὶ ἀνυπόπτοις διαιτηταῖς, ἵνα μηδεὶς τὸν λόγον ὑφεωρᾶτό μοι».

Μιχ. Ἀκομιν. Τόμ. Α΄, σελ. 240,8 Λάμπρ. «Τίς ἀγαθὸς ἐκείνου θεράπων τῆς δίκης αὐτῷ παραπήλαυσεν, ἵνα, ὅπου ἐκεῖνος ἦν, καὶ ὁ θεράπων ἐκείνου κατὰ λόγον ἦν καὶ μηδ' ἐν Ἅδου διίσταντο» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 46,2 «ὡς εἴθε καὶ πρὸς τοὺς ἐμοὺς καὶ οὐκ ἐμοὺς

κατωτικοὺς ἀπεστάλη, ἵνα πολλῶν ἀδίκων γούνατ᾽ ἔλυσεν» καὶ σελ. 109,6 «τοῦ παντὸς ἂν εἱλόμην τὸ καὶ αὐτοπτῆσαι καὶ διομιλήσασθαί σοι τῷ ἐμψύχῳ τροπαίῳ Χριστοῦ, ἵνα τύπον ἔμπνουν ἀπεμαξάμην ἀνδρείας τε καὶ καρτερίας ἐν τοῖς δεινοῖς» καὶ σελ. 240,29 «εἴπερ ἐδυνάμην, μετέβην ἂν ἐντεῦθεν, ἵνα καὶ οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἀνέπνευσαν τῆς περὶ ἡμᾶς καὶ δι᾽ ἡμᾶς ὀχλήσεως καὶ ἡμεῖς τῆς παρὰ τῶν μοχθηροτέρων κληρικῶν» καὶ σελ. 405,13.

Ἄνν. Κομν. Τόμ. Α', σελ. 218,18 Βόνν. «εἴθε γὰρ ἐλευθέρα ἦν τοῦ πάθους τούτου τοῦ πατρικοῦ καὶ ἀπόλυτος, ἵνα καθάπερ ὕλης ἀμφιλαφοῦς δραξαμένη τὴν σοβάδα γλῶσσαν ἐνεδειξάμην ὁπόσην ἔχει περὶ τὰ καλὰ οἰκείωσιν».

Νικηφ. Γρηγορ. Τόμ. Α', σελ. 347,19 Βόνν. «νῦν ἔδει πᾶσαν ἀνθρωπίνην γλῶτταν τὴν ἐμὴν ἀνειληφέναι γνώμην, πρύτανιν τῶν λεγομένων, ἵνα ἦν ἐντεῦθεν καὶ κοινή τις τελετὴ καὶ πανήγυρις καὶ συμφωνία παγκόσμιος ὑπὲρ σοῦ καὶ τῶν σῶν» καὶ σελ. 379,19 «οὐ γὰρ μιξοβάρβαρον μέν, εὔρυθμον δὲ τὸν ἦχον προύφερον, ἵνα τις ἦν καὶ αὐτός, ὥσπερ οἱ Μιξολύδιοι καί, εἰ δεῖ λέγειν οἱ Μιξοφρύγιοι» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 552,19.

Θεοφάν. Χρονογρ. σελ. 188,9 Λιψ. «εἴΘΟΙΣ Σαββάτης μὴ ἐγεννήθη, ἵνα μὴ ἔσχεν υἱὸν φονέα».

Ἰω. Κανταχουζ. Τόμ. Α', σελ. 287,5 Βόνν. «ἐβουλόμην μὲν οὖν μὴ ἀπὸ Ῥωμαίων ἀλλ᾽ ἀπὸ βαρβάρων ἑστηκέναι τὸ τρόπαιον τοῖς ἡμετέροις, ἵνα εἶχον τῆς νίκης καθαρὰν τὴν ἡδονήν».

Θεόδ. Στουδ. Μεγάλ. Κατηχ. σελ. 41,21 Κεραμ. «ὡς ὤφελέν γε τοὺς τοιούτους καὶ σπληνιᾶσαι καὶ ἡπατιᾶσαι καὶ ὑδεριᾶσαι καὶ τεθνάναι, ἵνα τοῦ μεγίστου τῶν ἀρρωστημάτων, κακίας καὶ ἀχαριστίας, ἀπηλλάγησαν».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 200,37 «ἐχρῆν γὰρ εἰπεῖν πρότερον τὸ εἰπὼν ἢ φάμενος ἤ τι τοιοῦτον καὶ τότε ἐπαγαγεῖν τὸ δαιμόνιε, ἵνα ἦν ὁ λόγος τοιοῦτος» καὶ σελ. 1241,28 «ὤφειλε γὰρ εἰπεῖν κνίΣΣην μετὰ τοῦ Ν ἐν πτώσει αἰτιατικῇ, ἵνα ἔλεγεν ὅτι τήκων ὁ λέβης τὴν κνίΣΣαν» καὶ σελ. 1315,9 «τὸ δὲ δεύτερα ὤφειλε μὲν δεύτερον εἶναι ὡς πρὸς τὸ ἀέθλιον, καθὰ καὶ προδεδήλωται, ἵνα ἦν δῶμεν ἀέθλιον δεύτερον» καὶ σελ. 1451,56 «ὡς εἰ μὴ τοῦτο ἦν τάχα ἂν καὶ διενυκτέρευσαν ἐν τῷ πότῳ, ἵνα καὶ ἑωλοκρασίαν ἔθεντο» καὶ σελ. 1614,4 «ὤφειλεν

ἡ ἀπ' αὐτῆς Κίρκη ἔχειν καὶ τρίτην ΑΙ, ἵνα ᾖν Αἰαιαίη» καὶ σελ. 1917,29 «Τὸ δὲ βλημένου ὤφειλε μὲν δοτικὴ εἶναι, ἵνα ᾖν δέπας δέ οἱ ἔκπεσε χειρὸς βλημένῳ». Πρβ. καὶ σελ. 390,7 καὶ σελ. 930,48 καὶ σελ. 1035,5 καὶ σελ. 1079,33 καὶ σελ. 1228,60 καὶ σελ. 1236,36 καὶ σελ. 1277,33 καὶ σελ. 1539,46 καὶ σελ. 1750,55 καὶ σελ. 1759,50 καὶ σελ. 1895,52.

Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 600,4 Δινδ. «αἴθε οὕτως ἀκμάζοιμι ὡς καὶ τὸ πάλαι, ἵν' αἰδεσθείς τις τὸ γενναῖον τῆς νεότητος ἔδωκέ μοι χλαῖναν».

Σχολ. Λουκιαν. σελ. 159,4 Ἰακ. «ἀλλ' εἴπερ ἄρα, οὕτως ἐχρῆν εἰπεῖν· τῇ Ῥωμαίων εἰσεγράψατο πολιτείᾳ, ἵνα τῷ πλάτει τοῦ ἀορίστου περιελαμβάνετο καὶ αὐτός».

Πολλῷ εὐαριθμητότερα εἶνε τὰ χωρία ἐν οἷς εἶνε τὸ τελικὸν μόριον ὅπως ἢ ὡς ὁριστικῇ ἐγκλίσει συντεταγμένον χρόνου παραγομένου.

Αἰσχύλ. Προμηθ. 750 «τί δῆτ' ἐμοὶ ζῆν κέρδος, ἀλλ' οὐκ ἐν τάχει ἔρριψ' ἐμαυτὴν τῆσδ' ἀπὸ στύφλου πέτρας, ὅπως πέδοι σκήψασα τῶν πάντων πόνων ἀπηλλάγην;» καὶ Χοηφ. 195 «εἶθ' εἶχε φωνὴν εὔφρον' ἀγγέλου δίκην, ὅπως δίφροντις οὖσα μὴ 'κινυσσόμην». Παρασημειωτέον δ' ὅτι μετετυπώθη τὸ εὔφρον' ὑπὸ μὲν τοῦ Αὐράτου εἰς τὸ ἔμφρον' ὑπὸ δὲ τοῦ Φ. Σμιδιτίου ἐν *Krit. Stud zu den Griech. Dram.* Τόμ. Α', σελ. 59 εἰς τὸ ἢ φρέν'.

Σοφοκλ. Ἠλ. 1131 «ὡς ὤφελον πάροιθεν ἐκλιπεῖν βίον, πρὶν ἐς ξένην σε γαῖαν ἐκπέμψαι χεροῖν κλέψασα ταῖνδε κἀνασώσασθαι φόνου, ὅπως θανὼν ἔκεισο τῇ τόθ' ἡμέρᾳ». Περὶ τοῦ ταῖνδε ἴδε Γ. Δινδόρφιον ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 329, β'.

Ἀριστοφ. Εἰρ. 135 «οὔκουν ἐχρῆν σε Πηγάσου ζεῦξαι πτερόν, ὅπως ἐφαίνου τοῖς θεοῖς τραγικώτερος;».

Πλάτ. Πολιτ. σελ. 378, Α' «εἰ δὲ ἀνάγκη τις ᾖν λέγειν, δι' ἀπορρήτων ἀκούειν ὡς ὀλιγίστους, θυσαμένους οὐ χοῖρον ἀλλά τι μέγα καὶ ἄπορον θῦμα, ὅπως ὅ,τι ἐλαχίστοις συνέβη ἀκοῦσαι».

Δημοσθ. σελ. 950,20 «δεύτερον δέ, τίς οὐκ ἄν, ἡνίκα ὁ Πασικλῆς ἀνὴρ γεγονὼς ἐκομίζετο τὸν λόγον τῆς ἐπιτροπῆς, εἰ δι' αὐτοῦ τὰ γράμματ' ὤκνει τὴν μητέρα αἰτιᾶσθαι διεφθαρκέναι, τούτῳ ταῦτ' ἐδήλωσεν, ὅπως διὰ τούτου ταῦτ' ἠλέγχθη;» (Ἴδε Οὐεστνῆρον ἐν *Act. Sem. Phil. Erl.* Τόμ. Δ', σελ. 120).

Βίος Ἐπιφαν. (Ἐπιφάν. Τόμ. Α', σελ. 33, 22 Δινδ.) «διὰ τί οὐ

ποιεῖς φροντίδα τοῦ σοῦ παιδός, ὅπως καὶ οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τούτου ἦσαν ὑγιεῖς;»= ἔδει σε ποιεῖν (ποιεῖσθαι) φροντίδα τοῦ σοῦ παιδός, ὅπως καὶ οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τούτου ἦσαν ὑγιεῖς».

Αἰσχ. Προμηθ. 152 «εἰ γάρ μ' ὑπὸ γῆν — ἧκεν — ὡς μήτε θεὸς μήτε τις ἄλλος, τοῖσδ' ἐπεγήθει». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Var. Lect.* σελ 103. «*Atheniensibus* non est in usu γηθεῖν sed γεγηθέναι, non γηθῶν dicebant sed γεγηθώς. Igitur ἐπιγηθεῖν e vitio natum est et rescribendum τοῖσδ' ἐγεγήθει, id est οὕτω γὰρ ἂν οὐδεὶς τοῖσδ' ἐγεγήθει sive ἔχαιρεν». Ἐγεγήθει ἀντὶ τοῦ ἐπεγήθει ἀνέγνω πρὸ τοῦ Κοβήτου ὁ Ἐλμσλήιος (Ἴδε καὶ Γ. Δινδόρφιον ἐν τῷ Αἰσχυλείῳ Λεξικῷ σελ. 126). Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862, σελ. 250. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν ταῖς Χοηφόροις τοῦ Αἰσχύλου στ. 772 κεῖται «ἄνωχθ' ὅσον τάχιστα γηθούσῃ φρενὶ» κατ' ἀνάγνωσιν τοῦ Παουβίου ἀντὶ τοῦ τάχιστ' ἀγαθούσῃ. Οὐδαμῶς δ' ἡμεῖς ἐγκρίνομεν τὴν γνώμην καθ' ἣν τὸ γηθούσῃ εἶνε μετοχὴ τοῦ βαρυτόνου ῥήματος γήθω. Περὶ τῶν ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ φερομένων τύπων οὐδένα λόγον νῦν ποιούμεθα.

Σοφ. Οἰδ. Τ. 1391 «τί μ' οὐ λαβὼν ἔκτεινας εὐθύς, ὡς ἔδειξα μήποτε ἐμαυτὸν ἀνθρώποισιν ἔνθεν ἦ γεγώς;».

Εὐριπ. Ἱππολ. 925 «χρῆν βροτοῖσι τῶν φίλων τεκμήριον σαφές τι κεῖσθαι καὶ διάγνωσιν φρενῶν, ὅστις τ' ἀληθής ἐστιν ὅς τε μὴ φίλος· δισσάς τε φωνὰς πάντας ἀνθρώπους ἔχειν, τὴν μὲν δικαίαν, τὴν δ' ὅπως ἐτύγχανεν, ὡς ἡ φρονοῦσα τἄδικ' ἐξηλέγχετο πρὸς τῆς δικαίας, κοὐκ ἂν ἠπατώμεθα» καὶ 1078 «εἴθ' ἦν ἐμαυτὸν προσβλέπειν ἐναντίον στάνθ', ὡς ἐδάκρυσ' οἷα πάσχομεν κακά» καὶ Ἀποσπ. 402 Ναυκ. «νόμοι γυναικῶν οὐ καλῶς κεῖνται πέρι· χρῆν γὰρ τὸν εὐτυχοῦνθ' ὅπως πλείστας ἔχειν — ὡς τὴν κακὴν μὲν ἐξέβαλλε δωμάτων, τὴν δ' οὖσαν ἐσθλὴν ἡδέως ἐσῴζετο». Ἴδε Βαλκενάριον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Εὐριπίδου Ἱππολύτου σελ. 282 Λιψ.

Ἀστυδ. Ποιητ. Λυρ Ἑλλ. Τόμ. Β', σελ. 326 Βεργκ. «εἴθ' ἐγὼ ἐν κείνοις γενομην ἢ κεῖνοι ἅμ' ἡμῖν, οἳ γλώσσης τερπνῆς πρῶτα δοκοῦσι φέρειν, ὡς ἐπ' ἀληθείας ἐκρίθην ἀφεθεὶς παράμιλλος».

Θεόκρ. Εἰδ. Ζ', 86 «αἴθ' ἐπ' ἐμεῦ ζωοῖς ἐναρίθμιος ὤφελες εἶμεν, ὥς τοι ἐγὼν ἐνόμευον ἀν' ὤρεα τὰς καλὰς αἶγας φωνᾶς ἐσαΐων» καὶ

ΙΑ', 55 «ὤμοι, ὅτ' οὐκ ἔτεκέν μ' ἁ μάτηρ βράγχι' ἔχοντα, ὡς κατέδυν ποτὶ τὶν καὶ τὰν χέρα τευς ἐφίλησα (ἐφίλασα)».

Ξενοφ. Ἀναβ. Ζ', ϛ', 23 «ἔδει τὰ ἐνέχυρα (Κοβ. τἀνέχυρα) τότε λαβεῖν, ὡς, μηδ' εἰ ἐβούλετο, ἐδύνατο ἐξαπατᾶν» (Ἴδε Ῥεδάντζιον ἐν τῇ Δ' ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως Τόμ. Β', σελ. 220).

Νικόλ Προγυμν. Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 327, 14 «ἅπαντας μὲν οὖν ἔδει πολίτας μιμητὰς τὴν ἐμῆς καταστῆναι φωνῆς καὶ δημηγορεῖν ἅπαντας, ὡς ἅπαντες κινδύνων ὑπεξηρέθησαν».

Περὶ τῆς προκειμένης τῶν τελικῶν μορίων συντάξεως ἐποιήσατο λόγον ὁ Γ. Ἑρμαννὸς ἐν ταῖς εἰς τὸν Βιγῆρον Σημειώσεσι σελ. 847 ἐκδ. δ' καὶ ἐν τοῖς Μικροῖς Συγγράμμασι Τόμ. Δ', σελ. 54 καὶ ὁ Κλότζιος ἐν ταῖς εἰς τὸν Δεβάριον Σημειώσεσι σελ. 631 καὶ ὁ Γέρθιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Β', β', σελ. 389-390. Πρβ. καὶ Ἀσώπιον ἐν Εἰσαγ. εἰς τὴν Ἑλλην. Σύνταξιν σελ. 372-373 καὶ ἐν Συντακτ. Περ Β', σελ. 409 ἐκδ. β'.

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου παρατετηρημένα ἐν *Var. Lect.* σελ. 102 «Habet ἵνα indicativum qunm pendet ab ea re, quam quis factam oportuisse dicit quamve vellet factam, aut quam dicit facturum fuisse aliquem at non fecisse, omnino ab ea re, quae facta non esse dicatur, at si facta fuisset id fuisse eventurum quod in ἵνα cum indicativo significatur. Perpetuum hoc est in ἵνα (rarius in ὅπως et ὡς et fere apud poëtas) ubi pendet coniunctio ab ἐχρῆν, ἔδει. ὤφελον, εἴθε, εἰ γάρ, ἐβουλόμην ἂν et si quid est ex genere eodem, in quibus omnibus indicativus necessarius est, optativus aut ἂν additum orationem et soloecam facit et sensu vacuam. Exempla ubique satis magno numero obvia sunt apud Tragicos et Comicos, apud Platonem Demosthenem et Oratores omnes — multa, quae multi collegerunt: satis erit Valckenaerium inspexisse in *Diatr.* p 149. et Elmsl. ad *Oed T* 1389. Plato in *Prot.* scribit p. 335 c. σὲ ἐχρῆν συγχωρεῖν, ἵνα συνουσία ἐγίγνετο, in *Symp.* p. 181. e. χρῆν δὲ καὶ νόμον εἶναι, ἵνα μὴ εἰς ἄδηλον πολλὴ σπουδὴ ἀνηλίσκετο, in quibus haec fere inest sententia: εἰ σὺ συνεχώρεις συνουσία ἂν ἐγίγνετο, et εἰ νόμος ἦν οὐκ

ἂν εἰς ἄδηλον πολλὴ σπουδὴ ἀνηλίσκετο, et quod tempus in hac forma requiritur, imperfectum, aoristus aut plusquamperfectum, idem in illa forma cum ἵνα (ὡς, ὅπως) coniungitur. Ubi dici poterat: εἰ ἡ βουλὴ ἐζήτησεν, ἀπηλλάγμεθ' ἂν τοῦ δημαγωγοῦ τούτου, Dinarchus *contra Demosth.* § 20 maluit dicere ἐχρῆν ζητεῖν, ἵν' ἀπηλλάγμεθα».

Ὑπὸ τοῦ Ναβήρου ἐγράφη ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1903, σελ. 12 «Illud quoqve Cobeti copiis addi poterit similiter ὄφρα usurpatum esse ab Apollonio Rhodio Α 281:

αἴθ' ὄφελον κεῖν' ἦμαρ, ὅτ' ἐξειπόντος ἤκουσα
δειλὴ ἐγὼ Πελίαο κακὴν βασιλῆος ἐφετμήν,
αὐτίκ' ἀπὸ ψυχὴν μεθέμεν κηδέων τε λαθέσθαι
ὄφρ' αὐτός με τεῇσι φίλαις ταρχύσαο χερσίν».

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ Κοίντου τοῦ Σμυρναίου Δ', 30 «ὡς ὄφελον μένος ἦεν ἔθ' Ἕκτορος, ὄφρ' ἅμα πάντας Ἀργείους σφετέρῃσιν ἐνὶ κλισίῃσιν ὄλεσσεν» καὶ Ε', 206 «ὡς ὤφελον καὶ ἐμεῖο θρασὺ σθένος ἐν δαῒ κείνῃ αὐτὸς Ζεὺς ἐφόβησεν ἀπ' αἰθέρος, ὄφρα σε Τρῶες ἀμφιτόμοις ξιφέεσσι διὰ μελεϊστὶ κέδασσαν» καὶ 219 «ὡς ὄφελον τόδε νῶιν ἐνὶ πτολέμῳ τις ἄεθλον θῆκεν — ὄφρ' ἐκ δυσμενέων με καὶ ἀργαλέοιο κυδοιμοῦ ἔδρακεν ἔντεα καλὰ ποτὶ κλισίας φορέοντα αὐτῷ ὁμῶς Ἀχιλῆι δαΐφρονι» καὶ Ζ', 700 «εἴθέ μιν, ὦ Ἀγάμεμνον, ἔτι ζώοντα κίχανον, ὄφρα καὶ αὐτὸς ἄθρησεν ἑὸν θυμήρεα παῖδα». Ἴδε Κοιχλῦν ἐν τῇ ἐκδόσει Κοίντου τοῦ Σμυρναίου σελ. πη'.

Πᾶς τις ἐκ τῶν διειλημμένων πείθεται ὅτι εὐλογώτατα ἡμεῖς ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τοῦδε ἐγράψαμεν «Ἀποροῦμεν τί νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ θαυμασίου τούτου ἀνθρώπου, ὅστις περὶ ὁμαλωτάτης καὶ κανονικωτάτης συντάξεως λόγον ποιούμενος ἀποφαίνεται ὅτι ἀνωμάλως αὕτη καὶ κατ' ἐξαίρεσιν γίνεται».

Προσφυέστατα δέ, νομίζομεν, δύναται νὰ ῥηθῇ ὑπό τινος «εἰ γράμματα Βερναρδάκης ἠπίστατο, οὐκ ἂν τηλικοῦτον ἡμάρτανεν ἁμάρτημα» ἢ «εἴθε γράμματα Βερναρδάκης ἠπίστατο, ἵνα μὴ τηλικοῦτον ἡμάρτανεν ἁμάρτημα».

ΚΕΦ. ΟΗ'.

§ 1. Ἶν' ἦσαν: ἵν' ὦσι.

Χωρίον τοῦ Εὐριπίδου εἶνε καὶ ὀρθῶς γεγραμμένον «φεῦ φεῦ, τὸ μὴ τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν φωνήν, ἵν ἦσαν μηδὲν οἱ δεινοὶ λέγειν» καὶ πλημμελῶς «φεῦ φεῦ τὸ μὴ τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν φωνήν, ἵν' ὦσι μηδὲν οἱ δεινοὶ λόγοι» (Ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ Ναυκίου φιλοπονηθεῖσαν συναγωγὴν τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήν. Τραγικῶν σελ. 494, 439 ἐκδ. β'). Γελοιοτάτη περὶ τοῦ χωρίου τούτου παρατήρησις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Β', σελ. 132 «Τὸ ἐν Εὐριπ. ἀποσπ. 442 φεῦ φεῦ τὸ μὴ τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν φωνήν, ἵν' ἦσαν μηδὲν οἱ δεινοὶ λέγειν' τελικὸν ἵν' ἦσαν' εἶνε ἀπόδοσις ὄχι τοῦ 'φεῦ τὸ μὴ ἔχειν', ἀλλ' ὅρου ὑποθετικοῦ ὑπακουστέου ἐκ τῆς συνεπείας, ἤτοι: ἵνα τῶν πραγμάτων φωνὴν ἐχόντων [=εἰ φωνὴν εἶχΟΝ τὰ πράγματα], ἦσαν μηδὲν οἱ δεινοὶ λέγειν». Φανερώτατον μὲν ὑπάρχει ὅτι διὰ τῆς ῥήσεως «φεῦ φεῦ τὸ μὴ τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν φωνὴν» ὑποδηλοῦται τὸ «ἐχρῆν τὰ πράγματ' ἀνθρώποις ἔχειν φωνὴν» ἢ τὸ «εἴθε τὰ πράγματ' ἀνθρώποις εἶχε φωνήν», φανερώτατον δ' ὅτι, τούτου οὕτως ἔχοντος, εὐλογώτατα ἐπηνέχθη ἡ φράσις «ἵν' ἦσαν μηδὲν οἱ δεινοὶ λέγειν».

§ 2. Ἵνα ἠπίστασθε: ἵνα ἐπίστησθε.

Παρὰ τῷ Λυσίᾳ πρὸς Σίμ. § 44 ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶνε «ἐβουλόμην δ' ἂν ἐξεῖναί μοι παρ' ὑμῖν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιδεῖξαι τὴν τούτου πονηρίαν, ἵνα ἐπίστησθε ὅτι πολὺ ἂν δικαιότερον αὐτὸς περὶ θανάτου ἠγωνίζετο ἢ ἑτέρους ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς κίνδυνον καθίστη». Ἀλλ' ἡ ὑποτακτικὴ ἐπίστησθε κεῖται πάντως καθ' ἡμαρτημένην ἀνάγνωσιν. Ὁ Σχείβιος ἀποκαταστήσας ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λυσίου σελ. 35 τὸ ὑγιῶς ἔχον «ἵνα ἠπίστασθε» ἔγραψε σελ. ιβ' «ἠπίστασθε Bernhardy synt. Cr. p. 375: ἐπίστησθε libri (Bk. Turr.)». Ἱκανὸν λόγον ὁ Κόβητος ποιεῖται ἐν *Orat. de Art. In-*

terpret. etc. σελ. 100 κέ., ἵν ἀποδείξῃ ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Λυσίου «ἵν' ἠπίστασθε», οὐχὶ «ἵνα ἐπίστησθε».

§ 3. Ὅπως-προῄδειτε-ὅπως-προειδῆτε.

Παρὰ τῷ Ἀνδοκίδῃ περὶ τῆς ἑαυτ. καθ. 21 φέρεται κατὰ τἀντίγραφα «ἐδεξάμην δ' (ἂν) ἀντὶ πάντων χρημάτων εἶναι ἐν ἀσφαλεῖ φράσαι πρὸς ὑμᾶς ἃ καὶ τῇ βουλῇ ἐν ἀπορρήτῳ εἰσήγγειλα, ὅπως αὐτόθεν προειδῆτε». Εὖ ποιῶν ὁ Βεκκῆρος μετέβαλε τὴν ὑποτακτικὴν προειδῆτε εἰς τὴν ὁριστικὴν προῄδειτε. Εὐλόγως δ' ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπό τε τοῦ Λιψίου καὶ ὑπὸ τοῦ Βλασσίου.

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 623. 7 «ταῦτ' ἂν ἤδη λέγειν πρὸς ὑμᾶς ἐπεχείρουν, ἵν' εἰδῆτε πολλοῦ δεῖν ἄξιον ὄντα τυχεῖν τοῦ ψηφίσματος αὐτὸν τουτουί». Ἀποφαίνεται δ' ὁ Δοβραῖος ἐν *Advers.* Τόμ. Α', σελ. 470 «Syntaxis, ni fallor, postulat ἵν' ᾔδειτε». Τῷ Δοβραίῳ δ' ἀκολουθήσας ὁ Βλάσσιος ἀποκατέστησεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Δημοσθένους τὴν ὁριστικὴν ἔγκλισιν ᾔδειτε.

§ 4. Ἵνα ἦν: ἵνα ᾖ.

Ἐν τοῖς ἐκ τῶν τοῦ Οἰνομάου παρατεθειμένοις ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Προπαρασκευῇ ὀρθῶς μὲν εἶνε εἰρημένον Τόμ. Α', σελ. 264, 11 Δινδ. «εἴθε ὤφελες τὰ μὲν τοιαῦτα ἀγνοεῖν, ἐκεῖνο δὲ εἰδέναι ὅτι ἡ πυκτικὴ τῆς λακτιστικῆς οὐδὲν διαφέρει, ἵν' ᾖ καὶ τοὺς ὄνους ἀπηθανάτους ᾖ κτέ.» καὶ σελ. 265, 6 «εἴθε οὖν, ὦ μάντι, ὡς ἔφην, ἐάσας τὴν ψάμμον καὶ τὴν ἅλμην ἀντ' αὐτῶν ἐξέμαθες ὁπόσου ἄξιόν ἐστιν ἡ πυκτική, ἵνα καὶ τοὺς πύκτας ὄνους θεοὺς ἐνόμιζες καὶ τοὺς ὀνάγρους τῶν θεῶν τοὺς ἀρίστους», πλημμελῶς δὲ σελ. 267, 14 «ὡς δὲ ὤφελες, ὦ μάντι, ἀλείπτης ἡμῖν ἀντὶ μάντεως γενέσθαι ἢ καὶ μάντις ἅμα καὶ ἀλείπτης ἵν' ᾖ ὥσπερ χρηστήριον Δελφικόν, οὕτω καὶ γυμναστήριον». Ἐπηνωρθώθη δὲ τὸ ᾖ μετατυπωθὲν εἰς τὸ ἦν ὑπὸ τοῦ Μουλλαχίου ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήν. Φιλοσόφων Τόμ. Β', σελ. 378.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἀναγνοὺς ὁ Φραγκένιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἰ-

σχίνου σελ. 119 «ἐβουλόμην μὲν οὖν, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ τὴν βουλὴν τοὺς πεντακοσίους καὶ τὰς ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν ἐφεστηκότων ὀρθῶς διοικεῖσθαι καὶ τοὺς νόμους, οὓς ἐνομοθέτησεν ὁ Σόλων περὶ τῆς τῶν ῥητόρων εὐκοσμίας, ἰσχύειν, ἵνα ἐξῇ πρῶτον μὲν τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν πολιτῶν, ὥσπερ οἱ νόμοι κελεύουσι — τὰ βέλτιστα τῇ πόλει συμβουλεύειν» ἔγραψε σελ. ιζ' «ἔξει α, ἐξὸν ἢ θ, ἐξῆν z idque *Bekkerus* coniecerat, ἐξείη coni. edd. Turicc». Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε «ἵνα ἐξῆν».

Ἄξιον σημειώσεως προσέτι εἶνε ὅτι καὶ τοῦ «ἵνα μὲν ἐξῆν» (=«ὅπου μὲν ἐξῆν») ἐγένετο ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις «ἵνα μὲν ἐξῇ» παρὰ τῷ Ἀντιφῶντι περὶ τοῦ Χορ. 9 «ἵνα μὲν ἐξῇ αὐτοῖς, εἴ τι ἠδίκουν ἐγὼ τὴν πόλιν ἢ ἐν χορηγίᾳ ἢ ἐν ἄλλοις τισίν, ἀποφήνασι καὶ ἐξελέγξασιν ἄνδρα τε ἐχθρὸν τιμωρήσασθαι καὶ τὴν πόλιν ὠφελῆσαι, ἐνταῦθα μὲν οὐδεὶς πώποτε οἷός τε ἐγένετο αὐτῶν οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα ἐξελέγξαι ἀδικοῦντα τόνδε τὸν ἄνδρα τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον». Τρανότατα δ' ἐκ τῆς κακῆς ταύτης ἀναγνώσεως δηλοῦται ἡ ἐσχάτη τῶν βιβλιογράφων ἠλιθιότης.

§ 5. **ὥς τυ πάταξα - ὥς τυ πατάξω.**

Παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ Εἰδυλλ. Δ', 49 ἀναγινώσκεται «αἴθ' ἦν (Μειν. ἧς) μοι ῥοικὸν τὸ λαγωβόλον, ὥς τυ πατάξω». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ ὥς τυ πάταξα, ἥτις πάντως εἶνε ἡ γνησία. Ὁ Μεινέκιος σημειοῦται ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν ποιητῶν σελ. 227 «Augmentum si omitti potest de quo iustam dubitandi causam non video, coniecerim ὥς τυ πάταξα, ut haec iam rediens ad Corydonem dicat: *si pedum mihi praesto esset, quam te feriissem*!». Ἥκιστ' ἀποδεκτὴ ἡμῖν φαίνεται ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἀρνησίου «πεῖ θήν μοι ῥοικὸν τὸ λαγωβόλον, ὥς τυ πατάξω» (Πρβ. καὶ Morsbach ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Ι', σελ. 28-29.

Ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους § 141 κεῖται «ἐχρῆν μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες, εἰ καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου νόμιμόν ἐστι παῖδας καὶ γυναῖκας παρακαθισαμένους ἑαυτοῖς τοὺς δικαστὰς δικάζειν, ἀλλ' οὖν γε περὶ προδοσίας κρίνοντας οὕτως ὅσιον εἶναι τοῦτο πράττειν, ὅπως ὁπόσοι τοῦ κινδύνου μετεῖχον, ἐν ὀφθαλμοῖς

ὄντες καὶ ὁρώμενοι (Ναβ. θεώμενοι) καὶ ἀναμιμνήσκοντες ὅτι τοῦ κοινοῦ παρὰ πᾶσιν ἐλέου οὐκ ἠξιώθησαν, πικροτέρας τὰς γνώσεις κατὰ τοῦ ἀδικοῦντος παρασκευάζωσιν». Ἰσχυρίζεται δ' ὁ Ἕσιος ἐν *Adnot. ad Lycurg. Orat. in Leocr.* σελ. 67 ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Λυκούργου χρῆσις οὐχὶ τῆς ὑποτακτικῆς παρασκευάζωσιν ἀλλὰ τῆς ὁριστικῆς παρεσκεύαζον. Ὁ Ῥεδάντζιος τηρεῖ τὴν παραδεδομένην γραφὴν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου σελ. 95 (Ἴδε καὶ Γέρθιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Β', β', σελ. 390). Πρβ. Εὐριπ. Ἀνδρομ. 423 «εἰς ξύμβασιν δὲ χρῆν σε παῖδα σὴν ἄγειν, Μενέλαε, καὶ τήνδ', ὡς ἀπαλλαχθῇ πόνων».

Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 602, Α' φέρεται «Στρατόνικος δὲ τὸν ἐν Σερίφῳ ξένον ἠρώτησεν ἐφ' ὅτῳ τῶν ἀδικημάτων φυγὴ τέτακται παρ' αὐτοῖς ἐπιτίμιον· ἀκούσας δ' ὅτι τοὺς ῥᾳδιουργοὺς φυγαδεύουσιν· τί οὖν, ἔφη, οὐκ ἐρρᾳδιούργησας, ὅπως ἐκ τῆς στενοχωρίας ταύτης μεταστῇς;». Γράφει δ' ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1873, σελ. 384 «Non est Graeca oratio ὅπως μεταστῇς sed μετΕστης, quia ὅπως pendet ab ea re, quae facta *non* est, notissimo et frequentissimo usu, ut apud Aristophanem in Pace vs. 135. οὔκουν ἐχρῆν σε Πηγάσου ζεῦξαι πτερόν, ὅπως ἘΦΑΙΝΟΥ τοῖς θεοῖς τραγικώτερος; et sic sexcenties apud omnes ἵνα et ὅπως cum *indicativi* imperfecto et aoristo componuntur» (Πρβ. καὶ *Var. Lect.* σελ. 359). Εὐοδοῦται ἴσως ἡ ὑποτακτικὴ μεταστῇς, ἂν ἡ προκειμένη ῥῆσις «τί οὖν, ἔφη, οὐκ ἐρρᾳδιούργησας ὅπως ἐκ τῆς στενοχωρίας ταύτης μεταστῇς» νοηθῇ ὧδέ πως «ῥᾳδιούργησον οὖν, ὅπως ἐκ τῆς στενοχωρίας μεταστῇς». Εἶνε δ' ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τῶν Ἠθικῶν σελ. 150, Β' εἰρημένον «καὶ ὁ Θαλῆς ἐμὲ προσαγορεύσας ἐπάνω τοῦ Βίαντος κατακείμενον τί οὐκ ἔφρασας, εἶπεν, ὦ Διόκλεις, Βίαντι τὸν Ναυκρατίτην ξένον ἥκοντα μετὰ προβλημάτων βασιλικῶν αὖθις ἐπ' αὐτόν, ὅπως νήφων καὶ προσέχων ἑαυτῷ τὸν λόγον δέχηται;». Πρβ. Ζηνόβ. Παροιμ. ϛ', 17 (Ἀποσπ. Ἀττικ. Κωμ. Τόμ. Α', σελ. 622 Κοκκ.) «τί οὐκ ἀπήγξω, ἵνα Θήβησιν ἥρως γένῃ» ἤγουν ἄπαγξαι, ἵνα Θήβησιν ἥρως γένῃ». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος Πρωταγ. σελ. 317, Δ' «τί οὖν, ἔφην ἐγώ, οὐ καὶ Πρόδικον

καὶ Ἱππίαν ἐκαλέσαμεν καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν, ἵνα ἐπακούσωσιν ἡμῶν;», τουτέστι «καλέσωμεν οὖν, ἔφην ἐγώ, καὶ Πρόδικον καὶ Ἱππίαν καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν, ἵνα ἐπακούσωσιν ἡμῶν» (Ἴδε Ἄστιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Ι', σελ. 14 καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 394. Πρβ. καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Σφηκῶν σελ. 219).

Ἄξια μνείας εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1877, σελ. 159 «Offendo in limine. Prima orationis verba haec sunt pag. 63. Ἔδει μὲν ἑτέρους τῶν ἄρχειν ἤδη λαχόντων ὑπόθεσίν μου γενέσθαι τοῖς λόγοις ἵνα—ἐφάμιλλον οὕτως ὑμῖν ἀκονήσω τὴν γλῶτταν καὶ μή μοι συμβῇ παραπλήσιον κτέ. Aut Choricius Graecae compositionis prorsus ignarus fuit aut scripsit ἵνα—ἠκόνησα pro ἀκονήσω. Praecedente enim ἔδει, ἐχρῆν, ἐβουλόμην ἄν, εἴθε, εἴθ' ὤφελον et sim. ἵνα et ὅπως semper et ubique cum *indicativo* componuntur, ut ipsa cuiusque loci sententia requirit; namque manifesto hoc dicit Choricius: εἰ μὲν ἑτέρους τῶν ἀρχόντων πρότερον ἐπῄνεσα, ἠκόνησα ἂν οὕτω τὴν γλῶτταν et ἵνα μή μοι συμβῇ, ut illud ad tempus *praeteritum* referatur, hoc ad futurum. Euripides in Phoenissis 92:

προὐξερευνήσω στίβον
μή τις πολιτῶν ἐν τρίβῳ φαντάζεται,
κἀμοὶ μὲν ἔλθῃ φαῦλος ὡς δούλῳ ψόγος
σοὶ δ' ὡς ἀνάσσῃ.

et Choricius ipse pag. 74· μή τις ἐξάπτῃ τὸν δῆμον εἰς ταραχήν, μή που λανθάνουσι κεκρυμμένοι σπινθῆρες».

Ἐν τῇ τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῇ Α', δ', 8 ἀπαντᾷ «καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν». Ποιεῖται δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Ναβῆρος ἐν τῇ Μνημοσύν 1878, σελ. 98 τὴν παρατήρησιν τήνδε «Paulus aut scripsit aut scribere debuit συνεβασιλεύσαμεν». Δηλοῦμεν δ' ὅτι ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις σελ. 462, 33 Βεκκ. φέρεται «ἄμεινον εἶχεν φησὶν ὁ Ἀρίσταρχος, εἰ ἐγέγραπτο βοῶν εὐποιητάων, ἔξω τοῦ ΤΕ συνδέσμου, ἵν' ᾖ ῥινὸς βοῶν», μνημονεύων δὲ τὴν ῥῆσιν ταύτην ὁ Ναβῆρος ἐν *Quaest Homer*. σελ. 116 γράφει «ἵν' ἦν ῥινὸς βοῶν». Σημειωτέον δ' ὅτι κεῖται ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις καὶ «εἰ δὲ τὸ πρᾶγμα ἠβουλό-

μεθα παραλαβεῖν, ψεύδεσιν ἀνέγνωμεν (γρ. ἂν ἀνέγνωμεν) ὡς βέλεσιν, ἵνα ἀπ' εὐθείας ᾖ ἡ κλίσις» (Τόμ. Α', σελ. 181, 29 Δινδ.) καὶ «καίτοι μᾶλλον ἐχρῆν καὶ βοηθόν τινα ἐκ θεῶν τούτῳ ἀναπλάσαι, ἵν' ἡμεῖς προτρεπώμεθα ἐπὶ τὸ φιλόξενον» (Τόμ. Γ'. σελ 276,21). Πρβ. καὶ Ἀπολλών. Ἀλεξανδρ. περὶ Ἀντων. σελ. 19, Γ' Βεκκ. «ἐκ γὰρ τοῦ ἐναντίου ἐχρῆν, ἵνα διασταλῇ τὸ γένος». Λέγει δ' ὁ ἐκδότης σελ. 158 «ἵνα διασταλῇ τὸ γένος: Oportebat ἵνα διεστάλη, quo tamen modo certum est non scripsisse Auctorem, quippe cui ἀσύστατον τὸ ἵνα ἀνέγνων de Syntaxi p. 269. 29»

Τῆς τοιαύτης συντάξεως οὐκ ὀλίγα παραδείγματα ἔχομεν συνηγμένα ἐκ μεταγενεστέρων, μνημονεύομεν δὲ νῦν ἓν μόνον τὸ ἀπαντῶν ἐν τοῖς Ποιμενικοῖς τοῦ Λόγγου Α', ιδ', 3. «Εἴθε αὐτοῦ σῦριγξ ἐγενόμην, ἵν' ἐμπνέῃ μοι· εἴθε αἴξ, ἵν' ὑπ' ἐκείνου νέμωμαι». Περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἐποιήσατο λόγον ὁ Ναβῆρος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1877, σελ. 202.

ΚΕΦ. ΟΘ'.

§ 1. **Ἵνα-ἀπηλλάττετο: ἵνα-ἀπαλλάττοιτο.**

Παρὰ τῷ Λουκιανῷ Ἀλ. 2 ἐφέρετο ἄλλοτε «καὶ μὴν ἄριστον ἦν καθάπερ τινὰ Πενθέα ἢ Ὀρφέα λακιστὸν ἐν πέτραισιν εὑρέσθαι μόρον, ἵν' ἂν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ ἕκαστος ἔχων ἀπαλλάττοιτο». Ὁ Φρίσχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Β', α', σελ. 75 ἀναγνοὺς «ἵνα καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ ἕκαστος ἔχων ἀπηλλάττετο» ἐσημειώσατο «ἵνα καὶ Α (ita A) Ψ. ἵναν καὶ Β. ἵν' ἂν καὶ Φ. ἵνα ἂν καὶ v. ἂν h. l delendum esse Cobetus V. L. p 103 intellexit. ἀπηλλάττετο Ψ diserte· ἀπηλλάττετο καὶ (puncta pr m) A. ἀπηλλάττετο καὶ (?). ἀπαλλάττετο Φ. ἀπαλλάττοιτο v.»

Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι τῆς ὁριστικῆς χρῆσις ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ ἐγένετο, ἵνα-ἀπηλλάττετο οὐχὶ τῆς εὐκτικῆς, ἵν' ἌΝ-ἀπαλλάττοιτο.

§ 2. Ἵνα-ἰασάμην: ἵνα-ἰασαίμην.

Παρὰ τῷ Λουκιανῷ Ἀποκηρυττ. 1 ἐξέδωκεν ὁ Ἰακωβίτζιος Τόμ. Β', σελ. 129 «ἐβουλόμην μὲν οὖν τὴν ἰατρικὴν καὶ τοιοῦτόν τι ἔχειν φάρμακον—ἵνα καὶ τοῦτο τοῦ πατρὸς τὸ νόσημα ἰασαίμην» καὶ ἔγραψε τὴν σημείωσιν τήνδε «ἰασαίμην: ἰασάμην a».

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Var. Lect.* σελ. 104 «Aliis locis necessarium indicativum, quoniam quid sibi vellet non capiebant, in optativum mutarunt. Fecere hoc 29.1 ἐβουλόμην μὲν οὖν τὴν ἰατρικὴν καὶ τοιοῦτόν τι ἔχειν φάρμακον, ἵνα καὶ τοῦτο τοῦ πατρὸς τὸ νόσημα ἰασαίμην, sensu vacuum est ἰασαίμην, necessarium est ἰασάμην, ut initio loci ἐβουλόμην μὲν ἄν, *vellem*, quod dicunt in ea re, quam fieri non posse sentiant, ut apud Lysiam iv. § 3. ἐβουλόμην δ' ἂν μὴ ἀπολαχεῖν αὐτὸν κριτὴν Διονυσίοις, ἵν' ὑμῖν φανερὸς ἐγένετο ἐμοὶ διηλλαγμένος: est autem ἰασαίμην perinde absurdum atque in Lysia foret γένοιτο pro ἐγένετο».

Πρὸ τοῦ Κοβήτου ἀνέγνω ἰασάμην ἀντὶ τοῦ ἰασαίμην ὁ Φρίσχιος. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Β', β', σελ. 78 «Quum igitur structuram ne Hemsterhusio quidem intellectam explicarem, correxi in Hermot. 60 σπάσαις pro σπάσαιο, in Piscat. 2 ἀπηλλάττετο pro ἀπαλλάττοιτο, in Abdicat 1 ἰασάμην pro ἰασαίμην, quae praeter extremum omnia Jacobitius tacitus fecit lucri: mallem etiam extremum in Abdicat. 1, ubi ἰασάμην nunc post me emendat Cobetus V. L. p. 104».

§ 3 ὡς-ἦμεν: ὡς-εἴημεν.

Παρὰ τῷ Λουκιανῷ Συμποσ. ἢ Λαπ. ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶνε «εἰ δὲ δεῖ καὶ γυναικείου γάμου, κατὰ τὰ Πλάτωνι δοκοῦντα κοινὰς εἶναι ἐκείνων τὰς γυναῖκας, ὡς ἔξω ζήλου εἴημεν».

Ἀνεγνώσθη δ' ἀντὶ τοῦ ἐκείνων ὑπ' ἄλλων μὲν ἐχρῆν, ὑπ' ἄλλων δὲ ἔδει, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου, ὅστις καὶ τὴν εὐκτικὴν εἴη-

μεν μετετύπωσεν εἰς τὸν παρατατικὸν ἦμεν. Μνημονεύομεν ἃ ἔγραψεν ὁ μέγας κριτικὸς ἐν *Var. Lect.* σελ. 104 «Iterum librarii in Luciano sic peccarunt 71,39. εἰ δ' ἔδει (lege εἰ δὲ δεῖ) καὶ γυναικείου γάμου κοινὰς εἶναι ἔδει τὰς γυναῖκας, ὡς ἔξω ζήλου εἴημεν, compone cum his verba DEMOSTHENIS p. 1273: ἐπιδεῖξαί σε ἔδει — ἵνα μὴ λόγῳ τὸν πατέρ' ἀδικοῦντ' ἀπέφαινες et videbis quam necessarium sit ὡς ἔξω ζήλου ἦμεν».

Τῷ Κοβήτῳ συμφωνήσας ὁ Φρίσχιος ἀποκατέστησεν ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Λουκιανοῦ τὸν παρατατικὸν ἦμεν. Ὑπὸ τοῦ Ἑρουερδῆνος ἐγράφη ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1879, σελ. 395 «C. 39 extr. syntaxis requirit: ὡς — ἦμεν pro εἴημεν post ἔδει ἡμῶν, ut pro ἐκείνων recte correxit Fritzschius». Ὁ Φρίσχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Β', β', σελ. 120 μεταδοξάσας ἀνέγνω «κοινὰς εἶναι ἔδει ἡμῖν τὰς γυναῖκας»· καὶ πάλιν δὲ μεταγνοὺς ἐνέκρινε τὸ «κοινὰς εἶναι ἐχρῆν τὰς γυναῖκας». Παρατιθέμεθα καὶ ἃ ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἑρουερδῆνος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1879, σελ. 358 «P. 453 extr. ὥστ' ἔγωγε ἂν εὐξαίμην, εἴπερ ἦν ἐν δυνατῷ, γενέσθαι Θηραμένης — ἵνα — βαδίζοιτε. Syntaxis postulat εὐξάμην — ἐβαδίζετε». Πρβ. καὶ 1874, σελ. 309 «Epigr. 174.

Εὕδεις, Ζηνοφίλα, τρυφερὸν θάλος. Εἴθ' ἐπὶ σοὶ νῦν
ἄπτερος εἰσῄειν Ὕπνος ἐπὶ βλεφάροις.
ὡς ἐπὶ σοὶ μηδ' οὗτος ὁ καὶ Διὸς ὄμματα θέλγων
φοιτήσαι, κάτεχον δ' αὐτὸς ἐγώ σε μόνος.

Vs. quarto soloecus est optativus, neque ipsius poetae errorem esse apparet e sequenti Indicativo, qui certa lege sequitur post votum non expletum. Quantocius reponendum:

φοίτησεν, κάτεχον δ' αὐτὸς ἐγώ σε μονος.

Similiter supra ep. 84,2 sermonis ratio postulat: εἴθε-γενόμην-ὄφρα-χαρίσω pro χαρίσῃ». Παρατηρητέον δ' ὅτι φοίτησεν ἀντὶ τοῦ φοιτήσαι ἀνέγνω καὶ ὁ Ἐμπέριος. Ἴδε Stadtmueller ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας Τόμ. Α', σελ. 151.

Ἰσχυρίζεται δ' ὁ Κόβητος ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος Ζ', ζ', 10 ἡ γνησία γραφὴ εἶνε ἐχαρισάμην, οὐχὶ χαρισαίμην, ὡς φέρεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις. Μνημονεύομεν ἃ ἔγραψεν ὁ ἀνὴρ ἐν *Nov. Lect.* σελ. 508 «In eadem § 10 aliud mendum

inveteravit in verbis οὐδὲν ἐμὲ παρακαλέσαντες — ὅπως ὥσπερ ἀπηχθανόμην αὐτοῖς ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦγον οὕτω καὶ χαρισαίμην νῦν ἀποδιδούς. nempe requiritur indicativus οὕτω καὶ ἐχαρισάμην. Loquitur enim Xenophon de ea re quae *facta fuisset*, si Thraces erga se servassent fidem: ἔδει γὰρ ὑμᾶς δι' ἐμοῦ παραδοῦναι τὸ στράτευμα τοῖς Λακεδαιμονίοις, ὅπως ἐχαρισάμην ἀποδιδοὺς ὥσπερ τότε ἀπηχθανόμην πρὸς ὑμᾶς ἄγων τοὺς ἄνδρας. Nemo dubitabit quin in hac forma orationis ὅπως ἐχαρισάμην legitima et necessaria constructio sit, et ὅπως χαρισαίμην vitiosa et soloeca. Sed prorsus idem alia loquendi forma dicere Xenophontem manifestum est. Continent enim verba οὐδὲν ἐμὲ παρακαλέσαντες hanc ipsam exprobrationem neglecti erga se officii fideique violatae, et significationem illius rei quam fieri debuisse ait ὅπως ἐχαρίσατο τοῖς Λακεδαιμονίοις, ut gratificari Lacedaemoniis potuisset. Quam saepe ὅπως, ἵνα, et ὡς cum indicativis coniuncta ab indoctis Graeculis corrupta aut interpolata fuerint exemplis alibi demonstravimus».

Παρατηρητέον δ' ὅτι φέρεται παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Η', σελ. 941 «ἐβουλόμην ἄν μοι τοῦτο παντὸς μᾶλλον ὑπάρχειν, ἵνα μὴ πράγματα ἔχοιμι» καὶ παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Ε', σ. 103 «ἔδει μὲν οὖν, ὦ φιλότης — ἴχνη τινὰ ἡμῖν καταλελοιπέναι καὶ σπέρματα ἐν ταῖς σαῖς τῶν λόγων πραγματείαις τῆς σῆς ἀρετῆς, ἵν' ἔχοιμεν ἐκεῖθεν πρὸς τὰς τελεωτέρας ἐργασίας δύναμίν τινα ἐρανίζεσθαι». Καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα παραδείγματα ἔχομεν συνειλεγμένα, ἃ δὲν θέλομεν νῦν νὰ μνημονεύσωμεν.

Καὶ τοῦτο δ' ἄξιον παρατηρήσεως ὑπάρχει, ὅτι παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Γ', σελ. 96,18 εἶνε γεγραμμένον «ᾧ δὴ στελλομένῳ βασιλεὺς μὲν ἐπέστελλεν ἅπερ μοι ἐν τοῖς ἐγκαίροις δεδιήγηται λόγοις, ἵνα δή μοι τῶν πεπραγμένων ἐκπύστους ποιεῖσθαι τὰς ἀληθείας δέει τῆς βασιλίδος ἀδύνατα ἦν» ἀντὶ τοῦ εἴη. Καὶ ἐν τοῖς τοῦ Τέλητος παρὰ Στοβ. 'Ανθολ. Τόμ. Δ', σελ. 51,23 φέρεται «τούτου γὰρ ἕνεκά σε, φησίν, ἐγέννησα, ἵνα χρήσιμος καὶ βοηθὸς ἦσθα τᾷ Σπάρτᾳ». Ποιεῖται δ' ὁ Μεινέκιος σελ. ιβ' τὴν παρατήρησιν τήνδε «μῆτερ-τούτου-ἐγέννησα-βοηθός: restituendae videntur formae doricae-**ἦσθα: εἴησθα?**».

ΚΕΦ. Π′.

«Ὅπως — ἀτιμώρητος ἊΝ κακῶν ἁμαρτημάτων ἐγίγνετο» καὶ «ἵνα μᾶλλον ἊΝ ἐπιστεύετο ὑφ' ὑμῶν»

Ἐν τοῖς Νόμοις τοῦ Πλάτωνος φέρεται σελ. 959, Β′ «ζῶντι γὰρ ἔδει βοηθεῖν πάντας τοὺς προσήκοντας, ὅπως ὅ τι δικαιότατος ὢν καὶ ὁσιώτατος ἔζη τε ζῶν καὶ τελευτήσας ἀτιμώρητος ἂν κακῶν ἁμαρτημάτων ἐγίγνετο μετὰ τὸν ἐνθάδε βίον».

Ποιεῖται δ' ὁ Σταλβαύμιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Ι′, γ′, σελ. 405 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Dein post ἀτιμώρητος importune ἂν infercitur, quod *Astius* delendum censet; sed melius de Baiteri sententia scripseris παγκάκων. Winckelmannus coniecit: ἀτιμώρητος ἀνιάτων».

Παρὰ τῷ Ἰσαίῳ περὶ τοῦ Ἁγν. κλήρ. 6 κεῖται «καίτοι τόν γε πράττοντά τι δίκαιον οὐ προσῆκεν ἀπορεῖν ἀλλ' εὐθὺς λέγειν, καὶ μὴ μόνον τοῦτο ποιεῖν ἀλλὰ καὶ διόμνυσθαι καὶ τοῦ γένους παρέχεσθαι μαρτυρίας (μάρτυρας), ἵνα μᾶλλον ἂν ἐπιστεύετο ὑφ' ὑμῶν».

Ὁ Δοβραῖος ἐν *Adversar.* Τόμ. Α′, σελ. 309 ἐξήλειψεν ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τὸ δυνητικὸν μόριον ἌΝ. Ὁ Σχοιμαννὸς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰσαίου σελ. 460 ὑπερμαχεῖ τῆς παραδεδομένης γραφῆς λέγων «Quod sequitur: ἵνα μᾶλλον ἂν ἐπιστεύετο ὑφ' ὑμῶν. non tam hoc significat: *quo magis ei fides a vobis haberetur*, quam: *quod si fecisset*, *magis ei fides haberetur*. Nam ἵνα cum indicativis praeteritorum, sed sine ἄν, construi, ubi res indicatur, quam quis voluit fieri, sed quae facta non est propter condicionem, unde suspensa erat, non impletam, notum est in vulgus et a multis incultatum. Vid. Herm. ad Viger. p. 850. Matth. gr. Gr. p. 997. Schaefer. App. crit. ad Demosth. I p. 351. Markland. ad Lys. p. 43. Additur autem ἂν ubi praevalet conditionis notio (*wo — in welchem Falle*), obscurata consilii ac voluntatis notione. Ita Lucian. Toxar. cap. 18 extr.: καὶ εἴθε γε, ὦ Μνησιππε, ἀνώμοτος ὢν ταῦτα ἔλεγες, ἵνα καὶ ἀπιστεῖν ἂν ἐδυνάμην αὐτοῖς. Quamquam

rariora sunt huius generis exempla». Ἐπισυνάπτομεν τούτοις τὰ ὑπὸ τοῦ Κλοτζίου ἐν ταῖς εἰς τὸν Δεβάριον Σημειώσεσι σελ. 631 γεγραμμένα «Quorum explicationi hoc unum addi poterit, videri, quamvis raro admodum, interdum in eius modi locis post ἵνα particulam etiam additum esse ἄν, uti condicionis ratio non solum in primo membro ponatur, sed efferatur etiam in ipsa effectus, qui non evenit, quia prima caussa cessavit, significatione. Conferatur Luciani *Toxaris* § 18. Καὶ εἴθε γε ὦ Μνήσιππε ἀνώμοτος ὢν ταῦτα ἔλεγες, ἵνα καὶ ἀπιστεῖν ἂν ἐδυνάμην αὐτοῖς κτέ., ad quem locum recte C. Jacobitzius assimulavit eiusdem Luciani *dialog. mortuorum* VI. § 3. Ἢ τὸ τελευταῖον εἰδέναι ἐχρῆν, πότε καὶ τεθνήξεται τῶν γερόντων ἕκαστος, ἵνα μὴ μάτην ἂν ἐνίους ἐθεράπευον». Πρβ. καὶ Φρίσχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Β', β', σελ. 78 καὶ Γέρθιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ Γραμματικῆς τῆς Ἑλλ. Γλώσσης Τόμ. Β', β', σελ. 390.

Ἐδηλώθη ἐν τοῖς ἄνω ὅτι παρέγγραπτον ὑπελήφθη τὸ δυνητικὸν μόριον ΑΝ ὑπὸ τοῦ Ἀστίου ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλάτωνος «ὅπως — ἀτιμώρητος ἂν κακῶν ἁμαρτημάτων ἐγίγνετο» καὶ ὑπὸ τοῦ Δοβραίου ἐν τῷ τοῦ Ἰσαίου «ἵνα μᾶλλον ἂν ἐπιστεύετο ὑφ' ὑμῶν».

Γράφει δὲ καὶ ὁ Κοβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 103 «Ecquis est, qui putet in his ἐγίγνετο, ἀνηλίσκετο cet. salva sententia et *Graecitate* aut in γίγνοιτο et ἀναλίσκοιτο mutari posse, aut ἂν adiici? Nemo opinor. Cur igitur aequis animis ferre potuerunt vitia manifesta, quale legitur in Isaei oratione xi. 6. προσῆκε παρέχεσθαι μαρτυρίας (leg. μάρτυρας), ἵνα μᾶλλον ἂν ἐπιστεύετο, aut in *Sisypho*, incerti auctoris dialogo, qui in Platonicis circumfertur p. 387. χθὲς σε πολὺν χρόνον ἀνεμείναμεν ὅπως ἂν ξυνηκροῶ ἡμῖν ἀνδρὸς σοφοῦ, et sic saepe peccatur apud veteres et probatos *Graecitatis* auctores. Nempe ἂν addebant isti, qui quid sibi vellent ἐπιστεύετο, ξυνηκροῶ, similia, non satis assequebantur. Apud Lucianum, cuius causa haec praemisi, semel tantum *Graeca* et genuina forma evasit 3, 32. ὑπὸ τῇ ῥινὶ ἐχρῆν στέφεσθαι, ἵν' ὡς πλεῖστον ἀνέσπων τῆς ἡδονῆς. Quis nunc non videt manifestum mendum in his 10, 6, 2. εἰ-

δέναι ἐχρῆν πότε καὶ τεθνήζεται τῶν γερόντων ἕκαστος ἵνα μὴ μάτην ἂν ἐνίους ἐθεράπευον? satin certum est ἂν delendum esse? Non magis eiden voculae parcendum 15, 2. ἄριστον ἦν — ἵν' ἂν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ ἕκαστος ἔχων ἀπηλλάττετο et 41, 18. εἴθε γε ἀνώμοτος ὢν ταῦτ' ἔλεγες ἵνα καὶ ἀπιστεῖν ἂν ἐδυνάμην. Non est ovum ovo similius, quam est horum locorum primus loco Platonis: ἵνα μὴ εἰς ἄδηλον πολλὴ σπουδὴ ἀνηλίσκετο poteratque parasitus his ipsis verbis uti pro suis ἵνα μὴ μάτην ἐνίους ἐθεράπευον. Scioli quartum ἂν de suo inferserunt 46, 21. ἵν' αὐτῶν τὴν περίεργον ἂν γλῶτταν διέφυγον». καὶ σελ. 359 «Idem remedium Theophrasto adhibendum apud Porphyrium *de Abstin.* IV. 20. εἴθε τὴν μυθευομένην ἄλιμον καὶ ἄδιψον εὔπορον ἦν κεκτῆσθαι ἵν' ἄν τις τὸ διαρρέον τοῦ σώματος ἐπισχὼν δι' ὀλίγου πρὸς τοῖς ἀρίστοις ἦν, scripsit philosophus ἵνα τις. In Babrii fabula 58. corrigo vs. 10. ἵνα βλέπων ἔτυπτεν pro ὡς ἂν βλέπων et vs. 12. ἵν ἔβλεπέν τις τὸν πέλας, pro ὡς ἂν βλέποιτο τὸν πέλας» (Πρβ. καὶ *Mmemos.* 1883, σελ. 432).

Καὶ ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ ἐξήλειψεν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Κοβήτου παρατεθεισῶν αὐτοῦ ῥήσεων τὸ δυνητικὸν μόριον ΆΝ (Πρβ. καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1879, σελ. 361 καὶ Ναβῆρον ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι 1901, σελ. 252). Ἀλλ' ἄλλοι τοῦ Λουκιανοῦ ἐκδόται ἐτήρησαν αὐτό. Ὁ Φρίσχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγραφέως τούτου Τόμ. Γ', α', σελ 206 «ἐσημειώσατο «μάτην ἄν: ἂν delebat Cobetus Orat. p 101 et V. L. p. 103, frustra».

Ἄξια μνείας εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐαγνήρου γεγραμμένα ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλην. Τραγικῶν Τόμ. Β', σελ. 214 «Heath *soloece* ἐξέβαλλ' ἂν δωμάτων. cf. Valck. ad Hippol. 928. et Diatr. p. 176. Matth. Cr. Cr. § 519». Οὐ μόνον δ' ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Εὐριπίδου ἀνέγνω ὁ Ἑάθιος «ὡς τὴν κακὴν μὲν ἐξέβαλλ' ἂν δωμάτων» ἀντὶ τοῦ ἐξέβαλλε ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τοῦ Σοφοκλέους Οἰδ. Τυρ. 1391 «ὡς ἔδειξ' ἂν μήποτε ἐμαυτὸν ἀνθρώποισιν ἔνθεν ἠ γεγὼς» ἀντὶ τοῦ ἔδειξα. Καὶ ἐνέκρινε μὲν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἑαθίου ὁ Μουσγράβιος, ἀλλ' ὀρθότατα ἀπεφήνατο ὁ Βρούγκιος «Imperite Heathius particulam ἂν inserit» (Ἴδε

Ἐρφούρδιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σοφοκλέους Τόμ. Ε', σελ. 466).

Παρατιθέμεθα χωρία μεταγενεστέρων, συγγραφέων, ἐν οἷς τῷ τελικῷ μορίῳ τῷ συντεταγμένῳ ὁριστικῇ ἐγκλίσει χρόνου παραγομένου πρόσκειται τὸ δυνητικὸν μόριον ΑΝ.

Πλωτῖν. Τόμ. Α'. σελ. 121, 6 Κιρχ. «καὶ οὐ μεταβάλλει ἄλλη πρᾶξις εἰς ἄλλην, ἵνα ἂν ἦν καὶ αὐταῖς ὕλη» καὶ σελ. 272, 25 «οὐ γὰρ ὡς κείμενοι ἦσαν τύποι, ἵνα ἂν ἦν ἴσως ἄτοπον τὸ συμβαῖνον» καὶ Τόμ. Β', σελ. 28, 13 «τούτου δὲ οὐκέτι ἄλλο, ἵν' ἂν ἦν ἐν αὐτῷ» καὶ σελ. 31, 26 «αὐτὸς δὲ οὐκ ἦν τὰ πάντα, ἵν' ἂν ἐδεήθη αὐτῶν» καὶ σελ. 49, 11 «ἀλλ' ὅλως οὐκ ἦν, ἵν' ἂν καὶ εἶδεν» καὶ σελ. 77, 12 «οὐ τοίνυν οὔτε σύνοδος οὔτε σχίσις τὰ δύο, ἵν' ἂν ἦν σχέσις» καὶ σελ. 159, 4 «οὔτ' οὖν αὐτὴ ἠθέλησε τὸ οὕτως, ἵνα ἂν εἵπετο, οὔτε ἄλλος πεποίηκεν οὕτως» καὶ σελ. 316, 21 «οὐ γὰρ δὴ τῆς φυτικῆς, ἵν' ἂν καὶ ἐφήψατο σώματος» καὶ σελ. 430, 7 «ὅτι πρακτικὸς ἀλλ' οὐ θεωρητικὸς ἦν, ἵνα ἂν ὅλος ἦν ἐκεῖ».

Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 162, 10 «τὸ δὲ ζῶν ἐπὶ τῶν γενητῶν καὶ φθαρτῶν σῶμα οὐχ οἷόν τε ἢ ἀέριον ἢ ὑδάτινον εἶναι, ἵνα ἦν ἂν ὅμοιον τοῖς ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἀλλοτρίοις μεταξὺ γινομένοις» καὶ σελ. 325, 9 «οὐ γάρ, ἐπειδὴ εἰς ἄλλο πρότερον δρᾷ τὸ πρώτως κινοῦν, οὐχὶ καὶ εἰς τὸ αἰσθητικὸν ἡ ἀπ' αὐτοῦ διαβαίνει κίνησις, ἵνα ἄν τις ὑπενόησε μηδ' ὅλως ἡμᾶς αἰσθάνεσθαι τοῦ πρώτως κινοῦντος».

Γρηγ. Νύσσ. Τόμ. Γ', σελ. 116, Δ' «εἴθε πως οἷόν τε ἦν κἀμοί τι γενέσθαι πλέον ἐκ τῆς τοιαύτης σπουδῆς, ὡς μετὰ πλείονος ἂν τῆς προθυμίας τὸν περὶ τούτων πόνον ἐνεστησάμην».

Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Ε', σελ. 380 «εἴθε ἀμβροσίας εὐπόρουν, εἴθε νέκταρος, εἴθε τινὸς ἄλλου βρώματος ἢ πόματος ἀθανάτου, δέσποτά μου καὶ βασιλεῦ, ὡς ἂν αὐτός σοι τὸ ἀθάνατον βρῶμα παρέθηκα καὶ αὐτήν σοι τὴν ἀθάνατον πόσιν ἐκέρασα».

Γεώργ. Παχυμ. Βοισσ. σελ. 157 «ἔδει μὲν καὶ ὡς σῶν ἐκείνων ἀντιποιεῖσθαι καὶ ὑπὲρ πατρικῶν φορτίων τῷ κλύδωνι διαμάχεσθαι, ὡς ἂν ἐπανεσώζετο τὰ ἴδια τῷ πατρί».

Δοξοπατρ. Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Β', σελ. 479, 11 «ὤφειλε λοιπὸν πρῶτον τὴν σύγκρισιν τὸ γύμνασμα διδάξαι καὶ οὕτω τὸν κοινὸν τόπον καὶ τὸ ἐγκώμιον καὶ τὸν ψόγον, ὡς ἂν προμαθόντες δι'

αὐτῆς τοὺς τρόπους, καθ' οὓς ἡ σύγκρισις γίνεται, εὐχερῶς εἴχομεν καὶ τὰς ἐν ἐκείνοις συγκρίσεις ποιεῖν».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 400, 20 «ἢ ὅτι ὤφελεν ἀρεστὸς καὶ ἡδύς μοι δόξαι ὁ θάνατος, ὡς ἂν αὐτόχειρ ἐμαυτὴν τοῦ βίου ἐξήγαγον» καὶ σελ. 1710, 15 «εἴθε δὲ ἦν καὶ πρὸ τοῦ σπηλαίου τοῦ βορωτάτου Πολυφήμου θίς τις ὀστέων, ὡς ἂν ὑποπτεύσας κακόν τι Ὀδυσσεὺς ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν ἄλυπος» καὶ Μικρ. Συγγρ. σελ. 31, 76 «εἴθε ἦν καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα ἐξονομάζεσθαι, ὡς ἂν εἴχομεν καὶ δι' ὀνομάτων ἐκείνων ἁγιάζειν καὶ ψυχὴν καὶ γλῶσσαν καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα» καὶ σελ. 309, 57 «καὶ ἤθελον δεδόσθαι, καθάπερ Ὁμήρῳ τῷ σοφῷ, βοτρυδὸν εἰπεῖν τὰς μελίττας πέτεσθαι, οὕτω κἀμοὶ τοὺς βότρυας τούτους φάναι μελισσηδὸν σεσωρεῦσθαι, ὡς ἂν ἔσχον καὶ οὕτω σεμνῦναι τὸ δῶρον» καὶ σελ. 325, 90 «καὶ ἤθελον ἰδεῖν τοὺς τοιούτους, οἵτινες ἄρα καὶ εἶεν, ὡς ἂν εἶχον εὐθύμως ἰδὼν ἡττώμενόν σε τὸν ἐμοὶ φοβερόν». Σημειωτέον δ' ὅτι εἶνε τὸ ὡς ἂν εὐκτικῇ συντεταγμένον σελ. 297, 89 «καὶ εἴθε μὲν γυμνοί, ὡς ἄν που καὶ ἐλεοῖντο ἐκ τῶν γυμνωσάντων».

Παρατηρήσεως ἄξιον ὑπάρχει ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ Αἰσχύλου εἶνε εἰρημένον Προμηθ. 746 «τί δῆτ' ἐμοὶ ζῆν κέρδος, ἀλλ' οὐκ ἐν τάχει ἔρριψ' ἐμαυτὴν τῆσδ' ἀπὸ στύφλου πέτρας, ὅπως πέδοι σκήψασα τῶν πάντων πόνων ἀπηλλάγην;», ἐν δὲ τοῖς Σχολίοις σελ. 259, 34 «ποία μοι ὠφέλεια τοῦ ζῆν, ἀλλ' οὐ ταχέως ἔρριψα ἐμαυτὴν ἀπὸ ταύτης τῆς τραχείας πέτρας καὶ ὑψηλῆς — ὡς ἌΝ εἰς τὴν γῆν καταπεσοῦσα καὶ ἐκ τούτου φονευθεῖσα ἀπηλλάγην τῶν πολλῶν πόνων;».

Μνημονεύομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἑρουερδῆνος γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1886, σελ. 401 «Anth. Pal. XI. Ep. 58, 1

Ἤθελον οὐ χρυσόν τε καὶ ἄστεα μυρία γαίης
οὐδ' ὅσα τὰς Θήβας εἶπεν Ὅμηρος ἔχειν·
ἀλλ' ἵνα μοι τροχόεσσα κύλιξ βλύσσειε λυαίῳ,
χείλεος ἀενάῳ νάματι λουομένου,
καὶ γεραρῶν συνέπινε λάλος χορός, οἱ δὲ περισσὸν
ἄνδρες ἐργατῖναι κάμνον ἐφ' ἡμερίσιν.

Vides Macedonem, qui recte et ordine Indicativo usus est in sequentibus, solœce vs. 3tio usurpare Optativum, licet numeri permitterent ἔβλυζε. Eosdem solœcismos reperies cap.

V 174, 4 φοιτῆσαι et 84, 2 χαρίσῃ pro φοίτησεν et χαρίσω. *Non melius* PAULUS *Silentiariis XVI, 277 dedit* αἴθε — ἔσθενε —, ὥς κεν — ἐθελγόμεθα, *ubi rectius scripsisset* καί κεν *et fortasse scripsit, saepe enim confunduntur a librariis* καί *et* ὡς), *ut* IOANNES *grammaticus IX 629 habet* αἴθε — — ἐκάθηρα — καί κεν ἔφησθα».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ ἐπιγράμματι Ἀνθολ. Παλατ. Θ', 136 «αἴθε πατήρ μ' ἐδίδαξε δασύτριχα μῆλα νομεύειν, ὥς κεν ὑπὸ πτελέῃσι καθήμενος ἢ ὑπὸ πέτρης συρίσδων καλάμοισιν ἐμὰς τέρπεσκον ἀνίας». Πρβ. καὶ Μιχ. Ἀκομ. Τόμ. Β', σελ. 387, 348 «ἀλλὰ τίς ἄν μοι δῶκε Σιμωνίδεω κιθαριστὺν ὄφρα κε πατρίδα κείνου, ξεινοδόκον δέ τ' ἐμεῖο ἀντί τοι ἐργμάτων ἐσθλῶν ἐν ἄνθεσσι λίγαινον».

ΚΕΦ. ΠΑ'.

Δόκιμον μὲν εἶνε τὸ Συρακόσιος (Ἰων. Συρηκόσιος), ἀδόκιμον δὲ τὸ Συρακούσιος.

Ὁ Πλούταρχος λέγει ἐν τῷ Νικίᾳ κεφ. ΙΖ' «ὁ μὲν γὰρ Εὐριπίδης μετὰ τὴν ἧτταν αὐτῶν καὶ τὸν ὄλεθρον γράφων ἐπικήδειον ἐποίησεν·

Οἵδε Συρακοσίους ὀκτὼ νίκας ἐκράτησαν
ἄνδρες, ὅτ' ἦν τὰ θεῶν ἐξ ἴσου ἀμφοτέροις».

Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ ΣυρακΟΥσίους καὶ ἐνίκησαν· ἀλλ' οὐδαμῶς τῷ μέτρῳ οὔτε τὸ ΣυρακΟΥσίους συνᾴδει οὔτε τὸ ἐνίκησαν, ὃ προφανῶς εἶνε ἐξήγησις τοῦ ἐκράτησαν.

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Β', σελ. 369 (1894) «Τὸ μὲν κρατεῖν = νικᾶν (πρβ. Ἡρ. μ. 50 Μινύας κρατήσας, ἐπιγρ. οἱ δὲ Συρηκουσίους ὀκτὼ νίκας ἐκράτησαν ἄνδρες, κτλ.».

Γελοιότατα ὁ Βερναρδάκης ἀνέγνω μὲν οἱ δὲ ἀντὶ τοῦ οἵδε, μετετύπωσε δὲ τὸ ΣυρΑκΟσίους εἰς τὸ ΣυρΗκΟΥσίους, τρέψας οὐ μόνον τὸ Ο εἰς τὸ ΟΥ ἀλλὰ καὶ τὸ Α εἰς τὸ Η κατὰ τὴν Ἰωνικὴν

διάλεκτον. Οὕτω παχὺς τὸν νοῦν καὶ δυσμαθὴς ὁ ἄνθρωπος ἦτο, ὥστε οὐδ' ἐκ τοῦ μέτρου ἐδιδάχθη ὅτι πλημμελῶς ἔχει ὁ διὰ τῆς ΟΥ διφθόγγου γεγραμμένος τύπος, τουτέστιν ὁ μακρὰν τὴν προπαραλήγουσαν ἔχων. Δηλοῦμεν δ' ἐν παρόδῳ ὅτι τῆς μετ' αἰτιατικῆς συντάξεως τοῦ ῥήματος κρατεῖν, κειμένου ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ νικᾶν, πολλὰ μαρτύρια κατελέξαμεν ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Πλάτωνι 1879. σελ. 284.

Οὐδεὶς ἴσως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὑπάρχει ἀγνοῶν ὅτι κατὰ τὴν δόκιμον ἐκφορὰν λέγεται ἀείποτε Συρακόσιος καὶ ἰωνιστὶ Συρηκόσιος, ἀλλότριον δὲ τοῦ γνησίου ἑλληνισμοῦ εἶνε τὸ διφθογγογραφούμενον Συρακούσιος.

Περὶ τοῦ πράγματος ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1880, σελ. 36 κέ. Ἐγράψαμεν δὲ τάδε·

Ὁ συνήθης τοῖς παλαιοῖς τύπος τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος εἶνε *Συρακόσιος* καὶ ἰωνιστὶ *Συρηκόσιος*. Ἐν τῷ ἐμμέτρῳ λόγῳ καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς μόνος ὁ τύπος οὗτος ἀπαντᾷ, οὐχὶ δ' ὁ διὰ τοῦ ΟΥ προενηνεγγένος *Συρακούσιος*, οἷον

Πίνδ. Ὀλυμ. Α', 23 «*Συρακόσιον* ἱπποχάρμαν βασιλῆα» καὶ Ϛ', 18 «τὸ καὶ ἀνδρὶ κώμου δεσπότᾳ πάρεστι *Συρακοσίῳ*» καὶ Πυθ. Α', 73 «οἷα *Συρακοσίων* ἀρχῷ δαμασθέντες πάθον». Πρβ. καὶ Θεόκρ. Εἰδ. ΙΕ', 90 καὶ ΙϚ', 78 καὶ Ἐπιγρ. Η', 1 καὶ ΚΒ', 2.

Ἐπίγρ. παρὰ Καιβελ. 744 «Πραξιτέλης ἀνέθηκε *Συρακόσιος* τόδ' ἄγαλμα». Πρβ. καὶ 745 καὶ 891 καὶ Δελτ. Ἑλλην. Ἀλληλογρ. 1878, σελ. 617.

Ἐπιγρ. Δωρ. παρὰ Καυήρῳ σελ. 91 «Δημητρίῳ Διοδότου *Συρακοσίῳ*» καὶ «Δημήτριον Διοδότου *Συρακόσιον*». Πρβ. καὶ Δελφ. Ἐπιγρ. 433, 5.

Ἀνθολ. Παλ. Ε', 192 «ἤλλακται διπλοῦν γράμμα *Συρηκοσίων*» καὶ Θ', 362 «οὐδὲ *Συρακοσίης* ἔτι σοι μέλεν ἵμερος εὐνῆς» καὶ Θ', 579 «ἀμφιβόοντα ῥέεθρα *Συρηκοσίης* Ἀρεθούσης» καὶ Νόνν. Διον. Ϛ', 354 «*Συρηκοσίης* δ' Ἀρεθούσης ἴχνια μαστεύσω» καὶ Μ', 560 «ὑγρὸν ἔρωτα *Συρηκοσίης* Ἀρεθούσης». Πρβ. καὶ Βρεδόβιον *π. Διαλ. Ἡροδ.* σελ. 167.

Ἀρχέστρ. παρ' Ἀθην. σελ. 286, α' «ὃν καλέουσι *Συρα*-

κόσιοι κύνα πίονα» καὶ σελ. 311, β' «μήτε *Συρακόσιος* μηδεὶς μήτ' Ἰταλιώτης».

Εὐριπίδ. παρὰ Πλουτ. Νικ. 17 «οἵδε *Συρακοσίους* ὀκτὼ νίκας ἐκράτησαν ἄνδρες» καὶ Ἀριστοφ. παρ' Ἀθην. σελ. 527, γ' «*Συρακοσίαν* τράπεζαν». Πρβ. Ἡσύχ. «*Συρακοσία τράπεζα*»: πολυτελής» καὶ Πλάτ. Πολιτ. σελ. 404, δ' «*Συρακοσίαν* δή, ὦ φίλε, *τράπεζαν* καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων». Φέρεται δὲ παρ' Ἀριστοφάνει καὶ (Ὄρν. 1297) «*Συρακοσίῳ* δὲ κίττα». Σχολ. «Οὗτος γὰρ τῶν περὶ τὸ βῆμα. Καὶ Εὔπολις ὡς λάλον ἐν Πόλεσι διασύρει· *Συρακόσιος* δ' ἔοικεν, ἡνίκ' ἂν λέγῃ, τοῖς κυνιδίοισι τοῖσιν ἐπὶ τῶν τειχίων». Παρατίθεται δὲ μετ' ὀλίγα ὁ σχολιαστὴς καὶ τοῦ Φρυνίχου ῥῆσιν, ἐν ᾗ γίνεται μνεία τοῦ Συρακοσίου τούτου.

Καὶ ἐν τοῖς νομίσμασιν ὁ δι' Ο μικροῦ προενηνεγμένος τύπος εὑρίσκεται (ἴδε Ἐκκέλιον *Doctr. Num.* Τόμ. Α', σελ. 242—247). Κόβητος *Λογ. Ἑρμ.* Τόμ. Α'. σελ. 248 «Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ πόλις οὐ *Χαλκηδὼν* ὄνομ' εἶχεν, ἀλλὰ *Καλχηδών*, ὡς μαρτυρεῖ τὰ παλαιότερα τῶν νομισμάτων ΚΑΛΧΑ (Καλχαδονίων) ἐπιγραφὴν ἔχοντα. Τῷ αὐτῷ δὲ τεκμηρίῳ χρώμενος ἀποδείξεις ὅτι *Μυτιλήνη* γραπτέον ἀλλ' οὐχὶ *Μιτυλήνη*, καὶ *Συρακόσιοι* οὐ *Συρακούσιοι*. ἐν οἷς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τἀντίγραφα ἡμάρτηται ἀπαξάπαντα». Γίνεται δὲ καὶ ὑπὸ Λατίνων ποιητῶν χρῆσις τῆς προκειμένης ἐκφορᾶς. Φορβιγῆρος *Οὐεργιλ.* Τόμ. Α', σελ. 100 ἐκδ. δ' «Syracosius (Συρακόσιος), pro Syracusius, forma poëtis epico et elegiaco metro utentibus acceptissima. Cf. Ovid. Fast. VI, 277. id. ex Pont. IV, 3, 39. et in Ilide 549. Auson. Mos. 304. Claud. Epigr. XVIII, 6».

Εὖ ποιοῦντες οἱ νέοι ἐκδόται ἀποκατέστησαν παρὰ Θουκυδίδῃ καὶ Πλάτωνι τὸν διὰ τοῦ Ο μικροῦ γεγραμμένον τύπον. Περὶ τῆς παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ χρήσεως διέλαβεν ὁ Πόππος *Θουκυδ.* Μέρ. Α', α'. σελ. 213 καὶ Μέρ. Β', α', σελ. 155 καὶ Μέρ. Γ', β', σελ. 841. Περὶ δὲ τῆς παρὰ τῷ Πλάτωνι ἔγραψεν ὁ Σταλβαύμιος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῆς Πολιτείας (Μέρ. Α', σελ. 271) «Apud Platonem optimi libri

Συρακόσιος scriptum exhibent, consentientes cum optimis Thucydidis codicibus» καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Νόμων (Τόμ. Α', σελ. 82) «Formam Συρακοσίαν De Rep. III. 404. D. meliores libri tuentur; quo minus dubitavimus eandem hic vel unius libri auctoritate restituere — quamquam fatendum est, codices manuscriptos fere ubique adeo fluctuare, ut eorum auctoritati parum aut nihil tribuendum videatur». Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ παρ' Ἀθηναίῳ παρατιθεμένῳ (σελ. 527, δ') τὴν ἐν τῇ Πολιτείᾳ ῥῆσιν ἔσωσεν εἷς τῶν κωδίκων τὸν γνήσιον τύπον *Συρακοσίαν*. Οὐκ ὀλίγης ἀκρισίας μετέχουσι τὰ γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ Σνειδήρου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Πολιτείας Τόμ. Α', σελ. 278.

Οὐδαμῶς δ' ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι καὶ ὁ Ξενοφῶν τοῦ τύπου *Συρακόσιος* ἐποιήσατο χρῆσιν, ὀλίγον φροντίζοντες τῶν ὑπὸ τοῦ Κυνήρου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως εἰρημένων (σελ. 15) «Συρακούσιος: Non sum ausus contra omnium codicum veterumque editionum fidem scribere Συρακόσιος; nam ne post ea quidem, quae de hac forma Bœckhius ad Pindar. Ol. VI, 6., Poppo ad Thuc. P. I. Vol. I. p. 213. P. II. Vol. I. p. 155 sq., Bornemannus ad Xen. Symp. II. 1. p. 61. VI, 6. p. 171. disputaverunt, res ad liquidum perducta videtur. Ego quidem utramque formam Xenophonti in usu fuisse arbitror et, haecne, an illa recipienda sit, e codicum auctoritate diiudicandum esse». Ὀρθῶς ὁ Δινδόρφιος καὶ ἄλλοι ἐξήλασαν ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ξενοφῶντος τὴν ἀδόκιμον ἐκφορὰν *Συρακούσιος* (Πρβ. καὶ Riemann *Qua rei crit. tract. rat. Hell. Xenoph.* σελ. 72).

Ὅ τι εἴπομεν περὶ τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦτ' αὐτὸ λέγομεν καὶ περὶ τοῦ Δημοσθένους. Πρβ. Βοιμέλιον *Δημοσθέν. Δημηγ.* σελ. 130 κἑξ. καὶ *Δημοσθ. πρὸς Λεπτίν.* σελ. 184.

Οὐ μόνον δ' οἱ δόκιμοι τῶν πεζολόγων ἔλεγον *Συρακόσιος* διὰ τοῦ Ο ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀδοκίμων. Περὶ τοῦ Λουκιανοῦ γράφει ὁ Κόβητος (*Var. Lect.* σελ. 265) «Συρακουσίων: sic Constantinopoli loquebantur et veteres

libros corrumpebant. Ubique Συρακόσιος restituendum» (Πρβ. καὶ σελ. 86 καὶ 196), περὶ δὲ τοῦ Στράβωνος (*Miscell. Crit.* σελ. 218) «Συρακούσιος tantum non ubique apud Strabonem mendose scribitur pro Συρακόσιος». Καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ ἀποκατέστησεν ὁ κριτικὸς οὗτος τὴν βραχεῖαν τὴν προπαραλήγουσαν ἔχοντα τύπον ἀντὶ τοῦ μακρὰν αὐτὴν ἔχοντος (*Παρατηρ. εἰς Διον. Ἁλ.* σελ. 5), ὃν οὐδὲ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ ἀνεκτὸν ὑπέλαβεν ἀποφηνάμενος (*Λογ. Ἑρμ.* Τόμ. Α', σελ. 244) «Ἔτι δὲ ἀντὶ τοῦ *Συρακούσιοι* καὶ νῦν καὶ ἀεὶ γραπτέον *Συρακόσιοι*» Πρβ. καὶ Πολύβ. Α', η', 1 καὶ 2 καὶ 3, κτλ. καὶ Πάππ. Ἀλεξ. σελ. 1026, 6 καὶ 10 καὶ Ἀθήν. σελ. 4 α' καὶ δ' καὶ σελ. 5, α' καὶ σελ. 31, β' καὶ σελ 284, α' καὶ σελ. 289, α' καὶ σελ. 435, ε' καὶ ς' καὶ σελ. 527, γ', κτλ. Ἴδε καὶ Διν δόρφιον *Δί. Κασσ.* Τόμ. Α', σελ. 101.

Ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ κεῖται Ζ', 125 «φαμὶ τοσοῦτον ἐγὼ σοφίᾳ προέχειν Ἐπίχαρμον, ὃν πατρὶς ἐστεφάνωσ' ἅδε Συρακοσίων» καὶ 414 «Ῥίνθων εἴμ' ὁ Συρακόσιος» καὶ 660 «ξεῖνε, Συρακόσιός τοι ἀνὴρ τοδ' ἐφίεται Ὄρθων». Σημειωτέον δ' ὅτι ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Βοισσονάδου «ὃν πατρὶς ἐστεφάνωσ' ἅδε Συρακόσιον» (Ἴδε Πρεγῆρον ἐν *Inscript. Graee. Metr.* σελ. 133).

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν ἐπιγράμμασι παρὰ Παυσανίᾳ Ἠλ. Α', κζ', 2 «Φόρμις ἀνέθηκεν Ἀρκὰς Μαινάλιος, νῦν δὲ Συρακόσιος» καὶ Ἀρκαδ. ΜΒ', 9 «παῖς δ' ἀνέθηκε Δεινομένης πατρὸς μνῆμα Συρακοσίου». Πρβ. καὶ Ἠλ. Α', ΚΖ', 7 γέγραπται δὲ ἐπὶ τούτοις, τὸν στρατιώτην μὲν τὸν μαχόμενον Φόρμιν εἶναι τὸν Μαινάλιον, τὸν δὲ ἀναθέντα Συρακόσιον Λυκόρταν».

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Αἰτωλοῦ παρ' Ἀθην. σελ. 699, Γ' «τοῖα Συρηκοσίοις καὶ ἔχων χάριν». Πρβ. καὶ Παραδοξογρ. σελ. 71, 6 Τευβν. «οὓς ποτ' ἐν ἄστει τεῦξε Συρηκοσίων πολυόλβων Δαίδαλος Ἡετίων» καὶ Μόσχ. Εἰδ. Γ', 95 «ἐν δὲ Συρακοσίοισι Θεόκριτος». Περὶ τοῦ χωρίου Ἀλεξάνδρου τοῦ Αἰτωλοῦ ἴδε Μεινέκιον ἐν Ἀναλέκτ. Ἀλεξαδρ. σελ. 233 καὶ Καιβέλιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου Τόμ. Γ', σελ. 548.

Ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη ἐκδεδομέναις Ἀττικῆς Ἐπιτυμβίοις

Ἐπιγραφαῖς κεῖται σελ. 289, 2431 «Ἀναξαγόρα Συρακοσία» καὶ 2432 «Ευ;)τύχων Ἀσκληπιάδου Συ)ρακόσ(ι)ος» καὶ 2433 «Ἡρακλέα Νυμφοδώρου Συρακοσίου θυγάτηρ» καὶ σελ. 290, 2434 «Σωτήριος Συρακόσιος».

Οὐδενὶ νῦν ἄγνωστον ὑπάρχει ὅτι μόνος ὁ διὰ τοῦ Ο ἐκφερόμενος τύπος Συρακόσιος εἶνε πεπιστωμένος ἐκ τῶν Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν (Ἴδε Μειστεράνσιον ἐν *Grammat. der Attisch. Inschr.* σελ. 27 καὶ σελ. 99 ἐκδ. γ').

Τὸν τύπον τοῦτον εὕρομεν καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ἰασοῦ ἢ Ἰάσου «Νύμφων Ἀρχαγάθου Συρακόσιος δραχμὰς ἑκατὸν» (*Dissert. Phil. Hal.* Τόμ. Ζ', σελ. 232) καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Δήλου «στέφανος χρυσοῦς, ὃν ἀνέθηκεν Τιμων Νυμφοδώρου Συρακό σιος ἄστατος» καὶ ἐν Δελφικῇ ἐπιγραφῇ «Πέρσαν Διονυσίου Συρακόσιον» (*Syllog. Inscript. Graec.* Διττεμβ. σελ. 516 καὶ σελ. 324) καὶ ἐν Ῥοδίᾳ «Εὐφροσύνα Συρακοσία» (*Samml d. Griesch. Dialect. Inscr* Κολλ. Τόμ. Γ'. σελ. 508) Πρβ. καὶ «Ζωΐλος Ζωΐλου Συρακόσιος» (*Inscript. Graec. Megar.* etc Διττεμβ. Τόμ. Α', σελ. 146, 28) καὶ «Συρακόσιοι θεοῖς πᾶσι» καὶ «συμφέροντα μόνον παρεσκευασμένων Συρακοσίοις» καὶ «ἐπὶ τοῦ μνησθησομένου Συρακοσίου» καὶ «Φιλήμων Δάμωνος Συρακόσιος» (*Inscr. Ital. et Sicil.* Καίβελ σελ. 4, 2 καὶ σελ. 5, 7 καὶ σελ. 25, 172 καὶ σελ. 319),

Ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου σελ. 241, 16 Μειν. μνημονεύεται χωρίον τοῦ Θεοπόμπου ἔχον ὧδε «προστάται δὲ τῆς πόλεως ἦσαν τῶν μὲν Συρακοσίων Ἄθηνις καὶ Ἡρακλείδης, τῶν δὲ μισθοφόρων Ἀρχέλαος ὁ Δυμαῖος». Ἀλλ' ἐν ῥήσει αὐτοῦ τοῦ Στεφάνου σελ. 342, 15 εἶνε γεγραμμένον «τοὺς Συρακουσίους». Πρβ. καὶ σελ. 271, 4.

Ἡ δόκιμος ἐκφορὰ ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Μαξίμῳ τῷ Τυρίῳ σελ. 4, 7 Δυβν. «εὐδοκίμουν καὶ παρὰ Συρακοσίοις ἡδοναὶ» καὶ σελ. 9, 42 καὶ σελ. 41, 39 καὶ σελ. 48, 10 καὶ σελ. 68, 45 καὶ σελ. 90, 17 καὶ σελ. 91, 34 καὶ σελ. 116, 40 (Πρβ. σελ. θ') καὶ παρὰ τῷ Ἀψίνῃ Τέχν. Ῥητορ. σελ. 37 Βακ. «ἐφ' οἷς γὰρ εἶχον τὰς πλείστας ἐλπίδας Συρακόσιοι Λακεδαιμονίοις» καὶ παρὰ τῷ Ζωσίμῳ σελ. 52, 9 Μενδ. «καὶ Σικελία προσσχοῦσα καὶ τῇ Συρακοσίων προσμίξασα» (ἀνθ' οὗ ἓν τῶν ἀντιγράφων ἔχει Συρακουσίων) καὶ

παρὰ τῷ Ἀππιανῷ σελ. 58, 8 Μενδ. «Ἱέρωνα δὲ τῶν Συρακοσίων τύραννον καὶ σελ. 59, 10 «ὅτι Ἱπποκράτης καὶ Ἐπικύδης, ἀδελφὼ μὲν ἀλλήλων, στρατηγὼ δὲ Συρακοσίων» καὶ σελ. 205, 21 «ἔνθα πύργος ἔστιν Ἀγαθοκλέους ἔργον τοῦ Συρακοσίων τυράννου». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν σελ. 59, 13 πρὸς τῇ ὀρθῶς ἐχούσῃ γραφῇ Συρακοσίοις φέρεται καὶ ἡ ἡμαρτημένη Συρακουσίοις.

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 250, 38 «Δαφνίτας: Ἀπόλλων παρὰ Συρακοσίοις». Πρβ. καὶ σελ. 221, 49 καὶ σελ 257, 52 καὶ σελ. 287, 50.

Παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Δινδορφίου Τόμ. Α', σελ. 553 «ἀλλά τινα σχολὴν τοῦ μεταπέμψασθαι Συρακόσιοι πότ' ἂν ἔσχον κτέ;». σελ. 555 Συρακοσίους. σελ. 556. Συρακοσίοις. σελ. 557 Συρακόσιοι καὶ Συρακοσίοις. σελ. 558 Συρακοσίους (δίς). σελ. 567 καὶ σελ. 569 Συρακοσίους καὶ Συρακοσίων. σελ. 575 καὶ σελ. 576 Συρακοσίους. σελ. 579 Συρακοσίων. σελ. 580 Συρακοσίοις. σελ. 582 Συρακοσίων καὶ Συρακοσίους. σελ. 586 Συρακοσίων. σελ. 588 Συρακοσίους (δίς) καὶ Τόμ. Β', σελ. 88 Συρακοσίου. σελ. 104 Συρακοσίους. σελ. 270 καὶ σελ. 308 Συρακοσίοις. σελ. 515 Συρακοσίους. Πρβ. καὶ Διογ. Λαέρτ. Τόμ. Α', σελ, 162 Ὑβν. «ὄγδοος Συρακόσιος» καὶ σελ. 172 καὶ σελ. 223 καὶ σελ. 303. Τόμ. Β', σελ, 58 «Μόνιμος Συρακόσιος μαθητὴς μὲν Διογένους κτέ.» καὶ σελ. 273 καὶ σελ. 302 καὶ σελ. 316 καὶ Στοβ. Ἀνθολ. Τόμ. Β', σελ. 72, 29 Μειν. «Δίων δὲ ὁ Συρακόσιος καὶ Ἐκλογ. Τόμ. Α', σελ. 82, 1 Μειν. «Ἔκφαντος Συρακόσιος».

Περὶ τῆς παρὰ τῷ Αἰλιανῷ χρήσεως γράφει ὁ Γ. Σμιδίτιος ἐν τῷ Ἀττικισμῷ Τόμ. Γ', σελ. 154 «Συρακόσιος, nicht κούσιος schreibt, attisch richtig (Meisterhans² S 21, 22; 75, 12), Äl. VII. 95, 7; 136, 11; 156,2; NA. 113,26». Πρβ. Ἐρχῆρον ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Αἰλιανοῦ Τόμ. Β', σελ. η' καὶ σελ. ια' καὶ σελ. ιβ' καὶ σελ. ιδ' καὶ σελ ιζ' καὶ σελ. κ' καὶ σελ. κη'.

Ἐν τοῖς Στρατηγικοῖς τοῦ Πολυαίνου εἶνε ἐκδεδομένον ὑπὸ τοῦ Μελβήρου σελ. 50, 10 «Συρακούσιοι θύσαντες ἐπινίκια ὑπὸ μέθης ἀνεπαύοντο» καὶ σελ. 17 «Ἑρμοκράτης τοὺς Συρακουσίους ἄλις χοντας ὕπνου ἀνέστησεν εὐρώστους» καὶ σελ. 237, 12 «Ἀγαθοκλῆς

πυθόμενος τοὺς ἐν τέλει Συρακουσίων νεωτερίζειν» καὶ σελ. 243, 1 «Δαφναῖος Συρακουσίων καὶ Ἰταλιωτῶν πρὸς Καρχηδονίους παρατασσομένων τὸ μὲν δεξιὸν κέρας ἐχόντων Συρακουσίων, τὸ δὲ εὐώνυμον Ἰταλιωτῶν, ἀκούσας μεγάλης βοῆς φερομένης κτέ.». Ἀλλ' ἐν δυσὶ τῶν χωρίων τούτων φέρεται καὶ ἡ διὰ τοῦ Ο γραφή, ἣν ὀφείλομεν ἐν ἅπασι ν' ἀποκαταστήσωμεν.

Ἐν τῇ Γεωγραφικῇ ὑφηγήσει τοῦ Πτολεμαίου ἀνέγνω ὁ Κάρ. Μυλλῆρος Τόμ. Α', α', σελ. 400 «τὰ δὲ μεσημβρινὰ Σεγεστανοὶ καὶ Συρακούσιοι» καὶ ἐσημειώσατο «Συρακούσιοι: Συρακόσιοι FDEMNOXΖΣΦΨ Arg., Συρρακόσιοι ELPRSYΩα».

Παρὰ τῷ Παυσανίᾳ, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Schubart καὶ τοῦ Walz γενομένης ἐκδόσεως αὐτοῦ, ἐν ἄλλοις μὲν τόποις φέρουσι τἀντίγραφα μόνον τὸν ἀδόκιμον τύπον (Ἠλ. Α', η', 8 καὶ Β', ϐ', 6 καὶ γ', 12 καὶ θ', 5 καὶ ιϐ', 1 καὶ 4 καὶ Φωκ. ΙΑ', 3 καὶ 5 καὶ ΚΗ' 6) ἐν ἑτέροις δὲ καὶ τὸν δόκιμον (Ἠλ. Β', ιϐ', 2 καὶ 5 καὶ ιγ' 1 καὶ ιθ', 7. Παρατιθέμεθα τὰ σεσημειωμένα ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐκδόσει Τόμ. Β', σελ. 421 «Tum Συρακόσιοι BPc AgLb; Συρακούσιοι edd. rell. MvabLa;» καὶ Τομ. Γ'. σελ. 58 «Συρακοσίων BPc Lab, quam formam meliores Pausaniae codices multis in locis praeferunt; συῤῥακουσίων Ag. 2. Vb; Συρακουσίων rell.». Οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι μόνου τοῦ δοκίμου τύπου ὁ Παυσανίας χρῆσιν ἐποιήσατο.

Ἐν τῷ περὶ Παίδων Ἀγωγῆς τοῦ Ψευδοπλουτάρχου Ι' ἐφέρετο ἄλλοτε «Οὕτω Δίων ὁ Συρακούσιος, οὕτως Ἐπαμεινώνδας ὁ Θηϐαῖος, ὧν ἑκάτερος Πλάτωνος ἐγένετο συνουσιαστής»· ὑπελήφθη δ' ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Α', σελ. 27 τὸ ἑκάτερος ἡμαρτημένη γραφὴ τοῦ ἅτερος. Ἀλλ' ὁ Ἑρχῆρος ἀνέγνω ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Α', σελ. 18 «οὕτω Δίων ὁ **Συρακόσιος**, οὕτως Ἐπαμεινώνδας ὁ Θηϐαῖος, ὧν ἅτερος Πλάτωνος ἐγένετο συνουσιαστής». Ὁ Κόϐητος ἔγραψεν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1873, σελ. 356 «Paullo ante legitnr: οὕτω Δίων ὁ **Συρακόσιος**, οὕτως Ἐπαμεινώνδας, ὧν ΕΚΑΤΕΡΟΣ Πλάτωνος ἐγένετο συνουσιαστής. Editor recepit infelicem Wytenbachii coniecturam, ὧν Ἅτερος, at tu lacunam veterem sic ixpleas: ὧν ἑκάτερος (περὶ φιλοσοφίαν ἐσπούδασε

καὶ ὁ μὲν Λύσιδος ὁ δ' ἕτερος) Πλάτωνος ἐγένετο συνουσιαστής. Librarii oculi ab ἑκάΤΕΡΟϹ ad ἝΤΕΡΟϹ aberrarunt». Μνημονεύομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Stegeren ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882, σελ. 308 εἰρημένα «Sic semper dicit Συρακούσιοι, cum tamen lippis atque tonsoribus notissimum sit Συρακόσιοι esse scribendum, sim».

Ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου εἶνε εἰρημένον βιβλ. Ϛ', 93,2 «καὶ Γύλιππον τὸν Κλεανδρίδου προστάξαντες ἄρχοντα τοῖς Συρακοσίοις». Τοῦ χωρίου τούτου γίνεται μνεία ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου σελ. 316,18 Ῥισχ. Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «Συρακουσίοις GEdd. Συρρακουσίοις LaB. Συρακοσίοις Thomam scripsisse puto, ut p. 289,1»

Παρὰ τῷ Λυσίᾳ ἐξέδωκεν ὁ Thalheim σελ. 59,6 καὶ κατὰ τὴν δόκιμον ἐκφορὰν «πλὴν τοῦ ΣυρακΟσίου Διονυσίου» καὶ κατὰ τὴν ἀδόκιμον σελ. 235,26 «ἀφικομένου γὰρ ἐκεῖσε ΣυρακΟΥσίου»· ἀλλὰ σελ. 400 ἔγραψε «[XX 26] forma Συρακοσίου praeferenda erat».

Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι καὶ ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Ἰσοκράτους πρὸς τῷ δοκίμῳ τύπῳ ἔχουσι τἀντίγραφα καὶ τὸν ἀδόκιμον. Ἴδε Δόψωνα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀττικῶν Ῥητόρων Τόμ. Γ', σελ. 269 καὶ σελ. 308.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 127,16 κεῖται «ὡς Ἀριστοτέλης ἐν ΣυρακοΣΣίων πολιτείᾳ», ἀνθ' οὗ ὑπὸ τοῦ Ναβήρου ἐγράφη ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λεξικοῦ τούτου Τόμ. Α', σελ. 308 ΣυρακοΣίων. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 489,27 φέρεται διττὴ γραφὴ Συρακουσίων καὶ ΣυρακοΣΣίων. Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 302,34 καὶ σελ. 308,26. Περὶ τοῦ τύπου ΣυρακόΣΣιοι ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1880, σελ. 36. Ἴδε καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν *Lex. Graec. Suppl.* et *Dialect.* σελ. 788 καὶ Λ. Δινδόρφιον ἐν Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ. 1504, Α'.

Ἐν τέλει παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Λ. Δινδορφίου γεγραμμένα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 1504, Α' «Et gent. Συρακόσιος Ol. I, 23; 6,18, Pyth. 1, 73. Eurip. epigr. ap. Plut. Niciae c. 17 fin., Aristoph. fr. Daetal. ap. Athen. 12, p. 527, C, τράπεζα, de qua Hesych. et Phot., et saepius Buco-

lici, Συρηκόσιος Theocr. 8,1; 22,2, epigr. C. I. vol. 3, p. 575, n 5408,1; Herodot. 7,154 sq.. et ib. Συρήκουσαι. Eadem forma quum iam esset ap. Xen. in Conv. 2,1 etc., correxi quod Anab. 1, 2, 9; 10, 14 et in H. Gr erat Συρακούσιος, exemptum jam etiam Platoni Reip. 3. p. 404, D: Συρακοσίαν τράπεζαν, de qua in Τράπεζα, et alibi. Neque Aristot. Polit. 5,3 med. et 10 fin. scripserat Συρακούσιοι (Συρακόσιοι est Rhet. 2,6 fin.), quod ne Polybio quidem aut Diodoro esse relinquendum ipsae librorum varietates ostendunt. Συρακόσιος etiam inscrr. C. I. vol. 3, p 564, n. 5397; 565, n. 5368; 595, n. 5491; 629, n. 5639. Portum Corsicae Συρακόσιον memorat Diod 5.13,3. — Viri n. Συρακόσιος est ap. Aristoph. Av, 1297, ubi Phrynichi et Eupolidis locos citat schol. Alexidis fabula Συρακούσιος ap. Stob. Fl. 108,47, quod per o scribendum foret, si ipsum nomen satis certum esset».

ΚΕΦ. ΠΒ'.

§ 1. Τρεῖς μόνοι λόγοι τοῦ Αἰσχίνου φέρονται.

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης λέγει ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γεν. Ἱστορίας Τόμ. Α', σελ. 324 «Οἱ ἄριστοι **τῶν πολιτικῶν** αὐτοῦ (τοῦ Αἰσχίνου) λόγων εἶναι ὁ **Κατὰ Τιμάρχου**, ὁ περὶ Παραπρεσβείας, καὶ ὁ Κατὰ Κτησιφῶντος».

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου φανερὸς γίνεται ὁ Βερναρδάκης δοξάζων ὅτι **πολλοὶ** μὲν λόγοι τοῦ Αἰσχίνου ὑπάρχουσι, τρεῖς δ' εἶνε οἱ ἄριστοι τῶν **πολιτικῶν** αὐτοῦ λόγων. Ἀλλὰ πᾶς γεγευμένος πως Ἑλληνικῆς παιδείας γινώσκει ὅτι τρεῖς μόνοι λόγοι τοῦ Αἰσχίνου φέρονται, ὁ κατὰ Τιμάρχου καὶ ὁ περὶ Παραπρεσβείας καὶ ὁ κατὰ Κτησιφῶντος, οὐδεὶς δ' ἕτερος.

Ὁ Φώτιος γράφει ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ σελ. 20,1 «Ἀνεγνώσθησαν Αἰσχίνου οἱ τρεῖς λόγοι, ὁ κατὰ Τιμάρχου, ὅς ἐστι καὶ πρῶτος τῶν αὐτοῦ λόγων, καὶ ὁ παραπρεσβείας, τρίτος δὲ καὶ τελευταῖος ὁ κατὰ Κτησιφῶντος· τρεῖς γὰρ μόνους αὐτοῦ φασι γνησίους εἶναι καὶ ἐννέα

ἐπιστολάς· διὸ τοὺς μὲν λόγους αὐτοῦ τινες Χάριτας ὠνόμασαν διά τε τὸ χαρίεν τοῦ λόγου καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν Χαρίτων, Μούσας δὲ τὰς ἐπιστολὰς διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐννέα Μουσῶν. Φέρεται δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλος λόγος, ὁ Δηλιακὸς νόμος· οὐκ ἐγκρίνει δὲ αὐτὸν ὁ Καικίλιος, ἀλλ' Αἰσχίνην ἄλλον σύγχρονον τοῦδε Ἀθηναῖον τὸν πατέρα εἶναι τοῦ λόγου φησὶν» καὶ σελ. 490,33 «Ἀνεγνώσθησαν Αἰσχίνου λόγοι, ὧν τὸ πλῆθος ὁ τρεῖς ἀριθμὸς περιορίζει, καὶ ἐπιστολαὶ θ'. Ὁ δὲ Δηλιακὸς ἐπιγραφόμενος οὐκ ἔστιν Αἰσχίνου. Ἔστι δὲ τοῖς λόγοις (γρ. ἴσ. Ἔστι δ' ἐν τοῖς λόγοις) αὐτοῦ γλυκύς τε καὶ καθαρὸς καὶ εὐκρινὴς καὶ τῇ τῶν ἐνθυμημάτων σαφηνείᾳ σεμνυνόμενος. Ὁ μέντοι κατὰ Τιμάρχου λόγος ἑταιρήσεως τὸν Τίμαρχον γράφεται· καὶ ὁ Τίμαρχος καταπλαγεὶς καὶ λιπὼν τὸν ἀγῶνα ἑαυτὸν ἀνήρτησεν». Πρβ. καὶ σελ. 20,2 «Διονύσιος δέ ποτε ὁ σοφιστὴς ἐντυχὼν τῷ κατὰ Τιμάρχου λόγῳ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀναγνοὺς τοῦ προοιμίου οὐδένα πώποτε οὔτε γραφὴν γραψάμενος οὔτε ἐν εὐθύναις λυπήσας, εἴθε πολλοὺς ἐγράψω, ἔφη, εἴθε πολλοὺς ἐλύπησας, ἵνα πλείονας καταλελοιπὼς ἐτύγχανες λόγους· οὕτως ἥσθη τῷ χαρακτῆρι τοῦ ῥήτορος».

Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου εἰρημένον ἐν Βίοις τῶν δέκα Ῥητόρων Ϛ' (Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 840, Ε') «Φέρονται δ' αὐτοῦ λόγοι τέσσαρες, ὅ τε κατὰ Τιμάρχου καὶ ὁ τῆς Παραπρεσβείας καὶ ὁ κατὰ Κτησιφῶντος, οἳ καὶ μόνοι εἰσὶ γνήσιοι· ὁ γὰρ ἐπιγραφόμενος Δηλιακὸς οὐκ ἔστιν Αἰσχίνου· ἀπεδείχθη μὲν γὰρ ἐπὶ τὴν κρίσιν τὴν περὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Δήλῳ συσταθεὶς (Οὐεστερμ. συσταθεῖσαν) συνήγορος· οὐ μὴν εἶπε τὸν λόγον· ἐχειροτονήθη γὰρ Ὑπερείδης ἀντ' αὐτοῦ» καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου περὶ Αἰσχίνου Ῥήτορος (Βιογράφ. Ἑλλ. Οὐεστερμ. σελ. 268,64) «γ' δ' ὄντων λόγων τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων καὶ τούτων δημοσίων (ὁ γὰρ Δηλιακὸς νόθος ἐστί), τὸν μὲν κατὰ Κτησιφῶντος εὑρίσκομεν τελευταῖον γεγραμμένον (ἐπὶ γὰρ τῶν Ἀλεξάνδρου χρόνων γέγραπται), τῶν δὲ λοιπῶν περὶ τοὺς αὐτοὺς ὄντων χρόνους πρότερός ἐστι τῇ τάξει ὁ κατὰ Τιμάρχου· ἐν γὰρ τῷ μετ' αὐτόν, τῷ περὶ τῆς παραπρεσβείας, μέμνηται ὁ Αἰσχίνης τούτου τοῦ λόγου».

Ὁ Βοισσονάδης σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Χορικίου σελ. 106 «Innui videtur Deliaca oratio Aeschinis illius oratoris Atheniensis, sed quam ei abjudicant Philostratus ac pseudo-Plu-

tarchus; ille V. S. 1,18,4: λόγοι δ' Αἰσχίνου, κατ' ἐνίους μὲν καὶ τέταρτός τις Δηλιακός, καταψευδόμενος τῆς ἐκείνου γλώττης· hic V. Oratt. cap. 6: (λόγος) ὁ ἐπιγραφόμενος Δηλιακὸς οὐκ ἔστιν Αἰσχίνου. Et certe quod affert Choricius fragmentum Aeschineam dictionem non redolet, si quid intelligo».

Ὁ Δημοσθένης λέγει ἐν τῷ περὶ παραπρεσβείας λόγῳ § 10 «Ἔστι τοίνυν οὗτος (ὁ Αἰσχίνης) ὁ πρῶτος Ἀθηναίων αἰσθόμενος Φίλιππον, ὡς τότε δημηγορῶν ἔφη, ἐπιβουλεύοντα τοῖς Ἕλλησι καὶ διαφθείροντά τινας τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ προεστηκότων, καὶ ἔχων Ἴσχανδρον τὸν Νεοπτολέμου δευτεραγωνιστὴν προσιὼν μὲν τῇ βουλῇ, προσιὼν δὲ τῷ δήμῳ περὶ τούτων, καὶ πείσας ὑμᾶς πανταχοῖ πρέσβεις πέμψαι τοὺς συνάξοντας δεῦρο τοὺς βουλευσομένους περὶ τοῦ πρὸς Φίλιππον πολέμου, καὶ ἀπαγγέλλων μετὰ ταῦθ' ἥκων ἐξ Ἀρκαδίας τοὺς καλοὺς ἐκείνους καὶ μακροὺς λόγους, οὓς ἐν τοῖς μυρίοις ἐν Μεγάλῃ πόλει πρὸς Ἱερώνυμον τὸν ὑπὲρ Φιλίππου λέγοντα ὑπὲρ ὑμῶν ἔφη δεδημηγορηκέναι, καὶ διεξιὼν ἡλίκα τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, οὐχὶ τὰς ἰδίας ἀδικοῦσι μόνον πατρίδας οἱ δωροδοκοῦντες καὶ χρήματα λαμβάνοντες παρὰ Φιλίππου».

Εἶνε δὲ γεγραμμένον ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Βαλέτα γενομένῃ μεταφράσει τῆς τοῦ Δονάλσωνος Ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φιλολογίας Τόμ. Α', σελ. 324 «Τῶν πολλῶν τοῦ Αἰσχίνου λόγων (Δημοσθ. ἐν τῷ περὶ παραπρ. σελ 344) τρεῖς μόνοι περιῆλθον εἰς ἡμᾶς ἀκέραιοι· οἱ δὲ ἀρχαῖοι κριτικοὶ ἐγίνωσκον καὶ ἕτερον αὐτοῦ λόγον, τὸν ἐπιγραφόμενον *Δηλιακόν,* ἀλλ' ἀπορρίπτουσιν αὐτὸν ὡς νόθον».

Ἐξ ὧν ἐν τοῖς ἄνω παρεθέμεθα γίνεται φανερὸν ὅτι καὶ τὸ πάλαι τρεῖς μόνοι λόγοι τοῦ Αἰσχίνου ἐφέροντο (συγγεγραμμένοι καὶ ἐκδεδομένοι ὑπ' αὐτοῦ), οἵτινες καὶ Χάριτες ὑπό τινων ὠνομάσθησαν, οὐδεὶς δ' ἕτερος ὑπ' οὐδενὸς μνημονεύεται. Λέγει δὲ καὶ ὁ Δημ. Πανταζῆς ἐν τῇ Συλλογῇ Βίων σελ. 66, 1860 «Ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ μνημονεύονται μόνοι οἱ σωζόμενοι καὶ νῦν τρεῖς, διότι αὐτοὺς μόνον ἐδημοσίευσεν, ὁ κατὰ Τιμάρχου, ὁ περὶ Παραπρεσβείας, καὶ ὁ κατὰ Κτησιφῶντος».

Σημ. Περὶ τοῦ κειμένου ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου (σελ. 20,4)

ὁ παραπρεσβείας ἴδε Βοιμέλιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν κατ' Αἰσχίνου λόγων τοῦ Δημοσθένους σελ. 379.

§ 2. Πρὸ τοῦ 1860^του^ ἔτους εὑρέθησαν καὶ ἐξεδόθησαν λόγοι τοῦ Ὑπερείδου.

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἔγραψεν ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας σ. 324, 1867 «Τὰ αὐτὰ πολιτικὰ φρονήματα εἶχε καὶ ὁ ἱκανὸς ῥήτωρ, ἀλλ' ὄχι καὶ λίαν ἠθικοῦ καὶ σταθεροῦ χαρακτῆρος Ὑπερείδης (322) ἐκ Κωλυττοῦ, οὗτινος τῶν λόγων **ἀποσπάσματα μόνον** ἔχομεν».

Παράδοξον δύναται νὰ φανῇ ὅτι ἠγνοεῖτο ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη πρᾶγμα γνωστότατον ὂν καθ' ὃν χρόνον συνέγραφε τὸ περιβόητον Ἐγχειρίδιον, ὅτι ἦσαν ἤδη εὑρημένοι καὶ ἐκδεδομένοι δύο λόγοι τοῦ Ὑπερείδου, ὁ ὑπὲρ Εὐξενίππου καὶ ὁ Ἐπιτάφιος. Ἐξέδωκε δὲ τοὺς λόγους τούτους καὶ ὁ Κοβητος, τὸν μὲν ὑπὲρ Εὐξενίππου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ (1853, σελ. 310 κέ.), τὸν δ' Ἐπιτάφιον ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ τῷ 1858^ῳ^ ἔτει.

Κακῶς δ' εἶνε γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη Κωλυττοῦ ἀντὶ τοῦ Κολλυτοῦ. Ἴδε Βοιμέλιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν κατ' Αἰσχίνου λόγων τοῦ Δημοσθένους σελ. ιε' (1862). Πρβ. καὶ Μειστεράνσιον ἐν *Grammat. der Attisch. Inschr.* σελ 46 καὶ σελ. 96 καὶ σελ. 140 ἐκδ. γ'.

§ 3. Ψευδὲς εἶνε ὅτι ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους ὀλίγιστα μόνον διεσώθησαν.

Θαυμάσια εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη γεγραμμένα ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας σελ. 313 «Ἐκ τῶν πολυαρίθμων συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους ὀλίγιστα μόνον διεσώθησαν ἄχρις ἡμῶν, καὶ τούτων οὐδέν τι ἴσως ὅλως ἀβλαβές, ἀδιάφθορον, ἢ ἀνελλιπές. Τὰ **κυριώτατα** τούτων εἶνε αἱ Κατηγορίαι, Περὶ Ἑρμηνείας, Ἀναλυτικὰ πρότερα, Ἀναλυτικὰ ὕστερα, Τοπικά, Περὶ τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων, Ὄργανον, Τὰ μετὰ τὰ φυσικά, Ἀκρόασις φυσική, Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, Μετεωρολογικά».

Ἐμνημόνευσεν ὁ Βερναρδάκης ἃ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπελάμβανε κυριώτατα· εἶνε δὲ ταῦτα ἕνδεκα. Νομίζομεν δ' ὅτι τὰ συγγράματα ἐκεῖνα, ὧν τὰ κυριώτατα εἶνε ἕνδεκα, δὲν δύ-

νανται νὰ λεχθῶσιν ὀλίγιστα. Παρατηρητέον δ' ὅτι δὲν κατέλεξεν ὁ Βερναρδάκης ἐν τοῖς **κυριωτάτοις** συγγράμμασι τοῦ Ἀριστοτέλους οὔτε τὰ Πολιτικὰ οὔτε τὴν Ῥητορικὴν οὔτ' ἄλλα ἀξιόλογα συγγράμματα τοῦ φιλοσόφου.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθῶς παράδοξον τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη «Ἐκ τῶν πολυαρίθμων συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους ὀλίγιστα μόνον διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν»· ἐρρήθη δὲ καὶ παραδοξότερον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ δαιμονίου ἀνδρὸς ἐν τοῖς Προλεγομένοις τῆς Μαρίας Δοξαπατρῆ σελ. ϛε' «πρὸ **δισμυρίων** ἐτῶν παρετήρησε τὸ ψυχολογικὸν τοῦτο φαινόμενον ὁ μέγας τῆς διανοίας κατακτήτωρ Ἀριστοτέλης», τουτέστι πρὸ **εἰκοσακισχιλέων** ἐτῶν παρετήρησε τὸ ψυχολογικὸν τοῦτο φαινόμενον κτέ.».

ΚΕΦ. ΠΓ'.

μανικός, οὐχὶ **μανιακός**.

Ὁ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων σελ. 623 «=*μανιακός*, 3 Γαλ, maniaque. Κ. Οἰκ. — Ἰ. Ῥ. Νερ. 13. — Μέλισσα 19, τετράδ. α', — Ἀδ. Κορ 21 ἐν Προλεγομ. εἰς τὰ Ἀριστοτ. Πολιτικά. Ἐλπὶς ἐφ. 45. — Α. Ῥ. Ῥαγκ. 45. — Γερ. Μαυρογιάν. 62. Δ. Ν. Βερν. 68. — Ἀθ. Σακελ. λ. ἐν ἑρμηνείᾳ τοῦ ἀρχαίου ἐπιθέτου μανικός. — Ν. Γ. Πολίτ. — Ὁ Κ. Σ. Κόντος ἔγραψέ που, ὅτι ἐν τῇ «Ἑβδομάδι» ἀπέδειξεν ἀλλότριον παντάπασι τοῦ τε παλαιοῦ καὶ τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνισμοῦ τὸν τετρασύλλαβον τύπον τοῦ ἐπιθέτου τούτου. Ἀλλ' ἦτο ἆρά γε τούτου χρεία; φαίνεται· διότι ἁπλῶς ἔλαβΟν αὐτὸν οἱ ἡμέτεροι παρὰ τῶν Γάλλων, ἔπειτα δ' ἔβλεπΑν ἐν τοῖς Λεξικοῖς ἡμῶν τοῖς Ἑλληνο-γαλλικοῖς καταχωριζομένους ἀμφοτέρους τοὺς τύπους ἄνευ τινὸς διαστολῆς, τόν τε ἀρχαῖον καὶ τὸν νέον ξενικόν, οἷον ἐν τῷ τοῦ Σκαρλάτου, Κοντοπούλου καὶ Βλάχου. Τῶν ἄλλων λεξικογράφων τὰ σχετικὰ ἄρθρα δὲν ἐξήτασα».

Ἀναγκαῖον ὑπάρχει νὰ μετενεχθῶσιν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν τὰ ἐν τῇ Ἑβδομάδι πεπραγματευμένα 1884, Δελτ. 32, σελ. 2 κέ.

Μανικός τρισυλλάβως, οὐχὶ **μανιακός** τετρασυλλάβως.

Ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ἣν ἐφιλοπόνησεν ὁ πολυγράμματος Βερναρδάκης φέρεται (σελ. 181, § 513, σημ. α' καὶ β'):

«Τὰ ἐκ τῶν εἰς -υς τριτοκλίτων ὀνομάτων παράγωγα λήγουσι **πολλάκις** ὄχι εἰς -ικὸς ἀλλ' εἰς -υκός, οἷον: θῆλ-υς θηλ-υκός, Λιβ-υς Λιβ-υκός.

Ἐὰν πρὸ τῆς καταλήξεως -ικὸς συμπέσῃ **ἕτερον** ι, τὸ δεύτερον τρέπεται εἰς α, οἷον: μανί-α μανι-ακός, σπονδεῖ-ος σπονδει-ακός, Κορίνθι-ος Κορινθι-ακός, κτλ. Ἀλλὰ Δαρεῖος Δαρεικός, ὄχι Δαρειακὸς καὶ Δεκέλεια Δεκελεικὸς ὄχι Δεκελειακός».

Πάντα ταῦτα εἶνε εἰλημμένα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς τοῦ Κρυγήρου, ἐν ᾗ κεῖται (Μέρ. Α', § 41, 11, σημ. 13 καὶ 14):

Bloss κός angehängt wird an Stämme auf ει, wie bei einigen Wörtern auf υς dem υ: Δαρεικός, Δεκελεικός (einzeln σπονδειακός); θηλυκός, Λιβυκός.

An Stämme die mit ι schliessen vird ofs die Endung ακός angehängt: μανιακός neben μανικός, Ὀλυμπιακός neben Ὀλυμπιακός, und mit doppelter Ableitung Κορινθιακός».

Ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς φωνῇ γίνεται χρῆσις ὑπὸ τῶν ἀμελέστερον περὶ τὰ τῆς γλώσσης ἐχόντων τοῦ ἐπιθέτου μανιακός (γαλλ. *maniaque*), ἀλλά, καθ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, παρ' οὐδενὶ τῶν παλαιῶν εὑρέθη ὁ τετρασύλλαβος οὗτος τύπος. Ἑλληνιστὶ λέγεται διὰ τριῶν συλλαβῶν μανικός. Συνωνυμοῦσι δ' αὐτῷ τὸ ἐμμανής καὶ τὸ μανιώδης, ὅπερ καὶ μετὰ τῆς προθέσεως ὙΠΟ προηνέχθη ὑπομανιώδης ὁμοίως τῷ μάργος-ὑπόμαργος καὶ ἄλλοις. Τὴν ἐναντίαν τοῦ ὑπομανιώδης ἔννοιαν ἐμφαίνει τὸ ἀκρομανής. Τοῦ πονηροῦ κόμματος εἶνε τὸ ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις ἀπαντῶν μανικώδης.

Ὑπὸ τοῦ ἐπιθέτου μανικός ἐσημαίνετο καὶ ὁ ἰσχυρῶς τὴν ψυχὴν κινούμενος καὶ ὁ ἐπτοημένος περί τι ἢ περιπαθῶς ἔχων. Μαθητὴς τοῦ Σωκράτους σφοδρὸς ὢν καὶ λίαν ἐνθουσιαστικῶς περὶ τὸν διδάσκαλον διακείμενος ἐπεκαλεῖτο μανικός· ἦτο δ' Ἀπολλόδωρος ὁ Φαληρεύς. Περὶ τούτου ὁ Πλάτων ἐν μὲν τῷ Φαίδωνι (σελ. 59 α') γρά-

φει «Καὶ πάντες οἱ παρόντες σχεδόν τι οὕτω διακείμεθα, ὁτὲ μὲν γελῶντες, ὁτὲ δὲ δακρύοντες, εἷς δὲ ἡμῶν καὶ διαφερόντως, Ἀπολλόδωρος· οἶσθα γάρ που τὸν ἄνδρα καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ» καὶ (σελ. 117 δ') «Ἀπολλόδωρος δὲ καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ οὐδὲν ἐπαύετο δακρύων καὶ δὴ καὶ τότε ἀναβρυχησάμενος, κλάων καὶ ἀγανακτῶν, οὐδένα ὅντινα οὐ κατέκλασε τῶν παρόντων, πλήν γε αὐτοῦ Σωκράτους», ἐν δὲ τῷ Συμποσίῳ (σελ. 173 δ') «Ἀεὶ ὅμοιος εἶ, ὦ Ἀπολλόδωρε· ἀεὶ γὰρ σαυτόν τε κακηγορεῖς καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ δοκεῖς μοι ἀτεχνῶς πάντας ἀθλίους ἡγεῖσθαι πλὴν Σωκράτους ἀπὸ σοῦ ἀρξάμενος. Καὶ ὁπόθεν ποτὲ τὴν ἐπωνυμίαν ἔλαβες, τὸ μανικὸς καλεῖσθαι, οὐκ οἶδα ἔγωγε· ἐν μὲν γὰρ τοῖς λόγοις ἀεὶ τοιοῦτος εἶ· σαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγριαίνεις πλὴν Σωκράτους». Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ μαλακός, ἀλλ', ὡς εὐκόλως πᾶς τις συνορᾷ, τὸ μανικός ἁρμόζει τῷ λόγῳ. Ὅτι δ' αὕτη εἶνε ἡ γνησία γραφὴ γίνεται φανερὸν καὶ ἐκ τῶν εὐθὺς ἑπομένων, ἅτινα ὡς ἀπάντησις τοῦ Ἀπολλοδώρου ἐπιφέρονται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος· Ὦ φίλτατε, καὶ δῆλόν γε δὴ ὅτι οὕτω διανοούμενος καὶ περὶ ἐμαυτοῦ καὶ περὶ ὑμῶν μαίνομαι καὶ παραπαίω». Ἡ γραφὴ μαλακός εὑρίσκεται καὶ ἐν ταῖς Σωκράτους καὶ Σωκρατικῶν Ἐπιστολαῖς ΚΑ', 3 (Ἐπιστολογρ. Ἑρχ. σελ. 624) «Ἀπολλόδωρος ὁ μαλακὸς ἐπικαλούμενος καὶ Δίων ἐπαινοῦσί σε». Ὁ Κόβητος δ' ὅμως μεταγράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ (1882, σελ. 58) μανικός. Περὶ τοῦ Ἀπολλοδώρου τούτου λέγει ὁ Ψευδοξενοφῶν ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ § 28 «Παρὼν δέ τις Ἀπολλόδωρος, ἐπιθυμητὴς μὲν ὢν ἰσχυρῶς αὐτοῦ, ἄλλως δ' εὐήθης, εἶπεν ἄρα κτέ.» (Πρβ. καὶ Κοραῆν Πλουτ. Μέρ. Ε', σελ. 335 κέξ.).

Καὶ ἄλλος ἑταῖρος τοῦ Σωκράτους ἦτο μὲν σφοδρός, ἐφίλει δ' ὑπερβαλλόντως καὶ ἐθαύμαζε μεγάλως τὸν Σωκράτη, Χαιρεφῶν ὁ Σφήττιος. Γράφει δὲ καὶ περὶ τούτου ὁ Πλάτων ἐν μὲν τῇ Ἀπολογίᾳ (σελ. 21 α') «Καὶ ἴστε δὴ οἷος ἦν Χαιρεφῶν, ὡς σφοδρὸς ἐφ' ὅ τι ὁρμήσειε», ἐν δὲ τῷ Χαρμίδῃ (σελ. 153 β') «Χαιρεφῶν δέ, ἅτε μανικὸς ὤν, ἀναπηδήσας ἐκ μέσων ἔθει πρός με· καί μου λαβόμενος τῆς χειρός, ὦ Σώκρατες, ἦ δ' ὅς, πῶς ἐσώθης ἐκ τῆς μάχης;».

Ἐδηλώσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη λεχθέντα ἐν αἷς παρεθέμεθα ἐκ τῆς Γραμματικῆς αὐτοῦ σημειώ-

σεσι μετωχετεύθησαν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς τοῦ Κρυγήρου. Ἀλλ' οὔτε τοῦ ἐν τρισὶ συλλαβαῖς προενηνεγμένου τύπου μανικός μνείαν ὁ Βερναρδάκης ἐποιήσατο οὔτε τοῦ Ὀλυμπικός-Ὀλυμπιακός, ἅτινα κεῖνται παρὰ τῷ Κρυγήρῳ. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ τετρασύλλαβον μανιακός ἐμνημονεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ Βουτμανου, ἀλλ' ὁ Λοβέκκιος ἔγραψεν ἐν τοῖς Προλεγομένοις (σελ. 315) τὴν σημείωσιν τήνδε· «Μανιακός quo Ruttmannus utitur Gramm. II. 447 non legi; nostri medici deliros vocant maniacos». Κύριον ὄνομα Μανιακός εἶνε παρατεθειμένον ἐν τῷ τοῦ Παπίου Λεξικῷ τῶν Κυρίων Ὀνομάτων σελ. 854 Βενσ.

Ὡς δὲ παρέλαβεν ὁ Βερναρδάκης ἀβασανίστως ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Κρυγήρου τὸ ἀνελλήνιστον ἐπίθετον μανιακός, οὕτω καὶ τὴν ἐσχάτως βάρβαρον καὶ ὅλως τερατώδη γενικὴν χοῦς. Ἐν τῇ Γραμματικῇ τοῦ Γερμανοῦ (Μέρ. Α´ § 20) φέρεται «χοῦς (ὁ aufgeworfene Erde). Ge. χοός, wohl auch χοῦς, Ac. χοῦν, ἐν δὲ τῇ τοῦ Ἕλληνος κεῖται (σελ. 66) «Χοῦς (χῶμα), ὁ, χοὸς (καὶ χοῦς), χοί, χοῦν, κτλ. κατὰ τό: βοῦς».

Ἐπειδὴ κατ' οὐδένα τρόπον οὐδ' οἱ ἀρτιμαθεῖς τῶν παίδων δύνανται νὰ νομίσωσιν ὅτι ἡ γενικὴ χοός συναλειφομένη γίνεται χοῦς, ἀποφαινόμεθα ὅτι ἀβλέπτημα ἢ τυπογραφικὸν πταῖσμα εἶνε τὸ «wohl auch χοῦς» ἀντὶ τοῦ χοῦ, ὅπερ ἀπαντᾷ παρ' Ἀρριανῷ καὶ ἄλλοις τισίν. Ὁ καθηγητὴς δ' ὅμως τοῦ Ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου οὐδὲν ὑπώπτευσεν, ἀλλ' ἅμα μὲν εὐχερὴς καὶ ἀταλαίπωρος ὢν ἅμα δὲ τῆς γραμματικῆς τέχνης παντάπασιν ἀμαθῶς ἔχων καὶ ἀδυνατῶν νὰ διαγινώσκῃ τὰ γνήσια καὶ τὰ ἔκφυλα κατεχώρισεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ γραμματικὴν οὐ μόνον τὴν γενικὴν χοός ἀλλὰ καὶ τὴν χοῦς, ἥτις οὔτ' ἐλέχθη ποτὲ ὑφ' Ἕλληνος οὔτ' ἠδύνατο νὰ λεχθῇ.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ τετρασύλλαβον ἐπίθετον μανιακός παρατηροῦμεν ὅτι ἄχρηστον μὲν τοῦτο τοῖς παλαιοῖς ὑπῆρχε λέγουσιν ἀείποτε μανικός, ἀλλ' οὐκ ὀλίγα ἐπίθετα λήγοντα εἰς ΙΑΚΟΣ ἔχει ἡ Ἑλληνικὴ καθόλου γλῶσσα, παρηγμένα ἐκ θηλυκῶν εἰς ΙΑ ἢ ἐξ ἀρσενικῶν εἰς ΙΑΣ καὶ ΙΟΣ ἢ ἐξ οὐδετέρων εἰς ΙΟΝ, οἷον

καρδία-καρδιακός,
ἀρτηρία-ἀρτηριακός,
κοιλία-κοιλιακός,

παροιμία-παροιμιακός,
οὐσία-οὐσιακός,
γερουσία-γερουσιακός,
ταμίας-ταμιακός,
Λυσίας-Λυσιακός,
Ἡγησίας-Ἡγησιακός,
Φειδίας-Φειδιακός,
ἥλιος-ἡλιακός, δωρ. ἀλιακός (Ἴδε Μεινέκιον Ἀποσπ. Κωμ. Τόμ. Β', σελ. 747),
πλούσιος-πλουσιακός,
κύριος-κυριακός,
πυρρίχιος-πυρριχιακός,
δόχμιος-δοχμιακός.
Διονύσιος-Διονυσιακός (Πρβ. Ἀρκαδιακοί. Ἰω Μαλαλ. σελ. 349,6),
θηρίον-θηριακός,
βιβλίον-βιβλιακός,
συμπόσιον-συμποσιακός,
ἰσχίον-ἰσχιακός (= ἰσχιαδικός. Πρβ. Γαλην. Τόμ. ΙΒ' σελ. 538 «καὶ στομαχικούς τινας εἶναί φασιν ἀπό τινος τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γιγνομένων παθῶν οὕτως ὀνομάζοντες, ὡς ἡπατικοὺς τοὺς ἀφ' ἥπατος καὶ κωλικούς τοὺς ἀπὸ κώλου καὶ νεφριτικοὺς τοὺς ἀπὸ νεφρῶν καὶ σπληνικοὺς τοὺς ἀπὸ σπληνὸς πάσχοντας»).
προσόδιον-προσοδιακός,
Ἄκτιον-Ἀκτιακός,
Δῖον-Διακός,
Ἴλιον-Ἰλιακός,
Πηλούσιον-Πηλουσιακός,
Σούνιον-Σουνιακός,
Βαργύλια-Βαργυλιακός.

Πρβ. καὶ γειτνιακός, γενεαθλιακός, ἀφροδισιακός, θεμελιακός, δημοσιακός. Ἐν τῇ Ἐκλογῇ Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου σελ. 75 4 λέγεται «Γενέθλια δόκιμον, οὐ γενέσια· καὶ γενεθλιακὸς λόγος, οὐ γενεσιακός». Τὸ ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψευδηρῳδιανοῦ σελ. 126 ἀναγινωσκόμενον «σκιώδης τόπος, σκιακός τὸ αὐτό» νομίζεται

ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου ἡμαρτημένη γραφὴ τοῦ σκιαρός. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου μνημονεύεται καὶ ἐπίθετον ἀρχαιρεσιακός ἐκ γλωσσαρίου. Πρβ. καὶ ἐπαρχιακός.

Παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ φέρεται σελ. 489,3 «Ὀλβία: πόλις Λιγυστική — Λέγεται καὶ Ὀλβηνός καὶ Ὀλβιακός καὶ τὸ θηλυκὸν Ὀλβιακή». Καὶ ἐκ τοῦ Ὀλυμπία ἐσχηματίσθη ἐπίθετον Ὀλυμπιακός, οὗ φέρομεν μαρτύριον τὸ ἐν ἐπιγραφῇ κείμενον «ἐν ἀγῶσι τοῖς Ὀλυμπιακοῖς» (Συλλ. Ἐπιγρ. Ἑλλ. Τόμ. Α′ σελ. 700). Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος ἀποφαίνεται σελ. 261,11 «Ὀλυμπικός Ἀττικοί, οὐκ Ὀλυμπιακός. Θουκυδίδης ἐν τῇ πέμπτῃ· ἣν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ νόμῳ Ἠλεῖοι κατεδικάσαντο αὐτῶν· καὶ αὖθις ἐν τῇ αὐτῇ· ἐν ταῖς Ὀλυμπικαῖς σπονδαῖς ἐσπέμψαι». Παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ προκρίνεται ἡ γραφὴ ὈλυμπιΑκῷ καὶ ὈλυμπιΑκαῖς (Ἴδε Πόππον Θουκυδ. Μερ Γ′, α′, σελ. 79. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ε′, σελ. 1920 Παρ.). Ἐν τῷ Πλούτῳ τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 583 ἐξεδόθη ὑπό τε τοῦ Βεκκήρου καὶ τοῦ Δινδορφίου καὶ ἄλλων:

εἰ γὰρ ἐπλούτει, πῶς ἂν ποιῶν τὸν Ὀλυμπικὸν αὐτὸς ἀγῶνα
ἀνεκήρυττεν κτέ.;

Εὑρέθη καὶ τύπος δοχμικός. Ἐν τοῖς Βασιλικοῖς Τόμ. Ε′, σελ. 764 ἀπαντᾷ «ὁ ἐργαστηρικὸς ὁ τὰ βοηθήματα πωλῶν». Ἀλλ' ἐν Τόμ. Β′, σελ. 227 (καὶ Συμπληρ. σελ 167) κεῖται «ὁ παρὰ τοῦ ἐργαστηριακοῦ πεμφθείς» καὶ σελ. 731 «πᾶς ἔμπορος καὶ ἐργαστηριακός». Καὶ ὁ Πολύβιος εἶπεν ἐργαστηριακῶν καὶ βαναύσων ἀνθρώπων καὶ ἄλλοι τοῦ εἰς ΙΑΚΟΣ λήγοντος τύπου χρῆσιν ἐποιήσαντο.

Τὸ ἐκ τοῦ μυστήριον παρηγμένον ἐπίθετον περατοῦται εἰς ΙΚΟΣ, οὐχὶ εἰς ΙΑΚΟΣ. Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 747 «χοιρίων μυστηρικῶν», Πρβ. στίχ. 764 «χοίρους ἐγώνγα μυστικάς». Δοξάζουσι δέ τινες ὅτι τὸ μυστηρικός συνεκόπη ἐκ τοῦ μυστηριΑκός (Ἴδε Λοβέκκιον *Elem.* Τόμ. Α′, σ. 226 καὶ Φρίσχιον *Curt. Stud.* Τόμ. Ϛ′, σ. 137).

Καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀντωνυμία γενόμενον ἐπίθετον τελευτᾷ εἰς ΙΚΟΣ. Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ φέρεται οὐ μόνον «ἄρθρον ἀντωνυμικόν» (σελ. 616, 25) ἀλλὰ καὶ «ἀντωνυμιΑκὴν σύνταξιν», ὅπερ πλημμελὲς ἢ μοχθηρόν. Ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως καὶ

Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως καὶ ἄλλων ἐλέχθη ἀντωνυμικός -ή -όν καὶ ἀντωνυμικῶς. Πρβ. ἡμικρανία-ἡμικρανικός, κτλ, καὶ δημοκρατία-δημοκρατικός κτλ., περὶ ὧν ἀλλαχοῦ.

-Εν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ κεῖται σελ. 644, 9 «Ὡς δὲ παρὰ τὸ φύσις γίνεται φυσικός, μάντις μαντικός, οὕτως ὄφις ὀφικός καὶ ὀφιΑκός κατὰ πλεονασμὸν τοῦ Α· συνεξηκολούθησε γὰρ τῷ θηριακός». Ὁ Λοβέκκιος ἐν τοῖς Προλεγομένοις (σελ. 481) μνημονεύει καὶ ὄνομα Ὀρνιθιακά· ἔτι δὲ δενδριακός, ἁλιακός, φιλιακός, Λιθιακά. Πρβ. καὶ παραδεισιακός, πλινθιακός, κυκλιακός, σεληνιακός, Σιβυλλιακός, Φιλοπονιακός (Φιλοπονιακοί), Χρονιακός (Ἀλέξ. Ἀφροδ. εἰς Ἀριστοτ. τὰ μετὰ τὰ Φυσ. σελ. 662, 29 καὶ σελ. 666,3 καὶ 5 καὶ 8 Bov.), Ἀπολλωνιακός, Ἰσιακός (τὰ Ἰσιακά), Νειλιακός Γαλην. Τόμ. ΙΒ', σελ. 569).

Παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ἐξέδωκεν ὁ Οὔδιος Τόμ. Α', σελ. 22,16 (1901) «ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ ἀγῶνι» καὶ Τόμ. Β', σελ. 45,16 «ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ νόμῳ» καὶ 19 «ἐν ταῖς Ὀλυμπικαῖς σπονδαῖς». Ὁ Βλαϋδέσιος σημειοῦται ἐκ τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου σελ. 63 «Videntur autem dixisse pariter Ὀλυμπιακός, Ὀλυμπικός, Ὀλύμπιος, haud aliter atque Latini *Olympicus*, *Olympiacus*, *Olympius*; Cf. Thuc. I, 6. ἐν τῷ Ὀλυμπιακῷ (al.-ικῷ) ἀγῶνι. V. 49. τῷ Ὀλυμπιακῷ (-ικῷ G.) νόμῳ. ibid. ταῖς Ὀλυμπιακαῖς (-πικαῖς G.) σπονδαῖς. Forman Ὀλύμπιος solam novit Pindarus, e. g. P. IX. 105. ἐν Ὀλυμπίοισιν ἀέθλοις. P. XI. 47. Ὀλυμπίων ἀγώνων ἀκτῖνα. App. Prov. IV. 19. Ὀλυμπικὴ στοά. De scripturis Ὀλυμπικὸς et Ὀλυμπιακὸς v. intt. ad Thom. M. p. 647. Ὀλυμπικὸς Ἀττικῶς, οὐκ Ὀλυμπιακός. Qui ex Thucydide adducit Ὀλυμπικῷ et Ὀλυμπικαῖς ut ostendat Atticos dixisse Ὀλυμπικός, non Ολυμπιακός». Πρβ. Παυσαν. Τόμ. Β', σελ. 215 καὶ σελ. 216 καὶ σελ. 220 καὶ σελ. 247 Schub. καὶ Walz καὶ Στέφ. Βυζάντ. σελ. 232 καὶ σελ, 392 καὶ Μυθογρ. Οὐετερμ. σελ. 66,13 Παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει Ῥητορ Γ', ιδ', 2 (Τόμ. Α', σελ. 402,27) ἀπαντᾷ «οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ κτέ.».

Οὐδὲν ὁ Βερναρδάκης ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἑβδομάδι γενομένης διδασκαλίας ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου

Τόμ. Γ', σελ. 268 (1903) «τοῦτο ἀπᾴδει καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν κινήσεων τοῦ ὑγιοῦς ἀνθρώπου, καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ νόσον τοῦ μανιακοῦ».

Εὔκαιρον δ' εἶνε νομίζομεν νὰ μνησθῶμεν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου εἰρημένων.

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ,
φρασσάμενος τά κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω·
ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ μήτ' ἄλλου ἀκούων
ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήιος ἀνήρ».

Ἐποιήσατο δὲ χρῆσιν τοῦ τετρασυλλάβου τύπου μανιακός καὶ ὁ Ἰω. Πανταζίδης ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἱστορίας τῶν Διαδόχων σελ. 617 «οὕτω καὶ αὐτὸς ἐτυράννησεν ὡς μανιακός» καὶ ὁ Ἐμμ. Ροΐδης ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀγγλίας Τόμ. Β', σελ. 254 «διέδωκαν ὅτι ἦτο οἰνοβαρὴς ἢ μανιακός» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 334 «τὸν κατὰ τὸ ἥμισυ μανιακὸν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀχρεῖον».

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Κουμανούδης μνημονεύει ἐπίρρημα δαιμονιακῶς ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων σελ. 259 «δαιμονιακῶς. Π. Νιρβ. ἐν Νέᾳ Ἑλλάδι ἡμερολογίῳ τοῦ 96». Τοῦ ἐπιθέτου δαιμονιακός γίνεται μνεία ἐν τῷ τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ Λεξικῷ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Α', σελ. 425 (1835) «Δαιμονιακός, ή, όν, = δαιμονικός. Ὁ κυριευόμενος ἀπό τινα δαίμονα, δαιμονισμένος 2) ὁ ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐμπνευσμένος, ἐνθουσιασμένος. Πλούτ. Περικλ.» Ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου εἶνε εἰρημένον ἐν τῷ Περικλεῖ ΙΓ' «ὥσπερ δαίμονι κακῷ τῷ φθόνῳ τῶν πολλῶν ἀποθύοντας», οὐχὶ δαιμονιακῷ. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου φέρεται Τόμ. Β', σελ. 856 «Δαιμονιακὸς, ἡ, ὸν, Daemoniacus, A daemone inspiratus vel afflatus, Plut. Pericle, φθόνος. [Vox nihili V. Δαιμονικός] καὶ σελ. 857 (λ. δαιμονικός) — At e Plut. Pericle afferunt VV. LL. δαιμονιακὸν φθόνον, pro Invidia a daemone incensa: quum potius δαιμονικὸν leg. videatur [Locus est c. 13: Ὥσπερ δαίμονι κακῷ τῷ φθόνῳ τῶν πολλῶν ἀποθύοντας, ubi nescio unde hauserint scripturam δαιμονιακῷ VV. LL. L. D.]»

ΚΕΦ. ΠΔ΄.

Ἁπλοώτερος ἀντὶ τοῦ **ἁπλούστερος** ὑπ' οὐδενὸς οὐδέποτ' ἐλέχθη.

Μεταφέρομεν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν τὰ ἐν τῇ Ἑβδομάδι γεγραμμένα 1884 Δελτ. 29 σελ. 2-3.

Τοῦ ἐπιθέτου *ἁπλόος-ἁπλοῦς* τὰ παραθετικὰ ἐσχηματίζοντο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ *ἁπλούστερος* καὶ *ἁπλούστατος* οὐδεὶς δ' οὐδέποτ' οὔτε τῶν δοκίμων οὔτε τῶν ἀδοκίμων εἶπεν *ἁπλοώτερος* ἢ *ἁπλοώτατος*.

Ἀλλοτρία τοῦ καθαροῦ ἑλληνισμοῦ εἶνε ἡ ἐκφορὰ *ἁπλότατος* ἡ ἀπαντῶσα ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ βιβλ. Ϛ΄, 185 «*ἁπλότατον* δ' ἀλὶ τοῦτο μιτορραφὲς ἀμφίβληστρον». Ὀρθῶς δ' ἴσως ὁ Λοβέκκιος νομίζει τὸ *ἁπλότατον* δ' ἀλί» ἡμαρτημένην ἀνάγνωσιν τοῦ «*ἁπλωτὸν* δ' ἀλί» (*Elem*. Τόμ. Α΄, σελ. 300). Συγκριτικὸν *διπλότερον* φέρεται ἐν τῷ Προοιμίῳ τοῦ Ἀππιανοῦ κεφ. Ι΄ «σκεύη τριηρετικὰ (γρ. *τριηρΙτικὰ*) *διπλότερα* τούτων», ἀνθ' οὗ ὁ Ῥείσκιος εἴκασε *διπλάσια*. Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ ΚΓ΄, 15 «ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης *διπλότερον* ὑμῶν». Πρβ. καὶ Ἰουστῖν. Μάρτ. σελ. 215 β΄ *διπλότερον* ὑμῶν βλασφημοῦσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ» καὶ Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Ε΄, ά, 33 «*διπλότερον* παρὰ τοὺς λοιποὺς κολαζόμενοι». Παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. Β΄, σελ. 277 ὀρθῶς μὲν εἶνε γεγραμμένον «εἴ γε ἕτερος ἑτέρου *διπλότερΟν* υἱός ἐστιν αὐτῆς», πλημμελῶς δὲ «εἰ δὲ ἕτερος ἑτέρου *διπλότερΟΣ* ἐστιν υἱὸς τῆς γεέννης» καὶ «διὰ τί καὶ οὐχὶ υἱοὶ φωτός *διπλότερΟΙ* ἕτεροι ἑτέρων ἔσονται;». Ὁ Ὠριγένης εἶπε πάντως *διπλότερΟΝ*. Ἐν τοῖς ἑξῆς γίνεται ὑπ' αὐτοῦ χρῆσις τοῦ *διπλάσιον* καὶ *πολλαπλασιόνως*. Τὸ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 381 Ϛ΄ «τὸ δὲ ἓν Ἀπόλλωνα πείθουσα προφάσει καὶ *διπλοτάτης* μονάδος» μετέγραψεν ὁ Βυττεμβάχιος «πλήθους ἀποφάσει καὶ *ἁπλότητι* τῆς μονάδος». Δεινῶς σφάλλεται ὁ Κούμας λέγων ἐν τῇ Γραμματικῇ σελ. 187 (§ 199, σημ. δ΄) «Τὰ δὲ εἰς οος-ους λαμβάνουσι τὸ οέστερος, κιρνώμενον

εἰς ούστερος, οἷον διπλόος οὖς, *διπλοέστερος διπλούστερος*». Συγκριτικὸν *διπλούστερος* οὐδέποτε ὑπῆρξε. Περὶ τοῦ ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ εὑρισκομένου τύπου εἰς ΟΣ τῶν ἀπολύτων ἐπιθέτων τῶν περατουμένων παρὰ τοῖς παλαιοῖς εἰς ΟΟΣ-ΟΥΣ ἢ ΕΟΣ-ΟΥΣ, οἷον *ἁπλός, διπλός,* κτλ., *χρυσός,* κτλ., θὰ διαλάβωμεν ἀκριβῶς ἀλλαχοῦ.

Τὸν αὐτὸν τύπον τοῖς προδηλωθεῖσι παραθετικοῖς τοῦ *ἁπλοῦς* ἔχουσι καὶ τὰ γενόμενα ἐκ τῶν ἐπιθέτων τῶν συγκειμένων ἐκ τοῦ *νοῦς,* οἷον

ἀγχίνους-ἀγχινούστερος-ἀγχινούστατος,
ἀνθρωπόνους-ἀνθρωπονούστατος,
ἄνους-ἀνούστερος,
εὔνους-εὐνούστερος-εὐνούστατος.
κακόνους-κακονούστατος,
περίνους-περινούστατος.
πρόνους-προνούστερος.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «*Ἐννουστάταις:* φρονίμοις», παρὰ δὲ τῷ Τζέτζῃ ἐν τοῖς εἰς Ἡσίοδον Σχολίοις Ἔργ. 129 (σελ. 124, 5 Λιψ.) ἀπαντᾷ «*στερρονούστερόν* τε καὶ πανουργότερον». Εἶπε δ' ὁ Τζέτζης καὶ «εἴ τι τούτων *ψευδεπινούστερον*» (Ἐπιστ. ΙΘ', σελ. 22).

Ἐκ τοῦ ἀσυναλείπτου *εὔνοος,* οὗ μόνου γίνεται χρῆσις ἐν τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ, καθάπερ καὶ τοῦ *νόος,* ἐσχηματίσθη τὸ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ φερόμενον συγκριτικὸν *εὐνοέστερος* βιβλ. Ε', 24 «ἐγὼ φροντίζων εὑρίσκω ἐμοί τε καὶ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι εἶναι οὐδένα σεῦ ἄνδρα *εὐνοέστερον*». Ἐν τῷ Φλωρεντίνῳ Ἐτυμολογικῷ μνημονεύεται ἡ ῥῆσις «καὶ γλαυκῶπιν τίω πάντοτε βροτοῖσιν *εὐνοέστατον*», ἣν ὁ μὲν Ναύκιος οὐδαμῶς ἐκίνησε (*Mél Crèco-Rom.* Τόμ. Γ', σελ. 131), ὁ δὲ Βέργκιος ἐν τῇ τετάρτῃ ἐκδόσει τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν (Τόμ. Γ', σελ 739) μετετύπωσεν ὧδε· «Καλλίμαχος·

γλαυκῶπιν τίω πάντων θεῶν βροτοῖσιν *εὐνοεστάτην*».

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Παχυμέρους Τόμ. Α', σελ. 382, 15 ἐλέχθη «πλὴν τῶν *προνοεστέρων*».

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 394.5 εὑρίσκομεν παρατήρησιν τοῦ Φιλοξένου περὶ τοῦ σχηματισμοῦ *εὐνοέστατον*, ἧς ἡ ἀρχὴ εἶνε *Εὐνοέστατον: δέον εὐνοώταιον*. Ῥητέον ὅτι ἔθος ἐστὶν Ἰάδι διαλέκτῳ οὕτω τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, ὥσπερ *ἀφθονώτερον* καὶ *ἀφθονέστερον*· τὰ γὰρ διὰ τοῦ ο συγκριτικὰ διὰ τοῦ ες προφέρουσιν, οἷον *δικαιέστερος* ἀντὶ τοῦ *δικαιότερος* καὶ τὰ τοιαῦτα» Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα λέγει ὁ Φιλόξενος «Πᾶν ὄνομα εἰς ους λῆγον τὸ παρακείμενον συγκριτικόν τε καὶ ὑπερθετικὸν προσθέσει τοῦ τος (γρ. *τοῦ Σ*) ἀποτελεῖ, οἷον *ἁπλούστατος εὐχρούστατος*». Ἐξετάζων δ' ἔπειτα τὸ ζήτημα διὰ τί λέγεται τὸ συγκριτικὸν *εὐνοώτερος*, τὸ δὲ συνῃρημένον σχηματίζεται *εὐνούστερος* καὶ οὐχὶ *εὐνούτερος*, καὶ ληρήματα Βερναρδακείων φρενῶν ἄξια συνείρων ἐπιφέρει ἐν τέλει «Ὥστε τὸ μὲν *εὐνούστερος* ἡμάρτηται, ὑγιῶς δὲ ἔχει τὸ *εὐνοώτερος*». Τὸ κατὰ τὸν Φιλόξενον ὑγιῶς ἔχον *εὐνοώτερος* εἶνε παντελῶς ἔκφυλον.

Ποιησάμενοι λόγον περὶ τῆς ἐκφορᾶς τῶν παραθετικῶν τοῦ τ' ἐπιθέτου *ἁπλοῦς* καὶ τῶν ἐκ τοῦ *νοῦς* συγκειμένων ἂς ἴδωμεν νῦν τί περὶ τοῦ πράγματος διδάσκει ὁ πολὺς Βερναρδάκης ἐν τῇ περιφήμῳ αὐτοῦ γραμματικῇ. Τάδε εἶνε τὰ ῥήματα τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου καὶ κρατίστου ἐπιγνώμονος τοῦ ἑλληνισμοῦ (σελ. 73, § 263):

«Τὰ εἰς -οος = ους συνῃρημένα συνάπτουσι τὰς παραθετικὰς καταλήξεις -τερος καὶ -τατος μὲ τὴν ῥίζαν διὰ τῆς συλλαβῆς εσ, καὶ συναιροῦνται εἰς -ούστερος -ούστατος, οἷον: ὁ ἁπλό-ος ἁπλοῦς ἁπλοέστερος ἁπλοέστατος ἁπλούστατος· ὁ εὔνο-ος εὔνους εὐνοέστερος εὐνούστερος εὐνοέστατος εὐνούστατος. Ἐνίοτε τὰ παραθετικὰ τῶν εἰς -οος = ους ἀπαντῶσι καὶ ὁμαλῶς ἐσχηματισμένα, οἷον: *ἁπλόος* = *ἁπλοῦς ἁπλοώτερος*, εὔχροος = εὔχρους εὐχροώτατος».

Γράφει δὲ καὶ Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης (σελ. 145) «Ἁπλόος-οῦς—(τὸ παρθτ. *Ἁπλοώτερος* καὶ Ἁπλούστερος, -ούστατος)».

Οὐδέποτε ὑπ' οὐδενὸς ἐλέχθη *ἁπλοώτερος* ἀντὶ τοῦ *ἁπλούστερος*. Τοὐναντίον δὲ τὸ συγκριτικὸν τοῦ *ἅπλοος ἅπλους*

ἐσχηματίσθη *ἁπλοώτερος*, οὐχὶ *ἁπλούστερος*. Κακῶς ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα ἀναγινώσκεται «*Ἁπλουστέρας* Θουκυδίδης λέγει νῆας οὐ τὰς ἄπλους παντελῶς· ἀλλὰ τὰς διὰ πληρώματος ἔνδειαν ἀπλόους ἱσταμένας». Ὁ Θουκυδίδης εἶπε βιβλ. Ζ΄, 60 «ὅσαι ἦσαν καὶ δυναταὶ καὶ *ἁπλοώτεραι*», εἰς ὃ φέρεται σχόλιον «*Ἁπλοωτέρας* οὐ τὰς ἄπλους παντάπασι λέγει ἀλλὰ τὰς διὰ πληρωμάτων ἔνδειαν ἀπλόους ἱσταμένας». Ὁ Βεκκῆρος ἀποκατέστησε παρὰ τῷ Σουΐδᾳ τὴν ὀρθὴν γραφὴν *ἁπλοωτέρας*. Ἐν τῷ Περίπλῳ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως κεφ. 110 ἀπαντᾷ «πολὺ τῆς ἄλλης Σύρτιδος χαλεπωτέρα καὶ *δυσπλοωτέρα*»· ἀλλ' ὁ κῶδιξ ἔχει *δυσπλοτοτέρα*, ὅπερ εἶνε ἴσως πλημμελὴς γραφὴ τοῦ *δυσπλΩτοτέρα*. Πιθανὸν δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι δὲν ἔγραψεν ὁ Κριτόβουλος Ἱστορ. Α΄, ί, 2 «καὶ ὅσα ἄλλα *δυσεκπλότατόν* τε καὶ δυσδιεξίτητον ποιεῖ τὸν πορθμόν», ὡς εἶνε παρ' αὐτῷ ἐκδεδομένον, ἀλλὰ *δυσέκπλωτον*. Πρβ. *πλωτός, ἄπλωτος, εὔπλωτος, δυσανάπλωτος, δυσείσπλωτος, παλίμπλωτος, στρατόπλωτος*.

Τὸ ἀνελλήνιστον συγκριτικὸν *ἁπλοώτερος* εὕρομεν ἐν ταῖς Ἱστορίαις τοῦ Κριτοβούλου βιβλ. Α΄, έ, 6 «ὁ γάρ τοι πατὴρ αὐτοῦ *ἁπλοώτερόν* πως τοῖς πράγμασι προσεφέρετο». Ἀλλ' ἐν τῷ κώδικι φέρεται *ἁπλοιότερον*, ὅπερ ἡμεῖς μεταβάλλομεν εἰς τὸ *ἁπλοϊκώτερον*.

Περὶ τοῦ *εὐχροώτερος* καὶ *ἀχροώτερος* καὶ *λευκοχροώτερος* καὶ *εὐπνοώτερος* καὶ *εὐροώτερος* θὰ διαλάβωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, ὡς καὶ περὶ τοῦ *εὐχρούστερος* καὶ *ἀχρούστερος* καὶ *εὐπνούστερος* καὶ *ἀπνούστερος* καὶ *δυσπνούστερος* καὶ *εὐρούστερος* καὶ *δυσρούστερος* καὶ *πολυχούστερος* καὶ *ὀλιγοχούστερος*.

Τὰ παραθετικὰ τοῦ *ἀθρόος*, ὅπερ ἐδασύνετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐσχηματίζοντο τὸ *ἀθροώτερος-τατος* (*ἀθροώτερος-τατος*). Ἐπειδὴ δὲ σύνηθες παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις εἶνε τὸ *ἄθρους*, οὗ ὀλίγιστα παραδείγματα εὑρίσκονται ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ, λέγεται παρ' αὐτοῖς καὶ *ἀθρούστερος-ἀθρούστατος*.

Ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς γράφει ἐν ταῖς εἰς Πλούταρχον Σημειώσεσιν «Ἀθρουστάτους: Παρὰ μόνῳ ἴσως εὕρηται Πλου-

τάρχῳ τὸ μήπω καταχωρισθὲν ἐν τοῖς Λεξικοῖς ὑπερθετικὸν τοῦτο τοῦ *Ἀθρόος*. Ἔοικε δὲ τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸ ἐκ τοῦ Ἀθηναίου καταχωρισθὲν ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου (Α, σελ. 138) συγκριτι· *Ἀθρούστερος*. Τὸ γὰρ *Ἀθρόοι* — ἀνεπίδεκτόν ἐστιν ὑπερθέσεως ἢ συγκρίσεως» καὶ «Ἀθρουστάτους: Τοῖς προεκδοθεῖσι παραδείγμασιν ἐκ τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ, ἓν ἴσως μόνον ἐστὶν ἐπισυνάψαι ἐκ δοκίμου συγγραφέως, τὸ Ξενοφῶντος (Ἑλληνικ. Ϛ΄, 4,9) συγκριτικὸν *Ἀθροώτερον*» (Μέρ. Δ΄, σελ. 479 καὶ 503).

Οὐ μόνον ὁ Ξενοφῶν εἶπεν *ἀθροώτερον* ἀλλὰ καὶ ὁ Θουκυδίδης *ἀθροωτέρῳ* (βιβλ. Ϛ΄, 34). Ἐν τῷ περὶ Ἀντιδόσεως λόγῳ τοῦ Ἰσοκράτους (§ 107) φέρεται *ἀθροώτατον* μὲν οὖν τοῦτ' εἰπεῖν ἔχω περὶ Τιμοθέου, οὗ ὁ Ὀρέλλιος προὔκρινε τὸ *ἁπλούστατον*. Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει τὸ συγκριτικὸν τοῦ *ἀθρόος*, οἷον Τόμ. Α΄, σελ. 481,24: *ἀθροώτερον* καὶ Τόμ. Γ΄, σελ. 567,7: *ἀθροώτερα* καὶ σελ. 567,19: *ἀθροωτέρα*. Ἔτι δὲ καὶ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ καὶ παρ' ἄλλοις.

Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου ἀπαντᾷ *τὴν διαχώρησιν ἀθρουστέραν* καὶ *ἀθρουστέρῳ χρῆσθαι τῷ πόματι* (σελ. 79 β΄ καὶ 80 ά). Λέγει δὲ καὶ ὁ Κλεομήδης *ἀθρουστέρας καὶ τὰς προσόδους καὶ τὰς ἀναχωρήσεις ποιεῖται* (σελ. 37 Βακ.) καὶ ὁ Θεμίστιος *πλείοσι καὶ ἀθρουστέροις* (σελ. 321 δ΄) καὶ ὁ Σιμπλίκιος *καθ' ὅλον βῆμα προκοπτούσης ἀθρούστερον* καὶ *οὐδὲ τὸ ὅλον ἀθρούστερον βῆμα* (Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Θ΄, σελ. 797,1 καὶ 28) καὶ ὁ Πρόκλος *ἀθρούστερον δὲ καὶ οὐχὶ ἓν* (Ὑπομν. εἰς Πλάτ. Τίμ. σελ. 768).

Ὁ Stadtmueller σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Παλατίνης Ἀνθολογίας Τόμ. Α΄, σελ. 320 «ἁπλότατον P ἁπλ. Pl. ἁπλωτὸν Lobeck (ἀρδόμενον, εὔπλουτον et κολπωτὸν ego ci.)».

Ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ἀππιανοῦ ἀνέγνωμεν τριηριτικά ἀντὶ τοῦ τριηρετικά. Ὁ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ Ἀθησ. Λέξεων σελ. 343 « Τριηριτικός 3. κρατὴρ τριηριτικός». Ἐπιγρ. Ἀθηνῶν. Ἐφ. Ἀρχ. β΄. περ. 438.—Ἐν τῷ ΘΣ. ἀνεγράφη μὲν τὸ ἐπίθ. τοῦτο ἐκ τοῦ Ἀππιανοῦ 5,95, ἀλλ' ἡ ὀρθότης τῆς γραφῆς ἠπιστήθη,

καὶ προὐτάθησαν διορθώσεις· τριηρετικός καὶ τριηρικός, αἵτινες καὶ φέρονται ἔν τισι τῶν ἐκδόσεων». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Λ. Δινδορφίου γεγραμμένα ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 2434 «Apud Appianum Civ. 5,95. φασήλοις τριηριτικοῖς scribendum τριηρικοῖς, non ut Schweigh., τριηρετικοῖς» καὶ τὰ ὑπο τοῦ Μενδελσῶνος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀππιανοῦ σελ. 10 «malim τριηρικά» καὶ σελ. 1140 «τριηριτικοῖς Ai (cf Boeckh Seeurk'. p. 416 vs. 106). τριηριτικοῖς v, vulgo. malim tamen τριηρικοῖς cum L. Dindorfio in Thes s. v.». Ὡς ἐκ τοῦ τριήρης ἐσχηματίσθη τὸ τριηρικός, οὕτως ἐκ τοῦ πεντήρης τὸ πεντηρικός καὶ ἐκ τοῦ τετρήρης τὸ τετρηρικός. Ὁ Λ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ' σ. 2088 «Τέτρηρικός, ή,-όν. Quadriremis. Polyb. 2, 10, 5, πλοινν. Diod. 3, 43, 20, 74, 76. Pro quo Τετρηριτικός in inscript. ap. Boeckh. *Urkunden* p. 487, 210; 542, 172, 175, 178».

Συγκριτικὸν πολυνούστερον εἶνε εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1372,59 «καὶ Ἀνδρομάχη πολυνούστερον διὰ πολλῶν κεφαλαίων τὸν οἶκτον ἐργάζεται», ὑπερθετικὸν δὲ παχυνούστατος ὑπὸ τοῦ Τζέτζου ἐν τοῖς εἰς Ἑρμογένην Σχολίοις Κραμ. Ἀνέκδ. Ὀξ. Τόμ. Δ', σελ. 53,4 «τίς οὗτος παχυνούστατος τῶν ἀγνοούντων ταῦτα»

ΚΕΦ. ΠΕ'.

διαβολεύς

Τὸ ὄνομα τοῦτο μνημονεύει Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ 279 «διαβολεύς, έως (ὁ), ὁ διαβάλλων».

Εἶνε δ' εἰρημένον ὑπὸ μὲν τοῦ Κωνσταντ. Οἰκονόμου ἐν τῷ περὶ τῶν Ο' συγγράμματι Τόμ. Α', σελ. 95 «οὐ γὰρ ἂν ἐτόλμησεν ὁ διαβολεὺς, ἔτι ζῶντος ἐκείνου», ὑπὸ δὲ τοῦ Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χρηστομαθείᾳ Τόμ. Α., σελ. 250, ἐκδ. στερ, «οἱ διαβολεῖς» καὶ ἐν τοῖς Ἅπασι Τόμ. Β', σελ. 330 «οἱ θρασεῖς διαβολεῖς τῶν ἔργων καὶ σχεδίων μας».

Ὁ Δημήτριος Βερναρδάκης ἔγραψεν ἐν τῇ Ἐκθέσει τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1863 Ποιητικοῦ Διαγωνισμοῦ σελ. 37: Σελ 18. «Δὲν τρέμω, Περικλῆ, διαβολέα». Ἡ λέξις διαβολέα ἀνύπαρκτος ἀντ' αὐτῆς γράφε διάβολον.

Τῆς ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη νομιζομένης ἀνυπάρκτου λέξεως παρέχουσιν ἡμῖν μαρτύρια ὁ Εὐστάθιος καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ.

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 106,15 «ἐξ οὗ καὶ ὁ διάβολος ἄνθρωπος καὶ ὁ διαβολεύς» καὶ σελ. 128,38 «καὶ ὁ ἐκ τοῦ παρὰ Πινδάρῳ διάβολος κοινῶς διαβολεύς» καὶ σελ. 1024,54 «καὶ διαβολεὺς δέ ποτε ἀπρακτῶν ἀκούσοι ἂν καιρίως πρός τινος κτέ» καὶ σελ. 1630,34 «καὶ εἰς διαβολέα ἢ συκοφάντην λεχθῆναι» καὶ σελ. 1715,37 «λέγοιτο δ' ἂν καὶ ὁ διαβολεὺς τοιούτους ὀδόντας ἔχειν».

Τζέτζ. Ἐπιστολ. σελ. 40,4 Πρεσσ. «διαβολεῖς ἐντεῦθεν ὁμολογοῦντες ἄντικρυς εἶναι καὶ σφάκται λαθραῖοι».

Ψευδηρῳδιαν. Ἐπιμερ. σελ. 19 Βοισσ. «διάβολος καὶ διαβολεὺς ὁ διαβάλλων».

Γεώρ. Παχυμ. Τόμ. Β' σελ. 125,9 Βόνν. «ἢ ἐκείνους διαβολεῖς ὁμολογεῖν».

Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Β', σελ. 706,5 Βόνν. «ἐπεὶ σκαιὸς καὶ διαβολεὺς ἐφάνη.

Μιχ. Γλυκ. σελ. 557,6 Βόνν. «διαβολεὺς γὰρ ἐλέγετο εἶναι τοῦ βασιλέως καὶ ὑβριστής».

Μιχ. Ἀτταλεάτ. σελ. 181,1 Βόνν. «ἐπεὶ καὶ σκαιὸς ἐφάνη καὶ διαβολεὺς καὶ σοφιστής».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 430,22 Δινδ. «διαβάλλω τὸ ψευδῆ κατηγορῶ, ὅθεν καὶ διαβολεὺς καὶ διάβολος» καὶ ἐν τοῖς εἰς Λουκιανὸν σελ. 247 Ἰακ. «πάσης ἀρετῆς σκῶπτα καὶ διαβολεῦ».

Παρατιθέμεθα τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γεγραμμένα Τόμ. Β', σελ. 1188, Β' «Διάβολος, [ὁ, ἡ], et Διαβολεὺς ap. Eust. [Διάβολος κοινῶς διαβολεὺς p. 106, 15, quod ex schol. Luciani De m. Peregr. 16 indicat Lobeck. ad Phryn. p. 315; adde Georg. Pachym. Andron. p. 84. A» καὶ Δ' «Διαβολεύς, Calumniator, crebro apud Achm. Onirocr. ut p. 133,31; 184,16; 221,20;237,32».

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐρρήθη καὶ ὑπὸ Μιχαὴλ Ἀκομινάτου Τόμ. Β', σελ. 71,8 Λάμπρ. «ἐξ ἀναφορᾶς πάντως τῶν Τελχίνων καὶ διαβολέων ἐντεθειμένα».

Περὶ τοῦ διάβολος λέγει ὁ Πολυδεύκης Ε', 118 «ὁ γὰρ λοίδορος εὐτελές, καὶ ὁ βλάσφημος καὶ ὁ διάβολος ἰδιωτῶν, ἀνεκτότερον δὲ ὁ διαβλητικός». Κάλλιστον καὶ δοκιμώτατον εἶνε τὸ διάβολος, οὗ τῷ ὑπερθετικῷ ἐχρήσατο ὁ Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς Ἱππεῦσι στίχ. 45 «πανουργότατον καὶ διαβολώτατόν τινα». Πρβ. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1406,15 «Τὸ διαβάλλειν δὲ οὐ μόνον συκοφαντικὸν ἔχει νοῦν, ὅθεν καὶ ἡ διαβολὴ καὶ ὁ παρὰ τῷ Πινδάρῳ διάβολος ἄνθρωπος. Ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τῷ δειπνοσοφιστῇ ἐν τῷ οἱ πολλοὶ τῶν τοῦ Πλάτωνος μαθητῶν τυραννικοί τινες καὶ διάβολοι γεγόνασι» (Ἴδε καὶ Βέργκιον ἐν τῇ Δ' ἐκδόσει τῶν Ἑλλήνων Λυρ. Ποιητῶν Τόμ. Α', σελ. 471).

Παρήχθη δ' ἐκ τοῦ ὀνόματος διάβολος τὸ ἐπίρρημα διαβόλως. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1878, σελ. 36 «(Plut. Moral.) Pag. 864 *c*. Ἀριστοφάνους δὲ τοῦ Βοιωτοῦ γράψαντος ὡς χρήματα αἰτήσας οὐκ ἔλαβε παρὰ Θηβαίων—ἄλλο μὲν οὐδέν ἐστι τεκμήριον, ὁ δὲ Ἡρόδοτος τῷ Ἀριστοφάνει μεμαρτύρηκε, δι' ὧν τὰ μὲν ψευδῶς, τὰ δὲ δία***, τὰ δὲ ὡς μισῶν καὶ διαφερόμενος τοῖς Θηβαίοις ἐγκέκληκεν. Primum supplendum vocabulnm necessarium ὁ δὲ Ἡρόδοτος ΑΥΤΟϹ τῷ Ἀριστοφάνει μεμαρτύρηκεν. Deinde explendum, τὰ δὲ διαΒΟΛΩϹ τὰ δὲ κτέ. ut apud Thucydidem VI. 15 καὶ ὅτι αὐτοῦ διαβόλως ἐμνήσθη». Πρβ. Δί. Κάσσ. Τόμ. Β', σελ. 205 Δινδ. «καὶ προσέτι καὶ ἐμοῦ διαβόλως ἐμνημόνευσεν». Γίνεται δὲ μνεία τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιρρήματος καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους Γ', 139 «τὰ δ' ἐπιρρήματα φιλεγκλημόνως, μεμψιμοίρως, φιλαιτίως, διαβόλως».

Τῷ ὀνόματι διαβολεύς ἀλλοτρίῳ ὄντι τοῦ δοκίμου ἑλληνισμοῦ ὁμοίως ἐσχηματισμένον εἶνε τὸ μεταβολεύς. Ὁ Μοῖρις ἀποφαίνεται σελ. 264 «Μεταβολεύς καὶ μεταβολεῖς Ἀττικῶς, μετάβολος καὶ μετάβολοι Ἑλληνικῶς». Τοῦ προκειμένου ὀνόματος ἐμνήσθη ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1405,10 «ὅτι δὲ πραγματευτικὴ λέξις ὁ μεταβολεύς δηλοῖ ὁ τῶν ἀλφίτων μεταβολεὺς καὶ τῶν ὀβολῶν καὶ τοῦ χρυσίου» καὶ σελ. 1406,18 «ἔστι δὲ

καὶ λέξις ἐμπορική, ὅθεν μεταβολεῖς ὀβολῶν, ὡς ἐρρέθη, καὶ ἀλφίτων καὶ τῶν τοιούτων οἱ αὐτὰ καταλλάσσοντες» καὶ σελ. 1416,26 «ὁ καὶ σωματέμπορος καὶ μεταβολεὺς ἀνδραπόδων» καὶ σελ. 1447,45 «ὡς ἐμπόρου παρ' αὐτοῖς λεγομένου τοῦ μεταβολέως καὶ ὡς εἰπεῖν πραγματευτοῦ». Ἐπειδὴ δὲ τοῦ ῥήματος μεταβάλλειν γίνεται χρῆσις καὶ πρὸς δήλωσιν τοῦ παραφράζειν, εὑρίσκεται καὶ τὸ ὄνομα μεταβολεύς εἰλημμένον ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ παραφράστης. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1390,45 «δηλοῖ καὶ ὁ μεταβολεὺς Δημοσθένης» καὶ σελ. 1396,53 «πεττεύουσι δὲ ταὐτὸν δ' εἰπεῖν κατὰ τὸν μεταβολέα ῥήτορα, διακυβεύονται προπάροιθε τῶν θυρῶν» καὶ σ. 1419,20 «καὶ ὁ προσεχῶς δὲ εἰρημένος μεταβολεὺς Δημοσθένης» καὶ σελ. 1428,44 «ἅπερ ἐπέτεμεν ὁ μεταβολεὺς γοργῶς» καὶ σελ. 1495,29 «συλλαλεῖ δὲ τῇ κατ' ἀμφιβολίαν δευτέρᾳ Ὁμηρικῇ ἐννοίᾳ καὶ ὁ τῶν Ὀδυσσειακῶν μεταβολεὺς Δημοσθένης» καὶ σελ. 1662,4 «τὴν δὲ ἀσάμινθον πύελον ὁ μεταβολεὺς ἑρμηνεύει» καὶ σελ. 1716,46 «ᾧ συλλαλεῖ καὶ ὁ μεταβολεὺς Δημοσθένης». Πρβ. καὶ σελ. 1347,40 «οὓς οἱ παλαιοὶ μταβολεῖς τῶν λέξεων ἓν πρὸς ἓν φράζοντες ἐφαπλώματα ἑρμηνεύουσι (Ἴδε καὶ Γλωσσ. Παρατηρήσεις σελ. 430).

Φέρονται δὲ καὶ ἄλλα ὀνόματα ὅμοια κατὰ τὸν τύπον ὄντα τῷ διαβολεύς, οἷον ἀμφιβολεύς, ἀναβολεύς, (ἀντιβολεύς), ἀποβολεύς, ἐμβολεύς, ἐπιβολεύς, καταβολεύς, προβολεύς, ὑποβολεύς.

Ὁ Πολυδεύκης λέγει Ε', 154 «γλώττης συμβολεύς, γλώττης μεταβολεύς», ὁ δὲ Φρύνιχος Σοφιστ. Προπαρασκ. σελ. 62,1 «Συμβολεὺς τῶν φίλων: κατὰ τῶν τοὺς φίλους εἰς ἔχθραν συμβαλλόντων». Ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους μνημονεύεται καὶ ὄνομα σχοινιοσυμβολεύς βιβλ. Ζ', 160 «σχοινιοσυμβολεύς σχοινιοστρόφος». Πρβ. καὶ Βεκκ. Ἑλλην. Ἀνέκδ. σελ. 302,26 «Σχοινιοσυμβολεῖς: οἱ τὰ σχοινία καὶ τοὺς κάλους πλέκοντες».

Σημειωτέον δ' ὅτι πρὸς τῷ τύπῳ ἰχθυβόλος φέρεται καὶ ὁ ἰχθυβολεύς (καὶ ἰχθυοβολεύς). Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ. 730.

Ὁ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ μνημονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη στίχος «δὲν τρέμω, Περικλῆ, διαβολέα» ἔκειτο ἐν ποιήματι τοῦ Ἀγγέλου Βλάχου ἐπιγραφομένῳ Φειδίας καὶ Περι-

κλῆς. Κακῶς δ' ὁ Βερναρδάκης ἐκέλευσε νὰ μεταβληθῇ τὸ πεντασύλλαβον διαβολέα εἰς τὸ τετρασύλλαβον διάβολον, διότι διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης ἀποβαίνει ὁ στίχος μιᾷ συλλαβῇ βραχύτερος τοῦ δέοντος. Ὁ Βλάχος ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ ποιήματος αὐτοῦ σελ. 23· «δὲν τρέμω, Περικλῆ, τοὺς συκοφάντας».

ΚΕΦ. ΠϚ'.

Δεινῶς βαρβαρίζουσιν οἱ γράφοντες **στάχεις.**

Μεταφέρομεν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, διεσκευασμένα ἐνιαχοῦ τὰ ἐν τῇ Ἑβδομάδι γεγραμμένα 1884, Δελτ. 30 σ. 2-3 καὶ Δελτ. 31, σ. 2-3.

Τὸ ὄνομα *στάχυς* διὰ τοῦ Υ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ κλινόμενον ἔχει πληθυντικὸν *οἱ στάχυες* καὶ *τοὺς στάχυς* ἢ κατ' ἀνάττικον ἐκφορὰν *οἱ στάχυς* καὶ *τοὺς στάχυας,* ὡς ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ ΙΒ', 1 «ἤρξαντο τίλλειν *στάχυας*» καὶ ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν Ϛ', 1 «ἤσθιον τοὺς *στάχυας* ψώχοντες ταῖς χερσί» καὶ ἐν ἄλλοις βιβλίοις. Ἐσχάτως δὲ βάρβαρον εἶνε τὸ ὁμοίως τῷ *πήχεις* καὶ *πελέκεις* καὶ *πρέσβεις* ἐσχηματισμένον *στάχΕΙΣ.* Χοιροβοσκὸς σελ. 231,33 «Λέγει ὁ τεχνικὸς ὅτι τὰ εἰς ΥΣ μονογενῆ τὸ Υ φυλάττουσιν ἐπὶ τῆς γενικῆς δηλονότι καὶ διὰ καθαροῦ τοῦ ΟΣ κλίνονται, οἷον στάχυς στάχυος, βότρυς βότρυος, νέκυς νέκυος, Τῖφυς Τίφυος (ἔστι δὲ ὄνομα κύριον), Ῥαδάμανθυς Ῥαδαμάνθυος, Πάλαμυς Παλάμυος· τὸ γὰρ Παλάμυδος διὰ τοῦ ΔΟΣ κλιθὲν παρὰ Αἰσχύλῳ ἡμάρτηται (ἔστι δὲ ὄνομα κύριον βασιλέως). Δεῖ προσθεῖναι· χωρὶς τοῦ πῆχυς πήχεως καὶ πέλεκυς πελέκεως». Ὀρθῶς ὁ Δινδόρφιος μετέγραψε *πάλμυς πάλμυος* καὶ *πάλμυδος* (*Θησ. Στεφ.* Τόμ. Ϛ', σελ. 108 καὶ *Λεξ. Αἰσχ.* σελ. 268). Ὁ Ναύκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν (σελ. 96) εἴκασεν «ἔστι δὲ ὄνομα *Φρύγιον* βασιλέως» ἀντὶ τοῦ *κύριον.*

Λέγει δ' ὁ Χοιροβοσκὸς καὶ σελ. 357,18) «Ἰστέον ὅτι

τὰ εἰς ΥΣ λήγοντα θηλυκά, εἰ μέν εἰσι βαρύτονα διὰ καθαροῦ τοῦ ΟΣ κλίνονται, οἷον πίτυς πίτυος, χέλυς χέλυος σημαίνει δὲ τὴν κιθάραν)—γένυς γένυος, ἀμάμαξυς ἀμαμάξυος (σημαίνει δὲ ἄμπελον ἀναδενδράδα)· τὸ γὰρ παρὰ Σαπφοῖ ἀμαμάξυδος παράλογόν ἐστι· γῆρυς γήρυος (σημαίνει δὲ τὴν φωνὴν)—ἔγχελυς ἐγχέλυος, ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ

τείροντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες.

τὸ γὰρ παρὰ Ἀριστοφάνει

τὰς εἰκοὺς τῶν ἐγχέλεων τὰς ἐμὰς μιμούμενοι.

ὡς ἀπὸ τοῦ ἡ ἔγχελις τῆς ἐγχέλεως ἐστίν» καὶ (σελ. 358, 20) «Τὰ δὲ εἰς ΥΣ ὀξύτονα θηλυκά, ἐὰν μὲν συστέλλωσι τὸ Υ, διὰ τοῦ ΔΟΣ κλίνονται—ἐὰν δὲ μακρὸν ἔχωσι τὸ Υ, διὰ καθαροῦ τοῦ ΟΣ κλίνονται, εἴτε ὀξύτονα ὦσιν εἴτε περισπώμενα, οἷον ὀϊζύς ὀϊζύος, Ἐρινὺς Ἐρινύος, πληθὺς πληθύος, ἰξὺς ἰξύος (σημαίνει δὲ τὴν ῥάχιν), ἰλύς ἰλύος, ἐδητὺς ἐδητύος (σημαίνει δὲ τὴν βρῶσιν)—δρῦς δρυός· τοῦτο δὲ περισπᾶται· ὀφρῦς ὀφρύος, ὀσφῦς ὀσφύος (σημαίνει δὲ καὶ αὐτὸ τὴν ῥάχιν)· καὶ ταῦτα δὲ περισπῶνται».

Ἔχει δ' ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἄλλα πολλὰ ὀνόματα ὅμοια τοῖς ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ μνημονευομένοις, οἷον

μῦς, ὗς ἢ σῦς,

ἄλυς, θρῆνυς, ἰχθύς, κάνδυς, σίκυς, φῖτυς,

ἄρκυς, ἀχλύς, δελφύς, ἰγνύς, ἰσχύς, ἴτυς, κάχρυς, κλιτύς, λιγνύς, σκόλλυς,

ἑκατοστύς, πεντηκοστύς, χιλιοστύς, τριττύς, τετρακτύς,

Αἶγυς, Ἅλυς, Ἄρδυς, Ἄτυς, Βάδυς, Βέλεσυς, Βῖθυς, Βλέμυς, Δίκτυς, Δίρφυς, Ἧρυς, Ἵππυς, Ἴσχυς, Κάπυς, Κότυς, Μόρυς, Τηθύς, Φόρκυς· Λίβυς (Φλέγυς, Πρβ. Στέφ. Βυζαντ, σ. 667,19 καὶ Εὐστάθ. σ. 933,15 καὶ σ. 1683,1).

Ἐλέχθη δὲ καὶ *Πόλυς* (Συλλ. Ἐπιγρ. Ἑλλ. Τόμ. Β', σελ. 701 : *Πόλυος*) καὶ *Θάρσυς*, περὶ οὗ ἴδε Μεινέκιον *Del. Poet. Anth. Gr.* σελ. 134· ἔτι δὲ *Ξέννς*, περὶ οὗ ποιεῖται λόγον ὁ Φίκιος *Beiträg Bezzenb.* Τόμ. Γ', σελ. 277 μνημονεύων καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἐν τῷ Ὀρθογραφικῷ τοῦ μακαρίτου Ἀσωπίου, ὅπερ παντοδαπῶν σφαλμάτων μεστὸν εἶνε, κεῖται (σελ. 45) «ἡ γῆρυς (=φωνή), ἡ θρῆνυς (=ὑποπόδιον). ἡ ἄλλυς (=ἄλλη, πλάνη), ἡ ἄρκυς (=δίκτυον)—ἡ κάγχρυς, κτέ.». Διττῶς εἶνε ἡμαρτημένον τὸ *ἡ ἄλλυς*, τὸ μὲν διότι διὰ διττοῦ λ ἐγράφη, ὡς καὶ τὸ *ἄλλη* ἀντὶ τοῦ *ἄλη*, τὸ δὲ διότι μετὰ θηλυκοῦ ἄρθρου προηνέχθη. Ἑλληνιστὶ λέγεται *ὁ ἄλυς*. Καὶ τὸ *θρῆνυς* δ' ἀρσενικοῦ γένους ἦτο, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν Ὁμηρικῶν χωρίων τῶν ἐν Ἰλιάδος Ξ, 240-1 καὶ Ο, 729 ἀπαντώντων (Ἴδε Εὐστάθ. σελ. 982,60 καὶ σελ. 1040,3 καὶ σελ. 1825,60 καὶ σελ. 1826,3 καὶ σ. 1828.37). Πλημμελῶς δ' ἔχει ἡ ἐκφορὰ *κάΓχρυς*. Ὁ ὑγιὴς ἢ δόκιμος τύπος εἶνε *κάχρυς*, ὅθεν *καχρύδιον, καχρυδίας, καχρυόεις, καχρυφόρος-καχρυοφόρος*.

Περὶ τῆς κλίσεως τοῦ *ἔγχελυς* ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Ἀθήναιος γράφων (σελ. 299 ά) «Ὁμήρου δὲ εἰπόντος *τείροντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες*, ἀκολούθως ἐποίησε καὶ Ἀρχίλοχος·

πολλὰς δὲ τυφλὰς ἐγχέλυας ἐδέξω.

Οἱ δ' Ἀττικοί, καθὼς Τρύφων φησί, τὰς ἑνικὰς χρήσεις ἐπιστάμενοι διὰ τοῦ Υ τὰς πληθυντικὰς οὐκέτι ἀκολούθως ἐπιφέρουσι». Παρατίθεται δ' ἐν τοῖς ἑξῆς μαρτύρια ἐκ κωμικῶν ποιητῶν τοῦ τε ἑνικοῦ *ἔγχελυν* καὶ *ἔγχελυς* καὶ τοῦ πληθυντικοῦ *ἐγχέλεις* καὶ *ἐγχέλεων* καὶ *ἐγχέλεσι*. Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1231, 34 «Ἰστέον δὲ ὅτι Ὅμηρος μὲν διὰ τοῦ Υ κλίνει *ἐγχέλυες*· φαίνεται δὲ καὶ διὰ τοῦ ΕΩΣ Ἀττικῶς ἔχειν τὴν κλίσιν ἡ παροξυτόνως *ἐγχέλυς* ἢ ἄλλως *ἔγχελυς* προπαροξυτόνως, καὶ δηλοῦται τοῦτο παρὰ τῷ κωμικῷ ἐν τῷ *ἐγχέλεων* καὶ *ἐγχέλεις* καὶ παρὰ ἑτέροις δὲ πολλοῖς. Φησὶ γοῦν καὶ Αἴλιος Διονύσιος ὅτι *ἔγχελυς* τὸ ἑνικόν, *ἐγχέλεις* δὲ τὸ πληθυντικὸν καὶ *ἐγχέλεων* καὶ *ἐγχέλεσιν*· *ἐγχέλεια* δὲ τὰ τεμάχη φησὶ τῶν ἐγχέλεων». Πρβ. καὶ Πολυδεύκ. Ϛ', 50.

Τῷ *ἁμάμαξυς*, ἐξ οὗ συνέθηκεν ὁ Ἀριστοφάνης τὸ *ψευδαμάμαξυς*, ἐμφερὲς ὑπάρχει τὸ *ἀτράφαξυς*, ὅπερ εὑρίσκεται γεγραμμένον καὶ *ἀτράφαξΙΣ* (Γαλην. Τόμ. ΙΑ', σ. 777 καὶ 843;

ἀτραφάξΙες καὶ *ἀδράφαξΙΣ*. Ἡ ὀρθὴ ἢ δόκιμος ἐκφορὰ εἶνε ἀναντιλέκτως *ἀτράφαξΥΣ*. Πρβ. Εὐστάθ. σ. 539,5 «Φασὶ δὲ καὶ τὸ *ἀδράφαξυς* δασύνεσθαι· ἔστι δὲ εἶδος λαχάνου τὸ κοινῶς χρυσολάχανον, ὅπερ ἡ πλείων χρῆσις διὰ τ *ἀτράφαξυν* λέγει, ὡς καὶ ὁ κωμικὸς δηλοῖ ἐν τῷ *ψευδατραφάξυος πλέα.*». Πλημμελῶς δ' ἔχει καὶ τὸ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις φερόμενον Ἀχαρν. 1112 «*ΜίμαρκΙΣ*: σκευασία τις τῆς κοιλίας ἢ τῶν ἐντέρων». Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐγράφετο *μίμαρκΥΣ* δι' ὖ ψιλοῦ (Πρβ. Δινδόρφιον *Ἀριστοφ.* Τόμ. Γ', σελ. 444 καὶ Κόκκιον *Κωμ. Ἀποσπ.* Τόμ. Α', σελ. 205).

Τὸ *ἐδητύς* ἰσοδυναμοῦν τῷ ἐδωδὴ εἶνε ἴδιον τοῦ ποιητικοῦ λόγου, ἐν ᾧ πολλὰ τοιαῦτα ὀνόματα φέρονται, οἷον *ἀγορητύς, ἀκοντιστύς, ἀλαωτύς, βοητύς, βρωτύς, γραπτύς, δαιτύς, ἐλεητύς, ἐπητύς, κιθαριστύς, κρεμβαλιαστύς, μνηστύς, ξιφιστύς, ὀαριστύς, ὀρχηστύς, ὀτρυντύς, πωρητύς, ῥυστακτύς, τανυστύς*, κτλ. (Ἴδε Ναίκιον *Opusc.* Τόμ. Β', σελ. 181 καὶ Λοβέκκιον *Paralipom.* σελ. 439 καὶ 444). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ *καταπλαστύν* καὶ *ληϊστύος* καὶ *κτιστύν* (Δ', 75. Ε', 6. Θ', 97). Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶνε ὅτι καὶ ὁ Πλάτων εἶπεν ἐν τοῖς Νόμοις «*σωφρονιστύος* ἕνεκα» (σελ 933 έ. Ἴδε Σταλβαύμιον *Πλάτ.* Τόμ. Ι', γ', σελ. 317). Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου κεῖται σελ. 406 δ' «Καὶ ὁ Οὐλπιανὸς ἔφη· τίς αὕτη ἡ λιθίνη *βαλλητύς;* Ἐλευσῖνι γὰρ τῇ ἐμῇ οἶδα πανήγυριν ἀγομενην καὶ καλουμένην *βαλλητύν*». Ἀκριβῶς περὶ τῶν τοιούτων ὀνομάτων θὰ διαλάβωμεν ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ.

Τό ὄνομα *νέκυς* εἶνε, καθάπερ καὶ τὸ *νεκρός*, ἄλλοτε μὲν ἐπίθετον, ἄλλοτε δ' οὐσιαστικόν. Ἐπίθετον δ' ὂν κεῖται καὶ ἐπὶ θηλυκοῦ γένους ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Ζ', 169 «ἥδε δ' ἐγὼ Κεκροπία εἰμι νέκυς» καὶ ΙΛ', 96. 2 «ὡς ἐμὲ κίχλαι αἱ νέκυες ξηροῖς ἤκαχον ὀσταρίοις» καὶ ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ Καιβελίου ἐκδεδομέναις Ἑλληνικαῖς Ἐπιγραφαῖς τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας 1853 (σελ. 460) «ὄφρα σε κἂν νέκυν οὖσαν ἐμοῖς μελάθροισιν ὁρῴην» καὶ 2342 (σελ. 555) «ἡ δὴ καὶ νέκυς οὖσα ἴσην βίου ἔλλαχε

τειμήν». Πρβ. καὶ Ἰώσηπ. Τόμ. Β', σελ. 78, 15 Νισ.. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἐπίθετον *φόλυς*. οὗ σώζεται τὸ πληθυντικὸν *φόλυες*. Ἡσύχ. «*Φόλυες κύνες:* οἱ πυρροὶ ὄντες μέλανα στόματα (γρ. ἴσ. *στίγματα*) εἶχον· οἱ δὲ φύλακας». Ἡρῳδιαν. περὶ Μον. Λέξ. σελ. 32, 33, «*φόλυς, φόλυες κύνες* παρὰ τῷ Ἀντιμάχῳ — ὄλολυς τὸ προσηγορικὸν εἴτε τὸ κύριον, Ζῆλυς ὁ ποταμός, ἔγχελυς μόλυς». Τὸ *μόλυς* ἔχει πλημμελῶς. Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐφέρετο ἐπίθετον *μῶλυς* καὶ συγκριτικὸν *μωλύτερον*· ἔτι δὲ ῥῆμα *μωλύω*, ἐξ οὗ τὸ *μώλυσις*. Κακῶς παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ἀκομινάτῳ Τόμ. Β', σελ. 235,28 ἀναγινώσκεται «ἄρα τῇ *μολύνσει* λεγομένῃ ἢ τῇ σταθεύσει» ἀντὶ τοῦ *μωλύσει* (Πρβ. καὶ Λοβέκκιον *Προλεγομ*. σελ. 345). Μνημονεύει δ' ὁ Ἡσύχιος καὶ «*τέρυας ἵππους*» ἐπιφέρων «οὕτω λέγονται ὅσοι ἀδηφάγοι εἰσί· ἔνιοι τοὺς ἀσθενεῖς». Πρβ. «*Τέρυ*: ἀσθενές, λεπτόν».

Ὑπομνηστέον δ' ὅτι τὴν κλίσιν τῶν εἰς ΥΣ ληγόντων καὶ ΥΟΣ ἐν τῇ γενικῇ ἐχόντων ὀνομάτων φυλάττουσι καὶ ὅσα εἶνε ἐξ αὐτῶν σύνθετα, οἷον

ἐτυμόδρυς, ἡμερόδρυς, λινόδρυς, φελλόδρυς, χαμαίδρυς, χαμαίπιτυς, ναρδόσταχυς, ψευδατράφαξυς, κτλ.

εὔσταχυς, καλλίσταχυς, μεγαλόσταχυς, μικρόσταχυς, πολύσταχυς,

κάλλιχθυς, πολύϊχθυς, φίλιχθυς, ἄπιχθυς (Ἴδε Κόκκιον *Κωμ. Ἀποσπ.* Τόμ. Α', σελ. 535).

εὔγηρυς, μελίγηρυς, μειλιχόγηρυς, ποικιλόγηρυς,

εὔβοτρυς, καλλίβοτρυς, μικρόβοτρυς, ποικιλόβοτρυς, φιλόβοτρυς (Πρβ. καὶ *ἑλίβοτρυς* ἢ *ἐλίβοτρυς*),

κάτοφρυς, κυάνοφρυς, λασίοφρυς, λεύκοφρυς, μίξοφρυς, σύνοφρυς, ὑπέροφρυς (Πρβ. καὶ *χρύσοφρυς*),

πάνοιζυς (Πρβ. Λοβέκκιον *Παραλειπ*. σελ. 251 καὶ 253),

μακρόγενυς, μικρόγενυς,

ἰσόνεκυς.

Λέγεται δὲ καὶ *ἄκικυς* σύνθετον ὂν ἐκ τοῦ *κῖκυς*, οὗ μονη ἡ ὀνομαστικὴ ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν, ὡς τοῦ *ἰθύς* μόνη ἡ αἰτιατική, *πᾶσαν ἐπ' ἰθύν*, κτλ. Ὁμοίως τοῖς

προκατειλεγμένοις ἐπιθέτοις κλίνονται καὶ τὰ ἐκ τοῦ *δάκρυ* συγκείμενα, *ἄδακρυς, ἀρίδακρυς*, κτλ. (Ἴδε Λοβέκκιον *Παραλειπ.* σελ. 252 κἑξ. καὶ Κυνῆρον *Διεξ. Γραμμ.* Τόμ. Α', σελ. 422 ἐκδ. β').

Πλημμελῶς ἔχει ἡ παροξύτονος ἐκφορὰ *χαμαιπίτυς, ὑπερόφρυς*, κτλ. Πάντα τὰ τοιαῦτα προπαρωξύνοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, Πρβ. καὶ *πρότηθυς*.

Εἴπομεν ὅτι ἐσχάτως βάρβαρον εἶνε τὸ διὰ διφθόγγου προενηνεγμένον *στάχΕΙΣ*. Παρατηροῦμεν δὲ νῦν ὅτι παρέφθειρον ἐνίοτε οἱ ἀμαθεῖς βιβλιογράφοι τὸν πληθυντικὸν τύπον *στάχυς* καὶ *ἀστάχυς* μεταβάλλοντες εἰς τὸ ἀνελλήνιστον *στάχΕΙΣ* καὶ *ἀστάχΕΙΣ* (Ἴδε Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 122). Ἔγραψε δὲ καὶ ὁ οὐδὲν κρείττων τῶν βιβλιογράφων ὢν Βερναρδάκης ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας σελ. 126 «προσέφερεν εἰς τὸν Ἄμμωνα σπονδήν, θυμίαμα καὶ *στάχΕΙΣ*» καὶ ὁ μακαρίτης Κυπριανός, εἷς τῶν θαυμαστῶν καὶ ζηλωτῶν τοῦ Βερναρδάκη, ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Μυλλέρου Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας Τόμ. Α', σελ. 118 «μέχρις οὗ ξηρανθῶσιν οἱ *ἀστάχΕΙΣ*».

Ὁ Βερναρδάκης τολμηρότατος ὢν οὐδαμῶς θὰ ὀκνήσῃ νὰ παραπέμψῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ γραμματικὴν σελ. 58, ἵν' ἀποτρίψηται ὃν περιάπτομεν αὐτῷ ψόγον ἐπὶ τῇ ἀγνοίᾳ τῆς κλίσεως τοῦ ὀνόματος *στάχυς*. Καὶ εἶνε μὲν αἱ τοιαῦται ἀπολογίαι, αἷς λίαν ὁ Βερναρδάκης φιληδεῖ, μάταιαι καὶ γελοῖαι, ἀλλ' ὅμως, ἵνα πᾶς τις πεισθῇ ὅτι καὶ βραχέα τινὰ μετοχετεύων ὁ ἄνθρωπος ἐκ ξένων βιβλίων ἀδυνατεῖ ὑπὸ νωθείας νὰ φυλάξῃ αὐτὰ ἀδιάφθορα, καταχωρίζομεν ἐνθάδε τὰ ἐν τῇ ῥηθείσῃ σελίδι ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένα.

«-υς-υος. ὁ στάχυς τοῦ στάχυος, ἡ ἰσχὺς τῆς ἰσχύος, ἡ δρῦς τῆς δρυός, ὁ ἰχθὺς τοῦ ἰχθύος, ὁ καὶ ἡ εὔπηχυς τοῦ καὶ τῆς **εὐπήχυος**».

Κατὰ τὸν Βερναρδάκην τὸ ἐπίθετον *εὔπηχυς* κλίνεται διὰ τοῦ Υ, οἷον *εὐπήχυος*. Τίς δ' ὅμως μὴ τελέως γραμμάτων ἄγευστος ὢν ἀγνοεῖ ὅτι πάντα τὰ ἐκ τοῦ *πῆχυς* συγκείμενα ἐπίθετα κλίνονται διὰ τοῦ Ε; Ὁ Εὐριπίδης εἶπε *τριπήχει*

(Κύκλ. 234) καὶ *εὐπήχεις* (Ἱππολ. 200) καὶ *λευκοπήχεις* (Φοιν. 1357) καὶ *λευκοπήχεσι* (Βάκ. 1206), ὁ δ' Ἀριστοφάνης *τετραπήχεις* (Σφ. 553). Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους *διπήχεις* (Ζῴ. Ἱστορ. Δ', α', 8) καὶ ὑπὸ Καλλιξένου τοῦ Ῥοδίου παρ' Ἀθηναίῳ *ἑξαπήχεις* (σελ. 199 γ') καὶ *τετραπήχεις* (σελ. 199 ϛ' καὶ 200 β') καὶ *δεκαπήχεις* (σελ. 203 β' καὶ ε') καὶ *ὀκταπήχεις* (σελ. 202 γ') καὶ *πεντεκαιδεκαπήχεις* (σελ. 197 α') καὶ *ὀκταπήχεσιν* (σελ. 196 ϛ') καὶ «ἐπὶ δὲ κιόνων *ἑξαπήχει* μιᾷ, *πενταπήχεσι* πέντε, *τετραπήχεσιν* ἕξ» (σελ. 202 β'). Πρβ. καὶ *τεσσαρακονταπήχεις* καὶ *εἰκοσιπήχεις* (Ἰώσηπ. Ἰουδ. Πολ. Ε', ε', 1, 3, 4), κτλ. Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ φέρεται *ἑπταπήχεϊ* (Α', 68) καὶ *τετραπήχεος* καὶ *πενταπήχεος* *πεντΕπήχεος*) (Β', 149. Θ', 83) καὶ *δυωκαιδεκαπήχεες* (Β', 153) καὶ *ἑπταπήχεας* (Δ', 152) καὶ *διπήχεα* (Β', 96) καὶ *τετραπηχέων* (Ζ', 69) καὶ *ἑξαπήχεσι* (*ἑξπήχεσι*) (Β', 138). Ἐν ἀποσπάσματι τῆς Σαπφοῦς κεῖται *βροδοπάχεες* (Ποιητ. Λυρ. Βεργκ. σελ. 898 ἔκδ. γ') = ῥοδοπήχεις (Φιλόστρ. Εἰκ. Β', 1) καὶ ἐν ψηφίσματι τῶν Βυζαντίων *ἐκκαιδεκαπάχεις* (Δημοσθ. σελ. 256,90) κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ Δινδορφίου ἀντὶ τοῦ *ἐκκαιδεκαπήχεις*. Ὑπὸ τοῦ Κράτητος ἐγένετο χρῆσις τοῦ *ἔπη τριπήχη* (Ἀθην. σελ. 418 γ'), ὑπὸ δὲ τοῦ Ξενοφῶντος τοῦ *τόξα τριπήχη* καὶ *τοξεύματα διπήχη* καὶ *δρέπανα διπήχη* (Ἀναβ. Δ', α', 28. Κύρ. Παιδ. ϛ', α', 30), ὑπὸ δὲ τοῦ Ψευδοπλάτωνος τοῦ *χιτώνια ἑπταπήχη* (Ἐπιστ. ΙΓ', σελ. 363 α'), ὑπὸ δὲ Καλλιξένου τοῦ Ῥοδίου τοῦ *θυμιατήρια ἑξαπήχη* καὶ *κυλικεῖα δωδεκαπήχη* καὶ *ζῷα τριημιπήχη* καὶ *πενταπήχη* καὶ *δωδεκαπήχη* (Ἀθην. σελ. 198 β'. 199 γ' 202 γ'). Ἐν ταῖς Ἱστορίαις τοῦ Πολυβίου ἀπαντᾷ «ἀπὸ *ἐκκαιδεκαπήχους* ἕως *ὀκταπήχους*» (σελ. 514,11 Οὐλσχ.), παρὰ δ' Ἀνδρονίκῳ τῷ Ῥοδίῳ «ᾧ ἐλλείπει τοῦ *δεκαπήχεος*», ὑπερέχει τοῦ *διπήχεος*» (Ἀποσπ. Φιλοσ. Ἑλλ. Τόμ. Γ', σελ. 338 Μυλλ.).

Ἀλλ' ὅτι ἐγίνωσκεν ὁ Βερναρδάκης, ἐνδέχεταί τις νὰ εἴπῃ, τὴν ὀρθὴν κλίσιν τῶν ἐκ τοῦ *πῆχυς* συγκειμένων ἐπιθέτων δηλοῦται ἐξ ὧν λέγει ἐν τῇ γραμματικῇ αὐτοῦ σελ. 71 (§ 254, ε') «Τὰ εἰς υς καὶ υ σύνθετα, τὰ μὲν ἐκ τοῦ

δάκρυ (γεν. υος), τὰ δὲ ἐκ τοῦ πῆχυς (γεν. εος), οἷον: — ὁ καὶ ἡ δίπηχυς τοῦ καὶ τῆς διπήχεος. Ἡ πληθ. ὀν. τοῦ οὐδετ. τῶν ἐκ τοῦ πῆχυς συνθέτων συναιρεῖται εἰς η (κατὰ τὸ: τὰ ἄστεα ἄστη): τὰ διπήχεα-πήχη». Ἀλλὰ ταῦτα εἶνε εἰλημμένα ἐκ βιβλίου Γερμανοῦ. Kühner *Schulgramm d. Griech. Spr.* σελ. 76 (1851) «Ν. ὁ ἡ ἄδακρυς τὸ ἄδακρυ. So die Komposita von δάκρυ» καὶ μετ' ὀλίγα «Ν. ὁ ἡ δίπηχυς τὸ δίπηχυ — τοῦ τῆς διπῆχεος. Hierher gehören die Komposita von πῆχυς; die Deklination derselben geht nach γλυκύς, γλυκύ mit dem Unterschiede, dass das Neutrum des Plur. auf εα in ῆ (wie ἄστη) Kontrahirt wird. als: διπήχη»

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν μὲν τῇ 71ῃ σελίδι γράφει ὁ Βερναρδάκης *διπήχεΟΣ* διὰ τοῦ ὂ μικροῦ, ἐν δὲ τῇ 57ῃ *διπήχεΩΣ* διὰ τοῦ ὦ μεγάλου· «-υ-έο (ω)ς· τὸ ἄστυ τοῦ ἄστεος [ἄστεως], τὸ εὐρὺ τοῦ εὐρέος, τὸ δίπηχυ τοῦ *διπήχεΩΣ*».

Παρατηρήσεως δ' ἄξιον καὶ τοῦτο εἶνε, ὅτι ὁ περιειργμένος ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη τύπος *ἄστεως* σαφέστατ' ἀποδείκνυται Ἀττικὸς ὤν. Καὶ γράφει μὲν ὁ δεξιώτατος γραμματικὸς ἐν σελίδι 52 (§ 207, β') «Ἡ ἐν. γεν. τῶν εἰς ι καὶ υ οὐδετέρων εὕρηται παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, ἀλλὰ σπανίως, καὶ εἰς έως: τοῦ ἄστεως» (Kühner *Schulgr. d. Griech. Spr.* σελ. 60 «Von den Neutris auf ι und υ findet sich die att. Genitiväform im Sing. nur höchst selten». Ἀλλὰ πρῶτον μὲν τῶν ποιητικῶν χωρίων, ἐν οἷς κεῖται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος γενική, ἄλλοις μὲν ἁρμόζουσιν ἀμφότεροι οἱ τύποι (Σοφοκλ. Οἰδ. Τ. 762. Εὐριπ. Ὀρ. 729. 801. Φοιν. 363. Ἴων. 1107. Ἀριστοφ. Νεφ. 47. Εἰρ. 1185 καὶ Ἐκκλ. 300), ἄλλοις δὲ μόνος ὁ μακροκατάληκτος (Εὐριπ. Φοιν. 849. Ὀρ. 761. Ἠλ. 246. Ἀριστοφ. Ἀποσπ. 113. Πρβ. καὶ Εὐριπ. 298 καὶ Βάκχ. 840, ἔνθα κατὰ συνίζησιν τὸ *ἄστεως* προφέρεται), οὐδὲν δ' ὑπάρχει ἀπαιτοῦν διὰ τὸ μέτρον τὸν βραχυκατάληκτον· ἔπειτα δ' ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς μόνος ὁ εἰς ΩΣ περατούμενος τύπος ἀπαντᾷ, οἷον «θυρίδας τοῦ *ἄστεως* τῷ κύκλῳ καταράκτους» καὶ «τὰ τείχη τοῦ *ἄστεως* καὶ τοῦ Πειραιέως ἐπεσκεύασε» καὶ «φυλακὴν τοῦ τε *ἄστεως* καὶ τοῦ

Πειραιέως» καὶ χωρισθέντων τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ *ἄστεως*» (Συλλ. Ἐπιγρ. Ἀττ. Τόμ. Β΄, α΄, σελ. 71 καὶ 180 καὶ 296 καὶ 350. Πρβ. καὶ Τόμ. Γ΄, α΄, σελ. 5). Ἡ ἐκφορὰ *ἄστεΩς* ἐσώθη ἀβλαβὴς ἐν τῷ ἀρίστῳ ἀντιγράφῳ τοῦ Δημοσθένους, καθὰ ὑπέμνησεν ὁ Βοιμέλιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημηγοριῶν τοῦ Ῥήτορος σελ. 55. Περὶ τῆς ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πλάτωνος γραφῆς ἐποιήσατο λόγον ὁ Σχάνζιος *Πλάτ.* Τόμ. ΙΒ΄, α΄, σελ. Χ. Πρβ. καὶ Δινδόρφιον *Θησ. Στεφ.* Τόμ. Α΄, β΄, σελ. 2274 καὶ *Λεξ. Σοφοκλ.* σελ. 66 καὶ Μευῆρον *Ἑλλην. Γραμματ.* σελ. 290. Ὁ Κόβητος ἐν τῇ β΄ ἐκδόσει τῶν Ξενοφῶντος Ἑλληνικῶν ἀποφαίνεται σελ. IX «ἐκ τοῦ ἄστεως, non ἄστεος». Ἀκρισίας μετέχουσι τὰ ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ματθίου γεγραμμένα ἐν τῷ Εὐριπιδείῳ Λεξικῷ Τόμ. Α΄, σελ. 434 καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κυνήρου ἐν τῇ Διεξοδικῇ γραμματικῇ Τόμ. Α΄, σελ. 344 ἐκδ. β΄.

Τῆς γενικῆς *σινάπεως*, ἧς κατὰ τὸν Βερναρδάκην ἐγίνετο σπανίως ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν χρῆσις, οὐδὲν παράδειγμα παρ' οὐδενὶ τῶν Ἀττικῶν εὑρέθη. Ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀναξίππου, ποιητοῦ τῆς νέας κωμῳδίας, ἀπαντᾷ «*σίναπι* παρατίθημι τούτοις» ἢ κατὰ τὸν Δινδόρφιον *σίναπΥ* (Ἀθην. σελ. 404 ε΄) καὶ παρὰ τῷ Ξενάρχῳ, ποιητῇ τῆς μέσης κωμῳδίας, τὸ ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου παρηγμένον ῥῆμα «τὸ θυγάτριον δέ μου *σεσινάπικε* διὰ τῆς ξένης» (Ἀθην. σελ. 367 α΄). Ὁ Φρύνιχος ἐν τῇ Ἐκλογῇ ἀποφαίνεται «*Σίναπι* οὐ λεκτέον, *νᾶπυ* δέ, [ὅτι Ἀττικὸν καὶ δόκιμον]» (σελ. 288. Πρβ. καὶ Μοῖρ. σελ. 271 καὶ Θωμ. Μάγ. σελ. 245,7). Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἀθηναίου Δειπνοσοφισταῖς (σελ. 366 δ΄) «*Σίνηπυ* δ' ὠνόμασε Νίκανδρος ὁ Κολοφώνιος ἐν μὲν Θηριακοῖς οὕτως·

ἢ μὴν καὶ σικύην χαλκήρεα ἠὲ σίνηπι.

ἐν δὲ τοῖς Γεωργικοῖς·

σπέρματά τ' ἐνδάκνοντα σινήπυος.

καὶ πάλιν·

κάρδαμ' ἀνάρρινόν τε μελάμφυλλόν τε σίνηπυ.

Κράτης δ' ἐν τοῖς περὶ τῆς Ἀττικῆς λέξεως Ἀριστοφάνη παριστᾷ λέγοντα·

κἄβλεπε σίναπι καὶ τὰ πρόσωπ' ἀνέσπασεν.

καθά φησι Σέλευκος ἐν τοῖς περὶ ἑλληνισμοῦ. Ἔστι δ' ὁ στίχος ἐξ Ἱππέων καὶ ἔχει οὕτω· *κἄβλεψε νᾶπυ*. **Οὐδεὶς δ' Ἀττικῶν σίναπυ ἔφη**» (Πρβλ. καὶ Εὐστάθ. σελ. 1061,4). Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ εὑρίσκεται γενικὴ *σινήπιος* καὶ *σινήπεως*, ἣν μνημονεύει καὶ ὁ Σουΐδας γράφων «Σίνηπι· καὶ *σινήπεως* ἡ γενική». Πρβ. καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Δ', σελ. 338,9 «Τὸ σίνηπι καὶ πέπερι οὐχ Ἑλληνικά· κλίνουσι δὲ αὐτὰ χωρὶς συμφώνου· *σινήπεως*, πεπέρεως». Κεῖται δὲ καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 980,53 «Ἐν γοῦν τῷ πόλεως, ὄφεως, σινήπεως οὐκ ἐταπείνωσεν ἡ μακροκαταληξία τῆς γενικῆς τὴν προπαροξυτόνησιν».

Τοῖς ἐκ τοῦ Χοιροβοσκοῦ ἐν τοῖς ἄνω μνημονευομένοις σελ. 519 ἑ. προστίθεμεν ἃ γράφει ὁ Ἡρωδιανὸς ἐν τῷ περὶ Μονήρους λέξεως § 31 «Ἰχθῦς. Οὐδὲν εἰς ΥΣ λῆγον ἀρσενικὸν ὑπὲρ μίαν συλλαβήν, μὴ ἔχον ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν, περισπᾶσθαι θέλει. Σημειῶδες ἄρα ὁ ἰχθῦς. Προσέθηκα δὲ μὴ ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν διὰ τὸ ἀπφῦς· δοκεῖ γὰρ παρὰ τὸ ἀπφάς παρωνομάσθαι. Ἔστι δὲ καὶ τὸ Διονῦς παρὰ τοῖς κωμικοῖς ἐπὶ τοῦ ἐκλύτου τασσόμενον, παρηγμένον ἀπὸ τοῦ Διονύσου: Ὧν οὐδὲ αἱ γενικαὶ παρόμοιαι τῷ προκειμένῳ· ἰχθύος γὰρ λέγεται· οὐ μεμελέτηκε δὲ ἀπφύος λέγεσθαι. Μόνον δὲ διὰ δύο δασέων ἐκφέρεται ὁ ἰχθῦς, τῶν ἄλλων εἰς ΥΣ ληγόντων οὐχ οὕτως ἐχόντων, Πρόσκειται δὲ τῷ κανόνι ἀρσενικὸν διὰ τὸ ὀφρῦς περισπώμενον θηλυκόν, ἔτι δὲ καὶ τὸ ὀσφῦς. Ὥστε, εἰ περισπᾶται τὸ ἰχθῦς, ἔστι θηλυκόν· εἰ δὲ ἀρσενικόν ἐστιν, ὀφείλει ὅμοιον εἶναι τῷ στάχυς, βότρυς». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γεγραμμένα ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1859,8. «Ἐν τούτοις δὲ ὅρα ὅτι τὴν δρυὸς γενικὴν συστέλλει Ὅμηρος, εἰ καὶ ἡ εὐθεῖα ἐκτεταμένον ἔχει τὸ δίχρονον. Τοῦτο δὲ γίνεται καὶ ἐπὶ τοῦ σῦς συὸς καὶ μῦς μυός καὶ ἐπὶ ἄλλων δέ. Φησὶ γοῦν Ἡρωδιανὸς ὅτι τὸ Υ ἐπ' εὐθείας ἐκτεινόμενον φιλεῖ συστέλλειν τὰς ἄλλας πτώσεις, καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ πῦρ πυρός ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἰχθύος, δρυός, ἰσχύος. Ὅτι δὲ οὐ μόνον δρῦς καὶ τὰ

κατ' αὐτὸ περισπῶνται ἀλλὰ καί τινα τῶν ὑπὲρ μίαν συλλαβὴν δηλοῖ ὁ αὐτὸς γράψας οὕτω· τὰ εἰς ΥΣ ὀξύτονα θηλυκὰ συστέλλοντα τὸ Υ διὰ τοῦ δέλτα κλίνονται· κροκύδος, χλαμύδος· τὰ δὲ ἐκτεταμένον ἔχοντα τὸ Υ διὰ καθαροῦ τοῦ ΟΣ, ὀϊζύος, Ἐριννύος. Τὰ δὲ περισπώμενα καὶ αὐτὰ καθαρεύει· ὀσφύος, ὀφρύος, δρυός· ὥστε περισπᾷ καὶ τὸ ὀσφῦς καὶ τὸ ὀφρῦς. Ἐν ἄλλοις δὲ δοκεῖ ὅμοιον τόνον ἐπιτιθέναι καὶ τῇ τοῦ ἰχθύος εὐθείᾳ· εἰπὼν γὰρ ἐν τῷ περὶ τῶν εἰς ΥΣ περισπωμένων μονοσυλλάβων ἀρσενικῶν ὡς φυλάσσουσι τὸ Υ ἐν τῇ κλίσει ἐπάγει ὅτι ἓν μόνον ὑπὲρ μίαν συλλαβὴν ὁ ἰχθῦς ὁμοίως ἐκλίθη τοῖς προειρημένοις» (Ἴδε καὶ Λέρσιον ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τριῶν τοῦ Ἡρωδιανοῦ Συγγραμμάτων σελ. 104).

Τοῖς εἰς ΥΣ λήγουσιν ὀνόμασι τοῖς κατειλεγμένοις ἐν σελ. 520, στίχ. 22 κέ. προστεθήτωσαν τάδε·

καττύς. κρέμυς, μίτυς, μυριοστύς, πεντακοσιοστύς, (ῥάπυς-ῥάφυς. (Πρβ. Μ. Σνειδῆρον ἐν Cur. Crit. in Ep. Gr. σελ. 8).

Ἄρπυς, Ἕρπυς, Εὖθυς, Ζῆσυς, Καῖνυς, Κάρδυς, Μίλυς. Μίνυς (Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 272,44), Μίτυς, Ὄθρυς, Πίδυς, Πίναμυς (Στέφ. Βυζάντ. σελ. 523,7 Μειν. «Πίναμυς, πόλις Αἰγύπτου. Τὸ ἐθνικὸν Πιναμύτης, ὡς Αἴγυος Αἰγύτης»· γραπτέον «ὡς Αἶγυς Αἰγύτης. Πρβ. σελ. 400,10 «Κῶβρυς, πόλις Θρᾴκης· Θεόπομπος Φιλιππικῶν ἐνάτῳ. Τὸ ἐθνικὸν Κωβρύτης, ὡς Αἶγυς Αἰγύτης»), Πόλτυς, (Φίλτυς Ἰάμβλ. περὶ τοῦ Πυθαγόρ. Βίου σελ. 193, 12 Ναυκ.), Φίντυς. Πρβ. καὶ Στέφανον Βυζάντιον σελ. 425,14 «Μάζυες, οἱ Λιβύης νομάδες. Ἑκαταῖος περιηγήσει. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι Μάξυες καὶ ἕτεροι Μάχλυες» καὶ σελ. 429, 3 «Μάκρυες, ἔθνος Λιβύης. Ῥιανὸς δὲ Μάκριας διὰ τοῦ Ι τούτους φησί» καὶ σελ. 551,13 «Σάλλυες, ἔθνος Λιγυστικόν, πολεμῆσαν Ῥωμαίοις, ὡς Χάραξ ἐν δεκάτῳ χρονικῶν». Ἔγραψε δ' ὁ Μεινέκιος Σάλλυες ἀκολουθήσας τῷ Ὀλστενίῳ ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φερομένου Σάλυες. Πρβ. Στράβ. σελ. 251,7 καὶ σελ. 251,6 καὶ 12 Μειν. Σάλυες καὶ Ἀππιαν. σελ. 52,3 καὶ 7 Σαλύων. Ἴδε καὶ Ἡρωδιαν. Λεντζ. Τόμ. Α', σελ. 235-238.

Βότρυς, Δρῦς, Ἰχθύς, Μῦς, Σῦς.

Τὸ ὄνομα καττύς μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους Ι, 166 «ἡ

δὲ καττὺς δερμάτιον ἐντιθέμενον τῇ σμινύῃ, ὅταν ὁ στέλεχος (γρ. στελεὸς) ἀραιὸς ᾖ· καὶ ἔστι τοὔνομα ἐν τοῖς Ἀριστοφάνους Δράμασιν ἢ Νιόβῳ». Λέγει δὲ καὶ ὁ Φώτιος Λεξ. Τόμ. Α', σελ. 330 «καττύν: ἀπότριμμα δερματίου βαλλόμενον εἰς τὴν στειλειάν, ὅταν μὴ σφίγγῃ». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «Καττύν: ἀπότριμμα δερματίου» (Ἴδε καὶ Κόκκιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἀττικ. Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 465, 285). Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀριστοφάνους σελ. 421 εἴκασεν ἐπίρραμμα δερμάτινον ἀντὶ τοῦ ἀπότριμμα δερματίου (Πρβ. καὶ σελ. 143), ἡμεῖς δ' εἰκάζομεν «ἀπότμημα δερματίου».

Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ Δ', 192 φέρεται «ὄρυες τῶν τὰ κέρεα τοῖσι φοίνιξι οἱ πήχεες ποιεῦνται — καὶ βασσάρια καὶ ὕαιναι καὶ ὕστριχες καὶ κριοὶ ἄγριοι καὶ δίκτυες καὶ θῶες καὶ πάνθηρες καὶ βόρυες». Ἀνεγνώσθη δ' ὑπό τινων ὄρυγες ἀντὶ τοῦ ὄρυες (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ε', σελ. 2250 καὶ Ἐρουερδῆνα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Γ', σελ. 251). Παρασημειωτέον δ' ὅτι ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 243 μετετύπωσε τὸ τοῖσι φοίνιξι εἰς τὸ ταῖσι φόρμιγξι.

Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 71,6 Δινδ. λέγεται «πολέας: Ὅτι Ζηνόδοτος γράφει πολῦς· μόνα δὲ τὰ εἰς ΥΣ μονογενῆ δύναται παρὰ τὴν ἔκτασιν ἢ συστολὴν ἑνικὰ καὶ πληθυντικὰ γίνεσθαι, οἷον βότρῦς καὶ βότρυς» (Ἴδε Λουδούϊχον ἐν τῷ *Aristarch. Homer. Textkrit.* Τόμ. Α', σελ. 200).

Παρετέθησαν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν σελ. 521 ἃ περὶ τῆς κλίσεως τοῦ ὀνόματος ἔγχελυς ἔγραψεν ὁ Εὐστάθιος σελ. 1231,34. Καλὸν δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ μνημονευθῶσι καὶ τὰ γεγραμμένα ἐν σελ. 1240,15 «Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι τοῦ ἐγχέλυες ἡ μὲν ἑνικὴ εὐθεῖα ἔγχελυς προπαροξυτόνως γινομένη παρὰ τὴν ἰλύν, ὡς οἷα ἐν ἰλύϊ χεομένη, ὅθεν καὶ γεννᾶται κατὰ τὸν Ὀππιανόν· διὸ καὶ προπαροξύνεται καὶ εἰς ΥΣ περατοῦται, ὡς καὶ ὁ Ἀθήναιος βούλεται συγκρατῶν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κατὰ τὰς ἐγχέλεις λόγου, ὃς ἐν τοῖς Ἱππεῦσι κεῖται ἐν τῷ ὅταν γὰρ ἡ λίμνη καταστῇ, λαμβάνουσιν οὐδὲν καὶ ἑξῆς. Καὶ οὕτω μὲν ἡ ῥηθεῖσα εὐθεῖα ἔγνωσται τοῖς παλαιοῖς διὰ τοῦ Υ, οἷον λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς, οὗ αἰτιατικὴ σκέψασθε παῖδες τὴν κρατίστην ἔγχελυν. Τὰ δὲ πληθυντικὰ οὐ καθ' Ὅμηρον καὶ οἱ ἄλλοι ἀκολούθως προφέρουσι μετὰ

τοῦ Υ, ἀλλ' ἑτέρως πρὸς ἀκολουθίαν τοῦ πῆχυς πήχεως, οἷον τὰς εἰκοὺς τῶν ἐγχέλεων καὶ ὥσπερ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι. Ταῦτα δὲ τὰ τοῦ κωμικοῦ. Λέγει δέ, φησί, καὶ Στράττις διὰ τοῦ Ε ἐγχέλεων ἀνεψιός. Καὶ οὕτω μὲν ἄλλοι. 'Αριστοτέλης δὲ διὰ τοῦ Ι εἶπεν ἔγχελις, ὅθεν 'Αντιφάνης ὑποκοριστικῶς ἔφη τὰ ἐγχέλια γράψομαι λΕΙποταξίου». Τὸ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ 'Αντιφάνους ἐγχέλΙα δὲν εἶνε ὑποκοριστικὸν τοῦ ἔγχελυς ἀλλ' ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τοῦ ἐγχέλΕΙα, οὐδετέρου πληθυντικοῦ τοῦ ἐπιθέτου ἐγχέλειος, ὡς ἐδιδάχθη μετ' ἀκριβείας ἐν τῇ 'Αθηνᾷ 1901, σελ. 581 κέ. Περὶ τοῦ διὰ τοῦ Ι γεγραμμένου ἔγχελις λέγει ὁ 'Αθήναιος σελ. 299, Γ' «'Αριστοτέλης δ' ἐν τοῖς περὶ ζῴων μορίων διὰ τοῦ Ι ἔγχελις εἴρηκεν». 'Ο Βαλεντ. 'Ρώσης ποιεῖται ἐν τῷ Ψευδεπιγράφῳ 'Αριστοτέλει σελ. 306 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «De ipso vocabulo haec etiam addit Athen. p. 299 c: 'Αριστοτέλης δ' ἐν τοῖς περὶ ζῴων (ita enim habet cod. Marc. f. 112b, non ἐν τ. π. ζ. μορίων, ut vulgo) διὰ τοῦ ι ἔγχελις εἴρηκεν. quod ad ζωικὰ pertinere videtur». 'Υπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου γίνεται λόγος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου περὶ τοῦ τύπου ἔγχελις Τόμ. Γ', σελ. 135, ὡς καὶ περὶ τοῦ τύπου πρέσβις Τόμ. ϛ', σελ. 1585. Γράφει δὲ περὶ τούτου ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Αἰσχυλείῳ Λεξικῷ σελ. 305 τάδε: «πρέσβις *legatus*. Suppl. 727 ἴσως γὰρ ἢ κῆρυξ τις ἢ πρέσβις μόλοι. Sic correxi quod in M scriptum est πρεσβήμολοι, ab aliis in πρέσβυς μόλοι mutatum. Frequentia sunt πρέσβεως πρέσβεις πρέσβεων πρέσβεσι, sed nominativum πρέσβις, cuius rara sunt exempla, vix usquam intactum reliquerunt librarii, de quo dixi in Thes. vol. 6 p. 1585» ("Ιδε Λέντζιον ἐν τῇ Συναγωγῇ τῶν 'Ηρῳδιανοῦ Λειψάνων Τόμ. Β', σελ. 707 καὶ Βλάσσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξ. Γραμματικῆς τῆς 'Ελλ. γλώσσης Τόμ. Α', α', σελ. 504. Πρβ. καὶ 'Ερουερδῆνα ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 687). 'Αλλ' ὁ Βλαϋδέσιος ἀποφαίνεται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν 'Αριστοφάνους 'Αχαρνέων σελ. 222|«Usurpatur tamen πρέσβυς de legato Aesch. Suppl. 708, πρέσβεις de senibus Pers. 845». Περὶ τοῦ τύπου ἔγχελις ἡμεῖς δοξάζομεν ὅτι εἶνε τοῦ πονηροῦ κόμματος καὶ οὐδαμῶς πειθόμεθα ὅτι ἐχρήσατο αὐτῷ ὁ 'Αριστοτέλης. Περὶ τῆς κλίσεως τοῦ ὀνόματος ἔγχελυς γίνεται λόγος καὶ ἐν τοῖς Γραμματικοῖς Παρακολουθήμασι

τοῖς κατακεχωρισμένοις ἐν τοῖς Κραμήρου Παρ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Δ', σελ. 246, 18 «Τῆς ἐγχέλυος τὰς ἑνικὰς πτώσεις διὰ τοῦ Υ προφέροντες οἱ Ἀττικοὶ τὰς πληθυντικὰς οὐκ ἐπακολούθως ἐπάγουσιν· Ἀριστοφάνης οὖν ἐν Ἀχαρνεῦσί φησι· σκέψασθε παῖδες τὴν κρατίστην ἔγχελυν· καὶ πάλιν λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς, τὰς μέντοι πληθυντικὰς οὐχ οὕτως ἀλλὰ διὰ τοῦ Ε· φησὶ γὰρ ἐν Ἱππεῦσιν· ὥσπερ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι πέπομφας· καὶ αὖθις· οὐ χαίρω βατίσιν οὐδ' ἐγχέλεσι· καὶ ἐν Νεφέλαις· τὰς πλείους φησὶ τῶν ἐγχέλεων».

Ἐν σελ. 521 στίχ. 33 ἐγένετο μνεία τοῦ ὀνόματος ἀμάμαξυς. Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Πολυδεύκει Ϛ', 82 φέρεται «σταφυλαὶ καὶ τούτων ὀνόματα ἐλαιοσάμμαξις, φοινικοβάλανος, Κρητική, μελίνεως, μεθύσεως, κτέ.», οὗ ἡ ἀληθὴς γραφὴ πιθανῶς εἶνε «καὶ τούτων ὀνόματα ἐλάεως, ἀμάμαξυς, φοινικοβάλανος, κτέ.» (Ἴδε Λ. Δινδόρφιον ἐν Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 21). Περὶ τοῦ ἀμάμαξυς λέγει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1524,33 «καὶ εἴη ἂν καὶ αὐτὴ ἀμάμαξυς κατὰ τὸν εἰπόντα ἀμάμαξυς σταφυλῆς γένος». Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα ἐδασύνθη καὶ ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Σφηκῶν σελ. 240.

Τῷ ὀνόματι χαμαίπιτυς, οὗ γίνεται μνεία ἐν σελ. 523 στίχ. 20 ὅμοιον εἶνε τὸ ἡμερόπιτυς.

Τοῖς εἰς ΥΣ ἐπιθέτοις τοῖς ἐξ οὐσιαστικῶν ληγόντων εἰς ΥΣ συγκειμένοις, ἃ μνημονεύονται ἐν σελ 523.21 κέ. προστεθήτωσαν τάδε·

ἀγάσταχυς, μεγαλόσταχυς (Θεόφρ. σελ. 264 Σνειδ. «οἱ μὲν μεγαλοστάχυες, οἱ δὲ μικροστάχυες»). Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 748 λέγεται «Ἑλκυσισταχυων epitheton pastorum in orac. apud Pausan. 8, 42, 6, corruptum, ut videtur».

βροτόγηρυς, ἐρίγηρυς, τετράγηρυς (Δωρ. τετράγαρυς, ὡς μελίγαρυς). Ἴδε Βέργκιον ἐν τῇ Δῃ ἐκδόσει τῶν Ἑλλήνων Λυρ. Ποιητῶν Τόμ. Γ', σελ. 11.

φερέβοτρυς, πολύαρκυς.

δάσοφρυς (περὶ οὗ ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 910) μελάνοφρυς. Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Μ. Σμιδίτιος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ Τόμ. Α', σελ. 19 «ἀγεσοφρύων: τὰς ὀφρῦς ἐπαιρόνρόντων» ἀντὶ τοῦ «ἀγεσίφρων: τὰς ὀφρῦς ἐπαίρων». Δυσπαράδε-

κτος ἡμῖν φαίνεται ἡ ἀνάγνωσις αὕτη (Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', α', σελ. 284 λ. ἀγεσίφρων). Ἐν τῷ τοῦ Παπίου Λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων Τόμ. Α', σελ. 496 Βενσ. φέρεται «Θεόφρυς (γρ. Θέοφρυς), υος, m. Godesberg, Crotoniate, Iambl. v. Pyth. 267». Ὁ Ναύκιος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Ἰαμβλίχῳ Βίῳ Πυθαγ. σελ. 193,12 «Φίλτυς θυγάτηρ Θεόφριος τοῦ Κροτωνιάτου» καὶ ἐσημειώσατο «Θεόφριος: Θεόφρυος θ, Κλεόφρονος coni Arcerius (cf. p. 189,3. 4).

ἄδρυς. Ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Πινδάρου παρὰ Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 602, ς' φέρεται «ἐμοὶ δ' ὀλίγον μὲν γᾶς δέδοται, ὅθεν ἄδρυς, πενθέων δ' οὐκ ἔλαχον οὐδὲ στασίων». Ὁ Βέργκιος ἐν τῇ Δῃ ἐκδόσει τῶν Ἑλλήνων Λυρ. Ποιητῶν Τόμ. Α', σελ. 434 ἀνέγνω «τόθεν ἄδρυς» καὶ ἔγραψε τὴν σημείωσιν τήνδε «τόθεν ἄδρυς scripsi, legebatur ὅθεν ἄδρυς, Reiske ὅθεν ἁδρός, Hartung δέδοται πέδον, ἄδακρυς δὲ πενθέων κτλ»

Ὁ Γ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Αἰσχυλείῳ Λεξικῷ σελ. 365 «τρίσοιζυς ter miser. Etym. M. p. 279,17. et Gud. p. 585,14. τρισόζυος παρὰ Αἰσχύλῳ (fr. 365). Scribendum fortasse τρίσοιζυς, ut πάνοιζυς dixit Chœph. 49, aut τρίσοζος, V. Thes. vol 7, p. 2464». Ὁ Ναύκιος ἀποφαίνεται ἐν τῇ Συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων Τραγικῶν σελ. 123 ἐκδ. β' «hinc facile excusatur quod τρισοίζυος falso coni Lobeck Paral. p. 253, τρίσοιζυς non minus infeliciter Dindorf».

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 255,2 ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶνε «Δελφύς—Ὅθεν καὶ ὁμόδελφυς, ὁ ἀδελφός». Ἀλλ' ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε ὁμόδελφος. Ἴδε τὴν Γαισφόρδειον ἔκδοσιν τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ σελ. 734 καὶ τὴν Σχαιφήρειον Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 344. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ε', σελ. 1957.

Τοῖς ἐν σελ. 525 πεπραγματευμένοις ἐπισυνάπτομεν τάδε·

Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου εἶνε εἰρημένον ἐν Ὀδυσσείας Λ, 310 ἐννεαπήχεες. Παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ Μαθημ. Συντ. Τόμ. Α', σελ. 417,2 Τευβν. κεῖται τετραπήχους καὶ παρὰ τῷ Ἀππιανῷ σελ. 207,13 τριπήχη καὶ σελ. 226,21 διπήχη καὶ σελ. 524,20 πεντηκονταπήχη ἀλλὰ σελ. 355,11 διπήχεας. Ἐν τοῖς Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ (Παραδοξογρ. Οὐεστερμ. σελ. 173,17) ἀπαντᾷ δεκαπήχεας, ἐν δὲ

τοῖς Βασιλικοῖς Τόμ. Ε', σελ. 655 δωδεκαπήχεος (δίς), ἐν δὲ τοῖς Βαχμαννοῦ Ἑλλην. Ἀνεκδότοις Τόμ. Β', σελ. 55,19 «καὶ γὰρ καὶ δεκάπηχυ ξύλον φαμὲν καὶ δεκαπήχεα ξύλα», ἐν δὲ ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 992,53 «δύο καὶ εἰκοσιπήχεα», οὗ ἡ ὀρθῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε δυοκαιεικοσιπήχεα. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν μὲν σελ. 644,38 εἶνε γεγραμμένον «ὅτι τὸ ἔγχος ἔχ' ἐνδεκάπηχυ οἱ μὲν ἀσυναλείπτως γράφοντες νοοῦσι δεκάπηχυ τὸ τοῦ Ἕκτορος ἔγχος, οἱ δὲ μετὰ συναλοιφῆς λέγουσιν ἐνδεκάπηχυ, ᾧ καὶ ἀρέσκονται οἱ παλαιοὶ λέγοντες καὶ ὅτι τὸ ναύμαχον διπλάσιον τούτου ὡς ἐκ δύο συμβληθέν, ὅπερ δύΩ καὶ εἰκοσίπηχυ λέγει ὁ ποιητής», ἐν δὲ σελ. 1037,43 «Τὸ δὲ δυωκαιεικοσίπηχυ ὑφ' ἓν ἀναγνωστέον, ὡς ἐν τοῖς Ἀπίωνος καὶ Ἡροδώρου κεῖται». Ἄξια μνείας εἶνε καὶ ἃ λέγει ὁ Εὐστάθιος ἐν σελ. 1299,38 «Τὸ δὲ δύω καὶ εἰκοσίμετρον ὅμοιον κατὰ προφορὰν τῷ δύω καὶ εἰκοσίπηχυ καὶ δεκάκις καὶ εἰκοσινήριτα. Τινὲς κατὰ τὸ δυοκαίδεκα οὕτω προάγουσιν ὑφ' ἓν ὡς μίαν λέξιν. δυωκαιεικοσίμετρον, ὅπερ οὐκ ἂν ἀρέσκοι τοῖς παρασημειωσαμένοις ὥς τι κοινὸν τὸ δυσαριστοτόκεια ὡς ἐκ τριῶν λέξεων σύνθετον· οὕτω δὲ καὶ τὸ δυσάμμορος». Ἀτοπωτάτη εἶνε ἡ κατὰ διάστασιν ἐκφορὰ δύω καὶ εἰκοσίπηχυ καὶ δύω καὶ εἰκοσίμετρον, μόνα δὲ τὰ ὑφ' ἓν γεγραμμένα δύωκαιεικοσίπηχυ καὶ δυωκαιεικοσίμετρον ἔχουσιν ὑγιῶς. Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἑκκαιδεκάδωρα (Ἰλ. Δ, 109). Παρασημειωτέον δ' ὅτι καθ' ἡμαρτημένην ἀνάγνωσιν φέρεται παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ Εἰδυλλ. ΙΕ', 17 «ἀνὴρ τρισκαιδεκάπηχυς» ἀντὶ τοῦ τρΕΙσκαιδεκάπηχυς (τρεισκαιδεκάπΑχυς».

Κακῶς εἶνε γεγραμμένον παρὰ τῷ Παυσανίᾳ Ἀττικ. Α', λγ', 6 «πρὸς τῇ πηγῇ κροκόδειλοι διπήχεων ἦσαν οὐκ ἐλάσσους» καὶ Β', κη', 1 «Λιβύη μέν γε μόνη κροκοδείλους τρέφει χερσαίους διπήχεων οὐκ ἐλάσσονας» ἀντὶ τοῦ διπηχέων. Πλημμελῶς δ' ἔχει καὶ ἡ ἑνικὴ αἰτιατικὴ ἡ κειμένη παρὰ τῷ Φιλοπόνῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙϚ', σελ. 257,15 Βιτ. «ὡς ὅταν εἴπω τριπήχη γενέσθαι εἰκόνα ἢ μεγάλην»· εὐλόγως δ' ὁ ἐκδότης κελεύει νὰ γραφῇ ἀντ' αὐτοῦ τρίπηχυν». Πρβ. σελ. 252,32.

Ἐδηλώθη ἐν σελ. 526 ὅτι ἡ γενικὴ τοῦ ὀνόματος ἄστυ ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν διὰ τοῦ Ω, ἄστεως. Ἄξια παραθέσεως νο-

μίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀθανασ. Σακελλαρίου εἰρημένα ἐν τῇ Ἀνασκευῇ τῶν ὑπὸ τῶν κριτῶν Ι. Ἀργυριάδου καὶ Ι. Πρωτοδίκου περὶ τῆς Γραμματικῆς του γεγραμμένων σελ. 20 κέ.

σελ. 41,11. «*Τὸ ἄστυ καὶ πῆχυς κλίνεται οὕτω· τὸ ἄστυ γεν. ἄστεως καὶ σπανίως ἄστεος*». Τὸ ἐναντίον εἶνε ὀρθόν· ἡ γενικὴ *ἄστεος* εἶναι ἡ συνήθης καὶ *ἄστεως* ἡ σπανία· οὕτω π. χ. ὁ Classen παρὰ Θουκυδ. 2, 13, 7. 8, 92, 7, ὁ Breitenbach ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Ξενοφῶντος 1, 4, 13. 2, 4, 7, καὶ 11, 26, 28, 37, 38, ὁ Frohberger ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Λυσίου 12, 55, καὶ 25, 22. Ἐπίσης ἐκ τῶν παλαιοτέρων γραμματικῶν ὁ Rost σελ. 113. Krüger σελ. 53 § 18 προκρίνουσι τὸν τύπον ἄστεος. Καὶ ὁ Kühner σελ. 343 § 126· ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Kaegi § 52, 2 ἔχει τὸν τύπον *ἄστεως*, διόπερ κατακρίνεται ἐν τῇ ἐπικρίσει τῆς γραμματικῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ A. Weiske ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ μηνὸς Μαΐου τοῦ 1885 σελ. 298 τοῦ περιοδικοῦ Zeitschrift für das Gymnasialwesen. Ταῦτα θὰ ἦσαν ἱκανά, κύριοι κριταί, πρὸς εὕρεσιν τοῦ ἀληθοῦς, ἐὰν ἡ αὐθεντία τῶν εἰρημένων γραμματικῶν δὲν προσέκρουε πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀττικούς, οἵτινες διὰ τῶν ποιητῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἐπιγραφῶν διδάσκουσιν ὅτι ἡ γενικὴ τοῦ *ἄστεως* παρ' αὐτοῖς ἔληγεν οὐχὶ εἰς *ο* ἀλλ' εἰς *ως*· καὶ ἀποροῦμεν πῶς τοῦτο δὲν ἐγνώριζον οἱ κύριοι κριταί, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς ὁ Meyer, τοῦ ὁποίου τὴν γνώμην ἐπικαλοῦνται, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῆς γραμματικῆς του § 34 διαρρήδην λέγει ὅτι παρ' ἀττικοῖς ἡ γενικὴ τοῦ *ἄστεως* εἶνε διὰ τοῦ *ω*. Περὶ τῆς γραφῆς ἄστεως ἔγραψε ἐν ἐκτάσει καὶ ὁ κράτιστος γραμματικὸς κ. Κ. Κόντος τῷ 1884 ἐν τῷ δελτίῳ τοῦ περιοδικοῦ Ἑβδομάδος ἔτους Α΄ ἀριθμ. 31. Καὶ ἂν οἱ κύριοι κριταὶ ἦσαν προσηκόντως παρεσκευασμένοι πρὸς τὸ ἔργον, ὅπερ ἀνέλαβον, δὲν θὰ ἠγνόουν ὅσα ἐγράφησαν περὶ τούτου τοῦ πράγματος ὑπὸ ἐπιστημόνων ἀνδρῶν.

Ἴδε καὶ Μειστερχάνσιον ἐν *Grammat. der Attisch. Inschrift.* σελ 108 ἐκδ. β΄ (σελ. 138 ἐκδ. γ΄).

Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Holmes ἐν τῷ Λυσιακῷ Πίνακι ἔγραψε

μὲν σελ. 31 ἄστεος, ἐποιήσατο δὲ σελ. ε΄ τὴν παρατήρησιν τήνδε «Ceterum ita me exemplo Scheibiano addixi, ut ne ea quidem corrigerem quae non recte ab eo scribi **hodie inter omnes constat**, ut infinitivum σιωπᾷν cum iota aut ἄστεος genetivum». Πρβ. καὶ Thalheim ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λυσίου σελ. ϛ΄.

ΚΕΦ. ΠΖ΄.

Ἴσως λάβω, ἴσως μείνω, κτλ., ἴσως κοιμηθῶ, ἴσως ἀρνηθῶ, κτλ.

Ἐγράψαμεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1898, σελ. 243 κέ.

Συχνότατ' ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἰδιωτικῇ συνηθείᾳ ἐκφέρεται τὸ ἐπίρρημα *ἴσως* ὑποτακτικῇ ἐγκλίσει συντεταγμένον χρόνου ἀορίστου, οἷον

ἴσως λάβω, (καταλάβω, μεταλάβω, προλάβω), ἴσως μάθω, ἴσως πάθω, ἴσως λάχω, ἴσως φάγω (φάω), ἴσως τύχω (πιτύχω = ἐπιτύχω), ἴσως φύγω, ἴσως πέσω (προσπέσω).

ἴσως μείνω, ἴσως στείλω, ἴσως παραγγείλω, ἴσως σπείρω, ἴσως δείρω, ἴσως κρίνω, ἴσως κλίνω, ἴσως σύρω, ἴσως πλύνω, ἴσως κάμω, ἴσως δράμω, ἴσως βάλω (προβάλω, ἀποβάλω, βγάλω, ξεβγάλω), ἴσως ψάλω, ἴσως σφάλω, ἴσως ξάνω, ἴσως ὑφάνω, ἴσως ῥάνω, ἴσως πικράνω, ἴσως μαράνω, ἴσως ξεράνω (= ξηράνω), *ἴσως ξεθυμάνω,* κτλ.,

ἴσως φέρω (καταφέρω), ἴσως πεθάνω, ἴσως γιάνω (= ὑγιάνω), *ἴσως πάγω (πάω), ἴσως γδάρω, ἴσως πάρω, ἴσως εἰπῶ (ξαναειπῶ), ἴσως ἰδῶ (ξαναϊδῶ, ματαϊδῶ = μεταϊδῶ), ἴσως πιῶ (καταπιῶ), ἴσως ἔρθω (ἐρθῶ, ξαναέρθω ξανάρθω-ξαναρθῶ), ἴσως διαβῶ, ἴσως κατεβῶ κατέβω, ἴσως ἀνεβῶ ἀνέβω, ἴσως (ἐ)βγῶ-ἔβγω, ἴσως (ἐ)μπῶ-ἔμπω, (ἴσως δώκω, ἴσως ἀφήκω).*

ἴσως κοιμηθῶ, ἴσως λυπηθῶ, ἴσως στεφανωθῶ, ἴσως στενοχωρηθῶ (-ρεθῶ), ἴσως σκοτωθῶ, ἴσως φαρμακωθῶ, ἴσως ἀρνηθῶ, ἴσως κρατηθῶ, ἴσως παρηγορηθῶ, ἴσως στερεωθῶ, ἴσως σταθῶ,

ἴσως κοπῶ, ἴσως δεθῶ, ἴσως λυθῶ, ἴσως χυθῶ, ἴσως ντυθῶ (= ἐνδυθῶ). *ἴσως βραχῶ, ἴσως φανῶ, ἴσως χαρῶ,*

ἴσως γελαστῶ (= γελασθῶ). — *κρεμαστῶ, — ἀναγκαστῶ, — βιαστῶ, — χωριστῶ, — σκιστῶ* (= σχισθῶ), — *ἀκουστῶ, — βλαφτῶ, — νιφτῶ, — ἀλειφτῶ, — ἀνοιχτῶ, — βασταχτῶ, — γιατρευτῶ* (= ἰατρευθῶ), — *παντῶ*, κτλ.,

ἴσως φερθῶ (*παραφερθῶ*), — *δαρθῶ, — συρθῶ, — σταθῶ, ἴσως μαραθῶ* (= μαρανθῶ), — *γλυκαθῶ, — ξεραθῶ*, κτλ.,

Ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Λεγράνδου ἐκδεδομένοις Δημώδεσιν Ἄσμασι φέρεται σελ. 86 (57, 3) «ἴσως τὴν πάρῃ μυρωδιὰ (πάρ' ἡ μυρωδιά)». Πρβ. καὶ Τραγούδ. Ῥωμ. Πασσοβ. σελ. 255 (350, 11) «ἴσως καὶ τὸ γνωρίσω» καὶ Ἐπιδόρπ. Μιχ. Λελέκ. Τόμ. Α΄, σελ. 13 «ἴσως καὶ τὸν ξυπνίσω». Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ πρώτη φράσις εἶνε καὶ ὧδε προενηνεγμένη· «μήνα τὴν πάρ' ἡ μυρωδιά». Ἴδε Τραγ. Ῥωμ. Πασσοβ. σελ. 57 (66, 5).

Γράφει δὲ καὶ ὁ Δαπόντες ἐν Κήπῳ Χαρίτων σελ. 112 Σοφ. «ἴσως ἔλθῃ καὶ Βλάχπεης κανένας στὸν καιρὸν μας» καὶ σελ. 171 «ἴσως καὶ κατευοδωθῇ κἐκείνη ἡ ὁδός του — κἔλθῃ καὶ ὁ Σταυρός του» καὶ σελ. 191 «ἴσως καὶ δὲν τὸν εὕρῃς».

Ὁ Π. Σοῦτζος ἐνόμιζεν ὅτι ὁ τύπος φθάσω ἐν τῇ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης ἐκφορᾷ «ἴσως φθάσω» εἶνε χρόνου μέλλοντος. Λέγει ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ Νέᾳ Σχολῇ σελ. 12 τάδε· «Παραλάβετε τὸν ἀρχαῖον μέλλοντα, λέγοντες γράψω γραφήσομαι· συνηθέστερον πολὺ τὸ τίς διηγήσεται ἢ τὸ τίς θέλει διηγηθῆν, τὸ γενήσεται τοῦ εὐαγγελίου, ἢ τὸ θέλει γενῆν· ὁ μέλλων χρόνος ἄλλως ἐν τῇ κοινῇ χρήσει κεῖταί που, διότι ὁ λαὸς λέγει ἴσως φθάσω, καὶ οὐχὶ ἴσως θέλω φθάσειν».

Ἡ γνώμη τοῦ Σούτζου εἶνε ἡμαρτημένη, ἱκανῶς δὲ τὴν πλημμέλειαν αὐτῆς ἐνεφάνισεν ὁ Ἠλ. Σταθόπουλος ἐν βιβλίῳ ἔχοντι ἐπιγραφὴν Ὁ Ἀλ. Ῥαγκαβῆς καὶ ὁ Π. Σοῦτσος γράψας σελ. 48 «Ἐν σελ. 12 εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ τηρήσεως τοῦ ἀρχαίου μέλλοντος, λέγεις, ὅτι ὁ λαὸς λέγει ἴσως φθάσω καὶ οὐχὶ ἴσως θέλω φθάσειν. Ἀλλ', ὦ 'γαθὲ (γρ. ὦγαθέ ἢ ὠγαθέ), τὸ φθάσω ἐκεῖνο εἶναι ἀορίστου ὑποτακτικῆς, καὶ ἂν ἀπιστῇς ἐρώτησον καὶ τὰ παιδία τοῦ σχολείου, καὶ ἄκουσον καὶ τὰ ὅμοια παραδείγματα ἴσως πάθω διὰ τὴν συγγραφήν μου, καὶ μανιωδῶς καταδιωχθῶ· ἴσως

καταμηνυθῶ, καταδικασθῶ, παυθῶ, κτλ. Καὶ μὴ τὰ ἀλλότρια πολυπραγμόνει ἀλλὰ τὰ σὰ ἐρεύνα. Βλαχ. σ. 27 στίχ. 9 Κ' ἴσως πᾶσα ψυχὴ πνεύσῃ ἐντὸς κόσμου καλητέρου».

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀσωπίου εἰρημένα ἐν τοῖς Σουτσείοις σελ 107 «Ἐν σελίδι 12 τῆς Νέας Σχολῆς, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ἡ σημερινὴ γλῶσσα ἔσωσε τὸν ἀρχαῖον μέλλοντα, φέρει παράδειγμα τὸ ἴσως φθάσω, οὐδόλως συλλογιζόμενος ὅτι, εἰ τοῦτο ἦτον μέλλων, ἤθελΕΝ εἶναι καὶ ΤΑ ἴσως ἔλθω, ἴσως λάβω, ἴσως κρυφθῇ, ἴσως φανῇ, κτλ.· καὶ ἐνταῦθα μὲν τὸ δέχεται μέλλοντα, ἐν Βλαχάβᾳ δὲ σ. 24 γράφων ποῦ φθάσει, κατωτέρω πάλιν λέγει ἴσως φθάσῃ, ἐν ᾧ, ἂν ἦναι μέλλων, πρέπῃ νὰ γραφῇ ἴσως φθάσει».

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορά, ἡ λίαν ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ἡμῶν συνηθείᾳ τετριμμένη, ἔτυχεν ἀποδοχῆς καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πεπαιδευμένων. Ἐποιήσατο αὐτῆς χρῆσιν ὁ Κοραῆς. ὁ Κούμας, ὁ Οἰκονόμος, ὁ Ἀσώπιος καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι.

Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλ. Βίων τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Ϛ΄, σελ. ιε΄ «ἴσως εὑρεθῇ τις ἱκανὸς νὰ νοήσῃ — τὴν Μετακένωσιν» καὶ ἐν τῇ τῶν Πολιτικῶν τοῦ Πλουτάρχου Προλεγ. σελ. 8 «ἴσως ὁ ἑξῆς διάλογος — ἀναπληρώσῃ τὰ μικρά μου ταῦτα Προλεγόμενα» καὶ ἐν τῇ τῶν Ἐπικτήτου Διατριβῶν Τόμ. Β΄, σελ. γ΄ «ἦλθα μὲ τὴν ἐλπίδα ἴσως εὕρω γράμμα» καὶ ἐν τῷ Ἱερατ. Συνεκδήμῳ σελ. 139 «τοιαῦται ἀλήθειαι ἴσως σκανδαλίσωσι τινάς» καὶ σελ. 225 «ἴσως τιμηθῶσιν ἀπὸ παρασίτους καὶ κόλακας καὶ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Α΄, σελ. 152 «ἴσως μὲ τὸν καιρὸν ἐξαλειφθῇ κτέ.» καὶ Τόμ. Β΄. σελ. 46 «ἐκ τούτων ἴσως διορθωθῇ τὸ ὁποῖον κτέ.» καὶ σελ. 203 «ἴσως ἡ ἔρευνα τὴν ἀποδείξῃ Ἑλληνικήν».

Κούμας ἐν ταῖς Ἱστορίαις τῶν Ἀνθρωπ. Πράξεων Τόμ. Θ΄, σελ. 375 «ἴσως σπεύσῃ ἐκεῖνος εἰς βοήθειάν της» καὶ Τομ. Ι΄, σελ. 105 «ἴσως μὲ χαρίσῃ ὁ θεὸς ποτὲ καὶ τοιοῦτον ὡραῖον θάνατον» καὶ σελ 123 «ἴσως μεταβληθῇ ἡ πολιτικὴ τῶν Τουρκικῶν ὑπουργῶν».

Οἰκονόμος ἐν τῷ Δοκιμίῳ περὶ τῆς Πλησιεστ. Συγγ. κτλ. Τόμ. Α', σελ. XC-XCII «ἴσως—καταλάβῃ ὁ Δάνος» καὶ «ἴσως δυνηθῇ νὰ καταλάβῃ πολλὰς φράσεις» καὶ ἐν τῷ περὶ Γνησ. Προφ. τῆς Ἑλλ. Γλώσσης Βιβλίῳ σελ. ιε' «ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις» καὶ σελ. ις' «ἴσως δὲ καί τις ἐξ αὐτῶν—ὑποκρούσῃ χαριέντως» καὶ σελ. 441 «ἀλλ' ἴσως οἱ Τονοθραῦσται καταβῶσι» καὶ σελ. 538 «ἴσως ἐμπαρόδως ἐπανέλθωμεν πάλιν» καὶ ἐν τῇ Ἐπικρίσει εἰς τὴν περὶ Νεοελ. Ἐκκλ. κτλ. σελ. 27 «ἀλλ' ἴσως ἐξηγηθῇς σαφέστερον ἐν τοῖς ἐφεξῆς» καὶ σελ. 66 «ἀλλ' ἴσως εἴπῃς καὶ σὺ ἐκεῖνο» καὶ σελ. 112 «ἀλλ' ἴσως εἴπῃ καὶ αὐτός» καὶ σελ. 321 «ἀλλ' ἴσως παρακατιὼν ὀρθότερον ἐξηγήσῃς» καὶ σελ. 346 «ἴσως ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων ἀποδειχθῇ» καὶ ἐν τοῖς Σωζομ. Ἐκκλησ. Συγγράμμασι Τόμ. Α', σελ. 166 «ἴσως διορισθῶσι μόνον ἑξήκοντα» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 76 «ἴσως ΓΕΝΩΝΤΑΙ ποτε καὶ οὗτοι πάντες κοσμικοί» καὶ σελ. 473 «ἴσως καὶ τότε τύχωσι Μαύρεροι». Πρβ. καὶ Βιογραφ. Σχεδίασμα σελ 107. «ἴσως τοῦ λοιποῦ καταμάθω τὴν ζῶσαν πίστιν».

Ἀσώπιος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ἑλλ. Ποιητῶν καὶ Συγγραφέων σελ. 774 «ἴσως λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ εἴπωμέν τι» καὶ ἐν τῇ Δευτ. Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. ξ' ἐκδ. β' «παράδοξον ἴσως φανῇ εἰς πολλούς» καὶ σελ. 856 «ἴσως —ἐκδοθῇ τέλειον» καὶ ἐν τῷ Λόγῳ τῷ ἐκφωνηθέντι τῇ κθ' Σεπτεμβρ 1857, σελ. 32 «τινὲς τῶν ὁποίων ἴσως περατωθῶσι ταχέως» καὶ ἐν τῷ Λόγῳ τῷ περὶ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου σελ. 174 «ἴσως εὑρεθῶσι καὶ οἱ παρομοιάσοντες κτέ.» καὶ ἐν τῇ Ἐκθέσει τοῦ Ῥοδοκ Φιλολ. Διαγωνίσματος σελ. 152 «ἴσως δὲ καὶ τὰ ἐξ Ἑλλάδος περὶ τούτου γραφόμενα —ἀναδώσωσι σπινθῆρα φωτός, καὶ οὕτω προσθέσωσί τι καλὸν κτέ.». Πρβ. καὶ σελ. 80 «τὰ ὁποῖα οὔτε ἔλαβον ὅλως ἀνάπτυξιν, οὔτε ἴσως μεθ' ὅλας τὰς ἐξωτερικὰς ὠθήσεις λάβωσί τινα μεγάλην». Λέγει δὲ καὶ ἐν τοῖς Σουτσείοις ὁ Ἀσώπιος σελ. 97 «ἴσως ὅμως ἀποφασίσῃ νὰ λέγῃ» καὶ σελ. 100 «ἴσως δὲ καταδεχθῇ» καὶ σελ. 103

«εἰς ἃς ἴσως ἐπανέλθωμεν» καὶ σελ. 117 «ἴσως ὅμως κωλύσῃ τοῦτο ἡ παρὰ τοῦ — Π Σούτσου αὐτῆς προστασία» καὶ σελ. 118 «ἴσως ζήσῃς ἄλλα ἑπτά» καὶ σελ. 229 «ἄλλοις μὲν ἄλλο ἴσως δόξῃ καλόν».

Φίλιππος Ἰωάννου ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Βρετοῦ 1863, σελ. 135 «ἴσως δὲ λάβω ἀφορμὴν νὰ δηλώσω ἀκολούθως τὴν περὶ αὐτῶν γνώμην μου».

Κοκκώνης ἐν τῷ περὶ Πολιτειῶν συγγράμματι Τόμ Β΄, σελ 255 «ἐδῶ ἴσως ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου» καὶ σελ. 290 «ἴσως τινὲς — κακίσωσιν ὅτι θέτω τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα».

Χρυσοβέργης ἐν τῷ Ἐπιδορπίῳ σελ. 27 «ἴσως κριθῶσιν εἰσαγώγιμα εἰς τὰ διδακτήρια τοῦ Κράτους».

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Τόμ. Α΄, σελ. 39 «ἴσως ἐκδοθῇ ποτε μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ὑπομνημάτων» καὶ Τόμ. Γ΄, σελ. 226 «ἴσως καὶ ὁ ἴδιος ἀπορήσῃ» καὶ σελ. 327 «ἴσως οἱ συκοφαντοῦντες ἐκ συστήματος — ἀπορήσωσιν» καὶ σελ. 606 «ἴσως πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν νέων — νομίσωσιν ὅτι εἰρωνεύομαι» καὶ σελ. 608 «τὴν πρώτην φορὰν τὸ ποίημα — ἴσως σὲ προσηλώσῃ» καὶ σελ 614 «ἴσως δημοσιεύσωμέν ποτε — τὰς πρὸ χρόνων ἀποταμιευομένας σημειώσεις» καὶ ἐν τῷ Ἑλληνο-Γαλλικῷ Λεξικῷ σελ. III ἐκδ. β΄ «ἐλπίζοντες ὅτι εἰς δευτέραν ἔκδοσιν — ἴσως ληφθῶσιν αἱ σημειώσεις αὗται ὑπ' ὄψιν».

Παμπούκης ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἀρχ. Ἑλλ Γλώσσης σελ. κγ΄ ἐκδ. β΄ «ἴσως δυσκολευθῶσι πρωτόπειροι μαθηταί» καὶ ἐν Σωζομένοις Λόγοις σελ. 209 «ἴσως — κατορθωθῇ τοῦτο ἐφεξῆς» καὶ ἐν τῇ Πεζογραφικῇ Καλλιλογίᾳ σελ. 39 «ἐπειδὴ συννεφεῖ, ἴσως βρέξῃ».

Οἰκονομίδης ἐν Λοκρ. Ἀνεκδ. Ἐπιγραφῆς Διαφωτίσει σελ 94 «ἴσως καὶ τὸ δικάζηται τῆς ἐπιγραφῆς τονίσωσι δικαζῆται» καὶ σελ. 106 «ἴσως ἐνταῦθα ὁ ἀναγνώστης σημειώσῃ ἀντίφασίν τινα». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ἠσμένιζεν ὁ Οἰκονομίδης ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ λόγῳ ἐρ-

ρυθμισμένῳ πρὸς τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκκλίνων τὰς διὰ τοῦ *θά* καὶ τοῦ *νά* γινομένας ἐκφορὰς καὶ ἄλλας χρήσεις τῆς δημώδους ἡμῶν φωνῆς. Τοῦ ἀρχαίου μέλλοντος ποιεῖται χρῆσιν ἐν τῇ μνημονευθείσῃ πραγματείᾳ γράφων σελ. 31 *ἐροῦμεν* καὶ *προσθήσομεν* καὶ σελ. 60 *εὑρήσομεν* καὶ σελ. 68 *παραθησόμεθα* καὶ σελ. 94 *φανήσεται* καὶ σελ. 75 «ἔχομεν ἤδη καὶ *ἕξομεν ἴσως* ἔτι ὀλίγους». Ὤφειλε δὲ νὰ γράψῃ καὶ «ἴσως — *τονώσουσι* δικαζῆται» καὶ «ἴσως — ὁ ἀναγνώστης *σημειώσεται*». Ἀλλ' ἁμαρτάνει ἐνίοτε ὁ ἄλλως ἐλλόγιμος ἀνὴρ τοῦ ὀρθοῦ ἢ τοῦ πρέποντος λέγων *διηρΕσαμεν* (σελ. 4) ἀντὶ τοῦ *διείλομεν* καὶ ἄλλα ἀνελλήνιστα ὄντα ἢ ἀπᾴδοντα οὗ ἐζήλωσε λόγου.

Θερειανὸς ἐν ταῖς Φιλολογικαῖς Ὑποτυπώσεσι σελ. 49 «ἴσως ἀντείπῃ τις ὅτι κτέ.» καὶ σελ. 149 «ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις ὅτι κτλ.» καὶ σελ. 354 «ἴσως ὑποληφθῶσι παρὰ τῶν σφόδρα συντηρητικῶν ὁπωσοῦν παράτολμοι»,

Βερναρδάκης ἐν τῇ Μαρίᾳ Δοξαπατρῇ σελ. η' «καὶ περιστατικά τινα ἴσως ἀνακαλύψῃ» καὶ σελ. 92 «καὶ ἴσως οὕτω καὶ τῶν προπατόρων του καὶ τὰς ἰδίας ἁμαρτίας δυνηθῇ νὰ ἐξαλείψῃ» καὶ ἐν τοῖς Κυψελίδαις σελ. ιη' «τὰ μὲν ἄλλα πρόσωπα ἴσως δικαιολογηθῶσί πως πεζολογοῦντα» καὶ σελ. 131 «ἴσως αὐτοῦ ἡ παρουσία τῆς μελαγχολίας του διασκεδάσῃ τὴν αἰτίαν» καὶ ἐν τῷ κατὰ Λιβαδᾶ βιβλίῳ σελ. 44 «ἴσως ἐρωτήσῃ ὁ ἀδαὴς τῶν τοιούτων πραγμάτων ἀναγνώστης» καὶ σελ. 95 «ἴσως — προτιμήσῃ νὰ μὴ πιστεύσῃ» καὶ σελ. 96 «ἴσως μᾶς ἀρνηθῇ ὁ σοφὸς σχολάρχης ὅτι κτέ.» καὶ «πόθεν, ἴσως ἐρωτήσῃ, πόθεν συνεικάσαμεν τοῦτο;» καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν σελ. 244 «περὶ οὗ ἴσως ῥηθῶσι τὰ δέοντά ποτε ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ». Ἔγραψε δὲ καὶ ἐν τῷ Ψευδαττικισμοῦ Ἐλέγχῳ ὁ Βερναρδάκης «ἴσως τότε τέλος πάντων εὐχαριστηθῇ μὲ τὴν γλῶσσάν μας καὶ τὴν ἐγκρίνῃ», ὡς ἐμάθομεν ἐκ βιβλίου, ἐν ᾧ εἶνε ταῦτα μετ' ἄλλων παρατεθειμένα (Μελέτ. Χατζιδ. 1884, σελ. 7).

Ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς ἄνω παραδείγματα τοῦ ἐπιρρήματος

ἴσως ὑποτακτικῇ ἐγκλίσει χρόνου ἀορίστου συντεταγμένου ἐκ βιβλίων τοῦ Κοραῆ. Παρατηροῦμεν δ' ἐνθάδε ὅτι πολλάκις ἡ σύνταξις αὕτη ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός, οἷον

ἴσως λάβω (Τόμ. Β', σελ. 35), ἴσως κάμω (Τόμ. Β', σελ. 295 καὶ 637), ἴσως εἴπω (Τόμ Β', σελ. 708), ἴσως ἐπιτύχω (Τόμ. Γ', σελ. 259 καὶ 458), ἴσως δυνηθῶ (Τόμ. Γ', σελ. 230), ἴσως μεταχειρισθῶ (Τόμ. Γ', σελ. 889),

ἴσως κρίνῃς (Τόμ. Α' σελ. 433 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 539), ἴσως κάμῃς (Τόμ. Β', σελ. 443), ἴσως ἀναγκάσῃς (Τόμ. Β', σελ. 542), ἴσως παρηγορήσῃς (Τόμ. Γ', σελ. 477),

ἴσως εὕρῃ (Τόμ. Α', σελ. 452), ἴσως ἔλθῃ (Τόμ. Β', σελ. 348 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 765), ἴσως ἀμβλύνῃ (Τόμ. Β', σελ. 475), ἴσως στείλῃ (Τόμ. Γ', σελ. 705), κτλ.,

ἴσως καταλάβωσιν (Τόμ. Β', σελ. 736), ἴσως ἔλθωσιν Τόμ. Β', σελ. 289), ἴσως κρίνωσι (Τόμ. Γ', σελ. 656), ἴσως ἐξαρκέσωσιν (Τόμ. Α', σελ. 296), ἴσως ἀρέσωσιν (Τόμ. Β', σελ. 306), κτλ.,

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη ἐν τῷ Στράτῃ Καλοπιχείρῳ σελ. 87 «ἴσως εὕρωσι μονάζοντά τιν' ἄνδρα θεοφόρητον» καὶ σελ. σελ. 110 «καὶ ἴσως κατορθώσῃς νὰ σωθῇς ποτε» καὶ σελ. 147 «καὶ ἴσως 'ς τὸ σκοτάδι ἐδῶ τῆς φυλακῆς ἐκτάκτως σ' ἔλθῃ φωτισμὸς παρὰ θεοῦ» καὶ σελ. 164 «ἀλλ' ἴσως τις μοὶ εἴπῃ» καὶ σελ. 234 «ἴσως μάθῃ τι σαφέστερον τῶν ὅσΩΝ πρώην (γρ. πρῴην) ἤκουε» καὶ ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέ. Λέξεων σελ. 230 «ἀλλ' ἴσως καί, μελετῶν ὀξυνούστερον ἐμοῦ τὰ ἐν αὐτῷ ἐκτεθειμένα, πορισθῇ τι τοῦ κόπου του ἄξιον κέρδος» καὶ ὑπὸ τοῦ Πανταζίδου ἐν τῇ Γυμνασιακῇ Παιδαγωγικῇ σελ. 17 «ἴσως νομίσῃ τις ὅτι περὶ τῆς διδασκαλίας τούτων κτέ.» καὶ σελ. 65 «τὴν ὁποίαν ἴσως θεωρήσῃ τις ἐπουσιώδη» καὶ σελ. 67 «ἴσως νομίσῃ τις ὅτι κτέ.» καὶ σελ. 83 «τοῦτο ἴσως γείνῃ ἄλλοτε» καὶ σελ. 85 «ἴσως φανῇ πολὺ σπουδαία» καὶ σελ. 91 «ἴσως εἴπῃ τις» καὶ σελ. 146 «καὶ ἴσως τις τῶν σημερινῶν καθηγητῶν — θεωρήσῃ ὑπερβολικὰς τὰς ἡμετέρας ἀξιώσεις» καὶ σελ. 154 «ἴσως νομίσῃ τις ὅτι κτέ» καὶ σελ. 180 «ἴσως εὕρωμεν ποτὲ καιρὸν καὶ τόπον ἁρμοδιώτερον πρὸς τοῦτο» καὶ σελ. 266 «ἴσως παρατηρήσῃ τις ὅτι κτέ.».

Συνετάξαμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἐπίρρημα ἴσως ὑποτακτικῇ ἐγκλίσει

χρόνου ἀορίστου ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867. σελ. 1 «πολλοῖς ἴσως θαυμαστὸν φανῇ ὅπερ μέλλομεν νὰ εἴπωμεν» καὶ σελ. 131 «ἀλλ' ἴσως ἀπαντήσῃ τις ἡμῖν ὅτι κτέ.».

Ἐπίψογον δ' ὑπολαβὼν τὸ πρᾶγμα ὁ Δημ. Βερναρδάκης συνεκάττυσεν ἐν τῇ Συντόμῳ Ἀπαντήσει σελ. 74 δεινὴν καθ' ἡμῶν κατηγορίαν, ἣν μνημονεύομεν κατὰ λέξιν «Ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τοῦ προοιμίου τῆς φυλλάδας του ἀναγινώσκομεν ταῦτα: «Πολλοῖς ἴσως θαυμαστὸν φανῇ ὅπερ μέλλομεν νὰ εἴπωμεν, ἀλλ' εἶνε ἀληθέστατον, ὅτι...». Ἐὰν ἔγραφεν οὕτω χυδαϊστής τις ἐκ συστήματος, ὑπομονή, ἀλλ' ὁ Κόντος ἔχει τὴν πετριὰν ν' ἀττικίζῃ καὶ ἐπικρίνῃ ὅλον τὸν κόσμον μὲ τοὺς κανόνας τῆς ἀττικῆς. Τὸν παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς εἴπῃ εἰς ποῖον ὄχι ἀττικὸν *ἀλλὰ* καὶ ἁπλῶς ἕλληνα ποιητὴν ἢ συγγραφέα εὗρεν ὑποτακτικὴν ἐν τοιαύτῃ χρήσει. Δὲν εἶνε παράδοξον νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ στήριγμα τῆς ὑποτακτικῆς ταύτης εἶνε τὸ *ἴσως*. Τοῦτο εἶνε ἀληθὲς διὰ τὴν χυδαϊκὴν γλῶσσαν, ὄχι ὅμως καὶ διὰ τὴν ἑλληνικήν, ἥκιστα δὲ τὴν ἀττικήν. Ἔπειτα, ἐὰν δέχεται, ὅτι ἓν ἐπίρρημα ἔχει τοιαύτην θαυματουργὸν δύναμιν, διὰ τί ἐν σελ. 119 γράφει ταῦτα: «Ἀλλ' ἴσως ἐν τῷ ἶξαι... λανθάνει τὸ ἦσαι;» Διὰ τί ἐδῶ «ἴσως λανθάνει» καὶ ὄχι «ἴσως λανθάνῃ;» Παραπέμπεται εἰς ὅλα τὰ λεξικά, τὰς γραμματικὰς καὶ τὰ κείμενα τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων. Ἂς τὰ φυλλολογήσῃ 2-3 ἔτη μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς, καὶ ἀφ' οὗ φωτισθῇ αὐτός, ἂς φωτίσῃ καὶ ἡμᾶς, οἵτινες δὲν κακίζομεν (ὡς ἐκ συστήματος παραδεχόμενοι τοὺς χυδαϊσμοὺς) τὴν σύνταξιν ταύτην, ἀλλ' ἀρνούμεθα μόνον ὅτι εἶνε ἀττικὴ ἢ ἑλληνική».

Κάλλιστ' ἔχει καὶ ἀμεμπτότατον εἶνε τὸ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ εἰρημένον «πολλοῖς ἴσως θαυμαστὸν φανῇ ὅπερ μέλλομεν νὰ εἴπωμεν»· διότι ἐν τῷ Περιοδικῷ τούτῳ συγγράμματι ἐγένετο χρῆσις τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης· τούτου δ' ἕνεκα πολλὰ φέρονται ἐν αὐτῷ ἀλλότρια τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου, οἷον

εἴμεθα. σελ. 163. «καὶ δὲν εἴμεθα τῇ ἀληθείᾳ πολλῶν ὀνειδισμῶν ἄξιοι κτέ.;»

εἶνε. σελ. 1 «αἴτιον τούτου μάλιστα εἶνε» καὶ «πρέπον καὶ ἀναγκαῖον εἶνε» καὶ ἢ «ὀλίγου ἢ οὐδενὸς λόγου ἄξια εἶνε» καὶ «ὅ,τι δὲ μάλιστα παράδοξον φαίνεται εἶνε ὅτι τὰ νεώτατα τῶν συγγραμμάτων τούτων εἶνε καὶ τὰ ἀδοκιμώτατα» καὶ σελ. 10 «Ἀλλ' εἶνε πάντοτε εὔκολον νὰ διαγινώσκῃ τις ἂν σφάλμα τι εἶνε τῶν ἀντιγραφέων ἢ αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως» κτλ. Πρβ. καὶ σελ. 6 «εἶνε προσγεγραμμένον» καὶ σελ. 12 «εἶνε ἡμαρτημένον» καὶ σελ. 15 «εἶνε παρακεκομμένος» καὶ σελ. 58 «εἶνε λελεγμένα» καὶ σελ. 61 «εἶνε παρειλημμένον» καὶ σελ. 76 «εἶνε ἀπηλλαγμένα» καὶ σελ. 90 «εἶνε ἐξευρημένον» καὶ σελ. 354 «ἀπηλλαγμένος εἶνε.»

ἦτο. σελ. 5 «ὡς ἂν ἡ μαρτυρία αὐτῶν — ἦτο ἱκανὴ νὰ μετακινήσῃ κτέ» καὶ σελ. 9 «οὕτως ἀστάθμητον καὶ ἀβέλτερον τὸ γένος τῶν ἀντιγραφέων ἦτο» καὶ σελ. 11 «μόλις παρὰ Βυζαντίῳ τινὶ ἡ ῥῆσις αὕτη θὰ ἦτο ἀνεκτή» καὶ σελ. 12,2 καὶ 37 κτλ.

ἀποδίδῃ. σελ. 39 ««τῆς κριτικῆς δ' ἔργον εἶνε ν' ἀποκαθιστᾷ πανταχοῦ τὰ γνήσια καὶ ν' ἀποδίδῃ ἑκάστῳ τὰ ἴδια.»

νὰ κεῖνται. σελ. 13 «οὔτ' ἔκειντο οὔτε δυνατὸν ἦτο νὰ κεῖνται τοιαῦτα ἐξαμβλώματα.» Πρβ. καὶ σελ. 165 «ἐς ἀεὶ ἀνάγραπτος ἡ εὐεργεσία αὐτοῦ θὰ κεῖται» καὶ σελ. 127 «ἂν ὄντως ὁ μετ' ὀλίγον μέλλων ἀντὶ τοῦ παθητικοῦ κεῖται.»

ἀπεφασίσαμεν. σελ. 184 «ἀπεφασίσαμεν τὴν ἔκδοσιν τοῦ παρόντος περιοδικοῦ.»

μετεχειρίσθη, κτλ. σελ. 6 «ἂν ὁ Ἀρριανὸς καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι μετεχειρίσθησαν τὸν ἀόριστον ἠρείφθην» καὶ σελ. 11 «ὅτι ἠδύνατο ὁ Φιλόδημος νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἀόριστον ἀπέλειψα» καὶ σελ. 12 «ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης μετεχειρίσθη τὴν μετοχὴν λείψας» καὶ σελ. 13 «ἀλλὰ ποῖοι εἶνε οἱ συγγραφεῖς οἱ μεταχειρισθέντες τοὺς τύπους κτέ» καὶ σελ. 14 «οὐδέποτε τὸν εἰς ᾶσαι τύπον μετεχειρίσθησαν» καὶ σελ. 18 «τὸν τύπον τοῦτον μετεχειρίσθη ὁ Ἄρατος» καὶ σελ. 19 «ὅπερ δὲν ὤκνησεν ὁ Ἄρατος νὰ μεταχειρισθῇ καὶ σελ. 160 «οὔτε ὁ Πλάτων οὔτε ὁ Θουκυδίδης οὔτ' ἄλλος τις τῶν παλαιῶν οὔτε μετεχειρίσθη οὔτ' ἠδύνατο τοιαύτην ῥῆσιν νὰ μεταχειρισθῇ».

ἰσχυρισθῇ. σελ. 538 «τίς τοῦτο τολμᾷ νὰ διισχυρισθῇ;»

γείνῃ. σελ. 8 «ἄλλοτε ἀκριβὴς περὶ τούτων λόγος θὰ γείνῃ»

καὶ σελ. 38 «καὶ ἀκριβὴς μὲν περὶ τούτων λόγος θὰ γείνῃ ἄλλοτε» καὶ σελ. 53 «ἀποφαινόμενος ὅτι τὸ αὐτὸ πρέπει καὶ ἐν ἄλλοις τόποις νὰ γείνῃ» καὶ σελ. 589 «περὶ ὧν καλὸν ἡμῖν φαίνεται νὰ γείνῃ λόγος ἐνταῦθα» κτλ.

δέν. σελ. 1 «δὲν ἔχουσι τὴν προσήκουσαν ἀρετὴν» καὶ σελ. 2 «δὲν φαίνεται ἐν αὐτοῖς πολλὴ φροντὶς καὶ ἀκρίβεια» καὶ σελ. 12 «οἱ πλεῖστοι τῶν παλαιῶν γραμματικῶν ἐμπειρίαν περὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν πολλὴν δὲν εἶχον» καὶ σελ. 53 «ἂν δὲν ὑπολειφθῇ κτέ.» καὶ σελ. 68 «δὲν θὰ εἶχεν ἀλόγως ὁ λόγος» καὶ σελ. 102 «ἂν τυχὸν δὲν ἔχῃ ἀντίγραφά τινα συμμαρτυροῦντα» καὶ σελ. 119 «ἂν δὲν σφαλλώμεθα», κτλ.

νά. σελ. 1 «ὅπως δύναταί τις νὰ νομίσῃ» καὶ σελ. 2 «τί πρέπει νὰ εἴπῃ τις» καὶ «δὲν εἶνε εὔκολον νὰ κατορθωθῇ» καὶ σελ. 5 «οὐδὲν κῦρος ἔχουσα οὐδὲ δύναμιν οὐδεμίαν οὔτε νὰ πείσῃ οὔτε νὰ μεταπείσῃ» καὶ σελ. 10 «οὕτως ἀφροσύνη οὐχὶ μικρὰ εἶνε νὰ καταλείπῃ παρ' αὐτοῖς ἀνέπαφα καὶ τὰ σφάλματα τῶν ἀντιγραφέων» καὶ σελ. 36 «οὐ μόνον νὰ παραλείπηται ἐν τοῖς σχηματισμοῖς δὲν ἁρμόζει ἀλλὰ καὶ νὰ προηγῆται τοῦ ἑτέρου δίκαιον εἶνε» καὶ σελ. 115 «ὅθεν τὸ ὀρθὸν εἶνε νὰ λέγηται κτέ» καὶ σελ. 123 «δὲν εἶνε δυνατὸν ἄλλος χρόνος νὰ σημαίνηται» καὶ «ἀλλὰ δὲν εἶνε ἄτοπον καὶ γελοῖον νὰ λέγηται» καὶ «ὤφειλε, νομίζομεν, ὁ συγγραφεὺς νὰ εἴπῃ», καὶ σελ. 163 «οὔτε πρὸς τὸ μέγεθος αὐτοῦ ν' ἀποδειλιᾷ ἁρμόζει καὶ νὰ δυσελπιστῇ οὔτε τὸ πλῆθος τῶν πόνων ἀναλογιζόμενος ν' ἀποκνῇ καὶ ν' ἀπομαλθακίζηται», κτλ.

θά. σελ. 2 «ὀλίγα αὐτῶν θ' ἀρκεσθῶμεν ἀναφέροντες» καὶ σελ. 3 «πολλὰ καὶ πλεῖστα, ὡς εἰκός, θὰ εἴπωμεν» καὶ σελ. 8 «ἄλλα παραδείγματα θὰ καταλεχθῶσιν ἀλλαχοῦ» καὶ σελ. 11 «μόλις παρὰ Βυζαντίῳ τινὶ ἡ ῥῆσις αὕτη θὰ ἦτο ἀνεκτὴ» καὶ σελ. 15 «θὰ διαλάβωμεν ἀλλαχοῦ δι' ἀκριβείας» καὶ σελ. 125 «ὡς διὰ πολλῶν ἄλλοτε θ' ἀποδειχθῇ» καὶ σελ. 157 «ὧν μέγας ἀριθμὸς θὰ προενεχθῇ ἀλλαχοῦ» καὶ σελ. 164 «καὶ ὅτι μὲν σφόδρα θὰ παροξυνθῶσιν οἱ Ἕλληνες νεανίσκοι καὶ μετὰ ζήλου θὰ τραπῶσιν εἰς τὴν περὶ τὰ τῶν προγόνων ἐπιμελῆ σπουδὴν κτέ.» καὶ σελ. 574 «οὐδεμία τοιαύτη ὑποψία οὐδενὶ θὰ παρίστατο», κτλ.

ἄς. σελ. 51 «ἂς μὴ φαίνηται λοιπὸν μηδενὶ θαυμαστὸν» καὶ

σελ. 83 «ἂς ἐπιτραπῇ ἡμῖν» καὶ σελ. 124 «ἂς λέγῃ» καὶ σελ. 125 «ἂς ἀποβλέψωμεν μᾶλλον εἰς τὰ ἐνταῦθα καὶ ἂς ἴδωμεν τί ἡμεῖς οἱ ἐν τῷ φωτὶ κτέ.». σελ. 146 «ἂς κρίνωσιν ἄλλοι» καὶ σελ. 160 «ἂς ἐξετασθῇ δὲ νῦν ἂν κτέ.» καὶ σελ 292 «ἡμῖν δ' ἂς ἐπιτραπῇ ὀλίγα τινὰ ἐνταῦθα νὰ μνημονεύσωμεν τῶν μυρίων» καὶ σελ. 339 «ἂς παρατεθῶσι δ' ἐνταῦθα καὶ τὰ προηγούμενα τοῦ χωρίου» καὶ σελ. 350 «ἀλλ' ἂς παρατεθῶσι χωρία τινὰ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων» καὶ σελ. 359 «ἂς εἴπῃ τις ἄλλος ἐμπειρότερος ἡμῶν» καὶ σελ. 547 «ἂς ἐπιτραπῇ ἡμῖν νὰ εἴπωμεν» καὶ σελ. 565 «ἂς ἴδωμεν νῦν τί διδάσκει κτέ.».

ἐν ᾧ. σελ. 43 «ἐν ᾧ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου - τὸ χωρίον τοῦτο παρατίθεται ὡς παράδειγμα τῆς τοῦ ἤδη χρήσεως» καὶ σελ. 142 «ἐν ᾧ τὸ τοῦ Σοφοκλέους εἶνε κτέ.» καὶ σελ. 360 «ἐν ᾧ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται καὶ τὸ ὀρθόν».

ἂν μετὰ παρατατικοῦ καὶ μετ' ἀορίστου ὁριστικῆς ἐγκλίσεως. σελ. 10 «ἄν τις τὰ πλημμελήματα αὐτῶν τῶν συγγραφέων ἐπεχείρει νὰ ἐπανορθώσῃ» καὶ σελ. 12 «ἂν παρὰ παλαιῷ τινι ἐλείψασκον ἀόριστος - ἔκειτο» καὶ σελ. 67 «ἀτοπωτάτη θὰ ἦτο ἡ γνώμη τοῦ Ζηνοδότου, ἂν ἀπεφαίνετο ὅτι κτέ.» καὶ σελ. 68 «ἂν ἐλέγετο-δὲν θὰ εἶχεν ἀλόγως ὁ λόγος» καὶ σελ. 75 «χάριν οὐ μικρὰν θὰ ὠφείλομεν τῷ Μαγίστρῳ, ἂν μὴ ἐκίνει τὸ κακὸν τὸ εὖ κείμενον μηδ' ἐπειρᾶτο κτέ.» καὶ σελ. 112 «σφόδρα ἀμφιβάλλομεν ἂν ὁ Λυσίας μετεχειρίσθη τὸ καταγηόχασι» καὶ σελ. 124 «ἂν ὑπῆρχε καὶ γραφὴ κρυφθεὶς κτέ.» καὶ σελ. 125 «ἂν δὲν ἐπελανθάνοντο οἱ σοφοὶ οὗτοι ἄνδρες κτέ.» καὶ σελ. 365 «ἄν μή τι ἄλλο ἐκ τοῦ λόγου ἡμῶν κατωρθώθη» καὶ σελ. 580 «ἂν πιστῶς ὑπ' αὐτοῦ αἱ λέξεις τοῦ συγγραφέως ἐτηρήθησαν» καὶ σελ. 615 «ἀμφιβάλλομεν ἂν ἡ τοῦ Ἀρχύτα χεὶρ τοιαῦτα ἔγραψεν». Πρβ. καὶ σελ. 4 «ὡς ἂν τὰ ἄριστα ἀντίγραφα ὅλως καθαρὰ ἁμαρτημάτων ἦσαν ἢ ὡς ἂν ἡ μαρτυρία αὐτῶν, ὧν ἡ πίστις πολλάκις οὐδὲ τριχὸς ἀξία ἀποδείκνυται, ἦτο ἱκανὴ νὰ μετακινήσῃ».

ἤθελεν ἀποδείξῃ, κτλ. σελ. 10 «ἄλογον τὴν προτεινομένην μικρὰν μεταβολὴν ἤθελεν ἀποδείξῃ» καὶ σελ. 11 «ἤθελε προτιμήσῃ τὸ καταλιπὼν» καὶ σελ. 32 «τί ἤθελον πάθῃ» καὶ σελ. 152 «θέλει προσπαθήσῃ» καὶ σελ. 394 «ἤθελε προκρίνῃ τὴν

κατ' εὐκτικὴν γραφὴν» καὶ σελ. 536 «ἤθελέ τις θαυμάση πῶς ἠγνόησεν αὐτὸ ὁ Ῥουγκένιος».

λοιπόν. σελ. 398 «δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θαυμάζωμεν ἂν κτέ.».

Καὶ ἄλλα δ' ἀνάττικα κεῖνται ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ, οἷον ἀπαντῶν (σελ. 6) - ἀπαντᾷ (σελ. 7) - ἀπαντῶσι (σελ. 23) κτλ., καθιστῶντος (σελ. 6) - ἀποκαθιστᾷ (σελ. 39) - καθιστῶσιν (σελ. 361) - καθιστῶμεν (σελ. 640), ταὐτοσήμαντα-ἑτεροσήμαντα (σελ. 2), ἀκουόμενα (τουτέστι νοούμενα ἢ ἐκλαμβανόμενα) (σελ. 2) - ἀκουστέον (ἤγουν νοητέον ἢ ἐκληπτέον) (σελ. 106), πεζολόγων (σελ. 7.341) - πεζολόγοι (σελ. 23) - πεζολόγοις (σελ. 69. 85. 148. 294. 302. 305.) - πεζολογοῦντες (σελ. 307), πεζογράφοις (σελ. 23), ἀπροσεξία (σελ. 8), παρεισφρήσαντα (σελ. 8), ἀντιγραφέων (σελ. 9. 10), πεπατημένα (σελ. 18) καθωμιλημένη (σελ. 350)-τετριμμένος (σελ. 379), εἰκαιολογιῶν (σελ. 19), εἰκαιολογούμενα (σελ. 115), εἰκαιολογήματα (σελ. 126), ἐπιδοκιμασθὲν (σελ. 25) - ἐπιδοκιμάζει (σελ. 26)-ἐπεδοκίμασε (σελ. 31) - ἐπιδοκιμάζοντος (σελ. 44)-ἐπεδοκίμασαν (σελ. 143. 364), Συρακουσίων (σελ. 64), καθ' ὑπόστασιν (σελ. 76. 321), πεποιθότως (σελ. 135), - ἐκφράζεται (σελ. 148) - ἐκφραζόμεθα (σελ. 290), αὐτολεξεὶ (σελ. 124), παραγεμίζεται (σελ. 294), ἀναγνῶσται (σελ. 290. 339. καὶ ἀλλαχοῦ), ἀνελλήνιστον (σελ. 153. 365. 536), ὀρθογραφίαν (σελ. 292), ὑπομνηματίζων (σελ. 293. 621), ἀπαράμιλλος (σελ. 296), παντειδήμων (σελ. 289), πανεπιστήμων (σελ. 297), βιογραφίᾳ (σελ. 298), ἀνάττικον - ἀναττίκου (σελ. 302. 305. 309. 346), ὑπεράττικα (σελ. 539), ὑπερηττικισμένον (σελ. 348), γλωσσικῶν (σελ. 299), ἀπαραιτήτως (σελ. 302), μικρογραφούμενον μεγαλογραφούμενον (σελ. 305), μεγαλογραφίας (σελ. 307), νεωτερικὸν (σελ. 309. 634), -νεωτερικοὺς (σελ. 329)-νεωτερικώτατον (σελ. 323), πλαστουργοῦνται (σελ. 321), ἐτονίζετο (σελ. 331), κατασοβαρευόμενος (σελ. 346), ἀποσκορακισθῶσι (σελ. 349), κοινολεκτοῦντα (σελ 350), ὡραϊσμὸν (σελ. 164), τὸ ἀλφάβητον (σελ. 346), ἐφανερώθη (σελ. 365), κτλ. **κῶδιξ** (σελ. 9.25. 34. 52. 63),

Ἀπαντᾷ δ' ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ καὶ τὸ ἐπίθετον μονολεκτικός,

σελ. 67 «ὁ μονολεκτικὸς τύπος» καὶ σελ. 68 «τοῦ μονολεκτικοῦ τύπου». Ὁ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων σελ. 669 «μονολεκτικός, 3. (μετάφρασις κτλ.) Ἄγ. Βλ. λ. 71. — Μιλτ. Πανταζ. Ν. Κοντ. λ. 89. — Πρβλ. μονόλεκτος». Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰω. Πανταζίδου εἰρημένον ἐν τῇ Γυμνασιακῇ Παιδαγωγικῇ σελ. 116 «ὁ μέλλων ὁ μονολεκτικός» καὶ ὑπὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α′, σελ. 15 «Τὸ ὠδίνων πόνος εἶνε κατὰ τὸν λόγον τοῦτον περίφρασις τοῦ μονολεκτικοῦ λόχευμα, ἀποκύημα».

Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε τὰ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ γεγραμμένα 1890, σελ. 476 κέ. Πρβ. καὶ σελ. 488.

Περιφανέστατα δι' ὧν κατελέξαμεν παραδειγμάτων ἐδηλώθη ὅτι οὐχὶ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου χρῆσις ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ ἐγένετο. Εὐλόγως δὲ δύναται γενναῖος καὶ μισοπόνηρος ἀνὴρ νὰ εἴπῃ ὅτι ἀναισχυντότατα ψεύδεται ὁ Βερναρδάκης λέγων «ἀλλ' ὁ Κόντος ἔχει τὴν πετριὰν ν' ἀττικίζῃ καὶ ἐπικρίνῃ ὅλον τὸν κόσμον μὲ τοὺς κανόνας τῆς Ἀττικῆς». Ἐξελέγχεται δὲ ψευδόμενος καὶ ἐξ ἧς παρέθετο ῥήσεως ἡμῶν «πολλοῖς ἴσως θαυμαστὸν φανῇ ὅπερ μέλλομεν νὰ εἴπωμεν, ἀλλ' εἶνε ἀληθέστατον», ἐν ᾗ κεῖνται τὰ ὅλως ἀνάττικα «ὅπερ μέλλομεν **νὰ εἴπωμεν**» καὶ «ἀλλ' **εἶνε** ἀληθέστατον». Ποιοῦμεν δὲ γνωστὸν ὅτι αὐτός τε ὁ Βερναρδάκης καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ, συκοφαντικώτατοι ὄντες, οὐδέποτ' ἐπαύσαντο διαβάλλοντες ἡμᾶς, ὡς τῇ Ἀτικῇ διαλέκτῳ χρωμένους ἔν τε τῷ γραπτῷ καὶ ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ. Εὔκαιρον δ' εἶνε νομίζομεν ν' ἀνατυπωθῶσι τὰ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Β′, σελ. 564 γεγραμμένα «Ἵνα δ' ἔτι μᾶλλον γελοῖος γένωμαι (ὅπερ οὐχὶ δύσκολον τοῖς παραβόλοις καὶ μεγαλοπράγμοσι μειρακίσκοις ἐφαίνετο), ἐπλάσθη ἀστειότατος διάλογος ἐμοῦ πρὸς ἐμὴν παιδίσκην ἀττικιστὶ (ὦ Μοῦσαι φίλαι) συντεθειμένος καὶ παντοίοις ποικίλμασι κεκοσμημένος. Ἐγέλασαν δ' ἀληθῶς πολλοὶ τὸν διάλογον τοῦτον ἀναγνόντες ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀφυΐᾳ καὶ σκαιότητι τῶν ἀμούσων γελοιαστῶν, οἵτινες ἀδιαρθρώτους καὶ ἀλλοκότους φωνὰς συνείροντες ἐνόμιζον ὅτι γλαφυρώτατον καὶ μελιχρότατον λόγον ἐφθέγγοντο. Πᾶς τις γινώσκει ὅτι οὐδέποτ' ἐγὼ ἐν τῷ βίῳ οὔτε πεπαιδευμένοις οὔτ' ἀπαιδεύτοις οὔτ' ἀνδράσιν οὔτε

γυναιξὶν ἀττικιστὶ διαλέγομαι ἀλλὰ ποιοῦμαι χρῆσιν τῆς παρὰ τοῖς νῦν Ἕλλησι κοινῇ νενομισμένης γλώσης». Ἐπὶ τούτῳ δὲ μάλιστα ἐκπληττόμεθα, παραδοξοτάτῳ ὄντι, ὅτι, εἰ καὶ χιλιάδες σελίδων εἶνε ὑφ' ἡμῶν γεγραμμέναι ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, αὐτῆς δὲ ποιούμεθα χρῆσιν διδάσκοντες ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τεσσαράκοντα σχεδὸν ἔτη, ὁμωςπλεῖστοι Ἕλληνες ἰσχυρίζονται ὅτι ἀττικίζομεν μὲν ἐν οἷς γράφομεν, ἀττικίζομεν δ' ἐν οἷς διδάσκομεν· ἔτι δὲ καὶ ὅταν ἰδιώταις διαλεγώμεθα. Ἀγανακτοῦσι δέ τινες αὐτῶν σφόδρα καὶ παντοίας βλασφημοῦσι βλασφημίας, ἂν χρηστὸς καὶ θεοφιλὴς ἀνὴρ ἐπιχειρήσῃ ν' ἀντιλέξῃ αὐτοῖς ὑπερμαχῶν τοῦ δικαίου.

Ψεύδεται ὁ Βερναρδάκης ἀναιδέστατα καὶ ὅταν λέγῃ ὅτι μόνοις τοῖς χυδαϊσταῖς προσήκει νὰ συντάττωσι τὸ ἐπίρρημα ἴσως ὑποτακτικῇ ἐγκλίσει. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι καὶ τοῖς μὴ χυδαϊσταῖς συνήθης ἀπέβη ἡ σύνταξις αὕτη. Οὔτε ὁ Κοραῆς ἦτο χυδαϊστὴς οὔτε ὁ Οἰκονόμος οὔτε ὁ Ἀσώπιος οὔτε ὁ Φίλιππος Ἰωάννου οὔτ' ἄλλοι πολλοί, παρ' οἷς ἔτυχεν ἀποδοχῆς ἡ τοῦ ἐπιρρήματος ἴσως σύνταξις μεθ' ὑποτακτικῆς ἐγκλίσεως χρόνου ἀορίστου. Αὐτὸς ὁ Βερναρδάκης ἐφιλοτιμεῖτο, νὰ ἑλληνίζῃ σφόδρα καὶ ἐθήρευε λέξεις ἀρχαιοπινεῖς. Ἀλλ' ὑπ' ἀμαθίας καὶ ἀμουσίας ἄλλοτε μὲν ἐρρύπαινε τὸν λόγον διὰ βαρβαρισμῶν καὶ σολοικισμῶν, ἄλλοτε δὲ διὰ χυδαϊσμῶν.

Εὐηθικωτάτη δ' εἶνε ἡ περὶ τοῦ «ἴσως λανθάνει» γενομένη ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη παρατήρησις «Ἔπειτα, ἐὰν δέχεται, ὅτι ἓν ἐπίρρημα ἔχει τοιαύτην θαυματουργὸν δύναμιν, διὰ τί ἐν σελ. 119 γράφει ταῦτα: *Ἀλλ' ἴσως ἐν τῷ ἶξαι... λανθάνει τὸ ἦσαι;*». Διὰ τί ἐδῶ *ἴσως λανθάνει* καὶ ὄχι *ἴσως λανθάνῃ;*». Παντὶ γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι τὸ ἐπίρρημα ἴσως συντάσσεται ὁριστικῇ ἐγκλίσει, οἷον ἴσως γράφει, ἴσως ἔγραφεν, ἴσως ἔγραψεν, ἴσως ἔχει γράψῃ, ἴσως εἶχε γράψῃ. Γίνεται χρῆσις καὶ τῆς ὑποτακτικῆς ἐγκλίσεως ἡγουμένου τοῦ ἴσως, ἀλλ' ἐπὶ μόνου τοῦ ἀορίστου, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος· ὅθεν λέγεται μὲν ἴσως εἴπῃ, ἴσως λάβῃ, ἴσως φάγῃ, κτλ., ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἴσως λέγῃ, ἴσως λαμβάνῃ, ἴσως ἐσθίῃ, κτλ., ἀλλὰ ἴσως θὰ λέγῃ, ἴσως θα λαμβάνῃ, ἴσως θὰ ἐσθίῃ, κτλ., οἷον, «ἴσως θὰ λέγῃ ἀείποτε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν», «ἴσως θὰ λαμβάνῃ ἑκάστοτε δῶρα παρὰ τοῦ σωθέντος ὑπ' αὐτοῦ», «ἴσως πλούσιος γενόμενος θὰ ἐσθίῃ ἐνίοτε καὶ

φασιανούς», κτλ. Δηλοῦμεν δ' ὅτι ἐγράφη ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 125: "Ὥστ' ἴσως ποτὲ ἐν τῷ Ἅδῃ ὁ μὲν Χρυσοβέργης τὸν Ἀσώπιον θὰ ἄγχῃ ὡς ὑπ' αὐτοῦ ἀπατηθεὶς κτέ.». Γίνεται δὲ χρῆσις τοῦ ἴσως θὰ καὶ ἐφ' ὑποτακτικῆς ἀορίστου, οἷον «ἴσως θὰ ἔλθῃ, ἴσως θὰ εἴπῃ, κτλ.». Ὡς δὲ λέγεται «θὰ ἔρχηται ἴσως καθ' ἑκάστην ἡμέραν, κτλ.», οὕτω «θὰ ἔλθῃ ἴσως σήμερον», κτλ. Δὲν κρίνομεν δὲ περιττὸν νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι τὸ ἴσως λανθάνει οὐδαμῶς ἀλλότριον εἶνε τῆς Ἀτθίδος ἢ τῆς Ἑλλάδος καθόλου φωνῆς (Ἴδε Ἀθηνᾶν 1898, σελ. 251 κέ.).

Σαφέστατα καὶ ἐναργέστατα ἐξ ὧν ἐγράψαμεν ἀπεδείχθη πρῶτον μὲν ὅτι οὐδαμῶς ἡμεῖς ἐπταίσαμεν ποιησάμενοι ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ χρῆσιν συντάξεως ἐγκεκριμένης ὑπό τ' ἄλλων πολλῶν λογίων καὶ δὴ καὶ ὑπὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη, ἔπειτα δ' ὅτι εὐχερέστατα καὶ τολμηρότατα ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐκακούργησεν ἐν πράγματι φανερωτάτῳ ἐπονειδίστως πονηρευόμενος καὶ ἀηδέστατα περπερευόμενος.

Ἐν τέλει παρατιθέμεθα ἃ ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου, Τόμ. Β', σελ. 175 (1894). «Ὑπάρχουσι μάλιστα ἐπιρρήματα, ὡς τὸ *ἴσως* (ὅπερ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ πρὸς ὑποτακτικὴν ἄνευ συνδέσμου, *ἴσως ἔλθῃ* κττ., περὶ οὗ ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ) κτλ, ὧν οὐδέποτε σχεδὸν γίνεται ἄλλη παρὰ ταύτην χρῆσις κοινῶς ἐν τῷ λόγῳ» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 435 (1903). Πρβ. Θουκυδ. Δ', 11 «τοὺς ἐπίπλους, ἐποιοῦντο προθυμίᾳ τε πάσῃ χρώμενοι καὶ παρακελευσμῷ, εἴπως ὠσάμενοι ἕλοιεν τὸ τείχισμα». Ὁμοίως καὶ 37 κτέ. Τοῦτο ἐν μὲν τῇ καθ' ἡμᾶς συνηθείᾳ ἀποδοτέον διὰ τοῦ: *ἴσως*, ἤτοι *ἴσως κυριεύσουν τὸ τεῖχος*· ἐν δὲ ἀρχαίῳ κειμένῳ ληπτέον ἔξωθεν τὸ *πειρώμενοι, σκοποῦντες*, ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον, ἀκριβέστερον δὲ μετά τοῦ ἀπαρεμφάτου τοῦ ἐν τῇ ἑκάστοτε φράσει ῥήματος. Ὁμοίως καὶ ἐνταῦθα ὑπακουστέον ἔξωθεν: *ἐκπυθώμεθα δούλης γυναικὸς* (*σκοποῦντες* δέξασθαί τι ἔπος) ἥν τι δεξώμεθ' ἔπος κτλ. Πῶς καὶ διὰ τί τὸ *ἴσως* ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς συνηθείᾳ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ταύτην συντακτικὴν ἐκφοράν, ὡς μακροῦ λόγου ἔργον παραλείπομεν, λέγομεν δὲ τόσον μόνον, ὅτι τὸ *ἴσως* εἶνε

προϊὸν ἐπιγενέστατον παρομοίας συντακτικῆς ἐξελίξεως, δι' ἧς καὶ ἐξηγεῖται τὸ ἄλλως ἀνεξήγητον γεγονός, ὅτι τὸ *ἴσως* συντάσσεται καὶ μεθ' ὑποτακτικῆς *ἴσως ἔλθῃ*, *ἴσως μάθῃ* κτλ.». Πρβ. σελ. 471 «ἀλλ' ἴσως ἡ τύχη τέλος μεταστραφῇ ὑπὲρ τῆς Ἠλέκτρας» καὶ τόμ. Β', σελ. 280, ζ', «ἀλλὰ διατί, ἴσως ἐρωτήσῃ τις, ὁ ποιητὴς δὲν εἶπε: τούτοις;» καὶ Τόμ. Α', σελ. ρ' «ἴσως μὲν κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου».

ΣΗΜ. Α'. Ἐγράψαμεν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ νὰ κεῖνται ἀδυνατοῦντες νὰ ἐγκρίνωμεν τὸ διὰ τῆς καταλήξεως ΗΝΤΑΙ ἐσχηματισμένον τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον κ-ῆνται. Ἀλλ' ἔπειτα ἐνομίσαμεν εὔλογον ν' ἀπεχώμεθα τῆς χρήσεως τῆς ὑποτακτικῆς ἐγκλίσεως τοῦ ῥήματος κεῖμαι φεύγοντες τήν τε διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου ἐκφορὰν νὰ κεῖ-μαι: νὰ κεῖ-νται καὶ θὰ κεῖ-μαι: θὰ κεῖ-νται καὶ τὴν διὰ τοῦ Η νὰ κ-ῆμαι: νὰ κ-ῆνται, θὰ κ-ῆμαι: θὰ κ-ῆνται. Ὁ Βερναρδάκης ἔγραψεν ἐν τῇ Συντόμῳ Ἀπαντήσει σελ. 75. «Ἐν σελ. 13 ἀναγινώσκομεν: παρ' οὐδενὶ αὐτῶν οὔτε ἔκειντο οὔτε δυνατὸν νὰ *κεῖνται* τοιαῦτα ἐξαμβλώματα». Ποίου εἴδους ὑποτακτικῆς εἶνε τοῦτο τὸ *κεῖνται*, ἀττική, ἑλληνική, ἢ ὀλλανδική; Ἀπαγορεύεται δὲ εἰς τὸν Κόντον νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶνε ὁριστική, διότι κατόπιν τοῦ *νά* καὶ τῶν λοιπῶν χωρίων δὲν συγχωρεῖ αὐτὸς ὁριστικήν, καὶ ὕβρισε ῥητῶς διὰ τοῦτο τὸν Β.». Ἀλλ' ὡς ἡμεῖς ἐποιησάμεθα χρῆσιν τοῦ νὰ κεῖνται ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ, οὕτω καὶ αὐτὸς τοῦ νὰ κεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α', σελ. 273 «ἀφοῦ ἄριστα ἠδύνατο ἀντὶ τοῦ τῷδε νὰ κεῖται ἐνταῦθα τόνδε».

ΣΗΜ. Β'. Ἐχρησάμεθα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ τῷ διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου γεγραμμένῳ τύπῳ γείνῃ ἀκολουθήσαντες προχείρως τῷ μακαρίτῃ Μαυροφρύδῃ, ὑφ' οὗ ἐγένετο ἐν τῷ Φιλίστορι 1862, σελ. 531 μακρὸς λόγος ἰσχυριζομένου ὅτι τοῦ κατὰ τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν ἐσχηματισμένου ἀορίστου τοῦ ῥήματος γίνομαι, ὅςτις κυκλεῖται ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν γλώσσῃ, ἡ ὀρθῶς ἔχουσα γραφὴ εἶνε ἔγεινα, τῆς παραληγούσης διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου ἐκφερομένης. Ὁ Ἀσώπιος γράφει ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σύνταξιν (σελ. 260 § 9 δ') «Τὰ παρ' Ἕλλησιν ἀποθετικὰ ἐξηγοῦμαι, ἐργάζομαι, κτῶμαι, λογίζομαι, πραγματεύομαι, χαρίζομαι, σώζουσι παρ' ἡμῖν καὶ

τύπον ἐνεργητικὸν ἐξηγῶ, ἐργάζω, ἀποκτῶ, λογιάζω, πραγματεύω, χαρίζω· ὡσαύτως τὸ δέχομαι σώζει τὸ δέχω εἰς τὸ ἀπανδέχω· ὁ Κοραῆς προσθέτει καὶ τὸ γίνω, διὰ τὸ ἔγινε, καὶ τὸ ἀγωνίζω· καὶ τὸ μὲν ἔγινε δυνατὸν νὰ ἦναι ἔγεινεν ἐκ τοῦ γείνω=γείνομαι, καὶ τότε ἤθελεν ἔχει τὸν αὐτὸν λόγον πρὸς αὐτό, ὡς τὸ ἱκάνω πρὸς τὸ ἱκάνομαι, τίποτε ὅμως δὲν ἐμποδίζει νὰ δεχθῶμεν καὶ γίνω· τὸ δὲ ἀγωνίζω εἰς ποῖον μέρος τῆς Ἑλλάδος σώζεται δὲν μοὶ εἶναι γνωστόν» (Πρβ. Γλωσσ. Παρατηρήσεις σελ. 41). Παράδοξά πως φαίνονται ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ εἰρημένα ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Α΄, σελ. 136. «Ἀπὸ τὸ Γίνομαι λέγομεν, Ὅταν Γενῶ ἢ Γένω. Τὸ περισπώμενον εἶνε ἀόριστος δεύτερος ὑποτακτικὸς τοῦ Γίνομαι ῥήματος, κατὰ τὸν τύπον τοῦ Ἐὰν τυπῶ, ἀντὶ τοῦ ὁποίου οἱ παλαιοὶ ἔλεγαν εἰς μέσην διάθεσιν Γένωμαι· τὸ παροξύτονον εἶνε ἀπὸ τοῦ Γείνω, εἰς οὐδετέραν σημασίαν κατὰ τὸ Fio τῶν Ῥωμαίων, τὸ ἀρχαιότερον Fuo, ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Φύω-Δύναται νὰ γραφθῇ καὶ διὰ διφθόγγου Γείνω εἰς τὸν πρῶτον ἀόριστον ἀπὸ τὸ θέμα Γένω, ὡς λέγομεν, Ὅταν μείνω, ἀπὸ τὸ θέμα Μένω». Πολὺς χρόνος ὑπάρχει ἐξ οὗ ἐπιστήσαντες τῷ πράγματι ἐπείσθησθημεν ὅτι κάλλιον ἔχει ἡ διὰ τοῦ ι ἐκφορὰ ἔγινα (Ἴδε καὶ Γεώργ, Χατζιδάκην ἐν Μεσαιωνικοῖς καὶ Νέοις Τόμ. Α΄, σελ. 385 καὶ σελ. 636). Τὸν ἀόριστον ἔγινα εὕρομεν ἐν συγγραφῇ ἐπιγραφομένῃ Πατριαρχικὴ Κωσταντινουπόλεως Ἱστορία σελ. 103,6 Βόνν. «οὔτε αὐτὸς ὁ Πατριάρχης ὁ Ξυλοκοράβης ἔδωκεν οὔτε οἱ ἄλλοι πατριάρχαι, ὁποῦ ἔγιναν πρΟτΙτερα ἀπ᾽ αὐτοῦ» καὶ ἐν ἐπιστολῇ μνημονευομένῃ ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ σελ. 419,13 «ἀνάγκη πρὸ πάντων νὰ φροντίζετε τὴν παίδευσίν των καὶ τὰ ἤθη των καὶ νὰ γίνουν καλὰ καὶ πεπαιδευμένα». Ἀλλὰ φέρεται καὶ γραφὴ νὰ γένουν. Πρβ. καὶ σελ. 417, 3 «καὶ τοῦτο θέλει νὰ γένῃ ἐξ ἅπαντος καὶ νὰ μηδὲν γένῃ ἀλλέως» καὶ Διήγ. Ἀχιλ. 320(Trois Poèmes Grecs Wagn. σελ. 11) «ἄμποτε καὶ τοῦ στέμματος νὰ γένῃς κληρονόμος» καὶ 757 (σελ. 24 «πολλὴ χαρὰ εἰς τὴν δέσποιναν ὅπου ὥρισε νὰ γένῃ» καὶ 1691 (σελ. 51) «νὰ γένω καὶ παράδειγμα εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον» καὶ Ἱερακοσόφ. σελ. 434,6 Τευβν. «ἵνα γένωσιν ὡς μέλι κατὰ τὸ πάχος« καὶ σελ. 460,27 «ἵνα γένῃ ὡς σησαμοῦς» καὶ σελ. 475,2, «ἄχρις ἂν γένῃ ὑγιής» καὶ Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α΄, σελ. 494,7

Δινδ. «ἵνα γένωσιν μακρὰν τοῦ πατρὸς τοῦ σφάξαι αὐτούς». Ὁ Ἀθαν. Ῥουσόπουλος ἐν τῇ Κρίσει τοῦ Βουτσιναίου Ποιητικοῦ Ἀγῶνος σελ. 82 (1865) ἐποιήσατο τὴν παρατήρησιν τήνδε· «ἀξιοσημείωτος εἶνε ὁ τύπος ἐγίνης (ἐν τῇ ϛ΄ εἰκόνι) «ἐγίνης καλογραῖα». Ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν γλώσσῃ, ὡς λέγεται φαίνομαι-(ἐ)φάνηκα(ἐ)φάνηκε ἢ ἐφάνη καὶ ὑποτ. φανῶ, οὕτω καὶ γίνομαι (ἐγίνηκα-(ἐ)γίνηκε ἢ ἐγίνη καὶ ὑποτ. γινῶ, ὅπερ ἐκφέρεται καὶ διὰ τοῦ Ε γενῶ. Τὸν ἀόριστον ἐγίνη-ν εὕρομεν ἐν τοῖς κατὰ Λύβιστρον καὶ Ῥοδάμνην 98 (Trois Poèmes Grecs σελ. 245) «ὅτι ἐγίνην εἰς ἐμὲν ὡς χάρος τὸ σπαθίν μου». Ἀλλὰ 428 καὶ 572 (σελ. 254 καὶ σελ. 258) γένῃ καὶ 449 (σελ. 255) γένω. Ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Λεγράνδου ἐκδεδομένοις Δημ. Ἄσμασιν ἀπαντᾷ οὐ μόνον τὸ γ΄ πρόσωπον ἐγίνη σελ. 152 «μεντάτι ἐγίνη τῶν Τουρκῶν ἀπὸ τὸ Γριπονῆσι» ἀλλὰ καὶ τὸ β΄ ἐγίνης σελ. 40 «ἐγίνης κύρκας πέπανος κ' ἐγίνης διωματάρης, κ' ἐγίνης ἀκατάδεκτος». Πρβ. σελ. 156 «Τοῦρκος δεσπότης γίνηκε» καὶ σελ. 304 «κ' ἠγίνηκα τρελλή». Ἐν ποιηματίῳ ἐπιγραφομένῳ Γαδάρου, Λύκου κι' Ἀλεποῦς Διήγησις ὡραία κεῖται τὸ γενῇ καὶ τὸ ἐγίνης καὶ τὸ ἔγινεν στ. 145 «λοιπὸν ὁ λύκος νὰ γενῇ ναύκληρος» καὶ 174 «ποῦ μέλλει νὰ γενῇ» καὶ 152 «ναύκληρος ἐγίνης» καὶ 380 «σὰν ἔγινεν, ἡ κρίσις» (*Carm. Graec. Med. Aev.* Wagn. σελ. 128 καὶ σελ. 129 καὶ σελ. 135).

ΣΗΜ. Γ΄. Τοῦ ῥήματος ἐπιδοκιμάζειν, ᾧ ἐχρησάμεθα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ αὐτῷ τε καὶ τῷ παθητικῷ αὐτοῦ, ἐγένετο χρῆσις καὶ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν τῷ Περιοδικῷ τούτῳ Συγγράμματι σελ. 167 «τὰ ἀνοητότατα ταχυπειθὴς καὶ εὐήθης ὢν ἐπιδοκιμάσας παρέλαβεν». Ὁ Βοισσονάδης γράφει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ΄, σελ. 1582 «Ἐπιδοκιμάζω, Insuper exploro; exp. simpliciter Probo. [Suidas: Ἐπιδοκιμάζω, ἀντὶ τοῦ ὑπερμαχῶ, γενικῇ. Gramm in Anecd. meis vol. 2, p. 368, v. 541» (Ἴδε Βερνάρδυν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λεξ. τοῦ Σουίδα Τόμ. Α΄, β΄, σελ. 400). Τὸν παθητικὸν παρατατικὸν ἐπεδοκιμάζοντο εὕρομεν παρὰ Γεωργίῳ τῷ Κωδίνῳ σελ. 48,15 Βονν. «ἐκεῖσε δὲ ἐπεδοκιμάζοντο οἱ στρατιῶται, ὅτι πεδίον ἦν ὁ τόπος»· εἶνε δὲ ῥωμαϊστὶ μεθηρμηνευμένον «propter planitiem vero loci milites ibi *exerceri solebant*». Ἐν τῷ πρὸς Νικοκλέα λόγῳ τοῦ Ἰσοκράτους 28 φέρεται «ἵνα

περὶ ὧν ἂν ἀμφιγνοῇς ἔχῃς τοὺς συνδοκιμάσοντας». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ συνδοκιμάζοντας· ἐν δὲ τῷ Ἀνθολογίῳ τοῦ Στοβαίου Τόμ. Β', σελ. 255,18 Μειν. εἶνε γεγραμμένον «ἵνα περὶ ὧν ἂν ἀμφιγνοῇς ἔχῃς τοὺς ἐπιδοκιμάζοντας», ὅπερ οὐδαμῶς εὐαρμοστεῖ τῇ ῥήσει νοούμενον ἀντὶ τοῦ ἐγκρίνοντας. Σύνηθες τοῖς νέοις Ἕλλησι κατέστη τὸ ῥῆμα ἐπιδοκιμάζω - ἐπιδοκιμάζομαι ἀντιτιθέμενον τῷ ἀποδοκιμάζω-ἀποδοκιμάζομαι. Γίνεται δ' ὑπ' αὐτῶν χρῆσις καὶ τῶν ὀνομάτων ἐπιδοκιμασία καὶ ἐπιδοκιμαστέος, ἐπιδοκιμαστής, ἐπιδοκιμαστικὸς (ἐπιδοκιμαστικῶς). Ἴδε Κουμανούδη Συναγωγὴν Νέων Λέξεων, σελ. 394.

ΣΗΜ. Δ'. Ἐχρησάμεθα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ τῷ ῥήματι παραγεμίζεται (σελ. 294) «ὅπως ὑπὸ τοῦ Ῥαγκαβῆ παραγεμίζεται». Ὁ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων σελ. 770 παραγεμιστικός, ὁ παραπληρωματικὸς σύνδεσμος! Ἀδ. Κορ. 05 «καὶ παραγεμιστικοί, 3, Ἀδ. Κορ. 05.—Ν. Κοντ. Λ. 89».Τοῦ θηλυκοῦ τοῦ ἐπιθέτου παραγεμιστός γίνεται μνεία ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 261,17 «τευθὶς σακτή, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν κατὰ τοὺς ἰδιωτίζοντας παραγεμιστή» (Ἴδε Κορ. ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Α' σελ. 54-55).

ΣΗΜ. Ε'. Τοῦ ἐπιθέτου παντειδήμων οὐ μόνον ἡμεῖς ἐποιησάμεθα χρῆσιν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 289 «ὅτι ὁ παντειδήμων αὐτῆς συντάκτης εἶναι γραμμάτων ἁπάντων ἀμάθητος» ἀλλὰ καὶ ὁ Κόδητος ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ συγγράμματι σελ. 264 «Ὁ δὲ Σπανέμιος παντειδήμων τις ὢν καὶ διὰ τοῦτο ἓν οὐδὲν καλῶς καὶ ἀκριβῶς εἰδὼς κατὰ τὸν Μαργίτην κτέ.». Εἶνε δ' εἰρημένον καὶ ὑπὸ τοῦ τοῦ Φιλοδήμου ἐν τῷ περὶ Κακιῶν Κεφ. Κ' «ὁ δὲ παντειδήμων ἅμα τοῖς εἰρημένοις πᾶσι καὶ μαργιτομανής ἐστιν» (Πρβ. καὶ Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 258), Τὸ ἐπίθετον πανεπιστήμων εἶνε κατακεχωρισμένον ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων σελ. 763 «πανεπιστήμων 2. Ἀδ. Κορ. Ν. Κοντ. Λ. 89. — Ἀγ. Βλ. Λ. 97». Πρβ. καὶ σελ. 762 «πανειδήμων 2. Δ. Γουζ.» καὶ σελ. 763 «πανεπιστημοσύνη, ἡ. Δ. Ν. Βερν. 67. — Γ. Β. ἐν Ἀκρ. 21 Μαρτ. 94. — Ἄγ. Βλ. Λ. 97. — Ἀδίκως νομίζω κατεκρίθη ἡ λέξις ἐν τῇ Νέᾳ Ἡμέρᾳ Τεργ. τῷ 92» καὶ σελ. 762 «πανδαημοσύνη, ἡ. Π.

Ἀργυρ. ἐν Ἀκρ. 13 Ἀπριλ. 93 Ἅγ. Βλ. Λ. 97» καὶ «πανδαήμων 2. Σ. Κ. Α. ἐν Παλιγ. 18 Ἀπριλ. 78. Ἀγ. Βλ. Λ. 97» καὶ σελ. 767 «πανΤεπιστημοσύνη, ἡ. Ἑρμ. Λογ. 19». Ὅτι τὸ πανεπιστήμων δὲν εἶνε νέα λέξις διδάσκεταί τις ἐκ τοῦ Θησ. τοῦ Στεφάνου, ἐν ᾧ λέγεται Τόμ. Ϛ', σελ. 141 «Πανεπιστήμων, ὁ ἡ. Omnia intelligens, Peritissimus. Schol. Plat. ad Phaedr. p. 66=70, 14. Cramer. Euseb. Dem. ev. p. 227, C: Ὑπὸ τεχνικωτάτου καὶ πανεπιστήμονος ζωγράφου».

ΣΗΜ. Ϛ'. Ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ κυκλεῖται τὸ οὐδέτερον ὄνομα ἀλφάβητον, ᾧ καὶ ἡμεῖς ἐχρησάμεθα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ· ἀλλ' ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ γίνεται χρῆσις τοῦ ἀρσενικοῦ ὁ ἀλφάβητος, εὑρέθη δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὸ θηλυκὸν ἡ ἀλφάβητος. Ἀμφοτέρων τῶν γενῶν μαρτύρια εἶνε παρατεθειμένα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', α', σελ. 1599 (Πρβ. καὶ Ε. Α. Σοφοκλῆ ἐν *Greek Lex. of the Rom. and Byz. Per.* σελ. 120). Τοῖς ἐν τῷ Θησαυρῷ μνημονευομένοις μαρτυρίοις τοῦ ἀρσενικοῦ γένους προσθετέον τὸ παρὰ τῷ Σουίδᾳ φερόμενον σελ. 904 Βεκκ. «πρῶτα στοιχεῖα: ὁ ἀλφάβητος. Πρβ. καὶ Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 220,14 Βόνν. «ὁ αὐτὸς εὗρε καὶ τὰ ις' γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Λεγράνδου ἐκδεδομένοις Δημ. Ἄσμασι σελ. 10 «ἄρξομαι τοῦ ἀλφαβήτου, στιχοπλΕκῶ σε κόρη». Ὁ Ἀσώπιος γράφει ἐν τῷ Ὀρθογραφικῷ σελ 3. «Τὸ ὅλον ἄθροισμα τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καλεῖται, ὡς τώρα συνειθίζομεν, ἀλφάβητον οὐδετέρως, ἀρχαιότερον ὅμως ἀρσενικῶς καὶ θηλυκῶς ὁ ἀλφάβητος καὶ ἡ ἀλφάβητος λέξις ὄχι ἀρχαιοτέρα τῶν πρώτων μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδων», ὁ δὲ Κοραῆς λέγει ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Α', σελ 234 «Τὸν ἀλφάβητον: Ἀρσενικῶς. Τὸν ἀλφάβητον οἱ Γραικορωμαῖοι. Ὁ Σομαυέρας τὸ σημειόνει εἰς τὸ Λεξικόν του, Ἡ ἀλφάβητος, θηλυκῶς. Ἐπειδὴ τῶν στοιχείων τὸ γένος εἶν' οὐδέτερον, ὀρθότερον λέγομεν σήμερον, Τὸ ἀλφάβητον (l'Alphabet), ἤγουν, «Τὸ Α μὲ τὰ ἀκόλουθά του στοιχεῖα».

ΣΗΜ. Ζ'. Ἐρρήθη ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 5 «Ὁ Ἀπολλώνιος - φιλοσοφῶν δὲ περὶ αὐτῶν ἢ μᾶλλον παραφιλοσοφῶν εὑρίσκει κτέ.». Ἐν οὐδενὶ μὲν Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶδο-

μεν τὸ ῥῆμα παραφιλοσοφῶ μνημονευόμενον, ἀλλ' εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι καὶ παλαιοὶ Ἕλληνες θὰ ἠρέσκοντο αὐτῷ, καλλίστῳ ὄντι. (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. ΙϚ', σελ. 90 καὶ σελ. 128.). Ἐμάθομεν δ' ἔπειτα ὅτι τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου παραπεφιλοσόφηται ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ. Ὁ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ Ἀθησ. Λέξεων σελ. 258 «παραφιλοσοφεῖν· παραπεφιλοσόφηται τῷ Πλάτωνι ἀγέννητος ἡ ψυχή». Μ. ΨΕΛ. ἐν Σάθ. Μεσ. Βιβλ. τ. Δ', σελ. 477».

ΣΗΜ Η'. Λέγεται συνήθως «ἂν δὲν ἔχω χρήματα» καὶ «ἂν δὲν ἔχω ἐργασίαν» καὶ «ἂν δέν μ' ἀπατᾷ ἡ μνήμη», κτλ. καὶ «ἂν δὲν ἤμην πεπεισμένος» καὶ «ἂν δὲν ἐγίνετο λόγος», κτλ. καὶ «ἂν δὲν ἔλθω σήμερον» καὶ «ἂν δὲν ἀρνηθῇ τὴν πρᾶξιν», κτλ. Ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ «ἂν δὲν σφαλλώμεθα» καὶ ἄλλα τούτῳ ὅμοια. Ἀλλ' ἔπειτα ἀπήρεσεν ἡμῖν ἡ ἐν τοιαύταις φράσεσι χρῆσις τοῦ μορίου δέν, παρελαμβάνομεν δ' ἀντ' αὐτοῦ τὸ μή, οἷον «ἂν μὴ σφαλλώμεθα», κτλ.

Γραπτέον ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 3, 4 «ἣν ἡμεῖς ποτε ὅλην ἀπὸ στόματος ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν», σελ. 62,33 ὁμόφωνος, σελ. 153, 29 δοκησισόφων, σελ. 164, 30 ἐκδόσει, σελ. 299, 31 «τῷ Ῥαγκαβῇ - νὰ ἐφαρμοσθῇ», 349, 29 «ἵνα μὴ-βαρβαρωτέρα ἔτι καὶ μοχθηροτέρα ἀποβαίνῃ», σελ. 379, 24 «οὐδ' αὐτοὶ δ' οἱ ἐντρεχέστατοι τῶν κειμένων γαρφῶν ὑπερασπισταὶ-θὰ δυνηθῶσιν».

Τὸ ὑποκοριστικὸν τοῦ ὀνόματος λέξις προηνέχθη ὑφ' ἡμῶν διὰ διφθόγγου ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 35 καὶ σελ. 350, λεξΕΙδια (πρβ. Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 379). Ὁ Κόβητος ἔγραψεν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇσελ. 279 «χρώμενος ἐν ἄλλοις εὐτελέσι τισὶ λεξειδίοις». Τὸν διφθογγογραφούμενον τύπον βλέπει τις καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ Τόμ. Β', σελ. 18, 23 Δινδ. «λεξειδίων θηράτορες (θηρητῆρες)» καὶ σελ. 41,1 «συνθεῖ ναι τὰ λεξείδια», ἀλλ' ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις ἀπαντᾷ Τόμ. Α', σελ. 379, 4 Δινδ. «εὐτελέσι κέχρηται λεξΙδίοις». Ὁ Κόβητος ἐτήρησε μὲν τὴν παρὰ τῷ Κλήμεντι κειμένην γραφὴν λεξΕΙδίων ἐν τῷ Λο-

γίῳ Ἑρμῇ σελ. 207 καὶ ἐν τοῖς Συμμ. Κριτικοῖς σελ. 111, ἐτήρησε δὲ τὴν ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις φερομένην λεξΙδίοις ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1876, σελ. 263, ἔνθα εἶνε καὶ τάδε γεγραμμένα «Iuvat ὁδοῦ πάρεργον in lepidissimo Plauti loco εὐτελὲς λεξίδιον ex fuga retrahere». Ὁ Ναβῆρος ἀνέγνω ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου Τόμ. Β', σελ. 269 «ἐστὶ δὲ ἀποκομματικὸν λεξείδιον» ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι φερομένου «ἐστὶ δὲ ἀποκομματικοῦ λεξιδίου». Πρβ. καὶ Τόμ. Α', σελ. 298 «παλαιὸν τὸ λεξείδιον. Ἀλλὰ σελ. 254 εἶνε γεγραμμένον «τῶν ἀρχαίων ἔφη λεξειδίων», ὡς σελ. 447 «ὀρχίδια παίδων». Ἀκριβῶς περὶ τῆς ἐκφορᾶς τῶν οὐδετέρων ὑποκοριστικῶν τῶν διὰ τῆς καταλήξεως ΙΔΙΟΝ παρηγμένων ἐκ θηλυκῶν ὀνομάτων ληγόντων εἰς ΙΣ γεν. ΕΩΣ θὰ διαλάβωμεν ἀκριβῶς ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Ἐπίμετρον εἰς τὸ ἡγούμενον κεφάλαιον.

Ἐγράψαμεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Ι', σελ. 251 «Τὸ ἐπίρρημα *ἴσως* εὑρίσκεται ὑποτακτικῇ ἐγκλίσει χρόνου ἀορίστου συντεταγμένον ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Φωτίου σελ. 161 Βαλ. «ἴσως δὲ τοῖς τύπωθεῖσι κανόσιν-καὶ ὁ καπνὸς *διασκεδασθῇ* καὶ τὸ ζοφῶδες *ἐκριπισθῇ* καὶ ἡμῖν τῆς ἀθυμίας ἀναψυχὴ πορισθΗΣΕΤΑΙ» καὶ ἐν ταῖς Ῥητορικαῖς Ὁμιλίαις τοῦ Δοξαπατρῆ εἰς τὰ Ἀφθον. Προγυμν. Α', 16 (Ῥητορ. Οὐαλζ. Τόμ. Β', σελ. 171, 2 «*ἴσως* δέ τις *εἴπῃ*» καὶ Β', 2 (σελ. 195, 15), «*ἴσως* οὖν ὑπογραφήν τις *εἴπῃ*» τὸν παρόντα λόγον τοῦ *διηγήματος*» καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς Μιχαὴλ τοῦ Ἀκομινάτου ΡΟΔ', 7 (Τόμ:Β', σελ. 338, 12) «*ἴσως* οὐδὲν μὲν σεμνὸν ἢ κερδαλέον ἐς ψυχὴν εὑρὼνἐκεῖνα προαχθῇς καθ' ἑαυτὸν παραφθέγξασθαι» καὶ ἐν τοῖς Ἱπποκρ. καὶ Γαλην. Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 101 Διτζ, «ἴσως οὐδὲ λέπρα *γένηται*».

Εἶνε δ' ὑπὸ τοῦ Φωτίου εἰρημένον καὶ ἐν Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Β', σελ. 70 Ἀριστ. «Ἴσως κἂν γοῦν ταύτην αὐτοῖς ὁρῶντες ἐπι-

φερομένην συναίσθησίν τινα τοῦ τολμήματος λάβωσι». Τὸ «κἂν γοῦν» βλέπει τις καὶ ἐν σελ. 78 καὶ σελ. 82 καὶ σελ. 133 καὶ σελ. 183.

ΚΕΦ. ΠΗ'.

§ 1. Κάκιστα ὑπελήφθη ὅτι τὸ ῥῆμα **πρίασθαι** εἶνε καὶ ἐνεστῶτος χρόνου.

Ἐν τῷ Ἱππολύτῳ τοῦ Εὐριπίδου στ. 619 κεῖται «οὐκ ἐκ γυναικῶν χρῆν παρασχέσθαι τόδε, ἀλλ' ἀντιθέντας σοῖσιν ἐν ναοῖς βροτοὺς ἢ χρυσὸν ἢ σίδηρον ἢ χαλκοῦ βάρος παίδων πρίασθαι σπέρμα, τοῦ τιμήματος τῆς ἀξίας ἕκαστον».

Σημειοῦται δ' ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Β', σελ. 317 «πρίασθαι: καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦτο ἐκδεκτέον κατ' ἐνεστῶτα = *ὠνεῖσθαι*. Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα ἐλλείψει τόπου ν' ἀποδείξωμεν ἐπαρκῶς, ὅτι τὸ ἐπικρατοῦν παρὰ τοῖς σοφοῖς δόγμα, ὅτι τὸ ***πρίασθαι*** εἶνε μόνον ἀόριστος, ὄχι δέ ποτε καὶ ἐνεστώς, εἶνε καθαρὰ πρόληψις. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκούμεθα εἰς τὸ Δημοσθ. πρὸς Νικόστρ. § 21 ὁπότε γὰρ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἢ ὀπώραν πρίαιντο ἢ θέρος μισθοῖντο ἐκθερίσαι, ἢ ἄλλο τι τῶν περὶ γεωργίαν ἔργων ἀναιροῖντο», ὅπου τὸ νόημα καὶ τὰ ἐκ παραλλήλου ***μισθοῖντο*** καὶ ***ἀναιροῖντο*** ἀποδεικνύουσιν ἀριδήλως, ὅτι καὶ τὸ ***πρίαιντο*** εἶνε ἐνεστώς· ἐὰν δὲ τὸ ***πρίαιντο*** δὲν εἶχε τὴν δύναμιν ταύτην, τότε θὰ ἔλεγε συμφώνως μὲ τὸ ἐσφαλμένον δόγμα ***ὠνοῖντο***, ὅπως καὶ κατωτέρω λέγει ὁ ***ὠνούμενος*** καὶ ***μισθούμενος***».

Πολλάκις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, περὶ παρελθόντος τοῦ λόγου ὄντος, συντάσσεται τὸ ἐπίρρημα ὁπότε, τῷ ὁσάκις συνωνυμοῦν, εὐ-

κτικῇ ἐνεστῶτος (παρατατικοῦ) πρὸς δήλωσιν τοῦ κατ' ἐπανάληψιν ἐν παρῳχημένῳ χρόνῳ γινομένου, οἷον:

Ὀδυσσ. Γ, 282 «ὃς ἐκαίνυτο φῦλ' ἀνθρώπων νῆα κυβερνῆσαι, ὁπότε σπερχοίατ' ἄελλαι (σπέρχοιεν ἄελλαι)». Εὑρίσκεται δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν ἡ τοαύτη σύνταξις. Ἴδε Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Β', σελ. 68.

Εὐριπ. Ἱκέτ. 897 «χὠπότ' εὖ πράσσοι πόλις, ἔχαιρε, λυπρῶς δ' ἔφερεν, εἴ τι δυστυχοῖ»,

Ἀριστοφ. Σφ. 279 «ἀλλ' ὁπότ' ἀντιβολοίη τις, κάτω κύπτων ἂν οὕτω λίθον ἕψεις ἔλεγεν» καὶ Πλ. 1018 «Α. καὶ τάς γε χεῖρας παγκάλας ἔχειν μ' ἔφη. Β. ὁπότε προτείνοιέν γε δαρχμὰς εἴκοσιν». Πρβ καὶ Ἐκκλ. 62 «ἔπειθ', ὁπόθ' ἀνὴρ εἰς ἀγορὰν οἴχοιτό μου, ἀλειψαμένη τὸ σῶμ' ὅλον δι' ἡμέρας ἐχραινόμην ἑστῶσα πρὸς τὸν ἥλιον».

Πλάτ. Κωμ. Ἀποσπ. 168 Κοκκ. «ἀλλ' ὁπότε μὲν χρείη διῃτώμην λέγειν, ἔφασκε δητώμην, ὁπότε δ' εἰπεῖν δέοι ὀλίγον, ὀλίον ἔλεγεν».

Θουκυδ. Β', 79, 6 «καὶ ὁπότε μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνεδίδοσαν, ἀναχωροῦσι δὲ ἐνέκειντο καὶ ἐσηκόντιζον».

Ξενοφ. Ἀναβ. Α', β', 7 «ἃ ἐκεῖνος ἐθήρευεν ἀφ' ἵππου, ὁπότε γυμνάσαι βούλοιτο ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἵππους» καὶ Γ', α', 20 «τὰ δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν τούτων οὐδενὸς ἡμῖν μετείη κτέ.» καὶ Δ', δ', 4 «καὶ ὁπότε παρείη, οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν» καὶ Ϛ, ς', 2 «ὁπότε μὲν καταμένοι τὸ στράτευμα ἀναπαυόμενον, ἐξῆν ἐπὶ λείαν ἰέναι» καὶ 27 «ἦν γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τις, ὁπότε ἡ στρατιὰ ἐξίοι, ἰδίᾳ λήζοιτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα» καὶ γ', 7 «ὁπότε δὲ αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥᾳδίως ἀπέφευγον» καὶ Κύρ. Παιδ. Α', δ', 3 «ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίει καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζοι» καὶ 4 «αἰδοῦς δ' ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι, ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις» καὶ 6 «καὶ τοῦ Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ, ὁπότε ἐγχωροίη» καὶ 15 «καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἥσθη τῇ τότε θήρᾳ, ὥστε ἀεὶ, ὁπότε οἷόν τ' εἴη, συνεξῄει τῷ Κύρῳ καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε κτέ.» καὶ Β', β,' 1 «ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκη-

νοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται καὶ παρορμῶντες εἰς τἀγαθόν» καὶ Ἑλλην. Γ', α', 12 «καὶ πρὸς τούτοις, ὁπότε ἀφικνοῖτο πρὸς Φαρνάβαζον, ἀεὶ ἦγε δῶρα αὐτῷ, καὶ ὁπότε ἐκεῖνος εἰς τὴν χώραν καταβαίνοι, πολὺ πάντων τῶν ὑπάρχων κάλλιστα καὶ ἥδιστα ἐδέχετο αὐτὸν» καὶ 13 «συνεστρατεύετο δὲ τῷ Φαρναβάζῳ καὶ ὁπότε εἰς Μυσοὺς ἢ Πισίδας ἐμβάλλοι» καὶ β' 11 «καὶ κατασκευάσας ἐν τῷ χωρίῳ ἔκπλεω πάντα τὰ ἐπιτήδεια (Κόβ. ἔκπλεα τἀπιτήδεια), ἵν' εἴη αὐτῷ καταγωγή, ὁπότε ἀφικνοῖτο, ἀπῆλθεν εἰς Ἔφεσον» καὶ Δ', ζ', 2 «ὅτι οὐχ ὁπότε καθήκοι ὁ χρόνος, ἀλλ' ὁπότε ἐμβάλλειν μέλλοιεν Λακεδαιμόνιοι, τότε ὑπέφερον τοὺς μῆνας» καὶ Ϛ', β', 7 «πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐπὶ τῷ λιμένι, ὁπότε μὴ χειμὼν κωλύοι, ἐφώρμει» (Πρβ. καὶ Ε', β', 2). Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ Α', 19 «ἔτι δέ, ὁπότε αὐτόμολοι, ὡς εἰκός, πρὸς βασιλέα ἰόντες χρήματα ἐθέλοιεν ὑφηγεῖσθαι, καὶ ταῦτα ἐπεμέλετο ὡς διὰ τῶν φίλων ἁλίσκοιτο» καὶ 21 «πολλάκις δέ, ὁπότε μεταστρατοπεδεύοιτο, εἰ αἴσθοιτο καταλελειμμένα παιδάρια παρὰ ἐμπόρων-ἐπεμέλετο καὶ τούτων ὅπως συγκομίζοιντό ποι» καὶ Ϛ', 7 «ὁπότε γε μὴν πορεύοιτο εἰδὼς ὅτι ἐξείη τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι, εἰ βούλοιντο, συντεταγμένον μὲν οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα ὡς ἂν ἐπικουρεῖν μάλιστα ἑαυτῷ δύναιτο». Περὶ τῆς ἐν τῇ Ἀναβάσει Β', Ϛ', 27 φερομένης γραφῆς «εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, ὁπότε τις αὐτοῦ ἀφίστατο» ἀπεφήνατο ὁ Κόβητος ἐν *Nov. Lect.* σελ. 431 «Invitis libris omnibus in § 27. scribendum: ὁπότε τις αὐτοῦ ἀφίσταιτο pro ἀφίστατο, quod soloecum esse patet». Εὐκολώτατον ἦτο νὰ μεταπέσῃ ἡ εὐκτικὴ ἀφίσταιτο (ἀφισταῖτο) εἰς τὴν ὁριστικὴν ἀφίστατο καὶ οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι τῇ εὐκτικῇ ὁ Ξενοφῶν ἐχρήσατο, ἣν βλέπει τις κειμένην ἐν οἷς ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ξενοφῶντος παρέθετο ὁ Σουΐδας λ. Μένων. Ἀλλ' ἂν τὸ «ὁπότε τις αὐτοῦ ἀφίστατο» εἶνε σόλοικον, ἀναγκαίως ἔχει νὰ ὑποληφθῇ σόλοικον καὶ τὸ ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ τῆς Ἀναβάσεως ἁπαντῶν Βιβλ. Δ', ζ', 16 (σελ. 146 Κοβ.) «καὶ εἶδον καὶ ἐχόρευον ὁπότε οἱ πολέμιοι ὄψεσθαι ἔμελλον». Ἴδε καὶ Κυνῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως σελ. 193.

Πλάτ. Συμποσ. σελ. 207, Α' «ταῦτά τε οὖν πάντα ἐδίδασκέ με, ὁπότε περὶ τῶν ἐρωτικῶν λόγους ποιοῖτο» καὶ Πολιτ. σελ. 615, Ε' «οὓς οἰομένους ἤδη ἀναβήσεσθαι οὐκ ἐδέχετο τὸ στόμιον, ἀλλ' ἐμυ-

κάτο, ὁπότε τις τῶν οὕτως ἀνιάτως ἐχόντων εἰς πονηρίαν ἢ μὴ ἱκανῶς δεδωκὼς δίκην ἐπιχειροῖ ἀνιέναι». Πρβ. καὶ Θεαίτ. σελ. 143, Γ'. Παρασημειωτέον δ' ὅτι ἡ παραδεδομένη ἐν τῇ Πολιτείᾳ γραφὴ εἶνε ἐπιχειροῖ. Ἀλλ' ὁ Κόβητος ἀποφαίνεται ἐν τῇ Μνημοσύνη 1880, σελ. 393 ὅτι ἐν τῷ Πολιτικῷ λόγῳ τῶν Ἀθηναίων τὸ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον τῆς εὐκτικῆς ἐγκλίσεως τῶν συνῃρημένων ῥημάτων τῆς πρώτης καὶ τρίτης συζυγίας ἐπερατοῦτο εἰς **οιη**, οὐχὶ εἰς **οι** (Πρβ. καὶ 1875, σελ. 396. Ἴδε καὶ Λ. Δινδόρφιον ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τῆς Ξενοφῶντος Κύρου Παιδείας σελ. ια' καὶ Στάλλιον ἐν *Quaest. Grammat. ad Thucyd. Pert.* σελ. 62 ἐκδ. β'). Ἀκριβῶς περὶ τοῦ πράγματος θὰ διαλάβωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Ἀντιφ. Κατηγορ. Φαρμακ. 14 «ὑπερῷόν τι ἦν τῆς ἡμετέρας οἰκίας, ὃ εἶχε Φιλόνεως, ὁπότ' ἐν ἄστει διατρίβοι».

Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Ἀστυφ. Κλήρ. 21 «εἰκὸς δήπου ἦν, ὁπότε περ ἐπιδημοίη, μηδὲ μεθ' ἑνὸς ἄλλου ἰέναι τὸν Ἀστύφιλον ἢ μετὰ Κλέωνος».

Ψευδοπλούτ. Ἠθικ. σελ. 210, ϛ' «ὁπότε δὲ βούλοιτο ἔργον τι ταχέως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν γενέσθαι, αὐτὸς πρῶτος ἐφήπτετο ἐν ὄψει ἁπάντων».

Λιβάν. Τόμ. Α'. σελ. 172, 22 Τευβν. «καὶ ὁπότε δὴ κάμνοι τὰ ἄρθρα, πικρά μοι τὰ τῆς τραπέζης ἦν» καὶ σελ. 190, 2 «ὁπότε γὰρ δὴ πρὸς αὐτὸ γιγνοίμην, ἀπεφερόμην ὥσπερ ἀκάτιον ἐναντίῳ πνεύματι» καὶ σελ. 195, 2 «ὥσθ', ὁπότ' ἀμείβοι κλίνην, ἐξαρκεῖν χεῖρα μίαν εἶναί τε αὐτῷ δεινὸν τὸ μὴ τεθνάναι». Πρβ. καὶ σελ. 241, 17 καὶ σελ. 247, 1 καὶ Τόμ. Β', σελ. 329, 1 καὶ σελ. 350, 1 καὶ σελ. 465, 8 .

Πολυδ. Δ', 89 «καὶ μὴν ὅ γε Μεγαρεὺς Ἡρόδωρος ὁπότε σαλπίζοι, χαλεπὸν ἦν αὐτῷ πλησιάζειν πληττομένους διὰ μέγεθος πνεύματος».

Ἁρποκρ· σελ. 283, 16 Δινδ. «εἰθισμένον ἦν παρ' Ἀθηναίοις, ὁπότε δέοι, πλῆθός τι αἱρεῖσθαι».

Ἡσύχ. λ. θριπόβρωτος. «οἱ Λάκωνες σφραγῖσιν ἐχρῶντο ξύλοις ὑπὸ σητῶν βεβρωμένοις κατασημαινόμενοι, ὁπότε βούλοιντο».

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 185, 27 Διδ. κεῖται «Ὡς τῶν Ἀργείων ἐπαμφοτεριζόντων μήποτε

δοκοίη αὐτοῖς» καὶ μετ' ὀλίγον «ὡς τῶν Ἀργείων ἐπαμφοτεριζόντων καὶ ἀποκλινόντων, ὁπότε δοκοίη αὐτοῖς, καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους». Τὸ μήποτε πλημμελῶς ἔχον εὐλόγως μετετυπώθη εἰς τὸ ὁπότε (Ἴδε *Dissert. Phil. Hal.* Τόμ. ΙΑ', σελ. 347.)

Οὐχὶ δ' ὀλιγάκις, περὶ παρελθόντος τοῦ λόγου ὄντος, συντάσσεται τὸ ἐπίρρημα ὁπότε εὐκτικῇ ἀορίστου πρὸς δήλωσιν τοῦ πολλάκις ἐν παρῳχημένῳ χρόνῳ γενομένου, οἷον:

Ἰλ. Γ, 232 πολλάκι μιν ξείνισσεν ἀρηΐφιλος Μενέλαος οἴκῳ ἐν ἡμετέρῳ, ὁπότε Κρήτηθεν ἵκοιτο». Καὶ ἕτερα δὲ ἐμφερῆ τούτῳ εἶνε ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰρημένα. Ἴδε Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Β', σελ. 68.

Εὐριπ. Φοιν. 1039 «βροντᾷ δὲ στεναγμὸς ἀχά τ' ἦν ὅμοιος, ὁπότε πόλεος ἀφανίσειεν ἁ πτεροῦσσα παρθένος τιν' ἀνδρῶν».

Εὔπολ. Ἀποσπ. 94, 2 Κοκκ. «ὁπότε παρέλθοι δ', ὥσπερ ἀγαθοὶ δρομῆς, ἐκ δέκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας».

Ἀριστοφ. Πλούτ. 1141 «οὐ γὰρ μετεῖχες τὰς ἴσας πληγὰς ἐμοί, ὁπότε τι ληφθείην πανουργήσας ἐγὼ» καὶ Ὄρν. 505 «χὠπόθ' ὁ κόκκυξ εἴποι κόκκυ, τότ' ἂν οἱ Φοίνικες ἅπαντες τοὺς πυροὺς ἂν καὶ τὰς κριθὰς ἐν τοῖς πεδίοις ἐθέριζον» καὶ 512 «τουτί τοίνυν οὐκ ᾔδη 'γώ· καὶ δῆτά μ' ἐλάμβανε θαῦμα, ὁπότ' ἐξέλθοι Πρίαμός τις ἔχων ὄρνιν ἐν τοῖσι τραγῳδοῖς». Πρβ. Ἱππ. 1340 καὶ 1343. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Δαβεσίου γεγραμμένα ἐν *Miscell. Crit.* σελ. 400. Κιδ. «V. 1141. Καὶ μὴν ὁπότε τι σκευάριον τοῦ δεσπότου ὑφείλου, ἐγώ σε λανθάνειν ἐποίουν ἀεί. Poeseos Atticae ratio istiusmodi hiatum, qualis in altero versu conspicitur, in versibus iambicis et trochaïcis omnimodo vetat. Deinde ipsam orationem ὁπότε ὑφείλου - ἐποίουν ἀεὶ soloecam esse assevero; sermonis autem indolem postulare ὁπότε ὑφέλοιο. Itaque utraque re conspirante rescribo, ΥΦΕΛΟΙΟ, ἐγὼ-Quod in MS. Baroc. habetur Ὑφέλου, verae lectionis vestigia quodammodo praefert. Similis autem constructio passim obvia est. Plut. 1019. ἔφη Ὁπότε προτείνοιεν. 1145. μετεῖχεν-Ὁπότε-ληφθείην-Equ. 1337. ὁπότ' εἴποι - ὁπότε χρήσαιτο - Ἀνωρτάλιζες - Vesp. 279. ὁπότ' ἀντιβολοίη-ἔλεγεν. Av. 505. Χὠπότε-εἴποι - ἐθέριζον. 512. ἐλάμβανε -Ὁπότ' ἐξέλθοι. Eccl. 62. ὁπότ' ἀνὴρ (l. ὁπόθ' ἀνήρ, h. e. ὁπότε

ὁ ἀνήρ.) οἴχοιτο-'Εχλιαινόμην». Πρβ. καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ 'Αριστοφάνους Πλούτου σελ. 371 καὶ σελ. 419.

'Αντιφάν. 'Αποσπ. 124, 3 Κοκκ. «ὁπότε προστάξαι τέ τις εἰπεῖν ἐφεξῆς ὅ τι φέρων τις μὴ φέρει, ἐγέλων νομίζων λῆρον».

Θουκυδ. Α', 99, 3 «αὐτοὶ δέ, ὁπότε ἀποσταῖεν, ἀπαράσκευοι καὶ ἄπειροι ἐς τὸν πόλεμον καθίσταντο» καὶ Β', 13, 7 «τοσοῦτοι γὰρ ἐφύλασσον τὸ πρῶτον ὁπότε οἱ πολέμιοι ἐσβάλοιεν, ἀπό τε τῶν πρεσβυτάτων καὶ τῶν νεωτάτων, καὶ μετοίκων ὅσοι ὁπλῖται ἦσαν» καὶ 15, 1 «καὶ ὁπότε μή τι δείσειαν, οὐ ξυνῆσαν βουλευσόμενοι ὡς τὸν βασιλέα, ἀλλ' αὐτοὶ ἕκαστοι ἐπολιτεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο» καὶ 18, 2 «ἡ γὰρ Οἰνόη οὖσα ἐν μεθορίοις τῆς 'Αττικῆς καὶ Βοιωτίας ἐτετείχιστο καὶ αὐτῷ φρουρίῳ οἱ 'Αθηναῖοι ἐχρῶντο, ὁπότε πόλεμος καταλάβοι» καὶ 49, 3 «καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν στηρίξαι, ἀνέστρεφέ τε αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν ἐπῇσαν» καὶ 65, 9 «ὁπότε γοῦν αἴσθοιτό τι αὐτοὺς παρὰ καιρὸν ὕβρει θαρσοῦντας, λέγων κατέπλησσεν ἐπὶ τὸ φοβεῖσθαι».

Ξενοφ.'Ανάβ. Ζ', ζ', 6 «καὶ σὺ ὁπότε πρὸς ἡμᾶς ἔλθοις πρεσβεύων, ηὐλίζου παρ' ἡμῖν, οὐδένα φοβούμενος τῶν πολεμίων» καὶ 'Ελλην. Ϛ', α', 3 «καὶ ὁπότε μὲν ἐνδεήσειε, παρ' ἑαυτοῦ προσετίθει, ὁπότε δέ τι περιγένοιτο τῆς προσόδου, ἀπελάμβανεν» καὶ Κύρ. Παιδ. Α', δ', 23 «μέχρι γὰρ τοσούτου, ὁπότε ἐγγύτατα γένοιντο, προσήλαυνον ἀλλήλοις καὶ ἠκροβολίζοντο πολλάκις μέχρι ἑσπέρας» καὶ Β', α', 30 «ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα ὁπότε τινὰς ἴδοι τοιοῦτόν τι ποιήσαντας ὃ αὐτὸς ἐβούλετο ποιεῖν» καὶ Ζ', α', 10 «μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος ὁπότε προσβλέψειέ τινας τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τοτὲ μὲν εἶπεν ἄν, κτέ.». Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου ἀνεγνώσθη «ὁπότε μὲν ἐνδεήσειε» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φερομένου ἐνδεὴς εἴη.

Πλάτ. Φαίδ. σελ. 106, Α' «οὐκοῦν εἰ καὶ τὸ ἄθερμον ἀναγκαῖον ἦν ἀνώλεθρον εἶναι, ὁπότε τις ἐπὶ χιόνα θερμὸν ἐπαγάγοι, ὑπεξῄει ἂν ἡ χιὼν οὖσα σῶς καὶ ἄτηκτος» καὶ Συμποσ. σελ. 190. Α' «καὶ ὁπότε ταχὺ ὁρμήσειε θεῖν, ὥσπερ οἱ κυβιστῶντες εἰς ὀρθὸν τὰ σκέλη περιφερόμενοι—ταχὺ ἐφέροντο κύκλῳ» καὶ σελ. 191, Β' «καὶ ὁπότε τι ἀποθάνοι τῶν ἡμισέων, τὸ δὲ λειφθείη, τὸ λειφθὲν ἄλλο ἐζήτει

καὶ συνεπλέκετο» καὶ σελ. 219, Ε΄ «ὁπότ' ἀναγκασθεῖμεν ἀποληφθέντες που, οἷα δὴ ἐπὶ στρατείας, ἀσιτεῖν, οὐδὲν ἦσαν οἱ ἄλλοι πρὸς τὸ καρτερεῖν» καὶ σελ. 220, Α΄ «ὁπότε ἀναγκασθείη (πίνειν), πάντας ἐκράτει» καὶ Σοφιστ. σελ. 243 Β΄ «ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτε μὲν ἦ νεώτερος τοῦτο τὸ νῦν ἀπορούμενον ὁπότε τις εἴποι, τὸ μὴ ὄν, ἀκριβῶς ᾤμην ξυνιέναι».

Ἰσοκρ. Ἀρεοπαγ. 29 «οὐδ' ὁπότε μὲν δόξειεν αὐτοῖς, τριακοσίους βοῦς ἔπεμπον, ὁπότε δὲ τύχοιεν, τὰς πατρίους θυσίας ἐξέλειπον» καὶ περὶ Ζεύγ. 26 «ὥσθ' ὁπότε τἀκείνων κρατήσειεν. οὐ μόνον τὰς οἰκίας αὐτῶν κατέσκαπτον ἀλλὰ καὶ τοὺς τάφους ἀνώρυττον».

Ἱππόλοχ. παρ' Ἀθην. σελ. 130 Β΄ «ὁπότε τι τῶν ἀγομένων θεασαίμεθα, πάντες ἐξενήφομεν».

Λουκιαν. Ἐνυπν. 2 «ὁπότε γὰρ ἀφεθείην ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ἀποξέων ἂν τὸν κηρὸν ἢ βοῦς ἢ ἵππους ἢ καὶ νὴ Δί' ἀνθρώπους ἀνέπλαττον».

Διονύσ. Ἁλικαρ. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 265 «ὁπότε γὰρ αὐτῷ φανείη στρατιὰν ἐξάγειν οὔτε χιλιάρχους τότε ἔδει ἀποδείκνυσθαι κτέ ». Τὸ φανείη εἶνε εἰρημένον ἀντὶ τοῦ δόξειε. Κακίζει δ' ὁ Κόβητος ἐν *Observ. Crit. et Palaeogr. ad Dionys. Hal.* σελ. 43 τὴν ὑπὸ τοῦ Διονυσίου γινομένην χρῆσιν τοῦ φαίνεσθαι ἀντὶ τοῦ δοκεῖν.

Ψευδοπλούτ. Ἠθικ. σελ. 193, Ε΄ «τοὺς δὲ Βοιωτοὺς ὑπὸ σχολῆς ἐκλυομένους ἀεὶ βουλόμενος ἐν τοῖς ὅπλοις συνέχειν, ὁπότε Βοιωτάρχης αἱρεθείη, παραινῶν ἔλεγεν».

Λιβαν. Τόμ. Α΄, σελ. 158,24 Τευβν. «καὶ ὁπότε τι δείσειεν, ἐπ' ἐμὲ κατέφευγε» καὶ σελ. 186, 5 «καὶ ὁπότε ἴδοι με, λίθους ἀφίει» καὶ σελ. 257, 21 «ὁπότ' αὐτῷ δόξειεν, ὕπαρχος ἀνεφάνη» καὶ σελ. 360,3 «ὁπότε πληγείη τὴν ψυχήν, οὕτως ἐγίνετο ῥᾴων». Πρβ. καὶ σελ. 511, 12 καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 12, 11 καὶ σελ. 111, 3 καὶ σελ 312, 8 καὶ σελ. 492, 12.

Πολυβ. Δ΄, 122 «ἐποίουν δὲ τοῦτο, ὁπότε τινὰ ἐκβάλοιεν».

Ἐν τοῖς εἰς Λουκιανὸν Σχολίοις σελ. 208 Ἰακ. φέρεται «ἅλις ἔχοιμι: ἀντὶ τοῦ ἅλις ἔσχον, ἤγουν ἀρκούντως· οὕτω γὰρ τὰ εὐκτικὰ ἐν τῇ συμφράσει παραλαμβάνεται, ὁπότε μήτε κατ' εὐχὴν κεῖται μήτε ἀντὶ ὑποτακτικοῦ ῥήματος, οἷον οὗτος δέ, ὁπότε εἰσέλθοι,

κακὰ πολλά με εἰργάζετο· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰσῆλθεν». Πλημμελῶς ἔχει ἡ τοῦ εὐκτικοῦ εἰσέλθοι ἐξήγησις διὰ τοῦ ὁριστικοῦ εἰσῆλθεν».

Φανερώτατα ἐξ ὧν ἐμνημονεύσαμεν παραδειγμάτων κατέστη ὅτι τὸ ἐπίρρημα ὁπότε συνετάσσετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οὐ μόνον ἐνεστῶτος χρόνου εὐκτικῇ ἐγκλίσει ἀλλὰ καὶ ἀορίστου. Ἀτοπώτατον δὲ πάντων καὶ καταγελαστότατον θὰ ἦτο, ἂν τις ἰσχυρίζετο ὅτι οἱ τῷ ἐπιρρήματι ὁπότε συντεταγμένοι ῥηματικοὶ τύποι ἀφανίσειε, παρέλθοι, ληφθείην, εἴποι, ἐξέλθοι, ἀποσταῖεν, ἐσβάλοιεν, κτλ., δηλωτικοὶ ὄντες τοῦ κατ' ἐπανάληψιν ἢ πολλάκις ἐν παρῳχημένῳ χρόνῳ γενομένου, ὀφείλουσι νὰ μὴ νομίζωνται εὐκτικαὶ ἀορίστου χρόνου ἀλλ' ἐνεστῶτος.

Καταφανὲς δ' ὑπάρχει ὅτι ὡς ἐρρήθη «ὁπότ' ἀφανίσειε» καὶ «ὁπότε παρέλθοι» καὶ «ὁπότε ἀποσταῖεν» καὶ ὁπότε ἐσβάλοιεν», κτλ., οὕτως ἠδύνατο νὰ ῥηθῇ καὶ «ὁπότε πρίαιντο». Λίαν δ' ἀνοηταίνει καὶ ὑπερφυῶς θρασύνεται ὁ Βερναρδάκης λέγων. «Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα *ἐλλείψει τόπου* ν' ἀποδείξωμεν ἐπαρκῶς ὅτι τὸ ἐπικρατοῦν παρὰ τοῖς σοφοῖς δόγμα, ὅτι τὸ *πρίασθαι* εἶναι μόνον ἀόριστος, ὄχι δέ ποτε καὶ ἐνεστώς, εἶναι καθαρὰ πρόληψις. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκούμεθα εἰς τὸ Δημοσθ. πρὸς Νικόστρ. § 21 ***ὁπότε γὰρ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἢ ὀπώραν πρίαιντο ἢ θέρος μισθοῖντο ἐκθερίσαι, ἢ ἄλλο τι τῶν περὶ γεωργίαν ἔργων ἀναιροῖντο***, ὅπου τὸ νόημα καὶ τὰ ἐκ παραλλήλων ***μισθοῖντο*** καὶ ***ἀναιροῖντο*** ἀποδεικνύουσιν **ἀριδήλως**, ὅτι καὶ τὸ ***πρίαιντο*** εἶναι ἐνεστώς». Κάλλιστα μὲν ἐν τῇ τοῦ Δημοσθένους ῥήσει ἔχουσιν οἱ ἐνεστῶτες μισθοῖντο καὶ ἀναιροῖντο, κάλλιστα δ' ὁ ἀόριστος πρίαιντο. Πρβ. Ἰσοκρ. Εὐαγορ. 24 «τοσοῦτον γὰρ καὶ ταῖς τοῦ σώματος καὶ ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς διήνεγκεν, ὥσθ' ὁπότε μὲν αὐτὸν ὁρῷεν οἱ τότε βασιλεύοντες, ἐκπλήττεσθαι καὶ φοβεῖσθαι περὶ τῆς ἀρχῆς — ὁπότε δ' εἰς τοὺς τρόπους ἀποβλέψειαν, οὕτω σφόδρα πιστεύειν, κτέ.» καὶ Πλούτ. Κλεομ. ΛΓ' «ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς αὐτὸς οὕτω διέφθαρτο τὴν ψυχὴν ὑπὸ γυναικῶν καὶ πότων, ὥστε, ὁπότε νήφοι μάλιστα καὶ σπουδαιότατος αὑτοῦ γένοιτο, τελετὰς τελεῖν κτέ.».

Περιττὸν δ' ἴσως εἶνε νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι τὸ πρίασθαι τὸ κεί-

μενον ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Εὐριπίδου «οὐκ ἐκ γυναικῶν χρῆν παρασχέσθαι τάδε, ἀλλ' ἀντιθέντας σοῖσιν ἐν ναοῖς βροτοὺς ἢ χρυσὸν ἢ σίδηρον ἢ χαλκοῦ βάρος παίδων πρίασθαι σπέρμα, τοῦ τιμήματος τῆς ἀξίας ἕκαστον» ἰσοδυναμεῖ τῷ ὠνήσασθαι, πλημμελέστατα δ' ὁ Βερναρδάκης ἐξεδέξατο ἀντὶ τοῦ ὠνεῖσθαι. Οἱ γράμματα μαθόντες ἐπίστανται ὅτι τὸ πρίασθαι εἶνε **ἀείποτε** ἀόριστος καὶ ὅτι μόνου αὐτοῦ ἐποιοῦντο χρῆσιν οἱ ἔνδοξοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ ὠνήσασθαι, ἰδίου ὄντος τῶν μεταγενεστέρων. Ἴδε Λόγ. Ἑρμ. 1867, σελ 371 κέ.

Πᾶς δέ τις, νομίζομεν, μεγάλως μέλλει νὰ ἐκπλαγῇ, ὅταν μάθῃ ὅτι περὶ τοῦ ὁπότε-ἀφανίσειε τοῦ κειμένου ἐν τῷ ἐκ τῶν Φοινισσῶν τοῦ Εὐριπίδου προμνημονευθέντι χωρίῳ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη ἡ παρατήρησις ἥδε Τόμ. Α' σελ. 127 «***ὁπότε πόλεος ἀφανίσειεν***: Εἰ καὶ ὁ χρόνος τοῦ ῥήματος εἶναι ἀόριστος, ἕνεκα ὅμως τῆς ἐγκλίσεως τὸ ***ὁπότε ἀφανίσειε*** ἐμφαίνει ὄχι τὸ ἅπαξ ἀλλὰ τὸ πολλάκις καὶ κατ' ἐπανάληψιν γινόμενον, ἤτοι ὁσάκις ἠφάνιζε, ***κάθε φορὰ ποῦ ἀφάνιζε***».

Ἦτο δ' οὕτως ἀτριβὴς τῆς Ἑλλάδος φωνῆς ὁ Βερναρδάκης ὥστ' ἐδόξαζεν ὅτι ἐφέρετο ἐν αὐτῇ ἐνεστὼς θίγω-θίγειν. Τῆς ψευδοῦς ταύτης δόξης ἐποιησάμεθα ἔλεγχον ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1890, σελ. 440.

Παρατηροῦμεν προσέτι ὅτι πολεμῶν ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Β', σελ. 494 τῇ γνώμῃ, καθ' ἣν μόνῳ τῷ ἐνεστῶτι ἀπεχθάνομαι ἐχρῶντο οἱ Ἀττικοὶ οὐχὶ δὲ καὶ τῷ ἀπέχθομαι, γράφει ἄλλα τε καὶ δὴ καὶ τάδε: «Ὅπως ὑπάρχει τὸ ἁπλοῦν ***ἔχθω*** καὶ ***ἔχθομαι***, οὕτως ὑπάρχει καὶ τὸ σύνθετον ***ἀπέχθομαι***· ἐκ τοῦ ὅτι δὲ παρὰ τοῦτο ὑπάρχει καὶ τὸ ***ἀπεχθάνομαι***, οὐδαμῶς ἕπεται ἡ ἀνυπαρξία τοῦ ἑτέρου τύπου, οὐδ' εἶναι τοῦτο τὸ μόνον ῥῆμα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, οὗτινος ὁ ἐνεστὼς ἔχει δύο διαφόρους τύπους, καὶ ταῦτα ἐν γλώσσῃ, ἧς οἱ ἐνεστῶτες περατοῦνται εἰς καταλήξεις ὄχι δύο μόνον, ἀλλὰ καὶ **πέντε** καὶ **δέκα** ἐνίοτε». Πρβ. καὶ Τόμ. Γ', σελ. 675 «Ὅθεν καὶ τὰ *ῥήματα* καὶ τὰ ἄλλα μέρη τοῦ λόγου εἶχον ὄχι ἕνα μόνον, ἀλλὰ δύο, τρεῖς, ὄχι σπανίως δὲ καὶ ***πέντε*** καὶ ***δέκα*** τύπους».

Δεινῶς τερατεύεται ὁ Βερναρδάκης λέγων ὅτι **οὐχὶ σπανίως** τὰ ῥήματα εἶχον **πέντε** καὶ **δέκα** τύπους.

§ 2. **Ἡνίκα λάβοις,** οὐχὶ **ἡνίκ' ἂν λάβοις**.

Παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ Ἰφιγ. Τ. 344 φέρεται «ὦ καρδία τάλαινα, πρὶν μὲν εἰς ξένους γαληνὸς ἦσθα καὶ φιλοικτίρμων ἀεὶ θοὐμόφυλον ἀναμετρουμένη δάκρυ Ἕλληνας ἄνδρας ἡνίκ' εἰς χέρας λάβοις».

Σημειοῦται δ' ὁ Βερναρδάκης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Γ', σελ. 276 «ἀλλ' ἔχει ἡ συνθήκη καὶ ὁ νοῦς τοῦ λόγου ὡδέ πως = ὦ καρδ. τάλ., πρὶν μὲν γαληνὴ (=πραεῖα) εἰς ξένους ἦσθα καὶ φιλοικτίρμων ἀεὶ εἰς τὸ ὁμόφυλον (ἤτοι: εἰς, ἤ: πρὸς τοὺς ὁμοφύλους), ἐν δάκρυσι κατὰ σεαυτὴν ἀναμετροῦσα (=ἀναλογιζομένη αὐτῶν τὴν οἰκτρὰν τύχην-ἡνίκ' ἂν (=ὁσάκις)—εἰς χεῖρας λάβοις Ἕλληνας ἄνδρας».

Προσθεὶς ὁ Βερναρδάκης τῷ ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου λεχθέντι «ἡνίκ' εἰς χέρας λάβοις» τὸ μόριον ἂν κατέστησεν αὐτὸ σόλοικον. Ὡς τὸ ἐπίρρημα ὁπότε συνετάσσετο εὐκτικῇ ἐγκλίσει ἄνευ τοῦ μορίου ἄν, οὕτω καὶ τὸ ἡνίκα. Πρβ. Δημοσθ. σελ. 658, 114 «ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτὸς ὁ Κερσοβλέπτου Κότυς, ἡνίκα μὲν στασιάζοι πρός τινας, πρέσβεις πέμπων ἅπαντα ποιεῖν ἕτοιμος ἦν» καὶ Μάχ. παρ' Ἀθην. σελ. 578, Δ' «ἡνίκα σκώψειε γάρ, ῥημάτιον εὐθὺ τοῦτο μανίαν ἀνεβόα, αὐτή θ' ὅτ' ἐπαινοίη τίν' ἢ ψέγοι πάλιν, ἐπ' ἀμφοτέρων προσέκειτο μανία λόγων».

Μεγάλως σφάλλεται ὁ Βαρδαλάχος ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης γράφων σελ. 655 (1829) «Τό, Ὁπότε, συντάσσεται μὲ ὁριστικήν, Εὐκτ. καὶ ὑποτακτ. Μὲ παρατατικὸν τῆς ὁριστ. ὅταν φανερόνῃ πρᾶγμα βεβαίως γενόμενον, καὶ εἰς ὡρισμένον χρόνον.—Μὲ εὐκτικὸν παρατατικόν, φανερόνει βεβαίως γενόμενον πρᾶγμα, ὅμως ὄχι εἰς διωρισμένον χρόνον. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι ἐδῶ λείπει ὁ ἀριστολογικὸς Ἄν, καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, Ὁπόταν «Ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται, καὶ παρορμῶντες εἰς τἀγαθόν». Ξεν. Ἠμπορεῖ νὰ παραστένῃ τὸ πρᾶγμα βέβαιον, καὶ τὸν χρόνον διωρισμένον· μὲ εὐκτικήν, ὅμως, ὅταν σημαίνῃ τό, Ὁσάκις, ἤγουν, ὅταν ὁ χρόνος δὲν

εἶναι τελεωμένος «Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἐγέλων, ὁπότε σκωφθεῖεν» Λουκ. Ὅπου εἶναι ἀόριστος τῆς Εὐκτικῆς καὶ σελ. 659 «Ὁ Ὅτε φανερόνει χρόνον περιωρισμένον, καὶ ἔχει ἀναφορὰν μὲ τό, Τότε, καὶ συντάσσεται μὲ ὁριστικὸν ἀόριστον Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν». Ἀλλ' ὅταν συντάσσεται μὲ εὐκτ. νοεῖται ὁ ἀοριστολογικὸς Ἄν, «ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα, ὅτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτό τι τινὰς ποιήσαντας» ἤγουν «Ὁσάκις».

Ἁμαρτάνει δὲ καὶ παλαιὸς γραμματικὸς λέγων ἐν συντάγματι κατακεχωρισμένῳ ὑπὸ τοῦ Βεκκήρου ἐν τοῖς Ἑλλην Ἀνεκδότοις σελ. 129, 1 «Δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι ἐν τοῖς εὐκτικοῖς τοῖς τοιούτοις πολλάκις ἐλλείπει ὁ ἄν. Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ στεφάνου· νομίζων ὅσα τῆς πόλεως προλάβοι. Καὶ πάλιν· ὅπως μὴ ἄπιμεν ἐκ Μακεδονίας, ἕως τὰ τῆς στρατείας τῆς ἐπὶ Φωκέας εὐτρεπῆ ποιήσαιτο· καὶ πάλιν· ἐγὼ μὲν προύλεγον καὶ διεμαρτυρόμην καὶ παρ' ὑμῖν ἀεὶ καὶ ὅποι πεμφθείην· καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ· πᾶν ὅ,τι βουληθείη μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι».

Ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους εἶνε εἰρημένον σελ. 234, 26 «ὁ δὲ τοῦτ' ἐκ παντός τοῦ χρόνου μάλιστ' ἐπραγματεύετο, νομίζων, ὅπερ ἦν ἀληθές, ὅσα τῆς πόλεως προλάβοι πρὸ τοῦ τοὺς ὅρκους ἀποδοῦναι, πάντα ταῦτα βεβαίως ἕξειν». Κακῶς δ' ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Μαρκλάνδου «ὅσ' ἂν τῆς πόλεως προλάβοι». Ὀρθὴν παρατήρησιν ἐποιήσατο ὁ Σχαιφῆρος ἐν *Apparat Crit. et Exeget. ad Demosth.* Τόμ. Β' σελ. 51· ἔχει δ' ὧδε· «ὅσα: F. ὅσ' ἄν. MARKLAND. Anecd. Bekk. l. c.: ἐλλείπει ὁ ἄν. Particula nec cum Grammatico subaudienda, nec cum Anglo addenda. V. Wunderlich. praefat. p. XXXVIII».

Μεγάλης μομφῆς καὶ σφοδρᾶς ἐπιτιμήσεως ἄξιος εἶνε, ἂν τις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολούμενος ἀγνοῇ ὅτι ἡ Εὐκτικὴ ἔγκλισις ἐνεστῶτος ἢ ἀορίστου χρόνου τῇ ἀναφορικῇ ἀντωνυμίᾳ ἢ τοῖς ἀναφορικοῖς ἐπιρρήμασι συντασσομένη πρὸς δήλωσιν τοῦ πολλάκις ἐν παρῳχημένῳ χρόνῳ γινομένου ἢ γενομένου ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἀείποτε καθ' ἑαυτήν, οὐδέποτε δὲ μετὰ τοῦ μορίου ἄν. Ἴδε καὶ τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1901, σελ. 473.

Ἐκτενῶς καὶ ἀκριβῶς περὶ τοῦ πράγματος θὰ διαλάβωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Ἐπίμετρον Α' εἰς τὴν πρώτην παράγραφον τοῦ ἡγουμένου κεφαλαίου.

Ἐν τῇ Κύρου Παιδείᾳ τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Β', α', 30 πρὸς τῇ γραφῇ «ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα ὁπότε τινὰς ἴδοι τοιοῦτόν τι ποιήσαντας ὃ αὐτὸς ἐβούλετο ποιεῖν» φέρεται καὶ ἡ «ὅτε τινὰς ἴδοι». Παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 763, 202 ἀπαντᾷ «καταλύοντι παρ' αὐτῷ, ὅτε δεῦρο πρεσβεύοι κτέ.». Ἀπεφήνατο δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Κόβητες ἐν *Miscel. Crit.* σελ. 558 «Leg. ὁπότε *quoties*». Ἀνέγνω δὲ καὶ παρὰ τῷ Λυσίᾳ ὁ Κόβητος σελ. 206 ἐκδ. β' «ὁπότε γὰρ μὲν ἀκούοιτε τοὺς ἐν ἄστει τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν, μικρὰς ἐλπίδας εἴχετε τῆς καθόδου» ἀντὶ τοῦ «Ὅτε μὲν γὰρ ἀκούοιτε». Παρατιθέμεθα ἃ ὁ μέγας κριτικὸς ἔγραψεν ἐν *Observ, Crit. et Palaeogr. ad Dion. Halic.* σελ. 42 «Pag. 260. ὍΤΕ αὐτὸς ἐξάγοι στρατιάν. tralaticio errore scriptum pro ὁπότε *quoties*. Saepissime idem error in Dionysii libris inolevit, ut pag. 297. ὍΤΕ δὲ στρατιὰ καταλάβοι, imo vero ὁπότε. Ὁσάκις eodem sensu cum indicativo construitur, ut pag 1417. ὁσάκις [ἂν] περὶ τούτου προετέθη σκοπεῖν, ubi recte Urbinas ἂν omittit» καὶ σελ. 90 «Pag. 812 ἀποδέδοταί μοι κατὰ νόμους ἐκκλησίαν ὍΤΕ βουλοίμην συγκαλεῖν. Legendum ὁπότε *quoties*» καὶ σελ. 98 «Pag. 884. ΟΤΕ τὰς τροπαιοφόρους πομπὰς-ἐπιτελοῖεν. Leg. ὁπότε» καὶ σελ. 103 «Pag. 972. ἐφίσταντο γὰρ αὐτοῖς ὍΤΕ κοιμηθεῖεν ὄψεις ὀνείρων φοβεραὶ τιμωρίας ἘΝαπειλοῦσαι μεγάλας. Leg. ὉΠΟΤΕ et ἘΠαπειλοῦσαι».

Ἐτηρήθη δ' ὅμως ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἡ παραδεδομένη γραφὴ ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος Β', ϛ', 12 (σελ. 75 ἐκδ. δ') «ὅτε δ' ἔξω τοῦ δεινοῦ γένοιντο καὶ ἐξείη πρὸς ἄλλον ἀπιέναι πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλειπον» καὶ Δ', α', 12 (σελ. 115) «καὶ θαμινὰ παρήγγελλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικέοιντο. Ἐνταῦθα ὁ Χειρίσοφος ἄλλοτε μὲν ὅτε παρεγγυῷτο ὑπέμενε, τότε δ' οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ' ἦγε ταχέως καὶ παρηγγύα ἕπεσθαι».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει Ἐκκλ. 270 «ὥσπερ τὸν ἄνδρ' ἐθεᾶσθ', ὅτ' εἰς ἐκκλησίαν μέλλοι βαδίζειν ἢ θύραζ' ἑκάστοτε» καὶ παρὰ τῷ Πλάτωνι Πρωταγ. σελ. 322, Β «ὅτε οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην» καὶ παρὰ τῷ Ψευδαριστοτέλει περὶ Θαυμασ. Ἀκουσμ. ΚΖ' (Τόμ. Δ', σελ. 79, 9 Διδ.) «Διὸ καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε διοδεύοι, τρεῖς ἡμέρας ἔμενε» καὶ παρὰ τῷ Πολυβίῳ σελ. 547, 12 Οὔλσχ. «τοῦ δὲ πλήθους, ὅτε λάβοι προστάτας, συνεπισχύοντος κατὰ τῶν ἡγουμένων διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, τὸ μὲν τῆς βασιλείας καὶ μοναρχίας εἶδος ἄρδην ἀνῃρεῖτο, τὸ δὲ τῆς ἀριστοκρατίας αὖθις ἀρχὴν ἐλάμβανε καὶ γένεσιν» καὶ παρὰ τῷ Φιλοστράτῳ Τόμ. Α', σελ. 18, 6 Καυσ. «ἀλλ' ὥσπερ ἐκ τρίποδος ὅτε διαλέγοιτο, οἶδα ἔλεγε καὶ δοκοῖ μοι καὶ ποῖ φέρεσθε;» καὶ παρὰ τῷ Εὐαγρίῳ Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 183, 7 (1898) «ἐκ τῶν προστυχόντων ἐδεσμάτων ἢ σιτίων ἤσθιεν, ὅτε πεινῴη» καὶ σελ. 202, 13 «ὥστε ὅτε προΐοι παμπληθεῖς αὐτῷ καὶ τῶν εἰωθότων ἄτερ ἐπηκολούθουν». Πρβ. καὶ Δειπνοσοφιστὰς Ἀθηναίου σελ. 578, Δ' καὶ σελ. 604, Δ' καὶ σελ. 606, Ϛ'.

Πολλάκις ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν εὑρίσκεται τὸ δισύλλαβον ἐπίρρημα ὅτε συντεταγμένον εὐκτικῇ ἐνεστῶτος ἢ ἀορίστου, οἷον Ἰλ. Υ, 226 «αἳ δ' ὅτε μὲν σκιρτῷεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν, ἄκρον ἐπ' ἀνθερίκων καρπὸν θέον οὐδὲ κατέκλων» καὶ Κ, 11 «ἤ τοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ Τρωικὸν ἀθρήσειεν, θαύμαζεν πυρὰ πολλά». κτλ. Ἴδε Ὁμηρ. Λεξ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Β', σελ. 97. Πρβ καὶ Βεκκῆρον ἐν *Hom. Blätt.* Τόμ. Β', σελ. 48 κέ.».

Ἐπίμετρον Β' εἰς τὴν πρώτην παράγραφον τοῦ ἡγουμένου κεφαλαίου.

Ἐμνημονεύθη ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ τὸ χωρίον τοῦ Θουκυδίδου «καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν στηρίξαι, ἀνέστρεφέ τε αὐτὴν κτέ.». Δὲν ἐκινήθη δ' ὁ τύπος στηρίξΑΙ ὑπὸ παλαιοτέρων ἐκδοτῶν, τοῦ Πόππου καὶ τοῦ Κρυγήρου καὶ ἄλλων, ἀλλ' ὑπὸ νεωτέρων μετεβλήθη εἰς τὸν στηρίξΕΙΕΝ. Ὁ Στάλιος ἀποφαίνεται ἐν *Quaest. Grammat. ad Thucyd. pert.* σελ. 63 ἐκδ. β' «Itaque non

solum III 49, 3 φθάσειαν pro φθάσαιεν et V 111, 1 νομίσειαν pro νομίσαιεν, sed etiam II, 49, 3 στηρίξειεν pro στηρίξαι et II 84,2 ἐκπνεύσειεν pro ἐκπνεύσαι reponenda sunt» (Ἴδε καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν *Stud. Thucyd.* σελ. 113). Λέγει δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 438 ἐκδ. β′ «Thucyd. II. 49. καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν στηρίξαι ἀνέστρεφέ τε αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν ἐπῆσαν. Apud. Galenum V. p. 275 Kuhn. hinc. affertur: στηρίξειεν ἀνέτρεπέ τε αὐτὴν-ὑπὸ τῶν ἰατρῶν εἰσὶν ὠνομασμέναι, quae potior scriptura est». Παρὰ τῷ Γαληνῷ εἶνε γεγραμμένον «καὶ ὁπότε **εἰς** τὴν καρδίαν στηρίξειεν, ἀνέτρεπέ τε αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ τῶν ἰατρῶν εἰσιν ὠνομασμέναι ἐπήεσαν».

Τὸ χωρίον τοῦ Θουκυδίδου ἐμνημόνευσεν ὁ Γαληνὸς καὶ ἐν Τόμ. ΙΖ′, α′, σελ 315 «ἐπειδὴ πλὴν οἱ ἰατροὶ καὶ Θουκυδίδης ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἱστοριῶν περὶ λοιμοῦ γράφων ὧδέ πώς φησι· καὶ ὁπότε **εἰς** τὴν καρδίαν στηρίξαιεν, ἀνέτρεπέ τε αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι **ἀπὸ** τῶν ἰατρῶν εἰσιν ὠνομασμέναι ἐπήεσαν». Πρβ. Τόμ. ϛ′, σελ. 825 «ταῦτα δ' ἔχει πάντα μετὰ τοῦ μηδεμίαν ἔχειν στῦψιν ἢ τοῦ στομάχου ἀνατροπήν» καὶ Τόμ. ΙΓ′, σελ. 121 «γεγράφασιν οὖν οἱ πρὸ ἡμῶν φάρμακα πρὸς τὰς ἐν αὐτῷ διαθέσεις, ὥσπερ τὰς ἄλλας, οὕτω καὶ τὰς ὀνομαζομένας αὐτοῖς ἀνατροπάς· ἐοίκασι δ' οὕτω καλεῖν τάς τε ἀνορεξίας καὶ τὰς ναυτιώδεις διαθέσεις, ἐφ' αἷς ἐνίοτε μὲν συμβαίνουσιν ἔμετοι, γίνονται δὲ καὶ δήξεις ἐν αὐτῷ τινες, ὥσπερ βουλιμιώδεις τε καὶ ἀσώδεις διαθέσεις» καὶ σελ. 128 «ὅσοις ἐρυγαὶ τοιαῦται μετὰ δυσφορίας τινὸς καὶ ἄσης καὶ ἀνατροπῆς γίνονται» καὶ σελ. 140 «ἤρξατο μὲν οὖν αὐτῶν ὡδί πως· πρὸς στομάχου ἀνατροπάς. Τίνας δὲ λέγει ἀνατροπὰς οὐκ ἐδήλωσε σαφῶς· δύναται μὲν γὰρ καὶ τὰς ἀνορεξίας λέγειν, δύναται δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τῇ τροφῇ γινομένας ναυτιώδεις διαθέσεις» καὶ σελ. 148 «μετὰ τὰς προγεγραμμένας δύο δυνάμεις ὁ Ἀσκληπιάδης οὕτως ἔγραψεν· πρὸς τὰς εἰλεώδεις τοῦ στομάχου ἀνατροπάς» καὶ Τόμ. Ιϛ′, σελ. 107 «καὶ μέντοι καὶ τινες μὲν ἀνατρέπονται τὸν στόμαχον ὑπὸ τῶν καθαιρόντων φαρμάκων, ἕτεροι δ' ἀλύπως λαμβάνουσι». Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντύλλου εἰρημένον παρ' Ὀρειβασ. Τόμ. Α′, σελ. 303 Δαρ. «ἐπὶ δὲ τῶν δακνομένων τὸν στόμαχον καὶ τὰ ἔντερα βρα-

χύ τι καὶ ἀνήθου, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνατρεπομένων τὸν στόμαχον καὶ ναυτιωδῶν γλήχωνος καὶ θύμου» (Πρβ. καὶ σελ. 496, 4) καὶ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως Τόμ. Α' σελ. 213, 2 Δινδ. «αἱ μὲν οὖν πολυειδεῖς ποιότητες ἀποπτυστέαι, ποικίλας ἐντίκτουσαι βλάβας, καχεξίας σωμάτων, ἀνατροπὰς στομάχων κτέ.».

Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ἐγένετο τῆς τοῦ Θουκυδίδου ῥήσεως μνεία ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ καὶ ἐν Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 286. Εἶνε δ' ἐνταῦθα γεγραμμένον οὐχὶ ἀνέτρεπε ἀλλὰ ἀνέστρεφε· «τοιοῦτον γὰρ καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐδήλωσεν, ἔνθα φησί, καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν ἐστήριξε, ἀνέστρεφέ **γε** αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς ὁπόσαι παρὰ τῶν ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν ὑπίεσαν· τὸ γὰρ ἀνέστρεφεν ἐπὶ τῆς πρὸς ἔμετον ὁρμῆς εἶπεν».

Παρατηρήσεως ἄξιον ὑπάρχει ὅτι ἐν ἑνὶ μὲν τόπῳ τοῦ Γαληνοῦ εἶνε γεγραμμένον στηρίξειεν, ἐν ἑτέρῳ δὲ στηρίξαιεν (πληθυντικὸν ἀνθ' ἑνικοῦ), ἐν ἄλλῳ δὲ ἐστήριξε, ὁριστικὸν ἀντ' εὐκτικοῦ· ἔτι δ' ὅτι ἡ αὐτὴ φράσις κατὰ τρεῖς τρόπους εἶνε παρὰ τῷ Γαληνῷ προενηνεγμένη, «ὅσαι ὑπὸ ΤΩΝ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν» καὶ «ὅσαι **ἀπὸ** τῶν ἰατρῶν εἰσιν ὠνομασμέναι» καὶ «**ὁπόσαι παρὰ** τῶν ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσίν». Πρὸς δὲ τούτοις ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐπῇσαν, οὗ πάντως ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Θουκυδίδης, εἶνε γεγραμμένον παρὰ τῷ Γαληνῷ οὐ μόνον ἐπῄεσαν, ὡς καὶ ἐν Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 168, ἀλλὰ καὶ ὑπίεσαν. Πρβ. Λόγ. Ἑρμ. 1866, σελ. 48.

ΚΕΦ. ΠΘ'.

Πῶμα δόκιμον, **πόμα** ἀδόκιμον

Ἐγράψαμεν ἐν τῇ Ἑβδομάδι 1884, Δελτ. 34, σελ. 3 «πῶμα. Ὁ Ἡρῳδιανὸς ἐν τῷ περὶ Μονήρους Λέξ. σελ. 29, 22 γράφει «Λέγω δὲ τὸ πρόδομα ἢ πρόπομα, ὅπερ καὶ πρόπωμα λεγεται». Πρβ. Χοιροβοσκ. σελ. 368, 14 «Λέγω δὲ τὸ πρόδομα καὶ τὸ πρόπομα, ὅπερ καὶ πρόπωμα λέγεται **Ἀττικῶς** διὰ τοῦ Ω μεγάλου». Τὸν τύπον *πόμα* θὰ ἐξετάσωμεν ἐν τοῖς ἔπειτα» καὶ Δελτ. 39 σελ. 3 «πόμα. Ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ τοῦ Πολυδεύκους κεῖται βιβλ. ς', 15, ὁ μὲν οἶνος

πόμα καὶ **πῶμα** καὶ ποτὸν» καὶ 182 «ἔδεσμα βρῶμα, **πῶμα πόμα**, ἄρτυμα, ἥδυσμα», ἐν δὲ τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ, σελ. 794, 34 φέρεται «Φιλοπότης μὲν διὰ τοῦ Ο μικροῦ ὁ φιλῶν πότους καὶ συμπόσια, φιλοπώτης δὲ διὰ τοῦ Ω μεγάλου ὁ φιλῶν πολλὰ πίνειν· **πῶμα** γὰρ τὸ ποτὸν καὶ οὐ **πόμα**. Οὕτως Ἡρῳδιανὸς εἰς τὰ ζητούμενα τῶν μερῶν τοῦ λόγου». Πρβ. καὶ Ἀμμών σελ. 114 «*Πόμα* καὶ **πῶμα** διχῶς λέγουσι - Ἐν δὲ τοῖς συνθέτοις μόνον διὰ τοῦ Ω μεγάλου, οἷον *γαλακτοπωτεῖν* καὶ **ὑδροπωτεῖν**» καὶ Ἀθην. σελ. 406, β′ «ἅπερ ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς πόσεως, ὡς τό **ἔκπωμα** οἱ Ἀττικοί, ἐπεὶ **ὑδροπωτεῖν** καὶ **οἰνοπωτεῖν** λέγουσιν» καὶ Εὐστάθ. σελ. 1716, 37 «Ἀττικῶς ἐκτείνει τὴν παραλήγουσαν ἡ ἄμπωτις, ὡς καὶ τὸ **αἱματοπώτης** καὶ **ὑδροπώτης** κατὰ Αἴλιον Διονύσιον». Περὶ τῶν εἰς ΠΟΤΗΣ καὶ ΠΩΤΗΣ συνθέτων ὀνομάτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν παρηγμένων ῥημάτων θὰ διαλάβωμεν μετ' ἀκριβείας ἀλλαχοῦ (Ἴδε Λοβέκκιον εἰς **Φρύν**. σελ. 456 καὶ Κόβητον ἐν **Μνημοσ.** 1862, σελ. 406 καὶ 1883, σελ. 82). Τοῦ διὰ τοῦ Ο μικροῦ προενηνεγμένου τύπου **πόμα** πολλὰ παραδείγματα ἔχομεν νὰ μνημονεύσωμεν ἐκ τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ, ἀλλ' ἥ τε ἀναλογία τῆς γλώσσης καὶ ἡ χρῆσις τῶν ποιητῶν, ὧν τὰ μαρτύρια θὰ καταλεχθῶσιν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, σαφῶς διδάσκουσιν ὅτι ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐλέγετο **πῶμα** διὰ τοῦ Ω μεγάλου. Πρβ. καὶ **ἔκπωμα**. Εὐστάθ, σελ. 1161, 55 «τὸ δὲ δέπας **ἔκπωμα** οἱ μεθ' Ὅμηρον ἔλεγον μᾶλλον ἢ ποτήριον· τραγικοὶ δέ, φασί, καὶ Ἴωνες καὶ **πῶμα** τὸ αὐτό» (Ἴδε καὶ Θωμ. Μάγ. σελ. 155, 3 καὶ Φώτ. σελ. 445, 25). Ὡς δ' ὁ Θεόκριτος εἶπεν ἐν ἐπιγρ. ΙΓ′, 2 «ἁγνᾶς **ἄνθεμα** Χρυσογόνας», οὕτως ὁ Μόσχος ἐν Εἰδυλλ. Γ′, 78 «ὁ δ' ἔχεν **πόμα** τὰς Ἀρεθοίσας». Ὁ Μεινέκιος ἐσημειώσατο ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν σελ. 443 «Atticos Atticorumque aemulos non πόμα dixisse sed πῶμα, notum est post Porsonum ad Euripidis Hec. 579. Nec. tamen ideo πῶμα Graeculorum tantum esse dicere debebat Cobetus V. L. p. 85, nisi forte etiam Pindarus Nem. III, 135 in Graeculis habendus est.

Sed Cobetus δείνωσιν amat. (Πρβ. καὶ Λοβέκκιον ἐν *Παραλειπομ.* σελ. 425). Πρὸς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ Κόβητος διὰ τῶνδε ἐν *Nov. Lect.* σελ. 455 «Nullam esse in hac re δείνωσιν, sed eam observationem veram et certam esse dabo operam ut venerabili seni demonstrem, quum primum mihi περὶ παρεφθορυίας λέξεως quod in animo est per otium scribendi copia dabitur. In Pindari loco: κερναμένα δ' ἐερσ' ἀμφέπει πόμ' ἀοίδιμον, Bergkius non formam πόμα improbans, sed quid sententiæ aptum esset quaerens acute στόμ' ἀοίδιμον coniecit» (Πρβ. καὶ Μνημ. 1859, σελ. 39 κἑξ, καὶ 1860, σελ. 260 καὶ 1862, σελ. 406 καὶ 1883, 270 καὶ 439). Μετεπείσθη δ' ὁ Μεινέκειος ἐξ ὧν ἔγραψεν ὁ Κόβητος καὶ γενναῖος ὢν ἀνὴρ ὡμολόγησε τὸ ἑαυτοῦ πταῖσμα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Καλλιμάχου σελ. 299 εἰπὼν «De πόμα olim ad Theocriti III 78 non recte statui. Verissime Cobetus in Pindari Nem. III 135 probavit Bergkii emendationem στόμα, quod cum ἀοίδιμον coniungendum est; non commemoravit hanc suam emendationem in novissima editione Bergkius». Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἐλέχθη ***στόμ' ἀοίδιμον***, οὐχὶ ***πόμ' ἀοίδιμον***. Θαυμαστὸν δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἀπεδοκίμασεν ὁ Βέργκιος τὴν εὔστοχον αὐτοῦ εἰκασίαν. Τάδε ἔγραψεν ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν σελ. 199 ὁ ἀγχίνους μὲν καὶ πολυμαθὴς Γερμανὸς ἀλλ' οὔτε τὴν γραμματικὴν τέχνην μάλ' ἀκριβῶν καὶ εἰς τὰς παραδοξολογίας εὐεπίφορός πως ὤν· «πόμ' in proecdosi conieci στόμ' ἀμφέπει, quod Cobet Lect. Nov. 455 comprobavit, ego dudum retractavi, cum intellexissem non ad Attici sermonis leges haec examinanda esse, sed apud Moschum III 79 etiam nunc πόμα depravatum esse censeo, neque tamen πῶμ' ἔχε scribendum est, quod Gaisfordo placuit, sed ὁ δ' ἔχε ***στόμα*** τᾶς Ἀρεθοίσας. Οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν ταῦτ' ἀναγινώσκοντες νὰ εἴπωμεν ἢ ὅτι δὲν ἀληθεύει πάντοτε τὸ περιβόητον ἐκεῖνο, τὸ Εὐριπίδειον, ***αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι***» ⟨Ὁ λογιώτατος Ναβῆρος ἔγραψεν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1883, σελ 178 «nec semper αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι, nam

saepe reperias verum esse quod Anglis in ore est: *First thoughts are best*»⟩.

Ἐξεδόθη πρό τινος χρόνου ὑπὸ τοῦ Reitzenstein βιβλίον περιέχον τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Φωτίου τὰ ἀπὸ τοῦ Ἆ μέχρι τοῦ Ἄπαρνος. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ φέρεται σελ 51 «Αἱματοπώτης»· οἱ Ἀττικοὶ μηκύνοντες τὸ Ο προφέρουσι τὴν λέξιν, ὥσπερ καὶ τὸ οἰνοπώτης καὶ ὑδροπώτης, ἐπεὶ καὶ τὸ πόμα οἱ μὲν ἄλλοι διὰ βραχέος τοῦ Ο γράφουσιν, Ἀττικοὶ δὲ ἐπεκτείνοντες». Ἐν τοῖς Κραμηρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Α', σελ. 166, 3 εἶνε γεγραμμένον «πέπομαι πόμα, δέδομαι δόμα». Ὁ ταῦτα γράψας εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ συνήθη ὄντα ἀδόκιμον τύπον πόμα.

Τῆς παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησι ἐγκεκριμένης ἐκφορᾶς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος παρέχουσιν ἡμῖν μαρτύρια οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ Αἰσχύλος καὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης καὶ οἱ κωμικοὶ Ἄλεξις καὶ Ἐπίνικος.

Αἰσχ. Ἑπτ. 309 «ὕδωρ τε Διρκαῖον, εὐτραφέστατον πωμάτων» καὶ Ἱκέτ. 1026 «ποταμοὺς δ' οἳ διὰ χώρας θελεμὸν πῶμα χέουσιν» καὶ Εὐμεν 266 «φεροίμαν βοσκὰν πώματος δυσπότου».

Σοφοκλ. Φιλοκτ. 715 «ὃς μηδ' οἰνοχύτου πώματος ἥσθη δεκέτει χρόνῳ». Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φιλοκτήτου σελ. 153-154. Πρβ. καὶ Ναύκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων Τραγικῶν σελ. 135 ἐκδ. β'.

Εὐριπ. Ἱππολ. 208 «πῶς ἂν δροσερᾶς ἀπὸ κρηνῖδος καθαρῶν ὑδάτων πῶμ' ἀρυσαίμαν» καὶ 227 «κλιτύς, ὅθεν σοι πῶμα γένοιτ' ἄν». Ἰφιγ. Τ. 952 «δαιτὸς γενοίμην πώματός τ' αὐτῶν δίχα». Ἑκάβ. 392 «καὶ δὶς τόσον πῶμ' αἵματος γενήσεται». Ἴων 1034 «κάθες βαλὼν εἰς πῶμα τῷ νεανίᾳ» καὶ 1195 «κρατῆρας ἱεροὺς Βιβλίνου (Βυβλίνου) τε πώματος» καὶ 1199 «εἰς αὐτὸ χειλη πώματος κεχρημέναι» καὶ 1212 «καὶ πῶμα χειρὸς σῆς ἐδεξάμην πάρα» καὶ 1216 «τόλμας Κρεούσης πώματός τε μηχανάς». Βάκχ. 279 «βότρυος ὑγρὸν πῶμ' ηὗρε κεἰσηνέγκατο» καὶ 708 «ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν». Κύκλ. 123 «Βρομίου δὲ πῶμ' ἔχουσιν, ἀμπέλου ῥοάς;» καὶ 139 «οὐ χρυσὸν ἀλλὰ πῶμα Διονύσου φέρω» καὶ 141 «καὶ μὴν Μάρων μοι πῶμ' ἔδωκε, παῖς θεοῦ» καὶ 147 «ναὶ δὶς τόσον πῶμ' ὅσον ἂν ἐξ ἀσκοῦ ῥυῇ» καὶ 172 «εἶτ' ἐγὼ

οὐκ ὠνήσομαι τοιόνδε πῶμα, κέ;» καὶ 192 «βότρυος ἐμοὶ πῶμ' ἀντιδόντες εὐίου» καὶ 415 «θεῖον κομίζει πῶμα, Διονύσου γάνος» καὶ 452 «ὡς οὐ Κύκλωψι πῶμα χρὴ δοῦναι τόδε» καὶ 571 «συνεκθανεῖν δὲ σπῶντα χρὴ τῷ πώματι» καὶ 419 «καλὸν τὸ πῶμα δαιτὶ πρὸς καλῇ δίδως» καὶ 677 «ὁ μιαρός, ὅς μοι δοὺς τὸ πῶμα κατέκλυσε». Ἀποσπ. 892, 2 Ναυκ. «Δήμητρος ἀκτῆς πώματός θ' ὑδρηχόου». Μνημονεύομεν ἣν ὁ Πόρσων ἐποιήσατο παρατήρησιν ἐν τῇ ἐκδόσει Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α', σελ. 33 Λιψ. «392 πόμ' MSS. et edd. sed. haec forma Atticis erat incognita, quod hoc uno argumento satis probatur. Multa sunt loca, in quibus metrum πῶμα flagitet; nullum, ubi πόμα postulet; pauca, ubi admittat». Πλείονα περὶ τοῦ πράγματος ἔγραψεν ὁ ἔνδοξος κριτικὸς ἐν *Adversar*. σελ. 218.

Ἀλεξ. Ἀποσπ. 230,3 Κοκκ. «ἡδύ γε τὸ πῶμα. Ποδαπὸς ὁ Βρόμιος, Τρύφη;» καὶ 274,1 «Λεσβίου δὲ πώματος οὐκ ἔστιν ἄλλος οἶνος ἡδίων πιεῖν».

Ἐπίνικ. 1,10 Κοκκ. «κατησίμωσε πῶμα, καύματος λύσιν».

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Φιλοξένου παρ' Ἀθην. σελ. 476, ε' «πίνετο νεκτάρεον πῶμ' ἐν χρυσέαις προτομαῖς ταύρων κεραστῶν».

Παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ Εἰδυλλ. Ζ', 155 κεῖται «οἷον δὴ τόκα πῶμα διεκρανά(ώ)σατε Νύμφαι». Ποιεῖται δ' ὁ Φρίσχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεοκρίτου Τόμ. Α', σελ. 254 (1865) τὴν παρατήρησιν τήνδε «Grammaticus ille, perinde atque auctor scholii p. 284,14, vocabulo πῶμα vim *operculi* subiecisse videtur, quum habeat hic potius vim *potus* qua vi πόμα a Pindaro Nem. III, 79. Morsch. III, 78 al. dicitur. Cf. Lobeck parall. p. 425 coll. Poson. ad Eur. Hec. 392». Ἐν τοῖς εἰς Θεόκριτον Σχολίοις σελ. 285,3 Ἀρ. λέγεται «Πῶμα διὰ τὸ μέτρον ἐνταῦθα γράφεται διὰ τοῦ Ω Δωρικῶς· ἀπὸ γὰρ τοῦ κοινοῦ κατὰ πλεονασμὸν τοῦ Υ γίνεται ποῦμα Ἰωνικῶς, εἶτα τροπῇ τῆς ΟΥ εἰς Ω Δωρικῶς πῶμα, ὥσπερ καὶ Διόνυσος Διώνυσος καὶ ἄλλα πλεῖστα». Αὐτοσχεδιάσματα μὲν εἶνε ταῦτα ἀλλὰ σαφῶς ἐξ αὐτῶν δηλοῦται ὅτι ὀρθὴ ἐκδοχὴ ἐγένετο τοῦ ὀνόματος πῶμα. Ἀναγινώσκεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ψευδανακρέοντι 36,11 Βεργκ. «τὸ μὲν οὖν πῶμα κερασθὲν ἁπαλοὶ φέρουσι παῖδες» καὶ 15 «τὸ μὲν οὖν πῶμα λάβωμεν» καὶ 50, 5 «μᾶλλον δί-

δασκε πίνειν ἀπαλὸν πῶμα Λυαίου». Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ϛ', σελ. 2300, Α'.

Ὁ Μεινέκιος γράφει ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν ποιητῶν σελ. 443 «Forma πόμα inter Alexandrinos poetas unus, si recte memini, usus est Nicander Alex. 105. 299, quo tamen non utar ad tuendam eam in carmine Moschi». Παρὰ τῷ Νικάνδρῳ εὑρίσκεται οὐ μόνον ὁ μεταγενέστερος τύπος πόμα (Ἀλεξιφαρ. 105 καὶ 299) ἀλλὰ καὶ ὁ παλαιὸς πῶμα (Ἀλεξιφαρ. 186 καὶ 279). Καὶ ὁ Ἀνδρόμαχος δ' ἐχρήσατο ἀμφοτέροις τοῖς τύποις. ὡς παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1885. σελ 7 «In his omnibus Graeculorum συνήθεια longam vocalem in brevem convertit εὕρευμα, κρίμα, πόμα cett. et poëtastri promiscue utuntur formis antiquis et novis. Est carmen Andromachi τοῦ ἀρχιατροῦ ad Neronem Tom. XIV pag. 32.

Κλῦθι πολυθρονίου βριαρὸν σθένος ἀντιδότοιο
Καῖσαρ, ἀδειμάντου δῶτορ ἐλευθερίης
Κλῦθι, Νέρων.

Andromachus promiscue aut πῶμα dicit pag. 36:

ἢ παγερὸν κυανοῦ πῶμα λάβοι θανάτου.

aut πόμα, ut pag. 33:

αἱμόρρους τοίῳ δαμναμένη πόματι.

similiterque ceteri poetae id genus. Εἶνε δ' εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀνδρομάχου καὶ «οὐ θερμὴν θάψον τε καὶ ὠκύμορον πόμα Μήδης» (Γαλην. Τόμ. ΙΔ', σελ. 33,5). Πρβ. καὶ Μάρκελλ. Σιδ. Ἰατρ. περὶ Ἰχθ. σελ. 166,69 καὶ σελ. 167,94 Διδ. πόμα καὶ Ἀσκληπιάδ. Ὑγιειν. Παραγγελ. σελ. 132,7 Διδ. πόματα καὶ σελ. 133,73 πόμα.

Ἡ δόκιμος ἐκφορὰ ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Ϛ', 299,6 «θωμὸς καὶ Βάκχου πῶμ' ἐπιδορπίδιον» καὶ Ζ', 457,4 «πῶμα Κυκλωπείην πλησομένη κύλικα» καὶ Θ', 375 «τοῦδε γὰρ ἂν τάχα τις διὰ πώματος ἢ πρὸς ἀοιδὰς ἤλυθεν». Ἀλλ' ἐν πολλοῖς ἄλλοις τόποις φέρεται ἡ ἀδόκιμος ἐκφορά, οἷον Θ', 313 καὶ 356 καὶ 770 καὶ ΙΒ', 50 καὶ ΙϚ', 333 πόμα καὶ Θ', 142 καὶ 327 καὶ ΙϚ', 89 πόματος.

Ὁ Νόννος εἶπεν ἐν τοῖς Διονυσιακοῖς ΙΒ', 271 «πᾶσιν ἐμοῖς με-

λέεσσιν ἐγὼ σέο πῶμα κεράσσω», ἀλλ' ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ ἐρρήθη ὑπ' αὐτοῦ πόμα, Γ', 86 καὶ 322 καὶ ΙΔ', 436 καὶ ΙΕ', 191 καὶ ΙΖ', 161 καὶ Κ', 28 καὶ ΜΖ', 86 καὶ 92 καὶ 102. Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Μανέθωνι Γ', 71 (σελ. 23 Τευβν.) «ἢ πόμα φαρμακόεν πιέειν κατένευσεν ἐν οἴκοις» καὶ ἐν ἐπιγράμματι παρὰ Σωτίωνι ἢ Ψευδοσωτίωνι (Παραδοξογρ. Οὐεστερμ. σελ. 186,14) «τῆς μὲν ἀπὸ κρήνης ἄρυσαι πόμα καὶ παρὰ νύμφαις» (Πρβ. καὶ Πρεγῆρον ἐν *Inscript. Graec. Metr.* σελ. 171)· ἔτι δὲ ἐν ἐπιγράμματι τῶν ὑπὸ τοῦ Καιβελίου ἐκ λίθων συνειλεγμένων 244.10 (σελ. 93) «παυσιπόνῳ λάθας λουσαμένα πόματι».

Περὶ τῆς παρὰ τῷ Πλάτωνι χρήσεως ἐποιήσατο λόγον ὁ Ἄστιο. ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ φιλοσόφου τούτου Τομ. ΙΑ', σελ. 452 (1832), Ἔχει δ' ὁ λόγος τοῦ Ἀστίου ὧδε «πώματα: Sic Bekkerus dedit, quem Stallbaumius sequutus est. Libri (etiam Clark.) πόματας de quo vid- *Porson.* ad Eurip. Hecub. p. 396 et Advers. p. 218. Adde Stallbaum ad Phileb. p. 100. et Christ. Schneider. ad Polit. p. 285, qui hanc quoque rem codicum numero et pondere iudicandam censet, quasi librarii (modo πόμα, modo πῶμα scribentes) ipsius scriptoris instar habeant» (Πρβ. καὶ *Lex. Platon.* Τόμ. Γ', σελ. 228). Γράφει δὲ καὶ ὁ Σχάνζιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ ΙΒ', σελ. ε' «πῶμα, ἔκπωμα: (Cf. Schneider Civ. I. p. 284 sq. Cobet. nov. lect. p. 455 Mnemos. vol. I. 1873 p. 57.— Omnibus his locis πῶμα quod prima manus dederat, manus secunda correxit in πόμα. Recte Porson ad Eurip. Hecub. 392 — Platonici libri rectam scripturam tradiderunt, si excipias Phaedon. 117,b Gorg. 522,a, ubi contra libros BT πώματος et πώματα scribendum esse apparet».

Ἐπειδὴ ἀνενδοιάστως ἡμεῖς εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἀνάττικος εἶνε ὁ διὰ τοῦ Ο ἐκφερόμενος τύπος, εὐλογωτάτην εὑρίσκομεν τὴν ὑπὸ κριτικῶν γενομένην παρὰ τῷ Ξενοφῶντι μεταβολὴν τοῦ πόμα εἰς τὸ πῶμα (Ἀνάβ. Δ', ε', 27 καὶ Ἀπομν. Δ', ζ', 9) καὶ τοῦ πόματι εἰς τὸ πώματι (Κυρ. Παιδ. Ε', β', 17). Ὁ Σαύπιος γράφει ἐν *Lexil. Xenoph.* σελ. 112 «πῶμα. πόμα tuentur Born. An. 4,5,27. n. Kuehn. Comm. 4,7,9, Graeculis tribuit Cob. N. L. 455. Vid. Bissch. Ann. An. 55. et qui cautius iudicat

G. Dind. Thes. St. 6. 2300,b. L. Dind. Cyr. 5,2,17. Libri πόμα, nisi quod An. l. c. unus πῶμα habet. De Platonicis v. Schneid. Civ. 1 p. 285. Herm. 2. p. XVI. ἔκπομα Cyr. 1,3, 8. in optimis libris est». Ἐποιήσατο λόγον περὶ τοῦ πράγματος ὁ ἀνὴρ καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως σελ. λ' καὶ ἐν τῇ τῶν Ἀπομνημονευμάτων σελ. λα' καὶ ἐν τῇ τῆς Κύρου Παιδείας σελ. λϛ'. Παρατηρητέον δ' ὅτι τὸ ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ Ξενοφῶντος γραφικὸν πταῖσμα φέρεται καὶ ἐν οἷς ἐξ αὐτῶν παρέθετο ὁ Στοβαῖος ἐν ταῖς Ἐκλογαῖς Τόμ. Β', σελ. 248,28 Οὐαξμ. «τί βρῶμα ἢ τί πόμα».

Ἐν τοῖς τοῦ Κριτίου παρ' Ἀθην. σελ. 483, Β' ἐξέδωκεν ὁ Γ. Δινδόρφιος σελ. 1082 «τὸ μὴ λίαν κατάδηλον εἶναι τὸ πῶμα» καὶ ἐσημειώσατο «πῶμα: Scribebatur πόμα». Πρβ. καὶ σελ. 984,3 καὶ σελ. 991,11 καὶ 18 καὶ σελ. 1503,10.

Περὶ τῆς παρὰ τοῖς Ἴωσι χρήσεως ἀπεφήνατο ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ϛ', σελ. 2300, Γ' (1851) «Iones utrum πόμα dixerint, quod ter ap. Herodotum legitur (3,22 et 23) et frequens est ap. Hippocratem et Aretaeum, an πῶμα non constat». Ἴδε καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Β', σελ. 49 ἐκδ. β' (1857). Ὁ Στείνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Α', σελ. 203 ἐνέκρινε τὴν γραφὴν πόμασι καὶ ἐσημειώσατο «πόμασι (ω) B^2z: πόμασι R, πόματι P, πώμασι AB, πώμασιν C». Οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι τῷ διὰ τοῦ Ω γραφομένῳ τύπῳ ἐχρήσατο ὁ Ἡρό-Ἡρόδοτος, τούτῳ μόνῳ φερομένῳ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου παρατετηρημένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1883, σελ. 141 «II 108: πλατυτέροισι ἐχρέωντο τοῖσι πόμασι: Et hic et ubique aut ex libris recipienda aut reponenda est forma πῶμα, qua sola veteres ex certa analogia utebantur, sed Graeculi, qui πόμα dicebant, suam vitiosam συνήθειαν veteribus affricant. Consentiunt libri omnes III 23 in vitiosa lectione καὶ ΠΟΜΑ γάλα. Vide Porsonum in nota Monkii ad Euripidis *Hippolytum* vs. 208:

πῶς ἂν δροσερᾶς ἀπὸ κρηνῖδος
καθαρῶν ὑδάτων ΠΩΜ' ἀρυσαίμην

Alexis Athen, pag. 431. a:

ἡδύ γε τὸ πῶμα. ποδαπὸς ὁ βρόμιος, Τρύφη;

Idem apud Athen. pag. 28 e:

Λεσβίου δὲ πώματος

οὐκ ἔστιν ἄλλος οἶνος ἡδίων πιεῖν» (Πρβ. καὶ σελ. 270). Ἄξια μνείας εἶνε καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν *Comment. de Dialect. Herodot.* σελ. μβ' (1858) «Πόμα, forma a Polluce 6,15 aliisque grammaticis agnita, ter apud Herodotum legitur 3,22 et 23, et frequens est apud Hippocratem et Aretaeum. Eandem quum librarii non raro scriptis Atticorum intulerint, quos πῶμα dixisse extra dubitationem positum est, facile apparet ne Ionicorum quidem scriptorum exempla satis certa haberi posse».

Ὁ διὰ τοῦ Ο ἐκφερόμενος τύπος εὑρίσκεται παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Γ', ιθ', 2 (Τόμ. Γ', σελ. 52,5): πόμα καὶ Ζ', 11 (σελ. 144,25): πόματι καὶ περὶ Ζῴ. Μορ. Δ', 11 (σελ. 295,30): πόματα καὶ περὶ Αἰσθ. καὶ Αἰσθητ. Ε' (σελ. 485,54) πόματα καὶ Μετεωρολ. Β', γ', 13 (σελ. 579,48) πόματος (καὶ Ἠθικ. Εὐδ. Β', 9,2, Τόμ. Β', σελ. 203,7: πόμα καὶ Ζ', 6', 52. (σελ. 224, 24: πόματος) καὶ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ σελ. 736 Σνειδ.: πόματι. Πιθανώτατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὑπό τε τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Θεοφράστου χρῆσις τοῦ δοκίμου τύπου ἐγένετο.

Ἡ ἀδόκιμος ἐκφορὰ κεῖται καὶ παρὰ τῷ Λουκιανῷ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ παρ' ἄλλοις μεταγενεστέροις.

Λουκιαν. Ἑρμοτ. 60 καὶ Λεξιφ. 20: πόμα. Ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Λουκιανῷ Τόμ. Α', σελ. 312 «Οὔποτ' ἂν εὕροις τὸ νεκτάρεον ἐκεῖνο πῶμα» καὶ Τόμ. Β' σελ. 151 «δέδοικα γοῦν μὴ πτῶμα γένοιτό μοι τοῦτο τῶν λόγων τὸ πῶμα». Ἔγραψεν δ' οὗτος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ϛ', σελ. 2300, Β' «Recentiores dialecti Atticae scriptores etsi nihil impedit quominus πόμα dixisse putentur, tamen verisimile est inter hos quoque esse qui ut aliis in rebus Atticos veteres sint imitati, ita huius quoque voc. formam Atticam vulgari praetulerint, nunc ab librariis invectae, velut Aristotelem et Lucianum».

Πλούταρχ. Ἠθικ. σελ. 513, Δ' καὶ σελ. 521, Ϛ' καὶ σελ. 697,

Α': πομάτων, σελ. 484, Β': πόματι, σελ. 699, Γ' καὶ σελ. 986, Ε': πόματος, σελ. 752, Β': πόμα. Πρβ. καὶ σελ. 210, Γ': πόματα καὶ σελ. 226, ς': πομάτων (Ἴδε καὶ Νκβῆρον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1891, σελ. 377). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ Ἑρχηρείῳ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου εἶνε γεγραμμένον Τόμ. Α', σελ. 285,12 «καὶ τῶν πωμάτων ὅσα πίνειν μὴ διψῶντα» καὶ σελ. 312,16 «βρωμάτων δὲ καὶ πωμάτων τὰ χρήσιμα». Καὶ τοῦτο δ' εἶνε ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὁ Σίντενις ἐξέδωκεν ἐν μὲν τῷ Καμίλλῳ τοῦ Πλουτάρχου κεφ. ΙΕ' «θαυμάσαι τὸ πόμα» ἐν δὲ τῷ Βρούτῳ κεφ. ΝΑ' «ἐπανελθόντες δὲ μετὰ μικρὸν ἠρώτησαν περὶ τοῦ πώματος».

Ἀρριαν. Ἐπικτήτ. Διατρ. Α', ις' 1: πόμα. Πρβ. καὶ Ἐγχειρίδ. ΛΓ', 2: πομάτων καὶ 7: πόμα.

Διοδωρ. Σικελ. Α', ιθ', 4 καὶ λδ', 10: πόμα. Ὁ Λ. Δινδόρφιος ὑπολαμβάνει ὅτι τοῦ τύπου πῶμα ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Διόδωρος. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς γεγραμμένα ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Διοδώρου Τόμ. Α', σελ. λδ'. «Πόμα etsi non minore librorum consensu legitur locis omnibus quam vicissim ἔκπωμα, tamem qui ἔκπωμα scripsit, non scripsit πόμα, sed πῶμα, etiam apud Atticos saepe in libris omnibus in alterum depravatum, ut solet etiam in accentu huiusmodi vocabulorum peccari, ut χύμα scriptum erat 17, 75, 7, pro χῦμα, et χρίσματος pro χρίματος scriptum videtur 2, 9, 2. Librarios haec omnia pervertentes arguit vel ἔκπομα scriptum in optimis Xenophontis Cyrop 1, 3, 9, et apud Pausaniam, cuius libri omnes πῶμα servant 2, 13, 8».

Δίων Χρυσόστομ. Τόμ. Α', σελ. 560, 22 Ῥεισκ.: πόμα καὶ σελ. 562, 17 πόματος. Ὁ Λ. Δινδόρφιος μετετύπωσεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Δίωνος τὸ πόμα εἰς τὸ πῶμα καὶ τὸ πόματος εἰς τὸ πώματος καὶ ἔγραψεν ἐν Τόμ. Α', σελ. ιχ' «Item sustuli formas πόμα pro πῶμα, εὕρεμα, pro εὕρημα, etiam libris ex parte praebentibus formam veriorem, ut in iisdem alia multa sunt servata».

Στράβ. σελ. 275, 29 Μειν.: πόμα καὶ σελ. 277, 2: πόματος.

Αἰλιαν. Ποικίλ. Ἱστορ. Γ', 13 «καὶ οὐ μόνον ἐς πόμα καταχρῶνται αὐτῷ, ἀλλὰ γὰρ καὶ χρῖσμά ἐστιν αὐτοῖς ὁ οἶνος». Ὁ Κό-

βητος παραθέμενος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1883, σελ. 439 τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Αἰλιανοῦ ἐπήνεγκε «Veri Athenienses dicebant πῶμα et χρῖμα». Ὁ Ἑρχῆρος ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Αἰλιανοῦ Τόμ. Β', σελ. 44, 4 μετετύπωσε μὲν τὸ χρίσμα εἰς τὸ χρῖμα ἐτήρησε δὲ τὸ πόμα. Ἀλλ' ἐν ἄλλοις τόποις τοῦ Αἰλιανοῦ μετέβαλε τὸν ἀδόκιμον τύπον πόμα, πόματος, κτλ. εἰς τὸν δόκιμον πῶμα, πώματος κτλ. Τόμ. Α', σελ. 27, 23 καὶ σελ. 99, 1 καὶ σελ. 164, 5 καὶ σελ. 164, 5 καὶ σελ. 213, 15 καὶ σελ. 275, 1 καὶ σελ. 322, 10 καὶ σελ. 414, 32 καὶ σελ. 417, 22. Πρβ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 170, 23.

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β', σελ. 202 (Τόμ. Β', σελ. 188, 12 ἐκδ. νε'.) «πόματος ἀκράτου καὶ πολλοῦ».

Λιβάν. Τόμ. Α', σελ. 258, 18 Τευβν. «καὶ εἰσιν ἡδίους αὐτοῦ τοῦ πόματος».

Ἱμέρ. σελ. 30, 10 Διδ. «νηπενθὲς πόμα σκευάζουσα».

Σιμπλίκ. Ἐξηγ. εἰς τὸ Ἐπικτ. Ἐγχειρ. σελ. 8, 42 Διδ.: «πόματος καὶ σελ. 113, 8: πομάτων καὶ σελ. 115, 23: πόμασι καὶ σελ. 122,42 καὶ 50: πομάτων.

Εὐστάθ. (ἢ Εὐμάθ.) Ἐρωτ. Συγγρ. Τόμ. Β', σελ. 165, 16 καὶ σελ. 168, 27 Ἑρχ.: πόμα.

Περὶ τῆς παρὰ τῷ Γαληνῷ χρήσεως ποιεῖται ὁ Ι. Μυλλῆρος ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει Μικρῶν τοῦ Γαληνοῦ Συγγραμμάτων Τόμ. Β', σελ. μη' τὴν παρατήρησιν τήνδε «μηδένα ἐπὶ στρατοπέδου γεύεσθαι τούτου τοῦ πόματος (e Platone). πώματος rectissime recentissimi editores Platonis C. F. Hermann, M. Schanz, alii; at in codicibus et editionibus Galeni uno, quod sciam, loco XVIII A 49, 13 ἀκρατεστέρῳ χρῆσθαι τῷ πώματι excepto tam constanter scriptura πόμα, πόματα tradita est, ut non ausus sim formam πῶμα recipere, praesertim cum Galenus neque omnibus in rebus Atticorum scriptorum usum sequeretur neque Atticistarum praecepta observaret, quippe qui multus esset in castiganda horum molestissima diligentia».

Παρὰ Μαξίμῳ τῷ Τυρίῳ φέρεται σελ. 109, 53 Διδ. «τοῖς δὲ αἱ μέλιτται καθηδύνουσι τὸ πόμα», ἀλλὰ σελ. 134, 44 «σιτίοις ἐξ

ἄγρας καὶ πώμασιν ἐκ ναμάτων» καὶ σελ. 143, 29 «παντὸς Λεσβίου καὶ Χίου πώματος».

Ὁ δόκιμος τύπος ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ Παυσανίᾳ Κορινθ. ΙΓ', 8 «οὐκ ἀρεσθεὶς τῷ δοθέντι πώματι» καὶ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τόμ. Β', σελ. 528 Δινδ. «ὥσπερ τι πῶμα παρελθὸν ἐξ Ἀπόλλωνος πηγῶν».

Καὶ ἐν τῷ περὶ Ἀποχῆς Ἐμψύχων τοῦ Πορφυρίου ἀνέγνω ὁ Ναύκιος σελ. 110, 19 (1886) «ὥσπερ θανασίμων πωμάτων» ἀντὶ τοῦ πομάτων. Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Καυσήρου γεγραμμένον ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Φιλοστράτου Τόμ. Α', σελ. 7, 26 «καὶ τὸν οἶνον καθαρὸν μὲν ἔφασκεν εἶναι πῶμα ἐκ φυτοῦ οὕτως ἡμέρου τοῖς ἀνθρώποις ἥκοντα» καὶ σελ. 49, 2 «ὅτι δὲ οἶνον ἡγῇ καὶ τοῦτο τὸ πῶμα» καὶ σελ. 85, 29 «πῶμα ἄνοσόν τε καὶ οὕτως ὑγιὲς» καὶ σελ. 103, 27 «ἐν ᾗ στάλαγμα ἐκάχλαζεν ἀκηράτου πώματος» καὶ σελ. 268, 13 «κακὸν εἰπὼν ἐς τὸ Ταντάλειον γεγονέναι πῶμα».

Παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ ἀναγινώσκεται κατὰ μὲν τὴν Βεκκήρειον ἔκδοσιν Τόμ. Ϛ', σελ. 275, 24 «ἔσπεισε τὸ πόμα τῷ θεῷ», κατὰ δὲ τὴν Ναβήρειον Τόμ. Ϛ', σελ. 297, 7 «ἔσπεισε τὸ πῶμα τῷ θεῷ».

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν ἃ ἔγραψεν ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860, σελ. 260 «Non uno vitio inquinata verba sunt, quae leguntur p. 318. C: τοῦ ὑμετέρου πόματος ἐρασταὶ τὼ ἄνδρε ἐγενέσθην. Antiquum loquendi usum imitatus Julianus et πώματος dederat et ἐραστά. Quis nescit quoties scribae suum πόμα antiquae formae substituerint?» καὶ 1862 σελ. 405 «(Themist.) Post pauca editur p. 153 A. (Ἀλέξανδρος) εἰσκαλεῖται εὐθὺς τὸν Φίλιππον καὶ ὀρέξαντι τὴν κύλικα τοῦ φαρμάκου ἀντώρεξε τὴν ἐπιστολήν· ἔπειτα ἄμφω θαρραλέως ὁ μὲν εἷλκε τοῦ ἐκπώματος, ὁ δ' ἐπέλεγε τὰ γεγραμμένα, sed emendandum est εἷλκε τοῦ πώματος pro ἐκπώματος, et ἐπελέγετο τὰ γεγραμμένα pro ἐπέλεγε» καὶ σελ. 406 «Factum igitur est ut vetus scribarum error fideliter nobis servaret antiquae formae ΠΩΜΑ manifesta vestigia, quam Graeculi reliquis omnibus locis, etiam iugulato metro, in suum πόμα refingere assolent, veluti apud Themistium p. 299 C. ἐκβοῶσιν ὅτι τοῦ νέκταρος ὄδωδε τὸ πόμα ἐκεῖνος, et p. 277 B. πικρῷ μὲν ὠφελίμῳ δὲ πόματι et sic gras-

santur apud omnes, unde factum est ut πῶμα nunc apud poëtas quidem exigente metro sit repositum, sed apud Herodotum caeterosque in soluta oratione πόμα aequissimo animo feratur».

Ἐν τέλει δηλοῦμεν ὅτι μεγάλως ποτὲ ἐξεπλάγημεν ἀναγνόντες τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου Ῥουσοπούλου γενομένην παρατήρησιν ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Ἑλλην. Ἀρχαιολογίας σελ. 135 ἐκδ. γ΄. «Ἴδε καὶ Ἀθήν. ια΄ 66: κώθων λακωνικός, ἔκπωμα ἐπιτηδειότατον εἰς στρατείαν — πρῶτον μὲν οὖν τὸ μὴ λίαν κατάδηλον εἶναι τὸ πῶμα (**ἴσως γρ. πόμα· ὁ κώθων δὲν εἶχε πῶμα**)». Μετεβλήθη δ' ὑπὸ τοῦ Ῥουσοπούλου καὶ τὸ ὑποδέσει εἰς τὸ ὑποδήσει ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ σελ. 159: «Ἔφορος παρὰ Στράβ. Ι΄, σελ. 281, α: καὶ ἐσθῆτι δὲ καὶ **ὑποδήσει** πολεμικῇ χρῆσθαι».

ΚΕΦ. ΡΓ΄.

Περὶ τῆς ἐκφορᾶς τῶν παραθετικῶν τῶν ἐπιθέτων **κενός** καὶ **στενός**.

Ὑπὸ παλαιῶν γραμματικῶν εἶνε παραδεδομένον ὅτι τῶν ἐπιθέτων κενός καὶ στενός, καίπερ βραχείας τῆς παραληγούσης αὐτῶν οὔσης, τὰ παραθετικὰ ἐξεφέροντο οὐχὶ διὰ τοῦ Ω ἀλλὰ διὰ τοῦ Ο, οἷον κενότερος-κενότατος καὶ στενότερος-στενότατος.

Ὁ Χοιροβοσκὸς γράφει σελ. 550, 11 Γαισφ. «Κανών ἐστιν ὁ λέγων ὅτι τὰ εἰς ΟΣ ποιοῦντα συγκριτικὰ ἢ ὑπερθετικά, ἐὰν μὲν βραχείᾳ παραλήγωνται, τρέπουσι τὸ Ο εἰς Ω ἐν τοῖς συγκριτικοῖς καὶ ὑπερθετικοῖς, οἷον σοφὸς σοφώτερος σοφώτατος, κακὸς κακώτερος κακώτατος, λόγιος λογιώτερος λογιώτατος, τίμιος τιμιώτερος τιμιώτατος, ὅσιος ὁσιώτερος ὁσιώτατος, χωρὶς τοῦ κενὸς κενότερος καὶ στενὸς στενότερος· ταῦτα γὰρ βραχείᾳ παραληγόμενα οὐ τρέπουσι τὸ ο εἰς ω. Καὶ ἀπολογοῦνταί τινες περὶ αὐτῶν λέγοντες ὅτι μακροπαράληκτα ἦσαν τὰ πρωτότυπα αὐτῶν· στεινὸς γὰρ καὶ κεινὸς διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου, ἐξ οὗ τὸ κεινὴ δὲ τρυφάλεια ἅμ' ἕσπετο χειρὶ παχείῃ, καὶ ἀποβολῇ τοῦ Ι γέγονε κενὸς καὶ στενὸς διὰ τοῦ Ε βραχυπαρά-

ληκτα, καὶ ἔμειναν τὰ συγκριτικὰ ὡς ἀπὸ μακροπαραλήκτων πρωτοτύπων διὰ τοῦ Ο γραφόμενα».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 275, 45 «Ἢ τὰ διὰ τοῦ ΟΤΕΡΟΣ καὶ ΟΤΑΤΟΣ, καὶ τὰ διὰ τοῦ ΟΣΥΝΗ θηλυκά, εἰ μὲν ἔχει τὴν πρὸ αὐτῶν συλλαβὴν μακράν, διὰ τοῦ Ο μικροῦ γράφεται· οἷον γοργότερος, ἐνδοξότερος· εἰ δὲ βραχεῖαν, διὰ τοῦ Ω μεγάλου· οἷον νεώτερος, σοφώτερος· πλὴν τοῦ στενότερος στενότατος καὶ κενότερος κενότατος· ἅπερ φασὶν ἀπὸ τοῦ στεινός καὶ κεινός γεγονέναι». Πρβ καὶ Κραμ. Ὀξ Ἀνέκδ. Τόμ. Α΄. σελ. 279, 31 (Ἴδε καὶ Στείνιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Α΄, σελ. ξδ΄, 1869). Εἶνε δ' εἰρημένον καὶ ἐν τοῖς εἰς τὴν Γραμματικὴν Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς Σχολίοις σελ. 535, 28 Ἰλγ. «Καὶ πάλιν ἐὰν τὸ πρωτότυπον μακρῷ παραλήγηται, διὰ τοῦ οτερος ποιεῖ τὸ συγκριτικόν, θεῖος θειότερος, ἐὰν δὲ βραχεῖ, διὰ τοῦ ωτερος, σοφὸς σοφώτερος, σεσημειωμένου τοῦ στενός στενότερος καὶ κενός κενότερος.

Τοῖς συγκριτικοῖς κενότερος καὶ στενότερος πρόσκειται καὶ τρίτον τὸ ξενότερος, ἐν τοῖς Κραμήρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Δ΄, σελ. 184, 21 «Τὸ κενότερος καὶ στενότερος καὶ ξενότερος ἀπὸ τοῦ κεινός καὶ στεινός καὶ ξεῖνος πρωτότυπα οὐκ ἐγένοντο διὰ τοῦ Ω μεγάλου» (Πρβ. καὶ Ψευδηρῳδιαν. Ἐπιμερ. σελ. 203, 4 Βοισσον. καὶ Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α΄, σελ. 365, 4 Δινδ.).

Πρὸς τὴν γνώμην καθ' ἣν ἐμικρογραφοῦντο τὰ παραθετικὰ τῶν ἐπιθέτων κενός καὶ στενός καὶ ξένος ἀντιτάσσεται ὁ Τζέτζης λέγων ἐν τοῖς Κραμήρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Γ΄, σελ. 356, 16 «Στενώτατος, ξενώτατος, κενώτατος καὶ τὰ ὅμοια μεγάλα γράφε, Αἰολικῶς δὲ μικρά, ὅτι διὰ δύο ΝΝ γράφεται στεννότατος, ξεννότατος, κεννότατος· οἱ δὲ μικρὰ ταῦτα γράφοντες ἄλλως φλυαροῦσιν» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἡσίοδον Σχολίοις σελ. 266, 6 Λιψ. «Τὸ δὲ στενώτατον καὶ ξενώτατον παρὰ πᾶσι μεγάλα, παρ' Αἰολεῦσι δὲ μικρά, διὰ τὸ μετὰ δύο ΝΝ τὰ Αἰολικὰ ταῦτα ἐκφέρεσθαι». Πρβ. καὶ Ἱστορ. Χιλ. Γ΄, 360 (σελ. 94 Κισλ.) «καλύβῃ στενωτάτῃ». Ἴδε καὶ Πρεσλῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Τζέτζου σελ. 107 καὶ Μειστῆρον ἐν τῷ *Die Griech. Dialect.* Τόμ. Α΄, σελ. 142.

Τῷ Τζέτζῃ συμφωνεῖ ὁ Μοσχόπουλος. Εἰπὼν οὗτος ἐν τῷ περὶ Σχεδῶν σελ. 122 «Τὰ διὰ τοῦ ωτερος καὶ ωτατος, εἰ μὲν ἔχουσι

τὴν πρὸ τοῦ ω συλλαβὴν βραχεῖαν, διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφεται» παρατίθεται ἄλλα τε πολλὰ παραθετικὰ μεγαλογραφούμενα καὶ δὴ καὶ τὸ ξενώτερος-ξενώτατος καὶ τὸ στενώτερος-στενώτατος.

Εἰς τὴν Ἀνάβασιν τοῦ Ξενοφῶντος Βιβλ. Γ', δ', 22 φέρεται σχόλιον ἔχον ὧδε (Ξενοφ. Ἀναβ. σελ. 387 Διν δ.) «στενότερον: στενώτερον κοινῶς· στενότερον κατὰ τὸν κανόνα τὸν καθόλου γραπτέον· ἀναλόγως καὶ τὸ ξεινότερον καὶ ξενώτερον». Ὁ γράψας τὸ σχόλιον τοῦτο ὑπελάμβανε πιθανῶς ὅτι ἐλέγετο μὲν ξεινότερος καὶ στεινότερος διὰ τοῦ Ο, ἀλλὰ ξενώτερος καὶ στενώτερος διὰ τοῦ Ω. Πρβ. Πίνδ. Ὀλυμπ. Α', 150 (93) «τύμβον ἀμφίπολον ἔχων πολυξενωτάτῳ παρὰ βωμῷ» καὶ Αἰσχύλ. Ἱκέτ. 159 «τὸν πολυξενώτατον Ζῆνα τῶν κεκμηκότων» καὶ Ἀποσπ. 196 Ναυκ. «ἔπειτα δ' ἥξεις δῆμον ἐνδικώτατον ⟨βροτῶν⟩ ἁπάντων καὶ φιλοξενώτατον» καὶ Εὐριπ. Ἀλκήστ. 556 «μεῖον ἐγίγνετ' ἀξενώτερος δ' ἐγώ». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Παλαιφάτῳ περὶ Ἀπίστ. Ε' (Μυθογρ. Οὐεστερμ. σελ. 275, 3) «φιλοξενώτατος δὲ ὢν ὑπεδέξατό ποτε τοὺς θεούς.» Περὶ τοῦ τύπου φιλοξενέστατος ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν *Advers. in Tragic. Graec Fragm.* σελ. 172 καὶ σελ. 349.

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀρηνσίου γεγραμμένα ἐν τῷ *De Dialect. Aeol* σελ. 55 «Vulgatæ linguæ adscribuntur κενότερος, στενότερος a Choerob. Bekk. 1286, στενότατος et κενότατος in Et. M. 275, 50, eiusque rei causa ex antiquis formis κεινὸς et στεινὸς repetitur. Jure de his testimoniis dubitatum est (vid. Buttm. *A. G.* § 65. *Anm.*4), quia vocalis quantitas pendet a rhythmo neque ea est, quæ ex antiquiore lingua retineri possit. Quare Tzetzem eiusque Scholiastem veriora tradere, Choeroboscum, unde fluxerunt, quæ sunt in Et. M. aut antiquiorem Grammaticum male ad vulgarem dialectum adhibuisse credo, quæ de Aeolica tradita erant».

Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Γενναδίου μὲν συνταχθείσῃ, ὑπὸ τοῦ Παπασλιώτου δὲ διασκευασθείσῃ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σελ. 115 (1857) κεῖται «Κατά τινα παράδοσιν ἐξαιροῦνται τὰ παραθετικὰ τοῦ στενός καὶ κενός, γραφόμενα στενότερος - ότατος, ἀλλ' ὁ Ἀρένσιος λέγει τοῦτο μόνον διαλεκτικὸν ἰδιωτισμόν».

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη ἐν τῇ Ἑλλην. Γραμματικῇ σελ. 73 (1865) «Κατὰ παράδοσιν τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν τὰ παραθετικὰ τῶν ἐπιθέτων κενὸς καὶ στενὸς μικρογραφοῦνται: στενότερος-ότατος κενότερος-νότατος». Μνημονεύομεν καὶ ἅ εἶνε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰρημένα ἐν τῇ Συντόμῳ Ἀπαντήσει σελ. 14 (1868) «Κατὰ τοὺς γραμματικούς, ἀρχαίους τε καὶ νεωτέρους, τὰ παραθετικὰ τῶν δύο ἐπιθέτων στενὸς καὶ κενὸς ἐξαιροῦνται τοῦ γενικοῦ κανόνος γραφόμενα οὐχὶ διὰ τοῦ Ω ἀλλὰ διὰ τοῦ Ο. Ὁ Ὁλλανδὸς Cobet, ἑλληνιστὴς ἔμπειρος, ἀλλὰ ἥκιστα ἐπιστήμων περὶ τὰ τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς, ἧς ἀγνοεῖ ὅλην τὴν γιγαντιαίαν κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἐν Γερμανίᾳ πρόοδον, ἐπάσχισε ν' ἀνατρέψῃ τὸν ἀρχαῖον τοῦτον κανόνα, καὶ ἐδογμάτισεν ὅτι καὶ τοῦ στενὸς καὶ κενὸς τὰ παραθετικὰ πρέπει νὰ γράφωνται διὰ τοῦ ω. Ἀλλὰ τὸν Cobet, ἄνδρα καινοτόμον καὶ ἀναμοχλευτὴν ἐν πᾶσιν, ὅπως ἐν πολλοῖς ἄλλοις, οὕτως οὐδ' ἐν τούτῳ ἠκολούθησε γραμματικός τις ἄξιος λόγου. Ὅθεν καὶ ὁ Κ. Β. οὐ μόνον ἐν τῇ γραμματικῇ του κατεχώρισε τὸν καλῶς ἔχοντα ἀρχαῖον τοῦτον κανόνα, ἀλλὰ καὶ γράφων ἀκολουθεῖ αὐτόν».

Ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν μὲν ποῦ ὁ Ὁλλανδὸς Κόβητος ἐπάσχισε ν' ἀνατρέψῃ τὸν ἀρχαῖον κανόνα, γινώσκομεν δ' ὅτι ὁ Ἕλλην Κοραῆς ἐσημειώσατο ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Δ', σελ. 365 (1812) «Στενωτέρας: ΔΓ, Στενοτέρας· διὰ τὴν ἄλογον δηλονότι τοῦ κανόνος ἐξαίρεσιν τοῦ λέγοντος, τὸ ληκτικὸν Ο τῶν εἰς ΟΣ θετικῶν ἐπί τε τῆς συγκρίσεως καὶ τῆς ὑπερθέσεως, τῶν μὲν βραχυπαραλήκτων τρέπεσθαι εἰς ω, οἷον Σοφός, Σοφώτερος, Σοφώτατος, τῶν δὲ μακροπαραλήκτων φυλάττεσθαι, οἷον Μωρός, Μωρότερος, Μωρότατος, πλὴν τοῦ Κενὸς καὶ Στενὸς (Ἐτυμολογικ. σελ. 275)».

Καὶ ἕτερος δ' Ἕλλην, ὁ Ἀσώπιος, ἀπεφήνατο ἐν τῇ Β' Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 94 § 144 ἐκδ. ϛ' (1858) «Οὐδὲ οὗτος ὁ κανὼν εἶναι ὀρθός, ὁμοιάζων τοῖς περὶ τῶν παραθετικῶν τοῦ στενὸς καὶ κενός, ὅτι ἐξαιρούμενα τοῦ γενικοῦ κανόνος, γράφονται διὰ τοῦ ο, στενότερος καὶ κενότερος». Πρβ. καὶ σελ. 421 § 240 στενωτέρα καὶ σελ. 601 § 68 στενωτάτη καὶ σελ. 644 § 215 στε-

νώτατα καὶ σελ. 658 § 7 στενωτέρας καὶ σελ. 852 § 87 στενωτέρων».

Ἰσχυρίζετο δὲ καὶ ὁ Γερμανὸς Μεινέκιος ὅτι οὐχὶ διὰ τοῦ Ο ἀλλὰ διὰ τοῦ Ω ἐγράφοντο τὰ παραθετικὰ τῶν ἐπιθέτων κενός καὶ στενός. Μεταγράφομεν τὰ ὑπ' αὐτοῦ διειλημμένα ἐν *Vindic. Strab.* σελ. 200 (1852) «Hac opportunitate uti liceat ut corrigam errorem quendam meum, quo in Scymni Periegesi vs. 710 genuinam scripturam obscuravi. Leguntur ibi haec:

ἔπειτα Σηστὸς καὶ Μάδυτος, αἱ κείμεναι
ἐπὶ τοῦ στενοτάτου, Λεσβίων οὖσαι πόλεις.

Usus est hoc exemplo L. Dindorfius in Thesauro L. Gr. vol. 7, p. 70, ut grammaticorum quorundam praecepto de comparativis et superlativis adiectivorum στενὸς et κενὸς per ο scribendis aliquam veri speciem conciliaret. At cum in codice στενωτάτου scriptum sit, non dubitare posse videtur quin Scymnus scripserit ἐπὶ τοῦ στενωποῦ, quod etiam aliam ob caussam edito praestat: στενωπὸς de freto praeter alios dixit Aeschylus Prom 364 κεῖται στενωποῦ πλησίον θαλασσίου. Nullum igitur iam in Scymni loco isti recentiorum grammaticorum doctrinae praesidium paratum est. In proverbiali autem versu apud Athen. 8 p. 362 b. σαυτὸν ἀποφαίνεις κενότερον λεβηρίδος, scribendum videtur γυμνότερον vel τυφλότερον, quae notissima huius proverbii forma est» (Περὶ τῶν διαφόρων τῆς παροιμίας ταύτης ἐκφορῶν ἴδε Σνειδεβῖνον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἑλλήν. Παροιμιογράφων Τόμ. Α΄, σελ. 56 καὶ Σειλῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀλκίφρονος σελ. 328). Ἐποιήσατο δὲ περὶ τοῦ πράγματος λόγον ὁ Μεινέκιος καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Στοβαίου Ἐκλογῶν Τόμ. Β΄, σελ. XCIII (1864).

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Σαυπίου γεγραμμένα ἐν τῷ Ξενοφοντείῳ Λεξιλόγῳ σελ. 122 (1869) «στενός: In scribendo comparativo An. 3, 4, 19. 22. Cyr 2, 4, 3. 6, 3. 3. et superlativo Oec. 18, 8 libri inter ο et ω variant. Vid. Kuehn. A. l. c. Hertl. Cyr. 2. 4, 3. Dind. 6, 3, 3. **Scripsi ω etiam** Oec. l. c.». Πρβ. καὶ Στούρζιον ἐν τῷ Ξενοφοντείῳ Λεξικῷ Τόμ. Δ΄, σελ. 85 (1804).

Ὁ Ἄστιος ἐν μὲν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος ἐσημειώσατο Τόμ. ΙΑ', σελ. 808 (1832) «Libri scripti passim inter formas στενότερος et στενώτερος fluctuant, et Grammatici στενότερος ab Ionico στεινός ducunt, v. Etym. M. p. 275 Cf. *Buttm* Gr. I. p. 263 sq. et Matth. p. 250. Quocirca recte Stallb. mihi videtur στενότερα retinuisse», ἐν δὲ τῷ Πλατωνικῷ Λεξικῷ ἔγραψε Τόμ. Β', σελ. 177 «Conv. 175. D: ὥστ' ἐκ τοῦ πληρεστέρου εἰς τὸν (v. τὸ) κενώτερον ῥεῖν ἡμῶν» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 274 (1838)« Tim. 66 D: στενώτεραι (φλέβες). Phaed. 111 D: κατὰ στενώτερα (sic Cl. ex emend. Venet. al. Vulgo στενότερα) καὶ εὐρύτερα» (Ἴδε καὶ Βαίριον ἐν Σημ. εἰς Πλουτ. Φιλοπ. σελ. 8 κέ. καὶ Μελόρνιον ἐν Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 198). Τὴν γραφὴν κενώτερον-κενωτέραν ἐτήρησε καὶ ὁ Σταλβαύμιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Συμποσίου σελ. 22 (1852), εἰ καὶ τοῦ ἐπιθέτου στενός ἐμικρογράφησε τὸ συγκριτικὸν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Τιμαίου σελ. 272 (1838) καὶ ἐν τῇ τοῦ Φαίδωνος σελ. 229 (1850), ἔνθα ἀπεδοκίμασεν ὡς πλημμελῶς ἔχουσαν τὴν διὰ τοῦ Ω ἐκφορὰν στενώτερα. Ὁ Σχάνζιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος οὐ μόνον ἐνέκρινε τὸν τύπον στενότερα Τόμ. Α', σελ. 175, 21 ἀλλὰ καὶ ἀνέγνω κενότερον - κενοτέραν Τόμ. Ε', α', σελ. 6, 3 καὶ 5. Καλὸν νομίζομεν νὰ παρατεθῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐγίου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Συμποσίου σελ. 20 «κενότερον und nachher κενοτέραν haben wir gegen die Handschriften hergestellt, weil nach Choeroboskos Bekker An. III p. 1286 sowohl κενός als στενος das o in der Comparation beibehalten. Bestätigt wird dies durch 3 Stellen der Vol. Hercul. vgl. v. Bamberg Zeitschrift für das Gymnasialwesen Berlin (1874) XXVIII p. 10. Ebenso Demosth. XXVII 25 ed Dindorf nach Handschriften». Πρβ. καὶ Φραγκένιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχίνου σελ. κα'.

Καὶ ὁ Ναύκιος στοιχεῖ τῇ παραδόσει, καθ' ἣν διὰ τοῦ Ο ἐξεφέροντο τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος παραθετικὰ λέγων ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Οὐινδοβοννησίου Λεξικοῦ καὶ ἑτέρων συγγραμματίων σελ. 249 «ξενοτέρως: mutare hanc formam non ausim, quamquam alia exempla desidero· sed nota sunt quae de comparativis κενότερος et στενότερος tradunt veteres grammatici, quorum testimonia ca-

lidius sprevit Meinekius Vind. Strab. p. 200» (Πρβ. καὶ Βοισσον. εἰς Μιχ. Ψελλ. σελ. 287). Παράδοξον δύναται νὰ φανῇ ὅτι τὸ ξενοτέρως κεῖται ἐν συνταγματίῳ τοῦ Τζέτζου, ὅστις ἀπεδοκίμαζε τὸν μικρογραφούμενον τύπον ξενότατος.

Παρατιθέμεθα καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Σχούλζιος ἐν *Quaest. Ep.* σελ. 113 «Adiectivum (participium στενFὸς=ion. στεινός att. στενὸς cuius comparativus στενότερος consonae iacturam fecisse vel vocalis quantitate arguitur Cf. κενότερος ἰσότατα)» καὶ Σημ. 5 «στενότατος in trimetro legitur Pseudo-Scymn. 709 (c. 90 a. Ch. nat.). στενότατον Lys. II 28 in codice Palatino X 88 traditum esse adnotat Lampros Hermes X 261. Similes formae brevi vocali insignitae ne a Polybii quidem codicibus absunt, cf. IV 43, 2. 4; 63, 4; V. 45, 10. Theophrast. frgm. de sensibus § 41 (Doxogr. p. 511, 1) Diels debuit e cod. F. recipere στενοτέρου et inde restituere etiam § 7 (500, 21) στενότεροι contra utriusque codicis auctoritatem» (Πρβ. Γ. Μευῆρον ἐν Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 249). Περὶ τοῦ ἰσότατα θὰ ῥηθῶσι τὰ δέοντα ἑτέρωθι. Ὁ Thalheim ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λυσίου σελ. 23 ἀνέγνω στενότατον καὶ ἐσημειώσατο «στενότατον habent FVX[1]».

Ἄξια μνείας νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θ. Βυτνήρου παρατετηρημένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πολυβίου Τόμ. Β', σελ. νε' «Ne putes IV, 43,2 Urbinatis scripturam στενότατον praeferendam esse Vaticani στενώτατον; quamvis enim constet, et Atticorum esse superlativum στενότατον (v. Steph. thes. t. VII, p. 708 C.) et hanc formam saepe occurrere in voluminibns Herculanensibus ('Zeitschr. f. Gymnas. Wes'. 1874, p. 10 s.) et apud recentissimos scriptores (Zonar. annal. VIII, 9 [II, p. 135, 17 Bon.] hunc usum inveniri, tamen pro Urbinatis consuetudine inter se confundendi ω et ο (IV, 12, 2. 4. 6. 7. 20, 2, 9. 21, 1. 2. 27, 1. 2. 11. 40, 1. 41, 8 al.) Polybio tribui vix potest στενότατον contra auctoritatem Vaticani semper servantis στενώτατον».

Σημειωτέον δ' ὅτι τοῦ ἐπιθέτου στενός τὸ συγκριτικὸν εἶνε διὰ τοῦ Ο γεγραμμένον ἐν ἐπιγραφῇ τῶν νεωτέρων χρόνων κατακεχωρισμένῃ ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἀθηναίῳ Τόμ. Δ', σελ.

372, 109 (Συλλογ. Ἐπιγρ. Ἑλλην. Διττεμβ. 353, 110, σελ. 487) «πλάτος μὴ στενότερον δακτύλων ἕξ». Ἴδε Βλάσσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Α', α', σολ. 558-559. Ἐν ταῖς Ἐκλογαῖς τοῦ Στοβαίου Τόμ. Α', σελ. 133. 20 Μειν. φέρεται «τὸ μεσαίτατον πασῶν περὶ ὃν πάλιν πυρώδης», ἀνθ' οὗ ὑπὸ τοῦ Δαβισίου ἐγράφη «τὴν μεσαιτάτην πασῶν ἀραιὰν πάλιν πυρώδη». Ἐξ ἧς δὲ ποιεῖται ὁ Βέργκιος ἐν *Klein. Phil. Schrif.* Τόμ. Β', σελ. 53 ἀναγνώσεως «καὶ τὴν στενοτάτην πασῶν σφαιρῶν πάλιν πυρώδη» ἢ στενωτάτην φανερὸς γίνεται νομίζων ὅτι οὐδὲν διαφέρει ἂν τὸ ὑπερθετικὸν τοῦ ἐπιθέτου στενός γραφῇ διὰ τοῦ Ο ἢ διὰ τοῦ Ω.

Παρατηρήσεως ἄξιον εἶνε ὅτι ὁ Δημ. Βερναρδάκης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου ἔγραψεν οὐ μόνον στενοτάτη Τόμ. Α', σελ. κβ', καὶ Τόμ. Γ', σελ. 667 καὶ στενότερον Τόμ. Α', σελ. ρα' ἀλλὰ καὶ στενωτέραν Τόμ. Α', σελ. 306 καὶ κενώτερος Τόμ. Γ', σελ. 255. Παρατηροῦμεν προσέτι ὅτι ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐγράφη ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Δ', σελ. 307 στενοτάτας..

Δηλοῦμεν ἐν τέλει ὅτι ὑπῆρχε χρόνος καθ' ὃν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ μάλιστα γεγραμμένα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀρησίου καὶ τα ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ἐδοξάζομεν ὅτι τῶν ἐπιθέτων κενὸς καὶ στενὸς τὰ παραθετικὰ ἐξεφέροντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οὐχὶ διὰ τοῦ Ο ἀλλὰ διὰ τοῦ Ω. Ὅθεν καὶ ἐκακίσαμεν ὡς πλημμελὲς ὃν τὸ ὑπὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη γεγραμμένον ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γεν. Ἱστορίας Τόμ. Α', σελ. 219 στενότατον. Ἀλλ' ἐξ ὧν ἐν τοῖς ἄνω ἐγράψαμεν πᾶς τις πείθεται ὅτι οὐδαμῶς νῦν θὰ ἐποιοῦμεν ὃ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐποιήσαμεν.

ΣΗΜ. Α'. Τὸ ἐπίθετον στενός ἐλέγετο Ἰωνιστὶ στεινός καὶ τὰ παραθετικὰ αὐτοῦ ἐσχηματίζοντο στεινότερος καὶ στεινότατος. Κεῖται δὲ τὸ μὲν συγκριτικὸν παρὰ τῷ Ἡροδότῳ Ζ', 175 «στεινοτέρη γὰρ ἐφαίνετο τῆς ἐς Θεσσαλίην» καὶ ἐν τοῖς τοῦ Παρμενίδου Ἀποσπ. Φιλοσοφ. Ἑλλήνων Τόμ. Α', σελ. 127, 126 Μουλλ. στεινότερα, τὸ δ' ὑπερθετικὸν ἐν τοῖς τοῦ Κτησίου (Ψευδοκτησίου) παρὰ Φωτ. Βιβλιοθ. σελ. 39, 16 «ἐλθὼν ἐπὶ στεινότατον τῆς Ἀττικῆς». Ὁ Ἑρμερίνσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους καὶ ἄλλων παλαιῶν ἰατρῶν λειψάνων ἀνέγνω Τόμ. Α', σελ. 377: στενώ-

τεραι καὶ Τόμ. Β', σελ. 45 στενώτερον καὶ σελ. 406 στενωτέρας καὶ σελ. 488 στετώτεραι καὶ σελ. 489 στενώτερον καὶ Τόμ. Γ', σελ. 33 στενώτερα καὶ σελ. 103 στενωτάτην καὶ σελ. 226 στενώτατος καὶ σελ. 274 στενωτάτοισι. Τὰ πλείονα δὲ τούτων εἶνε ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ διὰ τοῦ Ο προενηνεγμένα. Ἐσημειώσατο δ' ὁ Ἑρμερίνσιος Τόμ. Α', σελ. 377 «στενώτεραι: Ita liber unus et Lindanus. Cett. omnes στενότεραι, in quo forte latet Ionicum στεινότεραι» καὶ Τόμ. Β', σελ. 406 «Cod. C. στενοωτέρας, in quo fortasse vestigium Ionici στεινοτέρας». Παρασημειωτέον δ' ὅτι ἐν Τόμ. Β', σελ. 92 φέρεται «ὡς ξενωτάτη ἔσται» ἀνθ' οὗ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φοεσίου σελ. 229, 11 εἶνε γεγραμμένον ξενΟτάτη. Λέγεται δ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 1655, Α' «Ξενότατος (scrib. ξεινότατος) superl. legitur in l. suspecto Hippocr. p. 229, 11: Τοῦ πνεύματος ὅπως ἡ ῥεῦσις ὡς ξενοτάτη ἔσται προμηθέεσθαι».

ΣΗΜ. Β'. Ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 365, 3 Δινδ. λέγεται «Τὰ γὰρ διὰ τοῦ ώτερος καὶ ώτατος, εἰ μὲν ἔχουσι τὴν πρὸ τοῦ Ω συλλαβὴν βραχεῖαν, διὰ τοῦ Ω μεγάλου γράφουσιν, εἰ δὲ μικρόν, διὰ τοῦ Ο μικροῦ, χωρὶς τοῦ ξενότατος καὶ στενότατος, ἅτινα ὁ Ὅμηρος γράφει μικρὰ κἀκεῖνος διὰ τὴν τοῦ μέτρου ἀνάγκην, ἐπεί, εἰ ἦν μέγα τὸ νω, ὤφειλεν ἐκτείνεσθαι καὶ ἡ πρὸ τοῦ διπλοῦ συλλαβή, καὶ ἐγένετο ἀμφίμακρος, ὡς τῆς πρὸ διπλοῦ συλλαβῆς μακρᾶς οὔσης». Ψευδέστατον εἶνε ὅτι ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου τῶν ὑπερθετικῶν ξενότατος καὶ στενότατος. Εἶνε ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰρημένον Ὀδυσσ. Υ, 370 «Τηλέμαχ' οὔ τις σεῖο κακοξεινώτερος ἄλλος», περὶ οὗ θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

ΣΗΜ. Γ'. Παρὰ τῷ Παυσανίᾳ κεῖται Τόμ. Β', σελ. 346 (1870) στενώτατα καὶ παρὰ τῷ Ἀρτεμιδώρῳ σελ. 243, 18 Ἑρχ. στενωτάτων καὶ παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ σελ. 467, 2 καὶ σελ. 705, 3 Βεκκ. στενώτερον καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 347, 39 Βεκκ. στενώτατον. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀππιανῷ σελ. 29, 11 καὶ σελ 196, 3 Μενδ. στενώτατον καὶ σελ. 441, 11 στενώτατος, περὶ οὗ γίνεται ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἡ παρατήρησις ἥδε «στενότατος i, bene». Ὁ Σχουειγαισῆρος ἐγκρίνας ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀππιανοῦ Τόμ. Α', σελ. 642 τὴν γραφὴν στενότατος ἐση-

μειώσατο «στενώτατος Aug. Vat. non male». Πρβ. καὶ Τόμ. Γ', σελ. 590. Ἐν ταῖς μετὰ Μᾶρκον βασιλείας Ἱστορίαις τοῦ Ἡρωδιανοῦ εἶνε ἐκδεδομένον ὑπὸ μὲν τοῦ Βεκκήρου σελ. 69, 23 «ἐπὶ τῷ στενωτάτῳ τῆς Προποντίδος πορθμῷ», ὑπὸ δὲ τοῦ Μενδελσῶνος σελ. 74, 21 «ἐπὶ τῷ στενοτάτῳ κτέ.». Ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν Κραμήρειον ἔκδοσιν Τόμ. Α', σελ. 98,20 καὶ σελ. 183, 27 καὶ σελ. 194, 16 καὶ σελ. 209, 9 καὶ σελ. 294, 9 στενώτατον καὶ σελ. 328, 16 στενωτέρα καὶ Τόμ. Β', σελ. 38, 18 στενώτερον καὶ σελ. 39, 1 στενώτατος καὶ σελ. 55, 14 καὶ σελ. 90,28 καὶ σελ. 171, 2 στενώτατον καὶ σελ. 394, 5 στενώτερον καὶ σελ. 432, 4 στενώτατος καὶ Τόμ. Γ', σελ. 65, 6 στενωτάτη καὶ σελ. 211, 23 στενωτάτη. Μνημονεύεται δ' ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ γραφὴ στενότατον Τόμ. Α', σελ. 98,20 καὶ στενότατος Τόμ. Β', σελ. 39,1. Πρβ. καὶ σελ. 356, 11.

ΣΗΜ. Δ'. Παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ κατὰ τὴν Δαρεμβέργειον ἔκδοσιν ἐν μὲν τῷ Β' καὶ Γ' τόμῳ εἶνε τὰ παραθετικὰ τοῦ στενός διὰ τοῦ Ω γεγραμμένα, ἐν δὲ τῷ Δ' διὰ τοῦ Ο. Πλειστάκις ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ ἐγένετο χρῆσις τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος παραθετικῶν· ἐκφέρονται δὲ κατὰ τὴν τοῦ Κυνίου ἔκδοσιν ἄλλοτε μὲν διὰ τοῦ Ω, ἄλλοτε δὲ διὰ τοῦ Ο. Μόνη ἡ διὰ τοῦ Ο ἐκφορὰ ἀπαντᾷ ἐν τῷ περὶ Χρείας Μορίων συγγράμματι τοῦ Γαληνοῦ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἑλμρειχίου Τόμ. Α', σελ. 29,1 καὶ σελ. 250, 8 (1907) στενοτέραν. σελ. 30,9 καὶ σελ. 205,15 στενοτέρας. σελ. 95,21 στενοτάτου. σελ. 107,12 στενοτέρων. σελ. 108,5 στενότερα. σελ. 145,5 καὶ 16 καὶ 22 στενότερον, σελ 380,8 στενοτέρα, σελ. 386,16 στενοτέρου, σελ. 402,6 στενότερος, σελ. 493,4 στενοτάτοις καὶ 14 στενότατα. Πρβ. καὶ περὶ Κράσ. σελ. 60,23 στενοτέρας καὶ Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 174, 12 καὶ σελ 178, 10 Δαρ. στενότερος.

ΣΗΜ. Ε'. Παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ ὁ Νίσιος ἐν μὲν τῷ Α' τόμῳ σελ. 308,23 ἔγραψε στενώτατος καὶ ἐσημειώσατο «στενώτατος: Bekker στενότατος codd.», ἐν δὲ τῷ Ϛ' ἔγραψε σελ. 71, 20 στενοτάτας καὶ σελ. 432, 19 στενοτέρα καὶ σελ. 462, 18 στενότερος καὶ σελ. 608,6 στενότατον καὶ ἐσημειώσατο «στενοτάτας: ο ex ω corr. A. στενωτάτους L^1 στενωτάτας L^2 στενωτάτους R» καὶ «στε-

νοτέρα: στεντέρα τότε sic L στενοτέρα, ο ex ω corr. V στενοστέρα C» καὶ «στενότερος: στενώτερος V[1]» καὶ «στενότατον: στενώτατον PMC»

ΣΗΜ. Ϛ΄. Ἐν τοῖς τοῦ Θεοφράστου φέρεται κατὰ τὴν Σνειδήρειον ἔκδοσιν σελ. 96 στενώτερα καὶ σελ. 105 καὶ σελ. 133 καὶ σελ. 248 (δὶς) στενώτερον ἀλλὰ σελ. 502 καὶ σελ. 553 στενότερον. Ὑπὸ τοῦ Οὐιμήρου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τοῦ Θεοφράστου εἶνε πάντα τὰ μνημονευθέντα παραθετικὰ διὰ τοῦ Ο γεγραμμένα. Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Βονιτζίου γεγραμμένα ἐν τῷ Ἀριστοτελικῷ Πίνακι σελ. 699 «τὴν τροφὴν ἐπιρρεῖν στενωτέραν Ζγε8.789ª 4 — comparativi forma στενότερον Ζμγ14, 676ᵇ 18, 19, sed στενώτερον 675ª 35 al.».

ΣΗΜ. Ζ΄. Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου εἶνε ὑπὸ τοῦ Δυβνήρου ἐκδεδομένον σελ. 50, 45 «κενοτέραν δόξαν» καὶ σελ. 61, 35 «στενοτέρων πόρων», ἀλλὰ σελ. 376,51 «ἔστι δὲ τόπος στενώτατος».

ΣΗΜ. Η΄. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου Τόμ. Β΄, σελ. 205 Ναβ. εἶνε γεγραμμένον «καθόλου δὲ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄρεσι στενόταται διεκβολαί» (Ἴδε καὶ Ὄθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α΄, σελ. 126· ἔτι δὲ *Dissert. Phil. Hal.* Τόμ. Θ΄, σελ. 43). Τὴν διὰ τοῦ Ο ἐκφορὰν τοῦ ὑπερθετικοῦ τοῦ ἐπιθέτου στενός βλέπει τις καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Β΄, σελ. 259,12 Δινδ. «ἐν τῷ μέσῳ καὶ στενοτάτῳ τῆς ὁδοῦ»· εἶνε δ' ὑπὸ τοῦ ἐκδότου σεσημειωμένον «στενοτάτῳ: Sic A, non στενωτάτῳ». Ἀναγινώσκεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Τόμ. Θ΄, σελ. 104, 9 Διλσ. «κενότερον γίνεται τοῦ πυκνοῦ» καὶ σελ. 248, 7 «πλατύτερον καὶ στενότερον καὶ βαρύτερον»· φέρεται δ' ἐν τῷ πρώτῳ τόπῳ καὶ γραφὴ κενώτερον. Πρβ. καὶ Τόμ. Ζ΄, σελ. 547,2 Ειβ., ἔνθα πρὸς τῇ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐγκεκριμένῃ γραφῇ στενώτερον ἔχουσι τἀντίγραφα καὶ τὴν στενότερον.

ΚΕΦ. Δ΄.

Ὅλως ἰσοδύναμον τῷ **Πελοπόννησος** εἶνε τὸ **νῆσος τοῦ Πέλοπος**

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης γράφει ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γεν. Ἱστορίας Τόμ. Α΄, σελ. 187 «Ἡ Μεγαρὶς εἶνε ἡ τελευταία χώρα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀπ' αὐτῆς μεταβαίνει τις διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἥτις κεῖται ἐξηπλωμένη ἐπὶ τῆς Μεσογείου ὡς φύλλον συκῆς καὶ ἥτις διὰ τὸ ἁπανταχόθεν μὲν περίκλυστον ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ πολύκολπον καὶ πολυλίμενον ἐκαλεῖτο **νῆσος τοῦ Πέλοπος**».

Γελοιότατα εἶνε εἰρημένον «ἡ Πελοπόννησος ἐκαλεῖτο νῆσος τοῦ Πέλοπος», διότι τὸ Πελοπόννησος καὶ τὸ νῆσος τοῦ Πέλοπος οὐδὲν ἀλλήλων διαφέρουσιν. Ὡς ἐκ τοῦ Ἕλλης πόντος ἐγένετο διὰ συνθέσεως τὸ Ἑλλήσποντος, οὕτως ἐκ τοῦ Πέλοπος νῆσος τὸ Πελοπόννησος. Μαρτύρια τῆς τοῦ ὀνόματος τούτου ἐν δυσὶ λέξεσι, τουτέστι ἄνευ συνθέσεως, ἐκφορᾶς φέρομεν τὸ ὑπὸ τοῦ Τυρταίου εἰρημένον «εὐρεῖαν Πέλοπος νῆσον ἀφικόμεθα» (Ποιητ. Λυρ. Ἑλλ. Βεργκ. Τόμ. Β΄, σελ. 9 ἐκδ. δ΄) καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἴωνος «τὸν Πέλοπος ἐν νήσῳ τρόπον» (Ἑλλήν. Τραγ. Ἀπόσπ. Ναυκ. σελ. 736, 24 ἐκδ. β΄) καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους «οὐδ' ἐν τᾷ μεγάλᾳ Δωρίδι νάσῳ Πέλοπος πώποτε βλαστὸν κτέ.» (Οἰδ. Κολ. 695). Πρβ. Εὐριπ. Ἑκ. 450 «ἢ Δωρίδος ὅρμον αἶας ἢ Φθιάδος». Ἴδε Ἐρφούρδιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σοφοκλέους Τόμ. Ζ΄, σελ. 405. Παρατηρητέον δ' ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ Αἰσχύλου ἐλέχθη Εὐμ. 706 «οὔτ' ἐν Σκύθαισιν οὔτε Πέλοπος ἐν τόποις», ὑπὸ δὲ τοῦ Θεοκρίτου Εἰδυλλ. Η΄, 57 «Μή μοι γᾶν Πέλοπος, μή μοι Κροίσοιο τάλαντα εἴη ἔχειν» (Σχολ.) «μή μοι εἴη ἔχειν οὔτε τὴν Πελοπόννησον μήτε χρυσοῦ τάλαντα». Εἶνε δὲ κακῶς γεγραμμένον οὔτε ἀντὶ τοῦ μήτε.

Θαυμαστόν, νομίζομεν, μέλλει παντὶ νὰ φανῇ ὅτι εἰπὼν ὁ Βερναρδάκης «Ἡ Μεγαρὶς εἶνε ἡ τελευταία χώρα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀπ' αὐτῆς μεταβαίνει τις **διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου** εἰς τὴν Πελοπόννησον», λέγει ἐν τοῖς ἔπειτα «ἥτις (ἡ Πελοπόννησος

δηλ.) διὰ τὸ **ἁπανταχόθεν** μὲν περίκλυστον ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ πολύκολπον καὶ πολυλίμενον ἐκαλεῖτο νῆσος τοῦ Πέλοπος» ἐπιλαθόμενος τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου.

Μάτην δὲ πρόσκεινται τό τε πολύκολπον καὶ τὸ πολυλίμενον· διότι πᾶσα γῆ περίκλυστος οὖσα ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ ἂν μὴ εἶνε πολύκολπος μηδὲ πολυλίμενος καλεῖται νῆσος. Ὁ Σοφοκλῆς λέγει ἐν ἀρχῇ τοῦ Φιλοκτήτου «ἀκτὴ μὲν ἥδε τῆς περιρρύτου χθονὸς Λήμνου» τουτέστι τῆς νήσου Λήμνου. Πρβ. καὶ Ὀδύσσ. Τ, 172 «Κρήτη τις γαῖ' ἔστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ, καλὴ καὶ πίειρα, περίρρυτος», κτλ. Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σοφοκλέους Φιλοκτήτου σελ. 9. Ὁ Εὐστάθιος ποιεῖται ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1389, 37 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «καλῶς δὲ καὶ τὸ ἀμφιρύτη πρὸς διαστολὴν τῶν χερρονήσων, ὁποία καὶ ἡ Πελοπόννησος· ἐκεῖναι γὰρ οὐκ ἀμφίρρυτοι». Γράφει δὲ καὶ σελ. 1511,19 «Τὸ δὲ νήσων, αἳ ἁλὶ κεκλίαται ἤτοι περιέχονται ἢ πρὸς διαστολὴν εἴρηται χερρονήσων, ὧν καὶ ἡ Πελοπόννησος, περὶ ἣν ἄρτι ἐστὶν ὁ Τηλέμαχος, αἳ δὴ χερρόνησοι καὶ ἕτεραί εἰσι τῶν ἀμφιάλων νήσων».

Πιθανὸν δύναται νὰ φανῇ ὅτι εἶδέ που ὁ Βερναρδάκης τοιόνδε τινὰ λόγον γενόμενον· «ἡ Πελοπόννησος εἶνε μὲν χερσόνησος, ἀλλ' ὠνομάζετο οὕτω, Πελοπόννησος δηλονότι, ἤτοι νῆσος τοῦ Πέλοπος, διότι πανταχόθεν σχεδὸν ὑπὸ τῆς θαλάσσης περικλυζομένη εἶνε οἱονεὶ νῆσος»· εἰκαιότατος δὲ καὶ ἀσταθμητότατος ὢν ὁ ἄνθρωπος ἔγραψεν ἄλλα ἀντ' ἄλλων.

Ἄξια παραθέσεως εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γεγραμμένα ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν Παρεκβολαῖς σελ. 290,45 Διδ. «Ὅτι ἡ τοῦ Πέλοπος νῆσος ἔστι μὲν κυρίως χερρόνησος, ὅμως δὲ νῆσος μὲν λέγεται, ὡς παρὰ βραχὺ τοιαύτη οὖσα, παρὰ τὸν ἰσθμὸν δηλαδή, τουτέστι τὸν ὀλιγοστάδιον αὐχένα, καὶ ὡς θαλασσίοις κατὰ τὸν Διονύσιον ἐστεμμένη κόλποις ἔνθα καὶ ἔνθα· ὅπερ ταὐτόν ἐστι τῷ ἀμφίαλος. Καὶ ὅρα τὸ ἐστεμμένη ἀντὶ τοῦ κυκλουμένη. Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα κάλλιον οὕτως εἰπεῖν, παρ' ὅπερ ἀνωτέρω ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἔφη, ἐζῶσθαι αὐτὴν δισσαῖς θαλάσσαις εἰπών. Καὶ διὰ τοῦτο μὲν ὀνομάζεται νῆσος. Πέλοπος δὲ λέγεται διὰ τὸ τὸν Φρύγα ἢ Λυδὸν Πέλοπα κυριεῦσαί ποτε αὐτόθι ἐπιγαμβρεύσαντα Οἰνομάῳ. Λέγεται δὲ οὐ μόνον συνθέτως Πελοπόννησος διὰ τῶν δύο ΝΝ, ὡς Ἑκατόννησοι, αἱ τοῦ

Ἑκάτου ἤγουν Ἀπόλλωνος νῆσοι, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς, ἤτοι ἀσυνθέτως, ποτὲ μὲν Πελοπία γῆ, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ εὕρηται, ποτὲ δὲ νῆσος, ὡς αὐτὸς ὁ Διονύσιος ποιεῖ ἐν τῷ περὶ Ἀρκάδων λόγῳ». Πρβ. σελ. 329, 1 καὶ Στοβ. Ἐκλογ. Τόμ. Α', σελ. 259, 16 Οὐαξμ. Ἐρρήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 338, 44 «τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ ἡ τοῦ Πέλοπος ἐπικράτεια Πελοπόννησος ἐκλήθη, καὶ ταῦτα μὴ νῆσος ἀκριβῶς ἀλλὰ χερρόνησος οὖσα». Ὁδοῦ πάρεργον παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Οὔλσχιος ἀνέγνω παρὰ τῷ Πολυβίῳ σελ. 54 ἐκδ. β' «τὴν μὲν οὖν σύμπασαν Σικελίαν τῇ θέσει τετάχθαι συμβαίνει πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τἀκείνης πέρατα παραπλησίως τῇ τῆς Πελοποννήσου θέσει πρὸς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ταύτης ἄκρα, τούτῳ δ' αὐτῷ διαφέρειν ἀλλήλων, ἧ ἐκείνη μὲν χερρόννησός ἐστιν, αὕτη δὲ νῆσος» καὶ ἐσημειώσατο «ἐστιν, αὕτη δὲ νῆσος» add. Hu. quaest. I 4 (lacunam indicaverat Ca). Ἴδε καὶ Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1861, σελ. 198.

Εἴκαζον δ' οἱ παλαιοὶ τὴν Πελοπόννησον διὰ τὸ σχῆμα αὐτῆς φύλλῳ ἢ πετάλῳ πλατάνου.

Στράβ. σελ. 118, 17 Μειν. «σχῆμα δ', ἂν τῶν γεωμετρικῶν τινὶ σχημάτων εἰκάσῃς, ὡς τὴν Σικελίαν τριγώνῳ, ἢ τῶν ἄλλων γνωρίμων τινὶ σχημάτων, οἷον τὴν Ἰβηρίαν βύρσῃ, τὴν Πελοπόννησον πλατάνου φύλλῳ» καὶ σελ 476, 27 «ἔστι τοίνυν ἡ Πελοπόννησος ἐοικυῖα φύλλῳ πλατάνου τὸ σχῆμα».

Διονύσ. Περιηγ. 403 «Πέλοπος δ' ἐπὶ νῆσος ὀπηδεῖ, εἰδομένη πλατάνοιο μυουρίζοντι πετήλῳ».

Εὐσταθ. Παρεκβ. εἰς Διονύσ. Περιηγ. σελ. 245, 30 «Οὕτω τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰκάζουσι χλαμύδι στρατιωτικῇ, τὴν Ἰταλίαν κισσῷ, τὴν Ἰβηρίαν βύρσῃ βοός, τὴν Νάξον ἀμπέλου φύλλῳ, τὴν τοῦ Πέλοπος πλατάνου πετάλῳ, τὴν Σαρδὼ ἴχνει ἀνθρώπου, τὴν Κύπρον δορᾷ προβάτου, τὴν Λιβύην τραπεζίῳ σχήματι, καὶ ἄλλα δὲ ἄλλως εἰκάζουσιν οἱ παλαιοὶ» καὶ σελ. 291, 19 «Ἔστι δὲ κατὰ τὸν ἰσθμὸν ἡ Πελοπόννησος συνεχὴς τῇ τῆς Ἑλλάδος πέζῃ· συνάπτει γὰρ ὁ τόπος ἐκεῖνος τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἔοικε πλανάνου πετάλῳ μυουρίζοντι, τουτέστι κατὰ μυὸς οὐρὰν στενουμένῳ καὶ λεπτυνομένῳ, κατὰ τὸν ἄκρον μίσχον, ἤτοι κατὰ τὸν καυλόν, οὗ τὸ φύλλον ἐξήρτηται. Καὶ ὁ μὲν ἰσθμός, φησί, τῆς Πελοποννήσου ὁ τεσσαρακονταστάδιος, εἰρ-

γόμενος στενός, ἔοικε τῷ ἄκρῳ μίσχῳ τοῦ φύλλου, βόρειος ὢν καὶ κοινὸν ἐφ' Ἑλλάδος ἴχνος ἐρείδων, ὡς τῆς Ἑλλάδος κατὰ συνέχειαν εὐθὺς κειμένης, ὡς εἴρηται, μετὰ τὸν ἰσθμόν. Ἡ δὲ τῆς ἔσω ἠπείρου περίμετρος τῷ πολυδινήτῳ φύλλῳ παρέοικεν, ὡς πολλὰς ἐπικλάσεις ἔχουσα καὶ καμπὰς καὶ ἐγκολπώματα, καθ' ὁμοιότητα τοῦ τῆς πλατάνου φύλλου. Διὸ καὶ ὁ Πίνδαρος πολύγναμπτον μυχὸν λέγει τὴν Πελοπόννησον· ἀκρόπολιν δὲ τῆς Ἑλλάδος οἱ παλαιοί φασι τὴν Πελοπόννησον».

Γεώργ. Φραντζ. σελ. 108, 10 Βόνν. «ἔοικε δὲ ἡ Πελοπόννησος πλατάνου φύλλῳ εἰς πάντα, τοῦ δὲ φύλλου ὁ καυλὸς ὁ Ἰσθμός ἐστιν».

Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ Τόμ. Γ', σελ. 52, 19 Βόνν. φέρεται «ἔστι δὲ (ἡ Πελοπόννησος) χερρόνησος **ἀμπέλου** φύλλῳ τῷ σχήματι παρεμφερής. Διονύσιος δὲ πλατάνου φύλλῳ ἀπεικάζει λέγων οὕτως· εἰδομένη πλατάνοιο μυουρίζοντι πετήλῳ». Πρβ. καὶ Στέφ. Βυζάντ. σελ. 516, 8 Μειν.

ΣΗΜ. Α'. Παρετέθησαν ἐν τοῖς ἄνω ἐξ ἀρχαίων ποιητῶν μαρτύρια τῆς ἐν δυσὶ λέξεσιν ἐκφορᾶς τοῦ ὀνόματος Πελοπόννησος. Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Περιηγητοῦ 403 «Πέλοπος δ' ἐπὶ νῆσος ὀπηδεῖ» καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐφραιμίου 7367 (σελ. 298) «τοὺς Ἑλλάδα νῆσόν τε Πέλοπος ξένην ὅπλοις ἑλόντας καὶ κατωφρυωμένους» καὶ ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Γρηγορᾶ Τόμ. Α', σελ. 14, 14 Βόνν. «ἕως καὶ αὐτῆς ἐπέβη τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος» καὶ ὑπὸ Νικήτα τοῦ Χωνιάτου σελ. 841, 13 Βόνν. «καὶ μετελάγχανε τῶν φόρων ὁπόσοι ἐξ Ἑλλάδος καὶ τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος εἰσεπράττοντο» καὶ σελ. 858, 2 «ὁ ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Πέλοπος γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς Βελλεροφόντης». Εἶπε δ' ὁ Νικήτας καὶ τῆς τοῦ Πέλοπος καὶ τὴν τοῦ Πέλοπος σελ. 78, 4 «καὶ ὡς εἰς χῶρον ἐκσφενδονᾷ μυχαίτατον τὴν πραιτωρίαν ἀρχὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς τοῦ Πέλοπος» καὶ σελ. 794, 23 «ἐλάσαι καὶ χειρώσασθαι τὴν τοῦ Πέλοπος». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 933, 29 «ἔχει καθιστοροῦσα ἡ τοῦ Πέλοπος νῆσος γυναῖκα ἐπιφανοῦς ἀνδρὸς κτέ.» καὶ σελ. 1904, 15 «εἴπερ Ἄργος μὲν ἡ ὅλη τοῦ Πέλοπος νῆσος» καὶ Παρεκβολ. εἰς Διονύσ. Περιηγ. σελ. 245, 33 «τὴν τοῦ Πέλοπος (εἰκάζουσι) πλατάνου πετάλῳ».

ΣΗΜ. Β'. Ἐν τοῖς εἰς τὴν Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς Γραμματικὴν

Σχολίοις σελ. 468, 24 Ἰλγ. λέγεται «Αἱ τμήσεις Ἰώνων εἰσὶν, οἷον Πέλοπος νῆσον ἀντὶ τοῦ Πελοπόννησον». Φανερὸν παντὶ ὑπάρχει ὅτι ἐκ τοῦ Πέλοπος νῆσος ἐγένετο κατὰ σύνθεσιν τὸ Πελοπόννησος οὐχὶ δὲ ἐκ τοῦ Πελοπόννησος κατὰ τμῆσιν τὸ Πέλοπος νῆσος.

ΣΗΜ. Γ΄. Ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν Παρεκβολαῖς σελ. 291, 14 «ποτὲ μὲν Πελοπία γῆ, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ». Παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ φέρεται Ἴων. 1591 «κατ' αἶαν Πελοπίαν» καὶ Ἱππολ. 373 «οἰκεῖτε χώρας Πελοπίας προνώπιον» καὶ Ἱκέτ. 184 «Πελοπίαν παρεὶς χθόνα» καὶ 264 «Πελοπίας δ' ἡμεῖς χθονὸς ταὐτὸν πατρῷον αἷμα σοὶ κεκτήμεθα» καὶ Ἀπόσπ. 515 Ναυκ. «Πελοπίας χθονὸς ἐν ἀντιπόρθμοις πεδί' ἔχουσ' εὐδαίμονα». Πρβ. Ἀπολλών. Ῥόδ. Δ΄, 1577 «θείην Πελοπηΐδα γαῖαν» καὶ Καλλίμ. Ὕμν. εἰς Δῆλ. 73 «φεῦγε δ' ὅλη Πελοπηὶς ὅση παρακέκλιται Ἰσθμῷ».

ΣΗΜ. Δ΄. Περὶ τοῦ ὀνόματος Ἑκατόννησοι θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ πραγματευόμενοι περὶ τῶν ἐκ τοῦ νῆσος-νῆσοι συγκειμένων ὀνομάτων.

ΚΕΦ. ΡΕ΄.

Οὐδεὶς μὴ τελέως ἀπαίδευτος μηδὲ λίαν ἀσύνετος ὢν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπὶ δέρατος διεσώθησαν ἐκ Θεσσαλίας ὁ Φρῖξος καὶ ἡ Ἕλλη.

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης λέγει ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας Τόμ. Α΄, σελ. 203. «Ὁ Πελίας, θεῖος καὶ κηδεμὼν τοῦ ἐν Ἰωλκῷ τῆς Θεσσαλίας Ἰάσωνος, ἀπαιτούμενος παρ' αὐτοῦ ἡλικιωθέντος τὴν πατρικὴν βασιλείαν, ἐπέβαλεν αὐτῷ ὡς ὅρον τῆς ἀποδόσεως αὐτῆς νὰ μετακομίσῃ ἐκ Κολχίδος τὸ χρυσοῦν δέρας, ἐφ' οὗ εἶχον διασωθῆ ἐκ Θεσσαλίας ὁ βασιλόπαις *Φρίξος* καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ *Ἕλλη*. Καὶ ἡ μὲν Ἕλλη ἐκπεσοῦσα ἀπὸ τοῦ **χρυσοῦ δέρατος** ἐπνίγη εἰς τὰ κύματα τοῦ πορθμοῦ, ὅστις ἀπ' αὐτῆς ἐπωνομάσθη

Ἑλλήσποντος, ὁ δὲ Φρίξος διασωθεὶς αἰσίως εἰς Κολχίδα ἀνέθηκεν αὐτὸ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἄρεως».

Γελοιότατα λέγεται ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη ὅτι ὁ Φρῖξος καὶ ἡ Ἕλλη ἐπὶ δέρατος εἶχον διασωθῆ ἐκ τῆς Θεσσαλίας καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ δέρατος ἡ Ἕλλη ἐκπεσοῦσα ἐπνίγη. Θαυμαστὸν παντὶ μέλλει νὰ φανῇ ὅτι καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τὴν γενικὴν ἱστορίαν ἐν αὐτῷ διδάσκων ἠγνόει μῦθον γνωστότατον, καθ' ὃν ὁ Φρῖξος καὶ ἡ Ἕλλη ἐπὶ κριοῦ ὀχούμενοι ἔφυγον ἐκ τῆς Βοιωτίας, ἀπὸ τοῦ κριοῦ δὲ πεσοῦσα εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Ἕλλη ἐπνίγη.

Ἐρρήθη ὑπὸ μὲν τοῦ Πινδάρου Πυθ. Δ', 190 (285) «κέλεται γὰρ ἑὰν ψυχὰν κομίξαι Φρῖξος ἐλθόντας πρὸς Αἰήτα θαλάμους δέρμα τε κριοῦ βαθύμαλλον ἄγειν, τῷ ποτ' ἐκ πόντου σαώθη», ὑπὸ δὲ τοῦ Λουκιανοῦ περὶ Ὀρχήσ. 42 «μετὰ ταῦτα τὴν Ἀθάμαντος μανίαν καὶ τῶν Νεφέλης παίδων ἐπὶ τοῦ κριοῦ τὴν διαέριον φυγὴν» καὶ Ἐναλ. Διαλ. Θ', 2 «αὕτη δὲ ἄρα τί παθοῦσα κατέπεσεν ἀπὸ τοῦ κριοῦ; ὁ ἀδελφὸς δὲ ὁ Φρῖξος ἀσφαλῶς ὀχεῖται;», ὑπὸ δὲ τοῦ Παυσανίου Ἀττικ. ΚΔ', 2 «κεῖται δὲ καὶ Φρῖξος ὁ Ἀθάμαντος ἐξενηνεγμένος ἐς Κόλχους ὑπὸ τοῦ κριοῦ» καὶ Βοιωτ. ΛΔ' 4 «λίθου μὲν τὸ ἄγαλμα ἐστίν· Ἀθάμαντος δὲ θύειν Φρῖξον καὶ Ἕλλην ἐνταῦθα μέλλοντος, πεμφθῆναι κριὸν τοῖς παισί φασιν ὑπὸ Διός, ἔχοντα τὸ ἔριον χρυσοῦν καὶ ἀποδρᾶναι σφᾶς ἐπὶ τοῦ κριοῦ τούτου», ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀγαθαρχίδου παρὰ Φωτ. Βιβλιοθ. σελ. 443, 34 Βεκκ. (Γεωγρ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Α', σελ. 114, 45 Διδ.) «τὴν δ' Ἕλλην καὶ Φρῖξον ἐπὶ κριοῦ τοῖς ποσὶ πετομένου τὸν πόρον κατανύσαντας τὴν ἐφ' ἑκάτερα θάλατταν Ἑλλήσποντον ἀφ' ἑαυτῶν προσαγορεῦσαι». Ὑπ' Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου εἶνε εἰρημένον Α', 256 «ὡς ὄφελεν καὶ Φρῖξον, ὅτ' ὤλετο παρθένος Ἕλλη, κῦμα μέλαν κριῷ ἅμ' ἐπικλύσαι». Ἄξιον μνείας ὑπάρχει καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀναξανδρίδου ῥηθὲν Ἀποσπ. 34 Κοκκ. «ὑφείλετ' ἄρνα ποιμένος παίζων, Ἀτρεὺς ἐκλήθη· ἐὰν δὲ κριὸν Φρῖξος· ἂν δὲ κῳδάριον Ἰάσων».

Ὑπάρχει βιβλίον τῷ 1847μῳ ἔτει ἐκδοθέν, ὅπερ ἐπιγράφεται «Ἐπιτομὴ Ἑλλ. Μυθολογίας ἐκ διαφόρων συγγραφέων ἐρανισθεῖσα ὑπὸ Κωνστ. Κοντογόνου καθηγητοῦ». Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ εἶνε σελ. 112 τάδε γεγραμμένα εἰς τὴν ἱστορίαν ταύτην προσθέτουσιν ἕτεροι, ὅτι ὁ Ἀθάμας ἀπέβαλε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Νεφέλην, καὶ

ἐνυμφεύθη τὴν Ἰνώ· ὅτι ἡ Ἰνὼ κατεδίωξε τὸν υἱὸν τῆς Νεφέλης, τὸν Φρίξον· ὅτι κατέπεισέ ποτε τὰς γυναῖκας τοῦ τόπου νὰ ξηράνωσι τὸν σῖτον, καὶ ὅτε οἱ κάτοικοι, βλέποντες, ὅτι δὲν καρποφορεῖ ἡ χώρα, ἔστειλαν ἄγγελον νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον, διέταξε τὸν ἄγγελον τοῦτον νὰ φέρῃ ἀπόκρισιν, ὅτι πρέπει νὰ θυσιασθῇ εἰς τὸν Δία ὁ Φρίξος· ἐπειδὴ δὲ ὁ λαὸς ἐβίαζε τὸν Ἀθάμαντα εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ θεοπροπίου, ἡ Νεφέλη ἐξήρπασε τὸν Φρίξον, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Ἕλλην κριὸν χρυσόμαλλον, διὰ νὰ φύγωσιν. Ἀναβάντες ἐπὶ τὸν κριὸν οἱ δύο ἀδελφοί, ἐφέροντο μετέωροι ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἀλλ', ὅτε ἔφθασαν εἰς τὴν μεταξὺ Σιγείου καὶ Χερσονήσου θάλασσαν, ὀλισθήσασα ἡ Ἕλλη, ἔπεσεν εἰς τὸν πόντον καὶ ἔκτοτε ὠνομάσθη τὸ πέλαγος ἐκεῖνο Ἑλλήσποντος· ὁ δὲ Φρίξος ἔφθασεν εὐτυχῶς εἰς τὴν Κολχίδα». Πρβ. καὶ σελ. 187.

Κακῶς ἔγραψεν ὁ Κοντογόνης ξηράνωσι ἀντὶ τοῦ φρύξωσι. Παρατιθέμεθα τὰ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀπολλοδώρου φερόμενα Α', 9, 1 (σελ. 28, 11 Οὐαγν.) «Τῶν δὲ Αἰόλου παίδων Ἀθάμας, Βοιωτίας δυναστεύων, ἐκ Νεφέλης τεκνοῖ παῖδα μὲν Φρῖξον, θυγατέρα δὲ Ἕλλην. Αὖθις δὲ Ἰνὼ γαμεῖ, ἐξ ἧς αὐτῷ Λέαρχος καὶ Μελικέρτης ἐγένοντο. Ἐπιβουλεύουσα δὲ Ἰνὼ τοῖς Νεφέλης τέκνοις ἔπεισε τὰς γυναῖκας τὸν πυρὸν φρύγειν. Λαμβάνουσαι δὲ κρύφα τῶν ἀνδρῶν τοῦτο ἔπρασσον. Γῆ δὲ πεφρυγμένους πυροὺς δεχομένη καρποὺς ἐτησίους οὐκ ἀνεδίδου· διὸ πέμπων ὁ Ἀθάμας εἰς Δελφοὺς ἀπαλλαγὴν ἐπυνθάνετο τῆς ἀφορίας. Ἰνὼ δὲ τοὺς πεμφθέντας ἀνέπεισε λέγειν ὡς εἴη κεχρησμένον παύσεσθαι τὴν ἀκαρπίαν, ἐὰν σφαγῇ Διὶ ὁ Φρῖξος. Τοῦτο ἀκούσας Ἀθάμας, συναναγκαζόμενος ὑπὸ τῶν τὴν γῆν κατοικούντων, τῷ βωμῷ παρέστησε Φρῖξον. Νεφέλη δὲ μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτὸν ἀνήρπασε, καὶ παρ' Ἑρμοῦ λαβοῦσα χρυσόμαλλον κριὸν ἔδωκεν, ὑφ' οὗ φερόμενοι δι' οὐρανοῦ γῆν ὑπερέβησαν καὶ θάλασσαν. Ὡς δὲ ἐγένοντο κατὰ τὴν μεταξὺ κειμένην θάλασσαν Σιγείου καὶ Χερρονήσου, ὤλισθεν εἰς τὸν βυθὸν ἡ Ἕλλη, κἀκεῖ θανούσης αὐτῆς ἀπ' ἐκείνης Ἑλλήσποντος ἐκλήθη τὸ πέλαγος. Φρῖξος δὲ ἦλθεν εἰς Κόλχους, ὧν Αἰήτης ἐβασίλευε παῖς Ἡλίου καὶ Περσηίδος, ἀδελφὸς δὲ Κίρκης καὶ Πασιφάης, ἣν Μίνως ἔγημεν. Οὗτος αὐτὸν ὑποδέχεται, καὶ μίαν τῶν θυγατέρων Χαλκιόπην δίδωσιν. Ὁ δὲ τὸν χρυσόμαλλον κριὸν Διὶ θύει Φυξίῳ, τὸ δὲ τούτου

δέρας Αἰήτῃ δίδωσιν· ἐκεῖνος δὲ αὐτὸ περὶ δρῦν ἐν Ἄρεος ἄλσει καθήλωσεν». Πρβ. καὶ Σχόλ. Ἀράτ. σελ. 70, 18 Βεκκ. «τοῦτον τὸν Κριὸν Ἐρατοσθένης εἶναί φησιν Ἕλλης καὶ ΦρΥξου, ὃν θύσας τῷ φυξίῳ Διὶ Φρύξος τὴν δορὰν δέδωκε τῷ Αἰήτῃ».

Περὶ τοῦ πράγματος ἐποιήσατο λόγον καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς· εἶνε δὲ ὑπ' αὐτοῦ τάδε εἰρημένα σελ. 667,4 «Τὰ δὲ περὶ Ἕλλης θρυΛλούμενα δῆλα, ὅτι δηλαδὴ ἀδελφὴ αὕτη Φρίξου, θυγάτηρ Ἀθάμαντος καὶ Νεφέλης, ἣν δὴ Νεφέλην ὁ Ἀθάμας γυναῖκα δευτέραν ἐπεισηγάγετο, τὴν προτέραν Ἰνὼ ἐκπεμψάμενος, καὶ ὅπως ἡ Ἰνὼ αὖθις ἀναληφθεῖσα ἐνεκότει τοῖς ἐκ Νεφέλης παισὶ καὶ ὡς μηχαναῖς τισι φρύξασα τὰ ἐγχώρια σπόριμα καὶ ἄκαρπα ποιήσασα χρησμὸν κατὰ τῶν παίδων ὑπέκλεψεν, ὡς τοῦ κακοῦ λυθησομένου τῷ ἐκείνων φόνῳ καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐπιβουλευθεῖσι κριὸς τὴν ἐπιβουλὴν κατεμήνυσε καὶ ὡς ἀναδεξάμενος αὐτοὺς ὁ τοιοῦτος κριὸς καὶ κατά τι θεῖον ἀέριος ἀρθεὶς τὸν μὲν Φρῖξον περιεσώσατο εἰς τὴν Κολχίδα γῆν, τὴν δὲ Ἕλλην οὐκ ἴσχυσε καταπεσοῦσαν εἰς τὸν ἀπ' αὐτῆς κληθέντα Ἑλλήσποντον, καὶ ὅτι ἐν Κόλχοις ἀπεδάρη παρὰ τοῦ Φρίξου ὁ κριὸς οὗτος τυθεὶς Φυξίῳ Διὶ καὶ τὸ αὐτοῦ κῶας χρυσωθὲν ἐφυλάσσετο ὑπὸ ἀΰπνου δράκοντος, εἰς ὃ (γρ. ἐφ' ὃ) οἱ Ἀργοναῦται ἔπλευσαν, καὶ ὅτι οὐδὲ ἡ κακοῦργος Ἰνὼ καλῶς ἀπήλλαξε, καταπεσοῦσα συνάμα (σύναμα) τῷ παιδὶ Μελικέρτῃ εἰς θάλασσαν ἐν τῷ τὸν ἄνδρα μανῆναι κατὰ χόλον Ἥρας καὶ ξιφήρη διώκειν αὐτήν. Καὶ τοιάδε μὲν ταῦτα. Ἡ δὲ ἀκριβὴς ἱστορία μητρυιὰν εἰδυῖα τὴν Ἰνὼ δύσνουν τῷ Φρίξῳ τε καὶ τῇ Ἕλλῃ πλοιάριόν τί φησιν εἶναι τὸν κριόν, ἐκτύπωμα φέρον κριοῦ ἐν ἄκρῳ, ὁποῖόν τι καὶ παρὰ Λυκόφρονι τὸ ταυρόμορφον τύπωμα τὸ τὴν Εὐρώπην ἁρπάσαν, καὶ ὁποῖα πλοῖα τὰ σὺν ἑτέροις γλύμμασι καὶ χηνίσκους ἐν τοῖς ἄκροις ἔχοντα, ἤγουν τύπους χηνῶν. Καὶ βούλεται διὰ τοιούτου κριοῦ σὺν τῷ ἀδελφῷ πλέουσαν τὴν Ἕλλην ἐκπεσεῖν καὶ κινδυνεῦσαι. Ἑτέρα δέ τις ἱστορία εὔνουν ὑπηρέτην φησὶ τὸν κριόν, ὃς τὴν τῆς μητρυιᾶς βουλὴν ἀνακαλύψας καὶ περισώσασθαι τοὺς δεσπότας παῖδας προθέμενος ἐδυστύχησε κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον· λέμβῳ γὰρ βραχυτάτῳ πιστεύσας αὐτοὺς οὐκ ἔσχεν ἀμφοτέρους περιποιήσασθαι, ἀλλ' ὁ μὲν Φρῖξος περιεγένετο, ἡ δὲ Ἕλλη κατὰ πάθος ἰλίγγου ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου καταπεσοῦσα μόνον αὐτῆς ἄνω ἀφῆκε τοὔνομα φέρεσθαι αὐτὴ καταδῦσα εἰς

βυθόν». Πρβ. καὶ Σχολ. Πλάτ. Μενεξ. σελ. 243, Α'(Πλάτ. Τόμ. ς', σελ. 330 Τευβν.), ἔνθα κεῖνται τάδε· «'Αθάμαντος γυναῖκες Νεφέλη καὶ Ἰνώ. Αὕτη ἐπιβουλεύουσα Φρίξῳ καὶ Ἕλλῃ τοῖς ἐκ Νεφέλης τούτου παισί, πείθει τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντας εἰς Δελφοὺς διὰ τὸν λιμὸν εἰπεῖν ὅτι παύσεσθαι τοῦτον ὁ 'Απόλλων εἶπεν, εἰ Φρῖξον αὐτῷ σφαγιάσειεν. Νεφέλη δὲ μαθοῦσα τοῦτο λαμβάνει παρ' Ἑρμοῦ κριόπρῳρον πλοῖον Ὑπόχρυσον, ἐμβάλλει τε τοὺς παῖδας ἐν αὐτῷ πλεῖν καὶ φεύγειν κτέ.».

Ἄξια παραθέσεως εἶνε τὰ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις γεγραμμένα Τόμ. Α', σελ. 253, 29 Δινδ. «'Αθάμας ὁ Αἰόλου μὲν παῖς, βασιλεὺς δὲ Θηβῶν, γήμας Ἰνὼ τὴν Κάδμου παῖδας ἔσχε δύο, Λέαρχον καὶ Μελικέρτην· κατὰ Ἥρας δὲ πρόσταγμα ἀποπεμψάμενος τὴν Ἰνὼ καὶ ἐπιγήμας Νεφέλην ἔσχεν ἐξ αὐτῆς δύο παῖδας, Ἕλλην τε καὶ Φρῖξον. Μιγνύμενον δὲ αὐτὸν λάθρᾳ τῇ Ἰνοῖ κατοπτεύσασα ἡ Νεφέλη ᾤχετο, πάλιν δὲ τῆς οἰκίας ἐπικρατήσασα ἡ Ἰνὼ ἐπεβούλευσε τοῖς τῆς Νεφέλης παισίν· εὑροῦσα δέ τινα μηχανὴν ἔφρυγε νὰ σπέρματα. Καὶ δὴ πολλῆς οὔσης ἀκαρπίας ἐν τῇ χώρᾳ ἔπεμπεν ὁ 'Αθάμας εἰς Πυθὼ θεοπρόπους· ἡ δὲ Ἰνὼ συνέπεισε τούτους τεχνήσασθαί τινα χρησμὸν κατὰ τοῦ Φρίξου, ὡς θῦμα τῆς αὐτοῦ γονῆς προσενεγκὼν ἀπαλλαγήσεται τοῦ δεινοῦ. Πυθόμενος οὖν παρὰ τῶν θεοπρόπων ὁ 'Αθάμας τὸ λόγιον μεταπέμπεται ἐκ τῶν ἀγρῶν τὸν Φρῖξον· πρόφασιν δὲ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἄγειν ὅτι κάλλιστον πρόβατον ἐν τοῖς θρέμμασιν εἰς ἱερουργίαν ὑπάρχει. Μυθολογεῖται δὲ ὅτι παραγενομένῳ τῷ Φρίξῳ μετὰ τῆς ἀδελφῆς κατά τινος δαίμονος ἐπιφάνειαν ἀνθρωπίνῃ φωνῇ λαλῆσαι τὸν κριόν, καὶ πᾶσαν αὐτῷ τὴν ἐπιβουλὴν ἀναγγεῖλαι, κελεῦσαί τε αὐτῷ μετὰ τῆς ἀδελφῆς ἐπικαθίσαι τῷ νώτῳ, ὅπως τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἐκφυγεῖν δυνηθῶσιν. Οὗ καὶ γενομένου, λέγεται τὸν κριὸν μετὰ πολλῆς βίας διὰ μέσου τοῦ ἀέρος ποιήσασθαι τὴν πορείαν, τὴν δὲ Ἕλλην μὴ δυναμένην ἀντέχειν καταπεσεῖν εἰς τὸ ὑποκείμενον πέλαγος, προσαγορευθῆναι δὲ τοῦτο διὰ τὴν προειρημένην Ἑλλήσποντον. Τὸν δὲ κριὸν κομίσαντα εἰς Κόλχους ἐκ τοῦ πόντου τὸν Φρῖξον τελευτῆσαι». Περὶ τοῦ «ἀνθρωπίνῃ φωνῇ λαλῆσαι τὸν κριὸν» πρβ. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1190, 48 «Τῷ ὄντι γὰρ, εἴπερ ἐλάλησεν ὁ Ξάνθος, ὥς που καὶ ὁ τοῦ Φρίξου κριός, δι' Ἥρας ἂν ἐφώνησεν ἤγουν δι' ἀέρος».

Καὶ ταῦτα μὲν εἶνε γεγραμμένα ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις, ἐν δὲ τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη τάδε σελ. 92, 37 Διδ. «Ἀθάμας ἐκ Νεφέλης δύο παῖδας ἔσχεν, Φρύξον καὶ Ἕλλην. Ἀφεὶς οὖν τὴν Νεφέλην θεὰν οὖσαν, θνητῇ γυναικὶ ἐμίγη. Ζηλοτυπήσασα οὖν ἡ Νεφέλη ἀπέπτη εἰς οὐρανὸν καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς χώραν αὐχμῷ ἐκόλαζε. Πέπομφεν οὖν θεωροὺς εἰς Ἀπόλλωνα Ἀθάμας ἐρέσθαι περὶ τοῦ αὐχμοῦ. Ἡ οὖν τούτου γυνὴ θέλουσα Φρύξον καὶ Ἕλλην ἀπολωλέναι πέπεικε διὰ δώρων τοὺς θεωροὺς εἰπεῖν Ἀθάμαντι ὡς οὐκ ἂν ἄλλως παύσασθαι τὸν αὐχμὸν ἔχρησεν ἡ Πυθία, εἰ μὴ τοὺς τῆς Νεφέλης θύσαιεν (γρ. θύσειε) παῖδας. Ἀκούσας οὖν Ἀθάμας μεταπέμπεται τοὺς παῖδας ἐκ τῶν ποιμνίων. Εἷς οὖν κριὸς ἀνθρωπίνῃ χρησάμενος φωνῇ λέγει Φρύξῳ καὶ Ἕλλῃ τὰ περὶ τῆς σφαγῆς. Φευγόντων οὖν τούτων μετὰ τοῦ κριοῦ ἡ μὲν Ἕλλη ἐν τῷ περαιοῦσθαι τὸν ἐν Ἀβύδῳ πορθμὸν ἀπεπνίγη πεσοῦσα ἀπὸ τοῦ κριοῦ· ὅθεν καὶ ἀπ' ἐκείνης Ἑλλήσποντος κέκληται. Φρύξος δὲ ἐποχούμενος τῷ κριῷ εἰς τὴν τῶν Κόλχων γῆν περισώζεται, ἔνθα καὶ τὸν κριόν, ὃς ὑπὸ τῶν θεῶν χρυσόμαλλος γέγονε, θύει τῷ Ἄρει ἢ τῷ Ἑρμῇ, καὶ κατοικήσας αὐτόθι τοὔνομα καταλέλοιπε τῷ τόπῳ· ἐκ τούτου γὰρ ἡ Φρυγία οὕτως ἐκλήθη». Πρβ. καὶ Σχολ. εἰς Αἰσχύλ. σελ. 427-428 Διν δ. Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ ἐν τοῖς Σχολίοις τούτοις εἶνε γεγραμμένον Φρύξος, ποιεῖται δ' ὁ Δινδόρφιος σελ. 427 τὴν παρατήρησιν τήνδε «Φρύξον: Recta nominis siriptura Φρῖξος est Sed relinquendum Φρύξος recentioribus scholiastis, qualis hic est et Aristoph. ad Nub. 257». Περὶ τοῦ πράγματος λόγος γίνεται καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Η', σελ. 1059, ἔχει δὲ ὧδε· «Vitiosum nominis Φρίξος accentum qui constans in libris est, ubique corrigendum esse ostendit Lobeck. Paralip. p. 404. Nam iota longum esse ex perfecto πέφρικα et nomine φρίκη eiusque derivatis intelligitur. Non minus frequens codicum vitium est Φρυξος pariterque apud Latinos *Phryxus* et in adj. Phryxeus (Φρίξειος), quo Ovidius aliique poetae usi sunt». Οὐδαμῶς συμφωνοῦμεν τῷ Vürthein ἐγκρίνοντι ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1902, σελ. 63 τὴν παροξύτονον ἐκφορὰν Φρίξος.

Ἐν οἷς παρεθέμεθα ἐκ τῶν εἰς Ὅμηρον Παρεκβολῶν τοῦ Εὐσταθίου κεῖται «Ἑτέρα δέ τις ἱστορία εὔνουν ὑπηρέτην φησὶ τὸν «κριόν.

Εἶνε δ' εἰρημένον καὶ ὅτι τροφεὺς ἢ παιδαγωγὸς τοῦ Φρίξου ὑπῆρξεν ὁ κριός. Σχόλ. Ἀπολλων Ῥοδ. Α', 256 (σελ. 319, 31 Κειλ.) «Λέγεται γὰρ ὅτι τῆς Ἕλλης καταπεσούσης ἀγωνιῶντι τῷ Φρίξῳ κατὰ Διὸς βούλησιν ἐφθέγξατο θαρσύνων αὐτὸν ὁ κριὸς διασώζειν αὐτὸν εἰς τὴν Σκυθίαν. Τοῦτο δὲ αὐτῇ τῇ Ἀλκιμέδῃ ἔμελλε κακὸν γενέσθαι, τοῦ υἱοῦ ἐκεῖσε στελλομένου. Ἡ δὲ ἱστορία κεῖται παρὰ Ἑκαταίῳ ὅτι ὁ κριὸς ἐλάλησεν. Ἔνιοι δέ φασιν αὐτὸν ἐπὶ κριοπρῴρου σκάφους πλεῦσαι. Διονύσιος δὲ ἐν β' Κριόν φησι Φρίξου τροφέα γενέσθαι καὶ συμπεπλευκέναι αὐτῷ εἰς Κόλχους διὸ καὶ μεμύθευται τὰ περὶ τῆς τοῦ κριοῦ θυσίας αὐτοθι». Ἡράκλειτ. περὶ Ἀπίστ. ΚΑ' (Μυθογρ. Οὐεστερμ. σελ. 317, 20 «Ἡνίκα τὴν Ἰνοῦς ἐπιβουλὴν μητρυιᾶς οὔσης ἔφευγον Ἕλλη καὶ Φρῖξος, ὁ παιδαγωγός, ᾧ ἦν Κριὸς ὄνομα, ἐπὶ πλοιαρίῳ μικρῷ χειμῶνος ὄντος ἔφυγεν ἔχων αὐτούς· καὶ συμβαίνει τὴν μὲν Ἕλλην ἐκπεσεῖν εἰς τὴν θάλασσαν, ὅθεν ἐκλήθη Ἑλλήσποντος, τοῦ δὲ Φρίξου σωθέντος ἐπιθυμητικῶς ἔχειν τὸν Αἰήτην, τὸν δὲ Κριὸν διακωλύοντα καὶ πειρώμενον ἄφθορον διατηρῆσαι τὸν Φρῖξον ἀποδαρθῆναι καὶ τὸ δέρμα αὐτοῦ προσπασσαλευθῆναι, χρυσοῦν δὲ προσαγορευθῆναι διὰ τὸ πιστότατον γεγενῆσθαι». Πρβ. καὶ Σχόλ. εἰς Λουκιαν. σελ. 85, 27 Τευβν. «Τὸ χρυσόμαλλόν φησι δέρας, ὃ Φρίξου μὲν ἦν τοῦ Ἀθάμαντος παιδὸς τοῦ παιδαγωγοῦ, ὃς Κριὸς ὠνόμαστο, δορά, τυθέντος δὲ κατὰ τὴν Κολχίδα γῆν καὶ ἐκδαρέντος». Ὁ Παλαίφατος γράφει περὶ Ἀπίστ. ΛΑ. (Μυθογραφ. Οὐεστερμ. σελ. 293, 19) «Τὸ δὲ ἀληθὲς οὕτως ἔχει· Ἀθάμας ὁ Αἰόλου τοῦ Ἕλληνος ἐβασίλευσε τῆς **Φθίας**. Ἦν δὲ αὐτῷ ἀνὴρ ἐπίτροπος τῶν πραγμάτων, ὃν μάλιστα πιστὸν ἡγεῖτο, ὀνόματι Κριός· ὃς αἰσθόμενος τὸν Ἀθάμαντα ἀποκτεῖναι ἐθέλοντα τὸν Φρῖξον δηλοῖ τοῦτο τῷ Φρίξῳ. Ὁ δὲ Φρῖξος κατεσκεύασε ναῦν καὶ ἐνέθετο ἐν αὐτῇ χρήματα πάμπολλα· ἐν ᾗ νηὶ καὶ ἡ μήτηρ Πέλοπος· ὄνομα δὲ αὐτῇ Κῶς, καὶ αὕτη ἐκ τῶν αὐτῆς χρημάτων εἰκόνα ποιησαμένη χρυσῆν ἐνέθετο. Σὺν τοῖς χρήμασι γοῦν καὶ Φρῖξον καὶ Ἕλλην ὁ Κριὸς ἐν ταύτῃ ἐνθεὶς ᾤχετο ἀπιών. Ἡ μὲν οὖν Ἕλλη κατὰ τὸν πλοῦν ἀσθενήσασα ἀπέθανεν, ἐξ ἧς καὶ Ἑλλήσποντος ἐκλήθη, αὐτοὶ δὲ ἀφικόμενοι εἰς τὸν Φᾶσιν κατοικοῦσιν ἐκεῖ, καὶ γαμεῖ Φρῖξος τὴν τοῦ τῶν Κόλχων βασιλέως Αἰήτου θυγα-

τέρα Χαλκιόπην, δοὺς ἕδνα τούτῳ τὴν χρυσῆν εἰκόνα τῆς Κῶ, ἀλλ' οὐχὶ δέρμα κριοῦ. Οὕτως ἡ ἀλήθεια ἔχει».

Ἐν τέλει μνημονεύομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐεκλίνου σεσημειωμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου Τόμ. Α', σελ. 102 Λιψ. «Κατὰ τὰ μυθολογούμενα ὁ Ἑλλήσποντος ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς Ἕλλης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀθάμαντος, ὀλισθησάσης εἰς τὴν αὐτόθι θάλασσαν ἐκ τοῦ κριοῦ, ἐφ' οὗ βᾶσα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Φρίξου ἔφυγε τὰς καταδρομὰς τῆς μητρυιᾶς Ἰνοῦς, προτρεπούσης τὸν Ἀθάμαντα εἰς θυσίαν τούτων τῶν ἐκ τῆς Νεφέλης γεννηθέντων αὐτῷ τέκνων. Ἡ φυγὴ τῶν τέκνων τῆς Νεφέλης ἐπὶ τοῦ κριοῦ διεσώθη ἐξεικονιζομένη ἐν ἀγγείοις τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ τοιχογραφίαις τῆς Πομπηίας (πρβ. Helbig, Wandgemälde Campaniens, σελ. 267). Ὁ δὲ ἀρχαῖος πυρὴν τούτου τοῦ πολλαχῶς ὑπὸ τῶν ποιητῶν διακοσμηθέντος μύθου τῆς Βοιωτίας καὶ Θεσσαλίας εἶναι κατά τινας μὲν τῶν νεωτέρων ἡ εἰς τὸν Λαφύστιον Δία προσφερομένη ἀνθρωποθυσία ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀθαμαντιδῶν πρὸς καθαρμὸν τῆς χώρας (πρβ. Ἡρόδ. 7, 197), κατά τινας δὲ ἡ ἐναλλαγὴ καὶ ἡ μετάπτωσις ἀπὸ τῆς ἐπομβρίας καὶ ὑγρασίας εἰς τὴν ἀνομβρίαν καὶ ξηρασίαν καὶ κατ' ἄλλους ἄλλος. Πρβ. Roscher, Lexikon der griech. u. römischen Mythologie, τόμ. 1, σελ. 673».

ΚΕΦ. ΡϚ'.

§ 1. Ἀλογιστότατα ἐνομίσθη ὅτι μεταξὺ τοῦ Ῥίου καὶ τοῦ Αἰγίου μεσολαβεῖ ὁ στενότατος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου πορθμός.

Ὑπὸ τοῦ Δημ. Βερναρδάκη εἶνε ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γεν. Ἱστορίας τάδε γεγραμμένα σελ. 219 «Ἐπιχειρήσαντες δὲ πολλάκις νὰ διαβῶσι τὸν Ἰσθμὸν οἱ Ἡρακλεῖδαι καὶ ἀποτυχόντες, κατέφυγον πρὸς τὸν πανοῦργον καὶ ἄριστα τὴν τοπογραφίαν τῆς Πελοποννήσου γινώσκοντα Λοκρὸν **ὁπλαρχηγὸν** ***Ὄξυλον***, ὅστις συμπαραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ἀξιόμαχα Αἰτωλῶν ἐπιδρομικὰ στίφη, συνηνώθη μετὰ τῶν Ἡρακλειδῶν, καὶ ναυπηγήσας πλοῖα ἐν Ναυπάκτῳ, διεβίβασεν αὐτοὺς ἐκ Ῥίου εἰς Αἴγιον διαπλεύσας τὸν ἐκεῖ μεσολαβοῦντα στενότατον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου πορθμόν, 80 ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας (1104)».

Διὰ τῶν λέξεων «τὸν ἐκεῖ μεσολαβοῦντα» οὐδὲν ἄλλο προφανῶς δηλοῦται ἢ «τὸν μεταξὺ τοῦ Ῥίου καὶ τοῦ Αἰγίου ὑπάρχοντα». Ἀλλ' ἀτοπώτατον πάντων εἶνε νὰ νομίζηται ὅτι ὁ στενότατος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου πορθμὸς ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ Ῥίου, ἀκρωτηρίου τῆς Πελοποννήσου, καὶ τοῦ Αἰγίου, πόλεως τῆς Πελοποννήσου.

Παντὶ δὲ γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι Ῥίον ἁπλῶς μὲν ἐκαλεῖτο τὸ Ἀχαϊκὸν Ῥίον, Ἀντίρριον δὲ τὸ Μολυκρικόν. Ὁ Στράβων γράφει σελ. 478, 4 Μειν. «προϊοῦσαι δὲ πλέον τελέως συμπίπτουσι κατὰ τὸ Ῥίον καὶ τὸ Ἀντίρριον, ὅσον δὴ πέντε σταδίων ἀπολείπουσαι πορθμόν. Ἔστι δὲ τὸ μὲν Ῥίον τῶν Ἀχαιῶν ἀλιτενὴς ἄκρα, δρεπανοειδῆ τινα ἐπιστροφὴν εἰς τὸ ἐντὸς ἔχουσα· καὶ δὴ καὶ καλεῖται Δρέπανον· κεῖται δὲ μεταξὺ Πατρῶν καὶ Αἰγίου Ποσειδῶνος ἱερὸν ἔχουσα· τὸ δ' Ἀντίρριον ἐν μεθορίοις τῆς Αἰτωλίας καὶ τῆς Λοκρίδος ἵδρυται, καλοῦσι δὲ Μολύκριον Ῥίον» καὶ σελ. 601, 28 «πόλεις δ' ἔσχον Ἄμφισσάν τε καὶ Ναύπακτον, ὧν ἡ Ναύπακτος συμμένει τοῦ Ἀντιρρίου πλησίον» καὶ σελ. 647, 2 «εἶτα Μολύκρεια καὶ πλησίον τὸ Ἀντίρριον τὸ τῆς Αἰτωλίας ὅριον καὶ τῆς Λοκρίδος». Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου σεσημειωμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Ϛ', σελ. 986 (Πρβ. καὶ Ἰ. Ῥ. Ῥαγκαβῆν ἐν Ἑλλην. Τόμ. Β', σελ. 30-31. Περὶ τοῦ τύπου Μολύκριον ἴδε Πόππον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Α', β', σελ. 165). Οὐδεμιᾶς πίστεως ἄξιος εἶνε ὁ Ἑλλάδιος λέγων παρὰ Φωτ. Βιβλιοθ. σελ. 534, 18 «καὶ ῥίον μὲν λέγομεν ἅπαν ὄρους ἀκρωτήριον, ἰδίως δὲ τὸ Μολυκρικόν». Παρασημειωτέον δ' ὅτι ὁ Παλμέριος τὸ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 162, Ε' φερόμενον «πρὸς τὸ Ῥίον καὶ τὴν Μολύκριαν ἐκόμιζε» μετέγραψε «πρὸς τὸ Ῥίον κατὰ τὴν Μολύκρειαν ἐκόμιζε». Ἡμεῖς ἐγκρίνοντες τὴν τοῦ συνδέσμου καί εἰς τὴν πρόθεσιν κατά μεταβολὴν καὶ προστιθέντες μετὰ τὴν λέξιν Ῥίον τὸ ἄρθρον τό ἀναγινώσκομεν «πρὸς τὸ Ῥίον τὸ κατὰ τὴν Μολύκρειαν ἐκόμιζε».

Θαυμασίως εἶνε καὶ τόδε ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη εἰρημένον· «αναυπηγήσας πλοῖα ἐν **Ναυπάκτῳ** (πόλει τῆς Ἑλλάδος), διεβίβασεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ Ῥίου (ἀκρωτηρίου τῆς Πελοποννήσου), εἰς Αἴγιον».

Ἄξια μνείας εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου γεγραμμένα Ἠλ. Α', γ', 5 «Καὶ ἐπὶ Ἠλείου βασιλεύοντος ἐν Ἤλιδι, τηνικαῦτα ὁ Δω-

ριέων στόλος σὺν τοῖς Ἀριστομάχου παισὶν ἠθροίζετο ἐπὶ καθόδῳ τῇ ἐς Πελοπόννησον. Γίγνεται δὲ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτῶν λόγιον τόδε, ἡγεμόνα τῆς καθόδου ποιεῖσθαι τὸν τριόφθαλμον. Ἀποροῦσι δέ σφισιν ὅ τι ὁ χρησμὸς ἐθέλοι συνέτυχεν ἐλαύνων ἀνὴρ ἡμίονον, ὁ δὲ ἕτερος διέφθαρτο τῷ ἡμιόνῳ τῶν ὀφθαλμῶν. Κρεσφόντου δὲ συμφρονήσαντος ὡς ἐς τοῦτον τὸν ἄνδρα ἔχοι τὸ μάντευμα, οὕτως ᾠκειώσαντο αὐτὸν οἱ Δωριεῖς. Ὁ δὲ σφᾶς ναυσὶν ἐκέλευεν ἐς Πελοπόννησον κατιέναι, μηδὲ στρατῷ πεζῷ διὰ τοῦ Ἰσμοῦ πειρᾶσθαι. Ταῦτά τε δὴ παρῄνεσε καὶ ἅμα τὸν ἐς Μολύκριον ἐκ Ναυπάκτου πλοῦν καθηγήσατο αὐτοῖς· οἱ δὲ ἀντὶ τούτου δεηθέντι τὴν Ἠλείαν γῆν συνέθεντο αὐτῷ δώσειν» καὶ Ἀρκάδ. Ε', 6 «Κυψέλου δὲ τοῦ Αἰπύτου βασιλεύοντος μετὰ Αἴπυτον ὁ Δωριέων στόλος οὐ διὰ τοῦ Κορινθίων ἰσθμοῦ, καθὰ ἐπὶ τρεῖς τὰς πρότερον γενεάς, ναυσὶ δὲ κατὰ τὸ ὀνομαζόμενον Ῥίον κάτεισιν ἐς Πελοπόννησον». Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος Βιβλ. Β', η', 3 «χρωμένου δὲ περὶ τῆς συμφορᾶς Τημένου, καὶ τοῦ θεοῦ διὰ (τὸν φόνον) τοῦ μάντεως γενέσθαι ταῦτα λέγοντος, καὶ κελεύοντος φυγαδεῦσαι δέκα ἔτη τὸν ἀνελόντα καὶ χρήσασθαι ἡγεμόνι τῷ τριοφθάλμῳ, τὸν μὲν Ἱππότην ἐφυγάδευσαν, τὸν δὲ τριόφθαλμον ἐζήτουν. Καὶ περιτυγχάνουσιν Ὀξύλῳ τῷ Ἀνδραίμονος, ἐφ' ἵππου καθημένῳ μονοφθάλμῳ κτέ.». Πρβ. καὶ Στράβ. σελ. 507, 20 Μειν. «τούτου δ' ἀπόγονον ὑπάρξαντα Ὄξυλον φίλον τοῖς περὶ Τήμενον, Ἡρακλείδαις ἡγήσασθαί τε τὴν ὁδὸν κατιοῦσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ μερίσαι τὴν πολεμίαν αὐτοῖς χώραν καὶ τἆλλα ὑποθέσθαι τὰ περὶ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας, ἀντὶ δὲ τούτων λαβεῖν χάριν τὴν εἰς τὴν Ἠλείαν κάθοδον, προγονικὴν οὖσαν, κατελθεῖν δὲ ἀθροίσαντα στρατιὰν ἐκ τῆς Αἰτωλίας ἐπὶ τοὺς κατέχοντας Ἐπειοὺς τὴν Ἦλιν».

ΚΕΦ. ΡΖ'.

Ἠλιθιώτατα ἐγένετο λόγος περὶ τῶν Αἰγυπτίων ὡς ἐξοικονομησάντων τὴν κατὰ ἓν τέταρτον σχεδὸν τῆς ἡμέρας διαφορὰν ἑκάστου ἔτους διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς ἐμβολίμου ἔτους.

Ὁ Δημ. Βερναρδάκης γράφει ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γεν. Ἱστορίας Τόμ. Α', σελ. 123 «Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐκαυχῶντο, ὅτι πρῶτοι πάντων ἐξακριβώσαντες τὸν ζωδιακὸν (γρά-

φε ζῳδιακόν), ὥρισαν τὸν χρόνον τῶν διαφόρων ὡρῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὃν διήρεσαν εἰς 12 μῆνας καὶ 365 ἡμέρας, ἐξοικονομήσαντες καὶ τὴν κατὰ ἓν τέταρτον σχεδὸν τῆς ἡμέρας διαφορὰν ἑκάστου ἔτους, διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς ἐμβολίμου ἔτους».

Ἂν τὸ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐγκεκριμένον ἔτος ἐκ τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε ἡμερῶν συγκείμενον ἦτο ἑνὶ τετάρτῳ σχεδὸν τῆς ἡμέρας ἔλαττον τοῦ ὑπὸ τῆς φύσεως ὡρισμένου, πρόδηλον ὑπάρχει ὅτι, τεσσάρων ἐτῶν παρερχομένων, τὸ ἓν τέταρτον τῆς ἡμέρας ἐγένετο τετραπλάσιον, ἀπετελεῖτο δ' οὕτω μία ἡμέρα. Ἀπέβαινεν ἄρα κατορθωτὴ ἡ περὶ τὴν χρονολογίαν ἐμμέλεια, μιᾶς μόνης ἐμβολίμου ἡμέρας προστιθεμένης παντὶ τετάρτῳ ἔτει. Ἀνοητότατα δ' ἔγραψεν ὁ Βερναρδάκης «διήρεσαν (οἱ Αἰγύπτιοι) εἰς 12 μῆνας **καὶ** 365 ἡμέρας, ἐξοικονομήσαντες καὶ τὴν κατὰ ἓν τέταρτον σχεδὸν τῆς ἡμέρας διαφορὰν ἑκάστου ἔτους, διὰ τῆς προσθήκης **ἑνὸς ἐμβολίμου ἔτους**», τουτέστι διὰ τῆς προσθήκης **τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε ἐμβολίμων ἡμερῶν.**

Ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἱστοροῦνται Β', 4, τάδε «Ὅσα δὲ ἀνθρωπήια πρήγματα, ὧδε ἔλεγον ὁμολογέοντες σφίσι, πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἁπάντων ἐξευρεῖν τὸν ἐνιαυτόν, δυώδεκα μέρεα δασαμένους τῶν ὡρέων ἐς αὐτόν. Ταῦτα δὲ ἐξευρεῖν ἐκ τῶν ἄστρων ἔλεγον. Ἄγουσι δὲ τοσῷδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ δοκέειν, ὅσῳ Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον (μῆνα) ἐπεμβάλλουσι τῶν ὡρέων εἵνεκεν, Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυώδεκα μῆνας ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καί σφι ὁ κύκλος τῶν ὡρέων ἐς τωὐτὸ περιιὼν παραγίνεται. Πρβ. καὶ Διόδ. Σικελ. Α', 50, 2 «Ἰδίως δὲ καὶ τὰ περὶ τοὺς μῆνας αὐτοῖς καὶ τοὺς ἐνιαυτοὺς διατέτακται· τὰς γὰρ ἡμέρας οὐκ ἄγουσι κατὰ σελήνην, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἥλιον τριακονθημέρους μὲν τιθέμενοι τοὺς μῆνας, πέντε δ' ἡμέρας καὶ τέταρτον τοῖς δώδεκα μησὶν ἐπάγουσι, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν ἐνιαύσιον κύκλον ἀναπληροῦσιν. Ἐμβολίμους δὲ μῆνας οὐκ ἄγουσιν οὐδ' ἡμέρας ὑφαιροῦσι, καθάπερ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων».

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ γεγραμμένα ἐν ἐπιγραφῇ κατακεχωρισμένῃ ὑπὸ τοῦ Διττεμβεργήρου ἐν *Orient. Graec. Inscript. Select.* Τόμ. Α', σελ. 103. «Ἐὰν δὲ καὶ συμβαίνῃ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ ἄστρου

μεταβαίνειν εἰς ἑτέραν ἡμέραν διὰ τεσσάρων ἐτῶν, μὴ μετατίθεσθαι τὴν πανήγυριν ἀλλὰ ἄγεσθαι ὁμοίως τῇ νουμηνίᾳ τῷ Παϋνί, ἐν ᾗ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἤχθη ἐν τῷ ἐνάτῳ ἔτει, καὶ συντελεῖν αὐτὴν ἐπὶ ἡμέρας πέντε μετὰ στεφανηφορίας καὶ θυσιῶν καὶ σπονδῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν προσηκόντων. ὅπως δὲ καὶ αἱ ὧραι τὸ καθῆκον ποιῶσιν διὰ παντὸς κατὰ τὴν νῦν οὖσαν κατάστασιν τοῦ κόσμου, καὶ μὴ συμβαίνῃ τινὰς τῶν δημοτελῶν ἑορτῶν τῶν ἀγομένων ἐν τῷ χειμῶνι ἄγεσθαί ποτε ἐν τῷ θέρει, τοῦ ἄστρου μεταβαίνοντος μίαν ἡμέραν διὰ τεσσάρων ἐτῶν, ἑτέρας δὲ τῶν νῦν ἀγομένων ἐν τῷ θέρει ἄγεσθαι ἐν τῷ χειμῶνι ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα καιροῖς καθάπερ πρότερόν τε συμβέβηκεν γενέσθαι καὶ νῦν ἂν ἐγίνετο τῆς συντάξεως τοῦ ἐνιαυτοῦ μενούσης ἐκ τῶν τριακοσίων ἑξήκοντα ἡμερῶν καὶ τῶν ὕστερον προσνομισθεισῶν ἐπάγεσθαι πέντε ἡμερῶν, ἀπὸ τοῦ νῦν μίαν ἡμέραν ἑορτὴν τῶν εὐεργετῶν θεῶν ἐπάγεσθαι διὰ τεσσάρων ἐτῶν ἐπὶ ταῖς πέντε ταῖς ἐπαγομέναις πρὸ τοῦ νέου ἔτους, ὅπως ἅπαντες εἰδῶσιν διότι τὸ ἐνλεῖπον πρότερον περὶ τὴν σύνταξιν τῶν ὡρῶν καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ τῶν νομιζομένων περὶ τὴν ὅλην διακόσμησιν τοῦ πόλου διωρθῶσθαι καὶ ἀναπεπληρῶσθαι συμβέβηκεν διὰ τῶν Εὐεργετῶν θεῶν.

Ὁ Ὡραπόλλων λέγει σελ. 5 Λεεμ. «βουλόμενοί τε ἔτος εἰπεῖν, τέταρτον λέγουσιν, ἐπειδή φασι κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἄστρου τῆς Σώθεως μέχρι τῆς ἄλλης ἀνατολῆς τέταρτον ἡμέρας προστίθεσθαι, ὡς εἶναι τὸ ἔτος τοῦ θεοῦ τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε ἡμερῶν καὶ τετάρτου· ὅθεν καὶ διὰ τετραετηρίδος περισσὴν ἡμέραν ἀριθμοῦσιν Αἰγύπτιοι· τὰ γὰρ τέσσαρα τέταρτα ἡμέραν ἀπαρτίζει». Πρβ. καὶ Οὐεσσελίγκιον εἰς Διόδωρ. Σικελ. Τόμ. Α΄, σελ. 392 ἐκδ. νέας.

Ἄξια μνείας νομίζομεν τά τε ὑπὸ τοῦ Ἀππιανοῦ εἰρημένα σελ. 838, 17 Μενδ. «τὰ δὲ Αἰγυπτίων (ἐξετάζων) ὁ Καῖσαρ, ὅτε ἐν Αἰγύπτῳ γενόμενος καθίστατο Κλεοπάτραν. Ὅθεν ἄρα καὶ τῶν εἰρηνικῶν πολλὰ Ῥωμαίοις διωρθώσατο, καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ἀνώμαλον ἔτι ὄντα διὰ τοὺς ἔσθ' ὅτε μῆνας ἐμβολίμους (κατὰ γὰρ σελήνην αὐτοῖς ἠριθμεῖτο) ἐς τὸν τοῦ ἡλίου δρόμον μετέβαλεν, ὡς ἦγον Αἰγύπτιοι» καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ Τόμ. ΙΖ΄, α΄, σελ. 21 «Χρὴ δηλονότι τοὺς μῆνας οὐ πρὸς σελήνην ἀριθμεῖσθαι, καθάπερ ἐν ταῖς πλείσταις νῦν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἀλλὰ πρὸς ἥλιον καὶ ἐν ἁπάσαις τε τῶν ἀρχαίων καὶ ἐν πολλοῖς τῶν ἐθνῶν ἀριθμεῖται καὶ παρὰ Ῥωμαίων ὁ

σύμπας ἐνιαυτὸς εἰς ιβ´ διαιρούμενος, ἑνὸς μὲν αὐτῶν ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν ὄντος, ὃν δεύτερον λέγουσι μετὰ τὰς τροπὰς χειμερινάς, αὐτοῦ δὲ τοῦ πρώτου μετὰ τὰς τροπάς, ὃν καὶ πρῶτον ὅλου τοῦ ἔτους ἀριθμοῦσιν, μίαν ἐπὶ ταῖς λ´ προσειληφότος, ὥσπερ γε καὶ τοῦ γ´ μετὰ τὰς τροπάς· καὶ γὰρ καὶ οὗτος αὐτός ἐστι μιᾶς καὶ λ´ ἡμερῶν, ὁ δὲ τέταρτος τριακονθήμερος, ὁ δὲ πέμπτος μίαν ἐπὶ ταῖς λ´ προσείληφεν, ὁ δ᾽ ἕκτος τριακονθήμερος, μετὰ δὲ τὸν ἕκτον μῆνες δύο, μιᾶς καὶ τριάκοντα, ὁ δὲ μετὰ τούτους τριάκονθ᾽ ἡμερῶν, ὁ δ᾽ ἐφεξῆς τῷδε μιᾶς καὶ τριάκοντα, δέκατος ὢν τὸν ἀριθμὸν ὅλου τοῦ ἔτους. Καὶ ὁ μὲν ια´ τριάκονθ᾽ ἡμερῶν, ὁ δὲ ιβ´ μιᾶς ἐπὶ ταῖς λ´. Συναριθμοῦντι δέ σοι τὰς καθ᾽ ἕκαστον τῶν μηνῶν γενομένας ἡμέρας αἱ πᾶσαι γίνονται ε´ καὶ ξ´ καὶ τ´ καὶ τεσσάρων δ´ οὕτως ἀριθμηθέντων τῶν ἐτῶν, ἐν δὲ τῷ δ´ ἔτει τὸν τρίτον ἀπὸ τοῦ δ´ ποιοῦσι δυοῖν καὶ λ´ ἡμερῶν, ἵν᾽ ἕκαστος τῶν ἐνιαυτῶν γένηται τξε´ ἡμερῶν καὶ προσέτι τετάρτης, ἡμέρας μιᾶς». Πρβ. καὶ Νικηφ. Γρηγορ. Τόμ. Α´, σελ. 366, 22 κέ. καὶ Γεώργ. Σύγκελλον Τόμ. Α´, σελ. 590,13 κέ. Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. λ. δίσεκτος (Τόμ. Β´, σελ. 1559-1560).

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

σ. 11,4. Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Διττεμβεργήρου γενομένῃ Συλλογῇ Ἑλλ. Ἐπιγραφῶν Τόμ. Α', σελ. 451,7 ἐκδ. β' «(ἡ β)ουλὴ καὶ ὁ δῆμος (ἐπεσκεύασε) καὶ ἀποκα(τέστησεν Ἀθηνᾷ)» καὶ σελ. 586,42 «ἀποκατέστησεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα τῆς αὐτονομίας» καὶ σελ. 587,5 «ἀποκατεστάθη τὸ βλαβὲν περιτείχισμα» καὶ Τόμ. Β', σελ. 723,2 «ἡ συνεργασία τῶν ἀργυροκόπων καὶ χρυσοχόων Ἀθηνᾶν ἐπισκευάσασα ἀποκατέστησε τῇ πατρίδι». Πρβ. καὶ *Orient. Graec. Inscript. Select.* Τόμ. Α', σελ. 154 «ἀποκατέστησεν εἰς τὴν καθήκουσαν τάξιν».

σελ. 13,3 κάτ. Εὐαγρ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 178,3 (1898) «τὰ κατ' ἐμὲ παρυφᾶναι τῇ ἱστορίᾳ».

σελ. 15,13. Πρβ. καὶ Ἀπολλόδ. σελ. 235,13 Οὐαγν. «καὶ τοῦτο ὕφηνεν ἐπὶ ἔτη τρία».

σελ. 15,4 κάτ. Λιβάν. Τόμ. Α', σελ. 181,8 Τευβν. «ὅτε δὴ καὶ τὸν λόγον ὃν ὕφηνα μέν, οὐκ ἐπέδειξα δέ, φέρων ἀνέθηκα τῷ Διί».

σελ. 15,2 κάτ. Πρβ. καὶ Ἱμέριον σελ. 61,20. Διδ. «ὁλόκληρον συνυφηναμένη ἑκατέρας οἶμαι τὴν γένεσιν» καὶ

σελ. 20,11. Πρβ. καὶ συνετεκμηράμην.

σελ. 21,28. Πρβ. καὶ Ἰω. Πεδιάσιμον περὶ τῶν δώδ. ἄθλ. τοῦ Ἡρακλέους Α' (Ἀπολλόδ. Οὐαγν. σελ. 249,9) «ἐξέμηνε τοῦ Διὸς Ἡρακλῆν τὸ τῆς Ἥρας ζηλότυπον».

σελ. 22,6. Πρβ. καὶ Λιβάν. Τόμ. Α', σελ. 193,16 Τευβν. «ὑποψία μέν τις ἄδικος τῶν τινα ἐμοὶ πεπλησιακότων ἐξέμηνεν ἐπ' ἐμὲ» καὶ Τόμ. Β', σελ. 529,1 «τὴν θάλατταν δὲ τίς ἐξέμηνεν;» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 40,11

σελ. 22,14 κάτ. Φώτ. Λεξ. (Ἀ-ἀπαρνος 1907) σελ. 108 «ὁ δὲ τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐπέμηνε τὴν παλλακήν».

σελ. 24,23 καὶ Σχόλ. εἰς Διονύσ. Θρᾳκ. Γραμματ. σελ. 404,4.

σελ. 29,16. Πρβ. καὶ Λιβάν. Τόμ. Α', σελ. 474,4 Τευβν. καὶ Τόμ. Β', σελ. 18,4 καὶ σελ. 339,13 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 291,2 καὶ σελ. 371,22.

σελ. 31,10 κάτ. Λιβάν Τόμ. Α', σελ. 112,2 Τευβν. «εἰ τὴν οὕτω στεργομένην μὴ συνὼν γηροτροφοίην».

σελ. 50,27. Ἀντὶ τοῦ «Καὶ τὸ κρεάγρα — ἐκ τοῦ κρεΩάγρα» γραπτέον «Φέρεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ κύριον ὄνομα Λεωγόρας συναληλιμμένον ἐκ τοῦ Λεωαγόρας. Πρβ. ζωάγρια—ζωγρεῖν. Ὑπάρχει δὲ καὶ ὄνομα κρεάγρα, περὶ οὗ οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἐγένετο ἐκ τοῦ κρεΩάγρα».

σελ. 56,6 καὶ ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Σωκράτει 1876, σελ. 533.

σελ. 59,4 καὶ Λιβάν. Τόμ. Γ', σελ. 411,9 Τευβν. «καθ' ἑκάστην ἡμέραν πέμπων ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ» καὶ σελ. 438,8 «εἰ γὰρ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἀφικνεῖτο γράμματα κτέ.».

σελ. 66,4. Λιβάν. Τόμ. Α', σελ. 410,17 Τευβν. «τί δεῖ πράγματα ἔχειν ἕτερα ἐφ' ἑτέροις».

σελ. 67,3. Ἀθηναγόρ. σελ. 73,24 (1891) «μυρίους ἐπὶ μυρίοις ἀνελών».

σελ. 68,19. Φιλῆς περὶ Σηροσκώλ. σελ. 67,10 Διδ. «εἰς εὐτόμους ἕλικας ἐσπειραμένην». Πρβ. καὶ περὶ Στάχ. σελ. 58, 68.

σελ. 69,15. Παρασημειωτέον δ' ὅτι εἶνε ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ περιεσπειραμένας ἐπὶ παθητ. διαθέσεως τεθειμένον.

σελ. 93,6 Γαλην. Τόμ. Θ', σελ. 676 «μόλις που τὴν ἀκμὴν ἀπελάμβανεν, ἡλίου δύνοντος».

σελ. 96,15. Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Τόμ. Α', σελ. 114,17 Δινδ. «ἡ νὺξ δὲ εὐλαβεῖται τὸ φῶς καὶ δύνουσα διὰ τὸν φόβον παραχωρεῖ τῇ ἡμέρᾳ κυρίου». Ἴδε Κόβητον ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1866, σελ. 238.

σελ. 105,11 κάτ. Ὁ Κόβητος ἰσχυρίζεται ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1876, σελ. 92 ὅτι ὑγιῶς ἔχει ἡ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Στράβωνος φερομένη γραφὴ ἐτῶν. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ γεγραμμένα «Meineke: «*quis credat tanta antiquitate Iberos gloriatos esse? at scribendum sine dubio* ἑξακισχιλίων ἐπῶν». Apud barbaros quidem in tali re gloriandi nec pudor est, neque cogitavit Meineke cur ὥς φασι sit additum, quibus verbis satis indicat Strabo horum se nihil credere. In eadem re Graeci non sunt multo saniores quam barbari. Plato in *Timaeo* pag. 23 E. serio videtur credere sacerdotibus quibus-

dam Aegyptiis magna cum gravitate dicentibus: παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ὀκτακισχιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς γέγραπται, et fabulam de insula Atlantide ex tam vetustis literarum monumentis ad Solonis aetatem propagatam et Posidonius et Strabo veram esse credebant. vid. Strabonem pag. 102».

σελ. 106,6. Λιβάν. Τόμ. Α', σελ. 318,23 Τευβν. «καὶ ἀνέγνωστό τε ἔπη πλείω ἢ διακόσια» καὶ σελ. 319,3 «τεσσαράκοντα ἐπῶν οὔπω ἀνεγνωσμένων».

σελ. 106,16 καὶ σελ. 725,22 «καὶ ἔγραψεν ὑποθήκας Εὐμόλπῳ τῷ υἱῷ, ἔπη ͵δ καὶ ἄλλα πλεῖστα».

σελ. 106,22 Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὀμ. σελ. 623,8 «τῶν λοιπῶν στίχων οἱ μὲν καὶ δευτέρου ἔπους εἰς ἀπαρτισμὸν προσεφάπτονται».

σελ. 134,14. Πρβ. Λιβάν. Τόμ. Γ', σελ. 93,20 Τευβν. «τοὺς δὲ ἀπήλασεν ὡς ἐν τῷ μὴ μείζω πεπονθέναι κεκερδακότας» καὶ σελ. 133,14 «οἱ νέοι δὲ εἰς λόγους ἔσονται κεκερδακότες».

σελ. 136,10. Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Φιλοδήμῳ κεῖται Ῥητορ. Τόμ. Β', σελ. 207 «τοὺς γὰρ ἐπισήμους αὐτῶν εὐθυνκότας μέν ποτε καὶ δὴ καὶ αὐτοὺς ὑπεσχηκότας εὐθύνας».

σελ. 160,23 γρ. κατ' ἀόριστον μὲν ἐλέχθη.

σελ. 186,2 κάτ. Εὐάγρ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 43,9 καὶ σελ. 68,25 (1898) «ἣν ὄφελόν γε ἦν μὴ γενέσθαι».

σελ. 233,19. Περὶ τῆς γενικῆς τοῦ ὀνόματος Ἄρης θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

σελ. 290,24. Ἴδε Ἐφημερ. Φιλομαθ. 1878, σελ. 162 καὶ 163.

σ. 341,12. Πολλάκις παρὰ τῷ Λυσίᾳ ἡγουμένου τοῦ πρῶτον μέν, ἐπιφέρεται τὸ ἔπειτα ἄνευ τοῦ συνδέσμου δέ, Ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθ. Φόν. 20 καὶ Κατηγορ. Κακολ. 8 καὶ κατὰ Ἐρατοσθ. 48 καὶ 95 καὶ κατ' Ἀγορ. 30 καὶ 50 καὶ κατ' Ἀλκιβ. Α', 21 καὶ περὶ Δημοσ. Ἀδικ. 8 καὶ κατὰ Νικομάχ. 4. Πρβ. καὶ Ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθ. Φόν. 40 «πρῶτον μὲν—εἶτα».

σελ. 350,24. Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε ἃ ἔγραψεν ὁ Kenyon ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1903τῳ ἔτει γενομένῃ ἐκδόσει τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους σελ. 145.

σελ. 399,7 κάτ. περὶ Ἀντωνυμ. σελ. 1, Β' «τὰ μὲν παρέλκοντα παραπέμπεσθαι, τὰ δὲ ἐλλείποντα προσαναπληρῶσαι».

σελ. 442,7 κάτ. Ἐνδέχεται νὰ νομισθῇ ὑπό τινος τὸ ἐθέλοντας πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ ἐθελοντάς.

σελ. 488,21 γρ. ἐν δὲ τοῖς Σχολίοις φέρεται σελ. 259,34.

σελ. 570,4. Καὶ παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει Ἀθην. Πολιτ. ΙϚ΄ «καὶ ὅτ' ἐκπέσοι πάλιν ἀνελάμβανεν ῥᾳδίως» καὶ ΛΘ΄ «ὅτε δὲ καὶ δόξειεν αὐτοῖς ἐκφέρειν, τοὺς μὲν ἐξήλειφον τῶν γεγραμμένων, τοὺς δὲ ἀντενέγραφον τῶν ἔξωθεν».

σελ. 572 καὶ Περιοδ. Σύγγρ. Ἀθήν. 1877, σελ. 122-123.

σελ. 607,22. Ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Βερναρδάκης ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας Τόμ. Α΄, σελ. 180 «τὸ Ἀντίῤῥιον, τὸ ἐξώτατον παράλιον σύνορον τῆς Αἰτωλίας καὶ Λοκρίδος, καὶ τὸ Ῥίον, ἡ ἐξωτάτη ἄκρα τῆς Ἀχαΐας, ἐκεῖνο μὲν ἀριστερᾷ τοῦτο δὲ δεξιᾷ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου». Κακῶς δ' ἔν τε τούτῳ τῷ τόπῳ καὶ ἐν ἄλλοις εἶνε ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη τεθειμένη ἡ δοτικὴ ἄνευ προθέσεως. Πρβ. Θουκυδ. Α΄, 24,1 «Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον». Πολλὰ περὶ τοῦ πράγματος θὰ γραφῶσιν ἑτέρωθι.

Παρετηρήσαμεν ἐν τῷ ΜΕ΄ κεφαλαίῳ (σελ. 143,10 κάτ.) ὅτι φέρεται παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ βασιλειᾶν. Κτησάμενοι πρό τινος χρόνου τὴν ὑπὸ τοῦ Σάθα γενομένην τῷ 1899ῳ ἔτει ἔκδοσιν τῆς τοῦ Ψελλοῦ χρονογραφίας ἐμάθομεν ὅτι ὀρθῶς ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εἶνε γεγραμμένον βασιλειᾶν, ἀντὶ τοῦ βασιλείαν.

Ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Γ΄, σελ. 353,10 γρ. ασώφρονας τοὺς πολίτας καὶ φιλεργοὺς (φιλέργους) κτἑ.». Ἐν δὲ Τόμῳ Θ΄, σελ. 377,21 προσθετέον «Κεῖται δ' ὅμως καὶ ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις σελ. 404,7 «οἱ δὲ ἄγαν ἀσπαστικοί».

Ὀφείλω νὰ δηλώσω ὅτι εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Παντοίων Φιλολογικῶν ὑπούργησέ μοι, τυφλῷ ὄντι, ὁ Χαρίτων Χ. Χαριτωνίδης, διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 12 Μαρτίου 1908.

Κ. Σ. ΚΟΝΤΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

Συνεδρία ΡΜΕ΄ (21 Ἰανουαρίου 1907).

Ὁ κ. Σπ. Βάσης ἀνεκοινώσατο διορθωτικὰ εἰς τοὺς Πανδέκτας, ὁ δὲ κ. Γ. Α. Παππαβασιλείου κριτικὰς παρατηρήσεις εἰς ὀκτὼ ἀνέκδοτα ἔργα ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν τοῦ ΙΒ΄ καὶ ΙΓ΄ αἰῶνος δημοσιευθέντα δὲ ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ τοῦ 1902 ἔτους καὶ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ (Τόμ. ΙΕ΄) ὑπὸ τοῦ Ἀ. Παπαδοπούλου τοῦ Κεραμέως.

Συνεδρία ΡΜϚ΄ (28 Ἰανουαρίου 1907).

Πρῶτον μὲν ἀνεγνώσθη ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας· εἶτα δ' ὁ κ. Δ. Παππαγεωργίου ἀναιρῶν τὴν κοινὴν δόξαν ὅτι αἱ λεγόμεναι δευτερεύουσαι προτάσεις ἴσα ταῖς ἀντιστοίχοις μετοχικαῖς προτάσεσι δύνανται καὶ τἀνάπαλιν, καὶ ὅτι ἄρα ἄνευ τινὸς διαφορᾶς δυνάμεθα δευτερεύουσαν μὲν πρότασιν νὰ συμπτύσσωμεν εἰς τὴν ταύτῃ ἀντίστοιχον μετοχικὴν καὶ τἀνάπαλιν μετοχικὴν πρότασιν ν' ἀναλύωμεν εἰς δευτερεύουσαν, ἰσχυρίσατο ὅτι τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων τάς τε χρονικὰς καὶ τὰς αἰτιολογικὰς πάσας καὶ τινας τῶν ὑποθετικῶν δυνάμεθα ἀεὶ ἄνευ τινὸς διαφορᾶς εἰς τὰς ἀντιστοίχους μετοχικὰς προτάσεις νὰ συμπτύσσωμεν, οὐχὶ δὲ καὶ τἀνάπαλιν. Διότι αἱ δευτερεύουσαι αὗται προτάσεις εἶναι οὐχὶ προτάσεις ἀλλὰ φράσεις δηλοῦσαι ἢ χρόνον, ἂν ἡ πρότασις εἶναι χρονική, ἢ αἰτίαν, ἂν ἡ πρότασις εἶναι αἰτιολογική, ἢ ὑπόθεσιν, ἂν ἡ πρότασις εἶναι ὑποθετική· αἱ δὲ μετοχικαὶ προτάσεις ὁτὲ μὲν ἴσα δευτερευούσαις προτάσεσι δύνανται, ὁτὲ δὲ εἶναι συμπτύξεις κυρίας τε καὶ δευτερευούσης. Διὰ πολλῶν δὲ παραδειγμάτων ἐκ τοῦ Ἀττικοῦ λόγου ληφθέντων τὸ πρᾶγμα κυρώσας, ἐδίδαξεν ἅμα τίνας μὲν τῶν τοῦ ἀρχαίου λόγου μετοχῶν δυνάμεθα ν' ἀναλύωμεν, τίνας δὲ δὲν δυνάμεθα· ἔτι δ' ἐδίδαξε πότε ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, ὅταν τὸν ἡμέτερον λόγον ἀπαγγέλλωμεν ἢ γράφωμεν, πρέπει νὰ ποιώμεθα χρῆσιν τῆς

μετοχῆς, πότε δὲ τῆς λεγομένης δευτερευούσης προτάσεως, ἂν μέλλωμεν ὀρθὸν λόγον νὰ λέγωμεν ἢ νὰ γράφωμεν.

Συνεδρία ΡΜΖ′ (18 Νοεμβρίου 1907).

Ὁ κ. Θ. Κακριδῆς κατέδειξεν ἀτεχνίας τῆς πρώτης σκηνῆς τῆς πρώτης πράξεως τῆς Τερεντίου «Ἀνδρίας» διασκευὴν τοῦ πρωτοτύπου μαρτυρούσας καὶ μὴ ἐπιτρεπούσας σύγκρισιν τῆς σκηνῆς ταύτης πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς Σοφοκλέους Ἠλέκτρας ἢ τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου καὶ τοῦ *Curculionis* τοῦ Πλαύτου, αἵτινες σκηναὶ οὐδὲν τὸ ἀπίθανον ἔχουσιν. Ὁ δὲ κ. Σπ. Βάσης, ἀντιτασσόμενος τοῖς πολλοῖς τῶν καθ' ἡμᾶς Γραμματικῶν, ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ μαρτυρούμενος κανών, καθ' ὃν αἱ εἰς *-ius* λήγουσαι γενικαὶ ἔχουσι τὸ *i* μακρόν, διετέλεσεν ἀείποτε ἐν τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ ἰσχύων. Ἔδειξε δὲ τοῦτο διά τε τῆς χρήσεως τῶν δοκίμων ποιητῶν τῶν Αὐγουστείων χρόνων καὶ δι' ἐπιγραφικῶν μαρτυρίων. Τὸ δὲ κατὰ τοῦ κανόνος τούτου προφερόμενον μαρτύριον ἐκ τοῦ Κικέρωνος (de orat. III, 183) ἀπέδειξεν ὅτι οὐδὲν περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος δύναται νὰ μαρτυρήσῃ.

Ἐν τέλει δ' ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις, λαβὼν τὸν λόγον, εἶπεν, ὅτι ἀποκρούσας ἐν τῷ ΙΗ′ Τόμῳ (σελ. 433 κ. ἑ.) τῆς Ἀθηνᾶς μομφάς τινας, ἃς ὁ κ. Σπ. Μωραΐτης ἐξήνεγκεν, ἐν ᾗ παρεσκεύασεν ἐκδόσει Πλατωνικῶν τινων διαλόγων, κατὰ τῶν νεωτέρων Γραμματικῶν, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς αὐτὸν νὰ γράψῃ εἰς ἀπάντησιν τέσσαρα ἄρθρα δημοσιευθέντα ἐν τῷ Ταχυδρόμῳ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ κ. Μωραΐτης ἓν μόνον ὁμολογεῖ πλημμελῶς ἔχον, τὸ πΟματα, ὅπερ αἰτιολογεῖ ὡς ληφθὲν ἐκ παλαιοτέρας ἐκδόσεως, τῆς τοῦ Hermann (ἀλλὰ διατί ἐλήφθη ὡς βάσις αὕτη ἡ ἔκδοσις καὶ οὐχὶ ἄλλη τις, οἷον ἡ τοῦ Διδότου, ἢ ἡ στερεότυπος Teubner, τοῦτο δὲν ἡρμήνευσεν ἡμῖν), πάντα δὲ τἆλλα ἀποκρούει· ἀτυχῶς δ' ὅμως δι' αὐτῶν τούτων ἃ προβάλλει ἀγωνιζόμενος νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἐσφάλη, δι' αὐτῶν ἀκριβῶς καθίστησι τὸ κακὸν χεῖρον. Οὕτω λόγου χάριν εἰς τὴν παρατήρησιν ὅτι πλημμελῶς ἀντέταξε παλαιοτέρους καὶ νεωτέρους γραμματικοὺς ὀνομάσας ἐκείνους μὲν ἐλλογίμους, τούτους δὲ χλευάσας καὶ ταῦτα ὅλως ἀναιτίως, ἀπαντᾷ παραδόξως ὅτι καὶ τότε καὶ νῦν

ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσι καλοὶ καὶ κακοὶ γραμματικοὶ καὶ δὴ ὅτι δὲν καθιστᾷ μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰν ποιοτικὴν ἀλλ' ἁπλῶς χρονικὴν ὁποία ἐπεγένετο αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ χρόνου, τῶν μὲν καθήραντος τοὺς πολλοὺς καὶ τὰ ὀρθὰ διδάγματα, τῶν δὲ οὔπω. Ὁμοίως ἀποφαίνεται ὅτι τὰ ἀντίγραφα καὶ αἱ μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν ἀπέβαλον ἤδη πρὸ πολλοῦ ὡς πρὸς τὰ ὀρθογραφικὰ τὸ ἀξιόπιστον αὐτῶν, καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ δὲ εἶναι κύριαι παρὰ πολλοῖς τῶν Γραμματικῶν ἀλλ' οὐχὶ παρὰ πᾶσιν. Ἀλλὰ τότε ἀπορεῖται ποῦ στηριχθεὶς ἡτοίμασε τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ· πρόσθες ὅτι, τούτων ἀληθευόντων, αἴρεται πᾶσα ἐλπὶς περὶ ἐπιστημονικῆς βεβαίας γνώσεως τούτων. Αἱ ἐπιγραφαὶ παρέχουσι μὲν κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους διαφόρους γραφάς, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅπερ συνάγει συμπέρασμα ὁ κ. Μωραΐτης, ὅτι καὶ οἱ σύγχροινοι τοῦ Πλάτωνος καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ φιλόσοφος οὐχὶ μίαν ἀλλὰ δύο ἢ καὶ πλείονας εἶχον τῶν λέξεων ὀρθογραφίας. Ἐνῷ δ' ἀρνεῖται πᾶσαν τῶν ἀντιγράφων πίστιν, ἠκολούθησεν, ὡς αὐτὸς λέγει, τούτοις καὶ οὐχὶ ταῖς ἐπιγραφαῖς, γράψας ΠοτΙδαια ἀντὶ ΠοτΕΙδαια. Τὸ ἑώρακα διὰ τοῦ ω καὶ τὸ μΙγνυμι διὰ τοῦ ι αἰτιολογεῖ λέγων ὅτι οὕτω γράφει αὐτὰ ὁ Κούρτιος, καίτοι τὰ ἀντίγραφα καὶ τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν (ἑόρακα) καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ βοῶσιν ὑπὲρ τοὐναντίου. Ὀνομάζει ἀρχαιότροπον τὸν γράψαντα ᾔδειν ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τῶν νεωτέρων δῆθεν συνιστωμένου ᾔδη, καίτοι πρὸ δύο σχεδὸν ἑκατονταετηρίδων ὁ Βαλκενάριος ἐδίδαξεν ὅτι ᾔδΗ ἔγραψεν ὁ Πλάτων. Γράψας ἀσυνάλειπτον δυϊκὸν υἱέε, ἐπιχειρεῖ νὰ δικαιολογηθῇ λέγων ὅτι τὸ ἐπιγραφικῶς παραδοθὲν υἱΕ πιθανῶς ἐγράφη οὕτω κατ' ἀβλέπτημα τοῦ χαράκτου, παραλείψαντος τὸ τελευταῖον Ε, καὶ ὅτι παρ' Ἀττικοῖς κατὰ παρατήρησιν τοῦ Τεχνικοῦ συνῃρεῖτο δῆθεν τὸ εε εἰς η· δὲν βλέπει δ' ὅτι οὔτε μόνος οὗτος ὁ τύπος εἰς ε παρεδόθη ἡμῖν ἐπιγραφικῶς ἀλλὰ καὶ ἄλλοι, οἷον ζεύγε, ἀλύσε, σκέλε, καὶ δὴ ὅτι ἔδει διὰ πάντας τούτους νὰ ὑποτεθῇ τὸ αὐτὸ σφάλμα τοῦ χαράκτου, οὔτε ὅτι ἀπέναντι τῆς ἐν πλείστοις συναιρέσεως τοῦ εε εἰς ει (εὐσεβεῖς, ἡδεῖς, φιλεῖτε, πλεῖτε κλπ.), οὐδὲν ἰσχύει ἡ πλημμελῶς ἔχουσα παρατήρησις τοῦ Ἡρῳδιανοῦ, οὔτε τέλος ὅτι καὶ εἰς η εἰ συνῃρεῖτο τὸ διπλοῦν εε, πάλιν τὸ υἱέε, ὅπερ ἐξέδωκεν, εἶναι πλημμελές κλπ. κλπ.

(Ἐκτενῶς περὶ τούτων ἐν τῷ ἑπομένῳ Τόμῳ).

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴν Ἑταιρείαν.

Ἡ ἐλεγκτικὴ ἐπιτροπεία κατὰ τὸ ἄρθρον 17 τοῦ κανονισμοῦ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας ἐλέγξασα τάς τε προσόδους καὶ τὰς δαπάνας τοῦ ἔτους 1906 καὶ τὴν περιουσίαν τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας, ὑποβάλλει ὑμῖν τὸ πόρισμα τοῦ ἐλέγχου, ἔχον ὡς ἑξῆς:

α'). Πρόσοδοι τοῦ ἔτους 1906.

1) Ἐκ συμβολῶν παρελθόντων ἐτῶν	Δρ.	436.40
2) » » τοῦ ἔτους 1906..........	»	495.—
3) Ἐκ συνδρομῆς τοῦ Πανεπιστημίου........	»	500.—
4) Ἐκ τόκων 118 χρεωγράφων τοῦ Ἐθν. Δανείου	»	590.—
5) Ἐκ τόκων 7 λαχειοφόρων τῆς Ἐθν. Τραπέζης	»	92.—
6) Ἐκ πωλήσεως τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑταιρείας	»	315.—
Ἐν ὅλῳ	Δρ.	2,428.40

β') Δαπάναι τοῦ 1906.

1) Εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν δι' ἀποστολὴν τοῦ περιοδικοῦ........................	Δρ.	200.—
2) Εἰς Π. Σακελλάριον διὰ τυπωτικὰ καὶ χάρτην	»	506.—
3) Εἰς Ι. Σπιτάδην μισθοὶ 12 μηνῶν........	»	420.—
4) Εἰς Ε. Καζάνην διὰ τσιγκογραφήματα.....	»	24,—
5) Εἰς ἀμοιβὴν ὑπηρέτου Ἀκαδημείας.......	»	26.—
6) Εἰς Α. Δανιᾶν δικαίωμα εἰσπράξεως......	»	45.—
7) Εἰς ταχυδρομικὰ....................	»	5.40
8) Εἰς χαρτόσημα διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς συνδρομῆς τοῦ πανεπιστημίου..............	»	4.—
Ἐν ὅλῳ	Δρ.	1,230.40

γ'). Περιουσία τῆς Ἑταιρείας.

1) 118 χρεώγραφα τοῦ Ἐθνικοῦ Δανείου		Δρ.	12,472.—
2) 7 λαχειοφόροι τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.....		»	4,322.—
3) Δάνειον		»	1,200.—
4) Χρήματα ἀδιάθετα....		»	1,314.65
	Ἐν ὅλῳ	Δρ.	19,309.15

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἰανουαρίου 1907.

Ἡ Ἐλεγκτικὴ Ἐπιτροπεία
Δ. Παππαγεωργιου
Β. Λεοναρδος

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΑΝΤΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΑ

Ἐφημερὶς Ἀρχαιολογική. Ἀθῆναι.

Διεθνὴς ἐφημερὶς τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας. Ἀθῆναι.

Annales de l'Observatoire national. Ἀθῆναι.

Mitteilungen des kaiserlich deutschen archäologischen Instituts. Ἀθῆναι.

Bulletin de Correspondance Hellénique. Ἀθῆναι.

Revue des études Grecques. Παρίσιοι.

Analecta Bollandiana. Βρυξέλλαι.

Musée Belge. *Liège.*

Sitzungsberichte der königl. preussischen Akademie der Wissenschaften. Βερολῖνον.

Sitzungsberichte der königl. böhmishen Gesellschaft der Wissenschaften. Πράγα.

Nachrichten von der königl. Gesellschaft der Wissenschaften. Γοτίγγη.

Berichte über die Verhandlungen der königl. sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften. Λιψία.

Sitzungsberichte der königl. bayer. Akademie der Wissenchaften. Μόναχον.

Βυζαντινὰ Χρονικά. Πετρούπολις.

Rivista di Storia antica. *Padova.*

Skrifter utgifna af Königl. humanistiska Wetenskaps-Samfundet. Ünd Eranos Acta philologica Suecana. *Upsala.*

Classical Philology. *Chicago.*

Ἑλληνομνήμων. Ἀθῆναι.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΙΜΙΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

† EDUARD ZELLER
† JOHANNES SCHMIDT
† A. KIRCHHOFF
S. NABER
H. VAN HERVERDEN
† TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRÜCK
WILH. WUNDT
MAX HEINZE
† FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
ADOLF MICHAELIS
SALOMON REINACH
† OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
† WILH. CHRIST
† G KAIBEL
U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
J. VAHLEN
† FR. BLASS
DOM. COMPARETTI
R. KEKULE V STRADONITZ
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
† U. KOEHLER
R. DARESTE
HENRI WEIL
E. CAILLEMER
P. FOUCART
† R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
WILH. SCHULZE
KARL BRUGMANN
INGRAM BYWATER
WILH. SCHMIDT
PAUL KRETSCHMER
OTTO HOFFMANN
ROL. BONAPARTE
G. CLEMENCEAU
ED. MAYSER
FRANZ SKUTSCH
J. M. STAHL

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Γ. Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ ΔΗΜ., Καθηγ. τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ διευθ. τοῦ Ἀστεροσκοπείου.
ΑΚΥΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Καθηγητής.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητής.
ΑΜΑΝΤΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ Σ.
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠ., Καθηγητής.
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Ἔφορος.
ΒΑΛΒΗΣ ΣΤ.
ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθ. τῆς Λατ. φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΒΑΣΙΚΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητής.
ΒΙΤΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΣ, Διδάκτ. Μαθ.
ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης.
ΒΟΛΩΝΑΚΙΣ Μ., Γυμνασιάρχης.
ΒΟΡΕΑΣ Θ., Καθηγητής.
ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΒΟΥΡΔΟΥΜΠΑΚΙΣ ΑΝΔΡ., Καθηγητής.
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜ.
BÜRCHNER L., Καθηγητής.
ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΓΑΡΔΙΚΑΣ ΓΕΩΡ., Ὑφηγητής.
ΓΕΝΕΡΑΛΗΣ ΕΜΜ., Γυμασιάρχης.
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΙΣ Δ., Καθηγητής.
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡ., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Ν., Καθηγητής.
ΓΟΥΔΗΣ Δ., Καθηγητής.
ΓΟΥΛΑΝΔΡΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ, Σχολάρχης.
ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ Γ., Ἐπιθεωρητής.
ΔΑΓΚΛΗΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΔΕΛΗΣ ΙΩ., Καθηγητής.
ΔΕΛΛΙΟΣ Ι, Διευθυντὴς Λυκείου.
ΔΗΜΟΠΟΥΛΛΟΣ Ν., Γυμνασιάρχης.
ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΣΤ.
ΔΡΑΚΟΝΤΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
Ὁ Σεβασμιώτατος Εὐρυτανίας ΣΕΡΑΦΕΙΜ.
ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ Γ., Ὑφηγητής.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡ., Καθηγητής.
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Ἐπιθεωρητής.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΖΕΡΒΟΣ ΣΚΕΥΟΣ, Ἰατρός.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητής.
ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ Π. Α., Γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ Καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΑΚΡΙΔΗΣ ΘΕΟΦ., Ὑφηγητής.
ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ Ι., Σχολάρχης.
ΚΑΦΕΖΕΖΗΣ Σ.
ΚΑΨΑΛΗΣ ΓΕΡΑΣ., Σχολάρχης
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Α., Ἔφορος.
ΚΕΦΑΛΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Καθηγητής.
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ, Ἀρχιμ. διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθ. τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ θεολογικῆς Σχολῆς.
ΚΟΚΑΛΗΣ Σ., Γυμνασιάρχης.
ΚΟΝΤΕΑΣ Π., Σχολάρχης.
ΚΟΝΤΑΡΑΚΙΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ Π., Γυμνασιάρχης.
ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΟΣΜΑΣ Κ., Καθηγητής.

ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ.
ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Μ., Καθηγητής.
ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤ., Σχολάρχης.
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΞΕΝ., Καθηγητής.
ΛΑΜΨΑΣ ΔΗΜΗΤΡ., Διευθυντής Διδασκαλείου.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.
ΛΙΒΑΔΑΣ Μ., Ὑφηγ. τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛ., Γραμ. τοῦ ὑπουργ. τῶν ἐσωτερικῶν, ὑφηγ. τοῦ Ρ. δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡ. Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορ. Σχολῆς.
ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ ΗΛ., Καθηγητής.
ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Κεφαλληνίᾳ.
ΜΑΝΔΑΛΟΣ Π.
ΜΑΡΑΣ Χ.
ΜΑΡΙΝΟΣ Γ.
Martini Edgar, Dr Phil.
ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ, Καθηγητής.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., Καθηγητής.
ΜΙΧΕΛΗΣ Γ., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητής.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΙΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητής.
ΜΠΑΡΤ ΓΟΥΛ. διδ. φιλ., ἐν Ἀθήναις.
ΝΙΚΟΛΑΙΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. Καθηγητής.
ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Σχολάρχης.
ΞΑΝΘΑΚΙΣ Κ., Σχολάρχης.
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ Δ., Ἔφορος ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ.
ΞΥΛΙΝΑΚΙΣ ΑΧΙΛΛ., Καθηγητής.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Π., Καθηγητής.
ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης.
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Γ., Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝ., Καθηγητής.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠ., Καθηγητής.
ΠΑΝΤΕΛΑΚΙΣ ΕΜΜ.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ., Καθηγητής.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, Καθηγητής.
ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν., Γυμνασιάρχης.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Θ.
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΕΡΑΜΕΥΣ ΑΘ.
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ., Σχολάρχης.
ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Καθηγητής.
ΠΑΠΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ Ι., Σχολάρχης.
PARKER
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΔΗΜ., ἐν Ἄνδρῳ.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης ἐν Τεργέστῃ.
ΠΕΡΔΙΚΑΡΙΣ Ι. Γυμνασ. ἐν Κρήτῃ.
ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝ. Ν., Καθηγητής.
PINTCHOVIUS A.
ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ ΜΙΧ., Καθηγητής.
ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ Γ. Μ., Καθηγητής.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΡΕΜΟΥΝΔΟΣ Γ., Ὑφηγητής.
ΡΕΝΤΙΦΗΣ Ι., Σχολάρχης.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, Ἐπιθεωρητής.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΤ., Σχολάρχης.
ΣΑΡΙΚΑΚΙΣ ΧΡ.
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ι., Διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ἐν Ἀθήναις.

ΣΕΡΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛ., Καθηγητής.
ΣΙΔΕΡΗΣ Π., Καθ. ἐν Σάμῳ.
ΣΚΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΣΟΥΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητής.
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ ΝΙΚΟΛ. Σχολάρχης.
ΣΤΑΜΑΤΕΛΛΟΣ, Ἐπιθεωρητὴς δημοτικῶν Σχολείων.
ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ., Καθηγητὴς ἐν Μυτιλήνῃ.
ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Κ., δικ. φιλ.
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓ., Γυμνασιάρχης ἐν Σμύρνῃ.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Καθηγητής.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητής.
ΦΑΒΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, σχολάρχης.
ΦΙΛΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡ., Καθηγητής.
ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Π., Δικηγ. ἐν Σμύρνῃ.
ΧΑΪΝΑΣ Α., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΡΑΣΟΒΙΤΣ Γ.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΗΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΟΥΛΟΥΒΕΑΣ Γ., Σχολάρχης.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΛΟΣ ΞΕΝ., Καθηγητής.
ΨΑΛΤΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Ἐπιθεωρητὴς δημοτ. σχολείων.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

Α

Λ

Μ

Σελ. 373, 2 κάτ. γρ. τῶν ἅμα.
» 377, 18 γρ. ἐκτελέσειε.

Ἐν τῷ ΙΖ' Τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς σελ. 379, 2 ἐμνημονεύθη χωρίον τοῦ Πολυβίου, ἐν ᾧ κεῖται τὸ ὄνομα τροχιλίας. Ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ παρατηρηθῇ ὅτι τοῦ ὀνόματος τούτου ἡ παραλήγουσα εὑρίσκεται ἐν ἐπιγραφαῖς διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου γεγραμμένη τροχιλεία. Ἴδε Ἐρουερδῆνα ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 834.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ — ΑΘΗΝΑΙ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1908

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΔΕΡΡΙΟΠΟΥ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙᾼ

Τῆς προκειμένης ἐκδόσεως τῆς ἤδη πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου δημοσιευθείσης ἐπιγραφῆς τὴν ἀνάγκην μαρτυροῦσι τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα σφάλματα, οἷς ἐνέχονται αἱ πρὸ ἐμοῦ γενόμεναι ἐκδόσεις αὐτῆς.

Τὴν ἐπιγραφὴν ἐξέδωκαν οἱ ἑξῆς: α') ὁ ἀοίδιμος Στέφανος Κουμανούδης ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν φιλομαθῶν» ἔτ. 1864 ἀρ. 536, κατὰ κακὸν ἀντίγραφον τοῦ τότε ἐν Μοναστηρίῳ προξένου τῆς Ἑλλάδος Γ. Βαλλιάνου· β') ὁ Dethier ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου 1865 σελ. 89 κ.ἑ., κατὰ πλημμελὲς ἀντίγραφον τοῦ Γ. Παπαδοπούλου ἐκδόντος ἔπειτα καὶ αὐτοῦ ἔν τε τῇ «Πανδώρᾳ» Τόμ. ΚΑ' (1870) ἀρ. 489 καὶ ἐν τῷ εἰρημένῳ περιοδικῷ ἔτ. 1870· γ') ὁ Hahn ἔτει 1867 ἐν τῷ ἔργῳ οὗ ὄνομα τὸ Reise durch die Gebiete des Drin und Wardar σελ. 357, κατὰ κακὸν ἀντίγραφον τοῦ μακαρίτου Μαργαρίτου Δήμιτσα· δ') ὁ Δήμιτσας ἔν τε τῇ «Πανδώρᾳ» ΚΒ' (1871) σελ. 265 κ.ἑ. καὶ «ἐξ ἀκριβεστέρου ἀντιγράφου εἰλημμένου διὰ τῆς φωτογραφίας» ἐν τῇ «Μακεδονίᾳ ἐν λίθοις φθεγγομένοις» (1896) σελ. 293-304.

Ἡ πλὰξ τῆς ἐπιγραφῆς, ἥτις λόγου ἀξία καὶ ἄλλως εἶναι καὶ ὡς διδάξασα ἡμᾶς τὴν θέσιν τῆς Δερριόπου πόλεως, εὑρέθη ἐν τῷ μεταξὺ τῶν Βιτωλίων (τοῦ Μοναστηρίου) τῆς Πελαγονίας καὶ τοῦ Πριλάπου (Περλεπὲ) κειμένῳ χωριδίῳ Τζεπίγκοβο, τῷ ἀπέχοντι ἐκεῖθεν μὲν (βορείως) 5 ὥρας ἐντεῦθεν δὲ (νοτιοδυτικῶς) 2 ½. Εἰς τὸ Τζεπίγκοβο δὲ τὸ οὐχὶ μακρὰν τῆς δεξιᾶς (τῷ τὸν γεωγραφικὸν πίνακα ὁρῶντι) τοῦ ποταμοῦ Ἐριγῶνος (Κιουτσοὺκ καρὰ σού, Μικροῦ Μέλανος ὕδατος) ὄχθης κείμενον ἡ πλὰξ μετεκομίσθη ἐκ γείτονος λόφου κειμένου παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην (1)· ὅτι δὲ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἔκειτο πόλις, τούτῳ συνηγορεῖ τὸ πρᾶγμα ὅτι καὶ ἄλλα ἡ ἐκεῖ γῆ ἀνέδωκεν ἡμῖν μνημεῖα, ἐνεπίγραφά τε καὶ μή, πρὸς δὲ καὶ νομίσματα. Ἡ πλάξ, ἧς τὸ γεγραμμένον μέρος κατὰ τὸ ἐμοὶ

(1) Τὸ χωρίον ἀναγεγραμμένον εὗρον ἐν μόνῳ τοῦ Αὐστριακοῦ ἐπιτελείου τῷ γεωγραφικῷ πίνακι (*Cepigovo*), καθ' ἣν ὥρισα θέσιν. Διαφέρουσι τὰ τοῦ Δήμιτσα: «...Τσεπίχοβον, κείμενον . . οὐχὶ μακρὰν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἐριγόνος καὶ ἀπέχον τοῦ μὲν Πριλάπου 3-4 ὥρ., τῶν δὲ Βιτωλίων 5 ὥρ.».

προκείμενον τοῦ καθηγητοῦ κ. Β. Νώτη ἔκτυπον ἔχει ὕψος μὲν 067 πλάτος δὲ 051 (1), πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὸ ἐν Μοναστηρίῳ οἴκημα τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου μετακομισθεῖσα κεῖται νῦν ἐν τῷ ἐκεῖ ἡμετέρῳ γυμνασίῳ.

Ὅτε ἐγώ, πρὸ ἓξ που μηνῶν, πολλὰς εὐλόγους ἔχων περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς τοῦ Δήμιτσα ἀναγνώσεως ἀμφιβολίας παρεκάλουν τὸν κ. Νώτην ὅπως μοι ἀποστείλῃ ἔκτυπον τῆς ἐπιγραφῆς, οὔτε ἤθελον οὔτε ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ ὅτι διὰ τοῦ ἐκτύπου θὰ ἐπηνωρθοῦντο σφάλματα πλεῖστα καὶ σπουδαιότατα, ἀπίστευτα σφάλματα ἅτινα παραδοξότερα ὄντα εὑρίσκει ὁ ἐν τῇ «Μακεδονίᾳ» τάδε ἀναγινώσκων:

«Ὅτε ἀντέγραψα αὐτήν, φωτογραφεῖον ἐν Βιτωλίοις δὲν ὑπῆρχεν. Βραδύτερον δὲ συστηθέντος τοιούτου [ποίου;], ἐπειδὴ εἶχον πολλὰς ἀμφιβολίας περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς πρώτης ἀντιγραφῆς, ἔλαβον δεύτερον ἀντίγραφον διὰ τῆς φωτογραφίας, ὅπερ ἀπεδείχθη πιστότατον πάντων τῶν προηγουμένων (2) καὶ ἐπὶ τούτου βασίζεται ἡ ἐμὴ ἀνάγνωσις καὶ ἔκδοσις τῆς ἐπιγραφῆς (1). Πόσον δύσκολός ἐστιν ἡ ἀντιγραφὴ καὶ ἀνάγνωσις ἐπιγραφῶν, τοῦτο γινώσκουσιν ἐκ πείρας πάντες οἱ ἀσχοληθέντες εἰς τοιαύτας ἐργασίας ἀρχαιολόγοι. Κἀγὼ δὲ αὐτὸς ἐπείσθην περὶ τούτου ἐκ ταύτης κυρίως τῆς ἐπιγραφῆς· διότι ἐπανειλημμένως καὶ μετὰ μεγίστης προσοχῆς ἀντιγράψας αὐτὴν ἐκ τοῦ λίθου, ἐβεβαιώθην ὕστερον ἐκ τοῦ φωτογραφικοῦ ἀντιγράφου ὅτι πολλαχοῦ τὰ ἀντίγραφά μου εἶχον ἐλλείψεις καὶ ἐστεροῦντο τῆς δεούσης ἀκριβείας, ἣν παρέσχεν ἡ φωτογραφία. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου (3) ἐπισυνάπτω τὰς ἑπομένας παρατηρήσεις.—(1) Ταύτην λαβὼν ὑπ' ὄψιν ὁ κ. Heuzey παρατηρεῖ «Ces monuments ont déjà été publiés et commen-

(1) Δήμιτσας: «ἡ . . . πλὰξ . . . ἔχει μῆκος μὲν δύο [;] σχεδὸν μέτρων, πλάτος δὲ ἑνός [;]».

(2) Ἡ μὲν φωτογραφικὴ εἰκὼν πάντως ἦτο πιστή, ἀλλ' ἡ τῶν ἐν αὐτῇ κειμένων γραμμάτων ἀνάγνωσις ποία τις ἐγένετο!

(3) Ἐν ταῖς «παρατηρήσεσιν» ὁ Δήμιτσας δὲν ἀποδεικνύει ὅτι «πολλαχοῦ τὰ ἀντίγραφα» αὐτοῦ «εἶχον ἐλλείψεις καὶ ἐστεροῦντο τῆς δεούσης ἀκριβείας» (θὰ ἀπεδείκνυε τοῦτο, ἂν κατέλεγε τὰ παλαιὰ αὐτοῦ σφάλματα· ὁ δὲ οὐδὲ ἓν αὐτῶν ἐμνημόνευσεν!), ἀλλὰ τοῦ Κουμανούδου καὶ τοῦ Παπαδοπούλου τὰ σφάλματα in extenso καταλέγει!

tés en Grèce par M. Coumanoudis, puis sur des copies plus exactes par M. G. Papadopoulos; enfin, avec plus de precision [!] encore par M. Dimitza . . .» Miss. archéol. de Macédoine».

Τούτοις ἐν σ. 296-299 ἕπονται αἱ «κριτικαὶ παρατηρήσεις» περὶ ὧν καὶ ἔσται μοι ὕστερον ὁ λόγος. Ἐνταῦθα δὲ λέγω ὅτι τοῦ κ. Νώτη, ᾧ καὶ δημοσίᾳ πολλὰς ὁμολογῶ χάριτας, τὸ ἔκτυπον τοσοῦτον εἶναι εὐκρινὲς ὥστε τῶν δεινοτάτων τοῦ μακαρίτου σφαλμάτων μίαν καὶ μόνην ἀναγκάζεταί τις νὰ εὕρῃ ἀληθῆ ἐξήγησιν, ὅτι ἐκεῖνος οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εἶχεν ἀναγνώσεως καὶ ἐκδόσεως ἐπιγραφῶν ἐμπειρίαν, ὃ πρᾶγμα ἄλλως καὶ ὑπὸ ξένων καὶ ὑπ' ἐμοῦ πολλάκις ἤδη καὶ πολλαχῶς εἶναι ἀποδεδειγμένον (1).

Ἡ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἔκδοσις (2) καὶ ἀνάγνωσις ἐμοῦ εἶναι ἥδε:

ΠΑΡΑΦΙΛΙΠΠΟΥΤΟΥΠΟΣΙΔΙΠΠΟΥΟΡΕΣΤΟΥ
ΤΟΥΟΡΕΣΤΟΥΓΡΑΜΘΟΥΤΟΥΜΚΙΝΟΥΤΩΝΑΠΟΚΛΗ
ΡΩΘΕΝΤΩΝΠΡΟΕΔΡΩΝΔΟΓΜΤΟΣΑΝΓΑΦΗ· ΤΗΙΑ
ΤΟΥΔΑΙΣΙΟΥΜΗΝΟΣΤΟΥΓ̄Μ̄Ξ̄ΕΤΟΥΣ· ΤΩΝ
ΠΕΡΙΒΑΡΒΑΡΟΝΦΙΛΙΠΠΟΥΕΝΔΕΡΡΙΟΠΩΠΟΛΙ
ΤΑΡΧΩΝΣΥΝΑΓΑΓΟΝΤΩΝΤΟΒΟΥΛΕΥΤΗΡΙΟΝ
Κ·ΦΙΛΩΝΟΣΤΟΥΚΟΝΩΝΟΣΠΟΗΣΑΜΕΝΟΥΛΟ
ΓΟΥΣΠΕΡΜ·ΟΥΕΤΤΙΟΥΦΙΛΩΝΟΣΤΟΥΘΕΙΟΥ
Κ·ΠΡΟΣΑΝΓΕΙΛΑΝΤΟΣΟΤΙΚ·ΤΕΩΝΤΗΝΕΑΥΤΟΥΠΑ
ΤΡΔΑΕΤΕΙΜΗΣΕΜΕΓΑΛΩΣΚ·ΤΕΛΕΥΤΩΝΟΥΔΕΤΗΣ
ΚΑΤΑΤΗΝΒΟΥΛΗΝΤΕΙΜΗΣΗΜΕΛΗΣΕΝΑΛΛΑΦΗΚΕΝ
ΑΥΤΗΚΑΤΑΔΙΑΘΗΚΗΝΔ΄· ΑΦ: ΕΝΑΕΚΤΩΝΚΑΤΕ
ΝΙΑΥΤΟΝΕΞΑΥΤΩΝΓΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΤΟΚΩΝ
ΗΜΕΡΑΝΑΓΟΥΣΑΟΥΕΤΤΙΟΥΒΩΛΑΝΟΥΕΟΡΤΑ
ΣΙΜΟΝΕΥΩΧΗΤΑΙΤΗΠΡΟΔΕΚΑΤΕΣΣΑΡΩΝ
ΚΑΛΑΝΔΩΝΝΟΕΜΒΡΙΩΝΕΔΟΞΕΝΤΗΒΟΥΛΗ
ΤΗΝΤΟΥΑΝΔΡΟΣΣΕΜΝΟΤΗΤΑΚ· ΒΟΥΛΗΣΙΝ
ΑΠΟΔΕΞΑΣΘΑΙΕΠΙΤΕΤΑΙΣΥΠΑΥΤΟΥΚΑΤΑ
ΤΗΝΔΙΑΘΗΚΗΝΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑΙΣΑΙΡΕΣΕΣΙΝ
ΤΟΤΑΡΓΥΡΙΟΝΛΑΒΕΙΝΚΑΙΚΑΤΕΝΙΑΥΤΟΝΑΓΕΙΝ
ΤΗΝΤΟΥΟΥΕΤΤΙΟΥΒΩΛΑΝΟΥΕΟΡΤΑΣΙΜΟΝΕΚ
ΤΩΝΤΟΚΩΝΗΜΕΡΑΝΚΑΙΜΗΤΕΤΟΥΠΡΟΓΕΓΡΑΜΜΕ
ΝΟΥΚΕΦΑΛΑΙΟΥΑΠΑΝΑΛΙΣΚΕΙΝΤΙΕΙΣΕΤΕΡΑΝ
ΧΡΕΙΑΝΜΗΤΕΤΟΥΚΑΤΕΝΙΑΥΤΟΝΓΙΝΟΜΕΝΟΥΤΟ
ΚΟΥΑΛΛΩΣΟΔΟΥΣΦΙΛΩΝΗΘΕΛΗΣΕΝΤΟΤΑΡ
ΓΥΡΙΟΝΗΡΙΘΜΗΣΑΤΟΚΑΙΠΑΡΕΛΑΒΕΝΟΕΠΙΜΕΛΗ
ΤΗΣΤΩΝΤΗΣΒΟΥΛΗΣΔΗΝΑΡΙΩΝΛΟΥΚΙΟΣ
ΛΟΥΚΡΗΤΙΟΣ ΠΟΥΔΗΣ

(1) Ἔπιθι καὶ τὰ ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ» ΙΕ΄ (1903) σελ. 35-47 γεγραμμένα μοι.

(2) Οὐχὶ πάντα τῆς ἐπιγραφῆς τὰ γράμματα εἶναι ἴσα καὶ κανονικά· μέγιστον αὐτῶν ὕψος ἐμέτρησα 0015, ἐλάχιστον δὲ 0012.

Παρὰ Φιλίππου τοῦ Ποσιδίππου, Ὀρέστου
τοῦ Ὀρέστου, Π(α)ραμόνου τοῦ Μ(ι)κίνου τῶν ἀποκλη-
ρωθέντων προέδρων δόγμ(α)τος ἀν(α)γραφή· τῇ ια´
τοῦ Δαισίου μηνὸς τοῦ γμσ´ ἔτους τῶν
περὶ Βάρβαρον Φιλίππου ἐν Δερριόπῳ πολι-
ταρχῶν συναγαγόντων τὸ βουλευτήριον
κ(αὶ) Φίλωνος τοῦ Κόνωνος ποιησαμένου λό-
γους περ(ὶ) Μ. Οὐεττίου Φίλωνος τοῦ θείου
κ(αὶ) προσανγείλαντος ὅτι κ(αὶ) περ(ι)ὼν τὴν ἑαυτοῦ πα-
τρ(ί)δα ἐτείμησε μεγάλως κ(αὶ) τελευτῶν, οὐδὲ τῆς
κατὰ τὴν βουλὴν τειμῆς ἠμέλησεν ἀλλ' ἀφῆκεν
αὐτῇ κατὰ διαθήκην δ(ηνάρια) ͵αφ´, ε(ἵ)να ἐκ τῶν κατ' ἐ-
νιαυτὸν ἐξ αὐτῶν γεινομένων τόκων
ἡμέραν ἄγουσα Οὐεττίου Βωλανοῦ ἑορτά-
σιμον εὐωχῆται τῇ πρὸ δεκατεσσάρων
καλανδῶν Νοεμβρίων, ἔδοξεν τῇ βουλῇ
τὴν τοῦ ἀνδρὸς σεμνότητα κ(αὶ) βούλησιν
ἀποδέξασθαι ἐπί τε ταῖς ὑπ' αὐτοῦ κατὰ
τὴν διαθήκην γεγραμμέναις αἱρέσεσιν
τό τ' ἀργύριον λαβεῖν καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἄγειν
τὴν τοῦ Οὐεττίου Βωλανοῦ ἑορτάσιμον ἐκ
τῶν τόκων ἡμέραν καὶ μήτε τοῦ προγεγραμμέ-
νου κεφαλαίου ἀπαναλίσκειν τι εἰς ἑτέραν
χρείαν μήτε τοῦ κατ' ἐνιαυτὸν γινομένου τό-
κου, ἀλλ' ὡς ὁ δοὺς Φίλων ἠθέλησεν. Τό τ' ἀρ-
γύριον ἠριθμήσατο καὶ παρέλαβεν ὁ ἐπιμελη-
τὴς τῶν τῆς βουλῆς δηναρίων Λούκιος
Λουκρήτιος Πούδης.

Καὶ νῦν περὶ τῶν τοῦ Δήμιτσα «κριτικῶν παρατηρήσεων».

1): «Ἐν τῷ β´ στίχῳ δυσκολίας παρέσχε τοῖς ἐκδόταις ἡ γραφὴ τῆς β´ (1) λέξεως συγκειμένης κατὰ τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον ἐκ τῶν ἀκολούθων ἰδιαζόντων γραμμάτων ρΑΜΘ8 (2) καὶ ἀναγνωσθείσης ὑπὸ

(1) Γράφε: γ´.
(2) Γράφε: ΠΡΑΜΘ8.

μὲν τοῦ κ. Κουμανούδου ΓΡΑΜΟου, ὑπὸ δὲ τοῦ κ. Παπαδοπούλου Πραμόνου. Ἐμοὶ δὲ οὐδετέρα τῶν γραφῶν τούτων φαίνεταί μοι ὀρθὴ καὶ ἀληθής· διότι ὁ μὲν πρῶτος τὰ δύο πρῶτα γράμματα τῆς λέξεως, ἡνωμένα ὄντα Ρ̄(1), ἐχώρισε καὶ τὸ α΄ αὐτῶν, ἔχον τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐπέκτασιν τῆς ὁριζοντείου [sc. γραμμῆς], ἐξέλαβεν ὡς Γ ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Π, συνήθως ἔχοντος ἐπέκτασιν καὶ οὐχὶ τοῦ Γ, ὡς πρόδηλον γίνεται ἐκ τῆς πρώτης συλλαβῆς τῆς β΄ λέξεως τοῦ ἑπομένου στίχου ΡΟ (2)· δεύτερον δὲ τὸ δ΄ γράμμα Μ ὑπ' ἀμφοτέρων ἀνεγνώσθη μ, ἐν ᾧ ἐνταῦθα ἐτέθη Ν κατὰ πλεονασμὸν τῆς δ΄ καθέτου γραμμῆς ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ γ΄ ἀπαραλλάκτου γράμματος τοῦ ιθ΄ στίχου ΤΗΜ διαθήκην, ἔνθα οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι τὸ Μ ἐπέχει τόπον τοῦ Ν καὶ ἐκ τῆς τελευταίας συλλαβῆς τῆς προτελευταίας λέξεως τοῦ ια΄ στίχου ΗΜΕΛΗΣΕΜ, ἔνθα τὸ τελευταῖον Μ ἐτέθη ἀντὶ τοῦ Ν ἠμέλησεν καὶ οὐχὶ ἠμέλησεμ. Τρίτον δὲ τὸ ε΄ γράμμα τῆς αὐτῆς λέξεως Θ, ὅπερ ἀμφότεροι ἀνέγνωσαν καθαρὸν Ο, ἐστὶ Θ ἀναμφισβήτητον καὶ οὐχὶ Ο. Ἐντεῦθεν δὲ πρόδηλον ὅτι αἱ λέξεις ΓΡΑΜΟου καὶ Πραμόνου δὲν προκύπτουσιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς, ἀλλὰ κατ' εἰκασίαν ἀνεγνώσθησαν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐκδοτῶν. Ἡ δὲ ἐκ τῶν γραμμάτων προκύπτουσα λέξις ἐστὶ Πράνθου».

Οὐδὲ τριχὸς πάντα ταῦτα εἶναι ἄξια· τὸ δ΄ γράμμα ὑπ' ἀμφοτέρων, τοῦ Κουμανούδου καὶ τοῦ Παπαδοπούλου, καλῶς ἀνεγνώσθη Μ ὃ καὶ οὐδαμῶς ἐτέθη ἀντὶ τοῦ Ν κατὰ πλεονασμὸν [!] τῆς δ΄ καθέτου γραμμῆς· εὐκρινὲς κεῖται ἐν τῷ 19 στίχῳ τὸ ΤΗΝ, οὐχὶ τὸ ΤΗΜ, καὶ ἐν τῷ 11 τὸ ΗΜΕΛΗΣΕΝ, οὐχὶ τὸ ΗΜΕΛΗΣΕΜ· τὸ ε΄ γράμμα ἀναμφισβήτητον εἶναι τὸ Ο μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ κειμένου ἐλάσσονος Ν (=τῷ ΟΝ, ὃ καὶ ὁ Παπαδόπουλος ἀνέγνω)· ἡ ἐκ τῶν γραμμάτων προκύπτουσα λέξις εἶναι

Π(α)ραμόνου

οὐδαμῶς δὲ

Πράνθου

(1) Γράφε: ΠΡ.
(2) Γράφε: ΠΡΟ

ὃ πεπλασμένον ὄνομα καὶ ἐν τῷ «Ἀλφαβητικῷ πίνακι» τῆς «Μακεδονίας» ἐν σελ. 1026 ἀνεγράφη: «Πράνθου»!

2): «Οὐχ ἧττον δὲ μεταβολὴν ὑπέστη καὶ ἡ γ' λέξις τοῦ ϐ' στίχου ΤΟΥΛΙΚΝΟΥ, ἣν ὁ μὲν κ. Κουμανούδης, συνενώσας τὸ ἄρθρον μετὰ τοῦ ὀνόματος καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Κ θεὶς Α, ἀνέγνω ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ, ὁ δὲ κ. Παπαδόπουλος, προσθεὶς Ι μεταξὺ τοῦ Κ καὶ Ν, ἀνέγνω Λικίνου(1), ὅπερ καὶ ὀρθὸν φαίνεταί μοι, γενομένης συγκοπῆς τοῦ Ι, ὡς ἐν ἄλλαις πολλαῖς λέξεσιν ἐγένοντο τοιαῦται συγκοπαί. Καὶ τῆς γ'(2) λέξεως τοῦ αὐτοῦ στίχου ὁ μὲν Κουμανούδης παρέλαβε τὰς 3 συλλαβὰς ἀποκλη ἐν τῷ στίχῳ, ὁ δὲ Παπαδόπουλος μόνον τὰς δύο καὶ τὴν γ' κλη μετέθεσεν ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ».

Τὸ ὄνομα κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀσφαλῶς εἶναι

Μ(ι)κίνου

οὐδαμῶς δὲ τὸ πεπλασμένον

Λικ(ί)νου

ὃ παραδόξως δὲν ἀνεγράφη ἐν τῷ πίνακι.

3): «Καὶ ἐν τῷ ε' στίχῳ τὴν κατὰ τὸ ἀντίγραφόν μου λέξιν ΒΑΡΟΛΡΟΝ ὁ μὲν κ. Κουμανούδης ἀνέγνω Βάριδρον, ὁ δὲ κ. Παπαδόπουλος μετεμόρφωσεν αὐθαιρέτως εἰς ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ, ὅπερ ἀτοπώτατον».

Τὸ ἔκτυπον φέρει εὐκρινέστατον τὸ

ΒΑΡΒΑΡΟΝ

ὃ ὄνομα βαρϐαρώτατα μετεμορφώθη εἰς τὸ

Βάρολρον

(1) Τὰ διάστροφα ταῦτα ἐννοεῖς οὑτωσὶν ἀναγινώσκων: «Οὐχ ἧττον δὲ μεταϐολὴν ὑπέστη καὶ ἡ ε' λέξις τοῦ ϐ' στίχου ΛΙΚΝΟΥ, ἣν ὁ μὲν κ. Κουμανούδης, συνενώσας τὸ ἄρθρον ΤΟΥ μετὰ τοῦ ὀνόματος καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Κ θεὶς Α, ἀνέγνω ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ, ὁ δὲ κ. Παπαδόπουλος . . .».

(2) Γράφε: ζ'.

τοῦτο δὲ τὸ τερατῶδες ἀνεγράφη καὶ ἐν τῷ πίνακι ἐν σελ. 1016: «Βάρολρον»!

Ἐν παρόδῳ παρατηρῶ ὅτι ἐν τῇ «Μακεδονίᾳ» ὑπὸ τοῦ συγγραφέως πολλὰ τὰ δεινὰ ἔπαθον καὶ τὰ κύρια ὀνόματα, γεύματος δὲ χάριν ἀναγράφω ἐνταῦθα τὰ ἑξῆς.

Ἐν σελ. 46 ὁ Δήμιτσας κατὰ τὸν Delacoulonche ἐξέδωκε τῆς Ἐδέσσης (τῶν Βοδενῶν) ἐπιγραφὴν

ΦΛΑ ❧ ΠΡΟCΔΟΧΗΛΑ
ΓΟΝΙΤѠΑΝΔΡΙ

ἣν καὶ ἀνέγνω

Φλα(βία) Προσδοχήλα
Γονίτῳ τῷ ἀνδρὶ

παρατηρήσας καὶ τὰ ἑξῆς: «Τὰ ὀνόματα Προσδοχήλα καὶ Γόνιτος ἴσως μόνον ἐνταῦθα ἀπαντῶσι». καὶ ὁ ἀπειρότατος συνορᾷ ὅτι ἀναγνωστέον

Φλα(βία) Προσδοχὴ Λα-
γόνι τῷ ἀνδρί.

Ἐν σελ. 70 κατὰ τὸν αὐτὸν ἐξέδωκε τῆς Βεροίας ἐπιγραφὴν

ΤΟΝΔΙΛΒΙΟΥ
ΛΡΧΙΕΡΕΑΤΩΝ
ΣΕΒΑΣΤΩΝ

ἣν καί, παρατηρήσας ὅτι αὕτη ὑπὸ τοῦ Delac. ἐξεδόθη «ἄνευ τινὸς ἀναγνώσεως καὶ παρατηρήσεως»· ἀνέγνω αὐτὸς

Τὸν Δίλβιον
Ἀρχιερέα τῶν
Σεβαστῶν·

τίς δὲν βλέπει ὅτι ἀναγνωστέον

Τὸν διὰ βίου
ἀρχιερέα τῶν
Σεβαστῶν;

Ἐν σ. 80 κατὰ τὸν αὐτὸν ἐξέδωκε τῆς αὐτῆς πόλεως ἐπιγραφὴν

ΜΑΡЄΑϹΤΑΦΟ

καὶ παρατηρήσας ὅτι αὕτη ὑπὸ τοῦ Delac. ἐξεδόθη «ἄνευ ἀναγνώσεως καὶ παρατηρήσεώς τινος» ἀνέγνω αὐτὸς

Μαρέας τάφο[ς]

καὶ παρετήρησε «τὸ ὄνομα ΜΑΡΕΑϹ ἄγνωστόν ἐστιν ἀλλαχόθεν»· σὺ δὲ ἀνάγνωθι

Μάρθας τάφο[ς].

Ἐν σελ. 464 κατὰ τὸν αὐτὸν ἐξέδωκε τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιγραφὴν

ΑΥΡ⳨ ΜΑΡΚΕΑΛΕΙΝΑΙΩΚΡΑΤΙΣΤΩΑΙΛΙΩ

καὶ παρατηρήσας ὅτι ταύτην ὁ Delac. ἐξέδωκεν «ἄνευ ἀναγνώσεως καὶ παρατηρήσεώς τινος» αὐτὸς ἀνέγνω

Αὐρ. Μαρκέα Λειναίῳ κρατίστῳ Αἰλίῳ

δέον

Αὐρ. Μαρκελλεῖνα τῷ κρατίστῳ Αἰλίῳ.

Ἐν σελ. 753 ἀνεδημοσίευσεν ἣν τῶν Φιλίππων ἐπιγραφὴν

ΒΑΣΙΕΛΑΣΒΙΘΥΟΣΜΟΣ
ΙΔΩΝΙΩΒΑΣΙΛΕΟΥ

αὐτὸς ἐξέδωκεν ἐν τῷ «Παρνασσῷ» 1881 σελ. 225, ἀνέγνω δὲ

Βασιέλας Βιθύοσμος
Ἰδωνίῳ Βασιέλου

δέον

........Βίθυος Ποσ-
ιδωνίῳ ....

Καὶ τὰ τέρατα «Βιθύοσμος», «Γονίτῳ», «Δίλβιον», «Ἰδωνίῳ», «Λειναίῳ», «Μαρέας», «Μαρκέα» καὶ «Προσδοχήλα», τὰ ἀδελφὰ τῶν «Βάρολρον», «Λικίνου» καὶ «Πράνθου» (1), ἀνεγράφησαν ἐν τῷ πίνακι τῆς «Μακεδονίας» σελ. 1017, 1020, 1022, 1023 καὶ 1026.

4): «Ἐν τῷ θ΄ στίχῳ τὴν προτελευταίαν (2) λέξιν ὁ μὲν κ. Κουμανούδης ἀνέγνωσε πρότ(ερον) συμπληρωματικῶς, ὁ δὲ κ. Παπαδόπουλος ἀνέγνω πρώην, προσθεὶς τὸ η, ὅπερ δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ἀντιγράφῳ μου».

Ἐν τῷ ἐκτύπῳ διακρίνονται τὰ γράμματα

ΠΕΡΩΝ

τὰ τρία πρῶτα ἀλλήλοις συνδεδεμένα, τὸ δὲ Ν τῷ ἑπομένῳ ΤΗ· ἡ λέξις ἄρα ἀναγνωστέα

περ(ι)ὼν

οὐδαμῶς οὔτε πρότ(ερον) οὔτε πρώην οὔτε πρώ(η)ν· καὶ καλλίστη ἡ παράθεσις «καὶ περιὼν . . . καὶ τελευτῶν».

5): «Ἐν στίχῳ ι΄ τῆς μὲν α΄ λέξεως συγκόπτεται τὸ Ι καὶ συνενοῦται τὸ Τ μετὰ τοῦ Ρ, ὅπερ οὐδέτερος τῶν ἐκδοτῶν παρετήρησεν. Τὴν δὲ β΄ λέξιν ὁ μὲν κ. Κουμανούδης ἔγραψε κοινῶς διὰ τοῦ Ι ἐτίμησε καθὼς καὶ τὴν γ΄ (3) λέξιν τοῦ ἑπομένου ια΄ στίχου τειμῆς, ἔνθα τὸ ἀντίγραφόν μου ἔχει καὶ συγκοπὴν τοῦ Ι, ἕνωσιν τοῦ Τ μετὰ τοῦ προηγουμένου Ν καὶ τοῦ Μ μετὰ τοῦ Η. Τὴν δὲ τελευταίαν λέξιν ὁ μὲν πρῶτος ἀνέγνω «ἀφῆκεν», ὁ δὲ δεύτερος αὐτογνωμόνως συμπληρώσας ἔγραψεν «ἀφίησιν». Καὶ τὸ Μ ἐν τῇ λέξει ΗΜΕΛΗΣΕΜ ἐτέθη ἀντὶ Ν ὡς προηγουμένως εἶπον».

Ἐν τῷ ἐκτύπῳ κεῖται τὸ

ΤΕΙΜΗΣ

καί, ὡς προηγουμένως εἶπον, τὸ

ΗΜΕΛΗΣΕΝ

(1) Πρόσθες τούτοις καὶ τὸ «Θᾶκος», περὶ οὗ Δημιτσείου κυρίου (!) ὀνόματος ἰδὲ τὰ γεγραμμένα μοι ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ» ΙΕ΄ (1903) σελ. 42.

(2) Γράφε: προπροπροτελευταίαν (!).

(3) Γράφε: δ΄.

ὀρθῶς δὲ ἐκεῖνο μὲν ἀνέγνω ὁ Παπαδόπουλος, τοῦτο δὲ οὗτός τε καὶ ὁ Κουμανούδης.

6): «Ἐκτὸς δὲ τῶν διαφορῶν τούτων τοῦ κειμένου παρατηρῶ ὅτι ἡ ὀρθοτέρα ἐστὶν ἡ γραφὴ «ἀν(α)γραφὴ» κατὰ δοτ. πτῶσιν «ἀναγραφῇ» ἀντὶ ὀνομαστικῆς» (1).

Μόνη ὀρθὴ ἀνάγνωσις εἶναι ἡ ἀναγραφή. κατ' ὀνομαστικὴν πτῶσιν.

7): «Ἡ ἐκτὸς (2) τῆς ἐν τῷ Κ(ΑΙ) συνδέσμῳ γενομένης συγκοπῆς τῆς διφθόγγου αι ὑπάρχει συγκοπὴ καὶ τοῦ ι ἐν τῇ λέξει ΠΑΤΡΔΑ καὶ τοῦ α ἐν τῇ λέξει ΔΟΓΜΤΟΣ (3). Τέταρτον δὲ [sc. παρατηρῶ] ὅτι αἱ ἐν τῷ ι' καὶ ια' στίχῳ λέξεις ΕΤΕΜ꜒ΣΕ (4) καὶ ΤΕΜΗΣ γράφονται διὰ τῆς διφθόγγου ει καὶ τοῦ φωνήεντος ε ἀντὶ τοῦ κοινοῦ ι, ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ τοῦ ιγ' στίχου ΓΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ἀντὶ γινομένων, ὅπως παραδόξως φέρεται ἐν τῇ τοῦ κδ' στίχου λέξει ☐ΝΟΜΕΝΟΥ, ἐν ᾗ μοναδικὴ φαίνεται ἡ συνένωσις τοῦ Γ καὶ Ι εἰς ἓν τετράγωνον ἀντὶ τοῦ συνήθους ΓΙ. — (5) Ὁ συνδυασμὸς οὗτος τοῦ Γ καὶ Ι εἰς ἓν τετράγωνον μοναδικὸς φαίνεταί μοι· διότι οὐδαμοῦ ἠδυνήθην νὰ εὕρω αὐτὸν ἀντὶ ΓΙ, ἀλλὰ μόνον ἀντὶ τοῦ Ο, τοῦ ὁποίου διάφορα σχήματα εἰσὶ τὰ ἑξῆς Ο ο ◇ ☐. Franz p. 244. Μήπως ἐσφαλμένως ἐχαράχθη ὑπὸ τοῦ χαράκτου τῆς ἐπιγραφῆς;».

Τί πρῶτον καὶ τί ὕστατον εἴπῃ τις περὶ τῆς «κριτικωτάτης» ταύτης «παρατηρήσεως»;

Καὶ ἔμπροσθεν ὁ Δήμιτσας παρετήρησε «...τειμῆς, ἔνθα τὸ ἀντίγραφόν μου ἔχει καὶ συγκοπὴν τοῦ Ι»· ἀναγκαζόμενος ἵνα καὶ ἐγὼ ταὐτολογήσω (5) παρατηρῶ ὅτι ἐν τῷ ἐκτύπῳ κεῖται τὸ

ΤΕΙΜΗΣ

(1) Τὰ διάστροφα ταῦτα ἐννοεῖς ἀναγινώσκων «...παρατηρῶ ὅτι ὀρθοτέρα ἐστὶν ἡ γραφὴ «ἀναγραφῇ» κατὰ δοτικὴν πτῶσιν ἀντὶ ὀνομαστικῆς «ἀναγραφή.»».

(2) Γράφε: Ἐκτὸς (ἄνευ τοῦ Ἡ).

(3) Ταῦτα καὶ ἔμπροσθεν ὁ Δήμιτσας παρετήρησεν,: «Ἐν στίχῳ ι' τῆς μὲν α' λέξεως συγκόπτεται τὸ Ι» καὶ «ἡ συγκοπὴ τοῦ α' [γράφε α] ἐν τῇ 6' συλλαβῇ τῆς λέξεως ΔΟΓΜΤΟΣ»· ὁ μακαρίτης οὐ μόνον ἠσμένιζεν ἀφορήτῳ ταὐτολογίᾳ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἀνύποπτος ἐξέδιδε καὶ δὶς καὶ τρίς, ἀλλαχοῦ κατ' ἄλλον ἐκδότην· ἰδὲ καὶ τὰ ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ» ΙΕ' (1903) σελ. 37.

(4) Γράφε: ΕΤΕΙΜ꜒ΣΕ.

(1) Τοῖς ἐν τῷ προηγουμένῳ 3 ὑποσημειώματι γεγραμμένοις μοι προστίθημι τὰ ἑξῆς·

ὃ καὶ ὁ Παπαδόπουλος ἀνέγνω.

Μοναδικὴ ἀληθῶς εἶναι ἡ περὶ τοῦ (δῆθεν) ⊡ΝΟΜΕΝΟΥ παρατήρησις, τοσοῦτο δὲ πολύτιμος ὥστε καὶ διπλῆ αὕτη παρετέθη ἡμῖν· ἐν δὲ τῷ ἐκτύπῳ εὐκρινέστατον κεῖται τὸ

ΓΙΝΟΜΕΝΟΥ

Ὁ Δήμιτσας τὰ ΓΙ ἀναγνοὺς ⊡ κατήντησε καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν ὅτι τὴν συνένωσιν τοῦ Γ καὶ τοῦ Ι «εἰς ἓν τετράγωνον». τὸν συνδυασμὸν τοῦτον τοῦ Γ καὶ τοῦ Ι «εἰς ἓν τετράγωνον» εὗρε μόνον ἀντὶ τοῦ Ο, οὗ γράμματος καὶ καταλέγει ἡμῖν τὰ παντοῖα σχήματα παραπέμπων εἰς τὰ τοῦ Franz! Μὴ χειρότερα!

Αὗται καί τινες ἄλλαι περὶ συμπλοκῶν, συνηθεστάτων, γραμμάτων καὶ παραλείψεων καὶ περὶ σφαλμάτων τοῦ Κουμανούδου καὶ τοῦ Παπαδοπούλου εἶναι τοῦ Δήμιτσα αἱ «κριτικαὶ παρατηρήσεις» αἱ τρεῖς ὅλας μεγάλας σελίδας κατέχουσαι, 296-298. Πρὸ τούτων αἱ μὲν σελίδες 293 καὶ 294 ἔχουσι τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, αἱ δὲ 294 καὶ 295 τὰ κατὰ τὰς ἐκδόσεις τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς εὑρέσεως αὐτῆς. Ταῖς «κριτικαῖς παρατηρήσεσιν» ἀκολουθεῖ ἐν σελ. 299 πίναξ τῶν διαφορῶν ἐν ταῖς ἐκδόσεσι Κουμανούδου, Παπαδοπούλου καὶ Δήμιτσα.

Ἐν ταῖς σελίσι 300 καὶ 301 κεῖται ἡ «ἑρμηνεία τοῦ περιεχομένου», περὶ ἧς καὶ ἔσται μοι ὕστερον ὁ λόγος. Ἐνταῦθα δὲ παρατηρῶ ὅτι τὸ ἔκτυπον σπουδαίαν τῆς ἐπιγραφῆς ἀληθῆ γραφὴν ἐχαρίσατο ἡμῖν καὶ τὴν ἐν στίχῳ 12 ἵνα ἀντὶ τοῦ ἐφ' ᾧ: ἀνελλήνιστον εἶναι τὸ «ἐφ' ᾧ . . . εὐωχῆται». Προσοχῆς ἄξιον εἶναι τὸ Η ἐν στίχῳ 7: θὰ ἠπατᾶτό τις, νομίζω, ἀναγινώσκων αὐτὸ η (ποησαμένου) ἀντὶ τοῦ ιη (ποιησαμένου). — Ἐν τέλει προστίθημι ὅτι ὁ Δήμιτσας ἀνέγνω καὶ «τὸ τἀργύριον» (=τοῖς «τὸ τὸ ἀργύριον»!) δίς, ἐν στ.

Ὁ Δήμιτσας ἐν τῷ «Προλόγῳ» σελ. ιζ' γράφει: «. . . αἱ μέχρι τοῦδε γνωσθεῖσαί μοι καὶ ἐν τῇ βίβλῳ [τῇ «Μακεδονίᾳ»] ἀναγραφεῖσαι 1409 ἑλληνικαὶ καὶ 189 λατινικαὶ ἐπιγραφαί, ἐν αἷς οὐκ ὀλίγαι ἀνέκδοτοι»· αἱ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου τὸ πρῶτον ἐν τῇ «Μακεδονίᾳ» ἐκδοθεῖσαι ἐπιγραφαί, αἱ ἐπιγραφαὶ αἱ «ἀνέκδοτοι» εἶναι ἐλαχιστόταται, σχεδὸν δὲ ἅπασαι τῆς «Μακεδονίας» αἱ ἐπιγραφαὶ ἀντεγράφησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ξένων ἀρχαιολόγων, ὧν πολλαχοῦ πολλαχῶς διεστράφησαν καὶ παρεμορφώθησαν τά τε κείμενα, καὶ τὰ κατὰ τὰ κεφαλαῖα γράμματα καὶ τὰ κατὰ τὰ μικρά, καὶ αἱ παρατηρήσεις.

20 «τὸ τἀργύριον λαβεῖν» καὶ 25 καὶ 26 «τὸ τἀργύριον ἠριθμήσατο».

Ἐν τῇ «ἑρμηνείᾳ τοῦ περιεχομένου» ὁ Δήμιτσας παρατίθεται «περίληψιν» τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιγραφῆς.

1): «Φίλων τις υἱὸς τοῦ Κόνωνος Μακεδών, κάτοικος τῆς πόλεως Δερριόπου ὡμίλησεν ἐν τῇ βουλῇ ὅτι ὁ θεῖος αὐτοῦ Μ. Οὐέττιος Φίλων εὐεργετήσας τὴν πόλιν, κατέλιπε τελευτῶν διὰ διαθήκης 1500 δηνάρια ἵνα ἐκ τῶν ἐνιαυσίων τόκων τοῦ κεφαλαίου τούτου τελῆται ἑορτὴ κατ' ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Οὐεττίου Βωλανοῦ, πάτρωνος τοῦ Οὐεττίου Φίλωνος. Τὴν πρότασιν ταύτην παραδεχθεῖσα ἡ βουλή, ἀπεφάσισε νὰ τελῇ τὴν ἐνιαύσιον ἑορτὴν κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ δωρητοῦ τῇ 18 Ὀκτωβρίου καὶ λαβοῦσα τὸ ἀργύριον παρέδωκεν εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τῶν δηναρίων Λούκιον Λουκρήτιον Πούδην (1). Παράδοξος φαίνεταί μοι ἡ διπλῆ χρονολογία ἐν τῷ δόγματι τούτῳ. Διότι, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἀποκληρώσει τῶν προέδρων καὶ τῇ ἀναγραφῇ τοῦ δόγματος ἐτέθη Μακεδονικὴ χρονολογία, ἡ τῆς ἑορτῆς τελετὴ ὡρίσθη κατὰ Ῥωμαϊκὴν χρονολογίαν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐγένετο τῇ ια' τοῦ Μακεδονικοῦ μηνὸς Δαισίου, ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸν Ἰούλιον, ἡ δὲ δευτέρα ὡρίσθη νὰ τελῆται τῇ πρὸ δεκατεσσάρων Καλανδῶν Νοεμβρίων ἤτοι τῇ 18 Νοεμβρίου».

2): «Δυσκολίας παρέχει καὶ ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς βάσεως τῆς χρονολογίας, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ μνημονευόμενος ἀριθμὸς ΓΜΣ =243. Ὁ κ. Παπαδόπουλος ἀδιστάκτως μὲν πιστεύει, ἄνευ ὅμως ἀποδείξεώς τινος, ὅτι βάσις τῆς ἡμετέρας χρονολογίας ὑπόκειται τὸ ἔτος 148 π. Χ. ὅτε ἐπὶ Ἀνδρίσκου τοῦ καὶ Ψευδοφιλίππου ἐπικληθέντος καὶ ὡς υἱοῦ τοῦ Περσέως κηρυχθέντος ἡ Μακεδονία ἀποστᾶσα καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ κόπου καταβληθεῖσα ὑπὸ Μετέλλου, ἐκηρύχθη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν ὑπολογισμὸν ἀντιστοιχεῖ ἡ χρονολογία τῆς ἐπιγραφῆς πρὸς τὸ 95 μ. Χ. ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἔτους τοῦ αὐτοκράτορος Δομετιανοῦ. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη διὰ δύο λόγους τοὺς ἑξῆς· Πρῶτον μὲν διότι οἱ Ῥωμαῖοι πολλὰς ὑποστάντες θυσίας πρὸς καταστολὴν τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀνδρίσκου, δυσκόλως ἤθελον ἐπιτρέψει τοῖς Μακεδόσι νὰ θέσωσιν ὡς βάσιν τῆς χρονολογίας ἐν δημοσίοις μάλιστα μνημείοις

(1) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ Πούδης (Pudens) ὀνόματος πτῶσις εἶναι Πούδεντα.

ἀποτρόπαιον αὐτοῖς γεγονός· δεύτερον δέ, ὅπερ καὶ κυριώτατον, διότι, πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας πάσης ἐρευνήσας τὰς ὑπὸ τοῦ Βοικχίου ἐκδοθείσας Μακεδονικὰς ἐπιγραφάς, οὐδὲν ἄλλο παράδειγμα εὑρεῖν ἠδυνήθην, βάσιν ἔχον τὴν ἀπὸ Ἀνδρίσκου χρονολογίαν, ἀλλὰ τῶν μὲν πλείστων ἐπιγραφῶν ἡ χρονολογία ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ Μακεδονία, ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ καταστᾶσα, συνηνώθη μετὰ τῆς Θεσσαλίας, Ἑλλάδος καὶ Ἰλλυρίας. Τινῶν δὲ ἀνάγεται εἰς αὐτοκράτορας, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἐγένοντο αἱ ἐπιγραφαί. Ὥστε κατὰ ταῦτα ὁ ἀριθμὸς τῆς χρονολογίας ΓΜΣ = 243 ἀντιστοιχεῖ οὐχὶ πρὸς τὸ ἔτος 99 (1), ἀλλὰ πρὸς τὸ 97 μ. Χ. ἐν ἀρχῇ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Νερούα».

Τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν λογικὴν ἀμφοτέρων τῶν λόγων τοῦ Δήμιτσα κρινάτω ὁ ἀναγνώστης· ἐγὼ τόδε μόνον παρατηρῶ, ὅτι πάντες οἱ νῦν ἀρχαιολογοῦντες τὸ ἔτος 148 δέχονται ὡς ἀρχὴν ἐν τῷ ὑπολογισμῷ τῶν ἐτῶν τῆς Μακεδονικῆς χρονολογίας καὶ τὸ 32/31 ἐν τῷ τῶν ἐτῶν Σεβαστοῦ, ἀντὶ τοῦ ἔτους 146 καὶ τοῦ 30, εἰσηγησαμένου τοῦ Kubitschek, Arch.-epigr. Mittheil. aus Oest.-Ungarn XIII (1890) σελ. 120· ἰδὲ καὶ τὰ τῶν Pauly-Wissowa ἐν τῇ λέξει aera. Κατὰ ταῦτα τὸ ἔτος ΓΜΣ=τῷ 243-148, τῷ 95 μ.Χ.

3): «Χρήσιμον ὑπολαμβάνω νὰ ἐπισυνάψω ὀλίγας λέξεις καὶ περὶ τοῦ δωρηθέντος χρηματικοῦ κεφαλαίου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ γενομένου δόγματος. Τοῦτο δὲ ὁ μὲν κ. Κουμανούδης ἀνέγραψεν εἰς Φ = 500 δηνάρια, ποσὸν μικρὸν καὶ ἀνεπαρκὲς πρὸς μίαν εὐωχίαν τῆς βουλῆς· ὁ δὲ κ. Παπαδόπουλος ὀρθῶς ὑπελόγισεν εἰς ΑΦ = 1500. Τούτου δὲ ὁρισθέντος, ἀνάγκη νὰ ἐξηγηθῇ ποίαν ἀξίαν ἔχουσι τὰ 1500 δηνάρια ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἡμέτερα νομίσματα ἵνα ἐννοηθῇ καὶ τὸ ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν προκύπτον ποσὸν πρὸς εὐωχίαν τῆς βουλῆς. Τὸ δηνάριον νόμισμα Ῥωμαϊκόν, κατὰ μὲν τὴν ἐτυμολογίαν τῶν ἀρχαίων ἐσήμαινε τὸ αἴρειν τὰ δεινά (4), κατὰ δὲ τοὺς ἀκριβεῖς ὑπολογισμοὺς τῶν νεωτέρων εἶχεν ἀξίαν ὡς ἔγγιστα δραχμῆς. Ὥστε τὸ κεφάλαιον 1500 δηναρίων ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἰσαρίθμους δραχμάς, ὁ δὲ ἐνιαύσιος τόκος τούτων ὑπολογιζόμενος πρὸς 10 τοῖς $^0/_0$ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 150 δραχμάς, αἵτινες ἐδαπανῶντο εἰς τὴν εὐωχίαν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης βλάβης τοῦ κεφαλαίου κατὰ τὴν

(1) Γράφε: 95.

ρητὴν ἐντολὴν τοῦ δωρητοῦ. — (4) Ἐτυμολογία Γουδ. σ. 142, 35. «Τί ἐστι δηνάριον; Τὸ τὰ δεινὰ αἴρειν παρεχόμενον.» ».

Ταῖς ἑρμηνευτικαῖς ταύταις παρατηρήσεσιν, ὧν τὴν «χρησιμότητα» αὐξάνει ἡ ἐξίσωσις τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νῦν δραχμῆς («τὰ ἡμέτερα νομίσματα») καὶ ἡ παράθεσις τῆς ἐτυμολογίας (!) τῆς λέξεως δηνάριον, ἀκολουθοῦσιν ἐν σελ. 302 - 304 «Συμπληρωματικὰ περὶ Δερριόπου» ἐν οἷς λόγος γίνεται περὶ τῆς θέσεως τοῦ Τζεπιγκόβου καὶ τῆς Δερριόπου χώρας καὶ πόλεως. Τῶν «συμπληρωματικῶν» τούτων παρατίθημι τὸ χωρίον

«Ἡ λέξις πολιτάρχαι σημαίνει τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν μιᾶς πόλεως καὶ οὐχὶ χώρας, ἔχουσα δικαίωμα νὰ συγκαλῇ τὴν βουλὴν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ»

ὃ καὶ τὴν ἀξίαν τῶν «συμπληρωματικῶν» ἐμφαίνει.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῇ 14 Δεκεμβρίου 1906.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΝΙΜΠΟΡΓΕΙΟΥ

Εἶναι γνωστὴ τοῖς πᾶσιν ἡ ἱστορία τῆς λ. Νιμποργειοῦ· ἐθεωρεῖτο ὑπὸ πάντων ἡμετέρων τε καὶ ἀλλοδαπῶν φιλολόγων ὡς ἀκραιφνῶς Ἑλληνική, αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐμπόριον (ἐμπορεῖον) μετὰ τοῦ ἐν ἀρχῇ προσκολληθέντος ν ἐκ τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου τὸν (τὸν ἐμπορειόν), ὁπότε πρὸ δεκαπενταετίας ἐν ἔτει 1892 ὁ μακαρίτης Ἀ. Μηλιαράκης, ὁ τοσαύτας προσενεγκὼν εἰς τὴν ἐπιστήμην ὑπηρεσίας, διὰ τῆς ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἑστίᾳ» (1) δημοσιευθείσης διατριβῆς αὐτοῦ ὑπὸ νέαν ὅλως παρουσίασεν ὄψιν τοῖς φιλολογοῦσι τὸν Νιμποργειόν (2). Ἰσχυρίσθη δηλ., ὑπὸ τοῦ Ducange κυρίως παρασυρθείς, ὅτι ἡ λ. εἶναι φραγκικῆς προελεύσεως σύνθετος ἐκ τοῦ νιό (= νέον)-μποῦργον (bourg), ὥστε νὰ σημαίνῃ προάστιον, νεάπολιν καὶ προσήγαγεν ἀποδείξεις τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἐκείνου αἵτινες ἀμφιβάλλω ἂν ἔπεισαν τότε πάντας. Ἡμεῖς ἐρχόμεθα διὰ τῆς παρούσης μελέτης τὸ μὲν νἀναιρέσωμεν τὰς ἀποδείξεις ἐκείνας, τὸ δὲ νὰ προσαγάγωμεν νέας, δι' ὧν θέλει καταφανῆ ὅτι ὁ νεοελληνικὸς Νιμποργειὸς εἶναι αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἐμπορεῖον.

Σφάλμα τοῦ Μηλ. ὑπῆρξεν ὅτι οὐδαμῶς ἠρεύνησεν τὸ ζήτημα ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως, διότι γράφει μὲν ἐν τῇ δημοσιευθείσῃ διατριβῇ αὐτοῦ ὅτι «ἡ τοιαύτη (δηλ. ἀπὸ τοῦ ἐμπορεῖον) παραγωγὴ τῆς λ. εἶνε ἐντελῶς ἐσφαλμένη καὶ ἀνυπόστατος ὡς ἐξήγαγον ἐκ μεταγενεστέρων ἐτυμολογικῶν ἐρευνῶν», ἀλλ' ἔδει ἐν τοιαύτῃ ἐτυμολογικῇ ἐρεύνῃ νὰ ἐξακριβωθῇ πρῶτον πῶς προφέρεται ἡ λ. ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἑκασταχοῦ καὶ εἶτα νὰ σχετισθῇ πρὸς ἄλλας. Οὐδεμίαν ὅμως ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὴν προφορὰν τῆς λ., διὸ ἀδιαφόρως γράφει ταύτην ὁτὲ μὲν Νειμ**πουρ**γιό, ὁτὲ δὲ Νειμ**πορ**γιό, οἷον «ἤδη ἐρχόμεθα νὰ πραγματευθῶμεν . . . πλειότερά τινα γράφοντες περὶ τοῦ

(1) Ἐν τῷ τόμῳ τοῦ ἔτους ἐκείνου 1892 σελ. 409 κ. ἑ.

(2) Περὶ τῆς ὀρθῆς γραφῆς γίνεται λόγος κατωτ.

γεωγραφικοῦ ὀνόματος Νειμπουργιό»(1), καὶ «τὰ πλοῖα τῶν Ἀνδρίων τοῦ κάτω κάστρου προσορμίζονται εἰς τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς πόλεως Ἄνδρου τὸν καλούμενον ἐμπορεῖον, κοινῶς δὲ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Νειμπουργειό» (2), ἐνῷ μικρὸν κατωτέρω «χωρία καὶ συνοικισμοὶ φέροντες τὸ ὄνομα Νιμποργιό», «τὰ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς νήσοις Νειμπουργιά»· ἐκ δὲ τῶν κατωτέρω ῥηθησομένων θέλει φανῇ ὁπόσην σπουδαιότητα ἔχει πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος ἡμῶν ἡ προφορὰ τῆς λ. Ὅτι τὸ ἰταλικὸν borgo προῆλθεν ἐκ τοῦ μεσαιωνικοῦ λατινικοῦ burgus, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία· ἀγνοῶ ὅμως ἐγὼ τοὐλάχιστον ἂν ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς χρόνοις προεφέρετο παρὰ τοῖς Νεολατίνοις borgo καὶ burgo. Ὁ Γαλάτης Ducange ἐν τῷ γλωσσαρίῳ αὐτοῦ τῆς mediae et infimae latinitatis γράφει «burgus, burgum: ita appelabant crebra habitacula . . . .»· ἀλλ' ἐν πλείστοις μεσαιωνικοῖς ἐγγράφοις ὁ εἷς μόνον τύπος *borgo* φέρεται ὡς παρὰ Σάθᾳ (3) «borgo di Capsali», borgho dela Marina» παρὰ Λάμπρῳ (4) «Nel borgo di detto Castello». Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ λ. μποῦργον ἣν ὁ Ducange ἐν τῷ Clossar. Graec. σ. 973 ἑρμηνεύει «μποῦργος burgum saburbium, προάστειον», εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ φραγκικὴ λέξις burgo (borgo). Πολλαχοῦ, ἀπὸ τῆς 13ης ἑκατοντ., εἰσαχθὲν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ μποῦργον εἰς δήλωσιν τοῦ borgo παρέμεινεν ὡς ὄνομα χωρίων, συνοικισμῶν παρ' ἡμῖν· οὕτως ἐν Κυθήροις ἡ ὑπὸ τὸ ἐνετικὸν φρούριον τῆς πόλεως Κυθήρων συνοικία καλεῖται ἔτι καὶ νῦν μέσα μποῦργον ἢ μποῦρκον (5), ἐνῷ πόρρω τούτου εἰς ἀπόστασιν ὥρας κεῖται ἄλλο χωρίον μποῦργον καλούμενον, ἐν Τήνῳ ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου ἐπὶ Ἑνετῶν ἐκαλεῖτο Ξώμπουργο, οὕτω δὲ καὶ νῦν ἡ θέσις (6). Τὴν λ. λοιπὸν ταύτην «μποῦργον» ἐν Κυθήροις, Τήνῳ σωζομένην λατινικὴν ὁ Μηλ. ἐνόμισε ὅτι ἀνεῦρεν ἐν τῷ νεοελληνικῷ Νιμπουργειῷ γράφων «τὸ ὄνομα τοῦτο (Νιμπουργειός) ὑπὸ ἕτερον τύπον μαρτυροῦντα τὴν ἀληθῆ καταγωγὴν αὐτοῦ εὑρίσκεται ἐν Κυθήροις καὶ ἐν Τήνῳ».

(1) «Ἑστία» 1892 σελ. 409 στήλ. α'.
(2) Ἔνθ' ἀνωτέρω.
(3) Μνημ. Ἑλλην ἱστορίας τόμ. 6 σελ. 307.
(4) Νέου Ἑλληνομνήμονος τόμ. Α' σελ. 494.
(5) Μηλιαράκη «γεωγραφίᾳ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος» ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν Κυθήρων.
(6) Ἑστίᾳ 1892 σελ. 410 στήλ. α.

Ἂς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὴν λ. ὡς σύνθετον ἀπὸ τοῦ α΄ συνθετικοῦ μέρους «νιός». Ἡ λ. νέος ἀληθῶς προφέρεται σήμερον νιός διὰ τὸν καταβιβασμὸν τοῦ τόνου ἐπὶ τῆς τελευταίας συλλαβῆς, τοῦ παραλήγοντος νε ἐξασθενήσαντος εἰς νι̯· οὕτω δὲ λέγεται νῦν «νι̯ός καὶ παλληκάρι», «νι̯ός καρπός», ἡ «νι̯ότη». Ἐν συνθέσει ὁμοίως ἡ πρώτη συνθετικὴ λ. τὸ νέος περιῆλθεν εἰς τὸ νιο-, οἷον «οἱ νιόνυφοι» (= νεόνυμφοι) (ὅπερ ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας ἐν τῇ δυτικῇ Θεσσαλίᾳ λέγεται «τὰ νιογάμπρια)», «ὁ νιόπαντρος», τὸ «Νιοχῶρι». Ἐπὶ τῶν συνθέτων τούτων λ. παρατηρητέον ὅτι τὸ νέος συντεθὲν οὐδόλως περιῆλθεν εἰς νι- ἀλλ' εἰς νιο- ὡς καὶ ἁπλῶς ἠκούετο, ὅπερ καθ' ἡμᾶς πολὺ σημαίνει, διότι ἡ λ. Νιμποργειὸς οὐδαμοῦ ἀκούεται σήμερον **Νεο**μποργειὸς ἀλλὰ μόνον **Νεμ**πορ-γειός, καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ μόνῃ κατὰ τὸν Μηλ. γραπτῇ μαρτυρίᾳ τῇ παρὰ Κρουσίῳ κειμένῃ, περὶ ἧς διὰ πλειόνων κατωτέρω, φέρεται Νι(μποργειός). Ἀλλ' ἂς ἀνατρέξωμεν εἰς ὅμοια παραδείγματα ἐξ ἀρχαιοτέρων χρόνων· οὕτω τὸ Ναβαρῖνον ἐλέγετο **Νεό**καστρον καὶ ἐγράφετο ὁμοίως ὡς ἐκ τοῦ χρονικοῦ Μάτεση (1) φαίνεται «ἦρθε μία βάρκα ἀπὸ τὸ **Νεό**καστρο τὸν Ἀναβαρῖνο . . .» (2) οὐχὶ δὲ Νίκαστρον. Ἂς σημειωθῇ δ' ἐνταῦθα ὅτι καὶ ἡ λ. Νιόκαστρον εἶναι συντεθειμένη ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς λ. νιός καὶ τῆς Λατινικῆς κάστρον ὡς καὶ τὸ (κατὰ Μηλ.) Νιμποργειός.

Περὶ τοῦ β' συνθετικοῦ μποργειός παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς: Σήμερον οὐδαμοῦ προφέρεται Νιμ**πουρ**γιός· ὁ Μηλ. ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν ἀδιαφόρως ἀναγράφων ταύτην (Νιμ**πορ**γειὸς καὶ Νιμ**πουρ**γειὸς) ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ ὅτι προφέρεται κατὰ τόπους καὶ οὕτω καὶ ἄλλως. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ λ. ἀκούεται πανταχοῦ Νιμ**πορ**γειός, ἐκ τούτου δὲν ἕπεται ὅτι μόνον πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἐμπορεῖον πρέπει νὰ σχετισθῇ, διότι δὲν θἀπεκλείετο συγχρόνως καὶ πρὸς τὸ φραγκικὸν *borgo*-(Νι-)μ**πορ**γειός συγγενεια (3)· ἀληθῶς δὲ κατὰ τὴν ἀνωτέρω ῥηθεῖσαν σύνθεσιν τοῦ νέον-κάστρον Νιόκαστρον ἠδύνατο

(1) Παρὰ Σάθᾳ ἐν Ἑλληνικοῖς ἀνεκδότοις τόμ Α΄ σελ. 214..

(2) Τοῦ ἔτους 1667.

(3) Καὶ ἂν ἐκ τοῦ Ἰταλ. borgo εἶχε τὴν ἀρχήν, πάλιν θὰ προσεδόκα τις ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ τὴν προφορὰν βοῦργο, οὐχὶ βόργο, διότι τὸ Ἰταλ. o κλειστότερον τοῦ ἡμετέρου ὄν, ἡμεῖς ἠκούομεν καὶ ἀπεδίδομεν συνήθως διὰ τοῦ ου. Πρβλ. Μεσαιων. κ. Ν. Ἑλλην. τόμ. Β' σελ. 289-90. Σημ. Συντ. Ἀθηνᾶς.

νὰ γείνῃ καὶ τοῦ νέον-*borgo* (οὐχὶ μποῦργον ὡς ἑλληνιστὶ ἐλέγετο) ἡ σύνθεσις. Ἀλλ' αἱ ἑξῆς παρατηρήσεις κωλύουσιν ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν τὸ *borgo* ὡς β΄ συνθετικόν, 1) ὅτι ὁ τόνος ἐν τῇ λ. Νιμποργειός εὑρίσκεται ἐν τῇ τελευταίᾳ συλλαβῇ· ὤφειλε δὲ κατὰ τὸ ἐν Τήνῳ ἔξω-μποῦργον = Ξώμπουργο νὰ τονισθῇ καὶ Νιόμποργο, ὅπερ ὅμως δὲν συμβαίνει· 2) ὅτι, ἐκτὸς τοῦ τονικοῦ ζητήματος, ἐν τῷ β΄ συνθετικῷ μέρει *borgo*-μποργειὸς πῶς νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ τέλος -*ίος* (-γειός), βοῶν ὅτι ἐνταῦθα ὑπόκειται φθόγγος *ί*(ός); Πάσας ταύτας τὰς φωνητικὰς δυσκολίας αἴρει ἡ πρὸς τὸ ἐμπορεῖον ἀναγωγὴ τῆς λ.

Περὶ τοῦ ἐμπορείου ὁ Μηλ. γράφει τὰ ἑξῆς: «ἡ λ. ἐμπόριον ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον ἔμεινεν ἀναλλοίωτος· εἰς ὅλας τὰς δημώδεις διαλέκτους τῶν Ἑλλήνων ἐμπόριον καὶ ἐμπορεύομαι λέγονται ὡς καὶ ἐν τῇ κλασικῇ ἀρχαιότητι» (1). Βεβαίως τὸ ἐμπόριον καὶ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους (ἴδ. κατωτ.) καὶ νῦν πανταχοῦ λέγεται ἐμπόριον οὐχὶ δὲ ἐμποριόν, ἐνταῦθα ὅμως πρόκειται περὶ τῆς λ. ἐμπορεῖον, ἥτις οὐδένα ξενίζει, ἂν μετεβλήθη εἰς ἐμπορειόν, ἀναλογιζόμενον ὅτι καὶ πολλῶν ἄλλων λέξεων εἰς -εῖον τὸ τέλος περιῆλθεν εἰς -ειόν (ὑπενθυμίζομεν μόνον τὰ σχολεῖον-σχολειό, ἐργαλεῖον-ἐργαλειός, τὸ τελευταῖον μάλιστα καὶ διὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ γένους ἀπὸ οὐδ εἰς ἄρσεν. ἣν καὶ τὸ ἐμπορεῖον ἔπαθε (2). Τὸ δ' ἐν ἀρχῇ ἀκουόμενον ν, περὶ οὗ ὁ Μηλ. διδάσκει «τὸ ἐν ἀρχῇ ν μαρτυρεῖ ὅτι αὐτόθι ὑπάρχει λείψανον λέξεως ἄλλης», ἄριστα ἑρμηνεύεται ἀπὸ τοῦ προηγουμένου ἄρθρου τὸν-ἐμπορειόν, οὗ πλεῖστα ὅσα ἔχομεν ἀνάλογα, προβὰν κατὰ τὴν κλίμακα: τὸν-ἐμπορειόν, τὸ-νεμποργειόν, ὁ-νιμπορειός, ὁ-Νιμποργειός. Περὶ δὲ τῆς τοῦ νε- εἰς νι- τροπῆς ἴδε ὅσα ἀνωτέρω εἴπομεν. Οὕτως ὁμαλὴ παρίσταται φωνητικῶς ἡ μεταβολὴ τοῦ ἐμπορεῖον εἰς Νιμποργειόν.

(1) «Ἑστία» ἔνθ' ἀνωτ.

(2) Καὶ ὀνόματα εἰς -ιον πάλαι λήγοντα μετεσχηματίσθησαν βραδύτερον εἰς -εῖον καὶ νῦν λήγουσιν εἰς -ειό, πρβλ. χειμάδιον ὅθεν ἐν Ἰκάρῳ ἔτι χειμάδιο ἀλλὰ χειμαδειό ἐν Κρήτῃ, τυροκόμιον ὅθεν τυροκόμιο ἐν Ἰκάρῳ ἀλλὰ τυροκομειό συνήθως, ὅπως τυροκομεῖον κεῖται ἤδη παρὰ Πολυδεύκει καὶ Ἡσυχίῳ. Ὁμοίως εὑρίσκεται ἐν πολλοῖς χειρογράφεις τοῦ Στράβωνος καὶ Πολυβίου τύπος ἐμπορεῖον παρὰ τὸν ἀρχαιότερον ἐμπόριον. Ἐπλάσθη ἄρα ὄντως ὁ τύπος. πρβλ. Μαισαιων καὶ Ν. Ἑλλ. Τόμ. Β΄ σ. 460 Σημ. Συντ. Ἀθην.

Ὁ κύριος ὅμως λόγος δι' ὃν ὁ Μηλ. καὶ αὐτὸς πρότερον ἐκ τοῦ ἐμπορεῖον παράγων τὴν λ. εἶτα μετέγνωσεν εἶναι ὅτι χωρία μικρὰ οἷοι οἱ σημερινοὶ Νιμπουργειοί ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐμπορικῆς σημασίας διὰ τὰς νήσους ἐν αἷς εὑρίσκονται, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὀνομασθῶσιν ἐμπορεῖα, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐμπορεῖον = ἐμπορικὸς λιμήν, ἐμπορικὸς τόπος. «Εἶναι ἀληθές», γράφει «ὅτι τὸ ὄνομα ἐμπόριον καὶ ἐμπορεῖον ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὡς ὄνομα λιμένων τινῶν καὶ πόλεων, ἰδίως ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν Μεσόγειον νευουσῶν παραλιῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ Εὐξείνου, προελθὸν ἐξ ἰδιαζούσης αὐτόθι ἐμπορικῆς κινήσεως, εἰς ἣν συνέτρεχε τὸ ἐπιτήδειον τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς ἄποικοι· ἀλλὰ τὰ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς νήσοις Νειμποργιά οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς τοιαύτην παράστασιν». Ἵνα δὲ δείξῃ ὅτι ὄντως τὰ σημερινὰ Νιμποργειά οὐδεμίαν ἔχουσιν ἐμπορικὴν σημασίαν, ἀναγράφει ἓν πρὸς ἓν καὶ ἐξετάζει τὴν θέσιν ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν, καταλήγει δὲ οὕτως: «ἐμπορεῖα εἰς τὰς θέσεις τὰς ὀνομαζομένας Νειμποργιά δὲν εἶχον λόγον ὑπάρξεως». «Χωρία καὶ συνοικισμοὶ φέροντες τὸ ὄνομα νειμποριό, ἐμποριό ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς νήσοις Ἄνδρῳ, Θήρᾳ, Χάλκῃ τῇ παρὰ τῇ Ῥόδῳ, Καλύμνῳ, Νισύρῳ, Κάσῳ, Σύμῃ, Χίῳ ἴσως δὲ καὶ ἐν ἄλλαις, ἀλλὰ τὰ παραδείγματα τούτων ἀρκοῦσι πρὸς τὸν σκοπόν μας» (1). «Πιθανὸν τὸ ὄνομα τοῦτο νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐν ἄλλαις νήσοις, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω ἕτερα παραδείγματα, διότι οὔτε πάσας τὰς νήσους τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν περιηγήθην οὔτε περὶ πασῶν ὑπάρχουσι μονογραφίαι». Καὶ ἐγὼ δ' αὐτὸς ἐρευνήσας δὲν εὗρον ἕτερον Νιμπουργειόν, διὰ τοῦτο δὲ θέλω περιορισθῇ ἐπὶ τῶν ὀκτὼ Νιμπουργειῶν τοῦ Μηλ. συμπληρῶν ἢ διορθῶν ὅσα τυχὸν παρ' αὐτῷ δὲν ἐκτίθενται ἀκριβῶς.

«1) ἐν Ἄνδρῳ Νειμπουργιό λέγεται ἡ περὶ τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ λιμένος συνοικία, ἡ ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πολεως Ἄνδρου τῆς κειμένης ἐπὶ ἀκρωτηρίου μακροῦ ἐφ' οὗ καὶ τὸ μεσαιωνικὸν φρούριον ἐν ᾧ περιεκλείετο· τὸ δὲ νειμπουργιό κεῖται ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως». 2) «ἐν Θήρᾳ ἐμποριό καλεῖται μεσόγειον χωρίον μετὰ καστελλίου εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς νήσου κείμενον, ἀπέχον τοῦ χωρίου Πύργου, ἔνθα κάστρον, ἡμίσειαν ὥραν πρωτεύουσα ὂν τοῦ ἐκ

(1) Ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 409.

τούτου κατὰ τὴν τέως ἐτυμολογίαν κληθέντος δήμου Ἐμπορείου». 3) ἐν Κάσῳ «Ἐμποριός καλεῖται κωμίον παράλιον ἔνθα ναυπηγεῖον πρὸς Α. τοῦ Φρῦ (1) κείμενον τοῦ ἐπινείου τῆς Ἁγ. Μαρίνης (πρωτευούσης τῆς νήσου). Τὸ μεσαιωνικὸν κάστρον τῆς νήσου κεῖται πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἐμποριοῦ». Ἐνταῦθα ἂς προστεθῇ, ἐπειδὴ παρὰ Μηλ. δὲν ὁρίζεται ποῦ τῆς νήσου Κάσου κεῖται ὁ Ἐυπορειός, ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὴν Β. παραλίαν αὐτῆς. 4) ἐν Καλύμνῳ «οὕτω καλεῖται λιμὴν εἰς τὰ βόρεια τῆς νήσου παρ' ᾧ καὶ οἰκήσεις τινὲς ἀπέναντι κείμενος τῆς νησίδος Τελέντου, πόρρω τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου (χώρας), ἧς ὑπέρκειται τὸ μεσαιωνικὸν κάστρον· ἀλλὰ καὶ ἐν Ἐμποργιῷ ὑπάρχει ἠρειπωμένον κάστρον». 5) ἐν Χάλκῃ «τῇ πρὸς Δ. τῆς Ῥόδου κειμένῃ ὁ κύριος λιμὴν λέγεται Ἐμποριό καὶ Σκάλα. Κεῖται πρὸς Α. τῆς μεσογείου πρωτευούσης τῆς νήσου, ἔνθα καὶ τὸ ἀπέχον μίαν ὥραν τοῦ λιμένος μεσαιωνικὸν κάστρον»· κατ' ἀκρίβειαν Ἐμποργειό λέγεται ὁ ὅρμος ὅστις κεῖται εἰς τὸ ΝΑ. μέρος τῆς νήσου. Σκάλα δὲ ἡ παρ' αὐτὸν συνοικία. 6) «ἐν Νισύρῳ ἥτις εἶναι νῆσος περιφερὴς ἀποτελουμένη ἐξ ἑνὸς ὄρους ἔχοντος ἐν μέσῳ πεδινὴν χώραν σχηματιζομένην ἐκ παλαιοῦ σβεσθέντος κρατῆρος ἡφαιστείου, ὑπάρχει ἐπίσης χωρίον Νειμπουργιό πρὸς τὰ βόρεια ὑψηλὰ χείλη τοῦ κρατῆρος εἰς ὕψος περίπου 430 μέτρων, πρὸς τὰ μεσημβρινὰ δὲ χείλη ὑπάρχει χωρίον Νῆμα. Πρὸς Β. τοῦ Νειμπουργιοῦ καὶ ἐν ἀριστερᾷ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου Μανδράκι κεῖται τὸ μεσαιωνικὸν κάστρον, ἔνθα σήμερον ὑπάρχει μονή». 7) ἐν Σύμῃ «Νειμπουργιός λέγεται ὁ ἕτερος τῶν δύο μυχῶν τοῦ κόλπου τῆς Σ. ὁ πρὸς Β., περὶ τὸν πρὸς Μ. δὲ κεῖται ἡ σημερινὴ πόλις τῆς νήσου». 8) ἐν τέλει σημειοῦμεν «ὅτι ἐν Χίῳ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν μαστιχοχωρίων Ἐμποριός λέγεται τὸ ἀκροθαλάσσιον τοῦ πρὸς τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τῆς νήσου κειμένου χωρίου Πυργίου ἔνθα (λέγει ὁ Πασπάτης ἐν τῷ Χιακῷ Γλωσσαρίῳ πλανηθεὶς ἐκ τῆς φερομένης ἐτυμολογίας) τὸ πάλαι ἦτο τῶν χωρίων ὁ λιμὴν καὶ τὸ Ἐμπορεῖον παραθέτει δὲ καὶ δίστιχον:

(1) Τὸ Φρῦ (ἀπὸ τοῦ φρύδι-φρύι-φρῦ?) εἶναι κωμόπολις ἔχουσα περὶ τὰς 200 οἰκογενείας· οὐχὶ δ' ἀκριβῶς λέγεται ἐνταῦθα ὅτι πρωτεύουσα τῆς νήσου ειναι ἡ Ἁγ. Μαρῖνα, διότι πρωτεύουσα εἶναι αὐτὸ τὸ Φρῦ ἕδρα τοῦ τούρκου διοικητοῦ (καϊμακάμη) καὶ τοῦ μητροπολίτου Κάσου καὶ Καρπάθου, μέχρι δὲ τοῦ 1860 δὲν εἶχεν εἰμὴ ὀλίγους χθαμαλοὺς οἰκίσκους.

Εἶν' τά θελα στὸν Ἐμποργιόν νὰ πέσω μέσ' τὰ λέπια
γιὰ νὰ μὲ φᾷ ἡ θάλασσα καὶ τοῦ γιαλοῦ ἡ λέπρα.

Ἐν Πύργῳ ὑπάρχει ὀχυρωματικὸς πύργος μετὰ τάφρου καὶ πλησίον τὰ ἐρείπια φρουρίου καλουμένου νῦν τῶν Ἀπολύχνων». Ταῦτα κατὰ τὸν Μηλ. ὅστις παρετήρησεν ὅτι πάντα τὰ μνημονευθέντα Νιμποργειά «κεῖνται ἐκτὸς τῶν φρουρίων τῶν καὶ κάστρων καὶ καστελλίων καλουμένων», ἐξέλαβε λοιπὸν αὐτὰ ὡς νέους ἔξω τῆς πόλεως συνοικισμούς· δεύτερον, ὅτι «τὸ ὄνομα Νειμπουργιός ἀναφέρεται εἰς νήσους ἐφ' ὧν ἐπὶ μακρὸν ἐκυριάρχησαν Ἑνετοί, Γενουαῖοι, τὰ τάγματα τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου καὶ τῆς Μάλτας», «οἵτινες πρῶτον ἔργον ἐποίουν μετὰ τὴν κατάληψιν ἑκάστης νήσου τὴν ἵδρυσιν εὐθὺς φρουρίου ὅπερ ὠνόμαζον κάστρον, καστέλλι, φορτέτζα· ἐν τοῖς φρουρίοις δὲ τούτοις ποῦ μὲν περιεκλείετο καὶ ἡ πόλις ποῦ δὲ κατῴκουν ἐν αὐτοῖς μόνον οἱ κατακτῆται μετὰ τῆς φρουρᾶς αὐτῶν· σὺν τῷ χρόνῳ δ' ἔξω τῶν φρουρίων τούτων ἐγίνοντο συνοικισμοὶ borgo ἢ bourgo ὑπὸ τῶν κατακτητῶν φράγκων κληθέντες κατὰ τὸν Ducange «crebra habitacula constituita . . . seu domorum congregatio quae muro non clauditur», ἀλλὰ κατόπιν αὐξανομένου τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μπούργων καὶ ἀναφυομένων ἄλλων ἀναγκῶν κοινωνικῶν καὶ ναυτιλιακῶν ἐκτίζοντο ἀπώτερον τῶν μπούργων νέα μποῦργα ἅτινα ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ ὠνομάσθησαν Νειμπουργιά (νειὸ-μποῦργο)»· παραβάλλει δὲ τοὺς οὕτω κληθέντας νεους συνοικισμοὺς πρὸς τὰ πολλαχοῦ νῦν Νεοχώρια τῆς Ἑλλάδος ἢ Νεαπόλεις. Οὐδεμία ἀληθῶς ὑπάρχει ἀντίρρησις ὅτι τὰ σημερινὰ Νιμπουργειά εὑρίσκονται μακρὰν τῶν φρουριων· ἐπίσης τὸ λεχθὲν ὅτι ἔξω τῶν φρουρίων ἐγίνοντο συνοικισμοὶ καὶ ἐσχηματίζοντο πολίχναι εἶναι ἀληθές, διότι ὅ τε Ducange καὶ τὰ σωζόμενα μποῦργα καὶ τὰ ἀναφερόμενα τοιαῦτα ἐν πλείστοις μεσαιωνικοῖς ἐγγράφοις (1) μαρτυροῦσι τοῦτο. Τὸ ὅτι ὅμως αὐξανομένου τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μπούργων καὶ ἀναφυομένων ἄλλων ἀναγκῶν ἐκτίζοντο ἀπώτερον τῶν μπούργων νέα μποῦργα καλούμενα Νιμπουργειά, τοῦτο μόνον εἰκάζεται μηδεμιᾶς ὑπαρχούσης μαρτυρίας. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα ἔδει βεβαίως νὰ

(1) Ἴδ. ἀνωτέρω τὰ σημειωθέντα. ἔτι δὲ ἐν χρονικῷ Μάτεση παρὰ Σάθᾳ Ἑλλην. ἀνεκδ. τόμ. Α΄ σελ 218, 220, μπούργου Νάξου «Ἑστίᾳ» 1891 σ. 363

προϋπάρχῃ τι μποῦργον, ἀναφυεισῶν δὲ σὺν τῷ χρόνῳ τῶν μνημονευθεισῶν ἀναγκῶν, νὰ συνοικισθῇ πόρρω νέον πάλιν μποῦργον· οὐδεὶς δέ ποτε ἤθελε φαντασθῆ ὑπάρχον που νέον μποῦργον χωρὶς νὰ ὑπῆρξε πρὸ τούτου τὸ ἁπλοῦν μποῦργον, καθὼς ἡ Νεάπολις προϋποθέτει τὴν πόλιν καὶ τὸ Νεοχώριον τὸ χωρίον (1). Ἴδωμεν ἤδη ἂν ἔνθα σήμερον κεῖνται τὰ Νιμποργειά τὰ κατὰ Μηλ. νέα-μποῦργα, ἄν, λέγομεν, ἐσώθησαν ἁπλᾶ μποῦργα. Πᾶν τοὐναντίον παρατηροῦμεν· ἐν Ἄνδρῳ λ. χ. ὑπάρχει Νιμποργειός, συνοικισμὸς δὲ μποῦργον οὐδεὶς σώζεται οὐδὲ τοποθεσία τις παρὰ τὸ τεῖχος οὕτω λεγομένη ποτὲ ὑπάρχει οὐδὲ ὑπῆρξέ ποτε, διότι πᾶσα ἡ πόλις κατὰ τὸν μεσαιῶνα περιεβάλλετο ὑπὸ τείχους, ἔξω δ᾽ αὐτοῦ μόνον πρὸ 80ετίας ἤρχισαν νὰ γίνωνται συνοικισμοί, πρέπει δὲ νὰ ἐνθυμώμεθα τὸ τοῦ Dueange ὅτι τὰ burga ἦσαν ἔξω τῶν τειχῶν. Ἐν ταῖς λοιπαῖς νήσοις ἔνθα Νιμπουργειοί, καθόσον γιώσκομεν, οὐδὲν περιεσώθη τοπωνυμικὸν ὄνομα «μποῦργον», οὐδὲ αὐτὸς ὁ Μηλιαράκης τοιοῦτόν τι ἐγίνωσκεν. Ἐξ ἄλλου δὲ ὅπου μέχρι σήμερον λέγονται μποῦργα ἢ κατὰ τὸν μεσαιῶνα μνημονεύονται τοιαῦτα, οὐδεὶς ὑπάρχει Νιμποργειός· τούτου δ᾽ ὅμως ἠδύνατό τις νὰ δώσῃ ἐξήγησιν ὅτι δὲν παρέστη ἀνάγκη νὰ ἱδρυθῶσι παρὰ τὰ μποῦργα καὶ νέα μποῦργα, ἀλλὰ τὸ πρῶτον;

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐμπορεῖα, δηλ. ἐμπορικοὶ τόποι, λιμένες, δὲν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦσάν ποτε οἱ σήμερον λεγόμενοι Νιμποργειοί, διότι ἢ δὲν εἶναι συνοικισμοὶ ἀλλὰ μόνον μυχοὶ (2) κόλπων ἢ ὅπου ἀποτελοῦσι συνοικίαν αὕτη εἶναι ἐπὶ νήσων πᾶν ἄλλο ἢ ἐμπορίαν κεκτημένων. Ἡμεῖς δίδομεν ἄλλην σημασίαν, στενωτέραν τῆς γνωστῆς, εἰς τὴν λ. ἐμπορεῖον - Νιμποργειός. Παρετηρήσαμεν δηλ. ὅτι πάντες οἱ Νιμπουργειοὶ εἶναι παράλιοι (περὶ τοῦ μόνου δὲ μεσογείου Νιμποργειοῦ Θήρας εὐθὺς κατωτ.) μετὰ τῶν παρ᾽ αὐτοῖς λιμένων ὁμοίως κληθέντων Νιμποργειῶν· σημασίαν ἔχει διὰ τὸ ζήτημα ἡμῶν ὅτι πλὴν τῶν Ἑλληνικῶν νήσων οὐδαμοῦ, ἄχρι τοῦδε — τῶν ἠπειρωτικῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν εὑρέθη Νιμπουργειό (3). Οἱ

(1) Ἰδὲ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Μενάρδου ἄριστα διαληφθέντα περὶ τούτων ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΗ᾽ σελ. 356. Σημ. Συντ. Ἀθηνᾶς.

(2) Παρὰ τοῖς μυχοῖς τούτοις εὑρίσκονται καί τινα παραπήγματα ὡς ἀποθῆκαι χρησιμοποιούμενα τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων τοῦ τόπου

(3) Ἐνῷ ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἡ λ. ἐμπόριον = ἀγορὰ εὕρηται ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι.

δὲ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς νήσοις οὗτοι συνοικισμοὶ ἐπέχουσι θέσιν σκάλας, δι' ἧς μόνης γίνεται τῆς ὅλης νήσου πρὸς τὰ ἔξω ἐπικοινωνία καὶ πᾶσα ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τοῦ τόπου. Οὕτως ἐν Ἄνδρῳ Νιμπουργειός εἶναι ὁ μυχὸς τοῦ ὅρμου Ἄνδρου· ἡ μεσαιωνικὴ καὶ σημερινὴ πόλις τῆς Ἄνδρου ἵδρυται ἐπὶ ἀκρωτηρίου μακροῦ πρὸς ΒΑ. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο δέχεται τοῦ ἀναπεπταμένου πελάγους τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐξογκούμενα κύματα οὐ μόνον τὸν χειμῶνα ἀλλὰ καὶ τὸ θέρος τῶν ἐτησίων κρατούντων· ἡ θέσις αὕτη τῆς πόλεως καθιστᾷ αὐτὴν ἀπρόσιτον κυριολεκτικῶς ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου καὶ μόνον ἀπὸ τοῦ ΒΔ. μυχοῦ τοῦ κόλπου, δηλ. τοῦ Νιμποργειοῦ δύναται νὰ γίνῃ ἀποβίβασις ἢ ἐπιβίβασις· ὁ Νιμποργειὸς λοιπὸν εἶναι ἡ μοναδικὴ σκάλα ὅλου τοῦ ὅρμου Ἄνδρου. Τὴν αὐτὴν ἀσφαλῶς χρησιμότητα θὰ εἶχεν ὁ Νιμποργειός καὶ κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, διότι ἡ φύσις τοῦ τόπου οὐδόλως μετεβλήθη. Ὁ πόσος συνοικισμὸς παρὰ τὴν σκάλαν Νιμποργειόν ὑπῆρχε τότε, ἀγνοοῦμεν, διότι οὐδὲν ἴχνος διεσώθη· πιθανώτατα δὲ ὅτι καὶ τότε ὡς νῦν ὁ Νιμποργειός δὲν ἦτο συνοικία, ἀπετελεῖτο δὲ ἐκ δύο τριῶν παραπηγμάτων χρησίμων διὰ τὰς ναυτιλιακὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως. Ἀκριβῶς ὁμοίαν πρὸς τὸν ἐν Ἄνδρῳ Νιμποργειόν τὴν θέσιν ἔχουσι καὶ οἱ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν νήσων Νιμποργειοί. Οὕτω περὶ τοῦ ἐν Χάλκῃ τῇ παρὰ τὴν Ῥόδον ὁ εἰδικὸς περὶ τὴν ναυτικὴν τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν Ν. Κοτσοβίλλης ἐν τῷ νέῳ αὐτοῦ Λιμενοδείκτῃ (1) γράφει: «τὸ χωρίον τῆς Χάλκης ὑπάρχει εἰς τὰ νότια μέρη αὐτῆς . . . ἔχει ἀγκυροβολίαν εἰς τὸ ΝΑ. αὐτῆς μέρος ὀνομαζομένην ἐμπορειό· ταύτην σχηματίζει ὁ ὅρμος τῆς Σκάλας καὶ ἡ νησὶς Ἐμπορειό». Περὶ τοῦ ἐν Κάσῳ τὰ ἑξῆς: «ἡ Κάσος δὲν ἔχει λιμένας, εἰς δὲ τὰ Β. παράλια αὐτῆς εὑρίσκεται εἷς ὅρμος μικρὸς παρὰ τὴν θέσιν Ὀφρῦς ἐκ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ συγκοινωνία» (2). Σημειωθήτω λοιπὸν ὅτι ἐν Κάσῳ ἀπὸ οὐδενὸς ἄλλου σημείου τῆς νήσου ὑπάρχει ἀπόβασις εἰμὴ ἀπὸ μόνου τοῦ Νιμποργειοῦ. Περὶ τοῦ ἐν Σύμῃ «εἰς τὸ Β. μέρος τῆς νήσου καὶ πρὸς νότον τῆς νησῖδος Νίμος εὑρίσκεται εἷς μικρὸς λιμὴν ἀσφαλέστατος καὶ μὲ ἀρκετὸν βάθος ἐκ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ συγκοινωνία τῆς νήσου» (3), ἐν τῷ λιμένι τούτῳ ὑπάρχουσι δύο μυχοὶ ὧν ὁ πρὸς

(1) Σελ. 359.

(2) Ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 349.

(3) Ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 362.

Β. εἶναι ὁ Νιμποργειός ἔχων ἀκριβῶς οἵαν θέσιν καὶ ἐν τῷ τῆς Ἄνδρου ὅρμῳ ὁ Νιμποργειός Ἄνδρου». Περὶ τοῦ ἐν Καλύμνῃ «εἰς τὸ ΝΑ. τῆς Καλύμνης εὑρίσκεται ὁ λιμὴν τῆς πόλεως» μόνον διὰ μικρὰ πλοῖα ἀσφαλής», μεταξὺ δὲ τῆς νησῖδος Τελέντου εἰς τὴν ΒΔ. παραλίαν «καὶ τῆς Καλύμνης ὑπάρχει πέρασμα τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς λιμὴν διὰ τὰ μεγάλα πλοῖα . . . μὲ ἀσφάλειαν ἀπὸ κάθε ἄνεμον» (1). Μοναδικὸς ἐπίσης διὰ τὴν νῆσον Νίσυρον εἶναι ὁ λιμὴν τοῦ Νιμποργειοῦ, Μανδράκι δι' ἰδίου ὀνόματος καλούμενος (2). Ἐν Χίῳ ἐν τῷ ὅρμῳ τοῦ Νιμποργειοῦ δύνανται τὰ πλοῖα ὑπὸ τοῦ βορείου ἀνέμου χειμαζόμενα νὰ εὕρωσι σωτηρίαν, ἐκεῖθεν δὲ γίνεται καὶ ἡ συγκοινωνία τοῦ Πυργίου (3). Ἐπὶ πασῶν ἄρα τῶν νήσων τούτων ὁ Νιμποργειός ἐπέχει θέσιν ἐπινείου ἢ ὅλης τῆς νήσου (Σύμης, Νισύρου, Κάσου) ἢ τοῦ σπουδαιοτέρου μέρους αὐτῆς (Ἄνδρου, Καλύμνης). Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι δὲν ἁμαρτάνομεν τοῦ ἀληθοῦς θεωροῦντες τὸν νεοελληνικὸν Νιμπουργειόν τὸ ἀρχαῖον ἐμπορεῖον, ὅτι δὲν σημαίνει μὲν λιμένα ἐμπορικόν, τόπον μεγάλης ἐμπορικῆς κινήσεως, ἀλλ' ἐν ἔτι στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ ἐπίνειον νήσου, σκάλαν της νήσου, δι' ἧς πᾶσα ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τοῦ τόπου γίνεται καὶ αὐτὴ ἡ ἐλαχίστη. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ ζητήματος ἀφικομένοις θὰ ἠδύνατό τις νἀντιπαρατηρήσῃ ὅτι πρὸς τὸν οὕτως ὁρισθέντα ναυτιλιακὸν ἢ ἐμπορικὸν Νιμποργειόν (ἐμπορεῖον) συμπίπτει καὶ ὁ Νιμποργειός ὁ ἐκ τοῦ νέον-μποῦργον· ὄντως ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ δυνατὸν νὰ ταυτισθῶσιν ἀμφότεροι καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἐμπορεῖον καὶ ὁ ἐκ τοῦ νέον-μποῦργον· κωλύουσιν ὅμως τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν (ἐκ τοῦ νέον-μποῦργον) ἄλλοι λόγοι ὧν μέρος μὲν ἀνωτέρω μέρος δ' εὐθὺς κατωτέρω θέλει ἐκτεθῇ. Ἡμεῖς ἀνεπτύξαμεν διὰ μακροτέρων πως τὰ τὰ τῆς ναυτιλιακῆς θέσεως τοῦ Νιμποργειοῦ μόνον ὅπως δείξωμεν ὅτι μεγάλη σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ ἐμπορεῖον - νιμποργειός, δὲν εἶναι δ' ὅλως ἄσχετα ὡς παρὰ Μηλ. ἐθεωροῦντο.

Ὁ ἐν Θήρᾳ Νιμποργειός εἶναι μεσόγειον χωρίον μετὰ καστελλίου εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς νήσου κείμενον παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Ἁγ. Στεφάνου. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι ἡ νῆσος

(1) Ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 379.
(2) Ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 367.
(3) Ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 412.

ἕνεκα αἰτίων γεωλογικῶν οὐδένα εἶχε λιμένα οὐδ' ἔχει· πρὸς νότον μόνον αὐτῆς κατὰ τὸν Κουτσοβίλην (1) παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἐξωμύτης ἀμμώδης τις θέσις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὅρμος. Ἐνταῦθα ἐσώζοντο λείψανα τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλευσῖνος, παραλίου· ὁ Ἀλ. Ραγκαβῆς ἐξ ἀφορμῆς ἀρχαιοτάτης τινὸς Θηραϊκῆς ἐπιγραφῆς (2) ἐν ᾗ εὑρέθη ἡ λ. Πειραιεύς, ἣν ἐθεώρησεν «ἐμφαίνουσαν θέσιν τινὰ ἐν Θήρᾳ» (3) ἀναμιμνήσκεται καὶ τῆς Ἐλευσῖνος ταύτης τῆς ὁμωνύμου τῇ Ἀττικῇ Ἐλευσῖνι «ἐξ αἰτίας ἴσως ἀρχαιοτάτης τινὸς ἐπιμιξίας τῶν Θηραίων μετὰ τῶν κατοίκων ἢ ὁμόρων τῆς Ἀττικῆς». Ἡμεῖς βλέποντες τὴν θέσιν ἐν ᾗ ἔκειτο ἡ Ἐλευσίς αὕτη τῆς Θήρας ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὅλην νῆσον. ἐνθυμούμενοι δὲ ὅτι ἴσως δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν ῥίζαν ἐλευθ- τοῦ ἔρχομαι, συμπεραίνομεν ὅτι δηλοῖ πολιν ἐπίνειον τῆς ὅλης νήσου ὅπου ἠδύνατό τις νἀποβιβάσῃ τι εὐκόλως ἢ νἀποβιβασθῇ. Τῆς πολεως ταύτης τὰ λείψανα κατεκλύσθησαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης τῷ 1650 μ. Χ. (4)· τῶν μᾶλλον φοβερῶν ἡφαιστείων ἐκρήξεων τῆς Θήρας εἶναι αὕτη ἡ κατὰ τὸ 1650 συμβᾶσα ἐν τῇ θέσει «Κουλούμβου». (5) Ἀπὸ τοῦ ἀκρωατηρίου Ἐξωμύτου ἡμίσειαν ὥραν μεσογειότερον συναντᾷ τις τὸν σημερινὸν Νιμποργειόν, νομίζομεν δὲ ὅτι τὸ μεσαιωνικὸν τοῦτο κτίσμα ἀντικατέστησε τὴν παλαιὰν Ἐλευσῖνα ἐπέχον θέσιν ἐπινείου τῆς νήσου κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Σημείωσίς τις ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου ἐν σελ. 207 περὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους μεταξὺ ἄλλων ἀναγράφει περὶ Θήρας: «νυσή Σανδορίνα ἀρτζιπελάγου ἐχή κάστρα πέντε. Σκαρό. ἄγιο Νικόλαω. καὶ νουργιόπυργο, ἀκρωτήρι, νυμπουργὼ id est Santorina habet castellas Scarrum, Sanctum Nicolaum Koenurgiobirgum, Acrotirium, Nybyrgum» Ὁ Μηλ. ἐκ τῆς σημειώσεως ταύτης ἐνόμισεν ὅτι «καθίσταται καταφανὲς ὅτι ὑπῆρχον δύο κάστρα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, τὸ Και-

(1) Ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 67.

(2) Ἐν τόμ. ΙΖ' σελ. 75 «ἁπάντων φιλολογικῶν».

(3) Ἐν παρόδῳ λέγομεν ὅτι ἐνταῦθα δὲν φαίνεται ἡμῖν τὸ Πειραεύς νὰ σημαίνῃ θέσιν τινα ἐν Θήρᾳ ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι εἶναι ὄνομα ἀνδρός ὡς καὶ τὰ τρία ἄλλα τὰ πρὸ αὐτοῦ.

(4) Λεξικ. Ἐγκυκλοπαιδ. Μπάρτ καὶ Χρίστ ἐν λ. Θήρα.

(5) Τὰ κατ' αὐτὴν ἐξέθηκε τῷ 1657 ὁ Ἰησουΐτης F. Richard «relation de ce-qui s' est passé da plus remarquable à Saintirini... l'an 1650».

νουργιόμπυργο (καί νουργιόμπυργο) καὶ τὸ Νυμπουργώ» δηλ. Νυμπογειός, «τὸ ἓν ὠνομάσθη «καινούργιον» τὸ ἕτερον «νέον» (νειό-μποῦργον) ὅπερ ταὐτό». Ἡμεῖς ὅμως ὅλως τοὐναντίον· ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου νομίζομεν, φαίνεται ὅτι ὁ ἐν Θήρᾳ Νιμπορογειός δὲν σημαίνει νέον μποῦργον α'.) διότι ἂν ὁ Νιμπορογειός οὗτος ἦτο νέον-μποῦργον, πῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ τὸ ὅτι δύο συνυπῆρχον ἐν Θήρᾳ κάστρα ἀμφότερα φέροντα τὸ ὄνομα «νέον»· ἀρχαιοτέρου ὄντος τοῦ κάστρου «Καινουργιόπυργο» πῶς ἠδύνατο εἶτα νὰ κτισθῇ νέον φέρον τὸ αὐτὸ ὄνομα «νέον-μποῦργον»; εἰς πάντα δὲ νομίζομεν ὅτι θὰ ἐφαίνετο παράδοξον ἂν ὑπῆρχον εἰς τὴν αὐτὴν περιφέρειαν δύο Νεοχώρια, δύο Νεαπόλεις, δύο Νεόκαστρα, δύο Νέαι Μιζέλαι κττ. β'.) εἴδομεν ἀνωτέρω τί ἦσαν κατὰ τὸν μεσαιῶνα τὰ μποῦργα· ὁ Νιμπορογειός ὅμως τῆς Θήρας ὀνομάζεται ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ «κάστρον» καὶ ἦτο κάστρον ὡς ἐκ τῶν σημερινῶν αὐτοῦ λειψάνων πιστοῦται· πῶς λοιπὸν θὰ ὠνομάζετο μποῦργον (νέον) ἀφοῦ ἦτο τετειχισμενη κωμόπολις; Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τῷ σημειώματι τοῦ Κρουσίου ἡ λ. γράφεται κατὰ μὲν τὴν παραλήγουσαν διὰ διφθόγγου ου, ὅπερ ὑπενθυμίζει ἡμᾶς τὸ *burgum* -μποῦργον, κατὰ δὲ τὴν λήγουσαν ἔχει -γώ ἀντὶ -γειό· ἡ γραφὴ ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἀξία προσοχῆς, τὸ μὲν διότι ἐν τῇ αὐτῇ σημειώσει μεταγράφεται ἡ αὐτὴ λέξις λατινιστί nybyrgum οὐχὶ δὲ ὡς θὰ ἀνέμενέ τις nyburgum, τὸ δὲ διότι ὁ ἐπιστέλλων τῷ Κρουσίῳ Ἀνδρέας Ἀργυρός (2) δὲν εἶναι ἀνὴρ παιδείας ὥστε νὰ ἔχῃ τις φιλολογικὴν πίστιν εἰς τὰ σημειώματά του.

Χωρίον τι τῆς Κουγκέστας ἢ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως ὁ Μηλ. ἐξέλαβεν ὡς ὑποστηρίζον τὴν ἐτυμολογίαν του. Τοῦτο εἶναι τὸ τοῦ στίχ. 3340· ὁ Μακρηνὸς καὶ Καντακουζηνὸς ἐλθόντες εἰς Βελιγοστὴν

ἐκάψασι τὸ ἐμπόριον, τὸ κάστρον μόνο ἀφῆκαν

κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Buchon, κατὰ δὲ τὴν τοῦ John Schmitt

ἐκάψαν τὸ ἐμπόριον, τὸ κάστρο μόνο ἀφῆσαν.

Ὁ Μηλ. παρετήρησεν ὅτι ὁ ἐκδότης τοῦ χρονικοῦ Buchon ἐν τῇ γαλλικῇ μεταφράσει αὐτοῦ (3) τὴν λ. ἐμπόριον τοῦ στίχ. 3340

(1) Ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 410.

(2) Πρβλ. τὰ ἐν σελ. 207 τῆς Turcograecia ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Ἀργυροῦ γραφόμενα.

(3) Ἐν τοῖς Chroniques Étrangères σελ. 108.

ἀπέδωκε διὰ τοῦ «marché publique»· τὸ ἰταλικὸν ὅμως κείμενον τοῦ χρονικοῦ, ὅπερ ἦτο ἄγνωστον τῷ Buchon ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ Hopf ἐν τοῖς Chroniques Grecoromaines σελ. 449 γράφει «e de li à Veligosti depredando e brusando li casali» ὅ ἐστι «ἔκαψαν τὸ προάστιον, τὰς οἰκίας, τὸ burgo». Καὶ ὁ Ducange δὲ ἐν τῷ Glossario Graecitatis ἐν λ. ἑρμηνεύει τὸ ἐμπόριον = burgum adjunctum castro seu castello, παραθέτων ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως τὸν αὐτὸν στίχ. 3340, ἴσως ὅμως οὐδὲν ἄλλο χωρίον ἔχων ὑπ' ὄψει του εἰμὴ τοῦτο μόνον. Ὑπὸ τοῦ Ducange λοιπὸν παρασυρθεὶς ὁ Μηλ. ὑπολαμβάνει τὸ «ἐκάψαν τὸ ἐμπόριον» ἴσον τῷ «ἐκάψαν τὸ μποῦργον» ἐπιλέγων « ἀλλαχοῦ ὁ γασμοῦλος ποιητὴς τοῦ χρονικοῦ δὲν μεταχειρίζεται τὸ ὄνομα ἐμπόριον ἀλλὰ τὸ μποῦρκον, οὕτως ἐν στίχ. 6900 λέγει ὁ Geoffroi de Brugéres ὅτι ἐζήτησε παρὰ τοῦ ὁμωνύμου ἐξαδέλφου του αὐτὸς μὲν νὰ μείνῃ εἰς τὸ κάστρον «καὶ ἡ ἕτερη φαμελιά του νὰ εἶναι εἰς τὸ μποῦρκον». (1) Ὑποθέτω ὅτι ὁ Μηλ. γράφων τἀνωτέρω ἐνόει ὅτι πρέπει νὰ διορθώσωμεν τὸν στίχ. 3340 εἰς «ἐκάψασι τὸ Νιμποργειό», διότι ἄλλως οὐδεμίαν σχέσιν θὰ εἶχε τὸ ὑπ' αὐτοῦ προενεχθὲν χωρίον τοῦτο πρὸς τὸ ἡμέτερον θέμα. Ἀλλ' ὡς θέλει δειχθῇ οὔτε ὁ στίχος ἔχει ἀνάγκην εἰς τὴν λ. ταύτην μεταβολῆς οὔτε ὁ Ducange μετὰ τοῦ Μηλ. ὀρθῶς ἡρμήνευσαν τὸ ἐμπόριον, ἄλλως δ' ἔχουσι τὰ ἐν τῇ Ἰταλικῇ διασκευῇ τοῦ στίχου τούτου ἢ ὡς ὁ Μηλ. ὑπέλαβε. Εὕρομεν δηλαδὴ ἐν Ἄνδρῳ μελετῶντες τὴν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἱστορίαν αὐτῆς, ἐν ἰδιωτικαῖς συλλογαῖς μεταξὺ ἄλλων καὶ πωλητήρια ἔγγραφα (ἔτους 1663—1736), ὧν ἐν ἀρχῇ ἀναγράφεται ὁ τόπος τῆς συντάξεως ὡς ἑξῆς, 1) ετι Αδρο στό κάστρο τοῦ έπορίου, 2) Κάστρο τοῦ νιποριου, 3) ἐν τῇ Ἄνδρῳ εἰς τὸ κάστρο τοῦ έμπορίου, 4) κάστρο τοῦ όμπορίου 5) κάστρο τοῦ ἱπορίου, ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ἀνορθογράφως οὕτως ὑπὸ ἀπαιδεύτων ἀνθρώπων γεγραμμένοις τύποις διακρίνει τις τὸ «κάστρον τοῦ ἐμπορίου» τῆς Ἄνδρου. (2) Τι δὲ ἦτο τὸ κάστρον τοῦτο τοῦ ἐμπορίου; Ἐν Ἄνδρῳ ἐμπόριον ἢ

(1) Ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 411.

(2) Τῶν ἐγγράφων τούτων ἓν μόνον, οὗ κατεχωρίσθη ἡ ἀρχὴ ὑπ' ἀριθ. 1), ἀνήκει τῷ κ. Ἰω. Δελαγραμμάτικα, τὰ δὲ λοιπὰ προέρχονται ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Θεοφ. Καΐρη ἐξ οὗπερ ἀνέκδοτά τινα προσεχῶς δημοσιεύομεν.

μᾶλλον κάστρον τοῦ ἐμπορίου πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ κάστρον (τεῖχος) τὸ περιβάλλον ἀπὸ Ἐνετοκρατίας τὴν πόλιν (1) ἢ καλλιον αὐτὴ αὕτη ἡ τετειχισμένη πόλις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κάστρον τὸ περιβάλλον τὴν πρὸ τῆς πόλεως κατὰ τὸ ΒΑ. νησῖδα (συνδεομένην διὰ γεφύρας ἔκτοτε μετὰ τῆς πόλεως) (2) οὗ λείψανα σώζονται μέχρι σήμερον. Ἔτι δὲ καὶ νῦν γίνεται διάκρισις τῶν δύο τούτων κάστρων ὑπὸ τῶν κατοίκων, τοῦ ἐπὶ τῇ νησῖδος καλουμένου «μέσα κάστρον» δηλ. μέσα πρὸς τὴν θάλασσαν· κάστρον λοιπὸν κατὰ ταῦτα τοῦ ἐμπορίου εἶνε τὸ κάστρον ἔνθα ἡ ἀγορά, ἔνθα τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως, τὸ ἐμπορικόν κάστρον, τὸ ἔξω (πρὸς τὴν γῆν) οὐχὶ τὸ «μέσα»(3), τὸ πολεμικόν. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ εὕρομεν τὴν λ. ἐμπόριον ἐν χρυσοβούλλῳ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου (4) ἔτους 1332. τὸ δὲ σχετικὸν χωρίον ἔχει οὕτω: «περιεῖχε δὲ τὸ τοιοῦτο πρακτικὸν διακεῖσθαι τὴν Ἐπισκοπὴν εἰς τὸ Παλαιόκαστρον διακρατοῦσαν αὐτὸ καὶ περὶ τοὺς πρόποδας τούτου ἔχουσαν περιβόλιον καὶ λουτρὸν σύνεγγυς τοῦ ἁγίου ναοῦ τοῦ Προδρόμου ἔνθα καὶ ἡ βρύσις ἐστίν. Ἐστὶ δὲ καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ αὐτοῦ Παλαιοκάστρου τὸ Ἐμπόριον, ἐν ᾧ ἐδήλου τὸ αὐτὸ πρακτικὸν ὡς εἶχεν ἡ ἁγιωτάτη Ἐπισκοπὴ κληρικοὺς ἐνυποστάτους ΛΔ΄ καὶ ἐνοίκους ἐνυποστάτους ΞΕ΄. . . .». Τὸ ἐνταῦθα μνημονευόμενον Παλαιόκαστρον εἶναι τὸ πρὸς βορρᾶν τῆς σημερινῆς πόλεως Καλαμπάκας μεταξὺ τῶν δύο ὑπερκειμένων Μετεώρων βράχων ἱδρυθὲν ἄγνωστον πότε καὶ σήμερον Παλιόκαστρο καλούμενον, οὗ ἰσχνὰ λείψανα εἶδον τῷ 1902 ἐκεῖ ἀναβάς· τὸ δὲ «εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ αὐτοῦ Παλαιοκάστρου» ἐμπόριον ἔχω τὴν γνώμην ὅτι εἶνε ἡ σημερινὴ πόλις τῆς Καλαμπάκας εἰκάζων τοῦτο ἐκ τοῦ ἀνωτέρω «περὶ τοὺς πρόποδας (τοῦ Παλαιοκά-

(1) Τὸ τεῖχος τοῦτο δὲν σώζεται πλέον καταρρεῦσαν, ἀπέμειναν ὅμως τὰ ὀνόματα μερῶν τινων αὐτοῦ ἀρκούντως ἐνδεικτικά, ὡς τὸ τῆς «πόρτας» (ἥτις καὶ διεσώθη), τοῦ «παραπορτιοῦ», τῶν «τειχιῶν» (θέσις πρὸς τὸ Β.).

(2) Τὴν νησῖδα ταύτην μετὰ τῆς γεφύρας παραβλητέον πρὸς τὴν πρὸ τῆς πόλεως Κερκύρας, ἐφ' ἧς τεῖχος καὶ ἡ γέφυρα ἡ ἑνοῦσα τὴν νησῖδα πρὸς τὴν πόλιν.

(3) Παρετηρήσαμεν ὅτι τὸ «μέσα» λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν μεσόγαιαν τῆς νήσου οὐχὶ δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐν Κυθήροις ἐπὶ τοῦ «μέσα μποῦργον».

(4) Τοῦτο εὕρηται ἀναγεγραμμένον ἐν τῷ νάρθηκι ἐπὶ τοῦ πρὸς Β. τοίχου τοῦ ἐν Καλαμπάκᾳ βυζαντινοῦ ναοῦ· μὴ ἔχοντες δ' ἄλλην πρόχειρον ἔκδοσιν αὐτοῦ, παραπέμπομεν εἰς τὴν γενομένην ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 4303 φύλλῳ τῆς ἐφημερίδος Ἀθηνῶν «Καιροί» 1900

στρου) ἔχουσαν περιβόλιον καὶ λουτρὸν σύνεγγυς τοῦ ἁγίου ναοῦ τοῦ Προδρόμου ἔνθα καὶ ἡ βρύσις ἐστιν». Διότι ὁ ναὸς τοῦ Προδρόμου μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν βρύσεως κεῖται ἐντὸς τῆς σημερινῆς Καλαμπάκας ἐν τῇ πρὸς ΒΑ. συνοικίᾳ, ὥστε καὶ τὸ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ αὐτοῦ Παλαιοκάστρου Ἐμπόριον θὰ εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ θέσει ἐν ᾗ ὁ ναὸς τοῦ Προδρόμου ἤτοι ἐν τῇ νῦν Καλαμπάκᾳ. (1) Ἐκτὸς ἂν ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ πρόποδες τοῦ Παλαιοκάστρου (δηλ. προποδες τοῦ λόφου ἐφ' οὗ τὸ Παλαιόκαστρον) παρὰ τοὺς ὁποίους τὸ Ἐμπόριον, νοῶνται οἱ πρὸς βορρᾶν, ἀκριβῶς δηλ. εἰς τὸ ἀντίθετον σημεῖον εὑρισκόμενοι τῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Προδρόμου καὶ τῆς βρύσεως, ὁποτε τὸ Ἐμπόριον θὰ κεῖται ἔνθα τὸ νῦν χωρίον Καστράκι ἢ μᾶλλον θὰ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ Καστράκι· ἡμεῖς ὅμως προτιμῶμεν τὴν πρώτην ἐκδοχήν. Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα εἴτε πρὸς τὴν Καλαμπάκαν ταὐτισθῇ τὸ Ἐμπόριον εἴτε πρὸς τὸ Καστράκι, βέβαιον εἶναι ὅτι σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ Ἐμπόριον τῆς Ἄνδρου, ἤτοι ἀγοράν, ἐμπορικὸν τόπον, ὅθεν ὅλης τῆς περιφερείας τὰ χωρία προμηθεύονται τὰ ἀναγκαῖα, ὡς δὲν παύει νὰ εἶναι καὶ σήμερον ἡ Καλαμπάκα. Διότι ἂν ἐφαρμόσωμεν τὴν ὑπὸ τοῦ Ducange δοθεῖσαν ἑρμηνείαν εἰς τὴν λ. ἐμπόριον πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ἐν Ἄνδρῳ «κάστρον τοῦ ἐμπορίου», τοτε κάστρον τοῦ ἐμπορίου θὰ σημαίνῃ =κάστρον τοῦ μπούργου (2) προσηρτημένου τῷ κάστρῳ!! δηλ. τὸ κάστρον τοῦ ἐμπορίου ἀποβαίνει οὕτως ὅλως ἀδιανόητον. Ἡμεῖς ὅμως ἀνωτέρω ἐδείξαμεν πῶς πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ κάστρον τοῦ ἐμπορίου καὶ τί σημαίνει ἡ λέξις ἐμπόριον (3) ἔν τε τοῖς ἐξ Ἄνδρου πωλητηρίοις ἐγγράφοις καὶ τῷ χρυσοβούλλῳ τοῦ Ἀνδρονίκου.

Ἀλλὰ ποία ἐξήγησις θὰ δοθῇ τῷ ἐμπορίῳ τοῦ στίχ. 3340; Σημαίνει ἐκεῖ ὅ,τι καὶ ἀλλαχοῦ (=ἀγορά) ὡς καὶ ὁ Buchon μετέφρασε τὴν λ. γαλλιστί, ἢ ὡς ὁ Ducange μετὰ τοῦ Μηλ. ἐννοοῦσιν; Ἂς ἐξετάσωμεν και τὸ ἀντίστοιχον τῷ 3340ῷ στίχῳ ἰταλικὸν χωρίον «e de li à Veligosti depredando e brusando li casali». Ἐν τούτῳ

(1) Ἐκτενέστερον περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαλαμβάνομεν ἐν τῇ ὑφ' ἡμῶν πονηθείσῃ «Ἱστορίᾳ τῶν Βυζαντινῶν μονῶν τῶν Μετεώρων» προσεχῶς δ' ἐκδοθησομένῃ.

(2) Καὶ μάλιστα ἀφοῦ ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν τὰ μπουργα ἦσαν ἀτείχιστα.

(3) Παράδοξον θα ἦτο νὰ ἐξεβάλλετο ἐκ τῆς λ. ἐμπόριον ὅλως ἡ ἔννοια τοῦ ἐμπορεύεσθαι καὶ νὰ ὑποκαθίστατο ἡ τοῦ borgo.

τὸ casali βεβαίως δηλοῖ προάστιον τῆς Βελιγοστῆς, ὥστε ἰσοῦται τῷ «ἐν Βελιγοστῇ ἐλεηλάτησαν καὶ ἔκαυσαν τὸ προάστιον αὐτῆς», ὅπερ κατὰ τοὺς Φράγκους borgo θὰ ἐλέγετο· (1) ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἐν Ἄνδρῳ «κάστρου τοῦ ἐμπορίου» ὅπερ ἔκειτο ἔξω τοῦ πολεμικοῦ κάστρου καὶ τοῦ «ἐμπορίου» τῆς Κακαμπάκας ἐπίσης ἔξω κειμένου τοῦ πολεμικοῦ Παλαιοκάστρου, διορῶμεν ὅτι καὶ ἐν Βελιγοστῇ τὸ τοῦ 3340 στίχ. ἐμπόριον ὁμοίως ἀγοράν, bazar σημαῖνον, ἔκειτο ἔξω τοῦ κάστρου (τοῦ πολεμικοῦ) τῆς Βελιγοστῆς, ἐν τῷ προαστίῳ αὐτῆς, τὸ borgo· τὸ ἐμπόριον λοιπὸν τῆς Βελιγοστῆς ὑπῆρχεν ἐν τῷ borgo. Ἰδοὺ διατί ὁ γράψας τὸ ἰταλικὸν κείμενον τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως ἀπέδωκε τὸ «ἔκαψαν τὸ ἐμπόριον» διὰ τοῦ «brusando li casali» ὡς ἰσοδυνάμου. Κατὰ ταῦτα, ἐκ τοῦ ὅτι συνέπεσε ἐμπόρια (ἐμπορεῖα) τινά νὰ κεῖνται ἐν burgis ἐνομίσθη ὅτι ἐμπόριον καὶ burgum εἶναι συνώνυμα, ὁ δὲ Ducange (κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μόνον εἰς τοῦτο τὸ χωρίον τοῦ Χρονικοῦ ἀναφερόμενος) ἐσημείωσεν ἐν τῷ λεξικῷ του ἐμπόριον = burgum. Ὥστε ἐν πᾶσι τοῖς ἀνωτέρω μνημονευθεῖσι χωρίοις ἡ λ. ἐμπόριον σημαίνουσα ἀγορὰν οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει οὔτε ὑπὸ ἔποψιν ἐτυμολογικὴν οὔτε ὑπὸ σημασιολογικὴν πρὸς τὴν λ. burgum (borgo)· ἐξ ἄλλου δὲ ἡ σημασία αὐτὴ (=ἀγορά) εἶναι πολὺ σχετικὴ μὲ τὴν σημασίαν «σκάλα ἐμπορική» ἣν ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν εἰς τὴν λ. ἐμπορεῖον ὑπὸ τὴν μορφὴν Νιμποργειός 2).

Ἑτέρα ἀπόδειξις τοῦ ὀρθοῦ τῆς εἰς τὸ ἐμπορεῖον ἀναγωγῆς τοῦ Νιμπουργειοῦ εἶναι ἡ ἑξῆς. Τὴν καὶ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν (τοῦ 1650) ἔκρηξιν Θήρας περιγράφει «διήγησίς τις πανωφέλιμος ὁποῦ ἔδειξεν ὁ Θεός διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν κατοικούντων ἐν τῇ νήσῳ Σαντορήνῃ» δημοσιευθεῖσα ὡς εἶχεν ἐκ τοῦ ἐν Νάξῳ εὑρερέντος χειρογράφου τῷ 1837 ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Ἰ. Βούρου (Ἀνθολογία τῶν κοινωφελῶν γνώσεων σελ. 50) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ χειρογράφου καὶ περὶ τῆς αὐτῆς ἐκρήξεως ἐδημοσιεύθη βραδύτερον ἔμμετρως «διήγησις ὁραιότατη» ἐν Ἀττικῷ ἡμερολογίῳ τοῦ

(1) Πρβλ. καὶ τὸ ἐν Τόμ. Α' σελ. 218 «ἑλληνικῶν ἀνεκδότων» Κ. Σάθα: ἐπήρανε τὸν πoῦργο τῆς Μονοβάσιας, καὶ ἔμεινε τὸ κάστρο».

(2) Ἡ ὀρθὴ ἄρα γραφὴ τῆς λ. κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην εἶναι «Νιμποργειός».— Ἐν Ἄνδρῳ ἀμφότερα κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἔχομεν καὶ «κάστρον τοῦ ἐμπορίου» καὶ Νιμποργειόν.

1879 σελ. 134. κ. ἑξ. ἐξ οὗ πρότερον ἀποσπάσματα εἶχε δημοσιεύσει ὁ Ross. (1) Ἐν τούτῳ λοιπὸν τῷ ποιήματι ὑπὸ συγχρόνου γραφέντι ἱερωμένου ἀνδρός, περιγραφομένης τῆς ἀπογνώσεως τῶν κατοίκων εἰς ἣν περιέστησαν διὰ τὰ φοβερὰ τῶν ἐκρήξεων συμβάντα, ἀναγινώσκομεν:

Ἀρχήσασι, διαβένουσι πλέον δὲν καρτεροῦσιν 627
πῶς ἀποχωρηζόμεστεν τὸ κλάμα ἀρχηνοῦσι
καὶ μαζοκτήκαμεν καὶ μῆς καὶ ὅλοι διακινοῦμεν
καὶ μέσα στὴν κατεριανὴν ὕπασι νὰ διαβοῦμεν
τὸν δρόμον ἐρχηνήσαμεν πάμε στὸν Ἐμπορίον
λέσι ἐπήγασι καὶ ἐμᾶς στὸν ἅγιον μερκουρίον. (2)

Ὁ ἐνταῦθα ἀναφερομενος Ἐμπορίος ἐκ τῆς γειτονίας τοῦ προμνημονευομένου χωρίου Πύργου εἶναι φανερὸν ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ Νιμποργειὸς Θήρας περὶ οὗ ἀνωτέρω διελάβομεν. Τὸ καστέλλιον ἄρα τοῦτο ἐλέγετο τότε μεσοῦντος τοῦ 17 αἰῶνος Ἐμπορεῖος(3) καὶ οὐχὶ Νι-μποῦργος· οὐδὲ δύναταί τις νἀποδώσῃ ποτὲ εἰς τὸν ποιήσαντα τοὺς στίχους τούτους ἱερωμένον, ἔχων ὑπ' ὄψει του τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα εἰς ὃ ἔγραψε (κατ' ἐμὴν γνώμην τὸ Κρητικόν), ὅτι ἤθελε ἐξελληνίσει (4) τὸ ὄνομα τοῦ καστελλίου, Νι-μποῦργον δῆθεν καλούμενον, εἰς Ἐμπορεῖον! Κατωτέρω ἐν στίχ. 639 ἀναγινώσκομεν:

τῆς (=τοὺς) μποργιανούς νταμόνομεν κάτο στὴν ἐκκλησίαν

ἤτοι τοὺς Ἐμποριανούς τοὺς κατοικοῦντας τὸ Ἐμπορεῖον, τὸν Νιμποργειόν. Ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ὀνόματος Μποργειανός, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ καστελλιον ἐλέγετο καὶ Μποργειός (5), ὃ προῆλθεν ἐκ τοῦ Ἐμποργειός. Τοῦτο δὲ δὲν εἶναι σπάνιον φαινόμενον ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, τὸ τῆς καταστροφῆς δηλ. τοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς λέξεως ε. ἀρκούμεθα δ' νὰ ὑπενθυμίσωμεν μόνα τὰ προχειρότερα ἔρχεται - ῥχέται, ἑσπερινὸς - σπερνός (6).

(1) Reisen auf den Grichischen Inseln des Aegäishen Meeres Stutgart 840 B.I.S. 291—294.

(2) Ἐτηρήθησαν αἱ γραφαὶ τοῦ χειρογράφου.

(3) Πῶς προυφέρετο ἡ λ., δεικνύει ἡ ὁμοιοκαταληκτοῦσα λ. «Μερκουρίον» τοῦ τίχ. 632.

(4) Τοιαύτην ἐξελλήνισιν ὑπονοεῖ ὁ Μηλ. ἐνθ' ἀνωτέρω σελ 409 στήλ. β'..

(5) Ἂν μὴ ἐσώζετο ἡ ἐκ τοῦ ἀνωτ. στίχ. 631 μαρτυρία «στὸν Ἐμποριον», θα αρήγετό τις νὰ συνδέσῃ τὸ Μποργειός τοῦτο πρὸς τὸ borgo.

(6) Πρβλ. Μεσαιων. καὶ Ν. ἑλλην. Χατζιδάκι Τόμ. Α' σελ. 218 κἑξ.

Ὅτι ὁ Νιμποργειός Θήρας ἐλέγετο τότε καὶ Μποργειός ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐξ ὅσων μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὁ Θηραῖος διδάκτωρ Ἀντ. Χωραφᾶς, ὅστις μεταξὺ ἄλλων μοι γράφει ὅτι σήμερον «γίνεται χρῆσις ἀμφοτέρων καὶ τοῦ Νιμποργειοῦ καὶ τοῦ Μποργειοῦ». Τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς πληροφοροῦμαι περὶ τοῦ ἐν Κάσῳ Νιμποργειοῦ παρὰ τοῦ διδάκτορος Εὐστρ. Κακούρου ὅτι «ἔχει περὶ τὰς τριάκοντα οἰκογενείας κυρίως Παναγιωτῶν (1). ἐν αὐτῷ δὲ ὑπάρχει καὶ ὡραῖος ναός ὁ μεγαλύτερος τῶν τῆς νήσου ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας· προφέρεται Εἴμποργιός καὶ μόνον προκειμένου περὶ τῆς Παναγίας λέγουσιν: ἡ Παναγία τοῦ Μποργειοῦ». Ἀλλ' αἱ μαρτυρίαι αὗται περὶ τῶν σημερινῶν ὀνομάτων τῶν κωμοπόλεων τῆς Θήρας καὶ Κάσου δὲν ἀποδεικνύουσιν ἀληθῆ τὴν ἡμετέραν γνώμην περὶ τοῦ Νιμποργειοῦ; Ἂν ἡ λ. ἦτο σύνθετος ἐκ τοῦ νέον-μποῦργον (borgo), πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ περιέλθῃ μόνον εἰς Μποργειός, δὲν θὰ ἦτο δὲ τὸ αὐτὸ ὡσεὶ το Νεοχώριον ἐλέγετο μονον χωρίον καὶ τὸ Νεόκαστρον μόνον κάστρον;

Ἐν Ἄνδρῳ

ΙΩ. Κ. ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ

Τζιγάλας οὐχὶ Τζιγαλᾶς.

Ἐν Φιλολογικοῖς παρέργοις τοῦ κ. Μ. Στεφανίδοου (Ἀθηνᾶς, Τόμ. ΙΗ'. σελ. 602-3) φέρεται ὡς συγγραφεὺς τοῦ ἐν τῷ κώδικι πασχαλίου, σεληνοδρομίου κ. λ. ὁ Ματθαῖος Τζιγαλᾶς, ἐξήχθη δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῆς ἀκροστιχίδος τοῦ ἐκεῖ καταχωριζομένου ἐπιγράμματος. Ἀλλ' ὡς νομίζομεν τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως εἶναι Τζιγάλας· ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι τόμ. Β', σελ. 373 περὶ τοῦ Ἀζαρίου Τζιγάλα Θηραίου ἀρχιμανδρίτου γεγραμμένα πιστεύομεν ὅτι καὶ ὁ Ματθαῖος τῇ αὐτῇ οἰκογενείᾳ ἀνήκει· σώζεται δὲ καὶ μέχρι σήμερον ἐν Θήρᾳ τὸ οἰκογενειακὸν τοῦτο ὄνομα «Σιγάλας».

Ι. Β.

---

(1) Ἡ Παναγία χωρίον, ἀπέχον τοῦ Φρῦ περὶ τὰ 10.

ΑΝΤΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Γνωστὸν τυγχάνει τοῖς πλείστοις τῶν Ἀναγνωστῶν τῆς **Ἀθηνᾶς**, ὅτι εἰς τὰ λεγόμενα ἐν τῷ «Προβλήματι τῆς ἐν Ἑλλάδι γραφομένης γλώσσης» τοῦ κ. K. Krumbacher ἔσπευσαν ν' ἀπαντήσωσι πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἔγραψα δὲ καὶ ἐγὼ Ἑλληνιστὶ Ἀπάντησιν κλπ. καὶ ἐπιτομώτερον Γερμανιστὶ Die Sprachfrage in Griechenland. Ἀπὸ τῆς Γερμανικῆς ταύτης πραγματείας ὁρμώμενοι εἶπον περὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης τινὰ οἱ καθηγηταὶ K. Brugmann καὶ A. Thumb.

Καὶ ὁ μὲν κ. Brugmann γενικῶς καὶ συντόμως γράψας συγκεφαλαιῶν ἐν τέλει τοὺς αὐτοῦ λόγους ἀποκηρύττει διαρρήδην τὸ σύστημα τοῦ κ. Ψυχάρι **καὶ** τῶν φίλων αὐτοῦ λέγων:

«Καὶ ἐγὼ εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι εἶναι ψευδὴς ἡ θεωρία τῶν ῥιζοσπαστῶν Ψυχάρι, Πάλλη καὶ ἄλλων, οἵτινες ἐπιζητοῦσιν ἁπλῶς νὰ ἐξαφανίσωσι τὴν καθαρεύουσαν καὶ νὰ ἐνθρονίσωσιν ἀντ' αὐτῆς ἄλλην, καθαρῶς δημώδη, γραφομένην. Οἱ μεταρρυθμισταὶ οὗτοι βαίνουσιν ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα. Τὰ πράγματα ἔχουσι προχωρήσει σήμερον ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε προκειμένου νὰ γίνῃ μεταρρύθμισις δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον νὰ πλασθῇ γραφομένη γλῶσσα ὅλως διόλου ἐκ τῆς πρώτης, ἀκατεργάστου ὕλης. Ἡ χρῆσις τοῦ γραπτοῦ λόγου ἔλαβε κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετηρίδα ἐν Ἑλλάδι τηλικαύτην ἐπίδοσιν, ὥστε νῦν ἐχόντων τῶν πραγμάτων ὅπως ἔχουσι δὲν δύναταί τις ἁπλῶς δι' ἑνὸς διατάγματος νὰ ἀποβάλῃ αὐτήν. Ἀνάγκη ἄρα συμβιβασμοῦ, ἀλλὰ συμβιβασμοῦ καθ' ὃν ἡ ἐπίσημος καθαρεύουσα ὀφείλει νὰ καταβῇ πολλὰς βαθμῖδας ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτῆς. Ἐν τοῖς φωνητικοῖς, ἐν τῷ τυπικῷ, κατὰ τὰ οὐσιώδη δὲ καὶ ἐν τῇ συντάξει ὀφείλουσι ν' ἀκολουθήσωσι

τὴν ζῶσαν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ἵνα ἡ γραφομένη εἶναι ἤδη ἐκ τῶν προτέρων ὅσον οἷόν τε μάλιστα ζῶν ὀργανισμός. Ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ μέρους καὶ ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὸν θησαυρὸν τῶν λέξεων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀπορριφθῇ ὡς ἄχρηστος ἡ πνευματικὴ ἐργασία ἡ κατατεθειμένη ἐν τῇ καθαρευούσῃ· ἀνάγκη μόνον, ὡς εἰκός, νὰ φεύγωσι πάντα περιττὸν ἀρχαϊσμόν....».

Ἐὰν θέλῃ τις νὰ νοήσῃ ὀρθῶς τὴν φράσιν «τὴν ζῶσαν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ», τότε θὰ εὕρῃ ὅτι πᾶσα ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ κ. Br. εἶναι συμφωνοτάτη μὲν πρὸς ὅσα ἐγὼ ἀπὸ μακροῦ χρόνου διδάσκω (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Ε΄ σελ. 216 κἑξ.), ἐναντιωτάτη δὲ πρὸς τὰς τῶν καινοτόμων θεωρίας. Λοιπὸν διατείνομαι ὅτι ὁ κ. Br. λέγων «ζῶσαν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ», δὲν νοεῖ, δὲν δύναται νὰ νοῇ τὰς διαφόρους διαλέκτους καὶ τὰ τῶν ἀγροτῶν ποικίλα ἰδιώματα, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὴν γλῶσσαν τῆς ἀφελοῦς συνηθείας, τὴν ἀπὸ ἱκανοῦ ἤδη χρόνου παρ' ἡμῖν ἀναπτυχθεῖσαν καὶ νῦν εὐχρηστοῦσαν ἐν πάσῃ πόλει καὶ κωμοπόλει τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, τὴν πολιτικὴν οὐχὶ τὴν ἀγροτικὴν συνήθειαν. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ὅτι ὁ κ. Br. βεβαίως δὲν δύναται νὰ νοῇ ὅτι οἱ ἐν ταῖς πόλεσι ζῶντες ὀφείλουσι ν' ἀκολουθῶσι καὶ μιμῶνται τὸν λόγον τῶν ἀγροτῶν, ὅπως ἀξιοῦσιν οἱ περὶ τὸν κ. Ψυχάριν, τοῦτο μανθάνει ἕκαστος ἐξ ὧν ἀναγινώσκονται ἐν τῷ Περιοδικῷ αὐτοῦ τοῦ κ. Br. καὶ τοῦ κ. Streitberg (IF. ΙΗ΄ σελ. 3-4 Anz.) «ἡ φυσικὴ καθημερινὴ **γλῶσσα τῆς συνηθείας** εἶναι ὁ γλωσσικὸς τύπος ὅστις προώρισται νὰ ἔχῃ μέλλον καὶ πρόοδον».

Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἀγνοοῦντες τὰ τῆς ἡμετέρας γλώσσης πιθανὸν νὰ πιστεύωσιν ὅτι γλῶσσα τοῦ λαοῦ καὶ γλῶσσα τῆς ἀφελοῦς συνηθείας παρ' ἡμῖν ἐκφράζουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, παριστῶσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἀνάγκη νὰ λεχθῇ ὅτι διὰ λόγους ἱστορικοὺς ἰσχυροτάτους ταῦτα διαστέλλονται παρ' ἡμῖν, καὶ γλῶσσαν μὲν τοῦ λαοῦ, γλῶσσαν δημώδη λέγομεν τὴν διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως κληρονομηθεῖσαν ἡμῖν, γλῶσσαν δὲ τῆς συνηθείας, γλῶσσαν κοινὴν τὴν κατὰ τὸν ἐν Ἀπαντήσει, σελ. 388 κἑξ. ἐκτεθέντα τρόπον ἀναπτυχθεῖσαν. Ἡ πρώτη συνίσταται ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων καὶ δὴ

εἶναι ἀλλαχοῦ ἄλλη, καὶ ἀνήκει τοῖς ἀγρόταις, ἡ δὲ εἶναι μία καὶ μόνη, ἔχει ἐν πολλοῖς βάσιν τὴν γραφομένην καὶ ἀνήκει τοῖς ἀστοῖς. Διαφέρουσι δὲ ἀπ' ἀλλήλων μάλιστα μὲν λεξιλογικῶς, μικρὸν δὲ καὶ φωνητικῶς καὶ τυπικῶς, καὶ ἐν τῷ παρόντι τοὐλάχιστον φαίνεται παντελῶς ἀδύνατος ὁ γραμματικὸς κανονισμὸς τῆς μιᾶς κατὰ τὴν ἄλλην.

Ἵνα καταστήσω τὸ πρᾶγμα παντὶ δῆλον, λαμβάνω δύο παραδείγματα. Ἐσώθη διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως τὸ ὄνομα ἄξιος ἀξιωσύνη ἀξία καὶ ἀνάξιος ἀξίζω καὶ ἀξιώνω (λ. χ. ὁ Θεὸς νὰ μοῦ τ' ἀξιώσῃ ...) καὶ δίκαιος δίκαια, δίκαιο, δικαιοσύνη· ταῦτα εἶναι δημώδη, τῆς προφορικῆς παραδόσεως. Ἀλλ' ἡμεῖς παρελάβομεν ἐκ τῆς γραπτῆς παραδόσεως ἢ ἐπλάσαμεν κατ' αὐτὴν καὶ πολλὰ σύνθετα ἢ παράγωγα καὶ φράσεις ἐκ τῶν λέξεων ἄξιος, δίκαιος, διὸ λέγομεν παρ' ἀξίαν, κατ' ἀξίαν, ἀντάξιος, ἰσάξιος, ἀξιῶ, τί ἀξιοῖς (οὐχὶ τί ἀξιώνεις), ἔχεις τὴν ἀξίωσιν, τὸ ἀξίωμα (ἔλαβον μέγα ἀξίωμα), ἀξιωματικός, ἀξιωματικῶς (ἀποφαίνεται), ἀπαξιῶ (ν' ἀπαντήσω), ἀξιοπρεπής, ἀξιοπρέπεια, ἀξιολύπητος, ἀξιοθρήνητος, ἀξιοσημείωτος (ὑπὲρ τὰς 70 νέας λέξεις ἀναγράφει ὁ Κουμανούδης ἐν τῇ Συναγωγῇ αὐτοῦ ἀρχομένας ἀπὸ τοῦ ἄξιος)· τὸ ῥωμαϊκόν, τὸ ποινικόν, τὸ κληρονομικόν, τὸ ἐκκλησιαστικὸν κλπ. δίκαιον, ἡ θεία δικαιοσύνη, δικαιολογῶ, δικαιολογία, ἀδικαιολόγητος, δικαιοῦχος, δικαιώνω, θὰ σὲ δικαιώσῃ τὸ δικαστήριον, τὸ δικαίωμα, τὰ δικαιώματα, δικαιωματικῶς, φιλοδίκαιος, δικαιοπραξία (ὑπὲρ τὰς 30 νέας λέξεις ἀπὸ τοῦ δίκαιο- εὑρίσκει τις παρὰ Κουμανούδῃ ἔνθα ἀνωτ.) κλπ. Ὁμοίως λέγομεν δικαιοῦμαι νὰ ἀπαιτήσω τοῦτο, οὐχὶ δικαιώνομαι, διότι τοῦτο ἔχει ἄλλην σημασίαν. Οὕτω παρατηρῶν εὑρίσκει τις ὅτι παρ' ἑκάστην σχεδὸν λέξιν τῆς προφορικῆς παραδόσεως εἰσήλασεν ἐκ τῆς γραπτῆς ἢ ἐπλάσθη κατ' αὐτὴν καὶ ἐκ τῶν στοιχείων αὐτῆς πλῆθος ἄλλων λέξεων ἀναγκαιοτάτων καὶ ἅμα γνωριμωτάτων ἡμῖν σήμερον εἰς ἔκφρασιν τοῦ νεωτέρου ἡμῶν πολιτισμοῦ, εἰς ὃν αἱ τῆς προφορικῆς παραδόσεως, αἱ δημοτικαὶ ἐφάνησαν ὅλως ἀνεπαρκεῖς. Αὗται δὲ ἀποτελοῦσι μὲν σήμερον μετὰ τῶν πασιγνώστων καὶ κοινῶν πᾶσι δημοτικῶν τὴν γλῶσσαν τῆς συνηθείας, τὴν ἀστικήν, τὴν κοινήν, τὴν ὄντως νέαν Ἑλληνικήν, διασῴζουσι δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον τὸν καθαρεύοντα

τὸν ἀπαθῆ αὐτῶν τύπον καὶ φωνητικῶς καὶ κλιτικῶς, διὸ οὔτε συνίζησιν πάσχουσι (τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο θὰ ἦτο ἐσχάτως γελοῖον καὶ ἀκατανόητον) οὔτε τὸ τελικὸν -ν ἀποβάλλουσιν οὔτε εἰς τὴν νέαν κλίσιν εὐκόλως ὑπόκεινται (τί ἀξιοῖς; οὐχὶ τί ἀξιώνεις; ἀξιωματικῶς, οὐχὶ ἀξιωματικά, δικαιοῦμαι οὐχὶ δικαιώνομαι, κτλ.)(1). Λέγων ἄρα ὁ κ. Br. ὅτι ἐν τοῖς φωνητικοῖς, ἐν τῷ τυπικῷ ὀφείλουσι ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ζῶσαν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ἂν ἐνόει τὴν προφορικὴν παράδοσιν, θὰ ἔλεγέ τι ἀδύνατον. Περὶ τούτων ἰδὲ καὶ τὰ ἐν Ἀπαντήσει σ. 428 παρατεθέντα τοῦ κ. Ξενοπούλλου περὶ τοῦ ἀντικαλλιτεχνικοῦ, τοῦ κωμικοῦ, τοῦ ἀδυνάτου κλπ. καὶ τὰ τοῦ Παππαδιαμάντη αὐτ. 429 ὅτι αὐτὰ τοὐναντίον ἔχουσι τὴν αὐθάδειαν κλπ. Ταῦτα δὲν αἰσθάνεται βεβαίως ὁ κ. Brugmann, ὅπως οὐδ' ὁ κ. Ψυχάρις, διὸ καί, καθὼς εἶπεν ὁ κ. Krumbacher περιέπεσεν ἀπὸ τῆς Σκύλλης τοῦ ἀττικισμοῦ εἰς τὴν Χάρυβδιν τῆς γλωσσολογικῆς σχολαστικότητος.

Κατὰ ταῦτα ὁ κ. Br. δὲν διδάσκει κατ' ἀλήθειαν οὐδὲ συμβουλεύει ἡμῖν διάφορα τῶν παρ' ἡμῖν ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου διδαχθέντων καὶ καθ' ἑκάστην ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐφαρμοζομένων. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν γενικῶν τούτων διδάσκει καὶ ἄλλα περὶ ὧν δὲν δύναμαι ἀτυχῶς νὰ συμφωνήσω πρὸς αὐτόν. Οὕτω λ.χ. γράφει εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὅτι « Ἐνῷ ὁ Χατζιδάκις μέχρι τοῦ 1903 ἀπέκρουε πᾶσαν ἀλλογλώσσων ἀνάμειξιν εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, νῦν ἐπιθυμεῖ νὰ μορφώσωσιν οἱ λόγιοι ἐν Γερμανίᾳ ὀρθὴν περὶ τούτου γνώμην». Διὰ τούτων παρίσταμαι ὡς ἀντιφάσκων πρὸς ἐμαυτόν, καίτοι ἐγὼ ἀληθῶς εἰς οὐδεμίαν ἀντίφασιν περιέπεσον, καὶ ὁ κ. καθηγητής, εἶμαι βέβαιος, δὲν θὰ ἔγραφεν αὐτά, ἂν ἐγίνωσκε τὰ πράγματα. Διότι ὄντως ἐπρέσβευον μὲν ἐγὼ καὶ πρεσβεύω πάντοτε ὅτι οἱ ἀλλόγλωσσοι κρίνοντες τὰ τῆς γλώσσης ἡμῶν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἰδίας αὐτῶν γλώσσας καὶ οὐχὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἤτοι οὐχὶ ἐκ τῆς ἱστορίας ἡμῶν καὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης, οὐχὶ ἐκ τῶν πρὸς ἀλλή-

(1) Καὶ αὐτὸς ὁ κ. Krumbacher ὡμολόγησεν ὅτι « εἰς λογίας λέξεις, εἰς τοὺς πολυαρίθμους τεχνικοὺς ὅρους τοὺς εἰσαχθέντας ὑπὸ τοῦ Κράτους, τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν λογίων εἰς τὴν ἐπίσημον καὶ ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν, ὧν τὸ τυπικὸν ἐναντιοῦται πρὸς τοὺς γλωσσικοὺς νόμους, ἐπιβάλλονται παραχωρήσεις », διότι, ὡς λέγει, δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ μεταχωνευθῶσιν αὗται εἰς τὴν μήτραν τῆς λαλουμένης κλπ.

λας σχέσεων τῆς γραπτῆς καὶ προφορικῆς ἡμῶν γλώσσης, οὐχὶ ἐκ τοῦ αἰσθήματος ὅπερ ἡμεῖς ἔχομεν ἑκατέρου τύπου αὐτῆς κλπ., εἶναι ἀναρμόδιοι κριταὶ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματος. Ὅτι δὲ εἶχον καὶ ἔχω πληρέστατα δίκαιον νὰ φρονῶ ταῦτα, ἀπέδειξε κατὰ τρόπον ἀνεπίδεκτον οἱασδήποτε ἀμφισβητήσεως ἄκων ὁ κ. Krumbacher. Οὗτος ἀσχολούμενος περὶ τὴν μεσαιων. γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ἡμῶν ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων ἐθεωρεῖτο πάντων τῶν ξένων καταλληλότατος νὰ ἐξετάσῃ τοῦτο (οὕτως εἶπε ῥητῶς καὶ ὁ κ. Thumb ὅτι αἱ μελέται τοῦ κ. Krumb. καθίστων αὐτὸν ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἱκανὸν νὰ ἐκφράσῃ γνώμην περὶ αὐτοῦ κλπ.). Καὶ ὅμως ἀπεδείχθη πασιφανῶς ὅτι οὗτος οὔτε φύσει οὔτε μαθήσει ἦν ἀληθῶς ἱκανὸς πρὸς τοῦτο. Ἀλλ' ἐνῷ ἐγὼ ἐφρόνουν καὶ φρονῶ ταῦτα περὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν ἀλλογλώσσων, ἰδοὺ ἔρχεται ὁ κ. Krumb. καὶ ἀναλαμβάνει, ὡς αὐτὸς οὗτος ὥρισε καὶ διετύπωσε τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, «νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτὸ πιστὴν εἰκόνα τοῦ τοσοῦτο διαφέροντος ἐπιστημονικοῦ τούτου προβλήματος». Τότε ἐνόμισα ἐμὸν καθῆκον, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἐποίησα, νὰ ὁμιλήσω πρὸς τὸ οὕτω πλημμελῶς διδασκόμενον Κοινὸν τῶν ἀλλοδαπῶν λογίων καὶ ἀπαλλάξω αὐτὸ τῆς πλάνης. Ἐν τούτοις ἄρα οὐδεμία ἀντίφασις.

Ἐπειδὴ δὲ προσέτι ὁ κ. Brugmann εἶναι ἄπειρος τῆς τε γραφομένης καὶ τῆς γλώσσης τῆς ἀφελοῦς συνηθείας ἡμῶν καὶ τῶν δημοτικῶν διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων καὶ οὔτε τὴν ἱστορίαν αὐτῶν οὔτε τὰς πρὸς ἀλλήλας σχέσεις δύναται νὰ γινώσκῃ προσηκόντως οὔτε τὸ γλωσσικὸν ἐν τούτοις αἴσθημα νὰ ἔχῃ, διὰ τοῦτο διδάσκει πολλά, οἷον ὅτι ἡ γραφομένη ἡμῶν γλῶσσα εἶναι ἡ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅτι ὁ κ. Ψυχάρις μεταχειρίζεται τὴν γλῶσσαν τοῦ ἁπλοῦ λαοῦ κττ. κττ., περὶ ὧν ἐγὼ δὲν θέλω νὰ συζητήσω πρὸς αὐτόν. Ἐπιστάμενος δὲ ὅτι τὰς εἰς τὴν γλωσσολογίαν ὑπηρεσίας αὐτοῦ δὲν θὰ δυνηθῇ ποτε οὔτε ὁ ὠχρὸς φθόνος νὰ ἀρνηθῇ οὔτε ὁ μακρὸς χρόνος νὰ ἐξαφανίσῃ, καὶ εὐγνωμονῶν ἐπὶ τοῖς πολλοῖς καὶ καλοῖς διδάγμασι τῷ σοφῷ διδασκάλῳ, νομίζω ἀναγκαῖον νὰ πράξω πρὸς αὐτὸν ὅ τι ὁ Πλάτων πρὸς τὸν θεῖον Ὅμηρον. Τοῦτο δὲ πράττων ἐφαρμόζω ἐπ' αὐτὸν τὸ αὐτὸ μέτρον ὅπερ ὁ κ. Krumb. ἐφήρμοσεν ἐπὶ τὸν Steinthal (ἰδὲ Ἀπαντήσεως σ. 552.556) καὶ μάλιστα ἀπείρῳ δικαιότερον, καθ' ὅσον ὁ μὲν Steinthal

ἦν ψυχολόγος ἔξοχος (ὡμολόγησε δὲ καὶ ὁ κ. Krumb. ὅτι ἡ ψυχολογικὴ ὄψις τοῦ ζητήματος τυγχάνει σπουδαιοτάτη), ὁ δὲ κ. Brugmann οὐχί.

Ὁ δὲ κ. Thumb ἐμελέτησε τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, ἐξήτασε δὲ καὶ ἱκανὰ αὐτῆς πρότερον, νῦν δὲ γράφει οὐκ ὀλίγα περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ζητήματος. Ἀτυχῶς δὲν ἐξήτασε τὸ πρᾶγμα ὅπως ἔδει· φαίνεται δὲ ὅτι μᾶλλον ἐσκόπει νὰ ἐλαττώσῃ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν, ἥτις ἐκ τοῦ ἐλέγχου τῆς πραγματείας τοῦ κ. Krumb. παρήχθη ἀναγκαίως κατ' αὐτοῦ. Ἐγὼ ἀπέδειξα, ὡς φρονῶ, 1) ὅτι ὁ κ Krumbacher, εἰ καὶ διατείνεται ὅτι ἐσπούδασε καὶ γλωσσολογίαν, ἐλέγχεται ἀγνοῶν τὰς γενικὰς αὐτῆς ἀρχάς, διὸ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν μεγαλυτέραν ἢ μικροτέραν συγγένειαν τῶν γλωσσῶν οὐχὶ διὰ τοῦ τυπικοῦ ἀλλὰ διὰ 4 λέξεων, σφάλλεται περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ὅρου φυσικὴ γλῶσσα κλπ. κττ., 2) ὅτι ἀγνοεῖ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ ζητήματος, ὅθεν προεκάλεσέ με νὰ ἀποδείξω ποῦ ὁ κ. Ψυχάρις ὠνόμασε τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν ψόφια, ὠνόμασε τὸν Κούμαν ἐναντίον τοῦ Κοραῆ κλπ. 3) ὅτι ἀδικεῖ συνάπτων ἡμᾶς μετὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ἢ διατεινόμενος ὅτι ἡμεῖς καλλιεργοῦμεν τὴν γραφομένην ἡμῶν γλῶσσαν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐπιτυγχάνωμεν τὴν εὔνοιαν τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, ἤτοι χάριν κολακείας κλπ. 4) ὅτι ἀδικεῖ ἐμὲ ἀποκαλῶν με δημαγωγόν, ἀμφιβάλλων περὶ τῆς μαρτυρίας μου, λέγων ὅτι μάχομαι κατ' ἀνεμομύλων κτλ. 5) ὅτι κρίνει μεροληπτικῶς μνημονεύων καὶ πάσῃ δυνάμει ἐπαινῶν τὰ ἔργα καὶ ἐπιχειρήματα τῶν καινοτόμων, παρασιωπῶν δὲ ἢ ἐξευτελίζων τὰ τῶν ἐναντίων κλπ. κλπ. 6) ὅτι ἀγνοεῖ πολλαχῶς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν (ἑλληνίζειν, δὲν θὰ φθειάσωμεν τὸ ρωμαίϊκο κλπ. Ἀπαντήσεως 309. 475). 7) ὅτι περιπίπτει εἰς ἀντιφάσεις ὁτὲ μὲν ψέγων ὁτὲ δὲ συνιστῶν τύπους οἷον ὁ βασιλεύς, ἡ τάσις τῆς τάσεως, καὶ ἅμα μὲν συνιστῶν τἀναντία τῷ Κοραῇ, ἤτοι τὰ πρωτόκλιτα ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, τὰς ξένας λέξεις κλπ., ἅμα δὲ διατεινόμενος ὅτι ἔδει νὰ ἀκολουθῶμεν ἡμεῖς τοῖς διδάγμασι τοῦ Κοραῆ κτλ. κτλ. 8) ὅτι σφάλλεται μεγάλως κρίνων τὰ τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἀεὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλας γλώσσας καὶ ἄλλοτε μὲν παραβάλλων τὰς ὀλίγας ξενοτρόπως κλινομένας ἐν τῇ Γερμανικῇ ξένας λέξεις πρὸς τὰς μυρίας τῆς ἡμετέρας, ὅσαι κλίνονται κατὰ τὸν

ἀρχαῖον τρόπον, ἄλλοτε δὲ παραγνωρίζων καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἰσχὺν τῆς γλωσσικῆς παραδόσεως παρ' ἡμῖν κλπ. Οὐδεμίαν δὲ τῶν κατηγοριῶν τούτων εὐηρεστήθη ἀληθῶς ν' ἀναιρέσῃ ὁ κ. Thumb, ἀλλ' ἢ ἀντιπαρῆλθεν αὐτὰς ἐν σιγῇ, ἢ ἀπήντησεν οὕτως ὅπως ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι δὲν προσεδόκων παρ' αὐτοῦ. Ὀλίγα παραδείγματα θὰ ἀρκέσωσιν εἰς πίστωσιν τῶν λόγων μου.

Οὕτως ἐμέμφθην τὸν κ. Kr. ὅτι προκειμένου περὶ τοῦ σπουδαίου δι' ἡμᾶς ζητήματος τούτου παρεσιωπήθη τὸ ὄνομα καὶ ἰδίᾳ **ἡ μαρτυρία** τοῦ ἐπ' ἐσχάτων τελευτήσαντος Καρόλου Foy· ὁ κ. Thumb ἀπαντᾷ εἰς ταῦτα ὅτι «ὁ Χατζιδάκις ἀποδίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τοῦτο ὅτι λίαν γνωστὸς νεοελληνιστής, ὁ Κ. Foy (ὅστις ὅμως πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐτράπη ἐπὶ ἄλλας σπουδὰς) ἐπιδοκιμάζει τὰ τῶν καθαρευόντων. Ἀλλ' ἡ ἐν σελ. 45 κἑξ. παρατεθεῖσα παρατήρησις τοῦ κ. Foy ἀπὸ τοῦ 1888 (ὅτε ἀκριβῶς ἤρχιζεν ὁ ἀγὼν) οὐδὲν ἀληθῶς λέγει περὶ τῆς κυρίας οὐσίας τοῦ ζητήματος καὶ κατ' ἐμὴν γνώμην δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τὴν σημερινὴν θέσιν τῶν πραγμάτων». Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ κ. Thumb ἀντιπαρατηρῶ πρῶτον ὅτι καὶ ἐγὼ καὶ πᾶς ἄλλος φίλος τῆς ἀληθείας ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ τὴν προσήκουσαν σημασίαν καὶ ἐκτίμησιν εἰς λόγους ἀνδρὸς ὁποῖος ἦτο ὁ Κάρολος Foy. Οὗτος καὶ ἱστορικῶς, ἐπιστημονικῶς ἐξήτασε καὶ πρακτικῶς μετεχειρίζετο προφορικῶς καὶ γραπτῶς τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν ὅπως οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἀλλοδαπῶν. Πρόσθες τούτοις ὅτι ἔζησε παρ' ἡμῖν πολλὰ ἔτη καὶ ταῦτα ἐν Ἑλληνικαῖς οἰκίαις (οὐχὶ ἐν Γερμανικοῖς καταστήμασι), ὅτι συνανεστράφη μεθ' ἡμῶν πλεῖστον, ἐγνώρισε δ' ἀληθῶς τοὺς Ἕλληνας, τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν βίον ἡμῶν ὅπως οὐδεὶς ἄλλος ξένος. Ἔπειτα ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω, πῶς λέγεται ὅτι ἡ παρατήρησις τοῦ Foy (Ἀπαντήσεως σ. 555-6) οὐδὲν λέγει περὶ τῆς οὐσίας τοῦ ζητήματος καὶ δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ σήμερον κλπ. Διότι δὲν πρόκειται περὶ γνώμης τινὸς ἢ ἑρμηνείας τοῦ Foy, ἀλλὰ περὶ **μαρτυρίας αὐτοῦ,** ἥτις, νομίζω, δὲν ἀπαρχαιοῦται διὰ τῆς παρελεύσεως τῶν ἐτῶν. Ὁ κ. Ψυχάρις δηλ. διετείνετο ὅτι ὑπάρχει παρ' ἡμῖν κοινή τις λαλουμένη γλῶσσα, ἀλλοτρία τῆς γραφομένης καὶ τῆς ἐν ταῖς πόλεσι συνήθους (αὕτη εἶναι κατ' αὐτὸν μισὴ γλῶσσα) καὶ ὅτι αὐτὸς ταύτην τὴν λαλουμένην γλῶσσαν μετεχειρίζετο. Λοιπὸν τοῦτο ἀποκαλεῖ ἀξιο-

λύπητον πλάνην ὁ Foy **μαρτυρῶν** ὅτι δὲν ὑπάρχει· «γινώσκω, ἐκήρυττε, μόνον τοπικὰς διαλέκτους καὶ μίαν καθολικὴν γλῶσσαν τῆς συνηθείας, ἥτις ἔχει βάσιν τὴν γραφομένην». Καὶ νῦν ἐρωτῶ πάντα φίλον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς λογικῆς: ἅπτεται ἡ μαρτυρία αὕτη τῆς πρώτης καὶ κυρίας οὐσίας τοῦ ζητήματος ἢ οὐχί; Ἢ μήπως ὅλως τοὐναντίον ἐν τούτῳ κεῖται τὸ πᾶν; Διότι περὶ τούτου πρόκειται προφανῶς: εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τῷ Ἑλλην. λαῷ κοινὴ ἄλλη τις γλῶσσα παρὰ τὴν γραφομένην καὶ τὴν τῆς συνηθείας τὴν ἔχουσαν ἐν πολλοῖς ταύτην ὡς βάσιν ἢ οὐχί; Ἂν ὑπάρχῃ, τότε ὁ Ψ. γράφει ταύτην τὴν κοινήν, τ. ἔ. γράφει τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν· ἂν δὲ δὲν ὑπάρχῃ, τότε πλάττει γλῶσσαν νέαν, μεταχειρίζεται γλῶσσαν ἰδίας κατασκευῆς καὶ ἐφευρέσεως. Λοιπὸν ὅταν καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἀποδεικνύηται ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ (Sprachfrage σ. 41) καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων μαρτυρῶσι τοσοῦτοι ἄλλοι καὶ δὴ καὶ ἐρευνηταὶ πρώτης τάξεως ὅτι δὲν ὑπάρχει, τότε πῶς δύναται νὰ λέγηται ὅτι ἡ μαρτυρία αὕτη δὲν ἅπτεται τοῦ κυρίου ζητήματος; καὶ πῶς ὅτι δὲν ἐφαρμόζεται σήμερον; μήπως ἔκτοτε ἀνεκαλύφθη τοιαύτη κοινὴ γλῶσσα πάντων ἡμῶν ὑπό τινος τῶν Ψυχαρικῶν; Ἑρμηνεία δύναται νὰ ἀπαρχαιωθῇ καὶ ἀποβληθῇ, ἀλλὰ μαρτυρία ἀνδρὸς ἐντίμου καὶ ἐπιστήμονος ὁποῖος ἦν ὁ Foy, οὐδέποτε. Περὶ τούτου οὐδεμία ῥητορικὴ θὰ δυνηθῇ νὰ μεταπείσῃ ἡμᾶς.

Ἀκόμη παραδοξότερα εἶναι ὅσα εὐθὺς κατόπιν τούτων ἐπιφέρει ὁ κ. Thumb «Ἐάν, λέγει, ὁ Χατζιδάκις ἐπιρρίπτῃ κατὰ τοῦ κ. Krumb. τὴν μομφὴν ὅτι παρεσιώπησε τὸ ὄνομα τοῦ Foy, τοῦτο εἶναι τοσοῦτο μᾶλλον παράδοξον, καθ' ὅσον καὶ αὐτὸς περιέπεσε προδήλως εἰς τὸ σφάλμα τοῦτο. Διὰ τοῦ τρόπου δηλ. καθ' ὃν ἀναφέρει φράσιν ἐμοῦ ἐγείρει τὴν ὑπόνοιαν ὅτι καὶ ἐγὼ εἶμαι ὀπαδὸς τῆς καθαρευούσης. Διότι γράφει «ὅτι δὲ ὁ *Krumb* οὐδὲν νέον ἐπιχείρημα προέβαλεν εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος, παρετήρησεν ἤδη καὶ ὁ φίλος κ. *Thumb*». Ἐπειδὴ ἐν τούτοις δὲν λέγεται ἅμα ὅτι ἐγὼ ἀπὸ ἐτῶν ἀσπάζομαι τὰ τῆς μεταρρυθμίσεως, ὁ ἀναγνώστης θὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐγὼ εἶπα ἐπὶ ψόγῳ ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Krumb. εἶναι ἀπηρχαιωμένα καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἀνεσκευασμένα. (Ἡ ἔννοια αὕτη ὑποβάλλεται ἀκόμη σαφέστερον ἐν τῇ Ἀπαντήσει σ. 498. Ἐν παρόδῳ σημειωτέον ὅτι ὁ Χατζ. καὶ εἰς δύο ἄλλα μέρη

τῆς Ἀπαντήσεως (σελ. 651 καὶ 836) μνημονεύει ἐμοῦ ὡσεὶ ἐν τῷ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἀγῶνι εἶχον ἐκφρασθῆ μόνον κατὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς δημοτικῆς καὶ οὐδέποτε ὑπὲρ αὐτῶν). Ἀλλ' οἱ λόγοι μου εἶχον ὅλως ἄλλην ἔννοιαν καὶ μόνον οὕτω δύνανται νὰ νοηθῶσιν: ἤτοι τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Krumb. πρόκεινται οὕτως ἕτοιμα διὰ πάντα, ὅστις ἀσχολεῖται περὶ τὸ ζήτημα ἐπιστημονικῶς, ὥστε δὲν ἀπῃτεῖτο εἰ μὴ νὰ περισυλλεχθῶσιν, ἵνα ἀφ' ἑαυτῶν ἐνεργήσωσιν. Ὁ Krumb. ἔλυσε τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξαίρετα, ὁ δὲ Χατζ. παρασιωπᾷ ὅτι ἐγὼ συμφωνῶ μετὰ τοῦ Krumb. καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου αὐτοῦ μεγάλως ἐκτιμῶ».

Παρέθηκα ὁλόκληρον τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ κ. Thumb, ἵνα ἐκ τούτου ὡς ἐκ παραδείγματος μάθῃ ἕκαστος πῶς οἱ φίλοι τῆς αἱρέσεως ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ παρ' ἡμῖν ἀντιλαμβάνονται τοῦ ζητήματος καὶ ἐξετάζουσιν αὐτό.

Τὰ πράγματα ἔχουσιν ὧδε: Ὁ κ. Krumb. παρέλιπε νὰ μνημονεύσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Foy, καὶ ἔπραξε τοῦτο οὐχὶ ἐν ἀγνοίᾳ, διότι ἐγὼ ἐν τῇ Καταλύσει τῶν Εἰδώλων σ. 247 εἶχον πρὸ ἐτῶν ὀνομάσει αὐτόν, ἀλλ' ἀπὸ σκοποῦ, διότι, ὡς φαίνεται, ἐφοβεῖτο μήπως ἡ ἀντίθετος ἐκείνου γνώμη καὶ **μαρτυρία** ἤθελε καταστήσει τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἀπιθάνους. Ἐγὼ ἐμέμφθην ἐπὶ τούτῳ τὸν κ. Krumb. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι κατὰ τὸν κ. Thumb περιέπεσον καὶ ἐγὼ εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα. Ἀλλὰ πῶς; Μή τι παρεσιώπησα; ἢ μὴ διέστρεψα τοὺς λόγους τινὸς ἀναφέρων αὐτούς; οὐχί. Ἁπλῶς παρέθηκα φράσιν τοῦ κ. Thumb, ἀκριβῶς ὅπως οὗτος ἐξέφερεν αὐτὴν εἰπὼν «ὅστις ἀπὸ ἐτῶν ἀσχολεῖται περὶ τὸν ἀγῶνα περὶ τῆς γραφομένης γλώσσης, δὲν θὰ εὕρῃ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ κ. *Krumb.* οὐδεμίαν ἀληθῶς νέαν ἰδέαν»· προσέθηκα μάλιστα (ἐν τῇ Ἀπαντήσει) ὅτι οὗτος «ἄλλως δὲν ἐφείσθη ἐπαίνων ὑπὲρ τοῦ Krumb». Εἶπε ταῦτα ὁ κ. Thumb ἢ οὐχί; εἶπε. Λοιπὸν πῶς ἡμάρτησα ἐγώ, ὁ ἀναγράψας ἁπλῶς φράσιν τοῦ κ. Thumb καὶ ταύτην μάλιστα πιστῶς ὅπως ἐξέφερεν αὐτήν, πῶς ἡμάρτησα, ἐρωτῶ, ἐγὼ τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα ὃ καὶ ὁ κ. Krumb ὁ σκοπίμως παρασιωπήσας ἀπὸ τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν; Δὲν εἶπα, λέγει, ὅτι ὁ κ. Thumb συμφωνεῖ κατὰ τἆλλα μετὰ τοῦ κ. Krumb. Ἀλλά, νομίζω, εἰς οὐδένα ἐπιβάλλεται ἀναφέροντα μαρτυρίαν τινὸς νὰ διαλαμβάνῃ καὶ περὶ τῶν ἄλλων

φρονημάτων καὶ γνωμῶν αὐτοῦ. Ἐγὼ ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ ἤθελον νὰ δείξω ὅτι οὐδὲν νέον ἐπιχείρημα προέφερεν ὁ κ. Krumb. εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν ἦσαν παρ' ἡμῖν πράγματα κοινὰ καὶ τετριμμένα. Εὑρὼν δὲ τοῦτο πιστούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Thumb παρέλαβον, ὡς ἦτο δικαίωμά μου, τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ ταύτην. Τώρα φαίνεται οὗτος μετανοήσας διὰ τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν, διὸ ὑποβάλλει εἰς αὐτὴν ἑρμηνείαν ὅλως παράδοξον (πρβλ. καὶ Ἀπαντήσ. σελ. 612-13, ὅπου παρατίθεται ὁμοία παράδοξος ἑρμηνεία τοῦ κ. Krumb.). Ἀλλ' ἐγὼ οὔτε ἡρμήνευσα οὔτε παρηρμήνευσα τοὺς λόγους αὐτοῦ, ὥστε οὗτοι νὰ δέωνται τώρα ἄλλης, ὀρθοτέρας ἑρμηνείας παρ' αὐτοῦ τοῦ εἰπόντος αὐτούς. Ἂν δὲ νῦν ἑρμηνεύῃ αὐτοὺς καὶ λέγῃ ὅτι «τὰ ἐπιχειρήματα πρόκεινται διὰ πάντα ἕτοιμα, ὅτι δὲν ἀπῃτεῖτο ἄλλο ἢ νὰ συλλεχθῶσι κλπ.», τοῦτο, φρονῶ, εἶναι ἄλλο ζήτημα, διαφέρον εἰς αὐτὸν καὶ τὴν εὐπιστίαν τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲν ἔχω ἀνάγκην τῆς ἑρμηνείας ταύτης, ἀρκοῦμαι εἰς τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὁ κ. Thumb διατείνεται ὅτι σαφέστερον ἀκόμη ὑποβάλλεται ἡ ἔννοια αὕτη κλπ. ἐν τῇ Ἀπαντήσει· ἀλλ' ἐκεῖ ἴσα ἴσα προσέθηκα τὴν φράσιν ὅτι «δὲν ἐφείσθη ἐπαίνων ὑπὲρ τοῦ κ. Krumb.». Λοιπὸν πῶς λέγονται ταῦτα;

Ἀλλὰ καὶ εἰς δύο χωρία, λέγει, ἐμνημόνευσα τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὡσεὶ μόνον κατὰ τῶν καινοτόμων εἶχεν ἐκφρασθῇ, οὐδέποτε δὲ ὑπὲρ αὐτῶν. Ἀλλ' ἐρωτῶ πάντα λογικὸν ἄνθρωπον, ὤφειλον ἐγὼ νὰ παραθέσω πάσας τὰς γνώμας τοῦ κ. Thumb; Ἐγὼ εἰς δύο χωρία ἐχρειάσθην πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν λεγομένων τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο παρέλαβον αὐτήν. Μετέβαλον ἢ διέστρεψά τι πολὺ ἢ ὀλίγον; οὐχί. Τίς δ' ἀγνοεῖ ὅτι ἀκριβῶς αἱ τῶν οὐδετέρων μαρτυρίαι, ὅπου αὗται πρόκεινται οὕτω σαφεῖς, λαμβάνονται κατὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ προφέρονται κατὰ τῶν ἀντιπάλων ὡς δραστικώτεραι, ἀξιοπιστότεραι κλπ.; Ἀλλὰ ἐκ τῶν συμφραζομένων, λέγει ὁ κ. Thumb, δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ εἰκάσῃ ὅτι οὗτος συμμαχεῖ τοῖς ὀπαδοῖς τῆς καθαρευούσης. Καὶ πάλιν παρατηρῶ ὅτι ἐγὼ παρέθηκα τὰς μαρτυρίας αὐτοῦ αὐτολεξεὶ (ἢ κατὰ πιστὴν μετάφρασιν) ὅπως εἶχον καθῆκον, ἂν δὲ οὗτος φοβῆται μὴ μολυνθῇ συγκαταλεγόμενος ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ἄς φροντίζῃ νὰ μὴ διαφεύγωσιν αὐτὸν τοιαῦται φρά-

σεις, αἵτινες εἰς τὰς χεῖρας τῶν διαγωνιζομένων ἀποβαίνουσι φοβερὰ ὅπλα ἐναντίον τῶν φίλων αὐτοῦ.

Δὲν εἶναι ἄρα ἀληθὲς ὅτι ἐγώ, ὅστις οὐδὲν ἄλλο ἔπραξα ἢ ἁπλῶς παρέλαβον καὶ πιστῶς ἐμνημόνευσα μαρτυρίας τοῦ κ. Thumb ἥμαρτον ὁμοίως πρὸς τὸν κ. Krumb., ὅστις δὲν ἐμνημόνευσεν ὅπως ἐγώ, ἀλλ᾽ ὅλως τοὐναντίον ἀπέκρυψεν ἐπίτηδες ἀπὸ τῶν ἀκροατῶν καὶ ἀναγνωστῶν αὐτοῦ μαρτυρίαν ἀνδρὸς ἐντίμου καὶ ἐπιστήμονος πρώτου. Ἀδικεῖ δὲ ὁ κ. Thumb διακηρύττων τἀναντία, ὅπως ἀδικεῖ καὶ ὁ κ. Krumb. ἐπαναλαμβάνων ἐπ᾽ ἐσχάτων τὰ ἄτοπα ταῦτα ἐν τῷ Περιοδικῷ αὐτοῦ Τόμ. ΙϚ΄ σελ. 341 λέγων ὅτι «ὁ Χ. ἀπέσπασε πρότασιν ἐκ τῶν συμφραζομένων καὶ παρέθηκε τοιουτοτρόπως, ὥστε νὰ πιστεύσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὁ κ. Thumb ἐξεφράσθη κατὰ τοῦ κ. Krumb.». Ταῦτα δὲν εἶναι ἀληθῆ, καὶ λυποῦμαι σφόδρα ὅτι ἀναγκάζομαι νὰ ἐξελέγχω αὐτά.

Κατὰ τὸν κ. Ψυχάριν μέχρι πρὸ 20 ἐτῶν ἐκράτει ὁ καθαρὸς Ἀττικισμὸς (on ne se servait que de l'Attique le plus pur, les journaux . . . redigés dans le grec le plus Attique) καὶ πᾶς ὁ γραπτὸς ἡμῶν λόγος εἶναι γέννημα τῶν σχολαστικῶν τῶν τελευταίων χρόνων. Κατὰ δὲ τὸν Krumb. οὗτος ἐπλάσθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ΄ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος. Γράφεται ὑπ᾽ ἐμοῦ ὁλόκληρον κεφάλαιον καὶ διὰ παραθέσεως πολλῶν δειγμάτων τοῦ λόγου τούτου ἀποδείκνυται ὅτι ἐσχηματίσθη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σωτῆρος ἁπλῆ τις γλῶσσα χάριν τῆς μεγάλης μάζης τοῦ ἔθνους, καὶ αὕτη ἀνελισσομένη καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἁπλοποιουμένη ἀλλ᾽ οὔτε ἀρχαΐζουσα οὔτε χυδαΐζουσα ἐγένετο ὁποία νῦν εἶναι, ὅτι αὕτη εἶναι τὸ καθολικὸν ὄργανον συνεννοήσεως πάντων τῶν Ἑλλήνων, ὅτι μόνη αὕτη δὲν εἶναι διάλεκτος, μόνη περιέχει τὰ γενικὰ λεξιλογικὰ καὶ τυπικὰ στοιχεῖα κλπ. κλπ., ὅτι ἄρα αὕτη ἀληθῶς εἶναι ἡ γνησία ἐθνικὴ ἡμῶν γλῶσσα, ὅτι ἔχει δικαιώματα καὶ δὲν δύναται νὰ ἐκβληθῇ κλπ. Ὁ δὲ κ. Thumb δὲν ἐπιχειρεῖ μὲν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι πλημμελῶς ἐγὼ ἐξήλεγξα τὰς γνώμας τοῦ Ψυχ. καὶ τοῦ Krumb., ἀντιστρέφει δὲ καὶ ἐπινοεῖ ἄλλην κατὰ τοῦ λόγου τούτου κατηγορίαν λέγων «ἂν ἡ γραφομένη γλῶσσα κατάγηται ἐκ τῶν μτγν. χρόνων, τότε ἀπέθανε καὶ δι᾽ αὐτὸ εἶναι ἀκατάλληλος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς φραστικὸν μέσον τοῦ ζῶντος παρόντος. Γλωσσικὸς τύπος,

ἐξακολουθεῖ, δύο χιλιάδων ἐτῶν διαχωρίζεται διὰ τηλικούτου εὐρέος χάσματος, ὥστε κατ' ἀνάγκην εἶναι ἀλλότριος τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος». Εἰς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι βεβαίως θὰ συνέβαινε τοῦτο, ἂν ὁ λόγος ἡμῶν οὗτος μὴ μεταβαλλόμενος ἑκάστοτε προσηρμόζετο, ἔστω καὶ βραδέως πως, πρὸς τὴν λαλουμένην. Ἀλλ' ἀφοῦ τοῦτο ἀποδεδειγμένως γίνεται, τότε; τότε τὰ τοῦ κ. Thumb εἶναι προφανῶς ἄτοπα. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἀπεδείχθη μὲν ἀναντιλέκτως ὅτι ὁ τύπος τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου δὲν παρέμεινεν ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀρχῆς μέχρι σήμερον ἀμετάβλητος, ὅτε καὶ μόνον θὰ ἦσαν ὀρθὰ τὰ τοῦ κ. Thumb, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον ἱκανῶς μετεβλήθη ἰδίᾳ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ὥστε προσήγγισε πρὸς τὴν λαλουμένην· ἀλλ' οὗτος δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ ταῦτα ὑπ' ὄψιν καὶ ἐξελέγξῃ, ἂν τυχὸν εὕρισκεν αὐτὰ πλημμελῆ, ἀλλ' ἀντιπαρῆλθεν ἐν σιγῇ, ὅπως δυνηθῇ νὰ ἐκφέρῃ τὴν ἄτοπον κατηγορίαν ὅτι, ἀφοῦ ἡ γλῶσσα εἶναι τοσοῦτον ἀρχαία, θὰ εἶναι ἀπηρχαιωμένη κλπ. Ἀλλὰ τότε ποῦ καὶ πῶς θὰ εὑρεθῇ ἡ πτωχὴ ἀλήθεια οὕτως ἀποδιωκομένη;

Εἶπα ὅτι ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως εἶναι παρ' ἡμῖν μεγίστη καὶ ὅτι μόνον κατὰ μικρὸν καὶ μόνον ἐφ' ὅσον ἐπιβάλλονται ὑπ' ἀνάγκης αἱ μεταρρυθμίσεις, εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματωθῶσι, τελεία δὲ ἀπόσπασις ἡμῶν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος δὲν θὰ φέρῃ σωτηρίαν ἀλλ' ὄλεθρον· ὅτι δὲ ἰδίᾳ ὁ τύπος τοῦ νέου γραπτοῦ ἡμῶν λόγου ὢν γνήσιον ἐπιγέννημα μακροτάτης ἱστορικῆς ἀναπτύξεως, συνδεδεμένος στενῶς μετὰ τοσοῦτον εὐκλεοῦς φιλολογικοῦ καὶ ἄλλου παρελθόντος, μετὰ τῆς ἐκκλησίας, μετὰ παντὸς τοῦ βίου ἡμῶν, μελετώμενος ἀεὶ καὶ θαυμαζόμενος ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἰσχυρότατα καὶ διὰ τοῦτο οὔτε δυνατὸν οὔτε συμφέρον εἶναι νὰ μεταβληθῇ διὰ μιᾶς ἢ καὶ ἀποβληθῇ ὅλως. Εἰς ταῦτα ὁ κ. Thumb ἀπαντᾷ «πόσα γνήσια ἱστορικὰ προϊόντα τοῦ πολιτισμοῦ ἐδέησε σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ὑποκύψωσιν εἰς νέας ἀνάγκας! Οἱ Σῖναι πράγματι θεωροῦσι τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν ὡς ἱεράν, αἰωνίαν καὶ ἀμετάβλητον, ἀλλὰ δι' αὐτὸ ὁ σημερινὸς αὐτῶν πολιτισμὸς ἐξαφανίζεται. Πάντες οἱ ἀντιδραστικοὶ συνηθίζουσι νὰ αἰτιολογῶσι τὴν ἀντίδρασιν αὐτῶν κατὰ παντὸς νεωτερισμοῦ διὰ τῶν μεγάλων λέξεων τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως. Ἀλλ' ἐὰν ἐπεκράτουν τοιαῦται θεωρίαι ὁποῖαι αἱ τῶν Σινῶν, θὰ εἴχομεν καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ τὴν ἀπολυταρχίαν, τὴν δουλείαν, τὴν ἱερὰν ἐξέ-

τασιν». Παρέθηκα ὁλόκληρον καὶ τὸ χωρίον τοῦτο, ἵνα δειχθῇ πάλιν διὰ πολλαπλῆν φορὰν ἡ τάσις τῶν λεγομένων μεταρρυθμιστῶν, ἵν' ἀδικῶσιν ἡμᾶς διὰ τοιούτων ῥητορικῶν ἀτόπων σχημάτων. Διότι ἐρωτῶ: εἶναι ταῦτα ἀπάντησις εἰς τὰ ἐμά; Ἐδείχθη δι' αὐτῶν ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ παράδοσις εἶναι ἀσθενὴς καὶ εὐαπόβλητος; Ἔπειτα παρακαλῶ πάντα φίλον τῆς ἀληθείας καὶ ἐπιστάμενον, ἔστω καὶ ἐλάχιστον, τὰ ἡμέτερα καθεστῶτα τά τε γλωσσικὰ καὶ τὰ ἄλλα βιοτικὰ νὰ εἴπῃ παρρησίᾳ: εἶναι ἢ δὲν εἶναι ψευδές, προσβλητικὸν διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἄδικον καθ' ὁλοκληρίαν νὰ συνάπτωσιν ἡμᾶς ἄλλοτε μὲν πρὸς τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ὅπως ὁ κ. Krumb. ἔκαμεν, ἄλλοτε δὲ πρὸς τοὺς Σίνας, ὅπως τώρα ἐπιχειρεῖ ὁ κ. Thumb; Καὶ πότε ἡμεῖς ἐδείξαμεν ἐν οἱῳδήποτε κλάδῳ τοῦ ἐπιστητοῦ ὁμοίαν πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐκείνους ἢ πρὸς τοὺς Σίνας διαγωγήν; Μὴ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Thumb δὲν μαρτυρεῖ ὀλίγον κατωτέρω ὅτι «οἱ Ἕλληνες ἐπανειλημμένως ἀπὸ τοῦ Πολυβίου μέχρι σήμερον ἐπειράθησαν νὰ μεταρρυθμίσωσι καὶ ζωοποιήσωσι τὸν γραπτὸν λόγον καὶ ὅτι τοιαῦται ἀπόπειραι κεῖνται προδήλως **εἰς τὰ προοδευτικὰ πνεύματα καὶ εἰς τὸ αἷμα τῶν Ἑλλήνων**»; Λοιπὸν πῶς συμβιβάζονται καὶ πῶς παραβάλλονται τὰ προοδευτικὰ πνεύματα ἡμῶν πρὸς τὴν στασιμότητα τῶν Σινῶν; Ἡμεῖς καὶ τὸ πολίτευμα καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὸν βίον πάντα μεθαρμόζομεν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν ἑκάστοτε καιρῶν, καὶ οὐδέποτε ἠτιμάσαμεν τὸν πολιτισμὸν ὅπως οἱ βάρβαροι τῶν ὠνομασμένων ἠπείρων, διὸ διαμαρτυρόμεθα ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων κατὰ τῆς προσγινομένης ἡμῖν οὕτως ἀδικίας· ὅτι δὲ ἡμεῖς δὲν εὑρίσκομεν τὴν πρόοδον ἐν τῇ τελικῇ ἀποσπάσει ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Βυζαντιακοῦ καὶ τοῦ ἀρχαίου παρελθόντος, ὅπως συμβουλεύει ἡμῖν ὁ κ. Krumb., (πρβλ. δ' ὅμως τοὺς ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ στόματος τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ ἐξελθόντας ἐπ' ἐσχάτων λόγους «**Ἔθνος ὅπερ καυχᾶται διὰ παραδόσεις τοσοῦτον ἐνδόξους καὶ ἐπίσταται νὰ ἐμπνέηται ἐξ αὐτῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἔχῃ εὐτυχὲς τὸ μέλλον**»), καὶ ὅτι μόνον κατὰ μικρὸν μεταβάλλομεν τὸν γραπτὸν λόγον ἡμῶν καὶ προσαρμόζομεν αὐτὸν βαθμηδὸν πρὸς τὸν λαλούμενον, καὶ οὐχὶ ἀποτόμως, τοῦτο δὲν δίδει εἰς οὐδένα τὸ δικαίωμα νὰ ὑβρίζῃ ἡμᾶς παραβάλλων πρὸς τοὺς Σίνας κλπ. Λυπού-

μαι ὑπερβαλλόντως, ὅτι ἀναγκάζομαι ν' ἀντεπεξέλθω οὕτω κατ' ἀνδρῶν φίλων καὶ συνεργατῶν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἀλλὰ τὸ ἄδικον εἶναι τοσοῦτο φοβερὸν καὶ ἐπαναλαμβάνεται τοσάκις, ὥστε ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ δειχθῇ ἡ ἐσχάτη ἀτοπία τοῦ ἐγχειρήματος αὐτῶν.

Εἶπα ὅτι ὁ κ. Ψυχάρις καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ δὲν ἔχουσι τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα ἡμῶν, ὅτι ἀπώλεσαν τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ (Sprachfrage σελ. 98-9), διὸ σφάλλονται καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ἀποδοκιμάζεται γενικῶς.

Εἰς ταῦτα ὁ κ. Thumb ἀποκρινόμενος λέγει «Ἐὰν ὁ Πάλλης, Ἐφταλιώτης καὶ Ψυχάρις ὡς ζῶντες ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀπέβαλον τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα, διατί συμφωνοῦσι καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτοὺς ἄλλοι τινὲς ἐν Ἑλλάδι, ὁ Παλαμᾶς καὶ ὁ Καρκαβίτσας; Καὶ δὲν ἀποδεικνύει ἡ ἀκολουθία τούτων αὕτη ὅτι ὁ γλωσσικὸς τύπος τοῦ Ψυχάρι καὶ τῶν δύο ὀπαδῶν αὐτοῦ τῶν ζώντων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δὲν ἀντίκειται πρὸς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῶν ἐν Ἑλλάδι ζώντων τούτων ἀνδρῶν;».Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο φαίνεταί μοι μᾶλλον δικηγορικὸν ἢ ἐπιστημονικόν, διότι κατά τινα παροιμίαν «τὸ πρᾶγμα ὅπου φαίνεται δὲν θέλει κολαούζη»· ἡμεῖς πάντες βλέπομεν ὀφθαλμοφανῶς τὰς χυδαιότητας εἰς ἃς ἐκπίπτουσιν οἱ ἀποξενωθέντες, ὁμολογοῦσι δὲ αὐτὰς εὐτυχῶς καὶ αὐτὸς ὁ κ. Παλαμᾶς καὶ ὁ κ. Krumb.· αἱ χυδαιότητες δὲ αὗται διδάσκουσι πάντα νοῦν ἔχοντα ὅτι οἱ εἰς ταύτας περιπίπτοντες ἀγνοοῦσι τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, δὲν ἔχουσι τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα ἡμῶν. Τοῦτο δὲ εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀρκετόν. Τώρα πῶς συμβαίνει δύο ἢ τρεῖς ἄνθρωποι νὰ ἀποδέχωνται τὰς ἀρχὰς τῶν οὕτω σφαλλομένων (περὶ τοῦ κ. Καρκαβίτσα τοῦ λέγοντος ὅτι προθύμως θὰ ἐξηφάνιζε καὶ τὸν Παρθενῶνα, οὐδὲν θαῦμα ὅτι ἀποβάλλει ἀσμένως καὶ τὴν γραπτὴν γλωσσικὴν παράδοσιν ὅπως καὶ πᾶσαν ἄλλην), τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον ἐμοῦ νὰ ἐξετάσω. Ἔπειτα ἀφοῦ κρίνεται καλὸν νὰ ζητηθῶσι καὶ γνῶμαι καὶ μαρτυρίαι, διατί, παρακαλῶ, νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν οἱ δύο ἢ τρεῖς οὗτοι καὶ οὐχὶ οἱ πολυαριθμότατοι ἄλλοι, οἵτινες μιᾷ ψήφῳ πάντες καταδικάζουσιν αὐτούς (1); Νομίζω

(1) Καὶ ἐπ' ἐσχάτων πάλιν ἐξηνέχθη ἡ παμψηφεὶ αὕτη καταδίκη, ὅτε ὁ κ. Στεφανόπολις ἐν τῷ Messager d'Athènes (14/27 Αὐγούστου ἐ. ἔ.) ἐδημοσίευσε τὰς περὶ τοῦ Ψυχαρικοῦ ἰδιώματος γνώμας τοσούτων Ἑλλήνων λογίων, βουλευτῶν, ὑπουργῶν κλπ., οἷον Μαυρομιχάλη, Καραπάνου, Ζυγομαλᾶ, Βλάχου, Μυστριώτου, Μητσοπούλου, Ἀργυροπούλου, Πρωτοπαπαδάκη καὶ λοιπῶν.

ὅτι τοσοῦτοι ἄλλοι καλλιτέχναι τοῦ λόγου οἷον ὁ Α. Βλάχος, ὁ Ἐμ. Λυκούδης, ὁ Δροσίνης, ὁ Καμπούρογλους, ὁ Δ. Βικέλας καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι θὰ εἶναι πίστεως ἄξιοι ὅπως καὶ πᾶς ἄλλος.

Πρὸς τὰς σοφὰς παρατηρήσεις τοῦ Steinthal, ὅτι ὅσῳ μᾶλλον οἱ γλωσσικοὶ τύποι, ὁ γραφόμενος καὶ ὁ προφορικός, διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων, τοσούτῳ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἐπίδρασις καὶ δύναμις ἑκατέρου, ὅτι καὶ τότε ὁ γραφόμενος δὲν εἶναι νεκρός, ἀλλὰ ζῇ βίον ἰδανικὸν κλπ. (Sprachfr. σ. 31-2 σημ.), ἀντιμάχεται ὁ κ. Thumb ἐρωτῶν, ἂν εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων καὶ μάλιστα ἡ τοῦ Σολωμοῦ τοιαύτη, ὥστε νὰ φεύγωμεν αὐτὴν ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, καὶ διατί νά ἐπικρατῇ ἄλλος γλωσσικὸς τύπος ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει καὶ ἄλλος ἐν τοῖς ἄλλοις εἴδεσι τοῦ λόγου. Εἰς ταῦτα ἀπαντῶν λέγω ὅτι βεβαίως ἐγὼ δὲν θὰ συνεβούλευον νὰ σχηματίσωμεν σήμερον καὶ ἔχωμεν τοιαύτην πολυτέλειαν· ἀλλ' ἀφοῦ **ἱστορικῶς** παρεδόθησαν ἡμῖν τοιοῦτοι γλωσσικοὶ τύποι καὶ ἡμεῖς νῦν εὐκολώτατα μεταχειριζόμεθα τούτους ἑκάστοτε, ἀφοῦ ἡμεῖς μεθ' ἑκατέρου τούτων συνάπτομεν ἰδιαίτερα αἰσθήματα, οἰκειακώτερα μὲν μετὰ τοῦ τῆς προφορικῆς, ἐπισημότερα δὲ μετὰ τοῦ τῆς γραπτῆς παραδόσεως, καὶ ἀφοῦ νοοῦμεν πάντες καὶ ἅμα ἀρεσκόμεθα εἰς αὐτούς, ἀφοῦ ἀνάλογος διαφορὰ δὲν ὑπῆρξεν ἐπιβλαβὴς εἰς τοὺς ἀρχαίους, ὅπως λέγει καὶ ὁ Steinthal, τότε ὁμολογῶ παρρησίᾳ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω τὸν λόγον δι' ὃν ἀναγκαίως ἡμεῖς σήμερον πρέπει νὰ σπεύσωμεν ν' ἀποβάλωμεν, καὶ μάλιστα ἀποτόμως, τὸν ἕτερον τῶν τύπων, ἵνα ὁμοιωθῶμεν πρὸς τοὺς τυχὸν ἔχοντας ἕνα μόνον. Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι ἂν κατὰ τύχην συνέβαινε τὸ ἐναντίον παρ' ἐκείνοις, θὰ συνίστων μὲν οὗτοι καὶ θὰ ἐπῄνουν τὸν δι' ἑκάστην διάφορον περίστασιν διάφορον γλωσσικὸν τύπον, ψέγοντες ἡμᾶς ἐπὶ μονοτονίᾳ καὶ ἁπλότητι, θὰ ἔσπευδον δὲ καὶ τῶν ἡμετέρων οἱ ἀκριτώτεροι ν' ἀπαιτῶσιν, ἵν' ἀκολουθήσωμεν τὰς συμβουλὰς ἐκείνων (ὅρα καὶ τὴν παρ' ἡμῖν χρῆσιν τοῦ κριθίνου Διονύσου ἀντὶ τοῦ γνησίου) Ἀλλ' ἡμεῖς ἐπιστάμεθα ὅτι προκειμένου περὶ τῆς ἀξίας ἢ τελειότητος τῶν γλωσσῶν δὲν δύναται ὅπως περὶ πολλῶν ἄλλων πραγμάτων, ν' ἀποφαίνηταί τις γενικῶς· πρόκειται πολλάκις ὅπως λέγει ὁ Gabelenz σελ. 390 «περὶ πραγμάτων ἃ συνήθως μόνον τὸ ἐσωτερικὸν αἴσθημα δύναται νὰ διακρίνῃ, τὸ αἴσθημα τοῦ λαοῦ. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐξέτασις τοῦ νεκροῦ σώ-

ματος εἶναι ἀπατηλή· κατὰ ταύτην θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ καὶ τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου ἁπλῶς ὡς προσθίους πόδας». Ἐπιστάμεθα ὅπερ πρὸ πολλοῦ ἐδίδαξεν ὁ Οὐμβόλδος ὅτι «ἑκάστη γλῶσσα εἶναι ἴδιον ἐθνικὸν καθεστὼς» καὶ ὅτι ἀνάγκη νὰ κρίνηται καθ' ἑαυτήν· ἐπιστάμεθα ἐπίσης ὅτι μακροχρόνιοι βαθέως ἐρριζωμέναι συνήθειαι ἀποτελοῦσαι τρόπον τινὰ τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν δὲν μεταβάλλονται εὐκόλως, διὸ δὲν θὰ θελήσωμεν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰς ἀτόπους θεωρίας ταύτας. Πρόσθες τέλος ὅτι, καθ' ἃ ἐγράφη πρό τινων ἡμερῶν, «ἡμεῖς ἔχομεν ἀνάγκην μιᾶς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ πιστεύομεν ὅπως εἰς ἕνα Θεὸν οὕτω καὶ εἰς μίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν», ὅτι δὲ ἡ γλωσσικὴ ἑνότης θὰ ἐξέλειπεν εὐθὺς ὡς ἐγκατελείπετο ἡ γραπτὴ παράδοσις καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐλαμβάνετο ὁ γλωσσικὸς τύπος τοῦ Σολωμοῦ ἢ ἄλλου τινός. Ἀλλ' εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο τὸ ἔθνος ἡμῶν οὐδέποτε θὰ περιπέσῃ, ὅσα καὶ ἂν εἴπωσι πρὸς αὐτὸ οἱ κατὰ τἆλλα σοφοὶ τῆς Ἑσπερίας.

Ἐπειδὴ φρονῶ ὅτι ἐπιστημονικώτερον ἐργάζεται καὶ χρησιμώτερον παρέχει ἔρανον εἰς τὴν ἐπιστήμην ὅστις φροντίζει νὰ καταδεικνύῃ καὶ ἄλλας παρὰ τὰς συνήθεις ὄψεις τῶν πραγμάτων καὶ παρέχει οὕτως εἰς τὴν καθόλου ἐπιστήμην νέαν πεῖραν ἢ ἐκεῖνος ὅστις κείρει πάντα ὁμοίως, διὰ ταῦτα ἐζήτησα νὰ δείξω ὅτι τὰ τῆς ἡμετέρας γλώσσης καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἰσχὺν τῆς γραπτῆς παραδόσεως καὶ διὰ τὸ φύσει συντηρητικὸν τῆς Ἑλλ. γλώσσης καθόλου καὶ διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀνέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν κττ. ἀνάγκη νὰ ἐξετάζωνται οὐχὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ γενόμενα ἐν ἄλλαις χώραις, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ ἀλλοίων ὁρμηθέντες ἀλλοίως ἐχώρησαν καὶ εἰς ἀλλοῖα ἦλθον. Εἰς ταῦτα ἀπαντῶν ὁ κ. Thumb πρῶτον μὲν ἀγωνίζεται πάσῃ δυνάμει νὰ πείσῃ ὅτι οἱ ἀλλόγλωσσοι ἁπλῶς ἐξ ἐπιστημονικοῦ διαφέροντος παρακολουθοῦσι τὸ παρ' ἡμῖν γλωσσικὸν ζήτημα καὶ συμβουλεύουσιν ἡμῖν τὸ πρακτέον, ἔπειτα δὲ διατείνεται ὅτι ἐν τοῖς νῦν παρ' ἡμῖν τελουμένοις οὗτοι βλέπουσι τὴν εἰκόνα τοῦ ἰδίου αὐτῶν παρελθόντος και διδάσκονται ἐξ αὐτοῦ. Εἰς ταῦτα ἀποκρίνομαι ὅτι ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον τούτων οὐδέποτε εἶπα ἢ ἐπίστευσα τοὐναντίον. Διότι δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ ὅτι ἄνδρες ἐπιστήμονες ὁποῖοι ὁ κ. Brugmann, ὁ κ. Krumb. καὶ ὁ κ. Thumb θὰ ὡρμῶντο ἐξ ἄλλου ἢ ἁπλῶς ἐπιστημονικοῦ διαφέροντος (πρβλ. καὶ Ἀπαντήσεως

σελ. 741). (Δὲν θὰ ἀποκρύψω δ' ὅτι ἡ πρὸς δικαιολογίαν ἀπόπειρα αὕτη ἀναμιμνήσκει με τὴν ἄλλην ἐκείνην τοῦ διαβοήτου Fallmerayer καθ' ἣν ἡ ὑπ' αὐτοῦ πάσῃ δυνάμει ἐπιδιωκομένη ἀπόδειξις τοῦ παντελοῦς ἐξαφανισμοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀπετέλει *eine Gymnastik des Geistes*). Ὡς πρὸς τὸ ἄλλο δ' ὅμως ἐπιτραπήτω μοι ν' ἀμφιβάλλω σφόδρα, ἂν δηλ. βλέποντες τὰ παρ' ἡμῖν γινόμενα διδάσκωνται ἀληθῶς περὶ τῶν γενομένων ἄλλοτε παρ' αὐτοῖς. Τὰ συμβαίνοντα παρ' ἡμῖν σήμερον ὁρμῶνται ἀπὸ ἀρχῶν τοσοῦτο διαφόρων, ὥστε πέπεισμαι ὅτι μᾶλλον εἰς πλάνας ἢ εἰς ἀληθείας θὰ ὁδηγήσωσι τοὺς συνάγοντας συμπεράσματα ἐκ τῶν ἡμετέρων καὶ ἐφαρμόζοντας αὐτὰ κατ' ἀναλογίαν ἐπὶ τὰ τῶν ἰδίων γλωσσῶν. Ἂν ἑκάστη γλῶσσα ὀφείλῃ νὰ κρίνηται καθ' ἑαυτήν, τοῦτο οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀνάγκη νὰ ἀληθεύῃ ὅσον ἐνταῦθα, ἔνθα οὐ μόνον ἐπιστημονικὴ τοῦ παρελθόντος ἔρευνα ἀλλὰ καὶ ψυχολογικὴ ἐκτίμησις καὶ χρῆσις τῶν διαφόρων στοιχείων αὐτῆς πρόκειται νὰ καθορισθῇ (ἴδε τὰ τοῦ ψυχολόγου Steinthal καὶ τὰ τοῦ Gabelenz). Περὶ δὲ τοῦ δικαιώματος αὐτῶν νὰ συμβουλεύωσιν ἡμῖν, ἐξέφρασα ἤδη ἣν ἔχω γνώμην.

Εἶπα ὅτι ἀφοῦ ὁλόκληρος κόσμος λέξεων καί τινες τύποι εἰσῆλθον ἤδη ἐκ τῆς γραφομένης εἰς τὴν λαλουμένην καὶ ὅτι ἀφοῦ αὐτὸς ὁ κ. Krumb. παραθέτων φράσεις ἐξ ἑκατέρας, τῆς γραφομένης καὶ τῆς λαλουμένης, δὲν ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ αὐτὰς ἀκριβῶς (Sprachfrage σ. 87 σημ.), δῆλον ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὸ τούτου περὶ οὐρανομήκους διαφορᾶς αὐτῶν, περὶ ἀδιαβάτου χάσματος μεταξὺ αὐτῶν, περὶ ἀκαταληψίας δύο ἀνθρώπων ὧν ὁ μὲν θὰ ἐλάλει μόνην τὴν γραφομένην, ὁ δὲ μόνην τὴν λαλουμένην κλπ. εἶναι ὑπερβολαί, τ. ἔ. πράγματα ἀναλήθη. Κατόπιν ὁ κ. Krumb. ἀπέσυρε τὰς ὑπερβολὰς ταύτας ἐν μέρει, προτείνας ἀντὶ τοῦ λίαν ξένοι τὸ ἀρκετὰ ξένοι. Ἀλλ' ὁ ῥιφθεὶς σπόρος εὗρεν ἔδαφος γόνιμον καὶ εὐδοκίμησεν. Ἐκ τούτου βλέπομεν ὅτι ὁ κ. Thumb ἀντὶ ν' ἀποδείξῃ τὸ σφαλερὸν τῶν ἐμῶν λόγων, ὅπως ὤφειλεν, ἐπαναλαμβάνει τὰ τοῦ κ. Krumbacher καὶ διακηρύττει ὅτι οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι «ἡ σημερινὴ γραφομένη εἶναι toto caelo διάφορος τῆς δημοτικῆς, ὅτι χωρίζεται (ἡ γραφομένη) διὰ τοσοῦτον εὐρέος χάσματος ὥστε κατ' ἀνάγκην εἶναι ξένη τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος». (Ταῦτα εἶπεν ὁ κ. Krumb. περὶ τῶν βιβλίων, ἰδὲ Sprachfr. σελ. 96). Εἶναι ταῦτα συζήτησις;

Ἐξέθηκα ἐν Ἀπαντ. σ. 523 κἑξ. τίνα γνώμην ἐξέφρασαν πάντες οἱ Ἕλληνες περὶ τῶν γλωσσικῶν πειραμάτων τῶν Ψυχαρικῶν εὐθὺς ὡς ταῦτα τὸ πρῶτον ἀνεφάνησαν καὶ πῶς πάντοτε ὁμοίως μέχρι σήμερον καταδικάζουσιν αὐτά. Εἰς ταῦτα ἀπαντῶν, ὡς φαίνεται, ὁ κ. Thumb ἀποφαίνεται σοβαρώτατα ὅτι «τὰ πειράματα ταῦτα εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν σύμφωνα πρὸς τὴν φύσιν τῆς δημοτικῆς». Ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι ἡμεῖς μᾶλλον παντὸς ἄλλου θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀποφαινώμεθα τίνα στοιχεῖα τῆς γλώσσης ἡμῶν αἰσθανόμεθα σύμφωνα πρὸς τὴν φύσιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ τίνα οὐχί.

Ἀπεδείχθη διὰ πολλῶν ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μακροὶ ἐγένοντο ἀγῶνες ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Κοραῆν πρὸς τοὺς συνιστῶντας τὴν δημώδη ἄκρατον καθὼς καὶ τίνες ὑπῆρξαν αἱ τύχαι τῆς πρὸ εἰκοσαετίας περίπου ἐνσκηψάσης Ψυχαρικῆς αἱρέσεως. Πρὸς ταῦτα καὶ παρὰ ταῦτα ὁ κ. Thumb λέγει ὅτι «ὁ ἀγὼν τοῦ λοιποῦ πρέπει νὰ γίνηται οὐχὶ μεταξὺ τῆς καθαρευούσης καὶ τῆς Ψυχαρικῆς γλώσσης ἀλλὰ μεταξὺ τῆς καθαρευούσης καὶ τῆς δημοτικῆς ὁποία παρίσταται ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασι καὶ παρὰ τῷ Σολωμῷ». Ἀποδεχόμενοι κατὰ πρῶτον ἀσμένως τὴν πολύτιμον ὁμολογίαν αὐτοῦ, καθ' ἣν ἡ Ψυχαρικὴ ἀπόπειρα κηρύττεται ἀναξία συζητήσεως καὶ ἐν τῇ ξένῃ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Thumb (παρ' ἡμῖν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἀπεκηρύχθη καθολικώτατα), παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ζήτημα μεταξὺ τῆς γραπτῆς καὶ τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἐτέθη παρ' ἡμῖν πρὸ πολλοῦ, ἔτυχε δὲ οἵας ἔτυχε λύσεως, καὶ τοῦτο κατ' ἀνάγκην ἱστορικὴν ἀμείλικτον, ἧς τὸ κῦρος ἀνεγνώρισε καὶ ὁ κ. Krumb. Ἀφοῦ δὲ τότε ἡ δημοτική, δηλ. ἡ προφορικὴ παράδοσις δὲν κατίσχυσεν ἄκρατος, σήμερον εἶναι ἀπείρῳ δυσκολώτερον νὰ νοηθῇ ἡ νίκη αὐτῆς. Τοῦτο δὲ ὅπερ πᾶς γνώστης τῆς ἱστορίας ἡμῶν θὰ ἠδύνατο εὐκόλως ἤδη ἐκ τῶν προτέρων νὰ εἰκάσῃ, ἀπεδείχθη προφανέστατα καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι καὶ κατ' αὐτὸν τὸν παρελθόντα αἰῶνα οὐκ ὀλίγοι ἐπεβάλοντο τοῦτο μὲν νὰ ὠθήσωσι τὸν γραφόμενον ἡμῶν λόγον πρὸς ἀρχαιότερόν τινα τύπον, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλος μὲν ἔγραφε τὰ ἀπαρέμφατα (Ἰω. Βαλέττας), ἄλλος ἐξέβαλλε τὸ νὰ καὶ τὸ θὰ (Κλ. Ῥαγκαβῆς) καὶ ἄλλος ἐπεχείρει ἄλλα· τοῦτο δὲ νὰ ἑλκύσωσιν αὐτὸν πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν ἀγροτῶν ἢ τὴν δημώδη (Βηλαρᾶς, Τερτσέτης,

Βλαχογιάννης, Παλαμᾶς, Ψυχάρις κλπ.). Καὶ ὅμως παρὰ πάσας ταύτας τὰς ἐπανειλημμένας ἑκατέρωθεν ἀποπείρας τὸ ἔθνος ἡμῶν ἔμεινε καὶ μένει πιστὸν εἰς τὸν ἀπὸ πολλοῦ παγιωθέντα γλωσσικὸν τύπον. Τὸ μόνον δὲ ὅπερ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐδείχθη δυνατὸν νὰ γίνῃ καὶ ἤδη γίνεται, εἶναι ἡ κατὰ τὸ ἐνὸν ἁπλοποίησις, κατὰ τὰς ἐν Ἀπαντ. σ. 763 κέξ. ἐκτεθείσας τρεῖς ἀρχάς, τοῦ κρατήσαντος γλωσσικοῦ τύπου. Ἐπὶ τοῦτο δὲ ἔρχεται ἀληθῶς τὸ ἔθνος ἡμῶν, ὅπως πᾶς ὀφθαλμοὺς ἔχων βλέπει, ἤδη ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου, καὶ θὰ εἶχε πάντως προβῆ περισσότερον, ἂν μὴ ἡ ἐπάρατος φημοθηρία τοῦ ἐν Παρισίοις κ. Ψυχάρι καὶ τῶν φιλων αὐτοῦ ἀνεμειγνύετο τοσοῦτο θορυβωδῶς εἰς αὐτό. Ἂν δέ τινες εἴτε ἀλλόγλωσσοι εἴτε καὶ ἡμέτεροι δι' ἄγνοιαν ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν φαντάζωνται ὅτι σήμερον πρόκειται ἡμῖν αἵρεσις ὥστε δυνάμεθα νὰ λάβωμεν μόνην τὴν λογίαν ἢ μόνην τὴν προφορικὴν παράδοσιν καὶ σχηματίσωμεν σήμερον γραπτὸν λόγον τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον κλπ., οὗτοι οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐλέγχονται, ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἴπω τοῦτο παρρησίᾳ, ἀνίκανοι νὰ ἐκτιμήσωσι προσηκόντως τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς. (Ὁ κ. Brugmann ἐξετίμησε τὴν δύναμιν τῆς ἱστορίας ταύτης κάλλιστα· ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 34).

Ἐν τέλει δὲ σημειωτέον καὶ τόδε ὅτι ὁ μὲν κ. Krumb. συνίστα ἡμῖν νὰ γράφωμεν ὅπως ὁμιλοῦμεν ἐν Ἀθήναις, διεφώνει δὲ πρὸς τὸν κ. Ψυχάριν ἀποκαλοῦντα τὴν λαλουμένην ταύτην γλῶσσαν τῆς συνηθείας μισὴ γλῶσσα καὶ συνιστῶντα «νὰ προσέχουμε στὸ τυπικὸ καὶ στοὺς ἤχους τοῦ λαοῦ». Τώρα δὲ πάλιν ὁ κ. Thumb. διαφωνεῖ, ὡς φαίνεται, καὶ πρὸς τὸν κ. Krumb., διὸ συνιστᾷ «τὴν δημοτικὴν ὁποία παρίσταται ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασι καὶ παρὰ τῷ Σολωμῷ», διότι, ἐπιφέρει, ὅπως ἡ ἱστορία διδάσκει, ὁ ἀγὼν ὑπὲρ γλώσσης νέας καὶ ἐκ τῆς ζώσης γλώσσης λαμβανομένης ἐπιτυγχάνει», (ὡσεὶ ἦν σήμερον νέα καὶ ζῶσα ἡμῶν γλῶσσα ἡ τοῦ Σολωμοῦ καὶ ἡ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων καὶ οὐχὶ ἡ τῆς ἀφελοῦς συνηθείας(!)). Ὡς βλέπετε, οἱ σύμβουλοι οὗτοι δὲν δύνανται οὐδὲ πρὸς ἀλλήλους νὰ συμφωνήσωσιν. Ὅτι ὁ κ. Brugmann διαφωνεῖ πρὸς ταῦτα ἐλέχθη ἤδη.

Ἀπεδείχθη ὅτι οἱ γράφοντες κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τὴν Λατ. λόγιοι ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ μετεχειρίζοντο πᾶν τὸ τυπικὸν τῆς Λατ., καίτοι τοῦτο ἦν κατὰ τὸ πλεῖστον, σχεδὸν ὅλον ἀπηρχαιωμένον, ἐνῷ

παρ' ἡμῖν τὸ πλεῖστον εἶναι κοινόν, ἄλλο δὲ ὅλως νέον κλπ., πάμπολυ δὲ ἀρχαῖον τυπικὸν φεύγομεν σήμερον παντελῶς· ὅτι τὰ μὲν Λατινιστὶ τότε γραφόμενα ἐνόουν μόνοι οἱ λόγιοι, σήμερον δὲ τὰς ἐφημερίδας ἡμῶν ἀναγινώσκει πᾶς ὁ ψιλὴν ἀνάγνωσιν ἐπιστάμενος, νοοῦσι δὲ ἀπαξάπαντες ἐγγράμματοι καὶ ἀγράμματοι καὶ ἀσπάζονται τὸν γλωσσικὸν τοῦτον τύπον καὶ μόνον τοῦτον. Καὶ ὅμως κατόπιν τούτων ἔρχεται ὁ κ. Thumb καὶ παραβάλλει τὴν σημερινὴν παρ' ἡμῖν χρῆσιν τῆς ἡμετέρας γλώσσης πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς Λατινικῆς ὑπὸ τῶν λογίων τῆς Δύσεως κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας. Δὲν βλέπει δὲ ὅτι ἡμεῖς οὐχὶ ἐν ἐπιστημονικοῖς μόνον συγγράμμασιν οὐδ' ἀπὸ τῆς Πανεπιστημιακῆς μόνον ἕδρας, οὐδὲ μόνοι οἱ φιλόλογοι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καθημερινῷ τύπῳ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σατιρικῷ καὶ ἐν ποικιλωτάτοις συλλαλητηρίοις καὶ πανταχοῦ καὶ ἀπαξάπαντες οἱ δυνάμενοι νὰ γράφωσι καὶ ἀναγινώσκωσι, ταύτην γράφουσι, νοοῦσιν, αἰσθάνονται καὶ εἰς ταύτην ἀρέσκονται καὶ αὐτοὶ οἱ παντελῶς ἀναλφάβητοι. Ἐρωτᾶται τώρα, εἶναι ὀρθὴ καὶ δικαία ἡ παραβολή;

Εἰς ἣν ἐξέφερον μομφὴν ὅτι ὁ κ. Krumb ἔκρινε μεροληπτικῶς, ἀπαντῶν ὁ κ. Th. διατείνεται ὅτι ὁ κ. Krumb. καὶ οἱ ἄλλοι ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἁπλῶς καὶ μόνον ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Ἑλλην. λαὸν γράφουσι περὶ τοῦ ζητήματος· ἄλλως θὰ μᾶς ἐγκατέλειπον εἰς τὴν τύχην μας καὶ θὰ ἐπεγέλων διὰ τὸν ὄλεθρόν μας. Ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὅτι ὁ κ. Thumb θὰ ἐνήργει ἐπιστημονικῶς, ἂν ἐπεχείρει καὶ ἀπεδείκνυε τὴν κατηγορίαν ἀνυπόστατον. Περὶ δὲ τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπης αὐτῶν ἐπαναλαμβάνω καὶ αὖθις ὅσα εἶπον ἤδη πρότερον ἐν Ἀπαντήσ. σελ. 741, δηλ. ὅτι παρακαλῶ αὐτοὺς νὰ σκεφθῶσι μήπως καλὸν μὲν καὶ ὄντως ὠφέλιμον ἡμῖν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου νὰ διδάξωσι δὲν δύνανται κατ' ἀλήθειαν, σύγχυσιν δὲ καὶ βλάβην μεγάλην καὶ εἰς τοῦτο καὶ εἰς τὴν καθολικὴν παρὰ τοῖς ἀλλοδαποῖς περὶ ἡμῶν γνώμην πράγματι παράγουσι, καὶ δὴ νὰ ἐξετάσωσιν ἂν δύνηται καὶ ἂν πρέπῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ παρεχόμενον τὸ ἐπιζήμιον ἡμῖν τοῦτο δῶρον.

Ἀλλὰ καὶ χάριν ἑαυτῶν ὀφείλουσι νὰ ἀπόσχωσι τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματος. Ὁ κ. Krumb. γράφει ἐν τῷ Περιοδικῷ αὐτοῦ ὅτι «τὸ γλωσσικὸν ζήτημα εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ζήτημα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων» (ἰδὲ Sprachfr. σελ. 108). Ὁμοίως δὲ καὶ

ὁ κ. Thumb φρονεῖ ὅτι «ἀπὸ 20 περίπου ἐτῶν πάντες οἱ λόγιοι τοῦ Ἑλλ. ἔθνους ἵστανται ἀγωνιῶντες ἀπέναντι τοῦ ζητήματος τούτου». Ἀλλ' ἐγὼ καὶ πᾶς γινώσκων τὰ ἡμέτερα ἀποροῦμεν καὶ ἐρωτῶμεν περὶ τίνων Ἑλλήνων λέγονται ταῦτα. Περὶ τῶν κατοικούντων ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ βεβαίως οὐχί. Οὗτοι θὰ ἐγέλων ἀναντιλέκτως πλατὺν γέλωτα ἐπὶ τούτοις, ἂν μὴ ἠπίσταντο ὅτι ταῦτα γίνονται αἰτία χλεύης καὶ διασυρμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἴσως θὰ ἐρωτήσῃ ἕκαστος: λοιπὸν πῶς λέγονται ταῦτα; Ἡ τοῦ κ. Ψυχάρι καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ προπαγάνδα ἔχει συμφέροντα νὰ ἐγείρῃ θόρυβον περὶ τὸ ὄνομα τῶν ἑταίρων αὐτῆς(1), ἐπὶ τούτῳ ἐκδίδει χάριν τῶν σκοπῶν αὐτῆς ἐφημερίδα, ἥτις κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τῶν ἑταίρων τῆς προπαγάνδας ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ ὑπ' οὐδενὸς πλὴν τῶν πέντε ἢ ἕξ ὀπαδῶν τῆς αἱρέσεως ἀναγινώσκεται, ἀποστέλλεται δ' ὅμως ὡς article d'exportation πρὸς πολλοὺς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ μάλιστα δωρεάν, ὡς λέγεται. Νοεῖται δὲ οἴκοθεν ὅτι ἀφοῦ τὸ φύλλον τοῦτο οὐδεμιᾶς προσοχῆς ἀξιοῦται παρ' ἡμῖν, οὐδεμίαν εὑρίσκουσι δυσκολίαν νὰ γράφωσιν ὅ τι δήποτε ἐπέλθῃ αὐτοῖς. Ἐντεῦθεν κηρύττουσιν ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχει μέγας ἀγὼν περὶ τῆς γλώσσης, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι εἶναι ἀντιδραστικοί, μωροὶ καὶ σχολαστικοί, οἱ δὲ γράφοντες εἰς τὸ ὄργανον τῆς προπαγάνδας σοφοὶ ἐπιστήμονες καὶ προοδευτικοί, μεταρρυθμισταί· ἐπαινοῦσι μεγάλως τὰ ἔργα ἀλλήλων παριστῶντες αὐτὰ ὡς τέλεια ἀριστουργήματα, ψέγουσι δὲ καὶ γελωτοποιοῦσι πάντα τὰ τῶν ἀντιφρονούντων (πῶς παριστῶσι τὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν εἰς τοὺς ξένους, μανθάνει τις ἐξ ὧν ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῶν ἐν τῷ ὀργάνῳ αὐτῶν δημοσιευομένων ἔγραψεν ὁ κ. Dieterich, ἰδὲ Ἀπαντήσ. σ. 739). Οὕτω πλαστογραφοῦνται τὰ ἡμέτερα πράγματα. Καὶ ὅμως πάντα ταῦτα οὕτως ἠλλοιωμένα δέχονται καὶ ἀνυπόπτως καταπίνουσιν οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ λόγιοι! Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

(Ἡ πλαστογραφία αὕτη τῶν ἡμετέρων πραγμάτων ἐν τῇ ἀλλο-

(1) Ποῖα εἶναι τὰ συμφέροντα ταῦτα, δὲν δύναμαι νὰ γινώσκω. Κατά τινα ἐκ τῆς Ἑσπερίας ἐλθόντα λόγιον Ἕλληνα τελικὸς σκοπὸς τοῦ κ. Ψυχάρι εἶναι νὰ ἐπιτύχῃ νὰ γίνῃ μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημείας· ἐλπίζει δὲ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, ἂν πείσῃ τοὺς ἐν Γαλλίᾳ ὅτι ἐγένετο δημιουργὸς νέας γλώσσης. Ὅστις ἐνθυμεῖται τὸ σύνθημα τῆς ὅλης ταύτης ἐκστρατείας «Θέλω δόξα καὶ γροθιές», δὲν θὰ εὕρῃ ἀπίθανον τὴν ἑρμηνείαν ταύτην.

δαπῇ ἐξακολουθεῖ γινομένη ὑπὸ τῶν Ψυχαρικῶν πάντοτε ὁμοίως, καίτοι παρ' ἡμῖν ἐπανειλημμένως ἐξηλέγχθη τὸ ἀνυπόστατον τῶν λόγων καὶ ἐπιχειρημάτων αὐτῶν. Ἰδοὺ τί ἀναγινώσκεται ἐν τῇ Revue des Études Grecques (1907) σελ. 286 «Ἡ ἐν Ἑλλάδι διγλωσσία συνεπάγεται τὰ ὀλεθριώτατα ἐπακόλουθα· αὕτη κρατεῖ τὸν λαὸν ἐν τῇ ἀμαθείᾳ καὶ τῇ πνευματικῇ ἀδρανείᾳ. Δι' αὐτὴν ἀγνοοῦσι καὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν γλῶσσαν. Εἶναι διαρκὲς κώλυμα εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον. Πολιτικήν, ἐμπόριον, ναυτικόν, στρατόν, ἐκπαίδευσιν, ἐπιστήμην, πρόοδον τὰ πάντα παραλύει, πανταχοῦ διασπείρει ἀτονίαν, καταπιεστικὴν δυσφορίαν, σχεδὸν θάνατον». Ἐπιστάμενος πόσον αἱ κρίσεις ἡμῶν ὡς ἀνθρώπων εἶναι ἐπισφαλεῖς σέβομαι πᾶσαν εἰλικρινῆ γνώμην, ἔστω καὶ πλημμελῆ. Ἀλλ' ὅταν πάντες ὁμολογῶσιν ὅτι τὰ μὲν γραφόμενα ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ ἀναγινώσκονται ἡδέως καὶ δὴ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν καινοτόμων ἀηδῶς καὶ διὰ τοῦτο ἐλάχιστον, μᾶλλον δ' οὐδαμῶς (εἰς 20,000 φύλλα ἐκδίδονται καθ' ἑβδομάδα τὰ Πάτρια καὶ γίνονται ἀνάρπαστα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀνὰ τὰς πέντε ἠπείρους, ζητοῦνται δὲ ἄλλαι 60,000 φύλλα, καὶ περὶ τὰς 600,000 τομίδια τῶν βιβλίων τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ἔχουσι πωληθῆ ἐντὸς ἓξ ἐτῶν, τοῦ δὲ διαβοήτου Ταξειδίου ἐπωλήθησαν ἐντὸς 20 ἐτῶν ἐλάχιστα, ὡς ἤκουσα, ἀντίτυπα!), τότε δὲν πρόκειται πλέον περὶ κρίσεως ἐσφαλμένης ἀλλὰ περὶ καθαρᾶς πλαστογραφίας τῶν γεγονότων καὶ ταύτης γινομένης ἐνώπιον τῶν ἀγνοούντων τὰ ἡμέτερα ἀλλογλώσσων ἐπὶ δυσφημίᾳ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς γλώσσης ἡμῶν. Πρὸς τοιαύτην ἐπίμονον πλαστογραφίαν δὲν ἐπιτρέπεται, νομίζω, δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπηται κάμμία συγγνώμη).

Τοιαῦτα εἶναι τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ κ. Brugmann καὶ Thumb. Καὶ ὅμως κατόπιν τούτων ὁ Krumbacher ἔγραψεν ἐν τῷ Περιοδικῷ αὐτοῦ Τόμ. ΙϚ' σελ. 341 τάδε: «Ἆρά γε θὰ ἔχωσι τὸ θάρρος οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς καθαρευούσης νὰ ἐπιρρίψωσι καὶ κατὰ τοῦ ἀνεγνωρισμένου ἡγεμόνος τῆς Ἑλληνικῆς γλωσσολογίας (δηλ. τοῦ Brugmann) παραγνώρισιν γλωσσολογικῶν ἀρχῶν, μεροληπτικὴν ἐξέτασιν, ἀδικήματα, ἀντιφάσεις, ψευδογλωσσολο-

γίαν;». Φαίνεται ὅτι ὁ κ. Krumb. αἰσθανόμενος τὸ μέγα βάρος τῶν κατ' αὐτοῦ κατηγοριῶν σπεύδει παρὰ πολὺ νὰ ἐπιρρίψῃ ταύτας ἐπὶ τὴν ῥάχιν ἀθῴου, ἵνα αὐτὸς ἀπαλλαγῇ τούτων. Ἢ ποῦ καὶ πῶς ἀπέδειξεν ὁ κ. Brugmann ὅτι ὁ κ Krumb. οὔτε εἰς γλωσσολογικὰ σφάλματα καὶ ἀντιφάσεις περιέπεσεν οὔτε μεροληπτικῶς ἐξήτασε τὸ ζήτημα, οὔτε ἠδίκησεν ἡμᾶς κττ. κττ.; (τὴν λέξιν ψευδογλωσσολογία δὲν εἶπα ἐγώ). Λοιπὸν ναί, θὰ ἔχωσι πάντοτε τὸ θάρρος νὰ κηρύττωσι ταῦτα, διότι πάντα ταῦτα τὰ μεγάλα ἁμαρτήματα ἐξακολουθοῦσιν ἀληθῶς πάντοτε ἐπιβαρύνοντα τὸν κ Krumbacher. Ὁ κ. Brugmann παρακληθεὶς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπ' αὐτοῦ ἔγραψεν ὀλίγας λέξεις γενικῶς, οὗτος δὲ ἐνόμισεν ὅτι, εἰ καὶ οὐδεμία τῶν κατ' αὐτοῦ κατηγοριῶν ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ κ. Brugmann, καθὼς οὐδὲ ὑπὸ τοῦ κ. Thumb, ἠδύνατο ν' ἁρπάσῃ τὰς λέξεις ταύτας ὡς τὴν τυχοῦσαν σανίδα ὁ πνιγόμενος καὶ σωθῇ δι' αὐτῶν.

Μετὰ ταῦτα ἐπιφέρει ὁ κ. Krumb. καὶ τάδε «ἐλπίζω νὰ νοήσῃ ὁ Χατζιδάκις ὅτι ἡ Γερμανικὴ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου αὐτοῦ δι' οὗ ἤλπιζε νὰ προσηλυτίσῃ τοὺς ἔξωθεν, οὐδένα ἐπέφερε καρπόν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὀγκῶδες αὐτοῦ βιβλίον δὲν ἐπέτυχε προδήλως τοῦ σκοποῦ του, διότι πάντες οἱ ἀναφαινόμενοι νέοι Ἕλληνες συγγραφεῖς, ἐφ' ὧν στηρίζεται τὸ μέλλον τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, μεταχειρίζονται δημοτικὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον γλῶσσαν, καὶ δὲν φροντίζουσι περὶ τῶν πεπαλαιωμένων καθηγητικῶν θεωριῶν. Ἡ κίνησις λαμβάνει τὸν φυσικὸν αὐτῆς δρόμον καὶ τοῦτο ἔχει καλῶς».

Ἂν ὁ Krumb. ἀντὶ «δημοτικῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον γλώσσης» ἔλεγε τὴν «γλῶσσαν τῆς συνηθείας», τὴν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐν χρήσει, τὴν ἔχουσαν βάσιν τὴν καθαρεύουσαν κλπ., θὰ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν καὶ θὰ εἴμεθα σύμφωνοι(1), ὅπως εἴμεθα ὄντως σύμφωνοι περὶ τῶν λεγομένων ἐν τέλει ὅτι «ἡ κίνησις λαμϐάνει τὸν φυσικὸν αὐτῆς δρόμον καὶ ὅτι δὲν φροτίζει περὶ τῶν πεπαλαιωμένων καὶ ἀτόπων καθηγετικῶν θεωριῶν», ὁποῖαι δηλ. ἐκ

(1) Οἱ νεώτεροι ἡμῶν συγγραφεῖς, περὶ ὧν ὁ λόγος, μεταχειρίζονται ἀκριβῶς τὴν «νεοκαθαρεύουσαν», ἀφ' ἧς ἀποτρέπει ὁ κ. Kr., οὐχὶ δὲ τὴν «νεοδημοτικὴν» ἣν συνιστᾷ (ἴδε Ἀπαντ. σ. 680), τ. ἔ. οὐχὶ τὴν κατασκευαζομένην κατὰ τὰς συνταγὰς αὐτοῦ καὶ δὴ περιέχουσαν τὰς ξένας λέξεις καὶ τὰς ξένας καταλήξεις, τὰ ὀνόματα τοῦ τύπου κομπενσάντσια κτλ.

Παρισίων, Μονάχου καὶ ἀλλαχόθεν ἀφειδῶς στέλλονται πρὸς ἡμᾶς. Ἂν δὲ καὶ ἡ Ἑλληνιστὶ καὶ Γερμανιστὶ γενομένη ὑπ' ἐμοῦ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἀπέβη ἀνωφελὴς ἢ ἐπωφελής, τοῦτο ἐν μέρει θὰ κρίνῃ τὸ μέλλον, ὁ δὲ κ. Krumb. ἐξελέγχεται καὶ πάλιν σπεύδων καὶ ἐκφράζων εὐσεβεῖς μᾶλλον πόθους ἢ πραγματικὰς ἀληθείας. Ἐκεῖνο ὅπερ ἐγὼ δι' ἀμφοτέρων ἐπεδίωξα, ἦτο νὰ δείξω πᾶσιν ὅτι ἐξαιρουμένων τῶν κοινῶν καὶ τετριμμένων παρ' ἡμῖν τόπων ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ὑπὸ τοῦ κ. Krumb. ἦτο οὐχὶ κατὰ ἓν ἢ δύο ἀλλὰ κατὰ πολλά, σχεδὸν κατὰ πάντα πλημμελής.

Ὅτι δὲ ὄντως ἐπέτυχον τούτου μαρτυρεῖ πρῶτον τὸ πασίγνωστον καὶ ἀναντίλεκτον γεγονὸς ὅτι μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς Ἀπαντήσεως ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Krumb. ἅμα τῇ συστάσει του εὐλογηθεὶς παράδοξος σύλλογος περὶ οὗ ἐν Sprachfr. σ. 109 ἐγένετο λόγος, ἐξέπνευσεν, ὅπως κατέπαυσε καὶ πᾶς ὁ θόρυβος, ὅστις ἠγέρθη παρ' ἡμῖν περὶ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Krumb., ὅτε τὸ πρῶτον οἱ ὀπαδοὶ τοῦ κ. Ψυχάρι ἔσπευσαν νὰ μεταφράσωσι καὶ δημοσιεύσωσι τὴν περίληψιν τῆς πραγματείας αὐτοῦ καὶ διακηρύξωσιν ὅτι νῦν ἀνάγκη νὰ σιγήσωμεν πάντες, διότι ἐλάλησεν ἡ ἐπιστήμη! Δεύτερον ὅτι τὸ δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῶν περὶ τὸν κ. Ψυχάριν ὑπ' οὐδενὸς ἀναγινωσκόμενον παρ' ἡμῖν ἤρξατο φθισιῶν καὶ γινόμενον ἰσχνότερον (1). Καὶ τρίτον ὅτι ἐξαιρουμένων πέντε ἢ ἓξ φανατικῶν οὐδεὶς ἄλλος συγγραφεὺς ἢ δημοσιογράφος θέλει νὰ ὀνομάζηται Ψυχαρικός. Τὰ πράγματα ταῦτα ἐπελθόντα μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀπαντήσεως εἶναι, νομίζω, ἀρκούντως εὔγλωττα, πολὺ βεβαίως εὐγλωττότερα μαρτύρια τῆς ψιλῆς διισχυρίσεως τοῦ κ. Krumb.

Μαρτυροῦσι προσέτι περὶ τοῦ ἐναντίου ἑκατοντάδες ἐπιστολῶν αἵτινες πανταχόθεν ἐστάλησαν πρὸς ἐμέ, ὅτε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπέμφθη πολλαχόσε ἡ Γερμανιστὶ ἐκδοθεῖσα περὶ τούτων πραγματεία μου. Τῶν ἐπιστολῶν τούτων οὐδεμίαν ποτὲ ἤθελον νὰ κάμω δημοσίᾳ χρῆσιν, νῦν δὲ ἀμυνόμενος ἠναγκάσθην νὰ ζητήσω τὴν ἄδειαν, ἵνα μοι ἐπιτραπῇ νὰ δημοσιεύσω τρεῖς αὐτῶν. Αὗται δὲν ἀνή-

(1) Καθ' ἃ ἤκουσα, τοῦτο θὰ εἶχε πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐκπνεύσει, ὅπως καὶ πάντα τὰ ἄλλα τῶν αἱρετικῶν περιοδικά, ἂν μὴ διὰ τῶν φανατικῶν ἐνεργειῶν τοῦ κ. Πάλλη ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ περιωνύμου ἐμπορικοῦ οἴκου τῶν ἀδελφῶν Ράλλη ἡ χρηματικὴ ὑποστήριξις αὐτοῦ.

χουσιν εἰς Ἕλληνας ἀλλὰ εἰς ἐπιστήμονας πασιγνώστου φήμης. Οὕτως ἐπιστέλλει μοι ὁ πολὺς Delbrück.

Jena 29 Dec. 905.

Lieber Freund

Vielen Dank für die Zusendung Ihrer Schrift gegen Krumbacher, die mich durchaus überzeugt hat. Der Fehler so vieler Leute ist offenbar immer noch der, dass sie die Sprache für ein Naturwesen halten, das sich nach gewissen inneren Gesetzen entwickelt. Dabei glauben sie dann natürlich, dass jede Störung dieser Entwicklung ein Unglück sei. Nun wissen wir aber doch lange, dass die Sprache eine Institution der menschlichen Gesellschaft ist, welche mit der gesammten Kultur der Gesellschaft im engsten Zusammenhang steht. Diese Kultur bringt die Mischungen und alle anderen sog. Störungen hervor, welche die Romantiker beklagen. Die Tatsache dass es eine übermächtige, d. h. dem Kulturinhalt nach übermächtige altgriechische Kunstsprache giebt, kann man nicht aus der Welt schaffen und von ihr wird die Entvicklung der neugriechischen Schriftsprache notwendig bedingt. Das ist in einer Beziehnug eine Unbeqwemlichkeit, in andere eine Annehmlichkeit, lässt sich aber nicht ändern...

(τ. ἔ. Πολλὰς χάριτας ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τῆς κατὰ τοῦ κ. Krumb. πραγματείας σας, ἥτις καθ' ὁλοκληρίαν ἔπεισέ με. Τὸ σφάλμα τοσούτων ἀνθρώπων εἶναι προδήλως πάντοτε τόδε, ὅτι τὴν γλῶσσαν θεωροῦσιν ὡς φυσικὸν ὂν αναπτυσσόμενον κατά τινας ἐσωτερικοὺς νόμους. Καὶ ἐνταῦθα, ὡς εἰκός, φαντάζονται ὅτι πᾶσα διατάραξις τῆς ἀναπτύξεως ταύτης, εἶναι ἀτύχημα. Ἀλλ' ὅμως ἡμεῖς ἀπὸ πολλοῦ γινώσκομεν ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι καθεστὼς τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας συνδεδεμένον στενώτατα μετὰ σύμπαντος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς κοινωνίας. Ὁ πολιτισμὸς οὗτος γίνεται κατ' ἀνάγκην αἴτιος τῶν αναμείξεων καὶ πασῶν τῶν τοιούτων διαταράξεων, δι' ἃς οἱ ῥωμαντικοὶ παραπονοῦνται. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπάρχει πανίσχυρος, δηλ. κατὰ τὸ ἐκπολιτιστικὸν αὐτῆς περιεχόμενον πανίσχυρος, ἀρχαία Ἑλληνικὴ καλλι-

τεχνικὴ γλῶσσα, δὲν δύναται νὰ παραγκωνισθῇ. Ἐξ αὐτῆς δὲ θὰ ἐξαρτᾶται ἡ ἀνάπτυξις τῆς νεωτέρας γραπτῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο ὡς πρός τινα μὲν εἶναι δυσάρεστον, ὡς πρὸς ἄλλα δὲ εἶναι εὐχάριστον, ἀλλ' ὁπωσδήποτε δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἄλλως).

Ἐπ' ἴσης ἀπέστειλέ μοι ὁ ἀείμνηστος H. Gelzer τάδε:

Jena 9 III 1906.

Lieber Herr Kollege! Haben Sie vielen Dank für die Zusendung Ihrer ebenso interessanten als wertvollen Schrift; ich stimme vollstädig mit Ihnen überein und werde mich auch nach gr. Aussprache äussern, sobald ich meine byz. Geschichte fertig habe, d. h. in einem Monat. Ich war lange krank und arbeitsunfähig, daher der Verzug meiner Antwort. Der Ἀττικισμὸς ist doch eigentl. Lebenselement des griech. Volkes. Mit jeder neuren Äusserung seines Lebens. lauft... der Attikiste auf; seit Angusten Dionysios Halicarn., unter Adrian, Arrian und Schule, unter Iustinian, Prokop und Cie, unter Nikephoros und Tsimiskis, Leo Diakonus, unter den Komnenen, Anna und ihr Mann, in der Renaissance innumeri, in der Befreiung vom Türkenjoch, Korais etc. Gegen ein solches νέφος μαρτύρων wollen diese Grammatisten, baar allen historischen Sinnes, Sturm laufen! Sie werden an dem roches de bronce des hellenischen Volksbewusstseins zerschellen. Ihnen als πρόμαχος τοῦ περιποθήτου καί μοι ἀγαπητοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων rufe ich ein «macte virtute» zu. Ich werde schreiben sobald ich meine oben erwähnte Gechichte erfüllt habe. In meinem historischen Seminar habe ich auf *Wunsch der Seminaristen* die neugriechiste προφορὰ eingeführt. Zwei treffl. Hellenen, Herr Stud. Oikonomos aus Patras und Herr Alexandrides πολίτης τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ (γένοιτο καὶ πολίτης τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ!) unterstützen mich ὡς ὁ Ἀαρὼν ὁ μέγας ἱερεὺς καὶ Οὓρ τὸν Μωϋσέα (ἢ γράφει ἡ ὑμετέρα λαμπρότης Μωσῆς; αὐτὸ εἶναι καλύτερον καὶ ταύτην τὴν ὀρθογραφίαν ἤσκησεν Ἰούλιος ὁ Ἀφρικα-

νὸς καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου). Ἔρρωσο, φίλτατε ἀνδρειότατε καὶ εὐψυχότατε τῶν Ἑλλήνων.

(τ. ἑ. Εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ διαφέροντος καὶ πολυτίμου βιβλίου σας· συμφωνῶ πρὸς ὑμᾶς πληρέστατα . . . Ἡ χρῆσις καθαρεύοντος λόγου εἶναι ἀληθῶς εἰπεῖν τὸ ζωτικὸν στοιχεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἑκάστοτε ὁσάκις τὸ ἔθνος ἐμφανίζεται μετὰ νέας ζωῆς, συνεμφανίζεται καὶ ἡ χρῆσις καθαρεύοντος λόγου. Ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου Διονύσιος Ἁλικαρνασεύς, ἐπὶ τοῦ Ἀδριανοῦ Ἀρριανὸς καὶ ὅλη σχολὴ Ἀττικιστῶν, ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Προκόπιος καὶ λοιποί, ἐπὶ Νικηφόρου καὶ Τσιμισκῆ Λέων ὁ Διάκονος κλπ., ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν Ἄννα καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως ἀναρίθμητοι, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ὁ Κοραῆς καὶ ἄλλοι πάμπολλοι. Κατὰ τοιούτου νέφους μαρτύρων ἀξιοῦσιν οἱ γραμματισταὶ οὗτοι, γυμνοὶ παντὸς ἱστορικοῦ πνεύματος, ν' ἀντιταχθῶσι· θὰ θραυσθῶσιν ἐπὶ τοῦ roche de bronce τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὑμῖν δὲ ὡς προμάχῳ τοῦ περιποθήτου καὶ ἀγαπητοῦ μοι ἔθνους τῶν Ἑλλήνων λέγω macte virtute κλπ.).

Ὁ δὲ κ. Wil. Schmidt ἐκ Τυβίγγης γράφει:

Tübingen 30 Dec. 1905.

Hochgeehrter Herr Kollege!

Für die beiden reichhaltigen Zusendungen, mit denen Sie mich in letzter Zeit erfreut haben, speche ich Ihnen meinen verbindlichsten Dank aus. Mit grossem Interesse und Beifall habe ich Ihre sachkundigen und besonnenen Ausführungen über die Sprachfrage gelesen, während ich mich durch Krumbacher's Polemik gegen einen natürlicherweise gewordenen, wenn auch vielleicht ästhetisch nicht wohl befriedigenden Status quo nie befriedigt fühlte....

(τ. ἑ. . . . Μετὰ πολλοῦ διαφέροντος καὶ ἐπιδοκιμασίας ἀνέγνων

τὰς ἐπὶ τῆς γνώσεως τῶν πραγμάτων στηριζομένας καὶ συνετὰς ὑμῶν ἀποδείξεις περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἐν Ἑλλάδι· τοὐναντίον δὲ οὐδέποτε ἠδυνήθην νὰ εὐχαριστηθῶ πρὸς τὸν πόλεμον τοῦ κ. Krumb. ἐναντίον φυσικοῦ καὶ ἱστορικοῦ καθεστῶτος, καὶ ἂν ἀκόμη τοῦτο αἰσθητικῶς ἴσως ἤθελεν ἀπαρέσκει»).

Κατόπιν τούτων τῶν πραγμάτων καὶ τῶν μαρτυρίων ἐλπίζω ὅτι θὰ πεισθῇ τώρα πλέον καὶ ὁ κ. Krumb., ὅτι ἡ καθαρὰ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οὐχὶ τὰ ἐμά, ἀλλὰ τὰ ἄλλου τινός «οὐδένα ἐπέφερον καρπὸν» καὶ ὅτι τὰ ἄλλου τινός, οὐχὶ τὰ ἐμὰ «ἀπέτυχον προδήλως τοῦ σκοποῦ αὐτῶν», καὶ ὅτι καθόλου ἡ ἐπιβολὴ αὐτοῦ νὰ διαλάβῃ περὶ τοῦ ἡμετέρου γλωσσικοῦ ζητήματος ὑπῆρξεν ἄστοχος λίαν καὶ ἐξ αὐτῆς τὰ πολλὰ καὶ ἀσυγχώρητα σφάλματα αὐτοῦ.

Γ. Ν. Χ.

ΑΝΤΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Ἐν σελ. 433 κἑξ. τοῦ ΙΗ΄ Τόμου τοῦ παρόντος περιοδικοῦ ἐδημοσίευσα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀδίκου μομφῆς ἔλεγχος» ὀλίγας λέξεις περὶ ὅσων ὁ κ. Σπ. Μωραΐτης ἐν τῷ Α΄ Τόμῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ παρασκευαζομένης ἐκδόσεως τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων εἶπε κατὰ τῶν νεωτέρων Γραμματικῶν. Καθ' ἃ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ὀλίγων ἐκείνων λέξεων δῆλον γίνεται, σκοπὸν δὲν εἶχον νὰ γράψω κρίσιν τῆς ἐκδόσεως ἀλλ' ἁπλῶς νὰ ἀποκρούσω μομφήν, ἥτις κατ' ἐμὴν πεποίθησιν ἐξηνέχθη ἀτόπως, καὶ ἥτις μένουσα ἀνεξέλεγκτος καὶ πιστευομένη ἠδύνατο νὰ βλάψῃ σφόδρα τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκδόσεως.

Εἰς τὰ ἐκεῖ τότε λεχθέντα ἐνόμισεν ἀναγκαῖον ὁ κ. Μωρ. ν' ἀπαντήσῃ ἐν τῷ Ταχυδρόμῳ Κωνσταντινουπόλεως (φύλλῳ τῆς 3 καὶ 8 Αὐγούστου καὶ μετὰ τρεῖς σχεδὸν μῆνας ἐν τῷ τῆς 20 Ὀκτωβρίου καὶ ἐν τῷ τῆς 7 Νοεμβρίου ἐ.ἔ.). Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν λεγομένων ἐν τῇ ἀπαντήσει ταύτῃ φαίνεται ὅτι ὁ κ. Μωρ. δὲν ἐπείσθη περὶ τοῦ δικαίου τῶν λόγων μου, ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τὸ πρᾶγμα.

Ἵνα δὲ ὁ ἀναγνώστης δυνηθῇ νὰ παρακολουθήσῃ τούς τε λόγους καὶ τὰς ἀντιλογίας, καλὸν φαίνεται νὰ παρατεθῇ πάλιν τὸ χωρίον ἐξ οὗ πᾶσα ἠγέρθη ἡ σοζήτησις.

«Ἀνελπίστου οὔσης ἐν πολλοῖς τῆς ἐξιχνεύσεως τῆς γνησίας ὀρθογραφίας ἣν αὐτὸς ὁ Πλάτων γράφων καθίστα, ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ βαδίσω ἐν τοῖς τοιούτοις τὴν ὁδὸν ἣν ἐλλόγιμοι γραμματικοὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐχάραξαν καὶ ἐλλόγιμοι ἐκδόται Ἑλλήνων ἐβάδισαν, μᾶλλον ἢ τὰς ἑκάστοτε ὑπὸ νεωτέρων γραμματικῶν καινοτομουμένας, ὑφ' ὧν μεταρρυθμίζεται ἡ Ἑλληνικὴ ὀρθογραφία μετ' ἐλαφροτέρας συνειδήσεως καὶ

ἐν βραχυτέραις χρόνου περιόδοις ἢ ἡ γυναικεία κόμμωσις. Τὴν δὲ περὶ τὰ ὀρθογραφικὰ προβλήματα διατριβὴν ὑπολαμβάνω ἀλλοτρίαν τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης ἐκδόσεως, ὅστις εἶναι ἡ ἀκριβὴς καὶ σαφὴς ἑρμηνεία τοῦ Πλάτωνος».

Εἰς τοὺς λόγους τούτους παρετήρησα τότε α´) ὅτι ὑπερβολικῶς καὶ παραδόξως ἐλέχθη ὅτι εἶναι ἀνέλπιστος ἐν πολλοῖς ἡ ἐξίχνευσις τῆς γνησίας ὀρθογραφίας κλπ., διότι ὁ Πλάτων δὲν μετεχειρίζετο ἰδίαν τινὰ ὀρθογραφίαν, ἀλλ' ἔγραφεν ὅπως καὶ οἱ συμπολῖται αὐτοῦ· λοιπὸν ἂν ἡμεῖς γινώσκωμεν ἄλλοθεν τὴν καθολικὴν τῶν τότε χρόνων ὀρθογραφίαν, θὰ γινώσκωμεν καὶ τὴν τοῦ Πλάτωνος· β´) ὅτι φαίνεταί μοι ἀδιανόητον τίνος ἕνεκα τῶν μὲν ἐλλογίμων γραμματικῶν καὶ ἐκδοτῶν ὅσοι ἤκμασαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ´ αἰῶνος αἱ γνῶμαι κρίνονται ἄξιαι ἀποδοχῆς, αἱ δὲ τῶν μετέπειτα οὐχί, καίτοι οὗτοι πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχον καὶ πλείονα συνήθως ἀντίγραφα, καὶ ταῦτα ἀκριβέστερον ἐξήτασαν, καὶ Ἀττικὰς ἐπιγραφὰς μακρῷ πλείονας ἢ οἱ παλαιότεροι καὶ τὰ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν διδάγματα ἐπιμελέστερον συνήγαγον καὶ ἐμελέτησαν, τέλος δὲ καὶ τῆς ἀναλογίας μᾶλλον ἐφρόντισαν· γ´) ὅτι ἡ διισχύρισις καθ' ἣν ἡ Ἑλληνικὴ ὀρθογραφία μεταρρυθμίζεται μετ' ἐλαφροτέρας συνειδήσεως καὶ ἐν βραχυτέραις χρόνου περιόδοις ἢ ἡ γυναικεία κόμμωσις κτλ. φαίνεται καὶ ἀπρεπὴς διὰ τὴν παρομοίωσιν, καὶ ὑπερβολικὴ καὶ τέλος ἀναλήθης· δ´) ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ γνώμη ὅτι ἡ περὶ τὰ ὀρθογραφικὰ προβλήματα διατριβὴ εἶναι ἀλλοτρία τῆς οἱασδήποτε ἑρμηνευτικῆς ἢ κριτικῆς ἐκδόσεως ἀρχαίου συγγραφέως, ἀφοῦ ὁ ἐκδότης καθῆκον ἔχει ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ κείμενον κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτῷ τοιοῦτον ὁποῖον ἦν ὅτε τὸ πρῶτον ἐξεδόθη· ὅτι δὲ οὐδεὶς ἀξιοῖ παρ' ἑκάστου ἐκδότου ν' ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν ἔρευναν καὶ λύσιν τῶν τυχὸν ἀμφιβαλλομένων ἔτι ὀρθογραφικῶν προβλημάτων. Ἀρκεῖ μόνον νὰ φιλοτιμηθῇ νὰ παραλάβῃ τὰ ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐξηκριβωμένα καὶ διορθώσῃ κατ' αὐτὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ., ἂν ἓν μόνον εἶχε ῥίψει βλέμμα εἰς τὰ προχειρότατα τῶν νεωτέρων βιβλίων, ὁποῖα ἐκεῖ ἐμνημονεύθησαν, θὰ ἔγραφεν ὀρθῶς ὁ ἐκδότης τείσω ἔτεισα, Τείσανδρος, σῴζω, ἀποθνῄσκω, Ποτείδαια κττ. Καὶ ε´) ὅτι δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀληθὲς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ κ. ἐκδότου ὅτι ἡ ὀρθογραφία τῶν λέξεων ἐκανονίσθη ὑπ' αὐτοῦ καθ' ἃ ἐδίδαξαν ἐλλόγιμοι Γραμματικοὶ

κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, διότι γράφει πόματα, ἑώρακα κτλ. παρὰ τὰ διδάγματα αὐτῶν.

Ταῦτα εἶπον ἐγὼ καὶ εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ κ. Μωραΐτης· θὰ ἀκολουθήσω κατὰ τὴν ἀνταπάντησίν μου τὴν σειρὰν τῆς ἀπαντήσεως αὐτοῦ. Κατὰ πρῶτον παρατηρῶ ὅτι ἐπαναλαμβάνων τὸ ψεχθὲν χωρίον αὐτοῦ ἀναγράφει αὐτὸ μέχρι τοῦ «ὑπὸ νεωτέρων γραμματικῶν καινοτομουμένας», παραλείπει δὲ πάντα τὰ ἑξῆς, ἀρκούμενος εἰς ἓν κλπ. Φαίνεται ὅτι ἐπείσθη καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἀναλήθους τῆς ἐκφράσεως, διό, εἰ καὶ ἀπήντησεν ἐν πολιτικῇ Ἐφημερίδι, ἔκρινε φρόνιμον νὰ περικόψῃ τὴν ἔκφρασιν παραλείπων τὰς λέξεις «ὑφ' ὧν μεταρρυθμίζεται ἡ Ἑλληνικὴ ὀρθογραφία μετ' ἐλαφροτέρας (?) συνειδήσεως καὶ ἐν βραχυτέραις (!) χρόνου περιόδοις ἢ ἡ γυναικεία κόμμωσις». Ἂν τοῦτο οὕτως ἔχῃ, ὅπως εἰκάζω, κρίνω αὐτὸν ἄξιον συγχαρητηρίων. Μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπιχειρῶν ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν β' κατηγορίαν διατείνεται ὅτι «ἀντιδιαστέλλων τοὺς παλαιοτέρους ἐλλογίμους γραμματικοὺς πρὸς νεωτέρους δὲν καθιστᾷ ποιοτικὴν διαφορὰν αὐτῶν συλλήβδην· ὅτι καὶ τοτε καὶ ἔπειτα ὑπῆρξαν καὶ ἄξιοι καὶ ἀνάξιοι γραμματικοί· μόνην δὲ διαφορὰν αὐτῶν ἀναγνωρίζει τὴν ἐπελθοῦσαν ὑπὸ τοῦ χρόνου, διότι οὗτος ἐπεσκίασε μὲν καὶ ἐξηφάνισε τοὺς ἀδοξοτέρους καὶ τὰ πλημμελῆ διδάγματα, ἀφῆκε δὲ νὰ λάμπωσι μόνον τὰ σπουδαῖα τῶν σπουδαίων· περὶ δὲ τοὺς νεωτέρους δὲν ἐπῆλθεν ἀκόμη ἡ εὐεργετικὴ τοῦ χρόνου ἀποκάθαρσις καὶ εἶναι εἰσέτι δυσδιάκριτα τῶν σπουδαίων τὰ ἐφήμερα. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι καὶ τὰ περὶ τῆς χρονικῆς διαφορᾶς τῶν γραμματικῶν καὶ ἐκδοτῶν λεγόμενα δέν μοι φαίνονται ὑγιῶς ἔχοντα. Διότι πρῶτον αἱ παρατηρήσεις καὶ διδασκαλίαι τῶν ἐπιστημόνων δὲν καθαίρονται καὶ δὲν ἀποδείκνυνται ψευδεῖς ἢ ἀληθεῖς ἁπλῶς διὰ τοῦ μακροῦ χρόνου, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιμόνου βασάνου καὶ αὐστηρᾶς κρίσεως, διὰ τῆς ἐπανειλημμένης ὑποστηρίξεως καὶ τοῦ συχνοῦ ἐλέγχου τῶν ἐρευνητῶν. Καθῆκον ἄρα παντὸς γνησίου ἐπιστήμονος εἶναι νὰ μὴ κάθηται προσδοκῶν νὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος, ἵνα καθαρθῶσιν ὑπ' ἄλλων τὰ ἑκάστοτε προφερόμενα νέα διδάγματα καὶ τότε παραλάβῃ ἢ ἀπορρίψῃ αὐτά, ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ μεταλαμβάνῃ καὶ αὐτὸς κατὰ δύναμιν τοῦ ἀγῶνος ὑπερασπίζων ἢ ἀποβάλλων κατὰ τὰς ἑαυτοῦ πεποιθήσεις ταῦτα ἢ ἐκεῖνα καὶ συμβάλλων

ἐν τῷ μέρει τὸν ἑαυτοῦ ἔρανον εἰς τὴν ἐπιστήμην. Δεύτερον εἶναι ἐσχάτως ἄτοπον καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀλλότριον ἐπιστήμονος νὰ μὴ σπεύδῃ ν' ἀσπάζηται, ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτῶν, τὰ προφανῶς ἀληθέστατα νέα διδάγματα καὶ ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα, ἀλλὰ νὰ περιμένῃ νὰ παρέλθῃ μακρὸς χρόνος, ὅλη ἴσως ἑκατονταετηρίς, ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ καθαρθῶσι καὶ χρησιμοποιθῶσι ταῦτα πρῶτον ὑπὸ πάντων καὶ ἔπειτα ὑπ' αὐτοῦ (1). Τὸ μόνον καθῆκον ὅπερ ἔχει πᾶς ἐπιστήμων εἶναι νὰ βασανίζῃ πρότερον αὐστηρῶς τὰ νέα διδάγματα καὶ μόνον μετὰ βάσανον ν' ἀποδέχηται αὐτά. Καὶ ἀληθῶς οὕτω γίνεται πάντοτε καὶ ὑπὸ πάντων τῶν δυναμένων, νοεῖται οἴκοθεν, νὰ κρίνωσι καὶ διακρίνωσιν. Οὕτω λ. χ. ὅτε κατὰ τὸ 1891 ὁ Κένυων ἐξέδωκε τὸ πρῶτον τὴν Ἀθηναίων Πολιτείαν τοῦ Ἀριστοτέλους, πάμπολλοι ἐπεχείρησαν νὰ διορθώσωσι τὸ πολλαχῶς κακῶς ἔχον κείμενον αὐτῆς. Οἱ δὲ μετὰ ταῦτα λόγιοι ἐκδόται δὲν περιέμενον νὰ παρέλθῃ ἑκατονταετηρίς, ἵνα διὰ τοῦ μακροῦ χρόνου καθαρθῶσι τὰ προτεινόμενα καὶ οὕτω παραλάβωσιν αὐτά, ἀλλ' ἔσπευδον ἅμα δημοσιευόμενα νὰ βασανίζωσι καὶ ἐγκρίνοντες παραλαμβάνωσιν ἢ ἀποδοκιμάζοντες ἀποβάλλωσιν αὐτά. Ὁ βουλόμενος ἂς διέλθῃ τὴν τετάρτην ἔκδοσιν τῆς εἰρημένης Πολιτείας ὑπὸ τοῦ Blass, ἵνα ἴδῃ πόσα αὐτῆς διωρθώθησαν χωρία, πόσων λέξεων ἐκανονίσθη ὁ τύπος, ἡ ὀρθογραφία κλπ. (πρβλ. ἰδίᾳ Blass, σελ. XXVII κέξ.).

Ἵνα δὲ μή τις νομίσῃ ὅτι μόναι αἱ τῶν ἐνδόξων καὶ γνωρίμων γνῶμαι καὶ διδασκαλίαι παραλαμβάνονται ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν καὶ χρησιμοποιοῦνται εὐθὺς ἅμα ἐξενεχθεῖσαι, ὅτι ἄρα ἀπαραίτητος ὅρος πρὸς παραλαβὴν ὑπ' ἄλλων καὶ χρησιμοποίησιν ἀληθοῦς τινος διδάγματος εἶναι τὸ γνώριμον καὶ ἔνδοξον τοῦ εἰπόντος, ἐπιτραπήτω μοι νὰ λάβω παράδειγμά τι ἐξ ἐμαυτοῦ. Φοιτητὴς ὢν ἐν Γερμανίᾳ παρετήρησα ὅτι τὰ ἐνεστωτικὰ θέματα τῶν Ἑλλην. ῥημάτων μεταβάλλονται πολλαχῶς (πρβλ. χαράζω, ἀλλάζω κλπ. ἀντὶ χαράσσω, ἀλλάσσω καὶ τἀνάπαλιν στάσσω ἀντὶ στάζω, ὁμοίως ῥεύω

(1) Καὶ ἄλλοτε ἐδέησε ν' ἀποκρούσω παρόμοιον πλημμελὲς δίδαγμα· «Μόνον ὅταν ταῦτα (τὰ περὶ τῶν ἑλληνικῶν συνθέτων διδασκόμενα) καταστῶσι κοινὸν τῆς γραμματικῆς κτῆμα, τότε μόνον δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς ὁπωσοῦν ὁμοιαλήθη πράγματα». Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Δημ. Βερναρδάκι ἐδόθη τῷ 1886 ἡ προσήκουσα ἀπάντησις ἐν Ἀναιρέσει γλωσσικῶν ἀτοπημάτων, σελ. 45 κέξ.

σκάβω κτλ. ἀντὶ ῥέω, σκάπτω, καὶ τἀνάπαλιν καύτω, παύτω ἀντὶ καίω, παύω κλπ.)· ἀλλ' ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται δὲν εἶναι ὅλως ἀκανόνιστοι, ἤτοι δὲν ἐγένοντο καθ' οἱονδήποτε ἐτύγχανον τρόπον, ἄνευ τινὸς περιορισμοῦ, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον πάντοτε βάσιν ἔχουσι τὸν ὁμοίως περατούμενον ἀόριστον, καὶ μόνον τοῦτον. Λοιπὸν ἐλέγετο ἔσκαψα σκάφτω, ἔρραψα ῥάφτω καὶ δὴ καὶ ἔκαψα καύτω καὶ ἔπαψα παύτω· ὁμοίως ἔσφαξα σφάζω, ἔκραζα κράζω καὶ δὴ καὶ ἄλλαξα ἀλλάζω, ἐχάραξα χαράζω κλπ., καὶ τἀνάπαλιν ἔπραξα πράσσω καὶ δὴ καὶ ἔσταξα στάσσω κλπ, (πρβλ. Περιοδικοῦ Kuhn Τόμ. ΚΖ' σελ. 69 κέξ.). Καὶ λοιπὸν τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἣν ἄγνωστος ξένος φοιτητὴς ἐξήνεγκε, παρέλαβεν ὁ τοῦ ἐν Heidelberg Πανεπιστημίου καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας Hermann Osthoff τῷ 1884 ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ zur Geschichte des Perfects σελ. 292 κέξ. καὶ ἀφοῦ συνοπτικῶς παρέθηκε καὶ τὴν ἀπόδειξιν καὶ τὸ συμπέρασμα, εἰς ὃ εἶχον καταλήξει, προέβη ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς εἰς ἑρμηνείαν ἄλλων γλωσσικῶν φαινομένων. Ὅπως ἄρα ἕκαστος βλέπει, δὲν περιέμεινεν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος νὰ παρέλθῃ μακρὸς χρόνος, ἵνα δι' αὐτοῦ καθαρισθῇ καὶ καθορισθῇ ἡ ἀλήθεια τῶν εἰρημένων ὑπ' ἐμοῦ, οὐδ' ἀπέβλεψεν εἰς τὸ ἄγνωστον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὄνομα τοῦ προτείναντος τὴν ἑρμηνείαν ἀλλὰ δυνάμενος νὰ κρίνῃ τὰ πράγματα ἔλαβεν αὐτὰ καὶ μόνα αὐτὰ ὑπ' ὄψιν καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν προενεχθεῖσαν ἀλήθειαν.

Ἀλλ' ὁ κ. ἐκδότης ἐπιχειρεῖ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἐκ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων γραμματικῶν προκύπτουσαν διαφορὰν αὐτῶν, διὸ παρατηρεῖ ὅτι δὲν ἔκαμε χρῆσιν τοῦ ἄρθρου, ἀλλ' ὅτι ἔγραψεν «ὑπὸ νεωτέρων γραμματικῶν καινοτομουμένας», ὑποδεικνύων οὕτως ὅτι δὲν ἐνόει πάντας τοὺς νεωτέρους, ὅπως διὰ τὴν ἀντίθεσιν ἀκριβῶς ταύτην ἐξέλαβον ἐγώ. Σαφέστερον δὲ φαίνεται τοῦτο ἐξ ὧν λέγει ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 20ῆς Ὀτωβρίου «ὡς ἀπεφάνθην **περί τινων** νεωτέρων γραμματικῶν» καὶ ἐν τῷ τῆς 8ης Νοεμβρίου «ἀπὸ τοῦ μέμφεσθαί **τινας** νεωτέρους γραμματικοὺς» καὶ «ἐκ τοῦ μέμφεσθαι ἢ θαυμάζειν **τινὰς** γραμματικούς». Εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι καὶ τοὺς παλαιοτέρους ἄνευ ἄρθρου ἐξήνεγκεν εἰπὼν «ἦν ἐλλόγιμοι γραμματικοὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ ἐλλόγιμοι ἐκδόται Ἑλλήνων

συγγραφέων ἐβάδισαν». Ἡ πρὸς ἀλλήλους ἄρα ἀντίθεσις μένει πάντοτε ἰσχυρά. Δεύτερον ὅτι εἶναι καὶ τοῖς τυφλοῖς τὸ λεγόμενον δῆλον, ὅτι, ἂν ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ ἐκείνῳ ἐδίδασκεν ἀληθῶς, ὅπερ νῦν λέγει, ὅτι **τινὲς** τῶν νεωτέρων γραμματικῶν περιπίπτουσιν εἰς σφάλματα, μικρὰ ἢ μεγάλα ἀδιάφορον, οὐδεὶς θὰ ἐμέμφετο αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ. Ἀλλὰ προφανῶς ὁ λόγος ἐκεῖ δὲν ἦτο **περί τινων**. Τρίτον ὅτι, ἀφοῦ, ὡς νῦν διατείνεται, «ὑπῆρξαν **καὶ τότε** καὶ ὕστερον μέχρι σήμερον γραμματικοὶ οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι οὔτε δωδέκατοι . . .», τ. ἑ. ἀφοῦ καὶ παλαιότερον ὑπῆρξαν ἔνιοι κακοὶ καὶ πάλιν τῶν νεωτέρων **τινὲς** εἶναι κακοί, οἱ δὲ λοιποὶ ἀξιόλογοι, τότε δῆλον ὅτι ἡ γενομένη ὑπ' αὐτοῦ ἀντίθεσις παλαιοτέρων πρὸς νεωτέρους γραμματικοὺς εἶναι ἐσχάτως παράλογος, ὅπως εἶναι παράλογος καὶ ἡ δικαιολογία ἣν προβάλλει νῦν λέγων ὅτι δὲν ἔλαβε τὰ τῶν νεωτέρων γραμματικῶν διδάγματα ὑπ' ὄψιν, διότι τινὲς τούτων περιέπεσον εἰς σφάλματα Μὴ δὲν ἐπετρέπετο εἰς αὐτόν, ἀφοῦ, ὡς διατείνεται, ἐμελέτησε πολλὰ καὶ διὰ τοῦτο τολμᾷ νὰ κρίνῃ καὶ κατακρίνῃ, μὴ δὲν ἐπετρέπετο, ἐρωτῶ, νὰ ἐκλέξῃ καὶ λάβῃ παρὰ μόνων τῶν καλῶν τὰ καλὰ καὶ νὰ ἀπορρίψῃ τὰ κακά; Λοιπὸν ἐκ πάντων τούτων γίνεται δῆλον ὅτι ἀτόπως λίαν ἐξήνεγκε τὴν μομφὴν ἐκείνην, καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ σήμερον, ἵνα ἑρμηνεύσῃ τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ εὐπρεπέστερον εἶναι ἀνεπιτυχεῖς.

Μετὰ ταῦτα ἐρχόμενος εἰς τὴν ἀπάντησιν τῆς δ' κατηγορίας ὁμολογεῖ ὅτι καὶ αὐτὸς φρονεῖ ὅτι οἱ ἐκδόται ὀφείλουσι ν' ἀποκαθιστῶσι τὴν γνησίαν ὀρθογραφίαν, καὶ δὲν εἶναι αὐτοῖς ἀδιάφορον πῶς θὰ γράψωσι τὰς λέξεις, ἀλλ' ὅτι τοῦτο εἶναι ἔργον δυσχερέστατον, χρῄζει μακρᾶς καὶ ἐπιπόνου μελέτης καὶ ῥιπτασμῶν. Τὴν περὶ ταῦτα ἄρα διατριβήν, τὴν γραπτὴν ἔκθεσιν ἑκάστου προβλήματος, ὅπως διεξῆλθεν αὐτὸ ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ κατέληξεν εἰς τόδε τὸ ἀποτέλεσμα, ταῦτα, διατείνεται, νομίζει ἀλλότρια τῆς ἑρμηνευτικῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, ὅπως, λέγει, καὶ πάντες οἱ ποιούμενοι ὁμοίας ἑρμηνευτικὰς οὐχὶ κριτικὰς ἐκδόσεις.

Λυποῦμαι ὅτι καὶ πάλιν δὲν δύναμαι νὰ ὁμολογήσω τὴν ὀρθότητα τῶν λόγων τούτων. Διότι πρῶτον δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ ποιούμενοι ἑρμηνευτικὰς ἐκδόσεις παραλείπουσι νὰ ἐξετάσωσι καὶ κανονίσωσι κατὰ δύναμιν τὰ τῆς ὀρθογραφίας τῶν λέξεων. Πρβλ. La Roche δι-

δάσκοντα ὅτι ἐν Ἰλιάδ. Α 575 κολῳὸν οὐχὶ κολωὸν ἔχει ἡ παράδοσις, ὅτι Β 868 Φθιρῶν κατὰ τὸν τεχνικὸν οὐχὶ Φθειρῶν γραπτέον, Γ 357 ὄβριμον οὐχὶ ὄμβριμον, Δ 371 ὀπιπεύσεις κατὰ τὴν παράδοσιν οὐχὶ ὀπιπτεύσεις, 400 χέρεια οὐχὶ χέρηα κτλ. Ὁμοίως ἐξετάζει ὁ Rehdantz ἐν τῇ σχολειακῇ ἐκδόσει τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους § 22 τὸ Ξυπεταιόνα-Ξυπετεῶνα κτλ.κτλ. Δεύτερον φαίνεται ὁ κ. ἐκδότης παραβλέψας καθ' ὁλοκληρίαν τὰ ὑπ' ἐμοῦ εἰρημένα, ὅτι δηλ. οὐδεὶς ἀξιοῖ παρ' ἑκάστου ἐκδότου ν' ἀναλάβῃ καὶ λύσῃ αὐτὸς τὰ τυχὸν ἀμφισβητούμενα ἔτι γραμματικὰ προβλήματα, περὶ ἃ ἀσχολοῦνται ἑκατοντάδες γλωσσοδιφῶν, οὐχὶ οἱ ἐκδόται μόνοι. Οὐδεὶς ἄρα ἀξιοῖ παρὰ τοῦ κ. Μωρ. τὰ δυσχερέστατα ταῦτα ἔργα, τὰ χρῄζοντα, ὡς λέγει, μακρᾶς καὶ ἐπιπόνου μελέτης καὶ ῥιπτασμῶν, οὐδεὶς γραπτὴν ἔκθεσιν τῶν προβλημάτων τούτων κλπ. Πάντες δ' ὅμως ἀξιοῦσι, καὶ τοῦτο πάνυ δικαίως, ἵνα φροντίσῃ νὰ παραλάβῃ τὰ ἤδη ὑπ' ἄλλων ἐξηκριβωμένα καὶ ὑπ' οὐδενὸς γνησίου ἐπιστήμονος ἀμφισβητούμενα σήμερον. Διότι σημείωσαι καλῶς, εἰς ταῦτα τὰ ἐξηκριβωμένα καὶ ἀναντίλεκτα ἐφωράθη ἁμαρτάνων ὁ κ. ἐκδότης, καὶ διὰ τοῦτο συνάψας ἐγὼ τὰ σφάλματα ταῦτα πρὸς τὴν ἀπόφανσιν αὐτοῦ, καθ' ἣν ἡ περὶ ταῦτα διατριβὴ εἶναι ἔργον ἀλλότριον τοῦ ἐκδότου κτλ., ἔγραψα ὅσα ἔγραψα. Δῆλον ἄρα ὅτι, ἀφοῦ ὁ κ. Μωρ. πρότερον τοιαῦτα ἐδίδαξε καὶ τοιαῦτα ἐσφάλη, πάντα ὅσα νῦν προβάλλει, δυσχερείας, ῥιπτασμούς, διατριβάς, γραπτὴν ἔκθέσιν κτλ. εἶναι ἀλλότρια.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐρχόμενος, ὡς φαίνεται, εἰς ἀπάντησιν τῆς γ' κατηγορίας, ὅτι δηλ. ἡ Ἑλληνικὴ ὀρθογραφία μεταρρυθμίζεται νῦν μετ' ἐλαφροτέρας συνειδήσεως καὶ ἐν βραχυτέραις χρόνου περιόδοις ἢ ἡ γυναικεία κόμμωσις, προτάσσει τὸν Ὁμηρ. στίχον Β 484 ἔσπετε νῦν μοι, Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι, καὶ κατόπιν καταλέγει γραμματικῶν καὶ ἐκδοτῶν ἱκανὰς γραφὰς ἀντιμαχομένας πρὸς ἀλλήλας, πολλὰ αὐτῶν σφάλματα κλπ. κλπ. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ, ὅτι ἀληθῶς εἰπεῖν δὲν δύναμαι νὰ νοήσω τί θέλει νὰ εἴπῃ καὶ ἀποδείξῃ δι' αὐτῶν. Θέλει νὰ εἴπῃ μετὰ τοῦ Λουκιανοῦ ὅτι οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι διακριδὸν ἔστι νόημα; τ. ἔ. ὅτι οὐδὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον καὶ ἔμπεδον καὶ δὴ ὅτι δύναται, ὅπως καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι, νὰ γράφῃ ὅ τι καὶ ὅπως θέλει; Ἐγὼ καὶ μετ' ἐμοῦ, φρονῶ, πᾶς ἐπιστή-

μων φρονοῦμεν ὅτι οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς ἂν οὗτος ἢ ἐκεῖνος γράφῃ προάστειον, μίγνυμι, φιλόνεικος, τῖσαι, Τίσανδρος κλπ. κλπ., ἀφοῦ ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Ι', σελ. 521-4 ἀπέδειξεν ὅτι καὶ τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν μόνον προάστιον ἐπιτρέπουσι καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ μόνον τοῦτο παρέχουσι, καὶ ἀφοῦ ὁ μὲν νεώτερος ὕμνος εἰς Ἀπόλλωνα (Δελτίῳ Ἑλλην. Ἀλληλογραφίας Τόμ. ΙΗ', σελ. 352, 17) παρέχει μΕΙγνύμενος, ἐπιγραφὴ δὲ Λαρίσης (Ἀρχαιολ.Ἐφημ. 1905, σ. 202) «καὶ μέλλουσα γάμῳ δεκαπενταετὴς μΕΙγνυσθαι. Πρβλ. καὶ Crönert, Memoria Gr. Hercul. σ. 29 «probam et antiquam defendunt scripturam ΕΠΙΜΕΙΓΝΥ..., μ[ε]ιγνύωσι, μΕΙγνύς, ἔμειξαν, μέμεικται, μεικτός, μεῖξιν, παραμείξει».Ὁμοίως δὲ πάμπολλαι ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀττικῆς καὶ ἀλλαχόθεν πιστοῦσι τὸ ΕΙ καὶ ἐν τῷ ἔμειξα μεῖξις μεικτὸς κλπ., ὅπως καὶ ἐν τῷ ἔτεισα, Τείσανδρος κλπ. Ἀφοῦ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα **οὕτως ἔχουσιν**, οὐδὲν μέλλει ἡμῖν πῶς γράφει οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ γραμματικὸς ἢ ὁ ἐκδότης. Περὶ τούτων καὶ τῶν τοιούτων οὐδεμία ἀνάγκη ν' ἀκούσωμεν τί εὐαγγελίζεται ἡμῖν οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ γραμματικὸς οὐδὲ τί σφάλλεται οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ ἐκδότης, ἀλλ' ἁπλῶς τί παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀρχαῖοι διὰ τῶν αὐτογράφων αὐτῶν, τί παρετήρησαν οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ καὶ ὡς παράδοσιν ἀνέγραψαν καὶ ἔσωσαν ἡμῖν, τί διδάσκουσιν ἡμᾶς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν κλπ.· διότι προφανῶς ἐκ τούτου ὅτι ἢ γραμματικοί τινες νεώτεροι, ὅπως καὶ ἄλλοι ἀρχαιότεροι, σφάλλονται περὶ τὴν ἑρμηνείαν γλωσσικῶν φαινομένων, ἢ ὅτι ἐκδόται τινὲς νεώτεροι δὲν ἐφιλοτιμήθησαν ν' ἀκολουθῶσι προσηκόντως τὰς προόδους τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης καὶ τὰ διδάγματα τὰ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, δὲν ἐμελέτησαν τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν κλπ., καὶ διὰ τοῦτο διαφέρονται περί τινα (ὅπως διεφέροντο περὶ πολλὰ καὶ οἱ γραμματικοὶ καὶ οἱ ἐκδόται τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος), ἐκ τούτων, λέγω, δὲν δύναται λογικῶς νὰ συναχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅπερ λίαν κατεσπευσμένως συνάγει ὁ κ. Μωρ., ὅτι ἡ ὀρθογραφία τῶν λέξεων νῦν «μεταρρυθμίζεται μετ' ἐλαφροτέρας συνειδήσεως καὶ ἐν βραχυτέραις χρόνου περιόδοις ἢ ἡ γυναικεία κόμμωσις». Καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ συμπέρασμα τοῦτο, ὅλως ἀνάξιον Πλατωνικοῦ, ἐξελέγχεται καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἀνάληθες καὶ ἄδικον, ἀφοῦ ὁμολογουμένως πάμπολλα ἔχουσιν

οἱ νεώτεροι γραμματικοὶ διὰ τῆς γλωσσολογικῆς μεθόδου, διὰ τῶν ἐπιγραφῶν, διὰ τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, διὰ τῆς ἐπιμελοῦς παρατηρήσεως τῶν μέτρων τῶν ποιητῶν κλπ. ἐξακριβώσει καὶ ἀμετασαλεύτως καθορίσει.

Ἐν παρόδῳ σημειωτέον καὶ τόδε, ὅτι καταλέγων ὁ κ. ἐκδότης τὰς διαφόρους γραφὰς τῶν γραμματικῶν καὶ ἐκδοτῶν ἀναγράφει καί τινα πράγματα περὶ ὧν ὁμολογῶ τὴν ἔκπληξίν μου· οἷον «Ὁ κ. Brugmann εὐαγγελίζεται ἡμῖν ὅτι νῦν ἀντικαθίσταται ἀντὶ μίγνυμι τὸ μείγνυμι, καὶ ἀντὶ τίννυμι (κατ' ἐμὲ τίνυμι) τὸ τείνυμι, ἂν καὶ τὸ ἀποτίνω ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Ε ἑκατονταετηρίδος». Καὶ «ὁ Butcher παρὰ Δημοσθένει λητουργία καὶ Ἄμφισσα· ὁ Marchant ἐν Ξενοφῶντι τὰ μὲν ἄλλα καινότροπος, ἐν δὲ τῷ ᾔδειν (α' ἑν. πρόσωπ.) ἀρχαιότροπος· ὁ μὲν γράφει ἐπῇρεν, ὁ δὲ ἐπῆρεν κτλ. κτλ.». Ταῦτα τοῦ κ. ἐκδότου εἶναι τοσοῦτον πλημμελῆ, ὥστε ἀληθῶς ἐκπλήττεταί τις ἀναγινώσκων αὐτά. Διότι ὁ ἐνεστὼς τίνω ἐκ τοῦ *τινϜω ἔχει παρ' Ἀττικοῖς τὸ ι βραχὺ (Σοφ. Ἠλ. 534 εἶεν, δίδαξόν με τοῦ χάριν **τίνων** ἔσωσεν αὐτήν . . .»), ὅπως καὶ τὸ φθίνω ἐκ τοῦ *φθίνϜω, τὸ καλὸς ἐκ τοῦ καλϜός, τὸ ἀρὰ ἐκ τοῦ ἀρϜά, τὸ κόρη ἐκ τοῦ κόρϜα κλπ. (πρβλ. περὶ τούτων Wackernagel ἐν Περιοδ. Kuhn Τόμ. ΚΕ' σελ. 262, Solmsen αὐτ. ΚΘ' σ. 78, Schulze, Quaestiones Epicae σ. 108 κἑξ.). Δῆλον ἄρα ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ γραφῇ διὰ τοῦ ΕΙ, οὔτε κατὰ τοὺς δοκίμους οὔτε κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ὅτε συγχυθέντος τοῦ ει καὶ τοῦ μακροῦ ι ἐν τῇ προφορᾷ ἐγράφη τοῦτο μὲν μῖξαι, νίφω, τῖσαι κτλ. τοῦτο δὲ φιλόνεικος, γείνομαι, πολείτης κτλ. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου μετὰ τοῦ Lobeck (Γραμματ. Buttmann Τόμ. Β' σελ. 69) συνιστώμενον τίνυμι φαίνεται πλημμελές, διότι τὸ ἀποτΕΙνύτω ἐπιστώθη ἤδη ἐπιγραφικῶς. Ἐσχάτως δὲ παράδοξον προσέπεσέ μοι τὸ Ἄμφισσα, διότι τοῦτο ἀείποτε οὕτω διὰ διττοῦ σσ ἐκφέρεται, ὅπως καὶ τὸ Ἄντισσα κλπ. (πρβλ. Ἡρωδιανοῦ Α' σ. 268, 16-7). Καὶ ἡ ἀπορία δὲ τοῦ κ. Μωρ. ὅτι ὁ μὲν γράφει ἐπῇρεν ὁ δὲ ἐπῆρεν φαίνεταί μοι παράδοξος· διότι προδήλως ὁ μὲν ἐκλαμβάνει τοῦτο παρατατικὸν ὁ δὲ ἀόριστον, καὶ δὴ ἀμφότεροι γράφουσι καλῶς, ἤτοι συμφώνως πρὸς τὴν ἐκδοχὴν αὐτῶν.

Ὁμοίως παραδόξως διατείνεται ὁ κ. Μωρ. ὅτι «ὁ Hude παρὰ Θουκυδίδῃ πρὸς τοῖς ἄλλοις νεωτερισμοῖς γράφει καὶ **νείφει»**. Διότι πρῶτον μὲν ὑπάρχει παράδοσις αὐτοῦ τοῦ Ἡρωδιανοῦ ὅτι «τὸ νείφω ἐπὶ τοῦ χιονίζω διὰ τῆς ει διφθόγγου καὶ νιφὰς νιφετὸς διὰ τοῦ ι, ὥς φησιν Ἡρῳδιανὸς ἐν τῷ περὶ συζυγιῶν» (Ἡρῳδιαν. Β′ 779)· πρβλ ἔτι καὶ Α′ 433, 5 νήφω ἐπὶ τοῦ φρονῶ, νείφω δὲ ἐπὶ τοῦ χιονίζω διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου· ἔστι γὰρ νέφος... ἐκ τούτων οὖν γίνεται νέφω καὶ πλεονασμῷ τοῦ ι νείφω». (Ἡ ἑρμηνεία αὕτη τῆς γενέσεως τοῦ νείφω εἶναι βεβαίως ἄτοπος· ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἀνάγκην αὐτῆς, ἀρκούμεθα εἰς τὸ ὅτι καὶ δι' αὐτῆς ἀκόμη πιστοῦται ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ὅτι διὰ τοῦ ει ἐξεφέρετο). Ὁμοίως διδάσκει ὁ Σχολ. εἰς Ἰλ. Α′ 420 «τὸ νείφω σημαίνει τὸ βρέχω, ὅπερ γράφεται διὰ τῆς ει» καὶ Κ, 6, ὅτι «νείφει μὲν λέγουσι τὸ χιονίζειν». Δεύτερον ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Bekker παρέλαβεν αὐτὸ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ὁμήρου. Τρίτον καὶ ἐν ἀντιγράφοις ἐσώθη ἡ ὀρθὴ τούτου γραφή, ὅπως διδασκόμεθα ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἐν Ποικίλοις Φιλολογικοῖς Κόντου - Χαριτωνίδου σελ. 757· πρβλ. καὶ Schulze, Quaest. Epic. σελ. 402. Τέλος δὲ εὑρέθη καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Κῶ (Paton and Hicks, 58, 9) **νειφόμενον** δώροις κρωσσὸν ἐνενκάμενος. Λοιπὸν καὶ ἡ παράδοσις τοῦ τεχνικοῦ καὶ ἀντίγραφα καὶ ἐπιγραφὴ μαρτυροῦσιν ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ ΕΙ γραφῆς τοῦ νείφω. Ὅστις ἄρα σήμερον μετὰ τοσαῦτα μαρτύρια γράφει μετὰ τοῦ Bekker νείφει, ὅπως ὁ Hude, δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ κατηγορῆται αὐτοῦ νεωτερισμός, ὅπως γίνεται ὑπὸ τοῦ κ. ἐκδότου, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τοῦ κατηγόρου ἄγνοια τῶν πραγμάτων.

Ἵνα δὲ μή τις ὑπολάβῃ ὅτι τὰ νείφω, μείγνυμι καὶ τείνυμι ἔχουσι τὸ ΕΙ κατὰ τὴν τῶν μτγν. συνήθειαν ἀντὶ τοῦ μακροῦ ι (ὅπως λ.χ. τὸ φιλόνεικος, νείκη, τειμή, πείπτω, ῥείπτω, γείνομαι κλπ), ἀνάγκη νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ ι ἐν οἷς τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀπαντᾷ τύποις εἶναι βραχύ, ἅτε κατὰ μετάπτωσιν ἐκ τοῦ ει προελθόν, καὶ δὴ δὲν ἠδύνατο νὰ παρασταθῇ οὐδὲ κατὰ τοὺς μτγν. χρόνους διὰ τοῦ ΕΙ, πρβλ. μειγ- νειφ- στειχ- λειβ- λειχ- λειπ- τει- καὶ μιγ- νιφ- στιχ- λιβ- λιχ- λιπ- τι, μιγάς, νιφάς, στιχάς λιβάς, λιχάς, ἐλλιπής, συμμιγής, πολυνιφὴς (ὅπως καὶ

φεύγω φυγάς. ζεύγνυμι-συζυγής), τίσις, τιτὸς παλίντιτος (ὅπως καὶ φύξι-μος ἄ-φυκτος)· τὸ ει ἄρα ἐν τοῖς ἐνεστῶσι τούτοις τείνυμι, μείγνυμι ἐπῆλθε κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῶν ἄλλων χρόνων τείσω ἔτεισα, μείξω ἔμειξα κλπ., ὅπως καὶ εἰς τὸ δείκνυμι ἐκ τοῦ δείξω ἔδειξα ἀντὶ παλαιοτέρου δίκνυμι (πιδίκνυτι Κρητ.) καὶ ὅπως τὸ ευ εἰς τὸ ζεύγνυμι ἐκ τοῦ ζεύξω ἔζευξα ἀντὶ παλαιοτέρου *ζυγνυμι, Ἰνδ. ju-na-j- mi, Λατ. jungo. Καὶ ἡ ἀναλογικὴ αὕτη ἐξάπλωσις τοῦ ει (καὶ ευ) ἐγένετο ἐν χρόνοις ἱκανῶς παλαιοῖς, διὸ καὶ πλεῖστα κινήματα τῶν ῥημάτων λείπω, μείγνυμι, τείνυμι, πείθω, ἀλείφω, λείβω, λείχω, ζεύγνυμι κλπ. ἐκφέρονται κατὰ τὸν κανονικόν, οὐχὶ δὲ ὡς κατ' ἀρχὰς εἶχον κατὰ τὸν συνεσταλμένον αὐτῶν τύπον· πρβλ. λειπτός, πειστὸς (τὸ παλαιότερον πιστὸς πίστις ἐπὶ ἄλλης μερικωτέρας ἐννοίας), λεῖψις, πεῖσις, ζευκτός, ζεῦξις, φευκτὸς φεῦξις (παρὰ τὰ παλαιότερα ἄ-φυκτος φύξι-μος), ἀλειπτός, μεικτός, μεῖξις κλπ. Μακρὸν δὲ ι ἐν τῷ μίγνυμι, τίνυμι θὰ ἦτο τοσοῦτο παράδοξον ὅπως θὰ ἦτο τοῦτο καὶ ἐν τῷ δίκνυμι καὶ τὸ υ ἐν τῇ ἀρχούσῃ τοῦ *ζυγνυμι. Ὁ δὲ ἐνεστὼς τοῦ βαρυτόνου καὶ ἄνευ τινὸς παραγωγικῆς καταλήξεως ἐσχηματισμένου νείφω ἔχει κάλλιστα ἐκφερόμενος ἐν τῇ κανονικῇ αὐτοῦ μορφῇ, ὅπως καὶ τὸ ἀλείφω, λείπω, λείχω, λείβω, ἐρείπω, φείδομαι, πείθω, στείχω, φεύγω, ἐρεύγομαι κτλ., διότι ὡς γνωστὸν τῶν ῥημάτων τούτων ὁ ἐνεστὼς ἐκφέρεται οὐχὶ συνεσταλμένος. Κατὰ ταῦτα τύπος νίφω εἴτε μετὰ μακροῦ ι ὑπετίθετο, ὅτε θὰ ἦτο δύσκολον νὰ νοηθῇ ἡ γένεσις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ει ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, εἴτε μετὰ βραχέος, θὰ ἦτο ὅμοιος ὡσεί τις ὑπετίθει ἐνεστῶτα λίπω, λίχω, φίδομαι, πίθω, φύγω, κττ. Πρόσθετε τέλος ὅτι τὴν δίφθογγον ἐν τῷ θέματι τοῦ ῥήματος τούτου πιστοῦσι καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν ἀντίστοιχα, οἷον Ἀρχ. Βακτρ. snaêzat, Λιθ. snaigo, Γοτθ. snaiws κλπ. Τὰς μεταπτωτικὰς ταύτας σχέσεις τούτων φαίνεται ἀγνοῶν καὶ σφαλλόμενος ὁ κ. ἐκδότης (κατ' ἐμέ, λέγει, τίνυμι), καίτοι ἐκ πλαγίου βάλλων διατείνεται ὅτι «οὐκ ἀπερραθύμησεν ἀρκεσθεὶς κατὰ τὰ ἐν ἡμῖν πολλάκις ἐθιζόμενα εἰς ἀνθολογίαν ἢ μᾶλλον ῥακιοσυλλεξίαν». Περὶ τοῦ ᾔδη-ᾔδειν ὅρα κατωτέρω.

Μετὰ ταῦτα ἔρχεται εἰς ἀπάντησιν τῆς α΄ παρατηρήσεώς μου,

ὅτι δηλ. κατ' ἐμὴν γνώμην δὲν φαίνεται, ὅπως λέγει, ἀνέλπιστος ἡ ἀνίχνευσις τῆς ὀρθογραφίας τοῦ Πλάτωνος, διότι, ὡς ἔλεγον τότε, ὁ Πλάτων δὲν μετεχειρίζετο ἰδίαν ὀρθογραφίαν· ὅτι ἄρα ἂν ἡμεῖς ἄλλοθεν γινώσκωμεν τὴν τῶν συγχρόνων, θὰ γινώσκωμεν καὶ τὴν τοῦ φιλοσόφου κλπ. Τοσοῦτον δὲ παραδόξους εὗρεν, ὡς λέγει, τοὺς λόγους μου τούτους, ὥστε ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ προτάξῃ τῆς ἀπαντήσεως αὐτοῦ τὰ συστατικὰ τάδε: «Μοὶ φαίνεται ὡς νὰ ἀναγινώσκω ὄναρ τόσον ἄπιστα προσπίπτουσί μοι τὰ ῥήματα ταῦτα παρὰ τοῦ κ. Χατζιδάκι προερχόμενα». Διὰ τούτων, ὡς φαίνεται, καταβάλλεται προσπάθεια, ἵνα οἱ λόγοι μου παρασταθῶσιν ὡς ὅλως ἀπίθανοι καὶ ἀλλόκοτοι, καὶ ταῦτα ἐκ τῶν προτέρων, πρὸ πάσης βασάνου καὶ ἀνασκευῆς αὐτῶν. Ἀλλ' ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὰ ῥητορικὰ ταῦτα τεχνάσματα, ἃς ἴδωμεν πῶς αἰτιολογεῖ τὴν καταδίκην ταύτην. «Αἱ ἄλλοθεν πηγαί, διατείνεται, τῆς γνώσεως ἡμῶν εἶναι τὰ χειρόγραφα, οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ καὶ αἱ ἐπιγραφαί. Καὶ ἐκεῖνα μὲν καὶ ἐκεῖναι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἀπέβαλον τὸ ἀξιόχρεον αὐτῶν ἐν ὀρθογραφικοῖς ζητήμασιν, ἵστανται δὲ μόνον αὗται κύριαι παρὰ πολλοῖς τῶν νεωτέρων γραμματικῶν καὶ παρὰ τῷ κ. Χ. Ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀναγινώσκεται Κόρκυρα Κορκυραῖοι καὶ Κέρκυρα Κερκυραῖοι, Πυανοψιὼν οὐχὶ Πυανεψιών, Ἐρχομενὸς οὐχὶ Ὀρχομενός, Πειραεὺς καὶ Πειραιεύς, Ἀθηναία καὶ Ἀθηνάα καὶ Ἀθηνᾶ, αἰεὶ καὶ ἀεί, αἰετὸς καὶ ἀετός, ἐλαία καὶ ἐλάα, ἐλαίινος καὶ ἐλάϊνος, Ἀθηναιϊκὸς Ἀχαιϊκὸς καὶ Ἀθηναϊκὸς Ἀχαϊκός, Λεωντὶς οὐχὶ Λεοντίς, Κάμειρος καὶ Κάμιρος, Ἀμφικτύονος καὶ Ἀμφικτίονος, Ποτείδαια οὐχὶ Ποτίδαια, ἀλλὰ Ποτειδεάτας, Ποσειδῶν καὶ Ποσίδειον καὶ Ποσιδεὼν καὶ Ποσιδηιών, ποεῖ, ποήσει ποητής, οὐχὶ ποιεῖ ποιήσει ποιητής, ἀλλ' ἐπὶ ἀγγείων ἐποίησα· κατεαγῦα, ὀργυά, ὑός, οὐχὶ ἄλλως· κλῃς κλῄω κλῇθρον οὐχὶ ἄλλως· λῃτουργία, Ἀριστῄδης, Χολλῄδης οὐχὶ ἄλλως· Πεντελῃκὸς καὶ Πεντελεικός· ἐμπόλῃ, ἐν ἀκροπόλῃ καὶ πόλει· βασιλῆς, ἱππῆς καὶ βασιλεῖς, ἱππεῖς· τέθηκα οὐχὶ τέθεικα, ἠργαζόμην εἴργασμαι, σῴζω ἀλλὰ καὶ σώζω, Σῳναύτης, ἀλλὰ Σώπολις Σώστρατος». Ταῦτα δὲ ἀναγράψας ἐπιφέρει «ἐρωτῶ τὸν κ. Χ. ἂν ἠξεύρομεν ἄλλοθέν ποθεν πῶς ἔγραφον οἱ σύγχρονοι τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἐὰν πολλὰ τούτων ἔγραφον ἀμφοτέ-

ρως, ὅπερ καὶ πιθανώτατον, δὲν εἶναι ἐπίσης πιθανώτατον ὅτι καὶ ἕκαστος ἐκείνων, καὶ ὁ Πλάτων ἄρα, δὲν ἔγραφον ἀμφοτέρως ἀλλ' ἑτέρως μόνον; καὶ ἂν οὕτως ἔχῃ, δὲν δυνάμεθα ὀρθῶς νὰ λέγωμεν καὶ νὰ ζητῶμεν τὴν ἰδίαν ὀρθογραφίαν τοῦ Πλάτωνος;»

Ταῦτα λέγει ὁ κ. Μωρ., πρὸς ἃ μετὰ πολλῆς μου λύπης ὁμολογῶ καὶ πάλιν ὅτι δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω. Διότι πρῶτον δέν μοι φαίνεται ἀληθὲς ὅτι τὰ ἀντίγραφα καὶ οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ ἀπέβαλον ἤδη ἀπὸ πολλοῦ, ὡς διισχυρίζεται, τὴν ἀξιοπιστίαν αὐτῶν ἐν τοῖς ὀρθογραφικοῖς ζητήμασιν. Δεύτερον δὲν εἶναι ὀρθόν, ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς παρατηρεῖται σάλος τις ὡς πρὸς τὴν γραφήν **τινων**, εὐκόλως ἄλλως ἑρμηνευόμενος, νὰ μὴ κρίνωνται αὗται κύριαι παρὰ πᾶσιν ἀλλὰ μόνον παρά τισιν. Τρίτον παριστῶν ὁ κ. ἐκδότης οὕτω πάντα συγκεχυμένα καὶ τεταραγμένα γίνεται μεγάλου κακοῦ πρόξενος τοῖς νεωτέροις.

Καὶ πρῶτον περὶ τοῦ ἀξιοπίστου τῶν ἀντιγράφων καὶ τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν ἐν τοῖς ὀρθογραφικοῖς. Ὁ κ. Μωρ. ἐξέδωκε σώζω καὶ ἀποθνήσκω ἀντὶ σῴζω καὶ ἀποθνῄσκω, καίτοι ὁ Ἡρῳδιανὸς μαρτυρεῖ μὲν ῥητῶς ὅτι «**ἡ παράδοσις ἔχει τὸ ι**, παρατίθησι δὲ καὶ τὸ Αἰολικὸν θναίσκω καὶ τὸ τρισύλλαβον σωΐζω· ἀλλ' ὡς φαίνεται, ὁ Ἡρῳδιανὸς ἀπέβαλεν ἤδη πρὸ πολλοῦ παρὰ τῷ κ. Μωρ. τὸ ἀξιόπιστον αὐτοῦ, τούτου δὲ ἕνεκα διατείνεται ὅτι ἀφοῦ κατὰ τὸν Κούρτιον τοῦτο ἐσχηματίσθη τριχῶς, ἤτοι «1) σάος σαόω ἐσάωσα - ἔσωσα κλπ. 2) σάος σαόω - σαόζω - σώζω, ὅθεν σέσωσμαι, 3) σῶος (κατ' ἐμὲ σῷος) σωΐζω - σῴζω», δῆλον ὅτι ἐπιτρέπεται καὶ σώζω καὶ σῴζω νὰ γράφῃ τις». Ἀλλὰ πρόδηλον ὅτι ἡ γένεσις πάντων τούτων τῶν τύπων δὲν δύναται νὰ ἔχῃ οὕτως ὅπως λέγει ὁ κ. Μωρ.· διότι ἐκ μὲν τοῦ σάος ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ σαόω ἀλλ' ἐκ τούτου περαιτέρω ἀδύνατον τὸ σαόζω, ἐξ οὗ ἔπειτα σώζω. Ἢ δύναται ὁ κ. Μωρ. νὰ δείξῃ ἡμῖν καὶ ἄλλα τοιαῦτα ῥήματα, εἰς -όω πρότερον λήγοντα, τραπέντα δ' ὕστερον εἰς -όζω, οἷον χρυσόω - χρυσόζω, λειόω - λειόζω, δουλόω - δουλόζω κλπ(1); Ἔπειτα ἀτόπως λέγει ὅτι κατ' αὐτὸν τὸ ὀρθὸν εἶναι

(1) Τὰ ἀληθῆ περὶ τούτων ἐδίδαξεν ὁ καθηγητὴς W Schulze, Quaest. Ep. 397 «Adiectivum σῶς descendit a radice quadam σω(F): σαF, quibus formis tertia accedit contaminatione nata σο(F)· Prima verbo σῴζειν, glossis σωγά-

σῷος οὐχὶ σῶος· διότι καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ Ἡρῳδιανός, ἤδη ὁ Δίδυμος ἠξίου τοῦτο, ἀλλ' ἡ παράδοσις ἠγνόει αὐτὸ «σῷος, ὃ διὰ τοῦ ι γράφεσθαί φησι Δίδυμος· ἡ δὲ παράδοσις ἄνευ τοῦ ι οἶδεν (Ἡρῳδιανοῦ Α' 112, 2)». Πρὸς τὴν μαρτυρίαν δὲ τοῦ τεχνικοῦ συμφωνοῦσι καὶ αἱ ἐπιγραφαί. Πρόσθες ὅτι ἀφοῦ αἱ τῶν δοκίμων χρόνων Ἀττικαὶ ἐπιγραφαὶ μόνους τοὺς μετὰ τοῦ ι τύπους τοῦ ῥήματος σῴζω οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς ἄνευ αὐτοῦ σωζ- παρέχουσιν (πρβλ. Meisterh 179), δῆλον ὅτι ἐν Ἀθήναις μόνοι οὗτοι ἦσαν ἐν χρήσει καὶ μόνους τούτους ἠδύνατο νὰ γράφῃ ὁ Πλάτων. Καὶ ἀληθῶς οὕ τως ἔχουσι τἀντίγραφα αὐτοῦ, ὅπως ἕκαστος εὐκόλως βλέπει παρὰ παρὰ Crönert, Memoria gr. Herc. σ. 51,3. Ἀλλὰ καὶ τἀντίγραφα καὶ οἱ Γραμματικοὶ (Ἡρῳδιαν. Α' 444, 6, Β' 586, 10) ἀπέβαλον κατὰ τὸν κ. Μωρ. ἤδη πρὸ πολλοῦ τὸ ἀξιόπιστον αὐτῶν ὡς πρὸς ταῦτα, νῦν δὲ φαίνεται ὅτι ταὐτὸν ἔπαθον καὶ αἱ ἐπιγραφαί. Ὁμοίως γράφει «ὁ Marchant παρὰ Ξενοφῶντι τὰ μὲν ἄλλα καινότροπος, ἐν δὲ τῷ ᾔδειν (α' ἐν. προσωπ.) ἀρχαιότροπος», δηλ. ὁ Marchant κατὰ τὸν κ. Μωρ. ὡς πρὸς τὸ ᾔδειν δὲν ἠθέλησε ν' ἀκολουθήσῃ τὰ διδάγματα τῶν νεωτέρων γραμματικῶν, τῶν μεταρρυθμιζόντων τὴν ὀρθογραφίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μετ' ἐλαφροτέρας συνειδήσεως καὶ ἐν βραχυτέραις χρόνου περιόδοις κλπ. Ἀλλ' ἤδη ἀρχαῖος Γραμματικὸς ὁ Παναίτιος παρέδωκεν ἡμῖν ὅτι οὕτως, ᾔδΗ διὰ τοῦ -η ἀνεγινώσκοντο ταῦτα παρὰ Πλάτωνι (παρὰ Κόντῳ, Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 28 κέξ. 42), καὶ ἄλλοι δὲ Γραμματικοὶ παρέδωκαν ἡμῖν τοῦτο (πρβλ. Κουρτίου Μελετ. Α' 2, 220—2), καὶ τὰ ἀντίγραφα δὲ τοῦ Πλάτωνος πλειστάκις διέσωσαν τὸν ἀρχαιότερον τοῦτον εἰς-Η τύπον. Πρόσθες ὅτι ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Pierson ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σ. 159—160 ἀνέγραψε τἀληθὲς εἰπὼν ἐν λ. «ᾔδη Ἀττικῶς, ᾔδειν Ἑλληνικῶς.... quemadmodum legi debere monuerat vir praestantissimus Valckenarius ad Il. X, σ. 280». Ὥστε ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου καὶ

σαι· σῶσαι Hesycc., σωτάζω· τὸ σώζω Zon. (l. σωϜάσαι σωϜάζω)... nominibus Σωιναύτης Σωιγένης, Σουΐδας (Θεσσαλ.), Σωκρέτης, Σωκλείδας· Altera radicis forma σα(Ϝ) progenuit adj. σάος (ἡ σᾶ, τᾶ σᾶ), verbum σαόω, nomina ΣαϜοκλέϜης Σακλῆς, Σαύμειλος.... Tertia forma habetur in εὔσοια. εὐσθένεια· et in verbo σοΐζειν, ἀπέσοιξεν, Σοιξιάδας.. Contractum σῶς jure denegarunt Ahrens et Nauck......).

κατόπιν ὑπὸ τοῦ Pierson τὸ ἀληθὲς περὶ τούτου, οὐχὶ δὲ ὑπό τινος τῶν νεωτέρων, τῶν καινοτόμων κατὰ τὸν κ. Μωρ. γραμματικῶν. Ἐκ τούτων προφανές, ὅτι ὁ γράφων σήμερον ᾔδειν ἀντὶ ᾔδη δὲν δύναται κατ' ἀλήθειαν νὰ λέγηται ἀρχαιότροπος, τ. ἔ. ὅτι ἐμμένει τοῖς παλαιοῖς, ἀφροντιστεῖ δὲ τῶν νεωτέρων τῶν τὰ τῆς ὀρθογραφίας μεταρρυθμιζόντων μετ' ἐλαφροτέρας συνειδήσεως κλπ., διότι πράγματι καὶ τῶν παλαιοτέρων καὶ τῶν παλαιῶν ἐπ' ἴσης καταφρονεῖ, ὥσπερ καὶ τῶν νεωτέρων.

Τἀντίγραφα τοῦ Θουκυδίδου ἔχουσιν ἐν Α' 74, ὅτε γοῦν ἦμεν ἔτι σῶοι· ἀλλ' ὁ Αἴλιος Διονύσιος (Schwabe 208) διδάσκει ὅτι αὐτόθι σῷ ἀνεγινώσκετο. Ὁμοίως τἀντίγραφα τοῦ Θουκιδίδου παρέχουσιν ἀνΑκοχὴ καὶ οὕτως ἐξεδίδετο μέχρι Krüger, συμπεριλαμβανομένου. Ἀφοῦ δ' ὅμως ὑπὸ τῶν Ἀνεκδότων Βεκκήρου (σ. 406, 19) ἐδιδάχθημεν ὅτι «ἀνΟκοχὴν διὰ τοῦ ο τὴν ἀνοχὴν λέγουσι· πολλὴ δέ ἐστι παρὰ Θουκυδίδῃ», παρετηρήθη δὲ ὅτι καὶ ἓν τῶν ἀντιγράφων διέσωσε τὴν γραφὴν ταύτην, τότε οἱ ἐκδόται παρέλαβον αὐτήν. Τοιαῦτα παραδείγματα εἶναι εὔκολον νὰ ἀναγράψῃ τις οὐκ ὀλίγα. Ἢ τίς τῶν φιλολογούντων ἀγνοεῖ πόσαι γραφαὶ τοῦ ἀρίστου Παρισιακοῦ ἀντιγράφου (Σ) τοῦ Δημοσθένους ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν αὐτοῦ καὶ εἰσήχθησαν εἰς τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις; Τοῦτο ἐγένετο πάντως, διότι δὲν ἀληθεύει τὸ ῥηθὲν ὅτι «τὰ ἀντίγραφα ἀπέβαλον ἤδη πρὸ πολλοῦ τὸ ἀξιόχρεον αὐτῶν». Καὶ νῦν ἀπέναντι τῶν πραγμάτων τούτων ἐρωτῶ: δύναταί τις σωφρονῶν νὰ ψέγῃ τοὺς ἐκδότας, παραλαμβάνοντας ταῦτα, ἐπὶ νεωτερισμῷ ἢ νὰ διδάσκῃ ὅτι καὶ τὰ ἀντίγραφα καὶ οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ ἀπέβαλον ἤδη πρὸ πολλοῦ τὴν πίστιν αὐτῶν ἐν τοῖς ὀρθογραφικοῖς ζητήμασιν;

Ἔπειτα, ἂν ὄντως εἶναι ἀληθὲς ὅπερ διατείνεται ὁ κ. ἐκδότης, ὅτι καὶ τἀντίγραφα καὶ οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ ἀπώλεσαν πρὸ πολλοῦ τὴν ἀξιοπιστίαν αὐτῶν ἐν τοῖς ὀρθογραφικοῖς ζητήμασι, καὶ ἂν αἱ ἐπιγραφαὶ δὲν εἶναι κύριαι παρὰ πᾶσιν, ἀλλὰ μόνον παρά τισιν, τότε ἀπορεῖται καὶ τοῦτο λίαν εὐλόγως, πῶς ἠδυνήθη νὰ καταρτίσῃ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ, ἤτοι τίσιν ἀξιοπίστοις μαρτυρίοις ἠκολούθησεν ἐν τῇ γραφῇ τῶν λέξεων; Πῶς λ. χ. ἐν 31 ε ἔγραψε πάλαι ἂν ἀπωλώλΗ καὶ οὐδ' ἂν ὑμᾶς ὠφελήκΗ; καὶ πῶς πάντα τἆλλα ὡσαύτως;

Πρὸς πληρεστέραν καὶ ὀρθοτέραν κατανόησιν τῶν εἰρημένων καὶ ἵνα μὴ ὑποληφθῇ ὅτι ἀποφαίνομαι ὅτι τἀντίγραφα ἢ οἱ γραμματικοὶ εἶναι ἁπαξάπαντες καὶ ἄνευ τινὸς βασάνου κατὰ πάντα ἀξιόπιστοι, λέγω ὅτι ὅταν ὑπάρχῃ ῥητὴ μαρτυρία παλαιοῦ γραμματικοῦ, οἵα ἡ τοῦ Παναιτίου περὶ τοῦ α´ ἐν. προσ. τοῦ ἐνεργητικοῦ ὑπερσυντελίκου, ἢ ἡ τοῦ Αἰλίου Διονυσίου ἢ ἡ τοῦ Ἡρῳδιανοῦ κλπ., ὅτι οὕτως ἀνέγνω παρὰ Πλάτωνι, ὅτι οὕτως ἡ παράδοσις κλπ., τότε τὸ πρᾶγμα οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας εἶναι ἐπιδεκτικόν, εἴτε σῴζουσί τινα ἀντίγραφα τὴν γνησίαν γραφὴν εἴτε μή. Ἐὰν δὲ πρὸς τούτοις καὶ διὰ τῶν μέτρων τῶν ποιητῶν ἢ δι' ἐπιγραφῶν πιστῶται ἡ μαρτυρία τῶν γραμματικῶν, τότε πᾶσα ἀμφισβήτησις αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ μεθοδικὸν σφάλμα καὶ ἀνάγκη ν' ἀποκρούηται ἀμειλίκτως. Εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο περιέπεσεν ἀτυχῶς ὁ κ. Μωρ. τολμήσας ἄλλα τε πολλὰ καὶ νὰ μεμφθῇ τὸν νεώτατον ἐκδότην τοῦ Θουκυδίδου Hude ὅτι ἔγραψε νείφω, καίτοι ὁ ἀνὴρ καλῶς ποιῶν ἠκολούθησεν, ὡς εἴδομεν, καὶ τἀντίγραφα καὶ τοὺς γραμματικοὺς καὶ τὰς ἐπιγραφάς.

Σημειωτέον δ' ὅτι ὡς πρός τινα ἄλλα καὶ αὐτὸς ὁ κ. Μωρ μεταρρυθμίζει τὴν ὀρθογραφίαν· οὕτω λ. χ. ἐπειδὴ τὸ Μέγα Ἐτυμ ἐν λ. βοᾶν (σ. 201, 46) διδάσκει ὅτι «τὸ βοᾶν καὶ γελᾶν ἀπαρέμφατα οὐκ ἔχει τὸ ι προσγεγραμμένον», καὶ τὴν ἀλήθειαν ταύτην κυροῦσιν αἱ ἐπιγραφαὶ (Meisterh σ. 175), διὰ τοῦτο γράφει ταῦτα μετὰ τοῦ Wolf καὶ τῶν νεωτέρων ἄνευ τοῦ ι, καίτοι «οἱ παλαιότεροι ἐλλόγιμοι γραμματικοὶ» μέχρι τοῦ Buttmann συμπεριλαμβανομένου ἔγραφον ταῦτα μετὰ τοῦ ι.

Δεύτερον περὶ τῶν ποικίλων ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς λέξεων καὶ τύπων τῶν ὑπὸ τοῦ κ. ἐκδότου ἀναγραφομένων. Ἡ ποικιλία αὕτη ἡ καταπλήξασα, ὡς φαίνεται, τὸν κ. Μωραΐτην, ὥστε νὰ διδάξῃ ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ δὲν εἶναι κύριαι εἰ μὴ παρὰ πολλοῖς τῶν νεωτέρων γραμματικῶν καὶ ὅτι ἡμεῖς τό γ' ἐπ' αὐταῖς ἀγνοοῦμεν πῶς ἔγραφον ἐν πολλοῖς οἱ σύγχρονοι τοῦ Πλάτωνος, ἡ ποικιλία, λέγω, αὕτη δὲν καταπλήσσει ἡμᾶς. Πρόκειται περὶ πραγμάτων πρὸ πολλοῦ ἡρμηνευμένων ὑπὸ τῶν γλωσσιδιφῶν κατὰ διαφόρους γνωστὰς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀρχάς, ἤτοι κατ' ἀφομοίωσιν, κατὰ μετάπτωσιν, κατὰ παρετυμολογίαν, κατ' ἀναλογίαν κλπ. (1). Γινώσκοντες δὲ ἡμεῖς νῦν καὶ τίνα τὰ παλαι-

(1) Οὕτω λ. χ. ἐλέχθη ὁμαλῶς Κέρκυρα Κέρκυραν μετὰ τονουμένου έ, ἀλλὰ

ότερα καὶ κατὰ τίνας τρόπους προῆλθον ἐξ αὐτῶν τὰ νεώτερα καὶ πότε περίπου ταῦτα ἐπέδωκαν, δυνάμεθα λαμβάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς χρόνους, τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, τἀντίγραφα καὶ λοιπὰ περὶ ὧν εἴπομεν ἀνωτέρω, πρὸς δὲ τούτοις τὸν χαρακτῆρα ἑκάστου συγγραφέως καὶ τὸ γραμματολογικὸν εἶδος τοῦ ἔργου αὐτοῦ, δυνάμεθα, λέγω, νὰ κανονίζωμεν ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν, καὶ ὡς πρὸς τὰ ὀλίγα ταῦτα τὴν ὀρθογραφίαν τῶν συγγραφέων. Εἶπον ὅτι ἀνάγκη νὰ λαμβάνωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ συγγραφέως καὶ τὸ γραμματολογικὸν εἶδος αὐτοῦ, διότι φρονῶ ὅτι δόκιμοι συγγραφεῖς ἢ γράφουσι τὰς λέξεις καθ' ὃν τρόπον οἱ σύγχρονοι αὐτῶν ἢ ἀρχαΐζουσιν ὀλίγον,

Κορκύρας Κορκύρᾳ Κορκυραῖοι κατ' ἀφομοίωσιν, καὶ ἔπειτα ἑκατέρωθεν ἀνεπληρώθη, ὥστε ἐλέχθη καὶ Κερκύρας Κερκύρᾳ Κερκυραῖοι καὶ Κόρκυρα Κόρκυραν. Ὁμοίως ἐλέχθη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ τετάρτου αἰῶνος κατ' ἀφομοίωσιν Ὀρχομενὸς ἀντὶ παλαιοτέρου Ἐρχομενός· ὁμοίως ἐλέγετο ὁμαλῶς ποιῶ ποιοῦσι ποιοῦμεν ποιοῖ ποιῶν κλπ. καίω καίομεν κλπ. κλαίω κλαίων κλπ. ἀλλὰ ποεῖς ποῇς ποήσω, ἐπόησα, ποητὴς κλπ. κλάεις, κάεις, κλαήσω κλπ., ἔπειτα δὲ ἐπῆλθεν ἑκατέρωθεν ἐξομαλισμός, ὥστε ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ νὰ κεῖται καὶ τὸ ποιῶ καὶ τὸ ποῶ. Τὸ ὑποτακτικὸν δηλ. φωνῆεν ι τῶν διφθόγγων αι, οι, ἐξέπιπτε πρὸ ἀνοικτοῦ φθόγγου ε, ι, ἐντεῦθεν ἐλέγετο ἀετός, ἐλάινος, ἀεὶ κλπ., καὶ ὅπου μὲν ἡ ἐπάνοδος τοῦ ι ἐξ ἄλλων τύπων ἦν δυνατή, ἐπανέρχεται πολλάκις, Ἀθηναιικὸς Πλαταιικός καίει κλαίει κλπ., ὅπου δὲ ἦν τοῦτο ἀδύνατον, οὐχί, διὸ ἀεί, ἀετὸς κλπ.· τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ τῇ διφθόγγῳ υι γενομένῃ υ, διὸ ὑὸς μῦα, γεγονῦα κλπ. Τὸ ηι ἐτράπη φωνητικῶς εἰς ει, ἐντεῦθεν ἀντὶ τῶν παλαιοτέρων κλῇς παρῃά, Ἀριστῄδης, λῃτουργὸς κτλ. οἱ κατόπιν ἔγραφον κλείς, παρειά, Ἀριστείδης λειτουργὸς κλπ. Ἐν τούτοις ἄρα πρόκειται χρονικὴ διαφορά. Τὸ Ποτείδαια Ποτειδαιάτης Ποσειδῶν ἔχουσι μεταπτωτικῶς πρὸς τὸ Ποσιδεὼν Ποσιδήιον κλπ. καὶ δὴ ὁμαλῶς. Τὸ ἐν πόλῃ ἀκροπόλῃ εἶναι τοπικαὶ σχηματισθεῖσαι ἀρχαιότατα ὅπως τὸ Ὁμ. πόληος διδάσκει, (Joh. Schmidt, Kuhn Περιοδ. ΚΖ' 298), τὸ δὲ πόλει εἶναι νεώτερον· ὁμοία εἶναι ἡ σχέσις τοῦ παλαιοτέρου οἱ βασιλῆς οἱ ἱππῆς (βασιλῆες ἱππῆες) πρὸς τὸ νεώτερον οἱ βασιλεῖς, οἱ ἱππεῖς. Τὸ τέθηκα ἠργαζόμην ἠργασάμην παρὰ τὸ εἴργασμαι εἶναι τὰ καλῶς ἔχοντα, τὸ δὲ τέθεικα ὅλως μεταγν., καὶ τὸ εἰργαζόμην, εἰργασάμην ἐπλάσθησαν κατὰ τὸν παρακείμ. εἴργασμαι καὶ τὰ ἄλλα διὰ τοῦ **ει-** αὐξανόμενα ῥήματα· τὸ σῴζω, σέσῳσται ἀπὸ τοῦ σωΐζω ἔχει κάλλιστα, ὅπως καὶ τὸ ἔσωσα ἐκ τοῦ ἐσάωσα, ἐσαώθην - ἐσώθην κλπ. ἀπὸ τοῦ σαόω ἐσάωσα σαώσω, βραδύτερον ἐπεγένετό τις σύγχυσις, ὥστε τοῦτο μὲν τὸ ι ἐξεβλήθη ἐκ τοῦ σῴζω, τοῦτο δὲ μετεβιβάσθη καὶ εἰς τὸ ἔσῳσα. Τὸ Ἀμφικτύονος παρὰ τὸ Ἀμφικτίονος ἐγένετο κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ παλαιὸν ὄνομα Ἀμφικτύων, ὅπως καὶ ἡ Λεωντὶς (ἐκ τοῦ ἥρωος Λέως κατὰ τὸ Ἱπποθωντὶς Ἱπποθωντίδος) παρητυμολογήθη πρὸς τὸ Λέων Λέοντος, διὸ Λεοντὶς (Ἀθηνᾶς ΙΒ' σελ. 119 σημ.) κλπ.

τ.ἔ. γράφουσιν ὅπως ἔγραφον αὐτὰς οἱ μικρῷ παλαιότεροι, δὲν σπεύδουσι δὲ ν' ἁρπάζωσι τὰ τυχὸν ἀναφαινόμενα ἐπ' αὐτῶν καινά. Λοιπὸν κατὰ ταῦτά μοι φαίνεται ὅτι ὀφείλομεν νὰ ρυθμίσωμεν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις ἀρχαΐζοντος Πλάτωνος, οὐχὶ δὲ διὰ τὰ εὐάριθμα διφορούμενα τῶν ἐπιγραφῶν νὰ κηρύττωμεν ὅτι πιθανώτατα οἱ σύγχρονοι τοῦ φιλοσόφου καὶ δὴ καὶ αὐτὸς ἔγραφεν οὐχὶ καθ' ἕνα τρόπον πολλὰς λέξεις ἀλλὰ κατὰ δύο, ἤτοι κατὰ τὸν ἀρχαιότερον καὶ τὸν νεώτερον, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα εἶναι ἀνέλπιστος ἡ ἐξίχνευσις τῆς ὀρθογραφίας αὐτοῦ κλπ., ἐν ἄλλοις λόγοις ὅτι τὰ τῆς ὀρθογραφίας εἶναι ἀκανόνιστα καὶ ἀτάσθαλα, ἢ ὅτι καθ' Ἡράκλειτον πάντα ῥεῖ.

Ἀκριβῶς δὲ τὴν ῥοπὴν ταύτην τοῦ κ. ἐκδότου διδάσκοντος τοιαῦτα ἐπιβλαβῆ διδάγματα ἐνόμισα ἀναγκαῖον ν' ἀποκρούσω καὶ ὅτε τὸ πρῶτον ἔγραψα περὶ τούτων, συλλογιζόμενος ὅτι εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ παρὰ τοῖς ἀταλαιπωροτέροις τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ ἡ ἔννοια ὅτι ταῦτα πάντα εἶναι οὕτως ἀκανόνιστα καὶ ἀτάσθαλα, ὥστε οὐ μόνον τοῦ κόπου τῆς ζητήσεως ἀνάξια εἶναι ἀλλὰ καὶ ἕκαστος δύναται νὰ ἐκφέρῃ αὐτὰ ὅπως θέλει. Δυστυχῶς δὲν ἐπέτυχον νὰ πείσω καὶ ἀποτρέψω αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ τούτου. Διὰ ταῦτα βλέπομεν αὐτὸν καὶ νῦν ἐν τῇ ἀπαντήσει γράφοντα τὰ κομψὰ τάδε: «Ὑπάρχουσι γραμματικοὶ οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι οὔτε δωδέκατοι οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἐν ἀριθμῷ, οἵτινες ἄγονοι ὄντες γενναίων ἐπιστημονικῶν κυημάτων τρέπονται ἐπὶ τὰ ῥαθυμότατα· ἐπιλαμβάνονται παντὸς ἰῶτα καὶ πάσης κεραίας καὶ ἐπιχειροῦσι μετὰ θορύβου καὶ ἀλαλητοῦ, ὡς ἐν τούτῳ οὔσης τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, νὰ κινῶσι τὰ καθεστῶτα περὶ τοὺς τύπους καὶ τὴν ὀρθογραφίαν, θαρροῦντες μὲν ἐπὶ τῷ ὅτι τὰ τοιαῦτα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δυσεξέλεγκτα, ἀγαπῶντες δὲ ἂν ἐπὶ βραχὺν χρόνον γίνεται λόγος περὶ αὐτῶν ὡς πρωταγωνιστῶν ἐν τῷ καινοτόμῳ κινήματι κτλ. κτλ.». Ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι ἀναγινώσκων ταῦτα ἐνόμισα ὅτι ἔβλεπον ἀνισταμένους ἐκ τῶν τάφων αὐτῶν τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους ὀπαδοὺς τῆς ἀνωμαλίας μετὰ τοῦ διαβοήτου «φεύγετ' Ἀριστάρχειοι ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης κλπ.» Διότι κατ' ἀλήθειαν δι' αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐξευτελίζεται καὶ χλευάζεται ἐνώπιον τῶν Ἑλλήνων ἡ πνευματικὴ ἐργασία τοσούτων ἀνδρῶν, ἵνα νομισθῇ ὅτι ὡς εὐτελοῦς οὐδενὶ ἐπιβάλλεται ἡ γνῶσις αὐτῆς.

Καὶ ὅμως ἐδίδαξε μὲν ὁ πολὺς Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ (1873) «Ut in bello sic in grammatica nihil contemni oportet, nec quisquam qui minuta haec spreverit, umquam fecit in re critica operae pretium»· ἔδειξαν δὲ καὶ οἱ μέγιστοι τῶν φιλολόγων οἷον ὁ Bentley, ὁ Wolf, ὁ Nauck, ὁ Dindorf, ὁ Κοραῆς, ὁ Κόντος κλπ., διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν παραδείγματος τὴν μεγάλην σπουδαιότητα καὶ αὐτῶν τῶν ἐλαχίστων νομιζομένων γραμματικῶν καὶ ὀρθογραφικῶν φαινομένων. Καὶ ὅμως ἰδοὺ ὅτι κατόπιν πάντων τούτων καὶ τῶν τοιούτων διδαγμάτων καὶ παραδειγμάτων ἔρχεται ὁ κ. Μωρ. καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ πείσῃ ὅτι καὶ τἀντίγραφα καὶ οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ ἀπέβαλον ἤδη πρὸ πολλοῦ τὸ ἀξιόπιστον αὐτῶν καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἐπιγραφαὶ εἶναι κύριαι παρὰ πολλοῖς τῶν νεωτέρων γραμματικῶν, παρὰ δὲ τῷ κ. Μωρ. καὶ παρ' ἄλλοις, ὀρθότερον βεβαίως φρονοῦσι καὶ ἀσφαλέστερον κρίνουσιν, οὐχί, καὶ δὴ ὅτι εἶναι καὶ αὗται ἀναξιόπιστοι. Οὕτω τὸ ἐν ἀρχῇ κακὸν ἐγένετο νῦν χεῖρον καὶ χείριστον, ἀφοῦ διὰ τῶν νῦν λόγων αὐτοῦ αἴρεται κατ' ἀλήθειαν πᾶσα ἐπιστήμη.

Καθ' ἃ ἀνωτ. σελ. 62 ἐλέχθη, ἐπειδὴ παρετήρησα ὅτι ὁ κ. Μωρ. ἐσφάλλετο περὶ στοιχειώδη πράγματα, ὠνόμασα ἐν τῷ Ἀδίκου μομφῆς ἐλέγχῳ (σ. 435 κεξ.) βιβλία τινὰ θέλων νὰ δείξω ὅτι καὶ εἰς πρόχειρά τινα, ὁποῖα τὰ ἀναγραφόμενα ἐκεῖ, ἂν ἤθελε νὰ προστρέξῃ, θὰ εὕρισκε τἀληθὲς καὶ δὲν θὰ ἡμάρτανεν ὅσα ἥμαρτεν. Πρὸς ταῦτα ἀπαντῶν γράφει τὰ παράδοξα τάδε: «Θαυμάζω τὴν ῥᾳστώνην τοῦ κ. Χ. ἐν οὕτω βαρυστάθμῳ ζητήματι· ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἤρκει νὰ ἐμβλέψω εἰς τὰ πέντε ἢ ἓξ ἐκεῖνα βιβλία, ἀλλ' ὤφειλον νὰ ἐπικύψω εἰς δεκάκις καὶ πολλοδεκάκις τόσα, ἵνα δυνηθῶ νὰ λάβω γνῶσιν περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων, καὶ ἔχω τὸ θάρρος νὰ ἀποφανθῶ ὡς ἀπεφάνθην κλπ.». Καὶ ἐγὼ ἐν τῷ μέρει θαυμάζω τὴν ῥητορικὴν δεινότητα αὐτοῦ κατορθώσαντος νὰ διατείνηται ὅτι δὲν ὑπέπεσεν εἰς τὸ ἁμάρτημα τῆς ῥᾳστώνης ὁ παραμελήσας νὰ μάθῃ αὐτὰ τὰ ἐν τοῖς προχειροτάτοις καὶ στοιχειωδεστάτοις βιβλίοις κείμενα, ἀλλ' ἐγὼ ὁ εἰπὼν ὅτι καὶ εἰς αὐτὰ τὰ στοιχειώδη βιβλία ἂν ἔρριπτε βλέμμα τι, θὰ ἐδιδάσκετο τἀληθές. Νοεῖται δ' οἴκοθεν ὅτι, καὶ ἂν παρέπεμπον εἰς πολυάριθμα βιβλία καὶ περιοδικά, πάλιν θὰ με ἔψεγεν ὁ κ. Μωρ. ὅτι κάμνω τοῦτο πρὸς ἐπίδειξιν. Ἀλλὰ τὸ κύριον ζήτημα ἡμῶν εἶναι τόδε· κεῖνται τὰ ἀληθῆ ἐν τοῖς βιβλίοις ἐκείνοις ἢ οὔ; Κεῖνται. Λοιπὸν τότε πάντα

τἄλλα εἶναι περιττά, δηλ. ἄτοπα. Μετὰ ταῦτα ἐξακολουθεῖ «τὸ ἀστεῖον εἶναι ὅτι τινὰ τῶν ὑποδεικνυομένων μοι ὑπὸ τοῦ κ. Χ. εἶναι ἐξ ἐκείνων ἅτινα εἶχον ἐν νῷ ὅτε ἔγραφον τὴν κρίσιν μου ἐκείνην. Π.χ. τὰ τοῦ J. Schmidt ἐν Kuhn ΛΖ' 39 «ὅτι ὁ Ἀττικὸς τύπος ὁ ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ Αἰολ. θναίσκω ἦτο τὸ θνείσκω [ἅπαξ μόνον ἀπαντῶν ἐν ἐπιγραφαῖς], τὸ δὲ θνῄσκω εἶναι ἐπιδιωρθωμένον, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ τεῖ βουλεῖ, τύχει ἀγαθεῖ διωρθώθησαν κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους εἰς τῇ βουλῇ, τύχῃ ἀγαθῇ»· τὰ τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ σελ. 43 ἀποφαινομένου «ὅτι ἡ ὕπαρξις τοῦ μιμνῄσκω στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἔμνᾳσα, μετ' αὐτοῦ δὲ ἵσταται καὶ μετ' αὐτοῦ πίπτει»· ἔπειτα δὲ ὁμολογοῦντος ὅτι ἀγνοεῖ ἂν ὑπῆρξεν ἔμνᾳσα ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις, ἀνάγκη δ' ὅμως νὰ ὑπῆρξεν ἐν προϊστορικοῖς, ἵνα αἰτιολογηθῇ τὸ μιμνῄσκω· ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πείθουσι μὲν τὸν κ. Χ., διὸ καί μοι τὰ συνιστᾷ, εἰς ἐμὲ δὲ φαίνεται ὁ χάρτης ἐφ' οὗ ἐγράφησαν τιμιώτερος τῶν γραμμάτων». Εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι ὁ κ. Μωραΐτης ὤφειλε νὰ γινώσκῃ τὸ μὲν ὅτι ἡ βεβαία παράδοσις καὶ γνῶσις τοῦ Ἀττ. θνείσκω καὶ Αἰολ. θναίσκω, μιμναίσκω καθιστῶσιν ἀναμφίβολον ὅτι θνῄσκω καὶ μιμνῄσκω ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πρὸ τῆς τροπῆς τοῦ HI εἰς EI· διότι μόνον τὸ HI ἐτράπη εἰς EI οὐχὶ δὲ τὸ H κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ.· τὸ δὲ ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ὁμολογία καὶ παραδοχὴ τῆς παραδόσεως καὶ ἄλλο ἑρμηνεία αὐτῆς· ὅτι δὲ οἱ ἐκδόται δὲν ἔχουσι νὰ ἐξετάζωσιν ἂν φαινόμενόν τι ἡρμηνεύθη ἤδη γλωσσολογικῶς, ἵνα παραλάβωσιν αὐτὸ εἰς τὰς ἐκδόσεις αὐτῶν ἀλλ' ἂν πράγματι παρεδόθη, ἂν εἶχον αὐτὸ ὄντως οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἰδίᾳ ὁ ἐκδιδόμενος συγγραφεύς. Δὲν συνέστησα δὲ ἐγὼ τῷ κ. ἐκδότῃ νὰ ἀσπασθῇ τὴν ἑρμηνείαν τῆς γενέσεως τοῦ μιμνῄσκω καὶ θνῄσκω, ἀλλὰ μόνον νὰ μάθῃ ὅτι ταῦτα οὕτως ἐλέγοντο τότε καὶ ὅτι **ὤφειλε** νὰ παραλάβῃ αὐτὰ εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ, ὅπως ὄντως κεῖνται καὶ ἐν ταῖς στερεοτύποις τοῦ Teubner ἐκδόσεσι (πρβλ. ἀποθνῄσκειν Κρίτων. 46 δ, 47 α, 48 δ, Εὐθυφρ. 4 δ, Φαίδων. 71 ε, 77 β, κλπ, καὶ μιμνῄσκεσθαι 72 ε, 74 α, 75 ε, 76 α, 76 β κλπ. ἔκδ. Wohlbar). Νῦν δὲ συμβαίνει ὥστε ἡ ἐσχολιασμένη μεγάλη Ἑλληνικὴ ἔκδοσις τοῦ Πλάτωνος νὰ ἔχῃ ὀρθογραφίαν ὑποδεεστέραν τῶν στερεοτύπων τοῦ Teubner· ὅτι δὲ πολλαχοῦ ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρό-

νων ἐπανῆλθε διὰ τῶν Γραμματικῶν τὸ ΗΙ, οἷον τῇ βουλῇ, τῇ τύχῃ, ᾔτουν, ἐπῄνεσα, λῃστής, χρῄζω, ἐπὶ ἄλλων δὲ οὐχί, οἷον παρειά, κλείς, κλείω, Ἀριστείδης, λειτουργία ἢ καὶ λητουργία κλπ., τοῦτο οὐδὲν ἀπολύτως σημαίνει· τοιαῦται ἀνωμαλίαι ἀνεπτύχθησαν ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 380 κἑξ., ἀλλ' ὁ Πλάτων ὅπως καὶ ἐπὶ ἄλλων οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων πάντως ἠκολούθει, καθ' ἃ εἴπομεν ἀνωτέρω, τὴν σύγχρονον ἢ καὶ τὴν παλαιοτέραν χρῆσιν καὶ ἔγραφε ταῦτα μετὰ τοῦ ηι, ὅπως ἔχουσι καὶ τὰ ἀντίγραφα αὐτοῦ. Ἐγὼ τοὐλάχιστον οὐδέποτε εἶδον παρὰ τῷ Πλάτωνι γραφὰς οἷον ἐπεινέθη, εἱρέθη, ἀπείτησε, τεῖ τύχει, ἐάν πάθει κτλ. ὁποῖαι πάμπολλαι ἀναγινώσκονται ἐν ταῖς κατὰ τὴν νέαν ὀρθογραφίαν γεγραμμέναις ἐπιγραφαῖς. Ὁ κ. Μωρ. συγχέει μὲν τὰ τῶν διαφόρων χρόνων φαινόμενα, καταμωκᾶται δὲ ἀνδρὸς τεθνεῶτος καὶ πάμπολλα τὴν ἐπιστήμην τῆς γλώσσης ὠφελήσαντος, τοῦ ἀειμνήστου Joh. Schmidt. Πρὸς δὲ τούτοις ἐλέγχεται παντελῶς ἄπειρος τῶν τελουμένων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς γλώσσης, διὸ κατορθοῖ ν' ἀντιτάσσῃ πρὸς τὸν Joh. Schmidt τὸν L. Meyer, οὗ καὶ προτιμᾶται ἡ γνώμη («οὐδὲ μνείας, λέγει, ἠξίωσεν ὁ L. Meyer τὰ μετὰ τοῦ ι σῴζω, θνῄσκω, μιμνῄσκω, οὐδὲ τὰ ἔτεισα, ἔμειξα, ἂν καὶ ἀκριβολογεῖται περὶ τοῦ ἐτύμου αὐτῶν»), καὶ πρὸς τὸν Fr. Blass τὸν πρὸ εἰκοσαετίας ἀποθανόντα Κούρτιον, ὅστις μάλιστα καὶ ἐγκωμιάζεται ὡς ἐλλογιμώτερος αὐτοῦ, καίτοι παρὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡρῳδιανοῦ περὶ τῆς κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπάρξεως τοῦ ι ἐν τῷ θνῄσκω καὶ μιμνῄσκω διδάσκει ὅτι «οὐδένα λόγον εὑρίσκει ἀποχρῶντα τῆς τοῦ ι παρουσίας». Τούτων ἕνεκα κατέκρινε μὲν τὸν Joh. Schmidt παραδεχόμενον καὶ προσπαθήσαντα νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν παράδοσιν, ἐπαινεῖ δὲ τὸν Κούρτιον ἀρνούμενον αὐτὴν καὶ μάλιστα ἀποδέχεται τὴν ἄρνησιν τῆς παραδόσεως ταύτης. Ἔ! λοιπόν, ὁ κ. ἐκδότης ὀφείλει νὰ μάθῃ ὅτι ὅστις οὕτω κρίνει περὶ τοῦ Joh. Schmidt καὶ L. Meyer, περὶ τοῦ Blass καὶ Κουρτίου, οὗτος ἐλέγχεται περιφανῶς ὅτι δὲν δικαιοῦται ν' ἀποφαίνηται περὶ παλαιοτέρων καὶ νεωτέρων, περὶ καλῶν καὶ κακῶν γραμματικῶν.

Ὁ κ. Μωρ. οὔτε περὶ τῆς ἑρμηνείας τῆς γενέσεως τοῦ θνῄσκω ἐπείσθη τῷ Schmidt οὔτε περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ι τῇ παραδόσει. Καὶ ὅμως περὶ τούτου ὑπάρχει πρῶτον ἡ μαρτυρία τοῦ τεχνικοῦ,

καθ' ἣν «**ἡ μέντοι παράδοσις ἔχει τὸ ι**», καὶ αὕτη εἶναι ἀναντιλέκτως ἰσχυροτέρα πάσης παντὸς γραμματικοῦ καὶ δὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ Διδύμου θεωρίας καὶ ἑρμηνείας. Ἔπειτα ἡ μαρτυρία τῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς ἀναγινώσκεται θνῆισκον («verbum θνῄσκω certum est» παρατηρεῖ ὁ Kaibel. Ἐπιγρ. Ἑλλ. 28), θνῄσκω θνείσκεις, πρβλ. καὶ Ern. Hoffmann. Sylloge Epigr. ἀριθ. 134 παιδί τ' ἐμῷ **θνῄσκω**, καὶ ἀριθ. 135 Κλεαγόρας **θνῄσκει**, ὥστε οὐδεμία περὶ τούτου ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία (Meisterh. σελ. 177). Πρόσθες τέλος ὅτι καθ' ἃ παρὰ Crönert σελ. 49 - 50 δηλοῦται καὶ **ἐν ἀντιγράφοις τοῦ Πλάτωνος** κεῖται **ἀποθνῄσκειν** (πρβλ. ἔτι καὶ Κόντον, Ποικίλοις Φιλολογ. 828 - 9)· ὥστε γραμματικοί, ἐπιγραφαὶ καὶ ἀντίγραφα πάντα ὁμοφώνως μαρτυροῦσιν ὑπὲρ τοῦ ι· πᾶσα ἄρα περὶ τούτων ἀμφιβολία ἀποτελεῖ ἄντικρυς μεθοδολογικὸν ἁμάρτημα.

Ἐν ὑποσημειώσει γράφει ὁ κ. Μωρ. ἔτι τάδε: «Τὰ Αἰολικὰ θναίσκω καὶ μιμναίσκω, ἐφ' ὧν παλαιοὶ καὶ νεώτεροι γραμματικοὶ στηρίζουσι τὰ Ἀττικὰ θνῄσκω καὶ μιμνῄσκω, καὶ ὁ κ. Χ. μοὶ προβάλλει ἐλέγχων, ἤδη ὁ Ἡρωδιανὸς κατὰ τὸ Μ. Ἐτυμ. ἤλεγχεν ὡς ἀλλότρια: «Ὁ Δίδυμος χωρὶς τοῦ ι...οἱ δὲ λέγουσι σὺν τῷ ι, ὅτι οἱ Αἰολεῖς θναίσκω καὶ μιμναίσκω λέγουσι διὰ τῆς αι διφθόγγου. Ἀλλ' ἰδοὺ τὸ Ἡσίοδος καὶ ἡμίονος Αἰσίοδος καὶ αἰμίονος λέγουσιν, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔχει τὸ ι. Ἡ μέντοι παράδοσις ἔχει τὸ ι». Πρόσθες τὰ Αἰολ. αἴμισυ, μαχαίτας, μαῖνις (μῆνις) φαῖμι (φημί), Μοῖσα (Δωρ. Μῶσα), παῖσα (πᾶσα) καὶ ἄλλα πάμπολλα». Ταῦτα διατείνεται ὁ κ. Μωρ., ἀλλ' εἰς ἐμὲ προσπίπτει σφόδρα παράδοξον πῶς ὁ κ. Μωρ. εἰς τὴν **παρατήρησιν** μὲν τοῦ γραμματικοῦ ὅτι πρὸς τὸ Αἰολ. αι δὲν ἀντιστοιχεῖ ἀείποτε Ἀττικῶς ἡ δίφθογγος ῃ ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἁπλοῦν φωνῆεν η, ἀποδίδει πίστιν καὶ σημασίαν, καίτοι, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἶπεν, πάντες οὗτοι πρὸ πολλοῦ ἀπέβαλον ὡς πρὸ τὰ ὀρθογραφικὰ τὸ ἀξιόπιστον αὐτῶν, εἰς τὴν **μαρτυρίαν** δ' αὐτοῦ «ἡ μέντοι παράδοσις ἔχει τὸ ι» οὐδεμίαν. Καὶ ὅμως εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ μὲν **μαρτυρία** αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ θναίσκω, μιμναίσκω ὡς Αἰολικῶν καὶ περὶ τοῦ θνῄσκω μιμνῄσκω μετὰ τοῦ ῃ ὡς Ἀττικῶν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ τὸ θνῄσκω ἐπιστώθη καὶ ἐπιγραφικῶς καὶ διὰ τῶν ἀντιγράφων, εἶναι ἀνεπίδεκτος

ἀμφισβητήσεως, ἡ δὲ **παρατήρησις** αὐτοῦ δὲν ἐλέγχει, ὅπως λίαν κατεσπευσμένως συνεπέρανεν ὁ κ. Μωρ., ἀλλότρια τὸ θνήσκω μιμνήσκω τοῦ θναίσκω καὶ μιμναίσκω, πολλοῦ γε καὶ τοῦ παντὸς δεῖ. Διότι ἐκ τούτου ὅτι καθ' ἃ παρετήρησεν ὁ γραμματικός, πρὸς τὸ Αἰολ. αι ἀντιστοιχεῖ 'Αττ. οὐ μόνον ῃ ἀλλ' ἐνίοτε καὶ η, (αἰμίονος αἴμισυς, μαῖνις, μαχαίτας, Αἰσίοδος καὶ ἡμίονος, ἥμισυς, μῆνις, μαχητὴς Ἡσίοδος), δὲν συνάγεται λογικῶς, ὅπως λίαν σπεύδων συνάγει ὁ κ. Μωρ., ὅτι εἶναι ἀλλότριον καὶ δὲν συνάπτεται τὸ θναίσκω πρὸς τὸ θνῄσκω καὶ τὸ μιμναίσκω πρὸς τὸ μιμνῄσκω. Διότι τότε καὶ τὰ Αἰολ. ἐπαίνεσα, αἴρεον, αἰρέθην, αἴτεον, τᾷ βόλλαι, εἰκόσται, Μυτιλήναι κτλ. θὰ ἦσαν ἀλλότρια καὶ δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ συναφθῶσι πρὸς τὰ ἐπῄνεσα, ᾔρουν, ᾑρέθην, ᾔτουν, τῇ βουλῇ, εἰκοστῇ, Μυτιλήνῃ κλπ. (πρβλ. R. Meister, Διαλ. Α' 88). Ἡμεῖς ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν **τὴν παρατήρησιν** τοῦ γραμματικοῦ δὲν θὰ συμπεράνωμεν μετὰ τοῦ κ. Μωρ. τὸ ἄτοπον τοῦτο συμπέρασμα, ἀλλὰ θὰ ἐξετάσωμεν νὰ μάθωμεν, ἂν πρὸς τὸ βέβαιον καὶ ἀναντίλεκτον Αἰολ. θναίσκω, μιμναίσκω εὑρίσκηται παρὰ τοῖς 'Αττικοῖς ἀντίστοιχον ἐπ' ἴσης βέβαιον τὸ θνῄσκω, μιμνῄσκω (ὅπως παρὰ τὸ αἴτεον τὸ ᾔτουν, παρὰ τὸ Μυτιλήναι τὸ Μυτιλήνῃ), ἢ ἂν θνήσκω, μιμνήσκω, ὅπως παρὰ τὸ αἴμισυς τὸ ἥμισυς, παρὰ τὸ Αἰσίοδος τὸ Ἡσίοδος· οὕτω θὰ σκεφθῶμεν καὶ οὕτω θὰ ἐξετάσωμεν. 'Αφοῦ δὲ ὁμολογουμένως αἱ ἐπιγραφαὶ παρέχουσι τὸ θνῄσκω, πᾶσα ἀμφισβήτησις περὶ τούτου εἶναι ἄτοπος.

'Αλλ' ὁ κ. Μωρ. ἀνέγραψε καὶ ἄλλας λέξεις, ἐν αἷς πρὸς τὰς Αἰολ. διφθόγγους αι, οι ἀντιστοιχοῦσιν ἄλλοι ἐν τῇ 'Αττ. φθόγγοι, πᾶσα - παῖσα, φημὶ - φαῖμι, μῆνις - μαῖνις, Μοῦσα - (δωρ. Μῶσα) Μοῖσα κλπ. κλπ. θέλων, ὡς φαίνεται, (λέγω, ὡς φαίνεται, διότι ἀληθῶς δὲν δύναμαι νὰ νοήσω καλῶς τί ἐσκόπει ὁ κ. Μωρ. καταλέγων ταῦτα) νὰ δείξῃ δι' αὐτῶν, ὅτι ἀφοῦ πρὸς τὰς Αἰολ. διφθόγγους ταύτας αι, οι τοσοῦτοι ἀντιστοιχοῦσιν ἐν τῇ 'Αττ. φθόγγοι, οὐδὲν δύναται νὰ συναχθῇ συμπέρασμα περὶ τῆς 'Αττικῆς ὀρθογραφίας ἐκ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν ἐν τῇ Αἰολικῷ διαλέκτῳ, ἐν ἄλλοις λόγοις ὅτι τὸ τῆς παροιμίας πάντα μία Μύκονος! 'Αλλὰ καὶ ταῦτα εἶναι ἐσφαλμένα καὶ ἀμέθοδα· διότι τούτων τὰ πολλὰ εἶναι ἤδη καλλι-

στα ἀπὸ πολλοῦ ἡρμηνευμένα καὶ ἐξηκριβωμένα. Πρόσθες ὅτι ἡμεῖς ἂν σωφρονῶμεν, καθῆκον ἔχομεν τὰ μὲν πιστούμενα οὕτω δι' ἐπιγραφῶν, διὰ μαρτυρίας τοῦ τεχνικοῦ καὶ διὰ τῶν ἀντιγράφων (ὅπως τὸ θναίσκω θνῄσκω) νὰ παραλαμβάνωμεν ὡς βέβαια καὶ νὰ μὴ κηρύττωμεν αὐτὰ ἀλλότρια· τὰ δὲ ἀνώμαλα κατὰ πρῶτον προσπίπτοντα, οἷον αἴμισυς - ἥμισυς, Αἰσίοδος - Ἡσίοδος, μαχαίτας - μαχητής, μαῖνις - μῆνις, παῖσα - πᾶσα, Μοῖσα - Μῶσα - Μοῦσα, φαῖμι - φαμὶ - φημὶ κλπ νὰ ζητῶμεν νὰ ἑρμηνεύωμεν κατὰ γνωστὰς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀρχάς, οὐχὶ δὲ νὰ συμφύρωμεν πάντα καὶ νὰ ἀνυψῶμεν εἰς δόγμα δῆθεν ἐπιστήμης τὴν ἀταξίαν καὶ ἀνεπιστημοσύνην. Καὶ ἀληθῶς οἱ ἐπιστήμονες τὸ μὲν θναίσκω θνῄσκω, μιμναίσκω μιμνῄσκω συνάπτουσιν ὡς ὁμοίως ἐσχηματισμένα καὶ μόνον διαλεκτικῶς διαφέροντα ὡς πρὸς τὸ ᾱ-η· τὰ δὲ παῖσα, Μοῖσα, λέγοισα, ταὶς τίμαις (=τὰς τιμὰς) κλπ. ἑρμηνεύουσιν ὡς προελθόντα ἐκ τῆς κατ' ἀντέκτασιν ἀπωλείας τοῦ ν, πάνσα (Κρητ.) παῖσα· τὸ δὲ φαῖμι, γέλαιμι, αἴμισυς, Αἰσίοδος κατ' ἐπένθεσιν, τὸ δὲ μαχαίτας ὡς ἐκ ῥήματος μαχαίω, καὶ τὸ μαίνις ὡς παρετυμολογηθὲν ἐκ τοῦ μαίνομαι κλπ. ὥστε ἐξισώθη τῷ μαινόλας· (πρβλ. W. Schulze, Gött. Gelehrte Anzeigen 1897 σ. 904 κέξ. Otto Hoffmann, Ἑλλην. Διαλ. Β' 420 - 1, Brugmann Ἑλλ. Γραμμ.[3] σ. 29 καὶ 69). Δύναταί τις νὰ μὴ ἀσπάζηται πάσας τὰς ἑρμηνείας ταύτας καὶ νὰ ζητῇ ἄλλας· ἠμπορεῖ μάλιστα ὁ κ. Μωρ. νὰ κηρύττῃ ὅτι ὁ χάρτης εἶναι πολυτιμότερος τῶν ἐπ' αὐτοῦ γεγραμμένων ἑρμηνειῶν τούτων· ἓν μόνον δὲν δύναται, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κάμνῃ, νὰ συμφύρῃ πάντα ταῦτα καὶ ἅμα νὰ φρονῇ ὅτι ταῦτα πράττων ἐργάζεται ἐπιστημονικῶς καὶ λέγει τι προσοχῆς ἄξιον.

Περὶ τοῦ μείγνυμι καὶ τίνω διδάσκει ὁ κ. Μωρ. τάδε: «Περὶ τοῦ μίγνυμι ὁ Κούρ. ἀποβλέπων εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς μεῖξαι, Μειξιάδης κλπ. δέχεται ὡς πιθανὸν ὅτι ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν ἐν τῇ λέξει τὸ ει· ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν νομίζει ὅτι κακῶς ἔχει... παρ' Ἀττικοῖς τὸ μίγνυμι, μῖξις. Τὰ αὐτὰ γινώσκουσι περὶ τοῦ τίω, τίνω (τίνες;). Ὅτι ἤδη παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ το τι βραχύ, εἶναι αὐτῷ ἱκανὸν τεκμήριον ὅτι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐλεπτύνθη(!) εἰς τι. (Σημειωτέον ὅτι ἡ τίσις ἔχει πάντοτε ι βραχὺ καὶ ὅτι ἄτιτος παλίντιτος ἀτίζω καὶ ἡ τιμὴ προδήλως ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης

προελθόντα οὐδενὶ ἐπῆλθε νὰ γράψῃ διὰ τοῦ ει)». Δὲν θὰ θελήσω νὰ παρατηρήσω ὅτι ἱν ἔστεισιν ἀνεγνώσθη ἐν ἐπιγρ. Τεγέας καὶ ὅτι καθ' ἅ ἤδη ἀνωτέρω ἐλέχθη τὸ μείγνυμι ἐπιστώθη ἐπιγραφικῶς καὶ ἄλλως πολυειδῶς καὶ δὴ πᾶσα περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ συζήτησις εἶναι ἀπηγορευμένη. Τοσοῦτο μόνον λέγω, ὅστις σήμερον μετὰ τὰς τοσαύτας περὶ μεταπτώσεως (Ablaut) ἐργασίας κατορθοῖ νὰ γράφῃ καὶ πιστεύῃ τοιαῦτα, ἐκεῖνος δὲν δικαιοῦται νὰ συζητῇ περὶ γραμματικῶν φαινομένων. Ἂν ὁ κ. Μωραΐτης ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτου, ἂς λάβῃ τὸν κόπον, ἀφοῦ μένει ἐν Λιψίᾳ, νὰ ἐπισκεφθῇ ἕνα τινὰ τῶν κ. καθηγητῶν Brugmann. Hirt (συγγραφέα τοῦ βιβλίου, der indoger. Ablaut 1895), Windisch Sievers, Leskien καὶ νὰ δώσῃ αὐτοῖς νὰ ἀναγνώσωσιν ἁπλῶς τὸ χωρίον αὐτοῦ τοῦτο, καὶ ἂν ὁμολογήσωσιν αὐτῷ ὅτι ταῦτα εἶναι σήμερον οὐχὶ ὀρθά, ἀλλ' ἁπλῶς **ἀνεκτά**, ὅτι ὁ διδάσκων αὐτὰ δύναται ν' ἀξιοῖ νὰ λέγηται γραμματικός, τότε ἐγὼ θὰ ὁμολογήσω δημοσίᾳ ὅτι ληρῶ, εἰ δὲ μὴ—

Περὶ τοῦ ἑώρακα γράφει τάδε: «περὶ τοῦ ἑώρακα διδάσκει ὁ Κούρτιος (Gr. Verb. II 152)ὅτι παρ' Ἀριστοφάνει μὲν ἀναγκάζει τὸ μέτρον ν' ἀναγινώσκωμεν ἑόρακα(1), ἀλλὰ τὸ νὰ εἰσαγάγωμεν αὐτὸ εἰς τὰ κείμενα τῶν λογογράφων εἶναι δυσχερὲς (misslich), διότι ἀπαντᾷ μὲν ἐνίοτε ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Δημοσθένους ἑόρακα, ἄλλως δὲ καὶ ῥητῶς ἐν τῷ Πλάτωνι ὑπάρχει βεβαιωμένον τὸ ἑώρακα καὶ ὑπὸ τῶν χειρογράφων καὶ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν. Οὐδένα ἔχει λόγον νὰ γράφηται ἑώρων ἑόρακα· πρὸς τὸ ἑώρακα εἶναι ἀκριβῶς ἀνάλογον τὸ ἀνέῳγα». Εἰς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι πρῶτον πλημμελῶς λέγεται ὅτι ὅμοιος τῷ ἑόρακα εἶναι ὁ παρακ. ἀνέῳγα· διότι ὁ ἀνέῳγα, ὡς ὑπὸ τοῦ πολλοῦ Κόντου πρὸ τεσσαρακονταετίας ὅλης ἐδιδάχθη (Λογίῳ Ἑρμῇ 625 κέξ.), δὲν εἶναι Ἀττικὸς ἀλλὰ μεταγενέστερος· ἔπειτα ὅμοιος τῷ ἑόρακα εἶναι κατ' ἀλήθειαν ὁ ἑάλωκα μετὰ βραχείας τῆς τρίτης ἀπὸ τοῦ τέλους συλλαβῆς, παρὰ τὸ ἑάλων, ὅπως ἑόρακα παρὰ τὸ ἑώρων. Τὴν αἰτίαν τῆς διαφορᾶς τοῦ παρατατ. ἑώρων καὶ ἀορ. ἑάλων ἀπὸ τῶν παρακειμένων ἑόρακα, ἑάλωκα, ἔλεγον ἐν Ἀθηνᾶς ΙΗ' σελ. 437, εὑρίσκει ὁ βουλόμε-

(1) Ὁ κ. Μωραΐτης παρέλιπε πρότασιν ὅλην τοῦ Κουρτίου «καὶ ὁ μόνος παρὰ τοῖς κωμικοῖς ἀναντιλέκτως ἀποδεικνύμενος τύπος» (δηλ. εἶναι ὁ ἑόρακα).

νος ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Knhn Τόμ. ΚΖ΄ σελ. 293-4. Ὁ δὲ κ. Μωρ. κατηγόρησε μὲν ἐμοῦ ῥᾳστώνην ὅτι παρέπεμψα εἰς ὀλίγα βιβλία, δὲν ἐφιλοτιμήθη δὲ νὰ λάβῃ εἰς χεῖρας οὐδὲ τὰ ὀλίγα ταῦτα, ἤτοι τὸ ὀνομασθὲν περιοδικὸν καὶ μάθῃ ἐκεῖθεν τἀληθές, ἀλλ' ἀπορραθυμήσας πρὸς τοῦτο προφέρεται ἡμῖν τὰ ἕωλα τοῦ Κουρτίου καὶ δὲν διστάζει νὰ ὀνομάσῃ μετ' αὐτοῦ τὸ μτγν. ἀνέῳγα ὅμοιον τῷ Ἀττ. ἑόρακα παρὰ τὰ ἀληθέστατα τοῦ Wackernagel.

Δεύτερον τὸ χωρίον τοῦ Κουρτίου, ὅπερ κακῶς ποιῶν περιέκοψεν ὁ κ. Μωρ. «μόνος ὁ τύπος **ἑόρακα** ἀποδείκνυται ἀναντιλέκτως παρὰ τοῖς κωμικοῖς ποιηταῖς», εἶναι ὄντως σπουδαῖον. Εἶναι δ' ἄξιον ἰδίας σημειώσεως ὅτι ὁ κ. Μωρ. φαίνεται προτιμῶν τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀντιγράφων (ἐν τούτῳ ἐφάνησαν αὐτῷ ταῦτα νῦν ἀξιόπιστα!) τῆς ἀσφαλεστάτης ἐκ τῶν μέτρων ἀποδείξεως. Πρόσθες ὅτι ἀνακριβῶς λέγεται ὅτι διὰ τῶν γραμματικῶν πιστοῦται ὅτι παρὰ τῷ Πλάτωνι ἀνεγινώσκετο ἑώρακα· ἢ διατί δὲν παρετέθησαν αἱ μαρτυρίαι αὐτῶν; Ὅτι δὲ καὶ τἀντίγραφα τοῦ Πλάτωνος διέσωσαν πολλαχοῦ τοὺς γνησίους τύπους ἑόρακα, δύναται ἕκαστος εὐκόλως νὰ μάθῃ παρὰ Crönert 272 σημ. 1. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι, λέγει, ἀκολουθοῦσι τῇ παλαιᾷ γραφῇ **ἑόρακα** καὶ «ἐν ἀμφιβόλοις καὶ ἀπόροις σωφρονεῖ μᾶλλον ὁ ἐμμένων τοῖς παραδεδομένοις καὶ καθιερωμένοις ἢ ὁ εὐπετῶς κινῶν τὰ κείμενα». Καὶ ταῦτα δ' ὅμως εἶναι πολυειδῶς πλημμελῆ· πρῶτον διότι δέν μοι φαίνεται ἄξιον ἐπιστήμονος νὰ καλύπτηται ὄπισθεν ἄλλων ἐπ' ἴσης σφαλλομένων· ὁ κ. Μωρ. ὤφειλεν ἄν, ὅπως λεγει νῦν, εὑρίσκῃ τὸ πρᾶγμα ἀμφίβολον καὶ ἄπορον, νὰ ἐκφράσῃ τοὺς λόγους τοὺς πείθοντας αὐτὸν ὅτι διὰ τοῦτον ἢ δι' ἐκεῖνον τὸν λόγον δὲν εὑρίσκει τὴν ἀπόδειξιν τοῦ Wackernagel πιθανὴν οὐδὲ ἀναμφίβολον τὴν γραφὴν ἑόρακα. Ἔπειτα διότι πολλοὶ καὶ οἱ μάλιστα ὀνομαστοὶ φιλόλογοι, οἷον ὁ Κοβῆτος, οἱ Δινδόρφιοι, ὁ Blaydes ἤδη πρὸ 25 ἐτῶν (περὶ οὗ κακῶς διατείνεται ὁ κ. Μωρ. ὅτι γράφει ἑώρακα· ὅλως τοὐναντίον ὁ Blaydes ὑπερμαχεῖ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1882 τοῦ ἑόρακα, ὅπως ἕκαστος μανθάνει ἐκ τῶν Ποικίλ. Φιλολ. Κόντου σελ. 27), ὁ Nauck, ὁ Naber, ὁ Κόντος, ὁ Blass, ὁ Stahl καὶ ἄλλοι ἐδίδαξαν ὅτι οὕτω διὰ τοῦ ο ἐξεφέρετο ὁ χρόνος οὗτος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων· ἀφοῦ δὲ καὶ διὰ τῶν ἀντιγράφων πιστοῦται καὶ καθ' ἃ λέγει αὐτὸς ὁ Κούρτιος, οὗτος μόνος ὁ τύπος εἶναι παρὰ τοῖς κωμικοῖς

ἀναντίλεκτος καὶ ἀφοῦ ὑπὸ τοῦ Wackernagel ἐξηυρέθη καὶ ἐδιδάχθη ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς τῆς προσῳδίας ἐν τῷ παρακειμ. καὶ παρατατ. ἢ ἀορ., ἑόρακα ἀλλ' ἑώρων, ἑάλωκα ἀλλ' ἑάλων, οὐδεὶς δύναται πλέον ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτων, ἐκτὸς ἐὰν ἀγνοῶν τὰ πράγματα ἀρκῆται ἐν τῇ εὐώνῳ δόξῃ τοῦ συντηρητικοῦ.

Παρετήρησα ὅτι πλημμελῶς ἐξέδωκεν ὁ κ. ἐκδότης ἀσυναλείπτως τὼ υἱέε, διότι, ὡς ἔλεγον, αἱ ἐπιγραφαὶ τὸν δυϊκὸν τοῦτον ἐκφέρουσι συνῃρημένον, παρέπεμψα δὲ καὶ εἰς βιβλία ὅπου εὑρίσκονται τὰ τεκμήρια τούτου. Ἀλλ' ὁ κ. Μωρ. δὲν ἐπείσθη, διότι, ὡς λέγει, ἀνελίξας τὰ βιβλία ἐκεῖνα εὗρεν ὅτι οἱ ἐκδόται τῶν ἐπιγραφῶν καὶ γραμματικῶν ἐκείνων συμφωνοῦσι μετ' ἐμοῦ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ αἱ ἐπιγραφαί. Αὗται, διατείνεται, παρέχουσι μόνον σκέλΕ, ἀλύσΕ, υἱΕ, καὶ τὸ Ε τοῦτο οἱ μὲν ἄλλοι πάντες σήμερον μεταγράφουσι διὰ τοῦ ΕΙ, δύο δ' ὅμως παλαιότεροι μετέγραψαν διὰ τοῦ Η. Ἐπειδὴ δέ, ἐπιφέρει, ὁ Ἡρῳδιανὸς διδάσκει ὅτι «τὰ δύο εε εἰς η συναιροῦσιν Ἀθηναῖοι» καὶ μνημονεύει τὼ σκέλη, τὼ πρεσβῆ (περὶ τούτου ἰδὲ κατωτέρω), διὰ ταῦτα—διὰ ταῦτα, ὡς φαίνεται, ἐσφάλην ἐγὼ καὶ οὐχὶ ὁ κ. Μωρ. Ἀλλ' εἰς ταῦτα πρῶτον παρατηρῶ, ὅτι καὶ ἂν καθ' ὑπόθεσιν τὸ Ε τὸ ἐν τῷ σκέλΕ, ἀλύσΕ κττ. ἔδει νὰ μεταγραφῇ διὰ τοῦ η, σκέλΗ, ἀλύσΗ, καὶ ἂν προσέτι ἠλήθευε τὸ δίδαγμα τοῦ Ἡρῳδιανοῦ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὰ δύο εε εἰς η συναιροῦσι, πάλιν, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ τε τεχνικοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ κ. Μωρ. οἱ Ἀθηναῖοι συνῄρουν ταῦτα, τὸ μόνον ὅπερ θὰ ἦτο πάντως πλημμελές, θὰ ἦτο τὸ υἱέε, ἤτοι τὸ ἀσυνάλειπτον τοῦ κ. Μωρ. Τοῦτο προδήλως οὔτε αἱ ἐπιγραφαὶ συνιστῶσιν οὔτε ἡ μαρτυρία τοῦ τεχνικοῦ ὅτι τὰ δύο εε συνῃροῦντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς η. Ἔπειτα διατείνομαι ὅτι, ἂν μὴ ἔσπευδεν ὑπερβαλλόντως νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ ἀνοικονόμητα καὶ πρὸ πάντων ἂν εἶχε γνῶσίν τινα τῶν Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, οὔτε τὸ σκέλΕ, ἀλύσΕ κττ. θα ἐτόλμα **σήμερον** νὰ μεταγράψῃ σκέλΗ, ἀλύσΗ οὔτε εἰς τὸ δίδαγμα τοῦ Ἡρῳδιανοῦ θὰ ἐπίστευεν. Διότι πρῶτον πάντες γινώσκομεν νῦν ὅτι παρ' Ἀττικοῖς τὸ εε δὲν συνῃρεῖτο εἰς η (πρβλ. φίλεε φίλει, πόλεες πόλεις, *εσεχον-*εεχον εἶχον, *τρεες τρεῖς κττ.), καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν διδάσκοντα σήμερον τὰ ἐναντία λέγομεν παρρησίᾳ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διαλαμβάνῃ περὶ γραμματικῶν φαινομένων, ὅτι δ' ἂν ἐπιμένῃ εἰς τοῦτο,

οὐδεὶς ὑποχρεοῦται νὰ λαμβάνῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ ὑπ' ὄψιν· πρβλ. περὶ τούτων Blass Γραμμ. Α 430, 440 καὶ ἰδίᾳ 441 σημ. 4, G. Meyer Γραμμ³. σ. 478 (ἐνταῦθα ἑρμηνεύεται καὶ τῷ πρεσβῆ ἐκ τοῦ πρεσβῆε τοῦ πρεσβεὺς) καὶ Brugmann Ἑλλ. Γραμμ. σ. 231, Meisterh³. σ. 132, 138, καὶ 200 (1). Καὶ δεύτερον ἤδη ὁ G. Meyer παρετήρησεν ὅτι ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τῇ παρεχούσῃ τὸ σκέλΕ, ζεύγΕ ὑπάρχει τὸ γράμμα Η, ἀλλὰ παριστᾷ μόνον τὸ μακρὸν ε, τὸ δὲ βραχὺ ε καὶ τὸ ἐξ ἀντεκτάσεως ἢ συναιρέσεως τῶν δύο εε προελθὸν νόθον λεγόμενον ει παριστῶνται διὰ τοῦ Ε· πρβλ. χρΗμάτων τΗς ΑθΗνᾶς, ἀλλ' ἀλύσΕς, χΕρός, ἀπΕρων κλπ. Τὸ σκέλΕ ἄρα καὶ ζεύγΕ δὲν δύνανται νὰ μεταγραφῶσι σκέλΗ, ζεύγΗ ἀλλὰ ἀναγκαίως σκέλει, ζεύγει. Καὶ τρίτον αὐτὸς ὁ Ἡρῳδιανὸς ὁ πλημμελῶς ἑρμηνεύσας ὅπερ εὗρε σκέλη (πληθυντ. ἀριθμοῦ) καὶ ἐντεῦθεν συναγαγὼν τὸ σφαλερὸν συμπέρασμα περὶ τῆς παρ' Ἀττικοῖς συναιρέσεως τοῦ εε εἰς η, αὐτὸς ἀναφέρει (Β' 322,14 καὶ 696,1) γνησίους τοῦ δυϊκοῦ συνῃρημένους εἰς -ει τύπους, τὼ ταρίχει καὶ τούτω τὼ πόλει (Αἰσχίνου τοῦ Σωκρατικοῦ). Τὰ τοῦ κ. Μωρ. ἄρα εἶναι κατὰ πάντα τρόπον πλημμελῆ καὶ ἄτοπα.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ὅπως εἶναι πλημμελὴς ἡ διδασκαλία τοῦ Ἡρῳδιανοῦ ὅτι τὰ δύο εε συνῄρουν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς η, οὕτως εἶναι ἐσφαλμένη καὶ ἡ ἄλλη γνώμη αὐτοῦ ὅτι «τὰ εἰς -υς οὐ συναιρεῖται κατὰ τὴν εὐθεῖαν τῶν δυϊκῶν». Διότι καὶ τὼ υἱεῖ (ἐκ τοῦ υἱὺς) παρεδόθη ἐπιγραφικῶς, τὰ πράγματα ἄρα βοῶσιν ὑπὲρ τοῦ ἐναντίου, καὶ ὁ φωνητικὸς νόμος τῆς συναιρέσεως τῶν δύο εε εἰς ει, οὐδένα λόγον ἐξαιρέσεως ἐν τούτοις ἔχει ἢ δύναται νὰ ἔχῃ. Ἀλλ' ὁ κ. Μωρ. ἐπιλαβόμενος ταύτης τῆς πλημμελοῦς ἀποδεικνυομένης ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων γνώμης τοῦ παλαιοῦ γραμματικοῦ ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ γράψῃ καὶ τάδε: «Ὁ Ἡρῳδιανὸς διδάσκει ὅτι κατάληξις ι δυϊκοῦ ὀνομ. πτώσεως δὲν ὑπάρ-

(1) Ὁ Χοιροβοσκὸς διδάσκει (παρ' Ἡρῳδιανῷ ἔνθα ἀνωτ.) «δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι ἐν μὲν τοῖς δυϊκοῖς τὰ δύο εε εἰς η κιρνᾶται, οἷον Δημοσθένεε-Δημοσθένη, Διομήδεε-Διομήδη· ἐν δὲ τοῖς πληθυντικοῖς εἰς τὴν ει δίφθογγον, οἷον Δημοσθένεες-Δημοσθένεις, Διομήδεες-Διομήδεις· σπανίως δὲ καὶ ἐν τοῖς δυϊκοῖς, ἀλλ' εὑρίσκεται τὰ δύο εε εἰς τὴν ει δίφθογγον κιρνάμενα, οἷον ταρίχεε-ταρίχει, πόλεε-πόλει. . . . καὶ ἐν τοῖς πληθυντικοῖς εἰς η οἷον ἱππέες-ἱππῆς καὶ βασιλέες-βασιλῆς κλπ. κλπ.». Ὅστις σήμερον πιστεύει τὰ τοιαῦτα διδάγματα, οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μεθ' ἡμῶν πίεται ποτηρίου.

χει· πῶς συμβιβάζει πρὸς τοῦτο τὴν ἀξίωσίν του ὁ κ. Χ. νὰ γράψω υἱεῖ παρὰ τὰ χειρόγραφα χάριν ἑνὸς υἱὲ τῶν ἐπιγραφῶν; Ἔτι διδάσκει ὁ τεχνικὸς ὅτι τότε συναιρεῖται τοῦ δυϊκοῦ τὸ εε εἰς η, ὅταν ἡ γενικὴ τοῦ ἑνικοῦ μακροκαταληκτῇ. Ἀλλὰ τοῦ υἱὸς ἡ γεν. εἶναι υἱέος, οὐχὶ υἱέως, ὡς καὶ ἡδέος, ταχέος, κλπ. Εἶναι δὲ τὸ υἱὸς ἐντελῶς ὁμοιοσχημάτιστον τοῖς εἰς -υς. Ὀνομαστικὴ υἱὺς (πλεονάκις ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος ἀπαντῶσα), γεν. υἱέος, δοτ. υἱεῖ, αἰτ. υἱύν, πληθ. υἱεῖς, υἱέων υἱέσι υἱέας. Καὶ δυϊκὸς ἄρα υἱέε υἱέοιν ὡς ἡδέε ἡδέοιν. Λέγω τι ἢ οὐδὲν λέγω; Καὶ ἂν λέγω τι, τότε τὸ ἓν καὶ μοναχὸν ΗΥΙΕ τῶν ἐπιγραφῶν ἐνδέχεται να μὴ εἶναι οὔτε υἱεῖ οὔτε υἱῆ ἀλλ' υἱέε, παραλειφθέντος τοῦ ἑτέρου ε δι' ἁμαρτίαν τοῦ λιθοξόου».

Διαβεβαιῶ τὸν κ. Μωρ. ὅτι οὐδὲν λέγει. Ὁ Ἡρῳδιανὸς κάλλιστα παρατηρεῖ ὅτι ἡ ὀνομ. καὶ αἰτ. τοῦ δυϊκοῦ καταλήγει εἰς ᾱ -ω καὶ ἐν τοῖς τριτοκλίτοις εἰς -ε, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς ι, τὼ κόρα, τὼ ὀφθαλμώ, πόδε, ὄσσε, κλπ. Ἀλλ' ἂν τὸ -ε τῆς καταλήξεως τοῦτο προηγουμένου ἄλλου ὁμοίου φωνήεντος συνῃρεῖτο μετ' αὐτοῦ εἰς ει (ὅπως καὶ μετὰ τοῦ η εἰς η, πρεσβῆε-πρεσβῆ, πρβλ. καὶ ἠέλιος-ἥλιος, ζήετε-ζῆτε, τιμήεντα-τιμῆντα), οὔτε ὁ Ἡρῳδιανὸς ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ ὡς ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος αὐτοῦ οὔτε ἀληθῶς ἔληγον τὰ τοιαῦτα εἰς ι, διότι, ὡς γνωστόν, τὸ ἐκ τῆς συναιρέσεως τοῦ διττοῦ εε προελθὸν ει οὔτε δίφθογγος τῷ ὄντι ἦτο οὔτε ι περιεῖχεν. Καὶ ἡ παρατήρησις δὲ τοῦ γραμματικοῦ ὅτι τότε συναιρεῖται τοῦ δυϊκοῦ τὸ εε, ὅταν ἡ γεν. τοῦ ἑνικοῦ μακροκαταληκτῇ, δὲν ἀποτελεῖ κατ' ἀλήθειαν κώλυμα τῆς συναιρέσεως. Διότι ἡ συναίρεσις ἢ ἡ μὴ συναίρεσις ἑκάστου τύπου δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τούτου ὅτι ἄλλος τύπος περατοῦται εἰς βραχὺ ἢ εἰς μακρὸν φωνῆεν ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως τῶν φθόγγων αὐτοῦ. Ἂν ἄρα συμβαίνῃ νὰ συναιρῆται τὸ τοῦ δυϊκοῦ εε ὅταν ἡ ἑν. γεν. μακροκαταληκτῇ, αὐτὸ εἶναι ὅλως τυχαῖον, τὰ δύο ταῦτα φαινόμενα δὲν συνδέονται πρὸς ἄλληλα ὡς αἴτιον καὶ ἀποτέλεσμα. Καὶ δῆλον ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ υἱέος ἀλλὰ τὼ υἱεῖ. Ὁ κ. Μωρ. ἐνόμισεν ὅτι τὸ ὄνομα υἱύς, ἅτε εἰς -ὺς λῆγον καὶ κλινόμενον καθόλου ὁμοίως τῷ ὀξύς, ἡδὺς κλπ. διαφεύγει τὴν συναίρεσιν ἐν τῷ δυϊκῷ, τὼ υἱέε, ὅπως διατείνεται, ἐλέγετο ἡδέε, ἡδέοιν. Ἀλλὰ διὰ τούτων ἐλέγχεται ἀγνοῶν κατ' ἀλήθειαν πότε τὰ εἰς -υς ταῦτα ὑπό-

κεινται τῇ συναιρέσει καὶ πότε φεύγουσιν αὐτήν. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐδιδάχθημεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ Wackernagel, Kuhn Περιοδικῷ Τόμ. ΚΕ' σ. 265 κέξ. (ἔτ. 1881) ὅτι τὸ ε+ι καὶ τὰ ὅμοια φωνήεντα καὶ δὴ καὶ τὰ εε, συνῃροῦντο ἐπὶ πάντων καὶ τῶν εἰς -υς καὶ τῶν εἰς -ης κλπ. ληγόντων ὁμοίως, μόνον δὲ ὅτε προηγεῖτο λεπτὸν φωνῆεν, οἷον ι, ε, καὶ εἵπετο ἁδρότερον, οἷον ο, α, ω, τότε διετίθεντο διαφόρως τὰ εἰς -υς, καὶ καθόλου ὅσα ἄλλοτε μεταξὺ τοῦ ε καὶ α, ο, ω εἶχον F, ἀπὸ τῶν ἄλλων, ὅσα μεταξὺ τοῦ ε καὶ ο, ω, α εἶχον ἄλλοτε s ἢ j· τούτου δ' ἕνεκα ἐλέγετο τοῦτο μὲν ἡδέος ἡδέων ἡδέα, θέω θέουσι θέομεν κλπ., τοῦτο δὲ εὐτυχοῦς εὐτυχῶν εὐτυχῆ, φιλῶ, φιλοῦμεν φιλοῦσιν. Παρὰ ταῦτα δ' ὅμως ἀεὶ ὁμοίως ἡδέϊ ἡδεῖ, ἡδέες ἡδεῖς, πλέεις-πλεῖς κττ. ὅπως καὶ εὐτυχέϊ-εὐτυχεῖ, εὐτυχέες εὐτυχεῖς, φιλέεις-φιλεῖς. Καθ' ὃν ἄρα τρόπον τὸ ε+ι καὶ τὸ ε+ε συνῃρέθη ἐν τῷ ἡδεῖ, οἱ ἡδεῖς, γλυκεῖ γλυκεῖς, πλέετε πλεῖτε, κλπ., οὕτω συνῃρεῖτο καὶ ἐν τῷ δυϊκῷ καὶ μάλιστα εἰς ει, τὼ υἱέε-υἱεῖ, ὅπως καὶ ἀλύσεε ἀλύσει, ζεύγεε-ζεύγει, σκέλεε-σκέλει, πόλεε-πόλει, ταρίχει. Οὐδεὶς δὲ βλέπει διατί ἐν τούτοις ἔμελλεν ἡ συναίρεσις νὰ παραλειφθῇ ἢ τὰ δύο εε νὰ συναιρεθῶσιν εἰς -η, ὅπως ὁ κ. Μωρ. πιστεύει.

Ἄξιον παρατηρήσεως φαίνεται καὶ τόδε ὅτι ὁ τεχνικὸς τὴν μὲν συναίρεσιν τοῦ εε εἰς ει πιστοῖ διὰ τοῦ πληθ. Δημοσθένεες Δημοσθένεις, Διομήδεες Διομήδεις καὶ προσέτι διά τινων δυϊκῶν προσηγορικῶν ὀνομάτων, ταρίχει, πόλει, ἅτινα βεβαίως εὑρέ που· τὴν δὲ συναίρεσιν τοῦ εε εἰς η ἐπιχειρεῖ νὰ δείξῃ διὰ τοῦ δυϊκοῦ, Δημοσθένεε Δημοσθένη, Διομήδεε Διομήδη, οὓς ἀναντιλέκτως οὐδέποτε οὐδαμοῦ εὗρεν οὐδ' ἠδύνατο νὰ εὕρῃ, ἀλλὰ πάντως ἔπλασε χάριν τῆς ἀτόπου θεωρίας αὐτοῦ, καθ' ἣν ἄλλως συναιρεῖται τὸ εε ἐν τῷ δυϊκῷ καὶ ἄλλως ἐν τῷ πληθυντικῷ. Καὶ ἐπὶ μόνα ταῦτα ἂν προσεῖχε προσηκόντως ὁ κ. Μωρ., θὰ ἐπείθετο περὶ τῆς πλημμελείας τῶν λεγομένων καὶ δὲν θὰ ἐπανελάμβανεν αὐτά. Ἀλλὰ καὶ τόδε εἶναι ἄξιον ἰδίας παρατηρήσεως ὅτι αὐτὸς ὁ κατηγορῶν ἐμοῦ ῥᾳστώνην ὅτι δὲν παρέπεμψα εἰ μὴ εἰς ὀλίγα βιβλία καὶ ὅτι κατέγνων αὐτοῦ μετ' ἐλαφρότητος (περὶ τούτου ἰδὲ κατωτ.), δὲν παρετήρησεν ὅτι ἂν ὄντως ἔκειτο τὸ υἱΕ ἀντὶ τοῦ υἱΕΕ κατ' ἀβλέπτημα τοῦ χαράκτου, ὡς λέγει, ἔδει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ αὐτὸ ἁμάρ-

τημα ἐγένετο καὶ ἐπὶ τοῦ ἀλύσΕ, σκελΕ, ζεύγΕ. Ἀλλὰ περὶ τούτων δὲν ἐπολυπραγμόνησεν ἐπειγόμενος ὡς φαίνεται, νὰ οἰκονομήσῃ ὁπωσδήποτε τὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ υἱέε, διὸ καὶ περιέπεσεν εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦτον τῶν ἀτοπημάτων.

Τῆς σπουδῆς ταύτης πρὸς στιγμιαίαν ἐξοικονόμησιν τῶν πραγμάτων, καταντῶσαν εἰς ἐπιπολαιότητα, ἵνα μή τι χεῖρον εἴπωμεν, ἔχει τις καὶ ἄλλα μαρτύρια νὰ καταλέξῃ. Ἀναγράφω ἕν: Θέλων νὰ πείσῃ ὅτι ἡ ὀρθογραφία τοῦ σῴζω εἶναι, ὡς λέγει, νεόρρυθμος καὶ ὅτι οἱ συντηρητικοὶ διατηροῦσι τὴν ἄνευ τοῦ ὑπογεγραμμένου ι γραφήν, μόνοι δὲ οἱ καινοτόμοι γράφουσι σῴζω, διατείνεται ὅτι καὶ ὁ David Holmes ἐν τῷ Index Lysiacus (λεξ. 1895) γράφει οὕτως ἄνευ τοῦ ι, σώζω. Ἀλλ' ὅσοι δὲν ἔρριψαν μόνον ἐπιπόλαιον βλέμμα ἐπὶ τὰς ἀναγεγραμμένας ἐν τῷ Πίνακι λέξεις ἀλλ' ἔλαβον τὸν κόπον νὰ διέλθωσι καὶ τὴν praefatio τοῦ βιβλίου, ἐν ᾗ ἐκτίθενται αἱ ἀρχαὶ αἷς ἠκολούθησεν ὁ συντάξας τὸν Index ἐκεῖνον, γινώσκουσιν ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἔλαβεν ὡς βάσιν εἰς σύνταξιν τοῦ πίνακος αὐτοῦ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Scheibe ὅπως αὕτη εἶχεν ἐκδοθῆ· τῶν λέξεων ἄρα καὶ τύπων ταύτης, ὅπως φέρονται ἐν αὐτῇ, τὸν πίνακα συνέταξεν, διαρρήδην δ' ὅμως ὁμολογεῖ ὅτι πάντες νῦν εἶναι σύμφωνοι ὅτι πολλοὶ τῶν τύπων τούτων πλημμελῶς εἶχον ὑπὸ τοῦ Scheibe ἐκδοθῆ. «Ceterum, λέγει, ita me exemplo Scheibiano addixi *ut ne ea quidem corrigerem quae non recte ab eo scribi hodie* **inter ommes constat,** *ut infinitivum* σιωπᾷν *cum iota aut* ἄστεος; *neque enim* κτλ.». Κάκιστα ἄρα προσάγεται ὁ Holmes μάρτυς ὑπὲρ τοῦ σώζω ὑπὸ τοῦ κ. Μωρ. Σημειωτέον δὲ ὅτι οὐ μόνον ὁ Holmes διδάσκει ὅτι κατὰ κοινὴν πάντων ὁμολογίαν οὐκ ὀρθῶς ἔγραφέ τινα καὶ δὴ καὶ τὸ σώζω ὁ Scheibe, ἀλλὰ καὶ ὁ Sigmundus Preuss ἐν Index Isocrateus σελ. 87 (ἔτ. 1904) γράφει σῴζω. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα παρέβλεψεν ὁ κ. Μωρ. ἐπειγόμενος, ὡς φαίνεται, νὰ δικαιολογήσῃ τὰ ἀδικαιολόγητα.

Περὶ τῆς γραφῆς Ποτίδαια διδάσκει τάδε: «Περὶ τῆς γραφῆς Ποτιδαίας ἤμην ἐπὶ μακρὸν ἀμφίρροπος διὰ τὴν πρὸς τὴν Ποσειδῶνα συγγένειαν τῆς λέξεως. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος παρήχθησαν τὰ Ποσίδειον καὶ Ποσιδεὼν καὶ Ποσιδηιὼν κατὰ τὰς ἐπιγραφάς, ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ σεβασθῶ τὴν τῶν ἀντι-

γράφων παράδοσιν». Παράδοξον πρᾶγμα συμβαίνει ἀληθῶς εἰς τὸν κ. Μωρ.· ἐπιχειρεῖ νὰ δικαιολογηθῇ καὶ δείξῃ ὅτι ὀρθὰ λέγει, καὶ ἀκριβῶς ἡ δῆθεν ἀπόδειξις τῆς ὀρθότητος τῶν λόγων του εἶναι ὁ τρανότατος ἔλεγχος αὐτῶν. Τοῦτο εἴδομεν μέχρι τοῦδε πανταχοῦ, τοῦτο παρατηροῦμεν καὶ ἐν οἷς γράφει ἀπολογούμενος περὶ τοῦ Ποτίδαια. Διότι πρῶτον ὅταν ἔχωμεν Ἀττικὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Ε' αἰῶνος π.Χ. ἐν αἷς τὸ Ποτείδαια κεῖται ἀναντίλεκτον, τῶνδε, **Ποτειδαίας** δ' ἀμφὶ πύλας ἐ[δάμεν], πρόσθε **Ποτειδαίας** Ηοὶ θάνον ἐν πρ[ομάχοις] κλπ., τότε δὲν εἶναι οὐδεμία ἀνάγκη νὰ εἴμεθα ἐπὶ μακρὸν ἀμφίρροποι περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῆς λέξεως. Εἶναι δὲ ἐσχάτη ἀτοπία καὶ ἀμεθοδία νὰ παραβλέπηται μὲν ἡ μαρτυρία τῶν ἐπιγραφῶν, προκρίνηται δὲ ἡ τῶν ἀντιγράφων καὶ ταῦτα ὑπ' αὐτοῦ τούτου, ὅστις ἀνωτέρω ἐκήρυξεν ὅτι ταῦτα ἀπέβαλον ἀπὸ πολλοῦ τὸ ἀξιόχρεον αὐτῶν. Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ τούτων ὁ κ. Μωρ. ἐλέγχεται πάλιν οὐδεμίαν ἔχων ἰδέαν τῶν φαινομένων τῆς μεταπτώσεως. Διότι προφανῶς οἱ τύποι ΠοσΟΙδᾶνος ΠοσΕΙδῶν ΠοσΙδήιον, **οι** | **ει** | **ι**, ὁμοιότατοι ὄντες τοῖς οἶδα εἰδέω εἰδείην ἴσθι ἴδμεν, ἔοικα ἔϊγμεν, ἀϊκὴς εἴκω εἰκὼν κττ., πείθουσι πάντα ὅτι ἐν τούτῳ πρόκειται περὶ μεταπτωτικῶν φαινομένων. Ἀλλ' εἰ καὶ πάντες οἱ τύποι οὗτοι καὶ ἄλλοι ἀκόμη (πρβλ. Ahrens, Kleine Schriften σ. 390 κἑξ. καὶ G. Meyer Ἑλλ. Γραμμ.[3] σ. 388) προῆλθον πάλαι ποτὲ μεταπτωτικῶς ἐξ ἑνὸς ἀρχαίου, ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις ἡμεῖς εὑρίσκομεν ἕκαστον τούτων ἐκφερόμενον ἑκασταχοῦ καθ' ἕνα μόνον τρόπον· θὰ ἔλεγε δὲ ἐσχάτως ἄτοπα, ἄν τις διισχυρίζετο ὅτι, ἐπειδὴ πάντα ταῦτα παράγονται ἐκ τοῦ ὀνόματος ΠοτειδάϝΩν καὶ εἴκω, ἠδύνατο νὰ γράφῃ κατὰ βούλησιν καὶ Ποσιδάων Ποσιδώνιος καὶ Ποτειδανία Ποσειδήιος κλπ. ἢ εἶδα ἀντὶ οἶδα, οἰδείην ἀντὶ εἰδείην, εἶσθι ἢ οἶσθι ἀντὶ ἴσθι, ἔεικα ἔειγμεν ἀντὶ ἔοικα ἔϊγμεν, οἰκὼν ἢ ἰκὼν ἀντὶ εἰκὼν κλπ. κλπ. Διότι προδήλως οὐχὶ ἡ κοινὴ καταγωγὴ πάντων τούτων ἀλλ' ἡ χρῆσις ἑκάστου καὶ ἑκασταχοῦ ὁρίζει καὶ ἐπιβάλλει τὴν ὀρθογραφίαν αὐτοῦ. Τοῦτο φαίνεται τοσοῦτον στοιχειώδης ἀλήθεια ὥστε θὰ ἦτο βεβαίως περιττὸν καὶ νὰ λεχθῇ, ἂν μὴ ὁ κ. Μωρ. ἐξηλέγχετο, δι' ὧν ὑπερασπίζων τὸ πλημμελὲς τῶν ἀντιγράφων Ποτίδαια λέγει, ὅτι ἀγνοεῖ ἀτυχῶς αὐ-

τήν. Λοιπὸν καὶ πάλιν ἀναγκάζομαι νὰ ἐπαναλάβω ὅτι εἰς ἐκεῖνον ὅστις οὕτω περιφανῶς ἐξελέγχεται ἀγνοῶν τὰ στοιχειώδη ταῦτα τῆς γραμματικῆς διδάγματα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συζητῇ περὶ γραμματικῶν φαινομένων· τοῦτο ὀφείλει νὰ πεισθῇ ὁ κ. Μωρ. καὶ ἀντὶ νὰ διατείνηται ὅτι ἐμελέτησε δεκαπλάσια τῶν ὑποδειχθέντων, ὅτι ἦν ἐπὶ πολὺ ἀμφίρροπος, ὅτι ἔσχε ῥιπτασμούς, ὅτι ἔχει τὸ θάρρος ν' ἀποφαίνηται οὕτω κλπ. κλπ., ὀφείλει δυοῖν θάτερον, ἢ νὰ φροντίσῃ πρῶτον νὰ μελετήσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ μάθῃ τὰ πράγματα, ἢ νὰ παύσῃ διακηρύττων τὰ ἄτοπα ταῦτα, διότι ἐπὶ τέλους εἶναι καὶ ἐντροπή.

Ὁ κ. Μωρ. γράφει ὅτι «ὁ κ. Χ. δὲν θὰ ἔστεργέ ποτε νὰ καταγνώσῃ Γερμανῶν λογίων ὅτι μὲ τόσην ἐλαφρότητα κατέγνωσε τοῦ Ἕλληνος, ἄγνοιαν τῶν 4 ἢ 5 ἐκείνων βιβλίων ἐξ ὧν προρρέουσι τὰ νάματα τῆς νεορρύθμου ὀρθογραφίας». Σφάλλεται ὁ κ. Μωρ. φρονῶν ὅτι ἐγὼ προκειμένου περὶ ἀληθείας θὰ ἐκράτουν δύο μέτρα καὶ δύο σταθμὰ κατὰ λόγον τῆς ἐθνικότητος τοῦ κρινομένου, νομίζω δὲ ὅτι καὶ ὁ μέχρι τοῦδε βίος μου δὲν παρέχει περὶ τούτου τεκμήρια. Λοιπὸν ἔστω βέβαιος ὁ κ. Μωρ. ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θὰ κατεγίνωσκον ὁμοίαν ἄγνοιαν παντὸς ἄλλου καὶ Ἕλληνος καὶ Γερμανοῦ καὶ Γάλλου, ἄν τις τούτων ἐφωρᾶτο μὲν ἀγνοῶν οὐ μόνον τὰ ἐν ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς καὶ ἄλλοις ἀπροσιτωτέροις εἰς πολλοὺς βιβλίοις, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τοῖς προχειροτάτοις καὶ στοιχειωδεστάτοις, ὅπως δυστυχῶ ἐλέγχεται ὁ κ. Μωραΐτης, ἅμα δ' ἐφαίνετό μοι ὅτι ἀποφαινόμενος οὕτω μεθ' ὑπεροψίας καὶ ἀλαζονείας περὶ ὧν κατ' ἀλήθειαν ἠγνόει, ἠδύνατο ν' ἀποβῇ ἐπιβλαβὴς εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνοι ἐσφάλησαν μὲν ἔνια ὡς ἄνθρωποι, δὲν ἤνοιξαν δ' ὅμως καὶ δεκάπηχυ στόμα διασύροντες καὶ χλευάζοντες ὅσα ἠγνόουν, διὰ τοῦτο καὶ οὐδὲν περὶ αὐτῶν ἐγὼ εἶπον. Ὁ δὲ κ. Μωρ., ὅλως τἀναντία, φωρᾶται μὲν ἀγνοῶν καὶ πλημμελῶς διδάσκων αὐτὰ τὰ πάγκοινα σήμερον, ἐκφράζεται δὲ ἀπρεπῶς περὶ ἀνδρῶν πλεῖστα κατορθωσάντων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ νῦν τέλος ἀγωνίζεται καὶ ταῦτα οὐδενὶ σὺν κόσμῳ νὰ ἐξευτελίσῃ τὰ τῶν νεωτέρων διδάγματα, ἃ κατ' ἀλήθειαν τελείως ἀγνοεῖ γράφων: νάματα τῆς νεορρύθμου ὀρθογραφίας,... Ὑπάρχουσι γραμματικοὶ οὔτε τρίτοι οὔτε τέταρτοι οὔτε

δωδέκατοι οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἐν ἀριθμῷ, οἵτινες ἄγονοι ὄντες γενναίων ἐπιστημονικῶν κυημάτων τρέπονται ἐπὶ τὰ ῥαθυμότατα, ἐπιλαμβάνονται παντὸς ἰῶτα καὶ πάσης κεραίας καὶ ἐπιχειροῦσι μετὰ θορύβου καὶ ἀλαλητοῦ, ὡς ἐν τούτῳ οὔσης τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, νὰ κινῶσι τὰ καθεστῶτα περὶ τοὺς τύπους καί τὴν ὀρθογραφίαν, θαρροῦντες μὲν ἐπὶ τῷ ὅτι τὰ τοιαῦτα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δυσεξέλεγκτα, ἀγαπῶντες δὲ ἂν ἐπὶ βραχὺν χρόνον γίνεται λόγος περὶ αὐτῶν ὡς πρωταγωνιστῶν ἐν τῷ καινοτόμῳ κινήματι κτλ. κτλ.». Διὰ ταῦτα καὶ πρῶτον παρετήρησα αὐτῷ, καὶ τοῦτο μετὰ πολλῆς εὐλαβείας, τὸ ἄδικον αὐτοῦ καὶ νῦν ἠναγκάσθην νὰ ἐπανέλθω ἀκριβέστερον ἐπὶ τὸν ἔλεγχον τῶν πολλῶν καὶ πολυειδῶν σφαλμάτων αὐτοῦ. Ἂν δὲ ἐγὼ κατέγνων αὐτοῦ ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων τούτων μετ' ἐλαφρότητος, ὡς διατείνεται νῦν, ἢ ἂν μᾶλλον αὐτὸς ἐπεχείρησε καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Πλάτωνος πρότερον καὶ τὴν δικαιολογίαν αὐτοῦ νῦν μετ' ἀσυγγνώστου ἀληθῶς ἐλαφρότητος, καθὼς καὶ ἂν ἐκ τεσσάρων ἢ πέντε μόνον βιβλίων ἢ ἐκ παμπόλλων, ἐκ φιλολογίας ὅλης πηγάζωσι τὰ νέα διδάγματα, ἢ ὅπως ἐπὶ διασυρμῷ λέγει, «προρρέουσι τὰ νάματα», καὶ ἂν τέλος εἶναι νεόρρυθμος ὀρθογραφία ἡ διδασκαλία τοῦ Βαλκεναρίου, τοῦ Pierson, τοῦ Buttmann, τοῦ Bekker κλπ. κλπ. ὅπως διατείνεται καὶ ὅπως ἐπιγράφει τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ, τὴν περὶ τούτων κρίσιν καταλείπω θαρρούντως εἰς τὴν εὐθυκρισίαν τῶν ἀναγνωστῶν.

Εἶναι δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἐνῷ τοσοῦτον ἀδίκως ἐπιτίθεται καὶ κατηγορεῖ, κατορθοῖ ἐν ταὐτῷ καὶ νὰ παραπονῆται ὅτι ἐγενόμην κατήγορος μᾶλλον ἢ κριτὴς αὐτοῦ. Ἀλλὰ καθὰ ἤδη ἐν ἀρχῇ ῥητῶς εἶπον, καὶ ὅπως σαφῶς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς **Ἀδίκου μομφῆς ἔλεγχος** δηλοῦται, ἐγὼ δὲν ἠθέλησα νὰ γράψω κρίσιν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ (1), ἀλλ' ἁπλῶς νὰ ἐξελέγξω καὶ ἀποκρούσω ἄδικον κατηγορίαν. Πάντα ἄρα ὅσα νῦν περὶ τοὐναντίου διατείνεται εἶναι ἀλλότρια.

Ἐπειδὴ παρετήρησα ὅτι εἰ καὶ δισχυρίζεται ὅτι κατήρτισε τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ καθ' ἃ ἐλλόγιμοι γραμματικοὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐδίδαξαν, ἐξέδωκεν ἄλλα τε οἷον ἑώρακα

(1) Κρίσιν ἐκτενῆ τοῦ βιβλίου θέλει δημοσιεύσει προσεχῶς ἡ Ἀθηνᾶ.

κτλ. καὶ πόματα ἀντὶ πώματα, καὶ ἐπειδὴ ὡς φαίνεται, ἐν τούτῳ οὐδεμίαν εὕρισκεν ὑπεκφυγήν, ὁμολογεῖ μὲν τὸ σφάλμα, γράφει δὲ πρὸς δικαιολογίαν τάδε: «Μόνον τὸ πόματα ἐγράφη παρὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. Τὸ κείμενον ἐξετυπώθη ἐκ τοῦ κειμένου τῆς τοῦ Ἑρμάννου ἐκδόσεως ἐπιδιωρθωμένον ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὰ ἐμοὶ δοκοῦντα, παρέβλεψα λοιπὸν τὸ πόματα... Ἡ ἀπ' Ἀθηνῶν ἀπόστασις τῆς Λειψίας καὶ πολλαὶ ἄλλαι συντυχίαι δυσπάλαιστοι καθίστων μοι δυσχερεστάτην τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἐκτυπώσεως». Ἀλλὰ πρῶτον ἀπορεῖται διατί νὰ μὴ παραλάβῃ τὴν ὀρθὴν γραφὴν ἐξ ἄλλης ἐκδόσεως οἷον τῆς Διδοτείου (ἐκδοθείσης πρὸ ἡμίσεως αἰῶνος, τῷ 1856) ἥτις ἔχει τὸ ὀρθὸν **πώματα** ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ (σ. 283), ἢ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς στερεοτύπου Teubner ὑπὸ Mart Wohlrab, ὥστε ἡ Ἑλληνικὴ καὶ χάριν τῶν Ἑλλήνων γενομένη μεγάλη ἔκδοσις νὰ μὴ ὑπολείπηται καὶ αὐτῶν τῶν στερεοτύπων Teubner. Ἔπειτα ἀφοῦ ἔλαβεν ὡς βάσιν τὴν ἔκδοσιν τοῦ Hermann καὶ ἐπιδιώρθωσεν, ὡς λέγει, αὐτήν, πῶς δὲν παρετήρησεν ὅτι ὁ Hermann πολλαχοῦ τοῦ Πλάτωνος ἐξέδωκεν ὀρθῶς, οἷον Πολιτ. Γ 406 α καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ δὲν κατέστη οὕτω προσεκτικός, ὥστε καὶ κατ' ἀρχὰς νὰ διορθώσῃ ὄντως καὶ κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχήν αὐτοῦ μάλιστα ἐπὶ τοῦτο; Ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι ἐπὶ λέξεις μὲν καθ' ἕνα μόνον ἀεὶ γραφομένας τρόπον, οἷον ἐπειδή, δάνειον, ἄνθρωπος, σῶμα κλπ. κλπ. δυνατὸν νὰ ἐπιστήσω ὀλίγον τὴν προσοχήν μου κατὰ τὴν διόρθωσιν τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων, ἐπὶ λέξεις δ' ὅμως πλημμελῶς ἄλλοτε γραφομένας, οἷον φιλόνικος, τεῖσαι, μεῖξαι, ἑόρακα, πώματα κλπ. προσέχω πλεῖστον. Μετὰ ταῦτα ἐξακολουθεῖ: «ἐλπίζω ὅτι θὰ φανῶ ἐπιεικέστερος πρὸς τοὺς ἀναγνώστας μου, ἐὰν παραλαμβάνων συνήγορον αὐτὸν τὸν κατήγορόν μου εἴπω μετ' αὐτοῦ (Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΖ' σ. 236) ἀπολογούμενος «ὅτι οὐχὶ τυχαῖοί τινες ἀλλ' ἄνδρες πρῶτοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς γλώσσης ἀποδέχονται αὐτὰ καὶ τέλος, ὅταν τις συναμαρτάνῃ μετ' ἀνδρῶν πρώτων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ἂν ἀκόμη πράγματι ἁμαρτάνῃ, δὲν εἶναι ἄξιος μεγάλης κατακρίσεως»· ἀλλ' ἀπαράβλητα παραβάλλει ὁ κ. Μωρ. Ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ ἐμοῦ ὁ λόγος ἦν περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ μετανάστης-εύω, ὃ ἄλλοι μὲν ἐκ τοῦ μετα+νάστης, ἄλλοι δὲ οἷον ὁ J. Schmidt, W. Schulze κλπ. μετὰ τοῦ Εὐσταθίου πρὸς τὸ μετανίστασθαι, μετανάστα-

σις συνάπτουσιν· ἀμφότεραι δὲ αἱ ἐτυμολογίαι αὗται εἶναι ἐξ ἴσου δυναταί. Ἐγὼ ἠκολούθησα τὴν ἐκ τοῦ μετανίστασθαι, ἐντεῦθεν ἐψέχθην ἀτόπως ὑπὸ ἄλλου, γινώσκοντος μόνην τὴν ἑτέραν. Διὰ ταῦτα ἀπαντῶν ἔλεγον ὅτι, ἀφοῦ δύο ἐξ ἴσου δυναταὶ ἐτυμολογίαι ὑπάρχουσι, καὶ τὴν ψεγομένην ἄνδρες πρῶτοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς γλώσσης ἀποδέχονται, δὲν εἶναι ἄξιος μεγάλης κατακρίσεως ἐκεῖνος, ὅστις μετ' αὐτῶν ἀσπάζεται αὐτήν, καὶ ἂν ἀκόμη πράγματι ἁμαρτάνῃ. Ἐν οἷς δ' ὅμως φωρᾶται σφαλλόμενος ὁ κ. Μωρ., δὲν πρόκειται περὶ ἐτυμολογίας, πράγματος δηλ. οὐχὶ σπανίως ἀμφιβόλου καὶ διττὰς ἢ καὶ πλείονας ἑρμηνείας ἐπιδεχομένου, (πρβλ. ὅσα λέγει ὁ κ. Walde ἐν τῷ Ἐτυμολ. Λεξ. τῆς Λατ. σελ.... ς' «δὲν θα εὕρῃ θαυμαστὸν ὅστις ἐνθυμεῖται, ἡλίκην σημασίαν ἔχουσι καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν ἐτυμολογικοῖς ζητήμασιν ἀναγκαίως ὑποκειμενικαὶ ἕξεις τοῦ σκέπτεσθαι...»), ἀλλὰ περὶ παραδόσεως καὶ ταύτης ἐξηκριβωμένης ὡς πρὸς ταῦτα ἃ ἁμαρτάνει (ἑόρακα, Ποτείδαια, πώματα, θνῄσκω κλ.). Πρόσθες ὅτι οἱ σπουδαιότατοι φιλόλογοι οἷον Κόβητος, Nauck, οἱ Dindorf, Blaydes, Jebb, Blass, Stahl, Κόντος, Herwerden, Meineke, Kaibel, Wilamowitz, Sandys, Usener, Smyth, Crusius, Goodwin κλπ. ἐδίδαξαν ἢ καὶ νῦν ἔτι διδάσκουσι τα ὀρθά, ὥστε δὲν δύναται κατ' ἀλήθειαν ὁ κ. Μωρ. νὰ διατείνηται ὅτι συναμαρτάνει μετ' ἀνδρῶν πρώτων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Ὁμοίως δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τὸ «καὶ ἂν ἀκόμη πράγματι ἁμαρτάνῃ», διότι τὰ σφάλματα αὐτοῦ εἶναι αὐτόδηλα καὶ δὲν δύναται νὰ λεχθῇ περὶ τούτων τὸ ἄν, καθότι οὐδεμίαν ἐπ' ἀληθείας ἐπιδέχονται ἀντίρρησιν. Λοιπὸν ἃς μὴ ζητῇ νὰ παραλάβῃ ἐμὲ συνήγορον τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτημάτων, διότι τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἐκεῖ εἰρημένα δὲν ὠφελοῦσιν αὐτόν, ἐκτὸς ἐὰν παρερμηνεύῃ αὐτά, ὅπερ οὐ δίκαιον οὐδ' ἐπιτετραμμένον.

Βλέπων ὅτι ὁ κ. Μωρ. ἀντέτασσεν ἀρχαιοτέρους καὶ νεωτέρους γραμματικοὺς καὶ ἐκείνους μὲν ἐκάλει ἐλλογίμους, περὶ τούτων δὲ ἐξεφράζετο λίαν ἀπρεπῶς καὶ ἀδίκως, (γυναικεία κόμμωσις, μετ' ἐλαφροτέρας συνειδήσεως κλπ.), εἶπον ἐπὶ λέξει ὅτι: «Τοιαῦται ἐκφράσεις δὲν εἶναι δίκαιον καὶ πρέπον νὰ ἐκφέρωνται ἄνευ ἀναντιλέκτων ἀποδείξεων ἐναντίον ἀνδρῶν λογίων τοσαῦτα μοχθησάντων πρὸς ἐξακρίβωσιν παμπόλλων φαινομένων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Πρὸς τοὺς ἄνδρας τούτους ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἂν πράγματι ἔχωμεν σαφῆ συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἑνότητος μετὰ τῶν ἀρχαίων καὶ δὴ ἂν θεωρῶμεν τὰ συγγράμματα ἐκείνων ὡς ἐθνικὴν ἡμῶν κληρονομίαν (1), πρὸς τοὺς ἄνδρας τούτους, λέγω, ὀφείλομεν ἡμεῖς εὐγνωμοσύνην, ἐφ' οἷς μετὰ θαυμαστῆς ἀληθῶς ἐπιμελείας καὶ εὐφυΐας ἐξεῦρον καὶ ἐδίδαξαν ἡμᾶς περὶ τῆς γλώσσης ἡμῶν, οὐχὶ δὲ νὰ κατηγορῶμεν αὐτοὺς ἀναιτίως, νὰ βασκαίνωμεν σχεδὸν εἰπεῖν καὶ ἀδικῶμεν δι' ὑπερβολῶν, δι' ἀτόπων παρομοιώσεων, δι' ἀναλήθων καὶ προσβλητικῶν ἐκφράσεων. Διότι ταῦτα ποιοῦντες ἀποδεικνύομεν σαφῶς ὅτι δὲν ἔχομεν συναίσθησιν οὔτε τῆς εὐγενοῦς κληρονομίας ἣν παρὰ τῶν ἡμετέρων προγόνων ηὐτυχήσαμεν νὰ λάβωμεν, οὔτε τῆς θαυμασίας ἐργασίας ἣν οἱ τῆς Ἑσπερίας γλωσσοδῖφαι κατέβαλον καὶ ἀεὶ καταβάλλουσιν ὑπὲρ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως καὶ ὀρθῆς κατανοήσεως τῆς κληρονομίας ταύτης».

Ταῦτα παραθεὶς ὁ κ. Μωρ. διατείνεται ὅτι: «Χρειάζεται πολλή τις συλλογιστικὴ δολιχοδρομία, ὅπως ἐννοήσῃ τις πῶς ἀπὸ τοῦ μέμφεσθαί τινας νεωτέρους γραμματικοὺς ὡς προπετεῖς πρὸς τὸ κινεῖν τὰ καθεστῶτα, δύναται νὰ συμπερανθῇ ὅτι ὁ μεμφόμενος δὲν ἔχει συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς του ἑνότητος μετὰ τῶν ἀρχαίων· ἴσως τὸ ἀντίστροφον τούτου θὰ ἦτο παντὶ εὐσυνοπτότερον, ὅτι ὁ θαυμάζων καὶ ζηλῶν ἀδιακρίτως πᾶν ὅ τι ἐξ Εὐρωπαίων ὄντων ἢ δοκούντων σοφῶν προέρχεται, πᾶν δ' ὅ τι ἐκ τῶν οἰκείων ἀβασανίστως ἀτιμάζων, ὁ τοιοῦτος ἀποδεικνύει διὰ τούτου ὅτι δὲν ἔχει συναίσθησιν τῆς εὐγε-

(1) Πρβλ. Κοραῆ «Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐὰν θέλωσι νὰ εἶναι ἄξιοι τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, πρέπει νὰ στοχάζωνται τὰ παραγγέλματα τοῦ Σωκράτους καὶ ὡς πατρικὴν αὐτῶν κληρονομίαν καὶ νὰ ἐνθουσιάζωνται δι' αὐτά». Καὶ ὄντως ὅταν τις ἐνθυμηθῇ ὁποῖα καὶ ὁπόσα τῆς ἡμετέρας γλώσσης διεφώτισαν ἄνδρες οἷος ὁ Fick, ὁ Brugmann, ὁ Delbrück, ὁ J. Schmidt, ὁ W. Schulze, ὁ F. Solmsen, ὁ P. Kretschmer, ὁ Hirt, ὁ O. Hoffmann, ὁ R. Meister, ὁ Jac. Wackernagel, ὁ Osthoff, ὁ Bechtel, ὁ Bartholomae, ὁ Prellwitz, ὁ Collitz, ὁ Baunack, ὁ Thumb, ὁ Schwyzer, Bréal, ὁ Saussure, ὁ Meillet, ὁ Victor Henry, ὁ Ascoli, ὁ Levi, ὁ Wheeler, ὁ Smyth, ὁ Buck, ὁ Danielsson, ὁ Pedersen, ὁ Lagercrantz, ὁ Persson, ὁ Lidén κλπ. κλπ. κλπ. καὶ ἅμα λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἄλλοι λαοὶ μόνον ἀντὶ πολλῶν χρημάτων ἐπιτυγχάνουσι νὰ πείσωσί τινα, ὅπως ἐξετάσῃ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν (ἡ Ρουμανικὴ Κυβέρνησις δίδει κατ' ἔτος 1000 λίρας τῷ ἐν Λιψίᾳ Weigand, ἤκουσα δ' ὅτι ἄλλας τόσας δίδει αὐτῷ καὶ ἡ Βουλγαρική), ὅτι δέ οἱ Γερμανοὶ ἀφηρώισαν τὸν Grimm διὰ τὰς περὶ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν ἐργασίας αὐτοῦ κτλ., τότε νοεῖ τὸ μέγεθος τῶν ὑπηρεσιῶν ἃς δωρεὰν οἱ ἄνδρες οὗτοι προσφέρουσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

νοῦς του κληρονομίας, οὐδὲ τῶν καθηκόντων ἅτινα τῷ ἐπιβάλλονται ὑπ' αὐτῆς. 'Αλλ' ἐγὼ προαποφαίνομαι τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην, ὅτι οὐδετέρα τῶν θέσεων τούτων ἔχει λογικὴν ὀρθότητα, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Ζητητέον ἄρα ἀμεσώτερα καὶ ἐναργέστερα τεκμήρια τῆς ἐθνικῆς ἑκάστου συνειδήσεως ἢ τὰ ἐκ τοῦ μέμφεσθαι ἢ θαυμάζειν τινὰς γραμματικούς».

Καὶ ἐγὼ ὁμολογῶ πάλιν ἐν τῷ μέρει ὅτι χρειάζεται ὄντως πολλὴ καὶ μεγάλη ῥητορικὴ τέχνη, ἵνα τις κατορθώσῃ νὰ ἀδικῇ μὲν καὶ χλευάζῃ ἄνδρας λογιωτάτους τῶν τελευταίων χρόνων τοσαῦτα ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατορθώσαντας, ν' ἀποφαίνηται δ' ἅμα ὅτι οὕτως ἀκριβῶς διατρανοῖ τὴν συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς αὑτοῦ ἑνότητος πρὸς τοὺς ἀρχαίους. Νομίσῃ δὲ μηδεὶς ὅτι τὸ κακὸν ἐλαττοῦται ὑπὸ τοῦ κ. Μωρ. ὑποκαθιστῶντος εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ τὸ **τινάς**· διότι καὶ ἂν ἤθελέ τις ὁμολογήσει αὐτῷ ὅτι **τινὲς** μόνον, ὡς νῦν διατείνεται, εἶναι προπετεῖς πρὸς τὸ κινεῖν τὰ καθεστῶτα, καὶ δι' αὐτὸ ἔβλαψαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα πολὺ ἢ ὀλίγον, πάλιν, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι, πλὴν τῶν **τινῶν** τούτων, οὐδὲν μὲν κακὸν πολλὰ δὲ ἀγαθὰ ἐποίησαν, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ κατηγορῶνται ἀντιτασσόμενοι ὡς ἀτάσθαλοι πρὸς τοὺς παλαιοτέρους ἐλλογίμους καλουμένους. Ὁ Θεὸς (Γενέσ. ΙΘ' 32-3) εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὅτι ἐὰν ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τῶν Σοδόμων ἤθελον εὑρεθῆ δέκα μόνον δίκαιοι, «οὐ μὴ ἀπολέσω ἕνεκα τῶν δέκα».'Εν τούτοις δὲ ὅπου μόνον **τινές**, ὡς λέγει νῦν ὁ κ. Μωρ., εἶναι οἱ πονηροί, οἱ δὲ λοιποὶ χρηστοί, δῆλον ὅτι αἱ κατηγορίαι αὗται εἶναι παντελῶς ἄδικοι καὶ ἀπρεπεῖς. (Τὴν καταδρομὴν ταύτην κατὰ τῶν ἀλλογενῶν λογίων παρετήρησε καὶ ὁ κ. Immisch, ἰδὲ κατωτέρω). Πρόσθες, ὅτι ὁ συλλογισμὸς τοῦ κ. Μωρ. εἶναι ἐξ ἐκείνων, οὓς ὁ θεῖος Πλάτων σφόδρα κακίζει χαρακτηρίζων αὐτοὺς διὰ λέξεων ἃς δὲν θέλω νὰ ἐπαναλάβω. Λαμβάνει δηλ. καὶ μεταχειρίζεται πρὸς τὸν συλλογισμὸν αὐτοῦ τοῦτον ὡς ὡμολογημένα δύο τινά, πρῶτον τὴν χλεύην τῶν ἀλλογενῶν λογίων καὶ δεύτερον τὸν ἄκριτον θαυμασμὸν αὐτῶν. 'Αλλ' ἡμεῖς μόνον τὸ πρῶτον εἴδομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Μωρ., τὸ δὲ δεύτερον ἀγνοοῦμεν, τοὐλάχιστον δὲν ἀπέδειξεν αὐτὸ ἐν οἷς εἶπεν, ἀλλὰ σιωπηρῶς καὶ λάθρα παρέλαβεν εἰς τὸν λόγον. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ οὔτε εἶπον ποτὲ ὅτι πᾶν ὅ τι προέρχεται παρὰ τῶν λογίων τῆς Ἑσπερίας εἶναι

θαυμαστόν, πᾶν δ' ὅ τι παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπόβλητον, οὔτε ἔδειξα ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον γινώσκω, διὰ τοῦ παραδείγματός μου μέχρι τῆς σήμερον τοιοῦτό τι. Πολλάκις δ' ἤδη ἀπὸ τοῦ 1881 παρέλαβον παρά τε ἀλλογενῶν καὶ παρ' Ἑλλήνων ὅ τι ἔκρινα χρήσιμον καὶ πολλάκις πάλιν ἠναγκάσθην ν' ἀποκρούσω ὅ τι ἐνόμιζον πλημμελὲς εἴτε ὑφ' Ἕλληνος εἴτε ὑπὸ ἄλλου τινὸς ἐδιδάχθη. Πάντ' ἄρα ταῦτα τοῦ κ. Μωρ. εἶναι πλημμελεῖς συλλογισμοὶ ἀνάξιοι Πλατωνικοῦ.

Τὰ ἀμεσώτερα δὲ καὶ ἐναργέστερα, ὡς λέγει, τεκμήρια τῆς ἐθνικῆς ἑκάστου (δηλ. αὐτοῦ. ἐμοῦ καὶ παντὸς ἄλλου) συνειδήσεως ἀνευρίσκει παραδόξως ἐν τούτῳ ὅτι οἱ μὲν ἀλλογενεῖς, ὡς διατείνεται, λόγιοι ἐπήνεσαν τὸ βιβλίον αὐτοῦ, μόνος δὲ ἐγὼ ὁ Ἕλλην οὔτε ἐπήνεσα αὐτὸ οὔτε ἐμνημόνευσα διὰ τῆς Ἀθηνᾶς, καίτοι ἐστάλη πρὸς τὸν διευθυντὴν αὐτῆς ἀντίτυπον, ἀλλὰ ἄνευ τινὸς εἰσαγωγῆς ἔλαβον χωρίον τῶν προλεγομένων αὐτοῦ καὶ ἔψεξα αὐτό. Δὲν θὰ ἀρνηθῇ, πιστεύω, οὐδεὶς τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ συλλογισμοῦ, ἀλλ' ἀτυχῶς οὐδὲ τὴν πλημμέλειαν αὐτοῦ, Διότι πρῶτον ἐγὼ δὲν συνέταξα, καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνω, κρίσιν τοῦ βιβλίου, ἀλλ' ἁπλῶς ἀπέκρουσα ἄδικον μομφήν, ἵνα μὴ πιστευθέντα τὰ ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ ἀτόπως λεγόμενα βλάψωσι τοὺς νεωτέρους. Δῆλον ἄρα πᾶσιν ὅτι δὲν ἠδυνάμην οὔτε νὰ ἐπαινέσω καὶ συστήσω οὔτε νὰ ψέξω τὸ βιβλίον, ἀφοῦ οὐχὶ περὶ αὐτοῦ ἦν ὁ λόγος. Ἀκριβῶς δέ, ἐπειδὴ οὔτε περὶ τοῦ βιβλίου οὔτε περὶ τοῦ προσώπου τοῦ κ. Μωρ. ἐσκόπουν νὰ διαλάβω, διὰ τοῦτο παρέλαβον μόνας τὰς ἐπιμέμπτους ἐκείνας λέξεις καὶ ἐξήλεγξα αὐτάς, οὔτε περὶ τοῦ βιβλίου εἰπών τι οὔτε τὸν ἐκδότην ὀνομάσας. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐνέφαινον σαφῶς ὅτι οὐ περὶ προσώπων ἀλλὰ περὶ πραγμάτων ἦν μοι ὁ ἀγών. Δεύτερον δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ ξένοι ἐπήνεσαν τὴν ἔκδοσιν τοῦ κ. Μωρ.· διότι τινὲς συντόμως καὶ μόνον γενικῶς περὶ αὐτῆς διαλαβόντες εἶπον καὶ ὀλίγας καλὰς λέξεις (ταύτας δὲ ὁ κ. Μωρ. ἁρπάσας προθύμως διὰ παχυτέρων μάλιστα γραμμάτων ἐξετύπωσε χάριν τῶν ἡμετέρων), ἀλλ' οὐ μόνον ἡ ἐκτενὴς καὶ πολυμερὴς κρίσις ἐν Revue des Études Grecques π. ἔ. ὑπὸ τοῦ κ. Divaud οὐδαμῶς εἶναι ἐπαινετική, πᾶν τοὐναντίον· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ συντομωτάτη τοῦ κ. Immisch ἐν Litter. Centralblatt π.ἔ. (Μαρτ. 2 ἀριθ. 9) πολλὰ ψέγει αὐτῆς, οἷον: «Ἐν τῷ κατὰ τὸ 1905 ἐκδοθέντι τούτῳ τόμῳ δὲν ἐλήφθη-

σαν ὑπ' ὄψιν ἔνια . . . νεώτατα . . . ἐπειδὴ δὲ ἕκαστος διάλογος λαμβάνει ἰδίαν εἰσαγωγήν, θὰ εἶναι δυνατὸν βραδύτερον νὰ ἀναπληρωθῶσι τὰ παραμεληθέντα· **ἄλλα δ' ὅμως εἶναι ἀληθῶς ἀνεπανόρθωτα,** οὕτως εὐθὺς τὸ πρῶτον μέρος περὶ τοῦ βίου τοῦ Πλάτωνος, εἰς ὃ δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν ὅσα ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη διέγνω περὶ τῆς καθόλου φύσεως τῆς ἀρχαίας παραδόσεως ὡς πρὸς τὰς βιογραφίας... Μόνον λίαν ἀτελῶς (nur sehr unvollkommen) ἠκολούθησε τὰς ἐργασίας τῶν νεωτέρων περὶ τὴν κριτικὴν τοῦ ὕφους καὶ τὰς περὶ τῆς γλώσσης στατιστικάς. Τὸ δὲ μέρος τὸ περὶ τῶν ἀντιγράφων περιέχει τινὰ ἐσφαλμένα .. Ἐν τούτῳ ἀληθῶς ὑπολείπεται τῆς νεωτάτης ἐρεύνης καὶ δὴ καὶ τῆς κριτικῆς τοῦ κειμένου ἀποκαταστάσεως, ὅπως νοοῦμεν καὶ ἀξιοῦμεν νῦν αὐτήν,.. **Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἑρμηνείαν καὶ κριτικὴν τῆς ἐκδόσεως δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν τὴν νεωτέραν ἑρμηνευτικὴν μέθοδον...**». Προφανὲς δ' ὅτι ἀφοῦ ὁ κ. Μωρ. καὶ ὡς πρὸς τὴν βιογραφίαν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἑρμηνείαν καὶ κριτικὴν τοῦ ὕφους καὶ ὡς πρὸς τὴν ἑρμηνείαν καὶ κρίσιν τοῦ κειμένου, εἰ καὶ σκοπὸν τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ προέθετο «τὴν ἀκριβῆ καὶ σαφῆ ἑρμηνείαν τοῦ Πλάτωνος» (ἀνωτ. σελ. 62), τοσοῦτον ἀπολείπεται κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Immisch, ὃν μάρτυρα ἐπικαλεῖται, ἕκαστος δύναται εὐκόλως ἤδη ἐκ τῶν προτέρων νὰ εἰκάσῃ, πόσῳ μᾶλλον θὰ ἀπολείπηται ὡς πρὸς τὴν γραμματικὴν καὶ ἄλλην γλωσσικὴν ἔρευναν, ἅτε τῶν μαθημάτων τούτων κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας μεγίστην ἐπίδοσιν λαβόντων καὶ δὴ ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς ἐπιγενομένης οὕτω μεγίστης μεταβολῆς τοῦ πρότερον καθεστῶτος δυσπαρακολουθήτων τοῖς πολλοῖς καταστάντων. Αὐτὸ δὲ τὸ ἐκ τῶν προτέρων εἰκαζόμενον ἀπεδείχθη πληρέστατα καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων.

Ἐν τέλει δὲ ὁ κ. Immisch παρατηρεῖ ὅτι ὁ κ. Μωρ. «redet... nicht selten mit der helladischen Lust an der καταδρομὴ (wenn auch nicht so arg, wie es Bernardakis in der Phönissenausgabe getrieben hat), τ. ἔ. «λαλεῖ οὐχὶ σπανίως μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς ῥοπῆς εἰς τὴν καταδρομήν, (εἰ καὶ οὐχὶ τοσοῦτο δεινῶς ὅπως ἐποίησεν ὁ Βερναρδάκης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Φοινισσῶν)». Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ κ. Immisch, ὅστις ἄλλως φαίνεται λίαν ἐπιει-

κὴς καὶ εὔνους πρὸς τὸν κ. Μωραΐτην, εἶναι ἡ ἀρίστη ἀπόδειξις τοῦ ἐμοῦ δικαίου· διότι καὶ οὗτος ὁμολογεῖ διαρρήδην ὅτι ὁ κ. ἐκδότης οὐχὶ σπανίως κατατρέχει τῶν ἀλλογενῶν λογίων. Τὸ λυπηρὸν δι' ἐμὲ ὅπως καὶ διὰ πάντα Ἕλληνα εἶναι ὅτι ἡ καταδρομὴ αὕτη χαρακτηρίζεται ὡς Ἑλληνική, ἐ. ἔ. ὡς συνήθης παρὰ τοῖς Ἕλλησι (mit der **Helladischen** *Lust an der* καταδρομή), καὶ δὴ ὅτι οὕτως ἕνεκα τοῦ ἀτασθάλου καὶ ἀλαζονικοῦ τρόπου τοῦ Δ. Βερναρδάκη καὶ τοῦ κ. Σπ. Μωραΐτου κινδυνεύει, ὡς φαίνεται, νὰ πιστευθῇ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ὅτι ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι κατατρέχομεν ἀδίκως καὶ κακολογοῦμεν ἀτόπως τοὺς ἀλλογενεῖς ἑλληνιστάς. Ἀλλὰ κατὰ τῆς τοιαύτης ἀδίκου κατηγορίας διαμαρτυρόμεθα πάσῃ δυνάμει, παρακαλοῦμεν δὲ τοὺς εὐγενεῖς ἄνδρας τούτους, τοὺς συνεργάτας ἐν τῇ ἐξερευνήσει καὶ γνώσει τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, νὰ μὴ θελήσωσι νὰ ἐκλάβωσι τὴν γελοίαν ταύτην καταδρομὴν ὡς φωνὴν καὶ ἔργον ἡμῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ μᾶλλον, ὅπως πράγματι εἶναι, ὡς τέχνασμα δύο ἀνθρώπων, οἵτινες πολλαχῶς ἀδύνατοι ὄντες περὶ τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν, καὶ ἰδίᾳ περὶ τὴν γραμματικήν, πειρῶνται διὰ τούτων νὰ δείξωσιν ὅτι οὐχὶ διὰ τὴν ἑαυτῶν ἄγνοιαν ὡς ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῶν πλημμέλειαν ἐκφράζονται οὕτω περὶ τῶν ἑλληνιστῶν τῆς Ἑσπερίας, ὥστε νὰ καταντᾷ καταδρομὴ ἐπ' αὐτούς. Καὶ οὗτοι μέν, νοεῖται οἴκοθεν, δύνανται ἐπὶ τούτῳ νὰ γελῶσι καὶ ἅμα νὰ οἰκτίρωσιν ἡμᾶς, διὸ βλέπομεν ὅτι ὁ κ. Immisch ἁπλῶς ἐσημείωσεν αὐτήν· ἀλλ' ἐγὼ παρατηρῶν ὅτι ἡ ἀλαζὼν αὕτη γλῶσσα καὶ παρὰ τοῖς ἀλλογενέσι λογίοις διαβάλλει ἡμᾶς καὶ τοὺς ἡμετέρους νεανίσκους θὰ ἠδύνατο σφόδρα νὰ βλάψῃ, εἶχον καθῆκον καὶ ὡς Ἕλλην καὶ ὡς θεράπων τῆς οὕτω χλευαζομένης ἐπιστήμης νὰ ἐγείρω φωνὴν καὶ προσπαθήσω νὰ ἐλαττώσω ἢ καὶ ἐξαφανίσω τὴν ἐκ τῆς ἀτοπίας ταύτης ἐνδεχομένην καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ παρ' ἡμῖν βλάβην. Διὰ ταῦτα ἀνέλαβον καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ νῦν τὸν ἀγῶνα. Ἐὰν δὲ ἐπέτυχον ἢ μή, ἄλλοι κρινόντων.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Περὶ τῶν ῥημάτων **βολεύω σοθεύω** καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῶν.

Τοῦ ῥήματος βολεῖ ἐβόλεσα θὰ βολέσῃ καὶ τῶν ὀνομάτων βολετόν, βολικός, τοῦ ἐπιρ. βολικά, τῶν συνθέτων ἄβολος, ἄβολα, ἀβολιά, κακόβολος, καλόβολος, κακοβολιά, κακόβολα, καλόβολα μνημονεύει ἤδη ὁ Somavera, ὅπως καὶ ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτ. Δ' 56-7, ὁ δὲ Βυζάντιος μόνον τὸ βολετό, βολικὰ καὶ τὸ κακόβολος, κακόβολα. Τὸ δὲ βολεύω, ἐβόλεψα θὰ βολέψω, βολεύεται, ἐβολεύτηκε θὰ βολευτῇ, βολεμένος-νη, ἀβόλευτος-η, ἀβόλευτο κρεββάτι, βόλεμα, βολεμός, κακοβόλευτος κττ. οὐδεὶς τῶν λεξικογράφων τούτων ἀναγράφει, ὅπως οὐδὲ τὸ ὄνομα βολὲς ἀντὶ βολιὲς=εὐκολίαι, μέσα ἐργασίας, ἀναπαύσεως, οἷον, δὲν ἔχω ἐδῶ τὲς βολές μου (ἐν Χίῳ). Τὸ ῥῆμα βολεύω σημαίνει καθόλου τακτοποιῶ, διευθετῶ, συγυρίζω τὸν οἶκον, τὸ κρεββάτι, τὰ φορέματα κλπ. καὶ μεταφ. συμβιβάζω τοὺς ἐρίζοντας καὶ περαιτέρω συγκαλύπτω, ἀπατῶ, οἷον θὰ τὰ βολέψουν πάλι, εἶναι ἄξιος καὶ τὰ βολεύει ὥστε δὲν πιάνεται. Αἱ πολλαὶ σημασίαι καὶ μάλιστα αἱ μεταφορικαὶ ὑπεμφαίνουσιν ὅτι ἀπὸ πολλοῦ εἶναι ἡ λέξις αὕτη παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει, ἡ δὲ προφανὴς σύνδεσις αὐτῆς πρὸς τὸ καλόβολος, κακόβολος, ἄβολος, βολές, βολεῖ κττ. διδάσκει ὅτι εἶναι Ἑλλην. καταγωγῆς. Ἄπορον μόνον μένει πῶς ἀληθευούσης τῆς συγγενείας ταύτης, πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ ἀνάπτυξις τῶν σημασιῶν, ἤτοι πῶς ἀπὸ τοῦ βολὴ ἢ βόλος, βάλλω προῆλθεν ἡ ἔννοια τοῦ τακτοποιεῖν, διευθετεῖν κλπ. Πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης λέγομεν τάδε:

Ἐπειδὴ τοῦτο μέν, ὡς δῆλον, δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἔλθῃ τις ἀπὸ τοῦ βολή, βόλος εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς τάξεως, τοῦτο δὲ γινώσκομεν ὅτι τὸ μόριον εὐ- ὡς πρῶτον συνθετικὸν πολλὰς ἔπαθε φωνητικὰς μεταβολὰς καὶ ἐνίοτε ἐξηφανίσθη ὅλως, διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ ὁρμηθῶμεν οὐχὶ ἀπὸ τοῦ βολή, βόλος ἀλλ' ἀπὸ τοῦ εὔβολος=ἐπιτυχής, εὐτυχής, ὅτε ἡ σύναψις τῶν ἐννοιῶν εὐτυχὴς καὶ εὔθετος φαίνεται κατὰ πολλὰ εὐκολωτέρα. Ἐὰν δὲ προσέτι ληφθῇ ὑπ' ὄψιν

ὅτι τὸ ῥῆμα βάλλω ἐν τῇ μτγν. γλώσσῃ ἔλαβεν ἣν ἔκτοτε μέχρι σήμερον ἔχει σημασίαν τοῦ τιθέναι (πρβλ. Ἰωάν, ΙΗ' 11 βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην, Κ, 25 καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, Μάρκ. ΙΒ' 41 βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον, Ματθ. ΚΕ' 27 ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις κλπ.), τότε νοεῖ ἕκαστος ὅτι τὸ εὔβολος ἰσοῦται τῷ εὔθετος καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ εὐβολεύω τῷ εὐθετῶ, διευθετῶ.

Ὅτι δὲ φωνητικῶς ἐπιτρέπεται ἡ ἀναγωγὴ τοῦ βολεύω εἰς παλαιότερον εὐβολεύω, δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς. Τὸ μόριον εὐ- ὡς πρῶτον συνθετικόν, ἐκφωνούμενον ὡς ἐφ- ἢ ἐβ-, ὤφειλε κατ' ἀνάγκην ν' ἀφομοιωθῇ ἑπομένῳ φ ἢ β, καὶ μετέπειτα ἀπολομένου τοῦ ἀρκτικοῦ ἐ- νὰ ἐξαφανισθῇ ὅλως· πρβλ. εὐφραίνω-ἐφφραίνω-ἐφραίνω -φραίνω, εὐφρασία-ἐφφρασία-φρασιά, Εὐφροσύνη-Φροσύνη· ὁμοίως ἔχει τὸ βολεῖ βολικὸς βολικὰ ἀπὸ τοῦ εὐβολέω, εὐβολικὸς καὶ τούτων ἀπὸ τοῦ εὔβολος, ὅπως ἀπέδειξα ἐν τῷ Περιοδικῷ Glotta Α' σ. 126-7. Λοιπὸν ἢ καὶ τὸ βολεύω ἀνακτέον εἰς εὐβολεύω ἐκ τοῦ εὔβολος ἢ ὑποθετέον ὅτι τὸ ἀρχαῖον εὐβολέω μετεσχηματίσθη εἰς εὐβολεύω-βολεύω κατ' ἄλλα συνώνυμα, οἷον κηδεύω, οἰκοκυρεύω κττ. ὅπως ἀληθῶς συνέβη εἰς τὸ (ἰ)σοθέτω, ὅπως ἐν Κρητ. Δράμ. καὶ παρ' Ἐρωτοκρίτῳ ἀναγινώσκεται, μεταβληθὲν εἰς σοθεύω, ἐσόθεψα, σοθεμένη, ἀσόθευτη, σόθεψι, σόθεμα, σοθεμὸς ὅπως λέγεται ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐφ' ἧς καὶ τὸ βολεύω, βολεμένος, ἀβόλευτος, βόλεμα βολεμὸς κλπ. Κατὰ ταῦτα νοητέον καὶ τὸ καλόβολος (κακόβολος) ἐπὶ τοῦ καλῶς (κακῶς) τεθειμένου καὶ δὴ ὁμαλοῦ (ἀνωμάλου) εὐκόλου (δυσκόλου) κττ.

Γ. Ν. Χ.

ΠΕΡΙ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΩΝ
ΔΙΑ ΓΡΑΜΜΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

1. Ἐνδιαφέρουσαν ἐργασίαν ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐπετηρίδι τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου (1906-1907) ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Χατζιδάκης περὶ γενέσεως ἐπιφανειῶν διὰ γραμμῶν φαινομένης περιοχῆς. Ὁ κ. Χατζιδάκης ἐκάλεσε γραμμὴν φαινομένης περιοχῆς πᾶσαν γραμμὴν κειμένην ἐπὶ ἐπιφανείας τινὸς καὶ ἔχουσαν τὴν ἑξῆς ἰδιότητα: Ὑπάρχει κυλινδρικὴ ἐπιφάνεια διὰ τῆς γραμμῆς διερχομένη καὶ ἐφαπτομένη τῆς δοθείσης ἐπιφανείας κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς, καὶ ἐπραγματεύθη τὸ ἑξῆς πρόβλημα:

«Εὑρεῖν τὰς καμπύλας αἵτινες δύνανται νὰ κινῶνται οὕτως ὥστε νὰ μένωσι γραμμαὶ φαινομένης περιοχῆς τῆς ὑπ' αὐτῶν γραφομένης ἐπιφανείας».

Ἐὰν καλέσωμεν l, m, n τὰς προβολὰς τῆς μεταφορικῆς ταχύτητος (vitesse de translation), $\frac{p}{\omega}, \frac{q}{\omega}, \frac{r}{\omega}$ τὰ συνημίτονα τοῦ στιγμιαίου ἄξωνος, α, β, γ τὰ συνημίτονα τῆς ἐφαπτομένης τῆς κινουμένης καμπύλης καὶ Α, Β, Γ τὰ συνημίτονα τῆς διὰ τοῦ τυχόντος σημείου αὐτῆς διερχομένης γενετείρας τοῦ κυλίνδρου, ὁ κ. Χατζιδάκης ἔδωκε τὴν ἑξῆς ἐξίσωσιν τοῦ προβλήματος:

$$\begin{aligned} &\alpha\left[\begin{vmatrix} B & \Gamma \\ m & n \end{vmatrix} + (Ap-\sigma)x + BPy + \Gamma pz\right] + \\ (1)\quad &+\beta\left[\begin{vmatrix} \Gamma & A \\ n & l \end{vmatrix} + Aqx + (Bq-\sigma)y + \Gamma qz\right] \quad \sigma = Ap + Bq + \Gamma r \\ &+\gamma\left[\begin{vmatrix} A & B \\ l & m \end{vmatrix} + Arx + Bry + (\Gamma r-\sigma)z\right] = 0 \end{aligned}$$

ἥτις ὀφείλει νὰ ἐπαληθεύηται εἰς ἑκάστην θέσιν τῆς κινουμένης καμπύλης καὶ τῆς ὁποίας ἡ μορφὴ θαυμασίως ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκη πρὸς τελείαν λύσιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τεθέντος προβλήματος.

Ἑτέρα μορφὴ τῆς ἐξισώσεως τοῦ κ. Χατζιδάκη.

2. Προτίθεμαι ἐνταῦθα νὰ δώσω μίαν ἄλλην μορφὴν τῆς ἐξισώσεως τοῦ κ. Χατζιδάκη ἐπίσης χρήσιμον εἰς τὴν σύντομον λύσιν πολλῶν προβλημάτων ἀναφερομένων εἰς τὰς γραμμὰς φαινομένης περιοχῆς. Ἐάν, τῷ ὄντι, θέσωμεν :

$$\Delta = \begin{vmatrix} \alpha & \beta & \gamma \\ \mathrm{A} & \mathrm{B} & \Gamma \\ l & m & n \end{vmatrix}$$

καὶ ἐκτελέσωμεν ἀλγεβρικάς τινας πράξεις, λαμβάνομεν :

$$\Delta + \mathrm{A}(\alpha p + \beta q + \gamma r)x + \mathrm{B}(\alpha p + \beta q + \gamma r)y + \Gamma(\alpha p + \mathrm{B}q + \\ + \gamma r)z - \sigma.(\alpha x + \beta y + \gamma z) = 0$$

$$\text{ἢ } \Delta - (\alpha x + \beta y + \gamma z)\mathrm{A}p + \mathrm{B}q + \Gamma r) - (\mathrm{A}x + \mathrm{B}y + \Gamma z)(\alpha p + \\ + \beta q + \gamma r) \qquad (2)$$

Μορφολογικαὶ ἰδιότητες τῆς ἐξισώσεως τοῦ κ. Χατζιδάκη

3. Ἡ μορφὴ αὕτη (2) εἶναι λίαν ἁπλῆ καὶ εὐμνημόνευτος, διότι τὸ δεύτερον μέλος τῆς ἐξισώσεως (2) εἶναι διαφορά, ἧς ὁ μειωτέος καὶ ὁ ἀφαιρετέος προκύπτουσιν ἐξ ἀλλήλων δι' ἀμοιβαίας ἀνταλλαγῆς τῶν γραμμάτων x, y, z ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν p. q, r ἀφ' ἑτέρου, ἐπίσης δι' ἀμοιβαίας ἀνταλλαγῆς τῶν γραμμάτων A. B, Γ ἀφ' ἑνὸς καὶ α, β, γ ἀφ' ἑτέρου. Ἡ δευτέρα αὕτη ἀνταλλαγὴ δὲν βλάπτει ποσῶς τὴν ἐξίσωσιν (2), διότι ἀμφότερα τὰ μέλη αὐτῆς λαμβάνουσιν ἀντίθετον τιμὴν ὅταν τὰ δύω συστήματα A, B, Γ καὶ α, β, γ ἀμοιβαίως ἐναλλαγῶσι· γεωμετρικῶς ὅμως ἡ τοιαύτη ἀνταλλαγὴ εἶναι δυνατὴ μόνον ὅταν τὰ συνημίτονα α, β, γ εἶναι σταθερὰ εἰς ἑκάστην

θέσιν τῆς καμπύλης, ἡ ὁποία τότε θὰ εἶναι εὐθεῖα γραμμή· εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ἐπιφάνεια εἶναι εὐθειογενὴς καί, ἐπειδὴ αἱ γενέτειραι αὐτῆς ὑποτίθενται γραμμαὶ φαινομένης περιοχῆς, ἡ ἀντιστοιχοῦσα κυλινδρικὴ ἐπιφάνεια θὰ εἶναι ἐπίπεδος καὶ θὰ εἶναι ἐφαπτόμενον ἐπίπεδον καθ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γενετείρας, δι' ἧς διέρχεται. Ἐπειδὴ ὅμως ἐξ ὅλων τῶν εὐθειογενῶν ἐπιφανειῶν μόνον αἱ ἀναπτυκταὶ (Ὅρα Διαφορ. Λογισμὸν κ. Ἰωάν. Χατζιδάκη, βιβλίον Β'. Κεφαλ. III, σελ. 163) ἔχουσι καθ' ἅπαντα τὰ σημεῖα ἑκάστης γενετείρας τὸ αὐτὸ ἐφαπτόμενον ἐπίπεδον, ἕπεται ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἡ ὑπὸ τῆς κινουμένης γραμμῆς (ἥτις εἶναι εὐθεῖα) παραγομένη ἐπιφάνεια εἶναι ἀναπτυκτή, ὅτε ἔχομεν ἐπουσιώδεις λύσεις τοῦ προβλήματος τοῦ κ. Χατζιδάκη προφανεῖς ἐκ τῶν προτέρων. Ἡ ἐξίσωσις (2) δύναται νὰ γραφῇ καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν

$$\Delta = \begin{vmatrix} \alpha x + \beta y + \gamma y & \alpha p + \beta q + \gamma r \\ Ax + By + \Gamma Z & Ap + Bq + \Gamma r \end{vmatrix} \qquad (3)$$

τοῦ δευτέρου μέλους γραφομένου ὑπὸ μορφὴν ὁριζούσης.

Ἐὰν θεωρήσωμεν τὰ ἐπίπεδα E καὶ ε τὰ ἔχοντα ἐξισώσεις:

$$AX + BY + \Gamma Z = 0 \qquad \text{καὶ} \quad \alpha X + \beta Y + \gamma Z = 0$$

ἐξ ὧν τὸ πρῶτον εἶναι σταθερὸν δι' ἑκάστην θέσιν τῆς κινουμένης καμπύλης, τὸ δεύτερον μέλος τῆς ἐξισώσεως (3) ἐξισούμενον τῷ μηδενὶ παρέχει τὴν ἐξίσωσιν τοῦ ἐπιπέδου τοῦ διερχομένου διὰ τῆς κοινῆς τομῆς τῶν ἐπιπέδων (E) καὶ (ε) καὶ διὰ τοῦ σημείου τοῦ ἔχοντος συντεταγμένας p, q, r, ἐάν, ἐννοεῖται, ἀντικαταστήσωμεν τὰ x, y, z διὰ τρεχουσῶν συντεταγμένων X, Y, Z. Τὸ ἐπίπεδον τοῦτο (P) τὸ ὁποῖον εἶναι κάθετον ἐπὶ τὸ ἐφαπτόμενον τῆς ἐπιφανείας ἐπίπεδον, ἐὰν ἡ κινουμένη γραμμὴ εἶναι πάντοτε γραμμὴ φαινομένης περιοχῆς τῆς ἐπιφανείας, περιέχει τὴν εὐθεῖαν τὴν ἔχουσαν ἐξισώσεις:

$$\frac{X}{p} = \frac{Y}{q} = \frac{Z}{r} \qquad (4)$$

καὶ μεταβάλλεται ἀπὸ σημείου εἰς σημεῖον τῆς κινουμένης γραμμῆς

διερχόμενον ὅμως πάντοτε διὰ τῆς εὐθείας (D) τῆς ἐχούσης τὰς ἐξισώσεις (4), ἡ ὁποῖα ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς θέσεως τῆς κινουμένης γραμμῆς. Ἐὰν καλέσωμεν :

$$\varphi(x,y,z)=0$$

τὴν ἐξίσωσιν τοῦ ἐπιπέδου (P), ἡ ἐξίσωσις τοῦ κ. Χατζιδάκη γράφεται ὡς ἑξῆς :

$$\varphi(X,Y,Z)=\Delta.$$

Τὴν ἰδιότητα ταύτην, καίτοι ἔχουσαν σημασίαν γεωμετρικήν, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα μόνον ὑπὸ ἔποψιν μορφολογικὴν διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὸ εὐμνημόνευτον τῆς ἐξισώσεως τοῦ κ. Χατζιδάκη. Ἐὰν παραστήσωμεν διὰ a, b, c τὰ διευθύνοντα συνημίτονα τῆς καθέτου ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν, θὰ ἔχωμεν :

$$a\alpha+b\beta+c\gamma=0$$
$$Aa+bB+\Gamma c=0$$

καὶ τὸ δεύτερον μέλος τῆς ἐξισώσεως (3) δύναται νὰ γραφῇ ὡς ἑξῆς:

$$\frac{1}{a+b+c}\begin{vmatrix} \alpha x+\beta y+\gamma z & \alpha p+\beta q+\gamma r & \gamma a+\beta b+\gamma c \\ Ax+By+\Gamma z & Ap+Bq+\Gamma r & Aa+Bb+\Gamma c \\ x+y+z & p+q+r & a+b+c \end{vmatrix} \quad (5)$$

$$\text{ἢ}\quad \frac{1}{a+b+c}\begin{vmatrix} \alpha & \beta & \gamma \\ A & B & \Gamma \\ 1 & 1 & 1 \end{vmatrix}\begin{vmatrix} x & y & z \\ p & q & r \\ a & b & c \end{vmatrix} \qquad (6)$$

καθ' ἃ γνωρίζομεν ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ δύω ὁριζουσῶν, διότι ἡ ὁρίζουσα (5) ἰσοῦται μὲ τὸ γινόμενον τῶν δύω ὁριζουσῶν τοῦ τύπου (6).

Ἐντεῦθεν συνάγομεν ὅτι ἡ ἐξίσωσις τοῦ κ. Χατζιδάκη γράφεται ὑπὸ τὴν ἑξῆς ἁπλουστάτην καὶ ἐνδιαφέρουσαν μορφήν :

$$(a+b+c).\Delta=\begin{vmatrix} \alpha & \beta & \gamma \\ A & B & \Gamma \\ 1 & 1 & 1 \end{vmatrix}\begin{vmatrix} x & y & z \\ p & q & r \\ a & b & c \end{vmatrix} \qquad (7)$$

Γεωμετρικαὶ ἰδιότητες τῆς ἐξισώσεως τοῦ κ. Χατζιδάκη.

4. Ἐφαρμόσωμεν τὴν ἐξίσωσιν (7) πρὸς λύσιν τοῦ ἑξῆς προβλήματος.

« Σπουδάσαι τὴν παραγομένην ἐπιφάνειαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν κίνησιν, ὅταν Δ=0».

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἐξίσωσις (7) ἀναλύεται εἰς τὰς ἑξῆς δύο

$$\begin{vmatrix} \alpha & \beta & \gamma \\ A & B & \Gamma \\ 1 & 1 & 1 \end{vmatrix}=0 \qquad \begin{vmatrix} x & y & z \\ p & q & r \\ a & b & c \end{vmatrix}=0$$

ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἐπαληθεύεται μόνον ὅταν ἡ κινουμένη γραμμὴ εἶναι ἐπίπεδος. Ἐὰν λοιπὸν ὑποθέσωμεν ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἐπίπεδος γραμμή, θὰ ἔχωμεν μόνον τὴν ἐξίσωσιν:

$$\begin{vmatrix} x & y & z \\ p & q & r \\ a & b & c \end{vmatrix}=0$$

ἥτις ἐκφράζει ὅτι ὁ στιγμιαῖος ἄξων ἑλικώσεως εἶναι παράλληλος τῷ ἐπιπέδῳ τῷ διερχομένῳ διὰ τῆς ΟΜ καὶ τῆς καθέτου ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν, ἔνθα τὸ μὲν σημεῖον Ο εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν συντεταγμένων τὸ δὲ σημεῖον Μ εἶναι τυχὸν τῆς κινουμένης καμπύλης. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ σημεῖον Ο (ἡ ἀρχὴ τῶν συντεταγμένων) εἶναι ἐντελῶς ἄσχετον πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὴν γενέτειραν καμπύλην καὶ δύναται νὰ ληφθῇ ὁπουδήποτε ἐν τῷ διαστήματι, συνάγομεν ὅτι ὁ στιγμιαῖος ἄξων ἑλικώσεως εἶναι παράλληλος τῇ ἐκ τοῦ τυχόντος σημείου Μ καθέτῳ τῆς ἐπιφανείας· συμπεραίνομεν ἐντεῦθεν ὅτι, ἐὰν νοήσωμεν τὴν τυχοῦσαν θέσιν τῆς γενετείρας καμπύλης, αἱ ἐκ τῶν σημείων αὐτῆς ἀγόμεναι κάθετοι ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν εἶναι παράλληλοι τῇ αὐτῇ εὐθείᾳ (δηλαδὴ πρὸς τὸν στιγμιαῖον ἄξονα ἑλικώσεως) καὶ ἐπομένως αἱ ἐφαπτόμεναι τῆς τυχούσης γενετείρας, ἥτις εἶναι γραμμὴ φαινο-

μένης περιοχῆς, εἶναι πᾶσαι κάθετοι πρὸς εὐθεῖαν τινα. Ἄρα ἡ γενέτειρα καμπύλη θὰ εἶναι πάλιν ἐπίπεδος, ὁ δὲ στιγμιαῖος ἄξων εἶναι, εἰς ἑκάστην θέσιν αὐτῆς, κάθετος ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον αὐτῆς, ἐπὶ τὸ ὁποῖον εἶναι κάθετος καὶ ἡ τῆς ἐπιφανείας κάθετος.

Ὅτι δὲ δυνάμεθα νὰ μεταβάλωμεν κατὰ βούλησιν τὴν ἀρχὴν τῶν συντεταγμένων χωρὶς νὰ ἐπιφέρωμεν οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν εἰς τὴν ὁρίζουσαν Δ, τοῦτο εἶναι προφανὲς διότι τὰ στοιχεῖα τῆς ὁριζούσης ταύτης ἐξαρτῶνται μόνον ἐκ τῆς διευθύνσεως τῶν ἀξόνων συντεταγμένων. Ἐκ τῶν προηγουμένων συνάγομεν τὸ ἑξῆς θεώρημα:

«Ὅταν ἡ ὁρίζουσα Δ εἶναι ἴση τῷ μηδενί, ἡ γενέτειρα καμπύλη δέον νὰ εἶναι ἐπίπεδος, ἵνα μένῃ πάντοτε γραμμὴ φαινομένης περιοχῆς».

Ἐκ τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς ἔχομεν:

$$\Delta=0$$

ἡ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος εἶναι ἐκείνη, ἣν ὁρίζουσιν αἱ ἀναλογίαι:

$$\frac{l}{A}=\frac{m}{B}=\frac{n}{\Gamma}$$

αἵτινες ἐκφράζουσιν ὅτι ὁ περιβάλλων τὴν καμπύλην κύλινδρος ἔχει γενετείρας παραλλήλους τῇ μεταφορικῇ ταχύτητι τοῦ κινουμένου συστήματος.

Αἱ παρατηρήσεις αἱ ἀναπτυχθεῖσαι ἐν τῷ παρόντι ἔργῳ ἐπὶ τῆς θεωρίας τοῦ κ. Χατζιδάκη δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἐπωφελὲς συμπλήρωμα τῆς ὡραίας ἐργασίας τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Ἰανουαρίου 1907.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΡΕΜΟΥΝΔΟΣ
ὑφηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ ΕΙΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΝ ΜΙΛΗΤΟΠΟΛΕΩΣ

Εἰς τὸ Journal of Hellenic Studies (vol. XXVII part 1. 1907 p. 62-63) ὁ ὑποδιευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς Σχολῆς κ. F. W. Hasluck ἐδημοσίευσε πρὸ ὀλίγου χρόνου ἀρχαίαν ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν παρὰ τὴν Κερμαστὴν οὐχὶ μακρὰν τῆς Μιλητοπόλεως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κυζίκου τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ ἐπιγραφὴ χρονολογουμένη περὶ τὸ 300 π. Χ. κατὰ τὸν ἐκδότην εἶνε πολλοῦ λόγου ἀξία καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς καὶ διὰ τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα μέλλει νὰ ἐγείρῃ πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῆς, διότι δυστυχῶς καὶ βεβλαμμένη εἶναι καὶ ἐλλιπὴς ἄνω καὶ κάτω καὶ μικρὸν ἑκατέρωθεν. Περιέχει μονόστιχα ἠθικὰ παραγγέλματα ἢ ἀφορισμοὺς ἐκ δύο συνήθως λέξεων ἕκαστον καὶ διαιρεῖται εἰς δύο στήλας.

Τῆς ἐπιγραφῆς παραθέτει ὁ κ. Hasluck ἐν τῇ δημοσιεύσει αὐτοῦ καὶ πανομοιότυπον ἀπεικόνισιν γενομένην κατὰ χάρτινον ἀποτύπωμα. Διεξελθὼν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην παρετήρησα, ὅτι πλεῖστα μὲν τῶν χασμάτων ὁ κ. Hasluck ὀρθῶς συνεπλήρωσε καὶ ἀποκατέστησεν, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλα τὰ ὁποῖα, ὡς εἰκὸς καὶ ὅπως συμβαίνει σχεδὸν πάντοτε κατὰ τὴν πρώτην ἐπεξεργασίαν ἐφθαρμένου ἀρχαίου κειμένου, κατὰ τὴν γνώμην μου δὲν ἀπεδόθησαν ἢ δὲν συνεπληρώθησαν ἐπιτυχῶς. Κατωτέρω παραθέτω τὰ χωρία ταῦτα, εἰς τὰ ὁποῖα προτείνω ἀλλοίας συμπληρώσεις, αἵτινες κατ' ἐμὲ συνᾴδουσι μᾶλλον πρὸς τὸ ἄλλο περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς καὶ εὐοδοῦσι κάλλιον τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου, χωρὶς ὅμως δυστυχῶς νὰ ἔχω ἐνταῦθα τὰ ἀναγκαῖα φιλολογικὰ καὶ ἐπιγραφικὰ κείμενα ὁμοίου ἢ ἀναλόγου περιεχομένου, ἵνα ἀσφαλέστερον στηρίξω τὰς διορθώσεις αὐτάς.

Στήλη Α'. Στίχῳ 6 ε]ὐχὴν νόμιζε. Δὲν εὑρίσκω τὴν ἠθικὴν ἔννοιαν εἰς τὸν ἀφορισμὸν οὕτω διατυπούμενον. Προτιμότερον μοὶ φαίνεται νὰ συμπληρωθῇ τ]ύχην νόμιζε ἐπὶ τῆς ἐννοίας, ὅτι ἡ τύχη διευθύνει καὶ μεταβάλλει τὰ πράγματα, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν

οὔτε πρέπει νὰ ἀσχάλλῃ τις λίαν διὰ τὰς συμφοράς, οὔτε καὶ ἄγαν νὰ χαίρῃ καὶ ἐπαίρηται διὰ τὰς εὐτυχίας, ἀφ' οὗ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἡ τύχη δύναται νὰ τὰς μεταστρέψῃ.

Στ. 7. Πρόνοιαν (τίμα). Ἐν τῷ πανομοιοτύπῳ φαίνονται ἐν τῇ θέσει τοῦ ῥήματος ἴχνη τινὰ γραμμάτων ἀσαφῆ τὰ ὁποῖα κάλλιστα δύνανται νὰ εἶναι (φίλει), τὸ ὁποῖον μοῦ φαίνεται ὅτι ἁρμόζει μᾶλλον εἰς την ἔννοιαν, ἤτοι Πρόνοιαν φίλει.

Στ. 10. ἀ]ναιδείας (ἀπέ)χου. Τὸ κείμενον ἔχει, ὅπως φαίνεται ἐν τῷ ὁμοιοτύπῳ· αιδείας ἔχου, ὁ δὲ κ. Hasluck τὸ μὲν ὄνομα συμπληροῖ ἀναιδείας, εἰς δὲ τὸ ῥῆμα προσθέτει δύο γράμματα απ, τὰ ὁποῖα ὑποθέτει ὅτι ὁ λιθοξόος παρέλιπε νὰ χαράξῃ. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν μοῦ φαίνονται ἀναγκαῖα, ἐὰν ἀναγνώσωμεν π]αιδείας ἔχου.

Στ. 14 τι]μὴν ἀπόδος. Ἐν τῷ κειμένῳ διακρίνονται μόνον ΙΝ ΑΠΟΔΟΣ, διὰ τοῦτο προτείνω νὰ συμπληρωθῇ ὀφειλ]ὴν ἀπόδος, ὅπερ παρέχει σαφεστέραν καὶ καλυτέραν ἔννοιαν.

Στ. 17. συγγενεῖς ἄ[σκει]. Ἐν πανομοιοτύπῳ φαίνεται μόνον τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ῥήματος Α, ὁ δὲ κ. Η. συμπληροῖ ἄσκει προφανῶς ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ θεραπεύειν, τιμᾶν. Ἀλλ' ἡ σημασία αὕτη τοῦ ἀσκεῖν εἶναι σπανία, εὑρισκομένη μόνον παρὰ ποιηταῖς, δὲν εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι ὁ συντάξας τὰ παραγγέλματα ταῦτα μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα ἐπὶ τοιαύτης σημασίας, ἀφ' οὗ ἀμέσως παρακατιὼν ἐν στήλῃ Β' στίχ. 14 ὁμόνοιαν ἄσκει καὶ στίχ. 26 εὐφημίαν ἄσκει, τὸ μεταχειρίζεται ἐπὶ τῆς συνήθους καὶ γνωστῆς τοῖς πᾶσι σημασίας. Διὰ ταῦτα ἀπορρίπτων τὸ ἄ[σκει] προτείνω νὰ συμπληρωθῇ ἀγάπα ἢ ἀσπάζου.

Στ. 19. μίσ]οινος γίνου. Γραπτέον ἄοινος γίνου διὰ δυο λόγους, καὶ διότι τὸ ἄοινος εἶναι σύνηθες, ἐν ᾧ τὸ μίσοινος εἶναι σπάνιον, καὶ ἁρμοζει ἄλλως καὶ εἰς τὴν ἔννοιαν κάλλιον, καὶ διοτι, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀποτυπώματος ἓν μόνον γράμμα λείπει εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ οὐχὶ τρία.

Στήλη Β'. Στ. 2. Πᾶσι φιλοφρόνει. Βεβαίως πρέπει νὰ γραφῇ ὁ μεσος τύπος τοῦ ῥήματος ἤτοι φιλοφρον[οῦ.

Στ. 4. σαυτὸν εὖ ποί[ει. Ἂν ἠλήθευεν ἡ συμπλήρωσις αὕτη θὰ εἴχομεν πολὺ παράδοξον εἶδος ἠθικῆς. Γραπτέον σαυτὸν εὖ πόνει.

Στ. 19. ναῖε πρὸς ἡδονήν. Καὶ διὰ τὸν ἀφορισμὸν αὐτὸν ἔχω τὴν αὐτὴν ἣν καὶ διὰ τὸν προηγούμενον (στ. 4) παρατήρησιν, ὅτι δηλ. οὐδεμίαν ἠθικὴν βάσιν ἔχει ἀλλὰ τοὐναντίον. Ἐν τῷ ὁμοιοτύπῳ τὸ ῥῆμα εἶναι ἀσαφές, διὸ προτείνω νὰ γραφῇ λάλει] πρὸς ἡδονὴν ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἡδέως ἀλλὰ μὴ σκληρῶς λαλεῖν τοῖς ἄλλοις.

Στ. 23. ἐπὶ ῥώμῃ (μὴ) καυχῶ. Ἐν τῷ κειμένῳ λείπει τὸ ἀπαγορευτικὸν μή, τὸ ὁποῖον ὁ κ. Η. προσθέτει χάριν τῆς ἐννοίας ὑποθέτων ὅτι ὁ χαράκτης ἐξ ἀβλεψίας παρέλιπεν αὐτὸ ἕνεκα τοῦ προηγουμένου μή. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα διορθοῦται καὶ ἄλλως, ἴσως καλύτερον, ἂν δηλ. τεθῇ τὸ μὴ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀντὶ τοῦ ἐπί, ὅπερ δὲν μοὶ φαίνεται ἐν τῷ ὁμοιοτύπῳ πολὺ σαφές, καὶ τότε εἶναι μὴ ῥώμῃ καυχῶ..

Στ. 29. Ὁ κ. Η. ἀναγινώσκει πιστεύω(ν) μή... ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης δὲν δύναται ν' ἀποτελεσθῇ ἔννοια αὐτοτελὴς μὲ δύο ἢ τρία γράμματα ἐλλείποντα ἀκόμη. Ἴσως ἀναγνωστέον πίστευε φίλῳ.

Στ. 30. πλούτει Λ.... Συμπληρωτέον δικαίως, ἀδόλως ἤ τι ὅμοιον ἐπίρρημα.

Στ. ὁμολόγ]ει.... Δύναται νὰ συμπληρωθῇ ὁμολόγει [ἀγαθοῖς], ἤτοι συμφώνει ἢ ἴσα φρόνει τοῖς ἀγαθοῖς.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης, μηνὶ Ἰουνίῳ 1907.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΖΟΛΩΤΑ

ΧΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΕΡΥΘΡΑΪΚΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ

ΣΥΝΑΓΩΓΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΑΥΤΟΥ

ΑΙΜΙΛΙΑΣ Γ. ΖΟΛΩΤΑ

Σπουδάζων ἀνέκαθεν ὁ πατήρ μου περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1906 ὢν καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν αὐτῇ γυμνασίου, ἐπεμελήθη ὡς εἰκὸς καὶ τῆς περισυλλογῆς καὶ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῆς. Ὑπῆρχον δὲ τέως τῶν γνωστῶν ἄχρι τότε ἐπιγραφῶν τῆς Χίου αἱ μὲν ἠθροισμέναι καὶ ἐκτεθημέναι ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ γυμνασίου, τῶν δὲ αἱ μὲν ἐν τῇ πόλει, αἱ δὲ ἐν τοῖς χωρίοις, αἱ δὲ κατὰ τοὺς ἀγροὺς ἐντετοιχισμέναι. Προσυπῆρχον δὲ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ γυμνασίου καί τινα ἔργα γλυπτά, τέχνης ἀξίας οὐ πολλοῦ λόγου. Ἀπὸ τούτων ὁρμηθεὶς τῇ συνδρομῇ τῆς Ἐφορείας τῶν σχολείων καὶ ἄλλων φιλομούσων καὶ φιλοτίμων συμπολιτῶν ἐπεχείρησε τὴν ἵδρυσιν μουσείου τινὸς ἀρχαιολογικοῦ τοῦ γυμνασίου, εἰς ὃ ἀπετέθησαν εὐθὺς αἱ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ γυμνασίου ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ γλυπτὰ ἔργα καὶ τῶν ἄλλων ἐπιγραφῶν ὅσας φιλόμουσοι συμπολῖται εἶτα ἐδώρησαν.

Εἰς τὸν ἐφεξῆς πλουτισμὸν τοῦ μουσείου μέγαν ὁ ἀείμνηστος πατήρ μου κατέβαλεν ἀγῶνα πλειστάκις περιελθὼν καὶ ἐρευνήσας πᾶσαν τὴν νῆσον, ὁτὲ μὲν μόνος, ὁτὲ δὲ συνοδευόμενος ὑπὸ μαθητῶν αὐτοῦ, ὧν πολλοὺς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἀντιγραφὴν ἐπιγραφῶν ἤσκει.

Εἶχε δέ, ὡς πολλοὶ καλῶς γινώσκουσι, πλείστην ὁ ἀοίδιμος ἐμπειρίαν καὶ εὐχέρειαν περὶ τὴν τῶν ἐπιγραφῶν ἀνάγνωσιν καὶ ἀγχινούστατα ᾔκαζε τὰ ἐλλείποντα καὶ εὐστοχώτατα αὐτὰ συνεπλήρου. Ἐδίδασκε δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς χωρίοις διδασκάλους, ὧν τοὺς πλείστους ἔσχε μαθητάς, καὶ πολλοὺς τῶν ἄλλων τῶν ἐν τοῖς χωρίοις γραμμάτων ὁπωσδήποτε γεγευμένων ὅσον ἦσαν καὶ ἄλλως χρησιμώταται καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος ἡμῶν ἀπαραίτητοι αἱ συλλεγόμεναι ἐπιγραφαὶ καὶ κατὰ πάντα ἄλλον τρόπον διήγειρε καὶ ἐπέτεινε τὸν ζῆλον αὐτῶν. Καὶ τῶν χωρικῶν δὲ τοὺς ἁπλουστέρους οὐχ ἧττον ἠγωνίζετο ν' ἀπαλλάττῃ τῶν περὶ τῶν παλαιῶν μνημείων τῆς τέχνης προλήψεων αὐτῶν. Ὅσον δὲ συνεβάλετο εἰς τὸν πλουτισμὸν τοῦ μουσείου οὔτε ἐμὸν ἔργον οὔτε ὧδε εἶνε καιρὸς νὰ παραστήσω.

Τὴν ἀναζήτησιν καὶ τὴν περισυλλογὴν ἐπιγραφῶν δὲν περιώρισεν ἐν μόνῃ τῇ Χίῳ, ἀλλ' ἐπεξέτεινε καὶ εἰς τὴν Ἐρυθραϊκὴν τὴν κατ' ἀντιπέρας τῆς Χίου καὶ εἰς τὴν Ἰκαρίαν καὶ ταύτας περιελθὼν καὶ ἐρευνήσας ἀκριβῶς. Καὶ ἐξ ἄλλων νήσων, τῆς Λέσβου, τῆς Κῶ, τῆς Ῥόδου, τῆς Καρπάθου, συνέλεγεν ἐπιγραφὰς ἀνεκδότους, ὧν ἀντίγρα κατέλιπε. Τῶν Ἐρυθραϊκῶν ἐπιγραφῶν τινες, ἀξιολογώταται οὖσαι, ἀγορασθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ, ὑπάρχουσιν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ γυμνασίου. Εἶνε δὲ αὐτόδηλον, ὅτι ἡ ἀναζήτησις καὶ ἡ περισυλλογὴ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν Χίῳ δὲν εἶνε μόχθων πολλῶν καὶ δαπάνης καὶ κινδύνων ἀπηλλαγμένη. Ὑπὲρ τῶν συλλεγεισῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῶν καὶ πλεῖστον ἐμόχθησε καὶ πολλὰ ἐδαπάνησε, πλεῖστα ὡς πρὸς αὐτόν, καὶ πολλάκις ἐκινδύνευσε διερχόμενος ὁδοὺς τραχυτάτας καὶ δυσβατωτάτας, οὐχὶ δὲ ἅπαξ καὶ κατέπεσεν ἀπὸ τοῦ ἡμιόνου καὶ οὐχ ἅπαξ καὶ ἐκ τῆς συνεχοῦς πορείας καὶ τῶν κακουχιῶν ἐνόσασε.

Τὰς εὑρεθείσας ὑπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὰς πάσας καὶ τῶν ἄλλων χιακῶν τὰς ἀνεκδότους καὶ ὅσας τῶν ἐκδεδομένων

αὐτὸς ἢ διαφόρως περί τινα ἀνέγνω ἢ συνεπλήρωσε προετίθετο νὰ ἐκδώσῃ μεθ' ὑπομνημάτων ἱστορικῶν ἐκτενῶν ἐν τόμῳ ἰδίῳ, ἐν ᾧ θὰ σύνήπτοντο καὶ εἰκόνες τῶν γλυπτῶν ἔργων τῶν ἀποκειμένων ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ γυμνασίου. Ὁ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ σοφὸς καθηγητὴς τῆς φιλολογίας κ. Γ. Χατζιδάκης, φίλτατος ὢν αὐτοῦ φίλος, γινώσκων τοῦτο προέτρεψεν αὐτὸν νὰ ἐκδώσῃ πάσας ἐν τῇ **Ἀθηνᾷ**, ἀναλώμασι τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας, ἵνα οὕτως ἐκδοὺς αὐτὰς ἀπαλλαγῇ δαπάνης αὐτῷ δυσεκτίτου. Ὅθεν ἤρξατο ἐν ἔτει 1893 ἐκδιδοὺς αὐτὰς διὰ τῆς **Ἀθηνᾶς**, ἀρξάμενος ἀπὸ **τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου**, ἣν καὶ ἡμεῖς κατ' ἀνάγκην ἀναδημοσιεύομεν καὶ δὴ καὶ πρώτην. Ἀλλὰ ῥευματισμὸς ὀξύτατος καὶ ἐπίμονος τῆς δεξιᾶς χειρὸς καταπτοήσας καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἰατροὺς ἠνάγκασε νὰ διακόψῃ τότε τὴν καλλίστην ταύτην ἐργασίαν καὶ ν' ἀναβάλῃ αὐτήν.

Τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιγραφῶν ἐκώλυσαν εἶτα καὶ ἄλλα πάμπολλα καὶ αἱ ὁλονὲν αὐξανόμεναι σχολικαὶ αὐτοῦ ἐργασίαι καὶ αἱ ἄλλαι αὐτοῦ κοινοτικαὶ ὑποχρεώσεις καὶ ἡ ἀνάληψις τῆς συντάξεως τῆς Τοπογραφίας καὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Χίου ἡ γενομένη ἐντολῇ **τοῦ Παύλου Στεφάνοβικ Σκυλίτζη**, οὗ τῆς συμφωνίας **ἡ ἀνόσιος ἀθέτησις** μάλιστα ἐπήνεγκεν αὐτῷ τὸν θάνατον. Ἀπὸ τῆς ἐντολῆς ταύτης ἡ σύνταξις τῆς Ἱστορίας τῆς Χίου ἐπεσπᾶτο ὅλην τὴν σπουδὴν αὐτοῦ. Εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν ἀπείρων εἰς αὐτὴν πληροφοριῶν ἀνήλωσεν ἐφεξῆς τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου καὶ τῶν ὑλικῶν αὐτοῦ μέσων. Ὡς δ' ὅμως βλέπομεν ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Χίους περὶ αὐτῆς δημοσιευθείσῃ ἀγγελίᾳ τοῦ Παύλου Στεφάνοβικ Σκυλίτζη, θὰ περιελαμβάνετο ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Χίου καὶ τμῆμα ἴδιον, ἐν ᾧ θὰ ἐδημοσιεύοντο ἁπαξάπασαι αἱ Χιακαὶ ἐπιγραφαί.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός μου, ὅς ἐπῆλθε τῇ 5 Ἰουνίου 1906, ἡμεῖς προετιθέμεθα, ἀφοῦ θὰ παρήρχετο τὸ πρῶτον ἔτος καὶ θὰ ἡσυχάζομέν πως, νὰ ἐπιληφθῶ-

μεν τῆς διευθετήσεως καὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν Τοπογραφίαν τῆς Χίου ἐργασιῶν αὐτοῦ, εἶτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἔργων καὶ τελευταίων τῶν Χιακῶν ἐπιγραφῶν, ὧν ἡ ἔκδοσις ἔχρηζεν ἡμῶν ἐρεύνης καὶ μελέτης καὶ παρασκευῆς μείζονος. Ἀλλὰ δυστυχῶς μῆνάς τινας μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐνέσκηψεν εἰς Χίον ἀλλοεθνής τις, ὅς ἐζήτησε κατὰ πάντα τρόπον νὰ σφετερισθῇ τὸ δικαίωμα τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ γυμνασίου ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν καὶ νὰ ἐκβιάσῃ δι' ἀπειλῶν τὴν παραχώρησιν αὐτῶν εἰς αὐτόν. Ἐπειδὴ αἱ ἀπειλαὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου κατετάραξαν ἡμᾶς, φόβος δὲ ὑπάρχει μὴ αὐτὸς ἤ τις ἄλλος ἐπαναλαμβάνων τὸ γενναῖον πείραμα καταταράξῃ τὴν φιλήσυχον κοινωνίαν τῆς πατρίδος ἡμῶν, προβαίνω ὑπὸ τοῦ φόβου τούτου καὶ τῇ συμβουλῇ πολλῶν τοῦ πατρός μου φίλων εἰς τὴν ὅ,τι τάχιστα ἔκδοσιν αὐτῶν, ἵνα μὴ κόποι πλεῖστοι καὶ δαπάναι τοῦ ἀτυχοῦς πατρός μου παρέλθωσιν ὅλως μάτην.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἄλλως θὰ ἐξεδίδοντο, ἡμῶν καθ' ἡσυχίαν ἐξεταζόντων πάσας τὰς σημειώσεις τοῦ πατρός μου καὶ ἀντιβαλλόντων τἀντίγραφα καὶ πρὸς ταύτας καὶ πρὸς τὰ ἐν τοῖς λίθοις πρωτόγραφα. Νῦν ἡ ἐργασία αὐτοῦ θὰ καταδειχθῇ ἐλλιπής, ἴσως δὲ καὶ ἐλλιπεστάτη. Ἀλλὰ νῦν δὲν δύναμαι νὰ πράξω ἄλλο τι. Ἐκεῖνος προετίθετο καὶ οὐδεμίαν εἶχε δυσκολίαν νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὰς πλήρως, δι' ὑπομνημάτων ἐκτενῶν ἀποχρώντως, ὡς ἐποίησε περὶ τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ***Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου*** καὶ περὶ τὴν ἐν τῇ Ἐφημερίδι ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν Καρδαμυλίαν (τοῦ Ναγοῦ) ἐπιγραφὴν καὶ ὡς βλέπει τις ἐκ τῆς περὶ τοῦ ἐν ***Γκιοὺλ-μπαξὲ τῆς Ἐρυθραίας ἀνευρεθέντος ἀρχαίου χριστιαν. ναοῦ*** πραγματείας καὶ ἐξ ἄλλων ἀλλαχοῦ δημοσιευθεισῶν πραγματειῶν, ἱστορικῶν, πολιτικῶν, φιλολογικῶν κλ., ἀλλ' ἡ ἀνάληψις, ὡς εἶπον, τῆς συγγραφῆς τῆς Ἱστορίας τῆς Χίου πρὸ πάντων ἐποίησεν αὐτὸν ν' ἀναβάλῃ τὴν ἔκδο-

σιν τῶν ἐπιγραφῶν. Ἐν ταῖς σημειώσεσιν αὐτοῦ ἀνεύρομεν τἀντίγραφα τῶν ἐκδιδομένων ἐπιγραφῶν, ἄλλα μὲν τῇ χειρὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, ἄλλα δὲ δι' ἄλλης χειρός, καὶ τὰς ἐκδιδομένας εἰς αὐτὰς σημειώσεις, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι αὐτοῦ σημειώσεις ἀναφερόμεναι καὶ εἰς αὐτὰς καὶ εἰς ἄλλας ἐπιγραφάς, ἃς σπεύδουσα εἰς τὴν ἔκδοσιν δὲν κατώρθωσα ν' ἀνεύρω. Ἴσως μεταξύ, μέχρι τοῦ πέρατος τῆς ἐκδόσεως, θ'ἀνευρεθῶσι καὶ διακριθῶσιν, ὅτε θὰ ἐκδοθῶσιν ἐν τῷ τέλει.

Περατοῦσα τὸν περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης λόγον καθῆκόν μου ὑπολαμβάνω καὶ ὧδε νὰ ὁμολογήσω παρὰ τῆς οἰκογενείας μου πλείστην χάριν τῇ Σ. Ἐφορείᾳ τῶν σχολείων τῆς πόλεως Χίου, ὅτι πολλαχῶς ἐπροστάτευσε τὸ εἰς τὰς Χιακὰς ἐπιγραφὰς δικαίωμα τοῦ πατρός μου, καὶ τῷ σοφῷ καθηγητῇ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου κυρίῳ Γ. Ν. Χατζιδάκῃ, ὅτι ἐπεδείξατο πολλὴν ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως ταύτης προθυμίαν διευκολύνας τὴν διὰ τῆς Ἀθηνᾶς δημοσίευσιν καὶ ἐπιτρέψας μάλιστα τὴν ἀπαραίτητον ἐν αὐτῇ ἀνατύπωσιν ὅσων ὁ πατήρ μου ἐν ἔτει 1893 εἶχεν ἐν αὐτῇ δημοσιεύσῃ περὶ τῆς ***Ἐπιστολῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.***

Ἐν Χίῳ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 1907

ΑΙΜΙΛΙΑ Γ. ΖΟΛΩΤΑ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΧΙΟΥ ΚΑΙ ΕΡΥΘΡΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ

Τίνες συνέλεξαν ἐν Χίῳ ἐπιγραφὰς ἀπὸ λίθων ἢ ἐδημοσίευσαν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς Συλλογῆς τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ὑπὸ τοῦ Boeckh δύναται νὰ ἴδῃ τις παρ' αὐτῷ τούτῳ ἐν τῇ Συλλογῇ (ἀριθ. 2214-2244 καὶ ἐν Addendis ἀριθ. 2214b-2239d). Οἱ πολλοὶ τούτων ἦσαν ἀλλογενεῖς· ἡμέτεροι δὲ μόνοι οἱ Κοραῆς (ἐν Χιακῆς Ἀρχαιολογίας, περιεχομένης ἐν Ἀτάκτων τόμῳ Γ', σελ. 262-278), Ἀνδρέας Μουστοξύδης (ἐν Αἰγιναίας ἐφημερίδος ἔτ. 1831 σελ. 47-78 καὶ Ἰονίου Ἀνθολογίας τεύχ. Α', σελ. 233 ἐφ.) καὶ Ἀλέξ. Μ. Βλαστὸς (ἐν Χιακῶν Τόμ. Β', σελ. 211-227). Ἡμέτερος δ' ἦτο πάντως καὶ ὁ ἐν Χίῳ εὑρὼν καὶ ἀντιγράψας τὸ ἐν ἀριθμῷ τῆς Συλλογῆς 2240 δεκάστιχον ἡρωελεγεῖον ἐπίγραμμα τοῦ Πρωτάρχου ἀνώνυμος.

Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Συλλογῆς τοῦ Boeckh ἐδημοσίευσαν ἐπιγραφὰς ἐκ Χίου, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, οἱ ἑπόμενοι: Μ. Κ. Κρίσπης, καθηγητὴς ἐν Χίῳ, ἐδημοσίευσεν ἐν Μουσείῳ καὶ Βιβλιοθήκῃ τῆς Εὐαγγ. Σχολῆς Σμύρνης (Περιοδ. Β' ἔτ. α' σελ. 33-37, καὶ ἔτ. β' καὶ γ' σελ. 11) ἐπιγραφὰς δέκα ὀκτώ, ἐνίας μὲν προεκδεδομένας, ἃς βέλτιον ἀνέγνω, τὰς πολλὰς δ' ἀνεκδότους.—Ἀριστοτέλης Φοντριέ, φιλάρχαιος καὶ πεπειραμένος ἔφορος τοῦ ἐν Σμύρνῃ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, πολλὰς δὲ καλὰς μέχρι τοῦδ' ἔχων ἐκδεδομένας, παλαιὰς ἐπιγραφάς, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ αὐτῷ Μουσείῳ κτλ. (Π. Β' ἔτ. α' σ. 37-40) δύο ἀνεκδότους χιακὰς ἐπιγραφάς, ὧν μία εἶνε ἡ μακροτάτη, ἀρχαιοτάτη καὶ πολυτροπως σπουδαιοτάτη τῶν ἄχρι νῦν, ἡ πολλάκις καὶ ὕστερον ἐκδοθεῖσα περὶ ἐκποιήσεως τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν γεῶν τῶν Ἀνικῶ παίδων.— Γεώργιος Σουρίας, γυμνασιάρχης ἐν Χίῳ, ἐμὸς δὲ πολυσέβαστος διδάσκαλος καὶ προκάτοχος, ἐδημοσίευσεν ἐν ταῖς Mittheilungen des D. Archäol. Instituts in Athen (ἔτ. 1878 σελ. 203-207) μετὰ βραχέος ὑπο-

μνήματος ἐπιγραφὴν μακρὰν καὶ ἀξιόλογον τὴν τῶν Κλυτιδῶν πρώτην. — B. Haussoulier, μαθητὴς ἐξαίρετος τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, περιελθὼν τὴν Χίον καὶ συλλέξας ἱκανὰς ἐδημοσίευσεν αὐτὰς μεθ' ὑπομνημάτων, προσεκδοὺς βέλτιον καὶ ὑπομνηματίσας καὶ προεκδεδομένας, ἐν αἷς καὶ τὰς ὑπὸ Σουρία καὶ Φοντριὲ καὶ ἱκανὰς ἐκ τῆς τοῦ Boeckh Συλλογῆς, ἐδημοσίευσε δ' ἐν ὅλῳ εἴκοσι δύο ἐπιγραφὰς ἐν Bulletin de Corr. Hellenique (1879 σελ. 45-58, 230-235 καὶ 316-327). Τῶν ὑπὸ τοῦ Haussoulier τὸ πρῶτον ἐκδοθεισῶν ἐπιγραφῶν αἱ μὲν πολλαὶ εἶνε βραχεῖαι ἢ κεκολοβωμέναι, μία δέ, ἡ δευτέρα τῶν Κλυτιδῶν, ἐλλιπὴς μέν, ἀλλὰ μακροτέρα καὶ πολλαχῶς ἀξιολογωτάτη, ὀλίγαι δέ τινες ἱκανῶς καὶ ἀκέραιαι καὶ παλαιαί, ὧν καὶ ἀρχαῖον ἡρωελεγεῖον ἐπίγραμμα, εὐστόχως ὑπὸ τοῦ ἐκδότου συμπληρωθέν. Πᾶσαι δ' ὅμως ἔχουσιν ἰδίαν ἀξίαν, ὅτι συνελέγησαν ἁπανταχόθεν τῆς Χίου, ὅπου αὐτῆς ἐκ τῶν προτέρων φθορῶν εἶχον διασωθῇ λείψανα παλαιῶν γραμμάτων. Ἡ δὲ κατὰ πᾶσαν τὴν νῆσον ζήτησις αὕτη ἀρχαίων ἐπιγραφῶν καὶ λειψάνων μνημείων πρῶτον ὑπὸ τοῦ Haussoulier μετ' ἐπιστήμης καὶ ἱκανῆς εὐδοκιμήσεως ἐγένετο. Ὁ Haussoulier ἐξέδωκε καὶ ψήφισμα Χίων περὶ τῆς ὑπὸ Αἰτωλῶν ἱδρυθείσης ἐν Δελφοῖς πενταετηρίδος ἑορτῆς τῶν Σωτηρίων, εὑρεθὲν ἐν Δελφοῖς (Bulletin 1881 σελ. 300 ἑφ.)—Ἀ. Γ. Πασπάτης, ὁ ἡμέτερος ἰατρὸς καὶ μεσαιωνολόγος καὶ φιλόλογος ἀνήρ, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Χιακῷ αὐτοῦ Γλωσσαρίῳ (1888 σελ. 401-422) ἑξήκοντα καὶ μίαν παλαιὰς ἐπιγραφὰς ἄνευ ὑπομνημάτων. Τούτων ἔνιαι ἦσαν προεκδεδομέναι, τινὲς δὲ καὶ ὕστερον ὑπὸ Studnitzka ἐξεδόθησαν. — Fr. Studnitzka, δοκιμώτατος ἐξ Αὐστρίας μαθητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, ἐλθὼν καὶ αὐτὸς εἰς Χίον ἐν ἔτει 1887 καὶ περιελθὼν τὴν πόλιν καὶ ὀλίγα τινὰ τῆς ἔξω χώρας συνέλεξέ τινας ἢ βέλτιον ἀνέγνωσεν ἐπιγραφὰς καὶ μετὰ βραχυτάτων ὑπομνημάτων ἐδημοσίευσεν ἐν Mittheilungen des D. A.Inst. in Athen. (1888 σελ. 164-183) τεσσαράκοντα τέσσαρας μικροτέρας τε καὶ βραχυτέρας, ἐκδοὺς καὶ ἄλλα τέχνης ἔργα ἐκ Χίου ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὅλῃ πραγματείᾳ, ἐν ᾗ καὶ τὰς ἐπιγραφάς. Τούτων εἶνε καὶ ἄλλαι λόγου ἄξιαι, μάλιστα δὲ ἡ βέλτιον ὑπὸ Studnitzka ἢ ὑπὸ Πασπάτη ἐκδοθεῖσα ἱερατικὴ ἐκ Πυργίου ἐπιγραφή. Ἐδημοσίευσέ τινας, ἐκδεδομένας ἢ καὶ ἀνεκ-

δότους, ὀλιγίστας ὅμως καὶ ὁ O. Riemann ἐκ τῶν σημειωμάτων Κυριακοῦ τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος ἐν Bulletin d. Cor. Hell. 1877 σελ. 82-83. Ἀλλὰ περὶ δημοσιευμάτων τοιούτων, ὀλίγου ἀξίων, δὲν γίνεται λόγος ἐνταῦθα.

Οὗτοι, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, ἐδημοσίευσαν ἐξ ἰδίας αὐτῶν συλλογῆς ἢ ἀναγνώσεως ἐπιγραφὰς ἐκ Χίου μετὰ τὸ Corpus Inscriptionum Graecarum τοῦ Boeckh, ἀκριβέστερον δ' εἰπεῖν ἀπὸ τοῦ 1876 μέχρι τοῦ 1888, ἐν οἷς ἰδίως χρόνοις ἐζητήθησαν ἐν Χίῳ ἐπιγραφαὶ μετὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ συγγραφέως τῶν Χιακῶν Ἀ. Μ. Βλαστοῦ, ὅστις ὕστατος τῶν προτέρων εἶχεν ἐν ἔτει 1838 συλλέξῃ τινάς. Ἂν τις ἄλλος μετὰ τοῦτον ἀναζητήσας εὗρεν ἢ ἐδημοσίευσεν, ἀξίας λογου τινὸς ἐννοεῖται, ἀγνοῶ.

Ἐγὼ δέ, ἀπὸ τοῦ 1886 διαμένων ἐν Χίῳ, ἐπεμελήθην καὶ αὐτὸς κατὰ δύναμιν τῆς συλλογῆς ἐπιγραφῶν ἀπὸ λίθων ἀγνώστων τοῖς πρότερον ἢ καὶ μήπω ἀνεγνωσμένων, καθ' ὅσον δὲ δυνατὸν καὶ αὐτῶν τῶν ἀνεπιγράφων λίθων. Ἀπὸ Μαίου δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1886 καὶ Μουσεῖον πρόχειρον ἐν τῷ ἡμετέρῳ Γυμνασίῳ κατηρτίσθη, ὅπερ καὶ διατηρεῖται πενιχρᾷ χρηματικῇ συνδρομῇ φιλαρχαίων τινῶν πολιτῶν καὶ φιλομούσῳ ἄλλων προθυμίᾳ, προκόπτει δέ πως καὶ τῇ συνεργασίᾳ λογίων τινῶν ἀνδρῶν καὶ τῷ ζήλῳ πολλῶν φιλομαθῶν καὶ φιλοπατρίδων μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου. Τὸ Μουσεῖον τοῦτο καὶ ἰδίου ἀξιωθὲν ἐπιμελητοῦ, τοῦ φιλαρχαίου πολίτου Κωνστ. Κανελλάκη, περιέλαβεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἱκανοὺς τὸν ἀριθμὸν λίθους, γράμματα παλαιὰ φέροντας ἢ ἄλλην ἀνθρωπίνην ἐργασίαν.

Τῶν πολλῶν δ' ὅμως τούτων λίθων ἐλάχιστοι δυστυχῶς εἶνε λόγου τινὸς ἄξιοι καὶ ὀλιγοστοὶ ἀκέραιοι, συντρίμματα δ' εἶνε οἱ λοιποί, κολοβὰς φέροντες τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τἆλλα χειρουργήματα. Διότι ἅπαντας σχεδὸν παραλαμβάνομεν ἀπὸ ἐρειπίων, κτισμάτων ὑστέρων, εἰς ἃ κατὰ τοὺς πρὸ ἡμῶν χρόνους οἱ ἄνθρωποι μετεχειρίσθησαν αὐτοὺς ὡς κοινὴν οἰκοδομικὴν ὕλην, ἀποσπάσαντες ἀπὸ τῆς οἰκείας χώρας καὶ σφυροκοπήσαντες πρὸς τὰς χρείας, ἢ ἀπ' ἄλλων κτισμάτων, ἐν οἷς πρὸς ὁμοίας χρείας σφυροκοπηθέντες εἶχον ἐνοικοδομηθῇ, παραλαμβάνοντες. Ἡ Χίος οὐδέποτ' ἐρημωθεῖσα οἰκητόρων, οὐδὲ συγχωθεῖσά ποτε ὅλη ἐκ σεισμοῦ κατὰ τοὺς ᾠκημένους τόπους αὐτῆς, ὑπέμενε κατὰ τοὺς μακροὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας διηνεκῆ δῄωσιν τῶν παλαιῶν μνημείων ἢ

τῶν λειψάνων τούτων, διότι πρόχειρα εἶχον ταμιεῖα λίθων, εἰργασμένων μάλιστα, οἱ ἔκτοτε ζῶντες ἄνθρωποι ἐν τοῖς μνημείοις καὶ τοῖς λειψάνοις ἐκείνων, ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέν, ἂν διέμενον ἔτι ὄρθια ἢ ἀσύγχωτα, δι' ὀλίγης δὲ σκαφῆς, ἂν εἶχον καλυφθῇ. Διὰ ταῦτα οὔτ' ἀφθόνους οὔτ' ἀκεραίους εὑρίσκομεν νῦν ἐνεπιγράφους ἢ ἄλλως εἰργασμένους παλαιοὺς λίθους καὶ μάλιστα εὐμεγέθεις. Οὗτοι ἐκόπτοντο ἢ κατετέμνοντο, τὰ δὲ μένοντα καὶ τὰ τμήματά των ἀπεξέοντο ἢ ἐλεαίνοντο καθὰ καὶ ἄλλοθι ἀπανταχοῦ, ὅπου αἱ παλαιαὶ πόλεις διετέλεσαν οἰκούμεναι μακρὸν χρόνον ὕστερον καὶ πολλοὺς ἔχουσαι τοὺς οἰκήτορας.

Πόσον τὰ λείψανα τὰ παντοῖα τῶν παλαιῶν πόλεων διασῴζει συνήθως ἡ σύγχωσις καὶ ἡ ἐρημία, ἔχομεν καὶ ἄλλοθεν γνωρίσῃ πολλαχόθεν, ἡμεῖς δ' οἱ Χῖοι καὶ ἀπὸ τῆς συγχρόνου τύχης τῶν ἐρειπίων τῆς ἀντικειμένης ἡμῖν ἐπὶ τῆς Ἀσίας ὁμοφύλου ποτὲ καὶ συμμάχου πόλεως, τῶν Ἐρυθρῶν. Οἱ σεισμοὶ πιθανώτατα καὶ ὁ μακρὸς χρόνος συνέχωσαν τὴν πόλιν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, ἡ δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους κοινὴ τῶν περιχώρων ἐρήμωσις συνηρήμωσεν ἀνθρώπων καὶ τὸν τόπον τῆς πόλεως, περιελείφθη δὲ αὐτῷ μόνον τὸ παλαιὸν ὄνομα, πεπηρωμένον καὶ τοῦτο, ἐν τῇ σημερινῇ ἐπωνυμίᾳ τὸ Λυθρί. Ἐφ' ὅσους αἰῶνας τὸ Λυθρὶ διέμενεν ἀοίκητον διεφυλάττοντο ἐν τοῖς κόλποις τῆς γῆς ἢ καὶ ὑπεράνω αὐτῆς τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος, τείχη, ναοί, ἐν οἷς καὶ ἱερὰ παλαιότατα (Παυσαν. Ζ΄ ε΄ 3-4), θέατρον, λουτρά, οἰκήματα, παντοδαπὰ γλυπτὰ ἔργα, ἐνεπίγραφοι λίθοι, καὶ ἄλλα μαρτύρια τοῦ μακροῦ βίου τῆς πόλεως. Ἐκ τούτου δ' ὅμως, ἀπὸ ἐτῶν νῦν περὶ τὰ ἑξήκοντα, συνῳκίσθη ἐκ τῶν περιοίκων τὸ χωρίον Λυθρί, τῶν ἀγεύστων πολιτισμοῦ ἐποίκων ἐχόντων πρόχειρον πόρον βίου ἐν τοῖς εἰργασμένοις παλαιοῖς λίθοις, οὖσιν ἐξαιρέτου ὕλης καὶ μεγέθους καὶ σχημάτων, πωλουμένοις δὲ μετὰ κέρδους εἰς Χίον, Σμύρνην καὶ ἄλλοσε, ἠφανίσθησαν μὲν ἐν ὀλίγοις ἔτεσι τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ τὰ ὀλίγον ὑπ' αὐτό, ἐξήχθησαν δὲ διὰ μετρίας σκαφῆς καὶ ἐξεκομίσθησαν ἤδη καὶ ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἐν τῷ βάθει κεχωσμένα καὶ φυλαττόμενα, ἐξορύσσονται δ' ἀκόμη καὶ τὰ ἐλάχιστα πλέον σῳζόμενα βαθύτατα κτισμάτων μέρη πρὸς ἐκκομιδὴν ὁμοίαν. Ἂν τοὐλάχιστον περιεσῴζοντο ἐκ τῆς συλήσεως καὶ καταστροφῆς ταύτης ἀκέραια τὰ λείψανα τῶν εντεχνοτέρων ἔργων καὶ

τῶν γραπτῶν λίθων, θὰ ἔφερέ τις τὸ κακὸν μετριώτερον. Ἀλλ' οἱ δυστυχεῖς οὗτοι τυμβωρύχοι τῶν ἑαυτῶν προγόνων, παλαιότερον μὲν συνέθραυον αὐτοὶ τὰ τοιαῦτα εὑρήματα ὑπὸ τῆς κοινῆς ποτε μωρᾶς δόξης, ὅτι περιέχουσι θησαυρούς, ὕστερον δὲ παρέδιδον ἀφελῶς τοῖς λιθουργοῖς ν' ἀποξέωσιν ἢ κατατέμνωσιν, ὅπως πωλῶσιν εὐχρηστοτέρους πρὸς οἰκοδομίαν λίθους. Εἶδον δ' ἐγὼ αὐτὸς λίθους οὕτως ἀπεξεσμένους καὶ τετμημένους ἔν τε Χίῳ καὶ ἐν Ἐρυθραῖς καὶ ἄλλοθι, διασῴζοντας πολλαχοῦ ἐργασίας τε λεπτοτέρας ἴχνη καὶ γράμματα. Ὀψὲ δέ ποτε, καὶ ἰδίως ἀφοῦ οἱ ἐν Σμύρνῃ φιλάρχαιοι ὁμογενεῖς ἐδίδαξαν τοὺς ἀμαθεῖς τούτους ἀνθρώπους νὰ μὴ φθείρωσι τοὺς γραπτοὺς λίθους, συμπραττόντων δ' ἔπειτα καὶ τῶν κατὰ καιροὺς διδασκάλων τοῦ χωρίου, κατ' ἀγαθὴν δέ τινα τύχην καὶ τῶν ἀρχαιοκαπήλων αὐτῶν, οἵτινες περιέρχονται μετ' ἐπιμελείας καὶ συχνότατα τὰς Ἀσιατικὰς πόλεις, οἱ Λυθριῶται ἀπεδείχθησαν εὐσεβέστεροι περὶ τοὺς ἐνεπιγράφους λίθους καὶ τὰ γλυπτὰ ἔργα ὅσ' ἀνασκάπτοντες εὑρίσκουσιν, ἐλπίζοντες, οἱ ἀπαιδευτότεροι τούτων, ὅτι μεῖζον κέρδος θὰ ἔχωσι προσφέροντες οὕτως ἢ ἂν πωλήσωσιν ὡς οἰκοδομικὴν ὕλην τοὺς λίθους. Τοὺς λόγους τούτους λέγω, ὄχι μόνον ἱστορίας ἕνεκα τῶν γεγονότων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ λύπης ἐπὶ τούτοις μεγίστης. Καθαπτόμενος δ' οὕτω πικρότερον τῶν νέων Ἐρυθραίων, ἐλπίζω πολύ, ὅτι ἀπὸ τοῦδε θὰ εἶν' εὐλαβέστεροι περὶ τὰ παλαιὰ μνημεῖα τῆς πόλεως αὐτῶν, ὁμολογῶ δ', ὅτι ἀπό τινων ἐτῶν ἐγένοντο τοιοῦτοι καὶ εἶνε. Δικαιοσύνης ἔργον πράττων μνημονεύω ἐνταῦθα, ὅτι καὶ ἄλλων παλαιῶν λειψάνων, οἷον καὶ κτισμάτων, φείδονται νῦν οἱ μάλιστα πεπολιτισμένοι τῶν ἡμετέρων Ἐρυθραίων, πεισθέντες καὶ εἰς τὰς ἐμὰς προτροπὰς καὶ παρακλήσεις. Ὁ νέος Γιαννακὸς Γεωργαντζῆς, ἀνευρὼν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ τῷ πρὸς τῷ περιβόλῳ τῆς παλαιᾶς πόλεως εὐμέγεθες κτίσμα καὶ πολυτελές, ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, ἐφείσθη αὐτοῦ πεισθεὶς ἐμοί, ἐνῷ ἠδύνατο νὰ πωλήσῃ τοὺς λίθους μετὰ κέρδους μεγάλου. Κατ' Αὔγουστον λήγοντα ἠδυνήθην νὰ δείξω τῷ φίλῳ Γ. Ν. Χατζιδάκι τὸ μνημεῖον τοῦτο, πυλῶνα κομψὸν μετὰ προπύλου, ὡς πείθομαι. Ὁμοίᾳ συμβουλῇ μου πρὸς τοὺς Ἐρυθραίους διὰ τοῦ διδασκάλου Ἐμμ. Καραβοκυροῦ, Σαμίου, διεσώθησαν καὶ τὰ λείψανα τῆς εὐτελοῦς κρήνης, ἐν ᾗ εὑρέθησαν κατὰ Μάϊον ἑ. ἔ. αἱ τῆς Σιβύλλης ἐπιγραφαί, ἃς ἐγὼ μὲν ἔλαβον ἐν ἀτελέσιν ἀντιγράφοις πρῶτος,

ἐδημοσίευσε δὲ πρῶτος ὁ κ. Φοντριὲ (Ἁρμονίᾳ Σμύρνης 26 Ἰουνίου καὶ 1 Ἰουλίου 1891), εἶτα δ' ὁ Karl Buresch (Vochenschrift f. Kl. Philol. 16 Sept. 1891). Θὰ δημοσιεύσω καὶ ἐγὼ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας μετ' ἄλλων ἐρυθραϊκῶν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ. Νῦν δὲ διορθῶ μόνον τοῦ δεκαεξαστίχου ἐπιγράμματος, ὡς ἐξέδωκαν αὐτὸ οἱ ἐκδόται ἀμφότεροι, τὸ ἐν στίχῳ 5 ἐκπε.ονω δεινῶν. Οὔτ' ἐκπερονῶ δεινῶν ἀναγνωστέον οὔτ' ἄλλως, ἀλλ' ἔκπεσον ὠδείνων (ὠδίνων) μόνου τοῦ Σ λείποντος εἰς τὸ ἔκπεσον, ὄχι δὲ δύο γραμμάτων, ὡς τελευταῖον νομίζει ὁ Buresch, ὅτι ἐπὶ τοῦ λίθου εἶδεν. Οὕτως ὁ λόγος ἀποβαίνει σαφής. «... ἐν ᾧ (Κισσώτᾳ) ἔκπεσον ὠδίνων (=ἐγενόμην, ἐγεννήθην, ἐξῆλθον, ἤτοι κυριολεκτικώτερον ἐξέπεσον ἐκ τῆς νηδύος τῆς μητρός μου) εὐθὺς χρησμοὺς λαλοῦσα τοῖς βροτοῖς». Περὶ τοῦ Κισσώτας ἄλλοτε.

Πάλιν δ' ὅμως οἱ χρόνοι ἐφείσθησάν τινων ἐνεπιγράφων λίθων καὶ ἐν Χίῳ, καθὰ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀνευρίσκομεν δὲ καὶ ἀντιγράφομεν ἢ καὶ συλλέγομεν κομμάτια μὲν πλείονα, ἀκεραιοτέρους δ' ἐλαχίστους. Δύο τῶν προμνημονευθέντων συλλογέων, ὁ Πασπάτης καὶ ὁ Studnitzka, ἔλαβον τὰς πλείστας τῶν ἐπιγραφῶν ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν ἐν τῷ πενιχρῷ Μουσείῳ ἀποκειμένων λίθων. Καὶ ἡ σειρὰ δέ, ἣν ἐγὼ ἐκδίδωμι διὰ τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ τῆς αὐτῆς συλλογῆς κατὰ τὸ πολὺ μέρος εἶνε εἰλημμένη, κατ' ὀλίγον δ' ἔξωθεν, ἐκ τῆς πόλεως Χίου ἢ ἀπὸ τῆς λοιπῆς νήσου.

Περὶ τῆς ἐμῆς ταύτης σειρᾶς οὐδὲν ἔχω νὰ εἴπω ἐν προοιμίῳ σπουδαῖον. Καταλείπω τοῖς ἐμπείροις τῶν πραγμάτων νὰ κρίνωσι περὶ τῶν ἐπιγραφῶν αὐτὸς ἕκαστος. Τοσοῦτο μόνον εἶνε ἀπαραίτητον νὰ προδηλώσω. Ἐπιγραφὰς ἀξιολόγους ἢ ἀκεραίας δὲν ἠδυνήθην νὰ συλλέξω ἱκανὰς κατὰ τὸν τριετῆ ἀπὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Studnitzka χρόνον. Αἱ πλεῖσται εἶνε κομμάτια ἢ βραχύταται, ὀλίγαι δ' αἱ μακρότεραι. Ἐκδίδωμι δ' αὐτὰς ἄνευ πολλῆς τάξεως ἐν τῇ σειρᾷ, οὔτε μετ' ἐπαρκῶν ὑπομνημάτων, διότι δὲν προέλαβον μήτε νὰ κατατάξω αὐτὰς προσηκόντως ἁπάσας μήτε ἰδίας μακροτέρας μελέτης ν' ἀξιώσω. Διανοούμενος χάριν τῶν φιλιστορούντων τὰ κατὰ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα Χίων νὰ καταρτίσω πλήρη συλλογὴν τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Χίου, ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων, ἀνέβαλον τὸ ἔργον μέχρις οὗ δυνηθῶ νὰ ἐκτελέσω τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐν εὐκαιρίᾳ μείζονι ἀπὸ ἔργων ἐπιπό-

νων, οἷα τὰ τῆς γυμνασιαρχίας, καὶ διατρίβων χρόνον τινὰ ἐν τόπῳ εὐθετωτέρῳ ἢ ἐν Χίῳ, ἔνθα τἀρχαιολογικὰ ἡμῶν ἐφόδια περιορίζονται εἰς τὸ Corpus τοῦ Boeckh καὶ εἰς τρεῖς τέσσαρας τόμους τοῦ Bulletin de Corr. Hellénique καὶ εἰς ἓν ἢ δύο ἄλλα βιβλία ἱστορίας καὶ ὀλιγώτερα ἐγχειρίδια ὕλης ἀρχαιολογικῆς. Ταῦτα διενοούμην. Ἀλλ' ὁ φίλος Γ. Ν. Χατζιδάκις, ὅστις διέτριψε τὸ θέρος παρ' ἡμῖν καὶ εἶδε παρ' ἐμοὶ τἀντίγραφα τῶν ἐπιγραφῶν, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἔγραψέ μοι κατ' Ὀκτώβριον, ἀξιῶν ἐπιμόνως νὰ στείλω τὰς ἐπιγροφὰς ὅπως ὅπως πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ. Ὑπήκουσα τῷ Χατζιδάκι. Ἀλλ' ἐν ὀλίγαις ἡμέραις καὶ ἀπὸ ἔργων ἐπαχθεστάτων, οἷα τὰ ἐμά, καὶ ἀπ' ἐφοδίων γλίσχρων, ποία ἐργασία δύναται νὰ γίνῃ; Πάλιν ὅμως θὰ συλλέξω ἐκ τῶν ἐνόντων εἴ τι ἐξ αὐτῶν μανθάνομεν νεώτερον, ἵνα μὴ μείνῃ οὕτως ὀλιγόκαρπος καὶ τῇ ἐπιστήμῃ τῶν ἐπιγραφῶν ἡ τούτων δημοσίευσις, ὅσον θὰ ἦτο ἡ κατα χώρισις ψιλῶν τῶν κειμένων αὐτῶν. Ἐν τόπῳ δ' εὐθέτῳ τοῦ παρόντος ἄρθρου μου περὶ ἀνεκδότων Χιακῶν ἐπιγραφῶν θέλω ἀναθεωρήσῃ καὶ τινας τῶν ἤδη ἐκδεδομένων, εἰς ἃς ἔχω τινὰ ἐπανόρθωσιν νὰ ποιήσω εἴτε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν εἴτε περὶ τὴν ἑρμηνείαν τὴν ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν γενομένην ἢ καὶ ὑπ' ἄλλων.

Δημοσιεύω ἐν ἀρχῇ τρεῖς ἐπιγραφάς, τὰς μακροτέρας πως καὶ μᾶλλον ἀκεραίας, σπουδαιότητα δέ τινα ἐχούσας καθ' ἑαυτάς τε καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τοπογραφίαν τῆς Χίου.

Α΄. Ἐπιστολὴ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου

Ἐπὶ στήλης ἢ μᾶλλον πλακὸς ὀρθογωνίου κοινοῦ τιτανολίθου λευκοκυάνου, ὄχι μονοχρόου, ἀλλ' ὑποποικίλου, ὑψηλῆς μ. γ. 0,71, πλατείας 0,62 καὶ παχείας 0,11, εὑρεθείσης ἐν τῷ κατὰ τὸ χωρίον Βερβερᾶτον ἠρειπωμένῳ μεσαιωνικῷ ναΐσκῳ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἐν Φλαμουνίῳ, ἐπικειμένης δὲ τῇ τραπέζῃ τῆς ἱερᾶς προθέσεως ἐκ μακροῦ, ὡς φαίνεται, χρόνου. Ἂν ἄλλοθεν, οἷον ἐκ τῆς πόλεως, μετεκομίσθη ὁ λίθος ἢ ἐξ ἀρχῆς ἐστάθη ἔν τινι τόπῳ τῆς περιχώρου τοῦ Βερβεράτου ἀγνοῶ. Τὸ ἐκ πρώτης ὄψεως πιστευτὸν εἶνε, ὅτι μετεκομίσθη ἐκ τῆς πόλεως. Ἀλλ' ἐγὼ νομίζω πιθανόν, ὅτι ἀρχῆθεν δυνατὸν εἶνε νὰ

ἔκειτο περὶ τὸ Βερβερᾶτον ὁ λίθος, ἐπίτηδες χάριν τῶν ἐνταῦθα οἰκούντων ἀνθρώπων, ὑπὸ τῆς πόλεως σταθεὶς πρὸς κοινοτέραν, εὐρυτέραν καὶ μᾶλλον πρόχειρον διάδοσιν τοῦ περιεχομένου, σπουδαιοτάτου ὄντος τῇ πόλει τῶν Χίων. Ὤκουν δ' ἐνταῦθα πυκνοὶ ὡς φαίνεται οἱ Χῖοι, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις πλησίον ἔκειντο καὶ οἱ ὀνομαζόμενοι Βασιλέων οἶκοι, τόποι, περὶ ὧν ἴδε ἃ λέγομεν ἐν τῇ τρίτῃ τῶν δημοσιευομένων νῦν ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν. Δὲν εἶνε δὲ πιστευτόν, ὅτι μόνον ἐν τῇ πόλει θὰ ἐδημοσιεύετο τοιαύτη πρᾶξις, ὁποία ἡ ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου ἡ προκειμένη, οὐδὲ θὰ ἐδημοσιεύετο οὕτω μόνη ἄνευ ψηφίσματός τινος τῆς πόλεως προεισαγωγικοῦ ἢ ἄλλης δημοσίας προοιμιακῆς δηλώσεως (1). Τελευταῖον οὔτε ὁ λίθος ὁ ἡμέτερος εἶνε ἄξιος τῆς πόλεως καὶ τοῦ βασιλικοῦ γράμματος, φέρων πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγχάραγμα φυσικὸν ἐρυθρίζον, διῆκον ἐκ τοῦ δεξιοῦ ἄνωθεν πλαγίως πρὸς τἀριστερὸν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς μέχρι τῆς τοῦ 16 στίχου ἀρχῆς, οὔτε ἡ ἐργασία· ἔγγραφα δ' ἄλλα σύγχρονα καὶ μεταγενέστερα τῆς πόλεως Χίου, ὀλιγώτερον σπουδαῖα, ἔχουσι καὶ τὸν λίθον καὶ τὴν ἐργασίαν πολλῷ τιμιώτερα. Κατὰ πάντα λοιπὸν τρόπον ὁ προκείμενος ἡμῖν λίθος περιέχει τῆς βασιλικῆς ἐπιστολῆς ψιλὸν ἀντίγραφον ἀπὸ τοῦ ἰδίᾳ προσηκούσῃ ἐπιμελείᾳ τῆς πόλεως γενομένου δημοσιεύματος αὐτῆς ἐν τῷ ἄστει, ἀντίγραφον ἀναστηλωθὲν χάριν τῶν δημοτῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν τῶν περιοικούντων τὸν τόπον, ἐν ᾧ εὑρέθη ὁ λίθος. Διὰ τοῦτο δὲ ἴσως καὶ ἀκεραιότερος ἡμῖν διεσώθη, ὅπερ σπανιώτερον συνέβη τοῖς ἐν τῇ πόλει Χίῳ ἐγγράφοις μνημείοις.

Τὰ γράμματα δὲν εἶχεν ἴδῃ οὐδεὶς τῶν περὶ τὰς ἐπιγραφὰς σπουδαζόντων πρὸ ἐμοῦ, ἰδόντος αὐτὰ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1890. Ὁ λίθος ἐξαιρεθεὶς εὐθὺς ὑπ' ἐμοῦ ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Γυμνασίου. Τὰ γράμματα κατέχουσιν, εὐθὺς ἄνωθεν ἀρχόμενα, τὰ 0,43 τοῦ ὕψους, παρατείνονται δὲ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ λίθου, ἀποκεκομμένου μόνον ὀλίγον κατὰ τὴν ἄνω δεξιὰν γωνίαν.

(1) Ἄνευ εἰσαγωγικῶν πράξεων τῶν πόλεων, μόνης δὲ τῆς ἐπωνύμου ἀρχῆς προτασσομένης, ἔχομεν πλεῖστα καὶ γράμματα καὶ ἄλλα ἐπιτάγματα βασιλέων καὶ ἀρχόντων ἐπὶ λίθων δεδημοσιευμένα, ἔκ τε τῶν παλαιοτέρων χρόνων καὶ ἀπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν. Ἀλλὰ τῆς προκειμένης ἐπιστολῆς ἡ δημοσίευσις διαφέρει. Βλέπε καὶ κατωτέρω.

..ΙΔΕΙΣΙΘΕΟ.ΠΡΥΤΑΝΕΟΣΠΑΡΑΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΙ.... ΟΥΧΙΩ....
ΔΗ ΛΩΙ
ΤΟΥΣΦΥΓΑΔΑΣΤΟΥΣΕΚΧΙΟΥΚΑΤΙΕΝΑΙΠΑΝΤΑΣΠΟΛΙΤΕΟΜΑΔΕ..
ΝΑΙΕΝΧΙΩΙΔΗΜΟΝΑΙΡΕΘΗΝΑΙΔΕΝΟΜΟΓΡΑΦΟΥΣΟΙΤΙΝΕΣΓΡΑ
ΨΟΥΣΙΚΑΙΔΙΟΡΘΩΣΟΥΣΙΤΟΥΣΝΟΜΟΥΣΟΠΩΣΜΗΔΕΝΕΝΑΝΤΙ
ΟΝΗΙΤΗΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΙΜΗΔΕΤΗΙΤΩΝΦΥΓΑΔΩΝΚΑΘΟΔΩΙΤΑΔΕΔΙ
ΟΡΘΩΘΕΝΤΑΗΓΡΑΦΕΝΤΑΕΠΑΝΑΦΕΡΕΣΘΑΙΠΡΟΣΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ
ΠΑΡΕΧΕΙΝΔΕΧΙΟΥΣΤΡΙΗΡΕΙΣΕΙΚΟΣΙΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΑΣΤΟΙΣΑΟ
ΤΩΝΤΕΛΕΣΙΝΤΑΟΤΑΣΔΕΠΛΕΙΝΜΕΧΡΙΑΝΚΑΙΤΟΑΛΛΟΝΑΟΤΙ
ΚΟΝΤΟΤΩΝΕΛΛΗΝΣΝΜΕΘΗΜΩΝΣΥΜΠΛΗΤΩΝΔΕΠΡΟΔΟΝΤΩΝ
ΤΟΙΣΒΑΡΒΑΡΟΙΣΤΗΝΠΟΛΙΝΟΣΟΙΜΕΝΑΝΠΡΟΕΞΕΛΘΩΣΙΝΦΕΟΓΕΙΝ
ΑΟΤΟΥΣΕΞΑΠΑΣΩΝΤΩΝΠΟΛΕΩΝΤΩΝΤΗΣΕΙΡΗΝΗΣΚΟΙΝΩΝΟΥ
ΣΩΝΚΑΙΕΙΝΑΙΑΓΩΓΙΜΟΥΣΚΑΤΑΤΟΔΟΓΜΑΤΟΤΩΝΕΛΛΗΝΩΝΟΣΟ
ΔΑΝΕΓΚΑΤΑΛΕΙΦΘΩΣΙΝΕΠΑΝΑΓΕΣΘΑΙΚΑΙΚΡΙΝΕΣΘΑΙΕΝΤΩΙΤΩΝΕΛ
.ΗΝΩΝΣΥΝΕΔΡΙΩΙΕΑΝΔΕΤΙΑΝΤΙΛΕΓΗΤΑΙΤΟΙΣΚΑΤΕΛΗΛΥ
.ΟΣΙΝΚΑΙΤΟΙΣΕΝΤΗΙΠΟΛΕΙΚΡΙΝΕΣΘΑΙΠΕΡΙΤΟΥΤΟΑΟΤΟΥΣΠΑ
.ΗΜΙΝΜΕΧΡΙΑΝΔΙΑΛΛΑΓΩΣΙΧΙΟΙΦΥΛΑΚΗΝΕΙΝΑΙΠΑΡΑΟΤΟΙΣΠΑ
.ΑΛΕ.ΑΝΔΡΟΥΤΟΥΒΑΣΙΛΕΩΣΟΣΗΑΝΙΚΑΝΗΗΙΤΡΕΦΕΙΝΔΕ
ΤΑΟΤΗΝΧΙΟΥ

Τὰ γράμματα, στίχοι 19, εἶναι μὲν εὐκρινῶς κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ λίθου, ἀλλ'οὔτε βαθέως οὔτ' ἐπιμελῶς, εἶναι δὲ καὶ πυκνότερα ἢ ὅσον ἐν ἄλλοις συγχρόνοις δημοσίοις ἐγγράφοις, κατὰ μέσον ὅρον 48 εὐμεγέθη ἐν ἑκάστῳ στίχῳ μήκους 0,60 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου, ὕψος μέσον ἔχοντα, 0,014 γ. μ. καὶ πλάτος μέσον 0,016 τὸ Μ καὶ 0,014 τὸ Α. Τὰ γράμματα εἶναι τὰ συνήθη τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Σχῆμα αὐτῶν Α Β Θ Κ Μ Ξ Π Σ Υ Ω. Τὸ δὲ κείμενον ἀκέραιον ἅπαν σχεδὸν ὄν, εὐκρινέστατα δ' ἀναγινωσκόμενον μεταγράφομεν εὐθὺς κοινοῖς γράμμασι κατωτέρω, διαιροῦντες μόνον εἰς παραγράφους αὐτὸ κατὰ τὸν εἱρμὸν τῶν περιεχομένων νοημάτων καὶ στίζοντες. Περιττὸν δὲ νὰ εἴπω, καὶ ὅπερ αὐτόδηλον ἐκ τοῦ προκαταχωριζομένου κεφαλαίοις γράμμασι κειμένου, ὅτι καὶ εἰς τὸν λίθον οἱ δύο πρῶτοι στίχοι εἶνε τῶν ἄλλων κεχωρισμένοι, ὡς καὶ ἡμεῖς ἔχομεν αὐτούς.

'Επ]ὶ Δεισιθέου πρυτάνεως, παρὰ βασιλέως 'Αλε[ξάνδρ]ου Χίω]ν τῷ δήμῳ.

§ 1. Τοὺς φυγάδας τοὺς ἐκ Χίου κατιέναι πάντας πολίτευμα δὲ [εἶναι ἐν Χίῳ δῆμον. Αἱρεθῆναι δὲ νομογράφους, οἵτινες γράψουσι καὶ διορθώσουσι τοὺς νόμους, ὅπως μηδὲν ἐναντίον ᾖ τῇ δημοκρατίᾳ μηδὲ τῇ τῶν φυγάδων καθόδῳ. Τὰ δὲ διορθωθέντα ἢ γραφέντα ἐπαναφέρεσθαι πρὸς 'Αλέξανδρον.

§ 2. Παρέχειν δὲ Χίους τριήρεις εἴκοσι πεπληρωμένας τῆς αὀ τῶν τέλεσιν, ταότας δὲ πλεῖν μέχρι ἂν καὶ τὸ ἄλλο ναοτικὸν τὸ τῶν 'Ελλήνων μεθ' ἡμῶν συμπλῇ. § 3. Τῶν δὲ προδόντων τοῖς βαρβάροις τὴν πόλιν ὅσοι μὲν ἂν προεξέλθωσιν φεόγειν αὀτοὺς ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων τῶν τῆς εἰρήνης κοινωνουσῶν καὶ εἶναι ἀγωγίμους κατὰ τὸ δόγμα τὸ τῶν 'Ελλήνων· ὅσο]ι δ' ἂν ἐγκαταλειφθῶσιν ἐπανάγεσθαι καὶ κρίνεσθαι ἐν τῷ τῶν 'Ελλ]ήνων συνεδρίῳ. § 4. 'Εὰν δέ τι ἀντιλέγηται τοῖς κατεληλυθ]όσιν καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει, κρίνεσθαι περὶ τοῦτο αὀτοὺς παρ']ἡμῖν. § 5. Μέχρι ἂν διαλλαγῶσι Χῖοι φυλακὴν εἶναι παρ' αὀ-

[τοῖς παρ'])Αλεξάνδρου τοῦ βασιλέως, ὅση ἄν ἱκανὴ ᾖ, τρέφειν δὲ ταότην Χίους.

Ἡ ἐπιγραφὴ οὐδὲν παρέχει περὶ ἑαυτῆς ἀμφισβητήσιμον οὔτε ὡς πρὸς τὸν τύπον οὔτε ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν καθόλου. Εἶν' ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου πρὸς τὸν δῆμον τῶν Χίων περὶ παντοίων πολιτικῶν ζητημάτων, ἐπικαίρων, μεταδιδοῦσα τὰς γνώμας τοῦ βασιλέως ἢ μᾶλλον τὰς ἀποφάσεις. Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἐγγράφου τούτου, περὶ ἑκάστου τῶν περιεχομένων ζητημάτων, μάλιστα καθ' ὅσον τινὰ τούτων ἔχουσιν ἀνάγκην ἑρμηνείας τινὸς ἢ διασαφήσεως, περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθύνθη πρὸς τοὺς Χίους καὶ περὶ τῶν καιρῶν, καθ' οὓς τοῦτο ἐγένετο, ἔτι δὲ περὶ τοῦ πολιτικοῦ τύπου τοῦ ἐγγράφου καὶ περὶ τῆς λέξεως αὐτοῦ, καὶ ἄν τι σπουδαῖον ἄλλο ἢ καινότερον ἡμῖν παρέχῃ τὸ κείμενον τοῦτο, ἡμεῖς ἔχομεν νὰ εἴπωμεν τὰ ἑπόμενα.

Καὶ πρὸ πάσης μὲν αὐτοῦ ἐσωτερικῆς ἐξετάσεως ἀξίαν τοῦ ἐγγράφου αὐτόδηλον ἔχομεν, ὅτι πρῶτον νῦν, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, περιέρχεται ἡμῖν ἀναμφισβητήτως γνησία πολιτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἀκεραία. Τῶν δυσαριθμήτων κατ' ἀνάγκην ἐπιστολῶν αὐτοῦ ἐν λίθοις μὲν μνημονεύονται ἁπλῶς τινες, ἐλάχισται οὖσαι (1), περιεσώθησαν δὲ καὶ μιᾶς μόνης λείψανα βραχύτατα καὶ κολοβά, ἐπιστολῆς κατὰ σύμπτωσιν πρὸς τοὺς Χίους ὡσαύτως ἐπιστελλομένης, ἅτινα ἐκδιδοὺς ὁ Boeckh ἐκ τοῦ ἡμετέρου Βλαστοῦ (C. I. Gr. Add. 2214 b) ὑπώπτευσε μόνον, ὅτι περιέχουσιν ἐπιγραφὴν ἀναφερομένην εἰς τὰ κατ' Ἀλέξανδρον (2)· ἐν βιβλίοις δὲ πλεῖσται μὲν μνημονεύονται, ὀλίγισται δὲ καὶ ἀκέραιαι παραδίδονται ἡμῖν, ἐνίων δὲ μόνα ἀποσπάσματα. Μνημονεύονται μὲν παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ τινές, παρ' Ἀρριανῷ οὐχὶ πλείονες πολλῷ, παρὰ τοῖς συγχρόνοις ἀττικοῖς ῥήτορσιν ὡσαύτως, παρὰ Στράβωνι, παρ' Ἀθηναίῳ καὶ παρὰ πολλοῖς ἄλλοις, μάλιστα δὲ πολλαὶ παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν Ἀλε-

(1) Ἐν ἐπιγραφαῖς 1) Καλυμνίᾳ (C. I. Gr. 2671, στίχ. 45), ἐν ᾗ μνημονεύεται ἁπλῶς διάγραμμα τοῦ βασιλέως· 2) Σμυρναίᾳ (Αὐτ. 3137 στ. 100-101), ἐν ᾗ λέγεται μόνον «περὶ οὗ Ἀλέξανδρος γεγράφηκεν»· 3) Ἐρεσίᾳ τῆς Λέσβου (Droysen Ἱστορ. τοῦ Ἑλληνισμοῦ Α' παραρτ. Β' Ι στ. 34-35), ἐν ᾗ λέγεται «Ἀλέξανδρος τὴν διαταγὴν ἀπέπεμψε» καὶ (Αὐτ. IV στ. 10, 16, 25), ἔνθα μνημονεύεται ὁμοίως διαγραφὰ βασιλέως Ἀλεξάνδρου ἣν Ἀλέξ. ἐπιστέλλας (ἐπιστείλας).

(2) Ταῦτα ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Haussoulier καλῶς, συμπληρωθέντα διὰ μικροῦ ἀκόμη τεμαχίου ὑπὸ Studnitzka ἐκδίδομεν ἡμεῖς κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. Β', ἐξ ἀφορμῆς τῆς προκειμένης ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

ξάνδρου βίῳ πολιτικαί τε καὶ ἰδιωτικαὶ πρὸς διαφόρους ἐπιστολαί. Ἀκεραίας δὲ γινώσκω, ἃς κατωτέρω λέγω, τρεῖς μόνας. Πάλαι καὶ βιβλίον ἐφέρετο, καθὰ γινώσκομεν ἔκ τε αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἄλλοθεν αὐτὸ τοῦτο περιέχον, Ἀλεξάνδρου ἐπιστολάς, ὁπόθεν καὶ δηλοῦσιν, ὅτι ἔλαβον αὐτός τε καὶ οἱ λοιποὶ ὅσοι τῶν παλαιῶν καταχωρίζουσιν ἢ μνημονεύουσιν ἐπιστολὰς τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς ὑφ' ἑαυτῶν γεγραμμένοις. Ὁ Droysen ἐν τῷ θαυμασίῳ αὐτοῦ περὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων τούτου ἔργῳ, τῇ τριτόμῳ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πραγματευόμενος (ἐν παραρτήματι α' τοῦ Α' Τόμου) περὶ τῶν πηγῶν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐξελέγχει ἀποχρώντως καὶ τὰ κατὰ τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ (Αὐτ. παραρτ. α' II, IV), τήν τε γνησιότητα δοκιμάζων αὐτῶν καὶ εἰδήσεις οἰκείας ἀναλεγόμενος πολλὰς ἔκ τε ἀρχαίων κειμένων καὶ ἀπὸ εἰδικῶν πραγματειῶν νεωτέρων καὶ νεωτάτων ἐνίων. Δυστυχῶς ἐγὼ δὲν ἔχω πρόχειρα οὔτε ταύτας οὔτ' ἐκεῖνα. Ἴσως ὅμως ἀρκοῦσί μοι, τοὐλάχιστον εἰς τὸ προκείμενον, καὶ ὅσ' αὐτὸς ἐκ τῶν παρόντων μοι ἔχω δυνηθῇ νὰ συλλέξω.

Ἐπιστολὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀκεραίας εὗρον παρὰ τοῖς παλαιοῖς τρεῖς: α') τὴν παρ' Ἀρριανῷ (Β', 14, 4) μακροτέραν πρὸς Δαρεῖον ἀπόκρισιν, ἥν, γραφεῖσαν μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην, ὁ Droysen δικαίως λέγει μᾶλλον διακήρυξιν (manifest) πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἢ πολιτικὸν γράμμα πρὸς τὸν Δαρεῖον· β') τὴν περὶ καθόδου τῶν ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων φυγάδων ἁπάντων, ἣν διὰ Νικάνορος τοῦ Σταγειρίτου ἔπεμψεν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, Ὀλυμπίων τελουμένων, προστάξας ν' ἀναγνωσθῇ ἐν τῇ πανηγύρει πρὸς τὰ πλήθη διὰ τοῦ νικήσαντος κήρυκος. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, δι' ἧς κατήρχοντο εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας φυγάδες πλείονες ἢ δισμύριοι, «ἀπηντηκότες ἅπαντες εἰς τὴν πανήγυριν» κατὰ Διόδωρον, λέγει τοσαῦτα μόνον: «Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος τοῖς ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων φυγάσι. Τοῦ μὲν φεύγειν ὑμᾶς οὐχ ἡμεῖς αἴτιοι γεγόναμεν· τοῦ δὲ κατελθεῖν εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας ἡμεῖς ἐσόμεθα, πλὴν τῶν ἐναγῶν. Γεγράφαμεν δὲ Ἀντιπάτρῳ περὶ τούτων, ὅπως τὰς μὴ βουλομένας τῶν πόλεων ἀναγκάσῃ.» Διοδ. ΙΗ' 8· καὶ γ') τὴν παρὰ Πλουτάρχῳ (Ἀλέξ. β. ζ') πρὸς Ἀριστοτέλη ἐπιστολήν, βραχυλογοῦσαν καὶ ταύτην τάδε: «Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων· τίνι γὰρ διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων,

εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν τῶν λόγων οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; Ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. Ἔρρωσο». Ἀποσπασμάτια δ' εὐκόλως δύναται νὰ ἴδῃ τις καὶ παρὰ μόνῳ τῷ Πλουτάρχῳ ἐν τῷ Ἀλεξάνδρου βίῳ, οἷον τῆς πρὸς Παρμενίωνα (ΚΒ΄), τῆς πρὸς Λεωνίδην τὸν παιδαγωγὸν (ΚΓ΄), τῆς πρὸς Ἀθηναίους περὶ τῆς Σάμου (ΚΗ΄), τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, τοῦτ' ἔστι τοὺς ἐν Κορίνθῳ συνέδρους, ἧς οἱ λόγοι λανθάνουσιν ὑπὸ τῇ διηγήσει τοῦ βιογράφου (ΛΔ΄) «τὰς τυραννίδας πάσας καταλυθῆναι καὶ πολιτεύειν αὐτονόμους· ἰδίᾳ δὲ Πλαταιεῦσι τὴν πόλιν ἀνοικοδομεῖν, ὅτι τὴν χώραν οἱ πατέρες αὐτῶν ἐναγωνίσασθαι παρέσχον τοῖς Ἕλλησιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας», καὶ τελευταῖον τῆς πρὸς Ἀντίπατρον περὶ τοῦ Καλλισθένους (ΝΕ΄). Τὸ ἀποσπασμάτιον τοῦτο, ἀμφιβαλλόμενον μέν, σφόδρα δ' ἀλεξανδρῶδες κατ' ἐμὲ ὄν, ἔχει οὕτω: «Οἱ μὲν παῖδες ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κατελεύσθησαν, τὸν δὲ σοφιστὴν ἐγὼ κολάσω καὶ τοὺς ἐκπέμψαντας αὐτόν, καὶ τοὺς ὑποδεχομένους ταῖς πόλεσι τοὺς ἐμοὶ ἐπιβουλεύοντας». Ἐπιστολῆς καλλίστης, αὐτογράφου τοῦ βασιλέως, ἄν, ὡς εἶνε πιθανόν, ἦτο γνησία ἡ φερομένη, ἐξ ἧς ἔλαβεν ὁ Πλούταρχος τὰ ἐν κεφαλαίῳ Ξ΄ περὶ τῆς πρὸς Πῶρον μάχης, ἐπιστολῆς καλλίστης ἱκανὸν μέρος ἀνευρίσκει τις, ἐν οἷς ὁ Πλούταρχος λέγει περί τοῦ ἔργου ὡς εἰρημένα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ τῆς μάχης. Ἀληθῶς δέ, ὡς περιγράφεται ἡ πολυπαθὴς ἐκείνη μάχη καὶ ἡ εὔτολμος μᾶλλον ἢ παράβολος διάβασις τοῦ ποταμοῦ Ὑδάσπου, μετ' ἐμπειρίας θαυμαστῆς, μετὰ βραχύτητος κομψῆς καὶ μετ' ἀκριβορρημοσύνης, φαίνεται ζωγραφαθεῖσα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ τῆς μάχης.

Τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων οὐδαμῶς ἐγὼ ἐξετάζω τὴν γνησιότητα. Παραθέτων ἃ παρέθεσα τούτων προσπαραδεικνύω τῇ ὀλιγότητι τῶν περισωθέντων ἐν βιβλίοις ἐπιστολικῶν κειμένων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν ὑφὴν τοῦ λόγου αὐτῶν, ἵνα παραβάλληται πρὸς τὴν ὑφὴν τῆς ἀναμφισβητήτως γνησίας ἐπιστολῆς, τῆς νῦν ἐκ τοῦ λίθου ἐκδιδομένης. Ἡ μορφὴ καὶ ἡ σύνθεσις ἡ λοιπὴ τοῦ λόγου εἶνε παραπλησία. Οὐδεμία ἐμφαίνεται ῥητορικὴ τέχνη ἐν αὐτοῖς, οὐδεὶς καλλωπισμὸς λόγου. Βραχύτης δὲ καὶ πυκνότης καὶ εἰς τὰ καιριώτατα μόνα προσοχὴ καὶ ἀκρίβεια καὶ σαφήνεια περὶ τὰ νοήματα καὶ τὰ πράγματα, ἔστι δ' ὅτε ὅμως καὶ ὀλιγωρία τις περὶ

τὴν λογικὴν τῶν καθ' ἕκαστα τάξιν, ἐνθυμίζουσιν ἡμᾶς ἐν ταῖς πολιτικαῖς τοὐλάχιστον ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰς συγχρόνους καὶ τὰς παλαιοτέρας καλὰς δημοσίας πράξεις τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, τοὺς νόμους, τὰ ψηφίσματα, τὰς διαφόρους συνθήκας, ὄχι δὲ τὰ ῥητορικὰ πονήματα τῶν ἀττικῶν καὶ τῶν σοφιστῶν. Καὶ αὐτὸ τὸ πρὸς Δαρεῖον παρ' Ἀρριανῷ (Β', 14, 4) φερόμενον γράμμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅπερ φαίνεται συντεταγμένον ῥητορικώτερον, οὐδενὸς ἐλλείπει τῶν γνωρισμάτων τούτων, μᾶλλον δὲ καὶ ἀφθονεῖ.

Ἡ ἐκ τοῦ ἡμετέρου λίθου ἐπιγραφὴ δύναται κατά τε τὰ εἰρημένα καὶ ἀπολύτως νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κανὼν τοῦ τοιούτου Ἀλεξανδρείου ὕφους, χρησιμεύει δὲ καὶ αὐτοδικαίως διὰ τὴν ἑαυτῆς γνησιότητα. Ἡ συντομία τοῦ λόγου τοῦ ἐν αὐτῇ, τὸ περιεκτικὸν καὶ ἡ περὶ τὰ πράγματα σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια, ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ ἀμέλειά τις περὶ τὴν μεθοδικὴν τάξιν τῶν περιεχομένων κεφαλαίων εἶνε προφανέστατα καὶ τῷ μάλιστα ἰδιώτῃ τοῦ πολιτικοῦ τῶν παλαιῶν λόγου.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἔχει μόνον ἐξωτερικὸν ἐπιστολῆς τύπον, ἀλλὰ κατ' οὐσιώδη σύστασιν δὲν εἶνε κοινὴ πολιτικὴ ἐπιστολή, διακοίνωσις, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον πρὸς συμμαχίδα πόλιν αὐτόνομον, μεταδιδοῦσα βούλευμα ἢ ἐπιθυμίαν ἢ ἀξίωσιν ἐκ τῶν συνθηκῶν ἢ ἐξ ἄλλων γεγονότων ἐνισχυομένην. Εἶνε μᾶλλον πολιτικὸν πρόσταγμα κυριαρχικόν, διαγραφὴ βασιλική, διάγραμμα ἢ ἐπίταγμα ὡς οἱ σύγχρονοι τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ οἱ μετὰ τούτους ἔλεγον (1), δι' οὗ βασιλεύς, ἐπεμβαίνων εἰς τὰ ἴδια πράγματα τῆς τῶν Χίων πόλεως μεταβάλλει τὴν πολιτείαν ὁρίζων ἐν τοῖς καθόλου τὰς κυρίας βάσεις τοῦ συνταχθησομένου νέου πολιτεύματος, ῥυθμίζει αὐτὸς τὴν τῶν νόμων λειτουργίαν, τῶν τε καθόλου συντακτικῶν λεγομένων καὶ τῶν ποινικῶν ὡς πρὸς τοὺς πολιτικοὺς ὑποδίκους, ἐπιβάλλει βάρη δημόσια καὶ περιστέλλει τὰ στοιχειωδέστατα ὑλικά, ὡς λέγονται, μαρτύρια τῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ χιακοῦ κράτους, τελευταῖον δὲ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐπέχων, ὅ ἐστιν ἐπιφυλάττων, τὸ δικαίωμα τῆς αναθεωρήσεως καὶ τῆς ἐπικυρώσεως τῶν κατὰ τὸ πρόσταγμα συνταχθησομένων νόμων καὶ τὸ τῆς ὑφ' ἑαυτοῦ κρίσεως ἰδιαιτέρας τινὸς τάξεως πολιτικῶν ἀμφισβητημάτων.

(1) Ἴδ' Ἐρεσίαν ἐπιγραφὴν ἔνθ' ἀνωτέρω καὶ Ὑπερείδην κατὰ Δημοσθένους ιε' (ἔκδ. Blass.) καὶ Διόδ. Σικ. ΙΗ' 55, καὶ ἄλ.

Προστάσσει ὁ βασιλεὺς νὰ κατέλθωσιν οἱ φυγάδες ἅπαντες εἰς Χίον, νὰ καταστῇ δὲ τὸ πολίτευμα δημοκρατικόν. Πρὸς τοῦτο νὰ ἐκλεχθῶσι νομογράφοι, ὅπως ἢ τοὺς ἀναγκαίους νέους συμφώνως πρὸς τἀνωτέρω προστασσόμενα νόμους γράψωσιν ἢ τοὺς προϋπάρχοντας διορθώσωσιν, ἤτοι τροποποιήσωσιν. Οἱ νόμοι οὗτοι ἅπαντες, νέοι τε καὶ παλαιοί, διωρθωμένοι νὰ ὑποβληθῶσι τῷ Ἀλεξάνδρῳ πρὸς ἐπικύρωσιν (στίχ. 3-7). Ὡσαύτως πᾶσα ἀμφισβήτησις μεταξὺ τῶν φυγάδων ἐπανελθόντων καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει διαμενόντων θὰ κρίνεται ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐννοεῖται ὑποβαλλομένη αὐτῷ ἢ παραπεμπομένη ὅπου ἂν διατρίβῃ (στίχ. 15-18). Τῆς ἐν τῇ πατρίδι ἀδιαταράκτου διαμονῆς καὶ τῆς εἰς αὐτὴν καθόδου ἐξαιροῦνται οἱ προδόντες τὴν πόλιν τοῖς βαρβάροις. Τούτων ὅσοι μὲν προλάβωσι νὰ ἐξέλθωσιν, ἀναμφιβόλως δὲ καὶ ἂν ἦσαν ἔξω αὐτῆς, καταδικάζονται εἰς φυγήν, οὐ μόνον ἀπὸ τῆς Χίου, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἁπασῶν τῶν πόλεων τῶν μετεχουσῶν τῆς κοινῆς εἰρήνης, συλλαμβανόμενοι δέ που τούτων ἀπάγονται καὶ δικάζονται συμφώνως πρὸς τὸ δόγμα τῶν Ἑλλήνων· ὅσοι δὲ ἐγκαταληφθῶσιν (2) ἐν Χίῳ (, ἤτοι συλληφθῶσιν ἐν αὐτῇ), οὗτοι θὰ παραπέμπωνται εἰς δίκην ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου τῶν Ἑλλήνων (στίχ. 10-15). Οἱ Χῖοι θὰ παρέχωσι τῷ Ἀλεξάνδρῳ τριήρεις εἴκοσι δι' ἰδίων δαπανῶν ἐχούσας κατηρτισμένα τόν τε ὁπλισμὸν καὶ τὰ πληρώματα. Θὰ ἐξακολουθήσωσι δὲ ὑπηρετοῦσαι εἰς τὸν στόλον τοῦ Ἀλεξάνδρου αἱ εἴκοσιν αὗται τριήρεις μέχρις οὗ θὰ ὑπηρετῇ παρ' αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων τὸ ναυτικὸν (στίχ. 8-10). Μέχρις οὗ λυθῶσιν ἅπαντα τὰ πρὸς ἀλλήλους ἐκκρεμῆ ζητήματα τῶν Χίων καὶ ἡσυχάσωσιν οὗτοι, τοῦτ' ἔστιν ἐπὶ χρόνον ἀόριστον, θὰ διαμένῃ ἐν Χίῳ φρουρὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μὲν καθισταμένη, δαπάνῃ δὲ τῶν Χίων διατηρουμένη (στίχ. 17-19).

Ταῦτα περιέχει ἐν τοῖς 19 ἢ μᾶλλον τοῖς 17 ὑστέροις αὐτοῖς στίχοις ἡ ἐπιγραφή. Τοσαῦτα δέ, ὅσα μέχρι τοῦδε εἴπομεν ἀπὸ τῆς παραθέσεως τοῦ κειμένου, προκύπτουσιν εὐθὺς ἐκ τῆς πρώτης ἀναγνώσεως αὐτῆς. Πρὶν εἴπωμέν τι ἄλλο περὶ τοῦ περιεχομένου ἀπαραίτητον εἶνε νὰ ὁρισθῇ κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐπιγραφῆς ἤ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, τῆς ἐκδόσεως τοῦ βασιλικοῦ γράμματος.

(2) Τὸ ἐγκαταλειφθῶσιν εἶναι βεβαίως ἡμαρτημένως κεχαραγμένον ἀντὶ τοῦ ἐγκαταληφθῶσιν. Ἀλλὰ περὶ τῆς λέξεως τῆς ἐπιγραφῆς κατωτέρω θὰ ῥηθῶσί τινα.

Μνημονευομένης ἐν τῷ γράμματι καθόδου φυγάδων ἐκ Χίου καὶ καταστάσεως πολιτεύματος δημοκρατικοῦ καὶ τῶν προδόντων τοῖς βαρβάροις τὴν πόλιν καὶ τριήρων παροχῆς μέχρι ἂν καὶ τὸ ἄλλο τῶν Ἑλλήνων ναυτικὸν συμπλέῃ, δὲν εἶνε δύσκολος ἡ εὕρεσις τοῦ χρόνου τούτου. Ἐν τοῖς ἐνδεικνυομένοις χρόνοις τὰ κατὰ τὴν Χίον εἶχον ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ κατ' Ἀλέξανδρον σύγχρονα ὡς ἑπομένως.

Ἀπὸ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης (338) μέχρι τῆς εἰς Ἀσίαν διαβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου (ἔαρος τοῦ 334) οὐδαμοῦ μνημονεύονται τῶν ἐκ βιβλίων παραδεδομένων ἡμῖν περὶ Ἑλλάδος εἰδήσεων οἱ Χῖοι, ἐν ᾧ πρότερον λόγος περὶ αὐτῶν γίνεται πολλάκις. Βεβαίως ἡ Χίος δὲν εἶχε παραγκωνισθῇ ὅλως, πόλις ἀκόμη ἐπιφανεστάτη ἐν τῷ ἀνατολικῷ Αἰγαίῳ. Πρὸ ἐτῶν μὲν πέντε μόλις, τῷ 340, εἶχε σπεύσῃ μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν λοιπῶν συμμάχων, Ῥοδίων καὶ Κῴων, νὰ βοηθήσῃ τοῖς Βυζαντίοις, κινδυνεύουσιν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου (1)· ὀλίγα δ' ἀκόμη πρότερον ἔτη, (358 - 356) ἐπρωτοστάτησε σχεδὸν ἐν τῷ ἐπικληθέντι συμμαχικῷ πολέμῳ (2). Ἀλλὰ τῶν πρὸς Φίλιππον ὑστάτων ἀγώνων, οἵτινες ἐν Χαιρωνείᾳ ἔσχον τὸ πέρας, φαίνεται οὐχὶ μετασχοῦσα ἡ Χίος. Ἄγνωστον εἶνε ἡμῖν καὶ ἂν ἐκοινώνησεν εὐθὺς καὶ ἡ Χίος τῶν ἐν Κορίνθῳ ἐπανειλημμένων κοινῶν συνεδρίων τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς κατεσκευάσθη (3) τούτοις ἡ κοινὴ εἰρήνη καὶ συνωμολογήθησαν αἱ συνθῆκαι ὑπὸ τῶν συνέδρων καὶ τοῦ Φιλίππου πρῶτον τῷ 338 καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὕστερον δὶς τῷ 336 καὶ τῷ 334. Ἀμάρτυρον εἶν' ἐπίσης καὶ ἂν προσεχώρησεν ὕστερον αὐτοβούλως εἰς τὴν εἰρήνην ἐκείνην καὶ τὰς συνθήκας μέχρι τῆς ἐν Γρανικῷ νίκης τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ περὶ τούτων μὲν θὰ γίνῃ τις λόγος κατωτέρω. Τὰ δὲ τῶν Χίων ἀπὸ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης μέχρι τῆς ἐν Γρανικῷ ἐσωτερικὰ δὲν διέμειναν ἀμνημόνευτα ὡς ἥσυχα καὶ καθ' ἑαυτὰ διατελέσαντα ἐν τῇ ταραχῇ ἐκείνῃ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Φαίνεται

(1) Διοδ. ΙϚ' 77.

(2) Αὐτ. 7, 21-22.

(3) Τὸν ὅρον τοῦτον κατασκευάζειν εἰρήνην μεταχειρίζονται ὅ τε Ἀλέξανδρος ἐν τῇ πρὸς Δαρεῖον ἐπιστολῇ αὐτοῦ (Ἀρριαν. Β' 14,6) «καὶ τὴν εἰρήνην, ἣν τοῖς Ἕλλησι κατεσκεύασα διαλύειν ἐπιχειρούντων» καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ ὀλιγοχρόνιος διάδοχος Ἀρριδαῖος ἐν διαγράμματι αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας (Διοδ. ΙΗ' 56) «ἡμεῖς τιμῶντες τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν κατασκευάζομεν ἡμῖν εἰρήνην, πολιτείας δὲ τὰς ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τἄλλα πράττειν κατὰ τὰ διαγράμματα τὰ πρότερον ὑπ' ἐκείνων γραφέντα».

μᾶλλον, ὅτι ἐταράσσετο ἔσω ἡ πόλις σφοδρῶς ὑπὸ τῆς διχοστασίας τῶν δύο μερίδων, τῆς ὀλιγαρχικῆς καὶ τῆς δημοκρατικῆς, ὅπερ ὄχι ἐλάχιστον ἔπασχον κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεων αἱ πλεῖσται. Τὴν ταραχὴν διεδέχθη, φαίνεται, ἡσυχία τις ἐπικρατησάντων αὖθις συνδρομῇ περσικῇ τῶν ὀλίγων ἀπὸ τοῦ 340 περίπου μέχρι τοῦ 334, ὡς συνέβη κατὰ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας, ὧν ἔνιαι τέλος καὶ εἰς τυραννίδας ὑπέκυψαν, οἷον αἱ τῆς Λέσβου πόλεις, ὧν τινες φαίνονται σαφῶς ἐπὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Ἀσίαν τυραννούμεναι, ἡ Μήθυμνα ὑπὸ τοῦ Ἀριστονίκου (1) καὶ ἡ Ἔρεσος ὑπὸ τοῦ Ἀγωνίππου (2), ἄλλαι δὲ ὠλιγαρχοῦντο, καὶ πιθανώτατα πᾶσαι, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἡ Χίος, ἥτις ἤδη ἀπὸ τοῦ 350 καὶ ἀπὸ προτέρου ἴσως χρόνου εἶχε λάβῃ πεῖραν τῆς τῶν ὀλίγων ἐπικρατήσεως (3), κατὰ δὲ τὸ 346 εἶχε δεχθῇ καὶ φρουρὰν Ἰδριέως τοῦ δυνάστου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ (4). Τὸ κράτος τῶν

(1) Αὐτ. 4-5.

(2) Ἐπιγρ. Ἐρέσου ἔνθ' ἀν.

(3) Δημοσθ. περὶ τῆς τῶν Ῥοδ. ἐλευθ. 19.

(4) Δημοσθ. περὶ τῆς Εἰρήνης 25. Ὁ Δανὸς Η Κ. Whitte, ἀρίστην πραγματείαν γράψας De rebus Chiorum publicis ante dominationem Romanorum (1838) συνάγει ἐκ τοῦ Δημοσθενικοῦ ἐνταῦθα χωρίου ἀφορμώμενος ἐν σελίδι 54, ὅτι ὁ Ἰδριεὺς ἐπεβούλευσε τῇ ἐλευθερίᾳ τῶν Χίων (insidiatum esse libertati Chiorum). Τὸ χωρίον ἔχει ὧδε: «ἐῶμεν . . τὸν Κᾶρα τὰς νήσους καταλαμβάνειν Χίον καὶ Κῶν καὶ Ῥόδον», ἐξ οὗ φαίνεται μὲν πιθανώτατον, ὅτι τὴν φρουρὰν τοῦ Ἰδριέως, ὄντος καὶ σατράπου τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἐδέχθησαν ἢ καὶ προεκάλεσαν οἱ ὀλιγαρχικοὶ τῆς Χίου πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ κράτους αὐτῶν κλονουμένου ὑπὸ τοῦ δήμου, ὅστις εἶχεν εἰκότως τὴν εὔνοιαν τῶν Ἀθηναίων, ἄπρακτον ὅμως νῦν οὖσαν διὰ τοὺς πρὸς Φίλιππον πολέμους· ἀλλὰ φαίνεται πρὸς τούτοις, ὅτι κατὰ τὰς τότε σχέσεις οὐχὶ ἁπλῶς ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς Χίου ἐνήργησεν, ἀλλὰ κατοχήν, ὑποδούλωσιν αὐτῆς, ἤτοι κατέστησεν ὑπήκοον τὴν νῆσον, ὅπερ δὲν ἐκώλυεν αὐτὴν νὰ διαμένῃ καὶ αὐτόνομος. Παράβαλε καὶ ἃ λέγει ὁ Ἰσοκράτης περὶ τῶν ὅρων τούτων ἐν Πανηγυρικῷ (136): «(ὁ βάρβαρος) τὰ μὲν ἔχει, τὰ δὲ μέλλει, τὰ δ' ἐπιβουλεύει». Ὁ δὲ Droysen (Α' σελ. 210 σημ. 1 τῆς γαλλ. μεταφρ.) παραδίδει ὡς γνωστόν, ὅτι κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον καὶ ἡ Χίος εἶχε φρουρὰν τῶν δυναστῶν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, μαρτυρίαν δ' οὐδεμίαν ἀναφέρει ἄλλην ἢ ταύτην. Ἴσως εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Δημοσθένους λεγόμενον ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν Ῥοδίων ἐλευθερίας λόγῳ (27) «οὐδείς ἐσθ' ὁ διδάξων (Μαύσωλον καὶ Ἀρτεμισίαν) μὴ καταλαμβάνειν Κῶν καὶ Ῥόδον καὶ ἄλλας ἑτέρας πόλεις Ἑλληνίδας». Ἀλλ' ἐκ τούτου ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον εἰκάζεται, ὅτι δηλαδὴ ἐξαιρεῖται ἡ Χίος τῆς καταλήψεως, μὴ ὀνομαστὶ ἀναφερομένη, διότι ὁ Δημοσθένης πάντων μάλιστα περὶ Χίου δὲν θὰ ἐσιώπα οὐδὲ θὰ περιελάμβανεν αὐτὴν ἀνωνύμως ἐν ταῖς ἄλλαις ἑτέραις Ἑλληνίσι πόλεσιν. Ἂν ὁ Droysen πιστεύῃ ταῦτα, ὅτι ἐπὶ τοῦ συμμαχικοῦ ἤδη πολέμου (358 π. Χ.) κατείχετο ἡ Χίος ὑπὸ Μαυσώλου, ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὑπὸ

ὀλίγων διεκόπη πως ἴσως περὶ τὸ 340, ὁπότε ὡς εἴδομεν οἱ Χῖοι συνεστράτευσαν τοῖς Ἀθηναίοις, τοῖς Ῥοδίοις καὶ τοῖς Κῴοις εἰς βοήθειαν τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ σχεδὸν βέβαιον εἶνε, ὅτι μετὰ τὸ 340 καὶ μέχρι τῶν 334 ἡ Χίος ὠλιγαρχεῖτο, οὕτω δ' εὗρεν αὐτὴν ἔχουσαν ὁ Ἀλκίμαχος ἢ Λυσίμαχος (1) ὁ Ἀγαθοκλέους, ὃν ὁ βασιλεὺς ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους 334, εὐθὺς σχεδὸν μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην, ἐξέπεμψεν ἐξ Ἐφέσου «ἐπὶ τὰς Αἰολίδας τε πόλεις καὶ ὅσαι Ἰωνικαὶ ἔτι ὑπὸ τοῖς βαρβάροις ἦσαν, καὶ τὰς μὲν ὀλιγαρχίας πανταχοῦ καταλύειν ἐκέλευσε, δημοκρατίας δ' ἐγκαθιστάναι καὶ τοὺς φόρους ἀνεῖναι ὅσους τοῖς βαρβάροις ἀπέφερον». Ὅτι ὁ Ἀλκίμαχος τότε μετέστησε καὶ τὴν Χίον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καταλύσας τὴν ὀλιγαρχίαν, ὡς ὁ Droysen λέγει, δὲν μαρτυρεῖται μὲν ὑπὸ τῶν πηγῶν, ἅμα δ' ἐξ ὧν ὁ Ἀρριανὸς περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἀλκιμάχου λέγει, φαίνεται οὗτος πεμφθεὶς μᾶλλον ἐπὶ τὰς ἠπειρωτικὰς πόλεις ἢ καὶ ἐπὶ τὰς νήσους. Πιθανὸν δ' ὅμως εἶνε ὅτι ὁ ἄγων τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν Νικάνωρ (Ἀρρ. Α' 18,4), ὅστις κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καὶ δυνατὸν εἰπεῖν κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, παρέπλευσε τὴν Χίον, ἐξ ἄρκτου παρὰ τὴν Ἰωνίαν πλέων πρὸς τὴν Μίλητον, ἐφ' ἣν ἐξ Ἐφέσου ἦλθε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἢ αὐτὸς μόνος ἢ συμπράττων τῷ Ἀλκιμάχῳ ἀπήλλαξε τῆς ὀλιγαρχίας τὴν Χίον, πρὶν ἐπιπλεύσῃ ὁ πολλῷ ἰσχυρότερος περσικὸς στόλος καὶ ἀποκλείσῃ αὐτὸν ἐν Μιλήτῳ. Καὶ ἄλλως δὲ ἀπίθανον εἶνε ὅτι τοῦ Ἀλεξάνδρου νικήσαντος ἐν Γρανικῷ καὶ διερχομένου νικηφόρου τὴν Ἀσίαν τὴν ἀντιπέραν Χίου, ὁ δῆμος τῆς πόλεως ταύτης θὰ ἡσύχαζε συμπαραπλεούσης τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ ναυτικῆς ἀξιολόγου δυνάμεως. Ἐπὶ τούτοις δ' ἔχομεν μαρτυρίαν τοῦ αὐτοῦ Ἀρριανοῦ, ὅτι ὁ Μέμνων, ναύαρχος ὢν τοῦ Δαρείου καὶ «τοῦ πολέμου παντὸς στρατηγός» (2), κατέλαβε μετ' ὀλίγους μῆνας, περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 333,

Διοδώρου (ΙϚ' 7) παραδιδόμενον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πλεύσαντες τότε εἰς Χίον «κατέλαβον παραγεγονότας συμμάχους τοῖς Χίοις παρὰ Βυζαντίων καὶ Ῥοδίων καὶ Κῴων, ἔτι δὲ καὶ Μαυσώλου τοῦ Καρῶν δυνάστου», ὀλιγώτερον ἀκόμη εὔλογος εἶνε ἡ πίστις αὐτοῦ. Ἡ τοῦ Μαυσώλου δύναμις ἡ παροῦσα εἰς Χίον ἦτο συμμαχική, ὄχι κατακτητικὴ οὐδὲ μόνιμος.

(1) Ἀρρ. Α' 18,1. Περὶ τοῦ ὀνόματος Ἀλκιμάχου ἢ Λυσιμάχου πρβλ. Droysen Hist. de l'Hell. Τόμ. Α' 202 καὶ 241 τῆς γαλλ. μεταφράσεως τοῦ Bouché-Leclercq. Περὶ τοῦ αὐτοῦ δὲ καὶ ἡμεῖς τινα λέγομεν κατωτέρω, ἔνθα περὶ τῶν λειψάνων τῆς ἑτέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπιστολῆς ὁ λόγος, ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. Β' ἐπιγραφῇ.

(2) Διοδ. ΙΖ' 20.

τὴν Χίον «προδοσίᾳ ἐνδοθεῖσαν», ἐξ οὗ πρόδηλον εἶνε, ὅτι προτοῦ κατείχετο ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν ἢ τῶν μακεδονιζόντων.

Ἀλλά, δύναται ν' ἀντείπῃ τις τῷ Dr., κατείχετο μὲν ὑπὸ τοῦ δήμου ἡ Χίος πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Μέμνονος καταλήψεως, δὲν ἀποδεικνύεται δ' ὅμως ἐκ τούτου καὶ ὅτι ἐδημοκρατήθη μόνον μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην, περὶ τὸ θέρος τοῦ 334, ὀλιγαρχουμένη πρότερον, ἀφοῦ τοῦτο καὶ οὐδαμόθεν μαρτυρεῖται, ὅτι δηλ. ὠλιγαρχεῖτο ἡ Χίος καὶ κατὰ τοὺς ὑστάτους πρὸ τῆς εἰς Ἀσίαν διαβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου χρόνους. Οὐδὲν ἀπίθανον καὶ ὅτι εὗρον αὐτὴν δημοκρατουμένην ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἀλκίμαχος καὶ ὁ Νικάνωρ ἀπ' ὀλίγου ἢ ἀπὸ μακροτέρου χρόνου· διότι παράδοξον μὲν εἶνε νὰ μὴ μνημονευθῇ πόλεως οὕτως ἀξιολόγου ἡ πρὸς Ἀλέξανδρον μετάστασις μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην, ἐνῷ ἐμνημονεύθη ἄλλων, νὰ μνημονευθῇ δὲ ἡ κατάληψις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Μέμνονος εὐθὺς μετ' ὀλίγον (1).

Ὅτι δὲ ὠλιγαρχεῖτο ἡ Χίος καὶ πρὸ τῆς ἐν Γρανικῷ μάχης, ὡς καὶ ἀπὸ παλαιοτέρου χρόνου (2), ἔχομεν τεκμήριά τινα. Ὁ Κούρτιος Ῥου-

(1) Τὴν γνώμην ταύτην ἔχει, οὐδενὸς ὅμως προαντειπόντος, ὁ ἀείμνηστος Κοραῆς, ταῦτα μόνα λέγων ἐν τῇ Χιακῇ αὐτοῦ ἀρχαιολογίᾳ (Ἀτάκτ. Τόμ. Γ' σελ. 142 «...οἱ δημοκριτικοὶ εἶχον ἀκόμη (μέχρι τοῦ 334) τὸ κράτος φρονηματισμένοι μάλιστα διὰ τὴν ὄχι πρὸ μακροῦ νίκην κατ' αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου (τῷ 340 δηλαδή). Ἀλλὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν ἡ φατρία, βλέποντες τὸ ναυτικὸν τῶν Περσῶν ἀσυγκρίτως πλειότερον καὶ ἐμπειρότερον τοῦ ναυτικοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατοικοῦντες τὴν νῆσον, ἔκριναν τὸν καιρὸν ἁρμόδιον νὰ ἀναλάβωσι πάλιν τὴν προτέραν αὐτῶν δυναστείαν. Ἐπρόδοσαν λοιπὸν τὴν πατρίδα των τὴν Χίον εἰς τὸν Μέμνονα ναύαρχον τοῦ περσικοῦ στόλου». Ταῦτα καὶ ὁ μακαρίτης Βλαστὸς ἐπαναλαμβάνει ἐν Χιακῶν Τόμῳ Α' σελ. 67, μὴ ἀντιγράφων ὅμως ἐνταῦθα τὸν Κοραῆν αὐτολεξεί, ὡς αὐτὸς λέγει ἐν Προλόγῳ (σελ. η'), μηδὲ λέγων, ὅτι τὸ κράτος εἶχεν ὁ δῆμος μέχρι τοῦ 334, μόνον δὲ ὅτι «ἡ Χίος εὑρίσκετο τότε διῃρημένη εἰς δύο φατρίας». Καὶ ὁ Whitte ὡσαύτως, ὅτι «quo tempore Alexander ille Magnus in Asiam trajecit duæ factiones Chium in diversas partes distrahere conabantur. Altera poqularium Alexandri rebus, altera optimatium Dario favebat. Superatis ad Granicum Persis omnis fere Ionia Alexandro se sponte dedit (Plut. Alex. c. XVII). Sine dubio etiam Chius. (De rebus Ch. publ. p. 55).

(2) Οἷον καὶ ἐπὶ τοῦ 340 οὐδὲν κωλύει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὀλιγαρχουμένη μετέσχεν ἡ Χίος τῆς ἐπὶ Φίλιππον πολιορκοῦντα τὸ Βυζάντιον στρατείας Ἀθηναίων, Ῥοδίων καὶ Κῴων, διότι τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὄχι μετὰ δημοκρατικῶν μόνον συνέπραττον οἱ Ἀθηναῖοι, πρὸς δὲ τὸν Φίλιππον ὑπόπτως εἶχον οὐχ ἧττον Πέρσαι τε καὶ περσίζοντες ὀλιγαρχικοὶ τῆς Ἀσίας. Ἓν ἔτος πρὸ τοῦ 340 ὁ Δημοσθένης παρορμᾷ τοὺς Ἀθηναίους (Φιλίππ. Γ'. 71) νὰ ζητήσωσιν ἐπὶ Φίλιππον τὴν σύμπραξιν Πελοποννήσου, Ῥόδου, Χίου καὶ αὐτοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν.

φος, οὗ τὸ πρῶτον τῶν σῳζομένων βιβλίων τῶν Ἱστοριῶν (Historiarum Alexandri magni) εἶνε τὸ τρίτον, ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μέμνονος, ἀποθανόντος οὐ πολὺ μετὰ τὴν ὑφ' αὐτοῦ κατάληψιν τῆς Χίου, λέγει ἐν αὐτῷ τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ τρίτου τούτου βιβλίου (§ 19), ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος τὸν μὲν Ἀμφοτερὸν προστήσας τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ στόλου, τὸν δ' Ἡγέλοχον καταστήσας ἡγεμόνα χερσαίου στρατεύματος προσέταξε ν' ἀπαλλάξωσι τῶν πολεμίων φρουρῶν τὴν Λέσβον, τὴν Χίον καὶ τὴν Κῶν. Ἐν δὲ κεφαλαίῳ ε' τοῦ ἑπομένου Δ' βιβλίου (§§ 14 κἑξ.) λέγει, ὅτι οὗτοι ἄγοντες στόλον ἑκατὸν ἑξήκοντα τριήρων, ἀφοῦ κατέλαβον τὴν Τένεδον, ἤρχοντο ἤδη ἐπὶ τὴν Χίον καὶ τῶν Χίων ἐπικαλουμένων αὐτούς· ἀλλ' ὁ Φαρνάβαζος, ὅστις καὶ παραχρῆμα ἐγένετο, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ καὶ ὑπὸ τοῦ Δαρείου κατέστη διάδοχος τοῦ Μέμνονος ἐν τῇ ναυαρχίᾳ, εἶχεν εἰσαγάγῃ φρουρὰν εἰς τὴν Χίον (IV, I, 37) καὶ μαθὼν ταῦτα συλλαμβάνει μὲν τοὺς ἐν Χίῳ μακεδονίζοντας, παραδίδει δὲ πάλιν τὴν πόλιν τῷ Ἀπολλωνίδῃ καὶ τῷ Ἀθηναγόρᾳ, ἀνδράσι περσίζουσιν, ἐγκαταστήσας καὶ μετρίαν φρουράν, ἥν, φαίνεται, ὁ Μέμνων δὲν ἐνόμισεν ἀναγκαίαν (*rursus* Apollonidi et Athenagoræ suarum partium viris urbem cum modico præsidio militum tradit). Βεβαίως οἱ περὶ Ἀπολλωνίδην προκατέχοντες τὴν πόλιν ὀλιγαρχικοὶ οὗτοι, περὶ ὧν ἔν τινι τῶν ἀπολωλότων τριῶν πρώτων βιβλίων αὐτοῦ θὰ ἔγραφεν ὁ Κούρτιος, δὲν εἶχον τὴν πόλιν ἐξ ὅτου ὁ Μέμνων πρὸ μηνῶν ὀλίγων εἶχε γίνῃ κύριος αὐτῆς ἀποσπάσας ἀπὸ τῶν μακεδονιζόντων, ἀλλὰ πρότερόν ποτε· οὐδ' ἀναμφιβόλως εὐθὺς πρὸ τῆς ὑπὸ Μέμνονος καταλήψεως, ὅτε μακεδονιζούσης τῆς πόλεως ἦρχεν ὁ δῆμος. Ὑπόλοιπον εἶνε, ὅτι πρὸ τούτου εἶχον τὴν πόλιν οἱ περὶ Ἀπολλωνίδην, πρὸ τοῦ μακεδονισμοῦ αὐτῆς, ὅστις δὲν ἦτο καὶ ἀρχαῖος, ἀφοῦ ὁ Φαρνάβαζος ἠδύνατο νὰ θεωρῇ τοὺς ἄνδρας οἰκείους ἑαυτοῦ καὶ νὰ παραδώσῃ αὐτοῖς πάλιν τὴν πόλιν. Οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἄρα, οἱ περὶ Ἀπολλωνίδην, εἶχον πρὸ μικροῦ καταβληθῇ, κρατήσαντος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Γρανικῷ, εἶχον δ' ἐκβληθῇ καὶ τῆς πόλεως ἴσως, καὶ διὰ τοῦτο ἀπόντας τῆς πόλεως ὁ Μέμνων καταλαμβάνων αὐτὴν δὲν ἐπέστησε τοῖς πράγμασιν, ἴσως δ' ἐν ταὐτῷ καὶ οὐ θέλων νὰ παροξύνῃ τὸν δῆμον (1). Ὅτι ὁ Μέμνων κατέλιπεν ἀνε-

(1) Ὁ ἀείμνηστος Κοραῆς ἐν τῇ Χιακῇ αὐτοῦ ἀρχαιολογίᾳ (Ἄτακτ. Τομ. Γ'

νόχλητα τὰ κατὰ τὴν Χίον ἅμα λαβὼν αὐτὴν συνάγομέν πως καὶ ἀφ' ὧν ὁ Διόδωρος λέγει περὶ τῆς καταλήψεως (ΙΖ'. 29) «Χίον μὲν οὐ προσηγάγετο... Ἄντισσαν δὲ κτλ. ῥαδίως ἐχειρώσατο, τὴν δὲ Μυτιλήνην...πολιορκήσας εἷλεν». Ὁ δ' Ἀρριανὸς λέγων (Γ' 2,5), ὅτι ὁ Ἡγέλοχος παρέδωκε τῷ Ἀλεξάνδρῳ «Ἀπολλωνίδην τὸν Χῖον καὶ Φησῖνον καὶ Μεγαρέα καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι τῆς τε ἀποστάσεως τῆς Χίων (τῆς πρὸς Πέρσας) ξυνεπελάβοντο καὶ ἐν τῷ τότε τὰ πράγματα τῆς νήσου βίᾳ εἶχον», παρεχει τινὶ νὰ εἰκάσῃ ὅτι οὗτοι οἱ περὶ Ἀπολλωνίδην ἦσαν οἱ ἐνδόντες Μέμνονι προδοσίᾳ τὴν πόλιν, ἑπομένως δ' οὗτοι καὶ εἶχον βίᾳ τὰ πράγματα τῆς νήσου εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐνδόσεως, καὶ ὅτι τῆς κατοχῆς αὐτῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἀνατραπείσης ἢ περισταλείσης ὁ Φαρνάβαζος ἀποκατέστησεν αὐτοὺς αὖθις εἰς τὰ πράγματα, οὕτω δ' ἑρμηνευτέον τὸ τοῦ Κουρτίου rursus (1). Ἀλλ' αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀρριανὸς (Ἀντ. 2, 3) λέγει, ὅτι τοὺς κατὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς

σελ. 142 σημ. 4) ἀναφερόμενος εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Κουρτίου Ῥούφου καὶ παραθέτων αὐτό, νομίζει, ὅτι καὶ καταλαβόντος τοῦ Μέμνονος τὴν Χίον «οἱ μακεδονίζοντες τῆς Χίου ὑπερισχύσαντες τοὺς ἐδίωξαν ἢ τοὺς ἀπέκλεισαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τῶν πραγμάτων πρὸς καιρὸν (τοὺς περὶ Ἀπολλωνίδην), ἔπειτα ὁ Φαρνάβαζος ἐλθὼν ἐκράτησε τοὺς μακεδονίζοντας καὶ παρέδωκε πάλιν τὴν Χίον εἰς τὸν Ἀπολλωνίδην καὶ Ἀθηναγόραν ἀφήσας εἰς αὐτοὺς καὶ ὀλίγην φρουράν». Καὶ ὁ μὲν συνετώτατος Κοραῆς τὴν ἑρμηνείαν ταύτην τοῦ χωρίου τοῦ Κουρτίου ἐκφέρει μᾶλλον ὡς εἰκασίαν παρεμβάλλων ἓν φαίνεται. Ὁ δὲ μακαρίτης Βλαστὸς παραλαμβάνων ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς Χιακοῖς αὐτολεξεὶ τὰ τῆς Χ. ἀρχαιολογίας τοῦ Κοραῆ, ἐνταῦθα γράφει ἀδιστάκτως (σελ. 67-68 Α' Τόμ.), ὅτι μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μέμνονος «ὑπερισχύσαντες οἱ μακεδονίζοντες τῆς Χίου ἐδίωξαν τοὺς ὀλιγαρχικοὺς κτλ..., ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐλθὼν ὁ Φαρνάβαζος καὶ ὁ Αὐτοφραδάτης... ἐνίκησαν τοὺς μακεδονίζοντας καὶ παρέδωκαν πάλιν τὴν Χίον εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς προδοσίας...» Ἀλλ' ὁ Κούρτιος σαφῶς δηλοῖ, ὅτι τοῖς περὶ Ἀπολλωνίδην παρέδωκε τὴν πόλιν συλλαβὼν τοὺς ὑπόπτους ἐπὶ μακεδονισμῷ eos qui res ad Macedones trahebant, ἐκείνους, οἵτινες ἐπεκαλοῦντο τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου ν' ἀπαλλάξωσι τὴν Χίον ἀπὸ τῆς περσικῆς κατοχῆς, ἐν ᾗ διετέλει, ἔχουσα ἤδη καὶ φρουρὰν περσικὴν πρότερον, εἰσηγμένην ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φαρναβάζου (Curt. IV 137 — praesidio in urbem Chium introducto). Τὴν φρουρὰν ταύτην φαίνεται, ὅτι καὶ ἠλάττωσεν ὁ Φαρνάβαζος νῦν παραδοὺς τὴν πόλιν τοῖς περὶ Ἀπολλωνίδην, διότι λέγει, ὅτι μετρίαν, præsidium modicum, ἀφῆκεν αὐτοῖς, ἐνῷ πρότερον οὐδέν' αὐτῆς προσδιορισμὸν ἔχει, ἀλλὰ φρουρὰν λέγει μόνον εἰσαχθεῖσαν ὑπὸ Φαρναβάζου πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀνεπαχθεστέρας καταλήψεως τοῦ Μέμνονος.

(1) Καὶ ὁ Droysen παραπέμπων (ἐν ὑποσημ. σ. 315 Α' Τομ. γαλλ. μεταφρ.) εἰς Ἀρριανὸν καὶ Κούρτιον λέγει, ὅτι τὴν Χῖον παρέδωσαν τῷ Μέμνονι ὁ Ἀπολλωνίδης καὶ οἱ περὶ αὐτόν, οὐδὲν μὲν οὐδετέρου τούτων λέγοντος τοιοῦτόν τι, λεγόντων δ' ἀμφοτέρων, ἃ ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφέρομεν.

Χίου ἀπὸ τῶν Περσῶν κατέχοντας τὴν πόλιν Αὐτοφραδάτης καὶ Φαρνάβαζος ἐγκατέστησαν, ὄχι ὁ Μέμνων, τοῦτ' ἔστι λέγει ὅ,τι καὶ ὁ Κούρτιος ἄνευ τῶν λοιπῶν λεπτομερειῶν. Ἐξ ἅπαντος λοιπὸν δὲν ἐγκατεστάθησαν ὑπὸ τοῦ Μέμνονος, οὐδὲ κατεῖχον ἐπὶ τούτου τὰ πράγματα τῆς Χίου, κλονηθέντας δ' αὐτοὺς ἐφ' ἑαυτοῦ ἀποκατέστησεν ὁ Φαρνάβαζος, ἀλλὰ πρότερόν ποτε εἶχον τὰ πράγματα τῆς Χίου, τοῦτ' ἔστι πρὸ τῆς ἐν Γρανικῷ μάχης καὶ ὀλίγον μετ' αὐτήν· ὁ δὲ Μέμνων δι' οὓς ἀνωτέρω λέγομεν λόγους δὲν παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν Χῖον ἐνδοθεῖσαν αὐτῷ ὑπ' αὐτῶν ἴσως τούτων ἢ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῖς, οὐδ' ὁ Φαρνάβαζος ὕστερον, μέχρις οὗ ὁ ἐπικείμενος κίνδυνος τῆς πρὸς τοὺς Μακεδόνας αὖθις προσχωρήσεως τῆς νήσου ἐξηνάγκασεν αὐτὸν νὰ καταπιστώσῃ τὰ πράγματα τοῖς ἄκροις περσίζουσιν. Οἱ δὲ λόγοι τοῦ Ἀρριανοῦ καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι τῆς τε ἀποστάσεως ξυνεπελάβοντο καὶ ἐν τῷ τότε τὰ πράγματα βίᾳ εἶχον, ἀναφερόμενοι σαφῶς ὄχι μόνον εἰς τοὺς τρεῖς Ἀπολλωνίδην, Μεγαρέα καὶ Φησῖνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους, ἑπομένως καὶ εἰς τὸν Ἀθηναγόραν τοῦ Κουρτίου καὶ εἰς ἄλλους μὴ ὀνομαστὶ μνημονευομένους εἰκότως, περιλαμβάνουσι τοὺς τ' ἐνδόντας Μέμνονι τὴν πόλιν καὶ τοὺς βίᾳ κατέχοντας αὐτὴν ἐγκαταστάσει Φαρναβάζου, ἐν κεφαλαίῳ τοὺς προδόντας τοῖς βαρβάροις τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν (στ. 10-11).

Τελευταῖον ἐκ τῶν λειψάνων τῆς ἑτέρας παρ' Ἀλεξάνδρου ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς Χίους συνάγεται, ὡς ἐλπίζομεν, ὅτι θὰ δείξωμεν, ὅτι ὀλιγαρχουμένην τὴν Χίον εὑρὼν ὁ Ἀλέξανδρος κατέστησε πολίτευμα δημοκρατικὸν διὰ τοῦ Ἀλκιμάχου τῷ 334, διηυθέτησε δὲ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τά τε ἄλλα καὶ τὸ τῶν φυγάδων ζήτημα, ἴσως δὲ καὶ τὸ τῆς καθόδου τοῦ ἡμετέρου ἱστοριογράφου, τοῦ Θεοπόμπου (ἴδε Ἐπιγραφὴν β'.).

Κατὰ τὰ εἰρημένα λοιπὸν ὁ Μέμνων λαβὼν τὴν Χίον ἐνδοθεῖσαν προδοσίᾳ περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 333 καὶ διατηρήσας ἀπὸ πολιτικῆς συνέσεως τὰ τῆς πόλεως πράγματα ὡς περίπου εἶχον κατὰ τὴν ἀπὸ ἑνὸς ἔτους ἐπικράτησιν τοῦ δήμου, ἠρκέσθη τὸ πρῶτον πιθανῶς μόνον εἰς τὸ νὰ καθαιρέσωσιν οἱ Χῖοι τὰς πρὸς Ἀλέξανδρον στήλας, ὡς ὁ εὐθὺς ἀναπληρώσας καὶ ὕστερον ὁριστικῶς διαδεξάμενος αὐτὸν Φαρνάβαζος ἠνάγκασεν ὀλίγῳ ὕστερον τοὺς μὲν Μυτιληναίους νὰ καθαιρέ-

σωσι τὰς πρὸς Ἀλέξανδρον (1), τοὺς δὲ Τενεδίους τὰς πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ τοὺς Ἕλληνας στήλας, ἤτοι συνθήκας (2). Ἴσως ὁ Μέμνων διενοεῖτο νὰ μεταβάλῃ ὀψιαίτερον καὶ ῥιζικώτερον τὰ ἐν Χίῳ πολιτικὰ πράγματα, ἐὰν ἡ ἐπὶ Μυτιλήνην καὶ τὰς λοιπὰς νήσους καὶ πόλεις στρατεία ἐξέβαινεν αἰσίως, νὰ μεταστήσῃ δολαδὴ ὅλως τὸ κράτος εἰς τοὺς ὀλιγαρχικούς. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως πιθανώτερον εἶνε, ὅτι μετρίως πολιτευόμενος οὔτε φρουρὰς εἰσῆγεν οὔτε φυγὴν πολλῶν πολιτῶν ἐπέβαλλεν, ἀλλ' ἄφηνε τὰς πόλεις αὐτονόμους, ὡς καὶ οἱ ἄμεσοι διάδοχοι αὐτοῦ ἐπηγγέλλοντο, καὶ συμμάχους μόνον τοῦ Δαρείου κατὰ τὴν εἰρήνην τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου (3). Ὁ θάνατος, ἀναρπάσας τὸν Μέμνονα μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας ἢ καὶ ἡμέρας ἴσως, ἐνῷ ἐπολιόρκει τὴν Μυτιλήνην, δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ πράξῃ τι περαιτέρω. Ἀλλ' οὐδ' ὁ Φαρνάβαζος μαρτυρεῖται, ὅτι ἔπραξεν ἐν Χίῳ τι πλέον ἢ ὁ Μέμνων ὁ λαβὼν τὴν πόλιν, οὔτε φρουρὰν εὐθὺς εἰσαγαγὼν οὔτε τύραννον ἐγκαταστήσας ὡς ἔπραξεν ἐν Μυτιλήνῃ (4), ἔνθα ἡ περσικὴ ἐπιχείρησις εὗρεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, κατεῖχε δὲ τὴν Χῖον ὡς σύμμαχον καὶ αὐτόνομον καὶ διέτριβεν ἐν αὐτῇ τὸν πλεῖστον χρόνον, διευθύνων ἀπὸ Χίου ὡς ἀπὸ οἰκείου ὁρμητηρίου τὸν κατὰ τὸ Αἰγαῖον ἀγῶνα τοῦ Δαρείου. Ταῦτα ἐγίνοντο περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 333, οὕτω δ' ἐξηκολούθησαν τὰ πράγματα μέχρι τέλους τοῦ θέρους καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ φθινοπώρου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ μακεδονικὸν ναυτικόν, ὅπερ πρὸ ἑνὸς ἔτους κατὰ τὸ θέρος τοῦ 334 εἶχε διαλύσῃ ὁ Ἀλέξανδρος ὡς ἀνεπαρκὲς ἐπὶ τὸ περσικὸν ναυτικόν, ἀνασυνιστᾶται προσταγῇ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Ἑλλησπόντῳ ὑπ' Ἀμφοτεροῦ καὶ Ἡγελόχου ἐν θέρει τοῦ 333 (5), νικᾷ δὲ τὸν στόλαρχον τοῦ περσικοῦ ναυτικοῦ Ἀριστομένη ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ (6). Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Φαρνάβαζος διατρίβων ἐν Χίῳ, ἀπερχόμενος δ' ἐξ ἀνάγκης τοῦ ἀγῶνος εἰς τὰς Κυκλάδας, καθιστᾷ νῦν πρῶτον φρουρὰν τῆς Χίου κατ' Ἀρριανόν τε καὶ κατὰ Κούρτιον Ῥοῦφον, ὧν οὗτος μὲν λέγει, ὅτι τὴν φρουρὰν κατέστησεν ἅμα

(1) Ἀρρ. Β', 1, 4.
(2) Αὐτ. 2, 2.
(3) Αὐτ. Β' 1, 4. 2, 2.
(4) Αὐτ. 1, 30.
(5) Ἀρρ. Β' 2, 3.—Curt III, 1, 19.
(6) Curt IV. 1. 36.

μαθὼν τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ ἧτταν τοῦ Ἀριστομένους (1), ἐκεῖνος δὲ οὐδὲν τοῦ γεγονότος τούτου μνημονεύων (2). Μετ' ὀλίγον, ἐν φθινοπώρῳ ἤδη, ὁ Ἡγέλοχος ἀνακτᾶται καὶ τὴν Τένεδον(3), προσκαλεῖται δὲ ὑπὸ τῶν Χίων, τῶν δημοκρατικῶν βεβαίως, νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Χίον(4). Τότε, κατὰ Κούρτιον, ὁ Φαρνάβαζος, συλλαβὼν τοὺς μακεδονίζοντας, παραδίδει πάλιν τὴν πόλιν τοῖς ἄκροις ὀλιγαρχικοῖς, τῷ Ἀπολλωνίδῃ καὶ τῷ Ἀθηναγόρᾳ, μετὰ μετρίας φρουρᾶς. Μετ' ὀλίγον, ἀρξαμένου ἤδη τοῦ χειμῶνος τοῦ 333 γίνεται ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη. Ὁ Φαρνάβαζος, ἅμα λαβὼν τὴν εἴδησιν, «δείσας μή τι πρὸς τὴν ἀγγελίαν τῆς ἥττης νεωτερίσωσιν οἱ Χῖοι» (5) ἦλθεν ἄγων τριήρεις δώδεκα καὶ χιλίους πεντακοσίους ξένους. Ἀλλ' ἡ βοήθεια τοῦ Φαρναβάζου αὕτη δὲν ἀπέτρεψε τὸν Ἡγέλοχον ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὴν Χίον στρατείας. Ἐλθὼν μετὰ τοῦ Ἀμφοτεροῦ, ἀρχομένου τοῦ ἐπιόντος ἔτους 332 ἢ λήγοντος τοῦ 333, ἀπέκλεισαν ἀπό τε γῆς καὶ ἀπὸ θαλάσσης τὴν πόλιν καὶ πολιορκοῦντες ἐπέμειναν non tam suis fisi viribus quam ipsorum qni obsidebantur κατὰ Κούρτιον(6), καθ' ὃν ἔριδος συμβάσης μεταξὺ Ἀπολλωνίδου καὶ τῶν στρατηγῶν τοῦ ξενικοῦ ἐδόθη τοῖς Μακεδόσι καιρός, ἴσως περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 332, πάντως δὲ πρὸ τῆς ἐκπορθήσεως τῆς Τύρου, γενομένης κατ' Αὔγουστον τοῦ 332, νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν πόλιν, τοῖς δὲ μακεδονίζουσι τῶν Χίων νὰ συμπράξωσι τούτοις. Ἡ βαρβαρικὴ φρουρὰ κατεκόπη, καὶ ὁ Φαρνάβαζος, ὁ Ἀπολλωνίδης καὶ ὁ Ἀθηναγόρας ἐδέθησαν καὶ παρεδόθησαν τοῖς στρατηγοῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἵτινες ἔλαβον καὶ δώδεκα μὲν τριήρεις μετὰ τῶν πληρωμάτων αὐτῶν καὶ ἀριθμόν τινα πειρατικῶν λέμβων, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τρισχιλίους Ἕλληνας μισθοφόρους στρατιώτας, δι' ὧν ηὐξήθη τό τε ναυτικὸν καὶ ὁ χερσαῖος στρατὸς αὐτῶν. Τὴν κατὰ τύχην σύγχρονον ἐν τῷ λιμένι Χίου σύλληψιν τοῦ τῶν Μηθυμναίων τυράννου Ἀριστονίκου καὶ τὴν ἀπόδρασιν τοῦ Φαρναβάζου ὕστερον, ἅτινα ὅ τε Κούρτιος καὶ ὁ Ἀρριανὸς(7) μνημονεύουσι, παραλείπομεν ὡς οὐδὲν

(1) Ἀρρ. Curt ἔνθ. ἀν.
(2) Ἀρρ. Β' 13, 4.
(3) Curt IV, 5, 15.—Ἀρρ. Γ' 2. 3.
(4) Curt. αὐτ.
(5) Ἀρρ. Β' 13, 5.
(6) IV 5, 16 κ. ἑπ.
(7) Γ' 2, 4. 6-7.

ἡμῖν εἰς τὸ προκείμενον χρήσιμα (1). Χρήσιμον εἶνε ὅμως νὰ παραδηλώσωμεν, ὅτι ὁ Ἀρριανός, ὅστις ὕστερον πολλῷ ἀναφέρει τὰ κατὰ τὴν ἅλωσιν ταύτην τῆς Χίου (2), λέγει συντόμως πάνυ, ὅτι τὸν Ἡγέλοχον καὶ τὸν Ἀμφοτερὸν «ὁ δῆμος ἐπηγάγετο βίᾳ τῶν κατεχόντων τὴν πόλιν, οὓς Αὐτοφραδάτης καὶ Φαρνάβαζος ἐγκατέστησαν», οὐδὲν λέγων περὶ σφαγῆς περσικῆς φρουρᾶς, ἐνῷ παραδίδει, ὅτι ἐσφάγησαν οἱ συνοδεύοντες τὸν τύραννον τῶν Μηθυμναίων Ἀριστόνικον λῃσταί, καὶ ὅτι κορυφαῖοι τῶν κατεχόντων βίᾳ τὴν πόλιν Χίων ὀλιγαρχικῶν ἦσαν Ἀπολλωνίδης, Φησῖνος καὶ Μεγαρεύς, ὄχι Ἀπολλωνίδης καὶ Ἀθηναγόρας, ὡς ὁ Κούρτιος, καὶ ὅτι τούτους, τοὺς Ἀπολλωνίδην, Φησῖνον καὶ Μεγαρέα, ὁ Ἀλέξανδρος ἔπειτα «ἔπεμψεν εἰς Ἐλεφαντίνην πόλιν Αἰγυπτίαν σὺν φυλακῇ ἀκριβεῖ», ἐνῷ τὸν Ἀριστόνικον, ὡς καὶ τοὺς ἄλλους ἐκ τῶν πόλεων τυράννους, ἔπεμψεν εἰς Μήθυμναν, ἵνα πράξῃ ὡς πρὸς αὐτὸν ἡ πόλις, ὅτι ἔκρινε δέον. Οἱ Μηθυμναῖοι δ' ἐθανάτωσαν τὸν Ἀριστόνικον κατὰ Κούρτιον (3). Ταῦτα ἐγένοντο μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 332. Πρὸς δὲ τὸν Ἀλέξανδρον δὲν ἐκομίσθησαν εὐθὺς οἱ περὶ Ἀπολλωνίδην, διότι ὁ Ἡγέλοχος καὶ ὁ Ἀμφοτερὸς εἶχον πολλὰ ἔτι νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τὸ ἀσιατικὸν Αἰγαῖον καὶ κατὰ τὰς Θρακικὰς νήσους, ἀλλ' ἱκανὸν χρόνον μετὰ ταῦτα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 331 κατὰ τὸν χρονολογικὸν πίνακα τοῦ Droysen (4).

Μετὰ ταῦτα ἐφ' ὅσον ὁ Ἀλέξανδρος παρέμενεν ἀκόμη κάτω, ἐν ταῖς παρὰ τὴν Μεσόγειον χώραις, δὲν εἶχε δὲ προχωρήσῃ ἄνω, οὐδὲν ἄλλο περὶ Χίου μνημονεύεται ἢ ὅτι ἔπεμψαν πρὸς Ἀλέξανδρον πρεσβείαν

(1) Τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κοραῆ, ὅτι παρέδωσαν οἱ Χῖοι τῷ Ἡγελόχῳ καὶ τὸν τύραννον τῆς Μυτιλήνης Χάρητα (Χαϊκῆς Ἀρχαιολ. σ. 143 καὶ Βλαστοῦ Χιακῶν Α'. 68) δὲν παραδίδεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων, φαίνεται δὲ κατὰ σπουδὴν γραφὲν ὑπὸ τοῦ σοφωτάτου ἀνδρός. Ὁ Ἀρριανὸς ἁπλῶς ἀναφέρει (Γ' 2,6), ὅτι ὁ Ἡγέλοχος «καὶ Μυτιλήνην δὲ Χάρητα ἔχοντα ἀφείλετο καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐν Λέσβῳ πόλεις καὶ αὐτὰς ὁμολογίᾳ προσηγάγετο» μετὰ τὴν Χίου ἅλωσιν. Ὁ Κούρτιος λέγει (IV. 5, 22) Hinc (ἐκ Χίου μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς) Macedones transiere Mytilenen, quam Chares Atheniensis nuper occupatam II milium Persarum presidio tenebat; sed cum obsidionem tolerare non posset urbe tradita pactus ut incolumi abire liceret, Imbrum petit. Τοῦτ' ἔστιν οὐ μόνον ὑπὸ τῶν Χίων δὲν παρεδόθη, ἀλλ' οὐδ' εἰς Χίον ἦλθεν οὐδὲ συνελήφθη ὅλως ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἀλλὰ παραδοὺς τὴν Μυτιλήνην ἀπῆλθεν ἐλεύθερος εἰς Ἴμβρον.

(2) Ἀρρ. Γ' 2. 3-7.

(3) IV 7, 11.

(4) Ἐν τέλει Γ' τόμου.

οἱ Χῖοι, ὅτε διέτριβεν ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἀφοῦ εἶχεν ἤδη ἐξ αὐτῆς εἰς Συρίαν ἐπανέλθῃ, τοῦτ' ἔστι περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 331 π. Χ. Ὁ μόνος τῆς πρεσβείας ταύτης μνημονεύων Κούρτιος λέγει, ὅτι αἱ πρεσβεῖαι, ὅσαι ἦλθον ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, ἐνέτυχον αὐτῷ ἐν Συρίᾳ, λέγων μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὴν παρὰ τῶν Χίων, οἵτινες διὰ τῆς πρεσβείας αὐτῶν παρεπονοῦντο περὶ τῆς φρουρᾶς, de praesidio querebantur(1), ἐξ οὗ καὶ μόνου ἐγινώσκομεν μέχρι τοῦδε, ὅτι καὶ φρουρὰν παρ' Ἀλεξάνδρου εἶχον οἱ Χῖοι. Ὁ δ' Ἀρριανὸς λέγει, ὅτι αἱ ἀπὸ τῶν πόλεων πρεσβεῖαι κατέλαβον τὸν βασιλέα ἄρτι ἐπανήκοντα ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἄμμωνος, καὶ ὅτι ἅπασαι ἀπῆλθον παρ' αὐτοῦ ἐπιτυχοῦσαι ὧν ἐδέοντο· «οὐκ ἔστιν ὅν τινα ἀτυχήσαντα ὧν ἐδεῖτο ἀπέπεμψεν» (2), ὅπερ καὶ ὁ Κούρτιος παραδίδει λέγων ὅτι «omnes aequa desiderare visi impetraverunt». Τί ἐπέτυχον ὅμως οἱ Χῖοι, καί, τούτου πρότερον, τί παρεπονοῦντο περὶ τῆς φρουρᾶς, παρὰ τοῦ Κουρτίου δὲν γινώσκομεν, οὐδὲ τῶν νεωτέρων τις τῶν περὶ τὰ Χιακὰ σπουδασάντων ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ. Ὁ Κοραῆς οὐδ' ἀναφέρει τὴν πρεσβείαν ὅλως, ἑπομένως οὐδ' ὁ Βλαστός· ὁ δὲ Whitte παραλαμβάνων ἁπλῶς τὸ τοῦ Κουρτίου λέγει ὅτι de præsidio questi sunt (3). Νῦν δ' ὅμως, ἐκ τῆς ἀνευρεθείσης ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀσφαλέστερά τινα μανθάνοντες περὶ τῆς φρουρᾶς, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν καὶ ποῖα περίπου παράπονα ἠδύναντό νὰ ἔχωσι κατ' αὐτῆς οἱ Χῖοι.

Καὶ νῦν ἐρχόμεθα πλέον εἰς τὸ ζήτημα τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἡ ἐκδιδομένη ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγράφη.

Ἡ πρεσβεία τῶν Χίων, εἴτ' ἐν Μέμφει ἐνέτυχε τῷ Ἀλεξάνδρῳ

(1) Cur. IV, 8, 12.

(2) Ἀρριαν. Γ'. 5, 1.

(3) De rebus Chiorum publ. p. 56. Ὁ Whitte νομίζει, ἄπορον διατί, ὅτι συγχρόνως μετὰ τῆς πρεσβείας τότε καὶ Θεόπομπος ὁ Χῖος ἱστοριογράφος ἔγραψε πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπιστολὴν περὶ ὧν ἠδίκει τοὺς Χίους ὁ Ἅρπαλος, ὡς μαρτύριον φέρων τὸ παρ' Ἀθηναίῳ (ΙΓ'. σελ. 595) ἀπόσπασμα τῆς πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπεστολῆς τοῦ Θεοπόμπου, παραπέμπων δ' ἅμα καὶ εἰς τὸ παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀθηναίῳ (Ϛ'. σ. 230) ἀπόσπασμα τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συμβουλῶν τοῦ Θεοπόμπου. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐν τῷ ἀποσπάσματι τῆς ἐπιστολῆς λεγόμενα περὶ Ἁρπάλου ἀναφέρονται προφανέστατα εἰς χρόνους πολλῷ ὑστέρους τῆς πρεσβείας, ὅτε ὁ Ἅρπαλος εἶχεν ἤδη ἀναβῇ καὶ διαμείνῃ ἐν Βαβυλῶνι· τὰ δ' ἐν τῷ ἀποσπάσματι τῶν συμβουλῶν περὶ τοῦ ἀντιστασιώτου τοῦ Θεοπόμπου Θεοκρίτου τοῦ σοφιστοῦ προδήλως δὲν ἐγράφησον ὁμοίως κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρεσβείας ταύτης, ἀλλ' ὕστερον.

εἶτ' ἐν Συρίᾳ, εὗρεν αὐτὸν περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 331. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἐπιστολὴ ἐξ ἅπαντος ἐγράφη πρὸ τῆς πρεσβείας, ἥτις ἀπῆλθε νὰ παραπονεθῇ περὶ τῆς φρουρᾶς τῆς ἐγκατασταθείσης διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐγράφη ἄρα πρὸ τοῦ 331 ἀρχομένου. Ἐξ ὧν δ' ἔμπροσθεν ἀφηγήθην ἀπὸ τοῦ θέρους περίπου τοῦ 334 ἔτους γεγονότων, δὲν φαίνεται δυνατὸν νὰ ἐγράφη καὶ πρὸ τοῦ χρόνου τούτου, τοῦτ' ἔστι πρὸ τῆς εἰς Ἀσίαν διαβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὃ ἐστιν ἐγράφη κατ' ἀνάγκην ἐντὸς τοῦ ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 334 μέχρι τελευτῶντος περίπου τοῦ 332 τριακονταμήνου χρόνου. Ἐγράφη δὲ πάντως ἐν καιρῷ, καθ' ὃν ἢ πρὸ μικροῦ εἶχον ἀποπεμφθῇ Πέρσαι τε καὶ ὀλιγαρχικοὶ ἐκ τῆς νήσου ἢ ἐπέκειτο ἡ ἀποπομπὴ αὐτῶν, καὶ πρὸς τούτοις, καθ' ὃν ἡ πόλις ἦτο πρότερον ἤδη προδεδομένη τοῖς βαρβάροις ὑπό τινων, δηλαδὴ ἀναμφισβητήτως μετὰ τὴν προδοσίαν αὐτῆς τῷ Μέμνονι καὶ τῷ τούτου διαδόχῳ Φαρναβάζῳ, τοῦτ' ἔστι μετὰ τὸ ἔαρ τοῦ 333.

Νῦν τὸ παραχρῆμα πιθανὸν φαινόμενον εἶνε, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἔγραψε πρὸς τοὺς Χίους τὸ πρόσταγμα ἢ διάγραμμα τοῦτο, δι' οὗ τοσαῦτα κανονίζει πράγματα, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ Φαρναβάζου καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν διὰ τοῦ Ἡγελόχου καὶ τοῦ Ἀμφοτεροῦ, τοῦτ' ἔστι περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 332 ἢ καὶ ὕστερον ἀκόμη, ὅτε ὁ Ἡγέλοχος κατέβη πρὸς τὸν βασιλέα εἰς Αἴγυπτον ἄγων μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοὺς περὶ Ἀπολλωνίδην, τοῦτ' ἔστιν ἀρχομένου τοῦ 331. Ἀλλὰ τὸ μὲν δεύτερον τοῦτο αἴρεται ἀναντιλέκτως καὶ μόνον δι' ἕνα τοῦτον λόγον, ὅτι μῆνας τοσούτους δὲν κατελείποντο ἀκανόνιστα τὰ πράγματα πόλεως ἀπηλλαγμένης τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν Περσῶν. Τὸ δὲ πρῶτον, ὅτι ἐγράφη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Χίου ὑφ' Ἡγελόχου, ἐγὼ νομίζω ἀποκλειστέον διὰ λόγους ἀποχρῶντας, νομίζω δ' ὅτι ἐγράφη ὀλίγον πρὸ ταύτης. Ναὶ μὲν ἐλευθέρας τότε καὶ ταχίστης οὔσης τῆς κατὰ θάλασσαν ἐπικοινωνίας ὁ Ἀλέξανδρος ἠδύνατο τάχιστα καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἁλώσεως τῆς Χίου ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ν' ἀποκριθῇ. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἠδύνατο καὶ ἀπὸ προτέρου νὰ ἔχῃ ἐγκεχειρισμένον τῷ Ἡγελόχῳ τὸ προσῆκον πρὸς τοὺς Χίους διάγραμμα, ὅτε ἀπέστελλεν αὐτὸν ἐπὶ τὰς νήσους καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἢ καὶ ὕστερον ν' ἀποστείλῃ πρὸς τὸν στρατηγὸν τὸ ἔγγραφον, ἐπικειμένης τῆς ἐπὶ Χίον ἐπιχειρήσεως ἢ καὶ τῆς πολιορκίας αὐτῆς διεξαγομέ-

νης(1), ὅπως ὑπάρχῃ πρόχειρος εὐτρεπισμὸς τῶν τῆς πόλεως, ἅμ' ἀπαλλασσομένης τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν βαρβάρων, καὶ ὁρισμὸς τῆς σχέσεως αὐτῆς πρός τε τὸν Ἀλέξανδρον καὶ πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων συμμαχίαν, ἧς στρατηγὸς ὢν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἐστρατεύετο αὐτός. Ὅτι δ' οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ ἔγραφεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸ τῆς ἐξώσεως τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν Περσῶν ἐκ τῆς Χίου καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἐξ ἑαυτῆς ἐμφαίνει ἀποχρώντως. Περὶ τῶν προδόντων τοῖς βαρβάροις τὴν πόλιν γίνεται λόγος ὡς περὶ μήπω ἐκβεβλημένων μηδ' ἐγκατειλημμένων, ἀλλὰ περὶ μελλόντων ἐξιέναι ἢ ἐγκαταλαμβάνεσθαι: «ὅσοι μὲν ἂν προεξέλθωσιν . . . ὅσοι δ' ἂν ἐγκαταληφθῶσι». Καὶ ἅπερ κατ' ἐμὲ οὐσιωδῶς ἐνδεικτικά, οὔτε λόγος τις ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐγγράφου φέρεται περὶ ἀναγγελθείσης τῷ γράφοντι ἀπαλλαγῆς τῆς Χίου ἀπὸ τῶν βαρβάρων, οὔτ' ἄλλο σημεῖον τοῦ γεγονότος ἐνυπάρχει, οὐδὲ διάταξίς τις περιέχεται ἀναφερομένη, ὡς συνήθως ἢ ὡς ἐνίοτε, εἰς περίπτωσιν εἰδικήν, ἐξ ἧς νὰ μαρτυρῆται τετελεσμένη μεταπολίτευσις. Ἐκ τούτων ἐγὼ πείθομαι, ὅτι τὸ ἔγγραφον εἶχε δοθῇ τῷ Ἡγελόχῳ ἐρχομένῳ εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἢ καὶ ὕστερον αὐτῷ ἐστάλη, ὡς προκήρυγμα δημοσιευτέον πρὸς τοὺς Χίους ἅμα τῇ πρὸς τοὺς Μακεδόνας μεταστάσει αὐτῶν καὶ τῇ ἐπικρατήσει τοῦ δήμου. Πιστεύω δὲ μᾶλλον, ὅτι ἐστάλη τῷ Ἡγελόχῳ γενομένης τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης καὶ ὄντος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Συρίᾳ, ὁπότε καὶ κατήπειγεν αὐτῷ ἡ τοῦ ναυτικοῦ χρεία ἐπὶ τὴν Φοινίκην καὶ τὴν λοιπὴν παραλίαν. Ἐγράφη ἄρα τελευτῶντος τοῦ 333 ἢ ἀρχομένου τοῦ 332 ἐκ Συρίας, ἐδημοσιεύθη δ' ἐν Χίῳ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 331, μετὰ τὴν ἅλωσιν εὐθὺς τῆς Χίου ὑπὸ Ἡγελόχου, μήπω καθεσταμένου τοῦ δήμου μηδ' ἠργμένης τῆς τακτικῆς καὶ πλήρους λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος, ἐξ οὗ καὶ ὁ πρύτανις μὲν ὁ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐμνημονεύθη ἐν ἀρχῇ τοῦ δημοσιεύματος, δι' ἄλλης δὲ δημοσίας πράξεως τῆς πόλεως δὲν ἐγένετο εἰσήγησις αὐτοῦ, ὡς ἐγίνετο συνήθως.

Περὶ τῆς λέξεως τῆς ἐπιγραφῆς ὀλίγα τις ἔχει νὰ παρατηρήσῃ, ἐγὼ τοὐλάχιστον· εἶπον δ' ἤδη ὀλίγα τινὰ περὶ αὐτῆς ἀπὸ τῆς καθόλου ὄψεως.

Παρὰ τὴν καλὴν χρῆσιν ἔχομεν δύο τινὰ ἐν τῷ συμπλΗ τοῦ 10

(1) Præfecti Alexandri in obsidione urbis *perseverabant* κατὰ Κούρτιον IV, 5, 16.

στίχου. Παρελείφθη μὲν τὸ προσγεγραμμένον Ι, ὅπερ πάντως εἶνε παράλειμμα τοῦ χαράξαντος, ἀφοῦ ἁπανταχοῦ ἄλλοθι τῆς ἐπιγραφῆς ὑπάρχει, συνηρέθη δ' ὁ τύπος ἀντὶ τοῦ συνήθους ἀσυναιρέτου συμπλέῃ. Τοῦτο πλέον δὲν θὰ εἶνε ἁμάρτημα τοῦ λιθουργοῦ, ἀλλὰ παρελήφθη πιθανώτατα ἐκ τῆς κοινῆς χρήσεως, συναληλιμμένους ἐχούσης τινὰς συνήθως ἀσυναλείπτους τύπους τοῦ πλεῖν παρὰ τὸν φερόμενον γραμματικὸν κανόνα, καθ' ὃν τὰ δισύλλαβα εἰς -έω ῥήματα δὲν πάσχουσι συναίρεσιν τοῦ ῥιζικοῦ ε μετ' ἄλλου καταληκτικοῦ φωνήντος ἢ τοῦ ε καὶ ει, πλὴν τοῦ δέω, τοῦ δηλοῦντος τὸ ἡμέτερον δένω, πάσχοντος συναίρεσιν καὶ μετ' ἄλλων φωνηέντων φθόγγων ἔν τισι σχηματισμοῖς. Ἀλλ' ἐν λίθοις μὲν εὗρον πρῶτον μὲν καὶ τοῦ ξέω συναίρεσιν τοιαύτην ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς: α') ἀποξοῦσι· «τῷ ἰκριώσαντι τοῖς ἀποξοῦσι τὰς παραστάδας» (Ἐπιγρ. Ἐλευσῖνος ἐν Bull. de Corr. Hell. 1883 σ. 387 καὶ ἑξ. στίχ. 42). Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε τοῦ 329-8 π.Χ.—β'). ἀναξῶν «ἀναξῶν τοὺς [κ]ρ[ι]οὺς» (C.I.A. II. 167 στίχ. 72). Καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη τῶν αὐτῶν περίπου τῇ ἀνωτέρω εἶνε χρόνων. Εὗρον δὲ καὶ τοῦ δεῖ: α') «ἐὰν δὲ δεῖ (=δῇ) κατασκάπτειν τὴν ὑπάρχουσαν πόλιν» ἐν στίχῳ 4 ἐπιγραφῆς Τηίας (306-301 π. Χ.).—καὶ β'.) «ἐὰν δέ τι πρόσεργον δῇ γενέσθαι» ἐν στίχῳ 63 ἐπιγραφῆς Λεβαδείας τῶν Ῥωμαϊκῶν κατὰ Στ. Κουμανούδην χρόνων, ὧν ἡ μὲν πρώτη περιλαμβάνεται ἐν τῇ τοῦ Dittenberger Συλλογῇ ὑπ' ἀριθ. 126, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Στεφάνου Κουμανούδη τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσα περιλαμβάνεται ὑπ' ἀριθ. 353 τῆς αὐτῆς Συλλογῆς τοῦ Dittenberger.—Ἀλλὰ τοῦ δῇ ἔχομεν καὶ ἀπὸ τῆς ἐμμέτρου ἀττικῆς γλώσσης, οἷον παρ' Ἀριστοφάνει ἐν Βατράχοις (στ. 264-5) «κεκράξομαι γὰρ κἂν με δῇ δι' ἡμέρας» καὶ ἐν Πλούτῳ (στ 216) «κἂν δῇ μ' ἀποθανεῖν». Ὁ αὐτὸς δ' Ἀριστοφάνης παρέχεται καὶ τοῦ χεῖν συναίρεσιν ὁμοίαν ἐν Σφηξὶ (στ. 616) «κἂν οἶνον μή μοι 'γχῇς σὺ πιεῖν». Ἴσως δ' ὅμως ἀποδοτέον τὸ πρᾶγμα καὶ τῷ λιθουργῷ, παραχθέντι ἐκ τοῦ ἐγγύτατα (στίχ. 9) ἡγουμένου κατὰ συναλοιφὴν πλεῖν, ταύτας δὲ πλεῖν· διότι μέχρι τοῦδε οὔτ' ἐσώθη οὔτε παρεδόθη οὔτ' ἐπὶ λίθου εὑρέθη ἄλλο παράδειγμα συναιρέσεως τοιαύτης τοῦ πλεῖν, ὅσον τοὐλάχιστον ἐγὼ γινώσκω.—Γραφῆς ἁμάρτημα ὑπολαμβάνω καὶ τὸ ἐν στ. 14 ἐγκαταλΕΙφθῶσιν ἀντὶ τοῦ μόνου ὑπὸ τῆς ἐννοίας ἐπιβαλλομένου ἐγκαταλΗφθῶσιν.

Ὁ λόγος δὲν εἶνε περὶ τῶν ἐγκαταλειφθησομένων ὑπό τινων, ὡς δῆλον δ' ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν προεξιόντων, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐγκαταληφθησομένων ἐν τῇ πόλει, ἐπειδὰν ἁλῷ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν τούτοις συμπραττόντων δημοκρατικῶν τῆς Χίου. Ἐπὶ τοιούτων δὲν δύναται νὰ χωρήσῃ τὸ ἐγκαταλείπειν οὐδ' ἐπ' ἄλλων ἢ ἐπὶ περιπτώσεων, ἐν αἷς ὑπάρχει ἔννοια τοῦ καταλείπεσθαί που ἀπὸ σκοποῦ ἢ ἐκ τύχης, ἢ ἐπ' ἄλλων ἀναλόγων. Φέρ' εἰπεῖν τὸ ῥῆμα ἔχει κάλλιστα παρ' ἑνὶ τῶν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν συγγραφέων, τῷ Ἀρριανῷ ἐν τῇ Ἀναβάσει (1), «τά τε χρήματα ἑάλωκε (ἐν Δαμασκῷ) καὶ ὅσοι Περσῶν ἀμφ' αὐτὰ ἐγκατελείφθησαν»· διότι οὗτοι ἀληθῶς εἶχον ὑπὸ τῶν ἐπιμελητῶν τοῦ Δαρείου ἐγκαταλειφθῇ πρὸς φυλακὴν τῶν χρημάτων. Ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀρριανὸν (2) ἐν τῇ ἁλώσει τῆς Χίου ταύτῃ, περὶ ἧς πρόκειται, ὁ Φαρνάβαζος συνεγκατελήφθη τοῖς λοιποῖς ὑπὸ τοῦ Ἡγελόχου, «ἁλῶναι δὲ αὐτόθι καὶ Φαρνάβαζον ἐγκαταληφθέντα». Ἐγκατελήφθησαν δὲ κατὰ Δημοσθένη Ὀλύνθιοι, Ἐρετριεῖς καὶ Ὠρεῖται ὑπὸ Φιλίππου (3), κατὰ δ' Αἰσχίνην πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων, ὅτε Ὄλυνθος ἥλω (4), καὶ ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς Δαρεῖος ὁ Ὦχος (5). Τὸ ῥῆμα ἔχει πρόδηλον ἣν ὁ λόγος θέλει ἐνταῦθ' ἀναντιρρήτως σημασίαν, τὴν τοῦ καταληφθῆναι, τυχεῖν ἔνδον ὄντας καὶ ἁλῶναι, τοῦ ὑστάτου τούτου ῥήματος ἢ περιλαμβανομένου ἐν τῷ ληφθῆναι (=καὶ ἁλῶναι), ἢ καὶ προστιθεμένου, ὡς παρ' Ἀρριανῷ ἀνωτέρω, χάριν μείζονος σαφηνείας, ἁλῶναι καὶ Φαρνάβαζον ἐγκαταληφθέντα. Εἶνε δ' ἄλλως καὶ παλαιὰ τοῦ ῥήματος ἐγκαταλαμβάνειν ἡ κυριολεκτικὴ χρῆσις ἐπὶ τοῦ αἱρεῖν τινα ἤ τι καταλαμβανόμενον ἐν πόλει ἁλισκομένῃ. Οὐδενὸς δὲ λόγου ἐπιβάλλοντος ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιστολιμαίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ῥήσει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐγκαταλείψεώς τινων ἐκ τῶν προδόντων τὴν πόλιν, οὐδ' ἐπιτρεπομένης ταύτης τῆς ἐννοίας, ἀδιστάκτως καταλογιστέον τῷ λιθοκόπῳ ἢ καὶ τῷ ἀντιγραφεῖ τὸ ἁμάρτημα, εἰς ὃ καὶ ἄνευ μεγάλης παραπλανήσεως ἠδύνατο νὰ ἐμπέσῃ ὁ ἁμαρτήσας διά τε τὴν φθογγικὴν τῶν λέξεων ὁμοιότητα, τεκμηριοῦσαν πάντως καὶ ὁμοιότητα προφορᾶς Η καὶ ΕΙ ἐν Χίῳ, καθ' οὓς χρόνους ἐγράφετο, ἥτις δὰ προφορᾶς ὁμοιότης καὶ

(1) Β' 15, 1.—(2) Γ' 2, 4.—(3) Φιλιπ. Γ' 64.
(4) Παραπρεσβ. 200.
(5) Κτησιφ. 239.

ἄλλοθεν πολλαχόθεν γινώσκεται, καὶ διὰ τὸ εὔκολον τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ἐννοιῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τῆς τοῦ ἐγκαταλΗφθῆναι τοὺς μὴ προεξελθόντας πρὸς τὴν τοῦ ἐγκαταλΕΙφθῆναι αὐτοὺς ὑπὸ τῶν προεξελθόντων ἢ καὶ ἁπλῶς ἐγκαταμεῖναι(1).

Ἄλλο ἁμάρτημα ἢ παρὰ τὴν συνήθειαν τῶν χρόνων γλωσσικὸν παρατήρημα δὲν ἔχομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, πλὴν ἂν εἶνε ἀνάγκη χάριν τῶν ἀπειροτέρων καὶ τῶν περιεργοτέρων νὰ γίνῃ τις λόγος περὶ τῆς διὰ τῶν αο καὶ εο γραφῆς τῶν διφθόγγων αυ καὶ ευ ἐν τοῖς πολίτεομα (στ. 1), αοτῶν, αοτούς, αοτὴν (στ. 8, 12, 16, 17), ναοτικὸν (στ. 9), φεόγειν (στ. 11) καὶ ταότην (στ. 19).

Ἡ γραφὴ αὕτη οὐδαμῶς ὑπὸ τῶν χειρογράφων κειμένων οὐδὲ τῶν παλαιῶν γραμματικῶν ἡμῖν παραδεδομένη περὶ τῆς αυ, περὶ δὲ τῆς ευ μόνον ἐν ὡρισμέναις ὀλίγαις περιπτώσεσι, καθ' ἃς φαίνεται ἀντικαθιστῶσα ἡ ευ τὸ ἀσυναίρετον εο ἐν καταλήξεσιν ἢ ῥίζαις (πρβλ. σεῦ, ἐμεῦ, ἔπλευ, ποιεύμενος, Θεῦγνις, Θεύδωρος, Κλεύβουλος, Περικλεῦς, Θεάγευς κτλ.), εὑρέθη ἐπὶ λίθων μὲν κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους, πρὸ ἐτῶν τὸ πρῶτον περὶ τὰ πεντήκοντα σπανιωτάτη(2), ἔπειτα δὲ κατὰ τοὺς ὑστάτους πρὸς ἡμᾶς χρόνους συχνο-

(1) Καὶ τὸ καταλειφθῆναι ἢ ἐγκαταλειφθῆναι, διάθεσιν συχνότατα δεχόμενον μέσην, δύναται νὰ χωρήσῃ ἐνταῦθα, μετά τινος βίας ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἐγκαταμεῖναι, μάλιστα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προεξελθεῖν λαμβανόμενον, ἑπομένως ἀποδιδὸν ἔννοιαν προσήκουσάν πως τῇ περιστάσει. Ὅσοι δ' ἂν ἐγκαταλειφθῶσι θὰ ἦτο οὕτως ἀκριβῶς ἀντίθετον τῷ ἡγουμένῳ τῆς ἐπιστολῆς ὅσοι μὲν ἂν προεξέλθωσιν, ἀποδιδομένης μετριώτερον τῆς ἐννοίας τοῦ ἐγκαταληφθῆναι τοῦτ' ἔστι καταλειφθέντας ἔνδον ἁλῶναι διὰ τοῦ ἐγκαταλειφθῆναι τοῦτ' ἔστιν ἐγκαταμεῖναι, μὴ φθῆναι ἐξελθόντας, ὡς ἀποδίδεται μετριώτερον διὰ τοῦ ἁπλοῦ προεξελθεῖν τὸ κυριώτερον προεκφυγεῖν ἢ ἐκφυγεῖν. Ἀλλὰ διὰ τὴν συνήθη καὶ πολλὴν ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐννοίας χρῆσιν τοῦ ἐγκαταλαμβάνειν παρά τε τοῖς ἐνδόξοις τῶν συγγραφέων καὶ παρὰ τοῖς ὕστερον νομίζομεν, ὅτι ὁ ἐπιστολογράφος βεβαίως μετεχειρίσθη τὸ ἐγκαταληφθῆναι.

(2) Τὸ πρῶτον ἐν ἐπιγραφῇ Ἀμφιπόλεως τῆς ἐπὶ Στρυμόνι, ἐκδοθείσῃ ὑπὸ τοῦ εὑρόντος αὐτὴν Ἄγγλου Λὴκ τὸ πρῶτον καὶ ὑπὸ Κουζινερὺ ἔπειτα, παραληφθείσῃ δ' ὑπὸ τοῦ Böckh ἐν CIG ἐν ἀριθμῷ 2008 καὶ διορθωθείσῃ ἐν Addendis, ἀλλὰ πιστότατα τὸ πρῶτον ἐκδοθείσῃ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Στεφ. Κουμανούδη ἐν Φιλίστορος Τόμ. Β' σελ. 492. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη δὲν εἶνε νεωτέρα τοῦ 357, διότι μνημονεύει Στρατοκλέα τὸν Ἀμφιπολίτην, εἰς Ἀθήνας ἐλθόντα πρεσβευτὴν (Δημ. Ὀλυνθ. Α' 8) τῷ 358, κατὰ τούτου δὲ περιέχουσα ψήφισμα τοῦ δήμου Ἀμφιπολιτῶν ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ ταύτῃ ἀναμφιβόλως (Διοδ. ΙΖ' 8), ψήφισμα δι' οὗ ἀειφυγία καταγινώσκεται τοῦ Στρατοκλέους, ὅπερ ἐγένετο τὸ ἑπόμενον ἔτος 357. Ὁ Böckh ἑρμηνεύων τὴν δὶς

τάτη ἐν Ἰωνικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Χίου, τῶν Ἐρυθρῶν, τῆς Σάμου, τῆς Πριήνης, ἐπὶ δὲ νομισμάτων ἦτο προευρημένη καὶ παλαιότερον ἤδη, ἀλλ' ἀμφεβάλλετό πως. Ἐκ τῶν εὑρημάτων τῶν ἐπὶ τῶν λίθων καὶ τῶν ὕστερον ἀναμφισβητήτων ἐπὶ τῶν νομισμάτων θὰ ἠδύνατό τις καὶ νὰ ὁρίσῃ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐν ταῖς Ἰωνικαῖς πόλεσιν ἴσχυσεν ἡ ἀντικατάστασις αυ καὶ ευ διὰ τῶν αο καὶ εο, ἀναφέρων αὐτὴν εἰς τὸν Δ' καὶ τὸν Γ' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα. Ὁ Waddington κατὰ τὸν Haussoulier (Bulletin Corr. Hell. III σ. 51) μνημονεύει ἐν Voyage Archéol.—Inscrip. Tome III N° 186 νομίσματα Ἰωνικῶν πόλεων αὐτονόμων, κοπέντα καὶ κατὰ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα, ἐν οἷς φέρεται ἡ γραφή. Ἀλλὰ τὰ ἐκ τῶν λίθων πολλὰ μαρτύρια, ὅσα τοὐλάχιστον ἡμεῖς γνωρίζομεν, εἶν' ἐκ τοῦ Δ'. αἰῶνος, παλαιότατα δὲ τούτων τὸ ἐξ Ἀμφιπόλεως κατὰ Στρατοκλέους καὶ Φίλωνος ψήφισμα τοῦ 357 (ἴδε σημ. 2 σελ. 149) καὶ τὸ ὑπὲρ Μαυσώλου τοῦ Ἑκατόμνω, δυνάστου τῆς Καρίας, ψήφισμα τῶν Ἐρυθραίων (1), ὅπερ εἰς τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους ἀνακτέον, δηλαδὴ τοὺς τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, ἢ ὄχι κατωτέρω τοῦ 351. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν χρόνων τούτων πολὺ εὑρέθη παράδειγμα, ἓν καὶ μόνον ἄχρι τοῦδε ὅσον ἐγὼ γινώσκω, ἀλλ' ἱκανῶς παλαιόν, τὸ ἀπὸ τοῦ Ε' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος βασιλεὸς ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Χίου, τῇ ἀρχαιοτάτῃ καὶ μακροτάτῃ τῶν ἄχρι τοῦδ' εὑρεθεισῶν τῆς νήσου ταύτης καὶ ἀξιολογωτάτῃ δέ, ἥτις, πολλάκις ἀπὸ τοῦ 1876 ἐκδοθεῖσα, παρελήφθη καὶ ὑπὸ Röhl ἐν ταῖς Inscriptionibus antiquissimis (ἀριθ. 381) καὶ ὑπὸ P. Cauer

μόνον ὑπάρχουσαν γραφὴν ἐν μιᾷ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης λέξει, εο, ἐν τῷ φεόγειν καὶ φεογέτω, προσυπαρχούσης ἑξάκις τῆς αυ ἐν τύποις διαφόροις τῆς ἀντ. αὐτός, δὲν εἶχε νὰ προσαγάγῃ ἄλλο παράδειγμα ἢ ἕν, τὸ Εὀπάμονος τῆς Φαναγορείας, Μιλησίων ἀποικίας ἐν τῷ Κιμμερίῳ Βοσπόρῳ (C. I. Gr. ἀριθ. 2121), ἐν δὲ τοῖς Addendis καὶ τὸ Εὀβόλω (=Εὐβούλου) ἐκ Κνιδίου νομίσματος. Ἀλλ' ὕστερον καὶ ἄλλα πολλὰ εὑρέθησαν, κατὰ δὲ τὰ ὕστατα πρὸς ἡμᾶς εἴκοσιν ἔτη ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ παραδείγματα, ὅσον τις δὲν προσεδόκα, τῆς τ' εο καὶ τῆς αο φερομένων ἐν ῥίζαις τε λέξεων διαφόρων καὶ καταλήξεσιν, ἐν τῇ ἀντ. αὐτὸςκαὶ τῇ ἑαυτοῦ καὶ τοῖς οἰκείοις τύποις τῆς οὗτος, ἐν τοῖς ἀπὸ τοῦ εὖ συνθέτοις κτλ., φερομένων δὲ πρὸ φωνήεντός τε καὶ πρὸ συμφώνου ἄνευ διαστολῆς: Πρβγμ. εὄνοια, εὀργέτης Εὀπαθίδης, Εὀπόλεμος, λεοχός, ταõτα, Ναόλοχον, Γλαõκος, Ταορέας, ἱερεὸς (-εύς), βασιλεὸς (-εύς) κτλ.. Ἴδε καὶ *Haussoulier* Bull. Corr. Hell. 1879 p. 51.—*P. Cauer* Delectus Inscript. ἔκδοσις Β' n° 483, 496, 510.—*Studnitzka* Mitth. d. D. Arch. Inst. 1888 σ. 165-167, n. 2, 4, 6 καὶ ἄλλους.

(1) P. Cauer Delectus Inscript. ἔκδοσις Β', n° 483.

ἐν τῇ Ἐκλογῇ(1). Παρὰ τὸ βασιλεὸς εὐθὺς καὶ ἄλλοθι τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἶνε γεγραμμένον αὔτοῦ, αὖτοί, Λεύκιππος, Ε]ὐάδησιν, ἂν μόνον ἡ πρώτη τῆς λέξεως ταύτης συλλαβὴ συνεπληρώθη καλῶς ὑπὸ τῶν συμπληρωσάντων διὰ τοῦ Ε. Ἡ αὐτὴ δὲ διαφορὰ γραφῆς ἢ διττογραφία εὑρίσκεται καὶ ἐν τῇ μιᾷ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν παλαιοτέρων ἐπιγραφῶν τοῦ Δ' αἰῶνος, τῇ ἐξ Ἀμφιπόλεως, ἐν ᾗ μόνον τὸ φεόγειν γράφεται οὕτω, οὐχὶ δ' ἐν τῇ ἐξ Ἐρυθρῶν, ἐν ᾗ ἁπανταχοῦ ἡ ευ καὶ ἡ αυ διὰ τῶν εο καὶ αο γράφονται. Καὶ ὅσαι τῶν περὶ Ἀλέξανδρον χρόνων γνωσταί μοι ἐξ ἰωνικῶν πόλεων ἐπιγραφαὶ φέρουσι τὴν γραφὴν αο καὶ εο ἔχουσιν αὐτὴν ἁπανταχοῦ, πλὴν μιᾶς ἐκ Χίου, τῆς ἑτέρας, ὡς πολλάκις ἔμπροσθεν εἶπον, ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἣν ἀναδημοσιεύω κατωτέρω, ὑπ' ἀριθ. Β' καὶ ἥτις, ὡς πιστεύω, εἶνε τοῦ 334 π. Χρ.. Ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ Γ' αἰῶνος ἐμφανίζεται καὶ πάλιν ἡ κοινὴ γραφή, ὅσον ἐγὼ εἶδον.

Ὁ P. Cauer ἐν Ἐκλογῇ (ἀριθ. 483 σημ.) λέγει περὶ τῆς γραφῆς τῶν αυ καὶ ευ διὰ τῶν αο καὶ εο, ἣν ἀποδίδει (ἀριθ. 510 σημ.) τῷ δημοτικῷ λόγῳ (dialecto volgari), ὅτι τὸ ἔθος τοῦ γράφειν οὕτω τὰς προκειμένας διφθόγγους, προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι τὸ δεύτερον αὐτῶν φωνῆεν προφέρεται παραπλησίως τῷ Γερμανικῷ u (=ου), παραπέμπει δ' εἰς τὸν Βλάσσιον, τὸν κράτιστον τῶν νῦν προμάχων τῆς κατ' Ἔρασμον προφορᾶς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Ἀλλ' ἴδε τί περὶ τοῦ πράγματος λέγει καὶ ὁ ἡμέτερος Θεόδ. Παπαδημητρακόπουλος, ὁ κράτιστος καὶ δεινότατος τῶν Ἐρασμικῶν καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Βλασσίου ἀντίπαλος ἐν τῷ νεωτάτῳ μεγάλῳ αὐτοῦ πονήματι, τῇ Βασάνῳ τῶν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς ἐρασμικῶν ἀποδείξεων (ἐν σελ. 509 κ. ἑ.).

Τὰ μέχρι τοῦδε εἶνε ἃ ἐδημοσίευσεν ὁ πατήρ μου αὐτὸς ἐν τῷ α' τεύχει τοῦ ε' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς, ἐν ἔτει 1893, καὶ ἃ ἡμεῖς κατ' ἀνάγκην ἀναπόφευκτον ἀνεδημοσιεύσαμεν. Τἀκόλουθα τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν (Α' Ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου) συνελέξαμεν ἐκ τῶν σποράδην ἀποκειμένων παρ' ἡμῖν σημειώσεων αὐτοῦ.

Ἰδίου ἑρμηνευτικοῦ λόγου ἐλάχιστα χρῄζουσι τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ἀλεξάνδρου γλωσσικῶν.

(1) Αὐτ. nº 496. Τὸ βασιλεὸς ὑπάρχει ἐν C, στ. 8, τῆς ἐπιγραφῆς.

Ἡ ῥῆσις πολίτευμα δὲ εἶναι ἐν Χίῳ δῆμον εἶνε ἴση τῇ πολιτεύεσθαι δὲ Χίους ἐν δημοκρατίᾳ, ἤτοι πολιτείαν δ' εἶναι ἐν Χίῳ δημοκρατίαν. Ἡ λέξις πολίτευμα συνωνυμεῖ καθόλου τῇ πολιτείᾳ, δυνατῆς ὑπαρχούσης καὶ τῆς συνήθους τοῖς παραπλησίοις συγγενέσι κατὰ τὸ ἔτυμον ῥηματικοῖς τύποις διαφορᾶς, ἀμυδροτέρας ἢ εὐκρινεστέρας. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἀνευρίσκομεν καὶ τὴν διαφορὰν καὶ τὸ ταυτόσημον. Πολίτευμα κεῖται καὶ ἀντὶ τοῦ πολιτεία, δηλοῖ δὲ οὐχὶ σπανίως καὶ τὸ πολιτεῦον ἢ πολιτευόμενον στοιχεῖον ἢ μέρος τῆς πόλεως, τὸ κυριαρχοῦν στοιχεῖον ἢ σῶμα τοῦ κράτους, ὡς ἡμεῖς λέγομεν ἐν τοῖς σημερινοῖς πολιτικοῖς συντάγμασιν, ἐξ οὗ πᾶσα ἐκπορεύεται πολιτικὴ ἐξουσία καὶ ἀρχή. Σημαίνει δ' ἔτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἡ λέξις καὶ συγκεκριμένως μὲν μᾶλλον τὰς πολιτικὰς ἀρχάς, τἀξιώματα, μᾶλλον δ' ἀφῃρημένως καὶ τὸ κράτος αὐτό, ἤτοι τὴν ὁμάδα ἢ τὸ σύστημα τῶν συμπολιτευομένων πολιτῶν.

Ὀλίγα παρατίθεμαι παραδείγματα τῶν χρήσεων τούτων. Ὁ Πλάτων ἐν Νόμοις (ΙΒ′ 3) λέγει: «Πολλοὶ καιροὶ πολιτείας λύσεώς εἰσιν..., εἷς δ' οὗτος τοῦ σῴζεσθαί τε καὶ διαλυθεῖσαν οἴχεσθαι πολιτείαν..., ἐὰν δ' ἄλλως τὰ περὶ τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων γίγνηται, τότε λυθείσης τῆς τὰ πάντα πολιτεύματα ξυνεχούσης δίκης...». Πολιτεύματα ἐνταῦθα εἶνε τὰ διάφορα πολιτείας εἴδη.— Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτικῶν Γ′ 6 λέγει: «Κύριον μὲν γὰρ πανταχοῦ τὸ πολίτευμα τῆς πόλεως, πολίτευμα δ' ἐστὶν ἡ πολιτεία. Λέγω δὲ οἷον ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις κύριος ὁ δῆμος, οἱ δ' ὀλίγοι τοὐναντίον ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις· φαμὲν δὲ καὶ πολιτείαν ἑτέραν εἶναι τούτων»· καὶ ἐν Γ′ 7 (αὐτ.): «Ἐπεὶ δὲ πολιτεία καὶ πολίτευμα σημαίνει ταὐτόν, πολίτευμα δ' ἐστὶ τὸ κύριον τῶν πόλεων, ἀνάγκη δ' εἶναι κύριον ἢ ἕνα ἢ ὀλίγους ἢ τοὺς πολλούς...». Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἐνταῦθα τὸ πολίτευμα, κυρίως ὂν ἴσον τῷ πολιτευομένῳ, τ. ἔ. τῷ ἀπαρτίζοντι τὴν πόλιν καὶ ταύτης κρατοῦντι ὁμίλῳ ἢ πλήθει (ὡς στράτευμα εἶνε ἴσον τῷ στρατευομένῳ πλήθει, καὶ πλήρωμα καὶ τάγμα καὶ ἄγημα καὶ ἄθροισμα καὶ ἄλλα τοιαῦτα) ἴσον δ' ὂν καὶ τῷ συντεταγμένῳ εἰς πόλιν ὅλῳ, ἀποβαίνει διὰ τὴν στενὴν συγγένειαν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἐννοιῶν ἴσον καὶ τῇ συντάξει αὐτῇ τῆς πόλεως, τῇ πολιτείᾳ. Διαρρήδην δ' ὅμως ὁ συγγραφεὺς λέγει τὴν κυρίαν ἔννοιαν τοῦ πολιτεύματος, καθ' ἣν τοῦτο

εἶνε τὸ κύριον τῆς πόλεως, ἢ εἷς ὢν ἢ ὀλίγοι ἢ πολλοί. Ἐν τοῖς αὐτοῖς Πολιτικοῖς (Δ΄ 6) ὁ αὐτὸς λέγει ἔτι: «Αὐτοὶ δὲ (οἱ κατὰ τὸ δεύτερον εἶδος τῆς ὀλιγαρχίας ὀλίγοι) αἱροῦνται ἐκ τῶν ἄλλων τοὺς εἰς τὸ πολίτευμα βαδίζοντας». Ἐνταῦθα πολίτευμα εἶνε αἱ πολιτικαὶ ἀρχαί, βαδίζουσι δ' εἰς τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῦτο ἐκλεγόμενοι, ὅσοι λαμβάνουσι τὰς πολιτικὰς ταύτας ἀρχάς.—Ὁ Πολύβιος ἐν Δ΄ 23 λέγων: «Μεταστησάμενον τούτους ἐγχειρίσαι τὸ πολίτευμα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῖς αὑτοῦ φίλοις», καὶ αὐτόθι ἐν 25: «Ὅτι πάντας τούτους ἀποκαταστήσουσιν εἰς τὰ πάτρια πολιτεύματα . . . πολιτείαις καὶ νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις», λαμβάνει τὴν λέξιν ὡς ἰσοδύναμον τῷ πολιτικῷ κράτει, τῇ πολιτικῇ κυριαρχίᾳ. Ἐξ ἄλλων παλαιῶν δὲν φέρω καὶ ἄλλα μαρτύρια οὔτε τούτων τῶν σημασιῶν τῆς λέξεως οὔτε ἄλλης τινὸς οὐδὲν δέον, ἱκανὰ ἔχων. Ἐκ λίθων ὀλίγα ἔχω παραδείγματα χρήσεως τῆς λέξεως, ἀλλὰ καὶ πολλὰ δὲν ὑπάρχουσιν. Ἐν τῇ μακρᾷ Σμυρναϊκῇ ἐπιγραφῇ, ἥτις εἶνε γεγραμμένη μὲν ἀπὸ τῶν πρὸς τὸ τέλος τοῦ Γ΄ π. Χρ. αἰῶνος χρόνων, κατακεχωρισμένη δ' ἐν ἀριθ. 3137 τῆς Συλλογῆς τῶν Ἑλλ. Ἐπιγραφῶν τοῦ Böckh φέρεται δὶς (σ. 61 καὶ 73): «Καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς καταχωριζομένους εἰς τὸ πολίτευμα». Πολίτευμα εἶν' ἐνταῦθα τὸ συμπολιτευόμενον ὅλον, οἱ πολιτείας μετέχοντες, ἴσως δὲ καὶ ἡ πόλις ὁμοῦ. Ἐν ἄλλῃ πολλῷ ὑστέρᾳ ἐπιγραφῇ ἀνδρὸς ἀσιατικοῦ, Φρυγός, λέγεται, ὅτι οὗτος ἱεράτευσε τοῦ πολιτεύματος τῶν Φρυγῶν. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐχαράχθη ἐν Πομπηίᾳ τῆς Ἰταλίας τρία π. Χρ. ἔτη (Kaibel Inscr. Gr. Siciliae et Italiae n° 701). Πολίτευμα δ' εἶν' ἐνταῦθα τὸ ἔθνος τῶν Φρυγῶν, ἀκριβέστερον δ' εἰπεῖν ἡ πολιτεία τῶν Φρυγῶν, τῆς μεγάλης Φρυγίας, καθ' ἃ ἦτο ὑπὸ τοῖς Ῥωμαίοις.

Δῆμος, παρὰ τὰ λοιπὰ ὅσα ἐκ τῶν παλαιῶν γινώσκομεν, ὅτι σημαίνει, ἐσήμαινε, μετωνυμικῶς ὡς γινώσκομεν ὡσαύτως, καὶ τὴν πολιτείαν, ἐν ᾗ τὸ κράτος ἔχει ὁ δῆμος, οἱ πολλοί, τὴν δημοκρατίαν, ὡς ἐνταῦθα. Συνέβη δηλαδὴ καὶ περὶ τοῦτο ὅ,τι καὶ περὶ τὴν λέξιν πολίτευμα, μεταπεσοῦσαν εἰς δήλωσιν τῆς πολιτείας. Διὰ παραπλησίαν στενὴν συγγένειαν ἐννοιῶν τὸ συντεταγμένον ὑποκείμενον, ὁ δῆμος, ἡ δημοτικὴ μερίς, μετελήφθη καὶ εἰς δήλωσιν τῆς συντάξεως τῆς πολιτείας, ἐν ᾗ κύριος ὁ δῆμος, τῆς δημοκρατίας. Καὶ ὁ μὲν

δῆμος ἐν ταύτῃ τε καὶ ταῖς ἄλλαις σημασίαις συχνότατα εὑρίσκεται παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐν βιβλίοις τε καὶ ἐπὶ λίθων· ἀλλὰ τὸ πολίτευμα καὶ ἄλλως εἶνε σπάνιον μέχρι τῶν κατ' Ἀλέξανδρον χρόνων καὶ καθ' ἣν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ἔχει σημασίαν. Διὰ τοῦτο καὶ μείζονός τινος λόγου ἠξιώσαμεν τὸ πρᾶγμα. Ὁ Ἀλέξανδρος μετεχειρίσθη τὴν λέξιν ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ ἐν τοῖς Πολιτικοῖς καὶ ἄλλοθι.

Ἐκ σημειώσεων δὲ τοῦ πατρός μου, ἀναφερομένων εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφήν, παρατίθεμαι καὶ τάδε· Νομογράφοι: οἱ τοὺς νόμους γράφοντες, οἱ τῶν νόμων συγγραφεῖς, οἱ νομοθέται, οἵτινες καὶ ἁπλῶς συγγραφεῖς πάλαι ἐλέγοντο (Θουκ. Η΄ 67, Ἰσοκρ. Ἀρεοπαγ. κδ΄). Ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ καθιστάμενοι εἰς συγγραφὴν ἢ ἀναθεώρησιν τῶν νόμων καθισταμένης ἢ μεταρρυθμιζομένης ἢ μεταβαλλομένης πολιτείας. Ἡ λέξις ἐδημιουργήθη, ὡς γνωστόν, ἐκ τῆς συνήθους φράσεως νόμους γράφειν, ὡς ἐκ τῆς φράσεως συνθήκας γράφειν ἡ σπανιώτερον ἀπαντῶσα συνθηκογράφος, ὡς ἐκ τῆς φράσεως νόμους τιθέναι ἡ συνώνυμος καὶ παλαιοτέρα νομοθέτης καὶ ἐκ τῆς φράσεως θεσμοὺς τιθέναι ἡ ἴσως καὶ ταύτης παλαιοτέρα θεσμοθέτης. Ὑπῆρχε δὲ ἡ λέξις νομογράφος εὔχρηστος, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τῶν κατ' Ἀλέξανδρον χρόνων περὶ τῶν τότε καθισταμένων εἰς ἀναθεώρησιν ἢ συγγραφὴν τῶν νόμων μεταβαλλομένων ἢ μόνον ἀναθεωρουμένων πολιτευμάτων. Ἐπετάσσοντο δὲ αἱ μεταβολαὶ καὶ αἱ ἀναθεωρήσεις τῶν πολιτευμάτων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων οὐ σπανίως πρὸς τὸ συμφέρον τῶν δουλούντων αὐτάς. Πρβλ. χρῆσιν τῆς λέξεως ἐν CIG, 1193 (Ἐπιγραφὴ Ἑρμιόνης): Τοὺς δὲ νομογράφους τοὺς κατασταθέντας καταχωρίσαι τόδε εἰς τοὺς δημιουργούς...καὶ ἀναγράψαι τόδε τὸ δόγμα εἰς τοὺς δημιουργούς...καὶ ἀναγράψαι τόδε τὸ δόγμα, καὶ 1331: Γραψάντων δὲ καὶ οἱ κατασταθ[θέντες νομο]γράφοι νόμον περὶ τούτων, καὶ 1543: Σῶσος Ταυρομένιος ὁ καὶ τοὺς νόμους γράψας ὑπεναντίους τῇ ἀποδοθείσῃ τοῖς Ἀχαιοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων πολιτείᾳ... Σῶσον νομογραφήσαντα ἐπὶ καταλύσει τῆς ἀποδοθείσης πολιτείας . . . Τιμόθεον δὲ Νικία τὸν μετὰ Σώσου γεγονότα νομογράφον, καὶ 3045 (Αἰτωλῶν δογμα ὑπὲρ Τηίων): Ὅπως δὲ καὶ εἰς τοὺς νόμους καταχωρισθῇ ἡ ἀνιέρωσις καὶ ἡ ἀσυλία, τοὺς κατασταθέντας νομογράφους καταχωρίξαι. ἐπεί κα

αἱ νομογραφίαι γίνωνται εἰς τοὺς νόμους, καὶ Dittenb. Συλλ. 637: [τάδε εἰσ]ήνεγκαν οἱ αἱρεθέντες νομογράφοι περὶ τῆς ἐν Ἑλικωνίῳ θυσίας. Πρβλ. καὶ Dittenb. Συλλ. 177, ἔνθα οὐ μόνον ἡ λέξις νομογράφος καὶ τὸ ῥῆμα νομογραφῶ ἀπαντῶσιν, ἀλλὰ καὶ ὁποῖοί τινες ἦσαν οἱ νομογράφοι διευκρινεῖται μᾶλλον. Τῶν δὲ συγγραφέων πρβλ. Πλάτ. Φαῖδρ. 278 καὶ Πολυβ. ΙΓ' 1, 2: Νομογράφους εἵλοντο..., οἳ καὶ παραλαβόντες τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔγραψαν νόμους, καὶ Διοδ. ΙΒ' 25: Οἱ μὲν δέκα νομογράφοι βοηθοῦντες τῷ συνάρχοντι συνῆγον πολλοὺς τῶν νέων. Αὐτοὶ δὲ οὗτοι ὀλίγον ἔμπροσθεν ὑπ' αὐτοῦ (ΙΒ' 24) λέγονται καὶ νομοθέται (: Ῥωμαῖοι πάλιν δέκα ἄνδρας νομοθέτας εἵλοντο). Ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ περὶ τὸν Ἄππιον Κλαύδιον, δέκα πατρίκιοι, οἱ λεγόμενοι δέκαρχοι, εἰς οὓς ἀποδίδοται ἡ συγγραφὴ τῆς Δωδεκαδέλτου. Εἶνε γνωστόν, ὅτι νομοθέτης κατ' ἐξοχὴν ἐκαλεῖτο ὁ Σόλων καὶ θεσμοθέτης ὁ Δράκων. Ἂν ἐγίνετο καὶ διάκρισίς τις ἐν τοῖς ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου χρόνοις τοῦ ὅρου νομογράφος καὶ τοῦ ὅρου νομοθέτης, τοῦ ἔργου τούτου τιμιωτέρου ὑπολαμβανομένου, δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς χρήσεως. Τὰ παρατεθέντα χωρία τοῦ Διοδώρου ἐμφαίνουσιν, ὅτι οἱ ὅροι ἐλέγοντο ἀδιαφόρως. Ἐδημιουργήθησαν δὲ καὶ τὰ νομογραφεῖν καὶ νομογραφία, ὡς τὰ νομοθετῶ καὶ νομοθεσία. Καὶ ἐκεῖνο μὲν ἐδήλου τὸ γράφειν νόμους (πρβλ. τὸ ἀνωτ. παρατεθὲν χωρίον τῆς ἐπιγρ. 1543 καὶ Διοδ. ΙϚ' 70: Εὐθὺς νομογραφεῖν ἤρξατο), τοῦτο δὲ τὴν συγγραφὴν τῶν νόμων, τὴν εἰς τοὺς νόμους καταχώρισιν ἢ προσθήκην (Στράβ. 260, καὶ τὴν ἐπιγρ. 3046 τὴν ἀνωτέρω παρατεθεῖσαν). Καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶσιν αἱ λέξεις αὗται καὶ ἡ ἔννοια αὐτῶν εἶνε φανερά. Μνημονεύεται δὲ (Dittenb. 248,45, καὶ 637,1) καὶ ἀρχὴ οὐκ ἔκτακτος ἐν Μεγάλῃ πόλει καὶ ἐν Σάμῳ ἡ τῶν νομογράφων. Περὶ τοῦ ἔργου τῶν νομογράφων πρβλ. καὶ ἃ περὶ τῶν προβούλων λέγονται ἐν Ἀριστοτέλους Ἀθην. Πολιτείᾳ κθ' 2 κέξ..

Ἐπαναφέρεσθαι. Παραδείγματα τῆς χρήσεως καὶ τῆς ἐνταῦθα σημασίας τοῦ ῥήματος τούτου καὶ τῆς ἐνεργητικῆς καὶ τῆς παθητικῆς καὶ τῆς μέσης αὐτοῦ διαθέσεως ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγα. Σημαίνει δὲ τὸ ῥῆμα ὧδε τὸ ἀπαγγέλλειν, τὸ ἀνακοινοῦσθαι, τὸ ἀναφέρειν, τὸ ἀναπέμπειν, τὸ καθυποβάλλειν, πρὸς ἔγκρισιν κτλ.. Πρβλ.

Ἁρποκρ. ἐν λέξει Ἐπαναφορά; Ἐπαναφέρειν, τὸ ἀναφέρειν καὶ τὸ ἀνακοινοῦσθαι τῷ πλήθει. Τῶν συλλεγέντων ὑπὸ τοῦ πατρός μου παραδειγμάτων παρατίθεμαι πρὸς διευκρίνησιν τῆς ἐνταῦθα ἐννοίας τῆς λέξεως τάδε· Ξεν. Ἑλλ. Β', ϐ', 21: Θηραμένης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρέσβεις ἐπανεφέροντο ταῦτα εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ Δημ. Ἁλονν. 9: Ἔτι περὶ συμβόλων φησὶ πεπομφέναι πρὸς ὑμᾶς τοὺς ποιησαμένους, ταῦτα δὲ κύρια ἔσεσθαι, οὐκ ἐπειδὰν ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῷ παρ' ὑμῖν κυρωθῇ, ὥσπερ ὁ νόμος κελεύει, ἀλλ' ἐπειδὰν ὡς ἑαυτὸν ἐπανενεχθῇ. ἐφέσιμον τὴν παρ' ὑμῶν γενομένην γνῶσιν ὡς ἑαυτὸν ποιούμενος, καὶ Δημ. 41, 20: Σκέψασθαι δὲ καὶ περὶ τῶν εἴκοσι μνῶν, ἃς οὐκ ἐπαναφέρει, καὶ 27, 49: Τὸν ἀριθμὸν τῶν χρημάτων εἰς τοὺς συνεπιτρόπους ἐπανέφερον, καὶ Ἀριστ. Οὐραν. Β' 50: Πρὸς ὑμᾶς ἐπαναφέροντες, καὶ Ῥητ. α' 3, 34 καὶ 10, 8 καὶ Πολυϐ. α' 17, 1: Ἐπανενεχθεισῶν δὲ τῶν συνθηκῶν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ παραδεξαμένου τοῦ δήμου καὶ κυρώσαντος τὰς πρὸς Ἱέρωνα διαλύσεις, καὶ κα' 2, 14: Ἐπανοίσειν ἔφασαν ὑπὲρ τῶν ἐπιταττομένων τοῖς Αἰτωλοῖς, καὶ Ἡσυχ. ἐπαναφέρειν εἰς συμβουλίαν (ἐν λ. ὑπερβάλλειν), καὶ Ἀνδοκ. 3, 33: Τὴν ἀσφάλειαν ὑμῶν τῆς ἐπαναφορᾶς, ἔνθα ὁ Ἀνδοκίδης λέγει ἐπαναφορὰν τὸ καθυποβάλλειν τι πρὸς ἔγκρισιν, καὶ Ditt Συλλ. 177 ἐπανενεγκεῖν καὶ ἐπανενεχθέντων τῶν νόμων. Παρατηρεῖ δέ, ὅτι ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ γίνεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν χρῆσις καὶ τῶν ἀναφέρειν, ἀναπέμπειν, εἰσφέρειν, ἀνάγειν καὶ ἐπανάγειν, περὶ οὗ ἴδε ἃ λέγει κατωτέρω καὶ παρατίθεται παραδείγματα ἐκ βιβλίων καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν. Προσπαρατηρεῖ δέ, ὅτι περὶ κυρώσεως τῶν ἐπαναφερομένων προκειμένου ἐγίνετο χρῆσις μάλιστα τῶν ῥημάτων ἐπικρίνειν, ἐπικυροῦν, κυροῦν.

Περὶ τοῦ ἀγώγιμος ἴδε ἃ γράφει ἐν σ. 133. Παρατίθεται δὲ παραδείγματα τάδε· Ξενοφ. Ἑλλ. Ζ', δ', 11: Καὶ ἐψηφίσασθε δήπου τοὺς φυγάδας ἀγωγίμους εἶναι ἐκ πασῶν τῶν συμμαχίδων. Ὅστις δ' ἄνευ κοινοῦ τῶν συμμάχων δόγματος κατέρχεται, καὶ Δημ. Ἀριστοκρ. 34: Ἐάν τις ἀποκτείνῃ Χαρίδημον, ἀγώγιμος ἔστω, φησί, πανταχόθεν, καὶ Δημ.

Νικόστρατ. 11: Ἵνα μή, ὅτε ἀποδέδωκα, ἔφη, τὰς χιλίας δραχμάς, ἀπόλωνται καὶ αὐτὸς ἀγώγιμος γένωμαι, καὶ Διοδώρ. I 1, 79. Ἐψηφίσαντο γὰρ τοὺς Ἀθηναίους φυγάδας ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἀγωγίμους τοῖς τριάκοντα εἶναι. Πρβλ. περὶ τοῦ ἀγώγιμος καθόλου καὶ ἃ ὁ σοφώτατος Κόντος γράφει ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. γ' σ. 298. Ὁ δὲ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν τῇ Ἐκδ. τῶν Παραλλ. τοῦ Πλουτ. α', σ. 413 ἑρμηνεύων τὴν ἀπαντῶσαν λέξιν ἀγώγιμος λέγει· Ἀγώγιμοι, οἷοι ἄγεσθαι εἰς δουλείαν ὑπὸ τῶν δανεισάντων. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἡ λέξις (ἀγώγιμος) ἔχει τὴν ἔννοιαν, ἣν ἔχει καὶ ἔν τε τῷ παρατεθημένῳ χωρίῳ τῶν Ἑλλ. τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἐν τοῖς τοῦ Δημοσθένους καὶ Διοδώρου. Τὸ δόγμα τῶν Ἑλλήνων, περὶ οὗ λέγει ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Φιλίππου τὸ πρῶτον γενομένη συνθήκη τῆς Κορίνθου τῷ 338 π. Χ. καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸ ἀκόλουθον ἔτος παραδεκτὴ γενομένη.

Ἐπανάγεθαι (εἴς τινα). Ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ἐννοίᾳ τὸ ἐπανάγειν καὶ τὸ ἐπαναφέρειν καθόλου εἰπεῖν εἶνε συνώνυμα καὶ εἶτα πολλάκις αἱ ἔννοιαι αὐτῶν συμπίπτουσι. Τὸ ἐπανάγειν ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ἄγειν ἄνω, καθ' ἣν ἀφανιζομένης τῆς ἐννοίας τῆς ἐπὶ (πάλιν, ὀπίσω) γίνεται συνώνυμον τῷ ἀνάγειν, περιέρχεται καὶ εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἄγειν τι εἰς φῶς καὶ τοῦ ἄγειν τινὰ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δικαστάς, προσάγειν ἢ καθυποβάλλειν τῷ δήμῳ, ποιεῖν ἔφεσιν (ἐπιτρέπειν ἔφεσιν), ἵνα διαλεχθῇ αὐτοῖς, δώσῃ λόγον, κριθῇ, κυρωθῇ ἢ ἀκυρωθῇ κττ.. Ἡ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ σημασία τοῦ ἐπανάγεσθαι καὶ ἄλλως ἐκ τῶν συμφραζομένων εἶνε φανερωτάτη καὶ ἐκ τοῦ ἀμέσως ἀκολουθοῦντος κρίνεσθαι, ὅτι σημαίνει ἄγεσθαι αὐτοὺς πρὸς τὸ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων, ἵνα ὑπ' αὐτοῦ κριθῶσιν. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἄγειν πρὸς ἄρχοντας κτλ. τὸ ἐπανάγειν ἀπαντᾷ συχνότερον μὲν παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι, σπανιώτατα δὲ ἐν ἐπιγραφαῖς. Πρβλ. τῆς χρήσεως αὐτοῦ τάδε τὰ παραδείγματα, ἱκανὰ ὄντα, Πολυβ. Η' 19: Ταχὺ δὲ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἐπαναχθέντες ἔφασαν, αὐτῷ κατ' ἰδίαν βούλεσθαι διαλεχθῆναι, καὶ ΙΓ' Τοὺς ἄνδρας ἐπανάγειν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, καὶ Ἀριστ. Πολιτ. δ' 11, 45: Καὶ τὸ ἀντικείμενον δὲ τοῦ ἐν ταῖς πολιτείαις γιγνομένου δεῖ ποιεῖν· ἀποψηφιζόμενον μὲν γὰρ κύριον δεῖ

ποιεῖν τὸ πλῆθος, καταψηφιζόμενον δὲ μὴ κύριον, ἀλλ' ἐπανάγεσθαι πάλιν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας . . . ἀλλ' ἐπανάγεται εἰς τοὺς πλείστους ἀεί, καὶ Δίων. Κασσ. 37, 37: Τὰς αἱρέσεις πάλιν εἰς τὸν δῆμον, καὶ Πλάτ. Νόμ. κ' 846 Β': Τἀδικήματα εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια, καὶ Δημ. ιη' 133: Ἡ βουλὴ ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου . . . ἐπεζήτησε τὸν ἄνθρωπον καὶ συλλαβοῦσα ἐπανήγαγεν ὡς ὑμᾶς. Τὰ παραδείγματα ταῦτα εἶνε ἱκανά, ἵνα καὶ τὴν ἐν τοῖς κατ' Ἀλέξανδρον χρόνοις χρῆσιν τῆς λέξεως βεβαιώσωσι καὶ τὴν ἔπειτα πιστώσωσι καὶ τὴν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἔννοιαν αὐτῆς φανερώσωσιν ἀποχρώντως. Εἶνε δὲ πᾶσι γνώριμον, ὅτι ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ λέγεται καὶ τὸ ἀνάγειν καὶ δὴ καὶ συχνότερον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄγειν καὶ τὸ ἀπάγειν, ᾧ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅμως τοῦ ἀπομακρύνειν τὸ ἐπανάγειν εἶνε ἐναντίον.

Κρίνεσθαι. Καὶ τούτου ἡ ἔννοια εἶνε ἐκ τῶν συμφραζομένων φανερά, ὅτι σημαίνει δικάζεσθαι. Ταύτην δὲ τὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις καὶ ἐνταῦθα (14 στίχ.) καὶ κατωτέρω (16 στίχ.).—Τὸ δὲ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, εἶνε, ὡς γνωστόν, τὸ ἐν Κορίνθῳ κοινὸν συνέδριον τῶν συμμάχων, ὃ συνεστάθη τῷ 338, μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, εὐθὺς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῶν κοινωνουσῶν τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ ὃ ἀνηγόρευσε τὸν Φίλιππον στρατηγὸν αὐτοκράτορα τοῦ ἐπὶ τοὺς Πέρσας πολέμου. Μετέσχον δὲ τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης πᾶσαι αἱ ἄλλαι Ἑλληνίδες πόλεις πλὴν τῆς Σπάρτης (καὶ τῶν Ἀρκάδων). Τὸ συνέδριον τοῦτο ἀνενέωσε τὴν συμμαχίαν ταύτην καὶ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου καὶ ἀπέδειξεν ὡσαύτως αὐτὸν στρατηγὸν αὐτοκράτορα ἐπὶ τοὺς Πέρσας. Ὅθεν ὁ Ἀλέξανδρος στρατεύων ἐπὶ τοὺς Πέρσας ἐνήργει ὡς στρατηγὸς τῶν συμμάχων, ὧν ἐπίσημος ἀρχὴ ἦτο τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ συμμαχικὸν τοῦτο συνέδριον. Περὶ αὐτοῦ πρβλ. Διοδώρ. ιζ' 3, 3, Just. 9, 5, Ἀρριαν. Α' 1, 2 καὶ Πλουτ. Ἀλεξ. ιδ', C. I. Att. II 160.

Ἐὰν δέ τι ἀντιλέγηται κτλ.. Περὶ τούτων ἴδε καὶ ἃ λέγονται ἐν σ. 133 καὶ ἡ ἔννοια τῆς φράσεως ὅλης εἶνε φανερὰ καὶ ἡ σημασία καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἀντιλέγεσθαι γνωριμώτατα. Οὐκ ὀλίγα δὲ αὐτῶν ἀπαντῶσι παραδείγματα καὶ ἐν παλαιοῖς βιβλίοις καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς. Πρβλ. Ἰσοκρ. Ἀρχ. 14: Περὶ τοῦ δικαίου πάντες

τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχομεν, περὶ δὲ τοῦ συμφέροντος ἀντιλέγομεν, καὶ Ξεν. Ἑλλ. Γ' γ', 5: Ἀντέλεγον περὶ βασιλείας, καὶ Ἀπομν. Δ' δ', 8: Εἰ ... παύσονται δὲ οἱ πολῖται περὶ τῶν δικαίων ἀντιλέγοντές τε καὶ ἀδικοῦντες καὶ στασιάζοντες, καὶ Ξεν. Ἑλλ. ϛ' δ', 37: Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως ... ἀντιλέγεται, καὶ Γ' β', 30: Καὶ Λασιῶνα τὸν ὑπ' Ἀρκάδων ἀντιλεγόμενον. Καὶ πρὸς τούτοις παρατίθεται καὶ ἄλλα παραδείγματα τῆς χρήσεως αὐτοῦ πάμπολλα ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Αἰσχίνου, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πολυβίου καὶ ἄλλων καὶ τὰ τοῦ Λουκ. β' 34 καὶ Πράξ. κη' 22 καὶ διδάσκει πῶς τὸ ῥῆμα τοῦτο ἀπὸ νομικοῦ ὅρου ἐγένετο καὶ ὅρος τῶν Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν χριστιανῶν κριτικῶν (ἀντιλέγεται—ὁμολογεῖται, ἀντιλεγόμενον—ὁμολογούμενον). Ἐξ ἐπιγραφῶν πρὸς διευκρίνησιν τοῦ πράγματος προβάλλεται παραδείγματα καὶ ἄλλα τινὰ καὶ τὰ Dittenb. Συλλ. 349,24: Ἀντιλέγωσι πρὸς ἑαυτοὺς οἱ γραμματοδιδάσκαλοι, καὶ 177, 50.

Β'. Ἀλεξάνδρου πρὸς τοὺς Χίους δευτέρα ἐπιστολὴ καὶ ἄλλα τινὰ αὐτοῖς ἐπιτάσσουσα καὶ τὴν κάθοδον τοῦ Θεοπόμπου.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, ἣν ἤθελεν ὁ πατήρ μου νὰ δημοσιεύσῃ μετὰ τὴν προτέραν ἐπιστολήν, ἣν αὐτὸς μὲν ἐδημοσίευσε τῷ 1893, ἡμεῖς δὲ ἔμπροσθεν ἀναδημοσιεύομεν, σύγκειται ἐκ τριῶν τμημάτων φαιοῦ λίθου, ὧν τὰ μὲν ἐντετειχισμένα τῇ παρὰ τὴν Τουρλωτὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τῇ ἐπικαλουμένῃ τοῦ Βουνοῦ, τὸ δὲ ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ γυμνασίου, μετακομισθὲν ἐκ τοῦ νάρθηκος τῆς ἐκκλησίας ταύτης.

Τὸ πρῶτον (1) τῶν θραυσμάτων τούτων, πανταχόθεν ἀποκεκρουσμένον, ἔχει ὕψος μὲν 0,33 μ., πλάτος δὲ 0,27 μ. καὶ τὸ δεύτερον (2), μονον πρὸς τὸ κάτω μέρος ἀκέραιον, ἔχει ὕψος μὲν 0,18 μ., πλάτος δὲ 0,19. Ἐδημοσιεύθησαν ἀμφότερα τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἀλ. Βλαστοῦ ἐν Χιακῶν σ. 223 καὶ 224. Ὁ Böckh ἐδημοσίευσεν αὐτῶν μόνον τὸ πρῶτον (Addendis 2214 b). Γραφὴ στοιχηδὸν καὶ χρόνων τῆς δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, κατ' Ἀλέξανδρον, εἰς οὗ τὴν βασιλείαν ανα-

φέρεται κατὰ τὸν Böckh. Ἀμφότερα ἐξέδωκεν εἶτα ὁ Haussoulier (Bull. d. corr. hell. 1879, σ. 320 καὶ 321). Ὁ Haussoulier καταχωρίζων ἐν Revue des Etudes gr. τόμ. 17, σ. 189-190 τὴν ὑπὸ τοῦ πατρός μου δημοσιευθεῖσαν τῷ 1893 Α´ ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἣν ἔμπροσθεν ἀναδημοσιεύομεν, καὶ τὴν γαλλικὴν αὐτῆς μετάφρασιν καὶ ὁρμώμενος μάλιστα, ἐξ ὧν ἐκεῖνος εἶχεν εἴπῃ (Ἀθηνᾶς Τόμ. Ε´, τεύχ. Α´ σ 11. 17 σημ. 22) σχετίζων τὴν Α´ ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ δημοσιευομένην καὶ τὴν Β´, ἧς τὴν δημοσίευσιν ἀνήγγελλε καὶ ἣν ἔμελλεν εὐθὺς νὰ δημοσιεύσῃ, ποιεῖται λόγον αὖθις καὶ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Βλαστοῦ καὶ αὐτοῦ ἐκδοθέντων δύο τμημάτων τῆς νῦν δημοσιευομένης ἐπιγραφῆς, νῦν ἤδη, μετὰ τὰ ὑπὸ τοῦ πατρός μου δημοσιευθέντα, ὁρίζων σαφέστερον τὰ κατ᾽ αὐτὰ καὶ πρὸς τούτοις παρατιθέμενος εἰκασίαν οὐχ αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ Foucart, εὐμενῶς αὐτῷ ἀνακοινωθεῖσαν, ὅτι τὸ πρόσωπον, ὑπὲρ οὗ γράφει ὁ Ἀλέξανδρος, ἦτο Θεόπομπος ὁ ἱστορικός, φίλος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡς γνωστόν. Τὸ δὲ τρίτον ἐδημοσίευσε πρῶτος καὶ μόνος μέχρι τοῦδε ὁ Fr. Studnitzka (Mitt. d. D. A. Inst. in Athen 1888, ἀριθμ. 2, σ. 165) διδάσκων, ὅτι τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ἐπιγραφῆς πάντως ἀνήκει εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφήν, εἰς ἣν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Βλαστοῦ καὶ τοῦ Haussoulier δημοσιευθέντα.

Ὁ πατήρ μου τὰ τρία ταῦτα τμήματα τῆς ἐπιγραφῆς συνῆψε καὶ συνεπλήρωσεν, ὡς δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ. Κατέλιπε καὶ πολλὰς εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην σημειώσεις γραμματικάς, περὶ τῶν περιστατικῶν τῆς ἐπιγραφῆς, περὶ τοῦ Θεοπόμπου καὶ τῶν τυχῶν αὐτοῦ, αἳ αὐτῷ μὲν ἦσαν ἀναγκαῖα ἐπικουρήματα εἰς τὸ συνταχθησόμενον ὑπόμνημα τῆς ἐπιγραφῆς, ἐμοὶ δὲ σφόδρα δυσδιάκριτοι. Τὰς σημειώσεις ταύτας παραλείπω ἐκ τοῦ φόβου μὴ ἐγὼ περὶ οὐκ ὀλίγα αὐτῶν σφαλῶ καὶ τὰ ἐμὰ σφάλματα εἰς ἐκεῖνον ἀποδοθῶσι. Τίνα ἐκεῖνος περὶ τοῦ χρόνου κττ. τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐνόμιζε δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἐν σ. 11. 17. 22, ἃ αὐτὸς δημοσιεύων τὴν Α´ ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου τῷ 1893 εἶχε γράψῃ. Περὶ τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευομένου Ἀλκιμάχου παρατίθεται τὰ τοῦ Ἁρποκρατίωνος (ἐν λ. Ἀλκίμαχος): «Ἀλκίμαχος. Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Εὐέργου καὶ Μνησιβόλου. Στρατηγὸς οὗτός ἐστιν, Ἀναγυράσιος τῶν δήμων, στρατηγήσας ἐν τῷ πρὸς Φίλιππον (364 π. Χ.). Ἕτερος δέ ἐστιν Ἀλκί-

μαχος Μακεδών, οὗ μνημονεύει Ὑπερείδης ἐν τῷ κατὰ Δημάδου οὕτως: Ἀλκίμαχον καὶ Ἀντίπατρον Ἀθηναίους καὶ προξένους ἐποιησάμεθα. Ἀναξιμένης δὲ ἐν τῇ β΄ τῶν περὶ Ἀλεξάνδρου ἀνέγραψεν αὐτοῦ δημηγορίαν, πρὸς ἣν ἀντειπεῖν φησι Δημοσθένην». Περὶ τοῦ Ἀλκιμάχου τούτου παραπέμπει εἰς Corpus Inscr. Att. II. 123 καὶ εἰς τοῦ Δρόϋσεν Βίον Ἀλεξ. (μετάφρ. Πανταζίδου σ. 236). Ἦτο δὲ ὁ Ἀλκίμαχος, στρατηγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἀδελφὸς τοῦ γνωστοῦ Λυσιμάχου, τοῦ ἔπειτα γενομένου βασιλέως. Ἐν Ἀρριαν. Ἀναβ. α΄ 18,1 λέγεται: «Λυσίμαχον δὲ τὸν Ἀγαθοκλέους ἐπὶ τὰς Αἰολίδας τε πόλεις ξὺν δυνάμει οὐκ ἐλάττονι ἐξέπεμψε καὶ ὅσαι Ἰωνικαὶ ὑπὸ τοῖς βαρβάροις ἔτι ἦσαν. Καὶ τὰς μὲν ὀλιγαρχίας πανταχοῦ καταλύειν ἐκέλευσε, δημοκρατίας δὲ ἐγκαθιστάναι καὶ τοὺς νόμους τοὺς σφῶν ἑκάστοις ἀποδοῦναι κτλ.». Συνδυάζων δὲ καὶ αὐτὸς τὰ τοῦ Ἁρποκρατίωνος, τὰ τῆς ἀνωτέρω ἀττικῆς ἐπιγραφῆς, τὰ τῆς νῦν δημοσιευομένης ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὰ τοῦ Ἀρριανοῦ νομίζει, ὅτι ἐν τῷ παρατεθημένῳ χωρίῳ τοῦ Ἀρριανοῦ, ἴσως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀντὶ τοῦ Λυσίμαχος γραπτέον Ἀλκίμαχος. Εὔκολον δὲ ἦτο νὰ συμβῇ ἐν τοῖς βιβλίοις ἡ σύγχυσις αὕτη καὶ ἡ ὑποκατάστασις τοῦ ἧττον γνωστοῦ διὰ τοῦ εἶτα γνωριμωτάτου τῶν ἀδελφῶν, τοῦ βασιλέως Λυσιμάχου.

ΛΟΣ
ΔΕ . . . ΑΡΕΣΤΑΙ
ΑΥΤΟΥΟΣΟΙΔΑΝΤΟ
ιοῦτοιῶσι καὶ ἐλέγΞΗΙΟΔΗΜΟΣΜΗΚΑΤΑ
κτεινέτω . . ἀλλ' ἐγΓΥΟΥΣΦΥΛΑΣΣΕΤΩΗΑ
νβούληται καὶ δεδΕΜΕΝΟΥΣΑΝΔΑΠΟΔΡΑ
ιτις τῶν ἐγγύων ἀντΙΤΙΜΑΑΠΟΤΙΝΕΙΝΤ
ὸν ἐγγυησάμενον· τῶΝΔΑΛΛΩΝΧΙΩΝΜΗΔΕ
να καθειργνύναι πλὴΝΕΠΙΒΑΡΒΑΡΙΣΜΩ
μηδ' ἐπιλαμβάνεσθαιΩΝΜΗΔΑΛΚΙΜΑΧΟΣ
Θεοπομπος δὲ . . . . . ἐπειΔΗΔΙΕΜΑΡΤΥΡΗ
θη . . . . . . μετὰ τοῦ πατΡΟΣΕΞΕΛΘΕΙΝΠΡΟ
ς τοὺς βαρβάρους, εἶταΔΕΕΜΟΣΤΕΦΙΛΟΣ
ἐστὶ νεὕνους δὲ ὢν καὶ τΩΙΠΛΗΘΕΙΤΩΙΥ
μετέρῳ διετέλεσεν· τοὺΣΜΕΓΓΑΡΦΕΟΓΟ
ντας ὑμῶν ἔπραττε καταΓΕΙΝΤΗΝΔΕΠΟΛ
ιν παρεῖχε κοινὴν ἐπὶ τΗΣΟΛΙΓΑΡΧΙΑΣ
. . . . ετΕΡΟΝΠΑΡΑΝομ
ὣν φαίνεΤΑι . . . . τοῦ
δΗΜΟΥΚΑΙΣΥγκατελθεῖν . . . . τ
ἀλῶ περὶ ΩΙΠΕΡΙΥΜΑΣ . . . . . κατ' ἀό τοῦ ἐψήφιστο
ὑμᾶς ΗΚΑΤΑΤΟΥΠΑτρὸΣΑΟΤΟΥΟΣΑτ' ἀφήρηται ἀφείλετο
ΗΠΟΛΙΣΑΠΟΔΟΥΝΑΙΠΡΩΤΩΙΤῶν ἐπανιόν τούτων ἀπάν
ΤΩΝΚΑΙΑΥΤΟΝΚΑΙΤΟΥΣΦΙΛους καταγει
ΝΚΑΙΠΙΣΤΕΥΕΙΝΩΣΟΝΤΙΦΙλοπολίτηι . φίλῳ πολίτῃ
ΤΑΟΤΑΓΑΡΠΟΙΟΥΝΤΕΣΧΑΡίζοισθέ τ' ἂν ἐ χαριεῖσθέ τε
ΜΟΙΚΑΙΕΙΤΙΕΜΟΥΔΕΟΙΣΘεν νῦν προθυμό δὴ ἐ-
ΤΕΡΟΝΑΝΥΜΙΝΥΠΗΡΕΤΟΙην

.ος
δε. . .αρεσται
αὐτοῦ, ὅσοι δ' ἂν το-
ιοῦτοι ὦσι καὶ ἐλέγ]ξῃ ὁ δῆμος, μὴ κατα-
κτεινέτω. .ἀλλ' ἐγ]γύους φυλασσέτω ἤ, ἄ-
ν βούληται, καὶ δεδ]εμένους· ἂν δ' ἀποδρᾶ
ι τις τῶν ἐγγύων, ἀντ]ίτιμα ἀποτίνειν τ-
ὸν ἐγγυησάμενον· τῶ]ν δ' ἄλλων Χίων μηδέ-
να καθειργνύναι πλὴ]ν ἐπὶ βαρβαρισμῷ
μηδ' ἐπιλαμβάνεσθαι] ὧν μηδ' Ἀλκίμαχος.
Θεόπομπος δὲ. . . .ἐπε]ιδὴ διεμαρτυρή-
θη. . . . .μετὰ τοῦ πατρ]ὸς ἐξελθεῖν πρὸ-
ς τοὺς βαρβάρους, εἶτα] δὲ ἐμός τε φίλος
ἐστίν, εὔνους δὲ ὢν καὶ τ]ῷ πλήθει τῷ ὑ-
μετέρῳ διετέλεσεν· τοὺ]ς μὲγ γὰρ φεόγο-
ντας ὑμῶν ἔπραττε κατά]γειν, τὴν δὲ πόλ-
ιν παρεῖχε κοινὴν ἐπὶ τ]ῆς ὀλιγαρχίας
. . . . .ετ]ερον παραν[ομ-
ῶν φαίνετ]α[ι. . . . . .τοῦ
δ]ήμου καὶ σ[υγκατελθεῖν. . . . . .τ
ῷ περὶ ὑμᾶς [. . . . .κατ' αὀτοῦ ἐψήφιστο
ἢ κατὰ τοῦ πα[τρὸ]ς αὀτοῦ ὅσα [τ' ἀφῄρηται ἀφείλετο
ἡ πόλις ἀποδοῦναι πρώτῳ τ[ῶν ἐπανιόν-
των καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς φίλ[ους κατάγει-
ν καὶ πιστεύειν ὡς ὄντι φι[λοπολίτῃ. φίλῳ πολίτῃ
Ταῦτα γὰρ ποιοῦντες χαρ[ίζοισθέ τ' ἂν ἐ-
μοὶ καὶ εἴ τι ἐμοῦ δέοισθ[ε, νῦν προθυμό-
τερον ἂν ὑμῖν ὑπηρετοί[ην.

Γ'.

Βασιλέως Ἀττάλου.

Ἐπιγραφὴ δίστηλος, ἐπὶ μαρμάρου χιακοῦ ἐρυθρίζοντος, ὕψους 0,80, πλάτους 0,78, πάχους 0,22. Ἡ πρὸς τἀριστερὰ πρώτη στήλη τῶν γραμμάτων εἶνε ἑνὶ στίχῳ ὑψηλοτέρα. Ἀπόκειται ἐν τῷ

μουσείῳ τοῦ γυμνασίου. Εὑρέθη ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἁπλωταρίαν, συνοικίαν τῆς πόλεως Χίου, οἰκίᾳ τοῦ κ. Τζουμπαριώτου. Τῶν στηλῶν τῆς ἐπιγραφῆς τῆς μὲν προτέρας οἱ πέντε στίχοι, τῆς δὲ δευτέρας οἱ ἓξ στίχοι εἶνε γράμμασι μείζοσι γεγραμμένοι. Εἶνε δὲ πολλαχοῦ ἡ ἐπιγραφὴ διὰ τὸ φύσει ἀνώμαλόν πως τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου ἄγαν δυσανάγνωστος.

Α΄.

\Μ΄Ι·
ΑΕΙΔΑΣΜΟΝΑΕΙΔΑΣΜΟΝ
ΤΩΝΧΡΗΜΑΤΩΝΩΝΕΔΩ[Κ]ΕΝ
ΒΑΣΙΛΕΥΣΑΤΤΑΛΟΣΕΙΣΤΗΝ
ΤΩΝΤΕΙΧΩΝΟΙΚΟΔΟΜΙΑΝ

Τ]ΕΛΛ[ΙΔ]ΟΣΤΟΥΟΙΝΟΠΙΔΟΥΚΑΙΠΥ
Θ]ΗΙΔΟΣΤΗΣΣΚΥΘΙΝΟΥΤΗΙΕΠΙΤΡΟ
Π]ΙΑΙΥΠΕΡΤΟΥΠΑΙΔΟΣΤΟΥΑΧΘΗΣΟΜΕ
ΝΟ]ΥΥΠΟΠΥΘΗΙΔΟΣΤΩΙΠΑΤΡΙΣΚΥΘΙΝΩΙ
ΚΑ]ΤΑΤΑΣΔΙΑΘΗΚΑΣΑΓΡΟΣΚΑΙΑΡΓΟΣ
ΤΑ]ΕΝΑΡΓΕΙΚΑΙΓΝΑΦΟΙΣ Σ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥΤΟΥΜΕΝΗΤΟΣΑΓΡΟΣΚΑΙ
Α]ΡΓΟΣΤΑΕΝΛΙΜΕΝΙΚ[ΑΙ]ΑΛΣΕΙ Π
ΜΕΝ]ΕΣΤΡΑΤΟΥΤΟΥΒΙΩΝΟΣΓΟΝΗΙΔΕ
ΑΘΗΝΑΓΟΡΟΥΑΓΡΟΙΟΙΕΝΤΗΙΑΚΤΗΙ Σ
Λ]ΥΣΩΝΟΣΤΟΥΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΥΑΓΡΟΙ
ΟΙΕΝΟΙΩΙΤΩΙΕΡΜΑΙΤΗΙ ΣΚΕ
Θ]ΕΑΝΟΥΣΤΗΣΔΑΜΑΣΙΣΤΡΑΤΟΥΤΗΙΕΠΙ
ΤΡΟΠΙΑΙΥΠΕΡΤΟΥΠΑΙΔΟΣΟΝΑΞΕΙ[Θ]ΡΑ
ΣΥΚΛΕΩΝΣΥΚΑΕΥΣ[Κ]ΑΤΑΤΑΣΔ[Ι]Α[Θ]ΗΚΑΣ
Α]ΥΤΟΥΑΓΡΟΣΟΕΝΡΙΝΑΙΣ ΟΕ
Μ]ΗΤΡΙΔΟΣΤΗΣΔΗΜΗΤΡΙΟΥΠΑΡΟΙΚΟΥ
ΑΓ]ΡΟΣΟΕΝΟΙΩΙΤΩΙΕΡΜΑΙΤΗΙΚΑΙ
ΕΝΟΙ]ΩΙΤΩΙΓΡΑΛΛΑΔΗΙ Ι
ΠΥΘΟ]ΚΛΕΥΣΤΟΥΑΓΑΘΙΝΟΥΑΓΡΟΣ[Ο
ΕΠ]ΙΠΕΡΑΙΑΙ ΡΙΕ

ΕΥ]ΜΗ[Λ]ΟΥΤΟΥΜΕΝΙΠΠΟΥΑΓΡΟΣΕΝΛ[ΙΙ]
ΜΗΤΙΔΑΙΣΛΕΥΚΩΝΙΟΙΣΟΝ
ΔΙ]ΕΙΛΕΤΟΠΡΟΣΤΟΝΑΔΕΛΦΟΝ Ρ
Θ]ΕΟΔΟΤΟΥΤΟΥΠΥΘΟΚΛΕΥΣΑΓΡΟΙ
ΚΑΙΑΡΓΟΙΤΑΕΠΙΠΕΡΑΙΑΙ Μ
Μ]ΕΝΕΚΡΑΤΟΥΤΟΥΜΗΤΡΟΔΩΡΟΥΤΡΟΦΗΙ
ΔΕΜΗΝΟΦΙΛΟΥΑΓΡΟΣ
ΟΕΝΕΥΡΥΠΥΛΙΔΑΙΣ ΡΚΕ
ΦΙΛΩΤΟΥΤΟΥΑΠΟΛΛΩΝΙΔΟΥΚΑΤΑΤΟΕΠΙ
ΒΑΛΛΟΝΑΥΤΩΙΜΕΡΟΣΑΓΡΟΣΕΝ[ΟΙ]ΩΙΤΩΙ
ΕΡΜΑΙΤΗΙΟΓΕΝΟΜΕΝΟΣΠΥΡΡΟΥΤΟΥΠΥΘΩ
ΝΟΣΟΝΕΛΑΒΕΝΔΙΑΙΡΟΥΜΕΝΟΣ
ΠΡΟΣΤΟΝΑΔΕΛΦΟΝ ΡΝ
ΕΥΞΗΛΟΥΤΟΥΕΥΤΥΧΟΥΤΡΟΦΗΙΔΕΙΚΕΣΙΟΥ
ΑΓΡΟΣΟΕΝ..... [ΛΙ]ΜΕΝΙ Ρ
ΠΛΙΑΔΟΣΤΗ[Σ]ΘΕΟΔΩΡΟΥΑΓΡΟΙΠΑΝΤΕΣ
Κ]ΑΙΑΙΑΡΓΟΙΤΑΕΝΔΩΤΙΩΙΠΛΗΝΤΟΥ
ΧΩ]ΡΙΟΥΤΟΥΓΕΝ[Ο]ΜΕΝΟΥΒΙΤΙΝΝΟΥ ΡΝ
ΔΙΟΝ]ΥΣΟΔΩΡΟΥΤΟ[ΥΔΙΟΝΥΣΟΔΩ]ΡΟΥ

Β΄.

ΛΑΤΗΙ.
ΑΕΙΔΑΣΜΟΝΑΕΙΔΑΣΜΟ[Ν
ΤΩΝΧΡΗΜΑΤΩΝΩΝΕΔΩΚ[ΕΝ
ΒΑΣΙΛΕΥΣΑΤΤ[Α]ΛΟΣΕΙΣΤ[ΗΝ
ΤΟΥΠΥΡΟΣΚΑΥΣΙΝΤΟΥΕΝΤ[ΩΙ
ΓΥΜΝΑΣΙΩΙ

ΠΑΤΡΩΝΟΣΤΟΥΠΥΘΕΡΜΟΥΑΓΡΟΣ[ΚΑΙΑΡ
ΓΟΣΤΑΕΓΚΑΣΘΑΝΑΙΑΙΤΗΙΠ[Ο]ΛΙΤΙ..
ΤΑΚΑΛΟΥΜΕΝΑΕΝΝΥΚΤΕΙ..
ΘΕΟΠΡΟΠΟΥΤΟΥΒΙΤΩΑΓΡΟΙΚΑΙΑΡΓ[ΟΙΤΑ
ΕΝΒΑΣΙΛΕΩΝΟΙΚΟΙΣΚΑΙΝΟΙΝΙΙ

ΚΑΙΚΥΒΩΝΙΔΑΙΣ.........
ΑΝΔΡΩΝΑΚΤΟΣΤΟΥ[ΚΡ]ΗΝΕΥΣΑ[ΓΡΟΙ
ΚΑΙΑΡΓΟΙΤΑΕΝΔΩΤΙΩΙ
ΗΡΟΦΑΝΤΟΥΤΟΥΘΕΟΔΟΤΟΥΓΟΝΗΙΔΕΗΡ[Ο
ΣΤΡΑΤΟΥΑΓΡΟΙΚΑΙΑΡΓΟΙΤΑΕΝΡΙΝΑΙΣ
ΚΑΙΤΟΚΕΡΑΜΕΙΟΝΚΑΙΤΑΠΡΟΣΟΝΤΑ[ΤΩΙ
ΚΕΡΑΜΕΙΩΙΚΑΙΤΑΠΡΟΣΤΕΘΕΝΤΑΤΟ[Υ
ΤΟΙΣΚΑΤΑΤΑΣΔΙΑΙΡΕΣΕΙΣΑΠΟΤΩ[Ν
ΑΓΡΩΝΚΑΙΤΩΝΑΡΓΩΝΤΩΝΕΝΕΥ[ΡΥΠΥ
ΛΙΔΑΙΣΚΑΙΤΟΠΟΣΟΕΝΕΡΓΟΣΟΕΧΟ[ΜΕΝΟΣ
ΤΟΥΑΓΡΟΥΤΟΥΑ[Γ]ΟΡΑΣΘΕΝΤΟΣΠΑΡΑΠ[ΕΡΙ
ΚΛΕΥΣΕΝΩΙΑΙΣΥΚΑΙΠΕ[ΦΥ]ΚΑΣΙΝΟΕΝΔ[ΕΞΙ
ΑΙ[ΤΗ]ΣΟΔΟΥΤΗΣ[Δ]ΗΜΟΣΙΑΣΤΗΣΠΑΡ[ΑΤΟ
ΕΡΜΑΙΟΝΤΗΣΠΑΡΑΦΕΡΟΥΣΗΣΕΙΣΧΑ[ΛΑ
ΖΙΟΥΣΚΑΙΟΤΟΠΟΣΟΚΑΛΟΥΜΕΝΟΣΕΝ[ΕΝΗ
ΚΟΝΤΑΟΡΧΩΝΟΑΓΟΡΑΘΕΙΣΠΑΡΑΠΕΡΙΚΛΕΥΣ
ΕΝΩΙΠΕΦΥΤΕΥΤΑΙΗΑΤΤΙΚΗ
ΔΕΙ[Ν]Ο[Μ]ΑΧΟΥΤΟΥΛΕΩΜΕΔΟΝΤΟΣΑΓΡΟ[ΣΚΑΙ
ΑΡΓΟΣΟΕΝΕΥΡΥ[ΠΥ]ΛΙΔΑΙΣΚΑΙΤΑΛΣΗ[ΚΑΙ
ΟΤΟΠΟΣΟΠΑΡΑΤΟΜΗΤΡΩΙΟΝΚΑΙΤΟΚΑΒΙ[ΡΙΟΝ
ΤΑΕΝΚΑΡΙΔΑΙΣΑΦΕΡΕΙΔΑΣΜΟΝΑΕΙΔ[ΑΣ
ΜΟΝΕΤΟΥΣΕΚΑΣΤΟΥΦΙΛΛΙΔΑΙΣ
ΔΡΑΧΜΑΣΤΕΣΣΑΡΑΣ Δ?
ΦΗΣΙΝΟΥΤΟΥΖΗΝΙ[Δ]ΟΣΑΓΡΟΣΚΑΙΑΡΓΟ[Σ
ΚΑΙΚΗ[Π]ΟΣΤΑΕΓΚΑΥΚΑΣΟΙΣΑΦΕΡΕΙΔ[ΑΣ
ΜΟΝ[ΑΕΙΔ]ΑΣΜΟΝΕ[ΤΟΥ]ΣΕΚΑΣΤΟΥΔΟΘΙ.
ΔΑΙΣΠΡΗΞΕ Ι Ν ΜΙΔΑΙΣΔΡΑΧΜΑΣΤΡΕΙ[Σ
[ΚΑΙ]ΧΑΛΚΟΥΣΕΝΝΕΑ
Φ[ΗΣΙ]ΝΟ[Υ]ΤΟΥΖΗΝΙΔΟΣΑΓΡΟΣΚΑΙΑΡΓΟΣ[ΚΑΙ
ΓΕΩΡΥΧΙΕΑΚΑΙΔΕΞΑΜΕΝΑΙΤΑΕΝΕΡΕΙΘ[ΑΙΣ
Α[Φ]ΕΡΕΙ[ΔΑΣ]ΜΟΝΑΕΙΔΑΣΜΟΝΕΤΟΥΣΕ[ΚΑΣ
ΤΟΥΙΕΡΟΠΟΙΟΙΣ..........ΝΟΝΟΡΟΣΔ[ΡΑ
?
ΧΜ[ΑΣ]ΤΕΤΘ

Ἡ ἀνάγνωσις:

Α΄

. μ . .
ἀείδασ]μον ἀείδα[σμον
τῶν χ]ρη̣μάτων ὧν ἔδω[κ]εν
βασι]λεὺς Ἄτταλος εἰς τὴν
τῶ]ν τειχῶν οἰκοδομίαν.

Τ]έλλιδος τοῦ Οἰνοπίδου καὶ Πυ-
θ]ηίδος τῆς Σκυθίνου τῇ ἐπιτρο-
π]ίᾳ ὑπὲρ τοῦ παιδὸς τοῦ ἀχθησομέ-
νο]υ ὑπὸ Πυθηίδος τῷ πατρὶ Σκυθίνῳ
κα]τὰ τὰς διαθήκας ἀγρὸς καὶ ἀργὸς
τὰ] ἐν Ἄργει καὶ Γνάφοις σ·
Ἀπο]λλωνίου τοῦ Μένητος ἀγρὸς καὶ
ἀ]ργὸς τὰ ἐν Λιμένι κ[αὶ] Ἄλσει π·
Μεν]εστράτου τοῦ Βίωνος, γονῇ δὲ
Ἀθηναγόρου ἀγροὶ οἱ ἐν τῇ Ἀκτῇ σ·
Λ]ύσωνος τοῦ Ἀρτεμιδώρου ἀγροὶ
οἱ ἐν Οἴῳ τῷ Ἑρμαίτῃ σκε·
Θ]εανοῦς τῆς Δαμασιστράτου τῇ ἐπι-
τροπίᾳ ὑπὲρ τοῦ παιδός, ὃν ἄξει [Θ]ρα-
συκλέων Συκαεὺς [κ]ατὰ τὰς δ[ι]α[θ]ήκας
αὐτοῦ ἀγρὸς ὁ ἐν Ῥίναις οε·
Μ]ητρίδος τῆς Δημητρίου παροίκου
ἀγ]ρὸς ὁ ἐν Οἴῳ τῷ Ἑρμαίτῃ καὶ
ἐν Οἴ]ῳ τῷ Γραλλάδῃ μ (ἢ σ)·
Πυθο]κλεῦς τοῦ Ἀγαθίνου ἀγρὸς [ὁ
ἐπ]ὶ Περαίᾳ ριε·
Εὐ]μήλου τοῦ Μενίππου ἀγρὸς ὁ ἐν Λ(ΙΙ)
μητίδαις Λευκωνίοις ὃν
δι]είλετο πρὸς τὸν ἀδελφόν, ρ·
Θ]εοδότου τοῦ Πυθοκλεῦς ἀγροὶ
καὶ ἀργοὶ τὰ ἐπὶ Περαίᾳ μ·

Μ]ενεκράτου τοῦ Μητροδώρου, τροφῇ
δὲ Μηνοφίλου ἀγρὸς
ὁ ἐν Εὐρυπυλίδαις ρκε·
Φιλώτου τοῦ Ἀπολλωνίδου κατὰ τὸ ἐπι-
βάλλον αὐτῷ μέρος ἀγρὸς ὁ ἐν [Οἴ]ῳ τῷ
Ἑρμαΐτῃ ὁ γενόμενος Πύρρου τοῦ Πύθω-
νος, ὃν ἔλαβεν διαιρούμενος
πρὸς τὸν ἀδελφόν, ρν·
Εὐζήλου τοῦ Εὐ(τ)ύχου, τροφῇ δὲ Ἱκεσίου
ἀγρὸς ὁ ἐν [Βαθεῖ(;) λι]μένι ρ·
Π]λιάδος τῆς Θεοδώρου ἀγροὶ πάντες
κ]αὶ ἀργοὶ τὰ ἐν Δωτίῳ πλὴν τοῦ
χ]ωρίου τοῦ γενομένου Βιτίννου ρν·
Διον]υσοδώρου το]ῦ Διονυσοδώ]ρου

Β´

ατη
ἀείδα]σμον ἀείδασμο[ν
τῶν χρημάτων, ὧν ἔδωκ]εν
βασιλεὺς Ἄττ[α]λος εἰς τὴν
τοῦ πυρὸς καῦσιν τὴν ἐν τ[ῷ
γυμνασίῳ.

Πάτρωνος τοῦ Πυθέρμου ἀγρὸς [καὶ ἀρ-
γὸς τὰ ἐν Κασθαναίᾳ τῇ Π[ο]λί[χνῃ
τὰ καλούμενα ἐν Νυκτει[. . .·
Θεοπρόπου τοῦ Βιτῶ ἀγροὶ καὶ ἀργ[οὶ τὰ
ἐν Βασιλέων οἴκοις καὶ Νοιν. . . .
καὶ Κυβωνίδαις·
Ἀνδρώνακτος τοῦ [Κρ]ηνεῦς ἀ[γροὶ
καὶ ἀργοὶ τὰ ἐν Δωτίῳ·
Ἡροφάντου τοῦ Θεοδότου, γονῇ δὲ Ἡρ[ο-
στράτου ἀγροὶ καὶ ἀργοὶ τὰ ἐν Ῥίναις
καὶ τὸ κεραμεῖον καὶ τὰ προσόντα [τῷ
κεραμείῳ καὶ τὰ προστεθέντα το[ύ ἢ τοῖς τό-
τοις κατὰ τὰς διαιρέσεις ἀπὸ τῶ[ν ἢ ποις

ἀγρῶν καὶ τῶν ἀργῶν τῶν ἐν Εὐ[ρυπυ-
λίδαις καὶ τόπος ὁ ἐνεργὸς ὁ ἐχό[μενος
τοῦ ἀγροῦ τοῦ ἀ[γ]ορασθέντος παρὰ Π[ερι-
κλεῦς, ἐν ᾧ αἱ συκαῖ πε[φύ]κασιν, ὁ ἐν δ[εξι-
ᾷ [τῆ]ς ὁδοῦ τῆς [δ]ημοσίας τῆς παρ[ὰ τὸ
Ἑρμαῖον τῆς παραφερούσης εἰς Χα[λά-
ζους καὶ ὁ τόπος ὁ καλούμενος ἐν[ενή- ἢ ἐν τριά.
κοντα ὄρχων ὁ ἀγορασθεὶς παρὰ Περικλεῦς,
ἐν ᾧ πεφύτευται ἡ ἀττική·
Δει(ν)ο(μ)άχου τοῦ Λεωμέδοντος ἀγρὸ[ς καὶ
ἀργὸς ὁ ἐν Εὐρυ(πυ)λίδαις καὶ τἄλση [καὶ
ὁ τόπος ὁ παρὰ τὸ Μητρῷον καὶ τὸ Καβί[ριον
τὰ ἐν Καρίδαις, ἃ φέρει δασμὸν ἀείδ[ασ-
μον ἔτους ἑκάστου Φιλλίδαις
δραχμὰς τέσσαρας δ? ·
Φησίνου τοῦ Ζήνι[δ]ος ἀγρὸς καὶ ἀργό[ς]
καὶ κῆ[π]ος τὰ ἐγ Καυκάσοις, ἃ φέρει δ[ασ-
μὸν ἀείδ]ασμον ἔ[του]ς ἑκάστου Δοθι.
δαις Πρηξ. . . .ιδαις δραχμὰς τρεῖ[ς
[καὶ] χαλκοῦς ἐννέα·
Φ[ησί]νο[υ τοῦ Ζήνιδος ἀγρὸς καὶ ἀργὸς [καὶ
γεωρυχΙΕα καὶ δεξαμεναὶ τὰ ἐν Ἐρείθ[αις,
ἃ φέρει δασμὸν ἀείδασμον ἔτους ἑ[κάσ-
του ἱεροποιοῖς. . . . . . .νορος δ[ρα
?
χμ]ὰς τετ[ο]. . . .·

Πολλαὶ εἶνε καὶ αἱ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην σποράδην ἀνευρισκόμεναι σημειώσεις τοῦ πατρός μου, σημειώσεις ἱστορικαί, τοπωνυμικαὶ καὶ γραμματικαί. Πρὸς τούτοις πλεῖσται αἱ εἰς βιβλία καὶ ἐπιγραφὰς παραπομπαὶ πρὸς διευκρίνησιν τῶν ἐν αὐτῇ λεξικῶν χρήσεων καὶ τῶν περιστατικῶν αὐτῆς. Ἐγὼ οὐκ ἔχουσα πάσας τὰς σημειώσεις πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ σπεύδουσα δημοσιεύω ἐξ αὐτῶν μόνα τάδε·

Τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ ἑκατέρας στήλης ἀπαντῶν ὄνομα τοῦ βασιλέως Ἀττάλου ποιεῖ αὐτὸν νὰ ὀνομάσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος

αὐτοῦ Ἐπιγραφὴν βασιλέως Ἀττάλου. Ἂν καὶ τὰ διὰ μικροτέρων γραμμάτων γεγραμμένα ἀναφέρωνται εἰς τὸν Ἄτταλον ἢ εἶνε ὅλως ξένα αὐτοῦ δὲν διευκρινεῖ ἐν ταῖς σημειώσεσιν αὐτοῦ, ἃς νῦν ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἔν τινι τῶν σημειώσεων λέγει μόνα τάδε· «Ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Τέω, ἧς τὰ καθέκαστα καὶ τὰς συμπληρώσεις ἴδε ἐν Bull. d. Corr. hell. IV 113, μανθάνομεν, ὅτι Πολύθρους ὁ Ὀνησίμου ἐκληροδότησε δρ. 34.000, ἵνα γραμματοδιδάσκαλοι ἐπὶ τούτῳ κατ' ἐνιαυτὸν καθιστάμενοι δημοσίᾳ διδάσκωσι τοὺς παῖδας καὶ τὰς παρθένους. Ἴδε αὐτόθι καὶ τὰ καθ' ἡλικίαν καὶ τὰ ἔτη τῆς διδασκαλίας καὶ τὰ μαθήματα ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας μέχρι τῆς ἥβης ἐν τῷ γυμνασίῳ. Ἀρά γε ὅμοιόν τι καὶ ἐν Χίῳ ὁ Ἄτταλος; Χρόνος ἐπιγραφῆς ταύτης τὰ μέσα που τοῦ γ' π. Χ. αἰῶνος. Ἐν στίχῳ 62 ἡ ἐξέτασις εἰς τὰ μαθήματα λέγεται ἀπόδειξις».—Βασιλέα δὲ Ἄτταλον εἰκάζει τὸν Α' (241-197 π. Χ.) καὶ χρόνον τῆς ἐπιγραφῆς τὸν μετὰ τὴν (239-236 π. Χ.) ἧτταν τῶν Γαλατῶν κατὰ τὰ Πολυβ. δ' 48,7 καὶ ε' 77. Ἴσως μάλιστα ἐγράφη ἐπικειμένου ἢ ἀρξαμένου τοῦ πρὸς τὸν Σέλευκον τὸν Γ' πολέμου. Τούτου ἕνεκα ἐγένετο ἴσως καὶ ἡ τῶν τειχῶν οἰκοδομία καὶ ἡ τοῦ Ἀττάλου δαπάνη.

Ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀπαντῶσα πολλάκις λέξις ἀΕΙδασμος (οὕτως) εἶνε τῶν νῦν τὸ πρῶτον ἀπαντωσῶν λέξεων, οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ πρότερον ἀνευρεθεῖσα. Ὁ Haussoulier (Bull d. Corr. hell. 1873 σ. 249) ἐν ἐπιγραφῇ χιακῇ δημοσιευθείσῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἀναγινώσκει αἴδασμον, ὃ ἑρμηνεύει ἄδασμον, [ἀτελῆ], ὅλως ἐσφαλμένως. Εἶνε φανερόν, ὅτι ἡ λ. ἀναγνωστέα ἀΐδασμος = ἀείδασμος. Δηλοῖ δὲ οὕτω ἡ λέξις τὸν ἀεὶ δασμόν, ἤτοι δασμόν, τ. ἔ. φόρον, πρόσοδον, διαρκῆ καὶ ἀμετάβλητον. — Ἡ πρώτη λέξις τῶν ἐν τῇ προτέρᾳ στήλῃ διὰ μικροτέρων γραμμάτων γεγραμμένη εἶνε ἐλλιπής. Εἰκάζει, ὅτι εἶνε ἡ γενικὴ τοῦ ὀνόματος Τέλλις (Τέλλιδος). Σημειοῦται δὲ ἁπλῶς, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται καὶ ἐν ἄλλῃ χιακῇ ἐπιγραφῇ, τῇ τοῦ Ναγοῦ, τῶν κατωτέρω δημοσιευομένων.—Προσσημειοῦται, ὅτι καὶ ἐν τῷ 7 στίχῳ τῆς πρώτης στήλης καὶ κατωτέρω ἀπαντᾷ ἡ γραφὴ ἐπιτροπΙα. Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι ἐν Ditt. Syll. 510, 53 καὶ 432, 20 καὶ ἀλλαχοῦ ἀναγινώσκεται καὶ ὁ τύπος ἐπιτροπή (ὀρφανῶν) —Ὑπὲρ τοῦ παιδὸς τοῦ ἀχθησομένου ὑπὸ Πυθηΐδος καί: Τοῦ παιδός, ὃν ἄξει Θρασυκλέων. Τὸ ἄγειν ἐνταῦθα, λέγει, ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. Ἡ Πυθηῒς ὡς ἐπίτροπος

τοῦ ἀνηλίκου ἀδελφοῦ καὶ ὁ Θρασυκλέων ὡς κατὰ τὰς διαθήκας ἐπίτροπος τοῦ ἑτέρου παιδός, περὶ οὗ ὁ λόγος κατωτέρω, ἐπιμεληθήσονται αὐτῶν, ἐννοεῖται τρέφοντες καὶ παιδεύοντες αὐτούς. — Ἀξία παρατηρήσεως εἶνε ἡ φράσις ἀγρὸς καὶ ἀργός, καὶ κατωτέρω ἀγροὶ καὶ ἀργοί. Αὐτόδηλον, ὅτι ἀγρὸν μὲν λέγει τὸ καλλιεργούμενον ἢ κεκαλλιεργημένον, ἀργὸν δὲ τὸ ἀκαλλιέργητον καὶ ἀγεώργητον καὶ χέρσον. Τῷ ἀργὸς ἐναντίον εἶνε καὶ κάλλιστα ἑρμηνεύει τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ τὸ κατωτέρω ἀπαντῶν ἐνεργὸς (Β΄ 21). Πρβλ. καὶ Ξενοφ. Παιδ. Γ' β΄, 19: βούλοιο ἄν σοι τὴν νῦν ἀργὸν οὖσαν χώραν ἐνεργὸν γενέσθαι, καὶ Ε΄ δ΄, 25 καὶ Ἑλλ. Δ΄ δ΄, 1 καὶ παρ' ἄλλοις. Παραπέμπει δὲ περὶ τῆς λέξεως ἀργὸς εἰς τὸν Ἰσοκράτη, τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸν Θεόφραστον καὶ εἰς Ditt. Syll. 180, 9 (ἐπιγρ. Ἀττικῆς μετὰ τὸ 229 π. Χ.): «Τῆς χώρας διὰ τοὺς πολέμους ἀργοῦ καὶ ἀσπόρου οὔσης». καὶ «Αἴτιος ἐγένετο ἐξεργασθῆναι καὶ σπαρῆναι (τὴν χώραν)», καὶ GIA. II 600: «Τῆς δε ἀργοῦ ὀσπρεύσει, ὁπόταν βούληται (ὁ μισθωτής)».—Ἐν Ἄργει (Α΄ 11). Παρατηρεῖ, ὅτι καὶ ἐν Χίῳ ὑπῆρχεν Ἄργος, ὡς ὑπῆρχε πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν Νισύρῳ.—Γονῇ (Α' 14, Β' 15)=γένει, σπέρματι. Ἀπαντᾷ δὲ ἡ λέξις γονὴ εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ σπέρματος, τοῦ γόνου καὶ παρὰ ποιηταῖς καὶ πεζογράφοις καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς, καὶ δὴ και χιακαῖς (CIG. ἀριθ. 2221). Τῷ γονῇ, ὡς παρατηρεῖ, ἀντιδιαιροῦνται τὸ τροφῇ (Α' 32 καὶ 40) καὶ τὸ καθ' ὑοθεσίαν (Ditt. S. 268, 218). Καὶ ἐκεῖνο μὲν λέγεται πάντως περὶ τοῦ φύσει, ταῦτα δὲ περὶ τοῦ ποιήσει γονέως. Πρβλ. τοὺς συνωνύμους ὅρους (Ditt. Syll. 699,34 καὶ 844,2 καὶ 865, 8) φύσει δὲ καὶ (CIA 66 καὶ 104 καὶ 118 καὶ 285 κτλ. καὶ Ditt. Syll. 394,5) γόνῳ δέ.

Οἶος, ὃ ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς στίχοις 17, 23, 24 τῆς Α΄ στήλης τῆς ἐπιγραφῆς, ἀπαντᾷ πολλαχοῦ ὡς ὄνομα τόπου. Εὕρηται συχνότερον κατ' οὐδέτερον (τὸ Οἶον) καὶ κατὰ θηλ. (Οἴη καὶ Ὄη) καὶ μόνον καὶ μετὰ προσδιορισμῶν ἐπιθ. ἢ κατὰ γεν.. Ὁ μέγας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους διδάσκαλος ὁ Κωνσταντῖνος Κόντος κατάρχων τῶν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ φιλολογικῶν διατριβῶν διὰ πραγματείας θαυμασιωτάτης περὶ τοῦ μόνος καὶ τῶν αὐτῷ συνωνύμων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν παραγώγων (Ἀθηνᾶς τόμ. Α΄ 110) ἄριστα διηυκρίνησε καὶ τὰ κατὰ τὸ ὄνομα τοῦτο. Παρ' Ἁρποκρατίωνι (ἐν λ. Οἶον) ἀναγινώ-

σκομεν: «Δῆμοί εἰσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ διττοὶ οὐδετέρως λεγόμενοι, καλοῦνται δὲ Οἶον. Καλεῖσθαι δέ φησιν οὕτω Φιλόχορος ἐν τῇ γ' διὰ τὸ μηδαμῶς οἰκητὸν τόπον ἔχειν, ἀλλὰ μεμονῶσθαι». Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχον δύο δῆμοι, Οἶον τὸ Δεκελεικόν, δῆμος τῆς Ἱπποθοωντίδος φυλῆς, καὶ Οἶον τὸ Κεραμεικόν, δῆμος τῆς Λεοντίδος φυλῆς. Ὑπῆρχε δὲ Οἶον καὶ ἐν Λοκρίδι (Στράβ. α' 60) καὶ ἐν Τήνῳ Οἶον τὸ Ὑακυνθικὸν (Ross II 103) καὶ ἐν Λακωνικῇ (Ξενοφ. Ἑλλ. ϛ' ε' 24) καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸ Κεραμεικὸν Οἶον ἐκαλεῖτο, ὡς φαίνεται, καὶ Λευκόνοιον. Πρβλ. Ἁρποκρ. ἐν λ. Λευκώνοιον: «Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Ἀφόβου Λευκόνοιον, δῆμος τῆς Λεοντίδος φυλῆς». Τοῦτο ὁ Κόβητος (Collect. Critica, σ. 179) γράφει Λευκὸν Οἶον, οὗ ὁ δημότης Λευκονοεὺς (παρ' Ἁρποκρατίωνι καὶ Σχολ. Ἀριστοφ. Ὄρν. 997) κατὰ τὴν ἐν τοῖς τοιούτοις ἔκπτωσιν τοῦ ἰῶτα. Ὁ αὐτὸς ἐπιφανέστατος κριτικὸς κατὰ τὰ Ἡρῳδ. Ἰλιακ. προσῳδ. (Ἰλ. Λ, 24): «Φημὶ δὲ διὰ τὸ Οἰός· οὕτω γὰρ λέγεται δῆμος παρ' Ἀθηναίοις κατ' ὀξεῖαν τάσιν» (πρβλ. καὶ Ἀρκάδ. Περὶ τόν. σ. 37, 14) καὶ Εὐσταθίου 828, 17: «Τὸ Οἰὸς δῆμος δέ ἐστιν Ἀττικῆς, ὀξυτόνως· οὐκ ἔχει σύμφωνον πρὸ τοῦ ΟΣ. Ὁ δὲ ῥηθεὶς Οἰὸς ἔοικε καὶ Οἴη λέγεσθαι θηλυκῶς», γράφει ἐν Ξενοφ. Ἑλλ. ϛ' ε' 24 καὶ 25 Ἐν Οἰῷ τῆς Σκιρίτιδος καὶ Κατ' Οἰὸν τῆς Σκιρίτιδος. Παρ' Ἡσυχίῳ ἀναγινώσκομεν οἶαι = κῶμαι. Φαίνεται, ὅτι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄστεα οἱ ἐπὶ μέρους δῆμοι, αἱ κῶμαι, τὰ χωρία ἢ αἱ κατ' ἀγροὺς συνοικίαι ἐκαλοῦντο παλαιότατα οἶα ἢ οἶοι ἢ οἶαι, κῶμαι, συνοικίαι, τοῦ ἄστεως κεχωρισμέναι, μεμονωμέναι φύσει τοῦ τόπου ἢ ἀποστάσει, τῶν ἐπιθέτων τούτων γενομένων διὰ τοῦτο οὐσιαστικῶν προσηγορικῶν, ὡς καὶ περὶ ἄλλα συνέβη πλεῖστα. Ἐντεῦθεν ἑρμηνεύεται καὶ ὁ ἐπὶ τῆς ληγούσης τόνος, ὑπὲρ οὗ, ὡς εἴδομεν, συνηγορεῖ ἡ παράδοσις. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἀντὶ τῶν προσηγορικῶν τούτων ἀντικατεστάθησαν ἄλλα οὐσιαστικὰ ἐν τῇ κοινῇ χρήσει καὶ διετηρήθησαν αὐτὰ μόνον ὡς κύρια ὀνόματα. Ὁ δημότης ἢ ὁ κάτοικος κατὰ τὸν Ξενοφ. Ἑλλ. ϛ', ε' 26, εἶνε Οἰάτης (ἐκ τοῦ Οἶα). Πρβλ. καὶ Böckh Addendis 2338 b. καὶ Pape Wört. d. Gr. Eingen. ἐν λ. Οἶον.—Ἐν τῇ χιακῇ ἐπιγραφῇ τῇ ἐκδ. ὑπὸ Haussoulier, ἧς ἀνωτέρω μνημονεύομεν, ἀναγινώσκομεν: Ἐπιγνώμονας . . . δὲ τὴν πόλιν καὶ τὴν ΟΙΗΝ, ὃ κάλλιστα ἑρμηνεύει

τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως. Μανθάνομεν δὲ ἐξ αὐτῆς ὅτι ἐλέγετο καὶ οἴη, καὶ ἐλαμβάνετο καὶ ὡς προσηγορικόν, ὡς ἐνταῦθα.—Καὶ ἡ λέξις Ἑρμαΐτης, ὡς φαίνεται, νῦν τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ. Πρβλ. ἀνάλογον τὸ Ἀθηναΐτης καὶ Συκαΐτης καὶ Ἡραΐτης. Φαίνεται δὲ οὖσα ἐνταῦθα ἡ λέξις ἀντὶ ἐπιθέτου, τοῦ ἑρμαϊκός (ἐκ τοῦ Ἑρμαίου), ὡς βεβαιοῦται ἐκ τῆς ἐνάρθρου ἐπιτάξεως αὐτοῦ. Πρβλ. καὶ τὰ ἀνωτέρω παρατεθημένα Οἶον τὸ Δεκελεικὸν καὶ Οἶον τὸ Κεραμεικόν, καὶ ὡς εἶνε ἡ φύσις πάντων τῶν ὀνομάτων τῶν δηλούντων τὸν κάτοικόν τινος. Ἐννοεῖται, ὅτι εὐκόλως τὰ ἐπίθετα ταῦτα μεταπίπτουσιν εἰς τὴν ἔννοιαν κυρίων ὀνομάτων διὰ τῆς παραλείψεως τῶν ὑπ' αὐτῶν προσδιοριζομένων, ἂν μὴ λέγωνται καὶ περὶ ἄλλων κυρίων ὀνομάτων.

Δαμασίστρατος (Α΄ 18) ἐκαλεῖτο, ὡς γνωστόν, καὶ ὁ τοῦ Θεοπόμπου πατὴρ (Παυσ. γ΄ 10, 3, ϛ΄, 18, 5 καὶ Σουίδας ἐν λ. Θεόπομπος Χῖος). Ἐνδέχεται καὶ ὁ ἐνταῦθα Δαμασίστρατος νὰ ἦτό τις τῶν ἀπογόνων ἐκείνου. Τοῦτο μόνον ὡς ἐνδεχόμενον ὑποδεικνύει· διότι πολλάκις κύριά τινα ὀνόματα γίνονται συνήθη τισὶ γένεσι, τῶν παίδων καὶ τῶν ἀπογόνων ὀνομαζομένων δι' αὐτῶν διὰ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς προγόνους, ἂν τύχωσι μάλιστα οὗτοι καὶ ἐπιφανεῖς. Ὁ τοῦ Θεοπόμπου πατήρ, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἔμπροσθεν σημειουμένης Β΄ ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου καταφαίνεται, δὲν ἦτο καὶ ἄλλως τις τῶν ἀφανῶν ἐν Χίῳ. Γινώσκομεν δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι ὁ οἶκος τοῦ Θεοπόμπου ἦτο τῶν ἐν Χίῳ πλουσιωτάτων καὶ δυνατωτάτων καὶ τὸ ὄνομα Δαμασίστρατος δὲν ἦτο τῶν ἄγαν τοῖς Ἕλλησιν ἐπιχωριαζόντων ὀνομάτων, ἀλλά πως τῶν σπανιωτέρων. Ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ ἐν ἐρυθραϊκῇ ἐπιγραφῇ (Ditt. Syll. 600, 15 καὶ 16). Πολλὰ δὲ τῶν ὀνομάτων εἶχον κοινὰ οἱ Χῖοι καὶ οἱ Ἐρυθραῖοι, συγγενεῖς καὶ γείτονες ὑπάρχοντες.

Θρασυκλέων Συκαεύς (Α΄ 20). Ἡ λέξις Συκαεύς δηλοῖ πάντως τὸν δημότην ἢ τὸν κάτοικον δήμου, ἢ πολίσματος ἐν Χίῳ, καλουμένου Συκαί. Παρατηρεῖ μόνον, ὅτι ἐν Χίῳ ἀπὸ τῆς συκῆς ὀνομάζονται νῦν ἡ ἑτέρα τῶν κωμῶν τῆς Λαγκάδας, ἡ Συκιάδα, καὶ τὸ χωρίον Ἅγιος Γεώργιος ὁ Συκούσης. Τινὰ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοπικῶν ὀνομάτων ὑπῆρχον, ὡς φαίνεται, κατὰ τὰ ΒΑ. τῆς νήσου.—Ἐν Ῥίναις (Α΄ 21 καὶ Β΄ 16). Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ χωρίου τῶν Καρδαμύλων ὑπάρχει τὸ ὄνομα Ῥίνα ὡς ὄνομα τόπου.

Σημειωτέον δέ, ὅτι παρατηρεῖται καὶ ὧδε, ὅτι προηγουμένων μὲν πλειόνων τοῦ ἑνὸς οὐσιαστικῶν ἀρσενικῶν, ἀψύχων, ἀκολουθεῖ σχεδὸν πάντοτε ὁ διορισμὸς δι' οὐδετέρου ἄρθρου κατὰ πληθυντικόν, οἷον Ἀγροὶ καὶ ἀργοὶ τὰ ἐπὶ Περαίᾳ (Α' 31), Ἀγροὶ πάντες καὶ ἀργοὶ τὰ ἐν Δωτίῳ (Α' 43), Ἀγρὸς καὶ ἀργὸς τὰ ἐν Κασταναίᾳ (Β' 8), Ἀγροὶ καὶ ἀργοὶ τὰ ἐν Βασιλέων οἴκοις (Β' 11), Ἀγροὶ καὶ ἀργοὶ τὰ ἐν Δωτίῳ (Β' 14), τὰ ἐν Ῥίναις (Β' 16), τὰ ἐγ Καυκάσοις (Β' 36), τὰ ἐν Ἐρείθαις (Β' 41), προηγουμένου δὲ οὐσιαστικοῦ ἀψύχου ἑνὸς ἀκολουθεῖ ὁ διορισμὸς δι' ἄρθρου ἀρσενικοῦ, οἷον: ἀγρὸς ὁ ἐν Ῥίναις (Α' 21), ἀγρὸς ὁ ἐν Οἴῳ τῷ Ἑρμαΐτῃ (Α' 23), ἀγρὸς ὁ ἐπὶ Περαίᾳ (Α' 26). — Πυθοκλεῦς (Α' 25 καὶ 30) = Πυθοκλέους. Τὸ ὄνομα τοῦτο εὕρηται καὶ ἐν συγχρόνῳ ἐρυθραϊκῇ ἐπιγραφῇ (Ditt. Syll. 600, 33 καὶ 35): Πυθοκλῆς Ἀκέστευ. Πρβλ. καὶ Β' 22 καὶ 27 Περικλεῦς. Περὶ δὲ τῆς εἰς ΕΥΣ συναιρέσεως τῆς γενικῆς τῶν εἰς κλῆς καὶ ἄλλων ληγόντων εἰς ης τριτοκλίτων κυρίων ὀνομάτων παραπέμπει εἰς ἐπιγραφὴν τῆς Ἰάσου, ἐν Ditt. Syll. 96, 8, 12, 20, καὶ εἰς ἄλλην χιακὴν ἐπιγραφὴν ἐν CIG. 2214 καὶ Ditt. 524: Ἀγαθοκλῆς Ἀγαθοκλεῦς καὶ Ξένων Τιμοκλεῦς καὶ Τιμοκλῆς Τιμοκλεῦς, ἐν Ditt. 512, 87: Διοκλεῦς κτλ.. Τοῦτο δὲ ἐγίνετο κατὰ συνήθειαν ἰωνικήν. Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι καὶ παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι ὑπῆρχε συνηθεστάτη ἡ συναίρεσις αὕτη. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἡ γενικὴ Ἰατροκλείους ἐν Ditt. 600, 40 καὶ Μενεκλείους καὶ Ἀγασικλείους καὶ Ἀριστοκλείους ἐν στίχ. 86 καὶ 99 τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς καὶ Ἀγαθοκλέους ἐν ψηφίσματι ἐρυθραϊκῷ, ὃ θὰ δημοσιεύσωμεν κατωτέρω, καὶ Ἱεροκλήους ἐν Ditt. 699,35 καὶ ἀλλαχοῦ. — Πρὸς τὸ Ἀγαθῖνος (Α' 25) πρβλ. τὸ ἐν Α' 7 καὶ 9 Σκυθῖνος καὶ τὸ ἐν Β' 35 καὶ 40 Φησῖνος.

Ὁ ἐπὶ Περαίᾳ (Α' 26 καὶ 31)· ὁ καταντικρὺ τῆς Περαίας. Περαίαν λέγει βεβαίως τὴν κατ' ἀντιπέρας τῆς Χίου Ἐρυθραίαν. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσα ἡ καταντικρὺ τῆς Χίου Ἐρυθραία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προβληθῇ εἰς τὸν ὁρισμὸν ἑνὸς ἀγροῦ, πάντως θὰ δηλοῖ τὸ μέρος τῆς ἐρυθραϊκῆς χώρας, ὃ εἶνε ἐγγύτατον τῆς Χίου. Ἂν μὲν ὁ λόγος εἶνε ἐνταῦθα περὶ τόπων κειμένων ἐν τοῖς ΝΑ. τῆς Χίου, ὡς φαίνεται πιθανόν, Περαίαν λέγει τὴν χερσόνησον τῆς Ἐρυθραίας, ἧς ἄκρα εἶνε τὸ

ἀκρωτήριον Ἄργεννον, καὶ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀγρὸς ἔκειτο παρὰ τὸ καταντικρὺ αὐτῆς ἀκρωτήριον τῆς Χίου τὸ Ποσείδιον ἢ τὴν Πούνταν, ἂν δὲ περὶ τόπων κειμένων ἐν τοῖς ΒΑ. τῆς Χίου, ὁ ἀγρὸς οὗτος ὑπῆρχε κατὰ τὸ ἀνατολικώτατον τῆς χώρας τῶν Καρδαμύλων, ἐν τόπῳ αὐτῆς, ἐν ᾧ πλησιάζει μάλιστα τῇ Χίῳ ἡ Ἐρυθραία.— Ὁ ἐν Λ( )μητίδαις (Α' 27-8). Ὁ μὲν πατήρ μου ἀνέγνω... μητίδαις, ἐγὼ δὲ Λ( )μητίδαις. Εἰκασίαν περὶ συμπληρώσεως τῆς λέξεως ἢ ἄλλην τινὰ παρατήρησιν περὶ αὐτῆς δὲν κατέλιπεν. Ἐγὼ εἰκάζω μὴ τὸ ὄνομα τοῦ γένους τούτου ἦτο Ἀδμητίδαι ἢ Λαμητίδαι. Ὀνόματα γενῶν, ἃ θὰ συνεκρότουν, ὡς φαίνεται, δήμους, μνημονεύονται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ τάδε· Λ( )μητίδαι (Α' 27-28), Εὐρυπυλίδαι (Α' 34), Κυβωνίδαι (Β' 12), Καρίδαι (Β' 33), Φιλλίδαι (Β' 34). Δοθίδαι (Β' 37), Πρηξ....ίδαι (Β' 38).

Γένη ἄλλα χιακὰ καὶ ἄλλοθεν γνωστὰ ὑπάρχουσιν οἱ Ὁμηρίδαι, οἱ Κλυτίδαι, οἱ Τοττεῖδαι(;), οἱ Εὐάδαι, οἱ Δημογενίδαι, οἱ Θρακίδαι, οἱ Κυδνίδαι ἢ Κυλλίδαι, οἱ Ἰσχυλίδαι καὶ ἄλλα. Τούτων τὸ μὲν Ὁμηρίδαι δὲν ἐδήλου, ὡς φαίνεται τὸ πιθανώτερον, τοὺς ἀπὸ Ὁμήρου γεγονότας, ἀλλὰ τοὺς διαδεξαμένους αὐτοῦ τὴν τέχνην. Κλυτίδαι δὲ ἀπὸ τοῦ Κλυτίου ἐκαλεῖτο περίφημον ἐν Ἤλιδι ἱεροσκόπων καὶ μάντεων γένος. Ἴσως μὲν τούτων τινὲς ἦλθον εἰς Χίον καὶ ἀπὸ τούτων ἐκλήθησαν οἱ ἐν Χίῳ Κλυτίδαι, ἴσως δέ, ὃ τὸ πιθανώτερον, ἐκλήθη μετωνυμικῶς καὶ τὸ ἐν Χίῳ γένος τῶν ἱεροσκόπων καὶ μάντεων Κλυτίδαι διὰ τὸ ὁμότεχνον τοῖς ἐν Ἤλιδι. Ἦσαν δὲ καὶ οἱ ἐν Χίῳ Κλυτίδαι γένος ἱερατικὸν δυνατώτατον. Πρβλ. ἐπιγρ. Κλυτιδῶν, ἐκδ. τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ Σουρία, εἶτα δὲ ὑπὸ Haussoulier (Bull. d. Corr. hell., τόμ. γ', σ. 47), καὶ ἐπιγρ. Κλυτιδῶν ἐκδ. ὑπὸ Haussoulier Bull. d. Corr. hell. 1879, σ. 242). Τὸ δὲ Τοττεῖδαι εἶνε εἰκασία καὶ οὐ λέξις, ὁλοσχερῶς ἀναγινωσκομένη. Διότι ἐν τῇ χιακῇ ἐπιγραφῇ, τῇ ἐκδ. ὑπὸ Haussoulier ἐν Bull. Corr. hell., ε' τεύχ. 1879, σ. 323, ὑπ' ἀριθμ. 9, ἀναγινώσκεται ΓΟΤΤΕΙ.... Τοῦτο ὁ μὲν Haussoulier συμπληροῖ Ποττειδᾶνι = Ποσειδῶνι, καὶ ἐκλαμβάνει τὴν ἐπιγραφὴν ἀναθηματικήν. Ποσειδῶνι Δημογενιδαι κτλ., ὁ δὲ Cauer ἀναγινώσκει ΑΠ' ΟΤΤΕΙΑΣ = ἀπ' ὀττείας. Πρβλ. τὰ ὀττεία-ὀσσεία, ὀττεύομαι-ὀσσεύομαι. Ἐπειδὴ τῇ λέξει ταύτῃ ἐφεξῆς ἀκολουθοῦσιν ὀνόματα

γενῶν, Δημογενίδαι, Θρᾳκίδαι κτλ., εἶνε ἐνδεχόμενον ἡ ἐλλιπῶς ἀναγινωσκομένη λέξις νὰ εἶνε ὄνομα γένους τινός, οἷα εἶνε τἀκόλουθα καὶ οἷα οὐκ ὀλίγα ἀνευρίσκονται ἐν ταῖς χιακαῖς ἐπιγραφαῖς. Σημειωτέον δέ, ὅτι διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων τῶν γενῶν δηλοῦνται πολλάκις, ὡς φαίνεται, ἐν Χίῳ καὶ ὁμώνυμοι δῆμοι. Τὸ ὄνομα τῶν Εὐαδῶν οὐχ ὡς ὄνομα γένους καὶ δὴ καὶ δήμου ἀναγινώσκομεν ἐν ἐπιγραφῇ, ἐκδ. τὸ πρῶτον ἐν Ἀμαλθείᾳ 2555 καὶ ἐν Μουσείῳ καὶ Βιβλιοθήκῃ Εὐαγγ. Σχολῆς, περιόδ. β', ἔτους α', 1875-1876, ὑπ' ἀριθμ. ρνγ', σ. 37 κἑξ. καὶ εἶτα ἐν τῷ Παρνασσῷ (τόμ. Β', τεύχ. β', σ. 134-141, 1878) καὶ ὑπὸ Cauer, Delect. Inscript. Gr. σ. 325-326. Οἱ δὲ Δημογενίδαι καὶ οἱ Θρᾳκίδαι ἀναγινώσκονται ἐν τῇ ἀνωτέρῳ σημειωθείσῃ χιακῇ ἐπιγραφῇ, ἐν ᾗ ἀναγινώσκεται καὶ τὸ Τοττεῖδαι. Οἱ Κυδνίδαι ἢ Κυλλίδαι καὶ οἱ Ἰσχυλίδαι φέρονται ἐν χιακῇ ἐπιγραφῇ ἀνεκδότῳ, ὑπαρχούσῃ ἐν τῷ χωρίῳ Βερβεράτῳ, ἣν κατωτέρω θὰ δημοσιεύσωμεν. Εἶνε δὲ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη χορηγική, ὥσπερ φαίνεται οὖσα καὶ ἡ ἐκ Δωτίων ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Haussoullier, καὶ ὡς εἶνε καὶ ἄλλη χιακὴ ἐπιγραφή, παραπλησία, ἣν ὡσαύτως κατωτέρω θὰ δημοσιεύσωμεν.

Ἐν Λ( )μητίδαις Λευκωνίοις (Α'27-8). Οὕτω νομίζω, ὅτι ὑπάρχει ἐν τῇ ἐπιγραφῇ. Πῶς ὁ πατήρ μου ἀνέγνω ἴδε ἀνωτέρω. Περὶ τούτου σημειώσεις αὐτοῦ μέχρι τοῦδε οὐχ εὗρον. Τὸ δεύτερον ὄνομα ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι (Θουκ. Η' 24, Πλουτ. Γυν. Ἀρετ. 3, Πολυαίν. 8, 66) Λευκωνία καὶ Λευκώνιον, ὧν ὁ κάτοικος ἐλέγετο Λευκωνιεύς. Ἡ πόλις ἢ τὸ πολισμάτιον Λευκωνία ἢ Λευκώνιον ἔκειτο πάντως ἔνθα νῦν ὁ ἐν Χίῳ τόπος Λευκωνιά, παρὰ τὸ νῦν Κοντάριον, ὅπου σῴζονται ἔτι ἴχνη λιμένος καὶ πόλεως ἴσως. Τὸ ὄνομα προῆλθε βεβαίως ἐκ τοῦ χρώματος τῆς γῆς τῆς Χίου τῆς καταντικρὺ τῆς Περαίας (Α' 26 καὶ 31), χερσονήσου τῆς Ἐρυθραίας, ἧς ἄκρα τὸ Ἄργεννον, ὃ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὕτως ἐκλήθη. Πᾶσα δὲ ἡ ἐνταῦθα γῆ τῆς Χίου εἶνε λευκὴ καὶ καλεῖται νῦν Ἄσπρα χώματα καὶ διακρίνεται οὕτω τῆς πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐν τῷ δυτικῷ τῆς Χίου, ἥτις διὰ τὸ ἐρυθρίζον τοῦ ἐδάφους καλεῖται νῦν τὰ Κόκκινα χώματα. Τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ φερόμενον κατὰ πληθυντικὸν Λευκώνια (Λευκωνίοις) εἶνε τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἂν μὴ ἐκληφθῇ ὡς

ὄνομα τῆς περιχώρου τοῦ Λευκωνίου ἢ ὡς δηλοῦν τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ὅτε ἡ ὀνομαστικὴ θὰ εἶνε Λευκώνιοι.

Ὃν διείλετο πρὸς τὸν ἀδελφὸν (Α΄ 28). Σημειοῦται τὴν φράσιν ταύτην ὡς ἀξίαν παρατηρήσεως. Πρβλ. καὶ Α΄ 36-39: Ἀγρός..., ὃν ἔλαβεν διαιρούμενος πρὸς τὸν ἀδελφόν.— Αἱ γεν. Μενεκράτου ἀντὶ Μενεκράτους, Πολυκράτου (Ditt. 638, 19) ἀντὶ Πολυκράτους, Τιμοκράτου (Ditt. 588, 55) ἀντὶ Τιμοκράτους, Ἀριστοκράτου (Ditt 988, 102) ἀντὶ Ἀριστοκράτους, (Πρβλ. καὶ Νεοκύδου (Ditt. 261, 75), Φιλογένου (Ditt. 467, 5), Θεοφάνου (Ditt. 525, 16, 21, 28), Ἀντιφάνου (Ditt. 520, 24)), καὶ ἄλλαι πλεῖσται δὲν ἦσαν σπάνιαι ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπὸ τοῦ γ΄ αἰῶνος. Ἐν χιακαῖς ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶσι καὶ ἄλλα παραδείγματα. Ἡ ἑτεροκλισία αὐτῶν τὸ πρῶτον ἀνεφάνη ἐν τῇ ἐν. αἰτ., ὡς γνωστόν, εἶτα δὲ ἐκ τῆς αἰτ. καὶ εἰς ἄλλας πτώσεις, σχηματιζομένων αὐτῶν ὥσπερ τὰ πρωτόκλιτα.—Κατὰ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ μέρος (Α΄ 35-6). Ἡ φράσις δὲν εἶνε ἄγνωστος ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου (δ΄ 23 καὶ 115, β΄ 180), τοῦ Δημοσθένους (312, 2 καὶ 317, 1), τοῦ Ἀριστοτέλους (Πολιτικ. α΄ 13, 7, β΄ 3, 4, γ΄ 6, 3), τοῦ Πολυβίου (ιη΄ 341), τοῦ Διοδώρου (ιδ΄ 17), τοῦ Τωβὶτ (ϛ΄ 11) καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου (Λουκ. ιε΄ 12). Δηλοῖ δὲ τὸ ἐκ τῆς διαιρέσεως ἀνῆκον αὐτῷ, τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ μερίδιον ἐκ τῆς κληρονομίας.

Ἐν Α΄ 41 ἀναγινώσκομεν Ἀγρὸς ὁ ἐν.... Λιμένι. Μεταξὺ τῆς προθ. ἐν καὶ τῆς λέξεως Λιμένι ὑπάρχει πάντως χάσμα. Ἐνταῦθα θὰ ὑπῆρχε βεβαίως λέξις διορίζουσα τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος λιμένα. Τίς ἡ λέξις αὕτη δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἰκάσῃ τις ἀσφαλῶς. Δύναταί τις δ᾽ ὅμως νὰ διακρίνῃ τὴν θέσιν πέντε ἢ ἓξ γραμμάτων, ἣν συνεπλήρωσα ἐγὼ διὰ τοῦ Μεγάλῳ ἢ Βαθεῖ κατ᾽ εἰκασίαν τινά, ἴσως οὐκ ἀβάσιμον. Κατα Στράβωνα αἱ Φάναι ἦσαν λιμὴν βαθύς. Παρ᾽ Αἰλιανῷ (Ζῴ. Ἰδ. 12, 30) μνημονεύεται ἐν Χίῳ Γερόντων λιμήν. Περὶ τούτου εἶνε ἐνταῦθα ὁ λόγος; Περὶ λιμένος τινὸς ἐπικαλουμένου Μεγάλου ἢ Καλοῦ ἢ ἄλλου τοιούτου εἶνε ὁ λόγος; Ἐπειδὴ καὶ πρότερον γίνεται λόγος περὶ τόπων κειμένων ἐν τοῖς ΝΑ. τῆς νήσου (Λευκωνίων, τῶν ἐπὶ Περαίᾳ, τῶν ἐν Οἴῳ τῷ Ἑρμαίτῃ) καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα ὡσαύτως εἶνε ὁ λόγος περὶ τόπων ἐνταῦθα τῆς νήσου κειμένων (τῶν ἐν Δωτίῳ), εἰκάζομεν, ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος λιμὴν ὑπῆρχεν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ καὶ

ἴσως θὰ ἦτο ὁ ἐγγύτατος τῶν Δωτίων ὅρμος τῆς Χίου, ἔνθα ὑπάρχει νῦν ἔτι τόπος καλούμενος Ἐμποριός. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἐν τοῖς ΝΑ. τῆς Χίου βορειότερον τῆς ἀκτῆς τῶν Δωτίων, ὑπάρχουσιν ὅρμοι ἔτι καλούμενοι Λιμάντι, Λιμενάρι, καὶ κόλπος ἀναπεπταμένος λεγόμενος νῦν ὁ Μέγας Λιμιῶνας. Ἐνδεχόμενον εἶνε καὶ νὰ λανθάνῃ ἐν τῇ λέξει ταύτῃ καὶ ὄνομά τι γένους, οἷα πολλὰ ἀπαντῶσιν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καὶ οἷον τὸ ἀνωτέρω ἐν τῷ 27 στίχῳ. — Περὶ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ Α΄ 42 θηλυκοῦ ὀνόματος οὐδεμίαν σημείωσιν εὗρον. Ἆρά γε τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε Πλιάς, ὡς ἐγὼ ἀναγινώσκω αὐτό; — Τὰ ἐν Δωτίῳ (Α΄ 43). Εἶνε γνωστὸς ὁ ἐν τοῖς ΝΑ. τῆς Χίου ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Πυργίου πρὸς τὸν κόλπον τῆς Καλαμωτῆς τόπος ὁ καλούμενος ἔτι καὶ νῦν Δώτια ἢ Δώθια (τὰ), περὶ οὗ εἶνε ὁ λόγος ἐνταῦθα βεβαίως, καλῶς διατηρηθέντος τοῦ ὀνόματος τούτου. Πᾶσι γνώριμον εἶνε τὸ ἐν Θεσσαλίᾳ Δώτιον, περὶ οὗ λέγει Στέφανος ὁ Βυζάντιος: «Δώτιον πόλις τῆς Θεσσαλίας, ὅπου κατῴκησαν οἱ Κνίδιοι. Ἔστι δὲ τὸ πεδίον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἰδίοις ὄρεσι περιεχόμενον. Ὁ πολίτης Δωτιεύς. Δώτια Τέμπη» Καὶ ὁ Στράβων ἀκριβέστερον (9, 442): Καὶ δὴ καὶ λέγεται ὑπὸ τῶν ὕστερον ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἡ οἴκησις τῶν Αἰνιάνων ἐν τῷ Δωτίῳ γενέσθαι πεδίῳ, τοῦτο δ᾽ ἐστὶ πλησίον τῆς ἄρτι λεχθείσης Περραιβίας καὶ τῆς Ὄσσης καὶ ἔτι τῆς Βοιβηΐδος λίμνης ἐν μέσῃ μέν πως τῇ Θεσσαλίᾳ, λόφοις δὲ ἰδίοις περικλειόμενον, περὶ οὗ Ἡσίοδος οὕτως εἴρηκεν· «Ἢ οἵη Διδύμους ἱεροὺς ναίουσα κολωνοὺς Δωτίῳ ἐν πεδίῳ, πολυβότρυος ἀντ᾽ Ἀμύροιο νίψατο Βοιβιάδος λίμνης πόδα παρθένος ἀδμής». Ἀπαντᾷ δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ ἐν τῷ εἰς Ἀσκληπιὸν ὁμηρικῷ ὕμνῳ (στ. 3), ἐν ᾧ λέγεται «Ἰητῆρα νόσων Ἀσκληπιὸν ἄρχομ᾽ ἀείδειν Υἱὸν Ἀπόλλωνος, τὸν ἐγείνατο δῖα Κορωνὶς Δωτίῳ ἐν πεδίῳ» καὶ ἐν τῷ εἰς Δήμητρα ὕμνῳ τοῦ Καλλιμάχου (στ. 26), ἐν Σιμωνίδου ἀποσπάσματι 44 καὶ παρὰ Πλινίῳ (4, 9, 16), καὶ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ (ε΄ 61) καὶ Στράβωνι (α΄ 61 καὶ θ΄ 442, ὃ ἀνωτέρω παρεθέμεθα) καὶ Πλουτάρχῳ (Ἑλλ. Ζητ. 13) καὶ παρ᾽ ἄλλοις. Ὁ κάτοικος Δωτιεὺς καὶ τὸ θηλ. **Δωτηΐς** καὶ **Δωτιὰς** (γαῖα). Φράσεις: Δώτια Τέμπεα, καὶ Δώτιον Ἄργος. Ἡ λέξις ἐτυμολογεῖται πάντως ἐκ τοῦ διδόναι. Πρβλ. τὰ δῶς (Ἡσ.

Ἔργ. 354 = δόσις), δωτίνη (Ἰλ. Α 155, Ὀδ. α 268, Ἡροδ. α′ 61) καὶ δωτίνα (Ditt. 578, 9, = δωρεά), δωτινάζειν (Ἡροδ. β′ 180 = συλλέγειν δῶρα), δῶτις Böckh GIG. 1688, 26 = δωτίνη), δωτὺς (Σουίδ. ἰων. = δωτίνη) καὶ τὰ Δωτὼ (Ἰλιάδ. Σ, 43, Ἡσ. Θεογ. 208) καὶ δώτωρ (Ὀδ. Θ′ 335, Ὁμηρ. ὕμν. 17, 12 καὶ 20, 8 καὶ Θεογν. 134 = δοτήρ). Πρβλ. καὶ τὸ λατ. dos. Τὸ ἐν Θεσσαλίᾳ Δώτιον ἐκλήθη, ὡς φαίνεται, οὕτω ἢ διὰ τὸ γόνιμον τοῦ ἐδάφους ἢ ἐκ συμβεβηκότος, κληθέντος οὕτω μέρους τινὸς ἢ πολίσματός τινος τοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ θεσσαλικοῦ πεδίου, εἰς δωρεὰν ἢ εἰς ἄλλο τι παραπλήσιον παραχωρηθέντος, καὶ εἶτα ἐξ αὐτοῦ λαβόντος τὸ ὄνομα παντὸς τοῦ μεταξὺ Ὄσσης καὶ Βοιβηίδος πεδίου. Εἶνε δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀρχαιότατον. Ὡσαύτως ἀρχαιότατον φαίνεται ὂν καὶ τὸ ἐν Χίῳ ὁμώνυμον, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ. Εἰκάζει, ὅτι διὰ τὸν ἕτερον τῶν εἰρημένων λόγων ὠνομάσθη καὶ τὸ ἐν Χίῳ Δώτιον. Ἐνδεχόμενον μὲν νὰ προῆλθε τὸ ὄνομα καὶ ἐξ ἀποικίας θεσσαλικῆς, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐλθούσης εἰς Χίον. Τὸ πιθανώτερον δὲ νομίζει, ὅτι τὸ ὄνομα ἀπὸ προσηγορικοῦ ἐγένετο κύριον. Ἴσως καὶ ἀλλαχοῦ ἢ πολλαχοῦ ὑπῆρχον ἐν παλαιοῖς χρόνοις καὶ ἄλλοι τόποι οὕτω καλούμενοι, ὧν ἡ μνήμη διὰ τὴν ἀσημότητα ἀπώλετο.

Ἐν Α′ 44 ἀναγινώσκομεν: Τοῦ γενομένου Βιτίμνου ἢ Βιτίν(ν)ου. Τὰ ὀνόματα Βιτίας, Βίτων, Βιττώ, Βίττυς, Βιττίς, Βίττιον, Βίττινα καὶ Βίστα (CIG. 2227) ἀπαντῶσιν, ἀλλὰ τὸ Βίτιμνος ἢ Βιτῖνος ἢ Βίτιννος δὲν εἶχε τέως ἀνευρεθῇ. Ἐν Β′ 10 ἀναγινώσκεται καὶ **τοῦ** Βιτῶ. — Τὰ ἐν Κασθαναίᾳ (Β′ 8) Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου οὐδὲν ἄλλο σημειοῦται ἢ ὅτι πρὸ τοῦ χωρίου Ἀμάδων, μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Βικίου, πλησιέστερον τούτῳ, πρὸς τὸ ὄρος, οὐχὶ πρὸς τὴν θάλασσαν, ὑπάρχει ἐν Χίῳ τόπος καλούμενος Καστάνα, ἐν ᾧ ὕδωρ ὑπάρχει καὶ εἶνε πεφυτευμέναι καρύαι. Μετὰ τὴν φράσιν Τὰ ἐν Κασθαναίᾳ ἀκολουθεῖ λέξις ἐλλιπής, ἥτις ἴσως εἶνε τῇ πολίχνῃ ἢ τῇ Πολίχνῃ. Ἐν Ἡροδ. Ζ′ 26 γίνεται λόγος περὶ πολίσματος ἐν Χίῳ καλουμένου Πολίχνης. Περὶ ταύτης ἆρά γε εἶνε ὁ λόγος; Ἡ ἐνάρθρως ἐπίταξις συνηγορεῖ μᾶλλον τῇ ὡς προσηγορικοῦ ἐκδοχῇ αὐτῆς. Ἔχομεν δ' ἐν τῇδε τῇ ἐπιγραφῇ τὰς φράσεις ἐν Οἴῳ τῷ ἑρμαΐτῃ καὶ ἐν Οἴῳ τῷ γραλλάδῃ. — Ἐν Β′ 9 ὑπάρχει ἡ ἐλλιπὴς λέξις ἐν νυκτει... Εἰκάζω, ὅτι εἶνε προσηγορικόν τι ἢ ἐπίθετον, ἐμοὶ

ἀνείκαστον.—Περὶ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ (Β′ 11) Βασιλέων οἴκων, ὅτι εἶνε τὸ χωρίον Βασιλεώνοικος, εἶνε περιττὸν καὶ νὰ σημειώσωμεν. — Τὸ ἐν Β′ 13 Ἀνδρώνακτος τοῦ Κρηνεῦς εἶνε βεβαίως γεν. τῶν Ἀνδρῶναξ ὁ Κρηνεύς, ὧν τὸ μὲν εἶνε κύριον ὄνομα, τὸ δὲ τὸ δηλοῦν τὸν δημότην ἢ τὸν κάτοικον τῆς Κρήνης. Σημειοῦται ἁπλῶς, ὅτι πλησίον τοῦ χωρίου Ἀναβάτου ὑπάρχει τόπος καλούμεμενος νῦν Ἀνδρώναχτος, προελθὼν βεβαίως ἐκ τῆς φράσεως τὰ Ἀνδρώνακτος. Περὶ τοῦ Κρηνεύς ἐγὼ παρατηρῶ μὴ ἔχῃ σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν νῦν καλουμένην Κρήναν (Παναγιὰ Κρήνα).—Τόπος ὁ καλούμενος Ἐνενήκοντα ὄρχων (Β′ 26-7). Ὄρχος λέγεται στίχος μάλιστα κλημάτων. Ἀπὸ τούτων βεβαίως ἔλαβεν ὁ τόπος οὗτος τὸ ὄνομα. —Τὸ Μητρῷον. Εἰκάζει ὅτι τοῦτο ὑπῆρχεν ὅπου νῦν ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῆς Ἐρειθιανῆς. Διότι ἐν ἀνεκδότῳ χιακῇ ἐπιγραφῇ, ἐντετοιχισμένῃ ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας τῆς Ἐρειθιανῆς, ἣν θὰ δημοσιεύσωμεν, εἶνε γεγραμμένα τάδε· Ἀγαθοκλῆς Ἀθηνοδώρου Μητρὶ θεῶν. Ὁ ναὸς οὗτος ἀπέχει ὀλίγον ἀπὸ τῆς Δασκαλοπέτρας, ἥτις εἶνε βωμὸς αὐτόλιθος τῆς Κυβέλης. Ἴσως εἰς τὸν περὶ τὸν βωμὸν τοῦτον ἱερὸν χῶρον ἀνέκειτο ἡ ἐπιγραφή. Ἀλλὰ κατὰ μαρτυρίας ἐπιχωρίων ὁ ναὸς τῆς Ἐρειθιανῆς εἶνε ᾠκοδομημένος ἐπ' ἐρειπίων ἄλλου παλαιοῦ ναοῦ, ἀνασκαπτομένων δὲ τῶν θεμελίων πρό τινος χρόνου εὑρέθησαν ὑπὸ γῆν τοῖχοι ἀρχαίου κτίσματος. Ἡ θέσις εἶνε ἐπιτηδεία εἰς ἀνέγερσιν ναοῦ κατὰ τὰς παλαιὰς συνηθείας, ἴσως δ' ὑπῆρχεν αὐτόθι ἱερὸν Μητρὸς τῶν θεῶν.—Τὸ Καβί = Τὸ Καβίριον (Β′ 31). Ὅτι ἱερὸν τῶν Καβείρων ὑπῆρχεν ἐν Χίῳ πρβλ. CIG. 2221 b (Τὸν πατέρα θεοῖς Μεγάλοις ἀνέθηκεν). Θὰ ἔκειτο δὲ τὸ ἱερὸν τοῦτο παρὰ τὸ Μητρῷον ὡς φαίνεται ἐκ τῆς φράσεως τῆς ἐπιγραφῆς (ὁ παρὰ τὸ Μητρῷον, καὶ τὸ Καβίριον). —Τὸ ὄνομα Φησῖνος (Β′ 35) φαίνεται ὂν σύνηθες ἐν Χίῳ. Πρβλ. καὶ σελ. 139, 143. — Τὰ ἐγ Καυκάσοις (Β′ 36). Ἐν Ἡροδ. Ε′ 33 ἀναγινώσκομεν: Παραλαβὼν δὲ ὁ Μεγαβάτης ἐκ τῆς Μιλήτου τόν τε Ἀρισταγόρην καὶ τὴν Ἰάδα στρατιὴν καὶ τοὺς Ναξίους ἔπλωε πρόφασιν ἐπ' Ἑλλησπόντου, ἐπείτε δὲ ἐγένετο ἐν Χίῳ, ἔσχε τὰς νέας ἐς Καύκασα, ὡς ἐνθεῦτεν βορέῃ ἀνέμῳ ἐς τὴν Νάξον διαβάλοι, καὶ ἐν χιακῇ ἐπιγραφῇ ἐκδ. ὑπὸ Haussoulier Bull. d. Corr. hell. 1879, σελ. 242, ἐν στ. 8 καὶ 9: Ἡ γῆ ἡ ἐν

Δελφινίῳ ἡ τ[είως Κ]αυκασίωνος τοῦ Βασιλείδου, καὶ 33-34: Ἀπὸ τῶν Καοκασίωνος τοῦ Ἑρμη[σίλεω ἕω]ς τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς Πάρβαντα φερούσης. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἡροδότου ἤθελέ τις τὸ παραχρῆμα ὑπολάβῃ, ὅτι τὰ Καύκασα ἦσαν λιμὴν ἐν ΝΑ· τῆς Χίου, ἵνα ὁ στόλος τοῦ Ἀρισταγόρου βορέῃ ἀνέμῳ ἐς τὴν Νάξον διαβάλοι. Τοῦτο δὲ ἐνόμισε καὶ ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς (Ἀτάκτ. γ', σελ. 12). Ἀλλ' ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν παρατιθεμένων φράσεων τῆς ὑπὸ τοῦ Haussoulier ἐκδ. χιακῆς ἐπιγραφῆς τὰ Καύκασα θὰ ὑπῆρχον πιθανῶς μᾶλλον ἐν τῷ ΒΑ. τῆς Χίου καὶ ἴσως εἶνε ταῦτα ὁ παρὰ τὸ Δελφίνιον ὅρμος τῆς Λαγκάδας, ἢ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ τοῦ Δελφινίου λιμήν. Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Καρδαμύλων, ἐν ᾗ εὑρέθη ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, ὅρμος τις καλεῖται Πάρπαντα (ὁ Πάρβας τῆς ἐπιγραφῆς). Καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Καρδαμύλων β' κατωτέρω δημοσιευομένῃ στ. 4-5 ἀπαντᾷ ἡ φράσις πρὸς Καυκασέας. ὁ δὲ πατήρ μου σημειοῦται περὶ ταύτης ὅτι ἀνευρέθη εἰς Λουτρά, θέσιν κειμένην μίαν ὥραν πρὸς νότον τοῦ Μαρμάρου (Καρδαμύλων) ἔχουσαν δὲ λείψανα παλαιὰ πολλά. Ἡ θέσις αὕτη ἀπέχει ὥραν καὶ τοῦ πρὸς νότον κειμένου λιμένος Δελφινίου. Ἐπειδὴ ὁ στόλος οὗτος ἔπλωε πρόφασιν ἐπ' Ἑλλησπόντου δὲν εἶνε ἐνδεχόμενον, ὅτι θὰ προσήγγιζε τοῖς ΝΑ. τῆς Χίου, ἀλλὰ θὰ κατηυθύνετο πρὸς βορρᾶν, ἵνα συντηρηθῇ ἡ πρόφασις καὶ μὴ φωραθῇ ὁ δόλος, καὶ θὰ προσήγγιζε καὶ θὰ ἐστάθμευεν ἐν λιμένι τῆς Χίου κατὰ τὸν εἰς Ἑλλήσποντον πλοῦν ἀπαντῶντι, ἐν ᾧ καὶ νῦν ἔτι διὰ τὸ εὔορμον τὰ πλοῖα συχνῶς ὁρμίζονται. Ταῦτα εἶνε ἐμαὶ εἰκασίαι. Τοῦ πατρός μου οὐδεμίαν περὶ τούτου σημείωσιν εὗρον. — Ἐν Α' 11 ἀναγινώσκεται Γνάφοις = Κνάφοις. Τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἀκανθώδους φυτοῦ (κνάφος). Πρβλ. γναφεὺς καὶ κναφεὺς κτλ..

Ἐν Β' 28: Ἐν ᾧ πεφύτευται ἡ ἀττική. Ἀττικὴ λέγεται βεβαίως ἡ ἐλαία κατ' ἀντονομασίαν. — Ἐν Β' 33 ἀναγινώσκει Φιλλίδαις καὶ προσσημειοῦται τὰ περὶ τοῦ ἀττικοῦ γένους καὶ δήμου τῶν Φιλαϊδῶν καὶ παραπέμπει εἰς Pape Vört d. Eigenn. εἰς λ. Φιλαΐδαι καὶ Φιλεῖδαι καὶ εἰς Ditt. 232,58 καὶ 496,16 καὶ 551,30 καὶ 675,1 καὶ 2. Παρατηρεῖ δέ, ὅτι πολλὰ ὀνόματα προσώπων, τόπων, γενῶν κττ. ὑπῆρχον κοινὰ πολλῶν ἰωνικῶν πόλεων καὶ ὅτι

ἡ περὶ ταῦτα ἐπίδρασις τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς Ἴωνας καὶ τούτων μάλιστα τοὺς Χίους ἦτο μεγίστη. Παρατίθεται δὲ πολλὰ τούτου παραδείγματα. Θὰ ὑπώπτευεν ἴσως, ὅτι ἀντὶ τοῦ Φιλλίδαις, ὃ ἀνεγίνωσκεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ὑπάρχῃ Φιλαΐδαις. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Φιλλίδαι, οἱ Εὐρυπυλίδαι, τὸ Ἑρμαῖον, τὸ Μητρῷον, τὸ Καβίριον καὶ οἱ Καρίδαι, συνάπτονται ἀλλήλοις στενῶς ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἐπιγραφῆς, εἰκάζει, ὅτι θὰ ἦσαν ἐγγὺς ἀλλήλων. Ἀνωτέρω ἐδήλωσεν, ὅτι τὸ Μητρῷον καὶ τὸ Καβίριον ἦσαν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βροντάδου. Ὅθεν καὶ τὰ λοιπὰ ὀνόματα, νομίζει, ὅτι αὐτοῦ που θὰ ὑπῆρχον.—Τὸ δὲ ὄνομα τῶν Χαλάζων (Β′ 25) ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλαις δυσὶ χιακαῖς ἐπιγραφαῖς, ἀνεκδότοις, τῇ μὲν εὑρεθείσῃ ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Χίου, τῇ δὲ ἐν τῷ χωρίῳ αὐτῆς Βερβεράτῳ. Τὸ ὄνομα προῆλθεν, ὥς μοι φαίνεται, ἢ ἐκ τοῦ σχήματος τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἢ ἐξ ὑπαρχόντων ἴσως ἐνταῦθά ποτε λίθων χαλαζιῶν. —Ἐν Β′ 41: ΓεωρυχίΕα καὶ δεξαμεναὶ τὰ ἐν Ἐρείθαις. —Ἐν τῷ βορείῳ μέρει τοῦ Βροντάδου, οὐ πόρρω τῆς Δασκαλοπέτρας, ὑπάρχει ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Ἐρειθιανῆς, ἥτις ἁπλῶς καὶ Ἐρειθιανὴ λέγεται. Ἆρά γε ἐνταῦθα ἦσαν αἱ τῆς ἐπιγραφῆς Ἐρεῖθαι; Ὡς πρὸς τὸ γεωρυχίεα εἰκάζει, ὅτι ἴσως κακῶς ἀνέγνω τὸ Ε ἀπατηθεὶς ἐκ τυχὸν χασματίου τοῦ λίθου. Παρατηρεῖ δέ, ὅτι ἐνταῦθα τοῦ Βροντάδου οὔτε γῆ νῦν ὀρύσσεται οὔτε ἴχνη προτέρας γεωρυχίας γινώσκει, ἐν ᾧ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ τῆς Χίου φαίνεται ὅτι ἐγίνετο τοῦτο ἀνέκαθεν καὶ ἴχνη αὐτῆς παλαιὰ ὑπάρχουσιν ἐμφανῆ. —Ὁ ὅρος γονῇ δέ, περὶ οὗ ἀνωτέρω, ὑπάρχει καὶ ἐν ἄλλαις χιακαῖς ἐπιγραφαῖς ἀνεκδότοις, ἃς κατωτέρω δημοσιεύομεν. — Τὸ Πρη....ίδαις (Β′ 38) μὴ εἶνε Πρηξιεργίδαις;

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν, ὅτι ὁ Ἄτταλος εἶχεν ἐν Χίῳ τότε τὴν ἐξουσίαν νὰ καθορίζῃ τοὺς ἐξ ἰδιωτικῶν κτημάτων δημοσίους δασμούς, πρὸς ὄφελος τοῦ κοινοῦ τῶν Χίων ἐννοεῖται, καὶ οὐ μόνους τούτους, ἀλλὰ καὶ δασμοὺς κτηματικούς, οὓς ἐκαρποῦντο ἀνέκαθεν γένη ἢ δῆμοι κλ. (Φιλλίδαι, Δοθίδαι, Πρηξ....ίδαι, ἱεροποιοὶ ....). Τὴν ἐξουσίαν ταύτην θὰ εἶχεν ἢ ἐκ συνθήκης ἀπορρέουσαν ἅτε ὢν ὁ ἡγεμὼν τῶν ὑποτελῶν ἢ παραχωρηθεῖσαν αὐτῷ παρὰ τῶν συμμάχων αὐτῷ Χίων ἑκόντων ἐν ταύτῃ μόνῃ τῇ περιστάσει, ἵνα ἡ περὶ τούτων ἀπόφασις πρὸς ὠφέλειαν κοινὴν διηνεκῆ (ἀείδασμος),

προσκρούουσα ἄλλως πολλοῖς ἰδίοις τέλεσιν, ἀσφαλισθῇ διὰ τοῦ κύρους τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ὅστις ἀπεδείκνυτο καὶ ἐκ τῶν ἰδίων εὐεργέτης τῆς Χίου ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ. Πολλὰ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ κυρίων ὀνομάτων εἶνε καὶ ἄλλοθεν γνώριμα ὡς ἐν Χίῳ ὑπάρχοντα. Τῶν ἀγρῶν, τῶν ἀργῶν καὶ τῶν ἄλλων κτημάτων, ὧν τοὺς δασμοὺς ἢ τοὺς ἀειδάσμους τέως ἐκαρποῦτο ἡ πολιτεία τῶν Χίων καὶ γένη ἢ δῆμοι ἢ καὶ ἰδιῶται ἴσως, ἐφεξῆς οἱ δασμοὶ ἢ οἱ ἀείδασμοι θὰ δαπανῶνται οἱ μὲν εἰς τὴν τῶν τειχῶν οἰκοδομίαν, οἱ δὲ εἰς τὴν τοῦ πυρὸς καῦσιν τοῦ ἐν τῷ γυμνασίῳ. Οἱ μὲν ἀφοριζόμενοι εἰς τὴν τῶν τειχῶν οἰκοδομίαν φαίνονται ὄντες πλουσιώτεροι, εἰκότως, οἱ δὲ εἰς τὴν τοῦπυρὸς καῦσιν τοῦ ἐν τῷ γυμνασίῳ πενιχρότεροι. Πόσοι εἶνε ἑκάτεροι ἀκριβῶς δὲν εἶνε εὔκολον νὰ ὁρισθῇ ἅτε πολλῶν τῶν ἀριθμῶν οὐκ ἀναγινωσκομένων. Τὸ Ἄργος καὶ οἱ Γνάφοι (Α′ 11) φαίνονται ὅτι ἦσαν πάντως τόποι ἐγγὺς ἀλλήλων καὶ ὅμοροι. Ὡσαύτως καὶ ὁ Λιμὴν καὶ τὸ ἄλσος (Α′ 13) καὶ ὁ Οἶος ὁ Ἑρμαΐτης καὶ ὁ Οἶος ὁ Γραλλάδης (Α′ 21,22) καὶ ἡ Κασθαναία καὶ οἱ Βασιλέων οἶκοι καὶ Νοιν... καὶ Κυδωνίδαι (Β′ 11 καὶ 12), ἴσως δὲ καὶ αἱ Ῥίναι, τὸ κεραμεῖον, ὁ ἐνεργὸς τόπος, οἱ Εὐρυπυλίδαι καὶ τὸ Ἑρμαῖον καὶ οἱ Ἐνενήκοντα ὄρχοι (Β′ 15-28). Τὰ δὲ γένη ἢ οἱ δῆμοι οἱ ἑκασταχοῦ τέως λαμβάνοντες τοὺς ἀειδάσμους ᾤκουν πάντως ἐγγὺς τῶν ἀποφερόντων αὐτοῖς τούτους κτημάτων.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀπαντῶσιν ὀνόματα ἀνδρῶν: Ἀγαθῖνος, Ἀθηναγόρας, Ἀνδρῶναξ, Ἀπολλωνίδης, Ἀπολλώνιος, Βίτιννος (ἢ Βίτιμνος), Βιτῶς, Βίων, Δαμασίστρατος, Δεινόμαχος, Δημήτριος, Διονυσόδωρος, Εὔζηλος, Εὔτυχος, Ζῆνις, Ἡρόστρατος, Ἡρόφαντος, Θεόδοτος, Θεόδωρος, Θεόπροπος, Θρασυκλέων, Ἱκέσιος, Λεωμέδων, Μενεκράτης, Μενέστρατος, Μένης, Μένιππος, Μηνόφιλος, Μητρόδωρος, Οἰνοπίδης, Πάτρων, Περικλῆς, Πύθερμος, Πυθοκλῆς, Πύθων, Πύρρος, Σκυθῖνος, [Τ]έλλις, Φησῖνος, Φιλώτας·— γυναικῶν: Θεανώ, Μητρίς, Πλιάς, Πυθηίς· — τόπων : Ἀκτή, Ἄλσος, Ἄργος, Βασιλέων οἶκοι, Γνάφοι, Δώτιον, Ἐνενήκοντα ὄρχοι, Ἐρεῖθαι, Κασθαναία (ἡ Πολίχνη), Καύκασα, Λευκώνια, λιμὴν (Βαθύς), Νυκτει..., Οἶος ὁ Ἑρμαΐτης, Οἶος ὁ γραλλάδης, Περαία, Ῥίναι, Χάλαζοι· — γενῶν: Δοθίδαι, Εὐρυπυλίδαι, Καρίδαι, Κυδωνίδαι, Πρηξ...ί-

δαι, Φιλλίδαι (ἢ Φιλαίδαι)·— δημοτῶν: Κρηνεύς, Συκαεὺς — ἱερῶν: Ἑρμαῖον, Καβί[ριον], Μητρῷον.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε εἰς τὴν τοπογραφίαν τῆς Χίου καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς καθόλου σπουδαιοτάτη. Εἶνε δὲ ἀνάγκη νὰ συλλεγῶσι καὶ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ χιακαί, ἐξ ὧν θὰ δύνηταί τις μετὰ πιθανότητος νὰ ὁρίσῃ τοὺς ἀορίστους ἐν αὐτῇ ὡς πρὸς ἡμᾶς καταλειπομένους τόπους καὶ νὰ διευκρινήσῃ τὰς ἄλλας ἐξ αὐτῆς πληροφορίας. Πρὸς τοῦτο πρέπει βεβαίως νὰ γένωνται ἀνασκαφαί τινες ἔν τε τῇ πόλει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Χίου, ἐν τόποις ἔχουσιν ὁμολογουμένως ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν πλείστην, ἵνα καὶ ταῦτα διαλευκανθῶσι καὶ ἄλλα πάμπολλα. Ἐκ τῆς ἐμπειρίας, λέγει, ἣν ἔχω, τοῦ τόπου πιστεύω, ὅτι καὶ ἀδεής τις ἐπιμελὴς ἔρευνα μόνη, καὶ ἄνευ ἀνασκαφῶν συστηματικῶν, θὰ ἀποκαλύψῃ λείψανα πλεῖστα, προϊστορικὰ καὶ παναρχαιότατα καὶ ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐφεξῆς, ἅτινα θὰ ἑρμηνεύσωσι πάμπολλα οὐ μόνον τῆς χιακῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης νησιωτικῆς καὶ τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Δ′.

Ἐπιγραφαὶ Καρδαμύλων.

Αἱ τρεῖς ἀκόλουθοι ἐπιγραφαί, ἃς ἀναδημοσιεύομεν ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω ἀριθ. Δ′, εἶχον δημοσιευθῇ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πατρός μου ἐν τῇ ἐφημ. Κορομηλᾶ ἐν τοῖς φύλλοις 220 καὶ 222 τοῦ ἔτους 1889.

Σῴζονται δ' αὗται κατὰ τὴν περιοχὴν τῆς κωμοπόλεως Καρδαμύλης, πολίσματος παλαιοῦ τῆς Χίου, ὑπὸ Θουκυδίδου μὲν ἤδη μνημονευομένου, κειμένου δὲ κατὰ τὸ ΒΑ. τῆς νήσου καὶ ὀνομαζομένου τανῦν κατ' οὐδέτερον πληθυντικὸν τὰ Καρδάμυλα.

Ἐν Καρδαμύλοις ἢ κατὰ τὴν περίχωρον αὐτῶν ἔχουσιν ἤδη εὑρεθῇ καὶ πρότερον ἐπιγραφαὶ παλαιαὶ (ἴδε Βλαστοῦ Χιακὰ τόμ. Β′ σελ. 225, 226. — CIG. Addenda 2211 d. — Bull. d. Corr. hellénique 1879 p. 242 καὶ 319, 6), σῴζονται δ' ἔτι πολλαχοῦ καὶ παλαιῶν κτισμάτων ἐρείπια κατὰ χώραν ἢ λείψανα σποράδην περικείμενα καὶ ἀκούονται πολλὰ παλαιῶν τόπων ὀνόματα. Ἐν ἱκανοῖς τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν ὀνομάτων τούτων, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις ἀλλαχοῦ τῆς νήσου, ὁ πατήρ μου ἀνεῦρεν ἀσφαλῶς ναοὺς καὶ ἄλλα χωρία μνημονευόμενα

ὑπὸ παλαιῶν συγγραφέων ἢ ἐν ἐπιγραφαῖς ἐκδεδομέναις καὶ ἀνεκδότοις. Ἐκ τῶν περὶ Καρδάμυλα τόπων μνημονευτέα μόνα τὰ παρ' Ἡροδότῳ (ϛ' 26) Κοῖλα τῆς Χίου, ἀκριβῶς τοποθετηθέντα πρὸ ἱκανοῦ χρόνου ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐκ τοῦ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ Βραβαντίου ἢ Βράβαντος «τόπου περὶ Χίον» κατὰ τοῦτον καὶ «πολιχνίου Αἰολίδος ἐγγὺς Χίου», ἀκριβῶς ὁμοίως ἀναγνωρισθέντος ἔκ τ' ἐπιγραφῶν καὶ τοῦ σημερινοῦ ὀνόματος.

Τῶν δὲ τριῶν καρδαμυλίων ἐπιγραφῶν, ἃς κατωτέρω ἀναδημοσιεύομεν, τὴν μὲν πρώτην εἶδεν ὁ Βλαστὸς (τόμ. Β' σελ. 226) «ἐγκεχαραγμένην ἐπὶ τοῦ τελευταίου μιᾶς στέρνας λίθου», ἀλλ' ἀνέγνωσεν αὐτῆς μόνας ἑπτὰ ἢ μᾶλλον ἓξ καὶ ἡμίσειαν λέξεις, τὰς κατειπάτω... βασιλέας... ἑκάστῳ . . . σκηται πέντε στατῆρας ὀφειλέτω, πλημμελῶς δὲ καὶ τὴν τρίτην αὐτῶν, δικαιολογούμενος, ὅτι «μόλις ἀναγινώσκονται σήμερον αἱ λέξεις αὗται» Τὰς λέξεις ταύτας ἀνεδημοσίευσε καὶ ὁ Böckh CIG. Addendis 2214 c. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀληθῶς εἶνε ἱκανῶς δυσανάγνωστος. Τοῦ λίθου ἐνῳκοδομημένου κατὰ τὴν ἐξωτέραν ὄψιν τοίχου δεξαμενῆς νερομύλου, ἄλλοτε κινουμένου δι' ὕδατος τιτανούχου ὀλίγου, τὰ γράμματα, ὅσα περιελείφθησαν ἐν τῇ ἀκεραίᾳ ἐπιφανείᾳ, ἐπεκαλύφθησαν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τῆς ἀποτιθεμένης τιτάνου. Καὶ ἡ θέσις δ' αὐτὴ τῆς ἐπιγραφῆς κατὰ τὴν ἐνοικοδόμησιν παρέχει τινὰ δυσκολίαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. Τῇ 7 δ' αὐγούστου τοῦ 1887 ὁ πατήρ μου ἐν μέρει μὲν καθαρίσας ἐκ τοῦ προχείρου τὸν λίθον, ἐν μέρει δὲ ἄλλαις μηχαναῖς βοηθηθεὶς καὶ τυχὼν τῆς ἀντιλήψεως τῶν φιλικῶν ὀφθαλμῶν, διότι τότε ὠφθαλμία, τῶν κ. κ. Γ. Χατζιδάκι, καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ, καὶ Μιχ. Κουφοπαντελῆ, ἐπιμελητοῦ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Χίῳ Γυμνασίου, ὅστις καὶ εἰς δευτέραν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιγραφῆς ἐβοήθησεν αὐτῷ τῇ 23 αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἠδυνήθη ν' ἀναγνώσῃ τὰ πολλὰ γράμματα τῶν σῳζομένων στίχων, ἀνεπλήρωσε δ' ἐξ εὐκόλου εἰκασίας τἀφανῆ καὶ τὰ ἐλλείποντα. Τὴν ἀνάγνωσιν δὲ καὶ ἀναπλήρωσιν ταύτην καὶ τῶν εἰκασμάτων τὴν ἐξασφάλισιν ἠδυνήθη νὰ ἐπιβεβαιώσῃ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὁπότε εἶδεν ἰδίοις ὀφθαλμοῖς τὰ φαινόμενα γράμματα τοῦ λίθου ἅπαντα.

Ὁ Haussoulier, ὅστις ἐν ἔτει 1878 περιώδευσε τὴν νῆσον ἅπασαν πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ ἀνάγνωσιν ἐπιγραφῶν, ἀνεῦρε δὲ ἢ βέλτιον

ἀνέγνωσε καὶ μεθ' ὑπομνήματος ἀξιολόγου ἐδημοσίευσεν οὐκ ὀλίγας ἐκ Χίου ἐπιγραφάς, καὶ δὴ καὶ Καρδαμυλίας (Bull. d. Corr. hell. 1879 p. 45-58, 230-255, 318-327), δὲν εἶδε, φαίνεται, ἢ δὲν ἐζήτησε τὴν προκειμένην ἐπιγραφήν. Εἶχε δ' ὅμως ὑπ' ὄψει τὸν ἰδόντα ταύτην Βλαστόν, διῆλθε δὲ κατὰ τὴν ἀπὸ Καρδαμύλων πρὸς τὰ βόρεια τῆς Χίου ὁδὸν αὐτοῦ ἔμπροσθεν τῆς ἐχούσης τὸν ἐνεπίγραφον λίθον πλευρᾶς τῆς δεξαμενῆς.

Ὁ νερόμυλος, οὗτινος ἡ δεξαμενὴ αὕτη κεῖται κατὰ τὸν πασίγνωστον ἐν Χίῳ μικρὸν παράλιον αὐλῶνα, ἐν ᾧ καὶ ἄλσος, τὸν μίαν ὥραν πρὸς ἄρκτον τῶν Καρδαμύλων κείμενον, ὀνομαζόμενον δὲ Ναὸν (Ναγὸν) ἐκ τοῦ ἐκεῖ πάλαι ὑπάρχοντος ναοῦ τοῦ Θεοῦ, ᾧ ἦσαν ἀφιερωμένα τὰ περικείμενα χωρία καὶ ἄλση. Ὁ λίθος, ἐντετειχισμένος κατὰ τὴν βορείαν καμπύλην πλευρὰν τῆς δεξαμενῆς, τεθημένος δὲ πλαγίως, ὥστε ν' ἀναγινώσκωνται οἱ στίχοι κάτωθεν ἄνω, εἶνε φαιὸν ἢ κυανίζον ἐγχώριον μάρμαρον, ἔχει δὲ μῆκος μὲν 0,54 γ. μ., πλάτος δὲ 9,36 καὶ πάχος νῦν ἀφανές. Πάντως δ' ἦτο πλακοειδὴς ὀρθογώνιος στήλη καθ' ἃ συνήθως. Ἡ στήλη πρὸς τἄνω εἶνε σχεδὸν ἀκεραία, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερά, καὶ μόνον κάτωθεν φαίνεται ἀποκεκρουσμένη, καὶ μάλιστα πρὸς τἀριστερά. Ἡ ἄνω ἄκρα τῆς ἐνεπιγράφου ἐπιφανείας εἶνε βεβλαμμένη, ὀλίγα δὲ γράμματα τοῦ πρώτου στίχου περιελείφθησαν, βεβλαμμένη δ' εἶνε καὶ ἡ δεξιόθεν ἄνω γωνία μέχρι τοῦ ἐνάτου στίχου, εἶτα δὲ καὶ κατωτέρω, καὶ ἅπασα σχεδὸν ἡ ἀριστερὰ κατὰ κάθετον. Στίχοι φαίνονται νῦν εἴκοσι πέντε, ὧν εἰς ἀκέραιον ἀποκαθίστανται μόνον οἱ ἐξ ἀρχῆς εἴκοσι. Τὰ γράμματα εἶνε καλά, πιθανώτατα τοῦ ε' μ. Χ. αἰῶνος λήγοντος ἢ τοῦ δ' ἀρχομένου, ὅπερ ἄλλως δηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ λόγου, σχῆμα δ' αὐτῶν τὸ γνωστὸν σύγχρονον χιακὸν ἀλφάβητον. Νῦν ἐκδιδόντες αὐτὴν κεφαλαίοις τε γράμμασι καὶ διὰ στοιχείων συνήθων λέγομεν, ὅτι καὶ στοιχηδὸν εἶνε ἡ γραφή, ἑκάστου στίχου περιέχοντος δέκα ἓξ γράμματα. Τὰ ἐν τῷ α' στίχῳ εἶνε μείζονα τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς. Γραφὴ Α Ε Θ Κ Ν Π Σ Υ Φ Ω.

Ἡ ἐπιγραφὴ δὲν συντελευτᾷ τῷ λίθῳ ἀλλ' ἐξηκολούθει, φαίνεται. Εἰς ἄλλην ἐπιφάνειαν δὲν περιέχει γράμματα ὁ λίθος, ὡς εἶπε τῷ πατρί μου ὁ Μιχαὴλ Μυλωνᾶς, Καρδαμύλιος κτήτωρ τοῦ ὑδρομύλου καὶ εἰδήμων τῶν κατὰ τὸν Ναγόν, ἐξ οὗ εἶνε εἰλημμένος ὁ λίθος,

ὡς καὶ ἄλλοι ἐλήφθησαν ἐνεπίγραφοι καὶ ἀνάγλυφοι λίθοι εἰς Καρδάμυλα καὶ ἀλλαχοῦ. Πολὺ δὲ μέρος τῆς γῆς, ἐν ᾗ νῦν εἶνε πεφυτευμένοι κῆποι τοῦ Ναγοῦ, καλύπτει λίθους λελαξευμένους ἐν χώρᾳ ἢ οὔ, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ αὐτοῦ Μιχ. Μυλωνᾶ, πλὴν ἐννοεῖται τῶν ὑποδεχομένων τὸ πολὺ ἀπὸ τῆς πηγῆς ἐκρέον ὕδωρ σιδηροδέτων ποτὲ μεγαλολίθων ἀναβαθμῶν, οἵτινες καὶ νῦν εἶνε καταφανεῖς, ἐκτεινόμενοι ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἑτέρας ὄχθης τοῦ σχηματιζομένου ῥείθρου μέχρι τῆς οὐ πολὺ ἀπεχούσης θαλάσσης. Ὁ ναός, ἐξ οὗ ἡ θέσις ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἔκειτο πάντως κατὰ μέσον τὸ ἀπὸ τῆς πηγῆς εἰς τὴν θάλασσαν ῥεῖθρον ὀλίγον ὑπεράνω τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἔνθα νῦν τὸ ναΐδιον τῆς Παναγίας, ἐπὶ ἀρχαίων κατὰ μέρος θεμελίων. Οἱ περὶ αὐτὴν τοῖχοι εἶνε πλήρεις ἀποθραυσμάτων λαξευτῶν βαθυκυανοχρόων ἐπιχωρίων λίθων, ἐξ ὧν ἦτό ποτε ᾠκοδομημένος ὁ ναὸς ὁ παλαιός, εἶνε δὲ καὶ τὸ νῦν ναΐδιον.

Ἰδοὺ ἡ πρώτη αὕτη ἐκ Καρδαμύλων τῆς Χίου ἐπιγραφή:

Ε Π Ι Τ] Ε Λ Λ [Ι] Ο Σ Π [Ρ Υ Τ Α Ν
Ι] Ο Σ Β Ο Λ Η Σ [Γ] Ν Ω Μ Η [Ε Ν Τ
Ο Ι Σ Α Λ Σ [Ε Σ Ι Ν Μ Η Π Ο Ι Μ
Α Ι Ν] Ε Ν Μ Η Δ Ε Κ Ο Π Ρ [Ε Ο Ε
Ν] Η Ν Δ Ε Π Ο Ι Μ Α Ι Ν Η Ι [Η V
Φ Ο Ρ Β Η Ι Η Β Ο Κ Ο Λ Η Ι [Ο Ι
Δ Ω] Ν Κ Α Τ Ε Ι Π Α Τ Ω Π Ρ [Ο Σ
Τ Ο Σ Β Α Σ Ι Λ Ε Α Σ Α Γ [Ν Ω Σ
Π Ρ Ο Σ Τ Ο Θ Ε Ο Τ Ω Ι Δ Ε Π [Ο
Ι] Μ Α Ι Ν Ο Ν Τ Ι Η V Φ Ο Ρ Β Ε
Ο Ν Τ Ι Η Β Ο Κ Ο Λ Ε Ο Ν Τ Ι Η
Μ] Ι Ε Κ Τ Ο Ν Ι Θ V Ν Α Ε Σ Τ Ω
Κ Α Τ] Α [Κ] Τ Η Ν Ο Σ Ε Κ Α Σ Τ Ο
Ν] Η Ν Δ Ε Κ Ο Π Ρ Ε Ο Ω Ν Α Λ [Ι
Σ] Κ Η Τ Α Ι Π Ε Ν Τ Ε Σ Τ Α Τ Η
Ρ] Α Σ Ο Φ Ε Ι Λ Ε Τ Ω Α Γ Ν Ω Σ
Π Ρ Ο Σ Τ Ο Θ Ε Ο Η Ν Δ Ε Ο Ι Δ
Ω Ν Μ Η Κ Α Τ Ε Ι Π Ε Ι Π Ε Ν Τ
Ε Σ Τ] Α Τ Η Ρ Α Σ Ο Φ Ε Ι Λ [Ε Τ

Ω Λ Ο Τ Ο Σ Τ Ω Ι Θ Ε Ω Ι Τ . .
? ? ?
. Λ Ω Ρ Α Ν Α . . Ν Τ Ο Ι Σ[Α Λ
?
Σ Ε] Σ [Ι] . . Κ Ε V Α Ε Κ Τ Ο Ι [Ε
? ?
Ρ Ο] Μ [Η Χ Φ] Ε Ρ Ε Ν Τ Α Ι Ε Ρ [Α
?
Η Ν Δ] Ε [Χ] Φ Ε Ρ Η [Ι] Α Ρ Ε Σ Τ Α
?
. . . . Ν . Ο Ν Δ Ε

Ἐπὶ Τ]έλλ[ι]ος π[ρυτάν-
ι]ος. Βο(υ)λῆς [γ]νώμη. ['Εν τ
οῖς ἄλσ[εσιν μὴ ποιμ-
αίν]ε(ι)ν μηδὲ κοπρ[εόε-
(ι)ν]· ἢν δὲ ποιμαίνῃ [ἢ ὑ
φορβῇ ἢ βο(υ)κολῇ, [ὁ ἰ-
δὼ]ν κατειπάτω πρ[ὸς
το(ὺ)ς βασιλέας ἁγ[νῶς
πρὸς το(ῦ) θεο(ῦ)· τῷ δὲ π[ο-
ι]μαίνοντι ἢ ὑφορβέ-
οντι ἢ βο(υ)κολέοντι ἡ-
μ]ίεκτον ἴθυνα ἔστω
κατ]ὰ [κ]τῆνος ἕκαστο-
ν]· ἢν δὲ κοπρεόων ἁλ[ί-
σ]κηται, πέντε στατῆ-
ρ]ας ὀφειλέτω ἁγνῶς
πρὸς το(ῦ) θεο(ῦ)· ἢν δὲ ὁ ἰδ-
ὼν μὴ κατείπει, πέντ-
ε στ]ατῆρας ὀφειλ[έτ-
ω αὀτὸς τῷ θεῷ τ. .
. . . ρα .α. [ἐ]ν τοῖς [ἄλ-
σε]σ[ι]... ευα ἐκ το(ῦ) ἱ[ε-
??
ρο(ῦ)] μ[ὴ'χφ]έρε(ι)ν τὰ ἱερ[ά·
?
ἢν δ'] ἐ[χ]φέρῃ αρεστα
...............ν [τ]ὸν δὲ

Οἱ ἔσχατοι πέντε στίχοι τῆς ἐπιγραφῆς ἔχουσι τὰ γράμματα κατὰ μὲν τὸ πλεῖστον ἐφθαρμένα κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν δυσδιάκριτα, ὥστε δύσκολον ἀποβαίνει ν' ἀποκαταστήσῃ τις τὰς λέξεις. Παρατηρητέον μόνον, ὅτι τὸ μὲν ἢν κατείπΕΙ ἀπαντῶμεν καὶ ἐν ἄλλαις χιακαῖς ἐπιγραφαῖς ἐκ παραλλήλου, ὡς ἐνταῦθα πρὸς τὰ ἢν βουκολΗι... ποιμαίνΗι κτλ., τὸ δὲ ἴθυνα (=εὐθύνη) πρῶτον νῦν ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ τῇ παλαιᾷ ἐδῶ ἀνευρίσκεται, κατ' εὐτυχῆ δὲ συγκυρίαν ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν δημοσιευομένων ἐπιγραφῶν, ἔχον τὴν αὐτὴν σημασίαν.

Ἡ δευτέρα ἐπιγραφὴ αὕτη ἀνευρέθη κατὰ τὸ Μάρμαρον, ἐπίνειον τῶν Καρδαμύλων, ἐπὶ στήλης ὁμοίου τῇ πρώτῃ λίθου ἐνεκτισμένης κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν ἐν τῇ ΝΑ. γωνίᾳ τῆς κατὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου οἰκίας τοῦ ἱερέως Στεφάνου Κουτρῆ, ὀλίγον ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους, ἓν περίπου γαλλικὸν μέτρον. Τὰ γράμματα αὐτῆς εἶνε παραπλήσια τοῖς τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς, ἀλλὰ πολὺ ἐφθαρμένα πρὸς τἄνω, ἀπὸ δὲ τῆς ἀρχῆς τοῦ λίθου παντελῶς ἐξαληλιμμένα μέχρι στίχων περὶ τοὺς εἴκοσι. Διατέμνεται δὲ ἢ μᾶλλον κατέχεται ὁ λίθος κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ καὶ ὑπὸ σιδηροῦ διαζώματος, δι' οὗ ὁ τοῖχος τῆς οἰκίας εἶνε ἠσφαλισμένος. Ὥστε ἐξ ἁπάντων τούτων ἡ ἐπιγραφὴ ἀποβαίνει δυσανάγνωστος σφόδρα. Τὸ μῆκος τῆς στήλης εἶνε 0,43, τὸ δὲ πάχος, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή, 0,14 καὶ τὸ ἐντετειχισμένον πλάτος 0,25. Οὐδαμῶς ἀπίθανον, ὅτι ὁ λίθος ἔχει ἐπιγραφὴν καὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν δύο πλατυτέρων ἐπιφανειῶν αὐτοῦ, αἵτινες εἶνε νῦν ἀφανεῖς ὡς ἐνεκτισμέναι. Στίχοι φαίνονται νῦν τῆς ἐπιγραφῆς δεκαπέντε στοιχηδὸν γεγραμμένοι ἐν ὀκτὼ γράμμασιν, ὧν πολλὰ ἐφθαρμένα.

Ἀναδημοσιεύεται καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη γράμμασι συνήθεσιν, ὡς εἶχε δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ νῦν τὸ πρῶτον κεφαλαίοις.

Ο Ω Σ Η	
Ν Τ Α Μ Η Κ	μὴ κ
Α Τ Η [Γ] Ο Ρ Ε Ι	ατη[γ]ορεί-
[Τ] Ω [Π] Ρ Ο Σ Κ Α	[τ]ω [π]ρὸς Κα-
V] Κ Α Σ Ε [Α] Σ Μ	υ]κασέ[α]ς μ-
Η] Τ [Ε Π Ε Ι] Μ Η	[ή]τ' [ἔπει] μή-

Τ] Ε Ρ Γ [Ω] Ι Μ Η	τ'] ἔργ[ω]ι μη-
Δ Ε Ν Ι Α Ν Η [Κ	δενὶ ἀνη[κ-
Ο] Ω Σ Ο Ρ Ο Ν Ο	ό]ως· ὅρον ὅ-
Σ] Α Ν Ε [Κ] Β Α [Λ	ς] ἂν ἐ[κ]βά[λ-
Η Ι Σ Τ Α Τ Η [Ρ	ηι στατῆ[ρ'
Α] Π Ο Δ Ο Τ Ω [Ι	ἀ]ποδότω [ἴ-
Θ Υ Ν Α Γ Κ Α Ι	θυναγ καὶ
Τ] Η Π Α Ρ Η Ι [Ε	τ]ὴπαρῆ ἐ-
Ν] Ε Χ Ε Σ Θ Ω	ν]εχέσθω.

Ἐννοεῖται, ὅτι καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης τὰ πλεῖστα γράμματα εἶνε μεμαντευμένα μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πατρός μου καὶ ἀναπεπληρωμένα ἢ ἀνεγνωσμένα. Σημειωτέον δὲ τὸ τῶν Καυκασέων ὄνομα, πρῶτον νῦν ἀνευρισκόμενον, οἰκητόρων βεβαίως τινῶν ἐν Χίῳ Καυκάσων (Ἡροδ. Ε' 33), ὧν ἡ θέσις, ὡς νομίζει ὁ πατήρ μου, κακῶς ὡρίσθη κατὰ τὰς ἐνδείξεις τοῦ Ἡροδότου ὑπὸ τῶν μέχρι τοῦδε τοπογράφων τῆς Χίου.

Ἡ τρίτη ἐπιγραφή, ἀναγινωσκομένη βαθυχαράκτοις συγχρόνοις ὡσαύτως γράμμασιν, ἀλλὰ μείζοσιν, ἐπὶ παραστάδος θυρίδος τῆς οἰκίας τοῦ ἱερέως Μιχ. Μαρτάκη κατὰ τὸ αὐτὸ Μάρμαρον τῶν Καρδαμύλων ὀλίγον δὲ νοτιώτερον τῆς τοῦ Στεφ. Κουτρῆ κειμένης περιέχει μόνον τάδε:

ΦΙΛΙΩΝΟΣΤΟΚΡΙΤΩΝ[ΟΣ	Φιλίωνος το(ῦ) Κρίτων[ος

Αἱ δύο ἐπιγραφαί, ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη, ἐκομίσθησαν ἀπὸ τῶν Λουτρῶν, θέσεως κειμένης πρὸς νότον τοῦ Μαρμάρου μίαν περίπου ὥραν, περιεχούσης δὲ παλαιὰ λείψανα πολλά.

Ε'.

Ψήφισμα Ἐρυθραϊκόν.

Τελευτῶντος τοῦ 1900 ἀνευρέθη ἐν Ἐρύθραις, ἔν τινι τῶν κτημάτων τοῦ Ν. Ἀλιχανᾶ, παρὰ τὸν ποταμίσκον Ἀλέοντα, ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ ἴχνη παλαιᾶς ὁδοῦ διακρίνονται, λίθος μαρμάρου ἐγχωρίου

ἐρυθρίζοντος, μήκ. 1,12, πλάτ. 0,51 καὶ πάχ. 0,18. Ὁ λίθος ἐκομίσθη πρὸς τὸν πατέρα μου φροντίδι καὶ δαπάνῃ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοὶ λίθοι ἐξ Ἐρυθρῶν καὶ ἄλλοθεν πρὸς αὐτὸν ἐκομίζοντο, οὓς ἐδωρήσαμεν ἅπαντας τῷ μουσείῳ τοῦ γυμνασίου. Ὁ λίθος εἶνε συνήθης πλακοειδὴς ὀρθογώνιος στήλη, ἔχουσα κεκαλυμμένας διὰ γραμμάτων τὰς τρεῖς ἐπιφανείας, τῆς ἑτέρας τῶν μεγάλων ἐπιφανειῶν οὐ φερούσης γράμματα. Εἶνε δὲ μαλακὸς καὶ εὔθρυπτος καὶ διὰ τοῦτο πολλαχοῦ τὰ γράμματα εἶνε δυσδιάκριτα, ὡς δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ παραβάλλων καὶ ὧδε τὸ διὰ μεγάλων γραμμάτων κείμενον πρὸς τὸ διὰ μικρῶν. Ἀλλὰ καὶ χαραττόμενος ἐθραύσθη ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ χαράκτου, ὡς γίνεται φανερὸν ἐν τοῖς στ. 20, 21, 22 τῆς α' τῶν πλευρ. ὄψεων (Β') καὶ ἐν στ. 17 καὶ 18 τῆς β' πλευρ. ὄψεως (Γ'). Εἶνε ἀποκεκρουσμένος εἰς τὰ ἄνω καὶ μάλιστα εἰς τὰ κάτω, ὡς φαίνεται ἐν τῷ κειμένῳ τῶν τριῶν αὐτοῦ ἐνεπιγράφων ἐπιφανειῶν. Γράμματα φέρει 16 ἐν ἑκάστῳ ἀκεραίῳ στίχῳ τῆς μεγάλης ἐπιφανείας καὶ 6 ἐν ἑκάστῳ ἀκεραίῳ στίχῳ τῶν μικρῶν. Ἡ μὲν γραφὴ εἶνε στοιχηδόν, τοῦ ε' αἰῶνος λήγοντος ἢ τοῦ δ' ἀρχομένου, ἡ δὲ γλῶσσα ἡ ἰωνικὴ διάλεκτος. Ἡ ἐπιγραφὴ δὲν συντελευτᾷ τῷ λίθῳ ἀλλ' ἐξηκολούθει. Ἡ μὲν Γ' τῶν πλευρῶν περιέχει τὴν συνέχειαν τῶν ἐν τῇ Β', ἡ δὲ δευτέρα τῶν τῆς Α', ὡς φαίνεται. Εἰς τὸ ψήφισμα τοῦτο κατέλιπεν ὁ πατήρ μου πλείστας παρατηρήσεις, ἃς νῦν σπεύδοντες εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν κειμένων τῶν ἐπιγραφῶν παραλείπομεν ἐπιφυλασσόμενοι νὰ δημοσιεύσωμεν καὶ ταύτας ἔπειτα. Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἀναφέρονται εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἐπιγραφῆς καὶ εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτῆς. Ποιεῖται δὲ λόγον περὶ συγκροτήσεως ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ δικαστηρίου, τοῦ ἐνταῦθα ὑπουργήματος τοῦ πρυτάνεως, τῶν ἐνόρκων δικαστῶν, τῆς εἰσαγωγῆς τῆς δίκης, τῆς διαδικασίας, περὶ τοῦ εἰσάγειν καὶ δικάζειν, περὶ τῶν ἐν τῷ ψηφίσματι ὅρων τιθεὶς (τιθέντα), κύκλος, ἐπιοπτεύειν, νόθος καὶ ἀληθὴς (γνήσιος), ζυγὴ (ὑπὸ ζυγήν), μὴ κατὰ νόμον τραφῆναι (τραφές), ἐξ ἐλευθέρο παῖς καὶ ἄλλων τινῶν, καὶ περὶ τοῦ Ἀγοραίου Ζηνὸς καὶ περὶ τῆς πρυτανηΐης.

Πλευρὰ Α΄.

– Υ Α Μ . . . . Η Δ Ε .
Τ Ι Μ Α Σ Η Ι . ⌒ Μ Α Ρ Τ Α Ν Η
Ι Ο Φ Ε Λ Ε Τ Ω Δ Ε Κ Α Σ Τ Α Τ
Η Ρ Α Σ Δ Ι Ω Ξ Ι Ν Δ Ε Ν Α Ι Τ
Ω Ι Β Ο Λ Ο Μ Ε Ν Ω Ι Κ Α Ι Τ Σ
Ι Κ Α Τ Α Λ Α Β Ο Ν Τ Ι Τ Ω Μ Ι
Σ Υ Τ Ο Δ Η Μ Ι Σ Υ Τ Η Σ Π Ο Λ
Ε Ω Σ Η Ν Δ Ε Κ Χ Ω Ρ Η Ι Ο Δ Ι
Ω Ξ Α Σ Ο Φ Ε Λ Ε Τ Ω Ο Π Ε Ρ Ο
Ι Ν Ι Κ Ω Ν Τ Ι Γ Ι Ν Ε Τ Α Ι Κ
Α Ι Τ Ο Υ Τ Ο Δ Ι Ω Ξ Ι Ν Ε Ν Α
Ι Κ Α Τ Α Τ Α Υ Τ Α Δ Ι Κ Α Ι Ε
Ν Δ Ε Α Π Ο Τ Ω Μ Φ Υ Λ Ε Ω Ν Α
Ν Δ Ρ Α Σ Ε Ν Ν Ε Α Α Π Ε Κ Α Σ
Τ Η Σ Ο Ι Σ Ι Ν Ε Σ Τ Ι Ν Μ Η Ε
Λ Α Τ Ο Ν Ο Σ Α Ξ Ι Α Η Τ Ρ Ι Η
Κ Ο Ν Τ Α Σ Τ Α Τ Η Ρ Ω Ν Ο Μ Ο
Σ Α Ν Τ Α Σ Τ Ο Ν Α Υ Τ Ο Ν Ο Ρ
Κ Ο Ν Τ Η Ι Β Ο Λ Η Ι Δ Ι Κ Α Ν
Κ Α Τ Α Ν Ο Μ Ο Σ Κ Α Ι Ψ Η Φ Ε
Σ Μ Α Τ Α Π Λ Η Ρ Ο Ν Δ Ε Τ . .
Ι Κ Α Σ Τ Η Ρ Ι Ο Ν Μ Η . . . .
Σ Ο Ν Α Σ Η Ε Ξ Κ C . . . . . .
Ι Ε Ν Α Δ Ι Κ Α Ι Ε Ν . . . Λ Ε
Σ Ι Ο Ν Τ Ι Θ Ε Ν Τ . . Α Τ Α Τ
. Ν Ν Ο Μ Ο Ν Ε Σ Α Γ Ε Ν Δ Ε Τ
. . Δ Ι Κ Α Σ Κ Α Ι Σ Υ Γ Γ Ρ .
. . . Π Ρ Υ Τ Α Ν Ε Α Σ Κ Α Ι .
. . . . Σ Θ Α Ι Τ Ο Ν Ο Φ . . .
. . . . Ι Δ Ε Μ Η Α Υ Τ . . . .
. . . . . Γ Δ Ι Υ Α . . . . . .
. . . . . Ν . . . .

Πλευρὰ Β′.

. . . . . ΙΙ .
. . Μ Α Ε [Σ]
[Τ] Η Λ Η Ι [Λ]
[Ι] Θ Ι Ν Η Ι
Κ Α Ι Ε Σ [Τ]
Ͻ Γ Κ Υ Κ Λ
Ο Ν Σ Τ Η Σ
Α Ι Τ Ο Ι Ͱ
Ν Ο Σ Τ Ω Γ
Ο Ρ Α Ι Ο Τ
Η Ν Δ Ε Υ Τ
Ε Ρ Η Ν Π Ρ
Υ Τ Α Ν Η [Ι]
Η Ν Δ Ι Ω Ξ
Ι Ν Δ Ε Ν Λ
Ι Ο Τ Ι Σ Α
ʹ Τ Ο Σ Ι Ϲ
. Ι Μ Η Κ Α
Τ Α Ν Ο Μ Ο
Ν Τ Ρ Α Φ
Ε Σ Η Ε Ξ
Ε Λ Ε Υ Θ
Ε Ρ Ο Π Α Ι
Σ Η Ξ Ε Ν Ϲ
Ο Τ Ε Ο Δ Ε
Κ Α Τ Η . Σ
˥ Α Λ Α Ι Ο
Τ Ε Ρ Ο Ν Ι
Ι Μ Α Σ Ι Σ
. Ε Ν Η Κ Υ
. Μ Ο Ν Ε Δ
. Ξ Α Τ Ο .
. . Π Ε Ρ .
. . . Λ . .

Πλευρὰ Γ′.

. . . . . Ο Π
. . . Ι Ε Ν Η
. . Α Π Ο Ν
. Θ Ο Η Ι Ε
Π Ι Ο Π Τ Ε
Υ Ε Τ Ω Κ Α
Ι Υ Π Ο Ι Υ
Γ Η Ν Ε Ν Α
Ι Τ Ω Ν Δ Α
Λ Η Θ Ω Ν Ο
Σ Α Μ Μ Η Ι
Λ Θ Η Ι Ε Ι
. Γ Γ Ε Λ Α
Ν Τ Ω Ν Τ Ω
Μ Π Ρ Υ Τ Α
Ν Ε Ω Ν Ο Φ
Ε Λ Ε Τ Ω
Η Μ Ι Σ Τ
Α Τ Η Ρ Ο Ν
Ε Σ Τ Ω Δ Ε
Τ Ω Μ Π Ρ Υ
Τ Α Ν Ε Ω Ν
Η Ν Τ Ι Μ Η
Τ Ω Ν Α Ν Α
Γ Κ Α Ι Ω Ν
Α Π Ε Ρ . .
Ι . . . . .

Πλευρὰ Α'.

.υα. . . . . μ]ηδ' ἐ]ς
τιμάς· ἢ]ν δ' ἁ]μαρτάνη
ι, ὀφε(ι)λέτω δέκα στατ-
ῆρας. Δίωξιν δ' ε(ἶ)ναι τ-
ῶι βουλομένωι καὶ τω-
ι καταλαβόντι τῶμι-
συ· τὸ δ' ἥμισυ τῆς πόλ-
εως, ἢν δ' ἐκχωρῆι ὁ δι-
ώξας, ὀφε(ι)λέτω ὅπερ ο-
ἱ νικῶντι γίνεται κ-
αὶ τούτο(υ) δίωξιν ε(ἶ)να-
ι κατὰ ταὐτά. Δικάζε(ι)-
ν δὲ ἀπὸ τῶμ φυλέων ἄ-
νδρας ἐννέα ἀπ' ἑκάσ-
της, οἷσίν ἐστιν μὴ ἐ-
λάτονος ἄξια ἢ τριή-
κοντα στατήρων, ὀμό-
σαντας τὸν αὐτὸν ὅρ-
κον τῆι βο(υ)λῆι. Δικᾶν
κατὰ νόμο(υ)ς καὶ ψηφί-
σματα, πληρο(ῦ)ν δὲ τ[ὸ δ-
ικαστήριον μὴ [ἐλάσ-
σονας ἢ ἑξήκο[ντα κα-
ὶ ἕνα. Δικάζε(ι)ν [δὲ ἕκα-
στον τιθέντ[α κ]ατὰ τ-
ὸ]ν νόμον, ἐσάγε[ι]ν δὲ τ-
ὰς] δίκας καὶ συγγρ[ά-
φε(ι)ν] πρυτάνεας καὶ [γ
ράφε]σθαι τὸν ὀφε(ί)λο-
ντα, ἢν] δὲ μὴ αὐτ. . . .
. . . . . γδικα. . . . . .
. . . . . ν. . . . .

Πλευρὰ Β'.

[ψήφ-
ισ]μα ἐ[σ]-
τ]ήληι λ-
ι]θίνηι
καὶ ἐς [τ]-
ὸγ κύκλ-
ον στῆσ-
αι το(ῦ) Ζη-
νὸς τὼγ-
οραίο(υ) τ-
ὴν δευτ-
έρην πρ-
υτανη[ί]-
ην, δίωξ-
ιν δ' ε(ἶ)να-
ι ὅτις α-
ὐ]τὸς ζώ-
ε]ι μὴ κα-
τὰ νόμο-
ν τραφ-
ε(ὶ)ς ἢ ἐξ
ἐλευθ-
έρο(υ) παῖ-
ς ἢ [ξ]ένο(υ),
ὅτεο δὲ
πατὴρ ἢ
π]αλαιό-
τερον τ-
ιμὰς ἔσ-
χ]εν ἢ κύ-
α]μον ἐδ-
έ]ξατο.
. . περ.
. . . λ. .

Πλευρὰ Γ'.

. . ἐπι]οπ-
τεύ]ε(ι)ν· ἤ-
ν δ'] ἀπὸ ν-
ό]θο(υ) ἦι, ἐ-
πιοπτε -
υέτω κα-
ὶ ὑπὸ ζυ-
γὴν ε(ἶ)να-
ι. Τῶν δ' ἀ-
ληθῶν ὅ-
ς ἄμ μὴ ἔ-
λθηι, ἐ]π-
α]γγε(ι)λά-
ντων τῶ-
μ πρυτά-
νεων, ὀφ-
ε(ι)λέτω
ἡμιστ-
άτηρον.
Ἔστω δὲ
τῶμ πρυ-
τάνεων,
ἥν τι μὴ
τῶν ἀνα-
γκαίων
ἀπε[ί]ργη-
ι

ϛʹ.

Ἐρυθραϊκὸν ψήφισμα ὑπὲρ Πολυκρίτου τοῦ Ἰατροκλέους.

Τὸ ψήφισμα τοῦτο εἶνε κεχαραγμένον ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ὕψ. 0,90, πλ. 0,53 καὶ πάχ. 0,16, εὑρεθέντος ἀνασκαπτομένων τῶν θεμελίων τοῦ μητροπολιτικοῦ τῆς Χίου ναοῦ τῶν ἁγίων Βικτώρων τῷ 1888, παρὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν αὐτοῦ, δέκα μέτρα ἀπὸ τῆς κυρίας αὐτοῦ εἰσόδου καὶ εἰς βάθος 2,50 περίπου. Νῦν ἀπόκειται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Γυμνασίου. Ὁ λίθος εἶνε ἀποκεκρουσμένος ἄνω καὶ κάτω καὶ μικρὸν περὶ τὰ πλάγια καὶ ἐφθαρμένος μὲν ἔν τισι στίχοις, εὐκόλως δὲ τῶν χασμάτων συμπληρουμένων. Τὰ γράμματα εἶνε τοῦ γʹ π. Χ. αἰῶνος δημοτικῆς γραφῆς, καλῶς μὲν κεχαραγμένα, μικρὰ δὲ καὶ πυκνά, ὥστε ἐν οὕτω μικρῷ σχετικῶς λίθῳ νὰ περιλαμβάνωνται 55 ὅλοι στίχοι. Ἡ γραφὴ εἶνε οὐ στοιχηδόν. Ἡ γλῶσσα τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε ἀττικὴ μετά τινων ἰδιωμάτων τῆς ἰωνικῆς, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἡ κοινὴ ἔτι ἀρχομένη. Καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην κατέλιπεν ὁ πατήρ μου πολλὰς καὶ παντοίας παρατηρήσεις, πλείονας ἢ εἰς πᾶσαν ἄλλην ἐπιγραφήν, καὶ σύγκρισιν αὐτῆς καὶ τῆς ἐν Ditt. Syll. 226. Παραπέμπει δὲ καὶ εἰς τὴν ἐν Ditt. Syll. 210 καὶ Bull. d. Corr. hell. γʹ 388 κατακεχωρισμένην ἐρυθραϊκὴν ἐπιγραφήν, ἐν ᾗ μνημονεύεται ὁ αὐτὸς Πολύκριτος ὁ Ἰατροκλείους καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φύρσων (Ἰατροκλείους) καὶ εἰς ἄλλας. Οἱ ἐν στ. 15 μνημονευόμενοι βάρβαροι εἶνε ἀναντιρρήτως οἱ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἀσίαν Γαλάται καὶ καταλαβόντες τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ χώραν, τὴν Τρῳάδα, τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν Ἰωνίαν, ὧν οἱ Τολιστοβώγιοι κατέσχον τὰς δύο τελευταίας αὐτῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Γαλάται δὲν εἶχον ἀκόμη ἡττηθῇ οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου τοῦ Αʹ οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Σωτῆρος, ἀλλ' ἀήττητοι ἔτι ἐπέτρεχον τὴν Μ. Ἀσίαν (πρβλ. στ. 15-19). Ὅθεν χρόνον τῆς ἐπιγραφῆς νομίζει τὸν περὶ τὸ 275 π. Χ., ἴσως δὲ οὐκ εὐθὺς πρὸ τῆς ἐν τῷ ἔτει τούτῳ ἐπελθούσης ἐν Καταονίᾳ ἥττης τῶν Γαλατῶν. Ἴσως δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸν στίχον 43 πρὸς τὸν Ἀντίοχον τὸν ἐπικληθέντα Σωτῆρα πρεσβεία ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ παροτρύνῃ τὸν βασιλέα τοῦτον ἐπὶ τὸν πρὸς τοὺς Γαλάτας πόλεμον. Συγγενεῖς τοῦ Πολυκρίτου μνημονεύονται καὶ ἐν ἄλλαις ἐρυθραϊκαῖς ἐπιγραφαῖς. Τὰς ἄλλας παρατηρήσεις θὰ δημοσιεύσωμεν, ὡς λέγομεν ἀνωτέρω, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν κειμένων πασῶν τῶν ἐπιγραφῶν.

⌣ ΞΙΣ
ΗΜΑΤΑΤΕΤΗΙΠΟ/
... ΩΝΠΑΡΑΙΤΙΟΣΕΓΕΝΗΘΗΠ/
... ΑΡΧΟΝΑΛΚΙΠΠΟΝΚΑΙΤΟΥΣΤΡΙΗΡΑΓ˅ ΕΣ
ΩΙΠΑΡΑΠΕΜΨΑΙΚΑΙΒΟΙΗΘΗΣΑΙΤΟΙΣΚΑΤΑ·ΗΝΧΩΡΑΝΕΝC
ΛΟΥΜΕΝΟΙΣΕΦΟΙΣΟΔΗΜϹ ΣΟΥΜΟΝΟΝΤΟΝΝΑΥΑΡΧΟΝΙ ΑΙΤ
ΤΡΙΗΡΑΡΧΟΥΣΕΤΙΜΗΣΕΝΑΛΛΑΚΑΙΤΩΝΠΛΗΡΩΜΑΤΩΝΤΗΝ
:ΝΔΕΧΟΜΕΝΗΝΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝΕΠΟΙΗΣΑΤΟΔΙΑΤΟΠΡΟΘΥΜΩΣΑ
ΤΟΥΣΥΠΑΚΟΥΣΑΝΙΛΣΠΟΛΛΑΚΑΙΜΕΓΑΛΑΧΡΗΣΙΜΟΥΣΓΕΝΕ
ΘΑΙΕΠΙΤΕΤΗΝΦΥΛΑΚΗΝΤΗΣΧΩΡΑΣΤΗΓΚΑΤΑΘΑΛΑΣΣΑΝ
ΠΟΔΕΙΧΘΕΙΣΚΑΛΩΣΚΑΙΦΙΛΟΤΙΜΩΣΤΑΚΑΤΑΤΗΝΧΩΡΑΝΔΙΑ
ΡΗΣΑΣΚΑΙΤΗΣΤΩΝΕΜΠΟΡΩΝΑΣΦΑΛΕΙΑΣΕΠΙΜΕΛΗΘΕΙΣΠΑ
ΓΩΝΔΑΨΙΛΕΙΑΝΕΠΟΙΗΣΞΓΕΝΡΣ(\ΙΕΤΙΔΕΤΑΣΤΕΑΛΛΑΣ
Π, ΕΣΒΕΙΑΣ. ϸΑΣΑΠΕΔΕΙΧΘΗΚ. ΛΩΣ. ΑΙΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΣΤΩ
ΔΗΜΩΙΔΙΩΙΚΗΚΩΣΚΑΙΤΗΝΠΡ.. ΤΟΥΣΒΑΡΒΑΡΟΥΣΠΡΕΣΒΕΙ
ΑΝΥΠΟΜΕΙΝΑΣΕΝΕΚΕΤΟΥΤΟΙ:ΟΜΗΡΕΥΟΝΤΑΣΤΩΜΠΟΛΙΤΩ
ΕΙΣΤΗΝΠΟΛΙΝΠΑΡΑΓΕΝΕΣΘΑΙΟΥΜΟΝΟΝΤΟΥΣΟΜΗΡΟΥΣΚΟΜΙΣ
ΜΕΝΟΣΕΙΣΤΗΝΠΟΛΙΝΗΓΑΓΕΝΑΛΛΑΚΑΙΤΩΝΠΟΛΙΤΩΝΟΥΣΕΙ
ΔΕΝΟΝΤΑΣΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣΛΥΤΡΩΣΑΜΕΝΟΣΔΙΕΣΩΙΣΕΝ

\ΓΟΡΑΝΟΜΟΣΤΕΑΠΟΔΕΙΧΘΕΙΣΤΗΝΤΕΑΛΛΗΝΑΡΧΗΝΗΡΞΕΝ
ΣΩΣΚΑΙΔΙΚΑΙΩΣΚΑΙΣΙΤΟΝΟΥΧΙΚΑΝΟΝΟΡΩΝΥΠΑΡΧΟΝΤΑΤΗΠΟ
ΕΙΤΟΜΜΕΝΑΥΤΟΣΜΕΤΑΠΕΜΨΑΜΕΝΟΣΕΔΩΚΕΤΟΙΣΕΙΣΑΓΑ
ΟΥΣΙΣΙΤΗΡΕΣΙΟΝΤΟΝΔΕΛΟΙΠΟΝΟΠΩΣΑΝΚΑΤΑΤΑΧΟΣΕΙ
ΧΘΗΙΚΗΡΥΓΜΑΤΑΠΟΙΗΣΑΜΕΝΟΣΑΤΟΙΣΑΧΡΗΜΑΤΑΠΡΟΙΕΜΕ
ΟΣΕΙΣΥΠΟΘΗΚΗΝΕΠΟΙΗΣΕΣΙΤΟΥΔΑΨΙΛΕΙΑΝΕΝΤΗΙΠΟΛΕΙ
ΕΝΕΣΘΑΙΥΣΤΕΡΟΝΤΕΔΙΑΤΗΝΣΙΤΟΔΕΙΑΝΟΥΘΕΝΟΣΕΙΣΤΗΝ
\ΓΟΡΑΝΕΧΦΕΡΟ.ΤΟΣΣΙΤΟΝΥΠΕΣΧΕΤΟΤΩΙΔΗΜΩΙΧΡΗ
ΤΑΤΕΔΩΣΕΙΝΕΙΣΥΠΟΘΗΚΗΝΤΟΙΣΑΠΟΔΕΙΧΘΗΣΟΜΕΝΟΙΣΣ
ΤΩΝΑΙΣΚΑΙΤΟΝΥΠΑΡΧΟΝΤΑΑΥΤΩΙΣΙΤΟΝΕΙΣΤΗΝΤΡΟΦΗΝ
ΕΞΟΙΣΕΙΝΕΙΣΤΗΝΑΓΟΡΑΝΕΙΣΤΕΤΗΝΦΥΛΑΚΗΝΤΗΣΠΟΛΕΩΣ
ΚΑΙΤΗΝΑΛΛΗΝΔΙΟΙΚΗΣΙΝΚΑΙΕΙΣΤΑΤΩΙΒΑΣΙΛΕΙΣΥΜΦΕΡΟΝ
ΤΑΠΟΛΛΑΚΙΣΧΡΗΜΑΣΙΝΕΙΣΕΥΠΟΡΩ....ΟΦΑΣΙΣΤΩΣΟΥΚΟΛΙ
ΓΩΝΑΓΑΘΩΝΑΙΤΙΟΣΕΓΕΝΗΘΗΕΦΟΙΣΑΥΤΟΝΟΔΗΜΟΣΚΑΙΠΡΟΤΕ
ΡΟΝΠΛΕΟΝΑΚΙΣΕΤΙΜΗΣΕΝΚΑΙΤΑΣΔΟΘΕΙΣΑΣΑΥΤΩΙΤΙΜΑΣΕΙΣ
ΣΤΗΛΗΝΑΝΑΓΡΑΨΑΣΕΙΣΤΗΝΑΓΟΡΑΝΑΝΕΘΗ..ΝΔΙΟΠΕΡΕΥΧ
ΡΙΣΤΕΙΝΤΩΙΔΗΜΩΙΒΟΥΛΟΜΕΝΟΣΠΟΛΥΚΡΙΤΟΣΑΛΛΑΤΕΠΟΛΛΑ
ΠΑΛΙΝΧΡΗΣΙΜΟΣΕΓΕΝΗΘΗΚΑΙΤΟΜΜΕΔΙΜΝΟΝΤΩΝΠΥΡΩΝ
ΟΡΩΝΔΙΑΤΗΝΣΙΤΟΔΕΙΑΝΠΩΛΟΥΜΕΝΟΝΔΡΑΧΜΩΝΕΞΗΚΟΝΤΑ

ΚΑΙΠΟΛΛΟΥΣΤΩΝΠΟΛΙΤΩΝΘΛΙΒΟΜΕΝΟΥΣΚΑΙΤΟΙΣΑΠΟΔΕΔΕ
ΓΜΕΝΟΙΣΣΙΤΩΝΑΙΣΟΥΔΥΝΑΜΕΝΩΝΕΙΣΥΠΟΘΗΚΗΙΧΡΗΜΑΤΩΙ
ΣΥΝΑΧΘΗΝΑΙΕΠΗΓΓΕΙΛΑΤΟΤΩΙΔΗΜΩΙΠ..ΧΡΗΣΕΙΝΥΠΟΘΗ
ΚΗΝΑΤΟΚΟΥΣΔΡΑΧΜΑΣΑΛΕΞΑΝΔΡ..ΑΣΕΞΑΚΙΣΧΙΛΙΑΣΤΟΥΤΕ
ΝΑΥΑΡΧΟΥΤΟΙΣΑΦΡΑΚΤΟΙΣΤΗΜΠΡΟΣΤΟΝΒΑΣΙΛΕΑΑΝΤΙΟΧΟΝ
ΠΡΕΣΒΕΙΑΝΠΑΡΑΠΕΜΠΟΝΤΟΣΚΑΙΤΩΝΟΨΩΝΙΩΝΤΟΙΣΠΛΕΟΥ
ΣΙΝΥΠΟΛΙΠΟΝΤΩΝΔΙΑΤΟΠΛΕΙΟΥΣΑΥΤΟΥΣΗΜΕΡΑΣΥΠΟΧΕΙΜΩ
ΝΟΣΠΡΟΣΤΗΙΧΩΡΑΙΚΑΤΑΣΧΕΘΗΝΑΙΚΑΙΤΟΥΤΕΔΗΜΟΥΚΑΙΤΩΝ
ΧΟΝΤΩΝΔΙΑΤΗΝΕΝΤΟΙΣΚΟΙΝΟΙΣΑΠΟΡΙΑΝΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΩΝ
ΑΣΤΟΝΠΡΟΧΡΗΣΑΙΕΙΣΤΑΟΨΩΝΙΑΜΟΝΟΣΥΠΕΣΧΕΤΟΤΩΙΔΗΜΩ
ΤΑΧΡΗΜΑΤΑΟΠΩΣΟΥΝΟΔΗΜΟΣΦΑΙΝΗΤΑΙΤΟΙΣΑΓΑΘΟΙΣΤΩΝΑΝ
ΔΡΩΝΧΑΡΙΤΑΣΑΞΙΑΣΑΠΟΔΙΔΟΥΣΤΥΧΗΙΑΓΑΘΗΙΔΕΔΟΧΘΑΙ
ΤΗΙΒΟΥΛΗΙΚΑΙΤΩΙΔΗΜΩΙΕΠΑΙΝΕΣΑΙΠΟΛΥΚΡΙΤΟΝΙΑΤΡΟΚΛΕΟΥ
ΚΑΙΣΤΕΦΑΝΩΣΑΙΧΡΥΣΩΙΣΤΕΦΑΝΩΙΚΑΙΕΙΚΟΝΙΧΑΛΚΗΙΑΡΕΤΗΣ
ΕΚΕΚΑΙΕΥΝΟΙΑΣΤΗΣΕΙΣΤΟΝΔΗΜΟΝΣΤΗΣΑΙΔΕΑΥΤΟΥΤΗΙ
ΝΤΗΙΑΓΟΡΑΙΠΡΟΣΤΗΝΣΤΗΛΗΝΕΝΗΙΑΙΠΡΟΤΕΡΟΝΑΥ
ΓΡΑΜΜΕΝΑΙΚΑΙΤΑΣΛΕΓΑΟΜΕΝΑΣΑΥΤΟΙ
ΝΟΙΑΓ

χρή]ματά τε τῇ πόλ[ει
. . .ων παραίτιος ἐγενήθη
ναύ]αρχον Ἄλκιππον καὶ τοὺς τριηράρ[χους] . . .εσ. . .
ῳ παραπέμψαι καὶ βοιηθῆσαι τοῖς κατὰ τὴν χώραν ἐνο-
χ]λουμένοις· ἐφ' οἷς ὁ δῆμος οὐ μόνον τὸν ναύαρχον καὶ τ[οὺς
τριηράρχους ἐτίμησεν, ἀλλὰ καὶ τῶν πληρωμάτων τὴν [ἐ-
νδεχομένην ἐπιμέλειαν ἐποιήσατο διὰ τὸ προθύμως α[ὐ-
τοὺς ὑπακούσαντας πολλὰ καὶ μεγάλα χρησίμους γενέ[σ-
θαι.—§ Ἐπί τε τὴν φυλακὴν τῆς χώρας τὴγ κατὰ θάλασσαν [ἀ-
ποδειχθείς, καλῶς καὶ φιλοτίμως τὰ κατὰ τὴν χώραν δια[τη-
ρήσας, καὶ τῆς τῶν ἐμπόρων ἀσφαλείας ἐπιμεληθεὶς πά[ν-
των δαψίλειαν ἐποίησεν γενέσθαι.—§ Ἔτι δὲ τάς τε ἄλλας
π[ρ]εσβείας [ἐφ'] ἃς ἀπεδείχθη κ[α]λῶς [κ]αὶ συμφερόντως τῷ
δήμῳ διῳκηκώς, καὶ τὴν πρ[ὸς] τοὺς βαρβάρους πρεσβεί-
αν ὑπομείνας, ἕνεκε τοῦ το[ὺς] ὁμηρεύοντας τῶμ πολιτῶ[ν
εἰς τὴν πόλιν παραγενέσθαι, οὐ μόνον τοὺς ὁμήρους κομισ[ά-
μενος εἰς τὴν πόλιν ἤγαγεν, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτῶν οὓς εἶ-
δεν ὄντας αἰχμαλώτους λυτρωσάμενος διέσωσεν.—
§ Ἀγορανόμος τε ἀποδειχθεὶς τήν τε ἄλλην ἀρχὴν ἦρξεν
ἴ]σως καὶ δικαίως, καὶ σῖτον οὐχ ἱκανὸν ὁρῶν ὑπάρχοντα τῇ πό-
λ]ει, τὸμ μὲν αὐτὸς μεταπεμψάμενος ἔδωκε τοῖς εἰσαγα-
γοῦσι σιτηρέσιον, τὸν δὲ λοιπὸν ὅπως ἂν κατὰ τάχος εἰ[σ-
α]χθῇ κηρύγματα ποιησάμενος, ἄτοκα χρήματα προϊέμε-
ν]ος εἰς ὑποθήκην, ἐποίησε σίτου δαψίλειαν ἐν τῇ πόλει
γ]ενέσθαι.—§ Ὕστερόν τε, διὰ τὴν σιτοδείαν οὐθενὸς εἰς τὴν
ἀγορὰν ἐχφέρο[ν]τος σῖτον, ὑπέσχετο τῷ δήμῳ χρή[μα-
τά τε δώσειν εἰς ὑποθήκην τοῖς ἀποδειχθησομένοις σ[ι-
τώναις, καὶ τὸν ὑπάρχοντα αὐτῷ σῖτον εἰς τὴν τροφὴν
ἐξοίσειν εἰς τὴν ἀγοράν.—§ Εἴς τε τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως
καὶ τὴν ἄλλην διοίκησιν καὶ εἰς τὰ τῷ βασιλεῖ συμφέρον-
τα πολλάκις χρήμασιν εἰσευπορῶ[ν ἀπρ]οφασίστως, οὐκ ὀλί-
γων ἀγαθῶν αἴτιος ἐγενήθη.—§ Ἐφ' οἷς αὐτὸν ὁ δῆμος καὶ πρότε-
ρον πλεονάκις ἐτίμησεν, καὶ τὰς δοθείσας αὐτῷ τιμὰς εἰς
στήλην ἀναγράψας εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνέθη[κε]ν.—§ Διόπερ εὐχ[α-
ριστεῖν τῷ δήμῳ βουλόμενος Πολύκριτος, [ἄ]λλα τε πολλὰ

πάλιν χρήσιμος ἐγενήθη καὶ τὸμ μέδιμνον τῶν πυρῶν ὁρῶν διὰ τὴν σιτοδείαν πωλούμενον δραχμῶν ἑξήκοντα καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν θλιβομένους, καὶ τοῖς ἀποδεδε[ι]γμένοις σιτώναις οὐ δυναμένων εἰς ὑποθήκη[ν] χρημάτω[ν] συναχθῆναι, ἐπηγγείλατο τῷ δήμῳ π[ρο]χρήσειν εἰς ὑποθήκην ἀτόκους δραχμὰς Ἀλεξανδρ[εί]ας ἑξακισχιλίας.— § Τοῦ τε ναυάρχου τοῖς ἀφράκτοις τὴμ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀντίοχον πρεσβείαν παραπέμποντος καὶ τῶν ὀψωνίων τοῖς πλέουσιν ὑπολιπόντων διὰ τὸ πλείους αὐτοὺς ἡμέρας ὑπὸ χειμῶνος πρὸς τῇ χώρᾳ κατασχεθῆναι, καὶ τοῦ τε δήμου καὶ τῶν [ἀρχ]όντων διὰ τὴν ἐν τοῖς κοινοῖς ἀπορίαν παρακαλούντων [ἕκ]αστον προχρῆσαι εἰς τὰ ὀψώνια, μόνος ὑπέσχετο τῷ δήμ[ωι] τὰ χρήματα.— § Ὅπως οὖν ὁ δῆμος φαίνηται τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν χάριτας ἀξίας ἀποδιδούς, τύχῃ ἀγαθῇ δεδόχθαι τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ ἐπαινέσαι Πολύκριτον Ἰατροκλέου[ς καὶ στεφανῶσαι χρυσῷ στεφάνῳ καὶ εἰκόνι χαλκῇ ἀρετῆς ἕν]εκε καὶ εὐνοίας τῆς εἰς [τ]ὸν δῆμον, στῆσαι δὲ αὐτοῦ τὴ[ν εἰκόνα ἐν] τῇ ἀγορᾷ πρὸς τὴν στήλην, ἐν ᾗ αἱ πρότερον αὐ[τοῦ τιμαί εἰσιν ἀναγε]γραμμέναι καὶ τὰς δεδομένας [α]ὐτῷ [τι-

ΙΜΠΙΑΓ

Ζ΄.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἥδε, ἐλλιπὴς καὶ αὕτη περισωθεῖσα, εἶνε ἐπὶ μαρμάρου σκληροῦ ὑπομέλανος, ὀρθογωνίου τὸ σχῆμα, ἀποκεκρουσμένου τὴν ἄνω πλευράν, τὸ ἄνω ἄκρον τῆς ἀριστερᾶς καὶ τὴν κάτω δεξιὰν γωνίαν, 1,15 τὸ μῆκος, 0,92 τὸ πλάτος καὶ 0,23 τὸ πάχος. Ὁ λίθος ἐξήχθη ἐκ τοῦ φρουρίου, ἐν ᾧ ὑπῆρχε κατώφλιον οἰκίας, οὗ ἕνεκα καὶ τὰ γράμματα αὐτοῦ εἶνε σφόδρα δυσδιάκριτα Τὰ μέχρι τοῦ 17 στίχου δὲν ἀναγινώσκονται. Ἡ ἄγραφος ἐπιφάνεια εἶνε στιλπνή. Στίχοι γραμμάτων διακρίνονται 74, ὧν μόνοι οἱ 54 ἀκέραιοι. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ καθορίσῃ τις ἀσφαλῶς ἂν εἶνε ἡ ἐπιγραφὴ χιακὴ ἢ ἂν μετεκομίσθη ἐκ τῆς Ἐρυθραίας. Διότι πολλὰ τῶν ἐν αὐτῇ ὀνομάτων ἀπαντῶσιν ἐν χιακαῖς ἐπιγραφαῖς. Ἀλλὰ εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε καὶ ἐρυθραϊκὰ τὰ ὀνόματα καὶ ἡ ἐπιγραφή, κοινῶν πολλῶν ὀνομάτων ὑπαρχόντων τῶν Χίων καὶ τῶν Ἐρυθραίων. Εἶνε κατάλογος εἰσ-

φερόντων προσώπων. Ἀλλὰ πρὸς τίνα σκοπὸν δὲν δύναταί τις νὰ ὁρίσῃ.

Π
ΟΣ Ε
ΝΟΥ ΔΔΔΗΓ ΓΟ
ΤΟΥ ΔΜ(?) ΝΜ
ΡΕ(?)Α(?) Σ(?)Ν(?)ΟΠ
Α ΡΟ ΙΔΟΣ[ΚΑΙ(?)](?)ΥΠΕΡΤ
ΑΓ ...ΝΙ ΟΙ
Ο Υ
ΟΔ Ι
ΚΔ
[ΚΑΙ Υ]ΠΕΡ Ν ΟΣ
ΙΑ(?)ΝΔ
ΚΑΙΥ[ΠΕΡ]
ΕΝ
Α Ε Υ

Υ]ΠΕΡ..Ο.....ΤΟΥ[Φ]ΙΛΙ[Σ]ΚΟΥ Ε
....ΟΥΚΑΙΥΠΕΡ
...ΑΜΟΝ.. ΟΥΗΡΩΙΔΟΥΠΑΡ[Ο]ΙΚΟΥΕ
...ΙΩΝΑ[ΠΟΛΛ]Ω[Ν]ΙΔΟΥ Ε
ΜΝΗΣΙ]ΚΛΗΣ ΑΠΟΛΛ]ΩΝΙΔΟΥ 𐅄
ΘΕΡ]ΑΠΩΝ[ΠΑΡ]ΜΕΝΙΣΚΟΥ ΔΔ
ΕΥΑ]ΛΚΙΔΗΣ[Σ]Ω ΣΤΡ]ΑΤΟΥ
ΚΑΙΥΠΕΡΤ[ΟΥ ΑΔΕΛ[Φ]ΟΥ Ε
Θ]ΡΑΣΥΜΑΧΟΣΔΙΟΣ[Κ]ΟΥΡΙ[ΔΟΥ
ΚΑΙ]ΥΠΕΡΤΟΥΥΙΟΥ Ε
ΔΙΟ]ΝΥΣΟΔΩΡΟΣΜΕΝΕΚΡΑΤΟΥ 𐅄
Ι]ΗΝΩΝΛΥΣΙΟΥ ΔΔ
Δ]ΙΝΝΥΣΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ ΔΔΔ
Α]ΙΓΥΠΤΟΣ[ΠΥ]ΓΜΑΛΙΩΝΟΣ
ΠΑΡΟΙΚΟΣ ΔΔ

ΑΛΚΙΣΜΗΤΡΩΝΟΣ Ε
Μ]ΗΤΡΟΔΩΡΟΣΑΙΠΩΝΟΣ Ε
ΜΗ]ΤΡΟΔΩΡΟΣΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ ΔΔ
ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΣΜΗΤΡΟΔΩΡΟΥ
ΤΟΥΤΑΝΩ 𐅄
Φ]ΗΣΙΝΟΣΑΡΙ[ΣΤ]ΕΥΣ 𐅄
Σ]Ω[Σ]ΙΑΣΣΩΤΗΡΙΔΟΥ
ΠΑΡΟΙΚΟΣ ΔΔΔ
ΦΗΣΙΝΟΣΙΚΕΣΙΟΥ Ε
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΟΥ 𐅄
ΜΕΝΩΝΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥ
ΚΑΙΥΠΕΡΤΟΥΠΑΤΡΟΣ Ε
ΚΑΛΛΙΩΝΘΕΥΔΩΡΟΥ 𐅄
ΤΙ]ΜΟΓΕΝΗΣΕΥΡΙΠΙΔΟΥ
ΚΑΙ]ΥΠΕΡΤΟΥΥΙΟΥ Ε
Θ]ΩΡΑΞΑΝΑΞΙΑΔΟΥ 𐅄
Λ[Υ]ΚΩΝΑΠΟΛ[ΛΟΔΩΡ]ΟΥ ΔΔΔ
ΠΛΑΤΩΝΠΥΘΙΩΝΟ[Σ]
ΚΑΙΥ]ΠΕΡΤΟΥΥΙ[Ο]Υ Ε
ΛΕΩΝ[Ο]ΛΥΜΠΟΥ Ε
ΑΘΗΝΗΣΑΓΑΘ[ΟΚ]ΛΕΥΣ
ΚΑΙΥΠΕΡΤΟΥΥΙ[ΟΥ] Ε
ΕΡΜΟΦΑΝ[Τ]ΟΣΕΡΜ[ΟΦΑ]ΝΤΟΥ
ΚΑΙΥΠΕΡΤΩΝ[ΥΙ]ΩΝ ΔΔΔ
ΑΣΚ[Λ]ΗΠΙΑΔΗΣΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΥ 𐅄
?
ΦΙΛΙΣΤΗΣ[ΑΡ]ΧΙΜΑΧΟ[Υ
ΚΑΙΥ[ΠΕΡ]ΤΟΥΥΙΟΥ 𐅄
ΑΓΓΕΛΗΣΑΓΓΕΛΕΥΣ
ΤΟΥΤΙΜΟΛ[Υ]ΚΟΥ Ε
ΛΑΜΠΡΑΓΟΡΑΣΖΗΝΙΟΣ 𐅄
ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣΣΚΥΜΝΟΥ
ΚΑΙΥΠΕΡΤΟΥΥΙ[ΟΥ] 𐅄
ΑΓΓΕΛΙΠ[Π]ΟΣΙΚ[Ε]ΣΙΟΥ
ΚΑΙΥΠΕΡΤΟΥΥΙ[Ο]Υ Ε
Η[ΡΑ]ΚΛΕΙΤΟΣΖΗΝΙΟΣ ΔΔΔ

Δ]ΙΑΓΟΡΑΣΞΕΝ[Ω]ΝΟΣ Ε
ΗΡ]ΑΚΛΕΙΤΟΣΓΛΑΥΚΟΥ Ε
ΣΙΜ[ΟΣΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΑΙΥ]ΠΕΡΤΟΥΥΙΟΥ Ε
Φ]ΗΣΙΝΟΣΘΕΥΔΩΡΟΥΚΑΙΥΠ[ΕΡΤΟΥ
ΥΙΟΥ]ΚΑΙΥΠΕΡΦΗΣΙΝΟΥ
ΦΗΣ]ΙΝΟΥΤΡΟΦΗΙΓΟΝΗ[ΙΔΕ
ΠΡΟΜ]ΗΘΙΟΣ ΕΕ

ὑ]πὲρ . . ο . . . . . τοῦ [Φ]ιλί[σ]κου Ε
. . . . ου καὶ ὑπὲρ
. . . αμον . . ου Ἡρῴδου παροίκου Ε
. . . ιων Ἀ[πολλ]ω[ν]ίδου Ε
Μνησι]κλῆς [Ἀπολλ]ωνίδου 𐅄
Θερ]άπων [Παρ]μενίσκου ΔΔ
Εὐα]λκίδης [Σ]ω[στρ]άτου
καὶ ὑπὲρ τ[οῦ] ἀδελ[φ]οῦ Ε
Θ]ρασύμαχος Διοσ[κ]ουρί[δου
καὶ] ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Ε
Διο]νυσόδωρος Μεν[ε]κράτου 𐅄
Ζ]ήνων Λυσίου ΔΔ
Δ]ίννυς Ἡρακλείτου ΔΔΔ
Α]ἴγυπτος [Πυ]γμαλίωνος
πάροικος ΔΔ
Ἄλκις Μήτρωνος Ε
Μ]ητρόδωρος Αἴπωνος Ε
Μη]τρόδωρος Χρυσογόνου ΔΔ
Μητρόδωρος Μητροδώρου
τοῦ τἄνω 𐅄
Φ]ησῖνος Ἀρι[στ]εῦς 𐅄
Σ]ω[σ]ίας Σωτηρίδου
πάροικος ΔΔΔ
Φησῖνος Ἱκεσίου Ε
Διονύσιος Διοσκουρίδου 𐅄
Μένων Ἀπολλοδώρου

καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς Ε
Καλλίων Θευδώρου 𐅄
Τι]μογένης Εὐριπίδου
καὶ] ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Ε
Θ]ῶραξ ᾽Αναξιάδου 𐅄
Λ[ύ]κων ᾽Απολ[λοδώρ]ου ΔΔΔ
Πλάτων Πυθίωνος
καὶ ὑ]πὲρ τοῦ υἱ[ο]ῦ Ε
Λέων [᾽Ο]λύμπου Ε ἢ ᾽Ολυμπίχου
᾽Αθήνης ᾽Αγαθ[οκ]λεῦς
καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱ[οῦ] Ε
῾Ερμόφαν[τ]ος ῾Ερμ[οφά]ντου
καὶ ὑπὲρ τῶν [υἱ]ῶν ΔΔΔ
᾽Ασκ[λ]ηπιάδης Διονυσοδώρου 𐅄
?
Φιλιστὴς [᾽Αρ]χιμάχο[υ ᾽Αλκιμάχου ἢ ᾽Ισχιμάχου
καὶ ὑ[πὲρ] τοῦ υἱοῦ 𐅄
᾽Αγγελῆς ᾽Αγγελεῦς
τοῦ Τιμολ[ύ]κου Ε
Λαμπραγόρας Ζήνιος 𐅄
᾽Αριστόδημος Σκύμνου
καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱ[οῦ 𐅄
᾽Αγγέλιπ[π]ος ῾Ικ[ε]σίου
καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱ[ο]ῦ Ε
῾Η[ρά]κλειτος Ζήνιος ΔΔΔ
Δ]ιαγόρας Ξέν[ω]νος Ε
῾Ηρ]άκλειτος Γλαύκου Ε
Σῖμ]ος Ξενοφῶντος
καὶ ὑ]πὲρ τοῦ υἱοῦ Ε
Φ]ησῖνος Θευδώρου καὶ ὑπ[ὲρ τοῦ
υἱοῦ] καὶ ὑπὲρ Φησίνου
Φησ]ίνου τροφῇ γονῇ [δὲ
Προμήθιος ΕΕ

Η΄.

Ψήφισμα Τοττειδῶν.

Πέντε θραύσματα μαρμάρου φαιοῦ ἐγχωρίου, οὗ ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου μήκους τοῦ λίθου ἐλλείπει, συγκροτοῦσι τὴν ἐπιγραφὴν τήνδε. Τὰ θραύσματα ταῦτα μόλις κατὰ τὸ μῆκος ἁρμόττονταί πως. Ἀνευρέθη δὲ ὁ λίθος ἐν τῷ Στρατηγάτῳ, κτήματι τοῦ Μητροπολίτου Χίου κ. Κωνσταντίνου, ὅπερ κεῖται μίαν ὥραν πρὸς Δ. τῆς πόλεως παρὰ τὸ χωρίον Δαφνῶναν. Ἐν τῷ Στρατηγάτῳ ὑπάρχει ἐκκλησίδιον τῆς Παναγίας (Παναγίας τῆς Στρατηγούσαινας) καὶ πλησίον ἄλλο ἐκκλησίδιον τῆς Παναγίας τοῦ Βεστάρχη, ἧς ἡ περιοχὴ λέγεται τὸ Βεσταρχᾶτον. Ἐν τῷ Βεσταρχάτῳ ἀνευρέθη καὶ ἄλλη ἐπιγραφή, ἣν κατωτέρω δημοσιεύομεν. Ὑπάρχουσι δὲ ἐνταῦθα κατὰ χώραν καὶ λείψανά τινα μνημείων παλαιῶν, κίονες τεθραυσμένοι, σπόνδυλοι, κοσμήματα μαρμάρινα κττ.. Ὁ πατήρ μου καὶ περὶ τούτων κατέλιπε σημειώσεις τινὰς περιεχούσας τὰς περὶ τῶν τόπων τούτων καὶ τῶν ὀνομάτων εἰκασίας αὐτοῦ. Ἐπέγραψα τὴν ἐπιγραφὴν Ψήφισμα Τοττειδῶν ἀπὸ τῆς φράσεως τοῦ 2 στίχου: Ἔγνωσαν Τοττε- συγκρίνασα τὸ ἐνταῦθα ἐλλιπὲς ὄνομα πρὸς τὴν ἐν Bull. d. Corr. hell. III 323 ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Haussoulier ἐπιγραφήν, ἐν ᾗ ἡ λέξις ὑπάρχει πληρεστέρα μέν, δυσκολώτερον δὲ ὡς ὄνομα γένους διακρίνεται. Τί περὶ ταύτης νομίζουσιν ὁ Haussoullier καὶ ὁ Cauer ἴδε προχείρως ἐν σ. 75-76. Τὰ θραύσματα ταῦτα διακρίνομεν διὰ τῶν ἀριθμῶν α΄, β΄, γ΄, δ΄, ε΄.

Τὸ α΄ τῶν θραυσμάτων τούτων, ἀποκεκρουσμένον κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς, ἀκέραιον δὲ κατὰ τὴν τετάρτην, εἶνε τὸ πλ. 0,28 καὶ φαίνεται περιέχον τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιγραφῆς. Περιέχει δὲ γράμματα καὶ ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ἐπιφανείᾳ, ἧς τὸ μὲν μῆκος εἶνε 0,45, τὸ δὲ πλάτος 0,24. Τὰ γράμματα τῆς ἐπιφανείας ταύτης φαίνονται ὄντα παλαιότερα τῶν τῆς προσθίας. Ὡσαύτως παλαιότερα εἶνε καὶ τὰ ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ἐπιφανείᾳ τοῦ δ΄ θραύσματος. Πάντα τἆλλα γράμματα πασῶν τῶν ἄλλων ἐπιφανειῶν πάντων τῶν θραυσμάτων εἶνε ὅμοια, τὰ κοινὰ δηλ. τοῦ ἑλλ. ἀλφαβήτου.—Τὸ β΄ τεμάχιον τοῦ λίθου, ἀποκεκρουσμένον εἰς ἃς καὶ τὸ α΄ πλευρὰς ἔχει πλ. 0,24. Ἐπὶ μὲν τῆς

ὀπισθίας ἐπιφανείας δὲν ἔχει γράμματα, ἔχει δὲ ἐπὶ τῆς πλαγίας, ἧς τὸ μὲν πλάτος εἶνε περὶ τὰ 0,17, τὸ δὲ μῆκος περὶ τὰ 0,51.— Τὸ δὲ γ' τεμάχιον ἀποκεκρουσμένον κατὰ τὰ ἄνω ἔχει πλ. 0,28 καὶ μόνην τὴν πλαγίαν ἐνεπίγραφον.— Τὸ δὲ δ' τεμάχιον, ἀποκεκρουσμένον ὡσαύτως ἐν τοῖς ἄνω, εἶνε τὸ πλάτος 0,38 καὶ σχεδὸν κατεστραμμένον κατὰ τὴν προσθίαν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, ἐλαχίστων γραμμάτων διακρινομένων. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας δ' ὅμως αὐτοῦ ἐπιφανείας, οὔσης 0,23 τὸ πλ. καὶ 0,27 τὸ μῆκος, φέρει πολλὰ καὶ καλὰ γράμματα, παλαιότερα, ὡς εἶπον, τῶν τῆς προσθίας ἐπιφανείας, οἷα τὰ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ α' τεμαχίου. Ἡ πλαγία πλευρὰ αὐτοῦ περιέχει τινὰ γράμματα, ἐξίτηλα τὰ πλεῖστα.

Τὰ θραύσματα α', β', γ', δ' κατὰ μῆκος παρατιθέμενα δὲν παριστᾶσιν, ὡς φαίνεται, τὸ μῆκος τοῦ ὅλου λίθου. Εἶνε πιθανόν, ὅτι ὁ λίθος ἦτο μακρότερος, διότι ἡ κάτω πλευρὰ τοῦ δ' θραύσματος εἶνε ἀποκεκρουσμένη.

Τὸ δὲ ε' τεμάχιον εἶνε ἀναντιρρήτως συνέχεια τοῦ δ' τεμαχίου κατὰ τὸ πλάτος αὐτοῦ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν διακοπτομένων ἐν τῷ δ' καὶ συνεχιζομένων ἐν τῷ ε' λέξεων ἑκατέρας τῶν ἐπιφανειῶν. Καὶ τὸ θραῦσμα τοῦτο φέρει τινὰ γράμματα, δυσδιάκριτα, ὄπισθεν.

Ὁ ὅλος λίθος θὰ εἶχε μῆκος ὑπὲρ τὸ 1.50. Ἡ μὲν προσθία ἐπιφάνεια ἦτο πᾶσα γράμμασι κεκαλυμμένη, ὡς φαίνεται δὲ καὶ αἱ πλάγιαι αὐτοῦ καὶ τῆς ὀπισθίας ὅσον μέρος ἦτο ὡμαλισμένον. Διότι τὸ ἀνώμαλον ἴσως ἐστηρίζετό που. Οἱ ὁρατοὶ στίχοι τοῦ λίθου εἶνε 68. Οἱ τέσσαρες πρῶτοι στίχοι εἶνε γράμμασι μείζοσι γεγραμμένοι καὶ εἶνε οἱονεὶ ἡ ἐπικεφαλίς. Καὶ τὰς εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην παρατηρήσεις θὰ δημοσιεύσωμεν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν κειμένων τῶν ἐπιγραφῶν.

Προσθία ἐπιφάνεια.

(Θραύσματα α'-ε': Θραῦσμα α' ἀπὸ 1-13 στ., θραῦσμα β' ἀπὸ 13-35 στ. καὶ θραῦσμα γ' ἀπὸ 35-55 στίχ.).

Ἐπὶ Με-
ἔγνωσαν Τοττε|ῖδαι
τοὺς ὄντας Τοτ]τείδας
γοντας τάγωγαι

'Η]ρόδοτος 'Ηροδότ[ου
Λ]ύκος 'Απελλέος
Κλ]ευκύδης Μεγαρ[ίστου -έως
Ἔμπεδος 'Ικεσίου
'Α]πολλωνίδης 'Η[ρ]οδότου
Π]ολύξενος Κλεππίδ]ου
Τήλε[φ]ος Φιλίσκου
Φ[ερ]εκλῆς Δεινίου
Μ[ητ]ροδ[ωρος . . . . .
Νι. . . . .
Νη. . . . .
Θεῦδ[ις. . . . . -ης -ίων
Μητρό[δωρος. . . . .
'Ασκληπ[ιόδωρος. . . . . -ιόδοτος -ιάδης
'Απολλόδ[ωρος. . . . . . . -οτος
Μύστης Μ. . . . .
Ποσείδιππο[ς
Θῶραξ Μεγα[κλέους -ρίστου
'Αρχαγόρας Λ. . . . .
Ζη[ν]όδοτος Λ. . . . .
Πεισαγόρας Μη?. . . . . .
?
Εὔβουλος Σαυ. . . . .
Θεύφιλος 'Ηρακ[λείτου?
Φανόπολις 'Αγγε[λεῦς
Ποσείδιππος Εἰρη[ναίου?
'Αγγελῆς Ζηνο[δότου
Φίλτης Ποσει[δίππου
. . κκάλλης Πλ[ά]τ[ωνος
Φ]ίλλας(?) ['Η]λιάν[ακτος?
Κλεππίδη[ς] Κλεον. . .
'Απολλών[ιος] 'Εκα[ταίου -τόμνω -τεῦς
Α?ίκκίων 'Αρισ[τωνος -τίωνος -τεῦς
Φάνις Ζήνων[ος
Ποσείδιππος Πα[σίωνος;
'Ικέσιος 'Εμπέ[δου

Ἀργεῖος Ἱππίο[υ
Λαμπραγόρας
Ἰφιδάμας Εὐρυδ[ίκου
Διοτρ[έ]φης Λε. . . .
Μεγα[κλῆ]ς Κ. . . . .
Φιλ[ισ]τὴς Κ. . . . .
Σκύ[θ]ων Κ. . . . .
Δειν[ί]ας. . . . . . .
Φάν[ις
Ἰ]κέ[σιος
?
Ἡρ[όδοτος -αγόρας
?
.ν. . . o
Ἀγγ[ελῆς Κλευκ]ύδο[υ
Ἀγγ[ελῆς Ζηνο]δότο[υ
Π. . . . . .τι.ωνος
? ?
Ἑρ. . . . .λ. . .εο
- - - - - ιθ
- - - - - - - - Δι]ονυ[σ]ίου
- - - - - - - Δι[ο]νυσίο[υ
Ἀρι]σ[τε]ίδης Τ[ι]μοκρ[άτους
Ἀπολλω;]ν[ίδ]ης Ἀγορ[άτου
Φιλί[σ]κο[ς] Τηλέ[φου
Εὐρύδικος Ἀρ[ίστωνος; -ιστεῦς -ιστίωνος
Οἰνοπίδης Οἰ[νοπίδου; -νοπίωνος
Τ[ιμοκλῆ]ς Πυθ[ί]ω[νος
Ε - - - - - - - - ς Βίωνο[ς
Η - - - - - - Διο[σκουρίδου
- - - - - - Διοσ[κουδίρου
- - - - - - Εὐρυδ]ίκου

Ὀπισθία ἐπιφάνεια θραύσματος α΄.

Ἀπ]ολλωνίδης
Ἀπ]ολλωνίδου
Ἀπολλωνί[δη]ς

Ἀπολλ[ω]νίδου
Φιλώτας
Ἀπολλωνίδο[υ
Ἑρμῶναξ
Κηφεισολέ[οντος ?
Ζῆ]νις
Ποσ]ειδίππου
Πο]σείδιππ[ος
Ζήνι[δος

Ὀπισθία ἐπιφάνεια τοῦ δ' θραύσματος.

Φαι]νομ[εν]ὸς
Φησίνου
Ποσειδιπ[π]ος
Ζήνιδος
. . . . ωρου Φαινομενὸς
Φαινομενοῦ γονῆ (=γονῇ)
δὲ Ἀθηνεῦς
Φερεκλῆς
Φερεκλεῦς
. . . ς Διονύσιος
Ἀγγελεῦς
Ἀπολλώνιος Ἀλεξά[ν-
. . . υ δρ[ο]υ τροφῆ δὲ (= τροφῇ δὲ)
Π]οσειδίπ]που

Ὀπισθία ἐπιφάνεια ε' θραύσματος.

ε
. . σσαλου
. . παινετο
αξια (?)

Πλαγία ἐπιφάνεια τοῦ 6' θραύσματος.
(Ἡ ὀπισθία δὲν φέρει γράμματα).

Οἰ]νοπ[ίδης ;
Τε]ιμησιπ[όλιδος -όλιος

Δι]ον[ύσιος
Ν]ικη[ρά]τ[ου
Κ]άλλι[στ]ος
Ἑρ]μώνακτος
Φίλ]της
Ἀργ]είου
Εὐρύ]δικος
. . . λιευς
Αἴπ]π(ω)νος ;
Φαιν]ομενὸ[ς ?
Ἀδει]μάντ[ου
Φι[λ]ώτας
- - - - - - - -
- - - - - - - -
- - - - - - - -
- - - - - - -
- - - - υς
- - - - -ων
- - - - κλεω
- - - κλεω

Πλαγία ἐπιφάνεια τοῦ γ' θραύσματος.

. .
. πολλ - - -
- - - - - - - -
Ἑ]ρμ - - - - -
Λε - - - - -
Θ]ῶ[ρα]ξ
- - - - - -
- - - - -'- -
- - - - -
- - - - -
- - - -ᾶ- ος

Πλαγία ἐπιφάνεια τοῦ δ' θραύσματος.

. . . σ
. σ . . ν . . τον
φ]ῆι δὲ Κλειν .
Αλε . . . . ιητ

Θ΄.

Ἐπὶ λίθου τεφροῦ πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου καὶ κατὰ τὰς δύο ἐνεπιγράφους αὐτοῦ ἐπιφανείας πλεισταχοῦ ἐφθαρμένου, ὕψους 0,55, πλ. 0,33. Ἐκομίσθη ἐκ τοῦ φρουρίου εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Γυμνασίου. Ἡ γραφὴ οὐ στοιχηδόν. Ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τὰ γράμματα εἶνε σύγχρονα, ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἡ συμπλήρωσις τῆς ἐπιγραφῆς ἀποβαίνει δυσχερής, μεγίστου μέρους τοῦ λίθου ὄντος ἀποκεκρουσμένου. Καὶ τὰς εἰς αὐτὴν ὀλίγας παρατηρήσεις θὰ δημοσιεύσωμεν μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν κειμένων.

Ὄψις α΄

ΛΕ. Λ
σομέ[ν]ην [απ]ομη
γενεθλίου ἡμέρας
ος σ(ε)βαστοῦ ἐνδο
ΣΕ[Ν]Γ
ΙΣΚΑΙΓ
Κ ∠
Ι∠Σ
πολείταις κα
ομένων τῷ σεβ
τὰ]ς δὲ μετὰ τὴν δια
κ]λησία κατὰ πίνακα
οτας, ὅτι δ' ἂν αὐτοι
σεύση ἐπιμεριοῦσι
πολείταις, ἐὰν δὲ μ
τοὺς τὰ χρήματα τ
θῶς προγέγραπται
των καὶ τῶν ἐνγυητ
τως ἐν ὑποθήκαις ατ
καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ὑπ
πανταχῆ(ι) ποιυσομ
μένων ἀρχόντων τ
καὶ τῶν ἄλλων τῶν τ
κες ἐν τῷ δήμῳ κυ
ωνησαμένοις ὑπ
υλακικῶν ΙΓ

Ὄψις β΄

ιοχο(ς
στον
προπατόρων
ηθεις προνα
-σιν ἡμῶν ε
? ? ? ?
Ἀπελλῷ τῷ ΤΡΕΟ
τοΕ καὶ
νι
σ
.
.
.
σ
ειαν ΩΘ
χ)εῖον
ην τεχ
?
ΟΙΝης παριΔ
βασιλεὺς μέγα ΙΙ

εμφθεὶς εὔτεκνοι
ς νέον ἥλιον Γερμ
ν καὶ πρέπουσαν α
μενος μαρτυρίαν

ε | | επε
υναστείας ων
λαύσασα καὶ χα
σα τας πρε

Ι΄.

Ἐπὶ ἐρυθρίζοντος μαρμάρου πάντοθεν σχεδὸν ἀποκεκρουσμένου κομισθέντος ἐξ Ἐρυθρῶν, μ. 0,33, πλάτ. 0,25, πάχ. 0,12. Ἡ γραφὴ οὐ στοιχηδόν. Ἀπόκειται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Γυμνασίου.

ω ωρος
λωνος
| Ζωπύ[ρου
Στεφα]νηφόρου Τρυκε
Δεινόμαχος Ἀπελ[λοῦ
Μητρόδωρος Μητροδώρο[υ
Μελάντης Ἀπολλω[ν]ί(δ)ου
Μέντωρ Δαμάλου
Διόγνητος Εὐρυνόμου
Λεώφαντος Ἰξιονέως

Ἑρμῶναξ Ἑρμόνακτος
γονῆ(ι) δὲ Ἀγγελεῦς
καὶ πολέμαρχοι
Θ]εμιστὴς Σοφοκλεῦς
Θ;]υμήνιος Ἀριστοδάμ[ου
Δ]ιοσκουρίδης Παυσα[νίου
Φιλ]ιστὴς Ἀγγελεῦς
ης Κόνωνος
δων Ἀργ[είου;

ΙΑ΄.

Λίθος μελανίζων, πάντοθεν ἀποκεκρουσμένος πλὴν τοῦ κάτω ἀριστεροῦ μέρους. Ἀπόκειται ἐν τῷ μουσείῳ. Μῆκος αὐτοῦ 0,33, πλάτ. 0,18-0,19.

Θέρσου καὶ ὑπὲρ
το]ῦ Ἀπολλοδότου
Ἡρα ἢ Εὐ;]κλείδου
ης Ἀριστομήδου ε
τος Ἀντιμάχου δ
ανος Μοσχίωνος κ[αὶ
ὑπ]ὲρ τοῦ υἱοῦ Μοσχίων[ος
Ἀγ]γελῆς Διοσκουρίδου
Ὀλ]υμπιόδωρος Θεοφῶντ[ος

κα]ὶ ὑπὲρ τῶν υἱῶν ε
Ἡρώιδης Μητροδώρο[υ
Φίλων Θερσάνδρου
καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ
Ἡγησίας Ἡγησίου
καὶ ὑπὲρ τῶν υἱῶν
Λεῶναξ Διονυσο[δώρου
καὶ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ
Πεισίστρατος Πει[σιστράτου
ὁ νεώτερος
Ἡγησίπολις Τέχ[νωνος;
Π]αρμένων Ἀστυ[κλέους; -άνακτος;- φίλου;
ΣΤΥΤΑΙΟΣ

ΙΒʹ.

Ἐπὶ μαυρολίθου ἐντετειχισμένου ἐντὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τῆς οἰκίας τοῦ Χαβὶς ἐφένδη, κειμένης ἐν τῷ φρουρίῳ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὸ λουτρόν. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ λίθου εἶνε, ὡς δῆλον, ἐλλιπές. Ἴσως εἶνε κατάλογος ἀνδρῶν ναυτικῶν ἢ ἄλλων πρὸς ἀλλήλους διαγωνισαμένων. Τῶν δύο πρώτων στίχων τὰ γράμματα εἶνε μείζονα. Ἡ γραφὴ οὐ στοιχηδόν, τὰ δὲ γράμματα τὰ συνήθη τοῦ ἑλλ. ἀλφαβήτου·

Ἡρα- Εὐ;]κλῆς Ἕρμιδος Κλα[ζομένιος
Νι;]κέας Γοργίου Ἀλαβανδ[εὺς
Με]νεσθεὺς Ἀμίδου Λεβέδ[ιος
Θεύ]δωρος Μοσχίωνος [Σ]αρδιανὸ[ς
Σι;]μόεις Ἡρακλε[ίτ]ου Τήϊος
Με]νεκράτης Ἑρμόνακτος
τοῦ Ἑρμόνακτος Ἁλικαρνασε[ὺς
Ἑρμογένης Ἱππάρχου Βαργυλιήτης
Μένετος Ἀρίστιος Ἐλ[α]ί[τ]ης
Μνησίμαχος Ἀπολλοδώρου Νυσα[εὺς
Σόφρων Κρατεροῦ Κιβυράτ[ης
Θεόδοτο[ς] Πυθίωνος Θυατειρηνός

Μαρσύας Μενεσθέως Ὀρθοσυεὺς ω
Θεόφιλος Ἐπιγένου Ἀντάνδριος
Ἡράκλειτος Τηλέφου Γαργαρεὺς
Σόφ[ρ]ων Πατρόκλου Συναδεὺς
Μένανδρος Μητροδώρου Λαοδικεὺς

ΙΓ'.

Λευκὸν μάρμαρον κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένον, εὑρισκόμενον ἐν τῷ φρουρίῳ. Μόνη ἡ ἐπιφάνεια, ἔνθα τὰ γράμματα, εἶνε λεία, ἅπαν δὲ τὸ λοιπὸν μάρμαρον εἶνε κατεστραμμένον. Ὁ λίθος εἶνε ἀξιόλογος ὡς ἀναφέρων διάφορα μὴ Χίων ὀνόματα, Ῥοδίων, Εὐβοέων, Πεπαρηθίων κττ.. Ὑπάρχει παρ' αὐτὸν καὶ ἕτερος μικρότερος λίθος κατὰ 0,08, καθόλου δ' ὅμοιος. Πιθανὸν εἶνε, ὅτι ἐχρησίμευον ὡς στῆλαι τιμητικαί. Ἴσως δ' ὅμως ἦτο καὶ κατάλογός τις ὀνομάτων, ἀγνώστου χρησιμότητος. Ὕψος τοῦ λίθου 0,75, πλάτος 0,47. Στίχους ἔχει νῦν ἠριθμημένους 65, ὧν τινες γράμματά τινα μόνον ἔχουσιν. Γράμματα τὰ συνήθη τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, ἡ δὲ γραφὴ οὐ στοιχηδόν.

ην ο
Ἡρά]κλ[ε]ιτος Αι σ
Ἀγ........ς Κλεκριτος Ἀριστοφάνου
Ἀρ[τεμ]ίδωρος Ἀπολλοδώρου Ῥόδιος
Ἀν....ς Αἰσχυλίνου ------ Οἰνε.χαρ...υ
- - - - - - - - - - - - - - Ἀλεξ.....δο..
Ἑ]ρμ[ο]κράτης Παυσανίου Καρύ[σ]τιοι
εσ.νλ.Λεόντιος Νικόστρατος Θεοφίλου
ιγης. Διοκλέους Θ]ευδίον..Τ....μ...ου
δωρος Καταγωγίου Εὐβοιεὺς Θαρρύνου
ο..κράτων Ξενοχ[ώ]ρο[υ......θεμις Καλλι
ειδω ος ε ειοι
εις Ἀριστοφῶν Θεο
δης Αρ--.ω..ου εκκόρης Φα..

'Ι]σμήνι[ος] ππευ
Δημαοάτου
εξιου [Δ]ιασ
Θ-----ου - - - Πεπαρήθιοι
Βασιλέους Ἀθηνοδώρου
τος Φιλίππου
ιστράτου Ἡρακλειώτ[ου
στράτου Θεοκλή[του
ντος θεου
εω
και
οτου αγα
ρου Μαρα..δω
α
λε
Νικο
Ανδ
δρου
Δη
ου Λιν
Αρχ
ος τοα
υ
Λυκ
Καθ
Λυσ
ιλ εζο
υς Αντ
εξ
υς
Δολο
Ευδο
ντος Μεν
Θεσσ
Λαο

	Δειν
ου	Δηχ
ους	Δηο
σ	Μακε
	Θεολ
του	Καλα
ος	Ασκα
	Μεν
χου	Πρω
υ	Περι
ρατου	Δημι
μου	Αλκι
τιωνος	Παρι
	Μεν
λευκευς	Αρχ

ΙΔ΄.

Πλὰξ σιδηρολίθου (ἐκ Σιδηροῦντος) ἐνεκτισμένη κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τῆς ἀντηρίδος τοῦ ναϋδρίου τῆς Παναγίας τῆς Χρυσοκεφάλου ἐν Βολισσῷ, ἐν ἀγρῷ κειμένῳ κατὰ τὴν θέσιν Πλάκες, πρώην ὄντι κτήματι τῆς Νέας Μονῆς, τῷ δὲ 1888 ἀγορασθέντι ὑπὸ τοῦ Βολισσίου Δημητρίου Μπελέγρη. Ἡ φέρουσα τὰ γράμματα βλέπει πρὸς Β.. Τὰ γράμματα χρόνων ῥωμαϊκῶν εἶνε σφόδρα ἐξαληλιμμένα, ἐφθαρμένη δ' ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λίθου ἐκ τοῦ χρόνου, ὡς περιέχουσα τίτανον. Οὐχὶ στοιχηδόν. Μήκ. 0,65, πλ. 0,33, πάχ. 0,13.

ούσης Ν
προφητ]ευούσης Θεοδοσίας
Θεοδώρου, θεραπνεύοντος
Θεο]δώρου τοῦ Λεωκῶν[τος
κ]ατεσκεύασαν καὶ προσ-
έθ]εσαν τὸ ἱερὸν ἐκ τῶν ἰδί[ω-
ν Ἀσ]πασία Λεοκύδου

Θάλ]λουσα Ἀσκληπιοδώρου
Ἡρ ἢ Δι]ογένης Ἀπολλοδώρου
Θεο;]φάνης Θεο;]φάνους
Μεγίστη Διοφάντου.
Θ]ερα[πν]εύοντος Πασίου
Ἀσκληπιοδώρα Ζήνιδος.
Θεραπνεύοντος Ἐτεάρχου, γο[ν-
ῇ δὲ Ἀπολλοδώρου
Ποπιλλία Μάρκου
λευτ...Φησίνου
Θεοδοσία Ἀρτεμιδώρου
Λ[α]οδίκη [Σ]ωσιγένου.
Προ;]φητευούσης Ἀσκληπιοδώρας
λ.ασ....νθου
Ἰασὼ Ζήνωνος
ο..υ..κρου
Προφητευ;]ο[ύ]σης Ἀνο....
θεραπν;]εύοντος Ἀκεστ[ορίδου;
υσιλλα Ἰολάου.

ΙΕ΄.

Μαυρόλιθος εὑρεθεὶς μεταξὺ πολλῶν ἄλλων λίθων κομισθέντων ἐκ τοῦ φρουρίου. Ἐκομίσθη εἰς τὸ μουσεῖον ἐκ τοῦ παρὰ τὰ βυρσοδεψεῖα κτήματος τοῦ Καλουτᾶ. Ἡ ἐπὶ τούτου ἐπιγραφὴ εἶν' ἐλλιπεστάτη. Ἐπὶ τριῶν ὄψεων τοῦ λίθου ὑπάρχουσι γράμματα. Αἱ ὑπ' ἀριθμὸν α´ καὶ γ´ ἐπιγραφαὶ εἶνε παλαιότεραι τῆς ὑπ' ἀριθ. β´. Μῆκ, 0,80, πλ 0,28.

Ὄψις α´

σ
λης
μος
ιτος
ν
τιμος
Φι]λίσκος
Φαιν;]ομεν[ὸς
Εὐ;]αγόρας
αλος
Ἀρ;]γεῖος
Ἀ]θηναῖος

Ζῆνις
Σήμων
Ξενόδη[μος
Θρασυ[μήδης -κλέων
Θεοτερ[μος; -Θεότεκνος; -
Δόρκω[ν Θεοτέλης;]
Κλευκύδ[ης
Ἀρχέστ[ρατος
Φίλτης
Παρμενίσ[κος
Ἀθηναγόρ[ας -έας
Φιλώτας
Φιλιστὴς

Ὄψις β′

Ἀρχ XI
Διογένη[ς
τὸ δεύτερον
φιλόκαισαρ
Ἀντίοχος Λεω-
νίδου φιλόκαισ[αρ
Δ]ιογένης Θε[ό
μνιδος φιλό-
καισαρ
Π]εριγένης
Π]εριγένους
φιλόκαισαρ
N

Ὄψις γ′
(ὕψος 0,85 πλ. 0,22)

θος.....
. . . .
.....εροκλῆς
......
..ιος.....
Αγ]αθοκλῆς

ΙϚ′.

Λίθος τοῦ Λατομίου φαιὸς μ. 0,36 πλ. 0,21 πάχ. 0,10, ἀποκεκρουσμένος τὴν ἑτέραν πλευρὰν καὶ κάτω, φέρων δὲ γράμματα ἐπὶ τριῶν πλευρῶν. Ἐπὶ τῆς πλαγίας πλευρᾶς (ἀριθ. γ′), τῆς στενωτέρας, φαίνεται ὅτι ὁ λίθος δὲν εἶν' ἀποκεκρουσμένος. Τὰ γράμματα εἶνε ἑνιαχοῦ στοιχηδὸν, ἀλλαχοῦ δέ, ἔνθα ὁ χῶρος δὲν ἐξαρκῇ, οὐχί. Ὅπου τὰ γράμματα δὲν φθάνουσιν ἕως ἄκρας, ὁ χῶρος φαίνεται ὢν λεῖος καὶ πέρα τούτων. Γράμματα τελευτῶντος τοῦ Ε′ αἰῶνος ἢ τοῦ Δ′ ἀρχομένου. Τὰ γράμματα ἀπὸ τοῦ ὀγδόου στίχου ἀκολουθοῦσιν ἄλλην σειράν.

Ὄψις α'

Κ
λεων κ]αὶ
ηφον θεμ
τας γράψ
πόλις η λεο
εναι ὑπὸ ινο
ν οὐδὲς
δεκὰς Μιδ
Πλάτων
Εὔδρομος
Παφλαγὼν
δης Χάρου
Μένιππος
Εὐχερίδη[ς
Γῆρυς
-υλης
ητων

Ὄψις β'

ΕΝ- ΩΙ .ΙΙ
Εὔα[ρ]χος
Τίβειος
Οἰβάρης
Σῦρος
Κιλίκας
Ἀρτύμης
Γλαῦκος
Μειδίης
Ἔφ[ε]σος Α
δ]εκὰς Παρμένοντος Α
Τύργαστος Δ
Σῦρος Σ
Καλλίης Μ
Ἁρμόδιος Κ
Φρὺξ Π
Μίδας Ο

Ὄψις γ'
(Πλευρὰ στενή. Τὸ κάτω τῶν γραμμάτων μέρος εἶνε λεῖον).

Ἀρ]τέμων
Ἄδ]ρηστος
Κ]αλλίης
Εὐκρίνη[ς

ΙΖ'.

Λίθος μελανίζων ὕψ. 0,30 ἀποκεκρουσμένος, ἐξαχθεὶς ἐκ τοῦ φρουρίου, ἀποκείμενος δ' ἐν τῷ μουσείῳ. Ἀριστερὰ ὑπάρχει χῶρος δι' ἓν μόνον γράμμα. Ἡ γραφὴ οὐ στοιχηδόν.

Ο Ρ? Ο Σ Ι Ο Ι Α Ι Σ Ι Ο Ι Ο Ι Α Υ ι Λ <
Ο Ι Π Ε Μ Φ Θ Ε Ν Τ Ε Σ Π Ρ Ο Σ
Η Μ Ο Ν Ο Ν Υ Π Ε Ρ Ω Ν Η Λ Θ Ο Ν
Π Α Τ Ρ Ι Α Σ Υ Ν Π Α Θ Ι Α Ν Ε Ι Σ
Σ Ε Π Ι Θ Υ Μ Ω

ΙΗ'.

Μάρμαρον λευκὸν μ. 0,33, πλ. 0,62, πάχ. 0,23, εὑρεθὲν παρὰ τὸ ἐρείπιον Ν. Κοκκινάκι. Γράμματα λίαν κεκοσμημένα, χρόνων μεταγενεστέρων. Ἀπόκειται ἐν τῷ μουσείῳ. Ὁ λίθος εἶνε ἀποκεκρουσμένος εἰς τὰ δεξιά.

οποιος καθο εἰσηγησ[άμεν-
ος ψήφισμα καὶ ἐκύρωσεν
ἐκ τῶν ἰδίων κατεσκευάσ[ας;
τ;]ὰ δέκα βάθρα τῷ δήμῳ

Θρησκευτικαὶ πράξεις.

Ἱερατικαί. Ἀναθηματικαί. Ἀφιερωματικαί.

Α'. Ἐντὸς τοῦ Μουσείου.

ΙΘ'.

Λίθος μελανίζων ὕψ. 0,54 πλ. 0,23. Ἡ γραφὴ τῆς δ' ἢ τοῦ τέλους τῆς ε' ἑκατονταετηρίδος. Τὰ γράμματα εἶνε βαθέως κεχαραγμένα, καὶ ἐνιαχοῦ βεβλαμμένα, στοιχηδὸν δὲ μόνον ἐν στίχ. α' καὶ β'. Εὑρέθη ἐν Λιβαδίοις Χίου πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως ἐν κτήματι Ἰσιδώρ. Καρούση, ἐδωρήθη δὲ τῷ Μουσείῳ ὑπὸ Κ. Καλλιμασιᾶ. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε σαφής, ὡς φαίνεται καὶ ἐνταῦθα, σφάλματα δὲ τοῦ χαράκτου πάντως εἶνε τὰ ἐν τῇ συνήθει γραφῇ ἐπανορθούμενα.

Ἐπ' Ἀμφοτερο(ῦ) π-
ρυτάνιος Δαφ-
ναῖος ἐπρίατο τ-
ὴν ἱρητήην· τῶν ἱρ-
έων γίνεσθαι σπλ-
άγχνα τὰ ἐς γόν-
ατα καὶ γλώσσας
καὶ δέρας.

Ἐπὶ ὑπολεύκου μαρμάρου μ. 0,58, πλ. 0,28, πάχ. 0,12 κομισθέντος ἐκ τῆς θέσεως «Φράγκικα», ὑπάρχουσι τρεῖς βραχεῖς γραμμάτων στίχοι. Κάτωθι τῶν γραμμάτων εἶνε γεγλυμμένη ἐν τῷ λίθῳ καρδία.

Θεῶν
σεϐα-
στῶν

ΚΑ΄.

Λίθος ὑπομέλας μ. 0,42 πλ. 0,22, πάχ. 0,09, ἀποκεκρουσμένος ἄνωθεν καὶ κατὰ μίαν πλευράν. Ἡ γραφὴ ε΄ αἰῶνος στοιχηδόν.

μάση
\ιερίαις Ι
\έοντας ὅσα Ι
λη ἵστασθαι Ι
ἁμαρτάνῃ ὁ
εἴκοσι κατ᾽ ἐκλο[γὴν]
πρηξάσθω δὲ ὁ ἀπο-
λείτω δὲ μέχρι μεσ
ΥΕΤΙΩΝ δὲ μὴ ἐχφέρ[ει
πετεων προϐάτων τ[ῶν ἐς ἀγέ-
λας ἔρια μὴ πωλεῖν
ζημιούσθω ὑπὸ τοῦ [δή-
μου ἡμέρης ἑκάστη[ς
δύο εἴρια μηδὲ γνά
κου μὴ πωλεῖν τὸν ε
δὲ τὸν μετάϐολον μ[ηδ᾽ ἄλλο μη-
θὲν μηδαμόθεν ἢ πα[ρὰ τῆς ἀγέ-
λης· ἦν δέ που ἄλλῃ [ἀφαι-
ρέσθω τῶν ἐρίων κ[αὶ ζημιού-
σθω δραχμαῖς εἴκ[οσι
σα ἀποκηρυσσέ.
νέων ἢ ἄλλως πο
τοῦ ταλάντου
διά τινα ν

ΚΒ′.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου μήκ. 0,30, πλ. 0,25, πάχ. 0,8 ἀποκεκρουσμένου πάντοθεν, εὑρεθέντος δ' ἐν τῷ κτήματι τοῦ Μ. Σχολιάδου ἐν τῷ χωρίῳ Μεστὰ παρὰ τὸν λιμένα. Τὸν λίθον εὗρεν, ἐνῷ ἐφύτευεν ἀμπελῶνα παρὰ τὴν παραλίαν, εὗρε δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ μάρμαρα ὑπὸ τὴν γῆν, ὡς λέγει, καί εἰσιν ἔτι. Κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ ὑπῆρχον ἐκεῖ κεραμεῖα καὶ ἀγγειοπλαστικὰ ἐργαστήρια. Παρὰ τὸν τόπον τοῦτον εἶνε καὶ φρούριον πελασγικόν, πηγή, ἀρχαῖον φρέαρ ἐν οἴκῳ καὶ ἀνάγλυφόν τι. Ἡ γραφή: ΑΡΞΕΝΤΣΘΧΚΙ.

ΙΓLL⁄\ΙΙ
ἄρξασθαι. .δια
τύ]χηι τῆι ἀγαθῆι τὴν Ι
καταθέσθαι τοῖς θε
ασθαι κατὰ [τὴν ἐκ] Χίου
διδό]ντας τ[αύτας κα]ὶ λαμ
[βάνοντας;] ρειν οκ. . . . .δεκάτηι γ
ἔργων καὶ τοὺς οἰκέτα[ς
ἀ]τελεῖς καὶ τὰς ἱερείας ἀ
[τελεῖς;] τῶν θεῶν πα[ρι]στάν[α]ι θυσ
ον καὶ πολε[μάρ]χους καὶ ε
ἀγ]ωνοθέτας τῶν Καισαρ[εί]ων
ο μ]ετὰ τῆς ἀγέλης τῶν π[αίδων
τ]ὸν ἄρχοντα τῆς τῶν πρεσβυτ
σ τ]οὺς ἀπογόνους κα[ὶ
ἄ]ρχοντα τὸν ἐπὶ τὰς ναυ
τοῦ [δή]μου καὶ
τοὺ]ς ἄρχοντας οὓ[ς

ΚΓ′.

Λίθος μελανίζων μ. 0,32, πλ. 0,22, πάχ. 0,20, ἀποκεκρουσμένος, ἄγνωστον πόθεν κομισθείς. Γράμματα μεταγενέστερα.

ϹЄΒΑ
ϹΤѠΝ

ΚΔ΄.

Τεμάχιον φαιοῦ μαρμάρου ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν κάτωθεν. Τὰ γράμματα στοιχηδόν. Ὑψ. 0,25, πλ. 0,14 καὶ π. 0,12.

Ω Ε Σ Ω Ι Ω
Ν Α Σ ‾ Ξ Ι
Ο Σ Π Α Ν Τ
- Τ Ω Α Υ Τ Ω Ι
Α Π Ο Ι Ο Ν Τ Ο
Ε Ι Ρ Α Σ Ι Α Ι
Σ Α Ν Κ Α Ι Κ Ρ
Κ Ρ Ε Ω Σ Κ Α Ι
Ω Ν Α Ν Θ Υ Η Ι
Ν Ι Η Ι Η Ν Δ Ε
Π Ν Ο Ν Η Μ Ι Ε
Θ Α Ι Η Ν Δ Ε Ξ

ΚΕ΄.

Ἐπὶ λίθου κυανίζοντος (κορακοπέτρας) εὑρεθέντος ἐν Παλαιοκάστρῳ, ἀποκεκρουσμένου τὰς τρεῖς πλευράς, μήκ. 0,30 πλ. 0,28 πάχ. 0,22. Ἐξέδωκεν ὁ Haussoulier ἐν Revue des études grecques σ. 210 ἐξ ἀντιγράφου σταλέντος αὐτῷ ἐκ Χίου. Ὁ λίθος εἶνε νῦν ἐν τῷ μουσείῳ.

ΙΣΙΕΡΕΑΙ;ΝΕΣ
ΑΣΚΑΙΤΑΕΣΓΟ'
\ΑΘΥΑΑΠΩΝΑΝ
ΚΑΙΓΕΡΑΣΔΕΞΙ
ΝΠΟΙΗΙΕΛΜΟΙΡΗΙ
ΟΜΑΔΕΞΙΑΚΕΦΑ/
ΤΡΕΙΣΠΛΕΟΡΑΣΣ
ΙΑΛΦΙΤΩΝΗΜΥΣ
ΟΝΤΩΝΕΚΤΟΜ
ΛΑΧΕΤΩΚΑΙΤ
ΟΣΙΗΑΤΕΛ‾
ΙΓΕΝΕ<
\ΝΕΝ‾

ΚϚʹ.

Εἰς τὸ ἄνω μέρος χιακοῦ λίθου (Λατομίτου) μήκ. 0.43, πλ. 0.15, βάθ. 0,13, ὑπάρχουσι δύο στίχοι γραμμάτων μεταγενεστέρων. Ὁ λίθος εἶνε ἀποκεκρουσμένος ἄνωθεν καὶ ἀριστερόθεν. Ἡ ἐπιφάνεια κάτω τῶν γραμμάτων εἶνε λεία.

ΘΕWΝ
[ϹΕΒ]ΑϹΤWΝ

ΚΖʹ.

Λευκὸν μάρμαρον μήκ. 0,67 πλάτ. 0,26, πάχ. 0,12, τεθημένον ἐν τῷ πεζοδρομίῳ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον Τρουλλωτῆς. Ἐκεῖθεν ἐκομίσθη εἰς τὸ μουσεῖον. Μῆκος γραμμάτων 0,04. Φέρει γράμματα ἐπὶ τῆς μεγάλης πλευρᾶς πλάτ. 0,22 καὶ τῆς στενῆς πλ. 0,12.

Ἡ ἱέρεια τῆς Λητοῦς
Μένουσα Φησίνου
ἐπεμελήθη τῆς ἐπισκευῆς
τοῦ ἱεροῦ ἐκ τῶν ἰδίων.

Ἐπὶ τῆς πλαγίας πλευρᾶς:

Κρίτω[ν;
καὶ Ἀθ[ηναΐς;
Μητρί[χῃ -ιδι
θυγα[τρὶ
[χρηστὴ] [χ]α[ῖ]ρ[ε

ΚΗʹ.

Πλὰξ ὀρθογώνιος μαρμάρου τεφροῦ μ. 1,00 περίπου, πλ. 0,45, κομισθεῖσα μετ' ἄλλων λίθων πολλῶν ἐκ τοῦ φρουρίου εἰς οἰκοδομίαν. Εἶνε ἀποκεκρουσμένη κατὰ τὴν ἄνω καὶ κάτω δεξιὰν γωνίαν, ὁ ἄλλος δ' ὅλος λίθος εἶνε ἀκέραιος. Γράμματα φέρει ὁ λίθος ἐν τῷ μέσῳ κατὰ τὸ μῆκος αὐτοῦ, ὑπάρχει δ' ἑκατέρωθεν τούτων χῶρος κενός. ἀριστερὰ μὲν 0,25, δεξιὰ δὲ 0,40 περίπου. Παρὰ τὴν ἄνω δεξιὰν

γωνίαν ὑπάρχει ὡσαύτως βραχὺς γραμμάτων στίχος. Ἡ γραφὴ εἶνε καλή, τοῦ Δ' αἰῶνος, ΑΡΙΣΤΕΜΘ

'Αριστεί[δης -δη

Δημαίνετος 'Αθηναῖος ἐποίησεν.

ΚΘ'.

'Επὶ μελανίζοντος λίθου λίαν ἐφθαρμένου μήκ. 0,60, πλ. 0,22, πάχ. 0,17 Εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ λίθου μόλις ἀναγινώσκονται αἱ λέξεις. Ἡ γραφὴ εἶνε παλαιά.

'Επ]εμελήθ[η
τῆ]ς κατασκευ[ῆ-
ς] Μηνόφιλο[ς
'Ηρ]ακλείτου
?
γενάρχης α
ΓΙΙ χώραι

Β'. Ἐκτὸς τοῦ Μουσείου.

Λ'.

'Επὶ λευκοφαίου μαρμάρου ἐκτισμένου ἐν τῷ Α. τοίχῳ τοῦ μοναστηρίου τῶν Δυτικῶν San Felice ὑπάρχουσι τὰ γράμματα:

ΟΙΝΟΝ
ΜΗΠΡΟΣΦΕΡΕΙ
ΜΟΙΡΕΩΝ
ΚΑΙΞΑΝΟΣ
ΜΟΙΡΗΓΕΤΕΩ

ΛΑ'.

'Επὶ λίθου μελανίζοντος ὕψ. 0,40, πλ. 0,85, ἐντετοιχισμένου κατὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας Ἐρειθιανῆς ἐν Βροντάδῳ Τὸ χωρίον καλεῖται ὑπὸ τῶν γεραιτέρων Χίων καὶ τῶν ἄλλων χωρικῶν 'Ερεῖθαι, καὶ ἐγράφετο κατὰ παρετυμολογίαν 'Ερύθαι. Διότι τὸ ὄνομα προφανῶς εἶνε παλαιόν. 'Ενομίζετο δ' ὅτι τὸ χωρίον ἔλαβε

τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ χρώματος τῆς κατ᾽ ἐκεῖνο γῆς, ἢ ἐξ ἀποικίας ἀπ᾽ Ἐρυθρῶν τῆς Ἀσίας καὶ ἐσχηματίσθη τοιαύτη παράδοσις παρὰ τῷ λαῷ· ὑπάρχει δὲ καὶ ἐπίθετον Ἐρειθιανοί. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὅμως τῆς Γ′ ἐπιγραφῆς τοῦ βασιλέως Ἀττάλου, ἔνθ᾽ ἀπαντᾷ ἐν Β′, 41 ἡ λέξις τὰ ἐν Ἐρείθαις, ἡ ἄχρι τοῦδε ἐτυμολογία καὶ ἡ παράδοσις ἐξελέγχονται ἀνυπόστατοι. Ὁ ναὸς ἀπέχει ὀλίγον τῆς Δασκαλοπέτρας, ἥτις εἶνε βωμὸς αὐτολιθος τῆς Κυβέλης. Ἴσως εἰς τὸν περὶ τὸν ναὸν τοῦτον ἱερὸν χῶρον ἀνέκειτο ἡ ἐπιγραφή. Ἀλλὰ κατὰ μαρτυρίας ἐπιχωρίων ὁ ναὸς τῆς Ἐρειθιανῆς εἶνε ᾠκοδομημένος ἐπ᾽ ἐρειπίων ἄλλου παλαιοῦ ναοῦ, ἀνασκαπτομένων δὲ τῶν θεμελίων πρό τινος χρόνου εὑρέθησαν ὑπὸ γῆν τείχη ἀρχαίου κτίσματος. Ἡ θέσις ἦν ἐπιτηδεία εἰς ἀνέγερσιν ναοῦ κατὰ τὰς παλαιὰς συνηθείας, ἴσως δ᾽ ὑπῆρχεν αὐτόθι ἱερὸν τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν. Ὁ λίθος ἠλειμμένος δι᾽ ἀσβέστου δὲν διακρίνεται καλῶς. Μῆκος τῶν γραμμάτων 0,09.

Ἀγαθοκλῆ[ς
Ἀθηνοδώρου
Μητρὶ θεῶν.

ΛΒ′.

Ἐπὶ μαρμάρου λευκοῦ ἐκτισμένου ἐν τῷ τοίχῳ τῆς οἰκίας Ἰ. Πολεμίδου ἐν τῇ Νέᾳ ὁδῷ. Κατὰ πληροφορίας δὲ τοῦ ἰδιοκτήτου ἐκομίσθη μετ᾽ ἄλλων λίθων ἐκ τοῦ φρουρίου. Ὕψ. 0,23. πλ. 0,35.

ΟΝ Θεόδο[τος
Θε[ο]δότου ὁ νεώτε[ρος
βω]μὸν θεοῖς πᾶσι.

Dittemb. Syll. 524.29. «Θεόδοτος Θεοδότου ὁ νεώτερος».

ΛΓ′.

Στήλη χιακοῦ μαρμάρου ἐκ Λατομείου, εὑρισκομένη παρὰ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ πυρποληθέντος τῷ 1822, ἐν θέσει Γιάζου ἐγγὺς τοῦ Νεοχωρίου. Ἐπὶ μιᾶς πλευρᾶς τῆς στήλης ὑπάρχουσι γράμματα καὶ κάτωθι τούτων γεγλυμμένη καρδία. Ἡ γραφὴ εἶνε χρόνων νεωτέρων.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ΛΔ'.

Ἐπὶ λίθου [illegible] ἐν τῇ [illegible] τοῦ [illegible] παρὰ τὴν [illegible] [illegible] [illegible].

α'

Ἡ Πολιαν[ὸς ἐπιστ-]
ατ ε..... [Ἀστυ-]
κρατία Ἀ[ν]δ[ρονικ-]
κτος [ἀνέθηκε Ἡρα-]
κλεῖ κα[ὶ]
Ἀθηνᾷ.

β'

[illegible] Ἀ[illegible]
[illegible] καὶ Ἀ[illegible]
τος [illegible]

Ἴσως κακῶς ἀντιγεγραμμένον τὸ ΑΜΟΛΥΤΟΣ [illegible] ΔΑΜΑΙΝΕ-
ΤΟΣ, [illegible] ΔΑΜΑΙΝΕΤΟΣ
ἐν [illegible] καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. ΚΗ' ἐπιγραφῇ [illegible].

ΛΕ'.

Ἐν τῷ [illegible] τοῦ ἐν [illegible] [illegible] τοῦ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible].

[Ε]ὐα[ρ]ε[τ]ο[ς]
[Ἡ]ρακλ[εῖ]
καὶ Διονύσῳ
Εὐχήν

ΛΣΤ'.

Ἐπὶ [illegible] στήλης, [illegible]. Ὕψος 0.24. ἄνω διάμετρος 0.15. κάτω διάμετρος 0.15.

Λέων
Ἀφροδείτῃ
Ἐπηκόῳ, Παφίᾳ
εὐ]χαριστήριον

Καὶ ἐν ἄλλῃ χιακῇ ἐπιγραφῇ μνημονεύεται ἡ λατρεία τῆς Παφίας Ἀφροδίτης ἐν τῇ πόλει τῆς Χίου. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὕρηται ἐν ταῖς ἐλλιπέσιν.

ΛΖ΄.

Ἐπὶ λίθου ἐντετοιχισμένου ἐν ἀγρῷ ἀνήκοντι τῷ Σταμ. Παπασταματάκῃ ἐν θέσει «Λιλάγκαδα» τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου Ἐλάτας, εἰς ἀπόστασιν 35΄ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ χωρίου. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐκεῖ ἠθροισμένων καὶ τῇδε κἀκεῖ ἐρριμμένων λίθων εἰκάζει τις τὴν ὕπαρξιν παλαιοῦ συνοικισμοῦ. Ὁ λίθος ἔχει μ. 0,46, πλ. 0,19. Μέγεθος τῶν γραμμάτων 0,06. Τὴν ἐπιγραφὴν ἐξέδωκεν ὁ Πασπάτης ἀτελῶς (ἀρθ. 7).

Ἀ]γ[αθοκ]λῆς
Ἡρ]α[κλ]εῖ καὶ
Δ]ιονύσῳ.

Ἐπιγραφαὶ ἀγωνιστικαί.

Ἐν τῷ μουσείῳ.

ΛΗ΄.

Ἐπὶ μελανίζοντος λίθου ὕψους 0,20, πλ. 0 45, εὑρεθέντος κατὰ τὴν συνοικίαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐν Λιβαδίοις, κατεδαφισθείσης τῆς οἰκίας τοῦ Π. Ῥαπίτη, ὅστις ἐδωρήσατο τὸν λίθον τῷ μουσείῳ. Ἡ γραφὴ ΑΙΗ ΕΓΝΥΠΜΚΩΣ.

..... Διογένου
ἔσ]τησεν νικήσαντα
π]αῖδας πυγμὴν
τὰ ἐγ Κῷ
τὰ ἐν Ἄργει
τὰ ἐν Δελφ[οῖ]ς
ἄνδρας
ἀγενείους.

ΛΘ΄.

Ἐπὶ λίθου μ. 0,36, πλ. 0.31, πάχ. 0,12, κομισθέντος ἐκ τοῦ φρουρίου. Ἡ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἐπιγραφὴ εἶνε παλαιά, ἴσως τοῦ ε΄ αἰῶνος, μνημονεύει δ᾽ ἀνδρῶν συνεισενεγκόντων εἰς ἀγῶνας ἢ καὶ ἀγωνισαμένων. Ἡ λεξις Χαλάζων ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Γ΄ ἐπιγραφῇ Ἀττάλου Β΄, 25-26. Κατ᾽ ὀνομαστικὴν θὰ εἶνε οἱ Χάλαζοι· εἶνε δ᾽ ἡ λέξις δὶς ἐπὶ τοῦ λίθου κεχαραγμένη. Δὲν εἶν᾽ εὔκολον νὰ ὁρίσῃ τις ποῦ ἔκειτο ὁ τόπος οὗτος ὁ ἀπαντῶν ἐν χιακαῖς ἐπιγραφαῖς τετράκις. Περὶ τῆς δευτέρας λέξεως Ἀμαιδαι παρατηρῶ ἐγώ, ὅτι πιθανὸν εἶνε νὰ ἔχῃ σχέσιν, ὡς ὄνομα τοπου ἢ γένους, πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ἐν τοῖς βορείοις τῆς νήσου χωρίου «Ἀμάδες». Ἡ γραφὴ ΧΑΜΠΓΙΩΝ.

Χαλάζων
Ἀμαιδαι
ΜεσθαλλΛΙ...
Πολυ..λια
Δελφ....ιος
οἱ Ἀγγ[ελεῦς]
οἱ Ἀριστ]είδου]
οἱ Ἡρακ[λεῦς]
Χαλάζων
πρώτων
Ε

Μ΄.

Ἐπὶ φαιοῦ τιτανολίθου μήκ. 0,37, πλ. 0,37, πάχ. 0,14, ὠμαλισμένου μόνον κατὰ τὰ 0,25 τῆς ἐνεπιγράφου αὐτοῦ ἐπιφανείας. Ὁ λίθος φαίνεται ἠκρωτηριασμένος μόνον ἄνωθεν· κατὰ δὲ τὴν ἀριστερὰν ἄνω γωνίαν ἡ ὠμαλισμένη ἐπιφάνεια εἶνε ὀλίγον ἐφθαρμένη. Καὶ ἐνταῦθα ἡ πρώτη λέξις ἀναπληρωτέα διὰ τοῦ Χαλάζων. Αἱ ἄλλαι λέξεις εἶνε ὀνόματα γενῶν. (Ἴδε ἐπιγρ. Γ΄ σ. 175-176).

Χα]λάζων
Ἰσχυλίδαι
Κυδ[ν]ίδαι
οἱ Πυθοδώρου
οἱ Μητροδώρου
οἱ Μάτριος
οἱ Ἀρχέλεω
οἱ Διοσκουρίδου
οἱ Πα[ρ]μενίσκου.

Τιμητικαί.

Πρὸ Ῥωμαίων. Ἐπὶ Ῥωμαίων.

Α'. Ἐντὸς τοῦ μουσείου.

ΚΑ'.

Ἐπὶ μέλανος σπονδυλοειδοῦς λίθου μήκ. 0,31, πλ. 0,30, εὑρεθέντος ἐν τῷ φρουρίῳ, φέροντος δὲ τρεῖς ἐπιφανείας αὐτοῦ λείας καὶ ἐνεπιγράφους. Ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν ὡμαλισμένων ἐπιφανειῶν εἶνε ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή, οὐ στοιχηδόν, γράμμασι συνήθεσιν, οὐ συντελευτῶσι τῷ λίθῳ.

α'.

Λεοκύδης
Θεόδωρος
Ζῆνις
Ἀσπάσιος
Νικίας
Μητρόδωρος
Ἀπολλωνίδης
Φιλώτας
Εὔμηλος
. . . .

Ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης ὡμαλισμένης ὡσαύτως ἐπιφανείας μήκ. 0,29, πλ. 0,23, οὐχὶ στοιχηδόν.

β΄.

ϡ[οο Διογένους
γεγονὼς Ἀπολ-
λώνιος Ἀ[ρ]χε
στράτου φιλόκ[αι-
σαρ τὸ τ[ρ]ίτον
περιοδονείκης
β]ασιλεὺς μέγα
Ἀντίοχος φιλό-
καισαρ
άπη[ς] βασιλέως.

Ἐπὶ τῆς τρίτης ἐπιφανείας μ. 0,25, πλ. 0,27, ἀναγινώσκονται τὰ ἑπόμενα γράμματα, ἅτινα ὁ Haussoulier, καίπερ οὐδέποτε ἰδὼν τὴν ἐπιγραφήν, ἐδημοσίευσε μετ' ἄλλων χιακῶν ἐπιγραφῶν ἐν Revue des études grecques σελ. 213. Τὰ γράμματα τῶν δύο τελευταίων ἐπιγραφῶν α' καὶ β' φαίνονται μεταγενέστερα.

γ΄.

ηστρουθις
Ροι]μητάλκας
φιλό]καισαρ

ΜΒ΄.

Ψήφισμα ἐρυθραϊκόν.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μήκ. 0,70, πλ. 0,61 καὶ πάχ. 0,12. Τὰ γράμματα κατέχουσιν ἐπιφάνειαν μήκ. 0,31 τοῦ λίθου καὶ ὅλον αὐτοῦ τὸ πλάτος. Εἶνε δ' ὁ λίθος καθ' ὅλην τὴν ἄνω πλευρὰν ἀποκεκρουσμένος. Ἐδημοσιεύθη ἐν Μουσ. καὶ Βιβλ. Εὐαγγ. Σχ. Σμύρ. ἔτους 1873-1875 περ. α', σ. 128, ἀριθ. μβ', ὑπὸ Ἀ. Εὐπατρίδου. Ἡ ἀνάγνωσις δ' ὅμως τοῦ πατρός μου εἶνε ἔν τισι διάφορος. Εὑρίσκεται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ. Ἡ γραφὴ εἶνε οὐ στοιχηδόν, τὰ δὲ γράμματα οὐχὶ

βαθέως ἐν τῷ λίθῳ κεχαραγμένα. Μετὰ τὰ γράμματα ὑπάρχει ἐγγεγλυμμένος δάφνης στέφανος. Ὁ λίθος ἐκομίσθη ἐξ Ἐρυθρῶν.

ΕΛΑΣ ?

ιι/ιΑΣ.........μένῳ ἀνδρὶ ἵνα δεκαΚ............ ἀ]ναγρα[φ]ῇ τόδε [τὸ ψήφι]σμα καὶ ἀνατεθῇ εἰς [ὃν ἂν] τόπο[ν ὁ] δ[ῆμ]ος γνῷ· τοὺς μὲν πρυτάνεις παραθεῖναι τῷ δήμῳ δι[αγν]ῶναι τόπ[ον τῇ ἀν[α]θέ[σ]ει, τὸν δὲ γραμματ[έ]α τῆς βουλῆς ὑπογράψαι τὸν γνωσθέντα ὑπὸ τὴν αὐτὴν [γν]ώμην, ἀποδεῖξαι δὲ καὶ ἐπιστά[τ]α[ς ἐπὶ] τ[ὴν] ἀνάθεσιν, ὅσους ἂν δόξη[ι. Το]ὺς [δ]ὲ ἀποδειχθέντας, τό τε [ψ]ή[φισ]μ[α τόδε καὶ τὸν στέφανον ἐ[γκ]ολάψαντας εἰς στήλην, [ἀν]αθ[εῖ]ναι εἰς τὸ[ν] γνωσθησόμενον τόπον ὑπὸ τοῦ δήμου. Τὸ δὲ [ἐ]σόμεν[ον] ε[ἰς] τα[ῦτα δαπάνημα, ὅθεν ὑπηρετηθήσεται γράψαι τοὺς στρατ[η]γή[σαν]τας, ἐπὶ ἱεροποιοῦ Χρυσογόνου, [τὴν] δευτέραν τετράμηνον γράφοντας ἐν τῷ περὶ τῆς διοικήσε[ω]ς ψηφίσματι. Τ[αῦ]τα [δ' εἶ]ναι εἰς φ]υλα[κ]ὴν τῆς π[όλ]εως. Ἔγνω ὁ δῆμος τόπ[ο]ν ἐ[ν τῇ] ἀγορᾷ ἐξῆς τῆς στήλης τῆς Βατίττου τοῦ Ἀγαθοκλείους. Ἐ[π]ιστάται ἀπεδείχθησαν Ἡρόδοτος Θερσε[ί]ους, Διονύ[σ]ιος Δι[ο]ν[υσ]οδώρου.

Διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς γενικῆς Θερσείους, Ἀγαθοκλείους σημειοῦται τάδε: πρβ. ἱερείων (=ἱερέων) ὡς καὶ θειῷ (=θεῷ) καὶ Ἰατροκλείους. Θερσείους (ἐξ ὀνομ. Θέρσυς ἢ Θέρσης =ρρὴς κατὰ τὸ Ἄρης-εος.

Πρβ. Κισσῆς ἀντὶ Κνοσσεὺς οἷον -έας -ῆς.

Πρβ. ἱερής, γραφής, Φύλης, Ὄρφης, Τύδης, Ἁλιθέρσης, Ἱπποθέρσης.

Πρβ. Γηρυόνης, -ῆα, -ῆι. Πρωτογένειος, Κλεοφάνειος, Κορωνεῖος, Θεσπιεῖος, Ἀχιλλῆος, βασιλῆος, παρὰ νεωτέροις Ἴωσιν.

Σειρείων Αἰγοσθ. 351.

Πρβ. Μνησέος, Φιλέος (χιακὴ ἐπιγρ.).

«Ἐρυθραῖοι δὲ οἱ Ἴωνες Ἐπιθέρσην τὸν Μητροδώρου, δὶς μὲν Ὀλυμπίᾳ πυγμῆς, δὶς δὲ Πυθοῖ νίκας κλπ.» Παυσ. ζ' ιε' 6.

Cauer 502 Θέρους(;) 511, Φάνεος, 554.

Βατίττου. ὀνομ. Βάτισσος;

ΜΓ΄.

Ψήφισμα ἐρυθραϊκόν.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμαρίνου πλακιδίου μ. 0,27 καὶ πλ. 0,28, ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν καὶ κάτωθεν. Ἄνωθεν τῶν γραμμάτων φαίνονται ἴχνη ἀναγλύφου, στεφάνου πιθανῶς. Ὁ λίθος ἐκομίσθη ἐξ Ἐρυθρῶν. Ἡ γραφὴ ΑΥ𐅁ΕΝΚΜ, οὐ στοιχηδόν.

Μηνὸς Ἀνθ]εστηριῶνος νέ[ᾳ,
ἐπὶ πρυτάνιος Δη]μητρίου, γραμματεύ-
οντος Ὀρ-Ἀμ;]ύντου τοῦ Βότωνος, γνώ-
μη πρυ]τάνιων, ἔδοξεν τῇ βουλῇ
καὶ τῷ] δήμῳ, ἐπειδὴ Ἐπίκουρος
Ἐπιμένους Ρόδιος ἀνὴρ ἀγαθός
ἐστιν περὶ τὴν πόλιν, ἀναγράψαι αὐτὸν
ξ]ένον καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεως
ἐν στ]ήλῃ καὶ θεῖναι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ
Ἀπόλλωνος, εἶναι δὲ αὐτῷ ἀτέλειαν
καὶ πρ]οεδρίαν ἐν τοῖς ἀγῶσιν καὶ εἰς
[καὶ ἐν πο]λέμῳ καὶ ἐ]ν
[εἰρήνῃ].

ΜΔ΄.

Ψήφισμα τοῦ δήμου Ἀπολλωνιτῶν.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμαρίνου πλακιδίου μ. 0,30, πλάτ. 0,35, πάχ. 0,05, ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ μὲν τῶν ἀριστερῶν κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς πλευρᾶς, ἄνωθεν δὲ ὁλοσχερῶς. Νομίζω, ὅτι ὁ λίθος ἐκομίσθη ἐκ Κῶ. Ἐν τοῖς σημειώμασι τοῦ πατρός μου εὗρον μόνον τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ λίθου, εἶδον δὲ καὶ τὸν λίθον ἐν τῷ μουσείῳ. Τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε καλῶς κεχαραγμένα, οὐχὶ δὲ στοιχηδόν. Ἡ γραφὴ ΑΡΣΗΕΚ𐅁Χ ΓΦΘ.

[Ἐπὶ πρυτά-
νι]ος Δίου, ἐπὶ στεφανηφόρου
Δημ;]αράτου τοῦ Ἀκεστορίδεω,
ἀγαθ]ῇ τύχῃ τοῦ δήμου τοῦ Ἀπο-
λ]λωνιητῶν Ἡρῴδης [Ἑκ]αταίου [εἶ-
πεν· Ἐ]πειδὴ Μαρδόνιος Ἀριστομάχο[υ
καλὸς] κἀγαθός ἐστιν περὶ τὴν πόλιν
τὴ]ν Ἀπολλωνιητῶν ἔν τε τοῖς
πρότερον χρόνοις ἐπὶ τῶν τυράννω[ν
καὶ ἐν τῇ συνοικισίᾳ τῇ κοινῇ τῆς
τετραπόλεως προθυμίαν πᾶσαν
παρέσχηται, δεδόχθαι τῷ δήμῳ
Ἀπολλωνιητῶν εὐεργέτην αὐ[τοῦ
ἀ]ναγράψαι καὶ πολιτείαν δεδόσθαι
αὐτῷ καὶ] ἐκγόνοις καὶ μετεχ[ειν
ὧ]ν περ καὶ οἱ πο[λῖται.

ΜΕ΄.

Ἐπὶ λίθου φαιοῦ μήκ. 0,32, πλ. 0,27, πάχ. 0,16, ἀποκεκρουσμένου πάντοθεν. Ἀγνοῶ πόθεν ὁ λίθος ἐκομίσθη εἰς τὸ μουσεῖον. Ἔθηκα δ' αὐτήν, ἐλλιπεστάτην οὖσαν, ἐνταῦθα, διότι συμπληροῦται κατ' ἀναλογίαν περίπου τῆς κατωτέρω δημοσιευομένης ὑπ' ἀρ. Ν' ἐπιγραφῆς.

ΘΕΟΥ̣Ο
ΑΣΤΟΣΓΕΡ/
ΙΚΗΣΕΞΟ\
ΛΤΟΣΤΟΙ
ΧΙΩΝΓΕΡΟΛ
-ΙΝ
ΙΣΜΕΓΑΛ

ΜϚʹ.

Ἐπιγραφὴ ἐκ Φάρου Ἰκαρίας.

Ἐπὶ λίθου φαιοῦ συγκειμένου ἐκ τριῶν τεμαχίων, ὧν ἑνουμένων ἔχει ὁ λίθος μ. 0,50, πλ. 0,31. Τὰ γράμματα εἶνε λίαν κεκοσμημένα καὶ μεγάλα.

Ὁ δῆμος ἐπιστατούν-
των
Θεο[δότ]ου τοῦ Θεοδότου
νε[ωτ]έρ[ου], Ὀνησίωνος
τοῦ Μουσι[κ]ῶντος.

ΜΖʹ.

Ἐπὶ λίθου μελανίζοντος μήκ. 0,45, πλ. 0,36, κομισθέντος ἐκ τοῦ φρουρίου. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Πασπάτη ἐν Γλωσσαρίῳ χιακῷ ἀρθ. 22 ἀναπεπληρωμένη ΙΣ]ΙΔΩΡΟΝ ΙΣ]ΙΔΩΡΟΥ.

Ὁ δῆμος
Διον|υσόδωρον
Διον]υσοδώρου

ΜΗʹ.

Ἐπὶ λίθου τοῦ Λατομίου, μ. 0,45, πάχ. 0,28, δωρηθέντος τῷ μουσείῳ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης. Τὴν ἐπιγραφὴν ἐξέδωκε καὶ ὁ Studnitzka (12) ἀτελέστερον.

Ἐπὶ πρυτάνεως Φιλ. . . . υ
οἱ ἐπὶ τοῦ ἐκ. . . . σ[τεφ]α[νο]ῦ-
σιν [τ]ὸν π[ο]λ[έμαρ]χ[ον. . . .] ον
? Σ[ήμ]ου χρυ[σ]ῷ στε[φ]άνω[ι] Θε]όφιλ[ος] καὶ
Διονυσό[δ]ωρος κ[αὶ] Δωρ[όθ]εος κα[ὶ ?Α]ὐλίων
καὶ οἱ ἐπὶ τῆς πύλης Σέλευκος καὶ Διόδωρος
ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ δικαιοσύνης
τῆς εἰς ἑαυτούς.

Β′. Ἐκτὸς τοῦ μουσείου.

ΜΘ′.

Ἐπὶ λίθου εὑρεθέντος τῷ 1895 ἐν Βουνακίῳ ἀνασκαπτομένης τῆς γῆς πρὸς στρῶσιν ὁδοῦ ΒΔ. τῆς «Καινούργιας Βρύσης», ἐντοιχισθέντος δ' εἰς τὸν παρῳκοδομηθέντα στρατῶνα. Ὁ λίθος ἦτο ἀποκεκρουσμένος ἁπανταχόθεν.

_ ΙΣΙΟΛΟΙL
ΙΙΒΑΣΙΛΕΩΣΑΝΤ
ΟΣ ΚΔ
ΤΑΣΤΑΙΕΙΠΑΝΕΠΕ
ΦΥΣΕΙΔΕΚΑΛΩΒΡΟ
ΣΕΒΕΙΑΝΑΣΙΑΝΤΙ
ΤΑΙΔΙΑΥΤΟΔΕΤΟΥ
ΣΕΤΑΣΠΡΟΑΓΟΥΣΑΣ
ΟΡΟΣΝΕΡΩΝΟΣΚΛΑΥ
ΥΑΣΑΣΑΒΑΛΑΝΗΑΔΙΩΝ
ÞΕΛΙΑΣΤΗΝΠΟΛΙΝΕΠΟΙ
ΙΛΙΑΛΩΜΑΤΑΟΥΤΕΤ
ΗΦΟΡΙΑΚΑΙΑΓΩΝ
ΣΚΑΙΤΟΥΣΠΑΤΡΙ(
ΓΩΝΣΕΒΑΣΤΩΝΑΙ
ΓΑΣΙΜΟΝΕΥΩΧΙΑΝΓΕ
ΕΙΑΝΚΑΙΤΑΣΕΚΤΟΣΥ
ΤΟΣΤΩΝΕΝΕΠΑΝΓΕΛ
ΤΑΜΕΡΟΣΣΥΜΠΑΝΕΔ
ΓΕΚΑΙΝΥΝΕΜΕΓΑΛΟΨΥ
ΕΝΟΙΣΒΑΛΑΝΗΟΙΣΘΕ
ΙΟΝΤΗΝΔΕΑΝΑΘΕ
ΣΤΟΙΣΥΠΕΣΧΙ

Ν′.

Ἐπὶ λίθου πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου, ἐκτισμένου δ' ἐντὸς τοίχου τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ λουτροῦ.

ΥΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥΥΙΟ
ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣΑΡΧΙΕΡΕ
ΔΙΣΕΞΟΥΣΙΑΣ⁻ΤΟΙΓ
ΙΑΠΟΣΤΟΙ ΙΕΙΜΗΤΗΣ
ΟΣΧΙΩΝΑΡΧΟΥΣΙΒΟΥΛΗΔΙ
ΙΡΕΙΝ
ΛΘΗΝΗ⁼ ΩΣΑΝΤΑΛΠΟΤΙ

[Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ
Θεο]ῦ Οὐεσπασιανοῦ υἱὸ]ς Δομιτιανός, Σε-
βαστός], Γερμανικός, ἀρχιερε[ὺς μέγιστος
δημαρχικῆ]ς ἐξουσίας τὸ ΙΓ', [αὐτοκράτωρ τὸ .... ὕ-
π]ατος τὸ ΙΓ'. τειμητὴς [διὰ βίου, πατὴρ πατρίδ-
ος Χίων ἄρχουσι βουλῇ, δ]ήμῳ ῇ [ἀποδεδειγμέν]-
χα]ίρειν.
αθ' ἣν ἠξίωσαν τὰ ἀπὸ τ[ῆς

Ἴδε Bull. d. Corr. hell. ς'. 451.

Ἐξ ἐπιγραφῆς Θυατείρων (Ak-hissar) ἀναγνωσθείσης τῷ 1678 ἐπὶ κίονος ὑπὸ Ricaut (τῆς γαλλ. μεταφράσεως σελ. 88-89).

Imp. Caesar Vespasianus
Aug. Pontif. Max. Trib.
Pot. VI.-Imp. XIII. Cons. VI
Desig. VII Censor vias
Faciendas curavit.

Αὐτοκράτωρ Οὐ-
εσπασιανὸς Σεβαστὸς
Ἀρχιερεὺς μέγιστος
Δημαρχικῆς ἐξουσίας [- - -]
Αὐτοκράτωρ τὸ ΙΓ' πατὴρ
πατρίδος, ὕπατος τὸ ζ'. [- - -]
ἀποδεδειγμένος τὸ ζ'
τειμητὴς τῆς ὁδοῦ,
ἐποίησεν

ΝΑ΄.

Böckh 2214g Addendis «In Chio in castello, lapis muro domus Turcicae insertus». Ed. Blastus l. c. p. 220 (Τόμ. Β΄ Χιακῶν).

Böckh: τὸν [τῆς πόλεως] εὐεργέτην. Alterutrum αὐτοκράτορα videtur h. l. dictatorem significare.—Ὁ λίθος δικαιοῖ τὴν εἰκασίαν τοῦ Böckh διότι φέρει ἐν στ. 5 καὶ 6 οὕτως, ὡς ὁ Studn. 8 εἶδεν:

ΥΓΙΑΤΟΝ ΔΙΚΤΑΤΟΡΑ
ΤΟ ΕΡΓΕ
ΤΗΝ

Ὁ λίθος εὑρίσκεται σήμερον ἐν τῷ μουσείῳ. Κατ' ἀντιγραφὴν δὲ τοῦ πατρός μου ἔχει:

ΟΔΗΜΟΣ	Ὁ δῆμος
ΤΟΝΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ	τὸν αὐτοκράτορ[α
ΓΑΙΟΝΙΟΥΛΙΟΝΓΑΙΟ[Υ	Γάϊον Ἰούλιον Γαΐο[υ
ΥΙΟΝΚΑΙΣΑΡΑΑΡΧΙΕ[ΡΕΑ	υἱὸν Καίσαρα, ἀρχιε[ρέα,
ΥΠΑΤΟΝ[ΚΑΙ]ΔΙΚΤΑΤΟΡΑ	ὕπατον [καὶ] δικτάτορα
ΤΟΔΕΥΤΕΡΟΝΕΥΕΡΓΕ	τὸ δεύτερον εὐεργέ-
ΤΗΝ	την

Τὰ γράμματα ἐν τῷ μέσῳ εἶνε τετριμμένα, ἀλλὰ φανερά. Μῆκος τοῦ λίθου 0,92, πλ. 0,51, πάχ. 0,32. Μῆκος γραμμάτων 0,05.

ΝΒ΄.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐκτισμένου ἐν τῷ τοίχῳ οἰκίας ἐπὶ τῆς ἀγούσης εἰς τὸ λουτρόν, ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Τινὰ τῶν γραμμάτων εἰσὶν ἐφθαρμένα.

Ἡ γερουσία Ἀρτέμ]ωνα (ἢ Ἀρτεμ[;όδωρον)
ου Γο Σωσιπάτρου ἀρε[τῆς ἕνεκα]
καὶ εὐνοίας τῆς εἰς [ἑαυτήν].

ΝΓ'.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου εὑρισκομένου εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τῆς «Σκαραμαγκοῦς» παρὰ τὴν θέσιν Σήφη. (τοῦ Σήφη κατὰ τὸν πατέρα μου, ἀπὸ τὸ Σήφης=Ἰωσήφης=Ἰωσήφ). Τὴν ἐπιγραφὴν ἐξέδωκε καὶ ὁ Πασπάτης, ἀλλ' ἀτελῶς.

Ἀθηνόδωρος
Πε[ρι]γένο[υ
Φησίνωι ἥρωι

ΝΔ'.

Ἐπὶ μελανίζοντος μαρμάρου, κειμένου μετ' ἄλλων λίθων παρὰ τὸν Ἀρμένην ποταμὸν ἐν Λιβαδίοις. Κτήτωρ τοῦ λίθου εἶνε ὁ Παντελῆς Σαραντῆς. Μῆκος 0,70 περίπου καὶ πλάτος 0,22 εἰς τὰ δεξιά, εἰς δὲ τἀριστερὰ 0,35, καὶ πάχος 0,40. Μετὰ τὸ στοιχεῖον Ν ἕως ἄκρου ὑπάρχει χῶρος κενὸς 8 δακτύλων. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἄλλου μέρους εἶνε ἀποκεκομμένος ὁ λίθος.

ΜΟΝΤΟΝΧΙΩΝ

ΝΕ'.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου (Τηνίου) κομισθέντος ἐκ τοῦ φρουρίου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Κουφοπαντελῆ παρὰ τὸν Ἅγ. Ἰάκωβον. Τα γράμματα εἶνε βαθέως κεχαραγμένα καὶ διακρίνονται καλῶς ἅπαντα πλὴν τοῦ ε' γράμματος τοῦ τετάρτου στίχου, οὗ φαίνεται μόνον τὸ ἀριστερὸν σκέλος. Ὁ λιθος εἶνε ἀποκεκρουσμένος ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν. Μῆκος 0,92, πλ 0,40, πάχ. 0,11. Τὸ μεταξὺ τῶν στίχων διάστημα εἶνε 0,04. Κάτω τῶν γραμμάτων ὑπάρχει χῶρος κενὸς 0,59.

ΡΑΙΑΝΙΟΣΣΑΒΕΙΝΟΣ
ΝΕΘΗΚΕΝΒΕΛΛΙΚΩΙ
ΟΙΚΟΥΑΤΩΙΚΑΙΣΑΛΟΥΙ
ΟΥΛΙΑΝΩΙ.ΥΠΑΤΟΙΣ

ΝϚʹ.

Αἱ ἑπόμεναι δύο ἐπιγραφαὶ εὑρίσκονται ἐπὶ δύο λευκῶν μαρμάρων ὁμοιοτάτων ἐντετοιχισμένων παρ' ἄλληλα ἐπὶ τοῦ πρώτου πύργου ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸ φρούριον διὰ τῆς βορείας πύλης (ἐπάνω πορτέλλου), πρὸς τὸ μέρος τῆς σούδας. Τὸ μῆκος ἀμφοτέρων εἶνε 0,65, τὸ δὲ πλάτος 0,33. Τὸ ὑπὸ τῶν γραμμάτων κατεχόμενον μέρος τῶν λίθων εἶνε 0,20, τὸ δὲ μέγεθος τῶν γραμμάτων 0,2. Τὰ γράμματα ἀμφοτέρων ταὐτά, οἷα φαίνονται.

αʹ.

ΔΗΜΟ
ΟΔΩΡΑΝ..ΔΕΕ
ΑΣΕΛΑΤΤΟΝΑΣΕΦΕΑ
ΙΕΚΤΩΝΙΔΙΩΝΕΝΟΙΣΚΑΙ
ΣΠΟΙΗΣΕΤΑΙΟΙΑΣΑΝΠΡΟ
ΟΔΕΑΦΗΚΕΙΝΕΙΣΤΕΤΗΝ

βʹ.

ΝΑ
ΝΕΙ Ι Β ΛΕΙΣΘΑΙΘΕΛΟ
ΛΟΜΕΝΗΓΡΑΦΕΣΘΑΙΑ
.ΑΚΕΝΑΝΑΘΗΜΑΣΙΝ
ΔΕΔΟΧΘΑΙΚΑΙΚΑΤΑΤΟΥ
ΥΣΘΕΟΥΣΣΕΒΑΣΤΟΥΣΚ
ΕΤΕΥΑΝΔΡΙΑΣΚΟΣΜ

ΝΖʹ.

Ἐπὶ λίθου λατομίτου πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου ἐν τῷ φρουρίῳ. Ὕψος 0,20, πλ. 0,25, πάχ. 0,12. Τὰ γράμματα εἶνε λίαν κεκοσμημένα.

ΕΡΟΥΣΙΑ
ΚΥΡΕΙΝΑΑ
ΗΤΟΡΑΔΙΑΙ
ΤΗΝΔΙΟΙ
ΕΦΟΙ

ΝΗ΄.

Ἐπιγραφαὶ δύο, ὧν τὴν προέλευσιν ἀγνοῶ. Ἀγνοῶ δ' ὡσαύτως ἂν εἶνε ἤδη δεδημοσιευμέναι ἢ οὔ. Ἐκδίδομεν δ' ὅμως αὐτὰς ὡ εὑρεθείσας μετ' ἄλλων ὑπὸ τοῦ πατρός μου συλλεχθεισῶν ἐπιγραφῶν, εἰκάζομεν δ' ὅτι εὑρίσκονται ἐν τῷ φρουρίῳ ἢ ἐν Ἐρύθραις. Ἡ πρώτη εἶνε μήκ. 1,40 καὶ πλ. 0,20:

Ὁ δῆμος
Μάρκον Κόιντον Γαίου υἱὸν Ῥωμαῖον
ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας τῆς εἰς ἑαυτόν.

Ἡ δευτέρα μ. 1,00 καὶ πλ. 0,62:

Ὁ δῆμος
Φίλωνα Ἑκατοδώρου
ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοί-
ας τῆς εἰς ἑαυτόν.

Ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαί.

Α΄. Εν τῷ μουσείῳ.

ΝΘ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου εὑρεθέντος ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ κωδωνοστασίου τῆς Μητροπόλεως Χίου, ὅτ' ἀνηγείρετο τοῦτο. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λίθου εἶνε λεία, ἔχουσα μῆκος 0,53, πλ. 0,56, πάχ. 0,24. Τὰ γράμματα εἶνε καλὰ καὶ κατέχουσι τὸ μέσον τοῦ λίθου.

Βοίηθος
Νικοκλεῦς.

Ξ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου μ. 0,36, πλ. 0,32, εὑρεθέντος ἐν τοῖς θεμελίοις

ἀνεγειρομένης οἰκίας τοῦ Ἰσραηλίτου Μωσῆ Ζαχὰρ κατὰ τὴν Φραγκοπαροικίαν δεξιᾷ τῷ ἀνερχομένῳ εἰς βάθος 2 1/2 μέτρων γῆς φορητῆς ἐν ἐρειπείοις. Τὰ γράμματα, κεκοσμημένα διὰ κομψειῶν, εἶνε εἰς τὸ μέσον τοῦ λίθου.

Μητρόδωρος Ἡγεῦς
τῇ μητρὶ Μητρίχῃ
Μητροδώρου εὐχήν.

ΞΑ'.

Ἐπὶ μέλανος μαρμάρου ὕψ. 0,67, πλ. 0,42, πάχ. 0,39. Εὑρέθη παρὰ τὴν ὁδὸν Ἁπλωταριᾶς ἐν τῷ κτήματι τοῦ Γ. Βασιλειάδου, ἀπέναντι τοῦ κήπου Χωρέμη.

Θεοδώρα Βίαντι τῷ ἀν-
δρί, χρηστὲ χαῖρε.

ΞΒ'.

Ἐπὶ λίθου ἐκ Λατομίου, πάντοθεν ἀπεκεκρουσμένου μ. 0,25, πλ. 0,25, πάχ. 0,22, εὑρεθέντος ἐν τῷ κτήματι Στ. Καγιαβᾶ (ἐνορία Παναγίας Λέτταινας). Γράμματα καλά.

Ὅ]ροι θήκης
Ἀ]πελλικῶντος.

ΞΓ'.

Ἐπὶ μέλανος μαρμάρου ἀποκεκρουσμένου ἄνωθεν καὶ ἀπὸ τῶν δεξιῶν, ὕψ. 0,20, πλ. 0,33. Εὑρέθη ἐν Καρδαμύλοις ἐν τῷ κτήματι, ἐν ᾧ εὑρίσκεται ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος.

ΑΝΔΡΙ Ι	ἀνδρὶ Ι....
ΔΙΙΠΑΤΡΩ	Διιπάτρῳ
ΕΥΧΗ	εὐχή[ν.

ΞΔ΄.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου, πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου, εὑρεθέντος ἐν τῷ φρουρίῳ, ὕψ. 0,14, πλ. 0,12.

ΛΝΘΗ
ΑΡΤΕΜΙΣ
ΡΗΣΙΝΓ
ΡΙΣΤΣ

Τὸ πρῶτον ὄνομα δύναται νὰ εἶνε Ἄνθη, ἀλλὰ καὶ Ἀνθηὶς ἢ Ἄνθεια ἤ τι ἄλλο παρόμοιον. Τὸ τελευταῖον τῶν φαινομένων γραμμάτων εἶνε καὶ τοῦτο ἀσαφές. Ἀλλ᾽ ἴσως δὲν εἶνε καὶ τὸ ἔσχατον. Δύναταί τις ν᾽ ἀναπληρώσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ὧδε:

Ἄνθη;	ἢ	Ἄνθη [καὶ
Ἀρτεμι[σίου		Ἀρτεμισ[ία
Φησίν[ῳ		Φησίν[ῳ
ἀ]ρίστῳ.		ἀ]ρίστῳ.

ΞΕ΄.

Ἐπὶ ὀρθογωνίου μαρμαρίνης πλακὸς τεθραυσμένης εἰς δύο, ὧν ἑνουμένων ἔχει μῆκος 0,77 καὶ πλ. 0,56 καὶ πάχ. 0,14. Ἡ πλὰξ εὑρέθη παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον ἐν Ἀτσικῇ τρία περίπου μέτρα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ὁδοῦ. Τὰ γράμματα εἶνε καλὰ καὶ παλαιά.

	Φρυγίη
Δεξίθεος	Δ]εξίθεος
	γυνή.

ΞϚ΄.

Ἐπὶ κορακοπέτρας (κυανίζοντος λίθου) ἀποκεκρουσμένης ἀπὸ τῶν

ἀριστερῶν καὶ κάτωθεν ὕψ. 0,30, πλ. 0,40, πάχ. 0,10. Εἶνε ἐπιτύμβιος Λαομήδους τινὸς ἢ υἱοῦ Λαομήδους. Ὁ τύπος Λεωμήδεος εἶνε ἰωνικός, τὰ δὲ γράμματα παλαιά.

ΛΕΩΜΗΔΕΟΣ Λεωμήδεος

ΞΖ΄.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου ἀποκεκρουσμένου ἄνωθεν καὶ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν εὑρεθέντος δὲ παρὰ τὸν Ἅγ. Ἰωάννην τὸν Θεολόγον ἐν Ἀτσικῇ τρία περίπου μέτρα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ὁδοῦ. Μῆκ. 0,60, πλ. 0,55, πάχ. 0,28. Γράμματα καλά.

ΑΘΗΝΑΓΟΡΕΑΣ Ἀθηναγορέας

ΞΗ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου μ. 0,60, πλ. 0,54, πάχ. 0,19 εὑρεθέντος ἔν τινι παρὰ τὴν Ἀτσικὴν ἠρειπωμένῳ ναῷ. Τὰ γράμματα εἶν' εἰς τὸ μέσον τοῦ λίθου καὶ καλῶν χρόνων.

ΙΠΠΩΝΑΞΑΛΚΙΜΑΧΟΥ Ἱππῶναξ Ἀλκιμάχου

ΞΘ΄.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου, ἀποκεκρουσμένου ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, ὕψ. 0,22, πλ. 0,23 εὑρεθεντος ἐν τῷ φρουρίῳ. Γράμματα καλά.

ΑΟΤΟΛΥΚΟΣ Αὀτόλυκος
ΑΡΧΙΚΛΕΟΥΣ Ἀρχικλέους
ΑΘΗΝΑΙΟΣ Ἀθηναῖος

Ο΄.

Ἐπὶ μέλανος μαρμάρου εὑρεθέντος παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον ἐν Ἀτσικῇ, ὕψ. 0,13, πλ. 0,48.

ΗΡΟΔΟΤ[ΟΣ] Ἡρόδοτ[ος]
ΜΗΤΙΟΧ[Ο]Υ Μητιόχ[ο]υ

ΟΑ΄.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου εὑρεθέντος ἐν τῷ παλαιῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Ἰσιδώρου, μήκ. 0,36, πλ. 0,28, βάθ. 0,20. Τὰ γράμματα εἶνε εἰς τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ λίθου.

ΙΡΗΝΗΣ Ἰρήνης

ΟΒ΄.

Ἐπὶ κεράμου ἀποκεκρουσμένης ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν, μ. 0,22, πλ. 0,17, εὑρεθείσης εἰς τὸ Λατόμι καὶ δωρηθείσης τῷ μουσείῳ ὑπὸ τῆς χήρας Ῥοδίτη.

ΠΟΛΛΩΝΙΔΕΩ Ἀ]πολλωνίδεω

ΟΓ΄.

Εἰς τὸ ἄνω μέρος μικροῦ κιονοκράνου ἐκ μαυρολίθου μήκ. 0,25, πλ. 0,21, εὑρεθέντος εἰς τὸ Βουνάκι.

ΤΡΙΤΑΛΛΙΟΣ Τριτάλλιος

ΟΔ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου μήκ. 0,27, πλ. 0,30.

Ξ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ .. Διονυσίου

ΟΕ΄.

Ἐπὶ λίθου λευκοῦ ἀναγλύφου μ. 0,50, πλ. 0,33 (ἰδὲ εἰκόνα).

ΤΕΙΜΗΣΙΠΟΛΙ ΧΡΗΣΤΕ
ΧΑΙΡΕ

Τειμησίπολι χρηστέ
χαῖρε

ΟϚ΄.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου, ὀλίγον ἄνωθεν ἀποκεκρουσμένου μ. 0,29, πλάτ. 0,30, πάχ. 0,08. Τὰ γράμματα μεταγενεστέρων χρόνων ΩWΜΘΦ

Κωνείγω ἀδελ-
φῶ εἰς μνήμης
χάριν
ζήσαντι ἔτη ΚΘ,
χαίρεται.

ΟΖ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου μήκ. 0,28, πλ. 0,30, εὑρεθέντος παρὰ τοὺς ἀνεμομύλους τῶν βυρσοδεψείων. Γράμματα χρόνων μεταγενεστέρων ΕѠΧЄ.

Μένων χρηστέ,
χαῖρε.

ΟΗ΄.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἱκανῶς ἄνωθεν ἀποκεκρουσμένου ὕψ. 0,27, πλ. 0,37, πάχ. 0,11. Τὰ γράμματα εἶνε μεταγενέστερα. Τοῦ λίθου φαίνεται ἡ βάσις.

ΤΕΡΙΙΑ/\ /,\Ρ/\	Τερπά[νδ]ρα
ΧΡΗΣ ΤΗΧΛΙΡΕ	χρηστὴ χαῖρε.
ΜΑΡΙΑΕΡΩΤΙΝ	Μαρία Ἐρῶτιν
ΧΡΗΣΤΗΧΑΙΡΕ	χρηστὴ χαῖρε.

ΟΘ΄.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου, οὗτινος ἡ φέρουσα τὴν χριστιανικὴν ἐπιγραφὴν ταινία εἶνε μέλαινα, ὕψ. 0,27, πλ. 0,59, εὑρεθέντος ἐν τῷ φρου-

ρίφ. Ἄνωθεν τῶν δύο πρώτων στίχων γραμμάτων μεταγενεστέρων ὁ λίθος φέρει κοσμήματά τινα, ἐν οἷς καὶ σταυροὺς δύο. Τὰ γράμματα τοῦ τρίτου στίχου εἶνε παλαιότερα.

+ΚΟCΤΑΝΤΗΝΟC+ΔΟΥΛΟC ΘΕΟΥ
ΚΕΤΗCΥΠΕΡΑΓΙΑC ΘΕΟΤΟΚΟΥΕΚΤΟΚΟΥΝΟ
ΜΗΝΟΚΡΙΤΟΣ ΜΗΝΟΓΕΝΟΥ

+ Κοσταντῆνος + δοῦλος Θεοῦ
κὲ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐκ τόκου νο
Μηνόκριτος Μηνογένου

Π′.

Ἐπὶ μικροῦ τεμαχίου φαιοῦ μαρμάρου. Τὰ γράμματα εἶνε μεταγενέστερα.

Ἄν; ἡ Ἀρέ;]θουσα Περιγέ[νους
τῇ θ]ρεψάσῃ χρη[στή,
ἄλυ]πε, χαῖ[ρε.

ΠΑ′.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἀναγλύφου μήκ. 0,58, πλάτ. 0,33. (Ἰδὲ εἰκόνα). Τὰ γράμματα εἶνε μεταγενέστερα ЄѠΗΥΜ

ΜЄΝѠΝ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΙ ΚΑΙ
ΘЄѠΝΤΗΜΗΤΡΙЄΠΙΦΑΝΗ
ΑΧΡΗCΤЄΧΑΙΡЄ

Μένων τῇ γυναικὶ καὶ
Θέων τῇ μητρὶ Ἐπιφανή-
α, χρηστὲ χαῖρε.

ΠΒ′.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ὕψους 0,31, πλάτ. 0,19.

ὁ δεῖνα τῇ μη;]τρὶ
Μητρί;]χῃ χρηστή,
χαῖρε.

ΣΗΜ. Ὁ Studnitzka ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 38 τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδεδομένων χιακῶν ἐπιγραφῶν ἔγραψεν ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ ΟΝΜΕΝ (?) ἀντὶ ΩΝΜΕΝ ὡς ἔχει ἐν τῷ λίθῳ.

Β'. Ἐν τῇ πόλει Χίου.

ΠΓ'.

Ἐπὶ τῆς βάσεως ἑνὸς τῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ κιόνων τοῦ ἐν Ἀνεμωρίοις (τῆς πόλεως Χίου) ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τὰ γράμματα εἶνε καλά, τοῦ Δ'—Γ' π. Χρ. αἰῶνος.

Παρμένων Πολυε[ύκτου

ΠΔ'.

Ἐπὶ λίθου ἐκ Λατομίου. Ἄγνωστον ἡμῖν ὑπάρχει τὸ μέρος, ἔνθα εὑρέθη. Τὰ γράμματα εἶνε καλά.

Ἀ]ριστείδης
Θε]οπόμπου.

ΠΕ'.

Ἐπὶ κορακοπέτρας παρὰ τὸ φρέαρ τοῦ κήπου τοῦ ἐπισκόπου Γρηγορίου Φωτεινοῦ ἐν τῇ συνοικίᾳ Εὐαγγελιστρίας. Ὁ λίθος ἀνευρέθη ἐν Ἁπλωταριᾷ. Τὰ γράμματα εἶνε παλαιά.

Ἡρακλεώτης
Ἀρκεσίλεω.

ΠϚ'.

Ἐπὶ λίθου φαιοῦ μήκ. 0,59, πλάτ. 0,59, ὕψ. 0,59, ἐν τῇ θέσει «Ἅγιος Ὑπάτιος» καὶ ἐν τῷ ἐρειπίῳ τῷ καλουμένῳ Σεραγίῳ ᾠκο-

δομημένη. Κτήτωρ αὐτοῦ εἶνε ὁ Ν. Διοματάρης. Τὰ γράμματα εἶνε λίαν κεκοσμημένα, καθαρά, μετρίου μεγέθους, χρόνων δὲ μεταγενεστέρων. Ὁ λίθος εἶνε εἰργασμένος κατὰ τὰς τέσσαρας ἐπιφανείας.

...ανία Μελιτίνη...
ὕλῳ Ὀφελλίῳ Διονυσίῳ
τ]ῷ ἀνδρί, χρηστὲ χαῖρε.

ΠΖ'.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου μήκ. 0,50, πλάτ. 0,40 περίπου, ἐν τῇ οἰκίᾳ Ν. Ζαφειράκι παρὰ τὴν Ἁγίαν Ἄνναν. Τὰ γράμματα εἶνε καλά.

Νίκανδρος Καινεάδου

ΠΗ'

Ἐπὶ μαυρολίθου μήκ. 0,75, πλ. 0,25 ἀνήκοντος τῷ βυρσοδέψῃ κ. Κωσταρῇ. Τὰ γράμματα εἶνε καλά.

Ἡρογέν[ης ἢ -ους

ΠΘ'

Ἐπὶ μελανίζοντος μαρμάρου, ἀνήκοντος τῷ ὀθωμανῷ Καραμὰν ἀγᾷ, παρὰ τὴν Ἁγίαν Ἄνναν. Λέγεται ὅτι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἦτο πάλαι μονή. Μῆκος τοῦ λίθου 0,62, πλάτ. 0,19, πάχ. 0,14 ½. Ἄνωθεν τῶν γραμμάτων ὑπάρχει χῶρος κενὸς 0,08 περίπου, κάτωθεν δὲ 0,15 καὶ πρὸς τἀριστερὰ 0,17.

Σύνκοιτον ζωᾶς ἐνεθήκατο τωδ' ἐνὶ τύμβω
Φῆλις Εἰρήνην, ἣν ἐπόθει τὸ πάλαι,
ἡλικίη θάλλουσαν, ἐν ἤθεσι πᾶσιν ἄμεμπτον,
τεσσαράκοντα ἔτη πνεύματος ἐκπταμένου·
νῦν δ' ἐπὶ ἀνθρώπων βαιὸς βίος ἐστὶν ἁπάντων,
τὸν χρόνιον θνατῶν ξυνὸν ἔτευξε τάφον.

Ϟ'.

Ἐπὶ σπονδύλου ἐκ φαιοῦ μαρμάρου ὕψους 0,42, διαμέτρου 1,25, εὑρισκομένου παρὰ τῷ κ. Βολίκᾳ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βροντάδου. Ἐν ᾗ θέσει κεῖται ἡ οἰκία εἶνε πιθανὸν ὅτι ὑπῆρχέ ποτε μεσαιωνικὸν κτίσμα, ἐσχάτως (πρὸ 20 ἐτῶν) κατεδαφισθὲν ὑπὸ τοῦ νῦν κατόχου. Τὰ γράμματα εἶνε ποικίλα τὸ μέγεθος. Ὅσα δὲ καθαρῶς φαίνονται εἶνε κεκοσμημένα, ἀλλὰ χρόνων μεταγενεστέρων. Ἡ γραφὴ ΖΩCΙΜΗЄ

Διονύ[σι-
ος['Α]ρτεμι-
δώρου τῇ
ἑαυτοῦ γυ-
ναικί....
Ζω[σίμῃ]
Καλικλεῦς

ϞΑ'.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μήκ. 0,20, πλάτ. 0,35 περίπου, ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς Ἁγίας Ἄννης, οὐ μακρὰν τοῦ Ἁγ. Νικολάου τοῦ Βουνοῦ. Τὰ γράμματα εἶνε καλά.

Ἦπις
Ἑρμοφῶντος
γυνή.

ϞΒ'.

Ἐπὶ λίθου ἐκτισμένου ἐν τῇ Α. πλευρᾷ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν Τρουλλωτῇ. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ γράμματα ἦσαν κεκαλυμμένα δι' ἀσβέστου καὶ μόλις ἴχνη αὐτῶν διακρίνονται.

Δεινόμαχο[ς
καὶ Ἑκατα[ίη
Φιλίσταν [θυγ-
α]τέρα Νικη...

ϞΓ'.

Ἐν τῷ Κάτω Αἰγιαλῷ, ἀλλὰ ποῦ ἀκριβῶς ἄγνωστον.

Π]ατροκλείου
τοῦ Θευ[δώρου; -δότου; -δίωνος;

ϞΔ'.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου, μήκ. 0,85, πλ. 0,42, εὑρισκομένου ἐν τῷ κτήματι Ἀντωνίου Πυτιανοῦ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς Παναγίας τῆς Λέτσαινας. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐδημοσίευσεν ὁ Πασπάτης ἀριθ. 12 ἀτελῶς.

Στρατονίκη καὶ Ἀσκληπιὰς τῷ
πατρὶ Ἡφαιστίωνι.

ϞΕ'.

Ἐπὶ μαρμάρου φαιοῦ μ. 0,60, πλ. 0,40, π. 0,40, χρησιμεύοντος ὡς βάσις κίονος ἐν τῷ ἀνεμομύλῳ Ν. Κρινάκι παρὰ τὰ βυρσοδεψεῖα πρὸ τοῦ νοσοκομείου. Ὁ λίθος ἐκομίσθη ἐξ Ἐρυθρῶν εἶνε δὲ κεκοσμημένος κατὰ τὰ ἄκρα τῆς ἐνεπιγράφου ἐπιφανείας. Τὰ γράμματα εἶνε καλά.

Πολύμνηστο[ς] ἢ -υ

ϞϚ'

Ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἐγκρεμοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἠλία. Ἐπὶ μέλανος μαρμάρου. Τὰ γράμματα εἶνε καλά.

Ὀϊκλέος

Γ'. Ἐν τῷ φρουρίῳ.

ϞΖ'

Ἐπὶ λίθου ἐνῳκοδομημένου παρὰ τὸν στρατῶνα, ὑψηλὰ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

Ἀγγελέως Αι...

ϞΗ'.

Ἐπὶ λίθου κυβικοῦ ἐνῳκοδομημένου παρὰ τὸ λουτρόν, μήκ. 0,60, πλά.. 0,60. Τὰ γράματα εἶνε καλά.

ΜΑΤΩ	Ματὼ
ΑΘΗΝΑΙΟΥ	Ἀθηναίου
ΓΥΝΗ	γυνή.

ϞΘ'.

Ἐπὶ λίθου ἐντετοιχισμένου ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ νέου ἐν τῷ φρουρίῳ λουτρῶνος. Τὰ γράμματα εἶνε καλά.

ΜΕΙΔΩΝΗΔΥΛΟΥ	Μείδων Ἡδύλου

Ρ'.

Ἐπὶ μαυρολίθου, ἀνήκοντος τῷ Ὀθωμανικῷ Σχολείῳ.

[Ζ]ΗΝΙΣΑΓΓΕΛΕΥΣ	Ζ]ῆνις Ἀγγελεῦς

ΡΑ'.

Ἐπὶ λίθου κυβικοῦ μήκ. 0,60×0,60, πρὸ τοῦ Καχριὲ-τζαμισὶ ἐν τῷ ὀθωμανικῷ νεκροταφείῳ. Τὰ γράμματα εἶνε παλαιά.

ΛΑΜΠΥΡΗΣΙΗΝΟΔΩΡΟΥ	Λαμπύρης Ζηνοδώρου

ΡΒ'.

Ἐπὶ λευκοκυάνου μαρμάρου μήκ. 0,53, πλ. 0,48, ᾠκοδομημένου ἐν τοίχῳ τοῦ ἐσωτερικοῦ τείχους παρὰ τὸ ἔδαφος, ἀριστερὰ τῷ πορευομένῳ εἰς τὸ ἐπάνω πορτέλλον.

ΦΑΝΑΣ	(Φάνας, Φάνης, ἢ Φήνης)

ΡΓ'.

Ἐπὶ μέλανος μαρμάρου ἐκτισμένου ἐν τοίχῳ τινί τῆς Ἑβραϊκῆς συνοικίας. Τα γράμματα εἶνε εἰς τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ μαρμάρου, κατέχοντα ὅλον αὐτοῦ τὸ πλάτος.

ΘΕΟΔ]ΟΣΙΟΝΑΡΙΣΤ[ΟΔΗ]ΜΟΥ   Θεοδ]όσιον Ἀριστ[οδή]μου

ΡΔ'.

Ἐπὶ μέλανος μαρμάρου ἐν τῷ πέρατι τῆς δευτέρας στοᾶς τῆς εἰσόδου τοῦ φρουρίου, ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι, παρὰ τὸ ἔδαφος. Μῆκ. 0,54, πλ. 0,53.

Καλλικρίτα Φιλίσκου γυνή.

ΡΕ'.

Ἐπὶ μέλανος μαρμάρου ᾠκοδομημένου ἐν ἐρειπίῳ τινὶ ἀντικρὺ τῆς ποτε Ἀραβικῆς συνοικίας.

ΥΓΙΕΙΑ   Ὑ[γίεια

ΡϚ'.

Ἐπὶ λευκοφαίου μαρμάρου, ἐκτισμένου ἐπὶ τῆς εἱρκτῆς τῆς κειμένης δεξιὰ τῷ εἰσιόντι. Δεξιὰ μὲν τῶν γραμμάτων ὑπάρχει χῶρος ἱκανός, ἀριστερὰ δὲ εἶνε ὁ λίθος τελείως κατεστραμμένος.

ΩΝΟΣΓΥΝΗ

ΡΖ'.

Ἐπὶ λίθου ἐντὸς τοῦ μικροῦ λουτροῦ, οὐχὶ ἐνεκτισμένου, μήκ. 0,60×35.

ΟΛΛΩΝΙΖ
ΘΩΡΑΚΕΙΤΗ
ΛΤΟΓΡΑΦ///Λ

ΡΗ'.

Ἐπί τινος τοίχου παρὰ τὸ ἐπάνω πορτέλλον τοῦ φρουρίου, ὑψηλὰ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

ΤΕΚ..........ΤΡΑΤΟΥ

ΡΘ'.

Ἐπὶ λίθου ἐνῳκοδομημένου εἰς τὴν βάσιν τοῦ τείχους παρὰ τὴν παλαιὰν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν.

ΦΙΛΑ[Γ]ΥΘΑΓΟΡΟΥ   Φίλα [Π]υθαγόρου

ΡΙ'.

Ἐπὶ λίθου φαιοῦ ἐν τοίχῳ τινί.

ΑΡΙΣΤΕΥΣ

ΡΙΑ'.

Ἐπὶ λευκοφαίου μαρμάρου ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ τῶν δεξιῶν, εὑρισκομένου δ' ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῶν Δ ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου. Τὰ γράμματα εἶνε μεταγενέστερα, ΑЄѠСΦΛ

ΑΡΤΕΜѠΝϹ	Ἀρτέμων[ος
ΝЄΙΚΟϹΤΡΑΤΟ	Νικοστράτο[υ
ΑΓΑΝΟΥ	ἀγανοῦ
ΑΓΝΗΦΙΛΙΑ	ἀγνὴ φιλία.

ΡΙΒ'.

Ἐπὶ μελανίζοντος μαρμάρου ἐνεκτισμένου ἐν τοίχῳ τοῦ ὀθωμανικοῦ κοιμητηρίου. Πρὸ τῶν γραμμάτων καὶ μετ' αὐτὰ ὑπάρχει κενὸς χῶρος ἱκανός. Ὁ λίθος δὲν εἶνε φανερός, ἀριστερὰ τῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἐν τῷ τοίχῳ ᾠκοδομημένος. Τὰ γράμματα εἶνε μεταγενέστερα.

ΖѠϹΙΜ	Ζωσίμ[ης
ΝΙΚΗ	νίκη
ΖѠϹΙΜΗϹ	Ζωσίμης.

Δ'. Ἐν τοῖς προαστείοις ἢ τοῖς χωρίοις.

ΡΙΓ'.

Ἐπὶ μαυρολίθου μήκ. 0,25, πλ. 0,35, ἐκτισμένου κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῶν κελλίων τῆς Παναγίας τῆς Ἐρειθιανῆς. Τὰ γράμματα εἶνε καλά.

ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ	Ἀρχιγένη[ς
ΑΡΧΥΤΟΥ	Ἀρχύτου

ΡΙΔ'.

Ἐπὶ κυλινδροειδοῦς μαρμάρου τοῦ Λατομίου ὑπάρχει ἐγκεχαραγμένον τετράγωνον διαμέτρου 0,21, ἐν ᾧ εἶνε τὰ κατωτέρω γράμματα. Εὑρέθη ἐν τῷ κτήματι Νικολάου Νεαμονίτη ἐν Λιβαδίοις εἰς βάθος δύο πήχεων ὑπὸ τὴν νῦν ἐπιφάνειαν, ἐκεῖ δ' εὑρέθη καὶ κυκλοειδὴς τοῖχος. Τὰ γράμματα εἶνε καλά.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ	Φίλιππος
ΚΑΙΘΡΑΣΕ	καὶ Θρασέ-
ΑΣΗΔΗΛΙΗ	ας Ἡδυλίη,
ΜΗΤΗΡΧΡΗΣ	μήτηρ χρησ-
ΤΗΧΑΙΡΕ	τή, χαῖρε.

ΡΙΕ'.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου ἀποκεκρουσμένου πάντοθεν, εὑρισκομένου δ' ἐν Βροντάδῳ, μήκ. 0,20 περίπου, πλ. 0,15.

ΦΑΝΟΣ

ΡΙϚ'.

Ἐν Κάμπῳ Καρδαμύλων, ἐν τῷ κτήματι Λ. Λυγνοῦ, ἐπὶ λίθου φαιοῦ κυβικοῦ, μήκ. 0,42, πλ. 0,28, πάχ. 0,29. Τὰ γράμματα εἶνε καλά.

ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΣ	Μητρόδωρος
ΑΝΑΞΙΑΔΕΩ	Ἀναξιάδεω

ΡΙΖ΄.

Ἐπὶ λίθου μικροῦ 0,30 περίπου μήκους, ἐνῳκοδομημένου ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς πρὸς τὴν βόρειον, ἔξωθεν, δεξιὰ τῆς κόγχης, τοῦ ναΐσκου τοῦ ἁγίου Νικήτα, ἐν Ἁρμολείοις (1) (Ἁρμόλια). Τὰ γράμματα εἶνε παλαιά, ἔχουσι δὲ μῆκος 0,04.

ΤΙΜΟΧΙΣ Τιμο(υ)χίς

ΡΙΗ΄.

Ἐπ' ἐρυθροῦ μαρμάρου μήκ. 0,50×0,50 περίπου ἐν τῷ χωρίῳ Πυργίῳ καὶ ἐν τῇ θέσει «Ξένου». Κτήτωρ δ' αὐτοῦ εἶνε Κωνστ. Θεοτοκᾶς (Ἰδὲ Πασπάτην 54).

ΔΙΟΓΕ]ΝΗΣΗΡΑΚΛΕ[ΟΥΣ
ΤΗΝΕΑΥΤΟΥΑΒΑΘΕ
ΕΡΜΑΡΧΟΥΜΗΤΡΙΑΡ....

ΡΙΘ΄.

Ἐπὶ τῆς Ν.Δ. γωνίας τοῦ ἠρειπωμένου ναϋδρίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν τῷ πύργῳ τῆς Βολισσοῦ, ὑπάρχει λευκὸς λίθος ἐνεπίγραφος, ἀποκεκρουσμένος πάντοθεν καὶ φέρων ἴχνη νεκρικοῦ ἀναγλύφου εἰς τὸ ἄνω μέρος, ὑπὲρ τὰ γράμματα.

ΧΡΗСΤЄ

(1) Γράφων ὁ πατήρ μου Ἁρμόλεια ἀντὶ Ἀρμόλια, παράγει τοῦτο, ὡς σημειοῦται, ἀπὸ τοῦ Ἁρμόγεια=Ἁρμόγαια=γῆ ἁρμοττομένη, ἁρμοδία ἢ ἐπιτηδεία εἰς ἁρμογὴν ἢ ἕνωσιν. Εἶνε πιθανόν, ὅτι οἱ παλαιοὶ διὰ τὴν ποιότητα τῆς ἐκεῖ γῆς, δι' ἧς καὶ σήμερον ἔτι οἱ Χῖοι κατασκευάζουσι διάφορα πήλινα ἀγγεῖα, ὠνόμασαν οὕτω τὸν τόπον. Δύναται δ' ὅμως, λέγει, τὸ Ἁρμόγεια νὰ σημαίνῃ ὡσαύτως γῆν ἔχουσαν ἁρμοὺς ἢ σχισμούς, ἤτοι τόπον ῥωγμώδη, οὕτως εἰπεῖν: «ἁρμὸν χώματος λιθοσπαδῆ δύντες». Σοφοκλ. Ἀντιγ. 1216.

ΡΚ'.

Ἐπὶ λίθου πορφυρίτου παρὰ τὸ Νεοχώριον ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου. Τὴν ἐπιγραφὴν ἐξέδωκε καὶ ὁ Πασπάτης ἀριθ. 28.

ΗΡΩΙΟΝΙΣ

Ἡ συμπλήρωσις θὰ εἶνε πιθανῶς: Ἡρῷον Ἰσ[ιδώρου.

ΡΚΑ'.

Ἐν τῇ ἀριστερᾷ πλευρᾷ τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν ἐν Μεστοῖς ἐπὶ λίθου κεκαλυμμένου τέως διὰ κονιάματος:

Ε]ΝΘΑΔΕ‾.ΙΜΑΙΘΩΝ...ΡΜΑΙΝΕΤΟ
ΙΛΕΤΟΧΩΡΟΝ

ΡΚΒ'.

Ἐπὶ λάρνακος ἐν ἁγίᾳ Σοφίᾳ Λαγκάδας.

Ἀργασία χρηστὲ
χαῖρε.

ΡΚΓ'.

Ἐπὶ μέλανος κοινοῦ λίθου, ἀνωμάλου τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἐπιφάνειαν, εὑρεθέντος ὑπὸ Θ. Καρνᾶ πρὸ 40 ἐτῶν, κατεχομένου δὲ νῦν ὑπὸ Ἰ. Θ. Καρνᾶ ἐν Πυργίῳ. Τὰ γράμματα βαθέως ἐγκεχαραγμένα εἶνε τοῦ τέλους τῆς ε' ἢ τῶν ἀρχῶν τῆς δ' ἑκατοντ. Μῆκος 0,20, πλ. 0,17.

ΕΟΡΥΣΘΕ
ΔΗΜΗΤΡ
ΕΟΡΥΣΘΕ⁝
ΒΟΔΕΗΣ

Ἐπιγραφαί τινες ἐπιτύμβιοι ἄγνωστόν που τῆς Χίου εὑρεθεῖσαι.

ΡΚΔʹ.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἀετωματίῳ κεκοσμημένου μήκ. πλ. 0,20. Τὰ γράμματα εἶνε μεταγενέστερα.

Πορφύριον
Ἀνθυλλί-
ου χρηστὴ
χαῖρε.

ΡΚΕʹ.

Χαῖρε
Ἀριστοκράτη
Ἑκατωνύμου

ΡΚϚʹ.

Ἐπὶ μαρμάρου λευκοῦ ἀετωματίῳ κεκοσμημένου.

Ἀρτέμων
χαῖρε

ΡΚΖʹ.

ΕΠΑΓΑΘΕΧΡΗ	Ἐπάγαθε χρη-
ΣΤΕΧΑΙΡΑΙ	στὲ χαῖραι,
ΑΛΥΠΕ	ἄλυπε

ΡΚΗʹ.

ΣΟΠΠΙΞΕΝΕΜ	Μενέξιππος

ΡΚΘʹ.

ΔΗΜΩΝΑΚΤΟΣ Δημώνακτος

ΡΛʹ.

Ἐνδεχόμενον εἶνε ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ φρουρίῳ

Δωρὶς τῷ
ἑαυτῆς
ἀνδρὶ Διο-
δώρῳ,
χρηστὲ
χαῖρε.

ΡΛΑʹ.

ΚΟΙΝΤΟΣΚΑΙΚΙΛΙΟΣ
ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΟΥΧΙΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΕΡΜΟΚΛΗΣΕΡΜΟΚΛΕΙ
ΟΥΣ
ΗΡΩΣΧΡΗΣΤΕΧΑΙΡΕ
ΣΑΒΑΙΘΙΣΕΡΜΟΚΛΕ[Ι
ΟΥΣ
ΣΑΡΑΠΗΩΝΕΚΑΤΟ
ΜΝΩ
ΕΥΧΑΡΙΣΤΕΜ......
ΧΑΙΡΕ

ΡΛΒʹ.

ΜΕΛΗΣΙΠΠΟ[Σ
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ

ΡΛΓ΄.

Ἐπιγραφὴ ἀντιγραφεῖσα ἐξ ἐκτύπου εὑρεθέντος ἐν τοῖς σημειώμασι τοῦ πατρός μου. Ἀγνοῶ ἐὰν ὁ λίθος ὑπάρχῃ ἐν Χίῳ ἢ ἀλλαχοῦ ὡς καὶ ἐὰν ᾖ ἐκδεδομένη ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφή. Μῆκ. 0,56, πλ. 0,28.

ΚΑΙΕΝΑΥΛΙΑΜΑΚΡΑΚΛΑΡΟΙΟ
Μ Φ Ο Σ Γ Η Ρ Α Λ Ε Η Σ Σ Τ Ο Ν Α
Ͻ Ν Α Ρ Η Ι Φ Ι Λ Ο Ι Γ Κ Α Π Π Ε Σ Ο Ν Ε Γ Λ Μ Ε Ι
Τ Η Ν Η Ν Α Ν Ε Τ Ι Ν Α Γ Ε Ν Υ Ν
Τ Ρ Η Σ Ϲ Υ Τ Ε Ρ Η Σ Ε Τ Ε Τ Ι Π Λ Ε Ο Ν Α Ρ Α Ν
Φ Η Ν Φ Ε Υ Σ Α Μ Ε Ν Ο Ι Σ Σ Π Ο Δ Ι Η Ν

Ὅροι ἰδιωτῶν καὶ τῆς πόλεως.

Α΄. Ἐν τῷ μουσείῳ.

ΡΛΔ΄.

Ἐπὶ λατομίτου λίθου μήκ. 0,38, πλ. 0,35, πάχ. 0,17, ἀποκεκρουσμένου κάτωθεν. Τὰ γράμματα εἶνε καλῶν χρόνων, τὰ δὲ τοῦ πρώτου στίχου κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ εἶνε ἠφανισμένα.

Ὅροι
Ἱκεσίου.

ΡΛΕ΄.

Ἐπὶ κιονοκράνου ἐγχωρίου λίθου.

π]όλεως
ὅρος

ΡΛϚ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου σφηνοειδοῦς, ἔχοντος ὡμαλισμένον πως τὸ ἄνω ὑπὸ τῶν γραμμάτων κατεχόμενον μέρος, μήκ. 0,70, πλ. 0,32. Ἄγνωστον εἶνε ποῦ ὁ λίθος εὑρέθη.

ΟΡΟΙ	Ὅροι
ΜΥΡΜΗ	Μυρμη-
⅃ΚϹΟϹ	κέος ἤ -κος

Δὲν διακρίνεται σαφῶς ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ τὸ στοιχεῖον C. Εἶν' ἐνδεχόμενον νὰ εἶνε τοῦτο οὐχὶ στοιχεῖον, ἀλλὰ θραυσμάτιον τοῦ λίθου.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὁ πατήρ μου σημειοῦται τάδε: Ἐν C.I.A. III 61 ἐπιγρ., στήλη Β΄ 26 «Θριωσίῳ πρὸς τῷ Μύρμηκι». Παρ' Ἡσυχίῳ ἀναγινώσκεται «Μήρμυκος ἀτραπός», παρὰ δὲ Φωτίῳ «Μήρμυκος ἀτραπός. Ἀθήνησιν ἐν Σκαμβωνιδῶν ἀπὸ ἥρωος Μήρμυκος ὀνομαζομένη». Ἰδὲ καὶ Lolling Γεωγραφία σελ. 308 σημ. 3.

Παρασημειωτέον δ' ὅτι Ν⅃. τῆς πόλεως Χίου ὑπάρχει τανῦν χωρίον καλούμενον Μυρμήκι, δίωρον αὐτῆς ἀπέχον. Ἐγγὺς τοῦ χωρίου τούτου σῴζονται πελασγικὰ καὶ ἄλλα τινὰ παλαιὰ κτίσματα.

Β΄. Ἐκτὸς τοῦ μουσείου.

ΡΛΖ΄.

Ἐπὶ κυανίζοντος λίθου (κορακοπέτρας) ἀποκεκρουσμένου κάτωθεν, εὑρεθέντος δ' ἐν Καμάραις Λιβαδίων καὶ ἐν κτήματι Π. Καλογήρου. Τὰ γράμματα εἶνε τὰ συνήθη τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου.

Ὅρος
Λίνου
τοῦ Λάριος

Τὸ ὄνομα Λίνος ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλῃ χιακῇ ἐπιγραφῇ δημοσιευ-

θείση ἀνωτέρω ἐν σελ. 227, ΛΔ', β', ἀλλὰ γράφεται διὰ τοῦ η. Λᾶρις(;) Ἐν Μουσ. καὶ Βιβλ. Εὐαγγ. Σχολ. Σμύρν. 1875-76 ἔτει α', περ. β', σελ. 12, ἀριθ. ϛδ' ἀναγινώσκεται ἐν ἐπιγραφῇ: Ἄρις Λάριδος καὶ Λυκόφρ. 725.

ΡΛΗ'.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου μ. 0,55 περίπου καὶ πλάτους περὶ τὰ 0,30 εὑρισκομένου παρὰ τῷ ὀθωμανῷ Μπεγάκῃ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς ἁγίας Ἄννης. Ἐξεδόθη ἀτελῶς ὑπὸ Πασπάτη 29.

Ὅρος
Ἀσκληπι
αστῶν.

Ἰδὲ Ἀσκληπιασταὶ καὶ ἐν Dittenb. 742,6 καὶ C.I.A. IV 617^6. 988^6.

ΡΛΘ'.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μήκ. 0,55 περίπου καὶ πλ. περὶ τὰ 0,30 καὶ πάχ. 0,20, λείου μόνον ἔνθα ὑπάρχουσι τὰ γράμματα. Κτήτωρ αὐτοῦ εἶνε ὁ Π. Βυζανιάρης ἐν Βροντάδῳ.

Ὅρος

ΡΜ'.

Ἐπὶ κυανίζοντος μαρμάρου πλ. 0,25 ἐνεκτισμένου παρὰ τὸ ἔδαφος εἰς τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας Ντυρλᾶ ἀντικρὺ τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος.

Ὅροι

ΡΜΑ'.

Ἐπὶ κυανίζοντος μαρμάρου μ. 0,65, πλ. 0,33 ἐντετοιχισμένου ἐν

ἠρειπωμένῳ τοίχῳ τῆς παλαιᾶς οἰκίας Ντυρλᾶ, κειμένης ἐν ἀγρῷ παρὰ τὴν εἰς Βροντάδον ἄγουσαν.

ΟΡΟΙ	Ὅροι
ΕΚΛΩΝΟΣ	Ἔκλωνος

Γνωστὸν ὑπάρχει τὸ ὄνομα Ἐκλέων ἐπὶ νομίσματος (Mion. S. III 567)

ΡΜΒ'.

Ἐπὶ κυανίζοντος σφηνοειδοῦς λίθου ἀνωμαλωτάτου πλὴν τοῦ ὑπὸ τῶν γραμμάτων κατεχομένου μέρους, κειμένου δὲ παρὰ τὴν θέσιν «Ἅγιος Ἰωάννης». Ἡ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ω ἐπιφάνεια εἶνε σφόδρα ἐφθαρμένη.

ὅρος
....ω....

ΡΜΓ'.

Ἐπὶ μαυρολίθου ἐντετοιχισμένου ἐν ἐρειπίῳ κειμένῳ ἐν τῷ κτήματι Γεωργιεφένδη ἐν Λιβαδίοις. Μῆκ. 0,69, πλ. 0,28.

Ὅροι
....ος

ΡΜΔ'.

Ἐπὶ λίθου κειμένου κατὰ τὸ ὑπέρθυρον ναοῦ ἐν τῷ χωρίῳ Κουρουνίοις.

Ο]ΡΟϹΑΓΡΟΥΗΡΑΚΛΕΥϹΕΞΩΙΟΥ

ΡΜΕ'.

Ἐπὶ πέτρας κειμένης ἐν Βικίῳ πλησίον τῶν Ἀγριδιῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων καλουμένης «Γραμμένης πέτρας».

Ὅρος

Ἐλλιπεῖς ἐπιγραφαί.

Α΄. Ἐν τῷ μουσείῳ.

ΡΜϚ΄.

Ἐπὶ μαρμάρου πανταχόθεν ἀποκεκρουσμένου μήκ. 0,27, πλ. 0,20 καὶ φέροντος ἄνωθεν ἀνάγλυφον. Εὑρέθη παρὰ τὸ βυρσοδεψεῖον Ζ. Μιχαληνοῦ.

ΤΕΥΞΕΑΠΟΛΛ
ΝΟΜΑΣΤ
ΝΟΝΠΟΝ
ΙΧΑΡΙΝ

ΡΜΖ΄

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ τῶν τριῶν πλευρῶν ὕψ. 0,25, πλ. 0,32, πάχ. 0,05, εὑρεθέντος δὲ μεταξὺ ἄλλων λίθων ἀπὸ τοῦ φρουρίου εἰς οἰκοδομίαν μετακομιζομένων.

<ΚΑΤ,
ΦΥΣΕΙΔΕΙ
ΕΥΣΚΑΤΑΓΕΝ
ΛΠΟΛΛΩΝΟΣΤ
ΚΑΙΕΥΧΑΡΙΣΤ

ΡΜΗ΄.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου, ἀποκεκρουσμένου ἄνωθεν, ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν καὶ κάτωθεν, ὕψ. 0,14, πλ. 0,30, πάχ. 0,27.

ΙΙΝΟΣΠΛ<ΛΙ<
ΝΣΥΝΠΟΛΙΕΣΣΙΝ
ΞΝΝΗΩΤΗΝΑΓΑ
ͻΠΑΦΙΗΝ

ΡΜΘ'.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου. Τὰ γράμματα μόλις διακρινόμενα κατέχουσι τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς τοῦ λίθου ἐπιφανείας, ἥτις σφόδρα ἔχει ἀποτριβῇ. Μ. 0,48. πλ. 0,41, πάχ. 0,24.

ΟΔΟΥ
ΗΕΝΤ Ε
ΔΟΞΕΝ
ΟΝΕΟ/
ΗΜ ΣΙ/
ΝΔΕΚ/
ΑΣΑΙΣ
ΞΑΝΔΕ/
ΕΙ ΑΣΧ
ΟΝΒ Μ
ΑΣ

ΡΝ'.

Ἐπὶ λίθου λατομίτου ὕψ. 0,30, πλ. 0,40, πάχ. 0.19, ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἀποκεκρουσμένου.

ΝΠΕΙΔΑΣΥ
ΗΣΘΕΟΥ

ΡΝΑ'.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου ὕψ. 0,14, πλ. 0,10, πάχ. 0,19 περίπου, πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου.

.ΙΓΕΝΙ
ΛΛΟΔΣ
ΞΛΛ/
\Ο⁻

ΡΝΒ΄.

Ἐπὶ τεμαχίου λευκοῦ μαρμάρου σχεδὸν πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου, ὕψ. 0,12, πλ. 0,11, πάχ. 0,7.

Σ ΚΑΙ
ΝΙΑΡΤΕ
ΗΣΤΕ

ΡΝΓ΄.

Ἐπὶ τεμαχίου μαυρολίθου μ. 0,19, πλ. 0,18 πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου.

ΔΗΜΗ]ΤΡΙΟΣ
ΕΠΟΙ]ΗΣΕΝ

ΡΝΔ΄.

Ἐπὶ μικροῦ τεμαχίου λατομίτου λίθου ἀποκεκρουσμένου μὲν ἀπὸ τῶν τριῶν πλευρῶν, ἀκεραίου δὲ κατὰ τὴν δεξιάν.

ΔΕ
ΙΤΗΝΝΙ
ΣΕΡΧΟ
ΛΡΛ

ΡΝΕ΄.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου μήκ. 0,28, πλ. 0,24, πάχ. 0,13.

Λ ΝΚΑ
ΑΝΠΙ
ΝΤΑΘΣΑ
ΤΑΝ ΧΩΝΚ
Σ ΚΩΝΧΛ
ΞΑ ΔΕΚΑ
Ο ΤΟΥ
Ω

ΩΝ
ΝΟΚ

ΡΝϚ'.

Ἐπὶ μικροῦ τεμαχίου μαρμάρου ὕψ. 0,14, πλ. 0,20, πάχ. 0,14.

ˇ ΕΤ ˇ Η

ΡΝΖ'.

Ἐπὶ λατομίτου λίθου, ἀποκεκρουσμένου, ὁμοιάζοντός πως βάθρῳ. Μῆκ. 0,60, πλ. 0,35, πάχ. 0,27.

ΑΤΑΚΑΙΑΝΔ

ΡΝΗ'.

Ἐπὶ μέλανος λίθου ἀποκεκρουσμένου, ὕψ 0,59, πλ. 0,48, πάχ. 0,20 εὑρεθέντος παρὰ τὴν Νέαν ὁδὸν ἐγγὺς τῶν κτημάτων Ι. Πολεμίδου.

\\ΙΟΙ
ΟΝΓΕΝΟΜΕΝΟ

ΡΝΘ'.

Ἐπὶ μαυρολίθου ἐντετοιχισμένου ποτὲ ὑπάρξαντος, ὕψ. 0,15, τὸ δὲ πλ. ἄνω μὲν 0,25, κάτω δὲ 0,20.

ΝΤΑΣΘΕΙΝ
ϽΠΙΩΝΕΙΟΝ

ΝΟΣΗΜΒ
ΛΕ ΛΛ

ΡΞ'.

Ἐπὶ τεμαχίου μαυρολίθου φέροντος ἐπὶ δύο πλευρῶν γράμματα. Ἀμφότεραι αἱ ἐπιγραφαὶ εἶνε ἐλλιπέσταται.

ΝΕΙΛ	ΣΩΟΚΛ
ΗΓΗ	ΝΟΣΘΕΟ[Υ
ΑΡΥ	ΣΦΙΛΟΚΑΙΣ[ΑΡ
Ε	ΙϽ
ΝΕΑ	ΙΑΝΟΣ

ΡΞΑ΄.

Ἐπὶ φαιοῦ λίθου ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ τῶν τριῶν πλευρῶν, μήκ. 0,32, πλ. 0,32, πάχ. 0,28, εὑρεθέντος ἐν τοῖς κτήμασι τοῦ Ζ. Καλουτᾶ παρὰ τὰ βυρσοδεψεῖα. Οἱ χαρακτῆρες τῶν γραμμάτων εἶνε λεπτοί, μόλις ἐπὶ τοῦ λίθου κεχαραγμένοι.

ΠΟΛΛΩΝΙΟ
ΛΥΡΙΑΔΑΣ
ΜΥΡΙΑΣ
ΥΣΑΛΛΑ

ΡΞΒ΄.

Ἐπὶ λίθου τεφροῦ, ἀποκεκρουσμένου κατὰ πλευρὰς δύο. Μῆκ. 0,52, πλ. 0,24, πάχ. 0,33.

Α Θ Λ Ι C

ΡΞΓ΄.

Ἐπὶ τεμαχίου λευκοῦ μαρμάρου πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου πλὴν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς.

ΑΜΑ
\ΑΙΩΕ
·ΤΑΚΑΙ
ΘΕ
ΙΥ

ΡΞΔ΄.

Ἐπὶ τεμαχίου λευκοῦ μαρμάρου, ἐξαχθέντος ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ξ
Ο Υ
ΗΤΟΚ

ΡΞΕ΄.

Ἐπὶ λατομίτου λίθου μ. 0,32, πλ. 0,23, πάχ. 0.18.

ΑΠΟΛΛΩ]ΝΝΙΔΗ[Σ

ΡΞϚ΄.

Ἐπὶ μαρμάρου ὕψ. 0,77, πλάτ. 0,67 καὶ πάχ. 0,15 εὑρεθέντος πρὸ τοῦ σχολείου τῶν Δυτικῶν. Ὁ λίθος φέρει γράμματα ἐπὶ δύο πλευρῶν.

α΄.

ΑΠΟΛΛ
ΝΕΙΚΗΙ
ΚΑΤΑΠΛΟΥϹ
ΕΥΔΗΜΟΥ
ΦΙΛΙΑ
ΚΑΤΑΠΛΟΥ

β΄.

ΛΤΟΥ
ΦΟΥ

ΓΟΝΟΥ
ΜΑΡΧΟΥ
ΦΙΛΙΑ
Υ

ΡΞΖ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου, μήκ. 0,39, πλ. 0,18. Μῆκος γραμμάτων 0,07.

Ο
ΕΠ

ΡΞΗ'.

Ἐπὶ μαρμάρου λευκοῦ ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ τῆς μιᾶς πλευρᾶς. Κάτω μ. 0,21, πλ. 0,15, πάχ. 0,05.

ΙΣΙΩΝΤ
ΨΑΝΤ

ΡΞΘ'.

Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ δεξιῶν τε καὶ ἀριστερῶν, μήκ. 0,44, πλ. 0,23, πάχ. 0,08.

ΤΙΜΑΙ Τίμαι[ος ἢ Τιμαγ[όρας
\ΘΗΝ Ἀθην[αῖος ἢ Ἀθην[αγόρα ἢ -οδώρου

ΡΟ'.

Ἐπὶ μαυρολίθου, πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου, οὗ μόνη ἡ τὰ γράμματα φέρουσα ἐπιφάνεια εἶνε λεία. Μῆκ. 0,43, πλ. 0,23.

ΖΑΝΔ
ΘΕΟΜΝΙΔΟΣ
ϽΝΙΧΑΛΚΗΙ

Β'. Ἐκτὸς τοῦ μουσείου*.

ΡΟΑ'.

Ἐπὶ λίθου λατομίτου μ. 0,25, πλ. 0,23, ἐκτισμένου ἐν τῷ τοίχῳ τῆς αὐλῆς τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ μεγάλου λουτροῦ. Ἄνωθεν τοῦ πρώ-

* Οὐδαμῶς εὐθυνόμεθα διὰ τὴν τυχὸν κακὴν ἀντιγραφὴν τῶν ἐκτὸς τοῦ μουσείου ἐλλιπῶν ἐπιγραφῶν, ἃς δὲν εἶδεν αὐτὸς ὁ πατήρ μου, ἀλλ' ἄλλοι χάριν αὐτοῦ ἀντέγραψαν. Δημοσιεύομεν ὅμως καὶ αὐτάς, ἵνα κυρίως δηλώσωμεν τοῖς βουλομένοις τὴν θέσιν, ἔνθ' αὗται εὑρίσκονται.

του στίχου ὑπάρχει χῶρος κενός, ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν τριῶν πλευρῶν εἶνε ὁ λίθος ἀποκεκρουσμένος.

ΕΤΟΠΡΙΝΠΑΛΑΙ
ΩΝΗΒΡΟΤΟΣΑΦΙ'
ΟΣΑΙΩΝΤΑΔΕ
ΕΙΡΗΝΑΙΟΣΤΙΩΝ
ΛΑΗΛΘΕ

ΡΟΒ'.

Ἐπὶ λίθου φαιοῦ ἐν Ἀπλωταριᾷ (τῆς πόλεως Χίου). Ἴσως εἶνε ὅρος.

ΔΙΗΜΙΕ
ΟΙ

ΡΟΓ'.

Ἐπὶ τετραγώνου ἐρυθρίζοντος λίθου, μήκ. 0,50, πλάτ. 0,50 καὶ πάχ. 0,23, εὑρισκομένου ἐν ἀγρῷ παρὰ τὸν ποταμὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης ἐν τῇ θέσει «Κοφινᾶς». Πιθανὸν εἶνε, ὅτι μετεκομίσθη ἐκ τοῦ φρουρίου μετ' ἄλλων λίθων. Φαίνεται δ' ὅτι ἐξειργάσθη δι' ἄλλην χρῆσιν μετὰ ταῦτα. Τὰ γράμματα μήκ. 0,07 καλύπτουσι πᾶσαν τὴν λείαν ἐπιφάνειαν ἔχουσαν μ. 0,19.

ΗΠΙΑΛΗ
ΥΝΕΤΕ
ΛΥΤΗΣ

ΡΟΔ'.

Βάσις κίονος ἰωνικοῦ ἐκ λίθου πορφυρίτου, εὑρεθεῖσα κατὰ τὴν «Φραγκοπαροικιὰν» δεξιὰ τῆς εἰς Τρουλλωτὴν καὶ Καρυὰς ἀγούσης λεωφόρου, ἀνασκαπτομένων τῶν θεμελίων τῆς οἰκίας τοῦ

Ἰσραηλίτου Μωσὲ Ζαχάρ. Ἄνω μῆκ. 0,27, κάτω 0,42 καὶ πλ. ἔνθα μὲν τὰ γράμματα 0,11, κατωτέρω δὲ 0,06 καὶ 0,12.

ΥΛΟΣΤΥΛΛΙΟΣΑ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣ/
ΕΡΜΗΙΚΑΙΗΡΑΚΛΕ

ΡΟΕ'.

Ἐπὶ μαρμάρου φαιοῦ μήκ. 0,50, πλ. 0,25 καὶ πάχ. 0,10, εὑρισκομένου ἐν τῇ οἰκίᾳ Στείρου, εἰς Λατόμι. Στίχοι γραμμάτων διακρίνονται πέντε, ἀλλ' εἶνε σφόδρα ἐφθαρμένοι.

ΗΡΑΚΛΕΣΟ . . . . ΕΜΙΡΤΜΕ

ΑΜΝΟΥ . . . . ΚΟΤΩΝΙΝ ΥΡΟΛΙΛΙ . . . ΩΝ

ΣΣΥ . . . . ΜΕΝΥΤΟΝΤΟΥΔΕ ΕΡΩΝΙΒ ΨΝ ΝΕΚΩΝ

ΣΩΙΤΡ ΝΕ ΚΑ.ΜΗΝΩΝΟΙΤΩΝΕΡΙ ΡΓΈΞΕΗΝ

ΕΧΙΙΛΕΩΝΔΗΜΗΤΡΙΟΥΗΡΑΚΛΕΙ

ΣΩΤΗΡΙΚΑΘΟΡΑΜΑ

ΡΟϚ'.

Ἐπὶ λίθου εὑρισκομένου ἐν τῇ οἰκίᾳ Στείρου, ἐν ᾗ καὶ ἡ ἀνωτέρω εἰς Λατόμι. Μῆκος 0,30, πλ. 0,20 καὶ πάχ. 0,15.

ΡΑΙΟΥΜΗΝΟΣΙΙΛΥΝΤΗΡΙ(
ΟΣ ΕΙΚΛΙΕΑΝΔΟΥΛΟΝΤ

ΡΟΖ'.

Ἐπὶ λίθου χρησιμεύοντος ὡς βάσεως ξυλίνης κλίμακος καφείου

ἐν τῷ φρουρίῳ παρὰ τὴν μεγάλην κρήνην. Ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ λίθου τριβῆς τῶν ποδῶν εἶνε τὰ γράμματα σφόδρα ἐφθαρμένα.

Λ Ι ΕΝΕΥ Ι Ι Κ
ΙΑΣΧΑΡΙΤΟΣΗ ΕΛΙΙΣΕΝΕΥΕ
ΛΕΙΩΔΕΚΑΛΙ ΡΑΣΕΙΣΤΑΣΤΙΜΑΣ
ΘΩΙΕΙΣΟΝΠΕΡΙΕΣΠΑΣΥΝΑΥΞΩΝ
ΙΣΔΙΑΤΡΟΙΗΝΤΟΙΣΕΙΣΑΙΕΙΕΣΟΜΕΝ
ΑΙΤΑΙΟΓΙΙ ΜΑΤΟΔΕΨΗ
Χ ΣΤΟΥΣΕ
ΗΝ

ΡΟΗ΄.

Ἐν ἁγίᾳ Βάρσᾳ, ἐκκλησίᾳ ἐνοριακῇ.

1713 Νοεμβρο 6
ΔΟΡΑΤΙ
ΤΩΙΠΕΡΙΒ Ι
Α
ΜΕΤΑΠΕΜΨΑ

ΡΟΘ΄.

Ἐπὶ κυανίζοντος λίθου ᾠκοδομημένου ἐν τῇ Β. πλευρᾷ τοῦ πύργου τοῦ χρησιμεύοντος εἰς πυριτιδαποθήκην. Μῆκ. 1,00, πλ. 0,58.

ΕΩΝ ΝΟΣ

ΡΠ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου τεθημένου ἐν τῇ παραστάδι τῆς θύρας οἰκίας τινὸς ἐν τῇ συνοικίᾳ Παλαιοκάστρῳ. Τὰ γράμματα κατέχοντα ὅλον τοῦ λίθου τὸ πλάτος εἶνε εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ.

ΒΕΡΤΙΟ

ΡΠΑ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου ἐντετοιχισμένου ἐντὸς περιβόλου ὀθωμανικοῦ κτήματος παρὰ τὸ Βουνάκι.

ΟϹΤΙϹ
ΕΜΟϹ
ΝΙΚΟΤ
ΙΑϹΔ
ΕΤωΝ
ΕϹΥϹ
ΕΥ.Ο

ΡΠΒ΄.

Ἐπὶ λίθου ἐκτισμένου ἐν τῷ τοίχῳ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου ἐν Βροντάδῳ.

ΤΟΥΤΟΥ[Μ]ΕΘΕΞΟΥΣΙΜΟ
ΤΩΝΓΕΝΝΗΘΗΣΟΜΕΝΑΤΕΚΝΑ
ΤΕΜΕΙΣΙΟΣΟΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΟΣ.ΣΩΝ
ΤΟΥΤΟΥΔΕΕΤΕΡΟΣΟΥΔΕΙΣΜΕΘ[ΕΞ]ΕΙΟ
ΤΙΣΕΙΜΗΤΙΕΠΕΡΩΤΗΘΗΣΟΜΑΙΕ.Ω
ΠΡΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΣΚΑΙΣΥΝΧΩΡΗΣ
ΣΑΣΗΒΙΑΣΑΜΕΝΟΣΤΕΙΣΕΙΜΕ
ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑΕΙΣΔΕΤΗΝΠΟΛΙΝΜΟ

ΡΠΓ΄.

Ἐπὶ σπονδύλου λιθίνου, 0,50×0,50, ἐκτισμένου παρὰ φρέαρ ἐν ἐν τῷ χανίῳ Τσαμπαρλῇ κειμένῳ παρὰ τὸν χείμαρρον Καλοπλύτην ἐν τῇ πόλει.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ
_ΝΟΣΤΗΝΠΙΝΑΚΟ
ΙΕΛΙΚΙ

ΡΠΔ΄.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐκτισμένου ἐν τῇ δεξαμενῇ τοῦ κτήματος τῶν Ταβερνάρηδων, παρὰ τὸν Ἅγιον Πολύκαρπον (Ταλάρου).

ΚΑ]ΤΟΙΚΟΥΝΤΕΣΕΝ . . . ΧΙΩΙ
ΠΑΜΜΕΝΟΥΣΜΑΡΑΘΩΝΙΟΥ
ΤΟΥΥΙΟΥΑΥΤΟΥΕΥΕΡ.
ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΡΤΕΜΙΔΙΛΗΤΟΙ

Ἐν Syll. Ditten. 353,6 Παμμένης Ζήνωνος Μαραθώνιος ἱερεὺς ἐν Δήλῳ, καὶ ἐν C. I. Att. III, 63 Παμμένης Ζήνωνος Μαραθώνιος στρατηγὸς ἐπὶ τὰ ὅπλα fuit paullo post 27 a Chr.

ΡΠΕ΄.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μήκ. 1,20, πλ. 0,40, πάχ. 0,16, ἐκτισμένου ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας ἐν τῇ θέσει «Βεσταρχᾶτον». Αὐτόθι κεῖνται καὶ δύο κιονόκρανα ῥυθμοῦ κορινθιακοῦ καὶ βάσις κίονος δωρικοῦ, ἀκόμη δὲ καὶ δύο λευκοὶ μαρμάρινοι κίονες μήκ. 2,50 καὶ διαμέτρου 0,32. Ἄνωθεν τῆς παρατιθεμένης ἐπιγραφῆς ὑπάρχουσι μαρμάρινά τινα κοσμήματα.

ΕΚΑΙΝ[ΙΣ?]
ΕΝΚΑΙΤΗΝΕΙϹΑΓΩΓΗΝΤΩΝΥΔΑΤΩΝΕΠΟΙΗϹΑΤΟΕ[ΙϹΤΑ?]Σ[ΤΗϹ]
ΠΟΛΕΩϹΧΡΗΑϹΚΑΙΤΗΝΚΡΗΝΗΝΑΝΕΘΗΚΕΝΕΚΤΩΝΙΔΙΩΝΤ

ΡΠϚ΄.

Ἐπὶ μαρμάρου ἠκρωτηριασμένου, εὑρισκομένου ἐν τῷ φρουρίῳ.

. . . . ΧΘΕ- - -
- - - - ΠΘ- - - -
- - - - ΑΒΑΣ- - -
- - - ΥΠΟ- - - -

ΡΠΖ΄.

Ἐπὶ λίθου τοῦ Λατομίου εὑρεθέντος ἐν Βροντάδῳ παρὰ τὸν χείμαρρον Ἀρμένην μετ' ἄλλων λίθων ἐκ τοῦ φρουρίου ἴσως κομισθέντων. Πρὸ τῶν γραμμάτων ὁ λίθος εἶνε λεῖος μετὰ δὲ ταῦτα εἶνε ἀποκεκρουσμένος πρὸς χρῆσιν ἑτέραν.

Ω
ΚΗΙΑΙ-
ΦΥΛΑΙ
ΟΙΑΣΤΙ
ΣΘΥΓΑΤ
ΟΔΟΣΙΑ
ΝΙΔΟΥΦΙΛ
ΙΛΙΚΟΣΩΣΙ
ΣΤΗΑΚΟΣ
ΟΣΟΦΑΝΕΙΩΙ
ΙΟΣΣΤΕΦ
ΤΟΥΥΙΟΥ
ΟΣΙΑΣ
ΥΗΝΙΟΣΦΙΛΟ
ΕΗΣΚΑΙ
ΠΟΜΠΟΥΣΙ
ΟΣΦΙΛΟΚΑΙ
ΗΓΟΣ
ΕΗ
ΟΑΙΙΙ
Ο

ΡΠΗ΄.

Ἐπὶ λίθου, οὗ ἡ θέσις εἶνε ἡμῖν ἄγνωστος. Πιθανὸν εἶνε ὅτι εὑρίσκεται ἐν τῷ φρουρίῳ.

ΜΗΤΙΚΟΣ	Μήτιχος
ΕΟΡΥΔΙΚΟΣ	Εὀρύδικος
ΦΙΛΙΣΤΗΣ	Φιλιστὴς
ΦΑΝΟΔΙΚΟ	Φανόδικο[ς
ΙΘΩΝ	Ἰθὼν
ΑΘΗΝΙΚΟΣ	Ἀθήνιχος

ΡΠΘ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου ἀποκεκρουσμένου, ἐντετοιχισμένου δ' ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τοῦ καλουμένου Ἀργέντη παρὰ τὸ χωρίον Καταρράκτην.

ΟΙΑΝΟ
ΥΜΕΝΙΔ
ΕΝΕΠΕΩ
ΕΡΗΤ¯

ΡϞ΄.

Ἐπὶ μαυρολίθου εὑρισκομένου ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Ἁγιοδεκτεινῆς.

ΓΝΩ
ΗΜΗΤΡΙ

ΡϞΑ΄.

Ἐπὶ στενοῦ λευκοῦ μαρμάρου, μήκ. 0,30 περίπου, εὑρισκομένου ἐν τῷ σχολείῳ ἢ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου Καρυῶν.

ΟΝΤΑΝ

ΡϞΒ΄.

Ἐπὶ λίθου τοῦ Λατομίου μήκ. 0,50, πλ. 0,23 ἐν τῷ κτήματι τοῦ Γζαμὰς ἐφένδη παρὰ τὸ ἐν τῷ φρουρίῳ λουτρόν.

ΟΧΟΡΗΙ

ΡϞΓ΄.

Ἐπὶ λίθου τοῦ Λατομίου μ. 0,58, πλ. 0,45, παρὰ τὴν κεντρικὴν ὁδὸν τοῦ φρουρίου ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ σχολείου. Τὰ γράμματα εἶνε εἰς τὸ ἀνώτατον τοῦ λίθου μέρος.

Μ:ΕΛ . . . . . ΖΙΗΣ

ΡϞΔʹ.

Ἐπὶ λίθου φαιοῦ μήκ. 0,20, πλ. 0,14, πάχ. 0,28, παρὰ τῷ Α. Τζουγᾷ ἐν τῇ συνοικίᾳ Καπέλλᾳ.

<ΚΑΛ

ΡϞΕʹ.

Ἐπὶ λίθου μελανίζοντος πλ. 0,80, μήκ. 0,25, πάχ. 0,24, ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ τῶν δεξιῶν καὶ ἐκτισμένου παρά τι φρέαρ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς Παναγίας τῆς Λέτσαινας. Μέγεθος τῶν γραμμάτων 0,04.

ΟΠΡΕΣΒΥΣΓ

ΡϞϚʹ.

Ἐπὶ μαρμάρου τεφροῦ τεθημένου ἐν τῷ δαπέδῳ ἐπάλξεως τοῦ φρουρίου, ἐκ τῶν πρὸς δυσμάς. Ἄνω τῶν γραμμάτων ὑπάρχουσί τινα κοσμήματα.

ΤΡΙΛΙ Ρ

Βραχέα τινὰ παρατηρήματα εἰς τινας ἐκδεδομένας χιακὰς ἐπιγραφάς.

Ἐν χιακῇ ἐπιγραφῇ ἐκδοθείσῃ τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ Γ. Σουρία μεθ' ὑπομνήματος ἐν Mittheilungen d. D. Arch. Inst. III p. 203 1878, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ Haussoulier Bull. de Cor hell. III p. 47 ὁ πατήρ μου ἔχει τὰς ἑξῆς διαφόρους ἀναγνώσεις ἢ ἀναπληρώσεις.

Περὶ τῆς ἐλλειπούσης ἀρχῆς τῆς ἐπιγραφῆς λέγει:

«Ἴσως, ἀναπληρωτέον τὴν ἀρχὴν ὡς ἀκολούθως, μνημονευομένου μόνου πρυτάνεως παραλειπομένου δὲ τοῦ μηνός, ὡς καὶ ἄλλοτε συμβαίνει.

[ΕΠΙΠΡΥΤΑΝΕΩΣ .... ΚΟΙΝΗΙ
ΘΥ]ΕΣΘΑ]ΙΠΕΡΙΤΩΝΙΕΡΩΝΕΓΝΩΣΑΝΚΛ
Υ]ΤΙΔΑΙΣ[Ε.... ΕΝΤΩ]ΙΤΕΜΕΝΕΙ[ΤΩΙΚ
Λ]ΥΤΙΔΩΝ[Ο]ΙΚΟΝΤΕΜΕΝΙΟΝΙΕΡΟΝΟΙ[Κ
Ο]ΔΟΜΗΣΑΣΘΑΙ κτλ.»

Στίχ. 14 ἀντὶ α[ὐ]τὰ ἀναπλ. α[ὀ]τὰ καὶ στίχ. 19-20 ἀντὶ ‖[α‖ὐτ]ὰ ἀναπλ. [α‖ὀτ]ά. Πρβλ. τὰ ἐν στίχ. 31 ταῦτα, αὀτός.

Στίχ. 39 τὰ πρὸ τοῦ μαντείας ἐλλείποντα γράμματα ἀναπληροῖ εἰκάζων: δια;μαντείας ἢ ἐπιμαντείας ἢ δύο μαντείας.

Ἐν δ' ἐπιγραφῇ χιακῇ ἐκδοθείσῃ τὸ πρῶτον ὑπὸ Haussoulier ἐν Bull. d. Cor. hell. σελ. 242, ἀποκειμένῃ δὲ νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ γυμνασίου Χίου, ἔχει τὰς ἑξῆς διαφόρους ἀναγνώσεις ἢ ἀναπληρώσεις:

Ἐν ὄψει α΄.

Ἐν στίχ.	9	ἀντὶ	Βασιλεΐδου	ἀναγν.	Βασιλείδου
» »	15	»	ἀποδίδοντος	»	ἀποδιδόντος
» »	16-7	ἀναπληροῖ	[το ‖ [ῦ Διὸς] τῷ ἄλσει		
» »	23-4	»	ἴσως Τηλ ‖ [εγνώτου]		
» »	28	»	»		Εὀρυμέ]δοντος
» »	30	ἀντὶ	αἴδασμον	γράφει	ἀΐδασμον (=ἀείδασμον).
» »	31-2	ἀναπληροῖ	τ‖ὴν ἐν ἀρ]ιστερᾶ		
» »	ἀναγν. 46	τὴμ]πόλιν	ἀντὶ τοῦ τὴν πόλιν (Hauss.).		

Ἐν ὄψει β΄.

» » 30 ἀντὶ τοῦ αἴδασμον (Hauss.) ἀναγν. ἀΐδασμον.

Καὶ ἐν ἐπιγραφῇ χιακῇ δημοσιευθείσῃ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῇ ἐφημ. τῆς Σμύρνης Ἀμαλθείᾳ ἀριθ. 2555, εἶτα δ' ἐν Μουσ. Εὐαγγ. Σχολ. Σμύρν. (περ. β΄, ἔτει α΄, σελ. 37-40) καὶ ἐν Bull. Cor. hell. ἔτει γ΄-δ΄, σ. 230-241, ὡσαύτως δ' ἐν Παρνασσῷ, τόμ. β΄, τεύχ. 6 σελ. 130-141 καὶ ἐν Cauer Del. inscr. graec. σελ. 325-6 καὶ ἐν CIA. 381 ἔχει τὰς ἑξῆς διαφόρους ἀναγνώσεις ἢ ἀναπληρώσεις.

Ἐν Α΄ στίχ. 2 ἀντὶ ἧς Ἑρμώνοσσα (Hauss. Cauer) ἀναγινώσκει ἢ 'ς Ἑρμώνοσσα[ν φέρει.

Ἐν Γ΄ (ὀπίσω) ἀναπληροῖ δύο στίχους πρὸ τοῦ στ. 1 καὶ αὐτὸν τὸν στ. 1 ὧδε:

[ἢν δέ τι
ς τὸς πριαμένος ἀποκληί-
η] ἢ δικά[ζηται, τὸς ἀποκλη-
ι]ομένος

Ἐν Γ′	στίχ.	10	ἀντὶ	οἰκιέα[ς (Hauss)	ἀναγν.	οἰκί[ε]ας
» »	»	20	»	τᾶγ (Hauss. Cauer)	»	τάγ
» »	»	24-5	»	Β[ί]α [Π ‖ ασίω	»	Β[ί]α[ς] Ἀσίω
» Δ′	»	11	»	τᾶν Οἴῳ	»	τάν Οἴῳ
» »	»	16-7	»	Στράτ[ιο]ς	εἰκάζει, ὅτι ἴσως γραπτέον	Στράτ[τ‖ι]ς.

Μουσείου καὶ βιβλιοθήκης Εὐαγγ. σχολῆς Σμύρνης 1878, σελ. 60, ἀριθ. ἐπιγρ. ἐναποκειμένων ἐν τῷ Μουσείῳ 143*.

Λίθος ἐπιτύμβιος κοινὸς ὀρθογώνιος 0,46×0,31×0,20. Ἐπέκειτο πάντως νεκρῷ οὐχὶ πολυτελῶς τεθαμμένῳ, νέῳ τὴν ἡλικίαν ἀποθανόντι, πιθανῶς δὲ καὶ υἱῷ μητρὸς χήρας.

Ἡ γραφὴ εἶνε ἀμελὴς καὶ ἄτεχνος, γράμμασιν ἀρχαίοις ἰωνικοῖς, τοῖς φοινικηίοις καὶ καδμείοις λεγομένοις. Ἀμελὴς δὲ εἶνε μάλιστα μετρικῶς καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ ἐπιγράμματος. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τεκμηριοῖ χρόνον γραφῆς τὸν ς′ πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα πιθανώτατα.

Ἀτεχνία καὶ ἀμέλεια παραπλησία ἔν τε τῇ γραφῇ καὶ τῇ συνθέσει δὲν εἶνε ἄνευ παραδειγμάτων ἐν ἰδιωτικοῖς γράμμασι καὶ εἰς νεωτέρους ἀκόμη χρόνους. Ἐν τοῖς δημοσίοις κατεβάλλετο πάντοτε προσοχὴ μείζων περὶ ἀμφότερα. Ἐὰν τὸ ἀπείκασμα τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε πιστὸν ὁμοιότυπον πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ λίθου κεχαραγμένα γράμματα,

* Ἄσκοπον δὲν νομίζομεν νὰ παραθέσωμεν τῷ πέρατι τῶν ἀνεκδότων παλαιῶν ἐπιγραφῶν τῆς Χίου, ἐν αἷς περιλαμβάνονται καί τινες ἀπ' Ἐρυθρῶν κομισθεῖσαι, βραχὺ τοῦ πατρός μου ὑπόμνημα περὶ παλαιᾶς τινος ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς, ἐκδοθείσης τὸ μὲν πρῶτον ἐν τῷ Μουσ καὶ Βιβλ. Εὐαγγ. Σχολ. Σμύρνης 1878 σελ. 60, ἀριθ. 143, ὕστερον δ' ὑπὸ Kaibel Mus. Rhen. τόμ. 34 σελ. 183, ἀριθ. 229α, καὶ ὑπὸ Roehl ἐν Syll. Inscr. Gr. Antiq. etc. ἀριθ. 145. Τὸ σημείωμα τοῦτο εἶχε γράψῃ ὁ πατήρ μου γνωρίζων μόνην τὴν πρώτην ἐν τῷ Μουσ. καὶ βιβλ. Εὐαγγ. Σχ. Σμύρνης δημοσίευσιν τῆς ἐπιγραφῆς, κατέλιπε δ' ἀνέκδοτον ὡς συνήθως ἔπραττεν, σὺν τοῖς λοιποῖς σημειώμασί του. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν δ' ὅμως τῆς ἐπιγραφῆς ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Σμύρνης Ἀμαλθείᾳ, 12 Μαΐου 1904 ὑπὸ τοῦ κ. Α. Ζάκα, παρακινηθεὶς ἐκ τῆς προτροπῆς τούτου, ἵνα καὶ ἄλλοι καλύτερον ἀναγνώσωσι τὴν ἐπιγραφήν, ἔπεμψεν αὐτῷ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο σημείωμα αὐτοῦ μετ' ἐπιστολῆς χρονολογουμένης ἀπὸ 16 Μαΐου 1904 περιεχούσης σχετικὰ τῇ ἐπιγραφῇ ὡσαύτως. Μέρος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης σχέσιν ἔχον τῷ ἀποσταλέντι τῷ κ. Α. Ζάκα ὑπὸ τοῦ πατρός μου σημειώματι παραθέτομεν μετ' αὐτὸ τὸ σημείωμα·

ὑπάρχει ἀπροσδόκητος ἀνωμαλία ἐν τῷ σχήματι γραμμάτων τινῶν, οἷον τοῦ Α, τοῦ Π, τοῦ Θ, τοῦ Μ, πιθανῶς δὲ καὶ τοῦ Ρ. Διαφοραὶ ἢ παρατυπίαι σχήματος ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ γράμματι τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς ἀνευρέθησαν καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς ἀρχαίαις καὶ ἀρχαιοτάταις, ἀποδοτέαι εἰς ἀτεχνίαν ἢ ὀλιγωρίαν τοῦ χαράκτου ἢ καὶ εἰς σύγχρονον χρῆσιν γραφῆς τύπων σαλευόντων ἀκόμη, σπανιώτερον δὲ καὶ εἰς ἐπιτήδευσιν, ὁσάκις μάλιστα ἐχάρασσον ἐν χρόνοις ὑστέροις ἐπιγραφὰς ἀρχαΐζούσας. Τοῦτο δὲν συμβαίνει εἰς τὴν προκειμένην ἐπιγραφήν, ἥτις εἶνε ὄντως ἀρχαία, ὡς τεκμηριοῖ τὸ πανομοιότυπον, ὅπερ ὅμως πρέπει νὰ παραβληθῇ νῦν πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ λίθου γραφήν. Ἰδίως πρέπει νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν τὸ Π τοῦ νῦν τρίτου στίχου εἶνε ἰσοσκελές, καὶ τὰ δύο Θ τοῦ αὐτοῦ τούτου καὶ τοῦ πέμπτου στίχου ἔχωσι τὸ μὲν πρῶτον μίαν ἐν τῷ κύκλῳ ἄνωθεν κάτω διάμετρον γραμμήν, συναποτελοῦσαν ἡμέτερον σταυρικὸν σχῆμα.

Ἡ παραβολὴ αὕτη πρέπει νὰ γίνῃ χάριν τῆς πιστότητος ὄχι μόνον τῆς γραφῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ λεκτικοῦ. Πρέπει ὡσαύτως νὰ σημειωθῇ ἂν ὁ λίθος εἶνε ἄνω ἀκέραιος ἢ ἐλλιπὴς καὶ ἄν, ἀκεραίου ὄντος τούτου, φαίνωνται ὕπερθεν τοῦ νῦν πρώτου στίχου ἴχνη γραμμάτων. Οὕτω δὲν γνωρίζομεν ἂν αὐτόθι, τόπου ὑπάρχοντος, ἢ ἄλλοθι τοῦ λίθου πρέπει νὰ ζητηθῶσιν αἱ λείπουσαι πρῶται λέξεις τοῦ ἐπιγράμματος, ἢ τοὐλάχιστον μία λέξις τοῦ ἐπιγράμματος ἡ δηλοῦσα τὸ ὄνομα τοῦ τεθαμμένου, ἀλλὰ τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο εἶνε πολυτρόπως ἀπ' ἀρχῆς ἐλλιπὲς καὶ πεπηρωμένον κατὰ σύνθεσιν.

Τὸ ἐπίγραμμα εἶνε συντεθημένον καταλογάδην, ἔχει δὲ προαίρεσιν διστίχου ἡρῳελεγείου, οὗ ὁ ἀφελὴς τύπος καὶ κατ' ἔννοιαν καὶ κατὰ λέξιν καὶ κατὰ μέτρον ἦτο φαίνεται συνηθέστατος τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐπιταφίῳ ἐπιγραμματοποιΐᾳ, ἔχων ὧδε περίπου:

(τῷ δεῖνι) τόδε σῆμα πατὴρ ἐπέθηκε θανόντι
(ὁ δεῖνα) . . . . . παιδὶ χαριζόμενος.

Τὸν τύπον τοῦτον ποιηθέντα ποτὲ ὑπὸ δοκίμου ἐπιγραμματοποιοῦ καὶ εὐδοκιμοῦντα ἤδη, ἀντέγραφον συχνάκις ὡς πρόχειρον οἱ οἰκεῖοι τῶν θαπτομένων, ἀντικαθιστῶντες τὰ ὀνόματα μόνον ὡς ἐν τοῖς ση-

μερινοῖς τύποις τῶν δημοσίων πιστοποιήσεων. Καὶ ἐν Ἀνθολογίαις καὶ ἀπὸ τῶν λίθων ἔχομεν μαρτύρια τούτου ἱκανά.

Ἐπίγραμμα Σιμωνίδειον μονόστιχον φέρεται τόδε:

Σῆμα τόδε Σπίνθηρι πατὴρ ἐπέθηκε θανόντι.

Οἱ δύο ὕστατοι στίχοι τετραστίχου Σιμωνιδείου ὡσαύτως ἐπιγράμματος εἰς δύο νέους ἀδελφούς, Πυθώνακτα καὶ ἀνώνυμον, ἔχουσιν ὧδε:

Μνῆμα δ' ἀποφθιμένοισι πατὴρ Μεγάριστος ἔθηκεν
ἀθάνατον θνητοῖς παισὶ χαριζόμενος.

Κατὰ τὴν γνώμην μου ὁ ποιητὴς ἔγραψεν οὐχὶ ἀποφθιμένοισιν ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ἀλλ' ἐπὶ φθιμένοισιν.

Ἀττικὸν ἐκ λίθου ἐπίγραμμα (Kaibel Epigram. e lap conlecta, ἐν ἀρ. 5) τοῦ ς΄. αἰῶνος ἔχει ὧδε:

Λυσέᾳ ἐνθάδε σῆμα πατὴρ Σήμων ἐπέθηκεν.

ἄλλο αὐτόθι ἐν ἀριθ. 9 τοῦ αὐτοῦ χρόνου:

Σῆμα τόδε Κύλων παῖδοιν ἐπέθηκε θανόντοιν
μνῆμα φιλημοσύνης ....

ἄλλο αὐτόθι, ἐν ἀριθ. 14:

Α]ἰνείᾳ τόδε σῆ[μα πατὴρ ......
Τιμοκλῆς ἐπέ[θηκεν.

ἄλλο ἐκ Θεσπιῶν αὐτόθι, ἐν ἀρ. 486:

Μνῆμ' ἐπ' Ὀλ..ε.δα μ' ὁ πατὴρ [ἐπ]έθηκε θανόντι
Ὄσσιλος, ᾧ πένθος θῆκεν ἀποφθίμενος.

Ὁ Kaibel ἀναπληροῖ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ [ἀνέ]θηκεν ἀντὶ τοῦ ἐπέθηκε, διότι, λέγει τὸ ἐπέθηκε mudum dativum trahit. Ἐγὼ προκρίνω νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ πρόθεσις καὶ εἰς τὸ ῥῆμα, ὅπερ οὐχὶ ἀσύνηθες, ἢ ν' ἀναπληρωθῇ πρόθεσις ἀνάρμοστος.

Τοῦ γνωστοῦ ἑξαστίχου Σιμωνιδείου ἐπιγράμματος εἰς τοὺς Κορινθίους Σαλαμινομάχους ὁ ὕστατος στίχος ἔχει ὧδε:

(πατρὶς δὲ Κόρινθος ἁμιν)
ἀντ' εὐεργεσίης μνῆμ' ἐπέθηκε τόδε.

Λυποῦμαι, ὅτι δὲν ἐπεμελήθην νὰ ἴδω αὐτὸς τὸν λίθον, ἵνα μάθω ἂν δὲν εἶνε πλέον δυνατὴ ἀναπλήρωσις τῶν λειπόντων ἢ πιθανὴ εἰκασία ἔτι σῳζομένων ἰχνῶν γραμμάτων. Τοῦτο δ' ὅμως δύναται νὰ ποιήσῃ ὁ κ. Ζάκας ἢ ἄλλος τις τῶν ἐν Σμύρνῃ ἐμπείρων, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν ὡς ἕπεται:

[τῷ δεῖ-
νι]| τόδε [σῆ- ἢ μνῆ-]
μα μήτη-
ρ ἐπέθηκ-
ε θανόν-
τι ⁝ Φανοκ-
ρίτη παιδ[ὶ
χαριζομ-
ένη.

Τὸ σχετικὸν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μέρος τῆς ἀπὸ 16 Μαΐου 1904 ἐπιστολῆς τοῦ πατρός μου ἔχει ὧδε:

«......Ὅτι ὁ φέρων τὴν ἐπιγραφὴν λίθος εἶνε σήμερον ἐν τῷ Ὁμηρείῳ καὶ ὅτι ἐλήφθη ἐκ τῆς προκυμαίας Σμύρνης μανθάνω νῦν πρῶτον παρὰ σοῦ ἐκ τῆς ἐν Ἀμαλθείᾳ σημειώσεώς σου. Ὁ Lolling, ὅστις ἐξ ἅπαντος θὰ εἶδεν αὐτὸν ἐν τῷ Ὁμηρείῳ, οὐδὲν φαίνεται περὶ τούτου ἐμήνυσε τῷ Roehl, ὅστις λέγει ἁπλῶς ὅτι «τὸ μάρμαρον Erythris delatum est museum Smyrneum». Οὐδὲν δὲ λέγει καὶ περὶ ἀκεραιότητος ἢ μὴ τοῦ λίθου κατὰ τὰ ἄνω, ἀφήνων νὰ ὑπονοηθῇ, δι' οὗ ἐκδίδει αὐτοῦ σχήματος, ὅτι οὗτος εἶν' ἐκεῖ ἀκέραιος, ὁπότε εἶνε ἄδηλον ποῦ θὰ ζητήσωμεν τοὺς προφανῶς λείποντας δύο καὶ πλέον πρώτους δακτυλικοὺς πόδας τοῦ πρώτου ἑξαμέτρου στίχου, πλὴν ἂν ἐν ἄλλῃ πλευρᾷ τοῦ λίθου.

Τὸ μόνον βραχὺ σχόλιον, ὃ ὑπέβαλεν ὁ Roehl τῇ ἐπιγραφῇ, ἱκα-

νὸν ὡς πρὸς τὸν βραχυλογικὸν τρόπον, καθ' ὃν μόνον ἠδύνατο νὰ ὑπομνηματίζῃ ἐν τῇ Συλλογῇ του τὰ δημοσιευόμενα γραπτὰ μνημεῖα, εἶνε :

«V⏑ uit, ni fallor, Phanocrita versus pangere hos:
— ⏑⏑ — ⏑⏑ — τόδε σῆμ' ἐπέθηκε θανόντι,
Φανοκρίτη μήτηρ παιδὶ χαριζομένη.
quos turbavit lapicida transposita voce μήτηρ.»

Τὸ ἡρῳελεγεῖον δίστιχον, ἀποπληρούμενον τὴν λείπουσαν ἀρχὴν τοῦ πρώτου στίχου διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ τεθαμμένου, ὀνομαζομένου καθ' ὑπόθεσιν Ἡροδότου ἢ δι' ἄλλου ἰσοσυλλάβου ἢ ἰσοχρόνου κατὰ δοτικὴν ὀνόματος εἶχε κατὰ τὸ σημείωμά μου, ὡς εἶνε γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ λίθου, ὧδε:

Ἡροδότω]ι τόδε σῆμα μήτηρ ἐπέθηκε θανόντι
Φανοκρίτη ⏑⏑ — παιδὶ χαριζομένη.

κακόμετρον μὲν ἀληθῶς ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ διὰ τὸν τρίτον πόδα, ἐλλιπὲς δὲ καθ' ὅλον πόδα ἐν τῷ πρώτῳ ἡμιστιχίῳ τοῦ δευτέρου στίχου. Καθ' ἣν προβάλλει ὁ Roehl μετάθεσιν τῆς λέξεως μήτηρ, ἀποπληροῦται μὲν καλῶς ὁ δεύτερος στίχος καὶ κομψῶς, δυνάμενος νὰ γίνῃ καὶ κομψότερος διὰ μετριωτέρας καὶ ἀνεκτοτέρας μεταπηδήσεως τῆς λέξεως εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ στίχου,

μήτηρ Φανοκρίτη παιδὶ χαριζομένη,

ἀλλά, πλὴν τοῦ τολμηροῦ καὶ αὐθαιρέτου τῆς τοιαύτης ἐπανορθώσεως, θὰ ὑπολείπεται πολὺ μέρος τῆς ἀρχῆς τοῦ πρώτου στίχου ἀποπληρωτέου, πρὸς ὃ δὲν θὰ ἐξήρκει πιθανῶς τὸ ἀπαραίτητον ὄνομα τοῦ τεθαμμένου, πλὴν ἂν ὑποθέσωμεν τοῦτο μακρότατον».

Ἐπιγραφὴ Μονοπέτρας*.

Ἀπὸ τοῦ χωρίου Καρυῶν ΒΔ. τῆς πόλεως Χίου κειμένου καὶ ὥραν αὐτῆς ἀπέχοντος, ὁδὸς βατὴ πεζοῖς καὶ ὑποζυγίοις ΒΔ. παρὰ

*Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀντίγραφον οὐδὲν εὗρον ἐν τοῖς σημειώμασι τοῦ πατρός

τὴν κλιτὺν τοῦ ὄρους χωροῦσα ἄγει μετὰ ἡμίωρον περίπου πορείαν εἰς τὸ ναΰδριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Τριπατέ(1), ἀφ' οὗ καὶ ὁ πέριξ τόπος φέρει τὸ ὄνομα. Κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ταύτης καὶ ὕπερθεν ἀκριβῶς τοῦ ἐνταῦθα περατουμένου δασυλλίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ρεστᾶ(2) ὑψοῦται μονήρης κωνοειδὴς βράχος γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μονοπετρα». Περὶ τοῦτον ὑπάρχουσι λίθοι πολ-

μου. Ὁ πολὺς δ' ὅμως περὶ αὐτῆς γενόμενος λόγος εἶχε κινήσῃ καὶ τὴν ἐμὴν περιεργείαν νὰ ἴδω αὐτήν. Πρὸς τοῦτο μετέβην ἐκεῖσε κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος καὶ μετ' ἐκπλήξεως ἀνέγνων αὐτὴν ὡς ἐκτίθημι ἐν τῇδε τῇ μικρᾷ μονογραφίᾳ, ἣν δὲν ἐθεώρησα ἄσκοπον οὐδὲ τοῦ παρόντος βιβλίου ἀλλότριον νὰ ἐπισυνάψω ταῖς ὑπὸ τοῦ πατρός μου συναχθείσαις χιακαῖς ἐπιγραφαῖς.

(1) Περὶ τοῦ ὀνόματος Τριπατὲς ὁ πατήρ μου ἐφρόνει, ὅτι εἶνε παραφθορὰ τοῦ de' Paté = de' Paterii, ἤγουν τῶν Paterii. Γνωστὸν δ' ὑπάρχει ὅτι οἱ Paterii ἦσαν τῶν ἐπιφανῶν ἰταλικῶν γενῶν, ἅτινα διαμένοντα ἐν Χίῳ ἐπὶ τῆς γενοατογρατίας ἐκτήσαντο κτήματα πολλὰ ἀλλαχοῦ τε καὶ ἔνθα νῦν ὁ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ναὸς καὶ ἡ περὶ αὐτὸν γῆ. Τὸ ναΰδριον τοῦτο εἶνε παλαιότατον, ἐγγύτατα δ' αὐτοῦ ἐφ' ὑψώματος ὑπάρχουσιν ἐρείπια πολλὰ πύργου γενοατικοῦ μεγάλου καὶ ἄλλων ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτωμένων κτισμάτων, ἐργοστασίων, ἀποθηκῶν κτλ.. Παρὰ τὸ ναΰδριον καὶ τὸν πύργον ἀναβρύει ἀφθόνου ὕδατος πηγὴ ἐπιμελῶς ὑπὸ τῶν δεσποτῶν αὐτῆς διοχετευθεῖσα εἴς τε τὰ κτήματα αὐτῶν καὶ πιθανώτατα εἰς τὸ ὑποκείμενον τοῦ Ῥεστᾶ κτῆμα. Τὸ ναΰδριον καὶ τὸ κτῆμα τοῦτο ἀνήκοντα, ὡς εἰκάζει ὁ πατήρ μου, πρότερον τῇ Νέᾳ Μονῇ κατέλαβον ὕστερον οἱ Paterii. Ἐν ἐγγράφῳ δημοσιευθέντι ἐν Actaet Dipl. Graeca, Mikloscih et Müller III, p. 261, φαίνονται λίαν ἐνοχλούμενοι οἱ μοναχοὶ ὑπό τε τῶν Paterii καὶ ὑπ' ἄλλων εὐγενῶν, περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ δὲ τούτῳ ὁ κτήτωρ Paterio ὀνομάζεται ἑλληνιστὶ Πατές. Ἐκ τούτου ἐξῆγεν ὁ πατήρ μου ὅτι τὸ *de' Pateri* ἐπιτμηθὲν εἰς de' Paté παρεφθάρη ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων εἰς τὸ Τριπατέ. Ἄχρι δὲ σήμερον λέγεται: ὁ ἅγιος Ἰωάννης τοῦ Τριπατὲ ἢ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Τριπατές.

(2) Καὶ τὸ ὄνομα Ῥεστᾶ εἶνε, κατὰ τὸν πατέρα μου, παραφθορὰ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Restano ἢ Restagno ἢ ἄλλου παρομοίου, ἀγνώστου ἡμῖν ἀκριβῶς. Ἐν ᾧ ἐγγράφῳ ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα Πατὲς (Paterio) ἐν Acta et Dipl. Gr. Mikloscih et Müller III, p. 261, ἀπαντῶσι καὶ τὰ ὀνόματα Ρεστᾶς καὶ Ῥεκανὲς (Reccanelli). Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐγγράφου καὶ οὗτοι ὡς καὶ οἱ Paterii κατεῖχον κτήματα τῶν μοναχῶν ἐγγὺς ἀλλήλων εὑρισκόμενα, ὡσαύτως αὐτοὺς ἐνοχλοῦντες. Οἱ περιοικοῦντες ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἐγχώριοι λέγουσι σήμερον 'στὸν ἅγιον Γεώργην τοῦ Ῥεστᾶ ἢ 'στοῦ Ῥεστᾶ καὶ 'στὸ Ῥεστᾶ, οὐχὶ δὲ 'στὰ Ῥεστᾶ. Τὸ παρὰ τὰ ἀνωτέρω πάντως κτῆμα τῶν Recanelli δὲν ἐδυνήθη νὰ τοποθετήσῃ ὡσαύτως ἀσφαλῶς ὁ πατήρ μου, ἐνόμιζε δ' ὅμως ὅτι τοῦτο θα ἦτο πιθανῶς ἔνθα νῦν τὸ καλὴν ὕδατος πηγὴν ἔχον κτῆμα τοῦ ἁγίου Δημητρίου (Χαλάνδρων) πρὸς βορρᾶν τοῦ κτήματος τοῦ Ῥεστᾶ κείμενον καὶ ἱκανῶς κατωτέρω τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Τριπατέ, ἀριστερὰ τῷ ἀνερχομένῳ τὸν χείμαρρον Ἀρμένην, ἢ θὰ ἦτο ἄλλο τι κτῆμα παρὰ τὸ ναΰδριον τῆς ἁγίας Ἄννης πιθανῶς, τὸ ὑπὲρ τὸ δασύλλιον τοῦ Ῥεστᾶ παρὰ τὴν εἰς Καρυὰς ἄγουσαν, διότι ἄλλο κτῆμα λόγου ἄξιον ἐγγὺς τῶν δύο ῥηθέντων δὲν ὑπάρχει.

λοὶ οἱ μὲν ἀλλήλοις ἐπικείμενοι, οἱ δὲ σποράδην. Ἐπί τινος τῶν λίθων τούτων εἰν' ἐγκεχαραγμένη ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή. Τὸ χρῶμα καὶ τούτου τοῦ λίθου καὶ τῶν λοιπῶν καὶ τῆς Μονοπέτρας, ἀφ' ἧς ποτε οὗτοι ἀπεσπάσθησαν, εἶνε τεφρόν, τὸ σύνηθες τῶν βουνῶν τῆς Χίου. Τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε μεγάλα, περὶ τὰ 0,20 τὸ μῆκος, εἶνε δὲ κεχαραγμένα ἐπὶ προλεανθείσης πώς ποτε ἐπιφανείας. Τὴν ἐπιγραφὴν εἶδον ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ὁ Πασπάτης, ὃς καὶ ἐξέδωκεν αὐτὴν ἐν τῷ Χιακῷ γλωσσαρίῳ σελ. 410 ἀριθ. 25.

Ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν ἔχει ὧδε:

ΑΝΗΡ
ΔΙΚΑΙΑΧΟΥ
ΕΜΑΠΥΡΙ
ΚΑΤΕΚ Α

Ὄπισθεν τοῦ ἐνεπιγράφου λίθου καὶ τῶν ἄλλων αὐτῷ παρακειμένων ὑπάρχει λίθος πολλῷ τοῦ πρώτου μείζων, ἀνώμαλος δὲ καὶ τεφρὸς ὡσαύτως. Καὶ τούτου ἔχει λεανθῇ μιᾶς τῶν πλευρῶν ἱκανὸν μέρος, ἐφ' οὗ ἴχνη τινὰ μόνον γραμμάτων διακρίνονται. Ἐκ τούτων μετὰ κόπου ἀλλ' ἀσφαλῶς ἀνέγνων δὶς γεγραμμένην τὴν λέξιν ΑΝΗΡ καὶ τὴν συλλαβὴν ΧΟΥ ὑπὸ τὸ ΑΝΗΡ. Φαίνεται δ' ὅτι ἐπὶ τῆς λείας ἐπιφανείας ὅλης ὑπῆρχε δὶς ἢ καὶ τρὶς γεγραμμένη ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή, ἥτις εἶνε καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου λίθου. Ὑπὸ τὰ μόλις διακρινόμενα ταῦτα γράμματα ἡ τοῦ λίθου ἐπιφάνεια ἀποβαίνει ἀνώμαλος, ἐντεῦθεν δ' εὐκρινῶς ἀναγινώσκονται αἱ αὐταὶ ταῖς τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς λέξεις, ὧδε διατεταγμέναι:

ΔΙΚΑ ΑΝΗΡ
ΑΧΟΥ ΕΜΑ
ΠΥΡΙ
ΚΑΤΕ
ΚΑ

Ἡ διάφορος τῶν γραμμάτων ἐνταῦθα διάταξις ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἀνωμαλίας καὶ τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ χώρου. Ὁ χαράξας διέταξεν αὐτὰ ὡς ἐδύνατο ἐπὶ τοῦ ἀκανονίστου κάτω τοῦ λίθου ἄκρου. Δυνατὸν δὲ ἢ οὐδαμῶς ἀπίθανον εἶνε νὰ ἐγράφησαν αἱ αὐταὶ λέξεις καὶ ἐπ' ἄλλων

ἐκεῖ που νῦν κατακεχωσμένων λίθων ἢ οὕτως ἀνεστραμμένων, ὥστε νὰ μὴ εἶνε ὁρατὴ ἡ ἐνεπίγραφος αὐτῶν ἐπιφάνεια. Γνωστὸν δ' ὑπάρχει, ὅτι καὶ ἄλλος λίθος ὅμοιος, ταὐτὰ φέρων γράμματα κεῖται πολὺ κατωτέρω, εἰς τοῦ «Μώρου τὸ βρυσάκι» κατακυλισθεὶς ποτε βεβαίως ἀπὸ τοῦ μέρους, ἔνθα οἱ ἄλλοι δύο εὑρίσκονται, πολὺ ἢ ὀλίγον καὶ οὗτοι ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν θέσεως μετατοπισθέντες. Πιθανὸν λοιπὸν εἶνε, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι λίθοι οἱ ταὐτὰ φέροντες γράμματα ἦσαν ἐγγύς που ἀλλήλων ἢ ἀπεσπάσθησάν ποτε ἀπὸ τῆς Μονοπέτρας. Σημειωτέον δ' ὅτι τῶν τεφρῶν τούτων βράχων πάμπολλοι εἶνε καὶ ἐνταῦθα ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου κατεσπαρμένοι ἀπὸ μεγάλων ποτὲ ὄγκων πάλαι ἀποσπασθέντες.

Ἤδη παραβάλλων τις τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν τῆς α' ἐπιγραφῆς πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Πασπάτη γενομένην παρατηρεῖ, ὅτι οὗτος μὲν ἀνέγνω ἐν τῷ ἐσχάτῳ στίχῳ ΚΑΤΕΡΑ, ἐγὼ δὲ ΚΑΤΕΚΑ. Τὸ δεύτερον Κ εἶνε μέν πως τετριμμένον, οὐδαμῶς δ' ἀφανές, ὡς δύναται ἀσφαλῶς νὰ ἴδῃ ὀφθαλμὸς ἠσκημένος παραβάλλων ἅμα αὐτὸ πρὸς τὰ λοιπὰ δύο Κ τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐν δὲ τῇ β' ἐπιγραφῇ τὰ δύο τελευταῖα γράμματα ΚΑ τῆς λέξεως εἶνε μὲν σχεδὸν ἀφανῆ, ὑπεμφαίνεται δ' ὅμως αὐτῶν ἡ θέσις ὑπὸ τὸ Τ καὶ τὸ Ε, οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ὑπάρχοντος δι' αὐτὰ χώρου, πλὴν ἐὰν μετὰ τὸ Ε ἔχει ὁ λίθος θραυσθῇ. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ τὸ δεύτερον Ι τῆς λέξεως ΔΙΚΑΙΑ εἶνε πρὸ τοῦ Α ἐξίτηλον.

Τὴν δ' ἐπιγραφὴν τὴν παρὰ «τοῦ Μώρου τὸ βρυσάκι», ἣν ταῖς ἀνωτέρω συνεξέδωκεν ὁ Πασπάτης, ἐγὼ δὲν εἶδον ἀκόμη.

Ἡ ἐπιγραφή, ὡς ἄχρι τοῦδε ἀνεγινώσκετο, ἔφερε τύπον γρίφου, οὐχὶ εὐφυοῦς βεβαίως, ἡ δὲ τῶν αὐτῶν λέξεων ἐπὶ πλειόνων λίθων ὕπαρξις καὶ δὴ καὶ οὕτως ἀκανονίστως ἔμενεν ἀνεξήγητος. Ἄραγε ἤθελεν ὁ γράψας νὰ μείνωσιν αὗται ἐς ἀεὶ ἀνερμήνευτοι καὶ ἐπεδίωξε τοῦτο ἐπανειλημμένως αὐτὰς χαράξας ἢ μᾶλλον ὑπὸ τὸ κράτος κακοῦ τινος διατελῶν εἰς αὐτὸν ἢ τὰ ἑαυτοῦ ἐπισυμβάντος καὶ σφόδρα αὐτῷ διαφέροντος ἔγραψε πολλαχοῦ, ἵνα τοῦτο τοῖς πᾶσιν ἐξαγγείλῃ καίπερ οὖσιν ἀδιαφόροις; Τούτων ἂν μὲν τὸ πρῶτον ἐπόθει, πάντως αὐτὸ κατώρθωσε. Διότι οἱ μὲν ἐπίστευσαν, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ σημαίνει πρόσκλησιν ἢ ἀπαγόρευσίν τινα γενομένην διὰ τὴν ἐνταῦθά που ὕπαρξιν ἱεροῦ χώρου. Ἀλλ' ἂν οὕτως εἶχε, τίς ἡ ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνηται πολλάκις ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή; Οἱ παλαιοὶ

οὔτε ταυτολόγοι ἦσαν οὔτε μωρολόγοι καὶ δὴ καὶ ἱερῶν καὶ ὁσίων προκειμένων. Οἱ δὲ προεβάλοντο, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ὅρος ἢ ὅροι κτήματος. Ἀλλὰ πρὸς τί ἐγράφη ὁ ὅρος οὗτος δὶς ἢ τρὶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου καὶ ἐπ' ἄλλων ὁμοίως; Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὅρος δὲν εἶνε. Οὔτε ἄρα πρόσκλησις ἢ ἀπαγόρευσις οὔτε ὅρος δύναται νὰ εἶνε ἡ ἐπιγραφή.

Ἂν δὲ τὸ δεύτερον προυτίθετο νὰ δηλώσῃ, ἥκιστα βεβαίως τούτου ἐπέτυχε. Διότι ἐξήνεγκε μὲν λέξεις τινάς, ὅσαι ἐφαίνοντο τῷ τεταραγμένῳ αὐτοῦ νῷ ἱκαναὶ εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ τοῖς συγχρόνοις τὸ οἰκεῖον πάθημα, ἀλλὰ τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἢ οὐδὲν ἢ ἐλάχιστόν τι νόημα κατέλιπε. Πάντως δ' ὅμως ἡ δευτέρα αὕτη ὑπόθεσις φαίνεται ἡμῖν τῶν προτέρων ὀρθοτέρα.

Καίτοι δὲν θὰ ἐτόλμων θαρρούντως νὰ προβῶ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν προκειμένων λέξεων, ἅτε τοσοῦτον ἀπέχουσα τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἐπιγραφικῆς, ὅσον αἱ ἐπὶ τῶν λίθων λέξεις τοῦ σαφοῦς νοήματος, οὐχ ἧττον μετὰ τὴν ἀσφαλῆ ἀνάγνωσιν ΚΑΤΕΚΑ (= κατέκαε ἢ κατεκά[η], ἤγουν κατεκάησαν) ἀντὶ τοῦ οὐδὲν παρέχοντος νόημα ΚΑΤΕΡΑ πιστεύω, ὅτι δύναταί τις νὰ ἑρμηνεύσῃ πως αὐτὰς ὧδε:

Ἀνὴρ (= ὦ ἄνερ), τὰ δίκαια τοῦ χώματός μου (= τῆς γῆς, τῶν κτημάτων μου) διὰ πυρὸς κατεκάησαν.

Ἤ, ἀνὴρ (=ἀνήρ τις) τὰ δίκαια τοῦ χώματός μου (=τῆς γῆς μου κτλ.) διὰ πυρὸς κατέκαυσεν.

Ἐνδεχόμενον εἶνε ἡ λέξις χοῦς νὰ σημαίνῃ ὡσαύτως καὶ εἶδός τι χώματος, εὑρισκομένου ἢ ἐξορυττομένου ἐνταῦθα. Ἐὰν τοῦτο συμβαίνῃ παραλλάσσει πως τὸ νόημα, τοῦ δίκαια χοῦ δηλοῦντος, τὸ ἐπὶ τοῦ χώματος (τούτου) δικαίωμα, αὐτὴν ταύτην τὴν ἰδιοκτησίαν (μετ' οἰκημάτων ἢ ἄλλων τυχὸν ὑπαρχόντων ἐργαστηρίων).

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΛΑΤΙΝΙΚΑΙ *

Γενοατικαὶ καὶ Φραγκικαί.

Α'. Ἐν τῷ μουσείῳ.

Ἀριθ. 2. Ἐπὶ δύο θραυσμάτων λευκῆς μαρμαρίνης πλακός, ἥτις αὐτῶν ἑνουμένων ἔχει μῆκος μὲν 1,18, πλάτος δὲ 0,60 καὶ πάχος 0,15. Τῶν θραυσμάτων τούτων τὸ μὲν μεῖζον εὑρέθη ἐν τῷ φρουρίῳ, τὸ δ' ἕτερον ἐδωρήθη τῷ μουσείῳ ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῶν Δυτικῶν δὸν Νικολάου.

Hic iacet D(ominus) . . rinus [1] episcopus
Chiensis qui extruxit
ornavit do(mum?) . . . c̄ [2] (=cum?) Leonar-
do dicavit

Ἀριθ. 8. Ἐπὶ μιᾶς τῶν στενῶν πλευρῶν λευκοῦ τετραγώνου μαρμάρου κομισθέντος ἐκ τοῦ φρουρίου, μ. 0,31, πλ. 0,31 καὶ πάχ. 0,12.

+ Domus M. Leonardi de Raguxia [3]
bonbarderii d'Andre(a)e + MDXVI

Τοῦ Leonardi de Raguxia τούτου μνημονεύει καὶ ἄλλη χιακὴ ἐπιγραφὴ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βλαστοῦ ἐν τοῖς Χιακοῖς τόμ. Β' σελ. 227, ἀριθ. 30.

Ἀριθ. 9. Ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης ὀρθογωνίου πλακὸς μήκ. 0,44,

* Τῶν ἀντιγράφων μόνα τῶν ἐν τῷ μουσείῳ ἐπιγραφῶν ἀντέβαλον ἐγὼ πρὸς αὐτάς, τὰ δὲ λοιπὰ οὐχί. Τούτου ἕνεκα παρεκάλεσα διὰ τοῦ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι τὸν σοφώτατον καθηγητὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Σπυρίδωνα Βάσην, ὅστις πλεῖστα τῶν κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας διεσάφησεν, ἐφ' ᾧ καὶ ὧδε πλείστην χάριν αὐτῷ ὁμολογῶ.

[1] Marinus?

[2] Sancto?

[3] Ragusa.

πλ. 0,25, πάχ. 0,14 δωρηθείσης τῷ μουσείῳ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Ἰ. Χωρέμη.

Capel(l)a cum sepul-
cro? egregii? domini Antonii
de Bosolo et (h)ere-
dum suorum. 1492.

Ἀριθ. 10, 11 καὶ 12. Ἐπὶ τριῶν ὁμοιομόρφων μαρμαρίνων θραυσμάτων, ἐχόντων τὴν ἐνεπίγραφον πλευρὰν ὀλίγον κεκλιμένην, εὑρεθέντων δ' ἐν τῷ φρουρίῳ, ὅθεν μετεκομίσθησαν εἰς τὸ μουσεῖον. Τὰ γράμματα αὐτῶν εἶνε ὅμοια καὶ ἰσοϋψῆ, τὸ δὲ πλάτος ἴσον, 0,17. Τὸ δὲ μῆκος εἶνε 0,29 μὲν τοῦ ἀριθ. 10, 0,26 δὲ τοῦ ἀριθ. 11 καὶ 0,26 τοῦ ἀριθ. 12. Ἐκ τοῦ ὁμοιομόρφου τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἴσου πλάτους τῶν θραυσμάτων δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ταῦτα φέρουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφήν, ἥτις ἴσως ἦτο τεθημένη ὑπὲρ τὴν θύραν ναοῦ ἢ ἄλλου ἐπισήμου ἰδιωτικοῦ τινος κτίσματος.

Ἐπὶ τοῦ ἀριθ. 10 ἀναγινώσκεται : rarae . .[1] pat.
» » » 11 » : erii MCCCC.

Τὰ δ' ἐπὶ τοῦ ἀριθ. 12 γράμματα εἶνε ἄδηλα.

Τὰ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 10 θραύσματι γράμματα pat ἴσως μετὰ τῶν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 11, erii συγκροτοῦσι τὸ ὄνομα Paterii, ἐὰν ὑποτεθῇ, ὅτι τὸ δεύτερον θραῦσμα ἦτο ὑπὸ τὸ πρῶτον ὡς συνέχεια αὐτοῦ, τῆς ἐπιγραφῆς οὔσης κεχαραγμένης ἐπὶ δύο ἢ πλειόνων μαρμαρίνων ταινιῶν, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις λατινικαῖς ἐπιγραφαῖς εἴθισται. Ἦσαν δὲ οἱ Paterii μεγάλη ἰταλικὴ οἰκογένεια τῶν ἐν Χίῳ ἐγκαταστασῶν καὶ μεγάλα ἐν τῇ νήσῳ, ἐπὶ τῆς γενοατοκρατίας, κτησαμένων κτήματα. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἐκκλησία S. Mariae in horto de' Paterii. (Ἰδὲ καὶ σημ. ἐν ἐπιγραφῇ Μονοπέτρας, ἣν ἀνωτέρω δημοσιεύομεν).

Ἀριθ. 13. Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μήκ. 0,46, πλ. 0,14, πάχ. 0,11, ἐγγὺς τῶν βυρσοδεψείων εὑρεθέντος καὶ τῷ μουσείῳ ὑπὸ τοῦ κ. Ζ. Μιχαληνοῦ δωρηθέντος.

[1] Ἴσως S. M]ar[i]ae?

quae prius extiter
lentisci lacrumi(s)
nec mirum servire
lux animi hi[n]c orit[ur

Ἀριθ. 17. Ἀνάγλυφον ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου τέχνης οὐ καλῆς κομισθὲν ἐκ τοῦ φρουρίου, εἰκονίζον δὲ γυναῖκα κρατοῦσαν δι' ἑκατέρας τῶν χειρῶν ὄφιν. Αἱ κεφαλαὶ τῶν ὄφεων ἐφθαρμέναι νῦν ἐξικνοῦντο ἄχρι τοῦ στήθους καὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος τῆς γυναικός. Τὰ ὑπὸ τὸ ἀνάγλυφον γράμματα DIALE^CA εἶνε ἡμῖν ἄδηλα.

Ἀριθ. 20. Ἐπὶ τεμαχίου λευκοῦ μαρμάρου εὑρεθέντος ἐν τῷ φρουρίῳ, μήκ. 0,40, πλ. 0,20 καὶ πάχ. 0,12.

·(her)edum suoru(m) 1423.

Ἀριθ. 21. Ἐπὶ τεμαχίου φαιοῦ μαρμάρου εὑρεθέντος ἐν τῷ φρουρίῳ μ. 0,38, πλ. 0,17 καὶ πάχ. 0,08.

?
ao Garet(t)o.
66

Garetto εἶνε ὄνομα οἰκογενείας ἰταλικῆς, ἐξ ἧς καὶ ἐπίσκοπος Χίου Benedetto μνημονεύεται ἐν ἔτει 1579. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἐκκλησία λατινικὴ S. Salvatoris di Garetto ἐν Χίῳ.

Ἀριθ. 22. Ἐπὶ τεμαχίου τεφροῦ μαρμάρου μήκ. 0,49, πλ. 0,14 καὶ πάχ. 0,11 εὑρεθέντος ἐν τῷ φρουρίῳ.

inice de via S D

Ἀριθ. 23. Ἐπὶ λωρίδος λευκοῦ μαρμάρου μήκ. 0,45, πλ. 0,17 καὶ πάχ. 0,14.

..64 die p(rim)a Octo(bris)

Ἀριθ. 24. Ἐπὶ θραυσματίου φαιοῦ μαρμάρου 0,15×0,10.

dum

Ἀριθ 25. Ἐπὶ μικρᾶς κεράμου, ἧς ἡ διαγώνιος εἶνε 0,10.

L. N

Ἀριθ. 26. Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου φέροντος μικρὸν ἀνάγλυφον στέμμα μ. 0,25 πλ. 0.20, καὶ ὄντος ποτὲ ἐν τῷ μέσῳ τόξου θύρας.

C. B.
16 93

Ἀριθ. 27. Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μ. 0,54, πλ. 0,26 καὶ πάχ. 0,07 εὑρεθέντος ἐν τῷ φρουρίῳ. Ὑπὸ τὰ γράμματα φαίνονται ἴχνη κεφαλῆς ἀγγέλου. Τὸ σύνολον θὰ ἦτο οἱονεὶ πλαίσιον μαρμαρίνου εἰκονίσματος.

Capitis S(ancti] Steph(ani?)...*

Ἀριθ. 28. Ἐπὶ πλίνθου εὑρεθείσης ἐν τῷ φρουρίῳ μ. 0,24, πλ. 0,12 καὶ πάχ. 0,04. Τὰ γράμματα δι' ὀξέος ὀργάνου κεχαραγμένα δηλοῦσι τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐγγελίου.

In principio erat
verbom (οὕτω) et verbum
e]rat apud deum.

Ἀριθ. 32. Μέγα ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἀνάγλυφον, εὑρεθὲν ἔνθα νῦν εἶνε ὁ νέος μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς πόλεως, κατεδαφιζομένου τοῦ παλαιοῦ. Παρίστησι δὲ τὸν ἅγιον Γεώργιον καὶ πρὸ τούτου κόρην γονυπετῆ δεομένην. Ἑκατέρωθεν τῆς εἰκόνος ἵστανται δύο ἄγγελοι κρατοῦντες ἀνεπτυγμένας ταινίας, ἐφ' ὧν ὑπάρχουσι γράμματα, δεξιὰ δὲ καὶ ἀριστερὰ τῆς ὅλης παραστάσεως, καθέτως, εἶν' ὡσαύτως δύο ταινίαι ἐνεπίγραφοι καὶ περὶ τὸ μέσον αὐτῆς τὰ στοιχεῖα C** καὶ I. Ἀτυχῶς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ φωτογραφήσωμεν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ

* Protomartyris?
** Ἴσως G?

τοῦτο τὸ μάρμαρον, διὰ τὸ ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ μουσείου κρατοῦν σκότος, ἡ δ' ἀλλαχόσε μεταφορὰ αὐτοῦ ἦτο διὰ τὸ μέγεθος δυσκολωτάτη. Τὸ ἀνάγλυφον εἶνε καλῆς τέχνης, ἔργον προδήλως σχολῆς ἰταλικῆς τῶν ἀκμασασῶν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα καὶ ἑξῆς. Ὁμοίας τεχνοτροπίας ἀνάγλυφα ἔχομεν καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ τῆς Χίου δύο, παριστάντα τὸ μὲν τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, τὸ δὲ τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα εἴσοδον τοῦ Κυρίου. Ἀνάγλυφα εἰκονίζοντα τὸν ἅγιον Γεώργιον ἦσαν συνήθη ἐν Γενούῃ, ἧς πολιοῦχος ἦτο ὁ ἅγιος, ἐκεῖθεν δὲ μετηνέχθη εἰς Χίον τὸ ἔθος ὑπὸ τῶν Γενοατῶν Ἰουστινιανῶν, δυναστῶν τῆς νήσου. Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἔθος ἐγένετο καὶ ἐν Χίῳ νὰ θέτωσιν ἐπὶ τῶν ναῶν ἢ τῶν ἰδιωτικῶν οἴκων τῶν εὐγενῶν, καθάπερ ἐν Γενούῃ. Τῶν Ἰουστινιανῶν τὸ οἰκόσημον εἶνε δὶς ἐπὶ τοῦ λίθου ἀναγεγλυμμένον ὑπὸ τὴν ἱερὰν παράστασιν καὶ τὰς καθέτους ταινίας, διὰ δὲ τῶν στοιχείων C I δηλοῦται πάντως τὸ ὄνομα τοῦ κτήτορος Ἰουστιάνη.

Ἐπὶ μὲν τῆς πρὸς τἀριστερὰ ταινίας ἀναγινώσκεται :

d]omum
erit d
aedi]ficav[erit?)
Dominus ED
RIXI

ἐπὶ δὲ τῆς ἐν τῷ μέσῳ ταινίας ἀναγινώσκεται :

domui... et omnibus habitantibus i(n) ea

καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἀναγινώσκεται :

in vanu(m)
laborav
eru(n)t qui
(a)edifica(n)t
eam.

Ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἐν δεξιᾷ ταινίας ἀναγινωσκομένων λέξεων δύναταί

τις ν' ἀποπληρώσῃ ἀσφαλῶς καὶ τὰς ἐπὶ τῆς ἐν ἀριστερᾷ, ὑποτιθεμένου ὅτι αἱ ἐπ' αὐτῆς θὰ εἶν' ἡ ἀρχὴ τῶν ἐπὶ τῆς ἑτέρας περατουμένων λέξεων. Ἐὰν δέ τις ἀπεπλήρου τὰς ἐπὶ τῆς ἐν δεξιᾷ ταινίας λέξεις διὰ τῶν:

(Nisi)
d)omum
aedi] ficav[erit]
Dominus

θὰ εἴχομεν μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἑτέρας ταινίας:

In vanum
laborav-
eru(n)t qui
aedifica(n)f
eam

πλῆρες τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ ΡΚϛ' ψαλμοῦ ῥητόν:

Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες.

Πιθανὸν δ' ἡ ἐνταῦθα λατινικὴ τοῦ ψαλμοῦ μετάφρασις νὰ εἶνε ἑτέρα τις τῆς τοῦ Ἱερωνύμου.

Ἀριθ. 33. Ἐπὶ θραύσματος λευκοῦ μαρμάρου μ. 0,30, πλ. 0,12 καὶ πάχ. 0,12, κομισθέντος ἐκ τοῦ φρουρίου. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ γράμματα εἶνε ἄδηλα.

Ἀριθ. 34. Ἐπὶ θραύσματος λευκοῦ μαρμάρου μ. 0,14, πλ. 0,16 καὶ πάχ. 0,09 περίπου, εὑρεθέντος παρὰ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Μαρίνης κείμενον ἐγγὺς τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ γράμματα εἶνε ἄδηλα.

Ἀριθ. 35. Ἐπὶ θραύσματος λευκοῦ μαρμάρου 0,28×0,17×0,15. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ γράμματα εἶνε ἄδηλα.

Ἀριθ. 36. Ἐπὶ θραύσματος λευκοῦ μαρμάρου μ. 0,48, πλ. 0,11 καὶ πάχ. 0,07.

heredu(m) suor[um]

Β'. Ἐν τῇ πόλει ἢ ἐν τοῖς χωρίοις.

Ἀριθ. 1. Ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακὸς μ. 1,08 καὶ πλ. 0,38, ἀποκειμένης δ' ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ τῶν Δυτικῶν.

Hoc pilastrum cum suo arcu et cum
residuo totius capell(a)e fecit fieri dominus frater
Nicolinus de Tuderto episco-
pus Foliarum amore Dei et
san(c)t(a)e crucis MCCCCXLVII
de mense Martii.

Ἀριθ. 3. Ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακὸς ἐντετοιχισμένης ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἰ. Πατρώνα ἐν Ἀτσικῇ παρὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐδημοσιεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ Πασπάτη, ἀριθ. 68.

Summa coris et ingenii
dex(t)e(r?)itate, virtute et sua pr(a)ecessorumque suorum
nobilitate ditato Joanni Apleceio
Borgonieri(a)e (1) Domino, cohortis peditum
militum praefecto, praemature extrem(o) vit(a)e suae
die functo Antonius Escalinus ASASEINARIV
gardiae baro benemeritus vices regias in
exercitu maritimo et terrestri gerens

Στρατιωτικαὶ ἀντιβασιλέως δυνάμεις δὲν ἦλθον ἄλλαι εἰς Χίον ἢ αἱ ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀντιβασιλέως Βουσικώλτου σταλεῖσαι κατὰ τῶν ἐπαναστάντων Μαονέων τῆς Χίου τῷ 1408.

Ἀριθ. 4. Ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακός, ἀποκειμένης ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ τῶν Δυτικῶν, μ. 0,87, πλ. 0,42.

H(a)ec capella cum cimiter(io) est D(omini) Franc(isci) et Io-
h(annis) Antonii fratrum, filiorum quondam s(pectabilis ἢ s(pe-
ctatissimi) D(omini) Barth(olomei ?)

(1) Borgoni(ensi)?

Iustiniani D. S. MILITIS D. FRANC. NT IAC Ↄ STAT
IN STRO rogato manu Labari·
ni de Rapalo. notarii M
CCCCXLV die 18 Iuni
et eode anno cum(?)structa* pr-
o eis et eorum sucessoribus.

Ἀριθ. 5. Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μ. 0,50, πλ. 0,18 καὶ πάχ. 0,12 εὑρεθέντος ἐν τῷ ἠρειπωμένῳ ναϋδρίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῷ ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν Ἁρμολείων. Ἡ ἐπιγραφὴ μνημονεύει τοῦ Ottoboni Iustiniani τοῦ καὶ ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθ. 6 καὶ 7 λίθοις. Φέρει δὲ τὴν αὐτὴν πιθανῶς χρονολογίαν τῇ τῆς ὑπ' ἀριθ 6 λάρνακος, 1445·

Egregiu(s) Dominus
Iustinianus |
VSTSD D)omini Otto-
boni VNVS (ex) Domini-
s Chii fieri (fe)cit h-
oc castrum monet?
ABIN
(anno salv)ationis MCCCCXLV..die. ..

Ἀριθ. 18. Ἐπιγραφὴ ἐντετοιχισμένη ἀριστερὰ τῆς κυρίας πύλης τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν ἐν τῇ παρὰ τὸ χωρίον Νένητα γυναικείᾳ μονῇ, δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Α. Παπάτη (ἀριθ. 66). Ὀρθότερον ἤδη ἀποπληρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρός μου διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Della Rocha (de la Roche) μετέβη καὶ εἰς Χίον καὶ διέτριψεν ἐνταῦθά που τῆς χώρας. Ἐὰν δ' ἡ μνήμη δέν με ἀπατᾷ, ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ὅτι ἡ εἰρημένη φραγκικὴ οἰκογένεια εἶχε κτήματα καὶ πύργον ἐγγὺς τοῦ χωρίου Καταρράκτου τοῦ ὥραν τῶν Νενήτων ἀπέχοντος. Πιστεύω δ' ὅτι τοὺς τοῦτο πιστοῦντας λόγους θὰ

* Constructa.

ἔχῃ περιλάβῃ ἐν τοῖς περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Χίου σημειώμασιν αὐτοῦ.

Hoc opus fieri fecit
Ioannes Iustinianus
[Baptiste] olim de [la Roc]
ha ad memoriam su[am]
et heredum suorum MCCCCLXXXV

Ἀριθ. 43. Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μ. 0.76, πλ. 0,14 κειμένου 2.50 μ. ὑπὲρ τὴν γῆν παρὰ τὴν θύραν τοῦ ἐν τῇ πολει ὀρθοδόξου ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ πρὸς Α τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

IGD el(l)a d(omini) Anii et heredu(m)

Ἀριθ 44. Ἐπὶ λατομίτου λίθου μ. 0,22, πλ. 0,17 καὶ πάχ. 0,11 εὑρισκομένου κατὰ τὴν συνοικίαν τὴν καλουμένην Καπέλλαν. Ἡ τῆς λέξεως ἀναπλήρωσις εἶνε ἴσως:

M[ichael-(is?)

Ἀριθ. 45. Ἐπὶ φαιοῦ μαρμάρου κειμένου ἐν τῷ Κάτω Αἰγιαλῷ. Τὸ πρὸς τἀριστερὰ τῶν γραμμάτων οἰκόσημον εἶνε τῶν Ἰουστινιανῶν, ἐκεῖθεν δ' αὐτοῦ οὐδὲν γραμμάτων ἴχνος ὑπάρχει, ἀλλ' εἶνε ὁ λίθος ἀνώμαλος φέρων καὶ κονίαμα. Ἐνδεχόμενον εἶνε νὰ ὑπῆρχε καὶ δεξιὰ τῶν γραμμάτων οἰκόσημον ἕτερον.

+ Egre[gius Domi-]
nus + I[ustinianus]
Nicol[aus — inus?
- - - - - - -
- - - - - - -
MCCCC------

Ἀριθ. 46. Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου εὑρεθέντος παρὰ τὸν ἐγγὺς τῶν βυρσοδεψείων ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου.

Joan(n)es
de N(i)gris

Ἀριθ. 47. Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου κειμένου ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων τῷ ἐν τῇ συνοικίᾳ τῇ καλουμένῃ Ἐπάνω Καπέλλᾳ.

Franci(s)ci ct Geor(gii)—
heredum su(orum)

Ἀριθ. 48. Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου κειμένου ἐν τῷ αὐτῷ κοιμητηρίῳ. Τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε καλῶς ἐγκεχαραγμένα καὶ εὐανάγνωστα.

CXM dies prima Mai

Ἀριθ 49. Ἐπὶ κώδωνος ἀποκειμένου ἐν τῇ Νέᾳ Μονῇ. Τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς ὀλίγα εἶνε νῦν εὐκρινῆ, τὰ δὲ λοιπὰ ἄδηλα.

Anno MDCCLXXV
opus
h]eredum
de Polis (?)

Ἀριθ. 50. Ἐπὶ μέλανος λίθου κειμένου ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τοῦ Κέρου, ἡμιώριον ἀπέχοντι τοῦ χωρίου Πυργίου. Τὸ μὲν ὕψος αὐτοῦ εἶνε 0.50, τὸ δὲ πλάτος περὶ τὰ 0,50 ὡσαύτως.

Hoc opus fecit Iustinianu(s)
fieri Marcus Austin(us ?) *

Ἀριθ. 51. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὑρεθεῖσα κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1895, ἀνασκαφῶν γινομένων ἐν τῷ Βουνακίῳ, ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ διοικητηρίῳ. Εἶνε δ' ἐπιτύμβιος ἀναφερομένη εἰς τὸν O. Fieschi da Caneto. «Francesco Fiesco da Caneto (1412-1416?) ep. Catalina quondam Paolo Lercari» (ἰδὲ C. Hopf. Chr. Grécoromaines σελ. 507).

Sepulcrum Franc(isci)
Lercari et heredum su(orum)
MDXVIII

Ἀριθ. 52. Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐντετοιχισμένου ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ νέου στρατῶνος ἐν τῷ Βουνακίῳ. Τὸ μῆκος τοῦ λίθου εἶνε περὶ τὰ

* = Augustinus (Agostino).

0,34 τὸ πλάτος 0,30, τὸ δὲ ὕψος τῶν γραμμάτων περὶ τὰ 0.04.

Ἀριθ. 53 Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου κειμένου ἐν τῷ ἑβραϊκῷ νεκροταφείῳ.

Γ'. Ἐν τῷ φρουρίῳ.

Ἀριθ. 6. Ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης λάρνακος κειμένης ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου. Τὰ γράμματα εἶνε κεχαραγμένα ἐπὶ ταινιῶν, ἃς ἀνέχουσιν ἀνεπτυγμένας διὰ τῶν ὀνύχων δύο ἀετοί. Ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις ἡ λάρναξ ἐχρησίμευσεν ἐπὶ μακρὸν ὡς κρήνη, ὡς δ' ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς μανθάνομεν, ἀνῆκεν εἰς τὸν Ottobono Iustiniani τὸν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Campi, ὃς τῷ 1410 ἀπεδείχθη στρατηγὸς τοῦ δήμου τῆς Γενούης κατὰ τοῦ Ventimiglia. Οὗτος κατὰ τὸν Hopf ἐγεννήθη τῷ 1384 καὶ ἐτελεύτησε τῇ 11 Μαρτίου τοῦ 1446.

+ sepulcrum + spectabilis +
et egregii domini + Ottobo- +
ni + Iustiniani + ex + dominis
+ Maonensibus + Chii qui de-
cessit MCCCC...V
die XVII.

Τοῦ αὐτοῦ Ottoboni Iustiniani μνημονεύουσι καὶ δύο ἄλλαι ἐπιγραφαί, ἡ ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν Ἁρμολείων ὑπ' ἀριθ. 5 ἀνωτέρω δημοσιευθεῖσα καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 7 εὐθὺς κατωτέρω τιθεμένη, ἥτις ὑπάρχει ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς πόλεως ἐπὶ πλακὸς ἐντετοιχισμένης ποτὲ εἰς τὸ ἐνταῦθα τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ παρεκκλήσιον φέρουσα τὴν χρονολογίαν 1430, ἔτος τῆς κτίσεως αὐτοῦ.

Ἀριθ. 7. Ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακὸς γεγεισωμένης μ. 0,50 καὶ πλ. 0,40, περὶ ἧς ἰδὲ ἀνωτέρω (ἀριθ. 6).

Capella spectabilis domini
Ottoboni Iustiniani
et heredum suorum (M)CCCC
XXX

Ἀριθ 14. Ἐπιγραφὴ ἐντετοιχισμένη ἐν πύργῳ τινὶ τῶν τοῦ φρουρίου καὶ φέρουσα οἰκόσημα ὑπὸ τὰ γράμματα.

MCCCCLIIII die prima Madi(*) hopus (=opus. ἢ hoc opus) fie-
ri
fecit Antonius de Bosolo pro se et suis
(h)eredibus.

Ὁ Antonius de Bosolo μνημονεύεται καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 9 ἐπιγραφῇ νῦν μὲν ἐν τῷ μουσείῳ ἀποκειμένῃ, πάντως δ' ἀπὸ τοῦ φρουρίου μετακομισθείσῃ.

Ἀριθ. 15. Ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακὸς ἐντετοιχισμένης ἐν τῷ πρώτῳ πρὸς τὸν λιμένα μεσημβρινῷ πύργῳ τοῦ φρουρίου. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶνε ἀντιγεγραμμένη ἐξ ἀποστάσεως, οὐχὶ δ' ἀσφαλῶς, ὡς δῆλον. Παρατίθεται δὲ καὶ αὕτη, ἅτε πάντως σημαίνουσα, μάλιστα δὲ διὰ τὴν χρονολογίαν αὐτῆς, ἥτις δηλοῖ πιθανώτατα χρόνον ἐπισκευῆς τοῦ τείχους. Αἱ μόναι δ' αὐτῆς ἀναγινωσκόμεναι λέξεις εἶν' αἱ ἑξῆς:

In nomine Domini amen
MCCCCC......

Ἀριθ 16. Ἐπὶ μαρμάρου σφυρίῳ κατακεκομμένου, ὄντος δ' ὑπερθύρου τῆς νῦν ἐν ἐνεργείᾳ πύλης τοῦ φρουρίου ἀναγινώσκονται λέξις τις μόνη καὶ ἀριθμοί. Ἡ ἐν τῇ προδήλως ἀναμνηστικῇ ταύτῃ ἐπιγραφῇ χρονολογία εἶνε, ὡς φαίνεται, τὸ ἔτος 1694.

Venetus V MDCXCIV

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερὰ τῆς πύλης ταύτης ὁμοίως κατακεκομμένης καὶ ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ἄνω γωνίας ἀποκεκρουσμένης πλακὸς ἀναγινώσκεται ἡ χρονολογία MCCCC (ἴσως VIII=1408, ἔτος ἐπισκευῆς τοῦ φρουρίου).

* **Mai?**

Ἀριθ. 19 Ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακὸς μ. 1,46 καὶ πλ. 0,84 ἐντετοιχισμένης ὑπὸ τὴν ὑπ' ἀριθ. 15. Ἡ τῶν γραμμάτων αὐτῆς διάγνωσις ἀπέβη δυσχερεστάτη διὰ τὴν ἀπόστασιν, ἀφ' ἧς καὶ αὕτη ἀντεγράφη, λέξεις δέ τινες μόναι φαίνονται οὖσαι σαφεῖς ἐν τοῖς ἐννέα στίχοις, ἐξ ὧν συγκροτεῖται.

sea marinas . . -. a causa. . sona siccome é
? ?
decreta(t)o che alcuna p(er)sona de che
navilio grande ove pre . . posa ni osa
. . . en . a . buta dentro. . . . porto alcuna
itae. . . . . . nizeto sot(?to p?)enna . .
. . . . a)rbitrio . . . .
. . . . . gov(e)rnat asigna. . . . . vo-
(to) pub(li)co Georgius Pa. sbius Pau-
l]us curio(?) Chii scripsit.

Ἀριθ. 29 καὶ 30. Ἐπὶ δύο λευκῶν μαρμάρων ἐντετοιχισμένων ἐν ἠρειπωμένῳ τινὶ οἰκήματι τῆς παλαιᾶς ἀραβικῆς συνοικίας τοῦ φρουρίου, φερόντων δὲ γράμματα ἐξίτηλα τὸ πλεῖστον, ὧν ἐλάχιστα ἐγένετο δυνατὸν ν' ἀντιγραφῶσιν.

Ἀριθ. 31. Ἐπὶ τοῦ πρώτου θραύσματος τῆς λευκῆς μαρμαρίνης πλακός, ἥτις εἶνε πρὸς τἀριστερὰ τῆς νῦν ἐν ἐνεργείᾳ πύλης τοῦ φρουρίου. Καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἡ ἀνάγνωσις δὲν εἶνε ἀσφαλὴς διὰ τὴν ἀπόστασιν ἀφ' ἧς καὶ αὕτη ἀντεγράφη. Ὑπὸ τὰ γράμματ' αὐτῆς εἶνε ἡ χρονολογία MCCCC. . . . (Ἰδὲ ἀριθ. 16).

Ἀριθ. 37 καὶ 38. Δύο ἐπιγραφαὶ ἐλλιπέσταται κεχαραγμέναι ἐπὶ δύο πλευρῶν μαρμαρίνου τεμαχίου, ἡ μὲν ὑπ' ἀριθ. 37 ἐπὶ τῆς προσθίας, ἡ δὲ ὑπ' ἀριθ. 38 ἐπὶ τῆς ὀπισθίας. Τὸ μάρμαρον τοῦτο ἀπόκειται παρά τινι Ὀθωμανῷ, παρ' ᾧ καὶ αἱ τρεῖς ἀμέσως ἑπόμεναι, ὡσαύτως δ' ἐλλιπέσταται ἐπιγραφαί.

sui et heredu(m)

ius viri somnia(?)
ἢ ius viris domini a

Ἀριθ. 39, 40, 41. Ἐπὶ μαρμαρίνων θραυσμάτων ἀποκειμένων παρὰ τῷ αὐτῷ Ὀθωμανῷ, παρ᾽ ᾧ καὶ αἱ δύο προηγούμεναι.

us MDX   + hoc opus fecit fier[i   bito de Marinis
...eva MCCCCXXXX

Ἀριθ. 42. Ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός, ἧς τὰς διαστάσεις καὶ τὴν θέσιν ἀγνοοῦμεν.

Hoc sepulcru(m) est Martini
Lomelini et Hateria *
Iustinianus uxoris, quae obit
MCCCCXLIII (et heredum) suor(um).

* Caterina ?

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ*

Α΄. Εν τῷ μουσείῳ.

1.

Ἐπίγραμμα ὀκτάστιχον, ἡρωελεγεῖον.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ποτὲ μονυδρίου ἢ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ τῆς κατὰ τὸν Κάτω αἰγιαλὸν τῆς πόλεως Χίου Χαριτωμένης, λίθου λευκοῦ (μαρμάρου) μ. 1,33, πλ. 0,32 καὶ πάχ. 0,10, ἀποκειμένου δὲ νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ γυμνασίου Χίου.

Ἐνθάδ' ἀλοώμενος, ξένε, ναυτιλίης ἀπὸ πικρῆς ἄμνευσον, ἴσχων νῆά τε ποντοπόρον,
δέρκεο νηὸν μητέρος ἁγνῆς θαῦμα ἰδέσθαι, ὅν ῥα καμὼν βουλῇ τεῦξεν ἀνὴρ φίλος ἧς,
Μίκκα Βοῦρος δ' ὃς κέκληται τοὔνομα Κοζῆς, εὐγενέων πατέρων εὐσεβοίης τε γόνος.
Ἀλλὰ σαώζοι τόνδε Θεὸς νηὸν μῶμόν τ' ἀπερύκοι ἀνδρῶν δυσμενέων, κτήτορι δόξα δοῖ
[ἢ δ' οἷ].

Τὸ μονύδριον ἀνῆκε κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος εἰς τὸν οἶκον Βούρων, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς περιοδείας τοῦ Ἱεροσολύμων Πατριάρχου Χρυσάνθου Νοταρᾶ, ὅστις καὶ ἐφιλοξενήθη ἐνταῦθα μῆνάς τινας τῷ 1725-26, καὶ ἴσως αὐτὸς ἐποίησε καὶ τὸ ἐπίγραμμα. Ἐνδέχεται δ' ὅμως και ἄλλος πρότερος νὰ ἐποίησε τοῦτο, ἄν, εὗρεν ᾠκοδομημένον τὸν ναὸν ὁ Πατριάρχης, ὡς φαίνεται, ἂν καὶ κτίστης αὐτοῦ εἶνε αὐτὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Χρυσάνθου ἀναφερόμενος σύγχρονος αὐτοῦ καὶ ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου Κουζῆς Βοῦρος, υἱὸς πιθανῶς Μικὲ (κατὰ τὸ ἐπίγραμμα), ἐὰν ὁ νέος ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου (κατὰ Χρύσανθον) Μικὲς Βοῦρος (Ἁγ. Ἰ. Χ. σ. 186) εἶνε υἱὸς ἢ πατὴρ τοῦ Κουζῆ. Τὰ γράμματα εἶνε κατὰ μίμησιν τῆς βυζαντιακῆς λεγομένης γραφῆς τῶν κεφαλαίων, πρὸς ἀλ-

* Τῶν ἀντιγράφων μόνα τῶν ἐν τῷ μουσείῳ χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν ἀντέβαλον ἐγὼ πρὸς αὐτάς, τὰ δ' ἄλλα, ἐλλείψει χρόνου, οὐχί. Ἐνταῦθα δ' ἄρχομαι ἑρμηνεύουσα τὰς ἐν τοῖς πίναξι χριστιανικὰς ἐπιγραφάς, μετὰ δὲ ταύτας, παραθέτω ἐν συνεχείᾳ ἀριθμῶν καὶ ἄλλας τινὰς χριστ. ὡσαύτως ἐπιγραφὰς οὐχ ἐν τοῖς πίναξι περιειλημμένας.

ληλα δὲ συμπεπλεγμένα πολυτρόπως, ὥστε νὰ εἶνε πολὺ δυσανάγνωστον τὸ κείμενον. Εἶνε δ' ἔκτυπα καὶ μέλανι χρώματι στερεῷ βεβαμμένα, ὥστε καὶ σήμερον νὰ εἶνε ζωηρότατον τὸ χρῶμα.

Πλὴν τῶν ἄλλων λεκτικῶν καὶ μετρικῶν πλημμελημάτων τοῦ ποιήσαντος προσέθεσέ τινα φαίνεται καὶ ὁ χαράξας: οἷον διστίχῳ 3 Μίκκα ἀντὶ Μικκαὶ ἴσως, εὐσεβοίης, καὶ διστ. 4 δόξα δοῖ (=δοῖ ἢ δ' οἶ =εἴη;) ἀντὶ πιθανῶς τοῦ δόξα δ' ἔοι.

Τὸ μονύδριον τῆς Χαριτωμένης ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1830 περίπου νοσοκομεῖον τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως Χίου, τοῦ πρὸ τοῦ 1822, λειτουργοῦντος ἀπὸ τοῦ 1760, διατεθέντος εἰς ὑποδοχὴν τῶν κοινῶν τῆς πόλεως σχολείων τῶν ἀρρένων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1838 καὶ τοῦ γυμνασίου, ἔνθα διέμειναν ἄχρι τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τῆς 21 Μαρτίου 1881.

2.

Ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακός, τεθραυσμένης εἰς δύο ἄνισα τεμάχια ἀποκεκρουσμένης δὲ τὰς δύο κάτω γωνίας, μ. 0,61, πλ. 0,55, πάχ. 0,14, κομισθείσης ἐκ τοῦ χωρίου Βασιλεωνοίκου εἰς τὸ μουσεῖον. Τὸ θραῦσμα τοῦ λίθου δὲν εἶνε τοιοῦτον ἢ τοσοῦτον, ὥστε νὰ παρεμποδίζῃ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, ἔχουσαν ὧδε:

+ Ἀνηγέρθη καὶ οἰκοδομήθη ὁ θειος ουτος και πανσεπτος ναός
του ἁγίου ἐνδόξου με(γ)αλομάρτυρος καὶ ἰαματικοῦ Παντελεήμονος
τοῦ εἰς τὸ Βασιλει(ώ)νεικος, διὰ κόπου καὶ ἐξόδου κυροῦ Μανουηλ
διακόνου τοῦ Π(α)ούδη καὶ κτήτορος καὶ τῆς συμβίας αὐτου,
ἐν ἔτει ξπε' ἰνδ. γ'. + Ἐπειδὴ ὁ εἰρημένος
ἀναγνώστης ἐποιησε τοῦτο τὸ θεάρεστον ἔργον
καὶ ἀφιέρωσε καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ναὸν τινὰ πράγματα ἡ ταπηνότης ἡμῶν ἐν ἁγιω ἀποφαίνεται πνεύματι. ὅτι οἷος ἄνθρωπος ἢ συγγενής, ἢ ξένος,
ἤθελεν ἐνοχλήση, ἢ ἐναντιηθῆ, εἰς ὅσα ἐποιησεν ἢ ἀφιέρωσεν, ὁ ἄνοθεν ἀναγνώστης
εἰς τὸν αὐτὸν ναὸν, νὰ εἶναι ἀφωρισμένος
καὶ] ἀσυγχώρητος, καὶ μετα θάνατον ἄλυτος.
ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Χίου Ἱππόλυτος.

Περὶ τοῦ ὑπογραφομένου μητροπολίτου Ἱππολύτου σημειοῦται ὁ πατήρ μου τάδε:

Ὁ Ἱππόλυτος Καστρίκιος (-ήνσιος;) ἦλθεν ἀπὸ Μηθύμνης εἰς Χίον τῷ 1577 ἢ 1578 διαδεχθεὶς Γαβριὴλ τὸν Καλλικάντζαρον. Ἔσχε δὲ διάδοχον τὸν κὺρ Μητροφάνην Λιβυστρον τὸ πρῶτον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως (Μητροφάνην Γ΄), ᾧ ἐδοθη ἡ Χίος καὶ ἡ Λάρισσα πρὸς ζωάρκειαν, τούτων δὲ τὴν πρώτην ἐκράτησεν ἐπί τινα χρόνον.

Ἐν Μαρτίνου Κρουσίου Turcograecia σ. 253 γράφει ὁ Μανουῆλος (Μάξιμος) τῷ Θεοδοσίῳ Ζυγομαλᾷ ἀπὸ 14 Φεβρουαρίου 1578 μετὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Θεοδοσιου Ζυγομαλᾶ ἀπὸ τῆς ἐξαρχίας αὐτοῦ εἰς Χίον κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1577 συνιστῶν αὐτῷ τὸν Μηθύμνης Ἱππόλυτον ὡς ἄξιον γενέσθαι μητροπολίτην Χίου μετὰ τὸν ἀποστάτην Γαβριὴλ Καλλικάντζαρον, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται, ὅτι ἄχρι τούτου ὁ μὲν Γαβριὴλ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀπομακρυνθῇ τῆς Μητροπόλεως Χίου, ὁ δ' Ἱππόλυτος ὡς ἔξαρχος σταλεὶς εἰς Χίον, διέτριβεν αὐτόθι ἀκόμη, ὡς ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ Μανουήλου συνάγεται. Λέγεται δ' ὁ Ἱππόλυτος μουσῶν τρόφιμος, πᾶσι τοῖς Χίοις ἀρεστὸς καὶ προσδοκητός, οὐδενὸς ἄλλου δεκτοῦ γενησομένου εὐαρέστως.

Τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς ἡ χρονολογία εἶνε ξ̅π̅ε΄ ἰνδ. γ΄=7,085 ἀπὸ κτίσεως κόσμου=1577 ἀπὸ Χριστοῦ. Ἆρά γε κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἦτο μητροπολίτης Χίου ὁ Ἱππόλυτος ἢ ὁ ναὸς εἶχε κτισθῇ πρὸ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ ὡς μητροπολίτου, ἐγράφη δ' ὕστερον ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τοῦ δηλοῦντος τὸν οἰκοδόμον τοῦ ναοῦ ἡ διαταγὴ καὶ ἡ ἀπαγόρευσις, αἱ φέρουσαι τὴν ὑπογραφήν του; Μᾶλλον πιστεύομεν, ὅτι ἡ διαταγὴ καὶ ἡ ἀπαγόρευσις ἐτέθησαν μεταγενεστέρως, μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἱππολύτου ὡς μητροπολίτου Χίου τῷ 1778 πιθανῶς, ἂν ὀρθῶς ἔχουσιν αἱ περὶ τούτου ἐν τῇ Turcogr. εἰδήσεις.

Τῷ 1580 Ἰουλίου 18 ἐγένετο ἀναφορὰ πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν κατὰ τοῦ Ἱππολύτου ὑπὸ Ἰ. Κορέση, ἥτις, ὡς φαίνεται, ἀπέτυχεν· (ἰδὲ Turcogr. σελ. 306). Τῇ 5 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένετο ἄλλη ἀναφορὰ τῶν Χίων κατ' αὐτοῦ, ἥτις ὡσαύτως ἀπέχεν (ἰδὲ Turcogr. 285). Ἐν δὲ σελ. 304 τοῦ αὐτοῦ βιβλίου ὑπάρχει ἐπιστολὴ τοῦ Ἱππολύτου πρὸς τοὺς ἐν τῷ Πατριαρχείῳ, ἀπὸ 23 Σεπτεμβρίου 1580·

Παρ' Émile Legrand Notice Bibliogr. sur Jean et Théodose

Zygomalas p. 185 ὑπάρχει ἐν ἐγγράφῳ: «ὁ Χίου ταπεινὸς μητροπολίτης Ἱππόλυτος». Ἡ ὑπογραφὴ εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου λίθου.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου ἀριθ. 240 ὑπάρχουσιν ἐπιστολαὶ διάφοροι τοῦ Ἱππολύτου ἢ πρὸς τὸν Ἱππόλυτον, ἐν αἷς οὗτος προσαγορεύεται Χίου μητροπολίτης.

Φυλλ. 4, ἐπιστολὴ 4.

«Ἱππολύτῳ τῷ πανιερωτάτῳ Χίου Κωνσταν[τῖνος ὁ Λούκαρις] εὖ πράττειν.»

Φυλλ. 5, ἐπιστολὴ 18.

«Ἱππολυτος Κρής, ὁ ταπεινὸς Χίου τῷ ἐλλογιμωτάτῳ κυρίῳ Κωνσταντίνῳ τῷ Λούκαρι, εὖ πράττειν . . . . . .

Ἐλαφηβολιῶνος δὶς δέκα ἐπὶ τρισὶ φθίνοντος (αφϟα'.)».

Φυλλ. 7, ἐπιστολὴ 22.

«Ἱππολύτῳ τῷ πανιερωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ ἀνδρὶ εὖ πράττειν».

Φυλλ. 8 ἐπιστολὴ 28.

«Τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Χίου κυρίῳ Ἱππολύτῳ τῷ Καστρισίῳ, ἀνδρὶ σοφωτάτῳ χαίρειν.

Ἔρρωσο Ἐνετίηθεν. Μχξιμος Μαργούνιος αφϟα' ».

Φυλλ. 46, ἐπιστολὴ 101.

«Τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Χίου καὶ σοφωτάτῳ ἀνδρὶ κυριῳ Ἱππολύτῳ τῷ Καστρικίῳ, Κωνσταντῖνος ὁ Λούκαρις, εὖ πράττειν.

Ἐνετίησι μεταγειτνιῶνος β' ἐπὶ δέκα (αφϟα'.)».

3.

Ἐπὶ μέλανος λίθου μήκ. 0,50, πλ. 0,34 καὶ πάχ. 0,45. Ἐπὶ τῆς ὄπισθεν τῆς ἐνεπιγράφου ἐπιφανείας τοῦ λίθου ὑπάρχει ἄλλη παλαιὰ ἐπιγραφὴ «Ἀμφίμνηστος Ἀπολλωνίδου». (Ἰδὲ Studnitzka ἀριθ. 31).

+ Χιλια· πεντακοσι-
α. οα. ιερε(υ)ς· Μιχα-
ὴλ. ὁ Χαλκεόπου-
λος + ὦ Χριστέ μου,
σῶσον με, σῶσον.

Ἡ χρονολογία εἶνε 1571.

4.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μ. 0,41, πλ. 0,29, σφόδρα ἐφθαρμένου.

+ [ου]τος ο θειος και
πανσε[πτος ναὸς τοῦ
ἁγίου]..........
[ῳκο]δ[ο]μηθη [δ]ια ἐξοδο
υ καὶ κοπου Μαρκο(υ) ιερε-
ος Καλλιβα ? ,ςΧΚΕ
Μαρ]τιου 19

Ἀγνοοῦμεν ἀτυχῶς τὴν θέσιν, ἐν ᾗ εὑρέθη ὁ λίθος οὗτος, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ εἰκάσωμεν τίνι ἁγίῳ ἦτο ἀφιερωμένος ὁ ναός, ἐφ᾽ οὗ ὁ λίθος. Τὸ ἐπώνυμον τοῦ κτήτορος ἱερέως δὲν εἶνε σαφές, διότι ἔχουσιν ἀποτριβῇ τὰ γράμματα εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Ἆρά γε εἶνε Καλλιβᾶ ἢ Καλλιγᾶ ἢ οὐδέτερον τούτων; Ἴσως τὸ τέλος τοῦ ὀνόματος ἐλλείπει, τὸ δὲ ὑπάρχον νῦν Β εἶνε ἄλλο γράμμα. Πιθανόν μοι φαίνεται τὸ πρῶτον διότι μετὰ τὸ Α εἶνε κατεστραμμένος ὁ λίθος.

Ἡ χρονολογία εἶνε 6,625 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ 1117 Μαρτίου 19 ἢ 13.

5.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἀποκεκρουσμένου ἀπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν μικρῶν πλευρῶν, μήκ. 0,22, πλ. 0,18 καὶ πάχ. 0,09. Τὰ γράμματα εἶνε ἔκτυπα. Ἐκομίσθη δ᾽ ὁ λίθος ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ ἐν Βροντάδῳ. Ἡ ἀναπλήρωσις τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων ἀποβαίνει δυσχερής, διότι, ὡς φαίνεται, ἐλλείπει ἑκατέρωθεν ἱκανὸν τοῦ λίθου μέρος.

οι » σε
ης μητρὸς α
τρισ]μάκαρος Νικ[ολάου;
τούτου προμηθοι

6.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ τῶν δύο μικρῶν πλευρῶν μ. 0,26, πλ. 0.18 και πάχ. 0,08. Καὶ ὁ λίθος οὗτος εἶνε ἱκανῶς ἐλλιπής, ἡ δ' ἀνάγνωσις αὐτοῦ ἀποβαίνει δυσχερής.

7.

Ἐπὶ στενῆς μαρμαρίνης ταινίας μ. 0.77, πλ. 0,42, πάχ. 0,13, εὑρεθείσης ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῷ ἐν τῇ Ἁπλωταριᾷ, δωρηθείσης δὲ τῷ μουσείῳ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Βούρου.

ου τοῦ τρισμάκαρος Νικολάου τοῦ θείου και ν

8.

Ἐπὶ μαρμάρου ἔχοντος σχῆμα τριγωνικοῦ πρίσματος, μήκ. 0,40, πλ. 0,18. Ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἐχούσης πλ. 0,12 εἶνε κεχαραγμένα τὰ γράμματα.

9.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μ. 0,42, πλ. 0.32, πάχ. 0,05, εὑρεθέντος ἐν τῇ Ἁπλωταριᾷ. Τὰ γράμματα εἶν' ἔκτυπα.

σ]οφίην ἐμπρέποντος ἀρι
ν πηδαλιουχοῦντος Χριστοφόρου
ἐκ βά]θρων ἤγειρεν Ἰωακεὶμ λαμπρὸν πύργον
1]747 ἔτος σωτηριῶδες.

10.

Ἐπὶ λίθου ἐκ Λατομίου ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ τῶν τριῶν πλευρῶν, μήκ. 0,27, πλ. 0,27 καὶ πάχ. 0,08, εὑρεθέντος παρὰ τὰ βυρσοδεψεῖα.

11.

Ἐπὶ τεμαχίου λευκοῦ μαρμάρου μήκ. 0,25, πλ. 0,17, πάχ. 0,12.

12.

Ἐπὶ λίθου ἐκ Λατομίου μήκ. 0,29, πλ. 0,20.

13.

Ἐπὶ μικροτάτου λευκοῦ μαρμαρίνου θραύσματος.

14.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μήκ. 0.25, πλ. 0,22, φέροντος ἐπὶ μὲν τῆς ἑτέρας αὐτοῦ ἐπιφανείας γράμματα, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας τὴν χρονολογίαν 1812 Αὐγούστου 20.

15.

Ἐπὶ μικροῦ λατομίτου λίθου μ. 0,58, πλ. 0,51 καὶ πάχ. 0,10.

16.

Ἐπὶ θραυσματίου μαρμάρου, μ. 0,25 καὶ πλ. 0,20.

17.

Ἐπὶ θραυσματίου λευκοῦ μαρμάρου, πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου, μ. 0,20 καὶ πλ. 0,14. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ γράμματα εἶν' ἔκτυπα.

18.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μ. 0.34 καὶ πλ. 0,21. Ἡ μεταγραφὴ τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε :

Συμεὼν
1596 ἢ 1599.

Συμεών, ἱερομόναχος Χῖος καὶ προηγούμενος τῆς Νέας Μονῆς, μνημονεύεται ὡς ἀνεγείρας ἐκ γῆς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐν Πυργίῳ, 6 Μαΐου ,ΖΟΒ=1564. (Ἰδ' ἐπιγραφὴν ὑπ' ἀριθ. 82) Ὁ ἱερομόναχος Συμεὼν εἶνε βεβαίως ὁ αὐτὸς τῷ μητροπολίτῃ Χίου. Ἀλλ' ἆρά γε ἦτο Πύργιος ἢ Καλλιμασιώτης ἢ οὐδέτερον τούτων;

Ὁ Συμεὼν κατὰ Λούκαριν «πᾶσι τρόποις καὶ μηχαναῖς ἀπέσπασεν αὐτὰ (τὰ ἐξαρχικὰ χωρία Πυργίου καὶ Βολισσοῦ) ἀπὸ τῆς Πατριαρχικῆς δεσποτείας καὶ προσεκόλλησε τῇ Μητροπόλει αὐτοῦ ἀδικώτατα».

Ὁ Συμεὼν Χίου εἶνε ὑπογεγραμμένος συνοδικὸς ἐπὶ Ἱερεμίου Β' ἐν τεσσαράκοντα Μητροπολίταις κζος, ἐν πράξει συνοδικῇ, ἐν ᾗ ὑπογράφει καὶ Μελέτιος Ἀλεξανδρείας μηνὶ Μαΐῳ ζρα΄. ἰνδ. ζ'. «ἀπὸ δὲ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ᾳφϟγ'» (Μαυρογορδ. Βιβλ. Ἀνεκδότων σελ. 75).

Ὁ Συμεὼν διεδέχθη ἐν Χίῳ τὸν Μητροφάνην Λίβυστρον ἔσχε δὲ διάδοχον αὐτοῦ τὸν Ἡσαΐαν τῷ 1610.

Περὶ τοῦ μητροπολίτου Συμεὼν ἴδε καὶ ἐν Γρηγ. Φωτεινοῦ Νεαμονησίοις σ. 193-197 ὡς κυρίου τοῦ παρὰ τὴν Καλλιμασσιὰν κτήματος τῆς Πνιγούρας.

19.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μήκ. 0,44, πλ. 0,21 καὶ πάχ. 0,12.

τοῦ μάκα[ρος ἢ -ρίτου
Συμιωνίου

20.

Ἐπὶ θραύσματος τεφροῦ μαρμάρου μ. 0,15, πλ. 0,13, πάχ. 0,04.

ο δρόμου και
ω, καὶ και
ͻ ω ἀνθρ'

21.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἀποκεκρουσμένου ἀπὸ τῶν τριῶν πλευρῶν μήκ. 0,28, πλ. 0,25 καὶ πάχ. 0,04.

22.

Ἐπὶ μαρμάρου τοῦ Λατομίου μ. 0,37, πλ. 0,30 καὶ πάχ. 0,15, εὑρεθέντος παρὰ τὰ βυρσοδεψεῖα.

23.

Ἐπὶ μαρμάρου λευκοῦ χρώματι μέλανι κεκαλυμμένου, πάντοθεν δ' ἀποκεκρουσμένου, μήκ. 0,45, πλ. 0,09. Τα γράμματα εἶνε βαθέως ἐν τῷ λίθῳ κεχαραγμένα.

ἡ π]αροῦσα κ
ισις διὰ κόπου καὶ ἐ[ξόδου
τοῦ πανιερω]τατου Μητροπολίτου
ͺ|< Τ

24.

Ἐπὶ μαρμαρίνου θραυσματίου μ. 0,18, πλ. 0,32, ἀποκεκρουσμένου δ' ἀπὸ τῶν τριῶν πλευρῶν.

25.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐτέθη κατὰ παραδρομὴν ἐν ταῖς χριστιανικαῖς. Εἶν' ἐπιγραφὴ παλαιά, ἐπιτύμβιος Δημώνακτός τινος ἢ υἱοῦ Δημώνακτος.

26.

Ἐπὶ τεφροῦ μαρμάρου σφόδρα ἐφθαρμένου μ. 0,41, πλ. 0,26 καὶ πάχ. 0,10.

27.

Ἐπὶ λευκῆς μαρμαρίνης πλακὸς μ. 0,58, πλ. 0,45 τεθημένης ποτὲ ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ τῆς πόλεως νοσοκομείου.

Συνδρομῇ τῶν φιλελεη-
μόνων χριστιανῶν ἤρξα-
ντο ἀνεγείρειν τὸ νοσο-
κομεῖον τοῦτο ἐν ἔτει α.ψ.ν.γ:
Ἰουνίου: α: καὶ ἔλαβε τέλος
ἔτει. αψξ Μαρτίου : α.

Β'. Ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς προαστείοις.

28.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου κειμένου παρὰ τὸ δάπεδον τοῦ νάρθηκος ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας τῆς Συριώτισσας (ἐν Κάμπῳ). Ὁ ἔσχατος στίχος, ἐν ᾧ ἡ χρονολογία, εἶν' ἀτυχῶς ἐφθαρμένοςκα τὰ τὸ ἥμισυ.

+ ανηγερθη εκ βαθρων
ο θιος ουτος ναος της υ
περαγι(ας) Θ(εοτό)κου δια κοπου
και ἐξοδου του Φραν-
γγουλι Καζανοβα και κτη-
τωρ(?)ις (μν)ημοσηνον αυτου
5 ιλα εν μηνι ιουλησ.

29.

Ἐπὶ τετραγώνου λευκοῦ πωρίνου λίθου μ. 0,39 πλ. 0,42 καὶ πάχ. 0,14 εὑρισκομένου ἐν Λιβαδίοις. Ἐφ' ἑκάστης τῶν στενῶν πλευρῶν (πλ. 0,14) εἶνε κεχαραγμένος εἷς γραμμάτων στίχος.

+ ἀγαθῇ τύχῃ
ἅ)γιε Ἰσίδωρε βοήθ(ε)ι
τοῦ δούλου σου
Ἀ;)λαπιντίου. Ἀμήν.

30.

Πλὰξ εὑρεθεῖσα ἐπὶ τοῦ λόφου «Καρούση» τοῦ πρὸς νότον τοῦ λόφου τοῦ Λατομίου.

31.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐκτισμένου παρὰ φρέαρ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἐν τῇ πόλει Δυτικοῦ μονυδρίου San Felice. Ὑπὸ τὰ γράμματα εἶν' ἐγγεγλυμμένος λέων καὶ παρ' αὐτὸν δένδρον.

1741 Ἰανουαρίῳ : 2

Κτήτωρ μέν μαаοκ (μάκαρ;) τοῦ ναοῦ Γεώργιος ἦν Δρομοκαίτης οὗ υ)ἱ ὸς Ἰωάν(ν)ης — Ἀνεκαινίσθη δὲ τα- νῦν (πα)ρὰ τοῦ ἀπογόνου αὐ- το)ῦ Ἀντωνίου καὶ Γ. . . . . Π]αντολε[οντος] . . ων . . . . . ο . . . .

32.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ᾠκοδομημένου ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου τῷ ἐπὶ τῆς εἰς Λιβάδια ἀγούσης. Μῆκ. 0,25 καὶ πλ. 0,20. Ἦδε ἡ ἐπιγραφὴ πολλῶν τὴν περιεργίαν εἶχε κινήση σφόδρα δυσανάγνωστος ὑπολαμβανομένη, οὐδαμῶς δὲ τοσοῦτον, ὅσον εἶνε, ἁπλῆ.

1800 Α(ὐ)γουστ
ου : 7 : τον ε-
κ]τησανε [ο
ἱ] τουτου(ν)τζ
ηδες.

Τουτουντζῆδες καλοῦνται οἱ καπνοπῶλαι.

33.

Ἐπὶ λίθου ἐρυθρίζοντος μ. 1,20 περίπου, πλ. 0,30 καὶ πάχ. 0,30 ᾠκοδομημένου ἐν τῷ τοίχῳ τῆς οἰκίας Ἰ. Πατρώνα ἐν Ἀτσικῇ. Τὸ μῆκος τῶν γραμμάτων, ἀδήλων ὄντων, εἶνε 0,09 περίπου.

Γ΄. Ἐν χωρίοις ἢ ἐν μοναῖς.

34.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου τεθημένου ὑπὲρ τὴν θύραν οἰκίας τινὸς ἐν τῇ Νέᾳ Μονῇ, ΝΔ. τοῦ ναοῦ.

+
+ Ἀνεκαινίσθη ἡ πα-
ροῦσα τράπεζος (sic) δια ε

ξόδου ποτὲ Νηκο-
λάου Βασιλάκη ηγου-
μενεύοντος παπὰ κὺρ
Νεοφύλλου[1] 'Αλεξίου (?)
1631 'Απριλίου 17.

35.

'Επὶ λευκοῦ μαρμάρου μ. 0.80 καὶ πλ. 0.50 τεθημένου ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ κωδονοστασίου τοῦ ναοῦ ἐν τῇ Νέᾳ μονῇ.

ω ω
ιε xc
+ἀνηγερθη εκ βαθρου το
παρον καμπαναριον
δια κοπου και εξοδου κυ-
ρου Αντωνιου Φρ)ανγγο-
πουλου : μ.ι β αφιβ.

36.

'Επὶ λευκῆς λάρνακος, εὑρισκομένης ἐν τῷ ναῷ τῆς Νέας μονῆς.

τ(ῆ)ς επονομαζομεν(η)ς Νέα μον(ὴ) μετα της σιζιγου Αντωνι(ας;) + ὁ ταπινος ανθροπος Γεωργιο(ς) ἐκ. . . . . δουλος της Θ(εοτό)κου.

37.

'Επὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Κουρνᾶς;[2]. 'Η

[1] Νεοφύτου ;

[2] Τὸ ὄνομα Κουρνὰ τοῦ ναοῦ τούτου τῆς Θεοτόκου, ἐπίστευεν ὁ πατήρ μου ὅτι εἶνε παραφθορὰ τῆς λέξεως *Coronata* ἢ *della Corona* (ἐστεμμένης) γενομένης βαθμηδὸν ἐν τῇ κοινῇ χρήσει *coronà=cornà*. Τὸ ὄνομα *coronata* ἢ *della Corona* ἐδόθη τῷ ναῷ πάντως ὑπὸ τῶν Δυτικῶν, οἵτινες ἐγένοντο καὶ τούτου τοῦ ναοῦ πιθανώτατα κύριοι ὡς καὶ πλείστων ἄλλων ἐν τῇ νήσῳ (Madonna coronata, Santa Maria della corona, Madonna della corona κ. τ. τ.). Σήμερον καλεῖται, ὁ ναὸς ἡ Παναγία ἡ Κουρνὰ ἢ ἁπλῶς ἡ Κουρνά.

ἐπιγραφὴ εἶν' ἀτυχῶς κακῶς ἀντιγεγραμμένη καὶ οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον νόημα ἀπ' αὐτῆς ἐξάγεται.

βιωτ . . . . (νί)ψαντες . . . . . ἐννοίας
παντός τε μώμου ἁγνίσαντος καρδία(ς;)
προσευχῆς οἴκου εἰσέλθωμεν ἐς τὰς θύρας
Θεῷ αρ. . .στο. δε τι φαῦλος τυγχάνει
αψϞδ Μαίου κ ανεκενήσθη

38.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μ. 0,55, πλ. 0,41, τεθημένου ἐν κρήνῃ κειμένῃ ἐπὶ τῆς εἰς Ν. Μονὴν ἀγούσης.

39.

Ἐπὶ τεφροῦ μαρμάρου εὑρισκομένου ἐν τῷ ναϋδρίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν τῷ χωρίῳ Πυργίῳ. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ γράμματα εἶν' ἱκανῶς δυσανάγνωστα, ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τούτων στίχῳ ἀναγινώσκεται ΚЄΤΚΗΤΟΡΟϹ ἀντὶ ΚЄ ΚΤΗΤΟΡΟϹ.

✝ κε κτητορος
ετος 1679
ω(κ)τ(ω)β(ρί)ω 17
δια κοπου και ε-
ξοδου Μηχαλης
Γεω(ργιου;) ε(κ;) Κουλουμπου.

40.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου κειμένου ἐν τῷ αὐτῷ ναϋδρίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου.

+ 1739 +
+ ανεκενηστη ο π-
ανσεπτως ναως του αγι-
ου Νικωλαου δια κο-
που κε (σ)υ(ν)δρομης πα(πᾶ)
Νηκωλη Μπενετου
κε της πρεσβυτερας
αυτου Καλης
Στεφανος Μπενε-
τος.

+ Λεος Μπενετος

41.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐν τῷ ναϋδρίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου ὡσαύτως.

ΤϹ + ΧΡ
ετους ότφπ
εξοδος Νικολαου
Σκομπρου μηνο(ς)
(Σ)ε(πτ)ε(μ)βριου
τη εκτη και καμπα
ναρ(ιον).

42.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου κειμένου ἐν τῷ ναϋδρίῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ χωρίῳ Πυργίῳ.

Ἰησοῦς Χριστὸς
νικᾷ
α'φ ξ'ε (=1565).

43.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μ. 0,30, πλ. 0,25 περίπου ἀνήκοντος τῷ Ν. Κουλούμπῳ, ἐν τῇ θέσει «Πορτανάτος» τοῦ χωρίου Πυργίου.

1(7 ἢ 5)16+84 HV4
ω
+δια κοπου και ἐξο-
δου παπα Στεφανι Παπαδο-
πουλου.

44.

Ἐπὶ μαρμάρου εὑρισκομένου ἐν τῷ ναϋδρίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ΒΔ. τοῦ χωρίου Καλλιμασιᾶς * καὶ ἐγγὺς τούτου. Τὴν ἐπιγραφὴν ἐξέδωκε καὶ ὁ Πασπάτης ἀριθ 73.

+ανηγέρθη ὁ πά(ν)σεπτος
ναὸς τῆς μονῆς τῆς
ἁγια(ς) Σοφια(ς) 'δια κῶπου
καὶ εξώδου Κω(ν)στ(αντίνου) του Χα-
ϐαρου καὶ τῆς σι(μ)ϐηου αυτου
καὶ των τέκνων 1462.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ὁ πατήρ μου παρατηρεῖ, ὅτι ἐν στίχῳ 45ῳ γραπτέον Χαϐάρου. Παραπέμπει δ' εἰς Κ. Σάθα Μεσ. Βιϐλ. Ζ' 529, ἔνθα παρ' Ἀνωνύμῳ ὑπάρχει τὸ ὄνομα Κωνσταντῖνος Χαϐάρων περὶ τὸ 1257. Τὸ ἐπώνυμον Χάϐαρος σῴζεται ἔτι ἐν Νενήτοις.

Περὶ δὲ τοῦ ἐν τέλει τοῦ ἐσχάτου στίχου χρόνου τῆς ἐπιγραφῆς παρατηρῶν ὅτι εἶνε ͵αυξϐ' (=1462) προσεπιλέγει τάδε:

Ἆρά γε τὸ ἀρκτικὸν τοῦ ἀριθμοῦ X εἶνε ἐλλιπὲς α (α) ἢ μᾶλλον καθ' ἑαυτὸ X=α=χίλια; Ἢ εἶνε σημεῖον ἴσον τῷ Ζ (=6,000), ὁπότε ἀπὸ κτίσεως κόσμου λογιζόμενα τὰ ὅλα ἔτη φέρουσιν 6,468 ἔτη, μ. Χ. δὲ 454. Προτιμῶμεν τὴν πρώτην ἐκδοχὴν (1462 μ. Χ.) καὶ ἄλλως καὶ ἀπὸ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς. Ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τὴν ὁριζόντιον γραμμὴν σημεῖα ⌊|⌋ τί σημαίνουσιν;

* Ὁ πατήρ μου ἐφρόνει ὅτι τὸ Καλλιμασιὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ Καλλιμάχεια=Καλλιμαχειὰ=Καλλιμασιά. Οἱ ἐν τῷ χωρίῳ καὶ τῇ πέριξ χώρᾳ ἅπαντες προφέρουσι λίαν παχέως τὴν τελευταίαν συλλαϐὴν σιά.

45.

Ἐπὶ λίθου ἐκτισμένου μέχρι μὲν τοῦ 1881 ἐν τῷ ναῷ τῶν Ταξιαρχῶν τῷ ἐν τῷ χωρίῳ Καταρράκτῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου μετακομισθέντος εἰς τὸ ἐπίνειον τοῦ χωρίου τούτου Ἀφαλεροῦ. Τὴν ἐπιγραφὴν ἐξέδωκεν ὡσαύτως ὁ Πασπάτης ἀριθ. 70.

+ ανιγερθη εκ βαθρου ο θιος
και πανσεπτος ναος Μι-
χαηλ ο αρχιστρατιγος δι(ὰ) κο-
που καὶ εξοδου κυρου Νι-
κολαου ἀναγνωστου του Μα-
υροηδι.
ετους 40α (=7071=1563).

46.

Ἐπιγραφὴ κειμένη ἐν τῷ βυζαντιακῷ ναΐσκῳ τῆς Θεοτόκου τῆς Κρήνας μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντι ΒΔ. τῆς πόλεως.

Ἐζωγραφησθη... το παρ(ὸν) καυχη(?)
διὰ ἐξωδου Σταματ(ί)ου ἱερεως
Σέψη του ποτε Δημητριου εκ κομης
Βαβύλ(ων) ἐπιτροπεύοντ(ος Δημη)τριου Σ(έψη;)
του ανοθ(εν;) κειμενου πυργ(ου) το(ῦ) (λ)εγομ(έ)ν(ου) Κρήνα.
εξουσιαζομ(ένου) ἡπο του........... 3.C.1Є.
απο σωτηρι(ας) ΔΨ3 4 υγγη.... ιε

47.

Ἐν τῷ ναϋδρίῳ τοῦ Ταξιάρχου τοῦ καλουμένου Κηπούση.

+ . . . .
ο μ η ν ι τ ο . . .
. . . . ανεκενι-
(σ)θι ο θιος ναος του

πανη(ψι)στο(υ) Τα-
ξιαρχο(υ) ο Κι-
πουσις + σ . .
. . . .

48.

Ἐπιγραφὴ εὑρισκομένη ἐν τῷ βυζαντιακῷ ναϋδρίῳ τῆς Θεοτόκου τῆς Κρήνας, ἐν ᾧ καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 48.

ανιστορηθη ο θειος καὶ πανσεπτος ναος
τῆς υπεραγιας. . . . .
επιτροπευον(τος ;) Νικολῆς Φαρμάκ(ης ;)
καὶ δ(ια) κώ(που) Κωνστα(ντίνου) Ορφανοῦ
. . . . αψλ ;) η Νοεμ(βριου) ε. . . . αναγν(ώστου
Χωματζᾶ.

49.

Ἐπιγραφὴ εὑριτκομένη ἐπὶ κρήνης ἔξωθι τῆς ἠρειπωμένης μονῆς τοῦ Στειρᾶ πρὸς νότον τοῦ χωρίου Καλλιμασιᾶς. Τα τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης γράμματα εἶνε σχεδὸν ἄδηλα.

50.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου μήκ. 0,60 περίπου, πλ. 0,40 εὑρισκομένου ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῷ ἐν Βρονταδῳ.

ἀνεκαινίσθη ὁ
θεῖος οὗτος καὶ πά-
νσεπτος ναὸς τοῦ ἁγίου
ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος
Γεωργίου: — ἐν ἔτει 1746. Ἐν μηνὶ Α(ὐ)-
γούστω(ι) — 16.

51.

Ἐπιγραφὴ εὑρισκομένη ἐν τῷ ναϋδρίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Κρικᾶ (ἢ Πριναρίτη).

52.

Ἐν τῷ ναϋδρίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῷ ἐν Καρδαμύλοις, κτητορικῷ τῆς οἰκογενείας τοῦ πατρός μου ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ τε πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῆς μητρός, ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ κειμένη ἐπὶ τοῦ βορείου ἐσωτερικοῦ τοίχου.

ἀνηγέρθη καὶ ἠστωρήθη ἐκ β(ά)θρου ὁ πάνσεπτος
ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου διὰ κόπου καὶ ἐξόδου τον
κτητόρον. Ἰω. Φραγγιᾶς. Λέων Βαγιάνος. Κυριάκος Μακρηνῦς.
Ἰλίας Φραγγιᾶς. Ἰω. Φραγγιᾶς. Νικόλαος Φραγγιᾶς. Γεωργιος Βαγιανος. Μηχαλης Βαγιάνος. Κοστας Χαρκηας Ἰω. Βαγ(ιάνος).....
α.φ.ν.κ.
μινη Δικεμβριο. 12....

53.

Ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ εἶν' ὡσαύτως ἐν τῷ αὐτῷ ναϋδρίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου τεθημένη ἔναντι ἀκριβῶς τῆς ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 54, ἐπὶ τοῦ νοτίου ἐσωτερικοῦ τοίχου.

ἠστοριθι δε παλην εκ δεφ(τ)ερου ο πανσεπτος ναῦς του αγίου Νηκολαου δια χυρος
Ζωρζῆ Λαδάκη καὶ Ἀνδρέου Ἀνδριανοπολίτου δι ἐπιστασίας τῶν κτητορον
Φραγγιαδον. Μακριναδον καὶ Βαγιανον καὶ δι' εξοδου του αυτου ναου και ἐπι
τ(ῶν) γεροντον Μαρκη Φραγγια Γιόργι
Μ)ακρηνο(ῦ) καὶ Γιοργι Βαγιανο(υ).
1791 Ἰουλιου 18.

54.

Τὸ εἰκονιζόμενον εἶνε ἡ θύρα τοῦ αὐτοῦ ναϋδρίου τοῦ ἁγίου Νικο-

λάου και ὑπὲρ ταύτην αἱ ἐπιγραφαί:

1844 1510
Φρ. Μκ. Βγος

Τὰ γράμματα Φρ. δηλοῦσι τὸ ὄνομα τῶν Φραγγιάδων, τὰ Μκ. τῶν Μακρυνῶν (ἢ Μακρυνάδων, ὡς λέγονται ἐν Καρδαμύλοις) καὶ τὰ Βγος τὸ ὄνομα Βαγιάνος, κτητόρων ἁπάντων τοῦ ναοῦ.

55.

Τὸ εἰκονιζόμενον εἶνε τμῆμα τοῦ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τοῦ αὐτοῦ ναϋδρίου τοίχου. Ἐν κόγχῃ κεῖται ἡ ἁγία Τράπεζα, ὕπερθεν δ' αὐτῆς εἶνε παράθυρον ἔχον ἐν τῷ μέσῳ τὸ εἰκονιζόμενον ἐν τῷ πίνακι κιονίδιον. Ὑπὲρ τὸ παράθυρον τοῦτο εἶνε τὸ ῥητὸν ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν εἶν' ἐζωγραφημέναι εἰκόνες, δεξιὰ μὲν ἡ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἀριστερὰ δ' ἡ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐν δὲ τῇ κορυφῇ τοῦ θόλου εἰκονίζεται ὁ Παντοκράτωρ.

56.

Ἐπὶ μαρμάρου τεθημένου ὑπὲρ τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ Δημητρίου Παππάδη, ἐν τῷ χωρίῳ «Πατρικά». Τὰ γράμματα εἶν' ἔκτυπα

1783 Σεπτεμ(β)ριου
δεκοχθο

57.

Ἐπὶ μαρμάρου μ. 0,40, πλ 0,25, τεθημένου ἐπὶ τοῦ κωδονοστασίου τῆς μονῆς τῶν Μουνδῶν. Τὰ γράμματα εἶν' ἔκτυπα.

ᾳ ψ π.
ἡγουμένου κὺρ Παρθε-
νίου Μακριδι(;)
κου
Ιουλιου 18.

58.

Ἐπὶ μαρμάρου κειμένου ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τῷ παρὰ τὴν μονὴν τῶν Μουνδῶν.

ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ὁ θεῖος
καὶ ἱερὸς ναὸς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου
Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου διὰ ἐξό-
δου τῶν αὐταδέλφων ἀδελφῶν Μελετίου
ἱερομονάχου καὶ Μεθοδίου
μοναχοῦ τῶν Ἀγγελούσων.
αψμ5 ω Δεκεμβρίου ια

59.

Ἐπὶ κελλίου τινὸς τῆς μονῆς Ῥουχουνίου.

+ Ἔτ(ο)ς 1689 μὴν
Μαιο(ς) 29.
Διὰ κόπου καὶ ἐξό-
δου Κα(λ)λινίκου
ἱεροδιακόνου +

Ε)ις το αυτο ετο(ς
ηχε το μεγαλο
θανατηκο.

Ὄντως τῷ 1689 ἦτο ἐν Χίῳ πανώλης· ἀκόμη δὲ λέγεται τὸ μεγάλο θανατικό.

60.

Ἐν τῷ προνάῳ τῆς ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου τῆς Κρήνας, ὑψηλὰ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους:

+ Διὰ κόπου καὶ ἐξόδου Ἰωα-
κεὶμ μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου + ἔτει ϛ'λμϛ' (=6946=1438).

61.

Ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῷ ἐν τῷ χωρίῳ Βουνῷ.

ἔτου(ς) ξμ3 (= 7041=1539).

62.

Ἐπὶ κοινῆς πλακὸς ὕψ. 0,20, πλ. 0,40 χρησιμευούσης ὡς ἕδρας ἐν τῷ ναϋδρίῳ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος. Τὸ ναΰδριον τοῦτο εἶνε μεταξὺ τῶν χωρίων Βουνοῦ καὶ Φλατσιῶν, ἐγγὺς τοῦ Λουκούμου (φρουρίου παλαιοῦ), ἠρειπωμένου νῦν, ἐξ οὗ πιθανῶς ἡ πλάξ.

Ἐπιγραφαὶ μὴ περιλαμβανόμεναι ἐν τοῖς πίναξιν.

Α'. Ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς προαστείοις

63.

Ἐπὶ μαρμάρου ἐντετοιχισμένου ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἐν ἔτει 1822 πυρποληθέντος ναοῦ τοῦ ἁγίου Συμεῶνος, τοῦ εὑρισκομένου ἐν τῇ πόλει.

+ΤΟΥΤΟΝ ΤΟΝΤΑΦΟΝ
ΧΡΙCΤΟC ΚΑΤΗΡΓΙCЄΝΤΟΥC
ΝΟΜΙCΑΝΤΑC ΑΥΤΟΝ
ΙΟΥΔЄΟΥC ЄΙΝΑΙ ΚΑ
ΤΑΡΑΝ CΤΑΥΡω
CΑΝΤЄC
ЄΝΑΝ
Τω
Χ Ν
+
ω

64.

Ἐπὶ λίθου τεθημένου πρὸ τῶν σεισμῶν τοῦ 1881 ἐν τῷ ἀνωφλίῳ παραθύρου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τεμένους ἐν τῷ φρουρίῳ. Τὸ τέμενος τοῦτο ἦτό ποτε ναὸς τῆς Θεοτόκου, ἐπανακτισθὲν δ' ὅμως

μετὰ τὸ 1881 ἔλαβε τὴν συνήθη τοῖς ὀθωμανικοῖς τεμένεσιν μορφήν, ἡ δ' ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴ ἔν τισι κατεστράφη.

ΖΩCΙ
ΤΑΥΦΩΝ
ΟΒΟΥC
ΑΛΚΙΜΑΧΟ
ΚΑΠΙΤΩΝΟΥ
ΛΑΜΥΡΟΥ
Ν
Α
Α
Α ΑΠΟΛΛΩ

65.

Ἐπὶ λιθου ἐντετοιχισμένου ἐν τῇ ΒΑ. γωνίᾳ τῆς παρὰ τὸν ναὸ τῆς Παναγίας τῆς Λέτσαινας οἰκίας τοῦ Ν. Βοριᾶ. Τὴν ἐπιγραφὴ ἐξέδωκε καὶ ὁ Πασπάτης ὑπ' ἀριθ. 30.

ΟΥ ΖΜΑΡΑΓΔΟΥ ΖΜΑΡΑΓΔΟΥ
ΦΙΛΗΜΟΝΟC ΝΙΚΗ
ΚΟΙΝΤΟΥ
CΩCΘΕΝΟΥ
?
FΙΛΙΔΙΚΟΥ
ΦΙΛΙΑ

66.

Ἐν τῷ Λωβοκομείῳ τῆς πόλεως Χίου ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ

ΕΤΕΙ 1737 Οκτωβ			
ΕΠΙ	ΚΩΝ	Ἐπὶ	Κων-
ΛΟΥ	ΣΤ	Λου-	στ-
ΚΑ	ΑΝΤΙ	κᾶ	αντί-
ΣΓΟΥΤΑ	ΝΟΥ ΜΑΥΡΟ	Σγούτα	νου Μαυρο-
	ΓΟΡΔΑΤΟΥ		γορδάτου.

67

Τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν εὗρον μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τοῖς σημειώμασι τοῦ πατρός μου, ἄνευ σημειώσεως τοῦ τόπου ἐν ᾧ αὕτη εὑρίσκεται.

+ Ϛαματιος χρισοβελονις καςρίσιος
ΈΝΕΤΙ 1751 ελθōν
ΙΘΛΗΟ'‿5

68.

Ἐπὶ μαρμάρου τεθημένου ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ ἠρειπωμένου ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐν τῇ ἀγούσῃ εἰς Βροντάδον.

17+03

69.

Ἐπὶ μαρμάρου τεθημένου ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου ἐν Βροντάδῳ.

1672
ΙΟΥΛΙΩ
3

70.

Ἐπὶ μαρμάρου μ. 0,45, πλ. 0,40, τεθημένου ὑπὲρ τὴν θύραν ἠρειπωμένου ναοῦ ἐν τῇ θέσει Ῥάμνῃ (παρὰ τὸ Παλαιόκαστρον). Ὑπὲρ τὰ γράμματα ὑπάρχουσι διάφορα κοσμήματα.

1738 — Γεναρίου — 1
Ἰωάννης Κα-
ριότης.

71.

Ἐπὶ κοινῆς πλακὸς μ. 1,00 καὶ πλέον, πλ. 0,20 περίπου, πάχ. δὲ μόλις 0,10, τεθημένης ὑπὲρ τὴν θύραν οἰκίας τινὸς ἐν τῷ Βουνακίῳ.

ΜΑΡΤΙω
SΚΑΙ ЄΞΟΔΟΥ ΙЄΡΟΘЄΟ

Β'. Ἐν τοῖς χωρίοις.

72.

Ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων τῷ ἐν τῷ χωρίῳ Εὐφημιανοῖς.

17 + 40
+ ΕΙCΤѠ ΧΙΑΤΑΚΟ·SѠ SΠΞΑΚΟ
ΕΤΟSѠΤ
ΔΙΑΚΟ SѠ CΤ + ΑΝΑΓΝ
1654—1740.

73.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ Λουκᾶ Αὐγουστίδου, κειμένῃ ἐν τῇ θέσει «Παχ̣ιᾶ» τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου Χαλκειοῦ, ὑπάρχει πλὰξ ἐνεπίγραφος, ἥτις ἐν προτέροις χρόνοις ἦτο τεθημένη ἐν ναῷ, ὡς ἐννοεῖ τις ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς. Τὰ γράμματα εἶνε καλῶς κεχαραγμένα, ἡ δ' ὅλη πλὰξ εἶνε πέριξ κεκοσμημένη.

Λουκᾶς εὐλαβῶς τοὐπίκλην Νεγρο-
πόντες ἀνεδείματο Ἀντωνίῳ τῷ θείῳ
τέμενος τουτὶ ἱερόν τε καὶ θεῖον·
καὶ σῴζοιτο δὴ ταῖς εὐχαῖς τοῦ ἁγίου.
Ἔτει σωτηρίῳ 1796 Ἰανουαρίου 17.

74.

Ἐν τῇ θέσει Ἐμπορειὸς (Ἐμπορεῖον) παρὰ τὸ χωρίον Καλαμωτήν, ὑπάρχουσιν ἐρείπια παλαιοῦ ἐκκλησιδίου, ἐφ' οὗ τὸ νέον ἐγερθὲν ὑπὸ τοῦ Πυργουσίου Παπᾶ Γεωργίου Ῥέαλη. Τοῖχος ὡσαύτως μεσαιωνικὸς ὑψοῦται πρὸς τὴν βόρειον κλιτὺν ἀνέχων τὰ χώματα καὶ σχηματίζων ποτὲ μετὰ τῆς ἀκτῆς περίβολον, ἐν ᾧ ληνὸς παλαιὸς καὶ ὑπόλευκος λάρναξ μεγάλη καὶ τάφοι μεσαιωνικοὶ καὶ βρύσις ὑπόνομος, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα Καμάρι, ἕτερον τοῦ Ἐμπορειοῦ ὄνομα. Ἐν τοῖς ἐρειπίοις τούτοις, ἐπὶ λίθου κοινοῦ ὡμαλισμένου ἀτέχνως, μετ-

ενεχθέντος πέραθεν ἐκ τοῦ νεαμονικοῦ ἀγροῦ (ἐν ᾧ πάντως κτίσμα παλαιόν, ἴσως ναὸς χριστιανικός, διότι πολλὰ μάρμαρα καὶ κίονες ἐξεχώθησαν καὶ ἐκχωννύονται) εἶνε ἡ ἐπιγραφή.

+
ΠΟΛΥΧΡΟΝΙϹ

ἥτις εἶχεν ἀναγνωσθῇ ὑπ' ἄλλων λογίων πολλῶν Η ΠΟΛΙΣ ΧΙΟΝΑ(!)

75.

Ἐν τῷ χωρίῳ Λαγγάδᾳ.

+ ΜΝΗΜΙ	Μνημ(εῖον ἢ μα)
Α . ΘΡΟΝΙ	Ἀ(ν)δρονί-
ΧΟV + Ι	κου(?) + Ι
ΡΗΟ + C	ρηο + C

76.

Ἐν τῷ ναΐσκῳ τῆς ἁγίας Εἰρήνης τοῦ Λουτροῦ.

1670
σεπτεβ-
ριου κε̄.

77.

Ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν, τοῦ ΒΔ. τοῦ χωρίου Βολισσοῦ κειμένου.

ΤѠΝ + ΑΔΕΛΦѠΝ
· ΤѠΝ : Φ Ι Λ . Ѡ Ν.

ΗΝΠΑΛΙΝ | ΕΝΙ | ΗΘΕ (written vertically)

γον]έων ἀδελφῶν
τῶν φίλων

78.

Ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῷ χωρίῳ Λιθίῳ.

αλνζ   ΔΙΑЄ:Ο . ΡΟΙC
LL ΗΟΥΛΛΗΚΑCΠΟ
ΗЄΚΤΗΛΟ
ΙΥ

Ἡ χρονολογία εἶνε αλνζ (=7057=1549).

79.

Ἐπὶ τῆς κρήνης τῆς μονῆς τῶν Μουνδῶν:

ᾳ χ λ δ΄
Ἰοάσαφ ἱερομονάχου
κ'+ ἡγουμένου τοῦ μερ-
σινιότι.

80.

Ἐπ' εἰσόδου τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῶν Μουνδῶν καὶ ὑπὸ κόσμημα λεσβίου ἀστραγάλου:

1716 Ἀπριλίου 9.

81.

Ἐπιγραφαὶ δύο εὑρισκόμεναι ἐν τῷ βυζαντιακῷ ναΐσκῳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κειμένῳ ἐν τῷ Λιβαδίῳ τοῦ χωρίου Πυργίου. Ἡ μὲν μία ἐπιγραφὴ εἶν' ἐν τῇ βορείᾳ τοῦ ναοῦ πλευρᾷ, ἡ δ' ἄλλη ἐν τῇ νοτίᾳ, ἀμφότεραι μελαίνῃ βαφῇ ἐπ' ἀσβέστου γεγραμμέναι.

α΄

+ Ἀνηγέρθη ἐκ γῆς
ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος
ναὸς οὗτος τῶν ἁγίων
ἐνδόξων καὶ πρωτο-
κορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου
διὰ κόπου καὶ ἐξόδων
τοῦ πανοσιοτάτου Κῦ Συμεὼν
ἱερομονάχου τοῦ Χίου
καὶ προηγουμένου
τοῦ ἁγίου μοναστηρίου
τῆς Νέας Μονῆς
κατὰ τὸ 4̄ ꝏ Β̄
ἔτος ἀπὸ Ἀδάμ.
Ἐν μηνῇ Μαΐῳ 6
ἡμέρᾳ η̃.

β΄

+ Ἱστορήθη ὁ θεῖος
καὶ πάνσεπτος ναὸς
τῶν ἁγίων ἐνδόξων
καὶ πρωτοκορυφαίων
Πέτρου καὶ Παύλου
διὰ κόπου καὶ δαπάνης
τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ
λογιωτάτου ἐν ἱερεῦ-
σι παπᾶ Κὺρ Κωνσταντίνου
καὶ τῆς πρεσβυτέρας
αὐτοῦ Καλῆς καὶ τοῦ
τέκνου αὐτοῦ Γεωργίου
διὰ χειρῶν δὲ ἐμοῦ
τοῦ ἀναξίου δούλου τοῦ Θεοῦ
Ἀντωνίου Δομεστίχου
Κυνηγοῦ τοῦ Κρητὸς
κατὰ τὸ ᾳχξε΄ ἔτος
τὸ σ(ωτή)ριον ἐν μηνῇ
Αὐγούστῳ.

Ἡ χρονολογία τῆς α' ἐπιγραφῆς εἶνε ἡ τοῦ ἔτους 7072 μὲν ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ 1564, ὁ δὲ Συμεὼν εἶνε ὁ αὐτὸς τῷ μητροπολίτῃ Χίου. (Ἰδὲ χριστ. ἐπιγρ. ἀριθ. 18 καὶ 44).

82.

Ἐν τοῖς σημειώμασι τοῦ πατρός μου εὗρον ἀντίγραφον τῆς ἑξῆς ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς, ἄνευ σημειώσεως τῆς θέσεως ἐν ᾧ αὕτη ὑπάρχει.

1689 Ἀπριλίου 10
ἐνθάδε τέθαπ-
ται νέος τι(ς) ἀ(νήρ;)
καὶ πάνυ τοῦτον
θρηνοῦσιν γονεῖς
φίλος κ(αὶ) ξένοι πάλιν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΓΚΙΟΥΛ ΜΠΑΧΤΣΕ ΤΗΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ

ΑΝΕΥΡΕΘΕΝΤΟΣ ΑΡΧΑΙΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΝΑΟΥ.

Μετὰ τὸν εἴσπλουν τοῦ Ἑρμίου ἢ Σμυρναίου κόλπου, ἐν δεξιᾷ, πρὶν φθάσῃ τις εἰς τὴν Δρυμοῦσσαν ἢ Μεγάλο νησὶ τῶν λεγομένων Ἐγγλεζονησίων, ἡ θάλασσα, ἡ μεταξὺ τῶν νήσων τούτων καὶ τῆς Ἐρυθραίας χερσονήσου, χωροῦσα πρὸς νότον ἔτι μᾶλλον, σχηματίζει μεταξὺ τῆς χερσονήσου ταύτης καὶ τῆς ἀπέναντι πρὸς ἀνατολὰς ὀλίγης χερσονησιζούσης Κλαζομενίας χώρας, τὸν βαθὺν κολπίσκον, ὅστις φέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἐν τῷ νοτιοδυτικῷ μυχῷ αὐτοῦ κειμένου μικροῦ χωρίου Γκιοὺλ μπαχτσέ. Ὁ μικρὸς μυχὸς τοῦ κόλπου τούτου προσκλύζει ἀκριβῶς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ στενοῦ Ἐρυθραϊκοῦ ἰσθμοῦ, οὗτινος τὴν νοτίαν ἀκτὴν βρέχει ὁ κόλπος τοῦ Σιγατζικίου. Διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τούτου μία μὲν νοτία ὁδὸς ἔφερε καὶ φέρει ἀπὸ τῆς Ἐρυθραίας πρὸς τὴν μεθόριον Τηΐαν χώραν, εἶτα δὲ πρὸς τὰς ἄλλας ἀστυγείτονας πόλεις καὶ τὴν Ἔφεσον, καὶ πρὸς τὴν κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη Ἀσιανὴν χώραν· ἄλλη δὲ βορεία καὶ κυριωτέρα διάβασις, διερχομένη τὸν ἰσθμὸν παρ' αὐτὸν τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τοῦ Γκιοὺλ μπαχτσέ, καὶ ὑπὸ τὸν Ὑπόκρημνον πάλαι λεγόμενον τόπον, φέρει πρὸς τὴν ἐνταῦθα ὅμορον Κλαζομενίαν, καὶ πρὸς τὴν περαιτέρω Σμυρναίαν καὶ τὴν ἄλλην πρὸς τὰ ἐδῶ Ἀσιανὴν χώραν.

Τὸ χωρίον Γκιοὺλ μπαχτσὲς κεῖται οὐχὶ μακρὰν τῆς θαλάσσης, πλησίον δὲ τῆς πρὸς τὸν ἰσθμὸν βορείας ὁδοῦ καὶ πλησίον τοῦ σημείου, ὅπου ἄρχεται ἡ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ διάβασις αὐτῆς. Εἶνε δὲ ἡ θέσις τοῦ χωρίου τούτου ὄπισθεν ἀκριβῶς καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐρυθρῶν, ἀφ' ἧς, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς ἔξω δυτικῆς θαλάσσης, χωρίζει αὐτὸ καὶ τὴν ἔσω καὶ ἀνατολικὴν θάλασσαν τὴν τοῦ κόλπου Γκιοὺλ μπαχτσὲ καὶ τοῦ μεγάλου κόλπου τῆς Σμύρνης, στενὸς γῆς αὐχήν, δώδεκα περίπου χιλιομέτρων πλάτος ἔχων, ὃν διέρχεται ὁδὸς δέκα ἓξ ἢ δέκα ἑπτὰ τὸ πολὺ χιλιομέτρων. Ἡ ὁδὸς αὕτη, διερ-

χομένη δι' ὁμαλῶν τόπων καὶ διὰ μετρίων τινῶν ὀρεινῶν ἢ παραβουνίων στενοποριῶν, φέρει ἀπὸ τοῦ χωρίου τούτου εἰς τὰς Ἐρυθρὰς καὶ τἀνάπαλιν εὔζωνον πεζοπόρον εἰς χρόνον τρίωρον περίπου.

Ἐν τῷ χωρίῳ Γκιοὺλ μπαχτσὲ γεωργός, σκάπτων ἀγρὸν πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν, ἀνεῦρε λείψανα μεγάλου ἀρχαίου χριστιανικοῦ ναοῦ, ἅτινα ὅτε ἀπεκαλύφθησαν, διὰ πολλοῦ κόπου τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων, καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν καὶ ἄχρι τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ, εἰς βάθος μέτρου, ἐφάνησαν ἀπαρτίζοντα ἓν σύνολον ἱεροῦ πολυμεροῦς. Τὸ ἱερὸν τοῦτο περιέχει ἐν ἑνὶ περιβόλῳ περικλείστῳ, πρῶτον μὲν τὸν κυρίως ναόν, τρισυπόστατον βασιλικήν, ὡς λέγεται ἀρχιτεκτονικῶς τὸ σχῆμα τοῦτο, μῆκος ἔχουσαν μετὰ τοῦ νάρθηκος μέτρων γαλλικῶν πλειόνων ἢ 30 καὶ πλάτος 15· εἶτα δὲ περίκλειστον προαύλιον, ἰσοπλατὲς πρὸς τὸν ναὸν καὶ πλέον ἢ 10 μέτρα μακρόν· ὕστερον δὲ βορείως μὲν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς αὐλῆς καθ' ὅλον ἀμφοτέρων τὸ μῆκος διάφορα παρηρτημένα οἰκήματα, μετὰ βαπτιστηρίου ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, πλάτος ἔχοντα ὅλα 99 περίπου μέτρων, νοτίως δὲ ἄλλα οἰκήματα ἰσομήκη ὁμοίως πρὸς τὸν ναὸν καὶ τὴν αὐλήν, πλατέα δὲ 4 περίπου μέτρα. Τοῦ ναοῦ ἐσώθησαν αἱ ἐσωτερικαὶ διαιρέσεις καὶ αἱ βάσεις τῶν δύο κιονοστοιχιῶν. Τῆς αὐλῆς δὲ παραλείπονται λείψανα κτιστῶν στύλων, ἐφ' ὧν ἐφέρετο κατὰ τὸν κ. Weber στέγη, σκεπάζουσα κρήνην, δεχομένην ἔξωθεν τὸ ὕδωρ δι' ἀγωγοῦ, οὗ ἀνεῦρεν ἐγγὺς τὰ λείψανα. Τοῦ βαπτιστηρίου ἀνευρέθησαν ἡ κτιστὴ μετὰ βαθμίδων τριῶν πέριξ κολυμβήθρα, καὶ τὰ ἴχνη τῶν εἰς αὐτὴν εἰσαγόντων καὶ ἀπ' αὐτῆς ἀπαγόντων ποτὲ τὸ ὕδωρ ἀγωγῶν. Τῶν νοτίων στενωτέρων οἰκημάτων, τριῶν ὄντων καὶ μόνον ἀλλήλοις καὶ τῇ αὐλῇ κοινωνούντων, ἐσώθησαν τὰ διαχωρίσματα καὶ ἡ στρῶσις τοῦ ἐδάφους, οὖσα διὰ ψηφίδων τριῶν χρωμάτων, λευκοῦ, μέλανος καὶ ἐρυθροῦ, συντεθημένων ἐντέχνως καὶ κατὰ τρόπον ἀρχαΐζοντα, εἰς μωσαϊκὸν καλόν, ἐν ᾧ πλὴν ἄλλων κοινῶν σχημάτων παρίστανται καὶ πτηνά τινα ἔν τινι μέρει περὶ ἀρχαῖον κάνθαρον (ποτήριον). Τοῦ ναοῦ, τοῦ νάρθηκος καὶ τοῦ βαπτιστηρίου τὸ ἔδαφος ἦτο ἐψηφοθετημένον φαίνεται ὁμοίως διὰ τετραγώνων λευκῶν καὶ μελαινῶν ψηφίδων, σῴζεται δὲ εἰς τὸν νάρθηκα καὶ τὸ βαπτιστήριον ἱκανῶς ἡ στρῶσις αὕτη ἀκόμη, ἀλλ' εἶνε πτωχότερον καὶ ὄχι τῆς καλῆς τέχνης τὸ μωσαϊκόν. Τοῦ δὲ ναοῦ

ἐλάχιστα σῴζεται τὸ μωσαϊκόν, ἐνιαχοῦ δὲ φαίνεται καὶ στρῶσις διὰ μικρῶν τετραπλεύρων ἑτεροχρόων πλακῶν. Εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ βαπτιστηρίου, κατὰ τὸ μέρος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἐσώθη καὶ μία ἠκρωτηριασμένη ὀλίγον τι ἀναθηματικὴ ἐκ ψηφίδων ἐπιγραφή, ἐν δὲ τῷ νάρθηκι ἐσώθησαν δύο ἄλλαι ὅμοιαι, βραχύτεραι μέν, μᾶλλον δὲ βεβλαμμέναι καὶ δυσνόητοι. Τοῦ κτίσματος τοῦ ναοῦ οἱ τοῖχοι, ὅσον δηλαδὴ μέρος αὐτῶν σῴζεται, ἦσαν ἐκτισμένοι ἀλλαχοῦ μὲν ἐξ εἰργασμένων τετραγώνων λίθων, κατὰ σειρὰν ἐνιαχοῦ κειμένων, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις κτίσμασιν, ἀλλαχοῦ δὲ ἀπὸ κοινῶν ἀργῶν λίθων συγκεκολλημένων διὰ καλοῦ συνδετικοῦ τιτανούχου πηλοῦ. Εἶνε δὲ οἱ οὕτως ἐκτισμένοι λίθοι οὐχὶ παχεῖς, ὥστε κατὰ τὸν κ. Weber, λαμβάνοντα ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν λεπτότητα τῶν κιόνων, ἣν ὑποδεικνύουσιν αἱ περισωθεῖσαι βάσεις αὐτῶν, ἡ στέγη τοῦ ναοῦ ἦτο ξυλίνη ἐξ ἅπαντος.

Τοιαῦτα περίπου ἐν προχείρῳ καὶ ἀτελεῖ ὅλως περιγραφῇ, τὰ λείψανα τοῦ ἀνευρεθέντος ναοῦ τοῦ Γκιοὺλ μπαχτσέ, κατὰ σύντομον περίληψιν τῆς βραχείας μέν, ἀλλ' ἀκριβοῦς καὶ πλήρους περιγραφῆς, ἣν ὁ Καθηγητὴς κ. Γ. Βέμπερ, ἐπισκεψάμενος ἐπίτηδες τὰ ἐρείπια κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ 1900, συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν σελίσι 568-573 τοῦ δεκάτου τόμου (1901) τοῦ Βυζαντιακοῦ Δελτίου, (Byzantinische Zeitschrift), ὅπερ ἀπὸ δέκα καὶ ἑπτὰ ἤδη ἐτῶν ἐκδίδει ὁ Καθηγητὴς κ. Κρουμβάχερ ἐν Μονάχῳ, περιοδικοῦ, ἐν ᾧ γράφουσιν ἅπαντες σχεδὸν οἱ δόκιμοι Βυζαντιολόγοι τῆς Εὐρώπης, καὶ δι' οὗ, προήχθησαν ὁμολογουμένως αἱ Βυζαντιακαὶ σπουδαί. Ὁ θέλων νὰ λάβῃ ἀποχρῶσαν γνῶσιν τοῦ περὶ οὗ λόγος ναοῦ πρέπει νὰ ἴδῃ αὐτὴν τὴν ἔκθεσιν τοῦ Κ. Βέμπερ, περιέχουσαν ἐν σχεδιογραφήμασι καὶ πισταῖς ἀπεικονίσεσι τὴν κάτοψιν τοῦ ὅλου ἱεροῦ μετὰ τῶν διαφόρων αὐτοῦ μερῶν, ἀρχιτεκτονικά τινα μέλη αὐτοῦ καὶ τὰς τρεῖς ψηφοθέτους ἐπιγραφάς. Ἐν τῇ αὐτῇ βραχείᾳ του ἐκθέσει ὁ κ. Βέμπερ ἀναφέρει καὶ ὅτι ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Γγκιοὺλ μπαχτσέ, ὅπου σήμερον ὑπάρχουσι μόνον δύο οἰκίσκοι ἁλιέων, θὰ ὑπῆρχε συνοικισμὸς ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, διασωθεὶς μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Διότι ἀνευρίσκονται λείψανα παλαιοτέρων οἰκίσκων καὶ δεξαμενῶν, πολλαὶ πλίνθοι καὶ κεράμια, κίονες καὶ οἰκοδομικοὶ λίθοι, ἅτινα πρότερόν ποτε θὰ ἦσαν πλείονα, διότι πολλὰ

ἔχουσι μεταφέρῃ εἰς τὸ χωρίον των οἱ χωρικοί, ὅπου καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ προκειμένου ἀνεῦρέ τινα οἰκοδομικὰ τεμάχια. Ἐκφέρει δὲ καὶ βραχεῖαν περὶ τοῦ χρόνου τῆς κτίσεως τοῦ ναοῦ γνώμην ἢ εἰκασίαν, καθ' ἣν λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν συμμετρίαν τοῦ ὅλου σχεδίου καὶ τῶν συνημμένων πρὸς ἄλληλα μερῶν του, τὴν τέχνην τῶν μωσαϊκῶν καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῶν ἐπιγραφῶν, καὶ τὴν σημερινὴν παντελῆ ἐν ἀνθρώποις λήθην τῆς τοποθεσίας ταύτης, καὶ συνδυάζων τοὺς ἀντιθέτους ἀπὸ τῶν τεκμηρίων τούτων λόγους πείθεται ὅτι μόνον κατὰ τὴν Ζ΄. ἢ μᾶλλον τὴν ϛ΄. ἑκατονταετηρίδα, ἤτοι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, πρέπει νὰ ἐκτίσθη ὁ ναὸς οὗτος.

Τελευταῖον ἐν μιᾷ τῶν ἐπιγραφῶν, ὄντος τοῦ λόγου περὶ τοῦ ἐψηφοθετημένου ἐδάφους τοῦ βαπτιστηρίου λέγεται, ὅτι διάκονός τις, Ῥουφῖνος ὀνόματι, ἐκέντησε (τὸ δάπεδον) ἐν τετραέντω. Ὁ κ. Βέμπερ λέγει περὶ τῆς σπανίας καὶ ὅλως Βυζαντιακῆς ταύτης λέξεως, ὅτι ἀναμφιβόλως ἀναφέρεται εἰς τὴν διὰ τετραπλεύρων ψηφίδων σύνθεσιν τοῦ μωσαϊκοῦ.

Τὸ δημοσίευμα τοῦτο τοῦ κ. Βέμπερ ἀποστέλλουσα ὡς δῶρον πρὸς τὸν πατέρα μου ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ κυρία Εὐάδνη Σαρικάκη, παρεκάλεσεν αὐτὸν ἐκ μέρους της νὰ τῇ μεταδώσῃ ὅ,τι γνωρίζει ἢ ἔχῃ σημειωμένον σχετικὸν πρὸς τὸν τόπον τοῦ Γκιοὺλ μπαχτσὲ καὶ τὴν ἱστορίαν του, ἢ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ. Ὁ πατήρ μου ἀσχολούμενος καθ' ὅσον ἠδύνατο πλὴν περὶ τῆς πατρίδος του Χίου, καὶ εἰς ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν καὶ τοπογραφίαν, μάλιστα δὲ τῶν περικειμένων εἰς τὴν Χίον νησιωτικῶν καὶ ἠπειρωτικῶν τόπων, ἀπήντησε πρὸς τὴν ἀδελφήν του ἐν προχείρῳ μέν, ἐκτενεῖ δὲ ἀρκούντως ἐπιστολῇ, ἢ μᾶλλον ἐπιστολιμαίᾳ διατριβῇ. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, περιέχουσαν πράγματα, δυνάμενα ν' ἀναγνωσθῶσιν καὶ ὑπ' ἄλλων ἐπωφελῶς, δημοσιεύομεν ὧδε μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν.

Ἐν Χίῳ, 16 Νοεμβρίου 1901.

Χθὲς μόνον ἔλαβον, μετὰ τοῦ ἀπὸ 10 τοῦ μηνὸς ἐπιστολίου σου, καὶ τὴν ἀξιόλογον μικρὰν πραγματείαν τοῦ Καθηγητοῦ κυρίου G. Weber περὶ τῶν ἐν Γκιοὺλ μπαχτσὲ ἀνευρεθέντων ὑπὸ γῆς λει-

ψάνων ἀρχαίου χριστιανικοῦ ναοῦ. Περὶ τοῦ κατὰ τύχην γενομένου ἡμῖν εὑρήματος τούτου ἐγὼ ἐξ ἀκοῆς μόνον ἐγνώριζον παρ' Ἐρυθραίων, ἀπὸ δύο περίπου ἐτῶν, ἤκουσα δὲ καὶ ὅτι Σμυρναϊκή τις ἐφημερὶς ἐδημοσίευσέ τι περὶ αὐτοῦ. Ἄλλο οὐδὲν εἶχον ἀκούσῃ οὐδ' ἴδῃ πρὸ τῆς ἐργασίας ταύτης τοῦ κ. Weber, προσαγνοῶ δὲ καὶ ἂν ἄλλος τις ἐδημοσίευσε πρὸ τούτου τὰς ἐπὶ τοῦ ψηφοστρώτου ἐδάφους τοῦ ναοῦ τρεῖς βραχείας ἀναθηματικὰς ἐπιγραφάς.

Εἰπὲ παρακαλῶ τῷ κ. Weber, μετὰ τῶν εὐχαριστιῶν μου ἐπὶ τῷ δωρήματι, καὶ μυρία θερμὰ συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ ἀρτιότητι καὶ τῇ εὐκρινείᾳ τῆς περιγραφῆς τῶν ἐρειπίων, καὶ ἐπὶ τῇ εὐστοχίᾳ τῶν τεχνικῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν κρίσεών του περὶ τοῦ πολλαχῶς σπουδαίου διὰ τὴν θέσιν του κτίσματος τούτου. Ἐκ τῆς περιγραφῆς καὶ τῶν σχεδιογραφημάτων του ἀντιλαμβάνομαι τῶν πραγμάτων, ὡς δι' ἀμέσου σχεδὸν ὄψεως, παρακολουθῶν καὶ ἀπονώτατα τοὺς λόγους τῆς περὶ τῶν καθ' ἕκαστα σκέψεώς του. Τοσοῦτον μόνον κῦρος ἔχουσι τὰ συγχαρητήρια μου, δηλαδὴ ὅσον εἶν' εὔλογον νὰ ἔχῃ ἀντίληψις καὶ κρίσις ἀναγνώστου ἰδιώτου ἢ ὀλίγον εἰδικοῦ, ὄχι δ' ἄλλου ἀντιποιοῦνται, οὐδ' ἀξίωσιν ἁρμοδιότητός τινος ἔχουσι τὰ συγχαρητήριά μου καὶ ἡ ἐκτίμησις αὕτη τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Weber. Δικαιοῦμαι δὲ πιστεύω καὶ δύναμαι, ὅσον ἰδιώτης καὶ ἂν εἶμαι, νὰ βλέπω ἀποχρώντως, ὅτι ἀπαράμιλλος πάντοτε εἶνε ὁ κ. Weber εἰς τὸ διὰ βραχυτάτων περαίνειν ἀκριβεῖς τοιαύτας ἐργασίας, καὶ δὴ καὶ πρώτας οὔσας, τοῦτ' ἐστιν ὑπ' αὐτοῦ πρώτου καὶ κατὰ πρῶτον γινομένας. Τὴν παροῦσαν δ' ἐργασίαν αὐτοῦ εἶδον πάνυ ἀσπασίως, ὡς καὶ πολύ μοι διαφέρουσαν καὶ ἄριστα γεγεννημένην.

Τὰ μόνα ὧν εἰς ἐμὲ εἶν' αἰσθητή πως ἡ ἔλλειψις ἢ παρασιώπησις, οὐδαμῶς ἄλλως ἀπαιτητὰ καὶ ταῦτα ἐν βραχυτάτῃ πραγματείᾳ, καί, ὅσον δήποτε δικαίως ποθούμενα, κείμενα ὅλως ἔξω τοῦ κυρίως περιγραφομένου κατ' ἀντιπαράστασιν κτίσματος, εἶνε τὰ ἑπόμενα. Πρῶτον ὁρισμός τις τοπογραφικὸς καὶ τῆς ἀμέσου περὶ τὸν ναὸν χώρας, τοῦτ' ἔστι φυσιογνωμία τις τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ κεῖται οὗτος, καὶ τῶν ἐγγύτατα περικειμένων τόπων, ἄν, ἐννοεῖται, ὑπάρχῃ τούτων τοιαύτη φυσιογνωμία. Δεύτερον ὑπόδειξίς τις τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς ὅλης περαιτέρω περιχώρου γῆς, μάλιστα δὲ τῆς πρὸς τὰ μεσογειότερα, καθ' ὁριζόντιόν τε σχέσιν καὶ κατὰ κάθετον. Καὶ τρί-

του δήλωσις τῆς ἀποστάσεως τοῦ ναοῦ ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν παρ' αὐτὴν λειψάνων ἀρχαίων οἰκήσεων, καὶ ἀπ' ἄλλων τινῶν ἐπιφανῶν κατὰ γῆν σημείων καὶ ὁρίων, μάλιστα δὲ ὁδῶν καὶ τόπων, ἄλλοτέ ποτε ἢ καὶ νῦν οἰκουμένων. Τώρα ἐκ τῶν παραλειπομένων ἐγὼ εἰκάζω μόνον, ἄδηλον ὅμως κατὰ πόσον ἀσφαλῶς, τὰ ἑπόμενα· πρῶτον ὅτι ὁ ναὸς ἔκειτο πλησίον ἢ καὶ πλησιέστατα τῆς θαλάσσης, ἴσως δ' ἐπὶ τόπου μετρίως ἀνυψουμένου· δεύτερον ὅτι ὁ τόπος οὗτος εἶνε ὁμαλὸς ὅλως ἢ ἐλάχιστ' ἀνώμαλος, σχεδὸν δὲ ἄμορφος καθ' ἑαυτόν· καὶ τρίτον ὅτι μόνον ἀπωτέρω που πρὸς τὰ ἐνδότερα, ἡ περικειμένη χώρα ἐξαίρεται εἰς ὕψωμα ἢ καὶ ὑψώματα μέτρια, καὶ τοῦτο ἀπαραιτήτως ἵνα τοποθετήσω τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος καὶ τὴν ἀφετηρίαν τοῦ ἀγωγοῦ, τοῦ εἰσάγοντός ποτε τὸ ὕδωρ εἰς τὴν ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ κ. Weber τεκμηριουμένην κρήνην τῆς αὐλῆς (atrium) τοῦ ναοῦ, καὶ εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ βαπτιστηρίου αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἅπαντα ταῦτα εἶνε, ὡς εἶπον, ἔξω τοῦ ἐρειπίου καὶ ὁμοίως ἔξω τοῦ σκοποῦ τοῦ κ. Weber, περιγράφοντος κυρίως καὶ μόνον τὸ ἐρείπιον τοῦτο καὶ δὴ καὶ διὰ βραχυτάτων. Διὰ τοῦτο οὐδ' εἰς ἁπλῆν τινα ἔνδειξιν προέβη ὁ κ. Weber περὶ τοῦ ὑδραγωγοῦ ἔξω τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ, καίπερ ὑδραγωγικώτατος ὤν, ἤτοι ἀνιχνευτικώτατος ἀρχαίων καὶ ἠφανισμένων ὑδραγωγείων. Πάντως δὲ περὶ τοῦ προκειμένου διεσιώπησε, διότι καὶ δὲν εἶχε προανιχνεύση.

Κατὰ τἆλλα, ὅσα εἶνε ἔξω τῆς ἀναμφισβητήτου καὶ διδακτικωτάτης περιγραφῆς τοῦ κ. Weber, συμφωνῶ πρὸς αὐτὸν καθ' ὅλου. Πρῶτον τοιοῦτο κτίσμα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ᾠκοδομήθη ποτὲ ὑπὸ πολίσματος ἢ συνοικισμοῦ ἄγαν ὀλιγανθρώπου ἢ ἀπορωτάτου. Καὶ ἂν ἐξ ἀρχῆς ἀνηγέρθη ὡς χριστιανικὸς ναός, ὅπερ τὸ πιθανώτερον, καὶ ἂν τυχόν, πρὸς ἄλλην ποτὲ ἱερὰν ἢ δημοσίαν ἢ κοινὴν χρείαν προῳκοδομημένον, μετεσκευάσθη ἔπειτα καὶ συνεπληρώθη πρὸς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν, ὅπερ ἀνένδεικτον μέν, ἀλλ' ἐνδεχόμενον, ἐξ ἅπαντος τὸ νῦν φαινόμενον πολυμερὲς σχέδιον τοῦ κτίσματος καὶ τὸ μέγεθός του, ἐμφαίνουσι πολυανθρωπίαν τινὰ τοῦ ποιουμένου χρῆσιν αὐτοῦ χριστιανικοῦ κοινοῦ, καὶ ἀρκοῦσαν οἰκονομικὴν δύναμιν τῶν συντελεσάντων εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς οἰκοδομίαν καὶ εἰς τὴν διὰ μιᾶς ἢ κατὰ διαλείμματα συντέλεσίν του. Ἐνδέχεται καὶ νὰ μὴ ἐκτίσθη ἐπιμελείᾳ καὶ δαπάνῃ κοινότητος, ἀλλ' ἀπ' ἄλλης μεγαλοδωρίας ἢ

εὐσεβοῦς τινος προαιρέσεως ἢ φιλοτιμίας. Παραδείγματα τοιούτω προαιρέσεων εἰς οἰκοδομίας καὶ διατηρήσεις ἱερῶν ἱδρυμάτων ἔχομε πολλά, ταῦτα δὲ οὐ μόνον ἐν εὐανδρούσαις κοινότησιν, ἀλλὰ καὶ ε ἀποκεχωρηκότας τόπους, ἀπό τε βασιλικῶν μεγαλοψυχιῶν, καὶ ἀπ εὐσεβείας ἢ ἄλλης ψυχικῆς διαθέσεως ἐπιχωρίων ἢ ἐπιχωριασάντω ποτὲ μεγιστάνων, ἢ ἀφ' ὁμοίων ὁρμῶν εὐπορούντων ἰδιωτῶν. 'Αλ ἔχομεν ἔτι ὁμοίας προσφορὰς ἀπ' εὐχῶν, ἤτοι ταξιμάτων, ὧν μα τύρια βλέπομεν καὶ εἰς τὰς τρεῖς περισωθείσας ἐπιγραφὰς τοῦ να τοῦ προκειμένου. 'Αλλὰ καὶ ἀπ' ἄλλων λόγων εἴδομεν οἰκοδομ θέντα καὶ πολὺ ἀκμάσαντα ἱερὰ χριστιανικά, περιφανέστερα τοῦ ἐ Γκιοὺλ μπαχτσὲ ἀνευρεθέντος, τοῦτο δὲ καὶ πάλαι καὶ ὕστερ καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους πολλάκις γενόμενον ἐν τόποις ἱερο ἤδη καὶ προσκυνητοῖς δι' ἐπιχωριάζουσάν τινα ἱερὰν μνήμην ἢ μν μεῖον ἢ λείψανον ἢ ἄλλο σεβαστὸν καὶ ἅγιον γεγονὸς ἢ πρᾶγμα ἐπ χώριον. Εἰς τοιούτους ἱεροὺς τόπους ἡ ἐνθουσιώδης ἐθελοπροθυμί τῶν ἐγχωρίων πιστῶν καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ πόρρωθεν φοιτώντω προσκυνητῶν ἀναπληροῖ τάχιστα καὶ εἰς ἀκέραιον καὶ πλέον τ τε βασιλικὰς καὶ τὰς ἀρχοντικὰς φιλοτιμίας καὶ τὰς εὐσεβεῖς τῶ εὐθὺς διαφερομένων κοινοτήτων ἐθελοθυσίας. 'Επὶ τοῦ προκειμένο ἀγνώστου ὄντος ἄλλοθεν, ἂν τὸ ἱερὸν κτίσμα τοῦ Γκιοὺλ μπαχτ ὀφείλεται εἴς τινα ἔσωθεν ἢ ἔξωθεν ὡς ἀνωτέρω χορηγίαν, καλ ἔχει νὰ δεχθῶμεν ὡς πιθανόν, ὅτι ἐγένετο δημόσιον ἵδρυμα λα χριστιανικοῦ ἐνταῦθα οἰκοῦντος, χάριν τῶν ἰδίων αὐτοῦ θρησκευ κῶν ἀναγκῶν

Τὸν πληθυσμὸν τοῦ λαοῦ τούτου ἐμφαίνει ἀποχρώντως αὐτὸ μέγεθος τοῦ κυρίως ναοῦ, εἶτα δὲ ἡ προσοικοδόμησις εὐμεγέθους μ βαπτιστηρίου, ὕδωρ ἔχοντος ἔξωθεν ὀχετευτόν, οἰκημάτων δ' ἄλλ παρηρτημένων, οὐχὶ στενοχώρων, καὶ ἡ χορηγία ὕδατος ἐν κρήνῃ σ νάῳ καὶ πολυσυχνάστῳ ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν κοινοῦ. Διότι μᾶλλον τοιοῦτον ἐκ τῆς κρήνης λόγον ἀποδοτέα ἢ εἰς τὸ πλῆθος τῶν κλησιαζομένων ἡ μέχρις ὀκτὼ δεκάτων τοῦ μέτρου ἀποτριβὴ ῦ κατωφλίου τῆς αὐλείου μεγάλης πύλης, πλὴν ἂν ὁ λίθος ἦτο ἐκ τιν εὐθρύπτων. Τοῦτο δ' ὅμως οὔτε ἡ τέχνη ἐπιτρέπει νὰ δεχθῶμ, οὔτε ὁ κ. Weber λέγει. Καὶ τὰ οἰκήματα, τά τε πρὸ τοῦ βαπτιστηρίου, ἤτοι πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ, χρησιμεύοντα πιθανῶς ὡς ἀπο-

τήρια καὶ θερμαντήρια τοῖς βαπτιζομένοις, οἵτινες ἐποίουν τοῦτο ἐν χειμῶνι συνήθως, εἶνε μεγάλα σχετικῶς, καὶ τὰ πρὸς νότον τοῦ ναοῦ, τὰ παρατεινόμενα καθ' ὅλον τὸ μῆκος τούτου καὶ τῆς κλειστῆς αὐλῆς, δὲν εἶνε μικρά. Ἂν ταῦτα ἐχρησίμευον ὡς κατηχουμενεῖα, ἢ ὡς ἀρχεῖα, ἤτοι τόποι τῆς δημοσίᾳ ἢ κατ' ἰδίαν ἐνεργείας τῶν ἐκκλησιαστικῶν προεστώτων τοῦ ναοῦ, ἢ ὡς ἄλλα τούτων ἐνδιαιτήματα, ἢ καὶ ὡς τόποι κοινῶν ἢ ἑορτασίμων ἑστιάσεων τῶν πιστῶν, ἢ πρὸς ἄλλο τι, ταῦτα μένουσιν ἀκατάληπτα ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἐγὼ ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ καλλιτεχνοτέρας ψηφοθετήσεως τοῦ ἐδάφους τῶν οἰκημάτων τούτων, ἔτι δ' ἐκ τοῦ δυσαρμόστου καὶ ἴσως ἀσυμμέτρου πρὸς τὸ λοιπὸν σύνολον τοῦ ἱεροῦ, περιέρχομαι εἰς τὴν ὑπόνοιαν, μήπως τὸ μέρος τοῦτο δὲν ἐκτίσθη ἐξ ἀρχῆς ὡς ἔχει, ὅπως ὑπουργῇ δηλαδὴ χρείαις οἵαις δήποτε χριστιανικοῦ ναοῦ, ἀλλὰ μήπως προϋπάρχον μετὰ παλαιοτέρου ἐνταῦθα ὅλου ἱδρύματος, συνδιετηρήθη ἔπειτα καὶ τῷ μετερρυθμισμένῳ εἰς τὸ νῦν ἱερὸν σχεδίῳ. Λόγον προϋπάρξεως ἀλλοίου κοινοῦ καθιδρύματος ἐνταῦθα δὲν ἔχω ἄλλον ἢ τὰ οἰκήματα ταῦτα, οὕτως ἔχοντα, ἐν μέρει δὲ καὶ τὴν κρήνην τῆς αὐλῆς. Ἄγνωστον δὲν εἶνε ὅτι πλεῖστα παλαιότερα εὐπρεπῆ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ κτίσματα, ἱερά τε καὶ μή, ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει καὶ κατὰ τὴν Ἀφρικήν, μετεβλήθησαν εἰς χριστιανικοὺς ναούς, ἀθρόα τε καὶ χρόνων μεταξὺ διαλειπόντων, κατὰ τὸν Δ', τὸν Ε' καὶ τὸν Ϛ' αἰῶνα καὶ ὕστερον μετασκευαζόμενα ἐπιτηδείως ὅπου καὶ τούτου ἀνάγκη. Ἀλλὰ τὴν ὑπόνοιάν μου λέγω ἁπλῶς διότι μοι ἐπῆλθεν, οὐδαμῶς δ' ἰσχυρίζομαι ὅτι πρέπει καὶ νὰ ζητηθῇ ἂν συνέβη καὶ εἰς τὸν Γκιοὺλ μπαχτσὲν ὅ,τι πλεισταχοῦ ἄλλοθι. Τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο λόγου τινὸς ἄξιον κατὰ τοσοῦτον μόνον, καθ' ὅσον θὰ ἐπιστοῦτο καὶ ἀπὸ τούτου, ὅτι οὐχὶ μόνον κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ τόπος οὗτος ἔσχεν ἀκμήν τινα ἢ σημασίαν, ἀλλὰ καὶ πρότερον, ἤγουν ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἢ καὶ τῶν Μακεδονικῶν ἢ καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλληνικῶν.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο, τοῦτ' ἔστιν ὅτι, καθ' ἁπάσας πιθανῶς τὰς ἱστορικὰς ταύτας περιόδους, περὶ τὸν νῦν Γκιοὺλ μπαχτσὲν ὑπῆρχέ τι πόλισμα ἢ πολισμάτιον, ἐφ' ὅσον καὶ ἡ λοιπὴ πρὸς δυσμὰς τοῦ ἰσθμοῦ Ἐρυθραία χώρα ἤκμαζεν ἢ καὶ μόνον κατῳκεῖτο, δύναται νὰ

συναχθῇ καὶ ἀπό μόνης τῆς θέσεως τοῦ τόπου, ἂν καὶ ἀκόμη δὲν προσεμαρτύρουν τὰ λείψανα τῶν ἀρχαίων οἰκήσεων, Βυζαντιακῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν πάντως χρόνων, ἃ εἶδε κατὰ τὴν παραλίαν ὁ κ. Weber. Κεῖται πλησιέστατα τῆς διὰ τοῦ ἰσθμοῦ βορείας καὶ κυρίας ἐξόδου μὲν ἐκ τῆς Ἐρυθραίας εἰσόδου δὲ εἰς αὐτήν, καὶ δι' αὐτοῦ διέρχεται ἡ εὐθὺς παρὰ τὸν Ὑπόκρημνον λεγόμενον τόπον (Στράϐ. 644,645) τοῦ ἰσθμοῦ καὶ παρὰ τὴν θάλασσαν μόνη καὶ πάλαι καὶ νῦν διάβασις, δι' ἧς ἀφ' ὅλης τῆς Ἐρυθραίας διέϐαινον κατὰ γῆν πρὸς τὴν Κλαζομενίαν καὶ τὴν Σμυρναίαν καὶ τὴν Ἀσίαν τὴν ἐπέκεινα, καὶ τἀνάπαλιν οἱ ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων ἐρχόμενοι πρὸς τὴν Ἐρυθραίαν. Κεῖται δ' ὁμοίως παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Μίμαντος καὶ τῶν Ἐρυθρῶν βαθέος ἐσωτέρου κόλπου, ἀκριϐῶς δὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ λιμένος τῶν Ἐρυθρῶν καὶ τῆς δυτικῆς θαλάσσης ἐγγυτάτην ὑπέρϐασιν εἰς τὴν ἀνατολικὴν θάλασσαν τὴν τοῦ μεγάλου Ἑρμείου κόλπου, καὶ εἶνε, μετὰ τοῦ ὀλίγον ἀρκτικώτερον εὐρυχώρου ὅρμου τοῦ Μπαλυκλαϐᾶ, τὸ εὐθετώτατον διαπεραιώσεως σημεῖον πρὸς ἅπαντα τοῦ κόλπου τούτου τὰ παράλια, οὐ μόνον ἀπὸ τῆς πόλεως Ἐρυθρῶν ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὅλης τῆς ἄλλης Ἐρυθραίας, πλὴν τῆς πρὸς ἄρκτον προϐλῆτος χερσονήσου τοῦ Μίμαντος. Ἡ πρὸς ἄρκτον αὕτη μοῖρα τῆς Ἐρυθραίας, ἐν ᾗ ᾤκει πιθανώτατα, ὡς ἄλλοτε Θεοῦ θέλοντος θὰ εἴπω, ἡ δευτέρα τῶν τριῶν φυλῶν ἢ χιλιαστύων τῶν Ἐρυθραίων, ἠδύνατο καὶ προετίμα βεβαίως νὰ κοινωνῇ πρὸς τὸν κόλπον εὐθὺς ἀπὸ τῶν λιμένων καὶ τῶν ὅρμων αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ λοιπὴ Ἐρυθραία χώρα, κατὰ τοὺς χειμερίους μάλιστα καιρούς, θὰ εἶχεν ἐνταῦθα, παρὰ τὸν Γκιοὺλ μπαχτσέν, τὸ πρὸς τὸν Ἕρμειον κόλπον ὁρμητήριον αὐτῆς, ἐγγύτατον ὂν ἁπανταχόθεν τῆς χώρας παντὸς ἄλλου τῆς ἐπὶ τῷ Ἑρμείῳ κόλπῳ παραλίου. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἀναμφιϐόλως θὰ προετίμων νὰ ταξειδεύωσιν ἔσω τοῦ Ἑρμείου κόλπου μᾶλλον, ἢ νὰ παραπλέωσι τὰ φοβερὰ Καράπουρνα, διότι καὶ μᾶλλον ἡμῶν θὰ ἐταλαιπωροῦντο καὶ θὰ ἐκινδύνευον ἐν τοῖς μικροῖς αὐτῶν σκάφεσιν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς θαλάσσης τοῦ ἐξηγριωμένου Τσανταρλῆ. Γνωστὸν δὲ εἶνε ὅτι καὶ ὁ Ἀλέξανδρος διενοήθη διασκάψαι Μίμαντα, ὅτι ὅμως αὐτῷ μόνον τοῦτο οὐ προεχώρησε τὸ ἔργον (Παυσαν. Β' α' 5), ὅπερ θὰ ἐπεχείρει κατὰ Πλίνιον (Hist. N. V. 116) ut duos

sinuus jungeret, Erythrasque cum Mimante circumfunderet. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο τούτων εἰδήσεων, τῆς τοῦ Παυσανίου καὶ τῆς τοῦ Πλινίου, συνάγεται ἀναντιρρήτως, ὅτι οὐχὶ τὸν Μίμαντα ἠθέλησε νὰ διασκάψῃ ὁ βασιλεύς, ὡς ἤθελέ τις πιστεύσῃ ἐκ μόνου τοῦ Παυσανίου, διορύσσων δηλαδὴ τὸν πρὸς ἄρκτον τῆς πόλεως Ἐρυθρῶν στενὸν (5 χιλιομ. περίπου) ἰσθμόν, τὸν μεταξὺ τῶν κόλπων τοῦ δυτικοῦ Γκέρετζε καὶ τοῦ Μπαλυκλαβᾶ ἐν τῷ Ἑρμείῳ κόλπῳ, ἀλλ' ἤθελε νὰ διορύξῃ τὸν μεταξὺ τῶν κόλπων Γκιοὺλ μπαχτσὲ καὶ Σιγατζικίου δὶς πλατύτερον (10 περίπου χιλιομ.), πεντηκονταστάδιον ὑπὸ Στράβωνος (644) λεγόμενον ἰσθμόν. Οὕτω μόνον καὶ ὁ Μίμας καὶ ἡ πόλις αἱ Ἐρυθραὶ θ' ἀπεχωρίζοντο τῆς ἄλλης ἠπείρου. Θὰ ἐγίνετο δὲ καὶ ἡ πρὸς τὸν Ἕρμειον κόλπον διὰ θαλάσσης ἐπιμιξία, ἡ τῶν πρὸς νότον τῆς Ἐρυθραίας ἠπειρωτικῶν καὶ νησιωτικῶν παραλίων, ἀσφαλεστέρα μὲν διὰ τὴν ἀποφυγὴν ὧν εἴπομεν θαλασσίων περὶ τὴν Μέλαιναν ἄκραν κινδύνων, καὶ ταχυτέρα δὲ οὐ μόνον διότι, ὡς φρονεῖ ὁ Δρώϋζεν, θ' ἀπέφευγον οἱ ναυτιλλόμενοι τὸν μακρὸν περίπλουν τῆς ἄκρας ταύτης, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι θὰ συναπέφευγον μετὰ τῶν κινδύνων καὶ τὰς βραδύτητας, τὰς ἐκ τῶν ἀντιπνοιῶν καὶ ἀπλοιῶν τοῦ περίπλου τούτου.

Οἱ προεκτεθέντες λόγοι ἀρκοῦσι νὰ πείσωσιν, ὅτι ἐξ ἅπαντος οἱ παλαιοὶ δὲν ἠδύναντο ν' ἀφήσωσιν ἀκατοίκητον, ἢ ἀπόλιστον, ὡς θὰ ἔλεγον αὐτοί, τὸν περὶ Γκιοὺλ μπαχτσὲν τόπον, οὕτω κείμενον πρός τε τὰς Ἐρυθρὰς καὶ τὴν Ἐρυθραίαν, καὶ πρὸς τὰς ἔξω καὶ τὰς ἔξωθεν ἐπικοινωνίας. Καὶ διὰ μόνην τὴν διὰ τοῦ ἰσθμοῦ ἐπικίνδυνον οὖσαν πάντοτε, παρὰ τὸν Ὑπόκρημνον εἰσβολὴν πολεμίων ἔξωθεν ἐπί τε τὴν ἄλλην χώραν, καὶ δὴ καὶ τὴν ἐγγυτάτω κειμένην πόλιν τὰς Ἐρυθράς, ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ φρουρήσωσι δι' ὀχυρωμάτων καὶ κατοικίσεως ἀνθρώπων τὴν βραχεῖαν περὶ τὸν ἐπισφαλῆ τοῦτον τόπον χώραν, ἐξ ἅπαντος δὲ δῆμός τις αὐτῶν θὰ κατῴκει ἐνταῦθα ἔκπαλαι. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτου, ἡ διάβασις τοσούτων ὁδοιπόρων ἔξω καὶ εἴσω τῆς χερσονήσου, ἀπῄτει ἐνταῦθα χῶρον διευθετημένον εἰς κατάλυσιν ἀνθρώπων καὶ ὑποζυγίων, καὶ εἰς ἀποθήκην ἢ ἀποθήκας πραγμάτων, διὰ θαλάσσης τε καὶ κατὰ γῆν διακομιζομένων, ἐν τόπῳ τινὶ καὶ ὕδατος εὐμοιροῦντι καὶ τροφίμων προχείρων ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης. Ἑπομένως καὶ πανδοκείων τινῶν ἦτο

ἀνάγκη αὐτόθι καὶ βαλανείων ἀκόμη πιθανῶς, μάλιστα κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους, τοὺς Ρωμαϊκοὺς ἰδίως, ὁπότε, ὡς θὰ εἴπω ἄλλοτε, δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι καὶ δημόσιον Ῥωμαϊκὸν ταχυδρομεῖον διήρχετο διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἀπ' Ἀσίας εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἰταλίαν, καὶ τἀνάπαλιν. Τοιαῦται ταχυδρομικαὶ ὑπηρεσίαι, διήκουσαι μακρότατα εἰς τὰς μεσογείους χώρας ἀπὸ τῆς πρωτευούσης, ὑπῆρχον καὶ τακτικώτατα ἐλειτούργουν ἐπ' αἰῶνας, καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς ἀκόμη χρόνους, περὶ οὗ ὁμοίως ἴσως δυνηθῶ νὰ εἴπω τι ἄλλοτε.

Λοιπὸν καὶ διὰ τοὺς λόγους ἀκόμη τούτους, ὁ συνοικισμός, ἀναμφισβητήτως ὑπάρχων ἐνταῦθα κατὰ τοὺς πρώτους Βυζαντιακοὺς χρόνους, ἄχρι τέλους τῆς Ζ' τοὐλάχιστον ἑκατονταετηρίδος, δύναται ν' ἀναχθῇ μετὰ πιθανότητος καὶ εἰς ἀρχαιοτέρους ἔτι χρόνους, ὡς εἶπον, εἰς τοὺς Ῥωμαϊκούς, τοὺς Μακεδονικοὺς καὶ τοὺς ἀρχαιοτέρους Ἑλληνικους. Ἐὰν ἐβοήθουν ἡμῖν σαφέστεραι ἀπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων εἰδήσεις ἢ ἐπιγραφῶν μαρτυρίαι ἢ ἀποχρῶσαί πως ἐπὶ χώρας ἔρευναι, (δυστυχῶς τὸν Γκιοὺλ μπαχτσὲν οὐδὲ μακρόθεν εἶδον ἐγώ ποτε) ἴσως θὰ ἠδυνάμεθα καὶ νὰ τοποθετήσωμεν ἐνταῦθα, παρὰ τὸν ἐπίκαιρον μυχὸν τοῦ ἀξιολόγου τούτου κόλπου καὶ παρὰ τὸν ἰσθμόν, μίαν τινὰ τῶν πολιχνῶν, ὧν παρεδόθησαν ἡμῖν τὰ ὀνόματα, ὑπὸ συγγραφέων καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς, ὡς ἀνηκουσῶν τῇ Ἐρυθραίᾳ ἢ τῇ μεθορίᾳ ταύτης πρὸς τὴν Κλαζομενίαν, ἥτις κατὰ Στράβωνα κατεῖχε τὴν βόρειον παραλίαν τοῦ ἰσθμοῦ καὶ τὸν Ὑπόκρημνον ἐπὶ τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου. Τούτου τοῦ συγγραφέως τὸ περισωθὲν κείμενον ἔχει πάντως ἀνακρίβειαν περί τινα Ἐρυθραϊκά, ἐὰν δὲν εἶνε αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἁμάρτημα, ἢ ἄγνοια, ἐρανιζομένου, ὡς καὶ περὶ ἄλλων τοιούτων ἐλάττονος λόγου ἀξίων χωρογραφικων πραγμάτων, ἐκ πηγῶν διαφόρων, μεταδιδουσῶν ἴσως περιστάσεις διαφόρων χρόνων. Ἀλλ' ἡ περὶ τούτων ζήτησις θά με απῆγε νῦν πολὺ ἀκόμη μακρότερον ἢ ὅσον ἀπάγω αὐτὸς ἐμαυτὸν ἀπὸ τοῦ προκειμένου συχνότατα. Διὸ ἐπανερχόμενος λέγω πάλιν, ὅτι περὶ τὸν Γκιοὺλ μπαχτσὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ τοποθετήσωμεν ἓν τῶν παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν ἢ ἐν ἐπιγραφαῖς μνημονευομένων Ἐρυθραϊκῶν ἢ παραμεθορίων πολισμάτων, ὅσων ἡ θέσις δὲν εἶνε ἀναμφισβήτητος ἐκ τῶν πηγῶν ἢ ἀπ' ἐρευνῶν νεωτέρων, οἷον τὴν Πολίχναν, τὴν Βούθειαν,

τὸν Ἐλαιοῦντα, τὴν Κορύνην. Τούτων αἱ μὲν τρεῖς πρῶται συμμνημονεύονται τοῖς Ἐρυθραίοις καὶ μετ' ἄλλων, δυτικῶς κειμένων, ἐν τοῖς φορολογικοῖς πίναξι τῶν Ἑλληνοταμιῶν ὡς συντελεῖς ἢ ἄποικοι τῶν Ἐρυθραίων, ἡ δὲ Κορύνη ἀναφέρεται ὑπὸ Πομπωνίου Μέλα, μνημονεύεται καὶ ἀκρωτήριον ἀπ' αὐτῆς ὀνομαζόμενον ὑπὸ Πλινίου, τὸ Κορυναῖον. Καὶ ταύτης μὲν τῆς Κορύνης ἡ θέσις ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ μετ' ἀκριβείας, ἂν ἦτο πρὸς ἀνατολὰς ἢ πρὸς δυσμάς, ὅπερ ἴσως μᾶλλον πιθανόν. Αἱ δὲ τρεῖς πρότεραι βεβαίως ἔκειντο πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς χερσονήσου παράλιον, ἀπὸ τοῦ εἴσπλου τοῦ Ἑρμείου κόλπου ἄχρι τῆς Κλαζομενίας. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν τεσσάρων οὐδὲν ἔχομεν σαφὲς ἄχρι σήμερον γνώρισμα τοποθετήσεως. Δύναται μὲν τις νὰ εὕρῃ τόπους φύσει εὐθέτους καὶ χώρας καὶ ὅρμους, ἀναλόγους πρὸς τὴν παραδεδομένην σπουδαιότητα καὶ τὰς ἄλλας περιστάσεις ἑκάστου τῶν πολισμάτων τούτων, καὶ κειμένους κατὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παραλίαν. Δύναται δὲ καὶ ἄλλως συνδυάζων ἔνια νὰ εἰκάσῃ ἄλλα, φέρ' εἰπεῖν καὶ αὐτὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ Ὑπόκρημνον νὰ παρεκτείνῃ μέχρι τοῦ Γκιοὺλ μπαχτσέ, καὶ εἰς τὴν ἐνταῦθά ποτε κατοικίαν ν' ἀπονείμῃ τὸ ὄνομα ἐκείνου. Ἀλλ' οὐδεμίαν ἀκρίβειαν ἢ εὔλογον πίστιν δύνανται νὰ ἔχωσι τοιαῦται εἰκασίαι. Ἐγώ, ἂν προέκειτο νὰ ὁρίσωμεν διαλαγχάνοντες, οὕτως εἰπεῖν, τὰς θέσεις, θὰ ἔθετον ἐνταῦθα τὴν Βούθειαν, φερομένην καὶ Βουθίαν, ἧς οἱ κάτοικοι Βουθιῆς (=εῖς) ἐν τοῖς φορολογικοῖς πίναξι τῶν Ἑλληνοταμιῶν, τοῖς ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν ἀνευρεθεῖσιν.—Ἄλλα ὀνόματα Ἐρυθραϊκῶν τόπων πλεῖστα φερόμενα καὶ παρὰ συγγραφεῦσι καὶ ἄλλοθι, καὶ δὴ καὶ εἰς κατάλογον ἐκμισθώσεως ναῶν, νεωστὶ ἐπὶ λίθου εὑρεθέντα, οὐδαμῶς ἀναφέρω ἐνταῦθα, διότι οὐδεμίαν ἔχω ἔνδειξιν, ὅτι ἓν τούτων πιθανὸν εἶνε νὰ προσαρμόττεται τῷ τόπῳ τοῦ Γκιοὺλ μπαχτσέ.

Δυστυχῶς πρὸς τοιαύτας ἐξακριβώσεις στερούμεθα παντελῶς ἐνταῦθα, δηλαδὴ ἐν Ἐρυθραίᾳ, ὡς καὶ πλεισταχοῦ τῆς περαιτέρω Ἀσίας, αὐτοφυοῦς μέν τινος ἐπὶ τόπου ἀλλ' ἄλλως ἀσφαλεστάτου ὄντος ἡμῖν βοηθήματος ἐν πλείσταις ἄλλαις ἑλληνικαῖς ποτε χώραις, δηλαδὴ τοῦ ἐκ περισωθέντων ἀπ' ἀρχαιοτέρων χρόνων ὀνομάτων τόπων ἢ λειψάνων τούτων καὶ συντριμμάτων. Ἐκ τῆς Ἐρυθραίας ἐφυγαδεύθησαν πρὸ πέντε καὶ πλέον αἰώνων ἅπαντα τἀρχαῖα καὶ

τὰ μεσαιωνικὰ ὀνόματα, ἐλαχίστων μόνον παραλίων περισωθέντων μέχρι τινὸς ἢ μέχρι τοῦδε, καὶ τούτων δ' ὄχι παρὰ τοῖς ἐνοίκοις, ὧν ἡ ἔξωθεν ὑστέρα ἐποίκησις καὶ ἀπὸ τούτου βεβαιοῦται ἀκόμη ὅτι οὐδεμίαν διέσωσαν τῶν προτέρων ἐπωνυμιῶν, ἀλλ' ἐν τοῖς στόμασι τῶν ἀντικούντων νησιωτῶν ἢ τῶν παραπλεόντων γειτόνων ὁμογλώσσων ναυτικῶν. Πρῶτον καὶ μόνον ἄχρι σήμερον οὕτω περισωθὲν εὐδιάγνωστον σύντριμμα εἶνε τὸ σεβαστὸν καὶ μέγα ὄνομα τῆς ποτὲ δεσποίνης τῆς χερσονήσου πόλεως Ἐρυθρῶν, τὸ Λυθρί, ὅπερ ὡς μέγα σῆμα δικαίας ἀθανασίας οὐδέποτε ἀπέλιπε τὰ ἐρείπιά της, ὅσον καὶ ἂν συνεχώθησαν ταῦτα καὶ ἠρημώθησαν ὑπὸ μακροχρονίου κακῆς τύχης, ἀλλὰ παρακατεθὲν ἐν τῇ πιστῇ μνήμῃ καὶ τῷ λόγῳ τῶν συγγενῶν γειτόνων, ἀπεδόθη καὶ πάλιν εὐλαβῶς εἰς χρῆσιν καὶ τιμὴν τοῖς μετὰ χρόνον ἐποικήσασιν ὁμοφύλοις καὶ ὁμογλώσσοις ἐπιγόνοις. Ἄλλο παλαιόν, περισωθὲν μόνον ἐν βιβλίῳ ξένου περιοδευτοῦ παράλιον ὄνομα εἶνε τὸ τοῦ Ἐγρὶ λιμανίου, τοῦ ὑπὸ τῷ Μίμαντι ἀπέναντι τῶν Οἰνουσσῶν, ὅπερ ἐλέγετο κατὰ φύσιν, ὡς καὶ μυρίοι ἄλλοι ὅμοιοι λιμένες, Πάνορμος. Περιεσώθη μέχρι πρὸ τριῶν περίπου αἰώνων εἰς τὰ στόματα ξένων καὶ ἡμετέρων θαλασσινῶν καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ βαθυτάτου μέσου αἰῶνος, ἢ καὶ ἀπὸ προτοῦ ἐπικρατῆσαν ὄνομα τῆς νῦν ἄκρας Καρὰ μπουρούν, ἤτοι τῆς ὅλης πρὸς Βορρᾶν προβαλλούσης ἀκτῆς τοῦ Μίμαντος. Ἡ περιώνυμος αὕτη ἄκρα ἐλέγετο Στηλάριον ἢ Στηλάρι, ἀπὸ στήλης βεβαίως ἐκεῖ ἐπίτηδες σταθείσης, ἐκ προνοίας πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ ὁδηγίαν τῶν ναυτιλλομένων, ὅπερ ἐγένετο καὶ ἀλλαχοῦ, ἔνθα δι' ὅμοιον λόγον αἱ ἄκραι μετέλαβον τὰ ὀνόματα Στηλάριον ἢ Κεύνιον, ἤ τι τοιοῦτον. Καὶ ὁ σημερινὸς Κόρακας κατὰ τὸ νοτιώτατον τῆς χερσονήσου διέσωσε τὸν ἀρχαῖον Κώρυκον, μετημφιεσμένον κατὰ φυσικὴν παρετυμολογίαν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἔξω γειτόνων ἢ τῶν ναυτιλλομένων ὁμοφύλων. Καὶ τὰ ἐνταῦθα δυτικώτερον νησία, αἱ Διαβαταὶ λεγόμεναι, τὸ μεσαιωνικὸν ἢ καὶ ἀρχαιότερον ὄνομά των τοῦτο, οὗ ὅμοια καὶ ἀνάλογα δι' ὁμοιότητα φύσεως ὑπάρχουσι καὶ ἀλλαχοῦ, διέσωσαν ἔξω τῆς χώρας πιθανώτατα, διότι ἀπίθανον εἶνε διὰ πολλοὺς λόγους νὰ ἔλαβον αὐτὸ ὑπὸ τῶν πρώτων, κατὰ τοὺς πρὸς ἡμᾶς ὑστάτους αἰῶνας, ἐποικησάντων περὶ Τσεσμὲν καὶ Ἀλάτσατα Ἑλλήνων γεωπόνων παροίκων ἀνθρώπων.

Καὶ τῶν Ἀλατσάτων δὲ αὐτῶν ἡ ὀνομασία, δυναμένη ν' ἀναβῇ αἰῶνάς τινας ἀνωτέρω τῶν ἡμετέρων χρόνων, ἄδηλον εἶνε ἂν ἀνήκῃ τοῖς τότε ἐποικήσασι προγόνοις τῶν νῦν οἰκητόρων ἢ τοῖς προτέροις ἔξωθεν συχνασταῖς τοῦ κόλπου τῆς Ἀγρελιᾶς. Τὸ ὄνομα προσηγορικὸν ὂν πληθυντικὸν ἐξ ἑνικοῦ τὸ ἁλάτσι (=ἁλάτι, ἅλας) κατὰ τὸ κρεάτσι (κρεάτι) καὶ αἱμάτσι (αἱμάτι) καὶ ἄλλα σχηματίζοντα ἐνιαχοῦ καὶ πληθυντικὸν εἰς ατα, οἷον κριάτσατα καὶ αἱμάτσατα, ἐδήλου ποτὲ ἁλυκήν, ἢ ἁλατότοπον, ἢ γῆν ἔκ τινος λόγου φυσικοῦ ἁλατιζομένην, ἢ καὶ ἄλλο τι πρᾶγμα παρεμφερὲς πρὸς ἅλατα. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπονομάζονται καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς πλεῖστοι τόποι, ἐπωνομάσθησαν δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἐρυθραίαν ἢ περὶ αὐτήν τινες, οἷον Ἄσπρα χώματα, Τσηκούρια, Πλακιὰ (τά, νησίον πρὸ τῶν Ἐρυθρῶν), Πλάκες, ἐπὶ τῆς Δρυμούσης νήσου τῶν Βουρλῶν. Τὸ ἐνταῦθα παρὰ τὰς Κλαζομενὰς νησύδριον ὁ Ἀλατᾶς, ἢ τοῦ Ἀλατᾶ, ἔχει ὅμοιον μὲν λόγον γενέσεως ἄλλον σχηματισμοῦ, περὶ ὧν θὰ ἐμακρολόγουν ἄγαν ἂν ἐπελαμβανόμην καὶ τούτων σήμερον. Ἐπιλέγω μόνον περὶ Ἀλατσάτων, ὅτι ἂν ἡ γνώμη μου αὕτη περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἀληθεύῃ, ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως δὲν εἶνε ἀλλότριος τῆς διαλέκτου τῶν συγχρόνων Ἐρυθραίων, ἢ μᾶλλον Κρηναίων, εἰς ὧν τὴν διαλεκτικὴν ὁμάδα ὑπάγονται καὶ οἱ Ἀλατσατιανοὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἄχρι Λυθριοῦ κάτοικοι τῆς Ἐρυθραίας, τῶν Μελιωτῶν καὶ τῶν ἄλλων διαφερόντων. Πιθανὸν λοιπὸν εἶνε νὰ ἐτέθη τὸ ὄνομα κατ' ἀρχὰς διὰ λόγον εἰκότα, εἴς τι σημεῖον τῆς ἀοικήτου ποτὲ γῆς ἢ παραλίας ὑπὸ τῶν πρώτων ἐποίκων γειτόνων τῆς περιοχῆς, νὰ ἐπεξετάθη δ' ὕστερον ἢ καὶ νὰ μετετοπίσθη μέχρι τοῦ τόπου, ἔνθα ἔπειτα συνῳκίσθη κατὰ μικρὸν πρῶτον μὲν κατοικία ἢ συνοικία, εἶτα δὲ χωρίον, νῦν δὲ πόλις ὅλη, τὰ Ἀλάτσατα. Εἰς ὁμοίους λόγους ἀνάγουσι τὸ ἑαυτῶν ὄνομα πλεῖσται καὶ σπουδαιόταται πόλεις, καὶ αὐταὶ αὗται ἀκόμη αἱ Ἐρυθραὶ ἢ Ἐρύθραι.

Λέγω ἀνωτέρω γνώμην ἐμὴν τὴν τοιαύτην ἀρχὴν τοῦ ὀνόματος τῶν Ἀλατσάτων, διότι πρὸ ἐτῶν περὶ τὰ εἴκοσι πέντε εἶπον αὐτὴν ἐν Ἀθήναις πρὸς Ἀλατσατιανούς, λέγοντάς μοι ἄλλας ἀτόπους τοῦ ὀνόματος ἀρχάς, ταύτην δὲ οὐδαμῶς. Νῦν δὲ βλέπων αὐτὴν ἐπικρατήσασαν, διατηρῶ αὐτὴν ἀκόμη μέχρις εὑρέσεως ἀληθεστέρας. Διότι

πιθανωτάτη μὲν εἶνε αὕτη καὶ μόνη φαινομένη μοι ἀληθής. Ἀλλὰ τίς δύναται καὶ νὰ βεβαιώσῃ ἀπολύτως ὅτι δὲν εἶνε ἄλλη τις ἡ πραγματικὴ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἢ ἄλλης γλώσσης; Ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὄχι ὀλιγώτερον ἢ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, αἱ ξέναι λέξεις ὑφίστανται τοιαύτας φθογγικὰς μεταβολὰς καὶ πρὸς τὴν κλίσιν ἀφομοιώσεις, ὥστε νὰ παρέχωσι φυσικωτάτας εἰς παρετυμολογίαν εὐκολίας. Παραδείγματα νὰ φέρω φαινομένου πασιγνώστου εἶνε περιττὸν ἐκ τοῦ ἄλλου τῆς γλώσσης λεξικοῦ, ἐκ δὲ τῶν τοπωνυμιῶν πλείστων ὑπαρχόντων προχείρων καὶ ἐγγύθεν καὶ μακρόθεν, ἀρκοῦμαι νῦν εἰς δύο μόνον ἐπιχώρια τά: Τραγονέρα καὶ Καράντας, τὸ μὲν πρῶτον ὄνομα ὂν δύο ἀκρωτηρίων τῆς Ἐρυθραίας, τοῦ Κωρύκου πρὸς νότον, καὶ τοῦ κλείοντος βορειοδυτικῶς τὸν πρὸς ἄρκτον τῆς πόλεως Ἐρυθρῶν κολπίσκον τοῦ Γκέρετζε, τὸ δὲ δεύτερον ὄνομα τοῦ ὑψηλοτέρου πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Τσεσμὲ βουνοῦ, τοῦ Μαυροβουνιοῦ ὀρθότερον λεγομένου. Τὸ Τραγονέρα εἶνε παρετυμολογία τοῦ Δρακονέρα, ὅπερ πολλὰ τῶν ἡμετέρων ἀκρωτηρίων φέρουσιν, ἀπὸ φραγκικῆς κατὰ τὸ φαινόμενον λέξεως, ὡς δ' ἐγὼ φρονῶ καὶ θὰ εἴπω ἄλλοτε ἀπὸ Βυζαντιακῆς ἡμετέρας, παρετυμολογήθη δὲ πρὸς τὸν τράγον καὶ τὸ νερόν. Τὸ δὲ Καράντας εἶνε τὸ τουρκικὸν Καρὰ ντάγ, ἤτοι Μαῦρον βουνὸν ἢ Μαυροβοῦνι, ὅπερ παρασχηματισθὲν παρετυμολογήθη, πρὸς τὸν νταῆν, τὸν παλληκαρᾶν, ἐπιτεταμένον καὶ διὰ τοῦ Καρα. Τίς οἶδεν, ὅπερ εἶν' ἐπαναλαμβάνω ἀπίθανον, ἂν καὶ εἰς τὸ Ἀλάτσατα λανθάνῃ τι παραπλήσιον ξένον παρεσχηματισμένον καὶ παρητυμολογημένον, φέρ' εἰπεῖν καὶ δὴ τοῦτο τὸ τουρκικὸν ντάγ, βουνόν, μετὰ τοῦ προσδιορισμοῦ ἀλατζὰ ἢ ἄλλου ὁμοφώνου ἢ σχεδὸν ὁμοφώνου, ὃ κατὰ τὴν ἐξασθενωτικὴν προφορὰν τῶν ἐπιχωρίων γινόμενον Ἀλάτσαταϊ, κατήντησε κατὰ ἕνα ἢ πλείονας τῶν μυρίων δυνατῶν τρόπων εἰς τὸ Ἀλάτσατα; Τὸ Ἀλατζὰ-ντὰγ θὰ ἐσήμαινε ποικίλον βουνόν, Ποικίλον δὲ ὄρος ὠνομάζετο καὶ τὸ πρὸς δυσμὰς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς, δι' οὗ ἡ διάβασις πρὸς τὴν Ἐλευσῖνα, καὶ Ποικιλασσὸς τόπος καὶ πόλις ἐν Κρήνῃ. Τὸ δὲ Ἀλατζὰ ντάγ, τὸ ὑποτιθέμενον ἐννοεῖται πάντοτε, θὰ ἐπωνομάσθη διὰ τὸ μὴ ὁμόχρουν αὐτοῦ καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐγγὺς καὶ πρὸς δυσμὰς Καρὰ ντάγ.—Ἀλλὰ περὶ τούτου ἐπολυπραγμόνησα πολὺ χάριν σου, ἐπανέρχομαι δὲ πλέον εἰς τὸ κυρίως προκείμενον,

ἀφοῦ, παραλείπων ἄλλα τινὰ σχετικὰ πρὸς τὸ νῦν προκείμενον παρέμβλητον θέμα, εἴπω σοι ὅτι ἐν τοῖς ἀπὸ βάθους τοῦ μέσου αἰῶνος περισωθεῖσι κατὰ τὴν Ἐρυθραίαν ὀνόμασιν ἔτασσον καὶ τὸ μικρὸν χωρίον Πυργί, τὸ πρὸς ἀνατολὰς τῶν Ἀλατσάτων ἑλληνώνυμον μὲν ὂν ἐν τουρκικοῖς δὲ συνοικισμοῖς ἀπ᾽ αἰώνων κείμενον, καὶ ἄλλην σημασίαν εἰς αὐτὸ ἀπέδιδον μέχρι πρὸ μικροῦ, ὅτ᾽ ἐπισκεφθεὶς αὐτὸς τὸν τόπον ἐδίδαξα ἐμαυτὸν ἀκριβέστερον.

Ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν μεσαιωνικῶν τοπικῶν ὀνομάτων εἶνε βαρυτάτη καὶ δυσεπανόρθωτος ἱστορικὴ ζημία εἰς τὰς ἡμετέρας χώρας, ὄχι μόνον ἐὰν ταῦτα ἦσαν ἑλληνικῆς ἀρχῆς, ἀλλ᾽ ἂν ἦσαν καὶ ἀπ᾽ ἄλλης γλώσσης καὶ ἀπ᾽ ἄλλου ἑπομένως ἔθνους. Τὰ ὀνόματα τῶν τόπων εἶνε διὰ τὴν ἱστορίαν πολλάκις ὅ,τι ὁ σκελετὸς καὶ τὰ λοιπὰ λείψανα ἐκλιπόντος ζωικοῦ ὀργανώματος, ὅ,τι τἀποτυπώματα τῶν ἰχνῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων εἰς τὴν ἀπολελιθωμένην ὕλης γεολογικῆς περιόδου ἐκλελοιπυίας. Ὡς ταῦτα οὕτω καὶ ἐκεῖνα, λειπόντων ἄλλων δειγμάτων καὶ μαρτυρίων, διδάσκουσιν ἡμᾶς πολλὰ καὶ ἀποχρῶντα περὶ τῶν ὑπαρξάντων ποτὲ πρὸ ἡμῶν ἐμψύχων, καὶ περὶ τῆς ζωῆς αὐτῶν, καὶ ἂν δ᾽ ὑπάρχωσιν ἄλλοθεν ἀσφαλῆ περὶ τούτων διδάγματα, πάλιν καθιστῶσι μᾶλλον πεφωτισμένην τὴν περὶ τούτων γνῶσιν ἡμων,, καὶ χειραγωγοῦσιν εἰς πρακτικώτερα καὶ περὶ τοῦ παρόντος πορίσματα. Περιττὸν νὰ λέγω πρὸς σέ, καὶ γνωρίζουσαν καὶ ὀξέως ἐκ τῶν ὀλίγων ὑπονοοῦσαν πλείονα, ὅτι ἀπὸ τῶν τοπωνυμιῶν τῶν ἡμετέρων χωρων, ἁπασῶν μὲν ἐν γένει, μάλιστα δὲ τῶν ἀμυδροτέραν τὴν ἱστορίαν ἐχουσῶν ἀπὸ τοῦ συνήθους φωτὸς τῆς ἐγγράφου παραδόσεως, δυνάμεθα νὰ συλλέξωμεν ἄφθονον καὶ σπουδαιότατον φωτισμὸν καὶ διδασκαλίαν, οὐ μόνον περὶ τοπογραφικῶν πραγμάτων, ὡς ὑπὸ τῶν ἀπειροτέρων καὶ τῶν ἀμαθεστέρων νομίζεται, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, ἔτι δὲ καὶ περὶ τῶν παντοίων ἱστορικῶν περιπετειῶν τοῦ λαοῦ τοῦ ἐνοικήσαντος, ἢ καὶ τῶν λαῶν, ἐὰν πλείονες τοῦ ἑνὸς διεδέχθησαν ἀλλήλους ἐπὶ τῆς αὐτῆς χώρας. Δὲν ἀγνοεῖς πόσον διδασκόμεθα ἐκ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ὑπὸ γῆς εὑρισκομένων διαφόρων ἐνύλων δειγμάτων τέχνης καὶ μαρτυρίων οἵας δήποτε ἄλλης χειρουργίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πῶς ἀπὸ τούτων θαυμασίως πολλάκις ἀναπαριστῶμεν καὶ ἀναζωογονοῦμεν βίους ὅλους λαῶν ἐκλελοιπότων, οἷον

τοῦ Μυκηναίου συλλήβδην λεγομένου καὶ τοῦ Προμυκηναίου, τοῦ Τρωϊκοῦ, τοῦ Κρητικοῦ, τῶν Φοινίκων, τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἀσσυρίων, τῶν ὑπερβορείων καὶ ἄλλων, καὶ ὅτι συχνότατα μανθάνομεν σχέσεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ἀγνώστους τέως καὶ ἀπιστεύτους. Ἄλλο τόσον κατ' ἀναλογίαν δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν καὶ διδασκόμεθα ἐκ τῶν τοπωνυμιῶν παντὸς χρόνου, μάλιστα δὲ τῶν συγχρόνων, ἤτοι τῶν νῦν σῳζομένων, ὅσαι περισῴζουσιν ἠλλοιωμένα ἢ ἀναλλοίωτα τὰ ἱστορικὰ ἴχνη αἰώνων καὶ χιλιετηρίδων, καθ' ὃν τρόπον χώρα ἱστορική, ἀλώβητον σχετικῶς ὑπὸ τοῦ μακροῦ χρόνου διατηρήσασα τὴν ἐπιφάνειάν της, διαφυλάττει ἀκέραια ἢ μετρίως βεβλαμμένα καὶ τὰ μόνιμα ἔργα καὶ μνημεῖα τῶν διελθουσῶν ἐπ' αὐτῆς γενεῶν. Μία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἱστορικῶν διαφυλάξεων ἢ παρακαταθηκῶν διαφορά, μία μὲν μεγίστη δὲ καὶ κεφαλαιώδης. Τὰ μὲν ἐξ ὕλης ἀνοργάνου καὶ ἀφλέκτου ἔργα καὶ μνημεῖα τῆς τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς οὐδεμί' ἀνατροπή, οὐδεμία σύγχωσις καὶ οὐδεὶς ὄλεθρος δύναται ν' ἀφανίσῃ παντελῶς, ἀείποτε δὲ ἡ μήτηρ γῆ ἐμφανίζει λείψανα ἢ μέλη αὐτῶν ἢ μέρη, ἄλλα μὲν προφανῆ καὶ αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς ἄλλα δέ, ἀφανῆ ὄντα ἐν τοῖς κόλποις της, ἀνασκαπτομένη καί ποτε ὑπὸ φυσικοῦ αἰτίου ἀνατρεπομένη. Ἀλλὰ τὰ ἔμψυχα μνημεῖα τῶν τοπωνυμιῶν μετ' ἀειζώου δημιουργοῦ αὐτῶν λαοῦ, οἷον ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ῥίζης, τῆς κοινῆς πατρίδος, μεταστοιχειοῦνται μὲν μετὰ τοῦ συντρόφου καὶ συνοίκου τούτου λαοῦ κατὰ τὴν διαδοχὴν τῶν καιρῶν, ἀλλὰ συμπαραμένουσι μετ' αὐτοῦ τὸν ἀεὶ χρόνον, οὕτως εἰπεῖν. Δυστυχῶς ὅμως καὶ συναφανίζονται ἀθρόα καὶ διὰ μιᾶς ἐκλείποντος τοῦ λαοῦ ὅλου τὴν χώραν, ὡς ἀποσβεννύονται διὰ μιᾶς αἱ ἑστίαι ἅπασαι πόλεως ἐρημουμένης. Πιστότερον τούτου θὰ ἦτο ἂν ἔλεγον, ὅτι τὰ μὲν ἔνυλα μνημεῖα ὑφ' οἵας δήποτ' ἐρημώσεως ἢ ἀνατροπῆς ἢ ἐμπρησμοῦ ἀδύνατον ν' ἀφανισθῶσιν ἄρδην καὶ ὅλα καὶ διὰ παντός, αἱ δὲ τοπωνυμίαι ἀφανίζονται διὰ μιᾶς καὶ διὰ παντός, ὡς τὰ ἐπίγεια πάντα γῆς καταποντουμένης εἰς τὴν ἄβυσσον, ἢ καὶ ὡς δένδρα δάσους εἰς μεμονωμένην λεπτόγειον κλιτὺν ὑπὸ παντελοῦς ἐμπρησμοῦ, ὅστις δὲν ἀφίνει οὐδὲ σπέρμα ἢ ῥίζαν ἀναβλαστήσεως. Εἰς τὴν γῆν ταύτην ἴσως μετὰ χρόνους ἀναβλαστήσωσιν ἀραιά τινα κλαδία ἢ καὶ δένδρα πυκνὰ καὶ μεγάλα, ταῦτα ὅμως θὰ εἶνε ἄλλα καὶ ἀλλότρια τῆς ἀρχαίας φυτείας.

ΤΑ ΕΝ ΤΩ͂Ι ΜΟΥΣΕΙΩ͂Ι ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΓΛΥΠΤΑ

Εἰκὼν 1.— Κορμὸς ἀπὸ τῶν ἄνω τῆς ὀσφύος, ἀκέφαλος, ἀρχαϊκοῦ μαρμαρίνου ἀγάλματος, νῦν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Χίου, εὑρεθεὶς δ' ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ πρὸ τοῦ 1858, ὅτε εἶδεν αὐτὸν (ἐν Χώρᾳ) μεθ' ἑτέρου παρομοίου ἀγάλματος ὁ Conze, ὁ δημοσιεύσας πολὺ βραδύτερον (athen. Mittheilungen Bd? σ. 156) ἰχνογράφημα αὐτοῦ καὶ βραχὺ σημείωμα, ἐν ᾧ ἀναφέρει καὶ τὸν τόπον τῆς εὑρέσεως, «ἔχω (γρ. ἔξω) ἀπὸ τὴν 'Ατσικὴν (συνοικίαν ἐν Χίῳ), εἰς τὸν Ἅγ. Ἰωάννην ἀπὸ κάτω, εἰς τὰ Πατήματα». Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν πολυάριθμον τάξιν τῶν ἀρχαϊκῶν νησιωτικῶν ἀγαλμάτων, εἰκονίζει δὲ ἀνδρικὴν μορφὴν ἀνατεταμένους ἔχουσαν ἀμφοτέρους τοὺς πήχεις πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ὤμων εἰς στρεπτοὺς πλοκάμους καταπίπτουσαν κόμην.

Εἰκὼν 2 — Τεμάχιον ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου ἐκ πεντελησίου μαρμάρου ἀρίστης δὲ τεχνοτροπίας τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ., εὑρεθὲν ἐν Χίῳ, ἐν τῷ φρουρίῳ

Περὶ τοῦ μνημείου τούτου ὁ κ. Ι. Σβορῶνος διευθυντὴς τοῦ Ἐθν. Νομισμ. Μουσείου εὐηρεστήθη τῇ παρακλήσει ἡμῶν νὰ γράψῃ τὴν ἑξῆς σημείωσιν :

«Τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶνε ἤδη γνωστόν, δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ Franz Studnitzka ἐν τοῖς Mittheilungen des deutsch. Arch Inst. in Athen, Bd. XIII (1888) σελ. 190-191 μετ' ἰχνογραφήματος καὶ λεπτομεροῦς περιγραφῆς, τὸ δεύτερον δὲ ὑπὸ τοῦ R. Kekulé von Stradonitz (Echelos und Basile, 65es Programm zum Winkelmansfeste, Berlin 1905 σελ. 15) μετὰ τσιγκογραφήματος γενομένου ἐκ φωτογραφίας ἀποσταλείσης ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Γ. Ι. Ζολώτα, γυμνασιάρχου ἐν Χίῳ, φωτογραφίας ταυτιζομένης πρὸς τὴν ὑπ' ἀρ. Β. τῆς εἰκόνος 2

Ἡ παράστασις τοῦ ἀναγλύφου εἰκονίζει ἅρμα τρέχον πρὸς τἀριστερά, (οὗ ἐσώθη μόνον τὸ ἄνω μέρος τοῦ ὀπισθίου ἡμίσεος ἑνὸς τῶν

τεσσάρων ἵππων), ἡνιοχουμένου ὑπὸ νεαροῦ ἥρωος (οὗ σώζεται μόνον τὸ κάτω τοῦ στήθους σῶμα, διὰ λεπτοῦ καὶ βραχέος χιτῶνος περιβεβλημένον. καὶ ἡ τὰ ἡνία κρατοῦσα δεξιά), περιβάλλοντος τῇ ἀριστερᾷ τὴν ὀσφὺν νύμφης ἑκουσίως ὑπ' αὐτοῦ ἀπαγομένης καὶ σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου σωζομένης, πλὴν τοῦ ἀποκεκρουσμένου προσώπου τῆς κεφαλῆς, ἐξ ἧς κατέρχεται πέπλος περιβάλλων τὰ κάτω τῆς ὀσφύος τοῦ διὰ λεπτοῦ χιτῶνος ἐνδεδυμένου σώματος αὐτῆς. Ἀμφότεροι κάμπτουσι μικρὸν τὰ γόνατα, ἵνα ἐλαστικώτερον δέχονται τοὺς τιναγμοὺς τοῦ ὁρμητικῶς τρέχοντος ἅρματος καὶ ἀμφοτέρων τὰ ἱμάτια κολποῦνται ζωηρῶς ἕνεκα τῆς ταχείας φορᾶς τοῦ ἅρματος.

«Πλήρη τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς παράστασιν παρουσιάζουσιν ἡμῖν δύο ἄλλα ὡραῖα ἀνάγλυφα τῆς αὐτῆς ἀττικῆς τεχνοτροπίας, τῶν αὐτῶν χρόνων καὶ ὁμοίου πεντελησίου μαρμάρου, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εὑρεθὲν παρὰ τὸ Νέον Φάληρον ἀπόκειται ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Μουσείῳ[1], τὸ δὲ ἕτερον εὑρεθὲν ἐν Ῥόδῳ εὕρηται νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου[2]. Τὰ δύο τελευταῖα πλήρη ἀνάγλυφα διαφέρουσιν ἀλλήλων κυρίως μόνον κατὰ τοῦτο ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ἔχει πρὸ τοῦ ἅρματος τὸν Ἑρμῆν ὑποδεχόμενον τοὺς ἐπὶ τοῦ ἅρματος, τὸ δέ, ἐν τῇ αὐτῇ πρὸ τοῦ ἅρματος θέσει, ἕνα τῶν συνήθων ἱκετῶν τῶν ἀθηναϊκῶν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων σεβίζοντα τῇ ἀνατεταμένῃ δεξιᾷ τοὺς ἐπὶ τοῦ ἅρματος ἥρωας.

«Βάσιν ἀσφαλῆ πρὸς ἑρμηνείαν τῆς παραστάσεως παρέχει τῶν ἀναγλύφων τούτων τὸ ἐκ τοῦ Νέου Φαλήρου, ἐφ' οὗ ἄνω μὲν τοῦ ἀπάγοντος ἥρωος γέγραπται ΕΧΕΛΟΣ, ἄνω δὲ τῆς ἀπαγομένης νύμφης τὸ ὄνομα ΒΑΣΙΛΗ καὶ τέλος ἄνω τοῦ Ἑρμοῦ ΕΡΜΗΣ.

«Ἀποκρούων πάσας τὰς πρὸ ἐμοῦ προταθείσας ὑπὸ διαφόρων σοφῶν ἑρμηνείας τῆς παραστάσεως ταύτης, ἐστηρίχθην ἐπὶ τῆς ἀρχαίας μαρτυρίας ἐκείνης καθ' ἣν τὸ Ἔχελος ἦτο **«ἐπίθετον ἥρωος»**

[1] Ἰ. Σβορῶνος. Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον σελ. 120-137 (τῆς δὲ γερμανικῆς ἐκδόσεως τοῦ αὐτοῦ βιβλίου σελ. 120-136) Πίναξ XXVIII, ἔνθα καὶ ἡ βιβλιογραφία πασῶν τῶν προγενεστέρων δημοσιεύσεων, εἰς ἃς πρόσθες καὶ U. Wilamowitz von Moellendorf: Sitzungsberichte der K. Pr. Acad. den Wissenschaften 1906 p. 67, 2.

[2] Kekulé von Stradonitz ἔ. ἀ. Taf. I.

(Ἡσύχιος ἐν λ. Ἐχελίδαι) ἐπονομασθέντος οὕτως «ἀπὸ τοῦ ἕλος παράκεισθαι τῷ ἡρῴῳ» αὐτοῦ, ἕλος οὗ οὗτος ἐκυριάρχει καὶ ἐξ οὗ ὠνομάσθησαν καὶ οἱ Ἐχελίδαι, δῆμος τῆς Ἀττικῆς κείμενος ἀκριβῶς παρὰ τὸ ἕλος τοῦ Νέου Φαλήρου[1] ἔνθα ἀνεκαλύφθη τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν ἀνάγλυφον. Ὑπεστήριξα δὲ συγχρόνως ὅτι ὁ Ἔχελος ἐπονομαζόμενος ἥρως οὗτος ἦτο ὁ **Θησεὺς** διότι τούτου καὶ μόνου τὸ τέμενος Θησεῖον ἔκειτο ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ ὑπερκειμένου ἀκριβῶς τοῦ Φαληρικοῦ ἕλους, λόφου ἐφ' οὗ νῦν τὸ γνωστὸν μνῆμα τῶν Ἀγγλο-γάλλων τῆς Κατοχῆς. Κατ' ἀκολουθίαν δὲ τὴν νύμφην Βασίλην (=Βασίλειαν, κατὰ συναλοιφὴν[2]) ἡρμήνευσα ὡς τὴν προσωποποίησιν τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ἐκείνης, ἣν ὁ Θησεὺς ἥρπασεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἐπ' αὐτοῦ δυνατῶν, διὸ καὶ οὗτοι ἐμίσουν αὐτόν, κατὰ τὸν Πλούταρχον, «ὡς ἀρχὴν καὶ **βασιλείαν** ἀφῃρημένον ἕκαστον τῶν κατὰ δῆμον εὐπατριδῶν κτλ»[3]. Τὸν ἱστορικὸν δὲ μῦθον τοῦτον ἡρμήνευσα ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγα ἱστορικὸν γεγονὸς τοῦ 403 π. Χ.—χρόνου, εἰς ὃν κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν ἀνήκει τὸ ἐκ τοῦ Νέου Φαλήρου ἀνάγλυφον—καθ' ὃ ὁ Θρασύβουλος ἐγκαθιδρυθεὶς ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μουνιχίας καὶ τοῦ ἄνω τοῦ Νέου Φαλήρου καὶ τοῦ ἕλους λόφου τοῦ ῥηθέντος Θησείου, κατήγαγεν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἄστεως, ἣν παρὰ τῶν τριάκοντα τυράννων ἀφῄρεσε βασιλείαν τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, ἐκείνην, ἣν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐξεπροσώπει ὁ ἄρχων βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα καλουμένη σύζυγος αὐτοῦ.

«Τὴν λεπτομερῆ καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων ἐπιχειρημάτων ὑποστηριχθεῖσαν ἑρμηνείαν μου ταύτην ἐζήτησε νὰ ἀμφισβητήσῃ δόκιμος Γερμανὸς ἀρχαιολόγος ὁ Kekulé von Stradonitz (ἔνθα ἀνωτέρω) βασισθεὶς κυρίως ἐπὶ τῆς ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς ἀνακαλύψεως τῶν δύο ὁμοίων παραστάσεων ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων τῆς Ῥόδου καὶ Χίου, καὶ ὑποστηρίξας συγχρόνως, ὅτι ὁ μὲν ἀπάγων εἶναι ὁ θεὸς τοῦ Ἅδου Πλούτων, ἡ δὲ ἀπαγομένη Βασίλη αὐτὴ ἡ βασίλισσα τοῦ Ἅδου Περσεφόνη τοῦ γνωστοῦ ἐλευσινιακοῦ μύθου.

[1] Στέφανος Βυζάντιος ἐν λ. Ἐχελίδαι.—Ἡσύχιος ἐν λ. Ἐν Ἐχελιδῶν.—Μέγα Ἐτυμολογικὸν ἐν λ. Ἔχελος καὶ ἐν λ. Ἐν Ἐχελιδῶν.—Φωτίου λεξικὸν ἐν λ. Ἐχελιδῶν.

[2] Στέφανος Βυζάντιος ἐν λ. Ἀγάμμεια καὶ Ἀγάμμη.

[3] Πλουτάρχου, Θησεὺς 32, πρβλ. καὶ 24.

«Ὅτι ὅμως ἡ νέα ἑρμηνεία αὕτη τοῦ Kekulé εἶνε ἀπὸ βάσεως ἐσφαλμένη καὶ ἀπαράδεκτος ἀρκοῦσι νομίζω νὰ ἀποδείξωσι πλὴν ἄλλων τὰ ἑξῆς δύο. Πρῶτον μὲν τὸ ὅτι ῥητὴ μαρτυρία ἀρχαία — κατ' ἀκολουθίαν, δύναμιν ἀποδεικτικὴν ἔχουσα μείζονα τῶν συλλογισμῶν καὶ ὑποθέσεων οἱουδήποτε νεωτέρου σοφοῦ — κατηγορηματικῶς λέγει, ὡς εἴδομεν, ὅτι τὸ ΕΧΕΛΟΣ ἦτο **ἐπίθετον ἥρωος** ἥρως δὲ δὲν ἦτο ὁ Πλούτων, ἀλλὰ θεός, θεὸς μάλιστα περὶ οὗ οὐδὲν μαρτυρεῖ ὅτι εἶχέ ποτε ὡς ὁ Θησεὺς ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτοῦ τὸ ἕλος τοῦ Φαλήρου, ἔνθα εὑρέθη τὸ ἀνάγλυφον ἡμῶν. Δεύτερον δὲ τὸ ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἐν λόγῳ ἀναγλύφων ὁ ἀπάγων τὴν Βασίλην εἰκονίζεται ὡς ἥρως νεαρώτατος, ἀγένειος καὶ ἱλαρὸς τὸ πρόσωπον, ἡ δὲ ἀπαγομένη εἰκονίζεται ὡς ἑκουσίως καὶ εὐχαρίστως ἀπαγομένη, ἐν ᾧ ὁ μὲν Πλούτων **πάντοτε** εἰκονίζεται ὡς ὥριμος ἀνὴρ πωγωνοφόρος, δριμὺς τὴν ὄψιν καὶ βιαίως ἀπάγων τὴν ἄκουσαν καὶ ὀλοφυρομένην καὶ βοήθειαν κατὰ τοῦ ἀγρίου ἅρπαγος ἐπικαλουμένην Περσεφόνην.

«Ἐξ ἄλλου δὲ ἡ ἐν Χίῳ καὶ Ῥόδῳ ἀνακάλυψις ὁμοίας παραστάσεως ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων κατ' οὐδὲν δύναται, νομίζω, νὰ μειώσῃ τὴν ἐπὶ ῥητῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν στηριχθεῖσαν ἑρμηνείαν ἡμῶν διότι, ὡς καὶ τὸ αὐτὸ πεντελήσιον μάρμαρον καὶ ἡ πανομοία καὶ σύγχρονος καὶ τῶν τριῶν ἀναγλύφων τεχνοτροπία σαφέστατα καταδεικνύουσι, πρόκειται περὶ τριῶν ἔργων ποιηθέντων ἐν Ἀττικῇ, τὸ δὲ μέγα ἱστορικὸν γεγονὸς τῆς ὑπὸ τοῦ δημοκρατικοῦ Θρασυβούλου καταλύσεως τῆς βασιλείας τῶν τριάκοντα τυράννων — πρὸς ὃ προσηρμόσθη ὁ μῦθος τῆς ὑπὸ τοῦ Θησέως ἀπαγωγῆς τῆς Βασίλης — ἔσχε τοσαύτην ἀπήχησιν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὥστε κάλλιστα ἠδύναντο οἱ ἐν Χίῳ καὶ Ῥόδῳ δημοκρατικοὶ καὶ φίλοι τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων νὰ παραγγέλλωσιν ἐν Ἀθήναις ἀναθηματικὰ ἀνάγλυφα διὰ τὰς πατρίδας αὐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἀναφερόμενα.

«Ταῦτα διὰ βραχέων ἐνταῦθα· ἀλλ' ἐν τοῖς συμπληρώμασι τοῦ ῥηθέντος ἔργου μου θὰ γράψω διὰ μακρῶν ὑποστηρίζων τὸ βάσιμον καὶ ἀκλόνητον τῆς ἑρμηνείας μου καὶ τὸ ὅλως αὐθαίρετον τῆς ἑρμηνείας τοῦ γερμανοῦ σοφοῦ».

Ἐν Ἀθήναις, 10 Ἰουνίου 1908.

Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

Εἰκὼν 3.— α΄) Εἰκονιστικὴ κεφαλὴ ἀνδρός, ἐκφράσεως παθητικῆς, οἵα ἡ τῶν ἔργων τοῦ Σκόπα. Ἡ βραχὺν ἔχουσα πώγωνα καὶ μικρὸν πρὸς τἀριστερὰ κλίνουσα κεφαλὴ αὕτη φαίνεται ἔργον δοκίμου καλλιτέχνου.

β΄) Εἰκονιστικὴ κεφαλὴ ἀνδρός, ὡρίμου ἡλικίας, μετὰ βραχέος πώγωνος, περιλύπου δὲ καὶ καλοκαγάθου, Ἀσκληπιακῆς ἐκφράσεως.

γ΄) Κεφαλὴ θεᾶς, πιθανῶς Ἀφροδίτης, ἔχουσα τὴν κόμην πλατείᾳ ταινίᾳ ἀναδεδεμένην καὶ τὸ στόμα ἡμιάνοικτον.

δ΄) Κεφαλὴ ἀγενείου νεαροῦ προσώπου, θεοῦ τινος, ἐν μέρει ἀποκεκρουμένη.

ε΄) Εἰκονιστικὴ κεφαλὴ ἀνδρός, μέσης ἡλικίας, μετὰ βραχέος γενείου καὶ ἐκφράσεως βαθέως σκεπτομένου.

Πᾶσαι αἱ κεφαλαὶ αὗται φαίνεται ἀνήκουσαι εἰς τὸν Δ΄ καὶ Γ΄ αἰῶνα π. Χ.

Εἰκὼν 4.— α΄) Κεφαλὴ μαρμαρίνη θεᾶς ἀποκεκρουμένον ἔχουσα τὸ ἀπὸ τῆς βάσεως τῆς ῥινὸς καὶ κάτω πρόσωπον, τὴν δὲ κόμην ἀναδεδεμένην, ἔργον τοῦ Γ΄ αἰῶνος π. Χ.

β΄) Τεμάχιον ἀναγλύφου (ἀναθηματικοῦ;) ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψ. 0,29, πλ. δὲ 0,20, ῥωμαϊκῶν χρόνων. Εἰκονίζει γυναῖκα (ἱκέτιδα;) φέρουσαν ποδήρη χιτῶνα μετ' ἐπιβλήματος, ἔχουσαν δὲ παρ' αὐτῇ παιδικὴν μορφὴν ἀνατείνουσαν την δεξιάν.

γ΄) Τεμάχιον ἀναγλύφου ὕψ. 0,24, πλ. 0,22 ἀρχαίων χριστιανικῶν χρόνων εἰκονίζον δὲ τρεῖς μοναχοὺς (ἢ ἁγίους;) βαδίζοντας ἐν πομπῇ πρὸς τἀριστερὰ ὑπὸ πύλην μονῆς ἢ φρουρίου.

Εἰκὼν 5.— Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον ἀνεπίγραφον, ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψ. 1,22, πλ. 0,63, διατηρούμενον σῷον, πλὴν τῶν ἀποκεκρουμένων προσώπων. Εἰκονίζει δὲ ναόν, ἐν ᾧ κάθηται γυνὴ ἐπὶ θώκου πρὸς τὰ δεξιὰ ἔχουσα τοὺς πόδας ἐπὶ σκίμποδος καὶ τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἀνέχουσα τὸν πέπλον πρὸ τοῦ προσώπου αὐτῆς, τὴν δὲ δεξιὰν τείνουσα ἀνδρὶ ἱσταμένῳ πρὸ αὐτῆς. Πρὸ τῆς γυναικός, εἰς τὸ βάθος τῆς εἰκόνος, ἵσταται παιδίσκη ἔχουσα ἐν τῇ ἀριστερᾷ πυξίδα. Ἐν τῷ ἀετώματι ποτήριον. Ἔργον εὔτεχνον ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Εἰκὼν 6.— 1) Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον ναόμορφον ἐκ λίθου ἐπιχωρίου, τοῦ Λατομίου, ὕψ. 0,49, πλ. 0,33. Ἐξήχθη ἐκ τοῦ φρουρίου ὡς καὶ τὸ ἑπόμενον, τῷ 1897. Εἰκονίζει γυναῖκα ἱσταμένην κατ-

ενώπιον, φέρουσαν χιτῶνα ποδήρη καὶ ἐπίβλημα κατερχόμενον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, περιβάλλον τὸ μέσον τοῦ σώματος, ὄπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἀνερχόμενον καὶ τὰς χεῖρας αὐτῆς ἀμφοτέρας καλύπτον, ὧν ἡ δεξιά, ἧς ὁ ἀγκὼν στηρίζεται ἐπὶ τῆς χειρὸς τῆς ἐπὶ τῆς κοιλίας τεθειμένης ἀριστερᾶς, στηρίζει τὸ πρόσωπον. Παρ' αὐτῇ, εἰς τὰ δεξιὰ τῆς εἰκόνος, ἵσταται θεραπαινὶς ἔχουσα ἐν τῇ ἀριστερᾷ πυξίδα, ἐξ ἧς λαμβάνει κόσμημά τι τῇ δεξιᾷ, ἀναβλέπουσα συγχρόνως πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῆς. Κάτω τῆς παραστάσεως, ἐν χάρακι, ἡ ἐπιγραφὴ

ΜЄΝѠΝΤΗΓΥΝΑΙΚΙΚΑΙ
ΘЄѠΝΤΗΜΗΤΡΙЄΠΙΦΑΝΗ
ΑΧΡΗϹΤΗΧΑΙΡЄ

2) Ἐπιτύμβιον ναόμορφον, ἀνάγλυφον ὕψ. 0,58, πλ. 0,34 εἰκονίζον παῖδα ἱστάμενον κατενώπιον καὶ τῇ δεξιᾷ παρουσιάζοντα βότρυν ἀλέκτορι ἐξ ἀριστερῶν προσερχομένῳ. Κάτω ἡ ἐπιγραφὴ

ΤΕΙΜΗΣΙΠΟΛΙ ΧΡΗΣΤΕ
ΧΑΙΡΕ

Εἰκὼν 7.—1) Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἄνευ ἀετώματος, ὕψ. 0,50, πλ. 0,33 ἐκ λίθου ἐπιχωρίου, τοῦ Λατομίου, δημοσιευθὲν καὶ ὑπὸ Studniczka ἐν ἀριθ.13. Εἰκονίζει δὲ γυναῖκα πεπλοφόρον καθημένην πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ θώκου δι' ὑφάσματος κεκαλυμμένου, ἔχουσαν δὲ τοὺς πόδας ἐπὶ σκίμποδος, προτείνουσαν τὴν δεξιὰν ἀνδρὶ κατενώπιον ἱσταμένῳ, μεθ' ὃν ἵσταται τρίτη μορφὴ ἐπίσης κατενώπιον. Κάτω τῆς παραστάσεως εὕρηται ἡ ἐπιγραφὴ

ΕΠΙΚΤΗΣΙΣΤΟΙΣΕΑΥ[ΤΗΣ
ΥΙΟΙΣΠΡΩΤΩΙΚΑ[Ι . . . . .
ΧΡΗΣΤΕΧΑΙΡΕ

2) Ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον ῥωμαϊκῶν χρόνων, μετὰ πλαισίου ἐκ παραστάδων (ναομόρφων;), ἐλλιπὲς κατὰ τὸ ἄνω μέρος, ὕψ. 0,47, πλ. 0,44. Εἰκονίζει ἄνδρα ἱστάμενον κατενώπιον ἔχοντα δὲ τῶν

ὑπό τὸ ἔνδυμα εὑρισκομένων χειρῶν αὐτοῦ τὴν μὲν δεξιὰν πρὸ τοῦ στήθους, τὴν δ' ἀριστερὰν κρεμαμένην πρὸς τὰ κάτω. Ἡ κάτω τῆς παραστάσεως ἐπιγραφὴ κατεστράφη διὰ σφύρας.

3) Βάθρον συμπλέγματος δύο μορφῶν, ὧν σώζονται οἱ πόδες καὶ αἱ κνῆμαι γυναικὸς (νύμφης;) ἱσταμένης κατὰ μέτωπον ἐχούσης δὲ ἀριστερὰ αὐτῆς παιδίον γυμνὸν ὀκλάζον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ στηρίζεται τῇ ἀριστερᾷ, ἐγεῖρον συγχρόνως τὴν ἀπολεσθεῖσαν δεξιὰν πρὸς τὴν γυναῖκα. Κατὰ τὸν κ. Σβορῶνον πρόκειται πιθανώτατα περὶ μυθολογικῆς παραστάσεως ἀναφερομένης εἰς τὴν ὑπὸ νύμφης παιδοτροφίαν θείου τινὸς παιδίου (ἴδε τὴν ὑπὸ τύπωσιν εὑρισκομένην μελέτην τοῦ κ. Σβορώνου περὶ τοῦ Ἰανίσκου καὶ Ἀσκληπιοῦ παιδός). Ὕψος σωζόμενον 0,44. Εὑρέθη ἐν τῇ ἄμμῳ τῆς θαλάσσης παρὰ τὰ βυρσοδεψεῖα, ἀκριβῶς δὲ πρὸ τοῦ ναΐσκου τοῦ ἁγίου Ὑπατίου. Ἔργον εὔτεχνον (Δ' ἢ Γ' αἰῶνος π. Χ.), ἀλλὰ κατεστραμμένον ὑπὸ τῆς θαλάσσης.

Εἰκὼν 8.— Βάθρον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἀνάγλυφον κατὰ τὰς πλευράς, καλῆς, ὡς φαίνεται, τέχνης, ὕψους 0,59, πλάτους δὲ 0,73 κατὰ τὴν βάσιν. Εὑρέθη ἡμικεχωσμένον ἐντὸς τῆς ἄμμου τῆς θαλάσσης τῆς πρὸ τῶν βυρσοδεψείων καὶ ἀκριβῶς πρὸ τοῦ ναΐσκου τοῦ ἁγίου Ὑπατίου. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ κεχωσμένον εἶνε καὶ κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ κατεστραμμένον ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Ἡ εἰκονιζομένη κύκλῳ ἐπὶ τοῦ μαρμάρου παράστασις εἶνε ἀνδρῶν καὶ λεόντων, μάλιστα λεόντων. Ἐπὶ τῆς ἄνω τοῦ βάθρου βάσεως ὑπάρχει ὀπὴ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἀγάλματος. Ἐκ τῆς ἀναγλύφου παραστάσεως δὲν δύναταί τις προχείρως νὰ εἰκάσῃ ὁποῖον θὰ ἦτο τό ποτε ἐπὶ τοῦ βάθρου ἱστάμενον ἄγαλμα. Ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ εὑρέθη τὸ βάθρον τοῦτο ὡς καὶ τὸ ἐν τῇ 7η εἰκόνι ὑπ' ἀριθ. 3 ἀγαλμάτιον, ἔχουσιν εὑρεθῇ καὶ ἐπιγραφαὶ πολλαί, ἃς ὁ ἀναγνώστης βλέπει ἔμπροσθεν δημοσιευομένας καὶ τάφοι τινὲς καὶ ἄλλα εὑρήματα. Δὲν ἠδυνήθημεν ἀτυχῶς νὰ φωτογραφήσωμεν τὸ βάθρον καλῶς, ἐλλείψει καταλλήλου φωτογραφικῆς μηχανῆς, ἰδίᾳ δ' ἐλλείψει φωτός, διότι τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ τὸ μουσεῖον εἶνε σφόδρα σκοτεινόν, ἡ δὲ μετακίνησις αὐτοῦ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατος, διὰ τὸ βάρος.

Εἰκὼν 9 Α-Β. — Κορμὸς ἀγάλματος ἐκ μαρμάρου ἀνδρὸς φέροντος ἔνδυμα βραχύ, στηρίζοντος δὲ τὸν ἕτερον πόδα ἐφ' ὑψηλοτέ-

ρου ἐδάφους, Ὕψος 1,17. Εὑρέθη δ' ἐν ᾧ τόπῳ εἶνε τὸ νέον τελωνεῖον, παρὰ τὸ φρούριον, ἐντὸς τῆς θαλάσσης, εἰς βάθος ἱκανὸν καὶ εἶνε σχεδὸν κατεστραμμένον.

Εἰκὼν 10.—Πτηνὸν μέγα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψους 0,86, εὑρεθὲν ἐν ᾧ τόπῳ καὶ τὸ ἀνωτέρω ἐν τῇ εἰκόνι 9ῃ ἄγαλμα κατεστραμμένον ὡσαύτως, ἐὰν μὴ πλέον. Ἡ δεξιὰ τοῦ πτηνοῦ πτέρυξ διατηρεῖται καλύτερον καὶ εἶνε πλέον τῆς ἑτέρας ἀναπεπταμένη, ἀλλ' ἡ γενικὴ καταστροφὴ εἶνε τοσαύτη καὶ τοιαύτη ἀπό τε τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ χρόνου, ὥστε πᾶσα περιγραφὴ ἢ εἰκασία ἀποβαίνει ματαία.

Εἰκόνες 11-12.—Ἐκ τῶν ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ μουσείου ἀποκειμένων πολυπληθῶν πηλίνων ἀγγείων, ἐφωτογραφήσαμεν μόνον ἐννέα, τὰ παραδοξοτέρου σχήματος. Τούτων τὰ πλεῖστα εὑρέθησαν ἐν τάφοις, ἄλλα δ' ἐν τῷ βάθει τοῦ λιμένος κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τούτου. Πρὸς τούτοις ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ μουσείου ὑπάρχουσι καί τινα λίθινα μεγάλα δοχεῖα, ἐν εἴδει χυτρῶν, ἅτινα εὑρέθησαν παρὰ τὸν λόφον τοῦ Ψωμιοῦ ἀνασκαπτομένης τῆς γῆς πρὸς θεμελίωσιν οἰκίας.

Εἰκὼν 13.—Μάρμαρον λευκὸν μήκους 0,27 καὶ πλάτους 0,15, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἄγνωστος εἶνε ἡμῖν ὁ τόπος ἐν ᾧ εὑρέθη τὸ μαρμάρινον τοῦτο τεμάχιον.

Εἰκὼν 14.—Ἀνάγλυφον καλῆς, ὡς φαίνεται, τέχνης, εὑρισκόμενον ἐν Νέᾳ Μονῇ, ὕψους 0,26, πλάτους 0,30 καὶ πάχους 0,08.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

Α

Π

Ρ

Σ

Τ

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

(Θεῶν, ἁγίων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, μηνῶν κ. τ. τ.).

Α

Ζ

Λ

Μ

N

Ξ

Ο

Π

Ρ

Σ

Τ

Υ

Φ

X

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν σελ. 114 στίχ. 22 ἀνάγν.	ἀντίγραφα	ἀντὶ ἀντίγρα
,, ,, 114 ,, 33 ,,	ἐνόσησε	,, ἐνόσασε
,, ,, 115 ,, 12 ,,	Ἀλεξάνδρου,	,, Ἀλεξάνδρου
,, ,, 119 ,, 21 ,,	ἐκδεδομένας παλαιὰς	,, ἐκδεδομένας, παλαιὰς
,, ,, 119 ,, 27 ,,	προκάτοχος, ἐδημοσίευσεν	,, προκάτοχος. ἐδημοσίευσεν
,, ,, 126 ,, 26 ,,	σπουδαζόντων	,, σπουζόντων
,, ,, 128 ἐπιγρ. 1 ,,	Χίω[ν τῷ	,, Χίω]ν τῷ
,, ,, 128 ,, 13 ,,	ὅσο[ι	,, ὅσο]ι
,, ,, 129 σημ. 1 στίχ. 6	ἣν Ἀλέξανδρος	,, ἥν Ἀλέξανδρος
,, ,, 137 ,, ,, ,, 3	δημοκρατικοὶ	,, δημοκριτικοὶ
,, ,, 137 ,, ,, ,, 3	ἀκόμη	,, ἀκύμη
,, ,, 137 ,, ,, ,, 12	διῃρημένη	,, διῃρημένη
,, ,, 137 ,, ,, ,, 14	popularium	,, poqularium
,, ,, 139 στίχ. 3 ἀνάγν.	Χίον μὲν οὖν	,, Χίον μὲν οὖ
,, ,, 139 σημ. 1 στίχ. 2	Χίον	,, Χῖον
,, ,, 140 στίχ. 5 ἀνάγν.	αὐτοὺς	,, αὖτοὺς
,, ,, 140 ,, 9 ,,	Χίον	,, Χῖον
,, ,, 141 ,, 11 ,,	ὀλίγας	,, ὐλίγας
,, ,, 141 ,, 16 ,,	κατεῖχε δὲ τὴν Χίον	,, κατεῖχε δὲ τὴν Χῖον
,, ,, 142 ,, 2 ,,	ἐν	,, ἐν
,, ,, 142 ,, 15 ,,	non	,, nou
,, ,, 142 ,, 16 ,,	qui	,, qni
,, ,, 142 ,, 23 ,,	οἵτινες	,, οἵτινες
,, ,, 143 ,, 5 ,,	ἐγκατέστησαν	,, ἐγκατέστησαν
,, ,, 143 σημ. 1 στίχ. 2	Χιακῆς	,, Χαϊκῆς
,, ,, 144 ,, 3 ,, 4	Ἀλέξανδρον	,, Ἀλέξανδρον
,, ,, 144 ,, ,, ,, ,,	ἐπιστολῆς	,, ἐπεστολῆς
,, ,, 144 ,, ,, ,, 5	δ' ἅμα	,, δ' ἅμα
,, ,, 150 ,, 1 ,, 8	αὐτὸς καὶ	,, αὐτὸςκαὶ
,, ,, 152 στίχ. 4 ἀνάγν.	καὶ	,, καῖ
,, ,, 153 ,, 18 ,,	Böckh	,, Röckh
,, ,, 159 ,, 23 ,,	ἐντετοιχισμένα	,, ἐντετειχισμένα
,, ,, 159 ,, 22 ,,	Τρουλλωτὴν	,, Τουρλωτὴν

Ἐν σελ. 159	στίχ. 24	ἀνάγν.	τοῦ Βουνοῦ	ἀντὶ τοῦ Βουνοῦ
,, ,, 163	,, 5	,,	ῇ ἄν	,, ἤ, ἄν
,, ,, 167	,, 2	,,	ἀείδα[σμον	,, ἀείδα[σμον
,, ,, 167	,, 17,23	,,	ἑρμαΐτη	,, Ἑρμαΐτη
,, ,, 167	,, 24	,,	γραλλάδη	,, Γραλλάδη
,, ,, 168	,, 45	,,	το[ῦ Διονυσοδώ]ρου	,, το]ῦ Διονυσοδώ]ρου
,, ,, 168	,, 3	,,	ἔδωκ[εν	,, ἔδωκ]εν
,, ,, 168	,, 8	,,	τὰ ἐγ Κασθαναίᾳ	,, τὰ ἐν Κασθαναίᾳ
,, ,, 168	,, 9	,,	ἐν νύκτει...	,, ἐν Νύκτει[...
,, ,, 168	,, 13	,,	τοῦ [Κρ]ήνευς	,, τοῦ Κρηνεῦς
,, ,, 171	,, 20	,,	καὶ δὴ καὶ	,, καὶ δὴ και
,, ,, 174	,, 5	,,	τὰ ἐγ Κασθαναίᾳ	,, τὰ ἐν Καστναναίᾳ
,, ,, 174	,, 11	,,	ἑρμαΐτη	,, Ἑρμαΐτη
,, ,, 177	,, 33	,,	ἑρμαΐτη	,, Ἑρμαΐτη
,, ,, 178	,, 28	,,	δΐα	,, δία
,, ,, 178	,, 33	,,	Δωτηΐς	,, **Δωτηΐς**
,, ,, 178	,, 34	,,	Δωτιὰς	,, **Δωτιάς**
,, ,, 179	,, 24	,,	τοῦ Βιτῶ	,, **τοῦ** Βιτῶ
,, ,, 179	,, 24	,,	Τὰ ἐγ Κασθαναίᾳ	,, Τὰ ἐν Κασθαναίᾳ
,, ,, 179	,, 28-9	,,	,, ,, ,,	,, ,, ,, ,,
,, ,, 180	,, 3	,,	Κρήνευς	,, Κρηνεῦς
,, ,, 180	,, 4	,,	τοῦ	,, τῶν
,, ,, 180	,, 4	,,	Κρήνευς	,, Κρηνεῦς
,, ,, 180	,, 4-5	,,	ὧν τὸ δεύτερον τὸ δηλοῦν τὸν πατέρα εἶνε γεν. τοῦ κυρίου ὀνόμ. Κρήνης. ἀντί: ὧν τὸ μὲν — Κρήνης.	
,, ,, 180	,, 8-9	ἀπαλειπτέα τά: Περὶ τοῦ Κρηνεὺς — (Παναγία Κρήνα).		
,, ,, 180	,, 12	ἀνάγν.	ἐγγὺς τοῦ τόπου, ὅπου νῦν	,, ὅπου νῦν
,, ,, 180	,, 23	,,	Καβί[ριον.]	,, Καβίριον
,, ,, 180	,, 31	,,	ἰάδα	,, Ἰάδα
,, ,, 183	,, 11	,,	τοῦ πυρὸς	,, τοῦπυρὸς
,, ,, 183	,, 15	,,	ἑρμαΐτης	,, Ἑρμαΐτης
,, ,, 183	,, 16	,,	γραλλάδης	,, Γραλλάδης
,, ,, 183	,, 34	,,	ἑρμαΐτης	,, Ἑρμαΐτης
,, ,, 183	,, 26	,,	Κρήνης μετὰ τὸ Ἱκέσιος.	
,, ,, 184	,, 1	ἀπαλειπτέον τὸ Κρηνεῦς		
,, ,, 184	,, 16	ἀνάγν.	ἑλληνικῆς	,, Ἑλληνικῆς
,, ,, 194 α΄	,, 1	,,	μ[ηδ' ἐ]ς	,, μ]ηδ' ἐ]ς
,, ,, 194 α΄	,, 2	,,	ἧ[ν δ' ἁ]μαρτάνῃ	,, ἧ]ν δ' ἁ[μαρτάνῃ
,, ,, 194 γ΄	,, 12-3	,,	ἐ[π-	,, ἐ]π-
,, ,, 201	πρὸ τῆς Ζ΄ ἐπιγραφῆς τεθήτω: Δημόσιαι πράξεις (κατάλογοι, ἔρανοι, συμβόλαια κτλ.).			
,, ,, 201	στίχ. 23	ἀνάγν.	[Σ]ω[στρ]άτου	ἀντὶ [Σ]ωστρ]άτου
,, ,, 206	,, 3 (ἐπιγρ.)		Τοττε[ίδας]	,, Τοτ]τείδας
,, ,, 207	,, 10	,,	Κλεππίδ[ου	,, Κλεππίδ]ου

Ἐν σελ. 207 στίχ. 22 (ἐπιγρ.) Μεγα[κλέους-ρίστου-ρέως] ἀντὶ Μεγα[κλέους-ρίστου
,, ,, 208 ,, 66 ,, Διο]σκουρίδου ,, Διο[σκουρίδου
,, ,, 208 ,, 67 ,, Διοσ]κουρίδου ,, Διοσ[κουρίου
,, ,, 290 ,, 7 δ' θραύσμ. ἀνάγν. Ἀθήνευς (ὀνομ. Ἀθήνης) ἀντὶ Ἀθηνεῦς.
,, ,, 210 ,, 11 ἐπιγρ. Αἴ]π[ω]νος; ,, Αἶπ]π(ω)νος;
,, ,, 211α ,, 26 ,, φ]υλακικῶν ,, υλακικῶν
,, ,, 214 ,, 13 ,, Ὀρθωσυεύς ,, Ὀρθοσιεὺς
,, ,, 215 ,, 19 ,, Βασιλέως ,, Βασιλέους
,, ,, 217 ,, 10 ,, [Θεο;]φάνους ,, Θεο;]φάνους
,, ,, 219 ,, 4 ,, πολιςηλεο ,, πόλις η λεο
,, ,, 219 ,, 5 ,, ὑποινο ,, ὑπὸ ινο
,, ,, 20 ,, 8 ,, α ,, τ;]ὰ
Ἐν ἀρχῇ τῆς σελ. 221 τεθήτω ὁ ἀριθ. Κ' ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. ΚΑ' ἐπιγραφῆς.
,, σελ. 221 ἐπιγρ. ΚΑ' στίχ. 8 ἀνάγν. πω]λείτω ἀντὶ λείτω
,, ,, 221 ,, ,, ,, 12 ,, ζημιούσθω ὑπό του ,, ζημιούσθω ὑπὸ τοῦ [δή-
,, ,, 229 πρὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. Μ' ἐπιγραφῆς τεθήτω: Ἐκτὸς τοῦ Μουσείου.
Ἐν στίχῳ 6 τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς Μ' προστεθήτω: Ἡ ἐπιγραφὴ εὑρέθη ἐν τῷ χωρίῳ Βερβεράτῳ.
Ἐν σελ. 230 ἀνάγνωθι ἀριθ. ἐπιγραφῆς ΜΑ' ἀντὶ ΚΑ'
,, ,, 233 στίχ. 23 ἀνάγν. μόνην ,, μόνον
,, ,, 233 ,, 24 ,, καὶ αὐτὸν τὸν λίθον ,, καὶ τὸν λίθον
,, ,, 237 ,, 2 ,, υἱό[ς ,, υἱὸ]ς
,, ,, 237 ,, 7 ,, δή[μῳ ,, δ]ήμῳ
,, ,, 237 ,, 11 ,, ϛ'. ,, τὸ ζ'.
,, ,, 237 ,, 13 ἐπιγρ. ἀνάγν. τειμητής, τὰς ὁδοὺς (ἴδε M. Clerc Περὶ τῆς πόλεως τῶν Θυατείρων, μετάφρ. Α. Ι. Ζάκα, (ἐν Ἀθήναις 1900 σελ. 123).
,, ,, 238 στίχ. 14 ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ,, ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ
,, ,, 238 ,, 17 δικτάτορα, ,, δικτάτορα
,, ,, 238 ,, 25 (ἢ Ἀρτεμ[;ίδωρον]) ,, (ἢ Ἀρτεμ[;όδωρον)
,, ,, 239 ,, 2 Τοῦ Σήφη, ,, τοῦ Σήφη
,, ,, 239 ,, 18 μετὰ τῶν ἄλλων ,, μετ' ἄλλων
,, ,, 241 ,, 18 καὶ τὸ μῆκος ,, ἔχουσα μῆκος
,, ,, 242 ,, 1 τῆς ἀνεγειρομένης ,, ἀνεγειρομένης
,, ,, 242 ,, 2 δεξιὰ τῷ ἀνερχομένῳ ,, δεξιᾷ τῷ ἀνερχομένῳ
,, ,, 243 ,, 15 ἥτις αὐτῶν ,, ὧν
,, ,, 247 ,, 12 Ἀν; ,, Ἄν;
,, ,, 247 ,, 19 Ἐπιφανήα(ι) ,, Ἐπιφανήα
,, ,, 247 ,, 19 ἀνάγν. ΧΡΗΣΤΗ... χρηστή ἀντὶ ΧΡΗΣΤΕ.... χρηστὲ
,, ,, 248 ,, 5 πρὸς τἀριστερὰ ,, πρὸς τὰ ἀριστερὰ
,, ,, 249 ,, 18 τῷδ' ἐνὶ τύμβῳ(ι) ,, τωδ' ἐνὶ τύμβω
,, ,, 249 ,, 20 ἡλικίη(ι) ,, ἡλικίη
,, ,, 250 ,, 14 Καλ(λ)ικλεῦς ,, Καλικλεῦς
,, ,, 251 ,, 14 Πολύμνηστο[ς] ἢ [-υ] ,, Πολύμνηστο[ς] ἢ -υ
,, ,, 253 ,, 11 Ὑ]γίεια ,, Ὑ[γίεια
,, ,, 256 σημ. στίχ. 6 οὕτως εἰπεῖν. ,, οὕτως εἰπεῖν:

Ἐν σελ.	258	στίχ.	2	ἀνάγν.	ἄγνωστον ποῦ	ἀντὶ	ἄγνωστόν που
,, ,,	267	,,	17	,,	εἶν' ἐλλιπέσταται	,,	εἶνε ἐλλιπέσταται
,, ,,	278	,,	12	,,	εἴς τινας	,,	εἰς τινας
,, ,,	285	σημ. στίχ.	2		περιεργίαν	,,	περιέργειαν
,, ,,	285	σημ. 2 στίχ.	2		γενοατοκρατίας	,,	γενοατογρατίας
,, ,,	285	,, ,, ,,	11		Acta et	,,	Actaet
,, ,,	287	στίχ.	6	ἀνάγν.	θέσεως	,,	θέσέως
,, ,,	303	,,	17	,,	ἂν εὗρεν	,,	ἄν, εὗρεν
,, ,,	310	,,	5	,,	Καλλιμασει̮ώτης	,,	Καλλιμασι̮ώτης
,, ,,	310	,,	18	,,	Καλλιμασει̮ὰν	,,	Καλλιμασσι̮ὰν
,, ,,	311			,,	ἐπιγρ. 28	,,	27
,, ,,	312			,,	ἐπιγρ. 27	,,	28
,, ,,	314	,,	13	,,	Φ(ρ)ανγγοπούλου	,,	Φρ)ανγγοπούλου
,, ,,	314	σημ. στίχ.	2		(ἐστεμμένη)	,,	(ἐστεμμένης)
Ἀπὸ ,,	317	ἐπιγρ. 44 — σελ. 329 ἐπιγρ. 82 διορθωτέοι οἱ ἀριθ. τῶν ἐπιγρ. ὧδε· 46, 47, 48 κέξ. ἄχρι 84.					
Ἐν ,,	317	σημ. στίχ.	7		Καλλιμασει̮ᾶς	,,	Καλλιμασι̮ᾶς
,, ,,	317	,, ,,	1		Καλλιμασει̮ά	,,	Καλλιμασι̮ά
,, ,,	317	,, ,,	2		,,	,,	,,
,, ,,	317	,, ,,	3		σει̮ά	,,	σι̮ά
,, ,,	319	στίχ.	13	ἀνάγν.	Καλλιμασει̮ᾶς	,,	Καλλιμασι̮ᾶς
,, ,,	329	,,	12	,,	φίλοι	,,	φίλος
,, ,,	330	,,	3	,,	Ἑρμείου	,,	Ἑρμίου
,, ,,	331	,,	2	,,	Ἐρύθρας	,,	Ἐρυθρὰς
,, ,,	333	,,	14	,,	ἐν τετραέντῳ	,,	ἐν τετραέντω
,, ,,	337	,,	21	,,	ἀθρόα	,,	ἀθρόα
,, ,,	342	,,	5	,,	ἀντοικούντων	,,	ἀντικούντων
,, ,,	342	,,	11	,,	παρακατατεθὲν	,,	παρακατεθὲν
,, ,,	342	,,	16	,,	Οἰνουσσῶν	,,	Οἰνουσῶν
,, ,,	343	,,	13	,,	Δρυμούσσης	,,	Δρυμούσης
,, ,,	343	,,	16	,,	ἄλλον δὲ	,,	ἄλλον
,, ,,	345	,,	13	,,	ζωϊκοῦ	,,	ζωικοῦ
,, ,,	345	,,	14	,,	ζῴων	,,	ζώων
,, ,,	345	,,	15	,,	γεωλογικῆς	,,	γεολογικῆς
,, ,,	345	,,	20	,,	ἡμῶν,	,,	ἡμων"
,, ,,	346	,,	24	,,	ἀθρόα	,,	ἀθρόα
,, ,,	348	,,	8	,,	δέχωνται	,,	δέχονται
,, ,,	348	,,	18	,,	κατὰ τοῦτο, ὅτι	,,	κατὰ τοῦτο ὅτι
,, ,,	348	,,	29	,,	ἐκείνης,	,,	ἐκείνης
,, ,,	350	,,	11	,,	ἀγένειος	,,	ἀγενειος
,, ,,	350	,,	11	,,	ἱλαρὸς	,,	ἰλαρὸς
,, ,,	350	,,	15	,,	ὀλοφυρομένην	,,	ὀλοφυρομένην
,, ,,	350	,,	20	,,	ἡμῶν, διότι,	,,	ἡμῶν διότι,
,, ,,	350	,,	26	,,	Ἑλλάδος, ὥστε	,,	Ἑλλάδος ὥστε
,, ,,	351	,,	21	,,	αὐτῇ	,,	αὐτῆ

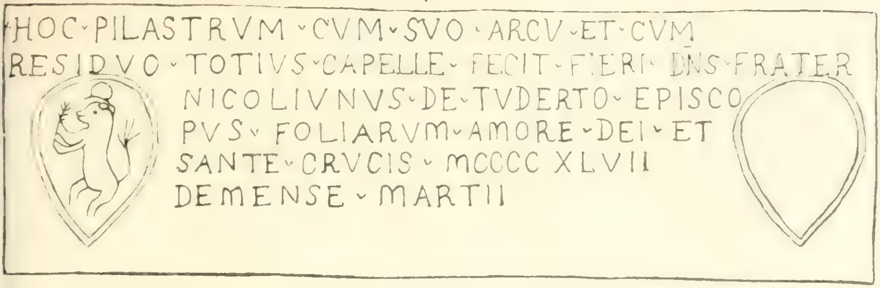
Ἐν σελ.	351	στίχ.	23	ἀνάγν.	τρεῖς	ἀντὶ δὲ	τρεῖς
,, ,,	351	,,	29	,,	αὑτῆς	,,	αὐτῆς
,, ,,	352	,,	3	,,	καλύπτον	,,	καλῦπτον
,, ,,	352	,,	8	,,	αὑτῆς	,,	αὐτῆς
,, ,,	352	,,	14	,,	κατὰ μέτωπον	,,	κατενώπιον
,, ,,	352	,,	23	,,	,, ,,	,,	,,
,, ,,	352	,,	24	,,	,, ,,	,,	,,
,, ,,	352	,,	30	,,	,, ,,	,,	,,
,, ,,	353	,,	11	,,	σῳζόμενον	,,	σωζόμενον
,, ,,	353	,,	31	,,	τὸ δωμάτιον,ἐν ᾧ τὸ μουσεῖον,	,,	τὸ δωμ. ἐν ᾧ τὸ μουσεῖον
,, ,,	353	,,	32	,,	ἀδύνατος διὰ	,,	ἀδύνατος, διά.

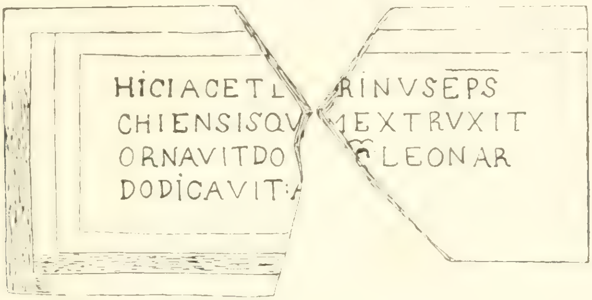
Τὸ τεῦχος τοῦτο τῆς «Ἀθηνᾶς» ἐξεδόθη τῇ 5 Ἰουνίου 1908.

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ — ΑΘΗΝΑΙ

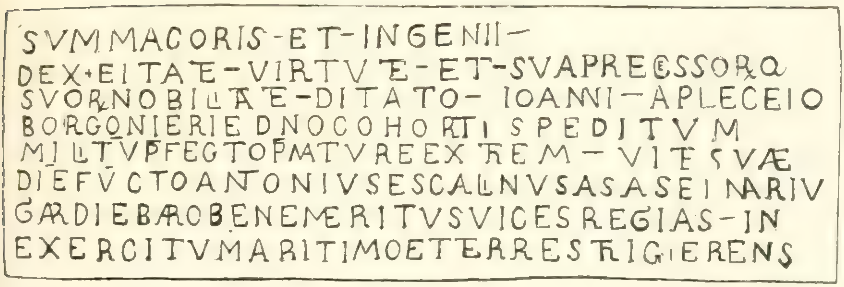
1.

HOC·PILASTRVM·CVM·SVO·ARCV·ET·CVM
RESIDVO·TOTIVS·CAPELLE·FECIT·FIERI·DNS·FRATER
NICOLIVNVS·DE·TVDERTO·EPISCO
PVS·FOLIARVM·AMORE·DEI·ET
SANTE·CRVCIS·MCCCC XLVII
DEMENSE·MARTII

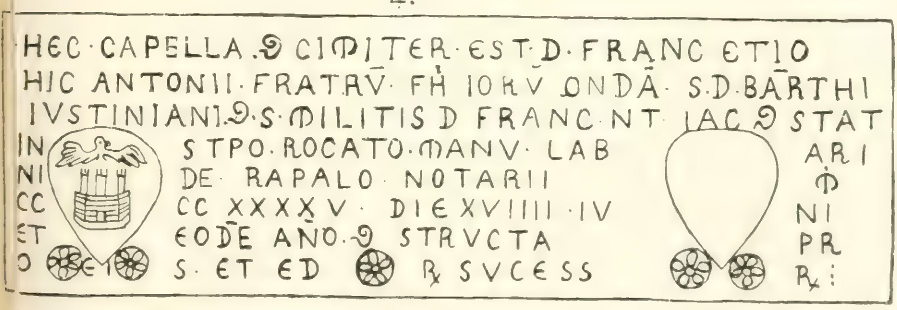
2.

HICIACETL RINVSEPS
CHIENSISQV MEXTRVXIT
ORNAVITDO LEONAR
DODICAVIT

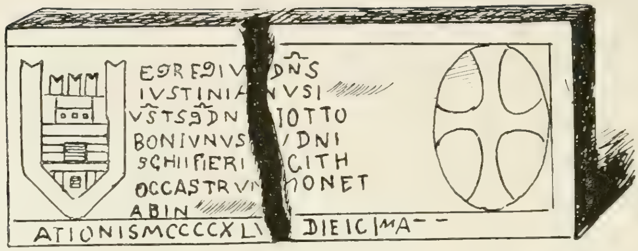
3.

SVMMACORIS-ET-INGENII-
DEX+EITATE-VIRTVTE-ET-SVAPRECESSORQ
SVORNOBILITATE-DITATO-IOANNI-APLECEIO
BORGONIERIEDNOCOHORTI SPEDITVM
MILITVPFEGTOPMATVREEXTREM-VITE SVÆ
DIEFVCTOANTONIVSESCALNVSASASEINARIV
GARDIEBAROBENEMERITVSVICESREGIAS-IN
EXERCITVMARITIMOETTERRESTRIGIERENS

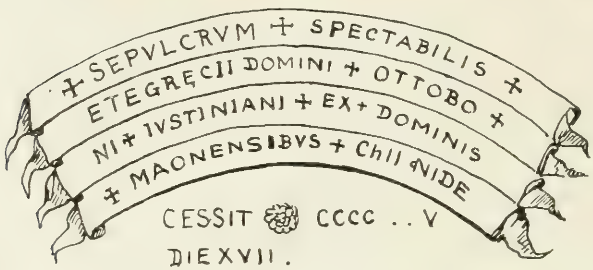
4.

HEC·CAPELLA·CIMITER·EST·D·FRANC ETIO
HIC ANTONII·FRATRV·FH IORV ONDA·S·D·BARTHI
IVSTINIANI·S·MILITIS D FRANC NT IAC STAT
IN STPO·ROCATO·MANV·LAB ARI
NI DE RAPALO NOTARII
CC CC XXXXV·DIE XVIIII·IV NI
ET EODE ANO STRVCTA PR
S·ET ED SVCESS

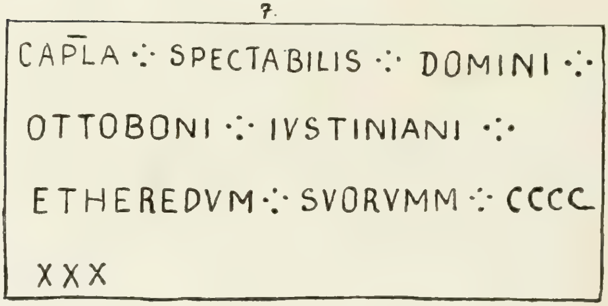
5.

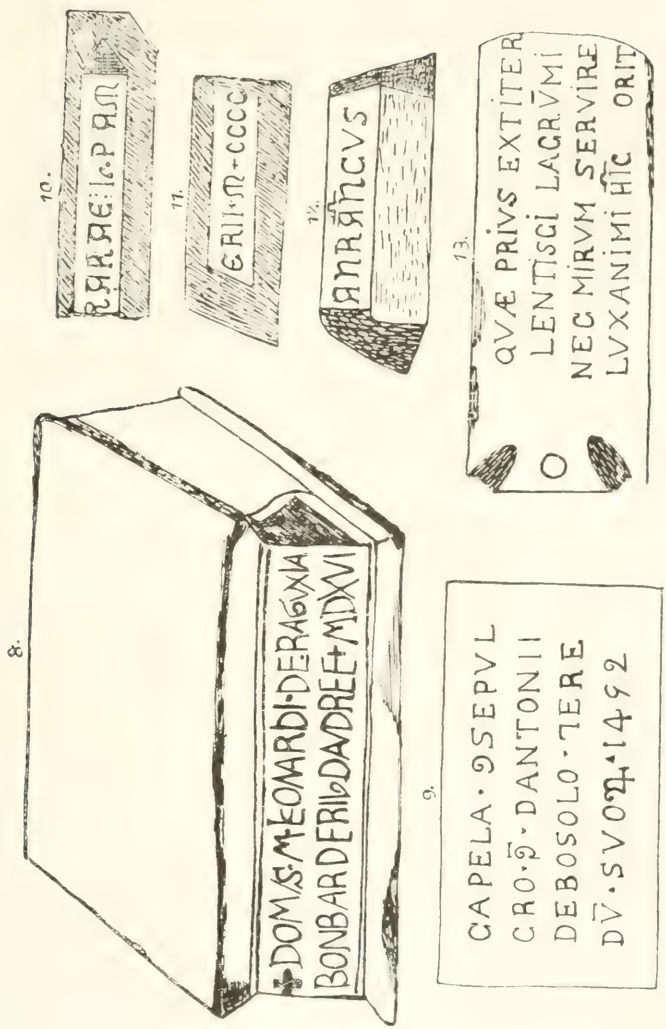

DN̄S
IVSTINIA VSI
OTTO
BONIVNVS DNI
CITH
OCCASTRV ONET
ABIN
ATIONISMCCCCXL DIEICIMA

6.

+ SEPVLCRVM + SPECTABILIS +
ETEGRECII DOMINI + OTTOBO +
NI + IVSTINIANI + EX + DOMINIS
+ MAONENSIBVS + ChII NIDE
CESSIT CCCC .. V
DIEXVII .

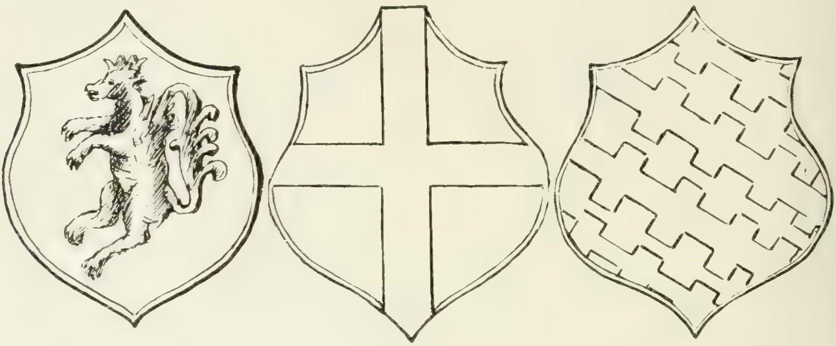
7.

CAP̄LA ∴ SPECTABILIS ∴ DOMINI ∴
OTTOBONI ∴ IVSTINIANI ∴
ETHEREDVM ∴ SVORVMM ∴ CCCC
XXX

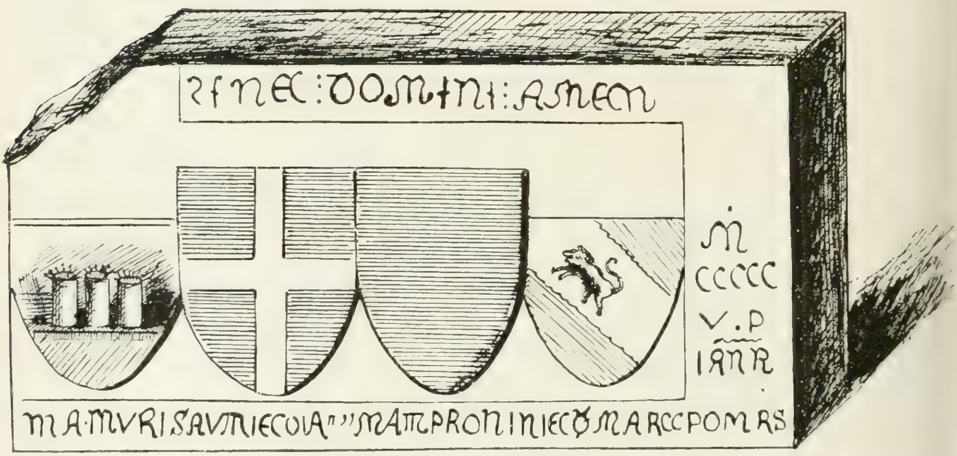

8.
9.
10.
11.
12.
13.
QVÆ PRIVS EXTITER
LENTISCI LACRVMI
NEC MIRVM SERVIRE
LVXANIMI HIC ORIT

14.

M CCCLXX IIII · DIE PRIMA · MADI · HOPUS · HIE
RI ·
FECIT · ANTONIUS · DE BOZOLO PRO SE · ET SUI
EREDIBUS ·

15.

16.

VENETVSV
MDCXCIV

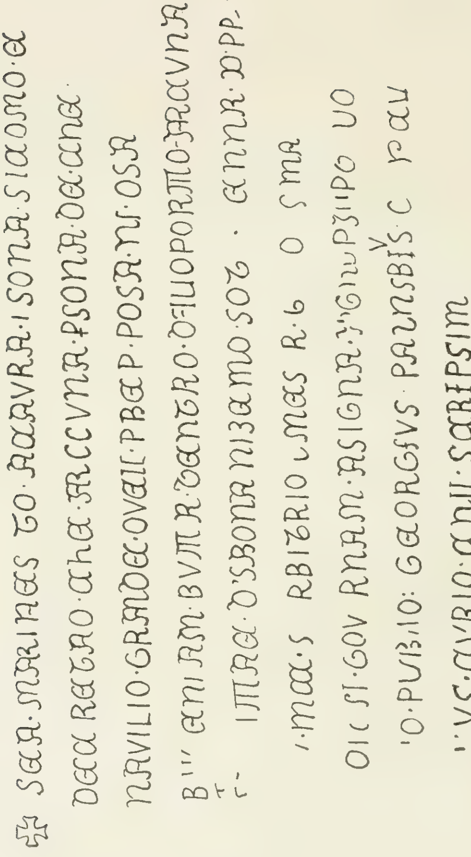
17.

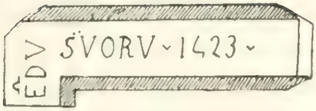

18.

HOCOPVSFIERIFECIT
IOANNESIVSTINIANVS
[BAPTISTE]OLIMDE[LAROC]
HAADMEMORIAMSV[AM]
ETHEREDVMSVORVM
MCCCCLXXXV

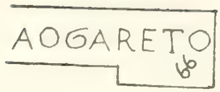
19.

20.

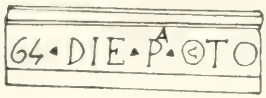

21.

22.

23.

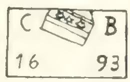

24.

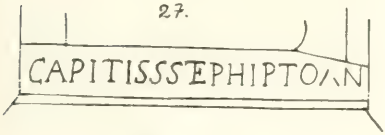

25.

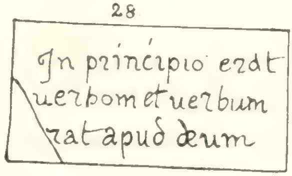

26.

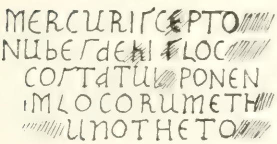

27.

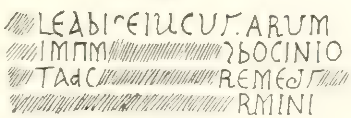

28

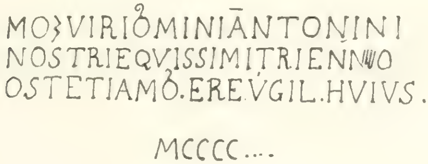

29.

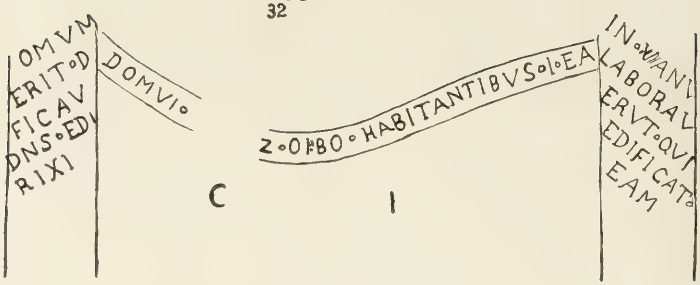

30.

31.

32.

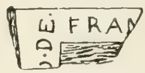

33.

34.

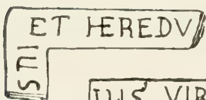

35.

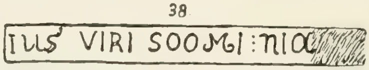

36

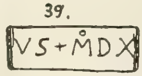

37.

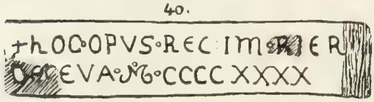

38

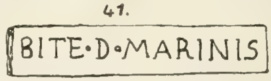

39.

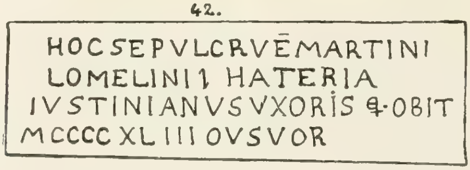

40.

41.

42.

43.

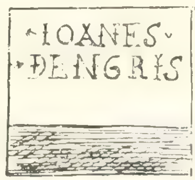

44.

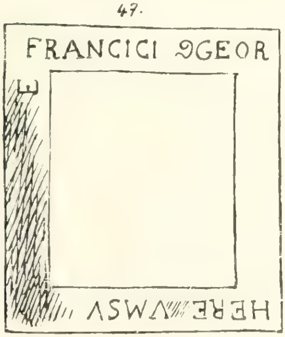

45.

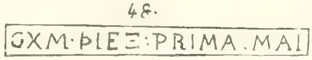

46.

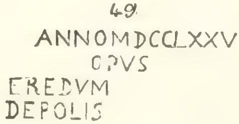

47.

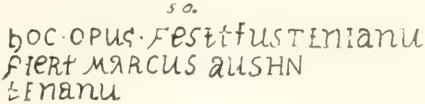

48.

49.

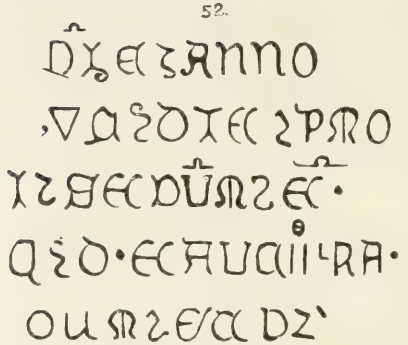

50.

51.

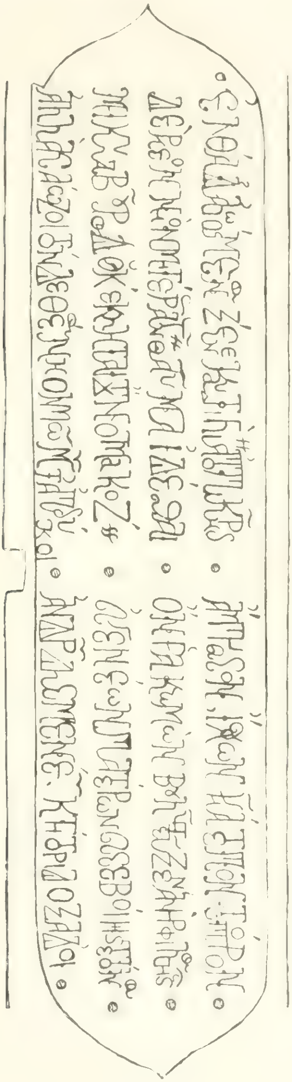
SEPVLCRVMFRANC...
LERCAR[I ETH]EREDV̄ S...
MDXVIII

52.

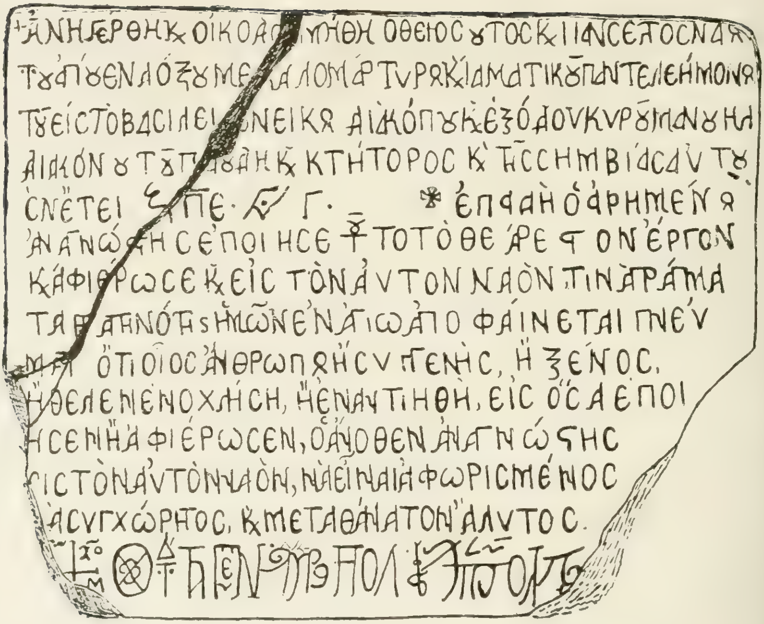

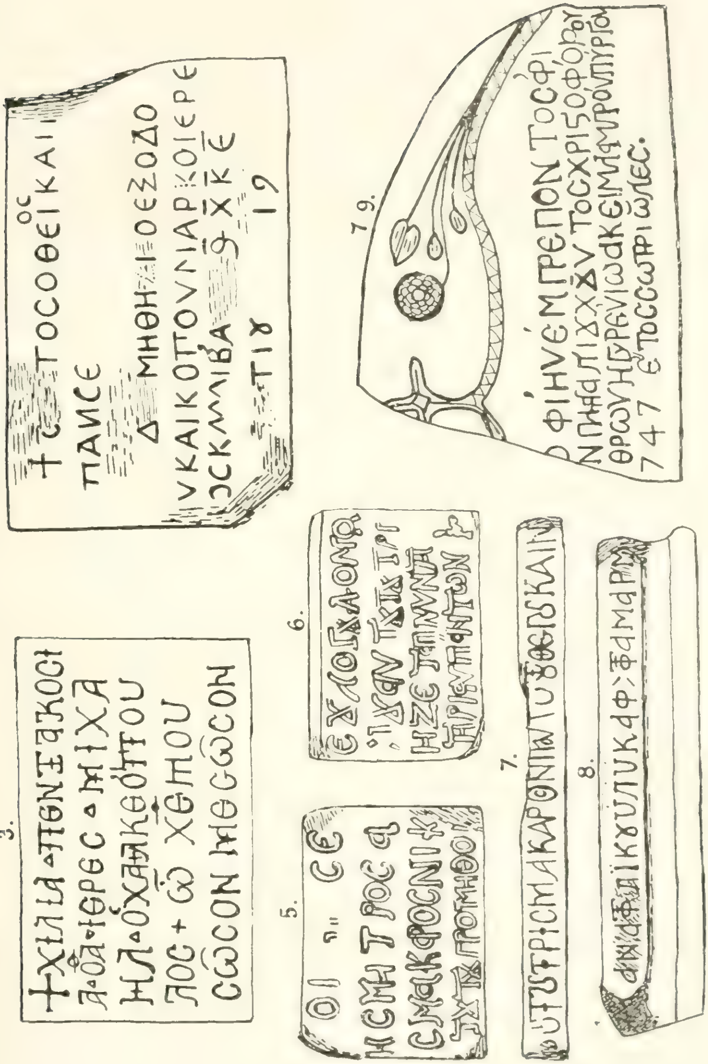
53

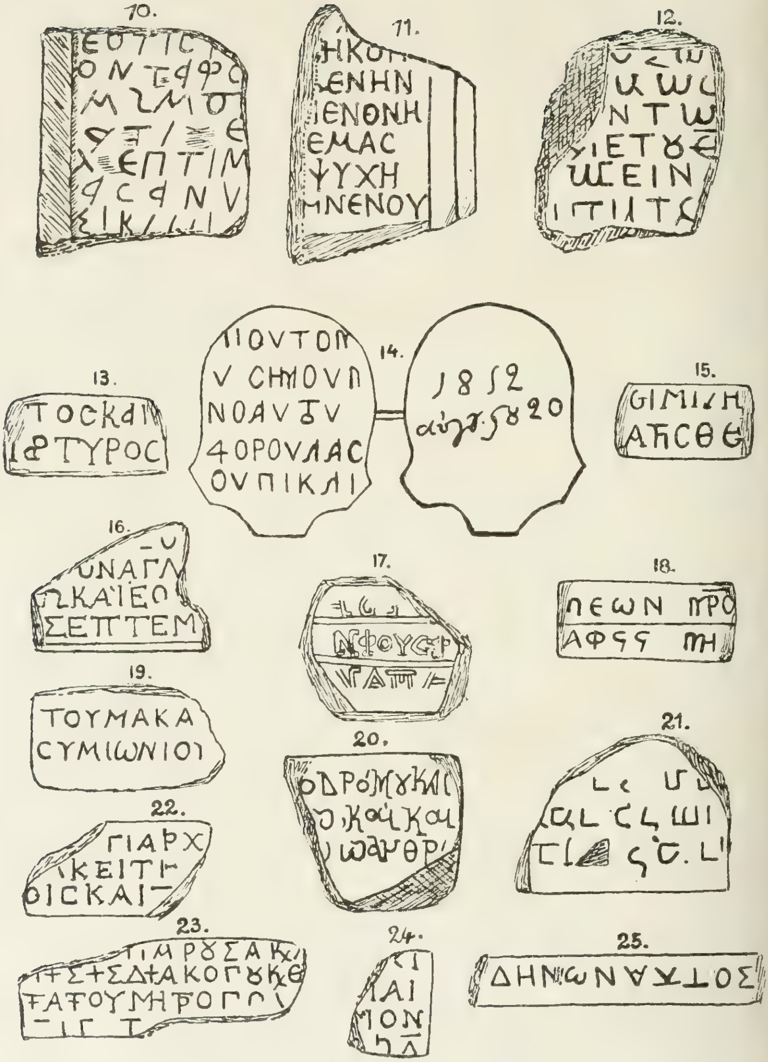
A' QVI DVERME
IACOB FERNANDEZ
DIAZ
D... E DAD ANNOS 58 FALECIO ADI 5
DE MAIO EL AÑO 5422 DE LA CRIASION
DEL MVNDO COLPES DE MVERTE ASAL
TARON EN IACOB LAS OBRAS PIAS QVE
A' SV VIRTVO ILLVS TRARONI PARA OBRAR
MAS FALTARON A' IACOB FERNANDEZ
DIAZ

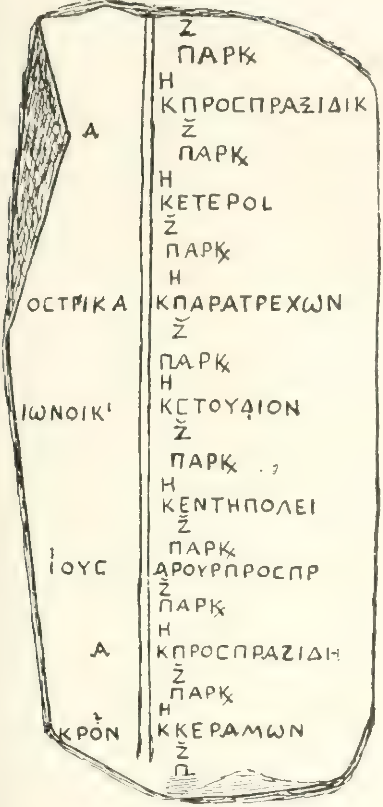
2. 2.

26

27

+ ΑΝΗΓΕΡΘΕΙ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ
Ο ΘΙΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ Υ
ΠΕΡΑΓ ΘΚΟΥ ΔΙΑ ΚΟΠΟΥ
ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΥ ΤΟΥ ΦΡΑΝ
ΓΓΟΥΛΙ ΚΑΖΑΝΟ ΒΑΚΚ ΚΤΗ
ΤΩΡΙΣ ΗΜΟΣΗΝΟΝ ΑΤΟΥ
Λ 5 ΗΕΜΜΗΝΙΙ ΟΥΛΗΟΙ

28

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΗ
ΜΟΝΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΗΡΞΑ
ΝΤΟ ΑΝΕΓΕΙΡΕΙΝ ΤΟ ΝΟΣΟ
ΚΟΜΕΙΟΝ ΤΟ ΕΤΕΙ · Α · ΨΝΓ
ΙΟΥΝΙΟΥ·ΑΚ ΕΛΑΒΕ ΤΕΛΟΣ
ΕΤΕΙ · ΑΨΞ ΜΑΡΤΙΟΥ · Α ·

29

+ ΑΓΑΘΗ : ΤΥΧΗ
[α]ΓΙΕ ΙΣΙΔΩΡΕ ΒΟΗΘΙ
ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΣΟΥ
ΑΛΑΠΙΝΤΙΟΥ ΑΜΗΝ

30

31

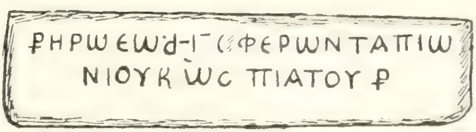
1747 ΙΑΝΟΥΦΙΩ : 2

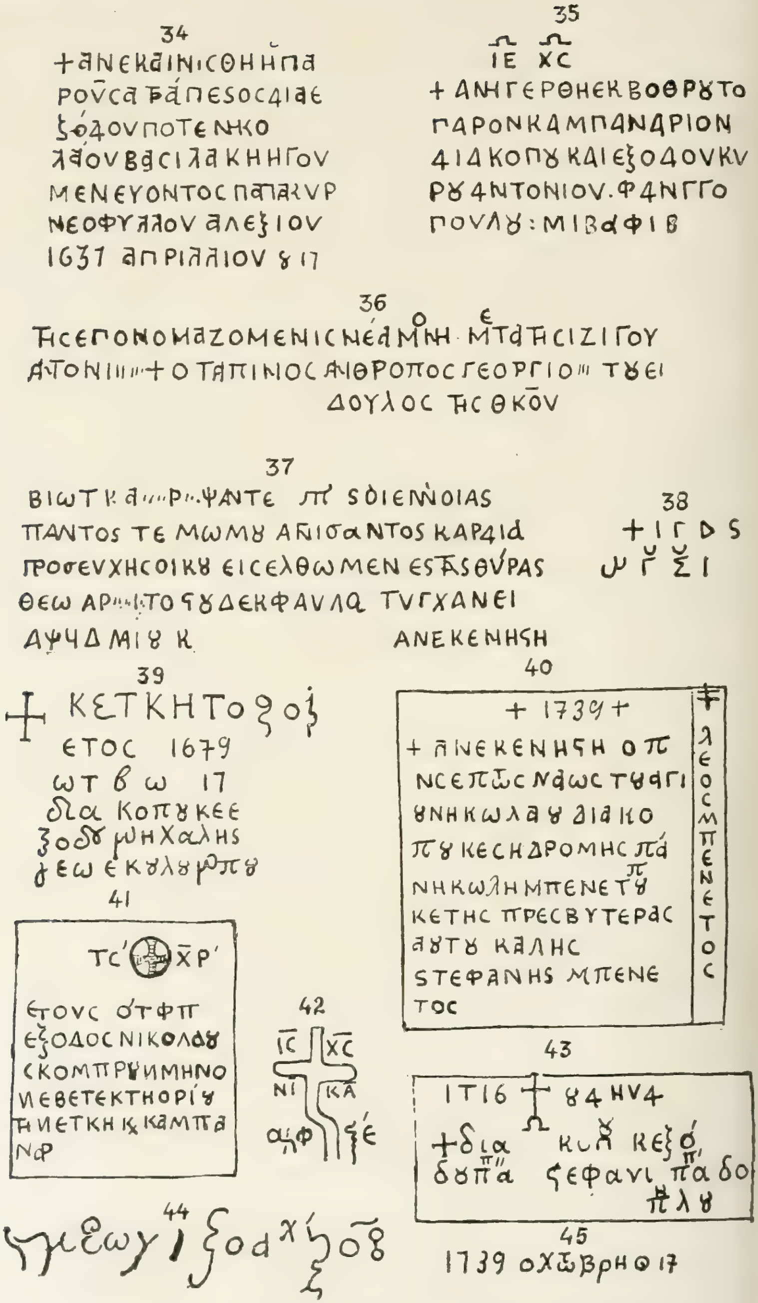
ΚΤΗΤΩΡ ΜΕΝ Μ ΑΔΗ | ΑΙ ΕΚΑΙ ΝΙΣΘΗ ΔΕ ΤΑ
ΤΟΥ ΗΑΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ | ΗΥΝ ΡΑΦΑ ΠΟΓΟΝΟΡΑΥ
ΤΩΝ ΔΡΟΜΟΚΑΙΤΗΣ ΟΥ | Υ ΑΝΩΡΙΟΥ Κ Γ
ΟΣΙΩΑΝΗΣ — | ΑΝΤΛΕ
ΩΝ
Σ

32

1800 ΑΓΟΥΤ
Υ : 7 : ΤΟ Υ Ε
. ΤΗΣΑ ν Ε
. ΤΟΥΤΟΥ ΤΖ
Η ΔΕΣ

33

34
35
ΙΕ ΧC
ΓΑΡΟΝΚΑΜΠΑΝΑΡΙΟΝ
36
ΔΟΥΛΟC ΤΗC ΘΚΟΝ
37
38
ΑΝΕΚΕΝΗΣΗ
39
ΕΤΟC 1679
40
+ 1739 +
ΚΕΤΗC ΠΡΕCΒΥΤΕΡΑC
STEΦΑΝΗS ΜΠΕΝΕ
ΤΟC
41
ΤC ΧΡ
42
IC XC
NI KA
43
44
45
1739 ΟΧΩΒΡΗΟ 17

46

+ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΟΠΑ ΣΕΠΤΟΣ
ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ
ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ΔΙΑ ΚΟΠΟΥ
Κ ΕΞΟΔΟΥ ΚΩΣΤ ΤΟΥ ΤΖΑ
ΒΑΡΟΥ Κ ΤΗΣ ΣΙΒΗΣ ΑΥΤΟΥ
Κ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΧΥΞΒ

47

+ΑΝΙΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΟΥ Ο ΘΕΙΟΣ
ΚΑΙ ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ ΜΙ
ΧΑΗΛ ΚΑΙ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΙΓΟΣ ΔΙ ΚΟ
ΠΟΥ Κ ΕΞΟΔΟΥ ΚΥΡ ΟΥΝΙ
ΚΟΛΑΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΥ ΤΟΥΜΑ
ΥΡΟΗΠΙ
ΕΤΟΥΣ ΖΟΑ

48

ΕΞΩΡΑΦΗΣΘΗ ΟΥΤΟΣ Ο ΠΡΚΑ ΝΑΟΣ
ΔΙΑ ΕΞΟΔΟΥ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ
ΣΕΨΗ ΤΟΥ ΧΑΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΚ ΚΟΜΗΣ
ΒΑΒΥΛΕΓΙΤΟ ΠΕΙΟΝ ΤΡΙΟΣ ΧΑΝ
ΟΣΟΘ ΚΗΜ ΠΥΡΓΟΥ ΕΒ ΜΝ ΚΡΝΟ
ΕΞΥΣΙΑΖΟΜ ΗΠΟΤΟΥ ... 3. C. 1Ε.
ΑΠΟΣΟΤΗΡ 4. Ψ3. 4ΥΓΑ

49

+ΕΦΟΣΣΥ
ΘΜΗΝΙΤΟ
ΟΤΕ .... ΕΗΕΚΕΝΙ
ΟΘΙΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΝ
ΠΑΥΗ ΕΙΙ ΣΤΟΤΑ
ΒΙΑ ΡΧΟΝΟΚΙ
ΠΟΙΣΙΣ + ΓΑ
Η ΠΟΤΛΟΧΙ

50

ΑΝΙΣΘΡΘΗ Ο ΘΕΙΟΣ Κ ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ
ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ....
ΕΠΗΤΡΟΠΕΥΟΝ ΝΙΚΟΛΗΣ ΦΡΑΓΚ
ΚΑΙ ΑΚΩ ΚΩΝΣΤ ΟΡΦΑΝΟΣ
ΑΨΑΗ ΝΟΕΜ. Ε ΧΕΡΜΑ ΑΔΝ
ΧΩΜΑΖΑ

51

1818 n-ε σογυ
nGIVg Toi 18
1203 δ1 υπιτns
TLΣ O M1538 ~vλλnΓ
JEVTIΓ 70NVλIS
ΗΧωΒΗ ΥΦΥΜΑΟΡΗ

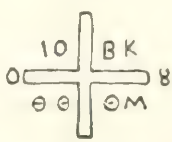
52

ΑΝΕΚΑΙ
ΘΕΙΟΣ
ΝΣΕΠΤΟΣ
ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΓΑ

ΝΙΣΘΗ Ο
ΤΟΣ Κ ΠΑ
ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ:—ΕΝ ΕΤΕΙ 1746. ΕΝ ΜΗΝΗ Α
ΓΟΥΣΤΩ—16

53

PRI ∴ B
UA ∴ SCE

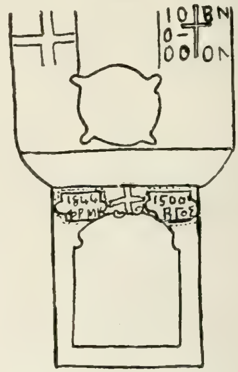
54

7ΑΝΗΓΕΡΘΗ Κ ΗΣΩΡΗΘΗ ΕΚ ΒΟΘΡΥ· Ο ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ
ΝΑΟΣ ΤΑΠΥ· ΝΗΚΟΛΑΥ ΔΙΑ ΚΟΠΥ ΚΕΞΟΔΥ, ΤΟΝ ΚΤΗΤΟ
ΡΟΝ. ΙΩ. ΦΡΑΓΓΙΑΣ. ΛΕΟΝ ΒΑΓΙΑΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΚΡΗΝΟΣ
ΗΛΙΑΣ ΦΡΑΓΓΙΑΣ. ΙΩ. ΦΡΑΓΓΙΑΣ. ΝΗΚΟΛΑΟΣ ΦΡΑΓΓΙΑΣ ΓΕ
ΩΡΓΙΟΣ ΒΑΓΙΑΝΟΣ. ΜΗΧΑΛΗΣ ΒΑΓΙΑΝΟΣ ΚΟΞΑΣ ΧΑΡ
ΚΗΑΣ ΙΩ. ΒΑΓΙ
Α. Φ. Ν. Η.
ΜΙΝΗ ΔΙΚΕΒΡΙΟ. 12

55

ΗΣΦΙΘΙ ΔΕΠΑΛΗΝ ΕΚΔΕΦΕΡΥΟΠΑΝ
ΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΑΠΥ ΝΗΚΟΛΑΥ ΔΙΑ ΧΥΡΟ
ΖΩΡΖΗ ΛΑΔΑΚΗ Κ ΑΝΔΡΕΥ ΑΝΔΡΙΑΝΟ
ΠΟΛΙΤ ΔΙΕΠΙΣΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΚΗΤΟΡΟΝ
ΦΡΑΓΓΙΑΔΟΝ. ΜΑΚΡΙΝΑΔΟΝ. Κ ΒΑ
ΓΙΑΝΟΝ. Κ ΔΙΕΞΟΔΟΝ ΤΑΥΤΗΑΥ ΚΕΠΙ
Τ ΓΕΡΟΝΤΟΝ ΜΑΡΚΗ ΦΡΑΓΓΙΑ ΓΙΟΡΓΙ
ΑΚΡΙΝΟ. Κ ΓΙΟΡΓΙ ΒΑΓΙΑΝΟ
1791. ΙΥΛΙΥ 18

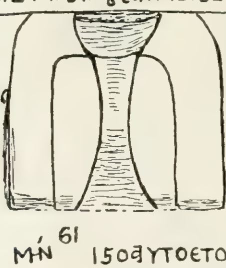
56

57

ΟΡΩΝ ΤΟ ΒΥΜΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ
ΚΥΡΙΥ ΦΡΗΤΩΝ ΤΡΕΜΩΝ· ΑΝ
ΘΡΩΠΕ ΦΟΒΥ Γ ΡΟΛΟΣ ΘΕΟΣ
ΕΝ ΑΥΤΟ ΘΥΕΤΕ ΚΑΘΗΜΕΡΑΝ
ΑΝΘΡΑΞ ΓΑΡ ΕΣΗ ΤΣ ΑΝΑΞΙΥΣ ΦΛΕΓΩΝ

ΟΛΠΟΣ
ΙΩ ΟΧΡΙ
ΣΟΣΩΜΟΣ

ΟΛΠΟΣ
ΒΑΣΙΛΥ

58

1783 ΣΕΠΤΕΡΙΟ
ΔΕΚΟΧΘΟ

59

α ψ ΠΠ
ΗΓΥΜΕΝ ΚΥΡ ΠΑΡΘΕ
ΝΙΥ ΜΑΚΡΙΔΙ
Υ ΚΥ
ΙΥΛΙ 18

60

ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ Ο ΘΕΙΟΣ
ΚΑΙ ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΑΠΥ ΑΠΟΣΤΟΛΥ
ΙΑΚΩΒ ΥΤΥΑΔΕΛΦΟΘΕΥ ΔΙΑ ΕΞΟ
ΔΩΝ ΤΩΝ ΑΥΤΑΔΕΛΦΩΝ ΜΕΛΕΤΙΥ
ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΥ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΥ
ΜΟΝΑΧΥ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΥΣΩΝ
αψυ5ω ΔΕΚΕΜΒΡΙΥ ΙΑ

61

+ ΕΤ ς168Ρ ΜΗΝ
ΜΑΙΟ 29
ΔΙΑ ΚΟΠΥ ΚΕΞΟ
ΔΥ ΚΑΛΙΝΙΚΥ
ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΥ +

150 ΑΥΤΟ ΕΤΟ
ΗΧΕ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ
ΘΑΝΑΤΗΚΟ

62

+ ΙΑΚΟΠΟΥ ΚΛΙΣΟΣΟΥ. ΙΩΑ
ΚΕΙΜ ΜΟΝΑΧΟ ΚΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΕΤ 7Μ3

63

ΕΤΟΥΣ ΖΜ3

64

+ ΗΣ + 1420

A B

Εἰκὼν 1.

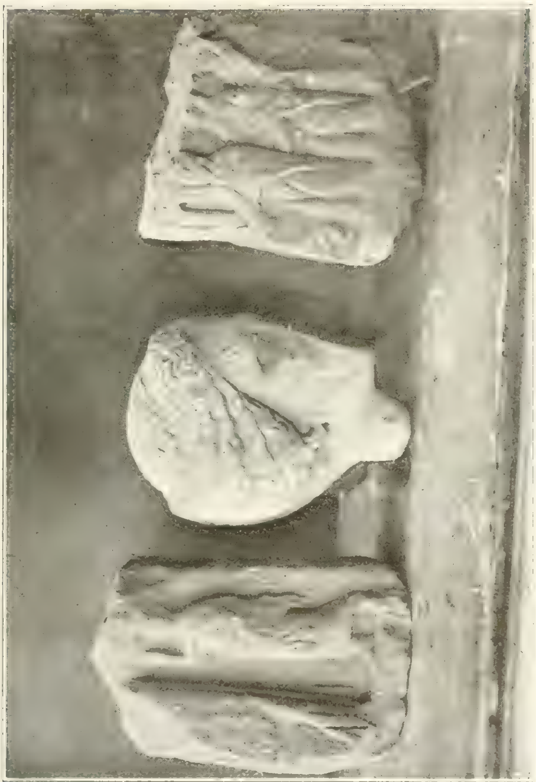

A B

Εἰκὼν 2.

Εἰκὼν 3.

2 1 3

Εἰκὼν 4.

Εἰκὼν 5.

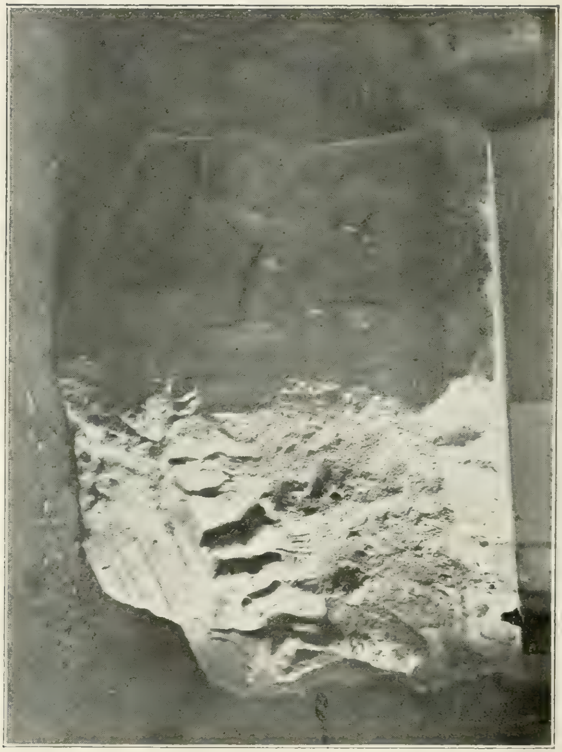
1 2

Εἰκών 6.

1 2 3

Εἰκών 7.

Εἰκὼν 8.

A Β

Εἰκὼν 9.

Εἰκὼν 10.

Εἰκὼν 11.

Εἰκὼν 12.

Εἰκὼν 13.

Εἰκὼν 14.

ΟΙ ΜΕΘΟΡΙΟΙ ΛΑΚΩΝΙΚΟΙ ΕΡΜΑΪ

Ἡμίσειαν ὥραν δυτικῶς τοῦ Ἁγ. Πέτρου τῆς Κυνουρίας ὑψοῦται ἡ ῥάχις τῶν Φονεμένων ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ πρὸς νότον ὄρους Πάρνωνος. Ἀπὸ τῆς ῥάχεως ἤ, ὡς προσφυῶς λέγουσιν οἱ περίοικοι, τοῦ ζυγοῦ τῶν Φονεμένων, χωρίζονται τὰ ὕδατα καὶ ῥέουσι πρὸς τρεῖς διευθύνσεις, πρὸς δυσμὰς εἰς τὴν Λακωνικὴν διὰ τοῦ ῥεύματος τῆς Κελεφίνας, πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν Θυρεάτιδα διὰ τοῦ χειμάρρου τοῦ Ἁγ. Πέτρου καὶ πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν Τεγέαν διὰ τοῦ Σαρανταποτάμου. Ἕνεκα τούτων ὁ ζυγὸς ἀποτελεῖ ἐνταῦθα τὸ σύνορον τῶν νεωτέρων νομῶν Λακεδαίμονος καὶ Ἀρκαδίας. Ἐπ' αὐτοῦ 200 μέτρα δυτικῶς τῆς κορυφογραμμῆς καὶ ἀμέσως παρὰ τὴν ὀρεινὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐξ Ἁγ. Πέτρου εἰς Ἀράχοβαν καὶ Σπάρτην, παρατηροῦνται τρεῖς μεγάλοι σωροὶ ἐξ ἀκατεργάστων λίθων καὶ χώματος. Ὑπὸ τούτους, λέγουσιν οἱ περίοικοι, ἐτάφησαν γιγαντόσωμοι Ἕλληνες φονευθέντες ἐκεῖ διὰ δόλου καὶ μετὰ τοῦτο οἱ σωροὶ αὐτοὶ ὡς καὶ ὁ πέριξ τόπος ὠνομάσθησαν Φονεμένοι, ἤ, κατὰ τὴν συνήθη χρῆσιν, 'ς τοὺς Φονεμένους.

Ἐκ τῶν νεωτέρων λογίων πρῶτος ὁ Boblaye (1) παρετήρησε τοὺς ἐκ λίθων σωροὺς καὶ ἐσχέτισε πρὸς τὸ ἀκόλουθον χωρίον τοῦ Παυσανίου (II, 38, 7): Ἀνατείνει δὲ ὑπὲρ τὰς κώμας ὄρος Πάρνων καὶ Λακεδαιμονίων ἐπ' αὐτοῦ πρὸς Ἀργείους ὅροι καὶ Τεγεάτας εἰσίν· ἑστήκασι δὲ ἐπὶ τοῖς ὅροις Ἑρμαῖ λίθου, καὶ τοῦ χωρίου τὸ ὄνομα ἔστιν ἀπ' αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα οἱ Ἑρμαῖ δέον νὰ τοποθετηθῶσιν ἐπὶ τῶν σωρῶν, ἐπειδὴ ἡ ῥάχις, ἐφ' ἧς οὗτοι κεῖνται, ἀποτελεῖ τὸ προσφυέστατον ὅριον μεταξὺ τῆς Λακωνικῆς, τῆς Θυρεάτιδος, ἀνηκούσης τότε εἰς τοὺς Ἀργείους, καὶ

(1) P. Boblaye, Recherches geographiques sur les ruines de la Morée p. 67 (1835).

τῆς Τεγεάτιδος. Μετὰ τὸν Boblaye ὁ Ross(1) ἐνίσχυσε τὴν αὐτὴν γνώμην ὑποδείξας, ὅτι ἁπλοῖ σωροὶ λίθων, καλούμενοι Ἑρμαῖα ἤ Ἑρμαῖ, ἱδρύοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἑρμοῦ. Εἰς ταῦτα ἐπείθοντο πάντες σχεδὸν οἱ κατόπιν ἐρευνηταί(2), ἂν καὶ ἐγνώριζον τοὺς σωροὺς ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς μόνον αὐτῶν ὄψεως. Ἀλλ' ὁ Ἄγγλος Loring, ὁ τελευταῖος περὶ τῶν Ἑρμῶν πραγματευθείς(3), ἀπεδέχθη μὲν ὡς ὀρθόν, ὅτι ἡ ῥάχις τῶν Φονεμένων ἀπετέλει τὸ ὅριον, ἀλλ' ἐπίστευσεν, ὅτι οἱ Ἑρμαῖ ἵσταντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ῥάχεως καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν σωρῶν, οὓς ὑπέλαβεν ὡς τάφους τινῶν φονευθέντων ἐνταῦθα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἀληθῶς, ἐφόσον οὐδὲν ἴχνος ἀρχαιότητος παρετηρεῖτο ἐπὶ τῶν ἐκ κοινῶν λίθων σωρῶν, ἡ δυσπιστία τοῦ Loring ἦτο πολὺ δικαία. Ἵνα ἐπιτύχω διὰ τοῦτο βεβαιότητα περὶ τοῦ προκειμένου ἐζήτησα καὶ ἔλαβον παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας τὴν σχετικὴν ἄδειαν καὶ δαπάνην πρὸς ἀνασκαφὴν τῶν σωρῶν.

Κατὰ τὰς πρώτας πέντε ἡμέρας τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1905 ἠδυνήθην νὰ ἀνασκάψω τοὺς τρεῖς σωροὺς καὶ νὰ πεισθῶ ἐκ τῶν γενομένων εὑρημάτων περὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀρχαιότητος(4). Ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας ταύτης παρετήρησα πλησίον καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν τέταρτον, τέως ἄγνωστον, σωρόν, ἀνέβαλον νὰ ἐκθέσω τὴν γνώμην μου, μέχρις ὅτου δυνηθῶ καὶ ἐκεῖνον νὰ ἀνασκάψω. Τοῦτο κατώρθωσα τὸν παρελθόντα Αὔγουστον καὶ κατωτέρω ἐκθέτω τὰ κατὰ τὴν γενομένην ἔρευναν.

Εἶναι σκόπιμον νὰ προταχθῇ, ὡς κατωτέρω θὰ φανῇ, ἡ περὶ τοῦ τετάρτου σωροῦ ἔκθεσις. Τοῦτον παρατηρεῖ ὁ εἰς Ἀράχοβαν διευθυνόμενος πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν 300 περίπου μέτρων δυτικῶς τῶν τριῶν σωρῶν. Ἔμενε δὲ απαρατήρητος, ἐπειδὴ εἶναι μόνος ἐνταῦθα καὶ ἐπειδὴ ὀλίγον, κατὰ μέ-

(1) L. Ross, Peloponess, 174.

(2) Πρὸς τῇ παρὰ Frazer, Paus. II, 38, 7, βιβλιογραφίᾳ πρόσθες καὶ Heberdey, Pausanias, 52. Περὶ τοῦ σχεδιογραφήματος τῶν σωρῶν ὑπὸ Jochmus ἴδε κατωτέρω.

(3) JHS., 1895, 55, III.

(4) Συνοπτικὴν περὶ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1905 ἔκθεσιν μετὰ φωτογραφικῆς ἀπεικονίσεως τῆς ἐνεπιγράφου πλακὸς ἐδημοσίευσα ἐν τῷ British School Annual, 1904-1905, 137-138.

1
2
3
4
5
6

σον ὅρον 0,80, ὑπὲρ τὸ φυσικὸν ἔδαφος ὑψοῦται. Τὴν παρουσίαν του ἠδυνήθην νὰ ἀντιληφθῶ μόνον διὰ τῆς βοηθείας μικρῶν μελανοβαφῶν ὀστράκων, ἅτινα τυχαίως κατὰ τὴν ὁδὸν παρετήρησα. Διὰ ταῦτα ὡς καὶ διὰ τὴν μικρὰν ἔκτασίν του, ἡ σχεδὸν ἐλλειπτικὴ αὐτοῦ περιφέρεια εἶχε μείζονα διάμετρον 10 μ., ἠδυνήθην νὰ ἀνασκάψω αὐτὸν διὰ 5 ἐργατῶν ἐντὸς δύο ἡμερῶν. Ἀπεκαλύφθη κτίριον ὀρθογώνιον 7×5 μ., οὗ ἡ τετάρτη πρὸς ἀνατολὰς πλευρὰ ἄφινε τοὺς δύο μακροὺς τοίχους νὰ ἐξέχωσιν ἑκατέρωθεν ὡς παραστάδες. Οἱ τοῖχοι ἀπετελοῦντο ἐξ εὐτελῶν σχιστολίθων ἀπελεκήτων (ξεροτοίχι) καὶ δὲν ὑψοῦντο εἰμὴ μέχρι 0,40. Φαίνεται, ὅτι καὶ τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν ὕψος δὲν θὰ ἦτο κατὰ πολὺ μεγαλύτερον, ἐπειδὴ καὶ ἡ εὐτελὴς τοιχοδομία δὲν ἐπέτρεπε τοῦτο καὶ πολλοὶ λίθοι δὲν εἶναι ἐν τῷ μεταξὺ κατεσπαρμένοι. Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν τεμαχίων κεραμίδων στέγης μετὰ μιᾶς ὄψεως μελανοβαφοῦς καὶ τοῦ πολλοῦ καὶ ἀπηλλαγμένου λιθαρίων χώματος, τὸ κτίριον ἦτο πάντως ἐστεγασμένον καὶ τὸ μέγιστον μέρος τῶν τοίχων ἀπετελεῖτο ἐξ ὠμῶν πλίνθων. Ἐκ τῶν λίθων τῶν τοιχαρίων ὡς καὶ τῶν μεταξὺ κειμένων οὐδεὶς ἐδείκνυέ που ἐργασίαν τινά. Μόνον μικρὸν τεμάχιον λίθου ἡφαιστειώδους, ὁμοίου πρὸς τὸν τῶν μυλοπετρῶν, ἐπιμελῶς δὲ ἐκ μιᾶς ὄψεως λελεασμένον εὑρέθη διάφορον τῶν λοιπῶν κοινῶν λίθων. Ἀλλ' ὁ προορισμὸς τοῦ μικροῦ καὶ πενιχροῦ κτιρίου ἔγινε φανερός, εὐθὺς ὡς ἀπείδομεν εἰς τὰ πολυάριθμα τεμάχια πηλίνων εἰδωλίων καὶ ἀγγείων, ἅπερ ἐν τῷ ἀνατολικῷ πρὸ πάντων μέρει μέχρι βάθους 0,80 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας συνελέξαμεν. Τόπος λατρείας ἔδει νὰ ὑπάρχῃ ἐνταῦθα· ἐπειδὴ σκάψαντες μέχρι τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους οὐδὲν εὕρομεν τὸ ὑπενθυμίζον τάφον, ἀνάγκη νὰ θεωρήσωμεν τὸ κτίριον ὡς ἱερὸν πρoωρισμένον εἰς τὴν λατρείαν θεοῦ τινος ἢ ἥρωος. Ἀτυχῶς τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν εἰρημένων τεμαχίων ἦσαν μικρὰ καὶ ἀσήμαντα. Τὰ ἄξια λόγου, ἀπεικονιζόμενα ἐν τῷ πίν. 1, περιγράφομεν κατωτέρω.

1. Ἀριστερὸν ἥμισυ ἀκεφάλου γυναικείας μορφῆς καθημένης ἐπὶ θρόνου, ὕψους 0,06.

2. Κεφαλῆς γυναικὸς τμῆμα, ὕψ. 0,03.

3. Κεφαλὴ νεάνιδος μετὰ κόμης πρὸς τὰ ὀπίσω ἐκτενισμένης, πίλου δὲ ὑψηλοῦ, εἰς ὀξὺ ἄνω λήγοντος καὶ ἐμπρὸς κατά τι νεύοντος, ὕψ. 0,07.

4. Κεφαλὴ κυνὸς μετὰ παχέος ῥύγχους, μήκους 0,06.

5. Κεφαλὴ νεάνιδος μετὰ κόμης ἀναδεδεμένης καὶ εἰς ὀξὺ ληγούσης, ὕψ. 0,05.

6. Μέρος κεφαλῆς μετὰ τοῦ δεξιοῦ στήθους νεάνιδος, ὕψ. 0,06.

7. Δεξιὸν σκέλος ἐπενδεδυμένον, ὕψ. 0,06.

8. Ῥὶς σχεδὸν φυσικοῦ μεγέθους, ὕψ. 0,06.

9. Μέρος κεφαλῆς μετὰ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος κωνικοῦ πίλου, ὕψ. 0,095. Συντρίμματα ἐκ τοιούτων πίλων εὑρέθησαν ἄλλως πολλά.

10. Κεφαλὴ μετὰ τοῦ λαιμοῦ νεάνιδος, ὕψ. 0,05.

11. Ἀγγείου ἀναθηματικοῦ τμῆμα, ὕψ. 0,085. Ἐλλείπει τὸ πλατυνόμενον μέρος τῆς βάσεως, αἱ λαβαὶ καὶ τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ λαιμοῦ μετὰ τοῦ στομίου. Ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀγγείου εἶνε πολὺ χονδροειδής, ἀλλ' ἡ ἀναπαράστασις τῆς μορφῆς αὐτοῦ εὔκολος καὶ ἀσφαλής. Εἶναι αὕτη ἡ τοῦ γαμικοῦ λέβητος ἀληθῶς. Διότι τὰ οὐσιώδη μέρη τοῦ ἀγγείου τούτου ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα, ὁ ὑψηλὸς δηλ. πούς, εἶτα τὸ σφαιρικὸν κύριον σῶμα κοῖλον ἔσωθεν, ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑπεράνω συστελλομένου λαιμοῦ καὶ αἱ δύο ἑκατέρωθεν λαβαὶ ὑποδεικνυόμεναι ἐκ τῶν μικρῶν ἐκεῖ ὑπαρχόντων ἐξογκωμάτων. Σημειωτέον ἔτι ἐνταῦθα, ὅτι ὅμοιοι κυλινδρικοὶ πόδες εὑρέθησαν πολλοί.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω πήλινα εὑρήματα ἐτελεῖτο λατρεία ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἱερῷ ἤδη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 6ου (1, 2), διήρκεσε κατὰ τὸν 5ον (8 καὶ ἴσως 11), 4ον (3, 4, 5, 6, 7, 9, 10) π. Χ. αἰῶνας καὶ ὅπως νόμισμά τι χαλκοῦν τῆς Κορίνθου τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (1), εὑρεθὲν εἰς βάθος 0,40 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, διδάσκει, ἡ λατρεία ἠσκεῖτο καὶ μέχρι τῆς νεωτέρας ταύτης ἐποχῆς. Ἀλλ' εἰς τίνα ἀπεδίδετο ἡ λατρεία αὕτη;

Παρὰ τὴν πενιχρότητα τῶν εὑρημάτων εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ ἡ λατρευομένη θεότης μετὰ μεγάλης πιθανότητος. Ἐν πρώτοις εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι, ὁσάκις δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὸ γένος τῶν ἀπεικονιζομένων διὰ τῶν εἰδωλίων, τοῦτο εἶναι πάντοτε θῆλυ. Θήλεια ἄρα εἶναι πιθανὸν ὅτι εἶναι ἡ ἀναζητουμένη θεότης. Μετὰ τοῦτο

(1) Τὸ νόμισμα εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν Numismatish Commentary on Paus. τῶν Blumer-Gardner G, CXXXV ἀπεικονιζόμενον.

τὸ ἀνωτέρω περιγραφὲν ἀγγεῖον, ὁ ἀναθηματικὸς γαμικὸς λέβης, εἶναι πολὺ σημαντικόν, ἐπειδὴ τὰ σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν γάμον ἀγγεῖα ἢ εὑρίσκονται ἐν τάφοις ἀγάμων ἢ ἐν ἱεροῖς Ἀρτέμιδος καὶ Νυμφῶν, τῶν κυρίων τούτων προστατίδων τῶν μελλογάμων παρθένων (1). Τεμάχια γαμικῶν λεβήτων εὑρέθησαν ἐν Ἀκροπόλει προερχόμενα πάντως ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος (2), λουτροφόροι δέ, τὸ κατ' ἐξοχὴν γαμικὸν ἀγγεῖον, εὑρέθησαν ἐπίσης ἐν Ἀκροπόλει, πλεῖσται ἐν τῷ ἄντρῳ τῶν Νυμφῶν τῆς Βάρης (3) καὶ μία ἐν τῷ τῆς Πάρνηθος (4). Ἂν κατὰ ταῦτα δεχθῶμεν, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἡ Ἄρτεμις μόνη ἢ καὶ μετὰ τῶν Νυμφῶν ἐλατρεύετο, ἡ γνώμη αὕτη ἐνισχύεται ἔτι μᾶλλον, ἐὰν ἀπίδωμεν εἰς τὰς γυναικείας κεφαλὰς τὰς φορούσας τὸν ὑψηλὸν κωνικὸν πῖλον. Οὗτος φορεῖται μὲν καὶ ὑπ' ἄλλων θεοτήτων, ἀλλὰ συχνάκις ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ πάντοτε ὑπὸ τῆς ὁμοίας θρᾳκικῆς θεότητος, τῆς Βενδῖδος (5). Ἔπειτα καὶ ἡ εὑρεθεῖσα κεφαλὴ τοῦ κυνός, σχετικοῦ ὡς γνωστὸν πρὸς τὴν Ἄρτεμιν, εἶναι ἄλλη τις μικρὰ ἔνδειξις. Τέλος ἡ ἀνάμνησις, ὅτι ἐν ταῖς γειτονικαῖς πρὸς τὸ ἡμέτερον ἱερὸν Καρύαις ἐλατρεύετο ἐν τῷ περιφήμῳ αὐτῆς ἱερῷ ἡ Ἄρτεμις μετὰ τῶν Νυμφῶν (6), συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἀποβῇ πολὺ πιθανόν, ὅτι ἐν τῷ ταπεινῷ τούτῳ κτιρίῳ εἶχεν ἡ αὐτὴ Καρυᾶτις ἓν τρόπον τινὰ παρεκκλήσιον.

Ἡ θέσις τοῦ ἐρευνηθέντος ἐρειπίου ὄντος μακρὰν τῶν τριῶν σωρῶν ἐπέτρεψε βεβαίως, ἵνα ἀναζητήσωμεν δι' αὐτὸ προορισμὸν ἀσχέτως πρὸς τούτους. Μετὰ τοῦτο ἂς ἴδωμεν νῦν ὁποῖα εἶναι τὰ τρία ἐκ λίθων ὑψώματα, ἀφ' ὧν ὡρμήθη ὁ λόγος ἡμῶν.

Ὡς ἐν τῷ ἑπομένῳ ἁπλῷ σχεδιογραφήματι (εἰκ. 1) φαίνεται, οἱ τρεῖς σωροὶ κεῖνται ἐγγὺς ἀλλήλων καὶ τῆς ὀρεινῆς ὁδοῦ, δεικνύουσι δ' ὡς πρὸς τὴν κάτοψιν κυκλοτερῆ μὲν μορφὴν ὁ Α καὶ ὁ Β, ἐλλειπτικὴν

(1) Αἱ μελλόγαμοι ἔθυον εἰς τὰς Νύμφας τὰ προτέλεια, ὡς καὶ εἰς τὴν Ἄρτεμιν. Πρβλ. Πλουτ. Ἐρωτ. Διηγ. 1, Ἀριστ. 20. Παυσ. II, 32, 1.

(2) Περὶ τούτου ἴδε Hartwig ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1897, 138 καὶ Wolters ἐν Jahrbuch, 1899, 129, 26.

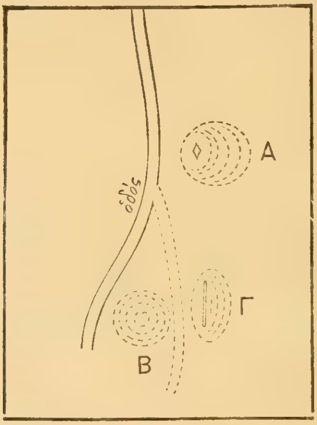
(3) Amer. Journ. Archaol. 1903, 322 κ. ἑ.

(4) Ἀρχ. Ἐφημ. 1906, 104, πιν. 5.

(5) Διάφορα πρόσωπα φέρουσι τὸν πῖλον τοῦτον παρὰ Winter, Typenkatalog I, 54, 2, 7, 8, 6· 64, 7, ἡ Ἄρτεμις ἐν II, 162, 4, 9, 10, 5. 163, 1, 3.

(6) Παυσ. III, 10, 7. Ἡ θέσις τοῦ ἱεροῦ δὲν εὑρέθη εἰσέτι, ἀλλ' ἡ τῶν Καρυῶν δὲν εἶναι μακρὰν τῆς Ἀραχόβης. Ἀθηνᾶς 1902, 1 κ. ἑ. (Ῥωμαῖος).

δὲ ὁ Γ. Ἀποτελοῦνται ἐξ ὅλως ἀκατεργάστων μικρῶν καὶ μεγάλων σχιστολίθων, ὡς ἔτυχε συσσωρευμένων, ἔχουσι δὲ τὸ μέγιστον αὐτῶν ὕψος, 1,20-1,50 μ., ἐν τῷ μέσῳ, ὥστε νὰ ἀποβαίνωσι κωνοειδεῖς περίπου τὴν μορφήν. Ἕνεκα τούτων καὶ ἐπειδὴ δὲν περιορίζονται διά τινος κρηπῖδος ἢ περιβόλου, ἡ διάμετρος αὐτῶν δύναται νὰ μετρηθῇ μόνον κατὰ προσέγγισιν, τοῦ μὲν Α καὶ Γ 12 μ., τοῦ δὲ Α 10 μ. Οὕτω τὸ ἐξωτερικὸν τῶν σωρῶν, μάλιστα διὰ τὸ μικρὸν ὕψος αὐτῶν καὶ τὸ ἀκατέργαστον τῶν λίθων, ἠδύνατο νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν σκέψιν, μὴ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ φυσικῆς καὶ τυχαίας συσσωρεύσεως λίθων καὶ μηδενὸς πλέον. Ἀλλ' εὐθὺς ὡς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς

Εἰκὼν 1.

ἀνασκαφῆς ἀνατρέψαντες ἀκατέργαστον ἐκ σχιστολίθου πλάκα κειμένην ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωροῦ Α παρετηρήσαμεν ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὄψεως αὐτῆς μεγάλα ἀρχαϊκὰ γράμματα, ἐπείσθημεν ἐντελῶς περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν σωρῶν. Διότι δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἀλλαχόθεν μετεκομίσθη ἡ πλὰξ αὕτη, ἐπειδὴ τὰ πέριξ εἶναι ἐντελῶς ἔρημα, μὴ δεικνύοντα μηδὲ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος ἀρχαιότητος. Ἐκτὸς τούτου ἐπειθόμην συγχρόνως, ὅτι τάφοι ἐπρόκειτο νὰ ἀνασκαφῶσι, ἐπειδὴ ἡ εὑρεθεῖσα ἐνεπίγραφος πλάξ, περὶ ἧς θὰ εἴπωμεν κατωτέρω, πρόδηλον ἦτο, ὅτι περιεῖχεν ὄνομα κύριον κατ' ὀνομαστικὴν πτῶσιν καὶ ἐπομένως ἦτο ἐπιταφία. Μετὰ τοῦτο προέβην

εἰς τὴν ἀνασκάλευσιν τῶν σωρῶν παρατηρῶν ἕκαστον τῶν λίθων, μὴ φέρῃ γράμμα τι ἢ δεικνύῃ τεχνικὴν μορφὴν καὶ φροντίζων, ὥστε νὰ μὴ διασκορπίζωνται οἱ λίθοι ἀλλὰ τηρῶσι τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν θέσιν. Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀνεῦρον ἐν μὲν τῷ αὐτῷ σωρῷ Α ἀσήμαντα συντρίμματα μελανοβαφῶν ἀγγείων καὶ μικρὸν τμῆμα πηλίνου ἀρχαϊκοῦ γοργονείου, ἐν τῷ Β ἐπίσης ἀσήμαντα θραύσματα ἀγγείων, ὡς καὶ ἐλάχιστα τεμάχια κεραμίδων, καὶ ἐν τῷ Γ μικρὸν σφαιρικὸν ἀττικὸν ἀρύβαλλον ἄνευ λαιμοῦ ὡς καὶ διάφορα συντρίμματα ἀγγείων, ἐξ ὧν διεκρίνοντο πολλοὶ στενοὶ λαιμοὶ ἀρυβάλλων. Ἐξ ἐπιγραφῶν ἢ λίθων μετ' ἐπεξεργασίας τινὸς οὐδὲν πλέον εὑρέθη. Ἀλλ' οὐδὲ τοῖχοι ἢ θεμέλια αὐτῶν ἐν τοῖς σωροῖς Α καὶ Β ἀπεκαλύφθησαν. Μόνον ἐν τῷ Γ, 0,30 κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας, ἐφάνη τοῖχος μήκους 6 μ., κακῶς ἐκτισμένος ἐκ κοινῶν λίθων (ξεροτοίχι) καὶ ὕψους 0,70. Ὁ τοῖχος οὗτος ἔχει ἀχθῆ σχεδὸν διὰ τοῦ κέντρου τοῦ ἐλλειψοειδοῦς σωροῦ, ἐλλείπει δ' ἑκατέρωθεν πᾶν ἴχνος καθέτου τοίχου. Ἀλλ' ἐκ τῶν προσδοκωμένων τάφων οὐδὲν εἰσέτι σημεῖον ἐφαίνετο. Ἐπειδὴ δὲ ὑπέθετον, ὅτι οἱ κυρίως τάφοι ἢ βόθροι, ὅπου ἡ τεφροδόχος κάλπις ἦτο δυνατὸν νὰ εἶχον σκαφῆ βαθύτερον, ἐπεχείρησα διὰ τοῦ κέντρου ἑκάστου τῶν σωρῶν νὰ ἀνοίξω τάφρον βαθεῖαν, ἵνα ἐρευνήσω τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ περὶ τοὺς σωροὺς φυσικοῦ ἐδάφους χώματα. Αἱ τάφροι ἀνοιχθεῖσαι εἰς ἱκανὸν μὲν πλάτος καὶ μῆκος εἰς βάθος δ' ἑνὸς μέτρου ἔδειξαν ἀναμφισβητήτως, ὅτι οὐδέποτε ἐκινήθη ὑπὸ τῆς σκαπάνης τὸ ὑπὸ τοὺς λιθίνους σωροὺς ἔδαφος. Ἕπεται ἐντεῦθεν, ὅτι περὶ τάφων ἐνταῦθα οὐδαμῶς πρόκειται. Ἤ, ἐὰν εἴπῃ τις, ὅτι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὄντι μακρὰν παντὸς συνοικισμοῦ ἐγένετο καῦσις τῶν ἔν τινι μάχῃ πεσόντων καὶ μετὰ τοῦτο ὀστολογία (1), ὡς ἦτο σύνηθες, ἔδει πάντως νὰ παρατηρηθῇ ποσότης τις τέφρας μετ' ἀνθράκων, ὧν οὐδὲν ἴχνος εὑρέθη (2).

Τάφοι λοιπὸν δὲν ἦσαν ἐνταῦθα. Προσέτι εἶναι βέβαιον, ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰ ἱδρύματα ταῦτα δὲν ἦσαν οὐσιωδῶς διάφορα

(1) Τάφοι μετὰ τέφρας καὶ ἀνθράκων μόνον, ὀστολογηθέντες, εὑρέθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Στάη ἐν Βουρβᾶ τῆς Ἀττικῆς, Α. Μ. XV, 320.

(2) Ἐν τῷ Annual (σ. 137) ἐξέθηκα, ὅτι μικρὰ ποσότης ἀνθράκων παρετηρήθη, ἀλλ' οἱ ἄνθρακες οὗτοι προέρχονται, ὡς κατόπιν ἐβεβαιώθην, ἐκ σαπεισῶν ῥιζῶν θάμνων καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι μετὰ τῆς πυρᾶς νεκρῶν.

πρὸς τοὺς σημερινοὺς σωρούς. Ὡς ἐλέχθη, οὐδὲν εὑρέθη τοίχου ἴχνος ἐπὶ τῶν σωρῶν Α καὶ Β. Ἤ, ἐὰν ὑποτεθῇ, ὅτι κατηρειπώθη ἐντελῶς ὁ ὑπάρξας ποτὲ περίβολος, δὲν θὰ συνέβαινεν, ὥστε οἱ καταπίπτοντες λίθοι νὰ συσσωρεύωνται εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ ὑποτιθεμένου κτιρίου. Διάφορος βεβαίως εἶναι ἡ ὄψις τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος τετάρτου σωροῦ, ὅστις, ἐπειδὴ προέρχεται ἐκ τετραπλεύρου κτιρίου, παρουσιάζει ἐπιφάνειαν ὑψηλοτέραν μὲν τοῦ πέριξ φυσικοῦ ἐδάφους, ἀλλ' οὐδαμῶς κωνοειδῆ, μετὰ τοῦ μεγίστου ὕψους ἐν τῷ μέσῳ. Κωνοειδὲς (1) ἐξωτερικὸν εἶχε καὶ ὁ σωρὸς Γ, ὅπου ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχε κατασκευή τις, ἧς μέρος διεσώθη εἰς τὸν ἀποκαλυφθέντα τοῖχον. Τοῦτο ἐξηγεῖται, ἂν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ὁ τοῖχος εἶναι μοναδικὸς καὶ ἄγεται σχεδὸν διὰ τοῦ κέντρου τοῦ σωροῦ. Πιθανῶς οὗτος ὑψούμενος δι' ὠμῶν πλίνθων ἀπετέλει τὴν κυρίαν πλευρὰν προχείρου στοᾶς, ὑπὸ τὴν στέγην τῆς ὁποίας ἐφυλάσσοντο τὰ ἀναθήματα, ὧν λείψανα εὕρομεν εἰς τὰ τεμάχια τῶν ἀγγείων (2), ὅταν δὲ κατέπεσεν, ἀπετέλεσε μετ' ἄλλων κατὰ τὴν ἑτέραν αὐτοῦ πλευρὰν συσσωρευμένων λίθων τὸν σωρόν, εἰς ὃν ἔδωκε τὸ ἰδιάζον αὐτῷ ἐλλειπτικὸν σχῆμα. Ὥστε λίθων κοινῶν σωροὶ μετά τινος προχείρου κατασκευάσματος ἐπὶ ἑνὸς ἐκ τούτων εἶχον ἱδρυθῆ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐνταῦθα. Ἡ γνώμη ὅθεν, ὅτι οἱ σωροὶ εἶναι Ἑρμαῖα, φαί-

(1) Ἐπειδὴ τὸ ἐξωτερικὸν τῶν σωρῶν ὑπέστη ἀλλοίωσίν τινα μετὰ τὰς ἤδη ἀνοιχθείσας ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τάφρους, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὸ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου στρατηγοῦ Jochmus τῷ 1834 φιλοπονηθὲν σχέδιον τῶν σωρῶν καὶ ἐν τῷ Journal of the Royal Geographikal Society, τοῦ 1857 σ. 44, δημοσιευθὲν εἰς πίστωσιν τῶν περὶ κωνοειδοῦς σχήματος λεγομένων. Ὁ Jochmus ὀνομάζει πυραμίδας ἐκ λίθων καὶ ἐν τῷ σχεδίῳ αὐτοῦ φαίνονται ὡσεὶ τεχνικῶς πρὸς σχηματισμὸν τετραέδρου πυραμίδος ἐκτισμένοι οἱ λίθοι. Ἀλλ' εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι καὶ κατὰ τὸ 1834 οἱ σωροὶ δὲν ἀπετελοῦντο ἐκ τεχνικῶς συνηρμοσμένων λίθων, αἱ δὲ πυραμίδες ὀφείλονται εἴτε εἰς τὴν ἀναπαραστατικὴν προσπάθειαν τοῦ Jochmus εἴτε εἰς τὴν ἐξωραϊστικὴν αὐτοῦ γραφίδα. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι καὶ τότε οἱ σωροὶ ὑψοῦντο κωνοειδεῖς καὶ ἴσως ἦσαν κατά τι ὑψηλότεροι, ἐταπεινώθησαν δὲ κατόπιν ἕνεκα τῶν βροχῶν, αἵτινες παρέσυραν τὰ μεταξὺ χώματα.

(2) Ἐκ τῆς ἀναπαρασταθείσης ἀνωτέρω προχείρου στοᾶς προέρχονται πιθανῶς καὶ τὰ ὀλίγα τεμάχια κεραμίδων, ἅπερ ἐν τῷ σωρῷ τούτῳ εὕρομεν. Ἐν τῷ «τετάρτῳ σωρῷ» εὑρέθησαν πλεῖστα τοιαῦτα τεμάχια, ἐπειδὴ ἐκεῖ ὑπῆρχε σχετικῶς μεγάλη στέγη. Ἐλάχιστα θραύσματα κεραμίδων εὑρεθέντα ἐν τῷ σωρῷ Β εἶναι βεβαίως ἀσήμαντα.

νεται λαμπρῶς ἐπιβεβαιουμένη. Ἀλλὰ πρὸ τούτου ἂς ἐξετάσωμεν τὸ κυριώτατον εὕρημα ἡμῶν, τὴν ἐνεπίγραφον πλάκα.

Ἡ ἐκ σχιστολίθου πλὰξ (εἰκ. 2) ὅλως ἀκατέργαστος οὖσα ἔχει μέγιστον ὕψος 0,85, πλάτ. 0,75 καὶ πάχ. κατὰ τὸ ἄνω μὲν ἄκρον 0,12, κατὰ τὸ κάτω δὲ 0,06, ὥστε νὰ δύναται νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἵστατο ἐμπεπηγμένη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὰ γράμματα περιλαμβανόμενα ἐντὸς δύο παραλλήλων γραμμῶν εἶναι βαθέως ἐγκεχαραγμένα καὶ μεγάλα, ἀφοῦ ἡ κάθετος γραμμὴ τοῦ Ε εἶναι 0,20. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡ πλὰξ ἔχει ἐπίτηδες ἀποκρουσθῇ καί, ὡς ἠδυνήθην ἐκ τοῦ λίθου νὰ βεβαιωθῶ, τοῦτο ἐγένετο διὰ κτυπή-

Εἰκὼν 2.

ματος μεγάλης σφύρας. Ἕπεται ἐντεῦθεν, ὅτι πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἐλλιπὴς καὶ τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται διὰ τοῦ πρὸ τοῦ Ν παρατηρουμένου λοξοῦ χαράγματος. μικροῦ λειψάνου γράμματος. Τὸ γράμμα τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ὑπολείμματος δυνάμεθα ἱκανῶς ἀσφαλῶς νὰ ἀναπαραστήσωμεν. Ἐκ τῶν τριῶν γραμμάτων Α, Κ, Μ, ἐξ ὧν ἔχομεν νὰ ἐκλέξωμεν, τὸ πρῶτον εἶναι τὸ πιθανώτατον, ἐπειδὴ τὸ ὑπολειφθὲν χάραγμα ἔχει κάθετον μᾶλλον διεύθυνσιν. Ἐκτὸς τούτου οὐδὲν κωλύει νὰ δεχθῶμεν καί τινα ἀκόμη γράμματα, πάντως ὄχι πολλά, ἐπὶ τῆς πλακός ποτε ὑπάρχοντα. Τὰ ἄριστα διατηρούμενα πέντε γράμματα ἀνήκουσιν εἰς ὡρισμένον ἀλφάβητον καὶ

χρόνον. Καὶ τὸ μὲν ἀλφάβητον εἶναι τὸ λακωνικόν, ὡς τοῦτο τὸ χαρακτηριστικὸν μετὰ πέντε γραμμῶν Σ δεικνύει, ἡ δ' ἐποχὴ εἶναι ἡ πρὸ τῆς 75ης ὀλυμπιάδος, καθ' ἣν ἐγράφη τὸ γνωστὸν μνημεῖον τῶν Πλαταιῶν τὸ δεικνῦον τετράγραμμον ἤδη Σ, δηλ. ἡ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' ἢ ἡ τοῦ τέλους τοῦ Ϛ' π. Χ. αἰῶνος (1). Τί δὲ σημαίνουσι τὰ γράμματα ταῦτα; Ὅτι ἔχομεν τὸ τέλος ὀνόματος κατ' ὀνομαστικὴν ἐκφερομένου, εἶναι ἀναμφισβήτητον, ἀλλ' ὄνομα οὕτω λῆγον εἰς μάτην ἀνεζήτησα. Τὰ εἰς -θλον λήγοντα ὀνόματα, ἐξ ἑνὸς τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ κύριον ὄνομα καταλῆγον εἰς -ανεθλος, οὐδαμῶς βοηθοῦσι. Ἀλλ' ἀφοῦ τῆς λέξεως ἐσθλὸς (2) ὑπάρχει καὶ τύπος ἐσλὸς καὶ ἑσλός, ἐπειδὴ τὰ γράμματα σθλ ἦσαν δυσπρόφερτα (πρβλ. καὶ τὸ αἰολικὸν μάσλης ἀντὶ τοῦ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων μάσθλης, ὁ,), εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπῆρξε καὶ τύπος ἐθλὸς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν λέγεται ὕθλος παρὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου μεμαρτυρημένον ὕσθλὸς καὶ ναῦλον παρὰ τὸ ναῦσθλον. Τούτων οὕτω τεθέντων εὔκολον εἶναι νὰ δεχθῶμεν ἢ ὄνομά τι σύνθετον, οἷον Πάνεθλος (κατὰ τὸ Πάγκαλος, Πάναινος, Πανάρετος) ἢ ὄνομά τι καταλῆγον εἰς -αν μετὰ τοῦ ἐπιθέτου ἐθλός.

Ὡς πρὸς τὸν προορισμόν, ὃν ἔσχεν ἡ ἐπιγραφή, πρέπει ἐν πρώτοις νὰ ὀνομασθῇ ἐπιταφία, καθόσον πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε κατειλεγμέναι πλάκες μετ' ὀνόματος κατ' ὀνομαστικὴν ἐκφερομένου καὶ εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἀνήκουσαι ἑρμηνεύονται ὡς ἐπιτάφιαι. Καὶ δὲν εὑρέθη μὲν ἴχνος πραγματικοῦ τάφου, ἀλλ' ἐν τέλει οἱ σωροὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐθεωροῦντο ὡς οἱ κατὰ παράδοσιν τάφοι παλαιῶν ἡρώων, οὓς ἐτίμων οἱ ἐπιγενόμενοι ἐνταῦθα. Τάφους δ' ἐκ λίθων σεσωρευμένων ἀνήκοντας εἰς μυθικοὺς ἥρωας παραδίδει ἡμῖν ὁ Παυσανίας (3). Ἀλλὰ παρὰ τὴν εὔλογον ταύτην ἑρμηνείαν ἂς μὴ λησμονῶμεν,

(1) Περὶ τοῦ ἀλφαβήτου καὶ τῆς ἐποχῆς τῶν γραμμάτων τούτων ἴδε Kirchoff, Studien 152-153 καὶ Catalogue of the Sparta Museum p. 2-4.

(2) Ἴδε περὶ τῆς λέξεως Herwerden, Lexikon dialecticum et suppletorium. Περὶ τῆς ἔτι ὑφισταμένης ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως ἴδε Leo-Meyer, Griech. Etymologie, I, 399 κ. ἑ.

(3) Παυσ. Χ, 5, 4: καὶ τὰ τοῦ Λαΐου μνήματα καὶ οἰκέτου τοῦ ἑπομένου ἐνταῦθά ἐστιν ἐν μεσαιτάτῳ τῆς τριόδου, καὶ ἐπ' αὐτῶν λίθοι λογάδες σεσωρευμένοι. Πρβλ. ΙΧ, 18, 2 περὶ τοῦ ἔξω τῶν Θηβῶν τάφου τοῦ Τυ-

ὅτι οἱ σωροὶ καθ' ἑαυτοὺς δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθῶσιν ὡς Ἑρμαῖα, καὶ ἂς θεωρήσωμεν ὡς ἤδη ἀποδεδειγμένον, ὅπως τοῦτο κατωτέρω θὰ ἐκτεθῇ, ὅτι ἡ ἐνεπίγραφος πλὰξ δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ συμφώνως πρὸς τὴν δευτέραν ταύτην ἐκδοχήν. Εἶναι λοιπὸν ἀνίσχυρος ἡ ἐπιγραφὴ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κλεὶς τοῦ μυστηρίου. Μετὰ τοῦτο δὲν ἔχομεν ἢ νὰ ἀπίδωμεν εἰς τὴν παρὰ Παυσανίᾳ τοπογραφίαν τῶν σχετικῶν τόπων καὶ προσετι εἰς τὴν θέσιν, ὅπου οἱ σωροὶ τῶν Φονεμένων ὑψοῦνται καὶ τότε θὰ πεισθῶμεν, νομίζω, ἀδιστάκτως, ὅτι ἐπ' αὐτῶν ἵσταντο οἱ Ἑρμαῖ λίθου οἱ δίδοντες τὸ ὄνομα αὐτῶν εἰς τὸν πέριξ τόπον.

Ὅτι πραγματικῶς ἡ ῥάχις τῶν Φονεμένων ἐχρησίμευεν ὡς ὅριον τῆς Λακωνικῆς, Ἀργείας καὶ Τεγεάτιδος, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν φυσικὸν σύνορον τῶν τριῶν χωρῶν (1), εἴδομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου ἡμῶν. Τὸ ὅριον τοῦτο κατεστάθη τὸ πρῶτον ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β', τοῦ ἀποδώσαντος τὴν Θυρεάτιδα εἰς τοὺς Ἀργείους (338 π. Χ.), καὶ ἴσχυε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου (2). Τὴν περὶ αὐτοῦ ἄνευ σημαντικῆς διαφωνίας (3) γνώμην τῶν νεωτέρων τοπογράφων ἐκύρωσεν ἔτι μᾶλλον παρατήρησις τοῦ Loring (4). Οὗτος δηλ. παρετήρησεν, ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Παυσανίου (VIII, 54, 1), καθ' ὃ ὅροι τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Τεγεατῶν εἶναι ὁ ποταμὸς Ἀλφειός, συμφωνεῖ θαυμασίως πρὸς τὸ ὡς ἀνωτέρω ἑρμηνευόμενον χωρίον περὶ

δέως καὶ VIII, 13,3 περὶ τῶν ἔξωθεν τοῦ Ἀρκαδικοῦ Ὀρχομενοῦ τάφων ἀγνώστων ἀνδρῶν.

(1) Ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἦτο ἐν χρήσει ἡ ἀρχή, ὅτι φυσικὸν σύνορον δύο χωρῶν εἶναι ἡ ῥάχις, ὅπου διαχωρίζονται τὰ ὕδατα ἑκατέρωσε, βλέπομεν πρὸ πάντων ἐν αὐτῇ τῇ Λακωνικῇ. Πολλοὶ ἤδη ὅροι μετ' ἐπιγραφῶν μεταξὺ Λακεδαιμονίων καὶ Μεσσηνίων ἔχουσιν εὑρεθῇ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ Ταϋγέτου (ἴδε Ross, Peloponness, 3, 2. Kolbe, A. M. 1904, 372) καὶ τὸ παρὰ τὴν Βελεμίναν Ἕρμαιον, ὅπερ ἐχρησίμευεν ὡς ὅριον τῆς Λακωνικῆς καὶ Μεγαλοπολίτιδος συμφώνως πρὸς τὰς παρὰ Παυσανίᾳ πληροφορίας ἔδει νὰ ἔκειτο ἐπίσης ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ χωρισμοῦ τῶν ὑδάτων (Frazer, Paus. VIII, 35, 3). Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ IG, IV, 926, ὅπου καθορίζονται τὰ ὅρια μεταξὺ Κορινθίων καὶ Ἐπιδαυρίων συχνάκις ἀναγινώσκει τις: «ἀπὸ τὰς κορυφᾶς ἐπὶ τὸν ῥάχιν . . . ».

(2) Πολυβ. 18, 14. Παυσ. II, 20, 1.

(3) Καθ' ὅσον γνωρίζω μόνον ὁ Jochmus ἔ. ἀ. ἐτοποθέτησε τοὺς ὅρους δύο ὥρας ἀνατολικώτερον τοῦ Ἁγ. Πέτρου εἰς τὴν θέσιν Ξεροκάμπι, οὐδένα ὅμως ἀνέγραφε τῆς γνώμης αὐτοῦ λόγον.

(4) IHS, 1895, 54.

τῶν ὅρων τῶν τριῶν χωρῶν, ἐὰν τεθῇ ὅτι Ἀλφειὸς ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ παρὰ τὸ χωρίον Βούρβουρα πηγάζων χείμαρρος καὶ κατωτέρω Σαρανταπόταμος λεγόμενος. Διότι οὕτω ἀποτελεῖται φυσικωτάτη γραμμὴ ὁρίων μεταξὺ Λακωνικῆς καὶ Τεγεάτιδος ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ράχεως τῶν Φονεμένων καὶ συνεχιζομένη διὰ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Βούρβουρα. Ὁ Loring ὅμως οὐδὲν ὄφελος ἐπορίσθη ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς αὐτοῦ παρατηρήσεως, ἐπειδὴ ἀμφέβαλλε ὡς πρὸς τὴν ταύτισιν τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ Σαρανταποτάμου. Τοὐναντίον, ἐπειδὴ νῦν τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναμφίβολον (1), ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι διττῶς χρήσιμος. Διότι πρῶτον μὲν οὐδαμῶς διστάζομεν οὕτω νὰ δεχώμεθα τὴν ράχιν τῶν Φονεμένων ὡς τὴν ὁροθετικὴν γραμμήν, ἔπειτα δὲ πειθόμεθα καὶ περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἀφηγήσεως τοῦ Παυσανίου ὡς πρὸς τοὺς ἐν λόγῳ τόπους.

Προσέτι, ὅταν παρὰ μὲν τῷ Παυσανίᾳ ἀναγινώσκωμεν, ὅτι οἱ Ἑρμαῖ ἵσταντο ἐπὶ τῶν συνόρων, ἐπ' αὐτῶν δὲ τούτων εὑρίσκωνται σήμερον τρία ἀρχαῖα ἱδρύματα ὑπενθυμίζοντα κατὰ τὴν κατασκευὴν τὰ Ἑρμαῖα τῶν παλαιῶν, εὔλογον εἶναι νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οἱ ἀναζητούμενοι Ἑρμαῖ ἵσταντο ἐπὶ τῶν ἡμετέρων σωρῶν. Ἡ πιθανωτάτη αὕτη γνώμη ἐνισχύεται μέχρι τοῦ νὰ ἀποβῇ ἐντελῶς βεβαία καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς. Οἱ Ἑρμαῖ ἵσταντο πάντως παρά τινα ὁδόν, ὡς τοῦτο ἔδει νὰ συμβαίνῃ δι' εἰκόνας τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ ὡς γνωστὸν καὶ ἐνοδίου ἐπικαλουμένου, μακρὰν παντὸς κατῳκημένου τόπου ἢ ἄλλου τινὸς ἱεροῦ ἀνακειμένας (2). Ἀλλὰ καὶ οἱ σωροὶ ὑψοῦνται παρ' αὐτὴν τὴν ἀρχαίαν ὁδόν. Διότι ἡ σημερινὴ ὀρεινὴ ὁδὸς ἐξ Ἁγίου Πέτρου εἰς Ἀράχοβαν, ἡ τοὺς σωροὺς παρερχομένη, εἶναι ἀναμφιβόλως αὐτὴ ἡ τῶν παλαιῶν ὁδός, ἡ παρὰ Παυσανίᾳ λεωφόρος λεγομένη καὶ ἀπὸ τῆς Θυρεάτιδος εἰς Σελλασίαν καὶ Σπάρτην ἄγουσα. Τοῦτο δέχονται συνήθως οἱ τοπογραφοῦντες στηριζόμενοι εἰς τὸ ὅτι ἡ σημερινὴ ὁδὸς εἶναι ἡ φυσικὴ δίοδος διὰ μέσου τῶν ὑψωμάτων, ἀλλ' ἡ ἀνωτέρω γνώμη ἐνισχύεται ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι 10΄ πρὸ τῆς κορυφογραμμῆς, ὅταν ἐξ Ἁγίου Πέτρου ἀνερχόμεθα εἰς τοὺς Φονεμένους, εἴς τινα θέσιν καλουμένην Κρυάβρυσι καὶ

(1) Ἴδε Ἀρχ. Ἐφημερίδα, 1904, 150 κέ.

(2) Ἴδε κατωτέρω, ὅτι τὰ Ἑρμαῖα μόνον παρά τινα ὁδὸν ἱδρύοντο. Ἑρμᾶς ἐν τριόδοις ἴδε ἐν Anth. Plan. 9, 314. (Ῥωμαῖος).

ἐπ' αὐτῆς τῆς σημερινῆς ὁδοῦ ὑπάρχουσιν ἀσφαλῆ ἴχνη αὐλάκων διὰ τὰς ἁμάξας ἐπὶ τῶν ἐκεῖ σχιστολίθων (1). Ἡ ὁμοιότης προβαίνει περαιτέρω. Οἱ Ἑρμαῖ ἔδει νὰ ἦσαν τὰ γνωριμώτερα μνημεῖα τοῦ τόπου, ἵνα οὗτος ὀνομασθῇ ἀπ' αὐτῶν (Παυσ. ἑ.ἀ.). Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ λίθων σωροὶ δὲν εἶναι ἀφανεῖς καὶ εἰς χρόνους νεωτέρους ἔδωκαν τὸ ὄνομα αὐτῶν, Φονεμένους, εἰς τὴν θέσιν.

Ἐν τούτοις τὴν περὶ τῶν σωρῶν ἑρμηνείαν, ὡς τάφων μυθικῶν ἡρώων, ἐξ ὧν τινα ὀνομάζει ἡ ἐπιγραφή, δὲν δυνάμεθα εἰσέτι νὰ ἐγκαταλείψωμεν. Εἶναι ἄριστα δυνατόν, θὰ εἴπῃ τις, ἐπὶ τῶν ἀρχικῶν τάφων νὰ ἐτέθησαν Ἑρμαῖ (2) καὶ τούτων τὸ ὄνομα νὰ ὑπερίσχυσε λησμονηθέντων τῶν πρώτων. Ἀλλ' ἡ συμβιβαστικὴ αὕτη λύσις φαίνεται ἀπίθανος, ἐὰν τὰ ἑπόμενα ἔχωσιν ὀρθῶς.

Ἑρμαῖα, Ἑρμαῖοι λόφοι ἢ Ἕρμακες (3) ἦσαν λίθων σωροὶ ἐνόδιοι πρὸς τιμὴν τοῦ Ἑρμοῦ ὑψούμενοι μετὰ ἢ ἄνευ ἑρμαϊκῆς στήλης ἐν τῷ μέσῳ. Τὰ αὐτὰ ἱερὰ ἐλέγοντο καὶ Ἑρμαῖ ἁπλῶς, ὡς τοῦτο ἐκ δύο μαρτυριῶν ἐξάγεται καὶ ἄλλως εὔλογον εἶναι. Παρ' Ἡσυχίῳ ἐν λ. ἑρμαῖος λόφος ἀναγινώσκομεν: τοὺς σωροὺς τῶν λίθων Ἑρμᾶς, τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς γινομένους εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ· ἐνόδιος γάρ. Παρὰ Τζέτζῃ (Χιλ. XII, 591): Ἑρμῆς καὶ σύμπας ἀνδριὰς καὶ ὁ σωρὸς τῶν λίθων. Μὴ λοιπὸν οἱ Ἑρμαῖ λίθου τοῦ Παυσανίου οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ οἱ σωροὶ τῶν Φονεμένων μετά τινων ἀναθημάτων ἐπ' αὐτῶν καὶ οὐδεμιᾶς ἑρμαϊκῆς στήλης; Ὡς ἁπλῆν εἰκασίαν δυνάμεθα ἴσως τοῦτο νὰ ἐκθέσωμεν, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποστηριχθῇ τὸ αὐτὸ δι' ἀναλόγων παραδειγμάτων ἐκ τοῦ περιηγητοῦ εἰλημμένων. Παρ' αὐτῷ ἡ

(1) Ὁ ἐξ Ἁγ. Πέτρου λόγιος Ἀθανάσιος Σακελλάριος ἔγραψεν ἐν τῇ Πανδώρᾳ τοῦ 1853 σ. 408 περὶ τῶν αὐλάκων τούτων, ἀλλ' ἡ διατριβὴ αὐτοῦ περιέχουσα καὶ ἄλλας καλὰς περὶ τῶν πέριξ εἰδήσεις ἔμεινεν ἄγνωστος εἰς τοὺς τοπογραφήσαντας.

(2) Ἑρμαῖ ἐπὶ τάφων ἀναφέρονται παρὰ Κικέρωνι, de leg. II, 26, 65 καὶ ὁρῶνται ἐπὶ νομισμάτων τῆς Σικυῶνος (Blumer-Gardner, Comment., II, 1, 2), κατὰ τὸ χωρίον τοῦ Παυσ. II, 7, 2.

(3) Περὶ τούτων ἴδε Σχολ. καὶ Εὐσταθ. ἐν π, 471, Στραβ. 343, 818, Κορνούτου 16, Βαβρίου Μυθ. 48, Anth. Pal. VI, 253, Anth. Plan. IV, 254, Σου δ. ἑρμαῖον καὶ Σχολ. Νικ. Θηρ. V. 149. Περὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἀρμακᾶ (ὁ -ᾶς) προδήλως ἐκ τῶν ἀρχαίων λέξεων ἕρμακες ἢ ἑρμακιὰ προερχομένου ἴδε Πρωτοδίκου, Ἰδιωτικά, 14 καὶ πλείονα παρὰ B. Schmidt ἐν Jahrb. für Phil. 147, 375, 10. Συναπτέον ἴσως ἐνταῦθα καὶ τὸ παρ' Ἡσυχ. ἀρμακιάς· στοάς.

φράσις Ἑρμῆς λίθου, πανταχοῦ ὅπου ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ, σημαίνει εἰκόνα τοῦ θεοῦ ἐκ λίθου κατεσκευασμένην. Ἀφ' ἑτέρου, ἐὰν ὁρμηθῶμεν ἀπὸ τῶν σωρῶν αὐτῶν, σφόδρα ἀμφίβολον νομίζομεν, ὅτι ἐπ' αὐτῶν ὑψοῦντό ποτε Ἑρμαῖ τῆς τετραγώνου ἐργασίας, ἢ εἰργασμέναι εἰκόνες τοῦ θεοῦ οἱαιδήποτε. Διότι καὶ ἂν τεθῇ, ὅτι αἱ Ἑρμαῖ οὗτοι κατεκόπησαν κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἢ ἄλλως ἐξηφανίσθησαν, προσδόκιμον ἦτο νὰ εὑρεθῇ σύντριμμά τι ἢ τοὐλάχιστον τεμάχιον λίθου ἐκ τῶν τῆς βάσεως δεικνῦόν που ἐργασίαν τινά. Ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἔχομεν πρὸ ἡμῶν πάντοτε κοινοὺς ἀκατεργάστους λίθους. Αὐτὰ τὰ ἐπιμελῶς κεχαραγμένα μεγάλα γράμματα προδήλως ἀποτελοῦντα περιφανῆ τινα τιμήν, ἔχουσι γραφῆ ἐπὶ πλακὸς ὅλως ἀργῆς. Καὶ ὅμως ἐπὶ τῶν σωρῶν, ἐδείχθη ἀνωτέρω, ἵσταντο οἱ Ἑρμαῖ, οἵτινες ἦσαν πάντοτε εἰκόνες τινὲς τοῦ θεοῦ. Ἐντεῦθεν εἶναι ἀνάγκη νὰ εὑρεθῇ τις λύσις ἀπαλλάττουσα ἡμᾶς τῶν ἀντιμαχομένων τούτων γνωμῶν. Τοῦτο δ' ἐπιτυγχάνεται, ἐὰν δειχθῇ, ὅτι αὐτὴ ἡ ἐνεπίγραφος πλὰξ ἀπετέλει εἰκόνα τοῦ θεοῦ ὡς ἀργοῦ λίθου. Εὐτυχῶς, ἡ ἑρμηνεία αὕτη, ἂν καὶ λίαν τολμηρὰ φαινομένη, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποβῇ ἱκανῶς πιθανή

Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἑρμοῦ, τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ καὶ κυρίας φύσεως, τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ εἰκόνος τῆς ἑρμαϊκῆς στήλης καὶ τῶν Ἑρμαίων δὲν εὑρίσκει τις ἐν τοῖς σχετικοῖς βιβλίοις(1) ἑρμηνείας ἐπαρκεῖς καὶ συμφώνους πρὸς ἀλλήλας. Τοὐναντίον ὁ L. Curtius ἐν τῇ ἐπιτυχεῖ αὐτοῦ διατριβῇ περὶ τοῦ ἀρχαίου ἑρμοῦ (2) λύει ἁπλῶς καὶ πολὺ ἐπιτυχῶς κατὰ τὴν γνώμην μου πάντα τὰ οὐσιώδη ταῦτα ζητήματα. Ὁ Ἑρμῆς, συμφώνως πρὸς τὴν μόνην ὀρθὴν ἑρμηνείαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, εἶναι ὁ θεὸς τοῦ ἕρματος τοῦ τάφου, τοῦ ἐπ' αὐτοῦ δηλ. ὑψουμένου σωροῦ λίθων, ὁ προστάτης τοῦ τάφου δαίμων, ὁ ἀρχικῶς ἄρα καὶ κυρίως χθόνιος θεός. Τὸ ἕρμα τοῦ τάφου τοῦ παρά τινα ὁδὸν συνήθως ἱδρυμένου ἐχρησίμευσεν ὡς ἀφετηρία, ἀφ' ἧς ὁρμηθέντες εἰς νεωτέρους χρόνους ἀφιέρωνον εἰς τὸν Ἑρμῆν ἁπλοῦς σωροὺς λίθων ἐνοδίους, τὰ Ἑρμαῖα. Ὁ δὲ ἑρμῆς, ἡ ἰδιάζουσα τῷ

(1) Ὅλως φαντασιώδης εἶναι ἡ ἑρμηνεία ἐν Roscher's Lexikon I, 2342 κ. ἑ. Τὴν περὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἑρμοῦ ἀοριστολογίαν ἴδε παρὰ O. Gruppe, Griech. Mythologie u. Rel. gesch. (I. Müller Handbuch) 1319.

(2) L. Curtius, die antike Herme (Dissertation) Leipzig 1903. Ἴδε πρὸ πάντων σελ. 7 κ. ἑ.

θέῳ εἰκών, προῆλθε πάντως ἐκ τοῦ κατ' ἀρχὰς ἀκατεργάστου ἐπιφανοῦς δὲ διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ λίθου, τοῦ ὑψουμένου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἕρματος. Τὸ τελευταῖον ἀπέδειξεν ὁ Curtius διὰ παραβολῆς ἀρχαίων τυρρηνικῶν ἐπιταφίων στηλῶν, (1) αἵτινες εὑρίσκονται ἔτι ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀνθρωποποιήσεως αὐτῶν, πρὸς τὰς ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ἐν Νεανδρείᾳ τῆς Λέσβου εὑρεθείσας ἐπιταφίας πλάκας, αἵτινες σχεδὸν ἀνεπεξέργαστοι παρέχουσιν ἀτελέστατον ὁμοίωμα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ εἶναι οἱ πρόδρομοι τῶν ἑρμαϊκῶν στηλῶν. Αὗται εἶχον ἤδη κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ 6ου π. Χ. αἰῶνος ἐντελῶς διαμορφωθῆ, ἀλλά, πρωτογενεῖς μορφαί, ὡς εἶναι γνωστόν, διατηροῦνται ἐπιμόνως καὶ εἰς πολὺ νεωτέρους χρόνους (2). Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀστήρικτον, ἐὰν ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ἡ ἡμετέρα πλάξ, ὡς ἦτο μάλιστα πρὸ τῆς καταστροφῆς αὐτῆς εὐμεγέθης, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐσήμαινε αὐτὸν τὸν θεὸν Ἑρμῆν. Εἰς τὸ αὐτὸ συντελεῖ πως καὶ ἡ ἐπιγραφή, ὡς ἀνωτέρω ἡρμηνεύθη.

Οἱ χθόνιοι θεοὶ ὡς καὶ οἱ ἥρωες ἱκανοὶ ὄντες κατὰ τὴν πίστιν τῶν παλαιῶν καὶ κακὰ πολλὰ νὰ πράξωσι καὶ ἀγαθὰ καὶ πᾶσαν εὐδαιμονίαν νὰ χαρίσωσιν εἰς τοὺς ἐπιζῶντας καλοῦνται πρὸς ἐξευμένισιν συνηθέστατα δι' ὀνομάτων σημαινόντων ἢ τὴν καλὴν αὐτῶν θέλησιν ἢ τὴν εὐεργετικὴν ἰδιότητα. (3) (Ζεὺς) Μειλίχιος, Φίλιος, Ἀγαθὸς Θεός, Εὐβουλεύς, Πλούτων, Εὔκολος, Ἀλεξίμαχος, Ἥρως Ἀγαθός, Σωσίας, Ἄλκων, Ἄμυνος, (4) εἶναι τοιαῦτα ὀνόματα χθονίων θεῶν καὶ ἡρώων. Ἀνάλογον δὲ πρὸς ταῦτα εἶναι τὸ ἀνωτέρω συμπληρωθὲν ὄνομα Πάνεθλος ὡς ἐπίθετον τοῦ Ἑρμοῦ. Παραπλησίας ἐπικλήσεις τοῦ αὐτοῦ θεοῦ δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὸν Ἀκακήσιον ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ τὸν Πολύγιον ἐν Τροιζῆνι (5).

(1) L. Curtius ἔ. ἀ. 15-17. Περὶ τῶν πλακῶν τῆς Νεανδρείας ἴδε Koldevey, Neandria, 51 Berl. Winck. Programm 1891, 16 κ. ἑ. εἰκ. 30.

(2) Ὡς οἱ ἐλάχιστα ἀνθρωποειδεῖς ἐπιτάφιοι λίθοι ἐκ Πομπηΐας παρὰ Mau, Pompei 411. L. Curtius 16.

(3) Furtwängler, Samml. Sabouroff, Einleitung, 19 κ. ἑ.

(4) Εὔκολος ἐπὶ ἀναγλύφου ἐν Mannheim Ar. Z. 1875, 48 καὶ Ar. Z. 1874, 148. Ἀλεξίμαχος S. Sabouroff T. XXIX. Ἥρως Ἀγαθὸς C.I.G., 1657. Σωσίας Dittenberger, Sylloge 248, 101. Οἱ ἥρωες Ἄλκων καὶ Ἄμυνος ἐλατρεύοντο ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ.

(5) Παυσ. VIII, 30, 6 καὶ II, 31, 10. Τὸν Πολύγιον ἐτυμολογοῦσιν ἢ ἐκ τοῦ παρ' Ἡσυχ. γὶς = ἰσχὺς ἢ κατὰ τὸ ὑγιής.

Παρὰ τὴν συμπλήρωσιν Πάνεθλος δυνάμεθα νὰ προτείνωμεν καὶ τὴν ἑξῆς: [Ἑρμ]ᾶν ἔθλός. Τὰ δύο τελευταῖα γράμματα τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ λίθου. Ἀτυχῶς δὲν δικαιούμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ ἀνάγνωσις αὕτη, ἥτις κατ' εὐθεῖαν ἄγει εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ἡμῶν, εἶναι ἡ μόνη δυνατή. Ἄλλως οὐδαμοῦ αὕτη προσκρούει. Καὶ δὲν ὑπάρχουσι μὲν παραδείγματα τῆς τοιαύτης ἐπικλήσεως τοῦ Ἑρμοῦ, ἀλλ' ἡ στενότατα μετὰ τοῦ θεοῦ συνδεδεμένη χθονία θεά, ἡ Ἄρτεμις Ἑκάτη, καλεῖται Καλλίστη καὶ Ἀρίστη ἐν Ἀθήναις τιμωμένη παρὰ τὴν Ἀκαδήμειαν, ὡς Καλλίστη δὲ ἐλατρεύετο ἐν Ἀρκαδίᾳ. (1) Δὲν εἶναι ἄρα ἄτοπον νὰ προταθῇ ἡ συμπλήρωσις αὕτη, ἥτις μειονεκτεῖ μὲν τῆς πρώτης, ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη τέσσαρα ἐν ὅλῳ γράμματα νὰ ἀναπαρασταθῶσι, δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῇ πιθανωτέρα ὡς δηλοῦσα σαφῶς ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ ἐξέτασις τῶν κατὰ τοὺς σωροὺς ὑπηγόρευσεν ὡς πιθανὸν νὰ παραδεχθῶμεν.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ θεὸς ὀνομάζεται, δὲν ἀποροῦμεν, ἐπειδὴ ὑπάρχουσιν ἤδη κατειλεγμένα ἱκανὰ παραδείγματα, ὅπου τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ γράφεται ἐπὶ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ κατ' ὀνομαστικὴν πτῶσιν. Τοῦτο συμβαίνει πρὸ πάντων, ὅταν πρόκειται νὰ ὀνομασθῶσι βαιτυλοειδεῖς εἰκόνες, ἢ ὅταν ἀναγράφεται ἐπαινετικόν τι ὄνομα τοῦ θεοῦ, ὅπερ συγχρόνως εἶναι καὶ τὸ ἐν τῇ λατρείᾳ σύνηθες αὐτοῦ ὄνομα. Οὕτως ἔχομεν τὴν ἐπιγραφὴν Ἀθαναία ἐπὶ τινος βαιτύλου αὐτῆς ἐκ Μαντινείας καὶ πολλὰς ἐκ Θήρας (Ζηύς, Ἀπόλλων, Ἑρμῆς, Κουρής, Δεύτερος) (2)· κεχαραγμένας ἐπὶ βράχου παρὰ τὰ ἀσφαλῶς βαιτυλοειδῆ τῶν θεῶν ὁμοιώματα. Ἀγεμώ, ὅπερ ὄνομα εἶναι βεβαίως ἐπαινετικὴ ἐπίκλησις, εὕρηται ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ ἐξ Ἀσέας ἀγάλματος καὶ Ἀγαθὸς Θεὸς (3) ἐπί τινος ἑρμοῦ τοῦ Μου-

(1) Παυσ. I, 29, 2. Ὅτι ἡ Ἄρτεμις αὕτη ἦτο χθονία καὶ ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν Ἑκάτην διδάσκει ὑμᾶς ὁ Ἡσύχ.: Καλλίστη ἡ ἐν τῷ Κεραμεικῷ ἱδρυμένη Ἑκάτη, ἣν ἔνιοι Ἄρτεμιν λέγουσι, καὶ ἄλλως εἶναι εὐνόητον, Παυσ. VIII, 35, 7. Περὶ τῆς στενῆς σχέσεως τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Ἀρτέμιδος Ἑκάτης ἴδε Gruppe, Griech. Myth. u. Religionsg. ἐν I. Müller Handbuch, 1322 κ. ἑ.

(2) Τας ἐκ Θήρας ἐπιγραφὰς ἴδε ἐν IG. XII, 3, 350 κ. ἑ.. Τὴν περὶ τούτων ὀρθὴν ἑρμηνείαν ἔδωκεν ὁ F. Studniczka ἐν Gött. Gel. Anz. 1901, 544.

(3) Περὶ τούτου ἴδε Α. Ἀρβανιτόπουλλον ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1906, 43-44. Ἐν σελ. 45 ἐκτίθενται πολὺ ὀρθῶς τὰ περὶ τοῦ βαιτύλου τῆς Ἀθαναίας. Ἐπιγραφαὶ κατ' ὀνομαστικὴν ὀνομάζουσαι βαιτυλοειδεῖς θεοὺς εὕρηνται καὶ ἐπὶ νομισμάτων. Ἴδε π. χ.

σείου τῆς Τεγέας. Εὐλόγως. Τὰ βαιτύλια ὅπως καὶ οἱ ἀργοὶ λίθοι δὲν εἶναι βέβαιον τίνα παριστῶσι καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀνομάζωνται, τὰ δὲ δηλωτικὰ τῆς εὐεργετικῆς τοῦ θεοῦ ἰδιότητος ὀνόματα εἶναι καλὸν νὰ ἀναγράφωνται, ὅπως καὶ κατὰ τὰς ἐπικλήσεις γίνεται αὐτῶν χρῆσις Κατὰ ταῦτα ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν πλάκα ἡ κατ' ὀνομαστικὴν ἐπιγραφὴ ἐτέθη καλῶς καὶ ἵνα ὀνομάζῃ τὸν οὐχὶ εὐκόλως ἀναγνωριζόμενον θεὸν καὶ ἵνα καλῇ αὐτὸν διὰ τοῦ πολλὰ ὑποσχομένου ὀνόματος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐδείχθη, ὅτι ὄχι μόνον οὐδὲν κωλύει νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἐνεπίγραφον πλάκα ὡς ἕνα ἐκ τῶν Ἑρμῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἱκανῶς πιθανή. Ἔτι πιθανωτέραν δυνάμεθα νὰ καταστήσωμεν αὐτήν, ἐὰν παραβάλωμεν πρὸς ἄλλο γνωστὸν μνημεῖον ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τοὺς ἡμετέρους σωρούς. Τοῦτο εἶναι ὁ παρὰ τὰ Χρύσαφα ἐκ λίθων καὶ χώματος τυμβοειδὴς σωρός, ἐξ οὗ προέρχεται τὸ περίφημον ἀνάγλυφον τοῦ Βερολίνου. Κατὰ τὴν ἱκανῶς λεπτομερῆ περιγραφὴν (1) οἱ λίθοι μικροὶ καὶ μεγάλοι εἶναι ὅλως ἀκατέργαστοι, τεμάχια δὲ ἀγγείων ἐφαίνοντο διεσκορπισμένα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Τὸ ἀνάγλυφον εὑρέθη εἰσέτι ὄρθιον ἐπὶ τοῦ τυμβοειδοῦς ὑψώματος, ὅπερ δεικνύει, ὅτι καὶ ἐνταῦθα δὲν ἔχομεν κτίριόν τι ἐρειπιωθέν, ἀλλ' ἁπλῆν συσσώρευσιν λίθων. Ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ ἀναγλύφου εὑρέθη καὶ ὁ γνωστὸς λίθος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΘΕΡΜΑΝΟϟ, ὅστις πάντως ἀνήκει εἰς τὸν σωρόν. (2) Κατὰ ταῦτα αὐθόρμητος ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν ἡ σκέψις, ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν ἱερὸν ἀνῆκον εἰς τὸν Ἑρμῆν ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐπιγραφὴν ἀλλὰ μάλιστα διὰ τὸν ἰδιάζοντα εἰς τὸν θεὸν σωρὸν τῶν λίθων. Τὸ ἀνάγλυφον ἠδύνατο ἄριστα νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν χθόνιον Ἑρμῆν, ὅπως καὶ εἰς πάντα ἥρωα. (3)

Head-Σβορώνου Νομισμ. II, 378. Ὅτι ἐπί τινων ἐκ τῶν πολυαρίθμων τοῦ Παυσανίου ἀργῶν λίθων θὰ ὑπῆρχον καὶ ἑρμηνευτικαὶ ἐπιγραφαὶ νομίζω αὐτονόητον. Πρβλ. τὸν λίθον τῆς Ἀντιπόλεως ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τοῦ ὡραίου ἐπιγράμματος (IGA. 551) καί τινα ἀσθενῶς κωνοειδῆ λίθον ἐκ Κερκύρας ἐν IG. IX. 704.

(1) A. M. II, 303 καὶ σημ. 1. Furtwängler, Samml. Sabouroff, I, T. I.

(2) Περὶ τῆς ἐπιγρ. ἴδε IGA. 60, A. M. II, 303, 434. Collitz 4409. Ἄπορον διατὶ εἰς τὸν L. Curtius (ἔ. ἀ. 23) φαίνονται ἀνεπαρκεῖς αἱ περὶ τοῦ λίθου εἰδήσεις.

(3) Πρόσφατον τούτου ἀπόδειξιν ἔχομεν τὸ ἐν τῷ ἡρῴῳ τῆς Ἀγκελώνας παρὰ τὴν Μονεμβασίαν ἀνευρεθὲν πήλινον ἡρωϊκὸν ἀνάγλυφον τοῦ τύπου τῶν λακωνικῶν ἀναγλύφων. BSA., 1904-1905, 86. Σημειοῦμεν εὐχαρίστως, ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἐρευνηταὶ τοῦ ἡρῴου A. Wace καὶ F. Hasluck ἀνεγνώρισαν, ὅτι ὁ σωρὸς τῶν Χρυσάφων

Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ἡ ἐπίσης ἐπὶ ἀκατεργάστου πλακὸς γεγραμμένη δύναται νομίζω καὶ ἄλλως, ἢ ὡς συνήθως, νὰ ἑρμηνευθῇ. Μέχρι τοῦδε δηλ. ἡρμηνεύετο ὡς ὁρόσημος, (1) σημαίνουσα ὅτι ὁ τύπος ἀνήκει εἰς τὸν Ἑρμῆν. Ἀλλ' ἂν ἐνθυμηθῇ τις τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα περὶ τῆς ἀρχικῆς φύσεως τοῦ Ἑρμοῦ ὡς θεοῦ τοῦ ἕρματος τοῦ τάφου καὶ τῆς γενέσεως τῆς ἑρμαϊκῆς στήλης, θὰ εὕρῃ πολὺ πιθανὴν τὴν γνώμην, καθ' ἣν αὐτὴ ἡ ἀκατέργαστος πλὰξ εἶναι ἀνάθημα εἰς τὸν θεόν, ἐπειδὴ τοιαύτη ἦτο ἡ ἀρχικὴ αὐτοῦ εἰκών. Ἀνάλογον παράδειγμα ἔχομεν τὸν τραχὺν λίθον ἐκ Μαντινείας μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Διος Κεραυνο. (2) Οὗτος οὐδαμῶς εἶναι ὅρος ἀλλ' ἀργὸς λίθος παριστῶν αὐτὸν τὸν Δία Κεραυνόν. Καθ' ἑαυτὸν λοιπὸν ἐξεταζόμενος ὁ παρὰ τὰ Χρύσαφα σωρός, φαίνεται πιθανόν, ὅτι εἶναι Ἑρμαῖον καὶ ὅτι ὁ ἐνεπίγραφος λίθος ἀποτελεῖ ἀνάθημα εἰς τὸν Ἑρμῆν, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς αὐτὴν τοῦ θεοῦ τὴν εἰκόνα. Ἐντεῦθεν τὸ πιθανὸν τοῦτο συμπέρασμα εἶναι δι' ἡμᾶς ἓν ἄλλο σημεῖον τῶν καιρῶν, δι' ὃ μετὰ μείζονος θάρρους θὰ πιστεύωμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀνωτέρω περὶ τῶν ἡμετέρων σωρῶν καὶ τῆς ἐνεπιγράφου πλακὸς δοθείσης ἑρμηνείας.

Κεφαλαιοῦντες ἤδη τὰ εἰρημένα συνάγομεν, ὅτι ἐκ τῆς γενομένης ἐρεύνης ἓν κυρίως προῆλθε βέβαιον ἐξαγόμενον, ὅτι δηλ. οἱ Ἑρμαῖ ἵσταντο ἐπὶ τῶν τριῶν σωρῶν. Ὡς μεγάλως δὲ πιθανὸν συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐνεπίγραφος πλὰξ ὀνομάζει αὐτὸν τὸν Ἑρμῆν, οὗ εἶναι εἰκὼν ὡς ἀργὸς λίθος. Ἕπεται μετὰ τοῦτο, ὅτι καὶ ἄλλοι ἀργοὶ ἐπίσημοι δὲ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν λίθοι ἵσταντο ἐπὶ τῶν σωρῶν ὡς Ἑρμαῖ καὶ ὅτι ἡ συσσώρευσις πολλῶν κοινῶν λίθων ἔσχε καὶ ἀρ-

εἶναι ἡρῷον πιθανῶς τοῦ Ἑρμοῦ (BSA. ἔ. ἀ. 90, 3), ἀλλὰ περὶ τῶν Ἑρμαίων οὐδὲν ἀναφέρουσι.

(1) Foucart ἐν BCH. II, 515. Βεβαίως ἡ γνώμη τοῦ Foucart εἶναι ὀρθὴ ἔν τισι τῶν παραδειγμάτων ἀλλ' οὐχὶ ἐν πᾶσι.

(2) Le-Bas-Foucart 352a, IGA, 101. Hoffmann, Gr. Dial. 5. Ὅτι ὁ λίθος παριστᾷ αὐτὸν τὸν Δία Κεραυνὸν δεικνύουσιν ἡμῖν παραστάσεις ἐπὶ νομισμάτων τῆς Σελευκείας (Head-Σβορ. II, 378), ὅπου ὁ Κεραυνιος Ζεὺς παρίσταται ὡς λίθος κωνικὸς διὰ ταινιῶν κεκοσμημένος, καὶ ὁ παρὰ Ῥωμαίοις Jupiter Lapis, Fulgur, Ceraunius. Ἀλλ' ὅπερ οὐδεμίαν ἀφίνει ἀμφιβολίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι βαίτυλος τετράγωνος καταλήγων εἰς πυραμιδοειδῆ ἄνω κεφαλήν ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Τεγέας, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Διὸς στορπάω. (Ἴδε Ἀρβανιτόπουλλον ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1906, 63, 64).

χικῶς ὡς σκοπὸν τὴν ἵδρυσιν ἱερῶν τοῦ εἴδους τῶν Ἑρμαίων. Τὸ τέταρτον ἱερὸν ἦτο ὅλως διάφορον.

Ὡς πρὸς τὴν σκοτεινὴν ἄλλως τοπογραφίαν τῆς Θυρεάτιδος καὶ Λακωνικῆς κατὰ ταύτην τὴν διεύθυνσιν νῦν μόνον (1) δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ἓν σημεῖον μέλλον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὠφέλιμος βάσις διὰ τὴν περαιτέρω ἔρευναν. Καὶ ἵνα μνημονεύσωμεν μόνον τὰς βεβαίας ἀκολουθίας τῆς ἀκριβοῦς τοποθετήσεως τῶν Ἑρμῶν σημειοῦμεν, ὅτι τὸ μετὰ τοὺς Ἑρμᾶς μνημονευόμενον παρὰ Παυσανίᾳ ἱερὸν τοῦ Σκοτίτα Διὸς ὡς καὶ τὸ κατόπιν τρόπαιον τοῦ Ἡρακλέους (2) δέον δυτικῶς τῆς ῥάχεως τῶν Φονεμένων νὰ ἀναζητηθῶσι κατὰ τὴν πρὸς τὸν χείμαρρον Κελεφίναν κλίνουσαν κατωφέρειαν. Καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως ταύτης δὲν ἐλλείπουσι σημεῖα δεικνύοντα ἀρχαῖα ἱδρύματα καὶ ἀνταποκρινόμενα πληρέστατα εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Παυσανίου. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἄλλοτε, ἤδη δὲ ἂς περατώσωμεν τὸν λόγον ἐπανερχόμενοι εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Φονεμένων.

Τὸ ὄνομα Φονεμένοι, ἀγνώστων εἰς ἐμὲ χρόνων, προῆλθε βεβαίως ἐκ τῶν σωρῶν. Ὅτι ἐνταῦθα ἐγένετο μάχη τις ἢ φόνοι, μεθ' ὃ ἐπηκολούθησεν ἡ ὀνομασία, (3) δὲν δυνάμεθα νὰ δείξωμεν, ὅπως εἶναι

(1) Ἰδίως αἱ ἀμφιβολίαι τοῦ Ross (Reisen im Peloponess 174) ὅτι οἱ Ἑρμαῖ πιθανῶς ἵσταντο βορειότερον καὶ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς καὶ ἑπομένως εἰς τοὺς σωροὺς ἔχομεν τὸ τρόπαιον τοῦ Ἡρακλέους, αἴρονται ὁριστικῶς. Ὁ Boblaye, Recherches, 72 τοποθετεῖ ἕνα τῶν Ἑρμῶν ἐπί τινος ἀρχαίου κτιρίου παρὰ τὰ Βέρια 3 ὥρας Ν. τῶν Φονεμένων, ἐξ οὗ ἡ θέσις ὀνομάζεται 'στὰ Μάρμαρα. Τὸ κτίριον, λίαν ἐπίμηκες ὀρθογώνιον, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιεῖχε ἕνα τῶν Ἑρμῶν τοῦ Παυσ. Οἱ Ἑρμαῖ ἦσαν ὅρια τριῶν προσκειμένων ἀλλήλαις χωρῶν καὶ διὰ τοῦτο περιωρίζοντο εἰς ἓν μόνον σημεῖον.

(2) Τὸ πρὸς Ν. τῶν σωρῶν καὶ μακρὰν ὑπὲρ τὴν ὥραν κείμενον ἐκκλησίδιον τῶν Ἁ. Θεοδώρων, ὡς ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἱεροῦ τοῦ Σκοτίτα Διὸς ἱδρυθὲν (Ross, Reisen 174 καὶ Curtius Peloponess, II 262), πρέπει ὁριστικῶς εἰ ἐγκαταλειφθῇ, ὡς καὶ ἡ τοποθέτησις τοῦ ἱεροῦ εἴς τινα παρὰ τὴν Μπαρμπίτσαν θέσιν (Boblaye, Recherches. 72). Ἐπισκεφθεὶς ἄλλως τὸ ναΰδριον οὐδὲν ἴχνος ἀρχαιότητος εἶδον.

(3) Αἱ ἑρμηνεῖαι, ὅτι Φονεμένοι ἐκλήθησαν, ἐπειδὴ ἐνταῦθα συνέβη ἡ περιώνυμος μάχη μεταξὺ τῶν 300 Λακεδαιμονίων καὶ 300 Ἀργείων ἢ ἡ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῶν παίδων τοῦ Ἱπποκόωντος (Guide-Joanne, 246 καὶ Jochmus 44) ἠλέγχθησαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Loring (JHS. 1895, 55, III) ὡς προερχόμεναι ἐξ ἡμιμαθῶν διδασκάλων καὶ ἱερέων ἐλάχιστα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἀναγνωσάντων. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Β. Schmidt (Jahrb. für Phil., 147, 371) γνώμη, καθ' ἣν οἱ σωροὶ ἐκλήθησαν οὕτω

φανερόν, ὅτι ἡ Φονεμένη ῥάχι τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως (στ. 4043) κατὰ τὸ Μακρυπλάγι ὠνομάσθη μετὰ τὴν ἐκεῖ ἐπισυμβᾶσαν μάχην μεταξὺ Φράγκων καὶ Ἑλλήνων. Ἀλλ᾽ ἡ ἑρμηνεία τοῦ ὀνόματος εἶναι εὔκολος καὶ ἁπλῆ. Τὰ ἐκ λίθων δηλ. καὶ χώματος ὑψώματα ταῦτα ἐμποιοῦσι πραγματικῶς τὴν ἐντύπωσιν τάφων εἰς τὸν διαβάτην μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι φαίνονται ὑπερβολικῶς μεγάλοι. Ἐντεῦθεν προῆλθον εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι τὰ μνήματα ἀνήκουσιν εἰς γιγαντοσώμους Ἕλληνες φονευθέντας ἐκεῖ. Ὡς ἑξῆς διηγήθη εἰς ἐμὲ τὴν εἰς τὰ πέριξ γνωστὴν ἱστορίαν γέρων Μπαρμπιτσιώτης. «Ἐκεῖ ποῦ τὸ λὲν ᾽στοὺς Φονεμένους, ποῦ εἶναι οἱ ὀβολιοί, ἐσκότωσαν τρεῖς Ἕλληνες καὶ τοὺς θάψανε. Ἤντουσαν θερία, Ἕλληνες μαθέ, ἀλλὰ τοὺς πότισαν κρασὶ μὲ τ᾽ ἀσκὶ καὶ τοὺς μέθυσαν. Τ᾽ ἄκουσε ἡ ἀδερφή τους ἡ βασιλοποῦλλα καί ᾽ρριξε ᾽νά λιθάρι θεώρατο ἀπὸ δυὸ ὧρες δρόμο, ποῦ τὸ λὲν τῆς βασιλοπούλλας τὸ κοτρώνι, δεξιὰ μεριὰ ποῦ πᾶμε τὸν Ἁϊν-Πέτρο. Μὰ σὰν ἦρθε τοὺς βρῆκε σκοτωμένους». Οὕτω ὁλόκληρος ἡ διήγησις αὕτη φαίνεται, ὅτι εἶναι περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς περὶ μνημάτων ἀντιλήψεως. Ὁμοίας δὲ διηγήσεις ἀναφερομένας εἰς γίγαντας Ἕλληνας τεθαμμένους ὑπ᾽ ἀρχαῖα ἐρείπια γνωρίζει καὶ ἀλλαχοῦ νὰ διηγῆται ὁ Ἑλληνικὸς λαός.(1) Κατὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν οἱ Ἕλληνες ἐφονεύθησαν, ἐπειδὴ τάφοι εὑρισκόμενοι μακρὰν παντὸς συνοικισμοῦ μόνον εἰς φονευμένους δύνανται νὰ ἀνήκωσι. Ὁμοίως καὶ θέσις τις 2 ὥρας ΒΑ τῶν Φονεμένων, ἐν τῷ ὀροπεδίῳ τοῦ Ξεροκαμπιοῦ, καλεῖται Σπαθοκομμένοι, ἐπειδὴ οἱ ἐκεῖ παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ μακρὰν τῶν κατῳκημένων τόπων παρατηρούμενοι ἀρχαῖοι τάφοι οὐδαμῶς ἄλλως ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἠδύναντο νὰ ἑρμηνευθῶσι.

Κ. Α ΡΩΜΑΙΟΣ

Ἐν Ἀθήναις, 1906

ὡς ἀναθέματα, δὲν στηρίζεται, διότι, καθόσον γνωρίζω, ἀναθέματα σωρεύονται κατά τινος μεγάλου ἀδίκου ζῶντος καὶ οὐχὶ κατά τινος φονευθέντος.

(1) Ν. Πολίτου, Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, 95-102.

ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΑ

ΕΙΣ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΝ ΚΑΙ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝῼ

Στ. 622-626.

ΚΡ. τί δῆτα χρῄζεις; ἦ με γῆς ἔξω βαλεῖν;
ΟΙ. ἥκιστα· θνῄσκειν, οὐ φυγεῖν σε βούλομαι.
ΚΡ. ὅταν προδείξῃς οἷόν ἐστι τὸ φθονεῖν.
ΟΙ. ὡς οὐχ ὑπείξων οὐδὲ πιστεύσων λέγεις;
ΚΡ. οὐ γὰρ φρονοῦντά σ' εὖ βλέπω.

Ὁ στίχ. 624 ἄτοπόν τι ἔχει καὶ νοσηρόν· διότι ἀληθῶς ἄκαιρον θὰ ἦτο καὶ παιδιῶδες ἀκούων ὁ Κρ. ὅτι θάνατος αὐτοῦ καταγιγνώσκεται νὰ ζητῇ νὰ μάθῃ τὸν ὁρισμὸν τοῦ φθόνου («οἷόν ἐστι τὸ φθονεῖν») ἢ τί δύναται νὰ φθονῇ τῷ Οἰδίποδι, ἐνῷ ἤδη σαφῶς μὲν οὗτος ἐδήλωσεν αὐτῷ ἐν στ. 534-5 ὅτι εἶναι «φονεὺς ἐμφανῶς λῃστής τ' ἐναργὴς τῆς τυραννίδος» αὐτοῦ, διὰ μακρῶν δ' ἀπελογήθη ὁ Κρέων (583-615) ὅτι ἡ τυραννὶς οὐδαμῶς εἶναι φθόνου ἀξία. Θὰ ἦσαν ἄρα οὗτοι λόγοι περιττοὶ ποιητοῦ «ἐν τοῖς λόγοις οὐ περιττοῦ». Διὰ ταῦτα καὶ διορθώσεις καὶ μεταθέσεις στίχων οὐκ ὀλίγαι προυτάθησαν (1), ἐγὼ δ' οὐδαμῶς κινῶν τὴν παραδεδομένην στιχομυθίαν ἐπανορθῶ τὸν στίχ. 624 τὸν ἑξῆς τρόπον·

ΚΡ. «ὡς ἂν προδείξῃς οἷόν ἐστι τἀφρονεῖν».

ἤτοι «(διὰ θανάτου θέλεις νά με τιμωρήσῃς,) ἵνα λαμπρὸν δεῖγμα παράσχῃς τοῖς ἀνθρώποις τοῦ τί εἶναι ἀφροσύνη, εἰς τί δύναται νὰ φέρῃ ἡ ἔλλειψις φρενῶν».

Ἡ ἀπάντησις αὕτη τοῦ Κρέοντος συνᾴδει τελείως πρὸς τὸν ἐν τῷ

(1) Madvig ΚΡ. «ὡς οὐχ ὑπείξων ... ; ΟΙ. ὅταν πρό γ' εἴξῃς. οἷόν ἐστι τὸ φθονεῖν.» (625-624). Meineke «ΚΡ. ὡς . . . ΟΙ. ὅταν προδείξῃς . . . ΚΡ. οὐκ ἄρα φρονοῦντά σ' εὖ βλέπω.» (295, 4, 6). Blaydes «ΚΡ. ὅταν προδείξῃς γ' οἷόν ἐστιν ὃ φθονεῖ,» Heimsöth «ΚΡ. ὅταν...οἷόν ἐστ' ὃ φῄς παθεῖν.»

δράματι χαρακτῆρα αὐτοῦ· οὐχὶ ἅπαξ ὁ Κρέων ἐξαίρει τὴν γνώμην ὅτι ἀφροσύνη καὶ αὐτοῦ θὰ ἦτο νὰ ἐπιβουλεύῃ τῷ Οἰδίποδι καὶ τούτου νὰ νομίζῃ ὅτι ἐπιβουλεύεται ὑπὸ τοῦ Κρέοντος· πρβλ. τοῦ αὐτοῦ δράματος

στ. 528-9 ΚΡ. «ἐξ ὀμμάτων δ' ὀρθῶν τε κἀξ ὀρθῆς φρενὸς
κατηγορεῖτο τοὐπίκλημα τοῦτό μου;»
550-1 ΚΡ. εἴ τοι νομίζεις κτῆμα τὴν αὐθαδίαν
εἶναί τι τοῦ νοῦ χωρίς, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖς.
587-9 (ΚΡ.) ἐγὼ μὲν οὖν οὔτ' αὐτὸς ἱμείρων ἔφυν. . .
οὔτ' ἄλλος ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.
600 ΚΡ. οὐκ ἂν γένοιτο νοῦς κακὸς καλῶς φρονῶν.
636 ΚΡ. οὐ γὰρ φρονοῦντά σ' εὖ βλέπω».

Τὸ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ «οὐ φρονοῦντα» φαίνεται ὂν ἁπλῶς ἐπανάληψις τοῦ ἐν τῇ προτέρᾳ ἀπαντήσει (στ. 624) «τἀφρονεῖν»(1). Καὶ καθόλου χαίρει ὁ Σοφ. ἐν τῇ τραγῳδίᾳ αὐτοῦ ὑμνῶν μὲν τὴν δύναμιν τῆς φρονήσεως, οἰκτίρων δὲ τὰ ἐπακολουθήματα τῆς ἀφροσύνης· δύο δὲ μάλιστα παραδείγματα εἶναι ἄξια μνείας διὰ τὴν πρὸς τὸ προκείμενον χωρίον ὁμοιότητα· ἐν Ἀντιγ. ὁ Τειρεσίας ἐλέγχων τὰς κακὰς τοῦ Κρέοντος φρένας ἐπιφωνεῖ ἐν στ. 1048-51

ΤΕ. «ἆρ' οἶδεν ἀνθρώπων τις, ἆρα φράζεται. . .
ὅσῳ κράτιστον κτημάτων εὐβουλία;
ΚΡ. ὅσῳπερ, οἶμαι, μὴ φρονεῖν πλείστη βλάβη.»

καὶ αὐτ. 1242-3 ὁ ἄγγελος τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἵμονος διηγούμενος ἐπιλέγει·

«δείξας ἐν ἀνθρώποισι τὴν ἀβουλίαν,
ὅσῳ μέγιστον ἀνδρὶ πρόσκειται κακόν».

ταῦτα τί ἄλλο εἶναι ἢ παράφρασις τῶν «προδεικνύναι οἷόν ἐστι τἀφρονεῖν;». πρβλ. αὐτ. 683-4, 755, 1347, 1353.

Περὶ δὲ τοῦ στ. 625 ὁ Haase ἐνόμισεν ὅτι προσήκει μᾶλλον τῷ Κρέοντι ἢ τῷ Οἰδίποδι, ᾧ ἑπόμενοι ἄλλοι ἄλλως μετέθεσαν τοὺς

(1) Διὰ τὴν κρᾶσιν πρβλ. «τἀπορεῖν» ἐν Τραχ. 1243, «τἀδικεῖν» Ἀντιγ. 1059.

στίχους καὶ χάσμα ἑνὸς ἢ πλειόνων στίχων ὑπετόπασαν (1). Ἀλλ' οὐδεμιᾶς μεταθέσεως ἀνάγκη ὑπάρχει· διότι τὸ μὲν «ὑπείκειν» καλῶς λέγεται περὶ ἀνδρὸς ἧττον δυναμένου, τοῦ Κρέοντος, τὸ δὲ «πιστεύειν» λαμβάνεται πολλάκις ἀντὶ τοῦ «εἴκειν, πείθεσθαι», κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τὸ «ἀπιστεῖν», οἷον ἐν Τραχ. 1228-9 «πείθου· τὸ γάρ τοι μεγάλα πιστεύσαντ' ἐμοὶ (= πεισθέντα) | σμικροῖς ἀπιστεῖν τὴν πάρος συγχεῖ χάριν», αὐτ. 1183, 1251, 1240, Ἀντιγ. 381, 219. Τὸ νόημα λοιπὸν τοῦ στίχου εἶναι· «τί ταῦτα λέγεις; μὴ διανοεῖσαι νὰ μὴ ὑποχωρήσῃς μηδὲ νὰ ὑποκύψῃς εἰς τὴν θέλησίν μου;».

Ἀλλ' ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ R. C. Jebb ἐν τῇ λαμπρᾷ αὐτοῦ ἐκδόσει τοῦ Σοφοκλέους (2), ἣν ἐγὼ ὕστερον εἶδον, προλαβὼν εἶχε διορθώσει τὸ χωρίον κατὰ τρόπον συμπίπτοντα ἔν τισι πρὸς τὴν ἐμὴν διόρθωσιν· τοὺς στίχους δηλ. 623-6 γράφει ὧδε·

ΟΙ. ἥκιστα· θνῄσκειν, οὐ φυγεῖν σε βούλομαι,
ὡς ἂν προδείξῃς οἷόν ἐστι τὸ φθονεῖν.
ΚΡ. ὡς οὐχ ὑπείξων οὐδὲ πιστεύσων λέγεις;
ΟΙ. . . . .
ΚΡ. οὐ γὰρ φρονοῦντά σ' εὖ βλέπω».

Ἀλλὰ πλὴν τῆς μετακινήσεως τῆς παραδεδομένης καὶ συμμέτρως ἐχούσης στιχομυθίας οὐδὲ τὸ νόημα, ὥς μοι φαίνεται, οὕτω κάλλιον ἔχει· διότι δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ κηρύττῃ τις ὅτι ἐπιβάλλει τινὶ θάνατον, ἵνα ὁ τιμωρούμενος γένηται μέγα παράδειγμα (exemple terrible) τοῖς ἀνθρώποις τοῦ πόσον ἐπιζήμιος εἶναι ὁ φθόνος· καὶ λεγόμενον τοῦτο φαίνεται ὑπερβολικόν. Καὶ ὁ Ἐλευθ. Κούσης (ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. 13, σελ. 74) εἶχεν εἰκάσει «φρονεῖν» ἀντὶ τοῦ «φθονεῖν», ὑπὲρ οὗ συνηγορεῖ, ὡς λέγει, καὶ τὸ ἐν στ. 626 «οὐ γὰρ φρονοῦντα», ἄνευ ἄλλης διορθώσεως. Ἀλλ' ὅρα καὶ Μετρ. Σεμιτ. § 117.

Καὶ ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν περὶ τοῦ χωρίου ζήτησιν, καὶ ἡ τοῦ «προδεικνύναι» χρῆσις μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς διορθώσεως ταύτης· διότι ἂν ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ παραστήσῃ τὸν Κρέοντα ἀπαντῶντα ὡς ἡ παράδοσις κελεύει, θὰ ἔλεγε τὸ «προδιδάσκειν»· διότι «διδάσκει» μὲν

(1) Ἰδ. ἀνωτ. σελ. 403.
(2) Οἰδ. Τ. ἔκδ. τρίτη, ἐν Κανταβριγίᾳ 1893.

τις καθόλου τὸν ἀγνοοῦντα καὶ ἐπιθυμοῦντα καὶ ζητοῦντα νὰ μάθῃ, «δείκνυσι» δέ τι οὐχὶ διδασκαλίας δεόμενον, ἀλλ' ἁπλῶς δείξεως καὶ μνείας. Ἡ διαφορὰ δ' αὕτη καταφαίνεται ἐν παραδείγμασιν οἷα τὰ ἑξῆς· ἐν Ἀντιγ. 1242-3 «δείξας ἐν ἀνθρώποισι τὴν ἀβουλίαν | ὅσῳ μέγιστον ἀνδρὶ πρόσκειται κακόν», Αἴ. 556-7 «δεῖ σ' ὅπως πατρὸς | δείξεις ἐν ἐχθροῖς, οἷος ἐξ οἵου 'τράφης, Ἠλ. 1382-3 «καὶ δεῖξον ἀνθρώποισι τἀπιτίμια | τῆς δυσσεβείας οἷα δωροῦνται θεοί»· καὶ πάλιν ἐν Οἰδ. Τ. 534 «τὸ δὲ | πάθημ' ὁποῖον φῂς παθεῖν δίδασκέ με», αὐτ. 698 «πρὸς θεῶν δίδαξον κἄμ', ἄναξ, ὅτου ποτέ», Οἰδ. Κ. 575 «τοῦτ' αὐτὸ δίδασχ', ὅπως ἂν ἐκμάθω». κ. ἄ. Εἶναι δὲ νῦν προφανὲς ὅτι ἡ «πρὸ» σημαίνει «ἐμφανῶς, λαμπρῶς» καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν τὸ «προδεικνύναι» τοῖς ἐν Ἠλ. 1382 «δεινύναι ἀνθρώποισι», Ἀντιγ. 1242 «δεικνύναι ἐν ἀνθρώποισι», Εὐρ. Ἡρακλείδ. 864 «τῇ δὲ νῦν τύχῃ | βροτοῖς ἅπασι λαμπρὰ κηρύσσει μαθεῖν». Ὁ Jebb νομίζει ὅτι τυχαίως δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ τὸ ῥῆμα μετὰ τῆς σημασίας ταύτης τῆς προθέσεως· ἀλλὰ τὸ ἐν Αἰσχ. Προμ. 779 «πρόδειξον» κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν πρέπει μᾶλλον νὰ ἑρμηνεύηται· ἔπειτα ὑπάρχουσι παρόμοια ῥήματα ἐν οἷς ἡ «πρὸ» τὴν σημασίαν ταύτην ἔχει, ὁποῖα τὰ «προφαίνειν, προφαίνεσθαι» ἐν Οἰδ. Τ. 163, 395, Ἀντιγ. 1150, Τραχ. 324, τὸ «προφωνεῖν» ἐν Ἠλ. 109.

Ἡ φθορὰ προῆλθε πάντως τὸ μὲν ἐκ παρανοήσεως τῆς «πρὸ» ληφθείσης ὡς ἐν τῷ «προλέγειν» καὶ τοῖς ὁμοίοις, τὸ δὲ ἐξ ἀναμνήσεως τῶν ἐν στ. 380-99 λόγων τοῦ Οἰδίποδος ὅτι ὑπὸ φθόνου κινούμενος ὁ Κρέων ἐπεβούλευσεν αὐτῷ ἀναπείσας καὶ τὸν Τειρεσίαν.

Στ. 1271-4.

«αὐδῶν τοιαῦθ', ὁθούνεκ' οὐκ ὄψοιντό νιν
οὔθ' οἷ' ἔπασχεν οὔθ' ὁποῖ' ἔδρα κακά,
ἀλλ' ἐν σκότῳ τὸ λοιπὸν οὓς μὲν οὐκ ἔδει
ὀψοίαθ', οὓς δ' ἔχρῃζεν οὐ γνωσοίατο».

Περὶ τῶν μεγάλων φθορῶν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων εἶναι ὀρθὰ ὅσα λέγει ὁ Blass ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Αἰσχίνου (σελ. IX)· «scimus tamen in universum homines Byzantinos in describendis libris perquam laudabiliter se gessisse, ut inter archetypum saec. decimi et apographon decimi quinti non

multum interesse soleat. Antiquiores sunt pleraeque corruptelae; quod et in aliis scriptoribus chartae sive membranae Aegyptiacae recens repertae docuerunt et in Aeschine ipso... Docuerunt etiam chartae Isocratis harum interpolationum antiquitatem, quas non recte solebamus Byzantinis magistellis tribuere». Ὅταν δέ τις ἀναλογισθῇ ὅτι παλαιοὶ σχολιασταὶ τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν χρόνων χωρία ὁμολογουμένως βεβλαμμένα ἀνεγίνωσκον ὡς μέχρις ἡμῶν παρεδόθησαν, δύναται νἀγάγῃ τὴν βλάβην πολλῶν κακῶς ἐχόντων ἐν τοῖς δραματικοῖς μάλιστα ποιηταῖς εἰς ἔτι παλαιοτέρους χρόνους, οὐχὶ πολὺ ἀπέχοντας αὐτῶν τῶν συγγραφέων, ὅτε τῆς παραδόσεως οὔπω προσλαβούσης τὸ σταθερὸν καὶ οἷον ἱερὸν κῦρος τῶν Ἀλεξ. καὶ Ῥωμ. καὶ ἰδίᾳ τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων, ἠδύναντο ἀμαθέστεροι ὑποκριταὶ ἢ βιβλιογράφοι μὴ νοοῦντες ἢ κακῶς νοοῦντες τὰ λεγόμενα νὰ μεταβάλλωσιν αὐτὰ ἐνιαχοῦ κατὰ τὸ δοκοῦν· τοιαύτη δέ τις ἐλευθερία δὲν εἶναι ἄγνωστος καὶ τῷ σημερινῷ ἡμῶν θεάτρῳ. Εὐχερὲς βεβαίως δὲν ἦτο τῷ τυχόντι νὰ κατανοῇ τὸν πλοῦτον τῆς γλώσσης, ὁποῖον οἱ ἄριστοι ἑκάστοτε ἄνδρες ἀπὸ μελέτης τῶν ἀρίστων τοῦ ἔθνους ἔργων ποιητικῶν τε καὶ πεζῶν διαπλάττοντες καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν χαρακτῆρα ἀποτυποῦντες εἰς κοινὴν ἀπόλαυσιν παρεῖχον· οἱ ὀξεῖς καὶ φιλόλογοι Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἀπαύστου ἐν τῇ ἀγορᾷ, τῇ ἐκκλησίᾳ, τοῖς γυμνασίοις ἐπικοινωνίας ἀποτελέσαντες ὡσεὶ μίαν οἰκογένειαν ἐμόρφωσαν ἴδιον τρόπον λόγου, οὗ ἡ περίτεχνος κατασκευή, οἷα ὑπὸ τῶν ἀρίστων συγγραφέων παρείχετο, δὲν διέφευγε μὲν καθόλου τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν, ἀλλὰ προσέπιπτεν ἐνιαχοῦ δυσνόητος τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι καὶ τοῦτο ἀεὶ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ χρόνος παρήρχετο. Οὐδόλως λοιπὸν ἄπορον ὅτι ἐν τοῖς θεατρικοῖς θιάσοις, οἵτινες βραδύτερον ἐκ παντοδαπῶν Ἑλλήνων καὶ τούτων, ὡς γνωστόν, οὐχὶ τῶν εὐπαιδευτοτάτων συνεκροτοῦντο, ἀπετολμῶντο νοθεύσεις τινὲς εἰς τὰ ἀντίγραφα, ἃ μεθ' ἑαυτῶν ἔφερον· οὐδὲ πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι ἦτο οὕτω πρόχειρος καὶ εὔκολος ἡ πρὸς τὰ τῆς πόλεως τῶν τραγικῶν ἀντίγραφα ἀντιβολή, ἢ ὅτι ἐθεωρεῖτο αὕτη πάντοτε ἀναγκαία. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον δύναται νὰ δείξῃ, ποῦ μάλιστα συνέβαινον αἱ παρερμηνεῖαι καὶ αἱ διὰ ταύτας νοθεῖαι.

Ὡς ἐκ τῆς τοῦ ἀρχ. σχολιαστοῦ ἑρμηνείας καταφαίνεται, οὐχὶ

ἄλλως οὗτος ἀνεγίνωσκε τὸν στίχον 1274 ἢ ὡς νῦν εἶναι γνωστός· «τὸ συμβαῖνον πᾶσι τοῖς τυφλοῖς εἶπεν· οὐχ ὁρῶντες γὰρ πολλάκις συμπίπτουσιν οἷς οὐκ ἂν ἠβούλοντο, οὐχ ὁρῶσι δὲ ὧν δέονται· ἐν σκότῳ οὖν ἔσται καὶ ἀγνωσίᾳ». Ὁ δὲ Τρικλίνιος ἑπόμενος αὐτῷ σημειοῦται· «ἐν σκότῳ· οἱ γὰρ τυφλοὶ περιφερόμενοι οὐ δύνανται ὑπὸ τῆς τυφλώσεως καταμαθεῖν, οὓς ἂν θέλωσιν, ἀλλ' ἄλλοις ἀντὶ ἄλλων προσέρχονται». Ταῦτα οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀκρίβειαν· ἀμφοτέρους διέλαθεν ὅτι τὸ «ἐν σκότῳ ὀψοίατο» λέγεται μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας ἀντὶ τῶν «οὐδαμῶς ὀψοίατο» (πρβλ. τὸ ἐν Τραχ. 1004 «θαῦμ' ἂν πόρρωθεν ἰδοίμην» ἴσον τῷ «οὐδαμῶς ἂν ἰδ.») καὶ τὰ κοινὰ ἐκεῖνα καὶ τετριμμένα τῶν τυφλῶν παθήματα ὑπέλαβον ὅτι θρηνεῖ ὁ Οἰδίπους. Ἀλλὰ καὶ ὅτε σήμερον ὀρθῶς κατανοεῖται ἡ σημασία τῆς ἐκφράσεως ταύτης, πόσα ὑπάρχουσι τὰ ἀνάρμοστα ἐν τῷ ὅλῳ νοήματι! Κοινῶς ὑπολαμβάνεται ὅτι ἐν μὲν τοῖς «οὓς μὲν οὐκ ἔδει» νοοῦνται οἱ παῖδες, ἐν δὲ τοῖς «οὓς δ' ἔχρῃζεν» οἱ γονεῖς ἐν Ἅδου κατὰ τὰ ἐν στ. 1371-3· ἀλλὰ πρὸς τί θὰ ἐπεθύμει ὁ Οἰδίπους νὰ ἴδῃ ἐν Ἅδου τοὺς γονεῖς; τούτου ἀσμένως θ' ἀπήλλαττεν ἑαυτόν, ἐὰν ἠδύνατο (πρβλ. 1386-9, 1337-9)· ἔπειτα αὐτὸ τοῦτο εἶναι παράλογον, ὅτι ἀποτυφλοῖ τις ἑαυτόν, ἵνα μὴ διακρίνωσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐκείνους, οὓς ἐπιθυμεῖ νὰ διακρίνῃ· καὶ τὸ «οὐ» δὲ ἐπαναλαμβάνον τὴν διὰ τοῦ «ἐν σκότῳ» δηλουμένην ἄρνησιν περιττεύει καὶ ὑποψίαν παρέχει. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν νοήσῃ τις ταῦτα, δὲν θὰ εὕρῃ ἄξια τοῦ μεγάλου τραγικοῦ.

Ὅθεν ὀρθῶς μὲν ἔκρινεν ὁ Nauck ὅτι οἱ στ. 1273-4 δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ὑγιῶς, ἤκασε δὲ τοσοῦτο μόνον «οὓς δὲ χρῆν ποτ' οὐ γν.», παραπλησίως δὲ ὁ Blaydes «οὓς δ' ἐχρῆν ἔτ' οὐ γν.», ἑρμηνεία δέ τις τοῦ Κούση (ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. 13 σελ. 85), καθ' ἣν ὑποκείμ. τοῦ «ὀψοίατο» εἶναι τὸ «οὓς οὐκ ἔδει» (οἱ παῖδες), τοῦ δὲ «οὐ γν.» τὸ «οὓς ἔχρῃζεν» (οἱ γονεῖς), ἀντικείμενον δ' ἀμφοτέρων τὸν «νιν», οὐδόλως φαίνεται μειοῦσα τὰ ἀτόπως ἔχοντα. Κατ' ἐμὴν δὲ γνώμην ὁ στ. 1247 ἐπανάγεται εἰς τὸ ὀρθὸν γραφόμενος ὧδε·

«ὀψοίαθ', οὓς δ' οὐ χρῆν ἀναγνωσοίατο».

Καὶ πρῶτον ἡ σχέσις τῶν «οὓς μὲν οὐκ ἔδει — οὓς δ' οὐ χρῆν» δὲν εἶναι ἡ τῆς ἀντιθέσεως, ἀλλ' ἡ τῆς ἀναφορᾶς καλουμένης, συνηθεστάτης παρὰ Σοφοκλεῖ, παρ' ᾧ μυρία ἠδύνατό τις νὰ καταλέξῃ

παραδείγματα· κατὰ ταύτην πολλάκις τὸ αὐτὸ νόημα ἐκφέρεται διὰ δύο μελῶν, ὧν τὸ δεύτερον εἶναι παραλλαγή τις τοῦ πρώτου, ἑτέρα ἀντίληψις τοῦ αὐτοῦ πράγματος· τοιαῦτα εἶναι τὰ ἐν Τραχ. 263-4 «πολλὰ μὲν λόγοις | ἐπερρόθησε, πολλὰ δ' ἀτηρᾷ φρενί», Εὐρ. Ἱππ. 473-4 «λῆγε μὲν κακῶν φρενῶν, | λῆξον δ' ὑβρίζουσα», Ἑκάβ. 629-30 «ἐμοὶ χρῆν συμφοράν, | ἐμοὶ χρῆν πημονὰν γενέσθαι», Ἰλ. Α, 288 «πάντων μὲν κρατέειν ἐθέλει, πάντεσσι δ' ἀνάσσειν» (1). Παριδὼν δέ τις τὴν σχέσιν ταύτην καὶ ὡς ἀντιθετικὴν λαβὼν περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μεταβάλῃ τὰ «οὓς δ' οὐ χρῆν ἀναγν.» εἰς «οὓς δ' ἔχρῃζεν οὐ γν.», ἵνα πάντα εὑρίσκωνται εἰς ἀντίθετον σχέσιν. Συνετέλεσε δὲ εἰς τὴν ἐπισκότησιν τῶν πραγμάτων καὶ τὸ «ἐν σκότῳ» καὶ ἡ χρῆσις τοῦ «ἀναγιγνώσκειν» ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ διακρίνειν, ἀναγνωρίζειν, ἥτις οἰκεία μὲν τῷ Ὁμήρῳ, Πινδάρῳ, Ἡροδότῳ, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀττικοῦ λόγου οὐχὶ ὅλως ξένη εἶναι, ὡς ἐν Εὐρ. Ἑλ. 290 «εἰ μὲν γὰρ ἔζη πόσις, ἀνεγνώσθημεν ἂν | εἰς ξύμβολ' ἐλθόνθ'», Ξεν. Ἀν. V, VIII, 6 «ἐνταῦθα δὴ ἀναγινώσκει αὐτὸν καὶ ἤρετο· Ἦ σὺ εἶ». (Ὀρθῶς, ὡς φαίνεται, διωρθώθη τὸ ἐν Οἰδ. Τ. 1348 καὶ Ἀριστ. Βατρ. 557 «ἀναγνῶναι» εἰς «ἂν γνῶναι»).

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐξήγησις τῶν δύο στίχων εἶναι· «ἀλλ' οὐδέποτε μὲν εἰς τὸ μέλλον ἤθελον ἴδει οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ (οἱ κύκλοι), οὓς δὲν ὤφειλον νὰ ἴδωσιν, οὐδέποτε δὲ ἤθελον ἀναγνωρίσει, οὓς δὲν ὤφειλον

(1) Περὶ τῆς ἀναφορᾶς ἴδ. Συντ. Kühner-Gerth³ § 527, f. ἀκριβέστερον δὲ δύνανται νὰ διακριθῶσι τρία αὐτῆς εἴδη.

α) Τὰ δύο ἢ τρία μέλη συνδέονται διὰ τῶν μὲν-δέ, ἕκαστον δὲ διάφορον νόημα ἐκφέρει καὶ ἡ ἐπαναλαμβανομένη λέξις ἢ εἶναι ἡ αὐτὴ ἢ συνώνυμός τις, οἷον ἐν Εὐρ. Ἡρακλεῖδ. 491 «εἰ χρὴ μὲν ἡμᾶς, χρὴ δὲ τήνδ' εἶναι πόλιν», Ξεν. Ἀν. 1, 3, 17 «ὀκνοίην μὲν...., φοβοίμην δὲ ἄν», Σοφ. Τραχ. 161, Ἠλ. 267, Οἰδ. ἐ. Κ. 141, Φιλ. 530, Ἀντιγ. 898, Οἰδ. 1. 219, ἀλ.

β) Τὰ δύο μέλη συνδέονται διὰ τῶν αὐτῶν συνδέσμων, ἀλλ' ἑκάτερον οὐχὶ διάφορον νόημα ἐκφέρει, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ πρὸς πλείονα ἔμφασιν ἢ σαφέστερον ὁρισμόν, ἰδίᾳ ὅταν ὁ λέγων ἐν ψυχικῇ ταραχῇ διατελῶν ἐκχέῃ τὸ πάθος ἐν πλήθει λόγων· ἐνταῦθα ἀνήκει τὸ περὶ οὗ ἡ ἔρευνα χωρίον, τὸ ἐν Φιλοκτ. 1136 ὡς καὶ τὰ ἐν τοῖς ἄνω μνημονευόμενα.

γ) Τὰ δύο μέλη συνδέονται μόνον διὰ τοῦ «δὲ» ἢ τοῦ «τε» ἢ ὅλως ἀσύνδετα εἶναι, ἀνήκουσι δ' εἰς τὸ πρῶτον ἢ τὸ δεύτερον εἶδος ὡς πρὸς τὴν ἔκφρασιν ἁπλοῦ ἢ διπλοῦ νοήματος, ὡς ἐν Ἠλ. 207 «αἵ τὸν ἐμὸν βίον εἷλον πρόδοτον, αἵ μ' ἀπώλεσαν», αὐτ. 105, 113, Οἰδ. | 1184-5 «ὅστις πέφασμαι φὺς τ' ἀφ' ὧν οὐ χρῆν, ξὺν οἷς τ' | οὐ χρῆν ὁμιλῶν, οὕς τε μ' οὐκ ἔδει κτανών»., αὐτ. 1304, 1184, 312, 133, Εὐρ. Ἱππ. 571, Μηδ. 131, 99.

νἀναγνωρίσωσιν». Ἐν τοῖς «οὓς μὲν-οὓς δὲ» ἀπὸ κοινοῦ οἱ παῖδες, ἡ γυνή, οἱ γονεῖς, πάντες ἅμα νοοῦνται· καθόλου δὲ ὁ λόγος ἐνέχει πλεονασμόν, τὸ «μὴ ἀναγιγνώσκειν» ὁρίζει μόνον σαφέστερον τὸ «μὴ ὁρᾶν», ὅπερ ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ γνωστῶν προσώπων, δὲν διαφέρει τοῦ «μὴ ἀναγ.». Ἐν ὀρθῷ δὲ λόγῳ ταῦτα θὰ εἶχον «ἐν σκότῳ μὲν οὓς οὐ δεῖ ὄψεσθε κλ.».

Πλὴν δὲ τοῦ προκειμένου χωρίου ἡ τῆς ἀναφορᾶς σχέσις μετετράπη εἰς τὴν τῆς ἀντιθέσεως καὶ ἐν Οἰδ. Κ. 1270 «τῶν γὰρ ἡμαρτημένων ἄκη μέν ἐστι, προσφορὰ δ' οὐκ ἔστ' ἔτι», ἔνθα διορθωτέον «προστροπὴ δ' ἔπεστ' ἔτι», καὶ ἐν Ἠλ. 336 «καὶ μὴ δοκεῖν μὲν δρᾶν τι πημαίνειν δὲ μὴ» ἔχομεν, ὡς νομίζω, ἁπλῶς ἀναφορὰν τοῦ β' εἴδους ἀντὶ τῶν «μὴ (δοκεῖν) δὲ πημαίνειν». Ἀλλὰ περὶ τούτων καὶ ἄλλοτε.

Στ. 1511-14.

«σφῷν δ', ὦ τέκν', εἰ μὲν εἰχέτην ἤδη φρένας,
πόλλ' ἂν παρῄνουν· νῦν δὲ τοῦτ' εὔχεσθέ μοι,
οὗ καιρὸς ἀεὶ ζῆν, τοῦ βίου δὲ λῴονος
ὑμᾶς κυρῆσαι τοῦ φυτεύσαντος πατρός».

Ὁ μὲν παλ. σχολιαστὴς ἐξηγεῖται «οὗ καιρός, καθ' Ἅιδου», μέσον, ὡς φαίνεται, λαμβάνων τὸ «εὔχεσθε», νεώτερον δὲ σχόλιον «τὸ εὔχεσθε παθητικῶς κεῖται, οἷον εὐχῆς τυγχάνετε ὑπ' ἐμοῦ». Ἀλλὰ τὰ ἄτοπα τῶν ἑρμηνειῶν τούτων, τῶν καὶ μόνων ἄλλως δυνατῶν, εἶναι οὕτω καταφανῆ, ὥστε ἀναγκαίως ἔμελλε νὰ ζητηθῇ διόρθωσίς τις· αἱ δὲ προταθεῖσαι διορθώσεις τοῦτο ἐσκόπουν αἱ πλεῖσται, νὰ θεραπεύσωσι τὸ ὡς παθητικὸν ἀδόκιμον «εὔχεσθε», ὥστε νὰ ἔχῃ καλῶς ἡ κατὰ τὸ νεώτερον σχόλιον ἑρμηνεία (1). Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπορεῖται τίνα λόγον ἔχει ἡ εὐχὴ «νὰ ζῆτε ὅπου αἱ περιστάσεις ἑκάστοτε ἐπιτρέπουσιν.» τοῦτο οὐχὶ εὐχῆς, ἀλλὰ συμβουλῆς ἠδύνατο νὰ εἶναι ἄξιον· οὐδ' εἶναι συνήθης εὐχῆς τρόπος, ὡς ἐν τύπῳ, «εὔχομαί σοι παθεῖν τι», ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον γίνεται χρῆσις τῆς εὐκτικῆς,

(1) Meineke «εὕρεσθέ μοι, οὗ καιρὸς ᾖ ζῆν», Bonitz «εὔχεσθαι ἔγω», Dindorf «ηὔχθω μόνον, | οὗ καιρὸς ἐᾷ ζῆν», Kön «εὐχή 'στί μοι» καὶ Lindner «εὐχή 'στ' ἐμοί» (παρὰ Blayd. Advers. crit.), Blaydes «τοῦθ' ἓν εὔχομαι, | οὗ καιρός ἐστι ζῆν, βίου δέ», Mekler «εὖ θέσθε μοι», Μπάρτ «εὐχή 'στ' ἐμοὶ» (Ἀθην. Τόμ. 11, σ. 459), Ἐλ. Κούσης «εὐκτόν γ' ἐμοί» (Ἀθ. Τ. 13. σ. 91).

ὡς ἐν Οἰδ. ἐ. Κ. 1478 «ἀλλ' εὐτυχοίης», Αἴ. 550 «γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος», Οἰδ. ἐ. Κ. 1554 «εὐδαίμονες γένοισθε», κ. ἀ. Αἱ δὲ διορθώσεις «εὕρεσθέ μοι, εὖ θέσθε μοι» περιποιοῦσι μὲν ἀληθῶς τῷ λόγῳ μορφὴν συμβουλῆς, ἀλλ' ὁ νῦν ταῦτα συμβουλεύων πατὴρ συνέστησεν ὀλίγῳ πρότερον τὴν τῶν θυγατρίων κηδεμονίαν τῷ συγγενεῖ αὐτῶν Κρέοντι (στ. 1503-10), ἵνα ἀκριβῶς ἀπαλλάξῃ αὐτὰ τοῦ νὰ διάγωσι βίον πλάνητα, τῶν καιρῶν ἕρμαιον καθιστάμενα, «μή σφε περιίδῃς. . . ἀλωμένας»· πῶς λοιπὸν ὀλίγῳ ὕστερον τοιαῦτα ἤθελε συμβουλεύει; καὶ εἶναι αὕτη συμβουλὴ μᾶλλον ἢ ἀρά;

Διὰ ταῦτα πειθόμενος ὅτι ἄλλο τι νόημα ὑπόκειται εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Οἰδίποδος διορθῶ τοὺς στίχους 1512-14·

«πόλλ' ἂν παρῄνουν· νῦν δὲ τοῦτ' ἔχεσθε νῷ,
οἴκοις ἀεὶ ζῆν· τοῦ βίου δὲ λῴονος
ὑμεῖς κυροῖτε τοῦ φυτεύσαντος πατρός».

ἤτοι «πολλὰ μὲν θά σας συνεβούλευον, ἐὰν εἴχετε τὸν νοῦν ὥριμον, ἀλλὰ νῦν τοῦτο ἔχετε πρὸ ὀφθαλμῶν (ἀρκοῦμαι τοῦτο μόνον νὰ συμβουλεύσω), νὰ διάγητε πάντοτε κατ' οἶκον· εἴθε δὲ ὁ βίος ὑμῶν νὰ εἶναι εὐτυχέστερος κλ.». Καὶ τὸ μὲν ΕΧΕΣΘΕΝΩΙ ἢ ΝΟΙ ἠδύνατο ἀμελὴς βιβλιογράφος οὐχὶ τοῖς πράγμασι προσέχων νὰ παραναγνώσῃ ΕΥΧΕΣΘΕ ΜΟΙ (1), παραγόμενος πιθανῶς εἰς τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ καιρὸς ἦτο δὴ κατάλληλος πρὸς εὐχὴν διὰ τὸν συμβαίνοντα ἀποχωρισμόν. Ἀλλὰ τούτου οὕτω παθόντος ἦτο ἀνάγκη ἔπειτα νὰ συμπάθῃ καὶ τὸ «κυροῖτε» γινόμενον «κυρῆσαι», ἵνα καὶ ἡ εὐχὴ αὕτη ἐξαρτηθῇ, ὡς τὸ ζῆν, ἐκ τοῦ «εὔχεσθε»· ἐνταῦθα δὲ καὶ φωρᾶται ἡ νοθεία, διότι διὰ τὴν πρὸς τὸ «εὔχεσθε» ταυτοπροσωπίαν ἀνεμένετο «ὑμεῖς κυρῆσαι». Λέγεται δὲ τὸ «ἔχ. νῷ» κατὰ τὰ Ὁμηρικὰ «ἔχειν φρεσίν, κεύθειν νόῳ, βάλλειν θυμῷ, βάλλεσθαι ἐνὶ θυμῷ». Ὁ Σοφ. ἰσοδυνάμως μετεχειρίσθη τὸ «ἐννοεῖσθαι» ἐν Φιλ. 1433-41 «καὶ σοὶ ταῦτ', Ἀχιλλέως τέκνον, | παρῄνεσ' . . . τοῦτο δ' ἐννοεῖσθ' (2), ὅταν | πορθῆτε γαῖαν, εὐσεβεῖν τὰ πρὸς θεούς», τὸ «νοεῖσθαι» ἐν Οἰδ. Τ. 1487, τὸ «γράφεσθαι φρενῶν ἔσω» ἐν Φιλ. 1325. Δέν μοι φαίνεται δὲ ἀξία λόγου ἡ ἀντίρρησις ὅτι ἀλλαχοῦ δὲν εὑρίσκεται, καθ' ὅσον γι-

(1) Πρβλ. τὸ ἐν Φιλοκτ. 1032 «εὔξεσθ'» διορθούμενον νῦν εἰς «ἔξεσθ'».

(2) Ὁ Elsmley διώρθωσεν «ἐννοεῖτ'» ἄνευ ἀνάγκης.

νώσκω, τὸ «ἔχ. νῷ» (1)· ἡ τραγικὴ λέξις οὐδόλως ἀποκρούει τὴν ὁμηρίζουσαν ταύτην ῥῆσιν· πρβλ. διὰ τὸ σπάνιον τῆς χρήσεως καὶ τὸ ἐν Φιλοκτ. 731 «ἀπόπληκτος ὧδ' ἔχει» (μέτον).

Ἡ δὲ πρὸς τὰς θυγατέρας παραίνεσις τοῦ νὰ οἰκουρῶσι πάντοτε δύναται μὲν νὰ ἔχῃ λόγον τὰς παρὰ πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ δὴ τοῖς Ἀθηναίοις κρατούσας περὶ γυναικὸς γνώμας (περὶ ὧν πρβλ. τὸ γνωστὸν τῆς Ἰλιάδος «εἰς οἶκον ἰοῦσα κλ.», Οἰδ. ἐ. Κ. 343 «κατ' οἶκον οἰκουροῦσιν ὥστε παρθένοι», αὐτ. 352 «δεύτερ' ἡγεῖται τὰ τῆς |οἴκοι διαίτης», Εὐρ. Μηδ, 249 «ζῶμεν κατ' οἴκους», αὐτ. 215, Φοιν. 88-95, Ἀνδρ. 595-7), ἀλλὰ πολλῷ κάλλιον κατανοεῖται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐν στίχ. 1489-91 ῥηθέντων «ποίας γάρ ἀστῶν ἥξετ' εἰς ὁμιλίας, | ποίας δ' ἑορτάς, ἔνθεν οὐ κεκλαυμέναι | πρὸς οἶκον ἵξεσθ' ἀντὶ τῆς θεωρίας;». Τὸ δὲ «οἴκοις» μετεβλήθη πιθανῶς εἰς «οὐ καιρὸς» ἕνεκα πλημμελοῦς ἀναγνώσεως διὰ τὸ σύστημα τῆς βραχυγραφίας, τὸ ΟΙΚΟΙΣ δηλ. ὑπελήφθη συντετμημένη γραφὴ τοῦ ΟΥΚΑΙΡΟΣ-ΟΥΚΟΣ (2), καθ' ὅσον ἀναγνωσθέντος τοῦ «εὔχεσθέ μοι» ἀνόητον ἐφαίνετο τὸ «οἴκοις» περὶ τοῦ Οἰδίποδος λεγόμενον.

Στ. 503-4.

«ἀλλ' εἶμ' ἐγὼ τελοῦσα· τὰ τόπον δ' ἵνα
χρῆσται μ' ἐφευρεῖν, τοῦτο βούλομαι μαθεῖν».

Ὁ τύπος «χρῆσται» φαίνεται ὅτι εἶναι ἀνύπαρκτος, ὅπου δὲ φέρεται, προέρχεται πιθανώτατα ἐκ φθορᾶς. Τὸ τοῦ λ. «χρῆσται» ὁ μὲν Dindorf διώρθου «χρή 'σται», ὁ δὲ Nauck «χρῆσται», ὁ δὲ Hartung «κᾶσται», «χρήσει» δὲ ὁ Fröhlich καὶ Jebb, «χρὴ ταῦτά μ' εὑρεῖν» δὲ ὁ Blaydes. Ὁ παλ. σχολ. σημειοῦται «χρὴ ἔσται κατὰ συναλοιφὴν «χρῆσται . . . δηλοῦται δὲ ταὐτὸν τῷ δεήσει· καὶ ἐν Τριπτολέμῳ· χρῆσται δέ σ' ἐνθένδ' αὖτις».

Ὁ τύπος εὕρηται ἐν ὅλῳ πεντάκις (3)·

(1) Ἧττον πιθανὴ θὰ ἦτο ἡ ἀνάγνωσις «ἔχεσθέ μοι».

(2) Πρβλ. τὸ ἐν Οἰδ. ἐ. Κ. 381 «οὐρανὸν φερόμενον» ἐν τῷ λ ΟΥΝΟΝ· ὅτι δ' ἱκανῶς παλαιὸν εἶναι τὸ σύστημα τῆς βραχυγραφίας ἰδ. Ἐγχειρίδ. Ἑλ. καὶ Λατ. Παλαιογρ. ὑπὸ Θόμψωνος κ. μετάφρ. Σ. Λάμπρου σελ. 162 ἑξ.

(3) Ἰδ. Γραμμ. Kühner-Blas II, σελ. 222,5 καὶ τὸ παρὰ Jebb κριτικὸν ὑπόμνημα ἐν ἐκδ. Οἰδ. ἐ. Κ.

α) ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ.

ϐ) παρὰ τῷ παλ. σχολ. ἐκ Τριπτολέμου Σοφοκλ. παρὰ Σουίδᾳ ἐν λ. χρή.

γ) ἐκ Λημνιῶν Ἀριστοφ. «ἀλλὰ πῶς χρῆσται ποεῖν;»

δ) ἐκ Λήρων Φερεκράτ. «τὸ δ' ὄνομα κάτειπέ μοι, τί σε χρῆσται καλεῖν;»

ε) ἐκ Μουσῶν Φρυνίχ. «κἂν ὀξυϐάφῳ χρῆσται τρεῖς χοίνικας δύ' ἀλεύρων».

Καὶ ἐν μὲν τοῖς α, γ, δ προφανῶς ἐφθάρη ἐκ τοῦ «χρὴ καί», ἐν δὲ τῷ ϐ πιθανῶς «ἐκ τοῦ χρήσει», ἐν δὲ τῷ ε τὸ ὅλον εἶναι οὕτως ἀσαφὲς καὶ ἀόριστον, ὥστε ἀδύνατον νὰ εἰκασθῇ τι. Αἰτία δὲ τῆς παραναγνώσεως ταύτης τοῦ ΧΡΗΚΑΙ ἐγίνετο τὸ ποικίλον τῆς τοῦ «καὶ» δυνάμεως, ὅς τις συχνότατα ἀπαντῶν ἐν τοῖς ἐρωτηματικοῖς καὶ ἀναφορ. καὶ ἄλλοις λόγοις πρὸς ἐπίτασιν τῶν ἐννοιῶν ἢ δήλωσιν τῆς ἀμοιϐαίας αὐτῶν ἀναφορᾶς τυγχάνει ἐνίοτε δυσερμήνευτος, συντελούσης εἰς τοῦτο καὶ τῆς ἐλευθέρας αὐτοῦ ἐν τῇ προτάσει θέσεως. Παρά τε τῷ Σοφοκλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις Ἀττικοῖς πολλὴ εἶναι ἡ τοιαύτη αὐτοῦ χρῆσις. οἷον ἐν Αἴ. 1325 «τί γὰρ σ' ἔδρασεν, ὥστε καὶ βλάϐην ἔχειν;», αὐτ. 1349 «οὐ γὰρ θανόντι καὶ προσεμϐῆναί με χρή;», Ἀντιγ. 280 «παῦσαι πρὶν ὀργῆς καί με μεστῶσαι λέγων», Οἰδ. Τ. «ποῖον ἄνδρα καὶ λέγεις;» Δημοσθ. 4,46 «τί χρὴ καὶ προσδοκᾶν;» Ξεν. Συμπ. 1,15 «νῦν δὲ τίνος ἕνεκα καὶ καλεῖ μέ τις;» (ἄνευ τοῦ «καὶ» ἐν Εὐρ. Κύκλ. 548 «ὅτι σε χρὴ καλεῖν». Ἴων. 259 «τί σε καλεῖν ἡμᾶς χρεών;»).

Ταὐτὸν δ' ἔπαθεν ὁ «καὶ» ἐν Οἰδ. ἐ. Κ. 570 «ὥστε βραχέα μοι δεῖσθαι φράσαι», ἔνθα ἀντὶ τοῦ «δεῖσθαι» γραπτέον «δεῖν καὶ» (πρϐ. Αἰσχ. Προμ. 995 «ὥστε καὶ φράσαι»), πιθανῶς δὲ καὶ αὐτ 1510 ἐν τοῖς «ἐν τῷ ΔΕΚΕΙΣΑΙ τοῦ μόρου τεκμηρίῳ;» κρύπτεται τὸ ὀρθὸν «ἐν τῷ δ' ἔχεις καὶ τοῦ μόρου τεκμήριον;», ὡς λέγεται ἐν Ἠλέκ. 774 «ἔχων τεκμήρια», αὐτ. 887, Εὐρ. Ἰφιγ. ἐ. Ταύρ. 776 «ἔχεις τεκμήριον», ἀλ. . .

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Αὐγούστου 1906.

ΣΤΕΦ. ΤΡΑΧΗΛΗΣ δ. φ.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

§ 2.

(Συνέχεια. Ἰδὲ Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΔ'. σελ. 209-222).

Ἐκ τῶν ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΔ'. σελ. 209-222 καταλεχθέντων παραδειγμάτων ἐγένετο, νομίζομεν, καταφανὴς ἡ ἀλήθεια τοῦ ὑφ' ἡμῶν τεθέντος κανόνος, καθ' ὅν: ἐν τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ τῶν καθ' ὁριστικὴν ἐν τῷ εὐθεῖ λόγῳ ἐκφερομένων ἐρωτήσεων αἱ μὲν **κυρίως ἐρωτήσεις** ἐκφέρονται ἐν τῷ πλαγίῳ λόγῳ καθ' **ὑποτακτικήν,** αἱ δὲ **κατὰ τύπον** μόνον **ἐρωτήσεις**, ἔργῳ δὲ **ἀποφάνσεις** (αἱ ῥητορικαὶ λεγόμεναι ἐρωτήσεις) **κατ' ἀπαρέμφατον.**

Πρὸς τὴν τοιαύτην τῶν συγγραφέων χρῆσιν συμφωνεῖ καὶ ὁ λόγος. Διότι αἱ μὲν **καθ' αὑτὸ ἐρωτήσεις** μεταφερόμεναι εἰς τὸν πλάγιον λόγον γίνονται αὐτῷ τούτῳ **πλάγιαι ἐρωτήσεις,** ἐκφέρονται ἄρα **καθ' ὑποτακτικήν,** ὥσπερ ἅπασαι αἱ πλάγιαι ἐρωτήσεις. Οὕτω π. χ., ὡς λέγεται Ariovistus ex Caesare quaerebat quid sibi (Caesar) vellet (πλαγία ἐρώτησις)· οὕτω λέγεται Ariovistus respondit transisse Rhenum sese κ.τ.ἑ. Quid sibi vellet κ.τ.ἑ. (πλαγία ἐρώτησις). Αἱ δὲ **ῥητορικαὶ** ἐρωτήσεις, ἅτε οὖσαι κατ' οὐσίαν **ἀποφάνσεις**, ἐκφέρονται, ἀνεξάρτητοι (1) οὖσαι, ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι ἀποφάνσεις, ἐν τῷ πλαγίῳ λόγῳ κατ' ἀπαρέμφατον. Οὕτως, ὥσπερ τὸ non credent γίνεται ἐν τῷ πλαγίῳ λόγῳ evincunt instando ut litterae sibi darentur; nam aliter **non credituros esse eos**, οὕτω τὸ ἰσοδύναμον αὐτῷ *qui credent?* γίνεται (Liv. II, 4, 4) evincunt que κ.τ.ἑ. nam aliter **qui credituros esse?**

Οὕτω καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ χρῆσις κυροῖ τὸν εἰρημένον κανόνα. Τοὐναντίον ὁ ἐν ταῖς γραμματικαῖς περιφερόμενος κανών, καθ' ὃν «αἱ

(1) Διότι αἱ ἐκ μορίου τινὸς ἢ ἀναφορ. ἀντωνυμίας ἐξηρτημέναι ἐρωτήσεις ἐκφέρονται ἐν τῷ πλαγίῳ λόγῳ καθ' ὑποτακτικήν, ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι ἐξηρτημέναι προτάσεις τοῦ εὐθέος λόγου (Liv. IV, 26, 10).

»μὲν ἐρωτήσεις, ὧν ὑποκείμενον εἶναι β' πρόσωπον, ἐκφέρονται ἐν τῷ »πλαγίῳ λόγῳ καθ' ὑποτακτικήν, αἱ δὲ ἄλλαι κατ' ἀπαρέμφατον», οὐ μόνον οὐδένα λόγον ἔχει (1), ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν συγγραφέων χρῆσιν ἀντίκειται, ὡς δεικνύουσι μέν τινα τῶν ἐν τοῖς ἄνω καταλεχθέντων χωρίων, ἐν οἷς **ὑποτακτικῆς** μὲν ὑποκείμενον εἶναι γ'. πρόσωπον (Liv. III 72, 4, VII 15, XXXVI, 40. Tacit Annal. I, 17), ἀπαρεμφάτου δὲ β'. (Liv. IV, 2, 13), δεικνύουσι δὲ καὶ τάδε. Curt IV, 5, 5 (Δαρεῖος ἐπιστέλλει Ἀλεξάνδρῳ) Bactra et Indos Oceani accolas quando aditurum? (=quando adibis? ἀπαρέμφατον ἄρα β'. προσώπου)· αὐτ. VI, 8, 13: cur igitur (Philotas) **extraxisset** biduum tamquam indicio haberet fidem?=cur extraxit, διότι ταῦτα λέγονται ἀπόντος τοῦ Φιλώτου (πρβλ. § 1: advocato consilio amicorum, cui tamen Philotas non aderat). Κεῖται ἄρα ἐπὶ γ'. προσώπου **ὑποτακτική**.

Τέλος ἐξεταστέον τόδε τὸ χωρίον, ὅπερ τὸν μὲν ἐν ταῖς γραμματικαῖς φερόμενον κανόνα ὡςαύτως ἀνατρέπει, διότι β'. προσώπου ὑποκειμένου ὄντος κεῖται ἀπαρέμφατον, δὲν φαίνεται δ' ὅμως τῷ ὑφ' ἡμῶν τεθέντι συνηγοροῦν, διότι ἡ ἐρώτησις κατ' ἀπαρέμφατον ἐκφερομένη φαίνεται ὅμως κυρίως ἐρώτησις, οὐχὶ δὲ ἀρνητικῇ ἀποφάνσει ἰσοδύναμος. Τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει ὧδε·

Liv. XLV, 19 (ὁ Στράτιος, ἵνα ἀποτρέψῃ τὸν Ἄτταλον τοῦ ἐπιβουλεῦσαι τῷ ἀδελφῷ καὶ βασιλεῖ Εὐμένει, λέγει αὐτῷ ἄλλα τε καὶ τάδε): quid ad deliberandum dubii superesse? (=**non** esse dubium quin fratri regnum *eripendum non sit*) utrum enim partem regni petiturum esse an totum erepturum? si partem, ambo infirmos..... fore, si totum, privatumne ergo

(1) Τινές, οἷον ὁ Seyffert, τοῦτον εὑρίσκουσι τοῦ τοιούτου τὸν λόγον, ὅτι αἱ μὲν τοῦ β'. προσώπου ἐρωτήσεις εἰσὶ κυρίως ἐρωτήσεις, αἱ δὲ ἄλλαι ῥητορικαί. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς ἀληθεύει, καθ' ἃ δεικνύουσι τά τε εὐθὺς κατωτέρω καταλεχθησόμενα χωρία, καὶ ἄλλα πλεῖστα, οἷον ἡ παρ' Ὁρατίῳ (Sat. II, 7, 56) ἐρώτησις «Non es quod simulas? ἰσοδυναμεῖ τῷ «es quod simulas», εἶναι ἄρα ῥητορικὴ ἐρώτησις κατὰ **β'.ον** πρόσωπον ἐκφερομένη, ἡ δὲ παρὰ τῷ αὐτῷ (S. II, 4, 1) *Unde et quo Catius?* εἶναι **κυρίως ἐρώτησις** κατὰ γ'. πρόσωπον ἐκφερομένη. Ὡςαύτως τὸ παρὰ Οὐεργιλίῳ ((Αἰν. II, 322) quam prendimus arcem? εἶναι **κυρίως ἐρώτησις** κατὰ **α'**. πρόσωπον ἐκφερομένη. Ἀλλὰ πρός τί τοσαῦτα περὶ φανερωτάτου πράγματος;

maiorem fratrem, an exulem illa aetate, illa corporis infirmitate ad ultimum mori iussurum? Ταῦτα ἐν εὐθεῖ λόγῳ ἔχουσιν ὧδε: utrum enim partem regni an totum eripies? Ἡ ἐρώτησις αὕτη καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη δὲν εἶναι ῥητορική, οὐδὲ ἰσοδυναμεῖ ἀρνητικῇ ἀποφάνσει, ἀλλ' ὅμως, ἐάν τις ἀναμνησθῇ τὸ εὐθὺς ἡγούμενον, ὅτι **non** est eripiendum fratri regnum, βλέπει ὅτι ὁ λέγων, ἵνα ἰσχυρότερος ἀποβῇ ὁ λόγος αὐτοῦ, παριστᾷ ὅπερ αὐτὸς ζητεῖ νὰ ἀποτρέψῃ ὡς οὐδέποτε συμβησόμενον καὶ πρὸς τοῦτο χρῆται ἀπαρεμφάτῳ.

Τὸ πρᾶγμα γενήσεται σαφέστερον, ἐὰν ὧδε διατυπώσωμεν τὸν τοῦ Στρατίου λόγον· Nihil ad deliberationem dubii superest, **neutrum** enim *facies*: **neque** partem *petes*, **neque** totum eripies; nam si partem petes, ambo infirmi *eritis*, si totum, privatum aut exulem, *quod indignum est,* fratrem mori **iussurus es** (1).

§ 3.

Περὶ τῆς προσῳδίας τῆς παραληγούσης τῶν εἰς ius ληγουσῶν Λατινικῶν γενικῶν.

Γνωριμώτατος εἶναι ἐκ τῆς στοιχειώδους γραμματικῆς ὁ κανών, καθ' ὃν αἱ εἰς *ius* γενικαὶ ἔχουσι τὸ παραληκτικὸν *i* μακρὸν παρὰ τὴν καθολικὴν ἀρχήν, καθ' ἣν vocalis ante vocalem corripitur. Ὁ κανὼν οὗτος διαρρήδην μνημονεύεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ (1).

Τοῦ κανόνος τούτου τὴν ἀλήθειαν οἱ καθ' ἡμᾶς τῆς γραμματικῆς ἐπιστήμης προστάται δέχονται μὲν ὡς πρὸς τοὺς χρόνους τῶν δραματικῶν ποιητῶν, ἀλλ' ἀμφισβητοῦσιν ὡς πρὸς τοὺς τῶν δοκίμων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἰσχυριζόμενοι ὅτι κατὰ τοὺς εἰρημένους χρό-

(1) Τὸ privatumne ergo etc. εἶναι ῥητορικὴ ἐρώτησις ἰσοδυναμοῦσα ἀποφάνσει μετὰ θαυμασμοῦ ἢ ἀγανακτήσεως ἐκφερομένη, οἷαι εἶναι αἱ παρ' Οὐεργιλίῳ Αἰνειάδος I, 11. 37. 39 κ. ἄ.

(2) I, 5, 18 praeterea quae (ὑπαχ. vitia) fiunt spatio cum syllaba correpta producitur, ut *Italiam fato profugus*, seu **longa corripitur,** ut **unius** ob noxam.

νους τὸ *ῐ* τῶν εἰς *ῐus* γενικῶν συμφώνως τῇ προμνημονευθείσῃ καθολικῇ ἀρχῇ ἦτο κανονικῶς βραχύ, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ τοῦ μέτρου χάριν ἐμηκύνετο κατὰ τὸν παλαιότερον κανόνα, ὅςτις ὅμως ἐν τοῖς τοῦ Κοϊντιλιανοῦ χρόνους ἦτο **πάλιν** ἐν χρήσει.

Ἡ νέα αὕτη διδασκαλία οὔτε καθ' ἑαυτὴν εἶναι τῆς παλαιοτέρας πιθανωτέρα, οὔτ' ἐκ τῶν ἐπιγραφικῶν ἢ τῶν παρὰ ποιηταῖς μαρτυρίων τεκμηριοῦται. Διότι ἐν μὲν ἐπιγραφῇ τοῦ 59 μ. Χ. (1), ἤτοι οὐ μακρῷ ὑστέρᾳ τῆς τοῦ Ὀουϊδίου τελευτῆς (17 μ. Χ.) κεῖται ipsIus. Τῶν δὲ ποιητῶν οἱ μὲν ἄλλοι ὀλίγα παρέχονται παραδείγματα τῆς τοιαύτης γενικῆς, διὸ καὶ ἡ παρ' αὐτοῖς χρῆσις οὐδὲν δύναται νὰ τεκμηριώσῃ περὶ τοῦ ἐν τοῖς τούτων χρόνοις κάθεστῶτος κανόνος. Ὁ Ὀουίδιος δ' ὅμως ὁ τοῦ στίχου ἀριστοτέχνης, ὅςτις quidquid tentabat scribere versus erat, ἐν ταῖς Μεταμορφώσεσι πλέον ἢ τριακοντάκις τῆς γενικῆς ταύτης χρῆσιν ποιούμενος, πλέον ἢ 20άκις μακρὸν ἐκφέρει τὸ *ῐ*, ἐξ οὗ ἀσφαλῶς εἰκάζεται ὅτι οὗτος μακρὸν κατὰ κανόνα ἐλάμβανε τὸ παραληκτικὸν *ῐ* τῆς εἰς ius γενικῆς.

Κατὰ ταῦτα τὴν πλαιοτέραν διδασκαλίαν, καθ' ἣν τὸ *ῐ* τῆς εἰς ius γενικῆς τὴν αὐτὴν εἶχεν ἐν τῇ Λατινικῇ κανονικὴν προσῳδίαν, ἤτοι μακράν, καθ' ἑαυτὴν πιθανωτέραν οὖσαν τῆς νεωτέρας, καθ' ἣν τὸ *ῐ* τοῦτο μετέβαλλεν ἑκάστοτε προσῳδίαν, ὥσπερ ἡ Σελήνη φάσεις, ἔτι πιθανωτέραν ἀποφαίνουσι τά τε ἐπιγραφικὰ μαρτύρια καὶ ἡ ποιητικὴ χρῆσις.

Τούτων οὕτως ἐχόντων ποῦ στηρίζονται οἱ τῆς νεωτέρας διδασκαλίας εἰσηγηταί;

Τὸ μόνον τῆς διδασκαλίας ταύτης στήριγμα εἶναι τὸ παρὰ Κικέρωνι de Oratore III, 183 κείμενον:

Est autem paean hic posterior par fere **cretico**, qui est e **longa** et **brevi** et **longa** . . . . a quo numero orsus est *Fannius*:

Si Quirites minas illius

Τὴν φράσιν ταύτην τοῦ Φαννίου νομίζουσιν οἱ νεωτερισταὶ ὅτι ὁ Κικέρων ἐμέτρει ὧδε·

– ∪ – – ∪ – – ∪ –
Si Quiri | tes minas | illius

(1) C. I. L. VI, 2041 (Act. Arvalium) στ. 67.

οὗ τεθέντος ἐπὶ Κικέρωνος ἡ εἰς *ius* γννικὴ εἶχε κατὰ κανόνα τὸ παραληκτικὸν *ī* μακρόν.

Ἀλλ' ἂν οὕτως ἐκλάβωμεν τοὺς τοῦ Κικέρωνος λόγους, διττὴ προκύπτει ἀτοπία. Πρῶτον μὲν ὁ Κικέρων φαίνεται ἀγνοῶν ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Φαννίου χρόνους, οἵτινες ἦσαν οἱ αὐτοὶ τοῖς τοῦ Τερεντίου, τὸ *illius* εἶχε καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς νεωτεριστὰς τὸ *ī* μακρόν. Ἔπειτα δὲ ὁ αὐτὸς φαίνεται ἐκλαμβάνων τὸ *illius* κρητικῷ ἰσοδύναμον (– ∪ –), καίτοι ἰσοδυναμεῖ δακτύλῳ (– ∪ ∪), διότι τὸ-*us* εἶναι βραχύ (1). Ἀμφότεραι αὗται αἱ ἀτοπίαι αἴρονται, ἐὰν ὑπολάβωμεν ὅτι ὁ Κικέρων λέγων, ὅτι ὁ Φάννιος ἀπὸ κρητικοῦ ῥυθμοῦ ἤρξατο, ἀπέβλεψιν εἰς μόνον τὸ Si Quirites minas, τὸ δὲ illius προσέθηκεν ἁπλῶς οὕτως, ἵνα στρογγυλωτέρα ἀποβῇ ἡ φράσις.

Κατὰ ταῦτα τὸ μόνον στήριγμα τῆς νεωτέρας διδασκαλίας ἐκλείπει, μένει δὲ ἀσάλευτος ἡ παλαιοτέρα διδασκαλία, καθ' ἣν τὸ τῆς εἰς *ius* γενικῆς παραληκτικὸν i, κατὰ κανόνα μακρὸν ὄν, ἐλαμβάνετο ὑπὸ τῶν ποιητῶν βραχύ, ὁσάκις τὸ μέτρον ἀπῄτει τοῦτο, καθ' ὃν τρόπον παρὰ τὸν κανόνα, καθ' ὃν τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα δὲν ὑπάγονται εἰς τὸν μετρικὸν νόμον τὸν κελεύοντα vocalem ante vocalem corripi, ἐβραχύνετο ἐνίοτε ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν τοῦ μέτρου χάριν ἐν τοιούτοις ὀνόμασι τὸ ἐν τῇ ἑλληνικῇ μακρὸν φωνῆεν φωνήεντος ἑπομένου, οἷον chorĕa (2) (χορεία, Phocăicus (Φωκᾱϊκὸς) κ. ἄ.

§ 4.

Σύνταξις τοῦ dubito, nescio, haud scio καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων ῥημάτων ἢ φράσεων ἐπὶ καθαρᾶς ἀμφιβολίας.

Ὅτι μὲν τὸ dubito an, nescio an κ.τ τ. δὲν τίθενται ἐν τῷ δομῷ λόγῳ ἐπὶ καθαρᾶς ἀμφιβολίας, ἀλλ' ἰσοδυναμοῦσι τῷ puto existimo κ.τ.τ. μετ' ἀπαρεμφάτου ἢ τῷ forsan ἢ forsitan κ.τ.τ. μεθ' ὑποτακτικῆς συντεταγμένοις, εἶναι πασίγνωστον, ζητεῖται δὲ μόνον πῶς

(1) Μηδεὶς ἀντείπῃ ὅτι ἐν τῷ τοῦ Φαννίου λόγῳ ἴσως μετὰ τὸ *illius* ἔκειτο λέξις ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένη. Διότι τότε ὤφειλεν ὁ Κικέρων νὰ μὴ παρασιωπήσῃ τὴν λέξιν ταύτην.

(2) Κανονικῶς chorēa.

συντάσσονται τὸ dubito, nescio καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα ἐπὶ **καθαρᾶς** ἀμφιβολίας εἴτι οὕτως ἔχει, τ.ἕ. ἔνθα μὴ ὑπεμφαίνεται παραδοχὴ καὶ κατάφασις. Τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀποκρινόμενοι οἱ νεώτεροι γραμματικοὶ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ καθαρᾶς ἀμφιβολίας ῥητέον nescio **num**, dubito **num** κ.τ.τ. Ἀλλ' οὐδὲν ὅμως τῆς τοιαύτης συντάξεως μαρτύριον παραφέρουσιν. Οὐδ'ὑπάρχει νομίζομεν τοιοῦτο παράδειγμα, διότι ἡ τοῦ **num** ἐπὶ καθαρᾶς ἀμφιβολίας χρῆσις θὰ ἦτο κατάχρησις (1), ἡ μόνη δὲ κυρία χρῆσις εἶναι ἡ τοῦ **ne**, ἧς ἀσφαλῆ ὑπάρχουσι παραδείγματα. Οὕτως ἀντὶ τῆς παρὰ Σενέκᾳ (2. N. VII, 23, 1) ἀδοκίμου χρήσεως: hoc **an** cometae alii fecerint *nescio*; duo nostra aetate fecerunt παρὰ Λιουΐῳ (III, 47, 7) ἐν τῇ αὐτῇ σημασίᾳ κεῖται: passuri**ne** haec isti sint *nescio*; non spero esse passuros illos, qui arma habent. Ὡσαύτως κεῖται τὸ ne Cic. Fam II, 17, 5: Antea *dubitabam* venturae**ne** essent; nunc mihi non est dubium quin venturae non sint. Αὐτ. III, 5, 3 itinerum meorum ratio te nonnultam in *dabitationem* videtur adducere visurus**ne** me sis in provincia. Caesar b. g. V, 54, 5: Idque adeo *haud scio* mirandum**ne** sit. Πρβλ. Cic. Finn. V, 87: Hoc *videndum erit* possit**ne** hoc philosophorum ratio dare. Liv. VIII, 23, 14: vitio**ne** creatus esset in *disquisitionem venit*. Quintilian. (2) II, 4, 38: de re ipsa *quaeritur* digna**ne** poena vel praemio sit.

Σ. Βασης.

---

(1) Οὐδὲ παρὰ Σενέκᾳ 2. N.VII, 2, 1: proderit quaerere num cometae condicionis sint cuius superiora δηλοῖ τὸ *num* ἁπλῆν ἀμφιβολίαν, ἀλλ' ἐμφαίνει **ὑποψίαν μήπως** οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα. Τοιαύτην ὑποψίαν δηλοῖ τὸ *num* καὶ παρὰ Κοϊντιλιανῷ IV,2,79: videamus ergo *num* expositio haec longior esse debeat= ὅρα μή. Τοιαύτην ὑποψίαν, ἀλλὰ μετ'εἰρωνείας, πᾶν τοὐναντίον δηλούσης, σημαίνει τὸ num καὶ παρὰ Κικέρωνι Cat.M.22: dicitur.... Oedipum Coloneum recitasse iudicibus *guaesissque* **num** illud carmen desipientis videretur. Ἡ τοιαύτη δὲ τοῦ ἐναντίου δηλωτικὴ χρῆσις τοῦ *num* εἶναι ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ συνηθεστάτη.

(2) Παρ' ᾧ ἄλλως συγγραφεῖ συχνὴ εἶναι ἡ διὰ τοῦ *an* δήλωσις τῆς καθαρᾶς ἀμφιβολίας, οἷον I, 7, 24. 9, 2. IV, 2, 8. 24. 31. 75. 82 κ. ἄ. Εὕρηται δ' ὅμως παρὰ τῷ αὐτῷ καὶ ἡ δόκιμος τοῦ *dubito an*, nescio an χρῆσις, οἷον I, 5, 46. III, 5, 10 κ. ἄ. π. Διὰ τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην τῆς χρήσεως καθίσταται ἐνιαχοῦ δυσχερὴς ἡ διάγνωσις τῆς τοῦ dubito an κ. τ. τ. δυνάμεως, οἷον ἐν IV, 2, 97.

Σημ. Ἐπιμελητῶν τῆς Ἀθηνᾶς. Δημοσιεύομεν τὴν διατριβὴν τοῦ κ. Ἰωάννου Σ. Σταυρίδου οὐχὶ διότι ἡ περὶ νοθείας σπουδαιοτάτων μερῶν τῆς Θουκυδιδείου συγγραφῆς γνώμη αὐτοῦ ἐφάνη ἡμῖν πιθανή, ἀλλὰ διότι τὰ ἀπορήματα, ἐξ ὧν ὁρμώμενος ὁ συγγραφεὺς κατέληξεν εἰς τὴν τοιαύτην γνώμην, δὲν θεωροῦμεν ἀνάξια ἐπιστάσεως, ὑποπτεύομεν δὲ ὅτι καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Θουκυδίδου ἀναγνωστῶν προσέκρουσάν τισι τῶν τοιούτων ἀπορημάτων. Παρέχοντες ἄρα σήμερον τοῖς περὶ τὸν Θουκυδίδην ἀσχολουμένοις ἀφορμὴν πρὸς ἐξέτασιν καὶ λύσιν τῶν εἰρημένων ἀπορημάτων νομίζομεν ὅτι συντελοῦμέν τι εἰς τὴν διευκρίνησιν τῆς τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ πραγματείας.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

εἴς τινας τῶν κρινάντων τὴν περὶ τῆς Θουκυδίδου νοθεύσεως μελέτην αὐτοῦ, καὶ ἔκθεσις τῶν λόγων ἐκτενεστέρα τῆς ἐν ἐκείνῃ γενομένης, δι' οὓς τὸ «Προοίμιον» καὶ ἡ τοῦ «Λοιμοῦ» περιγραφὴ καὶ ἄλλα τινὰ τῶν ὀβελισθέντων ὑπ' αὐτοῦ χωρίων τοῦ Θουκυδίδου εἰσὶ παρείσακτα.

Ἐπειδὴ Γερμανοί τινες τῶν κρινάντων τὴν πρὸ ὀκταετίας δημοσιευθεῖσαν διὰ τῆς ἐφημερίδος «Νέας Ἡμέρας» μελέτην ἡμῶν περὶ τῆς νοθεύσεως τοῦ Θουκυδίδου ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου αὐτοῦ, κρίνοντες αὐτὴν μετὰ προεσχηματισμένων ἰδεῶν καὶ ἐθνικοῦ φανατισμοῦ ἔψεξαν ἡμᾶς ὡς μεταχειρισαμένους μεγάλην τόλμην ἐν τῷ ὀβελισμῷ τῶν ὑφ' ἡμῶν θεωρηθέντων νόθων χωρίων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ μεγίστου Ἕλληνος ἱστορικοῦ, εἰ καὶ ἄλλοι φιλόλογοι, ἐν οἷς καὶ ὁ διαπρεπὴς ἑλληνιστὴς Οὐιλαμοουίτσιος (Wilamowitz), συνεχάρησαν ἡμῖν ἐπ' αὐτῇ, ἐρχόμεθα ἐκ νέου ὑποβαλεῖν εἰς ἐξέτασίν τε καὶ κρίσιν τῶν φιλολόγων μετὰ λόγων ἐκτενεστέρων ἢ πρότερον χωρία τινὰ τοῦ Θουκυδίδου, δι' ὧν καταδειχθήσεται νῦν σαφέστερον ὅτι ἡ συγγραφὴ τοῦ Θουκυδίδου οὐκ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου αὐτῆς, ὡς ἐγράφη

ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου, ἀλλὰ μεγάλως νενοθευμένη διὰ παρεισαγμάτων. Καὶ πρῶτον ἐξετάσομεν τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ Θουκυδίδου παρεμβληθὲν πολύφημον «Προοίμιον», ὅπερ πλὴν τῶν ὀλίγων τῶνδε στίχων, «Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξάμενος εὐθὺς καθισταμένου, ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, τεκμαιρόμενος ὅτι ἀκμάζοντές τε ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφότεροι παρασκευῇ τῇ πάσῃ καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν ὁρῶν ξυνιστάμενον πρὸς ἑκατέρους τὸ μὲν εὐθύς, τὸ δὲ καὶ διανοούμενον», τῶν ἀποτελούντων τὴν πρώτην λεκτικὴν περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ Θουκυδίδου, νόθον ἐστί, δηλονότι ἀπὸ τῶν λέξεων «Κίνησις γὰρ αὕτη» (κεφ. 1, 2) ἕως τῶν «μετὰ τούτου τοῦ πολέμου ἅμα ξυνεπέθετο» (κεφ. 23,3). Ὅτι δὲ τοιοῦτόν ἐστιν ἀποδείκνυται ἐκ τῶν ἑπομένων λόγων.

Α'. Ἐκ τοῦ ὅτι πρόσεκολλήθη τῷ γνησίῳ ὀλιγοστίχῳ «Προοιμίῳ» τοῦ Θουκυδίδου, τῷ ἀνωτέρω παρατεθέντι, ἐκ παρανοήσεως τῆς φράσεως αὐτοῦ «ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων», καὶ ἕνεκα οὗ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ἀντιφάσκει τῇ ὀρθῇ σημασίᾳ τῆς ῥηθείσης φράσεως.

Β'. Ἐκ τοῦ ὕφους αὐτοῦ διαφόρου ὄντος τοῦ γνησίου τοῦ Θουκυδίδου.

Γ'. Ἐκ τοῦ ὅτι ὁ ἠθικὸς χαρακτὴρ ὁ ἀποδιδόμενος ἐν αὐτῷ τῷ Θουκυδίδῃ φαίνεται διάφορος ὢν τοῦ ἀληθοῦς τοῦ Θουκυδίδου.

Δ'. Ἐκ τοῦ ὅτι ἐγράφη μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου μετὰ τῶν ἄλλων παρεισάκτων χωρίων, ὧν δύο μέν, τὸ Α', 93,5 καὶ τὸ Ε', 26,5, δεικνύασι διαμονήν τινα τοῦ Θουκυδίδου μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου ἐν Ἀθήναις, ἓν δέ, τὸ Β', 100,2, ὅτι οὗτος ἔζη μετὰ τὸ ἔτος 399 π. Χ., ἐν ᾧ αὐτὸς ἐδολοφονήθη κατὰ τὴν κάθοδον αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας γενομένην περὶ τὸ τέλος τοῦ 404 ἔτους π. Χ.

Καὶ πρῶτον μὲν ὅτι ὁ νοθευτὴς παρενόησε τὴν Θουκυδίδειον φράσιν «ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων» καὶ παρεισήγαγε τὰ σημειωθέντα ἀνωτέρω εἴκοσι δύο κεφάλαια ἀποδείκνυται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ μὲν Θουκυδίδης λέγων «προγεγενημένους πολέμους», νοεῖ τοὺς πρὸ τοῦ γνωστοῦ καὶ μεγάλου Πελοποννησιακοῦ πολέμου γενομένους μικροὺς πολέμους μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, ὁ δὲ νοθευτὴς πάντας τοὺς πολέμους τοὺς γενομένους τοῖς

Ἕλλησι πρός τε Ἕλληνας καὶ βαρβάρους. Ὅτι δὲ ὁ Θουκυδίδης νοεῖ «προγεγενημένους πολέμους» τοὺς πρότερον μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων γενομένους, αὐτὸ τὸ κείμενον, ἐν ᾧ εὑρίσκεται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος φράσις, διδάσκει σαφῶς, ὅταν γε ἑρμηνευθῇ ὀρθῶς. Κείμενον δέ τι ἱστορικόν, ἵνα ἑρμηνευθῇ ὀρθῶς, ἀνάγκη ἐξετασθῆναι τριχῇ, γραμματικῶς καὶ ἱστορικῶς καὶ λογικῶς. Πρῶτον οὖν ἐξετάσομεν αὐτὸ γραμματικῶς. Ὡς εἶδεν ὁ ἀναγνώστης ἀνωτέρω, ὁ Θουκυδίδης ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος κειμένῳ, ἐπεὶ πρῶτον δηλοῖ τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα, λέγει ὅτι ἤρξατο συγγράφειν τὸν γνωστὸν πόλεμον τὸν γενόμενον μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων εὐθὺς ὡς οὗτος ἤρξατο, ἀνέλαβε δὲ συγγράψαι αὐτόν, ἐπειδὴ ἤλπισεν ὅτι μέλλει ἔσεσθαι «μέγας τε καὶ ἀξιολογώτατος τῶν προγεγενημένων». Ταύτην δὲ τὴν προσδοκίαν ἑαυτοῦ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐβάδιζον εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἀκμαίως παρεσκευασμένοι κατὰ πάντα, καὶ ὅτι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οἱ μὲν ἤδη ἦσαν μετεσχηκότες αὐτοῦ, οἱ δὲ διενοοῦντο τοῦτο ποιῆσαι μετὰ ταῦτα. Οὐδεμίαν δὲ αὐτὸ παρέχει δυσκολίαν γραμματικὴν κανονικώτατα ὂν συντεταγμένον, ὥστε, ἵνα γραμματικῶς ἑρμηνευθῇ ὀρθῶς, ἔχει μόνον ἀνάγκην ἁπλῆν τοῦ ἀναπληρωθῆναι συμφώνως τοῖς γραμματικοῖς κανόσι τὰς λέξεις τὰς ἐλλειπούσας κατὰ συνήθη τοῖς Ἕλλησι βραχυλογίαν ἐν τῇ φράσει «ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων». Ἐπειδὴ δ' ἀποτελεῖ τὴν πρώτην λεκτικὴν περίοδον τῆς συγγραφῆς τοῦ Θουκυδίδου, ἀφ' ἧς δηλονότι αὕτη ἄρχεται, τὰς λέξεις τὰς ἐλλειπούσας εἰς τὸ «προγεγενημένων» καὶ καθοριζούσας τίνες ἦσαν οἱ προγεγενημένοι οὗτοι πόλεμοι, παραληφθείσας δέ, ὡς εἴπομεν, κατὰ συνήθη τοῖς Ἕλλησι βραχυλογίαν, δέον ὑπάρχειν ἀναγκαίως ἐν ταῖς ἤδη λεχθείσαις τῆς αὐτῆς περιόδου· ἄλλως γὰρ τὴν ῥηθεῖσαν φράσιν οὐκ ἦν δυνατὸν ἐξενεχθῆναι ἐλλειπτικῶς τῶν προσδιοριζουσῶν αὐτὴν λέξεων. Καὶ ὄντως εὑρίσκομεν ἐν αὐταῖς λόγον γινόμενον περὶ τοῦ γνωστοῦ πολέμου τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, οὐδαμῶς δὲ περὶ πάντων τῶν πολέμων τῶν γενομένων τοῖς Ἕλλησι πρός τε ἀλλήλους καὶ τοὺς βαρβάρους. Αἱ λέξεις ἄρα αἱ ἐλλείπουσαι εἰς τὸ «προγεγενημένων» εἰσὶν αἵδε «πολέμων τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων» ἢ αἱ ἰσοδύναμοι «πολέμων αὐτοῖς, δηλ. τοῖς Πελοποννησίοις καὶ Ἀθηναίοις, πρὸς ἀλλήλους». Ἄλλη δ' ἀναπλήρωσις

γραμματικῶς ἀδύνατός ἐστι διὰ τὸν ἁπλοῦν λόγον ὅτι ἔν τε τῷ γραπτῷ λόγῳ καὶ τῷ προφορικῷ οὐδεμίαν ἄλλην λέξιν δυνατόν ἐστιν νοηθῆναι ἐν ταύτῃ τῇ φράσει· ὡς γνωστὸν γὰρ καὶ ἡ βραχυλογία ὑπόκειταί τε κανόσι καὶ ἔχει τὰ ὅρια περιγεγραμμένα, ἅπερ δὴ ἐξικνοῦνται μέχρις οὗ ἡ ὑπονόησις καὶ ἀναπλήρωσις τῶν ἐλλειπουσῶν λέξεων σαφής ἐστι καὶ εὔκολος ἐκ τῶν συμφραζομένων. Ἐν μέρεσι δέ, ἐν οἷς δυνατὸν παραχθῆναι ἀσάφειάν τινα, ἀποφεύγεται ἡ βραχυλογία, ὃ βλέπομεν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συζητουμένῃ περιόδῳ τὸν Θουκυδίδην ποιοῦντα διὰ τῆς παραθέσεως τῶν διορισμῶν «πρὸς ἀλλήλους» καὶ «πρὸς ἑκατέρους». Ὁ Θουκυδίδης οὖν παραβάλλει καὶ παραβάλλει πάνυ ὀρθῶς τὸν νῦν ἀρχόμενον πόλεμον πρὸς τοὺς πρότερον γενομένους πολέμους, καὶ οὐχὶ ὡς παρενόησεν ὁ νοθευτὴς καὶ παρεισήγαγε τὰ ἄτοπα εἴκοσι δύο κεφάλαια τοῦ «Προοιμίου» τοῦ χαλκευθέντος ὑπ' αὐτοῦ, ἐν οἷς παραβάλλεται ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος πρὸς ἅπαντας τοὺς πρότερον πολέμους τοὺς γενομένους τοῖς Ἕλλησι πρός τε Ἕλληνας καὶ βαρβάρους. Γνωστὸν δὲ ὅτι πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐγεγένηντο τοῖς Ἕλλησι δύο εἴδη πολέμων, πόλεμοι γενόμενοι μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν τῆς Ἑλλάδος καί τινων πόλεων πρὸς ἀλλήλους, καὶ πόλεμοι γενόμενοι μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, καὶ οἱ μὲν ἐκαλοῦντο πόλεμοι Ἕλληνες, οἱ δὲ βάρβαροι· Καθωρίζοντο δὲ πάντες οὗτοι οἱ πόλεμοι οὐσιαστικῶς ἢ ἐπιθετικῶς διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν πόλεων καὶ τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐθνῶν, ἐν οἷς ἐγένοντο· ἄλλως γὰρ φυσικῶς ἦν ἀδύνατον, ὥσπερ καὶ νῦν ἐστι νοῆσαι τὸν ἀναγινώσκοντα περὶ τίνων πολέμων ἐστὶν ὁ λόγος. Ὅθεν, εἰ καθ' ὑπόθεσιν ὁ Θουκυδίδης, ὃ ἦν ἀδύνατον συμβῆναι αὐτῷ, ἅτε δὴ γενομένῳ λογικωτάτῳ ἀνδρὶ καὶ κτησαμένῳ μεγάλην γνῶσίν τε καὶ κρίσιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ἠθέλησε παραλόγως παραβαλεῖν τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον πρὸς ἅπαντας τοὺς πρότερον γενομένους πολέμους Ἑλληνικούς τε καὶ βαρβαρικούς, ἔδει ἐκφράσαι αὐτὸ διὰ λέξεων ὧδε ἐκφέροντα τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος φράσιν «ἀξιολογώτατον πάντων τῶν προγεγενημένων τοῖς Ἕλλησι πρός τε Ἕλληνας καὶ βαρβάρους»· διότι αἱ λέξεις αὗται, εἰ μή εἰσιν ἐκπεφρασμέναι ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος περιόδῳ, οὐδέποτε δύνανται ὑπονοηθῆναι ἀφ' ἑαυτῶν οὔτε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, οὔτε ἐν ἄλλῃ τινί. Τοὐναντίον δὲ ὑπονοοῦνται εὐκόλως ἐν πάσῃ γλώσσῃ αἱ λέξεις, ἃς εἴπομεν· ἐκεῖναι

γὰρ μόναι δύνανται ληφθῆναι ἐκ τῶν ἡγουμένων. Ἵνα δὲ σαφέστερα γένωνται, ἃ λέγομεν, ἐξοίσομεν τὴν Θουκιδίδειον περίοδον μετ' ἄλλων ἐθνικῶν ὀνομάτων ἢ ἃ ἔχει, ὑποθησόμεθα δ' ὅτι νῦν ἄρχεται νέος πόλεμος, ὃ μήποτε γένοιτο, μεταξὺ Γερμανῶν καὶ Γάλλων καὶ ὁ Θουκυδίδης ζῇ τε καὶ ἀναλαμβάνει συγγράψαι αὐτόν· γράψει οὖν τὴν περίοδον ὧδε «Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Γερμανῶν καὶ Γάλλων ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξάμενος εὐθὺς καθισταμένου, ἐλπίσας μέγιστόν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, τεκμαιρόμενος ὅτι ἀκμάζοντές τε ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφότεροι παρασκευῇ τῇ πάσῃ καὶ τὰ ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη ὁρῶν ξυνιστάμενα πρὸς ἑκατέρους, τὰ μὲν εὐθύς, τὰ δὲ καὶ διανοούμενα». Σημειωτέον δ' ὅτι πλὴν τῆς μεταβολῆς τῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων μετεβάλομεν καὶ τὸ ἐπίθετον «μέγαν» εἰς τὸ «μέγιστον», ὃ ἔθηκεν ἂν καὶ ὁ Θουκυδίδης, εἰ προὔκειτο νῦν περὶ νέου πολέμου Γερμανῶν καὶ Γάλλων, διότι οἱ προγεγενημένοι μεταξὺ τούτων τῶν ἐθνῶν πόλεμοι καὶ μάλιστα ὁ τοῦ 1870 ὑπῆρξαν μεγάλοι καὶ ἀξιόλογοι· ὅταν δὲ μείζονες πόλεμοι παραβάλλωνται πρὸς μεγάλους, τὸ ὑπερθετικὸν «μέγιστον» κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ Ἀττικοῦ δεῖ τεθῆναι, ἀνθ' οὗ οἱ μεταγενέστεροι τῶν Ἑλλήνων τιθέασι τὸ συγκριτικὸν μᾶλλον, δηλονότι τὸ «μείζω». Ἐρωτῶμεν οὖν, τίς τῶν ἀναγνωστῶν δυσκολευθήσεται ἀναπληρῶσαι τὰς εἰς τὸ «προγεγενημένων» ἐλλειπούσας λέξεις καὶ νοῆσαι ὅτι «προγεγενημένοι πόλεμοι» ἐνταῦθά εἰσιν οἱ πρὸ τούτου τοῦ πολέμου γενόμενοι μεταξὺ τῶν Γερμανῶν καὶ Γάλλων πόλεμοι. Ὑποθώμεθα δὲ προσέτι καὶ ὅτι νῦν ἄρχεται πόλεμός τις μέγας μεταξὺ τῶν δύο Γερμανικῶν ἐθνῶν, τῶν Πρώσσων καὶ τῶν Βαυαρῶν, καὶ ὅτι ἐγένοντο ἐν τῷ παρελθόντι μεταξὺ αὐτῶν πόλεμοί τινες μικροὶ καὶ μικροῦ λόγου ἄξιοι, ὡς μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πρὸ τοῦ μεγάλου Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τότε ἡ Θουκυδίδειος περίοδος γραφήσεται ὧδε: «Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πρώσσων καὶ Βαυαρῶν ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξάμενος εὐθὺς καθισταμένου, ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, τεκμαιρόμενος ὅτι ἀκμάζοντές τε ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφότεροι παρασκευῇ τῇ πάσῃ καὶ τὸ ἄλλο Γερμανικὸν ὁρῶν ξυνιστάμενον πρὸς ἑκατέρους τὸ μὲν εὐθύς, τὸ δὲ καὶ διανοούμενον». Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ κα-

ταλίπομεν τὸ «μέγαν» τοῦ Θουκυδίδου ἀμετάβλητον, διότι οἱ ὑποτιθέμενοι «προγεγενημένοι πόλεμοι» μεταξὺ τῶν ῥηθέντων ἐθνῶν ἐγένοντο μικροί τε καὶ μικροῦ λόγου ἄξιοι, καί, ὅταν μέγας τις πόλεμος παραβάλληται πρὸς μικρούς, τὸ «μέγας» ἐν τῷ θετικῷ τύπῳ κατάλληλόν ἐστι τὴν ἐναντίαν τοῦ «μικροῦ» δηλοῦν ποιότητα, διὸ καὶ ἀντιτίθεται αὐτῷ. Οὕτως οὐ μόνον ἡ ἀναπλήρωσις τῶν ἐλλειπουσῶν λέξεων εἰς τὸ «προγεγενημένων» δείκνυσιν ὅτι ὁ γνήσιος Θουκυδίδης παρέβαλε τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον μόνον πρὸς τοὺς πρότερον γενομένους τοιούτους, ἀλλὰ προσέτι καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου «μέγας» τεθέντος ἐν θετικῷ τύπῳ· εἰ γὰρ τῷ ὄντι ἐν τῇ παραβολῇ εἶχεν ἐν νῷ ὁ ἱστορικὸς πάντας τοὺς πρότερον γενομένους Ἑλληνικούς τε καὶ βαρβαρικοὺς πολέμους, ἐν οἷς γε καὶ τὸν Τρωϊκὸν καὶ τοὺς Περσικούς, μετεχειρίσατο ἂν ἀντὶ τοῦ «μέγαν» τὸ «μέγιστον», οἱ μεταγενέστεροι δὲ τῶν Ἑλλήνων τὸ «μείζω». Γνωστὸν δ' ὅτι οἱ Ἀττικοὶ χρῶνται τοῖς ὑπερθετικοῖς ἀντὶ τῶν συγκριτικῶν, ὅταν ἡ σύγκρισις γίγνηται πρὸς πάντα τὰ ὁμοειδῆ, εἴτε τοῦτο λέγεται, εἴτε ὑπονοεῖται, ἐλλείποντος δηλονότι τοῦ ἐπιθέτου «πάντων», ὥσπερ ἐν τῇ φράσει «ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων», πρὸς ἣν παράβαλε καὶ τάσδε· Σοφοκλ. Ἀντιγ. 100 «τὸ κάλλιστον τῶν προτέρων φάος» καὶ Ξενοφ. Συμπ. η', 40 «ἱεροπρεπέστατος εἶναι τῶν προγεγενημένων», καὶ τὰς ἐν τῷ «προοιμίῳ» τοῦ νοθευτοῦ (Θουκυδ. Α, 10,3) «τὴν στρατείαν ἐκείνην μεγίστην μὲν γενέσθαι τῶν πρὸ αὐτῆς» καὶ (Θουκυδ. Α,13,3) «ταῦτα ὀνομαστότατα τῶν πρὶν γενόμενα». Τὴν χρῆσιν ταύτην τῶν Ἀττικῶν ὁ Στάλλιος (Stahl) οὐ φαίνεται δεχόμενος ὡς ἐντελῶς ὀρθήν, καθότι ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ τὸ «ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων» ἑρμηνεύει ὧδε· «μάλα ἀξιόλογον καὶ ἀξιολογώτερον τῶν προγεγενημένων» καὶ τίθησιν ἐν ἀμφιβολίᾳ τὴν ἀλήθειαν τῆς σημειώσεως τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Ἑρμογένους λέγοντος περὶ τῆς φράσεως ταύτης τοῦ Θουκυδίδου «Ἀττικὸν τὸ τοῖς ὑπερθετικοῖς ἀντὶ τῶν συγκριτικῶν χρῆσθαι, ὥσπερ καὶ Θουκυδίδης ἐποίησεν ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων εἰπών. Καὶ ὅμως ὁ σχολιαστὴς τοῦ Θουκυδίδου ἔχει δικαιον, ἀλλ' ἕνεκα συντομίας οὐκ ἐξεφράσατο πλήρως περὶ τῆς ἀττικῆς ταύτης χρήσεως τῶν ὑπερθετικῶν, περὶ ἧς πληρέστερον καὶ σαφέστερον γράφει ὁ μητροπολίτης Κορίνθου Γρηγόριος ὁ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα μ. Χ. ἀκμάσας ἐν τῇ περὶ τῶν ἰδιωμάτων τῶν διαλέκτων

πραγματείᾳ αὐτοῦ λέγων § νε΄ «χρῶνται δὲ (οἱ Ἀττικοὶ) καὶ ὑπερθετικοῖς ἀντὶ συγκριτικῶν οὐ πανταχοῦ, ἀλλ' ὅταν κατὰ πάντων λέγηται, ὡς σοφώτατος πάντων ἔστιν εἰπεῖν, οὐ μὴν δὲ σοφώτερος πάντων, ἀλλ' ἑνός». Καὶ ὁ Λουκιανὸς δὲ (ἐν τῷ «Πῶς δεῖ ἱστορ. συγγρ. 54), καίπερ οὐ γινώσκων ὅτι ἡ ἐν τῷ «Προοιμίῳ» σύγκρισις τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου πρὸς πάντας τοὺς προτέρους πολέμους Ἑλληνικούς τε καὶ βαρβαρικοὺς ἦν οὐ τῆς Θουκυδίδου ἀλλὰ ξένης χειρός, διεῖδεν ὅμως ὅτι, ἐὰν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος παραβάλληται πρὸς πάντας τοὺς πρότερον γενομένους πολέμους Ἑλληνικούς τε καὶ βαρβαρικούς, ἔδει ὑπάρχειν ἐν τῇ Θουκιδιδείῳ φράσει τὸ συγκριτικὸν «μείζω», διὸ καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸ γράψας ὧδε αὐτήν· «Θουκυδίδης δὲ μέγαν τε καὶ αὐτὸς ἐλπίσας ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον καὶ μείζω τῶν προγεγενημένων ἐκεῖνον τὸν πόλεμον». Οὕτως οὖν καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου «μέγαν» ἐν θετικῷ τύπῳ, ὥσπερ καὶ ἡ ἀναπλήρωσις τῶν ἐλλειπουσῶν λέξεων εἰς τὴν βραχυλογικῶς ἐκπεφρασμένην φράσιν «ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων» δηλοῦσι σαφέστατα ὅτι ὁ Θουκυδίδης γράφων αὐτὴν εἶχεν ἐν νῷ τοὺς πρότερον μόνον Πελοποννησιακοὺς πολέμους, οἵτινες, ὡς γνωστόν, ὑπῆρξαν μικροί τε καὶ μικροῦ λόγου ἄξιοι, συνέβησαν δὲ κατὰ ἔτη 459 καὶ 458 καὶ 456 καὶ 455 καὶ 447 π. Χ., ὡς φαίνονται παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ ἐν τῷ ΙΓ΄ βιβλίῳ καὶ τῷ Ψευδοθουκυδίδῃ Α΄, 105-108, ἀλλὰ παρὰ τούτῳ οὔτε πλήρως οὔτε ἀκριβῶς.

Νῦν δ' ἐξετάσομεν τὸ ἐν λόγῳ κείμενον ἱστορικῶς, τουτέστι πειρασόμεθα στῆσαι ἡμᾶς ἐν τῇ θέσει τοῦ Θουκυδίδου καὶ εὑρεῖν ὁποίους συλλογισμοὺς ἠδύνατο ποιεῖν, ὅτε ἔγραφεν αὐτό. Ἵνα τοῦτο κατορθώσωμεν, ὑποθώμεθα ἐπὶ στιγμὴν ὅτι εὑρισκόμεθα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Πελοπον. πολέμου, καί τις ἡμῶν ὁ τὴν πρὸς τοῦτο ἔχων ἱκανότητα βούλεται συγγράψαι τὸν ἤδη ἀρχόμενον πόλεμον· τί δύναται προγινώσκειν οὗτος περί τε τῆς σπουδαιότητος καὶ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς διαρκείας καὶ τῆς ἐκβάσεως αὐτοῦ; Πρὸς τὸ ἀποφήνασθαι περὶ τούτων γε γνώμην ὀρθήν, ἐξέτασιν ποιήσεται πρῶτον μὲν τῆς στρατιωτικῆς καὶ οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων καταστάσεως, καὶ τοῦτο ποιήσας εὑρήσει ὅτι οἱ μὲν Ἀθηναῖοί εἰσιν ἐμπειρότατοι τῆς θαλάσσης καὶ κύριοι αὐτῆς ἄριστά τε παρεσκευασμένοι κατὰ πάντα τὰ χρειώδη εἰς τὸν πόλεμον, ἔχοντες καὶ πλοῦτον πολὺν ἴδιόν τε καὶ δημό-

σιον καὶ ναῦς καὶ ἵππους καὶ πλῆθος λαοῦ πλεῖον πάσης ἄλλης πόλεως Ἑλληνικῆς, ἔτι δὲ συμμάχους πολλους φόρου ὑποτελεῖς, ὥσπερ ὁ Ἀρχίδαμος λέγει περὶ αὐτῶν παρὰ Θουκυδίδῃ Α΄, 80· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἔχουσι τὸν ἀνδρειότατον καὶ πολυπληθέστατον στρατὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἕνεκα τούτου εἰσὶν ἰσχυρότεροι τῶν Ἀθηναίων κατὰ ξηράν, λείπονται δὲ ὅμως πολὺ αὐτῶν κατὰ θάλασσαν καὶ τοὺς χρηματικοὺς πόρους, ὧν πλείστην ἔχει ἀνάγκην ὁ πόλεμος. Ἔπειτα δ' ἐπισκοπήσει τὰς διαθέσεις τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν ἀρχόμενον πόλεμον καὶ ὄψεται ὅτι οἱ μὲν τούτων ἐτάξαντο ἤδη παρ' ἑκατέρους, οἱ δὲ διανοοῦνται τοῦτο δρᾶσαι μετὰ μικρόν. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως δὲ ταύτης τῆς στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς τῶν δύο ἀντιπάλων λαῶν τῆς Ἑλλάδος, τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, καὶ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν διαθέσεων τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων τεκμαρεῖται ὅτι ὁ ἀρχόμενος πόλεμος ἔσται οὐ μικρός τις πολεμος ἀλλὰ μέγας. Πόσον δ' ὅμως χρόνον διαρκέσει, οὐ δύναταί τις προϊδεῖν μετ' ἀκριβείας, διότι ἡ διάρκεια τῶν πολέμων ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν ἀπροόπτων πραγμάτων, καὶ μάλιστα κατ' ἐκείνους τῆς Ἑλλάδος τοὺς χρόνους. Ἐκ τῶν λόγων δέ, οὓς τίθησιν ὁ Θουκυδίδης ἐν τῷ στόματι τοῦ Περικλέους (Α΄, 140-144), καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ὁ νοθευτὴς λέγει ἐν τῷ 65 κεφαλαίῳ τοῦ Β΄ βιβλίου περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ Περικλέους περὶ τοῦ μήκους καὶ τῆς ἐκβάσεως τον πολέμου, φαίνεται ὅτι ὁ γνήσιος Θουκυδίδης οὐκ εἶχε γνώμην διάφορον τοῦ Περικλέους ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε δηλονότι ἤρξατο συγγράφειν αὐτὸν καὶ ἔγραφε τὴν ἐξεταζομένην φράσιν, τὸ «ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων». Γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ Περικλῆς, ὁ μέγας ἐκεῖνος πολιτικὸς τῶν Ἀθηνῶν ἀνήρ, ἐπίστευσεν ὅτι ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν οἱ μὲν Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ οὐκ εἶχον χρήματα οὔτε ναυτικὸν ἀξιόμαχον, ἐξαντληθήσοιντο, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὑπερισχύσειαν, ὥσπερ ὄντως καὶ ὑπερίσχυσαν, παρὰ τὴν βλάβην τὴν προξενηθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ τῆς ἐπιδημίας καὶ τῆς ἐλλείψεως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περϊκλέους χειρῶν ἱκανῶν ἐκ τοῦ πηδαλίου τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας, οἷαι ἦσαν αἱ ἐκείνου. Τὰ δὲ Σικελικὰ παθήματα καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτοῖς κακὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου οὐδένα ἦν δυνατὸν οὔτε φαντασθῆναι, οὔτε προϊδεῖν, οὐδὲ οὖν τὸν Θουκυδίδην. Εἰ δὲ οἱ Πελοποννήσιοι, ὡς φησιν ὁ Θουκυδίδης ἐν τῷ 14 κεφαλαίῳ τοῦ Ε΄ βιβλίου καὶ τῷ 28

τοῦ Ζ′ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ἤλπιζον ὅτι αἱ Ἀθῆναι οὐκ ἀνθέξειεν τὸ πλεῖστον ὑπὲρ τὰ τρία ἔτη, εἰ ἡ χώρα τῶν Ἀθηναίων δῃοῖτο ὑπ' αὐτῶν, ἡ ἐλπὶς αὕτη τῶν Πελοποννησίων ἐπ' οὐδεμιᾶς ἐστηρίζετο ὀρθῆς κρίσεως, ἀλλ' ἐπὶ προσδοκίας κενῆς, οἵας ἔχουσι πολλάκις οἱ ἀσύνετοι τῶν εἰς πόλεμον βαδιζόντων λαῶν. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ὅμως δείκνυσιν ὅτι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου εἰς οὐδενὸς Ἕλληνος κεφαλὴν εἰσῆλθεν ἡ ἰδέα ὅτι ὁ πόλεμος οὗτος μέλλοι διαρκέσειν, ὅσον χρόνον διήρκεσεν, οὐδ' ὅτι λήψοιτο πέρας, οἷον εἴληφεν. Ὁ νοθευτὴς μέντοι τοῦ Θουκυδίδου μὴ προσέχων τὸν νοῦν πρὸς ὅ,τι ἀνεγίνωσκεν ἐν τῷ γνησίῳ Θουκυδίδῃ παρίστησι τὸν ἱστορικὸν τοῦτον ἀπ' ἀρχῆς τοῦ πολέμου προϊδόντα ὅτι ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος μέλλοι ἔσεσθαι μέγιστος τὸ μῆκος πάντων τῶν πρότερον τοῖς Ἕλλησι γενομένων πολέμων πρός τε Ἕλληνας καὶ βαρβάρους, ὃ δὴ δηλοῖ ἀπὸ τῆς πρώτης φράσεως τοῦ ὑπ' αὐτοῦ χαλκευθέντος «Προοιμίου» λέγων «Κίνησις γὰρ αὕτη μεγίστη δὴ τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο καὶ μέρει τινὶ τῶν βαρβάρων, ὡς δ' εἰπεῖν, καὶ ἐπὶ πλείστων ἀνθρώπων», ἃ ἄλλαις λέξεσι σημαίνουσιν ὅτι «Καλῶς ἐγὼ ὁ Θουκυδίδης προεῖδον ἀρχομένου τοῦ πολέμου ὅτι οὗτος μέλλοι ἔσεσθαι μέγιστος· ὄντως γὰρ τοιοῦτος ἐγένετο καὶ ἐπεξετάθη μάλιστα ὑπὲρ τὴν ἐμὴν πρόβλεψιν καὶ εἰς μέρος τι τῶν βαρβάρων καὶ σχεδὸν εἰς τὸ πλεῖστον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους». Ἀλλ' εἰ ἡ φράσις αὕτη ἦν τῆς χειρὸς τοῦ Θουκυδίδου, ἔδει ἀντὶ τοῦ «μέγαν» ἔχειν τὴν Θουκυδίδειον περίοδον «μέγιστον», ἐπειδὴ τὸ «μεγίστη δὴ» ἐτέθη, ἵνα ἀποδείξειεν ὅτι ἡ πρόβλεψις καὶ ἡ προσδοκία, ἣν ὁ Θουκυδίδης ἔσχε περὶ τοῦ πολέμου ἀρχομένου αὐτοῦ, ἦν ὀρθοτάτη. Ὅτι δὲ ὁ νοθευτὴς νοεῖ τὸ «μέγιστον» καὶ κατὰ μῆκος χρονικὸν οὐ μόνον τοῖς πράγμασι καὶ ἐκτάσει τοπικῇ, δῆλον γίνεται ἔκ τοῦ 23 κεφ. τοῦ «Προοιμίου» αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ χρησμοῦ, ὃν λέγει ἐν τῷ 25 κεφαλαίῳ τοῦ Ε′ βιβλίου προφερόμενον δῆθεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ πολέμου «ὅτι τρὶς ἐννέα ἔτη δέοι γενέσθαι αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ὅμως ὁ πόλεμος οὗτος ἔσχε καὶ δύο διακοπάς, τὴν μὲν μονοετῆ γενομένην τῷ πρὸ τῆς συνομολογήσεως τῆς Νικιείου εἰρήνης ἔτει, τὴν δὲ ἑπταετῆ, ἥτις ἐπηκολουθησε ταύτῃ τῇ εἰρηνῃ, ὁ νοθευτὴς βουλόμενος ἔχειν πόλεμον συνεχῆ, ἵνα οὕτως ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος γένοιτο μειζων ἁπάντων τῶν προγεγενημένων πολέμων Ἑλληνικῶν τε καὶ βαρβαρικῶν, παρεισήγαγε τὸ 20 καὶ τὸ 26 κεφ. ἐν τῷ Ε′ βιβλίῳ, ἐν τῷ πρώτῳ ὧν

πειρᾶται ἀποδεῖξαι ὅτι τὸ πρῶτον μέρος τοῦ πολέμου, ὁ Ἀρχιδάμειος καλούμενος πόλεμος, ἦν συνεχὴς καὶ ὑπερέβη μάλιστα ἡμέραις τισὶ τὴν διάρκειαν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἵνα δή, εἴ ποτέ τις ἐθελήσειε μὴ θεωρῆσαι, ὡς ἦν εὔλογον, τὰς διακοπὰς τοῦ πολέμου ὡς πόλεμον καὶ συνέχειαν τοῦ πολέμου, ἔχοι ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἓν μέρος καὶ μεμονωμένως λαμβανόμενον μακρότερον τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου τοῦ μακροτέρου καὶ συνεχοῦς ὑφ' Ἑλλήνων γενομένου τῶν προτέρων πολέμων, ἐν δὲ τῷ 26ῳ ὅτι τὴν ἐπακολουθήσασαν τῇ Νικιείῳ εἰρήνῃ ἑπταετῆ ἀποχὴν ἀπὸ τῶν ἐχθροπραξιῶν οὐ δεῖ θεωρηθῆναι εἰρήνην, ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν συνέβησαν γεγονότα τινὰ παρὰ τοῖς συμμάχοις τῶν ἀντιπάλων πόλεων ἀντειρηνικά. Ταύτῃ δὲ τῇ γνώμῃ ἵνα προσδῷ περισσοτέραν πειθώ, λέγει ὅτι ἀπ' ἀρχῆς δῆθεν τοῦ πολέμου χρησμός τις, ὁ καὶ μόνος, ὡς αὐτὸς βεβαιοῖ, ἐπαληθεύσας, προήγγελλεν ὅτι ὁ ἀρξάμενος πόλεμος μέλλοι διαρκέσειν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἔτη. Ὅτι μέντοι ὁ χρησμὸς οὗτος, οὗ καὶ ὁ ἀγαθὸς Πλούταρχος μέμνηται ἐν τῷ βίῳ τοῦ Νικίου πολὺ ἀκρίτως ὡς ἤδη δῆθεν λεγόμενος κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς Νικιείου εἰρήνης, ἐστὶ πλάσμα ἢ τοῦ νοθευτοῦ ἢ ἄλλου τινὸς μετὰ τὸ πέρας τοῦ ὅλου πολέμου πλασθέν, καὶ ὅτι ἐτέθη ἐν τῷ στόματι τοῦ Θουκυδίδου πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ νοθευτοῦ, περιττόν ἐστι καὶ εἰπεῖν. Πρῶτον μὲν γὰρ τοιαῦται ἀκριβεῖς προφητεῖαι οὔτε ποτὲ ἐγένοντο οὔτε δυνατόν ἐστι γενέσθαι, ὁ δὲ Θουκυδίδης οὐδόλως ἐπίστευεν εἰς χρησμούς, ὡς φαίνεται καὶ ἐξ ἄλλων μὲν μερῶν γνησίων τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ ἐν τῷ τέλει τοῦ Ε' βιβλίου εὑρισκομένου πολιτικοῦ διαλόγου τῶν Ἀθηναίων καὶ Μηλίων, ἐν ᾧ (κεφ. 103) πρὸς τοῖς ἄλλοις ποιεῖ τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων οἰκτίρονταςτοὺς εἰς μαντικὴν καὶ χρησμοὺς καὶ ἄλλα τοιαῦτα πιστεύοντας, ἃ ἕνεκα τῶν ψευδῶν ἐλπίδων, ἃς διδόασι τοῖς ἀνθρώποις ἀπολλύασί τε αὐτοὺς καὶ ποιοῦσι παραμελεῖν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἧς δυνατὸν πολλάκις τυχεῖν χρωμένοις ἐγκαίρως ἀνθρωπίνοις πόροις. Ἀλλὰ πλὴν τούτου ὁ γνήσιος Θουκυδίδης οὐδὲν ἐδεῖτο τοῦ ἐμβαλεῖν μετά τὸ πέρας τοῦ πολέμου τὰ ῥηθέντα κεφάλαια, τότε γὰρ ἐγράφησαν αὐτά, πρὸς τὸ ἀποδεῖξαι μὲν τὸ πρῶτον μέρος τοῦ πολέμου μεῖζον γεγενημένον τοῦ Τρωϊκοῦ, ὃ οὐκ ἔστι καὶ ἀληθές, κατὰ γὰρ τὰ γνήσια μέρη τοῦ Θουκυδίδου ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἄρχεται οὐκ ἀπὸ τῆς προδοτικῆς τῶν Πλαταιῶν κατα-

λήψεως ὑπὸ τῶν Πλαταιῶν καταλήψεως ὑπὸ τῶν Θηβαίων, ἀλλ᾽ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικήν, εἰπεῖν δὲ ὅτι ὁ πόλεμος ὅλος διήρκεσεν εἴκοσιν ἑπτὰ ἔτη καὶ ὅτι τὰ μεσολαβήσαντα ἐν αὐτῷ ὀκτὼ ἔτη εἰρήνης οὐ δέον θεωρῆσαι εἰρήνην ἀλλὰ πόλεμον, καὶ προσέτι ὅτι αὐτὸς ἐβίω καθ᾽ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἔχων τάς τε φρένας σώας καὶ ἡλικίαν δυναμένην καλῶς νοεῖν τε καὶ πυνθάνεσθαι τὰ συμβαίνοντα ἐν αὐτῷ· εἰ γὰρ ἔζησε μέχρις οὗ περάνειε τὴν συγγραφὴν τοῦ ὅλου πολέμου, ὥσπερ διενοεῖτο καὶ ἤλπιζε ποιήσειν, εἰ μὴ δολοφονοῖτο, ὁ ἀναγνώστης εἶχεν ἂν τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τῆς συγγραφῆς αὐτῆς ὁπόσον τε χρόνον διήρκεσεν ὁ πόλεμος καὶ ὅτι αὐτὸς ἐβίω καθ᾽ ὅλον τὸν πόλεμον καὶ εἶχε τό τε σῶμα καὶ τὸν νοῦν ὑγιῶς ἔχοντα καὶ ἀντελαμβάνετο ὀρθῶς τῶν πολεμικῶν πραγμάτων. Οὐδεμία ἄρα χρεία ἦν τῷ Θουκυδίδῃ διακόψαντι κατὰ τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τῶν γεγονότων τοῦ πολέμου τὸ νῆμα τῆς ἀναγραφῆς αὐτῶν παρενεῖραι ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ τὰ ῥηθέντα κεφάλαια· ὁ νοθευτής γε μὴν αὐτῶν τε ἐδεῖτο καὶ οὐδαμοῦ ἄλλοθι εὗρε τόπον ἐπιτηδειότερον εἰπεῖν ἃ ἐν αὐτοῖς εἶπεν· οὔτε γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ ἦν τοιοῦτος, οὔτε ἐν τῷ τέλει τῆς καταληφθείσης ἀτελοῦς συγγραφῆς τοῦ Θουκυδίδου διὰ τῆς δολοφονίας αὐτοῦ· ὅστις γε καὶ ἄλλως χρησάμενος ὡς ἀπὸ προσώπου τοῦ Θουκυδίδου τῷ «ἐπεβίων» ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ «ἐβίων» προδίδωσιν ἑαυτὸν διανοούμενον, ὅτε ταύτας τὰς προσθήκας ἔγραφεν, ὅτι ὁ Θουκυδίδης οὐκ ἦν ἔτι ἐν τοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ ἀπὸ πολλοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν νεκρῶν.

Πλὴν δὲ τῶν λόγων τούτων τὰ ῥηθέντα κεφάλαια φαίνονται παρείσακτα καὶ ἐκ τοῦ ὕφους αὐτῶν μὴ φέροντος τὸν Θουκυδίδειον χαρακτῆρα καὶ τῆς λέξεως «ἔξω» κειμένης ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ «ἐκτός», ἐφ᾽ ἧς χρῆται αὐτῇ ὁ νοθευτής, ὡς μὴ Ἀττικὸς ἀλλ᾽ ἔξω τῆς Ἀττικῆς γεγονώς τε καὶ ἀνατραφείς, καὶ ἐν τῷ «Προοιμίῳ» αὐτοῦ κεφ. 9, 5 καὶ 10, 4. Ἐκ τῶν λεχθέντων οὖν ἤδη συνάγεται ἀφθόνως ὅτι ἀρχομένου τοῦ πολέμου ὁ Θουκυδίδης, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες τῶν χρόνων ἐκείνων, μεθ᾽ ὧν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι, ἤλπιζον ὅτι ὁ πόλεμος διαρκέσοι τὸ πλεῖστον ἔτη τρία ἕως τεσσάρων, ἕως οὗ δηλονότι τὸ ἕτερον τῶν ἀντιπάλων μέρος καταβληθείη καὶ αἰτήσαιτο παρὰ τοῦ ἄλλου τὴν εἰρήνην, καὶ ἑπομένως πλὴν τῆς πρώτης περιόδου, ἣν παρέθεμεν ἀνωτέρω, τὸ

λοιπὸν μέρος τοῦ «Προοιμίου» ἅπαν οὐχ οἷόν τ' εἶναι τῆς χειρὸς τοῦ Θουκυδίδου· ποιεῖ γὰρ τὸν ἱστορικὸν προϊδόντα ἀπ' ἀρχῆς τοῦ πολέμου τὸ ἐξ ὅλως ἀπροόπτων αἰτίων μεγάλως ἐκταθὲν μῆκος αὐτοῦ.

Ὥσπερ δὲ περὶ διαρκείας τοῦ πολέμου, οὕτω καὶ περὶ τῆς ἐκβάσεως αὐτοῦ, εἰ δῆλα δὴ αὕτη μέλλοι ἀποβήσεσθαι ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ἢ τῶν Πελοποννησίων, οὐκ ἠδύνατό τις ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου ἑστὼς οὔτε προειδέναι οὔτε προειπεῖν σταθερῶς, ἅτε δὴ καὶ ταύτης ἐξηρτημένης ἀπὸ πολλῶν ἀπροόπτων πραγμάτων· κατά γε ὅμως τοὺς ἀνθρωπίνους συλλογισμοὺς ἔμελλεν ἀποβήσεσθαι ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν Ἀθηναίων ἕνεκα τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν ἔν τε ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσι καὶ τοῖς ἀφθόνοις χρηματικοῖς πόροις, καὶ οὕτως ἡ δύναμις αὐτῶν ἔτι μείζων ἂν ἐγένετο. Καὶ τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα ὄντως ἂν συνέβη, εἰ ἡ κυβέρνησις τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας ἦν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐν χερσὶν ἱκαναῖς, οἷαι ἦσαν αἱ τοῦ Περικλέους· εἰ γὰρ τοιαῦται χεῖρες ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ πηδαλίου τοῦ τῶν Ἀθηνῶν κράτους, οὐκ ἂν διεπράχθησαν καὶ ἄλλα μὲν σφάλματα, πρὸ πάντων δὲ τὸ μέγιστον τῆς εἰς Σικελίαν ἀσυνέτου ἐκστρατείας, οὐδ' ἂν ἐμηχανορράφουν εὐχερῶς οἱ ἀριστοκρατικοὶ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῆς ἑαυτῶν πατρίδος χάριν τῶν ἰδίων συμφερόντων. Ὅτι δὲ τοιαύτη ἔμελλε γενήσεσθαι ἡ ἔκβασις τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἦν γνώμη κυρίως τοῦ μεγάλου Περικλέους, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν λόγων, οὓς τίθησιν ὁ Θουκυδίδης ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ Α', 140-144, καὶ οὓς ἐπιβεβαιοῖ καὶ αὐτὸς ὁ νοθευτὴς ἐν τῷ 65 κεφ. τοῦ Β' βιβλίου τοῦ Θουκυδίδου. Καίπερ δ' ὀρθοτάτης οὔσης τῆς προγνώσεως τοῦ Περικλέους, ἅτε δὴ στηριζομένης ἐπὶ ἀκριβοῦς σταθμήσεως τῶν δυνάμεων, ἃς ἑκατέρα τῶν ἀντιπάλων πόλεων διετίθει καὶ ἔμελλε διαθήσειν, ὑποθώμεθα ἐπὶ στιγμὴν ὅτι οὐκ ἦν ὀρθή, οὐδαμῶς πάλιν ἠδύνατό τις ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου ἱστάμενος προσδοκᾶν πτῶσιν τῶν Ἀθηνῶν, οἵαν ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ πολέμου ἔπαθον· ἀλλ' ὃ μάλιστα ἐθεώρησεν ἂν ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, ἦν ὁ περιορισμὸς τῆς δυνάμεως αὐτῶν. Τίνος δ' εἴδους μάχας ἐπί τε τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης ἠδύνατό τις περιμένειν, δι' ὧν ἔμελλε κριθήσεσθαι ἡ πάλη αὕτη; Λαμβανομένου πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦτο μὲν ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἠδύναντο παρατάξαι ἐπὶ ξηρᾶς περὶ τὰς ἑβδομήκοντα χιλιάδας καλῶς ὡπλισμένους τε καὶ ἠσκημένους στρατιώτας, οἱ δ' Ἀθηναῖοι περὶ τὰς εἴκοσι πέντε μόνον, καὶ διὰ

τοῦτο οὗτοι οὐδέποτε ἔμελλον τολμήσειν συνάψαι μάχας ἐπὶ ξηρᾶς σπουδαίας πρὸς τοὺς ἀντιπάλους Πελοποννησίους, εἰς οὐδενὸς κεφαλὴν ἦν δυνατὸν εἰσελθεῖν τὴν ἰδέαν ὅτι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον μέλλοιεν γενήσεσθαι μάχαι πεζῶν, οἷαι ὑπῆρξαν ἐκεῖναι αἱ ἔνδοξοι καὶ λαμπρόταται τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Πλαταιῶν καὶ τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ· τοῦτο δέ, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν διπλασίως, εἰ μὴ πλεῖον, ἰσχυρότεροι κατὰ θάλασσαν τῶν Πελοποννησίων, ὅτι μέλλοιέν ποτε συναφθήσεσθαι μάχαι νεῶν, οἵα ἡ τῆς Σαλαμῖνος. Ὁ πόλεμος ἄρα οὗτος ἔμελλε λήψεσθαι πέρας διὰ μικρῶν πεζομαχιῶν καὶ ναυμαχιῶν, διότι, ὥσπερ ἤδη εἰρήκαμεν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι οὐκ εἶχον στρατὸν τῆς ξηρᾶς δυνάμενον ἀντιπαραταχθῆναι πρὸς τὸν ὅλον τῶν Πελοποννησίων, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ναυτικὸν δυνάμενον συνάψαι ναυμαχίαν πρὸς τὴν ὅλην τῶν Ἀθηναίων ναυτικὴν δύναμιν. Αἱ μικραὶ δὲ αὗται πεζομαχίαι καὶ ναυμαχίαι παρατεινόμεναι ἐπὶ δύο ἢ τρία ἔτη ἔμελλον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐξαντλήσειν καὶ καταπονήσειν πρότερον τὸν ἕτερον τῶν ἀντιπάλων, ὥστε αἰτῆσαι παρὰ τοῦ ἄλλου τὴν εἰρήνην, καὶ οὕτω πέρας ἂν ἐγένετο τῷ πολέμῳ, ὥσπερ καὶ ἐγένετο ὄντως ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ πολέμου καίπερ παραταθέντι πλέον τῆς προβλέψεως καὶ προσδοκίας πάντων ἐπ' ἀρκετὸν ἕνεκα τῆς ἐπιδημίας καὶ μάλιστα τῆς ἐλλείψεως τοῦ Περικλέους. Τὰς δὲ κατὰ τὸν Σικελικὸν καὶ Δεκελεικὸν πόλεμον συμβάσας ὀλίγῳ σπουδαιοτέρας μάχας ἢ κατὰ τὸν Ἀρχιδάμειον, οὐδὲ κατ' ὄναρ τις ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἠδύνατο προϊδεῖν.

Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ἵνα καὶ λογικῶς νῦν ἐξετάσωμεν τὸ συζητούμενον χωρίον, ἠδύνατό ποτε ὁ Θουκυδίδης ἐννοῆσαι καὶ εἰπεῖν ὅτι ὁ ἀρχόμενος πόλεμος μέλλοι γενήσεσθαι μείζων καὶ ἀξιολογώτατος πάντων τῶν προγεγενημένων τοῖς Ἕλλησι πρός τε Ἕλληνας καὶ βαρβάρους καὶ δὴ καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ λαμπροτάτων Τρωϊκοῦ καὶ Περσικῶν; Οὐδαμῶς δῆτα. Πῶς γὰρ ἂν εἶπε πρᾶγμα, ὃ καὶ σκέψασθαι μόνον οὔτ' αὐτὸς οὔτ' ἄλλος τις ἠδύνατο; Καὶ οὐ μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου οὐκ ἠδύνατο εἰπεῖν λογικὸς ἀνὴρ ὅτι ὁ πόλεμος οὗτος ἔσοιτο ἀξιολογώτερος ἐκείνων τῶν πολέμων, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ ὅτι ἐγένετο τοιοῦτος. Οὐδὲν γὰρ τὸ κοινὸν οὐδὲν τὸ παραβλητὸν ἔχει ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος πρὸς ἐκείνους τοὺς πολέμους· διότι ἐν μὲν τῷ Τρωϊκῷ, κατά γε τὴν παράδοσιν, ἦν

οὐδὲ ὁ νοθευτὴς ἐτόλμησεν ἀπορρῖψαι, ἡ Ἑλλὰς ξύμπασα ἐξεστράτευσε μετὰ χιλίων διακοσίων νεῶν ἐχουσῶν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας μαχητὰς κατὰ μιᾶς πόλεως βαρβαρικῆς, τῆς Τροίας, ἐν δὲ τοῖς Περσικοῖς ἅπασα ἡ Ἀσία καὶ μέρος τῆς Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης ὡρμήθησαν μετὰ ὑπερμεγέθους δυνάμεως πεζῶν μὲν τοὐλάχιστον ἄνω τοῦ ἑκατομμυρίου, νεῶν δὲ χιλίων τριακοσίων περίπου κατὰ τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος καὶ ταύτης οὐ συνηνωμένης ἁπάσης, πολλαὶ γὰρ αὐτῆς πόλεις αἱ μὲν ἕνεκα φόβου μεγάλου, αἱ δὲ ἕνεκα τῶν συμφερόντων τῶν ἀριστοκρατικῶν μερίδων, ἤγειραν μετὰ τοῦ Πέρσου ὅπλα ἀνόσια κατὰ τῆς ἑαυτῶν πατρίδος βοηθοῦσαι τοῖς Πέρσαις· ἐν ᾧ ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ ἔχομεν πόλεμον Ἑλληνικὸν συναφθέντα μεταξὺ δύο Ἑλληνίδων πόλεων μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν ὄντων καὶ τούτων Ἑλλήνων. Εἰ δὲ αἱ δύο αὗται πόλεις, Σπάρτη καὶ Ἀθῆναι, διατιθέασι νῦν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ὀλίγον τι πλείους στρατιωτικὰς δυνάμεις ἢ ὅσας διέθεσαν τότε κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, οὐδετέρα μέντοι αὐτῶν ἐν οὐδεμιᾷ τῶν γενομένων μαχῶν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ παρέταξε κεχωρισμένως τόσας στρατιωτικὰς δυνάμεις οὔτε κατὰ θάλασσαν οὔτε κατὰ ξηράν, ὅσας συνηνωμένως παρέταξαν ἀμφότεραι κατὰ τοῦ Ξέρξου· ὅσας δ' οὗτος παρέταξεν, οὐ γινώσκομεν ἀκριβῶς, ἀλλὰ δῆτα οὐκ ἦσαν ἥττονες τοῦ ἑκατομμυρίου, ὥσπερ πρὸ μικροῦ ἔφαμεν. Οὐ μὴν οὐδὲ μάχαι συνέβησαν καθ'ἅπαντα τὸν Πελοποννησιακὸν πολεμον τοσοῦτον ἔνδοξοι καὶ τοσοῦτον λαμπραί, ὅσον αἱ τῶν Περσικῶν πολέμων, ἐν αἷς ἡ μὲν τῶν Περσῶν δύναμις ἐθραύσθη ἐς ἀεί, ἡ δὲ Ἑλλας ἀπέφυγε τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν καὶ τὴν ἐκβαρβάρωσιν καὶ τὰ τούτοις ἀκολουθοῦντα κακά. Γινώσκει δ' ὁ Θουκυδιδης, εἴπερ τις ἄλλος, κρίνειν τε καὶ συγκρίνειν ὀρθῶς τὰ τὰ γεγονότα καὶ κατ' ἀξίαν, ὡς ποιεῖ ἐν τῷ Δ' βιβλίῳ (κεφ. 36) τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ὅπου ἀναγράφων τὴν τελικὴν τελείαν ἧτταν τῶν ἐπὶ τῆς νήσου Σφακτηρίας ὄντων Σπαρτιατῶν λέγει ὧδε· «καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι βαλλόμενοί τε ἀμφοτέρωθεν ἤδη καὶ γιγνόμενοι ἐν τῷ αὐτῷ ξυμπτώματι, ὡς μικρὸν μεγάλῳ εἰκάσαι, τῷ ἐν Θερμοπύλαις, ἐκεῖνοί τε γὰρ τῇ ἀτραπῷ περιελθόντων τῶν Περσῶν διεφθάρησαν, οὗτοί τε ἀμφίβολοι ἤδη ὄντες οὐκέτι ἀντεῖχον, ἀλλὰ πολλοῖς τε ὀλίγοι μαχόμενοι καὶ ἀσθενείᾳ σωμάτων διὰ τὴν σιτοδείαν ὑπεχώρουν κ. τ. ἑ.» Ὡς πρὸς τὰ ἠθικὰ δὲ καὶ ὑλικὰ

ἀποτελέσματα, ἃ ἔσχον οἱ Περσικοὶ πόλεμοι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἀθηναίων, οὐδεμίαν παραβολὴν καὶ σύγκρισιν ἦν δυνατὸν γενέσθαι τούτων τῶν πολέμων πρὸς τὸν Πελοποννησιακόν· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οἱ πόλεμοι ἐδόξασαν καὶ ἅμα ἀνέπτυξαν θαυμασίως κατὰ πάσας τὰς ὄψεις τὰς Ἀθήνας καὶ μετ' αὐτῶν τὴν Ἑλλάδα, ὁ δὲ Πελοποννησιακὸς πόλεμος μετὰ τοῦ ἐπισχεῖν ταύτην τὴν πρόοδον ἐξήντλησεν αὐτὰς ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς καὶ ἔωσε σφοδρότατα πρὸς τὴν παρακμήν, ἐξ ἧς οὐκ ἠδυνήθησαν ἔτι ἐξελθεῖν, εἰ καὶ ὅλον τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ τούτου ἀποτελέσματος οὐκ ἐφάνη ἀμέσως, ἀλλ'ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις. Διὸ ὀρθῶς οἱ Ἕλληνες καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιφανέστατον τῶν πολέμων ἐθεώρησαν ἀεὶ τὸν Περσικὸν πόλεμον, οὗ τοὺς μαχητὰς οἱ μὲν ποιηταὶ αὐτῶν τραγικοί τε καὶ κωμικοὶ ἐξύμνουν ἐν τοῖς θεάτροις ὡς ἥρωας, οἱ δὲ διδάσκαλοι προέβαλλον ἐν τοῖς σχολείοις τοῖς μαθηταῖς ὡς τὰ ἰδεώδη πρότυπα τῆς φιλοπατρίας καὶ ἀνδρείας, οἱ δὲ ῥήτορες ἐν ταῖς πανηγύρεσι καὶ ἄλλαις συναθροίσεσι τοῦ λαοῦ ἐξεθείαζον, ὅπως ἐξεγείροιεν καὶ ἀνυψοῖεν τὸ ἐθνικὸν τῶν Ἑλλήνων φρόνημα, ὡς μαρτυροῦσι καὶ ἄλλοι μὲν ποιηταὶ καὶ ῥήτορες καὶ ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ Πανηγυρικῷ αὐτοῦ κεφ. Θ' λέγων «Ἐπιφανέστατος μὲν οὖν τῶν πολέμων ὁ Περσικὸς γέγονε», καὶ κεφ. κ' «Μεγίστου γὰρ ἐκείνου (δηλ.τοῦ Περσικοῦ πολέμου) συστάντος». Καὶ ὅμως τὸν ἐπιφανέστατον καὶ μέγιστον τοῖς πράγμασι τοῦτον πόλεμον διέρχεται ὁ νοθευτὴς σὺν μεγίστῃ ταχύτητι, ταχυδακτυλουργικῶς ὡς εἰπεῖν, μόλις ἀφιερῶν ἐν τῷ «Προοιμίῳ» αὐτοῦ κεφ. 23 δύο ἢ τρεῖς λέξεις, καίπερ ἀναγνωρίζων αὐτὸν ὡς μέγιστον ἔργον,ἀλλὰ μόνον τῶν πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου πεπραγμένων, δικαιολογῶν τὴν γνώμην ἑαυτοῦ ταύτην ὅτι ὁ Περσικὸς πόλεμος ἔσχε τὴν κρίσιν αὐτοῦ διὰ δύο πεζομαχιῶν. Πράττει δὲ τοῦτο ἐπίτηδες δήπου παρερχόμενος οὕτω τάχιστα τὸν σπουδαιότατον καὶ ἀξιολογώτατον τῶν πολέμων, ἵνα δείξῃ αὐτὸν ὑποδεέστερον τοῦ Πελοποννησιακοῦ, οὐ γὰρ ἡγούμεθα αὐτὸν γινέσθαι τόσον ἀμαθῆ, ὥστε ἀγνοεῖν ὅτι, εἰ ὁ Περσικὸς πόλεμος διήρκεσεν ἐλάσσονα χρόνον τοῦ Τρωϊκοῦ καὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ, διὰ τοῦτο οὐκ ἦν ἧσσον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀξιόλογος αὐτῶν. Ἐν ὀλίγῳ γὰρ χρόνῳ οἱ ἐν ἐκείνῳ τῷ πολέμῳ πολεμήσαντες κατεπολέμησαν τὴν ἐξ ἁπάσης τῆς Ἀσίας δύναμιν, καὶ οὐ μόνον τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἔσωσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν

Ἑλλάδα ξύμπασαν ἠλευθέρωσαν καὶ μετ' αὐτῆς καὶ τὴν Εὐρώπην, ἵνα δὴ ἔχοιεν ἐν τοῖς μέλλουσι χρόνοις τοὺς ἐν αὐτῇ οἰκοῦντας εὔνους τε καὶ μνήμονας τῆς εὐεργεσίας ὑπὲρ τῶν ἀπογόνων ἑαυτῶν· ὅ γε δή που ἔδρασάν τε οὗτοι ἀεὶ ἐν τοῖς παρῳχημένοις αἰῶσι πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν δρῶσιν ἐῶντες τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ Ἕλληνας σφάζεσθαί τε θηριωδῶς καὶ ἀφαιρεῖσθαι ληστρικῶς τὴν οὐσίαν τὴν διὰ πολλῶν μόχθων κτηθεῖσαν καὶ ἐκδιώκεσθαι ἀπηνῶς ἐκ τῶν προαιωνίων ἑστιῶν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ βορρᾶ ἐπηλύδων βαρβάρων. Εἰ δ' ὀλιγώτερα χρήματά τε καὶ στρατιωτικὰς δυνάμεις διετίθεσαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν Τρωϊκὸν καὶ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, τοῦτο τὸ ἄλλο καὶ μέγα ἐπιχείρημα τοῦ νοθευτοῦ περὶ τῆς μείζονος σπουδαιότητος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τοσούτῳ λαμπρότεροι καὶ ἀξιολογώτεροί εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ πόλεμοι τοῦ Πελοποννησιακοῦ διὰ τὰς λαμπρὰς πράξεις τὰς κατορθωθείσας κατ' αὐτοὺς ἐκ μικροτέρων πόρων τε καὶ δυνάμεων.

Φαίνεται δὲ προσέτι ὅτι ὁ Θουκυδίδης διὰ τῶν λέξεων «ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων» νοεῖ τοὺς προγεγενημένους μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πολέμους καὶ ἐξ ὧν ἐπιφέρει, ἵνα δικαιολογήσῃ τὴν προσδοκίαν αὐτοῦ ταύτην, λέγων ὅτι προεῖδε τοῦτο τεκμαιρόμενος ὅτι ἀκμάζοντές ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφότεροι παρασκευῇ τῇ πάσῃ καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν ὁρῶν ξυνιστάμενον τὸ μὲν εὐθύς, τὸ δὲ καὶ διανοούμενον»· ἐν γὰρ ταῖς εἰρημέναις λέξεσί φησιν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐβάδισαν εἰς τοῦτον τὸν πόλεμον ἀκμαίως παρεσκευασμένοι ἔχοντες καὶ μέλλοντες ἔχειν καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς τῶν Ἑλλήνων συμμάχους, καὶ διὰ τοῦτο ὁ νῦν πόλεμος ἔσται «ἀξιολογώτερος τῶν προγεγενημέων». Εἰς τοὺς «προγεγενημένους πολέμους» ἄρα οὐκ ἐβάδισαν οὔτε οὕτως παρεσκευασμένοι οὔτε ἔχοντες τοὺς λοιποὺς τῶν Ἑλλήνων συμμάχους, ὥσπερ δὴ ἐγένετο ὄντως ἐν τοῖς προγενομένοις πολέμοις τῶν Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων πρὸς ἀλλήλους. Ἐὰν δ' ὅμως θελήσωμεν νοῆσαι ἐν ταῖς λέξεσι τοῦ Θουκυδίδου «προγεγενημένους πολέμους» πάντας τοὺς προγεγενημένους πολέμους Ἑλληνικούς τε καὶ βαρβαρικούς, τότε βιαζόμεθα ὑπὸ τοῦ κειμένου δέξασθαι ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συνῆψαν πάντας ἐκείνους τοὺς πολέμους πρὸς ἀλλήλους· ὃ παραλογώτατον, οἵ γε οὐ μόνον οὐ συνῆψαν αὐτούς, ἀλλ' οὐδὲ παρέστησαν ἐν τοῖς πλείστοις αὐτῶν. Εἰ δὲ τέλος ὁ Θουκυ-

δίδης ἠθέλησε παραβαλεῖν τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον πρὸς πάντας τοὺς προγεγενημένους βαρβαρικούς τε καὶ Ἑλληνικούς, ἔδει τοὐλάχιστον εἰπεῖν αὐτὸν ὅτι νῦν οἱ δύο οὗτοι λαοὶ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν συμμάχων ἑαυτῶν μέλλοιεν διαθήσειν μείζονας δυνάμεις ἢ ὅσας διέθεσαν πρότερον ἐν τοῖς προγεγενημένοις πολέμοις βάρβαροί τε καὶ Ἕλληνες ὁμοῦ, καὶ ἕνεκα τούτου μέλλοι καὶ ἡ Ἑλλὰς κινδυνεύσειν πλεῖον ἢ ἐν ἐκείνοις, καὶ ὅτι συναφθήσοιντο μάχαι μείζονες καὶ ἐνδοξότεραι τῶν τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν. Ἀλλὰ ταῦτά γε οὔτε προέβλεπεν οὔτε ἠδύνατο προϊδεῖν, ὡς σαφέστατα κατεδείχθη ἐν τοῖς ἀνωτέρω λεχθεῖσιν.

Ἐνταῦθα εὔκαιρον κρίνομεν ὁμολογῆσαι ὅτι ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν τῇ διὰ τῆς «Ν. Ἡμέρας» δημοσιευθείσῃ παραχθέντες ἐκ τῶν παρερμηνειῶν τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Θουκυδίδου ἐθεωρήσαμεν τὸ «προγεγενημένων» ὡς παρείσακτον· εἰ γὰρ ὄντως ἐσήμαινε κατὰ τὴν ἡμαρτημένην ἑρμηνείαν αὐτῶν πάντας τοὺς προγεγενημένους πολέμους ἑλληνικούς τε καὶ βαρβαρικούς, ἀναγκαίως τότε ἔδει εἶναι τῆς χειρὸς τοῦ νοθευτοῦ, τὸ δὲ «ἀξιολογώτατον» λελέχθαι ἀπολύτως· ἀλλὰ γνησιώτατόν ἐστιν, ὅταν γε ὀρθῶς ἑρμηνευθῇ, ὥσπερ εἴδομεν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ μῆκος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τὰ γενόμενα κατ' αὐτὸν κακά, ἃ ὁ νοθευτὴς ἀπαριθμεῖ ἐν τῷ τέλει τοῦ «Προοιμίου» (κεφ. 23) προστιθεὶς αὐτοῖς καὶ οὐ γενόμενα, δηλ. τὰς πυκνὰς τοῦ ἡλίου ἐκλείψεις καὶ αὐχμοὺς καὶ λιμοὺς μετὰ ῥητορικῆς τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ὑπερβολῆς γλώσσης, οὐκ ἦν δυνατὸν τῷ Θουκυδίδῃ, ὥσπερ πολλάκις ἤδη εἴπομεν καὶ ἀπεδείξαμεν, ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἱσταμένῳ προϊδεῖν, οὐδ' ἄρα ἐλπίσαι αὐτὸν ἔσεσθαι ἕνεκά τε τούτων καὶ τοῦ μεγάλου μήκους ἀξιολογώτερον καὶ μείζω πάντων τῶν προγεγενημένων πολέμων. Τὴν πραγματικὴν δὲ σπουδαιότητα, ἣν ἔχει ἡμῖν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὡς ἐπενεγκὼν τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει τὴν πρὸς τὴν παρακμὴν φοράν, οὔτε διεῖδεν ὁ νοθευτής, οὔτε ἠδύνατο διϊδεῖν· τοῦτο γὰρ τὸ ἀποτέλεσμα ἐφάνη ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα αἰῶσι.

Τὸ Θουκιδίδειον οὖν κείμενον ἐξεταζόμενον καὶ γραμματικῶς καὶ ἱστορικῶς καὶ λογικῶς ἀποδείκνυσι σαφέστατα ὅτι ὁ Θουκυδίδης λέγων ὅτι ὁ ἀρχόμενος πόλεμος ἔμελλεν ἔσεσθαι «μέγας τε καὶ ἀξιολογώτατος τῶν προγεγενημένων» ἐνόει «προγεγενημένους

πολέμους» τοὺς πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου γενομένους μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, πρὸς οὓς μόνους γε δὴ ἦν εὔλογος ἡ παραβολὴ καὶ σύγκρισις· τὸ παρεισαχθὲν δὲ μέγα τεμάχιον τοῦ «Προοιμίου» ὑπὸ τοῦ νοθευτοῦ, ἐν ᾧ παραβάλλεται λίαν παραλόγως ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος πρὸς πάντας τοὺς προγεγενημένους πολέμους ἑλληνικούς τε καὶ βαρβαρικούς, φαίνεται καταδήλως ὅτι οὐκ ἔστιν ἕνεκα τούτου τῆς χειρὸς τοῦ Θουκυδίδου, ἐπειδή γε ἀντιφάσκει πρὸς ὅ,τι λέγει τε καὶ νοεῖ ὁ ἱστορικὸς οὗτος ἐν τῇ γνησίᾳ περιόδῳ, ἣν ἔθηκεν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ὡς προοίμιον ἱκανὸν αὐτῆς, ὥσπερ γέ ἐστιν.

Ὅσοι δ' ἂν τῶν περὶ τὸν Θουκυδίδην ἀσχολουμένων φιλολόγων θελήσωσιν ὑποστηρίξαι τὴν ἐναντίαν τῆς ἡμετέρας ἑρμηνείαν τὴν μέχρι τοῦ νῦν ὀρθὴν θεωρουμένην, ὅτι δηλαδὴ διὰ τῆς λέξεως «προγεγενημένων» ὁ Θουκυδίδης νοεῖ πάντας τοὺς πρότερον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου γενομένους βαρβαρικούς τε καὶ Ἑλληνικοὺς πολέμους, οὐδὲν ἄλλο ποιήσουσιν ἢ διατελέσουσι παραβιάζοντές τε τὰς γνησίας λέξεις τοῦ ἱστορικοῦ γραμματικῶς καὶ ἱστορικῶς καὶ λογικῶς καὶ παραλογιζόμενοι μεγάλως· οὐδένα δ' ὅμως πείσουσί ποτε ἔχοντά γέ τινα εἴδησιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ θέλοντα χρῆσιν ποιεῖσθαι τοῦ ἑαυτοῦ λογικοῦ, οὐδὲ ἐκφοβήσουσιν ἐκτοξεύοντες ἐν ἀπορίᾳ ἐπιχειρημάτων λογικῶν ὕβρεις καὶ εἰρωνείας καὶ καταφρονήσεις ἐθνικάς· ταῦτα γὰρ ἀδίκως καὶ παραλόγως ἐκτοξευόμενα ἐπιστρέφουσι κατὰ τῶν ἐκτοξευόντων καὶ καθιστῶσιν αὐτοὺς καταγελάστους καὶ δεικνύασιν οἴησιν πολλὴν ἐν ἑαυτοῖς ἐγκλείοντας.

Εἰ καὶ μόνος δὲ ὁ πρῶτος ἀποδεικτικὸς τῆς νοθείας τοῦ «Προοιμίου» τοῦ νοθευτοῦ λόγος, ὁ τριπλῆν τὴν ἀπόδειξιν ἐσχηκώς, ὃν ἄρτι διεξήλθομεν, ἐστὶν ἀρκούντως ἰσχυρός, ὥστε ἀπορρῖψαί τινα αὐτὸ ἄνευ δισταγμοῦ, χάριν ὅμως μείζονος ἀποδείξεως προβησόμεθα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους λόγους, δι' οὓς αὐτὸ ἀποδείκνυται παρέμβλητον ὑπὸ ξένης χειρός, καὶ δὴ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν δεύτερον ἀποδεικτικὸν λόγον τὸν ἐκ τοῦ ὕφους πορίζόμενον. Τὸ γὰρ ὕφος τοῦ παρεισάκτου τεμαχίου τοῦ «Προοιμίου» ἐξεταζόμενον εὑρίσκεται οὐχ ὁμοιάζον τῷ ὕφει τῶν γνησίων μερῶν τῆς ἱστορίας τοῦ Θουκυδίδου· ἐπειδὴ τούτων μέν ἐστι ῥέον τε καὶ σαφὲς καὶ ὁμαλόν, καί, ὅπου ἐστὶν ἀνάγκη, βαθυνόως πεφρασμέ-

νον καὶ ἔχον τήν τε σύνταξιν καὶ τὴν ῥητορικὴν τέχνην φυσικὴν καὶ ἀνεκζήτητον, οἷον ἦν ἐν χρήσει ἐν Ἀττικῇ κατὰ τὸν 5ον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, πρίν γε δὴ τοὺς σοφιστὰς διαφθεῖραι αὐτό, τὸ δὲ τοῦ «Προοιμίου» πρὸς τῇ τραχείᾳ ἐκφράσει καὶ πλῆρές ἐστι περιόδων ἀπεράντων καὶ περιπεπλεγμένων διὰ πολλῶν μετοχῶν ἀπολύτων καὶ ἕνεκα τούτων δυσπαρακολουθήτων καὶ ἔστιν ὅπου δυσνοήτων, περιέχει τε λέξεις ἰωνικάς, ἃς ἠρύσατο ὁ νοθευτής, ὅτε τὸ «Προοίμιον» συνέταττεν, ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ἡροδότου καὶ ἄλλων ἰωνιστὶ γραψάντων συγγραφέων. Τοιαῦται δέ εἰσι τὸ «ἐνεόχμωσε» (κεφ. Προοιμίου 12,2), ἀνθ' οὗ ὁ γνήσιος Θουκυδίδης χρῆται τῷ «νεωτερίζω», καὶ τὸ «ὁμαιχμία» (κεφ. 18,3), ἀνθ' οὗ ἐν τοῖς γνησίοις τόποις τοῦ Θουκυδίδου ὑπάρχει τὸ «ξυμμαχία». Καὶ τὸ μὲν «ἐνεόχμωσε» ἀπαντᾷ ἅπαξ μόνον ἐν τῷ σημειωθέντι τόπῳ τοῦ «Προοιμίου», ἐν ᾧ τὸ «νεωτερίζω» ἀπαντᾷ εἴκοσι τρεῖς φοράς, τὸ δὲ «ὁμαιχμία», ὡς καὶ τὸ ἐν Θουκυδ. Γ', 58, 4 παρείσακτον «ὁμαίχμοις» ἐπίσης ἅπαξ, εν ᾧ ἐν τοῖς γνησίοις τόποις τὸ μὲν «ξυμμαχία» ἑκατὸν ἓξ φοράς, τὸ δὲ «ξύμμαχος» περὶ τὰς πεντακοσίας». Χρῆται δὲ προσέτι ὁ νοθευτὴς ἐν τῷ «Προοιμίῳ» καὶ ποιητικαῖς λέξεσιν, ἀνθ' ὧν ὁ γνήσιος Θουκυδίδης ἔχει ἄλλας ἰσοδυνάμους πεζάς, ὡς τὸ «ἔπλῳζον» (κεφ. 13,5), ὃ ἅπαξ μόνον ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ φέρεται, ἐν ᾧ τὸ ἰσοδύναμον πεζὸν καὶ ἀττικὸν «πλέω» ὑπὲρ τὰς 200 φοράς. Πρὸς δὲ ἐν τῷ «Προοιμίῳ» ἀπαντῶσι λέξεις οὐδαμοῦ παρ' ἄλλοις συγγραφεῦσιν ἀπαντῶσαι, οἷαί εἰσι τὸ «σιδηροφορεῖσθαι» (Α', 5, 3 καὶ 6,1), τὸ «ἀμνηστούμενα» (Α', 20,3) καὶ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν «ἔξω» (Α', 9,5 καὶ 10,4) μετ' ἀσυνήθους παρ' Ἀττικοῖς σημασίας κείμενον. Πάσας ταύτας τὰς ἀνωμαλίας καὶ τοὺς ξενισμοὺς ὡς πρὸς τὴν Ἀττικὴν γλῶσσαν οὐ δυνατὸν εἶναι τυχαίους οὐδὲ προέρχεσθαι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Θουκυδίδου· εἰ γὰρ οὗτος ἐχρήσατο τούτοις, ἐχρήσατο ἂν καὶ ἐν τοῖς γνησίοις μέρεσι τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ἅ γε δὴ πολλῷ πλειονά εἰσι τῶν νόθων· ἴσμεν δὲ τὸν νοθευτὴν κατὰ τὰ εἰρημένα ἡμῖν ἐν τῇ περὶ τῆς νοθεύσεως τοῦ Θουκυδίδου μελέτῃ ἀνατραφέντα τε ἔξω τῆς Ἀττικῆς καὶ οὐ κεκτημένον τελέως τὴν ἐν αὐτῇ λαλουμένην τε καὶ γραφομένην διάλεκτον. Οἱ εὑρίσκοντες δὲ ὁμοιότητά τινα ἐν τῷ ὕφει τοῦ «Προοιμίου» πρὸς τὸ τῶν γνησίων μερῶν τοῦ Θουκυδίδου ἐνθυμηθήτωσαν ὅτι παντὸς συγγραφέως τὸ ὕφος δυνατόν ἐστι μιμηθῆναι ὑπ'

ἄλλου, ἐὰν μὴ τελέως, τοὐλάχιστον μέχρι σημείου πολὺ προσεγγίζοντος τῷ γνησίῳ, ὅταν μάλιστα ἡ μίμησις γίγνηται ὑπὸ συγχρόνου ἢ ζῶντος ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα. Καὶ ὅμως ὁ νοθευτὴς πολὺ ἀπέχει τοῦ ἐπιτετυχηκέναι ἐν τῇ μιμήσει· αἱ διαφοραὶ γὰρ τοῦ ὕφους αὐτοῦ πολλαί εἰσιν, ἅσπερ συντόμως ἀνωτέρω ἐξέθεμεν.

Τρίτον δ' ἀποδείκνυται τὸ «Προοίμιον» νόθον ἐκ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀποδιδομένου ἐν αὐτῷ τῷ Θουκυδίδῃ, ὅστις γε διαφέρει πολὺ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἐμφαινομένου ἐν τοῖς γνησίοις μέρεσι τοῦ ἱστορικοῦ· ἐν μὲν γὰρ τῷ «Προοιμίῳ» φαίνεται ὁ Θουκυδίδης ὢν φιλόκαυχός τις καὶ φίλαυτος ἐν μεγάλῳ βαθμῷ· ποιεῖται γὰρ ὑπὸ τοῦ νοθευτοῦ πειρώμενος ἀποδεῖξαι ἐν αὐτῷ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ οὖσάν τε τὴν ἀξιολογωτάτην τῶν ἱστοριῶν καὶ ἔχουσαν τὴν πλείστην ἀξίαν, καὶ πρὸς δὲ συγγεγραμμένην ἀκριβεστέρως πασῶν τῶν συγγραφεισῶν πρὸ αὐτῆς, ὧν τοὺς συγγράψαντας λέγει δέξασθαι ἀβασανίστως πᾶν ὅ,τι ἀκούοιεν, καὶ προσέτι συντεθεῖσαν αὐτὴν πρὸς τὸ εἶναι ἐσαεὶ κτῆμα ὠφέλιμον τοῖς ἀναγινώσκουσι (κεφ. 20), καὶ οὐχ ὥς τινα συγγραφὴν τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραψάντων συγγραφεῖσαν πρὸς ἀκρόασιν μόνον καὶ τέρψιν ἐφήμερον· καὶ φθονερὸς δέ· βουλόμενος γὰρ ἀμαυρῶσαι τὴν ἀγαθὴν φήμην τοῦ Ἡροδότου, ἧς ἀπέλαυεν ὡς χαρίεις τε καὶ τερπνὸς ἱστορικός, ἵνα δὴ σὺν τῇ ἀμαυρώσει αὐτοῦ ἐλαττώσειε τὴν ἀξίαν τῶν Περσικῶν πολέμων, κατηγορεῖ αὐτοῦ, εἰ καὶ μὴ ὀνομαστὶ σεμνότητός γε ἕνεκα, ὡς ἀβασανίστως καὶ ἀνακριβῶς συγγράψαντος ὅσα ἤκουσε, περὶ οὗ φέρει καὶ δύο ἀποδείξεις τὴν μὲν περὶ τῆς ψήφου τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, τὴν δὲ περὶ τοῦ Πιτανάτου λόχου. Ἐν τούτοις ὅμως, εἰ καὶ πρόκειται περὶ πραγμάτων σμικροτάτης σημασίας, ὁ ἀβασανίστως συγγράψας οὐκ ἔστι δήπου ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ γράψας τὸ «Προοίμιον», ὅστις γε πρὸς ἄλλαις πολλαῖς ἐν ἄλλοις τόποις γραφείσαις ἀνακριβείαις ἔγραψεν ἔν τε τῷ «Προοιμίῳ» καὶ ἐν τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ τοῦ Θουκυδίδου κεφ. 54-59 καὶ τὰ περὶ τοῦ φόνου τοῦ Πεισιστρατίδου Ἱππάρχου διαστρέφων τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγονότων ἔκ τε ἀμαθείας γε καὶ πνεύματος φίλου τῶν ἀριστοκρατικῶν, οἵ γε ἀπ' ἀρχῆς ἠθέλησαν ἀμαυρῶσαι τὴν φιλόπατριν πρᾶξιν τῶν Τυραννοκτόνων δι' αἰσχρῶν συκοφαντιῶν. Οἱ μὲν γὰρ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης, ἅτε δὴ βασιλεῖς, πιθανώτερόν ἐστιν ὅτι εἶχον ἕκαστος ὡς γέρας δύο ψήφους καὶ οὐ μίαν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ὁ Λουκιανὸς ἐπιβεβαιοῖ ἐν Ἁρμον. κεφ.

3, εἰ δὲ ὁ Ξενοφῶν, ἢ ὁστισδήποτέ ἐστιν ὁ τὴν Πολιτείαν τῶν Λακεδαιμονίων συγγράψας, παραλείπει μνείαν ποιήσασθαι τούτου τοῦ γέρατος. αὐτὸς καὶ ἄλλας τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης τιμὰς παρέλιπεν ἀναγράψαι. Ὁ δὲ Πιτανάτης λόχος ἴσως, ὅτε ἔγραφεν ὁ νοθευτὴς τὸ «Προοίμιον», ἦν κατηργημένος ἢ ἄλλως ὠνομασμένος, ἀλλὰ μᾶλλον πιστεύομεν ὅτι ὁ νοθευτὴς κακῶς ἐπέπυστο τοῦτο. Ὅτι γε μέντοι ὑπῆρξε λόχος Πιτανάτης ἐν Σπάρτῃ κληθεὶς οὕτως ἀπὸ τῆς Πιτάνης, ἑνὸς τῶν δήμων αὐτῆς, ἀποδείκνυσι καὶ ἡ τιμητικὴ ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀνανέωσις τοῦ ἐν λόγῳ Πιτανάτου λόχου (Ἡρωδιαν. Δ', η', 3). Καὶ ἄλλως, εἰ ταῦτα ἦσαν ὄντως ἡμαρτημένως ἀναγεγραμμένα ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, οὐκ ἐδικαιοῦτο ὁ νοθευτὴς καὶ μάλιστα αὐτός, ὃς δὴ πολλά γε ἀνακριβῆ ἔγραψε καὶ ὑπέβαλε τῷ Θουκυδίδῃ, ἐπειδὴ πάντες οἱ ἱστορικοὶ περιπίπτουσιν εἰς σφάλματα καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ διότι τὸ ἁμαρτανειν ἀνθρώπινον. καθάψασθαι τῆς ἀξιοπιστίας μεγάλου ἱστορικοῦ, οἷος ἦν ὄντως ὁ Ἡρόδοτος, ὃς δὴ καὶ ἐπιμοχθοτέρας καὶ δαπανηροτέρας τῶν τοῦ Θουκυδίδου περιηγήσεις ἀνέλαβεν ἐκ τοῦ μόνου πόθου τοῦ μὴ ἀφανισθῆναι ὑπὸ τῆς λήθης καὶ τῶν χρόνων τὰς λαμπρὰς πράξεις τῆς νίκης, ἣν ἤρατο ἡ μικρὰ Ἑλλὰς ἐκ τῆς πάλης, ἣν συνῆψε μετὰ τῆς γιγαντιαίας Ἀσίας. Ἐποίησε δὲ τοῦτο λαμπρῶς· σὺν τῇ ἀναγραφῇ γὰρ τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων ἀγώνων ἠθέλησεν ἅμα εὐρῦναι καὶ τὰς ἱστορικὰς καὶ γεωγραφικὰς γνώσεις τῶν συγχρόνων ἑαυτῷ ὁμοεθνῶν, τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἐπειδή γε ὁ νοθευτὴς προέθετο ἀποδεῖξαι τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον «ἀξιολογώτατον πάντων τῶν πολέμων Ἑλληνικῶν τε καὶ βαρβαρικῶν», ἦν αὐτῷ ἀνάγκη καθάψασθαι τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Ὁμήρου, καὶ μειῶσαι οὕτω τὴν αἴγλην τὴν περιβάλλουσαν τὸν Τρωϊκὸν καὶ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, τοὺς λαμπροτάτους γενομένους τῶν Ἑλληνικῶν ἀγώνων, ὧν τὸν μὲν ᾖσεν ὁ θεῖος Ὅμηρος διὰ τῶν μεγαλοφθόγγων ἐπῶν αὐτοῦ, τοὺς δὲ ὕμνησε μετὰ πολλῆς τέρψεως καὶ ἡδύτητος ὁ τερπνότατος τῶν ἱστορικῶν Ἡρόδοτος. Ἀλλ' ἡ πείρασις αὕτη τοῦ νοθευτοῦ ὑπῆρξε ματαία· οὔτε γὰρ τοὺς ἑαυτοῦ συγχρόνους ἔπεισεν, οὔτε τοὺς μετὰ ταῦτα Ἕλληνας, ὥσπερ ἤδη εἴδομεν. Ὁ δὲ γνήσιος Θουκυδίδης τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ αὐτεπαίνου καὶ τοῦ τύφου τῆς φιλαυτίας, ὥστε ἐν μὲν τοῖς ἑπτὰ στίχοις τοῖς ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην περίοδον τοῦ «Προοιμίου»

τὴν καὶ μόνην γνησίαν οὖσαν αὐτοῦ, παρίστησιν ἑαυτὸν ὡς ἄγνωστόν τινα Ἀθηναῖον, τοῦτο γὰρ δύναται τὸ «Θουκυδίδης Ἀθηναῖος» ἀνάρθρως ἐξενενηγμένον· ἐν δὲ τῇ ἀναγραφῇ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἀμφιπόλεως βιβλ. Δ', 104, ὅπου ἦν εὔκαιρον καὶ εὔλογον ὑπερασπίσαι ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἀδίκου κατηγορίας, ὅτι προὔδωκε τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα μὴ σπεύσας ἐγκαίρως, ἔτυχε γὰρ στρατηγῶν τότε περὶ τὴν Θάσον σὺν ναυσί τισιν, εἰς βοήθειαν τῆς ῥηθείσης πόλεως, οὐ μόνον ἀπέσχεν αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ μνείας, μεγαλοφρόνως φερόμενος, ἠξίωσεν αὐτήν. Ἐν ἀμφοτέροις δὲ τοῖς τόποις τούτοις, ὥσπερ καὶ ἐν Δ', 106, ὅπου ποιεῖται μνείαν ἑαυτοῦ, ποιεῖ τοῦτο ἐν τρίτῳ προσώπῳ ὡς περὶ ξένου τινὸς τοῦ λόγου ὄντος· οὐδαμοῦ δὲ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ εἰσάγει ἑαυτὸν κρίνοντά τι ἢ λέγοντα ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ πανταχοῦ ἀναγράφει τὰ πράγματα ἀντικειμενικῶς καὶ ποιεῖ αὐτὰ φθεγγόμενά τε καὶ κρίνοντα περὶ ἑαυτῶν. Πάντα δὲ τὰ μέρη, ἐν οἷς φαίνεται ὁ Θουκυδίδης ἐκφέρων πρωτοπροσώπως κρίσιν τινὰ ἢ λέγων τι, παρείσακτά εἰσιν, ὡς ὑποδηλοῦνται ἐν τῇ περὶ νοθεύσεως τοῦ Θουκυδίδου μελέτῃ ἡμῶν, πλὴν ἴσως τοῦ ἐν Α', 23, 5 «προὔγραψα»· ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐχ ὅλως ἀπίθανόν ἐστι γεγράφθαι τὸ πρῶτον ἐν τρίτῳ προσώπῳ «προὔγραψε» καὶ ἔπειτα μεταβληθῆναι ὑπὸ τοῦ νοθευτοῦ εἰς πρῶτον πρόσωπον· ἐν τρίτῳ γὰρ προσώπῳ ἕνεκα τοῦ παρεμβληθέντος μεγάλου τεμαχίου τοῦ «Προοιμίου» τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ οὐκ ἐνοεῖτο εὐχερῶς ἐκ τῶν προηγουμένων.

Τέταρτος δὲ καὶ αὐτὸς σπουδαῖος λόγος τῆς νοθείας τοῦ «Προοιμίου» ἐστὶν ὅτι, ἐπειδὴ ὁ μὲν Θουκυδίδης ἐδολοφονήθη κατὰ τὴν εἰς Ἀθήνας κάθοδον αὐτοῦ, πρὶν δυνηθῆναι πατῆσαι τὸ ἔδαφος αὐτῶν, τῷ 404 π. Χ., ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπανερχόμενος, τὸ δὲ «Προοίμιον» συνταχθέν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν φράσεων αὐτοῦ, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου μετὰ τῶν ἄλλων παρεισάκτων χωρίων, ὧν δύο μὲν δεικνύασι διαμονήν τινα τοῦ Θουκυδίδου ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ἓν δέ, τὸ Β', 100, 2, ὅτι οὗτος ἔζη μετὰ τὸ 399 ἔτος π. Χ., χρονικῶς ἀδύνατόν ἐστι γεγράφθαι ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Θουκυδίδου. Ὅτι δ' εὐθὺς μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Θρασυβούλου ἐπέστρεφεν εἰς Ἀθήνας ὁ Θουκυδίδης, μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ νοθευτοῦ λέγοντος ἐν τῷ Ε' βιβλίῳ τοῦ ἱστορικοῦ κεφ. 26 ἐκ προσώπου τοῦ Θουκυδίδου ὅτι οὗτος ἔμεινεν ἐξόριστος ἐξ Ἀθηνῶν μετὰ τὴν εἰς Ἀμφίπολιν στρατηγίαν

αὐτοῦ εἴκοσιν ἔτη, ἡ στρατηγία δ' αὕτη τοῦ Θουκυδίδου ἐγένετο τῷ ὀγδόῳ ἔτει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 424 ἔτους π. Χ. Πιθανὸν δ' ἐστὶν ὅτι τὴν εἴδησιν ταύτην ἔμαθεν ὁ νοθευτὴς εἴτε ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Θουκυδίδου, εἰ μή τι μέλος ἦν αὐτῆς, εἴτε ἐκ τοῦ ψηφίσματος τοῦ Οἰνοβίου, δι' οὗ ὁ ἱστορικὸς ἀνεκλήθη εἰς Ἀθήνας. Καὶ ἄλλως δὲ ὁ χρόνος οὗτος φαίνεται ἐπιτηδειότερος πρὸς κάθοδον τοῦ Θουκυδίδου· κατελθόντος γὰρ τοῦ Θρασυβούλου εἰς Ἀθήνας ἀποκατέστη ἡ δημοκρατία καὶ ὁ βίος ἐν αὐταῖς ἐγένετο εἰρηνικός τε καὶ ἀσφαλής. Ὅτι δὲ ὁ Θουκυδίδης ἐδολοφονήθη κατὰ τὴν κάθοδον αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας ῥητῶς μαρτυρεῖται ὑπὸ Παυσανίου τοῦ Περιηγητοῦ λέγοντος ἐν βιβλ. Α', 13, 11 «Οἰνοβίῳ δὲ ἔργον ἐστὶν ἐς Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου χρηστόν· Ψήφισμα γὰρ ἐνίκησεν Οἰνόβιος κατελθεῖν ἐς Ἀθήνας Θουκυδίδην, καί οἱ δολοφονηθέντι, ὡς κατῄει, μνῆμά ἐστιν οὐ πόρρω πυλῶν Μελιτίδων»· ἣν εἴδησιν ὁ Παυσανίας πιθανὸν ὅτι ἐδανείσατο παρὰ Πολέμωνος τοῦ Περιηγητοῦ τοῦ γράψαντος περὶ τῶν ἐν Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν ἀναθημάτων, ἐν οἷς ἔκειτο καὶ ὁ ἀνδριὰς τοῦ Οἰνοβίου ὁ ἐγερθεὶς ἴσως εἰς αὐτὸν ἐξ εὐγνωμοσύνης ὑπὸ μέλους τινὸς τῆς οἰκογενείας τοῦ Θουκυδίδου ἀντὶ τῆς χρηστῆς αὐτοῦ πράξεως, ἅτε κατορθώσαντος διὰ ψηφίσματος ἀπολυθῆναί τε τὸν ἱστορικὸν τῆς ἀδίκου κατηγορίας τῆς προδοσίας τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος καὶ ἀνακληθῆναι εἰς αὐτὴν ἐπισήμως ἠθωωμένον. Ἐπειδὴ δὲ δύο τέκνα τοῦ Θουκυδίδου μνημονεύονται, εἷς μὲν υἱὸς Τιμόθεος καλούμενος, μία δὲ θυγάτηρ, ἧς ὄνομα οὐ λέγεται, ἐξ ὧν ὁ Τιμόθεος ἀνεφέρετο ὑπὸ τοῦ Πολέμωνος ἐν τῇ ἀναγραφῇ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Οἰνοβίου, οὐκ ἀπίθανον ὅτι οὗτος ἀνήγειρε τὸν ἀνδριάντα τοῦ Οἰνοβίου· ἴσως δὲ καὶ οὗτός ἐστιν, ὑποθεῖτό τις ἄν, ᾧ τινι ὁ χρόνος, ὃν ἡμεῖς ὡρίσαμεν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ Θουκυδίδου, μὴ ἀρέσκει, ὁ πρῶτος ἐκδοὺς τὸ ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀτελὲς ἀφεθὲν ἔργον ἕνεκα τῆς δολοφονίας, ἐπεὶ παρενέβαλεν εἰς αὐτό, ὅσα γε ἐθεώρησεν ἀναγκαῖα πρὸς συμπλήρωσίν τε καὶ καλλωπισμὸν αὐτοῦ μέρη. Καὶ οὕτω μέν, ἀληθές ἐστιν, νοεῖται ὁ λόγος, δι' ὃν ἐν τῷ «Προοιμίῳ» τοσαύτη κατεβλήθη σπουδὴ πρὸς τὸ παρασταθῆναι τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὡς τὸν ἀξιολογώτατον πάντων τῶν πολέμων, καὶ διότι ὑπάρχουσι ξενισμοὶ καὶ ἀνωμαλίαι ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν παρεισάκτων χωρίων· τῷ γὰρ υἱῷ τοῦ Θουκυδίδου ἅτε δὴ ἀνα-

τραφέντι πόρρω τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν φυγὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν πολλαῖς ἄλλαις Ἑλληνικαῖς πόλεσι διαφόρους ἐχούσαις τοπικὰς διαλείπτους, οὐχ οἷόν τ' ἦν γενέσθαι ἐντελῶς καὶ ἀμιγῶς κατόχῳ τῆς Ἀττικῆς γλώσσης· ἀλλ' ἡμεῖς γε μᾶλλον κλίνομεν ὁρίσαι ἕνεκα χωρίων τινῶν παρεισάκτων καὶ λόγων ἱστορικῶν, οὓς δὴ ἐξέθεμεν συντόμως ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν, χρόνον τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ Θουκυδίδου νεώτερον τῶν χρόνων τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Τιμοθέου, καὶ δέξασθαι ὡς πρῶτον ἐκδότην, εἴπερ γε δεῖ εἶναί τινα τῶν συγγενῶν τοῦτον, υἱωνόν τινα τοῦ ἱστορικοῦ.

Ἀλλ' ὅστις δήποτε ἦν οὗτος εἴτε συγγενὴς αὐτοῦ, εἴτε ἄλλος τις ξένος τῆς οἰκογενείας ὁ ἐπιτραπεὶς τοῦτο, πόρρω ἀπέχει τῆς τε διανοίας καὶ τῆς πολιτικῆς μορφώσεως καὶ πείρας καὶ τῆς λεκτικῆς τέχνης τοῦ Θουκυδίδου. Τοσαύτη δὲ ἐστὶν ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ αὐτοῦ, ὥστε ἐν τῇ ἁπλῇ ἀναγνώσει, ὁσάκις ἂν παρουσιάζωνται τὰ παρείσακτα χωρία, ὁ ἀναγνώστης αἰσθάνεται οὐ δυσχερῶς ὅτι ὁ γράφων ταῦτα οὐκ ἔστιν ὁ αὐτὸς καὶ ὁ γράψας τὰ γνήσια μέρη ἀνήρ. Δυστυχῶς δ'ὅμως περὶ τούτων οὐκ ἔχομεν παρὰ τῶν ἀρχαίων εἴδησίν τινα διδάσκουσαν ἡμᾶς ἀκριβῶς· τοὐναντίον δὲ ἀναφέρεται ἐν τῷ βίῳ τοῦ Θουκυδίδου τῷ ὑπὸ τοῦ Μαρκελλίνου συντετεταγμένῳ, ὅτι τινὲς τῶν Ἀλεξανδρίνων φιλολόγων ἀπεδίδοσαν τὴν συγγραφὴν τοῦ ὀγδόου βιβλίου τοῦ Θουκυδίδου τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ. Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ἡ ὕπαρξις αὐτῆς, ἐπειδήπερ οὐδὲ τὸ ὄνομα αὐτῆς λέγεται, ἐφηυρέθη, ἵνα ἀποδοθείη αὐτῇ τὸ ῥηθὲν βιβλίον, ὅπερ, ἐπειδὴ ἐστιν ἀτονώτερόν πως πεφρασμένον, ἐθεωρήθη ὑπό τινων σχολαστικῶν φιλολόγων, οἵτινές γε οὔτε τότε ἔλειπον οὔτε νῦν, ὡς ἔργον γυναικείας φύσεως. Τοῦτο συνάγεται ἐκ τῶν λόγων τοῦ χωρίου τοῦ Μαρκελλίνου, ἐν ᾧ μνεία τε γίνεται θυγατρὸς τοῦ Θουκυδίδου καὶ ἀποδίδοται αὐτῇ τὸ ὄγδοον βιβλίον, ὃ ἔχει ὧδε «Λέγουσι δέ τινες τὴν ὀγδόην ἱστορίαν νοθεύεσθαι καὶ μὴ εἶναι τοῦ Θουκυδίδου, ἀλλ' οἱ μέν φασιν εἶναι τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, οἱ δὲ Ξενοφῶντος· πρὸς οὓς λέγομεν ὅτι τῆς μὲν θυγατρὸς ὡς οὐκ ἔστι δῆλον· οὐ γὰρ γυναικείας φύσεως τοιαύτην ἀρετήν τε καὶ τέχνην μιμήσασθαι· ἔπειτα, εἰ τοιαύτη τις ἦν, οὐκ ἂν ἐσπούδασε λαθεῖν, οὐδ' ἂν τὴν ὀγδόην ἔγραψε μόνην, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ κατέλιπεν ἄν, τὴν οἰκείαν ἐκφαίνουσα φύσιν». Οὗτος δὲ μοὶ φαίνεται ὢν ὁ λόγος μᾶλλον, δι' ὃν οὐκ ἀπέδωκαν τὸ

ὄγδοον βιβλίον τοῦ Θουκυδίδου τῷ υἱῷ αὐτοῦ Τιμοθέῳ· ἠθέλησαν γὰρ δηλονότι χαρακτηρίσαι αὐτὸ ὡς ἔργον γυναικείας καὶ οὐκ ἀνδρείας φύσεως, ὅταν γε παραβάλληται πρὸς τὸ λοιπὸν ἔργον αὐτοῦ· καὶ οὐχ ὥς τινες εἰκάζουσιν ἐκ τοῦ παρατεθέντος χωρίου τοῦ Μαρκελλίνου, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θουκυδίδου οὐκ ἐπέζησεν αὐτῷ. Ὅτι δὲ ἡ εἴδησις ἡ πολύτιμος τοῦ Παυσανίου περὶ τῆς δολοφονίας τοῦ Θουκυδίδου, ὅτι αὕτη ἐγένετο κατὰ τὴν κάθοδον αὐτοῦ, πρὶν ἀξιωθῆναι αὐτὸν θεῖναι τὸν πόδα ἐπὶ τῆς προσφιλοῦς πατρίδος γῆς, ἀκριβής ἐστι, φαίνεται ἔκ τε τοῦ συνδεδέσθαι αὐτὴν μετὰ τῆς ἐρεύνης τοῦ Πολέμωνος περὶ τῆς αἰτίας τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Οἰνοβίου, ἐπὶ τοῦ βάθρου οὗ ἴσως ἐγίνετο καί τις μνεία περὶ τῆς δολοφονίας τοῦ Θουκυδίδου, καὶ ἐκ τοῦ εἶναι τὸ ἐν Ἀθήναις μνῆμα αὐτοῦ κενοτάφιον, κενὸν δηλον ὅτι τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Μαρκελλίνου συγγεγραμμένῳ βίῳ αὐτοῦ. Ὁ μὲν γὰρ Πολέμων ἐγένετο ἀκριβὴς καὶ ἐπὶ ἐγγράφων λίθων στηριζόμενος ἐρευνητὴς τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, τὸ δὲ κενοτάφιον μετὰ ἰκρίου, ὅ οὐ γινώσκομεν ὅπως ἐτίθετο ἐπὶ τοῦ τάφου, ἐδήλου κατ' ἀρχὰς μὲν τὸν ἐκ ναυαγίας θάνατον, ἔπειτα δὲ πιθανῶς πάντα θάνατον γενόμενον ἐν θαλάσσῃ μετ' ἀπωλείας ἐν αὐτῷ τοῦ σώματος τοῦ τεθνεῶτος. Ἀμφίβολον δέ ἐστιν, εἰ τὸ ἐπιτάφιον τοῦτο σύμβολον ἦν γνώρισμα ἀττικὸν παντὸς κενοταφίου, καὶ ὅλως ἀνάληθες ὅτι ἦν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐν ἐξορίᾳ ἀποθνησκόντων, ὥσπερ ἀναφέρεται παρὰ Μαρκελλίνῳ καὶ ἡ λίαν αὕτη ἡμαρτημένη γνώμη φιλολόγων τινῶν Ἀλεξανδρίνων, πρὸς οὕς, ὡς φαίνεται παρὰ Μαρκελλίνῳ, ἀντεπεξῆλθεν ὁ Δίδυμος, ὅς ὅμως, εἰ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀναγράφονται πιστῶς ὑπὸ τοῦ Μαρκελλίνου, ὁρμώμενος ἐκ τοῦ ὅτι ἦν ἀπηγορευμένον τὸ ἐγείρειν τοῖς ἐν ἐξορίᾳ ἀποθνήσκουσι μνήματα ἐν Ἀθήναις, συμπεραίνει ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος ἐν αὐταῖς μνήματος τοῦ Θουκυδίδου ὅτι οὗτος κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ αὐτοῦ ἐδολοφονήθη. Φαίνεται δ' οὕτως ἀγνοῶν ὅτι τὸ μνῆμα τοῦ Θουκυδίδου ἦν κενοτάφιον, ὅ γε πᾶς τις ἠδύνατο ἀνακληθεὶς ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ μὴ προφθάσας ἕνεκα θανάτου κατελθεῖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἔχειν ἐν αὐτῇ· τοῦθ' ὅπερ συνέβη καὶ τῷ Θουκυδίδῃ.

Ποῦ δὲ ὁ ἱστορικὸς ἐδολοφονήθη, οὐ γινώσκομεν· οὐδεμίαν γὰρ περὶ τούτου ἔχομεν παρὰ τῶν ἀρχαίων εἴδησιν ἀκριβῆ, διότι οἱ μὲν αὐτῶν ἐτίθεσαν τὴν δολοφονίαν ἐν Θράκῃ, ἐν οἷς καὶ ὁ Πλούταρχος

ἐν τῷ βίῳ Κίμωνος, ὁπόθεν φασὶ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ κομισθῆναι κατόπιν εἰς Ἀθήνας, οἱ δὲ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις, ἄλλοι δ' ἐν Ἰταλίᾳ. Ὅταν δ' ὅμως λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τοῦτο μὲν ὅτι, εἰ ἐγένετο ἡ δολοφονία ἐν Ἀθήναις, τὸ γεγονὸς ἐγνώσθη ἂν μετ' ἀκριβείας ὑπὸ τῆς ἱστορίας καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε χώραν εἰς διαφόρους ὑποθέσεις περὶ τοῦ εἴδους τε τοῦ θανάτου τοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ τόπου τῆς δολοφονίας αὐτοῦ, ἦν γὰρ ὁ Θουκυδίδης ἐκ τῶν πρώτων Ἀθηναίων πολιτῶν διακρινόμενος ἐπὶ γένει τε καὶ πλούτῳ, δι' ἅπερ γε καὶ στρατηγὸς ἐξελέγη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων· τοῦτο δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ κενοταφίου ἦν ἰκρίον, δύναται ὑποθέσθαι ὅτι ἐδολοφονήθη ἐν τῷ πλοίῳ, ἐφ' οὗ κατήει εἰς Ἀθήνας. Ὁ Θουκυδίδης γε οὖν πλουσιώτατος ὢν κατήρχετο εἰς Ἀθήνας ἔχων καὶ χρυσίον μεθ' ἑαυτοῦ οὐκ ὀλίγον, ὅπερ ἀναμφιλόγως ἐκίνησε τὰς κακούργους ψυχὰς τῶν ναυτῶν δολοφονῆσαί τε αὐτὸν καὶ ῥῖψαι εἰς τὴν θάλασσαν, ὃ δὴ μικροῦ δεῖν ἔπαθε πολλοῖς ἔτεσι πρότερον ὁ Λέσβιος ποιητὴς Ἀρίων, εἰ μή γε αἰσθόμενος τὴν κακὴν βουλὴν τῶν ναυτῶν ἔρριψεν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐγκαίρως εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κολυμβῶν ἐσῴζετο· ἐπειδή, ὥς γε φαίνεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἦν ἄριστος κολυμβητής, ἡ δὲ ξηρά, ἀφ' οὗ μέρους ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, οὐκ ἀπεῖχε πολύ. Ἴσως δὲ καὶ ναῦς τις ἄλλη διερχομένη ἐκεῖθεν ἀνείλκυσεν αὐτὸν καὶ ἔσωσεν· ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι, ὡς γνωστόν, ἄλλως διέπλασαν τὸ πάθημα τοῦτο τοῦ Ἀρίονος ἐμπλέξαντες θαυματουργίᾳ τελεσθείσῃ ὑπὸ δελφῖνος. Ὁ ἀκριβὴς μὲν οὖν χρόνος τοῦ θανάτου τοῦ Θουκυδίδου ἐστὶν ὁ ἐκ τῆς πολυτιμοτάτης εἰδήσεως τοῦ Παυσανίου συναγόμενος συνδυαζομένης γε δὴ μετὰ τῆς ἐν τῷ 26 κεφαλαίῳ τοῦ Ε' βιβλίου παρεχομένης ὑπὸ τοῦ νοθευτοῦ ὅτι ἡ φυγὴ τοῦ Θουκυδίδου διήρκεσεν εἴκοσιν ἔτη μετὰ τὴν εἰς Ἀμφίπολιν στρατηγίαν αὐτοῦ· τὸ εἰκοστὸν δὲ ἔτος μετὰ ταύτην τὴν στρατηγίαν ἐστὶ τὸ 404—403 π. Χ., ὃ ἐπειδὰν παραδεξώμεθα ὡς ὀρθόν, τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ὄντως, εὐθὺς τότε ἔχομεν σύμφωνον πρὸς αὐτὸ τὸ κεκαθαρμένον ἐκ παρεισαγμάτων κείμενον τοῦ Θουκυδίδου, ἐπειδὴ ἀπαλλάσσεται διὰ τῆς παραδοχῆς ταύτης χωρίων οὐδαμῶς ἀξίων τοῦ ἀληθοῦς Θουκυδίδου καὶ μετ' αὐτῶν καὶ τοῦ «Προοιμίου».

Ἀλλ' ὁ ἐκ τῶν κρινάντων τὴν μελέτην ἡμῶν κ. Ἐρνέστος Καλίγκας (Ernst Kalinka), ὁ τὴν κρίσιν ἔχων, ὥς γε καυχᾶται, ἀντικειμενικὴν καὶ οὐχὶ ὑποκειμενικήν, ἐφ' ᾧ ἄλλων κατηγορεῖ, τὴν παρου-

σίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Θουκυδίδου τούτων τῶν χωρίων βούλεται ἑρμηνεῦσαι ὡς προερχομένην ἐκ σημειώσεων αὐτοῦ τοῦ Θουκυδίδου γραφεισῶν μὲν πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, ἐμβληθεισῶν δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου εἰς τὸ σῶμα τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. Ἡ ἐξήγησις αὕτη γε μόλις ἂν ἦν παραδεκτή, εἰ τὰ χωρία ταῦτα ἔφερον μὲν τὸν γνήσιον χαρακτῆρα τόν τε ψυχικὸν καὶ τὸν λεκτικὸν τοῦ Θουκυδίδου, μὴ ἦσαν δὲ γεγραμμένα, ὡς ἀποδείκνυνται πολλὰ αὐτῶν, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, γενόμενον, ὥσπερ ἀπεδείχθη ἀνωτέρω, τῷ εἰκοστῷ ἔτει μετὰ τὴν εἰς Ἀμφίπολιν στρατηγίαν αὐτοῦ. Καὶ ἄλλως δὲ παράδοξόν ἐστι τὸν Θουκυδίδην, εἰ ὄντως ἔζη μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἔτη, ὥσπερ συνάγεται ἔκ τινων παρεισάκτων χωρίων, ἃ δὴ συνέχεαν καὶ ἐτάραξαν τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ παρασχόντα ἡμαρτημένας εἰκασίας, παῦσαι τὴν συγγραφὴν τῶν γεγονότων τοῦ πολέμου τῷ εἰκοστῷ πρώτῳ ἔτει αὐτοῦ ἐπὶ τῷ μόνῳ σκοπῷ τοῦ ἀποδεῖξαι τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἀξιολογώτατον ὄντα πάντων τῶν προγεγενημένων πολέμων ἑλληνικῶν τε καὶ βαρβαρικῶν κατά τε τὸ μῆκος καὶ τὰ κατ' αὐτὸν γενόμενα κακά, καὶ οὕτως καυχήσασθαι ὡς συγγεγραφότα τὸν ἀξιολογώτατον, ὥσπερ προεῖδε, τῶν πολέμων. Τὸ «Προοίμιον» γάρ, ὡς ῥητῶς φαίνεται ἐν αὐτῷ, ἐγράφη, καθ' ἅπερ εἰρήκαμεν, μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἔδει τὸν Θουκυδίδην, εἰ αὐτὸς ὁ γράψας τὸ «Προοίμιον», γράψαι αὐτό, εἴ γε ἦν ἀνάγκη, μετὰ τὴν συγγραφὴν τῶν πραγμάτων ὅλου τοῦ πολέμου καὶ μὴ διακόψαι τὸ νῆμα τῆς ἐξιστορήσεως φθάσας εἰς τὸ 21ον ἔτος τοῦ πολέμου ἕνεκα τοῦ συγγράψαι αὐτό· πλήν γε εἰ προεῖδεν ὅτι οὐ δυνήσοιτο ἱκέσθαι εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ μέλλων ἀποθανεῖσθαι πρότερον εἴτε διὰ φυσικοῦ θανάτου εἴτε διὰ βιαίου. Ἀλλ' εἰ μὲν προεῖδε τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ὅτι ἔσοιτο πρὶν δυνηθῆναι περᾶναι τὴν συγγραφὴν τοῦ ὅλου πολέμου, ἔδει αὐτὸν εἰπεῖν αὐτό, καὶ οὐ λέγειν συγγεγραφέναι αὐτὸν ὅλον οὐ συγγεγραφότα. Εἰ δ' ἀπέθανεν οὐ προϊδὼν αὐτόν, ὃ καὶ βεβαιότατον, οὐχ εὑρίσκει τις τὸν λόγον τῆς παρεμβολῆς τοῦ «Προοιμίου», οὐδὲ τοῦ 26 κεφ. τοῦ Ε΄ βιβλίου καὶ τῶν ἄλλων παρεισάκτων χωρίων μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου μὴ οὔσης τετελειωμένης τῆς ἐξιστορήσεως τῶν γεγονότων τοῦ ὅλου πολέμου. Δύναται μέν τις ἴσως εὑρεῖν ἀντειπεῖν τι τοῖς ἐνθυμήμασιν ἡμῶν τούτοις, ἀλλ' ἡμεῖς γε λέγομεν περὶ τῶν κανονικῶς συμβαινόντων τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ἄλλως δὲ ἡγούμεθα τὸ

«Προοίμιον», καὶ εἰ ἔτι περιεῖχεν ὀρθὴν τὴν σύγκρισιν, περιττόν, ἐπειδὴ ἐκ τῶν γεγονότων αὐτῶν ἔμελλέ κρίνειν ὁ ἀναγνώστης, εἰ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἦν «ἀξιολογώτατος πάντων» ἢ οὔ τῶν προγεγενημένων πολέμων ἑλληνικῶν τε καὶ βαρβαρικῶν. Εἰ δ' αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης ἠθέλησε πραγματεύσασθαι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐν ἐκτάσει, ὥσπερ γίνεται ἐν τῷ «Προοιμίῳ», καλλίων τόπος ἦν ὁ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγραφῆς τῶν γεγονότων ὅλου τοῦ πολέμου, καὶ οὐχὶ ὁ ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς, ἐν ᾗ ὁ ἀναγνώστης οὐκ ἔστιν ἐν θέσει κρῖναι περὶ αὐτοῦ ὀρθῶς, ἅτε δὴ οὔπω γινώσκων αὐτόν. Οὐκ ἐνέλειπε δὲ τῷ Θουκυδίδῃ οὔτε νοῦς οὔτε κρίσις ὀρθή, ὥστε τιθέναι ἕκαστον πρᾶγμα ἐν τῇ ἁρμοδίᾳ θέσει, ὡς ἀποδεικνύασι πάντα τὰ γνήσια τῆς ἱστορίας αὐτοῦ μέρη.

Οὐκ ἔστι δὲ τὸ «Προοιμιον» τὸ μόνον χωρίον, ὃ παρανοήσας ὁ νοθευτὴς συνεκόλλησεν ἴδια ἑαυτοῦ συνθέματα, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα, ἃ ὑπεδείξαμεν ἐν τῇ δημοσιευθείσῃ περὶ τῆς νοθεύσεως τοῦ Θουκυδίδου μελέτης ἡμῶν, καὶ ἐξ ὧν νῦν ἐξετάσομεν διὰ βραχέων τὸ κυριώτατον, ὃ εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἕκτου βιβλίου καὶ ἔχει ὧδε· «Τοῦ δὲ αὐτοῦ χειμῶνος (416 π. Χ.) Ἀθηναῖοι ἐβούλοντο αὖθις μείζονι παρασκευῇ τῆς μετὰ Λάχητος καὶ Εὐρυμέδοντος ἐπὶ Σικελίαν πλεύσαντες καταστρέψασθαι, εἰ δύναιντο, ἄπειροι ὄντες οἱ πολλοὶ τοῦ μεγέθους τῆς νήσου καὶ τῶν ἐνοικούντων τοῦ πλήθους καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, καὶ ὅτι οὐ πολλῷ τινι ὑποδεέστερον πόλεμον ἀνῃροῦντο ἢ τὸν πρὸς Πελοποννησίους». Ἐνταῦθα, ὥσπερ ὁρᾷ ὁ ἀναγνώστης, ὁ Θουκυδίδης φησὶν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὸν χειμῶνα τοῦ δεκάτου ἕκτου ἔτους τοῦ πολέμου ἐψηφίσαντο ἐκστρατεῦσαι ἐκ νέου εἰς Σικελίαν μετὰ μειζόνων δυνάμεων τῶν πρότερον μετὰ Λάχητος καὶ Εὐρυμέδοντος ἐκστρατευσασῶν καὶ ὑποτάξαι αὐτήν, εἰ δυνηθεῖεν, ἀγνοοῦντες οἱ πλείους τό τε μέγεθος τῆς νήσου καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, καὶ ὅτι ἀνελάμβανον πόλεμον οὐ πολλῷ μικρότερον τοῦ πρὸς τοὺς Πελοποννησίους. Ὁ νοθευτὴς ὅμως τοῦ Θουκυδίδου παρανοήσας ὅ,τι λέγει ὁ Θουκυδίδης, ἐνόμισε γὰρ τὸν ἱστορικὸν λέγων ὅτι οἱ πλείους τῶν Ἀθηναίων οὐκ ἐγίνωσκον τὸ πλῆθος τῶν οἰκούντων τὴν Σικελίαν ἐθνῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, ἔλαβεν εἰς χεῖρας Ἀντίοχον τὸν Συρακούσιον καὶ ἀνθολογήσας, οὐχ ὥσπερ γέ τις

μέλισσα μελιτουργός, ἀλλὰ ξηρῶς καὶ ἀχαρίτως καὶ πολλάκις μετ' αὐτῶν τῶν λέξεων τοῦ ἱστορικοῦ τούτου παρὰ τὴν χρῆσιν τοῦ γνησίου Θουκυδίδου, κατεσκεύασεν ἓξ κεφάλαια, ἐν οἷς διηγεῖται ἡμῖν, τί νομίζετε; Τὰ περὶ τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Σικελίας ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων μέχρι τῶν ἱστορικῶν, δῆλον ὅτι πόσα καὶ ποῖα ἔθνη κατῴκησαν τὴν Σικελίαν, ἐν οἷς συγκαταλέγει καὶ τοὺς Κύκλωπας, καὶ τοὺς καταβροχθίσαντας τοὺς ἑταίρους τοῦ ταλασίφρονος Ὀδυσσέως Λαιστρυγόνας!!! Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ὅμως τῶν κατοίκων τῆς Σικελίας καὶ πρὸ πάντων τῶν στρατιωτικῶν αὐτῶν δυνάμεων οὐδὲ «γρῦ» λέγει· καίτοι τοῦτό γε ἦν τὸ χρήσιμον εἰπεῖν αὐτόν, ἵνα δὴ μάθοι ὁ ἀναγνώστης τὸ ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἀθηναίων ἀγνοούμενον. Ἀλλὰ μήπως τοῦτο ὁ γνήσιος Θουκυδίδης παρέλιπεν εἰπεῖν; Οὐ δῆτα· ὅταν γὰρ λέγῃ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀνῃροῦντο διὰ τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας πόλεμον οὐχ ὑποδεέστερον τοῦ πρὸς τοὺς Πελοποννησίους, δηλοῖ ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ τῆς νήσου δυνάμεις, αἷς ἔμελλον συναντήσειν ἐκεῖ, μικρὸν ἀπεῖχον τῶν δυνάμεων τῶν Πελοποννησίων. Τοῦτο δ' ἦν τὸ χρήσιμον γινώσκειν τῷ ἀναγνώστῃ καὶ οὐ τὸ πῶς καὶ ὑπὸ τίνων ἐθνῶν κατῳκίσθη ἀρχαιόθεν ἡ Σικελία καὶ κατοικεῖται νῦν· δυνατὸν γὰρ πολλὰ μὲν ἔθνη καὶ μικρὰ καὶ μεγάλα κατοικεῖν χώραν τινά, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἔχειν στρατιωτικὰς δυνάμεις ἀξίας λόγου εἶναι εὐάλωτα ὑπὸ μικροῦ μὲν ἔθνους ἀλλὰ στρατιωτικῶς καλῶς συντεταγμένου. Οὐ βουλόμεθα μέντοι εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἂν ἦσαν αὐτὰ χρήσιμα ὥς τις παρέκβασις παρεμπίπτουσα ἀναγραφόμενα, ἀλλ' ἔδει πρῶτον λεχθῆναι ὅ,τι μέλλοι ἀναπτύξειν καὶ ἑρμηνεῦσαι τὴν Θουκυδίδειον φράσιν, πρὸς διαφώτισιν ἥσπερ ὑποτίθεται ὅτι ἐγράφησαν. Ὅτι δὲ παρανοεῖ ὁ νοθευτὴς τὰς λέξεις τοῦ Θουκυδίδου, δῆλον καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἕκτου κεφαλαίου, ἐν ᾧ ἀνακεφαλαιῶν τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα λέγει· «Τοσαῦτα ἔθνη Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων Σικελίαν κατῴκει καὶ τοσήνδε οὖσαν αὐτὴν Ἀθηναῖοι στρατεύειν ὥρμησαν».

Ἀποδείκνυται δὲ παρείσακτον πᾶν τοῦτο τὸ μέρος (Βιβλ. Ϛ', 1,1-6,2) τὸ ἀρχόμενον δῆλα δὴ ἀπὸ τῶν λέξεων «Σικελίαν γὰρ» (κεφ. 1,1) καὶ λῆγον εἰς τὰς λέξεις «τοῖς προγεγενημένοις ξυμμάχοις» (κεφ. 6,2) πλὴν τοῦ ἀσυναρμόστου αὐτοῦ, ὃ ἤδη ἐδείξαμεν ἀνωτέρω, πρὸς ὅ,τι λέγει ὁ Θουκυδίδης καὶ τοῦ περιττοῦ αὐτοῦ πρὸς κρείττονα κατάληψιν τῶν λεγομένων αὐτόθι περὶ τῆς τολμηρᾶς τῶν

Ἀθηναίων βουλῆς τοῦ ἐκστρατεῦσαι εἰς Σικελίαν πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς καὶ ἐκ τοῦ ὕφους προσέτι αὐτοῦ διαφόρου πρὸς τὸ γνήσιον τοῦ Θουκυδίδου ὄντος καὶ ἔχοντος λέξεις ἐν χρήσει οὔσας ἐν ἄλλῃ ἑλληνικῇ διαλέκτῳ ἢ τῇ ἀττικῇ, οἷον τὸ «ἐγγύτατα» ἀντὶ τοῦ «μάλιστα» κείμενον καὶ τὸ «τοῦ ἐχομένου ἔτους» ἀντὶ τοῦ «τοῦ ἐπιγενομένου ἔτους», ᾧ δὴ ῥήματι μόνῳ χρῆται ὁ Θουκυδίδης ἐπὶ χρονικῆς ἀκολουθίας τῶν ὡρῶν, ὧν, ὡς γνωστόν, τὸ θέρος καὶ ὁ χειμὼν ἀποτελοῦσι παρ' αὐτῷ τὸ ἔτος καὶ τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ· καθάπερ γὰρ εἴπομεν, ὁ νοθευτὴς ἔξω τῆς Ἀττικῆς ἀνατραφεὶς οὐκ ἦν ἐντελῶς κάτοχος τῆς Ἀττικῆς χρήσεως τῶν λέξεων καί, ὅτε γράφων ἔχοι ἐνώπιον ἑαυτοῦ μὴ ἀττικόν τινα συγγραφέα, παρελάμβανε παρ' αὐτοῦ τὰς λέξεις, ὡς εἶχον παρ' αὐτῷ, μὴ μεταβάλλων δηλονότι αὐτὰς εἰς ἀττικάς. Παρέλαβε δ' αὐτὸς ταῦτα τὰ κεφάλαια τὰ τὸν οἰκισμὸν τῆς Σικελίας διηγούμενα, ὥσπερ ἀπέδειξαν πρὸ πολλοῦ ἄνδρες τινὲς σοφοί, ἐκ τῆς Σικελιώτιδος συγγραφῆς τοῦ Ἀντιόχου, ὃς ἦν, καθὰ πρὸ μικροῦ ἐγράψαμεν Συρακούσιος καὶ συνέγραψε τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ ἐν ἰωνικῇ διαλέκτῳ. Τί δὲ πλεῖον χρήζει ἔχειν χωρίον τι, ἵνα ᾖ παρέμβλητον, ἢ ὅσον τοῦτο, ὃ καὶ ὕφος ἔχει ξένον τοῦ Θουκυδίδου καὶ περιεχόμενον ἀνεφάρμοστον πρὸς τὸ γνήσιον τοῦ ἱστορικοῦ τούτου, πρὸς ὃ ἐκολλήθη, ἵνα ἀναπτύξειέ τε καὶ ἑρμηνεύσειε; Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων πῶς οἷόν τ' ἐστὶ τὸν Θουκυδίδην γεγραφέναι τε τὸ «Προοίμιον» καὶ βούλεσθαι ἀποδεῖξαι ἐν αὐτῷ ὅτι ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος γέγονεν ἀξιολογώτατος πάντων τῶν προγεγενημένων πολέμων ἑλληνικῶν τε καὶ βαρβαρικῶν διὰ πραγματων, ἃ συνέβησαν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, καὶ ἃ δὴ οὐκ ἠδύνατό τις, ὅσον σοφὸς εἴη, γινώσκειν πρὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ; πάντα γὰρ ταῦτα ἦσαν ἀπρόοπτα. τό τε μῆκος τοῦ πολέμου, ὅ τε λοιμὸς καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ παντελὴς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ ἐξολόθρευσις καὶ αἱ ἁλώσεις τῶν πόλεων καὶ αἱ ἐκλείψεις τινὲς τοῦ ἡλίου κατ' ἐκείνους γε τοὺς χρόνους καὶ οἱ σεισμοὶ καὶ αἱ φυγαὶ πολλῶν καὶ αἱ ἐρημώσεις πόλεών τινων καὶ οἱ οὐδέποτε γενόμενοι αὐχμοὶ καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν τεχθέντες λιμοί. Ὁ σεμνότατός γε μὴν Θουκυδίδης καὶ κριτικώτατος οὐκ ἦν τόσον μωρός, ὥστ' ἐθελῆσαι ἐν τῷ τέλει τοῦ πολέμου εἰπεῖν ὅτι προεῖδε πάντα ταῦτα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πολέμου, ἵνα γένοιτο καταγέλαστος. Πῶς δὲ ἠδύνατο διανοηθῆναι καὶ εἰπεῖν ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου ἱστάμενος ὅτι ὁ Πελοποννησιακὸς οὗτος

πόλεμος μέλλοι ἔσεσθαι ἀξιολογώτατος πάντων τῶν πολέμων καὶ δὴ καὶ τῶν Περσικῶν, ἐν οἷς ἡ Ἑλλάς, εἰ νικηθείη, διέτρεχε τὸν κίνδυνον τοῦ ἀπολέσαι ἅπασαν τὴν ἑαυτῆς ἐλευθερίαν, ἥν γε διὰ νικῶν λαμπροτάτων καὶ ἀνελπίστων ἐν μεγίσταις μάχαις καὶ ἄγαν δυσαναλόγοις ἔσωσε καὶ δόξαν ἄφθιτον ἐκτήσατο, καὶ ἐξ ὧν περ αἱ Ἀθῆναι καὶ θαυμαστὴν ἐπίδοσιν ἔλαβον ἔν τε ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμαις καὶ τῇ ποιήσει καὶ φιλοσοφίᾳ καὶ θαυμάζονται μέχρι τοῦ νῦν καὶ θαυμασθήσονται ἐς ἀεὶ διὰ πάντων τῶν αἰώνων; Ἀλλ' ὁ Θουκυδίδης γε ὁ γνήσιος εἶχεν, ὥσπερ πάντες οἱ Ἀθηναῖοι πολιτικοί τε καὶ ῥήτορες καὶ ποιηταὶ καὶ σοφοὶ καὶ ἄσοφοι τῶν τότε χρόνων καὶ τῶν μετέπειτα τὴν πρέπουσαν περὶ τῶν Περσικῶν πολέμων γνώμην, ὅτι δηλονότι ἦσαν ὁ ἐπιφανέστατος καὶ ἀξιολογώτατος τῶν πολέμων, ἐξ ὅσων περ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμησαν. Διὰ γὰρ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ἔσωσαν, ὥσπερ πάντοτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡμολογεῖτο, πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ μετ' αὐτῆς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ ζυγοῦ· ἣν πρᾶξιν ἐθεώρουν δικαίως ὡς τίτλον τιμῆς καὶ χαρίτων ὀφειλομένων σφίσιν ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, καὶ ἀεὶ ἐν παντὶ καιρῷ προυβάλλοντο μεθ' ὑπερηφανίας, ὥσπερ πρὸ μικροῦ εἴπομεν. Ὅτι δὲ τοιαύτην γνώμην περὶ τῶν Περσικῶν πολέμων εἶχεν ὁ ἱστορικός, φαίνεται ἐκ τῶν λόγων, οὓς τίθησιν ἔν τε τῷ στόματι τοῦ μεγάλου Περικλέους περὶ αὐτῶν (Θουκυδ. Α΄, 144) καὶ τῷ τῶν πρέσβεων τῶν Ἀθηνῶν (Θουκυδ. Α΄, 73). Καὶ κατόπιν δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου οὐκ ἐπαύσαντο οἱ Ἀθηναῖοι θεωροῦντες τοὺς Περσικοὺς πολέμους ὡς τὸν ἐπιφανέστατον τῶν πολέμων, ὡς φαίνεται ἐκ πολλῶν χωρίων τοῦ Ἰσοκράτους, ὧν δύο παρέθεμεν ἀνωτέρω, καὶ τῶν ἐπιταφίων τῶν φερόντων τὰ ὀνόματα τοῦ Λυσίου καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους. Τῷ νοθευτῇ δ' ὅμως οὐ συνέφερεν ἐπαινέσαι τοὺς ῥηθέντας πολέμους, ἐπεί γε τὸν Πελοποννησιακὸν ἔθηκεν ὑπεράνω πάντων τῶν πολέμων, δι' ὃ δὴ ἐν τῷ ἐπιταφίῳ λόγῳ, ὃν χαλκεύσας ἀπέδωκε τῷ μεγάλῳ Περικλεῖ (Θουκυδ. Β΄, 35-46), παρατρέχων αὐτοὺς παρὰ τὸ καθολικὸν ἔθος τῶν ῥητόρων στρέφει ἐπιτηδείως τὸν λόγον καὶ τὰ ἐγκώμια εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς συγχρόνους Ἀθηναίους· ἀλλὰ τῶν ἄγαν ἀναμφιβόλων ἐστὶν ὅτι λόγος ἐπιτάφιος εἰ ὄντως ἀπηγγέλλετο τοιοῦτος τῷ δευτέρῳ ἔτει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ἐν ᾧ σιωπῶνται τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ

Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῖνος, οὐκ ἂν ἠκούσθη εὐαρέστως ὑπὸ τῶν Ἀθηναιων οὐδ' ἄνευ θορύβου καὶ διαμαρτυρίας ἐπὶ τῇ παραλείψει ταύτῃ.

Ἐκ πάντων οὖν τῶν λεχθέντων συνάγεται σαφῶς ὅτι ὁ Θουκυδίδης οὔτε ἐσκέψατο οὔτε ἠδύνατό ποτε σκέψασθαι καὶ εἰπεῖν ὅτι ὁ Πελοπον. πόλεμος μέλλοι ἔσεσθαι ἀξιολογώτατος πάντων τῶν προγεγενημένων καὶ δὴ καὶ τῶν Μηδικῶν· ἐγίνωσκε γὰρ καλῶς, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὅτι ὁ πόλεμος οὗτος κριθήσοιτο διὰ μικρῶν μαχῶν ἐν ὀλίγοις ἔτεσι, καὶ οὐδέποτε ἦν δυνατὸν λαβεῖν αὐτὸν τὰς διαστάσεις καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐνδόξων ἐκείνων καὶ μεγίστων πολέμων, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον εἶπεν ἂν τοῦτο, ἵνα προσάψειεν ἑαυτῷ τιμήν τε καὶ κλέος ὥς γε συγγράψας τὸν ἐπιφανέστατον καὶ ἀξιολογώτατον τῶν πολέμων, ὅ γε μόνον ἀλαζών τις καὶ κενόφρων ἀνὴρ ἐποίησεν ἄν, ἀλλ' οὔτοι ὁ σεμνότατος καὶ σπουδαιότατος Θουκυδίδης, οἷος δὴ φαίνεται ὢν ἐκ τῶν γνησίων μερῶν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. Ὥστε οὐδ' ὁτιοῦν ἀμφιβάλλων τις πείθεται ὅτι τὸ μέρος τοῦ «Προοιμίου» ἀπὸ τῶν λέξεων «Κίνησις γὰρ αὕτη μεγίστη δὴ τοῖς Ἕλλησι» (Θουκυδ. Α', 1,2) ἕως τῶν «Ταῦτα γὰρ πάντα μετὰ τούτου τοῦ πολέμου ἅμα ξυνεπέθετο» παρεμβέβληται ὑπὸ τοῦ νοθευτοῦ τοῦ καὶ πρώτου ἐκδότου τοῦ Θουκυδίδου καὶ ἀρχικῶς ἡ ἱστορικὴ συγγραφὴ τούτου εἶχε σεμνοπρεπῶς ὧδε: «Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξάμενος εὐθὺς καθισταμένου, ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, τεκμαιρόμενος ὅτι ἀκμάζοντές τε ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφότεροι παρασκευῇ τῇ πάσῃ καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν ὁρῶν ξυνιστάμενον πρὸς ἑκατέρους τὸ μὲν εὐθύς, τὸ δὲ καὶ διανοούμενον (κεφ. 23,4). Ἤρξαντο δὲ αὐτοῦ Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννήσιοι λύσαντες τὰς τριακοντούτεις σπονδάς, αἳ αὐτοῖς ἐγένοντο μετὰ Εὐβοίας ἅλωσιν· διότι δ' ἔλυσαν τὰς αἰτίας προύγραψε πρῶτον καὶ τὰς διαφοράς, τοῦ μή τινα ζητῆσαί ποτε ἐξ ὅτου τοσοῦτος πόλεμος τοῖς Ἕλλησι κατέστη (κεφ. 24). Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον· προσοικοῦσι δὲ αὐτὴν Ταυλάντιοι κ.τ.ἑ.». Ἐπισημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι καὶ αὗται αἱ λέξεις τοῦ Θουκυδίδου «Ἤρξαντο δὲ αὐτοῦ λύσαντες τὰς τριακοντούτεις σπονδὰς» δεικνύασι πρὸς ταῖς λεχθείσαις ἄλλαις πολλαῖς ἀποδείξεσιν ὅτι ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρεται εἰς τοὺς

πρότερον γενομένους Πελοποννησιακοὺς πολέμους καὶ αὐτοὺς ἔχει ἐν νῷ, ὧν τὸν νῦν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, τὸν καὶ γνωστότερον ὄντα ἐκείνων, τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ σύναρθρος αὐτοῦ λέξις «τὸν πόλεμον», θεωρεῖ τρόπον τινὰ ὡς συνέχειαν διακοπεῖσαν ὑπὸ τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν, αἳ ἐγένοντο τοῖς Ἀθηναίοις καὶ Πελοποννησίοις μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Εὐβοίας.

Πρὸ γὰρ τῶν ῥηθεισῶν σπονδῶν ὑπῆρχεν ἐμπόλεμος κατάστασις μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, οἱ δὲ πόλεμοι οἱ γενόμενοι κατ' αὐτὴν ἦσάν γε δὴ ὡς πρὸς τὸν νῦν Πελοποννησιακὸν «προγεγενημένοι»· ἐπειδὴ δὲ ἐν ταῖς προηγουμέναις λέξεσι τῆς φράσεως «ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων» τῆς Θουκυδιδείου περιόδου ὁ λόγος ἐστὶ περὶ τοῦ γνωστοῦ πολέμου τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηθηναίων, ἀνάγκη πᾶσα, ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἐν πάσῃ γλώσσῃ «τοὺς προγεγενημένους πολέμους» εἶναι τοὺς πρότερον ἐκείνους μικροὺς πολέμους τοὺς γενομένους μεταξὺ τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων. Ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ ὑπῆρξαν μικροί τε καὶ μικροῦ λόγου ἄξιοι, ὁ νῦν ἀρχόμενος πόλεμος παραβαλλόμενος πρὸς αὐτοὺς ἔμελλεν ἔσεσθαι «μέγας τε καὶ ἀξιολογώτατος τῶν προγεγενημένων». Ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο ὁ Θουκυδίδης, ὡς αὐτὸς λέγει, «ὅτι (οἱ Πελοποννήσιοι καὶ Ἀθηναῖοι) ἀκμάζοντές τε ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφότεροι παρασκευῇ τῇ πάσῃ καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν ὁρῶν ξυνιστάμενον πρὸς ἑκατέρους τὸ μὲν εὐθύς, τὸ δὲ καὶ διανοούμενον» πράγματα, ἃ οὐκ εἶχον, ὅτε ἐβάδιζον εἰς τοὺς «προγεγενημένους πολέμους» ἐπ' ἀλλήλους. Οὔτε γὰρ ἀκμάζοντες ἐβάδιζον παρασκευῇ τῇ πάσῃ οὔτε ἔχοντες συμμάχους τοὺς ἄλλους τῶν Ἑλλήνων. Ὀρθότατα ἄρα ἐτεκμαίρετο ὁ Θουκυδίδης περὶ τοῦ νῦν ἀρχομένου πολέμου ὅτι ἔσοιτο «μέγας τε καὶ ἀξιολογώτατος τῶν προγεγενημένων» πολέμων τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πρὸς ἀλλήλους. Τοὺς λόγους δὲ τοῦ ὀβελισμοῦ τῶν ξένων τοῦ Θουκυδίδου φράσεων «τὴν μὲν ἀληθεστάτην (κεφ. 23, 6) πρόφασιν, ἀφανεστάτην δὲ λόγῳ — εἰς πόλεμον κατέστησαν» ἰδέτω ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ περὶ νοθεύσεως τοῦ Θουκυδίδου μελέτῃ ἡμῶν.

Νῦν δ' ἐρχόμεθα ἐξετάσοντες τὴν περιβόητον περιγραφὴν τοῦ περιβοήτου «λοιμοῦ» τοῦ ἐπιπεσόντος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου ἔτους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅ ἐ. τοῦ 430 π. Χ. καὶ διαρκέσαντος μέχρι τοῦ χειμῶνος τοῦ ἕκτου αὐτοῦ, ὅ ἐ. τοῦ 426

π. Χ. μετὰ πολλῆς ὑφέσεως τῆς φθορᾶς κατὰ τὸ τρίτον καὶ τέταρτον ἔτος τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ, ὡς φαίνεται παρὰ Θουκυδίδῃ ἐν βιβλ. Γ', 87, εἰ ἐστὶ γνησία τις τῆς χειρὸς τοῦ Θουκυδίδου περιγραφὴ ἢ τοῦ νοθευτοῦ χάλκευμα. Ὅτι μὲν νόσος τις ἐπιδημικὴ ἐπέσκηψεν ἐν Ἀθήναις τῷ δευτέρῳ ἔτει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (430 π. Χ.) καὶ διήρκεσεν ὅλον ἐκεῖνο τὸ ἔτος καὶ τὸ ἀκόλουθον τρίτον τοῦ πολέμου (429 π. Χ.) καὶ ἐπεὶ ἐξησθένησε πολὺ κατὰ τὸ τέταρτον (428 π. Χ.) καὶ τὸ πέμπτον (427 π. Χ.), ἀνεφάνη αὖθις μετὰ δυνάμεως τὸ ἕκτον (426 π. Χ.) καὶ ἐξηφανίσθη κατὰ τὸ τέλος αὐτοῦ, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, καθ' ὅσον καὶ ἐκ τῶν γνησίων χωρίων τοῦ Θουκυδίδου μαρτυρεῖται. Ὁποία τις ὅμως ἦν ἡ ἐπιδημία αὕτη, δυστυχῶς οὐκ ἔχομεν περιγραφήν τινα αὐτῆς γνησίαν, ἵνα κρίνωμεν ὀρθῶς. Ἡ ὑπάρχουσα γὰρ παρὰ Θουκυδίδῃ βιβλ. Β', 47,3—54,6, ὥσπερ ἀποδειχθήσεται ἐν τοῖς ἑπομένοις, σύνθεμά ἐστι τοῦ νοθευτοῦ. Πιθανὸν δ'ὅμως ἐξ ὅσων γράφει περὶ αὐτῆς οὗτος,ὅτι ἦν τυφοειδής τις πυρετὸς ἐξανθηματικός, ὁ τῶν στρατοπέδων καλούμενος, καὶ ἴσως ἀνάμικτος μετὰ τῆς εὐλογίας, νόσου, ἥτις μέχρι τοῦ νῦν ἐμφανίζεται μετὰ τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἐν Πειραιεῖ τε καὶ Ἀθήναις. Ἀλλ' οὐ φαίνεται γενομένη οἵα περιγράφεται ὑπ'αὐτοῦ,οὐδ'ὅσην ὑποθεῖτό τις ἂν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ, ὅστις, ὡς καὶ ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν εἴρηται, γράφων δύο ἢ τρεῖς γενεὰς μετὰ τὴν ἐπιδημίαν καὶ βουλόμενος δεῖξαι τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἀξιολογώτατον πάντων τῶν προγεγενημένων πολέμων Ἑλληνικῶν τε καὶ βαρβαρικῶν, νομίζων δ' ὅτι ἀξιολογώτατος πόλεμος οὐκ ἔστιν ὁ ἐσχηκὼς μεγάλα καλὰ ἢ κακὰ ἐπακολουθήματα ἐπὶ τὰς τύχας ἔθνους τινός, οὐδ'ὁ καθ' ὃν ἐγένοντο τὰ λαμπρότατα κατορθώματα, ἀλλ' ὁ ἔχων μετὰ μεγάλου μήκους ἐπιδεῖξαι τὰ φοβερώτατα κακὰ καὶ δεινότατα γεγονότα (ἰδὲ«Προοιμίου» κεφ.23),παρέστησε τὴν νόσον ἐκείνην ἐπὶ τὸ φοβερώτερον καὶ ἐκάλεσε «λοιμόν»,ἐν ᾧ ὁ Θουκυδίδης ἐν πᾶσι τοῖς γνησίοις χωρίοις, καλεῖ αὐτὴν ἁπλῶς «νόσον». Ἵνα δὲ τοιαύτην παραστήσῃ γεγενημένην,δηλονότι «λοιμόν»,προσέθηκεν ἐν γνώσει γε αὐτοῦ καὶ πολλὰ ψεύδη, ὧν τὰ μέγιστά εἰσιν ἀναμφιβόλως ὅτι πολλοὶ νεκροὶ ἔμενον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νόσου ἄταφοι (κεφ.50), τὰ δὲ τετράποδα καὶ ὄρνεα, ὅσα ἐσθίουσι νεκρῶν σώματα, ἢ οὐκ ἐπλησίαζον ἢ γευσάμενα αὐτῶν ἐφθείροντο ὑπὸ τῆς νόσου μολυνόμενα· καὶ ἀπόδειξις τούτου

ἦν ὅτι τῶν μὲν τοιούτων ὀρνίθων σαφὴς ἐξαφάνισις ἐγένετο κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐπιδημίας καὶ οὐχ ἑωρῶντο οὔτε περὶ τὰ νεκρὰ σώματα οὔτε ἀλλαχοῦ, οἱ δὲ κύνες καθίστασαν τὸ πρᾶγμα μᾶλλον αἰσθητόν· ἡ φθορὰ γὰρ αὐτῶν ὡς συζώντων δὴ τοῖς ἀνθρώποις ἦν καταφανής. Καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο τοῦ χρόνου τῶν πέντε ἐτῶν τοσοῦτον ἐξηχρειώθησαν, ὥστε πολλοὶ αὐτῶν ἐγκαταλείποντες τοὺς συγγενεῖς ὅλως ἀπεριποιήτους ἀπεμακρύνοντο αὐτῶν, ἵνα μὴ δὴ καὶ αὐτοὶ μολυνθῶσιν ὑπὸ τῆς νόσου. Καὶ ὅτι νεκροὶ πολλοὶ ἔκειντο ἐπ' ἀλλήλων καὶ ὅτι πολλοὶ τῶν ἀσθενῶν ἐκυλίοντο ἡμιθνῆτες περὶ ἁπάσας τὰς κρήνας ἐπιθυμίᾳ τοῦ ὕδατος· εἰ καὶ οὐ γινώσκομεν καλῶς, εἰ ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ἦσαν ἐν Ἀθήναις πλὴν τῆς Ἐννεακρούνου καὶ ἄλλαι πολλαὶ κρῆναι. Ἐπὶ γὰρ Παυσανίου τοῦ περιηγητοῦ μία μόνη κρήνη ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις, ἡ Ἐννεάκρουνος, φρέατα δὲ καθ' ὅλην τὴν πόλιν (Παυσαν. Ἀττικ. Α΄, 14, 1), οὗ αἱ λέξεις περὶ τούτου ἔχουσιν ὧδε· «Ἐς τὸ Ἀθήνησιν ᾠδεῖον, ἄλλα τε καὶ Διόνυσος κεῖται θέας ἄξιος· πλησίον δέ ἐστι κρήνη, καλοῦσι δὲ αὐτὴν Ἐννεάκρουνον οὕτω κοσμηθεῖσαν ὑπὸ Πεισιστράτου· φρέατα μὲν καὶ διὰ πάσης τῆς πόλεώς ἐστι, πηγὴ δὲ αὕτη μόνη». Ἀλλ' εἰ μὲν περὶ ἁπάσας τὰς κρήνας ἐκυλίοντο ἀσθενεῖς ἡμιθνῆτες καὶ ἀπέθνῃσκον ἐκεῖ τε καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς, τότε οὐ λέγει ὁ νοθευτὴς καὶ πῶς ὑδρεύοντο οἱ Ἀθηναῖοι, οἵ γε δὴ ἀφθόνου ὕδατος ἀεὶ εἶχον ἔνδειαν καὶ τοσοῦτον ἐφοβοῦντο, ὥς γε αὐτὸς λέγει, μὴ προσκολλήσαιντο τὴν νόσον. Καὶ ὅτι πολλοὶ τῶν πρὸς ταφὴν ἀναγκαίων σπάνει διὰ τὸ πολλοὺς τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων ἤδη θάψαι ἐτίθεσαν τοὺς νεκροὺς ἑαυτῶν ἐπὶ πυρῶν ξένων καὶ ἄλλοι ἐπὶ ἄλλων νεκρῶν καιομένων ἤδη, ὡσεὶ μηδεὶς τῶν συγγενῶν τούτων ἢ τῶν δούλων παρίστατο κατὰ τὴν καῦσιν. Καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἕνεκα τοῦ ἀπὸ τῆς νόσου ἐπικρεμαμένου αὐτοῖς θανάτου τὸ ἡδὺ πανταχοῦ ἐπιζητοῦντες ἐτράπησαν εἰς ἀσωτίαν πολλὴν ἀναφανδὸν πολλὰς αἰσχρὰς καὶ ἀξιοποίνους πράξεις πράττοντες· ἔπραττον δ' αὐτὰς τοσούτῳ ῥᾷον, ὅσῳ γε, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ, τὰ δικαστήρια ἐπέπαυντο κατ' ἐκείνην τὴν χρονικὴν περίοδον λειτουργοῦντα ἕνεκα τῆς δεινότητος τῆς νόσου, καὶ οὐκ ἤλπιζέ τις ζήσας μέχρι τοῦ γενέσθαι τὴν περὶ αὐτοῦ δίκην δώσειν τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν. Καὶ ὅτι οὐδεὶς ἦν πρόθυμος προπονεῖν ὑπὲρ τοῦ δόξαντος καλοῦ, καὶ ὅτι πολλὴ κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους ἀσέβεια.

Ἀλλ' ἐξετάσωμεν νῦν τὴν περιγραφὴν λεπτομερέστερον ἐνδιατρίβοντες ἐπὶ τῶν μάλιστα ἀξίων παρατηρήσεως τόπων τοῦ κειμένου αὐτῆς. Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων λόγων τοῦ νοθευτοῦ ἐχόντων ὧδε· (Θουκυδ. Β', 47,3) «λεγόμενον μὲν καὶ πρότερον πολλαχόσε ἐγκατασκῆψαι καὶ περὶ Λῆμνον καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις, οὐ μέντοι τοσοῦτός γε λοιμὸς οὐδὲ φθορὰ οὕτως ἀνθρώπων οὐδαμοῦ ἐμνημονεύετο γενέσθαι». Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ ὁ νοθευτὴς δηλοῦται ὅτι σκοπὸν ὑπεστήσατο ποιήσασθαι περιγραφήν τινα «λοιμοῦ» ὑπερβάλλοντος πάντας τοὺς πρότερον μνημονευομένους τοιούτους, μάλιστα δὲ τὸν κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἔξω τῶν τειχῶν τοῦ Ἰλίου συμβάντα ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατοπέδῳ· μὴ βουλόμενος δ' ὅμως προσάψαι αὐτῷ σπουδαιότητα, ὅσην ἀπεδίδοσαν αὐτῷ ὁ Ὅμηρός τε καὶ ἡ παράδοσις, οὐκ ὀνομάζει αὐτὸν ῥητῶς, ἀλλ' ὑποδηλοῖ λέγων «ἐγκατασκῆψαι καὶ περὶ Λῆμνον»· ἄλλος γὰρ τόπος ἐν τοῖς πέριξ τῆς νήσου μέρεσι «λοιμὸν» σχὼν οὐδεὶς ὑπὸ τῆς ἱστορίας διαμνημονεύεται. Οὐ σημαίνει δὲ τὸ «περὶ Λῆμνον» τὸ «ἐν Λήμνῳ»· πλὴν γὰρ τῆς γραμματικῆς σημασίας τῆς φράσεως, ἥτις ἀντιτίθεται τῇ τοιαύτῃ ἑρμηνείᾳ, οὐδεμίαν ἄλλην περὶ τούτου εἴδησιν ἔχομεν, οὔτε ἱστορικοῦ, οὔτε ποιητοῦ, οὔτε σχολιαστοῦ. Εἰ γὰρ ὄντως ὑπῆρξεν ἐν Λήμνῳ λοιμός τις μέγας, ὁ σχολιαστής γέ τοι τοῦ Θουκυδίδου ἐποιήσατο ἂν μνείαν, καὶ ἄλλως ἐν Λήμνῳ μικρᾷ νήσῳ μόλις δυναμένῃ περιλαβεῖν περὶ τὰς τριάκοντα χιλιάδας κατοίκους, θνησιμότητά τινα ἐξ ἐπιδημίας οὐ δυνατὸν γεγενῆσθαι τοσαύτης σπουδαιότητος, ὥστε παραβληθῆναι πρὸς θνησιμότητα πόλεως ἐχούσης περὶ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας, ὅσας γε περιεῖχον τότε κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον αἱ Ἀθῆναι.

Μὴ ἐπιλανθανέσθω δὲ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ὁ νοθευτὴς διὰ τῶν προσθηκῶν, ἃς ἐποιήσατο ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Θουκυδίδου, σκοπὸν κύριον ἔχει, ὥσπερ ἤδη πολλάκις εἴπομεν, παραστῆσαι τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὑπερβάλλοντα πάντας τοὺς ἄλλους καὶ τοῖς δεινοῖς τοῖς ἐπισυμβᾶσι κατ' αὐτόν. Πρὸς δὲ σημειούσθω ὅτι ὁ νοθευτὴς εἰθισμένος τῇ χρήσει τοῦ τύπου «νόσημα» μᾶλλον ἢ τῇ τοῦ «νόσος», ᾧ μόνῳ χρῆται ὁ Θουκυδίδης ἁπανταχοῦ τῶν ἀνοθεύτων μερῶν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ἐξήνεγκε τὴν μετοχὴν «λεγόμενον», ἥτις ἐστὶν ἡ πρώτη λέξις τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ, πρὸς ἐκεῖνον τὸν τύπον δηλονότι τὸ «νόσημα», ἐν ᾧ ὁ Θουκυδίδης εἶπεν ἂν κανονικῶς «λεγομένη». Οὐ φαίνεται δ'

οὖσα ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μετοχὴ ἐκ τῶν λεγομένων «ἀπολύτων», διότι τότε ἔδει εἰπεῖν τὸν γράψαντα οὐχ ἁπλῶς «ἐγκατασκῆψαι», ἀλλ' ἐγκατασκῆψαι αὐτήν», ἐξενεγκεῖν δηλονότι τὸ ἀπαρέμφατον μετὰ τοῦ ὑποκειμένου αὐτοῦ. Εἶτα ἐν τῷ 48 κεφαλαίῳ παρατηροῦμεν ὅτι παράδοξόν ἐστι πῶς τὸν Θουκυδίδην, εἴ γε ὄντως ἦν αὐτὸς ὁ περιγράψας τὴν νόσον, ἑαυτῷ μὲν φυλάσσειν τὴν περιγραφὴν αὐτῆς, τοῖς ἰατροῖς δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν βροτῶν τὴν ἐξέτασιν καὶ εὕρεσιν τῶν αἰτίων, ὅθεν προῆλθεν. Ὁ Θουκυδίδης γε μὴν οὐκ ἦν παράλογος, ὥστε ἀξιοῦν αὐτὸς μὲν ὁ ἀδαὴς τῆς ἰατρικῆς περιγράψαι τὸν «λοιμόν», τουτέστι τὰ συμπτώματα αὐτοῦ ἐσωτερικά τε καὶ ἐξωτερικά, τοὺς δὲ ἰατροὺς τοὺς ἐπιστήμονας αὐτῆς ἐξετάσαι καὶ ἀναγράψαι μόνον τὰ αἴτια αὐτοῦ. Τοιαύτην γέ τοι ἀξίωσιν οὐκ ἦν δυνατὸν γενέσθαι ὑπ' ἀνθρώπου λογικωτάτου καὶ σωφρονεστάτου, οἷος δὴ ἦν ὁ γνήσιος Θουκυδίδης. Ὁ λόγος δέ, ὃν δίδωσιν ὁ νοθευτής, δι' ὃν ἐπιχειρεῖ περιγράψαι τὰ συμπτώματα τῆς νόσου, ἐλέγχει αὐτὸν ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ἔγραφεν αὐτά, εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἰατρούς τε καὶ ἰδιώτας τῆς ἰατρικῆς τέχνης γεγραφότας ἤδη περὶ τῶν αἰτίων τῆς νόσου ἐκείνης, ἀλλ' οὐ καὶ περὶ τῶν συμπτωμάτων αὐτῆς. Τοῦτο δὲ φαίνεται σαφῶς ἐκ τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου Βιβλ. ΙΒ', 58, ὃς δὴ ἀνέγραψεν αὐτὰς παραλαβὼν πιθανὸν ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἐφόρου· ἐν δὲ τοῖς Ἱπποκρατικοῖς λεγομένοις συγγράμμασιν, ἐξ ὧν, ὡς γνωστόν, ὀλίγιστα μέν εἰσι γνήσια τοῦ Ἱπποκράτους, τὰ πλεῖστα δὲ συγγενῶν καὶ μαθητῶν τῆς σχολῆς αὐτοῦ, εὕρηνται τῆς λοιμώδους καταστάσεως περιγραφαί. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλως, εἴ γε ἦν ὁ Θουκυδίδης ὁ γράψας τὴν φερομένην ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ περιγραφήν, ἔγνω, ὅτε ἔγραφεν, ἀπὸ προτέρου χρόνου, ὅτι οὐδεὶς τῶν συγχρόνων αὐτῷ ἰατρῶν ἐπεχείρησεν ἢ οὐ μέλλοι ἐπιχειρῆσαι περιγράψαι τὰ συμπτώματα τῆς νόσου ἐκείνης, ὥστε λέγειν ὅτι αὐτὸς ἐπεχείρησε γράψαι αὐτά, ἵνα ἐν τῷ μέλλοντι, εἰ αὖθις ἀναφαίνοιτό ποτε, δύναιντο οἱ ἄνθρωποι γινώσκειν ὁποία τις ἦν ἡ ἐπισκήψασα αὐτοῖς νόσος καὶ φυλάττεσθαι ἀπεχόμενοι τοῦ θεραπεύειν τοὺς ὑπ' αὐτῆς βαλλομένους; ἐπειδὴ κατά γε τὸν νοθευτὴν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς νόσου ἐκείνης πολλοὶ ἰατροὶ ἀπέθανον ὑπ' αὐτῆς διὰ τὸ μὴ γνόντες τὸν θεῖον αὐτῆς χαρακτῆρα ἐπιχειρεῖν θεραπεύειν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ μολύνεσθαι ἐξ αὐτῶν. Ἀλλὰ τὸ μὴ τοὺς συγχρόνους ἰατροὺς περιγράψαι τὰ συμπτώματα τῆς νόσου,

τοῦτό γε προῆλθεν εἴτε διότι ταῦτα ἦσαν παρὰ τὴν ἐναντίαν διαβεβαίωσιν τοῦ νοθευτοῦ γνωστά τε καὶ συνήθη αὐτοῖς, καὶ ὡς τοιαῦτα περιττὰ περιγραφῆναι, εἴτε μᾶλλον διότι οὐκ ἤρξατο ἔτι τότε ἡ ἰατρικὴ ποιεῖσθαι περιγραφὰς τῶν νόσων, ἐπειδή περ αὐτὴ τότε μόλις καθιδρύετο ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων ἀπαλλασσομένη τῆς ὑπερφυσικῆς ἀναμίξεως ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους, ὅς παρὰ τὰ λεχθέντα τε ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν αὐτοῦ καὶ διαδοθέντα οὐ φαίνεται ἐξ ἀληθῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων οὔτε ζήσας ποτὲ ἐν Ἀθήναις οὔτε γενόμενος ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν καὶ συμβουλεύσας καταπολεμῆσαι αὐτῇ διὰ μεγάλων πυρῶν, αἵτινες ἄλλως γε οὐδὲν ἐχρησίμευσαν ἄν, πλὴν εἰ πάντα ἔπαυσαν πράγματά τε καὶ ἀνθρώποις. Ἐλέγχεται δὲ προσέτι ὁ νοθευτὴς καὶ κατὰ τοῦτο λέγων ὅτι ἡ νόσος οὐκ ἦν τῶν συνήθων οὐδὲ τῶν γνωστῶν, ὅπερ γε εὐκόλως ἠδύνατο εἰπεῖν περὶ αὐτῆς, ἐπεὶ αὐτὸς παρέστησεν αὐτὴν τοιαύτην· αἱ δὲ ἀποδείξεις αἱ περὶ τούτου φερόμεναι ὑπ' αὐτοῦ εἰσιν, ὡς μετὰ μικρὸν ὀψόμεθα, καθαραὶ ἐφευρέσεις τῆς ἰδίας αὐτοῦ κεφαλῆς. Οὐδόλως δὲ παράδοξον ὅτι καὶ νῦν ἔτι οἱ ἰατροὶ εὑρίσκουσιν αὐτὴν ἀσυνήθη καὶ ἄγνωστον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἰατρικῆς μετ' οὐδεμιᾶς τῶν γνωστῶν νόσων ταυτιζομένην, ἐπεί γε οὐχ ὑπῆρξεν οἷα ὑπὸ τοῦ νοθευτοῦ περιγράφεται. Εἰς τοῦτο τὸ συμπέρασμα καταλήγει καὶ ὁ πολυμαθὴς ἰατρὸς Γουλιέλμος Ἐρβστεῖνος (Wilhelm Erbstein) ἐν πολυμαθεστάτῃ καὶ ἀκριβεστάτῃ πραγματείᾳ περὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λοιμοῦ πραγματευομένῃ, ἐκδοθείσῃ δὲ ἐν Στουτγάρτῃ τῷ 1899 (Die Pest des Thukydides, Stuttgard 1899). Ἀλλά γε ὁ σοφὸς οὗτος Γερμανὸς ἰατρὸς εἶχεν ἂν δίκαιον ὑποστηρίζων καὶ ἀποδεικνὺς ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις γενομένη τότε ἐπιδημία ἦν νόσος τις ἀσυνήθης καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε ἀναφανεῖσα, εἰ ἡ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ φερομένη περιγραφὴ ἦν γνησία καὶ αὐθεντική τις· ἀλλὰ δυστυχῶς, ὡς ὄψεται ὁ ἀναγνώστης, οὐδὲν κῦρος ἀξιοπιστίας δύναται αὕτη ἔχειν, ἅτε δὴ πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν ἐπιδημίαν ἐκείνη γραφεῖσά τε καὶ συντεθεῖσα ἄνευ ἐρεύνης τῶν κατ' αὐτὴν ἀληθῶς συμβάντων· τοὐναντίον δὲ μετὰ τῆς βεβουλευμένης προθέσεως, ἥτις διαφαίνεται ἐν πάσῃ γραμμῇ αὐτῆς, τοῦ παρασταθῆναι τὴν νόσον ἐκείνην δεινοτάτην τε καὶ φρικώδη καὶ ἀπεσταλμένην ἐπίτηδες ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς βοήθειαν τῶν Πελοποννησίων, ὃ φαίνεται ἐξ ὧν λέγει ἐν τῷ 50 κεφαλαίῳ τοῦ Β' βιβλίου τοῦ Θουκυδίδου.

Ἀλλ' ὁ Θουκυδίδης, ὥσπερ ἤδη εἴπομεν, οὐκ ἐπίστευεν εἰς ὑπερφυσικὰς ἀναμίξεις ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασί τε καὶ παθήμασιν. Ἐν τῷ αὐτῷ 48 κεφ. παρατηροῦμεν προσέτι ὅτι ὁ νοθευτὴς ἔχων, ὡς φαίνεται, ὑποψίαν τινά, μὴ ἡ ὑπ' αὐτοῦ χαλκευθεῖσα περιγραφὴ οὐ πιστευθῇ εὐκόλως, εἰσάγει καὶ τὸν Θουκυδίδην αὐτὸν ὡς νοσήσαντα ὑπὸ τοῦ «λοιμοῦ», ὅ γε οὐ δοκεῖ εἶναι ἀληθές. Ὁ Θουκυδίδης γὰρ ὁ γνήσιος, ὡς καὶ πρότερον εἰρηκότες ἐσμέν, ἐν τοῖς γνησίοις μέρεσι τῆς ἱστορίας αὐτοῦ τὸν λόγον ποιεῖται περὶ ἑαυτοῦ, ὁσάκις γε ἀνάγκη ἐγένετο τούτου, ἐν τρίτῳ καὶ οὐ πρώτῳ προσώπῳ, καθὼς γίνεται ἐν τῇ περιγραφῇ. Ἀλλὰ πλὴν τούτου ὁ ἱστορικὸς οὐ φαίνεται ἐκ τοῦ βίου αὐτοῦ οὔτε ἐπισημανθείς τι τῶν μελῶν ὑπὸ τῆς νόσου, οὔτε βλαβείς τι τὴν διάνοιαν· δύο γὰρ ἔτη μετὰ τὴν παῦσιν αὐτῆς καὶ στρατηγὸς ἐξελέγη καὶ ἠδυνήθη ὑγιέστατα ἔχων τόν τε νοῦν καὶ τὸ σῶμα ἀσχολεῖσθαι τὰ λοιπὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη περὶ τὴν συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἣν κατέλιπεν ἡμῖν· ἐν ᾧ κατὰ τὸν νοθευτὴν ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ φαίνεται ὅτι οὐδεὶς τῶν διαφευγόντων ἐκ τῆς νόσου ἐκείνης διέφευγεν ἄνευ τοῦ ἐπισημαίνεσθαι βλάβαις τισὶ κατὰ τὸ σῶμα ἢ τὸν νοῦν.

Μεταβαίνομεν νῦν εἰς τὸ 49 κεφάλαιον, οὗ ἐν τῇ ἀρχῇ ὁ νοθευτὴς λέγει ὅτι τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἐφάνη ἡ ἐπιδημία, ἦν κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων ἄνοσον εἰς ἄλλας ἀσθενείας, πᾶσαι δὲ αἱ νόσοι κατέληγον εἰς αὐτήν, τουτέστι τὸν «λοιμόν». Ἀναμφιλόγως ἐν ταῖς ἐπιδημίαις τῆς προσοχῆς τῶν ἀνθρώπων ἐπισπωμένης ὑπὸ τῶν πολλῶν προσβολῶν καὶ θανάτων τῶν προξενουμένων ὑπ' αὐτῶν αἱ τῶν ἄλλων νόσων προσβολαί τε καὶ θάνατοι παρέρχονται ἀπαρατήρητοι· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ὁ σκοπὸς τοῦ νοθευτοῦ τοῦ παραστῆσαι τὴν νόσον ἐκείνην ἐπὶ τὸ φοβερώτερον διαφαίνεται, καθ' ὅσον μάλιστα κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην, τὸν χειμῶνα τὸν προηγηθέντα τοῦ ἔτους ἐκείνου ἔπεσον πολλαὶ βροχαὶ καθ' ὅλην τὴν γῆν καὶ ἐσχηματίσθησαν ἐξ αὐτῶν πολλὰ ἕλη, ἅτινα παρήγαγον καυματώδη νοσήματα, οἷον δὴ ἦν καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις ἐκείνη ἐπιδημία, καὶ ἑπομένως κατὰ τὴν εἴδησιν ταύτην τὸ ἔτος ἐκεῖνο οὐκ ἦν ἄνοσον ἀλλὰ τῶν μάλιστα νοσηρῶν. Ἡ Ἀθηναϊκὴ ὅμως ἐπιδημία φαίνεται μᾶλλον γεννηθεῖσα ἐπιχωρίως ἕνεκα τῆς συσσωρεύσεως ὅλου τοῦ τῆς Ἀττικῆς πληθυσμοῦ ἐν τοῖς τείχεσι τῶν Ἀθηνῶν καὶ μολύνσεως ἕνεκα ταύτης τῶν ποσίμων ὑδάτων, ὃ δὴ καὶ

οἱ Ἀθηναῖοι παρετήρησαν μὲν ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἀπέδωκαν, ἐάν γέ τις πιστεύσῃ τοῖς λόγοις τοῦ νοθευτοῦ (κεφ. 48), τῇ δηλητηριάσει τῶν φρεάτων τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων δι' ἐμβολῆς φαρμάκων. Κατωτέρω δὲ ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ τῷ 49 λόγον ποιούμενος ὁ νοθευτὴς περὶ τῆς θερμοκρασίας τῶν νοσούντων λέγει ὅτι τὸ σῶμα αὐτῶν ἐξωτερικῶς ἄν τις ἥπτετο, οὐκ ἐδείκνυ θερμότητα ἀνωτέραν τῆς φυσικῆς τῷ ἀνθρώπῳ, ὃ φαίνεται ἡμῖν παράδοξον τόσον ὑψηλοῦ πυρετοῦ ὑπάρχοντος τοῖς πάσχουσιν, ὥστε μὴ ἀνέχεσθαι μηδὲν κάλυμμα καὶ πολλοὺς αὐτῶν συνεχομένους ἕνεκα αὐτοῦ ἀπαύστῳ δίψῃ ῥίπτεσθαι εἰς φρέατα πρὸς τὸ κατασβέσαι τὴν δίψαν ἑαυτῶν. Ἀλλὰ τοῦτό γε δή, εἴ τινι τῶν ἀρρώστων ἐν καιρῷ μανίας συνέβη, ὑφ' ἧς ἔστιν ὅτε οἱ ὑπὸ τοῦ τύφου πάσχοντες καταλαμβάνονται, ὁ νοθευτὴς ἐξηγῶν παρέστησεν ὡς πολλοῖς συμβάν. Πρῶτον μὲν γὰρ αἱ οἰκογένειαι τότε μετὰ τῶν δούλων ἦσαν ἐν Ἀθήναις πολυμελεῖς, οἱ δὲ νοσοῦντες οὐκ ἐγένοντο τόσον πολλοί, ὥστε καὶ ἀμελεῖσθαι οὕτως, ἔπειτα δ' ὁ λόγος, ὃν δίδωσι τοῦ ῥίπτειν ἑαυτοὺς εἰς τὰ φρέατα, οὐ φαίνεται ὑγιής, καθότι ὕδατός γε ἀφθόνου πρὸς πόσιν οὐκ ἐστεροῦντο καὶ ἐν ταῖς κλίναις ὄντες. Ἀλλ' ὁ νοθευτὴς ἐν πάσῃ περιστάσει χρῆται τῷ «πολλοί», ὃ καὶ ὀλίγον κατωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ λόγον ποιούμενος περὶ τῶν ἀρρώστων τῶν ἀποθνῃσκόντων τε καὶ τῶν διαφευγόντων ἐκ τῆς νόσου τρὶς μεταχειρίζεται, ἐξ ὧν ἅπαξ καὶ ἐν ὑπερθετικῷ βαθμῷ· ἐπειδή, ὡς εἴπομεν, σκοπὸν ἔχει πᾶν κακὸν συμβὰν κατὰ τὸν πόλεμον παραστῆσαι ὑπερβολικώτερον, ἵνα δὴ οὗτος φανῇ ἀξιολογώτατος πάντων τῶν πολέμων. Ἐν δὲ τῷ 50 κεφαλαίῳ ποιῶν ὁ νοθευτὴς τούς τε γῦπας καὶ τὰ ἄλλα νεκροφάγα ὄρνεα ἐκλιπόντα μετὰ τὸ γεύσασθαι νεκρῶν σωμάτων τῶν ὑπὸ τῆς νόσου ἐκείνης ἀποθνῃσκόντων, ἐξ ὧν πολλοὶ δῆθεν ἔμενον διαρκῶς κατὰ τὴν νόσον ἄταφοι ἐν Ἀθήναις, ὁ γὰρ ἐνεστὼς «γιγνομένων» τῆς φράσεως τοῦ νοθευτοῦ «πολλῶν ἀτάφων γιγνομένων» ἐπανάληψιν διαρκῆ τοῦ πράγματος σημαίνει, καὶ τοὺς κύνας ἀποθνήσκοντας μετὰ τὴν τοιαύτην ἑστίασιν, δείκνυται λίαν ἀναξιόπιστος. Πῶς γὰρ οἷόν τε φαντασθῆναι γενέσθαι ποτε τοιαῦτα φρικώδη ἀσεβήματα ἐν μέσαις Ἀθήναις, ὧν πάντοτε καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ καθ' ὅλον τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐπῃνεῖτο ἡ πρὸς τοὺς νεκροὺς μεγάλη εὐσέβεια ὑπό τε τῶν ποιητῶν καὶ τῶν ῥητόρων αὐτῶν; Εἰς ἀπόδειξιν δὲ παραθησόμεθα ἐνταῦθα χωρία τινὰ πρόχειρα ἐξ αὐ-

τῶν τε καὶ ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων μαρτυροῦντα σαφῶς ὅτι τοιαύτην τινὰ ἀσέβειαν ἦν ἀδύνατον διαπραχθῆναι ἐν Ἀθήναις, αἵ γε ἐθεώρουν τιμὴν ἑαυτῶν καὶ τρόπον τινὰ τίτλον εὐγενείας τὴν εὐσέβειαν, ἣν κατεδείξαντο ἀεὶ περὶ τὸν ἐνταφιασμὸν οὐ μόνον τῶν ἑαυτῶν νεκρῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοτρίων καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν μεγίστων ἐχθρῶν αὐτῶν, τῶν Περσῶν. Καὶ περὶ μὲν τῆς ταφῆς τούτων ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου (Ἀττ. Α', 22,4) ἔχουσαν ὧδε· «Τοὺς δὲ Μήδους Ἀθηναῖοι μὲν θάψαι λέγουσιν, ὡς πάντως ὅσιον ἀνθρώπου νεκρὸν γῇ κρύψαι, τάφον δὲ οὐδένα ἠδυνάμην εὑρεῖν (δηλ. αὐτῶν ἐν Μαραθῶνι)· οὔτε γὰρ χῶμα, οὔτε ἄλλο σημεῖον ἦν ἰδεῖν· ἐς ὄρυγμα δὲ φέροντες σφᾶς, ὡς τύχοιεν, ἐσέβαλον». Περὶ δὲ τῶν Ἀργείων τῶν πεσόντων περὶ τὰ τείχη τῶν Θηβῶν κατὰ τὸν πόλεμον τὸν γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας» παρατίθεμεν ἐκ πολλῶν τόδε τὸ χωρίον ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα τοῦ Δημοσθένους κεφ. η'. «Καὶ πρὸς πᾶσι τούτοις καὶ καλοῖς ἔργοις τὰ τῶν κατοιχομένων νόμιμα οὐ περιεῖδον (οἱ Ἀθηναῖοι) ὑβριζόμενα, ὅτε τοὺς ἐπὶ Θήβας θάπτειν ἐκώλυε Κρέων», περὶ οὗ πράγματος τὰ αὐτὰ λέγονται ἐν ἐκτάσει καὶ ἐν τῷ ἀποδιδομένῳ τῷ Λυσίᾳ ἐπιταφίῳ κεφ. 7-10. Καὶ ἐν ταῖς Ἱκέτεσι δέ τοῦ Εὐριπίδου, αἵ, ὡς γνωστόν, ἔχουσιν ὑπόθεσιν τὴν ταφὴν τῶν αὐτῶν νεκρῶν, πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Θησεὺς λέγει περὶ τούτου τάδε, στίχ. 524-526), «νεκροὺς δὲ τοὺς θανόντας δικαιῶ θάψαι τῶν Πανελλήνων νόμον σῴζων». Πανελλήνων δὲ νόμος περὶ νεκρῶν ἦν θάπτεσθαι τούτους μετὰ τῆς δυνατῆς καλῆς κηδεύσεως καὶ μὴ ἐᾶσθαι ἀτάφους. Τὸν ἐνταφιασμὸν γὰρ τῶν νεκρῶν ἡγοῦντο πάντες οἱ Ἕλληνες σπουδαιότατον τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ ἐπίστευον ὅτι αἱ τῶν τεθνεώτων ψυχαὶ οὐχ εὕρισκον ἀνάπαυσιν ἐν τῷ Ἅδῃ, εἰ μὴ τὰ σώματα αὐτῶν τυγχάνοιεν ταφῆς. Αὕτη δὲ ἡ πεποίθησις φαίνεται ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔτι ποιημασιν ὑπάρχουσα παρὰ τοῖς Ἕλλησι, διότι ἤδη ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ Λ, 51-83 βλέπομεν τὴν ψυχὴν τοῦ Ἐλπήνορος, τοῦ ἑταίρου ἐν ταῖς πλάναις τοῦ Ὀδυσσέως τοῦ κατὰ τυχαῖον συμβεβηκὸς ἀποθανόντος ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς φαρμακευτρίας Κίρκης, λισσομένην γοερῶς τὸν Ὀδυσσέα, ὅτε ἐπιστρέψειεν εἰς αὐτό, ἡ γὰρ λιτὴ ἐγίνετο παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἅδου, ἐνταφιάσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἐπειδάν γε κλαύσῃ αὐτόν, διότι καὶ οἱ θρῆνοι περιελαμβάνοντο ἐν τῇ καλῇ καὶ νομίμῳ κηδεύσει τῶν νεκρῶν

τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἔπειτα δὲ αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν Ὀδυσ. Ε', 299-311 κινδυνεύων ναυαγῆσαι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς νήσου τῆς θεᾶς Καλυψοῦς εὔχεται ὅπως ἦν τεθνεὼς ἐν τῇ Τροίᾳ, ὅπου ἠξιώθη ἂν ἐνταφιασμοῦ καὶ τιμῶν παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπέφυγεν οὕτω τὸν ἐλεεινὸν θάνατον τῆς ναυαγίας τὸν ἄκλαυστον καὶ ἄταφον. Εἰ δέ τις τῶν Ἑλλήνων συναντῴη που νεκρῷ σώματι, καθῆκον ἡγεῖτο θρησκευτικόν, εἰ μὴ δύναιτο θάψαι αὐτό, ῥῖψαί γε οὖν χοῦν ἐπ' αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὰς μάχας βλέπομεν τοὺς Ἕλληνας πειρωμένους ἀεὶ θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς καὶ ἀσεβεῖς ἡγουμένους τοὺς μὴ ἐπιτρέποντας τοῦτο αὐτοῖς νικητὰς πολεμίους. Ἐν Ἀθήναις δὲ νόμος τις τοῦ Σόλωνος ἐπέβαλλε καὶ αὐτοῖς τοῖς τῶν ἀναξίων γονέων τέκνοις θάπτειν αὐτούς· οὗτος δὲ ὁ νόμος πιθανὸν ὅτι ἴσχυεν, εἰ μὴ γραπτός, ὡς θρησκευτικὸν γοῦν καθῆκον ἐν πάσαις ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσιν. Ἡ δ' ἀμέλεια τοῦ ἐνταφιάζειν τοὺς οἰκείους νεκροὺς ἐνομίζετο παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν οὐ μόνον θρησκευτικὴ ἁμαρτία, ἀλλὰ καὶ βαρὺ ἔγκλημα τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου. Διὸ ὁρῶμεν παρ' αὐτοῖς συγγενεῖς καταφρονοῦντας παντὸς κινδύνου, ὅπως ἂν θάψωσι τοὺς οἰκείους νεκροὺς καὶ αὐτῶν τῶν κηρυττομένων ὑπὸ τῆς πολιτείας προδοτῶν τῆς πατρίδος καὶ καταδικαζομένων εἰς ἀταφίαν. Τούτου δὲ κάλλιστον δὴ παράδειγμα ἔχομεν τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Οἰδίποδος, ἣν ὁρῶμεν καταφρονοῦσαν καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου, ἵνα θάψῃ τὸν νεκρὸν τοῦ αὐτῆς ἀδελφοῦ Πολυνείκους, ὃν ὁ Κρέων διετετάχει μεῖναι ἄταφον ὥς γε προδότου τῆς πατρίδος. Τὸν ἡρωϊσμὸν δὲ τοῦτον τῆς Ἀντιγόνης ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ Σοφοκλῆς ἐξύμνει ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔδρεπε δάφνας τῆς τραγικῆς μούσης παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ ἄφοβοι δὲ λόγοι τῆς Ἀντιγόνης, δι' οὓς ἀποκρινομένη τῷ Κρέοντι λέγει ὅτι ἔθαψε τὸν ἑαυτῆς ἀδελφὸν παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν αὐτοῦ δεικνύασιν ὁπόσον βαθὺ ἦν παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὸ αἴσθημα τοῦ πρὸς τοὺς νεκροὺς καθήκοντος τοῦ ἐνταφιάζειν αὐτούς, καὶ ὁπόσος μέγας ὁ φόβος τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς ἁμαρτίας, ὃν ᾐσθάνοντο παραμελοῦντες αὐτοῦ. Εἰσὶ δ' αὐτοὶ ἄξιοι παρατεθῆναι ἐνταῦθα. Σοφοκλ. Ἀντιγ. 446-470.

ΚΡΕΩΝ Σὺ δ' εἰπέ μοι, μὴ μῆκος, ἀλλὰ συντόμως,
ᾔδησθα κηρυχθέντα μὴ πράσσειν τάδε;

ΑΝΤΙΓ. Ἤδη· τί δ' οὐκ ἔμελλον; ἐμφανῆ γὰρ ἦν·
ΚΡΕΩΝ. Καὶ δῆτ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;
ΑΝΤΙΓ. Οὐ γάρ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε,
οὐδ' ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη
τοιούσδ' ἐν ἀνθρώποισιν ὥρισε νόμους·
οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ᾠόμην τὰ σὰ
κηρύγμαθ', ὥστ' ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν
νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν.
Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀεί ποτε
ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου 'φάνη·
τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενὸς
φρόνημα δείσασ' ἐν θεοῖσι τὴν δίκην
δώσειν· θανουμένη γὰρ ἐξῄδη, τί δ' οὔ;
κεἰ μὴ σὺ προυκήρυξας· εἰ δὲ τοῦ χρόνου
πρόσθεν θανοῦμαι, κέρδος αὔτ' ἐγὼ λέγω·
ὅστις γὰρ ἐν πολλοῖσιν ὡς ἐγὼ κακοῖς
ζῇ, πῶς ὅδ' οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει;
Οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν
παρ' οὐδὲν ἄλγος· ἀλλ' ἄν, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς
μητρὸς θανόντ' ἄθαπτον ἠνσχόμην νέκυν,
κείνοις ἂν ἤλγουν· τοῖςδε δ' οὐκ ἀλγύνομαι.
Σὺ δ' εἰ δοκῶ νῦν μῶρα δρῶσα τυγχάνειν,
σχεδόν τι μώρῳ μωρίαν ὀφλισκάνω».

Ὅτι δὲ τὰ πρὸς τοὺς τεθνεῶτας καθήκοντα ἡδράζοντο παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, μαρτυρεῖ καὶ ὁ ῥήτωρ Λυκοῦργος λέγων ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους λόγῳ αὐτοῦ ἐδ. 94· «Ἡγοῦμαι δ'ἔγωγε ὦ ἄνδρες, τὴν τῶν θεῶν ἐπιμέλειαν πάσας μὲν τὰς πράξεις ἐπισκοπεῖν, μάλιστα δὲ τὴν πρὸς τοὺς γονέας καὶ τετελευτηκότας καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀσέβειαν». Πῶς οὖν οἷόν τε τοὺς Ἀθηναίους τοιαῦτα εὐσεβῆ αἰσθήματα πρὸς τοὺς τεθνεῶτας ἔχοντας καὶ τοιαύτας θρησκευτικὰς πεποιθήσεις περὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ αὐτῶν ἐὰν τοὺς ἑαυτῶν συγγενεῖς καὶ συμπολίτας ἀτάφους ἐν αὐτῷ τῷ περιβόλῳ τῆς ἰδίας αὐτῶν πόλεως, ἐν ᾗ ἐπὶ πλέον ἦσαν δοῦλοι ὑπείκοντες παντὶ νεύματι τῶν κυρίων ἑαυτῶν ὑπὲρ τὰς τετρακοσίας χιλιάδας ἕτοιμοι

ὑπηρετεῖν αὐτοῖς τοῦτο τὸ ἱερὸν τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν καθῆκον; Πῶς δὲ πιστεύσειεν ἄν τις δεδρακέναι αὐτοὺς τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο, οἵ γε δύο μὲν ἔτη μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς νόσου, τῷ 424 π. Χ., ἔν τινι πρὸς Κορινθίους μάχῃ, ἐν ᾗ ἐνίκησαν αὐτούς, προὐτίμησαν παραιτήσασθαι τὴν δόξαν τῆς νίκης ἢ ἐᾶσαι δύο συμπολίτας ἑαυτῶν ἀτάφους (Θουκυδ. Δ. 44-45 καὶ Πλουταρχ. ἐν βίῳ Νικίου 6,10-20), εἴκοσι δ' ἔτη μετ' αὐτήν, τῷ 406 π. Χ., ἐν τῷ αὐτῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ ἐθανάτωσαν τοὺς στρατηγοὺς αὐτῶν τοὺς νικήσαντας ἐν ταῖς Ἀργινούσαις νήσοις τὴν κατ' αὐτὸν τὸν πόλεμον γενομένην τῶν Ἀθηναίων λαμπροτάτην νίκην ἐπὶ τῇ ἁπλῇ καὶ ἀνεξετάστῳ κατηγορίᾳ ὅτι δυνάμενοι οὐ συνέλεξαν τοὺς ἐν τῇ θαλάσσῃ πεσόντας κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην καὶ πνιγέντας Ἀθηναίους καὶ ἕνεκα τούτου μὴ τυχόντας ταφῆς; Πῶς δὲ οἱ ἀδίκως κατηγορηθέντες στρατηγοὶ ἀπολογούμενοι οὐκ ἀνέφερον πρὸς δικαιολογίαν ἑαυτῶν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὀλίγοις ἔτεσι πρότερον, οὐχὶ ὡς αὐτοὶ ἕνεκα πολλῆς τρικυμίας, ἀλλ' ἐκ φιλοζωΐας καὶ φόβου μολύνσεως εἴασαν ἀσεβέστατα πολλοὺς τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν νεκροὺς ἀτάφους ἐντὸς αὐτῆς τῆς πόλεως αὐτῶν, καὶ ἠνέσχοντο ὁρᾶν αὐτοὺς πρὸ τῶν ὀμμάτων ἐσθιομένους ἀνοσιώτατα καὶ βδελυρώτατα ὑπὸ γυπῶν τε καὶ κυνῶν καὶ τῶν λοιπῶν νεκροφάγων ζῴων τετραπόδων τε καὶ πετεινῶν; Πῶς δ' ἐστὶ δυνατὸν τοὺς μὲν Ἀθηναίους τοὺς τοσαύτην, ὡς εἰρήκαμεν, πρὸς τοὺς τετελευτηκότας εὐσέβειαν καὶ τοιαύτας περὶ τῶν ψυχῶν τῶν ἀτάφων πεποιθήσεις ἔχοντας ἐᾶν νεκροὺς ἀτάφους ἐκ φόβου μὴ μολυνθῶσι, λαοὺς δὲ νῦν ζῶντας, οἵτινες οὐκ ἔχουσι τοιαύτας περὶ ἀτάφων θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, ἀλλ' εἰσὶ μόνον δεισιδαίμονες, μὴ φοβεῖσθαι μήτε τὰς ἐπιδημίας, μήτε τὴν μόλυνσιν, ὥστε, ὥσπερ εἴδομεν ἐν Αἰγύπτῳ τοὺς Ἄραβας ποιοῦντας, καὶ συγκλίνεσθαι μετὰ τῶν ἐκ χολέρας καὶ τοῦ βουβωνικοῦ λοιμοῦ πασχόντων καὶ πολλάκις τῶν τεθνεώτων ἐκ τῶν νόσων τούτων; Διὰ ταῦτα πᾶς τις θαρσαλέως δύναται ἔχειν τὴν στερρὰν πεποίθησιν ὅτι ἐν Ἀθήναις οὐδόλως διεπράχθη τοιαύτη τις ἀσέβεια, οἵαν διηγεῖται ὁ νοθευτὴς τοῦ Θουκυδίδου, καὶ ἄταφος νεκρὸς ἐν Ἀθήναις οὐδὲ εἷς ἔμεινε, καὶ οὐ μόνον οὐδεὶς ἀλλ' οὐδὲ μικρόν τι μέλος νεκροῦ, πολλῷ δὲ δὴ ἔλαττον κατεβρώθη ὑπὸ γυπῶν καὶ κυνῶν. Εἰ δ' ὄντως συνέβη τοιοῦτόν τι πρᾶγμα ἐν Ἀθήναις, ἦν ἀδύνατον διελθεῖν αὐτὸ ἐν σιγῇ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Περι-

κλέους κωμικοὺς ποιητὰς καὶ μάλιστα τὸν Ἀριστοφάνη. Ἀλλ' οὔτε αὐτὸς τοιοῦτόν τι ἀσέβημα ἀναφέρει ἐν τῇ ἐξαριθμήσει τῶν κακῶν τῶν προξενηθέντων ὑπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τοῖς Ἀθηναίοις, οὔτε ἄλλος τις ἀνήνεγκεν οὔτε ποιητής, οὔτε ῥήτωρ, οὔτε ἱστορικός, οὔτε σχολιαστής, οὐδ' ὁ πολυγράφος καὶ πολύδρις βιογράφος Πλούταρχος, ὅς γε εἶχε τὴν εὐκαιρίαν ποιήσασθαι μνείαν περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Περικλέους, ἀλλ' ὅλως παρέρχεται ἐν σιγῇ μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν παρὰ Θουκυδίδῃ περιγραφήν. Ἡ σιγὴ δ' αὕτη παρὰ πᾶσι τούτοις πῶς δύναται ἐξηγηθῆναι ἄλλως, εἰμὴ ὅτι τοιουτόν τι ἀσέβημα οὐδαμῶς συνέβη ἐν Ἀθήναις;

Πλὴν δὲ τούτου ἡ θνησιμότης κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ἐκείνην οὐκ ἐγένετο τόσον πολλή, ὥστε μὴ προφθάνειν τοὺς Ἀθηναίους θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· κατὰ γὰρ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην ἐν βιβλ. ιβ', 58, τὸν ἀρυόμενον, ὡς γνωστόν, τὰ γεγονότα τῶν χρόνων ἐκείνων κυρίως ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἐφόρου, καθ' ὅλον τὸ πενταετὲς διάστημα, καθ' ὃ διήρκεσεν ἐν Ἀθήναις ἡ ἐπιδημία (Θουκυδ. Γ', 87), ἀπέθανον ἐν ὅλῳ περὶ τὰς δέκα πέντε χιλιάδας Ἀθηναῖοι, ἐξ ὧν στρατιῶται μὲν ὁπλῖται περὶ τὰς τέσσαρας χιλιάδας καὶ τετρακοσίους, ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου ὄχλου ἐλευθέρων τε καὶ δούλων ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας, καὶ τόση φαίνεται οὖσα ἡ ἀλήθεια. Καὶ ὁ Θουκυδίδης δὲ συμφωνεῖ τῷ Διοδώρῳ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν θανόντων στρατιωτῶν, ἀλλ' ἀφίησιν ἀκαθόριστον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκ τοῦ ὄχλου θανόντων λέγων βιβλ. Γ', 87 τάδε· «Τοῦ δὲ ἐπιγενομένου χειμῶνος (427 π. Χ.) ἡ νόσος τὸ δεύτερον ἐπέπεσε τοῖς Ἀθηναίοις ἐκλιποῦσα μὲν οὐδένα χρόνον τὸ παντάπασιν, ἐγένετο δέ τις ὅμως διοκωχή. Παρέμεινε δὲ τὸ ὕστερον οὐκ ἔλασσον ἐνιαυτοῦ, τὸ δὲ πρότερον καὶ δύο ἔτη, ὥστε Ἀθηναίων γε μὴ εἶναι ὅ,τι μᾶλλον ἐκάκωσε τὴν δύναμιν. Τετρακοσίων γὰρ ὁπλιτῶν καὶ τετρακισχιλίων οὐκ ἐλάσσους ἀπέθανον ἐκ τῶν τάξεων καὶ τριακοσίων ἱππέων, τοῦ δὲ ἄλλου ὄχλου ἀνεξεύρετος ἀριθμός». Πιθανὸν ὅμως ὅτι ὁ Θουκυδίδης ἀντὶ τῶν νῦν φερομένων λέξεων «τοῦ δὲ ἄλλου ὄχλου ἀνεξεύρετος ἀριθμὸς» ἔγραψε «τοῦ δὲ ἄλλου ὄχλου ὑπὲρ τοὺς μυρίους», ἃς μετέβαλεν ὁ νοθευτής, ἵνα γε δείξειεν ὅτι πολλῷ πλείονες τοῦ ἀληθοῦς ἀριθμοῦ ἀπέθανον ἐκ τῆς νόσου καὶ ὅτι αὕτη ἦν ὅσον δεινὴ αὐτὸς περιγράφει αὐτήν. Καὶ γὰρ πῶς οἷόν τ' ἦν τῷ νοθευτῇ ἐᾶσαι ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Θουκυδίδου τὸ «ὑπὲρ

τοὺς μυρίους» ἄθικτον μεθ' ὅσα φοβερὰ καὶ δεινὰ εἰρήκει ἐν τῇ περιγραφῇ περὶ τῆς νήσου; Ὅτι δὲ ὁ ἀριθμὸς τοῦ Διοδώρου ἐστὶν ὁ ἀληθὴς περὶ τῶν θανόντων ἐκ τοῦ ὄχλου καὶ ὅτι ἐν τῷ Θουκυδιδείῳ κειμένῳ ἦν ἀρχικῶς τὸ «ὑπὲρ τοὺς μυρίους», ἀποδειχθήσεται ἐκ τῶν ἑπομένων λόγων τε καὶ σκέψεων. Πρῶτον μὲν γὰρ ἡ πολιτεία τῶν Ἀθηνῶν διεφέρετό τε καὶ ἠδύνατο εὐχερῶς λαμβάνειν γνῶσιν, ὥσπερ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θνησκόντων ἐκ τῶν στρατιωτῶν, οὕτω δὴ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θνησκόντων ἐκ τοῦ ὄχλου, ἔπειτα δὲ αὐτὴ ἡ παρὰ Διοδώρῳ καθόρισις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκ τοῦ ὄχλου θανόντων δείκνυσιν ὅτι ὁ ῥηθεὶς ἀριθμὸς καθώριστο ὄντως ὑπ' αὐτῆς. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα ὅτι ἡ ὀρθὴ σημασία τῆς παρὰ Θουκυδίδῃ φράσεως «τοῦ δὲ ἄλλου ὄχλου ἀνεξεύρετος ἀριθμὸς» ἐστὶν ἥδε· «ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου πλήθους, δηλ. τῶν μὴ στρατιωτῶν, ἀριθμός, ὃς οὐ δυνατὸν εὑρεθῆναι ἀκριβῶς», ὥσπερ καί τινες τῶν νεωτέρων τοῦ Θουκυδίδου ἐκδοτῶν ἑρμηνεύουσιν (Ἴδε Θουκυδ. βιβλ. Γ', ἐκδοθὲν ὑπὸ A. W. Spatt, Cabridge 1896 σελ. 263), καὶ οὐχ, ὡς οἱ πολλοὶ αὐτῶν μεταφράζουσιν, «ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου πλήθους ἀριθμὸς ἀλόγιστος, ὅ ἐ. τόσον μέγας, ὥστε ἡ ἐξαρίθμησις ἦν ἀδύνατος». Οὐδαμῶς δὲ φαίνεται, ὥς τινες αὐθαιρέτως εἰρήκασιν, ὅτι τὸ «ὑπὲρ μυρίους» τοῦ Διοδώρου ἀπέρρευσεν ἐκ τοῦ «ἀνεξεύρετος ἀριθμὸς» τοῦ Θουκυδίδου, διότι ὁ Διόδωρος Ἕλλην τε ὢν καὶ εὖ εἰδὼς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐν ᾗ καλλιεπῶς ἔγραψε τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, ἐγίνωσκε καλῶς ὅτι τὸ «ἀνεξεύρετος ἀριθμὸς» οὐ δύναται σημαίνειν «ὑπὲρ μυρίους». Ὥστε ὁ ὄχλος τῶν κατοικούντων τότε ἐν Ἀθήναις ἔπαθε πολὺ ὀλίγον σχετικῶς πρὸς τὴν ἀπώλειαν τῆς στρατιωτικῆς τῶν Ἀθηνῶν δυνάμεως· ταύτης μὲν γὰρ ἀπώλετο τὸ τέταρτον περίπου ἢ κατ' ἄλλους στηριζομένους ἐπὶ παρεισάκτου χωρίου, τοῦ 13 κεφ. τοῦ Β' βιβλίου τοῦ Θουκυδίδου, τὸ ἕκτον μέρος τῶν Ἀθηναίων στρατιωτῶν, τοῦ δὲ ἄλλου ὄχλου τὸ πεντηκοστὸν περίπου μέρος, ἢ κατ' ἄλλους δεχομένους ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς ἀνήρχετο περὶ τὰς διακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας, τὸ εἰκοστὸν πέμπτον μέρος. Καὶ ὁ Θουκυδίδης γε μὴν λέγων ἐν τῷ ἀνωτέρῳ παρατεθέντι χωρίῳ περὶ τῆς νόσου ὅτι οὐδὲν ἄλλο μᾶλλον ἔβλαψε τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων ὅσον αὐτή, οὐκ ἀποβλέπει εἰς τὴν βλάβην τὴν τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως αὐτῶν· ἀπώλεια γὰρ τοῦ τετάρτου μέρους ἢ τοῦ ἕκτου στρα-

τιωτικῆς τινος δυνάμεως οὐκ ἔστι σμικρά γέ τις ἀπώλεια· καθ' ὅσον τε οἱ Ἀθηναῖοι καθ' ἁπάσας τὰς μάχας τοῦ πρώτου μέρους τοῦ πολέμου οὐκ ἀπώλεσαν οὐδὲ τοὺς ἡμίσεις τῶν ἀπολεσθέντων ὑπ'ἐκείνης τῆς νόσου. Εἰ δὲ σχετικῶς πρὸς τὸν ὄχλον πλεῖον ἔπαθεν ὁ στρατός, τοῦτο δὴ προῆλθεν ἐκ τῆς κακῆς διαίτης, ἐν ᾗ ἐν ἐκστρατείᾳ ὢν ἠναγκάζετο πολλάκις ζῆν· καὶ διὰ τοῦτο περὶ τοὺς ἡμίσεις τῶν ἀποθανόντων ὑπὸ τῆς νόσου στρατιωτῶν φαίνονται ἀποθανόντες ἐν ἐκστρατείαις ὄντες, ὥσπερ οἱ μετὰ τοῦ Ἅγνωνος στρατιῶται ἀπώλεσαν ὑπὲρ τὸ τέταρτον ἑαυτῶν, χιλίους πεντήκοντα ἀπὸ τετρακισχιλίων. Ἡ ἀπώλεια δ'αὕτη πρὸ πάντων ἐγένετο κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς νόσου· κατὰ γὰρ τὰ ἄλλα αὐτῆς ἔτη οὐκ ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου στρατιῶται ἀποθανόντες ἐξ αὐτῆς, οὐ μὲν δὴ διότι τὸ παράπαν οὐκ ἀπέθανον, ἀλλὰ διότι γε ἀθρόοι οὐκ ἀπέθανον. Καὶ ἄλλως ὁ Θουκυδίδης τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει ἀποθανόντας στρατιώτας ὑπὸ τῆς νόσου παροδικῶς μόνον καὶ παρεμπιπτόντως ἀναφέρει. Ἐὰν οὖν λάβωμεν τοὺς ἡμίσεις τῶν στρατιωτῶν τῶν ἀποθανόντων ἐκ τῆς νόσου ὡς ἀποθανόντας ἐν τῇ πόλει καὶ προσθῶμεν αὐτοὺς τοῖς ὑπὲρ τοὺς μυρίους ἀποθανοῦσιν ἐκ τοῦ πλήθους τοῦ λοιποῦ τῶν Ἀθηναίων, ἕξομεν ἐν ὅλῳ ἐκ τῆς νόσου ἐν Ἀθήναις ἀποθανόντας περὶ τὰς δέκα τρεῖς χιλιάδας, ὅστις ἀριθμὸς διαιρούμενος ὑπὸ τοῦ τριετοῦς διαστήματος, καθ' ὃ ἡ νόσος ἦν σφοδροτέρα, παραλειπομένων τῶν κατὰ τὰ ἄλλα δύο ἔτη βλημάτων τῆς νόσου, παρέχει μέσον θνησιμότητος δώδεκα θανάτους περίπου καθ' ἑκάστην, ἐτησίαν δὲ θνησιμότητα κατὰ χιλίους κατοίκους ἐκ τῶν πεντακοσίων χιλιάδων, ὅσοι τότε δὴ κατῴκουν πιθανῶς ἐν Ἀθήναις, ἐννέα περίπου θανάτους. Προσθῶμεν δὲ τῷ μέσῳ τούτῳ ἐτησίῳ κατὰ χιλίους ὅρῳ, εἰ καὶ ὁ νοθευτὴς λέγει ἐν Θουκυδ. Β', 49 ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν θάνατοι ἐγίνοντο ὑπὸ τοῦ «λοιμοῦ», ὅ γε δὴ οὐκ ἄν τις θείη ἐν σπουδαίοις ῥήμασιν ἅτε προερχόμενον ἐκ προλήψεως ἐμπνεομένης ἐκ τῶν κατὰ τὰς ἐπιδημίας συμβαινόντων πολλῶν καὶ ταχέων θανάτων, τέσσαρας ἔτι ἐξ ἄλλων νόσων θανάτους, ἕξομεν τότε δὴ μέσον θνησιμότητος ὅρον τρεισκαίδεκα θανάτους κατὰ χιλίους κατοίκους, θνησιμότητα πολὺ μικρὰν ὡς πρὸς τὸν ὅλον τῶν Ἀθηνῶν πληθυσμόν, ὅσην σήμερον οὐδὲ αἱ μάλιστα ὑγιειναὶ πόλεις τῆς Εὐρώπης Λονδῖνον καὶ Παρίσιοι ἔχουσιν· αὗται γὰρ αἱ πόλεις μέσην ἐτησίαν θνησιμότητα κατὰ χιλίους κατοίκους

ἔχουσι περὶ τοὺς δέκα ἑπτὰ θανάτους. Ὅτι δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ὄχλου θανόντων οὐχ ὑπερέβη τὸν ὑπὸ τοῦ Διοδώρου ἀναγραφόμενον, φαίνεται ἔκ τε τοῦ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεστήριξαν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας μετὰ μεγάλου σθένους τὸν πόλεμον, ὡσανεὶ μηδόλως ὑπῆρχεν ἐν τοῖς τείχεσι τῶν Ἀθηνῶν ἐπιδημία, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὀλίγα ἔτη μετ' αὐτὴν ἐν τῷ αὐτῷ πολέμῳ ἀναπληρώσαντες τὰ ἐν τῷ στρατῷ προξενηθέντα ὑπὸ τῆς νόσου κενά, εἴπομεν δ' ἀνωτέρω ὅτι ταῦτα ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ ὅλου στρατοῦ ἦσαν μεγάλα, διότι ἡ νόσος προσέβαλλε μᾶλλον αὐτῷ ἕνεκα τῆς κακῆς διαίτης, ἐν ᾗ ἦν πολλάκις ἠναγκασμένος ἕνεκα τῶν ἐκστρατειῶν ζῆν, ἀνέλαβον τὴν πελωρίαν εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν, ἐν ᾧ εἶχον συγχρόνως ἐπὶ τῶν νώτων ἐν Ἑλλάδι τὸν οὐ μικρότερον αὐτῆς πρὸς τοὺς Πελοποννησίους πόλεμον· ἃ δὴ οὐκ ἂν ἔπραξαν, εἴ γε ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς ἐβέβλαπτο ὄντως τόσον ὑπὸ τῆς ἐπιδημίας, ὅσον διὰ τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ ὁ νοθευτὴς βούλεται δεῖξαι. Ψεύδη οὖν τοῦ νοθευτοῦ ἀναιδέστατά εἰσιν ὅσα λέγει περὶ ἀτάφων νεκρῶν· δέκα γὰρ νεκροὶ τὴν ἡμέραν καὶ εἴκοσι καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἑξήκοντα ἔτι, ἐπειδὴ πιθανῶς τὰς πρώτας ἡμέρας καὶ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς νόσου ἡ ὀξύτης αὐτῆς ἦν μείζων, ἐκ πεντακοσίων χιλιάδων κατοίκων ἢ διακοσίων πεντήκοντα, ὥς τινες τῶν συγχρόνων ἡμῖν ἱστορικῶν διατείνονται βεβαιοῦσθαι, οὐκ ἦσαν τοσοῦτοι, ὥστ' ἐπενεγκεῖν τοσαύτην τε καὶ τοιαύτην ταραχὴν καὶ σύγχυσιν ἠθικὴν τοῖς Ἀθηναίοις ἔχουσι τότε, ὡς εἰρήκαμεν ἀνωτέρω, τριακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας δούλους ἢ διακοσίας τοὐλάχιστον κατὰ τοὺς δεχομένους ἐλάσσονα τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἀττικῆς, προθύμους καὶ ἠναγκασμένους ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐκπληροῦν σὺν τάχει πᾶσαν ὑπηρεσίαν διατασσομένην ὑπὸ τῶν ἑαυτῶν δεσποτῶν. Ἀλλ' ὅτι ὁ βίος τῶν Ἀθηναίων οὐδαμῶς διεταράχθη κατὰ τὴν ἐπιδημίαν οὔτε πολιτικῶς, οὔτε κοινωνικῶς, οὔτε θρησκευτικῶς, ἔχομεν μαρτυρίας καὶ ἀποδείξεις ὅτι καθ' ὅλον ἐκεῖνο τῆς ἐπιδημίας τὸ χρονικὸν διάστημα αἱ τακτικαὶ τῶν δραμάτων τραγικῶν τε καὶ κωμικῶν θεατρικαὶ παραστάσεις οὐδόλως διεκόπησαν, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν ὡς πρότερον, πιθανώτατα δὲ καὶ μεγαλοπρεπεστέρως, γινόμεναι μετὰ τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν ἑορτῶν· ὡς γὰρ γνωστόν, τὰ πλείω καὶ καλλίω τῶν δραμάτων ἐδιδάχθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ πολ-

λοὶ τῶν διασήμων τραγικῶν τε καὶ κωμικῶν ποιητῶν κατὰ πρῶτον κατῆλθον εἰς τοὺς δραματικοὺς ἀγῶνας κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐπιδημίας, ἐν οἷς καὶ ὁ εὐθυμότατος Ἀριστοφάνης. Δυστυχῶς δ' ὅμως ἐκ τῶν τότε διδαχθέντων δραμάτων οὐδὲν ἄλλο πλῆρες σῴζεται ἢ ὁ Ἱππόλυτος τοῦ Εὐριπίδου, ὅστις ἐδιδάχθη τῷ 429 π. Χ., τῷ δευτέρῳ δηλονότι ἔτει τῆς ἐπιδημίας, καθ' ὃ ἀπέθανεν ἐξ αὐτῆς καὶ ὁ μέγιστος τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης πολιτικὸς ἀνήρ, ὁ Περικλῆς. Ἐνίκα δ' ἐν τῷ τραγικῷ τοῦ ἔτους ἐκείνου ἀγῶνι ὁ Εὐριπίδης Ἰοφῶντα τὸν υἱὸν τοῦ Σοφοκλέους ἐλθόντα δεύτερον καὶ τὸν Ἴωνα ἐλθόντα τρίτον. Τὸ δὲ πρῶτον δρᾶμα τοῦ Ἀριστοφάνους, οἱ Δαιταλεῖς, ἐδιδάχθη τῷ 427 π. Χ., δηλονότι τῷ ἔτει, καθ' ὃ ἐπέπεσεν ἐκ δευτέρου σφοδρῶς ἡ ἐπιδημία ἐν Ἀθήναις, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ παρατεθέντος ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Θουκυδίδου (Γ', 87). Ἐν δὲ τῷ 51 κεφαλαίῳ παρατηροῦμεν ὅτι ὁ νοθευτὴς λέγει ὅτι οὐδεὶς τῶν προσβαλλομένων ὑπὸ τῆς νόσου ἐσῴζετο, ἐν ᾧ ἐν τῷ 49 κεφ. εἶπεν ὅτι ἐσῴζοντο μὲν πολλοὶ ἀλλὰ μετά τινος βλάβης σωματικῆς, ὃ δή, ὥσπερ ἤδη εἴπομεν, τῷ Θουκυδίδῃ γε, εἰ καὶ ἔπαθε κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ ὑπὸ τῆς νόσου, οὐ συνέβη.

Καὶ μικρὸν κατωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ λησμονῶν ὅ τι εἶπε πρὸ ὀλίγου παρίστησιν αὖθις σῳζομένους ἀρρώστους, οἵτινές φησιν, ἐμακαρίζοντο ὑπὸ τῶν ἄλλων ὡς μὴ μέλλοντές ποτε ἔτι ἀποθανεῖν μηδ' ὑπ' ἄλλου νοσήματος. Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, εὑρισκόμεθα ἐν πλήρει συναξαρίῳ, ὅ γε, εἰ μὴ ἐντελῶς ἔπλασεν ὁ νοθευτής, τοὐλάχιστον συνέλεξεν ἐν μέρει ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ὄχλου πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν ἐπιδημίαν. Διόπερ καὶ ὁ Γαληνός, ὁ πολυμαθὴς Ἕλλην ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, μέμφεται τὸν Θουκυδίδην, ἐπειδὴ ἐθεώρει αὐτὸν ὡς τὸν πραγματικὸν συγγραφέα τῆς παρὰ Θουκδίδῃ περιγραφῆς τοῦ «λοιμοῦ», ὅτι ἔγραψε περὶ αὐτοῦ μόνον δημοτικῶς καὶ εἶπε πράγματα ἄνευ ἐπιστημονικῆς σπουδαιότητος (ὅρα Wilhem Erbstein, Die Pest des Thukydides σελ. 16 ἐν τῇ ὑποσημειώσει). Εἰ δὲ ἡ περιγραφὴ τοῦ νοθευτοῦ κέχρωσται χροιᾷ τινι ἐπιστημονικῇ ἔν τε τῷ λεκτικῷ καὶ τῇ ἀναγραφῇ τῶν συμπτωμάτων, τοῦτο δὴ προέρχεται, ἄλλοθεν γὰρ οὐχ οἷόν τε προέρχεσθαι, εἴτε ἐξ ἀναγνώσεων ἰατρικῶν συγγραφῶν περιεχουσῶν περιγραφὰς πυρετωδῶν νόσων, καὶ τοιαῦται συγγραφαὶ πιθανὸν ὅτι ἐγράφησαν τὸν τέταρτον π. Χ. αἰῶνα, ἐν ᾧ κατὰ τὸν

Πελοποννησιακὸν πόλεμον οὐ φαίνονται ἔτι ὑπάρχουσαι τοιαῦται, εἴτε ἐκ προφορικῶν πληροφοριῶν ἰατρῶν. Οὐδ' ὅ λέγει ὁ νοθευτὴς ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ ὅτι ἡ νόσος ἦν λίαν κολλητική, φαίνεται ἀληθές, οὐδ' ὅτι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἐγκατέλειπον τοὺς πάσχοντας ἐκ τῆς νόσου, μὴ καὶ αὐτοὶ μολυνθεῖέν τε καὶ πάθοιεν· περὶ γὰρ τοῦ ἐναντίου λαμπρὰν ἀπόδειξιν ἔχομεν τὸν Πλούταρχον διηγούμενον ἐν τῷ βίῳ τοῦ Περικλέους ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας τούτου ὑπὸ τῆς ἐπιδημικῆς ἐκείνης νόσου συνήρχοντο παρὰ τὴν κλίνην αὐτοῦ φίλοι, οἴκοθεν δὲ νοεῖται ὅτι οἱ συγγενεῖς οὐδόλως ἐγκατέλειπον αὐτὸν ἔρημον καὶ ἀπεριποίητον, καὶ ἐν τοῖς συνερχομένοις ἦσαν οἱ ἐπισημότατοι τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἄρα οὐδαμῶς ἐφοβοῦντο πλησιάζειν τε καὶ περιποιεῖσθαι τοὺς ἑαυτῶν ἀσθενεῖς. Ἐν δὲ τῷ 52 κεφαλαίῳ ὁ νοθευτὴς καὶ ἄλλα ψεύδη χαλκεύει λέγων ὅτι ἕνεκα τῆς στενοχωρίας τῶν οἰκημάτων ἡ φθορὰ τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τῆς νόσου γίγνοιτο μετ' οὐδενὸς κόσμου καὶ ὅτι νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις κέοιντο καὶ ὅτι ἀσθενεῖς ψυχορραγοῦντες κυλίοιντο ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἄλλοι ἡμιθνῆτες περὶ τὰς κρήνας ἐπιθυμίᾳ τοῦ πιεῖν ὕδωρ. Ἔπειτα δ' ὅτι τὰ ἱερά, ἐν οἷς ἐσκήνωντο εἶεν πλήρη νεκρῶν, σφοδρῶς γὰρ πιέζοντος τοῦ κακοῦ οἱ ἄνθρωποι ἀγνοοῖεν ὅ τι ποιήσαιεν, καὶ τράποιντο εἰς ἀμέλειαν τῶν τε ἱερῶν καὶ ὁσίων πραγμάτων, δηλονότι εἰς τὴν βεβήλωσιν τῶν ἱερῶν τόπων καὶ τὴν ἀνόσιον ἀνοχὴν νεκρῶν κυλιομένων ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἡμιθνήτων περὶ τὰς κρήνας. Καὶ ὅτι πάντες οἱ νόμοι συνταραχθείησαν, οἷς ἐχρῶντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς, καὶ πολλοὶ ῥίπτοιεν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς ἐπ' ἄλλων πυρὰς κττ. Ὅτι δὲ πάντα ταῦτα ψεύδη εἰσὶν ἀποδείκνυνται ἐκ τῶν προειρημένων.

Πρῶτον μὲν γάρ, ὥσπερ ἀνωτέρω ἐλέχθη, οἱ καθ' ἑκάστην ἐκ τῆς νόσου νεκροὶ ὀλίγοι ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν· δεύτερον δὲ ἕνεκα τῆς θρησκείας αὐτῶν οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀνίκανοι ποιῆσαι τοιαῦτα ἀσεβήματα· λίαν δ' ἀπίθανον φαίνεται ὅτι οἱ ἐκ τῆς χώρας εἰσελθόντες εἰς τὰς Ἀθήνας ἐσκήνωντο κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐν τοῖς ἱεροῖς τόποις καὶ διαρκῶς, ἐπειδὴ καὶ χῶρος πολὺς ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν μακρῶν τειχῶν δυνάμενος χωρῆσαι πολλῷ πλεῖον πλῆθος τοῦ εἰσελθόντος εἰς Ἀθήνας ἐκ τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἐλογίζετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι βέβηλον ἡ ἐν τοῖς ἱεροῖς οἴκησις, τὸ δ' ἐν αὐτοῖς ἀποθνήσκειν ἀνοσιώτατον. Εἰ δέ ποτε

συμβαίνοι καταφυγεῖν τινα εἰς ναὸν ὡς εἰς ἄσυλον τόπον, ἵνα δὴ ἀποφύγοι τὸν θάνατον, ἐπειρῶντο παντὶ τρόπῳ ἐξαγαγεῖν αὐτὸν ἐκεῖθεν δι' ἐνόρκων συνήθως ὑποσχέσεων ὅτι οὐ μέλλοιεν βλάψειν τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἐκ φόβου μὴ ἀποθανόντος ἐν τῷ ναῷ βεβηλωθείη οὗτος· Ὅτε δὲ ὁ καταφυγὼν μὴ πείθοιτο ταῖς ὑποσχέσεσιν, ὥστε ἐξελθεῖν, ἢ μὴ διδοῖντο αὐτῷ τοιαῦται, καὶ πλησιάζοι ἐκπνεῦσαι ἐξ ἀσιτίας, πολλὴν φροντίδα εἶχον ἐκβαλεῖν αὐτὸν ἐκεῖθεν ψυχορραγοῦντα πρὶν ἀποθανεῖν. Περὶ δὲ τῆς κυλινδήσεως ἐν ταῖς ὁδοῖς ψυχορραγούντων καὶ παρὰ τὰς κρήνας ἡμιθνήτων, τὸ πρᾶγμά ἐστι τοσοῦτο βδελυρὸν καὶ ἀνόσιον καὶ διὰ τοῦτο ὅλως ἀπίστευτον ὅτι συνέβη ἐν ταῖς θεοσεβεστάταις Ἀθήναις, ὥσπερ καλεῖ αὐτὰς ὁ Σοφοκλῆς ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολωνῷ στίχ. 260, ἣν κλῆσιν ἐν ἄλλῳ τόπῳ τῆς αὐτῆς τραγῳδίας ἐν στίχ. 1006—1007, δικαιολογεῖ λέγων·

«οὕνεκ' εἴ τις γῆ θεοὺς ἐπίσταται
τιμαῖς σεβίζειν, ἥδε τοῦθ' ὑπερφέρει».

Ἐν τῷ σεβασμῷ δὲ τῶν θεῶν περιελαμβάνετο καὶ ὁ ἐνταφιασμὸς τῶν νεκρῶν, οὗ ὁ παραμελῶν ἐτιμωρεῖτο κατὰ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ ὑπὸ τῶν θεῶν. Αὕτη δὲ ἡ πεποίθησις ὑπηγόρευσε τῇ Ἀντιγόνῃ τὴν ἀνδρείαν ἐκείνην ἀπόκρισιν, ἣν ἐποιήσατο τῷ Κρέοντι, ὅτε ἐπετίμα αὐτῇ ὡς παραβάσῃ τὰς διατάξεις αὐτοῦ τοῦ μὴ ταφῆναι τὸν νεκρὸν τοῦ Πολυνείκους, ἀλλὰ μεῖναι ἄταφον καὶ γενέσθαι βορὰν γυπῶν καὶ κυνῶν καὶ τῶν λοιπῶν νεκροφάγων ζῴων, εἰποῦσα τοὺς λαμπροὺς ἐκείνους λόγους, οὓς ἀνωτέρω παρέθεμεν. Ἡ θεοσέβεια δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐξηκολούθησε φημιζομένη μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἀρχαίας θρησκείας· διὸ καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτε ἦν ἐν Ἀθήναις, ἀπεκάλεσεν αὐτοὺς «δεισιδαιμονεστάτους» ὅ ἐ. κατὰ τὴν τότε σημασίαν τῆς λέξεως «εἰς ἄκρον θεοφοβουμένους» (Πράξ. τῶν Ἀποστόλων 17,23).

Πῶς οὖν ἔπειτα δυνηθείη ἄν τις πιστεῦσαι ὅτι τοιαύτη ἀποτρόπαιος καὶ βδελυρὰ κατάστασις ὑπῆρξέ ποτε ἐν Ἀθήναις; Ἀλλ' οὐ μόνον οὐ δύναταί τις πιστεῦσαι τοῦτο, ἀλλ' οὐδὲ τὸ παράπαν ὑποθέσθαι ὅτι ἦν δυνατὸν συμβῆναι τοιοῦτόν τι ἐν πόλει οἰκουμένῃ ὑφ' Ἑλλήνων καὶ μάλιστα τῶν Ἀθηναίων τῶν μάλιστα πεπολιτισμένων καὶ φιλανθρωποτάτων ἐκ πάντων τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες πάντες οὐδ' ἐπὶ

τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου ἠνείχοντο παριστάμενον ὠμόν τι καὶ ἀποτρόπαιον καὶ βδελυκτόν. Τοιαύτην κατάστασιν μόλις δύναταί τις νοῆσαι συμβῆναι ἂν ἐν στρατῷ καὶ ὑπὸ λοιμοῦ ἅμα πάσχοντι καὶ ἠναγκασμένῳ ὑπ' ἐχθροῦ ἰσχυροτέρου καὶ νικητοῦ καταλιπεῖν τόν τε χῶρον ἐν ᾧ ἦν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ πάσχοντας, ἵνα που σωθῇ, ἐὰν ᾖ δυνατόν· ὁποία δή τις συνέβη τῷ στρατῷ τῶν Καρχηδονίων τῷ πολιορκοῦντι τὰς Συρακούσας τῷ 395 π. Χ., ὀλίγα δηλαδὴ ἔτη μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ἣν πιθανὸν γράφων ὁ νοθευτὴς τοῦ Θουκυδίδου εἶχεν ἐν νῷ. Ἡ γὰρ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ (ΙΔ΄, 71) σύντομος περιγραφὴ τῶν δεινῶν, ἃ συνέβησαν τῷ στρατοπέδῳ ἐκείνῳ, ἔχει ὁμοιότητας οὐκ ὀλίγας τῇ παρὰ Θουκυδίδῃ περιγραφῇ τοῦ «λοιμοῦ». Ὁ Διόδωρος δὲ δὴ ἠρύσατο τὰ περὶ τοῦ λοιμοῦ ἐκείνου τῶν Καρχηδονίων γραφέντα ἐκ τοῦ Φιλίστου, ὅν περ πιθανώτατα καὶ ὁ νοθευτὴς εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἔχει δὲ ἡ παρὰ Διοδώρῳ περιγραφὴ ὧδε· «Ἤψατο μὲν οὖν ἡ νόσος τῶν Λιβύων, ἐξ ὧν πολλῶν ἀποθνησκόντων, τὸ μὲν πρῶτον ἔθαπτον τοὺς τετελευτηκότας, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τὸ πλῆθος τῶν νεκρῶν καὶ διὰ τὸ τοὺς νοσοκομοῦντας ὑπὸ τῆς νόσου διαρπάζεσθαι, οὐδεὶς ἐτόλμα προσιέναι τοῖς κάμνουσι· παραιρεθείσης οὖν καὶ τῆς θεραπείας ἀβοήθητος ἦν ἡ συμφορα· διὰ γὰρ τὴν τῶν ἀθάπτων δυσωδίαν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἑλῶν σηπεδόνα, πρῶτον μὲν ἤρχετο τῆς νόσου κατάρρους, μετὰ δὲ ταῦτα ἐγίνετο περὶ τὸν τράχηλον οἰδήματα· ἐκ δὲ τούτου κατ' ὀλίγον ἠκολούθουν πυρετοὶ καὶ περὶ τὴν ῥάχιν νεύρων πόνοι καὶ τῶν σκελῶν βαρύτητες· εἶτ' ἐπεγίνοντο δυσεντερίαι καὶ φλύκταιναι περὶ τὴν ἐπιφάνειαν ὅλην τοῦ σώματος. Τοῖς μὲν οὖν πλείστοις τοιοῦτον ἦν τὸ πάθος· τινὲς δὲ εἰς μανίαν καὶ λήθην τῶν ἁπάντων ἔπιπτον, οἳ περιπορευόμενοι τὴν παρεμβολὴν ἐξεστῶτες τοῦ φρονεῖν ἔτυπτον τοὺς ἀπαντῶντας. Καθόλου δὲ συνέβη καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἰατρῶν βοήθειαν ἄπρακτον εἶναι καὶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ θανάτου, πεμπταῖοι γὰρ ἢ τὸ πλεῖστον ἑκταῖοι μετήλλαττον δεινὰς ὑπομένοντες τιμωρίας· ὥστε ὑπὸ πάντων μακαρίζεσθαι τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότας. Καὶ γὰρ οἱ τοῖς κάμνουσι παρεδρεύοντες ἐνέπιπτον εἰς τὴν νόσον ἅπαντες· ὥστε δεινὴν εἶναι τὴν συμφορὰν τῶν ἀρρωστούντων, μηδενὸς θέλοντος ὑπηρετεῖν τοῖς ἀτυχοῦσιν. Οὐ γὰρ μόνον οἱ μηδὲν προσήκοντες ἀλλήλους ἐγκατέλειπον, ἀλλ' ἀδελφοὶ μὲν

ἀδελφούς, φίλοι δὲ τοὺς συνήθεις ἠναγκάζοντο προΐεσθαι διὰ τὸν ὑπὲρ αὐτῶν φόβον». Ὅσα δὲ λέγει ὁ νοθευτὴς ἐν τῷ 53 κεφαλαίῳ περὶ τῆς ἐξαχρειώσεως τῶν Ἀθηναίων ἀρξαμένης δῆθεν σὺν τῇ νόσῳ καὶ ἕνεκα αὐτῆς, οὐδεμίαν ἱστορικὴν ὑπόστασιν καὶ ἀλήθειαν ἔχουσιν, ἀλλ' ἀπηχήματά εἰσι τῶν ἀσυνέτως πεφλυαρημένων ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν κωμικῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ φιλοσόφων τῶν δυσμενῶς διακειμένων πρὸς τὸ Ἀθηναϊκὸν δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἐφ' ὃ ἠθέλησαν οἱ λεχθέντες ὀλιγαρχικοὶ πάντα τὰ ἐπελθόντα ἕνεκά τε τῆς φυσικῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ῥᾳδιουργιῶν τῶν ἀριστοκρατικῶν δεινὰ ταῖς Ἀθήναις ἐπιθεῖναι. Αἱ γὰρ σύγχρονοι πηγαὶ οὐδεμίαν τοιαύτην διαφθορὰν καὶ ἔκλυσιν τῶν ἠθῶν γενομένην ἐμφαίνουσι· καὶ ἄλλως εἰ ἦσαν ἀληθῆ, οὔτε ὁ πόλεμος διεξήχθη ἄν, ὡς διεξήχθη, δηλαδὴ ἀνδρειότατα. τὴν δ' ἀνδρείαν, ὡς γνωστόν, οὐχ οἷόν τε ἐμφωλεύειν ἐν ψυχαῖς ἐκλύτων καὶ διεφθαρμένων τοῖς ἤθεσιν ἀνθρώπων· τοὐναντίον δ' ἐν τῇ ἀρχῇ ἔτι αὐτοῦ εἴτε ἐνέδοσαν ἄν, εἴτε ἡττήθησαν ὁλοσχερῶς· κατέλαβε γὰρ ἂν τὴν πόλιν καὶ ἀναρχία καὶ ἀπείθεια πολλή, πιθανὸν δὲ καὶ στάσις, καθ' ὅσον γε τῶν πολιτῶν οἱ ἀριστοκρατικοὶ οὐδαμῶς ἐπαύσαντο ζητοῦντες εὐκαιρίαν, ὥστε καταρρῖψαι τὴν δημοκρατίαν.

Νῦν μεταβαίνομεν εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τῆς περιγραφῆς τοῦ «λοιμοῦ» τοῦ νοθευτοῦ, τὸ 54, ἐν ᾧ περιέχονται οἱ δύο χρησμοί, ὁ ἀδέσποτος ὁ ὑπὸ τοῦ δήμου ᾀδόμενος, ὥς γε ὁ νοθευτὴς λέγει, καὶ ὁ ἐπίσημος ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος δῆθεν δοθεὶς τοῖς Πελοποννησίοις πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου, προαγγέλλοντες δ' ἀμφότεροι τὸν «λοιμόν». Κρίνομεν δ' ἀναγκαῖον παραθεῖναι ἐνταῦθα αὐτολεξεὶ ἃ λέγει ὁ νοθευτὴς περὶ τοῦ πρώτου αὐτῶν, ἵνα ὁ ἀναγνώστης κρίνῃ τε κάλλιον εἰ φράσεις τοιαύτας μετὰ τοσαύτης ἀσαφείας εἰρημένας οἷόν τ' εἶναι τῆς χειρὸς τοῦ Θουκυδίδου, καὶ συνῇ ἅμα εὖ ἃ περὶ αὐτῶν ἐροῦμεν. Εἰσὶ δὲ αἱ λέξεις αὐτοῦ αἵδε· «Ἐν δὲ τῷ κακῷ, οἷα εἰκός, ἀνεμνήσθησαν καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους, φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι πάλαι ᾄδεσθαι

«ἥξει Δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ».

Ἐγένετο μὲν οὖν ἔρις τοῖς ἀνθρώποις μὴ λοιμὸν ὠνομάσθαι ἐν τῷ ἔπει ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἀλλὰ λιμόν, ἐνίκησε δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰκό-

τως λοιμὸν εἰρῆσθαι· οἱ γὰρ ἄνθρωποι πρὸς ἃ ἔπασχον τὴν μνήμην ἐποιοῦντο. Ἦν δέ γε, οἶμαι, ποτε ἄλλος πόλεμος καταλάβῃ Δωρικὸς τοῦδε ὕστερος καὶ ξυμβῇ γενέσθαι λιμόν, κατὰ τὸ εἰκὸς οὕτως ᾄσονται». Πρῶτον μὲν οὖν παρατηροῦμεν ὅτι δέον τὸ ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος «ἀνεμνήσθησαν» εἶναι τὸ «πρεσβύτεροι», αὐτοὶ γὰρ μόνοι ἀνεμνήσθησαν τοῦ προχητικοῦ ἔπους ὅτι πάλαι ᾔδετο, ἕνεκα ὅμως τῆς φράσεως «οἷα εἰκός», ἣν ὁ νοθευτὴν οὐκ ἠδύνατο συμβιβάσαι μετὰ τοῦ ὑποκειμένου «οἱ πρεσβύτεροι», ἐβούλετο γὰρ τὴν ἀνάμνησιν εἶναι ἁπάντων τῶν Ἀθηναίων», ἔδωκεν αὐτῷ ὑποκείμενον ὑπονοούμενον ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου τὸ «Ἀθηναῖοι». Ἀλλὰ τίνες ἀνεμνήσθησαν τοῦ ἔπους; Οὐκ ἄλλοι δῆτα ἢ «οἱ πρεσβύτεροι». Ἄρα τὸ ὑποκείμενον τοῦ «ἀνεμνήσθησαν» ἀναγκαίως ἐστὶ τὸ «πρεσβύτεροι» καὶ οὐχὶ τὸ «Ἀθηναῖοι». Ἔπειτα ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν «ἐγένετο δὲ ἔρις τοῖς Ἀθηναίοις», λέγει «ἐγένετο μὲν οὖν ἔρις τοῖς ἀνθρώποις» ἐννοῶν μὲν δὴ τοὺς Ἀθηναίους, θεωρῶν δὲ τὴν ἔριν ὥσπερ κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν γενομένην, τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ συμπερασματικὸν μόριον «οὖν», ᾧ ἐχρήσατο ἐν τῇ φράσει αὐτοῦ. Ἡ ἀναγραφομένη δ' ὅμως ὑπὸ τοῦ νοθευτοῦ ἔρις ὅλως ἀκατάληπτός ἐστιν, εἰ μὴ ἡ λέξις «λοιμὸς» ἤχει προφερομένη ἐντελῶς ὁμοίως τῷ «λιμός». Πῶς γὰρ ἂν ἄλλως, εἰ αὗται αἱ λέξεις εἶχον διάφορον καὶ οὐχ ὁμοίαν φωνήν, οἱ μὴ ἀκούσαντες τοῦ ἔπους Ἀθηναῖοι ἀντεῖπον, καὶ αὐθόρμητοί γε, τοῖς πρεσβυτέροις αὐτῶν ὅτι πάλαι ὁ στίχος ᾔδετο μετὰ τῆς λέξεως «λιμὸς» καὶ οὐ μετὰ τῆς «λοιμός», καὶ ταῦτα ὑπάρχοντος ἐν Ἀθήναις λοιμοῦ; Πρᾶγμα ἀληθῶς ἀκατάληπτον, πλὴν ἐὰν τις ὑποθῆται, ὥσπερ εἰρηκότες ἐσμέν, ὅτι αἱ δύο ῥηθεῖσαι λέξεις ἐξεφωνοῦντο ὁμοίως ἢ σχεδὸν ὁμοίως· ἀλλ' ἐπὶ Θουκυδίδου γε δὴ ἡ δίφθογγος «οι» καὶ τὸ ἁπλοῦν γράμμα «ι» εἶχον ὅλως διακεκριμένην ἕκαστον φωνήν. Εἰ γὰρ ἦν ἡ ἔρις περὶ προφορᾶς καὶ οὐ περὶ σημασίας ὡς διατείνονται οἱ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἐκδόται τοῦ Θουκυδίδου, αὕτη οὐκ ἠδύνατο συμβῆναι ἢ μόνον μεταξὺ τῶν πρεσβυτέρων, εἰ οἱ μὲν αὐτῶν ὑπεστήριζον ὅτι ἀνεμιμνήσκοντο ὅτι πάλαι τὸ προφητικὸν ἔπος ᾔδετο μετὰ τῆς λέξεως «λιμός», οἱ δὲ μετὰ τῆς λέξεως «λοιμός». Καὶ πάλιν ὅμως ἀκατάληπτόν ἐστι τίνι τρόπῳ ἠδυνήθησαν τέλος πεισθῆναι οἱ ἀναμιμνησκόμενοι αὐτῶν ὅτι τὸ ἔπος πάλαι ᾔδετο μετὰ τῆς λέξεως «λιμός», καὶ ὅτι αὐτοὶ ἐσφάλλοντο ἐν τῇ ἀναμνήσει

ἑαυτῶν, πλήν γε τὸ ζήτημα ἐλύθη διὰ πλειονοψηφίας (1).

Ἀλλ' ἴσως ἄν τις ἔροιτο, τίς ὁ λόγος ὁ ὤσας τὸν νοθευτὴν πλάσαι τε καὶ παρεισαγαγεῖν ταύτην τὴν ἀκατάληπτον καὶ παιδαριώδη ἔριν; Οὐκ ἄλλος δῆτα ἢ ὁ καὶ τὰ ἄλλα παρεμβλήματα ὤσας αὐτὸν ποιῆσαι. Ἔστι δ' οὗτος, ὃν εἴπομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς μελέτης ἡμῶν τῆς δημοσιευθείσης τῷ 1900 ἔτει· ἡ ἐπιθυμία δηλονότι τοῦ νοθευτοῦ τοῦ κοσμῆσαι καὶ συμπληρῶσαι τὸ ἀτελὲς διὰ τὴν δολοφονίαν ἀφεθὲν ἔργον τοῦ Θουκυδίδου, δι' ὧν αὐτὸς ἔκρινεν ἀναγκαίων προσθηκῶν. Ἐν τῇ προκειμένῃ δέ γε ἐβουλήθη πρῶτον μὲν τὸν Ἀθηναϊκὸν «λοιμὸν» ἔχειν στίχον τινὰ ὁμοιάζοντα τῷ Ὁμηρικῷ ἐκείνῳ, τῷ

«εἰ δὴ ὁμοῦ πόλεμός τε δαμᾷ καὶ λοιμὸς Ἀχαιούς»,

καὶ προαγγέλλοντα τὸν «λοιμὸν» πολλὰ ἔτη πρὸ τῆς ἐπισκήψεως αὐτοῦ τοῖς Ἀθηναίοις, ἔπειτα δὲ ἐπίδειξιν ποιήσασθαι αὐτὸς πνεύματος κριτικοῦ ἐν ταῖς γινομέναις ἐκ δεισιδαιμονίας πολλάκις ὑπὸ τῶν ὄχλων ἐφαρμογαῖς τῶν λεχθεισῶν περὶ ἄλλου πράγματος προφητειῶν ἄλλῳ. Ἡγούμεθα δὲ καί, εἰ ἐγένετό τις ἔρις, οἵαν ἀναγράφει ὁ νοθευτής, παρὰ μεμωραμμένοις καὶ δεισιδαίμοσί τισιν Ἀθηναίοις, ἐξ οἵων περ ἐμπαίζειν Ἀριστοφάνης, ὅτι ὁ ἐμβριθὴς καὶ σεμνὸς Θουκυδίδης οὐκ ἂν ἠξίωσεν αὐτὴν μνείας. Σημειωτέον δ' ὅμως γε ὅτι ἐὰν θεωρήσωμεν τὸ κείμενον τοῦτο ὡς ἔχον ἱστορικήν τινα βάσιν, τότε δείκνυσιν αὐτὸ πιθανωτέρως ἢ ὡς ἀναγράφεται ἐν αὐτῷ ὅτι ὁ συζητηθεὶς προφητικὸς στίχος ᾔσθη ἐν Ἀθήναις μετὰ τῆς λέξεως «λιμός», ὅτε κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐπίεσεν αὐτὰς μέγας λιμὸς ἕνεκα τῆς πολιορκίας τῶν Πελοποννησίων, ὁ δὲ νοθευτὴς διότι οὐκ ἠδύνατο ἀναγράψαι αὐτὸν κατὰ τὸ ἔτος, καθ' ὃ ᾔσθη, ἅτε δὴ τῆς συγγραφῆς τοῦ Θουκυδίδου οὐκ ἐξικνουμένης μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου, ἐσκέψατο ἀναγράψαι αὐτὸν ὡς ᾀσθέντα καὶ κατὰ τὸν «λοιμόν», ἀλλά γε προλαμβάνων, ἵνα μή τις εἴπῃ ἢ ἀναγνῷ ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος στίχος ᾔσθη μετὰ τῆς λέξεως «λιμὸς» κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχοντος ἐν αὐταῖς «λιμοῦ», φησὶν ὅτι κατὰ τὴν γνώμην ἑαυτοῦ ὁ στίχος, εἴ ποτε ἄλλος πόλεμος Δωρικὸς καταλάβοι ἐκείνου ὕστερος καὶ συμβαίη γενέσθαι λιμόν, κατὰ τὸ εἰκὸς μέλλοι οὕτως ᾀσθήσεσθαι.

(1) Ἄλλην ἑρμηνείαν τοῦ φαινομένου τούτου εὑρίσκει ὁ βουλόμενος ἐν Ἀκαδημεικοῖς Ἀναγνώσμασι Γ. Ν. Χατζιδάκι, Τόμ. Α', σελ. 355.

(Σημ. τῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως Ἐπιτροπείας).

Τὸν δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος δοθέντα χρησμὸν οὐκ ἀναφέρει ὁ νοθευτὴς αὐτολεξεί, ἀλλὰ διὰ πλαγίου λόγου ἀναγράφει ὧδε· «Μνήμη δὲ ἐγένετο καὶ τοῦ Λακεδαιμονίων χρηστηρίου τοῖς εἰδόσιν, ὅτι ἐπερωτῶσιν αὐτοῖς τὸν θεὸν εἰ χρὴ πολεμεῖν ἀνεῖλε κατὰ κράτος πολεμοῦσι νίκην ἔσεσθαι καὶ αὐτὸς ξυλλήψεσθαι. Περὶ μὲν οὖν τοῦ χρηστηρίου τὰ γιγνόμενα ᾔκαζον ὁμοῖα εἶναι». Τοῦτόν γε τὸν χρησμὸν ἀναγράφει ὁ νοθευτὴς ἐν τῷ τέλει τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ ὡς ἐπισφράγισμα αὐτῆς, ἵνα δὴ ἐπιβεβαιώσῃ ὅτι ἡ νόσος ἐκείνη ἦν «λοιμός», καθότι, ὡς γνωστόν, ὁ Ἀπόλλων ἐν τοῖς θεοῖς εἶχε τὸ γέρας τοῦ πέμπειν τοῖς θνητοῖς τοὺς λοιμούς. Ὥσπερ δὲ ἔπεμψεν οὗτος κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον τὸν «λοιμὸν» κατὰ τῶν Ἑλλήνων θέλων βοηθῆσαι τῷ ἀδικηθέντι αὐτοῦ ἱερεῖ Χρύσῃ, οὕτω γέ τι πέμπει νῦν ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ αὐτὸν ὑπὲρ τῶν προστατευομένων αὐτοῦ Πελοποννησίων. Οὕτω δὲ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ὁ κατὰ τὸν νοθευτὴν ἀξιολογώτατος τῶν πολέμων ἔχει καὶ αὐτὸς λοιμὸν μειζονά τε καὶ χείρονα πολλῷ ἐκείνου τοῦ παλαιοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ᾀσθέντος. Ἀλλ' ἆρά γε ἐδόθη ποτὲ ὄντως τοιοῦτος χρησμὸς τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ τόσον σαφής; Τοῦτό γε πολὺ ἀμφίβολόν ἐστι, διότι, εἰ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔλαβον τοιοῦτον χρησμὸν ἐπισήμως ἐρωτῶντες τὸν Ἀπόλλωνα περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου, οὐκ ἄν, ἡγοῦμαι, ἐζήτησαν ὕστερον κατὰ τὸν Ἀρχιδάμειον πόλεμον, ὅ. ἐ. κατὰ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ πολέμου, αὐτοὶ πρῶτοι τὴν εἰρήνην, οὐδὲ συνῆψαν αὐτὴν τοῖς Ἀθηναίοις, ἀλλὰ τῷ χρησμῷ πειθόμενοί τε καὶ πεποιθότες ἐπέμειναν ἂν μέχρι νικήσειαν. Ἀλλ' ὅτι τοιοῦτος χρησμὸς οὐκ ἐδόθη αὐτοῖς συνάγεται καὶ ἐκ τοῦδε τοῦ γνησίου χωρίου τοῦ Θουκυδίδου βιβλ. Ζ', 18· «ἐν γὰρ τῷ προτέρῳ πολέμῳ (δηλ. τῷ Ἀρχιδαμείῳ) σφέτερον (δηλ. τῶν Πελοποννησίων) τὸ παρανόμημα (δηλ. τῆς λύσεως τῶν σπονδῶν) μᾶλλον γενέσθαι ὅτι τε ἐς Πλάταιαν ἦλθον Θηβαῖοι ἐν σπονδαῖς καὶ εἰρημένον ἐν ταῖς πρότερον ξυνθήκαις ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν, ἢν δίκας θέλωσι διδόναι, οὐχ ὑπήκουον ἐς δίκας προκαλουμένων τῶν Ἀθηναίων· καὶ διὰ τοῦτο εἰκότως δυστυχεῖν τε ἐνόμιζον. καὶ ἐνεθυμοῦντο τὴν περὶ τὴν Πύλον ξυμφορὰν καὶ εἴ τις ἄλλη αὐτοῖς γένοιτο», διότι παρανόμως κηρυξάντων αὐτῶν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ὥσπερ ὁμολογεῖται ἐνταῦθα ὑπ' αὐτῶν τῶν Πελοποννησίων, ἀπιθανόν ἐστιν ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἔδωκεν αὐτοῖς τοιοῦτον εὔνουν χρησμὸν καὶ τοσοῦτον σαφῆ

λοξίας ὤν, πλήν γε εἰ ἤθελεν ἀπατῆσαι αὐτούς, καθότι ὁ σταλεὶς ὑπ αὐτοῦ «λοιμὸς» τοῖς Ἀθηναίοις οὐδαμῶς συνετέλεσε πρὸς τὸ νικηθῆναι τούτους ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων ἐν τῷ τέλει, ἀλλ' ἄλλα αἴτια, ὧν τὰ μέγιστα ἦσαν ἡ εἰς Σικελίαν ἄνους ἐκστρατεία καὶ αἱ προδοσίαι τῶν ἀριστοκρατικῶν Ἀθηναίων. Διὰ ταῦτα πολλῷ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος χρησμὸς ἐχαλκεύθη ὑπ'ἀνθρώπου εἰδότος τήν τε ἐπιδημίαν καὶ τὴν πορείαν τοῦ πολέμου μετὰ τῆς τελικῆς ἐκβάσεως αὐτυῦ· ἄλλως γὰρ τὸ μαντεῖον ἓν ἔτος πρὸ τοῦ πολέμου, τότε γὰρ λέγεται δοθῆναι τὸν χρησμὸν (Θουκυδ. Α', 118. 3), οὔτε τὸν λοιμὸν ἠδύνατο προειδέναι οὔτε τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, οἱ ἱερεῖς δὲ ἔφευγον ἐπιμελῶς διδόναι τοσοῦτον σαφεῖς χρησμούς, οἵτινές γε, εἰ μὴ ἐπαληθεύοιεν, ἔμελλον σαλεύσειν τὴν εἰς τὸ μαντεῖον πίστιν τῶν ἀνθρώπων. Πιθανὸν δέ ἐστιν ὅτι ὁ νοθευτὴς αὐτὸς ἐχάλκευσε καὶ τὸν χρησμὸν τοῦτον, ὃν ἄλλως λέγει γνωστὸν γενέσθαι μόνον τισὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ οὐ πᾶσιν· ἡ καθολικὴ γὰρ γνῶσις ἐν τοιούτοις πράγμασι βλαβερόν, τὸ ὀλίγοις δὲ πεφασμένον ὠφέλιμον, ἵνα ἐπιβεβαιώσειεν ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις ἐπιδημικὴ νόσος ἦν «λοιμός», καὶ μάλιστα λοιμὸς ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος πεμφθείς, ὥσπερ καὶ ὁ Τρωϊκός. Ὅτι μέντοι ἡ νόσος ἡ ἐν Ἀθήναις ἐπισκήψασα ἦν «ἐπιδημία» καὶ οὐ «λοιμός», ὑπὸ γὰρ τῶν ἀρχαίων «λοιμὸς» ἐλογίζετο καὶ ἐλέγετο ἡ πλείστους τῶν κατοίκων προσβάλλουσά τε καὶ πλείστους ἀποκτείνουσα τῶν προσβαλλομένων ἐπιδημία σὺν τῇ δεισιδαίμονι ἐπὶ πλέον ἰδέᾳ ὅτι πέμπεται ἐκ θείας τινὸς ὀργῆς, συνάγεται προσέτι καὶ ἐκ τοῦ ὀνομάζεσθαι αὐτὴν ἐν πᾶσι τοῖς γνησίοις χωρίοις τοῦ Θουκυδίδου «νόσον» καὶ οὐ «λοιμόν». Εἰ γὰρ ὄντως ἡ νόσος ἐκείνη ἦν «λοιμός», πλὴν τοῦ ὅτι ἔδει τὴν ὑπ' αὐτῆς προξενουμένην θνησιμότητα εἶναι πολλῷ μείζονα ἢ ὅση ἐγένετο, οἰόμεθα ἀναμφίβολον ὅτι ὁ Θουκυδίδης ἐχρήσατο ἂν τῇ λέξει «λοιμὸς» καὶ οὐ τῇ «νόσος», ὡς γὰρ πρὸ μικροῦ εἴπομεν, ἄλλην μὲν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις λοιμός, ἄλλην δὲ ἡ νόσος, καὶ μάλιστα ὁ Περικλῆς ἐν τῷ δικαιολογητικῷ τῆς πολιτικῆς ἑαυτοῦ λόγῳ (Θουκυδ. Β', 60-64) καὶ ὁ Νικίας ἐν τῷ ἀποτρεπτικῷ αὐτοῦ (Θουκυδ. Ϛ', 12) εἶπον ἂν τὸ ἀληθὲς ὄνομα τῆς νόσου, ἀλλ' ἀμφότεροι ἐκάλεσαν αὐτὴν «νόσον». Ὁ Νικίας δὲ προσέθηκεν αὐτῇ ἅπαξ καὶ τὸ ἐπίθετον «μεγάλην»· ὡς πρὸς τὸ μῆκος γὰρ αὐτῆς καὶ τὴν βλάβην ἣν προυξένησε τῷ Ἀθηναϊκῷ στρατῷ, ἣν ἡ νόσος οὐ

σμικρά τις, καὶ διότι ὁ στρατηγὸς ἐκεῖνος ἐν τῷ ῥηθέντι λόγῳ σκοπὸν ἔχει τὸ ἀποτρέψαι τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς παρατόλμου εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας, καὶ ἔχει ἐπομένως χρείαν τοῦ δεῖξαι αὐτοῖς τὰ κατὰ τὸν Ἀρχιδάμειον πόλεμον συμβάντα κακὰ ὑπὸ τὴν φοβερωτάτην αὐτῶν ὄψιν ἐξογκῶν αὐτά. Πρὸς δὲ ἁρμοδιώτερον καὶ ἐξηγηματικώτερον ἦν ἂν τὸ «λοιμὸς» ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ 26 κεφ. τοῦ Ϛ′ βιβλίου, ὅπου ὁ Θουκυδίδης ἀφηγεῖται τὰ τῆς ἀποφάσεως τῶν Ἀθηναίων περὶ τῆς παρασκευῆς καὶ ἐκστρατείας αὐτῶν εἰς Σικελίαν. Ῥητέον δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ὁ νοθευτὴς ἔχει συνήθη ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ τὸν τύπον «νόσημα», ἐν ᾧ ὁ γνήσιος Θουκυδίδης πανταχοῦ χρῆται τῷ τύπῳ «νόσος», τὸ δὲ χωρίον Θουκυδ. Β′, 57, ἐν ᾧ ἀπαντᾷ ὁ τύπος «νόσημα», καὶ ὃ ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν ἐθεωρήσαμεν ὡς γνήσιον, νόθον ἐστί, καθότι ὁ λόγος ὁ διδόμενος ἐν αὐτῷ τῆς ἐκ τῆς Ἀττικῆς ταχυτέρας ἀναχωρήσεως τῶν Πελοποννησίων κατὰ τὴν δευτέραν αὐτῶν εἰσβολὴν εἰς αὐτὴν ἢ διενοοῦντο, ὅτι δηλ. ἐφοβήθησαν τὴν ἐν Ἀθήναις ὑπάρχουσαν ἐπιδημίαν, οὔτε πιθανός ἐστιν οὔτε ἀληθής. Πρῶτον μὲν γὰρ οἱ Πελοποννήσιοι κατ' ἐκείνην τὴν εἰσβολὴν ἐνέμειναν ἐν Ἀττικῇ πλείονα χρόνον ἢ κατὰ τὰς ἄλλας εἰσβολάς, ἔπειτα δὲ ὁ ἀληθὴς καὶ πιθανὸς λόγος τῆς τοιαύτης ἀναχωρήσεως τῶν Πελοποννησίων κατ' ἐκείνην τὴν εἰσβολήν ἐστιν, ὃν δίδωσιν ὁ Διόδωρος ἐν βιβλ. ΙΒ′, 45, ὅτι δηλ. οὗτοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἕνεκα τῆς ἐπιδρομῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον τοῦ Περικλέους καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ δηώσεως τῆς παραθαλασσίας αὐτῆς. Καὶ ἄλλως δὲ ὁ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπίπλους τοῦ Περικλέους μετὰ τῶν ἑκατὸν νεῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν τετρακισχιλίων ὁπλιτῶν καὶ τριακοσίων ἱππέων καὶ τῶν πεντήκοντα νεῶν τῶν Χίων καὶ Λεσβίων τοῦτον εἶχε τὸν σκοπόν, ἀναγκάσαι δηλ. τοὺς Πελοποννησίους ἀναχωρῆσαι θᾶσσον ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Ἀδύνατον δ' ἐστὶ τὸν γνήσιον Θουκυδίδην ἀφεῖναι ἐνταῦθα τὸν ἀληθῆ λόγον καὶ πιθανὸν τοῦ πράγματος καὶ εἰπεῖν ἄλλον ἀπίθανον καὶ ψευδῆ, ἐπεὶ αὐτὸς ἀναφέρει ὅτι ὁ Περικλῆς εἶχε πρὸ τῆς ἐνάρξεως ἔτι τοῦ πολέμου σκοπὸν ἀντιπολεμεῖν τοῖς Πελοποννησίοις, ὁσάκις πορεύοιντο εἰς τὴν Ἀττικήν, δι' ἐπίπλων εἰς τὴν Πελοπόννησον (Θουκυδ. Α′, 143, 4). Προσέτι δὲ ὃ λέγεται ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ περὶ τοῦ στρατοῦ ὅτι ἡ νόσος ἔφθειρε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐν τῇ στρατιᾷ, ἀμφίβολόν ἐστιν ἔν γε βαθμῷ ἀξίῳ λόγου· ὁ γὰρ γνήσιος Θουκυδίδης οὐδὲν περὶ τούτου ἱστορεῖ ἐν τῷ

προηγουμένῳ 56 κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ ἦν εὐκαιρότερον εἰπεῖν τι περὶ αὐτοῦ, καὶ διότι, εἰ ἡ νόσος ἔφθειρε τότε τοὺς Ἀθηναίους πολύ, οἱ σύμμαχοι αὐτῶν Χῖοι καὶ Λέσβιοι οἱ συμπλεύσαντες αὐτοῖς δυσκολώτατα ἠκολούθησαν ἂν αὐτοῖς ἐν τῷ ἐπίπλῳ ἐκείνῳ σὺν πεντήκοντα ναυσίν. Ὥστε καὶ τὸ ῥηθὲν χωρίον (Β', 57) ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτου μέχρι τῆς λέξεως «ἐξελθεῖν» δεῖ ὀβελισθῆναι ὡς νόθον.

Ἆρά γε τοῦτο ἁπλῆ καὶ τυχαία ἐστὶ σύμπτωσις, ἢ δείκνυσι διάφορον χεῖρα ἐν τοῖς νόθοις; Πλὴν δὲ τῆς ἀσυνήθους χρήσεως τῆς λέξεως «νόσημα» ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἐπιδημίας ὑπὸ τοῦ νοθευτοῦ, καὶ τὸ καθόλου ὕφος αὐτῆς οὐκ ἔχει οὔτε τὴν μεθ' ἁπλότητος ἔντεχνον πλοκὴν τῆς Θουκυδιδείου γραφῖδος, οὔτε τὸ ῥέον καὶ τὸ σαφὲς αὐτῆς ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ἔστι πολλαχοῦ ἐμπεπλεγμένον, ὡς πολλὰ ἄλλα χωρία τοῦ νοθευτοῦ, συντάξεσι καὶ ἐκφράσεσι δυσνοήτοις καὶ δυσκαταλήπτοις λογικῶς, ὡς τὸ τῆς περιόδου τῆσδε (κεφ. 49,6). «Καὶ τὸ σῶμα, ὅσον περ χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι, οὐκ ἐμαραίνετο, ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ, ὥστε ἢ διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος, ἔτι ἔχοντές τι δυνάμεως, ἢ εἰ διαφύγοιεν ἐπικατιόντος τοῦ νοσήματος ἐς τὴν κοιλίαν καὶ ἑλκώσεώς τε αὐτῇ ἰσχυρᾶς ἐγγενομένης καὶ διαρροίας ἅμα ἐπιπιπτούσης οἱ πολλοὶ ὕστερον δι' αὐτὴν ἀσθενείᾳ ἀπεφθείροντο». ἐν ᾗ ὁρᾷ τις ἀφθονούσας μὲν τὰς γενικὰς ἀπολύτους κατὰ τὸ φίλον ἔθος τοῦ νοθευτοῦ, τὴν δὲ συμπερασματικὴν πρότασιν «ὥστε ἢ διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι.... ἢ εἰ διαφύγοιεν.... οἱ πολλοὶ.... ἀπεφθείροντο» κυκεῶνα οὖσαν συντακτικὸν καὶ λογικὸν καὶ πτωχείαν λεκτικήν. Τοιαύτας γε περιόδους ἀρχάριοι μόνον ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ γράφειν καὶ συλλογίζεσθαι καὶ ἐκφράζεσθαι ἱκανοί εἰσι κατασκευάζειν, ἀλλ' οὐχ ὁ λογικῶς μὲν λίαν ἔμπειρος, λεκτικῶς δὲ εντεχνότατος κάλαμος τοῦ Θουκυδίδου. Πρὸς τούτοις ἐν τῇ περιγραφῇ ἀπαντῶσι καὶ λέξεις ἄχρηστοι παρ' Ἀττικοῖς καὶ δὴ τῷ γνησίῳ Θουκυδίδῃ, οἷον τὸ «ὑπερβιαζομένου» (κεφ. 52,3), καὶ τὸ «ἐπαυρέσεις» καὶ τὸ «ἀγχίστροφον» (κεφ. 53,1,2).

Ἐκ πάντων οὖν τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων λόγων καταφαίνεται σαφῶς ὅτι ἡ παρὰ Θουκυδίδῃ περιγραφὴ τοῦ «λοιμοῦ» οὐδαμῶς ἐστιν ἔργον τῆς χειρὸς τοῦ Θουκυδίδου, ἀλλὰ πολύμοχθον κατασκεύασμα τοῦ πρώτου ἐκδότου αὐτοῦ, οἷον καὶ τὸ «Προοίμιον», καὶ ὅτι ἐκείνην

ἡ νόσος οὐκ ἦν ὄντως «λοιμός», ἀλλ' ἐπιδημία, ἣν ὁ ῥηθεὶς ἐκδότης γενικεύσας τὰ μερικὰ αὐτῆς καὶ σπάνια συμπτώματα καὶ ἐγκαταμείξας ἐπὶ τὸ φοβερώτερον καὶ πολλὰ ψεύδη, μετεσκεύασεν εἰς «λοιμὸν» δεινόν τε καὶ ἀποτρόπαιον. Ἀναμφιβόλως δὲ εἴχομεν ἂν μαρτυρίας τινὰς καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων περὶ τῆς ἀνακριβείας τῆς παρὰ Θουκυδίδῃ περιγραφῆς τῆς ἐπιδημικῆς ἐκείνης νόσου ἐν τοῖς ἱστορικοῖς ἢ τοῖς κριτικοῖς συγγράμμασι τῶν Ἀλεξανδρίνων χρόνων, εἰ διεσῴζοντο ταῦτα. Κατὰ γὰρ τὸν Ἰώσηπον ὑπῆρχόν τινα τοιαῦτα, ἐν οἷς κατηγορεῖτο ὁ Θουκυδίδης ὡς ψευδόμενος ἐν πολλοῖς τῶν ἱστορημένων αὐτῷ. Ἐν τῷ κατ' Ἀππίωνος γὰρ λόγῳ αὐτοῦ γράφει τάδε «Πολλὰ δὲ καὶ Θουκυδίδης ὡς ψευδόμενος ὑπό τινων κατηγορεῖται, καίτοι δοκῶν ἀκριβεστάτην καθ' αὑτὸν ἱστορίαν συγγράφων». Δυστυχῶς δ' ὅμως οὐκ ὀνομάζει τίνες ἦσαν οἱ κατηγορήσαντες τοῦ Θουκυδίδου· καὶ ἀληθὲς μέν ἐστιν ὅτι ἐν τῇ ῥηθείσῃ συγγραφῇ ὁ Ἰώσηπος ζητεῖ κατηγορῆσαι ὑπ' ἐθνικοῦ φανατισμοῦ ἀγόμενος τῶν Ἑλλήνων ὡς ἀνακριβῶς συγγραψάντων λαμβάνων τὸ ἐπιχείρημα ἐκ τοῦ πολλάκις διαφωνεῖν αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ πάλιν φαίνεται ἡμῖν ἀδύνατον πλάσαντα αὐτὸν γράψαι ὅλως ἀνυπάρκτους κατηγορίας· εἰ γὰρ μηδεὶς κατηγόρησε τοῦ Θουκυδίδου ἢ τοὐλάχιστον ἀντέλεξεν αὐτῷ ἐπ' ἀνακριβεῖ ἐξιστορήσει γεγονότων τινῶν, ἦν εὐκολώτατον παντὶ συγχρόνῳ αὐτοῦ Ἕλληνι ἀποκρίνασθαι ὅτι ὁ ψευδόμενος ἦν ὁ Ἰώσηπος καὶ οὐχ ὁ Θουκυδίδης. Πλὴν δὲ τούτου ὁ Ἰώσηπος ἦν ἀνὴρ χαρακτῆρος προφυλακτικοῦ καὶ οὐκ ἂν ἐξέθηκεν ἑαυτὸν τοιαύτῃ βεβαιοτάτῃ καὶ ἀναντιρρήτῳ κατηγορίᾳ. Ταῦτα μὲν εἰσὶν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ ὑποβαλλόμενα χωρία τῇ κρίσει τῶν ἀναγνωστῶν ἐκ τῶν πολλῶν παρεισάκτων τοῦ Θουκυδίδου καὶ οἱ λόγοι δι' οὓς ἀποφαινόμεθα αὐτὰ ἀδιστάκτως νόθα. Προσκαλοῦμεν δὲ πάντα φιλόλογον τῶν περὶ τὸν Θουκυδίδην ἀσχολουμένων, ὅστις ἔχει λόγους ἐναντίους τῶν ἡμετέρων σαφεῖς τε καὶ ἀντικειμενικοὺς ἐκθεῖναι αὐτούς, ἀλλὰ μὴ δογματικῶς καὶ ὡς ἀπὸ καθέδρας, ὥσπερ ἐποίησαν οἱ κκ. Franz Müller καὶ Kalinka καὶ Widmann.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ 1908 ἔτους.

ΙΩΑΝΝΗΣ Σ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΠΕΡΙ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Α

Εἶνε φαινόμενον παράδοξον καὶ ἀληθῶς δυσεξήγητον ὅτι ἡ Κρήτη, ἡ μεγίστη καὶ πολεμικωτάτη τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, ἐλάχιστον διεδραμάτισε μέρος ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀνελίξει ἀπ' αὐτῶν τῶν Τρωϊκῶν μέχρι τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἀλλ' οἷοι δή τινες καὶ ἂν εἶνε οἱ λόγοι τοῦ ἱστορικοῦ τούτου φαινομένου, αὐτὴ ἡ ἱστορία, ὡσεὶ ἀποζημιοῦσα τὴν παλαιὰν ἀφάνειαν τῶν μεγαθύμων Κρητῶν, ἐπεφύλαξεν αὐτοῖς θέσιν ἐξοχωτάτην εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους· ὥστε κυρίως εἰπεῖν ἡ Κρητικὴ ἱστορία συγκεντροῖ πᾶσαν τὴν γνωστὴν δρᾶσιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς κατὰ τὴν λεγομένην μεσαιωνικὴν περίοδον. Ἡ ἱστορία αὕτη, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ μεγάλης σειρᾶς χρονογράφων καὶ ἀπειραρίθμων συγχρόνων ἐγγράφων, προώρισται νὰ διαφωτίσῃ ἡμέραν τινὰ αὐτὸν τὸν ἐντελῶς ἀγνοούμενον ἐσωτερικὸν βίον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, δηλαδὴ πῶς τοῦτο ἔζησεν, ἐπολιτεύθη καὶ ἐσώθη κατὰ τὸν μέγαν ἐκεῖνον χείμαρρον ὅστις παρέσυρε καὶ κατέπνιξε μέγιστα καὶ πολεμικώτατα γένη, πῶς ἠσπάσθη τὸ νέον θρήσκευμα καὶ τίς ὁ ἀπόστολος Τίτος, ὁ ἐκ Μίνωος γενεαλογούμενος καὶ κατὰ τὴν ἑβραιοκρητικὴν παράδοσιν πρῶτος προσωπικῶς γνωρίσας ἐν Παλαιστίνῃ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τίνα τὰ μετὰ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κάρπου ἑορτασθέντα Κρητικὰ Ἱλάρια, πῶς διεμορφώθη τὸ πρῶτον ἐν Κρήτῃ διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀνδρέου ἡ εἰς τὸν μυστηριώδη Ἰωάννην Δαμασκηνὸν καὶ τὸν μυστηριωδέστερον αὐτοῦ θετὸν ἀδελφὸν Κοσμᾶν κακῶς ἀποδιδομένη ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ μετὰ τῶν θεατρικῶν ἀντιφώνων, εἱρμῶν καὶ κανόνων, ποίαν σχέσιν ἔχει ἡ Κρητικὴ ἁγιογραφία πρὸς τὴν παλαιὰν ζωγραφικήν, πότε καὶ πῶς ἀνεδείχθη τὸ δημοτικὸν Ἑλληνικὸν θέατρον, μετὰ τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐποποιϊῶν τοῦ Ἐρωτοκρίτου,

ῆς Ἐρωφίλης, τοῦ Ροδολίνου, τοῦ Γίπαρη καὶ ἄλλων κρητικῶν ἐπυλίων, ἐν οἷς οὐδὲ κἂν μνημονεύεται τὸ ἐπικρατοῦν θρήσκευμα, ποῖος ἐν Κρήτῃ τιμαριωτισμὸς εἰς ὃν ὀφείλονται τὰ ὀνόματα ἀπειραρίθμων ν Ἑλλάδι χωρίων, διατηρούντων ἔτι τὰς ὀνομασίας τῶν παλαιῶν ατόχων ὡς καὶ ἐκκλησιῶν καὶ μονῶν, διότι πᾶσαι ἦσάν ποτε ιμαριωτικὰ φρούρια τῶν μέχρι τοῦ νῦν καλουμένων δεσποτῶν, ἀρχιερέων καὶ μοναχῶν, ποῖος ὁ μυστικὸς Κρητικὸς δαίμων ὁ ἀπειλῶν τὴν Ρώμην, ὃν ψάλλει ὁ Δάντης, τίς ὁ τοῦ Πετράρχου μύστης Ἰωάννης Βαρίλλης ὁ Ἰδαῖος καὶ διατί ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία διατηρησασα εἰς ὰ λειτουργικὰ αὐτῆς βιβλία (Τριῴδιον) τὰ κατὰ τῆς Κρητικῆς λάμπης ἀναθέματα, ἀναθέτει συγχρόνως εἰς Κρῆτα θεολόγον, τὸν Ιωσὴφ Βρυέννιον, τὸν τελευταῖον κατὰ τῆς Ρώμης ἀγῶνα, ἐνῷ συγχρόνως εἷς τῶν μαθητῶν τοῦ ἐν Κρήτῃ μαρτυρήσαντος Ἱεροθέου ρχιεπισκόπου τῶν Ἀθηνῶν ἀναγορεύεται Πάπας καὶ ὑποθάλπει τὸ ότε καταδιαιροῦν τὴν Λατινικὴν ἐκκλησίαν σχίσμα, καὶ ἐν γένει οῖαι αἱ πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, τοὺς Ἄραβας, τοὺς Βενετοὺς καὶ οὺς Τούρκους σχέσεις τῶν Κρητῶν κατ' ἀναλογίαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Ελλήνων, διότι, ὡς πολλάκις Κρῆτες καὶ Πελοποννήσιοι ἐπανέλαβον, ἓν γένος ἐσμὲν Ἑλληνικὸν καὶ μίαν κοινὴν λαλοῦμεν γλῶσσαν.»

Εἰς τἄγνωστα ταῦτα ζητήματα θὰ διαχύσῃ ἄπλετον φῶς ἡ μέλουσα ἔρευνα τῶν ἐν Βενετίᾳ εὐτυχῶς διασωθέντων Κρητικῶν ἀρχείων, ν βεβαίως ἡ τύχη, ἐλεοῦσα τὴν ἡμετέραν ῥᾳθυμίαν, παραδώσῃ εἰς οὺς μεταγενεστέρους σῶα τὰς εἰς πολλὰς καιρικὰς περιστάσεις ὑποείμενα ἔγγραφα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἶνε παντὸς ἐπαίνου ἄξιοι οἱ ιλόμουσοι ἐρευνηταὶ τῶν ἀρχείων τούτων, συλλέγοντες τὸ ὑλικὸν ι' οὗ θ' ἀνεγερθῇ τὸ ἀληθὲς οἰκοδόμημα τῆς μεσαιωνικῆς τῶν Ἑλήνων ἱστορίας. Ἐν τοῖς πρώτοις δὲ πρέπει εὐγνωμονοῦντες νὰ τιμήωμεν τοὺς φιλοτίμους Ἰταλούς, οἵτινες, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπικειμένης ῶν Κρητῶν ἐλευθερίας, δίδουσι τὸ ἀξιομίμητον παράδειγμα διὰ τῆς ημοσιεύσεως πολυτιμοτάτου καὶ πολυτελεστάτου Κρητικοῦ μνημείου. Οἱ ὑπὸ τοῦ φιλοπόνου Gerola μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντες μεθ' ἡγεμονιῆς πολυτελείας τέσσαρες τόμοι τιμῶσιν οὐ μόνον τοὺς εἰς τὴν Κρήην διατρίψαντας καὶ μετὰ ζήλου ἀληθῶς ἐπιστιμονικοῦ μελετήαντας καὶ φωτογραφήσαντας τὰ μεσαιωνικὰ τῆς νήσου μνημεῖα ξιωματικοὺς τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς ἀλλὰ καὶ τοὺς Βενετοὺς εὐπα-

τρίδας τοὺς ἡγεμονικῶς δαπανήσαντας, διδάσκοντας οὕτω καὶ τοὺς παρ' ἡμῖν ἐπιδεικτιῶντας ὀψιπλούτους ὅτι προσὸν καὶ τίτλος ἀληθοῦς εὐγενείας εἶνε ἡ φιλομουσία. Καλὸν δ' ἤθελεν εἶναι ἂν καὶ ἡ ὑπερπλουτοῦσα τῆς Ἑνετίας Ἑλληνικὴ κοινότης, ἢ τοὐλάχιστον αὐτὴ ἡ πτωχὴ τῆς Κρήτης βουλὴ ἐπήρχετο ἀρωγὸς κατὰ τὸ ἐνὸν εἰς ἀνακούφισιν τῶν νῦν τιμώντων αὐτὴν τέκνων ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς τῆς ἐπικειμένης Κρητικῆς ἐλευθερίας, ἵνα μὴ καταγελῶσιν ἡμᾶς οἱ ξένοι θεωροῦντες ἀμουσοτέρους τῶν Ἰταλῶν καραβινιέρων.

Ὁπωσδήποτε ἀρκούντως παρηγορεῖ τὴν Ἑλληνικὴν φιλοτιμίαν ὅτι δύο οὐχὶ εὔποροι πατριῶται, οἱ ἐν Βενετίᾳ ἐφημέριοι τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἀρχιμανδρῖται Ἀγαθάγγελος Ξηρουχάκης, Κρής, καὶ Ἰωάννης Βασιλικός, Τήνιος, φιλοτιμηθέντες ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ παραδείγματος, ἀνέλαβον τὴν ἰδίᾳ καὶ μόνῃ δαπάνῃ ἀνέγερσιν εὐπροσώπου μνημείου εἰς πανηγυρισμὸν τῆς εὐαγγελιζομένης Κρητικῆς ἐλευθερίας.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ καθαρῶς Κρητικοῦ μνημείου τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ξηρουχάκη προσεχῶς, νῦν δὲ προτάσσομεν ὀλίγα περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Βασιλικοῦ, ἀμφότεροι γὰρ Ἕλληνες τὴν ψυχὴν καὶ συλλειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, ambo Arcades, ὡς λέγει ὁ Βιργίλιος.

Τὸ σύγγραμα τούτου (1), καίτοι μὴ συνδεόμενον ἀμέσως πρὸς τὴν Κρητικὴν ἱστορίαν, ἔχει οὐδὲν ἧττον σχέσιν πρὸς ταύτην ἕνεκα τοῦ μετὰ τῆς νησιωτικῆς ἐπαναστάσεως ἀναστατώσαντος τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν ζητήματος περὶ τῆς κοινῆς καὶ γραφομένης ἡμῶν γλώσσης, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸν μὲν Κρητικὸν ἀγῶνα ἡρωϊκῶς διεξήγαγον τὰ κατὰ τῶν Τούρκων ἐκκενούμενα Ἑλληνικὰ πυροβόλα, τὸ δὲ γλωσσικὸν ζήτημα ὑπούλως ὑποκινηθέν, ἀποβαλὸν δ' ἀμέσως τὸ γλωσσικὸν προσωπεῖον παρέστη ὡς καθαρὰ ἐκκλησιαστικὴ αἱρεσιολογία καὶ οὕτω προσλαβὸν τὸν χαρακτῆρα ὀχλικῶν διαδηλώσεων ἐπροκάλεσεν ἐνόπλους διαπληκτισμοὺς τοὺς ὁποίους ἔρρανεν ἄφθονον αἷμα ἀθώων θυμάτων καὶ ἐπὶ τέλους ἐπέφερε καὶ αὐτὴν τὴν καθαίρεσιν τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν εὐλόγως ὑποπτευθέντος ὡς μυστικοῦ ὑποκινητοῦ τῆς ἐκχυδαΐσεως τῶν Ἱερῶν Γραφῶν.

(1) Κανέλλου Σπανοῦ γραμματικὴ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης καὶ Παχωμίου Ρουσάνου κατὰ χυδαϊζόντων καὶ αἱρετικῶν. Ἐν Τεργέστῃ τύποις τοῦ Αὐστριακοῦ Λόϋδ 1908 8ο σελ. 158.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Κρήτη ἀπαξάπασα διὰ τῶν ἐφημερίδων, τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐπισήμου διοικητικῆς γλώσσης ἐκηρύχθη ἀπ' ἀρχῆς χθρὰ τῶν Λιάρων τούτων (1), ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ταρ' ἡμῖν γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης ὁ Γ. Χατζιδάκις, Κρὴς ὁμοίως, τρῶτος ἀνέλαβε καὶ θριαμβευτικῶς διεξήγαγε τὸν τοσοῦτον τιμήαντα τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀγῶνα.

Οἱ ἀμαθεῖς οὗτοι πρόμαχοι τῆς γλωσσικῆς αἱρεσιολογίας, ἀγνοοῦνες τὴν παλαιὰν τοῦ ζητήματος ἱστορίαν καὶ τὰ κατὰ καιροὺς δη-οσιευθέντα καὶ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀφορισθέντα καὶ καέντα βιβλία ὰ ἐν Ρώμῃ, Ἀμστελοδάμῳ, Γενεύῃ, Λονδίνῳ, Μελίτῃ καὶ Κερκύρᾳ πὸ τῶν προπαγανδῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐκδεδομένα, διότι Παισταί, Λουθηρανοί, Καλβινισταὶ καὶ Πανσλαυϊσταὶ ἕνα καὶ κύριον κοπὸν ἐπεδίωξαν, τὴν ἀκύρωσιν καὶ ἀπαρχαίωσιν τῆς Ἑλληνικῆς οινῆς γλώσσης ἐν ᾗ συνετάχθησαν καὶ ἀναγινώσκονται τὰ ἱερὰ βιλία, ἵνα οὕτως ἀποδειχθῇ ὅτι οὐδεμία τῶν νῦν ὑφισταμένων ἐκκλη-ιῶν νοεῖ τὸ πρωτότυπον Ἑλληνικὸν κείμενον, ἢ τὰς διδαχὰς τῶν εμελιωτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ Πατέρων, ἑπομένως οἱ πατριαρχικοὶ ρόνοι τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας αὶ Ἀντιοχείας οὐδὲν ἔχουσι προνόμιον καὶ δικαίωμα ἐπὶ τῆς διαδοῆς τῶν ἱδρυτῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ πάντες οἱ θρόνοι οὗτοι δύνανται νευ ἐκκλησιαστικῆς τινος ἀντιρρήσεως νὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ λατιοφώνων, γερμανοφώνων καὶ σλαυοφώνων πατριαρχῶν (τοῦτο μάλιστα

(1) Πρῶτος ὁ μακαρίτης Κωνσταντῖνος Λομβάρδος ἀπεκάλεσεν οὕτως ἐν ἔτει 1888 ὡς τότε παρουσιασθέντας χυδαϊστὰς ἐν ἐπιστολῇ διακοινωθείσῃ εἰς τὸν μακαρίτην Αἰλιον Legrand. Οὗτος ἀγνοῶν τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς δημοτικῆς φράσεως ἀνήγαν εἰς τὴν τῶν γνωστῶν γάλλων νεωτεριστῶν, Chevelus, μεταφρασθέντων εἰς Μαλαρούς. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι τοῦτο σημαίνει καὶ ὁ Λιάρος, ἐκ συγκοπῆς τοῦ Μαλαρός, ὡς καὶ λιάρα ἡ μαλλιαρὴ τῶν χωρικῶν κάπα. Ἀλλ' ὁ Λιάρος τῆς δημοτικῆς ραδόσεως δὲν σημαίνει ὡς ὁ γάλλος Chevelu τὸν γλωσσικὸν ἀναμορφωτήν, ἀλλ' τὸν τὸν ἀγροῖκον. τὸν ἀγράμματον, τὸν ἄλλως λεγόμενον βλάχον, ἢ ὡς ἔγραφον οἱ ιζαντινοὶ Βράχον, τὸν Βουνήσιον Οὕτω καὶ αὐτὴ ἡ Ρωμουνικὴ γλῶσσα καλεῖται ἔτι ' αὐτῶν τῶν Ρωμούνων limba muntana=βουνήσια γλῶσσα. Ἐπὶ τῆς Ἀναγενσεως οἱ πρὸς τὸν ἑλληνισμὸν καλούμενον τότε ἀνθρωπισμὸν (humanismus), τινίζοντες ἀ.τίπαλοι ἐκαλοῦντο Valahi (Βλάχοι) ὅπερ ἀγνοεῖ ὁ ἱστορικὸς τῆς Φλωντίας Perrens, ἐνῷ ἂν ἐγίνωσκε τὴν Ἑλληνικὴν παροιμίαν «ἄνθρωπος ἀγράμματος λον ἀπελέκητον», θὰ ἐνόει πως τὴν πρὸς τὸν humanismus διάκρισιν τοῦ Βλάχου, οι τοῦ παρ' ἡμῖν Λιάρου.

ρητῶς ἐκήρυξεν ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν πανσλαυϊ-
σταὶ ἐπὶ τούτῳ ἱδρύσαντες καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντίπαλο
τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου Βουλγαρικὴν ἐξαρχίαν καὶ ἐξαραβίσαντες τ
εἰς αὐτοὺς ἐπὶ χρήμασιν ἐκχωρηθὲν πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας), οἱ κύ-
ριοι οὗτοι Λιάροι, λέγω, ἀμαθεῖς τῆς τε ἱστορίας καὶ τῆς ἀληθοῦς τῶ
Ἑλλήνων κοινῆς γλώσσης, λαβόντες μόνον ὑπογραμμὸν τὴν φραγκο-
ρωμαίκην γραμματικὴν τοῦ καπουτσίνου Σομαβέρα ἐμόρφωσαν κατ' αὐ-
τὴν τερατῶδές τι ἰδίωμα, καὶ τὸ χείριστον ἐκάλεσαν τὸ Φραγκο-
λεβαντίνικον τοῦτο ἐξάμβλωμα δημοτικὴν γλῶσσαν προγεγραμμένη
δῆθεν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ βασιλείῳ, ἐνῷ παρ' ἡμῖν οὐδέποτε γλωσσικὸ
ζήτημα ἀνεφάνη ἐν τοῖς σχολείοις, τοῖς δικαστηρίοις, ταῖς βουλαῖς κα
τῇ διοικήσει, καὶ μάλιστα οὐδέποτε παρεκωλύθη ἐν τῇ ποιήσει ἡ χρῆ-
σις καὶ τῆς δημοτικῆς γλώσσης, ὡς διακηρύττουσιν οἱ ἀμουσότατο
οὗτοι στιχοπλόκοι εἰς δικαιολόγησιν τῆς ποιητικῆς αὐτῶν στειρώσεως
αὐτοὶ δὲ οἱ ἀληθεῖς θιασῶται τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ὡς ὁ Βαλαωρί-
της, ὁ Πολυλᾶς, ὁ Μαυρογιάννης ἀγορεύοντες ἐν τῇ Βουλῇ οὐδέποτ
ὠνειρεύθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὸ δημοτικὸν ἰδίωμα, ὡς καὶ ὁ Mistra
καὶ τόσοι ἄλλοι ἐν παντὶ ἔθνει οὐδέποτε διενοήθησαν νὰ ἐπιβάλλωσ
τὸ ἐν τῇ ποιήσει δημοτικὸν αὐτῶν ἰδίωμα ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν το
κράτους τοῦ ὁποίου εἰσὶ πιστοὶ ὑπήκοοι καὶ πανθομολογούμενον σέ-
μνωμα. Ἀνεκτικώτεροι καὶ γενναιότεροι μάλιστα τῶν σημερινῶν ἀν-
θρώπων οἱ παλαιοὶ καὶ μεγάλοι ἀντιπρόσωποι τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσ-
σης, οἱ Ἀττικοὶ δραματικοί, οὐ μόνον δὲν ἐπολέμησαν τὰς ἄλλας δια-
λέκτους, ὡς τὴν Δωρικήν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἐπειράθησαν τὸν ἐξευγε-
νισμὸν αὐτῆς εἰσαγαγόντες εἰς τὰ χορικὰ αὐτῶν ᾄσματα. Τούτοι
μιμούμενοι καὶ οἱ παρ' ἡμῖν χυδαΐζοντες ὤφειλον γράφοντες δράματ
ἢ κωμῳδίας νὰ παρεισάγωσιν ἐπεισοδιακῶς καὶ τὴν ἀληθῆ δημοτικ
διάλεκτον, διότι πολλάκις ἐκ χορικοῦ ᾄσματος ἢ καὶ ἁπλῆς δημοτι-
κῆς λέξεως καταλλήλως παρεντεθειμένης ἐξαρτᾶται αὐτὴ ἡ ἐπιτυχ
τοῦ δράματος. Ἡ Βαβυλωνία τοῦ μακαρίτου Βυζαντίου ὀφείλει τ
ἀθανασίαν αὐτῆς οὐχὶ εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν παρεντιθεμένων ἰδιωμ-
των, ἀλλ' εἰς τὴν γνωστὴν παρανόησιν μιᾶς δημοτικῆς λέξεως, ἀπ-
τελούσης τὴν κατακλεῖδα τοῦ δράματος. Οἱ παρ' ἡμῖν ἐμπαίζον
τοὺς βυζαντινοὺς φέρουσιν εἰς τὸ μέσον τὸν Θεόδωρον Πρόδρομον
τύπον σχολαστικότητος· καὶ ὅμως ὁ πολυμαθέστατος ἐκεῖνος στιχο-

γὸς ἀπέτεινε πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ δημοτικοὺς στίχους εἰς οὓς ὀφείλει τὴν τότε καὶ νῦν φήμην αὐτοῦ. Ἀφοῦ δ' ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς δὲν ἀπέκτησεν Εὐριπίδας καὶ Ἀριστοφάνας, ἂς ἀρκεσθῶμεν εἰς τὸν Πρόδρομον ἀναμιγνύοντες εἰς τὰ καθαρὰ στιχουργήματα καί τινα ἐκλεκτὰ τῆς ἀληθοῦς δημοτικῆς γλώσσης ἄνθη, ἐπιρραίνοντες ὅμως ταῦτα τῇ χειρὶ καὶ οὐχὶ τῷ καλάθῳ, ἄλλως θὰ σαπῶσι θνησιγενεῖς, ὡς ὁ αὐτοκληθεὶς Εὐριπίδης Βερναρδάκης μὲ τὰ σχολαστικά του «οἰδαλέα κύματα, ἀελλοπτέρυγος θύελλα, ἀπορρῶγες αἰγίλωπες», καὶ ὁ Καρύδης Ἀριστοφάνης, τοῦ ὁποίου εἷς καὶ μόνος στίχος ἐπέζησε «Καὶ ὁ δεῖνας καὶ ὁ τάδες...»

Οἱ παλαιοὶ καὶ αἱρετικοὶ τῶν χυδαϊστῶν τούτων διδάσκαλοι ἦσαν τοὐλάχιστον λογικώτεροι προσβαλόντες ἀμέσως αὐτὸ τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον καὶ ἀντικαστήσαντες τὰ ἡμέτερα γράμματα διὰ τῶν λατινικῶν· τοιαῦτα βιβλία κυκλοφοροῦσιν ἔτι παρὰ τοῖς Φραγκολεβαντίνοις. Ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς Σομαβέρας τὸν ὁποῖον οἱ νῦν ἄνθρωποι θέλουσι ν' ἀναδείξωσι νέον Ζηνόδοτον οὐδέποτε ὠνειρεύθη τοιαύτην πανελλήνιον δόξαν, ἐξ ἐναντίας μετριοφρόνως λέγει ὅτι «ἔβαλε 'ς τὸ στάμπο τὴ γραμμάτικά του διὰ τὰ εὐγενέα τῆς Πόλης σκολιαρόπουλα».

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Βασιλικὸς ἀντιγράψας ἐκ τῆς ἐν Βενετίᾳ βιβλιοθήκης τοῦ ἁγίου Μάρκου τὴν γραμματικὴν τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης δημοσιεύει μετὰ προλεγομένων ἱστορικῶν ἐν οἷς σαφῶς καὶ πολυμαθῶς ἐξετάζει τὸ ζήτημα. Τὴν γραμματικὴν ταύτην συνέταξεν ὁ Πελοποννήσιος Κανέλλος Σπανός, διατρίβων τότε ἐν Φλωρεντίᾳ, κατ' ἀπαίτησιν τοῦ διασήμου ἑλληνιστοῦ καὶ ἰατροῦ Ἀντωνίου Cocchi, ἐκδότου τῶν Ἑλλήνων χειρουργῶν καὶ μυθιστοριογράφων. Καὶ ἡ μὲν δημοσιευομένη εἶνε ἐπιτομὴ ἑτέρας μεγάλης γραμματικῆς εἰς ἣν παραπέμπει, εὐχῆς δ' ἔργον θὰ ᾖ ἡ ἀνακάλυψις καὶ δημοσίευσις καὶ ταύτης, διότι ὁ συγγραφεὺς ἦν πολυμαθὴς λόγιος ἄριστα γινώσκων τὸ θέμα. Ἐν προλεγομένοις τῆς νῦν ἐκδοθείσης συνόψεως ὁ Σπανὸς ἐπιτροχάδην τὸ ζήτημα πραγματευόμενος λέγει: «Ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ κοινὴ γλῶσσα ἐστὶν ἡ παλαιὰ ἐκείνη Ἑλληνικὴ ἡ ἐπὶ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους τῶν φιλοσόφων φωνουμένη, διασωζομένη τῇ διηνεκεῖ παραδόσει ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ μέχρι τῆς σήμερον, διάφορος ἐκείνης οὐ μόνον τῷ χρόνῳ ἀλλὰ καὶ ἄλλοις τισὶ περιστατικοῖς ἐξ ἀμελείας τῶν διαλεγομένων αὐτὴν Ἑλλη-

νων καὶ ἐκ δουλείας καὶ μετοικίας καὶ ἐθνομιγίας μᾶλλον ἤπερ ἐκ διανοίας καὶ συνθήκης τεχνικῆς, ὡς ἡ ἀρχαία τοιαύτη συναρμοσθεῖσα καὶ συστᾶσα ὥς ἐστι· τὴν δοκοῦσαν ἀρετὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ μόνον ἔθει ἀμαθῶν ἀνθρώπων διώκουσα, τουτέστι τὴν φαινομένην εἴτ' οὖν συνήθη αὐτῇ σαφήνειαν, συντομίαν τε καὶ εὐφωνίαν ἀσπαζομένη, καὶ πρὸς αὐτὰς ἀεὶ τὰς μὴ φαινομένας τοιαύτας ἑλκύουσα, ἐπὶ τὸ Ἰονικώτερον ῥέπουσα τὸ πλέον, ὕστερον δὲ καὶ κατὰ μίμησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ποιητικῆς λεγομένης ἀδείας ποικιλωτέρα καταστᾶσα ὥσπερ ἡ πάλαι ποιητική. Καὶ ταύτης ἡ μέν ἐστιν ἑλληνικωτέρα καὶ εὐγενεστέρα, καθάπερ ἡ γραφομένη ἐν τοῖς κοινοῖς βιβλίοις, ἥ τε ἐν τῇ Ἑλλάδι φωνουμένη καὶ ἡ τῶν εὐγενεστέρων τε καὶ ἀξιωματικωτέρων ἀνδρῶν, ἡ δέ ἐστιν ἐθνικωτέρα καὶ μιξοβάρβαρος, καθάπερ ἡ ἄγραφος καὶ δημωδεστέρα, ἥ τε τουρκογείτων καὶ φραγκογείτων φωνὴ ἡ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουσα».

Καλῶς ποιῶν ὁ Βασιλικὸς ἀνεδημοσίευσε καὶ τὴν περιώνυμον κατὰ τῶν χυδαϊζόντων πραγματείαν τοῦ πολυμαθοῦς φιλολόγου καὶ θεολόγου Παχωμίου τοῦ Ρουσάνου ὡς καὶ τὴν κατὰ τῶν Καρτανιτῶν αἱρετικῶν μακρὰν συγγραφὴν τοῦ αὐτοῦ Ζακυνθίου. ἐξ ἧς μόνον τρεῖς ἐκ τοῦ προοιμίου λέξεις ἐδημοσίευσεν ὁ Μουστοξύδης αὐτογνωμόνως ἐπιπροσθεὶς τὸ «καὶ τὰ λοιπά».

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει περὶ τοῦ ἔργου τοῦ φιλοπόνου τῆς Βενετίας ἀρχιμανδρίτου ὅστις, ἀντὶ νὰ καταναλίσκῃ τὸν χρόνον αὐτοῦ εἰς ἐκδόσεις ἀγόνων καὶ ἀνουσίων δογματικῶν λόγων, προσήνεγκε διὰ τοῦ συγγράμματός του ἀληθῆ ὑπηρεσίαν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ νῦν κακῇ μοίρᾳ πανταχόθεν καταδιωκόμενον ἔθνος καὶ τὴν πρὸς τοῦτο συνδεδεμένην ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Καὶ εἶνε μὲν βέβαιον ὅτι παλαιαὶ ἁμαρτίαι καὶ παχυλὰ λάθη συνετέλεσαν εἰς τὰ σήμερον ἐπικρατοῦντα ἐκκλησιαστικὰ σχίσματα, οὐδὲν ἧττον ὅμως καὶ νῦν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία θὰ διήρχετο θριαμβευτικῶς τὴν μαστίζουσαν κρίσιν, ἐὰν ἀναμορφοῦσα τὸ ἔτι ἐπικρατοῦν βυζαντινὸν σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνατροφῆς ἀνεδείκνυε μιμητὰς καὶ οὐχὶ ἐχθροὺς τοῦ Βασιλείου, τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Ψελλοῦ, οὐχὶ ἀποτροπιαζομένους καὶ ἀναθεματίζοντας τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τρεφομένους καὶ ἐξευγενιζομένους, οὕτω δὲ διακρινομένης τῆς αἱρετικῆς πλεκτάνης ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς ἐκπολιτισμοῦ,

ὰ ἐσώζοντο τά τε προνόμια καὶ τὰ ἱστορικὰ δικαιώματα τοῦ οἰκου-
ενικοῦ θρόνου, ἄνευ τινὸς βλάβης οὐδεμιᾶς ἐθνικότητος, ἀλλὰ δι᾽αὐ-
ῆς τῆς ἀναδείξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῶν βαρβαρικῶν
ιειπίων τὰ ὁποῖα ἐν στιγμῇ μέθης αὐτὴ ἡ ἐκκλησία ἐπεσώρευσεν,
λλοτε μὲν θῦμα χρηματολόγων Φαναριωτῶν, ὁτὲ δὲ αἱρετικῶν παν-
λαυϊστῶν, νῦν δὲ ἀγνοῶ τίνος. Τὴν διὰ τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ
ναγέννησιν τῆς νῦν μαρανθείσης ὀρθοδοξίας ὑποδεικνύουσιν ὡς τὴν
ιλευταίαν σχεδίαν τῆς σωτηρίας καὶ αὐτοὶ οἱ εἰλικρινέστεροι ἀντιπρό-
ωποι τοῦ σλαυϊσμοῦ οἱ μὴ μεθυσθέντες ἐν τῷ γλεύκει τῆς πανσλαυϊ-
τικῆς αἱρέσεως· ἀρκοῦμαι παραθέτων τοὺς λόγους τοῦ σεβασμίου
ητροπολίτου Βολίνσκης καὶ Ζιτομερίου Ἀντωνίου, ὅστις συγχαίρων
ῷ νῦν πατριάρχῃ Ἰωακεὶμ ἔγραφεν ἐκ Μόσχας καὶ τὰ ἑξῆς ἐπὶ λέξει
ημοσιευθέντα ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», ἐπισήμῳ ὀργάνῳ
ῶν πατριαρχείων (19 Ἰανουαρίου 1908): «Ὁ Κύριος ἡμῶν ὁ ἐπὶ
ῆς γεννηθείς, ἐξ Ἰουδαίων, Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἐμόρφωσεν ἕνα
ὸν Χριστιανικόν, ὅστις, φεῦ! νῦν ἐκ νέου καταπίπτει καὶ διαλύε-
αι εἰς διάφορα στοιχεῖα ξένα πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸ μέτρον τῆς πρὸς
ὴν χριστιανικὴν πίστιν ψυχρότητος. Ἡ Ρωσσία ἀπηρχαιώθη καὶ
ἐνταράσσεται. Ἴσως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ ὡς φοῖνιξ ἐκ τῆς τέ-
ρας ἀναγεννηθέντες, θὰ καλέσωσιν ἡμᾶς ἐκ νέου εἰς τὴν ζωὴν ὡς
ὶ τοῦ ἁγίου Βλαδιμήρου».

Β.

Τὰ ὡς ἄνω λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Σπανοῦ ὅτι δηλαδὴ ἡ ἐν Ἑλλάδι
ἐικρατοῦσα κοινὴ γλῶσσα, ἁπλῆ οὖσα συνέχεια τῆς παλαιᾶς τὴν
ὁποίαν ἔγραφον ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, φέρουσα ἐλαφρά τινα
σίγματα τῆς δισχιλιετοῦς περιόδου ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας διῆλθε, δέον
ν ἐξετασθῇ ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ τῷ στόματι τῶν ἀνεπτυγμένων ἀν-
θώπων, οὐχὶ δὲ παρὰ τοῖς ὅλως ἀγραμμάτοις καὶ ἀγροίκοις, ἐπικυ-
ροῦνται οὐ μόνον ὑπὸ τῆς ἁπανταχοῦ συνειδήσεως ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἱστο-
ρῶν μαρτυριῶν· τοιαύτη ἐλαλεῖτο ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις ἐν τῇ
Ι' ἑκατονταετηρίδι ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν βασιλέων ἡ κοινὴ ὑπὸ τῶν
μετασχόντων παιδείας τινὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀμαθοῦς ὄχλου ἔχοντος
ἀνάγκην μικρῶν τινων ἐπεξηγήσεων, ὡς σημειοῖ ὁ ἑρμηνευτὴς τοῦ

Ἀριστοτέλους. «Καὶ τὰ ὀνόματα καὶ αἱ λέξεις οἰκεῖαι ὀφείλουσιν εἶναι ἑκάστου τῇ ἀξίᾳ· ἄλλα γὰρ ὀνόματά εἰσιν οἰκεῖα τῷ ἀγροίκῳ καὶ ἄλλα οἰκεῖα τῷ πεπαιδευμένῳ, ἤτοι τῷ σοφῷ» (1). Τοιαύτη ἦν καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει κοινὴ καὶ ἀγροῖκος, ὡς δῆλον ἐκ τῶν γραπτῶν μνημείων καὶ τῶν κραυγῶν ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τῶν δήμων.

Ἀλλ' οἱ Λιάροι ψελλίζοντες τὸ ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ πάθημα ἰσχυρίζονται ὅτι, ὡς ἐκείνη ἀπηρχαιώθη καὶ ἐλησμονήθη ἐν τῇ βαρβαρικῇ ἐπιδρομῇ, ἐκ δὲ τῆς μίξεως διαφόρων ἑτερογλώσσων λαῶν προῆλθον τὰ νῦν λεγόμενα νεολατινικὰ ἰδιώματα, οὕτω κατ'ἀναλογίαν συνέβη καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ἀλλ'ἐν Ἑλλάδι οὔτε βαρβαρικὴ τοιαύτη ἐπιδρομὴ μνημονεύεται, οὔτε ξένοι λαοὶ μονίμως ἐγκατέστησαν, μόνη δὲ ἡ βάρβαρος φαντασία σλαυωνήτων τινῶν Γερμανῶν ἐμόρφωσε τὸν ἀνόητον μῦθον περὶ εἰσβολῆς Ἀβάρων (τοὺς ὁποίους καὶ αὐτοὶ οἱ δῆθεν γλωσσολογοι ἀγνοοῦσιν εἰς τίνα φυλὴν νὰ κατατάξωσιν) εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' ἂν συγκαταβατικῶς δεχθῶμεν τὸν Ἀβαρικὸν μῦθον, ἐπ'αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς βαρβαρικῆς ταύτης εἰσβολῆς, ἐγράφη καὶ περιῆλθεν ἡμῖν εἰς πέντε διαφόρους κώδικας, μέγα γλωσσικὸν μνημεῖον, συντεθὲν ἐν αὐτῇ τῇ Ἀρκαδίᾳ, ὡς λέγει, κυκλοφορῆσαν δ' ἐν Βυζαντίῳ καὶ Κρήτῃ, ὡς δηλοῦσιν αἱ ἐν τέλει σημειώσεις, ἀντιπροσωπεῦον δὲ πιστότατα αὐτὴν τὴν τότε ἁπανταχοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ γραφομένην καὶ λαλουμένην κοινὴν γλῶσσαν. Εἰς τὸ μέγα τοῦτο γλωσσικὸν τῶν Ἑλλήνων μνημεῖον οὐδὲ μία ξένη λέξις ἀπαντᾷ! Ἀλλ'ἐνῷ τὸ βιβλίον τοῦτο ἐκυκλοφόρει ἐν Κύπρῳ πρὸ τῶν σταυροφοριῶν, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων κατοχὴν τῆς νήσου οἱ βασιλεῖς Λουζινιάναι ἐκ παπικῶν βλέψεων κηρύξαντες ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ τῆς κοινῆς, ὠνειρεύθησαν ἵνα ἐπιβάλλωσιν ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν τοῦ βασιλείου αὐτὴν τὴν χυδαίαν διάλεκτον ἀνάμικτον πρὸς λατινικὰς καὶ ἄλλας βαρβαρικὰς λέξεις, δηλαδὴ αὐτὸ τὸ ὕστερον ἐπονομασθὲν φραγκορρωμαῖκον ἰδίωμα, καταργήσαντες ἐπίτηδες καὶ τόνους καὶ ὀρθογραφίαν, καὶ ἐπὶ τέλους ἀντικαταστήσαντες καὶ αὐτὰ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα διὰ λατινικῶν. Εἰς τὸ ἐλεεινὸν τοῦτο ἐξάμβλωμα

(1) Ὡς γνωστὸν ὁ Χωνιάτης ἐπικρίνει τοὺς Ἀθηναίους, ὡς μὴ νοοῦντας τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ· ἀλλὰ ταύτην, ὅλως ἐπιτετηδευμένην ἐπὶ τὸ ἀρχαϊκώτερον, οὐδ' αὐτοὶ οἱ σύγχρονοι βυζαντινοὶ λόγιοι ἐνόουν, ἀποκαλοῦντες βορβορώδη· βλ. τὸ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Νικήτα ἐπίγραμμα.

ἐγράφησαν καὶ νόμοι καὶ χρονογράφοι, καὶ βασιλικὰ διατάγματα. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους μετ' ἐπίμονον προσπάθειαν δύο ἑκατονταετηρίδων οἱ φραγκοκύπριοι γενόμενοι καταγέλαστοι ἁπανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς ὡμολόγησαν τὴν παλαιὰν πλάνην γράφοντες «πῆραν τὸν τόπον οἱ Λαζιανιάδες καὶ ἀπὸ τότες ἀρκέψαν νὰ μανθάνουν φράγκικα, καὶ βαρβαρίσαν τὰ ρωμαῖκα, ὡς γοῖον καὶ σήμερον καὶ γράφομεν φράγκικα καὶ ρωμαῖκα, ὅτι εἰς τὸν κόσμον δὲν ἠξέρουν ἴντα συντυχάνομεν».

Τὸ περίεργον δὲ ὅτι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλη Ἐκκλησία ἐθεώρησε τὴν γλωσσικὴν καινοτομίαν τῶν Κυπριων ὡς τὴν μεγίστην τῶν αἱρέσεων· διότι ὅταν ἐπὶ τῶν τελευταίων τοῦ Βυζαντίου χρόνων ἡ Κύπρος προέτεινε τὴν εἰς τὸ πατριαρχεῖον ὑποταγήν, ὁ Κρὴς Ἰωσὴφ Βρυέννιος, ὁ διδάσκαλος τοῦ Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, διὰ μακρᾶς ἐκθέσεως δημοσιευθείσης ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως ἀπέτρεψε τὴν ἕνωσιν τῶν ἀλλογλώσσων τούτων Φραγκορρωμαίων.

Ἀλλ' οὐδαμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς ὁ κατὰ τῆς κοινῆς γλώσσης πόλεμος ἐκηρύχθη ἀγριώτερον ἢ ἐπὶ τῶν Βενετῶν ἐν Κρήτῃ· τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἁπανταχοῦ ἐκλείσθησαν καὶ μόνα τὸ λατινικὸν καὶ βενετικὸν ἀνεγνωρίσθησαν ὡς νόμιμα ἰδιώματα· τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, ἡ διαδικασία, καὶ ἰδίᾳ τὰ ἰδιωτικὰ συμβόλαια συνετάσσοντο εἰς μόνα τὰ ξενικὰ ταῦτα ἰδιώματα· ἀλλ' ἡ αὐστηρὰ κατὰ τῆς γλώσσης προγραφὴ διήρκεσε μέχρι τῆς τελευταίας ἀνταρσίας τοῦ ἀειμνήστου Γαδανώλη· μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ αἱμοβόρου Μαρίνου Καβάλε γράφοντος ἐπανειλημμένως «ὅτι ἡ Κρήτη μισεῖ ἡμᾶς, καὶ πρέπει νὰ παραδοθῇ εἰς ἄλλον κύριον ἐντελῶς κατεστραμμένη», ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀναφαίνεται εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ συμβόλαια ἀντὶ τῆς καταργηθείσης λατινικῆς, καὶ οὐ μόνον οἱ γνήσιοι Κρῆτες ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἐνετόκρητες μόνην τὴν Ἑλληνικὴν ἐλάλουν καὶ ἔγραφον. Οὕτως εἰς συμβόλαια τῆς ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος φέρονται ὁλόγραφοι ἀποδείξεις Ἐνετῶν ὅλως ἐξελληνισμένων, ὡς ἡ ἑξῆς: Eparalava ego Polo Querini apo essena to misser Zorzi Avonal tu pote Domenego ton anipsomu iperpira ecato eudhominda apo conto ista ducata ecato pente opu mu ghrostis os fenete me instrumento. (Ἐπαράλαβα ἐγὼ Πόλο Κουερίνη ἀπὸ ἐσένα τὸ μισὲρ Ζόρζη Ἀβονὰλ τοῦ ποτὲ Δομένεγο τὸν ἀνεψιό μου ὑπέρπυρα ἑκατὸ ἑβδομῆντα ἀπὸ κόντο εἰς τὰ δουκᾶτα ἑκατὸ πέντε ὁποῦ μοῦ χρωστεῖς, ὡς

φαίνεται μὲ ἰστρουμέντο.) Ἄλλο συμβόλαιον μνημονεύει τιμαριοῦχον Ἑνετόκρητα ὅλως ἀγγράμματον ὑπογραφόμενον διὰ τοῦ Ἕλληνος δούλου του: Dia ton archo Dandolo simadevi o copegliaris tu Michalis Dafnomilis. (Διὰ τὸν ἄρχον Δάνδολον σημαδεύει ὁ κοπελιάρης του Μιχάλης Δαφνοφμίλης). Τὸ περιεργότερον δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀραβόκρητες (Μουρτᾶτοι) φέρουσιν Ἑλληνικώτατα ὀνόματα ὡς Δαρεῖος Μουσταφάκης, Διομήδης Μεμετάκης.

Ὡς γνωστὸν ὁ αὐτὸς περὶ γλώσσης ἀγὼν ἐπικρατεῖ καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ, τῶν Ἄγγλων διατηρησάντων διὰ τοὺς αὐτοὺς ἐγωϊστικοὺς σκοποὺς τὸ ἐνετικὸν ἰδίωμα. Ἐντεῦθεν δ'εὐεξήγητον πῶς οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑπτανησίων, ὡς ὁ Τερτσέτης, ὁ Μουστοξύδης, ὁ Μανοῦσος καὶ τόσοι ἄλλοι ἀγνοοῦντες τὴν ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι γραφομένην κοινὴν ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς φραγκορρωμαϊκῆς. Εἶνε δὲ σημιώσεως ἄξιον ὅτι πολλοὶ τῶν χυδαϊστῶν τούτων ἡρώων τῆς Βαβυλωνίας ἐπεκαλέσθησαν καὶ τὴν συμμαχίαν Ἰταλῶν τινων ἀγνοούντων καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸ προκείμενον θέμα, οὕτω δὲ καὶ πάλιν μετετράπη ὁ ἀγὼν ἐκ τοπικοῦ εἰς ἰταλικὸν ζήτημα, καὶ ἐν τῇ ἰταλικῇ βουλῇ ἠκούσθησαν θνησιγενεῖς τινες φλυαρίαι περὶ ἰταλικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς Ἑλληνικωτάτης ἰδίως Κερκύρας. Πάντες γινώσκουσι τὸ κατὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν βλάσφημον σύνταγμα τοῦ ὑπεριταλίζοντος Δαλματοῦ Νικολάου Τομαζαίου (Scintille) τὸν ἐνθουσιάσαντα χυδαϊστήν τινα ἔμπορον τοῦ Λονδίνου εἰς συγγραφὴν ποιητικῆς σατίρας κατὰ τῶν Ἀρχαίων, μεταφρασθεῖσαν γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος Ellissen, οὐχὶ ἀσπαζομένου τὰς ἐν τῷ στιχουργήματι ἀνοήτους ἰδέας ἀλλ' εἰς ἁπλῆν διακωμῴδησιν αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων χυδαϊστῶν, ἐν τῇ ἀπογνώσει καὶ τῇ ἀμαθείᾳ αὐτῶν διασυρόντων ἱερὰ ὀνόματα τὰ ὁποῖα σύμπας ὁ πολιτισμὸς γεραίρει καὶ λατρεύει.

Τὰ ἐν Βενετίᾳ διασωθέντα συμβολαιογραφικὰ ἀρχεῖα τῆς Κρήτης ἀποτελούμενα ἐξ ἑκατοντάδων τόμων εἶνε ἡ πολυτιμοτάτη καὶ ἐπισημοτάτη τῶν πηγῶν εἰς κριτικὴν μελέτην τῶν διαφόρων φάσεων τοῦ γραφομένου καὶ λαλουμένου γλωσσικοῦ ἰδιώματος. Ἐν τούτοις πρόχειρον ὁδηγὸν εἰς ἐξερεύνησιν τοῦ Κρητικοῦ ἰδιώματος παρέχουσιν αἱ νῦν ὑπὸ τοῦ Κρητὸς ἀρχιμανδρίτου ἐκδιδόμεναι δύο μεγάλαι στιχη-

ραὶ διηγήσεις περὶ τοῦ τελευταίου ἐν τῇ νήσῳ μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων πολέμου (1645—1669) (1).

Περὶ τοῦ πολυθρυλήτου τούτου πολέμου ἐγράφησαν πλεῖστα ὑπὸ τῶν Κρητῶν πεζὰ καὶ ἔμμετρα πονήματα ἄριστα ἐξεικονίζοντα τὸν τότε ἐπικρατοῦντα ἐν Κρήτῃ γλωσσικὸν κυκεῶνα. Ὁ Ἀθανάσιος Σκληρὸς ἀρχίατρος τοῦ ἐνετικοῦ στρατοῦ, ἔψαλλε τοῦτον εἰς ἀρχαίους ἡρωϊκοὺς στίχους, ἐν οἷς φαίνεται ζηλώσας τὸν Ἀλεξανδρινὸν Λυκόφρονα. Ὁ συνταγματάρχης Μόρμορης ἀφηγήθη τοῦτον εἰς τὸ ἐνετικὸν ἰδίωμα. Ὁ Ἄνθιμος Διακρούσης, ἱερεὺς Κεφαλλὴν ἐπὶ πολὺ διατρίψας εἰς Κρήτην καὶ αὐτόπτης τῆς ἁλώσεως τῆς Ρεθύμνης, ἐθρήνησε τὴν καταστροφὴν ἐν γλώσσῃ Κρητικῇ ἀλλ' οὔσῃ ὁμοίᾳ πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν Ἰονίων λαλουμένην κοινήν. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον ποίημα, ἐκ πλέον τῶν 12000 στίχων, συνετέθη ὑπὸ ἀληθοῦς Κρητός, τοῦ Ρεθυμνίου Μαρίνου Ζάνου, μάρτυρος αὐτόπτου ὅλου τοῦ μεγάλου ἐκείνου δράματος, διότι ὡς ἀληθὲς δρᾶμα ἐξιστορεῖ τὸν ἀγῶνα ὁ ποιητὴς ὅστις φαίνεται εἷς τῶν τελευταίων ἀντιπροσώπων τοῦ ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πολέμου ἀκμάζοντος Ἑλληνικοῦ θεάτρου, ὡς δηλοῦται ἔκ τε τῆς δραματικῆς πλοκῆς καὶ ἰδίᾳ ἐξ ὁλοκλήρων φράσεων ἐπὶ λέξει ἀντιγραφομένων ἐκ τῶν τότε παρισταμένων δραμάτων τοῦ Γίπαρη, τῆς Ἐρωφίλης κλπ.

«Ὁ μεταξὺ Ἐνετῶν καὶ Τούρκων μετ' ἴσου ἡρωϊσμοῦ καὶ πεισμονῆς διεξαχθεὶς εἰκοσιπενταετὴς πόλεμος ἀποτελεῖ τὸ ἀξιολογώτατον γεγονὸς ἐν τῇ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδι τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, τὸ συντελέσαν τὴν παρακμὴν καὶ αὐτὴν τὴν ἐξάλειψιν δύο κραταιῶν δυνάμεων, ἐπὶ δύο ὅλας ἑκατονταετηρίδας διεκδικουσῶν τὴν θαλασσοκρατίαν τῆς Μεσογείου. Εἰς τὴν μεγάλην ταύτην μονομαχίαν παρέστη θεατὴς καὶ συνεργὸς ἅπασα ἡ Ἰσλαμικὴ Ἀσία καὶ Ἀφρικὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ Εὐρώπη· ἀλλ' ἐπὶ τέλους μετὰ μυριονέκρους μάχας καὶ ἀνάδειξιν ἡρωϊκῶν ἀνδραγαθιῶν, ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς αἱμοφύρτου καὶ ὑπὸ τῆς πυρίτιδος ὑπονομευθείσης καὶ ἀνατιναχθείσης Κρήτης, ἐξῆλθον ἀμφότεροι οἱ γίγαντες παλαισταὶ ἠκρωτηριασμένοι καὶ ἑτοιμοθάνατοι, ἐφ'

(1) Ὁ Κρητικὸς πόλεμος (1645—1669), ἢ συλλογὴ τῶν Ἑλληνικῶν ποιημάτων Ἀνθίμου Διακρούση καὶ Μαρίνου Ζάνε συλλεγέντων καὶ ἐκδιδομένων ὑπὸ τοῦ ἀρχιμ. Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη. Ἐν Τεργέστῃ 1908, τύποις τοῦ Αὐστριακοῦ Λόϋδ, 8, σελ. 638.

ὧν προσηκόντως δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ παλαιὰ παροιμία «κλαίει ὁ νικηθείς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλε».

Οὕτω προλογιζόμενος ὁ πολυμαθὴς ἀρχιμανδρίτης ἐπιφέρει ὅτι «περὶ τοῦ πολέμου τούτου ἐγράφησαν τοσαῦτα ἱστορικὰ καὶ πρὸ πάντων ποιητικὰ ἔργα ἐν ἁπάσαις ταῖς γλώσσαις, ὥστε ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἰδίαν φιλολογίαν, ἔργα ὅμως ἐν συνόλῳ ταπεινὰ καὶ ἀκριβῶς ἐξεικονίζοντα τὴν ἀποκρυστάλλωσιν τοῦ ὑπαγορεύσαντος χριστιανικοῦ αἰσθήματος· διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ αὐτοὶ οἱ μάλιστα συντελέσαντες εἰς τὸν ἀριθμητικὸν πλουτισμὸν τῆς πολυγλώττου ταύτης λογοτεχνίας τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, περιφρονοῦντες ταῦτα, ἀρκοῦνται εἰς εὔφημον μόνον μνείαν τοῦ ἡμετέρου Ζάνε, ὡς ἀποτελοῦντος τὸ μᾶλλον εὐπρόσδεκτον νεκρολούλουδον τῆς εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Κρήτης πεσούσης χαίτης τοῦ Ἐνετικοῦ λέοντος».

Τὰ νῦν ἐκδιδόμενα περὶ τοῦ Κρητικοῦ πολέμου σύγχρονα ποιήματα τυπωθέντα ἐν αὐτῇ τῇ διαρκείᾳ τῆς πάλης κατέστησαν τοσοῦτον σπάνια ὥστε δύο μόνα αὐτοτελῆ γινώσκονται ἀντίτυπα τηρούμενα ὡς χειρόγραφα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἁγίου Μάρκου· ἀλλὰ πλὴν τῆς σπανιότητος αὐτῶν τὸ μέγιστον ἐλάττωμά των εἶνε τἀπειροπληθῆ τυπογραφικὰ ἁμαρτήματα καθιστῶντα ταῦτα εἰς πολλοὺς ἀπρόσιτα. Διὰ τοῦτο οὐ μικρὰ χάρις ὀφείλεται εἰς τὸν Κρῆτα ἀρχιμανδρίτην ἐκθάψαντα καὶ δι᾽ἐπιμόνου μελέτης ἀνακαθάραντα καὶ παραδόντα ἡμῖν ἀληθῆ κριτικὴν ἔκδοσιν, εἰ καὶ ἐνιαχοῦ ἀνακαλύπτονταί τινα παροράματα ἀσχημίζοντα τὰ κείμενα. Οὕτως ἐν σελ. 562, στ. 13 λόγου γενομένου περὶ τοῦ σερασκέρου Σαῒν πασᾶ κακῶς γράφεται τὄνομα ὡσὰν μπασᾶς, ἐν ᾧ προηγουμένως, σελ. 347, καλῶς φέρεται ὁ Σὰν μπασᾶς. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε ὅτι διὰ τῆς φιλοπονίας τοῦ Κρητὸς ἀρχιμανδρίτου ἐξῆλθον τῆς ἀφανείας δύο μεγάλα ἱστορικὰ καὶ γλωσσικὰ μνημεῖα, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλεται οὐχὶ ἡ τυχοῦσα χάρις εἰς τὸν ἱερέα πατριώτην ἑορτάζοντα τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος διὰ μνημείου τὸ ὁποῖον θὰ ἐτίμα οἱανδήτινα πλουσίαν εὐρωπαϊκὴν φιλολογίαν.

Ἀλλὰ τὴν ἔκδοσιν πολυτιμοτέραν καθιστῶσι τὰ προταχθέντα προλεγόμενα ἐν οἷς ἐξηγοῦνται οἱ μυστηριώδεις λόγοι τῶν ἀπειραρίθμων τῆς Κρήτης ἐπαναστάσεων κατὰ τῆς Βενετίας, καὶ ἰδίᾳ τὰ μυστηριωδέστερα αἴτια τῶν καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν Ἐνετῶν ἐξ αἴσχους ἀποσιωπωμένων αἰτίων τοῦ πολέμου. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Κρὴς ἱστορικὸς θίγων

ιαὶ τὸ ἀκανθωδέστατον ζήτημα περὶ τῶν ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῶν μεσαιωνικῶν χωρῶν μνημονευομένων Γασμούλων εἰς διασάφησιν τῶν ὁποίων ἀνωφελῶς ἐξηντλήθη ἡ σοφία τῶν ξένων μεσαιωνολόγων καὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἀντιγραφέων, θριαμβευτικῶς ἑρμηνεύει τὴν λέξιν Γασμοῦλος ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Μιγὰς Μοῦλος κατ'ἀποκοπὴν τῆς πρώτης συλλαβῆς· καὶ ἀληθῶς τοιοῦτοι ἦσαν οἱ μαχηταὶ οὗτοι, οὓς οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουν καὶ διγενεῖς, ὡς γεννηθέντας ἐκ φράγκων πατέρων καὶ Ἑλληνίδων μητέρων. Τοιοῦτοι μιγάδες ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς πάλαι Μιξέλληνας ἦσαν καὶ οἱ ἐν Κρήτῃ Ἀραβογενεῖς, τοὺς ὁποίους οἱ πρῶτοι βυζαντινοὶ ἀπεκάλουν «τὸ νόθον γέννημα, οἱ Κρητικοὶ δράκοντες», ἀλλ' ὕστερον προσληφθέντας ἐν τῇ βασιλικῇ ἑταιρείᾳ καὶ διαπρέψαντας ἐν τῇ κατὰ τῶν Ρώσσων ἐν Βουλγαρίᾳ βυζαντινῇ ἐποποιΐᾳ ἐπήνεσαν ὡς ἀληθεῖς ἥρωας. Τοιοῦτοι Ἑνετόκρητες ἦσαν οἱ διεξαγαγόντες τοὺς κατὰ τῆς Ἑνετίας ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνας, ὡς καὶ οἱ τελευταῖοι καὶ μόνοι ὑπερασπισταὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὓς περιγράφει ὁ Φραντζῆς καὶ οἵτινες μετήγαγον εἰς Κρήτην τὸ νῦν ἔτι σωζόμενον λείψανον τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου. Ἡ Κρητικὴ αὕτη παράδοσις δέον νὰ ἐξακριβωθῇ κάλλιον, ἀφοῦ ὁ τοσοῦτον ἐσχάτως ἐνδιατρίψας περὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο λείψανον σοφὸς βυζαντιολόγος Ξεν. Σιδερίδης οὐδεμίαν εὗρε σαφῆ μαρτυρίαν περὶ ἐνταφιάσεως τοῦ λειψάνου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει δύναται ν' ἀληθεύῃ ἡ ὑπὸ τοῦ Κρητικοῦ ᾄσματος διασωθεῖσα παράδοσις, ἀφοῦ ὁ ἀρχιμανδρίτης βεβαιοῖ ὅτι ἤκουσε πολλάκις ταύτην ἐν τῇ μονῇ τοῦ Τσαγγαρόλα, ἔνθα ὡς εἰς ἱερὸν προσκύνημα συνήρχοντο πάντες οι Κρῆτες ἐπαναστάται μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Ἕτερον ζήτημα θίγει ὁ ἀρχιμανδρίτης ἐπιτυχῶς τὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν Κρήτῃ Τουρκομάνων Καραμανιτῶν τῶν ἄλλως λεγομένων Μουρτάτων, ἤτοι ἀπίστων. Τὴν βοήθειαν τῶν βαρβάρων τούτων ἐπεκαλέσθη ἡ Δημοκρατία ἐν τῇ ἀπεγνωσμένῃ πάλῃ τοῦ 1364 πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ἀείποτε συμμαχοῦντας αὐτοῖς Γασμούλους, ἐπὶ ἀμοιβῇ πέντε δουκάτων δι' ἑκάστην ἀντάρτου κεφαλὴν ἀπὸ 15 μέχρι 60 ἐτῶν ἡλικίας, ὡς λέγουσι τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα. Οὕτω καθιδρυθὲν τὸ ξενικὸν τοῦτο στοιχεῖον ἐν Κρήτῃ παρέσχεν ὕστερον, πολλὰ τῇ ἄφρονι Δημοκρατείᾳ πράγματα, ἐπὶ τέλους δ' ἐπροκάλεσε καὶ τὴν

κατὰ τῆς νήσου μυστηριώδη ἐκστρατείαν καὶ τὸν προκύψαντα εἰκοσιπενταετῆ πόλεμον. Καὶ ὁ μὲν Ἐρωτόκριτος περιγράφει διὰ μελανῶν χρωμάτων τὸν Καραμανίτην,

ὁποῦ 'χεν ἔχθρηταν πολλὴν μὲ τὸ νησὶ τῆς Κρήτης.
Ἦτον ἀφέντης δυνατὸς καὶ πλοῦσος καὶ μεγάλος,
'ς τοῦτα τὰ μέρη σὰν αὐτὸς δὲν ἐγεννήθηκ' ἄλλος.
Δὲν ἐπροσκύνα οὐδ' οὐρανόν, οὐδ' ἄστρα οὐδὲ σελήνην,
τὸν κόσμο ἐφοβέριζε μὲ τὴν θωριὰν ἐκείνην·
εἰς τὸ σπαθί του ἐπίστευεν, ἐκεῖνο ἐπροσκύνα,
πάντα πολέμους κ' ἔχθρητες, πάντα μαλιαῖς ἐκίνα.
Ἤτονε κακοσύβαστος καί δύσκολος περίσσα,
εἰς τὴν μαλιὰν ἐχαίρετο καὶ τὴν ἀγάπη ἐμίσα...
Ποτέ τσυ δὲν ἐγέλασε, μὰ πάντα του λογιάζει,
κ' εἶν' ἡ λαλιά του σιγανὴ σὰν 'Αλλὰ ὕταν φωνάζῃ.

Ἀλλ' ὁ Ζάνες γράφων ὑπὸ τὴν ἐνετικὴν λογοκρισίαν ἀποσιωπᾷ ἐντελῶς τοὺς Καραμανίτας καὶ ἀποδίδει τὴν Τουρκικὴν ἐπέμβασιν εἰς οὐχὶ καθαροὺς λόγους:

Ὄφου! ποιός νᾶτον ἀφορμή, ποιά τύχη ἀσβολωμένη,
γὴ ποιό τυφλὸ μελλούμενο. ποιά τέχνη τυφλωμένη,
καί σ'ἔφερε 'ς τὰ μέρη μου γιὰ τὴν κακή μου μοῖρα,
ποιοί ἀνέμοι σὲ βοηθήσανε, ποιά κύματα σὲ σύρα,
ποιό ἄστρο στράτα σοῦ 'δειξε,ποιός ἄτυχος πλανήτης,
καί σ' ἔβγαλε γιὰ λόγου μου εἰς τὸ νησὶ τῆς Κρήτης.
Κ' ἦρθες καί μ' ἐπολέμησες καὶ θέλεις τὸ δηγᾶσαι,
μὰ πῶς μ' ἐπῆρες μὲ σπαθὶ ποτέ σου μὴ καυχᾶσαι·
τὰ κρίματα ἐσυντρέξανε, ἀμμ' ὄχ' ἡ δύναμίς σου,
μὰ πάλε δέ μ' ἐνίκησες τώρα μὲ τὸ σπαθί σου. (σελ. 553).

Ἀμφότερα τὰ ποιήματά εἰσιν αἱ ἐφημερίδες τοῦ γιγαντώδους ἐκείνου πολεμου. Ἐνῷ νυχθημερὸν ἐκρούοντο οἱ κώδωνες πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, οἱ δ' ἱερεῖς μετελάμβανον ἐν ταῖς ὁδοῖς τοὺς μαχητάς, οἱ χειρουργοὶ ἠκρωτηρίαζον ἢ ἔκαιον τοὺς νεκρούς,αἱ γυναῖκες, ἀρχόντισσαι καὶ παιδία ἐμάχοντο ἢ ἐφρούρουν εἰς τὰς ἐπάλξεις, ἡ φοβερωτέρα

μάχη διεξήγετο ὑπὸ τὴν γῆν μεταξὺ ὑπονομευτῶν καὶ ἀνθυπονομευτῶν, καὶ ἡ πάλη ἦν συνεχὴς ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη ὑπὸ τὰ τείχη ἰδίως τοῦ Ἡρακλείου. Ἐν ταύτῃ διεκρίθη ἡ Κρητικὴ ἀνδρεία καὶ ἰδίως τὸ πολεμικὸν μένος τῶν ἱερέων καὶ μοναχῶν. Ἐνῷ ὁ ἡγούμενος τῆς Ἀγκαράθου Ἀθανάσιος Χριστόφορος στήνει εἰς πυραμίδας τὰς κεφαλὰς τῶν Τούρκων, ἕτερος Κατερινίτης μοναχὸς ἐξορμᾷ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, διασπείρων μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν φρίκην καὶ τὸν ὄλεθρον «ὡς λιοντάρια ἀγριεμένα».

Ἔκοπτεν ὁ καλόγερος τὰ τούρκικα κεφάλια
καὶ τρίχινα 'ς τὴν ζώνη του ἐβάστα δυὸ τσουβάλια,
νὰ βάνῃ ἐκεῖ ταῖς κεφαλαῖς ὁπ'οἱ Ρωμνιοὶ τοῦ φέρναν.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ Τοῦρκοι φέρονται ἀγριώτεροι πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ μοναχούς:

Καὶ τσ' ἱερεῖς ἐπιάσασι καὶ τσοῖ κουτσομυτίσαν,
κι' ὀμπρὸς τ' ἀφέντη τοῦ πασᾶ τσοῖ κουτσοκεφαλίσαν.

Ἐκ τῶν ξένων διέπρεψαν οἱ μισθοφόροι Σαξονιάνοι, ἄγριοι Ἑλβετοὶ καὶ ἐκ Σαβοίας ὁπλῖται, τῶν ὁποίων τὸ κατὰ τῶν Τούρκων μῖσος ἐκορυφώθη εἰς ἀληθῆ καννιβαλισμόν· καὶ δὴ σφάζοντες ὡς ἀρνία τοὺς αἰχμαλώτους ἐμαγείρευον μετ' ὀρύζης καὶ ἔτρωγον ἀναγκάζοντες καὶ τοὺς ἄλλους, ὅπως γευθῶσιν ἐκ τοῦ βδελυροῦ τούτου πιλαφίου.

Μ' ἀπῆτις τοὺς φονεύγασι, ἔτρεχα καὶ τοὺς πιάνα
γὴ ζωντανοὺς τσοὶ ἐσώνασι κ' εἰς τὰ φορτιὰ τοὺς βάνα
κι' ὡσὰν ἀρνιὰ τοὺς σφάζανε καὶ κομματιάζασί τους...
μὲ ρύζι καὶ τσ' ἐτρώγασιν· ὢ ἀπονιὰ μεγάλη!
Ὅποιος κι' ἂν ἤθελεν ἐβγῆ ἔξω τὸν ἀναγκάζαν
νὰ φάγῃ ἀποὺ τὰ κρέατα. γὴ ὅλοι τὸν ἀτιμάζαν (443).

Ἀλλ' ἂν ὁ ποιητὴς στιγματίζῃ τὴν ἀπανθρωπίαν τῶν ξένων τούτων, μετ' ἐνθουσιασμοῦ χαιρετίζει τοὺς εἰς βοήθειαν τῆς Κρήτης ἐλθόντας Γάλλους, τοὺς μόνους ὑπερασπιστὰς τοῦ κατὰ τῆς βαρβαρικῆς Ἀσίας Χριστιανικοῦ προμαχῶνος, ἐπαινῶν οὐ μόνον τὴν ἀνδρείαν

ἀλλὰ καὶ τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν τιμὴν (καβαλιερωσύνην) καὶ μακαρίζων τὰς ψυχὰς τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς πεσόντων Φραντζέζων.

Κι' ὅσοι Φραντζέζοι ὀγιὰ μὲ βρίσκονται σκοτωμένοι
ἂς ἔχουνε συγχώρεσι κι' ἂς εἶν' μακαρισμένοι (567).

Ἐν προλεγομένοις ὁ Κρὴς ἀρχιμανδρίτης διὰ μακρῶν ἐκθέτει τὰ αἴτια τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ μονίμου ἐγκαθιδρύσεως τῶν Ἐνετῶν εἰς ἀνάδειξιν μεγάλου Ἐνετοκρητικοῦ κράτους, ἐφαμίλλου πρὸς τὸ ἐν τῇ Ἀμερικῇ Χριστιανικόν, ἀφοῦ πλὴν τῶν νήσων καὶ Αἴγυπτος καὶ Συρία ἔσωζον ἔτι πολλοὺς Χριστιανικοὺς πληθυσμούς, καὶ ἀποδίδει τὴν κυρίαν ἀποτυχίαν εἰς αὐτὸ τὸ θρησκευτικὸν μῖσος, τὸ ὁποῖον ἐντέχνως ὑπέθαλπεν ἡ Ρώμη μετὰ τῆς θρησκευτικῶς ὑποδούλου Ἐνετίας· οὐ μόνον πᾶσαι αἱ ἐπισκοπαὶ καὶ αἱ ἐκκλησίαι κατελήφθησαν ὑπὸ ξένων λατινοκαλογήρων, συβαριτικῶς ζώντων, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ ἐθνικῇ ἐξεγέρσει οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς καὶ μοναχοὶ συλλαμβανόμενοι ὡς δῆθεν συνένοχοι, ἐκαίοντο ἐν πομπῇ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν λατινικῶν ἐπισκοπῶν· τοῦτο ὁμολογεῖ καὶ ὁ ἐπίσκοπος χρονογράφος τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα Καρόλδος, ἀναφέρων μάλιστα ὀνομαστὶ καὶ τοὺς καέντας ἱερεῖς· ἄλλαι δ'ἱερεξεταστικαὶ ἀποφάσεις καταγράφουσι καὶ Ἑλληνικὰ βιβλία καιόμενα ὡς ἀσεβῆ· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει δικαιολογεῖται πληρέστατα ἡ ὁμολογία τοῦ μεγάλου τῆς Ἀναγεννήσεως ποιητοῦ Μιχαὴλ Μαρούλλου ὅτι αὐτοὶ οἱ μισθοφόροι τῶν Κομνηνῶν ἐπυρπόλησαν τοὺς ἔτι διασωζομένους Ἑλληνικοὺς ναοὺς καὶ ἐξηγεῖται ὁ ἄσκοπος ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη βομβαρδισμὸς τοῦ Παρθενῶνος, ἀφοῦ οἱ ἐν αὐτῷ εὐάριθμοι Τοῦρκοι θὰ παρεδίδοντο πολιορκούμενοι. Τὸν φανατισμὸν τοῦτον τῶν Ἐνετῶν στιγματίζων ἐν τῇ ΙϚ' ἑκατονταετηρίδι ὁ διάσημος Κρὴς Ἀρσένιος Ἀποστόλης λέγει ὅτι οὗτος καὶ μόνος εἶνε τὸ κυριώτατον κώλυμα τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν. Ὅταν τὸ Ἡράκλειον παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔλαβον τὴν ἄδειαν ν' ἀποχωρήσωσι παραλαμβάνοντες ὅ,τι ἠδύναντο, οἱ φραγκοκαλόγηροι ἐπέδειξαν τὴν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν λύσσαν, σχίζοντες τὰς εἰκόνας καὶ καίοντες τὰ ἱερὰ λείψανα, ἐφ' ᾧ ὁ ἄλλως πρὸς τοὺς Φράγκους συμπαθὴς ποιητὴς στιγματίζει αὐτοὺς ἀποκαλῶν «λουτήρους, αἱρετικοὺς καὶ σκύλλους»:

Καὶ τότες ἐκινήσανε οἱ φραροκαλογράδαις
ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς Ρωμνιαῖς μὲ περισσὰ τραβάγια,
ἐπαῖρναν τὰ κονίσματα κι' ὅλα τ' ἀπομονάργια.....
Καὶ τοὺς σταυροὺς τῶν ἐκκλησιῶν οἱ λούτεροι νὰ σποῦσι,
ποῦ τύχαινε νὰ τοὺς βαστοῦν καὶ νὰ τοὺς προσκυνοῦσι.
Τὰ παλαιὰ κονίσματα τὰ περευλογημένα
τὰ κύτταζες νὰ τά 'χουσι 'ς ταῖς ρούγιαις ξαπλωμένα·
καὶ τότες οἱ αἱρετικοὶ χωρὶς φόβον ἐπιάνα
κ' ἔσκιζαν κ' ἐτσακίζαν τση κ' εἰς τὴ φωτιὰ τσῆ βάνα.
Σκεπάσου τώρα, οὐρανέ, μὲ νέφαλα ν' ἀστράψῃς
καὶ ἥλιε λαμπρότατε κύτταξε σὺ νὰ κλάψῃς
τὸν χαλασμὸν τῶν ἐκκλησιῶν τσῆ τόσαις ἀπ' ἀδειάσαν,
τσ' εἰκόνες τσῆ εὐγενικαῖς τσ' ἄξαις ὁποῦ χαλάσαν.
Ὢ, παραχώρησις Θεοῦ, οἱ Χριστιανοὶ νὰ δοῦνε
τέτοιαις εἰκόναις ἅγιαις σκύλλοι νὰ ταῖς χαλοῦνε! (547).

Τοιοῦτος ὁ φρικώδης ἐκεῖνος πόλεμος, τοῦ ὁποίου τὰ νῦν ἐκδιδόμενα ποιήματα εἰσὶν αἱ σύγχρονοι ἐφημερίδες· ἂν δ' οὗτος ἐξήντλησε τὴν Βενετίαν καὶ αὐτὴν τὴν Κρήτην, εἰς ἀνθρώπους καὶ χρήματα, κατέστρεψεν ἐπ' ἴσης καὶ τὴν Τουρκίαν ἀπολέσασαν ἥμισυ ἑκατομμύριον πολεμιστῶν. Ἂν δὲ πᾶν κακὸν δὲν ἔρχεται καλοῦ ἄμικτον, ἐνῷ θρηνοῦμεν ἐπὶ τῇ καταστροφῇ, ὡς Ἕλληνες μακαρίζομεν τὴν τύχην, διότι ἄνευ τοῦ πολέμου τούτου δυσκόλως θὰ ἐπήρχετο αὐτὴ ἡ σημερινὴ τῆς Ἑλλάδος παλιγγενεσία. Ἐκ τῶν πεσόντων ἐν Κρήτῃ Τούρκων οἱ ἡμίσεις τοὐλάχιστον εἶχον στρατολογηθῆ ἐκ τῶν ἀγρίων σπαΐδων καὶ ζαΐμῶν τῆς Πελοποννήσου, οἵτινες ἐφημίζοντο ὡς οἱ πολεμικώτατοι τῶν Ὀθωμανῶν, ὅπως ἀπέδειξαν τὰ πενιχρὰ αὐτῶν λείψανα οἱ Λαλιῶται καὶ οἱ Μπαρδουνιῶται. Ὁ Κρητικὸς πόλεμος ἀνέδειξε καὶ τὸν πρῶτον Ἕλληνα ὑπουργὸν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, τὸν Παναγιώτην Νικούσιον, περὶ τοῦ ὁποίου πολλὰ εὔφημα γράφει ὁ Κρὴς ποιητής, ὅταν δ' ὕστερον ὁ ἐν Κρήτῃ διακριθεὶς Φραγκῖσκος Μοροζίνης, γνωρίζων τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπελθοῦσαν λιπανδρίαν, προσέβαλε καὶ εὐχερῶς κατέκτησε τὴν χερσόννησον, ὁ σερασκέρης Τοπὰλ Ὀσμὰν ἀνακτήσας αὐτὴν διὰ τῆς βοηθείας τῶν Ρουμελιωτῶν ἁρματωλῶν ἐγκατέστησε πολλοὺς

τούτων ἐνταῦθα, τότε δὲ παρουσιάζεται καὶ ὁ πρῶτος Ἕλλην ἡγεμὼν τῆς Μάνης Λιβεράκης ὁ Γερακάρης. Τὴν παρὰ τοῖς Βενετοῖς ἀπαισίαν ἀνάμνησιν τοῦ πολυθρυλήτου τῆς Κρήτης πολέμου διαιώνισεν ἡ φράσις «Candia maledetta» ἀντιστοιχοῦσα ἀκριβῶς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον εἰς τὴν «ἀθεόλεστον Κρήτην» τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου· ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ὀθωμανῶν ἀνάμνησις δὲν ὑπῆρξεν αἰσιωτέρα, ἀφοῦ ἐν τῷ ἑπομένῳ αἰῶνι αἱ Ὀθωμανίδες προέπεμπον τοὺς λεβέντας (κουρσάρους) διὰ τοῦ ᾄσματος,

'Σ οὖλα τὰ νησιὰ νὰ πᾶτε,
μὰ 'ς τὴν Κρήτη νὰ μὴν πᾶτε,
γιατὶ βγῆκε μιὰ Γοργόνα
ὁποῦ τρώει τὰ παλληκάρια,
τοῦ Μοριᾶ τὰ παλληκάρια.

Οὕτως ὁ ἐν τῇ Κρήτῃ πόλεμος δὲν εἶνε μεμονωμένον γεγονὸς ἄσχετον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἀλλ' αὐτὴ ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν παλιγγενεσίαν· εἰς τὸν πόλεμον δὲ τοῦτον δίδει εἰδικωτέραν ἐθνικὴν χροιὰν καὶ ἡ αὐτόκλητος προσέλευσις τῶν Γάλλων, μόνων ἐκ τῶν δυτικῶν Χριστιανῶν προσελθόντων εἰς βοήθειαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, καὶ τῶν ὁποίων ἐξυμνεῖ τὴν καβαλιερωσύνην καὶ ἀνδρείαν ὁ καλῶς τούτους γνωρίσας Κρὴς ποιητής.

Ἐν Παρισίοις 1 Ὀκτωβρίου 1908

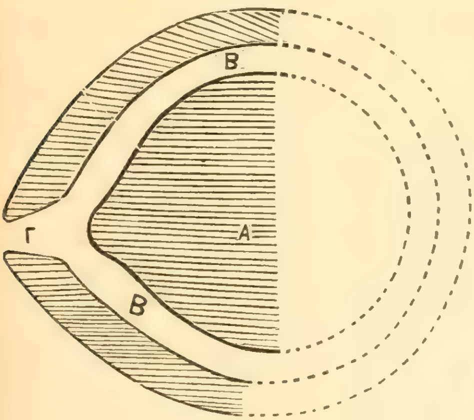
Κ. Ν. ΣΑΘΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Α

Cannalis et Solea

Παρὰ τὴν θύραν τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς εἰς χωρίον Καγιάνι παρὰ τὴν Μυτιλήνην, δεξιᾷ τῷ εἰσιόντι, σῴζεται ἐντετειχισμένον τὸ ἥμισυ πλακὸς μαρμαρίνης φαιᾶς, φερούσης κυκλικὴν ἐνσκαφὴν Β πλάτους 005 καὶ ἐν τῷ μέσῳ χῶρον ἐπίπεδον Α διαμέτρου 063 (σχ. 1). Ἐντὸς δὲ τοῦ ναΐσκου εὕρομεν ὡς κηροστάτην χρησιμεύοντα δοίδυκά τινα μέγαν μαρμάρινον (σχ. 2) ἀνασκαφέντα μετὰ τῆς ἀνωτέρω πλακὸς καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ.

Σχ. 1

Σχ. 2

Εἰκάζομεν ὅτι ἡ μαρμαρίνη αὕτη πλὰξ (καὶ ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἐκεῖ θεωρουμένη ὡς ἐργαλεῖον τῶν παλαιῶν πρὸς ἐξαγωγὴν ἐλαίου) μετὰ τοῦ δοίδυκος εἶναι μέρη τῆς αὐτῆς συσκευῆς καὶ κατὰ πᾶσαν, δοκεῖ μοι, πιθανότητα τοῦ ὑπὸ τοῦ Columella (XII, 52.6) ὡς ἀτελοῦς ἀναφε-

ρομένου ἐλαιουργικοῦ ὀργάνου Cannalis et Solea, περὶ οὗ οὐδὲν ἄλλοθεν τυγχάνει γνωστὸν (ἴδ. Blümner Techn.u.Term I. 336). Κατὰ τὸ ἡμέτερον εὕρημα αἱ ἐλαῖαι τιθέμεναι ἐν τῷ χώρῳ Α τῆς πλακὸς συνετρίβοντο διὰ τοῦ μαρμαρίνου δοίδυκος (εἴδους tudicula τοῦ Columella), τὸ δ' ἐντεῦθεν πρῶτον ἐκρέον ἐλαιοῦχον ὑγρὸν συνελέγετο ἐν τῷ ὀχετῷ Β ἐκχεόμενον διὰ τοῦ στομίου Γ. Αἱ δ' οὕτω συντριβεῖσαι ἐλαῖαι ἐξεπιέζοντο ἀναμφιβόλως καὶ πάλιν ἔπειτα ὡς συνήθως. Ἦν δ' ἀναμφιβόλως τὸ ἐργαλεῖον οἰκιακῆς χρήσεως.

Β

Χημευτικοῦ χωρίου διόρθωσις καὶ ἑρμηνεία

Collection des alchimistes Grecs, Berthelot et Ruelle p. 422, 3.

«Τοιοῦτον γὰρ διαλελυμένον γινόμενον τὸ σύνθεμα ἐκ τῆς ταριχείας ἀναλαμβάνεται, ὡς καὶ ἐν τρουλλίῳ τῷ ὑελώδει πλώματι.»

Οἱ ἐκδόται ὑποπτεύουσιν: «...ὡς καὶ ἐν τρουλλίῳ ὑελῷ δίπλωμά τι.»

Καθ' ἡμᾶς ἀναγνωστέον ὧδε: «ὡς καὶ ἐν τρουλλίῳ, τῷ ὑελῷ διπλώματι.»

Εἶναι δὲ τὸ δίπλωμα τοῦτο οὐχὶ ἄγνωστόν τι ὄργανον οὐδ' ὡς εἰκάζει ὁ Berthelot (γαλλ. μετάφρ. 404 σημ. 2) ἄμβυξ τις (ὁ δίβικος), ἀλλ' ἡ ὑγρὰ καλουμένη κάμινος (Coll. 339) ἤτοι τὸ νῦν ἀτμόλουτρον, λέβης ζέοντος ὕδατος, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ἐτίθετο τὸ πρὸς θέρμασιν ἀγγεῖον — ὄργανον ἄρα διπλοῦν, χρησιμώτατον τοῖς ἀρχαίοις ἐν τῇ μυροποιίᾳ.

Οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ χωρίῳ (273, 3 κατὰ τὸ χειρ. Ἁγ. Μάρκου): «... ἢ κηροτακίδι ἢ διὰ τοῦ ἀμβικισμοῦ ἢ πυρὸς γυμνοῦ ἢ ἐπιδιπλωμάσιος ἢ Μαρίας ὑδραργύρου ἢ ἄλλης τινὸς οἰκονομίας» δηλοῦται βεβαίως τὸ χημευτικὸν καμίνιον δίπλωμα οὐχὶ δὲ (ὡς ἐνταῦθα ὁ Berthelot μεταφράζει, 262) ἡ χρυσοχοϊκὴ πρᾶξις δίπλωσις (νόθευσις τοῦ χρυσοῦ), οἷα πρόκειται ἡμῖν ἐν σελίδι 169. Ἐν τῷ Παρισ.

χειρ. 2325 κεῖται ὀρθῶς τὸ χωρίον ὧδε: «Διὰ τοῦ ἀμβικισμοῦ ἢ πυρὸς γυμνοῦ ἢ ἐπὶ διπλώματος ὑδραργύρου κλπ» (τοῦ ὑδραργύρου σημειουμένου διὰ τοῦ συμβόλου) — ὅθεν εἰκάζομεν ὅτι ἐν τῷ διπλώματι ἐχρῶντο πιθανῶς καὶ ὑδραργύρῳ διὰ θερμοκρασίας ἀναμφιβόλως ἀνωτέρας.

Κατὰ ταῦτα δὲ τὸ τῆς νεωτέρας χημείας bain-marie (τὸ ἀτμόλουτρον) ὠνομάσθη οὐχὶ βεβαίως ἐκ τῆς κηροτακίδος, οὐδ' ἐκ τῆς θερμοσποδιᾶς (ἀμμολούτρου — ὡς λέγει ὁ Hoefer, Hist. Chim. 352 καὶ Berthelot Intr. 47), ἀλλ' ἐκ τοῦ διπλώματος, ἀληθοῦς ἀτμολούτρου, ὅπερ ὑπὸ πάντων τῶν χημευτῶν ἀναφέρεται ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν καμίνιον τῆς διασήμου χημευτοῦ Μαρίας τῆς Ἑβραίας.

Ἐν Μυτιλήνῃ κατ' Αὔγουστον 1908.

ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Ἐν σελ. 604 τοῦ ΙΗ'. τόμου τῆς Ἀθηνᾶς στ. 21-22 ἔδει νὰ γραφῇ τόδε·

«Στ. 6-7 ΠΑΠΙΩΝΙΔ ἀναγνωστέον ἴσως: Παπιωνίᾳ ἢ Πα»πιωνίδι (ἢ ΠαπιωνιΗδιCτῳ ἑαυτῶν τέκνῳ)».

Ταῦτα παρεμορφώθησαν ὑπὸ τοῦ τυποθέτου μεταβαλόντος τὸ γράμμα C=Σ εἰς παρένθεσιν. Ἰώμενος δὲ ὕστερον ἐν τέλει τοῦ τόμου σελ. 225 τὸ νόσημα ὁ τυποθέτης μεῖζον ἐποίησε μεταγράψας ΠαπιωνιΗ διC τῷ ἑαυτῶν τέκνῳ. Οὕτω δὲ δὶC ἐξήμαρτεν ὁ ἄνθρωπος οὐ σοφὸς ὤν. Σ. Β.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ
ΔΥΟ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Ὁ ἐν Βερολίνῳ σοφὸς καθηγητὴς καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημείας κ. Hermann Diels ἐδημοσίευσε πρό τινος δαπάναις αὐτῆς ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Bericht über den Stand des Interakademischen Corpus Medicorum antiquorum* ect. Berlin 1908». Ἐν τῇ ἑβδομηκοστῇ τούτου σελίδι ὑπὸ τὸν τίτλον «*Verzeichnis gedruckter Anonymi Medici Graeci*» ἀναγράφει κεφάλαιον περιλαμβάνον ἅπαντα τὰ τέως δημοσιευθέντα ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ἰατρικὰ κείμενα, ὧν οἱ συγγραφεῖς παραμένουσιν ἔτι ἀνώνυμοι καὶ ἄγνωστοι παρὰ πάσας τὰς πρὸς τοῦτο ἐνδελεχεῖς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας, καὶ σημειοῦν οὐ μόνον τοὺς τίτλους τῶν ἀνωνύμων τούτων κειμένων καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐκδοτῶν καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν σελίδων τῶν ἐκδόσεων κλπ., οὕτω δ'ἐξαντλεῖται τὸ ζήτημα δι' ὅσων ἔνεστι ὀλιγίστων, ἀπαραιτήτων, σαφῶν καὶ τελείως ἀνελλιπῶν πληροφοριῶν, ὡς ἄλλως τε ἀρέσκεται νὰ ἐκτελῇ πάντοτε ἡ ἀθάνατος γερμανικὴ ἐπιστήμη.

Ἡμεῖς ἐπεξεργαζόμενοι ἀπὸ δεκαετίας τἀνέκδοτα ἔργα Ἀετίου τοῦ Ἀμιδηνοῦ, Μαρκέλλου Σιδήτου, Παύλου Νικαίου, Μητροδώρας Δαμναστοῦ καὶ Μάγνου τοῦ Ἐμεσηνοῦ, ὑπὸ σπουδὴν δ' ἔχοντες τὴν λεπτομερῆ ἔρευναν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἰατρῶν καθόλου πρὸς τὴν παροῦσαν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης κατάστασιν, τὰς γνώμας καὶ θεωρίας ἐκείνων πρὸς τὰς νῦν ἰσχυούσας, τὰς θεραπευτικὰς καὶ χειρουργικὰς ἐκείνων μεθόδους πρὸς τὰς ποικιλωνύμους νῦν ἐν τῇ ἰατρικῇ φερομένας, καὶ ἀναγκασθέντες νὰ διέλθωμεν ἐπανειλημμένως τὴν ὅλην ἀρχαίαν ἰατρικὴν φιλολογίαν, καθορίζομεν νῦν διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ἔργου ἀναμφισβητήτως καὶ ἀκριβῶς τὴν πατρότητα δύο ἀπὸ μακροῦ ἐκδοθέντων ἀρχαίων ἰατρικῶν ἀνωνύμων κειμένων.

Πρῶτον ἀνώνυμον ἀρχαῖον ἰατρικὸν κείμενον.

Ὁ Julius Ludovicus Ideler ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Physici et medici graeci minores» Τόμ. 2, σελ. 257-281 ὡς ἕκτον κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν ἔργον τὸ «Ἀνωνύμου περὶ χυμῶν, βρωμάτων καὶ πομάτων, τῶν τε χερσαίων, ἐναερίων καὶ θαλαττίων κλπ. ἢ «*Anonymi de alimentis*», ὅπερ ἔχον πρῶτον κεφάλαιον τὸ «εὐχύμων» ἄρχεται οὕτως: «Εὐχυμότατόν ἐστι τὸ ἄριστον γάλα σχεδὸν ἁπάντων κλπ.» (1) καὶ λήγει εἰς τὴν φράσιν «ὡς κηρὸν τὸ πάχος ἔχειν ἐπιτιθεμένη» (2).

Τὸ κείμενον τοῦτο, εἰ καὶ παρῆλθον ἔκτοτε ἑπτὰ σχεδὸν ὁλόκληροι δεκαετηρίδες, ἐπανειλημμέναι δὲ κατεβλήθησαν ἔρευναι ὑπὸ σοφῶν ἐπιστημόνων, οὐχ ἧττον παρέμεινε καὶ παραμένει ἔτι ἀγνώστου συγγραφέως ἔργον· Καὶ ὁ σοφὸς δὲ καθηγητὴς κ. Diels μνημονεύων τούτου ἐν τοῖς Ἀνωνύμοις τοῦ προμνησθέντος ἔργου αὐτοῦ ἀναγράφει ἐν σελ. 70 στίχ. 26.

Τὸ τελευταῖον τούτου κεφάλαιον φέρον τὸν τίτλον «Κοινὰ βοηθήματα πρὸς τὰς τῶν ἰοβόλων πληγὰς» δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τοῦ λοιποῦ ἀνωνύμου κειμένου, ὡς ἐσφαλμένως ὁ Ideler ἐδημοσίευσε θεωρήσας συνέχειαν καὶ τέλος αὐτοῦ, πάντες δ' ἀνεξαιρέτως οἱ μετέπειτα ἐπιστήμονες ἀβασανίστως ἐδέχθησαν τὴν πλάνην ταύτην. Διότι οὔτε τοῦ αὐτοῦ ὕφους τυγχάνουσιν ἀμφότερα τὰ κείμενα — καὶ ἡ ἁπλῆ δὲ ἀνάγνωσις πείθει περὶ τούτου καὶ τὸν ἁπλοϊκώτατον ἀναγνώστην — οὔτε περὶ χυμῶν, βρωμάτων ἢ πομάτων διαλαμβάνει τοῦτο, ὡς τὸ προηγούμενον μέρος, ἀλλὰ περὶ κοινῶν βοηθημάτων πρὸς τὰς πληγὰς τῶν Ἰοβόλων Ζῴων, διαφέρον ἐκείνου σπουδαίως κατὰ τὸ λεκτικὸν καὶ ἐμποιοῦν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ εἶνε μᾶλλον βαθὺς τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης μύστης, μᾶλλον ἐγκρατὴς γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς.

Ὅθεν ἀνάγκη, νομίζω, νὰ χωρισθῇ τοῦ λοιποῦ ἀνωνύμου κειμένου καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον αὐτοῦ «Κοινὰ βοηθήματα κλπ. νὰ τεθῇ ὅλως ἰδιαιτέρως ἐν τῷ Πίνακι — Index Opusculorum — καὶ ἀποτελέσῃ οὕτως ὅλως ἰδιαίτερον ἔργον.

(1) Physici et medici graeci minores ed. Ideler, vol. 2 σελ. 257.
(2) Αὐτόθι σελ. 281.

Τὸ ἀνώνυμον τοῦτο ἰατρικὸν κείμενον δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Ideler λίαν ἐσφαλμένως, μετὰ πλείστων ὅσων ἁμαρτημάτων σπουδαιότατα ἀλλοιούντων τὴν ὅλην τοῦ κειμένου ἔννοιαν, ἢ καὶ τέλεον ἐνίοτε αὐτὴν ἀναιρούντων, καθ' ἡμᾶς ἀνήκει εἰς τὰ ἔργα Ἀετίου τοῦ Ἀμιδηνοῦ καὶ ἰδίᾳ τὸν τρισκαιδέκατον αὐτοῦ λόγον καὶ ἀποτελεῖ τὸ δωδέκατον τούτου κεφάλαιον.

Ὅπως δ' ἀποδείξωμεν ἀναμφισβήτητον τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην καὶ πείσωμεν ἀδιστάκτως τὸν ἀναγνώστην, παρατιθέμεθα πρὸς παραβολὴν ἀμφότερα τὰ κείμενα ἔχοντα οὕτως.

Physici et medici graeci minores
Ἔκδ. Jul. Ideler Τόμ. 2 σελ. 281.
Anonymi de alimentis

Κοινὰ βοηθήματα πρὸς τὰς τῶν ἰοβόλων πληγάς.

Προφυλάττεσθαι μὲν οὐ χρὴ διὰ τὸ προειρμένον μοι παραπεσεῖν τινα κακοποιῷ θηρίῳ· εἰ δὲ ἄρα συμβῇ ὑπὸ ἰοβόλων τινῶν θηρίων πληγῆναι, κοινὸν τοιοῦτον χρηστέον· κουφοτέρας μὲν οὔσης τῆς πληγῆς, ἢ τοῦ δήγματος, καταντλεῖν μὲν ὀξύκρατον θερμὸν καὶ ἐκμυζᾶν τὸν τόπον οὕτως, διὰ κλυσαμένου τὸ στόμα πρότερον ἑψεώμενον ἐκμυζᾶν πρὸς τὸ μὴ βλάπτεσθαι· οὕτως προβάλλειν τὸ στόμα τῷ πλήγματι ἐκμυζᾶν καὶ ἐν παύσει τὴν ὀδύνην· δεῖ δὲ μὴ ἑλκόμενον ἔχειν τὸ στόμα ἢ τὸ παρίσθμιον ἢ ὅλως ἐμπαθές τι ἔχειν· μετὰ δὲ ταῦτα τέφραν ὄξει φυράσας κατάπλασσε· μάλιστα δὲ

Ἀετίου Ἀμιδηνοῦ
Λόγος Δέκατος Τρίτος
Ἔκδ. Σκεύου Ζερβοῦ
Ἀθηνᾶς Τόμ. 18 σελ. 268.

Κοινὰ βοηθήματα πρὸς τὰς τῶν ἰοβόλων πληγάς.

Προφυλάττεσθαι μὲν οὖν χρὴ διὰ τῶν προειρημένων μὴ περιπεσεῖν τοῖς κακοποιοῖς τῶν θηρίων· εἰ δ' ἄρα συμβῇ ὑπὸ ἰοβόλου τινὸς θηρίου πληγῆναι, κοινῶς τοῖς τοιούτοις χρηστέον· κουφοτέρας μὲν γὰρ οὔσης τῆς πληγῆς ἢ τοῦ δήγματος, καταντλητέον ὀξυκράτῳ θερμῷ καὶ ἐκμυζᾶν τὸν τόπον οὕτως. Διακλυσάμενος τὸ στόμα πρότερον ἐλαίῳ ὁ μέλλων ἐκμυζᾶν πρὸς τὸ μὴ βλάπτεσθαι, οὕτω προσβαλὼν τὸ στόμα τῷ πλήγματι, ἐκμυζάτω καὶ ἀποπτυέτω τὸν ἰόν. Δεῖ δὲ. . .μὴ ἡλκωμένον ἔχειν τι τοῦ στόματος ἢ τῶν παρισθμίων ἢ ἄλλως εὐπαθές τι..... (1). Μετὰ δὲ ταῦτα τέφραν ὄξει

(1) Αἱ στιγμαὶ δηλοῦσιν ὅτι παραλείπομεν λέξεις καὶ φράσεις ὁλοκλήρους, τὰς ὁποίας ὁ ἀναγνώστης παρακαλεῖται νὰ ἀναζητήσῃ εἰς τὴν πρώτην ἡμῶν ἔκδοσιν.

συκίνου ξύλου ἢ ἀμπελίνου. εἰ δὲ μή, τοῖς παροῦσι χρηστέων σπουδάζων, μάλιστα δὲ ποιοῦσιν ἐπιτιθέμενοι τῇ πληγῇ. εὐθέως ἐξ ἀρχῆς μετὰ συκιασμόν· ἀπότεμνε ζῷα μικρὰ ἔνθερμα, οἷον ὄρνις, ἐρίφια, ἀρνοί, δέλφακες, καὶ τὰ ἐμὰ κατὰ πάντα πλάσματα· οἷον σκόρδα λεῖα μετὰ μέλιτος, κρόμυα μεθ'ἁλῶν, πήγανον μεθ'ἁλῶν, σύλφιον ἐπιπαττόμενον, χάσαρ, σκόρδα, ἀρνόγλωσσον μεθ' ἁλῶν, μελισόφυλον, σιασκρίμενες μετὰ μέλιτος, γηὸς ἄφοδος ὄζει ἐφθή, καλαμίνθιον καταπλασσόμενον λίαν ὠφελεῖ, σπυράνθιον αἰγὸς μετ' ὄξους. ἄκρως δὲ ποιεῖ πρὸς πᾶσαν ἰοβόλων πληγὴν χωρὶς ἀσπιδίου· ἄσβεστος μετ' ἐλαίου καὶ μέλιτος, ὡς κηρὸν τὸ πάχος ἔχειν ἐπιτιθεμένη.

συμφυράσαντα καταπλάσσειν· τέφρᾳ δὲ τῇ τῶν συκίνων ξύλων... ἢ ἀμπελίνων... εἰ δὲ μή, τῇ παρατυχούσῃ, σπουδάζοντα...Κάλλιστα δὲ ποιοῦσιν ἐπιτιθέμενα τῇ πληγῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὸν συκιασμόν, ἀνεπτυγμένα ζῷα μικρὰ ἔνθερμα, οἷον ὄρνεις, ἐρίφια, ἄρνες, δέλφακες καὶ τὰ μικτὰ πάντα καταπλάσματα, οἷον σκόροδα λεῖα μετὰ μέλιτος, κρόμυα μεθ' ἁλῶν, πήγανον, σίλφιον λεῖον ἐπιπαττόμενον, λάσαρ... σκόροδον... ἀρνόγλωσσον μεθ'ἁλῶν, μελισσόφυλλον, συκῆς ἀκρέμονες μετὰ μέλιτος, ὑὸς ἄφοδος ὄξει ἐφθή· καλαμίνθη καταπλασσομένη λεία, σπύραθος αἰγὸς μετ'ὄξους. Ἄκρως δὲ ποιεῖ πρὸς παντὸς ἰοβόλου πληγὴν χωρὶς ἀσπίδος, ἄσβεστος μετ' ἐλαίου καὶ μέλιτος ὡς κηρωτῆς πάχος ἔχειν ἐπιτιθεμένη...

Νομίζομεν ὅτι οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἀμφιβήτησις περὶ τῆς ἀνωτέρω ἡμῶν γνώμης, ὅτι τὸ τέως ἀνώνυμον τοῦτο εἶνε ἔργον Ἀετίου τοῦ Ἀμιδηνοῦ, μετὰ τῆς παρατηρήσεως ὅμως, ὅτι τὸ χειρόγραφον ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Ideler ἦν τῶν χειρίστων, ἀντιγραφὲν λίαν ἡμαρτημένως μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων διακένων, παραλεῖπον λέξεις, φράσεις καὶ περιόδους ὁλοκλήρους, ἀνεγνώσθη ἐσφαλμένως, ἐξ οὗ καὶ ἡ πληθὺς τῶν μὴ νοουμένων καὶ σφαλερῶς ἀποδοθεισῶν λέξεων, καὶ ἐδημοσιεύθη ἀβασανίστως ἄνευ τῆς ἐλαχίστης πρὸς τοῦτο προσοχῆς καὶ ἐπομένως τυγχάνει παρηλλαγμένον καὶ οὐχὶ ἀκριβές.

Δεύτερον ἀνώνυμον ἀρχαῖον ἰατρικὸν κείμενον.

Τὸ δεύτερον ἀνώνυμον ἀρχαῖον ἰατρικὸν κείμενον ἀνευρίσκεται ἐπί-

σης παρ' Ideler ἐν τῷ Physici et medici graeci minores Τόμ. 2 σελ. 282 καὶ φέρει τὸν τίτλον «Ἀνωνύμου περὶ Λυκανθρωπίας». Ὁ κ. Diels μνημονεύων τούτου ἐν τῷ προμνησθέντι πίνακι τῶν ἀνωνύμων ἀναγράφει ἐν σελ. 70 στίχ. 27.

Καθ' ἡμᾶς τὸ ἀνώνυμον τοῦτο κείμενον ἀνήκει εἰς τὸ τέως ἀνέκδοτον μέν, ἀπὸ μακροῦ δὲ χρόνου ὑφ' ἡμῶν παρασκευαζόμενον μέγα ἔργον Παύλου Νικαίου ἐπιγραφόμενον: «**Παύλου Νικαίου βιβλίον ἰατρικὸν** ἤτοι **Περὶ διαγνώσεως καὶ θεραπείας διαφόρων νοσημάτων**» καὶ ἀποτελεῖ τὸ 23ον τούτου κεφάλαιον.

Περὶ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ ὁποίου τὰ σῳζόμενα χειρόγραφα ἐν Ρώμῃ [Bibliotheca Angelica], Βιέννῃ [Wienner Hofbibliothek] καὶ Βερολίνῳ [Berlin. Königliche Bibliothek] ἀντεγράψαμεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1901, τὸ δ' ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς Ἀθηνῶν χειρόγραφον ἐπισκεφθέντες εὕρομεν παρ' ἐλπίδα ἀνάξιον καὶ τῆς ἐλαχίστης προσοχῆς καὶ μελέτης, δι' οὓς λόγους θέλομεν ἀναπτύξει εἰς προσεχῆ ἰδίαν μελέτην, ἐπανειλημμένα μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύσαμεν ἔργα, καταδεικνύοντες τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ καὶ ἐξαίροντες τὴν μεγίστην ὄντως ἰατρικὴν ἀξίαν τοῦ Παύλου Νικαίου· ὅρα 1ον Anecdota medica graeca s. Pauli Nicaei liber medicus de cognitione et curatione variorum morborum. Janus Archiv. internat. pour l' histoire d. l. Médecine et la Geographie médic. Septembre 1901 σελ. 487. 2ον Εἷς τέως ἄγνωστος ἰατρὸς τοῦ ἕκτου μ.Χ. αἰῶνος ὁ Παῦλος Νικαῖος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ἰατρικὴ Πρόοδος 1-15 Μαρτίου 1903. 3ον Ἀετίου Ἀμιδηνοῦ Λόγος Δέκατος Τρίτος. Ἀθηνᾶς Τόμ. 18ος σελ. 252 κλπ. κλπ.

Πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς γνώμης ἡμῶν ταύτης παρατιθέμεθα πρὸς παραλληλισμὸν ἀμφότερα τὰ κείμενα ἔχοντα οὕτως.

Physici et medici graeci minores *Anonymi* VII ***Περὶ Λυκανθρωπίας*** Ἔκδ. Jul. Ideler Τόμ. 2 σελ. 282.	*Παύλου Νικαίου* *Βιβλίον Ἰατρικὸν* *Κεφάλαιον ιγ'.* ***Περὶ Λυκανθρωπίας*** Χειρόγραφα Ρώμης, Βιέννης, Βερολίνου.
Εἶδος μανίας ἐστὶν ἡ λυκανθρωπία,καὶ νυκτὸς ἐξίασι τὰ πάν-	Εἶδος μανίας ἐστὶν ἡ λυκανθρωπία· καὶ νυκτὸς ἐξίασι τὰ πάν-

τα καὶ τάφους διατρίβουσι· γνωριεῖς δὲ τοὺς οὕτω πάσχοντας. τοῖς δὲ ὠχροὶ τυγχάνουσι καὶ ὁρῶσιν ἀδρανὲς καὶ ξηροὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσι, οὔτε δακρύουσιν οὔτε ὑγραίνονται. θεάσῃ δὲ αὐτῶν καὶ κοίλους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ πρόσωπον ὑγρὸν καὶ τὴν γλῶτταν ξηροτάτην καὶ σίελον οὐδ' ὅλως προχωρῶν αὐτοῖς. εἰσὶ δὲ καὶ διψώδεις ξηροὶ καὶ τὰς κνήμας, διὰ τὸ πολλάκις προςπίπτειν ἀνία αὐτοὺς καὶ ἑλκομένας ἔχουσιν· ἴδια δὲ σημεῖα τῶν μελαγχολικῶν τότε κατισχναίνειν τὸ σῶμα καὶ μελαγχολικὸν εἶναι τῇ φύσει, ἢ καὶ ἐξεπήκτη [?] τὸν διά τινος φροντίδος ἢ ἀγρυπνίας ἢ μοχθηρῶν σιτίων ἢ προφορᾶς ἢ ἐπίσχεσιν αἱμορροίδων καὶ καταμηνίων γυναικῶν. τοιαῦτα μὲν δὴ συμβαίνειν καὶ τὰ τῆς λυκανθρωπίας σημεῖα.

Πῶς οὖν θεραπεύσεις. Κατὰ μὲν οὖν τὸν πρῶτον χρόνον τῆς ἐπισημασίας τέμνω φλέβα τὴν ἐξ ἀγκώνων καὶ κενῶ τοῦ αἵματος ἄχρι λειποθυμίας καὶ διαίτησιν τὸν κάμνοντα ταῖς εὐχύμοις τροφαῖς· καὶ χρῆσθαι λουτροῖς γλυκέσι ἢ ὀρρῷ γάλακτος χρησάμενος ἐπὶ τρίτην ἡμέραν. καὶ καθαίρων δὲ τῇ διὰ τῆς κολοκυνθίδος ἱερᾷ καὶ β' καὶ γ' καὶ μετὰ τὰς καθάρσεις τῇ διὰ τῶν ἐχιδνῶν θηριακῇ χρήσομαι καὶ τὰ ἄλλα

τα καὶ τάφους διατρίβουσι· γνωρίσεις δὲ τοὺς οὕτω πάσχοντας τοῖς δε· ὠχροὶ τυγχάνουσι καὶ ὁρῶσιν ἀδρανές, καὶ ξηροὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσιν, οὔτε δακρύουσιν οὔτε ὑγραίνονται· θεάσει δὲ αὐτῶν καὶ κοίλους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ πρόσωπον ὑγρὸν καὶ τὴν γλῶτταν ξηροτάτην καὶ σίελον οὐδόλως προχωροῦν αὐτοῖς· εἰσὶ δὲ καὶ διψώδεις, ξηροὶ καὶ τὰς κνήμας, διὰ τὸ πολλάκις προσπίπτειν ἀνίᾳ αὐτούς, καὶ ἑλκομένας ἔχουσιν· ἴδια δὲ σημεῖα τῶν μελαγχολικῶν τότε κατισχναίνειν τὸ σῶμα καὶ μελαγχολικὸν εἶναι τῇ φύσει ἢ καὶ ἐξεπίκτητον διά τινος φροντίδος ἢ ἀγρυπνίας ἢ μοχθηρῶν σιτίων ἢ προφορᾶς ἢ ἐπισχέσεως αἱμορροίδων καὶ καταμηνίων γυναικῶν. Τοιαῦτα μὲν δεῖ συμβαίνειν καὶ τὰ τῆς λυκανθρωπίας σημεῖα.

Πῶς οὖν θεραπεύσεις. Κατὰ μὲν οὖν τὸν πρῶτον χρόνον τῆς ἐπισημασίας τέμνω φλεβα τὴν ἐξ ἀγκώνων καὶ κενῶ τοῦ αἵματος ἄχρι λειποθυμίας· καὶ διαιτήσω τὸν κάμνοντα ταῖς εὐχύμοις τροφαῖς· καὶ χρῆσθαι λουτροῖς γλυκέσιν ἢ ὀρρῷ γάλακτος χρησάμενος ἐπὶ τρίτην ἡμέραν, καὶ καθαιρῶ δὲ τῇ διὰ τῆς κολοκυνθίδος ἱερᾷ καὶ β' καὶ γ' καὶ μετὰ τὰς καθάρσεις τῇ διὰ τῶν ἐχιδνῶν θηριακῇ χρήσομαι καὶ τὰ ἄλλα

παραλήψομαι ὅσα ἐπὶ τῆς μελαγχολίας εἴρηται καὶ τὰς αἱμορροΐδας ἀνατομῶσαι καὶ καταμήνια γυναικῶν προπέσθαι κελεύω διὰ τὴν τούτων ἐπίσχέσιν, τὴν γεγενημένην εἰς τὸ πάθος· ἀγαθὰ δὲ καὶ αἱ διουρητικαὶ δυνάμεις καὶ τῶν ἱδρώτων κάθαρσις.	παραλήψομαι, ὅσα ἐπὶ τῆς μελαγχολίας εἴρηται καὶ τὰς αἱμορροΐδας ἀναστομῶσαι καὶ καταμήνια γυναικῶν τρέπεσθαι κελεύσω διὰ τὴν τούτων ἐπίσχεσιν τήν γε γεγενημένην εἰς τὸ πάθος· ἀγαθαὶ δὲ καὶ αἱ διουρητικαὶ δυνάμεις καὶ [ἡ] τῶν ἱδρώτων κάθαρσις.

Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς παραβολῆς ἀμφοτέρων τῶν κειμένων κατά τε τὰς φράσεις καὶ λέξεις, τὴν οὐσίαν καὶ τὸ νόημα αὐτῶν, πειθόμεθα ἀδιστάκτως καὶ μεθ' ἡμῶν νομίζω καὶ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι τὸ ἀνώνυμον τοῦτο ἰατρικὸν κείμενον ἀνήκει ἀναμφισβητήτως τῷ Παύλῳ Νικαίῳ

Συγκεφαλαιοῦντες τἀνωτέρω ἔχομεν ὡς συμπέρασμα τὰ ἑπόμενα.

Αον. Τὸ ἀνώνυμον ἰατρικὸν ἔργον, ὅπερ δημοσιευθὲν ἐν τῷ Physici et medici graeci minores. Τόμ. 2 σελ. 281 φέρει τὸν τίτλον «Κοινὰ βοηθήματα πρὸς τὰς τῶν ἰοβόλων πληγάς, εἶνε ἔργον **Ἀετίου** τοῦ **Ἀμιδηνοῦ** καὶ ἀποτελεῖ τὸ ιβ.΄ κεφάλαιον τοῦ **Δεκάτου Τρίτου** αὐτοῦ **Λόγου,** ὅστις ἐκ τῶν σῳζομένων χειρογράφων ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Σκεύου Ζερβοῦ.

Βον. Τὸ ἐν τῷ αὐτῷ προμνησθέντι ἔργῳ καὶ σελ. 282 φερόμενον ἕτερον ἀνώνυμον ἰατρικὸν κείμενον ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ Λυκανθρωπίας» ἀνήκει εἰς τὸ ὑφ' ἡμῶν ἀπὸ μακροῦ χρόνου παρασκευαζόμενον ἀνέκδοτον ἔτι ἔργον **Παύλου Νικαίου, Περὶ διαγνώσεως καὶ θεραπείας διαφόρων νοσημάτων** καὶ ἀποτελεῖ τὸ κγ΄ τούτου κεφάλαιον

Γον καὶ τελευταῖον. Ἀνάγκη τοῦ λοιποῦ ἀναδημοσιευόμενα τὰ κείμενα ταῦτα ν' ἀναγράφωνται οὐχὶ πλέον ἀνωνύμως ἀλλ' ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων εἰς οὓς ὄντως ἀνήκουσι καὶ ὧν τυγχάνουσι ἀναμφισβήτητα γνήσια ἔργα.

Σμύρνη

ΣΚΕΥΟΣ ΖΕΡΒΟΣ

ΒΡΑΧΕΙΑΙ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΟΝΤΙ ΤΟΜΩ ΧΙΑΚΑΣ ΕΠΙΓΡΑΦΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΙ ΤΙΝΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Σημειούμεθα διὰ βραχέων ἐπανορθώσεις τινὰς καὶ προσθήκας, ἃς θεωροῦμεν ἀναγκαίας εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ἐκείνας, αἵτινες ἐλλείψει χρόνου ἐδημοσιεύθησαν ἐσπευσμένως, ἄνευ προηγουμένης ἀναθεωρήσεως.

Ἐν σελ. 194, πλευρᾷ Α', στίχ. 17-21 στικτέον ὧδε· «ὀμό|σαντας τὸν αὐτὸν ὅρ|κον τῆι βο(υ)λῆι δικᾶν | κατὰ νόμο(υ)ς καὶ ψηφ(ί)σματα. Πληροῦν δὲ» κλ. Καὶ πλευρ. Β', στίχ. 21 ἀντὶ «ἐξ | ἐλευθ|έρο(υ) παῖς|» γρ. «ἐξελευθέρου παῖς».

Ἐν σελ. 239, ἀριθ. ΝΓ' ἔχομεν ἐπιγραφὴν Ἀθηνόδωρος Πε[ρι]γένο[υ] Φησίνωι ἥρωι. Ταύτην ἐδημοσίευσε καὶ ὁ Πασπάτης σ. 408 ἀριθ. 19 λέγων καὶ περὶ τοῦ ὀνόματος Φησινοῦ, ὅσα κρίνει. Περὶ τοῦ ὀνόματος Φησίνου γράφει καὶ ὁ Κοραῆς σελ. 252 καὶ 270 τῆς Χιακ. Ἀρχαιολ. λέγων τοῦτο Φισίνος, Φυσῖνος καὶ Φησῆνος. Τὸ πρῶτον φέρεται παρ' Ἀρριανῷ καὶ τὸ τελευταῖον ἐν χιακ. ἐπιγρ. C.I.G. 2242: Κλαύδιος Φησῆνος. Τὸ δὲ Φυσῖνος ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ ὁ Κοραῆς ὡς ἀπὸ τοῦ νοῦς σύνθετον κατὰ τὸ Ἀρχῖνος καὶ Ἀρχίνους, Καλλῖνος καὶ Καλλίνους κτλ. Τὸ ὄνομα εὑρέθη ἔκτοτε ἐν πολλαῖς ἐπιγρ. γεγραμμένον Φησῖνος μόνον, ὅθεν παραδεχόμεθα ὅτι ὁ μὲν Ἀρριανὸς ἔγραψεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ι μακρὸν ἀντὶ η, τὸ δ' ἕτερον Φησῆνος εἶνε πολὺ μεταγενέστερον, χρόνων ῥωμαϊκῶν, ὅτε, ὡς γνωρίζομεν, δὲν ὑπῆρχε πολλὴ εὐαισθησία περὶ τὴν ὀρθογραφίαν ἐπὶ τῶν λίθων.

Ἐν πρώτοις, ἐν C.I.A. II, 1171 Φησῖνος Σκυθίνου Χῖος.

Ἐν Syll. Dittenb. 206, 39 Φησῖνος Χῖος. Αὐτόθι δ' ἐν σημ. 19 ἀνάγνωθι: Nomen chium. Φησῖνος Σκυθίνου Χῖος a civibus suis statuarum honore et Athenis (C. I. Att. II, 1171) et

Delphis (Bull. Corr. Hell. XX p. 633) affectus est·, ad titulum Delphicum editor Homollius inscriptionem C.I.Gr. 2242 Κλαύδιος Φησῖνος et nummum chium litteris ΦΗΣ signatum (Eckel D. N. II p. 566) attulit.

Ἐν Μουσ. καὶ Βιβλιοθ. Εὐαγγ. Σχολ. Περιόδ. Γ' ἔτ. α'-β' 1878-80 σ.180 ἐπιγραφὴ ἐν ἁγίῳ Θεολόγῳ (Ἁγιὰ Σολοὺκ) στίχῳ ἐσχάτῳ: Ἐπὶ ἀρχιερέως Ἀσίας, Τιβερίου Κλαυδίου Φησείνου.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμετέραις Χιακ. Ἐπιγρ. φέρεται ἐν ταῖς ἑξῆς·

Σελ. 166 καὶ 169 Ἐπιγρ. Γ' στήλῃ Β' Φησῖνος Ζήνιδος (δίς).
» 203 » Ζ' Φησῖνος Ἀριστεῦς καὶ Φησῖνος Ἱκεσίου.
» 204 » Ζ' Φησῖνος Θευδώρου καὶ Φησῖνος Φησίνου.
» 209 » Η' Φαινομενὸς Φησίνου.
» 224 » ΚΖ' Μένουσα Φησίνου.
» 243 » ΞΔ' Φησίν[ου ἢ ῳ].

Ἀπὸ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ ὀρθὴ γραφὴ τοῦ ὀνόματος εἶνε Φησῖνος, σχηματίζεται δὲ τοῦτο κατὰ τὸ Ἀγαθῖνος, Σκυθῖνος, Κρατῖνος κλ. Τί ὅμως σημαίνει; Παράγεται ἆρά γε ἀπὸ τοῦ φημὶ καὶ σημαίνει τὸν ὀνομαστόν, περίφημον ἢ ἀπὸ τοῦ φαίνω; Πιθανὸν ὅμως εἶνε νὰ παρήχθη καὶ ἀπὸ βραχυτέρου τινὸς ὀνόματος, οἷον τοῦ Φᾶσις (ἰων. Φῆσις), ἢ νὰ εἶνε καὶ ὅλως ξενικόν.

Τὸ Φησῖνος εἶνε μόνον χιακόν, διότι, ὡς εἴπομεν καὶ εἴδομεν, ἐν χιακ. ἐπιγρ. ἀναφέρεται μόναις. Θὰ ἐδίδετο δὲ κατὰ παράδοσίν τινα τοπικὴν πάντως. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἔρχεται ἐπίκουρος ἡ ὑπ' ἀριθ. ΝΓ' ἐπιγρ. ἡ φέρουσα τὸν Φησῖνον ὡς ἥρωα. Ἥρως δὲ Χῖος, ἢ τῆς Χίου μόνον, θὰ ἦτο ὁ Φησῖνος. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ὅτι καὶ ἐν Ἐρύθραις ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπῆρχε τὸ ὄνομα συχνόν, ἴσως δὲ νὰ εὑρέθη ἤδη ἐπὶ λίθων. Ἀκόμη λέγω ὅτι, καὶ τῶν ἡμετέρων λίθων τινὲς ἴσως ἐκομίσθησαν ἐκεῖθεν. Τοῦτο ὅμως εἶνε ἁπλῆ ὑπόθεσις, θέλουσα νὰ δηλώσῃ ὅτι καὶ οἱ Ἐρυθραῖοι, ὡς πολὺ γείτονες τοῖς Χίοις, ἦτο πιθανὸν νὰ ἔχωσι τοῦτο τὸ ὄνομα.

Ἔχομεν ἐπιγρ. ἐν Πασπάτῃ σελ. 414 ἀριθ. 30 λέγουσαν ἐν στ. 2: ΕΙΝΟΥΤΟΥΗΡΩΟΣ ὃ ἀποπληρούμενον θὰ εἶνε [Φη]σίνου ἢ [Φησ]είνου τοῦ ἥρωος. Δίς, ὅθεν, γράφεται ἐπὶ λίθων ἥρως ὁ Φησῖνος

ἐν Χίῳ. Ὁ Studnitzka ἐν σ. 182 ἀριθ. 41 ἀναγινώσκει LIPIOY ΤΟΥΗΡΩΟΣ, ἀλλ' ἡ τοῦ Πασπάτη ἀνάγνωσις φαίνεταί μοι πιστοτέρα κατ' ἀναλογίαν τῆς ἡμετέρας ὑπ' ἀρ. ΝΓ΄.

Ἐν ταῖς ἐκτὸς τοῦ μουσείου τοῦ γυμνασίου ἐλλιπέσιν ἐπιγραφαῖς, αἵτινες περιλαμβάνονται ἐν ταῖς σελ. 270-274 τοῦ παρόντος τόμου, ὑπάρχει ὑπ' ἀριθ ΡΟΕ΄ ἐπιγρ. παλαιὰ ἑξάστιχος σφόδρα δυσδιάγνωστος, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἀδιάγνωστος, ἧς ἡ ἀντιγραφή, ὡς καὶ πλείστων ἄλλων ἐκ τῶν ἐλλιπῶν, δὲν ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πατρός μου, ὡς λέγω καὶ ἐν ὑποσημ. τῆς σ. 270. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἠδυνήθην νὰ ἴδω, κειμένην ἐγγὺς τῆς πόλεως καὶ προσεπάθησα, ἐφ' ὅσον τοῦτό μοι ἦτο δυνατὸν νἀναγνώσω ταύτην καλύτερον. Τοῦτο οὐδαμῶς ἦν εὐχερές, διότι τὰ γράμματα εἶνε μικρότατα, τὰ πλεῖστα κατεστραμμένα, τὰ δ' ὑπάρχοντα καὶ φαινόμενα νῦν εἶνε κάκιστα γεγραμμένα, πλεισταχοῦ δέ, χάριν συντομίας, ὑπὲρ ἕτερα τεθημένα, ἔνια δὲ καὶ πλαγίως. Εἶνε δ' ὁ λίθος ἐντετειχισμένος ἐν ὑποστέγῳ ὀλίγου φωτὸς εὐμοιροῦντι. Τὸ χρῶμα αὐτοῦ εἶνε ὑπομέλαν, τὸ δὲ μῆκος 0,50, τὸ πλάτος 0,25 πάχος δὲ 0,10.

Ὀλίγας ὅθεν λέξεις ἠδυνήθην νὰ προσθέσω ἀσφαλῶς τῇ πρώτῃ ἀναγνώσει.

?
ΗΡΑΚΛ ΕΣC...... ΛΕΤCΙΦΡΤ......
ΑΜΝΟΣ...[Π]ΟΤΩΝΙΤ...............
? ?
ΣΩ. ·ΙΜΕΝ[ΑΥ]ΤΟΝΤΟΥΔΕΟΣ....ΩΡΟΝΕΚ.....
ΓΕΝΕΗΝ
ΣΩΤΗΡΙΗΝΑΙΩΝΙΗΝΟΝΟΠΙΩΝ......
ΕΧ[Ε]ΛΕΩΝΔΗΜΗΤΡΙΟΥΗΡΑΚΛΕΙ
ΣΩΤΗΡΙΚΑΘΟΡΑΜΑ

Ὁ λίθος ἦτο τεθημένος ἐν ἱερῷ τοῦ Ἡρακλέους, ὡς φαίνεται ἀπὸ τῶν δύο τελευταίων στίχων. Ὁ Ἡρακλῆς προσονομάζεται ἐνταῦθα Σωτήρ. Ἀναθήματα τῷ Ἡρακλεῖ ἔχομεν πολλά, ἐπὶ λίθων μνημονευόμενα, ἐν Χίῳ. Ὁ ἀναθέτων ἢ γράφων εἶνε Ἐχέλεως Δημητρίου ἢ Ἐχελέων Δημητρίου.

Ἐν τετάρτῳ στίχῳ εἶνε τὰ γράμματα ΟΝΟΠΙΩΝ... ὧν τὸ πρῶτον φαίνεται μᾶλλον Ο καὶ κάτω τούτου τὸ Ι πλαγίως, Τοῦτο παρατηρῶ, μήπως εἶνε ἡ λέξις Οἰνοπίων, ὄνομα τοῦ οἰκιστοῦ τῆς Χίου, τοῦ μυθολογουμένου καὶ μνημονευομένου ὑπὸ πολλῶν βασιλέως αὐτῆς. Ἀπὸ τούτου δὲ λαμβάνουσα ἀφορμὴν λέγω ἐνταῦθα καὶ περὶ ἑτέρας τινὸς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς.

Παρὰ Παυσανίᾳ VII, V εὑρίσκομεν: «Χίοις δὲ ὁ τοῦ Οἰνοπίωνος τάφος θέαν τε παρέχεται καί τινας καὶ λόγους εἰς τοῦ Οἰνοπίωνος τὰ ἔργα». Ἓν τμῆμα λίθου τεφροῦ, ὅπερ ἔχομεν ἐν τῷ μουσείῳ, περιλαμβάνεται δὲ ἐν ταῖς ἐλλιπέσιν ἐπιγραφαῖς ὑπ' ἀρ. ΡΝΘ', σελ. 267 φέρει ἐπ' αὐτοῦ τάδε γράμματα:

ΝΤΑΣΘΕΙΝ
ΟΠΙΩΝΕΙΟΝ

Ὁ δεύτερος στίχος ἀποπληρούμενος θὰ ἔχῃ Οἰν]οπιωνεῖον, δηλῶν ἱερὸν ἢ ἄλλον λατρείας τόπον καθιερωμένον τῇ μνήμῃ τοῦ ἥρωος βασιλέως τῆς ἰωνικῆς ἡμῶν νήσου. Πάντως καὶ ὁ λίθος οὗτος γνωρίζει ἡμῖν λατρευόμενον ἐν Χίῳ τὸν Οἰνοπίωνα.

Περὶ τοῦ Οἰνοπίωνος, μυθολογουμένου ὡς οἰκιστοῦ τῆς νήσου καὶ τῶν κατ' αὐτὸν διέλαβεν ἐν σελ. 2-4 τῆς Χιακῆς αὐτοῦ Ἀρχαιολογίας ὁ Κοραῆς ἱκανά, μνημονεύων ἅμα καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ γραψάντων (Πλουτάρχ. Θησ. § 20 Ἀθην. Ι σ. 45. Διοδ. Σικ. V, 79. Ἀπολλοδ. Βιβλ. Ι, 4 § 3. Παυσαν. VII, V). Οἱ μὲν λέγουσιν αὐτὸν Διονύσου υἱόν, ἄλλοι δὲ Θησέως, ἀδελφὸν δὲ Σταφύλου. Ὁ Οἰνοπίων ἐδίδαξε τοὺς Χίους τὴν οἰνοποιΐαν (Διοδ. Σικελ. V, 79) καὶ ἰδίᾳ τὴν κατασκευὴν τοῦ μέλανος οἴνου (Θεοπ. παρ' Ἀθην. 1, 45).

Μετὰ ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἀμέσως εἶν' ἑτέρα ὑπ' ἀριθ. ΡΟϚ' ἥτις εὑρίσκεται ὡσαύτως ἐν τῇ αὐτῇ θέσει τοῦ αὐτοῦ οἴκου εἰς τὸ Λατόμι. Καὶ ταύτην εἶδον αὐτή, ἀλλ' εἶνε μόλις δίστιχος τανῦν καὶ ἀπὸ τριῶν ἀποκεκρουσμένη πλευρῶν. Τὰ γράμματα εἶνε βαθέως κεχαραγμένα λίαν δὲ κεκοσμημένα. Μόνον τὸ ἐφ' οὗ τὰ γράμματα τμῆμα τοῦ λίθου ἔχει λεανθῆ. Ὁ πρῶτος στίχος ἔχει ὡς ἐν σελ. 279 ὁ δεύτερος δ' οὕτω:

ΟΣΞΚΑΙΕΑΝΔΟΥΛΟΝ

Ἐν σελ. 263 ὑπάρχει ἐπιγραφὴ ὑπ' ἀριθ. ΡΜΔ' προερχομένη ἐκ τοῦ ὑπερθύρου ναοῦ ἐν Κουρουνίοις. Καὶ ταύτης ἡ ἀνάγνωσις δὲν ἦτο ἀληθής. Εὗρον ἐν τοῖς χαρτίοις τοῦ πατρός μου καλυτέραν, ὧδ' ἔχουσαν:

ΙΕΡΟΣΟΑΓΡΟΣ
ΗΡΑΚΛΕΥΣ
Ε]ΞΩΙΟΥ

Ἐν σελ. 250, ἐν ἐπιγρ. ὑπ' ἀριθ. η', ὁ ἔσχατος στίχος ἔχει Καλλικλεῦς. Τοῦτον ἀναπληρωτέον διὰ τοῦ Καλλικλ[έο(υ)ς]. Ἐν τῷ βιβλίῳ δὲν ἀναπαριστᾶται ἡ ἐπιγραφὴ δι' ὧν καὶ ἐπὶ τοῦ λίθου χαρακτήρων, ὥστε νὰ γινώσκεται ὁ τύπος αὐτῶν καὶ ὁ χρόνος. Εἶνε ὅμως μεταγενεστέρου χρόνου, ὅθεν ἂς ἀποφύγωμεν τὴν διὰ τοῦ -εῦς ἀναπλήρωσιν.

Ἐν πίνακι 28ῳ ὑπ' ἀριθ. 13ῳ εἰκονίζεται ἐπὶ μαρμάρου ἀνὴρ ἅγιος, ὃν ἐκ πρώτης ὄψεως ἐξελάβομεν ὡς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Οὗτος ὅμως εἶνε ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος, ὁ ἐν Χίῳ περὶ τὸ 250 μ. Χ. μαρτυρήσας καὶ ταφεὶς ἐγγὺς τῆς πόλεως, οὗ τάφον ἀνεῦρεν αὐτὸς ὁ πατήρ μου τῷ 1886. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ φαίνεται γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, δεξιὰ τῆς κεφαλῆς. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ ὁ σταυρός, ὃν ἔχει ἐν χειρί, πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι ἡ εἰκὼν παριστᾷ ἅγιον ἕτερον, οὐχὶ δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν.

Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 9 λατ. ἐπιγρ. τῇ ἐν τῷ 1ῳ πίνακι. ἐν στίχῳ τρίτῳ γραπτέον *Nicolinus* ἀντὶ *Nicoliunus*.

Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 3 λατ. ἐπιγρ. γραπτέον ἐν ἀρχῇ, ὑπὲρ τὸ μέσον τοῦ πρώτου στίχου τὰ στοιχεῖα D. O M. ἅτινα, ὡς ἐσχάτως εἴδομεν, εἶν' ἐπὶ τοῦ λίθου. Ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ στίχῳ ἡ τελευταία λέξις *Aseinariu* φαίνεται μὲν οὕτως νῦν ἐπὶ τοῦ λίθου, ἀλλ' ὄντως δὲν ἔχει οὕτως. Ἅπαν τὸ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὄνομα Antonius Escalinus etc. καὶ τὰ ἐν τοῖς δυσὶ τελευταίοις εἰς τὸ αὐτὸ ὡσαύτως ἀναφερόμενα, δηλοῦσι τὸν *Antoine Escalin des Aimards*, baron de la Garde, marquis de Breganson etc. (κοινῶς capitain-Paulin) ἀντιβασι-

λέα (vices regias), ἀρχιναύαρχον καὶ ἀρχηγὸν τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων (in exercitu maritimo et terrestri gerens) τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου Β' καὶ πρώην πρεσβευτὴν τοῦ βασιλέως τούτου παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ. Οὗτος ἦλθεν εἰς Χίον τῷ 1552 μετὰ στόλου μεγάλου καὶ στρατοῦ, ἀκολουθῶν τὸν τουρκικὸν στόλον ἀπὸ Νεαπόλεως. Συνωδεύετο δὲ ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Λουδοβίκου τοῦ Λουξεμβούργου καὶ ὑπὸ τοῦ γάλλου ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ βαρώνου Γαβριὴλ d'Aramon, παρέμεινε δ' ἐν Χίῳ ἐπὶ ὀκτάμηνον περίπου. Ὅθεν γραπτέον: ANTONIVS ESCALINVS ADHEMARIV(S) GARDIE BARO etc. Περὶ τούτου ἴδε πλείονα E. Charrière, Negociations de la France dans le Levant, T. α', σ. 490-492 καὶ β', σ.199, 202 κέξ — P. d'Hozier, Histoire des chevaliers de l'ordre de St Michel χργρ. ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλ. τῶν Παρισίων, ἀριθ. 1039, σ. 480-483. —I. Iustiniani, Description de Chio· Famille Iustinianne σ. 98 et documents σ. 8-9.

Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 4 ἐπιγρ. ἐν τῷ 1ῳ πίνακι, σελ. 2, γραπτέον HĪS ANTONII καὶ FILIORV̄ ἀντὶ HIC ANTONII (ὅπερ ὀρθῶς ἔχον εἶνε Iohannis Antonii) καὶ FH IORV (ὅπερ filiorum). Ἐν δὲ τρίτῳ στίχῳ γραπτέον D. FRANC. VT LAC' etc ἀντὶ FRANC. NT IAC. Ἐν στ. 4 STRO ἀντὶ STPO, ἐν στ. 6 IVNII ἀντὶ IVNI καὶ ἐν στ, 8 SVCESSORIB: ἀντὶ SVCESS Rx.

Περὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 8 ἐν πίν. 3ῳ ἐπιγρ. λέγω ὅτι αὕτη ἀναφέρεται εἰς ὀνομαστὸν ἀρχιτέκτονα, τὸν ἐκ Ραγούσης Λεονάρδον d'Andrée, ὅστις κατεσκεύασε τὸ ἐσώτερον (τρίτον) τεῖχος τοῦ ἡμετέρου φρουρίου κατὰ τὸ 1427 ὡς διδασκόμεθα ἀπὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 30 ἐν τοῖς Χιακοῖς τοῦ Ἀ. Βλαστοῦ ἐπιγραφῆς, ἧς μνημονεύομεν καὶ ἐν σελ. 289 τῶν Χιακῶν Ἐπιγραφῶν.

Περὶ τῆς ἐν πίν. 4ῳ ὑπ' ἀριθ. 14 ἐπιγραφῆς ἐγράφη κατὰ παραδρομὴν ὅτι εὑρίσκεται ἐν τῷ φρουρίῳ, ἐνῷ αὕτη εἶνε ἐντετειχισμένη παρὰ τὴν θύραν τοῦ ἐν τῷ φραγκικῷ κτήματι τῶν Σκλαβιῶν ναΐσκου τῆς Παναγίας. Ταύτης ποιεῖται μνείαν ὁ πατήρ μου ἐν σελ. 742 τοῦ βιβλίου τοῦ Δημ. Ροδοκανάκι, Ἰουστινιάναι-Χίος, ὧδε: «Περὶ

τὴν θύραν τοῦ μικροῦ ναοῦ, κατεστραμμένου ἴσως ἀπὸ τοῦ 1695, ἀνοικοδομηθέντος δὲ πρό τινων ἐτῶν καὶ πάλιν καταρριφθέντος ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1881, εἶν' ἐνῳκοδομημένον μάρμαρον ὀρθογώνιον (μ.γ. 1,08×0,35) λευκόν, ἐφ' οὗ ὑπάρχει μεσαιωνικῇ λατινικῇ γραφῇ κεχαραγμένη ἐπιγραφή, κάτω δὲ φέρεται τὸ οἰκόσημον τοῦ χαράξαντος αὐτήν. Ἡ ἐπιγραφὴ λέγει MCCCC .. etc.

Τὸ μνημονευτικὸν ἐπίγραμμα εἶνε προφανῶς ἐπιτάφιον, καὶ θὰ ἐτέθη τὸ πρῶτον εἰς ταφεῖον ἢ τάφον οἰκογενειακόν. Ἂν ὡς τοιοῦτον ἐκτίσθη τὸ ναΰδριον τῆς Παναγίας, ἐφ' οὗ εὑρέθη ὁ λίθος, ἐξ ἅπαντος θὰ ἐμνημονεύετο καὶ τὸ σεπτὸν ὄνομα τῆς Παρθενομήτορος ἢ τοῦ ἄλλου τυχὸν ἁγίου εἰς οὗ τὸ ὄνομα καθιεροῦτο τὸ ναΰδριον. Ἀλλὰ περὶ τούτου θὰ εἴπω ἄλλοτε πλείονα ὡς καὶ περὶ τοῦ ναϋδρίου αὐτοῦ καὶ τοῦ πύργου, ὅστις ἀνῆκεν ὄχι ἀπιθάνως κατὰ τὸν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ χρόνον (1524 ἢ 1474, διότι τὸ πέμπτον σημειούμενον ἐνταῦθα C δὲν εἶν' ἐπὶ τοῦ λίθου ἐντελές, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον L) εἰς Ἀντώνιον De Bozolo». Γράφων ὁ πατήρ μου τἀνωτέρω ἠγνόει τότε τὴν ἐν τῷ μουσείῳ ἐπιτάφιον πλάκα τοῦ Ἀντωνίου De Bozolo, ἣν κατεχωρίσαμεν ἐν πίν. 3 ὑπ' ἀριθ. 9. Ἡ χρονολογία ἐπὶ ταύτης εἶνε τοῦ 1492, ὥστε ἀναγκαίως καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ ναϋδρίου τῶν Σκλαβιῶν θὰ εἶνε πάντως 1474.

Ἐν σελ. 304, ἐπιγρ. χριστ. ἀριθ. 2, στίχῳ πέμπτῳ, γραπτέον ζπε' ἀντὶ ξπε'. Ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ ἐσχάτου στίχου προσθετέον Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ, ὅπερ παρελείφθη ἐν τῇ ἀναγνώσει. Ὡσαύτως ἠμελήσαμεν νὰ γράψωμεν ὅτι ἡ πλάξ, ἐφ' ἧς τἀνωτέρω, ἦτο τεθημένη ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς προθέσεως τοῦ ναΐσκου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τοῦ Γιούκα, ἐγγὺς τοῦ χωρίου Βασιλεωνοίκου. Ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δὲ λεγόμενος ναὸς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος εἶνε τανῦν χωριοεκκλησιὰ τοῦ Βασιλεωνοίκου, ἐδωρήθη δὲ τῷ χωρίῳ ὑπὸ τῶν μεταξάδων (μεταξουργῶν) εἰς ὧν τὴν συντεχνίαν ἀνῆκεν.

Ἐν σελ. 307, χριστ. ἐπιγρ. ἀριθ. 4, στίχῳ ἕκτῳ ἀναγινώσκομεν τὴν λέξιν ΚΑΛΛΙΒΑ (?). Ἐλέγομεν ὅμως ἐκεῖ ὅτι καὶ ἡ λέξις καὶ ὁ λίθος ὅλος εἶνε λίαν ἐφθαρμένα καὶ ἠγνοοῦμεν ἐὰν ἦτο Καλ-

λι(β)ᾶ ἢ Καλλι(γ)ᾶ ἢ οὐδέτερον τούτων. Σήμερον ὅμως λέγομεν ὅτι εἶνε Καλλικᾶ. Ἐν τοῖς Νεαμονησίοις τοῦ Γρηγ. Φωτεινοῦ, σελ. 229 ἐν ἐγγράφῳ τοῦ χωρίου Πυργίου τοῦ ἔτους 1697 μνημονεύεται, Μακάριος Κολλικᾶς ἱεροδιάκονος, ἐκ Πυργίου. Πιθανὸν τὸ ο νὰ εἶνε α διότι ἐπὶ τοῦ λίθου εἶνε ὄντως α. Λέγω δὲ ὅτι πιθανὸν νὰ εἶνε α διότι, παρὰ τὸ Πυργίον, πέρα τῆς τοποθεσίας Γαλάτου, ἐγγὺς τοῦ Ἀχριδίου, κατὰ τὴν Πλακωτήν, τόπος τις ὀνομάζεται τῶν Καλλικάδων, ἀπὸ κτημάτων πάντως τῆς οἰκογενείας ταύτης λαβὼν τὸ ὄνομα καὶ διασῴζων τοῦτο πιστῶς διὰ τῆς στοματικῆς παραδόσεως. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν Καλαμωτὴν (ἥτις ἐγγὺς Πυργίου) λέγεται τόπος τῆς Κολλίκαινας (ἴσως Καλλίκαινας καὶ ἐνταῦθα). Τὸ ὄνομα Καλλικᾶς μνημονεύεται ἐν τῷ κώδικι τῆς Καλαμωτῆς 1678-1687, σῴζεται δὲ σήμερον καὶ ἐν τῷ χωρίῳ Μεστοῖς, ἐν δὲ τῷ ἁγίῳ Γεωργίῳ Συκούσῃ λέγεται νῦν Καλίκας. Οὕτως ἢ ἄλλως τὸ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου λίθου εἶνε Καλλικᾶ. Μένει τανῦν νὰ ἐξακριβωθῇ ὁ χρόνος, ἐὰν ἔχῃ ὀρθῶς ἢ μή. Τοῦτ᾽ ὅμως μοι εἶνε ἀδύνατον σήμερον, τοῦ μουσείου, ἐν ᾧ ὁ λίθος, ὄντος κεκλεισμένου τὰς ἡμέρας ταύτας ἀνωτέρᾳ ἀνάγκῃ.

Ἐν σελ. 319, ἐπιγρ. χριστ. ἀριθ. 31, στίχ. πρώτῳ, ἡ χρονολογία ἔχει 1747 καὶ οὐχὶ 1741. Ἐν στίχῳ δευτέρῳ ἀνάγν. ἀπογόνων ἀντὶ ἀπογόνου καὶ ἐν τέλει ἀνάγν. Παντολέων|τος. Τὸ ὑπὸ τὰ γράμματα οἰκόσημον τῶν Δρομοκαϊτῶν ἢ Δερμοκαϊτῶν εἰκονίζει λέοντα ἐφ᾽ ὑψώματος ἱστάμενον, παρ᾽ ὅ, ἀριστερά, δένδρον.

Ἐν σελ. 313, ἀριθ. 34 στίχ. ἕκτῳ, γράφομεν Νεοφύλλου, εἰκάζοντες ὅτι σημαίνει πιθανῶς Νεοφύτου, ἀλλὰ δὲν σημαίνει τοῦτο. Τὸ ὄνομα συνήντησα ἐσχάτως ἐν διαφόροις μοναστηριακοῖς ἐγγράφοις ὁτὲ μὲν Νεόφιλλος ἢ Νεόφιλος, ἄλλοτε δὲ Νεόφυλος καὶ ἅπαξ Νεόφηλος. Ἀγνοῶ ὅθεν ποίαν τῶν ἀνωτέρω γραφὴν νὰ τηρήσω ἐνταῦθα. Ἡ ἡμετέρα ἀντιγραφὴ ἔχει Νεοφύλλου ἡ δὲ τοῦ Γρηγ. Φωτεινοῦ ἐν Νεαμον. σ. 300 Νεοφίλου. Οὗτος λέγει, παραθέτων τὴν ἐπιγραφήν, ὅτι τῷ ἦτο ἄγνωστος (ὁ Νεοφ.) ἐκ προτέρου. Ἐγὼ ὅμως εἶδον τὸ ὄνομα πολλάκις, ἐν μοναστ. ἐγγράφοις, ὡς λέγω ἀνωτέρω, διαφόρως γεγραμμένον.

Ἐν σελ. 315, χριστ. ἐπιγρ. ἀριθ. 37, κατεχωρίσαμεν ἀτελῶς τὴν ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς Κουρνᾶς ἐπιγραφήν. Ταύτην ἐπανορθοῦμεν κατ' ἀναλογίαν ἑτέρας οὔσης τῆς αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ ἐν Ν. Μονῇ ναοῦ, ἐν τῇ βορείῳ τούτου πλευρᾷ:

βιωτικὰς ῥίψαντες πιστοὶ ἐννοίας
παντός τε μώμου ἁγνοίσαντες καρδί(=ας)
προσευχῆς οἴκου εἰσέλθωμεν τὰς θύρας
Θεῷ γὰρ δεκτὸς οὐδεὶς φαῦλος τυγχάνει.
αψηδ' Μαίου κ. ἀνεκαινίσθη.

Ἡ τῆς Ν. Μονῆς (ὡς καὶ ἤδε) λέγεται ποίημα τοῦ ἱεροδιδασκάλου Γαβριὴλ τοῦ Ἀστρακάρι καὶ εἶνε τοῦ ἔτους 1718 (ἴδε Νεαμον. Γρηγ. Φωτεινοῦ σ. 293 καὶ Ὁσίου Νικηφόρου τοῦ Χίου, ἐν προλόγῳ Ἀκολουθίας Ὁσίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων κτλ. Ἐνετίῃσιν ͵αωδ').

Ἀφορμὴν λαβόντες ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἴπομεν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ναοῦ Κουρνά, ἐν ᾧ ἡ ἐπιγραφή, εἶνε κατὰ παραφθορὰν ἀπὸ τοῦ coronata etc. (Ἴδε σημ. σελ. 314). Εὗρον ἐσχάτως ἕτερον τοῦ πατρός μου σημείωμα πιστοῦν τὰ ἐν σελ. 314.

«Ἐν σελ. 39 τῆς Scio Sacra τοῦ ἀββᾶ Μ. Ἰουστινιάνη εὑρίσκω: in questi tempi (1408) furono introdotti in Scio i padri dell' ordine de' Predicatori, a' quali da' Giustiniani fu' edificata una chiesa co' l' convento, sotto l' invocatione di S. Domenico, e un' altra chiesa cinque miglia lontana dalla città, verso l' occidente, dedicata à S. Maria dell' Incoronata». Ἡ τοσοῦτον, πρὸς δυσμάς, ἀπέχουσα τῆς πόλεως ἐκκλησία εἶνε αὐτὴ ἡ σημερινὴ Παναγία ἡ Κουρνά.

Ἐν σελ. 316, χριστ. ἐπιγρ. ἀριθ. 41 ἀνάγν. ὧδε:

IC + IC
ετους αφπδ'
εξοδος Νικολάου
Σκομπρου να μνημο
νεβετε κτητορ του
. . . . . καὶ καμπα
ναριου.

Εἶνε δ' ἡ ἐπιγραφὴ ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ ἁγίου Γεωργίου Σῳζοντιανοῦ ἐγγὺς Πυργίου, οὐχὶ δὲ τοῦ ἁγίου Νικολάου, αὐτόθι.

'Εν σελ. 317, χριστ. ἐπιγρ. ἀριθ. 44 στίχ. τετάρτῳ ἔχομεν ἀναγνώσει, Κω(ν)στ[αντίνου] τοῦ Χα|βάρου. Ὡς εἶδον ὅμως αὐτὴ πρό τινος ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λίθου, δὲν εἶνε Κωνσταντίνου κτλ., ἀλλὰ Κῦ (=Κυροῦ) Ιῶ (='Ιωάννου) Χαβάρου κλ.

Ἡ χρονολογία ἔχει ἐπὶ τοῦ λίθου περίπου ὡς ἐν τῇ εἰκόνι 46ῃ, πίνακι 17ῳ.

Ταύτην ἀνεγνώσαμεν ϛυξβ (=1462), διότι ὄντως ἐκ πρώτης ὄψεως τοῦτο μόνον δύναται νὰ ὑποτεθῇ. Καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ μου ἐκ πρώτου, φαίνεται, ἀνέγνωσε καὶ ἔγραψεν οὕτω. 'Αλλ' ἐν μεταγενεστέρᾳ σημειώσει αὐτοῦ παρατηρεῖ ὅτι, τὰ ὑπὸ τὴν ὁριζόντιον γραμμὴν οὐδὲν ἕτερον δύνανται νὰ ὦσιν ἢ τὰ στοιχεῖα ϛ (=6) καὶ ϡ (=9), ἅτινα μετὰ τῶν παρ' αὐτὰ ὀλίγον ἀνωτέρω ξ καὶ β δίδουσι τὸν χρόνον 6962 (=1454). Τοῦτο δ' εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον πιθανόν, ὅσῳ δὲν εἶνε συνήθης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀκόμη ἡ ἀπὸ Χριστοῦ χρονολογία, ἀλλ' ἡ ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Τὰ δ' ὑπὲρ τὴν ὁριζόντιον γραμμὴν συνεπτυγμένα πρῶτα στοιχεῖα (ἴδε εἰκ.) δηλοῦσιν, ἔτους. Ἄλλη λέξις οἱαδήποτε εἶνε πλεονάζουσα ἐνταῦθα.

Περὶ δὲ τοῦ ἐπιθέτου Χαβάρου λέγομεν ἐν σ. 317 ὅτι ὁ πατήρ μου παραπέμπει εἰς Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλ. Ζ' 529 κλ., ὡς καὶ ὅτι τὸ ὄνομα σῴζεται σήμερον ἐν Νενήτοις. 'Ενταῦθα προσθέτω νέας τινὰς εἰδήσεις παρὰ τῶν σημειώσεων τοῦ πατρός μου.

'Εν τοῖς πέριξ τοῦ χωρίου Καλαμωτῆς ὑπάρχει τόπος καλούμενος Χαβάρων ('στὸ Χαβάρωνα). Στὸ Χαβάρωνα δὲ μνημονεύεται καὶ ἐν τῷ κώδικι τοῦ αὐτοῦ χωρίου, τῷ 1724 ὡς καὶ ἐν τῷ τοῦ τῶν Ἁρμολείων (1704 -1794). 'Εν δὲ τῷ κώδικι τοῦ χωρίου Μέσα-Διδύμας ἐν ἔτει 1694 ὑπάρχει 'στοῦ Χαβάρου ἐντὸς τοῦ χωρίου τούτου ὁριζόμενος τόπος. 'Εν τῷ αὐτῷ δὲ κώδ. καὶ ἔτει καὶ ὄνομα Χάβαρος. Σήμερον τὸ ὄνομα σῴζεται, ὡς εἴπομεν, ἐν Νενήτοις, ἀλλὰ καὶ ἐν χωρίοις ἑτέροις, ὡς ἐν Πιτυῷ καὶ Δαφνῶνι, Χάβιαρος καὶ Χαβιάρας. 'Αλλὰ καὶ τοῦ οἴκου Ράλλη κλάδος ἐκαλεῖτο Ράλλη-Χαβιάρα, ὅθεν ἴσως καὶ ἡ ἐν Κάμπῳ ἐν ἐρειπίοις ἐκκλησία Παναγία τοῦ Χαβιάρα. Τὸ ὄνομα, ὡς βλέπομεν, ὑπάρχει ἐν Χίῳ ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐν ναοῖς

καὶ κτήμασι σῳζόμενον, τηρεῖται δ' ἔτι ἐπί τε τόπων καὶ ἀνθρώπων. Κατὰ παράδοσιν ἐγνώσθη ὅτι ὁ ἡμέτερος λίθος ἐκομίσθη εἰς τὸ ναΰδριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἐν Καλλιμασειᾷ ἀπὸ τῶν Βασιλικῶν λεγομένων σὺν ἄλλοις λίθοις πολλοῖς. Βασιλικὰ ἢ Βασιλικιαῖς ἔχομεν παρὰ τὸ χωρίον Μ. Διδύμαν, οὐ μακρὰν καὶ τῆς Καλλιμασειᾶς. Εἴδομεν ἀνωτέρω ποσάκις ἐν τῷ χωρίῳ Μ. Διδύμᾳ τὸ ὄνομα. Ἐκεῖ ὅθεν ἴσως ζητητέον τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας. Ὁ Πασπάτης ὑπὸ τοῦ σημερινοῦ Χαβιάρας παρασυρθεὶς ἔγραψεν ἐν σ.429 ἀριθ. 73 ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ ὅτι οὕτω ἀνέγνωσεν ἐπὶ τοῦ λίθου.

Ἐν σελ. 318, χριστ. ἐπιγρ. ἀρ. 46 στίχ. τετάρτῳ ἀνάγν. ἐπιτροπεύοντος τὴν περιουσίαν ἀντὶ ἐπιτροπεύοντος Δημητρίου Σέψη. Ἐν στίχ. πέμπτῳ Κρήνας ἀντὶ Κρήνα, ἐν στίχ. ἕκτῳ ἐξουσιαζομ[ένης] ἀντὶ ἐξουσιαζομ[ένους] κλ. καὶ ἐν ἐσχάτῳ στίχῳ Αὐγ[ούστου] η' ἀντὶ τοῦ κακῶς σημειουμένου ἐν τῇ ἀναγν. 4υγγη, ὅπερ οὐδὲν δηλοῖ.

Ἐν σελ. 319 ἀναγν. ἐπιγρ. ὑπ' ἀριθ. 48 ὧδε:

+ἀνιστορηθη ο θειος καὶ πανσεπτος ναὸς
της ὑπερευλογιμενης ἐνδοξου Δεσπυνης ἡμων
Θεο[τόκου] καὶ αηπαρθενου Μαρίας διὰ ἐξώδου
κ[αὶ] σηνδρωμης τ[ῶν] εὐσεβων καὶ ορθοδόξων Χρηστιανων
ἐπιτροπεύοντος Κυρ Νικολῆς Φαρμακῆς
καὶ δια κω[που] Κωσταντης Αρφανος
κα[τὰ τὸ] αφλα' Νοεμβριου ε' χειρ Μιχ[αὴλ] Αναγνώστου Χωματζα.

Ἐν σελ. 322, χριστ. ἐπιγρ. ἀριθ. 58, στίχῳ 3-4 ἀνάγν. διὰ ἐξόδων ἀντὶ διὰ ἐξόδου καὶ ἐν ἐσχάτῳ στίχῳ αψμς' Δεκεμβρίου ιη'.

Ἐ τῇ αὐτῇ σελ. ἀριθ. 60, τεθήτω ἡ χρονολογία ὡς ἔχει ἐν τῷ 18ῳ πίνακι, ἀριθ. 62: ζμζ(=7047 =1539).

Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. ἀριθ. 61 τεθήτω ἡ χρονολ. ὡς ἔχει ἐν τῷ 18ῳ πίν. ἀριθ. 63: ζμζ(=7047—1539).

Ἐν σελ. 223, ἀριθ. 63, στίχῳ 1-2 ἀνάγνωθι: Τοῦτο τὸ τοῦ σταυροῦ κράτος κτλ.

Ἐν σελ. 328 ἀριθ. 81, στίχῳ δωδεκάτῳ ἀνάγν. χρονολογίαν: ζ'οβ'(—7072—1564). Ἐν δὲ στίχῳ 14-15 ἀνάγν: Ἐν μηνῆ Μαΐῳ ιζ' ἡμέρα α'.

Ἐγνώσθησαν εἰς ἐμὲ καὶ τινες νέαι ἐπιγραφαί, οὐ πολλοῦ λόγου ἄξιαι, ἃς παραθέτω δηλοῦσ' ἅμα καὶ τὸν τόπον ἐνῷ αὗται εὑρέθησαν.

1) Ἐπὶ λίθου τεφροῦ πάντοθεν ἀποκεκρουσμένου, ἐκτισμένου δ' ἐν τοίχῳ παρὰ τὸ μουσουλμανικὸν νεκροταφεῖον ἐν τῷ φρουρίῳ. Τὰ γράμματα εἶνε καλὰ τοῦ πέμπτου αἰῶνος, φαίνονται δὲ καὶ καλῶς, ὅσα ἐσώθησαν

ΟΕΝ
ΝΤΑΣΧΟΡΗΓΙΑΣ
ΝΙΚΗΣΑΣΔΙΟΝΥΣ

Περὶ τῶν ἐν Χίῳ Διονυσίων εἶνε ὁ λόγος ἢ ἄλλων ἀλλαχοῦ τελουμένων;

2) Παρὰ τὴν εἰς Καρυὰς ἄγουσαν, ἀνασκαπτομένης τῆς γῆς εὑρέθη τάφος ἢ τάφοι κεράμειοι καὶ ἐπὶ τμήματος κεράμου ἡ λέξις ΚΙΡΩΝ. Τά γράμματα κατέχουσιν ἐπὶ τοῦ κεράμου τόπον ἐλάχιστον, μ. 0.09 καὶ πλ. 0,02 εἶνε δ' ἔκτυπα. Ὁμοία ἐπιγραφὴ ἐντελῶς κατά τε μῆκος, πλάτος καὶ τύπον γραμμάτων ἐπὶ κεράμου εὕρηται ἐν τῷ μουσείῳ. Ταύτην ἐξέδωκεν ὁ Πασπάτης ἐν σ. 405 ἀριθ. 10 καὶ ὁ Studnitzka ἐν Ath. Mitt. XIII σ. 182 ἀρθ· 42. Ἀφοῦ δ' ἐπὶ δύο κεράμων ἔχομεν τὴν αὐτὴν λέξιν, τύπου τοῦ αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ τῆς σφραγίδος τοῦ κατασκευαστοῦ τοῦ κεράμου ἢ κεραμοποιοῦ (marque de fabrique). Τὸ τεμάχιον τοῦτο εὑρίσκεται ἐν Καρυαῖς.

3) Ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς ἡμετέρας πόλεως, ἐπὶ βαθμίδος ἐκ τεφροῦ μαρμάρου εἰσὶν τά γράμματα: ΟΦΑΝΗΣ. Ἡ λέξις ἀναπληροῦται εὐχερῶς διὰ τοῦ ΞΕΝ—ΖΗΝ—ΘΕ ἢ ἄλλου ἁρμόζοντος.

4) Ἡ ἑπομένη ἐπιγραφὴ ἐστάλη τῷ κ. Μ. Κουφοπαντελῇ ἐξ Ἐρυθρῶν, ὅς μοί την ἀνεκοίνωσε πάνυ εὐμενῶς:

ΤΑΤΙΟΝΒΡΥΩΝΟΣ
ΧΡΗΣΤΗΧΑΙΡΕ
ΒΡΥΩΝΑΡΤΕΜΙ
ΔΩΡΟΥΧΑΙΡΕ

5) Ἐπιγραφὴ λατινική, εὑρισκομένη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Δυτικοῦ ἐπισκοπείου, ἐπὶ πλακὸς μαρμαρίνης ἐπιτυμβίου, ἧς διασώζεται μόνον τὸ ἥμισυ εἰς δύο τετμημένον, πλὴν εὐχερῶς συναπτόμενον. Τὸ σῳζόμενον τῆς πλακὸς ἔχει μ. 0,95 περίπου καὶ πλάτος 0,75, ὅπερ πλάτος εἶνε τὸ ἀρχικόν, διότι ἡ πλὰξ εἶνε μόνον ἀπὸ τῶν ἄνωθεν ἀποκεκρουσμένη. (Ἴδε εἰκ. ἀριθ. 4). Μετὰ τὸ πέρας τῶν γραμμάτων παρὰ τὸ κάτω ἄκρον εἶνε γεγλυμμένον κάλλιστα τῶν Ἰουστινιανῶν τὸ οἰκόσημον, τρίπυργον σὺν τῷ ἀετῷ ἐφιπταμένῳ, ἀναδεδεμένον ὅλον ταινίαις. Στίχους ἔχει ἡ ἐπιγραφὴ ὁρατοὺς νῦν δέκα.

[!] e[?] .... pli
q qui(n)q(ue)..... dies
[??] carorum [???] Creta
Iustinia(n)o ol[im] iu(n)ct[a] .....i]a viro
Dom(n)ici a(n)tistes div[i] ven(e)randa sororis
condidit hoc tumulo la(n)guida me(m)bra brevi
qui sibi p(er) cu(n)ctos sociisq(ue) sororib(us) annos
his certa titulis lege dicatus erit.
Iustinia(n)e tua Antoni e(st) pia cura Ioh(ann)es
marmore quod tegimur hoc, Catocina tua.

Οἱ τέσσαρες πρῶτοι στίχοι εἶνε σχεδὸν ἀκατάληπτοι ἅτε δεινῶς πεπηρωμένοι. Λέγομεν μόνον ὅτι ἀντὶ τῶν ἐν στ. 4 λέξεων ol[im] iu(n)ct[a] viro ἴσως εἶνε καὶ o(mn)i iustiti[a] viro. Τοῦτο ὅμως ἀβέβαιον. Ὡσαύτως ἐν στίχ. 3 ἀναγινώσκεται καλῶς ἡ λέξις Creta (Κρήτη), σχετιζομένη πάντως τῷ μετὰ ταύτη γεγραμμένῳ ὀνόματι Iustima(n)o. Τῶν ἑπομένων ἕξ ἡ ἔννοια ἔχει ὧδε:

Στίχ. 5 καὶ 6 «Ἡ Veneranda ἢ veneranda (κύριον ἢ ἐπίθετον) πρόπολος (=antistes, μοναχὴ) τοῦ ἁγίου Δομνίκου ἔκρυψεν ἐν τῷδε τῷ βραχεῖ τύμβῳ τὰ νεκρὰ μέλη τῆς (ἑαυτῆς) ἀδελφῆς, (ἢ ὁ ἱερεὺς τοῦ ἁγίου Δομνίκου ἔκρυψε κτλ. τὰ σεβαστὰ (veneranda) νεκρὰ μέλη τῆς ἑαυτοῦ ἀδελφῆς».

Στίχ. 7 καὶ 8. ὃς (τύμβος) εἰς ἅπαντα τὰ ἔτη ἔσται διὰ τῶνδε τῶν ἐπιγραφῶν καθιερωμένος αὐτῇ τε καὶ ταῖς συντρόφοις ἀδελφαῖς ῥητῷ νόμῳ.

Στίχ. 9 καὶ 10 Ō Antoni Iustiniane, tua pia cura est, Ioan-

nes. Quod tegimur marmore hoc, Catocina tua ἢ quod tegimur marmore, hoc Catocina tua ἢ quod tegimur marmore hoc Catocina tua.

Ἀτυχῶς δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ λίθου χρονολογία, ἵνα δυνηθῇ τις νὰ ὁρίσῃ ἐπὶ τάφου ποίας ἀκριβῶς γυναικὸς εἶχεν ἀποτεθῇ ἡ μεγάλη καὶ ὡραία αὕτη πλὰξ σὺν τῷ καλῷ ἐμμέτρῳ ἐπιγράμματι. Ἔχομεν τὰ ὀνόματα Ioannes Antonius καὶ Catocina μόνα δυνάμενα νὰ ὁδηγήσωσιν ἡμᾶς. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀφθονοῦσιν ἐν τοῖς γενεαλογικοῖς τῶν Ἰουστινιανῶν πίναξι. Τὸ ὄνομα Catocina ἀπαντᾷ ἰδίᾳ ἐν τοῖς οἴκοις τῶν Λόγγων καὶ Κάμπη. Τί σημαίνει ὅμως τὸ ὄνομα τοῦτο ἀγνοοῦμεν. Πιθανῶς Katerina ἢ Catholica ἢ ἄλλο τι. Ἕτερον ὄνομα παρόμοιον, εἶνε τὸ Cateta. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε πιθανῶς ἀπὸ τοῦ Catetta (=Cadetta, δευτερότοκος ἢ ὑστερότοκος) γενομένου κυρίου ὀνόματος.

(6) Ἐπὶ στενῆς λωρίδος λευκοῦ μαρμάρου ἐντετοιχισμένου ἐν τῷ ὀπίσω τῆς ἁγίας Τραπέζης (altare) κτιστῷ ἐρείσματι, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν Δυτικῶν. (Ἴδε εἰκ. ἀριθ. 5). Τὸ μάρμαρον ἐκομίσθη ἀπὸ τοῦ φρουρίου. Ἡ μεταγραφὴ ἔχει ὧδε:

> +: Hoc sacrae eucaristi(a)c tabernacu[lum] fieri fecit Joh[an]nes Antonius Iustinianus, quondam D. Barth[olome]i + MCCCCLXII:

Δυνάμεθα ἆρα γε νὰ ὑποθέσωμεν μὴ ὁ εὐλαβὴς οὗτος Ioh. Antonius εἶνε ὁ αὐτὸς ἀναφερόμενος ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μνημονευθείσῃ ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ; Τῶν δύο ἐπιγραφῶν ὅμως τῶν γραμμάτων ὁ τύπος εἶνε διάφορος.

7) Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου εὑρισκομένου ἐπὶ τῆς δεξαμενῆς τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς Σινᾶ, ἐπὶ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν Κάμπον. Εἶνε οἰκόσημα τῆς οἰκογενείας Σέψη.

8) Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου εὑρισκομένου ἐν τῇ βορείῳ πλευρᾷ τοῦ οἴκου Ἰ. Καράλη, ἐν Κάμπῳ. Τὸ κάτω μέρος εἶνε κατεστραμμένον, χρόνον δ' ἡ ἐπιγραφὴ δὲν ἔχει.

9) Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐκτισμένου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τοίχῳ τῆς ἐκκλησίας τοῦ γυναικείου μονυδρίου τῶν Ταξιαρχῶν, παρὰ τὸ χωρίον Νένητα.

Ὁ χρόνος εἶνε 1553, ἀλλὰ κάκιστα γεγραμμένος.

10) Ἐπὶ λίθου ἐν τῷ χωρίῳ Καλλιμασειᾷ, κομισθέντος ἐκ τῆς ἐγγὺς τῷ χωρίῳ ἠρειπωμένης μονῆς τοῦ Ῥᾶ ἢ Στηρᾶ. Τύπος τῶν γραμμάτων ὁ συνήθης νεώτερος βυζαντιακός.

+ ανιγερθυ καὶ ανεκ[αι)
νησθη ο θειος κε
πανσεπτος ναος
του αγιου εν
δοξο μεγαλο
μαρτιρος Γεορ
γιου δια κοπου
καὶ εξοδου Γρι
γοριου Ἱερομ
οναχου. Κατα
το αφε'
Ἰουλιο $\overline{\text{Κ}}$.

Ἐν σελ. 166 καὶ 169, ἐπιγρ. Γ' Ἀττάλου, στήλη Β' στίχ. 21-26, λέγεται: «.... καὶ τόπος ὁ ἐνεργὸς ὁ ἐχό[μενος | τοῦ ἀγροῦ τοῦ ἀ[γ]ορασθέντος παρὰ Π[ερι|κλεῦς, ἐνῷ αἱ συκαῖ πε[φύ]κασιν, ὁ ἐν δεξι|ᾷ [τῆ]ς ὁδοῦ τῆς [δ]ημοσίας τῆς παρ[ὰ τὸ | Ἑρμαῖον τῆς παραφερούσης εἰς Χα[λά|ζους » Ἡ λέξις κατὰ γεν. πληθ. Χαλάζων ἀπαντᾷ καὶ ἐν δυσὶν ἑτέραις ἐπιγραφαῖς, ταῖς ἐν σελ. 229 τοῦ παρόντος τόμου ὑπ' ἀριθ. ΛΘ' καὶ Μ'. Τούτων ἡ πρώτη ἐκομίσθη ἀπὸ τοῦ φρουρίου ἡ δ' ἑτέρα ἀπὸ τοῦ χωρίου Βερβεράτου, ὥραν ἀπέχοντος ΝΔ τῆς πόλεως.. Καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων λίθων ἡ λέξις διακρίνεται κάλλιστα, εἶνε δὲ πάντως ὄνομα τόπου (κώμης, πόλεως κτλ.) ἐν Χίῳ, ὅπερ κατ' ὀνομαστ. θὰ εἶνε οἱ Χάλαζοι. Ἀλλὰ ποῦ ἔκειτο ἆρά γε ὁ τόπος οὗτος; Τοῦτ' αὐτὸ λέγω καὶ ἐν σελ. 229. Ἀξιομνημόνευτον εἶνε ὅτι οὗτος φέρεται τρὶς ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπιγραφαῖς, ἐν μιᾷ δὲ τούτων, τῇ ὑπ' ἀριθ. ΛΘ' δίς, Χαλάζων καὶ κατωτέρω Χαλάζων πρώτων, ἀκολουθούντων καὶ ὀνομάτων γενῶν, ἀπὸ τούτων πιθανῶς. Ἴδ' ἐπιγρ. ΛΘ'.

Ἐσχάτως ἀναγινώσκουσα τὰ ἐν ταῖς πρώταις σελίσιν τῶν Act. et Dipl. Mikl. et Müll. V. περιλαμβανόμενα χρυσόβουλλα διὰ τὴν

Ν. Μονήν, συνήντησα ὅλως ἐκ τύχης, ἐν τῷ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου VII (1259), τῷ διαλαμβάνοντι περὶ τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς καθ' ὅν περ τρόπον καὶ ἡ τοῦ 'Αττάλου ἐπιγραφὴ τὰ διὰ τὴν τῶν τειχῶν οἰκοδομίαν κτλ., τοπωνυμίαν λίαν τοῖς Χαλάζοις προσομοιάζουσαν. Αὐτόθι, ἐν ἀρχῇ τῆς σελ. 12 λέγεται «..... μετόχιον τὸ εἰς τὴν Χαλαζουσίαν διακείμενον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ δύο ἐκκλησιῶν [τὴν] τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος 'Ισιδώρου καὶ τὴν τῆς 'Υπεράγνου Θεοτόκου τῆς Πλουμαριωτίσσης καὶ τῶν ὑπ' αὐτὰ χωραφίων καὶ τόπων ὅπου δήποτε διακειμένων, δένδρων ὀπωροφόρων καὶ σχίνων. χωράφια τὰ εἰς τὰ Δότια ....». Καὶ ὀλίγον κατωτέρω: «οἱ προσκαθήμενοι εἰς τὴν Χαλαζουσίαν μετὰ τῶν παίδων αὐτῶν».

Δῆλον ὅτι ἡ ἀνωτέρω μνημονευομένη γῆ ἢ χώρα Χαλαζουσία διασῴζει μεταβεβλημένον ὀλίγον τὸ παλαιὸν αὐτῆς ὄνομα, διότι Χαλαζουσία ἰσοδυναμεῖ τῷ: γῆ ἢ χώρα τῶν Χαλάζων. Ὅτι δ' εἶνε ἐν τοῖς νοτίοις πιστοῦται ἐκ τῆς παρουσίας τῶν σχίνων καὶ ὅτι ἐν τοῖς νοτιωτάτοις ἀπὸ τῆς γειτνιάσεως τῶν Δωτίων ἢ τοῦ Δωτίου τόπου νοτιωτάτου, ὡς γνωστόν, τῆς Χίου. 'Αλλὰ καὶ λόγον ἄλλον ἔχω τοῦτο φρονοῦσα. Σήμερον ἔτι, ἐν τῇ περὶ τὴν Καλαμωτὴν (χωρίον νότιον) χώρᾳ ὑπάρχει τοποθεσία Χαλαζοῦ, 'Στὴ Χαλαζοῦ. 'Απομένει νῦν νὰ ὁρισθῶσιν ἢ μᾶλλον γνωσθῶσι δύο τινά. 'Εὰν ὑπάρχωσιν ἐκεῖ ἢ μνημονεύηται ὅτι ὑπῆρχον αἱ ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ δηλούμεναι δύο ἐκκλησίαι ὁ ἅγιος 'Ισίδωρος καὶ ἡ Παναγία Πλουμαριώτισσα, κτήματα τῆς Ν. Μονῆς. 'Ακόμη δέ, καὶ κυρίως, νὰ ἐξετασθῇ ὁ τόπος ὅλος, ἐὰν εἶνε πρόσφορος νὰ φέρῃ τὸ παλαιὸν ὄνομα Χάλαζοι, ὅπερ πάντως ἐδόθη ἀπὸ τοῦ εἴδους τῆς κατ' ἐκεῖνο γῆς. Ταῦτα ἐλπίζω νὰ πράξω ἐν μέλλοντι προσεχεῖ. Περὶ τοῦ πρώτου μόνου ἔχω νὰ εἴπω, ὅτι ἐν τῷ κτηματολογίῳ τῆς Ν. Μονῆς ἀριθμοῦνται πολλὰ αὐτῆς ἐν Καλαμωτῇ καὶ τῇ πέριξ χώρᾳ κτήματα ὀνομαστί, ἐν οἷς, μετόχιον, ἐκκλησίαι, ἀγροὶ κτλ. 'Υπάρχει δὲ καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου 'Ισιδώρου, κτῆμα νεαμονικόν. 'Εν Καλαμωτῇ ὡσαύτως γνωρίζω, ὅτι ὑπάρχει καὶ τόπος Πλουμάρι. Ἴσως αὐτόθι ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας. 'Αλλ' ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ οὐδαμῶς ἐπιμένω, πρὸ ἐπιμελοῦς ἐξετάσεως. Λέγω δὲ μόνον ὅτι τοὺς Χαλάζους μόνον ζητητέον ἐν τοῖς νοτιωτάτοις καὶ δὴ περὶ τὴν Καλαμωτήν.

'Εν ἐπιγρ. Γ' στήλῃ Β' στίχ. 28 λέγεται: ἐνῷ πεφύτευται ἡ

ἀττική. Ἀττικὴ λέγεται βεβαίως ἡ ἐλαία κατ' ἀντονομασίαν. Παρατηρῶ ἐνταῦθα ὅτι ἐν Χίῳ μέγα σήμερον τμῆμα τῆς πόλεως καλεῖται Ἀτσική, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἢ Ἀττικὴ εἶνε. Πιθανὸν δ' εἶνε λοιπὸν ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ φυτείας ἐλαίας ἀττικῆς λαβὼν καὶ ἔχων ὁ τόπος τὸ ὄνομα, διετήρησε καὶ φέρει ἄχρις ἡμῶν; μαρτύριον καὶ τοῦτο, εἴπωμεν, τοῦ φιλαττικισμοῦ τῶν Χίων.

Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ καὶ στήλῃ, στίχ. 32 λέγεται: τὰ ἐν Καρίδαις. Ἐν σελ. 175 λέγομεν ὅτι οἱ Καρίδαι ὡς καὶ οἱ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ Κυβωνίδαι, Δοθίδαι, Εὐρυπυλίδαι, Φιλλίδαι εἶνε γένη, ἃ θὰ συνεκρότουν δήμους. Ἐν Χίῳ, γνωρίζω σήμερον, δύο τόπους φέροντας τὸ ὄνομα παρεφθαρμένον πως. α') Καρύντα, τόπος ἐν τοῖς νοτιωτάτοις τῆς Χίου, ἔχων καὶ ἴδιον καλὸν ὁρμίσκον μεταξὺ ἀκριβῶς τῆς Κάτω Φανᾶς (Φάναι) καὶ τῆς ἄκρας Οὐρᾶς (Cavo-Mastico). β') Καρίδες, (οὕτω λεγόμενον καὶ γραφόμενον) γῆ ἀνήκουσα μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ ναΐσκου τοῦ ἁγίου Νικολάου τῇ μονῇ Μουνδῶν ἢ Διευχῶν, ἀπεχούσῃ 4 $^1/_2$ ὥρας ΒΔ τῆς πόλεως.

Ὁ μέγας Κοραῆς ἐν τῇ Χιακῇ αὐτοῦ Ἀρχαιολ. σ 11 ποιεῖται λόγον καὶ περὶ Καρίδων πόλεως παλαιᾶς ἐν Χίῳ, μάρτυρα φέρων τὸν Ἀθήναιον ὃς πάλιν φέρει τὸν Ἔφορον συμμαθητὴν τοῦ Θεοπόμπου «ὅτι καὶ πόλις ἦν Καρίδες περὶ Χίον τὴν νῆσον, Ἔφορος ἐν τῇ πρώτῃ ἱστορεῖ, κτίσας φάσκων αὐτὴν τοὺς διασωθέντας ἐκ τοῦ ἐπὶ Δευκαλίωνος γενομένου κατακλυσμοῦ μετὰ Μάκαρος· καὶ μέχρι νῦν τὸν τόπον καλεῖσθαι Καρίδας (1). Λέγει δ' ὁ Κοραῆς ὅτι περὶ Χίον τὴν νῆσον δὲν σημαίνει ἢ ἐν Χίῳ τῇ νήσῳ (2).

Ἀλλ' ἐνταῦθα ἔχομεν δύο παρομοίας χιακὰς τοπωνυμίας Καρίδες (Ἀθην. III σ. 105) καὶ Καρίδαι (ἐπιγρ. Γ', β', στ. 32). Δύναταί τις νὰ ταυτίσῃ ταύτας ἢ τοὐλάχιστον νὰ πιστεύσῃ τὴν μὲν παράγωγον τῆς δὲ ἐν χρόνῳ ὑστέρῳ; Τοῦτο δὲν εἶνε ἀδύνατον. Ἐὰν τὸ περὶ Χίον τὴν νῆσον τοῦ Ἐφόρου δηλοῖ τόπον παράλιον, πιθανὸν εἶνε νὰ ζητήσωμεν τοῦτον εἰς τὴν Καρύντα τὴν εὐλίμενον, τὴν παρὰ τὰς Φάνας. Ἀλλ' ἔχομεν τὰς Καρίδας παρὰ τὴν

(1) Ἀθην. III, σ. 105·

(2) A. Ortel. Thesaur. Geograph. V Carides. Ἰδὲ καὶ Λατιν. μετάφρασιν τοῦ Ἀθηναίου σελ. 105.

μονὴν Μουνδῶν, σῳζούσας πιστῶς παλαιὸν ὄνομα τόπου ἐν τῇ νήσῳ. Εὗρον δὲ τὴν τοπωνυμίαν ταύτην ἐν τῷ κώδικι τῆς μονῆς τρὶς ἢ τετράκις, κατὰ τὸν ιζ΄ καὶ ιη΄ αἰῶνα, ἔνθα ἐκδίδεται εἰς ἐνοίκιον ἡ γῆ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἡ ἐπωνομαζομένη Καρίδες. Ὅθεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ δέον νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν τοπογράφων, οἷς ὁ Ἔφορος δίδει ἀφορμήν. Δι' ἐμὲ τὸ πρᾶγμα εἶνε δυσχερές, δὲν φαντάζομαι δ' ὅτι τούτου ἐπιλαμβανομένη θὰ σωθῶ ἀπὸ τοῦ ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμοῦ, καίτοι ἐπὶ Καρίδας στηριχθεῖσα.

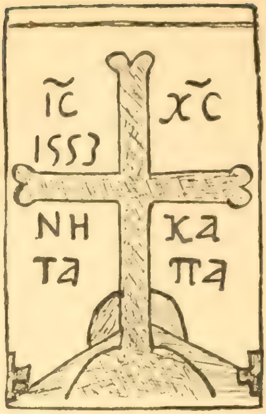
Ἐν σελ. 323, ἐπιγρ. ἀριθ. 62 λέγομεν, ὅτι «ὁ ναΐσκος τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐν ᾧ ὁ ἐνεπίγραφος λίθος, εἶνε ἐγγὺς τοῦ Λουκούμου (φρουρίου παλαιοῦ, ἠρειπωμένου κλ.)». Περὶ τούτου ὁ πατήρ μου λέγει που: «Λούκουμος (ὁ), εἶνε θέσις κατὰ τὴν χώραν Φλατσιῶν καὶ Βουνοῦ, ἐπικλινὴς καὶ πεδινὴ γεώδης καὶ πύργος ἐκεῖ ὁμώνυμος ἐν ἐρειπίοις, μετὰ ναΐσκου δυτικοῦ ποτε (πρὸ 1820). Ἆρά γε τί δηλοῖ τὸ ὄνομα; Λοῦκμος, Λούκινος (Luchino?) ἢ Ὁλόκωμος, Ὁλόκωνος (ὁλοκωνῖτις εἶδος φυτοῦ) ἢ Λιάκουμος (Ἰάκουμος Gliacomo?). Ἐγὼ νομίζω ὅτι εἶνε ἀπὸ τοῦ ἐλαιόκο(ω)μος(ν)=λιυ (λιον-λου) κουμος, πρβλ. λιοτρίβιν λιου (λου) τρουβιόν. Λέξις παλαιά. Ἐλαιοκομιον (=ἐλαιὼν) καὶ ἐλαιόκομος (τόπος)»)

Ἐν σελ. 285 λέγομεν περὶ τῆς τοπωνυμίας Ῥεστᾶ ὅτι εἶνε ἀπὸ ἐπιθέτου παραπέμποντες εἰς Mikl. et Müll. Act et Dipl. III p. 261. Προσθέτομεν ἐνταῦθα καὶ ἑτέραν παραπομπὴν εἰς σ. 180 τῆς Scio Sacra ἔνθα εἰς Pietro Restà. Ὡσαύτως ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 285 λέγομεν περὶ τοῦ ἐπιθέτου Πατὲ ὅτι εἶνε ἀπὸ τοῦ Paterii καὶ παραπ. εἰς τὸ αὐτὸ Act. et Dipl. καὶ αὐτὴν σελίδα. Ἐνταῦθα δὲ παραπέμπω εἰς E. Legrand Bibl. XVII siècle I, p. 6 ἔνθα Ἰωάννης Πατὲς χῖος, μνημονεύεται ποιητὴς ἐπιγράμματος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ γεγραμμένην εἰκόνα τῆς Ὁδηγητρίας.

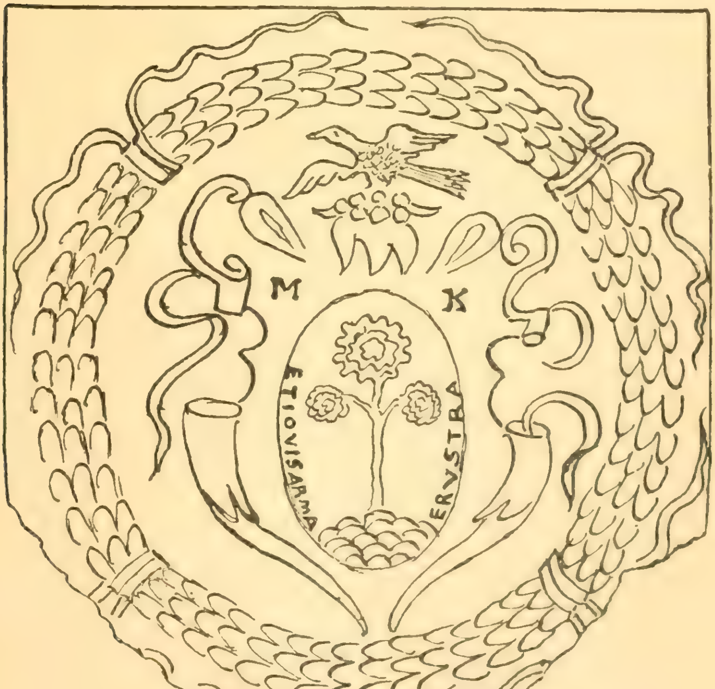
ΑΙΜΙΛΙΑ Γ. ΖΩΛΩΤΑ.

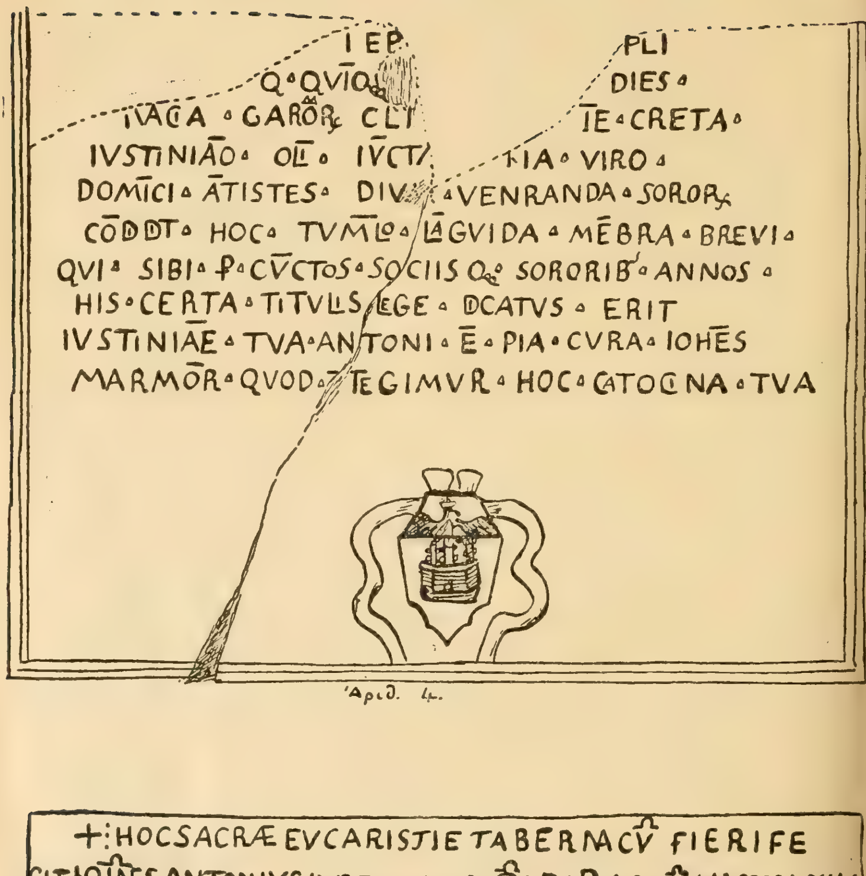

Ἀριθ. 1.

Ἀριθ. 2.

Ἀριθ. 3.

I EP PLI
Q·QVIO DIES·
IACIA · CARŌR CLI TE·CRETA·
IVSTINIĀO· OL· IVCT IA·VIRO·
DOMICI· ĀTISTES· DIV ·VENRANDA·SOROR
CŌDDT· HOC· TVMLO· LĀGVIDA· MĒBRA· BREVI·
QVI· SIBI· P·CVCTOS·SOCIIS Q· SORORIB·ANNOS·
HIS·CERTA·TITVLIS LEGE· DCATVS· ERIT
IVSTINIAE·TVA·ANTONI·Ē·PIA·CVRA·IOHĒS
MARMŌR·QVOD·TEGIMVR·HOC·CATOCNA·TVA

'Apd. 4.

+: HOCSACRÆ EVCARISTIE TABERNACV FIERIFE
CIT IOHES ANTONIVS IVSTINIANVS· + D + B ARTHI + MCCCCLXII:

'Apd. 5.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Κανέλλου Σπανοῦ γραμματικὴ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης. Παχουμίου Ρουσάνου κατὰ χυδαϊζόντων καὶ αἱρετικῶν καὶ ἄλλα τοῦ αὐτοῦ νῦν πρῶτον ἐκδιδόμενα ἐκ κωδίκων τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἰωάννου Βασιλικοῦ, ἐφημερίου τῆς ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Τεργέστῃ 1908 (σ. 159).

Πολλῶν ἐπαίνων ἄξιος εἶναι ὁ ἐκδότης τοῦ παρόντος βιβλίου καὶ διὰ τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου. Οὐκ ὀλίγοι λόγιοι Ἕλληνες κληρικοὶ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν διατρίβουσιν ἐν Ἑνετίᾳ, Λιβόρνῳ, Τεργέστῃ, Βιέννῃ, Μονάχῳ, Λιψίᾳ, Παρισίοις, Μασσαλίᾳ, Λονδίνῳ Μαγχεστρίᾳ, Ὀδησσῷ, Πετρουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ καὶ αἱ δημόσιαι βιβλιοθῆκαι τῶν πλείστων ἐκ τῶν πόλεων τούτων βρίθουσιν εἰδήσεων ἀγνώστων ἡμῖν περὶ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νέας ἡμῶν γλώσσης καὶ ἱστορίας· ἀλλὰ συνήθως οἱ ἄνδρες οὗτοι θεωροῦσι τὴν ἔρευναν καὶ γνῶσιν τῶν πραγμάτων τούτων ἀλλοτρίαν τοῦ ἑαυτῶν ἔργου. Ἀλλ' ἄν ποτε ἤθελον παραβάλει ὅσα εἷς ἀνήρ, ὁ κ. Κ. Σάθας κατώρθωσε, πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀδράνειαν, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἐλυποῦντο μεγάλως δι' ὅσα μέχρι τοῦδε ἠδίκησαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἱστορίαν ἡμῶν. Ἀλλ' ἰδοὺ τύχῃ ἀγαθῇ, ὁ πάγος διερράγη, ἡ καλὴ ἀρχὴ ἐγένετο, καὶ νῦν ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ἀποδεχθῶμεν ἀσμένως τὸ προσφερόμενον καὶ ἅμα νὰ συγχαρῶμεν ἀπὸ καρδίας μέσης τῷ εὐγενεῖ ἀνδρὶ ὅστις ὡς ὄντως φιλογενὴς καὶ φιλόχριστος ἥνωσεν ἐν ταῖς ἑαυτοῦ φροντίσιν ἐκεῖνα ὑπὲρ ὧν ἡνωμένων οἱ πατέρες ἡμῶν ἐπολέμησαν καὶ ἐδίδαξαν ἡμᾶς νὰ ἔχομεν ἀείποτε συνημμένα, λέγω τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα, καὶ διὰ τοῦτο διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς ἁγιάζει τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ χριστεπώνυμον ποί-

μνιον, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας ἐρευνᾷ καὶ καλλιεργεῖ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἱστορίαν, τὰ καυχήματα καὶ στηρίγματα ταῦτα τῆς φυλῆς ἡμῶν.

Τὸ βιβλίον σύγκειται α′) ἐκ τοῦ προλόγου, β′) ἐκ Γραμματικῆς τῆς δημώδους Ἑλληνικῆς ὑπὸ Κανέλλου Σπανοῦ Πελοποννησίου καὶ γ) ἐξ ἀνεκδότων τέως ἔργων Παχωμίου τοῦ Ρουσάνου. Ἐν τῷ προλόγῳ ὁ κ. συγγραφεὺς ἅπτεται δι' ὀλίγων τοῦ πολυθρυλήτου γλωσσικοῦ ζητήματος ἐξαίρων πάσει δυνάμει τὸν ἐθνικὸν αὐτοῦ παρ' ἡμῖν χαρακτῆρα, καὶ δεικνύων ὅτι πάντοτε ὁσάκις οἱ πολέμιοι τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐπεχείρουν νὰ ἐφορμήσωσιν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος ἡμῶν, ἐπέβαλλον χεῖρα καὶ ἐπὶ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν· ὅτι ἄρα κατ' ἀλήθειαν καὶ ὁ κατὰ τὴν ΙϚ′ ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας Ἰωαννίκιος Καρτᾶνος καὶ ὁ μικρὸν μετὰ τοῦτον Νικόλαος Σοφιανὸς καὶ πάντες οἱ ὁμόφρονες αὐτῶν ἡμεδαποὶ καὶ ἀλλοδαποὶ μετὰ τῆς ἐκχυδαΐσεως τῆς ἐπισήμου ἐθνικῆς γλώσσης συνῆπτον πάντοτε καὶ τὰς κατὰ τοῦ ἡμετέρου Γένους καὶ τὰς κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἐπιβουλὰς αὐτῶν.

Μετὰ τὸν πρόλογον ἔρχεται ἡ γραμματικὴ τοῦ Κανέλλου Σπανοῦ, ἥτις συνετάχθη τῷ 1749 καὶ ἀπεστάλη πρὸς τὸν ἐκ Φλωρεντίας ἰατρὸν καὶ Ἑλληνιστὴν Ἀντώνιον Κόκκιον (Cocchi), οὗ κατὰ παραγγελίαν καὶ συνεγράφη. Ἐπιστημονικὴν ἀξίαν, ὡς οἴκοθεν δῆλον, οὔτε ἔχει οὔτε ἠδύνατο νὰ ἔχῃ, κέκτηται δ' ὅμως ἄλλην, οὐ σμικράν, ἱστορικήν. Διὸ καὶ ὡς ἔχοντα ἱστορικὴν μόνον ἀξίαν σημειῶ τάδε: 1) ὅτι ὁ συγγραφεὺς φαίνεται ἀντερασμικός, διατεινόμενος ὅτι «ἡ προφορὰ τῶν διαλελυμένων διφθόγγων μὴ οὖσα τὸ ἀνέκαθεν Ἑλληνικὴ παλαιά, οὐδὲ νέα ἂν εἴη εἰκότως Ἑλληνική» καὶ ὅτι «Γράμματα τῆς σήμερον Ἑλληνικῆς κοινῆς γλώσσης εἰσὶ τὰ γράμματα ἐκεῖνα τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς κατά τε τὸν ὁρισμὸν αὐτῶν καὶ κατὰ τοὔνομα, κατά τε τὴν προφορὰν αὐτῶν καὶ τὸν χαρακτῆρα . . . .». 2) ὅτι γράφει κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν ὀρθῶς ὁ μαυρογένεις, τὸ γένει τοῦ γενειοῦ, ὁ ὄφις τοῦ ὄφι, ἡ πόλι τῆς πόλις, ἡ πῆχυ τῆς πῆχυς, τ. ἕ. πολὺ ὀρθότερα τῶν σημερινῶν. 3) ὅτι μαρτυρεῖ οὐ μόνον ἐνεστῶτα ρίκτω ρίχτω ρίχνω καὶ ρίπτω, ἀλλὰ καὶ ἀόρ. ἔρριξα καὶ ἔρριψα, δι' οὗ ἀποδείκνυται ὅτι ἡ ἐν Μεσαιων. καὶ Ν. Ἑλλην. Τόμ. Α′ σελ. 291 προενεχθεῖσα ἑρμηνεία τοῦ ρίχνω ἐκ τοῦ ρίφνω-ρίφτω (οὕτω καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν Ἰτα-

λίᾳ (Mor. 174) καὶ Κῷ, ἀποδείκνυται ἀληθής. (πρβλ. καὶ τὸ ῥίψιμο τοῦ λιθαριοῦ ἐν Ἀμφίσσῃ, ἔτι δὲ σκοντάφτω-σκοντάφνω (Κρήτη), σκύφτω-σκύφνω (Λέσβῳ) κττ.· 4) ὅτι ἀναγράφει τύπους τινὰς περιφραστικοὺς ἢ καὶ μονολεκτικούς, οἵτινες ἔκτοτε ἢ ὅλως ἐξέλιπον ἢ σπάνιοι ἐγένοντο, οἷον εἶχε γράψω, εἶχε γράψῃς, εἶχε γράψῃ, εἶχε γράψωμεν κλπ., ἂν θέλῃ γράψω -ψῃς -ψῃ, -ψωμεν· γράφεσθε καὶ γραφόσασθε (ἐνεστῶτος?)· ἐφίλουνα α΄ προσώπου, ἐποίουνες ἐφίλουνες β΄ καὶ ἐποίουνε ἐφίλουνε ἐκέρνουνε γ΄· φίλειε καφίλειγες (?) β΄ προσώπου προστακτικῆς, ἐφιλούμουν ἐφιλείσουν κλπ. Ὁμοίως ἀναγράφει γεν. τοῦ κρέατος καὶ κρεατιοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ κρεάτου.

Μετὰ τὴν γραμματικὴν τοῦ Κανέλλου ἕπονται σελίδες τινές, ἐν αἷς ὁ ἐκδότης διαλαμβάνει συντόμως ἀλλὰ σαφῶς περὶ τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου τοῦ Παχωμίου Ρουσάνου. Ἐνταῦθα μανθάνομεν ὅτι τῶν πολλῶν καὶ σπουδαίων ἀνεκδότων ποιημάτων τοῦ Ρουσάνου ὁ κ. συγγραφεὺς τοῦ παρόντος βιβλίου ἐξέλεξέ τινα «γλωσσικὰ καὶ ἀντικαρτανικὰ ἀποσπάσματα», ἐπισυνῆψε δὲ καί τινα «σύντομον πραγματείαν (τοῦ Παχωμίου) περὶ μουσικῆς ὡς καὶ πανομοιότυπον σελίδα παλαιοῦ κώδικος τῶν Πράξεων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων καὶ ἔχοντος τὸ ἰδιάζον γνώρισμα ὅτι φέρει ἐπὶ τῶν λέξεων μουσικὰ σημεῖα, τεκμήριον ὅτι ταῦτα ἀπηγγέλλοντο ἄλλοτε μουσικῶς..»· ἐπιφέρει δὲ ὅτι προτίθεται νὰ ἐπανέλθῃ εἰδικώτερον ἐπὶ τὴν μελέτην τοῦ βίου καὶ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων τοῦ κυριωτέρου τούτου γραμματικοῦ καὶ θεολόγου ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῆς ΙϚ΄ ἑκατονταετηρίδος.

Ἐπὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν κειμένων προσέσχεν ὁ κ. συγγραφεύς, διὸ καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἄξιος εἶναι· ἐπειδὴ δ' ὅμως πάντοτε ἡ πρώτη ἔκδοσις καταλείπει τινὰ τοῖς καλαμᾶσθαι βουλομένοις, ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἀναγράψω ὅσα διερχόμενος τὰ κείμενα ταῦτα ἐνέτυχον χρήζοντα κατ' ἐμὴν γνώμην διορθώσεως, τεκμήριον μὲν εὐγνωμοσύνης ἐφ' οἷς ἐδιδάχθην, μικρὰν δὲ συμβολὴν εἰς τελειοτέραν δευτέραν ἔκδοσιν.

Σελ. 53 στ. 3 ἀντὶ ῥιτεκριταὶ γρ. αἱρετοκρίται ἢ ἱερεῖς τε καὶ κριταί, ὅπως κεῖται ἐν τῇ ἀκολούθῳ σελίδι στ. 2.

Αὐτ. στ. 4. κάτ. ἀντὶ τιλιφθάρι γραμμένο τὸ μισὸ γρ. τυλιχτάρι... (τυλίσσω) volumen.

Σελ. 55 στ. 7 ἀντί τοῖς ἀπουλωτικοῖς γρ. τοῖς ἐπουλωτικοῖς, πρὸς ὃ τῆς παραβολῆς ἀντιστοιχεῖ τὸ κατωτέρω πρὸς ὦτα δοκῶ λέγειν ἀκουόντων.

Σελ. 62 στ. 11 ἀντὶ «ἱερῶν ἐνδυμάτων ἔνδειαν καὶ ἱστοριῶν ἀφανισμῶν» γρ. . . . **περιουσιῶν** ἀφανισμόν.

Αὐτ. 13 ἀντὶ ἐντεῦθεν ἡμῶν πάντα εὐπορούντων ἄλλοι εὐποροῦσι καὶ ὀδύρονται γρ. . . . ἄλλοι **ἀποροῦσι** καὶ ὀδύρονται.

Αὐτ στ. 16 ἀντὶ καὶ περὶ ἐκλογῆς ἡγουμένου **ληπτέον** γρ. . . . **λεκτέον** ἢ τοὐλάχιστον **διαληπτέον**.

Σελ 63 στ. 10 «τοῦτο δὲ γένοιτ' ἄν, εἴπερ συνέσει τῇ ἐκ πολυμαθείας καὶ πολυετίας **κοσμεῖτο** καὶ μὴ ἑαυτῷ **ἀρέσκειν** . . .» γρ. . . **κοσμοῖτο** καὶ μὴ ἑαυτῷ **ἀρέσκοι**,

Σελ. 80 στ. 2 κάτ. ἀντὶ ἔφθασε, μιᾶς μὲν πρῶτον. Ὅθεν καὶ διενοήθημεν. , . . γρ. ἔφθασε, **μία μὲν** πρῶτον, **ὅθεν** καὶ διενοήθημεν. . . .

Σελ. 84 στ. 10 ἀντὶ φασὶ **γενέσθαι** γρ. φασὶ γενήσεσθαι.

Σελ. 108 στ. 9 ἀντὶ **ὕπερ** ἐλθὼν γρ. ὕπαρ ἐλθών.

Σελ. 112 στ. 10 κάτ. ἀντὶ ἀμφιβόλως τε εἶχον **περὶ αὐτῶν** γρ. . . . **περὶ αὐτοῦ**.

Αὐτ. στ. 12 ἀντὶ «τοῦτο γὰρ βούλεται ἡ κατὰ τῶν ὀλιγογενείων ἅπασα **Γραφή**» γρ. . . . **γραφή**· νοεῖ τὴν περίφημον φυλλάδα τοῦ Σπανοῦ καὶ οὐχὶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν· λοιπὸν μικρογραφητέον αὐτήν.

Τὰ πλεῖστα τούτων εἶναι προφανῶς τυπογραφικὰ λάθη, ἐσημείωσα δὲ ταῦτα καθὼς καὶ ἄλλα τινὰ διερχόμενος τὰ ἀξιόλογα ταῦτα κείμενα, ἵνα ἐν δευτέρᾳ ἐκδόσει ληφθῶσι πρὸ ὀφθαλμῶν, οἷον σ. 57: στ. 16 ἐναρμόνειος ἀντὶ ἐναρμόνιος, αὐτ. στ. 5 κάτ. οὐδὲ εἷς *τί* τῶν ὑπαρχόντων ἀντὶ οὐδὲ εἷς *τι* τῶν ὑπαρχόντων. Σελ. 58 στ. 15 **προλαμβάνεσθαι** ἀντί **-σθε**, αὐτ. 4 κάτ. **κοινοβιάται** ἀντὶ **κοινοβιᾶται**. Σελ' 59 στ. 4 κοινόβιον ἔχομεν ἵνα αἱ τοῦ Χριστοῦ ἐντολαὶ ἐν ἡμῖν πληρῶνται **ἢ νὰ** περιφρονῶνται ; ἀντί . . . **ἢ ἵνα** περιφρωνῶνται ; Αὐτ. στ. 8 κάτ. ἐὰν ἀγάπην **ἔχετε** ἀντὶ -ἔχητε. Σελ. 60 στ. 1 κάτ. **ἀνάδειξαν**. ἀντὶ ἀνέδειξαν. Σελ, 61 στ. 10 « Ἀλλ' οὕτως **ἀποδι-**

δόντες ἡμῶν τὰς εὐχὰς τῷ Κυρίῳ μηδὲ τοῦ ἐργοχείρου δεῖ ἀμελεῖν» ἀντὶ Ἀλλ' οὕτως **ἀποδιδόντων** ἡμῶν τὰς εὐχάς,... Σελ. 64 στ. 2 κάτωθ. μύλωσι ἀντὶ μυλῶσι. Σελ. 66 στ. 1 κάτ. ἀσαφίας ἀντὶ ἀσαφείας. 68 στ. 8 μυρσύνη ἀντὶ μυρσίνη. 69 στ. 9 καὶ 10 σύρε ἀντὶ σῦρε καὶ στ. 10 καρκῖνος ἀντὶ καρκίνος. 75 στ. 14 ὀρνίοις ἀντὶ ὀρνέοις· αὐτ. 21 **ἐπὶ** τὰς παλαιὰς ἀθετεῖς ἀντὶ **ἐπεὶ** τὰς παλαιὰς ἀθετεῖς. Σελ. 76 στ. 5 πειθόμενον **καταβραχὺ** μανθάνειν ἀντὶ πειθόμενον **κατὰ βραχύ** ..., ὁμοίως κεῖται 77 στ. 11 κάτ. **καταρχὰς** ἀντὶ **κατ' ἀρχάς**. 83 στ. 20 **καθέκαστον** ἀντὶ **καθ' ἕκαστον**, 113 στ. 7 καὶ 6 κάτωθ. **πρινή** ἀντὶ **πρὶν ἤ**. Σελ. 76 στ. 11 κάτωθ. **σικία** ἀντὶ **σικύα**. 81 στ. 1 **λυμαιῶνα** ἀντὶ **λυμεῶνα**. 88 στ. 2 κάτ. **παρείημι** ἀντὶ **παρίημι**. 116 στ. 1 κάτωθι καὶ 117 στ. 1 **σύγγελλον** ἀντὶ **σύγκελλον** καὶ 119. Σελ. 119 στ. 9 **περὶ κλήσεως** ἀντὶ **περὶ κλίσεως**. αὐτ. 13 **Ἐμεσινοῦ** ἀντὶ **Ἐμεσηνοῦ** κλπ.

Ἄξια ἰδίας σημειώσεως ἅτε πάντοτε ἐπίκαιρα, εἶναι ὅσα ἐν σελ. 66 ἀναγινώσκονται τοῦ Ρουσάνου. «Ἀλλά, φησίν, ἀναγινώσκων οὐ συνίημι ἅπερ ἀναγινώσκω. Μή τις Αἰθίοψ εἶ, εἰπέ μοι, ἢ Ἄραψ, ὅτι οὐ γινώσκεις τὴν τῶν Γραικῶν διάλεκτον; Τίνα γὰρ δυσκολίαν ἔχει: **βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυΐδ, υἱοῦ Ἀβραάμ;»** οὐδὲν ἐν αὐτοῖς σκολιὸν οὐδὲ στραγγαλιῶδες κατὰ τὸν παροιμιαστήν· πάντα εὐθέα. ... Οὐ γὰρ εὐληπτοτέρως εἰπεῖν τοῦτο δυνήσεταί τις... Οὔ, φησίν, ἀλλ' ἄλλη ἡ διάλεκτος τῆς Γραφῆς καὶ ταύτης αἴτιοι τῆς ἀσαφείας οἱ ταύτην συγγραψάμενοι. Ἀλλ' οὐκ αἴτιοι οὗτοι, ὡς φῄς, ἡ δ' ἡμετέρα ἀμέλεια τῷ μὴ θέλειν μανθάνειν τὴν ἰδίαν φωνήν».

Ὁμοίως ἀξία σημειώσεως εἶναι καὶ ἡ ἐν σελ. 70 παραγωγὴ ὑπὸ τοῦ Ρουσάνου τοῦ ῥήματος κυτάζειν, «ἴσως ἀπὸ τὸ κυπτάζειν» καὶ «ἀπὸ τοῦ τί ἔνι τὸ καὶ τί ἔνι τὰ -τίντο καὶ τίντα ἐξ οὗ καὶ τὸ ἴντα».

Ἐπ' ἴσης ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐλάλησε τοῖς Ἀδάμ καὶ ἠπάτησε τοὺς Ἀδὰμ (ἐν σελ. 92), τ. ἔ. ἡ χρῆσις τοῦ ἑνὸς ὀνόματος κατὰ πληθ. ἀριθμὸν ἀντὶ τῶν δύο καθ' ἑνικόν, τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας. Πρβλ. ὅσα περὶ τοῦ φαινομένου τούτου διέ-

λαβεν ὁ σεβαστός μοι καθηγητὴς B. Delbrück ἐν ταῖς Συντακτ. Ἐρεύναις, Τόμ. Δ΄ σ. 20-21 (πρβλ. καὶ «αὐτοκρατόρων Βαλέντων» ἐν ἐπιγρ. Ναυπλίας (Παραρτήματι Ἀθηνῶν ἀριθ. 12 σελ. 30, καὶ τὴν ἐν Χίῳ χρῆσιν «τῶν Ἁγίων Βικτώρων» ἀντὶ Βίκτωρος Μηνᾶ καὶ Βικεντίου).

Σημειώσεως ἀξία εἶναι καὶ ἡ λέξις τοῦ Παχωμίου ὀφιάνθρωπος (αὐτ). Καθόλου δὲ ὅστις Ἕλλην διαφέρεται περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας αὐτοῦ, οὐκ ὀλίγα πολλῆς προσοχῆς ἄξια ἀναγινώσκει ἐν ταῖς δημοσιευομέναις πραγματείαις τοῦ Παχωμίου. Διότι ὅπως καὶ σήμερον οὕτω καὶ τότε ὑπῆρχον μὲν πολέμιοι καὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας ἡμῶν, ὑπῆρχον δὲ καὶ ὑπέρμαχοι αὐτῶν, ὧν ἀξιολογώτατος ὄντως φαίνεται γενόμενος ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Παχώμιος Ρουσᾶνος.

Τῶν ἀνδρῶν τούτων τοὺς τοιούτους ἀγῶνας, ἀγῶνας μακροὺς καὶ ἐπιμόχθους, ὀφείλομεν ἡμεῖς σήμερον νὰ μελετῶμεν καὶ τιμῶμεν, ἅτε ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν γενομένους, καὶ νὰ διδασκώμεθα ἐξ αὐτῶν. Πρὸς δὲ τούτοις ὀφείλομεν νὰ εὐγνωμονῶμεν καὶ τοῖς τότε ἀγωνιζομένοις, ὅτι διὰ τῶν ἀγώνων αὐτῶν τούτων διέσωσαν ἀληθῶς τὴν τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας κιβωτὸν κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς στυγερᾶς δουλείας, καὶ τοῖς νῦν διὰ πολλῶν κόπων καὶ μεγάλης δαπάνης καθιστῶσιν ἡμῖν προσιτοὺς τοὺς ἀνεκδότους καὶ ἀγνώστους τούτους θησαυροὺς προγονικῶν ἱδρώτων.

Γ. Ν. Χ.

Γλῶσσα καὶ λαϊκαὶ παραδόσεις τῶν Νοτίων Σποράδων ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τῶν ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους (Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden im Vergleich mit denen der übrigen Inseln des ägäischen Meeres ὑπὸ Karl Dieterich).

Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ βιβλίου δὲν φαίνεται συνᾴδουσα πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ· διότι περὶ τῆς γλώσσης τῶν Νοτίων Σποράδων καὶ τῶν λαϊκῶν παραδόσεων αὐτῶν ἐλάχιστα μανθάνει τις ἐξ αὐτοῦ, κύριος δὲ σκοπὸς τοῦ κ. συγγραφέως εἶναι, ὅπως αὐτὸς οὗτος ἐν σελ. 419 ὁμολογεῖ (die für uns maassgebende Frage), ν' ἀποδείξῃ ὅτι τρεῖς ὑπῆρξαν αἱ χῶραι, αἵτινες ἐπέδρασαν ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τῶν νεωτέρων διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἤτοι πρώτη ἡ Ἤπειρος, ὅθεν ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, δευτέρα ἡ Κρήτη, ἐξ ἧς ἐπὶ τὰς Κυκλάδας, καὶ τρίτη ἡ Κύπρος, ὅθεν ἐπὶ τὰς Νοτίους Σποράδας. Καὶ τὴν μὲν ἐξ Ἠπείρου ἐπίδρασιν ἐξέφρασεν ἁπλῶς ἀφοριστικῶς, δὲν ἐζήτησε δὲ νὰ αἰτιολογήσῃ ἢ ἀποδείξῃ. Τοὐναντίον δὲ τὴν ἐκ Κρήτης καὶ Κύπρου προσεπάθησε πάσῃ δυνάμει, διὰ τῆς στατιστικῆς κλπ., νὰ καταστήσῃ πιθανὴν καὶ βεβαίαν, ἀλλ' ἀπέτυχεν, οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως. Διότι καὶ ἂν τις ἤθελεν ὁμολογήσει κατ' ἀρχὴν τὸ δυνατὸν τῆς ἐπιδράσεως ταύτης, πάλιν μεθοδικὴ ἀνάγκη ἐπιβάλλει πρῶτον νὰ μελετήσωμεν κατὰ τὸ ἐνὸν ἀκριβέστατα αὐτὰς ταύτας τὰς διαλέκτους, τάς τε ὑποτιθεμένας πρώτας καὶ τὰς ὑποτιθεμένας δευτέρας καὶ τὰ ἰδιώματα, καὶ ἔπειτα νὰ ἐξετάσωμεν τὰς συγγενικὰς αὐτῶν σχέσεις. Νῦν δὲ ὁμολογεῖται ὅτι ἡμεῖς, καθόλου εἰπεῖν, ἀγνοοῦμεν ἔτι καὶ τὸν λεξιλογικὸν πλοῦτον αὐτῶν, ἰδίᾳ τὸν τῆς Κρήτης (1). Ὅπως δὲ τὰς

(1) Ὑπὲρ τὰς 50,000 λέξεις τῆς ἐν Κύπρῳ λαλουμένης Ἑλληνικῆς ἔχει συλλέξει μέχρι τοῦδε ὁ ἀγαπητός μοι κ. Σῖμος Μενάρδος! Τίς δὲ γινώσκει εἰς πόσας χιλιάδας λέξεων ἀνέρχεται ὁ θησαυρὸς τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης πλουσιωτάτης Ἑλληνικῆς;

λέξεις οὕτως ἀγνοοῦμεν καθόλου εἰπεῖν καὶ τὴν γραμματικὴν αὐτῶν (1). Λοιπὸν πῶς εἶναι φύσει δυνατὸν ἐκ τῆς ἀγνώστου ἡμῖν Κρητικῆς διαλέκτου, ἀγνώστου λεξικολογικῶς, τυπικῶς, φωνητικῶς, συντακτικῶς κλπ. νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι προῆλθεν αὕτη ἢ ἐκείνη ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τὰς ἐπ' ἴσης ἀγνώστους ἡμῖν δεῖνα ἢ δεῖνα διαλέκτους καὶ τὰ ἰδιώματα;

Ἔπειτα εἶναι καὶ τοῖς τυφλοῖς τὸ λεγόμενον δῆλον πρῶτον ὅτι αἱ ἐπὶ τῶν εὐαρίθμων τούτων λέξεων στηριζόμεναι θεωρίαι τοῦ κ. συγγρ. κινδυνεύουσι νὰ ἀνατραπῶσιν εὐθὺς ὡς ἀκριβέστερον γνωσθῶσι τὰ τῶν εἰρημένων νήσων καὶ ἰδίᾳ τὰ τῆς Κρήτης. Τοῦτο δὲ καὶ συνέβη ἤδη. Οὕτω λ.χ, ἐν σ.235 κέξ. ὑπάρχει κατάλογος λέξεων αἵτινες κατὰ τὸν κ. συγγρ. λέγονται ἐπί τινων νήσων καὶ δι' ὧν δηλοῦνται αἱ σχέσεις τῶν διαλέκτων τούτων πρὸς ἀλλήλας. Ἐνταῦθα παρατηρῶ ὅτι πλεῖστα λέγονται ἀνακριβῆ. Οὕτω λ. χ. ἀγνοεῖ ὅτι αἱ λέξεις ἀθερῖνα, ἀλύθι, ἀμμέ, ἀμπώθω, βορβός, βούκολος, δειλι̯ῶ, ἐδείλιασε, δριμώνι, θαλάμι, καμμυ̯ῶ, κισσήρι, καταλυ̯ῶ, κολυμπάδες, γυψέλη, λουφάζω, μουστάρι, νᾶμα, παρούτια, πλάσσω, πράσσω, (ἁ)σμάρι, συνορίζομαι λέγονται καὶ ἐν Κρήτῃ. Ὁμοίως ἐν σελ. 203 κέξ. καὶ 263—4 καταλέγει λέξεις αἵτινες κατὰ τὸν κ. συγγρ. ἀπεδείχθησαν μέχρι τοῦδε ἐν μόνῳ τῷ ἀνατολικῷ νησιωτικῷ συστήματι. Καὶ ὅμως πολλαὶ τούτων γινώσκονται καὶ ἐν Κρήτῃ, οἷον ἀγκοινάρι, ἀδερφομοίρι, ἄδουλος, ἀελαι̯ά, ἄκληρος, ἀναγελῶ, ἀναδρέμει, ἀνήμερα, ἀντηλιά, ἀντιπάτης, ἀπόκερα, ἀπόχτι, (ἀ)σφαλάγγι, γητεύγω, γι̯όθος, γνάφω, γρυλλώνω, δάκαμα, θυρίδα, κακάντερος, κηδεύγω, κνήθομαι, κόλυμβος, λαντουρίζω. μελισσοφάς, μπροστολάτης, μωρό, ξόδι, (ἐ)ξορία, πόρεψι, πρωτομβρι̯ά, πυτι̯ά, σπάθη, στρέφω, σφάχτης, ταράχτης (Ἀκαδ. Ἀναγν. Α' 548), τάρταλα κλπ. Ὁμοίως πολλαχῶς πλημμελῆ εἶναι καὶ τὰ περὶ τῶν σημασιῶν λέξεών τινων λεγόμενα ἐν σελ. 241 κέξ., διότι καὶ ἐν Κρήτῃ εἶναι γνωστὴ ἡ σησία ἣν ὡς Κυπρίαν ἢ ἄλλης τινὸς νήσου ἰδίαν ἀποφαίνεται ὁ κ. συγγρ.

(1) Τὸ τυπικὸν τῶν ἐξεταζομένων διαλέκτων ἐξέθηκεν ὁ κ. συγγραφεὺς ἐλλιπέστατα εἰς 5 μόνον φύλλα, ὁμοίως δὲ καὶ ὀλίγας μόνον λέξεις αὐτῶν παρέθηκε καὶ ἐπειράθη νὰ ἑρμηνεύσῃ· τῆς φωνητικῆς φαίνεται μᾶλλον ἐπιμεληθεὶς ἐν φύλλοις 14, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐλάχιστα μὲν ἀληθῶς νέα, πάμπολλα δὲ ἄστοχα καὶ πλημμελῆ ἐκτίθενται· ἐντεῦθεν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς διδάγματα ἀνάξια λόγου.

Οὕτω λ. χ. ἀνήμερα σημαίνει καὶ ἐν Κρήτῃ τὴν ἑπομένην ἡμέραν, ὅπως ἐν Κύπρῳ, τὸ γιόθος (ἴονθος) τὴν ἐπὶ τοῦ δέρματος τῶν ζῴων ὀπήν, τὴν ἐκ σκώληκος προερχομένην, ὅπως καὶ ἐν Κῷ καὶ Σάμῳ, τὸ γομάρι τὸ φορτίον καὶ τὸ θαλάμι τὴν τῶν ὀκταπόδων φωλεὰν ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων νήσων, ἡ θυρίδα τὸ μικρὸν παράθυρον ὅπως καὶ ἐν Κύπρῳ, τὸ καματερὸν ὅ,τι καὶ ἐν Κύπρῳ, λ. χ. καματερὰ λέγονται οἱ βόες οἱ ἀροτῆρες, καματερὴ ἡ ἐργάσιμος ἡμέρα, κόντυλα ὅ,τι καὶ ἐν Κύπρῳ τὰ τῶν ἀχύρων, τὸ λουφάζω ἐπὶ τοῦ συστέλεσθαι, σιωπᾶν καὶ ἐν Κρήτῃ, ἐπ' ἴσης τὸ μαλάσσω ἐπί τε τοῦ μαλακὸν ποιεῖν καὶ ἐπὶ τοῦ καταπατεῖν, μολύνειν, ὅθεν καὶ ἀμάλαγος ὁ καθαρὸς καὶ ἀμαλαγάδα τόπος εἰς ὃν δὲν εἰσῆλθον ζῷα νὰ φάγωσι τὰ χόρτα, ὁμοίως τὸ νᾶμα, ξόανο, ξόδι, παρούτι, (ἤτοι παρώτιον οὐχὶ παρουτὶς ὡς διδάσκει ὁ κ. συγγρ.), πινάκι (ὡς μέτρον καὶ ὡς παροψὶς) πυρόμαχος πυρομάχια, ῥέμπομαι (ὅπως καὶ ἐν Κύπρῳ ἐπὶ τοῦ ἐπαίρεσθαι), σκιάδι, σπάθη, συνεικάζω, σύντεκνος ταράχτης, (ὑ)πουργὸς (ὅπως καὶ ἐν Κύπρῳ), χειρόβολο, χρίω κλπ.

Ἔπειτα δεύτερον καθ' ἃ ἤδη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπεδείχθη (πρβλ. Περιοδικοῦ Krumbacher Τόμ. Β', Περιοδικοῦ Kuhn Τόμ. ΛΔ' σελ. 115 κέξ. Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Τόμ. Α' σ. 341 κέξ.), ἡ ἐν Κρήτῃ λαλουμένη δὲν εἶναι πολλοῦ γε καὶ δεῖ ὁμοειδής, ἀλλ' ἡ μὲν ἐν τοῖς δυτικοῖς τμήμασι Χανίων καὶ Ῥεθύμνης διαφέρει τῶν τῆς Ἀνατολικῆς ἄλλα τε πολλὰ καὶ ὅτι ἔχει τύπους εἰς -ὲ καὶ -ὲς (μηλέ, προβέ, Μεσαρέ, γραῖ, ἐλαί, βορές, κρές, Ἀνδρές,) ἡ δὲ ἐν τοῖς τοῦ Ἡρακλείου καὶ Λασηθίου τύπους εἰς -ρὰ (Μεσαρά, γρά, κράς ἤδη παρ' Ἐρωτοκρίτῳ). Δὲν φαίνεται ἄρα κατ' ἀρχὴν ὀρθὸν νὰ ὑποτίθεται ὡς βάσις ἁπλῆ ἡ τοσοῦτο ποικίλη διάλεκτος καὶ ἐξ αὐτῆς ὡς ἐξ ἁπλῆς καὶ ἑνιαίας νὰ παράγηται ἐπίδρασις ἐπὶ τὰ τῶν διαφόρων νήσων ποικίλα ἰδιώματα, χωρὶς μάλιστα νὰ ζητῶνται καὶ ν' ἀνευρίσκωνται ἑκασταχοῦ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν Κρητικῶν τούτων ἰδιωμάτων. Καὶ ὅμως παρὰ τὸ προφανὲς τοῦτο ὁ κ. συγγρ. διδάσκει ἐν σελ. 75 ὅτι ἐν Κρήτῃ τὸ -σια ἁπλοποιεῖται εἰς -σα, ὅτι δηλ. λέγεται νησά, φορεσὰ κλπ. Ἀλλὰ καθ' ἃ ἤδη πρὸ πολλοῦ (Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΛΔ' σελ. 83) εἶπον, τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν ἐκτείνεται

ἐπὶ τὴν δυτικὴν Κρήτην. Δὲν δύναται ἄρα νὰ παρίσταται ὡς χαρακτὴρ τῆς Κρητικῆς διαλέκτου.

Τρίτον ἐν σελ. 85 διατείνεται ὁ κ. συγγραφεὺς ὅτι «αἱ διάλεκτοι τῶν νήσων τούτων τοῦ Αἰγαίου πελάγους (πλὴν τῆς Κρήτης καὶ Κύπρου) οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ ἄθροισμα συνθέσεως τῆς Κυπρίας καὶ τῆς Κρητικῆς διαλέκτου, ἔνθα κατὰ τὴν θέσιν ἑκάστης νήσου ἐπικρατεῖ αὕτη ἢ ἐκείνη ἡ διάλεκτος», καὶ δὴ ὅτι ἀνάγκη «ἀνὰ ἀναγάγωμεν τὰ φωνητικὰ φαινόμενα τῶν εἰρημένων μικρῶν νήσων ἐπὶ τὰ Κύπρια καὶ Κρητικά». Ἀλλ', ὡς γνωστόν, γλωσσικά τινα φαινόμενα τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος μικρῶν νήσων δὲν ἀνευρίσκονται οὔτε ἐν Κύπρῳ οὔτε ἐν Κρήτῃ· δῆλον ἄρα ὅτι οὔτε ἐκ τούτων δύνανται νὰ κατάγωνται οὔτε εἰς τὰς διαλέκτους αὐτῶν νὰ ἀνάγωνται· οὕτω λ. χ. τὰ Καλύμνια παρασσευζή, πετθερὸς κτλ.

Τέταρτον ἐὰν λάβῃ τις πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦτο μὲν ὅτι οἱ εἰς -έ καὶ -ές τύποι τῆς Δυτικῆς Κρήτης οἱ ἐκ πληρεστέρων εἰς -έα καὶ -έας προελθόντες ἀνεφάνησαν πάντως πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς συνιζήσεως τῶν τύπων τούτων αὐτόθι, τοῦτο δὲ ὅτι ἡ συνίζησις ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ καὶ ἐν Κρήτῃ ἐγένετο πολὺ πρὸ τοῦ 13 αἰῶνος, διὸ καὶ οἱ ἔκτοτε εἰσελάσαντες εἴς τε τὴν ἄλλην Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην Ἰταλικοὶ τύποι εἰς -ία ἔμειναν μέχρι τοῦδε ἀσυνίζητοι (καβαλλαρία, σκαμπαβία), τότε νοεῖ εὐκόλως ὅτι οἱ μετὰ συνιζήσεως ἐκφερόμενοι τύποι τῶν Κυκλάδων καὶ Νοτίων Σποράδων εἰς -ȩά, βορȩάς, γραȩά, μουρȩά, κονταρȩὰ κλπ. δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι προέλθει μετὰ τὸν 13 αἰῶνα ἐκ τῶν Κρητικῶν οὔτε τῶν εἰς -ρέ -ρές οὔτε τῶν εἰς -ρά -ρᾶς, ἐν ἄλλοις λόγοις δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ἐπίδρασις τῶν Κρητικῶν τύπων γρὰ ἢ γραῖ, κονταρὰ ἢ κονταρέ, βορὰς ἢ βορὲς κλπ. ἐπὶ τὸ γραȩά, κονταρȩὰ κλπ. Μόνον ἐπὶ τῶν ἐγγὺς νήσων Καρπάθου, Νισύρου καὶ Χάλκης λέγεται ὄντως ἀρὰ (=ἀραιά), κεντρά, γρά, βαθὰ (πρβλ. Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Α' 342), ὅπερ ὅλως φυσικὸν διὰ τὴν γειτνίασιν καὶ τὴν συχνὴν ἐπιμειξίαν.

Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. συγγραφέως πολλαχοῦ λεγομένων συνάγεται προφανῶς τὸ πλημμελὲς τῆς θέσεως αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τῶν ὀλίγων λέξεων, ἃς γινώσκει καὶ ἐφ' ὧν στηρίζει τὰς ἀποδείξεις αὐτοῦ ὁμολογεῖ ὅτι ἐν Ἄνδρῳ, νήσῳ δηλ. ὡς ἀπωτάτω τῆς Κύπρου κειμένῃ, εὑρίσκει πολλὰ Κύπρια καὶ ὀλίγα

Κρητικά. Ότι δὲ τοὐναντίον ἐν Σύμῃ, Καλύμνῃ καὶ Σάμῳ ἐπέδρασεν ἡ Κρητική, διοτι, ὡς λέγει (σελ. 66 σημ.), ἡ ἐξαφάνισις τοῦ ἐρρίνου πρὸ τῶν μέσων b, g, d, δὲν εἶναι ἐπὶ τῶν νήσων τούτων ὀργανικόν, ἀλλ' ὀφείλεται εἰς Κρητικὴν ἐπίδρασιν.

Ὁμοίως διδάσκει (113) ὅτι ἡ Σίφνος ἐκπίπτει ἐκ τοῦ δυτικοῦ κύκλου εἰς τὸν ἀνατολικόν, διότι, ὡς ἰσχυρίζεται, αὐτόθι καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς Ἀμοργοῦ ἡ Κυπρία ἐπίδρασις εἶναι μεγίστη· ὁμοίως λέγει ἀλλαχοῦ ὅτι ἡ Σῦρος, ἡ Σίφνος καὶ ἡ Θήρα δεικνύουσιν ἀνατολικά, ἤτοι Κύπρια ἴχνη· καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι ἐν Καρπάθῳ καὶ Ἀστυπαλαίᾳ τὰ Κύπρια ἴχνη εἶναι ἰσχυρότερα ἢ τὰ Κρητικά (1). Ότι δὲ τοὐναντίον ἐπὶ τῆς Σάμου καὶ Κῶ κρατεῖ ἡ Κρητικὴ ἐπίδρασις κλπ.

Τελευταῖον δὲ ὁμολογεῖ καὶ ὁ ἴδιος τοῦτο μὲν ὅτι ἡ γεωγραφικὴ θέσις νήσου τινὸς πολλάκις δὲν ἔχει σημασίαν τινὰ ὡς πρὸς τὴν διάλεκτον αὐτῆς (πρβλ. σελ. 114 «ὡς πρὸς τὴν Σίφνον ἡ γεωγραφικὴ ἀρχὴ δὲν ἀληθεύει» καὶ 111 «πάντως τονιστέον ἤδη ὅτι ἐλάχιστον σημαίνει ἡ γεωγραφικὴ θέσις νήσου τινὸς ὡς πρὸς τὸν διαλεκτικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα), τοῦτο δὲ ὅτι τὰ κοινὰ φαινόμενα τὰ ἑνιαχοῦ παρατηρούμενα δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀναπτυχθῆ ἑκασταχοῦ ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων (σ. 138)». «Καὶ ἐν τέλει ῥητέον ὅτι καὶ διὰ τῆς βοηθείας τῶν τριῶν τούτων κριτηρίων δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ πάντοτε ἀκριβῶς ὅτι νῆσός τις ἀνήκει ὡρισμένως εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν μεγάλην νῆσον, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι τύπος τις δύναται να ἔχῃ ἀναπτυχθῆ ἐν δύο διαλέκτοις ὅλως ἀνεξαρτήτως, ἢ νὰ ἀνέρχηται εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους τῆς διασπάσεως τῆς γλώσσης εἰς τὰς νεωτέρας διαλέκτους. . .». Ἀλλὰ τοῦτο ὁμολογήσαντες μετὰ τοῦ συγγραφέως συνάγομεν ἀναγκαίως ὅτι πάντες οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ, ἵνα ἀποδείξῃ ἀληθεῦον τὸ κύριον αὐτοῦ ζήτημα (die maassgebende Frage), ὑπῆρξαν μάταιοι.

Τὸ λυπηρὸν δ' εἶναι ὅτι ἐπιστήσας, ὡς φαίνεται, πᾶσαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀτυχοῦς ταύτης ἰδέας διέλαθε μέν, καθ' ἃ εἴπομεν ἤδη, ἐκφυγὼν τὸ κύριον ζήτημα, ἤτοι τὴν συλλογὴν

(1) Τοῦτο φαίνεται παράδοξον καὶ κατ' ἀρχὴν ὅλως ἀπίθανον εἰς τὸν γινώσκοντα τὰς σχέσεις τῶν Καρπαθίων πρὸς τοὺς ἐγγύτατα τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης κατοίκους, παρ' ὧν καὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ἄλλην τέχνην καὶ πάντα φαίνονται παραλαβόντες.

καὶ ἐπιστημονικὴν ἑρμηνείαν τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῶν εἰρημένων νήσων, ἐσφάλη δὲ πολλὰ καὶ πολυειδῆ. Ὁμολογῶ ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν δὲν ἠναγκάσθην νὰ κάμω τοσαύτην χρῆσιν τοῦ μολυβδοκονδύλου ὅσην κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου τούτου, ἵνα σημειῶ ἐπὶ τῆς ᾤας ὅσα διερχόμενος αὐτὸ παρετήρουν ἁμαρτήματα. Ἀνακολουθίαι καὶ ἀντιφάσεις, ἄτοποι ἑρμηνεῖαι, ἀμφίβολοι ἢ προφανῶς πλημμελεῖς γραφαί, παρανοήσεις, ἀνορθογραφίαι, στίχοι ἐφθαρμένοι, ἄτοποι γραμματικαὶ καὶ γλωσσολογικαὶ ἑρμηνεῖαι, κάκισται ἐτυμολογίαι, ἀτελὴς γνῶσις τῶν τέως ἐξηυρημένων, ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἀπαντῶσιν ἐπὶ ἑκάστης σελίδος.

Πρὸς πίστωσιν τῶν λεγομένων θὰ καταλέξω ὀλίγα τινὰ ἑκάστου εἴδους. Καὶ λοιπὸν πρῶτον τὰς ἀνακολουθίας καὶ ἀντιφάσεις. Τὸ ῥῆμα παίρνω προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐπαίρω (Κορ. Ἀτ. Α′ 115 καὶ Einleit. 187 σημ. = Μ. κ. Ν. Ἑλλ. Α′ 426 σημ.), δῆλον ἄρα ὅτι γραπτέον διὰ τοῦ αι, παίρνω, καὶ δὴ καὶ πᾶρε (ἐπῆρα ἆρον ἔπαρον). Καὶ ὅμως πάρε ἀναγινώσκεται σελ. 314, 458, 459, 460, 491, 499 κλπ., πᾶρε δὲ σ. 499, καὶ πέρνω σ. 311, 320, 354 καὶ ἀλλ., παίρνω δὲ 313, 348, 349, 354, 452· γενιὰ 302 καὶ γενειὰ 303· ἐγίνη 303 καὶ ἐγείνη 307, 326· εἶντα 319, 450 καὶ ἀλλ., ἵντα δὲ ἐν σ. 327· μαζὶ πολλαχοῦ, ἀλλὰ καὶ μαζὺ 335· δερνωμοῖρες διὰ τοῦ ω ὡς ἀπὸ τοῦ δέρνω συντεθέν, ἀλλ' ἀνεβοκατεβαίνουν 343, μπαινόβγαινε 318 καὶ ἀλλ.· γιαράδες παροξυτόνως 320, καὶ πραματευτάδες 299, μαθητάδες 320, παλλικαρά(δ)ες 487, 488, παπάδες 345, βασιλιά(δ)ες 488 κττ.· ἀλλὰ καὶ παπᾶδες 301, βασιλιᾶες 488 καὶ Ἀνερᾶδες 500 (τοῦτο μάλιστα ἐσχάτως ἄτοπον, διότι τὸ -άδες τούτου εἶναι τὸ τῶν ἀρχαίων θηλ. μάλιστα τριτοκλίτων εἰς άς -άδος -άδες καὶ δὴ ὅλως διάφορον τοῦ τῶν ἀρσ. εἰς -ᾶς -ᾶ -ᾶδες, ὅπως ἀπέδειξεν ὁ πολὺς W. Schulze ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΛΓ′ σ. 231 κέξ.). Ὁμοίως κεῖται μαντάτα 298 καὶ μαντᾶτα 304, 478 καὶ γεμᾶτα 315. Καὶ ὅμως εἶναι, φρονῶ, ἀναντίλεκτον ὅτι ἔγινα ἐγίνη, μαζί, παλληκαρᾶδες (οὐχὶ παλλικ- ὅπως γράφει πολλαχοῦ ὁ κ. συγγρ.), παππᾶδες κττ. γραπτέον, (πρβλ. Μεσ. κ. Ν. Ἑλλ. Α′ σελ. 561 κέξ)· ὤφειλε δὲ καὶ ὁ κ. συγγρ. ἢ ν' ἀκολουθήσῃ τῇ ἐτυμολογικῇ ὀρθογραφίᾳ τού-

των ἢ ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε διδάγματα εἶναι πλημμελῆ, οὐχὶ δὲ νὰ γράφῃ οὕτως ἀτασθάλως.

Συνήθως γράφει διὰ διττοῦ μμ, ψόμματα (498, 496 καὶ ἀλλ.), μπιστεμμένα, κττ., πρὸς δὲ καὶ ἀποθαμμένοι, 347, καὶ τὸ παραδοξότερον ἔτι πλυμμένη 466, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως ψόμα 508 509, ῥέμα 468, ἀγαθεμένος 480, παdρεμένες 342 καὶ τὸ ἀτοπώτατον πικραμένη 347, τ. ἔ. πάντα μία Μύκονος.

Ὀρὰ καὶ ὀργιὰ ἢ ὀρ̯ιὰ κεῖται σελ. 40, 391, 406, ἀλλὰ καὶ τὴν νωράμ του (sic.) 382 καὶ νωρὰν 398. Ἐν τοῖς ἰδιώμασι τούτοις ἡ συλλαβικὴ αὔξησις εἶναι, ὡς γνωστόν, πολλάκις, ἰδίᾳ ὅταν τονίζηται, ὁ φθόγγος *i*, ὃν συνήθως γράφομεν διὰ τοῦ ἡ-. Ὁ κ. συγγρ. γράφει μὲν συνήθως ὁμοίως ἡμῖν, ἀλλὰ χάριν ποικιλίας, ὡς φαίνεται, ἐνίοτε καὶ δασύνει οἷον ἡλάλησε 393, ἡσχάθηκε 394 καὶ ἄλλοτε γράφει διὰ τοῦ ι, οἷον ἱστσέτο = ἐσείετο 506 κλπ.

Ξεκαμπήσανε ἀπὸ τοῦ ξεκαμπίζω γράφει 441 καὶ ποκουμπίσαν ἀπὸ τοῦ ἀκουμβῶ ἢ ἀκουμβίζω. Τοὺς ῥηματικοὺς τύπους εἰς -ᾷς -ᾷ ἄλλοτε ὑπογράφει καὶ ἄλλοτε οὐχί, πολλάκις καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι, οἷον τονᾷ καὶ τονᾶ 489, κοντᾶς 420, χολιᾶς 466, τυραννᾶς 450, βουθᾶ 442 κλπ., ἀλλὰ καὶ φιλᾷ 450, χολιᾷς 450, ποζᾷ 451, ζητᾷ 489 κλπ. Ὁμοίως γράφει ζωπορευτῇς 469 καὶ ζῳπορευτῇ 469, γύρος τονίζεται 309, ζύρ̯ος 494, γύρο 509, 510, 511 κλπ., ἀλλὰ καὶ τὸ ὀρθὸν γῦρο 508· γυναῖκα γυναῖκες 313 καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλὰ καὶ γυναίκα 291, 345.

Ἀπήτσο γράφει 324, 329, 330, ἀλλ' ἀπίτσο 469, 470, 484, 496. Εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐν σελ. 237 διαλαμβάνων περὶ τῶν διαφόρων μορφῶν, ὑφ' ἃς τὸ μόριον τοῦτο ἀπαντᾷ, οἷον ἀπήτης, ἀπῆς, ἀπότης κλπ. ἃ πάντα ἀνάγει εἰς τὸ ἐπεί, δὲν βλέπει ὅτι καὶ τὸ ἀπῆτσο εἶναι ἄλλη διαλεκτικὴ μορφὴ τούτου, δι' ὃ τὸ μὲν ἀνάγει αὐτὸ εἰς ἀνύπαρκτον ἀπήκιο (324), καὶ ἑρμηνεύει διὰ τοῦ ἔπειτα, τὸ δὲ γράφων ἀπίτσο (σελ. 469) ἀπορεῖ περὶ τοῦ ἐτύμου καὶ ἑρμηνεύει διὰ τοῦ τότε.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 327 κεῖνται ἐκ παραλλήλου Ζιαντά' σουν καὶ ἴντᾶσουν, δι' ὧν δηλοῦται ὅτι ἄλλοτε ἀφαίρεσιν καὶ ἄλλοτε κρᾶσιν παραδέχεται. Ὁμοίαν σύγχυσιν γραμματικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἐκδοχῆς ἐμφαίνει καὶ ἡ παράστασις τῆς ληγούσης ὀνομάτων τινῶν

διὰ τοῦ η καὶ διὰ τοῦ ι, οἷον ἡ πλάση 192, ἡ βρύση 433, ἡ πόρεψη 221 κλπ., ἀλλὰ καὶ ἡ πάσπαλι 403 καὶ ἡ ἄνεσις (sic) 453 κττ. Βαρυορίζικο 303 καὶ βαριοφαίνεται καὶ βαρειὰ ἁρματωμένοι σ. 306, τσὰ γὰ καὶ τσαγὰ σελ. 333, ἤτοι ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ᾄσματι κττ. κττ.

Καὶ ἐν τούτοις μὲν ἡ τοιαύτη ἀνακολουθία ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει σημασίαν ὡς πρὸς τὴν νέαν φωνητικήν· ἐν ἄλλοις δ' ὅμως ἡ ποικιλία αὕτη ἐν τῇ γραφῇ φέρει τηλικαύτην σύγχυσιν εἰς τὰ τῆς φωνητικῆς προβλήματα, ὥστε κατ' ἀλήθειαν ἐκμηδενίζεται ἡ χρησιμότης τοῦ βιβλίου. Οὕτω λ. χ. μαζὶ (=μαγαζὶ) κεῖται δὶς 477 καὶ 479, ἀλλ' ἐν τῇ μεταξὺ σελίδι 478 ἀναγινώσκεται μααζὶ (πάντα ἐν τῷ αὐτῷ παραμυθίῳ)· πανέρα 472, παντ*d*ζέρα δὶς 473 καὶ παντέρα 326, πάντα ἐκ Καλύμνης! τὸν υἱοῦκα 338, ἀλλὰ καὶ ὁ jυιοῦκας καὶ τὸ γιόν της αὐτ. Μαηρισμένη 319, καὶ μααρισμένη 321 (=μαγαρ-) ἀμφότερα ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου· γαβρὸς δὶς 344 ἀλλὰ καὶ γαμπρὸς αὐτόθι ἀλλὰ καὶ κου*b*άρος καὶ τὸ gabo καὶ τἀμπέλι, πάντα ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου. Σελ. 346 γράφει τσαὶ τσεῖνος, ἀλλ' ἐν τῇ ἑξῆς σελ. ἐτjείνη, ἀμφότερα ἐκ Μυκόνου. Σελ. 350 χτενίζεται, βάζῃ ἀλλὰ καὶ dζήσῃ, ἀνεμοdζάλη! Ζὴ (=ἤ) 478 καὶ γὴ 481 (ἐν τῷ αὐτῷ μύθῳ). Ὁ φέντης τηζ δὲν τὸ... καὶ ὁ ἰδιὸj νὰ τό, ἀμφότερα σελ. 441, ποῦ τοὺj λευτέρωσε 442, τοὺj γρωνίσῃ 448, κοριζαζμένη (γρ. κορυζ-) σελ. 443 καὶ τυραννιjμένη, βασανιjμένη, ζαλιjμένος 444 (πάντα ἐκ Κῶ). Ἐζούλευγαν 439 ἀλλὰ καὶ συμμαjώχνει αὐτ., ἀμφότερα τῆς Κῶ· ζίνουνται, ζερούς, ζυναῖτσες ἀλλὰ καὶ θὰ γίνουνται, νὰ (γ)ενῇ, σὲ (γ)υναῖτσες, νὰ πάρῃ (γ)υναῖκά του, ξεγελοῦν πάντα ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι 488. Ὁμοίως ζατροί, ζατρέψετε καὶ γιαίνετε σελ. 324 ἐκ Καλύμνης.

Καdκιὰ ἀντὶ κατοικία 331, κατκιὰ δὲ 332, καdζιὰ 334 (πάντα ἐν τῷ αὐτῷ ᾄσματι, Καλύμνια), ἐν δὲ σ. 473 πάλιν Καλύμνιον καdζά, ἔνθα μάλιστα λησμονήσας ὅτι ἀνωτέρω παρήγαγεν ἐκ τοῦ κατοικιὰ ἐρωτᾷ μήπως προέρχεται ἔκ τινος (ἀνυπάρκτου) οἰκαδιά!

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν τοῖς -εύω, -αύω ῥήμασιν ἀνεπτύχθη πολλαχοῦ πρὸ πολλοῦ φθόγγος τις γ, καὶ ὅτι οὗτος ἀλλαχοῦ ἄλλως ἐκ-

φωνεῖται. Ὁ κ. συγγρ. γράφει δουλεύgανε, γυρεύγκουνε 445, γυρεύgοντας αὐτ. καὶ ναορεύγεις 445, γύρευγέν το 449 καὶ πάλιν κουρεύγκεται 390 παρὰ τὸ παιδεύεις 294, περιμαζεύουν, πάντα τῆς Κῶ! Ἐν τῷ αὐτῷ ᾄσματι σελ. 315 κεῖται γυρεύω καὶ γυρεύγω, σελ. 395 καὶ 396 ἐκ τῆς Ἄνδρου μαερεύει καὶ γυρεύγει καὶ καβαλλιτσεύγει, 312 ἀναγράφεται ὡς Κρητικὸν τὸ κοντεύεται κτλ. Εἶναι δὲ πρόδηλον οὐ μόνον ὅτι σήμερον ὅτε τοσοῦτος λόγος ἔχει γίνει περὶ τῶν τύπων τούτων, τοιαύτη ἀτασθαλία εἶναι ὅλως ἀσυγχώρητος, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὰ κείμενα ταῦτα ὅσα δημοσιεύει κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ὁ κ. συγγρ., εἶναι ὅλως ἄχρηστα εἰς λόγον φωνητικῆς.

Σελ. 319 κεῖνται παρ' ἄλληλα 'μποκιὰν καὶ ἐμπουκιάν! Οὐδὲ εἷς στίχος μεσολαβεῖ. Σελ. 381 διηγᾶτο καὶ 468 διηγιᾶται, πανταχοῦ δὲ ἀλλαχοῦ διγᾶται. Ἐν τῷ αὐτῷ ᾄσματι σελ. 315 ἀναγινώσκομεν ἐκ παραλλήλου πέ με, ἂν τὴν ἔδες καὶ πέ μου το, πέ μου το νὰ γνωρίσω καὶ πέ μου, τὴν ἔδες, τ. ἔ. τὸ εἰπὲ ἄλλοτε μὲν πρὸς αἰτ. ἄλλοτε δὲ πρὸς γενικὴν συντασσόμενον, φαινόμενον, ἂν καλῶς γινώσκω, ἀλλότριον τοῦ ἰδιώματος τῶν νήσων τούτων (πρβλ. καὶ 504 κάνε μ' ἕνα καφέ, ἐξ Ἀστυπαλαίας).

Εἶναι δ' ἄξιον ἰδίας σημειώσεως ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον προβαίνει ἡ περὶ ταῦτα ἀτασθαλία ὥστε οὐχὶ σπανίως ἄλλως γράφεται τὸ ἑρμηνευόμενον καὶ ἄλλως ἡ ἐν σημειώσει ἑρμηνεία αὐτοῦ. Οὕτω τὸ ξαρζιωτὶς ἀνάγεται εἰς τὸ ἐξαργιωτῆς 331, τὸ ζέλ̮ιο ἑρμηνεύεται διὰ τοῦ γέλοιο 470, τὸ τρεβλὸς διὰ τοῦ τραυλὸς σ. 27, τὸ πνηούρι διὰ τοῦ πλιγούρι 320, τὸ γουλιὰν διὰ τοῦ δουλειὰν 462, τὸ τθρεύζῃ διὰ τοῦ θρέβγῃ 469 κλπ. κλπ... Διατὶ δὲν ἐγράφησαν καὶ ἐν τῷ κειμένῳ αἱ λέξεις αὗται καὶ αἱ ταύταις ὅμοιαι διὰ τῶν αὐτῶν φωνηέντων δι' ὧν καὶ τὰ ἑρμηνεύματα αὐτῶν, εἰς ἐμὲ εἶναι ἀδιάλυτον αἴνιγμα.

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι πολλαὶ παράδοξοι, ἵνα μὴ ἄλλην λέξιν εἴπω, ἑρμηνεῖαι λέξεων ἀναγινώσκονται ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· γεύματος χάριν ἀναγράφω ὀλίγας τινάς. Εἴδομεν ἤδη ἀνωτέρω τὸ ἀπήκιο ὡς ἑρμήνευμα τοῦ ἀπήτσο καὶ τὸ οἰκαδιὰ ὡς ἑρμήνευμα τοῦ καdζά. Ὁμοίως σελ. 70 ἀνάγει τὸ ἀξινίδα εἰς ἀσικνίδα, 335 τὸ dζῶμα εἰς διάωμα, 336 τὸ γαθεύω εἰς ἀγαθεύω 341 τὸ βαρθαλαμίdζα

εἰς βαρθαλαμίδια, 413 τὸ ἀνεούλσουμουν εἰς ἀνεγούλιουμουν, 464 τὰ παραλιάϊ εἰς παραλιάδι 482 τὸ πολιάρη εἰς ἀπολιγάρη, 473 τὸ ζεύλης εἰς ζεύγλης κττ. κττ. Ἐρωτῶ πάντα Ἕλληνα: ἠδυνήθη νὰ γίνῃ σοφώτερος ἐκ τῆς τοιαύτης τούτων ἑρμηνείας;

Σελ. 328 γράφει «ἔχασες τὰ πειάτσα σου (=παιδάκια σου) τὰ πολλυχα(δ)εμένα, οἱ ἄντζελοι τὰ πήρανε εἰς τὴν νεφελοχτίσι(?), τσ' ὁ οὐρανὸς τὰ **ἔχτητσε** τσεράτσα (=κεράκια) νὰ τά στήσῃ», ἑρμηνεύει δὲ τὸ τὰ ἔχτητσε=διὰ τοῦ τὰ ἔχτησε. Ἀλλὰ παραλείπων ὅτι τὸ τσε τῆς ληγούσης τοῦ ἔχτητσε δὲν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ **-σε** τοῦ ἔκτησε, παρατηρῶ ὅτι ἁπλοῦν ῥῆμα ἔκτησε ἀπὸ τοῦ μτγν. κτάω (=κτάομαι) δὲν ἐπιστώθη ἀκόμη ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ., ἐφ' ὅσον γινώσκω, καὶ δὴ φαίνεται ἀπίθανον· πρόσθες ὅτι ἡ ψιλὴ ἔννοια τοῦ κτᾶσθαι ἐπὶ τοὐρανοῦ εἶναι ἥκιστα ποιητική. Τὸ πᾶν γίνεται δῆλον εὐθὺς ὡς γραφῇ «τὰ ῥέχτητσε =ὠρέχτηκε ὠρέχθη τοῦ ὀρέγομαι. 299 νὰ τὴν ἐπῶ βεργουλιανή, καὶ τὸ βεργὶ λυΐζει, νὰ τὴν ἐπῶ **κλῆμα σιακή**, τὸ κλῆμα ῥόζους ἔσει, ὑφ' ὃ προστίθεται σημείωσις περὶ τοῦ σιακὴ ὅτι τὸ σ ἰσοῦται τῷ χ. Λοιπὸν ἔστω κλῆμα χιακή. Ἀλλὰ τίνα νοῦν ἔχει τοῦτο; Καὶ φαίνεται εἰς Ἕλληνα ἔχοντα τὸ αἴσθημα τῆς γλώσσης αὐτοῦ Ἑλληνικὴ ἡ ἔκφρασις κλῆμα χιακή, τ.ἔ. τὸ οὐδ. κλῆμα μετὰ τοῦ θηλ. ἐπιθέτου χιακή; καὶ τί κλῆμα εἶναι αὐτὴ ἡ χιακή; Τὸ ὀρθὸν φαίνεται προδήλως κλημασιακὴ (κατὰ τὸ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ βεργουλιανή.)

Πρόροιος (ἀπὸ τοῦ πρόρροος) γράφει ἐν σελ. 195 ἐκ Μυκόνου, ὅπερ ἀδύνατον· τὸ ὀρθὸν εἶναι πρόρjος

Σελ. 498 γράφει «τώρα ποὖναι 'ςτὸλ λατόν του μὴν τοῦ μιλήσετε δdζόλου». ἑρμηνεύει δὲ ἐνδοιαστικῶς τὸ λατόν του διὰ τοῦ ἑαυτόν. Ἀλλὰ πρῶτον τοιαύτην ἀντωνυμίαν οὐδεὶς οὐδέποτε εἶδεν· ἔπειτα γεννᾶται παραδοξολογία· διότι ἀκριβῶς ὅταν τις εἶναι εἰς τὸν ἑαυτόν του, τότε δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν, πλησιάσωμεν πρὸς αὐτόν, οὐχὶ ὅταν εἶναι ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Ὁ κ. συγγρ. ἄρα διὰ τῆς ἑρμηνείας αὐτοῦ οὐδὲν ὑγιὲς διδάσκει ἡμᾶς. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἄλλως ἔχον. Ἐπειδὴ λέγεται ἔλασις, ἐλαύνεται κτλ. ἐπὶ ὀχείας, καὶ σήμερον δὲ λέγεται πολλαχοῦ ἐπὶ τῶν νήσων λατάρι ὁ ἐπιβήτωρ, ἐν Σύμῃ δὲ καὶ τὸ ῥῆμα λάμνει=βινεῖ, δῆλον ὅτι ὁ ἐλατὸς κατὰ τὸ ὁ τρυγητός, ὁ ἀμητὸς κτλ. ἐδήλου τὸν χρόνον τῆς ὀχείας, ὅθεν

τὴν ὀχείαν, τὴν ὁρμήν, τὸ ἄγριον κλπ., φαίνεται δὲ ἀρχαία κληρονομία. Καὶ ἀληθῶς παρ' Ἡσυχίῳ ἀναγινώσκομεν ἐλατόν· ἔλασιν, ἐξ οὗ διδασκόμεθα ὅτι καὶ τὸ ὄνομα ὑπῆρχε καὶ ἀφῃρημένην εἶχε σημασίαν (πρβλ. καὶ Ἀκαδημ. Ἀναγν. Α' σελ. 540-2). Ὅτι δὲ καὶ ἡ ἔννοια εὐοδοῦται οὕτως ἄριστα, βλέπει ἕκαστος. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ ἄλλης νήσου, ἐπὶ τῆς Νισύρου, ἐσώθη αὐτὴ αὕτη ἡ λέξις λατὸς ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ βλαστοῦ, τοῦ ἔρνους, οἷον τὸ ἀμπέλι ἔρριξε μεγάλους λατούς», τ. ἔ. ἐπὶ σημασίας μᾶλλον μὲν ἀνεπτυγμένης τοῦ ἁπλοῦ ὀργασμοῦ, περιωρισμένης δὲ ἅμα ἐπὶ τῶν φυτῶν.

Σελ. 445 ἐξέδωκε μὲν «ὅπου μάνδρα κ'ἐκεῖνος ἀγνώριστος σὰ ξένος καὶ τὴν ἐτίλλωνε», ἀνήγαγε δὲ τὸ ῥῆμα τοῦτο εἰς τὸ τίλλω καὶ ἡρμήνευσε διὰ τοῦ melken=ἀμέλγειν. Ἀλλὰ πρῶτον ἀπορεῖται πῶς ἀπὸ τοῦ τίλλω, τοῦ σχηματίζοντος καὶ τὸν ἐνεστῶτα καὶ τὸν ἀόριστον κατὰ τὰ βαρύτονα (τίλλω, ἔτιλα), ἠδύνατο νὰ προέλθῃ νέον ῥῆμα εἰς -ώνω, τιλλώνω. Ἤδη πρὸ ἑνὸς τετάρτου αἰῶνος ἠρνήθην ἐγὼ ἐν τῷ Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΚΖ' σελ. 69 κέξ. τὸ δυνατὸν τῆς τοιαύτης παραγωγῆς καὶ καθ' ὅσον γινώσκω οὔτε ὁ κ. συγγρ. οὔτε τις ἄλλος ἀπέδειξεν ἔκτοτε τὸ ἐναντίον. Ἔπειτα τὸ τίλλω δὲν σημαίνει ἀμέλγω ἀλλὰ μαδίζω, οὐδένα δὲ νοῦν παρέχει τὸ χωρίον ἑρμηνευόμενον οὔτε διὰ τοῦ ἀρμέγω οὔτε διὰ τοῦ ἀποσπῶ, μαδίζω.

Ἔπειτα ἐρωτᾶται ποῦ ἀναφέρεται τὸ πρὸ τοῦ ῥήματος τιλλώνω κείμενον ***τήν;*** «ἡ ὄρεξί του ἤρκισε καὶ τραβοῦσε ψωμὶ καὶ φαΐ· τότες ὅπου τάβλα καὶ μανδίλι, δέξου καὶ τὸν κὺρ Βασίλη· ὅπου μάνδρα κ'ἐκεῖνος ἀγνώριστος σᾶ ξένος καὶ ***τὴν ἐτίλλωνεν***». Πᾶσαι αἱ ἀπορίαι λύονται εὐθὺς ὡς γράψωμεν τὴν ἐτύλωνεν ἤτοι ἐπλήρου καὶ ἔκαμνε τὴν (κοιλίαν του) ὡς τύλον ἢ τύλην στερεὰν καὶ ἐξέχουσαν. Καὶ ἐν Ἀθήναις δὲ πολλάκις ἤκουσα ἐγὼ τὴν χρῆσιν ταύτην, τὴν ἐτύλωσε.

Ὁμοίως λέγεται πολλάκις μάλιστα περὶ νοσούντων ὅτι ἡ κοιλιά του εἶναι πέτρα ἢ σᾶν πέτρα διὰ τὴν σκληρότητα, καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ὅτι ἡ κοιλιά του εἶναι ἀσκὶ ἢ σᾶν ἀσκὶ (νοεῖται ὁ ἀσκὸς πλήρης καὶ δὴ σκληρότερός πως καὶ ἅμα ἐξωγκωμένος, ἐξέχων), ἢ ἀσκούπι (ἐν Κεφαλληνίᾳ) ἢ μπάλλα (ἐν Κρήτῃ, διά τε τὴν σκλη-

ρότητα καὶ τὴν ἐξόγκωσιν). Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας λέγεται ἀκόμη καὶ **τὴν ἐπάτωσεν**=ἐπλήρωσε τὴν κοιλίαν ἐπιβαλὼν πολλοὺς ἐπ'ἀλλήλους πάτους, καὶ δὴ ἕως ἄνω· πάτοι δὲ λέγονται ἐν Ἀμφίσσῃ καὶ ἀλλαχοῦ αἱ ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ πατωσιὲς ἢ τὰ πατώματα· λ. χ. ἔφαγα πέντε πάτους κ' ἕξι γύρους (τὰ ἐπὶ τοῦ ταψιοῦ ἐπ' ἄλληλα τιθέμενα πάτοι, τὰ δὲ πέριξ γῦροι).

Ὑπολάβῃ δὲ μηδεὶς ὅτι ἡ ἐκ τοῦ τύλος παραγωγὴ τοῦ τυλώνω εἶναι ἀπίθανος, ὡς τοῦ ὀνόματος τύλος μὴ εὐχρηστοῦντος σήμερον κλπ. Διότι πρῶτον μὲν πολλάκις, ὡς γνωστόν, σῴζεται τὸ παράγωγον τοῦ πρωτοτύπου πρὸ πολλοῦ περιπεσόντος εἰς λήθην. (Πρβλ. θράψαλον παρὰ τὸ θραύω, σεληνιάζεται, σεληνιασμὸς ἐκ τῆς σελήνης κλπ.). Ἔπειτα διότι κατ' ἀλήθειαν τὸ ὄνομα τοῦτο σῴζεται κάλλιστα ἐν Εὐβοίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ, ἐπί τε τοῦ σφηνὸς (ἢ ἄλλως τοῦ πείρου) τοῦ ἐμβαλλομένου εἰς τὴν ὀπὴν τῶν οἰνοφόρων ἀγγείων πρὸς ἔμφραξιν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐστυκότος ἀνδρικοῦ αἰδοίου (ὅπως καὶ τὸ πάλαι καθ' Ἡσύχιον τύλον· τὸ αἰδοῖον)· ὁμοίως λέγεται ἐν Πάρῳ καὶ τὸ ὑποκοριστικὸν τυλάρι=στρῶμα κλίνης πλῆρες ἐρίων (πρβλ. καὶ Σουΐδα : τύλη ἡ στρωμνὴ καὶ Σαπφοῦς τύλαν σπολέων) καὶ τυλαρόπανον τὸ περιέχον τὰ ἔρια παννίον.

Σελ. 154 διαλαμβάνει περὶ τῆς λέξεως ἀθήρι (ὀνόματος σταφυλῆς τινος), ἑρμηνεύει δὲ ἐκ τοῦ ἀνθηρός. Ἀλλ' εἶδε ποτέ τις σταφυλὴν ὥριμον καὶ ἅμα ἠνθισμένην, ἀνθηράν ; Ἡμεῖς γινώσκομεν ὅτι αἱ ἄμπελοι πᾶσαι ἔχουσιν ἄνθος ὅταν εἶναι ἐν τῇ ἀνθήσει, ἀλλὰ αἱ σταφυλαὶ καὶ μάλιστα ὅταν αὐξηθῶσι καὶ ὡριμάσωσιν, ὅτε καὶ ὀνομάζονται διαφόροις ὀνόμασιν, οὐχί. Καὶ τὰ ἄπια καὶ τὰ μῆλα καὶ τὰ δωράκινα καὶ καθόλου πάντες σχεδὸν οἱ καρποὶ ἔχουσιν ἄνθος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνθήσεως, ἀλλ'ἔπειτα οὐχί, διὸ καὶ οὐδεὶς τούτων ὀνομάζεται ἀνθηρός. Πρόσθες ὅτι οὕτω θὰ ἐκαλοῦντο πᾶσαι αἱ σταφυλαί, διότι πάντα τὰ κλήματα ἀνθοῦσιν, ἐνῷ διὰ τοῦ ἀθήρι δηλοῦται προφανῶς εἶδός τι αὐτῶν.

Κατὰ πάντα ἄρα τρόπον ἡ ἐτυμολογία καὶ ἑρμηνεία τοῦ κ. συγγρ. ἐλέγχεται πλημμελὴς καὶ ἄτοπος. Κατ' ἐμὴν γνώμην ὅπως ἐκ τοῦ σῦκα Μυτιληναῖα ἐγένετο ἐν Χίῳ τὸ μυτιλήνι (δηλ. σῦκον), (πρβλ. καὶ Δαμασκηνὰ-δαμάσκηνα) οὕτως ἐκ τοῦ Θηραῖα σταφύλια ἐγένετο Θήραια καὶ καθ' ἑν. τὸ θήρι, ὅθεν τὸ ἀθήρι. Ἤδη

δὲ ἐν 'Αθηνᾶς Τόμ. Δ' σελ. 471 συνῆψα πρὸς τὸ Θήρα· πρβλ. καὶ τὸ ἀδάνι ἐκ τοῦ Ἄδανα, τὸ θάσιον (ἀμύγδαλον)-τὸ θάσιο ἐκ τοῦ Θάσος. Πρβλ. ἔτι σκοπελίτικα, πατρινὰ ἀχλάδια, φωκιανὰ καὶ Κρητικὰ (ἐν Χίῳ δηλ. σταφύλια), κουμιώτικα σῦκα, Κρητικὰ κάστανα κτλ. Ἡ γλωσσικῶς ἄμεμπτος ἐτυμολογία αὕτη θὰ ἦτο βεβαία καὶ ἀναντίλεκτος, ἂν ἦτο γνωστὸν ἡμῖν, ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ εἶδος τῆς σταφυλῆς, ὅπερ πολλαχοῦ λέγεται ἀθήρι, εὑρίσκεται καὶ ἐν Θήρᾳ καὶ μάλιστα εἶναι τὸ κράτιστον εἶδος. Ἀτυχῶς δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω τοῦτο.

Σελ. 479 γράφει «πέσανε (γ)οῦλοι ψατθούρι σὰν ἀποθαμμένοι», ἑρμηνεύει δὲ διὰ τοῦ Spritzkuchen. Πρῶτον νῦν μανθάνω ὅτι ἄνθρωποι μεθυσθέντες πίπτουσι κάτω γλυκίσματα ὡς ἀποθαμμένοι! Ὁ κ. συγγρ. γινώσκει μόνον τὸ ἐκ τοῦ ψαθυρὸς γινόμενον ψαθούρι=γλύκισμά τι, ἀγνοεῖ δὲ ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη λέξις ψάθα (ἐκ τοῦ ψίαθος), ἧς τὸ ὑποκοριστικὸν ψαθὶ κοινῶς· ὅτι δ' ἐπὶ ταύτης, χαμαὶ ἐρριμμένης, κατακλίνονται συνήθως οἱ στερούμενοι κλινῶν, καὶ δὴ παρ' ἀλλήλους, ὅπως λ. χ. συμβαίνει ὅταν ἕνεκα λόγου τινὸς ἐκτάκτως κατακλιθῶσι πολλοὶ ὁμοῦ, ἢ ὅταν διὰ πενίαν στερῆταί τις κλίνης, διὸ λέγεται ἐπέθανε 'ς τὴ ψάθα καὶ ἐπέσανε κάτω ὅλοι ψάθα. Ἐκ τούτου ἄρα τοῦ ψάθα ἐγένετο ὑποκοριστικὸν ψαθούρι καὶ ἐλέχθη ἐν Χίῳ, Καλύμνῃ καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ τῆς αὐτῆς τῷ ψάθα ἢ ψαθὶ σημασίας. Ταῦτα ἀγνοῶν ὁ κ. συγγρ. διέπραξε τὸ κατόρθωμα νὰ φαντασθῇ ἀνθρώπους πίπτοντας ὡς νεκροὺς (χαμαὶ) ἐκ τῆς μέθης καὶ ὅμως νὰ εἶναι γλυκίσματα!

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γράφει σελ. 220 «τὸ παλὸ (ψωμὶ)=κρίθινος ἄρτος ἐν Καλύμνῃ, ὁ πρόσφατος δὲ καὶ μαλακὸς ἄρτος ἐν Σάμῳ», καὶ μετὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην συνάπτει πρὸς τὸ παλάσσω=μειγνύναι, παραβάλλει δὲ καὶ τὸ μιγάδι. Ἀλλ' οὔτε ἡ ἔννοια τοῦ προσφάτου νοεῖται προδήλως ἐκ τοῦ παλάσσειν, μειγνύναι, οὔτε ἡ τοῦ κριθίνου· αὕτη μάλιστα ἀποκλείει τὴν ἔννοιαν τῆς μείξεως· ἀφοῦ εἶναι ἐκ κριθῶν, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀνάμικτος. Τοιοῦται δῆθεν ἑρμηνεῖαι προτιμότερον νὰ λείπωσιν.

Ἐν σελ. 230 παραβάλλει τὴν λέξιν κεφαλιακὸν νερὸ πρὸς τὸ κατὰ κεφαλὴν ὕδωρ, ἤτοι τὸν ὑετόν· ἀγνοεῖ δέ, ὡς φαίνεται, τὸ

κεφαλάρι, τὸ κρήνη κλπ. πρὸς ἃ προφανῶς συνάπτεται τὸ κεφαλιακὸν νερό.

Τὴν λέξιν ἀστοχιὰ λεγομένην ὡς τὰ πολλὰ ἐπὶ ἀφορίας καρπῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλης ἀποτυχίας (ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ ἀποτυχίας τῆς μνήμης) ἑρμηνεύει (σελ. 166) διὰ τοῦ ἔλλειψις σιτοδείας καὶ μέμφεται τὸν Ἕλληνα συλλογέα ἑρμηνεύσαντα διὰ τοῦ σιτοδεία! Ἀλλ' ὅπου ἐλλείπει ἢ δὲν ὑπάρχει σιτοδεία, ἐκεῖ οὐχὶ ἀστοχιὰ ἀλλ' εὐτυχία, ἀφθονία.

Γνωστὸν ὅτι ὁ ἀνάδοχος ἀναδεχόμενος ἐκ τῆς κολυμβήθρας τὸν νεοφώτιστον, συνήθως ἐν τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ ἔτι ὄντα, ἀναλαμβάνει μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὰ τῆς θρησκείας κλπ., ἐντεῦθεν λέγεται ὁ νεοφώτιστος τέκνον (πνευματικὸν δηλαδὴ) καὶ τοῦ ἀναδόχου, καὶ οὗτος πάλιν σύντεκνος τῶν γονέων, ὡς ὁμοῦ μετ' αὐτῶν ἔχων τὸ τέκνον. Τὴν λέξιν ἄρα ταύτην σύντεκνος ἑρμηνεύων ὁ μακαρίτης Ἀθ. Σακελλάριος ἔγραφε «σύντεκνος· ὁ κάμνων μετ' ἄλλου τέκνα», ὁ δὲ κ. συγγρ. παραδιορθῶν γράφει «πρέπει νὰ λεχθῇ μετ' ἄλλης» ἀλλὰ τότε, ὠγαθέ, οὐχὶ σύντεκνος ἀλλὰ μοιχὸς καλεῖται παρ' ἡμῖν.

Σελ. 323 κεῖται «κληματαρζὰ στό σπίτι μας μ' **ἐφτὰ κοιλῶν σταφύλι.**». Οἱ κριβανῖται βόες τοῦ Ἀριστοφάνους, οἱ τοσοῦτον παροργίσαντες τὸν χρηστὸν Δικαιόπολιν, θὰ ὠχριάσωσιν ἀπέναντι τῶν τερατωδῶν τούτων σταφυλῶν, τῶν ἐκτεινομένων δίκην ἀγρῶν ἐπὶ ἑπτὰ κοιλά. Διότι ἀγροὺς καὶ σιτηρὰ τοσούτων ἢ τοσούτων κοιλῶν γινώσκομεν καὶ λέγομεν, ἀλλὰ σταφυλὰς οὐχί· τὸ πᾶν γίνεται σαφὲς εὐθὺς ὡς γραφῇ μ' ἐφτάκοιλο σταφύλι, διότι ὑπάρχει παρ' ἡμῖν κλῆμα λεγόμενον ἐφτάκοιλο, κατ' αὐτὸ δὲ ὠνομάσθη καὶ ἡ σταφυλὴ αὐτοῦ, ὅπως πολλάκις διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ εἴδους τοῦ κλήματος καλοῦνται καὶ αἱ σταφυλαί. Καλεῖται δὲ τὸ κλῆμα, ἡ κληματαρζὰ (ἡ κρεββατῖνα ἐν Κρήτῃ) ἐφτάκοιλο, διότι ἑπτάκις, τ. ἔ. πολλάκις ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς πρώτης ἀνθήσεως μέχρι Σεπτεμβρίου ἐξακολουθεῖ ἀνθοῦν καὶ φέρον νέας σταφυλάς, ὥστε ἔχει ἐν ταὐτῷ καὶ ὡρίμους σταφυλὰς πρὸς βρῶσιν καὶ ὄμφακας καὶ μικρότερα καὶ ἄλλα ἔτι ἐν τῇ ἀνθήσει κττ., ποτιζόμενον μάλιστα δύναται νὰ παράγῃ ἐπανειλημμένως σταφυλὰς μέχρι Χριστουγέννων (ἔχει ἄρα ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτοῦ ἐφτὰ κοιλιδιές). Τὸ κλῆμα τοῦτο λέγεται πολὺ σαφέ-

στερον ἐν Ἀμφίσσῃ, καθ' ἃ παρὰ τοῦ σεβαστοῦ μου διδασκάλου Κ. Κόντου ἔμαθον, ἑφταφόρι, ὅτι ἑπτάκις φέρει.

Σελ. 407 γράφει «τὴ μύξα σου **νερὸ** νὰ κάμῃς» καὶ μεταφράζει mach deinen Rotz zu Wasser, διδάσκων ὅτι λέγεται περὶ ἀνθρώπου ἀγωνιζομένου νὰ ὠφεληθῇ ὡς πλεῖστον ἔκ τινος πράγματος. Ἀλλὰ πῶς καὶ πόθεν συνάγεται ἡ ἔννοια αὕτη, οὐδεὶς νοεῖ. Τὸ ὀρθὸν εἶναι οὐχὶ νερὸ ἀλλὰ νεῦρο, διὸ λέγεται τὴ μύξα σου νὰ κάμῃς νεῦρο, ἢ ἔκαμεν τὴ μύξα του νεῦρο κττ, ἤτοι κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, μετέβαλε πάντα τὰ ἑαυτοῦ εἰς ἐνεργὸν δύναμιν, ἵνα κατωρθώσῃ τι. Τώρα πῶς ὁ κ. συγγρ. ἀκούσας νεῦρο ἔγραψε νερό, δὲν δύναμαι νὰ νοήσω. Ὅμοια παρακούσματα ἀπαντῶσιν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ πολλά, οἷον ἐν σελ. 417 ἤκουσε πλημμελῶς α ἀντὶ ε καὶ οὕτω μετέβαλε τὸν τύπον προστακτικῆς **παρακάλεϳε** εἰς παρατατικὸν παρακάλειΑ, διέφθειρε δὲ καὶ παρενόησε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν φράσιν. Γράφει δηλ. ὧδε: Ὅταν δὲν εἶχα σοῦδινα, τώρα ποῦχω δὲν σοῦ δίνω· παρακάλειΑ νὰ μὴν ἔχω, νὰ σοῦ ξαναδώκω πάλι . . . καὶ μεταφράζει τὸ ἀπὸ τοῦ παρακάλεϳα κτλ. διὰ τοῦ ich bat, dass ich nicht hätte, dass ich es dir wiedergäbe (=παρεκάλουν ἵνα μὴ εἶχον, ὅπως σοι ἔδιδον ἐκ νέου). Τὸ λόγιον τοῦτο τῆς ἀπίστου γυναικὸς ἀναμιμνήσκει τὸ περίφημον πρὸς τὸν Ὅμηρον ἀποταθὲν ὑπὸ τῶν ἁλιέων αἴνιγμα, καὶ λέγει ὅτι ὅτε μὲν δὲν εἶχεν ἄνδρα, παρεῖχε τῷ ἐραστῇ αὐτῆς, νῦν δὲ ἔχουσα ἄνδρα ἀρνεῖται· προτρέπει δὲ αὐτὸν νὰ δέηται ὅπως ἐκλίπῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἵνα καὶ πάλιν παρέχῃ. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται σαφὲς πᾶσι πλὴν τοῦ κ. συγγραφέως. Ὁμοίως κακῶς ἀκούσας γράφει σελ. 341 «λέμ μου, περβόλι κτίντζουσι, λέμ μου, **κλειστὰ θρονιά του**, λέμ μου, τοῦ πικροχάροντα ἀμπέλιν τοῦ φυτεύκουν»· τί σημαίνει τὸ λέμ μου **κλειστὰ θρονιά του** τοῦ κ. συγγρ.; οὐδέν. Ὑπὸ τὰς λέξεις κλειστὰ θρονιά του κρύπτεται προδήλως τὸ (ἐ]κκλησιὰ θρονιάζου(ν), ἤτοι ἐγκαινιάζουν, καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ὁμοίως ἤκουσε πλημμελῶς καὶ σ. 350 «στοῦ πεθεροῦ μου τὴν αὐλὴ σωρὸ σταυρῶ στημένο ἀντὶ θωρῶ σταυρὸ στημένο».

Σελ. 354 «Τί νὰ σοῦ 'πῶ ξεφουντωμένο ῥόδο, ποῦ γιὰ τὰ σένα χαίρομαι στὸν κόσμο». Ἀντὶ τοῦ ἀναρμόστου «χαίρομαι στὸν

κόσμο» γρ. χάνομαι ἀφ᾽τὸν κόσμο, διότι πρόκειται περὶ ἀποθνήσκοντος (κρῖμα 'ς τὸ νιὸ ποῦ νἀποθαίνῃ...).

Σελ. 489 «μπή(γ)εται ἡ σαΐτα μου σὲ μιὰ **στυφή»**· τί εἶναι τοῦτο τὸ στυφή; πάντως παράκουσμα ἀντὶ τοῦ στοιβή, ὃ καὶ ἀστοιβὴ ἐν Πάρῳ, Κύθνῳ, Θήρᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀστοιβίδα δὲ ἐν Κρήτῃ λέγεται (περὶ τῆς λέξεως ἰδὲ Κορ. Ἀτ. Δ' 545 καὶ 711 ἀνάγοντος εἰς τὸ ἀρχ. **στοιβή**). Τὴν λέξιν στοιβὴ ἀναγράφει καὶ αὐτὸς ὁ κ. συγγρ. ἐν σελ. 66 σημ., ἀλλ' ἐν τῷ παραμυθίῳ παρηλλαγμένως ἔχουσαν δὲν διέγνω. Ὁμοίως διεφθαρμένως ἀναγινώσκεται καὶ σελ. 495 «Βλέπουν τους ποὔρκουντο, **στρέξουν** του εἴ(δ)ησι πῶς εἶναι ἀλήθτσα»· κατωτέρω ἀναγινώσκεται, εἶδέν τους τσ'ἤρκουντο, **ἤτρεξε** .... Λοιπὸν ἀντὶ τοῦ ἀνοήτου καὶ ἀδυνάτου στρέξουν, (μέλλων καὶ ἀντικείμενα του καὶ εἴδησι) γρ. τρέχουν ἢ ἔτρεξαν, ὅπερ κακῶς ἤκουσε καὶ ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης. Ὁμοίως καὶ ἐν σ. 496 οἱ ἄλλες νύφφες λα(γ)άζουν την ἀποὺ πάν' ὡς κάτω καλὰ καλὰ τσαὶ **φιdζοκόβγουν το** ποῦ ζούλια, ἀνθ' οὗ ἀναγνωστέον ὑφὲν **φιdζοκόβγουντο,** ἤτοι κατὰ μέσην φωνὴν=ἐκόπτοντο ὡς ὑπὸ ὄφεων.

Σελ. 354 κεῖται «dὰ γιάda τ' εἶναι; Δὲ dajadήσω». Τίς ὁ νοῦς τοῦ dὰ γιάda τ' εἶναι κλπ.; Πῶς ἤκουσε ταῦτα ὁ κ. συγγρ., εἶναι εἰς ἐμὲ μυστήριον. Ἢ μήπως δὲν ἤκουσεν ἀληθῶς ἀλλὰ παρ' ἄλλων λαβὼν κακῶς γεγραμμένα χειρόγραφα ἀνέγνω καὶ ἐξέδωκεν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων; Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι τοιαύτη πρᾶξις, νὰ λάβῃ δηλ. τὰ ξένα καὶ δημοσιεύσῃ ὡς ἴδια, θὰ ἦτο πρᾶξις οὐχὶ ἀξία ἐπιστήμονος, πάλιν δὲν ὤφειλε νὰ μελετήσῃ τοὐλάχιστον καὶ νοήσῃ καὶ τότε μόνον δημοσιεύσῃ; Τώρα τί ἐργασία εἶναι αὐτή; Γραπτέον «dajáda τηνε (=ὑπόφερέ την). Δὲ dajadίζω (=δὲν ὑποφέρω)· οὕτω δὲ ἀπαλλασσόμεθα καὶ τοῦ τ' καὶ τοῦ ἁπλοῦ μέλλοντος dajadήσω (τὸ ῥῆμα dajanmak τουρκ. = ὑπομένω). Ὅπως δὲ ἐν τούτοις ἡ μία λέξις χωρίζεται εἰς δύο, οὕτως ἐν ἄλλοις αἱ δύο ἑνοῦνται εἰς μίαν, πρβλ. 469 νὰ θέλω **τσαικαλά,** ἐσύ 'σαι **τσαικαλά**, δὲ σου χρζάζεται **τσαὶκαλὰ** ἀντὶ τσαὶ καλὰ=καὶ καλά.

Σελ. 487 «νὰ τοῦ μετρήσω τὴρ ράση του μὲ κάμποσες διπλαριὲς τοῦ σπατθσοῦ μου τσαὶ **νὰ τὸν ἐποτσεῖ** ποῦ τοῦ πρέπει»· καὶ ταῦτα ἐξέδωκε κακῶς ὁ κ. ἐκδότης, γρ. τσαὶ νὰ

τόνε πῶ (ἔ)τσι ποῦ τοῦ πρέπει, ἤτοι νὰ τὸν εἴπω, ὀνομάσω συκοφάντην κτλ.

Σελ. 299. **Κεῖνος** τοῦ νοῦ του τὄβαλε γυναῖκα νὰ σὲ πάρῃ. Καὶ ἐν τούτοις κακῶς ἐξεδόθη κεῖνος τοῦ νοῦ του ἀντὶ κεῖνος 'ς τὸν νοῦν του κλπ., διότι δὲν λέγεται, ἐφ' ὅσον γινώσκω, βάζω τοῦ νοῦ μου, ἀλλὰ 'ς τὸν νοῦν μου.

Ὁμοίως ἐξέδωκε 346 «Ἀϊ μου Γεώργη, ἀφέντη μου, ὄμορφο καβαλλάρη» ἀντὶ ὑφὲν ὁμορφοκαβαλλάρη ἢ τοὐλάχιστον ὄμορφε καβαλλάρι. Διότι προφανῶς τὸ οὐδ. ὄμορφο, ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς τῆς κλητικῆς καβαλλάρι, εἶναι ἄτοπον.

Ὡσαύτως κακῶς ἤκουσε κακὸ ἀντὶ καλὸ ἐν σελ. 389 καὶ οὕτως ἐξέδωκε καὶ ἡρμήνευσε πλημμελῶς τὸ Ἰησουϊτικὸν πασίγνωστον παράγγελμα «λεῖψε ἀπὸ τὸ ***καλό,*** μή σου κολλήσῃ κρῖμα (ἢ νὰ μὴν ἐμπῇς 'ς τὸ κρῖμα)· ἀνθ' οὗ γράψας κακὸν ἡρμήνευσε bleib fern von dem Bösen . . . ».

Ἐν σελ. 346 ἀναγινώσκεται Μωρὴ στσύλα, μωρ' ἄπονη, μωρὴ θεοκριμένη. Δὲν ηὗρες κρίσι νὰ μὲ πᾷς καδῆ, νὰ μὲ καλέσῃ. Μὸν μὲ . . . Ἐν δὲ 321 Δὲν εἶχες κρίσι νά με πᾷς καδῆ νά μ' ἀγκαλέσῃς. Μὸν μέ.» ἀντὶ Δὲν εἶχες κρίσι νά με πᾷς, καδῆ νά με καλέσῃς (ἢ νά μ' ἀγκαλέσῃς), τ. ἔ. τὸ καδῆ ἔρχεται δεύτερον μετὰ τὸ κρίσιν, καὶ δὴ στικτέον πρὸ αὐτοῦ. Κακῶς ἐξέδωκε καὶ ἐν σελ. 308 τσ' ***ὡς*** ἔσει φύλλα ἡ ἐλιά, καντήλια θά σου τάψω, ἀντὶ τσ' ὅσά'χει· πρόκειται περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἀναφθησομένων κανδηλῶν οὐχὶ περὶ τοῦ τρόπου κλπ. Ὡσαύτως καὶ 324 τ' ἀδέρφι μου ζατρέψετε τσ' ἂς πᾶσιν ***ὅπου*** ἂς πᾶσιν, ἀνθ' οὗ γρ. ***ὅσα*** ἂς πάσιν· πρόκειται περὶ τοῦ ποσοῦ τῆς γενησομένης διὰ τὴν θεραπείαν δαπάνης. Σελ. 454 κεῖται «Καὶ μηπωσιὰ τὸ ξέρει πῶς εἶναι ***'ς τὸν ἀπάνω*** ὁ γυιός της ποῦ τάξατε (γρ. τάξανε) μιὰφ φορὰν οἱ μάνες μας νὰ παρτοῦμε . . . ; Καὶ «Καλὲ κοπέλες μου, ὁ γυιός μου τοσαϊὰ χρόνια χαμένος 'πὸ τὸν ἀπάνω ***κόσμο***» ἡ φράσις καὶ ἡ ἔννοια ἐν ἀμφοτέροις ἡ αὐτή· ἀλλ' ὁ συγγρ. ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως παρέλιπε τὸ κόσμον εἰς τὴν πρώτην φράσιν. Διότι δὲν λέγεται, ἐφ' ὅσον γινώσκω, ὁ ἐπάνω ἐλλειπτικῶς τοῦ κόσμος ἐπὶ τῆς ἐννοίας ταύτης.

Σελ. 478 γράφει «ἄς μὴν τοῦ μιλήσω νὰ μὴν τσαὶ τίποτε» ἔνθα

τὸ τσαὶ φαίνεται νοῶν ἐπὶ τοῦ καί, τ. ἔ. οὐδαμῶς νοῶν. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι γρ. νὰ μὴν ξέρῃ τίποτε, διότι συγκεκομμένος τύπος τσὲ ἐπὶ τοῦ ξέρει ἐν Καλύμνῃ εἶναι ἀνήκουστος. Αὐτὸς οὗτος γράφει ἐν σελ. 58 ὅτι μόνον ἐν Σύμῃ παρετήρησεν ἀποβολὴν τοῦ ρ, ξέω (ξέρω). Πρόσθες ὅτι μετὰ τὸ νὰ μὴν ἀπαιτεῖται ῥῆμα.

Κακῶς ἀνέγνω ἐν σελ. 459 ποῦ τὸ ζήτησα ἀντὶ -σες καὶ νἄφτῃ ἀντὶ νά 'ρτῃ· φι- ἀντὶ ψη- ἐν σ. 294 «ἂν δὲν περιφανεύγεσαι κι' ἂν δὲν **φιλοκρατιέσαι** ἀντὶ **ψηλοκρατιέσαι**. Σελ. 295 ἐφτὰ κ' ὀχτὼ μερόνυκτα **μυρίζω** νἄβρω κλῆμα ἀντὶ γυρίζω. Σελ. 352 ὅλοι τοὺς ποχωρίσουμαι τjαὶ σένα θέλω ἄdρα ἀντὶ **(ἀ)ποχωρίζουμαι**, οὕτω δ' ἀπαλλασσόμεθα καὶ τοῦ παραδόξου τούτου ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ ἁπλοῦ μέλλοντος, ὃν ἀπροσέκτως παρέθηκεν ἡμῖν ὁ κ. ἐκδότης.

Ἐπ' ἴσης κακῶς ἀνέγνω σελ. 308 θέλει καράβι ἀπὸ **σκαροῦ** πανιὰ ἀπὸ βολόνη ἀντὶ ἀπὸ **σκαριοῦ** (ἐσχαρίου) ἤτοι πλοίου νέου, καινουργοῦς καὶ βολόνι, διότι τὸ βολόνι λέγεται οὐχὶ ἡ βολόνη. 315. Ἡ κακοριζικιά μου **ναι** εἶναι γιὰ μιὰν ἀγάπη ἀντὶ ἡ κακορριζικιά μου **ἐμὲν** εἶναι κλπ.

Ὡς φαίνεται ἐκ τούτων, ἡ ἀνωτέρω ἐξενεχθεῖσα κατ' εἰκασίαν ὑπόνοια περὶ τῆς παραλαβῆς καὶ ἐκδόσεως ξένων χειρογράφων ἀληθεύει. Διότι πολλὰ βεβαίως τῶν σφαλμάτων δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσιν ὡς παρακούσματα, καίτοι ὁ κ. συγγρ. ἐπιρρίπτων (σ. 61 σημ. 2) τοῖς Ἕλλησι τὴν μομφὴν ὅτι δὲν ἔχουσι τὸ οὖς ἱκανῶς λεπτόν, ἵνα ἀντιλαμβάνωνται τῶν ἐκφωνουμένων φθόγγων (die Griechen selbst haben in dieser Hinsicht kein feines Ohr) φαίνεται διϊσχυριζόμενος ὅτι αὐτὸς ἔχει τὸ οὖς ἀληθῶς λεπτότατον καὶ ὀξύτατον. Ἄλλα δ' ὅμως δὲν δύνανται προφανῶς νὰ νοηθῶσιν ὡς παρακούσματα, ἀλλ' εἶναι ἀναγκαίως παραναγνώσματα· τοὐλάχιστον ἐγὼ δὲν νοῶ πῶς π. χ. θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀκούσῃ πλημμελῶς τὸ ἐκκλησιὰ θρονιάζου, τὸ ψηλοκρατειέσαι, τὸ ἐφτάκοιλο, τὸ καλό, τὸ 'ς τὸν νοῦν του τό 'βαλε, τὸ ἀπὸ σκαριοῦ κττ. κττ. ὥστε νὰ γράψῃ τοιαῦτα ὁποῖα ἔγραψεν ὁ κ. συγγρ.· νοῶ δ' ὅμως κάλλιστα πῶς ἐκ χειρογράφου κακῶς γεγραμμένου ἀνέγνω ἄλλ' ἀντ' ἄλλων καὶ ταῦτα, ἀμελέτητα μάλιστα καὶ ἀκατανόητα αὐτῷ, ἔσπευσε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ ὡς ἐπιγέννημα μακρᾶς ἰδίας αὐτοῦ ἐργασίας.

Καὶ ταῦτα μὲν καὶ τὰ τοιαῦτα δυνάμεθα διορθοῦντες οὕτω νὰ νοήσωμεν· ἄλλα δ'ὅμως εἶναι οὕτω κακῶς καὶ ἐφθαρμένως ἐκδεδομένα, ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεταί μοι ὅτι, οὔτε ὁ συγγραφεὺς ἐνόησε τὰ κείμενα ἃ ἐξέδωκεν, οὔτε ὁ ἀναγνώστης οὐδ' αὐτὸς ὁ ἐμπειρότατος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης δύναται νὰ νοήσῃ αὐτὰ ὀρθῶς. Ἀναγράφω χάριν δείγματος ἀκόμη δύο τρία παραδείγματα:

Σελ. 301. «Πιάνει **παπάδες δώδεκα νεράδους δεκαπέντε**». Ἡμεῖς γινώσκομεν ὅτι μετὰ τὸ παπᾶδες ἐν τοιαύταις ῥήσεσι συνάπτεται τὸ διάκοι, τὸ ἀναγνῶσται κλπ., ἀλλὰ τὸ νεράδους οὐχί. Ἐν Νισύρῳ λέγεται τὸ ὄνομα ἀνεράδος (ἀπὸ τοῦ νεροῦ), ἀλλὰ δηλοῖ τὸν σωλῆνα δι' οὗ ἐν καιρῷ βροχῆς τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ δώματος τῆς οἰκίας ῥέει εἰς τὴν δεξαμενήν· ἐδῶ προδήλως δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ τοῦτο, διότι προφανῶς δὲν εὐαρμοστεῖ ἡ ἔννοια αὕτη.

Σελ. 351 «γυρίζαν τριγυρίζανε τὰ ποτισμένα ὄρη». Ἀλλ' ὄρη ποτισμένα οὐδεὶς οὔτε εἶδεν οὔτε ἐνόησε. Μήπως ἦτο γεγραμμένον χιονισμένα, ὁ δὲ κ. συγγρ. ἀνέγνω ἄλλ' ἀντ' ἄλλων;

Σελ.531 ἀναγινώσκεταί τι ἄξιον προσοχῆς ἀλλ'ἀτυχῶς οὕτως ἀνάπηρον, ὥστε τὸ ἐξ αὐτοῦ κέρδος ἀπόλλυται. Τσώπα σύ, τσ' ἐν ἐξέρεις τὸν κόσμο **σου** κόμα. Ἐσὺ τθὰ λές, πῶς **τα** γέννησες. — Ἀμμὲ πῶς νὰ λέω πῶς τὸ γέννησα; — Μωρή! πῶς γεννᾷ **ἡ γέρισσα** ταὐκό; Ἀντὶ τοῦ σου καὶ τὰ γρ. σὺ καὶ τό, ἀλλ' ἆρά γε τὸ ἡ γέρισσα ἀνεγνώσθη ὀρθῶς ἢ ἄλλο τι κρύπτεται ὑπ' αὐτό; Ἂν ὀρθῶς, τότε ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ἡ ὄρνιθα ἐγένετο ἡ ἔρνιθα-ἔρινθα-ἔρισσα, ὅθεν ἡγ ἔρισσα. Ἀλλὰ τίς πιστεύει εἰς τὴν ἀληθῆ ὕπαρξιν τοῦ ἡγ ἔρισσα; Καὶ ἆρά γε ἐκφωνοῦνται ὄντως δύο σσ; Ἀφοῦ αὐτόθι τὸ ἀρχαῖον διπλοῦν σσ ἐτράπη εἰς ττσ, τότε ἀνεπτύχθη νεώτερον σσ; ἢ μήπως ἐκφωνεῖται ἁπλοῦν σ;

Σελ. 336 γράφει κακῶς «θαμπό 'ναι πάλι θάμα» ὅπερ ἑρμηνεύει «δὲν εἶναι θαμπόν, ἀλλὰ θαῦμα φανερόν». Ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι ἑρμηνεία, ἀλλ'ὑποβολὴ ξένης σημασίας καὶ ἐννοίας εἰς κείμενον, οὐδεμίαν ἀληθῶς ὑγιᾶ παρέχον ἔννοιαν.

Σελ. 497 «εἶντα **μάντεμα** νά 'ρτω νὰ σοῦ 'πῶ ψόμματα;» τὸ μάντεμα τοῦτο καταλείπει ὁ κ. ἐκδ. ἄνευ τινὸς ἑρμηνείας, ὁ δὲ ἀναγνώστης θὰ συνάψῃ μὲν βεβαίως πρὸς τὸ μάντευμα (μαντεύω), ἀλλὰ δὲν θὰ γίνῃ οὕτω σοφώτερος.

Ἄλλα νοεῖ ὁ ἔμπειρος τῆς γλώσσης, ἀφοῦ πρῶτον διορθώσῃ αὐτά, διότι ὅπως ἔχουσιν ἐκδοθῆ εἶναι τελείως ἀδιανόητα. Οὕτω λ. χ. σελ. 346 κεῖται «τσ' πέdε βάνω γιὰ ξαdά, τσ' δέκα γιὰ μητάρια»· ὁμολογῶ ὅτι δὲν νοῶ διατί γράφει ***τσ' πέ**dε*, ***τσ' δέκα***, ἀφοῦ τὴν συλλαβὴν πλήρη ἀπαιτεῖ τὸ μέτρον (ὁμοίως γράφει σ. 518 τσαὶ μετ' πό, πρᾶγμα παντάπασιν ἀδύνατον). Καὶ τὸ μητάρια οὐδένα νοῦν ἔχει, γρ. μιτάρια ἀπὸ τοῦ μίτος μιτάριον.

Σ. 451 γράφει πᾶνε ***καλλιάν τους*** ἑρμηνεύων διὰ τοῦ καλὴν δουλειάν. Καὶ ὅμως ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐξηκριβώθη τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως ἐκ τοῦ πάω νὰ ***κάμω δουλειά μου***-κάμου λειά μου-καλειά μου· πρβλ. Ἀθηνᾶς, Τόμ. Β' σ. 335, καὶ Λασκαράτου ποιήμ. (ἔκδ. 1872) Τόμ. Β' σ, 156 σημ. «καλειά μου· κάμω δουλειά μου-κάμω λειά μου καὶ τέλος καλειά μου».

Σελ. 489 γράφει, «τθωρεῖ ἕνα μάρμαρο μεάλο τσαὶ στὴ ***σωφύλλιασίν του*** μέσα ἦτο μπημένη ἡ μύτη τῆς σαΐττας του», ἑρμηνεύει δὲ διὰ τοῦ Geäder. Ἀλλὰ πῶς εἰς τὰς φλέβας, ὡς λέγομεν, τοῦ μαρμάρου ἠδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ τὸ ἄκρον τοῦ βέλους; Ἡ ὀρθὴ γραφὴ καὶ δὴ καὶ ἑρμηνεία ἔχει ἄλλως, ἤτοι σοφίλιασιν ἀπὸ ῥήματος φιλιάζω (φίλος) ***συφιλιάζω*** καὶ κατὰ παρετυμολογίαν σοφιλιάζω (ἴσαἠ ἔσω + -) = προσαρμόζω, ταιριάζω, λεγόμενον ἐπὶ ξύλων, λίθων καὶ παντὸς ὅπερ διὰ τῆς τέχνης προσαρμόζεται πρὸς ἄλλο. Τὴν λέξιν ἀνέγραψα καὶ ἡρμήνευσα πρὸ ἐτῶν ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Η' σ. 362 κρίνων τὸ Στρατηγικὸν Κεκαυμένου γράψας «συμφιλιάζειν (νῦν ἐν Κρήτῃ ***σοφιλιάζω*** ἐπὶ τῆς τελείας προσαρμογῆς τῶν ξύλων ὑπὸ τῶν λεπτουργῶν)». Καὶ ἐν τούτῳ ἄρα νοοῦνται αἱ προσαρμογαὶ τῶν μαρμάρων, τὰ δὲ φύλλα οὐδεμίαν ἔχουσι χώραν.

Σελ. 497 «δὲν τθέλει νὰ παντρευτῇ τσαὶ νὰ κοσμίσῃ τσαὶ νὰ τῆς κάμῃ κλερονόμο»· ἐνδοιάζων ἀνάγει τὸ κοσμίσῃ τοῦτο εἰς οἰκοσημίσῃ ἐκ τοῦ οἰκοσήμου. Ἀλλὰ τὸ κοσμίζω σημαίνει εἰσέρχομαι εἰς τὸν κόσμον, φράσις λεγομένη συνήθως ἐπὶ τῶν ἐρχομένων εἰς γάμον, μπαίνουν 'στὸν κόσμον, καὶ δὴ ἡ ἐκ τοῦ κόσμος παραγωγὴ αὐτοῦ προφανής. Πρβλ. καὶ κοσμικὸς ἐναντίον τοῦ καλόγηρος. Σελ. 294 «βάλε ***τὸ φιλοκάλικο*** κ'ἔμπα 'ς τὸ περιβόλι»· τί πρᾶγμα εἶναι τὸ φιλοκάλικο, ἀγνοῶ· γινώσκω μόνον τὸ φελλοκάλικο=καλίκια (caliga) ἐκ φελλοῦ, ὑποδήματα

γυναικεῖα, ἐλαφρὰ ὁποῖα φέρουσιν αἱ γυναῖκες ἐν Κρήτῃ καὶ ἰδίᾳ ἐν Σφακίοις, λοιπὸν γρ. καὶ ἐδῶ φελλοκάλικο. Δὲν ἤκουσε τὸ διπλοῦν λλ;

Σελ. 323. Στὴν ἐρημιά της **ἄραες** τσαὶ κλέφτες νὰ μὴν ἔσῃ; Ὁμοίως γράφει καὶ σελ. 482 **ἄραες** ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ἆρά γε(ς). 331 τὸ συκο(γ)είρι=σύκων ἁπλώστρα ἀντὶ συκογύρι (ἀπὸ τοῦ γῦρος (κυκλοτερὴς τόπος) πρὸς ἅπλωσιν σύκων· ἐν Νάξῳ συκοῦρι καὶ λιοῦρι=συκών, ἐλαιὼν περιβεβλημένος τοίχῳ. Σελ. 323 γράφει νὰ τὲς 'πωλέρνῃ ἑρμηνευόμενον διὰ τοῦ ἀποθέσῃ· ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι ἀπολέρνεις (ὅπως ἀλλαχοῦ 162) γράφει μὲν αὐτὸ ὁ συγγρ. ὀρθῶς (ἀ)πολέρνω, παράγει δὲ ἐκ τοῦ ἀπολύω (!), καὶ ἀλλαχοῦ (482] 'πολιάρῃ, ἀνάγει δὲ εἰς ἀνύπαρκτον ἀπολιγάρῃ, καὶ ἐμόλυκεν 62 εἰς ἀπόλυκεν παραδεχόμενος τροπὴν τοῦ π εἰς μ· πάντα ἄτοπα. Πρόκειται συμφυρμὸς δύο συνωνύμων ῥημάτων τοῦ Ἑλλ. ἀπολύω καὶ τοῦ Ἰταλ. molare· ἐντεῦθεν τοῦτο μὲν λέγεται ἀμολάρω καὶ ἀπολάρω, ἀμολέρνω καὶ ἀπολέρνω, ἐν Νισύρῳ μολέρω, τοῦτο δὲ ἀπολῶ, ἀπολνῶ, ξαπολυῶ καὶ ξαπολνῶ καὶ ἀμολῶ, ἀπολυῶμαι, ἀμολυῶμαι, ἀπολυτὸς καὶ ἀμολυτός, ἀπολυσιῶνας ἐν Κρήτῃ καὶ ἀμολυσιῶνας ἐν Νισύρῳ κλπ. Αὐτὸς ὁ κ. συγγραφεὺς δημοσιεύει σελ. 335 μολᾶτε καὶ ἑρμηνεύει διὰ τοῦ ἀφήσατε καὶ σ. 308 «παρασκευὴ τὸ μόλαε».

Σελ. 333 κεῖται γρί, καίτοι ὁ νοῦς τοῦ χωρίου δὲν φαίνεται ἀποκρούων τὸ πασίγνωστον γρῦ.

Σελ. 506 γράφει ἀντειρτζέτο καὶ ἑρμηνεύει ἐδίσταζεν· ἀλλὰ τί ῥῆμα εἶναι τοῦτο τὸ ἀντειρτζέτο, δὲν ἐνόησεν, ὡς φαίνεται, ὁ κ. συγγρ. Ἂν ἔγραφεν ὀρθῶς διὰ τοῦ η ἀντὶ ει, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναγάγῃ εὐκόλως εἰς τὸ ἀρχαῖον τηροῦμαι, καὶ μετὰ τῆς ἐν προθέσεως ἐντηροῦμαι, ὅπερ πολλαχοῦ σήμερον λέγεται ἐπὶ τοῦ φοβεῖσθαι, συστέλλεσθαι, διστάζειν κλπ.

Σελ. 508 «νὰ μοῦ τινάξῃ τὴν προβζὰ τσειανὰ τσειανά, ἀμμ' ἡ καλή μου τύση ἤφερέμ με νὰ γλυτώσω 'γώ», ἀντὶ τοῦ ἀδιανοήτου τσειανὰ τσειανὰ γρ. τσι(γ)ανὰ τσι(γ)ανὰ = σιγανὰ σιγανά.

Σελ. 300 ἀναγινώσκεται σέλινα, σέλιν ἔτρυγα, πράσα ἐπρασολόουν, ἐν οἷς καὶ τὸ σέλιν καὶ τὸ ἔτρυγα φαίνεται ὅτι ἀνέγνω κακῶς· ἴσως γρ. σέλινα, σέλιν' ἔτρωγα.

Τῶν ἐν σελ. 374 κἑξ. ἀναγραφομένων παροιμιῶν τὰς πολλὰς νοεῖ καὶ ἑρμηνεύει πλημμελῶς. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὅπως τὰ ἀνέκδοτα οὕτω καὶ αἱ παροιμίαι φέρονται ἐν τῷ λαῷ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, διὸ καὶ ποικίλας πολλάκις προσλαμβάνουσι μορφὰς τοῦ περιεχομένου διαμένοντος τοῦ αὐτοῦ ἢ σχεδὸν τοῦ αὐτοῦ. Ἀκριβῶς δέ τούτου ἕνεκα ὅτι ζῶσιν ἐν τῷ πραγματικῷ βίῳ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ καὶ ἀντλοῦνται ἐξ αὐτοῦ, παριστῶσι μὲν σαφῶς καὶ πιστῶς τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν καὶ τὴν ἀληθῆ γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, δὲν εἶναι ὅμως αἰσθηταὶ καὶ εὐκόλως νοηταὶ εἰς τὸν ξένον, τὸν στερούμενον τῆς ψυχολογικῆς ἀντιλήψεως τοῦ μεταχειριζομένου αὐτὰς λαοῦ. Τοῦτο ἐνθυμούμενός τις θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι συγγνωμονικὸς πρὸς τὸν ἀλλογενῆ λόγιον, ἂν μόνον τὰ δυσκολώτερα παρενόει. Ἀτυχῶς ὁ κ. συγγρ. παρανοεῖ καὶ τὰ εὐκολώτατα.

Οὕτω λ. χ. εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῶν παροιμιῶν τούτων γράφει σελ. 373 «ἀγένειο ζευγάρι, μαῦρο ἀλώνι», καὶ μεταφράζει ein ungeborenes Ochsenpaar, eine schwarze Tenne. Ἀλλά, νομίζω, ἀγέννητοι βόες δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσωσι ζεῦγος. Ἔπειτα τὸ ἀγένειο ἠξεύρω ἐγὼ ὅτι λέγεται κυριολεκτικῶς καὶ συνήθως ἐπὶ ἄλλης ἐννοίας (πρβλ. παρ' Ἐρωτοκρίτῳ τὸ ἀγένειο παλληκάρι, καὶ ἀγένειος ἀρχαῖον). Τὸ πᾶν ἄρα ἀδιανόητον. Καὶ ὅμως ἡ ἔννοια δὲν εἶναι τοσοῦτον δύσκολος, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι ὅταν λίαν μικρᾶς ἡλικίας ἄνθρωποι (ἀγένειος) νυμφεύωνται (ἀποτελῶσι ζεῦγος), τότε δὲν προκόπτουσιν εἰς τὰ τέκνα, τὴν διοίκησιν τοῦ οἴκου κττ.· τοῦτο δὲ λέγεται - ἐξακολουθούσης τῆς μεταφορᾶς ἀπὸ τοῦ λεχθέντος ἤδη ζευγάρι -ὅτι κάμνουν μαῦρο ἀλώνι.

Σελ. 380 ἀναγνοὺς κακῶς ***στὴν*** Πόλιν ἀντὶ τὴν Πόλιν ἐξέδωκεν ἐσφαλμένως Γρdζὰ δὲν τὤρπιντζε νὰ παντρευτῇ τσαὶ προυτσόν της dζύρευτσε στὴν Πόλιν, ἡρμήνευσε δ' ὅμως ὡσεὶ ἔκειτο ἁπλῶς τὴν Πόλιν, ἤτοι=Eine Alte hatte keine Hoffnung mehr zu heirathen und begehrte doch als Mitgift K/pel. Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς μεταφράσεως *eine* φαίνεται πλημμελές.

Σελ. 385 «θέλεις θέριζε τσαὶ δένε, θέλεις δένε τσαὶ κουβάλιε»· τὴν φράσιν ταύτην παρανοεῖ τελείως διατεινόμενος ὅτι σημαίνει ὅτι ἀμφότερα εἶναι ἐξ ἴσου ἐπίπονα, δὲν βλέπει δὲ ὅτι οὐχὶ περὶ

δύο ἀλλὰ περὶ τριῶν πράξεων ὁ λόγος καὶ πανούργως ὁ λέγων ὑποβάλλει εἰς τὸν πρὸς ὃν ἀποτείνεται τὴν αἵρεσιν νὰ ἐκλέξῃ πάντοτε δύο ἐκ τῶν τριῶν, θέλεις θέριζε καὶ δένε, δηλ. τοὺς στάχυς, (ὅτε ἐγὼ μόνον θὰ κουβαλῶ = θὰ μεταφέρω αὐτοὺς εἰς τὸ ἁλώνι), θέλεις δένε καὶ κουβάλειε, ὅτε ἐγὼ μόνον θὰ θερίζω. Πρβλ. τὸ λόγιον «ἄλφα βῆτα κόψε πίττα, δὸς ἐμὲν καὶ τοῦ Νικήτα. Κι' ἂν δὲν φτάξῃ, κόψε κι' ἄλλη, δὸς ἐμὲν καὶ τοῦ Μιχάλη». Βλέπετε ἑκάστοτε τὸ ἐμέν!

Ἡ παροιμία «κουκκιά 'φαγες κουκκιὰ μαρτυρᾷς (ἢ κουκκιὰ ξέρεις ἢ μολογᾷς) διδάσκει σελ. 389 ὅτι λέγεται ἐπὶ τοιούτων οἵτινες χωρὶς νὰ τὸ ἠξεύρουν, προδίδουσι τὰς πράξεις των.

Σελ. 391 μεταφράζει τὴν παραγγελίαν «Μὲ τὸν καλύτερό σου φάε, πιέ, καὶ νηστικὸς σηκώσου» διὰ τοῦ . . . und stehe nüchtern auf ἀντὶ hungrig. Οὐχὶ περὶ νήφοντος ἀλλὰ μᾶλλον περὶ πεινῶντος ὁ λόγος, ἄλλως δὲ πάντοτε πρέπει νὰ ἐγείρηταί τις νήφων.

Σελ. 401 ἑρμηνεύων τὴν παροιμίαν «ποντικὸς 'ς τὴν τρύπα (γρ. τρῦπα) δὲν ἐχώρει τσ'ἤσυρνε τσαὶ κολοκύτθα» λέγει ὅτι ἐφαρμόζεται ἐπὶ ἀνθρώπων, οἵτινες πρᾶγμα ἀδύνατον νομιζόμενον ἐκτελοῦσι!

Τὴν φράσιν «μὲ τὴ φωνὴν τσ' ὁ Λάζαρος» δὲν νοεῖ μεταφράζων «An der Stimme [erkennt man] auch den Lazarus» καὶ διατεινόμενος ὅτι ἀναφέρεται εἰς τοιούτους οἵτινες ἐν τῇ ὁμιλίᾳ αὐτῶν αἴφνης καθιστῶσιν ἑαυτοὺς γνωστούς! Ἡ παροιμία «ἂς ἦν'(γρ. εἶν') καθάριο τὸ γυαλί, τσ' ἂς ἦν κακὰ ποῦ τὸ λαλεῖ» διδάσκει ὅτι λέγεται ἐπὶ ἀδυναμιῶν ἃς δὲν θέλει τις νὰ βλέπῃ. Καὶ ἄλλη «ἄψετέ μου τὸ λυχνάρι νὰ κουρέψω πέντε δέκα τσαὶ τὴ μισοκουρεμμένη» ἐπὶ τοιούτων, οἵτινες δὲν ἠξεύρουν πῶς νὰ περάσουν τὴν ὥραν των!

Σελ. 404 «σ'ὄπσο δάσκαλο (θ)ὰ κάτθτσῃς τέdζα γράμματα θὰ μάτθῃς» τὰ γράμματα ἑρμηνεύει διὰ τοῦ Buchstaben = ἀλφάβητον, ἀντὶ διὰ τοῦ Lehre, μαθήματα δὲν παρατηρεῖ δὲ ὅτι οὕτως ἑρμηνευομένη ἡ παροιμία ψεύδεται, διότι πάντες οἱ ὁμοεθνεῖς τὸ αὐτὸ ἀλφάβητον παρὰ τῶν διδασκάλων μανθάνομεν, ἐνῷ ἡ παροιμία τἀναντία λέγει ὅτι παρ' ἄλλων ἄλλα μανθάνομεν μαθήματα.

Σελ. 405 ἑρμηνεύει τὸ ἔλα διὰ τοῦ geh ἀντὶ komm ἐν τῇ γνω-

στῇ φράσει στεῖλ'μου, μάνα, τὴν εὐτσή σου. Ἔλα, γυιέ μου τσ' ἀπατός σου (ἢ ἔλα παιδί μου καὶ πάλι νὰ ἰδοῦμεν), ὅπερ παρερμηνεύει Geh (nur), mein Sohn, und verdiene ihn dir selbst.

Σελ. 413 γράφει, »ὦ τωρινέ μου λοϊdζμέ, ποῦσουν νὰ σέ 'χα πρῶτα», ἑρμηνεύει δὲ τὸ τωρινὲ διὰ τοῦ damalige=ὁ τότε, ὁ ἀλλοτινός. Ὁμοίως ἑρμηνεύει παραδόξως σελ. 376 τὸ πρέπει διὰ τοῦ regnet = βρέχει. Ποῦσουν, ***παῖ***, ποῦ 'σουν, μπεμπέ, ποῦσουν πετεινὲ στραβέ; γράφει σ. 402, καὶ μεταφράζει Wo warst du, *Kind*, wo warst du, Baby, wo warst du *schiefer* Hahn? ἔνθα πρὸς τῇ παραδόξῳ κλητικῇ παῖ θαυμάσιος καὶ ὁ schiefer (λοξός, σκολιός, πλάγιος ἀντὶ blind τυφλὸς) Hahn! Πρόσθες ὅτι προηγουμένου τοῦ ἤσουν τοῦ **λήγοντος** εἰς ν, ἀδύνατος ὅλως ἡ μετ' αὐτὸ προφορὰ τοῦ π καθαροῦ. Πάντως ἄρα ἀναγνωστέον ὧδε: ποῦ' σουν μπέ, ποῦ 'σουν, μπεμπέ, ποῦ 'σουν πετεινὲ στραβέ, καὶ ἐκληπτέον ὅτι ἡ πρώτη συλλαβὴ τῆς ἑξῆς λέξεως μπεμπὲ ἐλέχθη καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ἡμιστιχίῳ, ὅπως πολλάκις συμβαίνει (πρβλ Passow, Δημ. Ἀσμ. σ. 468).

Σελ. 155 ἐτυμολογεῖται τὸ ἀλικοντίζω ἔκ τινος ἀνακεντρίζω καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ contra. Ἀλλὰ τὸ ῥῆμα εἶναι Τουρκ. alikoimak.

Σελ. 471 τὸ Τουρκ. τσιράκι (=μαθητής, διδασκόμενος μάλιστα τέχνην τινὰ) ἑρμηνεύεται διὰ τοῦ ῥογατούρι=μισθωτός, ἐνῷ τὸ μὲν τσιράκι οὐδένα λαμβάνει μισθόν, τὸ δὲ ῥογατούρι οὐδεμίαν μὲν μανθάνει τέχνην, λαμβάνει δὲ ῥόγαν, μισθόν. Σελ. 478 νοεῖ τὸ Τουρκ. dαβατζῆς ἐπὶ τοῦ συνηγόρου (Anwalt) ἀντὶ ἐπὶ τοῦ διαδίκου.

Καὶ τὸ Τηγάνι τῆς Σάμου δὲν συνάπτεται, ὡς γνωστὸν σήμερον, πρὸς τὸ Ἑλλ. τήγανον=τηγάνιον, ἀλλὰ πρὸς τὸ Ἰταλ. doana.

Πολλοὶ τῶν στίχων εἶναι διὰ τὴν κακὴν ἀνάγνωσιν διεφθαρμένοι ἅτε ἢ ἐλλιπεῖς κατά τινα συλλαβὴν ἢ περιττεύοντες κατ' ἄλλην, ἢ κακῶς τονιζόμενοι, πάντα σαφῆ τεκμήρια τοῦ ὅτι ἢ οὐδὲν τούτων αἰσθάνεται ὁ κ. συγγρ. ἢ παρ' ἀμαθεστέρων συλλογέων παρέλαβε καὶ ἀβασανίστως ἔστειλεν εἰς τὸ τυπογραφεῖον. Οὕτω λ. χ. σ. 342. Ἐγὼ πολλὲς ἐφίλησα, λεύτερες, bαdρεμένες, τσαὶ παπαδιές, καλογριὲς τσ'ἀπάρθενα κοράσια· ἡ ἔλλειψις τοῦ καὶ μετὰ τὸ παπαδιὲς καθιστᾷ τὸν στίχον ἄμετρον, ἐκτὸς ἂν τις θέλῃ ν'ἀναγνώσῃ τετρασυλλάβως τὸ καλογριές, ὅπερ ἐσφαλμένον. Τὸ ὀρθὸν εἶναι τσαὶ πα-

παδιὲς τσαὶ καλογριὲς τσ'άπ... Οὕτω δὲ διὰ τοῦ τσαὶ τσαὶ τσαὶ φαίνονται ὀφθαλμοφανέστερον καὶ τὰ πολλὰ κατορθώματα τοῦ...

Ὁμοίως εἶναι ἄμετρος καὶ ἄλλος στίχος σελ. 352 διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ καί· νὰ φυτέψω λεμονιές, τ̮ζιτριές, προτοκαλιές ἀνθ' οὗ γρ. τσιτριὲς καὶ προτοκαλ̮ιὲς κττ. κττ.

Μάλιστα δὲ πάντων παράδοξος ἐφάνη μοι ἡ περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γραμματικήν, ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν, ἀπειρία τοῦ κ. συγγρ. Εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 545 καὶ 554 τὴν παραγωγὴν τοῦ τυλώνω ἐκ τοῦ τίλλω, καὶ τὴν τερατώδη παρέκτασιν τοῦ ἀπολυῶ εἰς ἀπολέρνω.

Ὁμοίως γράφει σελ. 462 ἐσυλλοΐζετο ποῦ νὰ γύρῃ. Τὴν αὐτὴν γραφὴν εὑρίσκομεν καὶ 295, μόνον δὲ ἐν σελ. 352 τὴν ὀρθὴν νὰ διαγείρῃ. Διότι, ὡς γνωστόν, ἀρχαῖον ῥῆμα γύρω (ἀνα-δια-ἀπο) δὲν ὑπῆρχεν, οὐδ' ἐκ τοῦ ὀνόματος γῦρος ἢ τοῦ ἐπιθ. γυρὸς ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ νέον Ἑλλ. ῥῆμα βαρύτονον γύρω, ἀλλὰ μόνον γυρόω, γυρεύω, γυρίζω. Τὸ ῥῆμα τοῦτο τῆς νέας Ἑλλ. γλώσσης ἀνάγεται εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐγείρω, ὅπως πρὸ πολλοῦ ἀπεδείχθη (πρβλ. Morosi, Stud. σ. 172 καὶ Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Α' 131), ἀλλ' ὁ κ. συγγρ. δὲν ἐφρόντισε νὰ μελετήσῃ τὰ ἤδη ἐγνωσμένα.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γράφει σελ. 481 καένας νὰ μὴ **καύσεται**, ἑρμηνεύει δὲ διὰ τοῦ καύχεται· ἀλλ' οὔτε ἀρχαῖον ῥῆμα καύχομαι ὑπῆρχεν οὔτε τὸ νέον καύσεται φαίνεταί μοι ὀρθῶς ἔχον. Μήπως ὁ συλλέξας ἔγραψε καυσέται ἤτοι καυχει̮έται ἐκ τοῦ γνωστοῦ καυχῶμαι, ὁ δὲ κ. συγγρ. ἠπατήθη διὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν τοῦ τόνου καὶ οὕτως ἔπλασεν ἡμῖν ῥῆμα βαρύτονον καύχομαι; Βεβαίως **δὲν ἤκουσε** καύσεται προπαροξύτονον.

Ἀπίστευτα φαίνονται τὰ ἐν σελ. 212 ἀναγινωσκόμενα, «ἐφτάγιανος παρὰ τὸ γιάνω (ἰάω)· πρβλ. γιασμένος Ἀμοργῷ, γιαίνω Σύρῳ, γιάνω Νάξῳ, Κρήτῃ». Ἀλλὰ πρῶτον δὲν ἐλέγετο ἰάω κατ' ἐνεργητικὸν τύπον, ἀλλὰ κατὰ μέσον ἰάομαι. Ἔπειτα τὸ γιαίνω ἔγιανα θὰ γιάνω συνδέονται οὐχὶ πρὸς τὸ ἰάομαι ἀλλὰ πρὸς τὸ πασίγνωστον ὑγιαίνω - γι̮αίνω, ὅπως καὶ τὸ γερὸς πρὸς τὸ ὑγιηρὸς καὶ τὸ γει̮ά (σας) πρὸς τὸ ὑγεία, πάντα δὲ παράγονται ἐκ τοῦ ὑγιής, ὑγίεια. Ἐὰν τὸ γιάνω ἐγίνετο ἐκ τοῦ πλαστοῦ τούτου ἰάω, ὅπως τὸ σπάνω ἐκ τοῦ σπάω, τὸ σκάνω ἐκ τοῦ σκάω, ἔδει ὁ ἀόρ. αὐτοῦ νὰ λήγῃ πάντως εἰς -σα, ἔγιασα, ὅπως ἔσπασα ἔσκασα.

Σελ. 43 καὶ 44 γράφει «ἔψιμος - ὄψιμος», ἐν δὲ τῇ ἑξῆς σελ. 45 «ἔψιμος κατὰ τὸ σῳζόμενον ἔτι ἔφτω σχηματισθέν», ἐν δὲ σελ. 175 «ἔφτω (=ὀπτῶ) Κῷ, ἔψημα Ῥόδῳ, ὀφτὸ Ἰκάρῳ, ὀφτὸς Κρήτῃ, ἐφτὸ Σύρῳ... Ἀρχ. Ἑλλ. ὀπτάω». Μεγαλυτέραν σύγχυσιν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ παραγάγῃ τις καὶ ἂν ἐπὶ τοῦτο ἤθελε παρακληθῇ. Πῶς ἐκ τοῦ ἀρχαίου ὀπτάω ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ νέον βαρύτονον ῥῆμα ἔφτω; Κρῖμα, καὶ ἐγὼ εἶχα τὴν ἀφέλειαν νὰ πιστεύω ὅτι δι' ὧν ἔγραψα ἤδη κατὰ τὸ 1881 ἐν τῷ Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΚΖ' εἶχον διὰ παντὸς ἀπαλλάξει τοὺς ἐρευνητὰς τῶν τοιούτων ὀλισθημάτων. Ἔπειτα πῶς ἐν μὲν σελ. 45 λέγεται τὸ σῳζόμενον ἔτι ἔφτω, ἐν δὲ 175 ἀνάγεται τοῦτο εἰς τὸ ὀπτάω; διατί δὲ τὰ πνεύματα ἔψιμος, ἔφτω καὶ ὄψιμος, ἔψημα, ἔφτω, ἐφτὸ οὕτω κατὰ βούλησιν ἐναλλάσσονται;

Σελ. 184 διδάσκει ὅτι τὸ λαβώνω ἐγένετο ἐκ τοῦ λάβωμα, ὅπερ πάλιν ἐκ τοῦ ἔλαβον, καὶ ὅτι θὰ εἰσήλασεν εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκ τοῦ ἰδιώματος τῶν στρατιωτῶν τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ὅμως πρὸ ἑνὸς τετάρτου αἰῶνος καὶ ἐπέκεινα ἐδιδάχθη ἐν Ἀθηναίῳ, Τόμ. Ι' σελ. 441 (= Μεσ. κ. Ν. Ἑλλ. Α' 145) ὅτι ἡ λέξις λαβὴ ἐδήλωσε (καὶ νῦν ἔτι δηλοῖ ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Καλύμνῃ) πληγήν, ὅτι ἡ ἔννοια αὕτη ἠδυνήθη εὐκόλως νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ ἀνεπτύχθη ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ Ἑλλ. (εἰς λαβὰς συμπεσόντες), καὶ ὅτι ἐκ τούτων ἐσχηματίσθη τὸ λαβώνω ὅπως ἐκ τοῦ πληγὴ τὸ πληγώνω. Τούτοις προστίθημι σήμερον ὅτι ὁ ἀόρ. ἔλαβε δηλοῖ ἐν Νισύρῳ ὁμοίως ἐτρώθη αἴφνης τὴν διάνοιαν, καὶ δὴ παρεφρόνησεν, οἷον μωρ' εἶντα κάνεις; ἔλαβες; = ἐτρελλάθης; (Πρβλ. λατ. habet καὶ δὴ τὰς πάλαι μονομαχίας κλπ.).

Σελ. 468 «ἐκεῖ ποῦ **μπαλοῦσα** μὲ τἄγρια κύματα», ὃ ἐν σημειώσει ἀνάγεται εἰς τὸ παλεύω· ἀλλ' ἐρωτῶ, δύναται νὰ σχηματισθῇ ἀπὸ ῥήματος εἰς -εύω λήγοντος παρατατικὸς εἰς -οῦσα, παλεύω (μ)παλοῦσα; Ἀδύνατον. Διὰ τοῦτο ἐγὼ ἀνάγω εἰς τὸ ἀρχαῖον παλαίω (νῦν ἐν Αἴνῳ παλαιῶ), ὅθεν ἐπάλαισα παλῶ ἐπαλοῦσα ὅπως ἐκάλεσα καλῶ ἐκαλοῦσα κτλ., πιστεύων ὅτι ὄντως τοῦτο ἤκουσε καὶ κατέγραψεν ὁ συλλέξας.

Ἐν σελ. 64 φαίνεται ὅτι ἀνάγει τὸ ἀρκεύω εἰς τὸ ἀρχίζω· ἀγνοεῖ δὲ ὅτι ἀμφότερα εἶναι ἀδελφοὶ τύποι σχηματισθέντες ἐκ τοῦ ἀρχή, ὅπως καὶ τὸ ἀρχάζω ἐν Χρον. Μορ. 233, 1699, 7889, καὶ

ὅτι τὸ ἀρχεύω κείμενον ἤδη παρ' Ὁμ. καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς εἶναι κατὰ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας παλαιότερον τοῦ ἀρχίζω.

Σελ. 389 κεῖται ἠγρωνιθήκανε καὶ ἀλλαχοῦ (σ. 308) πολαργάρωσα, πράγματα, ἂν μὴ παντάπασι σφάλλωμαι, ὅλως ἀδύνατα· διότι ἀπὸ τοῦ γρωνίζω-γνωρίζω μόνον ἐγρωνίΣτηκα-ἐγνωρίΣτηκα δύναται νὰ σχηματισθῇ, καὶ ἀπὸ τῶν Ἰταλικῶν εἰς -are ῥημάτων σχηματίζεται ἐνεστὼς εἰς -άρω - έρω - έρνω καὶ ἀόρ. εἰς -άρα καὶ -άρισα (ἐπὶ τὸ σαφέστερον), ἀλλ' οὐδέποτε εἰς -άρωσα. Πρβλ. λουστράρω ἐλουστράρισα λουστραρισμένα, τραττάρω καὶ τραττέρνω ἐτράτταρα καὶ ἐτραττάρισα καὶ ἐτρατταρίστηκα, λιμάρω καὶ λιμέρνω ἐλίμαρα καὶ ἐλιμάρισα, φιγουράρω και φιγουρέρνω ἐφιγούραρα καὶ ἐφιγουράρισα, στιμέρνω ἐστίμαρα καὶ ἐστιμάρισα, μαλιτζάρω καὶ μαλιτζέρνω ἐμαλιτζάρισα, πρατιγάρω ἐπρατιγάρισα, μπατσάρομαι ἐμπατσαρίστηκα, κρεπάρω ἐκρέπαρα καὶ ἐκρεπάρισα, ἀτσεττάρω ἀτσεττάρισα, μπαττάρω καὶ μπαττέρνω ἐμπάτταρα καὶ ἐμπαττάρισα κλπ. Δῆλον δ' ὅτι, ἀφοῦ τύπος τούτων εἰς -ωσα οἷον ἐπρατιγάρωσα, ἐτραττάρωσα, ἐτρατταρώθηκα, ἐφιγουράρωσα κλπ. εἶναι ἀνήκουστος, τὸ πολαργάρωσα τοῦ κ. συγγρ. δὲν εἶναι δυνατόν.

Ὁμοίως ἀδύνατα διδάσκει σ. 45 σημ. 6 καὶ 164-5 ὅτι τὸ ῥῆμα ἀρμάζω προῆλθεν ἐκ τοῦ ἁρμόζω καὶ τὸ ἀρμαστὸς ἐκ τοῦ ὁρμαστὸς καὶ τοῦτο πάλιν κατὰ μετάθεσιν ἐκ τοῦ ἁρμοστός. Διότι πρὸ πολλοῦ ἐν Ἀθηνᾷ, Τόμ. ϛ' σελ. 141 κέξ. ἀπεδείχθη ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο ἀναγινωσκόμενον ἤδη ἐν παπύροις οὐδὲν κοινὸν ἔχει τῷ ἁρμόζω ἁρμοστός, ἀλλὰ παράγεται ἐκ τοῦ ὀνόματος ὅρμος-ὁρμάζω ὁρμαστὸς ὅθεν ἀρμάζω ἀρμαστός.

Σελ. 499 ἑρμηνεύει τὸ ψωμολιμάττσαμεν διὰ τοῦ ψωμολιμάσαμεν· ἀλλὰ πρῶτον ἐξέλαβε τὸν παρατατικὸν (ἐ)ψωμολιμάσσαμεν (ἀντὶ ἐψωμολιμάζαμεν) ὡς ἀόριστον, καὶ δεύτερον ἔπλασε ψευδῆ ἀόριστον ἐλίμασα ἐψωμολίμασα ἀντὶ ἐλίμαξα ἐψωμολίμαξα. Τὸ ἐκ τοῦ λιμὸς ῥῆμα δηλ. λιμάσσω, ὅπως ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ λέγεται, ἔχει ἀόρ. ἐλίμαξα (πρβλ. ῥάσσω ἔρραξα, ῥημάσσω ἐρρήμαξα, τρομάσσω ἐτρόμαξα κλπ.), ἀντὶ δὲ τοῦ σσ ἐκφωνεῖται ττσ ἐν Ἀστυπαλαίᾳ, διὸ καὶ ἀντὶ βασίλισσα λέγεται βασίλιττσα. Ἂν ὁ κ. συγγρ. ἦτο προσεκτικώτερος, θὰ ἐδιδάσκετο ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ

ττσ, ὅτι παρατατικὸς διὰ διττοῦ σσ καὶ οὐχὶ ἀόριστος δι'ἑνὸς σ ὑπόκειται τῷ ψωμολίττσαμεν τούτῳ τῷ ἐξ Ἀστυπαλαίας.

Σελ. 308 «πανιὰ ἀπὸ βολόνη»· ὅπως γράφεται τὸ ὄνομα βολόνη, φαίνεται ὅτι σῴζεται αὐτόθι τὸ ὄνομα κατὰ θηλ. γένος λῆγον ἔτι εἰς -νη ἀντὶ -να. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀληθεύει, τὸ ὀρθὸν εἶναι (τὸ) βολόνι.

327 κεῖται ψευδὲς βαστεῖ ἀντὶ βαστᾷ (ἀπὸ τοῦ βαστάζει, ὅπως καὶ σκᾷ ἀπὸ τοῦ σκάζει, ἀρπᾷ ἀπὸ τοῦ ἀρπάζει)· τύπος βαστεῖ εἶναι τοσοῦτον ἀδύνατος ὅσον θὰ ἦτο καὶ τὸ ἀρπεῖ ἀντὶ ἀρπάζει - ἀρπᾷ.

Σελ 209 γράφει «ἀρκαριὰ ἐκ τοῦ ἀρκεύω (ἀντὶ ἀρχαρεὰ-ἀρχεύω)»· ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι ἐκ τοῦ ἀρχὴ ἐγένετο τὸ ὄνομα ἀρχάριος = ὁ ἐν τῇ ἀρχῇ ὤν, οὗ τὸ θηλ. ἀρχαρέα, ὅπως ἐκ τοῦ καβάλλης καβαλλάριος-καβαλλαρέα, ἀναμαλλιάρις ἀναμαλλιαρέα, περατάρις περαταρέα κλπ. (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετ. Α΄ 103-2). Πῶς δὲ ὁ κ. συγγρ. νοεῖ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀρχαρέα ἐκ τοῦ ἀρχεύω, δὲν δύναμαι νὰ νοήσω.

Σελ. 41 σημ. 8 παράγει μετὰ τοῦ Σακελλαρίου τὸ Κύπριον ***ἀβγολιὰ*** ἐκ τοῦ ἐκβολάς, ὅπερ ἀδύνατον· διότι τῶν εἰς -η καὶ -σις ληγόντων ἁπλῶν καὶ συνθέτων οὐκ ὀλίγα μετεσχηματίσθησαν εἰς -ια, ἐπιβουλὴ ἐπιβουλιά, δέσις δεσιά, χῶσις χωσιὰ κλπ., ἀλλὰ τὰ εἰς -άς -άδος οὔτε ἠδύναντο νὰ λήξωσιν ἄλλως ἢ εἰς -άδα (καταβολάδα, ἀγριάδα, λαμπάδα κλπ.), οὔτε ἔληξαν ἀληθῶς, ἐφ' ὅσον γινώσκω, εἰς -ια. Λοιπὸν διατί ἡ ἀναγωγὴ εἰς τὸ ἐκβολὰς -άδος καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἐκβολή;

(Ὁμοίαν παρατήρησιν ἠναγκάσθην νὰ κάμω καὶ ἄλλοτε (Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ΄ σελ. 470) πρὸς ἄλλον παράγοντα τὸ ὄνομα ἡ ῥάπυ ἀπὸ τοῦ ῥαπὶς -ίδος, εἰπὼν ὅτι, ἂν τοῦτο ὄντως οὕτως εἶχε, θὰ ἐλέγετο σήμερον ῥαπίδα, ὅπως ἀκρίδα, σταφίδα, ἐλπίδα, νευρίδα, παγίδα, θυρίδα, σφραγῖδα, συκομαγίδα, (αἰ)γίδα, σελίδα, τρωξαλλίδα, σανίδα, ῥανίδα, λεπίδα, καρίδα, βλεφαρίδα, νυχτερίδα, φροντίδα, συναγρίδα, ἀψῖδα, κρηπῖδα, ῥαφίδα κλπ. οὐχὶ δὲ ἡ ῥάπυ τῆς ῥάπυς).

Ὁμοίως ἀνάγει σ. 191 τὸ παρῶτες, παροῦτες καὶ τὸ παρώφτια, παρούτια εἰς τὸ παρωτὶς -τίδος, ὅπερ ἐπ'ἴσης ἀδύνατον τε-

χνολογικῶς. Καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἁπλοῦν εὐθὺς ὡς γνωσθῇ ὅτι ἐκ τοῦ ὠτία ἐγένετο παρώτια (πρβλ. καὶ ἐνώτια). Εἰς δὲ τὸ παρώφτια τῶν Καρπαθίων φαίνεται εἰσχωρῆσαν τοῦ φ ἐκ τοῦ ἀφτὶ ἀφτιά. Τὰ δὲ θηλ. παρῶτες, παροῦτες ἐσχηματίσθησαν ἐκ τοῦ οὐδ. τὸ παρούτι, τὸ παρώτι κατὰ τὸ ἔχερη (=ἐχέτλη).

Τὸ (ἐ)ξωτάρις (σελ. 189) λέγεται ὅτι «ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ἔξω καὶ τῆς Λατ. παραγωγικῆς καταλήξεως -arius»· ἀλλὰ τότε θὰ εἴχομεν ἐξωάριος-ἐξάριος. Πρβλ. περατάρις, διαβατάρις (ἀπὸ τοῦ περάτης, διαβάτης).

Ἀγνοῶν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως παράγει ἐν σελ. 274 τὸ τοπωνυμικὸν Καραπιδιὰ ἐκ τοῦ κυρίου Καραπίδης καὶ τοῦτο πάλιν ἐξ ἄλλου Καραπᾶς. Ἀλλ' ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι καραπιδ̯ὰ λέγεται παρ' ἡμῖν εἶδος ἀπιδέας, ὅπως ἄλλη δροσαπιδ̯ά, μηλαπιδ̯ὰ κλπ., ἐκεῖνος δὲν θὰ διστάσῃ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἔκ τινος καραπιδέας, ἐκεῖ ποτε ὑπαρχούσης, ὠνομάσθη τόπος τις Καραπιδ̯ά, ὅπως πάμπολλαι τοποθεσίαι ὠνομάσθησαν ἀπὸ τῶν φυτῶν (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετ. Τόμ. Α' σελ. 16 κἑξ.), ὅτι δὲ ὁμοίως ἐκλήθη καὶ ἄνθρωπός τις ἀπὸ τοῦ καραπίδι Καραπίδης. Ἴσως δὲ ἐκ τούτου προῆλθε κατὰ συγκοπὴν τὸ Καραπᾶς.

Σελ. 278 ἀποβάλλει τὴν ἐκ τοῦ ἀκτέα παραγωγὴν τοῦ ἐν Κρήτῃ κωμωνυμικοῦ Ἀχτοῦντα, ἣν ὁ κ. Ἅμαντος προέβαλε, συνάπτει δὲ πρὸς τὸ ἀκτὴ Ἀχτή, ἀνάξιον φροντίδος νομίσας νὰ ἐξετάσῃ καὶ μάθῃ ἂν ἡ κώμη αὕτη κεῖται παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἀκτήν. Ἂν ἔρριπτε βλέμμα τι ἐπὶ τοῦ χάρτου, θὰ ἐδιδάσκετο ὅτι ἀπέχει πολλὰς ὥρας ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ὅτι οὐδὲ ὁρατὴ κἂν εἶναι ἀπὸ τοῦ χωρίου τούτου ἡ θάλασσα. Πρόσθες ὅτι ἀπὸ ὀνομάτων μὲν δηλούντων φυτά, λίθους καὶ τὰ τοιαῦτα πολυάριθμα εὑρισκόμενα ἔν τινι τόπῳ πράγματα, δύνανται νὰ σχηματισθῶσι τοπωνυμικὰ εἰς -οῦντα (ἀρχαῖον -όεις -όεντος), ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἀκτὴ δυσκόλως δύναταί τις νὰ νοήσῃ πῶς θὰ ἐγίνετο καὶ τί θὰ ἐσήμαινεν ὄνομα ἀκτόεις, ὅθεν ἀκτοῦντα.

Διαλαμβάνων περὶ τῆς ἐνιαχοῦ ἀπωλείας τοῦ ι ἐν τοῖς κατὰ συνίζησιν ἐκφωνουμένοις σι (ψι, ξι) + φων. ἀναγράφει καὶ τύπους οἷον προξενήτρα καὶ ἀγκίστρα σελ. 52. Ἀλλὰ τὰ εἰς -τρια προσηγορικὰ μετεβλήθησαν κατὰ τὰ εἰς -τρα τόπου καὶ ὀργάνου **ἀναλογι-**

κῶς, οὐχὶ φωνητικῶς, ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ εἰς -τρα. (Πρβλ. ῥάφτρα, πλύστρα, προξενήτρα, χορεύτρα κλπ. κατὰ τὸ ξύστρα, κυλίστρα, χορεύτρα, ὀρχήστρα κλπ.) (Πρβλ Γλωσσολογικῶν Μελετῶν Α' 183-4). Τὴν ἀλήθειαν ταύτην καταμανθάνει τις οὐ μόνον ἐκ τούτου ὅτι καὶ ἐν αἷς χώραις τὸ -ρια οὐδέποτε ἁπλοποιεῖται εἰς -ρα, παρατηρεῖται ἡ τροπὴ τῶν εἰς -τρια τούτων εἰς -τρα, ἀλλά καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἐνιαχοῦ, οἷον ἐν Χίῳ, ἀντιστρόφως τὰ πάλαι εἰς -τρα λήγοντα τόπου ἢ ὀργάνου δηλωτικὰ μετεβλήθησαν, ἀναλογικῶς βέβαια, εἰς -τρια, οἷον ξύστρια, πατήτρια, σφυρίχτρια κλπ. καθὼς καὶ ὀδοντάγρια, ὡς ὀργάνου δηλωτικὸν (πρβλ. Γλωσσολ. Μελετ. ἔνθα ἀνωτ.). Καθ' ὃν ἄρα τρόπον ἐκανονίσθησαν ταῦτα ἀναλογικῶς οὕτω καὶ ἐκεῖνα. Τὸ δὲ ἀγκίστρα εἶναι μεγεθυντικὸν τοῦ ἀγκίστρι, ὅπως τὸ περιστέρα τοῦ περιστέρι, τὸ ποδάρα τοῦ ποδάρι κλπ. καὶ οὐδέποτε εἶχεν ι πρὸ τοῦ α. Πρβλ. τὰ περὶ τούτων διαληφθέντα ἐν 'Αθηναίου Τόμ. Ι σελ. 239 κἑξ.

Εὑρὼν ἐν Ἰαπετ. Ἐρεύναις Β' σ. 373 ὅτι ἐν Ἰκάρῳ ὀνομάζεται ἀχχυλιὰ ἡ σποδὸς καὶ ὅτι παράγεται ἀπὸ τοῦ ἔγχυλος, παράγει σελ. 272 καὶ τὸ Ἐχυλὴ (οὕτω γράφει) ὄνομα ἀκρωτηρίου τῆς Ἀστυπαλαίας ἀπὸ τοῦ ἀχυλιὰ τούτου. Ἀλλὰ πρῶτον πῶς ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ἀκρωτήριον ἀπὸ τῆς ἀχυλιᾶς, σποδοῦ; Ἔπειτα πῶς τὸ εἰς -ια λῆγον μετεσχηματίσθη εἰς -η; Ἢ εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι τὸ θηλ. τοῦ ἔγχυλος θὰ ἐλέγετο ποτὲ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. ἐχυλὴ ἀντὶ ἔχ(χ)υλη; πρβλ. ἄνοστος-ἄνοστη οὐχὶ ἀνοστή, ἔμορφος-ἔμορφη οὐχὶ ἐμορφή, ἔγγαλον-ἔγγαλη οὐχὶ ἐγγαλὴ κλπ. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ ἔκτροπα καὶ ἀνώμαλα εἶναι περιττά, διότι τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο Ἐχηλὴ φαίνεται σῴζον τὸ ἀρχαῖον ὄνομα χηλή, ὃ ὅπως πάντες γινώσκομεν, ἐλέγετο ἐπὶ προεξέχοντος λιμενοβραχίονος καὶ ἐπὶ προεξεχούσης ἀκτῆς τῆς θαλάσσης καθόλου.

Περὶ τοῦ γυριστάρι καὶ γυρισταρκὰ=(κουλλούρα) γράφει ἐν σ. 211 ὅτι μᾶλλον εἰς τὸ γυρίζω ἢ εἰς τὸ γῦρις πρέπει ν' ἀναχθῇ. Ἀλλὰ πῶς ἐκ τούτων δύναται γραμματικῶς νὰ σχηματισθῇ ὄνομα γυρισταρέα καὶ γυριστάρι(ον), οὐδεὶς ἀνθρώπων δύναται νὰ νοήσῃ. Τὸ πᾶν ἔσται δῆλον εὐθὺς ὡς ὑποτεθῇ βάσις τὸ γυριστόν, γνωστὸν δὲ ὅτι τὰ κουλλούρια κυκλοτερῆ ἢ μηνοειδῆ εἶναι, γυριστά.

Σελ. 228 ἀνάγει τὸ ἀπύρι=θεῖον εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἑλλ. πυρεῖον.

Κρῖμα! Ἐγὼ ἐφρόνουν ὅτι ὅπως ἐκ τοῦ ἄσημος (ἄργυρος) ἐγένετο ἀσήμι, οὕτως ἐκ τοῦ ἄπυρον (θεῖον) ἐγένετο ἀπύρι (ἰδὲ Θησαυρὸν Στεφάνου Α' 1841), ὅτι δὲ ἐκ τοῦ πυρεῖον ἦτο γραμματικῶς ἀδύνατον νὰ παραχθῇ τὸ ἀπύρι. Περὶ τῆς λέξεως ἀπύρι (ἐκ τοῦ θεῖον ἄπυρον) διέλαβεν ἤδη ἐν Ἀτ. Δ' 170 ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς, ἀλλ' ὁ κ. συγγρ. οὐδὲ τὰ περιώνυμα ταῦτα Ἄτακτα ἐμελέτησε προσηκόντως.

Σελ. 38 γράφει σκουλὶ καὶ ἀνάγει εἰς σκόλις, καίτοι πρὸ πολλοῦ ἤδη ἡ ὀρθὴ ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἶναι γνωστή· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ κρίσει τοῦ ἄλλου βιβλίου αὐτοῦ ἔγραψα «σκουλλὺ ἐκ τοῦ σκόλλυς» (343). Ὁμοίως γράφει σβύνω ἔσβυσα 345 καὶ ἀλλαχοῦ, πολλαχοῦ, ἐξύπνησε καὶ ἀποχαιρετήσω 303, 347, 444, 355, σφαλήξῃ 310, τραβῶ ἐτράβηξεν 127, 327, 456 καὶ ἀλλαχοῦ, (ξε)γλυστρᾷ 473, 481 καὶ ἀλλαχοῦ, συχχαμένο 488 κττ. Ἀλλ' ἤδη πρὸ πολλῶν αἰώνων ὁ Εὐστάθιος ἔγραψε «λίστρον τὸ ξύστρον καὶ παρὰ τῇ χυδαίᾳ ὁμιλίᾳ τὸ ἐκλιστρᾶν», καὶ τὸ χωρίον τοῦτο παρέθηκεν ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν Ἀτ. Α' 294-5, ὁπόθεν καὶ ὁ Βυζάντιος παρέλαβεν ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ γράφων «γλιστρῶ (ἐκ τοῦ ἐκλιστράω)». Τὸ ἐκ τοῦ ἁπλοῦ λίστρον παραγόμενον λιστράω λέγεται ἐν Αὐλωναρίῳ Εὐβοίας καὶ τὸ ἐκ τούτου ἡ λίστρα. Περὶ δὲ τοῦ σβήνω ἔσβησα ἰδὲ Μαυροφρύδ. Δοκίμ. σελ. 125 καὶ Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Τόμ. Α' σελ. 288, περὶ τοῦ ἐξύπνισα, ἐχαιρέτισα αὐτ σελ. 273, περὶ τοῦ τραυῶ Ἀθηναίου Τόμ. Ι σελ. 423. Τὸ δὲ σικχαίνομαι τυγχάνει πασίγνωστον (Πρβλ. καὶ Μ. κ. Ν. Ἑλλ. Α' 163).

Διατί γράφει ἀγιούπα 33 καὶ 46 ἀντὶ ἀγιοῦπα, ἀφοῦ τὸν γῦπα ἐτονίζετο τὸ πάλαι; διατί μασσηστῆρες σ. 70, ἀφοῦ δι' ἁπλοῦ σ ἐγράφετο τὸ πάλαι; διατί ἀργατεινὴν 508, ἀφοῦ τὰ εἰς -ινὸς χρονικὰ διὰ τοῦ -ι ἐξεφέροντο; πρωϊνὸς ἑσπερινός, ταχινός, καὶ δὴ καὶ βραδινὸς καὶ ἀργατινός. Διατί ἀλειχῆνα (46) ἀπὸ τοῦ λειχὴν λειχῆνος λειχῆνα; Διατί ὁμέγα 347 ἀντὶ ὦ μέγα; διατί χωχλάκια (ἀπὸ τοῦ κοχλ-) (326); διατί πιρώνια (321); ἐρίξῃ (302) καὶ οὐχὶ ἐρρίξῃ, ἀφοῦ ἀναντίλεκτον εἶναι ὅτι ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς ὁριστικῆς τῶν παρῳχημένων μετεδόθη τὸ ἐ- τοῦτο καὶ ἐπὶ ἄλλους χρόνους καὶ ἄλλας ἐγκλίσεις; Διατί σαϊτίζουν δι' ἁπλοῦ τ (299), ἀφοῦ ἀλλαχοῦ γράφει σαΐττα; Διατί ἂς μώσῃ καὶ μώσομεν (322) καὶ ἀμώνω 189 πάντοτε διὰ τοῦ ω, ἀφοῦ ὁ ἀόριστος ἦν ὤμοσα, ὅθεν ὁ ἐνεστὼς νῦν

ὁμόνω; Διατί τὸ φιλὶν ἀντὶ φιλεῖν 337, λειβάδι 440, 441, ῥίχ το 387, σύρε 356, τρύπα 471, 417, γύρος 307, πουλὶ 189, τὸ φανὶ 201 κλπ. κλπ.; Ταῦτα πάντα εἶναι σήμερον ἐξηκριβωμένα, ὥστε πᾶσα περὶ ταῦτα ἀτασθαλία φαίνεται ἀσύγγνωστος.

Ὁμοίως οὐδεμία, νομίζω, ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία περὶ τῆς γενέσεως τῶν ῥηματικῶν τύπων, οἷον κρατειέται, φορειέται, μιλειέται κλπ. καὶ δὴ καὶ ἀγαπειέται, κρεμειέται, ἀναβαστειέται κλπ. κλπ. (πρβλ. Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Τόμ. Α΄ σελ. 46-47). Καὶ ὅμως ὁ κ. συγγρ. γράφει πάντοτε κρεμιέται, ζωνιέται κτλ. Διατί; ναί, διατί;

Ἀθερῖνα καὶ ἀθερίνα τονίζει ἐν σελ. 153, καθ' ὃν δηλ. τρόπον ἔγραφον αἱ πηγαὶ ἐξ ὧν ἤντλησεν· πανταχοῦ δ' ἀλλαχοῦ τὰ εἰς -ινα ταῦτα παροξύνει· οἷον παλλικαρίνα 442 (sic παλλι- μετὰ τοῦ ι), ἀφεντίνα 472, Ἐργίνα 287 κλπ. Καὶ ὅμως εἶναι ἀρχαία παρατήρησις ὅτι τὰ εἰς -ῖνα Ῥωμαϊκοῦ τύπου προπερισπῶνται, Μαρῖνα, Ἀγριππῖνα, Μεσσαλῖνα, Χρηστῖνα (πρβλ. Ἀκαδημ. Ἀναγν. Α΄ 601.)

Κατόπιν τῆς ἀτασθαλίας ταύτης περὶ τὴν ἐτυμολογικὴν τῶν λέξεων ὀρθογραφίαν, ὁποίαν ἐν τούτοις καὶ τοῖς ἀνωτέρω βλέπει ἕκαστος, καταντᾷ ἀληθῶς ἀστεία ἡ ἐναντία προσπάθεια τοῦ κ. συγγραφέως (πάντως οὐκ αὐτοῦ τούτου ἀλλὰ τῶν καταγραψάντων τὰ κείμενα ταῦτα) νὰ ὀρθογραφῇ τὰ νεώτερα ταῦτα κατὰ τὰ ἀρχαῖα, ἤτοι νὰ παραδέχηται κράσεις, συναιρέσεις καὶ ἐντεῦθεν γένεσιν περισπωμένης, καὶ τὰ τοιαῦτα πλημμελεῖς θεωρίας ἐλέγχοντα καὶ τὴν ἀληθῆ γένεσιν τῶν φαινομένων συγκρύπτοντα. Οὕτω λ. χ. γράφει σ. 458 τὰ ζᾶ ὡς ἐκ συναιρέσεως δῆθεν τὰ ζῷα - ζᾶ (κατὰ τὸ σῶα - σᾶ) γενόμενον. Ἐπ' ἴσης γράφει σ. 314 χᾶτ' ειά, 322 χᾶτε νὰ πᾶ νὰ μώσομεν (sic) καὶ 460 χᾶτε ἰά. Ἑρμηνεύεται δὲ τὸ χᾶτε τοῦτο διὰ τοῦ ἄϊντε. Κατ'ἀλήθειαν εἶναι Τουρκ. haide. Σελ. 497 κεῖται κᾶ τσυρὰ ἀντὶ καλὲ (ἢ καλὴ) κυρά, ὡσεὶ ἡ ἀποκοπὴ τῆς τελικῆς συλλαβῆς λε παρῆγε περισπωμένην ἐπὶ τῆς προηγουμένης κα! Πρβλ. ἔτι 340 ἐξῶφτσε=ἔξω ἦβγε, 498 αὐτῶναι, 498 ὁποῦπες, καλῶσε = καλὸ εἶχε, 469 ποῦναι, 466 ποῦτον, 410 κερᾶναι, κανᾶν τὰ ἀντὶ κακά 'ν'τά, τῷδε=τὸ εἶδε (καὶ τὸ ὑπογεγραμμένον ι!) κττ. Ἔτι παραδοξότερα φαίνονται ἄλλα, οἷον 314 τοῦρωτα τὸ βλέμμα, 324

ὦνας κττ. Ὁμοίως γράφει δεῖγμα (465). διηγᾶται (468), φορτίον τοῦ καραβιοῦ (466), ἀναστεναγμοὶ (321), ν' ἀνεβῶσιν (301), ἄνεσις δὶς (453) κττ. κττ., παντάπασιν ἀλλότρια καὶ τῶν διαλέκτων τούτων καὶ τῆς Νέας Ἑλλην. γλώσσης καθόλου. Τὴν ἀρχαίαν κλητ. παῖ (σ. 402) εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 558. Ταῦτα δὲ πάντα μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιέντα βοῶσιν ὅτι ἄλλοι τινές, οὐχὶ δὲ αὐτὸς ὁ κ. συγγρ. ἤκουσε καὶ συνέλεξε τὰ κείμενα ταῦτα, ἄχρηστα οὕτω καταστάντα.

Καὶ ὅμως τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ; πολλαχοῦ λ. χ. (σελ. 150 καὶ ἀλλαχοῦ) κατειρωνεύεται τῶν πτωχῶν τούτων Ἑλλήνων συλλογέων, ὅτι πολλάκις ἀναφέρουσι λέξιν τινὰ ὡς ἀποκλειστικῶς ἰδιάζουσαν παρ' αὐτοῖς καὶ εἶναι ὑπερήφανοι προσφέροντες ταύτην τῷ ξένῳ ὡς ὅλως ἰδιαίτερόν τι, ὅτι δὲ ἐρχόμενός τις ἔπειτα εἰς ἄλλην ἐγγὺς νῆσον, ἀκούει αὖθις τὰς αὐτὰς διαβεβαιώσεις κλπ. Ὁμοίως γράφει καὶ ἐν σελ. 288 «Βρυσιὼ ἐκαλεῖτο γυνή τις ἥτις ὕβριζε πολὺ (ἐκ τοῦ βρυσιά)», ὑφ' ὃ προστίθεται σημείωσις «ὁ ἀνακοινώσας μοι τὴν λέξιν ἐζήτει νὰ μοὶ πωλήσῃ αὐτὴν ὡς νεοελλ. Βρυσηίς!» Ἀλλὰ ἐρωτᾶται πρῶτον ἂν ἐπιτρέπηται εἰς τὸν ἀνευρίσκοντα ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. κλητικὴν παῖ καὶ παρέχοντα τοιούτους ἐξελληνισμοὺς Τουρκικῶν λέξεων οἷον χᾶτε (πρβλ. καὶ ῥάστη 464 καὶ πάρι μου 336 καὶ πάρε μου 467), καὶ γράφοντα τοὔρωτα, ὦνας κτλ. νὰ κάμνῃ τοιαύτας παρατηρήσεις, καὶ δεύτερον ἂν εἶναι δεινοτέρας μομφῆς ἄξιος ὁ ἀγλωσσολόγητος συλλογεύς, πιθανὸν ἀμαθέστερός τις δημοδιδάσκαλος, ὅστις ἐκ κακῶς νοουμένης φιλοπατρίας ἐπεβάλετο ν' ἀναγάγῃ νέαν λέξιν εἰς ἄλλην ἀρχαίαν, ἢ ὁ διδάκτωρ κ. Dieterich, ὅστις ἀξιῶν ἀντὶ ἀδρᾶς ἀντιμισθίας καὶ ταύτης παρεχομένης παρὰ τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως νὰ διδάσκῃ τὴν Ἑλλην. γλῶσσαν τοὺς ἀλλογενεῖς, ἀγανακτῶν δὲ καὶ δημοσίᾳ ἐκφράζων τὴν ἱερὰν αὐτοῦ ἀγανάκτησιν ὡς ἀδικούμενος διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἀξιώσεώς του ταύτης, φωρᾶται τοσοῦτον ἄπειρος αὐτῆς ὥστε καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν λέξιν ὑβρισιὰ - βρισιὰ καθὼς καὶ τὴν ἀρχαίαν Βρισηὶς νὰ γράφῃ κακῶς. Τὸ ὄνομα Βρυσιὼ παρήχθη πάντως ἐκ τοῦ βρύσις, ὅπως τὸ Πηγή - Πηγιὼ ἐκ τοῦ πηγή.

Σελ. 129 καὶ 194 διδάσκει ὅτι, ὅπως ἔν τισιν ἄλλοις ὁ τύπος τοῦ οὐδ. εἰς -ον ἐτράπη εἰς -ος, τὸ χαλκεῖον - τὸ χαλκειός, τὸ μύρον - τὸ μύρος κλπ. οὕτω καὶ τὸ πρέπον ἐτράπη εἰς πρεπός. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν παρετήρησεν ὅτι ἐν τούτῳ ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις δια-

φορά, ἡ τοῦ τόνου· ἀγνοεῖ δὲ, ὡς φαίνεται ὅτι τὰ ἐκ τῶν ῥημάτων πλαττόμενα νέα τοιαῦτα ὀνόματα εἰς -ος εἰς δήλωσιν τῆς ἀφῃρημένης ἐννοίας τοῦ ῥήματος, εἶναι πάντα παροξύτονα, ὅπως καὶ τὰ ἀντίστοιχα παλαιά· τὸ δεῖπνος ἄρα, τὸ θρῆνος, τὸ μέτρος, τὸ σπλάχνος κττ. ἐκ τῶν ῥημάτων δειπνῶ, θρηνῶ, μετρῶ, σπλαχνίζομαι ἔχουσι κάλλιστα. (Ὁ κ. συγγρ. ἀγνοεῖ τὴν τοιαύτην τούτων γένεσιν, διὸ διδάσκει μεταβολὴν τοῦ γένους, καίτοι ἡ περὶ τούτων ἀλήθεια ἐδιδάχθη πρὸ πολλοῦ καὶ ἐν τῇ Einleit. σ. 366 καὶ ἐν Μεσ. κ. Ν. Ἑλλ. Β΄σ. 62· ἐν δὲ σ. 117 γράφει ὅτι ἐκ τοῦ πληθ. εἰς -η ἐσχηματίσθησαν νέαι ὀνομαστικαὶ εἰς -ος. Ἀλλὰ πῶς καὶ ἐκ τίνων πληθ. θὰ νοηθῶσιν ἄλλα πολυάριθμα ὀνόματα εἰς -ος, οἷον τὸ πῆδος ἐν Ῥόδῳ, τὸ φίλος, ἤδη ἐν ἐπιγρ. Καρίας (Wagner-Ἐπιγρ. 38), τὸ γέμος καὶ τὸ λίγος (τῆς σελήνης), τὸ βύθος, τὸ γνῶρος, τὸ ψέγος, τὸ σποῦδος, τὸ ψοῦνος κλπ.; Ταῦτα πάντα νοοῦνται εὐκολώτατα ὡς ῥηματικὰ νέα ὀνόματα κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀρχαίων πνίγω τὸ πνῖγος, νέμω τὸ νέμος, θερίζω τὸ θέρος, σκέπω τὸ σκέπος, βλέπω τὸ βλέπος, φέγγω τὸ φέγγος, βρίθω τὸ βρῖθος, γενέσθαι τὸ γένος, τελευτᾶν τὸ τέλος κλπ. κλπ.).

Τὸ εἰς -ος ἄρα ὄνομα, τὸ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην δυνάμενον κατ' ἀρχὴν νὰ πλασθῇ ἐκ τοῦ ῥήματος πρέπει, ὀφείλει κατ' ἀνάγκην νὰ εἶναι παροξύτονον, τὸ πρέπος, οὐχὶ τὸ πρεπός. Καὶ ἀληθῶς οὕτω λέγεται ἐν Ἠπείρῳ, ὅπως ἤδη ἐν Μεσαιων. κ. Ν. Ἑλλ. Τόμ. Β΄ σελ. 64 παρετηρήθη. Τὸ δὲ ὀξύτονον πρεπὸς πρεπόν, ὅθεν τὸ ἀφῃρημένον πρεπιὰ (πρβλ. ἔμορφος ἐμορφιὰ), εἶναι ἐπίθετον καὶ παρήχθη ἐκ τοῦ εὐπρεπής, ὅπως ἤδη πρὸ εἰκασαετίας ἀπεδείχθη ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α΄ σ. 484 (=Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Τόμ. Β΄ σελ. 9-10). Ὁ κ. συγγρ. οὐδὲν τούτων μελετήσας καὶ μαθών, διδάσκει (σελ. 198) ὅτι τὸ ἐν Σάμῳ λεγόμενον τὸ στέγος εἶναι σημειώσεως ἄξιον, διότι, ὡς λέγει, τὸ ὄνομα τοῦτο ἦτο τὸ πάλαι μόνον ποιητικόν. Ἀλλ' οὔτε ποιητικὸν ἦτο τὸ στέγας τὸ πάλαι ἀλλὰ τὸ τέγος (πρβλ. Πολυδεύκους Ὀνομ. Α΄ 81) οὔτε ἀδύνατον ἦτο νὰ σχηματισθῇ ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ ἐκ τοῦ ῥήματος στεγάζω νέον ὄνομα τὸ στέγος, ὥστε νὰ μὴ εἶναι συνέχεια τοῦ ἀρχαίου στέγος.

Ἂν ὁ κ. συγγρ. ἐφιλοτιμεῖτο, ὡς ὤφειλε, νὰ μελετήσῃ καὶ μάθῃ τὰ περὶ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης ἀπὸ πολλοῦ σαφῶς καὶ ἀκριβῶς ἐξηυ-

ρημένα καὶ δεδιδαγμένα, θὰ ἐγίνωσκεν ὅτι τὸ ἀραγός, ὅπερ γράφει ἐν σελ. 208, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ νεώτερος τύπος τοῦ ἐπιθέτου ἀρραγής, ὅπως τὸ συγγενός, ψευδός, κττ. τοῦ συγγενής, ψευδής, καθ' ἃ ἤδη ἐν τῷ πρώτῳ Τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς, σ. 484 ἐδιδάχθη. Ἐὰν ταῦτα παρηκολούθει προσηκόντως, θὰ ἐγίνωσκεν ὅτι καὶ τό φανὸς φανὸ φανιὰ ἐγένετο ἐπ' ἴσης ἐκ τοῦ ἐμφανὴς - ἐμφανὸς - ἐφφανὸς - φανός, ὅθεν φανιά, καὶ δὲν θὰ ἔλεγεν ὅτι εἶναι νέοι σχηματισμοί παρὰ τὸ φαίνομαι, δι' ὧν ἀληθῶς οὐδὲν λέγεται. Ἢ δύναται νὰ εἴπῃ ἡμῖν πῶς ἐκ τοῦ φαίνομαι ἐγένετο ὁ νέος σχηματισμὸς οὗτος; Ὁμοίαν ἄγνοιαν ἐλέγχει καὶ τὸ λεγόμενον ἐν σελ. 196 «ῥιγῶ-ἐργῶ, παρ' ὃ σύρριο Θήρᾳ καὶ τὸ ῥιὸν Κύπρῳ». Ἀλλ' ὡς γνωστόν, τὸ οὐδ. τὸ ῥῖγος εἶναι ἀρχαῖον, ἐκ τούτου δὲ προῆλθεν ἐν Κρήτῃ κατὰ μεταβολὴν τοῦ γένους ὁ ῥῖγος (κατὰ τὸ ἀρσ. ὁ πυρετός), ἐν Κύπρῳ τὸ ῥῖγον - ῥῖον - ῥιὸν (πρβλ. τὸ δάσος - τὸ δάσο, τὸ πέλαγος - τὸ πέλαγο) καὶ τέλος τὸ παρώνυμον ῥῆμα ῥιγάζω (-καὶ ῥιγῶ) ἐρρίγασα κλπ. καὶ συγκοπῇ ἐργῶ ἔργασα.

Ἂν προσεῖχε τοῖς ἐν Ἀθηνᾷ, Α' 490. (πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς Δ' 470 καὶ Einleit. 430-2) εἰρημένοις, θὰ ἐγίνωσκε καὶ τὴν σχέσιν τοῦ ἀμάλαγος, ἄπραγος, ξενοχάραγος κττ. πρὸς τὸ ἀμάλακτος ἄπρακτος, ἀχάρακτος, καὶ δὲν θὰ ἐσφάλλετο παράγων τὰ εἰς -γὸς ἐκ τῶν εἰς κτος (σελ. 156, 163), καὶ καταπατῶν οὕτω τοὺς νόμους τῆς γλώσσης. Ὁμοίως βιάζει τοὺς γλωσσικοὺς νόμους ἄνευ λόγου παράγων σελ. 62 τὸ θρούμαλα ἐκ τοῦ θρούβαλα· διότι ἄν τις τὸ μὲν θρούμαλα γράψῃ διὰ διττοῦ μμ, θρούμμαλα, καὶ ἀναγάγῃ εἰς τὸ θρύμμα, τὸ δὲ θρούβαλα εἰς θρούβω (οὕτως ἐν Καύδῳ)=θρύβω, τότε πάντα σαφῆ. Ὑπάρχουσι δὲ ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ ἱκανὰ ὀνόματα εἰς -αλον καὶ μάλιστα συγγενοῦς ἐννοίας, ὥστε δὲν ἦτο δύσκολος ὁ σχηματισμὸς αὐτῶν· πρβλ. θραύαλον (θραύω) = θραῦσμα, θρύψαλον = θρύμμα (πρβλ. καὶ Ἡσυχ. θρύψαλον θρύψαλα· πέταλα δρυώδη) (1), κάπαλον, καύκαλον κάψαλον, κόκκαλον, κούρ-

(1) Ἐν Κρήτῃ θράψαλος λέγεται τευθίδος εἶδός τι, ἴσως τὸ δηλούμενον ὑπὸ τῶν παλαιῶν διὰ τοῦ ὀνόματος τεῦθος. Ὁ θράψαλος λέγεται ἄλλως καὶ καλαμάρα μεγεθυντικῶς, ἅτε πολὺ μείζων τῆς τευθίδος γινόμενος· καλαμάρι δὲ δι' ὑποκοριστικοῦ τύπου ἢ συνήθης τευθίς. Ἐν Σύμῃ λέγεται κατὰ μετάθεσιν καὶ παρετυμολογίαν, θλάψαρος.

ταλον, κούφταλον, κύταλον, νέφαλον, πάσπαλον, πέταλον, ῥόχαλον, σαράβαλον, φρόκαλον, χάρβαλον, ψίχαλον.

Ὅπως δὲ περὶ τὴν πρακτικωτέραν καὶ συνήθη γραμματικήν, οὕτως ἐλέγχεται ἄπειρος καὶ τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, ἐντεῦθεν οὐκ ὀλίγα διδάσκει τὰ ἄτοπα καὶ ἀσύστατα. Ὀλίγα παραδείγματα θὰ ἀρκέσωσιν εἰς πίστωσιν τούτου,

Σελ. 53 παράγει τὸ Κρητ. ἀστραψι̯ὰ-ἀστραψὰ ἔκ τινος ἀστραπι̯ά· ἀλλὰ πρῶτον ἐρωτᾶται ἂν ἀντὶ τοῦ ἀστραπὴ ἐλέχθη ποτὲ ἀστραπι̯ά, ἔπειτα ἀπορεῖται πῶς ἐν Κρήτῃ τὸ -πιὰ ἠδύνατο νὰ τραπῇ εἰς ψι̯ὰ - ψά. Ἡμεῖς λέγομεν πάντοτε ἀ(ν)θρωπχι̯ὰ ἀπα(ν)θρωπχι̯ά ’ς τὴν Ἀραπχι̯ά, σάπχι̯α, θαράπχι̯ο, κακοτοπχι̯ά, τόπχι̯α, κουπχι̯ά, πχι̯άνω, πχι̯ός κλπ. οὐχὶ ἀνθρωψά, Ἀραψὰ κλπ. Καὶ τρίτον παρατηρῶ ὅτι ματαίως στραγγαλίζονται οὕτως οἱ φθογγικοὶ νόμοι τῆς γλώσσης, διότι τὸ ἀστραψι̯ὰ τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ἄστραψα ὅπως ἐκ τοῦ ἔκλεψα κλεψι̯ά, ἔσπρωξα σπρωξι̯ά, ἄλεσα ἀλεσι̯ὰ ἐφόρεσα φορεσι̯ά, ἔσταξα σταξι̯ά, κλπ. (πρβλ. Μεσ. κ. Ν. Ἑλλ. Τόμ. Β′ σελ. 270). Τὸ πρᾶγμα ἄρα οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν, καὶ ὅμως ὁ κ. συγγρ. κατορθοῖ διὰ τὸ ἓν καὶ κακῶς ἑρμηνευθὲν τοῦτο ἀστραψι̯ὰ ἐκ τοῦ πλαστοῦ ἀστραπι̯ὰ νὰ παρατάξῃ ὡς ἴσας τὴν καθολικωτάτην ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ τροπὴν τοῦ τι̯α εἰς θχι̯α (σπίθχι̯α, νυθχι̯ά, στραθχι̯ώτης, δίχθχυ̯α, σκώθχι̯α, γεραθχει̯ά, φωθχι̯ά, μάθχι̯α, τεθχι̯α κλπ.) πρὸς τὴν δῆθεν τροπὴν ταύτην τοῦ πι̯α εἰς ψά. Ἡ τροπὴ τοῦ τι̯α εἰς θχι̯α παραβάλλεται κατωτ. σ. 61 σημ. πρὸς τὴν τοῦ *dı̯a* εἰς δja ἐν Κρήτῃ. Εἰ δὲ καὶ ἀμφότεραι εἶναι καθολικοὶ φωνητικοὶ νόμοι, ὁ κ. συγγρ. τὴν τελευταίαν ταύτην ὀνομάζει σποραδικήν. Καὶ ὅμως τὸ ἀληθὲς ἐδιδάχθη ὑπ᾽ ἐμοῦ πρὸ πολλῶν ἐτῶν (1884) ἐν Πλάτωνος Τόμ. Ϛ′ σελ. 53, ὅτι δηλ. πάντοτε ὁσάκις τὸ ντι + φων. ἐκφωνεῖται κατὰ συνίζησιν, τὸ ντ -d τρέπεται εἰς δ, ἀφεδjά, ἀρχοδjά, ἀνάδjο, περγαdί, ἀλλὰ περγαδjά, ἀδόdι ἀλλ᾽ ἀδόδjια· πρβλ. καὶ Μ. καὶ Ν. Ἑλλ. Β′ 96.

Σελ. 29 σημ. 4 συγκαταλέγει τὸ ἀνΙψιὸς ἀντὶ ἀνΕψιὸς τοῖς ἐν Κύπρῳ παρέχουσι ι ἀντὶ ε, οἷον γιμίζω, μιτά, κινούργιος, κιχρίν, ξιφτιλισμένος κλπ. Ἀλλὰ τὸ ἀνιψι̯ός, ἀνιψι̯ὰ μετὰ τοῦ ι εἶναι τὸ πλεῖστον εὔχρηστον καὶ ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ· δῆλον ἄρα ὅτι ἄλλην αἰτίαν ἔχει ἢ τὰ Κύπρια, καὶ κακῶς παραβάλλεται τούτοις. Ὁμοίως

ἀτόπως παραβάλλει τὰ εἰς -έα (-έας) συστελλόμενα ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ, τῇ Ἰκάρῳ καὶ τῇ Λέσβῳ εἰς -έ -ές ὀνόματα πρὸς τὰ ἐνιαχοῦ ἐμφανιζόμενα λαιτρίδι, λεπρίνι, Νεχώρι, Νεχωριὸ (πρβλ. καὶ Νεώνητα-Νένητα ἐν Χίῳ, Θεοτόκις-Θετόκις Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Β' 403-4). Δὲν διαβλέπει δὲ τὰς οὐσιώδεις διαφορὰς τούτων ἀπ' ἀλλήλων, ὅτι δηλ. πρῶτον μὲν τὰ λεπρίνι, λαιτρίδι, Νεχώρι, Νένητα κλπ. εἶναι σποραδικά, τὰ δὲ Κρητικά, Ἰκάρια καὶ Λέσβια κανονικώτατα καὶ δὴ συχνότατα· ἔπειτα ὅτι διαφέρουσι καὶ κατὰ τοὺς τόπους, τὸ Νεχώρι, Νένητα καὶ ἐν Χίῳ, ὅπου οὐχὶ τὰ εἰς -έ· καὶ τρίτον ὅτι ἐκεῖνα μὲν παρατηροῦνται σχεδὸν μόνον παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ ἔρρινα, ταῦτα δὲ παρὰ πᾶν σύμφωνον (ῥαβδέ, χαρουπέ, καραβὲ κλπ.). Καὶ τοῖς τυφλοῖς ἄρα δήλη ἡ διαφορὰ αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων, καθὼς καὶ ὅτι ἡ σύναψις αὐτῶν εἰς οὐδὲν ἄλλο ἢ εἰς πλάνας ἄγει.

Ἀτυχῶς ὁ κ. συγγρ. καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ ἐλέγχεται ἀμεθόδως πάνυ συνάπτων ὡς ὅμοια τὰ ὅλως ἀνόμοια, καθὼς καὶ τὰ παντελῶς διαλεκτικὰ πρὸς τὰ κοινὰ καὶ συνήθη ἢ τὰ διαλέκτου τινὸς πρὸς τὰ ἄλλης κτλ., ἐντεῦθεν δέ, ὡς εἰκός, πηγάζουσι μυρίαι πλάναι. Εἴδομεν λ. χ. ἀνωτ. σ. 564 ὅτι συνῆψε τὰ διαλεκτικὰ νησά, ἄξα, ἀνιψὰ πρὸς τὰ κοινὰ καὶ ἄλλως ἔχοντα προξενήτρα, ἀγκίστρα. Ὁμοίως συνάπτει σελ. 77 σημ. 1 τὸ ἐκ Καρπάθου καὶ Καστελλορρίζου σπίδια μάδια ἀντὶ σπίτια, μάτια, ἐν οἷς ἄρα τὸ τι φαίνεται τραπὲν εἰς δι, πρὸς τὸ ἐκ Κρήτης δὰ ἀντὶ θά, ἐν ᾧ τὸ θ πρὸ τοῦ α, θ + α, ἐτράπη (;) εἰς δ, δά. Ὅτι δὲ καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ ὅροι τοῦ φαινομένου ἑκατέρωθι εἶναι ὅλως διάφοροι, δὲν θέλει νὰ ἴδῃ. Ἀλλὰ τότε τί διδάσκει ἡμᾶς οὕτως;

Διά τὴν αὐτὴν αἰτίαν δὲν νοεῖ οὐδὲ τὴν μεγάλην καὶ οὐσιώδη διαφορὰν ἥτις καὶ ἱστορικῶς καὶ φωνητικῶς ἀποδείκνυται ὑπάρχουσα μεταξὺ τῶν εἰς -rea καὶ τῶν εἰς ria ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν Κρήτῃ, καίτοι διὰ μακρῶν ἐξητάσθη καὶ πασιφανῶς ἀπεδείχθη (πρβλ. Γλωσσολ. Μελετ. Α' 112 καὶ Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Α' 340 κέξ.). Τούτου δ' ἕνεκα καὶ ὁμολογῶ, ὅτι ἐκπλήττομαι βλέπων ὅτι ἀνὴρ ἀξιῶν νὰ διδάξῃ τὴν μέσην καὶ νέαν Ἑλλ. οὐδεμίαν φαίνεται ἔχων γνῶσιν τῶν σπουδαίων τούτων φαινομένων καὶ γράφων παραδόξως σ. 73 «τροπὴ τοῦ ***-ρεα ρια*** εἰς ***-ρα***, βαροπατῶ (sic) ἐκ βαριοπατῶ, καραφύλλι ἐκ καρυοφύλλι, βαρο-

καμπανίζω ἐκ βαριοκαμπανίζῶ, ἐθώρεν ἐκ τοῦ ἐθώριεν». Καὶ σ. 73 σημ. 1 «ἀρὰ ἐκ τοῦ ἀρυά, γρὰ ἐκ τοῦ γραῖα, ζυγαρὰ ἐκ τοῦ ζυγαριά, κρὰς ἐκ τοῦ κρέας, μερὰ ἐκ τοῦ μεριά», τ.ἕ. καὶ τὰ εἰς -ρεα καὶ τὰ εἰς-ρια ἀναμὶξ πάντα εἰς -ρά καὶ ρο, καίτοι ῥητῶς λέγεται «ρεα-ρια εἰς ρα!» (Ὁμοίως γράφει μηλιὰ (342), χτυπιὰ (358) κττ. ἤτοι καὶ τὰ ὀνόματα τῶνφυτῶν καὶ πληγῶν εἰς -ια !). Ἀλλ' ἤδη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγένετο καὶ τοῖς τυφλοῖς δῆλον ὅτι τὸ ἀρὰ καὶ ζυγαρὰ καὶ μερὰ κτλ. δὲν προῆλθον, δὲν ἠδύναντο νὰ προέλθωσιν ἐκ τοῦ ἀρυά,ζυγαριά,μεριά· ἢ διατί τότε καὶ τὰ μηρία, κηρία, κακομοιρία κττ. δὲν ἐτράπησαν εἰς τὰ μερά, κερά, κακομοιρὰ ἢ μερέ, κερέ, κακομοιρέ; Τὸ ἀραιὰ (οὕτως εἶχε τὸ πάλαι, καὶ ἐκ τούτου κατὰ συνίζησιν ἐκφερομένου καὶ δὴ ὁμοίου τῷ βαρεὰ ἐγένετο τὸ ἀρσ. ἀρὺς ἀντὶ ἀραιός, ὅπως καὶ ἐκ τοῦ δεξιὰ τὸ δεξὺς), ἡ ζυγαρέα καὶ ἡ μερέα κτλ. δὲν ἦλθον ποτὲ εἰς τὸ -ρια, διότι ἄλλως θὰ διετίθεντο ὁμοίως τοῖς ἀρχαιόθεν εἰς -ria λήγουσιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ rea ἦλθον τοῦτο μὲν εἰς reá-rá, τοῦτο δὲ εἰς ré. Ὁ κ. συγγρ. οὐδὲν τούτων φαίνεται αἰσθανόμενος, ἐντεῦθεν κατορθοῖ νὰ συγχέῃ πάντα καὶ ν' ἀνευρίσκῃ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κυπρίᾳ διαλέκτῳ φαινόμενον μόνον τῇ ἀνατολικῇ Κρήτῃ (ὀλίγον δὲ καὶ ταῖς γειτονευούσαις αὐτῇ νήσοις) ἰδιάζον· λέγω τὴν ἐν ἑνὶ (!) παραδείγματι τροπὴν τοῦ -ρεα εἰς ρα, δωρά ἀπὸ τοῦ δωρεά, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ ἐν Κρήτῃ Μεσαρά. γρά, βαρά, κρὰς (ἤδη παρ' Ἐρωτοκρίτῳ) κλπ. Ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν Κύπρῳ τὸ δωρὰ ἀντὶ δωρκά ὅπως καὶ Μεσσαρκά. (γ)ρκὰ κλπ., περὶ τούτου δὲν ἐφρόντισεν ὁ κ. συγγρ. Ὅτι δὲ καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ βαροπατῶ, βαροκαμπανίζω κτλ. μετὰ τοῦ ο πρὸς τὸ βαρά, ἀρὰ κττ. μετὰ τοῦ α εἶναι πλημμελής, μανθάνει τις εὐκόλως παρατηρήσας ὅτι, καθ' ἃ ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐδείχθη, τὸ ο τοῦτο ἐν τῇ συναρμογῇ τῶν συνθέτων λέγεται οὐ μόνον καὶ ἀντὶ ἄλλων φθόγγων, οἷον Παλαιοχώριν-Παλοχώριν Κύπρῳ, Ἀθηνᾶς ΙΗ΄ 356,καλλοργία ἀντὶ καλλιεργίᾳ Ἰταλίᾳ, λινόφοις καὶ ποκόφοις καὶ λινοφάντης παρὰ Mayser Γραμμ. τῶν Ἑλλ. Παπύρ. σ. 97 (ἄλλα παραδείγματα ἐν Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Α΄ 244-5), ἀλλὰ καὶ ἐν αἷς χώραις τοιαύτη τοῦ -ρεα συστολὴ δὲν γίνεται, οἷον ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ, ἔνθα λέγεται βαροζυγιάζει, βαροφαίνεται (πρβλ. καὶ κοιλοπονᾷ ἐν Ἀθήναις ἀντὶ κοιλιοπονᾷ ὅπως ἐν

Κρήτῃ)· τὸ δὲ ἐθώρεν ἀντὶ ἐθώρjεν ἔχει ὁμοίως τὸ ἐλάλεν, ἐπόνεν ἀντὶ ἐλάλειεν, ἐπόνειεν κττ. περὶ ὧν ἰδὲ Einleit. 130 σημ.

Ὅπως δὲ τὰ κοινὰ καὶ συνήθη πρὸς τὰ διαλεκτικὰ οὕτω συγχέει παραδόξως καὶ τὰ τῆς ἀληθῶς λαλουμένης ζῶντα καὶ ἀληθῆ στοιχεῖα πρὸς τὰ σφάλματα τῶν χειρογράφων, σώματα ἀληθῆ πρὸς σκιάς. Διότι κατ' ἀλήθειαν τοῦτο διαπράττει ὅταν συνάπτῃ τὸ γρά, καλογρὰ κλπ. (rea), ἅτινα ὄντως ὑπάρχουσι καὶ προφέρονται οὕτω πρὸς τὸ κράρια ἀντὶ κριάρια (ria), ὅπερ πλημμελῶς ἐξετυπώθη ὑπὸ τοῦ μεταφράσαντος τὴν Π.Δ. Ἑβραίου, καὶ ὅπερ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οὐδέποτε ἐξεφωνήθη ὑπὸ Ἕλληνος. Δυὸ **τρὰ** καράβια κεῖται καὶ παρὰ Μαρίνῳ Ζάννε, Κρητικοῦ πολέμου σελ. 344, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπιστάμενος τὴν Κρητικὴν διάλεκτον καὶ γινώσκων ὅτι τοιοῦτος τύπος εἶναι ἀνήκουστος ἐν Κρήτῃ, θὰ πιστεύσῃ ποτὲ εἰς τοιαύτας μαρτυρίας. Ἡ νῦν λαλουμένα εἶναι ἡ λυδία λίθος πρὸς βάσανον τῶν παλαιοτέρων. Τὴν ἀρχὴν ταύτην πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποδειχθεῖσαν καὶ ὑποστηριχθεῖσαν φαίνεται ἀγνοῶν ὁ κ. συγγρ., διὸ καὶ ταῦτα ἁμαρτάνει καὶ ἄλλα πολλά, οἷον σελ. 68 ἔνθα παραβάλλει τὸ συβία, συβουλεύω κλπ. ἅτινα λέγονται ὄντως ἐν τῇ συνηθείᾳ καὶ ἐν οἷς ἡ ἀποβολὴ τοῦ ἐρρίνου ἑρμηνεύεται εὐκόλως, πρὸς τὰ ἄρρητα δεδρὰ καὶ παδρέψῃ ἀντὶ δεντρὰ καὶ παντρέψῃ ἢ δεdρὰ καὶ παdρέψῃ. Ἐν δὲ σελ. 131 σημ. κατορθοῖ μάλιστα καὶ νά με μεμφθῇ ὅτι παραβάλλων τοὺς μετὰ τοῦ τελικοῦ -ν καλῶς σῳζομένους καὶ ἐκφωνουμένους ἐν Ἰκάρῳ ῥηματικοὺς τύπους, οἷον φάμεν, πίνουν, πίνομεν κλπ. πρὸς ἄλλους τινὰς ἐν παλαιοτέροις ἐγγράφοις τῆς νήσου ταύτης, ἄνευ τοῦ ν τούτου ἀναγινωσκομένους, εἶπον ὅτι ἡ παράλειψις τοῦ τελικοῦ τούτου -ν ὀφείλεται εἰς ἀμελεστέραν γραφὴν καὶ οὐδὲν περὶ τῆς προφορᾶς μαρτυρεῖ. Τοῦτο, διατείνεται ὁ κ. συγγρ., εἶναι πλάνη, πρῶτον διότι δὲν ἔλαβον, ὡς λέγει, ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονὸς ὅτι ἔν τινι διαλέκτῳ δύνανται νὰ κεῖνται παρ' ἄλληλα διάφορα διαλεκτικὰ στρώματα, καὶ δεύτερον διότι δὲν ἐξήτασα ἀρκούντως τὰ μεσαιωνικὰ κείμενα, ἄλλως θὰ παρετήρουν ὅτι καὶ ἐν τοῖς Κυπρίοις γλωσσικοῖς μνημείοις παραλείπεται τὸ τελικὸν τοῦτο ν. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι δὲν εἶναι γεγονός, ἀλλ' ἁπλῆ ὑπόθεσις ὅτι δύνανται νὰ παράκεινται διάφορα διαλεκτικὰ στρώματα κλπ., ὅτι δ' ὅμως διὰ τοιαύτης ὑποθέσεως οὐδὲν ἄλλο ἢ ἑρμηνεύεται τὸ ἄγνωστον

διὰ τοῦ ἀγνώστου. Οὐδεὶς δὲ ἔμπειρος ὁπωσδήποτε τῆς ἐν τοῖς χειρογράφοις τούτοις ἐπικρατούσης ἀταξίας θὰ παραδεχθῇ τοιαύτην δῆθεν ἑρμηνείαν. Καὶ δεύτερον ὅτι δὲν νοῶ πῶς ἀποδείκνυται ἡ γνησιότης τῶν ἄνευ τοῦ -ν γεγραμμένων Ἰκαρίων τύπων διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ τὰ Κύπρια μνημεῖα παρέχουσι τοιαῦτα παραδείγματα. Ἢ τίς ποτε ἀπέδειξεν ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐν αὐτοῖς κεῖται, εἶναι πιστὴ ἀπεικόνισις τῆς λαλουμένης γλώσσης, ὅπως φαίνεται πιστεύων ὁ κ. συγγραφεύς; Ἀκριβῶς χθὲς ἀνεγίνωσκον τοιοῦτον ἐκ Σύρου ἔγγραφον δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ φίλου κ. Μιχ. Ζολώτα ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Σύρου (τῆς 8ης Αὐγούστου), χρονολογούμενον δὲ ἀπὸ τοῦ 1649. Ἐν τούτῳ ἀναγινώσκεται γεγράμνα, Ζαπέτα, ορίσι ἀντὶ ορίζει, Σύρινκγας, τοῦ πάρπα του, Μερμικγί κλπ. πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς Τόμ. Κ΄σ. 27 Ἄδρο, ἐπορίου καὶ ἰπορίου ἀντὶ ἐμπορίου. Λοιπὸν ὅστις ἀπέναντι τῆς τοιαύτης τῶν ἐγγράφων τούτων καταστάσεως δὲν λαμβάνει ὡς κριτήριον τὴν νῦν λαλουμένην ἐν ᾗ ἐγράφησαν ταῦτα χώρᾳ, ἀλλὰ πιστεύει καὶ παραλαμβάνει ἀβασανίστως, ὡς γνήσια τῆς τότε λαλουμένης στοιχεῖα, πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς ἀναγινωσκόμενα προφανῆ λάθη, καὶ τολμᾷ μάλιστα νὰ διατείνηται ὅτι πλανῶνται οἱ ταῦτα φυλοκρινοῦντες, ἐκεῖνος θὰ πράξῃ φρονίμως νὰ ζητήσῃ ἑαυτῷ ἄλλο ἔργον, διότι ἡ μελέτη τῆς Ἑλλην. γλώσσης εἶναί τι ἀνώτερον τῶν δυνάμεων αὐτοῦ.

Ἐν σελ. 71 ἑρμηνεύει τὸ συνιβάζω ἐκ τοῦ συμβιβάζω κατ' ἀποβολὴν τοῦ πρώτου **β** δι' ἀνομοίωσιν, ὅπως τὸ πούετις ἐκ τοῦ πούπετις, τὸ καένας ἐκ τοῦ κανένας κλπ. Ἀλλὰ πρῶτον ἔδει προφανῶς νὰ λεχθῇ συμιβάζω οὐχὶ συ**ν**ιβάζω ἐκ τοῦ συ**μ**(β)ιβάζω· ἔπειτα καθ' ἃ τὸ διαβάζω, κατεβάζω κλπ. ἐμφαίνουσιν, ὁλόκληρος συλλαβὴ βι φαίνεται ἀποβληθεῖσα. Ἔπειτα τέλος εἶναι πασίγνωστος (καὶ ἤδη ἐν Ἀθηναίου Ι΄σ. 106 ἐδιδάχθη) ἡ αὔξησις ι ἔν τε τοῖς νησιωτικοῖς κατηβαίνω, ἀνηβαίνω, κατηβάζω, ἀνηβάζω (πρβλ· καὶ κατήφορος ἀνήφορος) καὶ ἐν τοῖς καθολικωτέροις ἤπια, ἤλεγα, ἦυρα κλπ.

Ὁμοίως ἑρμηνεύει ἐν σελ 58 τὸ ἐν μεσαιωνικοῖς γλωσσικοῖς μνημείοις καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ Καπαδοκίᾳ λεγόμενον ψὴ ἀντὶ ψυχὴ δι' ἐκπτώσεως τοῦ χ, τ.ἔ. ὑπολαμβάνει ὅτι ἐλέχθη ψυχὴ - ψυὴ - ψή. Τὴν γνώμην ταύτην ἐξήνεγκε πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ κ. Ψυχάρις εἰπὼν μάλιστα ὅτι προφορὰν ψuhὴ ἤκουσεν ἐν Πυργίῳ τῆς Χίου. (πρβλ.

τὰ περὶ τούτου ἐν Περιοδικῷ τοῦ Kuhn, Τόμ. ΛΓ' σελ. 116=Μεσ. κ. Ν. Ἑλλ. Α' 321-2). Κατ' ἀλήθειαν οὔτε ἐν τούτῳ οὔτε ἐν τῷ Κρητικῷ taschτέρου ἀπεβλήθη τὸ χ μεταξὺ φωνηέντων, ἀλλὰ τὸ μὲν ψὴ προῆλθεν ἐκ τοῦ ψυχὴ κατ' ἀνομοίωσιν, ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ ἀπώλετο ὁ φθόγγος i (υ), ὥστε ὑπελείφθη ταχτέρου (τοῦ χ σώζοντος τὴν οὐρανικὴν αὐτοῦ δύναμιν, taschτέρου (ἐν τῷ Κρητικῷ Πολέμῳ γράφεται καὶ ταχτέρου)· ἐντεῦθεν τοῦτο μὲν διὰ τὸ ταχυνή, ταχὺ ταχύτερα κλπ. τοῦτο δὲ διότι τὸ ascht τοῦτο εὐκολώτατα ἠδύνατο νὰ ἐκφωνηθῇ ὡς ait, ἐγένετο ται̯τέρου.

Φεύγων τὴν διὰ παρετυμολογίας, διὰ συμφυρμοῦ, δι' ἀνομοιώσεως κλπ. ἑρμηνείαν προτιμῶν δὲ τὴν διὰ τῆς φωνητικῆς ἀναγκάζεται νὰ παραδέχηται ἐξασθενήσεις, κωφώσεις, λεπτύνσεις κλπ. τῶν φωνηέντων. Ἀλλὰ τίς δὲν θὰ εὕρῃ πιθανωτέραν τὴν ὁμολογίαν ὅτι κατὰ τὸ κακουργία -γῶ, πανουργία κττ. ἐλέχθη καὶ καλλουργία καλλουργῶ, ὅτι κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ λούω ἐλέχθη ἀλουσιά, ὅτι κατὰ εἰς -ουρα -ουριο ἐλέχθη καὶ μαρτούριο (πρβλ. Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Β' 306) κττ. κττ., ἢ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ φωνήεντα τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἄνευ τινὸς λόγου μεταβάλλονται ἄλλοτε εἰς τοῦτον καὶ ἄλλοτε εἰς ἐκεῖνον τὸν φθόγγον;

Οὕτω λ.χ. πασίγνωστον εἶναι ὅτι ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων πολλάκις διὰ παρετυμολογίαν εἰσάγεται πρόθεσις ἐκεῖσε ὅπου κατ' ἀλήθειαν δὲν ὑπῆρχε (πρβλ. Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Τόμ. Β' σελ. 311 κἑξ.), ὅτι ἄρα οὐδὲν φυσικώτερον τῆς ἑρμηνείας τοῦ **πο**ξαμάθιν ἀντὶ **πα**ξαμάθιν, ὅπως καὶ τοῦ ἀπο-κουμπίζω ἀντὶ ἀπ-ακουμπίζω, τοῦ ἀπο-θανατίζω ἀντὶ ἀπ-αθανατίζω, τοῦ ***ἐγγαρεία*** ἀντὶ ***ἀγγαρεία*** (ἐγγαρεία ἤδη ἐν Αἰγυπτιακοῖς παπύροις). Οὕτως ἡρμήνευσα ἐγὼ πρὸ πολλοῦ τὸ **πο**ξαμάθιν, ἀλλ' ὁ κ. συγγρ. σελ 28 διατείνεται ὅτι ἄνευ λόγου ὑπετέθη ὑπ' ἐμοῦ παρετυμολογία τοῦ **πο**ξαμάθιν ἀπὸ τοῦ **πα**ξαμάθιν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προτιμᾷ νὰ ἑρμηνεύῃ φωνητικῶς τὰς ἐναλλαγὰς τῶν συμφώνων καὶ αὐτὰς τὰς παραβολωτάτας ἢ νὰ ὁμολογήσῃ παρετυμολογίαν, συμφυρμὸν κττ. Δύο παραδείγματα θὰ ἀρκέσωσιν εἰς πίστωσιν τῶν λόγων μου. Σελ. 55 διδάσκει ὅτι τὸ γ ἐτράπει εἰς 6 ἐν τῷ δικηγόρος - δικηδόρος, καὶ σελ. 62 ὅτι τὸ π ἐτράπη εἰς μ ἐν τῷ ἀπόλυκεν - ἐμόλυκεν. Ἀλλ' εἶναι, νομίζω,

προφανὲς ὅτι τὸ δικηβόρος εἶναι μᾶλλον λογοπαίγνιον εὐφυοῦς τινος ὀνομάσαντος οὕτω τοὺς δικηγόρους ὡς καταβιβρώσκοντας τὸ δίκαιον· περὶ δὲ τοῦ ἐμόλυκεν ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 555.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἀναλαμβάνων νὰ ἑρμηνεύσῃ γλωσσικὰ φαινόμενα ἀνάγκη νὰ προσέχῃ καὶ εἰς τὴν σύνταξιν καὶ σημασίαν, καὶ καθόλου εἰς πᾶσαν τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Διότι πάντα ταῦτα συνέχονται, πάντα ἀποτελοῦσι τὴν γλῶσσαν καὶ ἐν πᾶσι τούτοις ἐμφανίζεται ἡ ζωὴ αὐτῆς. Ὁ κ. συγγραφεὺς καὶ ἐν τούτοις ἐξελέγχεται ἀφροντιστῶν τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου ὅρου. Ἐντεῦθεν ἀγνοῶν τὴν χρῆσιν τοῦ τῶς ἀντὶ τῶν συνάπτει (σελ. 40) τὸ οὐρὰ - ὀρὰ πρὸς τὸ τοὺς -τῶς, ὡς ἐν ἀμφοτέροις τραπέντος τοῦ ου εἰς -ω. Ἀλλὰ πρῶτον τὸ ὀρὰ ἀντὶ οὐρὰ λέγεται καὶ ὅπου τὸ τῶς ἀγνοεῖται (λ.χ. ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ), διαφέρουσιν ἄρα κατὰ τοὺς τόπους καὶ δὴ ὡς δυνάμενα κατ' ἀρχὴν νὰ ἔχωσι διάφορον αἰτίαν δὲν πρέπει ἀβασανίστως νὰ συνδέωνται ὡς ὁμοίως ἔχοντα. Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι κατ' ἀλήθειαν τὸ τῶς δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ τοὺς ἀλλ' ἐκ τοῦ τῶν, ἔλαβε δὲ τὸ -ς παρὰ τοῦ ἐμᾶς, ἐσᾶς· τοῦτο μανθάνει ἕκαστος παρατηρήσας ὅτι τὸ τῶς δὲν λέγεται οὔτε παρ' Ἐρωτοκρίτῳ οὔτε ἐν τῇ νῦν λαλουμένῃ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ ὡς αἰτ. ἀλλὰ μόνον ὡς γενική, ἤτοι δὲν λέγεται τὼς βλέπω, τὼς δέρνουν, τὼς Τούρκους, τὼς τράγους κλπ· ἀλλὰ μόνον τοὺς (ἢ τσὶ) βλέπω, τοὺς ἐπαινοῦν, τοὺς τράγους ἢ τσὶ τράγους κλπ. Λέγεται δ' ὅμως τὸ πρᾶγμά τως, ἔδωκά τως, εἶπά τως, ἐπῆρά τως πολλά, θὰ τῶς κάμω τὴν χάρι, τ.ἕ. ἢ ἐπὶ κτητικῆς ἐννοίας ἢ ὡς ἀντικείμενον κατὰ γενικήν. Ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ λέγεται ἀείποτε τὸ ἀρχαιότερον τῶν(ε), λ. χ. ἔδωκά των(ε), τὸ πρᾶμά dωνε, θὰ τῶνε κάμω τὴν χάρι κλπ., ἐν δὲ Καρδαμύλοις τῆς Χίου τῶν πρὸ φων. καὶ τῶ πρὸ συμφώνων.

Πόσον ὀλίγον προσέσχεν ὁ κ. συγγρ. εἰς τὴν σημασίαν τῶν λέξεων καὶ τὰς διαφορὰς αὐτῶν, γίνεται δῆλον ἐκ πολλῶν πολλαχοῦ σφαλμάτων· θὰ ἀναγράψω δύο μόνον παραδείγματα: Σελ. 168 ἀνάγει τὸ βολεῖ, βολετόν, βολεύω, βολικὸς κλπ. ἁπλούστατα εἰς τὸ βολὴ βολά, καὶ σελ. 194 συνδέει τὸ πόρος πορίζω πρὸς τὸ ποριζάμενο = δυνατὸν (Κῶ). Ὅτι δὲ οὐράνιον ὅσον ταῦτα διαφέρουσι καὶ ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθωσιν ἐκ τῶν ἁπλῶν βολὴ καὶ πό-

ρος αἱ σημασίαι τοῦ βολεῖ βολετὸν κλπ. καὶ πορεῖ (μ)πορεῖ (μ)πορεζόμενον κλπ., περὶ τούτων πάντων οὐδὲν φαίνεται αἰσθανόμενος ὁ κ. συγγρ. (πρβλ. περὶ τούτων τὰ εἰρημένα μοι ἐν τῇ Glotta Τόμ. Α´ 125. 126-7).

Σελ. 70 γράφει μελαγχολία-μελαχχολία (Κῶ) καὶ **μελαγγονία** Καλύμνῃ. Ἀλλ᾽ ἤδη πρὸ 25 ὅλων ἐτῶν ἐν τῇ Περὶ φθογγολογικῶν νόμων διατριβῇ μου παρετήρησα ὅτι τὸ ἀρχαῖον γχ ἡπλοποιήθη ἐν τῇ συνήθει νέᾳ Ἑλλην. εἰς χ, κατόπιν δὲ ἐν τοῖς Ἰκαρικοῖς (Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Β´ σ, 427, Γλωσσολ. Μελέτ. Α´ 158) ἐδίδαξα ὅτι ἐπί τινων νήσων, οἷον τῆς Ἰκάρου, Καλύμνης, Κῶς, Καρπάθου κλπ. ἀντὶ τοῦ γχ ἐμφανίζεται ἀφωμοιωμένον διπλοῦν χχ (ὅθεν δι᾽ ἁπλοποιήσεως τὸ σύνηθες ἡμῖν χ). Λοιπὸν πῶς ὁ κ. συγγρ. τολμᾷ νὰ διατείνηται ὅτι ἐν Καλύμνῃ τὸ μελαγχολία ἐγένετο μελαγγονία καὶ δὲν βλέπει τὸ ἀδύνατον τῆς διϊσχυρίσεως, οὐδὲ ὅτι τὸ πᾶν ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς Ἰταλ. malanconia; πρβλ. Λωρεντζᾶτον ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΣΤ´ σ. 193 καὶ τὰ Κρητικὰ μελαγγονίζω ἐμελαγγόνισα.

Ὁμοίως πάντες γινώσκομεν τὴν ἐκ τοῦ ἂν μὴ παραγωγὴν τοῦ ἀμμή, ἣν ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐξήνεγκεν. Ἐπειδὴ δὲ πλὴν τοῦ ἀμμὴ λέγεται κοινῶς καὶ ἀμμέ, ὁ κ. συγγραφεὺς οὔτε περὶ ἐπιδράσεως ἄλλης ὁμωνύμου λέξεως, οἷον τοῦ δέ, οὔτε περὶ ἄλλης τινὸς ἀναλογικῆς ἑρμηνείας σκέπτεται, ἀλλὰ διδάσκει ὅτι «οἱ μετὰ τοῦ ε τύποι δεικνύουσι τὴν διατήρησιν τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ η ὡς ε, ἥτις παρατηρεῖται, ὡς λέγει, καὶ ἐν τῷ Κυπρίῳ μὲν=μή». Ἀλλ᾽ εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑποτίθενται τοιαῦται ἐξαιρετικαὶ διασώσεις τῆς ἀρχαίας προφορᾶς, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ λέγεται πανταχοῦ μὴ καὶ μήπως οὐχὶ δὲ μέ; (τὸ Κύπριον μὲν ἴσως κατὰ τὸ δέ). Καὶ ἄλλοτε παρετήρησα τοῦτο τῷ κ. συγγρ., ἀλλ᾽ οὗτος πάντοτε ἐπιμένει.

Σελ. 30 γράφει «ραπάνι ἐκ ρεπάνι κατ᾽ἀφομοίωσιν». Καὶ ὅμως πρὸ πολλῶν ἐτῶν κρίνων ἄλλο ἔργον αὐτοῦ τούτου τοῦ κ. συγγρ. παρετήρησα αὐτῷ ὅτι ἀρχαιόθεν ὑπῆρχε ποικιλία ῥαφανὶς καὶ ῥεφανὶς καὶ ῥαπ-, καὶ δὴ πιθανώτερον ὅτι ἀρχαιόθεν ἐκληρονομήθη ἡμῖν αὕτη ἢ ὅτι ἐπεγένετο φωνητικὴ μεταβολή· τὸ αὐτὸ εἶπα τότε καὶ περὶ τοῦ κρέμμυον-κρόμμυον-κρεμμύδι-κρομμύδι· ἀλλ᾽ ὁ κ. συγγραφεὺς ἐπιμένει εἰς τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ φωνητικῆς μεταβολῆς, διὸ σελ. 39 παράγει τὸ κριμμύδι-κρεμμύδι ἐκ τοῦ κρομμύδι ἀγνοῶν

ὅτι κατ' ἀλήθειαν τὸ κρομ- προῆλθεν ἐκ τοῦ κρεμ-· πρβλ. Joh. Schmidt ἐν τῷ Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΛΒ' σελ. 346 καὶ Μεσαιων. καὶ Ν. Ἑλλ. Α' 91 καὶ Β' 352).

Ὅτι δὲ ἀπὸ τοιαύτης παρασκευῆς ὁρμώμενος καὶ τοιουτοτρόπως παραμελήσας τῶν τέως εἰρημένων πάμπολλα μὲν κατ' ἀνάγκην ἐσφάλη, ἐδίδαξε δὲ οὐδὲν ὑγιές, τούτου ἔστωσαν τεκμήρια τὰ ἑξῆς:

Σελ 192 γράφει «πιτύκι πιτυκένος ἴσως ἐκ τοῦ ἐπὶ + τυκίον». Καὶ ὅμως τὸ πίτυς-πίτυκας-πέτυκας ἡρμηνεύθη ἐν Μεσ. κ. Ν. Ἑλλ. Β' 313 καὶ ἐν τῷ περὶ Ἰκαρίας διαλέκτου IF. Β' 381. Ὁμοίως γράφει «καταδασιὰ Σίφνῳ τὸ κατερχόμενον ὕδωρ. Σημειώσεως ἄξιον διὰ τοῦτο ὅτι σῴζει τὴν λέξιν δάσος». Ἀλλ' ἡ λέξις δάσο(ς) σῴζεται παρ' ἡμῖν κάλλιστα, ἐν δὲ Κρήτῃ λέγεται καὶ δασίτης, ὁ ἐν τούτοις διαιτώμενος. Τὸ δὲ καταδασιὰ οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ὂν ἢ τὸ πασίγνωστον καταβασιά. Σελ. 227 παράγει τὸ ἀνεμαλλιάρης (καὶ ἀναμαλλιάρης) ἐκ τοῦ ἀνεμο + μαλλιάρις, καίτοι τὸ συνώνυμον ξε-μαλλιάρις ὤφειλε νὰ διδάξῃ αὐτὸν τἀληθές, ὅτι δηλ. ὅπως τὸ ξε οὕτω καὶ τὸ ἀ-ἀν-ἀνα- ἐμφαίνουσι πολλάκις ἀνατροπήν, ἀνωμαλίαν, ἀταξίαν· πρβλ. ἀνα-σκούφωτος (Κυπρ.)=ξεσκούφωτος, ἀνακούτρουλλος (Κυπρ.) ὁ ἀσκεπὴς τὴν κεφαλὴν=ὁ ξεκουκούλλωτος ἐν Κρήτῃ.

Ἡ λέξις δειλινὸν ἀπὸ τοῦ δείλη κατὰ τοὺς μτγν. χρόνους σχηματισθεῖσα, εἶναι παρ' ἡμῖν πασίγνωστος, κεῖται δὲ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς λεξικοῖς τοῖς τε ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς. Καὶ ὅμως ὁ κ. συγγρ. σ. 70 σημ. 3 ἀγνοεῖ αὐτό, διὸ γράφει «λειδινὸ (δειλινὸ Herkunft? =τίς ἡ ἀρχὴ αὐτῆς;)». Ὁμοίως ἀγνοεῖ (σελ. 205) τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως (α)ναβάστιο (Σύμῃ) καὶ ἀνεβόστιο (μετὰ τοῦ ο κατὰ παρετυμολογίαν ἴσως πρὸς τὸ βόσκω) ἐν Καρπάθῳ· Καὶ ὅμως τὸ ῥῆμα ἀναβαστάζω ἐλέχθη ἤδη κατὰ τοὺς μτγν. χρόνους καὶ σήμερον δὲ εἶναι παρ' ἡμῖν τὸ ἐξ αὐτοῦ προελθὸν ἀναβαστῶ ἐν πολλῇ χρήσει κυρίᾳ καὶ μεταφορικῇ. Οὕτω λ.χ. λέγεται ἐν Κρήτῃ ἀναβάστα μου νὰ φορτώσω = κράτει ἀπάνω τὸ ἡμίγομον ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους τοῦ ὄνου ἢ τοῦ ἡμιόνου, ἵνα μὴ κλίνῃ πρὸς τὰ κάτω, μέχρις οὗ ἐγὼ φορτώσω καὶ τὸ ἄλλο ἡμίγομον· ὁμοίως λέγεται ἀναβάσταξε τὸ ἄλεσμα νὰ μὴ πέσῃ ἀπὸ τὸ γαΐδαρο = σήκωσε ὀλίγον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους πρὸς τὰ ἄνω τὸ ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ὄνου, τοῦ ἄνευ σάγ-

ματος, τεθὲν φορτίον, ἵνα μετενεχθῇ μέρος τοῦ βάρους πρὸς τὸ ἄλλο μέρος καὶ μὴ καταπέσῃ. Μεταφορικῶς δὲ λέγεται καὶ ἐπὶ τῶν γερόντων οἷον ἀναβαστᾷ τὸν παπποῦν του = ὑποστηρίζει, περιθάλπει, περιποιεῖται, καὶ ἀναβάσταξι = ἡ περίθαλψις, περιποίησις. Ἐκ τοῦ ῥήματος ἀναβαστῶ γίνεται κανονικῶς τὸ ἀναβάστιο, ὅπως ἀναγορεύω ἀναγόριο, παρακαλῶ παρακάλιο, καταφρονῶ καταφρόνιο, ξελέχω ξελέχιο κτλ. περὶ ὧν ἰδὲ Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Τόμ. Β΄ σελ. 66-7: Κατὰ ταῦτα ἐκληπτέον καὶ τὸ γέλιο ῥηματικὸν ἐκ τοῦ γελῶ, ὅπως ἤδη ἐν Μεσ. κ. Ν. Ἑλλ. ἔνθα ἀνωτέρω ἐλέχθη, οὐχὶ δὲ ταὐτὸν τῷ ἀρχαίῳ γελοῖον, ὅπως ὁ κ. συγγρ. διδάσκει

Ἐν σελ. 62 συνάπτει τὸ Κίσαμος (ἐν Κρήτῃ) πρὸς τὸ Κίσαβος τῆς Θεσσαλίας διατεινόμενος ὅτι παρέχει μ ἀντὶ β, τ.ἔ. ὅτι τὸ Κίσαμος προῆλθεν ἐκ τοῦ Κίσαβος. Ἀγνοεῖ δὲ ὅτι τὸ ἐν Κρήτῃ ἡ Κίσαμος (ἐπαρχία), Κίσαμον ἄκρον, εἶναι ἀρχαῖον καὶ οὐδεν κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ νεώτερον Κίσαβος (ὄρος).

Περὶ τῆς λέξεως Νιμπουργειὸ ἔγραψεν ὁ μακαρίτης Μηλιαράκις μονογραφίαν ὅλην θέλων νὰ δείξῃ τὴν ἐκ τῆς Ἰταλ. γλώσσης καταγωγὴν τῆς λέξεως. (Τελευταῖον ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Κ΄ σελ. 15 κέξ. διέλαβε περὶ τῆς λέξεως διὰ μακρῶν καὶ ὁ ἐξ Ἄνδρου διδ. φιλ. κ. Βογιατζίδης, ἀπέδειξε δὲ περιφανῶς τὴν ἐκ τῆς Ἑλλ. λέξεως ἐμπορεῖον παραγωγὴν αὐτῆς). Ὁ δὲ κ. συγγρ. ἀγνοῶν ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ λέξις πρὸ πολλοῦ καὶ πραγματείας ὅλης ἠξιώθη διατείνεται ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἐσημείωσε τὸ ἐν Ἄνδρῳ Νιμπουργειό.

Πολὺ παράδοξος φαίνεταί μοι καὶ ἡ ἀναγωγὴ τοῦ πασιγνώστου ὀνόματος γυναικῶν Καλὴ (σελ. 285) οὐχὶ εἰς τὸ Καλλιόπη ἀλλ' εἰς τὸ ἀρχαῖον Κάλη. Καὶ ὅμως καλῶς ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὰ αὐτὰ πρόσωπα ἐλέγοντο ἐν Κρήτῃ καὶ Καλὴ καὶ Καλιῶ καὶ Καλλιόπη.

Ὁμοίως ἄτοπος εἶναι καὶ ἡ παραγωγὴ τοῦ Καράλης ἀπὸ τοῦ Κράλης· ὅστις ἐνθυμεῖται ὅτι τὸ Τουρκ. καρὰ=μέλας εἶναι ὅπως καὶ τὸ ἡμέτερον μαυρο- ἱκανῶς σύνηθες ἐν τοῖς ἐπωνυμίοις, καὶ δὴ ὅτι λέγεται Μαυρογιώργις, Μαυροκώστας, Μαυρογιάννης, Μαυροδημήτρις κλπ. καὶ Καρακώστας καὶ Καραγιώργις, Καραγιάννης, Καραμανόλης, Καραμουσταφᾶς, Καραχασάνης

κλπ., ἐκεῖνος δὲν θὰ διστάσῃ ν' ἀναγάγῃ καὶ τὸ Καράλης εἰς Καρὰ 'Αλῆς.

Σελ. 194 ἀναγράφει πρηστὰ = ἄωρα σύκα καὶ πρηστακάκι ἐξ 'Ικάρου καὶ πρίσκος ἐκ Σομαβέρα, καὶ πρηστικὸς = οἰδαλέος ἐκ Γαληνοῦ. Ὅτι δ' ὅμως ὑπάρχει καὶ ῥῆμα πρήσκω καὶ πρήσκομαι (καὶ πρήστω καὶ πρήστομαι ἐν Κρήτῃ ὅπου καὶ ὁ πρῆστος, πρβλ. καὶ (ε)ὑρίσκω καὶ (ε)ὑρίστω αὐτ κατὰ τὰ πολλὰ εἰς -τω ῥήματα), καὶ ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὸ ἀρχ. πίμπρημι πρήθω ἐμπρήθω, τοῦτο ἀγνοεῖ, καίτοι τὸ πρῆσμα, πρησμονή, πρῆσις κεῖται καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις λεξικοῖς· πρβλ. καὶ Κορ. 'Ατ. Α' 170, Βυζαντ. Λεξ. 402.

Σελ. 157 διαλαμβάνει περὶ τῆς λέξεως ἀνάδοσι καὶ ἀναδοσιὰ πλημμελῆ διδάσκων περὶ τῆς σημασίας αὐτῶν. 'Εν Μεσ. καὶ Ν. 'Ελλ. Α' 135-6 ἐδιδάχθη ὅτι καὶ τὸ ῥῆμα ἀναδίδει λέγεται παρ' ἡμῖν ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης τοῦ ὑγραίνεται (ἐκ τῆς ἀρχαίας χρήσεως ἀναδίδωσιν ἡ πηγὴ ὕδωρ), καὶ τὸ ἐπίθ. ἀναδερὸς καὶ τὸ ἐκ τούτου ἀναδεράδα καὶ τὰ σύνθετα ἀνεδοσόβροχη καὶ ἀνεδοσόβραση, ἀλλ' ὁ κ. συγγρ. δὲν ἠθέλησε νὰ μελετήσῃ αὐτά.

'Εν σελ. 229 συγχέει πρὸς ἀλλήλας τὰς λέξεις ζοφός, ἐκ τοῦ ἀρχαίου σομφός, καὶ ζοχός, ἐκ τοῦ ἀρχαίου σόγχος· καίτοι ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐν Πλάτων. Τόμ. Ε' (=Μεσ. κ. Ν. 'Ελλ. Α' 122) ἐγένετο περὶ αὐτῶν διακεκριμένως λόγος. Εἶναι δὲ τὸ ὄνομα ζοχὸς καὶ ἄλλως ἄξιον ἰδίας σημειώσεως ὅτι ποικίλας λίαν ἔσχε μορφὰς κατὰ τὰς διαφόρους χώρας. Οὕτω λ.χ. ζόχος λέγεται ἐν Κεφαλληνίᾳ, τσόχος ἐν Κρήτῃ, Μεσσηνίᾳ καὶ 'Ικαρίᾳ, τσοχὸς ἐν Ζακύνθῳ καὶ Λέσβῳ καὶ ἄτσοχας ἐν Πάρῳ

Τὴν αὐτὴν σύγχυσιν δύο διαφόρων λέξεων βλέπει τις καὶ ἐν σελ. 227, ἔνθα συγχέεται τὸ Μουρνὲ ἀπὸ τοῦ Μουρνέα-μουρνέα-μορινέα ἐκ τοῦ μόρινον ὃ πάλιν ἀπὸ τοῦ μορέα (πρβλ. βάτος-βάτινον, ὅθεν βατινέα βατσινȣὰ) πρὸς τὸ Μουρὶ ἀπὸ τοῦ μούρη =πρόσωπον ('Ιταλ. muro). 'Εν Κρήτῃ ἀκρωτήριόν τι λέγεται Κακὸ Μουρί, διότι παρεμφερὲς πρὸς πρόσωπον ἐξέχει εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἶναι λίαν ἀνώμαλον.

'Ομοίως συγχέει (ἐν σελ. 275) δύο ἐννοίας καὶ δύο λέξεις κωφὸς -κουφὸς καὶ κοῦφος. Παρατηρεῖται δηλ. ὅτι διὰ τοῦ Κουφοῦ καὶ ὁ

Κουφὸς ὀνομάζονται τοποθεσίαι τινὲς ἐν Κρήτῃ, Καρπάθῳ, Ἀστυπαλαίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ, ἡ δὲ κατὰ γεν. ἐκφορὰ τοῦ Κουφοῦ ἐμφαίνει σαφῶς ὅτι ἀπό τινος ἀνθρώπου Κουφοῦ ὀνομαζομένου ἐκλήθη ὁ τόπος. Πρβλ. Γλωσσολ. Μελετ. Α' σελ. 198 κέξ. Πρόδηλον δ' ὅτι τὸ κύριον ὄνομα Κουφὸς προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐπιθ. κουφός, διότι ἀπὸ τοῦ πάθους τῆς κωφώσεως πολλοὶ οὕτως ἐχαρακτηρίσθησαν καὶ ἐπωνομάσθησαν· Καὶ ὅμως ὁ κ. συγγ. μεταφράζει διὰ τοῦ κοῖλος (Hohle), οὐχὶ δὲ διὰ τοῦ κωφός. Πάντα ἄρα ὅσα μέχρι τοῦδε ἐδιδάχθησαν περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν τοπωνυμιῶν ἀπὸ κυρίων ὀνομάτων ἔμειναν ἀχρησιμοποίητα ὑπὸ τοῦ κ. συγγρ.

Ἐν τῷ Περιοδικῷ Krumbacher (=Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Β'σελ. 219) ἐμνημόνευσα πολλῶν τύπων τῆς λέξεως αἰγίλωψ, ἀγιάλοπας, ἀγριαγιάλπας, ἀγούλουπας, ἀγιούλερας, ἀγέλουπας, γιούλουπας· προσέθηκα δὲ ὅτι ἄλλαι τινὲς κατὰ τόπους ὀνομασίαι τοῦ αὐτοῦ φυτοῦ, οἷον ἀγκέλαμος, ἀέλαμος, αἴλαμος, ἀπουέλαμος φαίνονται συναφθεῖσαι παρετυμολογικῶς πρὸς τὸ κάλαμος. Ὁ δὲ κ. συγγρ. ἀναγράφει μόνον τοὺς τύπους ἀέλαμνος ἀέλαμος καὶ ἀΐλαμος, καὶ ἀνάγει εἰς τὸ παντάπασιν ἀλλότριον ἔλυμος!

Σελ. 491 γράφει πευκάτσι καὶ ἑρμηνεύει ὀρθῶς kleiner Teppich, ἀλλ' ὡς φαίνεται, ἀγνοεῖ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως, καίτοι ἤδη ἀπὸ πολλοῦ εἶναι γνωστόν, τ.ἔ. ἐκ τοῦ ὑπεύχιον -πεύκι πευκάκι· πρβλ Κορ. Ἀτ. Δ' 131.

Σελ. 218 ἀναγράφει τὴν λέξιν μάρωπον =ἀμνὸς καὶ ἐρωτᾷ περὶ τοῦ ἐτύμου αὐτῆς. Ἂν παρηκολούθει, ὡς ὤφειλε, τὰ περὶ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης ἑκάστοτε γραφόμενα, θὰ εὕρισκεν ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn, Τόμ. ΛΔ' σελ. 132 σημ. εἰκασίαν περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς.

Σελ. 232 ἐρωτᾷ «τί εἶναι τὸ ἐν τοῖς Ῥοδίοις λεγομένοις ᾄσμασιν ἀναγινωσκόμενον ξύστα, τὸ ἑρμηνευόμενον διὰ τοῦ στάμνος». Καὶ ὅμως ἤδη κατὰ τὸ 1880 ἐσημειώθη ἡ λέξις, σῳζομένη μέχρι σήμερον ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ· πρβλ. Astorre Pellegrini, Greco-Cal. σ. 246 «ξεστὶ boccale, vaso di creta per acqua potabile, bg. ξεστίον, ξέστης, dal lat sextarius». Ὀλίγῳ δὲ βραδύτερον κατὰ τὸ 1881 ἀπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐν τοῖς Ῥοδίοις ᾄσμασι ξύστα ἀφορμὴν λαβὼν ὁ ἀείμνηστος Karl Foy ἡρμήνευσεν ὁμοίως ἐν Bezzenberger's Beiträge Τόμ. ΣΤ' σελ. 223-4

τὴν λέξιν ὡς προελθοῦσαν ἐκ τοῦ λατ. sextarius, ἐπίστωσε δὲ καὶ ἐκ τοῦ Γαληνοῦ τὸν τύπον ξέστης καὶ ἄλλοθεν τὸν τύπον ξεστὶν καὶ ξιστίν. Νῦν δυνάμεθα νὰ πιστώσωμεν αὐτὴν καὶ ἐκ παπύρων ἐν οἷς συχνὰ ἀναγινώσκεται ξέσται οἴνου, ξέσται ὀψαρίου, κυμίνου, κρομμύων, τραγημάτων, ὑπὸ τοῦ κ. Wessely δὲ ἐδιδάχθημεν καὶ τὴν χωρητικότητα τοῦ μέτρου τούτου ἴσου πρὸς 0,547 (πρβλ. Sitzungsberichte der Wiener Akad. 1904 σ. 28).

Ἀξία σημειώσεως φαίνεται καὶ ἡ ἐν σελ. 233 ἀναγραφομένη ἐτυμολογία τοῦ σκαρμαΐδα (=ἰσχὰς) «ἐκ τοῦ σκαίρω, ὥστε θὰ ἐδηλοῦντο, διδάσκει, οὕτω σῦκα πηδήσαντα ἢ τὰ ἀλλαχοῦ λεγόμενα σκιστά». Ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἠδυνήθην νὰ νοήσω οὔτε τὴν σημασιολογικὴν ἀνέλιξιν ταύτην οὔτε πῶς καὶ κατὰ τίνας γραμματικοὺς κανόνας ἐκ τοῦ σκαίρω θὰ παρήγετο τὸ σκαρμαΐδα. Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο λέγεται ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ συκομα(γ)ίδα, ὅπως ἀναγράφει ἤδη ὁ Εὐστάθιος (καθ' ἃ ἤδη ἐν Μεσ. κ. Ν. Ἑλλ. Α' σελ. 139 παρετήρησα), ὅθεν φαίνεται ὅτι κατὰ συμφυρμὸν πρὸς τὸ ἁρμαθὸς μετεβλήθη εἰς σκαρ-μαΐδα.

Ἐκ τῆς λέξεως θυμὸς παράγεται πλὴν τοῦ πασιγνώστου ῥήματος θυμοῦσθαι, ὅθεν τὸ νῦν θυμώνω, καὶ ἄλλο ῥῆμα θυμίζω λεγόμενον κατὰ πρῶτον καὶ κυρίως ἐπὶ ζῴων, οἷον κυνῶν, προβάτων, αἰγῶν, λαγωῶν κττ., ὅταν ὀργῶσιν εἰς συνουσίαν· οἷον ἐθύμισεν ἡ προβατῖνα, ἡ σκύλλα, ἡ ἀγελάδα κλπ., διότι καὶ ὁ ὀργασμὸς θυμός τις εἶναι ἐν τοῖς ἔχουσι θυμόν, ἐν τοῖς ζῴοις Μεταφορικῶς δὲ ἔπειτα καὶ ἐπὶ φυτῶν, δένδρων ἢ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὀργώσης εἰς βλάστησιν. Ὁ κ. συγγρ. ἀγνοεῖ τὴν κυρίαν ἐπὶ τῶν ἐμψύχων, τὸν θυμὸν ἐχόντων, χρῆσιν, ἐντεῦθεν ὑποτίθησιν ὅτι ἴσως προῆλθεν ἐκ τοῦ χυμὸς κατὰ τροπὴν τοῦ χ εἰς θ. Εἰς τοιαῦτα περιπίπτει ἁμαρτήματα ὁ ἀπὸ ἐλλιποῦς παρασκευῆς ὁρμώμενος καὶ ὅμως σπεύδων. Διότι προφανῶς ἔδει μεθοδικῶς ν' ἀποδειχθῇ πρότερον ὅτι ἐν οἷς τόποις λέγεται τὸ θυμίζω, τὸ χ τρέπεται εἰς θ.

Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία τοῖς ἐπισταμένοις τὴν σημασίαν τῶν λέξεων τούτων ὅτι τὸ χάλαρον, χάλαρα, τὸ Χάλαρον, τὰ Χάλαρα, ἡ χαλάρα προῆλθον ἐκ τοῦ χαλαρὸς καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ χαλῶ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐπανειλημμένως καὶ ὑπὸ πολλῶν προετάθη μέχρι τοῦδε ἡ παραγωγὴ αὕτη. Ἀλλ' ὁ κ. συγγρ. γράφει σελ.

202 «χάλαρο ἴσως ἀνήκει εἰς τὸ χαλαρός». Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ ἴσως προτάσσει καὶ τῆς συνάψεως τούτου πρὸς τὸ χάρβαλο, τ. ἑ. καὶ ὅταν λέγῃ τι προφανὲς καὶ ἀναντίλεκτον καὶ ὅταν προτείνῃ τι ἀδύνατον. Ἢ πῶς δύναταί τις εὖ φρονῶν νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ὅπως ἐκ τοῦ ἐπιθ. χαλαρὸς γίνεται τὸ οὐσ. τὸ χάλαρον καὶ ἔπειτα ἡ τοπωνυμία τὸ Χάλαρο, τὰ Χάλαρα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον συνδέεται τοῦτο καὶ πρὸς ταῦτα καὶ πρὸς τὸ χάρβαλον; Διότι τίς δὲν βλέπει ὅτι τὸ οὐσ. τὸ χάλαρον, τὰ χάλαρα (καὶ ἡ τοπωνυμία τὸ Χάλαρον, τα Χάλαρα ἐν Κρήτῃ) ἔχει ὁμοίως τοῖς λευκὸς λεύκη καὶ λεύκα, τρυφερὸς τρυφέρα (ὄνομα σταφυλῆς ἐν Πάρῳ κατὰ Πρωτόδικον), ὠχρὸς ὤχρα, ξηρὸς ξερὸς ξέρα (=ἡ ξηρασία καὶ ἡ ὕφαλος), φαλακρὸς φαλάκρα, μαλακὸς μαλάκα (καὶ ἀφῃρημένον καὶ συγκεκριμένον=ὁ χλωρὸς τυρός), μαδαρὸς μαδάρα -ες, Μαδάρες (αἱ ἀπεψιλωμέναι κορυφαὶ τῶν ὀρέων) κλπ.; Τὸ δὲ χάρβαλον οὐχ οὕτως, ἀλλὰ προῆλθεν ἐκ συμφυρμοῦ δύο συνωνύμων λέξεων, ἤτοι τοῦ χαλαρὸς-χάλαρο καὶ τοῦ ἄρβηλος (=σμιλίον), ὅθεν καὶ ἀρβελίζω=κατακόπτω εἰς μικρὰ τεμάχια·

Ἐπειδὴ δὲ ὡς γνωστόν, κάλλιστα συμβιβάζεται ἡ ἄγνοια τῶν πραγμάτων πρὸς τὴν τόλμην, διὰ τοῦτο φυσικὸν φαίνεται ὅτι ὁ κ. συγγρ. πολλάκις τολμᾷ εὐκολώτατα νὰ διδάσκῃ πράγματα παντάπασιν ἀσύστατα. Οὕτω λ. χ. σελ. 141 διατείνεται ὅτι τὸ τόν, τήν, τὸ ἐπὶ ἀναφορικῆς σημασίας λέγονται μόνον ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ, καὶ ἐν σ. 142 ὅτι αἱ προσωπικαὶ καταλήξεις -εσο, -ετο, -εστε (ἤρχεσο, ἤρχετο, ἤρχεστε) εὔχρηστοῦσιν ἐπ' ἴσης ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ, καὶ σ. 93 ὅτι τὸ κιλαδῶ ἀντὶ κελαδῶ εἶναι πιθανώτατα (höchst wahrscheinlich) μόνον τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης. Πόθεν δὲ γινώσκει ὁ κ. συγγρ. ὅτι οἱ μὲν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ γινώσκουσιν, ἡμεῖς δὲ οἱ ἐκ τῆς Δυτικῆς Κρήτης ἀγνοοῦμεν τὴν χρῆσιν τούτων, εἶναι μυστήριον εἰς ἐμέ, καθὼς εἶναι θαῦμα καὶ ἡ τόλμη μεθ' ἧς διϊσχυρίζεται ταῦτα.

Ἐπ' ἴσης τολμᾷ νά με ἐλέγχῃ ἐπὶ ἀνακριβείᾳ καὶ ἀντιφάσει γράφων σελ. 135 «ὁ Χατζιδάκις ἐν σελ. 61 τῆς Einleit. σημειοῖ τὸ εἰς -οῦντον ἀντὶ -ᾶτο περατούμενον τρίτον ἐν. πρόσωπον ὡς σπάνιον (οἷον ἐκοιμοῦντον ἀντὶ ἐκοιμᾶτο), αὐτ. δὲ 132 ἀμφότερα ὡς ἐκ παραλλήλου εὔχρηστα, ὁ δὲ κ. Thumb, Ἐγχειριδ. § 190 δια-

τείνεται ὅτι ὁ νεώτερος σχηματισμὸς (ἤτοι ὁ εἰς -οῦντον) εἶναι ὁ κοινὸς νεοελληνικός· τοῦτο δέ, ἐπιφέρει, θὰ εἶναι καὶ τὸ ὀρθόν». Ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἐν μὲν σ. 61 τῆς Einleit. ὠνόμασα τὸν τύπον ἐκοιμούντονε σπάνιον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἐκοιμᾶτον(ε), ἐν δὲ σελ. 132 μνημονεύω τοῦ γ΄ ἑν. προσώπου τοῦ παρτт. μόνον τύπους, οἷον ἐθυμᾶτον καὶ ἐθυμώτανε, ἐρρουφάτονε. ἀγαπάτονε καὶ ἀγαπώτανε, **οὐδὲ ἕνα δὲ** εἰς -οῦντον. Ὥστε οἱ ψόγοι καὶ αἱ ἐπὶ ἀντιφάσει κατηγορίαι τοῦ κ. συγγρ. εἶναι ψευδεῖς καὶ ἄτοποι καθ' ὁλοκληρίαν. Ἂν δὲ ὁ κοινὸς νεοελληνικὸς τύπος εἶναι ἀληθῶς ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Thumb ἀναγραφόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ κ. συγγρ. ἀποδεκτὸς γενόμενος ἐκοιμούντονε ἢ οἱ ἐμοὶ ἐκοιμάτονε καὶ ἐκοιμώτανε, τὴν περὶ τούτου κρίσιν δύναμαι θαρρούντως νὰ καταλίπω εἰς τὴν κρίσιν τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωστῶν μου.

Σελ. 187 ἀναγράφει τὸ μέφομαι ὡς ἐκ Σάμου καὶ Μυκόνου καὶ προστίθησιν ὅτι δὲν μνημονεύεται ἐν τοῖς Λεξικοῖς ὡς σῳζόμενον ἐν τῇ δημώδει. Καὶ ὅμως πρὸ 25 ὅλων ἐτῶν ἐμνημόνευσα τὸ ῥῆμα ἐξ Αἰγίνης μετὰ τῆς παροιμίας ὅπου χάσῃ τίποτε καὶ τὸν κόρφο του μέφεται, (πρβλ. Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Τόμ. Α΄ σελ. 162) καὶ πάλιν βραδύτερον παρετήρησα (αὐτ. σ. 163) ὅτι ἐν Καλύμνῃ, Ἰκάρῳ καὶ ἀλλαχοῦ λέγεται μέφφομαι.

Ὁμοίως διατείνεται σελ. 283 ὅτι ἡ ἐτυμολογία τοῦ ἐν Χίῳ Φλάτσια ἐκ τοῦ φρεάτια εἶνε πλημμελής, διότι ὡς λέγει, τὸ φρέαρ διατηρεῖ τὸ ρ. Καὶ ὅμως πρὸ πολλοῦ ἐπιστώθη (I. F. Β΄ 374=Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Β΄ 402 καὶ Α΄ 341) ὅτι ἐν Ἰκάρῳ λέγεται τὸ Φλές τοπωνυμία παρ' ἣν ἀρχαῖον φρέαρ.

Σελ. 194 μέμφεται ὡς πλανηθέντας καὶ τὸν Ῥόδιον κ. Βενετοκλέα, ἑρμηνεύοντα τὸ Ῥόδιον πλάτρα ὡς πωλήτριαν, θηλ. τοῦ πράτης, καὶ τὸν Σομαβ. διὰ τοῦ venditrice, καὶ διατείνεται ὅτι τὸ πιπράσκω καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὅλως ἐκλίποντα ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. Ἀλλὰ τὰ τολμηρὰ καὶ ἀναλήθη ταῦτα ἐξελέγχονται κακῶς ἔχοντα ὑπὸ τοῦ ἐν Σέρραις καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ πλάτρα.

Ὁμοίως διισχυρίζεται σελ. 178 ὅτι τὸ ῥ. καμμύω ἀπαντᾷ «κατὰ πρῶτον (erst) παρὰ τοῖς Ο΄». Καὶ ὅμως ὁ Φρύνιχος, εἰς ὃν παραπέμπει, ἀλλ' ὅν, ὡς φαίνεται, δὲν ἔλαβεν εἰς χεῖρας, μαρτυρεῖ ῥητῶς, ὅτι ἤδη «ὁ Ἄλεξις κέχρηται τῷ καμμύειν ἠμελημένως ἐσχάτως».

Σελ. 457 σημ. διδάσκει ὅτι παρ' Ἐρωτοκρίτῳ Δ' 1350 κεῖται ἡ λέξις καμπᾶνες ἐπὶ τῶν ἐνωτίων· τοῦτο δ' ὅμως εἶναι ἀνάληθες, διότι τοῦτο δὲν ἀναγινώσκεται παρ' Ἐρωτοκρίτῳ.

Τῆς αὐτῆς ἐπιπολαιότητος, ἵνα μὴ ἄλλην λέξιν εἴπω, ἀποτέλεσμα εἶναι πάντως καὶ τόδε ὅτι ἐτυμολογίας πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐξενεχθείσας ὑπ' ἐμοῦ ἢ καὶ ὑπὸ ἄλλων ἀναγράφει ὡς ἰδίας. Εἶναι δὲ μάλιστα ἰδίας σημειώσεως ὅτι οὐδέποτε μὲν μνημονεύει ἐμοῦ ὡς ἐξευρόντος τι, πάντοτε δ'ὅμως καὶ ἐμοῦ καὶ ἄλλων ὅτε κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐσφάλημεν. Οὕτω λ. χ. σελ. 167 ἐτυμολογεῖ τὸ ἀψὰ λέγων. «Ἡ λέξις εἶναι προδήλως μεταγενεστέρα ἀποχώρησις τῆς ἀρχαίας συλλαβῆς ἀψι- [τὸ ἀψι-ἄρα εἶναι συλλαβή !] τοῦ ἀψίκορος,ἀψικάρδιος, ἀψίμαχος, ἀψίχολος». Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διατείνεται σελ. 155 ὅτι τὸ ἀλιδώνα ἐλλείπει ἐν πᾶσι τοῖς λεξικοῖς, ἴσως δὲ ἀνάγεται εἰς τὸ παρ' Ἀριστοτέλει ἐλεδώνη. Ὁμοίως διαλαμβάνει σελ. 172-3 περὶ τοῦ δίχαλος, διχάχαλον, διχάλα κτλ. καὶ ἀνάγει εἰς τὸ ἀρχαῖον δίχηλος. Ὁμοίως περὶ τῆς λέξεως γομάρι, ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ φορτίου καὶ τοῦ ὄνου, καὶ ζητεῖ νὰ ὁρίσῃ τὴν σχέσιν καὶ ἀνέλιξιν τῶν σημασιῶν τούτων. Καὶ ὅμως περὶ πάντων τούτων διέλαβον ἐγὼ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἑρμηνεύσας καὶ τὴν γένεσιν τοῦ ἁπλοῦ ἀψὶς ἢ ἀψὺς ἐκ τῶν συνθέτων ἀπὸ τοῦ ἀψι-, Ἀθηναίου Τόμ. Ι' σελ. 7 κέξ., καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ α ἀντὶ η ἐν τῷ διχάλι κττ. ἀπὸ τοῦ χηλὴ δίχηλος (αὐτ. 245 καὶ Einleit σ. 99), καὶ ἀναγαγὼν τὸ ἀλιδώνα εἰς τὸ παρ' Ἀριστοτέλει ἐλεδώνη, Einleit 89 σημ.,καὶ ὁρίσας τὴν σχέσιν τῶν σημασιῶν τοῦ γομάρι (πρβλ. Kuhn Περιοδ. ΛΔ' σελ 129 σημ. καὶ Thumb, Ἰαπ. Ἐρεύν. Β' 115). (Ὅτι καὶ τὸ ἐξ οὗ προῆλθε τὸ γομάρι, ἤτοι τὸ ἀρσ. ὁ γόμος σῴζεται καὶ μάλιστα ἐν Καρπάθῳ, ἀγνοεῖ ὁ κ. συγγρ. Ἀλλ' αὐτόθι ᾄδεται ᾆσμα ἔχον «γόμους τοῦ (β)άλλει τὰ λινᾶ, γόμους τὰ βελουδένια καὶ γόμους τὰ μεταξωτά» .... Ὁμοίως δὲ σῴζεται καὶ τὸ πρωτότυπον ῥῆμα γέμω ἐν Σύμῃ,οἷον γέμει ψεῖρες, παράδες κλπ.).

Ὁμοίως γράφει ἐν σελ. 46 καὶ 165 ἀρνεύω ἐκ τοῦ εἰρηνεύω. Τὴν παραγωγὴν ταύτην εἶχον προτείνει ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ' σ. 473, ἔνθα παρέθηκα ἐκ μεσαιωνικῶν πηγῶν καὶ τύπους οἷον εἰρνεύγει, ἐπανέλαβον δὲ ἔπειτα ὅτε ἔκρινα πρὸ πολλῶν ἐτῶν βιβλίον αὐτοῦ

τούτου τοῦ κ. συγγρ. (πρβλ. Μεσ. κ. Ν. Ἑλλ. Β΄ 354)· νῦν δὲ ἐμοῦ μὲν οὐδαμοῦ γίνεται μνεία, τοὐναντίον δὲ μνημονεύεται ὁ κ. Γιάνναρης παραγαγὼν αὐτὸ ἐκ τοῦ ἀρνί, καὶ συνοδεύεται ὑπὸ θαυμαστικοῦ ὥς τι τερατῶδες. Ὁμοίως σελ. 170 ἀναφέρει τὸ ὄνομα ἡ παίδα, καὶ περὶ ἐμοῦ μὲν ἐξευρόντος τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν ἀπὸ ῥημάτων γίνονται τοιαῦτα εἰς -α θηλ. παροξύτονα ἀφηρημένα (πρβλ. Ἀθηναίου Τόμ. Ι σελ.241, Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Α΄ 76) καὶ ἑρμηνεύσαντος ἄλλα τε πολλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ παίδα, οὐδὲν λέγει, εὑρίσκει δ' ὅμως εὐκαιρίαν νὰ ψέξῃ δύο πτωχοὺς καὶ πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντας Ἕλληνας συλλογεῖς, τὸν Μανωλακάκην γράψαντα πέδα καὶ τὸν Πεταλᾶν εἰπόντα ὅτι ἐγένετο κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ παιδεία. Εἶναι ταῦτα δίκαια;

Ὁ κ. Albert Thumb ἀνέγραψεν ὡς Ἀμοργῖνον τὸ ὄνομα ῥίχτι καὶ ἀρλόος, ἠτυμολόγησε δὲ πλημμελῶς· ἐγὼ δὲ ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ΄ σελ. 473 κρίνων τὰ τοῦ κ. Thumb ἐξεῦρον τὸ ἔτυμον, διὸ ἔγραψα «γρ. ῥήχτη ἐκ τοῦ ῥήχτης καὶ ἐν Κρήτῃ ῥέχτας ἐκ τοῦ ῥήγνυμι» καὶ «ἀρλόος ἐν Θήρᾳ ἀντὶ ἀρυ-λόγος». Νῦν ὁ κ. συγγρ. σελ. 36 σημ. 4 καὶ 281 παράγει μὲν τὸ ἀρλόος ἐκ τοῦ ἀρυ-λόγος καὶ τὸ ῥίχτι ἐκ τοῦ ῥήκτης, παραπέμπει δὲ εἰς τὸν κ. Thumb, ὅστις ἐσφάλη, οὐχὶ δὲ εἰς τὰ ἐμά.

Σελ. 154-5 διαλαμβάνει περὶ τοῦ ἀκμαῖος - ἄκνιος, ἀκμάζω -ἀκνάζω καὶ ἀκνιάζω. Ταῦτα εἶχον συνάψει ἐγὼ πρὸ 25 ἐτῶν ἐν τῇ Περὶ φθογγολογικῶν νόμων πραγματείᾳ (Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Α΄ 166), ἀλλὰ πάλιν ἄκρα σιγή.

Σελ. 208 ἀναγράφει τὴν λέξιν ἀπόχτιν, λέγει δὲ ὅτι «ἐλλείπει ἐν τοῖς λεξικοῖς. Πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀπόφτι ἐκ τοῦ ὀφτόν». Ἀλλὰ τὴν διὰ τοῦ πιθανῶς εἰσαγομένην ἐτυμολογίαν ταύτην προήνεγκεν ὁ Ἀθ. Σακελλάριος ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ σελίδι εἰς ἣν παραπέμπει ὁ κ. συγγρ. Κυπριακῶν Β΄ σελ. 466. Καθόλου δ' εἰπεῖν πᾶσαι αἱ ἐτυμολογίαι ἃς προτείνει εἶναι ἀλλότριαι, μνημονεύονται δὲ κατὰ κανόνα οἱ προτείναντες μόνον τότε ὅταν πρόκειται νὰ ψεχθῶσιν. Ἰδίᾳ δὲ περὶ ἐμοῦ προκειμένου εἶναι ἄξιον ἰδίας σημειώσεως ὅτι ὅσῳ εὐκολώτερον ἐπιλανθάνεται νὰ μνημονεύσῃ ἔνθα ὤφειλεν ὡς εἰπόντος τι ἀληθές, τοσούτῳ προθυμότερον ἀναμιμνήσκεται καὶ σπεύδει νά με ψέξῃ ὁσάκις κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ εἶπά τι πλημμελές. Τὸ δυστύχημα δὲ εἶναι

ὅτι κατηγορεῖ ὅσα κατ' ἀλήθειαν δὲν εἶναι ψεκτά· ἰδὲ ἀνωτ. σ. 584 τὴν ἐπὶ ἀντιφάσει καὶ ψευδεῖ διδασκαλίᾳ ἀσύστατον κατηγορίαν καὶ σ. 573.

Τοιαύτας ἀνακριβείας καὶ ἀδικίας ἀνευρίσκει τις ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν σελίδα. Νομίζω δὲ ὅτι καὶ εἰς λόγον ἐπιστήμης καὶ εἰς λόγον ἀνθρωπισμοῦ ἀναγκαῖον φαίνεται νὰ φεύγωμεν τὰς ἀτοπίας ταύτας.

Ἐν ταῖς διαλέκτοις ταύταις πολλὰ θὰ ἠδύνατο προσεκτικὸς ἐρευνητὴς νὰ παρατηρήσῃ χρησιμώτατα διδάγματα, ἀλλ' ὁ κ. συγγρ. ἀντιπαρῆλθε ταῦτα οὐδὲν αἰσθανόμενος. Εἴδομεν ἀνωτ. 544 τὸλ λατόν, τὸ (Ἐ)χηλὴ κττ. Ὁμοίως κεῖται ἐν σελ. 324, 484, 486, 488, 491, 492 μπραάλλει, μπράαλλε, ἠμπραάλλανε, 327. 479, 493 παάρζα ἀντὶ προ(β)άλλει, πο(δ)άρια· (τὸ κραάτι, κραάτσα 493 **δύνανται** ν' ἀνάγωνται εἰς ἀρχαῖον κραββάτι καὶ δι' αὐτὸ παραλείπονται)· τὸ ἐν Καλύμνῃ φαινόμενον τοῦτο, καθ' ὃ φωνήεντα πρότερον διὰ συμφώνου τινὸς χωριζόμενα μετὰ τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ ἀφομοιοῦνται πρὸ τῆς συναιρέσεως, ἀναμιμνήσκει ἕκαστον τὴν παρ' Ὁμ. ἀρχαίαν διαίρεσιν ἢ διάλυσιν λεγομένην, τ. ἔ. τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο καθ' ὃ τὰ πρότερον δι' ἡμιφώνου τινὸς χωριζόμενα φωνήεντα ἐκβληθέντος τούτου ἀφωμοιοῦντο πρὸ τῆς τελείας συναιρέσεως αὐτῶν εἰς μίαν συλλαβήν, οἷον *ὁραjων-ὁράων-ὁρόων, *ὁραjεις-ὁράεις-ὁράαις, *ἀγοραjεσθαι-ἀγοράεσθε-ἀγοράασθε κλπ. Τὸ νέον ἄρα φαινόμενον εἶναι λίαν διδακτικὸν τοῦ ἀναλόγου ἀρχαίου, διὰ τοῦτο ἐγὼ εὑρὼν ἔν τινι Καλυμνίᾳ συλλογῇ λέξεων τοιούτους τύπους, οἷον πραάτα ἀντὶ προ(β)άτα, ἀμμαάρα ἀντὶ ἀμμου(δ)άρα, παρετήρησα τοῦτο, καὶ ἐν Μεσ. κ. Ν. Ἑλλ. Β' 142 ἐξῆρα τὴν ἐκ τούτου ὠφέλειαν διὰ τὴν ἀρχαίαν γραμματικήν. Ὁ δὲ κ. συγγρ. ἀντιπαρῆλθεν αὐτὰ οὐδὲν αἰσθανόμενος.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι πολλαχοῦ τῆς νέας Ἑλλ. ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῶν Νοτίων Σποράδων ἡ συλλαβὴ σια (ψια, ξια, ζια) συστέλλεται κατὰ συνίζησιν εἰς σ̯ια καὶ περαιτέρω εἰς σα (ξα ψα ζα), ὅθεν λέγεται φορεσά, ἄξα, ἀνιψά, μαγαζά. (Ἰδὲ Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ' σ. 472. Kuhn Περιοδ. ΛΔ' 83, καὶ ἀνωτ. σ. 564 καὶ 571). Τὸν νόμον τοῦτον ἂν ἐφήρμοζεν ὁ κ. συγγρ. (σελ. 220), θὰ ἔβλεπεν ὅτι τὸ ὄνομα τῆς νησῖδος Ὀξὰ ἀνάγεται φυσικώτατα εἰς τὸ ὀξεὰ-ὀξεῖα καὶ δὲν θὰ ἐδίδασκεν ὅτι εἶναι ἀγνώστου ἀρχῆς. Ὅτι τὸ Ὀξεῖα ἦν ὄνομα ἀρχαῖον πολλῶν νήσων ἀπὸ τοῦ σχήματος, γινώσκουσι πάντες, καθὼς καὶ ὅτι ὀξύη

ἐλέγετο καὶ δένδρον τι, ὅπερ σήμερον λέγεται ἐπ' ἴσης ὀξιά, καὶ ὅτι ἐξ αὐτοῦ κατασκευάζονται διάφορα ἐργαλεῖα, καὶ δὴ καὶ θρανία, κλπ.

Ὡς γνωστὸν ὁ κ. Ψυχ. ἐνόμισε καλὸν νὰ ἀμφισβητήσῃ μαρτυρίαν ἐμοῦ εἰπόντος ὅτι ἐν Κρήτῃ λέγεται λῶ ἀντὶ λέω. Ὡς αἰτίαν δὲ τῆς ἀποφάνσεως αὐτοῦ ταύτης προέφερεν ὅτι τοῦτο δὲν εὑρίσκετο γεγραμμένον· ἀλλὰ ταῦτα εἰπὼν περιέπεσεν εἰς μέγιστον μεθοδικὸν ἁμάρτημα· διότι προφανῶς δὲν εἶναι οὐδαμῶς ἀναγκαῖον προκειμένου περὶ λαλουμένης γλώσσης νὰ ζητῆται ἡ μαρτυρία γραπτῶν μνημείων πρὸς πίστωσιν παντὸς νέου φαινομένου. Ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ μαρτυρία τοῦ ἐρευνητοῦ, ἐκτὸς ἂν γινώσκωμεν αὐτὸν φιλοψευδῆ. Κατόπιν ἐν τῇ Πεντηκονταετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου σελ. 199 ἀπέδειξα ὅτι ἀληθῶς εἶχε πολλάκις γραφῆ, ἀλλ' εἰς τὸν κ. Ψ. συνέβη τὸ τοῦ παλαιοῦ ἀμαθία θράσος κλπ. Νῦν ἀναγινώσκεται καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ σελ. 302, ἀλλ' ὁ κ. συγγρ. δὲν ἐφρόντισε νὰ σημειώσῃ τὸ κακῶς ἀμφισβητηθὲν τοῦτο.

Λαμπρὰ λέξις τὸ ταυροπαλητὸν ἀναγινώσκεται ἐν σ. 463, δι' ἧς περιφανῶς ἑρμηνεύεται καὶ τὸ παρ' Ἐρωτοκρίτῳ τραυοπάλεμα, προφανῶς ἀντὶ ταυροπάλεμα, καὶ τὸ νῦν ἐν Κρήτῃ τραφαπαλεύω τραφαπάλεμα (κατ' αὐτόδηλον ἀφομοίωσιν τοῦ ο πρὸς τὰ περιβάλλοντα α καὶ τοῦ β (αυ) πρὸς τὸ ἑξῆς ἄηχον π) ἀντὶ ταυροπαλεύγω ταυροπάλεμα.

Ἐν Ἀστυπαλαίᾳ σῴζεται ἡ διάφορος προφορὰ τοῦ ἁπλοῦ καὶ διπλοῦ λ, ἅτε τοῦ λλ τρεπομένου εἰς λτ· λέγεται ἄρα ἤμελτε 498, ξεκολτὰ 497, πολτὰ 497, σύλτηψες 498, τρελτὴ 501, ἄλτες 498 αὐτ. κλπ., ἀλλὰ καλό, ἤλεγε, περικάλει κτλ. Ἐπειδὴ δὲ αὐτόθι λέγεται κοπελτούδα 498, ἡ γ' ἀρφανούλτα 499, σακούλταν κλπ. 506, δῆλον πᾶσιν ὅτι ἡ διὰ διττοῦ λλ ὀρθογραφία τῶν εἰς -ουλλα τούτων ὀνομάτων ἀποδείκνυται περιφανῶς καὶ διὰ τῆς φωνητικῆς τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἀστυπαλαίας (πρβλ. καὶ Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. Α' 650 - 1)· ἀλλ' ὁ κ. συγγραφεὺς δὲν παρετήρησεν, ὡς φαίνεται, τὴν ἐντεῦθεν πηγάζουσαν διδασκαλίαν ταύτην, διὸ γράφει πανταχοῦ δι' ἁπλοῦ λ, καὶ τὸ πάντων περιεργότατον ἄλλοτε μὲν παροξύνει ἄλλοτε δὲ περισπᾷ, οἷον σακούλταν 505, ἀλλὰ ἀρφανοῦλτα 499, ἀλλὰ καὶ δελφούλα 291 καὶ ἄλλα πολλά. Ὁμοίως ἀποδείκνυται ὑπὸ τοῦ ἰδιώματος τούτου

ἡ διὰ διττοῦ λλ ὀρθογραφία τῆς λέξεως σκύλλος, διότι σελ. 378 κεῖταί στσύλτον, 383 στσύλτ(οι)· ἀλλ' ὁ κ. συγγρ. ἐξακολουθεῖ παρὰ τὸ σαφὲς τοῦτο δίδαγμα γράφων σκυλὶ 303, σκύλα 346, σκύλος καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁμοίως κεῖται σελ. 390 πουλτὶ τ. ἐ. πουλλί, ἀλλ' ὁ κ. συγγρ. οὔτε τοῖς ὑπ' ἐμοῦ εἰρημένοις, ἔνθα ἀνωτ., ἐπείσθη οὔτε οἷς αὐτὸς οὗτος γράφει, διότι παρέχει πάντοτε πουλί. Τὰ ἰδιώματα ταῦτα, ὅσα ἀρχαιοτροπότερον διασῴζουσι τὴν τῶν διπλῶν συμφώνων προφορὰν θὰ ἠδύναντο νὰ διδάξωσιν ἡμᾶς σαφῶς καὶ περὶ τῆς ἀληθείας πολλῶν φαινομένων, λ. χ. ἂν ἐγένετο πανταχοῦ ὁμοίως ἀφομοίωσις τοῦ γμ εἰς μμ, τοῦ ευμ εἰς εμμ ἢ τοὐναντίον ἁπλοποίησις, ὅπως διδάσκῃ ἡ Κυπρία διάλεκτος, καὶ δὴ γραπτέον τάμα, πρᾶμα, ταμένος, βρεμένος, γέμα, ῥέμα, ψέμα, μπιστεμένος. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 541.

Τὸ σπιλῆδα ἀντὶ σπ(ι)λῆνα τῆς Ἄνδρου (σελ. 35) ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἀχτῖδα ἀντὶ ἀκτῖνα, ἤτοι ἀμφότερα μετεσχηματίσθησαν κατὰ τὰ πολὺ περισσότερα εἰς -ίδα ὀνόματα (ἰδὲ ἀνωτ. 580 τὰ ῥήματα πρήστω, βρίστω κατὰ τὰ πολλὰ εἰς -τω). Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ὑπὲρ τοῦ ἀχτῖδα δίδαγμα παρέμεινεν ἀχρησιμοποίητον.

Σελ. 68, 329 καὶ ἀλλαχοῦ ἀναγράφει τοὺς ἀρχαιοτέρους τοῦ ζερβὸς τύπους, ἤτοι ζαβρὸς καὶ ζεβρὸς (οὐχὶ δὲ ὅμως καὶ τὸν ἐκ τῆς Ἁλώσεως ζαρβός), ἀλλ' οὐδὲν διδαχθεὶς ὑπ' αὐτῶν διατείνεται ὅτι οὗτοι προῆλθεν ἐκ τοῦ ζαρβός· (περὶ τοῦ α ἀντὶ τοῦ οὕτως ὑποτιθεμένου ἀρχαιοτέρου ε οὐδὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ εἴπῃ). Περὶ τούτων βλέπε τὰ εἰρημένα ἐν τῷ Περιοδικῷ Glotta Α' 127.

Ἀλλ' ἀρκοῦσι τὰ εἰρημένα, τοσοῦτο δέ μόνον εἰρήσθω ὅτι τὰ ἐξελεγχθέντα εἶναι μικρὸν μόνον ἀπάνθισμα τῶν μυρίων σφαλμάτων τοῦ βιβλίου, ὅπερ ἀτυχῶς ἀποβαίνει οὕτω παντελῶς ἄχρηστον, ἀφοῦ οὐδ' ὑλικὸν πίστεως ἄξιον παρέχει. Καὶ αὐτὸς ὁ ἐν τέλει πίναξ εἶναι οὕτως ἐλλιπὴς ὥστε ἐλάχιστα εὐκολύνει τὴν χρῆσιν αὐτοῦ.

ΝΕΑ ΑΝΤΙΛΕΓΟΜΕΝΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ κ. KRUMBACHER

(Τῶ σε κακῇ αἴσῃ τέκον ἐν μεγάροισι)

(Α 418)

Τὸ ἔπος τοῦτο τοῦ Ὁμήρου θὰ ἀνεμνήσθη, δὲν ἀμφιβάλλω, πολλάκις μέχρι τοῦδε ὁ κ. Krumbacher ἕνεκα τοῦ διαβοήτου βιβλίου αὐτοῦ Das Problem κλπ. Ἐτιμᾶτο καὶ ἠγαπᾶτο κατ' ἀξίαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, ὡς ἀξιόλογος ἐπιστήμων, καὶ αἴφνης κακῇ ὥρᾳ ἀναλαμβάνει ὡς δικηγόρος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν παρ' ἡμῖν ἤδη πρότερον πτωχεύσασαν Ψυχαρικὴν αἵρεσιν καὶ οὕτως ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν πρὸς ὁλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Κατόπιν τούτου καὶ ἕνεκα τούτου ὑπὸ τούτων μὲν ἐλέγχεται δι' ἐπιστημονικὰ σφάλματα, ὑπ' ἄλλων δὲ κατηγορεῖται δι' ἄλλα, καὶ ἰδοὺ τώρα ἀναγκάζεται ν' ἀντικρούῃ, νὰ ὑπερασπίζῃ ἑαυτόν, νὰ προσβάλλῃ κττ. κττ. Τὸ δὲ πάντων χείριστον δι' αὐτὸν καὶ λυπηρότατον δι' ἐμὲ εἶναι ὅτι καὶ πρὸς ἐμέ, ὅστις, εἰ καὶ προεκλήθην ὑπ' αὐτοῦ εἰς προσωπικὸν ἀγῶνα, ἀποκληθεὶς δημαγωγὸς καὶ ἀμφισβητηθείσης τῆς μαρτυρίας μου, ἔφυγον μὲν καθ' ὁλοκληρίαν τὰς προσωπικὰς ἀντεγκλήσεις, περιωρίσθην δὲ καθαρῶς ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ συζητήσει, καὶ πρὸς ἐμέ, λέγω, ἀπεφάσισε τώρα ἐν τῇ συγχύσει καὶ τῇ ὀργῇ αὐτοῦ νὰ κατέλθῃ εἰς προσωπικὰ καὶ νὰ ἀγωνίζηται καὶ νὰ μὲ ἐλέγχῃ οὐχὶ δι' ἐπιστημονικὰ σφάλματα ἀλλὰ δῆθεν δι' ἠθικὰ παραπτώματα!

Ἐγὼ διϊσχυρίσθην ἀναντιλέκτως καὶ ἀπέδειξα καὶ ἐν τῇ Ἑλληνιστὶ ἐκδοθείσῃ Ἀπαντήσει μου πρὸς αὐτὸν καὶ ἐν τῇ Γερμανικῇ καὶ Γαλλικῇ ἐκδόσει τῆς διατριβῆς μου περὶ τοῦ πολυθρυλήτου τούτου ζητήματος, ὅτι ὁ κ. Krumbacher ἐσφάλη πολλὰ καὶ πολυειδῆ ἁμαρτήματα εἴς τε τὴν γλωσσολογίαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅτι δι' ὧν εἶπεν ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ ἐκείνῃ καὶ μεροληπτικῶς ἔκρινε καὶ χλευαστικῶς ἀπεφήνατο πολλάκις καὶ καθόλου ἠδίκησε πολλαχῶς

καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ἐμέ, καὶ ταῦτα ὅλως ἀδίκως· ὅτι περιέπεσεν εἰς πολλὰς ἀντιφάσεις κλπ. κλπ.

Ὁμοίως διισχυρίσθην ὅτι ἔβλαψε σφόδρα καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ζήτημα, οὗ χάριν ἐπεχείρησε, καθ' ἃ λέγει, τὸν ἀγῶνα· διότι βλέποντες οἱ Ἕλληνες ἄνδρα ξένον νὰ ἀναμειγνύηται εἰς τὸ περὶ γλώσσης ζήτημα οὕτω φανατικῶς, νὰ κρίνῃ μεροληπτικῶς, νὰ διασύρῃ ἡμᾶς, νὰ προτείνῃ τὴν χρῆσιν τῶν ξένων λέξεων καὶ μάλιστα μετὰ Σλαυϊκῆς καταλήξεως, καὶ συνάψαντες ταῦτα, ὅπως καὶ αὐτὸς οὗτος ἐποίησε, πρός τε τὰς μεταφραστικὰς τοῦ Εὐαγγελίου ἀποπείρας τοῦ κ. Πάλλη καὶ πρὸς ἄλλα, λίαν φυσικὸν ἦτο νὰ ἔλθωσιν εἰς διαφόρους ὑπονοίας καὶ δὴ νὰ ἀποδειλιῶσι πρὸς τὴν περαιτέρω ἁπλοποίησιν τῆς γλώσσης, εἰς ἣν ἤδη εἶχον εἰσέλθει καὶ ὁμαλῶς ἐχώρουν. Ταῦτα πάντα καὶ ἄλλα ἤλεγξα ἐγὼ τὸν κ. Krumb. Ὁ δὲ οὔτε εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα νὰ κατέλθῃ, ὅπως ἁρμόζει εἰς ἐπιστήμονα, εὐηρεστήθη οὔτε τοὐλάχιστον νὰ σιωπήσῃ ἠδυνήθη· καίτοι ἡ σιωπὴ αὐτοῦ θὰ ἠδύνατο ἴσως κἄπως νὰ ἑρμηνευθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ· θὰ ἠδύνατο δηλ. νὰ λέγῃ ὅτι «ἐγὼ ἐξέθηκα σαφῶς καὶ καθαρῶς τὴν γνώμην μου· ἂν δὲ οἱ Ἕλληνες δὲν θέλουν νὰ μὲ ἀκούσουν, αὐτοὶ θὰ μετανοήσουν». Ἀτυχῶς, καθ' ἃ εἶπον, οὐδέτερον τοῦτο ἠθέλησε νὰ πράξῃ, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐξηλέγχθη τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα σφαλείς, ἐτράπη παράδοξον ὁδόν, καὶ πρῶτον μὲν ἔσχε τὸ θάρρος νὰ εἴπῃ ἐν συνεντεύξει πρὸς συντάκτην τοῦ Νέου Ἄστεως ὅτι «διὰ τῆς πραγματείας αὐτοῦ σκοπὸν εἶχε νὰ παράσχῃ τοῖς ἀλλογλώσσοις καὶ ἀπείροις τοῦ ζητήματος πιστὴν εἰκόνα τοῦ τοσοῦτον διαφέροντος τούτου ἐπιστημονικοῦ προβλήματος». Ὥστε, ὡς βλέπετε, ἐπιμένει καὶ μετὰ τὸν πολλαπλοῦν ἔλεγχον νὰ διακηρύττῃ ὅτι παρέσχε πιστὴν εἰκόνα τοῦ ζητήματος εἰς τοὺς ἀλλογλώσσους καὶ ἀπείρους αὐτοῦ! Ἔπειτα δὲ προέβη εἰς παρόμοιον ἢ καὶ μεῖζον τόλμημα διακηρύττων ὅτι ὅσα ὁ Χατζιδάκις ἔγραψε καὶ ἐξήλεγξεν, οὐδένα ἐπέφερον καρπόν! Εἰς ἃ ἡ προσήκουσα ἀπάντησις ἐδόθη ἀνωτ. σελ. 55 κέξ. ἄλλως τε καὶ διὰ τῶν δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν. Ἀλλ' ὁ κ. Kr. φαίνεται ὅτι διὰ τοὺς ἐπανειλημμένους καὶ δεινοὺς ἐκείνους ἐλέγχους ἐνόμισεν ὅτι ἐπεβάλλετο αὐτῷ ἡ ἀνάγκη ν' ἀπαντήσῃ ὁπωσδήποτε, ὥστε τοὐλάχιστον νὰ φανῇ ὅτι ἀπήντησεν. Ἐντεῦθεν ἔγραψε τάδε (Byz. Zeits. ΙΖ' σ. 586-7, 13 8βρίου 1908) «Δὲν θὰ

ἔλθω πλέον εἰς τὸ καθ' αὐτὸ ζήτημα περὶ ὃ ἡ διαφορὰ ἡμῶν. Μόνον τὴν διαστροφὴν γεγονότος ὀφείλω νὰ ἐπανορθώσω καὶ ν' ἀποκρούσω ὅλως προσωπικὴν ἐπίθεσιν. Ὁ κ. Χατζ. ἔγραψεν [ἀνωτ. 49] ὅτι ὁ κ. Kr. ἀπέσυρε τὰς ὑπερβολὰς ταύτας ἐν μέρει, προτείνας ἀντὶ τοῦ λίαν ξένοι τὸ ἀρκετὰ ξένοι. Κατ' ἀλήθειαν τὸ πρᾶγμα ἔχει ὧδε: Ὁ κ. Κακριδῆς, γαμβρὸς (1) τοῦ Χατζιδάκι, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ μετάφρασις τοῦ βιβλίου μου εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ἔπεμψε πρὸς ἐμὲ μέρος τοῦ χειρογράφου αὐτοῦ μετὰ τῆς παρακλήσεως, ἵνα ῥίψω βλέμμα τι καὶ διορθώσω ἂν τυχὸν εὑρισκόν τι μὴ καλῶς ἔχον. Παρετήρησα ὅτι ἐν τῇ ἐν σελ. 8 τοῦ βιβλίου μου προτάσει «Der Unterschied ist so gross, dass zwei Menschen, von denen der eine nur die erstere (die Volkssprache), der andere nur die letztere (die Sctriftsprache) besässe, sich recht fremd gegenüberständen» τὴν λέξιν recht ὡς ἐπιτατικὴν (=ganz) ἐξέλαβε καὶ οὕτω μετέφρασεν. Ὑπέδειξα αὐτῷ τὸ ἀβλέπτημα, διότι, ὡς δῆλον, τὸ recht ἐδῶ ἔχει ἐλαττωτικὴν ἔννοιαν (πρβλ. das Stück ist recht gut), καὶ συνεβούλευσα κατὰ ταῦτα νὰ μεταφράσῃ οὕτω, τ. ἔ. διὰ τοῦ ἀρκετὰ ἢ τοιαύτης τινὸς λέξεως. Λοιπὸν οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ περὶ τοῦ ὅτι ἐγὼ ἀπέσυρα ὑπερβολήν τινα. Πῶς πρέπει ἠθικῶς νὰ κριθῇ ἡ διαγωγὴ αὕτη, τὸ νὰ θέλῃ τις ἐξ ἰδιωτικῆς πληροφορίας δι' ἣν θὰ ὠφείλετο εὐγνωμοσύνη, νὰ κατασκευάσῃ παγίδα εἰς ἄλλον, τοῦτο καταλείπω εἰς τὸν ἀναγνώστην. Περαιτέρω γράφει ὁ Χατζιδάκις ὅτι ὁ κ. Brugmann παρακληθεὶς πιθανῶς ὑπὸ τοῦ κ. Kr. ἔγραψεν ὀλίγας λέξεις γενικῶς. . . Ἀπέναντι τῆς ὑποβολῆς ταύτης πιστῶ ὅτι τὸν σεβαστόν μου διδάσκαλον Brugmann οὔτε γραπτῶς οὔτε προφορικῶς οὔτε ἀπ' εὐθείας οὔτε πλαγίως παρεκάλεσα διὰ τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο . . . Καὶ τώρα ἐλπίζω ὅτι ὁ ἀξιότιμος Ἕλλην ἐπιστήμων θέλει ἀνακαλέσει τὴν ἀβάσιμον ὑπόνοιαν αὐτοῦ οὕτω δημοσίᾳ ὅπως καὶ ἐξέφερεν».

Ταῦτα λέγει τώρα ὁ κ. Krumbacher. Ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ἐλέγξει καὶ καταδείξει αὐτοῦ σφάλματα ἀπείρῳ βαρύτερα τῶν δύο τούτων πραγμάτων, ἃ ἐπιχειρεῖ νῦν ν' ἀποκρούσῃ, καὶ ἐφρόνουν ὅτι ὡς ἐπιστήμων ὤφειλεν, ἂν πράγματι ἀκόμη ἐπίστευεν ὅτι ὅσα ἐξέθηκεν ἦσαν ἀληθῆ καὶ ὅτι παρίστων πιστὴν εἰκόνα τοῦ ζητήματος, ὤφειλε, λέγω,

(1) Οὐχὶ γαμβρὸς ἐμοῦ ἀλλὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου εἶναι ὁ Κακριδῆς.

ν' ἀντεπεξέλθῃ εἰς ὑπεράσπισιν τῶν ἐλεγχθέντων, οὐχὶ δὲ νὰ ἀφήσῃ αὐτὰ ἔκθετα καὶ ἀπροστάτευτα, λέγων ὅτι δὲν θὰ ἐπανέλθῃ πλέον κλπ. Ἀλλ' ἔστω, ταῦτα τὰ δύο ἐξέλεξε, περὶ τούτων ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ· ἂς ἴδωμεν τί λέγει καὶ πῶς ἔχει ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων.

Ἐγὼ παρετήρησα ὅτι ὁ κ. Kr. ἐκήρυττεν ἐνώπιον κόσμου ὅλου ἀγνοούντων τὰ ἡμέτερα ὅτι ἡ γραφομένη ἡμῶν γλῶσσα «δὲν εἶναί τι ζῶν, ἔχον σάρκα καὶ αἷμα, μυῶνας καὶ νεῦρα, ἀλλὰ νεκρὸν ἢ μᾶλλον ἡμίνεκρον, μόνον διὰ τεχνητῶν μέσων διατηρούμενον, ἐψιμυθιωμένον καὶ ἐπὶ βαττοστρώματος κατακείμενον σῶμα, εἶδος μουμίας»· ὅτι «ἡ γλῶσσα ἣν πάντες ὑψηλοὶ καὶ ταπεινοί, πεπαιδευμένοι καὶ ἀπαίδευτοι μεταχειρίζονται ἐν τῇ συναναστροφῇ ἀπέχει τῆς γραφομένης ὅσον ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς» (καὶ ὁ κ. Thumb ὁμοίως διϊσχυρίζεται ἐπ' ἐσχάτων ὅτι toto caelo διαφέρουσιν), ὅτι κατωτέρω προσέθηκεν «ὑπάρχει διγλωσσία καὶ μάλιστα ἐν τῇ αὐστηροτάτῃ σημασίᾳ τῆς λέξεως (Diglossie im schärfsten Sinne des Wortes), μεταξὺ γραφομένης καὶ λαλουμένης ὑπάρχει ἀδιάβατον χάσμα κττ. κττ.

Ταῦτα παρατηρήσας ἐσχημάτισα τὴν πεποίθησιν ὅτι τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου ὅπερ ὡς συμπέρασμα τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπιφέρει, ὀρθῶς θὰ ἐξελάμβανε καὶ θὰ ἀπέδιδέ τις γράφων «Ἡ διαφορὰ εἶναι τηλικαύτη, ὥστε δύο ἄνθρωποι, ὧν ὁ μὲν θὰ ἐγίνωσκε μόνην τὴν προτέραν, ὁ δὲ μόνην τὴν ἑτέραν, θὰ ἵσταντο ἀπέναντι ἀλλήλων ***πάνυ ξένοι***». Διότι, ὅπως ἕκαστος βλέπει, μόνον τοιοῦτο συμπέρασμα ἁρμόζει λογικῶς εἰς τὸν ὅλον λόγον, μόνον τοιαύτην ἐκδοχὴν ἀπαιτοῦσι τὰ συμφραζόμενα. Καὶ αὐτὸς δ' οὗτος ὀλίγον κατωτέρω ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ἐπαναλαμβάνων τὴν αὐτὴν ἔννοιαν λέγει διαρρήδην καὶ εὐτυχῶς ἄνευ μεταφορῶν καὶ εἰκόνων «ἕκαστος ἐξ ἀντικειμένου κρίνων θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ***ἡ ἀνωτέρω σημειωθεῖσα παρατήρησις περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς συνεννοήσεως δύο ἀνθρώπων, ὧν*** ὁ μὲν νὰ γνωρίζῃ μόνην τὴν γραφομένην, ὁ δὲ μόνην τὴν λαλουμένην, ἐνταῦθα (1) ***πραγμα-***

(1) Πρόκειται ἐδῶ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν τεσσάρων λέξεων οἶνος, οἶκος, ἄρτος καὶ ὕδωρ—σπίτι, κρασί, ψωμὶ καὶ νερό· ἀλλ' ἐπειδὴ αὗται προσηνέχθησαν ὡς

τικῶς ἀληθεύει». Ἀλλ' ἵνα τὸ πρᾶγμα καταστῇ σαφέστερον, ἂς ὑποτεθῇ πρὸς στιγμὴν τοὐναντίον. Εἶναι, λέγει, νεκρὰ ἡ γραφομένη, ἀπέχει τῆς λαλουμένης ὅσον ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, τελεία καὶ κυριολεκτικὴ διγλωσσία, ἀδιάβατον χάσμα, τηλικαύτη ἡ διαφορὰ κττ., ὥστε - συμπέρασμα - ὥστε δύο ἄνθρωποι κλπ. θὰ ἵσταντο ἀπέναντι ἀλλήλων ὀλίγον ξένοι, (ἐλαττωτικήν, ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν ἔχει, λέγει, ἐδῶ τὸ recht.)! Ἐρωτῶ πάντα λογικευόμενον, εἶναι τοῦτο συμπέρασμα ἀνάλογον πρὸς τοὺς προταχθέντας μεγάλους λόγους; Προφανῶς ἄρα ἡ ἑρμηνεία ἣν ὁ κ. Kr. ὑποβάλλει τώρα εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, εἶναι ὅλως ἄτοπος καὶ ἀδύνατος. Νοεῖται δὲ οἴκοθεν ὅτι ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ αὐτήν, καὶ δι' αὐτὸ ὅτε συνέτασσον τὴν Ἀπάντησίν μου εἰς τὰ τοῦ κ. Kr., παρετήρησα ὅτι ἡ μετάφρασις δὲν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν ἔννοιαν ἣν πᾶς τις βλέπει ὅτι ἀπαιτεῖ τὸ χωρίον· τότε ἠρώτησα τὸν μεταφράσαντα, τίνος ἕνεκα μετέφρασε τὸ ἐπιτατικὸν recht διὰ τοῦ ἐλαττωτικοῦ ἀρκετά, ὡσεὶ ἦν ἐν τῷ Γερμανικῷ κειμένῳ ziemlich. Ὁ δὲ ἀπήντησεν ὅτι τοῦτο ἔπραξε κατ' ἀξίωσιν τοῦ κ. συγγραφέως. Ἐρωτῶ τώρα πάντα ἄνθρωπον: ὑπάρχει τις ἐν τούτῳ ἰδιωτικὴ μυστικὴ πληροφορία, ἥτις παρεβιάσθη; ποῦ βλέπει τὴν διαστροφὴν γεγονότος; καὶ τίνα ἠθικὸν νόμον κατεπάτησα ἐγώ, ὅπως λέγει ὁ κ. Kr. διατεινόμενος ὅτι τὴν κρίσιν τούτου καταλείπει τῷ ἀναγνώστῃ; Κακὸν καὶ ἀπρεπὲς ἐγένετο ἀληθῶς ἐν τούτῳ, ἀλλ' ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Kr., ὅστις - ἂς λεχθῇ παρρησίᾳ - παρερμηνεύει τώρα τὸ χωρίον αὐτοῦ, ἵνα μὴ φανῇ ὅτι ἀποσύρει τὸ ὑπερβολικῶς λεχθέν. Διότι τὸ ἐπίρρ **recht** δὲν ἐπιτρέπεται νὰ νοηθῇ ἐδῶ, ὅπως λέγει ὁ κ. Kr., ἐλαττωτικῶς, ὑποκοριστικῶς, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην ἐπιτατικῶς. Ἵνα δὲ μή τις νομίσῃ, ὅτι ὁ συγγρ. ὡς Γερμανὸς εἶναι κατὰ πολλὰ καταλληλότερος ἑρμηνευτὴς τῆς ἰδίας γλώσσης, λέγω ὅτι πρὸς τοῦτο παρεκάλεσα τὸν διδ. φιλ. κ. Γουλιέλμον Barth νά μοι εἴπῃ ἂν τοιαύτη ἐκδοχὴ τοῦ χωρίου εἶναι δυνατή· ὁ δὲ ἀπήντησεν,

π αραδείγματα τῆς διαφορᾶς τῆς λαλουμένης ἀπὸ τῆς γραφομένης, δῆλον ὅτι τὸ περὶ τοῦ παραδείγματος λεγόμενον ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τοῦ ὅλου, ὅπως ἄλλως τε δηλοῦται σαφῶς διὰ τοῦ «ἡ ἀνωτέρω σημειωθεῖσα παρατήρησις . . . ἀληθεύει». Ὅτι δὲ καὶ αἱ τέσσαρες αὗται λέξεις εἶναι ἡμῖν πᾶσι κάλλιστα νοηταὶ καὶ αἰσθηταί, τ. ἔ. ὅτι καὶ περὶ τῶν παραδειγμάτων τούτων λεγόμενον τὸ ἀδύνατον τῆς συνεννοήσεως, τὸ ἀκατάληπτον, δὲν ἀληθεύει, ἀπεδείχθη περιφανῶς ἐν τῇ Ἀπαντήσει σελ. 391 κἑξ.

ὅτι τὸ recht μόνον εἰρωνικῶς λεγόμενον καὶ μόνον ὅταν συνοδεύηται ὑπὸ καταλλήλου χειρονομίας ἢ μορφασμοῦ, δύναται νὰ λάβῃ τοιαύτην ἐλαττωτικήν, ὑποκοριστικὴν σημασίαν· ἐπειδὴ δ'ὅμως ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ ταῦτα δὲν εἶναι δυνατά, ἡ μόνη ἑρμηνεία αὐτοῦ εἶναι ἡ διὰ τοῦ σφόδρα, πάνυ, ὅλως κτλ.

Παράδοξον δὲ φαίνεταί μοι καὶ τόδε ἀκόμη, ὅτι ὁ κ. Kr. ἀναλαμβάνων τώρα νὰ ἑρμηνεύσῃ ὅπως νομίζει ἑαυτῷ συμφέρον τὸ recht fremd, δὲν παρετήρησεν ὅτι καὶ οὕτω σφάλλεται, ὅτι καὶ οὕτω διατυπουμένη ἡ δισχύρισις αὐτοῦ εἶναι ψευδής. Καὶ δὲν παρετήρησε τοῦτο, διότι ὅλως ἀνεπιστημόνως κάμνει πάντοτε χρῆσιν μεταφορικῶν ὅρων. Ἂν δὲ ἀντὶ τοῦ μεταφορικοῦ ξένοι, πολὺ ἢ ὀλίγον, μετεχειρίζετο τὴν κυρίαν λέξιν λέγων δὲν συνεννοοῦνται οὐδαμῶς ἢ δυσκόλως, τότε θὰ κατενόει εὐθὺς τὸ ψευδὲς τῆς δισχυρίσεως. Διότι ὅπως πάντες γινώσκομεν, ἀπεδείχθη δὲ καὶ ἡλίου φαεινότερον ἐν τῇ Ἀπαντήσει, οὔτε νεκρά, ἢ ὀρθότερον ἄνευ εἰκόνος, οὔτε ἀδιανόητος ἡμῖν εἶναι ἡ γραφομένη ἡμῶν γλῶσσα, ἀφοῦ προφανῶς καὶ νοοῦμεν καὶ αἰσθανόμεθα αὐτὴν πάντες, οὔτε οὐρανομήκης εἶναι ἡ διαφορὰ αὐτῆς ἀπὸ τῆς λαλουμένης, ἀφοῦ, ὡς ὁμοίως ἀπεδείχθη, τοῦ τυπικοῦ τὸ μὲν μέγα καὶ σπουδαιότατον μέρος σῴζεται καὶ εἶναι κοινόν, ἄλλο εἶναι νέον, ὀλίγον δὲ ἴδιον τῇ γραφομένῃ, ἀλλὰ καὶ τοῦτο πασίγνωστον μετὰ τῶν λέξεων αἵτινες καθ' ἑκάστην ἀκουόμεναι καὶ ἀναγινωσκόμεναι εἶναι γνωσταὶ καὶ αἰσθηταὶ ἡμῖν· οὔτε χάσμα ἀδιάβατον μεταξὺ τῆς λαλουμένης καὶ γραφομένης ὑπάρχει, ἀφοῦ χιλιάδες λέξεων εἰσῆλθον ἤδη ἀπὸ τῆς γραφομένης εἰς τὴν λαλουμένην κττ. Διγλωσσία ἄρα οὐχὶ ἐν τῇ κυρίᾳ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως ἀλλ' ἐν οὐδεμιᾷ σημασίᾳ ὑπάρχει, καὶ διατεινόμενος τἀναντία ὁ κ. Kr. περιπίπτει εἰς ὑπερβολὰς ἀσυγγνώστους, αὐτὸ τοῦτο εἰς ἀνακριβείας. Ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι καὶ τὸ διὰ τοῦ ὥστε εἰσαγόμενον συμπέρασμα αὐτοῦ εἶναι ψευδές. Νοοῦσι δὲ καὶ αἰσθάνονται τὴν γραφομένην γλῶσσαν οὐ μόνον οἱ ὁπωσδήποτε ἐγγράμματοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ παντάπασιν ἀναλφάβητοι, ὅπως καθ'ἑκάστην πειραματικῶς ἀποδείκνυται παρ'ἡμῖν. Διότι ἡ ἐφημερὶς ἣν ὁ ἐγγράμματος ἀναγινώσκει ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐνώπιον τῶν ἀγραμμάτων ποιμένων, τὸ Κυριακοδρόμιον τοῦ Θεοτόκη ὃ ἀναγινώσκει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ ἀναγνώστης πρὸ τῶν ὅλως ἀπαιδεύτων καὶ ἀγραμμάτων Χριστιανῶν, παριστᾷ προδήλως τὸν ἄνθρω-

πον τὸν ἐπιστάμενον καὶ λαλοῦντα μόνην τὴν γραφομένην, οἱ δὲ ποιμένες τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῶν ἐκκλησιαζομένων οἱ πολλοί, ἰδίᾳ αἱ γυναῖκες, τὸν ἄλλον τὸν ἱστάμενον ἀπέναντι καὶ λαλοῦντα μόνην τὴν λαλουμένην. Ὅμοιόν τι συμβαίνει καὶ ὅταν ἐν τοῖς συλλαλητηρίοις περὶ ἐκλογῶν, περὶ σταφίδος κλπ. ὁ μὲν ῥήτωρ λαλῇ πρὸς τὸν λαὸν μεταχειριζόμενος τὴν συνήθη καθαρεύουσαν, τὰ δὲ πλήθη, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ ἀγράμματοι, κάλλιστα νοῶσι, αἰσθάνωνται καὶ παρακολουθῶσιν αὐτόν. Καὶ λοιπὸν τώρα ἐρωτῶ, οὐχὶ τὸν κ. Kr., διότι οὗτος φωρᾶται ἀγνοῶν τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ πάντα Ἕλληνα: προσπίπτει ἡ ἐφημερὶς ἢ τὸ Κυριακοδρόμιον ἢ ὁ ῥήτωρ τοῖς ἀγραμμάτοις τῶν ἡμετέρων ξένος ὁπωσδήποτε, εἴτε πολὺ εἴτε ὀλίγον, εἴτε recht= πάνυ, εἴτε ἁπλῶς ziemlich = ἀρκετά; καὶ δὲν καταλαμβάνουσιν ἄριστα τὰ ὅσα ἀκούουσιν; Ποῦ λοιπὸν ἡ οὐρανομήκης διαφορά; Ποῦ τὸ ξένον; Ποῦ τὸ ἀδιάβατον χάσμα; Ποῦ ἡ διγλωσσία καὶ μάλιστα ἐν τῇ κυρίᾳ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως; Ποῦ τὸ ἀδύνατον τῆς συνεννοήσεως, ὅπερ κατὰ τὸν κ. Kr. ἀληθεύει; Οὐδαμοῦ!

Ἐπ' ἴσης ἐρωτῶ πάντα φίλον τῆς ἀληθείας: διέστρεψα ἐγὼ τὸ χωρίον τοῦ κ. Kr. καὶ προσέκρουσα πολὺ ἢ ὀλίγον εἰς τὴν ἠθικὴν ἢ τοὐναντίον ὁ κ. Kr. καὶ πρότερον ἐδίδαξεν ὑπερβολὰς καὶ ἀνακριβείας καὶ τώρα πάλιν διὰ τῆς ἐπαράτου ῥητορικῆς αὐτοῦ τέχνης κατώρθωσε νὰ παραστήσῃ ἐμὲ ἁμαρτόντα καὶ ταῦτα οὐχὶ τὴν γνώμην, ὅπερ δὲν θεωρῶ προσβλητικόν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἠθικήν; Ἀλλὰ τὸ ψέμα ψύγεται.

Ἔπειτα διατί ὀργίζεται, τώρα ὅταν ἀκούῃ ὅτι ἀπέσυρε πλημμελές τι χωρίον; Αὐτὸς οὗτος ἀπέσυρε κατὰ τὴν μετάφρασιν καὶ ἄλλα χωρία τῆς πραγματείας αὐτοῦ. Λέγω 1) τὸ ἐν σελ. 202 (256), ὃ περιέκοψεν ἐξελεγχθὲν ὑπ' ἐμοῦ πρότερον ἐν τῇ γερμανιστὶ δημοσιευθείσῃ βιβλιοκρισίᾳ, ἀξιώσας νὰ παραλειφθῇ ὅλη φράσις «Ἴσως τότε δὲν ἦτο πανταχοῦ διαδεδομένη ἡ δευτερεύουσα κακὴ σημασία» (δηλ. τῆς φράσεως ἐπῆρεν ὁ διάβολος). 2) τὴν ἐν σελ. 193 φράσιν wir werden es jetzt nicht romäisch machen, ἥτις ἐπ' ἴσης ἠξίωσε νὰ παραλειφθῇ ἅτε ἐξελεγχθεῖσα ἐν τῇ βιβλιοκρισίᾳ ἐκείνῃ. Ἢ μήπως κρίνει σήμερον καὶ ταῦτα ὀρθὰ καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ ἢ καὶ νά με καταγγείλῃ πάλιν ἐπὶ διαστροφῇ καὶ τούτων καὶ νὰ καταλίπῃ τοῖς ἀναγνώσταις τὴν ἠθικὴν ἐκτίμησιν τούτου;

Λοιπόν, διατί τώρα ὀργίζεται ὅταν λέγηται πρὸς αὐτὸν ὅτι τὸ βι-

βλίον βρίθει ἁμαρτημάτων καὶ ὅτι τινὰ ἀνωμολόγησεν ἤδη καὶ αὐτὸς οὗτος; Ναί, διατί; Προφανῶς δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ διότι ἠξεύρει τὴν παροιμίαν ὅποιος ἔχει ὀλιγώτερον δίκαιον, φωνάζει δυνατώτερα. Καὶ ὅμως ὅτε συνέτασσε τὸ διαβόητον ἐκεῖνο βιβλίον ἐκήρυττε μεγαλοφώνως ὅτι «Διαλαμβάνω περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πλήρης χαρᾶς καὶ ἐλπίδος ὁποίαν σπανίως ᾐσθάνθην κατὰ τὴν ἔκθεσιν ἐπιστημονικῆς τινος πεποιθήσεως» καὶ «Λέγω ταῦτα μετὰ πάσης ἐμφάσεως... ἂν καὶ γινώσκω ὅτι διὰ τῶν λόγων μου θὰ προκαλέσω θύελλαν ὀργῆς καὶ ὅτι πολλοὶ θά με χαρακτηρίσωσιν ὥς τινα τῶν δυσμενεστάτων ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος ἢ ὥς τινα ἀνίατον παράφρονα». Διὰ τούτων ἐπεδείκνυε τότε τὴν γενναιότητα αὐτοῦ, διϊσχυριζόμενος ὅτι προέβλεπε μὲν τὴν θύελλαν τῆς ὀργῆς καὶ τὴν κατηγορίαν ὅτι ἐχθρὰ ἐνεργεῖ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀδιαφορεῖ δ' ὅμως ἀπέναντι τῆς ἀληθείας κλπ. Ταῦτα ἐκήρυττε τότε· νῦν δὲ θερίζων, ἃ ἔσπειρεν, ὀργίζεται καὶ τὸ χείριστον πάντων νομίζει ὅτι τὸ ἄριστον μέσον πρὸς συγκάλυψιν τῶν φανέντων γυμνῶν εἶναι ἡ ἐπίθεσις καὶ ἡ διαμαρτυρία ὅτι δῆθεν ἀδικεῖται. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ μέσον εἶναι εὐφυὲς λίαν, ἀλλ' ἀτυχῶς δι' αὐτὸν οὐδεμία ῥητορικὴ ἐξαρκεῖ νὰ κάμῃ, ἵνα τὸ ψεῦδος πιστευθῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὡς ἀλήθεια, καὶ δὴ οὐδ' ἡ καταγγελία τοῦ κ. Krumbacher.

Περὶ δὲ τοῦ ἄλλου ὃ καταγγέλλει ἀπαντῶ τάδε:

Ἐπειδὴ παρετήρησα ὅτι ἐξελεγχθέντος τοῦ κ. Kr. διὰ πολλὰ ἁμαρτήματα ἔσπευσάν τινες τῶν φίλων αὐτοῦ νὰ ὑπερασπίσωσιν αὐτόν, μετὰ ταῦτα δὲ εἶδον ὅτι καὶ ὁ πολύτιμος διδάσκαλός μου καθηγητὴς κ. Brugmann ἔγραψε μὲν γενικά τινα περὶ τῆς σχέσεως τῆς λαλουμένης πρὸς τὴν γραφομένην, διεφώνησε δὲ πρὸς τὸν κ. Kr. (οὕτω λ. χ. οὗτος διετείνετο ὅτι ὁ Ψυχάρις ἐνήργησεν ἀπολυτρωτικῶς, ὁ δὲ κ. Brugmann διαρρήδην διεκήρυξεν ὅτι εἶναι ψευδὴς ἡ θεωρία αὐτοῦ, ἀκριβῶς ὅπως καὶ ἐγὼ εἶχον εἰπεῖ), καὶ ἐπειδὴ πρὸς τούτοις παρετήρησα ὅτι ὁ κ. Kr. ἁπλῶς καὶ μόνον διότι ἔγραψεν ὁ κ. Br., εἰ καὶ οὐδέν, ἀπολύτως οὐδὲν τῶν γλωσσολογικῶν κλπ. σφαλμάτων τοῦ κ. Kr. ὑπερήσπισεν, οὐχ ἧττον ἥρπασε τοῦτο ὡς σανίδα σωτηρίας, προσπαθῶν νὰ συγκαλύψῃ τὰ ἑαυτοῦ πολλὰ καὶ πολυπληθῆ ἁμαρτήματα διὰ τοῦ μεγάλου ὀνόματος τοῦ σοφοῦ διδασκάλου, καὶ προεκαλεῖτό με μάλιστα νὰ δείξω ἂν θὰ ἔχω τὸ θάρρος κλπ. (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 54-5), διὰ ταῦτα

πάντα ᾔκασα (εἶπα πιθανόν, probablement) ὅτι ἴσως παρεκλήθη ὑπὸ τοῦ κ. Kr. ὁ σοφὸς ἀνὴρ νὰ εἴπῃ τὴν περὶ τούτου γνώμην του. Τώρα διαμαρτύρεται ὁ κ. Kr. διὰ τοῦτο λέγων ὅτι δὲν παρεκάλεσε κλπ. Λοιπὸν ἐγὼ παραδέχομαι προθύμως τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ ταύτην ὡς ἀληθῆ, καίτοι ὁμολογῶ ὅτι δὲν βλέπω τίποτε τὸ προσβλητικόν, ἂν ἐν διαφωνίᾳ περί τινος ζητήματος κληθῇ καὶ τρίτος νὰ εἴπῃ ἣν ἔχει γνώμην.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν Γερμανικὴν ὀρθοτάτην παροιμίαν was dem einen recht ist, muss dem anderen billig sein, διὰ τοῦτο λέγω ἐν τῷ ἐμῷ μέρει ὅτι ἐλπίζω καὶ ἐγὼ τώρα ὅτι ὁ ἀξιότιμος Γερμανὸς ἐπιστήμων θέλει ἀνακαλέσει δημοσίᾳ ὅπως καὶ δημοσίᾳ ἐξέφερεν οὐ μόνον τὴν νέαν αὐτοῦ ταύτην ἐναντίον ἐμοῦ κατηγορίαν ἐπὶ διαστροφῇ γεγονότος καὶ ἐπὶ ἁμαρτήματι εἰς τὴν ἠθικήν, ἀφοῦ πασιφανῶς ἀπεδείχθη τὸ ἀβάσιμον αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας κατ' ἐμοῦ, κατὰ τῶν Ἑλλήνων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων καὶ κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καθόλου ἐπ' ἴσης ἐξενεχθείσας ἀναλήθεις καὶ ἀδίκους. Διότι προδήλως ἀνακριβῆ ἔλεγεν, ὅτε ἐν πανηγυρικῷ λόγῳ ἐξήνεγκε καὶ κατόπιν ἐδημοσίευσε τὴν ὑβριστικὴν **εἰκασίαν**, ὅτι «φοβεῖται μὴ καὶ αὐτοὶ οἱ καθηγηταὶ ἡμῶν θὰ ἐτρέποντο εἰς ἄτακτον φυγήν, ἂν προεβάλλετο αὐτοῖς νὰ συντάξωσιν ἔκθεσίν τινα, περιγραφὴν φυσικοῦ φαινομένου, καλλιτεχνήματος κλπ.», δι' ὧν διέσυρε καὶ ἐχλεύαζεν ἀδικώτατα ὅλην τάξιν Ἑλλήνων. Ὁμοίως ἀναλήθη καὶ σφόδρα προσβλητικὰ ἔλεγεν, ὅτε **ἐβεβαίου** ὅτι ἡμεῖς ἐχόμεθα τῆς καθαρευούσης, διότι διὰ τῆς μικρᾶς διαφορᾶς αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας θέλομεν ν' ἀποδείξωμεν τὴν ταυτότητα ἡμῶν πρὸς τοὺς ἀρχαίους καὶ οὕτω τυγχάνωμεν τῆς εὐνοίας τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, ὅτι δὲ πολλάκις καὶ κατορθοῦμεν τοῦτο. Διότι οὕτως ἱστορικὸν ἀναγκαιότατον γεγονός, ὁποῖον ἡ τοιαύτη μορφὴ τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου, παρέστησεν ὡς ἁπλοῦν μέσον εὐτελοῦς κολακείας, καὶ ταῦτα ἀξιῶν ὅτι εἶναι φιλέλλην, (ἢ ὅπως ὁ μαθητὴς αὐτοῦ κ. Dieterich λέγει, ῥωμιόφιλος), ἵνα, ὡς φαίνεται, καθίσταται ἀξιοπιστότερος.

Ὁμοίως ἀνακριβῆ καὶ χλευαστικὰ καθ' ἡμῶν ἐποίει ὅτε διαστρέφων τὴν Μασσαλιώτιδα εἰς γλῶσσαν κατασκευαστὴν καὶ γελοίαν, περὶ ἧς αὐτὸς οὗτος εἶπεν ὅτι οὔτε Γαλλικὴ οὔτε Λχτ. εἶναι, ἔπειτα προσέθετεν «εἰς μόνους τοὺς Ἕλληνας ἐπεφυλάσσετο νὰ ἐκλάβωσι σοβαρῶς τοιαύτην ἐπαναγωγήν».

Ὁμοίως ἀνακριβῆ καὶ ὑβριστικὰ ἔλεγεν ὅτε συνῆπτεν ἡμᾶς πρὸς τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς καὶ πρός τινας αἱρέσεις τῆς Ῥωσίας (ὅπως καὶ ὁ κ. Thumb πρὸς τοὺς Σίνας, ἀνωτ. σ.45), καὶ διεβεβαίου ὅτι πολλὰ ἀσιατικὰ βάρβαρα ἔνστικτα ἐμφωλεύουσιν ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς ἡμῶν.

Ὁμοίως ἐσφαλμένα καὶ ἀναλήθη καὶ ἀδικοῦντα ἡμᾶς ἐδίδασκεν ὅτε διετείνετο ἐνώπιον τῶν ἀγνοούντων τὰ ἡμέτερα ὅτι ἡμεῖς κάμνομεν χρῆσιν τοῦ ἀρχαίου τυπικοῦ, ὅτι ὁλόκληρον σύστημα ἀρχαίων τύπων συμπαρασύρεται εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν, ὅτι μόνον κατὰ μικράς τινας λέξεις, οἷον τὸ νά, ἄς, θὰ καὶ δέν, διαφέρει ἡ νέα γραφομένη γλῶσσα ἀπὸ τῆς ἀρχαίας. Διότι ὡς γνωστὸν τοῦ τυπικοῦ τῆς νέας γραφομένης μέγα μέρος εἶναι ὅλως νέον, μέρος δὲ μέγιστον εἶναι κοινὸν τῇ τε ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νέᾳ γλώσσῃ, μόνον δὲ τὸ λοιπὸν τρίτον μέρος εἶναι ἄγνωστον τῇ λαλουμένῃ, ἐλήφθη δὲ ἐκ τῆς κατὰ παράδοσιν συνεχῆ γνωστῆς γραφομένης. Δῆλον ἄρα ὅτι κακῶς λέγεται τὸ ἀρχαῖον τυπικὸν καὶ κακῶς παραβάλλεται ἡ τοιαύτη νέα γλῶσσα πρὸς τὴν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα καὶ ἑξῆς γραφομένην ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ Λατινικήν· διότι οὐ μόνον οὐδὲν σχεδὸν μέρος τοῦ Λατ. τυπικοῦ ἐσῴζετο ἐν τῇ Γαλλικῇ καὶ δὴ οὐδὲν ὑπῆρχεν αὐταῖς κοινόν, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ Λατ. τυπικὸν παρελαμβάνετο τότε εἰς χρῆσιν, ἐνῷ παρ' ἡμῖν ἐξεβλήθη ἐκ τῆς χρήσεως ἡ ἀπαρέμφατος, οἱ ἁπλοῖ μέλλοντες καὶ παρακείμενοι, ἡ εὐκτική, τῆς προστακτικῆς μέρη τινὰ κλπ. Καὶ ὅμως παρὰ τὰς κολοσσιαίας ταύτας διαφορὰς καὶ ὁ κ. Kr. καὶ ὁ κ. Thumb ἐπ' ἐσχάτων ἐξακολουθοῦσι νὰ παραβάλλωσι τὴν νέαν ἡμῶν γραφομένην γλῶσσαν πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν Λατινικήν! Εἶναι τοῦτο ὀρθόν; εἶναι δίκαιον; Ἀλλ' ἡμεῖς ἐν ὀνόματι τῆς θείας Ἀληθείας διαμαρτυρόμεθα μὲν διὰ τὴν μετ' ἐπιμονῆς γενομένην ταύτην ἀδικίαν, διατεινόμεθα δὲ καὶ διακηρύττομεν μεγαλοφώνως ὅτι ὅστις τοιαῦτα γράφει καὶ ἔπειτα διισχυρίζεται ὅτι παρέχει πιστὴν εἰκόνα τοῦ ζητήματος τούτου, ἀδικεῖ καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος.

Ὁμοίως ἀναλήθη καὶ ὑβριστικώτατα διὰ τὸ Ἑλλην. ἔθνος διεκήρυττεν, ὅτε ἐξέφερε τὴν γελοίαν προφητείαν «Καὶ ὅμως θὰ ἔλθῃ κατ' ἀνάγκην ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες θὰ νοήσουν καὶ θὰ ὁμολογήσουν, ὅτι αὐτοὶ οὗτοι ὑπῆρξαν . . . μωροὶ καὶ τυφλοί». Βλέπετε, τοσοῦτο βέβαιος εἶναι περὶ τῆς μωρίας καὶ τῆς τυφλότητος ὁλοκλήρου

τοῦ Ἑλλην. ἔθνους καὶ ταῦτα προκειμένου οὐχὶ περὶ ἐπιστημονικῆς τινος ἀληθείας ἀλλὰ περὶ τῆς πρακτικῆς χρήσεως τῆς ἑαυτοῦ γλώσσης, ὥστε δὲν διστάζει καὶ νὰ προφητεύσῃ, ὅτι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ θὰ συμφωνήσωμεν αὐτῷ ποτε, ἵνα οὕτω καταστήσῃ τὴν μωρίαν καὶ τύφλωσιν ἡμῶν πιστευτὴν καὶ βεβαίαν, καὶ ταῦτα πάντα ἐνώπιον ξένων καὶ ἀπείρων τοῦ ζητήματος!

Ὁμοίως ἀνακριβῆ καὶ ἄδικα ἔλεγεν ὅτε ἐν συνεντεύξει μετά τινος τῶν συντακτῶν τοῦ Ν. Ἄστεως ἐκήρυττεν ὅτι σκοπὸν εἶχεν, ὅτε ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ ἔκαμε τὴν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαβόητον ἐκείνην ἀνακοίνωσιν «νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς ἀλλογλώσσους καὶ ἀπείρους τοῦ ζητήματος πιστὴν εἰκόνα τοῦ τοσοῦτον διαφέροντος ἐπιστημονικοῦ τούτου προβλήματος». Ἀλλ' ἂν τοῦτο ἀληθῶς ἐσκόπει, διατί δὲν ἐξέθηκεν, ὡς ὤφειλεν, ἐνώπιον τῶν ἀλλογλώσσων καὶ ἀπείρων, ὡς καὶ αὐτὸς λέγει, τοῦ ζητήματος, τοὺς λόγους ἑκατέρων, ἀλλὰ τῶν μὲν τῆς ἑτέρας μερίδος, τῶν καθαρευόντων, τὰ ἔργα ἢ ὅλως παρεσιώπησεν, ὅπως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μακαρίτου Foy, ἢ ἠρκέσθη εἰς ἁπλῆν αὐτῶν ἀναγραφήν, χαρακτηρίζων μάλιστα αὐτὰ ὡς ἀπολογίαν κατηγορουμένου ὅστις ἀντὶ πάσης θυσίας πρέπει νὰ σωθῇ», τ. ἔ, ἐξευτελίζων αὐτὰ καὶ μάλιστα ἄνευ τινὸς ἐξετάσεως καὶ κρίσεως, τῶν δὲ ἐναντίων καὶ αὐτὰ τὰ ἄθλια πονήματα καὶ κατὰ πλάτος ἐμνημόνευσε καὶ παρ' ἀξίαν μάλιστα συνέστησε καὶ τεχνικώτατα καὶ ῥητορικώτατα ἀνέλυσε καὶ ἐπῄνεσεν; (1) Ἢ ἵνα οἱ ἀκροαταὶ αὐτοῦ ἀπέλθωσι μετὰ τῆς πεποιθήσεως ὅτι «πάντες οἱ Ἕλληνες εἶναι παράφρονες, ἀφοῦ μεταχειρίζονται γλῶσσαν καταδι-

(1) Ἀπίστευτον φαίνεται, ἀλλ' εἶναι ἀτυχῶς ἀληθέστατον, ὅτι τὸ αὐτὸ ἀδίκημα ἐπανελήφθη καὶ ἐπ' ἐσχάτων (1908) ὑπὸ τοῦ κ. Thumb γράψαντος ἐν σελ. 263 der osteuropäischen Litteraturen τάδε «Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος διαλαμβάνει διεξοδικώτατα ὁ K. Krumbacher Das Problem κλπ. καὶ τελευταῖον ὁ Thumb (1906).» Ὅτι δὲ καὶ ἄλλος ἀνὴρ ἔγραφε περὶ τοῦ πράγματος καὶ μάλιστα Γερμανιστὶ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἐξήτασεν αὐτό, τοῦτο, ὡς φαίνεται, δὲν πρέπει, πρὸς Θεοῦ, νὰ γίνῃ γνωστὸν τοῖς γινώσκουσι τὰ βιβλία τοῦ κ. Krumbacher καὶ Thumb. Εἶναι τοῦτο δίκαιον; Δυστυχῶς καὶ ἐν ἄλλοις φαίνεται ὅτι ὁ κ. Thumb ζηλωτὴς τοῦ κ. Krumbacher. Οὕτως ὁ μὲν συνάπτει ἡμᾶς πρὸς τοὺς βαρβάρους τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, λέγων ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων χωριζόμεθα ἀπὸ τῶν λαῶν τῆς Ἑσπερίας καὶ ὅτι βάρβαρα ἔνστικτα ἐμφωλεύουσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν· ὁ δὲ συνάπτει ἡμᾶς ὡς πρὸς τὴν στασιμότητα πρὸς τοὺς Σίνας (!), καίτοι μικρὸν κατωτέρω μνημονεύει τῶν προοδευτικῶν πνευμάτων τῶν Ἑλλήνων. Ἰδὲ ἀνωτ. σ. 45.

καζομένην ὡς ψευδῆ καὶ ὡς προελθοῦσαν ἀπὸ μίαν ἠλιθίαν ψευδεπίδειξιν;» (Ἀπαντήσ. σελ. 735). Ἂν τοῦτο ἐπεδίωξε, βεβαίως τὸ ἐπέτυχεν, ἀλλὰ τοῦτο λέγεται ἀδικία καὶ μάλιστα φρικτὴ ἅτε εἰς ὁλόκληρον ἔθνος γενομένη.

Ἐπίσης ἀνακριβῆ καὶ ὑβριστικὰ ἐκήρυττεν ὅτε ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου ἔλεγε περὶ ἐμοῦ ὅτι μάχομαι κατ' ἀνεμομύλων καὶ ὅτι ἐνήργησα δημαγωγικῶς, ὅτε ἀμφέβαλλε περὶ τῆς ἐμῆς μαρτυρίας κττ. κττ. Ἐπ' ἴσης ἀνακριβῆ εἶπε καὶ μεγάλα ἠδίκησεν ἐμὲ διατεινόμενος ἄλλοτε μὲν ὅτι τὰ ἐμὰ οὐδὲν ἔσχον ἀποτέλεσμα, τ. ἔ. ὅτι ἦσαν ἀνάξια λόγου—καὶ ταῦτα χωρὶς νὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ ἐξελέγξῃ οὐδὲν αὐτῶν—ἄλλοτε δὲ ὅτι διέστρεψα τοῦτο καὶ ἐκεῖνο. Ἀληθῶς δὲ εἰπεῖν ἡ ἀδικία αὕτη δὲν γίνεται μόνον κατ' ἐμοῦ, ἀλλὰ καθ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, διότι προδήλως ὅταν οἱ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ μανθάνωσιν ὅτι καὶ γνωστὸς αὐτοῖς ὁπωσδήποτε Ἕλλην παρερμηνεύει (ἰδὲ ἀνωτέρω σελίδα 41 τὰ τοῦ κ. Thumb), διαστρέφει κττ., τότε βεβαίως θὰ ὑποτοπάσωσι τὰ αὐτὰ ἢ καὶ χείρονα περὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων. Οὕτως οἱ λεγόμενοι φιλέλληνες οὗτοι κατηγοροῦσι καὶ ἀδικοῦσι τὴν Ἑλλάδα πολὺ δεινότερον τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. Λοιπὸν ἂν ὁ κ. Kr. εἶναι ὄντως, ὡς λέγει, φιλέλλην καὶ δὴ δὲν ἐπιθυμῇ νὰ βλάπτηται καὶ χλευάζηται δι' αὐτὸν ἡ Ἑλλάς, ὀφείλει ταῦτα πάντα, ἐξελεγχθέντα ἤδη ἀναλήθη καὶ πλημμελῆ, ὡς ἔντιμος ἀνὴρ νὰ ἀνακαλέσῃ δημοσίᾳ, ὅπως καὶ ἐξέφερε δημοσίᾳ. Βεβαίως, ὁμολογῶ προθύμως, ὅτι εἰς τὰς γνώμας αὐτοῦ ταύτας ὡρμήθη ἁπλῶς καὶ μόνον ἀπὸ πλημμελοῦς γνώμης· διότι καὶ γλωσσολογικῶς καὶ φιλολογικῶς καὶ ψυχολογικῶς καὶ ἱστορικῶς καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ κατὰ πάντα ἀπαράσκευος ἦλθεν ἐπ' αὐτό. Ἁμαρτὼν δ' ὅμως καὶ ἀδικήσας ὀφείλει ὡς τίμιος ἄνθρωπος νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ ἀδικήματα.

Τελευτῶν ἐπιθυμῶ νὰ εἴπω πρὸς τὸν κ. Kr., ὅτι τὸ ἄριστον θὰ ἦτο δι' αὐτὸν καὶ τὸ εὐχαριστότατον δι' ἐμὲ καὶ τοὺς ἀληθεῖς φίλους αὐτοῦ, ἂν μὴ ἔγραφε τὸ παράπαν τὸ κατὰ πάντα πλημμελὲς βιβλίον ἐκεῖνο· ἀφοῦ δ' ὅμως τὸ ἔγραψε, τὸ μετὰ τοῦτο ἄριστον θὰ εἶναι νὰ πεισθῇ ὅτι ἦτο μέγα σφάλμα ἡ σύνταξις αὐτοῦ καὶ νὰ τὸ λησμονήσῃ. Τοῦτο θὰ εἶναι κατὰ πολλὰ φρονιμώτερον ἢ νὰ ἀναγκάζηται νὰ προβαίνῃ ἑκάστοτε εἰς δηλώσεις, νὰ περιπίπτῃ εἰς νέα ὀλισθήματα καὶ νὰ κάμνῃ ἀδιαλείπτως τὸ κακὸν χεῖρον.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ.

Εἶχον τυπωθῆ τἀνωτέρω, ὅτε ἔλαβον νεωτάτην πραγματείαν τοῦ κ. Krumb., Ein neuer Thesaurus der griechischen Sprache· ταύτην διερχόμενος παρετήρησα ὅτι ἀποσύρει τώρα καὶ ἄλλην ὑπερβολήν. Διότι ἐν μὲν τῷ Προβλήματι διισχυρίζετο (σελ. 8) ὅτι «ἡ διαφορὰ τῶν τεσσάρων λέξεων (ἃς ὡς δεῖγμα τῆς διαφορᾶς τῆς γραφομένης ἀπὸ τῆς λαλουμένης προσήγαγεν, ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 594 σημ.) δὲν συνίσταται εἰς φθογγικὰς ἀλλοιώσεις ἢ εἰς τὴν προσθήκην νέας τινὸς καταλήξεως (ὡς λ.χ. ἐν ταῖς λέξεσιν uomo καὶ homo, coltello καὶ culter), ἀλλ' ἡ διαφορὰ εἶναι αὐτῶν τῶν θεμάτων διαφορά . . . Πόσον μεγάλη εἶναι αὕτη, γίνεται ἔτι καταληπτότερον, ἐάν τις τὴν αὐτὴν πρότασιν παρατάξῃ ἐν Λατ. καὶ Ἰταλικῇ μορφῇ, portate mihi aquam, vinum et panem in domum-portate mi acqua, vino e pane nella cassa. Ἐδῶ εἶναι μόνον ἡ λέξις ἡ σημαίνουσα τὴν οἰκίαν διάφορος, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς συμφωνεῖ τὸ θέμα, ἐν μέρει δὲ καὶ ὁ τύπος». Διὰ τούτων παρίστα, ὡς ἕκαστος βλέπει, τὴν διαφορὰν τῆς Ἰταλικῆς ἀπὸ τῆς Λατ. μικροτέραν ἢ τὴν τῆς νέας Ἑλλ. ἀπὸ τῆς ἀρχαίας. Νῦν δὲ (σ. 4) διδάσκει τἀναντία. «Ἡ Ἰταλική, ὡς γνωστόν, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τῆς Λατ. ὡς πρὸς πολλά, καὶ ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν φωνητικὴν και τὴν ὀρθογραφίαν (1) περισσότερον ἢ ἡ νέα Ἑλληνικὴ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας· ἡ ἀληθὴς δὲ αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ἐν τῇ Λατ. Δύσει ὁ πολιτισμὸς διεκόπη ἐπὶ μακρότερον χρόνον καὶ πληρέστερον ἢ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ, ἔνθα διὰ τοῦ συντηρητικοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους ἡ παράδοσις παρέμεινεν ἀδιάκοπος μέχρι τῆς ΙΕ΄ ἑκατονταετηρίδος». Δόξα σοι ὦ θεός! Δηλαδὴ ἀκριβῶς ἐκεῖνα ὅσα εἶχον ἐγὼ ἐπανειλημμένως εἰπεῖ! Πρβλ. Ἀπαντήσ. σ. 321-8 καὶ 786 κἑξ.

---

(1) Πρόσθες καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἄρθρου καὶ μάλιστα πάντων ὡς πρὸς τὸ τυπικόν, δι' οὗ πράγματι ἡ Ἰταλ. ἀπεσπάσθη τελείως ἀπὸ τῆς Λατινικῆς. Φαίνεται, ὅτι ὁ κ. Kr. δὲν θέλει νὰ νοήσῃ καὶ ὁμολογήσῃ τὴν μεγάλην ταύτην περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ τυπικοῦ ἀλήθειαν.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Guido Villa. — Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν σύγχρονον ψυχολογίαν, ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Γεωρ. Γρατσιάτου, ἐπιθεωρητοῦ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἐν Ἀθήναις. 1908. σελ. 521.

Ἡ ψυχολογία περὶ ἧς ἐν τῷ προκειμένῳ βιβλίῳ ὁ λόγος εἶναι οὐχὶ ἡ παλαιοτέρα περὶ ψυχῆς θεωρία, ἥτις περὶ μεταφυσικὰ μάλιστα διατρίβουσα ζητήματα, οἷα τὰ περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀθανασίας αὐτῆς καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως ψυχῆς καὶ σώματος καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὁδοῦ πάρεργον παρετήρει τὰ ψυχικὰ φαινόμενα καὶ ἐκ συλλογισμῶν ἐπειρᾶτο νὰ ἑρμηνεύῃ αὐτά, ἀλλ' ἡ ψυχολογία ἡ νῦν καλουμένη φυσιολογικὴ ἢ πειραματική. Τῇ μεταφυσικῇ, ἤτοι πρώτῃ φιλοσοφίᾳ καταλείπουσα τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ψυχὴν αὐτὴν σκοπὸν προτίθεται ἡ ἐπιστήμη αὕτη διὰ παρατηρήσεως καὶ δὴ διὰ πειραμάτων ἀκριβοῦσα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα νὰ περιγράφῃ καὶ ἀναλύῃ καὶ ἑρμηνεύῃ καὶ εὑρίσκῃ τοὺς ταῦτα διέποντας νόμους. Ἡ ἐξέτασις τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἤτοι τῆς συστάσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ, ἡ ἀκρίβωσις τῶν ψυχικῶν στοιχείων καὶ τῶν πολυπλοκωτέρων ψυχικῶν γεγονότων, παραστάσεων καὶ συναισθημάτων καὶ παθῶν καὶ ὀρέξεων, ἡ ἔρευνα τῶν κατὰ τὴν συνάρτησιν τῶν ψυχικῶν γεγονότων, τὴν συνείδησιν, τὴν προσοχήν, τοὺς παντοίους συνειρμούς, τὴν ἀνάμνησιν, τὰς ἀνωμάλους καταστάσεις τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἡ συναγωγὴ τῶν νόμων τῶν ψυχικῶν, ταῦτα εἶναι ἐν κεφαλαίῳ ἡ ὑπόθεσις τῆς νεωτέρας ψυχολογίας. Καὶ οὐ μόνον τῶν ἐν ἡλικίᾳ ἀνθρώπων τὰς ψυχικὰς ἐκφάνσεις ἐξετάζει ἡ νεωτέρα ψυχολογία ἀλλὰ καὶ τῶν παίδων καὶ τῶν ζῴων καὶ συνόλων κοινωνιῶν. Συνάγει δ' ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης πορίσματα εἴς τε τὴν ἱστορίαν χρήσιμα καὶ τὴν παιδευτικὴν καὶ τὰς ἄλλας τοῦ πνεύματος ἐπιστήμας,

Ἔχει δ' ἡ νεωτέρα ψυχολογία βαθείας ἐν τῷ παρελθόντι τὰς ῥίζας. Αἱ τῶν Πυθαγορείων καὶ τοῦ Ἱπποκράτους μελέται περὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, αἱ περὶ τῶν αἰσθήσεων ζητήσεις τοῦ Εὐδόξου καὶ τοῦ

Ἀριστοτέλους, αἱ τοῦ Γαληνοῦ περὶ τῶν πρὸς ἄλληλα σχέσεων ψυχῆς καὶ σώματος καὶ εἴ τις ἄλλη τῶν Ἑλλήνων συμβολή, περὶ ὧν ὁ Villa ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ψυχολογίας ὤφειλε νὰ ποιήσηταί τινα λόγον, ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην κρηπῖδα τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Πολυτιμοτέρας δ' εἰς τὴν φυσιολογικὴν ψυχολογίαν συμβολὰς παρέσχον ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἐν ἄλλοις πολλοῖς ὁ Νεύτων διὰ τῶν περὶ φωτὸς ζητήσεων αὐτοῦ, ὁ Berkeley διὰ τῶν περὶ ὁράσεως θεωριῶν του, ὁ Tetens, ὃς πρῶτος ἐπειράθη νὰ μετρήσῃ τὴν διάρκειαν τῶν ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων ἑκάστων ἐγγιγνομένων ἡμῖν εἰκόνων, ὁ Hartley, ὁ Priestley, ὁ Lotze, ὁ Ἕρβαρτος, ὁ Beneke, ὁ Ἰωάννης Müller, οὗ γνωστὴ εἶναι ἡ ῥήτρα «nemo psychologus nisi physiologus» καὶ οἱ προελθόντες ἐκ τῆς σχολῆς αὐτοῦ, μάλιστα δ' ὁ πολὺς Helmholtz, οὗ ῥηξικέλευθοι ὑπῆρξαν αἱ περὶ ὁράσεως καὶ ἀκοῆς μελέται, ὁ Ἐρνέστος Weber, ὁ πρῶτος τὸν νόμον τῆς σταθερᾶς παραλληλίας καὶ ἀντιστοιχίας τῶν θύραθεν ἐρεθισμάτων καὶ τῶν αἰσθημάτων παρατηρήσας, καὶ ὁ Γουσταῦος Fechner, ὅστις ἠκρίβωσε μὲν μᾶλλον τὸν εἰρημένον νόμον, ὃν πρὸς τιμὴν τοῦ διδασκάλου του ἐκάλεσε νόμον τοῦ Weber, πρῶτος δ' ἐν ἰδίῳ συγγράμματι ἐξέθηκε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς μεθόδους τῆς νέας ἐπιστήμης (Elemente der Psychophysik, 1η ἔκδ. 1860).

Ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν δημιουργὸς τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας ἐγένετο ὁ δαιμόνιος Wundt. Τὸ περίλαμπρον οἰκοδόμημα, ὃ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ νῦν ψυχολογία, εἶναι δύναταί τις εἰπεῖν ἔργον τῆς μεγαλονοίας ἐκείνου. Ἐν τῷ ψυχολογικῷ ἐργαστηρίῳ, ὃ ἵδρυσεν ὁ Wundt τῷ 1878 ἐν Λιψίᾳ, τῷ πρώτῳ ἱερῷ τῆς νέας ἐπιστήμης, καὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του πλεῖσται καὶ μεγίστου διαφέροντος διεξάγονται μέχρι τοῦδε μελέται. Τὰ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Weber, τὰ παντοδαπὰ αἰσθήματα, τὰς μυϊκὰς καὶ ψυχικὰς ἀντιδράσεις, τὴν ἔκτασιν τῆς συνειδήσεως, τὴν προσοχήν, τὰς παραστάσεις τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου καὶ πλεῖστα ἄλλα ψυχικὰ ζητήματα ἐξητάσθησαν ἤδη καὶ καθωρίσθησαν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τούτῳ, οὗ τὰ πορίσματα κατατίθενται ἐν τῷ τοῦ Wundt περιοδικῷ (μέχρι τοῦ 1903 Philosophische Studien, ἀπὸ δὲ τοῦ 1906 Psychologische Studien ὀνομαζομένῳ), συστηματικώτερον δ' εὑρίσκει ἕκαστος καὶ ἐν ἄλλοις τοῦ Wundt συγγράμμασι καὶ μάλιστα ἐν τοῖς Στοιχείοις τῆς φυ-

σιολογικῆς Ψυχολογίας (Grundzüge der physiol. Psychologie[5], 1902, τόμοι 3, ὁ 1ος τόμ. εἰς ἕκτην ἔκδ. 1908) καὶ τοῖς Ἀναγνώσμασι περὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων ψυχῆς (Vorlesungen über die Menschen=und thierseele[4], 1906, τόμοι 2) καὶ τῇ Κοινωνικῇ ψυχολογίᾳ (Völkerpsychologie· ἐξεδόθη τὸ πρῶτον μέρος περὶ τῆς γλώσσης[2], 1904, τόμοι 2 καὶ περὶ τοῦ μύθου τόμ. 1ος, 1905. καὶ τόμ. 2ος, 1906), ἅ εἶναι τὰ τελειότατα βιβλία τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Καὶ δὲν περιωρίσθη ἐν Γερμανίᾳ ἡ ῥοπή, ἣν ἔσχεν ὁ Wundt ἐπὶ τὴν ψυχολογίαν. Τὸ ψυχολογικὸν αὐτοῦ ἐργαστήριον εἶναι τὸ φυτώριον ἐξ οὗ προέρχονται καθ' ἑκάστην νέοι ψυχολόγοι ἐκ πάσης καταγόμενοι χώρας τῆς ὑφηλίου. Ἄγγλοι, Γάλλοι, Ἰταλοί, Ῥῶσσοι, πλεῖστοι Ἀμερικανοὶ καὶ Ἰάπωνες ἤκουον τοῦ Wundt καὶ ἠσκοῦντο ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ, ὅτε καὶ ἡμεῖς ἐφοιτῶμεν καὶ εἰργαζόμεθα ἐν αὐτῷ (1895-1899) ἐν Λιψίᾳ. Οὗτοι δὲ καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἠπείροις, ἰδίᾳ δ' ἐν Ἀμερικῇ πάμπολα ἵδρυσαν καὶ ὁσημέραι ἱδρύουσι ψυχολογικὰ ἐργαστήρια, ὧν τὰ πορίσματα δημοσιεύονται ἐν περιοδικοῖς καὶ ἄλλοις συγγράμμασιν ἐκδιδομένοις ἐν πάσῃ προηγμένῃ χώρᾳ.

Εἰς τὴν ψυχολογίαν ταύτην Εἰσαγωγὴ εἶναι τὸ βιβλίον τοῦ Guido Villa. Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ (σελ. 1 - 13 κατὰ τὴν μετάφρασιν) γίνεται λόγος περὶ τῆς ψυχολογικῆς κινήσεως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, ἐν τῷ δευτέρῳ (σελ. 14 - 86) περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ψυχολογίας ἀπὸ τῶν παλαιῶν χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, ἐν τῷ τρίτῳ (σελ. 87 - 129) περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ ἔργου τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ἐν τῷ τετάρτῳ (σελ. 130 - 174) περὶ τῆς σχέσεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἐν τῷ πέμπτῳ (σελ. 175 - 230) περὶ τῶν μεθόδων τῆς ψυχολογίας, ἐν τῷ ἕκτῳ (σελ. 231 -293) περὶ τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν, ἐν τῷ ἑβδόμῳ (σελ. 294-336) περὶ τῆς συνθέσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἐν τῷ ὀγδόῳ (σελ. 337-407) περὶ τῶν ψυχικῶν νόμων, ἐν δὲ τῷ συμπεράσματι (σελ. 495-506) περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νέας ψυχολογίας· ἕπονται δὲ σελ. 507-521) τῶν πραγμάτων καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων πίνακες.

Οὕτω δὲ σαφῶς καὶ ἁπλῶς ἐκτίθησι τὰ πράγματα ὁ Villa, ὥστε εἰ καὶ προϋποτίθησι μελετητὰς ἐπιστήμονας γινώσκοντας τὰ κατὰ τὰς νεωτέρας ψυχολογικὰς ἐρεύνας καὶ τὰ ψυχολογικὰ ἐργαστήρια καὶ τὰς

ἐν τούτοις γινομένας ζητήσεις, δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν ὅτι καὶ τοῖς παρ' ἡμῖν θὰ ἀποβῇ ὠφέλιμον τὸ βιβλίον αὐτοῦ.

* *
*

Ἡ μετάφρασις ἐν γλώσσῃ καθαρευούσῃ καὶ κομψῇ καθόλου εἰπεῖν γενομένη ἐλέγχει τὸν φιλοτεχνήσαντα αὐτὴν τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀκριβείας καὶ τοῦ κάλλους τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἔμπειρον καὶ τῆς ἁρμονίας τῆς περὶ τοὺς λόγους πάνυ στοχαστικόν. Ἁμαρτήματα περὶ τὴν γλῶσσαν ὀλίγα μόνον προσπίπτουσι τῷ διεξερχομένῳ τὸ βιβλίον.

Ἀλλὰ περὶ τὴν τῶν ὅρων ἐκλογὴν ὤφειλε μᾶλλον νὰ ἐπιστήσῃ τὴν διάνοιαν ὁ κ. Γρατσιᾶτος. Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ ψυχολογίᾳ, ὡς ἐν παντὶ μέρει τοῦ ἐπιστητοῦ, ἀνεπιστάτως ἑκάστοτε πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν πληθὺν παρασήμων καὶ μοχθηρῶν ἐδημιούργησαν ὅρων. Εἶναι δὲ πρόδηλον ὅτι ὁ ἐπιχειρῶν εἴτε νὰ συγγράψῃ εἴτε νὰ μετενέγκῃ εἰς τὸν Ἕλληνα λόγον ἀλλοδαποῦ σύγγραμμα φιλοσοφικὸν ἢ ψυχολογικὸν ὀφείλει τοὺς ὑπάρχοντας ὅρους ἐλέγχων τοὺς μὲν ὀρθῶς ἔχοντας νὰ δοκιμάζῃ, ἀντὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐπιτηδειοτέρους νὰ δημιουργῇ. Ἀλλ' ὁ Γρατσιᾶτος οὐχὶ ὅσον προσεδοκῶμεν φαίνεται φροντίσας τούτου τοῦ πράγματος. Πολλοὶ τῶν ὅρων, οὓς ὑπάρχοντας παρέλαβεν ἢ δημιουργήσας νῦν πρῶτον εἰσάγει εἰς τὴν ψυχολογίαν, δὲν εἶναι ἀνέγκλητοι ὅλως.

Ἐξετάζομεν τούτων τινὰς ἑξῆς.

* *
*

1) Ὁ Ἕρβαρτος ἐν τῇ ἑαυτοῦ Ψυχολογίᾳ διακρίνων τὴν συνείδησιν εἰς σαφῆ, τὸ σύνολον τῶν ἑκάστοτε σαφῶν παραστάσεων περιέχουσαν, καὶ ἀσαφῆ ἢ σκοτεινήν, περιλαμβάνουσαν τὸ σύνολον τῶν παραστάσεων τῶν κεκωλυμένων, ὡς αὐτὸς λέγει, ποιεῖται λόγον περὶ νοητοῦ τινος ὁρίου, ὃ ὑπερβαίνουσαι αἱ σκοτειναὶ παραστάσεις ἀποβαίνουσιν ἐναργεῖς. Καλεῖ δὲ τὸ ὅριον τοῦτο ὁ Ἕρβαρτος εἰκονικῶς Schwelle des Bewusstseins ἤτοι τῆς συνειδήσεως οὐδὸν (Psychol. als Wissenschaft I § 47. » Sowie man gewohnt ist vom Eintritt der Vorstellungen ins Bewusstsein zu reden, so nen-

ne ich Schwelle des Bewusstseins diejenige Grenze, welche eine Vorstellung scheint zu überschreiten, indem sie aus dem völlig gehemmten Zustande zu einem Grade des wirklichen Vorstellens übergeht»). Διὰ δὲ τοῦ Fechner (Elem. d. Psychophysik, 1860, I, 238) καὶ τοῦ Wundt ὁ ὅρος οὗτος εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν πειραματικὴν ψυχολογίαν καὶ γίνεται χρῆσις αὐτοῦ νῦν ἐπί τε τῆς ἐννοίας ἣν ἔχει παρὰ τῷ Ἑρβάρτῳ (πρβλ. Wundt, Grundr. d. Psychol. 7, 1905 σελ. 292. «Der Übergang irgend eines psychischen Vorgangs in den unbewussten Zustand wird das Sinken unter die *Schwelle* des *Bewusstseins*, das Entstehen eines Vorganges die Erhebung über die Schwelle des Bewusstseins genannt) καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν. Οὕτως ἐν ἑκάστῳ αἰσθήματι σκοπουμένης τῆς ἰσχύος τοῦ παράγοντος αὐτὸ ἐρεθισμοῦ διακρίνει ἡ τοῦ Fechner καὶ Wundt ψυχολογία δύο ὅρια, τὴν Schwelle καὶ τὴν Höhe. Καλεῖ δὲ Schwelle μὲν τὸ σημεῖον, ἐν ᾧ τὸ θύραθεν ἐρέθισμα γίνεται τὸ πρῶτον ὡς αἴσθημα ἀντιληπτόν, Höhe δὲ τὸ σημεῖον, ἐν ᾧ τὸ ἐρέθισμα ὡς ὕψιστον αἴσθημα ἀποβαίνει ἀντιληπτόν, πέρα δ' αὐτοῦ αὔξησιν οἱανδήποτε δὲν ἀντιλαμβανόμεθα ὡς διάφορον αἴσθημα τὸ παράπαν (Wundt, Grundz. der physiol. Psychol. 5, I, 468).

Πρὸς δὲ τούτοις ποιεῖται ἡ εἰρημένη ψυχολογία λόγον περὶ *Unterschiedsschwelle*. Καλεῖ δ' οὕτω τὸ σημεῖον, ἐν ᾧ ἀλλοιουμένων τῶν θύραθεν ἐρεθισμάτων κατὰ μέγεθος καὶ τῶν αἰσθημάτων μετ' αὐτῶν ἄρχεται τὸ ὑποκείμενον τοῦ πειράματος νὰ ἔχῃ συνείδησιν τῆς διαφορᾶς (Fechner, Elem. der Psychophysik I, 242 καὶ Wundt, Grundz. d. physiol. Psychol. 5, I, 470). Ἔπειτα *Raumschwelle* καλεῖ τὸ ὅριον, ἐν ᾧ δύο ἁπτικὰ ἢ ὀπτικὰ ἢ μυϊκὰ ἐρεθίματα ἡμῶν ὡς κεχωρισμένα εἰς τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν προσπίπτοντα παρέχουσι τὴν παράστασιν τοῦ χώρου (Wundt, Grundz. d. phys. psychol. 5, II, 440 κεξ.).

Καὶ *Lichtschwelle* δὲ καὶ *Farbenschwelle* (Wundt, Grundz. d. phys. psych. 5, I, 530) καὶ *Druckschwelle* (αὐτόθ. I, 534) καὶ *Empfindungsschwelle* (αὐτόθ. I, 491, III 339 καὶ ἄλλ.) καὶ *Aufmerksamkeitsschwelle* (αὐτόθ. I, 543, 549 καὶ ἄλλ.) καὶ *Intensitätsschwelle* καὶ *Klarheitsschwelle* καὶ *Perceptions-*

schwelle καὶ *Apperceptionsschwelle* (αὐτόθ. III, 339) καὶ *Zeitschwelle* (αὐτόθ. III, 103· πρῶτος ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ὅρου ὁ Czermak ἐν Ideen zu einer Lehre vom Zeitsinn, Sitzungsber. d. Wiener Akademie, 1857), καὶ *Veränderungsschwelle* (αὐτόθ. III, 103· πρῶτος ὁ W. L. Stern εἰσήγαγεν εἰς τὴν πειραματικὴν ψυχολογίαν τὸν ὅρον· πρβλ. Psychologie der Veränderungsauffassung, 1898 σ. 178) καὶ *Weckschwelle* (αὐτόθ. III, 65), ὡσαύτως δὲ *Schwellenwerte der Reize* (αὐτόθι III, 426 καὶ ἄλλ.) καὶ Schwellengesetz (Wundt, Philos. Stud. III, 587 κεξ.) καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα συνηθέστατα φέρονται ἐν τῇ τοῦ Wundt ψυχολογίᾳ.

Πῶς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐξελληνίσωμεν τὴν λέξιν Schwelle καθ' Ἕρβαρτον καὶ κατὰ Wundt; Εἶναι συμφανὲς ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ἄλλοτε ἄλλως. Ἡ Schwelle des Bewusstseins καθ' Ἕρβαρτον δύναται, νομίζομεν, νὰ ῥηθῇ ἑλληνιστὶ ὅριον τῆς συνειδήσεως, ἡ δὲ Unterschiedsschwelle ὅριον τῆς διαφορᾶς, ἡ δὲ Reizschwelle ἀρχὴ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἐρεθισμοῦ ἢ πρώτη ἀντίληψις τοῦ ἐρεθισμοῦ, ἡ δὲ Raumsschwelle πρώτη ἀντίληψις τοῦ χώρου καὶ τἆλλα ὀνόματα ἀναλόγως τῆς ἐννοίας αὐτῶν.

Ἀλλ' οἱ μεταφράσαντες ἀλλογενῶν συγγράμματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἄλλως μέχρι τοῦδε ἡρμήνευσαν τοῦ Ἑρβάρτου τὸν ὅρον. Ὁ Χ. Παππαδόπουλος (ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Γενικῆς Παιδαγωγικῆς καὶ Διδακτικῆς τοῦ Lindner 1892, σελ. 34) καὶ ὁ Ὀλύμπιος (ἐν τῇ μεταφράσει τῆς ἐμπειρικῆς Ψυχολογίας τοῦ Lindner, ἔκδ. 5, 1896, σελ. 23) μετέφρασαν αὐτὸν κατώφλιον τῆς συνειδήσεως, ἐχόμενοι τοῦ γράμματος δῆλον ὅτι, ἀλλαχοῦ δὲ ὁρίζοντα τῆς συνειδήσεως, ᾧ ὅρῳ ἐχρήσατο καὶ ὁ Φίλιππος Ἰωάννου (Λελιθογραφ. Ψυχολογία σελ. 22). Μόνος δὲ ὅριον τῆς συνειδήσεως εἶπεν ὁ Δ. Ζαγγογιάννης (ἐν μεταφρ. τῆς Ψυχολ. τοῦ Conrad, 1902, σελ. 27). Κατὰ τὰς νεωτέρας αὐτῆς ἐννοίας πρῶτος μεταφράζει νῦν τὴν λέξιν ὁ Γρατσιᾶτος. Ἀλλ' ὁ Γρατσιᾶτος ἀκολουθήσας τοῖς μεταφράσασι κατὰ γράμμα τοῦ Ἑρβάρτου τὸν ὅρον γράφει πανταχοῦ κατώφλιον. Οὕτω δ' εὑρίσκομεν ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ψυχολογίας ταύτης τὰ ἑξῆς· «ἡ πάλη αὕτη τῶν παραστάσεων τελεῖται ὑπὸ τὸ κατώφλιον τῆς συνειδήσεως» (σελ. 266). «Τὸ μέγεθος τοῦ αἰσθήματος εἶναι ἀνάλογον οὐχὶ πρὸς τὸ ἀπόλυτον μέγεθος τοῦ ἐρεθισμοῦ,

ἀλλὰ πρὸς τὸν λογάριθμον τοῦ μεγέθους τοῦ ἐρεθισμοῦ, ἐὰν οὗτος ἀναφέρηται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ κατωφλίου» (σελ. 189)· «τὸν προσδιορισμὸν τοῦ κατωφλίου καὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐρεθισμοῦ» (σελ. 197)· «ἀντιστρόφως ἀνάλογος πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ κατωφλίου τῆς διαφορᾶς» (σελ. 199)· πρὸς δε τούτοις «τοπικὸν κατώφλιον», Raumschwelle δῆλον ὅτι, καὶ «κατώφλιον τῆς ὀπτικῆς ἐκτάσεως» καὶ «κατώφλιον τῆς κινήσεως» καὶ «κατώφλιον τῆς διακρίσεως καὶ τοῦ βάθους» καὶ «κατώφλιον τῆς διακρίσεως τῆς κινήσεως» (σελ. 200), ἃ ὡς οὐ πάντῃ εὔστοχα καὶ ἀδιανόητα ὄντα πολὺν ὄχλον καὶ ζάλην οὐ μόνον τοις ἄλλοις ἀλλὰ καὶ τοῖς γινώσκουσι τὰ κατὰ τὴν νεωτέραν ψυχολογίαν προξενοῦσι.

2) Ὁ Λεϊβνίτιος ἐδίδαξε πρῶτος ὅτι ὁ ψυχικὸς βίος εἶναι γεγονότων πρὸς ἄλληλα συνεχομένων σύμπλεγμα, ὧν τὰ μὲν πολλὰ ἀσαφῆ εἶναι ὀλίγα δὲ σαφῆ καὶ ἐναργῆ, καὶ ὅτι τὰ ἀσαφῆ ἃ ἐκεῖνος καλεῖ perceptions καθίστανται σαφῆ διὰ τῆς apperception, ἤτοι διὰ τῆς εἰς τὴν συνείδησιν εἰσόδου καὶ κατανοήσεως (Opera philosoplica,ed. Erdmann σελ. 715· πρβλ. καὶ Wolff. Psychol. empirica § 25· menti tribuitur apperceptio quatenus perceptionis suae sibi conscia est» καὶ Wundt, Grundz. d. phys. psychol.[5], III, 333).

Ὁ δ' Ἕρβαρτος παρέλαβε τὴν λέξιν Apperception, ἵνα δηλώσῃ τὴν προσοικείωσιν παραστάσεων ὑπ' ἀλλήλων, νέων ὑπὸ παλαιοτέρων ἢ παλαιῶν ὑπὸ νέων ἰσχυροτέρων αὐτῶν (Psychologie als Wissenschaft, II, § 125)· ὡς τοιαύτη δὲ κρατεῖ μέχρι νῦν ἡ λέξις ἐν τῇ Παιδαγωγικῇ (πρβλ. Lange, Über Apperzeption, 1895, σελ. 84 καὶ ἄλλ.)·

Ὁ Wundt διδάσκει ταὐτά που τῷ Λεϊβνιτίῳ, ὅτι ἡ συνείδησις ἑκάστου περιλαμβάνει πολλὰς παραστάσεις, ὧν αἱ μὲν εἶναι ἀσαφέστεραι μία δέ τις ἑκάστοτε σαφεστάτη. Καὶ τὸ σύνολον τῶν ἀσαφεστέρων παραστάσεων καλεῖ ὁ Wundt ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὰ κατὰ τὴν ὅρασιν συμβαίνοντα ὀπτικὸν πεδίον (Blickfeld), τὴν δὲ μίαν τὴν διὰ τῆς προσοχῆς σαφεστάτην καθισταμένην σημεῖον ὀπτικὸν (Blickpunkt). Καὶ τὴν μὲν εἴσοδον παραστάσεώς τινος εἰς τὸ ὀπτικὸν πεδίον ὀνομάζει Perception, τὴν δὲ εἴσοδον εἰς τὸ ὀπτικὸν ση-

μεῖον (τὸ σημεῖον τῆς ἐπιστάσεως) Apperception (Wundt, Grundr. d. Psychol.[7], 1905, σελ. 252 «Die Inhalte, denen die Aufmerksamkeit zugewandt ist, bezeichnen wir nach Analogie des äusseren optischen Blickpunktes als den Blickpunkt des Bewusstseins oder den inneren Blikpunkt, die Gesammtheit der in einem Momente vorhandenen Inhalte dagegen als das Blickfeld des Bewusstseins oder das innere Blickfeld»). Συμφωνοῦσι δ' ὁ Külpe, ὁ Meumann, ὁ James, ὁ Villa, πλεῖστοι ἄλλοι.

Ἑλληνιστὶ δύναται, ὡς ἕκαστος νοεῖ ἐκ τῶν εἰρημένων, ἡ μὲν Perception νὰ ὀνομασθῇ ἀντίληψις, κατάληψις δ' ἢ κατανόησις ἡ Apperception, δι' ἧς δηλοῦται ἡ μετὰ νοήσεως ἀντίληψις, ἡ μετ' ἐπιστάσεως, μετὰ προσοχῆς κατὰ Wundt μάλιστα τελεσιουργουμένη. Κατάληψιν ἐκάλουν, ὡς ὁ Γαληνὸς μαρτυρεῖ, οἱ δογματικοὶ τὴν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν γνῶσιν (2, 219 «οὕτως αὐτοὶ καλοῦσι τὴν ἀληθῆ μὲν καὶ βεβαίαν γνῶσιν κατάληψιν, ἀκαταληψίαν δὲ τὸ ἐναντίον ταύτῃ»). Ὡσαύτως δ' οἱ Στωικοί. Περὶ τοῦ Ζήνωνος λέγει ὁ Κικέρων τὰ ἑξῆς· Hoc quidem Zeno gestu conficiebat. Nam cum extensis digitis adversam manum ostenderat, visum, inquiebat, hujusmodi est. Dein, cum paulum digitos contraxerat, adsensus hujusmodi. Tum, cum plane compresserat pugnumque fecerat, comprensionem illam esse dicebat; qua ex similitudine etiam nomen ei rei, quod ante non fuerat, κατάληψιν imposuit» (Acad. II, 145). Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ οὕτως ἐχρῶντο τῷ ὀνόματι καὶ παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοιαύτης ἐννοίας ἡ λέξις κατάληψις, ὡς καὶ ἡ κατανόησις εἶναι γνωριμωτάτη. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐννοίας τῆς τοῦ Wundt ψυχολογίας κάλλιστα δυνάμεθα μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀποχρώσεως νὰ μεταχειριζώμεθα τὴν λέξιν. Καὶ τὸ appercipiert δὲ κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ λέγωμεν καταληπτὸς καὶ τὸ appercipiert verden γίνεσθαι καταληπτὸν ἢ κατανοεῖσθαι κττ.

Ὁ Γρατσιᾶτος νέαν λέξιν ἄνευ ἀνάγκης δημιουργήσας καλεῖ τὴν Apperception συναντίληψιν (σελ. 24, 83, 194 καὶ ἄλλ.), ὁμιλεῖ δὲ καὶ περὶ «συναντιληπτικῶν ἐντυπώσεων» (σελ. 202) καὶ περὶ «ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς συναντιλήψεως» (σελ. 311). Καίτοι ἡ λέξις συναντίληψις (κατὰ τὸ συνείδησις, φαίνεται,

καὶ τὰ ὅμοια δημιουργηθεῖσα) παρὰ μόνοις τοῖς μεταγενεστέροις τῶν παλαιῶν φερομένη περὶ τῆς βοηθείας λέγεται, ὡς καὶ τὸ ῥῆμα συναντιλαμβάνομαι, καὶ τῇ συνηθείᾳ δ' ὅλως ἄγνωστος εἶναι. Προτιμοτέρα τῆς λέξεως συναντίληψις θὰ ἦτο ἡ ἐπίγνωσις ἢ ἡ σύνεσις, ἂν ἠθέλομεν νὰ μεταχειρισθῶμεν νέαν λέξιν.

Οὐχὶ δ' ὀρθότερον εἶπον ἄλλοι προσαντίληψιν (Τζέτζης, ἐν Ἀνθρωπολ. τ. ψυχολ., 1880, σελ. 92) καὶ πρόσληψιν καὶ ἀφομοίωσιν (Χ. Παππαδόπουλος ἐν μεταφρ. Γεν. Παιδαγ. καὶ Διδ. τοῦ Λίνδνερ, 1892, σελ. 47 καὶ Ζαγγογιάννης ἐν Παιδαγ. διδασκαλίᾳ, 1896, σελ. 66) τὴν καθ' Ἕρβαρτον Apperception, ἥτις ὡσαύτως κατάληψις καὶ κατανόησις προσήκει νὰ ὀνομασθῇ.

3) Ἡ τοῦ Wundt ψυχολογία τὴν παλαιοτέραν τῶν ψυχικῶν φαινομένων διαίρεσιν παραιτουμένη διαστέλλει psychische Elemente καὶ psychische Gebilde. Καὶ psychische μὲν Elemente ὀνομάζει τὰ αἰσθήματα (Empfindungen) καὶ τὰ στοιχειώδη συναισθήματα (Gefühlselemente ἢ einfache Gefühle), ἃ κατ' αὐτὸν οὐδαμῶς καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα, δι' ἀφαιρέσεως δὲ καὶ ἀναλύσεως ἐκ τῶν παραστάσεων καὶ τῶν συναισθημάτων προκύπτοντα παραπλήσια εἶναι τοῖς φυσικοῖς ἀτόμοις ἢ τοῖς σημείοις τοῖς μαθηματικοῖς· psychische Gebilde δὲ τὰ ἐκ τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν συναισθημάτων τῶν εἰρημένων ἐπιπλοκώτερα γεγονότα τοῦ ψυχικοῦ βίου, οἷαι αἱ παντοῖαι παραστάσεις (Vorstellungen) καὶ τὰ συναισθήματα (zusammengesetzte Gefühle) καὶ τὰ πάθη (Affekte) καὶ αἱ ὀρέξεις (Willensvorgänge· πρβλ. Wundt, Grundz. d. physiol. Psychol. [5], I, 339 κεξ.).

Ἑλληνιστὶ δυνάμεθα νὰ καλῶμεν τὰ πρῶτα τῶν εἰρημένων ψυχικῶν φαινομένων (psychische Elemente) πρῶτα στοιχεῖα ἢ ἁπλᾶ ἢ στοιχειώδη τοῦ ψυχικοῦ βίου φαινόμενα ἢ γεγονότα, τὰ δὲ ἄλλα (psychische Gebilde) σύνθετα ἢ πολύπλοκα φαινόμενα ἢ γεγονότα τοῦ ψυχικοῦ βίου.

Ὁ Γρατσιᾶτος τοῦ γράμματος μᾶλλον ἐχόμενος ἐξηλλήνισε τὰ psychische Gelbilde ψυχικοὺς σχηματισμοὺς ἢ ψυχικὰ πλάσματα (σελ. 301). Ἀλλ' αἱ λέξεις αὗται δὲν δηλοῦσι κατ' ἀκρίβειαν τὰ πράγματα, ὡς ἕκαστος βλέπει.

4) Κυκλεῖται νῦν ἡ θεωρία ὅτι ἡ συνείδησις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲν περιορίζεται ἐν τοῖς πολυπλοκωτέροις τοῦ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὸν νωτιαῖον μυελὸν συστήματος μέρεσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ κατώτερα νευρικὰ κέντρα κέκτηνται ἰδίαν συνείδησιν, ὑπείκουσαν τῷ ἐγκεφάλῳ ὡς ἀνωτάτῳ ἡγεμόνι (*Lewes* Problems of life and mind, III The physical basis of mind καὶ *Lange* Geschichte des Materialismus II, 3, 2). Τὴν συνείδησιν ταύτην οἱ Γερμανοὶ καλοῦσιν Unterbewusstsein, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κυρίαν συνείδησιν ἣν καλοῦσι καὶ Oberbewusstsein (πρβλ. Richard Semon, De Mneme², 1908, σ.211 κεξ.)· ὁ δὲ Γρατσιᾶτος μεταφράζει ὑποσυνείδησιν. Ἀλλ' ὁ ὅρος οὗτος ἐξ ἐπιθέτου ὑποσυνείδητος μᾶλλον προερχόμενος ἢ ἐκ ῥήματος ὑποσύνοιδα ὤφειλε νὰ ἐκφέρηται ὑποσυνειδησία (πρβλ. εὐσυνείδητος, εὐσυνειδησία, ἀσυνείδητος, ἀσυνειδησία). Ἀλλ' ἐνταῦθα περιφανῶς πρόκειται περὶ ἀτελοῦς τινος ἢ ἥττονος συνειδήσεως καὶ τοῦτον ἢ τοιοῦτόν τινα ὅρον ἔδει νὰ μεταχειρισθῇ ὁ Γρατσιᾶτος.

5) Ἐν τῷ προλόγῳ τῆς μεταφράσεως τῆς τοῦ Villa Ψυχολογίας ὁ Γρατσιᾶτος λέγει ὅτι ἐκ τῶν εἰς *ismus* ὀνομάτων τῶν ὑπὸ ξένων ἐσχηματισμένων μόνον τὰ ὑλισμὸς καὶ πνευματισμὸς ἠναγκάσθη σαφηνείας ἕνεκα νὰ μεταχειρισθῇ καὶ εἴτι ἄλλο ἤδη ὑπὸ τῆς χρήσεως καθιερωμένον ὑπάρχει, τὰ δ' ἄλλα ἄλλως μεθηρμήνευσεν. Ἀλλ' ὁ Γρατσιᾶτος παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν καὶ ὑλοζωισμὸς καὶ ἐμπειρισμὸς καὶ θετικισμὸς ἔγραψε καὶ ἄλλα οὐχὶ ὀρθότερα ὀνόματα, ἃ καὶ ἄλλοι μέν τινες μετεχειρίσθησαν ἀλλ' ἡ τύραννος χρῆσις, περὶ ἧς λόγον ποιεῖται, οὐδαμῶς ἔχει ἐπιβάλει.

Τὸ φιλοσόφημα τὸ ὁρμώμενον ἀπὸ τῆς γνώμης ὅτι οὐδὲν δύναται βεβαίως νὰ γνωσθῇ οἱ παλαιοὶ ἤδη ἐκάλεσαν σκέψιν, οἱ δὲ Γερμανοὶ συμφωνούντων καὶ τῶν ἄλλων ἀλλοδαπῶν ὀνομάζουσι νῦν Skepticismus καὶ Skepsis. Τῶν δὲ νῦν Ἑλλήνων πολλοὶ οὐδαμῶς τὰ τοιαῦτα ἀκριβοῦντες ἀλλ' ἐκ ξένων μεταφράζοντες ἔπλασαν τοὺς ἀδοκιμωτάτους ὅρους σκεπτικισμὸς (Εὐγένιος Βούλγαρις, Βάμβας ἐν Στοιχ. φιλοσ., 1838, σ. 4 καὶ ἄλλοι), σκεπτισμὸς (Καίρης, Βράϊλας καὶ ἄλλοι), σκεπτικιστής, σκεπτικιστικός, σκεπτιστικός. Ὁ δὲ Γρατσιᾶτος,

ἐν ᾧ ὤφειλε τὰ ὀθνεῖα καὶ ἀνελλήνιστα ἀποβάλλων νὰ εἰσαγάγῃ τὸ ὀρθόν, ἀκολουθήσας τοῖς πρότερον εἶπε σκεπτισμὸς (σ. 421), ὡς ἀπὸ ῥήματος σκεπτίζω. Ἂν οἱ ἀλλοδαποὶ εἶπον Skepticismus καὶ Agnosticismus καὶ Aristokratismus καὶ Demokratismus καὶ Hedonismus καὶ Eklektizismus καὶ Atheismus καὶ Akosmismus καὶ Pantheismus καὶ Panentheismus καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἡμεῖς ὀφείλομεν πᾶν ἀλλότριον τοῦ γνησίου Ἑλληνισμοῦ ὄνομα ἀπωθούμενοι νὰ δοκιμάζωμεν καὶ εἰσάγωμεν τὰ ὀρθά. Σκέψιν καὶ ἐποχὴν εἶπον τὴν αἵρεσιν ταύτην οἱ παλαιοί, τοὺς δ' ὀπαδοὺς αὐτῆς σκεπτικοὺς (πρβλ. Διογ. Λαέρτιον 9, 14 «διετέλουν δὲ οἱ σκεπτικοὶ τὰ τῶν αἱρέσεων δόγματα πάντ' ἀνατρέποντες, αὐτοὶ δ' οὐδὲν ἀπεφαίνοντο δογματικῶς κτλ.» καὶ ἐφεκτικοὺς καὶ ἀπορητικοὺς καὶ ἀπὸ τῆς σκέψεως (ὡς Σέξτος Ἐμπειρικὸς ἐν Πυρρ. ὑποτυπ. 1, 229).

6) Τὴν τῶν πρώτων Ἰώνων φυσιολόγων θεωρίαν, καθ' ἣν ἡ ὕλη ἀρχῆθεν φέρει ζωὴν ἐν ἑαυτῇ, τοῦ Θαλοῦ («ὅς τὸν λίθον ἔφη ψυχὴν ἔχειν ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ» Ἀριστ. περὶ ψυχ. 1, 2. 205α 20· πρβλ. καὶ Διογ. Λαέρτιον «(Θαλῆς) ὑπεστήσατο τὸν κόσμον ἔμψυχον» 1, 27), τοῦ Ἀναξιμένους, Διογένους τοῦ Ἀπολλωνιάτου, τοῦ Ἡρακλείτου, ᾗ συμφέρονται οἱ Στωικοὶ καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων (Βροῦνος, Γασσένδης, Σπινόζας, Haeckel, Le Dantec, οὗ πρβλ. Théorie nouvelle de la vie, 1896 καὶ le déterminisme biologique, 1897), καλοῦσιν οἱ ἀλλοδαποὶ *Hylozoismus* (πρῶτος τοῦ ὅρου εἰσηγητὴς ἐγένετο ὁ Cudworth, εἶτα δὲ μετεχειρίσθη αὐτὸν ὁ Κάντιος ἐν Kritik der Urtheilskr. II, § 72 «Der Realismus der Zweckmässigkeit der Natur ist auch entweder physisch oder hyperphysisch. Der erste gründet die Zwecke in der Natur auf dem Analogon eines nach Absicht handelndes Vermögens, dem Leben der Materie (in ihr oder auch durch ein belebendes inneres Prinzip, eine Weltseele) und heisst der Hylozoismus»). Καὶ τὸν ὅρον δὲ τοῦτον τῶν παρ' ἡμῖν πολλοὶ μεταγράψαντες εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εἶπον ὑλοζωισμός, ὡς ἀπὸ ῥήματος ὑλοζωίζω. Ὠνόμασαν δὲ καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς θεωρίας ταύτης ὑλοζωιστὰς καὶ ἐπίθετον ἐσχημάτισαν ὑλοζωιστικὸς (Θερειανός, ἐν Διάγρ. Στωικῆς φιλ. Α', 1892, σελ. 81, Χρ. Ἀνδροῦτσος ἐν Δογματικῇ, 1907, σελ. 93).

Ἄλλοι ζητητικώτεροι εἶπον ὑλοζωία (Μαργ. Εὐαγγελίδης ἐν Συνόψει ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, 1904, Ι, 58 «ὑλοζωία τοῦ Ἡρακλείτου»), ὑλοζωικὸς (Γρηγοριάδης, Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ φιλοσοσοφίᾳ, 1881, σελ. 7 «ὑλοζωικὴ φιλοσοφία»), ὑλοζωικὴ θεωρία, ὑλοζωικὴ περίοδος.

Ἀλλ' ὡς εἶπον οἱ παλαιοὶ οἱ τὸ ὂν κινοῦντες (πρβλ. Πλατ. Σοφιστ. 249D «τῶν πανταχῇ τὸ ὂν κινούντων») καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα ἐσχημάτισαν, δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ λέγωμεν οἱ τὴν ὕλην ψυχοῦντες ἢ ζωοῦντες, οἱ τὸ πᾶν ψυχοῦντες, ἡ τῆς ὕλης ψύχωσις, ἡ τοῦ παντὸς ψύχωσις ἢ ἡ τῆς ὕλης (τοῦ παντὸς) ἐμψυχία ἢ τολμηρότερον παμψυχία, τὸ δόγμα ἢ ἡ θεωρία τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς ἢ ψυχώσεως ἢ ἐμψυχίας, ἢ τῆς παμψυχίας, οἱ εἰσηγηταί, οἱ προστάται, οἱ θιασῶται καὶ ὀπαδοὶ τῆς ψυχώσεως τῆς ὕλης (τοῦ παντὸς) ἢ τῆς ἐμψυχίας ἢ τῆς παμψυχίας κττ., οἷον ἡ τοῦ παντὸς κατὰ Θαλῆν ψύχωσις (ἢ ζώωσις), ἡ καθ' Ἡράκλειτον ἐμψυχία ἢ παμψυχία.

Ὡσαύτως δὲ δυνάμεθα νὰ λέγωμεν οἱ τὸ πᾶν θεοῦντες, ἡ τοῦ παντὸς θέωσις (Pantheismus· τὸν ὅρον εἰσήγαγε πρῶτος ὁ Fay τῷ 1709 μετὰ τὸν Toland εἰπόντα πρῶτον Pantheist τῷ 1705), τολμηρότερον δὲ πανθεΐα (ὡς ἄλλοι τε καὶ ὁ Μαργ. Εὐαγγελίδης πολλαχοῦ εἶπε), τὸ δόγμα ἢ ἡ θεωρία τῆς τοῦ παντὸς θεώσεως ἢ τῆς πανθεΐας, οἷον ἡ κατὰ Σπινόζαν τοῦ παντὸς θέωσις, ἡ τοῦ Σπινόζα πανθεΐα κττ.

Ἀλλ' ὁ Γρατσιᾶτος οὐδὲν καὶ ἐνταῦθα ἐξετάσας τὸ μὲν Hylozoismus μετέγραψεν εἰς τὸ ἥκιστα ἑλληνίζον ὑλοζωισμὸς (σελ. 98 καὶ ἄλλ.), τὸ δὲ Hylozoisten εἰς τὸ ὑλοζωισταὶ (σελ. 351), τὸ δὲ hylozoistische Periode εἰς τὸ περίοδος ὑλοζωιστικὴ (σελ. 15).

7) Παρὰ τὸν ὅρον Hylozoismus ἐσχηματίσθη ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις ὁ Panpsychismus, δηλῶν ὡσαύτως ὅτι ἔμψυχον εἶναι τὸ πᾶν εἴτε δυνάμει εἴτε ἐνεργείᾳ (πρβλ. καὶ G. Villa σελ. 354 τῆς μεταφράσεως, ἔνθα ὁ Panpsychismus τοῦ Haeckel καλεῖται νέα τοῦ Hylozoismus μορφή).

Ὁ Γρατσιᾶτος τὸν ὅρον τοῦτον μεταφράζει Παμψυχοκρατία

(σελ. 354). Ἀλλ' ἡ λέξις αὕτη δηλοῦσα τοῦ παμψύχου ἢ τῶν παμψύχων τὸ κράτος ἥκιστα εὐαρμοστεῖ.

Ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν εἴπομεν, ἡ τοῦ παντὸς ψύχωσις ἢ ἐμψυχία ἢ παμψυχία δέον νὰ λέγωμεν ἡμεῖς, νὰ διαστέλλωμεν δ' αὐτὴν τῆς παλαιοτέρας προστιθέντες τὸ νεωτέρα ἢ τὸ ὄνομα τοῦ εἰσηγητοῦ ἢ ὀπαδοῦ αὐτῆς, οἷον ἡ τοῦ παντὸς κατὰ Haeckel ψύχωσις, ἡ κατὰ Haeckel παμψυχία.

8) Τὸν ὅρον Mechanismus (mechanistische Weltanschauung) τόν δηλοῦντα τὴν ὑπὸ τῶν ἀτομικῶν πρώτων εἰς τὴν φιλοσοφίαν εἰσαχθεῖσαν θεωρίαν, καθ' ἣν πᾶν τὸ συμβαῖνον ἐν τῷ κόσμῳ οὐχὶ πρὸς τέλος τι γίνεται (τελολογία), ἀλλὰ κατὰ νόμους ἀναγκαίους καὶ φυσικοὺς (πρβλ. Ἀριστοτ. π. ζ. γεν. 789 β 2 «Δημόκριτος δὲ τὸ οὗ ἕνεκα ἀφεὶς λέγειν πάντα ἀνάγει εἰς ἀνάγκην οἷς χρῆται ἡ φύσις»), ὁ Κοτζιᾶς καὶ ἄλλοι μετέφρασαν μηχανισμός, ὁ δὲ Σκαλτσούνης μηχανικότης. Ἀλλ' ὀρθότερον καθ' ἡμᾶς θὰ ἐλέγομεν μηχανικὴ θεωρία, εἰσηγηταὶ τῆς μηχανικῆς θεωρίας, ὀπαδοὶ ἢ θιασῶται τῆς μηχανικῆς θεωρίας κ.τ.τ. Οὕτω δυνάμεθα καὶ τὸν Dynamismus δυναμικὴν θεωρίαν νὰ εἴπωμεν καὶ τὸν Atomismus θεωρίαν ἀτομικὴν καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Καὶ ὁ Γρηγοριάδης εἶπεν· «οἱ μηχανικοὶ καλούμενοι φιλόσοφοι» (Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, 1881, σελ. 8), καὶ ὁ Μαργ. Εὐαγγελίδης ἐχρήσατο τῷ ὅρῳ θεωρία μηχανικὴ (Ἱστορία τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως Α΄, 1885, σελ. 94 καὶ ἄλλ.) καὶ ὁ Ζῆκος Ῥώσης (ἐν Δογμ. Α΄, 1903, σελ. 44).

Ὁ Γρατσιᾶτος ποιεῖται μὲν καὶ τοῦ ὀρθοτέρου τύπου χρῆσιν (σελ. 152, «μηχανικὴ θεωρία τῆς ζωῆς»), λέγει δ' ὅμως καὶ «θεωρίαι μηχανιστικαὶ» (σελ. 366, σημ. 2).

9) Καὶ τοὺς ὅρους ἐμπειρισμός (σελ. 374) καὶ ἐμπειρισταί (σελ. 304) οὐδεὶς ὑπάρχει ὅστις θὰ ἐγκρίνῃ. Λέγουσιν οἱ ἀλλοδαποὶ Empirismus τὸ φιλοσόφημα ὃ τὴν ἐμπειρίαν νομίζει τῆς γνώσεως ῥίζαν καὶ ἀρχὴν καὶ Empiristen τοὺς τούτου ὀπαδούς, μετέγραψαν δὲ καὶ ἄλλοι τὸν ὅρον ἐμπειρισμός (Κ. Ἀσώπιος· πρβλ. καὶ Χρ. Ἀνδρούτσου, Πλάτ. θεωρία τῆς γνώσεως, 1902, σελ. 73) καὶ ἐμπειριστὰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ εἶπον. Ἀλλ' ἡμεῖς τοῖς κανόσι τῆς ἑλλη-

νικῆς γλώσσης στοιχοῦντες ὀφείλομεν μᾶλλον νὰ λέγωμεν ἡ ἐμπειρία (πρβλ. ἡ σκέψις, ἡ ἐποχή), οἱ ἐμπειρικοί (ὡς οἱ σκεπτικοί, οἱ ἐφεκτικοί, οἱ δογματικοί, οἱ ἐκλεκτικοί, οἱ ἡδονικοί, οἱ κυνικοί, οἱ εὐδαιμονικοὶ κ.τ.λ.) ἢ οἱ ἀπὸ (ἐκ) τῆς ἐμπειρίας (πρβλ. τὰ παρὰ Σέξτῳ Ἐμπειρικῷ οἱ ἀπὸ τῆς σκέψεως, οἱ ἀπὸ τοῦ περιπάτου), οἱ ἀπὸ τοῦ Δημοκρίτου, οἱ ἀπὸ τοῦ Ἐπικούρου, οἱ ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρου, οἱ ἀπὸ Πύρρωνος, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημείας, οἱ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημείας, οἱ ἀπὸ τῆς νέας Ἀκαδημείας, οἱ ἀπὸ τῆς Κυρήνης, οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, οἱ ἀπὸ Θάλεω φυσικοί, οἱ ἀπὸ τῆς κυνικῆς φιλοσοφίας, οἱ ἐκ τῆς νέας Ἀκαδημείας, οἱ ἀπὸ τῆς Ἐπικούρου αἱρέσεως, οἱ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας ἰατροί), οἱ ὀπαδοὶ ἢ θιασῶται τῆς ἐμπειρίας κττ.

Οὕτω δ' ὀφείλομεν νὰ ἐκφέρωμεν καὶ ἀγνωσία, ἀκοσμία, (τὸν Akosmismus, ὡς ὁ Ἕγελος ἐκάλεσε τὸ φιλοσοφικὸν τοῦ Σπινόζα σύστημα [Fncykl. § 50], ἐπειδὴ κατ' αὐτὸν ὁ θεὸς μόνος, τὸ ἄπειρον ἓν ὑπάρχει, τὰ δ' ἐπὶ μέρους οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰδίαν ὑπόστασιν), ἀθεΐα, μονοθεΐα, τριθεΐα, πολυθεΐα καὶ τὰ παραπλήσια.

10) Τὴν τοῦ Aug. Comte φιλοσοφίαν, ἥτις παραιτουμένη τὴν μεταφυσικὴν καὶ μόνην ἐγκρίνουσα τὴν ἐμπειρίαν πειρᾶται ἐκ τῶν δεδομένων τῶν ἐμπειρικῶν ἐπιστημῶν νὰ μορφώσῃ τινὰ περὶ κόσμου θεωρίαν, τὸν Positivismus δῆλον ὅτι, ἐκάλεσαν οἱ παρ' ἡμῖν θετικισμὸν καὶ θετικοφροσύνην, τοὺς δ' ὀπαδοὺς αὐτοῦ θετικιστὰς καὶ θετικολόγους καὶ θετικόφρονας· καὶ ἐπίθετον δ' ἐσχημάτισαν θετικιστικός.

Ἀλλὰ πρῶτον δύναται νὰ ὀνομασθῇ θετικὴ ἡ τοῦ Comte φιλοσοφία, ἥτις εἶναι μάλιστα ἀρνητική; Ἡ τοῦ Κοντίου (ἢ Κομιτίου) σχολὴ ἢ αἵρεσις, ἡ Κοντιακὴ φιλοσοφία ὀφείλομεν μᾶλλον νὰ λέγωμεν καὶ νὰ νοῶμεν τὸ ἰδιότυπον τῆς φιλοσοφίας ἐκείνης δόγμα, τοὺς δ' ἀκολουθοῦντας αὐτῷ νὰ ὀνομάζωμεν τοὺς περὶ τὸν Κόντιον ἢ τοὺς Κοντιακούς. Ὀρθῶς δὲ θὰ εἶχε καὶ τὸ ἡ τοῦ Κοντίου ἐμπειρικὴ φιλοσοφία.

Ἔπειτα τίς θὰ εὕρῃ ἀνεκτὰ τὰ θετικίζω, θετικιστής, θετικιστικὸς καὶ τἄλλα; Καὶ ἂν ἐπικρατήσῃ ἡ γνώμη ὅτι ἡ τοῦ Comte

φιλοσοφία δέον νὰ ὀνομάζηται θετική, ὡς παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τῆς σχολῆς (philosophie positive, positivisme), ἀνάγκη νὰ λέγωμεν θετικὴ φιλοσοφία, σχολή, αἵρεσις, οἱ θετικοί (ὡς οἱ σκεπτικοί, οἱ δογματικοὶ κ.τ.λ.), ἡ θετικὴ θεωρία κττ.

Θαυμαστὸν δ' ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Γρατσιᾶτος ἀκολουθήσας τοῖς ἄλλοις καὶ θετικισμὸς (σελ 21 καὶ ἀλλ.) εἶπε καὶ θετικισταὶ (σελ. 402, σημ. ²) καὶ θετικιστικὴ διεύθυνσις (σελ. 63) καὶ θετικολογικὴ διεύθυνσις (σελ. 335). Ἀλλὰ ποιεῖται ἀλλαχοῦ καὶ τῶν ὀρθοτέρων ὀνομάτων χρῆσιν λέγων θετικὴ σχολὴ (σελ. 82) καὶ θετικὴ φιλοσοφία (σελ. 353)

11) Τὸν φιλοσοφικὸν ὅρον Naturalismus κατὰ τὴν μεταφυσικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν, καθ' ἣν δηλοῖ τὴν θεωρίαν τὴν ἀποδεχομένην ὡς ἀρχὴν παντὸς τοῦ ὑπάρχοντος καὶ συμβαίνοντος τὴν φύσιν, ἐξελληνίζει ὁ Γρατσιᾶτος φυσικοκρατία (σελ. 410)· λέγει δὲ καὶ φυσικοκρατικὴ θεωρία (σελ. 476) καὶ φυσικοκρατικοὶ φιλόσοφοι (σελ. 18) καὶ φυσικοκρατικὰ συστήματα (σελ. 410). Ἀλλ' ἑλληνιστὶ ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν φυσιοκρατία (ὡς φυσιολογία, φυσιογνωσία κ.τ.τ.), φυσιοκρατικὸς κ.τ.λ. Ὁ Φίλιππος Ἰωάννου εἶπε φυσικότης· ἐπίσης δὲ ὁ Ζῆκος Ῥώσης ἐν Δογματικῇ (Α', 1903, σελ. η').

12) Τὸ δόγμα τὸ δύο ἀποδεχόμενον ἀρχάς, οἷον πνεῦμα καὶ ὕλην, ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν καλεῖται Dualismus. (Ὁ Thomas Hyde τῷ 1700 μετεχειρίσθη τὸ πρῶτον τὸν ὅρον ἐν τῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τῆς θρησκείας τῶν Περσῶν, εἶτα δ' ὁ Bayle καὶ ὁ Λεϊβνίτιος· ἐν ᾗ δὲ νῦν ἔχει ἐννοίᾳ ὁ Wolff ἐν Psychol. rational. § 39 «Dualistae sunt qui et substantiarum materialium et immaterialium existentiam admittunt»). Τὸν δ' ὅρον τοῦτον τῶν παρ' ἡμῖν λογίων ἄλλοι ἄλλως ἐξηλλήνισαν. Οἱ μὲν εἶπον δυαδισμὸς (Γρηγοριάδης, Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, 1881, σελ. 7, Κοτζιᾶς, Α. Δ. Κυριακός, Ζῆκος Ῥώσης καὶ ἄλλοι), δυαδίζω, δυαδιστής, δυαδιστικός, οἱ δὲ δυασμὸς (Μαργ. Εὐαγγελίδης ἐν Ἱστορίᾳ τῆς Θεωρίας τῆς γνώσεως, Α', 1885, σελ. 126· πρβλ. καὶ Χρ. Ἀνδροῦτσον ἐν τῇ διατριβῇ Τὸ κακὸν παρὰ Πλάτωνι Β', 1897, σελ. 31), οἱ δὲ δυαρχία (Χρ. Ἀνδροῦτσος Τὸ κακὸν παρὰ Πλάτωνι, Α', 1896 σ. 20 καὶ

διαρχία (Χρ. Ἀνδροῦτσος, Τὸ κακὸν παρὰ Πλάτ. Β', 1897, σ. 57 καὶ Πλάτ. θεωρία τῆς γνώσεως, 1902, σ. 113 καὶ Ζῆκος Ῥώσης ἐν Δογματικῇ, 1903. σελ. 18), οἱ δὲ δυϊσμὸς (Μαργ. Εὐαγγελίδης πολλαχοῦ καὶ ἄλλοι), δυΐζω, δυϊστής, δυϊστικὸς (κατὰ τὰ ἑνισμός, ἑνίζω κ.τ.λ.).

Ὁ Γρατσιᾶτος ἠκολούθησε τοῖς τὸν ὅρον διαρχία εἰσαγαγοῦσιν (σελ. 17). Ἀλλ' ἐπειδὴ διαρχία ἐπεκράτησε νὰ λέγηται περὶ πολιτικῶν ἀρχῶν, προτιμότερα θὰ ἦσαν τἆλλα ὀνόματα, μάλιστα δὲ τὰ δυϊσμός, δυΐζουσα φιλοσοφία ἢ σχολὴ ἢ αἵρεσις, δυΐζον σύστημα κ.τ.τ.

Εἶπε δ' ὁ Γρατσιᾶτος καὶ διαρχικὴ διεύθυνσις (σελ. 133) καὶ διαρχικὴ ἐκδοχὴ (σελ. 159).

13) Τὸ φιλοσόφημα τὸ μίαν ἀποδεχόμενον ἀρχήν, οἷα ὁ ὑλισμὸς καὶ ὁ πνευματισμὸς καὶ ἡ ταυτίζουσα φιλοσοφία, ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὠνομάσθη Monismus (πρῶτος ὁ Wolff ἐχρήσατο τῷ ὀνόματι, εἶτα δ' οἱ περὶ τὸν Ἕγελον, νῦν δὲ μάλιστα οἱ περὶ τὸν Haeckel· πρβλ. *Eucken*, Geistige Strömungen der Gegenwart, 1909, σελ. 170 κεξ.). Παρ' ἡμῖν δ' ὑπό τινων μὲν ἐξηλληνίσθη μονισμός, ὅθεν καὶ μονιστικὸς (Σκαλτσούνης, Τζέτζης), ὑπ' ἄλλων δὲ ὀρθότερον ἑνισμὸς (Γρηγοριάδης, Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, 1881, σελ. 8· Μαργ. Εὐαγγελίδης, Ζῆκος Ῥώσης ἐν Δογματικῇ, 1903. σ. 54).

Ὁ Γρατσιᾶτος κατὰ τὸ διαρχία εἶπε καὶ μοναρχία καὶ μοναρχικὴ διεύθυνσις (σελ. 133) καὶ μοναρχικὴ ἐκδοχὴ (σελ. 159) καὶ μοναρχικὸς παραλληλισμὸς (σελ. 174). Ἀλλὰ καὶ ἡ λέξις μοναρχία κυριολογεῖται περὶ πολιτικῶν ἀρχῶν· τούτου δ' ἕνεκα προτιμοτέρους καὶ ἡμεῖς νομίζομεν τοὺς ὅρους ἑνισμός, ἑνίζουσα φιλοσοφία, σχολή, αἵρεσις, ἑνίζοντα φιλοσοφικὰ συστήματα, ἑνιστὴς κτλ.

14) Καὶ ὁ ὅρος ζωισμὸς (σελ. 149), ὡς ἐξηλλήνισεν ὁ Γρατσιᾶτος τὸν Vitalismus καὶ ὁ Σίμων Ἀποστολίδης καί τινες ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ, δὲν εἶναι πάντη ἀνέγκλητος. Ὁ Vitalismus, ἡ θεωρία ἡ ἀποδεχομένη ζωτικήν τινα δύναμιν πρὸς ἑρμηνείαν τῶν ὀργανικῶν φαινομένων ὁρμᾶται ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (πρβλ. καὶ L. Stein, Phil. Ström d. Gegenwart, 1908, σ. 159), ἀκριβέ-

στερον δὲ διετυπώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἰατροῦ Κλαυδίου Γαληνοῦ (πρβλ. Villa Εἰσαγ. εἰς τὴν Ψυχολ. σελ. 149 κατὰ τὴν μετάφρασιν καὶ Külpe Einleit. in die Philosophie, 1907, σελ. 67), ὅστις ποιεῖται λόγον περὶ ζωτικοῦ πνεύματος, συμφύτου πνεύματος, ψυχικοῦ πνεύματος (πρβλ. Siebeck, Gesch. der Psychologie I, 2, 1884, σελ. 145 κεξ.). Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἀντὶ νὰ μεταγράψωμεν τὸ ζωισμὸς κατὰ τὸ Vitalismus, ὀφείλομεν τῷ πνεύματι καὶ τοῖς ὅροις συμφωνοῦντες τῶν παλαιῶν νὰ λέγωμεν ἡ ζωτικὴ ἀρχή, τῆς ζωτικῆς ἀρχῆς ἢ τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος τὸ δόγμα ἢ ἡ θεωρία, οἱ εἰσηγηταὶ τῆς ζωτικῆς ἀρχῆς, οἱ ὀπαδοὶ ἢ θιασῶται τῆς θεωρίας τῆς ζωτικῆς ἀρχῆς κττ.

Ἀλλὰ πολλῷ ἀστοχώτερον μεθερμηνεύει ὁ Γρατσιᾶτος τὴν λέξιν neovitalismus, δηλοῦσαν τὴν σχολὴν τὴν ἀνανεώσασαν τὴν θεωρίαν τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος ἢ τῆς ζωτικῆς ἀρχῆς (Ludwig, Bunge, Driesch, Haacke καὶ ἄλλοι). Νεοζωισμὸν λέγει τὸ φιλοσόφημα τοῦτο ὁ Γρατσιᾶτος (σελ. 151), τοὺς δ' ὀπαδοὺς αὐτοῦ νεοζωιστὰς (σελ. 152). Πολλῷ ἀνεκτότερον θὰ ἦτο τὸ νέος ζωισμός. Ὀρθότερον δ' ὅμως δυνάμεθα, συνῳδὰ τοῖς πρόσθεν εἰρημένοις, νὰ λέγωμεν ἡ νέα (ἢ νεωτέρα) περὶ ζωτικῆς ἀρχῆς (ἢ ζωτικοῦ πνεύματος) θεωρία, οἱ εἰσηγηταί, οἱ ὀπαδοὶ ἢ θιασῶται τῆς νέας περὶ ζωτικῆς ἀρχῆς θεωρίας κττ.

15) Γνωστὴ εἶναι τῶν Spencer, Taine, Haeckel, Clifford καὶ ἄλλων τούτοις ὁμοφρόνων ἡ θεωρία, καθ' ἣν πρὸς πᾶν ἄτομον τῆς ὕλης συνάπτεται καὶ ἄτομον ψυχικὸν (mind-stuff κατὰ James) ἐκ τῆς ἑνώσεως δὲ τῶν ψυχικῶν ἀτόμων προέκυψεν ἡ συνείδησις τῶν ζῴων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἡ θεωρία αὕτη καλεῖται psychischer Atomismus, ὑπὸ δὲ τοῦ Γρατσιάτου ἐξελληνίζεται ψυχικὸς ἀτομισμὸς (σελ. 401). Ἀλλ' οἱ παλαιοὶ οὐδὲ περὶ τῆς τῶν ἀτομικῶν θεωρίας προκειμένου εἶπον ἀτομισμός. Ἔπειτα δηλοῖ ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα ὃ ὀφείλει νὰ ἑρμηνεύσῃ ὁ ὅρος;

Ὀρθότερον θὰ ἐλέγομεν ἡ τῶν ψυχικῶν ἀτόμων θεωρία, ὡς ἡ τῶν μονάδων θεωρία (τοῦ Λεϊβνιτίου), τοῦ ὀρθοῦ λόγου τὸ δόγμα ἢ ἡ ἀρχὴ (Rationalismus), οἱ εἰσηγηταὶ τῆς τῶν ψυ-

χικῶν ἀτόμων θεωρίας, οἱ ὀπαδοὶ τῆς τῶν ψυχικῶν ἀτόμων θεωρίας κττ.

Εἶπε δ' ὁ Γρατσιᾶτος καὶ ἀτομιστικὴ ψυχολογία (σελ. 36) καὶ ἀτομιστικαὶ θεωρίαι (σελ. 212) μεταφράζων τὰ Individualpsychologie καὶ individualistische Theorien ἢ τοὺς ἀντιστοίχους ἰταλικοὺς ὅρους.

16) Ἄψογος εἶναι ἡ λέξις δι' ἧς μετέφρασεν ὁ Γρατσιᾶτος τὸν Sensualismus, τὴν γνωσιολογικὴν θεωρίαν, καθ' ἣν τὴν αἴσθησιν ἔχει πηγὴν πᾶσα ἡμετέρα γνῶσις. Πάντως τῶν αἰσθητισμὸς καὶ αἰσθητίζουσα φιλοσοφία (Γρηγοριάδης, Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, 1881, σ. 16, Βράϊλας ἐν Δοκιμίῳ, 1851, σ. 1 καὶ ἄλλοθι· καὶ ἄλλοι), αἰσθητισταί, αἰσθητιστικὴ φιλοσοφία, αἰσθητοφροσύνη, αἰσθητόφρονες (Καΐρης), αἰσθησιλογία, αἰσθησιλόγοι, αἰσθησιλογικοὶ (Χαντζερῆς, Θερειανὸς) ὀρθότερον ἔχουσιν οἱ ὅροι αἰσθησιολογία (Μαργ. Εὐαγγελίδης· πρβλ. Κρίσιν φιλοσοφ. διαγωνίσματος, 1899, σελ. 27) καὶ αἰσθησιαρχία (οὗ ἐποιήσατο καὶ ὁ Χρ. Ἀνδροῦτσος χρῆσιν ἐν Πλάτ. θεωρ. τῆς γνώσεως, 1902, σελ. 8 καὶ 34, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μαργ. Εὐαγγελίδου ἀποδοκιμασίαν τοῦ ὅρου αἰσθησικρατία, ὃς πρότερον παρὰ Θερειανῷ).

Ὁ Γρατσιᾶτος εἶπεν αἰσθησιαρχία (σελ. 34, 44 καὶ ἄλ.) καὶ αἰσθησιαρχικοί («οἱ Γάλλοι αἰσθησιαρχικοὶ» σελ. 235).

Ἀλλ' ἡμεῖς, ἐπειδὴ ἐν τοῖς ὀνόμασι τοῖς εἰς -αρχία τὸ πρῶτον συνθετικὸν οὐσιαστικὸν ὂν εἶναι κατὰ κανόνα ἀντικείμενον, ὡς ἐν τοῖς δημαρχία (=ἄρχειν τοῦ δήμου), ἱππαρχία, τριηραρχία καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις, καὶ τὸ αἰσθησιαρχία δύναται νὰ νομισθῇ ὅτι δηλοῖ τὸ ἄρχειν τῆς αἰσθήσεως ἢ τῶν αἰσθήσεων, αἱρετώτερον θὰ ἐκρίνομεν τὸν ὅρον αἰσθησιοκρατία (αἰσθησιοκρατικός) ἐν ᾧ ὅρῳ παρεκδοχὴ οὐδεμία χωρεῖ (πρβλ. τὰ θεοκρατία, δημοκρατία, ὀχλοκρατία, ἀριστοκρατία, γυναικοκρατία κττ.). Εἶπε δὲ καὶ ὁ Γρατσιᾶτος ἐν τῇ μεταφράσει ταύτῃ πνευματοκρατία, συναισθηματοκρατία, ὠφελιμοκρατία, αἰτιοκρατία καὶ ἄλλα.

17) Κατὰ τὸ αἰσθησιαρχία εἶπεν ὁ Γρατσιᾶτος καὶ νοησιαρχία (σελ. 235 καὶ ἄλλ.) μεταφράζων τὸν ὅρον Intellectuali-

smus (ὃς τὸ πρῶτον παρὰ Schelling WW. IV, 309) τὸν δηλοῦντα τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν ἡ νόησις εἶναι ἡ πρώτη καὶ κρατίστη ἐκδήλωσις τῆς ψυχῆς (ὡς παρὰ Λεϊβνιτίῳ, Ἐγέλῳ, Ἑρβάρτῳ καὶ ἄλλοις). ὡσαύτως δὲ νοησιαρχικὴ θεωρία (σελ. 97), νοησιαρχικοὶ (σελ. 39), νοησιαρχικὴ ἐκδοχὴ παραλληλισμοῦ (σελ. 152), νοησιαρχικώτεραι ἐκδοχαὶ (σελ. 237), νοησιαρχικὸς χαρακτὴρ τῆς Ἑρβαρτιανῆς ψυχολογίας (σελ. 249).

Καὶ βουλησιαρχία δὲ εἶπεν ὁ Γρατσιᾶτος καὶ βουλησιαρχικοὶ καὶ βουλησιαρχικὴ διεύθυνσις (σελ. 282) μεθερμηνεύων τὸν Voluntarismus (ὁ ὅρος τὸ πρῶτον παρὰ Tönnies πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σπινόζα, εἶτα δὲ παρὰ Paulsen ἐν Einleitung in die Philosophie, 1892, σελ. 116 κέξ. πρβλ. καὶ Eucken, Geistige Ström. d. Gegenwart, 1909, σελ. 37) τὸ δόγμα καθ' ὃ ἡ βούλησις εἶναι ἡ πρυτανεύουσα ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, ὡς διδάσκουσι μάλιστα ὁ Schopenhauer καὶ ὁ Wundt.

Καὶ ἡμεῖς ἐγκρίνομεν τοὺς ὅρους τούτους ὡς εὖ καὶ καλῶς ἔχοντας, θὰ προὐτιμῶμεν δὲ τοὺς νοησιοκρατία (νοησιοκρατικός) καὶ βουλησιοκρατία (βουλησιοκρατικός) δι' οὓς ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν λόγους.

18) Τὸν Occasionalismus, τὴν θεωρίαν δῆλα δὴ τοῦ Geulincx μάλιστα καὶ Malebranche, καθ' ἣν τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ οὐχὶ ἀμέσως ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἄλληλα, ἀλλὰ τῇ συνεργίᾳ τοῦ Θεοῦ παράγοντος τὰ αἰσθήματα ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ τοὺς ἑκάστοτε ἐρεθισμοὺς καὶ προκαλοῦντος τὰς κινήσεις, ὁ Γρατσιᾶτος μεταφράζει συμπτωσιαρχικὴ θεωρία (σελ. 133).

Δὲν θεωροῦμεν τὸν ὅρον ἀπόβλητον, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι εἰσάγεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἄνευ ἀνάγκης. Ὡς εἶπον οἱ παλαιοὶ ἡ σκέψις, οὕτω δυνάμεθα νὰ λέγωμεν καὶ ἡμεῖς ἡ συντυχία ἢ ἡ σύμπτωσις ἢ τῆς συντυχίας (τῆς συμπτώσεως) τὸ δόγμα, ἡ θεωρία· συντυχικοὶ δὲ ἢ ὀπαδοὶ καὶ θιασῶται τῆς συντυχίας ἢ τῆς συμπτώσεως κάλλιστα δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν οἱ τὸ δόγμα τοῦτο ἀσπαζόμενοι. Ὡσαύτως δὲ δυνάμεθα νὰ λέγωμεν τὸν Fatalismus τὸ τῆς εἱμαρμένης δόγμα καὶ τοὺς Fatalisten τῆς εἱμαρμένης ὀπαδοὺς καὶ ὅσα τοιαῦτα.

19) Τὴν Associationstheorie μεθερμηνεύει ὁ Γρατσιᾶτος θεωρία τοῦ συνειρμισμοῦ (σελ. 96), ἐχόμενος προφανῶς τοῦ Associationismus, ὡς λέγεται ἡ αὐτὴ θεωρία ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Apperceptionismus τὴν καταληπτικὴν ψυχολογίαν ἢ θεωρίαν τῶν περὶ τὸν Wundt.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι προκριτώτερον νὰ λέγωμεν συνειρμός, συνειρμικός, συνειρμικὴ θεωρία, συνειρμικὴ ψυχολογία ἢ συνειρμολόγοι, συνειρμολογικὴ ψυχολογία (ὡς εἶπεν ὁ Γρηγοριάδης καὶ αὐτὸς ὁ Γρατσιᾶτος ἀλλαχοῦ τοῦ βιβλίου) καὶ συνειρμολογικὴ θεωρία κττ.; Ὡς δ'εἶπεν ὁ Πλάτων «τῶν πανταχῇ τὸ ὂν κινούντων» (Σοφιστ. 259D) καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐσχηματίσθησαν, ὡς καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν παρετηρήσαμεν, κάλλιστα δυνάμεθα νὰ λέγωμεν καὶ οἱ συνείροντες, ἡ θεωρία τῶν συνειρόντων, ἡ ψυχολογία τῶν συνειρόντων ἢ ἡ συνείρουσα ψυχολογία καὶ τὰ τοιαῦτα.

20) Τὸν ὅρον Determinismus τὸν δηλοῦντα τὸ δόγμα καθ' ὃ ὁ ἄνθρωπος κατ' ἀνάγκην πράττει, τῆς βουλήσεως αὐτοῦ ὑπεικούσης εἰς ἐλατήρια καὶ δὴ ἑκάστοτε τὸ ἰσχυρότατον αὐτῶν, ἄλλοι παρ'ἡμῖν ἄλλως εἶπον.

Ὁ Γρατσιᾶτος μεταφράζει αἰτιοκρατία ἢ ὑπεξούσιον (σ. 448). Αἰτιοκρατίαν δὲ καλεῖ ὁ Γρατσιᾶτος καὶ τὸν βιολογικὸν Determinismus, τὴν δόξαν δῆλα δὴ καθ' ἣν οἱ ὀργανισμοὶ κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην ἀναπτύσσονται, ὡς διδάσκουσιν ὁ Dantec (Le déterminisme biologique, 1896), ὁ Delage (La structure du protoplasma et les théories sur l'hérédité, 1895) καὶ ἄλλοι πολλοὶ (σελ. 166). Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁ νέος ὅρος αἰτιοκρατία πρῶτον μὲν πόρρωθεν δηλοῖ τὸ πρᾶγμα, ἔπειτα δὲ εἶναι περιττός. Κάλλιστα ὁ Determinismus κατὰ τὴν πρώτην σημασίαν δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἡ ἀνάγκη («Δημόκριτος δὲ τὸ οὗ ἕνεκα ἀφεὶς λέγειν πάντα ἀνάγει εἰς ἀνάγκην οἷς χρῆται ἡ φύσις» Ἀριστ. π.ζ.γεν. 789 β 2· πρβλ. καὶ Διογένην Λαέρτιον 9,7,45), ἢ τὸ δόγμα τῆς ἀνάγκης, ὀπαδοὶ δὲ καὶ θιασῶται τῆς ἀνάγκης οἱ ἀποδεχόμενοι αὐτήν. Ὁ δὲ Indeterminismus δύναται νὰ ἐξελληνισθῇ ἡ ἐλευθερία ἢ τῆς ἐλευθερίας τὸ δόγμα, οἱ δ' ἀρχηγοὶ καὶ οἱ ἐγκρίνοντες τὸ δόγμα

τοῦτο εἰσηγηταὶ τῆς ἐλευθερίας, καὶ θιασῶται καὶ ὀπαδοί. Βιολογικὴν δ'ἀνάγκην προτιμότερον εἶναι νὰ καλέσωμεν τὴν θεωρίαν ταύτην κατὰ τὴν δευτέραν ἔννοιαν αὐτῆς.

Προκρίνομεν δ' ἡμεῖς τοὺς ὅρους ἐλευθερία καὶ ἀνάγκη καὶ τῶν αὐταρχία (Χρ. Ἀνδρούτσου, Τὸ κακὸν παρὰ Πλάτωνι Α', 1896, σελ. 20 καὶ 43· Β' 1897, σελ. 53 ὑπερβατικὴ αὐταρχία) καὶ ἑτεραρχία (ἐν τῇ αὐτῇ διατριβῇ Α' σελ. 20 καὶ 44), ἐπειδὴ οὐδὲ ταῦτα δηλοῦσι τὰ πράγματ' ἀκριβῶς.

21) Τὴν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων Bentham καὶ J. St. Mill μάλιστα μορφωθεῖσαν θεωρίαν καθ'ἣν τὸ ὠφέλιμον τῷ ἀγαθῷ συμπίπτει, σκοπὸς δὲ τῆς πολιτείας εἶναι τοῦ χρησίμου ἡ δίωξις («the greatest happiness of the greatest number» — «the greatest possible quantity of happiness». Introd II, κεφ. 17 σελ. 234), τὸν Utilitarismus δῆλα δή, ἐξελληνίζων ὁ Γρατσιᾶτος ἀποφεύγων οὓς οἱ Ἕλληνες μέχρι τοῦδε μετεχειρίσθησαν ὅρους (ὠφελιμοδοξία, συμφεροντολογία καὶ χρησιμοθηρία [Χ. Παπαδοπούλου Φιλοσοφ. ἠθική, 1901, σελ. 186], ἡ πρὸς τὸ ὠφέλιμον τάσις [Ζαγγογιάννη, Παιδ. διδασκαλία, 1896, σελ. 41], ὠφελιμόδοξοι, ὠφελειόδοξοι, χρησιμόφιλοι, χρησιμοθῆραι) λέγει ὠφελιμοκρατία (σελ. 470). Ὁ ὅρος ὠφελιμοκρατία, ἀνθ' οὗ δυνάμεθα νὰ λέγωμεν καὶ χρησιμοκρατία (χρησιμοκρατικός), ἐγκρίνεται καὶ ὑφ'ἡμῶν. Ἀλλ' ἄψογα πάντως εἶναι καὶ τὰ χρησιμοθηρία καὶ χρησιμοθηρικός, ὡς δυνάμεθα νὰ λέγωμεν. Κάλλιστα δὲ θὰ εἶχον τὰ ἡ τοῦ ὠφελίμου ἀρχή, οἱ εἰσηγηταί, προστάται, θιασῶται, ὀπαδοὶ τῆς τοῦ ὠφελίμου ἀρχῆς.

22) Τὴν ἀπὸ τοῦ 1879, ὅτε ἡ φιλοσοφία Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου τῇ εἰσηγήσει τοῦ Πάππα Λέοντος ΙΓ' ἀνενεώθη, συστᾶσαν σχολὴν ὁ Γρατσιᾶτος ὀνομάζει νεοθωμιστικὴν (σελ. 174) μεταφράζων δῆλον ὅτι τὸ neotomistica ἢ neothomistisch. Εἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις Θωμισταὶ (Στοιχεῖα Μεταφυσ. Β', 1805, σελ. 70 καὶ ἄλλ.) καὶ ἄλλοι. Εἶναι δ' ὅμως συμφανὲς ὅτι οὐχὶ θωμιστικὴ ὀφείλομεν νὰ λέγωμεν, ἀλλὰ τῇ ἀναλογίᾳ στοιχοῦντες (Ἰούδας, ἰουδαϊκός, ἰουδαΐζω, Ἑρμῆς, Ἑρμᾶς, ἑρμαϊκὸς, ἑρμαΐζω πρβλ. Pape - Benseler Wörtrb. d. gr. Eigennamen[3], 1884,

Ι, 380, Θωμᾶς-θωμαϊκὸς-θωμαΐζω) θωμαϊστική, μᾶλλον δὲ θωμαϊκὴ καὶ δὴ καὶ νέα ἢ νεωτέρα θωμαϊκή, ὡς λέγομεν, νέοι ἢ νεώτεροι σκεπτικοὶ (πρβλ. Σέξτου Ἐμπειρ. Πυρρων. Ὑποτυπ. Α', 164 «οἵ τε νεώτεροι σκεπτικοὶ παραδιδόασι τρόπους τῆς ἐποχῆς πέντε»), νέοι Πυθαγόρειοι, νέοι Πλατωνικοί, νέοι Ἀριστοτελικοί, νέοι σχολαστικοί, νέοι φρενολόγοι (ὡς καὶ ὁ Γρατσιᾶτος εἶπεν ἐν σελ. 139), οὐχὶ δὲ νεοπλατωνιστικοὶ ἢ νεοπλατωνικοὶ (ὡς ὁ Γρατσιᾶτος ἐν σελ. 18), οὔτε νεοπυθαγοριστικοὶ ἢ νεοπυθαγορικοὶ (ὡς ὁ Γρατσιᾶτος ἐν σελ. 18), οὔτε νεοσχολαστικοὶ (ὡς ὁ Γρατσιᾶτος ἐν σελ. 170 καὶ 398 σημ. 1), οὔτε νεοϋλιστικὴ (ὡς ὁ Γρατσιᾶτος ἐν σελ. 247, σημ. 1) ἀλλὰ νέα ὑλίζουσα θεωρία.

23) Καὶ τὴν λέξιν διεύθυνσις, ἣν μεταχειρίζεται ὁ Γρατσιᾶτος πρὸς δήλωσιν τῶν διαφόρων φιλοσοφημάτων (ἐξελικτικὴ διεύθυνσις σελ. 64· μοναρχικὴ καὶ διαρχικὴ διεύθυνσις σελ. 133 καὶ ἄλλ.) δὲν ἐπαινοῦμεν. Ὅ,τι λέγουσιν οἱ Γερμανοὶ Richtung ἐπὶ φιλοσοφικῆς ἐννοίας, λέγομεν οἱ Ἕλληνες φιλοσόφημα, φιλοσοφικὴ σχολή, φιλοσοφικὴ αἵρεσις (ἣν λέξιν μεταχειρίζεται ἐνιαχοῦ ὁ Γρατσιᾶτος), φιλοσοφικὴ θεωρία, ἀγωγὴ (πρβλ. παρὰ Σέξτῳ Ἐμπειρικῷ αἱ δογματικαὶ ἀγωγαί, ἡ σκεπτικὴ ἀγωγή, ἡ κατ' Ἐπίκουρον ἀγωγὴ καὶ τἆλλα) κττ.

24) Τὴν Illusion, δηλοῦσαν εἰκόνα κατ' αἴσθησιν μὲν ἐγγιγνομένην ἀλλ' ἀλλοιουμένην ὑπὸ φαντασίας νοσηρᾶς, μεταφράζει ὁ Γρατσιᾶτος πλάνην (σελ. 319), τὴν δὲ Hallucination, σημαίνουσαν εἰκόνα ἐξ ἀναμνήσεως ὑπὸ ἀνωμάλου φαντασίας ἀνακαλουμένην ἄνευ θύραθεν ἐρεθισμάτων, λέγει (αὐτόθι) ψευδαίσθησιν. Ἀλλ' ἡ λέξις πλάνη δὲν δηλοῖ κατ' ἀκρίβειαν τὸ πρᾶγμα. Ἡμεῖς πρὸς διατύπωσιν μὲν τῆς Illusion θὰ προὐτιμῶμεν τὴν λέξιν παραίσθησις, δι' ἧς δηλοῦται ἅμα ὅτι ἡ εἰκὼν δι' ἔξωθεν παράγεται ἐρεθίσματος, τὴν λέξιν δὲ ψευδαισθησία ἢ τὴν λέξιν φάσμα πρὸς παράστασιν τῆς Hallucination, ἥτις οὐδεμίαν ὑπεγείρει ὑπόνοιαν περὶ ὑπάρξεως ἔξωθεν ἐρεθισμάτων.

25) Τὸν ὅρον Versuchsperson, δι' οὗ οἱ Γερμανοὶ δηλοῦσι τὸν δοκιμαζόμενον κατὰ τὰ ψυχολογικὰ πειράματα, ὁ Γρατσιᾶτος ἐξελ-

ληνίζει ατό εἰς πειραματισμὸν ὑποβαλλόμενον πρόσωπον» (σελ. 196 καὶ ἄλλ.). Ἀλλ' ὀρθότερον ἔχει νὰ λέγωμεν τὸ ὑποκείμενον τοῦ πειράματος, ὃ ὑπόκειται δῆλα δὴ εἰς ἐξέτασιν ἐν τῷ πειράματι, ὡς λέγουσι καὶ οἱ Γάλλοι sujet.

26) Psychopathologie λέγουσιν οἱ Γερμανοί, ὁμοίως δ' οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἰταλοί, τὴν ἐπιστήμην, ἥτις τὰ κατὰ τὰ ψυχικὰ νοσήματα ἐξετάζει. Ὁ Γρατσιᾶτος μετέφρασε ταύτην ψυχοπαθολογία (σελ. 68), ἐχρήσατο δὲ καὶ τῷ ψυχοπαθολογικὸς (αὐτόθι). Ἀλλὰ τοιούτων ὀνομάτων συνθέσεις εἶναι ὅλως ξέναι τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ἐπιστήμη τῶν ψυχικῶν νοσημάτων ὀφείλομεν ἑλληνιστὶ νὰ λέγωμεν ἤ, ἂν τις ἐπιμείνῃ, ψυχοπαθειολογία (= ἡ περὶ ψυχοπαθειῶν διδασκαλία ἢ θεωρία).

27) Τὴν διὰ τοῦ ἑτέρου τῶν ὀφθαλμῶν κατὰ τὴν ὅρασιν σχηματιζομένην εἰκόνα (γερμ. monocular) μεταφράζει ὁ Γρατσιᾶτος ἑτεροφθαλμικὴν (σελ. 305), τὴν δὲ δι' ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν ὅρασιν (binocular) διοφθαλμικὴν (αὐτόθι). Ἀλλὰ τὴν μὲν πρώτην ὀρθότερον ἔχει νὰ λέγωμεν ἑτερόφθαλμον, ἀμφοτερόφθαλμον δὲ τὴν ἄλλην.

28) Ὅ,τι οἱ Γερμανοὶ λέγουσι ψυχικὰς Präformationen ὁ Γρατσιᾶτος ὀνομάζει φυσιολογικοὺς προσχηματισμοὺς (σελ. 305). Ἀλλὰ Präformationen εἶναι ὅ,τι τὸ ἄτομον ἐκ γενετῆς ἔχει (εἴτε κατὰ τὴν θεωρίαν ἐκείνων οἵτινες ἐκλήθησαν Ovulistae καὶ Animalculistae, εἴτε κατὰ τὴν γνώμην τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐπιγενέσεως (Prädelineation ἢ Prädetermination), αἱ φυσιολογικαὶ καὶ ψυχικαὶ διαθέσεις καὶ ἕξεις. Τοῦτον δὲ τὸν ὅρον, νομίζομεν, ἢ τοιοῦτόν τινα ὤφειλε νὰ μεταχειρισθῇ ὁ Γρατσιᾶτος.

29) Τὴν λέξιν Orientierung, ἥτις ὁτὲ μὲν δηλοῖ τὴν κατεύθυνσιν, ἄλλοτε δὲ τὴν εἰσαγωγὴν εἴς τι ἢ τὸν καθορισμὸν καὶ τὰ τούτοις ἀδελφά, μεθερμηνεύει ὁ Γρατσιᾶτος προσανατολισμὸν (σελ. 304). Ἐποιήσαντο καὶ ἄλλοι τοῦ ὅρου προσανατολισμὸς (προσανατολίζω, προσανατολίζομαι) χρῆσιν, ἐν οἷς καὶ ὁ Κ. Ἀσώπιος καὶ ὁ Χαντζερῆς, ἀλλ' εἶναι ἥκιστα κατάλληλος ἐν ᾗ μά-

λιστα έννοίᾳ μεταχειρίζεται αὐτὸν ὁ Γρατσιᾶτος. «Περιπλοκώτεραι εἶναι, λέγεται ἐν τῇ μεταφράσει ταύτῃ, αἱ ὀπτικαὶ παραστάσεις τοῦ χώρου. Διττῶς αὗται ὀφείλουσι νὰ ἐξετάζωνται, ἐν τῷ ἀμοιβαίῳ προσανατολισμῷ τῶν στοιχείων παραστάσεώς τινος καὶ ἐν τῷ προσανατολισμῷ αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ ὑποκείμενον». Ἀλλ' εἶναι ταῦτα ὅλως καταληπτά;

30) Πλημμελὴς περιφανῶς εἶναι ἡ μετάφρασις τοῦ γερμανικοῦ ὅρου Erlebnisse ἐν σελ. 461. Λέγει δῆλον ὅτι ὁ Γρατσιᾶτος ἐνταῦθα. «ἐπειδὴ προσέτι πᾶν ἄτομον ἔχει τὸ ἴδιον ψυχικὸν περιεχόμενον, ὅπερ συνιστῶσιν ἡ συνειλεγμένη ἐμπειρία, τὰ ζήσαντα γεγονότα, ὡς λέγουσιν οἱ Γερμανοὶ (Erlebnisse) κτλ.». Ἀλλ' Erlebnisse εἶναι «die zeitlich verlaufenden, rastlos wechselnden Erscheinungen unseres psychischen Lebens» (Cornelius, Einleit. in die Philosophie, 1903, σ. 324), ὅσα τις ἔγνω ἢ ἐπεῖδεν ἐν τῷ βίῳ.

31) Ὅ,τι ὁ Pflaum ἐν τῇ γερμανικῇ τῆς Ψυχολογίας τοῦ Villa μεταφράσει ἑρμηνεύει «alle Inhalte unseres Denkens», ὁ Γρατσιᾶτος ἐξελληνίζει «ἅπαντα τὰ ὑλικὰ τῆς ἡμετέρας νοήσεως». Ἀλλ' ὑλικὰ τῆς νοήσεως! Ὀρθότερον θὰ εἶχεν, ἂν ἔλεγε τῆς νοήσεως ἡ ὕλη.

32) Τὴν συσκευήν, ἧς ποιούμεθα χρῆσιν εἰς προσδιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συγχρόνως καταληπτῶν ἐντυπώσεων, τοῖς Γερμανοῖς ἀκολουθήσας, οἵτινες ἐκάλεσαν αὐτὴν Tachistoscop (πρβλ. Volkmann ἐν Sitzungsberichte der sächs. Gesellschaft der Wissenschaften, 1859, σελ. 90 καὶ G. M. Cattel ἐν Philos. Studien, Τόμ. 3, 1886, σελ. 307 καὶ Wundt, Grundz. der Physiol. Psychol. [5], III, 333 κεξ. καὶ ἄλλοθι), ὀνομάζει καὶ ὁ Γρατσιᾶτος ταχιστοσκόπιον (σελ. 202). Ἀλλ' ὡς λέγεται Ἑλληνιστὶ ὠκυσκόπος Ἀπόλλων (Ὁμ. ὕμν. 9, 525), ὠκυβόλα τόξα (Σοφ. Φιλοκτ. 702), ὠκυβόλος ἀετὸς (Ἀριστ. π. τ. ζ. ἱστορ. 9, 32), ὠκύπτερος ἴρηξ (Ἰλιάδ. Ν, 62), ταχυπέτης ἴρηξ (Ἡσιόδ. ἔργ. καὶ ἡμ. 214), ταχύπτεροι πνοαὶ (Αἰσχ. Προμ. 88) καὶ ἄλλα τοιαῦτα, καὶ ταχυσκόπιον ὀφείλομεν μᾶλλον νὰ λέγωμεν. Ὅτι δ' ἐνταῦθα τάχισται ἐνέργειαι καὶ κινήσεις ἐξετάζονται, οὐδὲν σημαίνει. Μικροσκόπιον λέγομεν τὸ ὄργανον

δι' οὗ καὶ τὰ ἐλάχιστα σκοπούμεθα, τηλεσκόπιον δὲ δι' οὗ καὶ τὰ κείμενα ὅ τι πορρωτάτω.

Τῶν ἄλλων τοῦ βιβλίου πλημμελημάτων μνημονεύομεν τὰ ἑξῆς.

1) Ἐν σελ. 251 λέγεται «τελεολογικὴ ἑρμηνεία», ὡς ὁ Κούμας εἶπε (Σύντ. Φιλοσ., τόμ. 3, 1819, σελ. 109 κἑξ. τελεολογία, τελεολογικός) καὶ ὁ Γρηγοριάδης (Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, 1881, σ. 8 τελεολογία καὶ τελεολογικὴ ἑρμηνεία τοῦ κόσμου) καὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ τὰ Teleologie, teleologisch, téléologique κτλ. εἶναι τῶν ἀλλοδαπῶν πλάσματα, ἡ δ'ἀναλογία διδάσκει ὅτι τελολογία καὶ τελολογικὸς ὀφείλομεν νὰ λέγωμεν ἡμεῖς.

2) Ἐν σελ. 193 φέρεται « τὸ νευρικὸν φαινόμενον ὂν ὑποκείμενον (Objekt κατὰ τὴν γερμ. μετάφρ.) τῆς πρώτης (τῆς φυσιολογίας) εἶναι ἅμα ὑποκείμενον τῆς δευτέρας (τῆς ψυχολογίας)»· καὶ ἐν σ. 174 σημ. 1 » ὑποκείμενον πλείστης σπουδῆς καὶ πραγματείας», ὀρθῶς· ἀλλ' ἐν σελ. 54 «αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι οὐδαμῶς διαφέρουσι τῆς ψυχολογίας κατὰ τὸ ἀντικείμενον» (Objekt κατὰ τὴν γερμ. μετάφρ.)· καὶ ἐν σελ. 93 «τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ψυχολογίας», πλημμελῶς.

3) Παρὰ προσδοκίαν βλέπομεν καὶ παρὰ τῷ Γρατσιάτῳ τοὺς ὅρους αὐτοπαρατήρησις (σελ. 207. 221 καὶ ἄλλ.), αὐτοδιατήρησις (σελ. 56, 89, 261 καὶ ἀλλ.), αὐτοσυνείδησις (σελ. 346, 347 καὶ ἄλλ.· πρβλ καὶ τὰ αὐτοσυνείδησις καὶ αὐτοπαρατήρησις ἐν Ζαγγογιάννη Παιδαγ. διδασκαλίᾳ, 1896, σελ. 67 καὶ αὐνοκατάκρισις ἐν Χ. Παπαδοπούλου Φιλοσοφ. ἠθικῇ, 1901, σελ. 56, καὶ αὐτοτιμώρησις αὐτόθι σελ. 84), παρὰ τὸ ὀρθὸν αὐθορμησία (σελ. 22, 43, 72 καὶ ἀλλαχοῦ). Αὐτοπαρατήρησις καὶ αὐτοδιατήρησις καὶ αὐτοσυνείδησις καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐσχηματισμένα κατὰ τὰ αὐτοβούλησις, αὐτοαγαθόν, αὐτοάνθρωπος, αὐτογραμμή, αὐτοεπιστήμη, αὐτόϊππος τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὰ τοιαῦτα οὐδὲν ἄλλο δύνανται νὰ δηλῶσιν ἢ αὐτὴ ἡ παρατήρησις, αὐτὴ ἡ διατήρησις, αὐτὴ ἡ συνείδησις κ.τ.τ., ἄλλο δὲ λέγει ὁ συγγραφεύς, τὴν παρατήρησιν ἑαυτοῦ, τὴν συνεί-

δησιν ἑαυτοῦ κτλ. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὀνόματα ἐξ ἐπιθέτων αὐτοπαρατήρητος καὶ αὐτοσυνείδητος κ.τ.τ. γινόμενα ἀνάγκη νὰ λεχθῶσιν αὐτοπαρατηρησία καὶ αὐτοσυνειδησία κτλ. Κάλλιστα εἶπεν ὁ Κούμας ἤδη αὐτοσυντηρησία, εἶτα δὲ καὶ ὁ Χ. Παπαδόπουλος (Φιλοσοφ. ἠθική, 1901, σελ. 192) καὶ ὁ Μαργ. Εὐαγγελίδης καὶ ἄλλοι. Ὡσαύτως λέγομεν αὐθαιρεσία, αὐθορμησία, (ὡς ὀρθῶς εἶπεν ὁ Γρατσιᾶτος), αὐτοκινησία καὶ ἄλλα. (Πρβλ. Κόντου Γλωσσ. Παρατ., 1882, σελ. 501 κεξ.).

Καὶ ἡμιεγρήγορσις δὲ εἶπεν ὁ Γρατσιᾶτος (σελ. 219).

4) Ἄτοπα εἶναι καὶ τὰ «ἀγγειοκινητικὰ κέντρα καὶ φαινόμενα» (σελ. 256). Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ λέγεται κέντρα ἀγγείων κινητικά. «Τῶν σωμάτων τὸ πνεῦμα κινητικόν», λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Μετεωρολ. Β', 8, 366α 1). Εἶπε δὲ καὶ ἰδεοκινητικαὶ ἐξεγέρσεις καὶ κινησιαισθητικὰ αἰσθήματα (σελ. 247) καὶ πνευματοσωματικὸν (σελ. 33) καὶ ἄλλα τούτοις ὅμοια ὁ Γρατσιᾶτος.

5) Πολλαχοῦ τοῦ βιβλίου γίνεται τοῦ ἀορίστου ἐμνήσθην χρῆσις ἐπὶ παθητικῆς ἐννοίας. Οὕτως ἐν σελ. 239 «οἱ μνησθέντες φιλόσοφοι», ἐν σελ 250 «ἡ προμνησθεῖσα θεωρία», ἐν σελ.263 «τοῦ προμνησθέντος βιβλίου», κακῶς.

6) Ἐν σ. 276 πλημμελῶς μεταχειρίζεται τὴν ἀντωνυμίαν ἡμέτερος ὁ Γρατσιᾶτος λέγων· «ἐν τῇ ἡμετέρᾳ περιπτώσει» κατὰ ξενισμὸν (ὁ Pflaum «in unserem Falle») ἀντὶ ἐν τῇ προκειμένῃ ἢ τῇ παρούσῃ ἢ τῇδε τῇ περιπτώσει.

7) Τῶν «ἐξάγει δὲ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐκ γενικῶν φιλοσοφικῶν προϋποθέσεων» (σελ.268) καὶ «νὰ ἐξάγωνται συμπεράσματα» (σελ. 505) ὀρθότερον εἶναι τὰ συνάγει καὶ συνάγωνται.

8) Ἀπροσδιόνυσα εἶναι τὰ «ὡραῖον πόρισμα» (σελ. 262) καὶ «ὡραῖον ἐξαγόμενον πρὸς θετικὸν φιλόσοφον» (σελ. 364).

9) Ὁμαλώτερον θὰ εἶχεν ὁ λόγος, ἂν μὴ ἐφέροντο ἐν τῷ βιβλίῳ τὰ ἀπεχθαίρω (σελ. 26) ἀντὶ τοῦ μισῶ καὶ «ἡ ὑψίστη βαθμὶς ἣν ἀνέβη ὁ ἰδανισμὸς» (σελ. 37) καὶ «ἣν πειρῶνται νὰ ἀναβῶσι» (σελ. 113)· πρὸς δὲ τούτοις τὰ «ἐὰν δ' ὅμως ἡ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ προσγενομένη βλάβη δὲν εἶναι μεγάλη τις» (σελ. 139) καὶ «εἰ καὶ οὐχὶ τελείαν» (σελ. 304) καὶ ἄλλα ὅμοια παρὰ τὰ ὀρθὰ «ἐὰν μὴ θέλωμεν νὰ ἐπαρκώμεθα κτλ.» (σελ. 165).

10) Πλημμελὴς δ' εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ λόγου καὶ ἐν τοῖς «ἄλλως δ' ὀρθῶς παρετηρήθη ὅτι ἡ μὲν πρώτη καὶ παλαιοτάτη ἐκδοχὴ τῶν παθῶν ἀνῆγε ταῦτα εἰς μόνα τὰ ἐν οἷς ἀποκαλύπτονται ἐξωτερικὰ φαινόμενα, σήμερον δὲ προσεποίησαν τῇ ἐκδοχῇ ταύτῃ δοκοῦσάν τινα ἐπιστημονικὴν μορφὴν θαυμασθέντες ἐπὶ τούτῳ σφόδρα» (σελ. 255). Πρῶτον ἐθαυμάσθησαν, εἶτα δὲ προσεποίησαν; Ὅμοια εἶναι καὶ τὰ ἐν σελ. 30 «ἡ ψυχολογικὴ λοιπὸν διδασκαλία τοῦ συνειρμοῦ προῆλθεν ἀπὸ τῆς καθαρᾶς ψυχολογίας ἐπεκταθεῖσα καὶ ἐπὶ τὴν βιολογίαν» καὶ ἄλλα τινά.

11) Ὡσαύτως δ' ἐν τοῖς «συνεργάτης τοῦ Zeitschrift (σελ. 67), «ἄρχεται τῆς ἐκδόσεως τοῦ Revue philosophique» (σελ. 95) «διὰ τοῦ theory of vision» (σελ. 28), «ἐν ταῖς principles» (αὐτόθι), «ἡ principle of connection» (σελ. 29), τὰ Gemeinempfindungen» (σελ. 296) καὶ ἄλλοις παραπλησίοις.

12) Ἐπειδὴ δὲ τὸ βιβλίον προώρισται μάλιστα χάριν ἐκείνων ὅσοι τὰς ξένας γλώσσας ἀγνοοῦσιν, ἁμάρτημα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐν αὐτῷ πλεῖστοι ἀνερμήνευτοι καταλείπονται ὅροι. Μνημονεύομεν ὀλίγους ἐκ πολλῶν· «idealistisch gewendeter Spinozismus» (σελ. 169 σημ. 1), «ἱδρυτὴς τοῦ καλουμένου Empiriokriticismus» (σελ. 492) «τοῦ συστήματος τοῦ Pluralismus» (σελ. 497), «ἐν τῇ glandula pinealis» (σ. 19), «καλουμένων esprits des animaux» (σελ. 20), «τὸ ἔργον αὐτοῦ essay concerning human undurstanding» (αὐτόθι), «ἐν τῷ ἔργῳ Inquiry into the human mind» (σελ. 31), «ὧν ἄριστον εἶναι τὸ essai analytique sur les facultés de l' âme» (σελ. 33), «ἔργου τοῦ συγγραφέως ἐπιγραφομένου Outlines of psychology» (σελ. 70), «ἐργασία τοῦ Sully: Studies of

Childhood» (αὐτόθι), «μετὰ δύο ἔτη ἐξέδωκε δεύτερον τόμον: social and ethical interpretations in mental developpment» (σελ. 74), «la legge del tempo nei fenomeni del pensiero» (σελ. 82).

13) Ἐν σελ. 148 τῆς μεταφράσεως ταύτης λέγεται ὅτι τοῦ La Mettrie τὸ σύγγραμμα «l' homme machine» ἐξεδόθη τῷ 1849 ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ 1748. Προῆλθε, φαίνεται, τὸ σφάλμα ἐξ ἀβλεψίας τυπογραφικῆς, ἀλλ' ἔδει ἐν τοῖς παροράμασι νὰ γένηται περὶ αὐτοῦ λόγος.

14) Ἐν σελ. 54 γράφει ὁ Γρατσιᾶτος ὅτι νῦν τὸ «Διάγραμμα Ψυχολογίας» (Grundriss der Psychologie) τοῦ Wundt εἶναι τὸ πέμπτον ἐκδεδομένον (ὁ Pflaum τῷ 1902 μεταφράσας ἐμνημόνευσεν ὀρθῶς τὴν τρίτην ἔκδοσιν αὐτοῦ). Ἀλλὰ νῦν τὸ Διάγραμμα εἶναι τὸ ὄγδοον ἐκδεδομένον (1907).

15) Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι διδάσκει ὁ Γρατσιᾶτος ὅτι τὸ περιοδικὸν τοῦ Wundt Psychologische Studien διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Meumann, πλημμελῶς. Ἐπὶ δύο μόνον ἔτη (1904 καὶ 1905), ὅτε διεκόπη τῶν «Φιλοσοφικῶν Μελετῶν» (Philosophische Studien) ἡ ἔκδοσις, αἱ διατριβαὶ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Wundt ἐδημοσιεύοντο ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Meumann ἐκδιδομένῳ περιοδικῷ Archiv für die gesammte Psychologie, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1906 ἀνέλαβεν ὁ Wundt τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ του, ὅπερ μετωνόμασε Psychologische Studien. Διευθύνει δὲ τὸ περιοδικὸν αὐτὸ; ὁ Wundt (πρβλ. Πρόλογον τοῦ Α΄ τόμου, 1906).

* *
*

Τοιαύτη διὰ βραχέων ἡ τοῦ Γρατσιάτου μετάφρασις τῆς τοῦ Guido Villa εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ψυχολογίαν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Αἱ γενόμεναι παρατηρήσεις δὲν ἐλαττοῦσι τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας ταύτης. Εἴθε δὲ τὸ καλὸν βιβλίον τοῦ Ἰταλοῦ σοφοῦ νὰ ἀναγνωσθῇ ἐν Ἑλλάδι μεθ' ὅσης προθυμίας ἐμελετήθη καὶ μελετᾶται ἤδη ἔν τε τῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἐν μεταφράσεσιν ἐν ἄλλαις προηγμέναις χώραις.

Ἐν Ἀθήναις μηνὶ Νοεμβρίῳ 1908.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία ΡΜΗ΄ (τῆς 3 Φεβρουαρίου 1908).

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημίᾳ ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις εἶπεν ὅτι, εἰ καὶ κατὰ τὰς ἐτυμολογικὰς ἀποπείρας πάμπολλα ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἐγένοντο καὶ ἀεὶ γίνονται σφάλματα, οὐχ ἧττον δὲν δυνάμεθα ν' ἀποστῶμεν ὅλως τοῦ ἔργου τούτου. Ἐγώ, λέγει, δὲν ἐξέρχομαι συνήθως ἐπὶ θήραν ἐτύμων, ἀλλ' ἐνίοτε ὑποπίπτω εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦτον. Διὰ τοῦτο νῦν θέλω ἐπιχειρήσει τῇ ἐτυμολογίᾳ τοῦ βολεύω, βολεῖ καὶ σοθεύω (περὶ τούτων ἰδὲ ἀνωτ. σ. 102. 3). Ὁ δὲ κ. Σπ. Βάσης διέλαβε περὶ τῶν ἐν Ὁρατίου Σατίρᾳ II, 1 στίχων 17 καὶ 18, ἔδειξε δ' ὅτι τὸ μὲν ἐν στ. 17 Scipiadam ut sapiens Lucilius δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὰ ἐν στίχῳ 29 λεγόμενα Lucili ritu, nostrum melioris utroque, τὸ δὲ ἐν στίχῳ 18 Flacci ἀντὶ τοῦ mea δὲν κατωρθώθη μέχρι τοῦδε νὰ ἑρμηνευθῇ προσηκόντως. Ἀμφότερα ἄρα ἐκβλητέα, ἐκ δὲ τῶν ὑπολειπομένων διὰ μικρᾶς μεταβολῆς σχηματιστέος εἷς στίχος ἀντὶ τῶν φερομένων δύο ὧδε πως: Haud mihi dero, cum ipse feret; nisi tempore dextro (=17+18) Ἡ διόρθωσις αὕτη προϋπόθεσιν ἀναγκαίαν ἔχει ὅτι τὸ κείμενον τοῦ Ὁρατίου ὑπέστη ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις διασκευάς, ὅπερ ἐξ ἀσφαλῶν τεκμηρίων δηλοῦται.

Συνεδρία ΡΜΘ΄. (τῆς 10 Φεβρουαρίου 1908).

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημίᾳ συνεδρίαν προεδρεύσαντος τοῦ ἑταίρου κ. Ἰωάννου Ν. Χατζιδάκι ἐγένοντο ἀκολούθως τῷ ἄρθρῳ 19 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ἑταιρείας αἱ κατὰ τὴν ΡΜΗ΄ συνεδρίαν ἀναβληθεῖσαι ἀρχαιρεσίαι. Οὕτω δ' ἐξε-

λέχθησαν Πρόεδρος ὁ κ. Κόντος, ἀντιπρόεδροι οἱ κκ. Δημοσθένης Τζιβαννόπουλος καὶ Ἰωάννης Ν. Χατζιδάκις, γραμματεὺς ὁ κ. Σταμάτιος Βάλβης, σύμβουλοι δὲ οἱ κκ. Παναγιώτης Καββαδίας, Ρήγας Νικολαΐδης, Σπυρίδων Βάσης, Γ. Ν. Χατζιδάκις, Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου, Π. Π. Οἰκονόμου, Δ. Αἰγινήτης καὶ Μιχ. Λιβαδᾶς.

Συνεδρία ΡΝ'. (τῆς 23 Μαρτίου 1908).

Ὁ κ. Σπ. Βάσης πρῶτον διέλαβε περὶ τῆς ὀρθῆς ἑρμηνείας τοῦ ἔν τινι χωρίῳ τῶν Πανδεκτῶν servis uxoris, δεύτερον ἀνεσκεύασε τὰ κατὰ τῆς γνησιότητος τῆς ὑπὸ τοῦ Bentley ἐγκριθείσης γραφῆς τοῦ ἐν Ὁρατ. Sat. I, 6, 125 χωρίου fugio campum lusumque trigonem γεγραμμένα ὑπὸ W. Beck ἐν Horazstudien, τρίτον ἔδειξεν ὅτι οὐ πιθανῶς ὁ Mitteis ἐν τῷ ἄρτι ἐκδοθέντι «περὶ τοῦ ἰδίου τῶν Ρωμαίων δικαίου» συγγράμματι ἀποφαίνεται ὅτι πρὸ τῶν χρόνων τῶν κλασσικῶν λεγομένων νομικῶν δὲν ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις λέξις πρὸς δήλωσιν τῆς κυριότητος, τέταρτον ἡρμήνευσε τὴν φράσιν culpa magistra τὴν κειμένην ἐν Ὁρατίου Sat. II, 2, 123.

Ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις λαβὼν τὸν λόγον ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ νέα Ἑλληνικὴ γραπτὴ γλῶσσα εἶναι ὄντως ζῶσα γλῶσσα· πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον εἶπε τοιαῦτά τινα :

Γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ κ. Ψυχάρις ὠνόμασε τὴν ἐπίσημον ἡμῶν, τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν ψώφια (sic) καὶ μισή. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ὅροι νεκρὰ γλῶσσα καὶ ζῶσα γλῶσσα εἶναι μεταφορικῶς εἰρημένοι καὶ κατ' ἀλήθειαν οὐδὲν κύριον καὶ σαφὲς δηλοῦσι, παρήγγειλε δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀριστοτέλης κυρίοις ὀνόμασι χρῆσθαι, διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ φροντίσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα κατ' ἄλλον τρόπον καὶ μάθωμεν κατὰ πόσον ἡ ἐπίσημος ἡμῶν γλῶσσα εἶναι νεκρά, ἤτοι τεχνητόν τι καὶ ἄψυχον, ἢ τοὐναντίον φυσικὸν καὶ πλῆρες ζωῆς.

Λοιπὸν πάντες θά μοι ὁμολογήσωσι, φρονῶ, ὅτι ζωὴν καὶ ἀκμὴν ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο ὅπερ καταβάλλει καὶ ἐκβάλλει τὸ ἄλλο, τοὐναντίον δὲ φθίνει καὶ ἀπόλλυται τὸ καταβαλλόμενον καὶ ἀπολλύμενον.

Καὶ ἰδοὺ ὅτι ὁ νέος ἡμῶν, ὁ ἐπίσημος, ὁ ἐθνικὸς λόγος ἐκβάλλει τὰς ξένας λέξεις. Οὕτως ἄλλοτ' ἐν Ἀθήναις ἐλέγοντο πολλαὶ ξέναι λέξεις ἀνθ' ὧν νῦν εἰσήχθησαν καὶ λέγονται ἄλλαι Ἑλληνικαί. Πρβλ.

πάγκα = Τράπεζα, σιχνάτσα = χαρτονόμισμα, ἀμπάρι = ἀποθήκη κ.τ.λ. Ὅπως δ' αἱ ξέναι λέξεις, οὕτως ἀπεβλήθησαν καὶ ὁσημέραι ἀποβάλλονται καὶ ὅσαι δι' ἕνα ἢ ἄλλον λόγον ἐξελήφθησαν ὡς χυδαῖαι· πρβλ. δουλεύω, δουλειά=ἐργάζομαι καὶ ἐργασία, ἐβγῆκεν=ἐξῆλθε κλπ. Ὁ καθαρισμὸς καὶ ἐξευγενισμὸς οὗτος ἀνεκόπη διὰ τὸν ἐπάρατον μαλλιαρισμόν, ἀλλὰ κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον νεφύδριον ἦν καὶ παρῆλθε.

Ὁ κ. Δ. Παπαγεωργίου συνεπλήρωσε τὴν ἑαυτοῦ περὶ τῶν μετοχῶν θεωρίαν, ἐλέγξας ἅμα τὸ πλημμελὲς τῆς μετοχῶν τινων ἀναλύσεως.

Ὁ κ. Γ. Παπαβασιλείου ἀνεκοινώσατο ἐπιγραφὴν ἐπὶ ἀγγείου περιλαμβάνουσαν ἀράν, ὅπως αἱ συνήθεις, κατὰ Δαίτωνός τινος.

Συνεδρία ΡΝΑ' (τῆς 4 Μαΐου 1908).

Ὁ κ. Κ. Ρωμαῖος διέλαβε περὶ δύο ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν ἐκ Τεγέας. Ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν, ἐπιταφίῳ ἐπιγράμματι ὑστέρων χρόνων, ἀναγινώσκονται οἱ παρ' Ἀθηναίῳ μνημονευόμενοι μαζῶνες καὶ δεικνύεται οὕτως, ὅτι καὶ ἐν Τεγέᾳ ὑπῆρχε Διονυσιακὴ σύνοδος μαζώνων ὅπως ἐν Φιγαλείᾳ. Ἡ δ' ἑτέρα τῶν ἐπιγραφῶν εἶναι ἐλλιπὴς μὲν καὶ μετὰ δυσπληρώτων χασμάτων ἀλλ' ἀξιόλογος, διότι καὶ διαλεκτικὴ εἶναι καὶ περὶ ἱερῶν πραγμάτων γίνεται ἐν αὐτῇ λόγος. Ἄξια ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ σημειώσεως εἶναι τὸ ΕΞΙΕΝ ἀντὶ τοῦ ἐξιέναι τοῦ ἐξίημι, ἢ τοῦ ἐξεῖναι τοῦ ἔξεστι, τὸ μηλατίᾳ ἱλάσκεσθαι ἰσούμενον πιθανῶς τῷ μηλοσφαγίᾳ ἱλάσκεσθαι, καὶ ἡ πρόθεσις ὂν ἀντὶ τῆς ἀνὰ ὅπως τοῦτο ἐν τῇ Κυπρίᾳ διαλέκτῳ ἤδη παρετηρήθη.

Ὁ κ. Σπυρίδων Βάσης ἀνεκοινώσατο Διορθωτικὰ εἰς τὴν τοῦ A. Gercke ἔκδοσιν τῶν Quaestionum Naturalium τοῦ Σενέκα καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι ἐσχάτως ἐκδοθεῖσαν ἐξ Ἀμοργοῦ ἐπιγραφήν.

Συνεδρία ΡΝΒ' (τῆς 18 Μαΐου 1908)

Ὁ μὲν κ. Ἰ. Σβορῶνος διέλαβε περὶ τοῦ χωρίου τοῦ Πλινίου (Nat. Hist. 34, 84) Boethi, quamquam argento melioris, infans

eximium anserem strangulat, ἀποδείξας ὅτι ἡ λέξις eximium ἡ ἐκ διορθώσεως τῶν ἐν μόνοις τοῖς νεωτέροις καὶ ἀτελεστέροις τῶν κωδίκων εὑρισκομένων λέξεων eximie ἢ eximiae καὶ τῆς ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ καὶ ἀρίστῳ κώδικι τῷ Banubergensis ἀπαντώσης λέξεως sexannis (vi annis) δέον ν' ἀναγνωσθῇ IANNIS[cus]. Τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἐπικυροῦσι καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρχαιολογικαὶ πηγαί, καθ' ἃς ὁ Ἰανίσκος συχνάκις ἐξεικονίζετο παίζων ἢ παλαίων πρὸς χῆνα, ἱερὸν ζῷον τῆς λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ, δι' ὃ καὶ τοιούτου συμπλέγματος ποιεῖται μνείαν ὁ Ἡρώνδας (VI). Ὡς γλωσσικῶς ἀνάλογον παρέθετο ὁ κ. Σβορῶνος καὶ ἕτερον χωρίον τοῦ Πλινίου (35, 63) ἔχον ὧδε. Heracles infans dracones strangulans. Ὁ δὲ κ. Παπαβασιλείου ἀνεκοινώσατο ὅτι κρίνων ἐκ δύο θολωτῶν Μυκηναϊκῶν τάφων, οἵτινες εὑρέθησαν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ὀξυλίθου καὶ ἐξ ἄλλων νεωτέρων κτισμάτων ἐκπροσωπούντων πάντας τοὺς μετὰ τοὺς Μυκηναϊκοὺς μέχρις Ἐνετοκρατίας χρόνους, πείθεται ὅτι ἐνταῦθα καὶ διὰ τὸ προσφυὲς τοῦ ἐδάφους πρὸς ἵδρυσιν πολυανθρώπου συνοικισμοῦ ἔκειτο ἡ Εὐβοϊκὴ Κύμη, ἥτις, ὡς οἱ νῦν εὑρεθέντες καὶ ὑπ' αὐτοῦ διερευνηθέντες Μυκηναϊκοὶ τάφοι μαρτυροῦσιν, εἶναι ἡ μητρόπολις τῆς τε ἐν Ἀσίᾳ Αἰολίδος καὶ τῆς ἐν Καμπανίᾳ Κύμης, ὧν ἡ κτίσις, ὡς γνωστόν, εἶναι νεωτέρα τῶν Μυκηναϊκῶν χρόνων. Οὐδόλως δέ, λέγει, παράδοξον πρέπει νὰ φανῇ οὐδενί, ὅτι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ δὲν διεσώθη τὸ ὄνομα τῆς πόλεως· τοῦτο ἐγένετο, διότι ἡ κοιλὰς αὕτη τέλεον ἠρημώθη ὑπὸ τῆς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα λυμαινομένης πάντα τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου πελάγους πειρατείας, ἧς ἕνεκα οἱ οἰκοῦντες ἐνταῦθα Κυμαῖοι, οἱ μὲν ἀπῴκησαν περὶ τὸν Ὀξύλιθον καὶ τοὺς Κήπους, τινὲς δὲ (ἐννέα οἰκογένειαι αἱ πᾶσαι) πρὸ διακοσίων ἐτῶν περίπου φυγόντες ἐντεῦθεν ἦλθον εἰς τὸν ὄπισθεν τῆς ἄκρας Χηλῆς σύνδενδρον καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πειρατῶν ἐφόδου προφυλαττόμενον χῶρον καὶ ἔκτισαν τὴν νῦν Κύμην. Ὅτι δὲ ἡ νῦν Κύμη ἐκτίσθη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μαρτυρεῖ οὐ μόνον ἡ ἐν τοῖς στόμασι τῶν ἀπογόνων τῶν οἰκιστῶν τῆς νῦν Κύμης παράδοσις, ἀλλὰ καὶ ἡ παντελὴς ἔλλειψις οἱουδήποτε ἀρχαίων χρόνων μνημείου. Ἡμεῖς, λέγει, οὐδὲν ἄλλο ἐν τῇ νῦν Κύμῃ ἀρχαῖον ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν ἢ λείψανά τινα καμίνων μεταλλευτικῶν.

Συνεδρία ΡΝΓ' (τῆς 8 Ἰουνίου 1908).

Ὁ κ. Βάσης ἀνεκοινώσατο πολλὰς αὐτοῦ διορθώσεις εἰς τὴν νεωτάτην ἔκδοσιν Ἰωάννου τοῦ Λυδοῦ.

Συνεδρία ΡΝΔ'. (15 Ἰουνίου).

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ συνεδρίαν ἐγένετο ἡ κατὰ τὴν ἡγουμένην συνεδρίαν ἀναβληθεῖσα ἐκλογὴ τοῦ γραμματέως τῆς ἑταιρείας· ἐξελέχθη δ' ἀντὶ τοῦ κ. Σταματίου Βάλβη, ἀπελθόντος εἰς τὴν Ἑσπερίαν, ὁ κ. Μιχαὴλ Λιβαδᾶς.

Συνεδρία ΡΝΕ'. (12 Ὀκτωβρίου).

Ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις ἔκρινε διὰ μακρῶν βιβλίον τι, Die Sprache der südlichen Sporaden und ihre Volksüberlieferungen, ὑπὸ Karl Dieterich· ἀπέδειξε δ' ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο συνετάχθη ἐν πολλῇ σπουδῇ, δι' ὃ καὶ βρίθει ἁμαρτημάτων (ἴδε ἀνωτ. σ. 535 κέξ.).

Συνεδρία ΓΝϚ' (τῆς 26 Ὀκτωβρίου 1908).

Ὁ μὲν κ. Σπ. Βάσης ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς παρατηρήσεις εἰς Κοϊντιλιανοῦ Institutionem Oratoriam, ὁ δὲ κ. Γ. Παπαβασιλείου πέντε ἐπιγραφὰς ἐκ Καρύστου, ὧν αἱ μὲν δύο γνωρίζουσιν ἡμῖν τὰ ὀνόματα ἀρχόντων καὶ λιμενοφυλάκων, αἱ δ' ἄλλαι τρεῖς εἶναι ἐπιτύμβιοι, ὧν αἱ μὲν δύο εἶναι τοῦ τρίτου π. Χ. αἰῶνος, ἡ δ' ἄλλη Χριστιανικῶν χρόνων.

Συνεδρία ΡΝΖ' (τῆς 14 Δεκεμβρίου 1908).

Ὁ κ. Σ. Βάσης διέλαβε περὶ τοῦ Ἀττικοῦ κώδικος Ἰωάννου τοῦ Λυδοῦ, ἀπέδειξε δ' ὅτι οὗτος διὰ τὰς ἐν αὐτῷ ἀπαντώσας πολλὰς ὑγιεστέρας γραφάς, ὧν τινας ἐμνημόνευσε, δὲν εἶναι ὡς ἁπλοῦν τοῦ Παρισιακοῦ ἀπόγραφον ἀπόβλητος.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΑΝΤΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΑ

Ἐφημερὶς Ἀρχαιολογική. Ἀθῆναι.

Διεθνὴς ἐφημερὶς τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας. Ἀθῆναι.

Annales de l'Observatoire national. Ἀθῆναι.

Mitteilungen des kaiserlich deutschen archäologischen Instituts. Ἀθῆναι.

Bulletin de Correspondance Hellénique. Ἀθῆναι.

Revue des études Grecques. Παρίσιοι.

Analecta Bollandiana. Βρυξέλλαι.

Musée Belge. *Liège*.

Sitzungsberichte der königl. preussischen Akademie der Wissenschaften. Βερολῖνον.

Sitzungsberichte der königl. böhmishen Gesellschaft der Wissenschaften. Πράγα.

Nachrichten von der königl. Gesellschaft der Wissenschaften. Γοτίγγη.

Berichte über die Verhandlungen der königl. sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften. Λιψία.

Sitzungsberichte der königl. bayer. Akademie der Wissenchaften. Μόναχον.

Βυζαντινὰ Χρονικά. Πετρούπολις.

Rivista di Storia antica. *Padova*.

Skrifter utgifna af Königl. humanistiska Wetenskaps-Samfundet. Ünd Eranos. Acta philologica Suecana. *Upsala*.

Classical Philology. *Chicago*.

Ἑλληνομνήμων. Ἀθῆναι.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΙΜΙΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

† EDUARD ZELLER
† JOHANNES SCHMIDT
† A. KIRCHHOFF
S. NABER
H. VAN HERVERDEN
† TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRÜCK
WILH. WUNDT
MAX HEINZE
† FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
ADOLF MICHAELIS
SALOMON REINACH
† OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
† WILH. CHRIST
† G. KAIBEL
U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
J. VAHLEN
† FR. BLASS
DOM. COMPARETTI
R. KEKULE V. STRADONITZ
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
† U. KOEHLER
R. DARESTE
HENRI WEIL
E. CAILLEMER
P. FOUCART
† R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
WILH. SCHULZE
KARL BRUGMANN
INGRAM BYWATER
WILH. SCHMIDT
PAUL KRETSCHMER
OTTO HOFFMANN
ROL. BONAPARTE
G. CLEMENCEAU
ED. MAYSER
FRANZ SKUTSCH
J. M. STAHL

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Γ. Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ ΔΗΜ., Καθηγ. τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ διευθ. τοῦ Ἀστεροσκοπείου.
ΑΚΥΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Καθηγητής.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητής.
ΑΜΑΝΤΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ Σ.
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠ., Καθηγητής.
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Ἔφορος.
ΒΑΛΒΗΣ ΣΤ.
ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθ. τῆς Λατ. φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΒΑΣΙΚΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητής.
ΒΙΤΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΣ, Διδάκτ. Μαθ.
ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ ΙΩΑΝ., Σχολάρχης.
ΒΟΛΩΝΑΚΙΣ Μ., Γυμνασιάρχης.
ΒΟΡΕΑΣ Θ., Καθηγητής.
ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΒΟΥΡΔΟΥΜΠΑΚΙΣ ΑΝΔΡ., Καθηγητής.
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜ.
BÜRCHNER L., Καθηγητής.
ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΓΑΡΔΙΚΑΣ ΓΕΩΡ., Ὑφηγητής.
ΓΕΝΕΡΑΛΗΣ ΕΜΜ., Γυμνασιάρχης.
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΙΣ Δ., Καθηγητής.
ΓΕΩΡΓΑΡΑΣ Ν., σχολάρχ. ἐν Σκιάθῳ.
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡ., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Ν., Καθηγητής.
ΓΟΥΔΗΣ Δ., Καθηγητής.
ΓΟΥΛΑΝΔΡΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ, Σχολάρχης.
ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ Γ., Ἐπιθεωρητής.
ΔΑΓΚΛΗΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΔΕΛΗΣ ΙΩ., Καθηγητής.
ΔΕΛΛΙΟΣ Ι, Διευθυντὴς Λυκείου.
ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Ν., Γυμνασιάρχης.
ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΣΤ.
ΔΡΑΚΟΝΤΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
Ὁ Σεβασμιώτατος Εὐρυτανίας ΣΕΡΑΦΕΙΜ.
ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ Γ., Ὑφηγητής.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡ, Καθηγητής.
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Ἐπιθεωρητής.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΖΕΡΒΟΣ ΣΚΕΥΟΣ, Ἰατρός.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητής.
ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ Π. Α., Γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ Καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΑΚΡΙΔΗΣ ΘΕΟΦ., Ὑφηγητής.
ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ Ι., Σχολάρχης.
ΚΑΦΕΖΕΖΗΣ Σ.
ΚΑΨΑΛΗΣ ΓΕΡΑΣ., Σχολάρχης
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Α., Ἔφορος.
ΚΕΦΑΛΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Καθηγητής.
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ, Ἀρχιμ. διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθ. τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ θεολογικῆς Σχολῆς.
ΚΟΚΑΛΗΣ Σ., Γυμνασιάρχης.
ΚΟΝΤΕΑΣ Π., Σχολάρχης.
ΚΟΝΤΑΡΑΚΙΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ Π., Γυμνασιάρχης.
ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΟΣΜΑΣ Κ., Καθηγητής.

ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ.
ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Μ., Καθηγητής.
ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤ., Σχολάρχης.
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΞΕΝ., Καθηγητής.
ΛΑΜΨΑΣ ΔΗΜΗΤΡ., Διευθυντὴς Διδασκαλείου.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.
ΛΙΒΑΔΑΣ Μ., Ὑφηγ. τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛ., Γραμ. τοῦ ὑπουργ. τῶν ἐσωτερικῶν, ὑφηγ. τοῦ Ρ. δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡ. Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορ. Σχολῆς.
ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ ΗΛ., Καθηγητής.
ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Κεφαλληνίᾳ.
ΜΑΝΔΑΛΟΣ Π.
ΜΑΡΑΣ Χ.
ΜΑΡΙΝΟΣ Γ.
Martini Edgar, Dr Phil.
ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ, Καθηγητής.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., Καθηγητής.
ΜΙΧΕΛΗΣ Γ., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητής.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΙΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητής.
ΜΠΑΡΤ ΓΟΥΛ. διδ. φιλ., ἐν Ἀθήναις.
ΝΙΚΟΛΑΙΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. Καθηγητής.
ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Σχολάρχης.
ΞΑΝΘΑΚΙΣ Κ., Σχολάρχης.
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ Δ., Ἔφορος ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ.
ΞΥΛΙΝΑΚΙΣ ΑΧΙΛΛ., Καθηγητής.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Π., Καθηγητής.
ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης.
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Γ., Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝ., Καθηγητής.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠ., Καθηγητής.
ΠΑΝΤΕΛΑΚΙΣ ΕΜΜ.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ., Καθηγητής.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, Καθηγητής.
ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν., Γυμνασιάρχης.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Θ.
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΚΕΡΑΜΕΥΣ ΑΘ.
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ., Σχολάρχης.
ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Καθηγητής.
ΠΑΠΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ Ι., Σχολάρχης.
PARKER
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΔΗΜ., ἐν Ἄνδρῳ.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης ἐν Τεργέστῃ.
ΠΕΡΔΙΚΑΡΙΣ Ι. Γυμνασ. ἐν Κρήτῃ.
ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝ. Ν., Καθηγητής.
PINTCHOVIUS A.
ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ ΜΙΧ., Καθηγητής.
ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ Γ. Μ., Καθηγητής.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΡΕΜΟΥΝΔΟΣ Γ., Ὑφηγητής.
ΡΕΝΤΙΦΗΣ Ι., Σχολάρχης.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, Ἐπιθεωρητής.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΤ., Σχολάρχης.
ΣΑΡΙΚΑΚΙΣ ΧΡ.
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ι., Διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ἐν Ἀθήναις.

ΣΕΡΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛ., Καθηγητής.
ΣΙΔΕΡΗΣ Π., Καθ. ἐν Σάμῳ.
ΣΚΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΣΟΥΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητής.
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ ΝΙΚΟΛ. Σχολάρχης.
ΣΤΑΜΑΤΕΛΛΟΣ, Ἐπιθεωρητὴς δημοτικῶν Σχολείων.
ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ., Καθηγητὴς ἐν Μυτιλήνῃ.
ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Κ., δικ. φιλ.
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓ., Γυμνασιάρχης ἐν Σμύρνῃ.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Καθηγητής.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητής.
ΦΑΒΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, σχολάρχης.
ΦΙΛΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡ., Καθηγητής.
ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Π., Δικηγ. ἐν Σμύρνῃ.
ΧΑΪΝΑΣ Α., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΡΑΣΟΒΙΤΣ Γ.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΗΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΟΥΛΟΥΒΕΑΣ Γ., Σχολάρχης.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΛΟΣ ΞΕΝ. Καθηγητής.
ΨΑΛΤΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Ἐπιθεωρητὴς δημοτ. σχολείων.

Α'. ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

Ε

Ζ

Η

Θ

Κ

Λ

Μ

Ν

Τὸν πίνακα τῶν λέξεων τῶν Χιακῶν ἐπιγραφῶν ἰδὲ ἐν σελ. 355 κέξ.

Β'. ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Γ'. ΠΙΝΑΞ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ. 513 στίχῳ ἐσχάτῳ ἀναγν. *Bregançon.*
» 514 » 23 » Andree.
» 521 » 3 λατ. ἐπιγρ. ἀναγν creta ὡς καὶ κατωτέρω ἔνθ' ἀνεγνώσθη ἐσφαλμένως Creta (=Κρήτη). Creta μετοχ. (cretus -a -um) ῥημ. cresco, σημαίνει τὴν καταγομένην, γεννηθεῖσαν ἢ ἕλκουσαν τὸ γένος κτλ. Τοῦτο δὲ μόνον συνάδει τοῖς ἑπομένοις ἐν στιχ. 4, Iustiniano etc...
» 524 στιχ. 33 ἀνάγν. νοτίοις ἀντὶ νοτιωτάτοις.
» 526 » 17 » λιο (λιου - λου). A. Z

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ